A

ANITII MANLII SEVERINI BOETHI,

PHILOSOPHORVM ET THEOLOGORVM PRINCIPIS OPERA omnia, quorum alia antè impressa, nunc denuò per doctos uiros recognita: alia, quæ hactenus latuerunt, nunc primùm emendatiss. in lucem prodeunt. In quibus præter uniuersæ philosophiæ exactissimam doctrinam, plurimorum in diuinis mysteriorum, & difficiliorum locorum in Platone, Aristotele alijsq; Græcis & Latinis autoribus luculentissimæ explicationes reperiuntur.

PRAETEREA IAM ACCESSERVNT,

Ioannis Murmelij in v. Lib. De Consolatione Philosophiæ commentaria.
Et in eosdem Rodolphi Agricolæ Enarrationes.
Item, Gilberti Porretæ, Episcopi Pictauiensis in IIII. Lib. de Trinitate commentarij, antè nunquam æditi.

Præter reliquos doctiß. uiros, HENRICVS LORITVS GLAREANVS, *Arithmeticam & Musicam demonstrationibus & figuris auctiorem redditam, suo pristino nitori restituit: Cui exemplar aureum uenerandæq; uetustatis fuit ex monasterio S. Georgij.*

Et MARTIANVS ROTA, *opus de tota differendi ratione, hoc est, organum, Dialecticæ & Rhetoricæ studiosis necessarium, illustrauit. Et huius autoris uitam, cùm ex alijs, tum ex Boëthi monumentis collectam, bona fide descripsit.*

Hæc pagina uersa, altera facie, librorum catalogum ostendet.

Cum Cæs. Maiest. Gratia & Priuilegio.
BASILEAE, EX OFFICINA HENRICPETRINA.

INDEX LIBRORVM QVAE IN *hoc uolumine continentur.*

IN Porphyrium à Victorino translatum Lib. II.
In Porphyrium à se Latinum factum Lib. V.
In prædicamenta Aristotelis Lib. IIII.
In librum de Interpretatione commentaria minora Lib. II.
In eundem de Interpretatione commentaria maiora Lib. VI.
Analyticorum priorum Aristotelis, Anitio Manlio Seuerino Boethio interprete Lib. II.
Analyticorum posteriorum Aristotelis, Anitio Manlio Seuerino Boethio interprete Lib. II.
Introductio ad categoricos syllogismos Lib. I.
De syllogismo categorico Lib. II.
De syllogismo hypothetico Lib. II.
De diuisione Lib. I.
De diffinitione Lib. I.
Topicorum Aristotelis, Anitio Manlio Seuerino, interprete Lib. VIII.
Elenchorum Sophisticorum Aristotelis, Anitio Manlio Seuerino Boethio interprete Lib. II.
In Topica Ciceronis Lib. VI.
De differentijs Topicis Lib. IIII.
De consolatione Philosophiæ, luculentissimis Iohannis Murmelij (partim etiam Rodolphi Agricolæ) commentarijs illustrati, Lib. V.
De sancta Trinitate, cum Gilberti Episcopi Pictauiensis, cognomento Porretæ, doctissimi olim uiri commentarijs, iam primùm ex uetustissimo scripto codice in lucem editis Lib. IIII.

Quorum

Primus continet excellentem & piam doctrinam, de Trinitate & unitate Dei: Quomodo Trinitas sit unus Deus, & non tres Dij Lib. I.
Secundus tractat quæstionem: An Pater, & Filius, & Spiritus sanctus substantialiter prædicentur Lib. I.
Tertius complectitur Hebdomaden: An omne quod sit, bonum sit Lib. I.
Quartus euidenter & piè docet, in Christo duas esse naturas, & unam personam, aduersus Eutychen & Nestorium Lib. I.

De unitate & uno Lib. I.
De disciplina scholarium Lib. I.
De Arithmetica Lib. II.
De Musica Lib. V.
De Geometria. Lib. II.

NOBILITATE AC GENERE MAIORVM, VIRTVTE AC PIETATE PRAESTANTIBVS ICONI ET VVILHELMO, TIDONIS KNIIPHAVSEN: AB INHAVSEN ET Knipenze Capitanei filijs, Dominis suis unicè colendis, S. P. D.

DIVVM Anitium Manlium Seuerinum Boëthum, anno à Christo nato millesimo quingẽtesimo quadragesimo sexto, parens meus D. Henricus Petri diligentia ac singulari tum sua tum doctissimorum uirorũ industria, auxilio & ope in lucem ædidit, quorum quidam exemplaria manuscripta ad Reipub. literariæ utilitatem, reliqui uerò in ijs castigãdis operam suam contulerunt, uti egregiè ex Præfatione Henrici Loriti Glareani, uiri undequaq; doctissimi, quæ meam hanc sequitur, uidere licet. Hic quoq; Arithmeticam & Musicam, quam neminem rectè intelligere posse plurimi falsò arguebant, summis uigilijs, demõstrationibus & figuris auctiorem redditã suo pristino nitori restituit. Sanè nullus hactenus uixit, qui in Theorica Musices tantum prꝑstiterit, quantum Glareanus, uti ex eius scriptis & libris apparet: adeò ut non minoris illum in hac liberali arte faciendum censeam, quàm ipsum D. Anitium, qui ob insignem eius peritiam à Theodorico rege, Francorum regi plurimùm commẽdatur, quemadmodum in Epistolis Cassiodori, quarum scripti antiquissimi exemplaris copia mihi per parentem facta est, legi. Vitæ eius partem breuiter Glareanus tractauit, fusissimè autẽ totius cursum Iul. Martianus Rota, & Iohannes Murmelius, à prima ætate ad postremam senectutem ac interitum usq; descripsit ac absoluit: adeò ut mihi omnem laudandi, ac eum iustis & ueris encomijs prosequendi materiã atq; occasionẽ eripuerint. Fui ante annos sex huius uiri in omnibus partibus Philosophiæ absolutissimi, Papiæ sedulus indagator, turrimq; unà cum V. C. Barnabone Magio Brixiensi Equite aurato, lateritio lapide fabrefactam, Boëthi ergastulum, & sepulchrum in diui Augustini æde quod adhuc hodie uisitur, positum, accessi. Habitationis locus in suprema turris parte angustus fuit, prospectus uerò satis amœnus. Huius igitur lucubrationes cum denuò distractis prioris æditionis uoluminibus pater prælo cõmittere destinasset, nihil antiquius habuit, quã ubiq; apud doctos an alia exẽplaria hactenus suppressa, haberent, inuestigare: & quidẽ nõ eum animus fefellit, nõ enim defuerũt, qui & alia ue

fusta authoris uolumina habuerunt & cõmunicarunt, ex quibus suspecta loca & corrupta, per Iacobum Ruterum, uirum doctũ in integrum restituta sunt ac emendata. Accesserũt & in lib. 5. De Cõsolatione Philosophiæ Iohannis Murmelij & Rodolphi Agricolæ, hominũ peritissimorũ Commẽtaria, quorũ laudes plurimis scriptis Germani qui eodẽ tempore uixerũt, celebrarũt, quas denuò repetere superuacaneũ duco: Item nuper inuenta & ante hac nunquam uisa Gilberti Porretæ, Episcopi Pictauiensis in quatuor de Trinitate libros. Hos in carcerib. scriptos, ac postremos eius labores esse, aliquot affirmare non dubitãt. Quã piè & sanctè hi scripti sint, illũ nisi iniquus iudex sit, qui legerit, testimoniũ laturũ puto. Imminebat tùm truculentus tyrãnus ac de uita eius definitiuam sententiã proferre proposuerat. Fuit in summa nõ solum Philosophus uerùm etiam Theologus insignis, Grecis & Latinis quibuscunque authoribus cõparandus. Hoc scriptore nullũ doctorũ in Bibliotheca carere oportere, quidã nõ infimi iudicij uoluerũt. Ne itaque & uos nobilissime Ieo ac Vuilhelme fratres, tam pulchris & præclaris Philosophię lucubrationibus careatis, operæpretiũ existimaui si hãc secundã uobis æditionẽ longè priori locupletiorẽ cõmendarẽ: præcipuè cùm magno studio literas atque disciplinas amplectamini, sine quibus nobilitas uera nõ existit, sed quodammodo mortua ac sepulta in homine aliàs generosis parentibus genito, sicuti uos ortos esse constat, iacet. Hanc namque (Marcus T. Cicero eloquẽtiæ Romanæ decus) uitæ humanæ ducem, uirtutis indagatricẽ, expultricemque uitiorũ uocat, adeò ut interdũ admirari solcã hominũ diuersa studia uariaque ingenia. Hunc uidemus pecunijs & opibus studere, illũ ambitioni & potẽtiæ, aliũ uoluptates omni studio & diligẽtia cõquisitas amplecti. Hęc studia quàm sint inania, declarant nõ modò Philosophorũ sectæ, uerùm etiã Saluatoris nostri doctrina & uita qua certè cohortamur, admonemur, cogimur, caduca illa ac fragilia, ut falsa bona & nusquã cõsistentia, cõtemnere: Vos uerò rectam uiam ingressi estis, per quam familiam uestram quę hodie in orbe splendet, splendidissimã reddetis, inque hoc conatu uobis præceptor uester Vuiardus Nannius pro sua prudẽtia & eruditione nõ deerit, cuius ingeniũ & doctrinã haud uulgarem ex animo amo ac obseruo. Quem uobiscũ precor hoc meum munus, quo pro mea tenuitate splendidius nullum eligere potui, boni æquique consulere dignemini. Bene Valete Datum Mense Martio, Anno Redemptionis.

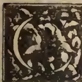
M. D. LXX.

Nobilitatis uestræ obseruantissimus

Adamus Henricpetri.

I. V. D.

❧ IN DIVI ANITII MANLII SEVERINI BOETHI OPERA AD MAGNIFICVM VIRVM D. ANTONIVM FVGGERVM, INVICTISSIMORVM IMP. CAROLI ET CAES. Ferdinandi fratrum à consilio, Henrichi Loriti Glareani Præfatio.

VM in celeberrimum, ac eruditißimum hunc authorem præfari uellem, GENEROSE D. ANTONI, multa sanè mihi, uel antequam in manus ipsum desumpsissem, perpendenda, ac Lynceis (ut dicitur) oculis cõspicienda occurrebãt, quippe quem sciam ab aliquot iam annis à multis malè audire, nec dignum qui inter classicos numeretur scriptores. Alijs scilicet dictio non placet, phrasin aiunt duram, stylum diuersum. Alij eruditionem nimis proletariam culpant, quædam etiam ambigua, ac uix doctis auribus digna. Quibus omnibus respondere, certè difficile uidetur. Porrò quoties à doctißimis nonnunquam de eo iudicium inquiretemus, Dij boni quàm sæpè in mentem uenit illud Flacci:

Tres mihi conuiuæ propè dissentire uidentur,
Poscentes uario multum diuersa palato.

Laurentius Valla, argutißimus linguæ Latinæ iudex, Boethum eruditorum ultimum nominare non dubitauit, nimis, quantum ego iudico, propensus in eius uiri repræhẽsionem. Vallam quidem exagitatum eo, quo uixit, tempore existimo ab iniquis tum iudicibus, qui Boethum nulla alia ratione magnum iudicabant, quàm quod proximè ad Sophisticen, qua illi excellebant, accedebat. Vt uerum sit, quod uulgò dicitur: Tantum quisq; probat, quantum se assequi putat. Accedit etiã hoc, cur magis hic author, alijs eximijs authoribus propè exulantibus, in Barbarorum manibus hæserit, quòd tanta docet diligentia, ut nimia eius in docendo sedulitas propemodum Lectori, paululum fastidioso, sit tædio. Idq; in Philosophicis potißimum, & in Mathematicis. Eam tamẽ sedulitatẽ in Musicis rei difficultas ita uicit, ut ibi intactus multis annis fuerit, donec ueniret nunquam satis laudatus uir Franchinus Lauden. qui in eo illustrando magnũ operępreciũ fecit. Fuit herclè ante annos aliquot, ut multi, qui Musicen profitetentur, non dubitarent palàm dicere, impoßibile esse quenquam Boethi Musicen intelligere: quod insignis quidã Phonascus Coloniæ Agrippinæ ante annos XXX, cùm ibi Philosophiæ operam nauarem, mihi obiecit. Quod ei ita uisum, quoniam præter cantuũ usum, nihil alioqui, quod ad eius disciplinæ maiestatem attinet, habebat. Et qui tales sunt, maiore per Iouem'su percilio nonnunquam de authoribus iudicãt, quàm qui sunt eximiè docti. Quod, proh dolor, nõ in hac tantũ cõtingit scientia, sed paßim in alijs, maximè hac nostra tempestate. Sed ad authorem ipsum redeo. Scripsit multa hic, quorũ copiosè meminit Trithemius Abbas. Quæ hodie quidem extant Logica & Mathematica, ea præcipua puto, nec phrasi diuersa, nec stylo dißidentia, ut liceat haud obscurè uidere, ea omnia ex una exisse officina, utraq; docta, erudita, ac doctrinę fidelißimę. De quibus Logica, quòd multi de ijs uaria prodiderint, indicta ac intacta relinquimus. Mathematica uerò, quæ ille nobis reliquit, omni Encomio celebranda uidentur, sunt enim multo dignißima. E quibus duo illi eruditißimi de Arithmetica libri principem locũ meritò tenent, absolutum omnino opus, quantũ ad Theoricen attinet, cui nihil demi, nihil addi potest, omni parte teres ac rotundum. Quanquã Georgius Valla in portentoso illo uolumine de rebus fugiendis & expetendis, ex

Martiano Capella, memorabile quiddam (Si dijs placet) adijcere uisus sit: Sed ille idem Georgius cùm recōditiora omnia in Arithmeticis ex hoc autore habuisset, ne semel quidem eum cum dignitate nominare uoluit. De Musicis idem dico. Ibi enimuerò habuit Guilielmos, Bryennios, & nescio quos alios authores, nō admodum celebreis, Boethus in merita nomenclatura locum apud eum nō habuit, cùm quicquid solidæ eruditionis in Musicis Georg. Valla prodit, acceptum Boetho debuit, reliqua collectanea sunt inania, nec cœlum, nec terram attingentia, in utroq; tamen quæsita, iucunda magis, quàm necessaria subtilitate, ut Plinius de Syderum musica prodidit. Quicquid hic noster author in Arithmeticis ac Musicis protulit, id in totum solidū est, ac discussum, fundatumq; ex intimis Matheseos principijs, inconcussumq; in secula manebit,

Quam si dura silex, aut stet Marpesia cautes.

Quintus tamen liber de Musicis mihi quidem non uidetur absolutus, tametsi scio aliter uisum eximio uiro Iulio Martiano Rotæ, qui nuper in hunc authorem præfatus est. Qui cum mihi pleraque de hoc authore conueniunt: de duobus tantummodo uoluminibus magna dubitatio uidet, nec adhuc planè apud me discussa, quātumuis mecum lucter, omnem moueam lapidem, rationes omneis mecum mutem, uersem, uoluam, ignorans,

Quo teneam uultus mutantem Protea nodo.

Vt est apud eundem Flaccum. Nam si id opus de duabus Christi Seruatoris nostri naturis, ac item de Sanctissima Trinitate eius sunt, ut Titulus præfert, nec stylus repugnat, qui factum est, ut in opere illo de Philosophiæ consolatione, quod ultimum eius existimāt, cùm toties occasio esset, ne semel quidem Christi mentio fiat? Erat in carcere optimus ille uir, dubius de uita, Tyrannus truculentus imminebat, tractabat de Diuina prouidentia negocium arduum. Ibi de huius seculi malitia, de fortunę instabilitate, de malorum hominum in hoc mundo imperio, per totū opus conquestus. Et scilicet, non erat in his CHRISTVS, homini tam docto, uiro tam honorato ac pio uel semel nominandus? CHRISTVS, inquam, omnis patientię exemplum, longè maiores iniurias ab inimicis passus. Deus, Dominus, Creator à Creatura cruci affixus, non erat ille, inquā, in hoc tam splendido, ut uideri uolunt, opere nominandus? Ego igitur, ut ingenuè fatear id, quod res est (etsi scio quàm magnam mihi moueam hac opinione inuidiam, & plus quàm Camarinam, dicendum tamē est, quod animo sedet meo) mihi quidem magis Philosophicū opus uidetur, quàm Christianum, nec tamen indignum quod à Christiano homine legatur, sed indignum, ut ab eo scriptum credatur, qui ipsi Christo, dato in sacro baptismate nomine, ipsum antescriptis professus. Nec ob ipsius professionem (nam aliæ numerantur captiuitatis causę) in carcerem detrusus, ne semel quidem Christi faciat mentionem. Non exaggerabo pro dignitate negocium, satis est Lectori indicasse quid me potissimū mouear. Sed enim de stylo, quàm is quadret cum alijs Boethi præfationibus, iudicium aliorum esto. Multis sanè (è quorū numero me facilè dixero) prosa illa cum carmine non unius hominis esse uidentur, longè maiorem gratiam habet carmen, quā ieiuna illa prosa. Quod simul atq; quis secum diligentius perpenderit, uidebit me non temerè opinatum esse. At quid dicemus de tot ante nos doctorum uirorum iudicio? Quis unquam ea de re dubitauit? omnes ne cæcutierūt? Non aio. Quid tum? Non cogitarunt, inquam. Si cogitassent, si iudicassent, si discussissent, melius nobis ea æstimare potuissent: sed non uenit in mentem, alijs occupatis cogitatibus. Quemadmodum & nostra ætate, nemo paulo eruditioris iudicij homo, eruditissimos absolutissimosq; illos Rhetorices ad Herennium libros Ciceronis existimabit, sed alterius cuiuspiam docti uiri ea tempestate, quę maximè tunc magnis ingenijs floruit. Atqui LAVRENTIVS VALLA, Angelusq; Politianus, eloquentiæ Romanæ lumina, ac exactissimi iudicij duo uiri ubique, ut Ciceronis,

tonis, allegant. Non erat, inquis, illis nasus? erat utiq;, sed non cogitarunt, alioqui ex styli diuersitate, ac ex multis alijs argumentis colligere facilè poterant, nō esse ea Ciceronis, quamuis & docta & pura & elaborata, quamuis inueterata hominum opinio reclamet, deniq; quantumuis & Georgius Valla & Antonius Mancinellus, & quidam alij luctati sint, ut id hominibus persuaderent, omnes id lucrati, ut apud eruditiores uel stupidi uel pertinaces dici mereantur. Sed ad Philosophiæ consolationem illam redeundum. Si Musas rectè meretriculas uocat Philosophia, ut sophistæ garriunt, quòd nihil solidæ cōsolationis, nihil medicinæ afflicto afferant animo, sed ipsa sit uera eius medela: quid ni & nos, quibus Christus ueram fidem fecit, ridebimus uicissim ieiunam illam Philosophiam, καὶ ἐς κόρακας hinc facessere iubebimus, quæ in hoc mundo felicitatem tot philosophis mentita, tantò fortiùs deceptis hominibus, quantò matrona adultera fortiùs meretricula fallit, infirmo Boethio adesse ab nescio quo ficta initio huius operis? Nihil ēm plus firmitatis habet Philosophia, quàm Musæ, ut Criticis placet, meretriculæ: gentili homini elegans, Christiano ridiculum inuentum. Atqui si quæras, quem authorem eius operis putem, haud facilè dixerim, coniectura tamen haud exigua colligimus, fuisse aliquem non indoctum, aut aliquot potius doctos, qui in gratiam optimi uiri huiusmodi lamentationē instituerint, uelut funebre solatiū iniustè cæso. Nam Boethium haudquaquam tam stupidum fuisse putandum est, cum in carcere detineretur, ut tyrannicæ iniuriæ meminisse tam importunè uoluerit. Verùm de hoc opere plusquam satis. Egregiè uerò impudens fuisse uidetur, quisquis de disciplina scholastica sub huius authoris titulo librum emisit, stultiores autem qui Boethij opus credidēre. Geometriam inceperit ne cum iuuenis esset, ut quibusdā uisum est, ac omiserit, alio detentus studio, an senex post Arithmetices ac Musicos libros non perfecerit, haud equidem scire possum. Certum est, eam ad nos absolutam nō peruenisse. Sed nunc de Typographo ac operis castigatione dicendum. IOANNES VVALDNER Tigurinus, uir de optimis authoribus cùm Latinis, tum Græcis, cum rei etiā familiaris iactura summè meritus, Boethij opera ante aliquot annos excudere prælo suo orsus, morte præuentus tam pium opus perficere nequiuit, idem tamen occasionē dedit HENRICHO PETRI, summo amico nostro, & de bonis literis non minus merito, ac quotidie bene merenti: qui omissum, Parcarū inuidia, opus feliciter perfecit, adiutores nactus tum uiuos doctores, tum mutos, hoc est, & eximij iudicij uiros, & ueteres codices. Adfuit enim huic æditioni D. SEB. MVNSTERVS ad huiusmodi honesta negotia natus, infatigabili cura ac diligentia. Codex etiam peruetustus ex Dei Opt. Max. munere obtigit nobis, quē habuit Reuerendus in CHRISTO pater ac Dominus, D. IOANNES KERN Abbas Cœnobij Diui Georgij in Hercynia Sylua. Qui pro suo in sacras literas & optimos authores amore, hunc codicem mittere per multa miliaria nō dubitauit. Ex quo codice multa in musicis restituta sunt. Adfuit & D. D. BONIFACII AMORBACHII codex ex Bibliotheca ipsius, qua uix est in tota Germania instructior altera. Nec defuit meus codex, multis notatus locis. Hoc Lectorem scire uolui, ne temerè præcipitatum opus crederet, quemadmodum nostra ætate fieri solet ab pecuniæ potius aucupibus, quàm solidæ gloriæ petitoribus. Hocce igitur opus, Magnifice D. ANTONI, sub nominis tui patrocinio in lucem ire uoluimus, quem constat de honestis disciplinis, nec minus de disciplinarum professoribus ita meritum, ut uix alium hac ætate liceat iustius, & suo merito, seculi huius Mecœnatem uocare. Quod testimoniū præter cæteros multos eximios uiros locupletissimum duo mihi eruditissimi ac nobis amicissimi uiri dedere D. Otmarus Luscinius, iam fato feliciter functus, & D. Christophorus Seld. Reip. Augustanæ aduocatus, uterque à te amatus, adiutus, euectus. Tua benignitas audaciam meam boni consulat. Friburgi Brisgoæ Anno à IESV Christi natali M. D. XLVI. Calendis Martijs.

IVL. MARTIANVS ROTA GEORGIO CORNELIO PONTIFICI TARVISINO DESIGNATO, S.

RIMUM rebus in omnibus semper fuit, noui aliquid promere, secundum, ubi consequi illud nequeas, ab alijs deprompta meliora reddere, utrunq; tibi præstare Pontifex Corneli cum uellem, diuersas bibliothecas excutere cœpi, sperans me & hoc & illud effecturum. Sed alterum quidem assequi minime potui, libros enim quos in Physicas auscultationes Seuerinus emisit, quamuis eos extare non pauci sciant, deprendere tamen adhuc non ualui. Alterum autē abunde, puto, cōsecutus sum, nā meliora, quàm fuerāt hactenus impressa, multò reddidimus eius cōmenraria, quę partim uaria transcriptione labefactata, stabiliri, partim longa uetustate collapsa, reparari multis in locis desiderabant. Neq; uerò quisquam à nobis hanc prouinciam frustra susceptam opinetur, fuit enim Boethus nō solum magna facundia uir & eruditione singulari, uerumetiam iuuandi plurimos incredibili studio tenebatur, atq; ideò cum Barbaros armis ab Italia prohibere Consul nō posset, barbariem ab Europa disciplinis eijcere doctus non dubitauit. Aristotelem enim Dialecticę & utriusq; Philosophiæ, hoc est, humanæ felicitatis magistrū, primus & latinitate donauit, & exposuit, id quod Lucij Syllæ dignitatem nō æquauit modò, sed plurimum etiam excelluit, opibus enim & potentia fretus Cornelius Sylla, inuentos Athenis Aristotelis libros Romā portauit. Eloquentię & eruditioni fidens Manlius Seuerinus eosdem è Græco sermone in Romanā linguam transtulit, & ex obscuris, adeò ut uix à paucis intelligerētur, cuiuis mediocriter erudito peruios luculentis expositionibus effecit. Quæ utilitas non tantum illius ætatis homines plurimum iuuit, sed ad posteros quoq; redundās, in nos usq; peruenit. Hanc eius egregiam animi uoluntatem cum inter legendum animaduertissem, libuit mihi quædā ad ipsius cognitionem pertinctia in unum colligere, ut & illi quamuis mortuo gratiam, si possem, aliquam referrem, & tibi sapientiæ callem acrius insistenti, multis è floribus coronā darem. Neq; enim, arbitror, ingratum tibi fuerit eum tanquam de facie noscere, per quem in dies magis ac magis proficis, & eius opera legendo mirum in modum delectaris. Quod tamen dum facio, me uelim nullus existimet com plures nostri temporis homines imitaturum, qui partim omnia in maius tollunt, partim quædam, ac si redargui nequeāt, comminiscuntur, horum neutrum in præsentia facturum me recipio, quamuis probè intelligā non esse facile suæ quoq; tempestatis facta describere, nedum ullius qui mille ab hinc annis uita decesserit, in tanto præsertim scriptorū illius & succedentis æui silentio, qui ne publica quidem literis cōmiserunt. Quamobrē à nobis plura nullus expectet quàm ex eius aliorum'ue libris cognosci potuerunt, aut euidenti coniectura saltem cōprændi. Ea tu Georgi nobilissime qualiacunq; in unum opus redacta, libenti, sicut omnia mea soles, animo percurre, & quam pridem nondum satis expolitam asportaras, nunc denique perfectam Boethi historiam accipe.

NICIUS Seuerinus Boethus, Romanus, & nobilitate maiorum & animi dotibus clarus, in ea tempora incidit, quibus Italia à Barbaris oppressa tenebatur. Natus est enim non ita multis post annis, quàm ab Alarico Roma caperetur. Floruitq; Theodorici regis tēpestate. Theodoricus hic à Zenone cum ingentibus copijs missus, ereptam Odoacri Italiā sibi uendicauerat. Rauennæq; regni sede locata, cuncta pro libidine administrabat, quod uidens Boethus honestis disciplinis animū applicuit, id sibi tantū

superesse

ſupereſſe intelligens, quòd homine libero dignum foret. Eruditus itaq; Græcis & Latinis literis ab adoleſcẽtia cum eſſet, quædam primùm ex Euclide tranſtulit, atq; ita tranſtulit, ut & dimetiendi rationes, & alia quædam de ſuo adiungeret, ac quod nondum Ariſtotelis ætate repertum fuerat, æquale circulo quadratum aſtruere docuerit. Arithmeticam poſtea, Nicomachum, non ut interpres, ſecutus, ſed ſuo uſus iudicio, Latinis uerbis reddidit. Et inde Muſicam perplexam & inuolutam diſciplinam ex optimis quibuſq; collegit, qua in re & Ariſtoxenis copiam, & Pythagoræ iudicium expreſsit. Extat Theodorici regis ad Boethum epiſtola, quę & Ptolemæi Syntaxin, & Archimedis Mechanicen ab eo Latinitate donatam affirmat. Verùm præludia hæc fuiſſe crediderim eorum quæ uir tantus mente agitabat. Philoſophiã enim Latinis literis illuſtrare conſtituerat, non ut Varro Stoicam, nec ut Tullius Academicam, ſed eam quę cæteras obſcurauit ab Ariſtotele inuectam, & à tot prę-ſtantibus ingenio uiris, ætate tam longa celebratam. Id ipſe his uerbis ſignificat: Ego omne Ariſtotelis opus quodcunq; in manus uenerit, in Romanũ ſtylum uertens, eorum omnium commenta Latina oratione perſcribam, ut ſi quid ex Logicæ artis ſubtilitate, & ex moralis grauitate peritię, & ex naturalis acumine ueritatis ab Ariſtotele perſcriptum eſt, id omne ordinatum transferam, atq; id quodam lumine commentationis illuſtrem. Igitur Porphyrium, quem Victorinus Apher compendio tranſtulerat, explanauit, & eundem à ſe mox interpretatum nouis rurſum expoſitionibus illuſtrauit. Prędicamentis manum admouerat, cum ecce conſul Romæ creatur, hoc ipſe ſuis uerbis ſignificat: Etſi nos curæ officij conſularis impediũt, quo minus in his ſtudijs omne ocium plenamq; operam conſumimus, pertinere tamen uidetur ad aliquã Reipublicæ curam, elucubratæ rei doctrina ciues inſtruere. Nec malè de ciuibus meis merear, ſi, cûm priſca hominũ uirtus, urbium cæterarum ad hanc unã Rempublicã imperiũ tranſtulerit, ego ad id ſaltem quod reliquum eſt, Græcæ ſapientiæ artibus, mores noſtrę ciuitatis inſtruxero. Quare ne hoc quidem ipſum cõſulis uacat officio, cùm Romani moris ſemper fuerit, quòd ubicunq; gentium pulcherrimum eſſet atq; laudabile, id magis ac magis imitatione honeſtare. Hæc ille, ex quibus illud etiam falſum eſſe conuincitur, quod aliqui memoriæ prodiderunt, Boethum omnia, non plæraq; relegatum ſcripſiſſe. Ad cõſulatum autem iuuenis peruenit fauore principum ciuitatis. Puerum enim à patre relictum curandum ſuſceperant, quòd & antiqua Manlij Torquati familia prognatum ſcirent, & nouam Anitij proaui indolem perſpectam in ipſo haberent. Primò eius conſulatu rex Hunnorum & Italiæ Odouacer Phæba, Rugorum duce uicto, captoq; potitus eſt, ſicuti Caſsiodorus tradit, qui bis ſolum, cum Symmacho ſemel, ipſum in conſulibus nominat. Non ſolum autem dignitatem hãc ipſe adeptus eſt, ſed duos etiam filios ſuos, quod nunquam antea cõtigerat, conſules eodem tempore uidit, Patricium & Hypatium. Anno illo Boethus in curia Theodoricum tum primum Romam accerſitum, S. P. Q. R. nomine, magna facundia laudauit, & in circo duorum conſulum medius triumphale conuiuium multitudini exhibuit. Collegam in ultimo conſulatu Symmachum ſocerum habuit, cum quo magiſtratum ita geſsit, ut cõmune bonum priuatis amicitijs præferret. Accidit ut Paulini conſularis opes regij ſatellites appeterent. Hominem ingenuè tutatus eſt. Albinum falſò Cyprianus accuſauit, innocentem cõſularem uirum oſtendit. Acerba fames Campaniam urgebat, & acerbiorem coemptionem tyranni procuratores indixerant, eam exigi conſul non ſuſtinuit. Triguillam quoq; regiæ domus præpoſitum multoties ab iniuria deiecit, & Conigaſtũ fortunas optimi cuiuſq; inſectãtem cõpeſcuit. Hiſce rebus factũ eſt, ut regis indignationẽ incurreret, perditorũq; delationib. in exiliũ pelleretur. Accuſationis ſumma hæc fuit: Quòd Senatũ læſæ maieſtatis accuſaturũ ꝓhibuerit. Quòd ad Anaſtaſium imperatorem literas miſerit de recuperãda libertate. Delatores perditis moribus homines tres extiterũt, Gaudentius & Opilio, tunc ob innu-

ob innumeras fraudes exilio damnati, Basiliusq́ pridem à procuratione domus regiæ deiectus, obæratusq́ plurimum. Purgasset facilè Seuerinus obiecta crimina, si coràm delatores arguendi facultas sibi à Theodorico data fuisset. Sed uel iratus oblatam sibi ultionis occasionem amittere, uel improbus à se excitatam calumniã dissoluere noluit. Absens itaq; uir, & innocens, & grandis natu Boëthus, malorum conspiratione relegatus est, nec à bonis in patria retentus, Ticinum secesit, urbem in Insubribus positam, & sibi à tyranno præscriptam, in quam simul atq; uenit, quò posteris etiam innocentiã suam cognitam faceret, pulcherrimum illud de Consolatione uolumen, Ciceronem imitatus, conscripsit. Nam sicut ille quo filiæ desideriũ leuaret, de animorum immortalitate disceptans, Tulliam superuiuere monstrat, ita Seuerinus de falso & uero bono, deq́ prouidentia disputat, & omnia uoluntate diuina mortalibus euenire declarat. Verùm in eo opere Cicero carmen non attigit. Boethus utranq; orationem admiscet, atq; ita admiscet, ut facilè unicuiq; ostendat ingenium sibi, quicquid tentasset, nunquam defuisse. Sed quid naturali Philosophia difficilius? quid Dialectica spinosius? at utranq; disciplinam sic oratione sua peruagatus est, ut abditissima quæq; cuiuis prompta reddiderit. Neq; uerò selectũ unum aliquod argumentum oratione consectatus est, sed Philosophiæ penetralia ingressus, ea Latinis hominibus primus reserauit, quæ princeps Aristoteles de industria pluribus occultauerat. Qua in re optimos quosq; cõsuluit, Theophrastum dico, Eudemum, Andronicum, Aspalium, Herminum, Alexandrum, Syrianum, Porphyrium, Themistium, de quorũ sententijs, tanquã honorarius arbiter, dijudicat. Attestatur hoc expositio in librum Aristotelis de enunciatione tàm prima duobus, quàm secunda sex libris absoluta, in quorum tertio cum de tribus contingentium modis se melius scripsisse dicat in libris Physicis, suspicandum reliquit se naturalem quoq; Philosophiam enucleasse, uerùm hactenus tam hi desiderantur commentarij, licet fuerint Taruisiũ hinc nuper asportati, quàm illi, quos in Analyticen & Topicen emisit. Siquidem & hos ipse citat, & in topicã Ciceronis septem libros à se confectos profitetur, opus uarium, difficilè, eruditum, nec à quoquã antea quã à Victorino frustra tentatum. Platonis Dialogos ipse Latinos facturum se recepit, factos Casiodorus asseuerat, mirarer quomodo tanta præstare potuerit, nisi diuina illa in librum Aristotelis, de Interpretatione commentaria biennio scirem ab eo confecta, quod tempus uix euoluendis tot expositoribus satis fuisse uidetur, nedũ eorum sententijs plærunq; cõtrouersis & dijudicandis, & eligendis, & accommodandis. Inter Peripateticos enim celebris est fermè nullus, qui in hunc librum non scripserit, quòd & magnopere quidẽ necessarius sit, & multa doctrina refertus, sed acumine sentẽtiarum & uerborum breuitate perobscurus: cõmentabatur aũt hæc quo tempore Theodoricus superatis alpibus Clodoueium socerum Francorũ regem ingenti prælio profligauit. Cæterùm Seuerinus nõ tantùm in interpretãdo & exponendo Aristotele uersatus est, sed plæraq; etiam ipse ueluti procreauit, horum in numero sunt pulcherrimi illi quatuor de differentijs Topicis libri, quibus Dialecticos locos à Rhetoricis dirimit, & totidẽ alij de utroq; syllogismo, item de diuisione & definitione singuli. Nã qui ad syllogismos categoricos introductorius inscribitur, titulũ subornatũ habet, cum libri Aristotelis de enunciatione, uel breuiariũ sit, ut ipse appellat, uel certè idẽ quod primus de categoricis syllogismis. Opus quoq; de scholastica disciplina, nõ titulũ modò, sed & elocutionem & inuentionẽ mentitur, aliter enim Boethus scripsisset, si ea de re scribere uoluisset. Sed ipsum mittamus, ac de hebdomadibus aliquid potius in medium afferamus. Sunt autẽ hebdomades opera septẽ partibus distributa, sicuti decem libri decades, & nouem enneades. Hebdomadas Varro primus inscripsit, deinde hic ipse, ex quibus libellus de substãtię bono, & alius de unitate & uno sumptus est, reliqua aut ædita nõ sunt, quod ea sibi, ut significare uidetur, cõmentatus esset, aut ad nos usq; non peruenerunt.

runt. Hebdomades iuuenis composuit, uelut & de duabus naturis, & una persona Christi, hoc ut ita existimem eius uerba faciunt. Episcopus (inquit) scriptor epistolæ tanquam ualde necessarium cum præterire noluisset, è duabus naturis Christum consistere, & in duabus æqualiter catholicos credere, nouitate dicti perculsus, meditabar omnes animo quæstiones. Decretum hoc fuerat concilio Calcedone celebrato, illucque Leo Romanus episcopus uenerat, cuius epistola Romam missa, cum postea nitentibus acephalis condemnatum iam dogma reuocare, pluribus conuocatis Romæ legeretur, nec satis iam quid decerneret intelligeretur, ansam Boetho dedit eum librum componendi contra Nestorium, qui duabus naturis personas totidem adiungebat, & Eutychen, qui unicam naturam & personam tuebatur. Ergo si quis ab Imperatore Leone, qui reiectam sub Martiano Nestorij & Eutyches opinionem fouebat, ad Iustinum usque supputet annos, paulo minus quinquaginta deprendet, quibus de Boethi uita detractis prima iuuentutis tempora relinquentur. Verùm hæc ut libuerit quisque accipiat, illud certè non admittendum contenderim, Boethum morte præuentum musicam nō absoluisse. Nam quod obijciunt aliqui titulos eorum quę desunt adhuc superesse, id nos in contrariam sententiam potius trahit, absurdum esse existimantes, nondum conscriptis rebus uelle nomen imponere. Quod si quid imperfectum Seuerinus reliquit, id ipse Theologiam fuisse censuerim. Satis enim superque Philosophiam illustrauerat, itaque diuina restabant, & iam multum processerat Augustinum secutus, ut ipse de Trinitate ad Symmachū scribens affirmat: Vobis, inquit, inspiciendum est, an ex beati Augustini scriptis semina rationum in nos uenientia, fructus aliquos intulerint. Ex quibus illud etiam conijcere possumus, cur nono demum anno Theodoricus Seuerinum & Symmachum necarit, an quia senex in opinionem Arij defecit, & inimicus adeò catholicis euasit, ut eorū templa diruere in Italia uoluerit, si Iustinus Arianos in Asia non resti tueret. Propugnatores autē sani dogmatis cùm aliàs semper, tum præcipuè eo tempore Boethus & Symmachus extiterunt. Quamobrem tyrannus coniectos in carcerem obtruncari iussit. Ticini incolæ semper à maioribus traditum constanter asseuerant, Seuerinum cum regius spiculator lætale uulnus intulisset, utraque manu diuulsum caput sustinuisse, interrogatumque à quo'nam se percussum existimaret, ab impijs respondisse, atque ita cum in uicinum templum uenisset, & flexis genibus ante altare sacra percepisset, post paulum expirasse. Extinctus diuinos honores à nostris consecutus est, quòd pro catholicis contra perfidiam Arij mortem sustinuerit. Sunt qui scribant ipsum antea Rauennam accersitum, prætorioque regis præpositum, mox cum aliquot senatoribus occisum, quod Symmacho potius conuenire uidetur. Turris enim lateritio lapide fabrefacta etiamnum Ticini monstratur, Boethi carcer, sepulchrumque eius in æde beati Augustini uisitur, qua parte in adytum, templi ascensus incipit, hoc Epitaphio incisum:

Mœnia & Latia lingua clarissimus, & qui
Consul eram, hic perij missus in exilium.
Et quia mors rapuit, probitas me uexit ad auras,
En nunc fama uiget maxima, uiuit opus.

Circumfertur & aliud Elogium, quo sepulchrum eius exornabatur, antea quam illic à Luithprando Longobardorum rege collocaretur. Ipsum, quia paucis multa continet ad eius uitam facientia subiunximus.

Ecce Boëthus adest in cœlo magnus, & omni
Perfectus mundo, mirus habendus homo.
Qui Theodorico regi delatus iniquo
Ticini senium duxit in exilio.
In qua se mœstum solans dedit urbe libellum,
Post ictus gladio, exijt è medio.

Hic

Hic finis uiri clarissimi fuit, qui facundia, probitate, doctrina, plurimũ excelluit, ultimus omnium qui ex antiquis Romanis aliquid literarũ monumentis consecrarint, primus omnium qui Aristotelicam disciplinam Latinis literis illustrare cœperint, tantæ apud posteros authoritatis, ut ab eius sententijs nulla fermè sit prouocatio. Huius morte magnam rem amisimus, & frustra à multis postea tentatam, Platonis & Aristotelis concordiam, quam utriusq; Philosophiæ peritissimus & pollicitus fuerat, & nisi uitam eripuissent improbi, præstare solus potuisset. Vltio tamen paulo pòst insecuta est diuinitùs. nam cœnanti Theodotico, cùm piscis caput illatum esset, uisus est sibi rex in eo uidere Symmachi faciem inferius labrum mordicus apprehendentem, toruisq; oculis subinde minitantem: eo spectaculo consternatus tyrannus in morbum incidit, & simulatq; quod uiderat id se uidisse cõfessus est, expirauit. Ictu sanguinis mortuum sui diuulgarunt, uerùm Amalasiunta rei conscia, cum in regno successisset, patris acta contra ius & fas decreta rescidit, & Seuerini ac Symmachi bona in fiscum redacta, eorum liberis restituit, paucis annis antea quàm Belisarius à Iustiniano missus, Italia Gothos omnes expulit. Porrò Boëthi multi fuerunt, primus Stoicus, de quo mentionem facit Diogenes in Zenonis uita: Secundus Epicureus, quem Plutarchus in Conuiuijs introducit: Tertius, Cretensis Aristotelis studiosus & uir cõsularis à Galeno celebratus. Præter hos alij fuerunt & Philosophi ambo & Peripatetici, unus hic ipse de quo satis iam dictum est, Patricius Romanus, alter Græcus & antiquior, quem & hic ipse in Porphyrio, & Ammonius atq; Simplicius ut Aristotelis interpretem agnoscunt. Fuerunt itidem & duo Symmachi magnæ in literis existimationis uterq;: Primus Gratiani & Valentiniani temporibus: Secũdus Zenonis & Anastasij. Illius epistolę circunferuntur, crebraq; de eo in Macrobij Saturnalibus mentio habetur. Huius nihil quidem extat. sed ut Boethi testimonium prætercam, Priscianus Cæsariensis de ponderibus scribens, sic eum laudat, ut omnes omnium disciplinarum apices consecutus uideretur.

FINIS.

INDEX OMNIVM
EORVM QVÆ NOTATV DIGNA
VISA SVNT IN HIS OPERIBVS,
diligentissimus.

A Baci ratio 1517
Academia qd & academici unde dicantur pagina 912
accidens quid? 664
accidens & proprium quid commune habeant 110
accidens omne inest subiecto 120
accidens sine substantia nõ constat 1
accidens in nouem partes diuiditur 5
accidens aliud alteri non inest 264
accidens dicit de multis 62
accidentis in subiecta diuisio 639
accidentis diuisio in accidentia ibid.
accidẽtis inseparabilis exempla 32
accidentis separabilis exempla ibid.
accidentis & proprij differentia 111
accidentis definitio 35.36
accidentis diuisio ibid.
accidentis utilitas 3
accidentis tractatio 92
accidentis definitio ibid.
accidentis diuisio ibid.
accidẽtia separabilia & inseparabilia quæ? 82
accidentia facilè construuntur 723
accidentia in indiuiduis principaliter, deinde in speciebus sunt 15 & 16
accidentium argutiæ quo pacto diluendæ 751
accidentium in definitionibus nullus est usus pag. 3.6 & 7
acheolous in taurum mutatus 1095
achemenius mons 1098
actu existentia æterna sunt pag. 281
actu nihil est infinitum pag. 454
actuum humanorum effectus duo 1068
adam absq; mare & fæmina creatus 1257
adam sine esca uiuere potuit 1273
adam ante peccatum morti nõ fuit obnoxius 1217
adiuncta quæ? 781
ex adiunctis adiuncta perpenduntur 782
admiratio ex causarũ ignoratione oritur 1082
adolescentia inchoandis philosophiæ studijs idonea 921
aduerbium nominis loco ponitur 582
aduersa quæ? 816
adulatio amicitiæ pestis pag. 1025
ægritudo sanitati contraria 203
ælia sanctia lex 773
æneas ab Anchise natus 11
æqualia quæ sint 28
æqualia ad aliquid prædicantur 163
æqualia eundem euentum habent 349
æquiuocum significationibus suis definiri potest 333
æquiuoca quid 5.10 & 135
æquiuoca per translationẽ non fiunt 117
æquiuoce dicitur de subiecto omne quod subiecto inest 135
æquiuocorum tractatio 112
æquiuocorum diuisio 641
æquiuocatio non solum in nominibus, sed & in uerbis locum habet 115
aeris intemperies studiosis nocet 1277
ætas omnis musices delectatione coniuncta 1373
æuum quid? 926
æternum & perpetuũ differunt 1117
æternitas quid? ibid.
æthiopis nigredo accidens inseparabile 92
æthiopum alij nigri, alij nigriores, alij nigerrimi inueniuntur 111
æthna mons Siciliæ 991
affectus quid? 955
affecta quid? 775
affectionum genera ad relationem, species uerò ad qualitatẽ referuntur 188
affectorum natura 774
affirmatio et negatio quid? pag. 197 & 231
affirmatio & negatio unde fiant 250
affirmatio unius negationis una est 238
affirmat. et negat. sub enunciatione tanquam genere comprehendũtur 295
affirmatio una, uni negationi opponitur 354
quod affirmatio ponit, negatio aufert 338
affirmatio omnis uel uera uel falsa 127
affirmatio & negatio, uel uerũ uel falsum in se continet 203
affirmatio priuatoria quæ? pag. 440
affirmatio & negat. omnis definite uera est uel fal-

sa 242
affirmatio & negatio enunciationis species 216
affirmatio & negatio contradictoriæ opponuntur pag. 236
affirmatio negationi opponitur, & econtra 232
affirmatio et negatio simul ueræ esse non possunt 257
affirmatio ex infinito nomine bene fit ibid.
affirmatio siue ex finito siue infinito nomine fiat, nil refert 258
affirmatio simplex 391
affirmatio aliam rem de alia prædicat 332 & 335
affirmatio cum cõplexione effertur 202
affirmatio una quid? 354
affirmationis & negationis elementa 293
affirmationis unius, negatio duplex 260
ager spinosus semina suffocat 1009
agrimensorum nomina 154
albinus præceptorem Grillum uerberat 1279
alcibiad. dux inclytus 1037
alteritas pluralitatis principium 1121
alteratum quid? 82
ambitio omnia uirtutis præmia possidet 993
amalasiuntha fæmina græcis, & latinis literis imbuta 899
amantium iræ amoris redintegratio est 1168
amicus præstantissimũ diuitiarum genus est 1004
amicus in re incerta cernitur 1005
amici à diuite metuunt 988
amicitia uera non sortitur finem 1015
amicitiæ pestis 1025
amicitiæ species tres 1013
amicitiæ ueræ signum 1005
amor triplex 1007
amoris uis maxima 1065
amor legem non admitit pag. 1065
amphibologiæ modi tres pag. 735
anadiplosis siue geminatio syllogismorum 497
analiticorũ Aristotelis inexplicabilis caligo 395
anaxagoras insignis philosophus 923
Ἀναγκαῖον quot modis dicatur 50
anchora quid? 979
andronicus senex diligentissimus, & eius de diuisione sententia 638
andronici de interpretationis libro sententia 291
andronicus diligens librorum Aristotelis iudex ibi.
ἄνθρωπος ὁ μικρόκοσμος pag. 659
ἀνθρωπομορφῖται Deum corporalem esse imaginati sunt 1263
angeli principium habent, fine autem carent 1042
angulus circuli quid? 1494
angulorum genera 1487
angulus planus quid? ibid.
angulus rectilineus qd? ib.
anguli æquales qui 1488
angulus acutus quid? ibid.
angulus obtusus quid? ibi.
animus sapientis quibus rebus detentus 955
animus cœlo comparatur pag. 919
animi conceptionum duplex modus 1187
animi uitia magicis incantationibus peiora 1075
animi perturbationes quatuor 961
animo multa separantur quæ actu separari non possunt 1182
anima hominis tribus ad intellectũ gradibus peruenit 910
anima in medio rerum est constituta 1045
animæ motus duplex ibi.
anima tacit hominem 1075
anima ceu auriga corporis nostri sensa tanquam equos regit 897
anima & uita non idẽ 737
anima humana in diuinitatem non mutata 1214
anima substantia incorporea 1163
anima hominis immortalis 959
animæ omnes secundũ speciem eædem 206
animæ uegetatiuæ triplex uis 46
animarũ immortalitas negatur ab Epicureis 959
animal homine prius 207
animal omne aut sanũ aut ægrum 154
animalis definitio 6 & 20
animalis differentia prima pag. 553
animalia muta uoces habent 308
animalia quibus rebus subiecta 372
anni quatuor partes & singularum qualitates pag. 916 & 1091
antecedẽs in proportione hypotheticis quid? 609
antecedens ubi, ibidem & consequens 783
antiqua quæ dicantur 206
aper à Hercule uiuus capitur 1096
aporema & syllogismus dialecticus contradictorius idem 7[illegible]
apotome maior quam 4tuor commata, & minor quam quinque 1433
appetitus homini duplex pag. 1041
aqua actu calida, potestate frigida esse potest 375
aquam & [illegible]ane natura desiderat 1017
aquilo quid? 976

æquiuocationis modi tres, pag. 735
arbitrium liberum per prouidentiam Dei aufertur pag. 1107
arbitrium ad liberum conditus est homo 1107
arbitrij nulla libertas 1101
arbitrium liberum rationalia animalia habent 1100
arbitrio libero non omnia fiunt 375
arbores quibus subiectæ rebus 372
archarum positiones 1530
architas liber de prædicamentis 114
arcturus quid 1083
argumentum facit fidem pag. 752
argumentum & argumentatio idem 766
argumentum & argumentatio non idem 857
argumentum quid? 757
argumentum quopacto fidem faciat 753
argumentum & quæstio non idem 768
argumenta à personis & negotio in Rhetoricis sumuntur 884
argumenta locis inclusa pag. 767
argumẽtatio quid? 863.857
argumentationis species duæ ibidem
argumentatio & argumentum idem 766
argumentationes Sophisticæ 726
argumentationes gemminam uiam iudicandi requirunt 761
argumentationes ad disserendum quæ aptæ? 725
argumentationes ἀτέχνος pag. 787
argumentorum inueniendorum disciplina 759
ariopagus prodigus 1280
aristarchus Grammaticus pag. 121
aristoteles peripateticorũ dux 57
aristoteles more suo multa turbat 580
aristoteles prædicamentorum author 56
aristoteles falsò pro diuo habetur 1108
aristoteles Dialecticarum partium princeps 760
aristoteles quomodo intelligendus sit 1
aristoteles omnes res in duas partes diuidit 4
aristoteles Peripateticorum princeps 360
aristoteles Nicomachi medici filius 1036
aristoteles Platonis auditor ibidem
aristoteles Alexandri Magni præceptor ibidem
aristotelis lucida ueritate nihil serenius 1279
aristotelis sermones propter similitudinem obscuri 267
aristotelis de corporibus Cœlestibus sententia 85
aristotelis stylus obscurus pag. 892
aristotelis liber de 10 prædicamentis 51
aristotelis nomine indifferentiæ non est usus 195
aristoxen⁹ rationi nihil sed tantũ sensibus credit 1472
arithmetices laus 1518
arithmetica proportio 1353
arithmetica ꝓprietas 1370
arith. medietas 1352
arithmetica omnis alijs disciplinis prior 1543
arithmetica inter disciplinas Mathematicas primũ locum obtinet 1297
arriani proprias rationes Theologicis negotijs immiscuerunt 1128
arriani negant Patrem & Filium eiusdem substantiæ esse 1175
arriani Trinitatis ordinem perturbant 1181
arrianorum secta 898
ars naturam imitatur 842 & 762
ars & usus plurimum ualent 852
artes plurimæ mendicant pag. 1279
artes plurimæ negligentia perierunt 165
artes doctrina percipiuntur 523
artes innumerabiles natura docuit 1112
artubus in omnibus falsi syllogismi sunt 740
artifices ex instrumentis nomina ceperunt 1354
artifices optimi ab inscijs redarguntur 737
assentatio amicitiæ pestis pag. 1025
astrologi Atlante & Hercule defatigatis; suppositis uerticibus Cœlum fulcire cupiunt 896
astrologus plerunq; fallitur ibidem
astrorum ortus & occasus duplex 948
astutus in uulpem conuerti dicitur 1075
assuerus poëta 1288
asylum quid? 1052
athanas. uir sanę fidei 1160
atlas Herculi Cœlum imponit 1096
auarus semper eget 972
auaricia non habet modum 1017
auaritia uniuersæ malitiæ mater 991
auaritiæ insatiabilis 970
audiendi modus 1379
auditus circa aures est 195
auditu carentia non omnia surda dicuntur 196

augustinus omnium mortalium doctissimus 1045
aurum unde dictum 985
aurū malorū princeps 991
auri & argenti nullus usus pag. 991
auro multa mala subsūt ib.
auster quid? 976
author omnium rerum Deus 1231
authores qui iuuenibus inculcandi, qui secus 1278
authoritas ad fidem faciendam requiritur 850
authēnus unde dictus 957
auxilium diuinū in opere quolibet inuocandū 1042

B

Beatus ante mortem nemo 969
beatum ab omni parte nihil 980
beatitudo non consistit in diuitijs 1016
beatitudo quid? 1012
beatitudinis & boni substantia eadem 1050
bibliotheca quid? 931
blādit ia amicitiæ pestis 102
boethius uir omnium ætatis suæ doctissimus 892
boethius artis musicæ peritissimus 1083
boethius Anitius cur dictus 1119
boethius Seuerinus cur dictus ibid.
boethius unde dictus ibid.
boethius Manlius unde uocatus ibid.
boethij uita 858
boeth. ex Roman. Torquatorū familia, pgnatus ibi.
boet. philosophiā sciuit ib.
boethij uxor & eius filij ib.
boethius diui Benedicti amicus ibid.
boeth. in exilium pulsus ib.
boethij mors ibid.
boeth. Platonicus magis quam Aristotelicus 1104
boethij opera 899
boethij stylus 901
boethij testimonia 900
bonus nullis inuidia tangitur 1044
bonus licet seruiat, tamen liber est 1071
bonus malus fieri pōt 101
boni semper beati 1074
boni iure sunt diligēdi 1081
bonis contingunt fœlicia 1066 & 1073
bonum est quod omnis appetunt 1051
bonū est, omne qđ est 1182
bonum malo ex necessitate contrarium 204 & 283
bonum summū quid 1059
bonum ac malum contraria sunt 191 & 1068
bonum summum in fortuitis successibus non consistit 982
bonū omnia appetunt 680
bonos odit stultus 1080
bona nostra magis diligimus quàm aliorum 1296
bonorum humanorum anxia est conditio 979
bonorum tria genera 1013
boues triturantes 566
bruma unde dicta 949
busiris rex Aegypti hospites interficit 994

C

Cacus Vulcani filius ignē ore uomēs 1096
cadauera mortuorum nil discrepant 1019
cæcum esse & cæcitas non idem 197
cæcitas præter oculum non est 195
cœlum unde dicatur 947
cœlū semper mouetur 268
cœlum à Hercule sustinetur 1096
cœlum hominis patria 897
cæsaris nomen quis primū obtinuerit 939
calidū frigefieri potest 201
calisthenes ab Alexandro necatus 926
campanus in lib. Euclidis primo duo Theoremata nō rectè demōstrauit 1473
cantilenarum genera 1359
capita quot, tot sensus 1016
captiones nugationis 743
captiones falsæ ex quibus locis fiant 739
captiones secundum accidens 735
cardo unde dicatur 982
caro omnis fœnum 1035
casus quid? 1097
casus peculiares causas habet 1098
casus obliqui iūcti uerbis, orationem perfectam nō faciunt 318
casus apud antiquos qd 118
casus atqꝫ fortuiti euentus in ijs quæ rarò fiunt locum habent 840
casu non omnia fiunt 375
cassiodorus author grauissimus 899
casti nō habent locum sub rege incesto 997
cathegoriæ ad logicā pertinent 5
catholica religio quid de Trinitate sentiat 1121
catholica Ecclesia quid de duabus naturis in Christo credat 1203 & 1264
cato uirtutum imago uiuax 894
catones multi apud Romanos 1015
caucasus mōs Scythiæ 999
causa facit definitionē 850
causa efficiens quæ? 784
causæ partes iurisparia desiderant 757
causæ ab effectis non separantur 785
causarum status 881 & 883
causarum dissimilitud. 837
causarum genera duo 834
censura quid? 935

censores apud Rom. duo ibidem
centauri à Hercule interficiuntur 1095
cerberus à Hercule extinguitur 1095
cholerici proprietates. pag. 1282
chordæ uel nerui quibus sydenbus cõparent 1391
chordæ ad numerum planetarum 1383
chordarum nomina & additio 1383.& 1391
chordarum ordo 1389
chorebus Atbys Lydorũ rex 1383
christus unus 1260
christus ante passionem partim homo partim Deus, in passione totus homo, post resurrectionẽ totus Deus fuit factus ibid.
christus non humana lege homo factus est. 1272
christus cur mortale corpus assumpserit 1272
christus nõ assumpsit corpus ex homine sed è terra, quod deinde formatũ fuit in cœlo 1258
christus ex naturis duabus & in naturis duabus est 1215
christus uerus homo & Deus est 1116
christus Adami corpus assumpsit 1218
christus in passione uerus Deus & homo 1160
christus ex duabus naturis constat 1203.& 1166
christus ex uirgine natus, pag 1154
christi nomẽ in scripturis geminatum non inuenitur 1209
christos duos esse affirmare insania est 1209
christiani à Nerone primũ occisi 945
cibus in studioso requiritur mediocris 1277
cicada per pectus sonum emittit 311
cicero ueræ religionis expers 998
cinis omnes æquat 1003
circulus quid 1488
circulus angularis 1533
circuli diameter qd? 1488
circuli seinuicem tangentes 1493
circuli circulares demonstrationes requirunt 552
circuli angulus 1494
circuli sector ibidem
circuli portiones similes ibidem
circuli portio quæ 1403
circũstantiæ rei quæ 1161
circũstantiarũ diuisio 884
circumstantiæ quæ? 880
codex geometricus 1142
codex quadruplex ibid.
cogitatione multa separãtur quæ actu separari nõ possunt 1181
cognationes et affinitates ad unum aliquod caput reduci possunt 26
cognoscere quid? 511
comessator quid 179
comistio tribus modis fit pag. 1159
comma in qua numeri ꝓportione consistat 1418
commatis numerus 1421
comparatio duplex 845
compositũ suis partibus posterius 334
complexiones dialecticorum quatuor 123
complexionũ figura ibid.
cõplexiones corporis humani 1282
cõpositum suis partibus definiri potest 335
cõpositio et diuisio ueritatem et falsitatem in se habent 505
cõmune multifariam dicitur 116
cõmutatio quid? 213
conceptiones animi in Geometrica quæ? 1491
concilium unde dicat? 960
conclusio quid? 502
cõclusio propositionis medietas est 489
conclusio non interroganda ut propositio 745
conclusio quid? 857 et 861
conclusionis formatio 754
conditionalium aut hypotheticorũ syllogismorũ septem species 823. 832
cõiecturalis cõstitutio 882
coniugata quæ? 775 et 777
coniugatorum eadem natura 778
coniũctionũ significatio pag. 290
consequens ubi nõ fuerit, ibi nec antecedens 884
cõsequẽs in ꝓpositionib. hypotheticis qd? 609
consequẽtia propositionũ pag. 272
consequẽtiæ quopacto fiant 271
consequentiarũ ordo 272
consequentia quæ? 783
cõsequẽtię ꝓpositionũ 437
consequentiarũ regulę 499
conscientia egregiorum factorum amplissimũ uirtutis testimoniũ est 943
conscientię tormenta 1064
consilistio quid 369
consonãtia qd? 1375 et 1377
consonantia ꝙ prima 1393
consonantia musicam modulationem regit 1374
consonantiæ quo modo à Ptolemæo statutæ 1475
consonantiæ musicæ aure dijudicari possunt 1469
consonantiæ ubi reperiantur ibidem
cõsonãnæ (iuxta Platonẽ) quo modo fiant ibidem
cõsonę uoces ꝗ 1436.1475

consonantiarum musicarum species 1402
consonantiarũ natura 1392
consonantiarũ modus 1405
consonantiarũ ordo 1406
consules apud Romanos duo 933
construere difficilius est quam destruere 722
contentiosę orationes quę pag. 734
contētiosus à Sophista qd differat 741
contingens & possibile idem 448
contingens quid? 477
contingentia futura quæ? pag. 362
contingentium natura 359
de Contingentibus futuris 241
contradictio quid? 236.336
contradictoriæ simul ueræ esse non possunt ibid.
contradictio contradictionem sequitur 447
contradictio integra quæ? pag. 349
contradictionũ oppositio pag. 208
contradictoriæ propositiones in uno eodemq; simul inueniri possunt 445
cōtradictionis duplex modus 361
contradictionis oppositio pag. 343
cōtradictionũ alia semper uera, alia falsa est 267
contradictoriarũ enunciationum semper una falsa altera uera est 241
per Contradictionem quæ opponantur 288
contraria uno eodemq; tēpore aliis atq; aliis subiectis inesse possunt 351
cōtraria circa idē sunt 385
contraria quopacto inuestiganda 206
contrariæ quædam à natura insunt 200
contraria in eodē subiecto, uno eodēq; tempore esse non possunt 205
cōtraria iuxta se posita magis elucescunt 745
cōtraria duo in eodē subiecto actu & potentia esse possunt 87
contraria eidem simul inesse possunt 467
contraria eodē in loco constare non possunt 945
contraria possunt in alterna, uariatis uicibus pmutari 201
contraria sibi inuicem dicũtur 293
contraria secundum complexionem 202
contraria quæ 276
contraria omnia opposita sunt 289
contrariæ propositiones q̃ pag. 354
contrariæ de contrariis prędicantur 721
cōtrariæ propositiones ambæ ueræ esse possunt, sed non simul 406
contrariæ opiniones nunquam simul ueræ esse possunt 464
contrariæ simul ueræ esse non possunt 284
contrariorum relatiuorũq; differentia 198.201
contrariarum definitio 152
contrariarum propositionum uis & natura 287
cōtrariorum genera uaria pag. 814
contrariorum partitio 194
contrariorum medio carētium natura ibid.
contrariorũ alia medium habent alia non 383
controuersia in omni scripto tribus modis excitari potest 855
cōtrario uno posito alterũ sequi non est necessarium pag. 205
controuersiarum materiæ duæ 1518
cōtrouersiarũ genera ibid.
controuersiarũ genera ex flumine 1519
cōuersio ppositionũ 587
conuersio per contrapositionem 589
conuersio generalis 588
conuersio per accidens 589
conuerti quid? 159
corollarium quid? 1051
corpus in speciē incorpoream, nō potest mutari 1261
corpus in incorporalē speciē nō potest mutari 1214
corpus sine materia subiecta non est ibid.
corpus omne propriũ motum habet 1205
corpus animalis aut sanũ aut ægrum 194
corpus non facit hominem pag. 1075
corporis humani complexiones 1282
corpora duo locum unum non obtinent 1121
corpora sola mobilia sunt pag 415
corpora cœlestia animata non sunt 85
corpora cœl. ab Arist. ęterna esse cōfirmantur ibid.
corporalia omnia ex materia & forma consistũt 88
corruptio generationi contraria 736
cræsus aliquando rex ditissim° pauperim° fact° 893
cręsus comburendus liberatur 969
creditores soluendi 1283
cupiditates dominātur malis 1071
curæ pectora cōsumũt 108

D

Damnũ unde dictum pa... 954

dada-

dardanidæ à Dardano progenati 12
deductio siue epagoge quid 519
definitio cur tradatur 169
definitio omnis substantiam definit 44
definitio per enumerationem facta 654
definitio quopacto inuestiganda 553
definitio ex quibus cõstet 308
definitio κατ' ἔνδειαν τοῦ πλήρους quæ? 659
def. κατ' ἔπαινον quæ? ibid.
definitio omnis aut Rhetorica aut Dial. oratio est 649
definit. disputationis principium 651
definitio essentialis ibid.
definitio secundum Theophrastum quid? 327
definitio ex notioribus fieri debet 67
def. κατ' πρόςτι quæ? 659
def. Αἰτιώδης quæ? ibid.
definitionis substãtialis uitia duo 660.880
definitio monstrat substantiam 866
def. κατ' ἀντίληψιν q? 657.799
defi. κατ' διαφορὰν q? ibid.
def. κατ' μεταφορὰν q? ibid.
def. κατ' ἀφαίρεσιν τοῦ ἐναντίου quæ? ibid.
definitio καθ' ὑποτύπωσιν quæ? 568
definitio ὡς τύπῳ q? 659 pag. & 799 & 846
definitio multis modis dicitur 550
definitio & demonstratio non idem 546
definitio per definitionem non monstratur 548
definitio quid? 769 pag. & 770 & 793
definitionis definitio 649 pag. & 90
definitio & descriptio differunt 856
definitio à genere uenit 581
definitio & res definita eadem esse debent 65
definitionis quæ à toto fit species quindecim 655
definitio ἐννοηματική quæ?
definitio ποιότης quæ? ibid.
definitio ὑπογραφική quæ? pag. ibid.
definitio non solum propria mõstrat, uerum ipsamet propria fit 52
definitio per proportionẽ pag. 800
definitiones per relationẽ pag. ibid.
definitio per trãslationem pag. 806
definiens interpretatione clara uti debet 709
definitio superflua esse non debet, ibid.
definitio æquiuocationem habere non debet ibid.
definitionis loci uarij à folio 706 usq; 719
definitionis partes quinq; pag. 652
definitionis modus 799
definitonis tractatio 648
definitionem maiora prædicamenta maiorem, minora minorem requirunt pag. 20
definitiones propriæ quę? pag. 4.799
definitiones quæ conuerti possunt sunt ueræ ac bonæ 21
definitionum genera duo pag. 794
definitionum materiæ & formæ 801
definitionem differentiæ indiuidua suscipiunt 137
definitionum uariæ formæ pag. 200
definitionum utilitas 5
definitionum (iuxta Ciceronem) duo genera pag. 653
deliberandi finis utilitas est pag. 855
delitiæ stulto nil prosunt pag. 1052
demonstrator ueræ argumentationis effector est 861
demonstratio neque per definitionem, neque per syllogismum fit 549
demonstratio affirmatiua, negatiuam pręcedit 540
demõstratio ex necessarijs pag. 516
demonstratio per quodlibet genus causæ fit pag. 550
demonstratio ex perpetuis pag. 527
demonstratio quæ ad incommodum ducit in Geometria uitanda 143
demonstratio ostensiua & ea quæ ad imposibile ducit quid inter se differant pag. 513
demonstratio uniuersalis, particulari præstantior pag. 538
demonstratio ostensiua melior quàm ea quæ ad imposibile ducit est 541
demonstratio quid? 523
demonstratio non omnis est ibid.
demonstratio omnis per tres terminos & non plures fit 488
demonstratio propter quid & quod est 531
demonstratio & definitio non idem 546
demonstrationes secundũ signum 736
denominatiua, tria requirunt, 118
denominatiua quid? pag. 118
dentes propter ætatem amissi nõ facile procreant pag. 261
dentibus ac usu quæ-

dam carent generatione, pag. 196
descriptio quid 60 & 117
destruere facilius est quàm construere 712
determinatio ad subiectũ, non ad prædicatum referenda 349
deus autor omnium 1231
deus filius ex Patre procesſit 1127
deus immortalis et rationalis 85
deus à deo non differt 1122
deus humanæ molis conditor 1197
deus futura nouit 371
deus immortalis est 357
deus intra se omnium rerũ exemplaria habet 1043
deus rerum princeps 1049
deus beatitudo ipsa est ibidem
deus summum bonum est ibid.
deus nihil male facit 1059
deus principium omnium rerum ibidem
deus Spiritus S. ex Patre et filio procesſit 1127
deus facit sed non patitur pag. 1217
deus initio caret 1159
deus impare numero gaudet 1091
deus iniustitiam non facit pag. 673
deus nihil ignorat 296
deus mundum prouidentia sua regit 959
deus pater, filius, & spiritus sanctus una substantia sunt 1171
deus unus & non tres dij pag. 1140
deus unus, personæ tres pag. 1121
deus factus est homo ut, homo deus fieret 1051
deus nutu solo omnia regit 1043
deus a & ω est 1047
deus differentijs caret 1127
deus totius mundi dominus & rex 952
deus substantia incorporea 1173
deus pater filius & spiritus sanctus non sunt unius subsistẽtis uel essentis, sed unius subsistẽtiæ & essentiæ 1151
deus summum bonum & beatitudo non differunt pag. 1008
deus ipsa ueritas est 305
in Deũ accidentia non cadunt ibidem
deus substantia ultra omnes substantias est 1124
deus omnium rerum fons pag. 1102
deus animal est 86
deus omnium pater 1030
apud Deum nemo seruus est ibidem
deus finis et principium est pag. 1042
deus homines liberi arbitrij condidit 1107
deus omnibus rebus sua tempora dedit 957
deus ad regendum mundum nullius rei indiget pag. 1058
deus non habet differentias 1167
deus non dat omnia uni pag. 680
deus pater, filius & spiritus sanctus sine numero unũ sunt 1164
deus omnia tanquam præsentia scit 1117
deus otiosus est & res humanas non curat pag. 956
deus per elementa mira operatur 1210
deus sine ratione nihil facit 897
deus summa ratio est ibid.
deus non fallitur 1101
deus et homo in eadem differentia sunt 7
deus summi boni plenus pag. 1048
deo nil melius est ibidem
dei nomen substantialiter prædicatur de diuinitate pag. 1171
dei patris nomen substantiale non est 1171
dei filij eodem modo 1172
dei Spiritus Sancti pariter ibidem
dei præsentarius & æternus status 1114
dei & hominis coniunctio pag. 1209
dei scientiam necesſitas euentuum subsequitur 170
à Deo omnia sunt 1061
deum esse etiam Barbaræ gentes sciunt 1197
deum passum esse accidẽtaliter dicitur 1166
deum patrem alium esse à Filio & Spiritu sancto, in Theologicis est certũ pag. 1165
deum filium alium esse à Patre Spiritu sancto certum est 1165
deum Spiritum sanctum à patre & filio alium esse certum est ibidem
deos honorare bonum est pag. 679
diagonus quomodo inueniendus 1130
dialectica perfectis syllogismis utitur 880
dialectica Stoica 362
dialectica circa interrogationem & responsionem uersatur 880
dialectica Stoicorum 315
dialectica à Rhetoricis qd differat 785
dialectica pars tentatiua pag. 739
dialectices inuentor 915

dialecticæ disciplinæ utilitas 661
dialecticæ orationes quæ? pag. 734
dialecticæ (iuxta Ciceronem) diuisio 761
dialecticæ artis diffinitiones uariæ 760
dialectici circa thesin uersantur 880
dialecticorum orationes pag. 742
dialogus quid? 909
diameter circuli quid? pag. 1488
diapason consonātiæ proprietas 1474
diapason consonantiam à sextonia commatis excedit 1421
diapason & diatessarō consonantiæ 1473
diapason consonantiam minorem habet quam sextoni 1476
diapason quomodo demonstretur 1408
diapēte quomodo demonstretur 1410
diaschisma quid? 1423
diatessaron quomodo demonstretur 1409
diatessaron sesquitertia omnium tetrachordorum ratio 1448
diatessaron ex duobus tonis & semitonio non constat 1310
dictio quid? 582. 228 & 561
dictio simplex quid? 230
diebus sacris sacra tractare religionis honor est 898
diezeuxis quid? 1391
differentia quid? 125. 640 & 87
differentia in nullo subiecto est 136
differentia omnis alterius ab altero distantiam facit pag. 81
differentiarū diuisio ibid.
differentia superior specie pag. 17
differentia ad philosophię species cognoscēdas prodest 3
differentia quot modis dicatur 79
differentia inter genus & speciem 39
differentia non tot species, ut genus sub se habet pag. 95
differentiæ specificæ quid pag. 27
differētiæ specificè de omnibus quæ speciem complent, prędicantur 126
differentiæ descriptio 88
differentiæ unde dicantur pag. 89
differentię communes tres 83 & 84
differentiarū usus duplex pag. 85
differentię magis & minus non recipiunt 84
differentiæ secundum accidens intensionem & remissionem admittunt pag. ibid.
differentiarum suprema diuisio ibid.
differentiæ tres 108
differentiæ & specierum dissimilitudines 106
differentiæ & proprij comunia ibid.
differentiæ & speciei comunia 42
differentiæ & speciei propria ibid.
differentiæ & proprij comunia ibid.
differentiæ & accidentis comunia, & eorundem propria 43
differentia nunquam relaxatur ibid.
differentiæ specificæ quæ pag. 84
differentiæ & accidentis discrimina 108
differentiæ definitio 33.34
differentiæ & accidentis communia 107
differentię proprium ibid.
differentiarum tractatio subtilis 30
differentia plura habet nomina ibid.
differentiarum diuisio 31
differentiæ separabiles & inseparabiles quæ ibid.
differentiarum uis 31
differentiarum pluralitas in una essentia esse non potest 1166
differentiarum scientia utilis 49
differentiæ diuisiuæ quæ? pag. 86
differentiæ constitutiuæ quæ ibid.
differentiæ specifice ibid. & quid? 87
differentiarum formæ duę pag. 37
dilectio inter studiosos esse debet 1183
digito monstrari pulchrū est 893
dignitates ad ueram beatitudinem nihil conferunt pag. 993
dignitates non sunt beatæ, nec beatos reddunt 1022
dij auro uenales sunt pag. 893
dij & homines in uocabulo mortalitatis differunt pag. 54
diomedes Thraciæ rex crudelis hospes fuit 1095
diomedes à Hercule necatur ibid.
diomedes, Tydei filius pag. 206
dionysius Sicilię tyrannus pag. 894
dionysius Tyrannus pag. 1023

discipulus erga magistratum uiolentus esse nō debet 1279
discipulus præceptorē uerberat ibid.
discipuli ingratitudo erga præceptorem 895
discipulum qui in se non agnoscit, is magistri nomen non meretur 1279
discipuli officia tria ibid.
discolus quid? ibid.
in disserendo utendum est ad Dialecticos syllogismo, ad multitudinem uero inductione 715
discere & recordari idem est 1057
disciplina qualibet proprias habet interrogationes pag. 530
disciplina scholarium 1277
disserendi ratio duas partes habet 47
discrepantibus generibus discrepant & species 125
disserendi ratio quatuor facultatibus earumq; opificibus subiecta 862
disserendi species 667
disserendi ratio duas habet partes 757 & 760
dissonæ uoces quæ pag. 1436 & 1473
dissonantia quid? 1377
dispositio absq; habitu esse potest 175
disputatio omnis ex tribus conficitur 117
disputationum genera 734
diuersum modis tribus dicitur 1121
diuersiuoca quid? 118
diuersiuoca ad prædicamenta nil ualent ibid.
diuidere difficile 738
diuiduum facit similitudinem 1164
diuidere quid? 76
diuisio quid? 643
diuisio secundum quantitatem 640
diuisio quot modis sumatur 51
diuisio & compositio ueritatem & falsitatem in se continent 305
diuisio accidentalis 639
diuisio multis modis dicitur 638
diuisio quotuplex 7
diuisionis definitio 796
diuisionis differentia 639
diuisionis tractatio 638
diuisionis usus ibid.
diuisionis & definitionis fermè ratio eadem 641
diuisionis diuisio 51
in diuisione aliquid prætermittere uitiosum est 897
diuisionum rubrica 1519
ex diuisionibus fiunt definitiones ibid.
diues omnis iniquus, aut iniqui hæres 893
diues nascitur nemo 1017
diuitiæ genus humanum ualde uexant 853
diuitiæ maximæ, non desiderare diuitias, sunt 1018
diuitis somnus solicitudine corrumpitur 1012
diuitiæ habenti nocent 939
diuitis conditiones ibid.
diues in omni negotio formidolosior est quam pauper ibid.
diues munit ædes furum metu ibid.
diues metuit tempestates propter frumenta & merces ibid.
diues amicos & inimicos metuit ibid.
in diuitijs nulla beatitudo pag. 1015
diuinitas in humanitatem conuerti non potest 1260
in diuinis rebus intellectualiter est uersandum 1122
diuina nimala, bona sunt pag. 1087
diuinæ res passione carent pag. 239
diuinæ substantiæ forma pag. 1060
quæ diuina de substantiis prædicantur tribus communis sunt 1176
diuina immobilia sunt pag. 453
diuina substantia sine materia & forma est pag. 1122
doctos una facies diuersarum dictionum non decipit 1188
doctrinales orationes quæ pag. 734
dolia Iouis duo 970
dolor quid? 962
doloris contemptio maxima fortitudo 1093
dominatio multorum mala 955
dominus à seruo interficitur post plurima beneficia in eum collata pag. 1283
donatus grammaticus pag. 186
durum quid? 177
duplum, & dimidiū duplum idem 744

E

Ebrietatis mala quæ? pag. 1280
ecclesia catholica inter hæreticorum sententias medium seruat 1258
edentulus de quib. & quando dicatur 196
effectus actuum humanorum duo 1068
eicos siue Eicon quid? pag. 520
elea urbs Græciæ 912
elegiaci uersus 905
elementum quid? 297
elementa descriptionibus priora 207
elementa loco principiorum sunt 788
elementa quatuor 1006
elementa Grāmaticalia & cōiunctione a syllabarum infanti

infantibus bene sunt inculcanda 1277
elementa sensibus priora sunt 167
elenchus quid? 517
elephas terrestrium animalium maximum 1035
elephantes domiti militant ibid.
elephantes turres armatorum hominum ferunt ib.
elephantes prosternunt acies ibid.
elephantes in Affrica nascuntur ibid.
elephantes in India maximi ibid.
elephantes timentur ab Afris ibid.
climax infidelis seruus 1283
empedocles hospitem mu fica seruauit 1373
ens prædicamenti genus non est 26
ens de omnibus prædicamentis prædicatur 74
ensis inuentor horrendus pag. 1081
enthymema quælibet sententia nominatur 831
enthymematis definitio pag. 520
enthymema propositionibus constat 764
enthymema syllogismus imperfectus 764
enthymemata uaria 1185
enunciatio quid? 231 330 & 1181
enunciare quid? pag. 331 & 335
enunciationes simplices duæ, unum si coniungantur cōpositam efficiūt ib.
enunciatio ex nominibus & uerbis constat 216
enunciatio absq; uerbo est non fit 326
enunciationes coniunctæ pag. 415
enunciationes diuisæ ibid.
enunciationes coniunctæ & diuisæ 260
enunciationes contrariæ pag. 251 & 455
enunciationis partes duæ pag. 583
enunciationes modorum pag. 266.424
enunciationes infinitæ 250 & 380
enūciationes quatuor sunt pag. 335
enunciationum subiectum & prædicatum 232
enunciationū diuisio 492
enūciatiua oratio simplex quæ? 293
epichirema & syllogismus dialecticus idem 730
epicurus mundum ex atomis constare dicit 47
epicureorum de summo bono sententia 922
esse quid? 1274
est uerbum omnibus prædicamentis commune 49
est in propositionibus tertium adiacens 384
est uerbum prædicatur secundum accidens 423
est dicitur duobus modis pag. 227
esse unicuiq; idem est 83
esse quid? 1056
esse in omni quid? 591
esse in toto quid? ibid.
esse in aliquibus propositionibus omittitur 268
esse & non esse quid? 248
esse in aliquo nouem modis dicitur 121
essentia Dei nō potest esse materia 1138
essentiæ partes duæ 1249
ethius filium Deo patri dissimilem asserit 1129
eua ex mare, sine fœmina ex costa Adæ facta 1257
euclides male uersus pag. 1481
euclides Geometra eminens 1481
euentus necessitatem, necessitas sequitur ueritatem 247
euentus uoluntatibus suppetit 370
euripides poeta doctissimus 2032
euripus quid? 966
euphrates fluuius Mesopotamiæ 1099
euphrates unde dictus ib.
euphrat fluuius Oriens in Paradiso ibid.
eutychi de naturis & persona Christi error 1211
eutychiani Christū ex duabus naturis consistere asfirmant, sed in duabus esse negant 1201
exemplum quid? 519
exilium quibus horribile pag. 955
exitium unde dicatur pag. 941
extrema quid? 470
extremitas maior quid? pag. ibid.

F

Facere contrarietatem suscipit 139
facere facilius est quam benefacere 706
facere recipit magis & minus 189
facere multipliciter dicitur pag. 1227
facere solis uitalibus conuenit 1262
facere & pati possunt omnia corporea 1127
fœlicitas quid? 1012
fœlicitas duplex 1074
falsitas quando in compositione & diuisione 305
fallacia secundum opinionem 517
fallaciæ ex oppositis ueniunt 459
fama uulgi multitudinis est testimonium 852
fama licet diuturna sit, tamen cum æternitate non compa-

comparanda 1001
famæ aliorum incumbere miserum 894
familia unde dicatur 941
fanthasia quid? 6
fatum unde nomen habeat 926
fatum omnia rotat 565
fatum & diuina prouidentia differunt 1036
fatum quid? 855.1084.1089
fatalis ordo ibid.
fato (iuxta Stoicos) omnia fiunt 361
fata orbem regunt 1006
fatalis cathena constringens animorum motus 1099
febris unde dicta 1037
fides quid? 655.1133
fides uniuersalis maxime pollet ibid.
fides rationem in theologia præuenit 1174
fides tempore duro inspicienda 1005
fides hosti seruanda 1003
fidem philosophorum supponit spiritus huius mundi 1174
figura prima, maximæ scientiæ accommodata est pag. 532
figura tertia ex falsis uerum colligit 506
figura figuræ circumscribi quid? 1495
figura rectilinea quæ? 1489
figura trilatera quæ? ibid.
fig. quadrilatera quæ? ibid.
figura multilatera ibid.
figura hexagona 1531
figura heptagona ibid.
figura octogona 1532
figura hennagona ibid.
figura decagona 1533
figura prima 471
figura quid? 181
figura secunda ex falsis uerum colligit 504
figura prima ex falsis uerum colligit 502
figuræ tertiæ circularis ostensio 508
figuræ multangulæ 1530
figuræ syllogismorum pagina 683 & 593
figuræ secundæ circularis ostensio 508
figuræ primæ modi quatuor 504
figura secūda modos quatuor ibid.
figura tertia modos sex habet ibid.
figuræ primæ circularis ostensio 507
figurarum modi 1488
figuræ definitio ibid.
figurarum species infinitæ 646
filius patri nasum dentibus secat 1280
filij sine parentibus esse nō possunt 836
filius Deus est 1121
filius alter est à Patre 1164
finis omnium rerum unus pag. 1008
finis dicit id propter quod fit 867
finiti ad infinitum nulla est proportio 1001
firmamenti syderea corpora absque numeris nemo cognoscet 1518
fœlicem fuisse, infortunium maximum est 894
forma absq; materia non potest esse subiectū 1122
forma bonum fragile 1035
forma tanquam lumen ostendit res 1275
formarum numerus certus pag. 806
fortuna in eodē statu nunquam consistit 969
fortuna secunda parit amicos 1025
fortuna stultum facit 1005
fortuna aut iucunda aut aspera est 1092
fortuna & casus semper ignotus 838
fortuna diuitiarum domina 847
fortunæ simulachrum 968
fortunæ munera non faciunt regem 962
fortunæ mores & natura pag. 969
fortunæ descriptio 965
fortuna fidem rotat ibid.
fortunæ asperæ finis 1093
fortunæ successibus homines superbiunt 1005
fortuitorum per demonstrationem nulla est scientia 542
frater fratrem ueneno inficit 946
frigidum calefieri potest pag. 201
fructus terrarum animantibus ad alimentum debentur 985
fruges antecellunt bonitate, aurum & argentum pag. 1037
fulmen unde dicatur 927
furiæ infernales tres 1063
futura necessariò fiunt 365
futura nouit Deus 371
futuri nulla cognitio 46
futuri non est firma scientia 1101

G

Ganimedes Pyrrhi dictatoris filius prodigus 1180
gaudium quid? 968
genus & proprium quænam communia habeant pag. 40
genus prædicatur ad res plurimas 18
genus tripliciter dicitur 60
genus aliud genus habere non potest ibid.
genus speciem semper sequitur 281
genus non recipit magis uel minus 84
genus differētias non continet actu 98
generis & speciei communia ibid.

generis

generis & speciei differentiæ 99
generis & proprij communia 100
generis & proprij differentiæ ibid.
genus & accidens quid differant 41
generis differentiæ ibid.
genus de qualibet specie prædicatur 778
genus suis partibus prius est 334
genus unde oriatur 56
genus actu non sed potentia cōtinet differentias 33
genus suis speciebus prius pag. 304
genus quid à reliquis prædicabilibus differat 63.64
genus plus quam differentia prædicatur 97
genus quid? 10 & 13
genus de pluribus prædicatur 57
genus multis modis dicitur 125
genus quomodo à specie differat 17
genus à proprio differt pag. 18
genus à differentia differt & accidente 19
genus ab indiuiduis differt pag. 20
generis definitio perfecta pag. ibid.
genus cur in prædicabilibus primum locum obtineat 57
generis tractatio 57
generis uariæ significationes 57 & 58
genus specierum materia est 640
generalissimū genus qd? pag. 68 & 72
generis & accidentis communia 101
generis & accidentis differentiæ 102
generis definitio 640
generis definitio explicatur 33 & 14
generis loci 686
generis descriptio 61
generis nomen singulis suis speciebus conuenit 53
generis in species diuisio pag. 638
generis diuisio 11
genera Rhetorum ibid.
generis uariæ significationes ibid.
generis diuisio apud omnes eadem 640
generis proprium 50
genus per differentias diuiditur ibid.
genere ablato auferuntur & species 40
genere ablato auferuntur & differentiæ 38
genera & species à Platone uniuersalia nō solum intelligi, uerum esse affirmat, & præter corpora subsistere putat: Aristot. uero intelligi corporalia atque uniuersalia, sed subsistere in sensibus uult 56
genera & species iuxta Platonem non solum uniuersalia intelligenda, sed etiam re uera sunt & absque corporibus consistunt 56
genera generalissima genere carent 116
genera generalissima unde dicantur 5
genera decem in prædicamentis ab Aristotele traduntur 26
genera speciebus speciea proprijs priora sunt 53
genera speciebus abundant 15
genera & species Aristot. intelligi quidē incorporalia atque uniuersalia, sed subsistere in sensibilibus putat 56
generatio ex oppositis fit pag. 284
generatio ex permutatione eius quod fuit, uenit pag. 459
generatio corruptioni contraria 736
genitum omne principium habet 751
geometria unde dicta 1541
geometria quid? 1542
geometriæ intentio ibid.
geometriç utilitas ibid.
geometria ordo ibid.
geometrici tituli inscriptio ibid.
geometriç proprius codex pag. ibid.
geometrica demonstratio pag. ibid.
geometria bene mensurandi scientia 1051
geometrica harmonia 1363
geometria absque numeris non constabit 1318
geometrica medietas 1355
geometriæ definitio 1538
geometria latinè terræ dimensio dicitur ibid.
geometria ubi & quomodo inuenta 1541
geometriæ utilitas 1537
geometria ad facultatem facit ibid.
geometria ad sanitatem facit ibid.
geometria ad animam facit ibid.
gigantes filij terræ absque patre fuerunt 1060
gladius filo suspensus 1014
gloria per difficilia comparatur 1094
gloria aurium inflatio magna 894
gloria optimus quisque ducitur 998
gloria humana inanis 998
gloria à præcipuis uiris petitur 1000

gloria quid? 652 & 1028
gloria defunctis nihil prodest 1002
gloriæ contemptor & dominationis auidus, bestias superat 1022
gloriæ comes inuidia 894
gloriam contemnere magna est uirtus 1028
gloriosorum exitus 894
gortinius musicus 1372
gramatica non suscipit magis nec minus 186
grammatices partes duæ pag. 896
græcia uerbis non caret pag. 1207
S. Gregorius Ecclesię doctor 899

H

HAbere quid 191
habere dicitur multis modis 213
habenæ unde dicantur pag. 949
habitus quid 156
habitus & dispositio cur pro una qualitatis specie ponantur 114
habitus & dispositionis differentiæ ibid.
habitus in tribus rebus cōsistit 196
habitus circa quæ, circa eadem & priuatio uersatur pag. 195
à habitu ad priuationē permutatio fit 201
habitus & dispositio simul esse possunt 175
habitus & dispositio 173
hæretici proprijs & naturalibus rationibus decepti 1130
hæreticorum de S. Trinitate sententiæ uariæ 1129
harmonia geometrica 1363
harmonia maxima & perfecta 1368
harmonica proprietas 1370
harmonica medietas 1358
harmonica regula quid? pag. 1472
harmonicæ uis & iudicij ciuis instrumenta 1471
hebdomades obscuræ quæstiones dicuntur 1186
hemicicli figura 1514
hercules cerberum interficit 1095
hercules pro Atlante cœlum sustinet ibid.
herculis uictoriæ 1095
hercules aprum uiuum capit 1096
hercules centauros interficit 1095
hercules centauris bellum iniustum inferre non uult pag. ibid.
herculis cum Leone pugna ibid
hismenias Thebanus schiatici doloris tormenta & molestias musica mitigauit 1373
hircoceruus quid 219
hinnire proprium equi pag. 96 & 7
homo bulla 975
homo cur creatus 897
homo solus rider 17
homo ab alijs animalibus quid differat 361
homo ab alijs animalibus differt 96
homo solus inter reliqua animalia cœlum intuetur pag. 1118
homo in Prædicamento substantiæ 9
hominis anima immortalis 959
hominis & dei coniunctio pag. 1209
hominis uocabulum quale 112
hominis definitio 960 & pag. & 20 70
homini fas non est sermone explicare, cunctas diuini operis machinas pag. 1038
hominem Deum esse accidentaliter dicitur 1266
homines ex diuina uoluntate pendent 373
homines rerū aliquarum principia ibid.
homines quibus rebus subiecti 372
homines bella gerentes ad mortem properant 1081
homines quot, tot sententiæ 1011
homines contentiosi 742
homines uniuersi diuinæ prouidentiæ subiecti 373
homines inter se nihil differunt 370
homines specie non differunt 18
hominum tres species in omnibus ciuitatibus inueniuntur 983
hominum intentiones uariæ 892
hominum status tres 1281
horologium aquaticum pag. 501
hosti fides seruanda 1003
humana anima in diuinitatem non mutata 1214
humana omnia uana 892
humanæ naturæ deploratio 946
hylus ab Hercule prognatus 58
hypothesis oratoribus attribuitur 859
hypothetici syllogismi ab hypothesi dicuntur 607
hypothetici syllogismi 864
hypothetici syllogismi partes 814
hypotheticorum syllogismorum modi 824
hypothetica ppositio duobus modis fit 823
hypotheticæ propositiones ex Cathegoricis constant 606
hypotheticæ propositiones

nes aliæ sunt simplices, aliæ compositæ 610
hypotheticarum propositionum diuisio 609

I

Iamblicus Philosophus præclarus 114
idea quid? 1044
idem tribus modis dicitur pag. 1121
ignis primo creatus 1044
ignis potestas unica calefacere 450
ignis frigori nunquam cognatus 374
ignis frigus non capit 279
illiterati & indocti dialectica aliquando utuntur pag. 742
imago rei similitudinem tenet 301
imaginatio affirmationem & Negationem facit 339
imaginatio figuram solam iudicat 1105
imaginatio imperfectum quiddam est 299
impatientia Solonis 1032
impar quid? 1298 & 1299
impius sibi ipsi pœna est pag. 1074
impossibilium contradictiones 273
inæqualitatis species 1375
incorporeorum duæ formæ 54
indefinita affirmatio uim particularis propositionis, & indefinita negatio uim uniuersalis continet pag. ibid.
indefinitæ propositiones quæ? 235
indefinitæ propositiones & particulares eiusdem potestatis sunt 584
indefinita propositio sub uniuersali continetur 332
indefinita ꝑpositio quid? pag. 346
indefinitæ propositiones possunt simul & affirmando & negando ueræ esse pag. 237
indifferentiæ uocabulum apud ueteres non fuit in usu 195
indiuiduum facit dissimilitudinem 1164
indiuiduũ semper est pars pag 78
indiuidua quot modis dicantur 65
indiuidua sunt infinita 26
indiuidua æqualiter substantiæ sunt 133
indiuidua cur dicantur primæ substantiæ 134
indiuidua quid? 16
indiuidua sub speciebus continentur ibid.
indiuiduum unde dicatur pag. ibid.
indiuiduum nihil sub se habet ibid.
indiuidua sensibus obiecta sunt 129
indiuidua differentiarum definitionem suscipiunt pag 137
ex Indiuiduis duobus nihil coniungitur 356
indiuiduorum natura 29
inductio constat ex similitudinibus 812
inductio quid? 205
inductionis argumentatio pag. 519
inductiones ad rudes pertinent 732
indus fluuius Indiæ maximus 1052
inæqualitas ex æqualitate procedit 1397
infantes cantilena dulcia delectat 1373
infantia septennis ad imbuendum ducitur 1277
infinitum nec scientia, nec mente colligi potest 1297
infinito nihil altius 1119
infinita nullo scientiæ termino concluduntur 27
infinita uerba pro participijs 405
infinitæ ꝑpositiones quæ? pag. 259
infinitorum nulla scientia pag. 113
infinita ad decem substantiarum classes referuntur pag. ibid.
ingenitum principio caret pag. 753
ingeniosus anima studiosa præditus esse debet 675
inimici diligendi 1080
inscrutabili nihil subtilius pag. 1119
instantia quid? 520
instantiæ & propositionis differentia & instantia quor modis fiat ibid.
intellectus & sensus natura diuersa 298
intellectus ex re subiecta fit 55
intellectus qui ex rebus sumitur aliter quã res ipsæ sunt, non semper falsus existimandus ibid
intellectus mentis acies pag. 1185
intellectus sine uero & falso quid? 219
intellectus uniuersales res ex particularibus colligit 1238
intellectus decem 291
intellectus compositi 305
intellectus scientiæ principium 557
intellectibile quid 2
interpretatio quopacto & ex quibus fiat 290
interpretationis elementa pag. 291
interpretationis duæ partes 290
interpretatio quid 215
interrogatio una quid? 753
interrogatio Dialectica quid? 261

interrogatio cur fiat ibid.
interrogationis dialecticæ modus ibid.
interrogatio dialectica quid? 417
interrogatio simplex simplicem, & multiplex multiplicem responsionem requirit 418
interrogatio dialectica ita fieri debet ut uel affirmatiuè uel negatiuè responderi possit ibid.
interrogatio dialectica nõ esse debet ut discipuli ad præceptorem ibid.
interrogationis dialecticæ species duæ 419
interrogare & ordinare propria dialecticorũ 723
interuallũ quomodo Aristoxenus consideret 1476
interuallum quid? 1376
inuentis semper uti stultum est 1286
absque inuentione nemo disserere poterit 761
inuidus alienis bonis tabescit 865
inuidia comes gloriæ 894
io. Aedicollius artium magister 891
io. Cæsarius utriusque linguæ doctissimus, & philosophiæ medicinæque professor 891
iouis dolia duo 970
ira est amoris redintegratio inter amantes 1168
iracundus in leonem conuerti dicitur 1075
iter ab eundo dicitur 957
iudicatio à stoicis diligenter tractata 47
iudicationis partes duæ 761
iuditia hominũ uaria 1011
iulius Cæsar uir acerrimus & multarum gentium dominator 1537
iulij Cæsaris laus ibid.
iulij Cæsaris epistola quæ geometriæ originẽ ostendit 1537
ius iudiciĳ finis 855
ius imperĳ causa uiolandum 894
ius ciuile quid? 770 & 652
iustitia sine prudentia multum prodest 1278
iustitia iniustitiæ non est contraria 185
iustum quod est id & bonum 1081
iura paria, causis paribus anectenda 757 & 786
iudices omnium rerũ duo Deus & homo sunt 940
iuridicialis constitutio 881

K

K Οινοὶ ἔννοιαι Geometricæ quæ 1422

L

Labor humanum genus excolit 318
laborandi peritus, laborare nunquam desinit ibid.
labyrinthus quid? 1061
lætitiæ comes solicitudo est 1023
lapidum finalium nomina pag. 1540
latratus canis uox est 308
laudis studio omnes trahimur 893 & 998
laudationis finis honestas pag. 895
laurentius Valla uir doctissimus 1074
laurentius Valla repræhendit Boethium immerito pag. ibid.
lex unde dicta 948
lex Aeliasanctia 773
liber à seruitute fit quis tribus modis 771
libri de interpretatione autoritas 215
libri de interpretatione Aristotelis oratio obscura pag. 379
libri de interpretatione, sententiæ obscurissimæ pag. 469
libera carens fælix est 1052
libertas sapientia 1068
libidinis uariæ significationes 1026
linea quid? 135
linea perpendicularis 1458
linea circulũ tangens quæ? pag. 1493
lineæ definitio 1482
linea recta quid ibid. & 1487
linea caret contrario 151
lineæ in circulo à centro distantes 1493
lineæ fines 1387
linearum genera ibid.
linearum genera tria 1516
lineæ parallelæ quæ 1491
litera quid? 297
literæ loco terminorum pag. 592
in Literis nunquam fallimur ibid.
literæ ut non eædem, sic nõ eædem uoces sunt 302
locus ab Adiunctis 817
locus ex consequentibus pag. 818
locus dialecticorum prius 818
locus conditionalis 818
locus à antecedentibus pag. 818
locus à repugnantib. ibid.
locus à toto, & ab enumeratione partium non conueniunt 722
locus à notatione ibid.
locus quantitas continua est 146
locus ab antecedentib. 782
locus à toto 770
locus ab affectis rebus 785
locus ab affectis 774
loci ab affectis diuisio ibi.
locus ab efficientibus causis 784
locus à differentia 814
locus à contrario ibid.
locus efficientium rerũ 974

locus à similitudine 812
locus à causis tam oratoribus quam Philosophis communis 843
locus à partibus 771
locus à testimonio 850
locus ex coniugatione pag. 809
locus à notatione ibid.
locus argumenti sedes 757
locus à consequētibus 783
locus à forma generis 778
locus ex contrario 782
locus ab adiunctis 781
locus à genere 778
locus à similitudine 779
locus à repugnantibus pag. 784
locus ex comparatione pag. 785
locus à comparatione, maiorum, minorum, & parium 844
locus quid? 857 & 865
loci quæ propter dictionem phantasiam faciunt quot & quæ? 734
loci dialectici à Rhetoricis differunt 887
loci sex extra dictionem quomodo soluendi 752
loci ἀτεχνοι 787
loci communes pro opponente & respondente 731
loci pro respondente 727
loci sophistici interrogantium ad opinabile aut falsum 743
loci de constructione & destructione prædicatorum pag. 722
loci de eodem & diuerso pag. 719
loci de constructione & destructione prædicatorū pag. 722
loci ad instruendam interrogationem 723
loci argumentorum 767
loci definitionis 706
loci omnes in redargutionis ignorantiam cadunt pag. 738
loci redargutionum sophisticarum extra dictionem 735
locorum extra dictionem quot ibid.
loci ex cōparat. diuisio 786
loci sophisticarum redargutionum 742
loci pro instructione respondentis 725
loci sophistici numero quot 734
loci cōmunes pro interrogante & respondēte 729
loci uiam ad inueniendum monstrant 863
loci sophistici in dictione pag. 734
locorū (iuxta Ciceronem & Themistium) diuisio pag. 879 & 877
locorum Rhetoricorum partitio 884
locorum uis 788
locorum solutio 747
locutio quomodo fiat 390
locutionis quę partes ibid.
logica an instrumentum an uero philosophiæ pars 47 & 48
logica quid? 760
logica disciplina quid? 48
logica orationis ars 113
logica quo pacto orta & inuenta 47
logicæ diuisiones 760
logicæ disciplinæ uis 760
logicæ partes duæ 857
lotrices & uetulę studiosis uitandæ 1283
luna unde dicatur 914
lutetia Parisiorum Caij Iulij Cæsaris ciuitas 1279
luxuriæ species 1280
luxuriam studiosus uitare debet 1279
luxuriæ species tres ibid.
lynces clarissimè cernunt pag. 1036

M

MAcedonij de Trinitate sententia 1129
magiæ efficatia 944
magicę incantationes mētibus nihil nocere possunt 1075
magnum & paruum non sunt contraria 153
magnum paruo opponitur 193
magnitudo infinitissimas diuisiones suscipit 1296
magnitudinis diuisiones pag. 1296
magnitudinum cōmunis ratio 1328
magistratus læsio uitanda pag. 1282
maiora de minoribus & nō ecōtra prædicantur 21
magistrorum diuisio 1287
magistri Athen. & Romani ibid.
magistri officia & proprietates ibid.
magister Fiāco immansuetus laqueo se suspendit pag. ibid.
malus licet regnet, tamen seruus est 1072
mali cupiditatibus suis seruiunt 1071
mali magis miserandi, quā insequendi sunt 1081
malum bono non semper contrarium 204
malum nihil est 1061
malū malo contrarium 205
malum duas contrarietates habet 204
malis contingunt infortunata 1066 & 1073
malè parta malè dilabuntur 893
manus multæ teruntur ut unus nitear digitus 992
marcus Attilius Regulus Romanus 994
eiusdem interitus ibid.
marcomanus Rhetor 1133

mare rubrum 1018
mater à filio interficitur pag. 946
materia est ex qua aliquid fit 867
matheseos disciplinæ quatuor 1371
in Mathematicis disciplinabiliter uersandum est pag. 1111
melancolici proprietates pag. 1282
mechanicus naturæ socius pag. 902
medicina ægris nō semper salutem fert 1120
medietas Arithmetica 1353 & 1401
medietas geometria 1355
medietas harmonica 1358 & 1401
medietatis tres quæ Harmonicæ & Geometricæ contrariæ sunt 1365
medietates omnes in arithmetica conueniunt 1364
medietates Rebus pub. comparantur 1357
medietates cōtinuæ & disiunctæ 1404
medietatum decem dispositio 1368
medium quid? 470
medius terminus in figura prima quopacto dispositus 470
medius terminus in figura secunda quopacto disponatur 471
medius terminus in figura tertia quomodo collocetur 471
medij termini inuentio 491
medij termini regulæ ibid.
menbrorum bona dispositio requiritur in infante pag. 1277
mensa Pythagorica 1518
mens diuinarū rerum contemplationi dedita, Philosophiæ studia indefesso labore prosequit 1067
mentis uires per speculationem ueritatis subleuandę sunt 1067
mercurij Tetrachordū 1383
meretricis epithera 1230
meretrix ianua inferni ibi.
merobaudes Rhetor 807
mensula quid? 1491
mensurarum rubrica 1520
mensurarum nomina & explicationes 1520
mēsura quid? 1487 & 1520
mensuræ principium ibid.
metus quid? 962
mineruam literas nocere ridiculum 757
mobilia quæ? 280
modus audiendi 1379
modus secundū tēpus 206
modus secundum id quod non conuertur, conuertitur ad subsistendi consequentiam 207
modus secundum ordinem ibid.
modus secundum reuerentiam ibid.
modus secundum conuersionem 208
modi in dial. utilissimi 424
modi simul postprædicamenti ibid.
modi secundę figuræ 596
modi redarguendi duo 734
modi Syllogistici & asyllogistici primę figurę 470
modi æquiuocationis tres pag. 735
modi hypothetici primæ figurę 613
modi hypothetici secundę figuræ 626
modi quatuor 416
modi primę figurę nouem pag. 496
modi tertiæ figurę 598
modi figurarum quot 594 pag. & 601
modorum ordo ac differētiæ per descriptionem ostenduntur 1468
modi septem 1468
modorum musicorū exordia 1465
modorū enunciationes 166
monachordi meson per tria genera partitio 1455
monachordi hypaton per tria genera partitio, & totius descriptionis despositio 1457
monachordi regularis partitio, in genere diatonico pag. 1443
monachordi netarum hyperboleon per tria genera partitio 1446
monachordi netarum synemenon per tria genera partitio 1452
monachordi netarum diezeugmenon per tria genera partitio 1449
morbus unde dicatur 960
mors altam gloriam sperñit 1003
mors omnium rerum quæ in mundo fiunt, certissima 1005
mors & nex differunt 942
mors nemini parcit 895
mors quibus horrenda 955
mors nulli parcit 1083
mortis contemptio, maxima fortitudo 1099
mortem turpem ultra mala non timet 1012
mortuis gloria nihil prodest 1002
morimur pares, nascimur impares 1003
morum ratio maior quam peritia differendi 758
motus pulsum antecedit pag. 1436
motus species quot 211.453
motuum diuisio ibid.
motus contrariū quod 212
motus principium natura pag. 572
motus orbium cœlestium

pag. 915
motus contrarietates ex si-
militudine colligũtur 213
motus principium natura
est 1205 & 1229
motus plures species ha-
bet 314
motuum diuisio 1374
mulier & uirgo idem 509
multiuocum quid? 118
multiuoca ad prædicamen
ta nihil conferunt 118
multiloquium peccato nõ
caret 1020
mundus diuersis partibus
constat 1058
mundus domus una omni
um 955
mundus perpetuus est 1114
mundus quatuor corpo-
ra efficit 1322
mundus casibus fortuitis
non regitur 959
mundus à Dei prouiden-
tia regitur 959
mundus unde dictus 1006
mundus sphærica rotun-
ditate fertur 1537
mundi anima, conuenien-
tia musica coniuncta 1371
musicus quid? 1393
musica humana 1373
musica mundana ibid.
musica instrumentalis ibi.
musica mores uel honestat
uel euertit 1371
musicæ tres species 1373
musica simplex 1383
musica proprietas 1370
musica apud Lacedemoni
os seruata 1372
musica naturaliter nobis
coniuncta 1371
musica symphonia absq;
numeris non cognosci-
tur 1518
musica non solum specula
tioni, uerum & moralita
ti coniuncta 1372
musices elementa 1374
musices effectus 1371
musices consonantię auri-
bus diiudicari possunt
pag. 1459
musicæ laus & uis 1372. 1373
musicarum notarum per
gręcas & latinas literas
nuncupatio 1441
musicales notę à ueteribus
cur excogitatæ ibid.
musicarum notarum per
uoces conuenientes in
tribus generibus disposi-
tio 1443

N

NAtura panem & a-
quam desiderat 1017
natura & persona differũt
pag. 1208
natura de quibus dicatur
pag. 1204
natura triplex ibid.
naturæ definitio ibid.
naturæ nomen substanti-
am monstrat 1205
natura rerum euenienti-
um uaria 254
natura prima in omnibus
rebus 1
natura innumerabiles ar-
tes docuit 1112
natura principium motus
est 372
natura facit sed non pari-
tur 1227
natura non potest expelli
pag. 1015
natura humana in Christo,
non facit ex Trinitate,
quaternitatem 1216
natura est principium mo-
tus 1205 & 1229
natura rationalis liberta-
tem arbitrij habet 1100
natura humana licet in De
um assumpta, tamẽ in di-
uinitatẽ nõ cõuersa 1260
natura præ ceteris animan
tibus, hominibus mul-
ta præclara concessit 29
natura benigna artifex ibi.
natura rem informat 1205
ex Naturis duabus cõsiste-
re quid significet 1215
natura præcedit artem 836
in naturalibus rationabili-
ter uersandum 1132
naturæ partes enumerare
facile ibid.
naturę nomẽ multiplex ib.
naturę (iuxta Aristotelem)
definitio 1229
naturæ in Christo duę 1203
naturæ humanæ status di-
uersi 1169 & 1271
naturæ uestitus artificem
præcedit 188
naturam definire (ut Cice-
ro ait) difficile est 1223
naturæ in Christo manent
& una in aliam non mu-
tatur 1215
naturæ lex omnibus diues
est 986
natura cognoscere possi-
bile est 521
naturarum Christi uariæ
sententiæ 1213
naturales leges non om-
nes ad Theologiam per-
tinent 1173
narratio à diuisione differt
pag. 649
nascimur impares, pares
morimur 1003
necessitas non omnia in
rebus potest 369
necessitatis duplex mo-
dus 376
necessitati omnis subiecta
pag. 368
necessitatis duo genera
pag. 1117
necessitate non omnia fi-
unt 375
necessarium, semper est in
actu 433
necessarium & utile idem
sunt 51
necessarium temporale
quid? 248
necessarium multis modis
dicitur 50

necessaria semper actu existunt 181
necessariæ propositiones quæ? 273
necessarij significatio 50
negatio unius affirmationis una est 238
negatio omnis aut uera aut falsa est 258
negatio omnis uerum aut falsum significat 222
negatio una quid? 354
negatio à qualibet re, quãlibet tollit 332 & 335
negatio affirmationem tollit 294
negatio omnis diuisio est pag. ibid.
negatio nomini adiecta significationem eius dubiam reddit 559
negatio quid? 231
negatio omnis uera aut falsa 127
negationes duæ faciunt affirmationem 414
in Negotio Rhetorico quę consideranda 855
negotialis constitutio 882
neruus unde dicatur 957
nero omnium mortalium crudelissimus 945
nero Christianos primo necauit ibid.
nero Petrum & Paulum apostolos gladio interfecit ibid.
nero Romam incendit ibi.
nero Senatores occidit 946
nero fratrem ueneno interemit ibid.
nero Senecam præceptorem morti tradidit 1015
nestorius duas personas in Christo esse affirmat 1108
nestorij de persona Christi error 1242
nicolaus Perottus uir doctissimus 1082
nicola Cresius monac. 891
niger quid? 179
nigredo in coruo accidens inseparabile 111
nihil ex nihilo consistere uera est sententia 1097
nix semper frigida actu pag. 279
nix argento candidior 186
nobilitas diuina 1030
nobilitatis genera tria 1029
nomen certum aliquid significat 560
nomen uerbo iunctum enunciationem facit 560
nomen quid? 308. & 581.223.220 & 1645
nomen infinitum quid? pag. 250
nominis & uerbi differentia 223
nominis definitio & casus eadem 222
nominis pars nihil significat 645
nominis definitio & eiusdem declaratio 558
nomina secundum placitum quæ? 309
nomen sine tempore ibid.
nominis pars separata nihil significat ibid.
nominis & orationis discrimen 310
nomina monaptota quæ? pag. 561 & 293
nomina quomodo fingenda 161
nomina infinita per se uera aut falsa non sunt 410
nomina transposita quid significent 259
nomina & uerba transposita idem significant 212
nomina non naturalia 581
nomina & uerba consimilia sunt intellectui absque compositione 304
nomina & uerba uocis partes sunt 300
nominatiuus casus non est pag. 222
nominum oppositio per definitiones cognoscitur pag. 166
nominũ natura triplex 299
notatio quid? 809
notatio quo pacto argumenta suppeditet ibid.
notæ musicales cur excogitatæ 1441
notæ dictionis ibid.
notæ percussionis ibid.
notarum per singulas uoces & modos dispositio pag. 1465
notarum genera quinque tetrachorda sunt 1461
notum duobus modis dicitur 53
nudi omnes nascimur 1019
nudi omnes morimur pag. ibid.
nugationis captiones 744
nugationum dissolutiones pag. 754
nullus non est terminus sed uniuersalis termini determinatio 404
numerus pentagonus 1332
numerus heptagonus 1334
numeri imparis diuisio pag. 1305 & 1308
numerus omnis ex contrarijs constat 1345
numerus impar Dijs placet 1091
numerus omnis inæqualis ad æqualem quopacto reducatur 1322
numerus quid? 1298
numerus multiplex 131
numerus secundus & cõpositus 1306
numerus superparticularis pag. 1312
numerus omnis aut par aut impar 194
numerus parte alia longior 1341
numerus suppartiens 1316
numerus linearis 1329
numerus trinitatis impar pag. 553

numerus actu infinitus nō est 282
numerus duplex 1113
numerus solidus 1337
numerus primus 1305
numerus incōpositus ibi.
numerus hexagonus 1333
numeri triangularea 1313
numeri quadrati ibid.
numeri quadrati qui, eorumq́ speculatio 1396
numeri perfecti generatio pag 1309
numeri quadrati eiusdem sunt naturæ 1350
numeri substantia 1298
numeri pyramidales 1337
numeri impariter imparis proprietates 1302
numeri pariter impares proprietates 1301
numeri latercuIi 1344
numeri paris proprietates pag. 1300
numeri paris diuisio 1299
numeri ꝓportionales 1351
numeri sphærici 1344
numeri pares & impares pag. 1544
numeri diuisio 1298
numerorum pariter parium & pariter imparium tabula & eiusdem expositio 1304
numerorum ꝓportio 1400
numerorum uis summum philosophiæ acumen continet 1517
numerationis modi diuersi 1147
numeris de uarijs 1340

O

Octochordi descriptio 1476
orestes à Tantalo prognatus 58
omnis non est terminus, sed uniuersalis termini determinatio 404
onua non inuenitur grauius peccato 1077
opinio contraria non suscipit 141
opes & diuitiæ omnia corrumpūt atq; destruūt 895
opera bona deus in nobis perficit 1107
opes irritamēta malorū 992
opera manuum ratione ducuntur 1393
oppositio contradictionis quæ 642
oppositio ꝓpositionū 584
oppositio contradictoria pag. 350
oppositio affirmationis & negationis 197
oppositio secundum priuationem & habitum 195
oppositio nominum per definitiones deprehenditur 266
oppositionis figura 345
oppositionis figura 833
oppositiones quatuor 204 & 641
oppositionum differentiæ sex ibid.
opposita quoties opponantur 192
opposita quid ibid.
opposita eidem simul inesse non possunt 467
opposita quæ 336 & 337
opposita idem subiectū & prædicatū requirunt 337
opposita sunt maxime cōtraria 285
oppositorum regulæ 349
oppositarum propositionum quot 514
oppositorum regulæ 237
oppositorū cognatio 378
opposita quæ 232
opus & opera differūt 930
ordo quid 938
ordines apud Romanos tres ibid.
orator Rhetorices effector est 882
oratoris officium ibid
oratoris deffinitio 419
oratio secundū æquiuocationem multiplex 647
oratio quid 318
orationis partes extra aliquid significant 320
oratio simplex ibid.
oratio composita ibid.
oratio uera non est causa ut res sit, sed res orationis ueræ causa est 208
oratio Rhetorica partes sex habet 881
oratio acuta quæ 755
oratio facilis quæ ibid.
oratio difficilis quæ ibid.
oratio simplex & composita quid 231
oratio quadrifariam prohibetur quominus concludatur 720
oratio contrariorum non est susceptibilis 141
oratio quatenus in quantitate 151
oratio omnis quantitas est pag. 294
oratio falsa dicitur quatuor modis 731
oratio quantitas cur 145
oratio positione significat pag. 561
oratio ad nomen & ad intellum eadem 740
oratio quid 227 & 229
oratio una quid 328 & 330
orationis diuisio 291 & 328
oratio imperfecta quæ ibi.
orationis perfectæ sunt quinq; partes ibid.
oratio enunciatiua continet partes duas ibid.
orationis species multæ pag. 324
orationes perfectæ quæ ibi.
orationis perfectæ species pag. ibid.
oratio quæ ad dialecticos ac philosophos, quæ item ad Poëtas & oratores spectet ibid.
orationis spēs multæ 229

oratio poëtica ibid.
oratio deprecatiua ibid.
oratio optatiua ibid.
oratio uocatiua ibid.
orationes inculpationes quot & quæ? 730
orationes partes apud Dialect. duæ 561
orationis partes apud Grammaticos octo sunt 561
orationis enunciatiuæ diuisio 229
oratio enunciatiua ex quibus fiat. 230
orationis species quinque 582
orationis termini qui? 582
orationis structura 581
oratio tribus rebus perficitur pag. 296
oratione sensa animi proferuntur 357
orationes secundum placitum quæ? 323
orationes quæ in disciplinis sunt, an ad intellectum referendæ 740
orationes dialecticorum 742
orationes tres (quarum una scribi, altera proferri, tertia cogitatione retineri potest) sunt pag. 299
orationes imperfectum intellectum habētes, orationes non sunt 318
orationum disputabilium genera quatuor 734
orationes doctrinales, dialecticæ, tentatiuæ, & contentiosæ quæ? ibid.
orationum quinque principales differentiæ 216
orationum species tres 755
orphei fabula 1062
ortus mundanus et occasus qd? pag. 943
ortus Solaris & occasus quid? pag. ibid.
ostensio circularis quid? pag. 507
ouum animal, & non animal est 87

P

PAstor quo pacto fiat 178
par & impar prædicantur de numero 193
par quid? 1298 & 1299
parica cur cæcua dicatur 196
parricidium punitur 1025
participiorum significatio 293
participium ubi locū obtinet 582
partitionis definitio 769
partitione quo pacto utendum 806
particularia signa 235
particulares propositiones & indefinitæ propositiones eiusdem potestatis sunt 586
particulares indefinitæ propositiones quę? 340
particularitas omnis, aut substātia aut accidēs 122
partium enumeratio 771
paruum magno opponitur 193
passio non cadit in Deum 1162
passibilis qualitas & passio 177
partes nō diuiduntur in totum, sed econtra 639
pater Deus est 1121
pater alter est à Filio 1154
pater & Filius secūdum substantiam prædicantur 158
pater unus omnium 1010
pater generationis principium 59
pater iuxta Arrium solus Deus, filius autem creatura 1129
patri nasus à filio ablatus 1280
patria forti omne solum est 956
patria est, ubicunque bene est 955
patria cuiusque generationis principium 59
patria hominis cœlum pag. 897
patria uiri boni totus mūdus est 952
patria quæuis terra est pag. 955
patricij non omnes esse possunt 894
pati solis sensibilibus cōuenit 1262
pati recipit magis & minus 189
pati & facere possunt omnia corporea 1227
pati multis modis dicitur ibid.
panhi populi qui? 999
parthorum pugna ibid.
panem & aquam natura desiderat 1017
parium nulla est discretio 347
pauper securus dormit pag. 1018
pax unde dicta 954
peccatum in Christo nō fuit, nec peccandi uoluntas 1217 & 1271
peccati mucro grauiter lædit conscientiam pag. 1077
pecunia inutilis 893
pecuniæ omnes uias norunt 893
pecuniam crescentem sequitur cura 988
pecus rationale & mortale 85
peripateticorum de oratione sententia pag. 299
peripateticorū secta posterior 648
perpetuum & æternum differunt 1117
persecutionis pœna pag. 898
persona præter naturam esse nōn potest 1209

persona & naturæ differunt 1108
persona circumstantias habet undecim 884
persona (iuxta Nestorium) in Christo duplex 1242
personæ nomen quibus rebus conueniat 1232
personæ definitio, & unde dicta 1206 & 1235
personæ uocabulum quatenus conueniat S. Trinitati 1165
personæ Trinitatis tres De us unus 1135
personis ex duabus nihil fieri potest 1209 & 1148
persona in Christo una ib.
phantasia quo pacto fiat pag. 738
phlegmatici proprietates pag. 1282
philosophus & tacendo & loquendo philosophari potest 1002
philolaus Pythagor. 1422
philosophi priscis seculis fuerũt, neq; tñ eiusdem unquam exhaurire potuerunt 909
philosophorum studiũ 129
philosophia contemplatiua præstantior quam actiua est 910
philosophia latinè quo pacto nominetur 1184
philosophiæ uariæ partes pag. 1185
philosophia omnium uirtutum magistra 897
philosophia mortis meditatio ibid.
philosophia hominem nõ deserit 917
philosophia doctorum cõtentionibus creuit 839
philosophia mulieri comparatur 909
philosophia in tribus uersatur 47
philosophia sapientiæ amor est 1196
philosophia in maximis rebus uersatur 760
philosophia quid? 8
philosophia duplex 2.910
philosophia triplex 904
philosophiæ laus 921
philosophiæ arma 916
philosophiæ summum acumen in numerorũ ui consistit 1517
philosophiæ duplex effectus 919
philosophię rationalis tres partes 909
philosophiæ species duæ 2
philosophiæ manus 910
philosophema & syllogismus demõstratiuus idem pag. 730
pindarus Thebis æditus 59
pisces branchijs non uoce sonant 311
pius sibijpsi gratia est 1074
planetæ unde dicantur, & quonam in loco uersentur 914
planum quid? 1520
plato Athenis natus 85
plato philosophus pręstantissimus 921
platonis sententia de anima 1057
platonis de mundo sententia 1114
platonis de Corporib. cœlest. sententia 85
plotinus philosophus grauissimus 638
pluralitas ex unitatibus fit pag. 1276
pluuia à pluendo dicta 810
poëtæ ueri de Philosophię familia sunt 1089
poëtarum carmina dæmonum cibus est 911
poëtarum genera duo ibi.
poëticæ musæ ibid.
poëseos ueræ laus ibid.
polyphemus Neptuni filius 1054
polyphemus deuorat socios Vlysis 1095
polyphemus ab Vlysse excæcatur ibid.
porphyrij stylus & mos 5
portio circuli quæ? 1453
positio quid 156
posibile esse & nõ esse potest 445
posibile tribus modis dicitur 612
posibile duas principales partes habet 437
posibile nõ semper in actu est 268
posibile uarijs modis dicitur 451
posibile quid? 373
posibilitatis sentẽtiæ tres pag. ibid.
posibile & ad esse & ad non esse, facilime conuertitur 278
posibile uarijs modis sumitur 280
posibile & contingens idem ualent 448
possibilem propositionem sequitur necessaria contradictio 442
posibiles propositiones quæ? 438
postulata in Geometria quinq; 1491
potestas actu, tempore prior est 281
potentia expetẽda est 1071
potentia naturalis & impotentia 176
potestas effectus actuum humanorum 1068
potestas sola & non actus in quibusdam rebus dominatur 454
potus studiosi mediocris & tenuis esse debet pag. 1277
practica philosophia triplex 3
prauus quo pacto melior fiat 201

præceptor à discipulo occisus 1015
præceptor à discipulo uerberatur 1279
præceptoris officia 1287
prædicabilium definitiones 63
prædicabilium quæstiones pag. 88
prædicabilium communia pag. 36
prædicabilium inter se relationes 93
prædicabilium scientia in omnes philosophiæ partes se infundit 5
prædicabilia utilitatem in Grammatica habent maximam ibid.
prædicabilia Rhetoribus utilia ibid.
prædicabilium uiginti differentiæ 103
prædicabilia quo pacto differant, ostenditur 104
prædicabiliũ cognitio necessaria 5
prædicabilia quomodo à Porphyrio inuenta & excogitata 1
prædicabilia ad definitiones ac diuisiones utilia 81
prædicamẽta quoniam genus non habent, neq; diuisionem, sed enumerationem habebunt 127
prædicamenta maiora, maiores, minora minores definitiones requirunt 20
prædicamenta infinitarum uocum genera 113
prædicamenta paria semper inter se conuertuntur 21
prædicamenta & uniuocè & æquiuocè dicuntur 114
prædicamenta non res sed uoces propriè nominantur 114 & 128
prædicamenta cur sic nominata 69
prædicamenta absque cognitione generis & speciei non discuntur 51
prædicamenta decem 1124
prædicamenta ab Aristotele reperta 49
prædicamenta accidentis nouem ibid. & 51
prædicamenta absq; generis & speciei cognitione non discuntur ibid.
prædicamẽtorum intentio quæ 191
prædicamentorum omnium nomina & exempla pag. 127
prædicamentorum diuisio pag. 1153
prædicamentorum diuisio maxima 119
prædicamentorum nomen commune 49
prædicamentorum definitiones non inueniuntur pag. 128
prædicationum differentię pag. 1124 & 1125
prædicatio à primis ad secundas substantias procedit 131
prædicantur ad inuicẽ quę sibi inuicem substantiam donant 160
prædicatio aut de singularitate aut de pluralitate fit pag. 61
prædicatio secundum accidens 263
prędicatio ab ęqualibus ad ęqualia, & à maioribus ad minora procedit pag. 101
prędicari de omni 469
prędicatum quid? 823
prędicatiui syllogismi 863
prędicari de subiecto quid pag. 124
prędicatio duplex ibid.
pręscientia de incertis 1108
pręscire quid 1117
principij principium quod pag. 557
prętorium quid 933
principij petitio 515
principia quatuor 58
principia propria & communia demonstrationum pag. 528
principia Platonis tria 1045
principiorum cognitio 557
principiorum habitus quis pag. ibid.
priuatio & habitus ęquali ratione opponuntur 197
priuari & priuatio quid 195
priuatio quid? 253
priuatorię propositiones quid? ibid.
priuantia quę 716
à priuatione ad habitum non fit permutatio 201
priuationis differentia, ad generis diuisionem utilis 642
priuari & habitum habere non est habitus & priuatio 196
prius modis quatuor dicitur 206
prioris modus quintus priscis philosophis incognitus 207
problema indefinitum 684
problema Dialecticũ quid pag. 666
problematis et propositionis differentia 663
problemata uniuersalia & particularia quę? 672
problematum loci 680
probabilia quę? 662
probabile & uerisimile idem 55
prudentię impedimentum est uoluptas 1052
prodigiũ unde dictum 641
proemij natura 758
prolegomena quę in quouis opere sint consideranda 1
propositio Dialectica quid? pag. 666

propo-

propositio absq; uerbo esse non potest 823 & 857
propositio Dialectica quæ pag. 726
propositio quid? 333
propositio aut uera aut falsa esse debet, sin minus, propositio non erit nominanda 127
propositio simplex quæ? pag. 328 & 766
propositio cõposita quæ? pag. 328
propositiones Hypotheticæ 329
propositio simplex duas habet partes 764
propositio significationis suæ proprietatem ex subiectis capit 339
propositio quemadmodũ fiat 233
propositio Cathegorica quæ? 381
propositio prædicatiua in duas partes diuiditur ibi.
propositio syllogismis prior 581
propositio simplex 251
propositionis secundũ qualitatem diuisio 765
propositionis secundum quantitatem diuisio ibi.
propositiones maximæ ib.
propositionis definitio 468
propositio uniuersalis qd? pag. ibid.
propositio particularis qd pag. ibid.
propositio indefinita quid pag. ibid.
propositio demonstratiua à Dialectica propositione differt ibid.
propositio syllogistica qd? pag. ibid.
propositionis coniunctæ uis in coniunctione locum habet 328
propositionis simplicis uis in prædicato consistit 327
propositionis quatuor species 253
propositionis ueritatẽ rei necessitas sequitur 245
propositionis species duæ pag. 857
propositionis simplicis diuisio 583
propositiones finitũ subiectum & infinitũ prædicatũ habẽtes & econtra 401
propositiones ex infinito subiecto & prædicato cõstantes 402
propositiones cum infinito nomine tribus modis efferuntur 388
propositiones priuatoriæ pag. ibid.
propositiones tribus terminis constantes 385
propositiones conditionales 608.611 & 616
propositiones bifariã proferuntur 266
proposit. disiunctiuæ 608
propositiones prædicatiuę circa quæ uersentur 361
propositiones subalternæ quæ? 566
proposit. cõpositæ ex prædicatiuis oriuntur 823
propositiones necessariæ quæ? 273
propositiones aut simplices aut cõpositæ sunt 823
propositiones duæ & non plures in syllogismo esse debent 489
propositiones uniuersales contrariæ quæ 348
propositiones particulares quæ? 234
proposit. possibiles 438
propositiones quatuor cõtrarietates habent 343
proposit. ueras necessarius sequitur euentus 243
proposit. copulatiuæ ibid.
proposit. prædicatiuæ, quę & cur ita dicantur 823
propositiones aut secundũ qual. aut secũdum quant. differunt 380 & 381
propositionũ simplicium, priuatoriarũ & indefinitarum tractatio 395.396.&c.
propositionum absolutarum conuersio 469
propositionum modi quatuor 404
propositionum qualitates tres 405
propositionũ conditionalium modus diuersus 607
propositionũ quę maximę uocant, plurimæ sunt 865
proposit. abundantia 490
propositionum cõstructio & destructio 489
propositiones necessariæ quæ? 723
proposit. oppositio 584
proposit. consequentia 272
proposit. participatio 576
propositionũ formatio 267
proposit. consequentię 437
propositionũ centũ & quadraginta qualitates 405
propositionũ infinitarum significatio 259
proportio arithmetica 1352
proportio quid? 33 & 463
proportio sesquitertia 1410
proportio superparticularis 1417
proportiones quæ consonantijs musicis aptantur pag. 1376
proportiones cõsonantiarum quomodo à Pythagora inuestigatæ 1377
proportionum (secundum Pythagoricos) numerus pag. 1473
proportiones uocum 1390
proportionalitas harmonica, arithmetica, & musica 1370
porphyrij introductionis liber in Aristot. prædicam. cur sic inscriptus 48.50

proprium quid? 664
proprium speciebus semper adest 111
proprium unam tantummodo speciem habet 101
proprij tractatio 90
proprium quadrifariam diuiditur ibid. & 34
proprij & accidentia communia & propria 45
proprij utilitas 3
proprij loci 694
propria & specica æqualia sunt, & inuicem prędicantur 108 & 109
proprij & speciei discrimen ibid.
proprij & accidentis differentia 111
proprij modi 695
propria uere quæ dicantur pag. 35
propria per abusionē quæ dicantur 97
prouidentia quid? 1084
prouidentia Dei explicari non potest 1090
prouidentia diuina clarior sole 1101
prouidentia Dei ab epicureis negatur 959
prouidentia Dei mundum regit 959
prouidentia dei & fatum differunt 1085
prouidentia diuina pręcurrit futura 1116
prouidentia dei singula disponit 1085
prouidentiæ lumen cuncta, imo & abscondita perspicit 1101
prudens labia sua moderatur 1002
prudentia sine iustitia parū aut nihil prodest 1278
ptolemæus Aristoxeni & Architæ tetrachordorū diuisiones repræhendit pag. 1480
ptolemæus quis fuerit & eius opera quæ? 999
ptolemæi epitaphium ibi.
ptolemæi de sonorum differentijs sententia 1472
pubescere solius hominis proprium 91
pudicitia amissa omnis uirtus ruit 978
pudor quid? 917
pugil quid? 177
pugna Parthorum 999
pulchritudinis duo genera 1020
punctum quid? 1487 & 999
punctum lineæ pars non est 146
pyramis quid? 1337
pythagoras Socrate senior pag. 206
pythagorę de philosophia sententia 1394
pythagorica mensa 1518

Q

Quadrupes de quibus dicatur 96
quadrupes non est differentia 9
quadratum quid 1490
quale uarijs modis dicitur pag. 172
qualitas magis & minus recipit 140
qualitas quid significet 138
qualitas cur relationes sequatur 172
qualitas quid 173
qualitatis species tertia 177 & 181
qualitates magis & minus suscipiunt 185
qualitatis species secunda pag 176
qualitatis species 173
qualitatis species tertia qd a secunda distet 180
qualitatū contrarietas 184
quercus quid 956
quæstionū genera duo 853
quæstio omnis partes dubitabiles habet 764
quæstio unde constet 1130
quæstio de Libero arbitrio uel casu uoluntatis 360
quæstio omnis duo in se continet 1483
quæstio & argumentum diuersa 768
quæstio cognitionis 853
quæstio actionis ibid.
quæstio duas habet partes pag. 763
quęstio ex contradictionibus constat ibid.
quęstionis duę species 859
quæstionis Dialecticæ per species quatuor 860
quæstiones disciplinarum pag. 545
quæstio omnis medij ibid.
quæstiones quid? & quales, quas responsiones petant 640
quæstiones aliæ quę sint 53
quęstus quid? 953
quiescentibus omnibus res nullus sonus fieret pag. 1436
quies motui contraria 212
quietem omnia appetunt pag. 892
quando præd. sine tempore non potest esse 190
quātitas quid significet 138
quantitas quid 52
quantitates propriæ 149
quantitas non suscipit magis & minus 154
quantitatis proprium ibid.
quantitatis diuisio 143
quantitas continua quid? ibid. & 144
quantitas discreta quid? ibid. & 144
quantitati nihil contrarium 150
quantitatis relatæ differentiæ 1395
quantitati terminatæ nihil contrarium 139
quantitatis differentiæ 147
quantitas definita quid? 151
quantitatū differentię 1394

R

Rara antecedunt uulgaria 846
ratio diuinæ intelligẽtię modum non potest comprahendere 1111
ratio multis modis dicitur pag. 116
ratiocinatio falsa 516
rationale & probabile quid differant 57
ratiocinatio ex oppositis in prima, secunda & tertia figura 514
rationale de Deo & homine dicitur 107
recordatio triplex 1278
rectum quid? 1520
redargutionum falsatũ infinitus numerus 740
redargutiones ueræ & falsę quæ ibid.
regnum ex Deo est 894
reges dijs proximi 894
regis nomen sanctum ibid.
rhetores circa hypothesin uersantur 880
rhetores parum potestatis habent 1071
rhetorica circa orationem perpetuam uersatur 880
rhetorica rerum omnium regina 896
rhetorica Enthymematib. utitur 880
rhetorica quid à dialectica differat ibid.
rhetoricæ materia 881
rhetoricæ partes quinq; ibi.
rhetoricæ facultatis instrumentum ibid.
rhetoricæ effector 882
rhetoricæ genus 880
rhetoricæ generis species tres ibid.
rhetoricæ opus atque finis pag. 881
rhetoricorũ uerborũ pompa, dæmonum cibus est pag. 911
relatio ad seipsam referri non potest 1167
relatio Trinitatem multiplicat 1127
relatio omnis aut per casus aut absque casibus fit 157
relationes simul oriuntur & intereunt 1126
relationes simul oriuntur et pereunt 164
relatiua non omnia natura eadem ibid.
relatiua quædam naturalia pag. 205
relatiua conuertibilia æqualia esse debent 163
relatiua quid 155
relationis prædicamentum cur qualitat. præcedat ibi.
relatiua ad conuertentia dicuntur 157
relatiua recipiunt magis & minus 159
relatiuorum natura 170
relationum contrarietas 158
religio requirit metũ & charitatem 1133
religio requirit fidem ibid.
religionis Christianę authoritas 1134
repugnantia non sunt contraria, sed contrariorũ consequentia 221
repugnantium duæ partes pag. 819
repugnantia cõuenire non possunt 784
res omnes, aut nomine aut definitione monstrantur pag. 115
res tres comitãtur habitum pag. 196
res uocibus designãtur 298
res una de pluribus, & plures de una prædicari possunt 415 & 416
res quædam prædicatione conuerti possunt 208
res omnis aut corporea aut incorporea est 54
res intellectum præcedit, intellectus uocem, uox literas, sed non econtra 296
res omnes uel ex materia uel forma consistunt 88
res omnis per causas spectanda 785
res diuersẽ diuiduntur 144
res omnes in decem cathegorijs inueniuntur 119
res omnis in duas partes diuidi potest 4
res simplices priores compositis sunt 113
res certa definitione non opus habet 649
res omnes ex materia & forma consistunt 33
rei circumstantiæ 1161
rei unius infinita contraria esse non possunt 284
rerum naturalium naturalia sunt instrumenta 323
rerum genera prima decem pag. 114
rerum omnium formæ duæ pag. 25
rerum omnium diuisio 15
rerum initium & origo 1137
respondens quo pacto soluere debeat 747
responsionibus simplicibus non inest periculum 753
respub. quæ beata sit 929
respub. tres status 953
respublicæ medietatibus cõparatæ 1357
ridere solius hominis est 6.5.2.7.9 & 16
rhombus quid? 1491
rhomboides quid? ibid.
romani à Romulo orti 11
roma à Nerone incensa pag. 945

S

Sabelliani propria figmenta Theologicis rebus immiscuerunt 1118

sacrilegium unde dictum pag. 944
sanctus unde dicatur 950
sanguinei proprietates pag. 1282
sapientia secularis dæmonum cibus est 911
sapientia qualis requiratur in Philosophia 2
sapientiæ gradus duo 918
sapiens ubique ciuis est pag. 955
sapiens nunquam solus esse potest 1068
sapientis liber ibid.
sapientis opus est non mentiri 734
sapientum nullus exul est pag. 1081
sarcina quid? 988
saturni descriptio & simulachrum 1067
scelera purgantur per uindictam 1094
sceuola pontifex 803
schemata Geometrica 1495
schisma quid? 1423
scelerum omnium feminaria quæ 897
scientia sine usu parum prodest 1278
scientia non est simplex pag. 189
scientia dignus non est qui contra magistrum scientię insurgit 1279
scientia ab opinione quid differat 543
scientia uerum genus est pag. 557
scientiæ & artes omnes ex præexistente cognitione fiunt 522
scientiæ non sunt uirtutes pag. 201
scientiæ infinitæ 740
scientiam Dei necessitas euentuum subsequitur pag. 370
scibile scientia prius est pag. 166
scire quando dicamur pag. 522
scipiadæ à Scipione prognati 59
scripta in Rhetoricis quinque modis perpenduntur pag. 882
secundum naturam quæ dicantur 209
sector circuli quid? pag. 1494
securus unde ueniat pag. 924
sedere accidens hominis est pag. 17
semen & seges differunt pag. 949
semicirculus quid? 1488
semitonium minus, maius est tribus comatibus, minus uerò quatuor pag. 1432
semitonium quibus numeris constet 1412
semitonium quo pacto sumendum 1427
semitonium in quibus numeris constet 1382
semitonij interualla minora 1423
senatores à rege interficiuntur 946
seneca declamator egregius pag. 924
seneca à Nerone interfectus 1025
senia quæ dicantur 206
sensus figuram in materia constitutam iudicat 1105
sensus omniũ gentium pares sunt 309
sensibus quæ percipiuntur eadem sunt ibid.
sensus extra materiam nil ualet 1206
sensus naturæ satellites pag. 1112
sensus & intellectus natura diuersa 258
sensibus quousque credendum 1471
sensile sensum præcedit 167
sententia quid? 554
separantur multa cogitatione, quæ actu non possunt separari 1182
sermo obscurus prolixam explicationem requirit pag. 440
seruus bilinguis domo expellendus 1283
seruus dominum benemeritum interficit 1283
seruitus duplex 1027
sesquitertia proportio 1420
signum tripliciter sumitur pag. 520
significationes in uoces nõ diuiduntur, sed econtra pag. 639
simia simia est 1021
simile & dissimile qualitates retinent 187
simile omne: alij à se simile est 1166
similitudo amica, dissimilitudo odiosa est 1371
similitudinum duo genera pag. 812
similibus rebus eadem conueniunt 780
simonides à Dei scientia repulsus 856
simplicia omnia uel natura uel actu conformia sunt pag. 1164
singulare quid? 338
à Singularibus ascendimus in uniuersalia 554
sirenes tres 912
sirenes meretrices fuerunt pag. ibid.
situs in prædicamento relationis non est 190
situs in Deo non est 2161
συζυγία & coniugata idem pag. 777
socrates Aristotele senior pag. 206

socrates

ſocrates Athenienſis philoſophus 922
ſol intima terrarum penetrare nequit 1101
ſol unus actu eſt & præter eum nullus uel eſt, uel fuit, uel erit actu 1236
ſol unde dicatur 914
ſol luminis fons 919
ſol uniuerſa uidet & audit pag. 1101
ſol ſemper lucidus actu 279
ſol ſyderum rector 914
ſol actu & non poteſtate mouetur 282
ſolem et cætera corpora cœleſtia inmortalia eſſe Peripaterici aſſerunt 437
ſolæciſmi captiones & exēpla 744
ſolæciſmi dilutiones 754
ſolertia quid? 544
ſolicitudo lætitiæ comes pag. 1033
ſolidum quid? 1521
ſolonis impatientia 1632
ſolum duobus modis dicitur 115
ſonus quid? 1374.1376
ſonus à uoce quid differat pag. 308
ſonorum differentiæ in qualitate ab Ariſtoxeno, à Pythagoricis in quantitate ponuntur 1472
ſonorum iuxta Ptolemęum differentiæ 1472
ſophiſma & ſyllogiſmus contentioſus idem 730
ſophiſta à contētioſo quid differat 741
ſophiſtica occultatio 744
ſophiſtica redargutio qd? pag. 739
ſophiſticæ redargutiones, in redargutionis ignorantiam reuocantur 737
ſophiſticæ fines 734
ſophiſticus ſyllogiſmus quid? 739
ſophiſt. decept. cauſę 738
ſophiſticarum orationum cognitio utilis 746
ſophiſticæ orationes quomodo diluendæ ibid.
ſoranus poeta illuſtris 924
ſpes quid? 962
ſpecies multis modis dicitur 22
ſpecies uniuscuiusq; hominis forma dicitur ibid.
ſpecies pulchritudo dicitur pag. ibid.
ſpeciei nomen ęquiuocum pag. ibid.
ſpeciei definitiones plures pag. ibid.
ſpecies ſpecialiſsima quæ? pag. 23
ſpecies ſubalternæ quæ dicantur 24
ſpecies uera nullas alias ſub ſe habet ſpecies 17
ſpecies magis ſubſtantia quàm genus eſt 132
ſpecies prædicatur ad res plurimas 18
ſpecies unde oriatur 56
ſpecies non diuiduntur in genus ſed ècontra 639
ſpecies pars generis eſt pag. 29
ſpecies ante indiuidua ſubſiſtunt 102
ſpecies facilius definiuntur quàm genera 554
ſpecies quid 56.67 & 68
ſpeciei ſignificationes 66 pag. & 67
ſpeciei cognitio plurimum ualet 49
ſpeciei & accidentis communia atq; propria 44
ſpeciei & proprij communia 43
& eorum propria ibid.
ſpecie de una quæ dicuntur, in aliam non conueniunt 779
ſpeciebus ablatis intereunt & indiuidua, at non ècontra 38
ſpecialiſſimum genus quid pag. 8
ſpecialiſſima ſpecies quid pag. 69
ſpeculatio rationis actu operandi non eget 1393
ſpeculatiuæ tres partes 1121
ſpeculationum ordo 1379
ſpiritus ſanctus deus eſt pag. 1121
ſtadium quid 1073
ſtella & ſidus differunt 931
ſtellarum infinitus numerus 914
ſtemmatis oſtentatio uana pag. 894
ſtenelus filius Capanei pag. 296
ſtoici unde dicti 922
ſtoici in iudicatione tantū uerſati! 760.762
ſtuma quid? 1021
ſtudioſus quopacto & cibis & ueſtimentis præuiſus eſſe debeat 1277
ſtudioſus ſideralem ſcientiam debet ſcire 1281
ſtultus odio habet bonos pag. 1080
ſtupor quid? 917
ſtylus Ariſtotelis obſcurus pag. 292
ſtylus optimus dicendi artifex 938
ſtymphelides aues aquaticæ 1095
ſubcontrariæ ſimul ueræ eſſe poſſunt 406
ſubſcriptiuę rationes quid? pag. 14
ſubiecti in accidentia diuiſio 939
ſubiectum quid? 823
ſubſtantia Trinitatis unitatem continet 1127
ſubſtantia Dei & materia & motu caret 1122
ſubſtantia ſuſcipiens contraria permutatur 142
ſubſtantia in Chriſto una, naturę uerò duæ 1217

substātia per definitionem non monstratur 548
substantię primæ quæ? 128
substātiæ secūdæ q? 128. 119
substantiæ cur inter 10. prędicamenta primum obtineāt locum ibid.
substantiæ primæ particulares, secundę uniuersales sunt 129
substātia maxima quæ ibid.
substantia omnis propria specie continetur 110
substantia non recipit magis & minus 139
substantia sine accidēte nō uidetur 1
substantiæ sinceræ quatuor 1138
substantiæ maximę nō recipiūt magis nec minus 133
substantiæ secundæ sunt in relatione 168
substātiæ primæ nō dicunt ad aliquid ibid.
substantiæ demonstratio finitio est 866
substantiæ tres 130
substāt. arbor siue figura 25
substantiales partes quæ? pag. 769
substantiarū cōmunia 134
substantiarum partes in subiecto sunt 136
substantijs primis manentibus, secundæ etiam manent 135
substantijs nihil contrariū. pag. 139
sulcus quid? 956
summitas quid? 1517
summitatum genera duo ibid.
summa quid? 937
surditas ab auribus non recedit 195
superficies quid? 1487
superficiei fines ibid.
superficies plana quid? pag. 1482
superiora de inferioribus prædicanrur 97
superparticularis in æqua diuidi non potest pag. 1428
superparticularis proportio in æqualia diuidi nequit 1417
syllabarum diuisio 145
syllogismus quid? 468 & 662
syllogismus perfectus & imperfectus quid? ibid.
syllogismus litigiosus 662
syllogismus ex quot & qualibus constet 535
syllogismus per impossibile 511 & 512
syllogismus per impossibile conuerso similis ibid.
syllogismus falsus secundum quālibet artem 740
syllogismus (Platonis) ex puris negatiuis 403
syllogismus cōuersus in prima figura 509. in secunda 510 in tertia pag. ibid.
syllogismus aliquid de aliquo per mediū monstrat pag. 546
syllogismus physiognomicus 521
syllogismus Apodictici Dialectici syllogismi genus 4
syllogismus ex propositionibus cōstare debet ibid.
syllogismus contentiosus pag. 741
syllogismus Dialecticus quid? 662
syllogismus certis propositionibus constat 606
syllogismus propositionibus constat 764
syllogismi assertorij 492
syllogismi ostensiui & eius qui est ad impossibile differentia ibid.
syllogismorum principia pag 493
syllogismorum in propositiones resolutio 494
syllogismorum in terminos resolutio 495
syllogismi ex terminis fiunt 752
syllogismi partes quinque pag 825
syllogismi absoluti figuræ tertię 472
syllogismi absoluti secundæ figuræ 471
syllogismi hypothetici tractatio 606
syllogismi ad doctos pertinent 732
syllogismi contingentes pag. 478
syllogismus ostensiuus 486
syllogismus ex hypothesi pag. 487
syllogismi indirecti trium figurarum 474
syllogismi necessarij 474
syllogismi mixti omnium trium figurarum 475. 476
syllogismi Cathegorici tractatio 580
p Syllogismū & inductionē omnia credimus 519
syllogismorum resolutiones ad impossibile 493
syllogismorum ex una figura in aliam reductio ibid.
syllogismi infiniti 499
syllogismorum anadiplosis 497
syllogismorum thesis ibid.
syllogismorum non eadem principia 543
syllogismorum instrumenta 667
symachus uir disertissimus pag. 978
synaphe quid? 1390

T

Tacere qui nescit, nescit etiam loqui 1002
tacere nūquam loqui uerò sæpè

sæpè pænitet 1062
tagus fluuius Lusitaniæ 1052
tantali fabula 1064
tantalus in medijs aquis siti laborat ibid.
transpositorum nominum significatio 259
taurus iuga non amat pag. 1062
tempus quid? 1043
temporis partes ibid.
tempus quantitas continua est 146
tempus unde dicatur pag. 957
temporalia omnia mutabilitati obnoxia sunt 1174
temporum uarietates in prædicamento quando sunt 191
tempora duo sunt 307
tempestas à diuite timetur pag. 988
tepor inter calidum & frigidum medietas est 194 & 195
terminus quid? 663 & 468 & 1488
termini faciunt syllogismos pag. 732
termini proprias definitiones requirunt 768
termini communes 471
termini in Geometria ante theoremata ponuntur 115
termini orationis qui 582
termini per se augmenta esse possunt 767
termini hypothetici 610
termini per diuisiones prolatio 554
terminorum conuersiones pag. 518
terminorum thesis 495
terminorum ecthesis ibid.
terminorum compositorum ecthesis 406
termini syllogismorum obliquorum ibid.
terminorū qualitas & quantitas 487
terminorum syllogisticorū numerus 488
tænarus Laconiæ promontorium 1063
terra centrum sphæræ est pag. 998
terra depluta uapores fiunt pag. 552
terra primo creata 1044
terra respectu cœli punctum est 997
terra in medio Sphæræ 152
testimonium uulgi 852
testimonium quid? 850
testimonia diuisa 852
testimonia hominum ibid.
testimonij uis in autoritate constat 769
tettachordorum descriptionum ex positio 1449
tetrachordorū (iuxta Architam diuisio 1479
tettachordi (iuxta Ptolemæum) diuisio 1481
tettachordorum diuisio pag. 1477
tentatiuæ orationes quæ? pag. 714
theodoricus Gothorum rex 1011
theodoricus Gothorum regis miser exitus pag. 898
theodosius uir doctissimus pag. 10
theodosij de somno Scipionis liber ibid.
theologus Philosopho pręstantior 1089
theologia naturales leges non omnes probat 1173
theologia uera Philosophia 2
theologica sine motu abstracta sunt 1112
in Theologicis absoluta necessitas est 1174
in Theologicis fides rationem præuenit ibid.
theophrastus subtilitatis artifex 1289
theophrastus uir doctissimus 418
theophrastus Aristotelis discipulus 1047
theoria continet sub se species 2
thimotheus musicus 1372
thesis seu positio syllogismorum 497
thesis Philosophis attribuitur 859
thomas Aquinas diuus pag. 892
tigris sagittam significat pag. 1099
tigris unde dicatur ibid.
tigris fluuius Paradisi pag ibid.
tigridis uelocitas 1076
tigris sua imagine in speculo uisa luditur ibid.
tigrides sæuum ferarum genus 1076
timæus Locrensis Philosophus 1041
timere, multos necesse est eum quem multi timent pag. 1314
timiditas fortudini contraria 293
timor tyrannorum pag. 1024
tityus terræ filius pag. 1064
tiresias in fœminam mutatus 1103
tiresias à Iunone excæcatus pag. 1103
tonus maior quàm octo cōmata & minor quàm nouem 1413
tonus ex duobus semitonijs ac commate cōstat pag. 1423
tonus in æquales partes non potest diuidi 1417
toni iuxta Aristoxenum diuisio 1477
tonus in duodecim partes diuiditur ibid.

toni partes per consonantias sumendæ 1424
toni secundum Philolaum diuisio 1422
tonorum figuræ 1380
tonitruus quid? 549
tonitru apud Pythagoricos quid 551
topica inueniendi facultatē subministrat 857
totilas Gothorū rex 899
topicorum intentio 862
totum multis modis dicitur 646
totum partes sequitur 804
totum absq; partibus non coniungi potest ibid.
totum duobus modis dicitur 867
toti quod conuenit, idem & partibus ibid.
totum diuiditur non coniungitur 772
totius in materiam & formam diuisio 546
totius in partes diuisio 638
tragedia quid? 969
trebatius uir prudentissimus 1278
triangulum æquilaterum quid? 1489
triangulū isosceles qd ibid.
triangulum scalenū quid? pag. ibid.
triangulum orthogonium quid? 1490
triangulum oxigonium quid? ibid.
triangulum ambligonium quid? ibid.
triangulum æquilaterū ad datam rectam lineam cōstituere 1485
trianguli latus longius angulo maiori oppositū est & uice uersa 1482
trigonorum genera sex 1521
trigonus isopleur9 quid? pag. ibid.
trigonus isosceles 1522
trigonus scalenus ibid.
trigonus orthogoni9 1523
trigonus ambligoni9 1526
trigonus oxigonius 1527
trinitas substātialiř de Deo non prædicatur 1172
trinitas unus Deus 1123
trinitas iuxta Pythagoricos rerum omniū mensura est pag. 1091
trinitas sacrosancta quoniam incorporalis est, locis nil distat 1127
trinitatis relatio similis 1199
trinitatis omnia communia, nam quæ de patre, eadem & de filio & quæ de filio, eadem de spiritu sancto prædicantur 1171
trinitatis una essentia 1240
trinitatis numerus impar pag. 553
trinitatis ratio indifferens pag. 1121
de Trinitate uariæ, hæreticorum sententiæ 1129
tristitia uoluptatis soror pag. 1031
tussis quid? 289
turris unde dicatur 927
tyrāni parum potestatis habent 1071
tyrannorum timor 1024
tyrus urbs Phœniciæ 990

V

Vbi pdicamēt. sine loco nō potest esse 190
ualentiniani non credunt corpus Christi sumptum ex Maria 1270
uapores terra depluta fiunt 558
uarro Latinorum peritissimus 1517
uerbum omne consignificationem temporis, non significationē retinet ibid.
uerbum omne accidens aliquod designat ibid.
uerbum semper significat quæ de altero pdicent 224
uerbum infinitū quid? ibid.
uerbi proprietates 225
uerborum casus ibid.
uerbum quid? 223. 313
uerbi et nominis differētiæ pag. ibid.
uerbum infinitū quid? 250
uerba infinita in propositionibus negationem perficiunt 382
uerba eiusdem generis 177
uerba multa animi prudentis non sunt indicium 1002
uerba infinita per se uera aut falsa non sunt 410
uerba & nomina intellectū absq; compositione consimilia sunt 304
uerba negationem & affirmationē faciunt 381
uerborum & nominū transpositio apud Rhetores et Oratores, non idem ualet pag. 415
uerborum natura triplex pag. 299
uectigal quid? 932
uenereus in suem conuertitur 1075
uerecundia quopacto fiat 178
ueritas & falsitas circa quę? pag. 218
ueritas quando in compositione & diuisione fit 305
ueris falsum non syllogizatur 502
ueri & falsi diuisio 102
uir in fœminā mutatus 1103
uir maioribus uiribus quā fœmina præditus est 1093
uiri fortitudo maxima q? pag. 1093
uiri sacri animus liber est pag. 1268
uiro bono totus mundus patria 935
uires mentis per speculationem ueritatis subleuandæ 1067
uisus omnibus mortalibus adest

adeſt 1171
uiſus in oculo & circa oculum eſt 195
uiſus rationes & ſententiæ uariæ 1108
uiſu atque dentibus quædam generatione carent pag. 196
uiſu carentia, non omnia cæca dicuntur ibid.
uita mala, turpem mortem non fugit 1022
uita & anima non idem pag. 737
uita mortalibus ſtadium eſt pag. 1073
uitium quid? 158
uitia deterrimam perniciem animis inferunt pag. 1075
uitia ſine pœnis non ſunt pag. 1066
à Vitijs ad uirtutes tranſire difficile 201
ulyſſes Polyphemum uino inebriat, & telo immiſſo in oculos excæcat ibid.
ulyſsis ſocij à Polyphemo deuorantur 1095
uniuerſale intra ſe reliqua continet, & ipſum nõ continetur 57
uniuerſalia ſigna 235
uniuerſale quid? 338. 525 & 233
uniuerſalis affirmatio quid pag. 233
uniuerſalis propoſitio indefinitam ſub ſe continet pag. 352
unitas quid? 1274 & 1055
unitas in numeris primum locum obtinet 1299
unitatem omnia appetunt pag. 1276
unitates tres pluralitatem numeri non faciunt pag. 1123
unitas continet omnia diffuſa 1274
unum in Dialect. quid? pag. 260
unum de omnibus prædicamentis prædicatur pag. 74
unum multis modis dicitur 1276
unum plures uincere poſſe eſt impoſsibile pag. 730
unum duobus prius eſt pag. 207
uniuocum quid, & quid ab æquiuoco differat 11
uniuoci termini in affirmatione & negatione poſiti, ſimul ueri eſſe poſſunt 337
uniuoci termini contradictionem non faciunt ibi.
uniuoce dicuntur omnia quæ à ſubſtantijs & differentijs ſunt 137
ex Vniuocis fiunt æquiuoca 116
uocabula quo pacto rebus indita 112
uocabula cum & ſine prolatione quid? 119
uox naturaliter nihil deſignat 310
uox uiua plenius alit pag. 898
uox ſenſa animi ſequitur 456 & 218
uox una literis diuerſis ſcribi poteſt 296
uox à ſono quid differat pag. 308
uox quid? 289 & 290
uox à uoce differt 670
uox ſola dictio non eſt pag. 323
uocis diuiſio 639
uoces quædam nil ſignificant 581
uoces ut non eædem, ſic non eædem literæ ſunt pag. 302
uoces uel uniſonæ, uel uniſonæ non ſunt 1475
uoces uniſonæ quæ? ibid.
uoces æquiſonæ quæ? ibid.
uoces conſonæ quæ? ibid.
uoces Emeles quæ? ibid.
uoces diſſonæ quæ? ibid.
uoces Ecmeles quæ? ibid.
uoces mobiles & ſtantes pag. 1461
uoces ad harmoniam aptæ pag. 1473
uoces ſunt paſsionum animæ notæ. 298
uocum aliæ ſcribi, aliæ ſcribi non poſſunt 311
uocum ſcriptarum aliæ ſignificant aliæ non 311
uocum differentię in quantitate conſiſtunt 1436
uocum diuiſio 1378
uocum proportiones 1350
uoluntas noſtrorum actuum domina 370
uoluntas effectus actuum humanorum 1068
uoluntates hominum uariæ 1011
uoluptas impedimentũ prudentiæ 1052
uoluptatis (iuxta Prodicũ) diuiſio 676
uoluptatem naturæ omnia animalia ſequuntur pag. 895
uoluptatum exitus triſtes pag. 1031
uoluptates morborum cauſæ ibid.
uoluptatis ſoror triſtitia ibi.
ad Votum improbis per fas & nefas properat pag. 894
uſus abſque ſcientia prodeſt 1278
utilitas libri Porphyrij de prædicamentis conſcripti pag. 50
uultus & facies differunt pag. 916
uulgo

uulgo placētia uitanda sunt pag. 894
uxorum formæ duæ 779

Z

ZOilus cani aſsimulatur 1075
Zeno dialectices inuentor pag. 912
zenon Lucretij filius prodigus 1279
zenon cruci affixus, parenti ſuo naſum morſu ſecuit 1280
zenonis de Philoſophia ſententia, & eiuſdem interitus 928
zenones decem ibid.

FINIS.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHII PATRICII ORDINARII ET CONSVLARIS VIRI IN PORPHYrium, à Victorino translati Dialogi.

HYEMANTIS anni tempore in Aureliæ montibus concesseramus, atq; ibi tunc, cùm uiolentior auster eiecisset noctis placidã atq; exturbasset quietem, recensere libitum est, eà quæ doctissimi uiri ad illuminandas quodammodo acies intellectus, densitate caligantissimas, quibusdam quasi introductorijs commentarijs ediderũt. Eius uerò rei Fabius initiũ fecit, qui cũ me lectulo recumbentem, & quædam super eisdem rebus cogitantem meditantemq; uidisset, hortatus, ut quod sæpè eram pollicitus, aliquam illi eius rei traderem disciplinam. Complacitum est igitur, quoniam tunc & familiarium salutationes, & domestica negocia cessabãt. Interrogatus à me ergo super quibus uellet rebus me enodare atq; expedire. Tunc Fabius: Quoniã, inquit, tempus ad studia uacat, & hoc ocium in honestum negocium conuerti licet, rogo ut mihi explices id quod Victorinus orator sui tẽporis fermè doctissimus, à Porphyrio per εἰσαγωγῆς, id est, per introductionem in Aristotelis Categorias dicitur transtulisse. Et primùm disciplinis didascalicis quibusdã me imbue, quibus expositores uel etiã cõmentatores, ut discipulorum animos docilitate quadã assuescãt, utuntur. Tunc ego: Sex omnino, inquam, magistri in omni expositione prælibant. Prædocent enim quę sit cuiuscunq; operis intentio, quod apud illos σκοπὸς uocatur. Secundũ quę utilitas, quod à Gręcis χρήσιμον appellatur. Tertiũ qui ordo, quod gręci uocãt τάξιν. Quartũ si eius, cuius esse opus dicitur, germanus propriusq; liber est, quod γνήσιον interpretari solet. Quintum quæ sit eius operis inscriptio, quod ἐπιγραφὴν Græci nominant. In hoc etiam quod intentionem cuiusq; libri insolenter interpretarentur, de inscriptione quoq; operis apud quosdam minus callentes hæsitatum est. Sextum est id dicere, ad quam partem philosophiæ cuiuscunque libri ducatur intentio, quod Græca oratione dicitur εἰς ποῖον μέρος φιλοσοφίας ἀνάγεται. Hæc ergo omnia in quolibet philosophiæ libro quæri conuenit atque expediri. Tum Fabius, quæ esset introductionis intentio interrogauit. Et ego, inquam: Aristoteles, qui factus est introductionis poris, non aliter intelligi potest, nisi ipsas res de quibus disputaturus est, ad intelligentiã pręparemus. Vidẽs enim Porphyrius quod in rebus omnibus essent quędam prima natura, ex quibus omnia, uelut ex aliquo fonte manarent, & illa quæ prima essent, & subsistentia esse, & generis uocabulo nuncupari. Porrò autem nunquam esse genus posse, nisi ei quędam alia subderentur, & quæ essent subdita, species appellari: Porrò autem nunquam genus uni speciei genus esse posse, sed pluribus. Plures autem species non posse esse multiplices, nisi eas aliqua discretio separet. Si enim nihil sibi dissimiles forent, una species non multiplices uiderentur. Illa igitur diuisio & dissimilitudo specierum, differentiæ nomine uocitantur. Omnia uerò quæ aliqua re differunt, fieri aliter non possunt, nisi quibusdam proprijs solitarijsq; naturis insignita sint. Atq; hæc hactenus. Videns ergo quod omnis omnium disparilitas in gemina rerum principia secaretur, in substantiam atque accidens, ita ut neque accidens sine substantia, neque sine accidenti substantia esse possit. Accidens quippe sine aliquo substantiæ fundamento esse non potest: substantia uerò ipsa sine superiecto accidente uideri nullo modo potest. Vt enim color sit quod est accidens, in corpore erit, quod est substantia. Porrò autem cum corpus, id est, substãtiam uideris, in-

signitam eam accidenti,id est aliquo colore respicies. Itaq; fit ut neque substantia
præter accidens sit,neque accidens à substantia relinquatur. Vbi enim substantia
fuit,mox accidens consecutũ est. Speculatus igitur Porphyrius in his duabus re-
bus,id est accidenti & substantia,genera,species,propria,differentiasq; uersari,&
quod ipsa per se sint genera subiectis & subiacentibus speciebus,quæ differentijs
& proprijs insignitæ sunt, statuit principaliter de genere, specie, differentia, pro-
prijsq; tractare. Et quoniã tractatus hic in definitionibus (ut post docebimus) ꝓ-
derit,si quis aũt in definitione generali ponat accidẽs,eum nõ recte definire mani
festum est,quod suo loco tractabitur,statuit pauca de accidẽtibus prælibare.Ita e-
nim nos prudẽtissimus doctor instituit,ut tunc in definitionibus quibuslibet ple
nam scientiã queamus accipere,cum quod prosit dictũ sit,& quod nõ sit utile, se-
gregẽ.Hæc igitur huius operis intentio est,de genere,specie,differẽtijs, proprijs,
accidentibusq; tractare.Hic Fabius:Expedisti,inquit,de intentione,nunc utilita-
tem explica. Varia,inquam,& multiplex in hoc opere cõmoditas utilitasq; uersa-
tur.Primũ enim in Aristotelis Categorias per quam uberrime prodest. Quid autẽ
prosit dicemus,cũ de eius libri inscriptione tractabimus,sed in quibus alijs prosit,
paucis philosophię ipsius diuisione facta,perstringã.Et prius quid sit ipsa philoso
phia cõsiderandũ est.Est enim philosophia amor & studiũ & amicitia quodãmo-
do sapientiæ.Sapientię uero nõ huius quæ in artibus quibusdã & in aliqua fabri-
li sciẽtia notitiaq; uersatur,sed illius sapientiæ,quæ nullius indigens, uiuax mens,
& sola rerũ primæua ratio est.Est autem hic amor sapiẽtiæ intelligentis animi ab il
la pura sapientia illuminatio,& quodãmodo ad seipsam retractio atq; aduocatio,
ut uideatur studiũ æque sapientiæ,studium diuinitatis & puræ mẽtis illius amici-
tia.Hæc igitur sapientia cuncto animarũ generi,meritum suę diuinitatis imponit,
& ad propriam naturæ uim puritatemq; reducit.Hinc nascitur speculationum co
gitationumq; ueritas,& sancta puraq; actuum castimonia.Quæ res in ipsius phi-
losophiæ diuisionem sectionemq; conuertitur. Est enim philosophia genus, spe-
cies uero eius duæ,una quæ θεωρητικὴ dicitur,altera quæ πρακτικὴ,id est speculatiua
& actiua. Erunt autẽ tot speculatiuæ philosophiæ species,quot sunt res in quibus
iustę speculatio considerationis habetur.Quorq; actuum diuersitates, tot species
uarietatesq; uirtutum.Est igitur θεωρητικῆς,id est,contemplatiuæ uel speculatiuæ
triplex diuersitas,atq; ipsa pars philosophiæ in tres species diuiditur.Est enim θε-
ωρητικῆς, pars una de intellectibilibus, alia de intelligibilibus, alia de naturalibus.
Tunc interpellauit Fabius,miratusq; est quid hoc noui sermonis esset, quod unã
speculatiuæ partẽ intellectibilẽ nominassem. Nota,inquã, quoniã Latino sermo-
ne nunquam dictum reperi,intellectibilia,egomet mea uerbi compositione uoca
ui.Est enim intellectibile quod unum atq; idem per se in propria semper diuinita-
te cõsistens:nullis unquã sensibus,sed sola tantũ mente intellectuq; capitur. Quæ
res ad speculationem Dei atq; ad animi incorporalitatem considerationemq; ue-
ræ philosophiæ indagatione cõponitur.Quam partem Græci θεολογίαν nominãt.
Secunda uero pars est intelligibilis,quæ primam intellectibilem cogitatione atq;
intelligentia suscipiens,ea cõprehendit,quæ sunt omniũ cœlestium supernę diui-
nitati operũ causę,& quicquid sub lunari globo beatiore animo atq; puriore sub-
stantia ualet.postremo humanarum animarum cõditionem atq; statum,quæ om
nia cum prioribus illis intellectibiles substantiæ fuissent,sed corporũ tactu,ab in-
tellectibilibus ad intelligibilia degenerarunt,ut nõ magis ipsa intelligãtur quam
intelligant,& intelligentiæ puritate tunc beatiora sunt,quoties sese intellectibili-
bus applicarint. Tertia θεωρητικῆς species est,quę circa corpora atq; eorũ scientiam
cognitionemq; uersatur, id est physiologia, quæ naturas corporum passionesq;
declarat.Secunda uerò, intelligibilium substantia, merito in medio collocata est,
quòd habeat & corporum animationem , & quodammodo uiuificationem,& in-
tellecti

tellectibilium consideratione cognitionemq;, ut dictum est. Practicæ uerò philosophiæ, quam actiuam superius dici demonstratum est, huius quoq; triplex est diuisio. Est enim prima quæ sui curã gerens cunctis sese erigit, exornat, augetq; uirtutibus, nihil in uita admittens, quo non gaudeat, nihil faciens pœnitendũ. Secunda uerò est quæ reipublicæ curam suscipiens, cunctorũ saluti suæ prouidentiæ solertia, & iustitiæ libra, & fortitudinis stabilitate, & temperãtiæ patientia medetur. Tertia uerò quę rei familiaris officium mediocri cõponens dispositione distribuitur. Sunt harum etiam alię subdiuisiones, quas nunc persequi supersedendum est. Ad hęc igit ut sciri posint, & superiora intelligi queant, necessarius maximè uberrimusq; fructus est artis eius, quam Græci λογικὴν, nos rationalem possumus dicere, quod recta orationis ratione, quid uerum, quidq; decens sit, nullo erroris flexu diuerticulóue fallatur. Quam artem quidam partem philosophiæ, quidam nõ partem, sed ferramentum & quodammodo supellectilem iudicarunt. Quã autem id utriq; impulsi ratione crediderint, alio erit opere commemorandum. Hæc autem generis, speciei, differẽtiæ, proprij, atq; accidentis disputatio in omni nobis philosophiæ cognitione quasi quandã uiam parat. Nam cùm quid genus sit docemur, quid species, intelligimus genus esse philosophiam, species uerò indubitanter θεωρητικὴν & πρακτικὴν, id est, speculatiuã & actiuã. De Logica uerò utrum sit species, eadem hac possumus ratione perpendere. Prodest nobis differẽtiæ cognitio ad ipsarum philosophiæ specierũ differentias cognoscendas. Prodest proprij scientia ad cognoscendum quid unicuiq; philosophiæ speciei solitaria natura uideatur ac substantiæ innatum. Prodest accidentis cognitio: per hoc enim quid principaliter in rebus sit cernere, & quid secundo contingentiq; loco conueniat, discernere ualeamus. Ita nobis harum quinq; rerum scientia, ramosa quadam & multifida ui, in omnibus sese philosophiæ partes infundit. Ad Grammaticam uerò, non minor huius rei usus est, quando orationem genus dicimus: octo uerò partes orationis, per species, differẽtias, propriaq; metimur. Est uerò huius rei perquàm Rhetoricæ amica coniunctaq; cognitio. Ita enim Rhetoricam in tribus causarum possumus separare generibus, & eas in subiectis constitutionibus dissecare. Definitionum quoq; quę ad Logicam pertinent magna atq; utilis uberrimaq; cognitio est, quas definitiones, nisi per genera, species, differentias, proprietatesq; tractaueris, nullus unquã definitionibus terminus imponetur. Nam si quid definis, ex quo sit genere primùm tibi dicendum est, atq; in hoc genus speciesq; cõsumata sunt. Nam cuiuscunq; rei genus dixeris, ad quam rem illud dixeris, speciem facis. Vt si quid sit homo definias, dicas hominem esse animal. Igitur quoniam ad hominem apta sti animal, genus esse animal, & hominem speciem à te declaratum est, sed nõ sufficit sola generis in definitione monstratio. Si enim solum animal hominem esse dixeris, num potius hominem quàm bouem asinumq; aut equum definitione depinxeris? Prodest igitur etiam differentias adhibere, per quas id quod definies à speciebus alijs sciungatur, ut dicas hominẽ esse animal rationale. Et quoniam sub eadẽ differentia plures frequenter species inueniuntur, ut sub rationali Deus atq; homo est, utilissimus proprietatis usus est, ut id dicas, quod sola quam definis species, suũ propriũq; retineat. Fit ergo huiusmodi hominis definitio: Homo est animal, id est genus, homo uerò species, rationale, quod differẽtia est, risus capax, quod propriũ est: accidentiũ uerò in definitionibus nullus usus est. Prodest ergo in definitionibus harum quinq; rerum cognitio, ut nec ea quę sunt utilia pretermittas, nec ea quæ nihil pręstant commoditatis, adiungas. In diuisione uerò tantum prodest, ut nisi per horum scientiam, nulla res rectè distribui, secariq; posit. Nam quę generum uel specierum recta distributio diuisióue erit, ubi ipsarum quæ diuiduntur rerum nulla scientiæ cognitione dirigimur? Probationum uerò ueritas in his maximè constituta est: quod pro ea quæ diuidis, id quod diuidis, uel quid aliud pro-

bas. Nam Marcus Tullius in Rhetoricorum primo, quoniam diuisionem generum, causarū rite atq; ordinate faciebat, eius rei probationē ita esse debere per species generaq; disposuit, cū ait easdē res aliis superponi, aliis supponi posse, eisdem & subiectas & superpositas esse nō posse. Hæc ferè de utilitate ad tempus dicēda credidimus. Tūc Fabius: Valde miror, inquit, cur inchoāti mihi tā subtilius inuentas exercitatasque res ædideris. Sed dic, quæso, quodnam hoc tuum fuit consilium? Et ego, dicam tibi quod assuescendus animus auditoris, & mediocri subtilitate imbuendus est, ut cum sese hic primū exercuerit palestra ingenii quasi quodammodo prius luctatus, ea quæ sequentur sine ullo labore cōficiat. Sed quid restet dicas licebit. Et Fabius: Ordinem, inquit, restare arbitror, si bene cōmemini. Atqui, inquam, hic ordo ualde cum inscriptione coniunctus est. Si enim alterum noris, ambo noueris. Ordo tamen est, quod omnes post Porphyrium ingredientes ad Logicā, huius primùm libelli tractatores fuerunt, quod primus hic ad simpliciratem tenuitatis usque progressus, quo procedentibus uiādum sit, præparat. Aristoteles enim, quoniam dialecticæ atq; apodicticæ disciplinæ uolebat posteris ordinem scientiamq; contradere, uidit apodicticam dialecticamq; uim uno syllogismi ordine cōtineri. Scribit itaq; primos resolutorios, quos Græci ἀναλυτικὰς uocant, qui legendi essent antequā aliquid dialecticę uel apodicticę artis attingerent. In primis enim resolutoriis de syllogismorum ordine complexioneque & figuris tractatur. Et quoniā syllogismus genus est apodictici & dialectici syllogismi, dialecticam in Topicis suis exercuit, apodicticam in secūdis resolutoriis ordinauit: horum disciplina, quā ille in monstrandis syllogismis antè collegerat, prius etiā in studiis lectitatur. Itaq; primi prius resolutorii quàm secundi, qui de apodictico syllogismo, uel Topica quæ de dialectico syllogismo sunt, accipiūtur. Traxit igitur Aristoteles dialecticam atq; apodicticam scientiam, aduna uitq; in syllogismorum resolutoria disputatione. Sed quoniam syllogismum ex propositionibus constare necesse est, librū περὶ ἑρμηνείας, qui inscribitur de propositionibus annotauit. Omnes uerò propositiones ex sermonibus aliquid significantibus cōponuntur. Itaq; liber, quem de decem prædicamentis scripsit, quæ apud Græcos κατηγορίαι dicuntur, de primis rerum nominibus significantibusq; est. Vidit enim Aristoteles infinitatem miscellamque esse rerum omnium, uerborūq; disparilitatē, & ut eorum ordinem reperiret, in decē primis sermonibus, prima rerū genera significantibus, omne quicquid illud uel rerū, uel sermonum poterat esse, collegit. Sed Aristoteles hactenus. Speculatus autē Porphyrius si categorię genera sunt rerū, rerum uerò sermonumq; diuersitas, speciebus, differentiis, propriisq; insigniretur, uidēs etiam quod accidētium in categoriis magna uis esset, (omnes enim res Aristoteles in duas primum partes diuidit, in accidens atq; substantiā) & accidēs in nouem membra dispersit, dicens: aut substantiam esse quamcunq; illam rē, aut si accidens esset, quoniā aut qualitas, aut quātitas, aut ad aliquid, aut ubi, aut quādo aut iacere, aut habere, aut facere esset, aut pati. Prælibet igitur nos Porphyrius ad horum uerissimam cognitionem hoc de generibus, speciebus, differentiis, propriis, accidentibusq; tractatu. Sic igitur, cum ante apodicticam dialecticamq; rē syllogistica prælegatur, ante syllogisticam in propositionibus primus labor sit, ante propositiones in categoriis pauca desudent, ante categorias in isagogis plurimū laborēt, q̄ de generibus, speciebus, differentiis, propriis, accidētibusq; censentur, ordo est de his ipsis rebus pauca prælibare. Rectè igitur ut filo quodā hic Porphyrii liber primus legentibus studiorū prægustator, & quodāmodo initiator occurrit. Quod si in hac re, quod dictum est, sat est, rem etiam de inscriptione cōfecimus. Quo enim alio melius quàm introductionis nomine nūcupet hic liber? Est nanq; ad categorias Aristotelis introitus, & quædam quasi ianua uenīētes admittit. Tum Fabius: Perge quæso te, & si eius hoc proprium germanūq; opus est collige.

lige. Hoc inquam indubitatũ eſt, omnibus enim Porphyrij libris ſtylus hic conuenit. Et mos hic Porphyrio eſt, ut in his rebus quæ ſunt obſcuriſsimæ, introducenda quædam & prægustanda præcurrat, ut alio quodam libro de Categoricis ſyllogiſmis fecit, & de multis item alijs, quę in philoſophia grauia illuſtriaq; uerſantur. Et hoc apud ſuperiores indubitatum eſt, quibus nolle credere inſcitia eſt. Tum Fabius: Reſtat (inquit) ut ad quam partem philoſophiæ ducatur, edifferas. Et ego: Dicã tibi. Quoniã Categoriæ ad propoſitiones aptãtur, ſyllogiſmi de propoſitionibus cõponuntur, apodictici uerò uel dialectici ſyllogiſmi in Logicæ artis diſciplina uertuntur. Conſtat quoq; Categorias quæ ad propoſitiones ſyllogiſmosq; pertinent, Logicæ ſcientię eſſe cõnexas. Quare introductio quoq; in Categorias, ad Logicam ſcientiam conuenienter aptabitur. Quoniã ea quę prædicenda ſunt, explicui, nũc textus ipſius ratio atq; ordo uideatur. Tum Fabius: Priuſquam explanatio ſenſus procedat, id ſcire deſidero, cur cum poſſet dicere: Cum neceſſariũ ſit, præpoſterato ordine, cum ſit neceſſariũ dixit. Et ego: Quoniam (inquam) nullum accidens eſt, quod non ſubſtantiæ fundamento nitatur. Porrò autẽ quicquid ad cuiuslibet ſuperiecti firmitatem eſt, id antequã ipſum eſſet, fuiſſe neceſſe eſt, ut enim in domibus, niſi prius fundamenta ſubijcias, nulla unquam fabrica, ſic niſi prius ſubſtantiæ fundamenta ſint, nulla unquam accidentia ſuperponẽtur. Oportet enim prius eſſe aliquid, ut formam qualitatis arripiat, nam neceſſarium qualitas eſt: non abſurdè igitur prius eſſe poſuit, poſt etiam neceſſarium, id eſt, poſt ſubſtantiam qualitatis nomen aptauit. Hic Fabius: Subtiliſsimè, inquit, & lucidè, ſed nunc ordo ipſe Operis textusq; uideatur.

Vm ſit neceſſarium Menanti, ſiue ad Ariſtotelis Categorias, ſiue ad definitionis diſciplinã, noſſe quid ſit genus, quid'ue ſpecies, quid differẽtia, quid propriũ, quid accidens, & omnino ad ea quæ ſunt diuiſionis, uel quæ approbationis: quorũ utilitas eſt, & magna cognitio, breuiter tibi explicare tentabo. Quæ apud antiquos quidẽ altè & magnificè quæſtionũ genera propoſita ſunt, ego ſimplici ſermone cum quadã cõiectura in res conſideratione alia, iſta explicabo mediocriter.

TVnc ego: Prædiximus quidem pauca ſuperius, ſed uel his quædã addere, uel hæc eadem rurſus commemorare abſurdum eſſe non arbitror. Totus aũt ſenſus talis eſt: Scribẽs ad Menantiũ de utilitate libri, ſummatim pauca prædicit, quo elucubratior animus auditoris exercitatiorq; ad hæc capiẽda, perueniat. Prodeſſe autem ad Ariſtotelis Categorias dicit, quod cum omnium ſermonũ ſignificantiũ uarietatem diuerſa rerum ſumma diuideret, & in ſubſtantiã atq; accidens omnes res ſecaret atq; diſpergeret, accidens in nouẽ ſecuit partes, quod ſuperius demonſtraui, & hæc genera generaliſsima nominauit, id eſt γενικωτατα, quòd ſuper iſta alia genera inueniri nõ poſsint. Igitur ſi ſunt genera, ſine ſpeciebus eſſe nõ poſsũt. Si ſub his ſpecies ſupponuntur, differentijs nõ uocabũt. Quòd ſi differentias retinent, proprijs indigebunt. Accidentis uerò nouem prædicamẽta ſunt. Quo circa non abſurdum fuit hinc introductionem in prædicamẽta componi, ut de generibus, ſpeciebus, differentijs, proprijsq; tractaret, quæ in ipſis prędicamentis inſeparabiliter uidentur inſerta. Amplius. Quòd Ariſtotelica ſubtilitas prius quàm ad prædicamẽtorũ ordinẽ ueniretur, de æquiuocis uniuocisq; tractauit, definit uerò æquiuoca ſic: Aequiuoca ſunt, quorum nomen ſolum commune eſt, ſecundũ uerò nomen ſubſtantiæ alia ratio eſt, ut ſi qua ſunt, quæ nomine tantum communicent, ſubſtantia uerò diſsimilent: uniuoca uerò quæ ſub eodem nomine & ſub eadem ſubſtantia continentur. Omne igitur genus ad ſpecies, quæ ſunt ſub ipſo po-

 ſitæ,

sitæ, uniuocè prædicari potest. Porrò aũt quicquid ad quaslibet res uniuocè prædicatur, in his sola diffinitio una est, genus uero speciesq; conuertitur: Animal enim & homo uniuocum est. Animal enim animalis nomine dicitur. Porrò autem homini nomen etiam conuenit animalis, ut dicatur animal: uno ergo nomine animalis homo & animal appellatur. Animalis uerò definitio est, substantia animata sensibilis, quam si ad hominem uertas, nihil absurdum feceris: potest enim homo esse substantia animata sensibilis, sed animal genus, homo uerò species. uniuocè igitur genus & species prædicantur. Aequiuoca uerò quid fuerint, quoniã definitionibus differunt, & eorum quorum definitiones aliæ sunt, alia est etiam substantia: quorum alia substantia est, alia sunt etiam omnino genera, in his eisdem æquiuocis constat, quòd neq; genus, neq; species posSit aptari: etenim si quis hominẽ marmoreum, & hominem uiuum hominis nomine appellet, idem nomẽ utriq; fecerit substantiæ, differẽtia uerò diffinitioq; est dissimilis. Porrò autem hominis & statuæ non unum genus est, sed statuæ inanimatum, hominis animatum. Quare constat, quoniam nunquam sub eisdem generibus continentur quæcunq; æquiuocè prædicantur. Quam uim, nisi prius de generibus, speciebus, proprijs & differentijs notitiam scientiamq; perceperis, nullo unquam tempore discernis. Idem Aristoteles ait, quid sint primæ substantiæ, quid secundæ, & primas substantias dicit esse indiuiduorũ corporũ, & singulorum, ut est Cicero, aut Plato, aut Socrates. Secundas uerò substantias species appellauit, ut est homo, uel genera in quibus ipsæ species continentur, ut est animal. Hæc igitur, nisi prælibata generis speciciq; cognitione, sciri non possunt. Idem ait, substantiã ab alia substãtia, in eo quod substantia sit, nulla differẽtia disgregari. Idem substantię proprietates requirit, ut quasi impresso aliquo signo, sic proprietate nota, facilius quid substantia sit, inuenire atq; expedire posSimus. Atq; hoc idem in accidentibus fecit. Nam & quantitatis, & qualitatis, & ad aliquid relationis propria collegit, & idem magna apud Aristotelem cura diligentiaq; cõspicitur. Vides ne, ut sese quinq; harũ rerũ uis in Categorias interserat, & prædicamentorũ uirtutibus inseparabiliter colligetur? Non mendax igitur Porphyrius de hac cognitione, harum quinq; rerum nobis in Categorias, utilitatẽ promisit. Definitionis uerò disciplina (ut superius diximus) prętergenera, species, differentias, & propria non posse tractari. Sed quoniã sunt quædã genera, quæ genus habere nõ possunt, ut est substãtia, & alia quæ Aristoteles in prędicamentis cõstituit: Dicat quis, hæc ad horũ cognitionem nihil omnino prodesse, quòd nõ sit in his à genere trahenda definitio, in quibus genus inueniri nõ possit, quod si qua res genus non haberet, species nõ esset. Hoc ita posito, ad generalisSimorum generũ definitionem nihil genera & species utilitatis habere. Ridicula mehercle atq; absurda propositio. Pręter scientiam enim generum specierumq; magis genera illa generalisSima cognoscere qui potis est, cum hæc sola generum, specierumq; cognitio si amissa sit, nihil de generibus speciebusq; noscatur? In illis igitur in quibus genus aliud superius inueniri non potest, nullius unquam terminus definitionis aptabitur, & in ipsius definitione genera speciesq; cessabunt, & solæ differentiæ propriaq; illius terminum definitionis informant. Cum enim id quod dicis, ab alijs rebus omnibus adiunctis differentijs segregaueris, & proprijs impresSis formã eius figuramq; monstraueris, genus quod inuenire nõ poteris perquirere nõ labores. Sed in his species & genera nõ requirũtur, in quibus, quod ipsa generalisSima sint genera, genus inueniri non queat. Porrò aũt in his quorum genus est aliquid, nisi à genere definitio ducatur, finis eius definitionis uitiosa cõclusione colligitur. Accidens uerò ad definitiones nihil prodesse non dubium est. Definitio enim substantiam informare desyderat, accidens uerò substantiam nõ designat. Accidens igitur in definitione nihil prodest. Est itaq; necesSaria generis speciciq; cognitio, ut si generalisSima non sint, quæ quisq; definiturus est, à ge-

nere defi-

nere definitionẽ trahat. Si uerò generaliſsima ſint, eius genus quærere, quod inueniri non poteſt, non laboret. Aeque enim uitioſum eſt, uel in generaliſsimis genera quærere, uel in ſubalternis generibus à generibus definitionem ducere, ſuperſedere. Differentiæ uerò & propria, uel ſi magis genera ſunt, uel ſi ſubalterna, maximam retinent utilitatem: & quoniam ad definitiones quæ pertinent, quædam dicta ſunt, pauca etiã de his ipſis rationabilius ſubtiliusꝗ colligemus. Sit genus animal, ſit ſpecies homo, ſit differentia rationale uel mortale, ſit proprium riſibile: accidens uerò, quoniam ad definitiones incommodum eſt, prætermittamus. Quiſquis ergo ſpeciẽ definit, ita de genere ab alijs eam generibus ſeparat, ut ſi quis dicat, quid eſt homo? animal. Dicẽs enim animal, ſeparauit hominem ab omnibus generibus quæcunꝗ animalia nõ ſunt. Si quis uerò differentiam dicat, & eam ad ſpeciem accommodet, res ſub eiſdem generibus per differentias ſegregauit. Nam cum dicis hominem eſſe animal rationale, cum etiã bos & equus ſpecies animalis ſint, additum tamen rationale homini, ab alijs ſub eodem genere ſpeciebus, hominis ſpeciem ſegregauit atꝗ diſtinxit: propria uerò cum dederis, res, quæ ſunt ſub eiſdem differẽtijs, ſegregabis. Nam cùm dixeris hinnibile uel riſibile, illud eſt equi proprium, illud hominis. Et cùm equus cum boue atꝗ cane ſub eadem differentia ſit, quòd irrationabilia ſunt omnia, adiectũ hinnibile à cęteris equum ſub eadẽ differentia ſpeciebus diuidit. Homo uerò & Deus ſub eadem differentia ſunt, id eſt rationali, quòd utriꝗ rationales ſunt, quamuis homo & Deus adiuncta mortali differentia ſeparentur: proprio tamen, id eſt riſibili, quod ſolus habet homo, naturalius ſubſtantialiusꝗ diſiungitur, quòd in alijs rebus, in quibus nulla ſpecies tali differentia ſeparatur, melius cognoſci poteſt. Nam cum ſub eadem differentia ſint irrationalia, equus, bos, canis, nec eſt ulla alia quæ eos ſeparet differentia ſubſtantialis: poſſunt enim accidentis eſſe differẽtiæ, ea quæ eos ſeparent, quales ſunt formarum, additum tamen equo proprium hinnibile, equum ab alijs ſub eadem differentia ſpeciebus proprietatis ipſius ſeparatione diſiunxit. Repetendum eſt igitur à primordio, quòd genera in definitionibus ab alijs generibus ſeparant, differentiæ ab ipſis ſpeciebus, quæ ſub eiſdem generibus poſitæ ſunt, propria à ſpeciebus, quæ ſub eiſdem differentijs ſupponuntur. Sed quoniam plenè de diffinitione tractatum eſt, probationis uel diuiſionis uim ſubtilitatemꝗ tractemus. Sed omnis diuiſio duplex eſt, aut cùm totum corpus in diuerſa diſiungis, aut cùm genera per ſpecies diſtribuis. Si quis igitur harum quinꝗ rerum minus ſolers, diuiſiones rerum facere uoluerit, non eſt dubium quin eas per inſcientiam ſæpe à ſpeciebus in genera ſoluat, quod eſt factu fœdiſsimum, quod Hermagoræ in prima Rhetoricorũ diſputatione uſu uenit. In tales enim erroris nebulas incidit, ut duo genera ſub æqualis generis parte poneret. Quòd ſi diuiſionis uim ueritatemꝗ uidiſſet, & diſciplinam generum, ſpecierumꝗ, propriorum & differentiarum recepiſſet, nunquam tam inſulſæ diuiſionis errore uiuaciſsimè à Marco Tullio culparetur. In probationibus uerò tantus eſt huius operis fructus, ut præter hęc nullius unquam rei poſsit prouenire probatio. Quid enim monſtrare dignè queas, cùm cuius differentias neſcias, idipſum quale ſit ſcire non poſsis? Quid autem digne exequeris, cuius ſi genus neſcias, ex quo idipſum fonte manet, ignores? Vel quid in probationibus ratione poſsis oſtendere, cuius, ſi ſpeciẽ neſcias, idipſum de quo aliquid probare uis, quid ſit non poſsis agnoſcere? Quid ſi propria prętermittas? nullas unquam res ualebis propriæ termino probationis includere. At uerò ſi nõ uim accidentiũ naturamꝗ perſpicias, cùm de cuiuſꝗ ſubſtantia tractes, inane accidentis nomẽ æque in definitionibus probationibusꝗ miſcebis. Ita his rebus cognitis, integra ſtabiliſꝗ diuiſio & definitio ꝑmanebit, incognitis, debilis lababit & trunca probatio. Hęc ſe igitur Porphyrius (non Victorinus) breuiter mediocriterꝗ promittit exponere. Non enim introductionis uice fungeretur, ſi ea nobis à

 primor-

primordio fundaret, ad quæ nobis hæc tam clara introductio præparatur. Seruat igitur introductionis modum doctissima parcitas disputandi, ut ingredientium uiam ad obscurissimas rerum caligines aliquo quasi doctrinæ suę lumine temperaret. Dicit enim apud antiquos alta & magnifica quæstione disserta, quæ ipse nunc parcè breuiterq; composuit. Quid autem de his à priscis philosophiæ tractatoribus dissertum sit, breuiter ipse tangit & præterit. Tum Fabius: Quid illud, inquit, est? Et ego: Hoc, inquam, quòd ait se omnino prætermittere genera ipsa & species, utrum uerè subsistant, an intellectu solo & mente teneantur, an corporalia ista sint an incorporalia: & utrum separata, an ipsis sensibilibus iuncta. De his sese, quoniā alta esset disputatio, tacere promisit: nos autem adhibito moderationis freno, mediocriter unumquodq; tangamus. Eorū ergo quæ se transire & prætermittere pollicetur, prima est quæstio, utrum genera ipsa & species ueræ sint, an in solis intellectibus, nuda inaniaq; fingantur, quæ quæstio huiusmodi est: Quoniam hominum multiformis est, animus per sensuum qualitatē res sensibus subiectas intelligit, & ex his quadam speculatione concepta, uiam sibi ad incorporalia intelligenda præmunit: ut cùm singulos homines uideam, eos quoq; me uidisse cognoscam, & quia homines sunt, me intellexisse profitear. Hinc igitur ducta intelligentia, uelut iam sensibilium cognitione roborata, sublimiori sese intellectus considerationis extollit, & iam speciem ipsam hominis, quæ sub animali est posita, & singulos homines continet, suspicatur, & illud incorporeum intelligit, cuius ante particulas corporales in singulis hominibus sentiēdis & intelligendis assumpserat. Nam hominem quidem illum specialem, qui nos omnes intra sui nominis ambitum coercet, non est dicere corporalem, quippe quem sola mente intelligentiaq; concepimus. Sic igitur mens rerum nixa primordijs, altiori atq; incorporabili intelligētia sublimatur. Hinc ergo animus non solùm per sensibilia res incorporales intelligendi est artifex, sed etiā fingendi sibi atq; etiam mentiendi. Inde enim ex forma equi & hominis falsam centaurorum speciem sibi ipsa intelligentia comparauit. Has igitur mentis considerationes, quæ à rerum sensu ad intelligentiam profectæ, uel intelliguntur, uel certè finguntur, φαντασίας Græci dicunt, à nobis uisa poterunt nominari. Ita ergo nunc de generibus, speciebus & cæteris quærunt, utrum hæc uerè subsistentia, & quodammodo essentia constantiaq; intelligantur, ut à corporibus singulis uerè atq; integrè ductam hominis speciem intelligamus, an certè quadā animi imaginatione fingantur, ut ille Horatij uersus est: Humano capiti ceruicem pictor equinam Iungere si uelit, quod neq; est, neq; esse poterit, sed sola falsa mentis consideratione fingitur. Nimis acuta & subtilis inquisitio, atq; ad rem maximè profutura. Scienda enim sunt, utrum uerè sint: nec esset de his disputatio consideratioq;, si non sint. Sed si rerum ueritatem atq; integritatem perpendas, non est dubium quin uerè sint. Nam cùm res omnes quæ ueræ sunt, sine his quinq; esse non possint, has ipsas quinque res uerè intellectas esse non dubites. Sunt autem in rebus omnibus conglutinatæ, & quodammodo coniunctæ atque compactæ. Cur enim Aristoteles de primis decem sermonibus genera rerum significantibus disputaret? uel eorum differentias, propriaq; colligeret, & principaliter de accidentibus dissereret, nisi hæc in rebus intimata & quodammodo adunata uidisset? Quòd si ita est, non est dubium quin ueræ sint, & certa animi consideratione teneantur, quòd ipsius quoque Porphyrij probatur assensu. Nam quasi iam probato, & scito quod ita uerè subsistant, aliam quæstionem inferre non dubitat, cum dicit: An corporalia ista sint, an incorporalia. Quæ nimis esset friuola atque absurda quæstio, utrum essent corporalia, nisi prius esse constaret. Hæc quoque non mediocriter utilis inquisitio ita resoluitur: Incorporalia esse nullus dubitat, cumq; ipsa nullis sensibus capiantur, animi tamen qualia sint consideratione clarescunt. Nam quia incorporeorum,

prima natura est, potest res incorporea parens esse quodammodo corporeæ. Corporea uerò incorporeis præesse non poterunt, quòd quoniam substantia genus est, corporale uero & incorporale species sunt substantiæ, corporale non esse genus, hæc res declarat, quòd substãtiæ, id est generi, incorporali supponitur. Quod si corporale esset genus, nunquam sub eo species incorporea poneretur. Animaduertere igitur uehementissimè, quàm nunquam quicquam à te animaduersum fuit. Genus ipsum quoniam species habet, species uerò differentijs disiungantur, & proprietatibus informentur, quoniam quædam species reperiuntur, quæ in contraria sub generis diuisione contrarias obtinent uices: ut sub animali rationale atque irrationale contraria. sub rationali, mortale atque immortale, & hæc quoque contraria. Quæritur, si animal solitario intellectu neque rationale neque irrationale sit, unde hæ differentiæ in speciebus natæ sint, quæ in genere ante non fuerant? Quòd si genus, id est, animal utrasque res in se habet, ut & rationale & irrationale sit, in uno eodemq; duo contraria eueniunt, quòd est impossibile. Attingam igitur breuiter quæstionem, & dicam quòd non genus utrumque sit, id est, rationale uel irrationale, uel quicquid aliud inter se species per contrarietates diuidunt, sed ui sua & potestate genus hoc continet, ipsum uerò nihil horum est. Ita ergo genus tale est, ut ipsum neque incorporale, neque corporale sit, utrumque tamen ex se posit efficere, quòd secundo libro melius liquebit. Species uerò aliàs corporalis, aliàs incorporalis est. Nam si hominem sub substantia ponas, corporalem speciem posuisti, sin Deum, incorporalem. Eodem modo etiam differentiæ. Nam si corporales uel incorporales species diuidunt, erunt aliàs incorporales, alio tempore corporales: ut si dicas quadrupes ad bipedem, corporalis differentia est, sed rationalis ad irrationalem, incorporalis est differentia, & propria nihilominus eodem modo. Nam æquale speciei cum proprium fuerit, si incorporalis erit species, incorporale erit proprium, sin corporalis, corporale uendicabitur. Et accidens eodem modo. Nam si incorporalibus quidem accidit incorporale esse, manifestum est, ut in animo accidens est scientia, incorporalis scilicet. Corporalibus uerò quæ accidunt, corporalia esse manifestum est: ut si quis dicat accidens me habere capillum crispum. Sic igitur genus neutrum per seipsum est, sed utrasque res ex seipso efficere potest species, differentias, propria, & accidentia, ut accepta in contrarias species fuerint, proinde uel corporalia uel incorporalia uocabũtur. Sed sunt quibus hoc ipsum integrum uideri posit, & hæc solùm incorporalia esse diffiniunt, qui sic dicant, non considerari genus in eo quod suaptè natura constat, sed in eo quod genus sit. Itaq; si substantia genus est, non consideratur in eo quod substantia est, sed in eo quod sub se species habet. Item si species corporeum & incorporeum est, nõ in eo quod Deus uel homo dicitur, considerantur, sed in eo quod est sub genere. Eodem modo etiã differentiæ non considerantur in eo quòd bipes uel quadrupes sit, sed in eo quod est differentia. Nam quadrupes hoc ipsum nulla differentia est, nisi sit bipes à quo differat. Itaq; non quadrupes uel bipes respicitur, sed id quod mediũ est in bipede & quadrupede, id est differẽtia. Et de proprio idem. Nã quod cuiuscunq; est proprium, in eo proprium cõsideratur, quòd eius cuius dicitur esse propriũ, speciei solius est. Nam risibile nõ in eo est propriũ hominis quòd risus est, sed in eo quod solus homo potest ridere: quæ manifestè incorporalia esse indubitatum est. Deinde accidentia proinde sunt, qualia fuerunt ea quibus accidunt (ut superius dictũ est) sed hi probare uidẽtur hoc ipsius Porphyrij sentẽtia, qui ueluti iam probato quod incorporea sint ita ait: Et utrum separata, an ipsis sensibilibus iuncta: quòd si esse hæc aliquando corporalia extitisset, absurdum esset quærere utrum corporalia seiuncta essent à sensibilibus an iuncta, cùm sensibilia ipsa sint corporea. Talis autem est quęstio, ut quoniam quædam incorporales sunt res, quę omnino corpora

non patiuntur, ut animal uel Deus: quædã uerò quæ sine corporibus esse nõ possunt, ut prima post terminos incorporalitas: quædam aũt quæ in corporibus sunt, & præter corpora sese esse patiuntur, ut anima: Quæritur ergo, hæ quinque res ex quo incorporalitatis sint genere? utrũ eorũ quæ omnino separantur à corpore, an eorum quæ à corporibus separari nõ possunt, an quæ iunguntur aliquoties, & aliquoties segregentur. Videtur autẽ quod & segregari & iungi posṡint. Nam quando corporalium diuisio per genera in species fit, & eorũ propria & differentiæ nominantur, hæc scilicet sensibilia, id est corporalia esse nõ dubiũ est. Cum uerò de incorporalibus rebus tractatus habetur, & per ea ipsa diuiduntur quæ corpore carent, circa corporalia uersantur. Quod si hoc est, nõ est dubiũ quòd quinq; hæc ex eodẽ sint genere, quod & præter corpora separatũ esse posṡit, & corporibus iungi patiatur, sed ita, ut si corporibus iuncta fuerint, inseparabilia à corporibus sint. Si uerò incorporalibus nunquã ab incorporalibus separentur, & utrasq; in se contineãt potestates. Nam si corporalibus iunguntur, talia sunt, qualis illa prima post terminos incorporalitas, quæ nunquã discedit à corpore: si uerò incorporalibus, talia sunt, qualis est animus, qui nunquam corpori copulatur. Hæc se igitur tacere Porphyrius pollicitus, breuiter mediocriterq; super his rebus tractare promittit, habita in res alia consideratione aut coniectura, quod simile est, ac si diceret: Quoniã hæc ad prædicamẽta, & ad definitiones & ad diuisiones, & ad probationes pertinent, ideô hæc tractaturus assumo, & eatenus de his disserã, quatenus supradictis rebus proficiũt, nõ quatenus de his ipsis generibus speciebusq;, & cæteris quæuis tractari posṡint. Sunt enim illa (ut ipse ait) grauioris tractatus, quam doctrinam à Peripateticis acceptam, id est ab Aristotelicis, se sequi cõfessus est. Nam Stoici qui de his quoq; rebus tractare uoluerunt, non omnino à Porphyrio suscipiuntur, atq; ideò ait, se à Peripateticis rationem disputationis accipere. Tunc me Fabius ita percunctatus, quid est, inquit, quòd dudũ dixeras, cum à te de incorporalibus tractaretur, esse quasdam incorporalitates, quæ circa corpus semper consisterent, ut sunt primæ incorporalitates post terminos, quæ est hæc incorporalitas, aut quos terminos dicis? Non enim intelligo. Et ego, longus inquam tractatus est, & nihil nobis ad hanc rem quam quærimus, profuturus. Sed dicã breuiter, terminos me dixisse extremitates earum, quæ in geometria sunt figurarum: de incorporalitate uerò quæ circa terminos constat, si Macrobij, Theodosij doctisṡimi uiri primum librum, quem de somno Scipionis composuit, in manibus sumpseris, plenius uberiusq; cognosces. Sed nunc ad sequẽtia transeamus. Tunc Fabius, ut placet inquit, simulq; sic incipit.

DE GENERE.

Idetur enim neq; genus, neq; species, simpliciter appellari, id est uno modo. Genus namq; dicitur quorundam ad se inuicem, & ad aliquem quodammodo se habentium collectio, per quam Dardanidum dicitur genus. Dicitur rursus genus uniuscuiusq; generationis principium, aut à generante, aut ab eo loco in quo quis genitus est.

CAetera inquit ferè nota sunt. Tunc ego: Si uim prius æquiuocationis aspicias, diuisionem generis diligenter agnosces. Placet enim generis nomen cum sibi subiectis æquiuocè nominari. Aequiuoca uerò sunt, quæ cùm nomine una sint, longè diuersa substantiæ ratione & diffinitionis discreta sunt, ut si quis hanc, uerbi gratia, statuam Veneris appellet. Congruunt igitur Venus ipsa & statua Veneris unius nuncupatione uocabuli, quòd utrique Veneris nomen est. Si quis uerò quid sit utrunque definiat, longè aliam ueræ

Veneris

Veneris, aliam lapidis, rationem definitionemq; constituet. Speculantibus igitur illa esse æquiuoca, quæ uno uocabulo appellentur, definitionibus uerò diuersis constituantur, clarescet (ut opinor) participatio generis, quam Porphyrius fecit præuisa. Omne enim quicquid à genere in species ducitur, uniuocum, non æquiuocum est. Vniuocum est, quòd & eodem nomine uocari, & eadem definitione constitui potest, ut est animal genus, homo uerò species, sed idẽ homo animal est. Genus igitur & species, id est animal atq; homo possunt unius animalis nomine nuncupari, ut utrunq; animal uocetur, sed eadem definitionibus non discrepant. Nam si definitionem reddas animalis, dicas id esse animal, quod est substantia animata sensibilis: quam definitionem si ad hominem uertas, nõ erit absurdum dicere, hominem substantiam esse animatam atq; sensibilem, sicut animal, sed hoc superius dictũ est. Si enim uniuoca sunt, quæ uno nomine atq; eadem definitione constituuntur, æquiuoca uerò quæ uno nomine sunt, & non sunt sub una definitione substantiæ, quicquid uniuocum est, ut animal genus ad suas species est, in his genera speciesq; uersantur: quicquid æquiuocũ est, ut aries, namq; plura significans æquiuocum est, sed non censetur participatione generis & speciei, nõ est in eis talis participatio, ut speciebus & generibus censeantur. Quæ enim erit in his generis speciciq; cognitio, in quibus substantiæ definitio atq; integerrima ratio disgregatur? Ita ergo Porphyrius nomen generis in tres diuidit formas, sed ut æquiuoca, non ut uniuoca, id est ut hæ formę uno quidem generis nomine contineantur, sui autem proprietate disgregata dissentiant: & hoc modo illud in tres diuidit partes, ut dicat uocari, semel genus eorũ inter se plurimorumq; collectio, qui ab uno quocunq; nomen generis trahunt, ut Romani à Romulo trahentes genus, ex eodem genere esse dicuntur. Secundo uerò loco dici genus affirmat, uniuscuiusque generationis principium, aut à generante, aut à loco in quo quis genitus est, ut Aeneam ab Anchise & genere dicimus esse Troianum. Tertium uerò genus dicitur illud cui species supponitur. Victorinus uerò duo superiora genera in unum redigit. Nam & multitudinis congruentiam inter se per eandem generis nuncupationem, & quorumcunq; à genere lineam & locum in quo quis natus est, uno generis uocabulo & designatione esse declarat. Addit autem ipse, quod soli Latinæ linguæ cõgruere posset: dicit enim secundo modo genus dici, ut est genus causæ honestum: quæ genera causarum Græci in Rhetorica arte, genera esse non putant, sed σχήματα uocant, id est figuras. Genera autem sola principalia accipiunt, demonstratiuum, deliberatiuum & iudiciale, quæ ipsa ὕλας Rhetorices uocat, id est species Rhetoricę, genera uerò causarum nos dicimus. Tertium uerò genus est id quod Porphyrius ponit, id est sub quo differẽtijs distributæ species supponuntur. Sed quoniam de tertio genere tractaturus est, Victorini culpam, uel si ita contingit, emendationem, æqui boniq; faciamus. Nunc ergo ad priorem apud Victorinum generis significationem reuertamur, & eius ut sunt uerba enodanda atq; explananda sumamus. Genus namq;, inquit, dicitur, quorundam ad se inuicem & ad aliquem quodammodo se habentium collectio. Hic ergo utrunq; monstrauit, & cognationem inter se multitudinis & lineæ ductũ. Nam cum dicit genus quorundam collectionem ad se inuicem quodammodo habentium, id est aliqua inter se cognatione iunctorum, cognationes monstrat: & quòd addidit, & ad aliquem, generis lineam significat, quam singuli contingentes, & ad unum sese ipsius generationis applicatione iungentes, plures ex eadem linea iuncti atque cognati sunt, ut sit hic ordo: Genus dicitur quorundam collectio ad se inuicem quodammodo & ad aliquem habentium, id est ad alicuius lineam per genus contingentium, ut per collectionem cognationem demonstret, & per habitudinem quodammodo ad aliquem colligatam, lineam generis ductumque designet. Sequitur ergo, & id planius lucidiúsque significat, cum dicit

Dici-

Dicitur rursus genus cuiuscunque generationis principium, aut à generante, aut ab eo loco in quo quis genitus est. Id ipsum latius expedit, quod superius stricto & sentuoso breuitatis uinculo colligauerat. Dicit enim rursus genus dici, aut à generante, id est à quo quis genitus est, aut ab eo loco in quo quis natus est. Sed rursus particula, si ad hoc connectatur, quod ait, aut ab eo in quo quis genitus est, intellectus nō titubat, ut sit ordo. Dicitur genus uniuscuiusque natiuitatis principiū, aut à generāte, aut rursus ab eo loco in quo quis genitus est, uel certè erit simplicior expositio, si priorē generis significationē, id est quorundā ad aliquē quodāmodo se habentiū collationem, ad solius cognationem multitudinis accipiamus: lineę uerò ductum, & loci generationem in inferiori significatione distribui, ita tamen ut una quodammodo generis significatione, & multitudinis cognationē, & à generante lineam, & loci natiuitatem significet. Hęc enim omnia de sola cuiuslibet nominatione tractantur. Quare non absurdum est omnia quæ ad ortum genitalem cuiuslibet pertineant, una significatione generis contineri. Propriæ tamen & simplicissimæ expositionis est, quatuor significationes generis cōstituisse Victorinū, ut ad tres Porphyrij unam ipse addiderit, & honestū genus causæ, ut sint generis hæ quatuor significationes, multitudinis cognatio, lineæ ductus, genus causæ, genus specierum. Sequitur secūda generis diuisio apud Victorinū, ut est genus causæ, quæ Græci (ut dictum est) non genera, sed γίμετα uocant. Tertiæ uerò significationis generis hic modus est, genus dici cui supponitur species, id est, genus illud à quo species deriuātur, quod ait ad superiorū fortasse similitudinem, æquitatemque dispositū. Sic enim genus speciebus suis principiū est, ut Romulus his qui ab eo cognati sunt iunctique Romani. Item eodem modo nomen Romuli Romanos omnes continet, quemadmodum nomine generis species continentur. Nam sicut à Dardano Dardanidæ, prioris nomen Dardani in sese ipso posteriores accipiūt: ita & animal, cum, uerbi gratia, species habeat hominem atque equum, equus scilicet atque homo animalis in se uocabulum capere, ut dicantur ipsa animalia, nō recusant. Eodem igitur modo species sub generibus continentur, quemadmodū cognati homines sub illo à quo illam cognationem fortè traxerūt. Nam & genus speciebus principium est, & plurimarum in se specierum collectiuum est. Rursus primum cognationis nomen & ipsius generationis est principium, & in illius solius uocabulo diuersitas hominum uocabuli & generis participatione colligitur, atque hoc est, quod ait his uerbis: Aliter dicitur genus cui supponuntur species, iuxta similitudinem fortè superiorū appellatū: etenim principium quoddam est genus his, quę sub ipso sunt, & uidetur multitudinem continere omnium quę sub se sunt. Sed cautissimè est additum, uidetur. Si enim nihil hæc omnia distarent, una significatio generis esset, & ea quæ in species funditur, & ea quæ in cognatione diuiditur. Sed est inter hęc genera talis diuersitas, & quòd genera earum specierum, quæ sub se habent alias species, æquæuis speciebus æqualiter sunt genera. Hominem enim & equum, qui sub animali sunt, neutrū neutro possumus dicere prius, quantum pertinet ad tempus, inchoationemque nascendi. Nam si qua res una sit prior, altera posterior, & eas sub uniuscuiusque generis nomine quis uelit aptare, non poterit. Genus enim speciebus suis æqualiter genus est. Quod si genus speciebus suis æqualiter genus est, species ipsæ eius ordinis inter se æquali tempore ortuque censentur. At uerò in generibus quæ cognationes efficiunt non ita est. Quisquis enim fuit Capis pater, qui Capuam condidit, si solùm filium Capim progenuit, & ab eo uno Capuanorum cognatio iunctióque manauit, distat à genere cuius species supponuntur, quòd genus uni speciei genus esse nunquam potest, nisi pluribus, quòd quoniam est idoneum genus, illud, id est, principium cognationum etiam ab uno filio colligere & congregare cognationem, quod genus per species ductum facere non potest, nisi plures spe-

res ſpecies ſupponantur. Conſtat in hoc diſtare genus, quod cognationem colligit, & à quo ſpecies diuiduntur. Poteſt autem diſtare in hoc etiam quòd genus, id eſt principium cognationis poteſt habere ſub ſe duos, ex ſe non æquali temporis conditione progenitos, ſed alium poſterioris ortus, alium uerò ſenioris, quod in generibus, ſpeciebusq; non conuenit. Nam (ut ſuperius dictum eſt) ſpecies niſi ſibi æquales fuerint non merito, ſed natura, ſub genere poni non poſſunt. His igitur expeditis ſequitur.

Toties igitur de genere dicto, de poſtrema ſignificatione inter philoſophos diſputatio eſt, quod definientes ita declarant: Genus eſſe quod ad plurimas differentias ſpecie diſtantes in eo quod quid ſit, prædicetur.

Quod dicit toties, tertiò demonſtrare uult, atq; hoc propter lucidam operis ſeriem admiſſum eſt, ut quoniam genus plurimorum nomen eſt, omnis eius primū ſignificatio diceretur, ut de qua diſputādum eſſet alijs reiectis eligeretur. Quod ait hoc modo, cū toties, id eſt tertio genus dicaт apud philoſophos: unde ipſe tractaturus eſt de poſtrema generis ſignificatione, quam dixit, id eſt, de illo genere, q̄d ſub ſe ſpecies habet, diſputatiò conſideratioq; uertitur. At uerò de ſuperioribus generibus, id eſt, de cognatione & loco, in quo quis genitus eſt, aut hiſtoricorū, aut poetarū expectatio eſt, ſecūdi uerò generis rhetorum, tertij philoſophorū conſideratio eſt. Etiam hic in diſputationibus ordo eſt, quod cū inciderint res, q̄ multis poſsint nominibus nūcupari, & de uno quocunq; eorū uocabulo tractari diſſeriq; neceſſe ſit, ducūtur prius in ordinem omnia, ut id, quod eligitur & reijcitur, diſtinguatur. Sed illa, quę reijcienda atq; explodenda ſunt, prius dicuntur: Illud uerò quod diſſerendum tractādumq; capitur, poſterius nominatur, ut hic illa poſterior generis ſignificatio poſita eſt, quam diſſerendā accepturus, prius definiendam, & termino quodam circunſcribendam demonſtrandāq;, ſuſcepit. Omnis enim res niſi, q̄d prius ſit, cōſtiterit, eius tractatus uacuus modo ſpeculationis habebitur. Definit igitur genus ſic: Genus eſſe, quod ad plures differētias ſpecie diſtantes, in eo quod quid ſit, prædicatur, uelut animal, quæ diffinitio talis eſt: Omnia quę diſtant, habent inter ſe quandam differentiam, qua diſtare & differre uidētur. Porrò autem ſi quod ſit genus, & ſub eo ſpecies ſupponatur, duas uel plures neceſſe eſt ſpecies poni ſub genere, quoniam unius ſpeciei genus eſſe non poteſt. Sed ſi plurimæ ſpecies erunt, aliqua neceſſe eſt differētia diuidanт, aliter enim plures eſſe non poſſunt. Nam ſi nihil diſtent, non erūt plures ſpecies, & nomen generis perit. Cōſtat igitur eas ſub genere poni ſpecies, quæ differentijs diſtributę, plures numero, ipſarū differentiarum diuiſionibus, componantur. Ergo quoniā ſuperius dictū eſt in omnibus definitionibus à genere definitionis trahēdū eſſe principium, ſi quam cuiuslibet ſpeciem definire uolueris, genus primo neceſſario nominabis, & illā ſpeciem quam definis, generis nomen prius aptabis. Et hoc illam principaliter dicis eſſe, quod eſt illud genus, ſub quo ipſa ſpecies, quā definis, eſt poſita. Poſt autē differentijs proprijsq; eam ab alijs circunſcriptione quadā definitionis excludis. Nam ſi dicis animal eſſe hominem, animal genus eſt, ſpecies uerò homo. Nomen igitur animalis, id eſt generis de homine, id eſt ſpecie prædicaſti, cum dixeris hominem eſſe animal. Quod ſi nomen generis in definitionibus ad unam ſpeciem dicere poſſes, de ea nomen generis prædicares: ſpecies autem ut non æquali modo generibus ſuis ſpecies ſint, nihil uetat, immò etiā neceſſe eſt ſemper quæcunque ſunt genera de ſibi ſubiectis ſpeciebus in definitionibus, uel in quibuslibet interrogationibus prædicari. Sed quoniam prædicatur genus de ſpeciebus, quomodo prædicatur agnoſcendum eſt. Nam ſi dixeris quid eſt homo, & aliquis reſponderit, animal, bene & integrè reſpondiſſe uidetur,

detur, & certè. Nam cum tu quid ſit homo interrogaueris, ille reſpondit animal,
genus ſcilicet de ſpecie, in eo quod quid ſit ſpecies, prædicatur. Nam tu quid eſſet
ſpecies interrogaſti: ille uerò in eo quod quid ſit ſpecies, de qua interrogaſti, ani-
malis nomen, id eſt genus accommodauit. Plena igitur & propria definitio facta
eſt generis, hoc eſſe genus, quod ad plurimas differentias ſpecie diſtātes, in eo q̄d
quid ſit appellatur, ut animal: animal enim ad hominē, equum, bouem, coruum,
anguem, & alia plura, quæ differentijs ſpeciebusq́ differunt, in eo quod quid ſit,
appellatur. Sed utrum ſic dixit, genus eſſe, quod ad plurimas ſpecies differentia di
ſtantes, in eo quod quid ſit prædicetur, an ſic dixit, genus eſſe, quod ad plurimas
genus differentias ſpecie diſtantes, in eo quod quid ſit prædicetur, nihil intereſt.
Nam ſiue differentiæ ſpecie diſtent, ſiue ſpecies differentijs diſtent, utrumq́ idem
eſt. Nam ſiue rationale & irrationale, quæ ſunt differentiæ, ſpecie hominis, uerbi
gratia, atq́ equi diſtent, ſiue ſpecies homo atq́ equus, differentia rationali atq́ ir-
rationali diuidantur & diſtent, nihil intereſt. Quare plena perfectaq́ facta eſt ge-
neris diuiſio. Sed definitiones duplicibus modis fiunt: una enim definitio eſt, quę
(ſicut dictum eſt) à genere trahitur. Sed quoniam ſunt quædā genera magis, quæ
ſuper ſe genus aliud habere non poſſunt, ut ſunt prædicamenta decem, quæ Ari-
ſtoteles conſtituit: eorum igitur definitio quæ haberi poteſt, quorum genus inue-
niri nō poteſt, quod omnium quæcunq́ ſunt ipſa ſunt genera. Horum ergo, quos
Græci ὑπογραφὰς λόγους dicunt, Latini ſubſcriptiuas rationes dicere poſſunt, ratio-
nem reddemus. Subſcriptiuæ autem rationes ſunt demonſtratiuæ, & quodam-
modò inſignitiuæ proprietatis illius rei, quæ cùm ipſa generaliſsima ſit, & genus
eius nullum reperiri poſsit, eam tamen definire neceſſe eſt: & Ariſtoteles, quoniā
ſubſtantiam genus generaliſsimum definire uolebat, & eius nullum genus pote-
rat inuenire, proprietatem quandam & demonſtrationem ſubſcriptionemq́ ipſi-
us rei dicit eſſe ſubiectum. Subſtantia enim omnibus ſubiecta eſt. Accidens
enim quod in nouem diuidit partes, præter ſubſtantiam eſſe non poteſt, atque
ideò omnia quæcunque definienda ſunt, ſi genus non habeant, eorum ſubſcri-
ptiuam quandam & demonſtratiuam rationem reddi neceſſe eſt. Sic igitur nunc
genus, quoniam rem ipſam definiendam putabat, non duxit à genere defini-
tionem, ſed dedit quandam generis demonſtrationem proprietatemq́. Dico
autem quòd Porphyrius uel ſubalternorum generum, uel illorum quæ genera-
liſsima ſunt, hāc dederit definitionem, & quodammodo ſubſcriptionem demon-
ſtrationemq́. Nam ſi quod genus habet aliud genus, & item hoc ipſum aliud,
& item aliud, ſi nullum erit ſupra genus, quod genus non habeat, in infini-
tum procedit ratio. Sin uerò habuerit, neceſſe eſt quoque iſtam definitionem
apertè ordinateq́ congruere. Dico autem genus non animal animali, neque
quod homo ſpecies ſit homini, atque equus equo: ſed illud quo ipſum animal
homini atque equo genus eſt: animal enim ipſum per ſeſe nulli genus eſt, neque
homo ipſum per ſeſe ulli ſpecies eſt, neque equus ipſum per ſeſe ulli ſpecies eſt,
ſed ſunt genera & ſpecies ad alterius participationem. Nam quoniam ſub ani-
mali eſt equus atque homo, non ad ſeipſum animal genus eſt, ſed ad equum atq́
hominem. Et item ſpecies quæ uocantur, homo ſcilicet atque equus, non ad
equum atque hominem, ſed ad animal ſpecies ſunt. Dico igitur genus & ſpe-
cies non ipſas ſubſtantias, in quibus genus & ſpecies ſunt, ſed ipſam participa-
tionem priorum ad ſubteriores, & ſubteriorum ad priores. Hæc igitur par-
ticipatio, quoniam & in magis generibus, & in magis ſpeciebus, & in ſubalter-
nis generibus, & in ſubalternis ſpeciebus una atque eadem eſt, & huius partici-
pationis inueniri genus non poterat, hæc definito generis quæ facta eſt, non à ge
nere tracta eſt, ſed ſubſcriptiua ratio, & demonſtratiua, & deſignatiua quodam-
modo generis eſt reddita. Hîc Fabius: Subtiliter, mehercle & quod nunquam ferè

ante

antehac audiuimus, sed perge quæso te. Iam enim certant sydera quodammodo, & nox luce superatur. Tunc ego: Sequitur rerum omnium prima breuisque diuisio. Ita enim ait:

Eorum quæ dicuntur, alia ad proprietatem dicuntur, sicut sunt omnia indiuidua, ut est Socrates, & hoc, & illud. Alia quæ ad multitudinem, ut sunt genera, species, & differentiæ, & propria, & accidentia. Hæc enim cõmuniter nõ unius propriæ appellationis sunt. Est enim genus ut animal, species ut homo, differẽtia ut rationale, propriũ ut risibile, accidẽs ut albũ, sedere. Ab his igitur quæ ad unitatem dicuntur differt genus, quod genus est, quod de pluribus prædicatur.

Breuis (ut supra dictum est) & distincta diuisio. Omnis enim res, aut unius rei nomen est, aut plurimarum, & hoc est quod ait: Eorum quæ dicuntur, alia ad unitatem dicuntur, sicut sunt omnia indiuidua. Quid autem sit, breuiter explicandum est. Omne genus, quoniam sub se species habet, species uerò differentijs disiunguntur, & proprietatibus explicantur. Accidunt autem in speciebus accidentia secundo loco, principaliter uerò in indiuiduis, quæ sunt sub speciebus. Quid autem sit posterius, dicendum est. Genera igitur & de speciebus dicuntur, & de differentijs, quæ ipsas species distribuunt, & de proprijs, quæ species componunt, & de his accidentibus, quę cum principaliter in indiuiduis fuerint, in speciebus esse dicuntur: hoc autem monstremus exemplis, & sit nobis genus animal, sit species homo, sit differentia rationale, sit proprium risibile, sit accidens stans uel ambulans, uel aliquid in mensura corporis, ut tripedalis. Animal ergo quod genus est, dicitur de specie, id est de homine. Dicis enim hominem esse animal. Porrò autem de speciei differentia nihilominus dicis genus. Dicis enim rationale esse animal. Nihil autem prohibet eodem modo & de proprio genus dicere. Nam si dicas, quid est risibile, non absurdum est animal nominare. Accidentia uerò hoc modò principaliter in indiuiduis, secundo uerò loco sunt in speciebus. Nam si quis dicat singulos homines, utputa Ciceronem sedere uel stare, uel quod aliud libet, in specie hominis eadem quoque conuenire necesse est. Nam si Cicero sedet, sedet etiam homo. Si Cicero ambulat, ambulat etiam homo. Ergo si qua accidentia uenerint ab indiuiduis, & ea tracta in speciebus consederint, ad ipsa quoque accidentia dici poterit genus. Quid est, enim ambulans si quis interroget? meritò animal dicitur. Nihil enim ambulare nisi animal potest. Porrò autem sub speciebus indiuidua sunt, ut Cicero & Virgilius sub homine, ad quæ indiuidua genus speciei prædicari potest. Nam si interrogaueris quid est Cicero? meritò animal dicas. Genus igitur & ad speciem & ad differentias, & ad accidentia, & ad propria, & ad indiuidua nominatur. Porrò autem species, non iam de genere, neque de differentijs, sed de solis proprijs & subiectis indiuiduis appellatur. In illis, id est indiuiduis, quia superest: in proprijs, quia æqualis est. Quid autem sit hoc modo uidemus: Omnia genera speciebus suis supersunt & abundant. Abundare autem genera dicimus speciebus, plus habere genera uirtutis quàm species. Homo enim quòd est species, solum homo est. Animal uerò quod est genus, non sub homo est, sed & equus uel bos, uel quodlibet aliud animali suppositum. Ita maior uis generis rectè de minori sibi & subiecta specie prædicatur. Alia uerò sunt, quæ sibi sunt paria, ut sunt propria & species. Species est homo, proprium risibile. Quicquid ergo fuerit risibile, hoc est homo. Quicquid homo, hoc risibile est. Itaque neque risibile hominis, neque homo risibilis potentiam superuadit, sed æqualia sibi ad seinuicem prædicari possunt, ut si dicas, quid est homo? Risibile. Quid est risibile? Homo. Ita igitur quæcunque superiora fue-

riora fuerint, ad illa quæ subteriora sunt, prædicantur. Et quæcunque æqualia fuerint, pariter sibi ad inuicem prædicantur. Illa uerò quæ subteriora sunt & minora, de superioribus & abundantibus, ut sunt genera & species, prædicari non possunt. Nunquam enim rectè speciem de genere prædicabis. Ita ergo species de proprio prædicatur ut pari. Sed quoniam sub speciebus sigillatim indiuidua sunt: indiuidua autem uocamus, quæ in nullas species, neque in aliquas iam alias partes diuidi possunt, ut est Cato, uel Plato, uel Cicero, & quicquid hominum singulorum est: hos enim in nullis partibus diuidis, ut animal in species, hominem scilicet, atque equum, hominem quoque ipsum specialem, & singulos circumplectentem, in Catonem, Platonem, Virgilium, & omnes sigillatim homines distributos: hominem uero ipsum singularē, id est Ciceronem, in nullos alios distribuere possumus, atque ideo ἄτομον, id est, indiuiduum uocitatum est. Species ergo, quæ ad propria, æqualiter prædicatur ad indiuidua, quoniam maior est species hominis, quàm quodlibet aliud indiuiduum, ita prædicatur, ut superius ad id, quod est subalterius. Cicero enim solus Cicero est, homo autem non solus est Cicero, quod si ad indiuidua prædicatur, & ad indiuiduorum accidentia prædicatur. Ita igitur species ad genus quod superius est non prædicatur, neque ad differentiam, quia differentia (ut nunc monstraturi sumus) super speciem est, ad proprium uerò cui par species est, uel ad indiuiduum cui superest, prædicatur. Differentia uerò, & ad species, & ad propria, & ad accidentia, & ad indiuidua prædicatur. Namque rationale quod est differentia ad hominem prædicatur, quod est species. Ita rationale quod est differentia, prædicatur ad risibile, id est proprium. Dicitur enim id esse risibile, quod rationale. Nam si homo rationale, & homo risibile, constat id quod est risibile etiam rationale posse nominari. Quod si ad species differētia dicitur, species autem ad indiuidua prædicatur, necesse est, ut differentia quoque ad indiuidua prædicetur. Dicis enim qualis est Cicero? rationalis. Quod si differētia ad indiuidua prædicatur, accidētia uerò indiuiduis accidūt, necesse est differentias ad accidētia prædicari. Propriū uerò, quoniam semper unius speciei propriū est, & ad unam speciem prædicatur solā, cui est propriū. Risibile namque quod propriū est, ad solam hominis speciem prædicatur. Quod si ad hominis speciem prædicatur, species uerò ad indiuidua dicitur, nō est dubium, quin proprium quoque de indiuiduis prædicetur. Nam si homo risibile animal est, Cicero quoque & Virgilius risibilia animalia rectè dicuntur. Quod si propriū ad indiuidua rectè dicitur, rectè etiā & de accidentibus prædicatur, quę ipsis accidunt indiuiduis. Accidentia uerò & ipsa & de speciebus & de alijs omnibus prædicantur, & de ipsis maximè indiuiduis. Namque & albus equus & albus homo dicitur: & iterū niger equus, & niger Aethiops dicit. Quod si ita est, animal quoque nigrū dicitur. Dicitur etiā rationale nigrū & irrationale nigrum; quippe si equus & homo Aethiops, nigri sunt. Dicitur etiā risibile nigrum, cum hominum quis niger fuerit. Dicitur etiam indiuiduum nigrum, cum sic quis unus homo ex Aethiopia nominatur. Quod cum ita sit, constat & genus ad plurima prędicari, id est species, differentias, accidentia, propria, atque indiuidua, nihilominus & differētiam ad plurima prædicari, id est ad species, propria, ad indiuidua & accidentia, & proprium ad plurima, id est speciem, indiuidua & accidentia. Et speciem ad plurima, id est indiuidua & accidentia. Accidens uerò & ad genus & ad speciem, & ad proprium, & ad differētiam, & ad indiuidua. Quod si ita est, has quinque res constat ad plurima prædicari. At uerò indiuiduum, quoniam sub se nihil habet ad singularitatem quandam & unitatem prædicatur. Cicero enim unus est, & ad unum nomen aptatur. Ita indiuidua quæ ad unitatem dicuntur, cunctis superioribus supposita sunt, ut genus, species, differentia, ad propria, uel accidentia, quamuis ad se inuicem dici possunt, ad indiuidua tamen æqualiter prædicantur, ut superiùs demonstratum est. Indiuidua uerò, quoniam sub se nihil habent,

bent,ubi secari distribuíq; posśint, ad nihil aliud prædicantur,nisi ad seipsa quæ singula atque una sunt. Atque hoc est quod ait: Eorum quę dicūtur alia ad unitatem dicuntur,sicut omnia indiuidua,ut est Socrates,& hoc,& illud. Alia quæ ad multitudinem,ut sunt genera,& species,& differentiæ,& propria, & accidentia. Hæc enim communiter nō unius propriæ appellationis sunt. Simile est, ac si diceret:Hæc enim communiter ad plurima prædicantur nō ad unitatem,sicut indiuidua. Et quid sint genera,uel species,uel differentię,uel propria,uel accidentia,exēplum supponit dicēs: Est enim genus, ut animal, species, ut homo, quam dudum hominis speciem cum alijs animantibus sub animali posuimus. Differentia, ut rationale,qua species,scilicet hominis ab irrationali distat animali. Propriū, ut risibile,quod nullum aliud animal,neq; rationale,neque irrationale habet. Nullum enim animal ridet,nisi solus homo. Quare cùm quædam cœlestium potestatū animalia rationabilia sint,eorum tamen proprium risibile non est, quoniam non rident. Rectè igitur risibile, solius hominis proprium prędicatur. Accidens, album, nigrum & sedere,quoniam in substantia hominum non sunt,meritò accidētia nominantur. Nā si substantię cuiuscunque speciei intercesset,id quod accidens dicimus,interempto accidenti periret etiam eius speciei substantia cui accidit. Nam quoniam rationale in hominis substantia est,si rationabilitas interimatur, hominis quoque substantia necessariò peritura est. Idcircò,quoniā in ipsius speciei substantia naturaq; uersatur. At uerò album & nigrum,uel quæcunque sunt accidentia si interimas,species ipsa in qua illa accidebant,manet. Nam neque omnis homo cādidus,neque omnis niger est,& cui alterutra defuerint eius species nō peribit. Atque idcirco hęc accidentia ueluti non innata in substantia,sed à foris uenientia rectè nominata sunt. Nunc ergo,quoniam quid sit genus ostendit, & ea quę ad unitatē dicuntur,ab ijs quę de plurimis prædicantur,distinxit atque distribuit, ipsius generis differentias,uel ab his quæ ad unitatē dicūtur,uel ab eis quæ ad pluralitatem congruunt,id est differentia,specie,proprio,accidentiq́ue declarat,& dicit genus ab illis quæ ad sola indiuidua prędicantur,id est,quę ad unitatē,hoc differre,quòd genus ad plurima prędicetur,indiuidua uerò ad singula. Sed quoniā hæc differentia generis ad indiuidua communis erat differentijs,speciebusq;,proprijs,& accidētibus,ab illis ipsis alijs differētijs genus diuidit atq; distīgit. Quod ita demonstrat. Ab his igitur quæ ad unitatem dicuntur differt genus, quod genus est hoc,quod de pluribus prædicatur.

Ab his ergo reliquis genus differt. Primò à specie,quoniā species,etsi de pluribus,non tamen specie differētibus,sed numero prędicatur.

Ac primùm generis specieiq; distantiam monstrat, quæ prior est à genere. Nam quamuis differentia supra speciem sit,non super subalternam tamē,sed super speciem specialissimam differentia ponitur. Nam quamuis rationalis differentia super hominem ponatur,quæ species specialissima est:tamen ante speciem specialissimam ipsa differentia species est eius generis, cui species specialissima supponitur. Nam sub animali ante hominem rationale ponitur. Igitur cùm genus & species utraque ad plurima prædicentur, genus uerò ad plurimas species in eo quod quid sit prædicatur,species non iam ad plurimas species,sed ad plurima indiuidua prædicaē. Sunt aūt quædā genera generalissima(ut dictū est)supra quæ aliud genus inueniri non possit. Sunt autem species,sub quibus aliæ species inueniri non possunt,& integra species illa nominaē,quæ nunquā genus est,id est sub qua species nullæ sunt. Nam si sub ea species essent, ipsa etiam genus esse posset. Species ergo, quæ uerè species est, alias sub se species non habebit, ut est homo. Namq; homo quoniā species est,singuli homines qui sub ipso sunt, nō eius spe-

cies sed indiuidua nominãtur. Nam si homo genus esset hominum singulorum genus autem (sicut dictum est) ad plurimas res specie differentes in eo quod quid sit appellaẽ, homo, id est species, si ut genus pdicaretur ad singulos homines, singuli homines specie ipsa differrẽt. Sed singuli homines specie non differũt, quod autẽ specie non differt, si quid ad hoc prædicatum fuerit, non prędicatur ut genus ad species, id est homo nõ prædicatur ad singulos homines, ut genus ad res plurimas specie differentes, sed ad res plurimas numero differentes: singuli enim homines numero à se tantùm non specie distãt. Atque ideo, quoniam genus sic ad subiecta prędicaẽ, ut ad plurimas res specie differẽtes prædicetur, species autẽ ad subiecta ita prædicatur, ut ad plurimas res numero differentes prædicetur. Congruunt igitur sibi genus & species, quod genus & species ad plurima prædicantur, & utraque in eo quod quid sit. Nam si interroges quid est homo, animal dicitur, id est genus. Et si interroges quid est Cicero, homo dicitur, id est species. Distant autem, quod quamuis utraq; ad plurima predicẽtur, & in eo quod quid sit genus tamen prædicatur ad res specie differentes, species uerò dicitur ad res tantum numero differentes, quod Porphyrius sic demonstrat:

Ab his uerò reliquis quæ de pluribus appellãtur, genus differt, primò à specie. Quoniam species, etsi de pluribus prædicentur, non tamẽ specie differentibus, sed numero: homo enim species cum sit, de Socrate, Platone & Cicerone prædicatur, qui non specie, sed numero differunt. Animal uerò quod genus est, & bouis & equi prędicatio est, quæ differunt specie à se inuicem, non numero solo.

Quod simile est, ac si diceret, genus à specie unam differentiam plus habere. Congruunt namque genera speciebus, quòd utraque in eo, quod quid sit prædicãtur, ut dictum est. Congruunt item genus & species, quòd utraque ad res plurimas prædicantur. Congruit item genus & species, quòd utraque ad res numero differentes prædicantur. Nam & singuli homines, ita à se diuisi sunt, quantum ad numerum, ut homo ab equo uel boue, uel à ceruo, uel à quibuslibet alijs animantibus. At uerò distat à specie genus, quòd genus de pluribus rebus specie differentibus prædicatur, quod species non habent. Nihil autem differre arbitror, utrum ita dicatur aliam rem ad aliam prædicari, an aliam rem de alia prædicari. Vterq; enim idẽ intellectus est. Nam si animal prædicatur ad hominem, idem etiam animal de homine prædicatur. Nam cum interrogaueris quid est homo? respondes de hominis interrogatione hominem esse animal. Sed nunc oportet nos ea quæ sequuntur aspicere. Quid ergo sequitur?

A proprio autem genus differt, quòd proprium iuxta quamq; speciem proprium appellatur, cui proprium est, & iuxta ea quæ sub specie sunt, scilicet indiuidua. Namque risibile hominis solum est, & singulorum utique hominum. Genus autem non ad unam speciem, sed ad plures res specie differentes semper aptatur.

Ergo hoc uidetur hîc dicere, quòd omne proprium si fuerit speciei unius, tunc uerè est propriũ. Nam si unius speciei nõ fuerit, sed duarum uel plurĩũ, tunc duobus uel pluribus non proprium, sed erit in substãtiæ ratione commune. Constat ergo proprium ei cuius est proprium, soli speciei singulariter adhærere. Vnde quoniam hominis species sola est quę rideat, risibile homini propriè & singulariter aptatur. Ad unam semper igitur speciem proprietas adhibetur. Distat igitur proprium à genere, quod genus semp ad plurimas species appellaẽ, propriũ uerò de una tãtũ

specie

ſpecie, cuius eſt propriũ. Nam ſi riſibile dicas, ad unam tantùm ſpeciem hominis appellatur. Congruit aũt genus cum proprio in hoc, quòd genus & proprium de pluribus appellantur. Namq; genus ad plures ſpecies appellatur. Appellatur etiã genus de his quæ ſub ſpeciebus ſunt indiuiduis. Nã ſi homo & equus animal eſt, erit etiam Cicero animal, & quilibet equus ſingulariter animal nominatur. Similiter & propriũ ad plurima dicitur. Dicitur enim ad unamquamq; ſpeciẽ, & ad ea indiuidua quæ ſunt ſub ſpecie, prædicatur. Nam ſi homo riſibilis eſt, riſibilis eſt etiam Cicero & Virgilius, & quicunq; ſingulariter nominantur, riſibiles ſunt. Congruunt etiam, quoniam utraque in eo quod quid ſit prædicantur. Nam genus de ſpecie in eo quod quid ſit prædicatur. Nam ſi dicis quid eſt homo? animal appellabis. Item proprium in eo quod quid ſit prædicatur. Nam ſi dicis, quid eſt homo? meritò riſibile prædicabis. Congruunt aũt quòd genus & proprium ad plurimas res numero differentes prædicantur. Nam ita à ſe differunt ſingula animalia, id eſt homo, equus & coruus, & cætera, ut ſinguli homines, quantum ad numerum. Diſtat autem à genere, quòd genus ad plurimas ſpecies prædicatur, proprium uerò ad unam ſolam cuius eſt proprium, nominatur. Sed nõ eſt inter genus & propriũ eadem differentia, quæ eſt inter ſpeciem & genus. Nam ſpecies de nulla omnino ſpecie prædicatur, proprium uerò licet non ad plures, ad unam tamen ſolam ſpeciem cuius eſt proprium, ſemper aptatur. Poſt hæc igitur de differentiæ accidentisq; à genere diſtantia diſſerit, dicens:

A' differentia uerò & ab accidentibus differt genus, quoniam etſi etiam iſta de pluribus ſpecie differentibus prædicantur, (differẽtiæ ſcilicet, & accidentia quæ communiter accidunt) non tamen in eo quod quid ſit appellantur, cum interrogantibus nobis ſit ſecundum ea reſponſio: magis enim quale quid ſit oſtenditur.

Differentiam uerò & accidẽs idcirco poſterius reſeruauit, quòd eorum unam differentiam erat diſtantiamq; dicturus. Differentia enim & accidens, qualitatem cuiuſcunq; ſpeciei demonſtrant. Illa ſubſtantiæ qualitatem, id eſt differentia: Illud, id eſt accidens, accidentalem qualitatem non ſubſtantiæ. Ergo quoniam genus ſuper ſpeciem eſt, & ſpecies ſuppoſita generi, genus ſpeciem, ſpecies indiuiduum quid ſit, oſtendit. Porrò autem ſola poſſunt ſpecies differentia ſegregari: qualitatibus enim ſubſtantialibus, id eſt, ſubſtantias declarantibus ſeiunguntur atq; diſpertiuntur. Nam cùm animal genus ſit, homo uerò uel equus ſpecies, quales utræq; ſpecies ſint, monſtrat differentiæ ſegregatio, ut dicamus ſpeciem eſſe hominis rationalem, ſpeciem uerò equi irrationalem. Si quis enim interroget quid eſt homo? animal dicitur. Sin autem quis dicat qualis eſt homo? rationalis reſpondetur. Ita ſemper differentia non in eo quòd quid ſit, ſed in eo quod quale ſit appellatur: de accidenti uerò non dubium eſt, cum ipſa qualitas in accidentis partibus componatur: Namque in prædicamentis inter alias nouem partes accidentis, etiam qualitas nominatur. Nam etiam, ſi quis interroget qualis corui ſpecies ſit, nigra continuò reſpondetur. Congruunt ergo genera differentijs & accidentibus, quòd de ſpeciebus pluribus prædicantur. Nam ſicut genus ſpecies ſub ſe plures habet, ita differentia. Nam rationalem dicimus Deum & hominem. Rurſus etiam accidens de pluribus ſpeciebus prędicatur. Nam nigrum dicimus & hominem, & equum, & coruũ, & ebenum, & plurimas alias ſpecies. Rurſus cõgruit genus differentiæ, quòd ſicut genus, ſic differentia æqualiter ad indiuiduũ prædicatur. Nam ſi Cicero animal eſt, quod eſt genus, & rationale animal eſt, quod eſt differẽtia. Congruunt etiam quod de numero differentibus prædicantur, quòd ſuperius de alijs mõſtratum eſt. Diſtat aũt quòd (ſicut dictum eſt) genus in eo quod

quid ſit appellatur:differentia uerò uel accidentia in eo quod quale ſit prædicantur. Nam ſi dicas quid eſt homo, appellabis genus, & dicis animal eſſe hominem. Si uerò qualis ſit ad differentiam interrogaueris, rationale reſpondeam, uel accidens nigrum uel album, uel qualis quiſq; ſit de quo interrogatur. His igitur diſtributis diſtantias ipſas à primordio rurſus orditur dicens:

Vnde hoc quod de pluribus prædicatur genus diſtat ab ijs, quæ de ſingulis prædicantur, hoc eſt ab indiuiduis. Illo, quod de ſpecie differentibus prædicatur, diſtat à ſpeciebus & à proprijs. Illo etiam, in quo quid ſit appellatur, ſecernitur à differentijs, & à cõmuniter accidentibus, quod hæc duo quale quid ſit declarant.

Hoc dicit diſtare genus ab indiuiduis, q; genus de pluribus (ut dictũ eſt) prædicatur. Colligit autem & in unum redigit proprij ſpecieiq; differentias. Nam quoniã ſpecies de pluribus non ſpecie, ſed numero differentibus prædicatur, propriũ uerò de una tantum ſpecie, & de ijs quæ ſub eadem ſpecie ſunt, indiuiduis prædicat. Quamuis enim de una ſpecie prædicetur, tamen æqua eſt illi cum ſpecie à genere differẽtia, de pluribus ſpecie differentibus nõ prædicari. Nam neq; ſpecies prædicare omnino de ſpeciebus aliquid poterit: neq; proprium, quoniam proprium nõ de pluribus ſpeciebus, ſed de una tantum cuius eſt, ſpecie prædicatur. Quod ſi ita eſt, una differentia à genere, ſpecies & propria ſeiunguntur. Accidens uerò & differentia eadem quoq; una à genere differentia ſeparãtur, quòd genus in eo quod quid ſit dicitur, differentia uerò uel accidentia, in eo quod quale appellantur. Has Porphyrius ad conſtruendam generis rationem differentias, quàm parciſsimè potest colligit, & ipſas differẽtias multis modis poſterius probaturus, nũc uerò quantum ſat eſt dicit ſe abundantem generis conſtituiſſe rationem, hoc dicens:

Hoc ſi ita eſt, nullo minus aut plus effecta eſt generis diffinitio.

Perfectam plenamq; ſe generis diffinitionem feciſſe dicit, quoniam neq; plus neque minus facta ſit diffinitio, ſed æqualiter ad genus pariliterq; compoſita. Quod quale ſit hoc modo monſtrãdum eſt. Nouimus quod quædã res, quæ ad alia prædicantur, his de quibus prędicãtur, abundant, ut genera & ſpecies. Namq; animal quod genus eſt, de homine quod eſt ſpecies, hoc abũdat, quòd nomẽ generis etiã in equum atq; bouẽ atq; in alia ualet aptari. Ergo ſi quis ad quamlibet rem abundantem fecerit, maioremq; definitionem, quàm ipſa res fuerit, quam definit, non erit integra propriaq; definitio, quoniam nõ ſolam illam rem amplectitur, quam diffinit, ſi maior fuerit diffinitio, ſed etiã aliàs quaſcunq; res quibus ipſius definitionis terminus abundabit. Maiorum igitur prędicamentorũ maior erit definitio, minorum uerò minor erit etiam definitio. Animal ergo quod maius eſt, ita definiunt: Animal eſt ſubſtantia animata ſenſibilis: hominem uerò quod ab animali minus eſt, ita definiũt: Homo eſt animal rationale, mortale, riſus & diſciplinæ perceptibile. Quòd ſi maius eſt animal ab homine, maior erit etiã animalis definitio ab hominis definitione. Plus enim erit dicere ſubſtantia animata ſenſibilis, quàm animal rationale, mortale. Nam ſubſtantia animata ſenſibilis, ſicut ipſum animal, nõ ſolum hominem complectitur, ſed etiam equum & bouem, atq; alias huiuſmodi ſpecies. Si quis ergo ad hominem maiorem definitionem aptauerit, quæ eſt animalis, ut ita definiat hominem: homo eſt ſubſtantia animata ſenſibilis, non eſt plena definitionis ratio, cùm equus atq; bos ſubſtantia animata atque ſenſibilis eſſe poſsint, quæ ſpecies hominis non ſunt. Si quis uerò maiori rei minorem definitionem aptauerit, curtam & diminutam quodammodo facit rationem. Nam ſi quis animal definire uolens, dicat: Animal eſt res rationalis, riſus & diſciplinę perceptibilis, non erit integra definitio, quoniam ſunt quædam animalia quæ iſtius

defini-

definitionis rationem subterfugere atq; euadere possunt. Est enim animal bos, quod neque rationale sit, neq; risus perceptibile. Sola igitur relinquūtur benè definiri, quæcunque æqualibus definitionibus constituuntur: ubi autē æqualis definitio sit, hoc modo possumus reperire: Prædicamenta quæcunq; fuerint, si maius prædicamentum de minore aliquo prædicatur, conuerti non potest, ut minor de maiore prędicetur. Semper enim maiora de minoribus, nūquam minora de maioribus prædicentur. Nam si quis dicat hominem esse animal, non poterit conuertere animal esse hominē. Nā homo nihil aliud, quantū ad genus, nisi animal est: animal quantum ad species, potest esse etiā non homo. Paria uerò prædicamēta semper sibi ipsa inuicem conuertuntur. Nā quoniā risibile solius est hominis, risibile ad hominem prædicatum etiā conuerti potest, ut homo ad risibile prædicetur. Dicitur enim, quicquid est homo, risibile: quicquid est risibile, homo. Ergo quascūq; definitiones cōuertere potes, illę uerę atq; pares sunt: quascunque cōuertere non potes, aut maiores, aut minores sunt, pares inueniri non possunt. Nam si dicas hominem esse substantiam animatam atq; sensibilem, uerum est. Item si conuertas & dicas, substantiā animatam atq; sensibilem esse hominem, non omnino uerum dixeris. Potest enim substantia animata esse atq; sensibilis, & homo nō esse. Item si dixeris, rem rationalem, mortalē, risus & disciplinæ capacē animal esse, uerum dixeris. Si autem dicas atq; conuertas animal esse rem rationalem, mortalem, risus & disciplinæ perceptibilem, non omnino uerum dixeris. Potest enim esse animal, & non esse rationale, & risus capax. Ergo quoties maior est definitio, quàm id quod definitur, si prius dicitur id quod definitur, & maior definitio adhibetur, uera esse poterit definitio. Si enim prius dixeris hominem rem minorē, & ad ipsum postea adhibueris definitionem maiorem, ut prius dicas homo est, & postea subiungas, substātia animata, sensibilis, uerum est. Homo enim necessario est substantia animata, sensibilis, sin uerò prius dixeris definitionē, & postea dixeris id quod definies, uera esse non potest omnino. Nam si definitionē maiorem prius dixeris, dicēs, substātia animata, sensibilis, & postea rem minorem intuleris, ut dicas, homo est, ut sit, substantia, animata, sensibilis homo est, non omnino uerum est. Potest enim esse & substantia, animata sensibilis, non tamen homo. At uerò si minor fuerit definitio, quàm illa ipsa res quę definitur, si prius dicta sit definitio, uera est, posterior falsa. Nam si dixeris definitionem, quæ est minor, res rationalis, mortalis, risus & disciplinę capax, & post intuleris, animal est, ut sit, res rationalis, mortalis, risus & disciplinæ capax animal est, uera est. Omnis enim res quę rationalis & mortalis est, risius & disciplinæ capax, necessariò animal est. At uerò si cōuerteris, & rem maiorē prius dixeris: post uerò minorem definitionem adhibueris, uera omnino esse non potest. Nam si dicas prius, animal est, postea autem iunxeris, res rationalis, mortalis, risus & disciplinæ perceptibilis, non omnino uerū est. Potest enim esse animal, & rationale uel mortale non esse. Itaque si maior est definitio quàm res fuerit: si prius rem dixeris, postea definitionem intuleris, uera est. Si uerò prius definitionem dixeris pòst rē intuleris, falsa est. In minoribus uerò definitionibus, & maioribus rebus contrà est. Nam si definitionem prius dixeris, postea rē subieceris, uera est. Si uerò rem prius dixeris, postea definitionem subieceris, uera omnino esse non potest. At uerò in æqualibus definitionibus conuerti æqualiter potest. Nā quoniā solius hominis hæc est definitio, animal rationale, mortale, æqualis est hęc ad hominē definitio, quoniā non est aliud, cui possit aptari. Itaq; si prius definitionē dixeris, postea rē subieceris, uera erit, ut est: homo est animal rationale, mortale, risus & disciplinæ perceptibile. Sin uerò conuerteris, & prius definitionem, postea rē dixeris, ut si dicas, animal quod fuerit rationale, mortale, risus & disciplinę perceptibile homo est, hæc quoq; uera est. ita semper, ut definitiones ueræ sint, neque plus, neque minus in definitionibus oportet aptari, sed æquali-

ter definitiones conuenienterq; disponi. Quod Porphyrius scilicet non ignorās ait, se neq; plus, neq; minus effecisse generis definitionem. Et Fabius. Sequitur singt de specie disputare. Dic inquā, qd sequit. Et Fabius, hic (ut opinor) ordo est.

DE SPECIE.

Species quoque multis dicitur modis. Nā & uniuscuiusque hominis forma species appellatur. Rursus dicitur & pulchritudo uultus, unde pulcherrimos quosque speciosos dicimus. Dicitur species & ea, quæ supposita est generi: unde hominem, animalis speciem appellamus, cum animal ipsum genus sit: & album, coloris speciem.

TVnc ego, speciei quoq; nomen sicut generis equiuocū puta. Nā & hoc quoque multifariā appellari designat. Dicitur enim (inquit) species & figura corporis, & fortasse alia plura. De quibus, quoniā nullus tractatus habebat, iure prætermissa sunt. Hic tamē à Victorino uidetur erratum, quòd cum idem sit cuiuscunque hominis species & uultus, quasi in alia appellatione speciei, uultus iterū pulchritudinē dixit: quasi uerò nō perinde pulchritudo uultus sit, ac tota species fuerit. nā si quispiā pulcher fuerit toto corpore, etiā uultu. Sed prætermissis his ad illam speciē quę sub genere ponitur, atq; genus efficit, ueniamus. Namq; ut dictū est, substantię ipsę nullo speciei nomine, generisue censentur, nisi quadam ad se inuicē collatione sint comparationeq; compositæ. Namque quòd homo, animal est, non idcirco ei genus est, quoniam animal est, sed idcirco quod sub se hominis atq; equi & cæterorum animantium species habet, atque idcirco ait: Vnde hominem animalis speciem appellamus, cum animal ipsum genus sit: neq; enim homo species diceretur, nisi super ipsum animalis appellatio prædicaretur. Sed ut monstraret, nō in solis substātijs genera speciesq; uersari, sed etiam in omnium prædicamentorum nuncupationibus esse connexa, non solius substantiæ dedit exemplū, sed etiā eius quod reliquū remanserat accidētis. Quod enim ait: Et albū coloris speciē, in accidentis diuisione ponitur qualitatis. Sed quoniam inter se quædā connexio est, & talis comparatio atque relatio, ut præter ad se inuicē habitudinē genera & species esse nō possint: nihil enim in eorum diffinitionibus cōcludi potest, nisi alterutrū nominata sint. Nam si substantia generis speciei supposita, speciei uerò substantia genere superposito, & ad ipsam p̄dicatio perficit, non est dubium, quin cum genus diffinire necesse sit, iure speciē, & cum speciē, iure nobis genus p̄dicare necesse sit. Hęc igitur etiam in generis subscriptione seruabatur distinctio, cū generis definitio habita est. Hoc em dictum est, nūc esse genus, q̄d ad distantes species diceret. Nunc uerò dicendū est id esse speciem, quæ sub genere ponitur. Sed multiplex eius diffinitio haberi potest. Potest em̄ rursus dici, id esse speciem, ad quam genus in eo quod quid sit, prędicatur. Quæ res utręq; id significant, speciem poni sub genere. Nam prima quidem definitio, id aperte designat. Secunda non talis est: quoniam semper minora maioribus supponūtur. Genus ab eo quod aliquid, in eo q̄d q̄d sit prædicatur, maius esse non dubiū est. Quod si ita est, nullus est obscuritatis error, quin species quæ minor est, maiori sibi generi supponatur. Nihil igitur hæc secūdę definitionis significatio à priore differt: nō em̄ species sub genere poneretur, nisi genus ad speciem in eo quod quid sit prædicaret. Tertia uerò definitio speciei integra ratiōe collecta est, & ipsius speciei uim naturamq; demōstrat. Dicit enim speciem esse, quę ad plurima numero differentia, in eo quod quid sit prædicatur. Quæ diffinitio etiā ex superiore genere debuit esse planissima. Sed ego non qutāum castigata permittit breuitas explicabo, sed

prius

prius de ipſis generibus ſpeciebusq́ pauca dicenda ſunt: Cùm ſint quædam genera quæ ſpecies habeant, atq; ipſa alijs generibus ſpecies eſſe poſsint, non eſt dubiũ ea gemina comparationis habitudine fungi, ut ad alia ſpecies, ad alia genera nominentur. Sed ſi in uno filo atq; ordine ſpeculemur, & quodcunq; genus alicuius rei repertum eſt, eius rurſus genus aliud requiramus, & rurſus aliud atq; aliud: iterum ſi nihil ſit, quo intellectus ratioq; conſiſtat, inexplicabilis ratio interminabiliſq; tractabitur: ſed quoniam multa ſunt in his ſcientiæ fundamenta, quæ nulla ratione animi in infinitum procedentia concluduntur, dicendum neceſſariò eſt, poſſe nos aſcendentes uſq; ad tale aliquid peruenire, cuius cum ipſum cæteris genus ſit, aliud genus inuenire non poſſumus, quod genus primum, & magis genus, & generaliſsimum nuncupetur. Sed ſi hoc in genere contingit, ut aſcendentes alicubi conſiſtamus, non eſt dubium quin deſcendentes iterum ſpecies ad aliquẽ quodammodo calcem offenſo termino cõſiſtamus. Igitur cum deſcenderimus per ſpeciem & uſq; ad illam ſpeciem uenerimus, quæ ſub ſe ſpecies nullas habet, illam ſpeciem ultimam ſpeciem, & magis ſpeciem, & ſpecialiſsimam nuncupemus. Sed quoniam ſpecies aliquorum eſt continens (ſi aliquorum ſpecie differentium continens eſſet) non magis ſpecies, ſed genus meritò uocaretur. Sed quoniam continet, & non ſpecie differentes res continet, ſimiles neceſſe eſt ſibi contineat pluralitates: ſed ſi cõtinet pluralitatẽ, & maius ſemper eſt id quod cõtinet, quàm id quod cõtinetur, de pluralitate illa ſpecies prædicabitur. Appellabitur igitur ſpecies de pluribus rebus numero differẽtibus in eo quod quid ſit. Species enim cum appellatur de ſubrerioribus, ſuperiorem ſpeciem ſubſtantiamq́ declarat. Nam cum dicimus quid eſt Cicero? homo continuò reſpondetur. Cum ergo tribus modis ſpeciei facta ſit definitio, ſuperiores duæ non tantùm ſunt ſpeciei, ſed etiam ſubalternæ ſpeciei. Eſt enim ſpecies, quæ & ipſa genus eſt: ſit enim ipſa generaliſsimũ genus ſubſtantia, & ſub ea corpus, ſub corpore, animatum corpus, ſub animato corpore, animal, ſub animali, homo, ſub homine, indiuidua. Sed hanc diuiſionem plenius poſterius exequemur, nunc autem hoc nobis tantùm ſufficit. Subſtantia igitur magis genus eſt, homo magis ſpecies, ita ut neq; ſubſtantia ſpecies aliquando eſſe poſsit, nec homo genus: corpus uerò animatum uel animal, ad ſuperiora ſpecies, ad ſubteriora genera nominãtur. Si quis ergo corpus animatum, uel animal, uel hominẽ uelit exprimere, & dicat, ſpecies eſt quæ ponitur ſub genere, & ad quã genus in eo quod quid ſit prædicatur: hæc definitio & magis ſpeciem, id eſt hominem, & ſubalternam ſpeciem continet, id eſt corpus animatum uel animal. Nam corpus animatũ & animal & homo ſub genere ſunt poſita, & ad eas omnes in eo quod quid ſit appellatur, ut dictum eſt. Si quis uerò illam ſpeciẽ definitione monſtrare uelit, quæ uerè ſpecies eſt, id eſt ſpecialiſsimam ſpeciem, quæ tantum ſpecies & nunquam genus ſit, hoc modo definiet: ſpeciẽ eſſe, quæ ad plurimas res numero differentes in eo quod quid ſit prædicetur. Sed hæc definitio ſubalternis ſpeciebus nunquam cõuenier. Illæ enim, quæ ſubalternæ ſunt ſpecies, poſſunt eriam pro generibus accipi, ſi ad ſubiecta prædicentur. Quod ſi poſſunt pro generibus accipi, cum pro generibus acceptæ fuerint, non tantum ad plurimas res numero, ſed etiam ſpecie differẽtes prædicabuntur, quippe cum ſunt genera. Sed quia hoc in magis ſpeciebus non euenit, ut aliquando de ſpecie differentibus prædicentur, hæc definitio poſterior ſolius magis ſpeciei definitio eſt, & eam cæteræ ſubalternę ſpecies excludunt atq; reijciunt, quod Porphyrius ita demonſtrat. Sed hæc definitio eius ſpeciei eſt, quæ magis ſpecies dicitur. Aliæ uerò definitiones erunt etiam illarum, quæ non ſunt magis ſpecies, horum ergo ipſam ſubſcriptionem demonſtrationemq́ clarius ſeipſum dicere promittit cum dicit:

Manifeſtiùs aũt hoc fiet, quod dicimus hoc modo: In omnibus prædi-

camentis sunt quędam magis generum & magis specierum, sunt alia mixta: magis genera sunt, supra quę nullum aliud genus poterit inueniri. Magis species rursus, sub qua nulla species reperitur, horum interualla quę possident, & genera & species sunt, singula superioribus & inferioribus collata, ut alteri genus alteri species appellentur.

Huiusmodi sunt (inquit) quædam, quorum genera inueniri nō possunt, hæcq; ipsa meritò magis genera nominantur, quoniam maius ipsis aliquid inueniri non potest. Nam si ista sunt genera (genus autē omnibus sub se positis maius est) quorum genus nullum est, nihil eorum maius poterit reperiri. At quorum nihil maius poterit inueniri, meritò ipsa magis genera uocitantur. Sunt autem quædam alia, quæ magis species appellantur, sub quibus aliæ species locatæ nō sunt. Nam plus uidetur esse species ea et integrior, ac uerè species est, quę genus nunquā est, quàm ea quæ aliquando genus esse potest. Quod si uerior species est, quæ sola species, nunquam genus est, meritò magis species appellata est. Igitur inter magis speciem & magis genus interuallum quod est, subalterna genera, & subalternæ species impleuerunt. Nam subalterna uocamus quæcunque ad superiora species, ad inferiora pro generibus accipiuntur, idcirco, quia si omnes res ad inferiora componas genera sunt, si ad superiora, species: & si ad superiora & inferiora eadem ducas, genera & species inuenientur. Atque ideo subalterna genera & species nominata sunt, quod filo quodam atq; ordine ad inferiora composita genera, & ad superiora species agnoscantur. Sed hæc ita genera speciesq; esse possunt, non ut cui genus est, eidem iterum uelut species supponatur. Nam si (ut prius ostensum est) specie sua maius est genus, non est dubium quin maior res sub minori poni non possit: atq; ideo ait, ut alteri genus, alteri species appellentur, quòd nequaquam ad eandem rem & genus esse & species conueniret. Dat igitur huius rei exemplum, ut quod dicit, facilius possit agnosci. Facit igitur hanc diuisionem. Ponit substantiam magis genus, supponitur substantię corpus & incorporeum. Corpori, animatum corpus & inanimatū. Animato corpori, animal sensibile, & animal insensibile, ut sunt ostrea uel conchilia, uel echini, uel arbores, & alia huiuscemodi, quæ uiuendi animam habent, nō etiam sentiendi. Sub animali, animal rationale & irrationale. Sub rationali, mortale & immortale. Sub mortali, hominem. Sub homine singulos homines, hoc est corpora indiuidua, Ciceronem & Virgilium scilicet, & eos qui iam in partes sunt singuli. Substantia ergo quæ prior est, magis generis loco accipitur. Genus enim solum non etiam species est, quod nunquam ei genus superius inuenitur, homo uerò solum species est: nullas enim alias sub se species cohercet. Singuli enim homines nō specie, ut dictum est, sed numero differunt. Corpus uerò quod pridem sub genere posuimus, id est, substantia, ad substantiam quædam species, ad animatum corpus genus accipitur. Animatum autem corpus ad corpus species est, ad animal genus: animal autem ad animatum corpus, species uidetur, ad rationale animal, genus. Rationale item animal, mortalis genus est, species animalis. Mortale autem genus hominis est, species rationalis animalis: homo autem quod super indiuidua est, nihil de generis natura sortitus est, sed tantum sola species appellatur. Sed hanc diuisionem sicubi in alijs rebus transferri & aptari placet, ita considerandum est, ut quicquid fuerit cuius genus inueniri non potest, magis id genus appelletur. Et quicquid cuius nulla species fuerit, id est, ut super indiuidua collocetur, illa magis species. Oportet enim si quod genus sit, super differētes species res poni.

Quòd

Quòd autem magis species, non super differentes specie res poni, nunquam aliter dignè species poterit appellari. Ergo quoniam quemadmodum quod superius genus super se nullum genus habet, magis genus dicitur: ita species, quoniam sub se species non habet, sed tantum indiuidua, merito magis species appellatur. Illa autem quæ in medio posita sunt non eiusdem sunt habitudinis. Nam quoniā species esse possunt, non sunt magis genera: & quoniam genera esse possunt, idcirco nunquam magis species prædicantur. Nam illis quæ supersunt species sunt: illis uerò quæ subsunt loco generis præponuntur. Cum igitur duæ formæ sint omnium rerum, ut aut genera præponantur, aut species supponantur, summitates, id est, generalissimum genus, & specialissima species, singulas tantum continent habitudines. Illud, ut tantum genus, nunquam species uideatur: illud, ut sola species, nunquam etiā genus appelletur. Subalterna uerò quæ media sunt duas formas habēt, id est, utrasq;. Namq; (ut frequētius insinuatum est) & generis quodammodo parentelam, & speciei deriuationem sortita sunt. Nec hoc fortasse nos turbet quòd species specialissima habet aliquid sub se. Namq; homo cum sit magis species, habet sub se singulos homines. Hæc enim quamuis indiuiduis supersit, nunquā formam specialitatis immutat. Cum enim sub se indiuidua habeat quod ea cōtineat, quæ sub una specie sint, & nulla substantiæ proprietate discrepent, species eorum uocatur quæ continet. Ita homo & animalis species dicitur, quia continetur: & hominum singulorū species est, quia eos cōtinet, qui nulla unquā specie discrepabūt. Diffinitio igitur magis generum magisq; specierum talis est: Magis genus esse di-

Infinita ſunt, nullo ſciētiæ termino cōcluduntur. Igitur omnis à nobis diuiſio, omnisq́ ſciētia à magis generibus per ſubalterna genera uſq; ad magis ſpecies deducatur. Ibi enim conſiſtentes integram ſuperiorū ſcientiam accipere poſſumus ac retinere. Si quis autem indiuidua uelit ſcientia diſciplinaq́ cōprehendere, fruſtra laborat: ſed ita iubemur à magis generibus uſq; ad magis ſpecies per media interualla diſcurrere, ut ſpecificis differentijs diuidentes ſubalterna genera, à magis generibus uſq; ad magis ſpecies deſcendamus. Specificæ differētiæ ſunt quæ ſpeciē quamcunq; declarant. Declarāt autē ſpecies differentijs hoc modo. Si quis enim dicat ſubſtantiam, ut ponat ſub ſubſtātia, corpus: ſub corpore, animatū corpus: ſub animato corpore, animal: ſub animali, rationale animal: ſub animali rationali, mortale, & omnes has ſpecies quæ ſunt ſubſtantiæ cū differentijs poſuerit, hominis ſcilicet ſpecies informabitur. Nam corpus animatū ab inanimato corpore differētia eſt. Porrò autē animal ab inſenſibilibus, & rationale ab irrationali, & mortale ab immortalibus differentię ſunt: hęc igitur omnia cū iunxeris, unam ſpeciē declarabis, id eſt hominē. Nam cum dicis corpus animatum animal rationale & mortale, quæ ſcilicet differentiæ in ſubalterno ordine ſibi ſuppoſitæ ſunt, hominē demonſtraſti. Sunt aūt quędā alię differentiæ, q̄ tales ſunt, ac ſi dicas animal Rhetoricorum, q; ſolus homo rhetor eſſe poſsit. Sed hæc differētia non ſpecifica differentia eſt, & ſubſtantiā hominis naturāq; non perficit, ſed tantum artem quādam ſcientiamq; cōmendat. Illę igitur in diuiſionibus differentię ſpecieſq; proſunt, ex quib. illa quę dicitur magis ſpecies informatur: & hæc uocatur ſpecifica differentia, quæ magis ſpeciem poſsit efficere. Ergo cum per hæc deſcenſum fuerit ad magis ſpecies, relinquēda ſunt ſub magis ſpeciebus indiuidua, nec eorum eſt aliqua ſcientia requirenda: Nam illa non ſolum infinita ſunt, ſed etiam quæcunq; in ſeſe continuerint, infinita fiunt. Rhetorica enim ſpecies eſt. Sed cum uenerit in ſingulos homines, tunc per ſingulos & infinitos diuiſa, ſingula etiam fiet & infinita. Si enim oēs quicunq; ſunt uel fuēre, numerentur Rhetores, nullus unquā huiuſce numerationis finis erit, cum præſertim etiam per infinita tempora in futurū ſinguli homines rhetores eſſe poſsint. Hic Fabius: Hoc igitur (inquit) erat quod ait.

Porrò aūt uel artiū uel diſciplinarū cū indiuidua p ſingulos hoīes eſſe cœperint, rationē ad pcipiēdū capere uel habere omnino nō poſsūt.

Et ego. Hoc inquā eſt, q; cum artes uel diſciplinæ, quæ in ſua ſpecie una antè collecta fuerint, in indiuidua uenerint, id eſt p ſingulos homines in infinitā multitudinē innumerabilēq; ſeſe diſpertiūt, hoc aūt idcirco euenit, quòd hæc eadē ratio eſt, quā Porphyrius ipſe dicere non neglexit. Genus enim cum unū ſit, plurimarū ſpecierum progenitiuū eſt. Namq; ſub uno genere plures ſpecies inueniuntur, idcirco quoniā ſpecies genus illud, unde profluūt, in plurima ſegregāt atq; diſpertiunt. Genus autē plurimas colligit res, ſicut ipſum à plurimis iterum ſpeciebus diuiditur. Nāq; homo, coruus, & equus, q̄ ſunt ſpecies, quātum ad animal, ęqualiṫ animalia ſunt. Ita eñ nomen animalis omnes ſuas ſpecies intra ſe cōtinet. Quod ſi & in homine animalis nomē eſt, & in coruo, & in equo, nō eſt dubiū, quoniā illud genus, q̄d ſub ſeipſum ea cōtinet, ſpecies diuiſę inter ſe diuidāt multiplicētq;. Colligit igiṫ genus ſpecies in ſe, ſpecies uerò ſuapte natura genus ipſū diſpertiūt. Eſt igiṫ genus collectiuū ſpecierū ſuarū & quodāmodo adunatiuū. Species uerò diuiſę generis quodāmodo & multiplicatiuę. Igitur quicūq; ad magis genera aſcendit, omnē ſpecierū multitudinē per genera colligit adunatq;. Cum uerò à magis generibus uſq; ad magis ſpecies decurriṫ, oīs unitas generū ſuperiorū in multifidas ramoſasq; ſpecies ſegregabiṫ. Quod aūt ait multitudo capiēda, p inde eſt, ac ſi diceret, multitudo faciēda eſt: nā cū diuidis genus in ſpecies, eaſdē ſpecies multas eſſe accipis, quas tu idē feciſti, Species q̄q; ab hac gēeris adunatiōe ac q̄dāmodo col-

teriora sunt, si qua alia sibi subteriora habeant, illud primum genus habebunt etiã ista subteriora, & de his non inconuenienter prædicabitur. Igitur species de in diuiduo prædicatur ut magis: magis genus uerò de omnibus subalternis, & de magis specie prædicatur: æquo enim modo dicitur & corpus substantia, & animatũ corpus substantia, & sensibile corpus substantia, & rationale animal substantia, & mortale substantia, & homo substantia, & de ipsis etiam magis genus indiuiduis prædicatur, ut dictum est: potest enim Cicero dici substantia, species uerò sola de nullis alijs, nisi de indiuiduis prædicatur, ut prædictum est: indiuidua autem ipsa de nullo alio prædicatur nisi de ipsis, id est singulis. Natura autem indiuiduorum hæc est, quòd proprietates indiuiduorum in solis singulis indiuiduis constant, & in nullis alijs transferuntur, atq; ideò de nullis alijs prædicantur. Ciceronis enim proprietas cuiuslibet modi fuerit, neq; in Catonem, neq; in Brutum, neque in Catullum aliquando conueniet. At uerò proprietates hominis quæ sunt idem rationale, mortale, risibile, pluribus, & omnibus indiuiduis possunt & singulis conuenire. Omnis enim homo & sigillatim indiuiduus, & rationalis est, & mortalis, & sensibilis, & risibilis. Atq; ideò illa quorum proprietates possunt alijs conuenire, possunt de alijs prædicari. Hæc autem quorum proprietas in alijs non conuenit, nisi in se ipsis tantum singulariter, de aliquibus alijs præter se singulariter prædicari non possunt. Repetendum est igitur, quòd omne indiuiduum specie cõtinetur, species uerò ipsa cohercetur à genere, & unum quasi omnium totum corpus, magis genus est, & nunquam est pars: indiuiduum uerò pars semper est, nunquam est totũ. Species autem & pars & totum meritò nuncupatur, nam ad genus pars est, ad indiuidua totum: diuidit enim genus (ut dictum est) & indiuidua colligit. Sed species pars est alterius, id est, generis, totum uerò non est partis, sed partium. Namq; genus & unum est, & plures species unius rei, id est unius generis species pars est. Et quoniam indiuidua plura sunt, & infinita sub una specie, quæ illa indiuidua colligit, species illa non est unius totum, id est non est partis totum, sed plurimorum, id est partium: plures enim partes sub ea indiuiduorum sunt, quarum totum species, id est homo, appellatur. Sed de genere & specie sufficienter dictũ est. Et quoniam matutinæ salutationes uocant, in futuras noctis uigilias, quod est reliquum transferamus.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHII PATRICII ORDINARII ET CONSVLARIS VIRI, IN PORPHYrium à *Victorino translatum, Dialogus* II.

DE DIFFERENTIA.

Multa tam nobis à parente natura, quàm cæteris animãtibus grauia illustriaq; concessa sunt, quæ nos ita quasi quædam benigna artifex humanitatis excoluit, ut primùm nobis reputandi considerandiq; animos rationemq; concederet, pòst uerò rationem repertam proloquendi conferret, perinde ac si uoluisset, iussisset q; nos non corporis sensibus à belluis, sed mentis diuinitate distare: quæ cum se sibi adiunxerit, & à suæ uiuacitate naturæ non discesserit, tunc sic ut ipsa est æterni generis, ita quoq; famam in posteros, uitamq; gloriæ infinitissimis tẽporib. coæquat. Sin uerò prauis se libidinib. corporis obnoxiam

obnoxiam mēs perdendā corrumpendamq; permiserit, naturā corporis sequitur. Nam nihil eius uiuacitatis post corpora remanet, cui omnis labor & studiū de rebus corporis atq; in corpus impensum est. Quare aduertendū est, ut nos meliores accuratioresq; reddamus, nō ea re qua pecudibus nihil distare possumus, sed quô cœlestiū uirtutū similitudine æternitatis gloriā factis egregijs dictisq; mereamur. Sed de his aliàs, nunc ad propositū reuertar. Cùm igitur alterius noctis cōsueta lucubratio uigiliæq; uenissent, credo hesternæ rationis subtilitate captus, uel quia ipse est cupiditate discendi audiendiq; studio, uigilantius q̄ unquā surrexerat, Fabius ad me perrexit, qui postq̄ cō salutatus, sequētis à me Operis promissam cōtinuationē reposceret. Faciam (inquam) nō inuitus, quippe cùm nec mihi sit in uita quicq̄ melius agere, & tu hanc mihi iocunditatem studio tuo augeas, quòd mihi perquam gratissimū est. placuit igitur, ut, quoniā hesterna dissertio speciem explicuerat, alterius expositionis principium de sequenti differentia sumeretur. Hic Fabius: Vberrimè, inquit, à te hesternis uigilijs de generibus & speciebus expositum est. Sed (ut dici audio) subtilior de differentijs tenuiorq; tractatus est. Non inquā immerito: nam uariè acceptæ differentię uarias habebunt etiam potestates. Erunt namq; aliàs genera, aliàs species, aliàs uerò differentiæ, sed hoc postea demonstrabitur. Nunc uerò ita (ut arbitror) textus est:

Omnis differentia & cōmuniter, & propriè, & magis propriè dicitur.

Differentiam quoq; multis appellari modis designat. Dicit autē tribus his modis fieri differentiam: cùm aut cōmunes sunt, aut propriæ, aut magis propriæ. Cōmunes sunt quib. omnes aut ab alijs differimus, aut à nobis ipsis: nam sedere, uel ambulare, uel stare differentia est: nā si tu ambules, ego uerò sedeā, in situ ipso atq; ambulatione differimus. Et item: ego cùm nunc sedeo, postea uerò si ambulē, cōmuni à meipso differentia discrepabo. Propriæ uerò sunt quæ uniuscuiusq; indiuiduū formā aliqua naturali proprietate depingūt, ut si quis sit cæsijs oculis, uel crispo capillo. Etenim propria uniuscuiusq; singuli hominis sunt, quo cum ista nascuntur. Magis propriæ sunt, quæ in substātia ipsa permanēt, & totā speciem differētia descriptioneq; permutāt, ut est rationalis uel mortalis, hominis differētia. Horum autem cōmunes & propriæ differentiæ sub eadem specie singulos à se faciunt discrepare, illa proprijs differētijs, illa cōmunibus. Magis propriæ uerò totam naturam cuiuslibet speciei substantiamq; permutāt, & ab alijs speciebus segregant atq; disiungunt. Harum ergo cōmunes & propriæ differentiæ, quoniā speciem non permutant, sed formā quodammodo & habitudinem solum faciūt discrepare, alteratum facere dicuntur, id est, nō integrum alterum facere, id est nō integrè permutare, sed quodammodo discrepantiam distantiamq; faciunt, atq; ideò nō uocantur alterum facientes, id est permutantes, sed magis alteratum, id est nō integrè alterū facientes. Illa uerò tertia, id est magis propria, quoniā substantialis est, & ipsius speciei inserta naturæ, alterum facit. Nam quoniā homo atq; equus, quantum ad hoc quod animalia erant, una illis erat substantia, ueniens rationale disgregauit omnino speciē, & funditùs alterū fecit. Ergo cōmunes & propriæ differentię alteratum facientes uocantur, magis propriæ autē alterum facientes. Constat igitur differentiarum aliàs facere alterum, aliàs alteratum: illæ quæ faciunt alterum, quæ substantiales sunt, & omnes naturam speciemq; permutant, & specificæ prædicantur: ualent enim quamlibet speciem cōstituere, & ab alijs omnibus segregare, & eius formam naturamq; componere. Nam si dicas mortale & rationale differētias, & eas animali supponas, nō est dubium quin cùm hominis speciem facias, speciei huius sunt perfectrices, atq; ideò specificæ nominantur, quòd & permutant naturam, & ipsam substantiam cuiuslibet alius speciei cōstituant. Illæ uerò aliæ nihil aliud efficiūt, nisi alteratum, quippe cùm aut proprietate quadā formæ alius distet ab alio,

aut ali-

aut aliqua habitudine & dispositione aliquid faciēdi. Illa igitur magis propria differentia, quam specificā nominamus, sola poterit in generis diuisione cōgruere. Etenim cæteræ nihil ad substantiā, sed ad quandam quodammodo eiusdē similitudinis discrepantiam distantiāq; ponuntur. Nihil enim in illis præter alteritatem solam reperire queas, quippe quæ non constituunt species, sed constitutas iā & effectas magis proprijs suis qualitatibus ipsæ discriminant. Quod autem dicit:

Repetēti nunc à superioribus dicendum est, differentiarum alias esse separabiles, alias inseparabiles.

Hoc est, quod hic nūc diuisio alia rursus assumitur. Nā cum prius differentiā in tribus partibus separaret, & postea tres illas in duarum tantū numerū quantitatemque colligeret, ut alias alterum faciētes esse diceret, alias alterātes, ipsarum rursus earum tertia iam nunc facienda diuisio. Dicit enim alias esse separabiles, alias inseparabiles, & sicut in priore diuisione alteratum faciētes duę fuerūt, cōmunes & propriæ: sola uerò magis propria remanserat, quæ alterū faciebat. Eodem nunc etiam modo in separabilibus & in inseparabilibus, communis tantū separabilis differētia est, utræque aliæ, ut cœcitas oculorum, uel flaua cæsaries, uel corporis proceritas, q̄ sunt propriæ differētiæ: uel certè rationabilitas, uel mortalitas, quæ sunt magis propriæ differētiæ, nō possunt unquā ab hominis specie segregari. Sedere uerò uel currere, quę cōmunes sunt, separātur à singulis, & item rursus adduntur. Earū uerò quæ sunt inseparabiles, aliæ per se ueniūt, aliæ uerò per accidens. Et illæ quę per se ueniūt, à magis proprijs manant. Illæ quæ per accidēs, à solis proprijs effunduntur. Et inseparabile accidens est, quicquid per inseparabilem propriā differentiam unicuiq; speciei contigerit. Sed quanquā propria & magis propria inseparabiles differentiæ sint, nunquam tamen illam superiorem formam naturamq; commutant. Nā magis propria semper alterū, propria solū semper efficit alteratū. Huc accedit, quod inseparabiles proprię possunt alicui plus minus ue cōtingere. Inseparabiles magis propriæ, nec cumulis intētionis augent, nec imminutione decrescunt. Potest enim alius procerior, alius fuscior, deductioribus alius capillis, alius flauioribus nasci, q̄ sunt inseparabiles propriæ differētiæ. At uerò magis propria, id est rationale, neq; plus, neq; minus admittit. Omnes enim homines in eo quòd homines sunt æqualiter sunt rationales atque mortales. Nā si genus plus minusue esse posit genus, possunt etiā differentię uel intētione crescere, uel remissione decrescere. Nam quoniā animal non est plus homini quàm equo, neq; equo plus quàm cæteris, & æqualiter subiectis omnibus genus est. Sic specierū differentiæ quas specificas appellamus, magis minusue nō capiunt. Nam si animal rationale, mortale, hominis est difinitio, & hominū nihilomnius singulorū, non est dubium quin hęc diffinitio ad omnes homines singulos æqualiter semper aptet, & nulli neq; plus neq; minus cōueniat. Quod si ita est, partes quoq; totius diffinitionis, q̄ sunt differētię, tales erūt, ut nulli neq; neq; plus minus, sed ęqualiter semp & cōueter aptent. Partes autē huius diffinitionis sunt rationale & mortale. Rationale igitur & mortale, q̄ sunt magis propriæ differētiæ plus minusue nō capiūt. Ab hac igitur, id est separabiliū inseparabiliūq; differentiarū diuisione tribus modis differentias speculantur. Nā aut separabiles sunt aut inseparabiles. Inseparabiliū uerò aut per se ueniūt, aut p accidēs Quæ per se ueniūt, alię sunt q̄ genus diuidūt, alię quæ speciē informāt atq; constituūt. Sed de superioribus prius dictū est. Nūc aūt de ijs quę genus diuidūt, & speciem cōstituunt, disseramus. Omnis quæcunq; sit generum diuisio in species, si earū specierum alia subdiuisio fiat, & à magis generibus per subalterna genera usq; ad magis species decurratur, gemina in his erit duxplexq; diuisio. Namq; si contrarias differētias respicias, generū est diuisio. Si subalternorū generū sit, specierū cōstitutio. Si .n. genus diuidamus, id est, sub-

stantiam

stantiam,ut iam in speciei disputatiõe diuisa est, & sic ut substãtia sit summa post substãtiam animatũ corpus & inanimatũ. Sub animato corpore sensibile & insensibile. Sub sensibile,id est animali,rationale & irrationale. Sub rationali,mortale & immortale. Hæ igit differentiæ eędẽ species sunt,si cõtra seipsas in diuisione respiciatur, & diuidunt genus hoc modo. Nam quoniã sub substãtia animatũ corpus & inanimatũ posuimus,si animatũ corpus cõtra inanimatũ respicias, substãtiam diuisisti. Si uerò subalterna genera in ipsis differẽtijs aspicias,speciẽ cõstitues. Nã si animatũ corpus,& quod sub ipso est sensibile corpus aspexeris, animal respexisti. Item si rationalẽ differentiam contra irrationalẽ differentiam acceperis, genus quod est utrorumq;,id est,animal diuisisti. Si uerò sub eodẽ ordine rationale differentiam,& mortalem accipias,hominis sine dubio speciem demonstrasti. ita hæ differẽtiæ alio modo acceptę fiũt generis diuisibiles,id est,genera diuidẽtes. Alio uerò modo fiunt constitutiuæ specierũ,id est,quæ species declarẽt,atq; cõstituãt.

Nã si contrarias differẽtias respexeris,diuides genus: Sin uerò subalternas, speciem constitues.

Differentiarum igitur uis,& separabiliũ & inseparabiliũ, cęteras tres res,id est,genus,speciẽ accidẽsq; sic retinet,ut permutata comparatione,per hæc eadem ipsa etiam permutentur. Nã rationale & mortale differentias,si cõtra irrationale & immortale respexeris,diuisibiles sunt generis differentię. Sin uerò idẽ ipsum rationale & mortale ad superiora cõparaueris,species erũt eius, q̃d eas cõtinet, animalis.

Si uerò rationale atq; mortale ad subiectũ hominẽ cõsideres, genera eiusconstitutiuasq; differentias contemplabere.

At uerò de illis alijs inseparabilibus,id est,proprijs cadũt differentię inseparabilis accidentis. Inseparabile namq; est accidẽs,cęcitas oculorũ,& nasi curuitas, & alia huiusmodi. Et idẽ de separabilibus accidẽtibus,id est,de communibus. Separabile namq; accidens est,uigilare,dormire,currere, & sedere. Quod autẽ dicit: Sic igitur cõposita sit super omnia substantia,& sint eius differentię diuisibiles animatũ & inanimatũ,contrarias differẽtias in species monstrat. Quod autem dicit: Hæc differentia animata atque sensibilis sociata substãtię perficiet animal,cõstitutiuas specierũ differentias monstrat. Sic igitur uarijs modis acceptę,uarias uirtutes formasq; sortitę sunt. Sed & diuisibiles & cõstitutiuę,utręq; specificę nominãtur, & in diuisionibus generũ diffinitionibusq; solæ sunt utiles. Cęteræ uerò inseparabiles per accidẽs,inutiles,& multo magis illę sunt inutiles,quę separabili differẽtia discretioneq; formatæ sunt. Has autem specificas differẽtias, qui de differentiarũ diuisione tractauere,tales esse declarãt,quibus species à genere abũdant. Quid autẽ sit,breuiter explanandum est. Controuersia est utrum genus differentias specierũ suarũ in se habeat,an minimè,ut puta: Animal sub se habet species rationale & irrationale,id est hominem,& uerbi gratia equum. Rationabilitatem igitur & irrationabilitatẽ,id est hominis uel equi differẽtias,quibus à se species sub animali positæ differunt,utrum habet utrasque animal,an nõ habeat,in cõtrouersia est. Nã si animal quod genus est,neque rationale est neq; irrationale,species quæ sub ipso sunt positæ,istas differẽtias non habebũt. Nã si genus istas differentias non habebit,unde erũt speciebus differẽtię,quib. à seipsis differunt? Sed si quis dicat, esse in genere istas differentias(nõ enim haberet differentias species,nisi prius genus habuisset) aliud maius cõtinet incõmodum. Nam quoniã æque sunt species, quæ sub aliquo genere supponunt, & ęqualiter homo atq; equus sub animali genere ponunt,neq; homo prius est neq; equus,sed uterq; ęqualit animalis species nominant. Igitur si rationale atq; irrationale æqualiter sub eodẽ genere sunt, erũt etiã uno tempore. Quod si uno tẽpore, & genus istas differẽtias habet, ut genus suapte natura,id est,animal rationale sit & irratiõale,nõ est dubium,quod eadem

res

res uno tēpore duas cōtrarietates in sese substantialiter retineat, quod fieri nequit. Quid igitur? Dicendum est, quoniam genus actu quidē ipso, quod Græci ἐνέργειαν uocant, istas differentias non habet. At uerò potestate ab his ipsis differentijs, quas in suas species fundit, nō uacat. Quid autem sit actus & potestas, castigatius explicandum est. Tantum interest actus à potestate, quantū homo ridens ab eo, qui ridere possit, non tamē rideat. Ille eñ agit ipsam rem, ille tantùm potest, nō etiam agit. Sic igitur & animal. Namq; homo actu ipso rationalis est. Semper eñ homo rationalis, & nihil aliud est: & equus semper irrationalis, & eius irrationabilitas in actu posita est. At uerò ipsum animal rationale uel irrationale nō ipsum agit, neq; est in eorum actu positum, sed in potestate. Potest enim ex se rationale atque irrationale profundere. Quare, quoniam species actu differētias cōtinent, genus uerò potestate, species à genere meritò differentijs abūdare dicunt. Quoniam quod genus potest, id est differentias facere, species non solùm possunt, sed etiā agūt. In ipsis enim speciebus positæ informatæq; sunt. Est autē alia differentiæ diffinitio talis, q̄ dicat differentiā esse, quæ ad plurimas species in eo quod quale sit, prædicat. Differentia ad res plurimas dici potest, ut ratiōale dicitur ad hominem: homo enim est rationalis, dicitur ad Deū: Deus eñ rationalis dicitur, sed nō in eo quod quid sit, sed in eo quod quale sit. Nam si qualis homo sit interrogetur, rationalis continuo respondetur. Qualis Deus sit, si interroges, irrationale non absurde dixeris. Eodē modo etiā irrationabilitas dicitur & ad equū, ad bouem & ad piscem, & ad auem, quæ omnia si qualia sint interrogaueris, irrationabilia prædicātur. Bona igitur & recta hæc est diffinitio, id est, differētia est, quæ ad plurimas res specie distātes in eo quod quale prædicatur. Et de mortali uerò, & de alijs differentijs, eadem est ratio. Sequit̄ locus perdifficilis, sed transferentis obscuritate Victorini magis, quàm Porphyrij proponentis, qui huiusmodi est. Dicit enim omnē rem quæcunque est corpòrea, ex materia & forma constare. Namq; si statuam dicas, constat statua ex ære (uerbi gratia) & figura illa, quam ei suus fictor imposuit, & est materia, ex qua facta est æs: figura uerò, id est, forma, qua æs ipsum formatum est. Nam si hominē formabis ex ęre & figura hominis, erit hominis figura, forma, æs uerò materia. Eodem modo etiā genus. Namq; genus in modum materiæ accipitur, differētia uerò in modum formæ. Etenim quēadmodum quęcunq; illa res ex materia & forma constat, sic etiam oīs species ex genere & differētia. Namq; genus ita est hominis, ut est statuæ æs. Differentia uerò sic est hominis, ut est forma illa ex qua æs effictum est. Nam sicut ex aliqua figura, q̄ ex æris materia effícta est, cuiuscunq; illius species statuæ fit, sic etiam in genus, id est in animal, cum uenerit differētia, id est, ratiōale, hominis species fingitur. Ista igit̄ sibi proportionalit̄ coniuncta sunt. Proportio aūt est cuiuscūq; illius rei similis ad aliquā rem cognatā comparatio: ut puta, si duo cōpares ad quatuor, dupla proportio est. Si uero uiginti ad quadraginta, eadem dupla. Sub eadē ergo proportiōe sunt quatuor ad duo, sub quali quadraginta ad uiginti, quòd utraq; duplex est numerorum comparatio. Sic igitur qualis proportio est, id est comparatio materiæ & figuræ, talis est proportio generis & differētiæ: & ista quatuor sibi proportionaliter sunt. Eodem etiam modo ex materia & figura species uniuscuiusq; illius fictionis formata est, quemadmodum ex genere & differētijs species cuiuscunque illius animantis inanimantisúe formatur, quod Victorinus scilicet intellexisse minus uidetur. Nam quod Porphyrius ἄλογον dixit, id est, irrationale, ille sic accepit, quasi ἀνάλογον diceret, id est, proportionale. Atque ideo in loco, ubi habet hoc modo scriptū: Omnes nāq; res ex forma & materia consistunt, ipsa autē forma irrationalis est, tollendū est irrationalis. Et subterius paululum ubi habetur. Iam omne genus simile materiæ est, & cōsistit irrationalis, tollendum est irrationale, & ponendum est proportionale, ut sit, & consistit proportionaliter. Nam quæ proportio est figurę ad materiā in efficiēda cuiuslibet corporis fictione, eadē est proportio diffe-

rentiæ ad genus, in efficiēda cuiuslibet specie animati atq; inanimati. Sequitur itē aliā diffinitio, quæ est huiusmodi. Dicunt enim esse differentiā, quod posit separare quicquid sub eodem genere est, & rectè dicunt. Nam dum sub eodē genere sit homo atque equus, quia utrūque est animal, cū uenerit rationale uel irrationale, equū atque hominem, quòd sub eodem genere sunt, diuidūt atque discernūt. Sunt igitur illæ differentiæ, quæ possunt res sub eodem genere separare. Est autē alia diffinitio. Differētiæ sunt, quibus quodque ab alio distat. Nā homo atq; equus rationali atq; irrationali differētia discrepant, cū unū sint, quantū ad genus, & hoc est quod dicit:

Differentia est qua differunt singula, quia per seipsum genus est, & illa quæ rationalia sunt, nos scilicet, & illa quæ irrationalia sunt. Namque & homo, & equus, & auis, hæc omnia genus unum sunt, id est, animal. Namque animal horum omnium genus est.

Sed si de hoc loco, in quo positum est: quia per seipsum genus est, mutes & facias, quæ per se ipsa animalia sunt, planior sensus erit. Generis enim hic nomine pro animalis abusus est, & erit huiusmodi ordo: Differentia est, qua differunt singula, quę per se ipsa animalia sunt, & illa quæ rationalia sunt animalia, nos scilicet, & illa quæ irrationalia sunt. Quod si sic esset, nullus esset error omnino. Nūc uerò genus, quod ait, pro animalis nomine intelligendū est. Itē dij atq; homines, cū utriq; rationales sint, mortalitatis tamē nomine adiecto differūt, discrepātq;. Sic igitur differētia est, qua singula differūt, sed hoc nō simpliciter, sed illas tātū differētias huiusmodi esse putandum est, quæ ad substantiā prosint, & quæ ad id quod est, & quæcūq; speciei possunt esse aliquæ partes, quæ huiusmodi est: Si equus atq; homo, quorū utrorūque unū genus est animal, à se differūt rationali atq; irrationali qualitate, attamē ista rationabilitas & irrationabilitas in substātia ipsarū specierū est, hoc modo. Nā neq; equus potest esse sine irrationabilitate, neq; homo sine rationabilitate. Atq; ideo istę differentiæ prosunt ad aliquid esse speciei, illi cui fuerint accōmodatę, & substātię ipsius partes sunt. Nā cū homo ex his differētijs cōstet, id est, ex rationali & mortali, & rationale & mortale solū positum pars est substantiæ hominis. Nam si utraq; simul unū hominem faciunt, non est dubium, quin ad substantiam hominis efficiendam unaquęq; earum res pars esse uideatur. Quare illæ differentiæ quæcūque nō prosunt ad esse, neque partes substantiæ cuiuslibet speciei sunt, specificæ differentię dici nō habēt, quamuis sola hoc una species habeat. Nam si homo nauigat, potest dici animal nauigabile. Sed nauigare in substantiam hominis non uertitur. Neq; enim homo inde subsistit, quia nauigat, potest dici animal nauigabile. Sed nauigare in substantiā hominis non uertitur. Neque enim homo inde subsistit, quia nauigat quamuis hoc nullum aliud animal habere posit, id est, nullū posit animal nauigare. Eodem modo & esse rherorem, uel grammaticum. Has igitur differentias, quæ ad esse nō prosunt, sed tātum artem aliquam scientiamq; commemorant, nō ponimus specificas esse, quamuis una quælibet animalis id species habeat. Ergo considerandum est, ut quoties dicimus, diffinitionem differentiæ illam differentiam esse, qua differāt singula, illam significari differetiam intelligamus, quæ ad aliquid esse prodest & quæ est alicuius pars substātiæ speciei. Illa uerò quæ ad esse non prosunt, in hoc genere differentiarum, quamuis singulæ cuiusque sint, non ponamus. Sed quoniam de differentia dictum est, de proprio explicemus. Tunc Fabius, ut arbitror consequens est.

DE PROPRIO.

PRoprium quatuor dicitur modis. Dicitur nanque proprium, quod uni speciei accidit, etiam si non omnibus.

ET ego: Quatuor ergo modis propria diuiduntur, est enim propriū quod uni accidit, etsi non omnibus, ut est rhetor, uel geometer, uel grammaticus. Hæc

uerò

uerò omnia uni ſoli ſpeciei, id eſt homini accidunt, non tamē omnibus. Neq; enim omnes homines uel Grammatici, uel Rhetores, uel Geometri ſunt, atque ideo uocabitur hoc proprium, quod uni ſit, etiam ſi non omnibus. Eſt item alia proprietas quæ eſt omnibus, etiam ſi non ſoli. Nam bipes omni homini accidit. Omnis enim homo bipes eſt, ſed non ſoli hominum ſpeciei accidit, ſed etiam auibus. Et item tertiū proprium, quod omni, & ſoli, & aliquo tēpore accidit, ut eſt in pubertate pubeſcere, & in ſenectute caneſcere. Namq; & omnibus hominibus euenit, & nulli alij ſpeciei, niſi ſoli hominum, & aliquo tempore: cōſtitutum enim tempus eſt, uel adoleſcentibus pubeſcendi, uel seneſcentibus caneſcendi. Neq; enim à ſexto anno uel ſeptimo aliquis pubeſcit, aut à uiceſimo caneſcit, niſi fortè aliquid accidat noui. Quartum proprium eſt, quod uni ſpeciei accidit, & omnibus ſub eadē ſpecie indiuiduis, & omni tempore. Nam riſibilem eſſe hominem, & uni ſpeciei ſolùm, id eſt homini cōtingit, & omnibus ſub eadem ſpecie indiuiduis: omnes enim ſinguli homines rident, & omni tempore. Nunquā enim tempus fuit, ut quicūque ridere nō poſſit. Sed riſibilè dico poteſtate non actu. Namque etſi non rideat homo, tamen quia ridere poteſt, riſibilis appellatur. Et ſunt integrè & uerè propria iſta quæ & uni, & omnibus, & omni tempore inſunt. Namque hęc ſpeciebus ſuis cōuerti poſſunt. Si enim dicas, quid eſt homo? Riſibile. Si quid eſt riſibile interroges, homo prædicabis: Illa uerò alia, bipes, uel grammaticus, propria quidem ſunt, ſed conuerti non poſſunt. Nam grammaticus ſemper homo, homo uerò non ſemper grammaticus. Et ecōtrario homo ſemper bipes eſt, non econtra bipes ſemper homo eſt. Et hinnibile ſimiliter magis propriū equi eſt. Nam eodem modo hæc proprietas ad ſuam ſpeciem conuerti poteſt: nam ſi dicas quid eſt equus? hinnibile reſpondebis. Si, quid eſt hinnibile? equus prædicabitur. Sed quoniam de proprijs dictum eſt, de accidētibus ſequens tractatus habeatur. Tū Fabius, Diffinit Porphyrius accidens ſic:

DE ACCIDENTE.

Ccidēs eſt, quod inferī & aufertur ſine eius, in quo eſt, interitu.

HOc autem dicere uidetur, illud eſſe accidēs, ſine quo poteſt conſtare illud cui accidit: ut puta, ſi fortè caſu aliquo cuiquam facies irrubuerit, abſcedēte rubore illæſa facies permanebit, ſicut eueniēte nō lęſa eſt. Diuiditur ergo accidens in ſeparabile & in inſeparabile. Namq; ſeparabile accidens eſt, utputa, ſi quis ſedeat uel ambulet: inſeparabile eſt, ut ſi dicas coruum nigrū, cignū albū, atque hæc accidentia ſeparari nō poſſunt. Naſcitur autem huiuſmodi dubietas, utrum ſuperior definitio uera ſit, & omnium accidentium nomē includat. Nam quoniam ſunt quędā (ut ipſe ait) accidentia inſeparabilia, in his talis definitio uidetur conuenire non poſſe. Nam ſi ſeparari non poſſunt, non eſt in illis uera definitio, quæ dicit: Accidens eſſe quod inferri & auferri poteſt, ſine eius in quo eſt, interitu. Nā cū inſeparabilia ſint, auferri non poſſunt. Sed hæc tam uehemens quæſtio ſoluitur ſic, quod hęc ipſa diffinitio de accidētibus facta, eſt poteſtate, non actu, & intelligentia, nō ueritate. Nō quia Aethiops & coruus colorem amittāt, ſed ſine iſto colore ad intelligentiam noſtram poſſent ſubſiſtere. Nam uerū eſt, quoniam Aethiopem aut coruum color niger nunquam deſerit. Sed ſi quis intelligat colorē iſtum æthiopem uel coruū poſſe amittere, plumarum tantum color in coruo mutabitur, & erit auis alba ſpecie & forma corui, ſi quis hoc intelligat. At uerò hominis, id eſt Aethiopis amiſſo nigro colore, erit eius ſpecies candida, ſicut etiam aliorum hominū. Ergo hoc non ideo, quia fiat, dicitur, ſed ideo quia ſi poſſet fieri, huius accidentis ſuſceptrix ſubſtantia non periret. Quod ipſe hoc modo demonſtrat:

Poteſt aūt ſubintelligi & coruus albus, & Aethiops, ut coruus amiſſo

colore in propriæ ſubſtantiæ natura permaneat, colorem ſuum perditurus ſine interitu ſuo, in quo color fuit.

Nihil enim ad ſpeciē impedit, ſi Aethiops, uel coruus amiſſo colore in propriæ ſubſtantiæ natura permaneat. Eſt autem alia difinitio, quæ eſt huiuſmodi:

Accidens eſt, quod contingit alicui, & ineſſe & non ineſſe.

Nam quod in ſubſtantiam non uertitur, id accidens eſſe dicimus, id eſt, nō in ſubſtātia inſitum, ſed extrinſecus ueniens. Erga ea quæ cōtingunt & eſſe & non eſſe, ideò accidentia uocata ſunt, quoniā in ſubſtantiæ ratione nō accipiuntur. Si enim in ſubſtantiæ ratione ponerentur, nunquam non eſſent, & ſi non eſſent, nunquā eſſe poſſent. Nā quoniam (uerbi gratia) rationalis in ſubſtantia hominis eſt, nunquam homo eſſe poterit irrationabilis, quoniam irrationabilitas in ſubſtantia hominis non eſt. Ex hoc ergo uenit etiam alia diffinitio:

Accidens eſſe illud, quod neque genus ſit, neq; ſpecies, neq; differentia, neque proprium.

Nam quoniā genus, ſpecies, differentia, & proprium, in ſubſtātia ſunt, & cuiuſcunq; illius rei ſubſtantiā monſtrāt, idcirco quicquid horū aliquid non fuerit, id accidens meritò prædicabitur. Explicitis igitur atq; expeditis his q̄ propoſuit, id eſt, genere, ſpecie, proprijs, differentijs, accidentibusq;, tractare nunc exequitur illa, quæ inter hæc omnia communia ſunt, & quæ differentia.

De communibus generis, differentiæ, ſpeciei, proprij, accidentisq́.

ET primò omnium ſimul inter ſe cōmuniones explicat, pòſt etiam ſingulorū, & dicit, omnium eſſe cōmune de pluribus prædicari. Namq; genus prædicatur de ſpeciebus, & de indiuiduis, eodem modo prædicatur & differētia de ſpeciebus, & de indiuiduis. Etiā proprium de ſpecie & de indiuiduis prædicatur. At uerò ſpecies, de ſolis tantū indiuiduis appellatur. Genus enim, ut animal, prædicatur de equis, hominibus, bobus & canibus, id eſt ſpeciebus. Prædicaт̄ item & de his, quæ ſub ipſis ſpeciebus indiuidua cōtinentur. Nam ſicut ſpecies ipſa canis, uel equi, uel hominis, animalia ſunt, ſic uel unuſquiſq; equus, uel homo, animalia prędicantur. Differentię uerò prædicant̄ de ſpecieb. & de indiuiduis, hoc modo. Namq; homo & equus ſpecies ſunt. Sed rationalis dicitur, & ad ſpeciem hominis differentia prædicatur, eodem modo, & ad Ciceronem. Nam cum ſub hominis ſpecie indiuiduū ſit, & ipſe rationalis appellatur. Proprium autem de ſpecie prędicatur, cum dicitur ſpecies, quod eſt homo riſibilis, & cum dicit̄ Cicero riſibilis, quod eſt indiuiduum, monſtratur proprium de indiuiduis prædicari. Species uerò de ſuis tantū ſolis indiuiduis prædicatur. Interrogatur enim quid eſt Cicero. Et homo reſpondet̄. Accidēs uerò prędicatur de indiuiduis, & poſtea de ſpeciebus. Nam ſi quis dicat, homo ſedet, quod eſt accidens ſeparabile, quicunq; ſingulum hominem, id eſt, indiuiduū ſedere uiderit, tunc idem & de ſpecie prædicat, ut dicat, quoniam Cicero ſedet. Cicero autem homo eſt, homo ſedet. Eodem modo inſeparabile accidens de ſpeciebus & de indiuiduis prædicatur. Expeditis ergo omnium communionibus, generis & differentiæ primùm communiones differentiasq; declarat.

De communibus generis & differentiæ.

ET primùm dicit generi cum differentia eſſe cōmune, quod ab utriſq; ſpecies cōtinentur. Nam genus quod eſt animal, cōtinet ſpeciem hominis atq; equi. Porrò autem rationale, quod eſt differentia, continet & hominē, & Deū. Et irrationale, quod eſt differentia, continet equum, & bouē, atq; auem. Sed ita cōtinet, ut genus ſemper plures ſpecies contineat, quàm continet differentia. Namq; genus & ipſas differentias cōtinet. Genus enim, id eſt, animal rationale atque irrationale, cōtinet illas ſpecies, quæ ſunt ſub rationali, & illas quæ ſunt ſub irrationali cōtinet genus, id eſt,

id eſt animal. At uerò differẽtia, id eſt rationale, irrationale non cõtinet, ſed tantùm hominem atq; Deum. Plus igitur genus continet, quàm differẽtia. Eſt autẽ alia, cõmunio, ſi quid enim ad quodlibet genus ita prędicať, ut eius genus ſit, & de illis ſpeciebus, quę ſunt ſub illo genere, ad quod prędicatur, illud genus appellať, & de illis indiuiduis, q̃ ſub illis ſpeciebus ſunt. Nãq; animal genus eſt hominis, & de animali prædicatur, ut genus ſubſtãtia. Genus enim ſubſtãtia animalis eſt. Ergo illa ſubſtantia, quæ ad hominis genus, id eſt animal, ita prędicatur ut genus, prędicať etiã & ad ipſum hominem: dicitur enim homo ſubſtãtia. Prædicatur itẽ illud generis genus, etiã de illis, quæ ſunt ſub ſpecie, indiuiduis. Dicitur enim Cicerò, quod eſt ſub hominis ſpecie indiuiduũ, ſubſtantia, differentia eodẽ modo. Nam ſi qua differẽtia dicta fuerit, de alia differẽtia, ut differentia intelligatur, prędicabitur, & ad ſpeciẽ, quę ſub illa differentia eſt, ad quam prædicatur, & de illis indiuiduis, q̃ ſub eadẽ ſpecie ſunt. Nam ratione uti, differentia, ad rationalem differentiã, ueluti cognata differẽtia, p̃dicatur. Rationabile autẽ prędicatur ad hominem, ergo & ratione uti prędicabitur ad hominem. Idem etiã ratione uti prædicatur ad Ciceronẽ, quod eſt indiuiduũ ſub illa ſpecie, ad quam ſpeciem illa differentia, id eſt, rationalis prædicatur, de qua p̃dicabitur, ut cognata illa differẽtia, id eſt, ratione uti. Igitur eſt iſta generis differẽtięq; cõmunitas, quod ea quæ de genere ſpeciẽi p̃dicãtur ut genus, & de ſub eodẽ genere, ſpecie prædicantur, & de indiuiduis, & illa quæ de differentia p̃dicantur, ut differentia, & de ſub eadem differentia ſpecie p̃dicantur, & de indiuiduis. Eſt autem alia cõmunio, quod quemadmodũ interempto genere ſpecies interimuntur, ſic interẽpta differẽtia ſpecies ſub eadem differentia interimuntur. Nam ſi interierit animal, homo atq; equus continuo periturus eſt. Sin uerò differentia interierit, id eſt rationale, dij atque homines interibunt, & nihil eorum erit, quod uti ratione poſsit.

De proprijs generis & differentiæ.

POſt demonſtrationem igitur cõmunionũ, proprietates eorũ differentiasq; deſignat, & dicit primam differentiã eam, qua genus non ſolum à differentijs, ſed etiã ſpeciebus, proprijs, & accidẽtibus differat. Nãq; dicit genus multò de pluribus prædicari, quàm prædicatur differentia, uel ſpecies, uel accidens, uel propriũ. Nãq; genus dicitur, id eſt animal de quadrupede, de bipede, de reptili, id eſt, de ſerpẽte, de natatili, id eſt de piſce. Quadrupes autẽ, quod eſt à bipede differentia, de ſolis illis dicitur, quæ quatuor pedes habent, id eſt, equus uel bos. De cęteris autem alijs, id eſt, bipede, uel reptili, uel natatili, unde genus ęqualiter prędicať, appellari non poteſt. Plus aũt genus à ſpeciebus prædicatur, quod cùm homo ſpecies ſit, & de ſolis indiuiduis prædicetur, idem tamẽ homo de equo uel boue uel cane nõ p̃dicatur. At uerò animal quod eſt genus, de pluribus ſpeciebus prædicatur, id eſt de homine & de equo, & cane & boue, & de omnibus, q̃ ſub ipſis poſita ſunt, indiuiduis. Genus autem à proprio prędicationibus abũdat, quod propriũ unius ſpeciei ſemper eſt, & de ſub eadem indiuiduis. Genus uerò de multis ſpeciebus & proprijs prædicatur, et de ſub eiſdẽ indiuiduis. Ab accidentibus uerò genus magis de plurimis p̃dicať, quod cum unius cygni inſeparabile fortaſſe accidẽs ſit albũ, animal non ſolum de cygno prædicatur, ſed etiã de albis omnibus, & nõ albis animalibus. At uerò accidens de ſolis tantũ illis, quibus inſeparabiliter cõtinetur, uel quib. ſeparabiliter. Nam principaliter de indiuiduis diciť. Quare cõſtat multo de pluribus p̃dicari genus quàm accidentia prædicantur, quòd accidentia principaliter de indiuiduis, genera uerò de indiuiduis & de ſpeciebus & de differentijs prædicantur.

Sed nunc illas differentias accipiamus, quibus genus diuiditur, non quibus ſpecies informantur.

Hoc autem eſt: Quoniã duas diximus differentiarũ eſſe formas, ut aliæ ſunt diuiſibiles, alię cõſtitutiuæ. Cõſtitutiuas illas diximus, quę ſub eodẽ filo poſitę, & ſubalter-

nis generibus descēdentes speciem quandā informāt atq; perficiūt,ut est rationale uel mortale,quę hominis speciē constituūt:Alias uerò diuisibiles,quæ genus diuidunt,nō speciē informāt,id est,rationale & irrationale,mortale & immortale. Nūc de differentijs illis iste tractatus habetur,quæ genus diuidūt,non quæ speciē cōstituunt.Nam illę quę genus diuidūt,in differentiarū integro loco accipiunt,illę uerò q̄ speciē constituūt,in specierū generūq; substantiā accipiunt.Namq; ratiōale mortalis genus est:Porrò mortale hominis genus est,& istę cōstituunt speciē. At uerò rationale irrationalis species non est,neq; genus.Nec mortale immortalis,neq; genus,neq; species est.Atq; ideò,quoniā propriā uim differentiarū ista retinēt,q̄ neq; genera,neq; species sibi inuicē esse possunt,ipsas nunc differentias accipiamus, in quib. nulla,quantū ad genus speciemq;,est cōmunitas.Est etiā generis differentia. Namq; genus à proprijs differentijs prius est.Namq; si abstuleris genus,oēs simul differentias abstulisti.Nam si abstuleris animal,rationale atq; irrationale non remanent.Porrò aūt si rationale abstuleris,remanet animal.Sed si utrasq; interimeris differentias,id est rationale & irrationale,potest tamen quoddā intelligi,q̄d sit substātia animata sensibilis,id est animal.Ita genus sublatum,oēs secū aufert differentias. Sublatæ differētię genus secū nō interimūt,q̄d intelligentia genus remanet, id est, quoniam potest animal intelligi pręter differentias,ut eius tantum diffinitionem animo capias,& esse dicas substantiam animatā atq; sensibilē.Quę aūt talia sunt, ut ipsa interempta interimant,nō simul alijs interēptis ipsa interimant,priora sunt illis q̄ possunt interimere.Est etiam alia differētia,q; genus semper in eo q̄d quid sit p̄dicatur,ut dictum est,differentia uerò in eo quod quale sit.Sed hoc frequentius inculcatum est,atq; ideo id à nobis p̄termittendū est.Est etiam alia differentia,q; ad omnem speciē unū semper genus aptať.Homo.n.unum tantū genus habet, ut animal appelleť:in unā aūt speciē plurimæ differentię poterunt cōmodari. Namq; homo & rationale est,q̄ differentia est,& mortale,q̄ eadem differentia est,& sensibile,quibus scilicet omnib. alijs differt.Differt eñ his omnibus,q; sensibilis est ab insensibilibus,q̄d rationalis,ab irrationabilibus,q; mortalis ab immortalibus. Est etiam alia differētia,q̄ superius dicta est.Nam genus speciei ita est ut materies, differētia uerò ut figura.Nam sicut in æris materiē ueniēs figura,statuā efficit,ita animali, id est generi ueniēs differentia,id est rationale uel irrationale,facit hoīs uel pecudis speciē. Quæ aūt cōmunitates uel proprietates generis & differentiæ fuerunt,hactenus dixi,& fortasse erūt etiā aliæ,q̄ propter breuitatē supersedēdæ atq; dimittendæ sunt.

De communibus generis & speciei.

NVnc aūt de generis uel speciei cōmunitatib. proprietatibusq; tractať, & dicit genus & speciē cōmune habere de pluribus p̄dicari,sicut dictum est.Nam genus & de specieb. pluribus p̄dicatur,& de earum indiuiduis:Et item species de sub se plurimis indiuiduis appellať,& hic q̄q; illæ species accipiuntur, q̄ magis species sunt.Nam si subalternæ accipiunť,non magis species q̄ genera uidebūtur. Nam q̄ subalternæ species sunt,etiā genera sunt,& erit absurdū & huic propositioni inconueniens,de generum inter se differentijs cōmuniōibusq; tractare. Accipiantur igť illæ tantū species,q̄ species & magis species appellantur.Est etiam alia eorū cōmunio,q; sicut genus à specie primū est,sic species ab indiuiduis primę sunt.Nam si genus auferas,species abstulisti.Si species abstuleris,genera nō peribunt. Porrò si species abstuleris,indiuidua morient.Si indiuidua interierint,species manent. Est etiā his alia cōmunio,quod quemadmodum genus quid sit totum declarat,sic etiā species.Nam totum quod est rationale,atq; irrationale à genere declaratum est. Dicitur enim quicquid fuerit rationale,uel irrationale,id esse animal,sic igitur totū quid sit à genere declaratum,Porrò aūt quid sit tota hominū diuersitas,id est indiuiduorum,à solo specie declaratur,cum dicitur homo.Nam & Scytha,& Indus,& totum quicquid indiuiduum est,uno solo hominis,id est speciei nomine continetur.

De

De proprijs generis & speciei.

Differtis igitur generis speciei(que) communionibus, ad proprietates eorũ uel differentias transitum fecit, dicens:

Differre inter se genus & species, quòd genera species continent, nunquam rursus genera à proprijs speciebus continentur.

Oportet aũt (ut dictũ est) in hoc tractatu nõ subalternas, sed magis species cõsiderari. Genus eñ plurimarũ specierũ est cõtinẽs, & unũ omniũ, & totũ omnib. & singulis. Quod si ita est, & genus à suis speciebus singulis maius est, atq(ue) ideo eas dicit cõtinere, nõ est dubiũ, quin ea ipsa genera, q̃ cõtinẽt spẽs, ab his ipsis cõtineri nõ possint. Insuper oĩa genera p̃iacent. Hoc uidet dicere, quod oĩa genera prius sint ab his speciebus, q̃ sub ipsis positę cõtinent. Nã sicuti materies prima est ab illa re, quę ueniẽs in materiã, formã cõstituerit atq(ue) figurauerit, sic etiã prius est genus ab illa specie, quã ueniẽs differẽtia formauit atq(ue) cõstituit. Nisi enim in generibus differẽtia uenerit, species nunq(uam) cõstituentur. Quare præiacẽt, id est p̃sunt, & antiquiora sunt genera speciebus suis. Atq(ue) ideo si genera interimant, species quoq(ue) peribũt. Nã si animal sustuleris, hominẽ pecudẽq(ue) sustulisti. Si uerò species interimãtur, nõ continuo genus interibit. Nã si homo perierit, animal cõtinuo nõ interẽptũ est: alia eñ remanebit species, de qua, ipsum animal, id est genus p̃dicetur. Atq(ue) ideo genera à specieb. suis priora sunt, & quod omĩa genera uniuocè de speciebus p̃ dicũtur, spẽs ipsæ de generibus nunq(uam). Hoc (arbitror) hesterna lucubratione iã dictũ est. Nã genera semper de speciebus uniuocè p̃dicãtur. Homo eñ, & homo est & animal. Porrò aũt animal genus est hoĩs, & prædicatur animal de homine. Quoniã ergo animal p̃dicatur, & dicitur homo animal, animal & homo, uno animalis nomine nũcupãtur. Sed his ipsis diffinitio una cõueniet. Est eñ animal substãtia, animata sensibilis, quod nõ absurdum est in homine dici. Nã homo ipse si animal dicatur, nõ erit absurdũ dici de hoĩe, substantia animata sensibilis. Igitur genus de speciebus suis uniuocè prædicatur, quod & eodem nomine, & eadẽ diffinitione conueniat. At uerò species nõ modo uniuocè nõ prędicantur de generibus suis, sed nec omnino prædicantur. Nulla enim res minor de maiore poterit prædicari. Atq(ue) ideo, quoniam species minores sunt suis generibus, de generibus suis neq(ue) uniuocè, neq(ue) aliquo modo poterunt appellari.

Amplius, omnia genera abundant complexione sub se positarũ specierum, ipsę species abundant generum suorum proprijs differẽtijs.

Quod dicit, perinde est ac si diceret: Omne q̃d genus est, plures sub se species cõtinet: omne uerò quod species, sub se plures habet, differentias habet. Genus enim, id est, animal, in hoc homine idẽ specie supabũdat, & supest, quod homo solũ homo est. Animal uerò nõ solũ homo, sed etiã bos, uel auis, uel alia huiusmodi. Species uerò in eo supãt genera sua, quod eas differẽtias, quas species in actu habẽt, eas genera nõ habẽt. Nã sicut superiùs dictũ est, genera differẽtias illas, quas habẽt sub se species positæ, potestate cõtinent, nõ etiã re. Atq(ue) ideo species, q̃ est homo, uel alia species, sicut est equus à genere suo animali, in hoc abũdãt & supersunt, quod animal ipsum per se neq(ue) rationale neq(ue) irrationale est. At uerò homo uel equus, hoc rationale, illud est rationis expers. Illud etiã, quod species nũq(uam) magis genus fiet, rursus & genus nunq(uam) magis species fit, & ut sciremus hĩc nõ de subalternis speciebus, sed de illis magis speciebus specialissimisq(ue) tractari. Quid ait: Quod ea q̃ sunt genera magis species fieri nunq(uam) possunt, neq(ue) magis species aliquãdo fieri magis genus. Nã species nunq(uam) genus est. Quicq̃d eñ fuerit species, genus nõ erit, neq(ue) quicquid fuerit genus, species erit. Quare cõstat in his eũ tractatibus de speciebus solis, non etiam de subalternis differere. Subalterna enim possunt etiã esse genera; magis species uerò (ut ipse ait) nunquam genera esse possunt: sed postquam de generum specierumq(ue) communitatibus differentijsq(ue) tractatus habitus est, ad genera propriaq(ue) transgressus est.

DE COMMVNIBVS GENERIS ET PROPRII.

Eneris & proprij cõmune hoc est, adhęrere speciebus, & eas amplectari.

Dicit genera & propria in hoc sibi esse cõsimilia, q̃ omẽ genus à suis speciebus nunq̃ recedit. Eodẽ modo & propria. Nã si dixeris homo, cũ ipso homine cõtinuo animal nominasti, q̃ ipsius hominis, id est, speciei genus est. At uerò etiã si hominẽ dixeris, eius etiã propriũ cõtinuo cũ homine nominasti: omnis enim homo risibilis est. Ita semper genus & propria suis speciebus inserta, & quodãmodo cõglutinata sunt. Similiter & genus p̃dicatur de speciebus, & propriũ de ijs, q̃ sui participãtia sunt, & ęqualiter (inq̃t) omnes species eidẽ generi supponũtur, & ad eas genus illud appellat, sicut propria ad ea p̃dicantur, q̃ sui participari possunt. Nãq; ęqualiter genus de homine dicit, & de equo, & de boue, & de cæteris animãtibus, quemadmodũ & risibile, id est, propriũ de Hortẽsio dicit, & Cicerone, & de singulis indiuiduis q̃ sub eadẽ specie cõtinẽtur, ad quã speciem propriũ, id est risibile poterit prædicari. Adhuc cõmune est ipsis uniuocè p̃dicari. Nãq; sicut genus de suis specieb. (ut dictũ est) uniuocè prædicatur: Ita & propriũ de ea specie, cuius est propriũ, uniuocè p̃dicatur. Nã qui homo est, & risibile est. Porrò aũt si quis dicat hominem esse animal rationale et mortale, & dixerit risibile esse animal rationale & mortale, non errabit. Aequaliter igitur & genus de speciebus suis, & propria de ea specie, cuius sunt, propria uniuoce prædicantur.

De proprijs generis & proprij.

Differt autẽ utrũq;, q̃ genus primũ est, secundũ propriũ. Genus em̃ si ab specie primũ est, propriũ aũt uni tantũ speciei adhęret, & eidẽ ęquale est, nõ est dubium, quin genus, q̃ specie maius est, proprio etiã speciei maius sit. Nã ut fit risibile, animal prius est. Nãq; ut aliqua spẽs informet, proprijs & differẽtijs, primò erit genus, ubi illa cõueniãt, sicut frequẽtius inculcatũ est. Accedit etiã q̃ genus de plurib. speciebus p̃dicat. Nãq; genus, id est animal de pluribus, at uerò propriũ, id est, risibile de sola tãtũ hoĩs specie p̃dicatur. Vnde fit, ut semper propria de speciebus suis cõuersim p̃dicari posint, species aũt de genere nunq̃. Neq; em̃ q̃d animal est, homo est, neq; omne q̃d animal est, risibile est. Potest em̃ esse & equus & hinnibile id, q̃ animal nominatur. Porrò aũt omne q̃ est homo, id risibile est, & omne q̃ risibile, id homo est. Possunt em̃ propria & species sibi inuicẽ cõuerti, & cõuersim ad se inuicẽ p̃dicari. Preterea omni speciei quicquid fuerit propriũ, & omni & soli est. Namq; risibile & omnibus hominibus est, & soli hominis speciei euenit. At uerò animal, q̃d genus est, etsi uni speciei inest, non tamen soli. Namq; animal omni homini inest, non soli tamen homini, quia inest etiam pecudi, & cæteris animantibus. Oportet aũt hic illa propria intelligere, quæ magis propria sunt, id est, q̃ integrè propria nominantur, quę sunt huiusmodi, ut & uni speciei & omnib. insint. Differunt ergo in hoc quoq; genera & propria, quòd propria & uni speciei adsunt, & omnib. indiuiduis, quę in ea specie sunt: genera uerò omnibus quidem indiuiduis, quę in eadẽ specie sunt, & sub eodẽ genere, nõ tamẽ uni soli speciei, quoniam genus semper de pluribus p̃dicatur. Vnde fit ut sublata propria nõ auferãt genus, sublatis uerò generibus, ipsa q̃q; propria auferantur. Nam si sustuleris, propriũ, id est risibile, remanet hinnibile, remanet natatile. Si uerò genus sustuleris, simul q̃q; species sustulisti. Si species sustuleris, propria etiã, quæ insunt speciebus simul interibũt. Itaq; sublatis generibus propria sustuleris, sublatis uerò proprijs, simul genera non auferentur.

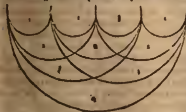
De communibus generis & accidentis.

PEractis igitur generũ propriorũq; differentijs, ad generũ accidentiumq; cõmunitates, uel proprietates trãsitũ fecit, & unam eorum prædicat cõmunitatem, q̃ est, q̃d de pluribus prædicatur. Nãq; sicut genus de pluribus speciebus prædicatur, ita etiã separabile accidẽs, uel inseparabile de plurib. speciebus appellatur. Dicitur em̃, & de coruo, et de Aethiope, nigrũ, & de equo & hoĩe, moueri, q̃ illud est insepa-

rabile accidens hoc uerò separabile: & quoniam longius à se distant, idcirco unam eorum solam communionem dixit, & alias, si quæ forte essent, quærere supersedit.

Quod inter genus & accidens discrimen.

Differt autē genus ab accidēti, quòd genus ante species est, accidentia uerò speciebus posteriora sunt. Semper genera super species, & his præiacere, & esse maiora superius demonstratum est. Namq; prius est animal ab homine, atq; ideò consumptum animal, species quoq; consumit, consumptæ uerò species, non interimunt genera. At uerò accidens postea necesse est ut sit, quando prius sint ipse species. Erit enim prius aliquid, cui possit accidere. Omne enim accidēs, præter illud cui accidit, esse nō potest. Atq; ideo prius erit aliqua res, cui accidat, quam sit ipsum accidens. Necesse est igitur, ut omne accidens post species inueniatur, & magis post indiuidua, quibus principaliter possit accidere. Huc accedit, q generis participātia æqualiter participāt, sicut omne genus specieb. suis æqualiter genus est, ut sæpius dictum est, & spēs oēs æqualiter suo generi participāt. Nāq; equus & homo æqualiter animalia sunt, neq; equus homine plus, neq; homo plus equo. At uerò accidētia nō æqualiter participāt. Nā cū separabile accidēs sit moueri, possunt aliæ inter se species eodē accidēti participantes, tardius uel citius moueri, & de inseparabili accidenti eodē modo. Est enim ut aliquis nigrioribus oculis sit, & alius quauis nigris, tamē ita purpureis, atq; ideo & intētionē & remissionē recipit accidēs. Nā & cādidus q̄d dicit, & magis & minus dicitur, & alia huiusmodi. Quare distant hec duo, q genere, q̄ participāt, æqualiter participāt, accidēti fortasse nō æqualiter. Huc accedit, q genera nō modo ante indiuidua, sed ante spēs sunt, accidētia uerò non modo post species, sed etiā post indiuidua sunt. Ipsis.n. principaliter accidūt, ut dictū est. Est etiā differētia, quæ iā superius dicta est: nā genus in eo q̄d quid sit p̄dicatur, accidēs uerò in eo quod quale sit, aut q̄modo se habeat: nā si quid sit Socrates interroges, homo atq; animal respondetur: si uerò qualis sit, fortasse caluus, aut simus, q̄ accidentia sunt inseparabilia. Sin uerò q̄modo se habeat, aut iacet, respōdetur, aut sedet, aut quid aliud facere cōtigerit. Ergo quoniā generis à specie & differētia, & proprio, & accidēti diuisa substantia est, nunc posteriora persequitur. Sūt autē differētiæ uiginti: nā cū quinq; res sint, & unaqueq; ipsarū ab alijs quatuor distet, & item quatuor differentias habeat, quinquies quaternis uiginti differētiæ efficiuntur: nā si genus differt ab specie, proprio, differentia & accidenti, quatuor differentiæ fiunt. Sin uerò species differt à genere, proprio, differentia, accidenti, item aliæ quatuor, quę iunctæ cum superioribus octo fiunt. Et si differētia distat ab specie, proprio, genere & accidenti, aliæ quatuor superecrescunt, quę iunctæ cum octo prioribus, duodecim faciunt. At uerò si proprium differt à genere, specie, differētia, & accidēti, alijs quatuor differentijs super duodecim positis, omnes sedecim differentiæ fiunt. Quod si accidētis quoq; differentias ad quatuor reliqua duxeris, quatuor super sedecim crescentibus, uiginti oēs differentiæ perficiuntur. Quæ ita uiginti sunt, ut ad sufficientem doctrinæ cumulum decem tantum differētię numerentur. Nam quod dictū est,

genus differre à differētia, specie, proprio & accidenti, quatuor fuēre differentiæ. Si autem differētiam dicamus differre à specie, proprio, & accidenti, superuacuū est, differentię cum genere differentiā cōmemorare, cū iā prius cōmemorauerimus, quādo generis ad differentiā, differentias diximus: ijsdē ēm (ut opinor differt) differentia à genere, quib. differebat genus à differētia. Itaq; relinquēda est hæc differētia, qua distat differētia à genere, q̄niā superius iam dicta est, cùm diceret q genus

distaret à differentia. Remanēt igitur tres differentiæ, quibus ipsa differētia à specie, proprio, & accidēti distat, & est superioris generis ad alia, 4. differētię fuerint: nūc uerò differētię ad alia, tres distātiæ uideanť, 7. hæ distātiæ fiūt. At uerò species, quo à genere distet, iā tūc dictū est, cū dicebať, q̄ genus distaret à specie. Quid autē differētia discreparet, tūc demōstratū est, cū diceremus in q̄ differentia à specie discerneretur. Remanēt igiť duæ speciei, id est, cū proprio & accidēti differētiæ, q̄ iunctæ cū superioribus 7. nouē differētias efficiūt. Restat igiť una proprij & accidētis differētia, q̄ dicať: nā quid à genere distet dictū est, cū quid genus distaret à proprio, diceret. Porrò quid à specie distaret dudū dicebať, cū quid species à proprio, differret, enumerabať. Porrò aūt q̄d à differentia, etiam id dictū est, cum à proprio differentia separaretur. Sed nūc quemadmodū differētia à specie, proprio accidentiq́; discernit, uideamus.

De communibus differentiæ & speciei

EST cōmunio differētię & speciei, φ ęqualiter species sub se indiuiduis se p̄mittit, & ęqualiter indiuidua specie ipsa participāt: nāq; oēs hoīes ęqualiter homines sunt, & hoīs participatiōe æquè participāt. Eodē modo etiā differētia: nāq; oēs homines æqualiter rationales sunt, & rationabilitate, q̄ est differentia; oēs q̄ ratione participāt æquè participāt. Est etiā alia cōmunitas, φ quēadmodū species nunq̄ deserit ea, quorū species est, & quibus super est, sic & differētia nunquā ea deserit, quæ distare ab alijs facit: nāq; Socrates, quoniā sub specie hominis est, nunquā ab hoīs specie deserit. Semper enim Socrates homo est. At uerò differētia Socratē, quoniā Socrates rationalis est, nunquā deserit. Semper enim Socrates rationale animal est.

De proprijs differentiæ & speciei.

DIfferūt aūt inter se species & differētia, φ differētia semper in eo φ quale sit, p̄dicatur. Nā diciť Socrates quale animal sit, ut rationale respōdeat, species uerò in eo φ quid sit, p̄dicať. Nā diciť quid sit Socrates, ut homo respōdeat. Nāq; hominis qualitas rationale est, sed nō simpliciter. Illa eñ qualitas pro differētia accipiť q̄ ueniēs in genere spēm cōstituit, & de q̄litate subsiātiali facta est substātialis & specifica differētia. Ista igiť talis qualitas, differētia nominať, & ea in eo q̄d quale sit, ad hominē p̄dicatur, hoc etiā in eorū est differētijs. Nāq; differētia frequēter in plurib. speciebus cōsideratur. Differētia eñ quadrupes, in bouis, & in equi, & in canis spec. e est: & differētia rationalis hoīs & angeli, species uerò nunq̄ alijs, nisi solis sub se positis indiuiduis p̄est. Nunq̄ eñ alia res homo est, nisi φ est indiuiduū, ut est Socrates, & Plato, & Cicero. Vnde fit ut sublata differētia, species q̄q; tollatur. Nā si sustuleris rationale, hominē sustuleris. Sin uerò sustuleris speciē, differētia manet. Nā si sustuleris hominē, rationalis angeli differētia manebit. Est uerò etiā hæc differētia, φ differētia cū alia differētia iungi potest, ut aliqua ex his species informetur. Nāq; rationalis differētia & mortalis differētia iūctæ, unius hoīs speciē reddiderūt. Iūctę uerò species nunq̄ aliquā ex se speciē cōstituēt. Si eñ iūgas hominē boui, nulla ex his species informabitur. Sed fortasse dicat aliquis asini atq; eq̄ cōiunctione mulus nascitur, sed nō ita est. Nāq; indiuidui cōiunctione natū est aliq̄d indiuiduū. Si aūt sic simpliciter speciē ipsam asini atq; equi cōiungas, nulla ex his unq̄ species constituitur. Neq; eñ si se possunt indiuidua cōmiscere, idcircò etiam species indiuiduorū in alterutrā substantiā trāseūt: atq; ideo cōstat iūctas species unā speciē nō posse cōponere, φ differētiæ iunctæ unius speciei cōstitutiuæ sint: his itaq; transactis ad differētiæ & proprij communia ueniamus.

De communibus differentiæ & proprij.

2 DIfferētia & p̄priū cōmune habēt, φ quibus differētia est, & à quibus ipsa differētia participatur, æqualiter participatur: nā rationalis differētia, q̄m inest hoībus, & omnes hoīes rationabili differētia participāt, nō est dubiū, quin oēs homines ęqualiter sint rationales, atq; ęqualiter rationabilitate participent. At uerò propriū φ risibile est, æqualiter omnib. hoībus est: oēs eñ homines ęqualiter risibiles sunt. Est etiā hęc eorū cōmunitas, φ sicut potestate risibile diciť, etiā si nō rideat, ita etiā potestate bipes diciť, etiā si quis uno pede minuatur: nō eñ q̄d est, dicitur, sed q̄d esse possit: nā quoniā ille ridere potest, risibilis nominatur, φ ille duos pedes

habere

habere posit, bipes. Atq; ideo nunq; ab illis in quibus sederint, proprium differentiaq; discedunt. Semper enim homo risibilis est, etiamsi non rideat. Semper bipes, etiam si uno pede minuatur. In his.n. differentijs & proprijs (ut dictum est) q̄d pote stare esse possit, nō quod uerè sit consideratur. *De proprijs eorundem.*

Differunt aūt inter se, q̄ differentia de plurib. specieb. p̄dicat̄, propriū uerò de una. Nāq; differētia, q̄ est mortalis p̄dicatur de homine, de boue, de eq̄, & ceteris animantibus, & rationale p̄dicat̄, & de Deo, & de homine. At uerò risibile de sola tantū specie hominis prædicat̄. Vnde euenit, ut oīs differentia, q̄niam plurimarum continens est specierū, à suis speciebus maior sit, atq; ideo ipsa de specieb. prędicari potest. Porrò autem de ipsa species prædicari non potest: neq; eīn conuersim dici potest. Nam quoniā homo dicitur rationalis, non cōtrà dicitur, q̄ rationale est id q̄d homo est. Potest eīn esse etiā nō homo, sed Deus. At uerò propriū q̄niā, æqualiter, & ad unam speciē semper aptatur, æqua uice atq; appellatione cōuertitur: dicitur eīn quid est homo? risibile. Quibus pertractatis ad differentiā & accidēs trāsgressa disputatio est. *De communibus differentiæ & accidentis.*

Differentia & accidens cōmune habent de plurib. predicari. Namq; differētia dicitur & de hoīe, & de Deo, q̄m utriq; rationales sunt. Et accidēs dicit̄ & de hoīe & de eq̄, ut homo Aethiops niger, & ęquus niger. Est etiā alia cōmunio, q̄ inseparabile accidēs cuicunq; speciei fuerit, inseparabiliter & omnibus inest, ut differentia. Nāq; inseparabiliter accidēs quod est nigrum, coruo inseparabiliter accidit, & omnibus coruis. Eodē modo etiā differētia. Nā quoniā accidit homini, ut bipes sit, semper & omnibus hominibus est esse bipedibus. *De proprijs eorundem.*

Differūt aūt inter se, q̄ oīs differentia species continet, non cōtrà ipsa à speciebus continetur. Nam si differētia plures sub se species habet, ut dictū est, maior erit suis se positis speciebus. Si maior erit, nunq; eam quælibet species continet. Maior eīn à minori nunq; poterit contineri. Nam q̄ est rationale, continet hominē, & Deum: Homo uerò rationale non continet. Accidētia uerò aliquoties continēt, aliquoties continent̄. Namq; cōtinent, quoniā frequenter unum accidēs duas sub se species habet, ut nigrū habet Aethiopē & coruū. Continentur uerò, quoniam sępe una substantia habet duo uel tria, uel quamlibet plurima accidētia. Si quis enim sit glaucus, uel crispus, uel cādidus, uel procerus, hæc omnia accidētia unus, cui accesserunt, complectitur & continet. Atq; ideo species illa quæ illud indiuiduū cōtinet, quod indiuiduum plura in se accidētia suscepit, accidentis illius cōplexiua est.

De hinc differentia nunquam intenditur neque relaxatur.

Quod dicit, hoc est, ratiōale in unaquaq; specie, neq; plus neque minus est. Nullus enim homo alio homine ad substantiam plus rationalis est, neque minus. At uerò accidens & intenditur & remittitur. Dicitur enim quicunque procerior, dicitur quicunque uelocior, dicitur quicunque crispior, quę omnia accidētia esse nō dubiū est.

Præterea immistæ semper sunt contrariæ differentiæ.

Immistę ait, id est, immiscibiles, q̄ misceri nō possunt. Neq; eīn ratiōale cū irrationali misceri potest, neq; in una specie cōuenire. At uerò cōtraria accidentia manifestū est in una specie posse cōgruere. Nāq; nigrū & albū potest in una nō modo specie, sed indiuiduo cōgruere. Potest eīn quicūq; homo, cū ipse sit cādidus, nigros tamē capillos habere. Ergo quemadmodū species differat à genere uel differentia, dictū est, cum de generis ad speciem, & differentiæ ad speciem distantia diceremus.

De communibus speciei & proprij

Nunc dicemus id quod reliquū est, de speciei proprijq; cōmunibus. Et est una eorum cōmunio, quod de seipsa inuicem p̄dicant̄. Nam quoniam ęqua sibi sunt, neq; species hominis alij proprio conuenit nisi risibili, neq; risibile alij cōuenit speciei, nisi homini, atq; ideo dicit̄, quid est homo? risibile. Quid est risibile? homo. Cōmune est etiā illud, q̄ omne propriū æqualiter ad sub se posita p̄dicatur. Namq; omnes

omnes homines æqualiter risibiles sunt, & species æqualiter ad sub se posita prædicatur. Namque omnes homines indiuidui æqualiter uno nomine homines nuncupantur.

De proprijs eorundem.

Differunt à se, quoniam species potest etiam genus alteri esse, proprium esse non potest. Sed hic illam speciem intelligamus, quæ subalterna est, non illam, quæ magis species est, & genus esse nunquam potest. Atque ideo nos illam modò solam, quæ subalterna species est, intelligamus, quæ scilicet poterit esse & genus. Namque mortale, cum rationalis generis sit species, hominis genus est. At uerò risibile de nulla unquam alia specie poterit prædicari, neque alij esse propriu, sicut est hominis. Illa enim semper (ut dictum est) propria sunt quæ nulli alij, nisi ad unam speciem semper aptantur. Deinde species præcedit, & sic propriu sequitur. Quod dicit tale est: Omnis species, ut habeat propriu, primo eam esse & constare necesse est. Oportet enim prius esse hominem, ut sit risibilis, non prius esse risibile, ut sit homo. Nam quoniam propriu dicitur per se propriu non constat, nisi alicuius speciei sit. Atque ideo prius esse necesse est illud, cuius est propriu quàm sit propriu. Huc accedit quòd species semper in opere intelligitur cuiuscunque subiecti. Species enim semper in actu est, non solum propria potestate. Homo enim reuera & opere & actu, homo est, id est nunquam poterit esse non homo. At uerò risibile, quod est proprium, potestate tantu dicitur, etiam si actu non sit. Potest enim quilibet ille non ridere, tamen quia ridere potest, risibile nominatur. Distant igitur in hoc, quod semper species in actu est & in opere, proprium uerò aliquoties potestate, deinde quoru diffinitiones, diuersæ sunt, necessariò etiam ipsa quoque diuersa sunt. Omnis diffinitio substantiam diffinit. Ergo si quæ eiusdem substantiæ fuerint, eadem etiam diffinitione monstrantur. Si quæ eiusdem diffinitionis fuerint, eadem substantia prædicatur. At uerò si quæ diffinitionibus differant, differunt etiam substantijs. Quæ substantijs differunt, longè à seipsis alia sunt. Nunc igitur, quoniam diffinitiones proprij & speciei differunt, species ipsa quoque, & propriu à se differunt. Est autem speciei diffinitio sub genere esse, & ad plurima numero differentia in eo quod quid sit prædicari. At uerò proprij, uni tantum inesse speciei, & sub ipsa de omnibus indiuiduis prædicari. Sed quoniam diffinitionibus differunt, ipsa quoque species à proprio distabit.

De communibus speciei & accidentis.

Post hæc ad communitates speciei & accidentis disputationem transtulit, & dicit. Eorum raras alias esse communitates, nisi has solas quòd de pluribus prædicantur. Longè enim à se distare uidentur, in substantia sui, & in potestate patiendi atque faciendi id, quod alicui accidit, & id cui accidit. Namque illud cui accidit, quasi quoddam fundamentum est accidentis. Illud uerò quod accidit, præter id cui accidit, esse in sui substantia non potest.

De proprijs eorum.

Propria uerò singuloru sunt hæc, quod species in eo quod quid sit prædicatur, accidens uerò in eo quod quale sit & quodammodo se habens. Nam si quis dicat, quid Socrates est, homo dicitur. Si quis dicat qualis sit, caluus, uel simus appellatur. Si quis uerò quomodo se habens: sedens aut iacens appellabitur. Item in hoc differunt, quod unaquæque substantia unam speciem habet. Namque hominis substantia unam solam hominis speciem habet. Substantia uerò equi unam solius equi speciem habet. At uerò una substantia plura frequenter accidentia continebit. Nam & in eodem equo, quædam pars frequenter nigra, quædam alba est. Et est in eo proceritas, est altitudo, est aquilinum caput, & alia huiusmodi. Habet etiam non solum inseparabile accidens eadem substantia, sed etiam separabile. Nam fortasse quidam uelox est, & idem etiam corpore ualidus est, idem etiam sagittator, & cætera. Huc accedit quod species prænoscuntur, id est, præintelliguntur, hoc est, ante esse cognoscuntur quàm accidentia. Et prius erit aliqua res ubi accidat, quàm illa quæ accidit, & quoniam species est subiectum accidentis, ubi accidens accidat, ideoque ante species intelligitur esse quàm accidens. Accidentia uerò postea nata sunt, id est, à foris uenientia & extranea, à qualibet illa substantia

etiam

etiam ſi inſeparabilia ſunt. Hæc quoq; eſt eorũ ſeparatio, quod ſemper omnia quæ participant ſpecie, æqualiter participant. Aequaliter enim & Socrates, & Cicero, & Plato ſunt homines. At uerò illa quæ participant accidenti, etiam ſi inſeparabile accidens ſit, tamen non æqualiter participant. Nam quamuis inſeparabile ſit accidẽs, Aethiopes nigros eſſe, tamen eſt aliquis inter ipſos nigrior, nec omnes illa nigredine æqualiter participant.

De communibus proprij & accidentis.

RElinquitur igitur de cõmunibus proprij accidentisq; tractare. Nam propriũ quid diſtaret uel à ſpecie, uel à genere, uel à differentia, ſuperiùs demonſtratũ eſt. Proprium autem & inſeparabile accidens commune habent, quod ſine his nunquam conſiſtunt ea, quæ eorum participant, & in quibus ipſa conſiderantur. Nam neq; homo amittit riſibile eſſe, nec Aethiops aut coruus nigrũ. Atque ideo ſine his ipſis, id eſt proprijs & accidentibus, quæ eorum participant, conſtare non poſſunt, ne fortè cõtra ſuperiorem diffinitionem accidentis, uenire uideatur iſta cõmunio. Eſt enim ita diffinitũ: Accidẽs eſt quod infertur & aufertur, ſine eius in quo eſt, interitu. Quod nunc dici uidetur, ſine his conſtare non poſſe, cum ſuperius ſine eorum interitu poſſe diceretur auferri. Sed hoc modo dicitur, nõ quod ſi auferatur hoc accidẽs inſeparabile, intereat illud cui accidit, ſed quoniam ſeparari non poteſt, idcirco ſine his conſtare non poſsit. Et etiam inſeparabilis accidentis & proprij alia cõmunio, quod ſicut & omni & ſemper ineſt proprium, cui ineſt, id eſt homini, (ſemp enim & omnis homo riſibilis eſt) ſic etiam quodlibet accidẽs inſeparabile, & omni & ſemper eſt accidẽs inſeparabile. Namq; & omnis coruus, & ſemper niger eſt. Sola autem cum ſeparabilibus accidentibus illa communio eſt, quod quemadmodũ de multis indiuiduis proprium prædicatur, ita etiam accidens de multis indiuiduis poteſt prædicari. Plures enim currunt, plures etiam ambulant, quæ ſcilicet accidentia ſeparabilia ſunt, quemadmodum plures poſſunt eſſe riſibiles.

De proprijs eorum.

DIfferũt autẽ iſta, quod propriũ ſemp uni ſpeciei ineſt, accidẽs uerò pluribus. Nã accidẽs pluribus ſpeciebus & animatis & inanimatis euenit, ut eſt ebeno nigrũ, coruo nigrũ, homini Aethiopi nigrũ. Riſibile uerò nulli, niſi ſoli homini. Atq; ideo cõuerſim propriũ prædicatur, quia unius ſpeciei cõtinens eſt, & illi ſpeciei ſoli ęqualis eſt. At uerò accidẽs cõuerſim prędicari nõ poteſt, quia plures ſub ſe ſpecies habet. Nõ enim poteſt dicere id eſſe nigrũ ꝗd ebenũ, cũ dicas, hoc eſſe ebenũ quod nigrum. Poteſt enim eſſe nigrum, & nõ eſſe ebenum. Deinde omne propriũ æqualiter ſe his rebus, quæ ſub ſe fuerint, dat, & ab his æqualiter participat. Socrates eñ, & Cicero, & Vergilius æqualiter & riſibili participãt & æqualiter riſibiles ſunt. At uerò accidens non ſemper æqualiter eſt accidens. Poteſt enim quicũque eſſe procerior, & alius eſſe uelocior. Quod ſcilicet illud ſeparabile eſt accidens. illud inſeparabile. Et fortaſſe aliæ eorum quædam proprietates & communiones eſſe uideantur. Sed nunc quantum introductioni ſat eſt, iſta ſufficiũt. Sed iam tibi Fabi omnia quęcunque ad introductionẽ Porphyrij pertinẽt, plenius uberiusq; tractata ſunt. Poſt uerò, ſi quidem unquam me egueris, ſtudijs præſertim tuis, quæ nulla unquã honeſtate caruerũt, libẽs animo hortatorq; ad eaſdem cupiditates parebo. Hic Fabius: Tu (inquit) paterno hæc mihi animo polliceris, uerùm ego nunquã deficiã ab his ſtudijs te præſertim docente, à quo totam fortaſſe logicæ Ariſtotelis, ſi uita ſuppetit, capiam diſciplinam. Et ego faciam, inquã, libentiſsimè. Sed quoniam iam matutinus (ut ait Petronius) ſol tectis arriſit, ſurgamus & ſi quid eſt, illud diligentiore poſtea conſideratione tractabitur.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHII PATRICII ORDINARII ET CONSVLARIS VIRI COMMENTARIORVM, IN *Porphyrium à ſe tranſlatum*, Liber I.

SECVNDVS hic arreptæ expoſitionis labor noſtræ ſeriem tranſlationis expediet, in qua quidē uereor, ne ſubierim fidei interpretis culpā, cū uerbū uerbo expreſſum cōparatumq; reddiderim. Cuius incœpti ratio eſt, quòd in his ſcriptis, in quibus rerum cognitio quæritur, nō luculenrę orationis lepos, ſed incorrupta ueritas exprimēda eſt. Quocirca multùm profeciſſe uidebor, ſi philoſophiæ libris Latina oratione cōpoſitis, per integerrimæ trāſlationis ſinceritatem, nihil in Græcorū literis amplius deſideretur. Er quoniā humanis animis excellentiſsimū bonum philoſophiæ cōparatum eſt, ut uiæ ex filo quodam procedat ratio, ex animę ipſius efficientijs ordiendū eſt. Triplex omnino animæ uis in uigetandis corporibus deprehenditur. Quarum una quidem uitā corporis ſubminiſtrat, ut naſcendo creſcat, alendoq; ſubſiſtat, alia uerò ſentiendi iudiciū præbet, tertia ui mentis & ratione ſubnixa eſt. Quarū quidem primę id officiū eſt, ut creandis, nutriēdis, alendiſq; corporibus præſtò ſit, nullum uerò rationis pręſtet ſenſuſúe iudicium. Hæc aurem eſt herbarum atq; arborū, & quicquid terræ radicitus affixum tenetur. Secūda uerò cōpoſita atq; cōiuncta eſt, & primam ſibi ſumēs, & in partem cōſtituens, uarium ac multiforme iudiciū capit, de quibus capere poteſt. Omne enim animal quod ſenſu uiget, idem & naſcitur, & nutritur, & alitur. Sēſus uerò diuerſi ſunt, & uſq; ad quinarium numerum tendunt. Itaq; quicquid tantū alitur, non etiam ſentit, quicquid uerò ſentire poteſt, ei prima quoque uis animę, naſcēdi ſcilicet atque nutriēdi, probatur eſſe ſubiecta. Quibus uerò ſenſus adeſt, non tantum eas rerum capiunt formas, quibus ſenſibili corpore feriuntur præſente, ſed abſente quoq;, ſenſibilibus q; ſepoſitis antecognitarum ſenſu formarum imagines tenent, memoriāq; conficiunt, & prout quodq; animal ualet, longius breuiusq; cuſtodit. Sed eas imaginationes confuſas atque ineuidentes ſic ſumunt, ut nihil ex earū cōiunctione ac cōpoſitione efficere poſsint. Atq; idcirco meminiſſe quidē poſſunt, nec æquè omnia. Amiſſa uerò obliuione, memoria recolligere ac reuocare nō poſſunt. Futuri uerò his nulla cognitio eſt. Sed animæ uis tertia, quæ ſecum priores alendi ac ſentiēdi uires trahit, hiſq; uelut famulis atq; obedientibus utiř, eadē tota in ratione cōſtituta eſt, eaq; uel in rerū præſentiū firmiſsima contemplatione, uel in abſentiū intelligētia, uel in ignotarū inquiſitione uerſatur. Hęc tantū humano generi pręſtò eſt, ꝗ nō ſolū per ſenſus imagines pfectas, & nō incōditas capit, ſed cuā pleno actu intelligētiæ, q̊d imaginatio ſuggeſsit, explicat atq; cōfirmat. Itaq; (ut dictū eſt) huic diuinæ naturę nō ea tantū in cognitione ſufficiūt, quæ ſubiecta ſenſibus cōprehendit, uerū etiam & inſenſibilibus imaginatione cōcepta, & abſentibus rebus nomina indere poteſt, & quod intelligētię ratione cōprehēdit, uocabulorū quoq; poſitionibus aperit. Illud quoq; ei naturæ propriū eſt, ut p ea ꝗ ſibi nota ſunt, ignora ueſtiget, & nō ſolum unūquodq;, an ſit, ſed quid ſit etiam, & quale ſit, necnon cur ſit, opret agnoſcere. Quā triplicis animę uim ſola hominū (ut dictū eſt) natura ſortita eſt. Cuius animæ uis intelligētiæ motib. nō caret, q̄a in his quatuor propriæ uim rarionis exercet. Aut enim aliquid an ſit, inquirit, aut ſi eſſe cōſtiterit, quid ſit id dubitat. Quod ſi etiā utriuſq; ſciētiā ratione poſsidet, quale ſit unūq̊dq; ueſtigat, atq; in eo cerera accidētiū momēta perquirit, quibus cognitis, cur ita ſit quærit, & ratione nihilominus ueſtigař. Cū igitur actio ſit humani animi, ut ſemper aut in præſentium rerū cōprehēſione, aut in abſentiū intelligētia, aut in ignotarum inquiſitione

atque inuentione uerſet: Duo ſunt, in quibus omnem operā uis animæ ratiocinantis impendit. Vnum quidē, ut rerum naturas inquiſitionis certa ratione cognoſcat: alterū uerò, ut ad ſcientiā prius ueniat, q̃d poſtea grauitas moralis exerceat, quib. inquirendis per multa eſſe neceſſe eſt, q̃ ueſtigantem animum à recti itineris nō nimium progreſſone deducāt, ut in multis euenit Epicuro, qui atomis mūdum conſtare putat, & honeſtum corporis uoluptate metitur. Hæc autem idcirco huic atq; alijs accidiſſe manifeſtum eſt, quoniam per imperitiam diſputādi quicquid ratiocinatione cōprehēnderant, hęc in res quoq; ipſas euenire arbitrabant̄: hic uerò magnus eſt error: neq; enī ſeſe res ut in numeris, ita etiā in ratiocinationibus habet. In numeris enim, quicquid in digitis rectè cōputantis euenit, id ſine dubio in res quoque ipſas neceſſe eſt euenire: ut ſi ex calculo centum eſſe contigerit, centum quoq; res illi numero ſubiectas eſſe neceſſe eſt: hoc uerò nō æquè in diſputatione ſeruat. neq; enim quicquid ſermonum decurſus inuenerit, id natura quoque fixum tenet. Quare neceſſe erat eos falli, qui abiecta ſcientia diſputandi, de rerū natura ꝑquirerent. Niſi enim prius ad ſcientiā uenerit, q̃ ratiocinatio ueram teneat diſputandi ſemitam, quę uerisimilē: & niſi agnouerit quæ fida poſsit eſſe, quæ ue ſuſpecta, rerū incorrupta ueritas ex ratiocinatione non poteſt inueniri. Cūm igitur ueteres ſæpè multis lapſi erroribus, falſa quædā & ſibi contraria in diſputatione colligerent, atq; id fieri impoſsibile uideretur, ut de eadem re contraria concluſione facta, utrumq; eſſent uera, quæ ſibi diſſentiens ratiocinatio cō cluſiſſet, cuiue ratiocinationi credi oporteret eſſe ambiguum, uiſum eſt prius diſputationis ipſius ueramq; integrā conſiderare naturā, qua cognita, tum illud quoq;, quod per diſputationem inueniretur, an uerum cōprehenſum eſſet, poſſet intelligi. Hinc profecta eſt igit̄ logicæ peritia diſciplinæ, q̃ diſputandi modos atq; ipſas ratiocinationes, & internoſcendi uias parat, ut quæ ratiocinatio nūc quidem falſa, nunc aūt uera ſit, quæ uerò ſemper falſa, quæ nunquam falſa, poſsit agnoſci. Huius aūt uis duplex eſſe perpēditur, una quidem in inueniēdo, altera in iudicādo, quod Marcus etiā Tullius in eo libro, cui Topica titulus eſt, euidenter expreſsit, dicens: Cū omnis ratio diligens diſſerēdi duas habeat partes, unam inueniendi, alterā iudicandi, utriuſq; princeps (ut mihi quidē uidetur) Ariſtoteles fuit. Stoici autē in altera elaborauerūt. Iudicandi enim uiā diligenter perſecuti ſunt, eam ſcientiā quā dialecticen appellant: inueniendi uerò artē, quę Topice dicitur, quęq; ad uſum potior erat, & ordine naturę certè prior, totā reliquerunt. Nos autē, quoniā in utraque ſumma utilitas eſt, & utrāque ſi erit ociū perſequi cogitamus, ab ea quæ prior eſt, ordiemur. Cū igitur tantus huius conſiderationis fructus ſit, dāda eſt huic tam ſolertiſsimæ diſciplinæ tota mentis intentio, ut primis firmatis in diſputandi ueritate ueſtigijs, facilè ad rerum ipſarum certam comprehēſionē uenire poſsimus. Et quoniā qui ſit ortus logicæ diſciplinæ prędiximus, eſſe reliquū uidetur adiungere, an omnino quædam ſit pars philoſophiæ, an (ut quibuſdam placet) ſuppellex atq; inſtrumentū, per quod philoſophia cognitionem rerum naturamq; deprehēdat. Cuius quidē rei has econtrario uideo eſſe ſentētias. Hi enim, qui partem philoſophiæ putāt logicā conſiderationē, his ferè argumentis utūtur dicentes, philoſophiam indubitāter habere partes, ſpeculatiuā atque actiuam. De hac tertia rationali, id eſt, logica, quæritur, an ſit in parte ponenda: ſed eam quoque partem eſſe philoſophiæ nō poteſt dubitari. Nā ſicut de naturalibus, cæteriſq; ſub ſpeculatiua poſitis, ſolius philoſophiæ ueſtigatio eſt: itemq; de moralibus ac de reliquis, quæ ſub actiuam partem cadunt, ſola philoſophia perpēdit: ita quoque de hac parte tractat, id eſt, de his quæ logicę ſubiecta ſunt, ſola philoſophia iudicat. Quod ſi ſpeculatiua atque actiua idcirco philoſophię partes ſunt, quia de his philoſophia ſola pertractat, propter eandem cauſam erit logica philoſophiæ pars: quoniam philoſophiæ ſoli hæc diſputandi materia ſubiecta eſt. Ita uerò inquiunt, Cum in his tribus philoſophia uerſetur, cumq; actiuam & ſpeculatiuam conſideratio-

nem subiecta discernãt, quòd illa de rerum naturis, hæc de moribus quęrit, dubium non est, quin Logica disciplina à naturali atq; morali suę materiæ proprietate distincta sit. Etenim logicæ tractatus est de propositionibus, atque syllogismis & cæteris huiusmodi, quod neque ea, quæ non de oratione, sed de rebus speculatur, neq; actiua pars, quæ de moribus inuigilat, ęquè præstare potest. Quod si in his tribus, id est speculatiua, actiua, atque rationali philosophia consistit, quæ proprio triplicíq; à se fine disiũcta sunt, cumq; speculatiua & actiua philosophię partes esse uidẽtur, non dubium est, quin rationalis quoq; philosophiæ pars esse conuincatur. Qui uerò nõ partem, sed philosophiæ instrumentum putant, hæc ferè afferunt argumenta. Non esse (inquiunt) similem logicæ finem speculatiuæ atque actiuæ partis extremo: utraque enim illarum ad suum proprium terminum spectat, ita ut speculatiua quidẽ rerum cognitionẽ, actiua uerò mores atq; instituta perficiat, neque altera refertur ad alteram: logicæ uerò finis esse non potest absolutus, sed quodãmodo cum reliquis duab. partibus colligatus atque cõstrictus est. Quid enim est in Logica disciplina, quod suo merito debeat optari, nisi quod propter inuestigationem rerũ huius effectio artis inuenta est? Scire enim quemadmodũ argumentatio cõcludatur, uel quæ uera sit, quę uerisimilis, ad hoc scilicet tendit, ut uel ad cognitionẽ rerum referatur hęc rationum scientia, uel ad inueniẽda ea, quæ in exercitium mortalitatis adducta beatitudinẽ pariunt. Atq; ideo, quoniam speculatiuę atq; actiuę suus certusq; finis est, logicæ autem ad duas reliquas partes refertur extremum, manifestum est non eam esse philosophiæ partem, sed potius instrumentum. Sunt uerò plura, quæ ex alterutra parte dicanẽ, quorum nos ea, quæ dicta sunt strictim notasse sufficiat. Hãc litem uerò tali ratione discernimus. Nihil quippe dicimus impedire, ut eadem logica partis uice, simul instrumentiq; fungatur officio. Quoniam enim ipsa suũ retinet finem, isq; finis à sola philosophia consideraẽ, pars quidem philosophiæ esse ponenda est: quoniã uerò finis ille logicę, quem sola speculatur philosophia, ad alias eius partes suam operam pollicetur, instrumentũ esse philosophiæ nõ negamus: est autem finis logicæ inuẽtio iudiciumq; rationum: quod quidem non esse mirum uidebitur, quòd eadem pars, eadem quoddam ponitur instrumentũ. Si ad partes corporis animum reducamus, quibus & fit aliquid, ut his, quasi quibusdam instrumentis utamur, & in toto tamen corpore partiũ obtinent locum. Manus enim ad tractandum, oculi ad uidendũ, cæteręq; corporis partes proprium quoddam uidentur officium habere. Quod tamen si ad totius utilitatẽ corporis referaẽ, instrumenta quędã corporis esse deprehenduntur, quę etiam partes esse nullus abnuerit. Ita quoq; logica disciplina pars quædã philosophiæ est, quoniam eius philosophia sola magistra est, suppellex uero est, quod per eam inquisita ueritas philosophiæ uestigatur. Sed quoniam quantum mihi quidem breuitas succincta largita est, ortũ logicæ, & quid ipsa logica esset explicaui: nunc de eo nobis libro pauca dicenda sunt, quem in pręsens sumpsimus exponendum. Titulo enim proponit Porphyrius, introductionẽ se in Aristotelis prędicamenta cõscribere. Quid uerò ualet hęc introductio, uel ad quid lectoris animum paret, breuiter explicabo. Aristoteles enim, qui de decẽ prædicamentis inscribitur, librũ hac intentione composuit, ut infinitas rerum diuersitates, quæ sub scientiam cadére non possent, paucitate generum cõprehenderet, atq; ita id, quod per incomprehensibilem multitudinem sub disciplinam uenire nõ poterat, per generum (ut dictum est) paucitatem, animo fieret scientięq; subiectũ. Decem igitur genera rerum esse omnium cõsiderauit Aristoteles, id est unam substantiam & accidentia nouem, quæ sunt, qualitas, quantitas, relatio, ubi, quando, situs, habere, facere, & pati: quę quòniam genera essent suprema, & quibus nullũ aliud superponi genus posset, omnem necesse est multitudinem rerum per horũ decem generum species inueniri. Quæ quidem genera omnibus à se differẽtijs distributa sunt. Nec quicquã uidentur habere commune, nisi tantum nomen, quoniã omnia

esse prædicatur. Quippe substantia est, qualitas est, quantitas est, & de alijs omnibus. Est uerbum comuniter prædicatur, sed non est eorum cōmunis una substantia, uel natura, sed tantū nomen: itaq; decē genera ab Aristotele reperta, omnibus à se differentijs distributa sunt. Sed quę aliquibus differētijs disiunguntur, necesse est, ut habeant proprium quiddā, quod ea in singularem solitariamq; uendicet formam. Non est autem idem propriū, quòd accidens. Accidentia enim & uenire & abesse possunt: propria uerò ita sunt insita, ut absq; his quorū propria sunt, esse nō possint. Quæ cum ita sint, cumq; Aristoteles decem rerum genera reperisset, quæ uel intelligendo mens caperet, uel loquendo disputator efferret (quicquid enim intellectu capimus, id ad alterū sermone uulgamus) euenit, ut ad horū decē prædicamentorum intelligentiā, quinq; harum rerum tractatus incurreret, scilicet generis, speciei, differentiæ, proprij & accidentis. Generis quidem, quoniā oportet ante prædiscere quid sit genus, ut decē illa, quę Aristoteles cæteris anteposuit rebus, genera esse possimus agnoscere. Speciei uerò cognitio plurimū ualet, ut quæ cuiusq; generis sit species, possit agnosci. Si enim quid sit species ignoramus, nihil impedit errore turbari: fieri enim potest, ut per speciei inscientiā, sæpè quantitatis species in relatione ponamus, & cuiuslibet primi generis species, alteri cuiuslibet generi subdamus, atq; ita fiat permista rerum atq; indiscreta cōfusio, quod ne accidat, quæ sit natura speciei antè noscendū est. Nec uerò in hoc tantum prodest speciei cognoscēda natura, ne priorū generū species inuicē permutemus, uerumetiā ut in eodem quolibet genere proximas species cuilibet generi nouerimus eligere, ut ne substantiæ mox animal dicamus esse speciē potius, quàm corpus, aut corporis, hominem potius quàm animatum corpus. At uerò differentiarum scientia in his maximum retinet locum. Quî enim omnino qualitatē à substantia uel cætera à se genera distare cognoscimus, nisi eorum differētias nouerimus? Quomodo aūt discernere eorum differentias possumus, si quid ipsa sit differentia nesciamus? Nec hunc solum nobis inscientia differentiæ infundit errorē, uerùm etiam specierum quoq; tollit omne iudicium. Nam omnes species informant differētię. Ignorata differentia, species quoq; necesse est ignorari. Quomodo ergo fieri potest, ut qualibet differētiā possimus agnoscere, si omnino, quę sit nominis huius significatio, nesciamus? Iam uerò proprij tantus usus est, ut Aristoteles quoq; singulorum prædicamentorum propria perquisierit, quæ propria esse quis deprehēderit antequā quid omnino sit propriū discat? Nec in his tantum proprij hæc cognitio ualet, quę singulis nominibus efferuntur ut hominis risibile, uerumetiā in his quę in locum diffinitionis adhibentur. Omnia enim propria rem subiectā quodā termino descriptionis includunt, quod suo loco quoq; oportunius commemorabo. Accidētis quoq; cognitio quantum afferat, quis dubitare queat, cùm uideat inter decem prædicamenta nouem tenere accidētis naturas? Quæ quomodo accidentia esse putabimus, si omnino quid sit accidēs ignoremus? cum præsertim nec differentiarū, nec proprij scientia cognita sit, nisi accidētis naturam firmissima consideratione teneamus: fieri enim potest, ut differentię loco uel proprij per inscientiā accidēs apponatur, quod esse uitiosum etiam diffinitiones probāt, quæ cum ipsæ ex differentijs constent, & fiant uniuscuiusq; diffinitiones proprię, accidens tamē non uidentur admittere. Cum igitur Aristoteles decem rerum genera collegisset, quæ numerum diuersas sub se species continerent, quæ species nunquam diuersæ forent, nisi differentijs segregarentur: cumq; omnia in substantiam atque accidens, accidens uerò in alia prædicamenta soluisset: cumq; aliquorū prædicamentorum sit propria persecutus, de his ipsis quidem prædicamētis docuit: quid uerò esset genus, quid species, quid differentia, quid illud accidens, de quo nunc dicendum est, uel quid propriū, uelut nota prætenijt. Ne igitur ad prædicamēta Aristotelis uenientes, quid significaret unumquodq; eorū, quæ superius dicta sunt, ignora-

rent, hunc librum Porphyrius de earũ quinq; rerũ cognitione perscripsit, quo perspecto & considerato, quid unũquodq; eorũ quæ suprapo suit, designaret, facilior intellectus, ea quæ ab Aristotele præponerẽtur, addisceret. Hęc quidẽ intentio est huius libri, quem Porphyrius ad introductionẽ prædicamẽtorum se conscripsisse ipsa (ut dictũ est) tituli inscriptione signauit. Sed licet ad hoc unũ huius libri referatur intẽtio, nõ tamẽ simplex est eius utilitas; sed multiplex, & in maxima quæq; diffusa, quam idem Porphyrius in principio huius libri commemorat dicens:

Vm sit necessariũ Chrysaori, & ad eam, quæ est apud Aristotelẽ prædicamẽtorum doctrinã, nosse quid sit genus, quid differẽtia, quid species, quid proprium, & quid accidẽs, & ad diffinitionũ assignationẽ, & omnino ad ea quę in diuisione & in demonstratione sunt, utili istarũ rerũ speculatione cõpendiosam tibi traditionẽ faciẽs, tentabo breuiter, uelut introductionis modo, ea quæ ab antiquis dicta sunt, aggredi: ab altioribus quidẽ quæstionib. abstinẽs, simpliciores uerò mediocriter cõiectãs.

VTilitas huius libri quadrifariã spargitur: namq; & ad illud, ad quod eius dirigitur intentio, magno usui legentibus est, & ad cætera, quæ cum extra intentionem sint, nõ tamẽ minor ex his legentibus utilitas cõparatur. Est enim per hoc opusculũ & prædicamẽtorum facilis cognitio, & diffinitionũ integra assignatio, & diuisionum recta perspectio, & demonstrationum ueracissima cõclusio. Quæ res quantò difficiles atq; arduæ sunt, tantò perspicatiorem studiosioremq; animũ lectoris expectãt. Dicendum uerò est, quod in omnibus libris euenit. Nam primũ si quæ sit intẽtio cognoscatur, quanta quoq; utilitas inde prouenire possit perpenditur, & licet extra multa (ut fit) huiusmodi librũ sequantur, tamen illam proximè utilitatem uidetur habere, ad quod eius refertur intentio, ipso libro, quem sumpsimus, exponente, cum eius intentio sit ad prædicamenta intellectũ facilẽ cõparandi, non dubium est, quin hæc eius principalis probetur utilitas, licet non minores sint comitès diffinitio, diuisio ac demonstratio. Quórũ nobis quędã hic principia suggerũtur, sensus uerò huiusmodi est: Cum sit (inquit) utilis generis, speciei, differentię, proprij, accidentisq; cognitio ad prædicamẽta Aristotelis, eiusq; doctrinam, ad diffinitionum etiam assignationẽ, ad diuisionem, & ad demõstrationem, quia sit harum rerum utilis uberrimaq; cognitio, cõpendiosam (inquit) traditionem faciens, ea quæ ab antiquis largè ac diffusè dicta sunt, tentabo breuiter aperire. Neq; enim esset compendiosa, nisi totũ opus breuitate constringeret. Et quoniam introductionẽ scribebat, altiores (inquit) quæstiones spontè refugiã, simpliciores uerò mediocriter coniectabo, id est simpliciorũ quæstionũ obscuritatẽ, habita in eis quadam coniecturæ ratiocinatione, tractabo. Tota quidem sentẽtia huiuscemodi proemij tális est, quę & utilitate uberrima & facilitate incipiẽtis animo blandiatur. Sed dicendum est, quid'nam celet amplius altitudo sermonũ. Necessarium in Latino sermne, sicut in Græco ἀναγκαῖον plura significat. Diuersa enim significatione Marcus Tullius dicit necessariũ suum esse aliquem, atq; nostrũ. Item necessariũ dicimus, ut cùm necessariũ esse nobis dicimus ad forum descẽdere, qua in uoce quędã utilitas significatur. Alia quoq; significatio est, qua dicimus, Solem necessariũ esse moueri, id est necesse esse, & illa quidẽ prima significatio prætermittenda est: omnino enim ab eo necessario, q̃d hic Porphyrius ponit, aliena est. Hæ uerò duę huiusmodi sunt, ut inter se certare uideantur, q̃ huius loci obtineat significationẽ, in quo dicit Porphyrius: Cũ sit necessariũ Chrysaori, namq; (ut dictũ est) necessarium, & utilitatẽ significat, & necessitatẽ. Videntur aũt huic loco utraq; cõgruere. Nam & summè utile est, ad ea quæ superiùs dicta sunt, de genere & specie,

& cæteris

& cæteris disputare, & summa est necessitas, quia nisi sint hæc antè præcognita, illa ad quæ ista preparantur, non possint cognosci, quæ dicuntur predicamẽta. Nã neq; præter cognitionem generis & speciei prædicamenta discuntur. Nec diffinitio genus relinquit & differentiam, & in cæteris quàm sit utilis iste tractatus, cum de diuisione & demonstratione disputabitur, apparebit. Sed quanquam necesse erit, hęc quinq;, de quibus hîc disputandũ est, prius ad cognitionem uenire, quàm ea, quibus illa præparantur, non tamẽ ea significatione hîc à Porphyrio positũ est, quia necessitatẽ significare uellet, ac non potius utilitatem: ipsa enim oratio contextusq; sermonũ id clarissima intelligentię ratione significat. Nec enim quisquam ita utitur ratione, ut aliquam necessitatẽ referri dicat ad aliud. Necessitas enim per se quidem est: utilitas uerò semper ad id quod utile est, refertur, ut hîc quoq;. Ait enim: Cum sit necessarium Chrysaori, & ad eam quæ est apud Aristotelem prædicamentorum doctrinam. Si hic igitur necessarium intelligamus utile; & id nomine ipso uertamus, dicentes: Cum sit utile Chrysaori, & ad eam, quæ est apud Aristotelem, prędicamentorum doctrinam, nosse quid sit genus, & cætera, rectę intelligentiæ sermonum ordo conuenit: sin uerò id ad necesse permutetur, ut dicamus: Cum sit necessarium Chrysaori, & ad eam, quę est apud Aristotelem prædicamentorum doctrinam, nosse quid genus sit, & cætera, rectæ intelligentię sermonum ordo non conuenit. Quocirca hîc diutius immorandum non est. Quanquã enim sit summa necessitas his ignoratis nõ posse ad ea, ad quę hic tractatus intendit, peruenire: non tamen hic de necessitate dictum est, necessarium, sed potius de utilitate. Nunc uerò, licet idem superius dictũ sit, tamen breuiter, quid ad prædicamenta generis, speciei, differentiæ, proprij atq; accidẽtis prosit cognitio, disputemus. Aristoteles enim in prædicamentis decem genera cõstituit rerũ, quę de cunctis alijs prædicarentur, ut quicquid ad significationẽ uenire posset, id si integrã significationẽ teneret, cuilibet eorũ subijceretur generi, de quibus Aristoteles tractat in eo libro, qui de decẽ prędicamentis inscribit. Hoc ipsum referri ad aliquid, uelut ad genus, tale est, quale si quis speciẽ supponat generi. Hoc uerò neq; præter cognitionẽ speciei ullo modo fieri potest, nec uerò ipsæ species, quid sint, uel cuius magis sint, possumus agnoscere, nisi eorũ differentiæ cognoscantur. Sed differẽtiarum natura incognita, quæ uniuscuiusq; speciei sint differẽtię, modis omnib. ignorabitur. Quare sciendum est, quoniam si de generibus Aristoteles tractat in prędicamẽtis, & generum natura cognoscẽda est, cuius cognitionem speciei quoq; comitatur agnitio. Sed hoc cognito, quid sit differentia, nõ potest ignorari, quanquam in eodem libro plura sunt, ad quę, nisi maximam peritiam & generis, & speciei, & differentię lector attulerit, nullus omnino intellectus pateat, ut cum ipse Aristoteles dicat: Diuersorum generum, & non subalternatim positorum, diuersę secundum se species & differentiæ sunt, quòd his ignoratis intelligi impossibile est: sed idem Aristoteles propriũ uniuscuiusq; prædicamenti diligentissima inquisitione uestigat, ut cũ substantiæ proprium post multa dicit esse, quòd idem numero cõtrariorum susceptibile sit, uel rursus quantitatis, quod in ea sola æquũ atq; inæquale dicatur: qualitatis etiã, quòd per eã simile aliud alijs, aut dissimile proponimus, & in cæteris eodem modo, ut quæ sit contrarij proprietas, quę secundũ relationem oppositionis, quæ priuationis & habitus, quæ affirmationis & negationis, in quibus ita tractat tanquã iam peritis scientibusq; quæ sit proprietatis natura, quam si quis ignorat, frustra ea, quæ de his disputantur, aggreditur. Iam uerò illud manifestũ est, quòd accidens maximum prædicamentorum obtineat locum, quod proprio nomine nouẽ prędicamẽta circundat, & ad prędicamenta quidem quanta sit huius libri utilitas, ex his manifestũ est. Quod uerò ait, & ad assignationem diffinitionum, facilè cognosci potest, si prius substantiæ rationum diuisio fiat: substantiæ ratio, alia quidẽ in descriptione ponitur, alia uerò in diffinitiõe, sed ea quæ est in descriptione, pro-

prietatem quandam colligit eius rei, cuius substãtiæ rationem prodit, ac nõ modo
proprietate id quod mõstrat informat, uerumetiã ipsa fit propriũ, ꝙ in diffinitionẽ
quoq; uenire necesse est. Si quis enim quantitatis rationẽ reddere uelit, ut dicat, li-
cebit, quantitas est secundũ quã, ęquale atq; inæquale dicitur. Sicut igitur proprie
tatem quantitatis in ratione posuit quantitatis, & ipsa tota ratio ipsius quantitatis
propria est, ita descriptio: & proprietatẽ colligit, & propria fit ipsa descriptio. Dif-
finitio uerò ipsa quidẽ propria non colligit, sed ipsa quoq; fit propria. Nã qui sub-
stantiam mõstrat, genus differẽtijs iungit, & ea quæ per se sunt cõmunia, atq; mul
torum redigẽs in unũ, uni speciei, quam diffinit, reddit æqualia. Ita igitur ad descri
ptionem utilis est proprij cognitio, quoniã sola proprietas in descriptione colligi-
tur, & ipsa fit propria sicut diffinitio quoq;: ad diffinitionẽ uerò genus quidem pri
mùm ponitur, & species, ad quã genus illud aptatur, & differentię, quibus iunctis
cũ genere, species diffinitur. Sed si cui hæc pressiora, quã expositionis modus ex-
postulat, uidebuntur, hoc eum scire conuenit, nos (ut in prima æditione dictũ est)
hanc expositionem nostro reseruasse iudicio, ut ad intelligẽtiam simplicem huius
libri æditio prima sufficiat: ad interiorem uerò speculationẽ, confirmatis iam penè
scientia, nec in singulis uocabulis rerũ hærẽtibus, hæc posterior æditio collocatur.
Ad diuisionẽ uerò faciendã, tam hic liber est utilis, ut præter earum scientiã rerũ, de
quibus in hac libri serie disputatur, casu fiat potius quàm ratione partitio. Hoc au
tem manifestũ erit, si diuisionem ipsam diuidamus, id est, si nomen ipsum diuisio-
nis, in ea quæ significat, partiamur. Est namq; diuisio generis in species, ut cum di-
cimus, coloris aliud est albũ, aliud nigrũ, aliud uerò mediũ. Rursus diuisio est, quo-
ties uox plura significãs aperitur, & quã multa sint, quæ ab ea uoce signãtur, osten
ditur: ut si quis dicat, nomen canis plura significat, & hunc latrabilem quadrupe-
demq;, & cœleste sidus, & marinam bestiã, quæ oĩa à se diffinitione disiuncta sunt.
Diuidi aũt dicitur, & quoties totum in partes proprias separatur, ut cum dicimus,
domus aliud sunt fundamẽta, aliud parietes, aliud tectũ. Et hæc quidem triplex di
uisio, secundũ se partitio nuncupatur. Est autẽ alia, quæ secundũ accidens dicitur.
Ea quoq; fit tripliciter, aut cum accidẽs in subiecta diuidimus, ut cum dico, bono-
rum alia sunt in animo, alia in corpore, alia extrinsecus: aut cum subiectũ in accidẽ
tia distinguimus, ut corporum alia sunt alba, alia nigra, alia medij coloris: aut cum
accidẽs in accidẽtia separamus, ut cum dicimus, liquentia alia alba, alia nigra, alia
medij coloris. Et rursus alborũ alia sunt dura, alia liquẽtia, quædã mollia. Cum igi-
tur ita omnis fiat diuisio, aut secundũ se, aut per accidẽs, & utraq; partitio triplici-
ter, cumq; in superiore secundum se triplici partitione sit una diuisionis forma, ge-
nus in species separare, id neq; præter generis scientiam fieri ullo modo potest: neq;
uerò prętèr scientiã differentiarum, quas necesse est in specierũ diuisione sumi. Ma
nifestũ est igitur, quanta utilitas huius libri ad hanc diuisionẽ sit, quæ primo aditu
genus ac species & differentias tractat. Secunda uerò ea diuisio, quæ est secundũ
uocis significantias, nec ipsa quidem ab huius libri utilitate discreta est. Vno enim
modo cognosci poterit, utrũ uox, cuius diuisionẽ facere quærimus, æquiuoca esse
uideatur, an genus, si ea quæ significat diffiniantur, & si ea quæ sub communione
sunt, una diffinitione claudãtur, species esse necesse est, & illud cõmune genus ea-
rum. Quod si illa quæ proposita uox designat, nõ possunt una diffinitione cõclu-
di, nemo dubitat, quin illa uox sit æquiuoca, nec cõmunis his, de quibus prædica-
tur, ut genus, quãdoquidẽ ea quæ sub se posita significat, secundũ cõmune nomẽ
nõ possunt una diffinitione cõprehẽdi. Si igitur ex diffinitione manifestũ est, quid
genus sit, quidq; nomẽ æquiuocũ, diffinitio uerò per genera differentiasq; discur-
rit, quisquã ne dubitare potest, & in hac diuisionis forma plurimũ huius libri auto
ritatẽ ualere? Illa uerò secundũ se diuisio, quæ est totius in partes quemadmodum
discernitur, ac non potius generis in species diuisio esse putabitur, nisi sint genus,
& species

& ſpecies, & differentiæ earum, quauis antè ratione diſciplinæ tractata. Cur enim non quiſquã dicat, domus ſpecies potius eſſe, quàm partes fundamẽta, parietes & tectũ? Sed cum occurrerit, generis nomen in unaquaq; ſpecie totum poſſe cõgruere, totius uerò in unaquaq; parte ſua nomen cõuenire nõ poſſe, manifeſtũ fiet aliã diuiſionem eſſe generis in ſpecies, aliam totius in partes. Conuenire autem nomẽ generis ſingulis ſpeciebus oſtenditur per id, quòd & homo & equus ſingula animalia nuncupantur. Neq; tectũ uerò, neq; parietes aut fundamenta ſigillatim domus nomine appellari ſolent. Sed cum fuerint iunctæ partes, tunc rectè totius nomen excipiũt. De ea uerò diuiſione, quę ſecundũ accidens fit, nullus ignorat, quin incógnito accidenti, incognitaq; ui generis ac differentiarũ facile euenire poſsit, ut accidẽs ita in ſubiecta ſoluatur, quaſi genus in ſpecies, & poſtremò omnẽ hunc ordinem partitionis fœdiſsimè permiſcebit in ſcientia. Et quoniã, quid ad diuiſionem hic liber proſit oſtendimus, nunc de demonſtratione dicemus, ne per ardua atq; difficilia hęreat, qui in tanta hac diſciplina uigilantiſsimo ingenio, & ſolertiſsimo labore ſudauerit: fit enim demõſtratio, id eſt, alicuius quęſitæ rei certa rationis collectio, ex antè cognitis naturaliter, ex conuenientibus, ex primis, ex cauſa, ex neceſſarijs, ex per ſe inhærentibus. Sed genera ſpeciebus, ſpecies proprijs priora ſunt naturaliter. Ex generibus enim ſpecies fluũt. Item ſpecies ſub ſe poſitis indiuiduis priores naturaliter eſſe manifeſtũ eſt. Quæ uerò priora ſunt, ea & prænoſcuntur, & notiora ſunt ſubſequentibus naturaliter. Duobus enĩ modis primũ aliquid, & notũ dicitur, ſecundũ nos ſcilicet, & ſecundũ naturã. Nobis enim illa magis cognita ſunt, quæ ſunt proxima, ut indiuidua, dehinc ſpecies, poſtremò genera: at uerò natura cõuerſo modo ea ſunt magis cognita, quæ nobis minimè proxima ſunt. Atq; ideò quantumlibet ſe longius à nobis genera protulerũt, tantò magis erunt lucida & naturaliter nota. Differentiæ uerò ſubſtantiales illæ ſunt, quas per ſe his rebus ineſſe, quæ demonſtrantur, agnoſcimus. Præcedere aũt debet generũ ac differentiarũ cognitio, ut in unaquaq; diſciplina, quæ ſint eius rei, quæ demõſtratur, cõuenientia principia, poſsit intelligi. Neceſſaria uerò eſſe ea ipſa, quæ genera & differentias dicimus, nullus dubitat, qui ſpeciẽ ſine genere & differentia intelligit eſſe non poſſe. Genera uerò & differentię ſunt cauſæ ſpecierum. Idcirco enim ſpecies ſunt, quia genera earũ & differẽtię ſunt, quę in ſyllogiſmis poſita, demonſtrantibus non rei ſolum, uerumetiã concluſionis cauſæ ſunt, quòd poſtremi reſolutorij locupletiùs dicẽt. Cum igitur perutile ſit, & diffinitione quodlibet illud circunſcribere, & diuiſione diſſoluere, & demõſtrantibus comprobare: hæc autem præter earum rerum ſcientiam de quibus in hoc libro diſputabitur, neq; intelligi, neq; exerceri ualeãt, quis unquam poterit dubitare, quin hic liber maximum totius Logicæ adiumentũ ſit, præter quem cætera, quæ in ea magnam uim tenent, nullũ doctrinę aditum prębent? Sed meminit Porphyrius introductionẽ ſeſe conſcribere, neq; ultra quàm inſtitutionis modus eſt, formã tractatus egredi. Ait enim ſe altiorum quæſtionũ modis abſtinere, ſimpliciores uerò mediocri coniectura perſtringere. Quæ uerò ſint altiores quæſtiones, quas ſe differre promittit, ita proponit:

Mox de generibus & ſpeciebus illud quidem, ſiue ſubſiſtant, ſiue in ſolis nudis intellectibus poſita ſint, ſiue ſubſiſtentia corporalia ſint, an incorporalia, & utrùm ſeparata à ſenſibilibus, an in ſenſibilibus poſita: & circa hæc conſiſtentia dicere recuſabo: altiſsimum enim negocium eſt huiuſmodi, & maioris egens inquiſitionis.

Altiores (inquit) quæſtiones prætereo, ne eis intẽpeſtiuè lectoris animo ingeſtis, initia eius primitiasq; perturbẽ. Sed ne omnino faceret negligẽtẽ, ut nihil præterquam quod ipſe dixiſſet, lector amplius putaret occultũ, idipſum cuius executionem ſeſe differre promiſit, addidit, ne de his minime obſcurè penitusq; tractãdo le

ctori quicquã obscuritatis offunderet, & tamẽ scientia roboratus, quid quæri fore posset, agnosceret. Sunt autẽ quæstiones, quas sese reticere promittit, & perutiles, & secretæ, & temptatæ quidẽ à doctis uiris, nec à pluribus dissolutæ, quarum prima est huiusmodi: Omne quod intelligit animus, aut id quod est in rerũ natura cõstitutum, intellectu concipit, & sibimet ratione describit: aut id quod nõ est, uacua sibi imaginatione depingit. Ergo intellectus generis, & cæterorum cuiusmodi sit, quæritur, utrum'ne ita intelligamus species & genera, ut ea quæ sunt, & ex quibus uerũ capimus intellectũ, an nosmetipsos eludimus, cum ea, quæ nõ sunt, nobis cassa imaginatione formamus. Quod si esse quidẽ cõstiterit, & ab his quæ sunt, intellectũ cõcipi dixerimus, tunc alia maior ac difficilior quæstio dubitationem parat, cũ discernẽdi atq; intelligẽdi generis ipsius naturã summa difficultas ostendit. Nã quoniã omne quod est, aut corporeum aut incorporeum esse necesse est, genus & species in aliquo horũ esse oportebit. Quale erit igitur id, quod genus dicitur? utrum'ne corporeũ an incorporeũ? neq; enim quid sit diligenter intẽditur, nisi in quo horum poni debeat, agnoscatur. Sed neq; cum hęc soluta fuerit quęstio, omne excluditur ambiguũ: subest enim aliquid, quod si incorporalia esse genus ac species dicantur, obsideat intelligentiam atq; detineat, exolui postulans, utrum circa corpora ipsa subsistant, an etiam præter corpora subsistentia incorporales esse uideantur. Duæ quippe incorporeorũ formæ sunt, ut alia præter corpora esse possint, & separata à corporibus in sua corporalitate perdurent, ut Deus, mens, anima. Alia uerò cũ sint incorporea, tamẽ præter corpora esse nõ possunt, ut linea, superficies, numerus, & singulæ qualitates, quas tametsi incorporeas esse pronunciamus, eo tribus spacijs minimẽ distendantur, ita tamen in corporibus sunt, ut ab his diuelli nequeant aut separari, aut si à corporibus separata sint, nullo modo permaneant. Quas licet quęstiones arduũ sit, ipso interim Porphyrio renuente dissoluere, tamẽ aggrediar ita, ut nec anxiũ lectoris animũ relinquã, nec ipse in his, quæ præter muneris suscepti seriem sunt, tempus operamq; cõsumã. Primùm quidem pauca sub quæstionis ambiguitate proponã, pòst uerò eundẽ dubitationis nodum exoluere atq; explicare temptabo. Genera & species aut sunt & subsistunt, aut intellectu & sola cogitatione formantur, sed genera & species esse non possunt. Hoc autem ex his intelligitur. Omne enim quod commune est uno tempore pluribus, id in se unum esse non poterit. Multorum enim est, quod cõmune est, præsertim cum una atq; eadẽ res in multis uno tempore tota sit: quantęcunq; enim sunt species, in omnibus genus unum est, non q; de eo singulæ species, quasi partes aliquas carpant, sed singulæ uno tempore totũ genus habeant: quo fit, ut totum genus in pluribus singulis uno tempore positum, unum esse nõ possit: neq; enim fieri potest, ut cum in pluribus totum uno sit tempore, in semetipso sit unum numero. Quod si ita est, unũ quiddã genus esse non poterit, quo fit ut omnino nihil sit. Omne enim quod est, idcirco est, quia unum est, & de specie idem cõuenit dici. Quod si est quidẽ genus ac species, sed multiplex, neq; unum numero, non erit ultimũ genus, sed habebit aliud super se positum genus, quod illam multiplicitatẽ unius sui nominis uocabulo concludat: ut enim plura animalia, quoniã habent quiddã simile, eadem tamen non sunt, & idcirco eorũ genera perquiruntur: ita quoq; quoniam genus, quod in pluribus est, atq; ideò multiplex, habet sui similitudinẽ quod genus est, non est uerò unum, quoniã in pluribus est: eius generis quoq; genus aliud quærendũ est, cumq; fuerit inuentũ, eadem ratione quæ superius dicta est, rursus genus tertiũ uestigatur, itaq; in infinitũ ratio procedat necesse est, cùm nullus disciplinę terminus occurrat. Quod si unum quoddam numero genus est, cõmune multorum esse nõ poterit: una enim res si cõmunis est, aut partibus cõmunis est, & nõ iam tota communis, sed partes eius propriẽ singulorũ sunt, aut in usus habentium etiã per tempora trãsit, ut sit cõmune, ut puteus & fons, ut seruus cõmunis uel equus, aut uno

tempo-

tempore omnibus commune sit, non tamen ut eorum quibus commune est, substantiam constituat, ut est theatrum, uel spectaculum aliquod, quod spectantibus omnibus commune est. Genus uerò secundum nullum horum modum commune esse speciebus potest: nam ita commune esse debet, ut & totum sit in singulis, & uno tempore, & eorum quorum commune est, constituere ualeat & conformare substantiam. Quocirca si neq; unum est, quoniam commune est, neq; multiplex, quoniam eius quoq; multitudinis genus aliud inquirendum est, uidebitur genus omnino non esse, idemq; de cæteris intelligendum est. Quod si tantum intellectibus genera & species cæteraq; capiuntur, cum omnis intellectus aut ex re subiecta fiat, ut sese res habet, aut ut res sese non habet, uanus est, qui de nullo subiecto, capitur: nam ex nullo subiecto fieri intellectus non potest. Si generis & speciei cæterorumq; intellectus ex re subiecta ueniat, ita ut sese res ipsa habet, quæ intelligitur, iam non tantum intellectu posita sunt, sed in rerum etiam ueritate consistunt. Et rursus quærendum est, quæ sit eorum natura, quod superior quæstio uestigabat: quod si ex re quidem generis cæterorumq; sumitur intellectus, neq; ita ut sese res habet, quæ intellectui subiecta est, uanum necesse est esse intellectum, qui ex re quidem sumitur, nō tamen ita ut sese res habet, id est enim falsum, quod aliter atq; res est, intelligitur. Si igitur, quoniā genus & species nec sunt, nec cum intelliguntur, uerus est eorum intellectus, non est ambiguum, quin omnis sit deponenda de his quinq; propositis disputandi cura, quandoquidē neq; de ea re, quæ sit, neq; de ea, de qua uerū aliquid intelligi proferri'ue possit, inquiritur: hęc quidē est ad præsens de propositis quæstio, quā nos Alexādro cōsentiente hac ratiocinatione soluemus. Nō enim necesse esse dicimus, omnem intellectum, qui ex subiecto quidē sit, non tamē ut sese ipsum subiectum habet, falsum & uacuum uideri. In his enim solis falsa opinio, ac non potius intelligentia est, quæ per coniunctionem fiunt. Si enim quis cōponat atq; coniungat intellectu id, quod natura iungi non patiatur, illud falsum esse nullus ignorat: ut si quis equū atq; hominem iungat imaginatione, atq; effigiet centaurum. Quod si hoc per diuisionem & abstractionem fiat, nō ita quidem res sese habet, ut intellectus est. Intellectus tamē ille minimè falsus est: sunt enim plura, quæ in alijs suum esse habent, ex quibus aut omnino separari nō possunt, aut si separata fuerint, nulla ratione subsistunt. Atq; ut hoc nobis in peruagato exemplo manifestum sit, linea in corpore est aliquid, & id quod est corpori debet, hoc est, esse suum per corpus retinet, quod docetur ita: si enim separata sit à corpore non subsistit. Quis enim unquā sensu ullo separatā è corpore lineā cepit? Sed animus cum cōfusas res permistasq; corporib. in se à sensibus cepit, eas propria ui & cogitatione distinguit. Omnes enim huiusmodi res incorporeæ in corpore suū esse habentes, sensus cū ipsis nobis corporibus tradit: at uerò animus, cui potestas est, & disiuncta componere, & cōposita dissoluere, quæ à sensibus confusa & corporibus coniuncta traduntur, ita distinguit, ut incorpoream naturam per se ac sine corporibus in quibus est concreta, & speculetur & uideat. Diuersæ enim proprietates sunt incorporeorum corporibus permistorum, etiamsi separentur à corpore. Genera ergo, & species cæteraq; uel in corporeis rebus, uel in his quæ sunt corporea, reperiūtur: etsi ea in rebus incorporeis inuenit animus, habet illicò incorporeum generis intellectū. Si uerò corporaliū rerum genera speciesq; prospexerit, aufert (ut solet) à corporibus incorporeorū naturā, & solam puramq; ut in seipsa forma est, contuetur. Ita hęc cum accipit animus permista corporibus, incorporalia diuidēs speculatur atq; cōsiderat. Nemo ergo dicat falsam nos lineam cogitare, quoniā ita eam mente capimus, quasi pręter corpora sit, cum præter corpora esse non possit. Non enim omnis, qui ex subiectis rebus capitur intellectus, aliter q; sese ipsæ res habent, falsus esse putandus est, sed (ut superius dictum est) ille quidem, qui hoc in cōpositione facit, falsus est: ut cum hominem atq; equum

iungens putat eſſe centaurũ. Qui uerò id in diuiſionibus & abſtractionibus, atq; aſſumptibus ab his rebus, in quibus ſunt, efficit: non modo falſus non eſt, uerũetiã ſolus intellectus, id quod in proprietate uerum eſt, inuenire poteſt. Sunt igitur huiuſmodi res in corporalibus atq; in ſenſibilibus rebus. Intelliguntur aũt præter ſenſibilia, ut eorũ natura perſpici, & proprietas ualeat cõprehendi. Quocirca cùm & genera & ſpecies cogitantur, tunc ex ſingulis, in quibus ſunt, eorũ ſimilitudo colligitur, ut ex ſingulis hominibus inter ſe diſsimilibus, humanitatis ſimilitudo, quæ ſimilitudo cogitata animò ueraciterq; perſpecta fit ſpecies, quarum ſpecierum rurſus diuerſarũ conſiderata ſimilitudo, quæ niſi in ipſis ſpeciebus, aut in earum indiuiduis eſſe non poteſt, efficit genus, itaq; hæc ſunt quidẽ in ſingularibus. Cogitantur uerò uniuerſalia, nihilq; aliud ſpecies eſſe putãda eſt, niſi cogitatio collecta ex indiuiduorum diſsimilium numero ſubſtãtiali ſimilitudine: genus uerò cogitatio collecta ex ſpecierum ſimilitudine. Sed hæc ſimilitudo cum in ſingularibus eſt, fit ſenſibilis: cum in uniuerſalibus, fit intelligibilis: eodemq; modo: cum ſenſibilis eſt, in ſingularibus permanet, cum intelligitur, fit uniuerſalis. Subſiſtũt ergo circa ſenſibilia, intelliguntur autem præter corpora: neq; enim intercluſum eſt, ut duæ res eodem in ſubiecto, non ſint ratione diuerſæ, ut linea curua atq; caua: quæ res cum diuerſis diffinitionibus terminentur, diuerſusq; earum intellectus ſit, ſemper tamen in eodem ſubiecto reperiũtur: eadem enim caua linea eademq; curua eſt. Ita quoq; generibus & ſpeciebus, id eſt ſingularitati & uniuerſalitati, unũ quidẽ ſubiectũ eſt, ſed alio modo uniuerſale eſt, cũ cogitatur, alio ſingulare, cũ ſentitur in rebus his, in quib. habet eſſe ſuũ. His igitur terminatis, omnis (ut arbitror) quęſtio diſſoluta eſt. Ipſa enim genera & ſpecies ſubſiſtũt quidẽ alio modo, intelligũtur uerò alio modo, & ſunt incorporalia, ſed ſenſibilibus iuncta, ſubſiſtunt in ſenſibilib. Intelliguntur uerò præter corpora, ut per ſemetipſa ſubſiſtẽtia, ac non in alijs eſſe ſuũ habentia: Sed Plato genera & ſpecies cæteraq; non modo intelligi uniuerſalia, uerumetiã eſſe, atq; præter corpora ſubſiſtere putat: Ariſtoteles uerò intelligi quidẽ incorporalia atq; uniuerſalia, ſed ſubſiſtere in ſenſibilibus putat, quorũ dijudicare ſentẽtias aptũ eſſe non duxi, altioris enim eſt philoſophiæ. Idcirco uerò ſtudioſius Ariſtotelis ſententiã executi ſumus, nõ quod eam maximè probaremus, ſed quod hic liber ad prædicamenta conſcriptus eſt, quorum Ariſtoteles autor eſt.

Hoc uerò, quẽadmodũ de his, ac de propoſitis probabiliter antiqui tractauerũt, & horũ maximè Peripatetici, tibi nũc tẽtabo mõſtrare.

Prætermiſsis his quęſtionibus, quas altiores eſſe prædicit, exoptat mediocrem introductorij operis tractatum: ſed ne ipſa harũ quæſtionũ omiſsio uitio daretur, appoſuit, quemadmodũ de propoſitis tractaturus eſt, ex quorumq; hoc opus autoritate ſubnixus aggreditur, antè denũciat. Cum mediocritatem quidem tractaturus promittit, detracta obſcuritatis difficultate, animũ lectoris inuitat, ut uerò acquieſcat ac ſileat ad id quod dicturus eſt, Peripateticorũ autoritate confirmat. Atque ideò ait, de his, id eſt de generib. & ſpeciebus, de quibus ſuperiores intulerat quæſtiones: ac de propoſitis, id eſt, de differentijs, proprijs, atq; accidentibus, ſeſe probabiliter diſputaturum. Probabiliter autem ait, id eſt uerſimiliter, quod Græci λογικῶς uel ἐνδόξως dicunt. Sępe enim & apud Ariſtotelem λογικῶς uerſimiliter ac probabiliter dictum inuenimus, & apud Boethum, & apud Alexan. Porphyrius quoque ipſe in multis hac ſignificatione hoc uerbo uſus eſt, quod nos ſcilicet in tranſlatione, quod ait λογικώτερον ita interpretari, ut rationabiliter diceremus, omiſimus. Longè enim melior ac uerior ſignificatio ea uiſa eſt, ut probabiliter ſeſe dicere promitteret, id eſt, nõ præter opinionẽ ingredientiũ atq; lectorũ, quod introductionis eſt propriũ. Nam cum ab imperitorũ hominũ mentibus doctrinæ ſecretum altioris abhorreat, talis eſſe introductio debet, ut præter opinionẽ ingredientium

tium nō sit. Ergo melius probabiliter quàm rationabiliter, ut nobis uidetur, interpretati sumus. Antiquos autem ait de eisdem disputasse rebus, sed eorum illum se maxime tractatum insequi, quem Peripatetici Aristotele duce, reliquerunt, ut tota disputatio ad prædicamenta conueniat.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHII PATRICII ORDINARII ET CONSVLARIS VIRI, COMMENTARIORUM in Porphyrium à se translatum, Liber II.

Quæri solet in expositionū principijs, cur unumquodque cæteris in dispositionis ordine præponatur, uelut nunc in genere dubitari potest, cur genus speciei, differentiæ, proprio, accidentiq; pretulerit, de eo enim primitùs tractat. Respōdebimus itaque iure factum uideri: omne enim quod uniuersale est, intra semetipsum cætera concludit, ipsum uerò non clauditur. Maioris itaq; meriti est, ac principalis naturæ, quod ita cætera coercet, ut ipsum naturę suæ magnitudine nequeat ab alijs cōtineri. Genus igitur & species intra se positas habet, & earum differentias propriaq;, nihilominus etiam accidentia, atq; ita de genere inchoandum fuit, quod cætera naturæ suæ magnitudine coercet & continet. Præterea illa semper propria putanda sunt, quæ si auferat quis, cætera perimuntur, illa posteriora, quibus positis, ea quæ cæterorum substantiam perficiunt, consequuntur, ut in genere, & cæteris. Nam si animal auferas, quod est hominis genus, homo quoq; qui est species, & rationale, quod differentia, & risibile quod proprium, & Grammaticum quod accidens est, non manebit, & interemptum genus cuncta consumit. Si uerò hominem esse cōstituas, uel Grammaticum, uel rationale, uel risibile, animal quoq; esse necesse est. Siue enim est homo, animal est: siue rationale, siue risibile, siue Grammaticum, ab animalis substantia non recedit. Sublato ergo genere, & cætera consumuntur, positis uerò cęteris, sequitur genus: prior est igitur natura generis, posterior cæterorum. Iure igitur in disputatione præpositū est genus: sed quoniam generis nomen multa significat, hoc est enim, quod ait:

DE GENERE.

Videtur autem neq; genus, neq; species simpliciter dici.

Vbi enim nō est simplex dictio, illic multiplex significatio est: prius huius nominis significationes discernit ac separat, ut, de qua significatiōe generis tractaturus est, sub oculis ponat. Sed cum neq; genus, neq; species, neq; differentia, nec proprium, nec accidens significatione simplicia sint. Cur de his tantū duobus, genere inquā ac specie, dixit nō simpliciter dici, cum proprium, differētia, atq; accidens ipsa quoq; sint significatione multiplicia? Dicēdum est, quoniā longitudinē uitans tantū speciē nominauit, eamq; idcirco, ne solum genus esse significationis multiplicis putaretur. Enumerat aūt primam generis significationem hoc modo:

Genus enim dicitur, & aliquorū quodā modo se habentiū ad unum aliquod & ad se inuicem collectio, secundū quā significationē Romanorū dicitur genus, ab unius scilicet habitudine. Dico aūt Romuli, & multitudinis habentiū aliquo modo ad seinuicē, eam quæ ab illo est, cognationem, secundū diuisionem ab alijs generibus dictum,

Vna (inquit) generis significatio est, quæ in multitudinem uenit, à quolibet uno principiũ trahens, ad quod scilicet ita illa multitudo cõiuncta est, ut ad se inuicem per eiusdẽ unius principiũ copulata sit: ut cum Romanorũ genus dicitur, multitudo Romanorum ab uno Romulo uocabulũ trahens, & ipsi Romulo, & ad se inuicem quasi quadã nominis hæreditate coniuncta est. Eadem enim quæ à Romulo societas descendit, Romanos inter se omnes uno generis nomine deuincit & colligit. Videtur autem secuisse hanc generis significationẽ in duas partes, cum copulatiuam cõiunctionem admiscuit dicens: Genus dicitur aliquorum quodam modo se habentium ad un... aliquod, & ad se inuicem collectio, tanq̃ & illud genus dicatur, ad unũ aliquo modo se habere: & hoc rursus genus dicatur, quòd ad se inuicem unius generis significatione coniuncti sint, hoc uerò minime est: eadẽ enim à quolibet uno propagata societas, & ad illũ qui princeps est generis, totã multitudinem refert, & ipsam inter se multitudinem uno generis nomine cõnectit & continet. Quo circa nõ est putandus diuisionem fecisse, sed omne quicquid in hac generis significatione intelligendum fuit, aperuisse. Ordo autem uerborũ ita sese habet, qui est hyperbaton intelligẽdus: Genus enim dicitur, & aliquorum ad unum, se aliquo modo habentiũ collectio, & ad se inuicem aliquo modo habentium, rursus collectio subaudienda est: est enim & zeugma, cuius significationis adiecit exemplũ, secundũ quã significationẽ Romanorũ dicitur genus, ab unius scilicet habitudine. Dico aũt Romuli & multitudinis rursus habitudine habentium aliquo modo adinuicem cognationẽ, eam scilicet quæ ab illo est, id est, Romulo, secundũ diuisionem ab alijs generibus, dictũ scilicet multitudinis: hęc enim multitudo aliquo modo ad unum & ad se inuicẽ habens cognationẽ, genus dicta est, ut ab alijs discerneretur, ut Romanorum genus ab Atheniensium genere cæterorumq́ separaretur, ut sit integer uerborum ordo: Genus enim dicitur & collectio aliquorũ ad unum se quodam modo habentium, & collectio ad se inuicem, secundũ quam significationem Romanorũ dicitur genus, ab unius scilicet habitudine: dico autem Romuli & multitudinis secundũ diuisionem ab alijs generibus dictum, scilicet hominum habentiũ aliquo modo adinuicem eam, quæ est ab illo, id est Romulo, cognationem: atq; hæc hactenus, nũc de secunda generis significatione dicendũ est.

Dicitur autem & aliter rursus genus illud, quod est uniuscuiusq; generationis principiũ, uel ab eo qui genuit, uel ab eo loco, in quo quis genitus est. Sic enim Orestem quidem dicimus à Tantalo genus habere, Hylum autem ab Hercule. Et rursus Pindarum quidem Thebanum esse genere: Platonẽ uerò Atheniensem. Etenim patria principium est uniuscuiusq; generationis, quemadmodum & pater: hæc autẽ uidetur esse promptissima significatio generis. Romani enim dicuntur, qui ex genere descendũt Romuli, & Cecropidæ, qui ex genere descendunt Cecropis, & eorum proximi.

Quatuor omnino sunt principia, quæ unũquodq; principaliter efficiunt: est enim una causa, quæ effectiua dicitur, uelut pater filij: est alia quæ materialis, uelut lapides domus: tertia est forma, uelut hominis rationabilitas: quarta, quamobrem geritur, uelut pugnæ uictoria: duæ uerò sunt, quæ per accidẽs uniuscuiusq; dicuntur esse principia, locus scilicet ac tempus. Quoniam enim omne quod nascitur, & fit, in loco ac tempore est, & quicquid loco uel tempore natum factum'ue fuerit, eum locũ, uel id tẽpus accidẽtaliter dicitur habere principiũ. Horũ omniũ in hac secunda generis significatione duo quædã ex alterutris assumit, quę ad significationem generis uidebant̃ accõmodata. Ex his qdẽ causis, quæ principalia sunt, effectiuũ: ex his

ex his uerò quæ accidentia, locũ: ait enim, genus dicitur & à quo quis genitus est, quæ est effectiua principaliũ causa, & in quo quis loco est procreatus, quæ est accidens causa principij. Itaq; hæc secũda significatio duo cõtinet, eũ à quo quis procreatus est, & locũ in quo quis editus, ut exẽpla quoq; demonstrãt. Orestẽ em dicimus à Tantalo genus ducere. Tantalus quippe Pelopen, Pelops Atreũ, Atreus Agamemnonẽ, Agamemnon genuit Orestem. Itaq; à procreatione genus hoc dictũ est. At uerò Pindarũ dicimus esse Thebanũ scilicet, quoniã Thebis æditus, tale generis nomẽ accepit. Sed quoniã diuersum est illud, à quo quisq; procreatus est, & locus in quo quis æditus est, diuersa uidetur esse generis significatio procreãtis & loci, quã in secũda parte enumerãs, unam fecit: sed ne uideretur duplex significatio generis, per similitudinem cõiunxit, dicẽs: Etenim patria principiũ est uniuscuiusq; generationis, quemadmodũ & pater. Sed quoniam in significationibus euenit sæpe, ut aliquid sit, quod intellectui significatæ rei propinquum esse uideatur: quoniãq; duas generis apposuit significationes, multitudinis scilicet, & procreantis, cui generis nomẽ cõuenientius aptetur, iudicat atq; discernit, dicens: hanc esse promptisſimã generis significationẽ, quę à procreãte deducta sit: hi enim maximè Cecropidæ sunt, qui à Cecrope descendũt, hi Romani qui à Romulo: quę cum ita sint, cõfundi rursus generis significationes uident. Si enim sunt hi maximè Romani, qui à Romulo originẽ trahũt, & hæc significatio est illa, quæ à procreante dedũcitur, ubi est reliqua, quã primã quoq; enumerauit, quæ est multitudinis ad unũ & ad se inuicẽ quodãmodo se habentiũ collectio? Sed acutiùs intuentibus plurimæ admodũ differẽtiæ sunt. Aliud enim est, à quolibet primo procreante genus deducere, aliud, unũ genus esse plurimorũ. Illud enim per rectã sanguinis lineã fieri potest, & nõ in multa diffundi, ut si per unicos familia descẽdat: huic enim aptatur secunda illa generis significatio, quæ à procreante deducitur, prima uerò illa nõ nisi in multitudine cõsistit. Illud quoq; est, quod prima procreationis principium non quærit, sed (ut ipse ait) sufficit aliquo modo se habere ad id, unde huiusmodi generis principiũ sumitur: secunda uerò significatio nullã uim nisi à procreãte sortitur. Item in illa prima significationis multitudine huius secundæ particularitas continetur, ut in Romanorũ genere Scipiadarũ genus, natura cũ furit Romani, Scipiadæ sunt. Quoniã enim & ad Romulũ & cæteros Romanos secundũ Romuli habitudinẽ iuncti sunt, Romani sunt. Scipiadæ uerò dicuntur ad secundã generis significationem, quòd eorum familiæ Scipio, & sanguinis principium fuit.

Ac prius quidẽ appellatũ est, genus uniuscuiusq; generationis principium, dehinc etiam & multitudo eorũ, qui sunt ab uno principio, ut à Romulo, quam diuidentes & ab alijs separãtes dicebamus omnem illam collectionem, esse Romanorum genus.

Sensus facilis & expeditus est, si tamen ambiguitas una soluatur: Cũ em prius multitudinis significationem retulerit ad generis nomẽ, pòst aũt ad procreationis initium, nunc aũt cõtrario modo illã prius à se dinumeratã significationem dicere uidetur, quæ est procreationis: illã uerò posteriorẽ, quæ est multitudinis, quod contrarium uideri potest, si quis ad ordinem superius digestæ disputationis aspexerit: sed hic nõ de se loquitur, sed de humani consuetudine sermonis, in quo prius eam significationẽ generis fuisse dicit, quæ à procreante sit ducta: accedente uerò ætate, usu loquendi, nomen generis etiã ad multitudinẽ habentẽ se quodã modo, ad aliquẽ fuisse translatũ. Hoc uerò idcirco dixit, quoniã superius dixerat: hæc enim uidetur esse promptisſima significatio, ut ab hac, id est secunda, quã promptisſimã esse significationẽ dixit, illa quoq; nuncupata uideretur, quæ multitudinis: prius enim genus inter homines appellatum est, quod quis à generante deduceret: pòst autem factũ est, ut per loquendi usum etiã multitudinis, ad aliquem quodam modo se

do ſe habentis genus diceretur, propter diuiſionē ſcilicet gentiū, ut eſſet inter eas nominis ſocietatiſq; diſcretio. His igitur expletis, uenit tertium genus, quod inter philoſophos tractatur, cuius ad dialecticā facultatem multus uſus eſt: horū quippe generum hiſtoria magis uel poeſis tractat exordiū. Tertium uerò genus apud philoſophos conſideratur, de quo hoc modo loquitur:

Aliter autem rurſus dicitur genus, cui ſupponitur ſpecies, ad horū fortaſſe ſimilitudinem dictum. Etenim principium quoddā eſt huiuſmodi genus, earū quæ ſub ipſo ſunt ſpecierum, uideturq; & omnem eam multitudinem continere, quæ ſub ipſo ſunt ſpecierum.

Duplicem ſignificationem generis ſuprà propoſuit, nunc tertiam monſtrare contendit. Hāc autem ad ſuperiorum ſimilitudinem dictam eſſe arbitratur. Superius autem dictæ ſignificationes duæ ſunt, una quidem, cum generis nomen quadam principij antiquitate, ad ſe iunctā multitudinē contineret: alia uerò, cùm genus ab unoquoq; procreante duceretur, quod eorū quæ procreantur principiū eſt. Cum igitur ſint ſuperius duæ generis ſignificationes propoſitæ, tertium nunc addit, de quo inter philoſophos ſermo eſt, illud ſcilicet cui ſupponitur ſpecies, quod idcirco genus uocatum eſſe, ſub opinionis creditur ambiguo, quoniam habet aliquam ſimilitudinē ſuperiorū. Nam ſicut illud genus, quod ad multitudinem dicitur, uno ſolo nomine multitudinem claudit: ita quoq; genus plurimas ſpecies coercet & cōtinet. Item ut genus illud, quòd ſecundū procreationē dicitur, principiū quoddā eſt eorū, quæ ab ipſo procreantur, ita genus cōſtat ſuis ſpeciebus eſſe principiū. Ergo quoniam utriſq; eſt ſimile, idcirco nomen quoq; generis etiam in hac ſignificatione, à ſuperioribus mutuatum eſſe, ueriſimile eſt.

Tripliciter igitur cùm genus dicatur, de tertio apud philoſophos eſt ſermo, quod etiam deſcribentes aſsignauerunt, dicentes: genus eſſe quod de pluribus & differentibus ſpecie, in eo quod quid ſit, prædicetur, ut animal.

Iurè tertiū genus philoſophi ad diſputationē ſumunt: hoc enim ſolū eſt, quòd ſubſtantiam monſtrat, cætera uerò, aut unde quid exiſtat, aut quemadmodū à cæteris hominibus in unā quaſi formā populi diuidatur, oſtendunt. Nam illud quod multitudinē continet, genus illius multitudinis, quam continet, ſubſtantiā nō demonſtrat, ſed tantum uno nomine collectionē populi facit, ut ab alterius generis populo ſegregetur. Item illud quod ſecundū procreationem dictum eſt, nō rei procreatæ ſubſtantiā monſtrat, ſed tantum quod eius fuerit procreationis initium. At uerò genus id, cui ſupponitur ſpecies ad differētiam accōmodatum, ſpeciei ſubſtantiam informat, & quia inter philoſophos hæc maxima quæſtio eſt, quid unumquodq; ſit (tunc enim unumquodq; ſcire uidemur, quando quid ſit, agnoſcimus) idcirco reiectis cæteris, de hoc genere, quo maximè apud philoſophos ſermo eſt, q etiā deſcribentes aſsignauerunt ea deſcriptione, quam ſubter annexuit. Diligenter uerò (ait) deſcribentes, nō diffinientes. Diffinitio enim fit ex genere, genus aūt aliud genus habere non poterit, idq; obſcurius eſt, quàm ut primo aditu dictū pateat: fieri autē poteſt, ut res quæ alij genus ſit, alij generi ſupponatur, ſed cum ſupponitur nō quaſi genus, ſed tanq̃ ſpecies ſub alio collocatur: unde nō in eo quod genus eſt, ſupponi alicui poteſt, ſed cū ſupponitur, ilicò ſpecies fit. Quę cū ita ſint, oſtenditur genus ipſum in eo quòd genus eſt, genus habere nō poſſe. Si igitur uoluiſſet genus diffinitione cōcludere, nullo modo potuiſſet: genus eñ aliud quod ei poſſet præponere nō haberet, atq; idcirco deſcriptionē ait eſſe factam, non diffinitionē. Deſcriptio uerò eſt (ut in priore uolumine dictū eſt) ex proprietatib. informatio quædam rei, & tanq̃ coloribus quibuſdā depictio. Cum enim in unum plura con-

ra conuenerint, ita ut omnia simul rei cui applicantur, æquentur: nisi ex genere uel differentijs hæc collectio fiat, descriptio nuncupatur. Est igitur descriptio generis hæc, genus est quod de pluribus & differentibus specie in eo quod quid sit prædicatur. Tria hæc requiruntur in genere, ut de pluribus prædicetur, ut de specie differentibus, ut in eo quod qd sit. De qua re, qm̃ ipse posterius latius disputat, nos breuiter huius rei intelligentiã significemus exẽplo, hoc modo: Sit enim nobis in forma generis animal, id de aliquibus sine dubio prædicatur, homine scilicet, equo, boue, & cæteris, sed hęc plura sunt: animal igitur de pluribus prędicatur, homo uerò, equus, atq; bos talia sunt, ut à se discrepẽt, nec qualibet mediocri re, sed tota specie, id est, tota forma suę substãtię, de quibus dicitur animal: homo enim & equus, & bos animalia nuncupãtur: prędicatur ergo animal de pluribus specie differentibus. Sed quo'nam modo fit hæc prædicatio? non enim quicquid interrogaueris, mox animal respondetur: nõ enim si quantus sit homo interrogaueris, animal respondebitur, ut opinor: hoc eñ ad quantitatẽ pertinet, nõ ad substantiã. Itẽ si qualis sit homo interroges, ne huic quidẽ respõsio cõuenit animalis, cæterisq; omnib. interrogationibus hanc animalis responsionẽ ineptã atq; inutilẽ semper esse reperies, nisi ei tantũ apta est, quę quid sit interroget. Interrogantibus enim nobis quid sit homo, quidq; sit equus, quid bos, animal respondebitur: ita nomẽ animalis ad interrogationẽ, quid sit, de homine, equo, atq; boue, ac de cęteris prędicatur, unde fit ut animal prædicetur de pluribus differẽtib. specie in eo quod quid sit. Et quoniam generis hæc diffinitio est, animal hominis, equi, bouis genus esse necesse est: omne aũt genus aliud est, quod in semetipso, atq; in re intelligitur, aliud quod ad alterius prędicationẽ refertur, sua enim proprietas ipsum esse constituit. Ad alterũ relatio genus facit, ut ipsum animal, si eius substantiã quæras, dicam substantiam esse animatam atq; sensibilem, hæc igitur diffinitio rem monstrat per se sicuti est, non tanquam referatur ad aliud: at uerò cum dicimus animal genus esse, non (ut arbitror) tunc de re ipsa nomen hoc dicimus, sed de ea ratione, qua potest animal ad cæterorum, quæ sibi subiecta sunt, prædicationem referri. Itaq; character quidã ac forma generis est in eo quod referri prędicatione ad eas res potest, quę cum sint plures & specie differentes, in earum tantum substantia prædicatur. Huius autem diffinitionis rationem, per exempla subiecit, dicens:

Eorum enim quæ prædicantur, alia quidem de uno dicuntur solo, sicut indiuidua, ut Socrates, & hic, & hoc: alia uerò de pluribus, quẽadmodum genera & species, & differentia, & propria, & accidentia communiter, sed non propriè alicui. Est autem genus quidem, ut animal: species uerò ut homo: differentia, ut rationale: proprium, ut risibile: accidens, ut album, nigrum, sedere.

Omniũ quę prędicãtur quolibet modo, facit Porphyrius diuisionẽ idcirco, ut à reliquis omnibus prædicationẽ generis seiungat ac separet, id facit hoc modo. Omniũ (inquit) quæ prædicãtur, alia de singularitate dicũtur, alia de pluralitate: de singularitate uerò, inquit, prædicãtur, quæcunq; unũ quodlibet habẽt subiectũ, de q̃ dici possint, ut ea qb. singula subiecta sunt indiuidua, ut Socrates & Plato, ut hoc albũ, quod in hac niue ꝓposita est, ut hoc scamnũ, in quo nunc sedemus, nõ omne scamnũ (hoc est enim uniuersale) sed hoc, quod nunc suppositum est: nec albũ q; in niue est (uniuersale enim est albũ & nix) sed hoc albũ, quòd in hac niue nunc esse cõspicitur: hoc enim non potest de quolibet alio albo prædicari, quòd in hac niue est, quia ad singularitatẽ deductum est, atq; ad indiuiduã formam constrictum est indiuidui participatione. Alia uerò sunt, quæ de plurib. prędicantur, ut genera, & species, & differẽtię, & propria, & accidẽtia communiter, sed nõ propriè alicui.

Genera

Genera quidem de pluribus prædicantur speciebus suis, species uerò de pluribus prædicantur indiuiduis: homo enim, quod est animalis species, plures sub se homines habet, de quib. appellari posſit. Itē equus, qui subest animali, loco speciei, plurimos habet indiuiduos equos, de quib. prædicātur: differētia uerò ipsa quoq; de pluribus specieb. dici potest, ut rationale de homine, ac de Deo, corporibusq; cœlestibus, quæ (sicut Platoni placet) animata sunt, & ratione uigētia: propriū item etsi de una specie prædicat, de multis tamē indiuiduis dicitur, quæ sub cōuenienti specie collocātur, ut risibile de Platone, Socrate, & cęteris indiuiduis dicitur, quę homini supponunt. Accidēs etiā de multis dicitur: album enim & nigrū de multis omnino dici potest, quę à se genere specieq; seiuncta sunt. Sedere etiā de multis dicitur, homo enim sedet, simia sedet, aues quoq;, quarū species longè diuersæ sunt: accidēs aūt quoniā cōmuniter accidens esse potest & propriè alicui, idcirco determinauit dicēs, & accidētia cōmuniter, sed nō propriè: quæ propriè enim alicui accidūt, indiuidua fiunt, & de uno tantū ualētia prædicari, & ea quæ cōmuniter accipiuntur, de pluribus dici queunt. Vt enim de niue dictū est, illud albū, quod in hac subiecta niue est, nō est cōmuniter accidēs, sed propriè huic niui, quæ oculis ostensioníq; subiecta est: ita quoq; ex eo quod communiter prædicari poterat (de multis enim albū dici potest, ut albus homo, albus equus, alba nix) factū est, ut de una tantū niue prædicari illud albū posſit, cuius participatione ipsum quoq; factū est singulare. Omnino aūt omnia genera, uel species, uel differentias, uel propria, uel accidētia, si per semetipsa speculemur in eo quod genera uel species, uel differētię, uel propria, uel accidētia sunt, manifestum est, quoniam de pluribus prædicantur: aut si ea in his speculemur in quibus sunt, ut secundū subiecta eorū formā & substantiam metiamur, euenit, ut ex pluralitate prędicationis ad singularitatē uideantur adduci: animal enim quod genus est, de pluribus prædicatur. Sed cùm hoc animal in Socrate cōsideramus, ex pluralitate prędicationis adducitur ad singularitatem. Socrates enim animal est, ipsum animal fit indiuiduū, quoniā Socrates est indiuiduus ac singularis. Itē homo de pluribus quidē hominib. prædicatur, sed si illā humanitatē, quæ in Socrate est indiuiduo consideremus, fit indiuidua, quoniā Socrates ipse indiuiduus est atq; singularis. Item differentia, ut rationale de plurib. dici potest, sed in Socrate indiuidua est. Risibile etiā, cùm de pluribus hominib. prædicetur, fit unicū: cōmuniter quoq; accidēs, ut album, cum de pluribus dici posſit, in uno quoq; singulari corpore perspectū indiuiduum est. Fieri autem potuit cōmodior diuisio hoc modo: Eorū quæ dicuntur, alia quidem ad singularitatē prædicantur, alia ad pluralitatē: eorum quæ de pluribus prædicantur, alia secundū substantiā prædicantur, alia secundū accidens: eorum quæ secundum substantiā prædicantur, alia in eo quod quid sit dicuntur, alia in eo quod quale sit: in eo q̄d quid sit quidē, genus & species, in eo quod quale sit, differentia. Itē eorū quę in eo quod quid sit prędicantur, alia de speciebus prædicātur pluribus, alia minimè: de speciebus quidem pluribus prędicantur, ut genera, de nullis uerò species. Eorum autem quæ secundū accidens prædicantur, alia quidem sunt, quæ de pluribus prædicantur, ut accidentia, alia quæ de uno tantum, ut propria. Posset aūt fieri etiam huiusmodi diuisio: Eorū quæ prædicantur, alia de singulis prædicātur, alia de pluribus: eorū quæ de pluribus, alia in eo quod quid sit, alia in eo quod quale sit prædicātur: Eorū quæ in eo quod quid sit, alia de differentibus speciebus dicuntur, ut genera, alia minimè, ut species: eorū aūt quæ in eo quod quale sit, de pluribus prædicātur, alia quidem de differētibus specie prædicantur, ut differentiæ & accidentia cōmuniter, alia de una tantum specie, ut propria: eorum uerò quę de pluribus differentibus specie in eo quod quale sit prædicātur, alia quidem in substantia prędicantur, ut differentiæ, alia in communiter euenientibus, ut accidētia. Et per hanc diuisionem, quinq; harū rerum diffinitiones colligi possunt, hoc modo: Genus est quod

de pluri-

de pluribus specie differentibus in eo quod quid sit prædicatur Species est, quod de pluribus minime specie differentibus in eo quod quid sit prædicatur. Differentia est, quod de pluribus specie differentibus in eo quod quale sit in substantia prædicatur. Propriũ est, quod de una tantũ specie in eo quod quale sit, non in substantia prædicatur. Accidens est, quod de pluribus specie differentib. in eo quod quale sit, nõ in substantia prædicatur. Et nos quidẽ has diuisiones fecimus, ut oĩa à semetipsis separaremus. Porphyrio uerò alia intentio fuit. Non enim omnia nũc à semetipsis disiungere festinabat, sed tantum ut cætera à generis forma & proprietate separaret. At idcirco diuisit omnia, quæ prædicantur, aut in ea quæ de singulis prædicarentur, aut in ea quæ de pluribus: ea uerò quæ de pluribus prædicãtur, aut genera esse dixit, aut species, aut cætera, horum quoque exempla subijcient, adiungit.

Ab his ergo quæ de uno solo prædicãtur differunt genera, eo quòd hæc de pluribus dicuntur. Ab his aũt rursus quæ de pluribus, à speciebus quidẽ, quoniã species, etsi de pluribus prædicentur, nõ tamẽ de differentibus specie, sed numero: homo enim cùm sit species, de Socrate & de Platone prædicatur, qui nõ specie à se inuicẽ differũt, sed numero. Animal uerò cùm sit genus, de homine, equo, & boue prædicatur, qui differũt à se inuicẽ specie, nõ numero solũ. A' proprio quoque differt genus, quoniã propriũ de una sola specie, cuius est propriũ, prædicatur, & de ijs quæ sub una specie sunt indiuiduis, quemadmodũ risibile de homine solo, & de particularibus hominibus: genus autem nõ de una solũ specie prædicatur, sed de pluribus & differentibus. A' differentia uerò ab ijs, quæ cõmuniter sunt accidentia, differt genus, quoniã etsi de pluribus & differẽtibus specie prædicentur differẽtiæ, & cõmuniter accidẽtia, nõ tamẽ in eo quod quid sit prædicãtur, sed potius in eo quod quale est, & quomodo se habet. Interrogantibus enim aliquibus, quid est illud, de quo prædicantur hæc? genus respondebimus: differẽtias aũt & cõmuniter accidentia nõ respõdebimus. Nõ enim in eo quod quid est prędicantẽ de subiecto, sed magis in eo quod quale sit. Interrogãtibus ẽm qualis est homo? dicimus rationalis, & qualis est coruus, dicimus niger. Est aũt rationale, differẽtia: nigrũ uerò accidẽs. Quãdo aũt quid est homo interrogamur, animal respondemus: est aũt genus hoĩs animal.

Nunc genus à cæteris omnibus, quæ quolibet modo prædicãtur, separare contendit hoc modo: Quoniã ẽm genus de pluribus prędicatur, statim differt ab his quidem quæ de uno tantum prædicãtur, quæque unũ quodlibet habent indiuiduũ, ac singulare subiectũ: sed hæc differẽtia generis ab his, quæ de uno solo prædicantur cõmunis est ei cum cæteris, id est specie, differentia, proprio atque accidenti, idcirco quoniam ipsa quoque de pluribus prædicantur. Horum igitur singulorum differentias à genere colligit, ut solũ intelligendũ genus quale sit sub animi deducat aspectum, dicens: Ab his autẽ quæ de pluribus prædicantur, differt genus: à speciebus quidẽ primùm, quoniam species etsi de pluribus prædicantur, non tamẽ de differentibus specie, sed numero. Species enim sub se plurimas species habere nõ poterit, alioqui genus non species appellatur. Si enim genus est, quod de plurib. specie

differentibus,in eo quod quid sit prædicatur,cùm species de pluribus prędicatur, & in eo quod quid sit:huic si addatur,ut de specie differentibus prędicetur,species forma transit in genus,id quod exemplo quoq; intelligi fas est.Homo enim cũ sit species,prædicat de Socrate,Platone,& cæteris,quæ à se nõ specie disiuncta sunt, sicut homo atq; equus,uel bos,sed numero:quod quidẽ habet dubitationẽ, quid sit hoc,quod numero dicitur differre.Numero enim differre aliquid uidebit,quoties numerus à numero differt,ut grex boum,qui fortasse cõtinet triginta boues, differt numero ab alio boum grege,si centũ cõtinet in se boues: in eo enim, quòd grex est,nõ differt,neq; in eo quod boues,nec nisi numero quidẽ differũt,quòd illi plures,illi uerò sunt pauciores.Quomodo igitur Socrates & Plato specie nõ differunt,sed numero,cùm & Socrates unus sit, & Plato unus, & unitas numero ab unitate nõ differat.Sed ita intelligendũ est,quòd dictũ est,numero differẽtibus,id est,in numerãdo differẽtibus,hoc est,dum numerãtur differẽtibus. Cũ enim dicimus hic Plato est,hic Socrates,duas fecimus unitates,ac si digito tangamus,dicẽtes:hic unus est,de Socrate,rursus de Platone,hic unus est,non eadẽ unitas in Socrate numerata est,quę in Platone : alioqui posset fieri, ut secundo tacto Socrate, Plato etiã demõstraretur,quod nõ fit:nisi enim tetigeris Socratẽ uel mente, uel digito,itemq; nisi tetigeris Platonẽ,non facies duos,dum numerãtur ergo, differũt, quę sunt numero differẽtia.Cum igitur species de numero differẽtibus, nõ de specie prædicetur,genus de pluribus & differẽtib. specie dicitur, ut de boue, de equo & de cæteris,quæ à se specie inuicẽ differũt,non numero solo.Tribus enim modis unumquodq; uel differre ab aliquo dicitur,uel alicui idem esse,id est,genere, specie,numero.Quæcunq; igitur genere eadẽ sunt, nõ necesse est esse eadẽ specie, ut si eadẽ sint genere,differant specie,si uerò eadem sunt specie,genere quoq; eadem esse necesse est:ut cum homo atq; equus idem sunt genere (uterq; eñ animal nuncupatur) differunt specie,quoniã alia est hominis species,alia equi.Socrates uerò atq; Plato,cum idem sint specie,idem quoq; sunt genere, uterq; enim sub animalis prædicatione ponitur:si quid uerò uel genere,uel specie idem sit, nõ necesse est idẽ esse numero,ut Socrates & Plato,cũ & genere animalis,& specie hominis idẽ sint,numero tamẽ reperiuntur esse disiuncti.Quod si idem sit numero,idem & genere & specie esse necesse est: gladius enim atq; ensis idẽ sunt numero : nihil enim omnino aliud est ensis quàm gladius,sed nec specie diuersi sunt,utrunq; enim gladius est,nec genere,utrunq; enim instrumentũ est,quòd est gladij genus : quoniã igitur homo,bos atq; equus,de quibus animal prædicatur,specie differunt,numero etiam eos differre necesse est:idcirco hoc plus habet genus à specie,quòd de differentibus specie prędicatur:nam si integram generis diffinitionem demus,dabimus hoc modo:Genus est quod de pluribus differẽtibus specie, nõ solo numero, & in eo quod quid sit prædicatur. At uerò sic species:Species est quod solũ de pluribus numero differẽtibus,in eo quod quid sit prædicatur. A' proprio uerò differt genus,quoniã propriũ de una sola specie,cuius est propriũ,prędicatur, & de his quę sub una specie sunt indiuiduis:propriũ enim semper speciei uni adesse potest, neq; eam relinquit,nec trãsit ad aliã,atq; idcirco propriũ nuncupatũ est, ut risibile hominis est:itaq; & de ea specie,cuius est propriũ,prædicatur, & de his indiuiduis quæ sub illa sunt specie,ut risibile de homine dicitur, & de Socrate, & de Platone, & cæteris,quæ sub hominis nomine cõtinentur:genus uerò non de una tantũ specie,ut dictũ est,sed de pluribus:differt igitur genus à ꝓprio,eo quòd de plurib. specieb. predicetur,cũ propriũ de una tantũ specie,de qua dicitur,appelletur, & de ijs, quæ sub illa sunt indiuiduis,differẽtiæ atq; accidẽtis discrepãtia à genere una separatione cõcluditur. Omnino enim,quia hæc in eo q̃d quid sit minimè prædicatur, eo ipso segregãtur à genere.nã in cæteris propinqua sunt generi:nã & de pluribus prędicantur, & de specie differẽtibus,sed non in eo quod quid sit. Si quis enim interroget

interroget qualis est homo, respondetur rationalis, quod est differentia. Si quis interroget qualis est coruus, dicitur niger, quod est accidēs. Si autem interroges quid est homo, animal respondebit, quod est genus. Quod uerò ait, nō in eo quod quid sit prædicari dicimus, sed magis in eo q̄d quale sit, hoc magis quæstioni occurrit huiusmodi. Aristoteles em̄ differentias in substantia putat oportere p̄dicari, quod aūt in substantia prædicatur, hoc rem, de qua prædicatur, nō quale sit, sed quid sit osten dit: unde nō uidetur differētia in eo quod quale sit prædicari, sed potius in eo quod quid sit, sed soluitur hoc modo: differentia enim ita substantiam demonstrare solet, ut circa substantiam qualitatē determinet, id est, substātialem qualitatem proferat: quod ergo dictum est magis, tale est, tanquam si diceret, uidetur quidem substantiam significare, atq; in eo quod quid sit p̄dicari, sed magis illud est uerius: quia tametsi substantiam monstret, tamen in eo quod quale sit prædicatur.

Quare genus de pluribus prædicari, diuidit ipsum ab ijs, quæ de uno solo dicuntur, sicut indiuidua: de differentib. uerò specie, separat idem ab ijs, quæ sicut species prædicantur, uel sicut propria: in eo aūt quod quid sit prædicari, diuidit ipsum à differentijs & cōmuniter accidentibus, quæ singula non in eo quod quid prædicatur, sed in eo quod quale est, uel quomodo se habet.

Tria hæc esse diximus, quæ significationem hanc tertiā generis informarent, id est de pluribus prædicari, de specie differentibus, & in eo q̄d quid sit, quæ singulæ partes genus à cæteris, quę quomodolibet prædicantur, distribuunt ac secernūt, quod ipse breuiter colligens, dicit: id enim quod de pluribus prædicatur genus ab his diuidit, quæ de uno tantum prædicantur indiuiduo. Indiuiduū autē plurib. dicit̄ modis. Dicitur indiuiduum q̄d omnino secari nō potest, ut unitas uel, mens, dicitur indiuiduum q̄d ob soliditatē diuidi nequit, ut adamas, dicitur indiuiduū, cuius prędicatio in reliqua similia non cōuenit, ut Socrates: nam cum illi sunt cæteri homines similes, non cōuenit proprietas & p̄dicatio Socratis in cæteris, ergo ab ijs quæ de uno tantum prædicantur genus differt, eo quod de plurib, prædicetur. Restant igitur quatuor, species, & proprium, & differentia, & accidens, quorum à genere differentias colligamus: singulis igitur differentijs ab his reb. segregabitur genus, ea quidem differentia, qua de specie differentibus prędicari genus dicitur: separatur ab his q̄ sicut species prædicantur, uel sicut propria: species enim omnino de nulla alia specie dicetur, propriū uerò de una tātum specie p̄dicatur: atq; ideo non de specie differentibus. Item genus à differentia & accidentia differt, q̄d in eo q̄d quid sit, prædicatur, illa uerò in eo q̄d quale sit appellantur, ut dictum est. Itaq; genus quidē ab ijs, quæ de uno prędicantur, differt in quantitate prędicationis, quod de plurib. prædicetur: à speciebus uerò & proprio, in subiectorum natura, quoniā genus de specie differentibus dicitur: proprium uerò & species minimè. Item genus in qualitate prædicationis à differentia accidēteq; diuiditur. Qualitas enim prædicationis quædam est, uel in eo quod quid sit, uel in eo quod quale sit prædicari.

Nihil igit̄ neq; superfluū, neq; minus cōtinet generis dicta descriptio. Omnis em̄ descriptio uel diffinitio debet ei quod diffinitur, ęquari: si enim diffinitio diffinitę rei nō sit æqualis, & siquidem maior sit, etiam quædam alia cōtinebit, & nō necesse est, ut semper diffiniti substantiā monstret: si minor sit, ad omnē diffinitionē substantiæ non peruenit: omnia em̄ quæ maiora sunt, de minoribus prędicantur, ut animal de homine: minora uerò de maiorib. minimè. Nemo em̄ uere dicere potest, omne animal homo est, atq; idcirco si sibi p̄dicatio conuertenda est, æqualis oportet ut sit: id autem fieri potest, si neque superfluum quicquam habet, neque di-

minutum, ut in ea ipsa generis descriptione: dictũ est enim genus esse, quod de pluribus differẽtibus specie, in eo quod quid sit, prędicatur, quę descriptio cum genere conuerti potest, ut si dicamus, quod de pluribus specie differẽtibus, in eo quod quid sit prędicetur, id genus esse: quod si cõuerti potest (ut ait) nec plus nec minus continet generis facta descriptio.

ANITII MANLII SE VERINI BOETHII PATRICII ORDINARII ET CONSVLARIS VIRI COMMENTARIORVM, IN *Porphyrium à se translatum,* Liber III.

VPERIOR disputatio de genere uidetur forsitan omnem etiam speciei consumpsisse tractatum: nam cum genus ad aliquid praedicetur, id est, ad speciem, cognosci natura generis non potest, si speciei quę sit intelligentia, nesciatur. Sed quoniã diuersa est in suis naturis eorũ cõsideratio atq; discretio, diuersa in permistis, idcirco, sicut singula in procemio proposuit, ita diuidere cuncta prosequitur, ac primum post generis disputationẽ de specie tractat, de qua quidẽ dubitari potest. Si enim hæc fuit ratio proponẽdi genus reliquis omnibus, q; naturę suę magnitudine cætera contineret, non ęquum erat differentiæ speciem in ordine tractatus anteponere, q; differentia speciem contineret, cum prę sertim differentię ipsas species informent: prius aũt est quod informat, q̃ id quod eius informatione perficit̃. Posterior igitur species est differentia: prius igitur de differentia tractandum fuit: etenim procemio etiam cõsentiret, in quo eum ordinem collocauit, quem naturalis ordo suggessit, dicens utile esse, nosse quid genus sit, & quid differentia. Huic respondendum est quæstioni, quoniam omnia quęcunq; ad aliquid prædicantur, substantiã semper ex oppositis sumunt. Vt igit̃ nõ potest esse pater, nisi filius sit, nec filius nisi p̃cedat pater, alteriusq; nomẽ pendet ex altero, ita etiam in genere ac specie uidere licet. Species quippe, nisi genus sit, nõ est, rursusq; genus esse non potest, nisi referat̃ ad speciem: nec uerò substantiæ quędam, aut res absolutæ esse putanda sunt genus, ac species, ut superius quoq; dictũ est, sed quicquid illud est, quod in naturæ proprietate cõsistat, id tunc genus fit ac species, cum uel ad inferiora, uel ad superiora refertur. Quorum igitur relatio alterutrũ cõstituit, eorum cõtinens factus est iure tractatus: de specie igitur inchoans, ait hoc modo:

DE SPECIE.

Species autem dicitur quidẽ, & de uniuscuiusq; forma, secundum quam dictum est, primum quidem species digna est imperio: dicitur aũt species, & ea quæ est sub asignato genere, secundnm quam solemus dicere, hominem quidẽ speciem animalis, cum sit genus animal: album autem coloris speciẽ: triangulum uerò figuræ speciem.

SIcut generis suprà significationes distinxit æquiuocas: ita idẽ in specie facit, dicens, non esse speciei simplicem significationem, & ponit quidẽ duas: lõgæ autem plures esse manifestũ est, quas idcirco prætérijt, ne lectoris animum prolixitate cõfunderet: dicit autem primum quidem speciem figuram uniuscuiusque uocari, quæ ex accidentium cõgregatione perficitur. Cautisimè autem dictum est, uniuscuiusq;

cuiuſq; : hęc enim ſecundum accidēs dicitur, quæ cuiq; indiuiduo forma eſt: ea eñ
non ex ſubſtantiali quadam forma ſpecies, ſed ex accidentibus euenit: alia eſt enim
ſubſtantialis formæ ſpecies, quæ humanitas nuncupatur, ea quæ non eſt quaſi ſup
poſita animali, ſed eſt tanq; ipſa qualitas ſubſtantiam monſtrans: hæc eñ & ab hac
diuerſa eſt, quæ uniuſcuiuſq; corpori accidētaliter inſita eſt, & ab ea, quæ genus de-
ducit in partes: poſtremūq; plura ſunt, quæ cùm eadem ſint, diuerſis tamen modis
ad aliud atq; ad aliud relata intelliguntur, ut hanc ipſam humanitatem in eo, quod
ipſa eſt, ſi perſpexeris. Species eſt ea quæ ſubſtantialem determinat qualitatē, ſi ſub
animali eam intelligendo locaueris, deducit animalis in ſe participationem, ſepara
turq; à cęteris animalibus, ac fit ſpecies generis, quod ſi uniuſcuiuſq; proprietatem
conſideres, id eſt, quàm uirilis uultus, quà infirmus inceſſus, cæteraq;, quibus indi-
uidua conformantur, & quodammodo depinguntur. Hæc eſt accidētis ſpecies ſe-
cundum quam dicimus quemlibet, illum imperio eſſe aptū, propter formæ eximiā
dignitatem: huic aliam adiungit ſpeciei ſignificationem, id eſt eam, quam ſupponi
mus generi. Nos uerò triplicem ſpeciei ſignificationem eſſe ſubijcimus, unā quidē
ſubſtātialem qualitatem, aliam cuiuslibet propriam formam indiuidui, tertiam de
qua nunc loquitur, quę ſub genere collocatur. Credendum uerò eſt, propter obſcu
ritatem eius, quam nos adiecimus, quia nimirum altiorem atq; eruditiorem quære
ret intellectū, ea tacita prętermiſſaq; cęteras ædidiſſe: cuius quidē ſpeciei hęc exem
pla ſubiecit, ut, hominē quidem animalis ſpeciem, album autem coloris, triangulū
uerò figuræ: hęc enim omnia ſpecies nuncupātur eorum, quę ſunt genera, animal
quidem hominis, color autem albi, figura uerò trianguli.

Quod ſi etiam genus aſsignantes ſpeciei meminimus, dicētes, quod
de pluribus & differentibus ſpecie, in eo quod quid prædicatur, &
ſpeciem dicimus id, quod ſub aſsignato genere ponitur.

Dudum cum generis deſcriptionē aſsignaret, in generis diffinitione ſpeciei nomē
iniecit, dicens, id eſſe genus quod de pluribus ſpecie differētibus, in eo quod quid
ſit, prædicaretur, ut ſcilicet per ſpeciei nomen diffiniret genus: nunc uero cum ſpe-
ciem diffinire contendat, generis utitur nuncupatione, dicens: ſpeciem eſſe, q̄ ſub
genere ponat̄, cui quidē dicto illa quęſtio iure uidetur opponi. Omnis eñ diffini-
tio rem debet declarare, quā cōcludit, eamq; apertiorē reddere, quàm ſuo nomine
monſtrabat. Ex notiorib. igit̄ fieri oportet diffinitionē quàm res illa ſit, quæ diffini
tur. Cum igitur per ſpeciei nomen deſcriberet, uel diffiniret genus, abuſus eſt uoca
bulo ſpeciei uelut notiore quàm generis, atque ita ex notioribus deſcripſit genus:
nunc uerò cum ſpeciē uellet termino deſcriptionis includere, generis utitur nomi-
ne, rerumq; conuertit notionem, ut generis quidem deſcriptione ſit notius ſpeciei
uocabulū: in ſpeciei aūt deſcriptione ſit notius generis, quod fieri nequit: ſi enim ge
neris uocabulum notius eſt quàm ſpeciei, in diffinitiōe generis ſpeciei nomine uti
non debuit. Quod ſi ſpeciei nomen facilius intelligitur quàm generis, in diffinitio
ne ſpeciei, nomen generis non fuit apponendum, cui quæſtioni occurrit dicens:

Noſſe oportet, q; quoniā genus alicuius eſt genus, & ſpecies alicuius
eſt ſpecies, idcirco neceſſe eſt, & in utrorūq; rationibus utriſq; uti.

Omnia quęcunq; ad aliquid prædicant̄ ex his de quib. prædicant̄, ſubſtantiā ſor-
tiuntur: q; ſi diffinitio uniuſcuiuſq; ſubſtātiæ proprietatē debet oſtendere, iure ex al
terutro fit deſcriptio in his quę ad ſe inuicē referunt̄. Ergo quoniā genus ſpeciei ge
nus eſt, & ſubſtātiā ſuā & uocabulū genus à ſpecie ſumit, in difinitione generis ſpe-
ciei nomē fuit aduocandū. Quoniā uerò ſpecies id q; eſt, ſumit ex genere, nomē ge
neris in deſcriptione ſpeciei nō fuit relinquendū: quoniā uerò diuerſę ſunt ſpecierū
qualitates: aliæ eñ ſunt ſpecies, quæ & genera eſſe poſſunt, alia quæ in ſola ſpeciei

proprietate permanent, neque in naturam generis transeunt: idcirco multiplicem speciei diffinitionem dedit dicens:

Assignat ergo & sic speciẽ: Species est, q̃ sub assignato genere ponit̃, & de qua genus in eo q̊d quid sit, p̃dicat̃. Amplius autẽ sic quoq; : species est, q̃ de pluribus & differentibus numero, in eo quod quid, p̃dicatur: sed hęc quidẽ assignatio specialissimę, est, & eius quę solum species est, nõ etiam genus: aliæ uerò & nõ specialissimarum est possunt.

Tribus speciem diffinitionibus informauit, quarum quidem duę omni speciei conueniunt, omnesq; quæ, quolibet modo species appellantur, sua conclusione determinant: tertia uerò nõ ita. Cûm enim duæ sint specierum formæ, una quidem, cum species alicuius aliquando etiam alterius genus esse potest: altera cum tantùm species est, neq; in formam generis transit. Priores duæ, illa scilicet, in qua dictum est, id esse speciem, quod sub genere ponitur: & rursus, in qua dictum est, id esse speciẽ de qua genus in eo quod quid sit, pręadicetur, omni speciei conueniunt. Id enim tãtum hæ diffinitiones monstrãt, quod sub genere ponitur: nam & ea quæ dicit id esse speciem, quod sub genere ponitur, eã uim significat speciei, qua refertur ad genus, & ea quæ dicit id esse speciem, de qua genus in eo quod quid sit, prædicatur, eam rursus significat speciei formam, quam retinet ex generis prædicatiõe. Idem est autem & poni sub genere, & de eo prædicari genus, sicut idem est, supponi generi, & ei genus præponi. Quod si omnes species collocantur sub genere, manifestum est omnem speciem hoc ambitu descriptionis includi. Sed tertia diffinitio, de ea tantũ specie loquitur, quæ nunquam genus est, & quæ solum species restat: hæc aũt species est ea, quæ de differentibus specie minimè pręedicatur: nam si id habet genũs plùs á specie, quod de differentibus specie prædicatur, si qua species quidem prædicetur de subiectis, sed non de specie differẽtibus, ea solum erit species superioris generis, subiectorum uerò non erit genus. Igitur prædicatio ea, quam species habet ad subiecta, si talis sit, ut differentibus specie non prædicetur, distinguit eam ab his speciebus, quæ genera esse possunt, & monstrat eam solum speciem esse, nec generis prædicationem tenere: illa igitur tertia descriptio speciei, quæ magis species ac specialissima dicitur, diffinitur hoc modo: Species est, quod de pluribus numero differentibus, in eo quod quid sit, prædicatur, ut homo: prædicat̃ enim de Cicerone ac Demosthene & cæteris, qui a se (ut dictũ est) non specie, sed numero discrepãt. Ex tribus igitur diffinitionibus duas quidem & specialissimas, & nõ specialissimas species claudit, & hæc uerò tertia solum ultimam speciem: ut autem apertius id liqueat, rem paulò altiùs orditur, eamq; congruis illustrat exemplis:

Planũ autẽ erit quod dicitur hoc modo: In unoquoq; p̃dicamẽto sunt q̃dã generalissima, & rursus alia specialissima, & ĩter generalissima & specialissima, sunt alia quæ & genera & species eadẽ dicunt̃. Est autẽ generalissimũ quidẽ, supra quod nõ est aliud aliquod superueniẽs genus. Specialissimũ aũt, post q̃d nõ est alia aliqua inferior species. Inter generalissimũ aũt, & specialissimũ, alia sunt q̃ & genera & species sunt eadẽ, ad aliud tamẽ & ad aliud sumpta. Sit aũt mãifestũ in uno p̃dicamẽto quod dicit̃ substãtia: est quidẽ & ipsa genus. sub hac aũt est corpus, & sub corpore, inamatũ corpus, sub q̊ animal: sub animali uero, ratiõale animal, sub q̊, homo: sub homine uerò, Socrat. & Plato, &

qui

qui ſunt particulares homines. Sed horũ ſubſtãtia quidẽ, generaliſsimum eſt, & genus ſolũ: homo uerò ſpecialiſsimũ, & ſolũ ſpecies, corpus uerò, ſpecies quidẽ eſt ſubſtantiæ, genus uerò corporis animati, ſed & animatũ corpus, ſpecies quidẽ eſt corporis, genus uerò animalis. Rurſus animal ſpecies quidẽ eſt corporis animati, genus uerò animalis rationalis, ſed rationale animal, ſpecies q̃dẽ eſt animalis, genus aũt hominis: homo uerò ſpecies eſt rationalis animalis, nõ aũt etiã genus particularium hominũ, ſed ſolũ ſpecies. Ac omne quod eſt ante indiuidua proximeq́ȝ de ipſis prædicat̃, ſpecies erit ſolũ, nõ etiã genus.

Prædiximus ab Ariſtotele decem prædicamẽta eſſe diſpoſita, quę idcirco prædicamenta uocauerit, quoniam de cæteris omnibus prædicantur: quicquid uerò de alio prædicatur, ſi non potuerit prædicatio conuerti, maior eſt res illa quæ prædicatur, ab ea de qua prædicatur. Itaq; hæc prædicamenta maxima rerum omnium, quoniam de omnibus prædicantur, oſtenſa ſunt. In uno quoque igitur horum prędicamentorum quædam generaliſsima ſunt genera, & eſt longa ſeries ſpecierum atq; à maximo decurſus ad minima. Et illa quidem quæ de cæteris prædicantur ut genera, neque ullis alijs ſupponuntur ut ſpecies, generaliſsima genera nuncupantur. Idcirco, quia his nullum aliud ſuperponitur genus. Infima uerò quę de nullis ſpeciebus dicũtur, ſpecialiſsimæ ſpecies appellantur, idcirco quoniam integrũ cuiuslibet rei uocabulum illa ſuſcipiunt, quæ pura immiſtaq; in ea de qua quæritur, proprietate ſunt conſtituta: at quoniam ſpecies id quod ſpecies eſt ex eo habet nomen, quia ſupponitur generi, ipſa erit ſimplex ſpecies, ſi ita generi ſupponatur, ut nullis alijs ſpeciebus præponatur ut genus. Species enim quæ ſic generi ſupponitur alij, ut alij præponatur, nõ eſt ſimplex ſpecies, ſed habet quandã generis admixtionem: illa uerò ſpecies quæ ita ſupponitur generi, ut minime ſpeciebus alijs præponatur, illa ſolum ſimplexq; ſpecies eſt, atq; idcirco & maxime ſpecies eſt, & ſpecialiſsima nuncupat̃: inter genera igitur quæ ſunt generaliſsima, & ſpecies quę ſunt ſpecialiſsimæ, in medio ſunt quædam quæ ſuperioribus quidem colltæ ſunt ſpecies, inferioribus uerò genera, hæc ſubalterna genera nuncupantur, quod ita ſunt genera, ut alterum ſub altero collocetur. Quod igitur ſolum genus eſt, id dicitur generaliſsimum genus, quę uerò ita ſunt genera, ut eſſe ſpecies poſsint, uel ita ſpecies, ut ſint genera nonnunquam, ſubalterna genera uel ſpecies appellantur. Quod uerò ita eſt ſpecies, ut alij genus eſſe non poſsit, ſpecialiſsima ſpecies dicit̃. His ergo cognitis ſumamus unius prædicamẽti exemplũ, ut ab eo in cæteris quoque prædicamẽtis, atq; in cæteris generibus & ſpeciebus, filo atq; ordine quid eueniat poſsit agnoſci. Subſtãtia igitur generaliſsimũ genus eſt: hoc enim de cunctis alijs prædicat̃, ac primum huius ſpecies duæ ſunt, corporeũ & incorporeũ: nam & quod corporeũ eſt, ſubſtantia dicitur: & item quod incorporeũ eſt, ſubſtantia prædicatur: ſub corporeo uerò animatum atq; inanimatũ corpus ponitur. Sub animato corpore, animal ponitur: nam ſi ſenſibile adijcias animato corpori, animal facis, reliqua uerò pars, id eſt, ſpecies continet inanimatũ & ſenſibile corpus. Sub animali aũt rationale atq; irrationale. Sub rationali Deus & homo, nam ſi rationali mortale ſubieceris, hominẽ cõſtitues: ſi immortale Deum. Deum uerò dico corporeũ, hunc enim mundum ueteres Deum uocabant, & Iouis eum appellatione dignati ſunt, Deumq́ȝ, Solem, cæteraq; cœleſtia corpora, quę animata eſſe cum Plato, tum plurimus doctorũ chorus arbitratus eſt, ſub homine uerò indiuidui ſingularesq; homines ſunt, ut Plato, Cato, Cicero, quorum numerũ pluralitas infinita non recipit, cuius rei ſubiecta deſcriptio ſub oculis ponat exemplum.

Socrates. Cicero. Cato.

Superiùs posita descriptio ordinē à generalissimo usq; ad indiuidua prædicationis ostēdit, in qua quidē substātia generalissimū dicitꝰ genus, quoniā præposita est omnib. nulli uerò ipsa supponitꝰ & solū genus propter eandē scilicet dicitꝰ causam, homo autē species solum, quoniam Plato, Cato, Cicero, quibus est ipsa præposita non differūt specie, sed numero tantū: corporeū uerò quod secundum à substātia collocatꝰ, & species esse probatꝰ, & genus, substantiæ species, genus animati: at uerò animatū, genus est animalis, corporei species: est autem animatū genus sensibilis, animatū uerò sensibile animal est, igitur ipsum animatum propter propriā differentiā, quæ est sensibile, rectè genus dicitur esse animalis: animal uerò rationalis genus est, & rationale genus est mortalis, cumq; rationale & mortale nihil aliud sit quam homo, rationale fit animalis species: hominis uerò genus, homo uerò ipse, Catonis, Platonis, Ciceronis nō erit (ut dictū est) genus, sed solū species, nec solū differentiæ rationalis species est homo, uerū etiā Catonis & Platonis cæterorūq; species appellatꝰ, propter diuersam scilicet causam: nā rationalis idcirco est species, quoniā rationale p mortale atq; immortale diuiditꝰ, cum sit homo mortale. Idem uerò homo, species est Platonis atq; cæterorū: in forma enim eorum omnium, homo erit substantialis atq; ultima similitudo. Est autem cōmunis & omniū regula, esse eas species specialissimas quę supra sola indiuidua collocantꝰ, ut homo, equus, coruus, sed nō auis, auiū nanq; multę sunt species, sed hæ tantū species dicuntꝰ esse, quorū subiecta ita sibi sunt cōsimilia, ut substantialē differentiā habere nō possint. In omni aūt hac dispositione priora genera cum inferioribus cōiunguntꝰ, ut posteriores efficiant species: nam ut sit corpus substantia cum corporalitate coniungitꝰ, & est substantia corporea corpus. Item ut sit animatū, corporeū atq; substantia, animato copulatꝰ, & est animatū substātia corporea habēs animā. Item ut sit sensibile, eidē tria illa superiora iunguntꝰ. Nam ꝙ est sensibile, tantū est, quantū substātia corporea animata retinens sensum, ꝙ totū animal est. Item superiora omnia rationali iuncta, rationale efficiūt, postremumq; hominē superiora omnia nihilominus terminant, id est substantiā hominis addito tantū rationali, mortali: est ēm homo substantia corporea, animata, sensibilis, rationalis, mortalis. Nos uerò diffinitionē hominis reddimus dicētes, animal rationale mortale, in animali scilicet includētes & substātiā, & corporeū, & animatū, atq; sensibile, & in cæteris quidē speciebus atq; generibus ad hunc modum uel diuiduntur genera, uel species describuntur.

Quēadmodū igitur substātia cū suprema sit, eò quod nihil supra eā sit, genus est generalissimū, sic & homo, cū sit species, pos[t]q; nō est alia species, neq; aliud eorū quæ possunt diuidi in species, sed solum indiuidua

indiuiduum

(indiuiduũ eñ est Socrates & Plato, & hoc albũ) species erit solũ, & ultima species (& ut dictũ est) specialissima: q̃ uerò in medio sunt, eorũ quidẽ, q̃ supra se sunt, species erũt, eorũ uerò quę pòst, genera sunt: Quare hęc quidẽ duas habẽt habitudines, illã q̃ est ad superiora, secũdũ quã species dicuntur esse ipsorũ, & eam quæ est ad posteriora secundũ quã genera ipsorũ esse dicuntur. Extrema uerò habent unã habitudinẽ, nã & generalissimũ ad ea q̃ posteriora sunt, habet habitudinẽ, cũ genus sit omniũ supremũ: eã uerò quæ est ad superiora nõ habet, cũ sit supremũ, & primũ principiũ, & (ut diximus) supra quod nõ est aliud superueniens genus: & specialissimũ etiã unã habet habitudinẽ, ea quæ est ad superiora, quorum est species: eam uerò quæ est ad posteriora non diuersam habet, sed eandem: nam & indiuiduorũ species dicitur. Sed species quidem dicitur indiuiduorum, uelut ea cõtinens, species uerò superiorum, ut quæ ab illis contineatur.

Ex proportione speciei nomen etiã generis ostenditur, nam ut genus, quoniã non habet genus supra se generalissimũ, genus dicitur, ut substantia: ita species, quoniã nõ habet sub se speciẽ sed indiuidua, specialissima species dicit̃, ut homo: q̃d aũt est species nõ habere sub se, id est, his p̃esse, quæ neq; in dissimilia diuidi possunt, ut genera diuiduntur, neq; in similia secantur, ut species. Illa uerò q̃ inter genera generalissima, speciesq; specialissimas constituta sunt, species & genera nũcupantur, q̃ & ipsa aliis supponuntur, & his alia subijciuntur, quorũ in dissimilia uel in similia possunt esse partitiones. Cumq; duæ sint habetudines & quasi comparationes oppositæ, q̃ in omnibus generibus speciebusq; uersantur, una quidẽ q̃ ad superiora respiciat, ut specierum q̃ suis generib. supponuntur: alia uerò, quæ ad inferiora, ut generum cum speciebus proprijs p̃ponuntur: generalissima quidẽ genera unam tãtum retinent habitudinẽ, eam scilicet, q̃ inferiora amplectitur, illa uerò quæ ad p̃posita cõparãtur, nõ habent. Generalissimũ eñ genus nulli supponit̃. Item species specialissima unã possidet habitudinem, p quã scilicet ad sola genera cõparatur. Illam uerò, quæ ad inferiora cõmittitur, nõ habet: nullis eñ speciebus ipsa p̃ponitur. At uerò quę subalterna sunt genera, utraq; habitudine funguntur: nã & illam possident, q̃ ad superiora respicit, quoniã quæ subalterna sunt, habent superpositũ genus, & illam quę de inferioribus p̃dicatur: habent eñ subalterna genera suppositas species, ut corporeũ ad substantiã quidem, eam retinet habitudinem, qua potest poni sub genere: ad animatũ uerò eam, qua potest de specie p̃dicari. Specialissimæ uerò species, licet ipsæ indiuiduis præponantur: tamen præpositi habitudinem nõ habent, idcircò, quoniã illa quæ speciei ultimæ supponuntur, talia sunt, ut quantũ substantia unum quiddã sunt, non habentia substantialem differentiã, sed accidentalem, efficitur ergo, ut numero saltem distare uideant̃, ut penè dici possint, & pluribus pręesse speciebus, & quodãmodo nulli omnino esse p̃positæ. Nam cũ species substantiam mõstret, unaq; sit omniũ indiuiduorũ sub specie positorũ substãtia, q̃dãmodo nulli p̃posita est, si ad substantiã quis uelit aspicere: at si accidentia quis cõsideret, plures de quibus prædicatur species fiunt, non substantiæ diuersitate, sed accidentium multitudine. Itaq; fit, ut genus quidem semper plurimas sub se species habeat: de differentib. eñ specie prædicatur, differentia uerò nisi pluralitati nõ cõuenit: at uerò species etiam uni aliquando indiuiduo præesse potest. si enim unus (ut perhibetur) est phœnix, phenicis species, de uno tantum indiuiduo prædicatur. Solis etiam species unum solum intelligitur habere subiectum: ita nullam multitudinem

ſpecies per ſe continet, cũ, etiamſi unum ſit tantum indiuiduum, ſpeciei tamen non pereat intellectus: quibuſdã enim ſuis quaſi ſimilibus partibus præeſt: ut ſi æris uirgulam diuidas, ſecundũ id quod æs dicitur, idem & partes eſſe intelligitur, & totũ. Idcirco dictũ eſt, ſpeciem, licet ſit indiuiduis præpoſita, unam tantum habitudinem poſsidere, illã unam ſcilicet, qua ſpecies eſt. Quando enim præpoſitis ſubditur, ſpecies nuucupatˀ, & eſt ſuperiorũ ſpecies tanq̃ ſubiecta, inferiorumq; ſpecies, idcircò, quoniã eorũ ſubſtãtia monſtratˀ. Nec ita eſt ſpecies indiuiduorũ, quemadmodũ ſpeciei genus: illud enim pars eſt ſubſtãtiæ, ut animal hominis. Reliquę enim partes rationale atq; mortale adduntur animali, ad diffiniendã ſubſtãtiam hoĩs: homo uerò Socratis atq; Ciceronis tota ſubſtantia eſt: nulla enim additur differentia ſubſtãtialis ad hominẽ, ut Socrates fiat, aut Cicero, ſicut additˀ animali rationale atq; mortale, ut homo integra diffinitione claudatˀ. Idcirco igitur ſpecies ſpecialiſsima tantum eſt ſpecies, atq; hãc ſolam poſsidet habitudinẽ ad ſuperiora quidem, quoniã ab his continetur: ad inferiora uerò, quoniam ſubſtantiam eorum format & continet.

Determinãt ergo generaliſsimũ ita, quòd cũ genus ſit, nõ eſt ſpecies: & rurſus, ſupra q̊d nõ eſt aliud ſupraueniẽs genus: ſpecialiſsimũ uerò, q̊d cũ ſit ſpecies, nõ eſt genus, & quod cũ ſit ſpecies, nõ amplius in ſpecies diuidere poſſumus, & hoc modo, quod de pluribus & differẽtib. numero, in eo quod q̱d ſit, p̃dicatur. Ea uerò q̃ ſunt in medio extremorum, ſubalterna uocantur genera & ſpecies, & unumquodq; eorum ſpecies eſſe poteſt & genus, ad aliud quidem, & ad aliud ſumpta. Ea uerò quæ ſunt ſupra ſpecialiſsima uſque ad generaliſsimum aſcendẽtia, uiciſsim genera dicuntur & ſpecies, ut Agamemnon, Atrides, Pelopides, Tantalides, & ultimo Iouis. Sed in familijs quidem plerunque reducuntur ad unum principium, uerbi gratia ad Iouem.

Poſtquàm naturam generum ac ſpecierũ, diuerſitatemq; mõſtrauit, eorum ordinem diffinitionis deſcriptionisq; commemorat, ac primũ quidem generaliſsimi generis terminũ inducit, dicens: generaliſsimũ genus eſſe, quod cum ipſum ſit genus, non habet ſuperpoſitum genus, hoc eſt ſpeciem non eſſe, & rurſus ſupra quod non erit aliud genus ſuperueniens. Si eñ haberet aliud genus ſupueniẽs, minimè ipſum generaliſsimum uocaretur. Specialiſsima uerò ſpecies hoc modo deſcribitur, quod cum ſit ſpecies, nõ eſt genus, ſcilicet ex oppoſito, quoniã oppoſita ex oppoſitis deſcribuntur interdum: nam quoniã præpoſitio oppoſita eſt ſuppoſitioni: genus autem præponitur, ſpecies uerò ſupponitur. Si idcirco erit primum genus, quia ita ſuperponitur, ut minimè ſupponatur, idcirco erit ultima ſpecies, quia ita ſupponitur, ut pręponi non poſsit: igitˀ rectè oppoſitorum ex oppoſitis facta eſt diffinitio. Eſt alia rurſus deſcriptio ſpeciei, quòd cum ſit ſpecies, nunquam diuiditur in ſpecies, id eſt, genus eſſe non poteſt. Si enim omne genus ſpecierum genus eſt, ſi quid non diuiditur in ſpecies, genus eſſe non poteſt. Eſt rurſus alia diffinitio, quod de pluribus differẽtibus numero in eo quod quid ſit, pręedicatur, de qua diffinitione ſæpè eſt ſuperius demonſtratum: nunc illud attendendum eſt (ſicut paulò ſuprà dictũ eſt) ſpeciei unum indiuiduum poteſt ſubiectũ eſſe, ut phœnici, atomus ſua, ut Soli, corpus hoc lucidum, ut mũdo, uel Lunæ, quorum ſpecies ſingulis ſuis indiuiduis ſuperponuntur: quod ſi ita eſt, ut ſpecies de uno quolibet indiuiduo prædicetˀ, ut de phœnice, quomodo conuenit dicere ſpeciem eſſe quæ de pluribus numero differentib. in eo quod quid ſit, pręedicetur? Sunt enim quędam, quę de numero differentib. minimè dicuntur, ut phœnix, Sol, Luna, ſed de his illa ratio eſt, de qua etiã ſuperius pauca reddidimus, quę paululum implexa cõmodiſsimè nodum quæſtionis abſoluet.

Omnia enim quæ sub specialissimis speciebus sunt, siue infinita sint, siue finito numero constituta, siue ad singularitatē deducantur, dum est aliquod indiuiduū, semper species manebit, neq; indiuiduorum diminutione, si quodlibet unum maneat, species consumitur: quoniam, ut dictū est, si plura sint indiuidua, substantiales differentias non habebunt: id ergo in genere dici non conuenit, quod his præest, quę substantiali à se differentia disgregata sunt: præest enim speciebus, quæ diuersis differentijs informantur. Si igitur una eorum perierit, & ad unitatem speciei redacta fuerit ratio generis, genus esse non poterit, quia de distcrētibus specie prædicatur, non ita in speciebus. Nam si omnium indiuiduorum natura consumpta sit, & ad unius singularitatem indiuidui suppositæ speciei prædicatio uenerit, est tamen species ac permanet. Talia enim sunt illa, quę pereunt ac desunt, quale est id, quod permansit & subiacet. Quòd uerò dicimus de pluribus numero differentibus speciem prædicari, duobus id rectè excusatur modis: Vno quidē, quia multo plures sunt species, q̄ de numerosis indiuiduis prædicantur, quàm hæ, quibus unum tātum indiuiduum uidetur esse suppositum: deinde hoc modo, quia multa secundum potestatē dicuntur, cum actu non semper ita sint, ut risibilis homo dicitur, etiā si minimè rideat, quoniam ridere potest. Ita etiam species de numero differentibus prædicatur: nihil enim minus phœnix de pluribus prędicaretur, si plures essent quàm nunc, quando unus esse perhibetur. Item Solis species de hoc uno Sole quem nouimus, nunc dicitur: at si in animo plures Soles, & in cogitatione fingātur, nihilominus de pluribus Solibus indiuiduis nomen Solis, quàm de hoc uno, prædicabitur. Idcirco igit̄ species de pluribus numero differentibus dicitur prædicari, cum sint aliquę quę de singulis indiuiduis appellentur. Illa uerò quæ subalterna uocātur, ita diffiniuntur: Subalternū genus est, quod esse genus & species poterit, ad eum modū, q̄ est in familijs, quæ procreant, & procreant̄, ut etiam subiectum monstrat exemplum, ut Agamemnon, Atrides, & Pelopides, & Tātalides, & ultimū Iouis. Atreus enim Pelopis filius tanquam eiusdem species, quasi Agamēnonis genus est. Item Agamemnòn Pelopides & Tātalides, cum Pelops ad Tantalū cōparatur, Tantalusq; ad Iouem quasi species, itemq; Tantalus ad Pelopem, Pelops ad Atreum quasi genera esse uideantur, cum Iupiter sit horum uelut generalissimum genus. Sed in familijs quidem plerūq; reducuntur ad unum principiū, uerbi gratia, ad Iouem.

In generibus autē & specieb. non sic se habet: neq; em̄ unū cōmune genus omniū est ens, nec oĩa eiusdē generis sunt secūdū unū supremū genus, queadmodū dicit Aristot. sed sint posita, queadmodū dictum est in prędicamētis, prima decē genera, quasi decē prima pricipia. Et si oĩa quis entia uocet, æquiuocè (inqt) nūcupabit, nō uniuocè? Si enim ens unū esset cōmune omniū genus, uniuocè omnia entia dicerētur: cum uerò sint decem prima, commune est ens secundum nomen solum, nō etiam secundum rationē, quę secundum entis nomen est.

Quoniam cum de subalternis generib. diceret, familiæ cuiusdam posuit exemplū, quæ ab Agamēnone peruenit ad Iouem, quem pro numinis quidem reuerētia, ultimum posuit. Quantū enim ad ueteres theologos, refertur Iupiter ad Saturnum, Saturnus ad Cœlum, Cœlus uerò ad antiquissimū Ophionem ducitur, cuius Ophionis nullum principiū est. Ne igit̄ q̄d in familijs est, id in reb. quoq; esse credatur, ut res omnes possint ad unum sui nominis redire principiū, idcirco determinat hoc in generibus ac speciebus esse non posse: neq; enim sicut familię cuiuslibet, ita etiam omnium rerum unum esse principium potest. Fuerūt enim qui hac opinione tenerentur, ut rerum omniū quæ sunt, unum putarent esse genus, quod ens nūcupatur,

tractum ab eo quod dicimus Est. oia em̃ sunt, & de omnibus Esse prædicatur. Itaq; substantia est, & qualitas est, item quãtitas est, cæteraq; esse dicuntur: nec de hic aliquid tractaretur, nisi hæc quæ prędicamenta dicuntur, esse cõstaret. Quę cũ ita sint, ultimum omnium genus ens posuerũt, scilicet quod de omnibus prędicaretur. Ab eo enim quod dicimus Est, participium inflectentes, Græco quidẽ sermone ὄν, Latine ens appellauerunt. Sed Aristoteles sapiẽtissimus principiorũ cognitor reclamat huic sententiæ, nec ad unum res omnes putat duci posse primordium, sed decẽ esse genera in rebus: quæ cum à semetipsis diuersa sunt, tum ad nullum cõmune principium educuntur: hæc autem decem genera statuit, substantiam, quantitatem, qualitatem, ad aliquid, ubi, quando, situm, habere, facere, pati, q̃d uerò occurrebat, quoniam de his omnibus esse prædicaretur. Omnia enim quæ superius cõmemorata sunt, genera esse dicuntur: ita discussit ac repulit dicens, non omne cõmune nomẽ communem etiam formare substantiam, nec ex eo debere genus esse cõmune arbitrari, quod de aliquibus commune nomen prædicaretur. Quibus enim diffinitio communis nominis contienit, illa communis nominis iure species iudicabũtur, & cõmuni illo uocabulo uniuocè prędicantur: quibus uerò non conuenit, uox his cõmunis tantùm est, nulla uerò substantia. Id autem manifestius declaratur exemplis hoc modo: Animal hominis atq; equi genus esse prædicamus: demus igitur animalis diffinitionẽ, quę est substantia animata sensibilis, hanc si ad hominẽ reducamus, erit homo substantia animata sensibilis, nec ulla falsitate diffinitio maculatur. Rursus si ad equum, erit equus substantia animata sensibilis: id quoq; uerum est. Conuenit igitur hæc diffinitio & animali, quòd communi est homini atq; equo, & eadem equo atque homini, quæ species ponimẽ animalis: ex quo fit, ut homo atq; equus utraq; animalia uniuocè prædicentur. At si, quis hominẽ pictum hominemq; uerũ cõmuni animalis nomine nuncupauerit, diffiniat (si libet) animal hoc modo, substãtiam animatam esse atque sensibilem. Sed hæc diffinitio ei quidẽ homini qui uiuus est, cõuenit, ei uerò qui pictus est, minimè: neque enim est animata substantia. Igitur homini uiuo atq; picto, quib. cõmunis nominis diffinitio, id est animalis, non potest conuenire, non est animal commune genus, sed tamẽ commune uocabulum dicitur, quòd hoc nomẽ animal in uiuo homine atq; picto, nõ ut genus, sed ut uox plura significãs: uox em̃ plura significans æquiuoca nũcupatur, sicut ea uox quę genus ostendit, uniuoca dicitur. Itaq; id quod dicitur ens, etsi de omnibus dicitur prędicamentis: quoniam tamẽ nulla eius diffinitio inueniri potest, quæ omnibus prædicamentis posit aptari, idcirco non dicitur uniuocè de prædicamentis, id est, ut genus, sed æquiuocè, id est, ut uox plura significans. Cõuincitur hac quoq; ratione id, quod dicimus, ens p̃dicamẽtorum genus esse nõ posse: unius enim rei duo genera esse nõ possunt, nisi alterum alteri subijciatur, ut hominis genus est animal atq; animatum, cum animal animato, uelut species supponatur. At si duo sibimet ita æqualia sint, ut nũquam alteri alterum supponatur, hæc utraq; eidem speciei genera esse non possunt. Ens igit̃ atq; unum, neutrum alteri supponitur: neq; enim unius dicere possumus genus ens, nec eius, q̃d dicimus ens, unũ. Nam q̃d dicimus ens, unum est, & quod unum dicimus, ens est: genus aũt & species sibi inuicem minimè cõuertuntur. Si igitur p̃dicatur, ens de omnibus prædicamentis, prædicatur etiam unum. Nam substantia unum est, qualitas unũ est, quantitas unum est, cęteraq; ad hũc modum. Si igitur quoniam Esse de omnib. his prædicatur, omnium gentis erit ens: & unum, quoniã de omnib. prędicatur, erit omnium genus, sed unum atq; ens (ut demonstratum est) minimè alterũ alteri præponitur: duo igitur æqualia singulorum prędicamentorum genera sunt, quod fieri nequit. Cum hoc igitur ita sit, id Porphyrius determinauit, dicens: non ita in rebus, ut in familijs omnia ad unũ principium posse deduci, nec omnium rerum cõmune esse genus posse, ut Aristoteli placet, sed sunt proposita, inquit, quemadmodũ in p̃dicamentis dictum est, prima decem genera

nera, quasi decem prima principia, scilicet, ut nulla interim ratio perquiratur, sed Aristotelis autoritati concedentes, hæc decem genera nulli alij generi credamus esse subiecta, quæ si quis entia uocet, æquiuocè nuncupabit, non uniuocè, neque enim una eorum omnium secundum commune nomen diffinitio poterit adhiberi, quæ res facit, ut non uniuocè de his aliquid prædicetur. Si enim uniuocè prædicaretur, genus esset eorum commune nomen quod de omnibus prædicaretur, at si genus esset diffinitio generis, conueniret in species, quod quia non fit, commune his id quod dicimus ens, uocabulum est uocis significatione, non ratione substantiæ.

Decem quidem igitur generalissima sunt, specialissima uerò in numero quidem quodam sunt, non tamen infinito. Indiuidua autẽ, quę sunt post specialissima, infinita sunt, quapropter usq; ac specialissima à generalissimis descendentes iubebat Plato quiescere. Descendere autem per media diuidendo specificis differentijs, infinita uerò relinquenda suadet, neq; enim eorum posse fieri disciplinam.

Quoniam specierum nosse naturã ad sectionem generis pertinet, quoniamq; scientia infinita esse non potest (nullus enim intellectus infinita circundat) idcircò de multitudine generum, specierum atq; indiuiduorum rectissima ratione persequitur, dicens: Supremorum generum numerum notum, esse decem enim prædicamenta ab Aristotele esse reperta, quæ rebus omnib. generis loco præferenda sunt: Species uerò multo plures esse, quàm genera. Nam cum decem suprema sint rerũ genera, cumq; uni generi non una, sed multæ species supponantur, proximæq; species supremis generibus subalterna sint genera, usque dum ad ultimas species descendant, ut nimirum unius generis multas species necesse est esse utrobiq; diffusas. Specialissimas uerò multo plures esse, quàm subalterna, quoniam per multitudinem generum subalternorum ad specialissimas descenditur species, quas multo plures esse quàm genera subalterna, hoc maximè ostenditur, quod inferiores sunt, & semper subalterna genera in plura subiecta diuiduntur. Decem uerò generum species multo plures quàm unius existere, manifestum est, ueruntamen & si plures sunt, certo tamẽ numero cõtinentur, quem facilè, si quis discutiat, omniumq; generum species prosequatur, possit agnoscere. Indiuidua uerò, quæ sub unaquaque specie sunt, infinita sunt, uel eo quod tam multa sunt diuersisq; locis posita, ut scientia numeroq; in unum concludi cõprehendiq; non possit, uel quòd in generatione & corruptione posita, nunc quidem incipiunt esse, nunc desinunt, atq; idcirco suprema quidem genera, & subalterna, & species easq; specialissimè nuncupantur: quoniã finitæ sunt numero, potest terminus scientiæ includere, indiuidua uerò nullo modo. Idcirco igitur Plato magis à generibus, quàm à speciebus idem specialissimis præcipiebat facere sectionem: per ea enim quæ finita essent numero iubebat descendere diuidentem, ubi autem ad indiuidua ueniretur, standum esse suadebat, ne quod natura non ferret, infinita colligeret, ita uerò genera in species diuidi comprobat, ut in specificis differentijs soluerentur. De specificis uerò differentijs meliùs in eo titulo ubi de differẽtia disputatur ac largiùs disseremus. Hic enim hoc tantùm dixisse sufficiat, eas esse specificas differentias, quibus species informantur, ut rationale mortale hominis. Cum igitur diuidimus animal rationale atq; irrationale, mortale immortaleq; separamus, cæteraq; genera talibus differentijs, quæ subiectas species informẽt. Plato censuit esse diuidenda usq; dum ad specialissima ueniretur, de hinc consistere, nec infinita sequi, quoniam indiuiduorum nunquam esset nec disciplina nec numerus.

Descendẽtib. igitur ad specialissima necesse est, diuidẽdo per multitudinem

uerum est Socratẽ animal dicere atq; substantiã: semper igitur cũ su-
periora de inferiorib. prædicent, species quidẽ de indiuiduo prædica
bitur, genus autem & de specie, & de indiuiduo: generalissimũ aũt &
de genere, & de generibus, si plura sunt media & subalterna, & de spe
cie, & de indiuiduo. Dicitur ẽm generalissimũ quidẽ de omnib. sub
sepositis generibus, & speciebus, & indiuiduis: genus aũt quod antè
specialissimum est, de omnibus specialissimis, & de indiuiduis, solũ
aũt species de omnibus indiuiduis, indiuiduum aũt prædicatur de u-
no solo particulari. Indiuiduum autem dicitur Socrates, & hoc albũ,
& hic ueniens Sophronisci filius, si solus sit ei Socrates filius.

Breuiter quæcunq; superius dicta sunt, cõmemorat, hoc modo: Cum (inquit) assi-
gnauerimus, quid sit genus, & quid sit species: cũq; suis etiã ea diffinitionib. cõpre-
henderimus, docuerimus q; genus semper in plurimas species solui, illud, inquit, ad
iungimus, quoniã omnia superiora de inferiorib. prædicantur, inferiora de superio
ribus minimè. Et ea q̃ sunt utilia de prædicationis modo ritè pertractat. Ostendit
autem unum genus in plurimas species solui semper assignata generis diffinitiõe.
Quòd enim de pluribus rebus specie differentibus, in eo quod quid sit, prędicaret,
esse diffiniuit genus. Nihil autem sunt plurimæ res specie differentes, nisi plurimæ
species, de quibus autem prædicatur genus, in ea ipsa dissoluitur. Ostensum est igi-
tur ex diffinitiõis assignatione, unius generis semper esse species plures. Quę cũ ita
sint, genus quidem de specie prædicatur, species uerò de indiuiduis, omnia q; supe-
riora de inferioribus, inferiora de superiorib. nullo modo. Id quare inueniat paucis
absoluã. Quę superiora sunt, substantialia ea genera esse prædiximus: quę uerò ge-
nera sunt, ampliora sunt quàm unàquæq; species. Neq; enim in plurima diuiderẽt
genus, nisi ab unaquaq; specie maius existeret. Id cùm ita sit, nomẽ generis toti con
uenit speciei: non ẽm coęquatur solum speciei generis magnitudo, uerumetiã spe-
ciẽ ipsam superuadit. Idcirco igitur ois homo animal est, quoniã intra animalis uo-
cabulum, & homo & cætera animalia continẽtur. At uerò nullus dixerit, omne ani
mal homo est: non enim peruenit ad totum animal hominis nomẽ, quia cùm sit mi
nus, nullo modo generis uocabulo coæquatur. Itaq; quæ maiora sunt, de minorib.
prædicantur, quæ uerò minora sunt, non conuertuntur, ut de maioribus prędicen-
tur. At uerò si qua sint æqualia, ea secundum naturę parilitatẽ conuerti necesse est,
ut hinnibile atq; equus, quoniam ita sibimet coæquantur: ut neq; equus sit, nisi hin
nibile, neq; quid sit hinnibile, nisi equus. Fit ergo ut omne hinnibile equus sit, &
ois equus hinnibile: Quæ cum ita sint, ea q̃ superiora sunt, non modo de sibi proxi
mis inferioribus prædicantur, uerumetiam de inferiorum inferioribus: nam si illud
recipitur, ut ea quæ superiora sunt, de inferioribus prædicentur, inferiorum inferio-
ra superioribus multo magis inferiora sunt, uelut substantia prædicatur de animali;
quod est inferius, sed animali inferius est homo, p̃dicatur igitur etiam substantia de
homine. Rursus Socrates inferius est homine, prædicabitur igitur substantia de So
crate. Itaq; species quidem de indiuiduis prædicantur: genera uerò, & de specieb.
& de indiuiduis, quod cõuerti nõ potest: nã neq; indiuidua de speciebus, & de ge-
neribus prædicantur, nec species de generibus. Itaq; fit, ut genus quidẽ generalissi
mum de omnibus subalternis generibus prædicari, & de speciebus, & de indiuidu
is possit, de ipso uerò nihil. Vltimũ uerò genus, id aũt est, quod ante specialissimas
species collocatur sine medio, & de solis speciebus specialissimis dici potest, & de
earum indiuiduis: species uerò de indiuiduis, ut dictũ est: indiuidua enim de singu
lis prædicantur, ut Socrates & Plato: eaq; maximè sunt indiuidua, q̃ sub ostensione
indicationeq;

indicationecq́ digiti cadunt, ut hoc scamnū, & hic ueniēs, eaq́ q̄ ex aliqua proprietate accidentiū designant nota, ut si quis Socratē significatione uelit ostendere, nō dicat Socrates, ne sit alius qui fortè hoc nomine nuncupetur, sed dicat Sophronisci filius, si unicus Sophronisci fuerit. Indiuidua enim maximè ostendi queunt, sī, uel tacito nomine, sensui ipsi oculorū digito, tactúue monstrent, uel ex aliquo proprio nomine, si solus illud adeptus est nomen: uel si ex parentibus, si illorū est unicus filius, uel si ex quolibet alio accidenti singularitas demonstratur, eo q̄d accidentia ad unā se prędicationem habeant, eiusq́ uel prædicatio uel dictio non transeat ad alterum, sicut generis quod ad species, specierum uerò ad indiuidua.

Indiuidua aūt dicuntur huiusmodi, quoniam ex proprietatibus consistit unumquodq́ eorum, quarum collectio nunquā in alio quolibet eadem erit. Socratis em̄ proprietates nunq́ in alio quolibet erunt particularium eædem. Hæ uerò quæ sunt hominis proprietates: dico autem eius qui est communis, erunt eædem pluribus, magis autem in omnibus particularibus hominibus in eo quod homines sunt.

Quoniam superiùs indiuiduū appellauit, huius nominis rationem conatur ostendere: ea nanq́ sola diuiduntur, q̄ pluribus cōmunia sunt: in his enim unumquodq́ diuiditur, quorum est cōmune, quorumq́ naturam ac similationem continet. Illa uerò in quibus cōmune diuiditur, communi natura participant, proprietasq́ communis rei his, quibus cōmunis est, conuenit. At uerò proprietas indiuiduorū nulli communis est. Socratis enim proprietas, si fuit caluus, simus, propensa aluo, cæterisq́ corporis liniamentis, aut morū institutione, aut forma uocis, non cōueniebat in alterum: hæ enim proprietates, quæ ex accidentibus ei obuenerāt, & eius formā figuramq́ coniunxerant, in nullum alium conueniebant. Cuius uerò proprietates in nullum alium conueniunt, proprietates eius nulli poterāt esse cōmunes. Cuius aūt proprietas nulli cōmunis est, nihil est q̄d eius proprietatem participet. Quod uerò tale est, ut proprietatē eius, nullus participet, diuidi in ea q̄ non participat, non potest: rectè igitur hęc quorum proprietates in alium non conueniunt, indiuidua nuncupantur. At uerò hominis proprietas, id est specialis, conuenit in Socratem, & Platonem, & in cæteros, quorum proprietates ex accidentib. uenientes, in quēlibet alium singularem nulla ratione conueniunt.

Continet igitur indiuiduum quidē sub specie, species aūt sub genere. Totū em̄ quidem est genus, indiuiduū aūt pars, species uerò totū & pars: sed pars quidē alterius, totū uerò nō alterius, sed in aliis. In partibus em̄ totū est. De genere quidē & specie, & quid sit generalissimū, & quid specialissimū, & quæ genera, & species eadē sunt, & quæ indiuidua, & quot modis genus & species dicatur, sufficienter dictū est.

Retractat omnia breuiter, q̄ suprà latius absoluit, dicens: Indiuiduum à specie contineri, species uerò ipsas à genere, huiusq́ causam reddens ait: Omne genus totum est, indiuiduum uerò pars. Genus enim in eo quod totum est, continet tantū & si species esse potest: totum enim non ut genus est species, sed ut ea quæ supponitur generi. Genus igitur in eo quod genus est, totum est speciebus: semper enim continet eas. At uerò indiuiduum semper est pars: nunquā enim ipsum aliquid sua proprietate concludit. Species uerò, & pars, & totum est pars quidem generis, totum uerò indiuiduis. Et cum pars est, ad singularitatem refertur, cum totū, ad pluralitatem. Quoniam enim unum genus pluribus speciebus superest, una quælibet species pars est generis, id est unius. Quoniam autem species pluribus indiuiduis

prǽest,

præest, non est uni indiuiduo totum, sed plurimis. Idcirco enim totum dicitur, quia plura continet & cohercet. Nam ut pars sit aliquid unum, ipsum unius pars esse poterit: ut uerò totum sit, unum ipsum unius totū esse non poterit. Idcirco alterius quidem pars est species, alijs uerò totum: sed de genere quidem & de specie dictū est, & quid sit generalissimū genus: quoniam id, cui nullū aliud superponitur, genus: & quid specialissima species: quoniam ea, cui species nulla supponitur, & quæ genera, eædem sunt & species, scilicet subalterna, quib. aliquid supraponitur, aliquid uerò supponitur. quæ etiam indiuidua, ea scilicet, quorū proprietates alteri nequeunt conuenire, & quot modis genus & species dicitur. Genus quidem aut in multitudine, aut in procreatione, aut in participatione substantiæ consistit: species autē ex figura, aut ex generis suppositione, ut sufficienter dictum est. Quibus absolutis modum uoluminis terminabo, ut quarti area libri differentiæ reseruetur.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHII PATRICII ORDINARII ET CONSVLARIS VIRI, COMMENTARIORUM in Porphyrium à se translatum, Liber IIII.

E differentia disputanti non æquè illud debet occurrere, quod in generis speciei'q; tractatu de collocationis ordine quærebatur. Illic enim meminimus inquisitum, cur esset omnibus præpositum genus, ut id primum ad disputationē ueniret, cur post genus species esset inuecta: nunc uerò superest uacuum est dicere, cur post speciem differentia sumpta sit, cum illud iam fuerit inquisitum, cur non ante speciem collocata sit. Quod si mirum uidebatur speciem differentiæ in disputationis loco fuisse præpositam, eo quòd differētia cōtinentior, ac magis amplior esset specie, quid est, quod possit quisq; mirari, si eandem differentiam ante proprium atq; accidens collocauerit: cum proprium unius semper sit speciei, ut posterius demonstrabitur, accidens uerò exteriorem quandam ostendat naturam, nec omnino in substantia prædicetur: differentia uerò utrumq; contineat, & de pluribus speciebus, & in substātia prædicetur. Sed hæc hactenus, nunc ad ipsa Porphyrij uerba redeamus.

DE DIFFERENTIA.

Ifferētia uerò cōmuniter, propriè, & magis propriè dicit. Cōmuniter quidē differre alterū ab altero dicitur, quoniā alteritate quadā differt quocūq; modo, uel à seipso, uel ab alio. Differt enim Socrates à Platone alteritate quadā, & ipse à se puero iam uir factus, & à se faciente aliquid, cū quiescit, & semper in aliquo modo habendi se alteritatibus spectatur. Propriè autem differre alterū ab altero dicitur, quando inseparabili accidente alterum ab altero differt. Inseparabile uerò accidens est, ut nasi curuitas, cæcitas oculorū, & cicatrix, cū ex uulnere occalluerit. Magis autē propriè alterū differre ab altero dicitur, quādo specifica differētia differt, quemadmodū homo ab equo specifica differētia differt rationali qualitate.

Hæ sunt igitur magis propriæ, quæ monstrant uniuscuiusque substantiam. Nam si illæ quidem idcirco communes dicuntur, quia separabiles atque omnium sunt, aliæ autem propriæ, quoniam separari non possunt, quamuis sint in accidentium numero, illæ iure magis propriæ prædicantur, quæ non modò à subiecto separari nō possunt, uerumetiam subiectis ipsis speciem substātiamque perficiunt. Ex his igitur tribus differentiarum diuersitatibus, id est cōmunibus, proprijs, & magis proprijs fiunt secundum genus, uel speciem, uel numerum discrepantiæ. Nam ex communibus, & proprijs secundum numerum distantiæ nascuntur: ex magis proprijs uerò secundum genus ac speciem.

Vniuersaliter ergo omnis differentia alteratum facit cuilibet adueniens, sed ea quæ est communiter & propriè, alteratum facit: illa autem quæ est magis propriè, aliud. Differentiarum enim, aliæ quidem alteratum faciunt, aliæ uerò aliud. Illæ igitur quæ faciunt aliud, specificæ uocantur, illæ uerò quæ alteratum, simpliciter differentia; animali enim rationalis differentia adueniens aliud facit, & speciem animalis facit. Illa uerò quæ est mouendi, alteratum facit à quiescente. Quare hæc quidem aliud; illa uerò alteratum solum facit.

Omnis differentia alterius ab altero distantiā facit. Sed hæc quæ facit alteratū, uel est cōmunis, uel cōtinens, uel cum quodā proprio & magis proprio differentiarū modo, quare quicquid qualibet ratione ab alio diuersum est, alteratū esse dicitur. Si uerò accesserit illi diuersitati, ut etiā specifica quadā differētia sit diuersum, non alteratum solum, uerumetiam aliud esse prædicatur. Alteratio igitur continēs est, aliud uerò intra alterationis spaciū cōtinetur. Igitur omne quod aliud est, alteratū est, sed nō omne quod alteratum est, aliud dici potest. Itaque si accidentibus aliquibus fuerit facta diuersitas, alteratum quidē effectū est. Quoniam quidē quolibet modo, uel ex quibuslibet differētijs considerata diuersitas, alterationē facit intelligi, aliud uerò non fit, nisi substantiali differētiā alterum ab altero fuerit dissociatū. Itaque cōmunes & propriæ differētiæ, quoniā accidētium (ut dictū est) sunt quæ solū efficiunt alteratum, aliud uerò minimè: magis autē propriæ, quoniam substantiam tenēt & in subiecti forma prædicantur, non modo alteratum quod est cōmune, & substantiali & accidentali differentiæ, sed etiam aliud faciunt, quod ea sola retinet differētia, quæ substantiam continet formamque subiecti. Atque hæ quidē differētiæ quæ faciunt aliud, specificæ nuncupantur, idcircò, quod efficiunt speciē, quam, cū substantialibus differentijs informauerint, faciūt ab alijs ita esse diuersam, ut nō alterum solum sit, uerumetiā tota aliud esse prædicetur. Itaque fit huiusmodi diuisio: Differentiarū aliæ alteratum faciunt, aliæ uerò aliud, & illæ quidē quæ faciunt alteratum, simpliciter puroque nomine differētiæ nuncupātur, illæ uerò quæ aliud, specificæ differētiæ prædicantur. Atque ut planius liqueat quid sit alteratū, & quid aliud, tali describuntur termino, uel declarantur exemplo: Aliud est, quod tota speciei ratione diuersum est, ut equus ab homine, quoniā rationalis differētia animali adueniēs, hominē facit, aliudque eum, quàm equum, esse cōstituit. Item si unus homo sedeat, alter assistat, nō efficietur homo diuersus ab homine, sed eos alteratio sola disiungit, ut eum qui assistit ab eo qui sedet alteratū faciat. Itemque si ille sit nigris oculis, iste cæsijs, nihil, quantū ad formā humanitatis attinet, permutatum est, ita secundum has differētias alteratio sola cōsistit: at si equus quidē iaceat, homo uerò ambulet, & aliud est equus ab homine & alteratū, dupliciter quidē alteratū, semel uerò aliud. Alteratū est, quod omnino specie diuersum est, & est aliud. Omne enim aliud, ut dictum est, etiā alteratum est, uel quòd accidētibus distat, quòd ille iaceat, hic ambulet. Semel uerò est aliud, quòd rationabili atque irrationabili differētijs se-

gregatur, quæ ſpecificæ ſunt, & ſubſtantiales dicuntur. Eſt igitur alteratum, quod ab aliquo qualibet ratione diuerſum eſt.

Secundũ igitur aliud facientes differẽtias & diuiſiones fiunt à generibus in ſpecies, & diffinitiones aſsignant, quæ ſunt ex genere, & huiuſmodi differẽtijs: ſecundũ aũt eas, quæ ſolũ alteratũ faciũt, alterationes ſolum cõſiſtunt, & aliquo modo ſe habentis permutationes.

Quoniã in principio huius operis, generis, ſpecieiq́ꝫ, differẽtiæ, proprij & accidentis notitiã ad diuiſionẽ atqꝫ diffinitionẽ utilẽ eſſe prædixit, idcircò nunc differẽtiarum ipſarũ facta diuiſione, eaſdẽ partitur & ſegregat, quæ'nam differẽtiæ diuiſionibus ac diffinitionib. accõmodẽtur, quæ uero minimè. Quoniã igitur diuiſio generis ita in ſpecies faciẽda eſt, ut illę à ſe ſpecies omni ratione ſubſtãtię diuerſę ſint, idcirco nõ probat eſſe aſſumẽdas eas ad diuiſionẽ differẽtias, quæ uel ſeparabilis, uel inſeparabilis accidẽtis ſignificationẽ tenẽt, uel eas differẽtias quæ ſolũ faciunt alteratũ, aliud uerò perficere & informare non poſſunt. Inutiles enim ſunt ad diuiſionẽ hæ differẽtiæ, quę faciũt alteratũ. Segregãdæ igitur ſunt cõmunes & proprię à generis diuiſione, illæ aſſumẽdæ tantũ quæ ſunt magis propriæ. Nã illæ faciunt aliud, quod generis diuiſio uidetur expoſcere. Ad diffinitionẽ quoqꝫ eædẽ magis propriæ plurimũ ualerẽt, cõmunes & proprię, uelut inutiles ſegregãtur: cõmunes eñ & propriæ, quoniã accidẽs diuerſi generis ferũt, nihil ſubſtãtiæ ratione conformant, diffinitio uerò oĩs ſubſtantiã conatur oſtendere. Specificæ uerò differẽtiæ illæ ſunt, quæ (ut ſuperius dictũ eſt) ſpeciẽ informãt ſubſtãtiamq́ꝫ perficiũt, hæ ſunt magis propriæ. Eædem igitur ſicut in diuiſionẽ generis, ita etiã in diffinitionẽ ſpecierũ aſſumũtur, nunc diuiſiuæ, ad partitionẽ generis accõmodãtur. Ita igitur cum diuiſiuæ ſint generis aliud cõſtituunt ꝙ erat, in ſubſtantię uerò diffinitione ſpeciei informationem faciũt: cumq́ꝫ magis propriæ & aliud faciãt, & ſpecificæ ſint, eo ꝙ aliud faciũt, diuiſionib. aptæ ſunt: hæ uerò, qua ſpeciẽ informãt diffinitionib. accõmodatæ ſunt. Cõmunes aũt & propriæ, quoniã neqꝫ aliud faciũt, ſed alteratũ, neqꝫ omnino ſubſtantiam monſtrant, æquè à diuiſione, ut à diffinitione diſiunctę ſunt.

A' ſuperioribus rurſus inchoanti dicendũ eſt, differentiarũ alias quidem eſſe ſeparabiles, alias uerò inſeparabiles. Moueri eñ & quieſcere, & ſanũ eſſe, & ægrũ, & quæcunqꝫ his proxima ſunt, ſeparabilia ſunt: At uerò aquilũ eſſe, uel ſimum, uel rationale, uel irrationale, inſeparabilia ſunt. Inſeparabiliũ aũt, aliæ quidẽ ſunt per ſe, aliæ uerò per accidẽs: nã rationale per ſe ineſt homini, & mortale, & diſciplinæ eſſe ſuſceptibile. At uerò aquilũ eſſe, uel ſimũ, per accidẽs & nõ per ſe.

Superiùs differentias triplici diuiſione partitus eſt, dicens: aut communes eſſe, aut proprias, aut magis proprias, dehinc eaſdem alia diuiſione in duas ſecuit partes, dicens: has quidem aliud facere, illas uerò alteratum. Nunc tertiam earundem facit diuiſionem, dicens: alias eſſe ſeparabiles, alias inſeparabiles. Poſſe autem de unoquoqꝫ, cuius multæ ſunt differentiæ, plurimas fieri diuiſiones, ut ex ipſa differentiarum natura manifeſtum eſt. Nam ſi omnis diuiſio differentijs diſtribuitur, quorum multæ ſunt differentię, multas etiam diuiſiones eſſe neceſſe eſt. Fit autem ut animal diuidatut hoc modo: Animalium alia quidem ſunt rationalia, alia irrationalia. Item alia mortalia, alia immortalia. Item alia pedes habentia, alia minimè. Rurſus alia herbis ueſcentia, alia carnibus, alia ſeminibus. Ita nihil mirum uideri debet, ſi multiplex differentiæ eſt facta partitio, ac primum quidem cum in ternarium differentiæ numerum membra ſecuiſſet, communes, proprias, & magis proprias nuncupauit. Secunda uerò diuiſio cõmunes & proprias intrà nomẽ alteratũ

facientis

facientis inclusit, magis proprias uerò intra aliud facientis. Hæc uerò tertia diuisio qua ait differentiarũ alias esse separabiles, alias inseparabiles, unã quidẽ ex facientibus alteratũ separabilibus differẽtijs adiungit, cęteras uerò inter separabilis differentię uocabulũ claudit: unam enim ex alteratũ facientibus, id est propria differentia, & reliqua quæ aliud facere demonstrata est, id est magis propria, inseparabiles differẽtiæ esse dicũtur, quarũ ita subdiuisio fit: Inseparabiliũ differentiarũ aliæ sunt per se, aliæ per accidẽs: per se quidẽ, magis propriæ, secundũ accidẽs uerò, proprię: per se aũt aliquid inesse dicitur, quod alicuius substantiã informat. Si enim idcircò quælibet species est, quoniã substantiali differentia constituitur, illa differentia per se subiecto adest, neq; per accidens, aut per quodlibet aliud mediũ, sicut per ardorem solis adhæret nigredo faciei hominis, sed sui præsentia speciem quã tuetur informat, ut hominẽ rationabilitas. Homini enim huiusmodi differẽtia p se inest, idcircò homo est, quia rationabilitas adest, quæ si discesserit, species hominis nõ manebit, & has quidẽ quę substantiales sunt, inseparabiles esse nullus ignorat: Separari enim à subiecto nõ poterunt, nisi interempta sit natura subiecti. Secundũ accidens uerò, quę inseparabiles differẽtiæ sunt, hæ quę proprię nuncupãtur, ut aquilum esse, uel simum, quæ idcircò per accidens nuncupantur, quoniã iam cõstitutæ speciei extrinsecus accidunt, nihil subiecti substantiæ accommodantes.

Illæ igitur quæ per se sunt, in ratione substãtiæ accipiũtur, & faciunt aliud: illæ uerò quæ secundũ accidẽs, nec in substãtiæ ratione accipiuntur, nec faciũt aliud, sed alteratũ. Et illæ quidẽ quę per se sunt, non suscipiũt magis & minus: illæ uerò quæ per accidẽs, & si inseparabiles sint, intẽsionẽ accipiũt & remissionẽ: nã neq; genus magis & minus prædicatᷣ de eo, cuius est genus, neq; generis differentię, secundũ quas diuiditᷣ: ipsæ enim sunt quę uniuscuiusq; rationẽ cõplẽt: esse aũt unicuiq; unũ & idẽ, nec intẽsionẽ nec remissionẽ suscipiẽs est, aquilũ aũt uel simum esse, uel coloratũ aliquo modo, & intẽditᷣ & remittitᷣ.

Differentijs ritè partitis, earũ inter se distantiã mõstrat Porphyrius, atq; unã quidẽ repetit quam superius dixit. Cum enim tres esse dixisset differẽtias cõmunes, proprias, & magis proprias, alteratũ facere dixit proprias, sicut & cõmunes, aliud uerò minimè, sed hoc solis magis proprijs reseruauit, nunc igitur idem repetit, dicẽs: Quoniã inseparabiles differẽtiæ quæ substantiã monstrant, id est, quæ per se subiectis specieb. insunt easq; perficiunt, aliud faciũt: Illæ uerò quæ sunt propriæ, id est, secundũ accidẽs inseparabiles differẽtiæ, neq; in substantia sunt, neq; aliud faciũt, sed tantum (ut superius dictũ est) alteratũ. Item alia distantia est earũ differentiarũ quæ secundũ substantiã sunt, ab his quæ accidens: quoniã quæ substantiam monstrant, intendi aut remitti nõ possunt, quæ uerò secundũ accidẽs, & intensione crescunt, & remissione decrescunt: id autẽ probatur hoc modo, unicuiq; rei esse suum neq; crescere, neq; diminui potest, nã qui homo est humanitatis suæ nec crementa potest, nec decremẽta suscipere. Nã neq; ipse plus à se, aut minus hodie uel quolibet alio tẽpore, homo esse potest, nec homo rursus ab alio homine plus homo potest esse uel animal. Vtriq; enim æqualiter animalia, æqualiter homines esse dicuntur. Quod si unicuiq; esse suũ nec cremento ampliari potest, nec imminutione decrescere, quod per id facilè monstrari potest: qm̃ quæ genera sunt uel species, nulla intensione uel remissione uariãtur, nõ est dubiũ quin differẽtiæ quoq;, quæ uniuscuiusq; speciei substantiã informãt, nec remissionis detrimẽta suscipiãt, nec intensionis augmẽta. Itaq; substãtiales differẽtiæ neq; intensionẽ, neq; remissionẽ suscipiũt, huius causa hæc est: Quoniã esse unicuiq; unũ est, & idẽ est, & intensionẽ re-

misionemq; non suscipit, huius exemplũ sit. Genus enim dici non potest, plus minus'ue cuilibet esse genus: omnibus enim genus æqualiter superponitur. Differẽtię quoq; quæ diuidũt genus, & informant speciem, quoniã speciei essentiã cõplent, nec intensionẽ recipiunt, nec remissionem. Quæ uerò secundũ accidens differẽtię sunt inseparabiles, ut simum esse, uel aquilinũ, uel coloratũ aliquo modo, & intensionem suscipiunt & remissionẽ. Fieri enim potest ut hic paulo sit nigrior, hic uerò amplius simus sit, ille minus aquilus. At uerò quod nõ omnes homines æqualiter rationales mortalesq; sint, nec specierũ, nec differentiarũ natura uidetur admittere.

Cum igitur tres species differentiæ considerentur, & cum hæ quidẽ sint separabiles, illæ uerò inseparabiles, & rursus inseparabilium, hæ quidem sint per se, illæ uerò per accidens, & rursus earum, quæ per se sint differentiarũ, aliæ quidem sunt, secundum quas diuidimus genera in species: aliæ uerò secundum quas ea quæ diuisa sunt, specificantur, ut cum per se differentię omnes huiusmodi animalis sint, animati & sensibilis, rationalis & irrationalis, mortalis & immortalis, ea quidẽ quę est animati & sensibilis differẽtia, cõstitutiua est animalis substãtię: est enim animal substãtia animata sensibilis: ea uerò quę est mortalis & immortalis differẽtia, itẽq; rationalis & irrationalis, diuisiuę sunt animalis differẽtiæ, per eas enim genera in species diuidimus.

Fit nunc differentiarũ plena & suprema diuisio, quæ est huiusmodi: differẽtiarum aliæ sunt separabiles, aliæ inseparabiles: inseparabiliũ, alię sunt secundum accidẽs, aliæ substãtiales. Substantialiũ aliæ sunt diuisiuę generis, aliæ cõstitutiuę specierũ. Quod uerò ait: Cum igitur tres species differẽtiæ cõsiderẽtur, ad hoc retulit, quòd in prima differentiarum diuisione, partim eas cõmunes dicit esse, partim proprias, partim magis proprias dixit, quas rursus tres differẽtias, alias separabiles esse monstrauit, alias inseparabiles. Separabiles quidem cõmunes, inseparabiles uerò proprias, ac magis proprias. Inseparabiliũ uerò fecit diuisionẽ, dicẽs: alias esse secundũ accidẽs, alias secundũ substantiã cõsiderari, & illas esse secundum accidẽs, quæ propriæ nuncupantur: magis proprias uerò secundum substantiã cõsiderari. Earũ uerò quæ secundũ substantiã sunt, subdiuisionem facit, quòd aliæ earum genus diuidant, aliæ speciẽ informent. Ad cuius rei facilem cognitionẽ, illa tertij libri specierum generumq; dispositio transcribatur, sitq; primum substãtia, sub hac, corporeũ atq; incorporeũ, sub corpore, animatũ atq; inanimatũ, sub animato, sensibile atq; insensibile, sub quo animal, sub animali, rationale atq; irrationale, sub ratiõali, mortale atq; immortale, & sub mortali species hominis, quæ solis deinceps indiuiduis præponatur. In hac igitur diuisione, omnes hæ differentię specificę nuncupantur, generum enim specierumq; differentiæ sunt: sed generũ quidem diuisiuæ, specierum autẽ cõstitutiuæ, id autẽ probatur hoc modo: Substantiã quippe corporei atq; incorporei differẽtię partiuntur, corporeum uerò animati atq; inanimati, animatũ sensibilis atq; insensibilis partiunt. Ita igitur genera substãtiales differẽtiæ partiuntur, & dicuntur generũ diuisiuæ. At uerò si eædẽ differẽtiæ, quę à genere descẽdentes, genus diuidũt, colligãtur, & ad unũ ad quod possunt iungi, copulentur, species informãtur: nã cum animal substãtiæ sit species (omnia enim superiora de inferiorib. prædicãtur, & quicquid inferius fuerit, species erit etiã superioris) animatũ tamen atq; sensibile, quæ sunt eiusdẽ differentiæ, si referãtur ad genera, diuisiuæ sunt, si ad speciẽ, cõstitutiuæ fiunt animalis, eiusq; substantiã formant atq; constituunt, diffinitionemq; cõformant, ut sit animal substantia animata sensibilis. Substantia quidem est genus, animatũ uerò atq; sensibile diuisiuæ eiusdẽ differentiæ, cõstitutiuæ animalis.

animalis. Item animal rationabilitas atq; irrationabilitas, mortalitas atq; immortalitas diuidit, sed iuncta rationalitas atq; mortalitas, quæ animalis diuisiua fuerant, fiunt hominis cōstitutiuę, eiusq; pficiunt speciē, atq; omnē eius rationē diffinitionis informāt atq; perficiunt. At si irrationabilitas cū mortalitate iungat, fiet equus atq; quodlibet animal, quod ratione nō utitur. Rationabilitas uerò atq; immortalitas copulatę, substantiā Dei informāt. Ita igitur eædē differētiæ cū referūtur ad genera, diuisiuæ generū fiunt: sin uerò ad inferiores species cōsiderentur, informant species, earumq; substantiā conuenienti copulatione cōstituūt. In hoc quæsitū est, quemadmodū dicerētur esse hæ differētiæ specierū cōstitutiuæ, cum irrationabilis differētia atq; immortalis nullā speciem uideantur efficere. Respondemus ptimū quidē placere Aristoteli, cœlestia corpora animata nō esse. Quod uerò animatum nō sit, animal esse non posse: quod uerò non sit animal, nec rationale esse concedi, sed eadem corpora propter simplicitatē & perpetuitatem motus, æterna esse cōfirmat. Est igitur aliquid quod ex duabus his differētijs cōficiatur, irrationabili scilicet atq; immortali. Quod si magis cōcedendū Platoni est, & cœlestia corpora animata esse credendū, nullū quidē his differētijs potest esse subiectū. Quicquid enim irrationabile est, corruptioni subiacens & generationi, immortale esse nō poterit. Sed tamē hæ differētiæ, quoniā in substantialiū differentiarū numero sunt, si iungi ullo modo potuissent, earum naturā & speciem quoq; possent efficere: atq; ut intelligatur quæ sit hæc potētia efficiendæ substātiæ speciei q; formādæ, respiciamus ad proprias atq; cōmunes, quæ tametsi iungantur, speciem substātiamq; nulla ratione cōstituunt. Si quis enim loquatur ambulans, quę sunt duæ communes differentiæ, uel si longus ac albus, num idcirco eisdem eius substantia cōstituitur? minimè. Cur? quia nō eiusdē sunt generis, quæ alicuius possunt cōstituere & cōformare substantiam: ita igitur hæ, id est irrationale, atq; immortale, etiamsi subiectū aliquod substantiæ habere non possunt, possent tamen substantiā efficere, si ullo modo iungi copularię; potuissent. Præterea irrationale iunctū cum mortali, substantiā pecudis facit. Est igitur cōstitutiua irrationalis differentia. Item immortale atq; rationale cōiuncta, efficiunt Deū. Est igitur immortale quod speciē format. Quod si inter se iungi nequeunt, non idcirco quod in natura eorum est, abrogatur.

Sed hæ quidem quæ diuisiuæ sunt differentiæ generum, completiuę fiunt & constitutiuæ specierum: diuiditur enim animal rationali & irrationali differentia, & rursus mortali & immortali differētia, sed eæ, quæ sunt rationalis differentiæ & mortalis, constitutiuæ sunt hominis, rationalis uerò & immortalis, Dei: illæ uerò quæ sunt irrationalis & mortalis, irrationabilium animaliū. Sic & suprema substantia, cum diuisa sit animati & inanimati differentia, sensibili & insensibili, animata & sensibilis, congregatę ad substantiam, animal perfecerunt, animata uerò & insensibilis perfecerunt plantam.

Geminum differentiarū usum esse demōstrat, unum quidē quo genera diuidūtur, aliū quo species informātur: neq; enim hoc solum differētiæ faciunt, ut genera partiantur, uerumetiā dum genera diuidūt, species in quas genera deducūtur, efficiūt. Itaq; quæ diuisiuæ sunt generū, fiunt cōstitutiuę specierū, huiusq; illud exemplum est, quod ipse subiecit: Animalis quippe differētiæ sunt diuisiuæ, rationale atq; irrationale, mortale atq; immortale: his enī prædicatio diuiditur animalis. Omne enī, q; animal est, aut rationale, aut irrationale: aut mortale, aut immortale est. Sed istæ differētię quę diuidūt genus quod est animal, speciei substantiā formāq; cōstituūt. Nam cū sit homo animal, efficitur rationali mortaliq; differētijs, quę dudū animal partiebantur. Item cum sit equus animal, irrationali mortaliq; differentijs cōstituitur.

tur, quę dudum animal diuidebāt. Deus aūt cum ſit animal, ut de Sole dicamus, rationali immortaliq́ꝫ efficitur differētijs, quas diuidere genus habita partitio paulò mōſtrauit. Sed hic (ut diximus) Deū corporeū intelligi oportet, ut Solē & cœlū cæteraq́ꝫ huiuſmodi, quæ cū animata & rationabilia Plato eſſe confirmat, tū in deorū uocabulū antiquitatis ueneratione probātur aſſumpta, de primo quoq; genere, id eſt, ſubſtātia demonſtrātur uenire differētiæ. Nā cū eius diuiſiuæ ſint differētiæ, animatū atq; inanimatū, ſenſibile atq; inſenſibile, iunctæ differētiæ ſenſibilis atq; animati efficiūt ſubſtantiā animatā atq; ſenſibilē, quod eſt animal. Iure igitur dictum eſt, quæ diuiſiuæ ſunt differentiæ generum, eaſdem conſtitutiuas eſſe ſpecierum.

Quoniā ergo eædem aliquo modo acceptæ fiunt cōſtitutiuæ, aliquo modo aūt diuiſiuæ, omnes ſpecificæ dicūtur: & his maximè opus eſt ad diuiſiones generū, & diffinitiones ſpecierū, ſed non his quæ ſecundum accidens inſeparabiles, nec magis his, quæ ſunt ſeparabiles.

Omnes à genere differentias procedentes, genus ipſum à quo procedūt, diuidere nullus ignorat. Ipſæ aūt quę diuidunt genus, ſi ad poſteriores ſpecies applicentur, informant ſubſtātias earū, eaſq; perficiūt. Eædē igitur quę ſunt cōſtitutiuæ ſpecierum, eædem ſunt diuiſibiles generū, alio tamē modo atq; alio cōſideratæ, ut ſi relatæ quidē ad genus in contrariā diuiſionem ſpectētur, diuiſibiles generis inueniuntur. Si uerò iunctæ aliquid efficere poſſunt, ſpecierū cōſtitutiuæ ſunt. Quæ cum ita ſint, hæ differentiæ quæ genus diuidūt, rectiſsimè diuiſiuæ nominantur: quę enim cōſtituūt ſpeciē, ſpecificæ nuncupantur, ſed cōſtituunt ſpeciem hæ differētiæ quæ ſunt generis diuiſiuæ. Igitur eædē quæ ſunt ſpecierū cōſtitutiuæ, ſpecificæ nuncupantur: quare quæ generū diuiſiuæ, & quæ ſpecierū conſtitutiuæ ſunt, iure ſpecificæ nuncupantur. Has igitur in diuiſione generis, & in diffinitione ſpecierū accipi oportere, manifeſtū eſt: quoniā enim diuiſiuæ ſunt, per eas diuidi oportet genus: quoniā aūt cōſtitutiuæ, per eas ſpecies diffiniri. Quibus enim unumquodq; cōſtituitur, iiſdem etiā diffinitur. Conſtituitur aūt ſpecies per differentias generis diuiſiuas, quæ ſunt ſpecificæ. Iure igitur hæ ſpecificæ ſolæ, & in generis diuiſione, & in ſpecierū diffinitione ponuntur, & de ſpecificis quidē hæc ratio eſt. De his aūt quæ uel ſeparabilia, uel inſeparabilia cōtinent accidentia, nihil in generū diuiſione, uel in diffinitione ſpecierū poterit aſſumi, idcircò, quoniā quę diuiſibiles ſunt, ſubſtantiam generis diuidunt: & quæ cōſtitutiuæ ſunt, ſubſtantiā ſpeciei cōſtituunt: quæ uerò ſunt inſeparabilia accidentia, nullius ſpeciei ſubſtantiā informant: unde fit, ut multo minus ſeparabilia accidentia ad diuiſionem generū uel ſpecierū diffinitiones accommodentur. Omnino enim diſsimiles ſunt ſubſtantialibus differentijs. Nam inſeparabilia accidentia hoc fortaſſe habent commune cum ſpecificis, hoc eſt, cum ſubſtantialibus differentijs, quòd æquè ſubiectum non relinquunt, ſicut nec ſpecificæ differentiæ, ſeparabilia autem accidentia, nec hoc quidem: ſeparari enim poſſunt nō tantum poteſtate & mentis ratiocinatione, ſed actus etiam præſentia, & omnino ueniendi uel diſcedendi uarietatibus permutantur.

Quas etiam determinantes dicunt: Differentia eſt qua abundat ſpecies à genere. Homo enim ab animali plus habet rationale & mortale: animal enim ipſum nihil horum eſt: nam unde haberent ſpecies differentias? nec enim omnes oppoſitas habet: namq; idem ſimul habebit oppoſitas, ſed quemadmodum probāt, poteſtate quidem habet omnes differentias ſub ſe, actu uerò nullam. Et ſic nec ex his quæ nō ſunt, aliquid fit, nec in eodem ſimul oppoſita erunt

Specificas differentias diffinitione cōcludit, dicēs: ſubſtantiales differētias à qui-

busdam tali descriptionis ratione diffiniri. Differẽtia specifica est, qua abundat species à genere: sit enim genus animal, species homo: habet igitur homo differentias in se, quę ipsum cõstituunt rationale atq; mortale. Omnis eñ species cõstitutiuas, formæ suæ differẽtias in se retinet, nec præter illas esse potest, quarũ cõgregatione perfecta est. Si igitur animal quidẽ solũ genus est, homo uerò est animal rationale mortale, plus habet homo ab animali, id quod rationale est atq; mortale. Quo igitur abũdat species à genere, id est, quo superat genus, & quo plus habet à genere, hoc est, specifica differẽtia. Sed huic diffinitioni quædã quæstio uidetur occurrere, habẽs principiũ ex duabus propositionib. per se notis: una quidẽ, quòd duo contraria in eodẽ esse nõ possunt: alia uerò, quoniã ex nihilo nihil fit. Nã neq; cõtraria pati sese possunt, ut in eodẽ simul sint, nec aliquid ex nihilo fieri potest. Omne enĩ quod fit, habet aliquid unde effici posit atq; formari. Quę ꝓpositiones talẽ faciũt quæstionẽ: dictum est differentiã esse id, qua plus habet species à genere. Quid igitur? dicendũ ne est, genus eas differentias, quas habet species nõ habere? & unde habebit species differẽtias: quas genus nõ habet? nisi enim sit unde ueniant, differentiæ in speciẽ uenire nõ possunt: quod si genus has differẽtias nõ habet, species aũt habet, uidetur ex nihilo differẽtiæ in speciem cõuenisse, & factũ esse aliquid ex nihilo, quod fieri nõ posse, superius dicta propositio mõstrauit: q; si differẽtias omnes genus cõtinet, differẽtiæ aũt in cõtraria dissoluũtur, fiet ut rationabilitatẽ atq; irrationabilitatẽ, mortalitatẽ atq; immortalitatẽ simul habeat animal, quod est genus, & erunt in eodem bina cõtraria, quod fieri non potest. Neq; enim ut in corpore solet esse alia pars alba, alia nigra, ita fieri in genere potest: genus enim per se consideratum partes nõ habet, nisi ad species referatur: quicquid igitur habet, non partibus, sed tota sui magnitudine retinebit. Nec illud dubiũ est, quin in partibus suis genus habeat cõtrarietates, ut animal in homine habet rationabilitatẽ, in boue uerò contrariũ. Sed nunc non de speciebus quęrimus, de quibus constat quod dictũ est, sed an ipsum per se genus eas differẽtias, quas habẽt species, habere posit, atq; intra suæ substantiæ ambitum continere: hanc igitur quæstionẽ tali ratione dissoluimus: Potest quidlibet id quod est, nõ esse, sed alio modo esse, alio uerò non esse, ut Socrates cum stat, & sedet & non sedet, sedet quidem potestate, actu uerò non sedet. Cum enim stat, manifestum est eum non agere sessionẽ, sed potius standi immobilitatẽ. Sed rursus cum stat, sedet, nõ quia iam sedet, sed quia sedere potest: ita actu quidẽ non sedet, potestate uerò sedet. Et ouum animal est, & non est animal: non est quidẽ animal actu, adhuc namq; ouum est, nec in animalis processit uiuificationem, sed idem est tantum animal potestate: quia potest effici animal, cum formam ac speciem uiuificationis acceperit. Ita igitur genus habet has differentias & non habet, non habet quidẽ actu, sed habet potestate. Si enim ipsum per se animal cõsideretur, differentias non habet. Si aũt ad species reducatur, habere potest, sed distributim, atq; ut eius specieb. separatim nihil posit euenire contrariũ. Ita ipsum genus, si per se consideretur, differẽtijs caret: quod si ad species referatur per distributas species, uelut in partibus suis contraria retinebit, atq; ita nec ex nihilo uenerunt differẽtiæ, quas genus retinet potestate, nec utraq; cõtraria in eodẽ sunt, cum cõtrarias differentias in eo quod dicitur genus, actu nõ habeat: impossibilitas enĩ eius propositionis, quæ dicit, cõtraria in eodẽ esse nõ posse, in eo cõsistit, quòd cõtraria actu in eodẽ esse nõ possunt. Nam potestate & non actu duo cõtraria in eodem esse nihil impedit. Quę uerò nos cõtraria diximus, Porphyrius opposita nuncupauit. Est enim genus contrarij oppositum: omnia enim cõtraria si sibimetipsis considerentur, opposita sunt.

Definiũt aũt & hoc modo: Differẽtia est quæ de plurib. & differẽtib. specie, in eo quod quale sit prædicat: rationale enĩ & mortale de homi-

ne prædicatũ in eo qđ quale est, homo dicit̃, sed non in eo quod q̃d est, quid' r ã em̃ est homo interrogatis nobis, cõueniens est dicere, animal: quale autem requisiti, rationale & mortale, cõuenienter assignabimus.

Tres sunt interrogationes ad quas genus, species, differentia, propriũ, atq; accidẽs respondetur, hæ aũt sunt: Quid sit, quale sit, quomodo se habet. Nã si quis interroget, quid est Socrates? respõdere p genus ac speciẽ cõuenit aut animal, aut homo. Si quis quomodo se habeat Socrates interroget, iure accidẽs respõdetur, id est, aut sedet, aut legit, &c. Si quis uerò qualis sit Socrates interroget, aut differentia, aut propriũ, aut accidẽs respondebitur, id est, uel rationalis, uel risibilis, uel caluus. Sed in proprio quidem illa est obseruatio, quód illud propriũ dici potest, quod de una specie prędicatur: accidẽs uerò tale est, quod qualitatẽ designat, quę nõ substantiã significat. Differentia uerò talis est, quę substantiã demonstret. Interroganti igitur qualis unaquæq; res sit, si uolumus reddere substãtiæ qualitatẽ, differẽtiã prędicamus. Quæ differẽtia nunq; de una tantũ specie prędicatur, ut mortale uel rationale, sed de plurib. Quod igitur de pluribus specieb. inter se differentibus prædicatur ad eã interrogationẽ, quæ quale sit id de quo quæritur, interrogat, ea est differẽtia, cuius talẽ posuit diffinitionẽ: Differẽtia est, quod de pluribus specie differentibus, in eo q̃ quale quid sit, prędicat̃: cuius diffinitionis causam rationẽq; petractãs, ait:

Rebus enim ex materia & forma constantibus, uel ad similitudinem proportionemq; materiæ & formę cõstitutionẽ habentibus, quemadmodum statua ex materia quidem est ære forma autem figura: sic & homo communis & specialis, ex materia quidem proportionabiliter consistit genere: ex forma autem differentia, totum autem hoc animal rationale mortale, homo est, quemadmodum statua.

Dixit superiùs differẽtias esse, quę in qualitate speciei prędicarẽtur: nũc aũt causas exequitur, cur speciei qualitas differentia sit: Omnes (inquit) res uel ex materia formaq; cõsistũt, uel ad similitudinẽ materiæ atq; formæ substantiã sortiunt̃. Ex materia quidẽ formaq; subsistũt oĩa quæcunq; sunt corporalia. Nisi em̃ sit subiectũ corpus, quod suscipiat formã, nihil omnino esse potest. Si em̃ lapides nõ fuissent, tãti muri parietesq; nõ essent. Si lignũ nõ fuisset, omnino nec mẽsa quidẽ, quę ex ligni materia est, esse potuisset. Igitur supposita materia ac præiacẽte, cũ ipsam figura superuenerit, fit quælibet illa res corporea ex materia formaq; subsistens: ut Achillis statua ex æris materia, & ex ipsius Achillis figura perficit̃. Atq; ea quidẽ quæ corporea sunt, manifestũ est ex materia formaq; subsistere: ea uerò quæ sunt incorporalia, ad similitudinẽ materiæ atq; formę habẽt superpositas priores antiquioresq; naturas, super quas differẽtię uenient̃es efficiũt aliquid, quod eodẽ modo sicut corpus, tanq; ex materia ac figura cõsistere uideat̃, ut in genere ac specie, additis generi differẽtijs species effecta est. Vt igitur est in Achillis statua, æs quidẽ materia est, forma uerò Achillis qualitas, & quædã figura, ex quib. efficit̃ Achillis statua, quæ subiecta sensib. capit̃: ita etiã in specie quæ est homo, materia quidẽ eius genus est, quod est animal, cui superueniẽs qualitas rationalis, animal rationale, id est speciẽ facit. Igitur speciei materia quędã est genus: forma uerò, quasi qualitatis differẽtia. Quod est igitur in statua æs, hoc est in specie genus: q̃d i statua figura cõformãs, id in specie differẽtia. Quod in statua est ipsa statua, q̃ ex ære figuraq; cõformat̃, id in specie est ipsa species, q̃ ex genere differẽtiaq; cõiũgit̃. Quod si materia quędã speciei genus est, forma autẽ differẽtia: oĩs uerò forma qualitas est, iure oĩs differentia qualitas appellat̃. Quæ cũ ita sint, iure ĩ eo quod quale sit interrogantib. respõdet̃.

Describunt aũt huiusmodi differẽtias, & hoc modo: Differentia est,

quod

quod est aptum natũ diuidere ea, quæ sub eodem genere sunt: rationale enim & irrationale, hominem & equum, quæ sub eodem genere sunt animali, diuidunt.

Hæc quidẽ diffinitio cũ sit usitata & ante oculos exposita: eam tamen exẽpli insuper luce reserauit. Omnes enim differẽtiæ idcirco differẽtiæ nuncupant̃, quia species à se differre faciũt, quas unum genus includit, ut homo atq; equus proprijs discrepãt differẽtijs: nã sicut homo animal est, ita etiã equus: ergo secundũ genus nullo modo distãt. Quæ igitur secundũ genus nullo modo discrepãt, ea differẽtijs distribuuntur. Additũ em̃ rationale quidẽ homini, irrationale uerò equo, equus atq; homo, q̃ sub eodẽ fuerãt genere, distribuunt̃ & discrepãt, additis scilicet differẽtijs.

Assignãt etiã hoc modo: differẽtia est, qua differũt à se singula: nãq; homo & equus secundũ genus nõ differũt. Sumus em̃ animalia nos, & irrationabilia, sed additũ rationale disiunxit nos ab illis. rationales q̃q; sumus & nos & dij, sed mortale appositũ disiũxit nos ab illis.

Vitiosa ratione & nõ sana q̃ uult explicat diffinitio quorundã. Id em̃ dicit esse differentiam, qua unaquæq; res ab alia distat, in qua diffinitiõe nihil interest, q̃ ita dixit, an ita cõcludat: Differẽtia est id, quod est ipsa differẽtia: etenim differẽtiæ nomine in eiusdẽ differẽtiæ usus est diffinitione, dicẽs: Differẽtia est, qua differũt à se singula. Quod si adhuc differẽtia nescit̃, nisi diffinitione clarescat, differre quoq; quid sit, quomodo possumus agnoscere? ita nihil amplius attulit ad agnitionẽ, q̃ differẽtiæ nomine in eiusdem usus est diffinitione. Est aũt cõmunis & uaga, nec includẽs substãtiales differẽtias, sed quaslibet etiã accidẽtales hoc modo: Differẽtia est qua à se differũt singula: quæ enim genere sunt eadẽ, differẽtia discrepãt: ut cum homo atq; equus idẽ sint in animalis genere, quoniã utraq; sunt animalia, differũt tamen differẽtia rationali: & cũ dij atq; homines sub rationalitate sint positi, differũt tamẽ mortalitate. Rationabile igitur hominis ad equum differẽtia est, mortale, hominis ad Deũ, atq; hoc quidẽ modo substãtiales differentię colligunt̃. Quod si Socrates sedeat, Plato uerò ambulet, erit differẽtia sessio uel ambulatio, quæ substãtialis nõ est. Namq; istã quoq; differentiã diffinitio uidetur includere cũ dicit. Differẽtia est qua differũt à se singula: quomodocunq; enim Socrates à Platone distiterit? nullo aũt alio modo distare ab illo nisi accidentib. potest. Id erit differentia secundũ superioris terminũ diffinitionis, quã rem scilicet uiderũt etiã hi, qui diffinitionis huius uagum cõmunemq; finem reprehendẽtes, certæ cõclusionis terminũ subiecerũt.

Interiùs autem perscrutantes differentiam dicunt, non quodlibet diuidens ea, quæ sub eodẽ genere sunt, esse differentiã, sed quod ad esse conducit, & quod est pars eius, & quod est esse rei. Neq; enim quod aptum natũ est nauigare, erit hominis differentia, etsi propriũ sit hominis. Dicimus enim animaliũ hæc quidẽ apta esse ad nauigandũ, illa uerò minimè, diuidentes hominẽ ab alijs: sed aptum esse ad nauigandũ, non erit completiuũ substantiæ, nec eius pars, sed aptitudo quædã solum. Idcircò, quia nõ est talis differentia, quales sunt differentiæ quæ specificæ dicuntur, erunt ergo specificæ differẽtiæ, quæcunq; alteram faciunt speciem, & quæcunq; in eo quod quid est esse rei, accipiuntur. Ac de differentijs quidem ista sufficiant.

Sensus propositionis huiusmodi est: Quoniã superius dixit determinasse quosdã differentiam esse, qua à se singula discrepatent, ait alios diligentiùs de differentia

perſcrutantes, non fuiſſe arbitratos rectè eſſe ſuperius propoſitam diffinitionem. Neq; enim omnia quæcunq; ſub eodem poſita genere differre faciunt differẽtiæ, de quibus nunc tractatur, id eſt, ſpecificæ nominari queunt. Plures enim ſunt, quę ita diuidunt ſpecies ſub uno genere poſitas, ut tamen eorum ſubſtantiam minime conforment: quia non uidentur eſſe differentiæ ſpecificæ, niſi illæ tantum, quæ ad id quod eſt eſſe proficiunt, id eſt, hæ, quæ in diffinitionibus alicuius partes ponuntur: hæ autem ſunt, ut rationale hominis. Nam ſubſtantiam hominis cõformat, & ad eſſe hominis proficit, & diffinitionis eius pars eſt: ergò niſi ad id quod eſt eſſe conducit, & eius, quod eſt eſſe rei pars ſit, ſpecifica differentia nullo modò poterit nuncupari. Quid eſt autem eſſe rei? nihil aliud niſi diffinitio. Vnicuiq; enim rei interrogatæ, quid eſt, ſi quis quod eſt eſſe monſtrare uoluerit, diffinitionem dicit. Ergò ſi quid diffinitionis pars fuerit, eius erit pars, quæ uniuſcuiuſq; rei quid eſſe ſit, deſignet. Diffinitio eſt quidem, quę quid una quæq; res ſit, oſtendit ac profert, demonſtraturq; quòd unicuiq; rei ſit eſſe per diffinitionis aſsignationẽ. Illæ uerò differentiæ quæ non ad ſubſtantiam conducunt, ſed quoddam extrinſecus accidens afferunt, ſpecificæ non dicuntur, licet ſub eodem genere poſitas ſpecies faciant diſcrepare: ut ſi quis hominis atq; equi hanc differentiã dicat aptum eſſe ad nauigandum, homo autem aptus eſt ad nauigãdum, equus uerò minimè: & cum ſit equus atq; homo ſub eodem genere animalis, addita differentia, aptum eſſe ad nauigandum, equũ diſtinxit ab homine. Sed aptũ eſſe ad nauigandũ non eſt huiuſmodi, quod poſsit hominis formare ſubſtantiã ſicut rationale, quæ eſt ſubſtãtialis qualitas, ſed tantũ quandã quodammodo aptitudinẽ monſtrat, & ad faciendũ aliquid uel non faciendũ opportunitatẽ: idcirco igitur ſpecifica differentia non dicitur. Quò fit, ut non omnis differẽtia quæ ſub eodẽ genere poſitas ſpecies diſtribuit, ſpecifica eſſe poſsit, ſed ea tantũ quæ ad ſubſtantiã ſpeciei proficit, & quæ in parte diffinitionis accipitur. Concludit igitur eas eſſe ſpecificas differentias, quæ alteras à ſe ſpecies differre faciunt per diſtantias ſubſtantiales: nam ſi unicuiq; id eſt eſſe, quodcunq; ſubſtantialiter fuère, quæcunq; differentię ſubſtantialiter diuerſæ ſunt, & illas ſpecies quibus adſunt, omni ſubſtantia faciunt alias ac diſcrepantes, atq; hæ in diffinitionis parte ſumuntur: nam ſi diffinitio ſubſtantiã monſtrat, & ſubſtantiales differentiæ ſpecies efficiunt, ſubſtantiales differentiæ partes ſunt diffinitionum.

DE PROPRIO.

PRoprium uerò quadrifariã diuidũt. Nam & id quod ſoli alicui ſpeciei accidit, etſi nõ omni, propriũ eſt: ut homini eſſe medicũ uel geometrã. Et quod omni accidit, etſi non ſoli, quemadmodũ homini eſſe bipedem. Et quod ſoli & omni & aliquando, ut homini in ſenectute caneſcere. Et quod ſoli & omni & ſemper, quẽadmodũ homini eſſe riſibile: nam etſi nõ rideat ſemper, tamẽ riſibilis dicitur, nõ quòd ſemper rideat, ſed quòd ſemper aptus natus ſit ad ridendum, hoc aũt ei ſemper naturale eſt, ut & equo hinnibile. Hæc aũt nominãtur uerè propria, quoniã cõuertuntur, quicquid eñ eſt equus hinnibile eſt: & quicquid hinnibile, equus.

SVperiùs dictũ eſt, oĩa ꝓpria ex accidentiũ genere deſcendere. Quicquid enim de aliquo prædicatur, aut ſubſtantiã informat, aut ſecundũ accidẽs ineſt. Nihil uerò eſt quod cuiuslibet rei ſubſtantiã mõſtret niſi genus, ſpecies, & differẽtia. Genus quidẽ & differẽtia, ſpeciei: ſpecies uerò indiuiduorũ. Quicquid ergo reliquũ eſt in accidentiũ numero ponitur. Sed quoniã ipſa accidẽtia habet inter ſe aliq; differentiam, idcirco alia quidẽ propria, alia priore atq; antiquiore nomine accidẽtia nuncupantur,

cupantur, & de accidentibus paulo pòst. Nunc de proprijs quæ quadrifariã diuiduntur, nõ tanquam genus aliquod propriũ in quatuor species diuidi secarique posit, sed hoc, quod ait diuidunt, ita intelligendum est, tanquam si diceret, nuncupant, id est, proprium quadrifariã dicunt, cuius quadrifariæ appellationis significationes enumerat, ut quæ sit conueniens & congrua nuncupatio proprietatis ostendat. Dicit ergo, quod proprium primò est accidens, quod ita uni speciei adest, ut tamen nullo modo coæquetur ei, sed infra subsistat ac maneat, ut hominis dicitur proprium medicũ esse, idcircò, quod nulli animalium inesse potest. Nec illud attendendũ, an hoc de omni homine prædicari posit, sed illud tantum, quod de nullo alio nisi de homine dici potest, medicũ esse. Et hæc quidẽ significatio proprij dicitur esse soli, etiã si nõ omni. Soli enim speciei, etiã si nõ omni coæquatur, ut homini medicũ esse, soli quidẽ inest homini, sed nõ omnibus hominib. ad scientiã adest. Aliud propriũ est, quod huic è cõtrario dicitur omni etiã nõ soli, quod huiusmodi est, ut omnem quidẽ speciẽ cõtineat eamque trãscẽdat. Et quoniam quidẽ nihil est ex subiectis speciei, quod illo proprio nõ utatur, dicimus omni. Quoniã uerò transcendit in alias, dicimus non soli, hoc huiusmodi est, quale, homini esse bipedem. Propriũ enim est hominis esse bipedẽ. Omnis enim homo bipes est, etiamsi nõ solus: aues enim & bipedes sunt. Geminæ igitur significationes proprij (quæ superius dictę sunt) habẽt aliquid minus: prima quidẽ quod nõ omni, secunda uerò quod nõ soli, quas si iungimus, facimus omni & soli. Sed dempsimus aliquid secundũ tempus, si ei adijciatur aliquãdo, ut si hæc tertia proprij nuncupatio, omni & soli, sed aliquando, ut est in senectute canescere, uel in iuuentute pubescere: omni enim homini adest in iuuentute pubescere, & in senectute canescere & soli. Pubescere enim solius est hominis, sed aliquãdo: neque enim in omni tẽpore, sed in sola tantũ iuuentute. Hæc igitur determinatio proprij in eo quidem, quod omni, & soli inest, absoluta est, sed ex eo minus aliquid cõtrahit, cũ dicimus aliquãdo, quod si auferamus, fit proprij integra & simplex significatio, hoc modo: Proprium est, quod omni, & soli, & semper adest, ut homini risibile, equo hinnibile. Omnis enim homo, & solus homo risibilis est & semper, similiter & equus hinnibile. Neque illud nos ulla dubitatiõe perturbet quod semper homo nõ rideat: nõ enim ridere propriũ est homini, sed risibile, quod nõ in actu, sed in potestate cõsistit: ergo etiamsi nõ rideat, quia ridere tamẽ posit, soli & omni homini semper adesse dicitur, & cõueniẽter propriũ nuncupatur. Nam si actu separetur à specie, potestate nulla ratione disiungitur. Quatuor igitur significatiões proprij dixit. Nã prima quidẽ est, quãdo accidẽs ita subiectæ speciei adest, ut soli ei adsit, etiãsi nõ omni, ut homini medicina. Secunda uerò, cũ soli quidẽ nõ adest, omni uerò semper adiungitur, ut homini esse bipedẽ. Tertia uerò, cũ omni & soli, sed aliquando, ut homini in iuuentute pubescere. Quarta cum omni, & soli, & semper adest, ut esse risibile. Atque ideò cætera quidẽ cõuerti nõ possunt. Neque enim coæquatur quod soli, sed nõ omni speciei adest. Species quidem de ipso dici potest, ipsum uerò de specie minimè. Qui enim medicus est, potest dici homo. Homo uerò qui est, medicus etiã nõ dicitur. Rursum quod ita est alij propriũ, ut omni adsit etiamsi nõ soli, ipsum quidem de specie prædicari potest, species uerò de eo minimè. Nam bipes prædicari de homine potest, homo uerò de bipede nullo modo. Rursus quod ita adest, ut omni, & soli, sed aliquando adsit, quoniã de tempore habet aliquid diminutũ, nec simpliciter adest, reciprocari nõ poterit. Possumus enim dicere omnis qui pubescit homo est, nõ tamẽ dicimus, omnis qui est homo pubescit: potest enim minimè ad iuuentutem uenire, atque ideò nec pubescere (nisi fortè nõ sit pubescere hominis proprium) sed in iuuentute pubescere solummodo. Aut etiã cum nondũ est in iuuentute, aut etiam pręterijt, tamen sit ei proprium non tale quale tunc fieri potest, cùm præter iuuentutẽ est, sed quale cum in iuuentute cõsistit, atque ideo hoc quod nõ in omne tempus tenditur, etiã si tale est, quod omni speciei adsit, quod tamen

men in tempus aliquod differatur, integrũ atque absolutũ proprium esse nõ dicitur. Quartũ est, quod ita adest, ut & solam teneat speciem, & ut omni adsit, & absolutum sit à tẽporis conditione, ut risibile quod à superiori plurimũ distat: nam quod risibile est, semper ridere potest. Rursus qui potest in iuuẽtute pubescere, cum ipsa iuuentus non sit semper, non ei adest, semper ut in iuuentute pubescat: hæc autem quarta proprij significatio, quam nulla temporis diffinitio cõstringit, absoluta est, atque ideò etiam conuertitur, & de se inuicem proprium atque species prædicantur: homo enim omnis risibilis est, & omne risibile homo.

DE ACCIDENTE.

Accidens est, quod adest & abest, præter subiecti corruptionẽ. Diuiditur aũt in duo, in separabile, & in inseparabile. Separabile enim accidẽs est dormire: nigrũ uerò esse, inseparabiliter coruo & Aethiopi accidit: potest aũt intelligi, & coruus albus, & Aethiops nitens candore, præter subiecti corruptionẽ. Diffinitur aũt sic quoque: Accidens est quod cõtingit eidem inesse, uel nõ inesse, & quod neque genus est, neque species, neque differentia, neque propriũ, semper aũt est in subiecto subsistẽs. Omnibus igitur determinatis, quæ proposita sunt: dico aũt genere, specie, differẽtia, proprio, & accidẽte, dicendũ est quæ sint ipsis cõmunia, & quę propria.

QVoniã ut superiùs dictũ est, omnia quæ de aliquo prædicantur, uel substantialiter uel accidentaliter dicuntur. Cumque ea, quę substantialiter prædicantur, eius, de quo dicũtur, substantiã diffinitionemque cõtineãt, & sint eo antiquiora atque maiora, quod ex substãtialibus prædicatis efficitur: cumque ea quæ substãtialiter dicuntur pereunt, necesse est ut simul etiã ea interimãtur, quorũ naturã substantiamque formabãt: quæ cum ita sint, necesse est, ut quæ accidẽtaliter dicũtur, quoniã substantiã minimè informãt, & adesse & abesse possint præter subiecti corruptionem. Ea enim tantum cum absunt, subiectũ corrumpere possunt, quæ efficiũt atque cõformãt, quæ sunt substantialia: quę uerò non efficiunt substantiã, ut accidentia, ea cum adsunt, uel absunt, nec informant substantiã, nec corrũpunt. Est igitur accidens quod adest & abest, præter subiecti corruptionẽ. Id aũt diuiditur in duas partes. Accidẽs enim aliud est separabile, aliud inseparabile. Separabile quidẽ, ut dormire, sedere. Inseparabile uerò Aethiopi atque coruo, color niger. In qua re talis oritur dubitatio ita enim est diffinitũ: Accidẽs est, quod adest & abest, præter subiecti corruptionẽ. Idem tamẽ accidẽs aliquãdo inseparabile dicitur: quod si inseparabile est, abesse nõ poterit. Frustra igitur positũ est accidẽs esse quod adesse, & abesse possit, cùm sint quædã accidentia, quæ à subiecto nõ ualeant separari. Sed fit sæpè ut quæ actu disiungi nõ ualeãt, mente & cogitatione separẽtur. Sed si animi ratione disiunctę qualitates à subiectis nõ ea penmũt, sed in sua substantia permanent, atque perdurãt, accidẽtes esse intelligunt. Age igitur, quoniã Aethiopi color niger auferri non potest, animo eũ & cogitatione separemus, erit igitur color albus Aethiopi. Num idcirco species cõsumptę sunt? minimè. Itẽ etiã coruus, si ab eo colorẽ nigrũ imaginatione separemus, permanet tamẽ auis, nec interijt species: ergo quod dictũ est adesse & abesse, nõ re, sed aĩo intelligẽdũ est, alioqui & substãtialia quę omnino separari nõ possunt, sæpè aĩo & cogitatione disiungimus, ut si ab homine rationabilitatẽ auferamus, quã licet actu separare nõ possumus, tamẽ si animi imaginatione disiungimus, statim perit hominis species, quod idem in accidẽtib. nõ fit. Sublato enim accidẽti cogitatione, species manet. Est quoque alia accidẽtis diffinitio

tio cæterorũ omnium priuatione, ut id dicatur accidens, quod neq; genus sit, neq; species, neq; differẽtia, neq; propriũ, quę diffinitio plurimũ uaga est ualdeq; cõmunis. Sic eñ etiã genus diffiniri potest, quod neq; species, neq; differentia, neq; proprium sit, nec accidẽs: eodẽ quoq; modo species ac differẽtia atq; proprium. Cum autẽ eadem similitudine definitionis plurima definiri queunt, non est terminãs & circũclusa descriptio, præsertim cũ longè sit ab definitionis integritate seiunctũ, q cuiuslibet rei formã aliarũ rerũ negatione demonstrat. Quibus omnib. expeditis, id est genere, specie, differentia, proprio atq; accidenti, descriptisq; eorũ terminis quantum postulabat institutionis breuitas, ca ipsa cõmuniter pertractanda persequitur, ut quas inter se habeãt differentias hæc quinq;, de quibus superiùs disputatum est, quas'ue cõmuniones medioeri consideratione demonstret, ut non solum quæ ipsa sint, uerumetiam quemadmodum ipsa inter se comparentur, appareat.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHII PATRICII ORDINARII ET CONSVLARIS VIRI, COMMENTARIORUM in Porphyrium à se translatum, Liber V.

Expeditis per se omnibus quæ proposuit, & quantum in uniuscuiusq; consideratione poterat, ad scientiæ terminum breuiter adductis, nunc iam non de singulorum natura, id est, uel generis, uel differentiæ, uel speciei, uel proprij, uel accidentis, sed de ad se inuicem relatione pertractat. Nam quia communiones ac differentias rerum colligit, non ut sunt per se res illę, considerat, sed ad alias qualiter comparetur. Id autem duplici modo fit, uel similitudine, dum retractat cõmunitates, uel dissimilitudine, dum differẽtias. Quę cum ita sint, nos quoq; (ut adhuc fecimus) propter planiorem intellectum philosophi uestigia persequentes, ordiemur de his communitatibus, quæ adsunt generi, speciei, differentiæ, proprio, atq; accidenti.

Commune igitur omnibus est, de pluribus prædicari. Sed genus quidẽ de omnibus sub se speciebus & de indiuiduis, similiter & differẽtia prædicat, species uerò de his, quę sub ipsa sunt, indiuiduis: at propriũ, & de specie, cuius est proprium, & de his quæ sub ea specie sunt, indiuiduis. Accidẽs aũt, & de speciebus, & de indiuiduis: nãq; animal & de equis, & de bobus prædicat, quæ sunt species, & de hoc equo, & de hoc boue, quæ sunt indiuidua. Irrationale uerò de equis & bobus, & de his qui sunt particulares, prędicat. Homo prætereà de his qui sunt particulares, prędicat. Risibile quoq; & de homine, & de his qui sunt particulares, prædicat. Nigrum postremò de coruo & hebeno, & de his qui sunt particulares, quod est accidẽs inseparabile. Itẽ moueri de homine & de equo, & de his qui sunt particulares, qđ est accidẽs separabile, sed principaliter quidem de indiuiduis, secũdario uerò & de his, quę cõtinẽt ĩdiuidua, pdicat.

Ante quã singulorũ ad unum quodq; habitudinẽ tractet, illam prius respicit, quã omnes ad se inuicẽ habere uidentur: hęc aũt est una cõmunio, quę propositarum

positarum quinq; rerũ numerũ pluralitate prædicationis includit: omnia enim de
pluribus prædicantur. In hoc ergo sibi cuncta cõmunicant: nam & genus de pluri
bus prædicatur, itemq; species ac differentia, & proprium, atq; accidens: quæ cum
ita sint, est eorum una atq; indiscreta cõmunio de pluribus prædicari. Designat au
tem Porphyrius ipsam de pluribus prædicationẽ, quemadmodum in singulis fiat,
& unumquodq; propositorũ, de quibus pluribus prædicetur, ostendit. Ait eñ ge-
nus quidẽ de pluribus prædicari, id est, speciebus ac specierũ indiuiduis, ut animal
prædicatur de homine atq; equo, ac de his indiuiduis quę sub eis sunt. Item genus
prædicatur de differẽtijs specierũ, atq; id iure: quoniã enim species differẽtiæ infor
mãt. Cũ igitur genus de speciebus prædicetur, cõsequens est, ut etiã de his dicatur,
quæ specierum substantiam formamq; efficiunt, quo fit, ut genus etiã de differen-
tijs prędicetur, ac nõ de una, sed de pluribus: dicitur eñ quod rationale est, esse ani
mal, & rursus quod irrationale est, esse animal. Ita genus de speciebus ac differẽtijs
prædicatur, ac de his quæ sub ipsis sunt indiuiduis: differentiæ uerò de pluribus di
cuntur speciebus, ac de earũ indiuiduis, ut irrationale de equo prędicatur ac boue,
quæ sunt plures species, & de his quę sub ipsis sunt indiuiduis eodẽ modo dicitur:
nam quod de uniuersali prædicatur, prædicatur & de indiuiduo. Quod si differen
tia de speciebus dicitur, prædicabitur etiã de eiusdẽ speciei subiectis. Species uerò
de suis tantũ indiuiduis prædicatur: neq; enim fieri potest, ut quæ species est ulti-
ma, quæq; uerè species ac magis species nuncupat̃, hæc alias deducatur in species.
Quod si ita est, sola post speciẽ indiuidua restãt: iure igitur species de suis tantũ in-
diuiduis prædicatur: ut homo de Socrate, Platone, Cicerone, & cæteris. Proprium
itẽ de specie prædicatur, cuius est propriũ: neq; enim esset propriũ alicuius, si de ali
quo prædicaretur: de quo enim quæq; res, & soli & omni, & semper dicitur, eiusdẽ
propriũ esse mõstratur: quę cũ ita sint, propriũ de specie dicitur, ut risibile de homi-
ne, omnis enim homo risibilis est. Dicitur etiã de indiuiduis speciei, de qua prædi-
catur. Est enim Socrates, Plato, & Cicero risibilis: accidẽs uerò & de speciebus plu
ribus dicitur, & de diuersarũ specierũ indiuiduis. Dicitur eñ coruus atq; Aethiops
niger, & hic Aethiops atq; hic coruus, qui sunt indiuidui: nigri autẽ secundũ nigre
dinis qualitatem uocantur, atq; hoc quidem est accidens inseparabile. Sed multo
magis separabilia accidẽtia pluribus inhęrescũt, ut moueri homini, & boui: uterq;
enim mouetur. Et rursus ea quæ sub homine sunt atq; boue indiuidua, moueri sæ-
pè prædicantur. Sed aduertendũ est autore Porphyrio, quod ea quę accidẽtia sunt
principaliter quidẽ de his dicuntur, in quibus sunt indiuiduis: secundo uerò loco,
ad uniuersalia indiuiduorũ referuntur, atq; ita prædicatio subteriorum superiori-
bus redditur, ut quoniã nigredo singulis coruis adesse dicitur, dicitur etiam adesse
speciali coruo. Nam quia omnia particularia qualitas ista accidẽtis nigredinis infi
cit, idcirco eandẽ nigredinẽ de specie quoq; prędicamus, dicẽtes: coruũ ipsam spe-
ciem, nigrũ esse. In quibus omnib. mirũ uideri potest, cur genus de proprio prædi-
cari nõ dixerit: nec uerò speciẽ de eodẽ proprio, nec differentiã de proprio, sed tan
tum genus quidẽ de speciebus atq; differẽtijs: differentiã uerò de specieb. atq; indi
uiduis, speciẽ de indiuiduis, propriũ de specie atq; indiuiduis, accidẽs de speciebus
atq; indiuiduis. Fieri enim potest, ut q̃ maioris prædicationis sunt, ea de cunctis mi
norib. prędicent̃, & quę æqualia sunt sibimet cõuertant̃. Eoq; fit, ut genus de diffe
rentijs, & speciebus, & proprijs atq; accidẽtibus prędicetur, ut cũ dicimus, q᷑ ratio-
nale est, animal est, genus de differẽtia: quod homo est, animal est, genus de specie:
q̃d risibile est, animal est, genus de proprio: q̃d nigrũ est (si fortè coruũ uel Aethio-
pẽ demõstremus) animal est, genus de accidẽti prædicamus. Rursus quod homo
est, rationale est, differentiã de specie. Quod risibile est, rationale est, differẽtiam de
proprio. Quod nigrũ est, rationale est, si Aethiopem demonstremus, differentiã de
accidẽte. Item quod risibile est, homo est, speciẽ de proprio. Quod nigrũ est, homo
est

est, si Aethiopē designemus, speciē de accidenti. Qua in re quod nigrū est, etiā risibile est in Aethiopis demōstratione, propriū de accidēti prędicatur: cōuerti aūt a d totum accidens potest, ut quoniā indiuiduis singulorū esse preponitur, idcirco de superiorib. etiā prædicatur, ut quoniā Socrates animal est, rationale est, risibile est, & homo est. Cumq; in Socrate sit caluitiū, quod est accidēs, prædicatur idē de animali, de rationali, de risibili, de homine, ut accidēs de quatuor reliquis prædicetur. Sed horū profundior quæstio est, nec ad soluendū satis est tēporis, hoc tantum ingredientiū intelligentia expectet, quód alia quidē recto ordine prædicātur, a lia uero obliquo, quoniā moueri hominem rectū est, id quod mouetur hominē esse conuersa locutione proponitur. Quocirca rectā Porphyrius in omnib. propositionē sumpsit. Quod si quis uim prædicationis solutionisq; attenderit in singulis cōparans prędicationibus, eas quidē prolationes, quę rectę sunt, inueniet à Porphyrio esse numeratas: eas uerò quæ conuerso ordine prædicantur, fuisse sepositas.

Commune est aūt generi & differentiæ cōtinentia specierū: continet enim & differētia species, etsi nō tot, quot genera, rationale em̄, etsi non cōtineat irrationabilia quemadmodū animal, tamen cōtinet hominē & Deū, quæ sunt species. Et quęcunq; prædicantur de genere, ut genus, & de his, quæ sub ipso sunt, speciebus prædicanī. Itē quæcunq; de differētia prędicātur, ut differētia, & de his quę ex ipsa sunt, speciebus prędicabunī. Nā cū genus sit animal, non solū de eo prædicatur substātia, & animatū, & sensibile, sed etiā de his, quæ sub animali sunt specieb. omnib. prædicātur hæc, usq; ad indiuidua. Cumq; sit differētia rationale, prædicatur de ea ut differētia, id quod est ratione uti: nō solū aūt de eo quod est rationale, sed etiā de his quæ sub rationali sunt specieb prædicabitur ratione uti. Cōmune uerò est, & hoc perempto genere uel differētia, simul perimi. & ea quæ sunt sub ipsis: quemadmodum enim si nō sit animal, nō est equus neq; homo: sic si non sit rationale, nullum erit animal quod utatur ratione.

Post eam, quæ cunctis adesse uisa est, cōmunitatē, singulorū ad se similitudines ac dissimilitudines quærit. Et quoniā inter quinq; proposita genus ac differētia uniuersalioris sunt prędicationis. Siquidē genus, & species continet & differētias: differētiæ uerò species cōtinent, neq; ab his ullo modo cōtinentur. Primū quidē ponit hanc. Dicit enim cōmune esse generi ac differētiæ, ut species claudant: nā sicut genus sub se habet species, ita etiā differentia, & si nō tot quot habet genus. Etenim quoniā genus differentiā etiā claudit, & nō unam tantum sub se differentiā coercet ac retinet, plures necesse est ut habeat sub species, quam quælibet una earum quas claudit differentiarū: ut animal prædicatur de rationabili & irrationabili. Quod si ita est, prædicabitur & de his, quæ sub rationali sunt positæ speciebus, & de his quæ sub irrationali. Est ergo cōmune animali & rationali, id est, generi & differentiæ, q; sicut genus de Deo & homine prædicat, ita etiā rationale qd' est differētia, de Deo & de homine dicitur. Sed nō tantū hæc prædicatio funditur quantū animalis, id est generis. Animal enim nō de Deo solū atq; homine dicitur, sed de equo, & boue prędicatur, ad quę rationalis differētia nō puenit. Sed quādocunq; Deū supponimus animali, secundum eorum opinionem facimus, qui solem, stellasq; atq; totum hunc mundū animatū esse cōfirmant, quæ etiam deorū nomine (ut sæpe dictum est) appellauerūt. Secunda item cōmunio est generis ac differētiæ, quoniā quæcunq; prædicātur de genere

genere ut genera, eadē & de his quæ sub ipso sunt speciebus prædicātur ad hāc similitudinē: & quæcunq; prędicātur de differētia, ut differētia, eadē quoq; & de his quæ sub ipsa differētia sunt, ut differētiæ prædicanī. Cuius sententiæ talis est expositio: Sunt plura quæ de generib. prædicātur, ut genera: ut de animali dicitur animatum & substātia, atq; hæc ut genera. Hæc igitur prædicantur & de his quæ sub animali sunt, rursusq; ut genera: nam hominis, & animatū & substātia genus est, sicut antè fuerat animalis. Itē in ipsis differētijs quędā differētię inueniūtur, quę de ipsis differētijs prædicātur, ut de rationali duę differētię dicunī. Quod ēm rationale est, utitur ratione, uel habet rationē. Aliud est aūt uti ratione, aliud est habere rationē, ut aliud est habere sensum, aliud uti sensu. Habet quippe sensum & dormiens, sed nō utitur. Ita quoq; dormiēs habet rationē, sed minime utitur: ergo ipsius rationabilitatis quædā differentia est ratione uti, sed sub rationabilitate positus est homo. Prędicatur igitur de homine ratione uti, ut quædā differētia. Differt enim à cæteris animalib. homo, qa ratione utiī. Demōstratum est igitur q; sicut ea quæ de genere prædicātur, dicuntur de generi subiectis: ita etiā ea quæ de differētia prædicātur, dicuntur de his quę differētijs suis supponunī. Tertiū cōmune est, q; sicut absumptis generibus, species interimūtur, ita cōsumptis differētijs species de quib. differētiæ prædicātur, intereūt. Cōmune ēm est hoc, uniuersaliū in substātia pereuntiū perire subiecta. Sed prima cōmunio demōstrauit genera de specieb. prædicari, sicut etiā differētias. Propter hāc igitur similitudinē si auferātur genera, species pereunt. Sic etiā species perire necesse est, quę sub differētijs sunt, si uniuersales earū differentię cōsumantur, cuius exemplum est: Si enim auferas animal, hominē atq; equum sustuleris, quæ sunt species positæ sub animali. Si auferas rationale, hominē deumq; sustuleris, qui sunt sub rationali differētia collocati. Et de communitatibus quidē hactenus, nunc de generis & differentiæ dissimilitudine perpendit.

Proprium aūt generis est, de pluribus prædicari quàm differētia, & species, & proprium, & accidēs: animal enim de homine, & equo, & aue, & serpēte prædicaī. Quadrupes uerò de solis quatuor pedes habentibus: homo uerò de solis indiuiduis hominibus: item hinnibile de solo equo & de his q̄ sunt particulares: similiter & accidēs de paucioribus quàm genus. Oportet aūt differētias accipere quibus diuiditur genus, nō eas quæ cōplent substantiā generis. Amplius, genus cōtinet differentiā potestate. animalis enim hoc quidē rationale est, illud uerò irrationale: differētiæ uerò nō cōtinent genera. Amplius, genera quidem priora sunt his, quæ sub se sunt positæ, differentijs, & propter hoc simul quidē eas auferūt: non aūt simul auferūtur ab eis: sublato enim animali aufertur rationale, & irrationale, differētiæ uerò nō auferūt genus: nā etiāsi oēs interimātur, tamē substātia animata sensibilis, intelligi potest, quæ est animal. Amplius, genus in eo qđ quid est, differentia in eo quod quale quid est, prædicatur, quemadmodū dictū est. Amplius, genus unū quidē est secundū unamquāq; speciē, ut est hominis animal, differētię uerò plures, ut rationale, mortale, mētis & disciplinæ susceptibile, quib. ab alijs differt. Amplius, genus quidē simile est materiæ, formæ uerò differētia: cū aūt sint, & alia communia, & propria generis & differentiæ, nunc ista sufficiāt.

Proprium

Proprium quidẽ quid sit, cõuenienti atq; integro uocabulo diffinitum est. Sed per abusionem illa etiã propria quorumlibet dicuntur, quę in unaquaq; re ab alijs continent differentiam, licet cum alijs sint ea ipsa communia. Per se quippe propriũ est homini, quod ei omni, & soli, & semper adest, ut risibilitas: per usurpatam uerò locutionem etiam propriũ hominis rationabilitas dicitur, non per se propriũ, quippe quę ei cum deorum est natura cõmune, sed homini rationabilitas propriũ dicitur, ad discretionem pecudis quod rationale non est: id uerò propter hãc causam, quoniam id proprium uniuscuiusq; dicitur, quod habet suum: quo igitur quis ab alio differt, proprium eius nõ absurda usurpatione prædicatur. Sed nunc quod dicit proprium generis esse de pluribus prędicari, quàm cętera quatuor, idipsum generis tale proprium est, quale per se propriũ dici solet, id est, quod semper, & soli, & omni adsit generi. Generi enim soli adest, ut differentia, specie, proprio atq; accidente uberius atque affluentius prædicetur. Sed de his differentijs, proprijs atq; accidẽtibus, id dici potest, quæ sub quolibet genere sunt, id est de differẽtijs quidẽ, quæ quodlibet diuidunt genus: specie uerò, quę diuisibili generis differẽtia informatur. Proprio autem illi speciei, quæ sub illo genere est, q̃d differentijs est diuisiuum, accidentibusq; quæ his hærent indiuiduis, quæ sub ea specie sunt, quam designatũ genus includit. Hoc facilius exempla declarãt. Sit enim genus animal, quadrupes ac bipes differẽtię sub animalis positæ cõtinentia, homo atq; equus species sub eodem genere cõstitutæ, risibile atq; hinnibile propria earundem specierum; uelox & bellator, accidentia, quæ his indiuiduis accidunt, quæ sub speciebus hominis atq; equi cõtinentur. Animal igitur quod est genus, prædicatũ de quadrupede & bipede quæ sunt differẽtiæ: quadrupes uerò nõ dicitur de bipede, sed tantum de his animalibus quę quatuor pedes habent. Plus igitur prædicatur genus quàm differẽtia. Rursus homo de Platone, & Socrate prædicatur, & de cæteris: animal uerò nõ modo de hominis indiuiduis, uerumetiam de cæteris irrationabilibus indiuiduis dicitur: plus igitur genus quàm species prædicatur. Sed cum sit propriũ equi hinnibile, cumq; genus quàm species uberius prædicetũ, prædicatio quoq; generis proprij supergreditũ prędicationem. Accidẽs quoq;, etsi pluribus inesse potest, tamẽ sæpe genere cõtractius inuenitur, ut bellator, non propriè nisi homo dicitur, & uelocitas in paucis animalibus inuenitur: quo fit, ut genus & differentia, & specie, & proprio, & accidẽte, amplius prædicetur. Atq; hæc est una proprietas generis quę genus ab alijs omnibus disiũgat ac separet. Oportet autẽ, inquit, nunc eas differentias intelligere, quibus diuiditur genus, nõ quibus informatur genus: illę enĩ à quibus informatur genus, plus quã ipsum genus sine dubio prędicantur, ut animatũ & corporeũ ultra animal tendunt, cum sint differẽtia animalis nõ diuisiuæ, sed potius cõstitutiuæ. Omnia enim superiora de inferioribus prędicãtur. Que uerò de inferioribus prædicantur, neq; cõuerti possunt, hæc ab eis quę inferiora sunt amplius prædicãtur. Post hoc aliud proprium generis ostendit, quo ab his differentijs, quę sub eodẽ sunt positę, segregatur. Omne enim genus cõtinet differentias potestate: differentia uerò genus nõ potest continere. Animal enĩ rationale atq; irrationale continet potestate: neq; enĩ rationabilitas, aut irrationabilitas animal poterit continere. Potestate, autẽ ait, continere animal differentias, quia (ut superius dictum est) genus quidem omnes habet sub se differẽtias potestate, actu uerò minimè: ex quo fit, ut alia proprietas oriatur. Sublato enim genere, perit differẽtia: ueluti sublato animali interimitur rationabilitas, quod est differentia. At si rationabile interimas, irrationabile animal manet. Sed obijci potest, quid si utrasq; differẽtias simul abstulero, num poterit remanere genus? Dicimus, potest. Vnũ quodq; enĩ non ex his, de quib. prædicatũ, sed ex his, ex quibus efficitũ, substantiã sumit. Itaq; fit, ut genus sublatis differentijs diuisiuis permanere possit, dum tamen maneant illę, quę ipsius generis formã substantiamq; constituunt. Quoniam enim animal, animata atq; sensibilis, differẽtię, cõsti

tuunt:hæ si maneant atq; iungantur,perire animal non potest,licet ea pereāt de qui
bus animal prædicatur,rationale scilicet atq; irrationale:unum quodq; enim(ut di-
ctum est)ex his substantiæ proprietatē sumit,ex quibus efficitur, non ab his de qui
bus prædicatur.Amplius,si utrasq; differentias genus potestate cōtinet,ipsum per
se neutram earū intra se positam collocatamq; cōcludit:quod si actu quidē eas nō
continet,sed potestate,actu etiam ab his poterit separari:hoc ipsum enim, quod est
eas potestate cōtinere,id erat actu nō cōtinere.Genus uerò;quia quaslibet differē
tias actu non cōtinet,actu ab eisdē etiā separatur.Rursus aliud est generis propriū,
quod ex proprietate prædicationis,agnoscitur.Omne enim genus ad interrogatio
nem,quid est unumquodq;,responderi cōuenit,ut animal,in eo q̄d quid est; de ho-
mine prædicatur:differentia uerò minimè,sed in eo quod quale sit:omnis eñ diffe-
rentia in qualitate cōsistit.Sed hoc propriū tale est,quale superiùs diximus,non per
se,sed secundū alicuius differētiam dictū,alioqui cōmune est hoc generi cū specie,
ut in eo quod quid sit,prędicetur:sed quia hac in re genus à differētia discrepat,quo
niam differentia quidem in eo quod quale est,genus uerò in eo quod quid est,p̄di-
catur,generis propriū dicitur nō per se,sed ad differentiæ cōparationem,& in omni
bus reliquis eandem rationem cōueniet speculari:quodcunq; enim ita propriū ge-
neri dicitur,ut nulli sit alij cōmune,sed tātum hoc genus habeat,& semper,id secun
dum se propriū nuncupatur:quicquid uerò cum alio commune est,id nō per se,sed
ad alterius differentiam propriū dicitur.Alia rursus generis & differentiæ separatio
est,quòd genus quidem speciei unū semper adest,scilicet proximū:plura enim pos-
sunt esse superiora,uelut hominis animal atque substantia,sed proximum eiusdem
hominis animal tantum:differētię uerò plures uni speciei adesse poterūt,ut rationa
le atq; mortale homini.Itaq; fit difinitio ex uno quidem genere, sed pluribus diffe-
rentijs,ut hominis animal rationale atq; mortale.Rursus alia discretio est,quod ge-
nus quidem uelut quendam subiecti locum tenet,differētia uerò formę,ita ut illud
sit materia quædam,quę figuram suscipiat:hęc uerò sit forma,quę superueniēs spe-
ciei substātiā rationemq; perficiat.Idcircò pluribus differentijs à genere differentiā
segregauit,quia hæc maxime generis quandam similitudinem continet, quia est
uniuersalis,& præter genus inter cætera maxima.Sed cum alia plura cōmunia,plu
raq; propria generis inter se ac differentiæ ualeant inueniri,sufficiant nunc, inquit,
ista. Satis est enim ad discretionem quaslibet differentias assumere,etiamsi quæ di
ci possunt,non omnia colligantur.

Genus autē,& species cōmune quidē habent de pluribus prædicari.
quēadmodum est dictū.Sumatur aūt species,ut species solū,non autē
ut genus,si fuerit idē species & genus. Commune his est etiam hoc,
priora his esse de quibus prædicātur,& totum quoddā esse utrunq;.

Generis & speciei enumerat tria communia,unum quidē,de pluribus prędicari:ge
nus enim & species de pluribus prædicātur,sed genus de speciebus, ut dictum est,
species uerò de indiuiduis.Sed nūc de illa specie loquitur,quę tantum species est,ut
homo,id est,quę non etiam genus est,sed ultima species.Quod si talem speciem po
namus,quæ etiā genus esse potest,ac de ea dicamus,q̄ cōmune habet cū genere de
pluribus prædicari,nihil interest an ita dicamus,ipsum genus id secum habere com
mune,de pluribus prædicari.Talis est enim species,quæ non solum est species , sed
etiam genus est.Est autem commune his quoq; quòd utraq; priora sunt his,de qui
bus prædicantur.Omne enim quod de pluribus prædicatur,si recto(ut superius di
ctū est)ordine dicatur,prius est his de quibus prædicatur.Præterea est illis hoc etiā
commune,quod genus ac species totum sunt eorum quæ intra suum ambitū conti
nent & cohercent : omnium enim specierum totum genus est, & omnium indiui-
duorum

duorũ totũ est species. Aequè eñ genus & species adunatiua est plurimorũ, q̃d' uerò multorũ adunatiuũ est, id eorũ quæ ad unitatis formã reducit, rectè dicitur totũ.

Differunt autem eo quòd genus quidem species continet, species uerò continentur, & non continent genera. De pluribus enim prædicatur genus quàm species. Amplius, genera quidem præiacere oportet, & informata differentijs specificis perficere species: unde & priora sunt naturaliter genera, & secum species interiminentia, nec tamen ab eis interimuntur: nam si species sit, est & genus: genus uerò si sit, non omnino erit species. Et genera quidẽ uniuocè de speciebus prędicantur, species uerò de generibus minimè. Amplius, genera quidem excedunt eas quæ sub ipsis sunt species, continentia: species autem excedunt genera proprijs differentijs. amplius, nec species fiet unquam generalissimũ, nec genus fiet unquam specialissimum.

Expeditis cõmunibus generis & speciei, nunc de eorũ discretione ptractat. Differre enim dicit genus à specie, quoniã genus cõtinet species: ut animal cõtinet hominem, species uerò non cõtinet genera, neq; enim homo de animali prędicatur. Itaq; fit, ut species quidem cõtineatur à generibus, nunquã uerò cõtineat genera. Omne enim quod amplius prędicatur, illius est continẽs, quod minus dicitur. Quodsi genus amplius prædicetur quàm species, necesse est, ut species quidem cõtineatur à genere, genus uerò nullo modo speciei ambitu prędicationis includatur: huius autẽ ratio est, quoniam genus semper suscipiens differentiam, speciem facit, hoc est, genus quod habet latissimam prædicationem, coartatum in differentias & contractũ facit speciem, omnino enim generi iuncta differentia speciem reddit, & ex uniuersalitate, & latissima prædicatione in angustum speciei terminum contrahit. Animal enim, cuius prædicatio per se longè lateq; diffusa est, si corripiat rationalis differentiam & mortalis, diminuit atq; cõtrahit in unum hominis speciẽ. Vnde fit ut minor sit semper species quàm genus, atq; ideò contineatur, sed non contineat, sublatoq; genere auferatur species. Si enim totum auferas, pars non erit, quod si species auferatur, genus manet: ueluti cum animal sustuleris, interimitur etiam homo, si hominem auferas, animal restat. Hoc etiam causa est, ut genus de specie uniuocè prędicetur, id est, ut species suscipiat diffinitionem generis, & nomen, sed non è cõuerso: diffinitionem quippe speciei genus suscipere non uidetur, substantiam enim priorum inferiora suscipiunt. Si enim diffinias animal, & dicas, substantiam esse animatam atque sensibilem: aut si prædices de homine animal, uerum dixeris. Si etiam animalis diffinitionem de homine prędicaueris, dicas hominem esse substantiam animatam atq; sensibilem, nihil fuerit in propositione falsi, sed si hominis rationem reddas, animal rationale mortale, ea animali non cõueniũt: neq; enim id q animal est, id dici poterit animal rationale mortale. Fit igit, ut sicut species generis nomẽ suscipit, ita etiam capiat diffinitionem: & sicut genus nomẽ speciei nõ suscipit, ita nec eiusdem diffinitione mõstretur, sed cuius nomẽ & diffinitio de aliquo prædicatur, id uniuocè dicitur. Cùm igitur generis & nomen & diffinitio de specie prædicetur, genus de specie uniuocè dicitur. Quoniam uerò speciei de genere neq; nomen neq; diffinitio prædicatur, non cõuertitur uniuoca prædicatio. Differũt genera à speciebus hoc quoq; modo, quòd genera superuadũt species suas aliarũ continentia specierũ: species uerò genera differentiarũ pluralitate. Animal enim quod est genus, superuadit hominem, quod est species, quia non hominem solum continet, uerũ etiam bouem, equũ, aliasq; species, quas suæ prædicationis spatio includit. Species uerò, ut homo, superuadit genus, ut animal multitudine differentiarũ. Nam actu genus nõ habet rationale uel mortale, nullas quippe actu genus retinet

differentias, easdē species suæ substantiæ inhærentes atq; insitas tenet. Homo enim rationalis est atq; mortalis, quod genus minimè est. Animal enim neq; mortale est per se neq; rationale. Quod si genus quidē plus quàm unam cōtinet speciē, at uerò species multis differentijs informanī, superat quidē genus speciē continētia specierum, species uerò uincit genus differentiarum pluralitate. Illa quoq; est differentia quòd genus, q̄niam omniū primū est, nunq̄ in tantùm descēdere poterit, ut fiat ultimum: species uerò q̄ cunctis est inferior, nunq̄ in tantū ascendere poterit, ut suprema omniū fiat: nunquā igitur nec species generalissimum fiet, nec genus specialissimum. Sed ex his, q̄ dictę sunt, differentijs, aliæ sunt quæ genus à speciē propriē coniunctæq; disterminant: aliæ uerò quæ non solum genus à specie, uerumetiā à cæteris deducūt, ac distermināt: neq; em̄ de his tantū oportet differētijs q̄ sunt dictæ, uerumetiā in cæteris cōsiderare, si propriè normā discretionis quærimus agnoscere.

Generis aūt & ꝓprij cōmune quidē est sequi species: nāq; si homo est, animal est: & si homo est, risibile est. Cōmune est quoq; æqualiter prędicari genus de speciebus, & ꝓpriū de his, q̄ participāt illo, indiuiduis: æqualiter enim, & homo, & bos, animal est, & Cicero & Cato sunt risibiles. Commune demum est his uniuocè prædicari, genus de proprijs speciebus, & proprium de his quorum est proprium.

Tria interim generis ac proprij dicit esse communia: quorū primum illud est, quoniam ita genus sequitur species ut propriū: posita enim specie necesse est intelligamus genus & proprium, neutrum enim species proprias derelinquit: nam si homo est, animal est: si homo est, risibile est: ita quemadmodū genus, sic propriū ab ea specie cuius est proprium, non recedit. Illud quoq; est cōmune, quòd æqualis est generis participatio, sicut etiā proprij. Omne enim genus ęqualiter à suis speciebus. participatur, proprium uerò indiuiduis omnibus ęqualiter adhærescit. Manifestum est autem participatione esse generi æquale proprium: neq; enim plus homo animal est, quàm equus atq; bos, sed in eo quod sunt animalia, æqualiter animalis, id est, generis uocabulum trahunt. Cato enim & Cicero æqualiter risibiles sunt, etiamsi æqualiter non rideant: in eo enim quòd apti ad ridendum sunt, dici risibiles possunt, non quod semper rideant. Aequaliter ergo ea quæ sub genere sunt, suscipiunt genus, sicut ea quæ sub proprijs propria. Tertium illud quòd sicut genus de proprijs speciebus uniuocè prædicatur, ita etiam proprium de sua specie uniuocè dicitī. Genus enim quoniam substantiam speciei continet, non modo eius nomen de specie, uerumetiam diffinitio prædicatur. Proprium uerò quia speciem non relinquit eiq; semper ęquatur, nec in aliā speciem transgrediī, nec infrà subsistit, diffinitionē quoque proprium speciebus tradit: cuius enim nomen uni tantum cōuenit speciei cui æquatur, dubitari non potest, quin eius quoq; diffinitio speciei conueniat. Quò sit ut sicut genus de speciebus, ita proprium de sua specie uniuocè prædicetur.

Differūt aūt, q̄niā genus prius est, posterius propriū: oportet em̄ esse prius animal, dehinc diuidi differētijs & proprijs. Amplius, genus q̄dē de plurib. speciebus p̄dicaī, quarū est genus, ꝓpriū uerò de una sola specie cuius est ꝓpriū. Amplius, ꝓpriū quidē cōuersim de eo cuius est ꝓpriū p̄dicatur, genus uerò de nullo cōuersim prædicatur: nā nec si animal est, homo est: nec si animal est, risibile est: si uerò risibile est, homo est, & ecōuerso. Amplius, omi speciei īest ꝓpriū cuius est ꝓpriū et soli et semp, genus uerò omni q̄dē speciei inest cuius fuerit genus, et semp, nō tamē soli. Amplius, ꝓpria q̄dē interēpta nō simul interimūt

genera

genera: genera uerò interempta interimũt ſpecies quarũ ſunt propria. Quare his interemptis quorũ ſunt propria, & ipſa ſimul interimuntur.

Tale rurſus proprium ſumit, quod ad alterius cõparationem propriũ nũcupetur. Dicit enim propriũ eſſe generis, prius eſſe ꝙ propria. Opportet enim prius eſſe genus, quod uelut materia differentijs ſupponatur, uenientibus ꝙ differẽtijs fieri ſpeciẽ cũ quibus propria naſcuntur. Si igitur prius eſt genus quàm differẽtię, prius etiã differentię quàm ſpecies, & ſpeciebus propria cõſequẽtur, non eſt dubium quin propria generibus poſteriora ſint, ac per hoc quod dictum eſt, proprium eſſe generis, prius eſſe quàm propria: cõmune hoc eſt generi cum differentia. Differẽtiæ enim ſpecies cõformantes priores conſiderãtur eſſe quàm propria. Siquidẽ ſpeciebus ipſis priores ſunt, quas propria ratione determinãt: ſed (ut dictũ eſt,) hoc proprium, ad differentiam proprij intelligendum eſt, non quale ſuperius proprium per ſe cõſtitutum eſt. Rurſus differt genus à proprio, quod genus quidem de pluribus prędicatur ſpeciebus, proprium uerò minime: nam neque genus eſt, niſi plures ex ſe ſpecies proferat, nec propriũ, ſi alteri cuilibet ſpeciei poſsit eſſe cõmune. Fit igitur, ut genus quidẽ plurimas ſub ſe ſpecies habeat, ut animal hominẽ atꝙ equũ; proprium uerò unam tantũ, ſicut riſibile, hominẽ: quo fit ut illa quoꝙ proprietas ex differentia naſcatur. genus enim prædicatur quidẽ de ſpeciebus, ipſum uerò in nulla pdicatione ſupponitur: proprium uerò & ſpecies alterna prędicatione mutantur. Fit enim prędicatio aut à maioribus ad minora, aut ab ęqualibus ad æqualia. Genus igitur quod maius eſt, de ſpeciebus omnibus prædicatur: ſpecies uerò quoniã minores ſunt, de generibus non dicunt, ut animal de hoie dicitur, homo uerò de animali nullo modo pdicatur. At uerò propriũ, quoniã ſpeciei ęquale eſt, ęquè prędicatur atꝙ prepopnitur: ut riſibile de homine dicitur: omnis enim homo riſibilis eſt, eodemꝙ modo conuertitur, omne enim riſibile homo eſt. Differt etiam propriũ à genere, quòd proprium uni ſpeciei & omni, & ſemper adeſt: genus uerò ex his quidẽ duo retinet, in uno uerò diuerſum eſt: nam ſpeciebus ſuis & ſemper adeſt & omnibus, non uerò ſolis: hoc enim erat tantũ proprijs eſſe, quòd ſingulas ſpecies tantum cõtinent: hoc enim generibus quòd plures. Igitur propria quidem ſingulas obtinẽt ſpecies, genera uerò nõ ſingulas. adeſt igitur proprium uni ſoli ſpeciei, & ſemper, & omni; genus uerò & omni quidem & ſemper, ſed non ſoli: ut riſibile homini ſoli, animal uerò eidẽ homini, ſed non ſoli: pręeſt enim cunctis quæ irrationabilia nuncupamus. Præterea ſi auferamus genus, ſpecies interimuntur, nam ſi non ſit animal, non erit homo: ſi auferamus, ſpecies nõ interimitur genus, nam ſi non ſit homo, animal nõ peribit. Species uerò & propria, quoniam ſunt æqualia, alterna ſe uice conſumunt. nam ſi nõ ſit riſibile, homo non erit: ſi homo non ſit, riſibile non manebit. Conſumunt igitur genera ſub ſe poſitas ſpecies, non uerò ab his inuicem conſumuntur: ſpecies uerò & proprium inuicem perimuntur & perimunt.

Generi uerò & accidenti communeeſt de pluribus (quemadmodũ dictum eſt) prædicari, ſiue ſeparabile ſit accidens, ſiue inſeparabile: etenim & moueri de pluribus, & nigrum de coruis, & de Aethiopibus & aliquibus inanimatis prædicantur.

Nihil eſt quod inter cætera ita ſit à generis ratione diſiunctũ, ſicut eſt accidens: nam cum genus cuiuslibet ſubſtantiã monſtret, accidens uerò à ſubſtantia longè diſiunctum ſit, & extrinſecus ueniens, nihil uerò notius cõmune poteſt habere cum genere quàm de pluribus prædicari. Genus enim de pluribus prędicatur ſpeciebus, accidens uerò non modo de pluribus ſpeciebus, uerumetiam generibus animatis atꝙ inanimatis, ut nigrũ dicitur de rationali homine & de irrationali coruo, & de inani-

mato ebeno. Album etiam de cigno & marmore, moueri de homine, de equo, & de stellis, ac de agitatis, quæ sunt separabilis accidentis exempla.

Differt autem genus ab accidenti, quoniam genus ante species est, accidentia uerò speciebus posteriora sunt: nã etsi inseparabile accidẽs sumatur, tamen natura prius est illud, cui accidit quàm accidẽs. Et genera quidem quæ participãt, æqualiter participant, accidentia uerò nõ æqualiter. Intensionem enim & remissionem suscipit accidentium participatio, generũ uerò minimè. Et accidentia quidem principaliter in indiuiduis cõsistunt: genera uerò & species naturaliter priora sunt indiuiduis substãtijs. Et genera quidẽ in eo quod quid sit prædicantur de his, quæ sub ipsis sunt: accidentia uerò in eo quod quale aliquid sit, uel quomodo se habet unumquodq;: qualis est enim Aethiops interrogatus dicis niger: & q̃modo Socrates se habet, dicis, sedet uel ambulat.

Differentiam generis & accidentis hanc primum proponit, quòd genus quidẽ ante species sit, quippe quod materiæ loco est, & differẽtijs informatũ species gignit, at uerò accidẽs esse post species inuenitur. Oportet enim prius esse cui aliquid accidat, pòst uerò ipsum accidens superuenire: nam si subiectum non sit quod suscipiat accidens esse non poterit. Quod si genus quidẽ speciebus subiectũ est, non possunt esse species nisi eis genus uelut materia supponat: accidentia uerò esse non possunt nisi eis species supponatur: nam manifestum est, genus quidem ante species esse, accidẽtia uerò post species. Rursus al a differentia, quoniã genus neque intensionem neque remissionem suscipere potest, quo fit ut quæ participabãt genere, æqualiter eius nomẽ diffinitionẽq; suscipiant. omnes enim homines æqualiter animalia sunt, eodemq; modo equi: nec non inter se homo atq; equus & cætera animalia cõparata æque animalia prædicantur. Accidentis uerò participatio & intenditur & remittit. Inuenies eñ quemlibet paulò diutius ambulantẽ, & paulò amplius nigrũ: & si in ipsis Aethiopibus cõsiderabis, omnes non ęquè nigro colore esse obductos inuenies. Alia quoq; differẽtia est, quoniã omne accidẽs in indiuiduis principaliter subsistit: genera uerò speciebus & indiuiduis priora sunt: nisi enim singulariter corui nigredine infecti essent, corui species nigra esse nullo modo diceretur, ita fit, ut accidẽtia post indiuidua uideãtur. Nam si prius est id, cui aliquid accidit, quàm illud q̃ accidit, non est dubium prius esse indiuidua, posterius uerò accidens: genera uerò & species supra indiuidua cõsiderantur: hoc idcirco fit, quoniã de his omnibus prædicantur, eorumq; substãtiam propria prædicatione cõstituũt. Sed dici potest, genera quoq; & species posteriora indiuiduis inueniri: nisi enim sint singuli homines, singuliq; equi, homines atq; equi species esse non possunt: & nisi sint singulæ species, earum genus animal esse non poterit. Sed meminisse debemus superius dictũ esse gedus non ex his sumere substantiam, de quibus prædicatur, sed de eo potius, q̃ differentijs constitutiuis eius substantia formaq; perficitur. Itaq; si genus quidem diuisiuis differentijs interẽptis non perimitur, sed manet in ijs, quæ eius constitutiuę sunt, quę eius formam diffinitionemq; perficiunt: cumq; differentiæ diuisiuæ generis speciebus sint priores (ipsæ enim species cõformant atq; constituunt) non est dubium, quin genus etiam pereuntibus speciebus posit in propria permanere substantia, ita de specie pmanere substantiã, idem de speciebus dictum sit. Species enim superioribus differentijs non posterioribus indiuiduis formantur. Quæ cum ita sint, species quoq; ante indiuidua subsistũt: accidentia uerò, nisi sint quibus accidũt, esse nõ possunt, nullis uerò prius accidũt quàm indiuiduis: Hæc enim generationi & corru-

ptioni

ptioni supposita, uarijs semper accidentibus permutantur. Illam quoque annumerat differentiam, quæ dicta est superius, quòd genus, quia rem demonstrat, & de substātia prædicatur, in eo quod quid est dicitur: accidens, uerò in eo quod quale est, aut in eo quod quomodo sese habet res: nam si qualitatē interroges, accidens respondebit, ut si qualis est coruus? niger. Si quomodo se habet? aliud rursus accidēs, aut sedet, aut uolat, aut crocitat. Nam cum accidens in nouē prędicamenta diuidatur, qualitatē, quātitatem, ad aliquid, ubi, situm, habitum, quando, facere, pati, cętera quidem omnia in quomodo se habet interrogatione ponuntur: qualitas uerò in qualitatis sciscitatione respōderi solet: nā si interrogemur qualis est Aethiops? respōdebimus accidens, id est niger. Si quomodo se habet Socrates? tunc dicimus aut sedet, aut ambulat, aut superiorum aliquod accidentium.

Genus ita ꝑ quē modo ab alijs quatuor differat, dictū est. Contingit aūt etiam unumquodque aliorū differre ab alijs quatuor: ut cū quinque quidem sint & unumquodque ab alijs quatuor differat, quater quinque uiginti fiant omnes differentiæ: sed nō sic se res habet, sed semper posterioribus enumeratis, & secundis quidem una differentia superatis, propterea quia iā sumpta est: tertijs uerò duabus, quartis uerò tribus, quintis uerò quatuor, decē fiunt omnes differētiæ, quatuor, tres, duę, una. Genus etenim quo differt à differentia & à specie, & à proprio, & ab accidente dictum est: quatuor ergo sunt generis differentię. differentia uerò quo differt à genere dictum est, quando quo differt genus ab ea dicebatur: relinqtur ergo quo differat à specie, ꝓprio, & accidēti dicere, & ita fiunt tres. Rursus species quo qdē differt à differētia, dictum est, quando quo differt à specie differentia dicebatur: & quo differat à genere, dictum est, quando quo differat genus à specie, dicebatur: reliquum est igitur quē differat species à proprio & ab accidenti dicere, & sunt duæ hæ differentiæ. Quo autem differt propriū ab accidēti relinquit. Nā quo à gēere & specie, & differētia differat, ꝓdictū est in illorum ad ipsum differentijs: quatuor igitur sumptis generis differentijs ad alia, tribus uerò differentiæ, duabus speciei, una autem proprij ad accidens, decem erunt omnes, quarum quatuor, quę erant generis ad reliqua, superius demonstrauimus.

Quoniam differētias atque communitates generis ad differentiam, speciem, propriū atque accidens, idem quoque de cæteris facere contendens prędicit, quot omnes differētię possunt esse, quę inter se comparatis cōmistisque rebus ijs, quę suprà positę sunt efficiātur. Sunt aūt uiginti, nam cum quinque sint res, & unaquæque res earum à quatuor alijs differat, quinquies quater differentiæ fiunt, quod appositarū literarū manifestatur exemplo. Sint quinque res ueluti quinque literæ. a. b. c. d. e. differat igitur a, quidem ab alijs quatuor, id est b. c. d. e. fient quatuor differentiæ: rursus b. differat ab alijs quatuor, id est a. c. d. e. erunt rursus quatuor, quæ superioribus iunctæ octo coniungunt: c. uerò tertia à reliquis differt quatuor, uidelicet a. b. d. e. quæ quatuor differētiæ superioribus octo copulatæ, duodecim reddūt. Quarta. d. si reliquis quatuor comparetur, differt æquè ab eisdem, id est, a. b. c. e. fient igitur rursus quatuor, quæ superioribus xij. appositæ, xvi copulant. Quod si ultima e. ab alijs quatuor differat, uidelicet a. b. c. d. fient aliæ quatuor differentiæ, quę compositæ prioribus, xx. perficiunt, & fit quidem huiusmodi descriptio.

Quæ cum ita sint, in generibus quoque & speciebus & cæteris idem cōsiderabitur. Erūt ergo quatuor differentiæ, quibus genus à differentia, specie, proprio, accidētiq; disiūgitur. Aliæ rursus quatuor, quib. differentia à genere, specie, proprio atq; accidenti discrepat. Rursus quatuor speciei ad genus, differentiam, proprium atq; accidens. Quatuor etiam proprij ad genus, differentiam, speciem, atq; accidens. Quatuor insuper accidentis ad genus, differētiam, speciem atq; proprium: quæ coniunctæ omnes uiginti explicant differentias. Sed hoc fiet, si ad numeri referatur naturam, comparationisq; alternationem, nam si ad ipsas differentiarum naturas uigilans lector aspiciat, easdem sæpè sumptas differētias inueniet. Quo enim genus differt à differentia, eodem differentia distat à genere: & quo differētia distat à specie, eodem species à differentia disgregatur, & in cæteris eodem modo. In hac igitur differentiarum dispositione, quam suprà disposui, easdem sæpiùs annumeraui. At si differentiarum similitudines detrahamus, decem fient omnino differētiæ, quas ad præsentē tractatum uelut diuersas atq; dissimiles oportet assumi. Age eñ differat genus à differentia, specie, proprio atq; accidenti, quatuor differētijs, quas suprà iam diximus. Item sumamus differētiā, distabit hæc à genere primùm, de hinc à specie, proprio atq; accidēti: sed quo discrepet à genere, iam superius explicatum est, cum diceremus quo genus à differentia discreparet. Detracta igitur hac comparatione, quoniam suprà cōmemorata est, relinquuntur tres discrepātiæ, quibus differentia à specie, proprio, accidentiq; disiungitur, quę iunctæ cū superioribus quatuor, septem reddunt differētias. Post hanc species si sumatur, quatuor quidem eius erunt differentiæ secundum numeri diuersitatem, cum ad genus, differētiam, proprium atq; accidens comparatur, sed priores duæ comparationes iam dictæ sunt: nam quo species differat à genere tunc dictum est, cum quid genus differret à specie dicebamus: quo uerò species à differentia distet, commemoratum est, cum differentiæ ad speciem dissimilitudines redderemus. Quibus detractis duę supersunt integræ atq; intactæ, speciei ad proprium & accidens discrepantiæ. Quæ iunctæ cum septem, nouem differentias copulant: proprij uerò si ad numerum differentiæ considerentur, quatuor erunt, scilicet ad genus, differentiam, speciem atq; accidēs comparati, quarum quidē tres superiores differētiæ iam dictæ sunt. Nam quid à genere proprium distet, tunc dictum est, cum quid genus à proprio distaret, ostendimus. Rursus quid propriū à differētia discrepet, in colligenda distantia differentiæ proprijq; superius demonstratū est: nam quid proprium differat à specie, tūc expositum est, quando quid species distaret à proprio dicebaī. Restat igiī differentia una proprij ad accidens, quæ superioribus iuncta, decē differētias claudit: accidentis uerò ad cætera possent quidem esse quatuor, nisi iam omnes probarentur esse cōsumptæ. Nam quid differat uel genus, uel differentia, uel species, uel propriū ab accidēti suprà monstratū est: nec sunt plus diuersæ differentiæ accidentis ad cætera, quàm cæterorum ad accidēs. Itaq; fit, ut cum sit quinque rerum numerus, si prima assumatur, quatuor fiant differentiæ: si secūda, tres, uincanturq; secundæ rei ad cæteras differētiæ, à primis ad cæteras una tātum distātia. Nam cum prima habuerit quatuor, secunda retinet tres: tertia uerò si sumatur, duas habebit differentias, quæ uincūtur à primis quatuor differētijs duabus: quarta uerò si sumatur, unam habebit differentiam, quę uincitur à primis quatuor differētijs tribus: quinta uerò, quoniam nullam habebit omnino differētiam nouā, totis quatuor à primis differētijs superatur, atq; hoc numerorū gradu quidem usque ad denarium numerum tēditur, quatuor, tres, duæ, una: ut generis quidem quatuor, differētiæ uerò tres, speciei duæ, proprij una,

accidentis

accidētis nulla sit. Primæ generis quidē cōparationes quatuor nouas tenēt differētias: secūdę uerò differentię cōparationes tres nouas tenēt: una em̄ superius enumerata est, uincit autē à primis quatuor nouis differentijs una tantū: speciei uerò tertia cōparatio duas tantū habet differētias nouas, duas quippe superius enumeratas cognoscimus, & uincitur à quatuor primis duabus tantū differētijs nouis: propriū uerò unam tantū retinet nouam, quoniam tres habet superiùs enumeratas, uinciturq; à prima, nouis tribus differentijs: quinti uerò accidentis cōparationes, quoniā nullam retinent nouam differentiā, totis quatuor à primis generis transcendūtur. Atq; ad hunc modum ex uiginti differentijs secūdum numerum decē secundū dissimilitudinē contrahuntur, ut tamen has secundū dissimilitudinē differentias non in quinario tātum numero, uerum in cæteris quoq; notas habere possimus, dabitur regula talis, quę plenam differētiarum dissimilitudinē in qualibet numeri pluralitate reperiat. Propositarum enim numero rerum si unum dempseris, atq; id quod dēpto uno relinquitur, in totam summā numeri multiplicaueris, dimidium eius quod ex multiplicatione factum est, coęqualiter ei pluralitati quā propositarum rerum differentiæ continebant. Sint ergo res quatuor, a.b.c.d. his aufero unū, fiunt tres: has igitur per totam summam quater multiplico, fient duodecim: horum si dimidiū teneo, sex erūt. Tot erunt igitur differētiæ inter se rebus quatuor cōparatis. a. quippe ad b. & c. & d. tres retinet differentias. Rursus b. ad c. & d. duas. c. uerò ad d. unam. quæ iunctæ senarium numerum complent: atque hanc quidem regulam simpliciter ac sine demonstratione nunc dedisse sufficiat. In prædicamentorum uerò expositione, ratio quoque cur ita sit, explicabitur.

Cōmune ergo est differētię & speciei ęqualiter participari: homini enim æqualiter participant particulares homines, & rationali differentia. Commune quoq; est & semper adesse his, quæ eorum participant: semper enim Socrates rationalis est, & semper homo est.

Dictū est sæpiús ea quæ substantiam formāt, nec remissione cōtrahi, nec intēsione produci: unicuiq; enim id ꝙ est, unū atq; idem est. Quod si differentia specierū substantiā monstrat, species uerò indiuiduorum, æqualiter utraque ab intensione & remissione seiuncta sunt, quò fit, ut æqualiter participentur. Omnes enim indiuidui mortales sunt atq; rationales sicut homines: nam si idem est esse hominē, quod est esse rationale, cum omnes homines æquè sint homines, necesse est, ut sint æqualitee rationales. Aliud quoq; commune habet differentia cum specie, quoniam ita differentię sui participantia non relinquunt ut species: semper enim Socrates rationalis est. Socrates enim qui rationabilitate participat, semper homo est, quia scilicet humanitate participat: ut igitur differentiæ sui participantia non relinquunt, ita species his, quæ eam participant, semper adiuncta est.

Propriū autem est differētiæ quidē in eo, quod quale sit pręedicari, speciei uerò in eo, quod quid est: nam etsi homo uelut qualitas accipiatur non erit tamen simpliciter qualitas, sed secundum id quod generi aduenientes differenti eum constituerunt. Amplius, differentia quidem sæpè in pluribus speciebus consideratur, quemadmodum quadrupedes in pluribus animalibus specie differentibus: species uerò in solis his, quæ sub una specie sunt, indiuiduis. Amplius, differentia quidem prior est ea specie, quę est sub ipsa: simul enim ablatum rationale, interimit hominē: homo uerò interēptus non aufert rationale, cū supersit Deus. Amplius, differētia quidē componitur cum alia differentia: rationale em̄ & mortale compositum est in substantiam hominis: species uerò speciei non cōponitur, ut gignant alteram speciem: quædā

enim equa cuidam asino permiscetur ad muli generationem: equa enim simpliciter asino conueniens nunquam perficeret mulum.

Expositis cōmunitatibus, quantū ad institutionem pertinebat, differētiæ & speciei, earundē nunc dissimilitudines colligit dicens: differunt, ꝙ species in eo ꝙ quid sit ꝑdicatur, differentia autē in eo quod quale sit. Huic differentię poterat quęstio occurrere: nam si humanitas ipsa quę species est, qualitas quędā est, cur dicat species in eo quod quid sit prædicari, cum propter quandā suę naturæ proprietatē quādā qualitas esse uideatur. Huic respondemus: quia differētia solum qualitas est, humanitas uerò nō solum est qualitas, sed tantū qualitate perficit. Differētia enim superueniēs generi speciē facit: ergo genus quadā differētiæ qualitate formatum est, ut procedat in speciem: species uerò ipsa qualis quidē est secundū differētiam illius, quę est pura ac simplex qualitas, qua scilicet perficit & cōformatur: qualitas uerò ipsa pura simplexꝙ nullo modo est, sed ex qualitatibus effecta substātia. Itaꝙ iure differētia quæ purè ac simpliciter qualitas est in eo, ꝙ quale est sciscitantibus respondet, species uerò in eo quod quid sit: licet ipsa ꝗꝙ quędā qualitas sit nō simplex, sed ab alijs qualitatibus informata. Rursus illa quoꝙ differētia est, quia plures differētia sub se species cōtinet: species uerò tantū indiuiduis præest. Rationalitas enim & hominē claudit & Deum: quadrupes, equū, bouem, canem, & cętera: homo uerò sola indiuidua atꝙ in alijs speciebus eadē ratio est. Idcirco enim diffinitiones quoꝙ secutę sunt, ut differentia uocaret, quòd de pluribus specie differentibus in eo ꝙ quale sit, ꝑdiceret: species uerò ꝙ de pluribus numero differētibus, in eo ꝙ quid sit ꝑdicetur. Ideo etiā superioris naturæ sunt differētiæ ꝗ̄ species, quoniā cōtinentes sunt specierū: nam si quis auferat differentiā, speciē quoꝙ sustulerit, ut si quis auferat rationabilitatē, hominem Deumꝙ cōsumpserit: si quis uerò hominē tollat, rationabilitas manet in reliquis speciebus constituta: igitur differentiæ distāt à specie, ꝙ una differētia plures species cōtinere potest, species uerò nullo modo. Alia rursus est differentia, quoniā ex pluribus differentijs una species iungitur: ex pluribus uerò specieb. nulla speciei substātia copulatur. Iunctis enī differentijs mortali ac rationali, factus est homo: iūctis uerò speciebus nulla unquam species informatur. Quod si qs occurrat, dicēs: ꝗniam permistus asino equus efficit mulum, nō rectè dixerit. Indiuidua enī indiuiduis iuncta indiuidua rursus alia fortasse ꝑficiūt, ipse uerò equus simpliciter, i. uniuersaliter, & asinus uniuersaliter neꝙ ꝑmisceri possunt, neꝙ aliqd si cogitatiōe misceantur, efficiūt. Cōstat igitur differētias quidē plurimas ad unius speciei substātiā conuenire: species uerò in alterius speciei naturam nullo modo posse congruere.

Differentia uerò & proprium commune quidem habent æqualiter participari ab ijs, quæ eorum participant: æqualiter enim rationalia, rationalia sunt: & risibilia, risibilia: item semper & omni adesse commune utrique est: si enim curtetur qui bipes est, tamen id ad quod natum est semper prædicatur: nam & risibile ad id quod natum est semper dicitur, sed non in eo quod semper rideat.

Nunc differentiæ proprijꝙ cōmunia cōtinua oratione prosequitur. Cōmune.n. dicit esse proprio ac differētiæ, ꝙ æqualiter participātur, æquè enī oēs homines rationales sunt, æquæ risibiles: illud, quia substātiā monstrat: istud, quia est equū propriè speciei, & subiectā speciē nō relinquit. Aliud etiā his eō e subiūgit: æqualiter enī differentia semper subiectis adest, ut propriū, semper enī homines rationales sunt, ut semper ꝗꝙ risibiles. Sed obijci poterat non semper esse bipedē hominē, cū sit bipes differentia, si unius pedis perfectiōe curtetur, ꝗ tali modo soluimus quæstionē. Propria & differētiæ non in eo quod semper habeantur, sed in eo ꝙ semper naturaliter haberi possunt, semper dicuntur adesse subiectis. Si enī quis curtetur pede, nihil attinet ad naturā, sicut nihil ad detrahēdum proprium ualet, si homo nō rideat. Hæc enī non in eo quod adsint, sed in eo ꝙ per naturā adesse possint semper adesse

dicuntur

dicuntur. Ipſum enim ſemper non actu eſſe dicimus, ſed natura. Nũquam enim fieri poteſt, ut per naturæ ipſius proprietatem, nõ ſemper homo bipes ſit, etiam ſi fieri poteſt, ut uno pede uel ambobus curtetur, uel etiam ſi diminuto pede natus ſit: in his enim non ſpeciei atq; ſubſtantiæ, ſed naſcenti indiuiduo derogatur.

Propriũ aũt differẽtiæ eſt, quòd hæc quidẽ de pluribus ſpeciebus dicitᷣ ſæpè, ut rationale de homine & de Deo: propriũ uerò de una ſola ſpecie, cuius eſt propriũ. Amplius, differentia illis eſt conſequens, quorũ eſt differentia, ſed non conuertitur: propria uerò conuerſim prędicantur de his, quorum ſunt propria, propter id quod conuertuntur.

Diſtat à proprio differẽtia, quia differẽtia plures ſpecies claudit, ac de his omnibus p̃dicatur: propriũ uerò uni tantũ ſpeciei coniungitur atq; æquatᷣ. Rationale enim de homine atq; de Deo prædicatur: quadrupes uerò de equo & cęteris quadrupedib. Riſibile uerò unã tantũ ſpeciẽ cõtinet, id eſt, hominem: unde fit, ut differentia ſemper ſpeciem cõſequatur, ſpecies uerò differẽtiam minimè. Propriũ uerò ac ſpecies alternis ſeſe uicibus æqua prædicatione comitantᷣ: ſequi uerò dicitᷣ aliquid, quando qualibet re prius nominata, poſteriùs reliqua cõuenit nũcupari: ut ſi dicã omnis homo rationabilis eſt, prius hominẽ, poſterius differentiã poſui: ſequitᷣ ergo differẽtia ſpeciẽ. At ſi conuertã nomina, dicãq;, omne rationabile homo eſt, propoſitio nõ tenet ueritatẽ: igitur ſpecies nulla ratione differentiã comitatᷣ: propriũ uerò & ſpẽs, quia cõuerti poſſunt, mutuò ſe ſequũtur: ut om̃is homo riſibilis, & omne riſibile homo.

Differentię autẽ & accidenti commune quidem eſt, de pluribus dici: commune uerò ad ea q̃ ſunt inſeparabilia accidẽtia ſemper & omnib. adeſſe: bipes em̃ ſemper adeſt & omnibus coruis, & nigrũ ſimiliter.

Duo quidẽ differẽtiæ & accidẽtis cõmunia proponit, q̃rũ unũ inſeparabilibus & ſeparabilibus accidẽtibus cũ differẽtia cõmune eſt: ab altero uerò ſeparabile accidẽs ſegregatᷣ. Tantũ uerò inſeparabile ſecunda cõmunione clauditᷣ. Eſt em̃ cõmune differẽtię cũ om̃ibus accidẽtibus de pluribus prædicari: nã & ſeparabilia & inſeparabilia accidentia, ſicut differẽtia de plurib. ſpeciebus & indiuiduis prædicantᷣ: ut bipes de coruo atq; cygno nũcupatur, & de his indiuiduis quæ ſub coruo & cygno ſunt. Itẽ de eodẽ coruo atq; cygno albũ & nigrũ, q̃ ſunt inſeparabilia accidentia, p̃dicantur. Ambulare enim uel ſtare, dormire ac uigilare de eiſdem dicimus, quę ſunt accidẽtia ſeparabilia: reliqua uerò cõmunitas, ea tantũ accidẽtia uidetᷣ includere, q̃ ſunt inſeparabilia: nam ſicut differẽtia ſemper ſubiectis ſpeciebus adhæreſcit, ita etiã inſeparabilia accidẽtia nunq̃ uidentᷣ deſerere ſubiectum. Vt em̃ bipes quod eſt differentia, nunquam coruorum ſpeciem derelinquit, ita nec nigrum, quod accidẽs inſeparabile eſt, differentia uerò idcirco non relinquit ſubiectum, quoniã eius ſubſtãtiam complet ac perficit: accidens uerò huiuſmodi eſt, quia non poteſt ſeparari: neque enim poſſet eſſe accidens inſeparabile, ſi ſubiectum aliquando relinqueret.

Differunt, autem, quòd differentia quidem continet & non continetur: continet enim rationalitas hominẽ & Deũ: accidentia uerò quodãmodo cõtinent, eo quòd in pluribus ſunt, & quodãmodo cõtinentur, eo quòd non unius accidentis ſuſceptibilia ſunt ſubiecta, ſed plurimorum. Et differentia quidẽ inintenſibilis eſt & irremiſsibilis: accidentia uerò minus & magis recipiunt. Amplius, impermiſtæ ſunt quidem contrariæ differentiæ, miſcentur uerò contraria accidentia. Huiuſmodi quidem cõmuniones & proprietates differentiæ & cæterorum ſunt: ſpecies uerò quo quidem differat à genere & differentia,

rentia dictum est, quando dicebamus quo genus & differentia differat à cæteris, reliquum est, quo differat à proprio & accidenti dicere.

Post differentiæ & accidẽtis redditas cõmunitates, nunc de eorũ differẽtijs tractat, ac primũ quidẽ talem proponit: Differẽtia omnis (inquit) speciem cõtinet. Rationabilitas enim cõtinet hominẽ, quoniã plus rationabilitas quàm species, id est homo, prædicat: supergressa enim substantiã hominis in Deũ usq; diffunditur. Accidentia uerò aliquãdo quidem cõtinent, aliquãdo cõtinentur. Cõtinent quidẽ, quia quodlibet unũ accidens speciebus adesse pluribus cõsueuit, ut albũ cygno & lapidi: ut nigrũ coruo, & Aethiopi, atq; ebeno. Cõtinent uerò, quiã plura accidẽtia uni accidũt speciei, ut uideat illa species plura accidẽtia cõtinere: cũ.n. Aethiopi accidit, ut sit niger, accidit, ut sit simus, ut crispus, quæ cũcta accidẽtia sunt Aethiopis, spẽs est, q̃ est homo intra se plurima accidentia uidet includere. Huic occurri potest: q̃m differentię q̃q; aliquo modo cõtinent, alio modo cõtinẽt, ut rationabilitas cõtinet hominẽ. (plus enim q̃ de homine prædicat) cõtinetur quoq; ab homine, quoniã nõ solũ hãc differẽtiã homo cõtinet, uerũetiã mortale. Respõdebimus cõtra hoc: Omnia quæcũq; substantialiter de pluribus prædicantur, ab his de quibus dicũtur, non poterũt cõtineri: quo fit ut differẽtia quidẽ nõ cõtineantur à specie, & si sint plures differentię, q̃ speciem informent. Accidẽtia uerò cõtinentur, quoniã accidẽtia speciei substantiã nulla prædicatione cõstituunt: nam nec propriè uniuersalia dicũtur accidentia, cum de speciebus pluribus dicunt: differentiæ uerò maximè dicũtur uniuersalia & propriè. Quæ eñ quorũlibet uniuersalia sunt, ea necesse est eorũ, quorũ sunt uniuersalia, etiã substantiã cõtinere: quò fit, ut quia substantiã differentiæ monstrant, intensione ac remissione careant: una enim quæq; substantia neq; cõtrahi neq; remitti potest. At uerò accidentia quoniã nullam cõstitutionem substãtiæ profitentur, intensione crescũt, & remissione decrescũt. Illa quoq; eorũ est differentia, quòd differẽtiæ cõtrarię permisceri, ut ex eis fiat aliquid, nõ queũt: accidẽtia uerò cõtraria, & quædã medietas ex alterutra cõtrarietate cõiunguntur. Ex rationabili enim & irrationabili nihil in unũ iungi potest: ex albo uerò & nigro coniũctis, fit aliquis medius color. Expositis igit distantijs differẽtię ad cętera, restat de specie dicere, cuius q̃dem differentias ad genus antè collegimus, cum generis ad speciem differentias dicebamus, eiusdem etiam speciei distantias ad differentiam diximus, cum differẽtiæ ad speciem dissimilitudines monstrabamus. Restat igitur speciem proprio & accidenti communione coniungere, tum differentijs segregare.

Speciei uerò & proprij cõmune est quidem, de se inuicem prædicari: nam si homo est, risibile est: ac si risibile homo: risibile uerò secũdum id q̃ natum est ridere accipi, sæpè iam dictum est. Commune est quoque æqualiter participari: æqualiter enim insunt species his, quæ eorum participant, & propria quorum sunt propria.

Commune, inquit, habent propriũ atq; species, ad seipsa prędicationes habere conuersas. Nam sicut species de proprio, ita propriũ de specie prædicatur: nam ut est homo risibilis, ita est risibile homo: idq; iam superius dictum esse cõmemorat, cuius cõmunitatis rationem subdit, eam scilicet, qua æqualiter species indiuiduis participãtur, sicut eadem propria his quorum sunt propria: quæ ratio non uidetur ad conuersionẽ prædicationis accommodata, sed potius ad illam aliam similitudinem, quia sicut species ęqualiter ab indiuiduis participantur, ita etiam propria: ęquè enim Socrates & Plato homines sunt, sicut etiam risibiles. Itaq; tanquã aliam cõmunionem debemus accipere illud, quod est additum: æqualiter enim sunt species his quæ eorum participant, & propria quorum sunt propria. An magis intelligendum est hoc modo dictũ, tanquam si diceret, Aequalia sunt species & propria: nam quia species eorum sunt species, quæ speciebus ipsis participant: & propria eorum propria, quę

proprijs

proprijs participāt:propriū atq; ſpecies æqualiter utriſq; inſunt, id eſt, neq; ſpecies ſuperuadit ea, quæ ſpecie participant, neq; propria ſupcruadūt ea, quæ proprijs participant. Cumq; hæc propria ſpecierum ſint propria, ſpecies ac propria æqualia eſſe neceſſe eſt, atq; inuicem prædicari.

Differt autem ſpecies à proprio, quoniam ſpecies quidē poteſt & alijs eſſe genus, propriū uerò aliarū ſpecierū eſſe impoſsibile eſt. Et ſpecies quidem antè ſubſiſtit quàm propriū, propriū uero pòſt fit in ſpecie; oportet enim ante hominē eſſe, ut ſit riſibile. Amplius, ſpecies quidē ſemper actu adeſt ſubiecto, propriū uerò aliquādo actu, poteſtate uerò ſemper: homo enim ſemper actu eſt Socrates, non uerò ſemper ridet, quāuis ſit natura ſemper riſibilis. Amplus, quorū termini differētes ſunt & ipſa ſunt differentia: eſt autem ſpeciei quidē eſſe ſub genere, & de pluribus differentibus numero, in eo quod quid ſit prædicari, & cætera huiuſmodi: proprij uerò eſt, ſoli & omni, & ſemper adeſſe.

Primam proprij & ſpeciei differentiā dicit, quoniā ſpecies poteſt aliquando in alias ſpecies deriuari, id eſt, poteſt eſſe genus: ut animal, cum ſit ſpecies animati, poteſt eſſe genus hominis (ſed nunc nō de his ſpeciebus loquit̃, quæ ſunt ſpecialiſsimæ, at ꝑ hunc cōfundere uidet̃ errorē, ꝙ cū de his ſpeciebus dicere propoſuerit, q eſſent ultimæ, nūc de his q̃ ſunt ſubalternæ, & ſæpè locū generis obtineant diſſerit) propria uerò nullo modo genera eſſe poſſunt, quoniā ſpecialiſsimis adæquantur: quæ quoniā genera eſſe nequeūt, nec propria, quę ſunt ipſis ęqualia, eſſe permittunt. Rurſus ſpecies ſemper antè ſubſiſtit ꝙ propriū: niſi enim ſit homo, riſibile eſſe nō poterit, & cū iſta ſimul ſint, tamē ſubſtātiæ cogitatio p̄cedit proprij rationē. Omne enim propriū in accidētis genere collocat̃. Eo enim differt ab accidēti, quia circa omnē ſolam quālibet unam ſpeciē, uim propriæ p̄dicationis cōtinet: accidēs aūt quādo continet, ad multas ſpecies poteſt diffundi. Quod ſi priores ſunt ſubſtātię ꝙ accidentia, (ſpecies uerò ſubſtātia eſt, propriū uerò accidēs) nō eſt dubiū, quin prior ſit ſpecies, propriū uerò poſterius. Diſcernunt̃ etiam ſpecies à proprio actus poteſtatiſq; natura, ſpecies ēm actu ſemper indiuiduis adeſt, propria uerò nō ſemper, ſed aliquotiēs actu, poteſtate aūt ſemper. Socrates enim & Plato actu ſunt homines, nō uerò ſemper actu rident, ſed riſibiles eſſe dicūtur, quia tametſi nō rideāt, ridere tamē poſſunt. Natura itaq; ſpecies, ut ꝓpriū ſemper ſubiectis adeſt, ſed actu ſpecies, propriū uerò nō ſemp actu, ut dictū eſt. At rurſus, q̃niā definitio ſubſtantiā mōſtrat, quorū diuerſę ſunt diffinitiōes, diuerſas neceſſe eſt eſſe ſubſtātias: ſpeciei uerò & proprij diuerſæ ſunt diffinitiones, diuerſæ igit̃ ſunt ſubſtantiæ. Eſt aūt ſpeciei diffinitio ſub genere eſſe, & de pluribus numero differentibus, in eo q̃d quid ſit pręd icari, quam ſuperius frequenter expoſitam, nunc iterare non opus eſt. Proprium uerò ita diffinitur: Proprium eſt ꝙ uni & omni & ſemper ſpeciei adeſt. Quod ſi diffinitiones diuerſæ ſunt, non eſt dubium ſpeciem, & proprium ſecundum naturæ ſuæ terminos diſcrepare.

Speciei uerò accidētis cōe quidē eſt de pluribus p̄dicari: rarę uerò ſunt aliæ cōmunitates, ꝓptera ꝙ plurimū diſtāt à ſe accidēs, et id cui accidit.

Speciei & accidentis ſimilitudinē cōmunem dicit de pluribus prædicari: de plurib. enim dicitur ſpecies, ſicut & accidēs. Raras uerò dicit eſſe alias eorū cōmuniones, idcirco quoniā longè diuerſum eſt, id ꝙ accidit, & cui accidit. Cui ēm accidit, ſubiectum eſt atq; ſuppoſitum: quod uerò accidit, ſuperpoſitū eſt, atq; aduenies naturę. Item quod ſupponitur ſubſtantia eſt, quod uerò uelut accidens prædicatur, extrinſecus uenit. Quę omnia multam eius quod eſt ſubiectum, & eius quod eſt accidēs, differentiā faciunt, tamen inueniri etiam aliæ poſſunt ſpeciei & accidentis inſeparabilis cōmunitates, ut ſemper ſubiectis adeſſe; æquè enim homo ſingulis hominib.

ſemper adeſt,& inſeparabilia accidentia ſingulis indiuiduis præſtò ſunt: & quòd ſicut ſpecies de his quę continet indiuidua, æquè de pluribus, ut accidentia, indiuiduis prædicantur. Nam homo de Socrate, Platone, nigrum uerò atq; album de pluribus coruis, & cygnis quibus accidit, nuncupatur.

Propria uero utriuſq; ſunt, ſpeciei quidē in eo, q̊d qd eſt p̄dicari de his quorū eſt ſpecies, accidētis aūt in eo, quod quale eſt, uel quomodo ſe habēs. Amplius, unāquāq; ſubſtāriā, una qdē ſpecie participare, pluribus aūt accidētibus, & ſeparabilibus, & inſeparabilibus. Et ſpecies qdem ante intelligi poſſunt quàm accidētia, etiāſi ſint inſeparabilia: oportet enim anteeſſe ſubiectū, ut illi aliqd accidat: accidētia uerò poſterioris generis ſunt, & aduentitiæ naturæ. Et ſpeciei quidē participatio æqualiter eſt, accidentis uerò, uel ſi inſeparabile ſit, non æqualiter: Aethiops n. plus alio Aethiope habebit colorē, uel intēſum, uel remiſſum, ſecundū nigredinē. Reſtat igitur de proprio & accidēti dicere: quo enī propriū à ſpecie, & differentia, & genere differt, dictum eſt.

Quod nunc propriū ſpeciei & accidentis ſe exequi pollicet̄, tale propriū intelligendum eſt, quod ſuperius dictū eſt, ad cōparationem dicatur differentiū rerū. Species uerò in eo q; quid eſt prædicatur, accidens uerò in eo quod quale eſt, qua differētia nō ab accidētibus ſolum ſpecies diſcernit̄, uerūetiam à differētijs & proprijs, nec ſolum ſpecies ab eiſdem, uerumetiam genus. Præterea quòd ſpecies in eo quòd quid eſt prædicatur, accidens uerò in eo quod quomodo ſe habeat: Id quoq; commune eſt ſpeciei cum genere, genus quippe ab accidenti in eo quod quid eſt, & quomodo ſe habeat prædicationē diuiditur. Item unamquāq; ſubſtantiā una uidetur ſpecies cōtinere, ut Socratem homo, atq; ideo Socrati una tantū propinquitas ſpeciei eſt hominis. Rurſus indiuiduo equo, una ſpecies equi eſt proxima, itemq; in cæteris: unicuiq; enim ſubſtātiæ, una ſpecies preeſt. At uerò unicuiq; ſubſtantiæ non unum accidens iungitur: unicuiq; enim ſubſtantiæ plura ſemper accidentia ſuperueniunt, ut Socrati, q; caluus, q; ſimus, quòd glaucus, quòd propenſo uētre, & in alijs quidem ſubſtantijs de numero accidentiū idē conuenit dicere. De hinc ſemper ante accidentia ſpecies intelliguntur: niſi enim ſit homo cui accidit, aliquod accidens eſſe non poterit: & niſi ſit quælibet ſubſtantia cui accidēs poſsit adiūgi, accidēs nō erit. Omnis aūt ſubſtantia propria ſpecie continetur: rectè igitur prius ſpecies, accidentia uerò poſterius intelliguntur: poſterioris enim ſunt generis, ut ait, & aduentitiæ naturæ, Nam quæ ſubſtantiam non informant, rectè aduentitię naturæ eſſe dicuntur, & poſterioris generis. His enim ſubſtantijs adſunt: quę antè differentijs informatæ ſunt: rurſus quoniā ſpecies ſubſtantiam mōſtrat, ſubſtātia uero (ut dictum eſt) intenſione ac remiſsione caret, ſpeciei participatio intēſionē remiſsionemq; nō ſuſcipit: accidēs uerò uel ſi inſeparabile ſit, poteſt intenſionis remiſsionis cremento & decremento uariari, ut ipſum inſeparabile accidens, quod Aethiopibus ineſt, nigredo. Poteſt enim quibuſdam talis adeſſe, ut ſit fuſcis proxima, alijs uerò talis, ut ſit nigerrima. Reſtat nunc proprij accidentiſq; cōmuniones ac differētias pſequi. Sed quo proprium differat à genere, ſpecie & differentia, ſuperiùs demōſtratū eſt, cum quid genus, ſpecies, & differētia proprio diſtaret, oſtēdimus. Nūc reliqua de cōmunitate & differētia cōſideratio eſt, q̄ propriū accidentibus aut iungit aut ſegregat.

Cōmune aūt ꝓprij & accidētis inſeparabilis eſt, quòd p̄ter ipſa nūq; cōſiſtāt ea, in quibus cōſiderant̄: quemadmodū enī præter riſibile nō ſubſiſtit homo, ita nec præter nigredinē ſubſiſtit Aethiops: & quēadmodum ſemper & omni adeſt proprium, ſic & inſeparabile accidēs.

Quoniam

Quoniam propriũ semper adest speciebus, nec eas ullo modo relinquit, quiam & inseparabile accidens à subiecto non potest segregari, hoc illis inter se uidetur esse cõmune, quòd ea quibus insunt, præter propria & inseparabilia accidentia esse nõ possunt, inseparabilia uerò accidẽtia cõparat proprio (quoniã ut in specie dictũ est) rarissimæ sunt speciei atq; accidẽtis similitudines, quocirca multó magis proprij atque accidentis communitates difficilè reperiuntur: accidens enim in contrariũ diuidi solet, in inseparabile accidens atq; separabile: quæ uerò sub genere in cõtrarium diuiduntur, ea nullo alio nisi tantum generis prædicatione participãt. Quod si proprium inseparabile quoddã accidens est, à separabili accidenti plurimũ differt, atq; ideo nullas proprij & separabilis accidẽtis similitudines quærit. Sed quoniã ipsum proprium certis quibusdam rationibus ab inseparabilib. accidentibus differt, horum & communitates inueniri possunt, & inter se differentiæ: quarũ una quidem ea est, quam superius exposuimus: secunda uerò; quoniam sicut propriũ semper, & omni speciei adest, ita etiam inseparabile accidẽs: nam sicut risibile omni homini, & semper adest, ita etiam nigredo omni coruo, & semper adiuncta est.

Differt aũt, quoniam propriũ uni soli speciei adest, quẽadmodũ risibile homini: inseparabile uerò accidẽs, ut nigrũ, nõ solũ Aethiopi, sed etiã coruo adest, & carboni, & ebeno, & quibusdã alijs. Amplius, proprium cõuersim de eo cuius est, propriũ prędicat: inseparabile uerò accidẽs cõuersim nõ prædicat. Et propriorũ quidẽ æqualis est participatio, accidentiũ uerò hæc quidẽ magis, illa uerò minus. Sunt quidẽ & aliæ communitates & proprietates eorum quæ dicta sunt; sed sufficiunt hæc & ad discretionem ipsorum, & ad communitatis traditionem.

Proprij atq; accidẽtis prima quidem differentia est, quia propriũ semper de una tantum specie dicit, accidẽs uerò minimè: sed eius prędicatio in plurimas diuersi generis substãtias speciesq; diffundit: risibile enim de nullo alio nisi de homine prędicat. Nigrũ uerò, quod est quibusdã inseparabile accidẽs, tã coruo & Aethiopi, quæ diuersa sunt specie, quàm coruo atq; ebeno, quæ differũt generibus, nõ tantũ specie, pręsto est: quo fit, ut proprijs quidẽ cõuersio æquã seruet, in accidẽtibus uerò minimè. Quoniã enim propria in singulis esse suũ habẽt atq; oẽs continent species proprias, cõuerso ordine prædicant. Nã quod risibile est, homo est: & quod homo, risibile: nigrũ uerò non ita, sed ipsum quidẽ de his prædicari potest quibus inest. Illa uerò ad huius prædicationẽ cõuerti retrahiq; nõ possunt: nigrũ enim de carbone, ebeno, homine, atq; coruo prędicatur, hęc uerò de nigro minimè. Nã quæ plura continent, de his quę continẽt prędicari possunt, ea uerò quę continentur, de sese continentibus nullo modo prędicãtur. Rursus, proprium quidem æqualiter participatur, accidens remissionibus atq; intensionibus permutatur: omnis enim homo ęquè risibilis est, Aethiops uerò non ęqualiter niger est, sed (ut dictũ est) aliquis quidẽ paulo minus niger, alius uerò nigerrimus inuenit. Et de proprij quidẽ atq; accidẽtis differẽtijs satis dictũ est. Restabat uerò accidentis ad cætera cõmuniones proprietatesq; explicare, sed iam superius annumeratæ sunt, cũ generis, differẽtiæ, proprij, & accidẽtis similitudines ac differẽtias assignauimus. Fortasse aũt his institutus animus, & solertior factus, alias prêter eas, quas nunc diximus, cõmunitates & differentias quinq; rerũ, quæ superius sunt positæ, reperiet, sed ad discretionem atq; ad eorũ similitudines cõparandas ea ferè, quę sunt dicta, sufficiant. Nos etiam quoniã promissi operis portũ tenemus, atque huius libri seriem, primò quidẽ à Rhetore Victorino, post uerò à nobis latina oratione conuersam, gemina expositione patefecimus, hic terminum longo statuimus operi, continenti quinque rerum disputationem, & ad prædicamenta seruienti.

ANITII

ANITII MANLII SE VERINI BOETHII PATRICII ORDINARII ET CONSVLARIS VIRI IN CATEGORIAS

Aristotelis, Liber primus.

XPEDITIS his quæ ad prædicamenta Aristotelis Porphyrij institutione digesta sunt, hos quoq; cōmentarios in prædicamenta perscribēs mediocris styli seriem persecutus, nihil de altiorum quæstionum tractatione permiscui, sed dilucidandi moderatione seruata, nec angere lectorē breuitate uolui, nec dilatatione cōfundere. Quare prius breuiter huius operis aperiēda uidetur intentio, quæ est huiusmodi: Rebus præiacentibus, & in propria principaliter naturæ constitutione manentibus, humanum solum genus extitit, quod rebus nomina posset imponere. Vnde factum est, ut sigillatim omnia prosecutus hominis animus, singulis uocabula rebus aptaret. Et hoc quidem, uerbi gratia, corpus hominem uocauit, illud uerò, lapidem, aliud lignum, aliud uerò colorem. Et rursus, quicunq; ex se alium genuisset, patris uocabulo nuncupauit. Mensuram quoque magnitudinis proprij forma nominis terminauit, ut diceret bipedale esse, aut tripedale, & in alijs eodem modo. Omnibus ergo nominibus ordinatis, ad ipsorum rursus uocabulorum proprietates figurasq; reuersus est, & huiusmodi uocabuli formam, quæ inflecti casibus possit, nomen uocauit, quæ uerò temporibus distribui, uerbum. Prima igitur illa fuit nominum positio, per quam uel intellectui subiecta, uel sensibus designaret. Secūda consideratio, qua singulas proprietates nominum figurasq; perspicerent, ita ut primum nomen sit ipsum rei uocabulum: ut uerbi gratia, cum quælibet res homo dicatur. Quod autem ipsum uocabulum, id est homo, nomen uocatur, non ad significationem nominis ipsius refertur, sed ad figurā, idcirco quòd posit casibus inflecti. Ergo prima positio nominis, secundum significationem uocabuli facta est, secunda uerò secundum figuram: & est prima positio, ut nomina rebus imponerentur, secunda uerò, ut alijs nominibus ipsa nomina designarentur. Nam cum homo uocabulum sit subiectæ substantiæ, id quod dicitur homo, nomen est hominis, quod ipsius nominis appellatio est. Dicimus enim quale uocabulum est homo? & propriè respondetur, nomē. In hoc igitur opere hęc intētio est, de primis rerum nominibus, & de uocibus res significantibus disputare, non in eo quòd secundum aliquam proprietatē figuramq; formantur, sed in eo quod significantes sunt. Nam quodcunq; de substantia, uel facere, uel pati dicitur, non ita tractatur, quasi unum eorum casibus inflecti posit, aliud uerò temporibus permutari, sed quasi aut hominem, aut equum, aut indiuiduū aliquod, aut speciem genusúe significet. Est igitur huius operis intentio de uocibus res significantibus, in eo quod significantes sunt, pertractare. Hæc quidem est tempori introductionis, & simplicis expositionis apta sententia, quam nos nunc Porphyrium sequentes, quòd uidebatur expeditior esse planiorq; digessimus. Est uero in mente, de intentione, utilitate & ordine, tribus quęstionibus disputare, uidelicet in alio cōmentario, quem componere proposui de eisdē categorijs ad doctiores, quarum una est quid prædicamentorum uelit intentio, ibiq; numeratis diuersorū sentētijs, docebimus cui nostrûm quoq; accedat arbitriū, quod nemo huic in præsentia sententiæ repugnare miretur, cum uideat quanto illa sit altior, cuius non nimium ingredientium mentes capaces esse potuissent, ad quos mediocriter imbuēdos ista conscripsimus. Afficiendi ergo, & quodammodo disponendi mediocri expositiōe sunt in ipsis quasi disciplinæ huius foribus, quos ad hanc paramus sciētiam admittere. Hanc igitur causam mutatę sentētię utriusq; operis lector agnoscat, quod illic

ad scien-

ad scientiam Pythagoricā perfectamq; doctrinam, hic ad simplices introducēdorum motus, expolitionis sit accōmodata sententia: sed nunc ad propositum reuertamur, sitq; in præsens prædicamentorū intentio, quæ superius est comprehensa, id est, de primis uocibus significātibus prima rerum genera, in eo quod significantes sunt, disputare: & quoniam res infinitæ sunt, infinitas quoq; uoces, quæ significent eas esse necesse est: sed infinitorū nulla cognitio est, infinita namq; animo cōprehendi nequeunt. Quod autem ratione mentis circundari non potest, nullius scientiæ fine cōcluditur, quare infinitorū scientia nulla est: sed hic Aristoteles non de infinitis rerū significationibus tractat, sed decem prædicamenta cōstituens, ad quæ ipsa infinita multitudo significantiū uocum referri debeat, terminauit: ut uerbi gratia, cum dico homo, lignum, lapis, equus, animal, plumbum, stannum, argentum, aurum, & alia huiusmodi quæ nimirū infinita sunt, hæc omnia ad unum substantiæ uocabulū deducantur. Hęc namq; & si qua sunt alia, quę certe sunt infinita uocabula, unū substantiæ nomē includit. Rursus cum dico bipedale, tripedale, sex, quatuor, decem, lineā, superficiem, soliditatem, & quæcunq; alia ex eodem genere, quæ infinita sunt, uno quātitatis nomine cōtinentur, ut hæc omnia sub quantitate ponātur. Rursus cum dico album, uel scientiam, uel bonum, uel malum, uel alia huiusmodi, quæq; in hoc quoq; genere infinita sunt, unum tamen nomen cōcludens omnia qualitatis occurrit, & de aliis quoq; similiter. Rerum ergo diuersarum indeterminatam infinitamq; multitudinem, decem prædicamentorum paucissima numerositate conclusit, ut ea quæ infinita sub scientiā cadere non poterāt, decem propriis generibus diffinita, scientiæ cōprehensione claudantur. Ergo decem prædicamenta quę dicimus, infinitarū in uocibus significationū genera sunt: sed quoniā omnis uocū significatio de rebus est, quæ uoce significātur in eo quod significantes sunt, genera rerum necessario significabunt. Vt igitur cōcludenda sit intentio, dicendum est in hoc libro de primis uocibus, prima rerum genera significantibus, in eo quod significantes sunt, dispositum esse tractatum. Sed quoniā de intentione dictum est, breuiter huius operis utilitas explicanda est. Nam cum res infinitæ infinitis quoq; uocibus significarentur, & (ut dictū est) sub scientiā uenire nō possent, hac definitione, qua decem prædicamētorum diuisio facta est, cunctarum rerum & uocum significantiū acquirimus disciplinam. Hinc est quod ad Logicam tendentibus primus hic liber legendus occurrit, idcirco quod cum omnis logica syllogismorū ratione sit cōstituta, syllogismi uero propositionibus iungantur, propositiones uero sermonibus constent, prima est utilitas, quid quisq; sermo significet, propriæ sciētiæ diffinitione cognoscere. Hæc quoq; nobis de decē prædicamētis inspectio, & in physica Aristotelis doctrinā, & in moralis philosophiæ cognitione perutilis est, quod per singula currētibus magis liquebit. Quocirca de ordine quoq; libri huius eadem ratio est. Nam quoniam res simplices compositis natura priores sunt, quæ enim composita sunt, ex simplicibus componuntur. Hic quoniā de simplicibus uocibus res significantibus disputatur, secundū ipsius simplicitatis principalem naturā, primus hic Aristotelis liber inchoātibus addiscitur. Nec illud fere dubiū est, ad quam partem philosophiæ huius libri ducatur intētio, idcirco, quoniā qui de significatiuis uocib. tractat, de rebus quoq; est aliquatenus tractaturus. Res etenim & rerum significatio iuncta est, sed principalior erit illa disputatio, quę de sermonibus est: secundo uero loco illa quę de rerū ratione formatur. Quare, quoniam omnis ars Logica de oratione est, & in hoc opere de uocibus principaliter tractatur (quanq; enim sit huius libri relatio ad cæteras quoq; philosophiæ partes) principaliter tamē refertur ad Logicam, de cuius quodāmodo simplicibus elementis, id est, de sermonibus in eo principaliter disputaui. Aristotelis uero neq; ullius alterius liber est, idcirco quod in omni philosophia sibi ipse de huius operis disputatione cōsentit, & breuitas ipsa atq; subtilitas ab Aristotele nō discrepat,

ſcrepat, alioqui interruptũ imperfectumq́ opus edidiſſe uideretur, qui de ſyllogiſmis ſcriberet, ſi aut de propoſitionibus prætermiſiſſet, aut de primis uocib. tractatum, quibus ipſæ propoſitiones continentur, omitteret. Quanquã extet alter Ariſtotelis liber de eiſdem diſputans, eadem ferè cõtinens, cum ſit oratione diuerſus, ſed hic proprietatis liber calculũ cepit. Archites etiam duos cõpoſuit libros quos καθόλου λόγους inſcripſit, quorum in primo hæc decem prædicamenta diſpoſuit. Vnde poſteriores quidam nõ eſſe Ariſtotelem huius diuiſionis inuentorem ſuſpicati ſunt, quod Pythagoricus uir eadem conſcripſiſſet, in qua ſententia Iamblicus philoſophus eſt non ignobilis, cui non conſentit Themiſtius, neq; concedit eum fuiſſe Architem, qui Pythagoricus Tarentinusq́ eſſet, quiq; cum Platone aliquãtulum uixiſſet, ſed peripateticũ aliquem Architem, qui nouo operi autoritatem uetuſtate nominis conderet, ſed de his aliás. Reſtat inſcriptio, quæ uaria fuit. Inſcripſere namq; alij de rebus, alij de generib. rerũ, quos eadẽ ſimiliſq; culpa cõfudit. Namq; (ut docuimus) non de rerũ generibus, neq; de rebus, ſed de ſermonibus rerum genera ſignificantib. in hoc opere tractatus habetur, hoc uerò Ariſtoteles ipſe declarat, cum dicit: Eorum quæ ſecundũ nullam complexionem dicũtur, ſingulum, aut ſubſtantiam ſignificat, aut quantitatem. Quod ſi de rebus diuiſionem faceret, nõ dixiſſet, ſignificat, res enim ſignificatur, nõ ipſa ſignificat. Illud quoq; maximo argumento eſt, Ariſtotelem nõ de rebus, ſed de ſermonibus res ſignificãtibus ſpeculari, quòd ait: Singulum igitur eorum quæ dicta ſunt, ipſum quidem ſecundũ ſe in nulla affirmatione dicitur, horũ autem ad ſe inuicem complexione affirmatio fit. Res enim ſi iungantur, affirmationem nullo modo perficiunt, affirmatio nam ꝗ in oratione eſt. Quocirca ſi prædicamẽta iuncta faciũt affirmationem (affirmatio uerò non niſi in oratione eſt, quæ autem iunguntur ut affirmatio fiat, hæ ſunt rerũ ſignificantes uoces) prædicamentorũ tractatus nõ de rebus ſed de uocibus eſt: maſe igitur uel de rebus uel rerum generibus inſcripſerunt. Annotant alij hunc librũ legendũ ante Topica, quod nimis abſurdũ eſt. Cur enim non magis ante phyſica? quaſi uerò minor huius ſit libri uſus in phyſicis, cum primi reſolutorij ante Topica legantur, & ante primos reſolutorios, περὶ ἑρμηνείας liber, ad cognitionẽ ueniat inchoantis, cur non magis hunc librũ uel antẽ perihermenias, uel ante reſolutorios inſcripſerũt? Quare repudianda eſt inſcriptionis iſtius quoq; ipſa ſententia, dicendumq́ eſt: Quoniã rerum prima decem genera ſunt, neceſſe fuit decem quoq; eſſe ſimplices uoces, quæ de ſubiectis rebus dicerẽtur. Omne enim quod ſignificat de illa re dicitur, quã ſignificat, ergo inſcribendus liber eſt de decẽ prædicamẽtis. Sed forte quis dicat, ſi de ſignificantibus rerũ uocibus ipſa diſputatio eſt, cur de ipſis diſputat rebus? dicendũ eſt, quoniam res ſemper cum propria ſignificatione cõiunctæ ſunt, & quicquid in res uenit, hoc idem in rerũ uocabulis inuenitur: quare rectẽ de uocabulis diſputans, proprietatẽ ſignificantiũ uocũ de his quę ſignificabantur, id eſt, de rebus aſſumpſit. Erit alia quoq; fortaſſe quæſtio: Cur, cum hîc orationem in decẽ prædicamẽta ſit partitus, in perihermenias libro, in duas tantũ partes diuiſionẽ fecit, in uerbũ uidelicet & nomẽ? Sed hoc intereſt, quod illic figuras uocabulorũ diuidit, in hoc de ſignificationibus tractat, quare non eſt ſibi ipſe cõtrarius. In perihermenias enim libro de nomine & uerbo cõſiderat, quæ ſecundum figurã quandã uocabuli ſunt, quod illud inflecti caſibus poteſt, illud uariari per tempora: hîc uerò non ſecundũ has figuras, ſed in eo quod uoces ſignificantes ſunt, diſputatur: quare diuerſam in diuerſis rebus atq; tractatibus faciendo diuiſionẽ, nulla contrarietate notabitur: neq; nunc orationem diuidit, ſed ad multitudinẽ generum nomina ipſa diſpertit: nam quoniã decem rerum genera ſunt, non ſecundum orationem, ſed ſecundũ rerum ſignificationem in decem prædicamenta uoces diuidit, deq; his tractat. Atq; ideò neceſſe fuit quodammodo diſputationẽ de rebus quoq; miſceri, ita (ut dictũ eſt) ut nõ aliter, niſi ex rebus proprietates in ſermonib.

apparerent,

apparerent, atque ita non de rebus proprie, sed de prædicamentis, id est, de ipsis rerũ significatiuis uocibus, in eo quod significantes sunt, seriem disputationis orditur. Cur autem si de prædicamentis disputat, de æquiuocis, uel uniuocis, uel denominatiuis primus illi tractatus est? Idcircò nimirum quod quædã semper à disputantibus præmittuntur, quibus positis facilior de sequentibus possit esse doctrina: ut in Geometria, prius termini præponuntur, pòst theorematum ordo contexitur. Ita quoque hic, quicquid ad prædicamentorum disputationem possit esse utile, prius quàm ad ipsa prædicamenta ueniret, exposuit: quare, quoniam quæ prædicenda erãt explicaui, nunc ad ipsius disputationis seriem textumque ueniamus. Quid autẽ æquiuoca, uel uniuoca, uel denominatiua utilitatis habeant, secundum ipsas singulorum rationes diffinitionesque tractabitur.

DE AEQVIVOCIS.

Equiuoca dicunt, quorũ solũ nomẽ cõmune est, secundũ nomẽ uerò substãtiæ rõ diuersa, ut animal, homo & qđ pingit. Horũ eñ solũ nomẽ cõmune est, secundũ nomen uerò substãtiæ ratio diuersa. Si quis eñ assignet, quid sit utrunque eorũ, quo sint animalia, propriã assignabit utriusque rationem.

Omnis res aut nomine, aut diffinitione mõstratur: namque subiectam rem aut proprio nomine uocamus, aut diffinitione quid sit ostendimus. Vt uerbi gratia, quandam substantiã uocamus hominis nomine, & eiusdem definitionẽ damus dicẽtes esse hominẽ animal rationale, mortale: ergo quoniã res omnis, aut diffinitiõe, aut nomine declaratur, ex his duobus nomine scilicet & diffinitione diuersitates quatuor procreãtur. Omnes namque res aut eodẽ nomine & eadẽ definitione iunguntur, ut homo & animal: utraque enim animalia dici possunt, & utraque una diffinitione iunguntur. Est namque animal substãtia animata sensibilis, & homo rursus substantia animata sensibilis, & hæc uocãtur uniuoca. Alia uerò quę neque nominibus neque diffinitionibus cõiunguntur: ut ignis, lapis, color, & quæ propriæ substantiæ natura discreta sunt, hæc aũt uocãtur diuersiuoca. Alia uerò quæ diuersis nominibus nuncupãtur, & uni diffinitioni designationique subdũtur, ut gladius, ensis: hæc enim multa sunt nomina, sed id quod significãt una diffinitione declaratur, & hoc uocatur multiuocũ. Alia uerò, quæ nomine quidẽ cõgruũt, diffinitionibus discrepant: ut est homo uiuens & homo pictus: nam utrunque uel animalia uel homines nuncupantur. Si uerò quis uelit picturã hominemque diffinire, diuersas utrisque diffinitiones aptabit, & hęc uocãtur æquiuoca. Quare, quoniã quid sint æquiuoca dictum est, singulas Aristotelicæ diffinitionis sententias persequamur. Aequiuoca inquit dicuntur res scilicet, quæ per se ipsas æquiuocæ non sunt, nisi uno nomine prædicẽtur: quare quoniã ut æquiuoca sint, ex cõmuni uocabulo trahũt, rectè ait, æquiuoca dicuntur. Non enim sunt æquiuoca, sed dicuntur. Fit aũt nõ solũ in nominibus, sed etiam in uerbis æquiuocatio: ut cum dico, complector te, & complector à te. In quibus significationibus cum unum nomen sit complector, alia tamẽ faciendi ratio est, alia patiendi: atque ideo hic quoque æquiuocatio est: unũ enim nomen quod est complector, diuersis faciendi & patiendi diffinitionibus terminatur. In præpositionibus quoque, & in coniunctionibus frequenter æquiuocatio reperitur, atque ideò quod ait: Quorum nomen solum cõmune est, nomen accipiendum est omnis rerum per uocem significatio, id est, omne uocabulum nõ propriũ solum, aut appellatiuũ, quod ad illud tantum nomen pertinet, quod casibus inflecti potest, sed ad omnẽ rerum significationem, qua rebus imposita uocabula prædicamus. Solum autẽ duobus modis dicitur: semel cum aliquid unũ esse dicimus, ut si dicamus solus est mundus, id est unus: alio uerò modo, cum dicimus ad quandam ab altero diuisionem, ut si quis dicat solam me habere tunicã, id est, nõ etiam

togam, ad diuisionē uidelicet togę. Hic ergo Aristot. posuit, dicens: solum nomen commune est, quasi hoc uoluisset intelligi, non etiam diffinitio: æquiuoca enim iunguntur nomine, sed diffinitione dissentiūt. Cōmune quoq; multis dicitur modis: Dicitur cōmune quod in partes diuiditur, & non iam totum cōmune est, sed partes eius propriæ singulorū, ut domus. Dicitur commune, quod in partes nō diuiditur, sed uicissim in usus habentium transit, ut seruus cōmunis uel equus. Dicitur etiam commune quod utendo cuiusq; fit proprium, post usum uerò in commune remittitur, ut est theatrum: nam cum eo utor, meum est, cum inde discedo in commune remisi. Dicitur quoq; commune, quod ipsum quidem nullis diuisum partibus, totū uno tempore in singulos uenit, ut uox, uel sermo ad multorū aures uno eodemq; tempore totus atq; integer peruenit. Secundum hanc igitur ultimam cōmunis significationem Aristoteles putat æquiuocis rebus commune esse uocabulum. Namq; in homine picto & in homine uiuo totum in utrisq; uocabulum dicitur animalis, secundum nomen uerò substantię ratio diuersa, hoc hac significatione præmittit, ut si aliter reddantur diffinitiones, quàm secundum nomen, statim tota diffinitio labet ac titubet. Ac primum de diffinitionis proprietate dicēdum est. Illæ enim certæ diffinitiones sunt, quæ cōuertuntur, ut si dicas, quid est homo? animal rationale mortale, uerum est, quid est animal rationale mortale? homo, hoc quoq; uerū est. At uerò si ita quis dicat, quid est homo? substantia animata sensibilis, uerum est, quid substātia animata sensibilis? homo, hoc nō modis omnibus uerum est, idcirco, quod equus quoq; est substātia animata sensibilis, sed homo non est. Ergo illas cōstat esse diffinitiones integras, quæ cōuerti possunt. Sed hoc fit in ijs quæ nō de cōmuni, sed uno tantū, ut cū de hominis nomine reddūtur, uerbi gratia. Animal est commune nomen, si dixerit quis, homo est substātia animata sensibilis, procedit, si non cōuertatur, quia de cōmuni nomine reddita est diffinitio: sin uerò de uno nomine redditur, tunc de ipso nomine facienda est diffinitio, sic tamē est recta facienda, ut hominis diffinitio, sit animal rationale mortale, nō substantia animata sensibilis: illa enim secundum hominis nomē, ista secundum animalis est reddita. Idem etiam in his nominibus, quæ de duabus rebus cōmuniter prædicantur, si secundum nomen substātiæ ratio non reddatur, potest aliquoties fieri, ut ex uniuocis æquiuoca sint, & ex æquiuocis uniuoca: namq; homo atq; equus cū secundum nomen animalis uniuoca sint, possunt esse æquiuoca, si secundum nomē minimè diffinita sint. Homo nanq; & equus cōmuni nomine animalia nūcupantur, si quis ergo hominis reddat diffinitionem dicens, animal rationale mortale, & equi, animal irrationale hinnibile, diuersas reddidit diffinitiones, & erunt res uniuocæ in æquiuocas permutatæ. Hoc aūt idcirco euenit, quod diffinitiones nō secundum animalis nomē redditæ sunt, quod eorū cōmune uocabulū est, sed secundum hominis atq; equi. Nam si secundum commune nomē, quod est animal, diffinitio redderetur, ita fieret, homo est substantia animata sensibilis, secundū nomen scilicet animalis: & rursus, equus est substantia animata sensibilis, secundū nomen rursus animalis, secundum idem nanq; animalis uocabulū equus atq; homo uniuocè prędicantur. Rursus ex æquiuocis uniuoca fiunt hoc modo, si quis Pyrrhum Achillis filiū, & Pyrrhū Epiroten dicat esse uniuocos, idcircò quòd uno nomine & Pyrrhi dicantur, & sint animalia rationabilia atq; mortalia. Hic secundū nomē hominis reddita diffinitio, ex æquiuocis fecit uniuoca. Quod si secundū nomen Pyrrhi diffinitionis ratio iungeretur, uel à parentibus, uel à patria, diuersis eos oporteret diffinitionibus terminari. Rectè igitur additū est, secundū nomē, idcirco quod si aliter facta sit diffinitio, stabilis esse non poterit, & frequenter diuersos secum ducit errores. Ratio quoq; multimodè dicitur. Est enim ratio animæ, & est ratio computandi, est ratio naturæ, ipsa nimirum similitudo nascentium, est ratio quæ in diffinitionibus uel descriptionibus redditur. Et quoniā generalissima genera genere

carent, indiuidua uerò nulla substantiali differentia discrepãt, diffinitio uerò ex genere & differentia trahitur, neq; generalissimorum generum, neq; indiuiduorum ulla potest diffinitio reperiri. Subalternorum uerò generũ, quoniam & differẽtias habent & genera, diffinitiones esse possunt. At uerò quorum diffinitiones reddi nequeũt, illa tantũ descriptionibus terminãtur. Descriptio aũt est, quæ quamlibet rem propria quadam proprietate designat. Siue ergo diffinitio sit, siue descriptio, utraq; rationem substantiæ designat. Quare cum substãtiæ rationem dixit, & diffinitionis & descriptionis nomen inclusit. Aequiuocorũ alia sunt casu, alia consilio. Casu, ut Alexãder Priami filius, & Alexãder Magnus. Casus enim id egit, ut idem utriq; nomẽ poneretur. Cõsilio uerò, ea quæcunq; hominũ uoluntate sunt posita. Horum aũt alia sunt secundum similitudinẽ, ut homo pictus, & homo uerus, quo nunc utitur Aristoteles exemplo, alia secundũ proportionem, ut principiũ, nanq; principiũ est in numero unitas, in lineis pũctus. Et hæc æquiuocatio secundũ proportionẽ esse dicitur. Alia uerò sunt quæ ab uno descẽdũt, ut medicinale ferramentũ, medicinale pigmentũ, ab una enim medicina æquiuocatio ista descendit. Alia, quæ ad unũ referũtur, ut si quis dicat salutaris uectatio est, salutaris esca est, hæc scilicet idcirco sunt æquiuoca, quod ad salutis unũ uocabulũ referũtur. Cur aũt prius de æquiuocis post de uniuocis tractat? Idcircò, quod ipsa decẽ prædicamẽta cùm diffinitionibus diuersa sint, uno prædicationis uocabulo nuncupãtur, cuncta ẽm prædicamẽta dicimus, ipsa uerò prædicamenta, quoniã rerũ genera sunt, de subiectis rebus uniuocè prædicantur. Omne enim genus de speciebus proprijs uniuocè dicitur, quare rectiùs primo de omnium prędicamentorũ cõmuni uocabulo tractat, quasi dehinc quemadmodũ singula de speciebus proprijs prædicarentur, exprimeret. At si (ut dictum est) non de rebus, sed de nominibus libri huius intentio est, cur de æquiuocis & nõ de ęquiuocatione tractauit? æquiuocę namq; res sunt, æquiuocatio uerò uocabulũ. Idcirco, quoniã ipsum nomẽ nihil in se retinet æquiuocationis, nisi diuersæ sint res, de quibus illud uocabulũ prædicetur. Quare inde substantiã ipsa æquiuocatio trahit, de ipsis digniùs inchoatũ est. Videtur aũt alius esse modus æquiuocationis, quem Aristot. omnino non recipit. Nam sicut dicitur pes hominis, ita quoq; dicitur pes nauis, & pes montis, quæ huiusmodi omnia secundũ translationẽ dicuntur. Trãslatio uerò nullius proprietatis est. Quare secundum translationẽ æquiuoca nunq; sunt, nisi proprijs & immutabilibus subiectæ res uocabulis appellentur. Est aũt talis eorũ uniuersalis inspectio. Neq; enim omnis translatio ab æquiuocatione seiungitur, sed ea tantũ, cum ad res habentes positum uocabulũ, ab alia iam nominata re nomen ornatus causa transfertur, ut quia iam dicitur quidã auriga, dicitur etiam gubernator: si quis ornatus gratia eum, qui gubernator est, dicat aurigã, nõ erit auriga nomẽ æquiuocũ, licet diuersa, id est, aliena significatione, moderatorẽ currus nauisq; significet. Sed quoties res quidẽ uocabulo eget, ab alia uerò re quæ uocabulum sumit, tunc ista translatio æquiuocationis retinet proprietatem, ut ex homine uiuo ad picturam nomẽ hominis dictũ est. Et de æquiuocis hactenus, nunc de uniuocis pertractemus.

DE VNIVOCIS.

Niuoca uerò dicuntur quorum nomen commune est, & secundum nomẽ eadem ratio substãtiæ, ut animal; homo atq; bos: communi enim nomine utraq; animalia nuncupantur, & est substantiæ ratio eadẽ. Si quis enim assignet utriusq; rationẽ, qd utrunq; sit eorũ, q̃ sint animalia, eandẽ assignabit rationẽ.

POst æquiuocorũ diffinitionẽ ad uniuocorũ terminũ transitũ fecit, in quibus nihil aliud discrepat, nisi quod æquiuoca diffinitione disiuncta sunt, uniuoca ipso quoq; termino coniunguntur, sed cætera omnia quæcunq; in æquiuocorum

diffinitione dicta sunt,in hac quoq; uniuocorũ designatione cõuenit.Nã quem-
admodũ in æquiuocis secundũ nomẽ æquiuocarũ rerũ diffinitio fiebat, ita quoq;
in uniuocis,secundũ nomen substantiæ ratio assignabitur.Sunt autẽ uniuoca aut
genera speciebus,aut species speciebus, genera speciebus, ut animal atq; homo.
Nam cum hominis genus sit animal, dicitur homo animal, ergò & animal & ho-
mo,animalia nuncupantur.Secundũ igitur cõmune nomen si utrosq; diffinias,di
cis animal esse substantiã animatã atq; sensibilem,hominẽ quoq; secundũ id quod
animal est,si substantiã animatam sensibilem dixeris,nihil in eo falsitatis inuenies.
Species uerò speciebus uniuocæ sunt,quæ uno atq; eodem genere cõtinentur,ut
homo,equus atq; bos,his cõmune genus est animal,& cõmuni nomine animalia
nominãtur.Ergo secundũ nomẽ unũ,quod illis cõmune est,animalis, una illius ra
tio diffinitionis aptabitur,omnia enim sunt substantiæ animatę atq; sensibiles.Se-
cundum igitur posteriorẽ uniuocationis designationẽ Aristot.qua speciebus spe
cies uniuocæ sunt,ut homo & bos,quæ sub eodẽ sunt genere,sumpsit exemplum.

DE DENOMINATIVIS.

Denominatiua uerò dicuntur, quæcunq; ab aliquo solo dif-
ferentia casu secundum nomen habent appellationem, ut à
Grammatica grammaticus, & à fortitudine fortis.

Haec quoq; diffinitio nihil habet obscurũ.Casus enim antiqui nominabãt ali-
quas nominum trãsfigurationes,ut à iustitia iustus,à fortitudine fortis, &c.
Hec igitur nominis transfiguratio,casus ab antiquiorib.uocabat.Atq; ideò quo-
tiescunq; aliqua res alia participat,ipsa participatione sicut rẽ, ita quoq; nomẽ adi
piscit,ut quidã homo,qa iustitia participat,& rẽ quoq; inde trahit,& nomen, dicit
ẽm iustus.Ergo denominatiua uocãtur, quæcunq; à principali nomine solo casu,
id est,sola trãsfiguratione discrepãt.Nã cũ sit nomẽ principale iustitia,ab hoc trans
figuratũ nomen iustus efficit.Ergo illa sunt denominatiua,quæcunq; à principali
nomine solo casu,id est,sola nominis discrepãtia,secundũ principale nomẽ habẽt
appellationem.Tria sunt aũt necessaria, ut denominatiua uocabula cõstituantur.
Prius,ut re participet,pòst,ut nomine,postremò, ut sit quædã nominis trãsfigura-
tio,ut cũ aliquis dicitur à fortitudine fortis, est ẽm quædã fortitudo qua fortis ille
participet,habet quoq; nominis participationẽ,fortis ẽm dicit.At uerò est quædã
trãsfiguratio,fortis ẽm & fortitudo nõ eisdẽ syllabis terminant.Si quid uerò sit, qđ
re nõ participet,neq; nomine participare potest. Quare quæcunq; re non partici-
pãt,denominatiua esse non possunt.Rursus quoq;, quæ re quidẽ participãt,nomi
ne uerò minimè,ipsa quoq; à denominatiuorũ natura discreta sunt,ut si quis,cũ sit
uirtus,uirtute ipsa participet,nullo cũ alio nomine nisi sapientẽ uocamus.Sed uir-
tus & sapiẽtia nomine ipso disiuncta sunt,hic ergo re quidẽ participat, nomine ue
rò minimè.Quare sapiẽs à uirtute denominatus esse nõ dicit,sed à sapiẽtia,qua,sci
licet & participat,& nomine iungit,& trãsfiguratione diuersus est, rursus si trãsfi-
guratio nõ sit,ut quædã mulier musica,participat quidẽ ipsa musicæ disciplina, &
dicitur musica.Hæc igitur appellatio nõ est denominatiua,sed æquiuoca,uno ẽm
nomine & disciplina ipsa & mulier musica dicit.Quoniã ergo similis terminus syl
labarũ est,& nomẽ simile,& nulla transfiguratio,denominatiua esse nõ poterunt,
quare quicquid denominatiuũ esse dicit,illud & re participabit, & nomine,& ali-
qua transfiguratione uocabuli discrepabit.Hæc igit quæ ad prędicamẽta necessa
ria credidit,præmisit.Multiuoca uerò & diuersiuoca respuit,qđ ad pręsentem tra-
ctatum utilia nõ putauit.Breuiter tñ utraq; diffiniẽda sunt.Multiuoca sunt,quorũ
plura nomina una diffinitio est,ut est scutũ, clypeus. His enim plura nomina, sed
una diffinitio est,& Marcus Portius Cato, his ẽm tot nominibus res una subiecta
est.Diuersiuoca sũt quorũ neq; nomẽ idẽ est, neq; eadẽ diffinitio,ut homo, color,
& qcqd omnino à se,& nominis nũcupatione,& diffinitionis ratione discretũ est.

Eorum quæ dicuntur alia quidem secundum cõplexionem dicuntur, aliã uerò sine complexione: & ea quæ secundum complexionem dicuntur, sunt, ut homo currit, homo uincit: ea uerò quæ sine cõplexione dicuntur, sunt, ut homo, bos, currit, uincit.

Postquàm de coniunctione diffinitionum atq; nominum, quantũ ad præsens attinebat opus, sufficienter exposuit, quoniam de primis nominibus prima rerum genera significantibus diuisio facienda est, non nomine, sed genere discrepantibus, nunc ostendit, quid sit sine complexione cuiuslibet uocabuli facta prolatio. Sine complexione enim dicuntur quæcunq; secundum simplicem sonum nominis proferuntur, ut homo, equus: his enim extrà nihil adiunctum est. Secundum complexionem dicuntur, quæcunq; aliqua coniunctione copulantur, ut aut Socrates, aut Plato, uel quæcunq; secundum aliquod accidens coniunguntur. Nam, quia uerbi gratia, in Socratem uenit ambulatio, dicimus Socrates ambulat, & est prolatio ista secundum cõplexionem, idcircò, quia cum dico Socrates ambulat, Socratem sum cum ambulatione complexus. Quod autem ait: Eorum quæ dicuntur: nihil aliud demonstrare uult, nisi de primis rerum uocabulis huius libelli disposuisse tractatũ. Rerum enim uocabula sunt, quæ dicuntur, ipsa enim propriè nominamus.

Eorũ quæ sunt, alia de subiecto quodã dicunť, in subiecto uerò nullo sunt: ut homo de subiecto quidẽ diciť aliquo hoĩe, in subiecto aũt nullo est. Alia in subiecto qdẽ sunt, de subiecto aũt nullo dicunť. In subiecto aũt esse dico, qđ cũ in aliquo, nõ sicut quædã pars sit, impossibile est sine eo esse in quo est: ut quædã Grãmatica in subjecto quidẽ est, in anima, de subiecto autẽ nullo diciť. & quoddã albũ in subiecto est corpore (omnis eñi color in corpore est) de subiecto aũt nullo dicitur. Alia & de subiecto quodã dicunť, & in subiecto sunt: ut sciẽtia in subiecto quidẽ est, in anima, de subiecto aũt diciť, ut de hac Grãmatica. Alia neq; in subiecto sunt, neq; de subiecto dicunť, ut aliqs homo, uel aliquis equus: nullũ eñi horũ neq; in subiecto est, neq; de subiecto diciť. Simpliciter aũt quę sunt indiuidua & numero singularia, de nullo subiecto dicunť: in subiecto aũt nihil ꝓhibet horũ aliqua esse: quędam enim Grãmatica in subiecto est, de subiecto autẽ nullo dicitur.

Hic Aristoteles sermonũ omnium multitudinem in paruissimam colligit diuisionem. Nam quod rerum uocabula in decem prædicamenta distribuit, maior hac diuisione non potest inueniri: nihil enim esse poterit, quod huic diuisioni undecimũ adijci queat. Omnis enim res, aut substãtia est, aut quantitas, aut qualitas, aut ad aliquid, aut facere, aut pati, aut quãdo, aut ubi, aut habere, aut situs: quo circa tot erũt etiam sermones qui ista significent: & hæc est maxima diuisio, cui ultra nihil possit adiungi: paruissima uerò est, quę fit in quatuor, in substantiam & accidens, & uniuersale & particulare. Omnis enim res aut substãtia est, aut accidẽs, aut uniuersalis, aut particularis. Sicut ergo decem superioribus nihil addi poterat, ita ex his quatuor nihil demi. Nã neq; minor illa diuisio his quatuor fieri potest, nec maior, quã si denario limite prædicamẽta claudantur. Cur aũt in his quatuor diuisio facta est, paucis exponã. Prima quidẽ rerũ est omniũ diuisio in substantiã atq; accidens: sed quoniam substantia proferri non potest, nisi aut uniuersaliter aut particulariter intelligatur. Nam cum dico homo, rem dixi uniuersalẽ, idcircò, quod nomen hoc de multis indiuiduis prædicatur: cũ uerò dico Socrates, uel Plato, rẽ dixi particularẽ, quoniã Socrates de nullo subiecto dicitur. Et accidens quoq; eodẽ modo: nam cũ

dixero scientiam, rem protuli uniuersalem, idcircò, quòd scientia, & de Grammatica, & de Rhetorica, & de alijs omnibus sub se positis prædicat. Si uerò dixero Platonis scientiam, quoniam omne accidẽs, quod in indiuidua uenit, indiuiduum fit, particularem scientiam dico, nanque Platonis scientia, sicut ipse Plato, particularis est. Igitur quoniam neque substantia, neque accidens ullo modo proferri potest, nisi in suo nomine, aut uniuersalitatis uim, aut particularitatis induat, rectè in quatuor diuisio facta est, ut sit omnis res, aut substantia, aut accidens, & horum aut uniuersalis, aut particularis. Ex his igitur quatuor fiunt complexiones. Nam cum uenerit uniuersalitas in substantiam, fit uniuersalis substãtia, ut est homo uel animal. Vniuersale autem est, quod aptum est de pluribus prędicari. Particulare uerò, quod de nullo subiecto prædicatur. Ergo est una complexio, uniuersalitatis & substantiæ, ut sit substantia uniuersalis. Si uerò particularitas substantiæ copuletur, fit substantia particularis, ut est Socrates uel Plato, & quicquid in substantia indiuiduum reperitur. At cum miscetur uniuersalitas accidenti, fit accidẽs uniuersale, ut scientia, quæ cum sit accidens, & præter animam cui accidit esse non possit, tamen uniuersalis est, quod de subiecta Grammatica, uel alijs speciebus prædicari potest. Cum uerò particularitas accidenti coniungitur, fit accidens particulare, ut Platonis uel Aristotelis scientia. Fiunt enim quatuor complexiones, substãtia uniuersalis, substantia particularis, accidens uniuersale, accidens particulare. Vt autem accidẽs in substantiæ naturã transeat, uel substantia in accidẽs, fieri nullo modo potest, & accidens quidem uenit in substantiã, sed nõ ut substãtia fiat, neque enim quoniã color quod est accidens, uenit in substantiã, idcircò color iam substantia est. Nec quoniã substãtia suscipit colorẽ, idcircò color iam substãtia fit. Quare neque substãtia in accidentis, neque accidẽs in substãtiæ naturã transit. At uerò nec particularitas, nec uniuersalitas in se transeũt. Namque uniuersalitas potest de particularitate prædicari, ut animal de Socrate, uel Platone, & particularitas suscipiet uniuersalitatis prædicationẽ, sed non ut uniuersalitas sit particularitas, nec rursus, ut quod particulare est, uniuersalitas fiat. Ergo quatuor cõplexiones, uniuersalem substãtiam, uniuersale accidens, particularẽ substantiã, particulare accidẽs Aristoteles disponere cupiẽs, non eorũ nomina, sed descriptiones apposuit. Et quoniam generalissimorũ generum diffinitiones non poterat inuenire, descriptionibus usus est his, id substantiã esse dicens, quod in subiecto nõ esset: accidens uerò, quod in subiecto esset. Omne nanque accidẽs in subiecto est, ut color in corpore, sciẽtia in anima, & subiectam habet substantiam omne accidens. Si quis enim substantiam tollat, accidẽs non erit. Quare substantia locus quidã est, ubi accidentis ualeat natura consistere. Ipsa uerò substantia per se cõstat, atque ideò dicitur substãtia, nec ullo subiecto alio nititur, sed cunctis ipsa substãtia est. Alioqui si substantia in ullo subiecto esse posset, esset accidens. Omne enim accidẽs in subiecto est, & quicquid in subiecto est, illud est accidens. Quod si substãtia esset in aliquo subiecto, cõtinuo fieret accidens, sed substantia accidẽs esse nõ potest, sicut suprà docuimus. Quare, quoniã accidẽs in subiecto est, substantia uerò accidens non est, substantia in subiecto nõ est. Vniuersalitatis uerò descriptio est, de subiecto prædicari. Omnis nanque uniuersalitas de subiectis particularibus prædicatur: nam quoniã uniuersale est animal, uel homo, de Socrate prædicatur & Platone. Dicitur enim Socrates animal atque homo. Et quoniã uniuersale est accidẽs scientia, dicitur de subiecta Grammatica: Grammatica enim sciẽtia est. Particularitas uerò, quoniã ipsa est rerũ ultima, & nihil est illi subiectũ, de nullo subiecto prædicatur: nam quoniã uniuersalitas de subiecto prædicatur, particularitas uerò uniuersalitas non est, particularitas de subiecto non prædicabitur. Vbi enim res discrepãt, & diffinitio discrepabit, ita quoque in his: nam quoniã discrepat substãtia & accidẽs, diffinitiones quoque eorũ discrepabũt. Vt quoniam est accidẽs in subiecto, erit substãtia nõ in subiecto. Et quoniã uniuersalitas de subiecto prædicatur, particularitas aũt ab uniuersalitate discrepat, de subiecto non prædicatur. Has

igitur huiusmodi descriptiones Aristot. ita permiscuit, dicēs: Eorum quæ sunt, alia de subiecto quodā dicuntur, in subiecto uerò nullo sunt, uolens scilicet, uniuersalē substantiā demōstrare. Nam quod dixit, de subiecto dicuntur, uniuersale est, quod uerò ait, in subiecto nullo sunt, substātia est: ergo quod ait, quædā de subiecto dici, in subiecto uerò nullo esse, uniuersalē substantiā demonstrare cōtendit, ut enim sæpius dictū est, quod de subiecto dicitur, uniuersale est, quod in nullo subiecto est, substantia. Hæc iuncta, id est, de subiecto quodā dici, & in subiecto nullo esse, uniuersalē substantiā demōstrāt. Post uniuersalē substantiā particulare accidēs posuit dicēs: Alia aūt in subiecto quidē sunt, de subiecto autē nullo dicunt. Nā quod ait, in subiecto sunt, accidēs mōstrat, quod uerò addidit, de subiecto aūt nullo dicunt, particulare. Accidēs em̄ in subiecto est, particularitas de nullo subiecto prædicat. Ergo quæcunque res ipsa quidē in subiecto est, sed si de nullo subiecto prædicat, accidēs est particulare, ut est quædā Grammatica, id est, Aristarchi, uel alicuius hominis indiuidua Grāmatica, illa enim quoniā indiuidui hominis, ipsa quoque facta est indiuidua & particularis. Ergò, quoniā quædā Grāmatica in anima est, accidēs est, & quoniā de nullo subiecto prædicat, particularis est: quēadmodū enim ipse Aristarchus de nullo subiecto dicit, ita quoque eius Grāmatica de nullo subiecto prædicatur. Nō aūt dicit, quod ipsa Grāmatica particularis est, sed quod quædā Grāmatica, id est, alicuius hominis indiuidui Grāmatica, quā scilicet homo particularis ppria retinet cognitione. Et quoniā incorporale accidēs posuit, quod animæ accideret, id est, Grāmaticā, quæ esset in anima, ponit quoque aliud exemplū corporale, ait em̄, & quoddā albū in subiecto est corpore, omnis enim color est in corpore: hic quoque nō omne album dicit esse particulare, sed quod ad indiuiduū corpus album uenit. Probatur quoque particulare albū in subiecto esse hoc modo: nā color quod genus est albi uel cuiusdā albi, in corpore est, & est in subiecto. Quare cuius genus in subiecto est, ipsum quoque in subiecto est. Omnes enim species uel indiuidua proprio genere cōtinentur, & eiusdē habēt naturā. Quoniā uerò esse in aliquo multis dicitē modis, quid uelit Aristoteles ostēdere esse in subiecto, paucis absoluā. Dicitur em̄ esse aliquid in aliquo nouē modis. Dicimus enim esse aliquid in loco, ut in foro uel in theatro. Dicimus quoque esse in aliquo, ut in aliquo uase, ut triticū in modio. Dicitur etiā esse in aliquo, uelut pars in toto, ut manus in corpore. Dicitur esse ī aliquo, uelut totū in partibus, ut corpus in omnib. suis partib. Rursus uelut in genere species, ut in animali homo, uel genus in specieb. suis. Dicimus quoque esse in aliquo, uelut aliquid in fine esse, ut quoniā bonæ uitę finis beatitudo est. Si quis sit beatus, in fine est, scilicet bonæ uitæ. Dicimus quoque esse in aliquo, ut in quolibet potente, ut in Imperatore esse regimen ciuitatis. Dicimus quoque, uelut formā in materia, ut similitudinē Achillis in ære, uel in marmore. Nouē igitur modis aliquid in aliquo esse dicitur, ut in loco, ut in uase, ut pars in toto, ut totū in partibus, ut in genere species, ut in speciebus genus, ut in fine, ut in Imperatore, ut in materia forma. Horum igitur Aristoteles tria sola cōmemorat, sed duo in unū cōiuncta, aliud separatū. Ait enim: In subiecto aūt esse dico, quod cum in aliquo sit, nō sicut quædē pars, impossibile est esse sine eo in quo est. Sensus aūt talis est: Hoc (inquit) dico esse accidens, quod sit in subiecto, id est, quod ita sit in altero, ut pars eius non sit, & sine aliquo subiecto esse nō possit, ut uerbi gratia: color cum in corpore sit, nulla pars corporis est, & si color à corpore separatur, color nusquā est. Omnis enim color in solo corpore est. Ergo illud est accidens, quod semper ita in subiecto est altero, ut eius pars non sit, ut cum ab eo in quo est separatur, ad nihilum redigatur, & per se sine alterius subiecto esse non possit. Quod autem ait, ut non sit sicut aliqua pars, ab ea scilicet significatione in aliquo consistendi diuidere uoluit, secundum quam partes in toto esse dicimus, non enim tale est subiectum, ut eius accidens pars sit. Quod uerò dicit, impossibile est esse sine eo in quo est, ab ea, scilicet significatione diuisit, quæ est esse aliquid in uase, uel in loco, quod enim in uase uel in loco est, à uase,

uel loco poterit separari: ut triticum quod in modio est, potest à modio segregari, & homo à theatro discedere: accidens uerò ab eo in quo est, segregari non potest. Quare solas tres posuit significationes, id est, secundum quam in uase, uel in loco dicitur esse, & secundum quam pars in toto est. Sed ut in uase, & ut in loco una sententia distribuit, dicens: impossibile est esse sine eo in quo est. Sed fortasse quis dicat, non esse diffinitionem ueram, illa esse in subiecto, quæ sic sint in alio, nõ ut sint partes, & sine eo in quo sint, esse nõ possint. Socrates enim uel homo quilibet cum accidens non sit, tamen semper in loco est, & sine loco esse non potest. Quibus respondendum est, quod Socrates loca poterit permutare, & esse præter locum in quo fuit: & postremò, si intelligentia capiamus per se subsistit, accidentia uerò per se ipsa non constant. Sed si quis quoq; obijciat, posse locum accidentia permutare: malum namq; si in manu teneatur, manus mali odore cõpletur, adeò odor, quod est accidens, in aliud subiectum transire potest. Sed non hoc ait Aristoteles, quoniam mutare accidens locũ non potest, nec ita dixit impossibile esse sine eo in quo erat, sed sine eo in quo est: hoc enim significat mutare quidem posse locum, sed sine aliquo subiecto non posse subsistere. Quare recta est atq; integra diffinitio eius quod in subiecto est, quod ita sit in altero, non sicut quædam pars, & impossibile sit esse sine eo in quo est: secundum autem illam significationem dictum est, secundum quam formã in materia esse dicimus. Namq; forma si in materia sit, per seipsa nulla ratione consistit. Postquam igitur particulare accidẽs quid esset, ostendit, dicens: quod in subiecto est & de subiecto non prædicatur, & in subiecto consistentis rei diffinitionem reddit, dicens: Quod cum in aliquo sit, nõ sicut quædam pars, impossibile est esse sine eo in quo est. Ad uniuersale accidens cõtinenti disputatione reuertitur, quod definit hoc modo, Namq; post eius rei, quæ in subiecto est, diffinitionem, & post particularis accidentis exempla, ad uniuersale accidens transitum fecit, inquiens, alia esse, quæ in subiecto sint, & de subiecto prædicentur, quod scilicet accidens uniuersale significet: nam, quoniam de subiecto dicitur, uniuersale est, quoniam in subiecto est, accidens: in subiecto ergo esse, & de subiecto prædicari, uniuersale accidens monstrat. Huius quoq; complexionis conuenientia proponit exempla: ait enim scientiam in subiecto esse, in anima; nam nisi anima sit, in qua sit, scientia nulla est, idcircò, quod scientia actus est animę: nam ea quę sunt inanimata nihil sciunt. Hinc sequitur substãtiæ particularis propositio, quam scilicet ita declarat, quod neq; in subiecto sit, neq; de subiecto prædicetur: nã quod in subiecto nõ est, substãtia est, & quod de subiecto nõ prædicatur, particularitas. Vtraq; igitur res de subiecto non prædicari, & in subiecto nõ esse, particularis est substantia. Res igitur quatuor cum propria complexione, non secundũ propria nomina, sed secundũ proprias rationes diffinitionesq; contexuit. Nam pro substantia uniuersali posuit, quod in subiecto non est, & de subiecto prædicatur: pro accidẽti particulari dixit, quod in subiecto est, & de subiecto nõ prędicatur. Accidẽs uerò uniuersale per hoc designauit, quod ait, quod & in subiecto est, & de subiecto dicitur. Pro particulari substãtia interposuit, quod nec in subiecto est, nec de subiecto prędicatur: simpliciter autẽ quæ sunt indiuidua & numero singularia de subiecto nullo dicũtur, in subiecto autem nihil ea prohibet esse: quædam enim Grammatica in subiecto est. Omnis particularitas aut substantia erit, aut accidens: nã cum dico Socratem, indiuiduã & particularem significaui substantiã: cum dico quandã Grammaticam, indiuiduũ & particulare accidens dixi. Indiuidua autem sunt, quæ neq; in alias species diuidi possunt, neq; in alia indiuidua. Nam quemadmodũ animal diuiditur in species, hominẽ atq; equum, homo autẽ in singulos homines, id est, in Socratẽ, & Platonẽ, & cæteros, sic Plato & Socrates non diuiduntur, in alios. Atq; hoc idem de accidentib. dici cõuenit: nam quẽadmodũ sciẽtia diuiditur in species, Grammaticã, & Rhetoricã: Grãmatica uero ipsa in particulares Grãmaticas, quas scilicet particulares homines norũt: sic ipsa particularis Grãmatica in particulares

Grammaticas nõ secat. Ergo indiuidua sunt quæcunq; sunt numero singularia, & in nullas alias multitudines secundũ species uel secundũ indiuidua diuidunt. Omne indiuiduũ, qm̃ particulare est, de subiecto nõ prędicat, oẽ aũt qđ de subiecto nõ prædicat, aut substãtia erit, ut Plato, aut accidẽs, ut quædã Grãmatica. Ex his ergo particularibus, substãtia scilicet, atq; accidẽti, q̃ de subiecto nõ prædicant: substãtia quidẽ nec in subiecto est, accidẽs uerò in subiecto est. Ita illa indiuidua quę substãtiæ sunt, in subiecto esse nõ poterũt, alia uerõ indiuidua, quæ secundũ accidẽtis naturã dicunt, illa in subiecto esse nihil ꝓhibet. Atq; hoc est, qđ ait. Simpliciter autẽ q̃ sunt indiuidua & numero singularia, de nullo subiecto dicunt, in subiecto autẽ ea nihil ꝓhibet eorũ aliquã esse. Quędã em̃ Grãmatica in subiecto est, de subiecto aũt nullo dicit. Hoc em̃ maluit demõstrare, & accidẽtib, & substãtijs particularib. hoc esse cõmune, q̃d de subiecto nõ prędicant. Hoc em̃ dixit: Simpliciter aũt q̃ sunt indiuidua & numero singularia, de nullo subiecto dicunt. Subaudiẽdo, scilicet, siue substãtię sint, siue accidẽtia, sed nõ oĩa indiuiduã nõ sunt in subiecto. Indiuidua em̃ accidẽtia in subiecto esse nihil prohibet. Quædã em̃ Grãmatica cũ sit indiuidua, & de subiecto nõ prædicet, tñ in subiecto est, id est, in aĩa. Sed ut cõgregatim dicatur, sensus huiusmodi est: oĩa quidẽ quæcunq; sunt indiuidua, de subiecto quidẽ nullo dicunt, sed nõ oĩa nõ sunt in subiecto. Nã cum particularis substãtia in subiecto nõ sit, ut Plato, particulare tamẽ accidẽs in subiecto est, ut quædã Grãmatica, in aĩa. Illud quoq; magna attẽtione notandũ est, quis sit huius ordo propositi. Nã cum sint quatuor cõplexiones, factæ ex quatuor rebus, quarũ duæ natura discrepãt, ut substantia & accidẽs, duæ quantitate, ut particularitas & uniuersalitas, coniunctis cõpositisq; his quatuor omnib. dissentientẽ lateribus dispositionẽ fecit. Posuit enim prius substantiã uniuersalẽ, dicẽs: quod in subiecto nõ est, & de subiecto dicit. Post hãc primã positionẽ totis discrepantẽ rebus, rem subdit, id est, accidẽs particulare, quod in subiecto esset, & de subiecto nõ prædicat. Nã cũ accidens dixit, à substãtia disgregauit, quod particulare addidit, ab uniuersali disiunxit. Rursus ex alio latere disposuit in diuisione accidẽs uniuersale, dicẽs: quôd in subiecto est, & de subiecto prædicat, & ultimo substantiã particularẽ cõtrariã superiori accidẽti, dixit, q̃d neq; in subiecto est, neque de subiecto prędicatur, substantiæ particularitatem, uniuersalitati accidentis opponẽs. Sed ut planius quod dicimus sit, figurã descriptionemq; subiecimus, in qua superius latus substãtia accidentiq; notauimus, reliquũ particularitatis & uniuersalitatis titulo inscripsimus, Aristotelicã cõplexionem angulariter & per latera designantes.

Quãdo alterũ de altero ꝓdicat ut de subiecto, quæcunq; de eo q̃ prædicat, dicunt, omnia etiam de subiecto dicũtur, ut homo prædi

prędicatur de quodā hoīe, animal uerò de homine, ergo & de quodā homine animal prędicabit̃, quidā em̄ homo, & homo est, & animal.

Cùm superius de his, q̄ in subiecto sunt, id est, de accidentib. loqueret̃, diffinitionē cōstitutę in subiecto rei, & p̄ter subiectū nullo modo p̄manētis in media tractatione disposuit, dicēs: illud esse ꝙ neq; pars esset alicuius, nec sine subiecto posset ullo modo p̄manere. Patefacto igit̃ qd sit esse in subiecto, nūc qd sit prædicari de subiecto, declarat. Duobus em̄ modis prędicationes fiunt, uno secundū accidēs, alio de subiecto: de hoīe namq; prædicat̃ albū, dicit̃ em̄ homo albus, rursus de eodē hoīe prædicat̃ animal, dicit̃ em̄ homo animal. Sed illa prior p̄dicatio, q̄ est, homo albus est, secūdū accidēs est: namq; accidēs, quod est albū, de subiecto hoīe prædicat̃, sed nō in eo quod qd sit: nā cū albū sit accidēs, homo substātia, accidens de substātia, in eo ꝙ qd sit prędicari nō potest, ergo ista prędicatio secundū accidēs dicit̃. De subiecto uero prædicare est, quoties altera res de altera in ipsa substātia prædicat̃, ut animal de hoīe: nā qm̄ animal & substātia est, & genus hoīs, idcirco in eo quod qd sit de hoīe prædicat̃. Quare illa sola de subiecto prædicari dicunt̃, quęcunq; in cuiuslibet rei substantia, & in diffinitione ponunt̃: ergo quotiescunq; huiusmodi fuerit prædicatio, ut alterū de altero, ut de subiecto prædicet̃, id est, ut de eius substātia dicatur, ut animal de hoīe, hāc p̄prietatē euenire necesse est, ut si de eo qđ prædicat̃, quippiā ut de subiecto, id est, eius substātia prędicet̃, necessariò idē hoc qd de prædicato dicit̃, dicat̃ etiā de prædicati subiecto, ut homo prædicat̃, quidē de Socrate in eo quod quid sit. Interrogātibus em̄, quid sit Socrates, hoīem respondemus. At uerò de ipso hoīe in eo quod quid sit, animal dicit̃, i substātia em̄ hoīs animal prædicat̃, atq; ita fit, ut animal quidē de hoīe, homo uerò de Socrate, in eo qđ quid sit, ut de subiecto prædicent̃. Ergo qm̄ ista cōsequētia, & animal de Socrate in eo qđ qd sit prædicabit̃. Potest em̄ dici interrogātib. qd est Socrates? animal. Ergo manifestū est, qđ si qua res, de alia ut de subiecto prædicet̃, ut homo de Socrate, de eadē uerò re quæ prædicat̃, de hoīe scilicet alia rursus superior, ut de subiecto prædicet̃, ut animal, necesse erit, & hāc eandē de subiecto eius, de quo ipsum dicit̃, prędicari, ut animal de Socrate, Socrates namq; subiectus est homini, de q̄ animal prædicat̃. Ergo cōstat huiusmodi diffinitio quę dicit: quoties alterū de altero prędicat̃, ut de subiecto, si qd sit, q̄d de eo quod prędicat̃, in eo qđ qd sit, dici posit, hoc idē ipsum de eo qđ prius subiectū erat, posit prædicari. Sed fortasse quisq; dicat minimè uerum esse quod dictū est: nā cū homo de Socrate prędicet̃: Socrates em̄ homo est, de hoīe uerò species, homo em̄ species est: Socrates spēs esse nō dicit̃. Et rursus cū animal de hoīe p̄dicet̃, de aīali uerò genus, animal em̄ genus est, homo generis uocabulo caret, nō em̄ dicit̃ homo esse genus, homo em̄ genus nō est, sed tantū species. His dicendū est, q̄d minus aduerterint illā esse diffinitionē de subiecto prędicationis, q̄ in eo qđ qd sit unūquodq;, & in eius substātia prædicaret̃, nūc aūt species de hoīe nō in eo quod quid sit prædicat̃. Neq; em̄ si quis hoīs diffinitionē reddat speciē nominauit, sed designatiuū nomē est tantū, utrū de plurib. specie differentibus prædicet̃ hoc nomē quod est homo, an certè tantū de solis indiuiduis. Nam quoniā de indiuiduis solis homo prædicet̃, idcirco species dicitur, & quoniā de specie differētibus animal dicit̃, idcirco animal genus uocamus. Et sunt quodāmodo nominū nomina. Quare neq; genus de animali, neq; species de hoīe, in eo ꝙ quid sit prædicat̃, sed tantū designāt, quomodo homo & animal de subiectis (ut dictū est) p̄prijs prædicent̃. Ergo nō est mirandū, si ad eorū subiectū quæ de subiecto dicuntur, eius prædicati, quod de subiecto non dicitur, prędicatio perueniri non potest.

Diuersorū generū, & nō subalternatim positorū, diuersæ secūdū speciē sunt differētię, ut animalis & sciētię: aīalis siquidē differētię sunt, ut gressibile, uolatile, bipes & aquatile: scientię uerò nulla harum est,

Nec enim scientia à scientia differt, in eo quod est bipes. Subalternorum uerò generum nihil prohibet easdem esse differentias. Superiora enim de inferioribus prædicãt. Quare quæcunq; fuerint prædicati differentiæ, erunt eædem & subiecti.

Cùm multis modis genus dicatur, solum quod nũc tractari cõuenit, assumamus. Dicitur enim genus quod de plurib. specie differentibus, in eo quod quid sit, prædicatur, ut animal prædicatur de homine, & de equo, & de cane, & de boue, & de cæteris, quę omnia specie ipsa à se discreta sunt. Species uerò est, quod de pluribus numero differentibus, in eo quod quid sit, prędicatur, ut homo prædicatur de Catone, Socrate, Platone, Virgilio, Cicerone, & de singulis hominibus, qui specie ipsa nõ differũt, sed tantum a se numero distant. Differentia uerò est, quæ sub eodẽ genere positas species propria qualitate determinat, nã cũ equus & homo, quãtũ ad genus, unũ sint (uterq; enim animal est.) Differẽtia ratiõalis & irrationalis utrosq; disiungit ac discernit. Qualitate enim quadã rationabilitatis, & irrationabilitatis uterq; a propriæ substantiæ diffinitione dissentiũt. Ergo differentia est, quę de pluribus specie differẽtibus, in eo quod quale sit, prædicatur. Namq; hæc ipsa differentia, quæ est irrationabilitas, de multis specie differentibus prædicatur, ut de cygno, & equo, & pisce, quę omnia à se, cùm specie ipsa dissentiant, irrationabilitatis tamẽ qualitate coiuncta sunt. Sed non in omnibus differẽtia de pluribus specie differentibus prædicatur. Sunt enim quædã quæ non nisi de una specie prædicãtur, ut grauitas de sola terra, leuitas de solo igne propriè dicitur. At uerò nec species semper de pluribus numero differentibus prędicat, mundi enim species de uno solo mundo dicitur, & Phœnicis species de una tãtum Phœnice, sed idcircò ita diffinita est, quod frequentiùs differentia de pluribus specie differẽtibus prædicatur, quam de uno. Eodemq; modo & species frequentius inuenitur de pluribus numero differentibus prędicari, quàm de una tantum re ac singulari. His ita positis, sunt quędã genera, quę generalissima nuncupãtur, quibus genus inueniri nõ possit, sunt species quibus alias subiectas species nullus inueniet. Inter utraq; autẽ sunt alia quæ subalterna genera nominantur, quæ superiorũ quidẽ species sunt, posteriorũ uerò genera, ut substãtia genus quidẽ est generalissimũ, ut eius genus inueniri non possit, homo uerò species est, ut eius species alia reperiri non ualeat. Animal uerò ad substantiã quidẽ species est, ad hominẽ uerò genus. Decẽ igitur prædicamentorũ significatio nihil aliud demonstrat, nisi rerũ decẽ genera, quæ generalissima nominamus. Ergo quoties genera generalissima discrepãt, eorũ quoq; species discrepabunt, & quoties species discrepãt, quoniã differẽtijs disiungũtur atq; informãtur, differẽtiæ quoq; diuersarũ specierũ discrepabũt. Animal namq; & scientia, quoniã est animal substãtia, sciẽtia uerò ad aliquid. Quoniãq; genus animalis est substantia, & genus sciẽtiæ est ad aliquid. Omni substãtiæ à se ratione discreta sunt, & differentiæ quoq; sciẽtiæ atq; animalis omnibus qualitatibus disiunguntur. Est namq; differẽtia animalis, bipes & quadrupes, animal enim ab alio animali differt, quòd hoc quidem bipes sit, ut homo uel auis, illud uerò quadrupes, ut equus atq; bos, illud uerò multipes, ut formica uel apis. Sed sciẽtia differẽtias huiusmodi nõ habet, neq; enim sciẽtia, à sciẽtia differt in eo quod bipes est. Quare cõstat quoties diuersa sunt genera, specierũ quoq; differentias esse discretas. At hoc est, quòd ait. Diuersorũ generũ & nõ subalternatim positorũ diuersas secundũ speciẽ differẽtias esse. Et hoc exẽpli adiectiõe firmauit dicẽs: Animalis & sciẽtiæ diuersas esse differẽtias, nã cũ sit bipes animalis differẽtia, sciẽtiæ nõ est. Et hoc quidẽ de diuersis generibus dictũ est, id est, quę subalterna nõ sunt. Quod si subalterna sunt genera, nihil prohibet alias easdẽ esse differentias, aliàs diuersas, ut auis est spẽs animalis, & rursus est genus corui, & est subalternatũ genus, auis. Sed aĩalis differẽtiæ sunt ratiõalis atq; irratio-

irrationalis, auis uerò differentia rationalis nõ est. Nulla em̃ auis ab alia aui differt, quòd sit rationalis: ergo hoc loco nõ sunt eædẽ subalternorũ generũ differẽtiæ. Si quis uerò has generis, id est, animalis differẽtias dicat, ut animaliũ alia sunt quæ pascantur herbis, alia quæ seminibus, alia quæ carnibus, hæ differentiæ côueniunt in subalterno genere, uidelicet in aui: namq; auiũ sunt aliꝫ quꝫ seminib. uescũtur, aliꝫ quæ herbis, aliæ quæ carnibus: ut uultur, & miluus: ergo in subalternis generibus nihil ꝓhibet easdẽ esse differẽtias, & iterũ discrepare. Hoc aũt idcirco euenit, quia quæ de prædicato dicũtur, possunt de subiecto prædicari. Quare quod dicitur de genere, potest etiã dici de specie, atq; hoc est quod ait: Subalternorũ uerò generũ nihil prohibet easdẽ esse differẽtias. Superiora enim de inferiorib. generibus prædicantur: sed cum diceret, nihil prohibet easdẽ esse differẽtias, hoc quodãmodo uoluit demõstrare, esse quasdã easdẽ differẽtias, aliàs uerò posse esse diuersas, cui rem cõtrariã intulisse uidetur, cum dicit: Quare quæcunq; prædicati differẽtiæ fuerint, eædem erũt etiã subiecti: nam cum illic dixisset, nihil prohibet esse easdẽ differẽtias generũ subalternorũ, hic omnes easdẽ esse declarat, dicit enim: Quæcunq; fuerint differentiæ prædicati, easdẽ etiã subiecti esse: atq; hæc res plures maximis illigauit erroribus, ut emendandũ crederent locũ, nõ ut esset ita: Quare quæcunq; prædicati differẽtiæ fuerint, eædem erunt etiã subiecti, sed ut hoc modo. Quare quæcunq; subiecti differẽtiæ fuerint, eædem erũt etiã prædicati. Sed hoc abijciendũ est: neq; enim fieri potest, ut in rem superiorem prędicatio posterioris redundet. Nam cum dicitur, quæcunq; subiecti fuerint differẽtiæ, eædem erunt prędicati, hoc scilicet significatur, ut prædicatio subiecti redeat in prædicatũ, quod fieri nõ potest. Sed dicendũ est, quod sunt aliæ differentiæ quæ dicuntur cõpletiuæ prædicati, & cuiuslibet illius speciẽ informãtes, quæ cõmuni nomine specificæ nominãtur. Nam cum dico animatũ & sensibile, si substãtiæ cõiungantur, diffinitionẽ & speciẽ mox animalis efficiunt. Animal enim est substãtia animata sensibilis, atq; hæ differentiæ dicuntur specificæ & cõpletiuæ. Sunt aũt aliæ quæ ipsæ quidẽ nihil cõplent, nec ullã speciẽ reddunt, sed genus tantũ diuidũt, ut rationale & irrationale: hæc enim diuidunt genus, id est animal. Animal enim rationali differẽtia irrationaliq; diuiditur. Ergo illæ quæ sunt generis diuisiuæ differẽtiæ, possunt aliquoties eædem esse: possunt aliquoties nõ eædem, ut animalis, quoniã diuisibilis est differentia, quæ est rationale, potest eam nõ habere auis, quæ est subalternũ genus. Et rursus easdẽ diuisibiles habere potest, ut easdẽ quas superiùs diximus. Nam cũ diuidãt animal differentiæ, quæ carnibus, herbis, & seminibus uescuntur, eædem possunt esse subalterni generis, id est auis: ergo hæ diuisibiles possunt etiã esse diuersæ. Illæ uerò quꝫ cõpletiuæ & specificæ sunt, aliquando non prędicari de subiecto non possunt. Vt quoniã animal habet differẽtias cõpletiuas, & suæ speciei effectiuas, sensibile scilicet & animatũ, hæ differẽtiæ de homine, quod est subiectũ animalis, nõ prædicari nõ possunt. Omnes enim specificæ differẽtiæ de his prædicãtur, quorũ speciẽ complent: ut de animali prædicatur sensibile & animatũ, & hoc ut de subiecto. In substantia enim animalis utraq; prædicantur: sed animal prædicatur de homine, ut de subiecto: necesse est ergo animatũ atq; sensibile de homine prædicari, ut de subiecto. Hoc est em̃ quod superius præmisit, cũ diceret: Quãdo alterũ de altero prædicatur ut de subiecto: quæcunq; de eo qđ prędicatur dicũtur, oĩa etiã de subiecto dicuntur: atq; hoc in omnib. generib. rectè cõstat intelligi. Ergo diuisibiles differẽtiꝫ possunt aliquãdo cũ subiectis esse cõmunes, aliquãdo diuersꝫ: specificꝫ uerò & cõpletiuæ cũ subiectis cõmunes nõ esse nõ possunt. Quod ergo Aristoteles ait: Subalternorũ generũ nihil prohibere easdẽ esse differẽtias, diuisibiles differẽtias easdẽ esse nihil ꝓhibere, putandũ est, quæ possunt esse etiã diuersꝫ. Quod ait uerò: Quæcunq; prędicati differẽtiꝫ fuerint, eædẽ erũt etiã subiecti, de specificis, intelligendũ est: q̃ cũ speciẽ cuiuslibet informẽt, & de eo ꝙ informãt, ut de subiecto prædicentẽ,

ad quod-

ad quodcunque ut subiecto prædicatur illud, quod ipsæ differentiæ informãt, de eo ut de subiecto prædicabuntur, & de eo non prædicari nõ possunt. Quare nihil est in huiusmodi theoremate, quod ullo modo debeat emendari.

Eorum quidem quæ secundũ nullam cõplexionem dicuntur, singulum aut substantiã significat, aut quantitatẽ, aut qualitatẽ, aut ad aliquid, aut ubi, aut quando, aut sitũ, aut habere, aut facere, aut pati. Est aũt Substantia, ut figuraliter dicatur, ut homo, equus. Quantitas, ut bicubitũ, tricubitũ. Qualitas, ut album, Grammaticũ. Ad aliquid, ut duplum, dimidiũ, maius, minus. Vbi, ut in Lyceo, in foro. Quando, ut heri, superiori anno. Situm, ut sedet, iacet. Habere, ut calciatus, armatus. Facere, ut secare, urere. Pati, ut secari, uri. Singula igitur eorũ quæ dicta sunt, ipsa quidẽ secundũ se in nulla affirmatione dicuntur, aut negatione, horum aũt ad se inuicẽ, affirmatio uel negatio fit, complexione. Videtur aũt omnis affirmatio uel negatio, uel uera uel falsa esse: eorum autem quæ secundũ nullã cõplexionem dicũtur, singula neque uera, neque falsa sunt, ut homo, album, currit, uincit.

Post paruissimã in quatuor enumerationem, id est in substantiam, accidẽs, uniuersalitatem, particularitatem, nunc est de partitione maxima tractaturus, quæ fit in decẽ: hac enim enumeratione maior non potest inueniri: neque enim undecim prædicamenta poterunt inueniri, nec ultra decẽ ullo modo aliquod genus rectè excogitari potest: quare facit huiusmodi enumerationem, sed non diuisionem. Diuisio namque ferè est generis in species: prædicamentorũ uerò, quoniã genus unum non habent, diuisio esse nõ potest, sed potius enumeratio est. Sunt uerò quidã qui contendunt, rectè enumerationem nõ esse dispositã: alij namque ut superuacua quædã demunt, alij ut curto operi addunt, alij uerò permutant, quos nimirũ non rectè sentire alio nobis opere dicendũ est, ait autem: Eorum quæ secundũ nullam complexionem dicuntur. Adeò nõ de rebus, sed de uocibus tractaturus est, ut diceret: Dicuntur. Res enim propriè non dicuntur, sed uoces: & quod addidit, singulum aut substantiã significat: latè patet eum de uocib. disputare: non enim res, sed uoces significant, significantur aũt res. Sine cõplexione uerò dicuntur (ut dictũ est) quæcunque singulari intellectu & uoce proferuntur: secundũ cõplexionem uerò quæcunque aliqua coniunctione, uel accidentis copulatione miscentur. Sed quid ex ijs quæ quæ secundũ nullã cõplexionem dicuntur, efficitur: ipse demonstrat, cum dicit: Singula igitur eorũ quæ dicta sunt, ipsa quidem secundũ se in nulla affirmatione dicuntur, horũ aũt ad se inuicem cõplexione affirmatio fit: uidetur enim omnis affirmatio uel falsa esse uel uera. Eorum aũt quæ secundũ nullam complexionem dicuntur, neque uerũ quicquam, neque falsum est, ut homo, albũ, currit, uincit. Significat ergo & hic ea quæ sine ulla cõplexione dicuntur, affirmationis uim non obtinere. Si quis enim dicat homo, uel albũ, uel decẽ, uel quidlibet simplici modo, in eo neque uerũ aliquid inueniet, neque falsum, sed omnis affirmatio uel uera uel falsa est. Igitur uniuersaliter pronunciat prędicamẽta affirmationis ratione penitus nõ teneri: sed hęc eadem, si cum quadã complexione coniuncta sint, fieri propositiones necesse est, quæ in se uerum falsum'ue contineant. Sed non omnis cõplexio propositionẽ facit, nec si dixero, Socrates in foro, idcircò iam propositio est: sed si quis dicat, Socrates in foro ambulat, tunc fit propositio, quę aut affirmatio est aut negatio. Affirmationes aũt & negationes, uel ueræ uidentur esse uel falsæ: atque ideò quodcunque neque uerum neque falsum est, illud propositio non est. Ergo quadam cõplexione ex ijs quæ secundum nullam complexionẽ dicuntur, ueritas falsitasque cõficitur. Affir-

mationem

mationem autem solã nunc Aristoteles interposuit, idcirco, quòd omnis affirmatio prior est: hoc enim negatio tollit, quod affirmatio ante cõstituit: prius quidem secundũ significationẽ, sed nõ secundum genus, quod alio liquebit loco. Maxime aũt monstrat Aristoteles se nõ de rebus, sed de uocibus tractaturũ, quod ait: Horũ aũt ad se inuicem cõplexionẽ affirmatio fit: nõ enim rerum cõplexione fit affirmatio uel negatio, sed sermonũ, nec in rebus est ueritas & falsitas, sed in intellectibus atq; opinionibus, & post hæc in uocibus atq; sermonibus. Atq; hęc hactenus. Secundum cõplexionem ergò sunt quæcunq; ex integris compositis fiunt, ut Socrates ambulat: nam & Socrates, & ambulat, uterq; integer sermo est, & cõiunctus affirmationẽ facit. At uerò si quis dicat flammiger, uel multisonus, uel fluctiuagus, secundum cõplexionem non erit ista prolatio, idcircò, quòd ex neutris integris factum est. Horum autem decem prædicamentorum diffinitiones inueniri non possunt, idcirco quòd ea quę significant, generalissima sunt. Substantia enim & quantitas, & qualitas nulli unquam generi uidentur esse subiecta. Quare, quoniam diffinitio omnis à genere ducitur, genus quod alij generi subiectum non est, à diffinitione relinquitur. Sed nunc quidem omnium prędicamentorum cõtinentia dixit exempla: post uerò latius de unoquoq; tractabitur: & quoniam diffinitio inueniri nulla potest, quibusdam proprietatibus informãtur, quare, quoniam de his dictum est plene, ad tractatum substantiæ transeamus.

DE SVBSTANTIA.

Vbstãtia aũt quæ propriè & principaliter, & maximè dicitur, est quæ neq; de subiecto dicitur, neq; in subiecto est: ut aliquis homo, uel aliquis equus. Secundæ aũt substãtię dicũtur species, in quibus illæ quę principaliter substãtię dicũtur, insunt. Et hæ quidem & harũ specierũ genera, ut aliquis homo, in specie quidẽ est in homine, genus uerò speciei, animal est. Secundæ ergo substantiæ hæ dicuntur, ut est homo atq; animal.

QVæritur, cur prædicamentorũ tractatũ à substãtijs inchoauerit: nam quoniã omnis res aut in subiecto est, aut in subiecto non est. Quicquid in subiecto est, eget subiecto, quoniã in propria natura nõ potest cõsistere: & quoniã rebus omnibus substãtia subiecta est, nihil eorũ quæ sunt in subiecto præter substantiã poterit permanere. Sed prior illa natura est, sine qua alia esse nõ possunt; quocirca prior naturaliter uidetur esse substãtia: nõ absurdè igitur in disputatione quod prius per naturã fuit, prius etiã sumpsit: & diffinitionẽ quidem substãtiæ proferre nõ potuit, sed post exemplum superius datum, descriptionem quandã profert, quia quid sit ipsa substantia, queamus agnoscere: hoc est autẽ, non esse in subiecto: Substantia enim in subiecto non est. Facit autem quandã substantiarũ diuisionem cum dicit, alias primas esse substantias, alias secundas: primas uocans indiuiduas, secundas uerò indiuiduarum species & genera. Ergo cum primis secundisq; substantijs cõmune sit, non esse in subiecto, additũ primis substantijs, de subiectis nõ prędicari, primas substantias à secundis substantijs separat: substantia eñ indiuidua, in eo quod est substantia, in subiecto non est: quòd aũt indiuiduum est, de subiecto non prædicatur. Sunt ergo primæ substantiæ, quæ neq; in subiecto sunt, neq; de subiecto dicuntur, ut est Socrates uel Plato. Hi enim quoniam substantiæ sunt, in subiecto nullo sunt. Quoniã uerò particulares indiuiduiq; sunt, ne nullo subiecto prædicantur. Secundæ uerò substantiæ sunt, quibus cõmune est cum primis substantijs, quòd in subiecto nõ sunt, propriũ uerò quod de subiecto prędicantur, quia secundæ substantię sunt uniuersales, ut est homo atq; animal: homo nãq; & animal,

in nullo

in nullo sunt subiecto, sed de subiecto aliquo prædicant. Sunt igitur primæ substan
tiæ particulares, secundæ uniuersales. Proprie autem substãtias indiuiduas dicit, quod
hominem quidem ipsam speciem, & idem animal, quod est genus, nõ nisi ex indiui
duorum cognitione colligimus. Quare, quoniam ex singulorum sensibus generali
tas intellecta est, meritò propriæ substantiæ indiuidua & singula nominãtur. Prin
cipaliter uerò indiuiduæ substantiæ dictæ sunt, quòd omne accidens prius in indi-
uidua, pòst uerò in secundas substantias uenit. Nam quoniam Aristarchus grãma-
ticus est, homo uerò est Aristarchus, est homo grãmaticus: ita prius omne accidẽs
in indiuiduum uenit, secundo uerò loco etiã in species generaque substantiarum ac-
cidens illud uenire putabitur. Rectè igitur quod prius subiectum est, hoc substan-
tia principaliter appellatur. Maxima autem substantia prima dicitur, idcirco quòd
quæ maximè subiecta est rebus alijs, ea maximè substantia dici potest: maximè au-
tem subiecta est prima substantia. Omnia enim de primis substantijs dicitur, aut
primis substantijs insunt, ut genera & species: namque & genera & species prædi-
cantur de proprijs indiuiduis, ut animal atque homo prædicantur de Socrate; id est,
secundæ substantiæ de primis: sin uerò sint accidentia, in primis substantijs princi
paliter sunt. Quare quoniam & accidentia in primis substantijs principaliter sunt,
& secundæ substantię de primis substantijs prædicantur, primæ substantię secũdis
substantijs accidentibusque subiectæ sunt. Quare quoniam istæ maximè subiectæ
sunt, & accidentium subsistentiæ, & secundarum substantiarum prędicationi, idcir
cò maximè substantiæ nuncupantur. Dicit autem non omnis species, neque omnia
genera, secundas esse substãtias, sed eas tantum quæ primas substantias cõtinerent.
ut est homo atque animal: homo nanque continet Socratem, id est, aliquam indiuidu-
am substantiam. Animal uerò continet indiuiduum speciemque, id est, hominem &
aliquem hominem. Quare genera & species, quæ de primis substantijs prædican-
tur, ipsas secundas putat esse substantias, hoc autem, hoc modo, ait: Secundæ autẽ
substantiæ dicuntur, in quibus species illæ, quæ principaliter substantiæ dicuntur,
insunt: hę & harum specierũ genera, & inde conuenientia ponit exempla, ac si di-
ceret: Non omnia genera neque omnes substantias dico, sed eas tantum species, in
quibus indiuidua illa, id est, primæ substantiæ sunt, & harum specierum, id est, quæ
continent primas substãtias, genera. Hoc aũt idcirco dictum uidetur, ne quis colo-
rem quod genus est, uel album quod est species, secũdas putet esse substantias: ista
enim primas sub se non continent. Sed dicat aliquis: quemadmodum primæ pote
runt esse substãtiæ indiuiduę, cum omne quod prius est, sublatum auferat id, quod
est posterius, posteriorib. uerò sublatis, priora non pereant: homo namque si pereat,
Socrates quoque sit continuò periturus: Si uerò Socrates interierit, homo continuò
non peribit. Si igitur sublatis generibus & speciebus indiuidua perimuntur, subla-
tis indiuiduis genera speciesque permanẽt, magis primas substãtias species & gene-
ra nominari dignum fuit. Sed hoc modo indiuiduorum natura nõ rectè accipitur.
Neque enim cuncta indiuiduorum substãtia in uno Socrate est, uel quolibet uno ho
mine, sed in omnibus singulis. Genera nãque & species non ex uno singulo intelle-
cta sunt, sed ex omnibus singulis indiuiduis, mentis ratione concepta. Semper etiã
quæ sensibus propinquiora sunt, ea etiam proximè nuncupãda uocabulis arbitra-
mur. Qui enim primus hominem dixit, non illum qui ex singulis hominibus cõfici
tur, concepit, sed animo quendam singularem, atque indiuiduũ, cui hominis nomen
imponeret. Ergo sublatis singulis hominibus, homo nõ remanet, & sublatis singu
lis animalibus animal interibit. Quocirca quoniam in hoc libro de uocabulorũ si-
gnificatione tractatus habet, ea quibus uocabula prius posita sunt, meritò primas
substantias nuncupauit: prius autem illis uocabula sunt indita, quæ prius sub sensi
bus capere potuerunt. Sensibus uerò obijciuntur prima indiuidua: meritò igi. ea
prima in diuisione posuit. Eodem quoque modo illa quæstio soluitur, q dicit: Cum
naturaliter primę intellectibiles sint substãtiæ, ut Deus & animus, cur non has pri-

mas substantias nuncupauerit. Quoniam hic de nominibus tractatus habetur: nomina autem primo illis indita sunt, quæ principaliter sensibus fuere subiecta: posteriora uerò in nominibus ponendis putantur, quæcunq; ad intelligibilē pertinēt incorporalitatem. Quare quoniā in hoc opere principaliter de nominibus tractatus est, de indiuiduis uerò substantijs, quæ primæ sensibus subiacent, prima sunt dicta uocabula in opere, quo de uocabulis tractabat, meritò indiuiduæ sensibilesq; substantię, primę substātiæ sunt positæ. Cum autem tres substantię sint, materia, species, & quę ex utrisq; conficitur undiq; composita & compacta substantia, hic neq; de sola specie, neq; de sola materia, sed de utrisque mistis compositisq; proposuit. Partes autem substantiæ incompositæ & simplices sunt, ex quibus ipsa substantia conficitur, species & materia, quas post per transitum nominat dicens, substantiarū partes & ipsas esse substantias, atque hæc hactenus. Nunc expositionis cursum ad sequentia conuertamus.

Manifestum est autem ex ijs quæ dicta sunt, quoniam eorum quæ de subiecto dicuntur, necesse est & nomen & rationem de subiecto prædicari, ut homo de subiecto aliquo homine prædicatur, prædicatur quoque nomen ipsius: hominem enim de aliquo homine prędicabis. Ratio quoque hominis de subiecto aliquo homine prædicabitur quidam enim homo & homo est & animal, quare & nomē & ratio prædicabitur de subiecto. Eorum uerò quæ in subiecto sunt, in pluribus quidem neq; nomen de subiecto, neq; ratio prædicabitur. In aliquibus autem nomen quidem nihil prohibet interdum prædicari de subiecto: rationem uerò impossibile est prædicari: ut album, cum in subiecto sit in corpore, prædicatur de subiecto: dicitur enim corpus albū, ratio uerò albi nūquam de corpore prædicabitur. Alia autem omnia aut de subiectis dicunt principalibus substantijs, aut in subiectis eisdē sunt: hoc aūt manifestū est ex his, quæ per singula proponētur, ut animal de homine prædicatur, ergo de aliquo homine: nam si de nullo aliquorum hominum, neq; omnino de homine. Rursus color in corpore est, ergo & in aliquo corpore: nam si non in aliquo singulorum, nec omnino in corpore. Quare alia omnia aut de subiectis principalibus substantijs dicuntur, aut in subiectis eisdem sunt. Non existentibus ergo primis substantijs impossibile est esse aliquid aliorum.

Omnia quæcūq; dicta sunt uel in subiecto sunt, uel de subiecto prædicant, sed nō omnia quęcūq; in subiecto sunt, de subiectis proprijs dicunt: namq; quod in subiecto aliquo est, de proprio subiecto p̄dicatur, ut album de corpore prędicatur, dicitur enim corpus album. Sed quoniam secundæ substantiæ primarum substantiarū uel species uel genera sunt (Socratis em̄ species homo est, & animal, genus) genus autē de subiectis speciebus & indiuiduis uniuocè prædicatur: secundæ substantiæ de subiectis speciebus uniuoca prędicatione dicuntur. Cōuenit nanq; primarū & secundarū substātiarum, si sit una facta diffinitio: nāq; animal & homo & Socrates una diffinitione iunguntur, quod substantię animatæ atq; sensibiles sunt. Igitur secundę substantiæ ita de subiectis prędicantur proprijs, id est, de primis substantijs, ut uniuocè prędicent. Illorum uerò quę sunt in subiecto, aliquoties quidē neq; nomen ipsum de subiecto dicitur. Nam uirtus in anima est, sed uirtus de anima minime prędicatur: aliquoties autem denominatiuè dicitur: ut grāmatica, quoniā est in homine, denominatiuè grāmaticus à grāmatica dicitur. Sæpè autem ipsum nomen

de subiecto

de ſubiecto prædicatur, ut quoniã album eſt in corpore, corpus album dicitur, ſed ſiue nomen non prædicetur, ſiue denominatiuè dicatur, ſiue proprio nomine prædicatio ſit, diffinitio eius quod eſt in ſubiecto, de proprio ſubiecto nunquam prædicabitur, ut album, quoniam eſt in ſubiecto corpore, prædicatur quidem albi nomẽ de corpore, diffinitio uerò albi ad corpus nullo modo dicitur: albũ nãq; uel corpus una ratione utraq; diffiniri non poſſunt. Amplius, ſi omne accidens in ſubiecto eſt, & ſubſtantia ſubiectum eſt, differt ab accidente ſubſtantia, differt etiã diffinitio ſubſtantiæ atq; accidẽtis, quod eadem diffinitio ſubiecti, & eius quod eſt in ſubiecto eſſe non poteſt. Atq; hoc eſt quod ait: Eorum uerò quæ ſunt in ſubiecto, in plurib. quidem, neq; nomen de ſubiecto, neq; ratio prædicatur, ut uirtus in anima. Addidit quoque, in aliquibus autem nomen quidem nihil prohibet interdum prædicari, & in alijs quidem denominatiuè, in alijs uerò recto nomine fit prędicatio. De ſecundis uerò ſubſtantijs ſemper ad primas ſubſtantias prædicatio peruenit. Nam ſi quidam homo, & homo eſt & animal, & cætera una diffinitio animalis & ad hominem, & ad quendam hominem conuenienter aptabitur. Magis tamen eſſe ſubſtanſtantias indiuiduas, & particulares ipſæ ſignificantius monſtrat. Nam cum omnis res aut ſubſtantia ſit, aut accidens, & ſubſtantiarum aliæ ſint primæ, aliæ ſecundæ, fit trina partitio, ita ut omnis res, aut accidens ſit, aut ſecunda ſubſtantia, aut prima. Horum autẽ ut ſub deſcriptione diuiſio fiat, hoc modo dicimus: Omnis res aut in ſubiecto eſt, aut in ſubiecto non eſt, eorum quæ in ſubiecto ſunt, alia prædicantur de ſubiecto, alia minimè, eorũ quæ in ſubiecto non ſunt, alia de nullo ſubiecto prædicantur, alia uerò prædicantur. Ergo omnes res aut in ſubiecto eſt, aut in ſubiecto non eſt. Aut in ſubiecto eſt, & de ſubiecto prædicatur, aut in ſubiecto eſt, & de nullo ſubiecto prædicatur, aut in ſubiecto nõ eſt, & de ſubiecto prædicatur, aut in ſubiecto non eſt, & de nullo ſubiecto prędicatur. His igitur ſumptis, ſi primas ſubſtãtias ſeparemus, remanent ſecundæ ſubſtantiæ atq; accidentia. Sed ſecundę ſubſtantiæ ſunt, quæ in ſubiecto non ſunt, & de ſubiecto prędicantur. Ergo eſſe ſuum, niſi in hoc, quod de aliquo prædicantur, non retinent. Prædicãtur autem, ſecundæ ſubſtantiæ de primis, ergo ut ſecundæ ſubſtantiæ ſint, prædicatio de primis ſubſtantijs cauſa eſt. Non enim eſſent ſecundæ ſubſtantiæ, niſi de primis ſubſtantijs prædicarent, illa uerò quæ in ſubiecto ſunt, penitus conſiſtere non ualerent, niſi fundamenti quodammodo loco, primis ſubſtantijs niterentur. Ergo omnia quæcunq; ſunt præter primas ſubſtantias, aut ſecundæ ſubſtantię erunt aut accidentia. Sed ſecundæ ſubſtantiæ de primis ſubſtantijs prędicantur, accidentia in primis ſubſtantijs aut. Quocirca omnia aut de primis ſubſtantijs prædicantur, ut ſecundę ſubſtãtiæ, aut in primis ſubſtantijs ſunt, ut accidentia, quod Ariſtoteles propoſuit hoc modo: Alia autem omnia & de ſubiectis dicuntur principalibus ſubſtantijs, aut in ſubiectis eiſdem ſunt, hic quoq; ueriſsima ſumit exempla. Ait enim: Si accidens in nullo ſubiecto corpore eſſet, nec in corpore eſſet omnino. Nam ſi in nullo ſingulorũ, in nullo generaliter eſſe diceretur. Et item animal niſi de ſingularibus atque indiuiduis hominib. prædicaretur, nec de homine prędicaretur omnino. Quare, quoniam idcirco prædicantur ſecũdę ſubſtantiæ, quoniam ſunt primę, & idcirco ſunt aliquid accidentia, quoniam eiſdem primæ ſubſtantiæ ſubiectę ſunt, ſi primę ſubſtantię non ſint, neq; quę de his prędicantur manſura ſunt, neque quę in his ſubiectis ſunt, permanebunt.

Secundarũ uerò ſubſtãtiarũ magis ſubſtãtia eſt ſpecies q̃ genus, ꝓpinquior em̃ eſt primæ ſubſtantiæ. Si quis enim aſsignet primã ſubſtantiam quid eſt, euidẽtius & cõuenietius aſsignabit ſpeciẽ proferẽs quàm genus, ut quẽdã hominẽ aſsignãs, mãifeſtius aſsignabit hominẽ quàm animal aſsignãdo. Illud em̃ ꝓpriũ eſt magis alicuius hominis, hoc au-

tem communius. Et cum aliquam arborem reddideris, manifestius assignabis, cum arborem reddideris quàm plantam.

Constat indiuiduas substantias primas & maximè & propriè esse substãtias. Secundæ uerò substantiæ, id est, genera & species, sicut non æqualiter à prima substãtia distant: ita non æqualiter substantiæ sunt, nã quoniam propinquior est species primæ substãtiæ quàm genus, idcircò magis est substantia species quàm proprium genus, ut homo propinquior est Socrati quàm animal, atque ideo magis est homo substãtia. Animal uerò quanquã & ipsum substantia sit, minus tamen homine, hoc autem idcirco euenit, quod in omni diffinitione conuenientius species ad primam substãtiam dicitur quàm genus. Nam si quid sit Socrates aliquis uelit ostendere, propinquius substantiã Socratis proprietatemq; mõstrabit, si dixerit eum esse hominem, quàm si animal. Quòd enim animal est Socrates, cõmune est cũ cæteris qui homines non sunt, id est, cum equo atque boue. Quod uerò homo est, cum nullo alio est commune, nisi cum his qui sub eadem specie hominis cõtinentur. Quocirca propinquior erit ad significationem designatio, cum indiuiduo species redditur, quàm si generis uocabulum prędicetur. Rursus si quamlibet indiuiduam arborem designare aliquis uolẽs, arborem dicat propinquius designabit quid sit id quod diffiniuit, quàm si plantam nominet, planta autem genus est arboris: prædicatur enim planta & de ijs quę arbores non sunt, ut de caulibus atq; lactucis. Quare cõstat species magis esse substantias, eò quòd sint primis & maximè substantijs propinquiores, & quod in eo quòd quid sit, assignata species conuenientius & euidentius assignet, genus uerò longinquius atque communius.

Amplius principales substãtiæ eo quòd alijs omnibus subiectę sunt, & alia omnia, aut de his prædicantur, aut in eis sint, ideò maximæ dicuntur substantiæ. Sicut autem principales substantiæ ad alia omnia se habent, sic & species ad genus se habet, subiacet enim species generi, genera enim de speciebus prædicãtur, species autem de generibus non conuertuntur. Quare & ex his manifestum est speciem magis genere substantiam esse.

Magis esse substantias species ualidiori rursus argumentatione confirmat, per similitudinem, namque hoc ita esse declarat. Nam cum omnes substãtiæ aut primæ sint aut secundæ: secũdarum autem aut genera aut species, specierum atq; generũ quicquid similius primis substãtijs inuenitur, hoc magis substãtia meritò putabitur. Sed primæ substantiæ idcirco maximę substantię dicuntur, quòd omnibus ita subiectę sunt, ut aut in ipsis sint cætera ut accidentia, aut de ipsis alia prædicentur, ut substantiæ secundę. Quod ergo in primas substantias, hoc idem in species uenit. Nãq; species & cunctis subiacent accidẽtibus, & de speciebus genera prædicãtur, de generibus uerò species non prædicantur. Quare non similiter genera subiacent, quemadmodum species. Non enim de generibus species prędicãtur. Ergo sicut primę substantię subiectæ sunt secũdis substantijs & accidẽtibus, ita species subiectæ sunt & accidentibus, & generibus. Genera uerò quanquam subiecta sint accidẽtibus, speciebus tamen ipsa non subiacent. Quocirca maior est similitudo speciei ad primas substantias, quàm generis, quod si maior est similitudo specierum ad maximas substantias, ipsæ erunt magis substãtiæ. Sed ne quis nos arbitretur dicere, quod ea quæ sunt genera, species esse non possunt, sed in eo quòd sunt genera, species esse non possunt. Nam in eo quòd species est, de superioribus nõ prædicatur, sed in eo quòd genus, de eo prædicabitur cuius est genus. Quocirca genera ipsa, quorum sunt genera his subiacere non possunt, species uerò quorum sunt species, de his prædicari non possunt.

Ipsarum uerò specierum quæcunq; nō sunt genera, nihil magis alterū altero substātia est, nihil enī familiarius assignabis de aliquo homine, hominē assignando, quàm de aliquo equo, equū. Similiter aūt & principalium substantiarum nihil magis alterum altero substantia est, nihil enim magis aliquis homo substantia est, quàm aliquis bos.

Prædictum est quoq;, ut Porphyrius in libro de generibus, speciebus, differentijs, proprijs atq; accidentibus planissimé docuit, alia esse solùm genera, quorū genus inueniri non posset, alia solùm species, quæ in alias species diuidi non ualerēt. Hæ autem sunt quę de pluribus numero differentibus, in eo quòd quid sit prædicatur, ut homo de singulis hominibus dicitur, & equus de singulis equis, & bos de singulis bobus, qui sub propria specie positi, à seipsis propriæ naturæ figura non discrepāt. Ergo huiusmodi species, ut est homo atq; equus, quæ solis indiuiduis pręsunt, quoniam genera esse nō possunt, æqualiter semper substantię sunt. Nam tam propinqué redditur de quolibet indiuiduo equo, nomen equi, quàm de quolibet indiuiduo homine, hominis nomen. Quocirca si æqualiter species hæ, quæ genera non sunt, ad primas substantias sunt, æqualiter esse substantiæ meritò putabuntur, hoc autem dicit, non quod omnes species æqualiter substantię sint, sed quæ æqualiter à primis substantijs distant. Potest enī fieri ut cuiuslibet superioris generis una q̄libet species sit, quæ comparata ad propriam speciem, minus illa superior uideatur esse substantia, ut animalis, si quis dicat speciem esse auem, eiusdem quoq; speciem hominem, auis & homo non æqualiter substantię sunt, idcircô quod auis hominé superior est. Homo namq; in alias species non diuiditur, est enim magis species. Auis autem potest in alias diuidi species, ut in accipitrem & uulturem, quę quanquā aues sunt specie, tamen ipsę dissentiunt. Proprie autem species accipiter ac uultur est, hi enim solis indiuiduis præsunt. Quare homo atque accipiter æqualiter à primis substantijs distant, & sunt æqualiter substantiæ. Homo uerò atq; auis, quoniā superior est auis homine, non æqualiter substantiæ sunt, magis enim substantia homo est. Ergo quæcunq; species æqualiter à suis indiuiduis distāt, æqualiter substantię sunt. Quod quoniam species hę, quę genera non sunt, æqualiter à primis substātijs absunt, æqualiter substantiæ dicuntur. Planum autem est, ut expositione non egeat, primas quoq; substantias æqualiter esse substantias, aliquis homo enim atq; aliquis equus, quoniam sunt indiuidua, principaliter substantiæ sunt, & proprię & maximæ. Quocirca in maximis substantijs, neq; minus, neq; magis substantia poterit inueniri. Indiuidua igitur æqualiter substantiæ sunt.

Meritò igitur post principales substantias, sola aliorum species & genera dicuntur esse secundæ substantiæ. Eorum enim quæ prædicantur, principalem substantiam sola hęc indicant. Aliquem enim hominem si quis assignauerit quid sit, speciem quidem uel genus assignās, familiariter assignabit, & manifestius facit hominē uel animal assignans. Aliorum uerò quicquid assignauerit quilibet assignabit extraneæ, uelut album, aut currit, aut quæcunque talium reddens, ergo merito hæ solæ aliorum, secundæ substantiæ dicuntur.

Ordine & conuenienter post primas substantias, id est, indiuidua, genera & species secundas esse substantias constitutas monstrat Aristoteles, q̄ est firma atq; expedita probatio, ait enim: Post primas substantias rectè genera & species secundas substantias esse nominatas. In diffinitionibus enim ubi substantia cuiuslibet ostēditur, nihil aliud primas substantias monstrat, nisi genus & species. Socrates nāq; si quis

I 3 quid

quid ſit interroget, dicitur homo, uel animal, & in eo quòd quid ſit Socratis interrogatus, rectè hominē uel animal eſſe reſpōdet. Quare quid ſint primæ ſubſtantiæ ſecūdæ mōſtrant, q̄d ſi quis p̄ter ſecundas ſubſtantias in interrogatiōe quid ſit prima ſubſtātia dicat, id alieniſsimè profert, ut ſi quid ſit Socrates interroganti, aliquis reſpondeat albū, uel currit, uel aliquid huiuſmodi, q̄d ſecunda ſubſtantia non ſit, nihil conuenienter unquā profert, ſi quid de prima ſubſtantia præter ſecundas ſubſtantias dicat. Quare quoniam nihil eorum, quæ non ſunt ſecundæ ſubſtantiæ, quid ſit prima ſubſtantia declarat, ſecundæ aūt ſubſtantiæ genera & ſpecies ſunt, rectè poſt primas ſubſtantias ſpecies & genera ſecundæ dicuntur eſſe ſubſtantiæ.

Amplius, principales ſubſtantiæ eo quòd alijs omnibus ſubiaceant, & alia omnia de ipſis prædicantur, aut in ipſis ſunt, idcirco propriæ ſubſtantiæ dicuntur. Sicut autem primæ ſubſtantiæ ad omnia alia ſeſe habent, ita principalium ſubſtātiarum genera & ſpecies ad omnia reliqua ſeſe habent. De his enim omnia reliqua prędicantur, aliquem enim hominem dicis Grāmaticum eſſe, ergo & hominem, & animal Grammaticum dicis, ſimiliter autem & in alijs.

Hæc quoq; eſt de eadem re probatio, qua rectè poſt primas ſubſtantias genera & ſpecies eſſe poſitas ueriſsima ratione cōfirmat. Namq; indiuidua idcirco primę dicuntur eſſe ſubſtantię, & quod alijs cunctis ſubiaceant. Nam quoniam ſecundis ſubſtantijs ad prædicationem ſuppoſitæ ſunt, & de his ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur, & quoniam accidentibus ut poſsint eſſe accidentia ſubduntur, idcirco primæ ſubſtantiæ ſunt. Et ſicut primę ſubſtantiæ cunctis ſubiacent accidentibus, ſic etiam ſecundæ. Nam quoniam aliquis homo accidentibus ſubiacet, & homo & animal accidenti ſupponitur, & quoniam eſt quidam homo Grammaticus, id eſt, Ariſtarchus, eſt homo Grammaticus, eſt etiam animal Grammaticum. Quocirca accidentibus primæ ſubſtantiæ principaliter ſubduntur, ſecundæ uerò ſecundo loco, & quemadmodum primæ ſubſtantiæ & accidentibus, & ſecundis ſubſtantijs ſubiacent, ſic ſecundæ ſubſtantiæ accidentibus ſupponuntur, ſed ſecundę ſubſtantię ſpecies & genera ſunt. Rectè igitur poſt primas ſubſtantias ſpecies & genera ſecūdas ſubſtantias eſſe propoſuit.

Cōmune eſt aūt omni ſubſtantiæ in ſubiecto nō eſſe: principalis enī ſubſtātia neq; de ſubiecto aliquo dicitur, neq; in ſubiecto eſt. Secūdæ uerò ſubſtātiæ ſic etiam cōſtant, quia nulla eſt in ſubiecto. Etenī homo de ſubiecto aliquo homine dicitur, in ſubiecto autem nullo eſt, neque enim in aliquo homine homo eſt. Similiter animal de ſubiecto quidem dicitur aliquo homine, non eſt autem animal in aliquo homine.

Poſt enumerationem ſubſtantiarum & diuiſionē, in qua alias primas, alias ſecūdas eſſe propoſuit, quoniā ſubſtātiæ diffinitio nulla eſt reddita, idcircò, quia generaliſsimum genus diffinitionib. nō tenetur, proprietatē quandam cupit exquirere, quaſi ſignum aliquod quo ſubſtantiā queamus agnoſcere, priusq; quid ipſis ſubſtantijs cōmuniter poſsit euenire proponit, pòſt uerò quid illis proprium ſit, quærit: ſed idcirco iſta pręmittit, ut ad illud uerū propriū ſine ullo errore perueniat, & quod uerè eſt ſubſtantiarum proprium ultimū dicat: Tribus autem modis proprium ſignificatur. Eſt enim proprium quod alicui ſpeciei omni euenit & non ſoli, ut homini bipedem eſſe. Omnis enim homo bipes eſt, ſed non ſolus, aues namq; & ipſæ ſunt bipedes. Aut ſoli & nō omni, ut eidē homini euenit ut ſit Grāmaticus, ſed non omni homini, neq; enim omnis homo Grāmaticus eſt. Aut uerò tertia proprij ſignificatio eſt, q̄ omni & ſoli & ſemper, ut riſibile. Omnis enī homo riſibilis eſt, & ſolùm eſt animal homo quod rideat. Ex his igit̄ illa duo ſuperiora quę diximus, ubi omni &

non

non ſoli,aut ſoli & non omni,eſſe quędam propria dicebamus,quæ à propriorū ue
ritate eſſe uidētur aliena.Hoc uerò tertium,quod omni ineſt & ſoli,hoc uerè eſt pro
prium,illa autem ſuperiora conſequentia quidem dicuntur,nō tamē uerè propria,
hoc autem ultimum,uerè eſt proprium.Quæcunque ergo talia propria Ariſtoteles
inuenerit,quæ aut ſolis & non omnibus ſubſtantijs,aut omnibus & non ſolis eue-
niant,uelut non uerè in natura cuiuslibet conſtituta repudiat.Illud uerò ultimū po
nit,quod & omni ſubſtantiæ,& ſoli ualeat euenire.Illa enim ſunt propria quæ con
uertuntur,ut ſi quid fuerit homo,riſibile eſt,ſi quid eſt riſibile,homo eſt.Hęc autem
ſolum conuerti poſſunt,quæ omni ſoliq; contingunt,nam neq; ulli alij magis,neq;
ulli minus euenient,quare his prædictis,ad loci ipſius orationē expoſitionemq; ue
niamus.Quod ergo dicit,hoc eſt,omnibus ſubſtātijs cōmune eſt,ut in ſubiecto nō
ſint,namq; primæ ſubſtantiæ,id eſt,indiuidua in ſubiecto nō ſunt,quod planiſsimè
his demonſtratur.Nunquam enim particularis ſubſtantia alicui accidēs eſſe poteſt
ſecundæ uerò ſubſtantiæ habent quandam imaginem,quod ſint in ſubiecto,uidēt
enim ſecundæ ſubſtantiæ in ſubiectis,id eſt,primis ſubſtātijs eſſe,ſed falſò,nam ſecū
dæ ſubſtātiæ de primis ſubſtantijs ſolùm prædicantur,nō in ipſis ſunt. Animal eñ
de quodam homine tantum dicitur,non etiā in aliquo homine conſiſtit,ut in ſubie
cto.Hoc autem illa res probat,quòd omnia quæcunque in ſubiecto ſunt,eorū quo
que indiuidua in ſubiecto ſunt,color quoniam in ſubiecto corpore eſt,& quidā co
lor ſubiecto corpore nititur,in hoc uerò,quoniam primæ ſubſtātię,id eſt,Indiuidua
in ſubiecto non ſunt,nec eorū uniuerſalia,id eſt,ſecundæ ſubſtantię,quę genera ſpe
cieſq; ſunt,poſſunt aliquo niti ſubiecto : quare ſecundæ ſubſtantiæ primas ſubſtan
tias ad prædicationem tantùm ſubiectas habent,non etiam ut ipſæ primis ſubſtan
tijs accidant.Illud quoque maximum argumentum eſt,ſecūdas ſubſtantias nō eſſe
in ſubiecto,quoniā omne,quod in ſubiecto eſt,poteſt mutari,illa quæ ſubiecta eſt
non mutatur,ut color qui eſt in corpore,eodem corpore manente poteſt mutari,ut
niger fiat ex albo. Manentibus autem ſubſtantijs primis,ſecundæ ſubſtantię non
mutantur.Quam uerò ipſe Ariſtoteles poſuit probationem, ſecundas ſubſtantias
non eſſe in ſubiecto,huiuſmodi eſt,prædocuit enim quorundam quæ ſunt in ſub-
iecto nomen,de ſubiectis poſſe prędicari,rationem uerò nunquam. Album enim
cum ſit in corpore,dicitur corpus album,& prędicatur albedo de corpore, ſed alia
eſt diffinitio albedinis,alia corporis.Secundæ uerò ſubſtantię de primis ſubſtātijs,
& nomine prędicantur,& diffinitione iungūtur.Nam quidam homo animal eſt,&
homo,ſed quidam homo,& hominis,& animalis ratione diffinitur. Et ut ueraciſsi
mè ſententia concludatur,omne quòd eſt in ſubiecto,æquiuocè de ſubiecto dicit.
ſecundę uerò ſubſtantiæ de primis non æquiuocè,ſed uniuocè nuncupantur, idcir
cò,quod (ut dictum eſt) & nomine & diffinitione conſentiunt. Quare quēadmo-
dum primæ ſubſtantię in ſubiecto non ſunt,ſic ſecundæ ſubiecto carebunt. Com-
mune eſt igitur omnibus ſubſtantijs,& ſecundis & primis,in ſubiecto non eſſe, &
quodcunq; ſubſtantia fuerit,conſequens eſt ut in nullo ſubiecto ſit. Sed quęritur
utrum hoc ſoli ſubſtantiæ inſit,an etiam alijs: nam ſi ſoli ſubſtantię ineſt, quoniam
omni ſubſtantię hoc ineſſe monſtrauimus,quod in ſubiecto non ſit,uerum propri-
um dicitur eſſe ſubſtantię,non eſſe in ſubiecto. Hoc enim dictum eſt eſſe maximè
proprium,quod omnibus ineſſet & ſolis,ſed hoc non eſſe ſubſtantiæ proprium ue
riſsima Ariſtoteles probatione confirmat dicens:

**Amplius,eorū quę ſunt in ſubiecto,nomē quidē de ſubiecto aliquādo
nihil prohibet p̄dicari,rationem uerò impoſsibile eſt.Secundarū uerò
ſubſtantiarū & nomen de ſubiectis & ratio prædicabitur,rationē eñ
hominis & animalis de aliq̄ homine prædicabis.Quare nō erit ſubſtā
tia eorū quæ ſunt in ſubiecto.Nō eſt autē hoc propriū ſubſtātię, nāq;**

& differētia eorū eſt, q̄ in ſubiecto nō ſunt, bipes eñ & greſsibile de ſubiecto quidē hoīe dicit̃, in ſubiecto autē nullo eſt, nō enim in homine eſt bipes, neq; greſsibile. Ratio quoq; differētiæ de illo dicit̃, de q̄ ipſa differentia prędicatur, ut ſi greſsibile de homine dicitur, & ratio greſsibilis de homine prædicabitur, eſt enim homo greſsibilis.

Non eſſe propriū hoc ſubſtantiæ dicit, idcircò, quod in differentijs idem ſit, in nullo enim differentia ſubiecto eſt, ad illud nanq; recurrit̃. Si differentia in ſubiecto eſſet, nomine tantū de ſubiecto p̄dicaret̃, non etiā ratione. Differētia uerò de eo de quo dicitur, uniuocè prædicatur, ut ſi quis dicat greſsibilem differentiā de homine, ipſius differentię diffinitio quoq; homini conuenienter aptabitur. Greſsibile nanq; eſt, quod per terram pedibus ambulat, & homo eſt, quod per terrā pedibus ambulat, ita differentiæ & eius de quo ipſa differentia dicitur, una poterit eſſe ratio ſubſtātię, id eſt, unius poſſunt & nominis nuncupatione, & diffinitionis determinatione cōiungi. Quod ſi in ſubiecto eſſet differentia, nequaq; de ſubiecto ſibi uniuocè prædicaretur. Quare non propriū eſt ſubſtantiæ quod retinet etiam differentia, differentia nanq; ſubſtantia non eſt. Eſſet eñ propriū ſubſtantiæ in ſubiecto non eſſe. Non eſt autem differentia accidens: eſſet eñ in ſubiecto. Omnis autem res aut accidens eſt, aut ſubſtantia, id eſt, aut in ſubiecto eſt, aut in ſubiecto non eſt, & ſunt accidētia quæcunq; in ſubſtantiam ſubiecti non ueniūt, quæq; permutata naturā ſubſtantiæ non perimunt. Si quibus uerò peremptis ſubiecta interimant̃, illa propriè accidentia non uocamus, differentia uerò eſt, q̄ de pluribus ſpecie differētibus in eo quòd quale ſit prędicatur. Sed differentia ſubſtantia non eſt, idcircò, quod ſi eſſet ſubſtantia, non in eo ꝙ quale ſit de ſubiecto, ſed in eo quod quid ſit prædicaretur. Qalitas uerò ſolùm nō eſt, eſſet enim accidēs & in ſubiecto. An magis ex ſubſtātia & qualitate differentia ipſa conficitur, ita ut illud de quo prædicatur, perempta differentia ſimul interimitur, ut calor, cum eſt in aqua, perempto calore poteſt aqua in ſua ſubſtantia permanere, & eſt calor in ſubiecta aqua, quo interempto, aqua non peribit. Idem tamē calor eſt in igne, ſed perempto calore, ignem interire neceſſe eſt. Quare hęc qualitas caloris ſubſtantialiter ineſt igni, & eſt propria differētia, id eſt ſubſtantialis. Concludendum eſt igitur, differentiam neq; ſolum ſubſtantiam eſſe, neq; ſolum qualitatem, ſed quod ex utriſq; conficitur, ſubſtātialem qualitatē quæ, permanet in natura ſubiecti, atq; ideò, quoniā ſubſtantia participat, accidens nō eſt, q̄niam qualitas eſt, à ſubſtantia relinquit̃. Sed quoddā mediū eſt inter ſubſtantiā & qualitatē, quæ quoniā in ſubiecto non eſt, & ſubſtantia non eſt, propriū ſubſtantiæ non eſt, non eſſe in ſubiecto. Poſt hoc, illud quoq; dicit nō debere nos cōturbari, ne fortè ſubſtantiarum partes, q̄ ita ſunt in toto, quaſi in aliquo ſubiecto, aliquādo cogamur non ſubſtantias confiteri. Subſtantiarum partes in ſubiecto ſunt, ſed non ut accidentia, uidemus enim quaſdam partes ſubſtantiarum ita eſſe in toto quaſi ſint in ſubiecto, ut caput in toto corpore eſt, & manus in toto corpore eſt, forma quoque & materia, quę ſunt partes compoſitæ ſubſtantię, in ipſa compoſita ſubſtantia ſunt. Ne fortè ergo cogamur aliquādo partes ſubſtantiarum, quoniā ſunt in ſubiecto, ſuſpicari non eſſe ſubſtantias, ſed accidentia, præmonet, dicens:

Nō cōturbent autē nos ſubſtātiarū partes, ut quę ita ſint in toto, quaſi in ſubiecto, ne fortè cogamur cōfiteri eas nō eſſe ſubſtātias: nō enim ſic dicebamus ea eſſe q̄ ſunt in ſubiecto, ut quaſi partes eſſēt in aliq̄.

Hoc.n. rationis affert, cur iſta accidētia eſſe ſubſtātias aliquis ſuſpicari nō debeat. Illa eñ accidētia eſſe diffinita ſunt in ſubiecto, q̄ nō eſſent, ut quędā pars, hoc eñ ſuperius ait. In ſubiecto aūt eſſe dico, q̄d cum in aliquo ſit nō ſicut quędā pars &, impoſsibile eſt eſſe ſine eo in quo eſt. Quocirca quoniā accidentia ita ſunt in ſubiecto, ut ſubiecti partes nō ſint, ſubſtantiarum uerò partes in toto ita ſunt, ut in ſubiecto

non

non ſint, partes ſubſtantiarũ, partes accidentium eſſe nullus rectè ſuſpicari poteſt.

Ineſt aũt ſubſtãtijs & differẽtijs ex his omnia uniuocè p̄dicari. Omnia em̃ quæ ab his prædicata ſunt, aut de indiuiduis prædicãtur, aut de ſpeciebus, à prima nãq; ſubſtãtia nulla eſt prædicatio, de nullo em̃ ſubiecto dicit̃. Secundarum uerò ſubſtantiarum ſpecies quidem de indiuiduo prædicatur, genus autem & de ſpecie & de indiuiduo. Similiter aũt & differẽtiæ de ſpecieb. & de indiuiduis p̄dicant̃. Rationẽ etiã ſuſcipiũt primæ ſubſtãtiæ ſpecierũ & generũ, & ſpecies generis, quæcũq; em̃ de prædicato dicunt̃, eadẽ & de ſubiecto dicuntur. Similiter autem & differẽtiarum rationẽ ſuſcipiunt & ſpecies, & indiuidua, uniuoca autem erant, quorum & nomen commune, & ratio eadẽ eſt. Quare om̃ia quæ à ſubſtãtijs & differẽtijs ſunt, uniuocè dicũt̃.

Quoniam in ſubiecto nõ eſſe differentijs & ſubſtantijs commune monſtrauit, aliã ruiſus cõmunitatem ſubſtantiarum differẽtiarumq; propoſuit. Nam cum ſubſtantiarum aliæ ſint primæ, aliæ ſecundæ, & primæ ſubſtantię ſint indiuiduæ, quoniam nihil indiuidua poſſunt habere ſubiectũ, ab indiuiduis nulla prædicatio eſt. Secundę uerò ſubſtantiæ de indiuiduis, id eſt, de primis ſubſtantijs prædicantur, & de his uniuocè dicuntur. Secundarũ enim ſubſtantiarum nomen de indiuiduis prædicatur, & ratio. Ac de indiuiduo quidem & ſpecies prædicatur & genus, ut de Platone, id eſt, de aliquo homine, & homo dicitur, & animal, aliquis enim homo eſt, & animal, & utriuſq; de indiuiduo prædicatur ratio. Dicimus enim aliquem hominẽ animal eſſe rationale mortale, quæ eſt ſpeciei diffinitio, id eſt, hominis. Et rurſus aliquem hominem dicimus eſſe ſubſtantiam animatam atq; ſenſibilem, quæ generis eſt diffinitio, id eſt animalis. Species uerò generis ſui & diffinitionem ſuſcipit & uocabulum, de homine enim animal prædicatur, dicitur enim homo animal eſt, & idẽ ipſe rurſus homo rationem ſuſcipit animalis. Dicimus enim eſſe hominem, ſubſtantiam animatam atq; ſenſibilem. Conſtat ergo, quoniam & genera & ſpecies de indiuiduis, & genera de ſpeciebus uniuocè prædicantur, id eſt, in omni prædicatione ſecundę ſubſtantię uniuoca appellatione de ſubiectis dicuntur, quod his cum differentia commune eſt. Differẽtia nanq; de ſpecie de qua dicitur, & de eius indiuiduo ipſa quoq; uniuocè prædicatur. Nam cum ſit greſſibilis differentia, de aliquo homine prędicatur. dicitur em̃ quidam homo greſſibilis, ut Plato & Cicero, ſed & diffinitionem differentiæ ſuſcipiunt indiuidua, de quibus illa differentia prædicatur. Greſſibile nanq; eſt, quod per terrã pedib. ambulare poteſt. Et quendã hominem poſsis ita ſecundũ nomen differentiæ diffinire, ut dicas Platonem eſſe qui per terrã pedibus ambulare poſsit. Et hoc idem euenit de ſpecie cuiuſdam hominis, id eſt de homine, homo nãq;, id eſt, ipſa ſpecies, cum ſit greſſibilis, poteſt diffiniri, homo eſt, q; per terrã pedibus ambulare poſsit. Ergo & differentię de his de quib. prædicant̃, uniuocè dicuntur. Quocirca q̃niã & ſecundæ ſubſtantiæ, de his de quibus p̄dicantur, uniuoce dicuntur, & differentiæ eodem modo, quæcunq; à ſubſtantijs uel differentijs p̄dicatiões fuerint, hę de ſubiectis uniuocè p̄dicabunt̃. Quę aũt cauſa ſit, ut ſecundæ ſubſtantiæ de primis ſubſtantijs uniuocè prædicẽtur, illa, quã ſuprà docuit Ariſtot. nos admonẽs, dixit, om̃ia enim quęcũq; de p̄dicato dicunt̃, eadẽ etiã dicẽtur de ſubiecto. Omnes enim differẽtiæ quæ ſunt ſpecificæ generis, p̄dicant̃ & de ſpecie & de indiuiduo, ut q̃niã animal efficiunt differẽtię animatũ atq; ſenſibile, eadem & de ſpecie, id eſt, homine, & de indiuiduo, id eſt, aliq̃ homine prędicabunt̃, q; q̃m ſuperius dictũ eſt, nunc quantũ expoſitionis breuitas poſtulat, dixiſſe ſufficiat.

Omnis aũt ſubſtantia uidet̃ hoc aliq̃d ſignificare, atq; in primis qui-

dem ſubſtantijs indubitabile & uerum eſt, quoniā hoc aliquid ſignifi cant. Indiuiduum enim & unū numero eſt quod ſignificatur. In ſecū dis uerò ſubſtantijs, uidetur quidē ſimiliter appellationis figura hoc aliquid ſignificare, quādo quis dixerit uel hominem, uel animal, non tamen uerū eſt, ſed magis quale aliquid ſignificat. Neq; enim eſt unū quod ſubiectum eſt, quemadmodū prima ſubſtātia, ſed de pluribus homo dicitur & animal. Non autē ſimpliciter quale quid ſignificat, quemadmodū albū, nihil enim album aliud ſignificat quàm qualitatē, genus autē & ſpecies circa ſubſtantiā qualitatē determinant, qualē enim quandā ſubſtantiam ſignificāt. Plus autē in genere quàm in ſpecie determinatio fit, dicēs enim animal, plus cōplectit̃ quàm hominē.

Poſtq; ſuperiùs geminas dixit ſubſtantiæ conſequentias, id eſt, in ſubiecto nō eſſe, & cūcta ab his uniuocè prædicari, & eas à maximè proprio ſubſtātiæ ſeparauit, idcircò, quod differentijs etiam uidētur eſſe cōmunes, aliud adijcit, quod idcirco ſubſtantię propriū non ſit, quod non ſit in omni ſubſtātia. Nam quemadmodū quantitas, quantū ſignificat, & qualitas quale: ſic etiā ſubſtantia uidet̃ hoc aliquid ſignificare. Nam cum dico Socrates, uel Plato, uel aliquā indiuiduam ſubſtantiā nomino hoc aliquid ſignifico, ſed omnibus hoc ſubſtātijs nō ineſt. Indiuiduis nāq;, quoniā particularia ſunt & numero ſingularia, uerū eſt hoc aliquid à ſubſtātijs ſignificari. In ſecūdis uerò ſubſtātijs nō idem eſt. Nāq; ſecūdæ ſubſtantiæ nō ſunt unę, nec numero ſingulares, ſed ſpecies intra ſe plurima indiuidua cōtinent, & multas intra ſe ſpecies genus includit. Quocirca cum dico homo, nō hoc aliquid ſignificaui, nec enī ſingulare eſt hominis nomē, idcircò, quod de pluribus indiuiduis prædicat̃, ſed potius quale quiddam, qualis enī ſubſtātia ſit demōſtratur, cū dicitur homo. Qualitas aūt hæc circa ſubſtantiam terminat̃, nam ſicut indiuidua qualitas ſpecies & genera qualitatis habet, & ſicut ſingulas quātitates quantitas ſpeciebus & generibus clauditita quoq; indiuiduarū ſubſtantiarū ſpecies & genera ſecundæ ſubſtātię ſunt. Ergo cū dico homo, talē ſubſtantiā ſignifico, quæ de pluribus numero differētibus in eo quod quid ſit prędicat̃, qualem ergo quandam ſubſtātiā ſignifico, cū hominē dixi; talē ſcilicet, quę indiuiduis nominet̃. Idem quoq; de genere eſt. Nam cum dico animal, talem ſubſtantiā ſignifico, quæ de pluribus ſpeciebus dicatur. Eſt igit̃ qualitas ut album, quæ ſemper ſit in ſubſtātia, ſed nō ut ipſam ſubſtātiam interimat, idcirco & id proprietatem ſubſtantiæ albedo nō habet. Qualitas uerò hæc quæ de ſubſtātijs dicitur, circa ſubſtantiā qualitatē determinat, qualis ſit enī illa ſubſtātia demonſtrat. Nam ſi homo eſt rationalis, & ſubſtantia erit rationalis, ſed rationalis qualitas eſt: qualem ergo ſubſtantiā monſtrant ſecundæ ſubſtātiæ. Quocirca non eſt hoc proprium ſubſtātiæ, hoc aliquid ſignificare. Secundę enī ſubſtātię non hoc aliquid, ſed quale aliquid (ut dictū eſt) mōſtrant, ita tñ quale aliquid monſtrāt, ut ipſam qualitatem circa ſubſtātias determinēt. Qualitas enī ſecundarum ſubſtantiarum in indiuiduis eſt, de ipſis enī naturaliter p̄dicatur, quæ ipſa indiuiduæ ſubſtātiæ ſunt. Qualitas igit̃ ſecundarū ſubſtantiarū circa indiuidua, id eſt, quæ prima ſunt, terminatur. Determinatio uerò quoties ipſe terminus multa concludit, maior eſt, & minor quoties pauciora. Quocirca genus plurima colligit, ſpecies uerò nō tam plurima. Nam cum dico animal, etiam hominem bouemq;, & alia cūcta animalia hoc uno nomine clauſi. Cū uerò dico homo, ſolos homines indiuiduos hac nominis ſignificatione incluſi. Quocirca maior fit determinatio per genus, quàm per ſpeciē, & fit determinatio circa ſubſtantiā qualitatis, uel quòd ſubſtantialis qualitas in genere & ſpecie eſt, uel quòd ſecundū quandā cōmunionē ſubiectorū dicitur. Sed per ſe qualitas ut albū, neq; ullius ſubſtātiā ſignificat, neq; ullā cōmunionem, ſicut genus ſpecierū ſuarū,

& indiui-

& indiuiduorū species ostendit. Quocirca aliud substātiæ proprium requirēdū est.

Inest autem substantijs etiam, nihil ipsis esse contrarium. Primę enim substantiæ quid erit contrarium, ut alicui homini uel alicui animali, nihil enim est contrarium, at uerò nec homini nec animali aliquid est contrarium. Non est autem hoc substantię proprium, sed etiam multorum aliorum, ut quantitatis, bicubito enim uel tricubito nihil est contrarium, at uerò nec decem, nec alicui talium. Nisi quis fortè multa paucis dicat esse contraria, uel magnum paruo: determinatarum uerò quantitatum nullum ulli est contrarium.

Adiecit quoq; aliud substantiæ propriū dicens, substantię nihil esse cōtrarium: hoc autem, ex ea, quę sigillatim fit, inductiōe cōfirmat. Homo enim homini uel æquo, uel alicui alij animaliū non est cōtrarius. Sed si quis forsitan dicat, cum ignis atque aquę substantia sint, ignē aquæ esse cōtrariū, mentietur. Non enim ignis aquæ contrarius est, sed qualitates ignis qualitatibus aquę opponūtur. Calor enim & frigus contraria sunt, & humor & siccitas, quæ qualitates cū alię sint in igne, aliæ in aqua, ipsas substantias contrarias facere uident, sed non sunt, hoc aūt ex omnib. alijs substātijs potest probari, in quibus nihil quisq; poterit inuenire cōtrariū. Sed hoc solius substantiæ proprium non est, nanq; & quantitas definita contrarijs caret. Nā neq; duo tribus contraria sunt, nec duobus quatuor, nec aliquid huiusmodi: nam si dicamus tres duobus esse contrarios, cur nō his duobus etiā quatuor uel quinq; contrarios esse ponamus (nulla enim afferri ratio potest, cum tres duobus cōtrarij sint, cur quatuor, uel quinq; duobus cōtrarij non sint. Quod si hoc est, uel quatuor, uel tres, uel quinq;, uel quicūq; à duobus distant numeri, contrarij fiant duobus, & erūt uni rei multa cōtraria, quod fieri nō potest. Nō est igitur cōtrariū aliquid quātitati. Sed si quis dicat, magnum paruo, uel multa paucis esse contraria, hæc quidē etiā si quis quantitates esse confirmat, tamen diffinitæ quantitates non sunt, quātum enim sit magnum uel quātum paruū, non definit qui loquitur, eodem modo, etiā de multis atq; paucis. Quare si quis hęc quantitates esse dicat, indeterminatas indefinitasq; esse confitebitur. Dicit autem Aristoteles terminatæ quantitati nihil esse contrariū, ut duobus uel tribus, uel lineæ, uel superficei. Quod si etiam aliæ quantitates habēt contraria, aliæ uerò non habēt, nihil omnino impedit ad hoc quod dicitur, propriū non esse substantię, idcirco, quod constat quasdā quantitates non habere contraria. Quod si hoc & in quantitatibus euenit nō esse cōtrarium, substātiarum proprium nō est. Atq; hæc quidē si quis magnū uel paruū in quātitatibus ponat, manifestū est (ut ipse est posterius monstraturus) hęc non esse quantitates, sed ad aliquid, magnū enim ad paruum dicitur: sed cum ad ea loca uenerimus, propositi ordinem loci diligentius exequemur. Nunc quoniam declaratum est & substantię nihil esse contrarium, & hoc ei proprium non esse, quoniam idem etiam in quantitatibus consideratur, ad sequens proprium expositionis semitam conuertamus.

Videt aūt substātia, non suscipere magis & minus. Dico aūt hoc non quod substantia à substantia non sit magis & minus substantia (hoc enim dictū est, quia est) sed quoniā unaquęq; substātia, hoc ipsum quòd est, non dicitur magis & minus: ut si est hæc substantia, homo non est magis aut minus homo, nec ipse se ipso, nec alter altero: non est enim alter altero magis homo, sicut est album alterum altero magis album, & bonum alterum altero magis bonum. Sed & ipsum se magis, & minus dicit. ut corpus cū sit albū, magis albū esse dicit nunc q̄ prius, & cū calidū sit, magis & minus calidū dicit. Substantia uerò nō dicit

magis

magis aut minus ſubſtãtia, non eñ homo magis nunc homo quàm prius dicitur, nec aliorum quicquam quæ ſubſtantiæ ſunt: quapropter nec recipit ſubſtantia magis & minus.

Hoc proprium non ſimpliciter dicitur, ſed cum aliqua diſtinctione, ait enim: ſubſtãtiam neq; magis recipere, neq; minus, non hoc dicens, quoniã ſubſtãtia non eſt magis ab alia ſubſtantia. Namq; quidã homo cum ſit ſubſtãtia, magis eſt ſubſtantia ab homine, id eſt, ab ſpecie, & homo ab animali, id eſt, à genere. Ergo nõ hoc dicit, quoniam non inueniunt̃ ſubſtantię quæ ſubſtantijs magis ſubſtantiæ ſint, hoc enim dictum eſt, quoniam eſt, id eſt, quoniã inueniuntur. Ait enim ſuperius primas ſubſtãtias, id eſt, indiuiduas maxime eſſe ſubſtantias, in ſecũdis uerò ſubſtãtijs, magis eſſe ſubſtantias ſpecies, q̃ genera. Ergo non dicit, q̃niam nulla ſubſtantia ab alia ſubſtãtia magis ſubſtantia eſt, ſed hoc ipſum quod eſt, quælibet illa ſubſtãtia nõ dicit̃ magis & minus ſubſtantia, ut ſi eſt ſubſtantia homo, nõ dicit, quoniã homo nõ eſt magis & minus ſubſtãtia, indiuiduus enim homo magis eſt ſubſtãtia, ſpecies uerò minus, ſi ad primã, id eſt, indiuiduam ſubſtantiam referatur. Sed hoc dicit, hoc ipſum quod eſt, id eſt, homo non erit magis homo, uel minus homo, quocirca non dicit, quoniam homo nõ eſt magis ſubſtantia uel minus, ſed quoniam homo, hoc ipſum quod eſt, non eſt magis uel minus homo, non eſt eñ aliquis homo magis & minus homo, & hoc idem in eiuſdem comparatione conuenit ſpeculari. Nam ipſe homo à ſeipſo non eſt plus homo, ſi alterum conferatur ita, ut ſub eadẽ coniunctione ſint, ut quidam homo indiuiduus ad aliquem indiuiduum hominem comparatus, non erit magis & minus homo, & ipſa ſpecies ſeipſa nõ erit magis & minus homo. Sed hoc palàm eſt in ſubſtantijs, in qualitatibus uerò poteſt eſſe magis & minus, albũ enim poteſt fieri magis album ſeipſo, & ſuſcipere magis & minus, ut ſit magis album & minus album, poteſt & alio albo plus eſſe album, ut lilium, lana, & alio albo minus eſſe album: ut lana lilio, & cygnus niue, atq; idem in alijs qualitatibus, ut bono & calido, Namq; hæc poſſunt temporibus permutari, & in plus minúsue transduci, fit enim aliquoties bono melius & deterius, & calido feruentius & tepidius, homo uerò quod eſt ſubſtãtia, neq; nunc plus erit homo quàm fuit antea, neque pòſt magis aut minus erit homo, quàm nunc eſt. Quocirca cum ſubſtantia nõ ſuſcipiat magis & minus, tamen proprium eius hoc non erit. Sed cur non ſit proprium ipſe Ariſtoteles, uelut notum conticuit, nos autem addimus. Quoniam non ſolum ſubſtantiæ nõ ſuſcipiũt magis & minus, ſed & alia multa, circulus enim alio circulo non erit magis circulus aut minus, nec duplum magis duplum uel minus, æqualiter enim duplus eſt quaternarius ad binariũ, & denarius ad quinariũ comparatus, quocirca, quoniã etiam in alijs idem eſt, hoc ſubſtantiæ proprium nõ eſſe putandum eſt. Sed hæc quidem omnia quæcũq; ſunt in ſubſtantijs omnibus, propria tamen ſubſtantia non ſunt, eo quòd etiam in alijs ſint, conſequẽtia ſubſtantiæ appellant̃. Hæc enim omnia ſubſtantias conſequuntur, ut ubicunq; fuerit ſubſtantia, ea quæ dicta ſunt inueniantur, id eſt, in ſubiecto non eſſe, & prædicationes ab his uniuoce fieri, & quod hoc aliquid ſignificet, & quod nihil ſit illis contrarium, & quod non ſuſcipiunt magis & minus. illa uerò quæ non omnibus ſubſtãtijs inſunt, accidentia ſunt ſubſtantijs, quocirca propria non ſunt. Quod ſi propria non ſunt, nondum quale ſit ſubſtantia demonſtrant. Quare ut ſubſtãtiæ qualitatẽ propriæ cognoſcamus, talis eſt huic requirenda proprietas, quæ & ſolis ſubſtantijs inſit & omnibus, hæc autem huiuſmodi eſt, quam ipſe propoſuit.

Maximè uerò ſubſtãtię ꝓpriũ eſſe uidet̃, cũ unũ & idẽ numero ſit, cõtrariorũ ſuſceptibilẽ eſſe: & in alijs q̃dẽ nõ habebit quiſquã quid ꝓferat, quæcũq; nõ ſunt ſubſtantię, ꝙ cũ ſit unũ numero, ſuſceptibile cõ

trariorum

trariorum sit: uelut color quod est unū & idem numero, nō erit album & nigrum, neq; eadem actio & una numero, erit praua & studiosa. Similiter autem & in alijs, quæ substantiæ non sunt. Substantia enim cū unum & idem numero sit, capax contrariorum est, ut aliquis homo, cū unus & idē numero sit, aliquando quidē niger, aliquādo aūt fit albus, & calidus & frigidus, & prauus & studiosus. In nullis autē alijs aliquid tale uidetur: Nisi quis forsitan instet, dicens, orationem & opinionem contrariorum esse susceptibilia, eadem enim oratio uera & falsa esse uidetur, ueluti si uera sit oratio, sedere quendā, surgente eo, illa eadem oratio falsa erit, similiter autē, & de opinatione. Si quis enim uerè putat sedere aliquē, surgente eo, ille idem falso putabit eādem habens de eodē opinionem. Sed & si quis hoc suscipiat, tamen modo differt. Nam ea quę in substantijs sunt, ipsa mutata susceptibilia sunt contrariorum: frigidum enim de calido factum mutatum est, alteratum enim est, & nigrum ex albo, studiosum ex prauo. Similiter autem & in alijs: unum quodque ipsorum mutationem suscipiēs, est susceptibile contrariorum. Oratio autem & opinio ipsa quidem immobilia omnino perseuerant: cū uerò res mouetur, contrariū circa ea fit. Oratio namq; permanet eadē, sedere aliquē: cum uerò res mota sit, aliquādo quidem uera, aliquando autem falsa fit, similiter autem & in opinione. Quapropter quoad modum saltem substantiæ proprium est, eo quòd secundum mutationem suam captabilis est contrariorum, si quis recipiat placitum & orationem susceptibilia esse contrariorum.

Ait maximè propriū esse substātiæ, quod eadem & uno numero contrariorū susceptiua sit, nihil contrariū superioribus dicens. Illic em̄ dixerat substantias substantijs non esse cōtrarias, hic uerò dicit non substātias substātijs esse cōtrarias, sed res in se cōtrarias posse suscipere, ut unus atq; idē homo, nūc quidē sit sanus, alio uerò tempore sit æger, ęgritudo aūt & sanitas cōtraria sunt. Ergo quoniā declaratū est substātiam posse contraria suscipere, demonstrandum est, quemadmodū hoc solis substātijs insit, hoc em̄ in nullis alijs inuenitur, namq; in qualitate qualitas non erit eadē, neq; uno numero cōtrariorum susceptiua, idem em̄ ut uno numero non erit album atq; nigrū, cum albū fuerit, & post nigrū uertitur, tota qualitatis species permutat, & nō erit unū atq; idem numero q̄d contrariū est, sed diuersum. At uerò & actio eadem & una numero, nō erit bona atque mala, sed fortasse una bona, alia mala, ita ut diuersæ sint, nō eędē numero, hoc etiā in alijs reperit. Ipsa uerò substantia, cū una sit & numero singularis, cōtraria suscipit, ut idem atq; unus homo cū fuerit candidus atq; albus, à sole tactus nigrescit, & albū in nigrū conuertitur, & in contrarium permutatur, utrasq; res in se cōtrarias suscipiens. Nulli igitur alij inesse hoc nisi solis substantijs, satis superiora demonstrāt. Si quis autē opponat orationem & opinionem unā atq; eandē contrariorū esse susceptibilē, ideò, quod cū dico: Cicero sedet, uel cū eum sedere opinor, cum uerè sedet, uera est & oratio de eodē, & opinio quod sedet, cū uerò surrexit ille, eādē permanet opinio uel oratio quæ dicit, uel arbitrat, Cicero sedet, sed falsa est, q̄ nō sedet, uidetur opinio atq; oratio eadem & una numero nūc quidem esse uera, nunc autem falsa, & contraria ipsa suscipere, sed hoc falsum est, quod oratio & opinio cōtraria non recipiūt, nam si quis hoc recipiat quod etiā oratio atq; opinio cōtrariorum susceptiua sint, nō tamē eodem modo quo substantia,

Nam

Nam substantia ipsa contraria suscipiens permutatur: Cicero nanq; ipse in se ægritudinem suscipiēs ex sano factus est æger, & mutatus ipse contraria suscipit, sermo uerò uel opinio ipsa quidē immutata permanēt, sed cum rebus, de quibus dicūtur permutatis, ipsæ inueniūtur falsę esse uel uerę. Et substantia quidem ipsa cum ijs quę suscipit contrarijs permutatur, oratio uerò & opinio, eo quód res de quibus dicuntur uel arbitrantur, permutentur, ipsæ uidentur falsæ esse uel uerę. Nam cum dico: Cicero sedet, si ille surrexit, oratio quidem ipsa nihil passa est, sed res de qua fuit ipsa oratio, mota est. Qui enim sedebat surrexit, idcircò, ex uera oratiōe facta est falsa. Quocirca substātia ipsa suscipiens (ut dictū est) cōtraria permutatur, oratio uerò uel opinio nō mutatur, sed re circa eas mota ipsæ uerę uel falsæ sunt. Quare propriū substantiæ ita esse putabitur contrariorū susceptibile, ut ipsa permutata contraria suscipiat, nō ut re mutata, ipsa impermutata immutabilisq; permaneat. Atq; hoc dictū est, siquis orationem atq; opinionē contrariorum susceptibiles putet, non autē esse orationem atque opinionem contrariorum susceptibiles, ipse rursus adiecit.

Nō est autē hoc uerū: oratio nanq; & opinio, nō in eo quod ipsa aliqd recipiant, contrariorū susceptibilia esse dicuntur, sed in eo quod circa alterū aliqua passio facta sit: Nam quo res est uel non est, eo etiā oratio uera aut falsa esse dicitur, non eo quód ipsa sit susceptibilis contrariorum. Simpliciter enim à nullo nec oratio mouetur, nec opinio. Quapropter non erunt susceptibilia cōtrariorum, cum nulla in eis contrariorum passio facta sit. At substātia eo quod ipsa cōtraria recipiat, hoc susceptibilis dicitur contrariorum esse. Languorem enim & sanitatē suscipit, candorem & nigredinem, & unum quodq; taliū ipsa suscipiēdo, contrariorū esse susceptibilis dicitur. Quare proprium erit substantiæ, cum idem & unum sit numero, contrariorum esse susceptibilem cū permutatione suijpsius. Ac de substantia quidē dicta sufficiāt.

Ait enim orationem atq; opinionem, ipsa quidem contrarij nullius esse susceptibilia, neq; enim falsitas ueritasq; in oratione uel opinione insita est, sed idcirco uidentur contrariorum esse susceptibilia, (quod ut ipse ait) circa alteram quandā passionem sint, hoc est, circa hoc esse opinionem uel orationem. Nam circa sedere & non sedere quæ sunt cōtraria, est sedendi aliquem & non sedendi opinio uel oratio, atq; ideo, quoniā circa alias res sunt, q̄ sibi sunt cōtrariæ, illis permutatis ista uident̄ esse cōtraria, nō quod ipsa suscipiant cōtraria, sed quod circa cōtrarias passiones rerum sint. Nam neq; oratio neq; opinio permutat̄, sed sola tantū de quib. est oratio atq; opinio, id est, sedere & nō sedere. Quocirca quoniā nullā ipsa oratio uel opinio suscipiunt passionem, nec quicquam in eis fit, atque euenit contrarium, contrariorū esse susceptibilia nō uident̄. At substātia eo q̄d ipsa suscipiat cōtrariū, cōtrariorum dicitur esse susceptibilis. Cicero enim suscipiens sanitatem sanus fit, & suscipiens ægritudinē fit æger. Oratio uerò atq; opinio (ut dictū est) contraria non suscipiunt. Quare erit hoc propriū substantię contrariorū esse susceptibilem. Sed si quis forsitan dicat, cur cum ignis calidus sit, nunquam frigus suscipiat, & cur cum aqua sit humida, nunq; suscipiat siccitatem. His enim oppositis uidetur non omnis substantia, contrariorum esse susceptibilis, & substātiæ hoc propriū infirmabitur, cum non sit in omnibus substantijs. Sed dicendū est, quoniā ea cōtraria suscipere uidentur substantiæ, quæ sunt in eius natura nō insita, alioqui non suscipit quicquid illi substantialiter adest. Suscipere eñ dicimus aliquid de rebus extrinsecus positis, & pter substantiam constitutis, quoniam igitur in substantia ignis inest, calidum esse, ignis calorē non suscipit, quocirca neq; est ignis caloris susceptibilis, neq; frigoris.

Calorem

Calorem quidẽ non ſuſcipit,idcirco,quod eius naturę ſubſtantiæq; immutabiliter adhæſit.Frigus enim nõ ſuſcipit,quoniã caloris natura ipſius ignis contrariũ ſponte repudiat.Quo circa ſi quid eſt,quod ſuſcipiat ignis,id eſt,extrinſecus poſitum,accipiat neceſſe eſt eius quoque contrarium,ipſe unus permanens ac ſingularis.idem quoq; de aqua dicendum eſt.Illa enim ſicut ignis calorem,ſic non ſuſcipit humiditatẽ,ſed eſt ꝗdãmodo & ipſi humiditas naturaliter inſita: atq; ideo calor ignis, uel humiditas aquę,non ſolum qualitates dicuntur,ſed etiam ſubſtantiales igni & aq̃ qualitates:namq; aqua,quoniam in ſe neque frigus neq; calorem ſubſtãtialiter habet,ſuſceptibilis & frigoris & caloris eſſe dicitur.Quocirca nõ de his contrarijs loquitur,quæ ſubſtãtialiter inſunt,ſed de his,quæ poteſt ſuſcipere unaquęq; ſubſtantia,id eſt,quod poteſt extrinſecus adhiberi:hoc aũt in omnibus eſſe ſubſtantijs manifeſtum eſt:nam ꝗniam Cicero ſanus & æger eſt,homo ſanus & æger eſt:& ſi homo ſanus & ęger eſt,animal ſanũ atq; ægrotũ eſt.Sed cũ duob. modis animal atq; homo ſpectentur,uno,quod de pluribus prædicentur,altero,quod ſubſtantiæ ſint in eo ꝗd de pluribus prædicantur,contrariorũ ſuſceptiua non ſunt:ut animal in eo quòd de ſpeciebus dicitur,neq; ſapiens eſt,neq; inſipiens.& homo in eo quòd de indiuiduis dicitur,neq; ſanus eſt,neq; æger:in eo uerò ꝙ ſubſtãtiæ ſunt,& quòd indiuiduis ſubſtantijs præſunt,contrariorũ ſuſceptibiles ſunt.Quocirca erit hoc ſolius proprium ſubſtantiæ,contrariorum eſſe ſuſceptibilem. Hæc de ſubſtantia dicta ſufficiant.Secundi uerò uoluminis ſeries ab expoſitione inchoabitur quantitatis,

ANITII MANLII SEVERINI BOETHII COMMENTARIORVM IN PRÆDICAMENTA ARISTOTELIS,

Liber ſecundus.

T ſi nos curę officij cõſulatis impediũt,quo minus in his ſtudijs omne otium,plenamq; operam cõſumimus,pertinere tamen uidetur hoc ad aliquã reipublicæ curã,elucubratæ rei doctrina ciues inſtruere.Nec male de ciuibus meis merear,ſi,cum priſca hominum uirtus urbium cæterarum ad hanc unam rempublicã,dominationem,imperiumq; tranſtulerit, ego id ſaltẽ quod reliquũ eſt,Græcæ ſapientiæ artibus mores noſtræ ciuitatis inſtruxero. Quare ne hoc quidẽ ipſum cõſulis uacat officio, cũ Romani ſemper fuerit moris, ꝙ ubicunq; gentiũ pulchrum eſſet atq; laudabile,id magis ac magis imitatione honeſtare.Aggrediar igitur & propoſiti ſententiam operis ordinemq; contexam.

DE QVANTITATE.

Vantitatis autem,aliud quidem eſt diſcretũ, aliud autem continuum. Et aliud quidem ex habentibus poſitionem ad ſe inuicem ſuis partibus conſtat: aliud autem ex non habentibus poſitionem. Eſt autem diſcreta quantitas, ut numerus & oratio. Continua uerò, ut linea,ſuperficies, corpus. Amplius autem & præter hæc eſt tempus & locus. Partium etenim numeri nullus eſt communis terminus, ad quem copulentur particulæ eius: ut quinq; ſi ad decem ſunt particulæ, ad nullum communem terminũ copulantᷣ quinq; & quinq;,ſed ſemꝑ diſcreta ſũt & ſeparata.

Sic & tria & septem ad nullum communem terminum coniungũtur omnino autem non habeas in numero accipere communem terminũ partium, sed semper discretæ & separatæ sunt. Quapropter numerus quidem discretorum est, similiter autem & oratio discretorũ est. Quod autem oratio quantitas sit manifestum est; mẽsuratur enim syllaba breui & longa. Dico autem orationem cum uoce factam: ad nullum enim communem terminum particulæ eius copulantur. Non enim est communis terminus, ad quem syllabæ copulentur, sed unaquæque diuisa est, ipsa secundum seipsam.

Post substantiæ tractatum cur de quantitate potius ac non de qualitate proposuerit, hæc causa est, quod omnia quæcunque sunt, simul atque sunt, in numerum cadunt. Omnis enim res aut est una, aut plures: unum uerò uel plures quãtitatis scientiæ colliguntur. Sed nõ omnis res simulatque est, aliquam accipit qualitatẽ. Ipsa enim materia sub quantitatis quidem principium cadit, quòd una est, sub qualitatẽ uerò minime: ipsa enim cunctis est interim qualitatibus absoluta, superaddita uerò forma quadam afficitur qualitate: per se autẽ numero quidem una est, qualitate uerò nulla. Quocirca si res omnis simul atque est, cadit in numerum, non autẽ omnis res mox ut est, statim suscipit qualitatem, rectè prius de quantitate proposuit. Est quoque alia causa, cur prius de quantitatis ratione pertractet. Omne enim corpus ut sit, tribus dimensionib. cõstat, lõgitudine, latitudine, altitudine: ut uerò sit corpus cum qualitate, tunc erit aut album, aut nigrũ, aut quodlibet aliud: & quoniam prius est esse corpus, post uerò esse corpus album, prius erit corpori tribus cõstare dimensionibus quam esse album. Sed tres dimẽsiones & numero, & cõtinuatione spacij, quãtitates sunt. Longitudo enim & latitudo & altitudo in quãtitatibus numerantur, albũ uerò qualitatis est: quocirca si prius est, ex tribus constare dimẽsionibus, quàm esse albũ, prior erit quantitas qualitate: quocirca rectè est tractatus de quantitate præpositus. Itẽ alia causa, quòd quãtitas plura habet substantiæ cõsimilia: nam quemadmodũ substantiæ nihil est contrarium, & substantia non recipit magis & minus, sic etiam quãtitas: quantitati enim nihil est contrariũ, nec quãtitas recipit magis & minus, ut paulò post docebimus: qualitas uerò & contraria suscipit, ut album & nigrũ, & magis & minus, ut cãdidius & nigrius, & cãdidissimum & nigerrimũ. Id enim sumit intẽsionẽ quod potest sumere diminutionem. Quod si substantiæ similior quãtitas est, rectè post substantiam de quantitate proposuit. Quantitatis autem dicit esse differẽtias duas: quantitatis nanque alia discreta est & disgregata, alia uerò continua. Post hanc rursus diuisionẽ alio modo partitus est quãtitatem; dicit enim quãtitatis aliam quæ constat ex habentibus positionẽ ad se inuicem suis partibus: aliã uerò ex nõ habẽtibus positionẽ. Vnã uerò rem diuersè posse diuidi manifestũ est, hoc modo, ut si quis diuidat animal, dicẽs: Animaliũ alia sunt rationabilia, alia irrationabilia: & rursus eandẽ ipsam rem aliò modo partiamur, ut est: Animaliũ alia sunt gressibilia, alia non gressibilia: eorumque animalium rursus, alia sunt carnibus uescentia, alia herbis alia seminibus. Hic ergo una eademque res diuerso ordine modoque diuisa est. Ita igitur Aristoteles unum idemque quantitatis nomen diuersè partitus est, in ea scilicet quæ discreta essent, & quæ continua, & in ea quæ haberent po[illegible]onem partium, & quæ non haberent. Sed de secunda diuisione posterius dicendum est, nunc prima tractetur. Ait enim de prima diuisione hoc modo: Quãtitatis aliud est continuũ, aliud disgregatum. Disgregatum est cuius partes nullo communi termino coniunguntur. Continuum uerò, cuius partes habent aliquem cõmunem terminum, ad quẽ uideantur esse coniunctæ. Discretarum nanque quantitatum ipse exempla ponit & species. Oratio enim discreta est quantitas, eodemque modo & numerus, & numerũ esse

quantitatem

quantitatem nemo dubitat. Discreta uerò est, quoniã denarius numerus cum constet ex quinq; & quinq;, quæ res quinarium ad quinarium iungat, ut faciat denarij corpus, non potest inueniri. Nam si tres & septem quis dixerit, quo cõmuni termino tres & septem coniungantur, ut denarij reddatur unum integrum corpus, nullus inueniet, atq; hoc quidem in omni numero speculari licet. Nullus enim numerus ita partes habet, ut eas aliquis communis terminus iungat, sed semper partes ipsæ disiunctæ atq; discretæ sunt, & huiusmodi uocatur quantitas discreta. Numerus ergo discreta quantitas est. Orationem uerò quantitatẽ esse dicit, idcirco, quod omnis oratio ex nomine constet & uerbo, sed hæc syllabis constant. Omnis autem syllaba uel longa uel breuis est. Longũ uerò uel breue sine ulla dubitatione quantitas est: quocirca, quod ex quantitatibus constat, id quantitatẽ esse quis dubitet? At uerò oratio ipsa cum sit quantitas, illa quoq; discreta est. Cum enim dico, Cicero, quod orationis est pars, partes huius nominis ci, & ce, & ro, nullo communi termino cõiunguntur. Non enim reperiemus, quo cõmuni termino iungatur ci, sylla ba ad, ce, syllabã. Vel rursus, ce, syllaba, ad ro, syllabã. Quocirca etiam oratio quantitas uidetur esse discreta. Sed si quis forrasse dicat, hunc eorum esse cõmunem terminum, quo ita iunguntur, ut aliquid significẽt, ut in hoc ipso nomine. Cicero, cõmunis syllabarũ terminus ipsa significatio sit. Si enim, ce, syllaba, quæ media est prima ponatur, & ro, quæ ultima est, media, & ci, quæ prima est, ultima, nomen quod erat antea, id est, Cicero, trãsuersis per loca syllabis nihil significabit. Illi dicendum est, quoniã quæcunq; in quadã oratione proferuntur, siue significent, siue nihil significent, syllabarũ communis terminus nullus est. Nam si quis dicat permutatis syllabis, quod est Cicero, ceroci, significationem quidem amisit, sed æqualiter syllabæ ad nullum cõmunem terminũ cõiunguntur. Quod si quis hunc quidem ipsum sermonem aliquid significare posuerit, ut hoc ipsum Cicero aliquid significat, significatio quidẽ addita est, nullus tamen syllabis terminus appositus. Quare siue significet, siue nihil significet nomẽ, partes eius discretæ atq; disiunctæ sunt, & nullo cõmuni termino coiunguntur. Quoniam uerò Græca oratione λόγος, dicitur etiam animi cogitatio, & intra se ratiocinatio, λόγος quoq; & oratio dicitur, ne quis Aristotelem, cum diceret λόγον, id est, orationem quantitatẽ esse discretã, de eo putaret dicere, quem quisq; λόγον, id est, rationẽ in propria cogitatione disponeret, hoc addidi, dico, aũt illam, quæ fit cum uoce, orationem. Apud Romanam namq; linguã discreta sunt, uocabula orationis atq; rationis. Græca uerò oratio utriusq; uocabulum & rationis, & orationis, λόγον appellat. Quare ne quid mendax translatio culparetur, idcirco hoc quoq; addidi. Dico uerò illam, quæ fit cum uoce, orationem: apud Latinos enim nulla alia oratio est, præter hanc solã, quæ fit cum uoce, orationem: Apud Græcos uerò est alius λόγος, qui fit in animi cogitatione. Quocirca ne quid deesset, etiã hoc, quod Latina oratio, minus esset cõueniens, transtuli. Quod quare ita fecerim, hac expositione patefeci, atq; hæc quidem de discreta quantitate sufficiant. Continua uerò quantitas est (ut dictum est) cuius quantitatis partium communis terminus inuenitur, ut est linea, superficies, corpus, & præter hæc tempus, & locus, quod ipse Aristoteles designat his uerbis.

Linea uerò continua est: est enim sumere communem terminum, ad quem particulæ eius copulantur, punctum & superficiei lineam: plani nanq; ad quendam communem terminum particulæ copulantur. Similiter autem & in corpore poteris sumere communem terminum, lineam uel superficiem, ad quem copulantur corporis particulæ.

Postquam de discretis explicuit, transijt ad species cõtinuæ quantitatis. Continuæ autem quantitates sunt (ut dictum est) in quarũ partibus quidam cõmunis est terminus, ut linea. Si quis enim diuidat lineã quæ est longitudo sine latitudine, duas

in utraq; diuisione lineas facit, & utriusq; ex diuisione lineæ singula in extremitatibus puncta redduntur. Lineæ enim termini puncta sunt. Quocirca cum illa linea diuisa non esset, utraq; puncta, quæ in utrisq; linearum capitibus post diuisionem apparent, simul antea fuisse intelliguntur, quæ sunt in diuisione separata: Intelligitur ergo partium lineæ communis terminus, punctum, id est, quoddã paruissimũ, quod in partes diuidi secarīq; non posit. Superficies quoq;, quæ est latitudo sine altitudine, cõmunem terminum habet in partibus, lineam: corpus uerò solidũ, superficiem. Eodem enim modo diuisa superficies duas per singulas partes lineas efficiet, quemadmodum & in linea diuisa, duo puncta ad extrinsecus reddebantur. Corpus quoq; solidũ cum diuiseris, duas in utrisq; diuisionis partibus superficies facies, quæ cum coniuncta sint atq; indiuisa, punctũ quidem partium lineæ intelligitur communis terminus: linea uerò superficiei, superficies autem solidi corporis. Est autem signum continui corporis, si una pars mota sit, totum corpus moueri, etsi totum corpus mouetur, certe simul aliæ partes uicinæ mouebuntur, ut si iaceat uirgula uel ex ære, uel ex ligno, uel ex quolibet alio metallo, si quis unum eius caput uel quamlibet eius partem moueat, tota mox uirgula commouetur. Hoc autem idcirco euenit, quod eius partes quodam communi termino cõiunguntur, & ille communis terminus una parte mota, ceteras mouet. Hoc uerò in discretis non est. In numero nanq; cum sint decem, si unum mouero, cæteri non mouentur, immoti enim permanent nouem, et si plenus tritico sit modius, si unum tritici granum mouero, non omnia continuo grana commouebuntur. Idcircò, quod discreta est multitudo, nec granum grano ullo communi termino uidetur implicitum. At uerò si ipsius grani pars una sit mota, totum corpus grani moueatur necesse est. Non autem nunc hoc dicitur, quod linea cõstet ex punctis, aut superficies ex lineis, aut solidum corpus ex superficiebus, sed quod & lineæ termini puncta sunt, & superficiei lineæ, & solidi corporis superficies, nullaq; res suis terminis constat. Quocirca punctum lineæ nõ erit pars, sed communis terminus partium. Superficiei linea, & superficies solidi corporis non erunt partes, sed partium termini communes. Constat igitur, & lineam & superficiem, & solidi corporis crassitudinem esse continuã quantitatem. His alia rursus apponit.

Talium est autem & tempus & locus: præsens enim tempus & præteritum & futurum copulat. Rursus locus continuorum est: locum enim quendam corporis particulæ obtinent, quæ ad quendam communem terminum copulantur, igitur & loci particulæ quæ obtinẽt singulas corporis partes, ad eundem terminum copulãtur, ad quem corporis particulæ. Quapropter continuus erit locus. Ad unũ enim terminum communem copulantur eius particulæ.

Tempus quoq; & locũ continuæ quantitatis esse pronunciat. Tempus nanq; esse quantitate res illa demonstrat, quòd in spatio, id est, in longitudine & in breuitate consideratur. Continuum uerò esse res illa demonstrat, quod partes temporis habeant aliquem communem terminum ac medium, ad quem coniunguntur extrema. Nam cum sint partes temporis, præteritum & futurũ, horum præsens tempus communis est terminus, huius nanq; finis est, illius initiũ. Locus quoq; continuorum est. Locum uerò dicimus quodcunq; illud sit, quod partes corporis tenet, siue suprà, siue à latere, seu subter sit. Quod si cunctæ partes corporis locũ aliquem tenent, & qui circa corpus est locus, per omne corporis spatiũ partesq; diffunditur, omnes corporis partes à loci partibus occupabuntur. Quod si ita est, qui communis terminus coniungebat corporis partes, eius termini locus illa quoq; loca, quæ sunt corporis partiũ iungit, & est eodẽ modo locus de cõtinua quantitate, quemadmodũ & corpus. Ita enim cõmunis terminus inuenitur in loco partium, quemadmodum

admodum & corporis, idcirco quod corporis locus, per corpus omne diffundit. Quod autem dixit, sunt autem talium & locus & tempus, quoniã superius de continuis loquebatur, tempus quoq; & locum continuis addidit, dicens: Sunt autem talium & tempus & locus, id est, continuorum, sed post continuę discretæq; quantitatis diuisionem aliam à principio rursus orditur.

Amplius autem, aliæ quidem constant ex particulis, quæ in eis sunt, positionem ad se inuicem habentibus: alię autem ex non habentibus positionem, ut lineæ quidem particulæ positionem habent ad se inuicem. Singulum enim eorum situm est alicubi, & habes unde sumas, & asignes unumquodq; ubi situm est in plano, & ad quam particulam reliquarum copulatur: similiter autem & particulæ plani habẽt quandam positionem: similiter nanq; unumquodq; ostenditur ubi iacet, & quæ ad se inuicem copulentur, solidi quoq; & loci similiter.

Rursus digerit quantitatis differentias. Sunt enim quãtitatis aliæ quidem, quæ ex habentibus positionem ad se inuicem suis partibus constant: aliæ uerò, quæ nullã partium habent positionem. Positionem uerò partium retinere dicuntur, quarum triplex ista natura est, primum ut eius partes alicubi sint, deinde ne pereãt, tertiò uerò ut sese partes ipsæ coniungant, & propria se ordinatione cõtinuent, ut est linea. Posita enim linea in superficie posis agnoscere ubi partes ipsius sint, caput quidẽ lineæ esse ad dexteram, medium medio loco, extremitatem uerò ad sinistrã, & hæc manentibus ipsis partibus dicuntur. Partes enim lineæ non pereunt sed in loco in quo sunt, permanent. Posis quoq; monstrare, quæ pars lineæ cui parti continuet, id est, ad quam partem caput alterius partis extremitasq; cõiungatur, ut dicas, hæc pars, uerbi gratia, medietas linee hic finitur, locum ubi desinat monstrans, alia rursus pars lineæ totius hic incipit. Ergo linea posita in superficie qualibet, & locũ aliquem, partes eius retinẽt, & partes ipsę nõ pereũt, & posset quilibet agnoscere, ubi extremitas partiũ coniungatur, & quo ad se inuicẽ loco continuentur. Hoc quoq; idem in superficie euenit, partes enim superficiei in aliquo loco sunt, & ipsæ quoq; nõ pereunt, & ubi pars parti coniungatur ostenditur: idem quoq; soliditas habet, & loci quoq; partes cõtinuãtur ad eas scilicet partes, ad quas corporis partes sibimet continuantur, sicut iam suprà dictum est. Quocirca eiusdem naturæ erit & locus, cuius tota soliditas erit. Ergo & locus ex eodem genere quantitatis est, quo est & soliditas, id est, ex habentibus ad se inuicem positionem suis partibus constans. Locus igitur & ipse ex habentibus suis partibus positionem ad se inuicẽ cõstat. Ergo tria hæc (sicut suprà dictũ est) consideranda sunt, ut ad se inuicem positionem partes habere uideantur, id est, locũ in quo partes ipsæ sint positæ, ut partes illæ nõ pereant, ut sit partium cõtinentia atq; cõtinuatio. Quod si quis dicat, hanc rem loco deesse, eò quod in loco nõ sit, in loco enim cuncta sunt, locus autem in loco esse ipse non poterit. Dicendum est, quoniã idcirco superficies, & soliditas, & linea habere positionem partium dicuntur, quod in loco sint, & partes permaneant, & sint continuæ. Quare multo magis ipse locus cuius neq; partes pereunt, & sibi perpetuè continuatimq; coniunctę sunt, habere positionem partiũ dicitur, & de his quidem quæ ex habentibus positionem ad se inuicem suis partibus constant, hæc dicta sint. Quæ uerò non habent positionem, ipse rursus adiecit.

In numero autẽ non poterit quisquã ostendere, quemadmodũ particulę eius positionẽ aliquã ad se inuicẽ habeãt, aut ubi sitę sint, aut quę particulæ eius ad se inuicẽ nectant. Sed neq; illæ quæ temporis sunt: nõ enim permanẽt particulæ temporis, quod aũt nõ est permanens,

quomodo positionē aliquā habebit: sed magis quendā ordinē particularū tempus habere dices, ut aliquid quidē prius sit tēporis, aliud uerò posterius. Sed & de numero similiter, eò quod prius numeratur unum quàm duo, & duo quàm tria, & ita habebūt quidē quendā ordinē, positionē uerò non multū accipies. Sed & oratio similiter, non enim permanent particulæ eius, sed & dictū est, & nō amplius sumi hoc: quapropter nō erit positio particularū eius, siquidē nihil permanent. Alia itaq; constant ex particulis, quæ in eis sunt, positionē ad se inuicem habentibus, alia autem ex non habentibus positionem.

Hæc scilicet idcirco nullam positionem ad se inuicem partium retinent, quod his aliquid de supradictis rebus deesse manifestum est. Numerus enim ipse discretus est, nec partes eius ad se inuicem coniunguntur, sed omnino discretæ sunt. Atq; idcirco non est ex ijs, quæ habent ad se inuicem aliquam partium positionem. nec terò possis ostendere, qui numerus, quò loco iaceat. habere autem positionem dicitur, quod (ut dictum est) & in loco aliquo positum est, & ipsa positio manentibus partibus constat, & ad se inuicem coniunctis cōtinuatisq;, ut ubi quæq; iaceat, & quæ ad quam cōtinuetur possit ostēdi, in numero uerò nihil horum est. Nam neq; in aliquo loco esse positus demonstratur, nec eius partes coniunctæ sunt. Quocirca numero ex tribus his quæ diximus, duæ res desunt, loci positio, & partium continuatio: tempus etiam quanquam sint eius partes continuæ, tamen quoniam nō permanent, sed semper mouentur, semperq; prætereunt, habere positionem partiū non dicitur. Semper enim ueloci agitatione torquetur, & currentis aquæ more, in nulla unquam statione consistit, quod quia partes eius non permanent, ex habentibus ad se inuicem positionem suis partibus constare non dicitur. Sed hæc quanquam positionem partium habere non possunt, tamē habent ordinem quendam, quem præter positionem partium tantum retinent. Dicimus enim priorem esse binarium quàm ternarium, atq; hunc quàm quaternariū & in tempore nimirū idem ordo reuertitur. Posterius enim futurum præsente, præsensq; preterito. Quocirca, etsi hęc non habent aliquam partium positionē, retinent tamen ordinē. Quod uerò dicit, positionem uerò nō multum accipies, tale est, ac si diceret, penitus nō accipias. Multum enim pro omnino uidetur adiunctū, ac si diceret positionē uerò non omnino accipies. Idcircò, quod ipsa quidem continuatio dat aliquam imaginem, quod possit habere aliquā partium positionem, sed hoc minimè est. Idcircò, quod quamuis sint continuæ quantitates, si tamē uno careant ex his quæ superius dicta sunt, positionē partium habere non possunt. Nam aqua quam fistula euomit, dum cadit quidē retinet positionē, cum uerò iam effusæ undæ semiscuerit, positionem partiū perdit, & fluuius quoq; quando in pelagus fluit, & positionē uidetur habere partium, & esse continuus, cum nondū marinæ aquæ fluuij superficies ipsa permista est, cum uerò extremitas amnis marina alluuione contingitur, totam sine dubio positionem uidetur amittere. Oratio quoq; similiter sese habet, nam nec ipsa ullo loco posita est, nec eius partes ad aliquam coniunguntur, sed à se inuicem illę discretæ sunt, nec cum eius partes dictæ sunt, permanēt, atq; hoc est, quod ait. Sed dictum est, & non est ultrà hoc sumi. Mox enim dicitur sermo, mox præterit, nec ulla ratione poterit permanere, quare mox, ut aliquid dictum sit, eius partes ostendi, & demonstratione sumi nō possunt. Constat igitur orationem quoq; ex his esse, quę positionē partium non habent, de ordine uerò dubium est. Nam si quis sermo aliquid significet, ut est Cicero, est in eo quidā ordo, quod, ci, syllaba primum dicitur, secunda uerò ce, tertia ro, & potius ex significatione ordinē sumit: si uerò nihil significet, nec ordinem dicitur habere, ut scindapsus nihil quidem significat, sed siue

secundam

ſecundam ſyllabam primam ponas,ſiue ultimam primam,ſiue quomodolibet ſyllabarũ ordinem ſeriemq́ permiſceas,idem erit,in ſignificatiuis enim uocibus idcircò eſſe dicitur,quod illo ordine permutato uis ſignificationis euertitᷓ, hic uerò ubi nulla eſt ſignificatio, nihil intereſt quomodolibet iaceant partes. Quare oratio in aliquibus quidem habet ordinem partium,in alijs uerò nec ordo ipſe poterit inueniri. An fortaſſe oratio dici non poteſt,quæ nihil ſignificat,& nulla eſt oratio, quæ ordinem nõ habeat.Ergo ſecundũ priorem quantitatis diuiſionem, ubi dicebatur quantitatis alia eſſe continua,alia uerò diſcreta,quinq; ſunt continua, duo uerò diſcreta.Continua quidē linea,ſuperficies,ſoliditas,locus,tempus. Diſcreta uerò numerus & oratio.In hac uerò ſecunda diuiſione qua dicit,alias quãtitates ex habentibus,ad ſe inuicem poſitionem conſtare partibus.Quatuor quidem ſunt quæ retinent poſitionem,id eſt,linea,ſuperficies,corpus,locus.Tria uerò quæ poſitionem nõ habēt,ſed ex his duo ſemper ordinem retinēt,tempus ſcilicet & numerus.Oratio uerò ſi quid ſignificet,habet ordinem,ſi uerò nihil ſignificet, inordinata eſt,ſi tamen oratio nihil ſignificans dici poſsit,his dictis ipſe cõcludit,dicens:Igitur alia ex habentibus ad ſe inuicē partibus poſitionē conſtant,alia uerò ex non habentibus poſitionem. Hac igitur diuiſione finita tranſit ad cætera monſtrans quæ propriæ quantitates nuncupantur,quæ ſecundum accidens.

Propriæ aũt quantitates hæ ſolę dicũtur,quas diximus alia uerò omnia ſecundũ accidēs:ad hęc enim aſpicientes,& alia dicimus quantitates,ut multũ dicitur albũ,eò quòd ſuperficies multa ſit,& actio longa eò quod tempus multũ ſit,& motus multus:neq; enim horũ ſingulũ per ſe quantũ dicitur, ut ſi quis aſsignet quanta ſit aliqua actio, tēpore diffiniet,anni menſurã,uel ſic aliquo modo aſsignãs. Et albũ quantũ ſit aſsignãs,ſuperficie diffiniet.Quanta enim ſuperficies fuerit,tantũ eſſe albũ dicet.Quare ſolę proprię & ſecundũ ſeipſas quantitates dicunᷓ,quę dictę ſunt, aliorũ uerò nihil per ſe,ſed per accidēs

Principaliter aliquid eſſe dicitur,quod per ſe tale eſt,quale eſſe demõſtratur.Secundum accidēs uerò illud,quod non per ſe,ſed per aliud tale eſt, quale eſſe dicitur, ut albedini per ſe ineſt color,ſecundum naturam enim albi,color eſſe dicitur albedo, cum uero homo dicitur coloratus,non per ſe dicitur,idcircò,quod homo in eo quod homo eſt,color non eſt,ſed quoniam habet colorem,idcirco dicitur coloratus.Ergo quemadmodum album idcirco color eſt per ſe,quoniam color naturale quoddam eſt genus,homo uerò idcirco coloratus dicitur, quoniã habet colorem & dicitur album quidem per ſe & principaliter color, homo uerò ſecundum accidens coloratus.Ita quoq; & quantitates:hæc enim omnia quæ dicta ſunt,id eſt,linea,ſuperficies,corpus,numerus,oratio,tempus,per ſe & ſecundum propriam naturam quantitates dicuntur.Si qua uerò alia dicuntur, ſecundum aliquam quantitatem, non per ſe,ſed ſecundum accidens nominantur:ut album dicitur multum, non idcirco,quod albedo ſit quantitas,ſed quoniam multa ſit ſuperficies, in qua illud album ſit.Si enim multũ ſpatium fuerit in quo album ſit,multũ erit album:Quocirca non quoniam ipſa albedo per ſe aliquam quantitatem habet,ſed quoniã in aliqua quantitate eſt conſtituta,id eſt,in ſuperficie. Idcircò ſecundum ſuperficiem quod eſt quantitas,quæ ſcilicet per ſe multa eſt,album multum dicitur nõ ſecundum ſe, atq; ideo album non per ſe,nec principaliter,ſed ſecundum accidens multum dicitur.Actio quoq; ideo dicitur longa,quod multo tempore acta ſit,multã uerò ægritudinem idcirco dicimus,ſi eadem multo ſit tempore,& motum multũ idcirco,quod multo tempore factus ſit,ut ſi quis multo tēpore currat.Si quis uerò multũ curſum illum dicat eſſe,qui ſit uelociſsimus,ille cõuenienter ſermone nõ utitur. Velocitas

enim nō quātitas,sed potius qualitas est,quales enim secundū eam dicimur, id est, ueloces non quanti. Secundū quantitatē uerò multū dicitur,hoc aūt monstrat ipsa rerū diffinitio,si quis enim album multū mōstrare desideret, & proprio termino rationis includere,illi dicendū est,multum esse album,quod in multa iaceat superficie,& motum atq; actionem multā,quæ longo tempore perficiatur: quare,quoniam ad proprias quantitates aspicientes,atq; ad eas res cæteras referentes, quantitates uocamus,ut album ad superficiē,quæ uera est quātitas,& cursum,& aliquē motum atq; actionem ad tempus,quod ipsum uerè quantitas est,reducimus: hæc non per se quantitates,sed per eas quæ propriè quantitates dictę sunt,nominātur. Quocirca,quoniam quòd per se non est,secundū accidens est, rectè cætera omnia præter ea,quæ superius in quātitate numerata sunt,per accidēs esse,nō per se quantitates dicuntur. Solæ igitur propriè & secundum se ipsæ quantitates dicuntur,hæ quæ superiùs compræhensæ sunt. Aliæ uerò per se quantitas non sunt, sed (ut ipse ait) fortè per accidens. Post diuisionē igitur cōtinui atq; discreti, & habentis positionem partiū,& non habentis,& quæ sunt per se principaliter, & rursus per accidens quantitates,solito more uiam inueniendi quantitatū proprietas ingreditur.

Amplius,quantitati nihil est contrarium: in definitis enim manifestū est,quoniam nihil est contrariū, ut bicubito,uel tricubito,uel superficiei,uel alicui taliū,nihil enim ipsis est cōtrariū. Nisi fortè quis multa paucis dicat esse contraria,uel magnū paruo: horū autem nihil est quantitas,sed magis ad aliquid. Nihil enim per seipsum paruum uel magnū dicitur,sed eo quòd ad aliud refertur: nam mōs quidē paruus dicitur, miliū uerò magnū,eò quod hoc quidē sui generis maius sit, illud uerò minus sui generis. Ergo ad aliud est eorū relatio,nam si per seipsum magnū uel paruū diceretur,nunq̃ mons quidē paruus, milium uerò magnū diceretur. Rursus in uico plures homines esse dicimus,in ciuitate paucos,cum tamen sint eis multo plures, & in domo quidē multos,in theatro uerò paucos,cū tamē sint plures. Amplius bicubitū,uel tricubitū, & unumquodq; talium quantitatē significat: magnū uerò uel paruū nō significat quantitatē,sed magis ad aliquid. Quoniā ad aliud spectat magnū uel paruū: quare manifestū est,quoniā hæc ad aliquid sunt. Amplius,siue ponat aliquis hæc esse quantitates,siue nō ponat,nihil ipsis cōtrariū est. Quod eñ nō potest sumi per seipsum,sed ad solā alterius relationem referī, quomodo huic aliquid erit cōtrariū? Amplius,si erūt magnū & paruū cōtraria,cōtinget ipsum idē simul cōtraria recipere, & ea ipsa sibimet esse cōtraria. Cōtingit eñ idē ipsum simul, & paruū esse & magnū, est eñ aliquid ad hoc quidē paruū,ad aliud uerò hoc idē ipsum,magnū. Quare idē paruū & magnū in eodē tēpore esse contingit,quare cōtraria simul suscipiet. Sed nihil est quod uideat̃ simul cōtraria posse suscipere,ut substātia susceptibilis cōtrariorū quidē esse uidet̃,sed nullus simul & sanus est,& æger,nec albus,& niger simul est, nihilq; aliud est, q̃ simul cōtraria suscipiat. Et eadē sibi ipsi cōtingit esse cōtraria: nā si est magnū paruo cōtrariū,ipsum aūt idē simul est, & paruū, & magnū

ipsum sibi erit cõtrariũ. Sed impossibile est idem sibi esse cõtrariũ: nõ est igit magnũ paruo cõtrariũ, nec multa paucis. Quare etiã si nõ relatiuorum hæc aliquis dicat, sed quantitatis, nihil habebũt cõtrarium.

Definita quãtitas est, quæ alicuius termino numeri coercetur, ut sunt duo, uel tres, & quæ ad hunc modum dicuntur, ac si dicas bicubitum, tricubitum, & cætera. Et quæ aliqua propria significatione definita sunt, ut est superficies & soliditas, quid enim & quæ quantitates dicantur, agnoscitur, quocirca harum, quoniam sunt diffinitæ, nulla ulli contraria est, neq; enim bicubito tricubitum contrarium est, sicut neq; numerus ulli numero, at uerò nec superficies soliditati, nec aliquid horũ. Sed quoniam quædam indefinita imaginem quandam quantitatis ostendunt, ut magnum & paruũ, quæ uidentur esse contraria, hæc sibi Aristoteles opponit, dicens: non esse quãtitates, sed magis ad aliquid, quod ipsius sermonibus astruamus. Sed non est hoc proprium quantitatis non habere contraria, non enim omnis quantitas contrarijs caret, sed nobis per singula quæq; currentibus, quæ quantitatis species contraria non habeant, quæ'ue habeant, considerandum est. Linea quidẽ contrario caret, linea enim lineæ contraria non est: sed si quis dicat rectam lineam curuæ lineæ esse contrariam, fallitur. Non enim in eo quod linea est, curua linea rectæ lineæ contraria est, sed in eo quod curua est, & in his non lineæ uidentur esse contrariæ, sed ipsa rectitudo & curuitas. Quare nõ in eo quod quantitas est, linea curua, rectæ lineæ cõtraria est, sed in eo, quod qualis. Nam quoniam curuitas & rectitudo contraria sunt, secundum id quod curua, & recta est linea, non secundũ quod lineę sunt, suscipiunt contrarietatem: quocirca linea in eo quod linea est, contrariò caret. At uerò nec superficies superficiei contraria est: sed fortè dicat aliquis albam superficiem, nigræ superficiei esse contrariam. Cui similiter occurrendum est, in eo quod superficies sunt non esse cõtraria, sed in eo quod est in his albedo atq; nigredo, quæ contraria esse quis dubitat? Eodem quoq; modo, & lenem, & asperam superficiem, si quis contrarias dixerit, refellitur, quod non secundum quantitatem superficiei, sed secundum qualitatem asperitatis lenitatisq; ipsę superficies contrariũ tenent. At uerò nec corpori quicquam ullo modo contrarietatis opponitur: sed ille, si quis dicat incorporale esse contrarium, refutabitur. Quòd omnis contrarietas proprijs nominibus dicitur, ut bonum malum, album nigrum, corporale uerò & incorporale non secundum cõtrarietatem, sed secundum priuationem habitumq; proferuntur. Incorporale enim corporis est priuatio. Nec tempori quoq; quicquã contrarium est, sed si nox diei uidetur opposita, non in eo quod tempus est, sed in eo quod dies est aer lucidus, nox aer obscurus. Aer uerò neq; tempus neq; quantitas est, lumen quoq; & obscuritas qualitates sunt, & non quantitates. Oratio etiã quanq; uideatur habere contrarium, tamen contrariam nõ habet oppositionem, uidetur enim uera oratio esse & falsa, quæ sunt contraria, sed oratio uera & falsa in significatione est. Cum enim quod est, oratio significat, uera est, cũ uerò quod non est designat, tunc falsa est. Oratio uerò nõ secundũ id quod significat in quantitate numeratur, sed secundũ id quod profertur. Secundum enim id quod proferimus orationẽ, longa syllaba breuiq; cõponitur, quæ omnem orationem nõ secundũ id quod ipsa significat, sed secundũ id quod ad prolationẽ est, metiuntur. Illud quoq; manifestũ est in numero non esse contraria: duo enim tribus, uel tres quaternario contrarij non sunt, nec ullus alter numerus cuilibet alij numero contrarius est. Locus uerò habet aliquam contrarietatem, sursum enim & deorsum contrarium est. Sed quidam uolunt nõ esse quãtitatis quod sursum dicitur & deorsum, sed potius habitudines, quas Græci [illegible] uocãt, quæ enim pars ad caput nostrũ est, hanc sursum uocamus, quæ pars pedibus subiacet, illa deorsum dicitur, quocirca secundũ habitudinem quandã quodammodo ad nos ipsos relata, sursum deorsumq; prædicamus. Hermias quoq; ait, sursum & deorsum non esse loca, sed quandã quodam-

modo positionem loci. Est enim res sursum atque deorsum, non est autem idem, esse aliquid loci, quod locum, loci enim est positio in loco, locus uerò ipse positio non est. Sed si quis omnem mundi respiciat figuram, quomodo rerum omnium formã sphæræ ambitus amplectitur, & terra media est, in sphæra uerò nihil est ultimũ, nisi quod eiusdem terminũ medietatis obtinuit, quicquid in extremo cœli cõuexitatis est, illud sursum esse dicet, quod uerò est medium, illud deorsum. Quocirca sunt secundum locum sursum deorsumque cõtraria, sursum in cœlo, deorsum in terra, idcircò, quod à se longè disiuncta sunt, unde pòst quoque contraria hoc modo sunt diffinita. Contraria sunt quæcunque à se longissimè distant, hinc est uidelicet tracta diffinitio, quod quoniã cœlum terraque distant, longissimè distare uidebant, & illud esse sursum, hoc uerò deorsum, quoniã deorsum, atque sursum nõ ob aliam causam contraria dicuntur, nisi quod à se longè disiuncta sunt, quòd esse contrarium, longissimè distare diffiniunt, quod Aristoteles hoc modo pronunciat.

Maximè autem circa locum uidetur esse contrarietas quantitatis. Sursum enim ad id quod est deorsum, contrarium ponunt, locum qui est in medio deorsum dicentes: eo quòd multa distantia medij ad terminos mundi sit. Videntur autem & aliorum contrariorùm diffinitionem ab his proferre: quæ enim à se inuicem multum distant, eorum quæ sub eodem genere sunt, contraria determinant.

in omni enim sphæra media terra est, quod ipsa astrorum demõstrat ordinata uertigo, adiecit quoque causam, cur huiusmodi loca cõtraria dicãtur, quod multa distantia est medietatis ad mundi terminos. Terminos uerò mundi cœli ultimã cõuexitatem dicit: ex hac igitur loci cõtrarietate, & cætera definita esse cõtraria sic demonstrat. Videntur aũt & aliorũ cõtrariorũ diffinitionẽ ab his proferre, quæ enim multum à se distant, in eodẽ genere cõtraria esse diffiniũt. Sed quoniã ne ordo contrarietate quantitatis impediretur, idcirco, superioribus, in quibus singulis quantitatibus nihil esse contrarium dicebamus, has loci contrarietates adiecimus, & quædam in medio prætermissa sunt. Rursus ad superiora redeamus, ut expositionis ordo sese ipse continuet. Ait enim superius, cùm quantitati nihil esse cõtrarium proponeret, bicubito, uel tricubito, uel superficiei, uel alicui talium nihil posse esse contrarium. Diffinitis enim his quantitatibus, cõtrarium nihil esse uidetur, ut duobus uel tribus: sed quædã cum sint indefinita, nec quantitates & cõtraria uideãtur, hæc rursus adiecit. Nisi multa paucis dicat quis esse cõtraria, uel magnũ paruo. Horum autẽ nihil est quantitas, sed ad aliquid, nihil enim per seipsum magnum dicitur uel paruũ, sed ad aliquid refertur. Nam mons quidem paruus dicitur, milium uerò magnum, eo quòd hoc quidẽ sui generis maius sit, illud uerò sui generis minus. Ergo ad aliud est eorũ relatio. Nam si per seipsum paruum uel magnũ diceretur, nunquam mons quidẽ aliquando paruus, milium uerò nunquam magnũ diceretur. Rursus in uico quidẽ plures homines esse dicimus, in ciuitate uerò paucos, cum tamen sint eis multo plures, & in domo quidem multos, in theatro uerò paucos, cum sint plures. Amplius, bicubitum, & tricubitũ, & unumquodque talium quantitatem significat, magnum uerò uel paruũ non significat quantitatem, sed magis ad aliquid: quoniã ad aliquid spectatur magnũ & paruum. Quare manifestũ est quòd hæc ad aliquid sunt. Quemadmodũ diffinitæ quantitates cõtrarijs nõ tenẽtur, ipse superius comprobauit, dicens, bicubito uel superficiei nihil esse contrariũ: indefinitæ uerò, ut est magnũ & paruũ, multa & pauca, dant imaginem cõtrarietatis. Sed illud occurrit, has non esse quantitates. Omnis enim quantitas per se dicitur, bicubitum enim, & tricubitum, & duo, & tres, & superficies ad nihil aliud refertur, magnum uerò uel paruum sine alijs dici non possunt. Cum enim dicis magnum, ad alicuius alterius cõparationem atque æquationem refertur. Eodẽ quoque modo & paruũ, quod ipsa Aristoteli-

Ariſtotelica probat inductio.Si enim magnũ & paruũ per ſe dicerentur, & non ad
alterius relationem,nunꝗ diceremus montē paruũ, & milium magnũ.Si enim ma
gnum paruumq́ non ad relationem alterius diceretur,mons ſemper magnus,ſem
perq́ paruũ milium diceretur.Sed aliquē collem ad Atlantis altitudinē cōferētes,
dicimus paruum montē,& rurſus milium ad minora alia grana milij conferentes,
magnũ miliũ nominamus,& ſimpliciter,quicquid magnũ uel paruum dicitur, ad
eiuſdem generis ſpeciē referentes,magnũ paruumq́ nominamus, ut monti mon-
tem cōparamus,miliũ uerò milio,& alia huiuſmodi,multa & pauca eodem modo
dicuntur:dicimus enim,ſi fuerint homines centũ in uico,plures eſſe homines. At
uerò ſi in ciuitate ſint,paucos dicimus,nũc ad paruitatem uicorũ, nunc ad magni-
tudinem ciuitatũ cōferentes.Rurſus ſi ſint in domo quinquaginta, multi ſunt,ſi in
theatro pauci,ideô,quod tunc in theatro eſſe paucos dicimus,cum ad eos quāti in
theatro eſſe debebāt,cōparamus.Amplius,quoniā cōſiſtit magnũ paruumq́ refer
ri ſemper ad alterũ,ſingulas uerò quātitates nihil ad aliud cōparantes, ſuas ac pro-
prias nominamus,ut tres,duo,quatuor,lineā,ſuperficiem:magnũ paruumq́,mul-
ta & pauca,à quantitatis diuiſione disiuncta ſunt.Sunt enim iſta non quantitates,
ſed potius relatiua.Amplius,ſiue aliquis ponat eas eſſe quātitates, ſiue nō ponat,
nihil illis erit cōtrariũ,quod enim nō eſt ſumete per ſeipſum,ſed ad ſolā alterius re-
lationem,quomodo huic aliquid erit contrariũ? Hoc quoq́ ualidiſsimo argumen
to probatur quantitatibus his,quæ prædictæ ſunt,nihil eſſe cōtrariũ, niſi ſoli forſi-
tan loco.Nam ſi quis magnũ & paruũ,uel multa & pauca in quantitatibus ponat,
etiā hoc ſi cōcedatur,tamē quoniā ſemper referuntur ad aliud,cōtrarijs nō tenent.
Omne enim cōtrariũ per ſe cōſiſtit,nec illud ad alterius cōparationē relationemq́
profertur,ut bonum non dicitur mali bonum, nec rurſus malum boni malum, ſed
ipſum in propria natura & prolatione conſiſtit. Quæcunq́ ſunt contraria, eodem
modo ſunt.Magnum uerò & paruum,quoniam non per ſe cōſtant,ſed ad alterius
relationem referuntur,contraria eſſe non poſſunt.Amplius, ſi ſunt magnũ & par-
uum contraria,contingit idem ſimul contraria ſuſcipere,& ea ipſa ſibi eſſe contra-
ria.Contingit enim ſimul idem paruum eſſe & magnum. Eſt enim aliquid ad hoc
quidem paruum,ad aliud uerò hoc idem ipſum magnum.Quare idem paruum &
magnum & eodem tempore eſſe contingit,quare ſimul contraria ſuſcipiet, ſed ni-
hil eſt quod uideatur ſimul contraria poſſe ſuſcipere,ut ſubſtātia,ſuſceptibilis qui-
dem contrariorum uidetur eſſe,ſed non ſuſcipit in uno eodem tempore: nam nul-
lus ſimul eſt ſanus & æger,nec albus & niger ſimul,nihilq́ aliud ſimul contraria ſu
ſcipiet,& eadem ſibiipſi contingit eſſe contraria. Nam ſi eſt magnũ paruo contra-
rium,ipſum autem idem ſimul eſt paruum & magnum,ipſum ſibi erit contrarium,
ſed impoſsibile eſt ipſum ſibi eſſe contrarium:Non eſt igitur magnum paruo con-
trarium.Conſtat hoc & immutabile in propria ratione conſiſtit, unam eandemq́
rem,uno eodemq́ tempore contraria non poſſe ſuſcipere,ut ſubſtantia ſuſceptibi
lis quidem contrariorũ eſt.Homo namq́ cum ſubſtantia ſit,& ægritudinem ſuſci-
piet & ſalutē,ſed nō eodē tempore,& albedinē & nigredinē capit,ſed alio atq́ alio
tempore,ut uerò uno eodemq́ tempore cōtraria utraq́ ſuſcipiat,fieri nequit, ꝙ ſi
magnũ paruo aliquis cōtrariũ ponat, eueniet quoddā impoſsibile, ut una atq́ ea-
dem res eodem tempore utraſq́ ſuſcipiat contrarietates, & eadem ipſa ſibi poſsint
eſſe contraria.Ponamus enim magnum patuo eſſe cōtrarium, ſed una atq́ eadem
res,uno eodemq́ tempore poteſt magna eſſe & parua, ut ſi ſit decem pedũ menſu
ra collata ad duorũ pedum magnitudinē,magna eſt,ad centũ uerò cubitorum ma
gnitudinē menſuramq́ collata, eadem parua eſt.Poteſt ergo eadem res eodē tem-
pore & magnitudinis eſſe ſuſceptibilis & paruitatis. Eadē enim res uno eodemq́
tempore ad maiorem minoremq́ collata,eadem magna & parua eſt.Quod ſi ma-
gnum paruo cōtrarium eſt,eadem uerò res eodem tempore & magnitudinem ſu-
ſcipit & paruitatem,eodem tempore cōtingit,ut eadē res cōtraria utraq́ ſuſcipiat,

ſed hoc impoſsibile eſt. Quocirca quoniam res eadem eodem tempore contrariorum ſuſceptibilis non eſt, poteſt uerò una atq; eadem res magnitudinem paruitatemq; ſuſcipere, magnitudo & paruitas contraria non ſunt. At uerò ſi quis magnũ paruo contrarium ponat, eadem ratione unam eandemq; rem ſibiiþſi dicit eſſe cõtrariam. Nam ſi paruum magno eſt cõtrarium, eadem uerò res (ut docui) parua & magna poteſt eſſe ad aliud & ad aliud, ſcilicet cõparata. Res quæ parua & magna eſt, eadem ſibi poteſt eſſe contraria, paruum enim & magnum contrarium dictum eſt, ſed eſt impoſsibile. Quocirca paruum & magnum contraria non ſunt. Poſt huiuſmodi uerò rationem & argumentationis firmiſsimę propoſitionem de contrarietate differit loci, de qua ſuperiùs iam diximus, quocirca prętereunda eſt, ne repetitæ expoſitionis iteratio, faſtidio ſit potius quàm doctrinæ.

Non uidetur autem quantitas ſuſcipere magis & minus, ut bicubitum: neq; enim eſt aliud, alio magis bicubitum, neq; in numero, ut ternarius quinario: nihil enim magis tria dicẽtur, quàm quinq;, nec tria potius quàm tria, neq; tẽpus aliud, alio magis, & minus dicitur, nec in his quæ dicta ſunt, magis & minus omnino dicit̃. Quare & quantitas non ſuſcipit magis & minus.

Aliud propriũ rurſus appoſuit, quod quãuis quantitatis propriũ nõ ſit, cur tamen nõ ſit ipſe reticuit, nobis tamen eſt demonſtrandũ, quod aũt dicit, tale eſt. Quantitas magis & minus non ſuſcipit, nullus enim numerus alio numero nec magis nec minus eſt numerus. Nam ternarius ſi quinario cõparetur, nec magis nec minus eſt numerus, & rurſus ipſi tres ſibiiþſis comparati, nec magis nec minus ſunt tres: nec tempus quoq; habet aliquid magis & minus, ut magis aliud tempus ſit alio tẽpore, longius quidẽ tempus tempore eſſe poteſt, ut uerò dicatur magis tempus alio tempore uel minus fieri nequit, hoc quoq; etiã in ſubſtãtia demõſtratum eſt, homo ñamq; alio homine nõ eſt magis homo, nec minus, idẽ quoq; euenit etiã in quãtitate. Quod quia etiã in ſubſtãtia eſt, proprium quãtitatis hoc nõ eſt, habet hoc quoq; quãtitas, ut in ſequẽti ordine ipſe mõſtrauit. Quocirca quoniã prius hoc de ſubſtãtia dixerat, nunc uerò idẽ de quãtitate propoſuit, idcirco nõ eſſe hoc propriũ quantitatis, commemorare neglexit. Cuius enim eſſet alterius nõ ſuſcipere magis & minus, tũc dixit, cũ de ſubſtãtia diſputaret. Ait eñ ꝙ ſubſtãtiæ nunq; magis minuſ'ue ſuſcipient, quocirca ad maxime propria, ſolita conſtituendi ratione regreſſus eſt.

Proprium aũt maximè quãtitatis eſt, quod & æquale, & inæquale dicitur. Singulũ enim earum quæ dictæ ſunt quantitatũ æquale dicitur & inæquale, ut corpus & æquale & inæquale dicitur, & tẽpus æquale & inæquale dicit̃, & numerus æqualis & inæqualis dicit̃, & oratio æqualis & inæqualis. Similiter aũt & in aliis quæ dicta ſunt, ſingulũ & æquale & inæquale dicitur. In cæteris uerò, quę quãtitates nõ ſunt, non multũ uidebit̃ æquale, & inæquale dici: nã affectio & diſpoſitio æqualis, & inæqualis nõ multũ dicit̃, ſed magis ſimilis & diſsimilis, & album æquale, & inæquale, nõ multum dicitur, ſed ſimile. Quare quantitatis maximè eſt proprium æquale & inæquale dici.

Quãtitatis propriũ apertiſsimè deſignat eſſe, qđ ſecundũ quantitatẽ æqualitas & inæqualitas nuncupat̃. Singulæ eñ quãtitates æquales atq; inæquales dicunt̃, ut æqualis linea lineæ, & rurſus inæqualis, & ſuperficiei ſuperficies æqualis atq; inæqualis dicit̃, & corpus æquale & inæquale dicit̃. Numerus quoq; & tẽpus & locus æqualis atq; inæqualis dicit̃. In aliis aũt quæ quantitates non ſunt, nõ eſt facilè ut æqualitas uel

titas uel inæqualitas nominetur dispositiones ergo quæ affectiones appellantur, non dicuntur æquales uel inæquales, sed magis similes & dissimiles. Dispositio autem uel affectio est ad aliquã rem accõmodatio, & applicatio, ut si quis Grammaticam legens, qui nondum perdidicit, habet ad eam aliquam dispositionem, id est, ea affectus est, & habet aliquid accõmodatũ, & quasi propinquũ. Possunt aũt similiter esse duo dispositi & affecti, æqualiter uerò minimè, ut duo similiter esse albi, æqualiter uerò non. Nam si quis de duobus similiter albis æqualiter esse albos dicat, recta nominis nuncupatione non utitur. Omne enim æquale & inæquale, in mensura & in quantitate perficitur. Simile uerò & dissimile quemadmodum de quantitate non dicitur, ita nec de alia qualibet re nisi de quantitate, rectè æqualitas & inæqualitas nuncupantur. Quare proprium est quantitatis æquale & inæquale nominari, sed quoniam de quantitate dictum est, ad relatiuorum ordinem transeamus. Post quantitatis tractatum tertium prædicamentum de relatiuis ingreditur, quare relatiua hoc modo diffinit.

DE RELATIVIS.

D aliquid uerò talia dicunt, quæcunq; hoc ipsum quod sunt, aliorũ esse dicunt, uel quomodolibet aliter ad aliud, ut maius id quod est, alterius dicit: aliquo enim maius dicitur, & duplũ alterius dicit hoc ipsum quod est: alicuius enim duplũ dicitur. Similiter aũt & alia quæcunq; sunt huiusmodi.

CVr aũt de his quæ sunt ad aliquid differat, omisso interim de qualitate tractatu, hæc causa est, quòd posita quãtitate magis minus'ue esse necesse est. Quare cum quantitatẽ cõtinuo ad aliquid cõsequatur, rectè post quantitatẽ relatiuorũ series ordinata est. Illud quoq; est in causa, q superius cum de quantitate tractaret, relatiuorũ mentio facta est, cum de magno paruoq; diceretur: ut ergo cõtinens, & non esset operis interrupta distinctio, ideò quãtitate finita, de relatione proposuit. Quod aũt ait, ad aliquid uerò talia dicuntur, hoc mõstrat, quod nõ sicut quantitas per se & singulariter intelligi potest, eodem quoq; modo substantia, & qualitas, & unumquodq; aliorũ prædicamentorũ, sicut per se cõstat, ita etiã per se & singulariter intelligitur, sic ad aliquid per se & singulariter capi intellectu nõ potest, ut dicamus esse ad aliquid singulariter. Quicquid enim in natura relationis agnoscitur, id cũ alio necesse est cõsideretur, cũ enim dico dominus, per seipsum nihil est, si seruus desit. Quocirca cũ unius relatiui nũcupatio, mox secũ etiã aliud trahat ad aliquid, unũ esse per se nõ potest, atq; ideò nõ dixit Aristoteles. Ad aliquid uerò tale dicit, sed plurali numero talia dicunt, inquit, demonstrãs relatiuorũ intelligentiã non in simplicitate, sed in pluralitate cõsistere, nõ esse aũt quandã per se relatiuorũ naturã sine cõiunctione aliqua alterius subsistente, ipse Aristoteles monstrat, qui dicit: Ea esse relatiua, quæcunq; hoc ipsum quod sunt, aliorũ dicunt. Docet enim aliqua cõiunctione alterius relatiua formari, hoc ipsum enim quod sunt aliorũ dicunt. Quod enim est dominus, hoc alterius dicitur, id est, serui. Siue autẽ relatiua dicamus, siue ad aliquid, nihil interest. Ad aliquid enim dicitur quod ipsum quidẽ cũ per se nihil sit, relatũ tamẽ ad aliud cõstat, ut dominus, si desit id ad quod dicitur, id est, seruus, nõ est, dicitur enim ad seruũ: manifestũ ergo est si seruus desit, dominũ dici nõ posse, quare dominus ad aliquid dicitur, id est, ad seruũ. Relatiua quoq; dicuntur idcirco, quòd eorũ nuncupatio semper ad aliquid referatur, ut domini ad seruũ, quare nihil interest quolibet modo dicatur. Huiusmodi aũt diffinitio Platonis esse creditur, quæ ab Aristotele paulo posterius emendat. Relatiuorum aũt alia eisdem casibus referuntur, alia diuersis, alia uerò omni sunt casu carentia. Quod scilicet, monstrans addidit, uel quomodolibet aliter ad aliud. Quid autem est, ipsius penè textus sermone monstratur. Cum enim dico dominus serui dominus, ad genitiuum

casum reddidi nominatiuum, & rursus ad eundem si cõuertero. Dico enim seruus domini seruus, & hic quoque nominatiuus ad genitiuũ relatus est. Eodẽ quoque modo sese habet, pater filij pater, & filius patris filius, & magister discipuli magister, & discipulus magistri discipulus: hæc ergo id quod sunt, similiter aliorũ dicuntur. Nã quod aliorum dicuntur, secundũ genitiuum redditur casum, alia uerò non secundum eundẽ casum cõsequentiã reddũt. Sensus enim ad aliquid est, sensibilis enim rei est sensus. Quod enim sensibile est, sentiri potest, qđ sentiri potest, sensibile est, & nunc quidẽ sensus sensibilis rei sensus genitiuo accõmodatus est. Huius eñi rei sensibilis dictũ est, at si conuertas, fiet. Sensibilis res sensu sensibilis est. Sed cum sic casui septimo redditur nominatiuus in hac relatione, quæ dicit sensibile sensu sensibile est, non eodem casu, quo superiùs dictũ est, cõuertitur. Dicimus enim sensus sensibilis rei sensus est, & hic nominatiuus redditur ad genitiuũ. Hæc enim relatio ad septimũ casum se aptari nõ patitur. Sciẽtia quoque scibilis rei sciẽtia est, siquidem hoc scitur quod sciri potest, & quod sciri potest, scibile est, sed nõ eadẽ ratione, nec ad eundem casum relatio ista cõuertitur. Dicimus enim scibilis res scientia scibilis est. Est enim prima relatio ad genitiuum, secunda cõuersio ad septimũ. Hæc quoque relatio secundũ eosdẽ conuertitur casus, cum dicimus maius minore esse maius, & minus maiore esse minus. Duplum quoque & mediũ relatiua sunt, sed & eisdem casibus conuertuntur. Duplum namque dimidij duplum est, dimidiũ uerò dupli dimidium est. Sunt autem alia quoque relatiua, quæ ipse sic addidit.

At uerò sunt etiã & hæc ad aliquid, ut habitus, affectus, scientia, sensus, positio: hæc enim omnia quæ dicta sunt, hoc ipsum quòd sunt, aliorum esse dicuntur, uel quomodolibet aliter ad aliud, & nõ aliud aliquid. Habitus enim alicuius habitus dicitur, & disciplina alicuius disciplina, & positio alicuius positio. Similiter autem & alia.

De sensũ quidem & sciẽtia dictum est superiùs, nunc uerò de habitu, dispositione, & positione dicendum est. Dispositio est, ad aliquam rem mobilis applicatio, ut si quisquam flammæ propinquus caleat, ille dispositus dicitur ad calorem, id est, habens aliquam applicationem coniunctionemque ad calorem. Idem uerò est affectio quod dispositio (ne nouo nomine error oriatur) & ideo dispositio cum sit quædã ad aliam rem coniunctio, uel ab alia affectio, facilè mobilis est, celeriùs etenim permutatur. Habitus autem est dispositionis uel affectionis firma, & nõ facilè permutabilis accessio, ut si quisquam in sole ambulans fuscior fiat, dispositus ad nigredinem dicitur, & nigredine affectus: Sin autem illa nigredo fortius, & immutabiliter corpus infecerit, habitus nominatur: Quocirca habitus est inueterata affectio. Vnde omnis habitus dispositio uel affectio est, non autem omnis dispositio, uel affectio habitus. Et ne multa dicenda sint, hoc quoque constat in habitu, & dispositione, quod habitus immutabilis passio est, dispositio uerò nõ similiter, sed affectio quædam est, & ad aliquam rem cõiunctio, quæ potest facilè permutari. Positio uerò est alicuius rei collocatio, ut est statio, sessio, inclinatio, accubatio, & alia huiusmodi. Nam & qui stat quodãmodo positus esse dicitur & collocatus, & qui sedet, & qui accumbit, & qui secundum cæteras positiones est, positus appellatur. Quocirca & statio & sessio & accubatio, positiones erunt. Sed quoniam quid essent, dictum est, nunc, si sunt ad aliquid, uideamus. Habitũ relatiuè dici, ea res probat, quæ alijs quoque rebus documẽto fuit, esse relatiua, ut est in sensu atque in sciẽtia. Idcirco enim dictũ est sensum sensibilis rei esse sensum, quod res sensibilis est, quæ sentiri potest, est ergo habitus habilis rei habitus. Habilis enim res est quæ haberi potest, illius enim rei habitus est quę haberi potest. Quocirca erit habitus habilis rei habitus, sed res quoque habilis habitu erit habilis, ipso enim habitu res quę haberi possunt, habemus. Dispositio quoque eodẽ modo. Dispositio namque dispositæ rei dispositio est, & dispo-

& disposita res dispositione disposita est. Caloris enim dispositio calentis, id est, ad calorem dispositi, dispositio est. Eodem modo dispositus ad calorem caloris dispositione dispositus est, uelut si hoc modo sit dictũ, omnis affectio affecti affectio est, & omne affectum affectione affectũ est. Et calor calentis fit calor, & calens calore fit calidum. Positio quoq; relatiua est: nam positio positæ rei positio est, & posita res positione posita est, & hoc intelligi conuenit secundum priorem habitus & dispositionis modum. Illa quoq; res probat positionẽ esse ad aliquid, quod eius species relatiuæ sunt: statio enim stantis rei statio est, & qui stat, statione stat, & de sessione quidẽ & de accubitu idem dici potest. Quocirca & habitus & dispositio uel affectio, & positio relatiua sunt, & hæc omnia uel similibus uel dissimilibus conuenientibus tamẽ prædicationi casibus cõuertuntur. Eorum aũt quæ secundũ casus conuertuntur, alia sunt quæ eodẽ nomine prædicantur, alia uerò quæ dispari: cum enim dico, simile simili simile est, & æquale æquali æquale est, & dissimile dissimili dissimile est, eisdẽ uocabulis eisdemq; nominibus tota fit prædicatio. Cum aũt dico duplum medij duplum, uel maius minore maius, disparibus uocabulis facta est prædicatio. Quoniã uerò relatiuorũ diffinitionẽ ita ꝓposuit, ut diceret, ad aliquid uerò talia dicuntur, quæcunq; hoc ipsum quod sunt, aliorũ dicũtur, uel quomodolibet, aliter ad aliud, quid esset hoc ipsum quod sunt aliorũ dicuntur, iam diximus, nunc quid sit, quod ait, uel quomodolibet aliter ad aliud, requirẽdũ est, quod ipse Aristoteles conuenientibus in ordine probat exemplis, ait enim.

Ad aliquid ergo sunt, quæcunq; id quod sunt, aliorum esse dicuntur, uel quomodolibet aliter ad aliud, ut mons magnus dicitur ad alium. Magnũ enim ad aliquid dicitur; & simile alicui simile dicitur, & omnia talia similiter ad aliquid dicuntur. Sunt autem & accubitus, & statio, & sessio, positiones quædam, positio uerò ad aliquid dicitur. Accumbere autem, uel stare, uel sedere, ipsa quidem nõ sunt positiones, denominatiuè uerò dicuntur ab ijs, quæ dictæ sunt, positionibus.

Quoniam accubitus, & statio, & sessio, positiones dicuntur, & quoniã omnis positio ad aliquid est, sufficienter superiùs comprehensum est. Nunc uero quid sit, quod ait, uel quomodolibet aliter ad aliud, expediemus. In relatione per quam dicimus, filius patris filius, nulla coniunctio mixta est, nisi tantum sola casuũ uis prædicationis huius membra coniungit. Cum autem dico montem magnum, ad aliũ referens paruum, ita propono, mons magnus ad montẽ paruum, & mons paruus ad magnum, hîc nullorum casuum uis est, quanquã enim accusatiuus uidetur esse permixtus, tamen ille huius relationis uim non tenet, sed præpositio, quæ ad accusatiuum datur: cum enim dico, mons magnus ad paruum montem, præpositio sola est quæ uim huius continet relationis, ut si quis dicat, magnus mons paruũ montem, nihil significet definitum. Quocirca, quamuis accusatiuus casus in hac propositione sit, non tamen hîc uim casus tenet, sed præpositio, atq; hoc est quod ait, uel quomodolibet aliter ad aliud, ut quoniam superiùs secundum casus relationes fieri dixerat, erant autem quædam relationes quæ nullis casibus tenerentur. Adiecit hoc, uel quomodolibet aliter ad aliud, ac si diceret. Omnis relatio aut casibus fit, quod per hoc demonstrauit, quod ait, quæcunq; id quod sunt, aliorum dicuntur: aut præter casus sunt, quod hæc sententia docet, uel quomodolibet aliter ad aliud, atq; hæc hactenus. Sed cùm positio sit ad aliquid & sint species eius relatiuæ (sessio enĩ & statio relatiua sunt) sedere & stare nulla relatio est. Stare namq; & sedere de statione & sessione denominatiuè dicuntur. Omnis autem denominatio non est id, quod est ea res, de qua nominat̃, ut Grãmaticus, nõ enim idẽ est qđ Grãmatica, de qua nominatus est. Quocirca si sedere de sessione, & stare de statione denominatiuũ est, sessio uerò & statio relatiua sunt, sedere & stare quæ à relatiuis denominatiua

minatiua sunt, relatiuorum genere nō tenentur, & uniuersaliter. Quicquid ex quibuslibet positionibus denominatur, illud non ad relatiua, sed ad prædicationem, quæ situs dicitur, reduci potest.

Inest autem & contrarietas in relatione, ut uirtus uitio contraria est, cum sit utrunque ad aliquid, & scientia inscientiæ. Non autē omnibus relatiuis inest contrarietas: duplici enim nihil est contrarium, neque triplici, nec talium ulli.

Quemadmodum in substantia uel quantitate, si eorum esset proprium cōtraria suscipere, rimatus est, ita quoque nunc in relatiuis de contrarietate considerat, utrū relatiuorum sit proprium contraria posse suscipere: & quoniam uirtus & uitia utraque sunt habitus. Virtus enim est mentis affectio in bonam partem, & difficilè commutabilis. Vitium affectio in malam partē, ipsa quoque difficilè mobilis & diuturnitate perdurās. Quoniam igitur & uitium & uirtus habitus sunt, omnis autem habitus ad aliquid esse monstratus est (habilis enim rei habitus est) erunt uirtus atque uitiū relatiua, sed hæc contraria sunt, igitur relatiua contraria suscipere nō recusant. Sed si dicat quis, quid causæ est, ut uirtutem atque uitium ipsumque habitum paulo pòst inter qualitates numeret. Atqui ut alia significatióne una res, diuersis generib. supponatur, nihil prohibet. Socrates namque in eo quod est Socrates, substantia est, in eo quòd pater uel filius, ad aliquid, ita ad aliud atque ad aliud ducta, prædicatione eandem rem sub diuerso genere nihil poni prohibet: habitus quoque & uirtus, & uitium eodem modo est. Potest enim in qualitate poni habitus, quòd ex eo quales homines nuncupentur: habentes enim dicimus aliquos rei habitus retinētes. Virtus quoque qualitas est idcirco, quod ex eo boni homines dicuntur, & secundum illam qualitatem, id est, bonitatem, quales homines, id est, bonos homines nuncupamus, similiter autem & uitium. Ipse quoque habitus ad aliam prædicationem dictus fit iterum relatiuus, quod enim habitus habilis rei habitus est, ad aliquid est, & quod alicuius uirtus est, ad aliquid uirtus est, & quod alicuius uitium est, ad aliquid quoque ipsum est: ergo nihil impedit easdem res, ad aliud atque aliud uersas, diuersæ prædicationi substitui. Ipsum uerò ad aliquid præter ullū aliud prædicamentum intelligere non possumus, ut patrem & filium, Dominum & seruum, secundū substantiam consideramus. Nam & qui Dominus & qui seruus est, substantia est. Duplum & triplum secundum quantitatem (hæc enim in quantitate consistunt) scientia uerò & inscitia secundum qualitatem. Secundū enim has quales dicimur, scientes scilicet atque inscij. Quocirca, quoniam præter aliud prędicamentum per se relatiua nullus intelliget, secundum ea prædicamēta de quibus intelligitur relatio, secundum ea dicitur contraria posse suscipere, ut Socrates ipse quidem substantia est, sed substantia contrarium non recipit. Pater uerò atque filius secundum substantiam prædicatur, non est enim pater atque filius, nisi in substantia sit. Quocirca quoniam secundum substantiam dicitur, contrarietate caret. Rursus duplum uel dimidium secundū quantitatē dicitur: quantitas uerò cōtraria nō habere monstrata est, igitur nec duplū atque dimidiū cōtrarijs pugnat: qualitas uerò recipit contrarietatē, bonū enim & malū secundū qualitatē opponūtur, bonū igitur & malum cōtrarijs nō carent. Igitur secundū quæ prædicamēta relatiua dicuntur, si illa suscipiunt contraria, & relatio suscipit. Sin uerò illa prius repudiāt contrarietatem, nec illud ad aliquid, quod secundū ea dicitur, ulla unquam cōtrarietate diuiditur. Quare habere contraria relationis propriū nō est, nam neque in sola relatione est (habet enim hoc quoque qualitas) nec in omnibus ad aliquid considerari potest. Quę enim secundū talia prædicamēta dicuntur ad aliquid, quæ non recipiunt cōtrarietatē, ut secundū substantiā pater & filius, uel secundū quantitatem duplum & medium, in talibus relatiuis cōtraria nullo modo reperiuntur. Quod uerò neque soli neque omnibus inest, hoc proprium non est: non est igitur proprium relationis habere contraria.

Viden-

Videntur aũt magis & minus relatiua ſuſcipere: Simile enim & diſsimile, magis & minus dicitur, & æquale, & inæquale magis, & minus dicitur: cũ utrunq; ſit relatiuũ, ſimile enim alicui ſimile dicitur, & inæquale alicui inæquale, nõ aũt omnia relatiua ſuſcipiũt, magis & minus, duplex enim nõ dicitur magis & minus duplex, nec taliũ ullum.

Quæritur nunc an relationis ſit, proprium ſuſcipere magis & minus, ſed in hoc illa ratio ſeruatur, quemadmodũ in contrarijs dictum eſt. Quoniam quæcunq; ſecundum ea dicuntur, quæ contraria non recipiunt, ipſa quoq; contrarijs carent. In hoc uerò cùm ſecundum quantitatem dicatur, æquale & inæquale, ſuſcipit & magis & minus. Dicitur enim magis æquale, & minus æquale. Eodem modo & ſimile, magis ſimile & minus ſimile dicitur. Sed ſi fortè quis dicat, cùr, cùm quantitatis ſit dici æquale & inæquale, & quãtitas magis atq; minus nõ ſuſcipiat, æquale & inæquale & intenſione creſcat & remiſsione minuatur? Dicendum eſt, quoniam quemadmodum ſubſtantia ipſa per ſe, in eo quod ſubſtantia eſt, nõ eſt proprium, ipſi tamẽ proprium eſt, contraria poſſe ſuſcipere: ita & in quantitate cõſideratur, proprium enim eſt, nõ hoc ipſum cuius eſt proprium, ſed quædam alia extrinſecus qualitas, paſsioq;. Paſsio enim qualitatis eſt, & quædã qualitas æquale & inæquale dici poteſt, quod quoniam non eſt idem proprium quod eſt illud, cuius eſt proprium, & æquale uel inæquale dici, non eſt quantitas cuius eſt proprium, ſed quædam qualitas & paſsio quantitatis. Hæc autem dicitur ad aliquid, ipſum enim quod eſt alterius dicitur, æquale enim æquali æquale dicimus, & ſimiliter ſimile ſimilis ſimile, ſed non capiunt omnia relatiua magis & minus. Nullus enim poteſt dicere magis & minus duplum eſſe aliquid: nam ſiue denarius ad quinarium comparetur, ſiue quaternarius ad binarium, æquè uterq; duplus eſt, ęquè uterq; medietas. Qualitas quoq; recipit magis & minus, dicimus enim magis album & minus album. Quare quoniã neq; omni relationi neq; ſoli ineſt ſuſcipere magis & minus, & per qualitatem relatio ſuſcipit & magis & minus, relationis propriũ non eſt ſuſcipere magis & minus.

Omnia autem relatiua ad conuertentia dicuntur, ut ſeruus Domini, & Dominus ſerui Dominus, & duplum dimidij duplum, & dimidium dupli dimidium, & maius minore maius, & minus maiore minus, ſimiliter autem & in alijs. Sed caſu aliquoties differunt ſecundũ locutionem, ut ſcientia ſcibilis rei ſcientia dicitur, & ſcibile ſcientia ſcibile, & ſenſus ſenſibilis ſenſus, & ſenſibile ſenſu ſenſibile.

Clara hæc eſt proponentis & non inuoluta ſentẽtia. Dicit enim omnia relatiua ad cõuertentia dici, quod ipſe proprijs patefecit exemplis. Omne enim ad aliquid ita ad aliud prædicat, ut illud ad quod prædicatur uideatur poſſe conuerti, & hoc eſt, quod ait. Omnia relatiua ad cõuertentia dicuntur. Conuerti aũt eſt, ut ſi prima res dicitur ad ſecũdam, ſecunda rurſus dicatur ad primã. Ponatur enim primus pater, ſecundus filius, & dicatur hoc modo, pater filij pater eſt, id rurſus cõuerti poteſt, ut prius ponamus filiũ, & talis ſit prædicatio, filius patris filius. Ergo pater ad talẽ dicitur, id eſt, ad filiũ qui cõuertitur, & filius qui dicitur ad patrẽ, ad talẽ rem dicitur, quæ ipſa quoq; cõuertitur, ut de filio prædicet. Omniaq; relatiua hoc modo ſunt: omne enim relatiuũ ad tale aliquid prædicatur, quod ipſum in prędicatione cõuerti poſsit, ſed nec omnia dicuntur ſecundũ eandẽ uocis prolationẽ. Alia enim ſunt quæ eiſdẽ caſibus cõuertuntur, ut dictũ eſt, pater enim filij pater eſt, & filius patris filius eſt. Alia uerò quę nõ eiſdẽ, ut ſcientia ſcibilis rei ſcientia eſt. Hic genitiuus eſt medius, ſcibile aũt ſciẽtia ſcibile eſt, hic ſeptimus prædicationẽ tenet. Alia uerò nullo (ut ſuprà dictũ eſt) caſu cõiuncta ſibimet cõuertuntur, ut mõs magnus ad paruũ

dicitur,

dicitur, & paruus ad magnũ. Ergo omnia relatiua ad cõuertentia dicuntur, quamuis non eisdem casibus conuertantur, quod ipse ait, dicens. Sed casu aliquoties differunt secundum locutionem, quod uero addidit, nimis diligenter adiectum est.

At uero aliquoties non uidebitur conuerti, nisi cõuenienter, ad quod dicitur, assignet. Si peccet is qui assignat, ut ala, si assignetur auis, non conuertitur auis alæ: neq enim prius cõuenienter assignatum est, ala auis, neq enim in eo, quod auis est, in eo auis ala dicit, sed in eo quod alata est. Multorum enim aliorum alæ sunt, quæ non sunt aues. Quare si assignetur conuenienter, cõuertitur, ut ala alati ala, & alatum ala alatum. Aliquoties aũt forsitan & nomina fingere necesse erit, si non fuerit positum nomen, & ad quod cõuenienter assignetur, ut remus, si nauis assignetur, nõ erit cõueniens assignatio, neq enim in eo quod est nauis, in eo eius remus dicitur. Sunt enim naues quarum remi nõ sunt: quare non conuertitur, nauis enim nõ dicitur remi nauis, sed forte cõuenientior assignatio erit, si sic quodammodo assignetur, remus remitæ rei remus, aut aliquo modo aliter, nomen enim nõ est positũ. Cõuertitur aũt si cõuenienter assignetur, remitum enim remo remitum est. Similiter aũt & in aliis, ut caput conuenientius assignatur capitati, quàm si animalis assignet, neq enim in eo quod animal est, caput habet, multa enim sunt animalia quæ capita non habent.

Supra iam de relatiuorum cõuersione proposuit, dixitq, quicquid est ad aliquid, uel eisdẽ casibus uel dissimilibus, tamen ad conuertentia dici, hoc uerò idcirco euenit, quòd omne ad aliquid esse suum ex alterius habitudine & cõparatione trahit, quòd si utraq secundũ ad aliquid sint opposita, ad aliquid nuncupantur, æquam uim uocabuli nuncupationẽq sortitæ nam si pater, & filius utriq ad aliquid sunt, si pater ad filium prædicatur, quoniã ad aliquid est, filius quoq quia ad aliquid est, ad quoddam aliud prædicabitur, sed nullius est filius nisi patris. Ergo hæc uocabula ex altetutra nuncupatione principium sumunt. Quocirca quę sibi inuicem substantiam donant, rectè ad se inuicem prædicantur, & hoc quidem in omnibus relatiuis constat intelligi, sed huiusmodi conuersio nõ uno modo, nec quomodolibet fieri potest, nisi enim conuenienter quęlibet illa res, ad id quod dicitur prędicetur, huiusmodi conuersio nulla ratione cõuertitur. Cum enim dicatur caput animalis caput dici non potest, animal capitis animal. Ergo ita redditum nulla ratione conuertitur. Atq hoc est quod ait, non uideri in omnibus relatiuis posse conuerti, nisi conuenienter, ad quod dicitur, assignetur. Si enim peccet is qui assignat, ut nõ cõuenientem prædicationẽ faciat, conuersio nõ procedit, quæ tamen est ipsa conuenientia, quã possint semper relatiua conuerti, huiusmodi est. Cum enim dico, alam auis esse alam, nõ conuertitur, ut auis alæ sit auis, idcircò, quod non est conuenienter facta prędicatio: nõ enim in eo quòd auis est, in eo habet alam, multa enim sunt quæ habent alam, aues tamen nullo modo nominãtur, ut apes sunt & uespertiliones, & quicquid est aliud tale, habere quidem dicimus alas, eas tamen aues non dicimus, quare non in eo quod auis est, in eo est eius ala, sed in eo quod alata est, idcirco enim alã habet, quoniã alata est, & quicquid fuerit alatũ, alas habebit. Quare ita facta prædicatio illam conuersionem retinet atq custodit, ala enim alati ala est, & alatum ala alatum est. Eodem quoq modo de capite, si quis dicat caput animalis est caput, non cõuenienter uim prædicationis aptabit: nõ enim in eo quod animal

est, in

eſt,in eo habet caput,multa enim ſunt animalia quæ capite carent,ut oſtrea, & conchilia,& cætera huiuſmodi.Igitur dicẽdum eſt,caput capitatæ rei eſſe caput,& capitatam rem capite eſſe capitatam. Vides'ne quemadmodum cõueniens prædicatio alternam in ſe uocabuli conuerſionem reuerſionemq́ reddiderit.Ita quoq; ſpeculãdũ eſt & de alio exemplo, quod ipſe propoſuit,remus enim ſi nauis remus dicat̃, nullo modo conuertitur,ut nauis remi nauis eſſe nominetur.Sunt enim quædã naues,quæ remis penitus non utuntur,ut lintres quas ſolo ſubigunt conto,& idcircò non conuertitur.Dicendum eſt igitur remum remitæ rei eſſe remum,& remitam rẽ remo eſſe remitam.Neceſſe quoq; erit nomen fingere,ſi poſitum non ſit:nam quẽadmodum filius patris filius,& pater filij pater,reciproca cõuerſione prædicantur, & utrunq; nomen in uſu eſt, ſic ſi defuerit nomen, ipſe aliquid debebis effingere, ut in eo quod eſt,ala alati ala, alatum enim nouiter factum eſt,& nunq̃ ante dictũ: quo autem modo poſsimus nomina ipſa confingere,quoniam neceſſarium eſſe poſuimus,artem quoq; cõponendi ſequenti ordine demonſtremus. Sed hoc faciẽdũ eſt,ſi prius illud purgauero,quod quidam contra Ariſtotelem culpandi ſtudio ponunt.Aiunt enim non eſſe ſolius relationis ad conuertentiam dici. Siquis enim ſic dicat,cum ſol ſuper terram eſt,dies eſt,& cum dies eſt,ſuper terram ſol eſt, recipiũt hæc quoq; conuerſionem, quæ confeſsè à relatiuorum definitione ſegregata ſunt. Non igit̃ in ſolis relatiuis,inquiunt,cadit iſta conuerſio,ſed Iãblicus duas huius rei protulit ſolutiones,unam pertuacuam,aliam uerò perfortem,ait enim,nihil officere ad Ariſtotelis ſententiam,ſi & alia conuertantur:non enim,inquit Ariſtoteles,ſolis hoc relatiuis eſſe,ſed omnib.nanq; ho relatiuis ineſt,nec ulla ratione negari poteſt. Quocirca,quoniam non dixit Ariſtoteles ſolis hoc ineſſe relatiuis,illorum quæſtio huius præclari philoſophi ſententiam nõ moratur.Sed hoc potius accidentis eſt,q̃ naturæ,& ad aliud quodammodo refugiũ,concurrentis potius,q̃ ex ipſa Ariſtotelis auctoritate, dictorum eius aliquod propugnaculum comparãtis.Aliam uerò attulit cauſam prorſus grauem,ait enim,proprium eſſe hoc relatiuorum,nõ ſecundũ ſuam nuncupationem,ſed ſecundum aliquam habitudinem eodem modo cõuerti. Qui enim dicit,cum ſol eſt ſuper terram,dies eſt,& cum dies eſt,ſol eſt ſuper terram, nullam habitudinem monſtrat,ſed tantummodo conſequentiam oſtendit.Conſequitur enim ſuper terram ſolem eſſe,cum dies eſt,& cum ſol ſuper terram curſus agat,diem eſſe, cùm uerò aliquis dicit filius patris filius,& pater filij pater,habitudinem & comparationem,& quodammodo continentiam utrorumq; declarat.Atq; hoc quoque in alia quauis relatione ſpectare licet. Quocirca quoniam omnia ad aliquid ſecundum quandam ad ſe inuicem habitudinem continentiamq́ dicũtur, ſecundum continentiam quoque & habitudinem eorum conuerſio facienda eſt, qua in re nos quoq; grauiter dicentis Iamblici auctoritati concedimus.Nunc uerò quæ ſit ars fingendi nomina,ſicubi deſunt,dicendum uidetur,quam ipſe Ariſtoteles his uerbis tradit.

Sic aũt fortaſſe quis facilè ſumet,in q̃bus nomẽ eſt poſitũ,ſi ab his quę prima ſunt,his ad quæ conuertunt̃,nomina ponat,ut in his quæ dicta ſunt,ab ala alatum,à remo remitum. Omnia ergo quæ ad aliquid dicuntur,ſi conuenienter aſsignentur,ad conuertentiam dicuntur.

Quoniam ſunt quæ ita dicuntur ad aliquid,ut niſi conuenienter aptentur,conuerſio nulla ſit,in omnibus autem ad aliquid conuerſionem expectari neceſſe eſt, quæ ſit hæc conuenientia,& quemadmodũ aſsignari relationes oporteat, ipſe demonſtrat.Siquid enim dicitur ad aliquid quod conuerti non poſsit,ab ipſo quod dicitur ſi denominatio fit,mox conuertitur,ut ala dicitur auis & recta quidem eſt hæc prædicatio,ſed ad naturam relationis incongrua.Nunc igitur, quoniam dici nõ poteſt auis alæ, dicitur autem ala auis,ab ipſa prędicatione,quę ad aliud prędicatur,ſi denominatio fit,mox redit conſueta conuerſio relatiuis.Nam cùm dicitur ala auis,ut

dicatur auis alæ,inconueniens est,si uerò ex ala fiat denominatio,ut dicatur ala alati,sic conuersio manet.Alatum enim ala alatū esse dicimus, sicut alam alati esse alā, & hoc idē in remo euenit.Nā quoniā remus nauis dicitur, & remi nauis ut sit,nulla ratione conuertitur,si ex remo sit denominatio statim reddit ex more cōuersio.Dicimus enim esse remum remitæ rei esse remum,& hoc illi conuertitur.Remita enim res remo remita est.Ergo ex eo quod prius dicitur,nomen fingendum est, sicut ex eo quod est ala,quoniam prius ad auem non dicitur,quia auis ad alam non cōuertitur,denominatio facta est,ut diceretur alatum.Atq; hoc est,quod ait,si ab his quæ prima sunt,his ad quæ conuertuntur nomina ponātur. Prima nanq; prædicatio est ab ala.Dicimus enim alam auis,& hoc quærimus,ut ad alam prædicatio conuertatur,ergo ab eo quod prius dicitur,illi ad quod conuertitur nomen fingendum est, ut ea quæ prius dicitur ala,rei ad quam conuertitur,sic ut conuenienter aptetur,fingendum est nomen alatum,quod ipsum ex ala denominatum est,atq; hoc idem & in cæteris relatiuis licet intelligi.

Nam si ad quodlibet aliud assignentur, & non ad illud ad q̄d dicit̄,nō conuertuntur. Dico autem quoniam nec eorum quæ indubitanter conuertibilia dicuntur, & quibus nomina posita sunt,ullum conuertitur,si ad aliquid eorum, quæ sunt accidentia assignentur,& non ad ea,ad quæ dicuntur,ut seruus,si domini non assignetur seruus,sed hominis,uel bipedis,aut alicuius talium,non conuertitur. Non enim est conueniens assignatio.

Aliud quoq; argumentum dedit,si relationes conuenienter non reddātur,nō posse cōuerti.Fortasse enim quis dicat,alā,& caput nō esse ad aliquid,quod si quis hoc quoq; concedat,illud tamen nullus negare poterit,quin seruus aut filius semper ad aliud prædicentur.Ergo in hac quoque re,quæ confesse relatiua est,perit relationis propria conuersio,si non conuenienter,& ad illud,ad quod propriè dicitur,assignetur.Nam cum sit ad aliquid seruus,nisi domini reddatur,id est,ad id,ad quod conuenienter dicitur,nulla hac ratione conuersio est.Dicatur ergo seruus hominis,uel seruus bipedis,non conuertitur,ut dicat quis bipedem esse serui,aut hominem esse serui:eodem quoque modo de filio.Ergo quæcunq; sunt extrinsecus,si ad ea,id q̄d est ad aliquid,prædicetur,nulla conuersio est.Quod autem ait accidentia,nō quod homo sit accidens,aut bipes,differentia hominis accidenter insit,sed interdum cōsuetudinis Aristotelicæ est,quæ secundo loco & extrinsecus prædicantur,dicere secundum accidens prędicari.Seruus autem prius ad dominum est,secūdo uerò loco ad hominem.Idcirco enim quod dominus homo est,ideo seruus ad hominem dicitur Et idcirco quia dominus bipes est,ideo seruus bipedis dicitur.Ergo secundum accidens dixit secundo loco,uolens ostendere extraneam & nō conuenientem fieri prædicationem,si quis ad hominem uel bipedem seruum & nō ad dominū referat.Manifestum igitur est,quoniam in his quoque quæ confessæ sunt ad aliquid,& in q̄b. nomina sunt.Nomen enim & serui & domini in usu est,non quemadmodum in remo aut in ala,ubi neque alatum neque remitum nomen fuit,nisi ipse fingeret Aristoteles.Cum ergò hæc ita sint,manifestum est,quoniam si non conuenienter aptarentur,conuersionem prædicatio non teneret.

Amplius,si cōuenienter assignet̄ id,ad quod dicit̄,omnib. alijs circūscriptis quæcūq; accidētia sunt,relicto solo illo ad quod assignatū est, semper ad ipsum cōuenienter dicetur,ut si seruus dicatur ad dominū, circūscriptis alijs omnib. quæ sunt accidētia domino,ut esse bipedē, uel sciētiæ susceptibilē,uel hominē,relicto solo domino, sēper seruus

dicetur

dicetur ad ipsum, seruus enim domini seruus dicitur. Si autē nō conuenienter reddat̄ id ad quod dicitur, circunscriptis omnibus alijs, relictoq; illo solo ad quod redditum est, non dicetur ad aliud: assigetur enim seruus hominis, & ala auis, circunscribaturq; ab homine esse dominum, non amplius seruus ad hominem dicetur, cum enim dominus nō sit, seruus non est. Similiter autem & de aue, adimatur ab ea alatam esse, non erit amplius ala ad aliquid, cū enim non sit alatum, nec ala erit alicuius. Quare oportet assignare id, ad quod conuenienter dicitur. Ac si sit nomen positum, facilis erit assignatio: sin autem non sit, fortasse erit necessarium fingere nomen, si sit autem reddantur, manifestum est, quoniam omnia relatiua conuersim dicentur.

Aliud quoq; ualidum addidit argumentum, in omni secundum ad aliquid prędicatione, solam esse assignationis conuenientiam requirendam. Quo enim permanente cūctis alijs pereuntibus, relatiuorum prædicatio constat, & quo pereunte cūctis alijs permanentibus, ad aliquid prædicatio non manet, illud est, ad quod conuenienter nominis delatio referatur. Qui enim dominus est, idē & homo est, idemq; bipes, idem quoq; scientiæ perceptibilis, ad quodlibet igitur horum seruus non prædicabitur, si dominus non sit, quod si dominus sit, etiā si quodlibet horū pereat, nihil impedit prædicationē. Prædicetur enim seruus ad dominum, & ab eo cętera perimantur. Pereant enim ab eo q̄d est homo, ac bipes, quod sciētiæ perceptibilis, his omnibus pereuntibus, dominus solus permaneat, cæteris igitur pereuntibus, seruus tamen nihilominus dicitur ad dominum, ad hominem uerò non dicitur, pereūte em̄ domini nomine, serui ad hominem nulla prædicatio est, quod si ad dominū seruus non referatur, pereatq; domini nomen, omnibus alijs manentibus, non erit p̄dicatio. Auferatur em̄ dominus & maneat homo, & bipes, & scientiæ perceptibilis, nō potest dici seruus hominis, uel seruus bipedis. Domino enim non manente seruus interit, quare manente domino ad quod seruus conuenienter aptatur, cunctis alijs pereuntibus, prædicatio manet, sublato uerò domino, ad quem est cōueniens prędicatio, cunctis alijs manentibus prædicatio non est. Eodem modo etiam de ala, nisi enim ad alatū referatur, cunctis alijs manentibus integra p̄dicatio non est. Adeo non solum non conuertitur, sed nec prędicatio ulla erit, nisi relatio ei ad quod cōuenienter dicitur, assignetur. Simul etiam hęc quoq; ars est & uia noscendi, cum in natura multa sunt, ad quod potissimum relatio prædicetur. Nam cúm in domino sit, & homo, & animal, & disciplinæ perceptibile, & bipes, in seruo quoq; idem, ad q̄d horum aut domini nomen aut serui referre possimus, sic ostendit. Qua enim re manente sublatis cæteris prędicatio ualet, & qua re sublata, cęteris manentibus, intercipit̄ p̄dicatio, ad illud relatio rectissimè prædicatur. His igit̄ positis totius argumēti uim sententiamq; concludit, ait enim: Omnia quæcunq; ad aliquid sunt æqua p̄dicatione conuerti, hoc autē huiusmodi est. Quæcunq; enim ad se inuicem æqualiter prædicantur, & conuersione facta retorquentur, illa æquali natura & dimensione fundata sunt, ut sunt propria & species. Relatiua quoq; ut conuertantur, æqualia esse oportet. Nam si una res amplior, alia fuerit minor, conuersionē non habent, nam in eo quod est ala auis, minus est auis ala, multa enim sunt quæ alas habent & aues non sunt, atq; ideo conuersio non fit. Et in eo q̄ est remus nauis, maior est nauis remo, multæ enim naues sunt, quarū remi nō sunt. Quare in his nulla potest esse conuersio: si uerò sint æqualia, ut filius atq; pater, conuersio non fugit, Nūquam enim est filius nisi patris, & rursus nunquam pater est nisi filij. Quocirca ęqualia esse oportet, quæcunq; ad aliquid prædicantur. Horum uerò si nomen sit positū, positis nominibus uti oportet. Si uerò nomen positū non sit, ex his quæ in prima prædicatione

dicatione sunt(ut superius dictum est)nomen oportet effingere. Quod si ita reddã tur, ut omne ad aliquid cõuenienter ad quod dicitur, prędicetur, & ęqualis erit prędicatio, & mox conuersionis reciproca natura subsequitur. Cõstat igitur omnia relatiua ad conuertentia dici. His aliud proprium iungit.

Videntur autem ad aliquid simul esse natura : & in pluribus quidem uerum est, in aliquibus aũt uerum nõ est. Simul enim duplum est, & dimidium, & cum sit dimidium, duplum est, & cum sit dominus, seruus est, & cum sit seruus, dominus est: similiter autẽ his & alia. Simul etiam auferunt hæc sese inuicem. Si enim non sit duplum, non est dimidium, & si non est dimidium, nõ est duplum, similiter autem & in alijs quæcunq; talia sunt.

Illa simul esse dicuntur, quæcũq; talia sunt, ut uno posito quolibet aliud necessariò subsequatur, & uno quolibet perempto, aliud modis omnib. interimatur, ut pater & filius. Nam cum pater est, filium quoque esse necesse est, cum sit filius, pater est. Rursus si pereat filius, patrem quoq; perire manifestum est, non quod pereat ipsa substantia, ut pereunte Hectore, Priamus pereat, sed perit ipsa relatio. Ergo quoniam uel interempto patris nomine, filij nomen perit, sublato quoq; filij nomine nomen patris perit. Posito etiam patre in substantiaq; constituto, filij quoque nomen infertur, & posito filij nomine sequitur patris, & à patris nomine nunquam separatur, idcircò pater & filius simul esse dicitur. Ergo simul ea sunt, quæ se inuicem uel interimunt, uel inferunt, & de his quidem ipse posterius tractat. Nunc autem hoc quoq; inesse relatiuis exposuit, dicens: relatiuis quoq; esse, ut simul sint, nam cum duplum sit, dimidium est, & cum dimidium, duplum. Huius autem argumentum est, quod interempto duplo, dimidium perit. Rursus quoq; duplo constituto dimidium constituitur. Igitur quoniam duplum atq; dimidium relatiua sunt, & hæc simul sunt natura, id est, ipsa essentia, & hoc manifestum est quoq; relatiuis accidere, ut simul natura esse uideantur. Idem quoq; est in eo, quod est seruus & dominus. Nam quoniam alterutris interemptis uterq; deperit, & alterutro constituto uterq; subsistit, constat seruum atq; dominum, cum sint ad aliquid, simul esse natura. Sed hæc ita sunt, ut sint quidem in relatiuis, sed omnibus his quæ sunt ad aliquid, non æquentur. Sunt enim quædam relatiua, quorum unum prius natura sit, quod ipse rursus adiecit.

Non aũt in omnibus relatiuis uerũ uideť esse, ut sint simul natura. Scibile enim scientia prius naturaliter esse uidetur. Nanq; ut plurimum, prius rebus subsistentibus scientias accepimus. In paucis uerò, uel nullis, hoc quis reperiret, simul cum scibili scientiam esse factam.

Proposuit non in omnibus relatiuis esse hoc, ut uideantur simul esse natura: hoc autem probat ex his, quod quoniam scientia ad aliquid est. (Scibilis enim rei sciẽtia dicitur) non poterit esse scientia, nisi sit res aliqua quæ sciri possit. Hanc autem primã esse necesse est, ut in Matheseos disciplina. Scimus enim triangulum tres interiores angulos duobus rectis angulis æquos habere. Vnde necesse est prius fuisse, q̃d sciri posset, postea uerò ad hanc rẽ aptam fuisse notitiam, atq; hoc est, quod ait. Nanq; in pluribus subsistentibus rebus scientias accipimus. Prius enim rebus constitutis, & quasi p̃positis scientiæ ratio sequiť. Quare nõ est in omnibus relatiuis simul esse natura. Nam cum sciẽtia & scibile relatiua sint, antiquiùs est scibile quàm scientia. Quod uerò interposuit, in paucis eñ uel nullis hoc quis perspiciet, simul cũ scibili scientiã factã, tale est. Quasdã nanq; res animus sibijpse confingit, ut chimeram, uel centaurũ, uel alia huiusmodi, q̃ tunc sciunť, cũ ea sibi animus finxerit. Tunc autem

esse

esse incipiunt, quando primùm in opinione uersantur. Tunc igitur sciuntur, cum in opinione uersata sint, & hæc simul habent esse & sciri. Nam quoniam in opinione nascunť, mox esse incipiunt, sed cum in ratione sunt, tunc eorum scientia capitur. Igitur mox ut fuerint, mox sciuntur, & est eorum scientia cum eorũdem essentia cõiuncta. Nanq; antequàm chimera fingeretur, sicut ipsa in nulla opinione fuerat, ita quoq; eius scientia non erat. Postq; uerò ipsa animarum imaginatione constituta est, eius quoque cum ipsa imaginatione scientia consecuta est, atq; ideo ait, in paucis hoc posse perspici, ut simul cum scientia scibile sit, ut in hac eadem chimera, quæ cum sit scibilis, cum sciẽtia nata est. Sed quoniam nihil quod in substantia non permanet, neque in ueritate consistit, sciri potest (scientia enim est rerum quæ sunt compræhensio ueritatis) & quicquid sibi animus fingit, uel imaginatione reperit, cum in substantia atque ueritate constitutum nõ sit, illud posse sciri nõ dicitur, atq; ideo non est eorum scientia ulla, quæ sola imaginatione subsistunt, idcircò itaque dubitans dixit, in paucis enim uel nullis. Hæc enim ipsa pauca ita quisque reperiet, ut si ad ueram rationem examinationemq; contenderit, nulla esse perpendat. Quod si quisquam chimeræ aliquã esse sciẽtiam dicat, quę non est, quanquã hoc falsum sit, tamen hoc quoq; concesso, pauca erunt, in quibus scientia cum scibili simul natura sit. Multis enim rebus ante positis & constitutis scientia nascitur. Quocirca non in omnibus relatiuis uerum est, ut simul esse natura dicantur, & sicut falsum illud est in nullis hoc esse relatiuis, ita falsum est rursus in omnibus. Sed hũc tractatum longius texit.

Amplius, scibile quidem sublatum, simul aufert scientiã, sciẽtia uerò simul non aufert scibile. Nã si scibile non sit, non est scientia, scientia uerò si non sit, nihil prohibet esse scibile: uelut circuli quadratura (si modo est scibilis) Scientia siquidẽ eius nondũ est, ipsa uerò scibilis est.

Diximus illa esse simul, quęcunq; alterutro constituto, uel alterutro interempto simul utraq; constituerentur, uel etiã perimerentur. Constituto enim ut sit pater, constitueretur esse filius, & pater simul infert substantiam filij. Eodem quoq; modo filius simul infert uocabulum patris, non est enim filius nisi patris. Eodem quoque modo altero interempto, utrunque perire necesse est, alterum aũt altero prius multis dicitur modis, sed quod nũc quærimus, tale est. Nam priora illa esse dicunť, quæ ipsa quidem perempta res alias tollunt, ipsa uerò illata atq; constituta, simul res alias non inferũt, ut est unus atque duo. Interempto enim uno, duo quoq; pereunt. Vnde enim est unius in duobus geminatio, si unus intereat. Constituto uerò atq; posito, ut sit unus, nondum duo sunt. Nondum est enim facta unius geminatio, ergo dicuntur illa priora esse, quæcunque alia simul quidem illata non inferũt, sed perimunt interempta. Scibile ergo & scientiam non esse simul illa res probat, quod si quis rem scibilem tollat, scientiam quoq; sustulerit. Nulla potest enim scientia permanere, si res quę sciri possit intereat. At si scibile esse constituas, non omnino scientia consequitur. Infantibus enim ea nobis, quæ nunc nouimus, erant, & in suæ naturæ substantia permanebant, sed eorum apud nos scientia non erat. Multæ quoq; sunt artes, quas esse quidem in suæ naturę ratione perspicimus, quarum neglectus scientiã sustulit. Multumq; ego ipse iam metuo, ne hoc uerissime de omnib. studijs liberalibus dicatur. Quocirca si & scientiam sublatam scibile perimit, & illatum scibile scientiam non infert, neq; constituit, prius est id quod sciri potest, quàm illud quod comprælendere uidelicet atq; complecti notitia. Ipse autem ad hanc rem obscurissimum cõmodauit exemplum. Solet enim in Geometria huiusmodi esse propositio. Iubemur enim proposito quatuor laterũ spacio, æquale triangulum constituere, & facimus hoc modo: Sit quatuor laterum spacium, a, b: oportet ergo a, b, spatio ęquale triangulum constituere, & ut sit duplum, a, b, spacio, c, d, e, f, spaciũ. Du-

perire, ut orbem solis prius dicimus proprio lumine: sublato enim orbe, lumẽ illud quod ab eo est, penitus non manebit, sublato lumine solis, orbis manebit. Ita quoq; nunc in sensibilibus, atq; in ipso sensu esse ꝓposuit, sublato quod sentiri posit, sensus omnino sublatus est. Neq; enim esse poterit sensus, cum quod posit sentire nõ inuenit. Quod si sensus omnino depereat, sensibile permanebit, & hoc euidẽtibus firmat exemplis. Nam cum ea quæ sunt in rebus, uel incorporea sint, uel certè corporea, & quicquid ad corporis materiam referri potest, hoc sensuum uarietati subiacet, quicquid ad incorporalia, intellectus ratione, & speculatione teneatur. Cum sit sensus omnis in corpore, si corpus intereat, cum omnino corpus non sit (quoniã quæ sunt incorporea sentiri non possunt, & quæ sentiri poterant interempta sunt) omnino sensus euertitur. Sed si sensus auferatur, sensibilia permanebũt, & quoniã sensus animalium effectiuus est, æqua est utrorumq; perditio, siue enim sustuleris animal, sensus peribit, siue sensus euertantur, animalia quoq; sublata sunt. Sed euersis atq; interemptis animalibus, cum proprijs sensibus, permanẽt corpora quę anima non utuntur, quod si sublatis animalibus sensibusq; deperditis, corpora inanimata subsistunt, cum corpora sint quæ sentiri possunt: animalia quæ sentire ualeãt, si interempta sint, manente sensibili sensus euersus est. Non igitur sicut sensibilis interemptio sensus interimit, sic sensuum perditionem extinctio sensibilium comitatur. Id uerò etiã hoc probabitur argumento: antè enim quàm actu ipso aliquid sentiamus, sensus non est. Nam prius quàm dulce aliquid degustemus, gustatio ipsa dulcedinis non est, quod autem gustari posit, id est, mel, uel quodlibet aliud, propriæ naturæ ratione consistit. Quocirca prius esse quod sentiri posit, post uerò sensus Aristotele authore firmatur.

Amplius, sensus quidem simul cũ sensato fit. simul enim, & animal fit & sensus. Sensile autem antè est quàm sensus esset. Ignis enim, & aqua & alia huiusmodi, ex quibus ipsum animal cõstat, antè sunt quàm animal sit omnino, uel sensus. Quare prius sensibile q̃ sensus esse uidetur.

In compositis rebus atq; ex alijs iunctis priores sunt hæ res, quæ cõponunt aliquid ipsa substantia, quam componunt. Namq; cum corpus animalis sit ex igne, aere, aqua & terra, priora hæc esse necesse est, quàm ipsum sit animal, quod illa elementa coniungunt. Hoc quoq; etiam in alijs patet: nam cum sit liber ex uersibus, prior est uersuum natura, quàm libri. Cunque uersus constet uerbis atque nominibus, & cęteris quas Grammatici partes orationis uocant, hæc ex quibus ipse uersus constat, uersu ipso priora esse necesse est. Quocirca sensus quoque ipsis iam compositis animalibus superuenit. Nam cum animal constet ex quatuor elementis, & cum sensus semper naturam animalium comitetur, cum ipsis animalibus sensus fieri & nasci necesse est. Quod si cum animalibus, id est, cõpositis rebus, sensus nascitur, sicut animali priora sunt ea, ex quibus ipsum animal constat, sic quoque sensu, qui cũ animali nascitur, illa priora sunt, ex quibus animalis natura coniungitur. Coniugitur autem animal atque componitur ex quatuor elementis. Quatuor igitur elementa sensu priora sunt, sed quatuor elementa corpora sunt, corpus uerò omne sensibile est. Prius igitur sensibile quàm sensus est. Sensus enim cum re composita nascitur, illa uerò quæ componunt & sensibilia sunt, & priora ipso composito. Vniuersaliter enim si quæ duæ res sint simul, cum quælibet res una earum prior sit, & altera prior erit, ut animal atque sensus, cum utraque simul sunt, simulq; nascuntur, cum quatuor elementa, quæ sunt sensibilia, priora sint, quàm animal, sensu quoque esse priora necesse est, quocirca conclusit, dicens: Quare prius quàm sensus sensibile esse uidetur. Sed quidam, quorum Porphyrius quoque unus est, astruunt in omnibus uerum esse relatiuis, ut simul natura sint, ueluti ipsum quoque sensum & scientiam non præcedere scibile atque sensibile, sed simul esse, quam quoniam breuis est oratio, non grauabor apponere. Ait enim, si cuiuslibet scientia non

sit, ipsum quod per se poterit permanere, scibile esse nõ poterit: ut si formarum scientia pereat, ipsæ fortasse formæ permaneant, atq; in priore natura consistant, scibiles uerò non sint. Cum enim scientia, quæ illud comprehendere possit, non sit, ipsa quoq; sciri non potest res. Nanq; omnis res scientia scitur, quę si non sit, sciri nõ possit. Porrò autem res quæ sciri non potest, scibilis non est. Hoc idem de sensu gustãtis, si gustus enim pereat, mel forsitan permanebit, gustabile autem nõ erit. Ita quoq; omnino si sensus pereat, res quidẽ, q̃ sentiri poterant, sint, sensibiles uerò nõ sint sensu pereunte. Et fortasse neq; scientia neq; sensus secundum sentientes speculãdus est, sed secundum ipsam naturam, quæ sensu ualeat compræhendi. Nanque res quæcunq; per naturam sensibilis est, eam quoq; in natura sua propriũ sensum quo sentiri possit, habere necesse est. Et quocunque sciri potest per naturam, nunquam possit addisci, nisi quædam eius in natura scientia uersaretur. Hæc Porphyrius. Sed nos ad Aristotelis ordinẽ textumq; ueniamus. Nãq; ille adiecit quoque alias quęstiones.

Habet autem quæstionẽ, utrùm nulla substãtia ad aliquid dicaĩ, quẽadmodum uidetur, si hoc contingat secundum quasdam secũdas substantias. Nam in primis substantijs uerum est, nam neq; tota neq; partes ad aliquid dicuntur: nã aliquis homo non dicitur alicuius aliquis homo, neque aliquis bos, alicuius aliquis bos. Similiter autem & partes, quædam enim manus, nõ dicitur alicuius quædam manus, sed alicuius manus, & quoddam caput, nõ dicitur alicuius quoddã caput, sed alicuius caput. Similiter autem & in secundis substantijs, atq; hoc quidẽ in pluribus: ut homo non dicĩ alicuius homo, nec bos alicuius bos, nec lignum, alicuius lignum, sed alicuius possessio dicitur. In huiusmodi ergo manifestum est, quoniam non est ad aliquid. In aliquibus uerò secundis substantijs habet aliquam dubitationem, ut caput alicuius caput dicitur, & manus alicuius manus dicitur, & singula huiusmodi: quare hæc fortasse ad aliquid esse uidentur.

Contra ea, quæ superius disputata sunt huiusmodi nodum quæstionis opposuit, q̃niam, enim prima diffinitio relatiuorũ fuerat, illa esse, relatiua quæcũq; hoc ipsum quod essent aliorum dicerentur, secundum hanc diffinitionem possunt quędã substantiæ uideri esse relatiuæ, quod si sit, substantiæ in diffinitionem accidentium trãseunt. Nã cũ sint accidentia relatiua, si quas substantias relatiuas esse cõcedimus, in accidentium numero ponendas esse censebimus, sed hoc contrarium est. Si enim substantia in subiecto non est, accidens autem in subiecto est, quî fieri potest, ut idẽ & in subiecto sit, & in subiecto nõ sit? Vtrum autem possit quædam substantia accidentium suscipere rationem, hoc modo quærendum est. Primæ nanque substãtię ipsæ quidem ad aliquid non dicuntur, neq; partes primarum substantiarũ, quas ipsas quoq; in primis substantijs numeramus. Socratres enim non dicitur alicuius aliquis Socrates, nec homo alicuius aliq̃s homo, nec bos alicuius aliq̃s bos, neq; partes primarũ substãtiarũ, quę ipsæ quoq; sunt primę substãtiæ. Caput eñ nõ dicĩ alicuius aliq̃d caput, sed tãtũ alicuius caput, & manus nõ dicĩ alicuius aliqua manus, sed tãtũ alicuius manus. Quare neq; primæ substãtiæ, neq; primarũ substãtiarũ partes ad relationem dici poterunt. Quod si secundas quoq; substantias speculemur, nec ipsæ quoq; ad aliquid dicẽtur. Neque enim dicitur animal alicuius esse animal aut homo alicuius esse homo. Quod si quis dicat posse esse animal alicuius, ut equũ meũ, uel q̃dlibet aliud; non in eo quòd animal est, sed in eo quòd est possessio dicitur alicuius, & sic non dicitur animal alicuius animal, sed animalis possessio alicuius possessio. Ergo neq; primæ substantię, neque partes primarũ substantiarum,

neque secundæ substantiæ ad aliquid dicuntur. Partes autem secundarum substantiarum ad aliquid, hoc ipsum quod sunt, dicuntur. Caput enim alicuius caput dicitur, siquidem capitati caput dicemus, & manus alicuius manus. Siquidem ex manu nomen fingere uolumus, ad quod manus referri possit, sicut caput ad capitatū, & in alijs quidem rebus eodem modo. Sed si partes secundarum substantiarum accidentes sint, & ipsæ secundæ substantiæ accidentes erunt, aut si hoc non placet, cōstabunt secundæ substantiæ ex partibus accidentibus, quod fieri nequit. Quid igitur dicendū est? aut enim diffinitio relatiuorū reprehēdenda est, aut aliter soluenda dubietas. Sed posita atq; constituta priori diffinitione, quæ dicit, illa esse relatiua, q̄ id quod sunt aliorum dicuntur, hic quæstionis nodus solui non poterit, quod ipse Aristoteles hac adiunctione testatur.

Si igitur sufficiēter eorum quæ sunt ad aliquid diffinitio assignata est, aut nimis difficile, aut impossibile est ostendere, quoniam nulla substantia ad aliquid dicitur. Si autem nō sufficienter, sed sunt ad aliquid quibus hoc ipsum esse, ad aliquid quodammodo se habere, fortasse aliquid ad ista dicetur. Prior uerò diffinitio sequitur quidem omnia relatiua, non tamen quod ipsa sint, ad aliquid est hoc, quod ea ipsa quæ sunt, aliorum esse dicuntur.

Proposita ergo atq; firmata priore relatiuorum diffinitiōe, difficilè difendi poterit, aut fortasse nunq; quasdam substantias non esse relatiuas. Nā si ad aliquid illa sunt, quæcunq; id quod sunt aliorum dicuntur, ut id, quod est caput capitati dicit̄ caput habebit igitur substantia, q̄ est caput, ad aliqd relationem, & ita erit substantia relatiua atq; accidens, quod est impossibile. Quare, quoniam proposita atq; constituta priore diffinitione, hęc incommoditas in dispositione consequitur, ut constet ratio non integræ diffinitionis, assignatio permutetur. Ait enim non esse integram diffinitionē, quæ supra sit reddita, nec magis illa esse ad aliqd, quæ id quod sunt aliorū dicuntur, potius quàm ea quibus ipsum esse est ad aliquid quodāmodo se habere. Sed fortasse uideatur quibusdā inconsultè legētibus & minimè cōsiderantibus, id, quod diffiniri oportuerat, hoc in diffinitione esse sumptū, quod est uitiosissimū. Si enim idcirco diffinitio sumitur, ut res de qua quæritur assignetur, quæ magis est aptior diffinitio, si re ipsa quam diffinit, in assignatione diffinitionis utat̄? Diffinitio nāq; idcirco reddit, ut res de cuius quidē esse dubitatur, diffinitione pateflat. Quod si rem ipsam quā diffinit, in diffinitiōe protulerit, nihilo planior diffinitio fit, ut si qs hominem diffinire uolēs dicat, hoc ipsum esse hominem quod hominem. Ita quoq; non considerantibus, Aristoteles relatiuorum diffinitionē reddidisse uidebitur. Ait enim esse ad aliquid, quibus hoc ipsum esse est ad aliquid quodammodo se habere, ac si diceret, ea sunt ad aliquid, quæ se ad aliquid quodammodo habent. Sed minus tiùs atq; acutiùs considerantibus, uis integræ diffinitionis prōptè atq; ueraciter apparebit. Non enim in eo quòd est dici ad aliquid, consideramus, sed in eo quòd est esse, ea nanq; sunt ralatiua, quæ in quadā cōparatione & relationis habitudine cōsideramus, ut quaternarius numerus, & hoc ipsum quod est esse dicit̄, id est, quatuor, & aliud quoddam, id est duplum, ut si ad binarium cōferatur. Sed quod de quaternario numero dicimus, quaternarium hoc ad ipsius quaternarij numeri naturā refertur. Quod uerò duplum, non est hoc quaternarij, sed duorum ad quod duplū dicitur, & ad quod propria relatione duplum est. Binarius quoque numerus & binarius est, & medietas: binarius quidem secundum suam naturam, medietas uerò secundum quaternarij relationem. Quocirca in comparatione quadam atque in habitudine ea quæ sunt ad aliquid speculamur. Quaternarius enim in eo quòd quaternarius est ad aliquid non dicitur, in eo uerò, quod est duplus, duorum relatiuus est scilicet, ad binarium comparatus. Binarius quoq; in eo quòd sunt duo,

ad aliquid non refertur,sed in eo quod est medietas,scilicet ad quaternarium cōparatus.Ergo ut sit duplus quaternarius nō duobus,sed medietate eget,ut sit medietas binarius,non quaternario,sed duplo opus est.Videsne ut habitudine quadam & comparatione res aliud in natura retinentes,aliud tamen ad se inuicem sint? & hoc non ex propria,sed ex inuicem natura mutuētur:nam quod est duplus numerus ex medio trahit,quod est medietas ex duplo,atque hoc ijs,quæ sunt ad aliquid extra euenit,& ideò nihil patientibus,neq; permutatis ipsis,quę ad aliquid referuntur,ipsa ad aliquid fiunt: nihil enim permutato de quaternario duplus ipse est,si ad binarium referatur,& nihil de binario permutato,medietas est binarius, si ad quaternarium dicitur.Ergo relatiuorum hoc est esse,id est, hæc eorū natura atque substantia est,ut id quod sunt,ad aliquid referantur, id est, non solum referri dicantur, sed etiam referantur.Atque hoc est, quod ait,sed sunt ad aliquid,quibus hoc ipsum esse,est ad aliquid quodammodo se habere,ac si diceret,quorum substātia est ad aliquid aliud referri,& quæ ita sunt,ut ipsa id quod sunt ad aliud referantur,& esse eorum sit ad aliquid aliud referri:sed non omnia quæ dicuntur ad aliud,& esse de alio mutuantur.Illa nanq; diffinitio prior,maior est,diffinitionem nanq; relatiuorū supergreditã est,includit enim ea quoq;,quæ relatiua non sunt,& quemadmodum hominem cum dico,mortalem eum esse necesse est,cum dico mortalem, non necesse est esse hominem,ita quoq; ea quæ hoc ipsum quòd sunt ex altero trahūt, & esse habent ad alterius relationem, & esse suum ad alterius referunt nuncupationem. Quæ uerò ad aliud tantum dicuntur,non necesse est,ut esse suum ad aliquid habeant relatum,quo posteriorem diffinitionem suscipiant,& ista sententia breuiter includatur,ut quæcunque hanc diffinitionem susceperint,ut hoc ipsum esse sit ad aliquid quodammodo se habere,habeant eam quoq; diffinitionem, quæ est relatiua esse,quæcunq; id quod sunt aliorum dicuntur:quæ uerò hanc habuerint diffinitionem,illam non necessariò habeant,ut ea quæ sunt ad aliquid,etiā ad aliquid dicantur.Sed ea quæ dicantur ad aliquid,non omnino ad aliquid sint,quod si ista diffinitio posterior recipiatur,quæ dicit ea esse ad aliquid,quibus hoc ipsum esse est ad aliquid quodammodo se habere,poterit superior solui dubitatio,quo dicamus id q̃d ipse posteriore disputatione secutus est,quod autem ait: Prior uerò diffinitio sequitur quidem omnia relatiua,non tamen hoc eis est esse,quod sint ad aliquid, quod ea ipsa quæ sunt aliorum dicuntur,hoc est,quod non idcircò aliquid relatiuum esse dicitur,qnoniam alterius esse dicitur.Sed tunc meritò res aliqua relationis nomine continebitur,quoties non solum ad aliquid dicitur,sed hoc ipsum esse eius ad aliquid est quodammodo se habere.Quare quod hanc diffinitionem proprium cōsequatur,ipse addidit.

Ex his ergò manifestū est,quod si quis aliq̃d eorū quæ sunt ad aliq̃d diffinitè sciet,& illud ad quod dicit̃ diffinitè sciturus est.Si enim quis nouit aliquid,quod est eorū quę sunt ad aliquid(est autem esse eorum q̃ sunt ad aliquid,idem quòd ad aliquid,idē quòd ad aliquid quodāmodo se habere)& illud nouit,ad quod hoc quodammodo se habet.

Proprium relatiuis secundùm eam,quæ superius dicta est,diffinitionē,hoc esse cōfirmat,q̃d si quis id q̃d est,ad aliquid diffinitè scit, quoniam relatiuū est, & illud ad q̃d referri potest,diffinitè sciturus est quid sit.Nam relatiua ea sunt, quibus hoc est esse,ad aliquid q̃dammodo se habere,q̃niam ut sit quaternarius duplum à binario trahit.Si quis nouit esse quaternarium numerum duplum,& binarium necessario sciturus est esse dimidium,ad quē quaternarius duplus est. Fieri enim nullo modo potest,ut cum quis nouerit aliquam rem esse relatiuā diffinitè,nō illud quoq; sciat, ad q̃d illa res dicitur diffinitè,huius aūt rei una probatio est, q̃ ex diffinitione uenit. Diffinita enim sunt illa esse ad aliquid,q̃rum ea esset substantia, ut quodāmodo se

ad aliquid haberent, quoniam si scio quaternariū numerū esse duplum, eo q̄d ad binarium quodammodo coniungatur, nullus quaternarium duplum esse poterit scire, nisi q sciet medietatem esse binarium, & hoc quidem in omnibus cōsideretur. Nam si ne sciat quis, ad quid aliquid referatur, eorum quæ relatiua sunt, illud quoque ignorabit, utrum omnino ad aliquid referatur, quod his uerbis Aristoteles dicit:

Si enim id non nouerit omnino, ad quod hoc quodammodo se habet, nec si ad aliquid quodammodo se habet sciturus est, sed in singulis palàm hoc est: Vt hoc si quis nouit definitè quod est duplum, & cuius duplum est, mox diffinitè nouit: si uerò nullius diffinitè nouit ipsum duplum, neque si est duplum omnino nouit. Similiter aūt & hoc aliqd, si nouit aliquis quod melius est diffinitè, & quo melius est, necessariū est nosse. Indiffinitè autem non sciet, quòd hoc est peiore melius: opinio enim id quidem sit, non disciplina, non enim sciet exactè quod est peiore melius: si enim sic contingit, nihil est peius eo. Quapropter palàm est, quòd si nouerit quis aliquid relatiuorum diffinitè, necessariū est & illud ad quod dicitur, diffinitè nosse.

Huius quoque rei exempla persequitur, dicens. Si duplū ad aliquid esse nouimus, sciemus quoque id cuius duplum est, quòd si nescimus id cuius est duplum, duplum aūt esse cuiuslibet rei ex hoc est, quod ei sit medietas, ipsam quoque rem quæ dupla sit utrum dupla sit scire non possumus. Si igitur diffinitè nouimus quamlibet illam rem esse duplam, etiā cuius dupla est diffinitè nos scire necesse est. Vt si nouit qs, Anchisen patrem diffinitè esse Aeneæ, & Aeneam diffinitè filium esse agnoscet, uel si indiffinitè nouit, quoniam pater est, indiffinitè etiam sciturus est, quoniam filij pater est. Et rursus si Aeneam quis indiffinitè nouit, quoniam filius est, sciturus quoque est indiffinite, quoniam patris est filius. Manifestum est ergo, quoniam ea quæ sunt ad aliquid, si diffinitè ad aliquid esse sciatur, etiā illud diffinitè sciēdum est, ad quod illa referuntur. Quod in substantijs non eodem modo esse Aristotele probamus auctore, qui huius quæstionis seriem ita concludit.

Caput uerò & manus, & horum singula, quæ substantiæ sunt, hoc ipsum quòd sunt est scire diffinitè. Ad quod autem dicantur, nō est necessarium scire. Cuius enim caput hoc, uel cuius manus sit, nō est scire diffinitè: quare non erunt hæc ad aliquid. Si uerò non sunt hæc relatiua, uerum erit dicere, quod nulla substantia relatiuorum est.

In capite (inqt) & in manu, & in alijs substātijs nō est uerū, quoniā si qs aliquid horū alicuius esse nouit, & ad aliqd aliud referri, idcirco & ad quā referat̄, diffinitè sciturus est. Si quis enim operto capite atque omnib. mēbris manū foras exerat, manifest est, q̄niam manus illa alicuius manus est, cuius aūt manus sit, dici diffinitè nō potest. Similiter q̄que opertis oculis, facieque uelata si cuiuslibet caput aspicias, illud quidē caput alicuius esse nō dubitas, cuius aūt sit diffinitè nō proferes. Quare, q̄niā hęc huiusmodi sunt, ut si quis ea diffinitè sciat esse alicuius, cuius sint, diffinitè scire non poterit, à relatiuorū diffinitione, q̄rum si una res quælibet diffinitè sciat̄ esse ad aliqd, illa quoque res ad quā dicit̄, diffinitè scit̄, substātiæ segregant̄. Subijciendū tamē est illud quoque, q̄d omnino uerū est in diffinitionib. rē ipsam quę diffinit̄, sumi nō oportere. Multa em̄ sunt q̄ aliter proferunt̄ & diffiniunt̄, & aliter accipiunt̄: ut si q̄s dicat albū esse colorē nigro cōtrariū, potest hoc & in corpore accipi, nāque & color albū dicitur, & corpus q̄d albo participat, albū nominatur. Quocirca ne quis putet tale albū esse diffinitum, q̄d ad participationē albi & corporis referatur, ita dicendum est: album

est quod

est,quod cum in aliquibus est,tum color nigro contrariũ. Atq; ita rem ipsam in sua diffinitione sumimus,quod scilicet Aristoteles, id est, rem ipsam quæ diffinitur in diffinitione sumi non oportere, inter uerisimilia Topicorum posuit argumenta. Nunc autem post relatiuorum disputationem,ad maiorem nos de his rebus tractatum studiosus doctor hortatur,dicens:

Fortasse difficile est de huiusmodi rebus confidenter declarare, nisi sæpè pertractata sint: dubitasse autem de his singulis non erit inutile.

Quod,scilicet,nunquam diceret,nisi nos ad maiorem acuminis exercitationẽ considerationemq; reuocaret. Quod quoniam eius est adhortatio,nos quoq; in alijs de his rebus dubitationes solutionesq; ponere minimè grauabimur.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHII PATRITII ORDINARII IN PRAEDICAMENTA ARISTOTELIS,

Liber Tertius.

CONSVETA in principio quæstio est,cur post relationis p̄dicamẽtum disputationẽ qualitatis aggressus est,quod nimis curiosum est. Mirabile enim fuerat,cur post quantitatis ordinem non statim de qualitate cœpisset,sed quoniã quantitati quędã relationis admiscuit,& disputationẽ de relatione continuauit,idcircò non est mirabile post expeditã relationis interpositionẽ,ad qualitatis eum ordinẽ reuertisse,quanq; etiã ex hoc quoque recta sit series. Nam post magnum paruumq;,statim proportio,& quædam ad aliud comparatio consequitur,ut sit aut maius aut minus,aut æquale uel inæquale,quę sunt ad aliqd. Post hæc autem innasci quasq; necesse est passiones, quæ à qualitatis natura non discrepant,ut album,uel nigrum,uel calidum,uel frigidum,uel quæcunq; his sunt consimilia,quæ prędicatio qualitatis includit. Est uerò titulus huius propositi de quali,& de qualitate. Quæritur enim cur ei non aut de quali dixisse,aut de qualitate suffecerit,quod hoc modo soluitur: Dicimus enim quale non uno modo,qualitatem uerò simpliciter. Quale enim dicimus & ipsam qualitatem,& illã rem quæ qualitate illa participat, ut albedo quidem qualitas est,qui uerò participat albedinẽ albus dicitur. Sed & albedinem ipsam cõmuniter quale dicimus,id est,ipsam propriè qualitatem,& albũ dicimus quale,illud scilicet quod superiùs comprehensa qualitate participat. Ita ergo & ipsam qualitatẽ & rẽ quæ qualitate participat,qualia cõmuniter appellamus,qualitas uerò simpliciter dicit̃. Res enim ipsa quæ participari potest,sola qualitas nominatur. Res uerò quę participat,qualitatis uocabulo nõ tenetur,ut albedo qualitas quidem est,albus uerò qualitas non est. Differũt ergo hoc q̃d dicimus quale & qualitas,quòd illud dupliciter,illa simpliciter appellat̃. Quocirca quanq; quidã negent hunc titulum Aristotelis esse,idemq; confirment posteriore adiectione signatum,nos tamen dicimus,propter quandam nominũ similitudinẽ demonstrandã,utrunq; posuisse,ut nihil distare uideatur,utrum quale an qualitas, id quod appositũ est prędicamentũ dicatur,quale enim ipsam aliquoties rem (ut diximus) qualitatemq; significat. Sit ergo ex rebus sumpta diffinitio qualitatis. Quod uerò in quã diffinitionẽ quodq; superius in alijs quoq; predicamentis eodẽ sumus usi uocabulo,nullus arbitret̃ generalẽ me diffinitionẽ uoluisse signare, sed diffinitionis nomen,in rem descriptiõis accipiat. In his enim quę generalissima genera sunt,

nera sunt, diffinitio quæri non debet, sed descriptio quædam naturæ, non enim potest inueniri diffinitio eius rei, q̃ genus ipsa sit, & quæ genus nullũ habeat. Quocirca his propositis, atque antea constitutis, incipiendum est de qualitate.

DE QVALITATE

Qualitatem autem dico, secundum quam quales quidã dicuntur.

Hic quęritur, cur omnium in disceptatione doctisimus tam culpabili qualitatē termino diffinitionis incluserit. Volẽtibus enim nobis quid sit qualitas scire, ita respõdet: qualitas est secundum quã quales quidam dicũtur. Nihil enim minus erit obscurius atq; ignorabilius, quod ait, secundũ quam quales dicuntur, quam si de ipsa sola qualitate dixisset. Nam si illi sunt quales, qui qualitatem habẽt, ut sciantur quales, prius qualitas cognoscenda est. Amplius quoq; nihil differt dixisse eam qualitatem, secũdum quam quales quidã dicuntur, tanquam si diceret eã esse qualitatem quæ qualitas sit, Nam sic qualitatẽ diffinire uolens, ait: Secundũ quam quales quidam sunt. Rursus si quis quales aliquos diffinire uoluerit, eodẽ modo dicere poterit, qui in se retinent aliquam qualitatem. Quod si qualitas quidẽ quid sit per quale, quid autẽ sit quale, superiore qualitate mõstratur, nihil intererit dicere, qualitatem esse qualitatem, quàm qualitatem esse, secundùm quam quales dicunt̃. Sed si ordinata diffinitio generalis, & in hoc generalisimo genere poni potuisset, rectè culpabilis determinatio uideretur. Nunc autem frustra contenditur, cum iam (ut sępe dictum est) descriptionis potius loco hunc terminũ quàm alicuius diffinitionis addiderit. Quocirca si designatio tantum quædam, & quodammodo adumbratio rei eius de qua quæritur, & non diffinitio est, absurda calumnia est, rebus notioribus res ignotiores probantẽ non ante perspecta descriptionis ratione culpare. Illud aũt quis dubitet, notiores esse eos, qui quales sunt illa ipsa, ex qua quales dicunt̃, qualitate: ut quilibet albus notior est ipsa albedinẽ. Nam si albedo qualitas est, albus uerò ab albedine, id est, à qualitate denominatus est, albus erit qualis nominatus ab albedine qualitate. Quod si ut dictum est notior albus est albedine, qualis notior erit qualitate, sicut Grãmaticus quoq; notior est Grammatica. Grãmaticus quoq; qualis est denominatus, scilicet à Grãmatica qualitate. Omnia enim quæ sensibus subiecta sunt, notiora sunt nobis, quàm ea quæ sensibus non tenentur. Quare nihil impedit describentem & quodammodo naturã rei eius de qua quæritur designantem, res ignotiores notioribus approbare.

Est autẽ q̃ualitas eorũ quæ multipliciter dicunt̃, & una quidem species qualitatis habitus & dispositio dicit̃. Differt aũt habitus à dispositione, quòd permanentior & diuturnior est. Tales autẽ sunt scientiæ & uirtutes. Sciẽtia enim uidetur esse permanentiũ, & eorũ quę difficilimè moueãtur, si quis uel mediocriter sumat scientiã, nisi fortè grandis ꝑmutatio facta sit, uel ab ægritudine, uel ab aliq̃ huiusmodi. Similiter aũt & uirtus, ut iustitia & tẽperantia, & singula taliũ nõ uident̃ posse facilè amoueri, neq; facilè permutari. Affectiones uerò dicuntur, quæ sunt facilè mobiles, & citò permutabiles, ut calor & frigiditas, sanitas & ægritudo, & alia huiusmodi. Afficitur enim circa eas homo quodammodo, citoq; permutatur, & ex calido frigidus fit, & ex sanitate in ægritudinem transit. Similiter autem in alijs: nisi fortè in his quoque contingat propter temporis longitudinem in naturam cuiusque transferri, ut insanabilis, uel difficilè mobilis existat affectus, quem iam quilibet habitudinem uocet.

Proponit qualitatem multipliciter dici, quæ res traxit aliquos in errorem, ut eis suspicio nasceretur, Aristotelem credere qualitatem æquiuocè nominari. Nam si omnis æquiuocatio multipliciter dicitur, qualitas autem secundum Aristotelē ipsa q̃que multipliciter appellatur, secundū Aristotelem nomen qualitatis æquiuocū est. Nos uerò defendimus multipliciter dici, esse nō una tantū significatione nominari Dicitur enim aliquid multipliciter dici, cum & æquiuocè dicitur, & diuerso modo de suis speciebus multipliciter prædicatur. Et communis est multiplex appellatio, etiam in his nominibus, quæ ueluti genera de speciebus dicuntur, uelut æquiuoca de subiectis. Nāq; & animal multipliciter dicitꝰ. Nam si multæ sint species, quæ animali subiectæ sunt, ipsum quod multipliciter quodammdo nominatur. Istam autē multiplicationē, non ad æquiuocationē retulisse Aristotelem, sed potius ut qualitatem genus esse proponeret, illa res monstrat, quod ait, & una quidem species qualitatis habitus affectioq; dicitur. Nam qui speciē dicit esse qualitatis habitum & affectionem, quis eū dubitet ipsam qualitatē uim obtinere generis arbitrariꝰ Cur uerò dicit unā speciē esse qualitatis, cum geminas proposuerit, habitudinem scilicet & affectionem, quæritur. Nam si unū idemq; sit habitus & affectio, superflua est eiusdem rei repetita proppositio: sin uerò differant, quare differānt inuestigandū est. Genere enim ne distent, illa res præuenit, quod utraque sub qualitate constituit. Restat ergò ut aut specie discrepent, aut numero, sed si specie discreparent, non ab Aristotele pro una specie ponerētur. Reliquū est igitꝰ, ea neq; genere, neq; specie differre, sed numero. Habitus nāq; et dispositio idē est secūdū speciē, sed numero tantū & ꝓpria quadā qualitatē dissentiunt. Dispositionē uerò indiscretè idē quod affectionē uoco. Nam sicut Socrates à Platone nihil quidē secundū ipsam humanitatis speciē discrepat, sola tamen propriæ personæ qualitate disiuncti sunt, ita quoque dispositio atq; habitus, nec potius hoc modo distant, sed quēadmodū ipse Socrates dū esset paruulus, post uerò pubescens à seipso distabat. Eodē quoq; modo habitus & dispositio, nāque habitus firma est dispositio, affectio infirmus est habitus, ut quēadmodum distat albus color ab albo colore, si in pictura hic quidē ꝑmaneat, ille uerò statim periturus sit, nisi quod is qui permanentior est, in habitu est, ille uerò, q̃ facilè periturus est, in affectione: ita nihil aliud interest inter habitū atq; dispositionē, quāuis permanentior sit habitus: facilè uerò mobilis dispositio, non nisi tantū diuturnitate differunt permanēdi. Vnde fit ut genere & specie habitus à dispositionis nō discrepet. Quocirca rectè quæ numero solo distabant, non specie sub unius speciei nuncupatione utraq; sunt ab Aristotele proposita, sed est horū propria differentia, q̃d habitus diutissimè permanētes dispositiones sunt. Dispositio aūt facilè mobilis habitus, sed si horū exēpla q̃ramus, hæc poterunt inueniri. Habitudines sunt ut artes, disciplinæ, uirtutes. Nam ars non facilè mobilis uidetꝰ & diutissimè permanet. Hoc enim ars ipsa meditatꝰ, ut usu atque exercitatione non pereat. Quis ēm est, qui sciens rectè Grāmatica (nulla ui interueniētę ualidioris passionis) amisitꝰ Fertꝰ enim quidam summus orator ęgritudine febribusq; decoctus, omnē literarū amisisse doctrinā, in alijs uerò rebus sanus ac sibi cōstās & in omni re uegetus permāsisse. Disciplina quoq; etiā ipsa est in permutatione difficilis. Quis ēm sciens triangulū duobus directis angulis, tres interiores similes habere angulos, hāc scientiam per uim (ut dictū est) fortioris passionis amisitꝰ Virtutes quoq; in eodem genere ponendæ sunt. Virtus enim (nisi difficilè) mutabilis non est, neq; enim qui semel iustè iudicat, iustus est, neq; qui semel adulterium facit, est adulter, sed cum ista uoluntas cogitatioq; permanserit. Aristoteles enim uirtutes nō putat sciētias, ut Socrates, sed habitus in Ethicis suis esse declarat. Quocirca cōstat esse habitus stabiliter permanētes, difficilesq; mutabiles, hoc tantū exepto, ut nō eas uis aliqua maior alicuius ꝑmutationis impellat & destruat. Affectiōis uerò species sunt, ut calefactio atq; ꝑfrictio, & ægritudo atq; sanitas, cū ad eas quodāmodo sit homo dispositus atq; affectus, non

tamen immutabiliter aut caloris qualitatē habeat aut frigoris, sicut nec perpetuo
sanitatis, aut perpetuo ægritudinis. Quin etiam si qua sunt, quæ per longi temporis
ęgritudinem, corporibus immutabiliter indurantur, ut ea iam in naturam quodam
modo corporis cuiusque transierint, ut si quis percussus cicatricem faciat insanabi-
lem, illi ex dispositione & affectione quidam factus est habitus. Quocirca rectè di-
ctum est dispositiones inueteratas, habitus facere. Nam cum qualibet dispositio
permanens & difficilè mobilis facta sit, illa iam non dispositio aut affectio, sed ha-
bitus uocandus est.

Manifestū est aūt quoniam hęc uolūt habitudines nominari, quę sunt
diuturniora & difficilè mobilia. Nāque in disciplinis non multū reti
nētes sed facilè mobiles, non dicūt habitū habere, quāuis sint ad disci
plinas peius uel melius dispositi. Quare differt habitus à dispositione,
quòd hoc qdē facilè mobile est, illud uerò diutinius & difficilè mobile.

Habitus esse qualitates difficilè mobiles & diuturnissimè permanētes, hoc argumē
to confirmat, quòd eos, quibus qualibet scientia traditur, si ab eis non fortiter ad-
discatur, eius rei quam discunt, habitum retinere non dicimus. Qui enim literas dis-
cens nondum soluto cursu sermonis, sed syllabatim quodammodo atque intercisè
per imperitiam legerit, eum quidem dispositum esse atq; affectum dicimus ad sci-
entiam literarum, non tamen adhuc illum habitum retinere. Quare idem quoque
est in alijs rebus. Omnes enim quicunque ad aliquam rem dispositi, eius rei qua
sunt aliquo modo affecti, nō diuturnam in se receptionem habent, eos ad illam rē
dispositos quidem esse arbitramur, habitum uerò habere non dicimus. Rectè igitur
habitus diuturnior & permanentior, dispositio uerò facilè mobilis neq; per dura
bilis ab Aristotele proponitur.

Sunt autē habitus etiā dispositiones, dispositiones uerò nō necesse est
habitus esse. Qui enim retinent habitus, & quodammodo dispositi
sunt per eos, qui autem dispositi sunt non omnino retinent habitum.

Sensus quidem talis est, quod omnis quicunq; habeat habitū, habet quoq; in eodē
habitu dispositionem. Si quis uerò habeat dispositionem, non sit eum necesse etiā
habitum retinere. Habitus ab habendo dictus est. idcirco quod ab aliquo immuta
biliter, uel difficilè immutabiliter habeatur, ut glauci oculi, uel adūcę nares, uel alicu
ius artis scientia atq; doctrina, quæ si quis habeat, etiam dispositus ad ea esse dicit.
Si quis autem dispositus ad aliquam rem sit, non eum necesse est etiam habitum ha
bere, ut si quis negligentius opertus, algore quatiatur, dispositus quidem tunc ad
frigus est, non tamen eius retinet habitū. Videtur autem eandem similitudinem ser
uare genus. Nam genus amplius prędicatur, & ubicunq; species sit, mox quoq; no
men generis præstò est. Vbi autem sit genus, non necessariò speciei uocabulum cō
sequit, ut si quis est homo, eū animal esse necesse est. Si quis est animal, nō statim ho
mo dicitur. Quocirca, cū quicquid est habitus, dispositio sit, quicquid dispositio, nō
omnino sit habitus, uidetur genus esse quoddā habitus dispositio, sed illud uerius,
ubi intensio est atq; remissio, genus intensionis remissionē esse non posse. Nā sicut
in eo quod est album & magis album, magis albi genus album esse non potest, idē
nanque est album & magis album: nisi fortè, quod sola discrepāt intensione, quod
magis albū quadā quasi intensione augmentoq; crescit atque porrigit, sic etiam ha
bitus atq; dispositio cū idem sint, utraque sola differunt intensione, quod au-
ctior quodammodo, & incremento quodam permanentior firmiorq; est habi-
tus dispositione: quocirca dispositio habitus genus non est, eodem quoque mo-
do nec dispositionis species, habitus. Sed nunc quidam ita est habitus, ut
non per disposionem creuerit, neque per aliquam nondum durabilem quali-

tatem

tatem ad perfectum uenerit statum, ut est nasi curuitas, uel cæcitas oculorum, si subita facta sit. Hæc enim ab ipso habitu nulla præcedente dispositione cœperūt, fortè enim nunquam ad ea dispositus fuit aliquis, qui adhuc non haberet. Alij uerò habitus intēsione fiunt atque inueteratiōe dispositionis, ut ea quæ in artibus doctrinisque uersant. Prius enim quis ad ea dispositus est, post uerò habitum capit, alia uerò nō intensione, sed quadam permutatione ad habitum ueniunt, ut lac quod ex liquido defigitur & constipatur in caseum, & uinum quod ex dulci atque suaui in acidū gustum saporemque cōuertitur: neque enim plus tunc uinum est quàm fuit ante, cū esset suaue, sed cum quadam permutatione in aliam qualitatem habitudinemque transgressum est, ac de prima quidem qualitatis specie sufficienter est dictum.

Aliud uerò genus qualitatis est, secundū quod pugillatores uel cursores, uel salubres, uel insalubres dicimus, & simpliciter quæcunque secundū potentiam naturalem uel impotentiam dicuntur. Non enim quoniam sunt dispositi aliquo modo, unumquodque huiusmodi dicitur, sed quod habent potentiā naturalem uel impotentiā, facere quiddam facilè, uel nihil pati, ut pugillatores uel cursores dicūtur: non quòd sint dispositi aliquo modo, sed quod habeant potentiam naturalem hoc facilè faciendi. Salubres autem dicuntur, eo quod habeant potentiam naturalem, ut nihil à quibuslibet accidentibus facilè patiantur, insalubres uerò, eo quòd habeant impotentiam naturalem non facilè patiendi. Similiter autem his & molle & durum se habent. Durum enim dicitur, quia habeat potentiam non facilè secari: molle uerò quòd habeat eiusdem ipsius impotentiam.

Secundam uerò speciem qualitatis esse commemorat, quæ ex quadam naturali potentia impotentiaque proueniat. Hoc autem huiusmodi est, ut cū aliquos ualidi corporis intuemur, nondum pugiles, neque huius peritia artis imbutos, sed sic eos pugillatores dicimus, non in eo quod iam sint pugiles, sed eo quod esse possint: & si quorum leue corpus aspicimus, surasque non magnas, eos facilè moueri cursuque ueloces existimamus, quanque nondū ad cursus certamen aspirēt, nec sint cursores, eos tamē cursores secundum potentiā nominamus, non quod iam currant, sed quod possint currere, nō absurdè uocabimus. Eodem quoque modo eos uocamus salubres uel insalubres, quos ualenti corpore uel fragiliore, uel ad sanitatem aptos, uel ad ægritudinem, credimus. Vnde fit, ut quosdam ægrotos possimus salubres uocare, quosdā uerò sanos insalubres dicere, non enim, quod iam actu uel sani uel ægroti sint, salubres uel insalubres dicuntur, sed quod uel sani diutiùs esse possint uel ægroti. Sed quæstio est, cur, cum de qualitatis speciebus propositum sit, secūdum genus dixerit qualitatis, & non speciē, ita enim ait: Aliud uerò genus qualitatis est, secundum quòd pugillatores, uel cursores, uel salubres & insalubres dicimus. Sed qui hoc quærunt, ignorare uidentur illud esse solum genus, quod super se aliud genus non habeat: illud uerò solum speciem, quod sub se nullas species claudat: illa uerò quę inter genera generalissima speciesque specialissimas sunt, communi posse generis & speciei nomine nuncupari. Quocirca quoniam de ea specie qualitatis Aristoteles tractat, quæ nondum sit species specialissima, sed magis generis prima species, & huiusmodi species quæ possit esse & genus, nihil absurdū est eādem & speciei & generis loco ponere. Sed ut sunt quędā qualitates, à quibus denominatione quadā facta quęlibet illa res dicitur, ut ab albedine albū, uel à luxuria luxuriosum, uel quicquid huiusmodi est, in his quę sunt secundum potentiam naturalem non ita est. Ars enī ipsa pugillatoria nō est proposita, à qua pugillatores dicamus. Pugillatores enim nō dicuntur

dicuntur ab eo quod usum pugillatoriæ artis exerceant, sed ab eo quòd ad eam secundum potentiã naturalẽ affecti sunt, quocirca quos dicimus pugillatores à pugillatoria dicti nõ sunt, neq; ab ea denominari possunt, sed magis à pugillatoria arte pugiles appellantur. Pugil is enim est, qui pugillatoria arte utitur, atq; hoc idem in cæteris licet uidere. In his ergo nulla certa qualitas est, à qua cętera nominentur. Sed si qua tamẽ inueniẽda atq; exprimenda sit, talis est, quam ipse Aristoteles hoc modo denunciat, quę sit secundũ potentiã aliquid faciendi, uel impotentiã aliquid patiendi. Pugillatores enim & cursores idcircò dicimus, quod habeant potentiã faciendi, id est, currere, atq; esse pugiles. Salubres uerò denominamus, quod & ipsi habeãt aliquã quodãmodo impotentiã aliquid patiẽdi: qui enim minus ab extrinsecus accidẽtibus patitur, hic de sanitate securus est, & qui de sanitate securus est, illum salubrẽ esse re uera possumus prędicare. Alia uerò est qualitas, quæ secundum nihil patiendi impotentiã dicitur, ut eos quos insalubres uocamus, hi enim impotentiã habent nihil patiendi, idcircò quod habeant potentiã aliquid citò patiendi, quod si quis est, qui ab extrinsecus accidẽtibus aliquid facilè patiatur, ille potẽs est facilimè ægritudini subiacere, secundũ quam potentiã insalubres dicimus etiam si sint sani. Eodem quoq; modo durũ dicitur & molle. Durum enim est, quod habet potentiã nõ citius secari. Quod enim durum est, difficilimè aliqua sectione diuiditur. Molle aũt quod habeat impotentiã difficilius secari, quod quoniam molle secatur facilè, secundum impotentiam difficiliùs secari molle dicimus. Et hæc est secunda species qualitatis, nunc transeamus ad tertiam.

Tertia uerò species qualitatis est passibiles qualitates & passiones: sunt autẽ huiusmodi, ut dulcedo, amaritudo, austeritas, & oĩa his cognata. Amplius, & calor, & frigus, & albedo, & nigredo. Et q̃m hæ qualitates sunt, manifestũ est, quæcunq; eñ ista susceperint, qualia dicunt̃ secundũ ea, ut mel q̃m dulcedinẽ suscepit, dulce dicit̃, & corpus albũ, eo qđ albedinẽ suscepit. Similiter aũt sese habent, & in cæteris.

Tertiũ genus qualitatis proponit, qđ nos in partẽ qualitatis specieĩq; cõuertimus, passibiles qualitates & passiones. Hæc aũt à se plurimũ distãt, tamẽ cũ utraq; qualitates sint, utraq; prius docet, post uerò quæ eorum distãtia esse uideat̃, edisserit, & prius corũ cõuenientia proponit exempla. Nam quid sint passibiles qualitates docens, ait, ut dulcedo uel amaritudo, calor & frigus, nigredo & albedo, & alia his cognata, hæc quæ superiùs cõpræhensa sunt, qualitates esse illa ratione cõfirmat, quã in primordio de qualitatis disputatione ipsius qualitatis esse reddiderat. Diffinitionẽ enim qualitates esse prædixerat, secundũ q̃ quales uocamur. Quod si secundum qualitatis quales uocamur, ab amaritudine uerò, uel à dulcedine amarũ, uel dulce dicit̃. A' nigredine atq; albedine nigrũ atq; albũ, quis dubitet has esse qualitates, in quibus qualitatis cõuenit diffinitio? Illa eñ semper eiusdẽ naturæ esse creduntur, quęcunq; eiusdẽ descriptionis finibus terminant̃, ut si qua res diffinitionẽ hãc, quæ est animal rationale mortale susceperit, eam hominem esse manifestũ est. Quocirca si hæ, quas passibiles qualitates, uel passiones dixerat, suscipiũt qualitatis diffinitionẽ, eo q̃d qualia dicũt̃, q̃ illa susceperint, has etiã cõstat esse qualitates.

Passibiles uerò qualitates dicunt̃, nõ quòd hæc, quæ illas susceperint qualitates, aliquid patiant̃: neq; eñ mel quòd aliquid passum sit, idcircò dicit̃ dulce, nec aliquid aliud huiusmodi. Similiter aũt his, & calor, & frigus passibiles qualitates dicunt̃: nõ qđ ipsa, quæ eas suscipiũt, aliquid passa sint, sed quoniã singula eorum quæ dicta sunt, secundũ sensum qualitatum passionis perfectiua sunt, passibiles qualitates dicuntur.

cuntur. Dulcedo enim quandam passionem secundùm gustum effi cit, & calor secundùm tactum, similiter autem & alia.

Passibilium qualitatum exempla constituerat dulcedinem, uel amaritudinem, frigus atque calorē, albedinē atque nigredinē, quæ cùm passibiles qualitates sint, non tamen uno eodemque modo passibiles qualitates dicuntur, sed longe distāt rationes, quibus hæc omnia qualitates passibiles appellantur, ut prius dulcedo uel amaritudo, calor & frigus passibiles qualitates dicuntur, nō quod ea, quæ sunt dulcia, aliquid extrinsecus patiantur, nec quòd ea quæ sunt amara, ex aliqua passione saporem asperū amaritudinēque susceperint. Neque enim mel aliquid passum est, ut ei dulcedo esset in natura, nec uerò absynthiū ab ulla aliqua extrinsecus passione amaritudinis horror infecit: quocirca hęc atque his similia non idcircò dicuntur esse passibiles qualitates, quod ipsæ aliquid passæ sint, sed quod ex his passiones quædā in sensibus dimittant. Nanque ex melle quod dulce est, dulcedo quædā in gustu relinquitur, simulque etiā calor & frigus passionē quandā sensibus faciūt. Patimur dulcedinē, cū aliquid dulce gustamus, simulque secundū caloris & frigoris qualitatē, taliū sensuū passionē subimus. Quocirca calor & frigus, amaritudo atque dulcedo, idcircò passibiles qualitates dicuntur, quod secundum sensuum qualitatem, aliquam in nobis efficiant passionem, non quod ipsa extrinsecus aliquid patiantur.

Albedo autem & nigredo, & alij colores, non similiter his quæ dicta sunt, passibiles qualitates dicuntur, sed hoc quod hæ ipsæ qualitates ab aliquibus passionibus innascuntur.

Quoniam uerò passibiles qualitates etiā colores esse dicuntur, id est, albedo & nigredo. Non autem eodem modo passibiles qualitates dicuntur, quemadmodum amaritudo atque dulcedo, calor & frigus, nunc quæ eorum distātiæ esse possint, exponit. Amaritudo enim atque dulcedo nō quòd ipsa aliquid extrinsecus paterētur, sed quòd ipsę efficerēt passiones, passibiles qualitates uocabantur, albedo uerò & nigredo cōtrariæ. Non enim quod ipsæ aliquas sensibus passiones importent, sed quòd ex alijs quibusdam passionibus innascantur. Hoc aūt uidetur Aristoteles eo quodammodo considerasse, quod pòst proposuit hoc modo.

Quoniam ergo fiunt per aliquam passionem multæ colorum mutationes, manifestum est: rubescens enim aliquis rubeus factus est, & timens pallidus, & unumquodque talium.

Hoc autem ex nō longi temporis passionibus ad passiles qualitates, & diutissime permanentes, acutissima consideratione transfertur, fit enim rationis probabilitas hoc modo. Monstrātur enim colorum qualitates ex passionibus nasci, quod cum uerecundia passio quædā sit, ex ea rubor exoritur, & cum timor loco passionis habeatur, ab ea pallor metuentis uultum atque ora defigit. Quare quoniam hi colores ex quadam passione uidentur innasci, etiam in naturali colore eandem uerisimile est euenisse rationem. Nam quoniā cum uerecundia fit, in os omnis sanguis egreditur, & uelut delictum tecturus, effunditur, ita quoque fit rubor ex sanguinis progressione, atque in apertum effusione. Quocirca si hoc ex innaturali passione contigerit, naturali facies rubore perfunditur. Pallor uerò fit, quoties à facie sanguis ad præcordiorum interiora ingreditur. Quod si hæc quoque naturalis passio det, uerisimile est eodem infectum calore procreari. Quocirca siue per ægritudinem pallor fit, quod naturale non est, siue per aliquem naturalem euentum passionis accidat, cęteraque ad eundem modum, passibiles qualitates dicuntur, eo quòd ex aliquibus passionibus sint, quod ipse Aristot. hac uoce testatur.

Quare & si qs naturaliter aliqd taliū passus est, similē colorē oportet eum habere. Quæ enim affectio nūc ad uerecundiā circa corpus facta

est,

est, & secundùm naturalem passionem eadem fit affectio, ut naturalis color sit similis.

Nam siue aliquis uel nondũ natus aliquid patiatur, quo faciem sanguis relinquat, siue quolibet alio modo sanguis ex infantis uultu ad interiora migrauit, faciem naturalis infecit pallor, & quæ nũc nõ naturales passiones dispositionesq́ sunt, ut cũ hi colores faciem uel totum corpus inficiunt, hi si naturaliter cõtigerint eisdẽ, similibus signatus coloribus uultus aspicietur. Nunc enim cum æstus in superficie uultus sanguinẽ impositũ decoxerit, nigredinis perusti sanguinis rubor reddit colorẽ. Quod si idem aliqua passione in faciem nondũ geniti infantis acciderit, eandem uerisimile est affectionem coloris corpus suscipientis inficere. Quare quæ in coloribus sunt, idcircò passibiles qualitates dicuntur, nõ quòd ipsæ aliquid patiantur, sed quòd ex aliquibus passionibus in cuiuslibet corpus atq; ora proueniunt.

Quæcunq; ergo taliũ casuũ ab aliquibus passionibus difficile mobilibus & permanẽtibus principiũ sumpserint, passibiles qualitates dicuntur, siue enim secundũ naturalẽ substantiã pallor, aut nigredo facta est, qualitates dicunt̃. Quales enim & secundùm eas dicimur, siue propter ægritudinẽ longã, uel æstum aliquid tale cõtingit, nigredo uel pallor, & nõ facilè preterit, uel in uita permanet, qualitates & istę dicuntur. Similiter enim quales & secundum eas dicimur.

Dat quoddam signũ, quo perspecto ualeamus agnoscere, quas harũ omniũ, quæ suprà dictæ sunt, qualitates oporteat appellari. Si enim ita uel casu aliquo, uel natura hæ qualitates euenerint, ut eorũ sit tardus exitus permutatioq́ difficilis, qualitates uocantur. Si quis enim uel per ægritudinem, uel per naturã pallidus fiat, sitq́ in eius corpore permanẽs pallor, tunc qualitas appellat̃, & hoc non in corporalibus solũ uitijs, sed etiã in animi quoq; affectionibus inuenitur. Si quis enim uel per naturã, uel quolibet alio postea casu assiduis comessationib. delectet̃, & hoc illi quodammodo in ipsa mentis dissolutione permaneat, ab eoq; difficilè moueatur, passibilis qualitas effecta est, idcirco, quod secundũ eam quales dicuntur, quibus illa prouenerit. Niger enim dicitur in quo nigredo permanserit. Comessator cui uoluptas perpetua comessandi est. Est ergo signũ in passibilibus qualitatibus hoc eas esse immobiles & permanentes. Quæ aũt huiusmodi sunt quæ facilimè permutantur, & temporali statu sunt, de his talis Aristotelis uidetur esse sententia.

Quæcunq; uerò ex his fiunt quæ facilè soluunt̃, & citò transeunt, passiones dicunt̃, qualitates uerò minimè. Nõ enim dicimur secundũ eas quales: neq; eñ qui ꝓpter uerecundiã rubeus factus est, rubeus dicit̃, nec cui pallor ꝓpter timorẽ uenit, pallidus est, sed magis quia aliqd passus sit. Quare passiones huiusmodi dicunt̃, qualitates uerò minimè. Similiter his & secundũ animã passiones, & passibiles qualitates dicunt̃. Quæcunq; eñ mox innascẽdo ab aliquib. passionib. difficilè mobilib. fiunt, qualitates dicunt̃, ut & dementia, & ira, & alia huiusmodi, quales eñ secundũ eas dicimur, id est, & iracũdi, & dementes. Similiter aũt & quæcunq; aliæ alienationes non naturales, sed ab aliquibus casib. factæ sunt, difficilè prætereũtes, uel etiã omnino immobiles, & huiusmodi alia qualitates sunt, quales eñ & secundũ eas dicimur. Quæcunq; uerò ex his, quæ facilè & citiùs prætereunt, fiunt,

pasſiones dicuntur. Vt ſi quis contriſtatus iracundior fit: non enim iracundus dicitur, qui in huiuſmodi paſsione iracundior eſt, ſed magis aliquid paſſus. Quare paſsiones quidem huiuſmodi dicuntur, qualitates uerò minimè.

Quid de his affectionibus iudicaret, quę ad præſens tempus atq; ad momentũ animis uel corporibus inhærerẽt, ipſe nõ obſcura oratione uulgauit. Nam cum prius eas eſſe paſsibiles qualitates ꝓnunciaret, quæ ex aliquibus paſsionibus gignerentur, & tamen in ſubiectis immutabiliter permanerẽt, nunc illas affectiones quæ ita ſunt in ſubiectis, ut citò prætereãt, nõ qualitates, ſed paſsiones uocat. Si quis enim propter uerecundiã rubore infectus eſt, quoniã rubor ille nõ permanet, rubeus nõ uocatur, qui ſi rubeus diceretur, eſſet quoq; ipſe rubor paſsibilis qualitas, quoniã in ſubiecto corpore diutiſsimè permaneret. Nunc aũt quoniã nullo modo rubeus dicitur, cui à uerecundia rubor uenit, qualitates aũt ſunt ſecundũ quas quales uocamur, uerecundiæ rubor non qualitas, ſed quædã paſsio eſt: nam ſi eſſet qualitas, ab eo rubore rubei dicerẽtur, id eſt, quales, ſed hoc nõ ita eſt. Non igitur huiuſmodi affectiones, quæ haud multo durãt tempore qualitates uocãtur, ſed potius paſſiones. Paſſus enim aliquid dicitur, qui propter uerecundiam rubeus ſit. Eadem ratio eſt etiam in animi paſsionibus. Nam ſi ad momentũ quis iratus eſt, non idcircò eum iure aliquis iracundũ uocet, ſed ſi huiuſmodi uitium in cuiuslibet animo conſtanter inhæſerit. Nã ſi quis uel per naturã, uel per ægritudinẽ ſit læſus corpore, ut uel perpetuã dementiã, uel immobilẽ incurrat iracundiã, ille uel demẽs uel iracundus dicitur. Et quæcunq; alienationes (ut ipſe ait) uel ſecundũ naturam, uel per caſum permanentes fuerint, illæ in paſsibili qualitate numerãtur, idcircò quod ſecundum eas quales dicimur. Quæ aũt (ut dictũ eſt) nõ permanẽt ſed facilè tranſeunt, eas nõ qualitates, ſed ſolùm uocamus paſsiones. Sed quoniã tres ſpecies qualitatis enumerauit, unam ſecundũ quam habitus diſpoſitionesq; dicerentur, alterã ſecundùm quam naturalis potentia uel impotẽtia ad aliquid faciendũ uel patiendũ ſubiectarũ rerũ naturas pararet, tertiã ſecundũ quam paſsibiles qualitates dicerentur, & hanc tali duplicitate partitus eſt: ut alias idcircò diceret paſsibiles eſſe qualitates, quòd ipſæ aliquas gignerẽt paſsiones, alias uerò quòd ab aliquibus ipſæ paſſionibus naſcerent. Quæri poteſt, quomodo hæ quoq; paſsibiles qualitates diſtẽt à prima illa ſpecie qualitatis, quæ ſecundũ habitũ diſpoſitionemq; poſita eſt. Nam ſi quis calorẽ frigusq; perſenſerit, habet quidẽ qualitatẽ paſsibilẽ, ſed tamẽ in eiuſdem ipſius diſpoſitione atq; affectione uerſatur, diſpoſitus nanq; eſt ad eundẽ calorem atq; frigus, quem ſumpſit atq; habuit, quod ſcilicet ipſe Ariſtoteles uidẽs calorem frigusq; in utraq; ſpecie numerauit, nanq; & diſpoſitionem dixit calorẽ atq; frigus, & paſsibilem qualitatẽ. Huius quæſtionis talis ſolutio eſt. Nihil impedit ſecundum aliam ſcilicet, atq; aliam cauſam, unam eandemq; rem gemino generi ſpeciei ſuæ ſupponere, ut Socrates in eo quòd pater eſt, ad aliquid dicitur, in eo quòd homo, ſubſtãtia eſt, ſic in calore atq; frigore, in eo quod quis ſecundum ea uidetur eſſe diſpoſitus, in diſpoſitione numerata ſunt. Secundùm uerò quod ex aliquibus paſsionibus innaſcuntur, paſsibiles qualitates dictæ ſunt. Ipſæ uerò ab habitu diſtant, id eſt, paſsibiles qualitates, quod in plurimis ad habitus rebus per artes atq; ſcientias peruenitur, ita ut ipſe habitus ordine & filo quodã perficiat. Paſsibiles uerò qualitates eo modo minimè. Quo uerò diſtent hæ paſsibiles qualitates à ſecunda ſpecie, quæ ſecundũ naturalem potentiã uel impotentiã dicitur, quæritur, cuius perplana diſtantia eſt. Dicimus enim ſecundũ potentiæ naturalis ſpeciem aliquid dici, nõ ſecundũ præſentẽ actũ, ſed ſecundũ id quod ad hoc eſſe poteſt, frigus uerò calorq;, & dulcedo uel amaritudo nõ ſecundum quod poſsit eſſe, ſed ſecuudùm id quod iam ſit cõſideratur. Quocirca diſtat hæc tertia ſpecies à ſecunda, quòd hic ſecundũ poſsibilitatẽ dicit, tertia uerò ſecundũ actũ. Sed quod dudũ promiſcuè paſ-

siones affectionum nomine uocabamus, hæc quoque nō longa quæstio alia est. Sic enim inueniemus, quod passio ab affectionibus discrepare uidebatur. Si qua enim corpora ita calefacta sint, ut ex se quoque ipsa aliquē calorē emittere ualeāt, illa ad calorem affecta nuncupātur. Si qua uerò tantū calorē momentò susceperint, passiones dicimus, & ab affectionibus segregamus, ut hic sit integrum passionū affectio numque & habitus augmentū, ut amplificata passio in affectionē transeat, augmentata affectio in habitū permutetur: & hæc quidē de tertia specie qualitatis pronunciasse sufficiat. Nunc quartæ speciei uim naturamque ueracissima disputatione confirmat, usque quo progressa qualitatis distributio cōquiescit. Nobis quoque disputationum prolixitas moderanda est. Prouidendū quoque est, ut sufficiens breuitas ordini expositionis adhibeatur, ne aut breuitatē comitetur obscuritas, aut planitiem minus moderata oratio, odiosa fastidio & longinquitate deformet.

Quartum uerò genus qualitatis est figura, & circa unumquodque constans forma. Amplius, ad hæc rectitudo & curuitas, & si quid simile est his. Secundùm enim unumquodque eorū quale quid dicitur: triangulum enim uel quadrangulum esse, quale quid dicitur, & rectū aut curuum. Et secundùm formam unumquodque quale dicitur.

Quarta est species qualitatis, quæ secundùm unamquamque formā figuramque perspicitur. Est autem figura, ut triangulum uel quadratū: forma autem ipsius figuræ quædam qualitas est, ut figura quidem est triangulū uel quadratum, forma autem ipsius trianguli, uel quadrati quædā qualitas, unde etiam formosos homines dicimus. Figura enim quædā uel pulchrior, uel mediocris, uel alio quodammodo constituta, qualitas formaque nominatur. Has aūt esse qualitates nullus dubitat. Siquidem & à figura dicitur figuratus, & à forma formosus. Amplius quoque triangulū etiā à triangulatione denominatum est, & quadratum à quadratura. Quod si illæ sunt qualitates, secundùm quas quale aliquid appelletur, nō est qui dubitet formā figuramque esse qualitates: quoniā omnia quæ his participant, ex ipsis qualia nominantur. Sed quoniā in continuæ quantitatis speciebus, & triangulū, & superficies enumerata est, ipsa quidem superficies quantitas est, ipsius uerò superficiei cōpositio qualitas. Est enim figura (ut Geometrici diffiniūt) quæ sub aliquo uel aliquibus terminis continetur. Sub aliquo quidē, ut circulus, sub aliquibus uerò, ut triangulus uel quadratū. Quare spatiū quidem ipsum, quod à suprà dictis lineis cōtinetur, superficies dicitur, quæ est quantitas. Superficies namque quoniam in dilatione quadā & spatio cōstat, quantitas est, sed cōpositio ipsius superficiei, qualitas. Nam quoniā tres lineæ cōuenienter in se iunctis terminis, unū spatiū cōclusēre, quod tribus angulis à tribus lineis cōtinetur, hoc ipsum spatiū quod cōcludunt, ad quantitatem referri potest, quod uerò tribus lineis, hoc est, qualitas, figura enim est triangula, hoc idem quoque dici potest etiā in linea. Nā quoniā longitudo sine latitudine est, quantitas dicitur, quod recta siue curua est, redditur rursus ad qualitatem.

Rarum uerò & spissum, asperum & lene putabuntur quidem qualitatem significare, sed aliena huiusmodi putantur esse à dispositione quæ circa qualitatem est. Quandam enim positionem magis uidetur utrunque partium significare. Spissum quidem est eo quòd partes sibi ipsæ propinquæ sint: rarum uerò eo quòd distent à se inuicem: & lene quidem quod in rectum sibi partes iaceant: asperum uerò quod hæc quidē pars superet, illa uerò sit inferior. Et fortasse alij quoque apparebūt qualitatis modi, sed qui maximè dicūtur, ferè tot sunt. Qualitates itaque sunt quæ prædicta sunt, qualia uerò sunt, quæ secundum

hæc denominatiuè dicuntur, uel quomodolibet aliter ab his.

Quædã ſunt, quæ uidentur eſſe qualitates, quoniã ex his aliqua denominatiuè di-
cuntur: ut leue, quoniam dicitur à lenitate, & aſperum, quoniam dicitur ab aſperi-
tate, ſpiſſum quoq́, & rarum, à raritate & ſpiſsitate nominãtur: uidentur ergo hæc
quoq́ in qualitatibus poſſe numerari. Sed rectam rationem perſpicientibus, nec
ſolum auribus quæ dicuntur, ſed etiam mente atq́ animo iudicantibus, in qualita
tibus hæc poni non oportere, manifeſtum eſt. Nam quod dicimus rarum, poſitio
quædam partium eſt, non qualitas. Nam quia ita partes à ſe ſeparatæ diſtant, ut in-
ter eas alieni generis corpus poſsit admitti, ideò rarum uocatur, ut ſpongiæ pumi-
cesq́, quoniam in eorum cauernis ſurculus uel aliud aliquid immitti poteſt, ita ut
inter rimas partium ſit, idcircò rarum dicitur. Porrò aũt ſpiſſum, quoniã ita ſibi par-
tes uicinæ ſunt, atq́ ad ſe inuicem ſtrictæ, ut inter eas nullum corpus poſsit incide-
re, atq́ ideo ſpiſſum uocatur, ut eſt ferrum, uel adamas. Poſitio ergo quædã partiũ
his ineſt, nõ qualitas: nec uerò illud quoq́ diſtat, quod dicitur lene. Nam quoniam
partes ita ſunt poſitę, ut neutra ſuperet, neutra ſit minor, ſed æqualibus extremita-
tibus iunctæ ſunt, idcircò quædã lenitas eſt, ut adducta manus illã quæ ex æquali-
tate iunctis partibus nata eſt, ſentiat lenitatẽ, ut eſt argentũ. Aſperitas uerò eſt par-
tium nõ æqualis poſitio, ſed aliarum eminentiũ, aliarum uerò depreſſarum; ut lima
cuius aliæ partes eminent, aliæ uerò depreſſæ ſunt. Ergo ſecundùm unamquamq́
partium poſitionem, uel raritas uel ſpiſsitudo, uel aſperitas, uel lenitas corporibus
eſt. Non igitur hæc ſecundũ qualitatem dicuntur, ſed potius ſecundũ poſitionem.
Poſitio aũt in relationis genere nominata eſt. Non igitur hæ qualitates, ſed potius
relatiua ſunt, & enumerationes quidem ſpecierum qualitatis Ariſtoteles hic termi
nat. Non ſunt tamen putandæ ſolum eſſe qualitates, quas ſuprà poſuit. Ipſe enim
teſtatur eſſe quoq́ alias qualitates, quas modò omnes enumerare neglexit, ſed cur
neglexerit multæ ſunt cauſæ. Prima quod elementi uicẽ hic obtinet liber, nec perfe
ctam ſcientiã tradit, ſed tantũmodo aditus atq́ pons quidã in altiora philoſophiæ
introitum pandit. Quocirca ſi hoc ita eſt, tantum dicere oportuit, quantum ingre-
dientibus ſatis eſſet, ne eorum animos nondum ad ſcientiam firmos multiplici do
ctrinæ ſubtilitate cõfunderet. Quæ uerò hic deſunt in libris, qui μετὰ τὰ φυσικὰ in-
ſcribuntur, appoſuit. Perfectiùs nanq́ opus illud nõ ingredientibus præparabitur.
Eſt quoq́ alia cauſa, ut nos ad exquirendas alias qualitates, non ſolùm propriorũ
doctorum, ſed etiam noſtrorum aliquid inueniẽdi incitator, admitteret. Quocirca
concludit eas quę maximè dicerentur, quas ſuprà propoſuit, eſſe qualitates. Illa ue
rò dici qualia, quæ ſecundum prædictas qualitates dicerentur, ſed quoniã addidit,
uel quomodolibet ab his, quæ ſit huiuſce propoſitionis ſententia, prius appoſitis
Ariſtotelis uerbis ſequens expoſitionis ordo contexit.

In pluribus quidẽ & penè in omnibus denominatiuè dicunt̃, ut ab al
bedine albus, & à Grãmatica Grãmaticus, & à iuſtitia iuſtus, ſimili-
ter aũt & in alijs. In aliquib. uerò eo q̃ nõ ſint poſita qualitatib. nomi
na, non cõtingit ab eis denominatiuè dici, ut curſor, aut pugillator q̃
ſecundũ aptitudinẽ naturalẽ dicunt̃, à nulla qualitate denominatiuè
dicunt̃. Nõ eñ poſita ſunt nomina aptitudinibus, ſecundũ quas iſti
quales dicunt̃: ſicut in diſciplinis, ſecundũ quas uel pugillatores, uel
palæſtrici ſecundũ affectionẽ dicunt̃. Pugillatoria eñ & palæſtrica
diſciplina dicit̃, quales uerò ab his denominatiuè hi, qui ab eis affi-
ciunt̃, dicunt̃. Aliquãdo aũt & poſito nomine denominatiuè nõ dici
tur, id quod ſecundũ ipſum quale dicit̃, ut à uirtute ſtudioſus dicit̃.

Virtutem

Virtutem enim habendo studiosus dicitur, sed nō denominatiuè dicitur à uirtute. Non autem in pluribus hoc tale est, quæ autem dicuntur qualia, aut denominatiuè à prædictis qualitatibus dicuntur, aut aliquo modo aliter ab his.

Multæ (inquit) sunt qualitates, quibus positis & proprio nomine nuncupatis, ab his alia denominatiuè dicuntur, ut ea quæ ipse planissimè adiecit exempla. Nam cùm albedo cuiusdam nomen sit qualitatis, ab eo dicitur albus. Eodem quoq; modo & Grammatica, cum rei sit nomen, ab ipso quales dicuntur. Grammatici enim à Grammatica nominãtur, atq; hoc est in pluribus, ut posito nomine, si quid secundum ipsas qualitates, quale dicitur, ex his ipsis qualitatibus appellatio deriuetur. Aliæ uerò qualitates sunt, in quibus, cum nomen positum non sit, tamen quales dicuntur: quales quidem, quia alia qualitate participant, sed non secundū eam qualitatem quales dicuntur, ex qua, si his esset qualitatibus nomen impositum, poterant appellari, ut in ea qualitate quæ secundùm potentiam naturalem dicitur. Illi enim quanquam quales dicantur, hi qui secundùm ipsam potentiam nominãtur, ipsi tamen (ut dictum est) nullo proprio nomine nuncupantur. Nam qui pugiles appellantur ab arte pugillatoria, idcircò ab ea pugiles dicuntur, quod ad eandem ipsam artem pugillatoriam quodammodo affecti sunt. Hi enim pugiles ab arte pugillatoria prædicantur. Qui uerò nondum pugiles sunt, sed esse possunt, nō secundùm ipsam artem, id est, pugillatoriam, sed secundùm potentiam pugillatoriæ artis, pugillatores uocantur. Ipsi autem potentię nomen proprium positum non est. Nam quemadmodum à cursu cursores, à palæstra palæstrici, à pugillatoria pugiles, distinctis qualitatum uocabulis appellantur, non eodem modo est etiam in uniuscuiusq; rei potentia naturali: cursus enim potẽtia naturalis secundùm quam cursores uocamur, & rursus potentia pugillandi, uel potentia palæstrizandi, suo nomine distincta non est. Cur enim dicitur cursor, si interrogemur de eo qui nondum est cursor? dicimus secundum potentiam naturalem. Cur palæstricus? eodẽ quoq; modo naturalem potentiam respondemus. Quare pugillator qui nondum est pugil, is ab eadem quoq; potentia naturali nominatur. Si igitur haberet hęc naturalis potentia proprium nomen, ita distinctis uocabulis appellaretur, ut in his qualitatibus in quibus propriè nomen est positum, ut in cursu, palæstra & arte pugillatoria, & hoc est, quod ait. In aliquibus uerò propterea, quod qualitatibus nomina non sunt posita, impossibile est ab his aliquid denominatiuè dici. Vt hoc, scilicet demonstraret, cursorem quidem, qui iam curreret, à cursu esse dictum, cursorem uerò qui secundum potentiam currendi diceretur, non uocari à cursu, sed tantum à potentia, cuius potentiæ nomen proprium non esset positum. Quare hæc omnia, quæ secundùm potentiam natutalem dicuntur, à nulla qualitate denominatiua sunt. Idcircò, quod hæ qualitates à quibus denominari possunt, proprijs nominibus carent. Quæ uerò ita sint, ut non ex potentia, sed ex affectione dicantur, ab his qualitatibus ad quas sese aliquo modo habent, denominatiuè dicuntur, quod Aristoteles hoc protulit modo, dicens: Non ita esse secundum potentiam naturalem, quemadmodum etiam in disciplinis secundum quas, uel pugillatores, uel palæstrici secundùm affectionem dicuntur. Pugillatoria enim disciplina dicitur, & palæstrica, quales uerò ab his denominatiuè, qui ad eas sunt conuenientes, dicuntur. Docuit igitur omnia quæ à quibusdam qualitatibus dici putarentur, ue rè quoq; à qualitatibus non prædicari, ut in his qualitatibus, quibus nomen proprium non est. Illud quoq; monstrauit hoc in pluribus euenire, ut de propositis qualitatibus qualia denominatiuè dicerentur. Restat ergo quod reliquum est, ut dicat esse quasdam qualitates, quarum cum nomen sit positum, ab his ipsis tamen quæ illarum rerum participant denominatiuè non dici, ut uirtus: nam cum uirtus qualitas sit

litas sit (est enim habitus quidã, omnis uerò habitus qualitas.) Ergo quicunq; uirtute participat, nõ secundùm eam denominatiuè dicitur. In denominatione enim quærendũ est, ut semper idem permaneat nomen. In eo autẽ qui uirtute participat, nulla uirtutis denominatio est, ut qui bonitate participat, bonus dicitur, qui iustitia, iustus, & alia huiusmodi. Qui uerò uirtute participat, aut probus nominatur, aut sapiẽs, sed neq; probus, neq; sapiẽs à uirtute denominatiua sunt, ideircò, quod utrunq; nomen à uirtute longè dissimile est, quod ipse sic ait. Aliquando aũt posito nomine denominatiuè nõ dicitur, quod secundũ ipsum quale dicitur. Et eius rei proponere nõ omisit exemplum, sed hoc in multis nõ potest inueniri, pauca enim sunt (ut ipse ait) in quibus posito qualitatis nomine quæ his participãt, à superiori qualitate qualia nõ dicantur. Dat autem his, qualitatibus pluralitatis calculũ, ex quibus qualia nominantur ea, quæ his participant. Nam (ut ipse ait superiùs) in pluribus & penè in omnibus denominatiuè dicũtur. Quocirca recta diffinitio est, & proprio ordine cõstituta. Namq; in principio hoc solum dictum est, esse qualitatem secundũ quam qualia dicerentur. Sed quoniã sunt quædam, quorũ qualitates ipsæ proprijs nominibus carent, quæ uerò his participant, suis uocabulis appellantur, ut in naturali potentia. Et rursus sunt quædã, quæ in qualitatibus quidem habeant propria nomina, in his uerò quæ ad eas ipsas qualitates essent affecta, nulla ex propositis qualitatibus denominatio fieret, hoc addidit. Ab omnibus qualitatibus aut denominatiuè dici qualia, quæ illis qualitatibus participarent, aut quomodolibet aliter, id est, siue posito nomine qualitatis, de eo nõ dicerentur, quæ illa participarent, ut in eo quòd est uirtus, siue ipsi qualitati positum nomen non esset, ut in eo quòd est potentia naturalis. Quare quoniã in his duabus qualitatibus, in quibus uel posito nomine nõ secundũ nomen quæ sunt, qualia denominatiuè dicuntur, uel cum ipsis qualitatibus nomen positũ non sit, neutra ipsorũ prædicatio denominatiuè fit. Ad cõcludendũ omnẽ terminũ qualitatis, ait: aut denominatiuè qualia à qualitatibus appellari, aut quomodolibet aliter ab ipsis, ut nõ denominatiuè, sed aliquoties quidẽ secundũ potentiã, aliquoties uerò secundũ eandẽ qualitatem uirtutis: eadem enim qualitas est uirtutis & sapientiæ. Quocirca concludit, ita qualia dici quæcunq; ex his qualitatibus denominatiuè dicerentur, uel quomodolibet alio ab ipsis modo. Digestis in ordine prius omnibus qualitatibus, & eorũ conclusione reperta, consueto ordine unaquæq; proprietas uestigatur.

Inest autem & contrarietas secundùm quale, ut iustitia iniustitiæ cõtraria est, & albedo nigredini, & alia: Similiter autem & ea quæ secundùm eas qualia dicuntur, ut iustum iniusto, & album nigro. Non autem in omnibus hoc est: rubro enim uel pallido, aut medijs huiusmodi coloribus nihil contrarium est, qualitatibus existentibus.

Dicit in qualitatibus quędã esse cõtraria, atq; hoc probat exemplis. Albedo nanq; & nigredo contraria sunt, & quæcunq; albedine nigredineq; participant, hoc est enim, quod ait, & secundũ eas qualia quæ dicuntur: nam sicut albedo nigredini cõtraria est, ita quoq; albus nigro. Sed hoc qualitatis proprium non est, nam cum rubrum & pallidũ qualitates sint, alijq; etiã colores huiusmodi, in his cõtrariũ nõ est, nullus enim dicit aliquid rubro, uel pallido esse contrariũ: nam quoniam album & nigrum extremitates quædã colorum sunt, & longissimè à se distant, cõtraria sunt, medietates uerò contraria non habent. Nam si quis ponat rubrum nigro esse contrarium, longissimeq; distant quæ sunt cõtraria. Longissimè igitur nigredo à rubore distabit, & rursus albedo à nigredine plurimum distat, igitur nigredini rubor est atq; albedo cõtraria, uniusq; rei duo contraria inueniuntur, quod fieri non potest. Non est igitur nigredini contrarius rubor. Similiter autẽ monstrabimus, & in alijs

medijs coloribus contrarium non esse. Quocirca si huiusmodi coloribus contrarium nihil est, non in omni qualitate contrarietas reperitur, quod si ita est, suscipere contraria qualitatis proprium nō est. At uerò nec in ipsis quoq; formis, quę manifestè qualitates sunt, contrarietas inuenitur: nam neq; circulus quadrato, neque quadratum triangulo, nec ulla figura ulli figuræ potest esse cōtraria. Quocirca manifestum est, suscipere contrarium nō esse proprium qualitatis. Sed quoniam sunt quædam in qualitate, quæ sibimet uideantur esse contraria, ut iustitia & iniustitia, hinc quædam quæstio solet oriri. Dicunt enim quidam iustitiæ iniustitiam non esse contrariam: putant enim quod dicitur iniustitia, priuationem esse iustitię, non tamen contrarietatem. Contraria enim proprijs nominibus, non contrarij priuatione nominari, ut album nigro. Habere tamen iustitiam aliquam contrarietatem, cuius adhuc proprium nomen non sit inuentum, quod omnino falsum est. Multæ enim habitudines priuationis uocabulo proferuntur, ut illiberalitas, & imprudentia, quæ nunquam uirtutibus opponerentur, quæ sunt habitus, nisi ipsæ quoq; habitus essent, & in animis habentium immutabiliter permanerent. At uerò neq; illud uerum est, omnes priuationes negatione proferri. Surditas enim cum sit auditus priuatio, sine negatione profertur, eodem quoq; modo cæcitas. Nullus enim dicit inauditio, neq; inuisio, nec aliquid huiusmodi, sed tantùm surditas cæcitasq; nominantur proprijs nominibus, cum sint illa in habitu, uisus, auditus, illa in priuatione ponenda. Igitur iustitia iniustitiæ contraria est. Tradit ergo regulam ea quæ contraria sunt, sub quo genere conuenienter aptentur, quam regulam his uerbis ipse præscribit.

Amplius, si ex contrarijs unum fuerit quale, & reliquum erit quale. Hoc autem palàm est proponenti ex singulis alia prædicamenta, ut si est iustitia iniustitiæ contrarium, quale autem est iustitia, quale igitur est iniustitia. Nullum enim aliorum prædicamentorum aptabitur iniustitiæ, nec quantitas, nec ad aliquid, nec ubi, nec omnino taliū aliud, nisi quale: sic autem & in alijs, quæ sunt secundùm quale contraria sunt.

Si ex duobus (inquit) contrarijs manifestum fuerit unum eorum cōntrariorū sub qualitate poni, simul manifestum erit, quod etiam eius contrarium conuenienter qualitati supponatur, simulq; demonstrat iniustitiam esse qualitatem. Nam si iustitia apertissimè qualitas est, idcirco, quod neq; quantitas, neq; ad aliquid, neq; ubi, nec quando, nec aliud ullum prædicamētum est, nec sub ullo alio genere poni potest, nisi sub sola qualitate, cum ei contraria sit iniustitia, nō est dubium iniustitiam quoq; qualitati subnecti, quod ipse quoniam planiùs dixit, & ipsa exemplorū luce uulgauit, ad aliud nobis est transeundum.

Suscipit aūt qualitas magis & minus: albū enim magis & minus alterum altero dicitur, & iustum alterum altero magis & minus dicitur. Sed & ipsa cremētum suscipiunt. Cum candidum nanq; sit, amplius contingit candidum fieri, non tamen omnia, sed plura. Iustitia namq; à iustitia si dicatur, magis & minus potest aliquis ambigere: similiter & in alijs affectibus. Quidā enim de talibus dubitāt, iustitiā namq; à iustitia nō multū aiunt magis & minus dici, nec sanitatem à sanitate. Minus aūt alterum altero habere sanitatem aiunt, & iustitiam minus alterum altero habere. Sic autem & Grammaticam, & alios affectus.

Alia igitur quæ secundùm eos affectus dicuntur qualia, indubitanter recipiunt magis & minus. Grammaticior enim alter altero dicitur, & iustior, & sanior: similiter & in alijs.

Aliud quoq; proprium protulit, quod tractata ratione ab integra proprietate qualitatis exclusit. Ait enim, qualitates posse uel intendi uel minui. Posse enim, dicit, alterum altero plus album appellari, ut nix argento, & quæ candidiora sunt marmora, & iustum alterum altero magis & minus dicimus. Nanque iustius aliquid factum, nec non etiam iustissimum est. In quibus autem comparationes sunt, in his magis minusq; dici manifestum est, hoc quoq; modo ipsum album, uel alia qualitas non solum contra alterum eiusdem speciei comparata intensione crescit, & relaxatione minuitur, sed etiam à seipsa recipit comparationem. Dicitur enim nunc quidem argentum candidius esse, quàm antea, cum fuerit detersum. Sed cum hæc ita sint, non est magis minusq; suscipere proprium qualitatis, neq; enim sola qualitas magis minusq; suscipit, hæc enim intensio & relaxatio in his quoq; quæ sunt, ad aliquid, inuenitur, ut in eo quod est æquale & inæquale possumus dicere plus æquale uel minus, & in cæteris huiusmodi: nec uerò omnes qualitates suscipiunt magis & minus, quod ipse sic ponit. Non autem in omnibus hoc est, sed in pluribus. Dubitabit enim quis an iustitia magis esse iustitia dicatur, similiter autem & in alijs affectionibus. Quidam uerò in hoc dubitant: dicunt enim iustitiam iustitia non magis uel minus dici, nec sanitatem sanitate, minus autem habere alterum altero sanitatem dicunt, & iustitiam minus alterum altero habere. In hoc tres fuere sententiæ. Quidam nanq; dicebant, in omnibus secundùm materiæ habitudinem reperiri posse magis & minus. Proprium nanq; esse materiæ corporumq; intensione crescere & minui relaxatione, quę quorundam Platonicorum sententia fuit. Alia uerò, quæ secundùm certissimas ueriſsimasq; artes, atq; uirtutes non diceret, esse magis & minus, secundùm autem medias dici posse, ut hæc ipsa Grammatica atq; iustitia, non dicitur magis Grammatica, neq; magis iustitia. Esse autem quasdam alias mediocres artes, in quibus idipsum posset euenire. Tertia est, de qua Aristoteles loquitur, quod ipsas quidem habitudines nulla intensione crescere, nec diminutione decrescere putat, sed eorum participantes, posse sub examine compositionis uenire, ut de his magis minus'ue dicatur. Sanitatem nanque ipsam & iustitiam, alteram altera magis minus'ue non esse. Neq; enim quisquam dicit magis esse sanitatem alia sanitate. Sed hoc solum dicere possumus magis habere sanitatem aliquem, id est, esse saniorem, & magis sanum & minus sanum. Dicimus ergo quod ipsæ quidem qualitates non suscipiunt magis & minus. Qui uerò secundùm eas quales dicuntur, ipsi sub comparatione cadunt, ut iustior, & sanior, & Grammaticior. Nanq; ipsa Grammatica, id est, literatura non suscipit magis & minus, nullus enim dicit, alteram altera magis esse Grammaticã, sed eum, qui Grammatica ipsa participat: Dicimus literatum, quem à literatura scilicet denominamus: literatus autem suscipit magis & minus, ut Donatus Grammaticus plus erat ætate iam prouecta Grammaticus, id est, literatus, quàm cum primum ad huiusmodi studia deuenisset. Sed quanquam se hæc ita habeant, tamen inuenimus aliquas qualitates quibus indubitate comparatio inueniri non posit, ut sunt, quas ipse supposuit.

Triangulus uerò quadrangulus non uidetur magis & minus suscipere, nec aliqua aliarum figurarum.

Hæc enim quæ ex quarta specie qualitatis dicta sunt, magis minus'ue nulla ratione suscipiunt: nullus enim dicit plus esse alium circulũ quam alium, nec magis esse

illud

illud triangulum quàm illud, dicit'que fortasse maiorem, magis autem non dicit. Huius aũt rei hæc ratio est, ut cum sit trianguli diffinitio: figura quæ sub tribus rectis lineis continetur, si qua sunt quæ hanc diffinitionem in se suscipiant, ut & ipsa tribus rectis lineis contineantur, propriè triangulæ formæ sunt, eodẽ quoq; modo & circulus ita diffinitur. Circulus est figura plana, quę sub una linea continetur, ad quã ex uno puncto qui intra ipsam est, omnes quæ exeunt lineę æquę sibi sunt. Rursus quadrati diffinitio talis est. Quadratũ est, quod quatuor æqualibus lineis, & quatuor rectis angulis cõtinetur. Quæcunq; igitur uel circuli diffinitionem suscipiũt, uel quadrati, æqualiter uel circuli, uel quadratæ formæ sunt, si qua uerò non suscipiunt, nullo modo sunt. Si qua uerò sunt, quæ neq; quadrati suscipiunt diffinitionem, neq; circuli, neq; quadrati sunt, neq; circuli, ut est figura quæ parte altera longior dicitur. Illa enim ita diffinitur. Parte altera longior figura est, quæ sub quatuor lineis cõtinetur, rectis'q; angulis, quæ quatuor lineæ æquæ sibi quidẽ nõ sunt, contra se uerò positæ binæ sibi æquæ sunt. Ergo quia huiusmodi figura neq; circuli diffinitionẽ capit, neq; quadrati æqualiter, neq; circulus, neq; quadratũ est. Si qua ẽm cuiuslibet formæ diffinitionẽ suscipiũt, omnino eadẽ sunt. Vt qui circuli circulus, qui quadrati quadratũ, qui trianguli triangulus, qui parte altera longioris, parte altera longior, & in cæteris eodẽ modo. Si qua uerò nõ suscipiũt, ut triangulũ circuli diffinitionem nõ capit, neq; omnino circulus est, nec potest dici inter quadratũ & triangulũ: quoniã utraq; circuli diffinitionem nõ capiunt, quadratũ quidem plus esse circulũ, triangulũ uerò minus, omnino enim utraq; à circuli ratione disiuncta sunt, quod his uerbis ab Aristotele tractatur.

Quæcunq; enim diffinitionem trianguli suscipiunt & circuli, omnia similiter trianguli uel circuli sunt. Eorum uerò quæ non suscipiunt, nihil magis, alterum altero dicitur: nihil enim quadratum magis q̃ parte altera longior forma, circulus est. Nullum enim ipsorum recipit circuli rationem. Simpliciter autem si utraq; nõ recipiunt propositi rationem, non dicetur alterum altero magis. Non ergo omnia qualia recipiunt magis & minus: horum itaq; quæ prædicta sunt, nihil est proprium qualitatis.

Nam si hoc diffinitio facit, ut demonstret rationem cuiusq; substantiæ, quæcunq; diffinitione discrepant, illa etiam ipsa natura substãtiæ discrepabũt. Rectè igitur si qua cuiuslibet rei propositæ siue trianguli, siue quadrati diffinitionẽ non capiunt, ab eiusdẽ natura disiuncta sunt. Quocirca neq; triangulũ, neq; quadratũ, neq; circulus, neq; quicquid horũ est, suscipiunt magis & minus. Sed cum hæc qualitates sint, nõ omnes qualitates æquæ magis minus'ue suscipiunt. Quod si neq; in omni qualitate intensio diminutio'q; prouenit, neq; in sola, quod hæc eadẽ in relatione reperias, nõ est magis minus'ue suscipere propriũ qualitatis. Quod'nã igitur qualitatis proprium esse dicendum est, id ipse planissimè subterposuit.

Similia uerò, & dissimilia secundùm solas dicuntur qualitates. Simile enim, alterum alteri non est secundùm aliud quicquam, quàm secundum illud quod quale est. Quare propriũ erit qualitatis, secundum eam simile & dissimile dici.

Simile (inquit) & dissimile solæ retinẽt qualitates. Nã quãuis simile ad aliquid sit, tamẽ hoc ipsum quod dicimus, simile nõ dicimus, nisi quod quale est. Nã si eadem qualitas sit in duobus, illa in quibus est, similia sunt, nec est aliud prędicamentũ quod secundũ simile & dissimile dici possit, & de alijs quidẽ omnibus notũ est, quoniã de nullo dicitur. Quod si quis de quantitate affirmet, dici posse secundũ eam simile atq;

le atq; diſsimile, monſtratum eſt ſecundûm quantitatem nõ ſimile & diſsimile, ſed æquale & inæquale prædicari. Quocirca quoniã per ſingula quæq; pergentibus, & in omnibus idem quaatilibus inuenitur, & in nullo alio prædicamẽto eſſe perſpicitur, rectè hoc proprium qualitatis eſſe firmauit. Sed quoniam cum de his quæ referuntur ad aliquid tractaretur, affectus atq; habitus in his quæ ſunt ad aliquid numerauit, nunc uerò eoſdem quoq; qualitati ſuppoſuit, ipſe ſibi quandam obiecit quæſtionem, cur ſi prius ſub ijs quæ ad aliquid referuntur, iſta ſubiecerit, nunc ſub qualitatibus ea ipſa poſuerit. Superiùs nanq; monſtrauit ea, quæ eſſent à ſe diuerſa, eaſdem ſpecies habere non poſſe, cum dicit diuerſorum generum, & nõ ſub alternatim poſitorũ diuerſæ ſpecies, & differentiæ ſunt. Quocirca cum relatio atq; qualitas diuerſa ſint genera, eaſdem utrique ſupponi ſpecies non oportet, hoc eſt enim, quod dicit:

At uerò non decet conturbari, ne quis nos dicat de qualitate propoſitionem facientes, multa de relatiuis interpoſuiſſe. Habitus enim diſpoſitiones eorum quæ ſunt ad aliquid eſſe dicebamus, penè enim in omnibus qualitatibus genera ad aliquid dicuntur, nõ aũt aliquid eorum quæ ſingula ſunt. Nã cũ diſciplina genus ſit, hoc ipſum quod eſt alterius dicitur, alicuius enim diſciplina dicit̃. Eorũ uerò quæ ſingula ſunt, nihil ipſum quod eſt alterius dicitur, ut Grãmatica non dicitur alicuius Grãmatica, nec Muſica alicuius Muſica, niſi fortè ſecundũ genus, & hęc ad aliquid dicunt̃, ut Grãmatica dicitur alicuius diſciplina, nõ alicuius Grãmatica, & Muſica alicuius diſciplina, non alicuius muſica. Qua ppter quę qdẽ ſingularia ſunt, nõ ſunt ad aliqd.

Quam quæſtionem ualidiſsima argumẽtatione diſſoluit, his ſcilicet uerbis. Penè enim ea quæ ſunt in omnibus his generibus ad aliquid dicuntur. Eorum uerò quę ſunt ſingulatim, id eſt, ſpecies nihil huiuſmodi ſunt. Hæc enĩ eſt argumẽtatio, quã Græci ἐπιχείρημα uocãt. In huiuſmodi affectionibus atq; habitudinibus, quæ inter ea ſunt genera, eas ſolas ad aliquid poſſe reduci, quæ uerò ſpecies eſſent illorũ generũ nõ poſſe in relatiuis, ſed in qualitatibus numerari, ut ſciẽtia cum ſit habitudo, habet ſub ſe alias habitudines Grammaticam & Geometriã. In hoc igitur ſcientia ipſa quod genus eſt, ad aliquid ſemper refert̃, dicimus enim ſcientiã alicuius ſcientiam. Grammaticam uerò quæ eius ſpecies eſt, nullus dicit alicuius eſſe Grammaticam, dicatur enim, ſi fieri poteſt, Grammaticam, Ariſtarchi eſſe Grammaticã. Sed omnia quæcunq; dicuntur ad aliquid, conuertuntur. Dicitur ergo & Ariſtarchus, Grãmaticæ Ariſtarchus, quod fieri nõ poteſt. Non igitur Grãmatica Ariſtarchi, ut ad aliquid dicitur. Eſt etiã argumentũ nõ ſpecies, ſed huiuſmodi genera, ad aliquid appellari, ut cum ipſe quidẽ ſpecies ad aliquid nõ dicantur, ut Grammatica non dicitur alicuius Grammatica, ſi quãdo tamẽ eſt ut ſpecies ad aliquid referatur, id non ſecundũ ſe, ſed ſecundũ genus, ut Grammaticæ quoniã genus eſt ſcientia, quæ relatiua eſt: ſi quis Grammaticã ad aliquid referre contendat, non poteſt ſecundum ipſam Grammaticã, eam ad aliquid prædicare, ſed ſecundũ ſcientiã, id eſt, ſecundũ genus ſuũ. Non enim dicitur Grammatica alicuius Grãmatica, ſed fortaſſe Grammatica alicuius ſcientia. Non ergo Grammatica ſecundum Grammaticam ad aliquid dicitur, ſed ſecundum ſcientiam. Et hoc eſt quod ait, ut Grammatica non dicitur alicuius Grammatica, nec Muſica, ſed fortaſſe ſecundũ genus proprium iſtæ dicuntur alicuius, ut Grammatica alicuius dicitur ſciẽtia, nõ alicuius Grãmatica. Ergo ſingularũ ſpecierum nihil eſt quod aliqua relatione prędicetur. Genera uerò harum ſpecierum relatiua ſunt, quæ paulò ſuperius dixi, quod enim ait, penè enim in omnibus qualitatibus genera ad aliquid dicuntur, nõ autem aliquid eorũ, quæ

ſunt

sunt singula: hoc demonstrare uoluit, genera ipsa habitudinum dispositionumq́ esse relatiua, species uerò generum quas singulatim esse dixit, ad aliquid nullo modo prædicari. Quas idcircò esse singulatim uocauit, quia Grāmatica una est, & rursus Musica una, scientia uerò non una. Rectè igitur species scientiæ singulatim esse nominauit. Constat igitur quòd genera huiusmodi habitudinum dicantur ad aliquid, species uerò ad nihil aliud propria prædicatione referantur. Quocirca, quoniam huiusmodi species relatiuas nō esse demonstrauit, nunc quod reliquum est, qualitates esse confirmat.

Dicimur autem secundum singula quales. Has enim & habemus sciētias. Scientes enim dicimur, quòd habemus singulas sciētias aliquas. Quare hæc erunt etiam qualitates, quę singularia sunt, secundū quas etiā quales dicimur. Hæc autem non sunt eorū, quæ sunt ad aliquid.

Illas esse qualitates superiùs confirmatum est, ex quibus aliqui quales uocarentur. Nos aūt idcircò Grammatici dicimur, non quòd uniuersalem scientiam, sed quod ipsam Grammaticam habeamus, & hoc uerè dicitur, idcircò nos dici scientes, quia Grammatici sumus, potius quàm idcirco Grammaticos, quòd aliquā scientiā retinemus. Nullus enim à generali scientia Grammaticus, aut sciens, nisi à singulatim scientia sciens, Grammaticusq́ perhibetᷓ. Igitur quoniā ex his habitudinū speciebus quales uocamur, ipsæ species in qualitate numerādæ sunt. Sed cum quis Grammatica participat, de ea etiā genus dicitur, & secundū eam nō solū ad Grammaticā, sed ad scientiā quoq; cōiungitur. Dicitur enim idcircò sciens. Ergo quoniā habēs Grammaticā, & sciens, & Grammaticus dicitur, nō potest ulla sciētia participare, qui singulas nō habuerit. Qui enim cunctis speciebus caret, illi quoq; genere ipso carendum est. Quare quoniam has species habemus, & secundum eas quales dicimur, à Grammatica scientes & Grammatici nuncupamur, has aūt ipsas species monstratum est, ad aliquid nō referri. Rectè igitur huiusmodi habitudines, quæ in alterius relatiuis species sunt, in qualitate numeratæ sunt. Quod si quis hoc quoq; inuitus accipiat, aliud addit quo totum quæstionis uinculum soluetur, ait enim.

Amplius, si cōtingat hoc ipsum, & quale & relatiuum esse, nihil est inconueniens in utrisq; hæc generibus enumerare.

Nam cum sit uerum, unam eandemq́ rem duobus diuersis generibus suppositam esse non posse, illud tamē cōuenit secundum aliud atq; aliud unam eandemq́ speciem duobus generibus posse subnecti, ut in eo quod suprà iam dictū est, cum Socrates substantia sit, pater uerò ad aliquid, eumq; substantia discrepet atq; relatio, nihil tamē est incōueniens eundem ipsum Socratem in eo quòd homo est, substantiæ supponi, in eo quòd habet filium, relationi. Quocirca si secundū aliam atq; aliā rem duobus generibus eadem res quælibet diuersissimis supponatur, nihil inconueniens cadit. Ita quoq; & habitudines in eo, quòd alicuius rei habitudines sunt, in relatione ponuntur, in eo quod secundū eas quales aliqui dicuntur, in qualitate numerantur. Quare nihil est inconueniens unam atq; eandem rem, secundū diuersas naturæ suæ potētias, geminis & si contingat, pluribus adnumerare generibus. Quocirca, quoniā de qualitate tractatū est, nos quoq; orationis cursum ad reliqua prædicamenta uertamus.

DE FACERE ET PATI.

Vscipiet aūt facere & pati cōtrarietatē, & magis & minus. Calefacere eñ & frigefacere cōtraria sunt, & calefieri, & frigefieri, & delectari ac cōtristari. Quare suscipit cōtrarietatē & magis & minus. Calefacere eñ diciť magis & minus, & calefieri magis

magis & minus, & contristari magis & minus, suscepit igitur magis & minus, facere & pati. De his itaque tanta dicantur.

Decursis quatuor prædicamentis quæ aliqua quæstione, & consideratione egere uidebantur, tenuiter cętera breuiterque perstringit. Et de facere quidem & pati nihil in hoc libro, nisi quòd contraria suscipiant, & intensionē imminutionemque ab Aristotele est disputatum, in alijs uerò eius operibus plenè ab eo perfecteque tractata sunt, ut hoc ipsum de facere, & pati in his libris, quos περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς inscripsit, de alijs quoque prædicamentis nō illi minor in alijs operibus disputatio fuit, ut de eo quod est ubi & quando in Physicis, & de omnibus quidem altius subtiliusque in libris quos μετὰ τὰ φυσικὰ uocauit, exquiritur. Ac de facere quidem & pati ipse planissimè posuit posse ea suscipere contrarietates. Dicimus enim ignem calefacere & frigefacere, quòd scilicet ad faciendū refertur. Dicimus aquam calefieri & frigefieri, quòd nihilominus ad patiendi ducitur prædicamentum. Magis quoque & minus suscipere, apertissimis demonstrat exemplis. Sic enim magis calefacere & minus, & magis calefieri & minus dicitur, atque hæc hactenus. Ipse enim hæc apertissimè posuit. Est autē horū descriptio talis, quod in faciendo quidē, actus quidā à quolibet in aliam rem ueniens, cōsideratur à quo ueniat. In patiendo autem in eo ille actus consideratus, in quē uenit. Actus em̄ & passio simul in Physicis esse monstrata sunt. Ac de facere quidem ac pati, ad præsens tempus hæc dicta sufficiant.

Dictum est autem & de situm esse, in his quæ ad aliquid sunt, quòd denominatiuè à positionibus dicitur. De reliquis autem, quando, & ubi, & habere, eo quòd manifesta sunt, nihil de his ultrà dicitur, quā quod in principio dictum est: quia habere quidem significat calciatū esse, armatum esse: ubi autem, ut in Lyceo, in foro: quādo, ut heri. Et alia quæ de his dicta sunt. De propositis itaque generibus sufficiāt quę dicta sunt.

DE SITV ET POSITIONE.

POsitio quidem quoniam ipsa est alicuius, in ijs quæ sunt ad aliquid, numerata est. Sed quoniā omnis res quę ab alio denominatur, aliud est quàm idipsum à quo denominata est, ut aliud est, qui est Grammaticus, atque Grammatica, quamuis Grāmaticus à Grāmatica denominet: Ita cū sit positio relatiua, quicquid denominatiuè à positionibus dicitur, hoc relatiuorum genere non tenetur. Positio aūt ipsa relatiua est, positum uerò est à positione denominatū. Statio enim cuiusdam statio est. Stare uerò quoniam à statione denominatū est, nō ponitur in eo genere, in quo statio fuit. Quarè sub relatione hoc prædicamentū nō inuenitur. Sed quoniam nihil est ad quod hoc reducere genus atque aptare possimus, dicendū est suum esse genus. Vt accumbere ab accubitu, stare à statione, & cætera quidē, quæ idcirco se Aristoteles exequi denegat, quoniā planissima sunt, ait enim: De reliquis uerò, id est, quando, & ubi, & habere, propterea quia manifesta sunt, nihil de his ultra dicitur, quàm quod in principio dictum est, & eorum prædicta ponit exempla.

DE VBI ET QVANDO.

DIcendū aūt est breuiter de prædicatione quæ est ubi, & quando. Sicut ipsum ad aliquid per se esse nō potest, nisi ex alio aliquo naturā trahat, ita & quando & ubi, esse non potest, nisi locus ac tempus fuerit. Locū enim ubi, tempus uerò quando, comitatur. Non est aūt idem tempus, & quādo, nec ubi, & locus, sed proposito prius loco, si qua res in eo sit posita, ubi esse dicitur. Rursus si certa res in tempore est, quando esse perhibetur, ut Apollinares ludi, cùm sint in tempore, quādo eos esse dicimus. Habent autem hæc quoque proprias diuersitates, ubi quidē, quod aliquoties infinitè dicitur. Alicubi enim esse dicimus aliquē, ut Socratē, aliquoties

autem diffinitè, ut in Lyceo, uel in Academia. Habet quoq; ubi secundū ipsum locū in quo est, aliquas contrarietates: sursum enim esse & deorsum ubi esse dicitur. Temporum quoq; uarietates in eo prædicamento quod est quando, esse manifestum est. Futura enim & præsentia prætentaq; in quando prædicamento ueniunt. Dicimus enim fuisse aliquando Scipionem consulem Romanum, nunc esse orientis Imperatorem, qui nunc Anastasius appellatur. Futurum autem esse aliquem, quæ scilicet secundum Quando prædicamentum dicuntur.

DE HABERE.

Habere autem est quoddam extrinsecus ueniens, neque innatum ei à quo habetur, aliudq;, quàm est illud ipsum à quo habetur, in se retinere, ut armatum esse, uel uestitum esse. Habere enim est uestes atque arma tenere, quæ cum eo nata non sunt, neq; aliqua cum eo qui habet, cōmuni natura proprietateq; iunguntur. Sed quoniam de his Aristoteles tacuit, nobis quoq; nūc eorum longior tractatus omittendus est.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHII PATRICII ORDINARII

COMMENTARIORVM, IN PRAEDICAMENTA *Aristotelis, Liber* IIII.

Expeditis omnibus prædicamentis, cur præter propositum operis in hanc oppositorū disputationem sit ingressus, à multis antè quæsitum est: sed Andronicus hanc esse adiectionem Aristotelis nō putat, simulq; illud arbitratur, idcircò ab eo fortasse hāc adiectionē de oppositis, & de his quæ simul sunt, & de priore, & de motu, & de æquiuocatione habendi nō esse factam, quod hunc libellum ante Topica scripserit, quodq; hæc ad illud opus non necessaria esse putauerit (sicut ipsæ Categoriæ prosunt ad sensum Topicorū) non ignorans, scilicet, quòd sufficienter in Topicis, quantum ad argumēta pertinebat, & de his omnibus quæ adiecta sunt, & de prædicamentis fuisse propositum. Sed hæc Andronicus. Porphyrius uerò hanc adiectionem uacare & carere ratione nō putat. Cuius hanc prodidit causam. Vt enim multa sunt, quæ quòd communibus animi conceptionibus sese suggererent, in huius libri principijs ab Aristotele prædicta sunt, ut de æquiuocis, & uniuocis, & denominatiuis, & de his omnibus, quæcunq; usq; ad substantiæ disputationem ad ipsorum prædicamentorum utilitatem cognitionemq; prædicta sunt, ita quædam fuisse, quę essent quidem in communibus sensibus, egerent tamen subtilioris diuisionis modo, hæc diligenter supposita sunt, ut quid essent propriè teneretur, ne falsis opinionibus traductus non firmus animus luderetur. Docet autem hoc, inquit, etiā ipse ordo congruus rationiq; conueniens titulorum, hāc adiectionem fuisse perutilem atq; necessariam. Prius enim de oppositis, pòst uerò de his quæ simul sunt, & de his quę posteriora sunt. Pòst autem de motu, ad postremum de habendi æquiuocatione sermonem faciens, libri seriem terminauit. Idcircò quòd in omnibus quidem prædicamētis antè quæsiuit, utrum possint habere contraria. In his uerò quæ sunt ad aliquid, dixit magnum paruo non posse esse contrarium, sed oppositum. Quid uerò esset oppositum dicere prætermisit, ne ordo disputandi continuus rumperetur. Hic igitur rectè quod illic prætermiserat, prius edocuit. In relatiuis quoq; de his quæ sunt prius, quæq; simul natura gignuntur, strictim tetigit, quod nunc diligenter explicat. Faciendi uerò patiendiq; prædicamenta sunt, in quibus quidam quasi motus agitatioq; cōsideratur: necesse igitur fuit de motu dicere, qui naturam faciendi atque patiendi

uellet ostendere. Quis autem dubitet, cuiuslibet sermonis æquiuocationem monstrare, esse perutile? Quare quoniam habere quoque prædicamentum est, non fuit inconueniens neque superfluum, de habendi æquiuocatione tractasse.

DE OPPOSITIS.

E oppositis aũt quoties solent opponi, dicendũ est. Dicitur aũt alterum alteri opponi quadrupliciter, aut ut ad aliquid, aut ut cõtraria, aut ut habitus & priuatio, aut ut affirmatio & negatio. Opponitur aũt unumquodque istorũ (ut figura dicam) relatiua quidẽ, ut duplũ dimidio. Contraria aũt ut malo bonũ: secundũ priuationẽ & habitũ, ut cæcitas uisui: secundũ affirmationem & negationem, ut sedet, non sedet.

Illud quoque quæritur, utrũ oppositionis nomẽ æquiuocẽ prædicetur. Dicimus enim quatuor modis opponi, aut ut cõtraria, aut ut aliquid, aut ut habitũ & priuationem, aut ut affirmationẽ & negationẽ. Hic ergo contenditur utrum æquiuocatio quædã circa has quatuor diuersitates sit, an idipsum quod dicimus oppositũ generis uice prædicetur, ut sit uniuocũ. Sed in hoc Stoicorum Peripateticorumque diuersa sententia fuit, & ut ipsi inter se Peripatetici diuersẽ sectati sunt. Stoicorum quoniam longa sententia est, prętermittatur, alijs autẽ Peripateticis placet nomen hoc oppositi de subiectis æquiuocẽ prædicari, ita affirmantibus. Quoniam Aristoteles ita dixit, de oppositis quoties solẽt opponi, dicendũ est hoc, id est, quoties ad multiplicitatẽ pertinet æquiuocationis. Sed qui melius indicauêre, hi oppositionis nomen generis loco dicunt debere prædicari, idcircò, quod cùm nomẽ oppositionis de subiectis quatuor oppositionibus prædicetur, ab his quoque diffinitio nõ oberret. Sunt enim opposita, quæ in eodem, secundũ idem, in eodẽ tempore, circa unã eandemque rem, simul esse nõ possunt, quod per singula quæque pergentibus in singulis oppositis inuenitur. Nanque albũ & nigrũ, quæ sunt cõtraria uno eodemque tempore, circa unum idemque corpus partemque corporis simul esse nõ possunt, nec seruus atque dominus eiusdem, eodem tempore idem seruus, idem dominus est, nec habitus & priuatio: Quis enim dicat in eodem oculo uno eodemque tempore & uisum posse esse, & cæcitatem? Iam uerò affirmatio & negatio quàm repugnantes sint, quamque in eodem simul esse nõ possint, nulli dubium est. Quare si ea quæ sub oppositione ponuntur, oppositionis nomẽ diffinitionemque suscipiũt, quid est dubium oppositionem non æquiuocẽ prædicari? His igitur positis ad eorum distantias differentiasque ueniamus.

Quæcunque igitur ut relatiua opponuntur, ea ipsa quæ sunt oppositorum dicuntur, aut quomodolibet aliter ad ea, ut duplum dimidij ipsum quod est, alterius dicitur duplum, alicuius enim duplum, sed & scientia scibili tanquã relatiua opposita est, & dicitur scientia hoc ipsum quod est scibilis, & scibile hoc ipsum quod est ad oppositum dicitur, id est, ad scientiam. Scibile enim aliquo dicimus scibile, id est, scientia. Quæcunque ergo opposita sunt tanquam ad aliquid, ipsa, quę sunt aliorum dicuntur, aut quomodocunque ad se inuicem.

Ea quidẽ huius oppositionis, quæ secundũ relationẽ dicuntur, & per seipsa plana atque uulgata sunt, & superiori relationis disputatiõe iam cognita. Illa enim sunt ad aliquid, quæcunque id quod sunt aliorũ dicuntur, uel quomodolibet aliter ad ea, ut seruus domini seruus, & dominus serui dominus, & magnũ ad paruum dicitur, & rursus paruũ referẽ ad magnũ. Quod si hoc in relatiuis omnib. inueniẽ, nulla est dubitatio, quinetiã in his hoc deprehendi posse, quæ secundũ ad aliquid opponunẽ,

ut ea

ut ea ipsa id quod sunt oppositorum dicantur, uel quomodolibet aliter ad opposita, ut si est seruus domino oppositus, dominus serui dicat, id est oppositi sui, & rursus, si dominus seruo oppositus est, domini seruus dicatur. Paruū uerò ad magnū, & magnum ad paruum, id est, ad oppositum sibi. Atque hoc quidē in omnibus secundum ad aliquid oppositionibus inueniri necesse est. Quocirca sit hæc proprietas eorum quæ secundum ad aliquid opponuntur, quod ea ipsa quæ sunt ad opposita referuntur, & ipsorum esse dicuntur. His ergo antè constitutis, docet differentiam, qua inter se ea quæ secundum contrarietatem dicuntur, uel ea quæ secundū ad aliquid, discrepant atque dissentiunt, ait enim:

Illa uerò quæ ut contraria opponunt, ipsa quidē quæ sunt, nullo modo ad se inuicem dicūtur, contraria uerò sibi inuicem dicunt: neque. n. bonum mali dicitur bonū, sed contrarium, nec albū nigri album, sed contrarium: quare differunt à se inuicem hæ oppositiones.

Dictum est in his quæ secundū ad aliquid opponunt, quod ea ipsa id quod sunt ad id quod sibi est oppositum dicerentur. Contraria uerò & ipsa quidem opponūtur sibi, sed id quod sunt ad opposita non dicuntur, contraria aūt dicuntur. Hoc autem huiusmodi est. Bonum malo contrarium dicimus esse, & rursus malum bono. Nigrum quoque albo contrarium putamus, nihilominus quoque albū nigro. Sed cū hoc arbitramur, non tamē dicimus ea id quod sunt esse oppositorum. Si eñ diceremus id quod est bonum esse oppositi sui, non diceret bonū malo esse cōtrarium, sed bonum esse mali bonum. Nec ita prædicationem quis faceret, nigrum albo esse cōtrarium, sed nigrum albi esse nigrū. Hoc est eñ id, quod est nigrum dici ad oppositum suum. Si quis dicat nigrum albi esse nigrum, quod quoniam nō dicitur, ea ipsa quæ sunt, nō dicuntur oppositorū, ea scilicet, quæ sibi ut contraria uidētur opponi. Sed quoniam dicimus bonum malo cōtrarium, & nigrum albo contrarium, quāquam id quod sunt oppositorum non dicantur, tamen ad opposita, ut cōtraria nominantur. Atque hoc est quod ait: Ipsa quidem quæ sunt nullo modo ad se inuicem dicunt. Contraria uerò sibi inuicem dicuntur. Non enim dicitur bonum mali bonum, hoc est enim id, quod est oppositi prædicare, sed dicimus bonum malo contrariū. Quocirca differunt ea quæ similiter ad aliquid opponuntur, his quæ secundū contrarietatem sibi sunt opposita, quod ea quidem quæ secundū relationem opposita sunt, id quod sunt oppositorum dicuntur. Illa uerò quæ ut contraria, ipsa quidem quod sunt oppositorum nomine minimè, sed tantùm contraria prędicantur, ut bonū cōtrarium esse dicatur oppositi sui non boni. Dicimus enim bonum malo cōtrarium, cum non dicamus bonum mali bonum. Sed quoniam differentiam secundum ad aliquid oppositionis contrariorumque monstrauit, ipsorum inter se contrariorū differentiam discrepantiamque persequitur.

Quęcunque uerò cōtrariorum talia sunt, ut in quibus nata sunt fieri, uel de quibus prædicantur, necessarium sit alterum ipsorum inesse, nihil horum est medium. Quorum uerò non necessarium est alterum inesse, horum aliquid est mediū omnino, ut languor & sanitas in corpore animalis natura habent fieri, & necessarium est alterum esse animalis in corpore, uel languorē, uel sanitatem. Par quoque & impar de numero prædicantur, & necessarium est alterum in numero esse aut impar aut par, & nihil est in medio eorum, neque inter languorem & sanitatem, neque inter par & impar. Quorum uerò non est necessariū alterum inesse, horum est aliquod medium, ut nigrum & album in corpore natura habent fieri, & non est necessarium alterū horum inesse

corpori. Non enim omne corpus aut album, aut nigrum est. Prauum quoque & studiosum prædicãtur quidem de homine, & de alijs multis, sed non est necessarium alterum horum inesse illis de quibus prædicantur: non enim omnia uel praua, uel studiosa sunt, sed est horum medium aliquid, ut albi quidem & nigri, fuscum & pallidum, & quicunque alij colores: praui uerò & studiosi, quod neq; prauum, neque studiosum est. In aliquibus itaq; nomina posita sunt his, quæ media sunt, ut albi & nigri, fuscum & pallidum, & alij colores. In aliquibus autem nomina quidem medio assignare promptum non est, sed per utrorumq; extremorum negationem quod mediũ est, determinatur, ut, neq; bonum, neque malum, neq; iustum, neq; iniustum.

Breuis contrariorũ partitio hoc modo facienda est. Contrariorũ alia sunt habentia medietatẽ, alia uerò nõ habẽtia: & eorũ quorũ est aliquid mediũ, in alijs plures medietates, in alijs uerò una tantùm medietas inuenitur. Atq; horũ aliquæ medietates proprijs nominibus appellantur, in aliquibus uerò ipsæ quidem medietates proprijs appellationibus carent, contrariorum uerò negatione signantur. Sed hæc quæ dicta sunt, à primordio repetentes proprijs probemus exemplis. Illa uerò contraria quæ medio carent, talia sunt, ut necesse sit alterũ eorũ proprio inesse subiecto, ut est ægritudo & sanitas. Omne enim corpus in quo ægritudo sanitasq; uersatur, aut ægrum aut sanũ est. Atq; ideo quoniam ægritudo & sanitas medietate carent, alterutrum eorum inerit ei subiecto, in quo utraque nata sunt fieri, & de quo prædicantur. Nã quoniam in corpore animalis sanitas & ægritudo fieri nata est, id est, ita fieri solet, et ita omne natũ est animal, ut aut sanum esse possit aut ęgrũ. Et quoniam de animalis corpore aut sanũ, aut ægrũ prædicatur, necesse est, quoniam hæc medio carẽt in omni corpore animalis, aut ægritudinẽ, aut sanitatem esse. Quocirca eorũ quę medio carent, necesse alterũ interesse subiecto, & quæcũq; talia sunt, ut alterũ ipsorum subiecto inesse necesse sit, nulla inter ea medietas claudit. Illa uerò cõtraria in quibus aliqua medietas est, nõ sunt talia, ut eorũ necesse sit alterũ inesse subiecto. Nam in illis quæ medio carẽt, idcircò alterutrũ subiecto in esse necesse est, quod eorũ medietas nulla est, quę possit inter ea subiectæ inesse substãtiæ, ut in numero, quoniã paritas & imparitas mediũ nullũ habẽt (Omnis enim numerus aut par aut impar est, nec est quod præter ea numero inesse possit) ideo omnis numerus aut par aut impar est. In his uerò, quæ inter se meditatẽ aliquã cõplectuntur, nõ est necesse semper alterũ contrariorũ inesse. Potest nãq; inesse medietas, ut in colore, quoniã album atq; nigrũ cõtrarietatis uice diuersa sunt, habent autẽ mediũ quod est rubrum uel pallidũ, idcircò non omne corpus uel album uel nigrũ est, quoniam potest aliquãdo in subiectis corporibus albi atq; nigri medietas inueniri. Videmus nãnq; rubrũ corpus, ut rosam multosq; pręterea flores, quos uerni temporis clementia parturit. Rectè igitur dictum est, eorum quorum nõ sunt aliquæ medietates, alterũ semper inesse subiectis, & in quibus necesse est alterũ inesse, fieri nõ posse, quin illic medietas ulla sit. Eodẽ quoq; modo & quæ medietates habẽt, nõ necessariò alterutra subiectis inesse, & quæ nõ est necesse alterutra subiectis inesse, nõ est dubiũ, quin illic quædã possit esse medietas, sed in aliquibus quidẽ plures, in aliquibus autem una est medietas, ut in colore inter albũ atq; nigrũ plures medietates sunt. Est enim (ut dictũ est) rubrum, est quoq; pallidũ, eodem quoque modo uenetum, & multa præterea huiusmodi. In calido uerò atq; frigido una medietas est, quę dicitur tepor. Horũ autem quibus una medietas est, in alijs nomẽ est positũ, in alijs non. Et positum quidem nomen est, ut inter calidũ frigidũq;, hanc enim medietatem tepidũ esse prædicamus. Nõ est uerò positũ in eo quod Aristoteles ipse sic dixit: Improbi uerò & probi, quod neque probum est, neque improbũ.

Nam

Nam quoniam bonū atq; malum ſibi ſunt cōtraria, nō autem neceſſe eſt omne q̄d boni maliue ſuſceptibile eſt, uel bonū eſſe uel malum, idcircò dixit, bonum malūq; cum ſint contraria, habere quandam medietatem, cui nomē poſitum quidem nō ſit, ſed nihilominus eam quis inter has contrariorum naturas inueniet. Nam quod dictum eſt à poſterioribus inter bonum malumq; eſſe ea, quæ dicantur indifferentia, ut intereſt uirtutem atq; turpitudinem, quæ utraq; ſibi ſunt contraria, diuitiæ & pulchritudo, quæ (ut Stoici putant) neq; mala, neq; bona ſunt, atq; idcircò indifferētia nominauere: ſed hoc ipſum quod dicimus indifferens, apud priores nomen nō erat, & à poſterioribus inuentum eſt. Ariſtoteles autem qui hoc nomine uſus nunquam eſt, ait probum atq; improbum habere quidem aliquam medietatem, uerum tamen eā nullo nomine nuncupari, ſed eam utriuſq; contrarij negotiatione diffiniuit. Ait enim medietatem probi atq; improbi eſſe, quod neq; probum eſſet neq; improbum, ut iuſti atq; iniuſti medietas eſt, quod neq; iuſtum, neq; iniuſtum eſt. Sed ne uideatur inconueniens aliquid negationibus diffiniri, ipſe ait: In aliquibus uerò non eſt nomine aſsignare medietatē, utriuſq; uerò negatione diffinitur. Nāq; ubi eſt una medietas, ſi utraq; contraria ſint remota, ſola tantum medietas permanebit, ut in eo quòd eſt bonum & malum, quoniam his una medietas eſt, ſublato bono atq; malo, ſolum quod neq; bonum, neq; malum eſt, relinquitur. Quocirca tota rurſus diuiſio breuiter aſſumenda eſt. Eorum quæ ſunt contraria, quorum neceſſe eſt ſemper alterū ineſſe in his, in quibus ea ſecundū propriā naturā ineſſe contingunt, ea nullā inter ſe retinent medietatē, ut in corpore ſanitas & ægritudo, in numero paritas atq; imparitas. Quęcūq; uerò in his in quib. eſſe poſſunt, nō ita ſunt, ut eorum neceſſe ſit alterum ineſſe, hæc aliquā inter ſe qualitatē medietatis amplectuntur, ut albedo atq; nigredo, rubrum, frigidum atq; calidum teporem. Horum autem alia ſunt, quæ unam ſolam continent medietatem, alia uero quæ multas, & multas, ut inter album atq; nigrum, pallidum, fuſcum, quæ medietates ſunt. Inter calidum atq; frigidū una ſola eſt medietas, tepor. Horum aūt q̄ unam retinēt medietatem, in alijs nomina ſunt poſita, ut in eo ipſo calore ac frigore. Eſt enim tepor medietas caloris atq; frigoris. In aliquibus uerò nomē poſitum non eſt, ut in eo quòd eſt bonum atq; malum, iuſtum atq; iniuſtum. In his enim medietas nomē poſitum non habet, ſed utrorumq; contrariorum negationibus diffinitur, ut dicamus eam eſſe boni atq; mali medietatem, quod neque bonnm eſt neque malum, eamq; eſſe iuſti & iniuſti medietatem, quæ utraq; cōtrarietate ſummota, utrorumque negatione relinquitur, ut eſt neque iuſtum, neque iniuſtum.

Priuatio autē & habitus dicitur quidem, quæ habent fieri circa idem aliquid, ut uiſio & cæcitas circa oculum. Vniuerſaliter autem dicēdo, in quo natus eſt habitus fieri, circa hoc idem dicitur utrumq; horum.

Ordine tertiā ſpeciē propoſitę oppoſitionis exequit̄, eam, quæ ſecudū habitum priuationemq; dicitur, atq; in ea unam ſimilitudinē poſuit, quæ illi eſt cum contrarietate coniuncta. Nam ſicut ea quæ ſunt contraria circa idem ſunt: ut album, quoniā ſemper in corpore eſt: nigrum q̄q; ſemper eſt in corpore: & iuſtitia, quoniā ſemꝑ animo inſerta eſt: iniuſtitia quoq; mentis eſt uitium: ita quoq; ea, quæ ſecundū priuationem habitumq; dicuntur, circa idem ſemper neceſſe eſt inueniri, ut quoniā uiſus habitus eſt (habemus enim uiſum), & uiſus eſt in oculo & circa oculū. Cæcitas q̄q; quæ priuatio uiſus eſt, p̄ter oculum non eſt. Auditus etiam qui habitus eſt, quonia circa aures eſt, eius quoque priuatio quæ ſurditas dicitur, ab auribus nō recedit, ita quoq; & circa ꝙ fuerit habitus, circa idem ipſum illius habitus priuatio conſideratur. Atque hinc regulam dat. Vniuerſaliter enim dicit in quo ſit habitus in eo fieri priuationem. Quid uerò ſit priuari, continuata diſpoſitione ſubiunxit.

Priuari aūt tunc dicimus unūquodq; ſuſceptibiliū habitus, quādo id

quod natum est habere, & quãdo natũ est habere, nullo modo habet.

Quid sit priuatio hac Aristoteles diffinitione conclusit. Neque enim quęcunque non habent uisum, cęca dicuntur, nec uero surdum est omne quod nõ sentit auditũ. Nemo enim neque parietem cęcum dixerit, nec surdum lapidẽ, nec quicquid huiusmodi est. Sed ea sola priuari dicimus habitu, quæcunque aut habuère habitũ eoque catuère, aut habere potuère & non habent. Parietẽ aũt idcircò non dicimus cecũ, quod in eo usus naturaliter uenire non potuit. Paruos uerò catulos quibus uisus non est, non satis dignè aliquis cæcos esse pronunciet. Eo enim tempore nondũ naturaliter uisum habere possunt. Si uerò exhaustis diebus quibus his oculi patefieri & lucẽ haurire naturaliter possunt, non habeãt uisum, eos cæcos esse manifestum est. At uerò neque ostrea dicuntur edentula, quoniã naturaliter non habent dentes, sed nec infantulos quibus adhuc non dum huiusmodi ætas est, ut habeant dentes, uocamus edẽtulos, sed si aut is qui antè habuit, dentes amiserit, aut quo iam tẽpore habere naturaliter debet, dentes non habet, ut si quis puerorum septimo anno omnino nullum creauerit, illos iure edentulos appellamus, atque hoc est, quod ait:

Edentulum enim dicimus non qui non habet dentes, nec cæcum, qui non habet uisum, sed quando qui debuit habere, non habet. Quædã enim à generatione neque dentes, neque uisum habent, sed non dicuntur edentula neque cæca.

Hoc est, non omne quod nõ uidet, cęcũ, nec quod dentes nõ habet, edentulũ appellamus. Plura enim sunt, q̃ aut omnino, aut certo tẽpore naturaliter hęc habere non possunt: sed est illa priuatio, quoties is habitum non habet, qui habere naturaliter potest, & eo tẽpore, cùm iam per naturã illius esse cõpos habitus possit, uel si habẽs quis retinẽsque habitũ, illũ cuiuslibet incursione casus amiserit, ut in pueris iam adultis si non habeant dentes. Nam quoniam homines sunt, possunt habere, quod si habentes amiserint, edentuli dicuntur, si uerò omnino non creuerint dentes (quoniã iam pueris atque adultis ut dentes haberent, naturaliter poterat euenire) id quod casu aliquo uel ægritudine officiente factum est, eos edentulos & habitu dentium priuatos esse nominamus.

Priuari uerò & habere habitum, non est habitus & priuatio. Habitus enim est uisus, priuatio uerò cæcitas: habere autem uisum, non est uisus, nec cæcum esse, cæcitas. Priuatio enim quædam est cæcitas, cæcum uerò esse priuari & non priuatio est.

His uerissima ratione monstratur, utrũ ea, q̃ sub priuatione atque habitu cadant, priuationes sint atque habitus, an minimè. Nã quoniã habitus est uisus, priuatio uerò cæcitas: sub habitu uerò est habere uisum, & sub priuatione esse cęcum, utrũ habere uisum idem sit quod ipse, qui habetur uisus, & utrũ idem sit cæcũ esse quod cæcitas, perspicaciter intuẽtibus aliud quoddã est habere aliquid, quod habetur. Tres nãque res sunt in eo, in quo est habitus, is qui habet, ea res quæ habet, & habere, ut est is q uidet, & ipse uisus, & hoc ipsum quod ex utrisque fit ex eo, scilicet, qui uidet & uisu, quod est uidere. Distat autem & uidere ab eo qui uidet, & hoc ipsum uidere rursus à uisu. Aliud est enim id quod fit, quàm is qui facit. Videre autẽ uidẽs operatur, aliud est igitur uidere quàm uidens. Distat autem uidere etiã à uisu: aliud nãque est id q̃d fit, quod id per quod aliquid geritur, uidere autẽ per uisum fit. Distat ergo uidere ab eo ipso (qui ipsum uidere efficit) uisu, sed uidere uisum habere est, uisum autẽ habere habitũ retinere est, & uisus habitus est. Nõ est igitur idem habitus & quid est sub habitu, id est, quelibet habitũ retinere. Eodẽ quoque modo etiã in priuatione, & illic quoque tres sunt res, is qui priuatur, hoc ipsum quod fit, id est, priuari, & ipsum quo quis priuatur, id est, ipsa priuatio. Quod si distat is qui habet eo ipso, quod est habitum habere: Distat & is qui priuatur eo, quod est priuari. Quod si etiã distat quod est habere habitũ

illo

illo ipſo habitu qui habetur: Diſtat neceſſariò id quod eſt priuati illa ipſa, ſcilicet, priuatione, qua quiſq; priuatur. Quare neq; id quod ſub habitu eſt, habitus appellari poteſt, neq; id quod ſub priuatione, priuatio. Rectè igitur dictum eſt habitum habere non eſſe habitum, priuariq; non eſſe priuationem, cui rei aliqua quædã ualidior uis argumentationis adiungitur, quam Ariſtoteles ita pronuntiat.

Amplius ſi idem eſſet cœcitas & cœcũ eſſe, utrumq; de codẽ p̃dicaret. Sed cœcus dicitur homo, cœcitas uerò nullo modo homo dicit̃.

Si idem (inquit) eſſet cœcitas, quod eſt eſſe cœcum, de quocunq; cœcum eſſe diceretur, de ea quoq; cœcitas prædicaretur, ſed cœcum dicimus eſſe hominem, cœcitatem uerò ipſum hominem nullus dicit. Quare quoniã in utriſq; diuerſa eſt prædicatio, & de quo cœcitas dicitur, non de eo dicitur cœcum, rurſumq; de quo cœcum eſſe prędicatur, is cœcitas dici non poteſt, non eſt dubium, quin aliud ſit cœcum eſſe quàm cœcitas, id eſt, priuationem eſſe aliud quàm priuari, ſed quamuis diſtent, æquali tamen oppoſitionis uice funguntur, quod ipſe loquitur ſic.

Oppoſita uerò etiã hęc uidentur eſſe, priuari & habitũ habere, ſicut priuatio & habitus: modus eñ oppoſitionis idem eſt. Nam ſicut cœcitas uiſui oppoſita eſt, ſic cœcum eſſe & uiſum habere oppoſitũ eſt.

Aequa namq; proportione ſibi priuatio atq; habitus opponuntur, & ea quæ ſub priuatione habituq; claudũtur. Cur enim ſi priuatio atq; habitus, id eſt, uiſus & cœcitas ſibi ſunt oppoſita, non etiam uidere atq; eſſe cœcum, eodem modo inuicem ſibimet opponantur. Quare quanquam hæc diſtent, tamen modus in his oppoſitionis æqualis eſt.

Non eſt autem neq; id q̃d ſub affirmatione & negatione iacet, affirmatio & negatio. Affirmatio nãq; oratio eſt affirmatiua, negatio autem oratio negatiua: horum uerò, quæ ſub affirmatione & negatione ſunt, nullum eſt oratio, ſed res ipſæ. Dicũtur autem etiam hęc eſſe oppoſita alterutris, ſicut affirmatio & negatio: nã in his, modus oppoſitionis eſt idem. Sicut eñ affirmatio aduerſus negationem oppoſita eſt, ut quæ ſedet, ei quæ non ſedet, ſic & res, quæ ſub utroq; poſitæ ſunt, ſedere quempiam, & non ſedere.

Ad quartã oppoſitionis ſpeciem tranſitũ fecit, quę ſecundũ affirmationẽ negationemq; dicit̃. Affirmatio aũt eſt, q̃ aliquã rem alicui quadã participatione cõiungit. Negatio uerò, quæ aliquã rem ab aliqua re quadã ſeparatione diſiungit, ut eſt, oĩs homo eſt animal, animal eñ ad hominẽ hæc oratio iungit. Participat enim homo proprio genere, ſcilicet animal: negatio uerò, homo lapis non eſt. Diſiungit eñ naturã lapidis ab humanitate qui negat, ſed multa de his in lib. de interpretatione dicenda ſunt. Quare plenior horũ diſputatio in tempus aliud differatur. Ariſtoteles uerò ſimplicíſsimè & penè incurioſè propter eos qui inſtituũtur diffinitiones affirmationis negationiſq; ſignauit, dicens negationẽ affirmationẽq;, affirmatiuas eſſe negatiuaſq; orationes. Quod ſi examinatiùs ac ſubtiliùs definiſſet, affirmationem per affirmatiuã orationẽ non diffiniret. Nam ſi dubiũ eſt, quid ſit affirmatio, nihilo magis clarũ atq; perſpicuũ eſt, quid ſit affirmatiua oratio. Idcircò, quod ſi quis neſcit q̃d ſit affirmatio, idẽ ſine dubio neſciturus eſt, quid oratio ſit affirmatiua. Sed idcirco hic indulgentius terminauit, q̃d in libro περὶ ἑρμηνείας utriuſq; uerã plenãq; uim diffinitionis aptauit. Eadẽ quoq; in his ratio eſt, quæ ſunt ſub affirmatione & negatione, q̃ in his quę ſub priuatione atq; habitu ponebantur: nam ſicut non eſt idem habitus atq; priuatio, quod habere habitum atq; priuari, ita nõ idem eſt affirmationem & negationẽ eſſe, q̃d eſt ſub affirmatione & negatione. Affirmatio eſt, uerbi gratia, ſedet Socrates: negatio uerò, nõ ſedet Socrates. Sub affirmatione au-

tem, hoc ipsum sedere Socratem, id est, hoc quod sub affirmatione dicit facere. Sub negatione uerò, non sedere Socratē, id est, non facere id quod negatio submouet. Hoc autem ita probatur, quod omnis affirmatio, omnisq; negatio, orationes sunt, sicut eorum supradicta diffinitio determinatioq; monstrauit. Sedere aūt & non sedere, id est, facere & nō facere, orationes nō sunt, quod si affirmatio & negatio orationes sunt dicitur id, quod sub affirmatione & negatione est, ea ipsa affirmatiòne & negatione distare. Sed in hoc seruant illā quoq; similitudinem, quod ea ipsa sibi sunt opposita, quæ secundū affirmationem negationemq; dicunt. Sicut enim ipsa affirmatio quæ dicit, sedet Socrates, & quæ dicit, non sedet Socrates, ita quoq; idipsum, q̄d est sedere Socratē, & non sedere, certa ratione similitudinis opponūtur. Sed quoniam quatuor species oppositionis dictæ sunt, nunc Aristotelis uestigia persequentes, earum differentias colligamus, quæ sunt numero sex: nam si quęres sint quatuor, easq; differre à se ac distare uolumus, sex solas differentias inuenimus. Cum enim primam differre è secūda, ac tertia, atq; quarta, ponimus, tres sunt differentiæ. Item secundum rem à prima re differre ostendere atq; demonstrare superfluum est. Cum enim primæ rei ad secundam distantiam colligeremus, quid secunda distaret à prima docuimus. Relicta igitur primæ ad secundā rem differētia, secundæ & tertię, itē secundæ quartæq; differentiæ monstrabuntur, quę sunt duę, quæ tribus superioribus iunctæ quinq; solas efficiunt. Restat tertiæ rei quartæq; distantia. Nam primæ ad secundam atq; tertiam demonstrata est discrepantia cum primam à secunda distaret, atq; eodem modo à tertia monstrabamus. Id his probatur exemplis. Nam cum oppositio ea, quæ est secundum ad aliquid, ab his oppositionibus, quę sunt secundum contrarietatem, priuationem atq; habitum, atq; affirmationem & negationem, distare proponitur, tres sunt differentiæ. Cum uero ea, quæ secundum priuationem atq; habitum oppositio est, à contrarijs, & ab affirmatione negationeq; discrepat, duæ sunt differentię, quæ iūctę superioribus quinque perficiūt. Idcirco enim quid distaret habitus atq; priuatio, ea oppositione quæ relatiua est prętermisimus: quoniam prius monstrauimus quid relatiua oppositiò ab habitu priuationeq; differret, non est enim dubiū, ęquam esse in utrisq; differentiam, cum una ab alia discrepauerit. Restat una sola differentia, quæ est cōtrariorū ad affirmationem scilicet, & negationē, prætermissa namq; est contrariorū differētia, de relatiua scilicet, & secundum habitum priuationemq; oppositione, quid hæc superius à contrarietate distaret, monstratum est. Quare quoniam quot sunt horum differentiæ cognitum est, ad sequentis Operis ordinem ueniamus.

relatiua Contraria Priuatiua Negatiua

Quod autem priuatio & habitus non sic opponuntur, ut ad aliquid, manifestū est. Neq; enim dicitur hoc ipsum quod est oppositi: uisus enim non est cæcitatis uisus, nec alio ullo modo ad ipsum dicitur. Similiter autem neque cæcitas, sed priuatio quidem uisus cæcitas dicitur, cęcitas uerò uisus non dicitur. Amplius ad aliquid omnia reciprocè dicuntur, quare & cæcitas si esset eorum, quæ ad aliquid sunt, utiq; cōuerteretur ad illud ad quod dicitur, sed non cōuertitur, neq; enim uisus dicitur cæcitatis uisus.

Et cætera quidē q̄ sunt differentiæ, perspicuè superius in cōtrariorū differētia relatiua oppositione antè pręmissę sunt. Vnā nāq; differentiā cōtrariorū relatiuorūq; dixit esse, q̄ cōtrario non ita ut ea q̄ sunt ad aliquid conuerterenť. Neq; ēm quis pronūciat malitiam bonitatis esse malitiā, neq; bonitatē malitiæ esse bonitatē, uelut filium

lium patris esse filiũ, rursusq; patrẽ filij patrem. Eadẽ quoq; & in his quę secundùm priuationẽ habitũq; reddũtur, dicitur differẽtia. Nam sicut ea quæ sunt ad aliqd opposita, aduersum semetipsa redduntur, & omnia ad opposita prædicãtur, nõ eodẽ modo in habitu atq; priuatione est. Nullus enim dicit cæcitatis esse uisum, nec rursus uisus esse cæcitatem. Quocirca si ea quę sunt relatiua ad opposita prędicãtur, cõuersimq; dicũtur (cũ enim sit oppositus filio pater, pater filij dicitur, scilicet ad oppositum, rursusq; cõuertitur, ut patris filius appelletur) quoniã hoc in his, quæ sunt secundùm priuationẽ & habitũ non dicitur. Neq; enim cũ sit uisus oppositus cęcitati, secundũ priuationẽ atq; habitũ dicit̃ uisus cæcitatis, id est, nunq; secundũ hãc oppositionẽ aliquid oppositi prædicat̃, neq; cõuertitur: neq; enim dicit̃ cæcitas uisus. Rectè priuatio atq; habitus nõ in eadẽ, qua relatiua, sed in alia specie numerata sũt.

Quod autem neq; ut contraria opponuntur ea, quæ secuudùm priuationem & habitũ dicuntur, ex his manifestũ est. Quorũ enim cõtrariorũ nihil est medium, necesse est in quibus nata sunt fieri, aut de quibus prędicãtur, alterum ipsorũ inesse semper: horũ em̃ nihil erat medium, quorũ alterũ necessariũ erat inesse susceptibili, ut languorẽ & sanitatem, & impar & par. Quorũ uerò aliquod est mediũ, nũquam necessitas est omni susceptibili inesse alterũ. Neq; em̃ necesse est omne susceptibile cãdidũ uel nigrũ esse, neq; frigidũ, neq; calidũ, horũ em̃ mediũ aliqd nihil prohibet esse. Horũ etiã erat aliquid mediũ, q̃rũ non erat necessariũ alterũ inesse susceptibili, præter illa quibus naturaliter unũ inest, ut igni calidũ esse, & niui candidũ. In his enim determinatè necessariũ est alterũ inesse & nõ alterutrũ. Nõ enim possibile est ignem frigidũ esse, neq; niuem nigrã. Quare omni quidẽ susceptibili non est necessarium alterum eorum inesse, sed solũ quibus naturaliter unũ inest, his determinatè unũ, nõ alterutrũ inesse contingit.

Prolixitatem textus idcircò contraxi, quod & ea ipsa quæ dicuntur, suprà iam dicta sunt, nec lõgior ordo possit aliquod creare fastidiũ, quod nos hac textus diuisione seiunximus: & prius quidẽ proponit ante oculos, omnes inter se contrariorũ differentias, quas ipse quantũ potero breuissimè cõmemorabo, ait enim: Contrariorum quæ medijs carẽt, semper alterũ inesse ei, quod illas cõtrarietates suscipere potest, ut ægritudo & sanitas, quoniã semper in animalis corpore reperitur, & ea sine ullo est aduersus suũ contrariũ medio. Idcirco omne corpus animalis semper aut ęgrotat, aut sanũ est, & semper alterũ aut sanitatis aut ægritudinis inest ei, quod has suscipit cõtrarietates. Eorũ uerò cõtrariorum, quę habent aliquã medietatẽ, nõ necesse est semper alterũ inesse ei cui accidunt, ut albũ atq; nigrũ, cum sint utraq; cõtraria, quoniam habent aliquã medietatem, ut rubrũ, ueniunt autem semper in corpora, nõ necesse est omne corpus fieri aut albũ aut nigrũ. Quoniã potest aliquãdo contingere, ut illa eorũ medietas corpori cuilibet eueniat, atq; hoc ita est in ijs quæ medio nõ carẽt, quæ ipsa mediata uocamus, exceptis his quibus una cõtrarietas est insita per naturã, ut nix alba est, ignis calidus. In his enim unã semper necesse est euenire nõ aliã, nec utrũlibet, sed diffinitè unã, id enim nõ uenit in ignẽ, ut aliquando sit calidum, aliquãdo frigidũ, aliquãdo uerò, q; horũ medietas est, tepidũ, sed semp naturali calore succendit̃, nec nix aliquãdo fit nigra, nec rursus rubea, nec ullis alijs coloribus pmutatur, sed solũ semp alba est. Cũ hæc ita sint, ea q̃ secũdũ habitũ priuationẽq; opponũtur, si & ab his cõtrarijs distare mõstrata sint, q̃ medijs carẽt, & ab his quæ intra se quandã medietatẽ qualitatis includũt, & ab his quoq; quæ cũ mediata sint, tamen diffinitè alicui insunt, perfectè monstratum est ea quæ secundùm habitum & priua

 tionem

tionem sunt à cõtrarijs discrepare, quare, quid distent, *Aristotele* teneamus autore.

In priuatione uero & habitu neutrum horum quæ dicta sunt, ucrũ est: neq; enim semper susceptibili necessarium est alterum inesse eorum. Quod enim nondũ naturã habet ad uidendum, neq; uisum habens dicitur. Ideoq; non erunt hæc taliũ m cõtrariorum, quorum nihil est medium, sed neq; quorum est medium. Necessarium enim est omni susceptibili alterũ istorum inesse. Quando enim iam natum fuerit ad habẽdum uisum, tunc aut cæcũ, aut habẽs uisum dicetur, & horũ nõ determinatè alterũ, sed alterutrũ cõtingit: nõ enim necessariũ est, uel cæcũ, uel habẽs uisum esse, sed quod contingit. In cõtrarijs autẽ quibus mediũ est, nunquã necessarium fuit omni susceptibili alterũ inesse, sed quibusdam, & his determinatè unum, sed nõ quod contingit. Vnde palàm est quod secundùm neutrum modum tanquam contraria, opposita sunt hæc, quæ secundùm priuationem & habitum opponũtur.

Dat primò differentias, quibus ea q̃ sunt secundũ habitum & priuationẽ opposita, ab ijs quæ sunt immediata cõtrarijs distẽt. In his enim cõtrarijs quæ medium nõ habent, semper necesse est ipsorũ alterum inesse ei, ꝙ his ipsis subiectum est. In habitu uerò & priuatiõe nõ ita est. Non em̃ semper quælibet res aut habitũ habet aut priuationẽ, sed est tẽpus quãdo utrumq; nõ habeat, ut catuli, quib. nõdum per naturam oculi patent. Illos em̃ nec habere habitũ dicimus, quoniã non uident, nec priuatos uisu, quoniã paruuli adhuc uisum p naturã habere non possunt. Igitur horum q̃ sibi secundũ priuationẽ habitumq; sunt opposita, non semper alterũ subiecto inest eorum. Sed eorum q̃ sunt cõtraria immediata, id est, medio carẽtia, semper alterũ susceptibili inest. Distat igiẽ ea q̃ secũdum habitũ & priuationẽ est oppositio ijs, q̃ secundùm cõtraria putant opponi. Sed q̃niã sunt quædã cõtraria q̃ insunt alicui per naturam, ut niui album, igni calidũ, coruo nigrũ, etiã ab his discrepat oppositio priuationis & habitus. Ea em̃ quæ per naturã insunt, diffinita sunt, & nullo modo pmutantur, ut est albũ niui. Non em̃ nix aut alba aut nigra est, sed tantũ alba, & coruus non aut albus aut niger, sed solũ niger. In priuatione uerò & habitu una res esse nõ potest diffinita, sed semper aut priuatio cõtingit, aut habitus, & hoc est ꝙ ait, & horũ nõ diffinitè alterũ, sed aut hoc, aut illud. Neq; enim necesse est aut cæcũ esse, aut habentẽ uisum diffinitè subaudiendũ est: catulus enim qui per naturã nondũ uidet, aut habitũ habiturus est, id est, uisum, aut eo priuãdus est, ut sit cæcus, sed non diffinitè unũ, sed aut hoc aut illud indiffinitè cõtingit. Distat igiẽ hæc oppositio his contrarijs, q̃ aliquib. per naturã immutabiliter accidunt. Restat igiẽ ut his cõtrarijs quæ mediata sunt, hanc oppositionẽ differre doceamus. In illis em̃ non semper necesse erit cõtraria inesse subiecto. Idcircò, ꝙ eorum medietates possint subiectis euenire substantijs, ut albũ uel nigrũ q̃d nõ est alicui per naturã, sed tantũ secundũ accidẽs. Possunt em̃ utraq; non esse in corporibus, quoniã his uel rubrum uel pallidũ, quæ sunt eorũ medietates, eueniũt. In priuatione uerò id, & habitu nõ est. Quando em̃ poterit per naturã habere habitũ, utrisq; quæ ea suscipiunt, carere non possunt. Catulus.n. cum per naturã uidere potuerit, aut habitum habere diciẽ, & est uidẽs, aut priuationẽ, si fuerit cæcus. Ita semper ab eo tẽpore, quo illi per naturã utrumlibet habere cõcessum est, alterutrũ retinebit, id est, aut priuationẽ retinebit, aut habitum. Quocirca si in his contrarijs q̃ medio non carent, potest fieri ut utraq; contraria in subiecto non sint in priuatione uerò & habitu ab eo tempore q̃ per naturã potest utrunq; retinere, fieri nõ potest nisi eorũ habeat alterũ: distant hæc quoq; mediata ab his, quæ secundũ uim priuationis atq; habitus opponũtur. Sed ante monstratũ

est & his

est & his contrarijs, quæ per naturã essent, & ijs quæ medio carerẽt, hanc oppositionem esse dissimilem. Rectè igitur positum est priuationis atq; habitus oppositionẽ ab his quæ opponuntur ut contraria, discrepare.

Amplius, in cõtrarijs quidẽ existente susceptibili, possibile est in alterutrũ fieri mutationẽ, nisi alterũ alicui naturaliter insit, ut igni calidũ esse. Namq; possibile est quod sanũ est, lãguere: & candidũ, nigrũ fieri: & ex studioso, prauũ: & ex prauo, studiosum possibile est fieri. Prauus enim ad meliores cõsuetudines deductus, & ad doctrinas, & si modicũ aliqd ꝑficiat, ut melior fit. Si uerò semel uel modicũ cremẽtũ sumpserit, palã est q aut ꝑfectè mutabit, aut satis multũ incremẽtũ sumet. Sẽper enim bene mobilior ad uirtutẽ fiet, uel quodcunq; cremẽtũ sumpserit à principio. Quare uerisimile est amplius eũ sumere cremẽtum, & hoc dũ semp fit, perfectè in cõtrariũ habitũ restituet, nisi fortè tempore suspensum sit. Verùm in priuatione & habitu impossibile est mutationẽ in alterutrum fieri, sed ex habitu quidem in priuationem fit mutatio, à priuatione uerò in habitum impossibile est. Neque enim qui cæcus factus est, rursus uidit, neq; cum esset caluus, rursus comatus est factus, nec cum esset sine dentibus, dentes iterũ orti sunt.

Aliam rursus contrariorũ & huius oppositionis, q̃ secundũ habitũ priuationẽq; dicitur, discrepantiã ponit. Ea enim quæ cõtraria sunt, possunt in alterna uariatis uicib. permutari. Quod enim calidũ est, potest effici frigidum, rursusq; q̃d frigidũ est, pótest in caloris uerti qualitatẽ. His tamẽ (ut dictũ est) solis exceptis, quibus una quęlibet res contrariorũ naturaliter insita est: in his enim solis fieri nõ potest alterna mutatio: In his uerò q̃ accidẽrent, & nõ per naturã subiectis eueniunt, fit sẽper in cõtraria permutatio, ut ex sano ægrum, ex ęgro rursus sanũ corpus efficitur animalis. Iam uerò illud uerũ est, ex bono procliuior semper semita uidet ad malũ, & facillima esse ex probitate ad malitiam permutatio, quod Terentiano docetur exemplo: A labore procliuem ad libidinem. Sed quanquam difficilis sit trãsitus ad uirtutes à turpitudine uitiorũ, Aristoteles tamen fieri posse hunc transitũ cõfirmat. Huius enim Philosophi sententia est, uirtutes non esse scientias, ut Socrates ait, neq; ut Stoici naturaliter eas esse, sed discibiles, & per quandã boni consuetudinẽ hominum mẽtibus inseri. Atq; ideò si quis sit quibuslibet prioribus uitijs obnoxius, si eũ melior sermo susceperit, & sapientiũ consuetudine confabulationeq; comatur, aliquid ex antea-ctis uitiorum illecebris emẽdabitur, & sese aliquãtulũ exuet, & paululũ liberior ad meliora procedet. Ita ut sit primo quidẽ minus malus, post uerò nõ malus, deinde iãiamq; aliquantulũ bonus. Cui si huiusmodi intensio frequẽtissimè fiat, nec paruitate temporis preueniatur, aut ei terminus mortis offecerit, nõ est dubium illum ex pessimo per probas consuetudines cõfabulationesq; sapientũ, in perfectã uirtutis habitudinẽ permutari. Est igitur ex bono in malum, & ex malo in bonũ rursus permutatio, atq; hoc quidẽ fit in cõtrarijs. In habitu uerò & priuatione non fit, est nãq; permutatio, sed hæc una tantum, nulla ratione sese cõuertens, ait enim: Ab habitu ad priuationẽ permutatio, à priuatione uerò ad habitũ impossile est. Et hoc planissimè docet exemplis. Quis enim unquã ex cęco factus est uidens? quis aliquando caluus, crinitus efficitur? cui amissis ætate dentibus rursus alij procreantur? Quare si in cõtrarijs fit alterna mutatio, in priuatione uerò atq; habitu non fit, distat hæc oppositio ab ea, scilicet, oppositione, quæ fit secundum contrarias qualitates.

Quæcũq; uerò tãquã affirmatio & negatio opposita sũt, palàm est, q̃d nullo

nullo prędictorum modorum opposita sunt. In solis enim istis necessarium est, semper aliud quidem eorum uerum, aliud autē falsum esse: Neq; enim in contrariis necessarium est semper, alterum uerū esse, alterum falsum, neq; in iis quæ sunt ad aliquid, neq; in habitu & priuatione, ut sanitas & languor cōtraria sunt, & neutrū, neq; uerū neq; falsum est. Similiter duplū & dimidium tanq; relatiua opposita sunt, & non est eorū alterū, neq; uerū, neq; falsum: sed neq; ea, quæ secundum priuationem & habitū dicuntur, sicut uisus & cæcitas. Omnino aūt eorū quæ secundū complexionē ullam dicuntur, nihil neq; uerū, neq; falsum est, porrò autem quæ dicta sunt, sine complexione dicuntur.

Expositis his differentiis quib. uel contrariis relatiua, uel priuatio & habitus relatiuis, uel rursus priuatio & habitus contrariis discreparēt, nunc sequit̃, quid his omnibus secundū affirmationē negationemq; opposita distent, & dat signum propriū affirmationis & negationis, ut eas semper quętamus agnoscere, ut si qua sint, q̃ hoc signo minimè teneantur, illa ab affirmationis negationisq; oppositione differre dicamus. In affirmatione em̃ & negatione fieri non potest, ut si affirmatio uera sit, statim falsa negatio non sit, si negatio uera, affirmatio mēdacii nota carere possit, ut si quis dicat, Socrates ambulat, Socrates non ambulat. Si uerū est Socratē ambulare, falsum est nō ambulare, & rursus si uerū est nō ambulare, falsum est ambulare. Hāc autē ueri falsiq; diuisionē nullus unquam in aliis oppositionibus poterit inuenire. Nam in his quæ sunt ad aliquid, non solum non est necesse oppositionē ipsam sibi uerū, falsumq; diuidere, sed in his nulla omnino neq; ueritas, neq; falsitas inuenit̃. Si quis em̃ dicat hoc tantū, pater, uel rursus, filius, neq; uerum aliquid neq; falsum pronunciat, & in cōtrariis quoq; idē est, nā cùm bono malum sit cōtrarium, si quis nominet bonū, & si quis rursus simpliciter pronunciet malum, nulla in hac prædicatione neq; falsitas, neq; ueritas est. Eodē quoq; se modo habet etiam in his q̃ secundum habitum priuationēq; dicunt̃. Similiter em̃ nihil, neq; uerū, neq; falsum est, si quis uisum nominet uel cæcitatē, hoc autē idcircò euenit, quia omnia quæcunque sunt, in quibus aut falsitas, aut ueritas inuenit̃, secundum aliquā cōplexionē dicuntur. Ea uerò quæ simpliciter proferunt̃, ueri atq; falsi ꝓlatione carent, ut ipse ait, cùm in principio omnia p̃dicamenta numeraret. Dicēs, singula eorum q̃ essent dicta, in nulla affirmatione dici, quadā uerò cōplexione inter se horum p̃dicamentorum ueritatem falsitatemq; gigni, de quibus Aristoteles edocuit, p̃ter cōplexionē aliquā in sermonib. ueritatem falsitatemq; inueniri non posse. Siquidem exemplo quoq; hoc manifestū est. Si enim dixero Socrates homo est, aut uerū aut falsum est. Quod si hoc tantum dicā, Socrates, aut rursus, homo, nihil in eo neq; ueritatis neq; falsitatis est. Quocirca quoniā omnis affirmatio cum cōplexione profertur, potest in ea, aut ueritas, aut falsitas inueniri. Ea uerò quę sunt ad aliquid simpliciter & sine ulla coplexione dicūtur. Similiter autem & cōtraria, & ea quæ sunt secundū habitū priuationemq; sibimet opposita, ut est pater filius, bonum malum, uisus, cæcitas, quæ quoniam sine complexione dicuntur, ubi autem complexio non est, illic nec falsitas neq; ueritas est. In affirmationibus uerò solis & negationibus quæ secundùm complexionem dicuntur, aut ueritas, aut falsitas reperitur. Secundùm affirmationem ergò & negationem oppositio à cunctis aliis superioribus distat.

Sed maximè uidebit̃ hoc tale contingere in his q̃ secundū cōplexionē cōtraria dicunt̃. Sanū nāq; esse Socratē, ad lāguere Socratē contrariū est, sed neq; in his necessariū est alterū semper uerū, alterū aūt falsum esse: cum enim Socrates sit, erit illud quidem uerū, illud uerò falsum,

cum

cum uerò non sit, ambo falsa sunt, neq; enim languere, neq; sanum esse, uerũ est, cum nõ sit ipse Socrates omnino, in priuatione uerò & habitu cum non sit, neutrũ uerũ est, cũ uerò sit, nõ semper erit alterũ uerũ, alterum aũt falsum. Habere namq; uisum Socratẽ, ad id, quod est Socratẽ cœcum esse oppositũ est, sicut priuatio & habitus. Et cum sit, necessarium non est alterum uerum uel falsum esse: cum enim nondum natus est habere, utraq; falsa sunt, & cum non sit omnino Socrates, sic quoq; falsa sunt utraq;, & uisum eum habere, & cœcum esse. -

Quoniam uidentur quædam cõtraria secundũ complexionem dici, in quibus aut fallitas reperitur aut ueritas, sed neq; ut affirmatio sit, neq; ut negatio, de his quoq; dicit, quid distent his complexionibus, quæ secundum affirmationẽ negationẽq; dicuntur. Nam sicut ægritudo est contraria sanitati, ita quoq; ægrotum esse Socratem, ei quod est sanũ esse, contrariũ est. Oratio quoq; quæ dicit Socrates sanus est, contraria est ei quæ pronunciat, Socrates ægrotat, in his ergo & ueritas inuenitur & falsitas. Quod igitur hæc distant ea oppositione q̃ secundum uim affirmationis aut negationis opponitur, hoc scilicet, q̃d subsistẽte re, de qua utraq; dicunẽ, utrũlibet eorũ uerum est, si tamen ea contraria prædicantur, quæ medijs carent. Nam uiuente & subsistẽte Socrate, quoniã ægritudo & sanitas immediata cõtraria sunt, si quis de Socrate dicat: Socrates sanus est, rursusq; alius pronunciet: Socrates ægrotat, unam uerã, unam falsam esse necesse est. Socrates enim uiuens, aut ægrotat, aut sanus est, & si uerũ est eum ægrotare, sanũ esse falsum est, & si falsum est ægrotare, sanũ esse uerũ est, si uerò Socrates ipse nõ subsistat, neq; omnino sit, utrũq; de eo falsum est dicere, quoniã ægrotat & sanus est. Qui enĩ omnino non est, neq; omnino poterit ægrotus esse nec sanus. Ergo in contrarijs subsistente re de qua prædicanẽ, semper una prædicatio uera est, alia falsa, in his scilicet cõtrarijs, quæ secundũ complexionẽ dicunẽ & carent medio. Non subsistẽte aũt re, contrarietates utræq; sunt falsæ. Illa uerò quæ secundũ priuationẽ habitumq; dicunẽ, si cum complexione p̃dicentur, & subsistat res non necesse est aliã uerã esse, aliam falsam, & cum res omnino non sit, utræq; sunt falsæ. Socrates enĩ cũ sit iam in suæ matris aluo, & nõdum sit genitus, in lucẽ quidẽ æditus nõ est, ipse tamẽ est atq; uiuit, sed tunc neq; uidẽs est neq; cæcus, & uidens quidẽ non est. Quoniã nondũ in lucem est æditus. Cæcus uerò idcirco non dicitur, quoniam adhuc uidere non poterat. Ergo cum sit atq; subsistat res, de qua habitus & priuatio prædicantur, potest fieri ut de ea falsa utraq; prædicenẽ, si uerò res de qua dicitur nõ sit, omnino utrasq; falsas esse necesse est, ut cum Socrates omnino non est, falsum est eum dicere, uel uidẽtem esse uel cęcum. Ille enim uidet atq; cæcus est, qui uiuit atq; subsistit, cum uerò de quo dicitẽ, non sit omnino, utraq; de eo falsa dicũtur. In catulis quoq; idem est, nam cum iam sint æditi, subsistunt quidẽ, sed neq; cæci sunt neq; uidentes: quia nondũ per naturam uisum habere potuerunt. Sin uerò omnino non sint, rursus falsum est de his utrunq; prædicari. In affirmatione uerò, & negatione non ita est, ut ipse pronunciat.

In affirmatione uerò & negatione semper siue sit, siue non sit, aliud quidem uerum erit, aliud uerò falsum: languere namq; Socratem, & non languere Socratem, cum ipse sit palàm est, quia alterum eorũ uerum, alterum uerò falsum est, & cum non sit, similiter languere enim cum non sit, falsum est, non languere aũt uerum. Quare in his solis proprium erit, semper alterum eorum uerum, alterum falsum esse, quæcunq; tanquam affirmatio & negatio opposita sunt.

In affirmatione (inquit) & negatione siue res subiecta subsistat, siue nõ sit omnino, semper

semper in una ueritas, in alia falsitas inueniunt. Non esse enim idem dicere, ægrotare aliquem, quod non esse sanum, nec idem cæcum esse, quod non uidere, perspicacissime docet. Nam qui ægrotat nisi subsistat nõ potest ægrotare. Non esse autẽ sanum, nõ ita est, nam etiãsi nõ sit omnino aliquis, potest de eo q non est, hæc negatio prædicari. Quod enim omnino non est, sanum esse non potest, quod sanum esse non potest, non est utiq; sanum. Eodem quoq; modo est, & de cæcitate, & de uisu, neq; enim idem est dicere cæcum esse aliquem, quod non uidere: qui ẽm cæcus est, subsistit uiuitq;, ut sit cæcus, non uidere uerò etiam de omnino non subsistente dici potest. Qui enim non subsistit omnino, uidere non potest, & qui uidere nõ potest, non uidet. Quocirca in affirmatione & negatione liue sit, de quo dicitur, siue non sit, una semper uera est, altera falsa. Nam cum sit Socrates & uiuat, si de eo uerum est dicere, quoniam uidet, falsum est dicere, quoniam non uidet, & si de eo uerum est dicere, quoniam sanus est, falsum est dicere de eo quoniã non est sanus. Si negationes ueræ sunt, falsæ sunt affirmationes. Si uerò res subiecta non subsistat omnino, de eo quidem affirmatio falsa est, negatio semper uera. Nostro enim tempore cũ Socrates nõ est, neq; subsistit, si quis dicat Socrates uidet, & alius dicat Socrates non uidet, falsum quidẽ est de eo dicere, quoniã uidet, uerum autem quoniã non uidet. Qui enim omnino non est, uidere non potest, qui uidere non potest, nõ uidet. Ita firmũ immutabileq; semper manet in affirmationibus & negationibus alteram semper ueram, alteram falsam in prædicatione constitui. Quocirca quoniam in contrarijs, & in ijs quæ secundum priuationem habitumq; sunt, si cum complexione utraq; dicantur de re non subsistente, falsa sunt utraq; quæ prædicantur. Cum hoc idem in affirmationibus & negationibus nõ fit, omnes cęterę oppositiones ab affirmatione & negatione dissentiunt. Monstratæ sunt igitur oppositiones quatuor & sex differentiæ, una quidem contrariorũ, & eius quæ est ad aliquid. Secunda contrariorum & eorum quæ sunt secundum habitum & priuationem. Tertia contrariorum & eius oppositionis quæ est secundum affirmationẽ & negationem. Quarta relatiuorũ & eius quæ est secundum habitum & priuationem. Quinta relatiuorum & eius quæ est affirmationis & negationis. Sexta priuationis & habitus ad negationem & affirmationem. Sed post has oppositionum differentias quædam de contrarijs ad multas proficientia quæstiones ab Aristotele tradũtur.

Contrariũ aũt est bono qdẽ ex necessitate malũ, hoc aũt palàm est p singulorũ inductionẽ, ut sanitati lãguor, & iustitię iniustitia, & fortitudini timiditas, similiter aũt & in alijs. Malo aũt aliquãdo bonum quidem est cõtrariũ, aliquãdo aũt malũ, egestati ẽm, cum sit malũ, superabundãtia contraria est, cũ etiã ipsa sit malũ. Similiter aũt & mediocritas cõtraria utriq; cũ sit, bonũ est, sed in paucis hoc tale quispiã inspiciet, in pluribus uerò semper malo bonum contrarium est.

Hoc loco mõstratur quod omne bonũ semper malo cõtrariũ est, non autem omni malo semper bonũ. Nam quodcũq; fuerit bonũ, solũ illi malum contrariũ est, malo aũt & bonũ potest esse cõtrarium & malum. Sanitati enim quæ bona est, ægritudo quæ est mala, cõtraria est. Rursus felicitati q̃ est bona, infelicitas quæ ipsa quoq; est mala, cõtraria est. Est aũt inuenire malum quod duas habet cõtrarietates, boni, scilicet, & alterius mali. Nam cum ea sunt cõtraria quæ à se plurimum distent, cũ sit timiditas habitus animi pessimus, duas habet contrarietates, temeritatẽ, scilicet, & fortitudinẽ: nam qui omnia timet, & est timidus, & qui nihil timet omnino, in q̃ est temeritas, longè à sese distant & discrepant, quocirca sibi cõtraria sunt, cum utraq; sint mala. Rursus q̃niam bonũ malo cõtrariũ, & fortitudo bona est, timiditas mala erit, & erit fortitudini contraria oppositaq; timiditas. Duę igitur contrarietates opponuntur timiditati, temeritas & fortitudo, sed temeritas contraria est secundum longissi-

longissimam distantiam quantitatemque discrepantis habitus atque cõtrarij. Timiditas uerò fortitudini uidetur opposita, secũdum qualitatem bonitatis atque malitiæ. Quare sufficienter est demonstratum bona semper malis esse contraria, mala uerò etiam malis. Inductio autem est singulorum exemplorum collectio, & ad uniuersalem per ea cognitionem collectionemque reductio, ut si quis dicat, qui Musicam nouit, Musicus est, & ab ea denominatur, & Medicus, qui Medicinã, rursus qui Grammaticam, Grãmaticus, & ex his singulis rebus colligat uniuersaliter, & quicunque aliquam artẽ nouit eiusdẽ denominatione signaẽ, ut à Grãmatica Grãmaticus, à Medicina Medicus, & cætera huiusmodi. Quocirca hoc quod suprà diximus de cõtrarijs, Aristoteles exemplorum planissima inductione firmauit. Illud quoque addidit mala posse malis esse contraria, in paucissimis inueniri, semper autem mala bonis esse cõtraria. Nam & in his ipsis in quibus mala malis contraria sunt, inest tamen ut etiam simul bonis contraria esse uideantur, ut timiditas, quoniã temeritati contraria est, simul etiam fortitudini contraria. Sed non necesse est, ut quodcunque malũ bono est contrarium, mox etiam mali esse contrarium, ut ægritudo sanitati quidẽ quod est bonum contraria est, alij uerò malo contraria est, alij uerò malo contraria non est. Rectè igitur dictum est, malum malo contrarium in paucioribus inueniri.

Amplius, cõtrarium non necessarium est, si alterum sit, & reliquum esse. Sanis nãque omnibus, sanitas quidẽ erit, languor uerò nõ erit. Similiter aũt si omnes albi sint, albedo quidẽ erit, nigredo uerò nõ erit. Amplius, si Socratẽ esse sanum, ad id quod est Socratem languere contrarium est, cum non sit possibile utrunque eidem inesse simul, non erit possibile, cum alterum contrarium sit, & reliquum esse: cum enim hoc sit. Socratem sanum esse, non erit illud languere Socratem.

Dictum est in relatione, quædam relatiua simul esse naturaliter, ut cum sit filius, pater est, cum uerò sit pater, sine filio esse nõ posse. Quocirca simul semper sunt pater & filius, hoc uerò in contrarijs non est. Ait enim, nõ necesse est simul semper esse cõtraria. Si enim nullus ægrotet & sint omnes sani, cum sit sanitas, non erit ægritudo, & una cõtrarietate manẽte, alia omnino non erit, ut si quis hoc idẽ dicat de cygnis, etenim omnes cygni sunt albi, in cygnis nigredo non erit. Atque hoc idẽ ad uniuersalia referendum est. Nam si omnia quæ sunt, alba sunt, omnino nigredo non erit. Tractum autem hoc uidetur esse sigillatim à partibus. Nam quod duo contraria in eodem uno eodemque tempore esse nõ possunt, ut Socrates cum sanus est, ægrotus nõ est, & cum sanus est, manente sanitate non esse poterit ægritudo. Et non erit necessarium uno contrario posito, mox subsequi alterũ. Nam si necesse esset uno contrario constituto, mox aliud sequi, posset idem Socrates uno eodemque tempore, & sanus esse & æger, quod fieri non potest. Non est igitur necesse cum sit una cõtrarietas, mox aliam sequi. Quocirca fieri potest, ut cum unum contrarium sit, aliud non sit. Idque in singularibus etiam necesse est, ut in eo quod est Socratem esse sanum, nõ est Socratem ægrotare, quod Socratis sanitati est contrarium. Socrates enim quanquam contrariorum susceptibilis sit, quoniam substantia est, tamen uno eodemque tempore contraria utraque non suscipit.

Palam uerò est, quòd & circa idem aut specie aut genere, natura habẽt fieri contraria: languor namque & sanitas in corpore animalis natura habent fieri, albedo autem & nigredo simpliciter in corpore, iustitia uerò & iniustitia in anima hominis.

Docet circa quæ semper possint esse contraria. Ait enim circa eas res, quæ aut genere eadem sint, aut specie, ut est corpus quidem animalis unũ secundũ genus: omniũ enim animalium unũ genus est, & circa hoc ægritudo uel sanitas inuenitur. Similiter

quas ipse addidit quintam,quæ Priscis philosophis esset incognita.Et quoniam de primo prioris modo dictum est,de secundo dicamus.

Secundò aūt,quod non cōuertitur,secūdum subsistēdi cōsequentiā, ut unū duobus prius est:duobus enim existentibus,mox consequēs est unum esse,uno autem existente,nō est necessarium duo esse.Idcirco non conuertitur ab uno consequentia, ut sit reliquum. Prius autem uidetur illud esse à quo non conuertitur essendi consequentia.

Secunda(inquit) significatio prioris est,quæ non tempore intelligitur, sed natura, & hoc ait,à quo non conuertitur subsistendi consequentia. Nam si duæ res ita sint oppositæ,ut si una sit,necesse sit esse aliam,& si alia sit,non necesse sit esse aliam, illa prior est,qua posita ut sit,non est aliam esse necesse,& hoc quidem uniuersaliter dictum est.Planius uerò his fiet exemplis.Binarius enim numerus & unitas eam retinet naturam,ut si quis duo esse proponat,unum quoq; esse monstrauerit,unum enim in ipsis duobus cōcludit,nec præter duas unitates potent esse binarius.Quocirca si quis binarium numerū esse posuerit,unum quoq; esse cōsequitur,idcircò binarius ut sit,indiget unitate.At uerò si quis ponat esse unitatem,nondū necesse est esse binarium.Ergo ab unitate subsistendi cōsequentia non conuertitur.Posita enim unitate necesse non fuit binarij numeri subsequi quantitatem,idcircò, quod binario non indiget unitas,sicut indigens erat unitate binarius. Quare prior est unitas binario.Quod si ita est,& quicquid ita fuerit,ut ab eo subsistendi consequentia nō conuertatur,prius Aristotele autore probabitur,ut in eo quod est homo & animal. cum dico hominē,mox dixi animal,cum animal dixero,nihil adhuc de homine dictum est.Omnis enim homo animal est,non omne animal,homo.

Tertio uerò secundū ordinem quendam prius dicitur,quemadmodū & in disciplinis & in orationibus:nam & in demonstratiuis disciplinis est prius & posterius per ordinē.Elementa enī in Geometria priora sunt ijs,q̃ describunt per ordinē.Principia enī priora sunt Theorematibus ordine,& in Grāmmatica elemēta priora sunt syllabis, & in orationibus similiter procemium prius est narratione ordine.

Ponit tertiam prioris significationem,ut in Geometria priora sunt (inquit elementa descriptionibus.Elementa uerò ait,quos terminos appellamus, id est, ubi quid punctū sit,quid linea,quid figura prædicitur.His enim cognitis & fideliter animo apprehensis,postea omnes Geometriæ descriptiones fiunt,q̃ problemata & Theoremata nuncupantur.Ergo quoniam prius discuntur elementa,post ad descriptiones est transitus,priora sunt elementa descriptionibus,ordine scilicet, quoniam ut descriptio possit intelligi,prius elementa traduntur,& in Grammatica quoq; prius singulæ traduntur literæ,quàm quę ex his syllabæ coniungunt:quocirca ipsa quoque ordine priores sunt syllabis.Rhetores uerò non sæpe a narratione,sed ab exordio agere causas incipiunt, ideo quod exordia narrationibus priora sunt ordine. Quare tertius modus prioris iste est, qui secundùm nexum cuiusdam ordinis in qualibet arte est constitutus.

Ampliùs pter ea quę dicta sunt,quod melius est & honorabilius prius naturaliter esse uidet. Cōsueuerunt enī & plurimi honorabiliores & magis à se dilectos,priores dicere apud se. Sed est penè alienissimus hic omniū modus:modi itaq; qui dicti sunt de priore fermè isti sunt.

Dicit prius uideri,quod neq; secūdùm tempus aliquoties,neq; secundū subsistēdi consequentiā,nec secundū ordinem sit,sed quodcunq; preciosius fuerit,prius esse uideatur,ut sol,luna prior est,& anima corpore,& animus anima.Hoc uerò tali ar-

gumento

gumento probat, quod hi qui aliquos uenerantur, & honorabiliores existimāt, dicant eos apud se esse priores, & hi qui in rebus publicis plurimum possunt, priores dicuntur ab his qui eos maximè uenerantur. Sed ut ipse ait, alienissimus est a significatione prioris hic quartus qui nūc est dictus modus, etenim de his melius dici potest, ut dicantur uenerabiliores & honorabiliores, ut uerò priores dicantur, abusio potius, q̄ ulla proprietas est. Quintus modus quem ipse addidit huiusmodi est.

Videtur autem præter eos qui dicti sunt, alter esse prioris modus. Eorum enim quæ conuertuntur secundum essentiæ consequentiam, id quod alterius quolibet modo causa est, dignè prius natura dicitur. Quòd uerò sunt quædam huiusmodi palàm est: esse namq; hominē cō uertit̄ secundū essentiæ consequentiā ad uerā orationem de se. Nā si est homo, uera est oratio qua dicit̄, homo est, & si uera est oratio qua dicit̄, homo est, cōsequitur esse hominē. Est aūt quidē uera oratio nequaquā causa, ut sit res, uerūtamen uidet̄ quodāmodo res causa, ut sit oratio uera. Ex eo em̄ quod res est, uel nō est, oratio uera aut falsa dicatur necesse est. Ideoq; secundū quinq; modos prius alterū altero dicit̄.

Nouimus quasdam res in prædicatione posse conuerti. Quod si una earū quæ conuertuntur alteri causa est, & ueluti naturalem subsistentiam subministrat, illa naturaliter prius esse perhibetur. Ipse autē aptissimo quod proposuit, affirmauit exemplo. Nam si est aliqua res, uerum est de ea dicere, quoniā est. Rursus si de ea uerum est dicere quoniam est, illam ipsam rem esse necesse est, ut quoniam est homo, uerū est dicere, quoniam est homo. Quod si uerum est dicere quoniam est homo, nulla est dubitatio quin homo sit. Ergo quoniam duo hæc sibimet cōuertuntur, respiciamus nunc, quæ sit harum causa alteri, ut subsistere ualeat, atq; ut esse possit. Video autem rem dicto uero subsistentiæ dare principium: nam quia homo est, idcirco uerum est dicere de eo, quoniam est, sed non idcirco homo est, quoniam de eo uerè dici potest, quoniam est. Res enim ut ueritas adsit, dicto principium est, sed non ut res subsistat, uero efficitur dicto. Quocirca prius est, esse hominem, posterius, uerū de eo esse dictum. Idcirco quoniam quamuis conuertantur, tamen una harum rerum alteri subsistendi causa est. Ait enim id esse prius inter ea quæ conuertuntur secundum essentiæ consequentiam, quod alterius quomodo libet causa est. Vt in hoc ipso sermone de homine, conuertuntur utraq; quidem, sed homo ut sit sermo uerus causa est atq; principium. Quod Aristoteles ita ait: Est autē uerus sermo nullo modo causa subsistendi rem. Res autem uidetur quodammodo causa esse ut sermo uerus sit. Neque enim idcirco res est, quoniam sermo est, sed idcirco uerus est sermo, q̄niam res ipsa subsistit. Quocirca quinque hi prioris modi sunt, quorum superius quatuor dixit, secundùm tempus, scilicet secundùm id quod non conuertitur ad subsistendi consequentiam, secundùm ordinem, secundum reuerentiam, & secundum conuersionem, cum altera res alij subsistendi causa est. Sed quoniam de priori dictum est: nunc de his, quæ simul sunt, incipit.

DE MODIS SIMVL.

Imul autem dicuntur simpliciter & propriè quidem, quorum generatio est in eodem tempore: neutrum enim neq; prius neque posterius est eorum. Simul itaque hæc dicuntur secundum tempus.

CVm de prioribus disputaret, illa propria priora esse cōtenderat, quæ secūdùm uim præcedentis temporis dicerentur, quare cum de his quę simul sunt disputar,

tat, idem reuocat, & rectè. Nam si maximũ modum prioris solum efficiet tempus, cur quoq; nõ simul editam naturã tempus efficiet? Ait ergo, & simpliciter & propriè dici simul esse ea, quę unius temporis ortu prolata sint, ut si illa sint antiquiora atq; priora, quæcunq; nõ æquali, sed præcedenti tempore proferuntur, quæ se temporibus non præcedunt, rectissimè simul esse ponuntur. Quæ enim uno tempore edita atq; prolata sunt, illa secundũ tempus simul esse dicũtur, id est, simul naturale principiũ substantiamq; sortita, atq; hæc quidẽ secundũ tempus simul esse dicunt. Secundũ naturã uerò simul esse perhibentur, quæcunq; inuicẽ ad se cõuertuntur, cùm altera res alteri subsistendi, neq; causa sit, neq; principium, ut sunt huiusmodi, duplum & mediũ, nam cum sit duplũ, medium est, cum rursus sit mediũ, duplũ est. Seruus quoq; & dominus eodẽ modo sunt, filius quoq; & pater. Hæc enim quæcunq; illata quidẽ inferunt alia, sublata uerò auferunt simul, sibimet semper inuicẽ cõuertuntur: nam si dicã patrem, filiũ quoq; intelligi necesse est, si dixero filium, pater mox sub intelligentiã cadit. Quod si alterũ sustulero, utraq; perimo: nam si tollam filiũ, pater non est, si patrẽ abstulero, filiũ quoq; perire necesse est. Atq; hæc ita sibimetipsa cõuertuntur, ut tamẽ altera res alteri causa penitus nõ sit. Nam quoniã pater filio in prædicatione cõuertitur manifestũ est, sed neq; pater filio causa est ut sit, nec filius patri, hoc aũt huiusmodi est. Si Aeneas habuit Ascaniũ filium, nõ dicimus, quoniã nõ fuit Aeneas causa ut esset Ascanius, sed nõ fuit pater causa ut esset filius. Nam quod dico Ascanius, quædã propria substãtia est, quod dico filius, esse non potest, nisi ad aliquid referatur, & cum Aeneã nomino, substantiã dixi, si patrẽ appello, nulla ratione cõstat, nisi ad filium referat. Igitur causa fuit Aeneas, ut esset Ascanius, sed non est causa pater ut esset filius. Pater namq; tunc fit, cum filius fuerit. Quòd si hæc tempore ipso priora non sunt, causa autem cuiuslibet rei prior est, quàm illa cuius causa est, ut oriatur, nulla dubitatio est, quin pater atq; filius, quæ utręq; prędicationes æquales sunt tempore, neutra neutri causa sit, cum tamẽ substantiæ ipsæ sibi ut sint, causa sint prædicationis. Nec ullo modo simile debet uideri ei, quod paulò ante dictũ est de homine, esse uerũ de eo sermonẽ, scilicet quoniã est. Illic enim cum res esset, tunc poterat esse uerus de ea sermo. Prius enim est, ut sit aliquid, pòst uerò ut de eo uerum aliquid esse dicatur. Nũc uerò nõ ita est, ut prius aliquis sit pater, post uerò filius. Mox enim ut pater est, filium esse necesse est, mox ut est filius, patris sine dubio prædicatio cõsequitur, quemadmodum ergo iste modus fit, qui scilicet simul secundùm naturam est, Aristoteles ita pronunciat.

Naturaliter autem simul sunt, quæcunq; conuertuntur quidem secundùm quod est esse consequentiam: Sed nequaquam causa est alterum alteri ut sit, ut in duplo & dimidio, conuertuntur etenim hæc. Nam cum sit duplum, est dimidium, & cum sit dimidium, est duplum, sed neutrum alteri causa est ut sit.

In his quæ ita priora esse dicebantur, ut conuerterentur, quamuis secundum essentiam eorum cõsequentia esset, tamen quia in his alia res alij causa atq; principium est, hoc erat quòd una prior esse uideretur, ea quidẽ cuius causa erat. Quod distat ab ijs quæ cõuertuntur, & se inuicem auferunt, quæ cùm neutra neutri causa sit, & tamen conuertuntur, dignè simul naturaliter esse perhibentur.

Dicuntur etiã simul naturaliter, & quæ ex eodem genere è diuerso diuiduntur à se inuicem. E' diuerso aũt diuiduntur, quæ secundùm eandem diuisionem sunt, ut gressibile, uolatile, & aquatile: hæc enim è diuerso diuiduntur, quæ sunt ex eodem genere secundũ diuisionẽ, animal namq; diuiditur in hæc, in uolatile, gressibile, & aquatile, & nihil horũ prius uel posterius est, sed simul per naturam hęc esse uidentur.

Tertium modum eorum quæ ſimul ſunt hunc addidit, illa quoque ſimul eſſe, quæ æquali diuiſione ſub genere ponantur, ut ſi ponat quis animal genus hominis, & equi, hominem uerò & equum à genere, id eſt, ab animali diuidat, homo uerò & equus quoniam ſub eodem genere ſunt, ſimul eſſe natura dicuntur, & cōueniens regula eſt in omnibus quibuſcunq; generibus: cum enim ſpecierum diuiſiones fiunt, illic ſpecies natura ſimul ſunt, & ſi ſub his ipſis ſpeciebus quædam alia ponantur, inter ſe etiam ipſa ſimul eſſe natura dicuntur. Diuidatur enim genus, id eſt, animal, in uolatile, atq; greſsibile, & quoniam ſunt ſub eodem genere, ſimul natura ſunt. Et ſi quid horum in ſubiectas partes ſpecieſq; ſoluatur, ut uolatile quidem in his auibus, quæ ſeminibus ueſcuntur, & in ijs quæ carnibus, & in his quæ herbis. Hæ tres ſpecies rurſus, quæ ſub uolatili ſunt, ſimul eſſe naturaliter appellantur, qđ Ariſtoteles ita dicit.

Diuiditur autem & ſingulum horum in ſpecies rurſus, ut greſsibile animal, & uolatile, & aquatile. Erunt ergo & illa ſimul naturaliter quæcunq; ex eodem genere ſecundùm eandem diuiſionem ſunt. Genera uerò ſemper ſpeciebus priora ſunt: neq; enim cōuertuntur ſecundùm eſſendi conſequentiam, ut cum ſit aliquid aquatile quidem, eſt animal, cum uerò ſit animal, non eſt neceſſe ut ſit aquatile. Simul ergo per naturam dicuntur, quæcunq; conuertuntur quidem ſecundum eſſendi conſequentiam, ſed nequaquam quidem cauſa eſt alterum alteri ut ſit. & ea quæ ex eodem genere ĕ diuerſo diuiduntur ab inuicē, & ſimpliciter ſimul ſunt, quorum generatio in eodem tempore eſt.

Atq; idcirco fieri non poteſt, ut genus habeat unam ſpeciē. Nam ſi quæcunq; ſub genere ſunt, ſimul ſunt. Simul autem niſi plura eſſe nō poſſunt, genus igitur ſub ſe unam ſpeciem habere non poteſt. Si enim una fuerit, fieri non poteſt, ut ſimul eſſe dicatur, quia illud eſt, quod ſub eodem genere, quædam res ſolent quæ ſimul ſint naturaliter inueniri. Sed hæc de ſpeciebus. Genera autem ſemper priora ſunt, non enim conuertuntur ſecundùm ſubſiſtentiæ conſequentiam. Prioris unus modus eſt ſecundùm quem illa priora eſſe dicerentur, quæcunq; ad ſubſiſtendū nullo modo conuerterentur, quod hoc idem in generibus cadit. Genera enim non conuertuntur ad ſubſiſtentiæ conſequentiā hoc modo. Sit enim animal genus, homo uerò ſpecies. Cum uerò dico hominem eſſe, animal quoq; eſſe conſequitur. Si animal dixero, ad hominem ſubſiſtentiæ conſequentia non conuertitur. Poteſt enim eſſe animal, non tamen homo. Quocirca ab animali ad hominē non conuertitur ſubſiſtentiæ conſequentia. Quod ſi poſito homine animal conſtat, animali uerò nominato non eſt neceſſe hominem eſſe, animal eſt prius homine. Illa quoq; priorum deſcriptio eſt, quod ea quæ ſunt priora ſublata quidē auferunt, illata non inferunt. Animal enim ſublatum ſecum quoq; hominem tollet, illatum uerò ut dicatur eſſe animal, non ſecum ſtatim hominē infert. Poſteriora uerò ĕ diuerſo ſunt. Illata enim ſimul inferunt, ſublata non auferunt. Dictum quidem homo, ſimul ſecum animal infert, omnis nanq; homo animal eſt. Quod ſi homo ſubſtantialiter auferatur, non eſt neceſſe animal quoq; auferri, quòd hoc nomen animalis in pluribus ſpeciebus ualet aptari. Quod ſi ita contingit ſublato homine permanebit animal. Quocirca concludit tres eſſe ſpecies eorum quę ſimul ſunt, ſecundum tempus, ſecundùm naturam cum utraq; ita cōuertuntur, ut neutra neutri cauſa ſit. Tertium genus eſt ſecundùm eandem ſub eodem genere diuiſionem. Quoniam in faciēdo atq; patiendo inerat quidam motus, facere autem & pati prædicamentis adiunxerat, idcircò nunc de motibus tractat, & ſex numero eſſe pronunciat.

DE SPECIEBVS MOTVS.

Otus autē species sunt sex, generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio, & secundùm locum mutatio. Alij itaq; motus palàm est quia alij ab inuicem sunt. Non est enim generatio corruptio, neq; augmentū diminutio, neq; secundùm locum mutatio, similiter autem & in alijs.

IN Physicis Aristoteles motus speciebus alia ratione partitus est. Ait enim aliud esse permutationem, aliud motum: & permutationis quidem duas esse species ait, generationem & corruptionem. Motus uerò tres secundū quantitatem, secundùm qualitatem, secundùm locum. Igitur, quoniam hic liber ad introductionem quodā modo factus est, noluit nimis diuisionis attenuare rationem, ne ingredientium animos subtiliori diuisione confunderet: facit igitur diuisionem motus hoc modo. Est enim una species motus secundùm substantiam, alia secundùm quantitatem, alia secundum qualitatem, alia secundùm locum. Et secundùm substātiam quidem est generatio & corruptio, hæc enim utraq; in substantia fiunt. Nam & secundùm substantiam generatur aliquid, & secundùm substantiam corrumpitur. Secundum quantitatem uerò, ut crementum & diminutio. Etenim secundū quantitatem uel aucta creuisse, uel detracta diminuta esse dicuntur. Secundùm qualitatem uerò quę dicitur commutatio, secundùm aliquas scilicet passiones, quas qualitates esse manifestum est. Secundùm locum uerò, ut intus in longitudinem, uel in curuaturam flexus, & intus quidem in lōgitudinem est, ut à sursum in deorsum, à prioribus retrorsum, à dextra in sinistram, & rursus si hæc conuertas, & in directū pergas idem motus erunt. Illud quoq; uerū est, has esse omnes species motus, nullo namq; sibi participāt, nisi solo generis nomine, quod motus dicuntur: nam neq; generatio idem est quod corruptio, namq; generatio est in substantia ingressus, corruptio uerò ex substantia egressus. Nec diminutio idem quod crementum, nec secundùm locum translatio alicui superiorum consimilis est. Commutatio autem habet fortè aliquam dubitationem, quod non uideatur à superioribus discrepare, quam quæstionem ita proposuit.

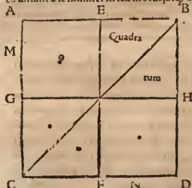
In alteratione uerò habet quandam quæstionem, ne fortè necessariū sit id quod alteratur, per aliquam reliquarum motionū alterari: hoc autem non est uerum. Nam penè, secundū omnes passiones aut plures, alterari accidit, nulla aliarū motionum cōmunicante. Neq; enim augeri necessariū est, quod per passionē mouetur, neq; minui. Similiter autē in alijs. Ideoq; erit alia, præter illos motus, alteratio. Nam si eadē esset, oporteret id quod alteratur mox uel augeri uel minui, uel aliquem aliorū motuum cōsequi, sed non est necesse. Similiter aūt & quod augetur, aut alia aliqua motione mouetur, alterari oportebat.

In cōmutatione uerò est aliqua dubitatio, ne fortè necesse sit quod cōmutatur secundùm aliquem reliquorum motuum cōmutari. Nam si omne quod cōmutatur aut generatur, aut corrumpitur, aut minuitur, aut crescit, aut id secundū locū transferri necesse est, dubium non est nihil à superioribus cæteris hanc differre speciem, quæ secundùm commutationem dicitur, quod Aristoteles respuit, dicens, hoc aūt non est uerum. Sed quoniam quod cōmutatur, non omnino neq; generatur, neq; corrumpitur: ut qui in sole diutiùs stetit, si ex candido niger est factus, commutatus quidem secundùm colorem dicitur, non tamen generatus est aut corruptus, nec uerò illi aliquod uel crementum factum est uel diminutio: sed nec loci transla-

tio nulla est, potest enim aliquis uno eodemq́ loco consistens, aliquibus extrinsecus uenientibus pasſionib. permutari, potest quoq; & creſcere & decreſcere, praeter qualitatis commutationem, quod ipſe Aristoteles ita pronunciat.

Sed sunt quædam creſcentia, quæ non alterantur, ut quadratum circumpoſito Gnomone, creuit quidem, alteratum uerò nihil factū eſt: ſic & in alijs huiuſmodi. Quare alij ſunt motus à ſe inuicem.

Quod dicit tale eſt: Si quadrato (inquit) addatur Gnomo, creſcit quidem quadratum, non tamen commutatur. Ideoq; ſublato Gnomone quadratum diminuitur, ſed non cōmutatur. Sit enim quadratum a,b,c,d, & ducatur ei angularis b,c, & diuidantur quatuor latera, a,c.a,b.b,d.d,c. in æqualia: g,e,h,f, punctis, & ducantur g,h,f,e, lineæ. Diuiſus igitur quadratus a,d, in quatuor quadratos qui ſunt, e,g.f,g.e,h.h,f. quorumlibet tres qui circa eandem angularem ſunt ſi demantur, figura ipſa Gnomo uocatur, ut ſi quis tollat hos tres. e,g.g,f.f,h. inuenitur, m,n, Gnomo: qui, m,n, Gnomo ſeparatur à b,e,h, quadrato. Totus quidem, a,d, quadratus imminutus eſt, qui ex tam magno factus eſt paruus, non tamē formam Tetragoni commutauit. Quod ſi, e,h, Tetragonus ſolus ſit, & ei circumponatur Gnomo, qui eſt. m.n: creuit quidem Tetragonus, & maior factus eſt, ſed non commutatus eſt. Omnes enim Tetragoni ſibi ſunt propria qualitate conſimiles. Quod ſi cōmutatio huiuſmodi motus eſſet, ut non omnino à ſuperioribus ſepararetur, nulla eſſet dubitatio, quin ſemper oporteret quicquid cōmutatur ſecundū aliquem priorū motuū modum cōmutari. Ita ut aut naſceretur, aut corrumperetur, aut minueretur, aut creſceret, aut ſecundū locum fieret aliqua permutatio. Quod quoniam nō eſt, ab omnibus ſuperioribus motibus hæc motus ſpecies diſtat. Sed monſtratum ſuperiùs eſt quinq; ſuperiores motus ſpecies à ſe omni ratione ſubſtantiæ diſcrepare. Quocirca diſtant à ſe ſimiliter hi ſex motus, atq; diuerſi ſunt.

Eſt autē ſimpliciter quidē motui quies contrarium. Singulis uerò ſinguli, generationi quidē corruptio, augmentationi aūt diminutio, ſecundū locum uerò mutationi, ſecūdùm locum quies, maximè autē uidetur oppoſitum eſſe in contrarium locū mutatio, ut quæ eſt inferius, ei quæ eſt ſuperius, & ea quæ eſt ſuperius, ei quæ eſt inferius.

Nunc iam motuū contrarietates exequitur, & ipſi quidē generi, id eſt, motui dicit quietem eſſe contrariam, habet enim motus quietem contrariam. Singulis uerò ſpeciebus motuum motus ipſi contrarij ſunt, ut generationi corruptio, & cum generatio ſit motus atq; corruptio, utraq; tamen ſibimet contraria ſunt, cremento quoque diminutio contraria eſt. Quare diuerſo modo hæ ſpecies motus contrarietatem habent, quam genus dudum habere monſtrauimus: motus enim ipſe habet quietem contrariam. Specierum uerò motibus non quies tantum, ſed alij motus contrarij ſunt, ut generationi corruptio, & cremento diminutio, ſecundùm uerò locum tranſlationis contrarietas ſimilis eſt generi. Nam & ipſa habet contrariam ſecundùm locum quietem. Contrarium namque eſt moueri de loco in locum, & non moueri, & eſt non moueri quidem ſecundùm locum quies,

quies, moueri uerò secundùm locum translatio. Maximè autem, inquit, secundùm locum mutationi contraria est in contrarium locum permutatio. Vt si qua res sursum sit atque ibi maneat, & sit quieta, postea sit ei motus talis, ut deorsum moueatur, quanquam ipsi superiori motui quies contraria sit, multo magis quidem huiusmodi motus, qui in contrarium fit locùm, illi superiori motui contrarius est. Atque hoc quidem & in alijs motibus accidit, ut si quis sit ad dexteram, si ei in sinistrā motus sit, in contrarium locum factus dicitur motus, atque hoc idem in alijs motibus licet uidere, sed Aristoteles dubitat si reliquo motui, id est, commutationi aliquid possit esse contrarium, quam quæstionem ita proponit:

Reliquo uerò assignatorum motuum nō facile est assignare quid sit contrarium. Videtur autem nihil ei contrariū esse, nisi quis & in hoc secundùm qualitatem quietem opponat, aut in cōtrarium qualitatis mutationem, sicut & in mutatione secundùm locum, quietem secundùm locum, aut in contrarium locum mutationem. Est enim alteratio, secundùm qualitatem mutatio.

Ex similitudine motuum contrarietates quoque colligimus. Nam quoniā superiùs motui secundùm locum contrariā reperit secundùm locum quietem, & quoniam omnis cōmutatio quæ secundū aliquam passionem fit, secundū qualitatem commutatur, motus eius cōtrarietatem posuit secundum qualitatem quietem. Vt si lapis cum frigidus est, si ita permaneat, qualitas illa mansit, & quieuit, quod si tepeat, qualitas illa commutata est, & est ipsa commutatio contraria, & factus est quidem motus, & in tepore lapidis secundùm qualitatem facta est permutatio: fuit autē in frigore quies secundū eandem qualitatē. Quocirca licet uideatur hic motus quidem omnino contrarium non habere, tamen (sicut superiùs dictū est,) secundū locum translationi contrariam esse secundùm locum quietem, cur non quoque secundum qualitatem commutationi dicatur quies secundū qualitatem esse contraria? Definitio namque cōmutationis est translatio secundū qualitatē. Cum enim qualitas cuiuslibet rei mouetur, fit translatio, scilicet secundū qualitatem. Quod si maximè uideatur secundū locum translationi esse contraria, non solum secundum locum quies, sed etiam in cōtrarium locum translatio, secundùm qualitatem quoque mutationi non solum erit contraria secundū qualitatem quies, sed maximè in contrariam qualitatem cōmutatio: ut si quid cum est album, si rubrum fiat, quieti quidē ei, quę in albo colore poterat permanere, contraria fuit qualitatis ipsa mutatio, ut ex albo in rubrum mutaretur. Si quid enim ex albo uertatur in nigrum, illud maximè permutatur, & illud superiori mutationi contrarium est, quoniam permutatum est in contrariam qualitatem. Atque hoc est quod ait:

Quapropter opposita erit secundùm qualitatem mutationi secundū qualitatem, quies, aut in contrarium mutatio qualitatis: ut album fieri, ad id quod est nigrum fieri: alteratur enim in contrarium qualitatis mutatione facta.

Id quoque apertissimo uulgatur exemplo. Quare quoniam de motibus expeditum est, habendi æquiuocationem, quæ sequitur, explicemus.

DE MODIS HABERE.

Habere autem multis modis dicitur: aut enim tanquam habitum & affectum, aut aliam quamlibet qualitatem. Dicimur enim disciplinā aliquam habere atque uirtutem. Aut tanquam quantitatem, ut contingit ei qui habet magnitudinem:

tudinem: dicitur enim tricubitam magnitudinem habere uel quadricubitam. Aut tanquam ea quæ circa corpus sunt, ut uestimentum uel tunicam. Aut tanquam in parte, ut in manu annulum. Aut tanquam partem, ut manum uel pedem. Aut tanquam in uase, ut in modio grana tritici uel in lagena uinum. Vinum enim habere lagena dicitur, & modius grana tritici: hæc ergo omnia haberi dicunt, ut in uase. Aut tanquam possessionem, habere enim domū aut agrum dicimur. Dicitur etiam uir uxorem habere, & uxor uirum: Sed uidetur alienissimus qui nūc dictus est modus esse eius, quod est habere. Nihil enim aliud per uxorem habere significamus, nisi quia cohabitant, fortè tamen & alij quidam apparebunt modi de eo quod est habere. Sed qui consueuerunt dici, penè omnes enumerati sunt.

Aequiuocum esse habēdi modum manifestum est; habere enim ita multis dicitur modis, ut tamē æquiuocè prædicetur. Dicimur enim habere aliquam qualitatem, ut habitum uel dispositionem. Dicimur quoq; habere scientiam uel uirtutem, quantitatem quoq; habere perhibemur, dicimur enim in mensura habere quinque uel quatuor pedes. Nec nō etiam in ipsis partibus corporis aliquid, & ipsas partes habere prædicamur, dicimur enim & habere digitos, & in digito annulos. Circa corpus quoq; aliquid habere dicimur, ut tunicam, uel quodlibet aliud uestimentum. Necnon etiam in uase haberi aliquid dicitur, ut triticum in modio, & uinum in dolio, hæc, scilicet, ita haberi dicuntur, ut in uase. Dicitur etiam quis habere uxorem, quæ, scilicet significatio nulli supradictę communis est, sed (ut ipsi Aristoteli uidetur) longè diuersa est hæc significatio ab habendi prædicamento, non enim propriè habemus uxores, sed quod habere quis dicatur uxorem, hoc significat habitare cum eo uxorem: habere enim habitare dicimus, ut est, Socratem habent, id est, cum Socrate habitant atq; eum colunt. Quare ipse quoq; Aristoteles (inquit) esse aliquos fortasse præter eos qui dicantur, habendi modos, hortaturq; nos ad ulteriorem aliquam inquisitionem, ut nos quoq; quæramus per quos, præter priores dictos modos, alios possit habere prædicari. Et de hac æquiuocatione quidem habendi sufficiēter dictum est. Sed fortè quis dubitet, cur cum habere superius in genere nominauerit, nunc idipsum æquiuocum ponat, sed hæc quæstio ita soluitur. Non absurdum est idem prædicamentum nunc uniuocè, nunc æquiuocè prædicari: Vniuocè quidem, ut superius cum eiusdem specierum exempla proposuit, ut est calciatum esse uel armatum, horum enim talium genus est. Aequiuocè uerò, ut in his modis quos superius exposuimus. Quod si & habet aliquas proprias species habendi prædicatio, dicitur autem & ipsum nomen multipliciter, nihil est incongruum in genere numerari, sufficit enim ad demonstrandum genus esse & habendi prædicationem, quod sub se aliquas partes, speciesq; contineat.

ANITII MANLII SE
VERINI BOETHII PATRITII ORDINARII ET CONSVLARIS VIRI EDITIONIS PRIMAE

Seu Minorum commentariorum, In Librum Aristotelis de interpretatione, Liber primus.

AGNA quidem libri huius apud Peripateticam sectam probatur autoritas. Hic namque Aristoteles simplicium propositionum naturam diligenter examinat, sed eius series scrupulosa impeditur semita, & sublimibus pressa sententijs, aditum intelligentiæ facilem non relinquit. Quocirca nos libri huius enodationem dupli ci commentatione suppleuimus, & quantum simplices quidem intellectus sententiarum oratio breuis obscuraque complectitur, tantum hac operis huius tractatione digessimus. Quod uerò altius acumen consi derationis exposcit, secundę series editionis expediet. Nunc à me tantum lector expectet, quantum pedetentim minutatimque secundùm orationis ordinem textumque sermonis, id quod angustia breuitatis latet, intelligat. Et prius quàm sit huius Operis intentio breuiter demonstrãdum est. Inscribitur etenim Græcè liber hic περὶ ἑρμηνείας. Quod Latinè de interpretatione significat. Quid ergò sit interpretatio paucis absol uam. Interpretatio est uox significatiua per seipsam aliquid significãs: Siue enim nomen sit, quod per se significet, ut est homo: Siue uerbum, ut est curro: Siue quod Grãmatici participium uocant: Siue pronomen: Siue ex his iuncta oratio, ut est homo currit. Siue quolibet alio modo, uel nomen, uel uerbum, uel ex his oratio iũcta, per se aliquid significet, interpretatio nominatur. Quare cum sint quędam in orationis partibus, quæ per se nihil significant, alijs tamen iunctæ designant, ut sunt: Coniunctiones, uel præpositiones, hæc interpretationes esse non dicimus. Interpretatio enim siue simplex est, ut nomen & uerbum, siue composita, ut ex his iuncta copulataque oratio, uel per seipsam significare debet, si simplex est, uel ex his quæ per se significant iuncta esse, si composita est. Quare interpretatio est uox aliquid per seipsam significans. Sed quoniam uerba nominaque interpretationes sunt, oratio quoque omnis quæ ex significantibus per se prædicamentis iungitur, interpretatio nuncupatur, & quoniam plurimę sunt interpretationes, inter quas illa quoque est oratio, in qua uerũ falsumúe inueniri potest, id est, enunciatiua, de qua hoc in libro tractandũ est. Idcirco Aristoteles de communi nomine & continenti, libro titulum inscripsit. Interpretatio namque est nomẽ & uerbum, & interpretatio etiam est huiusmodi: Omnis homo animal est. Sed in hac uerum falsumque auditor intelligit. Hęc enim oratio quæ dicit omnis homo animal est, uera uel falsa est. Interpretatio quoque est etiam huiusmodi oratio: Da mihi codicem. In qua uerũ falsumque nullus inueniat. Etenim da mihi codicem, neque uerum esse poterit, neque falsum. Quocirca quoniam de his solis orationibus in quibus uerum falsumque reperitur, quas enunciationes & propositiones uocamus, quæ interpretationes sunt, disputaturus est, quoniãque de nominibus illis uerbisque dicendum est, quid sint, qnamúe uim in significatione retineãt, rectè librum de interpretatione signauit. Nec nos hoc turbet, quod sunt quædam interpretationes de quibus in hoc libro non tractet. Tanquam enim siquis de homine disputans, titulum operis de animali posuisset, quanquam nõ de omni animali, tamen quoniam de aliquo disputaturus esset, rectè de animali libro nomen imponeret. Ita nunc licet non de omni interpretatione pertractet, tamen quoniãm de una, quæ est enunciatio, & de nominibus & uerbis, quæ interpretationes simplices sunt, dicendum erat, de communi & generali uocabulum libro de interpretatio-

ne imposuit. Est autem intentio libri huius, de simplici enunciatiua oratione disserere. Simplex autem enunciatiua oratio est, in qua cum uerum falsumue sit, illud tamē est, ut sine cōiunctione totus orationis ordo proponatur, ut est: Homo est, homo animal est, homo currit, homo pauidus currit. Hæ enim propositiones sine coniunctione propositæ sunt, & hæ dicunt prædicatiuę, quę sunt cum nomine & uerbo. Illa uerò quę sunt huiusmodi: Si sol est super terrā, dies est, duplices atq; hypotheticę, nec nō etiā cōditionales uocant. Ponit ēm si hoc sit, hoc esse, idest, si sol est, esse diem. Quare hæ simplices non sunt, sol est enim, & dies est, duæ propositiones sunt, quas una coniunctio si, copulat atq; componit. Sed de his nullus hoc libro tractatus habebitur. Quare quoniam de simplicibus enūciatiuis orationibus tractaturus est, idest, de simplici affirmatione & simplici negatione, quoniamq; affirmationes & negationes uerbis ac nominibus coniunguntur, ut in ea, quæ est, Homo currit, affirmatione, est homo nomen, currit uerbum. Et rursum: Homo non currit, negatio eodem nomine uerboq; coniungitur. Rectè prius de simplici affirmatione & de simplici negatione & de simplici negatione, omninoq; de enunciatione simplici disputaturus est. Quoniam omnis enunciatio simplex, uerbis nominibusq; coniungit, primam disputationem de nominibus & uerbis instituit. His enim priùs ad scientiam uenientibus, tota facilimè natura orationis aperitur. De quibus autem ei toto dicendum est libro, inchoans ipse sic proponit:

DE SIGNIS.

PRimū oportet constituere quid sit Nomen, & quid Verbū, postea quid est Negatio, & Affirmatio, & Enunciatio, & Oratio.

IN principio, inquit, huius sermonis de enunciatione instituitur, constituere, id est, definire oportet, quid Nomen sit, quid Verbum. Hęc enim (ut dictū est) omnem coniungere orationē ualēt. Quæ oratio genus est aliarū orationū. Sunt enim principales quinq; orationū differētiæ: Est aūt prima oratio deprecatiua, ut: Iuppiter omnipotēs precibus si flecteris ullis. Secūda imperatiua, ut: Suggere tela mihi. Tertia īterrogatiua, ut: Quò te Mœri pedes? Quarta uocatiua, ut: Huc ades ô Melibœe. Quinta enūciatiua, in qua uerū inesse falsumq; perspicit. Huius aūt duæ sunt species, una affirmatio, altera negatio. Affirmatio est, ut: Homo animal est. Negatio, ut Homo animal non est. Ergo orationē uerba nominaq; constituūt. Enūciationis autē oratio genus est. Enūciatio uerò affirmationis & negationis. Quare elemēta quędam sunt, quę coniungunt orationē, nomina & uerba, & de his disputat primū, dehinc propositionis duas ultimas species sumit, & dicit se de affirmatiōe & negatione dicturū. Post has harū genus proponit, idest, enuciationē. Vltimū uerò, quod horū maximū est, orationē. Est uero quodāmodo cōuersus ordo ab speciebus, usq; ad earum genera prima perueniēs. Proponēdo enim ab affirmatione & negatione ad enūciationem, quod est genus, ascēsum est. Ab enūciatione ad enūciationis genus quod est oratio, propositionē operis leuauit, diuerso tamen modo de cunctis disputat. Prius enim de oratione, pòst de enūciatione, deinde de affirmatione, postremò de diffinitione negationis edisserit, cōuerso scilicet ordine. Sed hoc posterius liquebit. Quod autem prius negationem, postea proposuit affirmationē, nihil interest, cū omnes species æqueuę sibimet sint, & uni generi æqualiter supponantur. Quocirca si affirmatio & negatio enunciationis species sunt, rectum est quamlibet earū prius indiscretè proponere. Quemadmodum autem affirmatio & negatio species enunciationis sint, & hæc earum genus, secunda editione monstrandum est.

Sunt ergo ea, q̄ sunt in uoce, earū q̄ sunt in anima passionū, notę, & ea quę scribūt, eorū quæ sunt in uoce. Ac queadmodū nec literæ eędem omnibus, sic nec eędē uoces. Quorū aūt hę primò notę, eędē omnib. passiones animę sunt, & quorū hę similitudines, res iam eędē. De his itaq;

itaq; dictũ est in his, quæ dicta sunt de anima. Alterius est enim negocij.

Quoniam nomẽ & uerbum in definitionibus suis (significatiua paulo pòst propositurus est) primũ explicat, quorum sint significatiua quæcunq; significant, id est, quę designent ipsum nomen & uerbũ. Tota autẽ ratio sensus huiusmodi est: Tria sunt ex quibus omnis collocutio disputatioq; perficitur, res, itellectus, uoces. Res sunt, quas animi ratione percipimus, intellectuq; discernimus. Intellectus uerò qbus res ipsas addiscimus. Voces, quibus id quod intellectu capimus, significamus. Pręter hęc autem tria est aliud quiddã, quod significat uoces, hę sunt literę, harũ enim, scriptio uocum significatio est. Cum igitur hæc sint quatuor, res, intellectus, uox, litera. Rem concipit intellectus, intellum uerò uoces designant, ipsas uerò uoces literę significant. Intellectus uerò animæ quædam passio est. Nisi enim quandam similitudinem rei quam quis intelligit in animæ ratiõe patiatur, nullus est intellectus. Cũ enim uideo orbem uel quadratum, figuram eius mente concipio, & eius mihi similitudo in animæ ratione formatur, patiturq; anima rei intellectę similitudinem, unde fit ut intellectus, & similitudo sit rei, & animæ passio. Horum autẽ rursus quatuor, duę sunt naturales, duæ secundum hominũ positionem. Voces namq; & literæ secundum hominũ positionẽ sunt. Intellectus autem & res, naturaliter. Hoc illo approbatur, quod apud diuersas gentes diuersis uocibus utũtur & literis. Idcircò quoniam ipsi sibi uoces, quibus uterent, & literas quibus scriberent, cõposuerunt. Intellectus autẽ & res nullus posuit, sed naturaliter sunt. Neq; enim quod apud Romanos est equus, apud Barbaros ceruus est, sed apud diuersas gentes eadẽ rerũ natura est. Præterea neq; quod nos intelligimus esse equum, canem Barbari putant. Sed eadem apud diuersissimas gentes substantiarum intellectuũque ratio est cõstituta. Quare duæ harum sunt secudũ hominum positionẽ, id est, uoces & literæ, duæ secũdum naturam, res & intellectus. Nunc ergo hoc dicit, quoniã uoces quidẽ significant intellectum, ipsas etiam uoces literæ significãt. Sunt autem intellectus animæ passiones, & uoces quidem & literæ naturales non sunt. Quemadmodum enim uox non eadẽ apud omnes gentes, ita nec literę. Sed intellectus & res easdem apud omnes quamlibet diuersissimas gentes inuenies. Atq; hoc est, quod ait: Sunt erga ea, quæ sunt in uoce, earum, quæ sunt in anima passionũ notæ, id est, ipsę, inquit, uoces intellectus qui sunt animæ passiones significant, eorũq; sunt significatiuæ: ergo ea quæ sunt in uoce significant illas, & earũ sunt notę, quæ sunt animę passiones. Animæ autẽ passiones intellectus sunt. Igit̃ ea quæ sunt in uoce, intellectuũ qui sunt in anima passiones, notæ sunt, eosq́ue significant. Quoniã his, id est, uocibus omnis significatur intelligentia mẽtisq; cõceptio. At uerò quod addidit: & ea, quæ scribuntur, eorum, quæ sunt in uoce, tantundẽ ualet, quantũ si diceret: Notę sunt literę, quę scribuntur uerborũ & nominũ quę sunt in uoce. Mõstrauit igitur uoces intellectuũ esse significatiuas, & literas uocũ: nunc de eorũ natura pertractat, dicens: Et quemadmodum nec literæ omnibus eædem, sic nec eædem uoces. Hoc ad monstrandũ ualet uoces & literas positione constitui, nõ natura. Etenim diuersæ apud diuersos sunt uoces & literæ, & quemadmodũ literę eędẽ apud omnes homines nõ inueniũtur, ita quoq; nec uoces. Quare hæ secundũ positionem sunt, q̃d ipse reticuit, uelut planũ. Manifestũ enim est, q̃d per gentes singulas permutatur, hoc nõ natura cõstitutum esse, sed positione. Quod uerò addidit: Quorum autẽ hæ primũ notę sunt, eędem omnibus passiones animæ sunt, & quorũ hæ similitudines, res etiam eędẽ. Ad hoc pertinet, ut naturales esse res intellectusq; declaret. Idem nãq; (ut dictum est) intellectus passiones animæ sunt, rerum uerò similitudines. Ergo nũc quidem hoc dicit: quorum hæ, id est, uoces, de quibus suprà dixerat, notę sunt, eædem sunt animæ passiões, & ut nec literæ sunt eędẽ, sic nec eædẽ uoces. Quorũ ergo hę uoces significatiuæ sunt, id est, passionũ animæ, hæ sunt apud omnes eędẽ: significãt autẽ uoces illa, quę sunt intellectus, intellectus igit̃ animę passio est, apud omnes homines nõ diuersa. Ergo naturalis apud omnes hoĩes est animi cõceptio, atq; animæ passio.

Quorum sunt notæ ea, quæ uersantur in uocibus. Docet autem & res, quarũ sunt similitudines intellectus & animæ passiones, esse non positione sed, naturaliter cõstitutas. Idcircò quod hæ res, quarum similitudines sunt intellectus, qui intellectus animæ passiones sunt, apud omnes eędẽ sunt. Hoc est enim quod ait: Et quorum hæ similitudines, scilicet animæ passiones, q̃ sunt similitudines rerũ, res etiam eędẽ. Ac si diceret: Quorum intellectus sunt similitudines. Qui intellectus animæ passiones sunt, id est, res apud omnes eædem sunt. Quod autem ita posuit: Quorum autem hæ primũ notæ, hoc sentit: De uocibus enim dicit, quoniam quorum uoces primum notæ sunt, apud omnes eædem sunt animę passiones. Vox enim etiã intellectum rei significat, & ipsam rem. Vt cum dico lapis, & intellectũ lapidis, & ipsum lapidem, id est, ipsam substantiam designat. Sed prius intellectum, secundo uerò loco rem significat. Ergo non omnia quæ uox significat passiones animæ sunt, sed illa sola quæ prima, primò enim significat intellectus, secundo uerò loco, res. Sed intellectus passiones animæ sunt, quorũ ergo primũ notæ sunt uoces, eædem sunt apud omnes homines animæ passiões. Est alia quoq; scriptura hoc modo se habẽs: Quorum autem hæ primum notæ, hę omnibus passiones animæ sunt, & quorum hæ similitudines, res etiam hæ. Quod si ita scriptum est, hoc dicere uidetur: Ostendit enim quorum sint notæ uoces, & quorum sint rursus animæ passiones, tanquã si diceret: Voces quod significant, & quorum notę sunt, illæ sunt animæ passiones, & rursus, quorum similitudines sunt hæ quę sunt animæ passiones, hæ sunt res, tanquã rursus si diceret: quorum sunt similitudines ea, quæ in intellectibus atq; animę passionibus sunt, illæ res sunt. Sed de his disputationes trahere longius non uult. Ait enim de his quidem dictum est, in his quæ sunt dicta de anima. Alterius est enĩ negocij. Etenim aliud est principaliter de intellectibus animæ disputare, aliud tantum sibi ad disputationem sumere, quantum ad logicæ possit pertinere peritiam. Quare alterius negocij est, principaliter de animæ passionibus disputare.

Est aũt, quemadmodũ in anima, aliquoties quidẽ intellectus sine uerò uel falso, aliquoties aũt cui iam necesse est horũ alterũ inesse, sic etiã in uoce. Circa compositionẽ enim & diuisionẽ est falsitas & ueritas.

De enunciatione dicturus, in qua ueritas & falsitas inuenitur, rectè prius monstrare ptoponit, in qua prolatione uocum horum alterum, id est, aut ueritas aut falsitas inueniri queat. Sed omnis uox animi sensa significat, quare ex animi intellectibus quicquid euenerit uocibus indicatur. Ergo nunc hoc dicit: Similitudo est, inquit, quędam inter se intellectuum atque uocum, quemadmodum enim sunt quædam simplicia quæ ratione animi concipiuntur, & constituuntur intelligentia mentis, in quibus neque ueritas ulla, neque falsitas inuenitur, ita quoq; in uocibus est. Simplex enim intellectus, ut uerbi gratia, hominis uel equi, neque falsitatem ullam retinet, neque ueritatem, cum enim intelligo simpliciter hominem & substantiã ipsam nihil ueri uel falsi in cognitione retineo. Quod si cursum rursus animi cogitatione perspexero, cogitatio ipsa quoniam simplicis rei tenet intuitum, ueritate & falsitate seclusa est. Sed quando cursum & hominem iunxero, & ex his aliquid intelligentia mea fecero, id quoque si uoce ptoferam, huiusmodi erit: Homo currit. Tunc ex hac substantiæ & accidentis compositione & coniunctione huiusmodi intellectus fit, in quo uel falsitas possit esse uel ueritas. Ergò quemadmodum in intellectu sunt quædam aliquoties simplicia, uero falsoq; carentia, aliquoties autem cum iam necesse est aut ueritatem inesse intellectui aut falsitatem, sic est etiam in uoce. Nam si simplicem intellectum uero falsoq; carentem uox præferat, ipsa quoque uox à ueritate & falsitate relinquitur. Quod si huiusmodi proferat intellectum, qui in se ueram falsumue contineat, ipsa quoque ueri falsiq́ue retinet significationem. Docuit autem per hoc, quod ait: Circa compositionem enim & diuisionem est ueritas falsitasq́ue, in qua prolatione uocis enunciationes possumus

mus inuenire. Quoties enim substantiam cum accidente coniungimus atque componimus, uel intellectum intellectui copulamus, ut fieri propositio possit in cogitatione, tunc fit idem in uoce. Et est nunc affirmatio, ut: Homo currit. Hominem quippe cursumque composuit atque coniunxit, & inde affirmatio nata est, ueritatem continens uel mendacium. Nunc uerò negatio, si huic aduerbium negatiuum nõ iunxero, & substantiam ab accidente diuisero atque disiunxero, ut est: Homo non currit. Id non quod est aduerbium negatiuum, hominem à cursu diuisit atque disiunxit, factaque est inde negatio rursus ueritatem falsitatem'ue significans. Rectè igitur dictum est circa compositionem, quod est affirmatio, uel diuisionem, quod est negatio, ueritatis falsitatisque consistare naturam.

Nomina igitur ipsa & uerba consimilia sunt, sine compositione uel diuisione intellectui (ut homo, uel album) quando non additur aliquid: neque enim uerum aut falsum est.

Nunc quid sit intellectus sine uero uel falso, continuata oratione prosequitur. Ea enim, inquit, quę simplicia dicuntur, similia sunt simplicibus intellectibus, qui sine ulla cõpositione uel diuisione, animi puro capiũtur intuitu. Cum enim homo uel album, ipsa quidem simplicia sint, & significẽt aliquid, nihil tamen neque uerũ neque falsum designãt: Omne enim simplex nomẽ uel uerbũ, à ueritate, & falsitate secluditur. Atque ideò (quoniã ut dictum est) quæcunque sunt in uocibus, significant animæ passiones, simplices uoces, & sine compositione uel diuisione, similes sunt his intellectibus, quos sine cõpositione & diuisione simplex intelligentia concipit. In his enim atque in huiusmodi nulla neque ueritas, neque falsitas inuenitur, nisi enim aliquid addatur, ut id quod simplex intelligis, uel per se constituas esse, uel ei aliquid secundũ esse cõiungas, in his ueritas, & falsitas nõ erit. Cum enim simpliciter dico homo, si non aliquid addidero, ut uerbũ est, & fiat huiusmodi cõpositio homo est, uel huiusmodi aliquid, ut: Homo uiuit, quod idem ualet, tanquam si dicã, homo uiuẽs est. Ergo nisi aliquid huiusmodi fuerit adiunctũ, quod intellectã rem uel per se esse cõstituat, ut: Homo est, cum dico, per se hominem esse designaui, uel iuncto accidente talę aliquid apponatur, quod idẽ ei quod est esse significet, ut est: Homo uiuit. Vita enim homini iuncta est, & uiuit idem significat, quod uiuẽs est, nulla ueritas nec falsitas ualet intelligi. Hoc autem conuenientissimo monstrat exemplo.

Signum autem huius est: Etenim hircoceruus significat quidem aliquid, sed quod nondum uerum uel falsum, si non esse, uel nõ esse, addatur, uel simpliciter, uel secundùm tempus.

Magnam uim habet exempli huius subtilitas. Non enim sola illa nomina uel uerba falsitate ac mendacio separata sunt, quęcunque simplicia sunt, sed etiam illa quæcunque sunt cõposita, si sint dicta simpliciter. Hircoceruus enim cõpositũ nomẽ est, significãs hircum & ceruum. Sed nisi ei aut esse, aut nõ esse addatur, ut dicamus hircoceruus est, uel hircoceruus non est, nullus inde ueri falsi'ue intellectus poterit prouenire. Ipsum enim quanquam sit compositum, tamen simpliciter dictum, ueritati uel falsitati proximũ nõ est. Si quis enim dicat tantum hircoceruus, nihil enunciat. Quod si nihil enunciat præter ueritatem falsitatemque, quoddam compositum designans nomẽ auditor intelligit. Quod uerò ait, uel simpliciter, uel secundùm tempus, ad hoc ualet, ne putaremus tunc fieri solum de nomine enunciationẽ, cum ei præsens tempus adijcitur, ut cũ dicimus: Hircoceruus est, uel horcoceruus nõ est, in his iam ueritas est aut falsitas. Sed non solum si præsens tẽpus designet propositio, sed etiã si præteritũ, ut si quis dicat: Hircoceruus fuit, uel futurũ, ut si quis dicat: Hircocerиius erit, enunciationẽ facit: Ergo hoc est, qđ ait, uel simpliciter, uel secundũ tẽpus, huiusmodi enim simpliciter facta enunciatio secundũ præsens est. Etenim qđ præsens dicimus, tẽpus nõ est, sed cõfiniũ temporũ. Tempus aũt est aut futurũ,

aut

aut præteritum, ergo non poteſt in eo quod eſt hircoceruus ueritas, aut falſitas in-
ueniri, niſi ei aut eſſe, aut non eſſe addatur, uel præſens ſignificans, quod eſt ſimpli
citer, uel tempus quod eſt præteritum aut futurũ. Si quis enim ſic dicat: Hircocer-
uus eſt, ſimpliciter dixit, id eſt, ſecundùm præſens. Si quis autem, Hircoceruus erit
uel fuit, ſecundùm tempus, futurum, ſcilicet, & præteritum. Hæc igitur quæ erant
utilia prælocutus, ad definitionem nominis, diſputationis curſu accedit.

DE NOMINE.

**Omen igitur eſt uox ſignificatiua ſecundùm placitũ, ſine tem
pore, cuius nulla pars eſt ſignificatiua ſeparata.**

OMnis diffinitio genere & differẽtijs perficitur. Sumpſit ergo ad diffinitionẽ
uocem eſſe nominis genus. Cætera uerò quæ executus eſt, pro differentijs
aggregauit. Eſt aũt huius termini talis expoſitio: Nomen eſt, inquit, uox. Sed uocũ
aliæ ſunt quæ ſignificant, aliæ quæ nihil ſignificant. Nomen aũt ſignificat id, cuius
nomen eſt. Nomen igitur eſt uox ſignificatiua. Vocum ſignificatiuarum, aliæ ſunt
naturaliter, aliæ non naturaliter. Naturaliter eſt uox ſignificatiua, ut ea, quæ dolo-
res naturaliter monſtrat aut gaudia. Non naturaliter uerò ſignificatiuę uoces ſunt,
quas ſecundùm poſitionem eſſe dicimus. Secundum poſitionem uerò ſunt, quas
ſibijpſi homines poſuerunt, ut cum dixit aliquis: Primus qui rebus nomina condi
dit, hęc ſubſtantia dicatur aurum, hic lapis, hæc aqua, & alia ſimilia. Tales igitur uo
ces ſecundùm poſitionem ſunt. Et ita ſecundũ poſitionem, quemadmodum ipſis
hominib. placuit, à quibus nomina illa formata ſunt. Huiuſmodi ergo uoces quæ
ſecundùm poſitionem ſunt, ſecundum ponentium placitum ſunt. Sed nomen nõ
naturaliter ſignificat. Apud diuerſas enim gentes, diuerſa ſunt nomina: Quæ autẽ
apud diuerſos diuerſa ſunt, ea non ſunt naturaliter, ſed ſecundũ placitum eorũ, qui
poſuerunt, poſitionemq; ponentiũ. Alioqui ſi naturaliter eſſent, quemadmodũ ea
quæ dulcia ſunt apud Romanos, non eadem ſunt apud Scythas amara, nec acida,
ſed apud ipſos quoq; dulcia, & apud omnes gentes ſunt eodẽ modo. Ita quoq; o-
mnia nomina ſi naturaliter eſſent, eiſdem omnes homines uterent. Quare quoniã
nomina naturaliter nõ ſunt, nec naturaliter ſignificant, ſecundũ placitum ſunt, ſcili
cet ponentiũ atq; autorũ, & à quibus nomina ipſa rebus impreſſa ſunt. Eſt ergo no
men uox ſignificatiua ſecundũ placitum. Secundùm placitum autẽ poſitionemq;
ſignificantiũ uocum, aliæ tempus ſecum ad ſignificationẽ trahunt, aliæ præter tem
pus prædicantur. Tempus ſecum trahunt, ut eſt curro, & lego, uel cucurri, & legi,
& quęcunq; ſunt uerba. Omne enim uerbum cum tempore eſt. Nomina uerò ſine
tempore ſunt. Cum enim dico: Socrates uel Plato, uel albedo, uel aliquid huiuſmo
di, temporibus carent. Nomen ergo uox eſt ſignificatiua ſecundũ placitũ ſine tem
pore. Vocum ſignificatiuarũ ſecundũ placitum ſine tempore, aliæ ſunt quarũ par-
tes aliquid extrà ſignificant, aliæ quarum partes extrà nihil deſignant. Hæc namq;
uox, quæ eſt Socrates cum Platone alijsq; diſcipulis, quæ eſt oratio, & ſignificati-
ua eſt, & ſecundùm placitum. Partes namq; ipſius quæ ſunt nomina, ſecundũ pla-
citum ſunt, & ſine tempore. Nulla namq; in ea ne imaginatio quidẽ temporis in-
uenitur, ſed habet hoc quod partes eius extrà ſignificãt. Tota namq; oratio eſt, So-
crates cũ Platone alijsq; diſcipulis, ſed eius pars Socrates, ſi à tota oratione diſiun-
cta ſit, ſignificat aliquid. Nominis aũt pars nihil extrà ſignificat, ipſius enim nomi-
nis, quod eſt, Socrates, quod diſiunctum à tota connexione ſignificat, partes nihil
extra deſignant. Neq; enim So, neq; cra, neq; tes, aliquid præter totum nomen e-
xtrà deſignant. Quare rectiſsimè diffinitio cõſtituta eſt. Nomen eſſe uocem ſecun
dùm placitum deſignatiuam ſine tempore, cuius partes nihil extrà ſignificãt. Hoc
autem propoſitis docet exemplis.

**In nomine enim quod eſt equiferus, ferus per ſe nihil ſignificat, quẽ-
admodum in oratione quæ eſt, equus ferus.**

Si enim

Si enim oratio, quæ dicat equus ferus, duas res significat, equū & ferum. Vtrunq; enim est, unum substantia, alterum quale. Qui uerò dicit equiferus, unum nomen est, & ei unum quod significat subiectum est, quocirca unum quoq; permistio ista significat, quod si unum significat tota permistio, pars inde separata nihil extrà designat. In toto enim nomine quod est equiferus, consignificat quidem ferus, per se uerò nihil significat, quod si per se id quod dicimus ferus aliquid significare arbitremur, nō iam erit pars nominis, sed ipsum erit integrum nomē, & habebit partes fe, & rus. Quocirca quoniam nominibus unum subiectum est, & unum significat totum nomen, uel si sit æquiuocum, uel si non sit, canis enim cum sit æquiuocū, semel totum latrabilem, secundo totum cœlestem, & rursus totum marinum significat, quare quoniam quodlibet nomē unum aliquid significat totum, pars eius separata, & uelut à tota compositione seiuncta, in qua unum aliquid cōsignificabat, nihil extrà significat. Dat autē differentias simplicium nominum & cōpositorum.

At uerò non quemadmodum in simplicibus nominibus, sic se habet etiam in compositis. In illis enim nullo modo pars significatiua est, in his autem uult quidem, sed nihil significat separata, ut in eo quod est, equiferus, ferus.

Simplicia, inquit, nominis partes, quoniā nō cōstant ex alijs partibus, ne imaginatione quidē significationis aliquid produnt, ut in eo nomine quod est homo, neq; ho, neq; mo, quicq; significāt, neq; significare putātur, idcirco, quoniā simplex nomen est. In his uerò quæ cōposita sunt, quoniam ex duobus significatiuis in unam significantiā rediguntur, uult quidē significare aliquid pars, sed nihil separata designat. In eo enim quod est equiferus, dat quidem imaginationē aliquā significationis, & putatur significare ferus. Hoc est enim quod dicitur uult quidē, sed nihil extrà separatumq; significat. Si enim hoc ipsum ferus, ut pars nominis dicatur, dimidiū nomē dicitur eius quod est equiferus, dimidiū aūt nomē nihil designat. Ergo id qđ dicimus ferus, cum alia parte nominis, quæ est equi, unū cōsignificat, id est, equiferus, separatū etiā nihil extrà designat. Quod si rursus ipsum nomē extrinsecus, non in alterius nominis parte ponatur, per se sibi significat uelut nomē. Ergo nō est similis in simplicibus nominibus cōpositisq; partium cōsignificatio. Sed simpliciū quidē nominū partes nec ipsę significāt, nec significare putanē. Compositorū uerò uolunt quidē partes aliquid significare, & dant significationis imaginationē, & significare aliquid putantur, sed nullius separatim retinent significationem.

Secundum placitum uerò, Quoniam naturaliter nomen nullum est, sed quando fit nota.

Tunc em̄ significat nomē secundū placitū, quando fit nota alicuius rei, id est, quando significat aliquā rem, ut scindapsus. Quamdiu enim huic uoci nihil subiectum est, scindapsus nomē nō est. Nam nominis est significare subiectū, scindapsus autē subiectum nō significat. Non igitur nomē est. Ac rursus est huius cōstituere subiectum, nominis aūt significare subiectū est. Non enim nomē aliquid diceretur, nisi à subiecti significatione hoc traheret: pręcipuè cum nomē dicatur quasi notamen. Itaq; cum scindapsus subiectū significat, nomē est. Constat igitur nomē esse secundùm placitū, sed tunc quando fit nota, id est, quando aliquod subiectū significat.

Nam designant & illiterati soni, ut ferarum, quorū nullus est nomē.

Dixerat superiùs in diffinitione, nomē esse secundū placitū, nō natura. Hoc autem nunc diligentiùs monstrat dicens, nihil esse nominū naturaliter: Atq; ideo non illi sufficit ad definitionem quod est significatiua uox, nisi illud quoq; adderet, quod secundū placitum uox significatiua est. Alioqui multi illiterati soni significant, ut sibilus aliquid interdum significat. Ferarum quoq; mutorumq; animalium uoces interdum aliqua significatione prædita esse perspicimus. Quædam enim uox

canum

esse posit, oportet ostēdi, sed antè id quod dicimus Cato, nullus prædicatur casus. Igitur quoniam Cato nomen nullius inflexionis est, nec omnino casus est. Cæteri aũt casus qui dicuntur, nominatiui inflexione formãtur, Catonis, & Catoni, & Catonē. Quare si distant ea, quæ ab inflexione nascuntur ab his, quæ inflectuntur, distant quoq; hi omnes casus, qui sunt, Catonis, Catoni, Catonē, ab eo, ꝙ est Cato, id est, à nomine principali. Sed hic Cato nomē est, casus igitur nomina nō sunt. Aliud enĩ est ipse casus, aliud cuius est casus. Quocirca si nominis hæc omnia casus sunt, hæc nomina non sunt. Atq; ideo prudenter ueteres omnes casus, Genitiuum, Datiuum, Accusatiuum, Vocatiuum, Ablatiuum, suis diuersisq; nominibus uocauerunt. Primum uerò aliàs rectum, quasi à nullo inflexum, aliàs nominis ipsius uocabulo Nominatiuum dixerũt. Quare nunc hoc Aristoteles exequitur, qui casus nominum uideantur nō esse nomina, sed tantùm nominum inflexiones, id est, casus.

Ratio autem eius in alijs quidem eadem est, sed differt. Quoniã cum est, uel fuit. uel erit, adiunctum, neq; uerum neq; falsum est, nomen uerò semper, ut Catonis est, uel non est: nondum enim aliquid uerum dicit, aut falsum.

Ratio, inquit, id est, definitio nominis & casus nominis, eadē est: nam sicut nomen uox significatiua est secundũ placitum sine tempore, ut eius pars nulla extrà significet, sic etiã casus. Nam uox est & secundũ placitum designatiua, & cuius separatæ partes nihil extrà designãt. Ergo eadē diffinitio ratioq; nominis est, & casus nominis. Sed his una additur differētia, quod omne nomē cum eo, quod dicitᷣ est, aut nō est cõiunctũ, aut affirmatiuã enunciationem facit, aut negatiuã, ut Socrates est, uel Socrates nō est. Hic enim quoniã ueritas, aut falsitas incidit, enunciationē esse necesse est, in casibus uerò quãuis addas est, aut non est, nulla inde affirmatio neq; negatio fit. Neq; enim in hos ulla ueritas, aut falsitas cadit. Si quis enim dicat Socratis est, Socratis nō est, uel Catonis est, Catonis nō est, quid sit, uel nō sit, nō apponens, cùm simplici casu, est, aut non est, iungens, imperfectã faciet orationem à falsitate ac ueritate disiunctam. Quare nulla enunciatio est. Ergo differt nomen à casu, quod nomē quidem cum est, aut nō est iunctum, uel uerum, uel falsum facit. Casus uerò neq; uerum dicit, neq; mentitur. Etenim nullo alio addito trunca est, atq; imperfecta sententia. Sed quorsum istuc? ut definitio scilicet nominis integerrima cõpleretur. Etenim iam nunc definitio nominis hoc modo est. Nomen est uox significatiua, secundũ placitum, sine tempore, cuius nulla pars significatiua est separata, definitum aliquid significãs, cum est aut nō est, iuncta faciēs enunciationem. Sed de nomine hactenus. Nunc uerbum diligentissima definitione determinat.

DE VERBO.

VErbum aũt est, ꝙ consignificat tēpus, cuius pars nihil extrà significat, & est semper eorũ, quæ de altero prædicantur, nota.

VErbum distat à nomine in hoc solo, quod nomē sine tēpore est, ut suprà iam dictũ est, uerbũ uim temporis in significationibus trahit, & esset quidem plena definitio uerbi, si alia in eo omnia, quæ in nomine posita sunt, ponerētur, hoc solo discrepante, quod uerbũ cõsignificat tempus, essetq; definitio ita. Verbũ est uox significatiua secundũ placitum, cuius nulla pars extrà significatiua est, sed quoniã sunt illa nomini uerboq; cõmunia, propriũ autem uerbi est cõsignificare tempus, à proprietate definiti, scilicet uerbi, qua à diffinitiõe nominis segregatur, uerbũ uoluit diffinire. Diligenter autem ait, cõsignificat. Nam significat nomina tempus, ut dies, ut annus, hæc enim temporũ nomina sunt. Verbum autem propriè cõsignificat tempus, principaliter enim aut passionē designat, ut actũ: ut cum dico, accuso uel accusor. Sed eum ipsa actus passionisq; significatione, uim quoq; secũ temporis trahit, ut ille actus aut passio præter præsens, aut futurũ, aut præteritũ, aut quod

inter

inter hæc est, esse non posit. Et est semper eorum quæ de altero prædicantur nota. Sensus huiusmodi est: Omne (inquit) uerbum significat aliquod accidens, quod accidens semper de altero prædicatur. Nam si omne uerbum aut actionem aut passionem designat, actio uerò & passio in accidentibus numerantur, omne uerbum uim significat accidentis, sed accidens semper de eo prædicatur quod sibi subiectũ est, ut album de corpore, & durum de ferro. Quare omnia uerba eiusmodi aliqua designant, quæ semper de altero prædicantur, quod per hoc scilicet dixit, quod ait, uerbum notam esse, id est, significationem eorum, quæ de altero prædicãtur, quod idem ualet tanquam si diceret: Verbum semper accidentia significat, quorum hæc natura est, ut semper de altero prædicentur. Cuius enim quælibet res nota est, hanc ipsa quæ nota est, designat.

Dico uerò quoniam consignificat tempus, ut cursus quidem nomẽ est; currit autem Verbum, consignificat enim nunc esse.

Suprà in Nominis diffinitione proposuit nomẽ esse sine tẽpore, quod nunc quoque hoc monstrat exemplo, & diligentissimo quidem. Nam idem prædicamentum ad nomen relatum sine temporis consignificatione monstratur, ad uerbum uerò, uidetur esse cũ tempore. Cursus enim simpliciter dictus, ut nomen, & ut res propria, sine tempore est, si uerò in actionẽ, quæ uerbi semper est, inducatur, mox proprietatem uerbi ac temporis in se suscipit significationem. Currit enim uerbum est, & significat actionem, & cum eadẽ tempus ostendit, monstrat enim nunc esse, id est, præsens tempus. Consignificat autem idcircò dictum est, quoniam quod dicimus currit, actum quidem quendam significat, cum eo uerò actu in ipsa significatione uerbi præsens tempus inducitur, atque ideo diligenter ait, consignificat. Et est hæc uerborum subtilitas in Aristotele mirabilis.

Et est semper eorum quæ de altero dicuntur nota, ut eorum quæ de subiecto, uel in subiecto sunt.

Semper (inquit) uerbũ ea significat, quæ de altero prædicentur. Quæ sint autem hæc quanquam breuissima, ipse tamen ostendit. Est aũt cõsuetudo Aristotelis ea, quæ accidentia sunt, in subiecto esse dicere. Nec non etiam eadem ipsa accidentia de subiecto prædicari, idcircò, quod omnia quæcunque accidentia sunt, uel denominatiuè, uel quolibet alio modo & de subiecto prædicantur, & in subiecto sunt. Nunc ergo hoc dicit, tale quiddam significat uerbũ, quod semper accidens sit, quod accidens uel in subiecto semper, uel de subiecto prædicatur. Est alia quoque expositio hoc modo, de subiecto dicitur genus semper ad species. Ergo eorum quæ sunt, accidentia, alia sunt indiuidua, alia generalia, & illa quidem, quæ sunt indiuidua, in subiecto tantum sunt, ut quodlibet particulari corpori accidens, alia uerò sunt generalia accidentia, quæ de alijs accidentibus prædicantur, ut de subiectis, ut est color: nanque prædicat de albedine, & nigredine, & cæteris. Ergo nunc omne (inquit) uerbũ quiddã, quod de altero prędicatur, significat. Sed hoc huiusmodi erat, quod aut particulare sit, & in subiecto tantũ, ut est currit. Cursus enim de nullo alio prædicatur subiecto, nisi tantùm in subiecto est, aut generale erit illud accidens, & uniuersale, ut de alio rursus accidente prædicetur ut de subiecto, ut si dicam, mouetur. Hoc enim quod dicimus mouetur, de subiecto cursu prædicatur, qui currit enim mouetur. Significat igitur uerbũ aut particulare accidens, quod est tantũ in subiecto, aut uniuersale, quod de alio accidẽte, uelut de subiecto prædicatur. Hactenus definitionẽ uerbi distribuit. Nunc uerò sicut fecit in nomine, ea quæ in uerbũ incidere poterant, & uerba non esse, à uerbi ratione & proprietate disiungit.

Non currit uerò, & non laborat, uerbum nõ dico. Consignificat etenim tempus, & semper de aliquo est. Differentiæ autem huic nomẽ non est positum, sed sit infinitum uerbum.

Sicut

Sicut in nomine fecit, ita quoque in uerbo ad integram definitionem uerbi proprietatem contendit. Ait enim: non currit, nō esse uerbum. Et idcirco quòd uerbum omne finitum aliquid designat. Nō currit autem, quemadmodum infinitum sit, paulo pòst demonstrabitur, quod neque oratio est. In hoc enim quod dicitur: non currit, neque duo uerba sunt, neque duo nomina, neque nomen & uerbum, quę sola possunt iūgere orationem. At uerò negatio non est, etenim tota imperfecta sentētia est, sed neque huic, inquit, antiquiores posuère uocabulum. Hæc enim differentia quæ est nō currit, & nō laborat, quæ à uerbo puro & simplici distat, nullo apud antiquiores uocabulo nuncupata est. Differentiam autem uocauit id quod dicitur, non currit, & non laborat, ab eo quòd est currit & laborat. Sed quoniam his nullum est nomē ab antiquis impositum, Aristoteles nomen ipse constituit dicens: sit uerbum infinitū. alioqui maximam dubitationem facit huius prædicamenti similitudo, q̄d ipsum quidem prædicamentum uox est designatiua secundùm placitum, & de altero prædicatur, & consignificat tempus, idem scilicet, quod uerbum quod est currit. Sed hoc solum differre perspicitur, quod illud finitum uerbum est, hoc infinitum. Cur autem hoc infinitum est, continua ratione persequitur.

Quoniam similiter in quolibet est, & quod est, & quod non est.

Infinitum, inquit, uerbum est, quoniam cum de altero semper prædicetur (non currit enim de altero dicitur) tamen æquè uel de subsistente, uel de nō subsistēte prædicari potest, ut in eo quòd est homo non currit, homo res est subsistens. Ergo dicitū id, q̄d est non currit, de homine, id est de re subsistente. Rursus dicimus chimera nō currit, chimera uerò non est, nec omnino subsistit. Et potest de ea uerè dici, quod omnino non currit. Ergo id quod est, non currit, & de ea re quæ subsistit, atque est in rebus dicitur, & de ea quæ neque est, neque esse poterit, prædicatur: quare infinitum dicitur uerbum. Nec solum hoc, sed illud etiam, quod cui dicit currit, rem quā quisque faciat, definitè significat. Cum uerò dicit, non currit, ipsum quidem cursum uidetur auferre; sed utrū sedeat, an iaceat, an ambulet, an aliquid aliud faciat, non relinquit. Quare quoniam & ea quæ sunt, & ea quæ nō sunt, infinita sunt, & de his omnibus prædicatur, quoniamque id quod tollit, finitum est, quod uerò ponit, infinitum, propter hoc, uerbum uocabitur infinitum.

Similiter autem curret & currebat, uerbum non est, sed casus uerbi.

Differt autem à uerbo quod hoc quidem consignificat, præsens tempus, illa uerò, quæ circa sunt.

Vt in nomine fecit, cum casus à nominibus distinxit, ita quoque casus uerborū nunc à uerborum ratione disiungit. Curret enim quod futurū est, uel currebat quod præteriti retinet partem, uel cucurrit, quod est integrum perfectumque prçteritum, non sunt uerba, sed uerborum casus: præsens enim, aut futurum expectat, aut prçteritū relinquit. Atque ideo futurum tempus ad præsens tendit, prçteritum à præsenti inchoat. Vnde fit ut principaliter contineat uerbū id, quod est præsens, ut sit uerbum integrum quod præsens designat. Hæc aūt quę præter præsens in aliqua significatione sunt, nō sunt uerba, sed uerborum casus. Hic quoque sicut in nomine fecit, uerborum & casuum differentiam prodit. ait eīm: Omne uerbum præsens significat tempus. Casus uerborū illud tempus significat, quod circa ipsum præsens est, idque complectitur. Complectūtur autem id quod est præsens, circa quod ipsum sunt, futurum & præteritū tempus, inter utraque enim tempora prçsens locatur. Quicquid ergo uel futurum tempus, uel præteritum significat, quę tempora præsens complectuntur, & circa sunt, non uerba, sed uerborum casus dicūtur. Est ergo integra definitio uerbi. Verbum est uox significatiua secundùm placitum, cum tempore, cuius nulla pars extra significatiua est separata, definitū aliquid significans, prçsentis significationem tenens. Quoniam uerò pars uerbi nihil extrà designet, ex eo mani-

aut non esse. Quod tantum ualet, tanquam si dicam, id quod dico currit, non significat esse ipsum cursum, aut non esse. Si enim significaret, ita diceretur: Currere est, uel currere non est. Nunc autem currit non designat esse ipsam rem uel non esse. Dicitur enim solum, & est intellectus quidam sed neq; affirmationem significat, neq; negationem. Idcirco quod neq; ponit rem esse, nec eam interimit. Quod per hoc monstrauit quod ait: Neq; enim esse signum est rei, uel non esse, id est, neque enim quodlibet uerbum ita prædicatur, ut signum sit rei illius de qua prædicatur, quoniam est, uel quoniam non est.

Nec si hoc ipsum, est, purũ dixeris: ipsum enim nihil est, cõsignificat aũt quandã cõpositionẽ, quam sine compositis non est intelligere.

Est uerbum, iunctum cum alio uerbo uel nomine solet facere propositionẽ, ut: Homo est, uel currere est. Ipsum autem est purum, si dictum (inquit) fuerit, neq; uerum est, neq; falsum, à quo omnes penè enunciationes fiunt, q̃ sunt simplices: Ergo nec si hoc ipsum est purum dixeris, esse aliquid, aut nõ esse significat, id est, aut affirmat aut negat, idcircò, quod ipsum est simpliciter dictum nihil est. Nõ quod omnino nihil significet, sed quod nihil ueritatis habeat neq; falsitatis, id est, non nihil est ad significationem, sed ad ueritatis falsitatisq; significationem, de qua nũc tractabitur: Cur autẽ nihil ueri falsiq; monstret, ostendit: Est enim duobus modis dicitur, ut uerum falsumq; designet, aut cũ unam rem quamlibet propria compositione cõstituit, ut cũ dico: Homo est, ipsum est cum homine iunctum, atq; compositum esse hominem constituit, & fit exinde enunciatio: Aut rursus cum duæ res per ipsius uerbi compositionem copulationemq; iunguntur, ut est. Homo animal est. Homo nãq; & animal copulantur, atq; iunguntur per id quod dicitur, homo animal est. Ergo si omnis ueri falsiq; in enunciatione significatio eius, quod dicitur est, in compositione est, cum aũt sua cõpositione aliquid esse constituit, aut duas res copulat atq; cõponit, uis eius quæ in enunciationib. propositionibusq; monstratur, in ueri falsiq; scilicet, designatione, præter ipsas compositiones, in quibus hoc solet efficere, nulla est, atq; hoc est quod ait: Consignificat autem quandam compositionem, quam sine compositis non est intelligere. Cum enim dico, est, nihil significaui quid sit, aut non sit. Quod si faciam enunciationem, componam necesse est, ut: Homo est, aut homo animal est. Quare si omnis eius uis in ueri falsiq; enunciatione ad cõpositionem refertur, cum præter compositionem dicitur, quod in compositione designare potest, id præter compositionem non designat, potest autem cõpositione facta uerum falsumq; in enunciatione monstrare. Hæc igitur sine compositis in uerbo est, nullus ualet aduertere. Rectè igitur dictum est consignificare quandam compositionem, quæ sine compositis intelligi non ualeret.

DE ORATIONE.

Ratio aũt est uox significatiua, cuius partiũ aliqd significatiuum est separatum: ut dictio, non ut affirmatio, uel negatio.

Omne quod compositum est, eorum suscipit naturam, ex quibus totum cõpositi ipsius corpus efficitur. Quare quoniam oratio uerbis constat atq; nominib. quę significatiua sunt, rectè quoq; oratio significatiua esse definitur. Sed distat oratio ab his ex quib. ipsa effecta est, id est, nominib. atq; uerbis, quod eorum partes nihil extrà designant, orationis uerò pars aliquid separata significat. Nam si nomen & uerbum partes orationis sunt, hæc autem per se significant, non est dubiũ separatas orationes partes significare. Quid aũt designẽt, sequẽti determinatione monstrabit. Significãt igir̃ partes orationũ, ut dictio semper, nõ ut affirmatio semp uel negatio. Nunc aũt dictionẽ dicit simplicẽ uerbi aut nominis nuncupationẽ: Sunt eñ quędã orationes, quarũ partes ita significant quasi affirmatio, ut in ea oratione quæ est, si dies est, lux est: id q̃d dicimus lux est, totius orationis pars est, & ita est significatiua,

 ut quæ-

ut quædã affirmatio. Sed nõ omnis oratio affirmationem habet in parte, hæc enim
ipsa quæ dicit lux est, habet in partibus id quod dicimus lux, & rursus id quod dici-
mus est, sed neutra ipsarum affirmatio est, sed tantùm simplex dictio. Omnis ergo
oratio dictionem quidem habet in parte, nõ uerò omnis oratio affirmationem, Re-
ctè igitur dictum est partes orationis significare, ut dictionem, non ut affirmationẽ
Quid autem sit dictio, ipse paulo pòst clarius demonstrabit.

Dico autem, ut homo, significat enim aliquid, sed non quoniam est, aut non est, sed erit affirmatio uel negatio si aliquid addatur. Sed non una hominis syllaba.

Quod suprà posuit dicens, orationis partes ut dictionem significare, nõ ut affirma-
tionem, hoc conuenienti mõstrauit exemplo, homo (inquit) dictio est, & est pars o-
rationis, si in tota oratione ponatur, ut est, homo animal est: Ergo id quod dicimus
homo, dictio quædam est, sed affirmatio non est. Cum ergo nomẽ hoc, id est, homo
pars orationis sit, & affirmatio non sit, docet uerum esse quod dicitur, orationis par
tes significare, ut dictionem, non ut affirmationem. Docet autem illa res nomẽ hoc
affirmationẽ non esse, quod in affirmatione semper ueritas aut falsitas inuenitur,
nomen uerò simpliciter dictum, neq; uerum neq; falsum est. Quare nomen hoc, id
est, homo, ut affirmatio non significat, sed designat aliquid simplex, significat igitur
aliquid ut dictio. Hęc aũt dictio si ei addatur aliquid, ut uerbũ est, aut quodlibet uer
bum aliud quod enunciationẽ possit efficere, erit affirmatio. Si enim quis dicat, ho
mo est, uel homo uiuit, fit affirmatio, atq; hoc est quod ait, sed erit affirmatio, uel ne
gatio si q̃d addatur. Si em̃ aliquid ita apponatur uel appositũ ita negetur, ut enunci
atio cõstitui possit, affirmatio negatione perficitur. Si quis em̃ dicat homo uiuit
affirmatio est, homo non uiuit, negatio. Docet aũt dictionem esse uocem secũdum
positionem per se significantem, per hoc quod ait, sed nõ una hominis syllaba. Vna
enim hominis syllaba dictio non est, idcirco quod nihil per se separata significat, ut
ho, & mo, & in cæteris, ut suprà ostendimus. Omnis enim huiusmodi pars, quæ per
se nihil significat, non est dictio, sed tantum in toto nomine quiddam positum desi
gnat, & consignificat, ut in eo quod ipse ponit exemplo.

Neq; enim in eo quod est Sorex, rex significat, sed uox nunc est sola. In duplicibus uerò significat quidem aliquid, sed non secundum se, quemadmodum dictum est.

In eo (inquit) quod est Sorex, rex uidetur quidem aliquid significare, sed cũ toto no
mine consignificat potius, quàm quicquam per seipsum designet, quemadmodum
suprà iam dictum est. Docuit enim suprà partes nominis nihil omnino significare
separatas. Quod ergo dicit, sed nõ secundùm se, id est, in eo quod est Sorex, rex per
se nihil significat, sed tantum quiddam consignificat, quod cum tota nominis com
positione designat, cum & so syllaba & rex iuncta in unum, id quod est Sorex, in to
ta syllabarum coniunctione designet.

Est autem oratio omnis quidem significatiua, non sicut instrumentum, sed quemadmodum dictum est, secundùm placitum.

Plato nomina naturalia esse constituit, & hoc hinc probare contendit, quòd quędã
supellex, & quodammodo instrumentum sit, inuicem sensa prodẽdi. Naturalium
uerò suppellectiles sunt naturales, ut oculi instrumẽta quidem sunt uidendi, qui ui-
sus res naturalis est. Quare oculos quoq; naturales esse necesse est, ita etiã oratio re-
rum naturalium suppellex est, atq; instrumentum, id est, sententiarum. Quare ipsa
quoq; oratio est naturalis. Aristoteles aũt dicit, non secundũ naturam esse orationẽ,
sed secundùm placitum. Quocirca nec orationem esse suppellectilem naturalem.
Quod enim dicit, non sicut instrumẽtum, non dicit, non per hoc instrumentum sen
sa proferri, sed tantum rem esse orationem secũdùm positionem, per quas proprias
sententias

ſententias demonſtremus. Cuius enim rei partes ad placitū ſunt, ipſa quoq; ad placitum eſt. Sed orationis partes, nomen & uerbum ſunt, hæc autem ſunt ad placitū, non natura. Oratio igitur ipſa ſecūdùm placitum poſitionemq; eſt, ſed non eſt naturaliter conſtituta. Eſt autem integra definitio orationis hæc. Oratio eſt uox significatiua ſecundùm placitum, cuius partes aliquid ſignificant.

Enūciatiua uerò nō omnis, ſed illa in qua uerū uel falſum eſt: non aūt omnib. ineſt, ut deprecatio, oratio quidē eſt, ſed neq; uera, neq; falſa.

Orationis (ut ſuprà iam diximus) multæ ſunt ſpecies, eſt enim oratio prima, optatiua, ut utinam tibi iſtam mentem dij immortales dent. Secunda, uocatiua, ut heus tu. Tertia imperatiua, ut cape, da hoc Portio. Quarta, deprecatiua, ut Iuppiter omnipotens precibus ſi flecteris ullis. Quinta, enunciatiua, ut dies eſt, dies nō eſt. Sed in hac ſola ſpecie orationis ueritas & falſitas ineſt, in illis uerò cæteris minimé. Volens autem Ariſtoteles oſtendere multas eſſe orationes, & nō omnem orationem eſſe enunciatiuam, hoc addidit: Deprecatio oratio quidem eſt, ſed neq; uera neque falſa. Etenim deprecatio in orationis ſpeciebus ponit̄, ſed nulla in ea ueritatis natura, falſitatiſq; cognoſcitur.

Cæteræ igitur relinquantur. Rhetoricæ enim uel Poeticæ cōuenientior eſt conſideratio. Enunciatiua uerò præſentis eſt ſpeculationis.

Deprecatiuam inquit, & optatiuam, & uocatiuam, & imperatiuā, Pöetis atq; Oratorib. relinquamus. Illis enim uel ad immittendos, uel ad mouendos affectus cæteræ orationis ſpecies aſſumuntur. Nos uerò Philoſophi, quibus ueritatis falſitatiſq; diſcretio eſt curæ, de illa ſola oratione tractamus, in qua utrumlibet horum poſsit agnoſci. In enunciatione uerò, aut ueritas ineſt aut falſitas, quocirca nos quoq; de enunciatione tractemus.

Eſt autem una prima oratio enūciatiua, affirmatio, deinde negatio, aliæ uerò omnes coniunctione unæ.

Enunciatiuarum orationum aliæ ſunt per ſe unæ, ut eſt, homo animal eſt, aliæ coniunctione unæ, ut eſt, ſi homo eſt, animal eſt. Homo eſt enim & animal eſt, duæ ſunt, ſed addita coniunctione quæ eſt, ſi, una redditur. Earum autem quæ unæ per ſe ſunt, prima eſt affirmatio, ſecunda negatio. Hoc enim tollit negatio quod affirmatio ante conſtituit, & hoc negatio diuidit quod illa coniunxit. Enunciatiuarum igitur orationum earum quæ ſunt per ſe unæ, prima eſt affirmatio, deinde negatio. Aliæ uerò ſunt non per ſe unę, ſed cum plures ſint naturaliter, unæ fiunt coniunctione.

Neceſſe eſt autem omnem rationem enūciationem ex uerbo eſſe, uel caſu uerbi. Etenim hominis ratio, ſi non eſt, aut erit, aut fuit, aut aliquid huiuſmodi addatur, nondum eſt oratio enunciatiua.

Ariſtotelis in Græco textus non habet ita, ut nos ſuprà poſuimus, ſed hoc modo: Etenim hominis ſi nō aut eſt, aut erit, aut fuit, & cętera (Subintelligendū relinquēte Philoſopho) q̄d de ratione diceret, id eſt, de diffinitione, quā Græci λόγον dicūt. Sed cum ſupra de oratione tractaſſet, q̄ apud illos ſimiliter λόγος uocatur, dum de hominis ratione, id eſt, definitione uellet dicere, quoniā non ſignificat uerum uel falſum, niſi ei aut eſt, aut erit, aut fuit, addatur, cōmunione uocabuli uſus, ad λόγον de quo ſuperius tractabat, retulit, ut non orationē intelligeremus, ſed potius rationē. De qua re nunc illis ſatisfacimus, qui Grecę oratiōis periti, nos forte culpabūt, cur quod illic non fuit, noſtrę translationi adijceremus. Nos enim ad faciliorem intellectū Latinæ orationi famulātes hoc appoſuimus, quia de oratione loquētibus intellectus ad rationem, niſi id eſſet adiectum, transferri non poterat. Totum uerò quod dicit tale eſt: enūciatiuæ orationes ſi ſunt ſimplices, has uerba cōſtituunt. Ex

duobus enim nominibus solis enunciatio nō fit, ex nomine autem & uerbo fit, ut est, homo uiuit. Fit quoq; ex solis uerbis ut est, ambulare moueri est. Fit etiam ex casu uerbi, ut Socrates fuit, uel etiam dies erit. Erit enim & fuit, uerbi casus sunt. Quocirca enunciatiuam orationem simplicem sola maximè uerba constituunt. Eoúq; ponit exemplū, in quo cum plurima sint nomina, nisi addito tamen uerbo, in enunciationis proprietatem, & significantiam non uenit, ut est definitio hominis. (Ratio enim hominis est speciei definitio.) Cui si nō aut est, aut non est, aut aliquid huiusmodi addatur, enunciatio esse non poterit. Nam si quis dicat animal rationale mortale, nulla in eo adhuc fallitas aut ueritas intelligitur. Si uerò addatur est, ut sit, animal rationale mortale est, enūtiatio sine ulla dubitatione perficitur. Solū igitur uerbum enunciatiuam simplicem continet orationem.

Quare autem unum quiddam est & non multa, animal gressibile bipes (neq; enim eo quòd propinquè dicuntur, unum erit) Est autē alterius hoc tractare negocij.

Cum de simplicibus atq; unis orationibus loqueretur, definitionem hominis interposuit, de qua nūc hoc dicit. Ita quidem interposita est definitio hominis, tanq; si una esset oratio. Cur aūt una sit oratio nunc, inquit, dicere intermittemus. Neq; enim idcirco una esse putanda est, quia cōtinuè dicitur & sibimet propinquè, animal gressibile bipes. Posset enim uidere horū cōtinua, ut sub una prolatione dicta, unam facere enunciationem, sed hoc Aristoteles negat. Nam non idcirco una oratio est, quia propinquè & cōtinuè dicitur. Cur aūt una sit, alterius est hoc tractare negotij, & de eo disputat in his libris, quos Metaphysica inscripsit, quod est primi opus Philosophi. Nobis aūt hoc in secunda editione monstrandum est.

Est aūt una oratio enunciatiua uel quæ unum significat, uel coniunctione una. Plures autem, quæ plura, & non unum, uel inconiunctæ.

Duplicem modum unarum multarumq; orationum esse denūciat. Est namq; una oratio, uel cum unam rem significat, uel cum cōiunctione una est, ut est ea q̄ dicit: anima l'rationale mortale homo est: hanc enim huius orationis sentētiam nullus in multas significationes diducere poterit, sed unum quoddā significat, & est præter coniunctionem. Alia uerò oratio est una, quæ per cōiunctionem una est, ut si dies est, lux est. Est ergo una oratio, quæ uel unam rem significat, uel coniunctione iungitur. Plures autem sunt, quæ plura significāt, ut est, canis mouet. Hæc enim potest & ad latrabilē, & ad marinū & ad cœleste auditor aduertere, atq; ideo, quoniam multa significat, non est una oratio, sed plures. Sūt quoq; orationes per se plures & numero, & significatione, q̄ nulla coniunctione copulanī, ut si quis dicat, sol est, pax erit, nox est, cœlum uoluitur. Hæc enim cum plura significent, nulla tamen coniunctione iunguntur, atq; ideo plures orationes uocātur. In summa igitur orationū unarum, aliæ sunt significatione unæ, aliæ cōiunctione: non unarū uerò orationū aliæ sunt significatione plures, aliæ eo, quoniam nulla coniunctione copulantur.

Nomen ergo & uerbum dictio sit sola: quoniam non est dicere, sic aliquid significantē uoce, enunciare, uel aliquo interrogante, uel non, sed ipso proferente.

Per hanc sententiam, simplex dictio quid sit, exponit. Dicit em̄ uerbum nomenq; dictiones uideri solum, nō etiam affirmationes, atq; huius sententię causam subnectit. Idcirco em̄ uerba & nomina dictiones solum sunt, quoniā cum dicta fuerint simplicia, siue aliq̄ proferēte, id est, spōte dicente, siue ad alterius interrogationem aliquo respondēte, neq; uerum ex his, neq; falsum ualet intelligi. Si quis enim per se dicat, Socrates, uel rursus per se solū simplexq;, ambulat, neq; uerum efficit, neq; falsum. Si uerò alio interrogante, Socrates ne ambulat? ille respondeat? ambulat, si huic ipsi uerbo per se quisquam uelit aduertere, quod dixit ambulat, enunciatio

ciatio nulla est, quod si cum superiore interrogatione coniungat, tunc ex interrogationis & responsionis coniunctione nascitur enunciatio. Solum autem nomē uel uerbū neq; dicente aliq̃, & spōte proferente, nec respondēte, potest quisquam dicere, quoniam enunciatio facta est. Et sensus quidem huiusmodi est. Ordo autem uerborum talis est. Nomen ergo & uerbum dictio sit sola, quoniam sic aliquid significantem uoce, id est, nomen aut uerbum simpliciter proferentē, non est dicere enunciare. Non enim possumus dicere, quod aliquid enunciet is, qui simplex nomē aut simplex protulit uerbū, siue alio interrogante, siue non interrogante, sed ipso sponte proferente.

Harum autem, hæc quidem simplex est enunciatio, ut aliquid de aliquo, uel aliquid ab aliquo. Hæc autem ex his coniuncta, uelut oratio quædam iam composita.

Nūc quid oratio sit simplex cōpositaq; declarat. Est enim simplex oratio quæ duobus terminis constat. Termini autē sunt nomina & uerba, quæ in simplici propositione prædicamus, ut in eo quod est, Socrates disputat, Socrates & disputat, termini sunt, & qui minor terminus in enuciatione proponitur, ut Socrates, subiectus dicitur, & ponitur prior, qui uerò maior, prędicat̃, & locat̃ posterior, ut disputat. Quęcunq; propositio ex uno subiecto, & uno prædicato facta est, illa simplex enūciatio nuncupatur, atq; hoc est, quod ait. Harum autem, id est, enunciatiuarū simplex est enunciatio, ut aliquid de aliquo, ut unum prædicatum, quod est aliquid de uno subiecto, quod est de aliquo prædicetur. Hoc autem pertinet ad affirmationem, ut aliquid de aliquo prædices. Ad negationem uerò, ut unum aliquid ab uno aliquo prædicando disiungas, ut in eo quod est, Socrates nō disputat, disputare unum terminum, à non Socrate alio termino, prædicando disiunxi. Alię uerò sunt orationes enunciatiuæ, quæ compositæ nominantur, quæ ex simplicibus orationibus componuntur, ut est, si dies est, lux est: Dies est & lux est, duæ sunt simplices enunciatiuæ orationes, idcirco, quod binis terminis constant, ex duabus autem simplicibus orationibus tota hæc oratio est, quæ dicit, si dies est, lux est, hoc est enim, quod ait. Hæc autem ex his coniuncta, id est, ex simplicibus orationibus enunciatiuis, uelut oratio, quædam iam composita, quippe cuius totum corpus ex his iungitur, quas simplices esse iam suprà docui.

Est autem simplex enunciatio, uox significatiua de eo quod est aliquid, uel non est, quemadmodum tempora diuisa sunt.

Postquàm de compositis orationibus simplicibusq; tractauit, diffinitionē enunciationis per affirmationē & negationem, ingreditur, ait enim, enūciatio est uox significans affirmationem uel negationē, uel in præteritum, uel in præsens, uel in futurū tempus. Quod enim dixit, de eo quod est, ad affirmationē retulit, quod addidit, uel non est, ad negationem, quod uerò secutus est, quemadmodū tempora diuisa sunt, ad singulorum temporum retulit rationem, siue enim aliquis dicat: Socrates uiuit, Socrates nō uiuit, siue Socrates uixit, Socrates non uixit, uel sic: Socrates uicturus est, Socrates uicturus non est, quoniam affirmatio est aut negatio, & quoniā quælibet ipsarum in aliquo temporum est, quæ diuiduntur in futurum, præsens, ac pręteritum, plenam retinet simplicis enunciationis naturam.

Affirmatio uerò, est enunciatio alicuius de aliquo. Negatio uerò, enūciatio alicuius ab aliquo.

Ad affirmationis & negationis determinationē enūciationis nomē sumpsit, ut generis. Est aūt affirmatio quoties aliquid de aliquo cum eo quod est esse p̄dicamus, ut cū dicimus homo animal est, animal de homine p̄dicamus: quoties aūt aliquid ab aliquo prædicando disiungimus, negatio est, ut homo lapis nō est, lapidē enim ab homine disiungimus, quare recta affirmatiōis & negationis facta est diffinitio.

De subiectis, & prædicatis enunciationum.

Voniam autem est enunciare, & quod est, non esse: & quod non est, esse: & quod est, esse: & quod non est, non esse. Et circa ea, quæ sunt extra præsens tempora, similiter omne contingit quod quis affirmauerit, negare, & quod quis negauerit affirmare. Quare manifestum est, quoniam omni affirmationi est negatio opposita, & omni negationi, affirmatio. Et sit hoc contradictio, affirmatio & negatio oppositæ.

NVnc diuidit enũciationes, uel quæ de his possunt fieri rebus, quæ sunt, uel quę de ijs quæ non sunt, siue in affirmatione, siue in negatione. Dicit enim quoniã est enũciare q̃d est nõ esse, ut si quis dicat, nullus homo animal est. Hoc enim q̃d est, non esse proposuit, hæc est falsa negatio. Et quod non est esse, ut si quis dicat, omnis lapis animal est, quod enim nõ est, esse cõstituit, & hæc est falsa affirmatio. Et quod est esse, ut si quis dicat, omnis homo animal est. Quod enim est, esse cõfirmat, & hęc est affirmatio uera. Et quod non est, non esse, ut si quis dicat, nullus lapis animal est. Quod enim non est, non esse proposuit, & hæc est uera negatio. Et non solum hoc in præsenti tempore, sed circa ea quoq; quæ præter præsens sunt tempora. Hoc aũt tantum ualet, ac si diceret, hoc non modò in præsenti tempore ita enuntiari potest, ut sit uera falsaq; negatio, & rursus uera falsaq; affirmatio, sed etiam in præteritũ & futurum, quæ extra præsens tempora sunt. Similiter etenim omne cõtigit quod affirmatur negare, & quod negatur ab alio, aliũ rursus affirmare. Quod si omni ueritati falsitas opponitur, omni etiam falsitati ueritas. Est autem & affirmationis & negationis falsa proferre, constat quod omni negationi affirmatio, & omni affirmationi negatio opponitur. Hinc ergo quid sit quod dicitur contradictio, declarat. Est enim cõtradictio affirmationis & negationis oppositio. Cũ enim quis affirmat, q̃d alius negat, ipsa utrarumq; propositionum pugna, contradictio nominatur. Atque hoc est, quod ait. Et sit hoc contradictio, affirmatio & negatio opposita. Cum enim affirmatio negationi opponitur, cõtradictio est. Sed quæ sit affirmatio opposita negationi, aut quę sit harum propositionum oppositio, in sequentibus prodit. Neque enim quælibet negatio cuilibet affirmationi opposita est, sed tantum hæ quas in sequentibus ipse determinat. Quocirca erit contradictio, affirmatio & negatio oppositæ, quæ sint autem oppositæ, sequens expositionis ordo contexit.

Dico autem opponi eiusdem de eodem. Non autẽ æquiuocè, & quęcunq; cætera taliũ determinauimus cõtra Sophisticas importunitates.

Fieri tunc oppositionem in affirmationibus negationibusq; demonstrat, cùm idẽ subiectum idemq; prædicatum in negatione sit, quod quilibet in affirmatione pro posuit: oportet enim semper si opposita est affirmatio negationi, unam esse uerã, alteram falsam. Quod si utræq; falsæ sunt, aut utræq; uerę, non sunt oppositæ. Neq; enim se perimunt. Si autem una sit falsa, alia uera, tunc uera perimit falsam. Et si illa fuerit uera, alia mox à ueritate descedit. Quod si in qualibet affirmatione aut subiectum, aut prædicatum fuerit æquiuocũ, non sunt oppositæ. Si quis enim dicat: Alexander Helenam rapuit, & hoc aliquis neget dicens: Alexander Helenam nõ rapuit, quoniam Alexander æquiuocum nomen est, potest utrunq; esse uerum, & negatio, si de Alexandro Magno loquatur, & affirmatio, si de Alexandro Troiano proponat. Quare non sunt hæ oppositæ. Illas autem esse dicit oppositas, quæcunq; eiusdem prędicati habent oppositionem de eodẽ subiecto, ut ibi nulla æquiuocatio diuersitatis causa sit, hoc enim est quod ait: Dico autem opponi eiusdem de eodem Non autem æquiuocè, ut eiusdem prædicati sit oppositio in negatione, qui fuit in affirmatione. Et de eo subiecto fiat negatio, de quo ante facta est affirmatio.

Sed

Sed diligentius hæc in libro quem περὶ σοφιστικῶν ἐλέγχων inscribit, edisserit. Illic eñ sophistarum (quos fallaces argumentatores Latinè possumus dicere, qui per huiusmodi propositiones, quæ ueru inter se falsumq́ non diuidunt, mendaces colligunt syllogismos) argumenta distinxit, quibus capere respondentem atq; innectere cõsueuerunt. Ergo nunc hoc dicit etiam illa esse obseruanda, quæ contra argumentorum importunitatem determinata sunt. Quæ uerò sint illa, dicenda à me secundæ editionis textus expectet.

Quoniam autem sunt hæc quidem rerum uniuersalia, illa uerò singularia. Dico autem uniuersale, quod de pluribus natum est prædicari, singulare uerò quod non, ut homo quidem uniuersale est, Plato uerò eorum quæ singularia sunt.

Omnis propositio quemadmodum fiat ostendit. Secundùm enim res quæ significantur, propositionis natura perficitur. Rerum autem alia sunt uniuersalia, alia particularia. Vniuersale est quod de pluribus prędicatur, ut homo de pluribus dicitur, & est uniuersalis. Singulare uerò est, ut quælibet res indiuidua, cuius nulla prędicatio ad sibimet subiecta perueniat, ut Plato uel Socrates, horum autem naturam docet exemplis, ait enim: Vt homo quidem uniuersale, Plato uerò eorum quę sunt singularia. Nam si hoc est uniuersale quod de pluribus p̄dicatur, homo uniuersale est, de pluribus enim indiuiduis dicitur. Quod si hoc rursus est singulare, quod de nullo alio prædicatur, Plato singulare est. Indiuidua namq; de nullis alijs prædicantur. Quoniam ergo sunt quædam rerum uniuersalia, alia uerò singularia, manifestũ est, quoniam omnis affirmatio aut negatio per hæc constituitur.

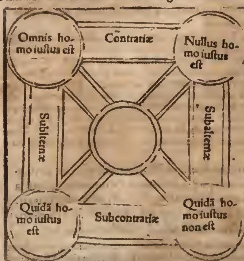
Necesse est autem enuntiare quoniam inest aliquid, aut non. Aliquoties quidem eorum alicui quæ uniuersalia sunt, aliquoties autem alicui eorum quæ sunt singularia.

Omnis namq; propositio, aut singulare habet, aut uniuersale subiectum, siue affirmatione annuat, siue abnuat negatione. Si quis enim dicat, homo animal est, homo animal non est, uniuersalem rem, id est, hominem, animal aut esse aut non esse proposuit. Atque hoc est quod ait, necesse est autem enunciare quod inest aliquid, aut non, aliquoties quidem eorum alicui quæ sunt uniuersalia. Homo enim cum sit uniuersale, animal illi inesse affirmatio proposuit. Quæ dixit, homo animal est, & non inesse negatio, quæ ait, homo animal non est. Si uerò aliquis sic dicat: Socrates disputat, Socrates non disputat, alicui eorum quæ sunt singularia, esse & nõ esse coniũxit. Et hoc est quod ait: Aliquoties autem eorum quæ sunt singularia. Nam cum Socrates singulare quiddam sit, disputatio ei ab affirmatione iuncta est, sed à negatione seiuncta.

Si ergo uniuersaliter enunciet de uniuersali, quoniam est, aut non, erunt hæ contrariæ enunciationes. Dico autem de uniuersali enunciationem uniuersalē, ut omnis homo albus est, nullus homo albus est. Quando autem de uniuersalibus, non uniuersaliter, non sunt hæ contrariæ, quæ autem significantur, est esse aliquando contraria.

Omnis affirmatio omnisq́ negatio aut uniuersalis est, aut particularis, aut indefinita. Vniuersalis est affirmatio, ut si quis dicat, omnis homo animal est. Cum sit eñ uniuersale subiectũ, homo (de multis enim prædicari alijs potest) uniuersaliter p̄dicatũ est. Diximus eñ omnis homo est animal. Nec solũ hominē, q̄d est uniuersale posuimus, sed etiã omne, & uniuersale, id est, omne adiecimus uniuersali, id est, homini, & hæc est affirmatio uniuersalis, sin uerò dicat aliq́s, nullus homo animal est, Rursus homini, uniuersali rei determinationē uniuersalē, id q̄ dicit̄ nullus, adiecit.

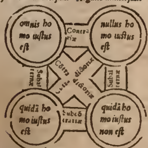
Sicut ergo in affirmatione, sic et in negatione, si eas uniuersaliter aliquis proferat, uniuersale uniuersali proponit. Non proponit autē uniuersale uniuersali, quoties ita dicit. Homo animal est, homo animal non est. Cum enim homo sit res uniuersalis, nulla adiectio uniuersalitatis, quæ est nullus, aut omnis, affirmationem uel negationem fecit. Quocirca repetendum est, affirmatio uniuersalis est, in qua uniuersale, uniuersaliter prędicatur affirmatiuè. Et negatio uniuersalis, in qua rursus uniuersale, uniuersaliter prædicatur negatiuè. Et hę huiusmodi contrarię sunt. Fieri enim non potest, ut ubi uera affirmatio uniuersalis, illic uniuersalis negatio, uera sit, & è contrario, fieri tamē potest, ut utræque falsæ inueniri possint, ut omnis homo iustus est, nullus homo iustus est, hic enim utræque sunt falsæ, sed una quidem uera, altera falsa reperitur, ut in eo quod est, omnis homo animal est, nullus homo animal est. Hic una uera est, altera falsa, ut uerò utręque ueræ sint, fieri non potest, quo circa quoniā utræque falsæ inueniuntur, oppositæ non sunt, sed sunt contrariæ. Cur autem contrariæ dicantur, alio loco nobis erit dicendum. Particulares uerò propositiones sunt huiusmodi, quidam homo animal est, quidam homo animal non est, hæ dicuntur subalternæ, affirmatio enim particularis, sub affirmatione uniuersali, subalterna est. Rursus eodem modo praticularis negatio, sub uniuersali negatione, subalterna est. Sed hę ut utræque ueræ sint, aut una uera, alia falsa fieri potest, ut utræque falsæ sint, non potest inueniri, ut in eo quod est, quidam homo iustus est, quidā homo iustus non est, utręque sunt uerę. Cum uerò dicimus, quidam homo animal est, quidam homo animal non est, una uera est, altera falsa, & dicuntur affirmatio & negatio particulares, subcontrariæ. Quare nec istę etiam uocantur oppositę, idcirco quia utręque ueræ inueniuntur interdum, sit autem horum talis descriptio:

Ergo neque superiores uniuersales, neq; inferiores particulares oppositę sunt, idcirco, quod inferiores quidem utræque ueræ, superiores autem utręq; falsæ esse possunt. Sunt autem oppositæ cōtradictoriæ (ut ipse ait) si quis aspiciat angulares, ut affirmationem uniuersalem, particulari compararet negationi, ut est, omnis homo iustus est, quidam homo iustus non est: hæ enim neque ueræ possunt inueniri, neque falsæ, sed in omnibus una uera est, altera falsa. Et rursus si uniuersalis negatio, particulari affirmationi comparetur, reperiuntur oppositæ: ut est, Nullus homo iustus est quidam homo iustus est. Semper enim una uera est, altera falsa. Et hoc in quibuslibet terminis si despexeris, oratio nostra non discrepabit. Sit autem plenissima hoc modo descriptio.

Affir-

Affirmatio uniuersalis Negatio uniuersalis

Affirmatio particularis Negatio particularis

Sunt ergo determinationes, uniuersalium quĩ dẽ omnis, & nullus, particulariũ uerò, quidã. Illæ aũt propositiones,quæ neq; uniuersale habent additum,neq; particulare, indefinitæ uocantur,& particulares similes sunt, ut est: Homo iustus est.homo iustus nõ est. Possũt enim utræq; esse ueræ,ut in hoc ipso exemplo quod dicimus,& potest una esse uera,altera falsa, ut: Homo animal est,homo animal non est, utræq; uerò ut falsę sunt,non potest inueniri, & hæ (ut dictum est)uocantur indefinitæ.Præter has autem omnes singulares sunt,in quibus contradictio potest inueniri,ut in eo quod est. Socrates animal est.Socrates animal non est.Socrates iustus est.Socrates iustus nõ est.Nam si nulla eas æquiuocatio uel prędicati, uel subiecti,uel alterius temporis,uel aliquid eorum quæ singulas determinant, impediat,semper una uera est,altera falsa.Quare,quoniam de omnibus in commune speculati sumus,& quid quæque esset,quãtum breuitas patiebat,expressimus,ad textum nunc,quoniam tempus est,reuertamur.Si ergo,inquit, uniuersaliter enunciet in uniuersali,quoniam est,aut non est, erunt cõtrariæ enuntiationes,uniuersaliter enim enuntiat aliquis in uniuersali,quoties uniuersalem affirmationẽ,aut uniuersalem fecerit negationem.Cum enim dicit: Omnis homo animal est, uniuersalem hominem,uniuersaliter enunciauit,per id quod addidit,omnis,quod si rursus dicat,nullus homo animal est,eodem modo uniuersalem hominem,uniuersaliter enuntiat,per id quod ait,nullus,& sunt contrariæ.Quas autem dicat esse cõtrarias, subiecto declarat exemplo,Dico autem in uniuersali enũtiationem uniuersalem. ut omnis homo albus est,nullus homo albus est,una siquidem est affirmatio uniuersalis,altera negatio uniuersalis,quas contrarias esse, suprà in descriptione docuimus. Quando autem in uniuersalibus non uniuersaliter,non sunt contrariæ. Quoties autem (inquit) indefinitæ sunt propositiones,& uniuersaliter uniuersale non proponitur,contrariæ non sunt,ea enim affirmatio quæ dicit,homo iustus est, & quę dicit,homo iustus non est,contraria non est.Possunt enim utræq; simul esse ueræ,& in eodem,id est,homine,quòd in contrarijs fieri impossibile est. Quod uerò addidit,quę aũt significantur est esse contraria,tale est.Ipsę quidem propositiones cõtrarię non sunt,significant tamen aliquando contraria.Si quis ẽm dicat, homo albus est,& alius neget,homo albus non est, ipsę quidem contrarię non sunt. Quod autem dicitur,homo albus nõ est.Potest quiddam significare contrarium. Nam designat hoc quod dicĩ,homo albus non est,& rubri coloris esse & pallidi, & fusci,designat etiam nigri,quod est albo contrarium.Potest igiĩ id q̃d non est album esse nigrũ.Ergo quanq; ipsæ contrarię non sunt,tamen potest aliquando,q̃d dixit,contrarium significare,priori affirmationi,ut in eo quod diximus. Nam si id quod dicitur,nõ est homo albus,nigrum esse designet,quoniam is qui niger est,albus non est.Contrariæ quidem propositiones non sunt,quoniam possunt esse utræq; ueræ.Quæ autem significantur,interdum contraria reperiuntur,quę aũt sint huiusmodi propositiones,exemplorum subiectione monstrauit.

Dico autem non uniuersaliter enunciare de his quę sunt uniuersalia, ut est albus homo,non est albus homo.

Est q̃d dicat esse uniuersale,nõ uniuersaliter p̃dicare,planissimè demõstrauit dicẽs Cum enim uniuersale sit homo,non uniuersaliter utitur enunciatione.Omnis nãq; non uniuersale significat,sed quoniam uniuersaliter.

Nam id

Nam id quod dicitur omnis, illud ad quod prædicatur colligit, atque in unũ corpus adducit, ut cum dicitur, omnis homo iustus est, nullum excipit hominem. Sed totã colligit humanitatẽ, & fit de re uniuersali homine, prædicatio uniuersalis, cum dicimus, omnis homo. Nam cum sit uniuersale homo, huic uniuersali uniuersalitatem consignificat, id quod additur, omnis, & res uniuersalis, uniuersaliter prædicatur.

In eo uerò quod uniuersale prædicatur, id quod est uniuersaliter prædicare, non est uerum.

Hac nos sententia, quem ad locum uniuersalitatis determinationem rectè ponamus, instituit. Docet enim semper istam uniuersalitatem, quam determinationem uniuersalem uocamus, ad subiectum poni debere terminum, nunquam ad prædicatum. Si quis enim sic dicat, omnis homo animal est, rectè dixerit, omnis ad subiectum, id est, ad hominem ponens. Quod si sic dicat, omnis homo omne animal est, falsum dixerit. Ergo hoc non dicit, in eo uerò quod uniuersale prædicatur, ut animal de homine. Animal enim uniuersale est. De omni enim homine prædicatur, non est uerum, hoc ipsum uniuersale, quod est animal, uniuersaliter prædicetur, ut dicatur, omne animal esse hominẽ, nec solum in his, sed in nulla rectè fieri affirmatione concedit, ait enim.

Nulla enim affirmatio uera erit, in quã uniuersale prædicatum uniuersaliter prædicetur, ut omnis homo est omne animal.

Hoc autem cur eueniat, paucis absoluã. Prædicatũ semper maius est subiecto, uel æquum: maius, ut cum dico, homo animal est. Animal prædicatur, homo subijcit. sed maius est animal homine. De pluribus enim quam ipse homo prædicatur. Rursus æquale est, cum sic dicimus, homo risibilis est, homo subiectum est, risibile prædicatum. Sed homo atque risibile æqualia sunt, proprium nãque est hominis, quod est risibile, ut autem minus prædicatum inueniatur, quàm subiectum fieri non potest. Siue ergo maius sit prædicatum, falsum est uniuersale adijcere prædicato, ut in eo quod ipse posuit exemplo. Omnis homo omne animal est, siue æquale sit, superfluum est, ut si quis sic dicat: omnis homo, omne risibile est. Quare uniuersale prædicatum prædicare uniuersaliter non oportet.

Opponi itaque dico affirmationẽ negationi cõtradictoriè, quæ uniuersaliter significat, ei quæ nõ uniuersaliter, ut omnis homo albus est, non omnis homo albus est, nullus homo albus est, quidã homo albus est.

Quid sit propriè contradictio cõsequenter exponit, ait enim, opponi contradictoriè propositiones, quoties uniuersalẽ affirmationem particularis abnuit negatio, & quoties uniuersalem negationẽ particularis affirmatio destruxerit. Cum enim dicitur omnis homo albus est, illa negatio quæ dicit, nõ omnis homo albus est, de eodem homine uniuersaliter tollit, quod uniuersaliter affirmatio constituerat. Illa enĩ omnem hominem esse album ponit. Ista dicit nõ omnem, tanquam si concedat aliquem, sed ei tantũ auferat uniuersalitatem. Hoc est enim quod ait, quæ uniuersale significat, eidem quoniã non uniuersaliter. Nam sicut uniuersale significat affirmatio, dicens hominem, ita quoque negatio uniuersale significat, habet enim & ipsa hominem. Sed idem ipsum uniuersale docet non esse uniuersaliter, id est, nõ omne esse album, quod affirmatio uniuersaliter esse posuerat, omnẽ hominẽ esse album proponens. Eodem modo etiã in negatione, quas nos suprà angulares posuimus, & contradictorias in descriptione. Hic nunc easdem oppositas contradictoriè uocat. Quod autem uniuersali affirmationi, quæ est omnis homo albus est, particularem negationẽ opposuit, quæ est, non omnis homo albus est, tantundem est tanquam si diceret, quidam homo albus non est. Nam si non omnis homo albus est, & quidam homo albus non est.

Contrariè uerò uniuersalẽ affirmationem & uniuersalẽ negationẽ, ut

omnis

omnis homo iustus est. Quocirca has quidem impossibile est simul esse ueras. His uerò oppositas contingit aliquando in eodem, ut non omnis homo albus est, & quidam homo albus est.

Plenissimè omnes exequitur, dicitque contrarias uniuersalem affirmationem, & uniuersalem negationem. Has enim nos quoque suprà descripsimus. Hic uerò nūc easdem contrariè demonstret opponi. Illud quoque addidit, quòd eas impossibile sit in eodem ueras aliquando cognosci. Nā sicut contrariorum natura in eodem non potest inueniri, neque enim uno eodemque tempore aliquid nigrū est atque album, sic quoque nec contrariè, ut utræque simul sint ueræ fieri potest. Quod autem adiecit. His uerò oppositas, contingit aliquando in eodem, particularem affirmationem, & particularem negationem designat. Particularis namque affirmatio uniuersali negationi opposita est contradictoriæ, particularis negatio uniuersali affirmationi. Contrariarū igitur oppositæ possunt in eodem ueræ aliquoties inueniri, id est, particularis affirmatio & particularis negatio, ueræ ut sint aliquoties fieri potest, ut est, quidam homo albus est, quidam homo albus non est, utræque sunt ueræ.

De regulis oppositorum.

Væcunque igitur contradictiones uniuersalium sunt uniuersaliter, necesse est alteram esse ueram uel falsam. Et quæcūque in singularibus sunt, ut Socrates alb. est, non est Socrat. alb.

De contradictoriè oppositis loquitur, & de singularibus propositionibus, quod unam semper ueram, falsam semper alteram necesse est inueniri. Hoc enim dicit, contradictiones eorum, quę sunt uniuersalium uniuersaliter prędicatorum, una semper uera est, altera falsa. Vniuersalium autem uniuersaliter prædicatorū sunt cōtradictiones uniuersalium particulariter prædicatorum. Nam affirmatio uniuersalis uel negatio uniuersalis uniuersaliter prædicantur, harum contradictoriæ particulares affirmationes uel negationes sunt, si sibi angulariter comparentur. Harum igitur contradictionum, quæ sunt uniuersalium uniuersaliter prædicatorū, una semper uera est, semper altera falsa reperitur. In singularib. quoque idem est. Nam si nulla (ut dictū est) uarietas æquiuocationis impediat, idemque sit prędicatum, idemque subiectum, ad unum idemque tempus, ad unā eandemque partem, ad unum idemque relatum, uno atque eodem modo, una semper uera est, altera falsa, & ueritatis inter se naturam, & mendacij partiuntur.

Quæcunque autem uniuersalium non uniuersaliter, non semper hæc quidem uera est, illa uerò falsa.

Quæ uerò sunt, inquit, definitę, ut neque uniuersalē habeant, neque particularē determinationē, quæ tacuit, nō semper una uera est, altera falsa, sed utræque interdū inueniunē ueræ. In uniuersalib. aūt non uniuersaliter prædicatur aliqd hoc modo. Homo alb. est, homo alb. non est, in quo uno eodemque tēpore utrasque ueras esse contingit. Hic enim cū uniuersale sit homo, non uniuersaliter prædicatum est nomen. At uerò nec particulariter. Neque enim quidā, aut nullus, aut omnis adiectum est. Docet aūt huiusmodi propositiones non inter se diuidere ueritatem atque mēdacium hoc modo:

Simul enim uerum est dicere, quoniam est homo albus, & non est homo albus. Et quoniam est homo pulcher, & non est homo pulcher. Si enim fœdus, & non pulcher, & si fit aliquid, nondum est.

Documentum aūt est huiusmodi dictū, indefinitam affirmationem negationemque ueras utrasque posse inueniri, uerum enim dicere est: Est homo albus, & non est homo albus, huius autem rei probatio est, nam si uerum est dicere, est homo niger, & est homo albus, uno eodemque tempore. Qui aūt niger est, albus non est, uerum est dicere uno eodemque tēpore, quoniam est homo albus, & nō est homo albus. Rursus si uerum est dicere, quoniam est homo pulcher, & est homo fœdus, uno eodēque tēpore.

Qui

Qui autem fœdus eſt, pulcher non eſt, uerum eſt dicere hominem eſſe pulchrum, & hominem eſſe fœdum, uno eodemq́ tempore. Cum enim Achilles eſſet pulcher, claudus Therſites erat fœdus. Rurſus ſi uerum eſt dicere, eſſe hominem album, & rurſus uno eodemq́ tempore fieri hominem album. Nec hoc ulla contrarietas uetat ut ſit homo albus, & rurſus fiat homo albus, ſed qui fit albus, nondum albus eſt, uerum eſt igitur dicere, quoniam eſt homo albus, & non eſt homo albus. Hoc eſt enim quod ait, & ſi fit aliquid, & non eſt, cum enim fit, non eſt, ſed poteſt dici quoniã eſt homo albus, & fit homo albus, ut utrunq; uerè dicatur. Poteſt igitur uerè utrunque dici. Et eſt homo albus, & non eſt homo albus.

Videbitur autem ſubitò inconueniens eſſe. Idcircò quoniam uidetur ſignificare, nõn eſt homo albus, ſimul etiam quoniam nemo homo albus. Hoc autem neque idem ſignificat, neque ſimul neceſſariò.

Tacitæ hominum dubitationi reſpondet. Quod enim dicimus, eſt albus homo, & non eſt albus homo, utrunq; uerum eſſe uidetur, ſed aliquoties inconueniens eſſe. Si enim uerum eſt dicere, eſt albus homo, quemadmodum fieri poteſt, ut uerum ſit dicere, non eſt albus homo. Hoc autẽ uidetur quibuſdam inconueniẽs, idcircò quoniam apparet quibuſdam id quod dicimus non eſt homo albus, hoc ſignificare, tanquàm ſi dicamus, nullus homo albus eſt, ſed hoc uerũ nõ eſt. Neque enim idem eſt dicere, non eſt albus homo, & nullus homo albus eſt. Et quanquam cum dicimus, nullus homo albus eſt, ſimul ſignificamus, quoniam non eſt homo albus, non tamẽ ex neceſsitate idem utraq; ſignificat. Cum enim dicimus, nõ eſt homo albus, ſimul nos dicere, quoniam nullus homo albus eſt, non oportet intelligi, neq; enim ſemper ſimul eſt, non eſt homo albus, & nullus homo albus eſt. Nam aliquoties ſimul eſt, ſcilicet cum prius dicitur uniuerſalis negatio. Cum uerò indefinita dicitur prius, non eſt ſimul negatio uniuerſalis coniuncta negationi indefinitæ. Nam ſi dicam, nullus homo albus eſt, ſimul dixi, quoniam homo albus nõ eſt. Quod ſi dicam, homo albus non eſt, non eſt ſimul dicta negatio uniuerſalis, quæ eſt, nullus homo albus eſt, quoniam poteſt quidam eſſe non albus, de quo dicatur, homo albus nõ eſt, neq; tamen poſſunt omnes eſſe non albi. Non igitur ſimul neceſſario ſunt, non eſt homo albus, & nullus homo albus eſt.

Manifeſtum eſt autem, quoniam una negatio unius affirmationis eſt, Idem enim oportet negare negationem, quod affirmauit affirmatio, & de eodem, uel de aliquo ſingularium, uel de aliquo uniuerſalium, uel uniuerſaliter, uel non uniuerſaliter.

Hoc quoq; argumentum eſt, negationem indefinitam & uniuerſalem idẽ nõ ſignificare, & eas à ſe eſſe diuerſas. Nam ſi unius affirmationis una negatio eſt, contra eam quæ dicit, non eſt homo albus, illa eſt affirmatio, quæ dicit, eſt homo albus. Et contra eam quæ dicit, nullus homo albus eſt, illa eſt affirmatio quæ dicit, quidã homo albus eſt, ſed hæ affirmationes diuerſæ ſunt, id eſt, homo albus, & quidam homo albus eſt, diuerſæ igitur illæ quoq; ſunt, quæ his proportionaliter opponuntur. Diuerſa igitur eſt negatio quę dicit, nullus homo albus eſt, & ea quæ dicit, non eſt homo albus. Docet autẽ nos unius affirmationis, unam eſſe negatiõem, idq; hac ratione demonſtrat. Oportet enim id prædicatum negare negationem, quod prædicauerit affirmatio, & rurſus de eodem ſubiecto auferre prædicatum negationẽ oportet id, quod affirmatio ante coniunxerat. Quod ſi fit, dubium non eſt unius eſſe affirmationis, unam negationem: ſiue autem in uniuerſalibus hoc fiat uniuerſaliter prædicatis, ſiue indefinitè, & non uniuerſaliter, ſiue in ſingularibus, una eademq; propoſitionum natura eſt, ut unius affirmationis ſit tantum naturaliter una negatio. Hoc autem Inductione probat.

Dico autem, ut eſt Socrates albus, non eſt Socrates albus.

In hac enim propositione idem subiectum est, idem prædicatum, & in medio exemplorum subiecit.

Si autem aliud aliquid de eodem, uel de alio idem, non opposita erit, sed ab ea diuersa.

Sensus huiusmodi est, si autem aliud aliquid prædicauerit negatio, quã affirmatio prædicauit, uel si de alio subiecto idem negatio prædicauerit, quod in affirmatione fuerit prædicatum, non sunt sibi oppositæ, sed à se tãtum diuersæ sunt. Si quis enim dicat: Socrates disputat, & alius respõdeat, Socrates non ambulat, diuersum prædicatum est, & diuersæ sunt propositiones, & non oppositæ, & hoc est quod dixit. Si autem aliud aliquid. Aliud enim prædicauit negatio, quàm affirmatio prædicauerat. Quod si quis sic dicat: Socrates disputat, aliusq; respondeat. Plato nõ disputat, de alio subiecto idem prædicauit, & sunt à se diuersæ propositiones, & non oppositæ. Et erit id quod ait aliquis, uel de alio idẽ. Quod si utraq; sint diuersa, multo magis propositiones diuersæ fiunt, quibus positis ad proposita rursus exempla contendit, & uni affirmationi unam enunciationem negationis opponit, angularibus angulares, affirmatiuis negatiuas, particularibus uniuersales, indefinitis indefinitas opponens, & comparans.

Huic autem quæ est, omnis homo albus est, contradicit illa quæ est, non omnis homo albus est. Illi autem quæ est, aliquis homo albus est, illa quę est, nullus homo albus est. Illi autem quæ est, homo albus est, illa quæ est, homo albus non est.

Et post hæc concludit sententiam, dicens.

Quòd igitur una affirmatio uni negationi opponitur contradictoriè, & quæ sunt hæ, dictũ est. Et quòd sunt aliæ contrariæ, & quæ sint hæ, dictum est, & quòd non omnis uera uel falsa contradictio, & quare, & quando uera, uel falsa.

Reuoluit quoq; breuiter, quoniam aliæ sunt contrariæ, aliæ contradictoriæ, dicitq; se quæ sint hę diligentius in superiori disputatione mõstrasse. Illud quoq; patet nõ omnem esse ueram & falsam affirmationis & negationis oppositionem, quã nunc communiter & impropriè contradictionem uocat. Et quando nõ sint ueræ uel falsæ, uel cur, se exposuisse commemorat.

De affirmatione & negatione una.

VNa autem affirmatio & negatio est, quæ unum de uno significat, uel cum sit uniuersale uniuersaliter, uel non similiter.

QVid sit una affirmatio, & suprà iam diximus, & nunc quoq; idem docere non piget. Cum idem Aristoteles reuoluerit, una enim affirmatio est, quæ unam rem de uno significat, id est, quę huiusmodi habet prædicatum, & huiusmodi subiectum, ut utrũq; singula significet. Nam si unum aliquid significet prædicatum, simplex atq; unum est. Quod si rursus unum aliquid significet subiectum, & non plura, simplex rursus est atq; unum. Quocirca si unum prædicatum de uno erit subiecto, utraq; singula significabunt & non plura. Eoq; fit, ut non sit simplex propositionis significatio, & quæ unum significet, una sit. Idem autem oportet esse etiam in uniuersalibus uniuersaliter prædicatis, & in particularibus, quas uniuersalibus opponi necesse est, quorum etiam subdit exempla.

Vt omnis homo albus est, nõ omnis homo albus est, est homo albus, non est homo albus, nullus homo albus est, quidam homo albus est.

Dicit enim unam esse propositionem. Omnis homo albus est, & rursus ei oppositã unam esse, non est omnis homo albus.

Si album

Si album unum significat. Sin aũt duobus unum nomẽ positum est, ex quibus non est unum, non est una affirmatio, neq; una negatio.

Si album (inquit) unum significat, quod si plura designat nõ est una affirmatio, nec una negatio. Hoc autem & in subiecto cõuenit custodire, scilicet ut subiecti quoq; simplex significatio seruet. Docet autem non esse unam propositionem, si prædicatum uel quodlibet in propositione uerbũm multa significet hoc modo.

Sin uero duobus unum nomen est positum, ex quibus non est unũ, non est una affirmatio, neq; negatio.

Sunt quædam res quæ plura quidem significent, ex quib. omnibus iunctis unum quiddam ualeat effici, hominis quidẽ nomen significat animal, significat mortale, rationale quoq; designat, sed hæc iuncta unum quiddam efficiũt, quod est animal rationale mortale. Hæc nãq; omnia unũ hominẽ complent. Sunt quoq; alia, quæ duas uel plures huiusmodi res designant, ex quibus iunctis unum aliquid esse non posit, ut liber. Dicitur nanq; & Dionysius liber, & ingenuus, sed ingenuus & Dionysius iuncti, nihil efficiunt. Quare si quid tale sit, inquit, aut subiectum aut prædicatum, quod plura significet, ex quibus unũ aliquid esse non posit, non est illa una affirmatio, neq; una negatio. Et hoc ficticij exempli ratione confirmat.

Vt si quis ponat hoc nomen tunica homini & equo, & dicat tunica est alba, hęc nõ est una affirmatio, nec una negatio. Nihil enim differt hoc quàm dicere, est homo equus albus. Hoc autẽ nihil differt quàm dicere, est homo albus, & est equus albus.

Dicatur eñ (inquit) equus & homo tunica. Et habeant uerbi gratia hoc nomen, si quis enim dicat, & tunica alba, quoniam tunica equum atque hominẽ designat, uidetur dicere quoniam est equus & homo albus, sed hoc tale est, tanquàm dicat, est equus albus, & est homo albus. Sed hæ duæ propositiones sunt, & nõ una, duplex igitur illa quoq; propositio est, est homo & equus albus, quare duplex illa quoq; q̃ dicit, est tunica alba. Etenim subiecti huius, id est, tunicę duplex significatio, propositiones fecit esse duplices. Quod si quis dicat uuum quiddam significare, est tunica alba, quia significat, est homo & equus albus, impossibile est. Neq; enim ex homine & equo quiddam unum fit, ut hæc propositio unum aliquid designet, quare aut hæc propositio multa significat, aut si non multa, nihil omnino designàt. Nihil enim est homo equus, ut simul dicatur atq; intelligatur, hoc est enim quod ait.

Si ergo hę multa significãt, & sunt plures, manifestũ est, quoniam & prima multa, uel nihil significat, neq; enim est aliquis homo equus.

Si ergo hæ multa significant, & sunt plures, manifestũ est, quod & prima, id est, ea quę dicit, est tunica alba, multa uel nihil significat. Nihil autem idcirco, quoniam si nõ multa designet propositio cuius quilibet terminus æquiuocus est, cum illa quæ nomine æquiuoco significantur, iuncta fuerint, neq; in unam substantiam conuenerint talis iũcturæ, quæ res sibimet incõtextas copulant, nõ erit ullus intellectus, ut in ea, quæ est, tunica alba est, aliter esse una nõ potest, si tunica equum, hominẽq; significet, nisi equus atq; homo iuncti unum aliquid efficiant, sed hi termini tales sunt, ut necesse sit hanc propositionem uel multiplicem esse, uel nihil significare, nam si iungantur, homo & equus, fit nihil. Nihil enim est homo equus, quod per hoc monstrauit, quod ait. Neque enim est aliquid homo equus, hoc autẽ cur nunc ab ipso propositum sit, lucidissime demonstrauit, cum eñ de his propositionibus loqueretur, quæ uerum inter se falsumq; diuiderent, hoc addidit. Quod etiam hæ quæ habent uel prædicatum æquiuocum, uel subiectum, uerum falsumq; nõ diuidunt, utræq; enim esse ueræ possunt, ut hæc quæ dicunt, est liber homo, si ad ingenuitatem referas & non est liber homo, si ad Dionysium. Rectè igitur dictum est.

Quare nec in his necesse est hanc quidem contradictionē ueram esse, illam uerò falsam.

Cum enim multa significat, multiplex significatio in negatione, atq; affirmatione se inuicē nō perimit, quod si una sit affirmatio & una negatio, quoniā utręq; in eodem esse non possunt, unam ueram semper, falsam alteram esse necesse est.

DE FVTVRIS CONTINGENTIBVS.

IN his ergo quæ sunt, & facta sunt, necesse est affirmationem uel negationem, ueram esse uel falsam. Ac in uniuersalibus quidem uniuersaliter semper hanc ueram, illam uero falsam esse, & in his quæ sunt singularia, quemadmodum dictum est. In his uerò quæ in uniuersalibus non uniuersaliter dicuntur, non est necesse, dictum est autem & de his.

IN præsentibus rebus, & in præteritis factas contradictorias enunciationes dicit definitè unam semper ueram, alterā definitè semper esse mēdacem, ut si quis dicat: Omnes Fabij perierunt, qui ad pugnam contra Veientes priuata cōspiratione progressi sunt. Hoc si negetur sic, non omnes Fabij perierūt, qui ad pugnam cōtra Veientes priuata conspiratione progressi sunt. Necesse est quidem unam uerā, alterā esse falsam, sed definitè uera, affirmatio est, definitè falsa, negatio. Cum enim id quod factum est, dicitur factum, definitè uerum est, quod si id factum esse denegetur, falsum est definitè, siue ergo in uniuersalibus uniuersaliter prædicatis cōtradictio per oppositionem particularitatis fiat, siue in singularibus, ut in Socrate & in cæteris indiuiduis, in his quoq; quæ sunt pręterita, semper una uera est, altera falsa: ut in eo quòd est, Socrates ueneno peremptus est, Socrates ueneno peremptus non est, uera est affirmatio definite, & ita rursus falsa negatio est, in præsentibus quoq; idem esse necesse est. Si enim disputante Socrate, dicat aliquis: Socrates disputat, & hoc alius neget, sicut disputare Socratem præsentis temporis ratione definitum est, ita quoq; definitè affirmatio retinet & ueritatem, negatio definitè mendacium. Et in uniuersalibus quidem uel affirmatiuis uel negatiuis, in quibus uel affirmatio particularis, uel negatio particularis opponitur, idem est. Hoc est enim quod ait: In his quę sunt, & quę facta sunt, id est, in pręsentibus atq; in pręteritis, una semper definitè uera est, semper altera falsa definitè, siue uniuersalis sit una, altera particularis. Quod per hoc monstratur, quod ait: In uniuersalibus quidē uniuersaliter, semper hāc esse ueram, illam uerò falsam, siue in singularibus atq; indiuiduis prædicamētis. Quod per hoc designat quod addidit. Et in his quę sunt singularia, una uera est, altera falsa, sed postquam dixit de cōtradictorijs, adiecit, in his autem quæ indefinitæ sunt, non necesse est semper hanc quidem ueram, illam uerò esse mendacem. Hoc, scilicet, designans quod ait: In his uerò quæ in uniuersalibus nō uniuersaliter dicuntur, non est necesse in his unam ueram, alteram falsam proponi, potest enim fieri, ut utræq; sint ueræ quæ fuerint indefinitæ.

In singularibus uerò, & futuris non similiter.

Propositionum aliæ sunt tantū inesse significantes, ut si quis Socrate uiuo dixisset: Socrates caluus est, alius negaret, Socrates caluus nō est. Illa enim inesse posuit Socrati caluitiem, illa caluitiē à Socrate disiunxit: aliæ uerò sunt necessariæ, ut si quis dicat, necesse est Solem annis omnibus in arietē rursus redire. Rem namq; necessariam & ex necessitate euenientem prædicans, totam fecit necessariā propositionē. Aliæ aūt sunt cōtingentes, quæ cum nō sint, eas tamen in futurū euenire possibile est, ut si quis dicat: Hodie Alexāder pransurus est, hodie Alexāder prāsurus nō est. Etenim cum ista dicant, quoniā illi adhuc prandere nō inest, inesse tamē cōtingit, & potest fieri, ut hodie prandeat, idcirco dicimus eas cōtingentes: contingit enim

fieri, quoniam adhuc nondum facta est. Sed hæ non insunt quidem, ut dictum est. Sunt enim futuri temporis. Quæ autem non insunt, sed inesse possunt, necessariæ non sunt, quoniam huiusmodi retinent naturam, ut eas & esse, & non esse possibile sit, potest enim fieri, ut hodie Alexãder prandeat, & rursus fieri, ut hodie nõ prandeat. Et hanc eueniendi uel nõ eueniendi possibilitatem utrumlibet uocamus. In huiusmodi enim rebus utrumlibet contingit, aut affirmatio, aut negatio, & nõ est necesse aut affirmationem fieri, aut negationem. Nam cùm nõ sit affirmatio necessaria, nõ interclusum est cõtingere negationẽ. Rursus cum negatio necessaria non sit, interdum accidit, ut affirmatio contingat. Quare hæc huiusmodi eueniendi, & nõ eueniendi potẽtia, utrumlibet uocatur. Quod in his utrumlibet, id est, uel affirmationes uel negationes euenire cõceditur. Nunc ergo Aristoteles hoc ualidissima argumentatione cõtendit astruere. Quod quemadmodũ in præteritis, & in his quæ sunt præsentia, nõ modo in affirmatione & negatione, unam ueram, alterã falsam esse necesse est, sed definitè una uera est, definitè altera suscipit falsitatẽ, non ita in his quæ cõtingentes uocãtur. Necesse enim est ut aut affirmatio uera sit, aut negatio, sed nõ ut definitè quælibet earum uera sit, altera falsa definitè. Nam quod dicimus Alexander laudãdus est, id si alius neget, dicatq;: Alexãder laudãdus nõ est, totum quidẽ hoc necesse est euenire, ut aut lauetur, aut nõ lauetur, & necesse est unã esse ueram, alterã falsam, aut affirmationẽ, si lotus fuerit, aut si lotus nõ fuerit, negationem. Sed nõ est necesse ut definitè affirmatio uera sit, idcirco quod in huiusmodi rebus poterit euenire negatio. Sed nec unquã definitũ est, ut negatio uera sit, falsa affirmatio, idcirco, quoniam potest nõ euenire negatio. Quare in tota contradictione, unã quidẽ uerã, falsam alterã esse necesse est. Vt aũt definitè una uera sit, altera falsa definitè, sicut in his quæ sunt præterita quæq; præsentia, nulla ratione rerũ possibile est. Sed hoc prius Aristoteles in singulariũ prædicamentorũ propositionibus probat. Post aũtẽ idem debere in uniuersalibus docet intelligi. Idcirco enim ait, in singularibus uerò, & futuris nõ similiter. Id est, in singularibus propositionibus, & de quibus prius tractat, & in futuris, id est, in cõtingẽtibus, nõ idem modus est uerarũ falsarumq; propositionũ, qui est in præteritis atq; præsentibus. Quoniã in præteritis atq; præsentibus, & totum cõtradictionis corpus in ueritatem falsitatemq; diuiditur, & uera est una definitè, ut possit ex his certus aliquis ac sciẽs dicere: quoniã affirmatio uera sit, uel rursus, quoniã negatio, uel si id nullus dixerit, certa iam præteriti temporis uel præsentis secundũ sui naturã ratio, certusq; euentus est: in his uerò in quibus cõtingens est, & futurũ, id est uariabile & instabile, totum quidẽ corpus cõtradictionis ueritatẽ falsitatemq; partitur, sed hæc ueritas atq; falsitas indiscreta est, atq; uolubilis. Nullus enim potest dicere, quoniã affirmatio uera est. Non est enim necesse ueram esse affirmationem, idcirco, quoniam negationem fieri possibile est. Nec rursus negationem, quoniã nõ est impossibile affirmationem cõtingere. Et postremò quoniã utrumlibet ipsorum contingit, idcirco una earum, uera esse definitè, & certa, naturaliter nõ potest, quibus autem id argumentationibus exequatur, manifestum erit hoc modo:

Nam si omnis affirmatio uel negatio uera uel falsa est, & omne necesse est uel esse uel non esse. Quare si hic quidem dicat futurum aliquid, ille uerò non dicat hoc idem ipsum, manifestum est, quoniam necesse est uerum dicere alterũ ipsorum, si omnis affirmatio, uel negatio uera uel falsa est. Vtraq; enim non erunt simul in talibus.

Si quicquid in affirmationibus negationibusq; ꝓponitur, uerũ uel falsum est definite, sequi, ut quod illæ negationes affirmationesq; significãt, aut euenire, aut nõ euenire necesse sit, hoc est enim quod dicit: Nam si oĩs affirmatio uel negatio uera uel falsa est definitè, idcirco enim addit omnis. In his enim quæ sunt futura uel contingentia

tingentia, non esse affirmationes, & negationes ueras uel falsas definitè probare contendit. Nam si unus dicat aliquid futurum, alius neget, ut utraq; eueniant, fieri nō potest. Quis enim dixerit, dicente aliquo, Socrates cœnaturus est, alioq; negante, Socrates cœnaturus non est, utrasq; ueras in uno eodemq; cōtinere? hoc igitur fieri non potest, unus ergo eorum uerum dicturus est, alius mentietur: ponatur enim una eorum definitè uera esse, uel falsa, si ergo omnis affirmatio, & negatio uera uel falsa est definitè, & uterq; negans affirmansq; ueri in contradictionibus esse non possunt, necesse est unum uerum dicere, alterum falsum, & unum definitè uerum, alterum definitè falsum: hoc si est in omnibus affirmationibus atq; negationibus, ut una definitè falsa sit, altera uera definitè, quicquid uera dicit eventurum, euenire necesse est, quicquid non eventurum, nō euenire necesse est, hoc est enim quod ait: Manifestum est quoniam necesse est, uerum dicere alterum ipsorū, neq; enim potest fieri, ut affirmatio negatioq; consentiant in talibus, id est, in contradictionis propositionibus. Necesse est autē euenire quæcunq; uera definitè affirmatio loquitur, & non euenire quod profert definitè uera negatio, quod sic probat.

Nam si uerum est dicere, quoniam est album uel non album, necesse est esse albū uel nō album. Et si est album uel nō album, uerum est affirmare uel negare, & si nō est, mentitur, & si mentitur, non est. Quare necesse est aut affirmationem, aut negationē ueram esse uel falsam.

Quod de futuro posſit esse iudicium, à præsentibus trahit exemplū, ait enim, hanc esse rerum consequentiam, ut rem subsistentem propositionis ueritas cōsequatur, ueritatem propositionis rei, de qua loquitur propositio, essentia cōmittetur. Nam si hic lapis uel quodlibet aliud album est, uerum est de eo dicere quoniā album est, & hoc conuertitur. Nam si uerum est dicere de eo, quoniam album est, sine dubio album est, & album esse necesse est, itaq; fit, ut res ueritatem, & ueritas rem, de qua proponitur, subsequatur. Rursus, si hic lapis albus non est, uerum est de eo dicere, quoniam non est albus, & si de eo uerum est dicere, quoniam non est albus, ut sit albus fieri non potest, cum uerè dicatur, quoniam nō est albus. Idem quoq; etiam in mendacijs ualet. Nam si quid non est, cū hoc aliquis esse proposuit, mentitur. Et si quis de alio mentietur, illud de quo fit mendacium, non est, ut si quam rem cùm alba nō sit, dicat aliquis esse albam, mentitus est, quocirca necesse est illud quoq; nō esse, de quo mentitus est. Ita igitur ueritas quidem rei quæ est, & res quæ est ueritati, falsitas uerò rei quæ non est, & res quæ non est, falsitati conuertitur. Quod si hoc est in omnibus rebus, quicquid dicitur cū ueritate uel falsitate, ad rem quæ est uel non est cōuertitur, siue negatio sit, siue affirmatio, & unam ueram semper, alteram falsam esse necesse est, si una definitè uera est, imposſibile quiddam ex hac positione cōtinget. Euenient namq; omnia, quæcunq; sunt uel fiunt ex necesſitate fieri, & nihil à casu, nihilq; esse posſibile quod sit, & nō esse posſibile. Nihil etiam in liberi arbitrij moderamine relinquetur, sed totum erit ex necesſitate, quicquid euenerit. Nam si uerū est definitè de qualibet re dicere, quoniā erit, illā rem sine dubio futuram esse necesse est, & ut nō fiat nō potest euenire. Verū enim est dicere de ea, quoniam futura est, nec uerum de ea, quoniā futura est, poterat dici, nisi eam fore esset necesse. Quare si in omni affirmatione & negatione, aut affirmatio, aut negatio in futurū definitè, uera uel falsa est, necesse est uel quod ab affirmatione uera definitè, uel quod à negatione dicitur falsum euenire. In falsitate quoq; similis causa est. Nā quod non erit, falsum est dicere, quoniā erit. Et quod falsum est dicere, quoniā erit, ex necesſitate nō erit. Item quod erit, falsum est dicere, quoniā nō erit, & quod falsum est dicere, quoniam non erit, necessario erit. Vt igitur ueras propositiones necessarius sequitur euentus ut fiat, quod dicitur, ita & falsas propositiones necessarius sequitur euentus, ut non fiat, quod dicitur à falsa propositione. Quod si in futurum

turum omnis affirmatio uel negatio definitè semper diuidunt ueritatem,& falsitatem,erit rerum quæ prædicantur necessarius euentus,& omnia ex necesitate contingent,uel non contingent.Itaq; & casus,& posibilitas,& liberum perit arbitrium, syllogismus autem huiusmodi est:Si omnis affirmatio uera est aut falsa definitè,& eodē modo negatio eueniet,ut omnia ineuitabili necesitatis ratione contingant, quòd si hoc est,liberum perit arbitrium,sed hoc imposibile est. Non igitur uerum est omnem affirmationem,uel negationem ueram esse definitè uel falsam. Omnia autē ex necesitate contingere,si illæ definitè ueræ uel falsæ sunt,talis syllogismus ostendit.omnis in futurum definita ueritas uel falsitas,euentum rei uel futurū,uel non futurum ex necesitate constituit,sed omnes propositiones futuræ definitè ueræ uel falsæ sunt.In omnibus igitur eueniendi,uel nō eueniendi necesitas erit,pro qua conclusione illud Aristoteles intulit,quod ait:

Nihil igitur neq; est,neq; fit,nec à casu, nec utrumlibet, nec erit, nec non erit,sed ex necesitate omnia & non utrumlibet: aut enim qui dicit,uerus est,aut qui negat.

Casus namq;,& id quod est utrumlibet extinguitur,libera etiam uoluntas adimitur,si omnia quæcunq; fient,ex necesitate futura sunt,& probat superiorem conclusionem,quæ dicit omnia ex necesitate contingere,per hoc quod ait. Aut enim qui dicit uerus est,aut qui negat,si ergo ueritas rerū necesitati conuertitur,aut qui negat,uerus est,aut qui affirmat omnia fieri ex necesitate necesse est. Nam si non erunt ex necesitate,non erunt ueræ definitè,id quod ipse subiunxit:

Similiter enim,uel fieret,uel non fieret,utrumlibet enim nihil magis sic uel non sic se habet,aut habebit.

Exponit enim quæ sit cōtingentis natura,cū q̄d sit utrūlibet exponit. Vtrūlibet est id,cuius indiscretus euentus est,id est,q̄ æqualiter esse uel nō esse cōtingit.Hoc est enim quod ait,similiter enim fieret uel nō fieret.Neq; enim directam uiam necessariamq; habet unā uel affirmationē,uel negationem,sed nihil se magis sic habet,uel sic nō habet.Et est utrumlibet quod æqualē cursum & ad euenire retinet, & ad nō euenire.Nihil enim se magis uel sic habet,uel sic nō habet,id est,æqualiter se habet ad esse,& ad non esse.Nihil enim magis sese habet,ut fiat quàm ut non fiat.

Amplius,si est album nunc,uerum erat dicere prius,quoniam erit album. Quare semper uerum fuit dicere quodlibet eorum quæ facta sunt,quoniam est uel erit.

Validam sibijpsi uim argumentationis opponit,qua posit ostendere affirmationes negationesq; ueras uel falsas esse definitè,& ait prouidēdum esse,ne fortè necesse sit suspicari id,quòd iam factum est uerè dici potuisse antequam fieret,esse faciendum,ut si Socrates hesterna nocte cœnauit,uerum fuit hesterna matutina dicere,quoniam cœnaturus est,quocirca definitè quoq; uerum fuisset,si de eo prædiceretur.Omnia igitur ea quæ fiunt,definitè poterant uera prædicari. Hoc est enim quod dicit,si est album nunc,uerum erat dicere prius,quoniam erit album.Nam si qua res nunc alba est,uerū erat ante dicere, quoniā erit alba. Quare definitè quoq; fuit quodlibet eorum,quæ facta sunt uerè prædicere.Hoc enim rei ipsius exitus cōprobauit.Huic oppositioni per eadem rursus occurrit. Non enim qui hæc dicit,licet ei laqueum superioris argumentationis effugere,rursus enim eadem illum cuncta circumueniunt,& eisdem iterum urgetur incommodis.

Quod si semper uerum fuit dicere, quoniā est uel erit, non potest hoc nō esse,uel nō futurū esse.Quod aūt non potest nō fieri, imposibile est nō fieri,& q̄d' imposibile est nō fieri,necesse est fieri. Oīa ergo q̄

futura sunt, necesse est fieri, nihil igitur utrumlibet, neq; casu erit: nam si casu, non ex necessitate.

Mira ratione superiorem argumentationem dicentis, ad idem reduxit incōmodū, dicens: Si uerū est omnia quæcunq; facta sunt, definite uerè potuisse prędici. Quoniam ueritatem propositionis rei necessitas sequitur, quod uerè definite prędicatū erat, nō euenire non poterat, sed si nō euenire non poterat, ut non eueniret erat impossibile. Quod aūt nō fieri impossibile est, fieri necesse est. Euentus igitur eius ex necessitate cōsequitur. Nihil ergo utrumlibet, neq; à casu erit. Nam si à casu esse poterit, non ex necessitate futurum est, quod si non est ex necessitate futurum, nō est impossibile nō fieri, si non est impossibile nō fieri, potest non fieri, si potest non fieri, non potest definitè uerè prædici. Quod enim uerè definitè prædicitur, ex necessitate futurum est, quod autem à casu est, ex necessitate non euenit.

At uerò nec quoniā neutrū uerum est, cōtingit dicere, ut quoniā neq; erit, neq; non erit, primū enim cum sit affirmatio falsa, erit negatio nō uera, & cum hæc sit falsa, contingit affirmationem esse non ueram.

Quatuor differētijs cōtingentium futurorum diuersitas cōstat. Aut enim id quod affirmatur & negatur in futurū, utrunq; erit uerum, aut utrunq; falsum, aut unū uerum, falsum alterum definitè, aut unum uerum, falsum alterū indefinitè. Non enim esse quidem & affirmationē & negationem ueram in his propositionibus, quæ de rebus cōtingentibus in futurū proponuntur, per hoc demōstrauit superius, quod ait: Manifestū est, quoniā necesse est uerū dicere alterum ipsorū, si omnis affirmatio uera uel falsa est. Vtraq; enim non erunt simul in talibus. Neq; enim fieri potest, ut in cōtradictoria propositionū oppositione, utrasq; ueras quisquā ualeat inuenire. Nunc aūt monstrat, quoniā ne hoc quidē fieri potest, ut utræq; sint falsæ, ait enim: At uerò, ne hoc quidē nobis cōtingit dicere, quoniā neutrū uerū est, id est, nec affirmatio, nec negatio, cōtingeret aūt utranq; esse falsam, affirmationē scilicet, & negationē, si nec, quod diceret affirmatio, futurū esset, nec quod nō esse negatio diceret, nō esset. Ita enim fieret, ut nec esset, quod affirmatio esse prædicauit, nec non esset, quod negatio non esse proposuit. Si quis ergo hoc ita dicat, primū, inquit, illud inconueniens, atq; impossibile est, quod in cōtradictoria propositione, cùm affirmatio falsa sit, non est uera negatio, & rursus cùm negatio falsa sit, falsa quoq; affirmatio sit. Hoc enim in solis contrarijs cōtingebat, non etiam in contradictoria oppositione. In hac enim unam semper ueram esse necesse est, semper alteram falsam.

Ad hæc, si uerum est dicere, quoniam album est & magnum, oportet esse utrunq;. Si uerò erit cras, oportet esse cras. Si autem neq; erit, neq; non erit cras, non erit utrumlibet, ut nauale bellum. Oportebit enim neq; fieri nauale bellum, neq; non fieri. Quæ ergo cōtingunt inconuenientia hæc sunt, & huiusmodi alia, si omnis affirmationis, & negationis, uel in his, quæ de uniuersalibus dicūtur uniuersaliter, uel in his, quę sunt singularia, necesse est oppositarū hanc quidem ueram esse, illam uerò falsam. Nihil aūt utrumlibet esse in his quæ fiunt, sed omnia esse & fieri ex necessitate. Quare non oportebit neq; cōsulere, neq; negociari, ut si hoc facimus, erit hoc, si uerò non hoc, nō erit hoc. Nihil enim prohibet in millesimū annū hunc quidē dicere hoc futurum esse, illū uerò nō dicere. Quare ex necessitate erit quodlibet eorū, qđ tūc ab eo uerū erat dicere. At uerò neq; hoc differt, si aliqs dixerit

contradictionem, uel non dixerit. Manifestum est enim, quoniam sic se habent res etiam si nõ hic quidem affirmauerit, ille uerò negauerit. Non enim propter negare, uel affirmare erit uel nõ erit, nec in millesimum annum magis quàm in quantolibet tempore. Quare si in omni tempore sic se habebat, ut unum diceretur uerè, necesse erat hoc fieri, & unumquodq; eorum quæ fiunt, sic semper se habebat, ut ex necessitate fieret. Quando enim uerè dicit quis, quoniam erit, non potest nõ fieri, & quod factum est, uerum erat dicere semper, quoniam erit.

Addidit quoq; aliud, quo magis, id quod dicitur, uideatur incõgruũ. Omne enim id quod prædicitur in futurum, si uerè prædicitur, erit. Si quis enim dicat in præsenti tempore, hoc animal quodlibet albũ est, uel magni corporis, & hoc uerè pronunciet, album & magnum illud animal esse necesse est. Ita etiam in futuro si quis uerè dicat, quoniã hoc animal cras albũ fiet, & corporis uastioris, necesse est cras utraq; cõtingere, ut & album fiat, & corporis uastioris. Sin uerò falsò aliquid prædicatur, necesse est non esse quod dicitur, si sit affirmatio, ut si quis affirmet falsò futurũ nauale bellũ, necesse est nõ fieri, quòd à falsa affirmatione prædicitur. At si sit falsa negatio, necesse est fieri, quod falsa negatio futurum nõ esse prædixit: sin uerò utraq; falsa sunt, non erit ex necessitate quod dicitur, quia definitè affirmatio falsa est, nec nõ erit ex necessitate qđ dicitur, quia definitè est falsa negatio. Vnde fit ut utrumlibet quod est in rebus omnino perimatur, utraq; enim necessariò sunt & ex necessitate contingunt, & est necessitas illa impossibilis. Nam si quis dicat cras futurum natale bellum, aliusq; neget, & pronunciet nõ futurum, si utraq; sint falsa, necesse quidem erit non esse cras nauale bellum, quoniam affirmatio, quæ illud dicit futurum, falsa est. Rursus necesse est esse cras nauale bellum, quoniam negatio quæ dicit cras nõ futurum, ipsa quoq; mentitur. Quare necesse erit & esse nauale bellum, & nõ esse, quod est impossibile, & præter cõmunem cogitationis naturã. Non est igitur uerum utrasq; & simul, id est, affirmationem negationemq; mentiri. Quæ ergo, inquit, cõtingunt incõuenientia, hæc sunt, & huiusmodi, si quis dicat uel in his quæ uniuersalia sunt, & uniuersaliter prædicantur, uel in his quę singularia in propositionibus enunciantur, unam necessariò definitè esse ueram, definitè esse alterã falsam, talia illum, inquit, incõuenientia cõsequentur, & alia similia. Hoc scilicet dicens de superioribus argumẽtis, in quibus ostendebat omnia ex necessitate cõtingere, si quis unã ueram definitè, alterã diceret definitè mendacẽ. Quæ nam uerò asserat alia incõuenientia impossibiliaq;. cõcurrere, his qui unã definitè uerã proponunt, hæc sunt. Si quis enim proponat unã esse ueram, alterã esse falsam, tollit (ut suprà dictũ est) id quod est utrumlibet in rebus, & omnia esse uel fieri ex necessitate cõstituit, nihil à casu, nihilq; à propria uolũtate. Vnde fit, ut neq; negociari sit utile, nec inire actum, quæ omnia cõsilij ratione tractantur: ipsum enim cõsilium superuacuum est, cùm omnia quęcunq; futura sint, necesse sit euenire. Quid enim unusquisq; dicat? si hoc faciam, illud mihi eueniet, atq; cõtinget, si uerò hæc, illa res eueniet, etenim nihil prohibet, quemuis illũ affirmare aliquid esse faciẽdum, aliũ uerò negare cùm omnia ui necessitatis eueniãt. Nam si omnia quæ fiunt nunc, antè aliquis uerè prædiceret, quis dubitat quin illa quæ facta sunt, immutabili uiolẽtia necessitatis euenerint? Hoc est eñ quod ait: Quare ex necessitate erit quodlibet eorum quod tunc uerũ erat dicere, sed ne illud uideatur incõgruum, quod rerũ euentum non ex ipsa rerum natura, sed ex propositionũ ueritate & falsitate iudicamus, scrupulum ipse dissoluit, dicens. At uerò nec hoc differt, si aliquid dixerint cõtradictionem, uel non dixerint: Ad tollendum enim perimendumq; cõsilium, quod nihil omnino homines oporteat consiliari, parũ ualet aliquid ante prædici, siue enim

dicatur aliquid, siue nō, quicquid uerè prędici potest, illud etiā si nō prędicatur, euenire necesse est, idcirco enim uerè prædicit, qa uerè prædici potest, idcirco uerè prędici potest, quia immutabiliter futurū est. Quare futurū est, si prædicit uerè, nec tantùm si prædicitur, sed etiā si prædici uerè potest, siue enim prædicatur, siue nō prædicatur, quicqd uerè prædici potest, hoc ex necessitate futurū est. Manifestū est enim, inquit, quod si sic se habeat res, siue unus eam affirmet & alius neget, si euētura est, nihil illi negatio officit, si euentura nō est, nihil affirmatio prodest. Non em, inquit, propter negare & affirmare erit uel nō erit, nec hanc uim naturæ tempus mutabit. Eodē modo enim eueniēt, ea quæ post millesimū annum euentura creduntur, his quæ post quantūlibet tempus ex necessitate futura sunt: unde fit, ut si in omni tempore omnia sic se habeāt, ut unū definitè uerū dici possit, definitè alterū falsum, omnia quęcunque facta sunt, uel fient, immutabili rerū ratione cōtingant. Hoc est enim quod ait, necesse esset fieri unumquodque eorū quę fiunt, id est, si sic se haberet, ut ex necessitate fierēt omnia, & hoc superiori argumētatione cōfirmat, dicēs: Quando enim uerè dicit quis, quoniā erit, non potest nō fieri. Euentus enim necessitatē, necessitas sequitur ueritatē, & quod factū est, uerum erat dicere semper, quoniā erit, ueritas namque propositionis ex rerum necessarijs uenit euentibus.

Quod si hæc non sunt possibilia. Videmus enim esse principiū futurorum, & ab eo quod cōsultamus, atque agimus aliquid, & quoniā est omnino, in his quæ non semper actu sunt, possibile esse & non esse similiter, in quibus utrunque contingit, & esse, & non esse, quare fieri & nō fieri, ac multa nobis manifesta sunt sic se habētia. Vt, quoniam hanc uestem possibile est incidi, & non incidetur, sed prius exteretur. Similiter aūt & non incidi possibile est. Non enim esset eam prius exteri, nisi possibile esset nō incidi. Quare & in alijs fiendis, quęcunque secundùm potentiā huiusmodi dicuntur. Manifestū igitur est, quoniā non omnia ex necessitate uel sunt, uel fiunt, sed alia quidē utrūlibet, & non magis uel affirmatio, uel negatio uera est, alia uerò magis quidē, & in pluribus alterum, sed cōtingit fieri & alterum, alterum uerò minimè.

Longū hyperbaton est, quod nos prius exponimus, postea cōtinuamus. Liquet enim aliquarū rerū nos esse principiū, ut actuū nostrorū. Si quis enim aliquid cōsilio faciat, quicquid cōsiliatione peregerit, eius rei ipse principiū est. A cōsiliante enim incipit, quicquid cōsilij solertia ministrat. Sunt enim quædā quæ actu nō sunt, sed potestate, quæ potestas nō fit ex necessitate, id est, ut possit quidē fieri, nō tamē necesse sit, ut hāc uel quālibet tunicā possibile est quidē ferro incidi, sed non est necesse. Fortasse enim utendo uetustabitur, & ipso quotidiano soluetur attritu. Ergo potest quidem incidi, sed fortè nō incidetur, sed antequam incidi possit exterit. Rursus potest fieri ut nō diuidatur, neque enim exteri eam possibile esset, nisi prius esset possibile nō incidi. Quare possunt quidē quędā fieri, sed ita cōtingit fortasse ut nō fiant. Sunt igitur quædā possibilia nō necessaria, & in alijs quoque quæ fiunt eadem ratio est. Omne enim quod fit à quolibet cōsilio, ipse qui cōsiliatur, illius rei principiū est nō necessitas, & quæcunque sunt possibilia, mutabiliter eueniēt. Quæ enim secundùm aliquā possibilitatē dicunt, nō eueniūt secundū necessitatē, unde fit ut manifestum sit, quoniā non omnia ex necessitate uel sunt, uel fiunt: sed quædā sunt, quę æquali modo, uel fiunt, uel nō fiunt, & hoc est utrūlibet fieri: alia uerò in pluribus quidē fiunt, in paucioribus uerò nō fiunt, & æqualiter quidē fiunt, ut egredientē domo amicū uidere, fit enim hoc & fit æqualiter: quædā uerò frequētius fiunt, quàm non fiunt, ut sexagenariū canescere frequētius fit, quàm non fit. Et tamē ita hoc potest fieri,

ut & non fieri impoſsibile nõ ſit. Hoc enim eſt quod ait: Alia uerò magis quidem & in pluribus alterum, ut caneſcere in pluribus ſexagenarij quàm non caneſcere. Sed contingit fieri alterum, ſcilicet, ut non caneſcat, alterum uerò minimé, ſcilicet, ut caneſcat. Eſt autem hyperbaton hoc modo. Quod ſi hęc impoſsibilia uidemus, quòd ſumus enim aliquibus ipſi principium, & quæcunque poſsibilia ſunt, fieri poſſunt, & non fieri. Si igitur poſsibile eſt & ut ſint, & non ſint, manifeſtũ eſt, non omnia ex neceſsitate contingere, ſed alia æqualiter, alia uerò euenire quidem in pluribus, in paucioribus uerò non euenire, ſed ut non eueniant neceſſe non eſt.

Igitur eſſe quod eſt quando eſt, & non eſſe quod non eſt, quando nõ eſt, neceſſe eſt. Sed non omne quod eſt, neceſſe eſt eſſe, nec omne quod non eſt, neceſſe eſt nõ eſſe. Non enim idem eſt omne quod eſt, neceſſariò eſſe, quãdo eſt & ſimpliciter eſſe ex neceſsitate. Similiter autem & in eo quod non eſt. Et in contradictione eadem ratio eſt, eſſe quidẽ uel non eſſe omne, neceſſe eſt, & futurũ eſſe, uel non. Non tamen diuidentem dicere alterum neceſſarium. Dico autem ut neceſſe eſt quidem eſſe futurum bellum nauale cras, uel non futurum eſſe. Sed non neceſſe eſt futurum eſſe cras bellum nauale, uel non futurum eſſe. Futurum autem uel eſſe, uel non eſſe neceſſe eſt.

Nunc quid ſit neceſſariũ temporale deſcribit. Ait enim omnis res quando eſt, eam ſine dubio eſſe neceſſe eſt. Non enim fieri poteſt, ut cũ eſt, non ſit, & rurſus res quæ non eſt, quãdo nõ eſt, eam nõ eſſe neceſſe eſt, neque enim fieri poteſt, ut quando nõ eſt, ſit: ſed ſi quando eſt, eam eſſe neceſſe eſt, id eſt, non ſimplex neceſſariũ, ſicut Solem oriri ſimpliciter, ſed temporaliter neceſſarium, ut ſedeo, nõ idcirco ſimpliciter, & ſine temporis præſentis deſcriptione ex neceſsitate eſt. Quando enim ſedeo, nõ poteſt fieri ut nõ ſedeã, & neceſſe eſt mihi tunc ſedere cum ſedeo, ſed ipſum ſedere, mihi non ex neceſsitate ineſt, poſſum enim ſurgere. Rurſus cũ nõ ſedeo, tunc mihi neceſſe eſt nõ ſedere, ſed ipſum nõ ſedere, mihi ex neceſsitate nõ ineſt, poſſum enĩ ſedere. Ergo quod eſt, quãdo eſt, ex neceſsitate eſt, & quod nõ eſt, tunc cũ non eſt, fieri ut non ſit nõ poteſt. Non tamen omnia quæcunque ſunt aut nõ ſunt, aut ex neceſsitate ſunt, præter temporis præſentis nuncupationem, aut ex neceſsitate non ſunt, nulla mentione præſentis temporis facta. Quare nõ eſt, inquit, idem temporaliter neceſſariũ eſſe, ut eſt mihi cum ſedeo, & ſimpliciter ex neceſsitate eſſe, ut homini mortalitas, nec idem eſt, cum nõ eſt neceſſario nõ eſſe, ut mihi cum nõ ſedeo nõ ineſt ſedere, & quod ſimpliciter ex neceſsitate nõ habeo, ut tres oculos uel immortalitatẽ, atque hoc eſt, quod ait, ſimiliter aũt & in eo quod nõ eſt. Hoc aũt cur dixerit ſequitur, & in cõtradictione eadẽ ratio eſt, eſſe quidẽ uel nõ eſſe omne neceſſe eſt, & futurũ eſſe uel nõ eſſe. Similis eſt, inquit, ratio in cõtradictionibus contingentibus, & in his quæ cùm ſunt, ſecundũ tempus neceſſaria ſunt, ſimpliciter autẽ neceſſaria nõ ſunt. Nam in futuris & in cõtingentibus cõtradictionibus, totã quidem cõtradictionem neceſſe eſt unam ueram habere partẽ, alterã falſam, ut ſi quis affirmet cras bellum nauale futurum, id ergo nõ eſt neceſſe, & rurſus ſi quis neget nõ futurum, eſt quidem aut eſſe, aut nõ eſſe neceſſe, ſed non eſt neceſſe eſſe, nec rurſus neceſſe eſt non eſſe. Sed tantum aut eſſe aut non eſſe, idcirco tota quidem contradictio, unam habebit partem uerã, alterã falſam, ſed non erit ipſorũ una definitè uera, falſa altera definitè. In præteritis enim ſic dicimus: Romulus Romam condidit, Romulus Romã non condidit, una quidẽ uera eſt, altera falſa, ſed in his definitè uera eſt affirmatio, definitè falſa negatio. Nam quia quod factũ eſt, fieri ut factũ non ſit, non poteſt, ideo definitè in præterito contradictio uera uel falſa eſt. In futuris uerò propoſitionibus non idem eſt, in his ſcilicet, quę contingentia ſignificant:

ut ſi

ut ſi dicam Philoxenus cœnaturus eſt, Philoxenus cœnaturus non eſt. In tota quidem cõtradictione, una uera eſt, altera falſa, ſed nullus poteſt diuidere, ut dicat aut affirmationem cõſtitutè & definitè ueram eſſe, aut negationem. Antè enim quàm cœnet, indefinitum eſt & uariabile an cœnet. Poſtquam uerò cœnauerit præteritũ definitur, igitur aut eſſe aut non eſſe aliquid in futuris contradictionibus neceſſe eſt. Vt autem unum fiat, & unum non fiat, non eſt neceſſe. In quo igitur ſimilitudo eſt contingentis cõtradictionis & temporalis, neq; ſimplicis neceſsitatis: in eo ſcilicet, quia ſicut neceſſe eſt eſſe quod eſt, quando eſt, non tamen ſimpliciter neceſſe eſt eſſe, quod eſt præter temporis adiectionem, ita in contradictione contingenti, affirmationem quidem uel negationem ueram eſſe neceſſe eſt, non tamen uel affirmationem ſimpliciter ac definitè ueram, uel negationem, ſed utramlibet & quam certæ ueritatis conſtituerit euentus.

Quare quoniam ſimiliter orationes ueræ ſunt, quemadmodũ & res, manifeſtum eſt, quoniam quæcunq; ſic ſe habent, ut utrumlibet ſint, & contraria ipſorum cõtingant, neceſſe eſt ſimiliter ſe habere & contradictionem, quod contingit in his quæ nõ ſemper ſunt, & nõ ſemper non ſunt. Horum enim neceſſe eſt alteram partem contradictionis ueram eſſe uel falſam. Nõ tamẽ hoc uel illud, ſed utrũlibet, & magis quidẽ alterã uerã, nõ tamẽ iam uerã uel falſam. Quare manifeſtũ eſt, quoniã nõ eſt neceſſe omnis affirmationis & negationis oppoſitarũ hãc quidẽ uerã, illã uerò falſam eſſe. Neq; enim quemadmodũ in his quæ ſunt, ſic ſe res habet etiã in his quæ non ſunt, poſsibilibus tamen eſſe, uel non eſſe. Sed quemadmodum dictum eſt.

Habent, inquit, quandã cognationẽ res, & illa quę res ipſas propria ſignificatione deſignant. Quare & oratio quæ deſignat atq; ſignificat rem, ſic ſe habebit, quemadmodum res ipſa eſt. Ergo ſi res non fuerit, falſa oratio eſt, ſi res fuerit, uera oratio eſt, & ſi uera uel falſa oratio eſt, erit id quod dicitur uel non erit, ut ſibi res & oratio cõuertantur. Ergo ſi res cõſtituta non eſt, nec definita neceſsitate prouenient, nec illa oratio, quæ rẽ ipſam deſignat, definitæ eſt ueritatis. Ergo in quibus rebus poſsibile eſt nõ modo eſſe, ſed etiã nõ eſſe cõtingere, in his affirmatio & negatio utrũlibet ſeſe habet, & quemadmodũ rem ipſam, & eſſe & non eſſe contingit, ita quoq; contradictionẽ & uerã & falſam eſſe indefinitè proueniet. Hoc aũt in quibus fiat, ipſe declarat, ait enim: In his quæ nõ ſemper ſunt, & nõ ſemper non ſunt: ſola enim ſunt quæ & eſſe & nõ eſſe cõtingunt, quæ nõ ſemper ſunt, & non ſemper nõ ſunt, ſi enim ſemper eſſent, ſtatus eorũ mutari nõ poſſet, atq; ideo ex neceſsitate eſſent, ſi aũt ſemper nõ eſſent, eas nõ eſſe, neceſſe eſſet. Etenim ſicut ipſa natura rerum euenientium eſt uaria, ita quoq; altera pars cõtradictionis habet uariabilem ueritatẽ, & ſemper quidem uera uel falſa eſt, non tamen una definitè, ut hoc uerum ſit determinatè, aut illud, ſed utrumlibet. Et ſicut ſtatus ipſe rerum mutabilis eſt, ita quoq; ueritas aut falſitas propoſitionum dubitabilis ſit, & eueniet quidẽ, ut in aliquibus frequentius una ſit uera, non tamen ſemper, & ut una rarius uera, non tamen eam falſam eſſe neceſſe ſit ſemper, quod per hoc demõſtrauit, quod dixit & magis quidem ueram alteram, non tantum iam ſemper ueram uel falſam. Concludit totã de futuris cõtingentibus propoſitionibus quæſtionem, & ait: Manifeſtum eſt, nõ neceſſe eſſe omnes affirmationes & negationes definitè ueras eſſe, ſed deeſt definitè atq; ideò ſubaudiendum eſt. Illarum enim quæ cõtingentes & futuræ ſunt, nunq; definitè una uera eſt, altera falſa. Neque enim, inquit, quemadmodum in his quæ ſunt, ſic ſe habet in his quæ nõ ſunt poſsibilibus tamen eſſe, aut nõ eſſe. Sed quemadmodum dictum eſt, illa etenim quæ ſunt præſentis temporis, ſicut ipſorum eſſe

definitū est, ita quoq; de his definita est ꝓpositionū ueritas falsitasq;. Illa uerò quæ nō sunt quidē, possunt tamē esse, & nō esse, & ita futura sunt, ut nō ex necessitate prouenĩat, sed possunt ita esse, ut etiā possint & nō esse, in his hoc modo se habebit cōtradictio quemadmodū dictū est. Dictum aūt est, quoniā esse quidē uel nō esse, omne necesse est, & futurū esse uel nō necesse est. Non tamē iam diuisè ac definitè alterū eorum esse necesse est. Erant aūt quatuor diuersitates, ut aut utræq; ueræ essent, quod sustulit per hoc quod ait, utræq; enim non erunt simul in talibus, aut ut utræq; falsæ essent, quod per hoc euertit quod ait: At uerò nec quoniā neutrū uerū est cōtingit dicere, aut ut una uera definitè, altera falsa definitè esset, quod illa argumentatione destruxit, per quā omnia ex necessitate docuit euenire, si hoc admitteretur. Quod si res illæ minimè sunt, cōstat unam quidem ueram esse, aliam uerò in contradictione mendacem, sed sicut res ipsæ mutabiliter & indefinitè futuræ sunt, ita quoq; enunciationes uariabili nec definita ueritate & falsitate proferuntur.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHII PATRICII ORDINARII

EDITIONIS PRIMAE SEV COMMENTARIORUM minorum in Librum Aristotelis de interpretatione,

Liber II.

DE ENVNCIATIONIBVS INFINITIS.

QVoniam autem est affirmatio de aliquo significans aliquid. Hoc autē est uel nomen uel innominatū. Vnum autē oportet esse, & de uno, id quod est in affirmatione. Nomen aūt dictum est, & innominatū prius. Non homo enim nomen quidem non dico, sed nomen infinitum. Vnum enim significat quodammodo infinitū nomē. Quemadmodum & non currit, nō uerbū dico, sed infinitū uerbū. Erit omnis affirmatio & negatio, uel ex nomine & uerbo, uel ex infinito nomine & uerbo. Præter uerbū aūt nulla affirmatio uel negatio est. Est enim uel erit, uel fuit, uel fit, uel quæcunq; alia huiusmodi uerba ex his sunt, quæ sunt posita. Consignificant enim tempus.

POstquā de præteriti ac præsentis, futuri etiā temporis ueritate & falsitate disseruit, nunc uim simplicis & prædicatiuæ propositionis informat, dicēs, quoniā simplex affirmatio unā rem de una significat, id est, de uno subiecto unū prædicat, subiectū aūt illud, aut nomē est, aut q apud ueteres quidē fuit innominatū, ab Aristotele uerò infinitū nomē uocatū est, prius enim dictū est, q homo nomē esset, nō homo uerò innominatū quidem apud antiquos, sed nunc infinitū nomē. Quoniā igitur manifestū est unum de uno prædicare simplicem propositionem, omnis erit ꝓpositio simplex, aut ex nomine & uerbo, aut ex infinito nomine & uerbo. Quod autem dixit: Non homo enim, nomen quidem nō dico, sed infinitū nomen huiusmodi est. Nomen, inquit, omnia definita significat, nō homo uerò quamuis unum quodlibet eorū designare possit, quæ homines nō sunt, tamē quid designet infinitum est & dubiū. Nam cum multa sint, quę homines nō sunt, & unū quodlibet eorum significare possit, quid significet ignoratur. Sicut enim non currit non est uerbum simpliciter, sed infinitum uerbū, ita nomina cum negatione nō sunt nomina, sed infinita nomina. Erunt igitur in ꝓpositionibus subiecta aut nomina, aut infinita nomi-

ta nomina,prętet uerbū aūt nulla est affirmatio uel negatio,planissimè docuit,quę pars orationis in simplici propositione obtineat principatū. Nam si præter uerbū fieri simplex propositio nō potest,cōstat omnem uim simplicis propositionis uerba complecti.Omnis autem propositio aut esse aut fuisse,aut futurum esse, aut huiusmodi aliquid habebit.Nam qui dicit currit,currēs est dicit. Et qui dicit cucurrit, currens fuit proponit,& qui dicit curret,currens erit.Si ergo omnis propositio,aut esse,aut fuisse,aut futurū esse,aut aliquid huiusmodi ut sit enunciatio, retinebit,manifestum est,quod pręter uerbum esse nō posit.Hæc enim,id est,fuit,uel est,aut futurum est,uerba sunt,ut ex his cognosci posit,quæ sunt superius posita atq; cōfessa,cum diceremus,uerba esse quæ cōsignificarēt tempus.Etenim est,& fuit, & cætera significationem temporis secum trahunt.

Quare prima erit affirmatio & negatio, est homo, non est homo: deinde,est non homo,non est non homo.Rursus,est omnis homo, non est omnis homo, est omnis non homo, non est omnis non homo.Et in extrinsecus temporibus eadem est ratio.

Simplicium exempla propositionū apposuit,simplices aūt suprà diximus esse propositiones,quę duobus terminis iungerentur.Quare quoniā omne definitū prius est infinito nomine,& nō homo nō est nomen,sed infinitū nomen,homo uerò finitum.Rectè priores eas propositiones quæ ex definito sunt nomine,in eorū pronunciauit exēplis,ait enim,quare prima est affirmatio,& negatio,est homo, nō est homo.Deinde infiniti nominis affirmationes & negationes subiūxit dicēs,est nō homo,nō est nō homo.Et post hæc uniuersalitatē iungens,easdē rursus iterat propositiones.Et prius illas proponit,quæ ex finito nomine sunt. Secūdo uerò loco eas, quæ ex infinito nomine proponuntur,unde fit,ut illud intelligere, necesse sit, illas quātitates,quæ uniuersales & particulares determināt in terminis nō haberi.Nam cum duorū terminorū propositio sola simplex sit,inter simplices,huiusmodi numerat propositionē,quæ dicit,est omnis homo,cū tres sint partes orationis,quare determinationes nō numerantur in terminis.Eodem modo dicit,eademq; ratione in extrinsecus temporibus simplices fieri propositiones,ut est,fuit homo, nō fuit homo,fuit nō homo, nō fuit nō homo.Et in alijs quoq; temporibus idem modus est. Extrinsecus uerò tempora uocat,quæ sunt præter præsens,id est,præteritū & futurum,sed hic de his solis propositionibus locutus est,quæ unū subiectū habent,alterum prædicatū.Nunc de his loquetur,quæ unum habent subiectū, duo prędicata. An uerò hæ quoq; simplices sint, in secundæ editionis expositione dicendum est. Nunc uerò præter demonstrationem,esse simplices intelligamus.

Quando autem est tertium, adiacens prædicatur, dupliciter tunc dicuntur oppositiones. Dico autem,ut est iustus homo,est,tertium dico adiacere nomen uel uerbum in affirmatione.Quare quatuor erunt istæ,quarū duæ quidem ad affirmationem & negationē se habebunt secundū consequentiam,ut priuationes,duæ uerò minimè.Dico aūt quoniā est,aut iusto adiacebit,aut non iusto,quare etiā negatio. Quatuor ergo erūt.Intelligimus uerò, quod dicitur ex his quæ subscripta sunt. Est iustus homo. Huius negatio. Nō est iustus homo. Est nō iustus homo. Huius negatio,nō est nō iustus homo. Est enim hoc loco & nō est,iusto,& nō iusto,adiacet. Hæc igitur,quemadmodū in resolutorijs dictū est,sic sunt disposita. Similiter aūt se habēt,& si uniuersalis nominis sit affirmatio,ut oīs est homo iustus. Negatio,non oīs

eſt homo iuſtus. Omnis eſt homo non iuſtus. Non omnis eſt homo non iuſtus. Sed non ſimiliter angulares contingit ueras eſſe, contingit autem aliquando.

Vnum ſubiectũ, & duo prædicata, quemadmodũ poſſint eſſe in propoſitione cõmemorat. Si eñ hoc modo ſit, ut dicamus eſt iuſtus homo, eſt & iuſtus prædicatũ, homo uerò ſubiectũ eſt. Nũc enim nõ illud aſpiciamus, quid prius, quid poſteriùs dictũ eſt. Sed quoniã uniuerſalius eſt iuſtũ eſſe q̃ hominẽ (poteſt enim iuſtus eſſe & qui homo nõ eſt, ut Deus, & rurſus poteſt eſſe ſimpliciter, & quod homo nõ eſt) idcirco eſt atq; iuſtus, quanq̃ primò dicantur in eo quod eſt, eſt iuſtus homo, tamẽ quoniã uniuerſaliora ſunt, nõ de his homo, ſed hæc de homine prædicantur, & his homo ſubiectus eſt. Ex his igitur duplicẽ fieri oppoſitionẽ dicit, & quatuor propoſitiones, quarũ ſubter exempla ſubiecit addens: Dico aũt, quoniã eſt aut iuſto adiacebit, aut non iuſto. Si quis enim dicat faciens duas affirmationes, eſt iuſtus homo, eſt nõ iuſtus homo. Hæc cũ duæ affirmationes ſint, duas habebũt negationes. Nã ſi uerbũ eſt in hac propoſitione quæ dicit, eſt iuſtus homo, ad iuſtũ poſuimus. Et in hac rurſus propoſitione, quæ dicit, eſt nõ iuſtus homo. Rurſus ad nõ iuſtũ, idem eſt uerbũ iunximus, quoniã negationis oppoſitionẽ effecit, cum eſt uerbo iuncta negatio, id eſt, nõ manifeſtũ eſt, quoniã id quod dicitur nõ eſt, ad iuſtũ rurſus, & ad nõ iuſtũ ad iungendũ eſt, ut negationes fiant huiuſmodi, non eſt iuſtus homo, non eſt nõ iuſtus homo. Rectè igitur dixit: Quare ſi eſt, iuſto & nõ iuſto adiacebit, etiã negatio iuſto & nõ iuſto adiacebit. Sunt aũt propoſitiones quas dicit, quatuor hę: eſt iuſtus homo, in hac affirmatione ad iuſtũ, uerbũ eſt adiunximus, huius eſt negatio, nõ eſt iuſtus homo. In hac quoq; negatione quę dicit non eſt, ad iuſtum rurſus adiunximus. Iterũ, eſt nõ iuſtus homo. In hac, eſt ad nõ iuſtum iungitur, huius eſt negatio, nõ eſt non iuſtus homo, etiã in hac quoq; negatione quæ dicit nõ eſt, ad non iuſtũ ponitur, quod uerò ait: Dico aũt, ut eſt iuſtus homo, eſt tertiũ adiacere his nomẽ uel uerbũ in affirmatione huiuſmodi eſt. Tertiũ, inquit, dico, id eſt, adiacere uerbum eſt. Homo enim & iuſtus duo ſunt, quibus adijcitur uerbũ eſt. Idcirco aũt dixit nomẽ uel uerbũ, quia ſuperius quoq; docuit ipſa uerba nomina eſſe, eo ſcilicet loco, ubi ait, ipſa quidẽ uerba ſecundũ ſe dicta nomina ſunt. Quod aũt ſequitur, cõtinet difficillimũ ſenſum, quem ipſe ſolita breuitate perſtrinxit. In medio namq; totius ſenſus addidit. Quare idcirco quatuor iſtæ erunt, quarũ duę ad affirmationem & negationem ſeſe habebunt ad cõſequentiam, ut priuationes, duæ uerò minimè. Huius ſententiæ multiplex expoſitio ab Alexandro & Porphyrio, Aſpaſio quoq; & Herminio proditur, in quibus quid excellentiſsimus expoſitorum Porphyrius dixerit, aliàs dicemus. Quoniam uerò ſimplicior explanatio Alexandri eſſe uidetur, eam nunc pro breuitate ſubiecimus. Priuatoriæ propoſitiones ſunt, quæcunq; prædicãt priuationẽ. Priuatio autẽ eſt, ut ſi quis dicat iniuſtus, priuat enim hominẽ iuſtitia. Ergo affirmatio priuatoria eſt, quæ dicit, homo eſt iniuſtus. Negatio rurſus priuatoria eſt, non eſt homo iniuſtus. Sed neq; illa in ſignificatione plena affirmatio eſt (aliquid enim tollit) ſed priuatoria affirmatio, quoniã formam quidem affirmationis tenet, ſed priuationem prædicat, & aliquid ab eo cui priuationẽ copulat, abiũgit, ut in propoſitione, eſt iniuſtus homo, ab homine iuſtitiam. Nec his rurſus pura negatio eſt. Fugãs enim priuationẽ, ut in ea quæ eſt, nõ eſt homo iniuſtus, habitũ retinet, id eſt, iuſtitiã. Sed quoniã quod affirmatio prædicabat, hoc aufert negatio, licet habeat talis negatio, quaſi reponendi habitus ſignificationem, tamẽ quia ipſa priuationẽ ſubtrahit, priuatoria negatio nominatur. Ergo nũc hoc dicit: Cum ſint (inquit) quatuor propoſitiones, quarũ duæ ex finitis nominibus ſunt, ut eſt iuſtus homo, nõ eſt iuſtus homo, duæ ex infinitis nominibus, ut eſt nõ iuſtus homo, nõ eſt nõ iuſtus homo. Duæ, inquit, hæ, quarũ una affirmatio eſt, habẽs infinitũ nomen, ut eſt nõ iuſtus homo, & una negatio habens rurſus infinitũ nomen, ut nõ eſt

non

non iustus homo, sic se habent ad affirmationem, & negationẽ, id est, eandem formam retinent affirmationis & negationis, & similes sunt ad affirmandum aliquid uel negandum, his quæ sunt priuatoriæ. Nam quemadmodum priuatoria quæ dicit, est iniustus homo, non solum affirmatio est, sed priuatoria affirmatio, ita quoq; ea quæ dicit, est non iustus homo, non solùm est affirmatio, sed cum infinito nomine, & cum aliqua priuatione affirmatio. Idem enim ualet ad intelligẽtiam quod dicitur iniustus, tanquam si dicatur non iustus. Et rursus quemadmodum non est iniustus homo, non est solùm negatio, sed priuatoria negatio, quoniam quanquam det habitum, tamẽ priuationem negat, ita quoq; & ea quæ est ex infinito nomine; non est non iustus homo, non solùm est negatio, sed ex infinito facta nomine infinitum negans. Quia igitur infinitum negat, & subiectum infinito negãdo priuat, priuatoriæ similis est. Nam si idem ualet iniustum esse, quod non iustum, idem ualebit non esse iniustum, quòd non esse nõ iustum. Igitur hæ duæ quæ infinitum nomen habent, quantum ad speciem formamq; affirmationis & negationis similiter se habent his, quæ sunt priuatoriæ affirmationes. Duæ uerò illæ quæ simplex definitumq; prædicant nomen, ab omni similitudine priuationum seclusæ sunt. Nihil enim similis est illa quæ dicit, est iustus homo, ei quæ dicit, est iniustus homo, cùm utreq; sint affirmationes, sed illa est simplex, illa priuatoria. At uerò ea quę dicit, nõ est iustus homo, ad eam quæ dicit, non est iniustus homo, nulla rationis similitudine coniungitur, cũ sint utræq; negationes, sed illa est simplex, illa priuatoria, quare quæ ex infinito nomine sunt, similiter sese habent, quemadmodũ priuationes, similis namq; affirmatio est, ea quæ dicit, est non iustus homo, ei quæ dicit, est iniustus homo. Et rursus ea quæ dicit, non est nõ iustus homo, ei quæ dicit, non est iniustus homo: priuatiões uerò simplicibus propositionibus, & his quæ ex finitis nominibus fiunt, non cõiunguntur. Neq; enim quisquam dixerit eam quæ dicit, est iustus homo, esse comparem ei quæ dicit, est iniustus homo, nec uerò eam quæ dicit, non est iustus homo, posse aliquid comparari cum ea quæ dicit, non est iniustus homo. Rectè ergo dictũ est, de his quatuor propositionibus, duas ad affirmationẽ & negationẽ ita se habere, ut sunt priuationes. Duas uerò esse simplices, & præter aliq; priuationem similitudinẽ. Quod aũt ait ad cõsequentiã, tanq; si dixisset ad similitudinem, ita debet intelligi. Quæ enim sibi sunt similia, à se quodammodo non recedunt, & se inuicem consequuntur. Describuntur ergo duæ prius simplices propositiones, post has duæ priuatoriæ, postremò, quæ infinitis nominibus constant, ut affirmationes sub affirmationibus, negationes, sub negationibus constituantur.

Affirmatio.	Est iustus homo.	Non est iustus homo.	Negatio.
Affirmatio,	Est iniustus homo.	Non est iniustus homo.	Negatio.
Affirmatio.	Est nõ iustus homo.	Non est nõ iustus homo.	Negatio.

Sed hæ (inquit) ita sunt dispositæ, eandemq; ad se similitudinem gerunt, quemadmodum in Analyticis, id est, resolutorijs dictum est. Scripsit autem duos resolutorios libros, de syllogismo: in quorum primo de propositionum, ex finito nomine, & infinito, consequentia disseruit. Est uerò similitudo, affirmatiuæ quidem simplicis ex finito nomine, & negatiuæ eius quæ habet infinitum nomen. Namq; ea quę dicit, est iustus homo, affirmatio, ei quæ dicit, non est non iustus homo, negationi similis est. Negatio quoq; simplex finiti nominis, affirmationi infiniti nominis cõuenit. Ea enim quæ dicit, non est iustus homo, similis est ei quæ dicit, est non iustus homo. Sed quemadmodum istæ sibi sint similes, & quomodo in cõsequentia proprium teneant ordinem, nunc quidem exequi distulimus, paulisper tamen describantur, ut earum quædam proprietas ostendatur. Sit enim affirmatio finiti nominis, & sub ea negatio nominis infiniti. Sit item negatio finiti nominis, & sub ea affirmatio nominis infiniti.

Affirmatio.

Affirmatio. Est iustus homo. Non est iustus homo. Negatio.

Angu lares

Angu lares

Negatio. Nō est non iustus homo. Est nō iustus homo. Affirmatio.

In hac igitur descriptione negatio ex infinito nomine sub affirmatione finiti nominis ponitur, & rursus affirmatio infiniti nominis sub negatione finiti; quarū angulares (quoniam sunt indefinitæ) omnes simul in omnibus ueræ esse possunt, nisi in his tantùm, quæ aut naturaliter insunt, aut naturaliter inesse nō possunt. Vt si quis dicat, est homo animal, nunquam cum hac uera esse potest illa, quæ dicit, est homo non animal, quæ est angularis, idcirco, quoniā animal naturaliter in substantia hominis perspicitur inhærere. Rursus si quis dicat, est homo lapis, est homo nō lapis, ne hæ quidem simul ueræ esse possunt. Idcircò, quod lapidē inesse homini naturaliter impossibile est. Quod si huiusmodi sunt, quæ non insint naturaliter, sed inesse possint, ut in his quæ suprà posuimus exemplis, angulares ueræ sunt semper. Potest enim uera esse & ea quæ dicit, est iustus homo, & ea quæ dicit, est nō iustus homo. Rursus potest uera esse quæ dicit, nō est iustus homo, si hoc de Scylla dicatur, & ea quæ dicit, non est non iustus homo, si hoc de Catone prædicetur. In his igitur quæ sunt indefinitæ, si ea quæ prædicantur naturaliter non insunt, sed ea inesse possibile est, semper angulares simul ueras esse contingit. Quod si huiusmodi propositiones cum definitione ponamus, ita dicendum est: Est omnis homo iustus, huius negatio, non est omnis homo iustus. Rursus, est omnis homo nō iustus, huius negatio, non est omnis homo non iustus, quæ disponātur hoc modo, ut negatio sub affirmatione sit, & sub negatione affirmatio.

Affirmatio. Est omnis homo iustus. Non est omnis homo iustus. Negatio.

non simul uera

simul uera

Negatio. Nō est omnis homo nō iustus. Est omnis homo nō iustus. Affir.

In his ergo quandam dissimilitudinem monstrat. Nam in indefinitis (si ea quæ prædicantur, naturaliter non inessent, esse tamen in subiectis possent) semper angulares simul ueras esse sine dubio contingebat. Nam & affirmationes affirmationibus & negationes negationibus conueniebant. In his autem, quæ cum diffinitione quantitatis dicuntur, non idem modus est. Affirmationes enim affirmationibus nulla ratione iunguntur. Nam si uera sit ea quæ dicit, est omnis homo iustus, nunquam uera esse potest ea quæ dicit, est omnis homo nō iustus, quæ est angularis, & hoc discrepare in nullo reperietur exemplo. Negationes autem particulares, quę sunt sibi angulares, simul ueras esse contingit. Potest enim uerum esse in his, quæ naturaliter non sunt, & possibilia sunt inesse, ut negatio particularis negationi particulari, ei quæ est angularis cōueniat, ut ea quæ est, non est omnis homo iustus, ei quæ est angularis cōueniat, nō est omnis homo nō iustus, sed hoc dissimiliter quàm in indefinitis. Nam in illis & ea quæ dicit, est iustus homo, ei quæ dicit, est non iustus homo, angulari scilicet, conueniebat. Rursus ea quæ dicit, non est non iustus homo, ei quæ est, non est iustus homo, angulariter positæ cōgruebat. In

his autem, id est, secundùm quantitatem definitis, affirmationes quidem duæ uniuersales, quæ sunt, est omnis homo iustus, & est omnis homo nõ iustus, nunquam simul ueræ esse possunt: angulares autem negationes quæ particulares sunt, id est, non est omnis homo iustus, & non est omnis homo nõ iustus, in his quæ & esse & non esse posibilia sunt, simul ueræ sunt. Non ergo similiter in his quæ sunt definitæ, angulares sibimet cõgruunt, ut in his quæ definitæ sunt. Quod per hoc demonstrat, quod ait: Sed non similiter angulares cõtingit ueras esse. In illis enim sibimet utræq; consentiunt angulares, in his autem angulares quidem affirmatiuas nunquam simul ueras esse contingit. Alias uerò angulares, quę sunt particulares negationes, contingit aliquãdo. Hoc enim ipsius declarant uerba dicentis: Sed non similiter angulares, contingit ueras esse. Contingit autem aliquando. Non similiter quidem contingit ueras esse, idcirco, quod affirmationes uniuersales, angulares ueræ nunquam sunt, quod in his quæ indefinitæ sunt, cõtingebat. Contingere autem aliquando dixit, cùm angularium, quæ sunt particulares negationes facimus comparationem, si ea quæ prædicantur non sint naturalia subiectis, sed tamen inesse posibilia.

Hæ igitur duæ oppositæ sunt, aliæ autem ad id quod est, non homo, quasi subiectum aliquod additum: ut, est iustus non homo, nõ est iustus non homo. Est non iustus non homo, non est non iustus non homo. Magis aũt plures his non sunt oppositiones, hæc autẽ extra illas ipsæ secundùm se erunt: ut nomine utentes eo quòd est non homo.

Alias nobis rursus esse propositiones ostendit, quarum alijs quidem non prædicatum, sed subiectum infinitum sit, alijs utrunq;. Si quis enim dicat, est iustus non homo, quoniam nõ homo subiectum est, & est infinitum nomẽ, uocatur propositio facta ex infinito subiecto: idem est & in negatione, quæ est, nõ est iustus nõ homo. At uerò sunt aliæ propositiones, quæ & ex prædicato & ex subiecto infinitis esse uideãtur: ut est cum dicimus, est nõ iustus nõ homo, non est nõ iustus nõ homo. In his enim nõ iustus, prædicatum est, nõ homo, subiectum. Sed utraq; sunt infinita, unde fit ut in his propositionibus in quibus est uerbum tertium prædicatum, magis plures propositiones, quàm hæ quæ dictæ sunt, inueniri nõ posint. Aut enim ex utrisq; erit finitis, prædicato scilicet, & subiecto, ut est homo iustus, nõ est homo iustus: aut solùm prædicatum habebit infinitum, ut est nõ iustus homo, nõ est non iustus homo: aut prædicatum quidem finitum erit, infinitũ uerò subiectum, ut est iustus nõ homo, non est iustus nõ homo: aut & prædicatum & subiectum infinita proponuntur, ut est nõ iustus nõ homo, nõ est nõ iustus nõ homo, ultra autẽ propositiones, in quibus Est uerbum tertium prædicatum sit, inueniri nõ possunt. Sed hæ quæ subiectum infinitum habẽt, uel utrunq; infinitum, præter illas superiores sunt, quæ aut prædicatum infinitum habẽt, aut utraq; finita, atq; ideo extra illas esse dicuntur, & nullam ad eas cõsequentiam seruãt, & est ita positum in ea propositione quæ dicit, est iustus nõ homo: nomẽ infinitum quod est nõ homo, tanquàm si finitum nomẽ aliquod poneretur. Atq; hoc est quod ait, ut nomine utentes non homo. Ita enim infinitum nomẽ positum est, tanquàm si finitum nomẽ esset positum: nominis enim locum tenet, quanquã etiam cùm ita positum sit, nihilominus tamen nomen sit. Infinitum enim nomen licet simpliciter nomen nõ sit, tamẽ cum infinito iunctum nomen est.

In his uerò, in quibus est non cõuenit (ut eo quòd est currere, uel ambulare) idem facit sic positũ, ac si est adderet, ut Currit omnis homo, nõ currit omnis homo. Currit omnis nõ homo, nõ currit omnis non homo. Nõ em̃ dicẽdũ est, nõ oĩs homo, sed nõ negationẽ ad id, ꝙ est

homo

homo addendum est. Omnis enim nō uniuersale significat, sed quoniam uniuersaliter. Manifestum est autē ex eo quòd est: Currit homo, non currit homo. Currit non homo, non currit nō homo. Hæc enim ab illis differūt, eo quòd uniuersaliter non sunt. Quare omnis uel nullus, nihil cō significat aliud nisi quod uniuersaliter de nomine uel affirmationem uel negationē. Ergo & cætera eadem oportet opponi.

Sunt (inquit) quædam propositiones, quæ cum est prædicantur: aliæ uerò quas cum est uerbo prædicare nō possumus, ut in eo quòd dicimus homo ambulat, homo currit. Sed in his nihil differt, an ita quis dicat, ut dicitur, id est, homo currit, & homo ambulat, an cum est uerbo eas prædicet, idem namq; est dicere, homo currit & homo ambulat, tanquam si dicatur, homo currens est, homo ambulās est. Quocirca nihil differt in huiusmodi propositionibus, utrū cum est uerbo, an præter est adiūcto uerbi actu proponatur. Idem quoq; est etiam in uniuersalibus. Nam cum dicimus omnis homo currit, omnis homo non currit, & rursus omnis non homo currit, omnis non homo non currit. Idem est tanquā si dicamus, omnis homo currens est, & omnis homo currens non est, & rursus omnis non homo currens est, omnis non homo currens non est. Docet autem illud quoq; multum differre, an ad positum terminū iungatur negatio, an certè ad determinationem, nam si ad subiectum terminum dicitur, fit nomen infinitum, ut est omnis nō homo currit, si ad determinationem fit negatio, ut est non omnis homo currit, unde fit, ut si non ad determinationem uniuersalem, sed ad rem ac terminum negatio ponatur, fit infinitū nomen, ut est non homo. Quod si non ad rem uniuersalem, sed ad determinationē uniuersalem, negatio est. Cum enim dicimus nō omnis, omnis quidem uniuersale non est, sed consignificat, quoniā illud de quo dicitur, uniuersaliter dicitur, ut cum dicimus, omnis homo, homo quidem ipsum uniuersale est, omnis uerò nō est quidem uniuersale, sed consignificat, quoniam res uniuersalis, id est, homo, uniuersaliter dicta est. Ergo quoties ad determinationem, quæ rem quamlibet uniuersalem uniuersaliter dictam demonstrat, negatio ponitur, non nomen infinitum, sed negationem constituit, atq; hoc est, quod ait: Non enim dicendū est, non omnis homo, sed non negationem, ad id quod est homo, addendum est, omnis enim nō uniuersale signat, sed quoniam uniuersaliter. Ipsum enim omnis non est uniuersalis terminus, nec omnino terminus, sed uniuersali prædicato additum, facit illud uniuersaliter enunciari, probat aūt hos non esse uniuersales terminos, sed tantum determinationes uniuersaliter cōsignificātes hoc modo: Cum enim dicimus, currit homo, non currit homo, currit non homo, non currit non homo, uniuersalia quidē subiecta sunt in his propositionibus, sed non uniuersaliter prædicantur. Distant aūt hæ ab his propositionibus, in quibus sic dicimus: Omnis homo currit, nullus homo currit, eo quòd istæ quidem uniuersale, uniuersaliter prædicant, illæ uerò uniuersale non uniuersaliter. Manifestum est ergo, quoniam omnis & nullus, nō sunt uniuersalia, sed id quod uniuersale prædicatur, faciūt ut uniuersaliter enunciet̄. Quare eadem omnia ponenda sunt, currit omnis homo, si infinitū nomen uolumus facere, non dicamus, currit non omnis homo, sed negationē, id est, nō nomini addemus, eadem in propositione cuncta seruantes, si affirmationem uolumus ex infinito nomine facere. Quod si ad determinationē uniuersalis rei negationē aptemus, fit non affirmatio nominis infiniti, sed propositionis ex nomine finito negatio.

Quoniā uerò cōtraria est negatio ei quæ est, omne est animal iustū, illa quæ significat, quoniā nullū est animal iustū, hæ quidē manifestū est, qđ nunq; erunt, neq; ueræ simul, neq; in eodē ipso. His uerò oppositæ erūt aliquādo, ut nō omne animal iustū est, & est aliqđ animal iustū.

Quoniam

quoniam(inquit) hæ contrariæ sunt,simul ueræ esse non possunt,neque in eodem: & possunt quidem uicissim & cum temporis diuersitate esse ueræ, simul autē esse non possunt,ut si quis dicat,aureo quidem seculo oēs homines fuisse iustos, ferreo uerò nullum hominem esse iustum utræq; ueræ esse possunt,sed non eodē tempore.Hoc est enim quod ait,neq; ueræ simul: quod aūt sequitur,neq; in eodē in ipso, scilicet subiecto,ut dicamus:Est omne uiuens iustum,si referamus ad cœlestes potestates,uera est.Nullum uiuens iustum est,si referamus ad equos , utræq; sunt ueræ,sed non in eodem ipso:illud enim in diuinis,istud in equis retinet ueritatē. His autem quæ sunt oppositæ,id est particulares, possunt simul esse ueræ,tunc cum superiores uniuersales sint simul falsæ. Quæ autem sunt hæ,ipse planissimo monstrauit exemplo,dicens:Non omne animal iustum est,quod est particularis negatio,& est aliquod animal iustum,quod est particularis affirmatio.

Sequunī uerò hæ,eam quidē,quę est,nullus est homo iustus,illa quæ est,omnis est homo nō iustus. Illā uerò quę est,aliqs homo iustus est, opposita,nō omnis est homo nō iustus. Necesse est enim aliquē esse.

Ostendit superiùs affirmationem uniuersalem & uniuersalem negationē,quoniā sibi essent contrariæ,simul ueras esse non posse.Nunc autē monstrat uniuersali negationi nominis finiti,consentire uniuersalem affirmationē nominis infiniti,& particulari affirmationi,quæ est opposita uniuersali negationi nominis finiti,consentire eam quæ est opposita uniuersali affirmationi nominis infiniti,scilicet particularē negationem prædicatum retinentem infinitum.Et prius describatur hoc modo.

Oppositæ.				Oppositæ.
	Negatio.	Consentaneæ.	Affirmatio.	
	Nullus homo iustus est,		Omnis homo non iustus est.	
	Affirmatio.		Negatio.	
	Quidam homo iustus est.		Non omnis homo non iustus est.	
		Consentaneæ.		

Est autem uniuersalis negatio ea quæ dicit,nullus homo iustus est,huic opposita est,contradictoriæ particularis affirmatio. Quidam homo iustus est.Rursus uniuersalis affirmatio est infinitum habens prædicatum,ea quæ dicit,omnis homo non iustus est, huic contradictoriæ particularis opponitur infinitum habēs prædicatum, ea quæ dicit,non omnis homo non iustus est. Hæ igitur sese perimunt,sed uniuersalis affirmatio nominis infiniti,id est,omnis homo non iustus est, sequitur negationem eam quæ dicit,nullus homo iustus est. Nam si uerum est, nullum esse hominem iustum,uerum est,omnem hominem esse non iustum.Sed his oppositæ rursus sibijpsę consentiunt.Nam si uerum est dicere, quoniam quidam homo iustus est, uerum est dicere,non omnis homo non iustus est.Si enim non omnis homo nō iustus est,aliquem iustum esse necesse est.

Manifestum est quoniam etiam in singularibus,si est uerum interrogatum negare,quòd & affirmare uerum est, ut putas ne Socrates sapiens est? Non. Socrates igitur non sapiens est. In uniuersalibus uerò non est uera,quæ similiter dicitur. Vera est autem negatio, ut putas ne omnis homo sapiens est? Non. Omnis igitur homo non sapiens est. Hoc enim est falsum,sed non igitur omnis homo sapiens est, uera est. Hæc enim opposita est,illa uerò contraria.

Quoties aliquis(inquit)in singularibus rebus interrogat,& is q̄ interrogaī, negat, tunc is interrogat rectè negationem,cum singulari iungens,ex infinito nomine facit affirmationem,ut si aliquis dicat:Putas'ne Socrates sapiens est? contrà alius respondeat,non erit,recta conclusio dicentis. Socrates igitur non sapiens est,ex nega

poſita ea q̄ eſt, non eſt omnis nō homo iuſtus. Illa uerò q̄ eſt, omnis nō iuſtus nō homo eſt, illi quę eſt, nullus eſt iuſtus nō homo idē ſignificat.

Illæ propoſitiones in quibus infinita nomina ſubiecta ſunt, lōgè aliud, inquit, ſignificant, & non idem his propoſitionibus, quæ uel ſecundum finita, uel ſecundū infinita prædicata dicunť. Ea enim quæ dicit, eſt omnis nō homo iuſtus, nihil idem ſignificat illi, quę dicit, eſt omnis homo iuſtus, uel nullus homo iuſtus eſt: uel iterum, eſt omnis homo nō iuſtus, uel nullus homo nō iuſtus, nulli enim ſimilis eſt earum, ea quæ dicit, eſt omnis non homo iuſtus, nec huic oppoſita negatio particularis, ea quæ dicit, non eſt omnis nō homo iuſtus, ulli earum idem ſignificat, quæ ſuperiùs deſcriptæ ſunt, uel alicui earū quæ ſunt in ſuperius oppoſitè deſcriptis. Illę uerò quę ex duobus terminis infinitis cōſtitutæ ſunt, illis ſunt ſimiles, quæ uniuerſales negationes ſunt habentes ſubiectum infinitū, ut ea quæ dicit, eſt omnis non iuſtus non homo, illi idē ſignificat, eiq; conſentit quæ dicit, eſt nullus iuſtus non homo, & prior quidem utroſq; terminos retinet infinitos. Hæc uerò ſecunda prædicatū quidē finitum, ſubiectum uerò infinitū, & illa quidem eſt affirmatio ex duobus infinitis, hæc uerò ex finito prædicato & ſubiecto infinito negatio uniuerſalis.

Trāſpoſita uerò nomina & uerba idē ſignificāt, ut eſt albus homo, eſt homo albus. Nam ſi hoc nō eſt, eiuſdem multæ erunt negationes. Sed oſtēſum eſt, quòd una unius eſt. Eius eī̄ quę eſt, eſt albus homo, negatio eſt, nō eſt albus homo, eius uerò quæ eſt, eſt homo albus, ſi non eadem eſt ei quæ eſt, eſt albus homo, erit negatio uel ea quæ eſt: Non eſt non homo albus, uel ea quæ eſt, non eſt homo albus. Sed altera quidē eſt negatio eius quæ eſt, eſt non homo albus, altera uerò eius quæ eſt, eſt albus homo. Quare erunt duę unius. Quoniam igitur tranſpoſitio nomine & uerbo eadem fit affirmatio & negatio, manifeſtum eſt.

Quoties (inq̄t) nomina permutanť & uerba, eædē propoſitionū ſignificationes permanēt, quoties aūt negatio permutať, nō eędē. Nam ſi q̄s dicat: eſt nō homo albus, & non eſt homo albus, non idem ſignificat, permutata ſcilicet, & trāſpoſita negatione. Quoties aūt diciť, eſt albus homo, & rurſus eſt homo albus, idē tranſpoſita uerba nominaq; ſignificant, & erunt eædem affirmationes, nam ſi quis hoc negat, contingit, ut unius affirmationis, duæ negationes ſint. Hoc autem monſtratum eſt ſuperius fieri non poſſe, ſed ſemper unius affirmationis unam eſſe negationē. Illius namq; affirmationis quæ dicit, eſt albus homo, illa negatio eſt, quæ dicit, nō eſt alb. homo: Illius aūt quæ proponit, eſt homo albus, ſi non eſt eadē illi affirmationi quæ enunciat, eſt albus homo, ſed ab ea diuerſa ſit negatio uel ea quæ dicit, non eſt non homo albus, uel ea quæ dicit, non eſt homo albus, ſed illa quæ proponit, non eſt nō homo albus, habet ſuam affirmationem ad quam referri debeat, eam ſcilicet, quæ enūciat, eſt non homo albus. Illa uerò quæ dicit, nō eſt homo albus, negatio eſt eius quæ proponit, eſt homo albus. Sed ſi affirmationes eorū diuerſæ ſunt, diuerſæ erūt etiā negationes. Si q̄s ergo dicat affirmationē quæ proponit, eſt albus homo, diuerſam eſſe ab ea, quæ enūciat, eſt homo albus, illud quoq; cōcedat neceſſe eſt, ut negationes quoq; ipſarum diuerſæ ſint, eſt aūt negatio illius quæ dicit, eſt albus homo, illa ſcilicet quæ proponit, non eſt albus homo. Rurſus illius quę enūciat, eſt homo albus, eſt negatio, non eſt homo albus. Quare hæ duæ negationes, non eſt homo albus, & non eſt albus homo à ſe diuerſæ ſunt. Rurſus cum dicimus, eſt albus homo, & negatur, non eſt albus homo, ſi de eodem homine utræq; dicātur, unam uerā, alteram falſam eſſe neceſſe eſt, ut ſi de Socrate dicatur, eſt albus homo, non eſt albus homo. Quæ cū ita ſint, neceſſe eſt, ut eius q̄ ait, eſt albus homo, negatio ſit ea quæ

negationes, quòd termini sunt positi, ex quibus unum nõ fit, siue autẽ de pluribus unum prædicetur, siue plura de uno prædicetur, idem modus est: ut si quis dicat, homo animal rationale bipes est, quoniã ex his unũ quiddam fit, una est propositio. Sin uerò quis dicat, homo albus ambulans est, quoniã ex his nihil unum fit, non est una propositio. Amplius quoq; si de pluribus rebus unum nomẽ sit positum, ex quibus coniunctis nulla una natura sit, & de illo uno nomine unum quodlibet aliud prædicetur, non est una affirmatio, nec una negatio. Marinus nãq;, & hic latrabilis, uno uocabulo canes uocantur. Si quis igitur dicat, canis animal est, quoniam ex his quę significat canis, in unum iunctis nihil unũ efficitur (ex cane enim & latrabili & marino iunctis, nulla una substantia est) illa propositio multiplex est, & multa significans, & non una. Quare quemadmodum si quis huiusmodi propositiones interroget, debeat responderi, docet dicens:

Si ergo dialectica interrogatio responsionis est petitio, uel propositionis, uel alterius partis contradictionis, propositio uero unius contradictionis pars est, non erit una responsio ad hæc. Neq; enim est una interrogatio, nec si sit uera: Dictum est autem de his in Topicis. Simul autem manifestũ est, quoniã nec hoc ipsum, quid est, dialectica interrogatio est. Oportet enim datũ esse ut ex interrogatione eligat, utram uelit contradictionis partem enunciare. Sed oportet interrogantem determinare, utrum hoc sit homo, an non hoc.

Sensus huiusmodi est, quicunq; interrogat si ab arte dialectica non declinet, idcircò interrogat, ut ei respondeatur. Respondeatur autem aut tota propositio, aut contradictionis una particula. Si quis enim sic dicat interrogãs, anima'ne immortalis est? Tunc respondens, aut est respondebit, aut non. Hoc autem est totius contradictionis una particula. Cõtradictio enim est, anima immortalis est, anima immortalis nõ est, ergo est, & non, contradictionis sunt particulæ. Quod si quis interroget, anima ne immortalis est, an non? tunc ille ita respondeat si uelit totam propositionem, dicens, uidetur mihi immortalis esse, uel rursus, uidetur mihi non esse immortalis. Ergo quisquis ita responsionem petit, ut illa responsionis petitio, uel propositionis petitio sit, uel unius partis cõtradictionis. Propositio autẽ unius contradictionis pars est, id est, omnis affirmatio una, unã habebit negationem, & in duabus propositionibus una erit contradictio. Quare quisquis plura significantem propositionem dixerit, ille non facit propositionem, ad quã sit una negatio. Quocirca huiusmodi interrogationi quę plura significat, nec si uera sit, debet esse una respõsio, si quis interroget, substantia ne sit canis, quanq; uerum sit dicere substantia est, quoniã & latrabilis & marinus substantiæ sunt, tamen non est ad hanc una facienda respõsio. Sed dicendum est, de quo cane interroget, quod si ille dixerit de marino, uel rursus de latrabili, tũc cum per illius determinationem definitionemq; interrogationis facta fuerit una propositio, unũq; significans, adhibenda est una responsio: De his autem in Topicis dictum esse commemorat. Similiter autẽ manifestum est, quoniam nec hoc ipsum quid est, dialectica est interrogatio, qualis debet esse modus dialecticę interrogationis exequitur. Ait enim, si qs interroget: Quid est animal? hæc nõ est dialectica interrogatio. Oportet enim per dialecticam interrogationem optionẽ respõdẽti dare, utrum affirmare uelit, an negare quod dicitur, ut si quis sic interroget, putas'ne bonum malo contrarium est? Tunc respondenti datur electio, utrum affirmare uelit an negare: Dicit enim ille, aut est, aut nõ est. Qui autẽ ita interrogat, quid est animal? nullum illi locum aut affirmationis aut negationis relinquit, quid em dicturus est interrogante aliquo, quid est animal? dicturus est, non, inconueniens erit responsio: eodem modo quoque si dicat, est animal. Sola igitur ille est dialectica

nterrogatio in qua datur respondenti ex interrogatione optio, utrùm uelit partem contradictionis eligere, eamque enunciare uel affirmando, scilicet, uel negando. Oportet enim interrogantem determinare, utrũ (uerbi gratia) animal homo sit, an non, ut ex illa interrogatione, quam uelit partem contradictionis possit is qui respondet eligere.

Quoniam uerò hæc quidem prædicantur composita, ut unum sit omne prædicamentum eorum, quæ separatim prædicantur, alia uerò non, quæ differẽtia est. De homine enim uerum est dicere & separatim animal, & separatim bipes, & hęc ut unum. Et hominem, & albũ, & hæc ut unum. Sed non si citharedus est & bonus, est & citharedus bonus. Si enim quoniam alterutrum dicitur, & utrumque dicetur, multa inconuenientia erunt. De homine enim uerum est, & hominem, & album dicere. Quare & omne. Rursus si album, & omne, quare erit homo albus albus, & hoc in infinitũ. Et rursus musicus albus ambulãs, & hæc eadem frequenter implicita in infinitum. Amplius, Socrates Socrates est, & homo & Socrates Socrates homo. Et si homo & bipes, & homo homo bipes. Quoniam ergo si quis simpliciter dicat cõplexiones fieri plurima inconuenientia, contingit dicere, manifestum est. Quemadmodum autem ponendum sit, nunc dicamus:

Postquàm de unitate propositionis explicuit, & quid esset dialectica propositio terminauit. Nunc ad illa uenit, in quibus plura sæpè de uno sigillatim ueraciter prædicant, quæ simul prædicata, aliàs uera sunt, aliàs falsa. Siquis enim sic dicat: Marius malus est, fortasse uerum est. Rursus: Marius dux est, & hoc uerũ est. Quæ cõiuncta in unum nulla ratione sunt uera, uelut si quis dicat, Marius malus dux est, est namque optimus dux omnium. Rursus homo animal est, uerũ est, & homo bipes est, uerum est, & hęc iuncta uera rursus sunt. Si quis enim dicat: homo animal bipes est, uerum est. Horum ergo qui modus sit, uel quando ea quę singula extra pręd icantur, iũcta, uera uel falsa sint, regulam daturus aggreditur, & sensus quidem huiusmodi est. Ordo autem sermonum talis est. Quoniam uera (inquit) quædam sunt, quæ ita cõiuncta de aliquo prædicantur, ut eorum prædicamentum unum sit, & in unum cõgruat forma eorum, quę extrà uerè poterãt prædicari, ut in eo quòd est animal bipes de homine iuncta compositaque dicuntur, & fit una quodammodo prædicatio. Cũ animal & bipes extrà sigillatim ualeant prædicari. Dicimus enim homo animal est, & rursus homo bipes est. Alia uerò quæ non sunt, eo modo, quæ sigillatim quidẽ prædicari uerum est. Composita uerò falsum, sed quæ horum differentia est, uel quãdo illud quando hoc eueniat, dicẽdum est, & hoc docet exemplis. De homine enim (inquit) uerum est dicere extra animal, extra bipes, & ut unũ, ut de eo dicat, animal bipes, rursum quemlibet hominem, ut Socratẽ possumus dicere, ille homo albus est, rursus ille homo, homo est, & hæc ut unũ iuncta dicẽtes: ille homo homo albus est. Sed aliquoties euenit, ut aliquis homo citharœdus sit quidẽ & imperitus. Bonus autẽ homo, & si de ipso dicatur, quoniã est citharœdus, uerum est, & quia bonus est, hoc quoque uerũ est. Sed nõ & si citharœdus est & bonus, idcirco iã bonus est etiã citharedus, fortasse enim est imperitissimus, homo autẽ bonus. Si enim quoniã alterutrũ dicit, & utrũque dicet, multa incõuenictia erũt: si quis enim sit qui dicat, omnia quęcunque sigillatim

gillatim uerè dicũtur, ea iuncta etiam uerè possunt dici, multa inconueniẽtia & impossibilia cõtingũt. Hoc est eñ quod ait, si enim quoniã alterutrũ dicitur, et utrũq; dicitur, si enim aliquis dicat quoniam alterutrũ extrà uerè dicitur, & utrunq; simul uerè semper posse dici, multa sunt impossibilia quæ contingunt, quæ autem sint impossibilia quæ cõtingũt, hæc sunt. De homine enim possumus dicere, quoniam homo est, & rursus possumus dicere, quoniã albus est, dicimus igit̃ & simul de homine, homo albus est. Rursus de homine albo possumus dicere quoniã homo est, possumus dicere quoniã albus est, igitur & hæc iuncta dicunt̃, homo homo albus albus est. Nam si uerũ est dicere de homine quoniã homo est, & de albo quoniã albus est, et omne hoc uerè dici potest, idest, homo homo albus albus est. Et si de hoc iterũ homine albo, uerũ est dicere, quoniã albus est, & uerũ est de eo albũ prædicare, & rursus de homine prædicare albũ uerũ est, erit ergo homo albus albus, & rursus de hoc homine albũ prædicare uerũ est, erit igit̃ tertiò homo albus albus albus, & hoc in infinitũ progredit̃, & rursus si uerũ est dicere de homine quoniã musicus est, & rursus quoniã albus est, & quoniã ambulãs est, & hæc rursus in unũ dicunt̃, quoniã homo musicus albus ambulãs est. Rursus q musicus albus ambulãs est, & albus est et ambulãs est, et musicus est. Dicunt̃ hæc igitur rursus simul homo albus albus musicus musicus, ambulãs ambulans est, et hæc assiduè cõplexa eadẽ faciũt superfluam locutionẽ. Nec non in singularibus quoq; idem euenit. Si enim Socrates & Socrates est & homo, erit Socrates Soctates homo, & si Socrates Socrates est & homo & bipes, erit Socrates Socrates homo bipes, & rursus si hic idẽ bipes est & homo, erit Socrates Socrates homo homo bipes bipes. Quæ omnia quã sint incõuenientia nullus ignorat. Non igitur dicendum est, quoniã omnia quæcunq; sigillatim prædicãtur, eadẽ iuncta semper poterũt prædicari, ergo quæ iuncta uerè dici possunt, & quæ falsò, eorum quæ sigillatim atq; extrà antè uerè dicuntur, exponit. Hoc enim solum hactenus demonstratum est, quoniã si quis simpliciter & omnimodo fieri cõplexiones dicat, multa inconuenientia euenire necesse est. Quemadmodum autem fiant complexiones, ponendum atq; tractandum est.

Eorum igitur, quæ prædicantur, & de quibus prædicãtur, quæcunq; secundùm accidens dicuntur uel de eodem, uel alterum de altero, hæc non erunt unum, ut homo albus est & musicus. Sed non est idem album & musicum. Accidentia enim utraq; eidem, nec si album musicum uerum est dicere, tamen erit album musicum unum aliquid. Secundùm accidens enim album musicum dicitur. Quare non erit album musicum unum aliquid. Quocirca nec citharœdus bonus simpliciter, sed animal bipes. Non enim sunt secundum accidens.

In his (inquit) quæ prædicãtur, & de his de quibus illa ipsa prędicãtut, duplex ratio est. Aut enim duo accidentia de uno subiecto dicuntur, ut Marius malus est, Marius dux est: aut unũ accidẽs de uno subiecto prædicatur, aliud uerò accidens de illo prædicato accidenti prædicatur, ut si quis dicat: Cicero est caluus, caluus orator est. Hic enim caluus de subiecto Cicerone, orator de caluo prædicatur. Hoc est eñ quod ait: Quæcunq; secundũ accidẽs dicuntur, uel de eodẽ, uel alterũ doaltero: de eodem, ut si qua duo accidentia de uno prædicentur: alterum de altero, ut si unum accidens de altero accidenti dicatur, ut ipsum accidens de quo dicitur, de altero rursus subiecto prædicetur. Quod si ita fiat prædicatio, in unum iungi accidentia copulariq; non possunt. Etenim si quis sic dicat, homo albus est, homo musicus est, hæc iuncta simul, unũ non faciũt, ut est musicus albus, uel si rursus musicũ prædicetur de albo, ut album de homine prædicetur & dicatur, ut illud album musicũ est. Non idem est album musicũ, nec in unam substantiã coeunt, quæcunq; uerè prædicari possunt sigillatim: idcirco enim hæc de se inuicem uidentur posse prædicari,

quia de uno eodemq; subiecto prædicantur. Non quod ex his unū aliquid fiat. Accidentia enim sunt utraq;. Quare nō erit albū musicū, sed quoniā homo albus idē musicus est, per id quod utraq; uni accidunt per accidēs, albū de musico prædicaī. Nec rursus si citharœdus est & bonus, idcirco iam bonus dici poterit citharœdus, neq; enim bonus & citharœdus talia sunt, ut ex his unum fieri possit. Sed quoniā utraq; eidem accidunt, idcirco de se secundùm accidēs prędicanī, sed magis fortasse possumus dicere: Homo animal est, homo bipes est, ut hæc iuncta dicamus, animal bipes, & his iunctis secūdū substantiā nō secundū accidēs est facta prędicatio.

Amplius, nec quæcunq; insunt in altero. Quare neq; album frequenter, neq; homo, homo animal est uel bipes. Sunt enim in homine bipes & animal.

Quæcunq; sigillatim secundùm accidēs prædicamus, ea simul prædicari nō posse monstrauit. Nunc autē illud etiam docet, quoniā illa quoq; quæ substātialiter prędicantur, nō semper simul iuncta prædicētur, & hæc ratio & accidentib. conuenit & substantialibus rebus. Quoties enim inest prædicato aliquid, & nos illud extra uolumus prædicare, & in unū rursus duo prædicata cōiungere, tunc fit incongrua prædicatio, et hæc aliquoties quidē in ipsa nominū prolatione perspicitur, aliquoties uerò inuenitur in intellectu, atq; in termini continentia. Si quis enim sit homo albus, & de eo dicatur, uerbi gratia: Callias homo albus est, & rursus de eo dicatur, Callias albus est, si quis id uelit adiungere, inconuenientissimè prædicabitur. Dicit enim: Callias homo albus albus est, idcirco quoniam albus in homine albo continebatur, quod antè de Callia prædicatum est. Atq; hoc est quod ait. Quare neq; album frequenter. Alia uerò sunt quæ hoc in prolatione non habent, sed in natura, si quis ēm sic dicat: Socrates Socrates est, & rursus Socrates homo est, & hæc simul iungat, ut dicat Socrates Socrates homo est, non rectè fecerit prædicationē. Nam homo in Socrate inerat, et rursus homo de Socrate prędicatū est. Talis est ergo qui hæc iuncta, id est Socratē et hominē, uoluerit prædicare de Socrate, tanquā si dicat Socrates homo homo est. Nam in Socrate inest hominis natura. Vel rursus si de aliquo homine uelit aliquis hominē prædicare, & rursus animal, & dicat, homo, homo est, & animal. Homo enim idem est quod animal, ergo qui hæc duo iuncta cōponit, nihil differt quàm si dicat, homo animal animal est. Homo namque animal est. Eodem modo & si de aliquo homine hominē prædicet aliquis, & rursus bipedem, atq; hæc iuncta uelit dicere, incongruā faciet prædicationē. Nihil enim aliud dicit, q dixerit homo homo bipes est, quàm si dicat, homo bipes bipes est, etenim homo bipes est. Quare neque ea quæ in ipsa prolatione in altero insunt cum extrà prædicantur, rectè iunguntur, nec ea quæ in prolatione quidem non sunt, sed tantum in natura atq; substantia. Quod si nec accidentia sint, nec alterum in altero, & ea sigillatim prædicentur, rectè iuncta prædicantur: si quis enim dicat de homine, quoniam animal est, uerum dixerit, & rursus quoniam bipes, uerum hoc quoq; dixerit. Hæc si iungat, faciet, homo est animal bipes, hic rectè prædicatur. Nam neq; accidentia dicuntur, nec alterum alteri inest. Non enim sumitur in definitione animalis bipes, ac per hoc non inest illi substantialiter. Illa autem sola aliquibus insunt substantialiter, quæcunq; in eorum definitione sumuntur, ut in definitione hominis sumitur animal, & in definitione rursus hominis sumitur bipes, inest ergo & bipes in homine. Quare illa sola sigillatim prædicata rectè iuncta prædicantur, quæ neq; accidentia sunt, nec alterū in altero est, uel prolatione uel natura, idq; fiet manifestum, si eorum alterius definitio sumatur, uelut si quæratur: an de homine homo & bipes prædicari simul possint, diffiniendus est homo, & si in hominis definitione bipes incurrerit, dicendum est bipes inesse homini, & utrunq; iunctum de homine nō posse prædicari, quia cum dixeris homo homo bipes tale est, quasi dicas, homo bipes bipes, quod est incongruum.

Verum

Verum est autem dicere de aliquo & simpliciter, ut quendam hominem hominem, aut quendam album hominem, hominem album.

Dudum quæsiuit, utrũ omnia quæ sigillatim uerè prædicantur, ea iuncta ueraciter dicerentur. Nunc autem considerat atq; perpendit, utrũ omnia quęcunq; simul uerè dicuntur, & simpliciter uerè prædicentur. Dicimus enim Socratem quendã hominem esse, & rursus simpliciter dicimus Socratem hominem esse. Rursus dicimus uerbi gratia: Calliam album hominẽ esse, & de eo album simpliciter prædicamus, dicimus enim Callias albus est. Quærit ergo utrum hoc in omnibus esse uideatur, ut quæcunq; uerum est iuncta prædicare, eadem quoq; uerum sit simpliciter dicere, sed hoc non in omnibus eueniet. Nã si qua huiusmodi sit prædicatio, in qua aliquid oppositum addatur ipsi prædicationi, præter illud oppositum, simpliciter illa prædicatio non potest prædicari, ut si quis dicat de Socrate iam mortuo, quoniam hoc quod iacet, homo mortuus est, uerè dicit, simpliciter aũt dicere nõ potest, hoc quod iacet homo est. Idcirco quoniã additum est prædicato, id est, homini, id quod homini oppositũ est, id est mortuus. Dictum est enim hoc quod iacet, homo mortuus est. Mortuus aũt & homo, opposita quodammodo sunt. Nam si eorum definitiones sumamus, facilè hoc perspici potest. Homo namq; est animatus, mortuus uerò præter animam, atq; ideo quoniam quædam est oppositio secundum priuationem atq; habitum hominis & mortui, & utraq; simul uerè prædicantur, unum ipsorum quod est homo, simpliciter & præter mortuum de cadauere non potest prædicari, atq; hoc est quod ait:

Non aũt semper, sed quando in adiecto aliquid quidem oppositorũ inest quod cõsequitur cõtradictio, nõ uerum sed falsum est, ut hominem mortuũ, hominem dicere. Quando autẽ nõ est, uerũ est. Vel etiã quando inest, semper nõ uerũ est, quando uerò non inest, non semper uerum est, ut Homerus est aliquid, ut Poeta. Ergo etiã est, an non? secundùm accidens enim prædicatur esse de Homero, quoniã est Poeta, sed non secundùm se prædicatur de Homero, quoniam est.

Quæ utraq;, id est, & prædicatum & quod additur prædicato, ex ipsa oppositione cõtradictio comitatur, ut quoniam homo & mortuus opposita sunt, ea quædã comitatur atq; cõsequitur per oppositionem contradictio. Dicimus enim qui homo est uiuit, qui mortuus est, non uiuit, uiuit autem & non uiuit, quædam cõtradictio est. Ergo in huiusmodi prædicationibus non est uerum unum simpliciter prædicari. Quando autem huiusmodi oppositioni ei quod prædicatur, nõ iungitur, potest simpliciter uerè prædicari, sed nec hoc semper, magisq; illud uerius dicitur, quoniã cum ista oppositio est nunquã uerum est eorũ quæ iuncta uerè prædicãtur, simpliciter uerè aliquid appellari. Cum aũt ista oppositio non inest, non semper uerè simpliciter prædicari eorum aliquid, quæ de aliquo uerè iuncta dicuntur. Si quis enim sic dicat: Homerus Poeta est, uerum dixerit, quod si dicat Homerus est simpliciter præter Poetã, falsum est. Atqui esse, & Poeta, non sunt opposita. Ergo non semper quando oppositio nõ est in prædicatis, uerũ est aliquid simpliciter prædicari. Cum autem oppositio inest, semper falsum est unum prædicamẽtorũ quæ iuncta dicuntur, simpliciter & præter aliud dicere. Nam cum de Homero dicimus quoniam est aliquid, id est, quoniam Homerus Poeta est, uerum est. Nunquid etiam dicendum est per se quoniam est, an potius esse non simpliciter? sed secundũ accidens de Homero prædicatum est. Non enim quia est, sed quia Poeta est, & quoniam ei & Poeta esse accidit. Idcirco esse quoq; Homerum aliquid, id est Poetam non per se esse prædicamus, concludit igitur hoc modo:

Quare in quibuscunq; prędicatis cõtrarietas nõ inest, si definitiones

pro nominibus dicantur, & secundùm se prædicantur, & non secundùm accidens in his aliquid, & simpliciter uerũ erit dicere. Quod aũt nõ est, quoniam opinabile est non est uerum dicere esse aliquid. Opinatio enim eius est, non quoniam est, sed quoniam non est.

In quibusdam enim nominibus dictis nõ apparet oppositio, quod si definiantur, mox sese illa oppositio patefacit, ut in eo quod est homo & mortuus, nomina quidem ipsa opposita non sunt, sed definita inueniuntur opposita. In huiusmodi igitur oppositionibus, uel quoties non secundùm accidens prædicatur aliquid, ut esse de Homero secundùm Poetam, scilicet, quod Homero accidens est, sed per se & secundum ipsum subiectum, manifestum est, quoniam quicquid cõiunctè uerè dici potest, idem uerè dicitur et simpliciter prædicatũ, ut si quis dicat de aliquo homine, quoniam hic homo albus est, uerum fortasse dixerit, et rursus hic albus est: Hoc quoq; uerum est dicere, idcirco, quoniam de eo nõ ideo album prædicauit, quia dixit illum esse hominem, sicut de Homero, idcirco esse prædicatur, quia Poeta esse dicitur, sed quod per se albus est, sed hoc non secundùm accidens prædicatur, sed per se. Quare rectè dictum est in quibus iunctis prædicationibus neque oppositio quædam inest, nec ipsa per accidens prædicatio est, illa simpliciter etiam posse prædicari. Quod autem non est, quoniam opinabile est, non est uerum dicere esse aliquid. Opinatio enim non est, quoniam est, sed quoniam non est. Quidam uolentes id quod non est, aliquo modo esse monstrare, tali utebantur syllogismo, quod est, opinabile est. Concludebant quod nõ est, igitur est, docentes ea quæ essent, scibilia potius, non opinabilia esse, quod autem non est, opinioni tantum subiacere, nulla etiam scientia claudi. Quod Aristoteles hoc modo discutit: Ait enim non idcirco est opinabile, quoniam est, sed idcirco opinabile est, quoniam nõ est, sed hoc quod non est, est quidem aliquid, sed est non per se, sed opinabile. Et quemadmodum Homerus quidem est quiddam, id est, Poeta, nõ tamen est per se, ita id quod non est, est quidem aliquid, id est, opinabile uel ignorabile, uel nescibile, nõ tamen est aliquid per se in natura.

De enunciationibus modorum, possibilis, contingentis, impossibilis, & necessarij.

His uerò determinatis perspiciendum est, quemadmodum sese habent affirmationes & negationes ad se inuicẽ. Hæ, scilicet, quæ sunt de possibili esse, & non possibili, de contingenti & non contingenti, de impossibili & necessario. Habent enim aliquas dubitationes.

PRopositionum aliæ sunt quæ simpliciter proferũtur, aliæ quibus aliquis modus in enunciatione miscetur. Si quis enim dicat: Socrates disputat, simplicẽ propositionem fecit, si uerò aliquis dicat: Socrates bene disputat, modum propositioni quam enunciabat, adiũxit, quomodo enim disputaret apposuit, cum dixit bene. Nunc ergo hoc speculatur, quemadmodũ se habent affirmationes & negationes earum propositionũ, quæ cum modo aliquo proferuntur, ut si quis dicat possibile est hoc fieri, & rursus non possibile est hoc fieri, quemadmodũ sese in his affirmationis habeat negationisq; natura. Similiter aũt & in eo quod est impossibile esse, & in eo quod est necesse esse, & in eo quod dicitur cõtingere esse, et non cõtingere esse. Quæq; horum sint affirmationes, quæũe negationes, aut quam affirmationem cui negationi rectè aliquis opponat. De his omnibus perspiciendum (inquit) est, quoniã ea quæ de cõiunctis & simplicibus prædicationibus dicenda fuerant, terminata sunt. Nam de earum propositionũ quæ cum modo proferũtur, oppositionibus, multa cautio est. Quæ aũt sint dubitationes, uel quemadmodum in his oppositiones inueniendæ sunt, continua disputatione persequitur.

Nam si eorũ, quæ complectuntur, illæ sibi inuicẽ oppositæ sunt cõtra dictiones, quæcũq; secũdùm esse & non esse disponũtur, ut eius quæ est, esse hominẽ, negatio est, non esse hominẽ, non, esse nõ hominem. Et eius q̃ est, esse albũ hominem, negatio est ea quæ est, non esse albũ hominem, sed non, esse non albũ hominẽ. Si enim de omnibus aut dictio est, aut negatio, lignũ erit uerum dicere esse nõ album hominem. Quod si hæc hoc modo, & quibuscũq; esse nõ additũ, idẽ facit id quod pro esse dicitũ, ut eius quæ est ambulat homo, negatio est, non ea quæ est ambulat nõ homo, sed ea quę est, nõ ambulat homo. Nihil enim differt dicere hominem ambulare, uel hominem ambulantem esse. Quare si hoc modo in omnibus, & eius quæ est, posſibile est esse, negatio est, posſibile est nõ esse, sed non ea quæ est, non posſibile est esse. Videtur autem idem posse esse & non esse: omne enim quod est posſibile diuidi uel ambulare, & non ambulare, & non diuidi posſibile est.

Omnis propositio uerborum & nominum complexione formatur, ergo propositionũ quæ cõplectunt, & quarũ natura in cõplexione est, illæ solæ sunt, inquit, cõtra dictiones. Quæcunq; secũdũ esse & non esse ponunt, ut in ea propositione quę dicit est homo, non est illa negatio huius affirmationis quæ pponit, est nõ homo, sed illa potius quæ enũciat, nõ est homo, ut sit affirmatio & negatio, est homo, non est homo. Illa uerò quæ dicit, est non homo, non est negatio eius quæ enunciat, est homo, sed est affirmatio eius negationis, quæ est, non est non homo. Rursus cum dicimus est albus homo, non est negatio illa huius affirmationis, quæ dicit, est non albus homo, sed illa potius quæ dicit, nõ est albus homo, hoc autem probatur sic: Necesse est enim in contradictionibus unam ueram esse semper, alterã semper falsam: ergo si eius affirmationis quæ dicit, est albus homo, negatio esset, est non albus homo, unã ueram, alteram falsam esse constaret. Nunc autem si quis de ligno dicat, est albus homo, falsum dixerit, si quis uerò de ligno eodem neget, dicẽs: est non albus homo, hoc quoque falsum est, hæc enim propositio quæ dicit, est non albus homo, hoc sentit, hominem quidem esse, non tamen album, quod de ligno falsum est prædicare. Ergo & ea quæ dicit, est albus homo, & illa quæ proponit, est non albus homo, utræque aliquando falsæ sunt, ut in ligno, quare non sunt sibimet oppositæ. Igitur nec ea quę dicit, est albus non homo, negatio est eius quæ dicit, est albus homo, quare illa huius negatio ponenda est, quæ dicit, nõ est albus homo. In his nãq; una semper uera est, semper altera falsa. Quod si ita est, secundum esse semper, & non esse natura contradictionis efficitur. Nam cum dico, est homo, secũdum id quod esse fit negatio, non est homo. Et rursus cum dico, est albus homo, secundũ id quod est esse rursus negatio fit, non est albus homo. Et sensus quidem totus huiusmodi est. Ipsi autem in oratione sermones propter similitudinem uidẽtur quidem obscuri. Erit autem planius pronunciantibus & subaudientibus sic. Nam si eorũ q̃ complectuntur, id est, propositionũ, quarũ natura in cõplexiõe est, illę sibi inuicẽ oppositæ sunt cõtradictiones, quæcunq; secundũ esse & non esse disponunt, ut hę quas suprà digessimus, quarũq; ipse exempla proponit, ut eius q̃ est, esse hominẽ, negatio est, nõ esse hominem. Hæc enim ipsius affirmationis secundum esse, & non esse negatio est, & hic subaudiendum est, non illa negatio est, per quam dicitur esse non hominẽ, ut sit sensus affirmationis q̃ est esse hominem, negatio est nõ esse hominẽ: non illa q̃ dicit esse non hominẽ. Et hoc quidẽ de simplicib. Rursus de his in quib. est tertiũ prædicatũ, eius quæ est, esse albũ hominẽ, non hic subaudiendũ est, illa est negatio quæ dicit, esse nõ albũ hominẽ. Sed hic quoq; subaudiendum est, illa quæ

dicit,non esse album hominem,ut sit hic sensus. Huius affirmationis quæ est, esse album hominem,nõ est illa negatio,quæ dicit,esse non album hominem. Sed illa potius quę proponit,nõ esse album hominem,& hoc approbat inductione. Si eñ (inquit) de omnib. aut dictio est,id est,affirmatio aut negatio uera, cũ lignũ falsum sit dicere, esse album hominẽ,uerum debet esse de eo dicere,esse non album hominem,si hęc negatio est superioris affirmationis,sed utręq; falsę sunt. Hæc igitur nõ est illius affirmationis negatio. Ergo secundũ esse & non esse contradictiones sibimet opponũtur. Quod si hoc modo & quãtiscũq; esse non additur, idem faciet q̃d pro esse dicitur. Sunt quædam propositiones in quibus esse non additur, sed id q̃d in his enunciatur,idem ualet,tanquam si esse poneretur,ut in ea quę est, homo ambulat,quod dico ambulat,tale est tanq̃ si dicat̃,homo ambulans est. Est ergo in his quoq; quę non habent est uerbum iunctum,si negationem ad uerbum illud iunxero,quod pro esse positum est,talis mihi negatio redditur,qualis esset si negatio ad esse poneretur,ut in eo quod est,ambular homo,ambulat pro esse positum est. Huius ergo affirmationis ambular homo,non est negatio ea quæ dicit,ambulat nõ homo,sed illa potius quæ dicit,non ambulat homo. In hac enim ad id quod est ambulat,negatio iuncta est,quod ambulat homini,pro eo quod est esse coniunctum est. Tale enim dicere homo ambulat,tanq̃ si quis dicat,est ambulans homo. Quare si hoc modo in omnibus,& eius quę est possibile est esse,negatio est,possibile est nõ esse,sed non ea quæ est non possibile est esse, si in omnibus inquit secundum esse contradictio fit,in his quoq; quæ possibilia dicuntur secundũ esse & non esse contradictio facienda est,in eo enim quod dicimus possibile est esse,illa erit negatio q̃ dicit possibile est non esse,non illa quæ est,non possibile est esse. Nam si ei quę est, possibile est esse,illa opponatur quæ est,non possibile est esse, non secundum esse & non esse oppositio facta est. Quocirca quoniam suprà docuit secundum esse & non esse,fieri contradictionem,dicẽdum est eius quæ est,possibile est esse,illam esse oppositionem,quæ dicit possibile est non esse. Sed aliud rursus occurrit,quod nos ab hac opinione dimoueat. In omnibus enim aut affirmatio uerã est,aut negatio. In his enim utræq; sunt ueræ,nam quod possibile est esse,possibile est non esse, ut quia possibile est hominem ambulare,possibile est hominem non ambulare,& quod possibile est uideri,possibile est non uideri. Rursus quod possibile est secari & diuidi,& non secari & non diuidi possibile. Quare utræq; in eodem ueræ sunt, possibile est esse,& possibile est non esse. Nam quod dicimus possibile est non esse,ita intelligendum est,ut si diceremus,possibile est hodie pluiam non esse, cum sit possibile,ut sit. Cur autem hoc ita eueniat,ipse demonstrat,dicens:

Ratio autem est,quoniam omne quod sic possibile est,non semper in actu est. Quare inerit ipsi etiã negatio, potest igit̃ & nõ ambulare q̃d est ambulabile,& nõ uideri quod est uisibile. At uerò impossibile est de eodẽ oppositas esse ueras dictiones Non igitur eius quæ est,possibile est esse,negatio est possibiie est non esse. Contingit enim ex his aut idem ipsum affirmare & negare simul de eodem, aut non secundùm esse & non esse quæ opponuntur,fieri affirmationes & negationes. Si ergo illud impossibilius est,hoc erit magis eligendum.

Hoc huiusmodi est,quæcunque ita sunt possibilia ut sint actu & opere,illa nulla ratione possunr nõ esse,ut cœlo semper actu inest moueri. Semper enim mouetur,& dicimus possibile est cœlum moueri,idcirco,quoniam cœli motus actu est,hoc est, id illi semper agit̃. Mouet̃ enim semper,in hac ergo possibilitate talis propositio nõ potest conuenire,ut dicamus possibile est cœlum non moueri,hoc enim impossibile est. Ergo in his q̃cũq; actu sunt,hæ duę propositiones possibile est esse,possibile est non

est non esse, nulla ratione conueniunt. In his autem quæ non semper actu sunt, & sunt possibilia esse, cōuenire possunt propositiones, id est, possibile est esse & possibile est nō esse. Nō est em̄ semp actu pluuia, & possibile est esse aliquādo, quare possibile est eā aliquādo nō esse. Hæc igit ratio est, cur utræq; inueniunt ueræ, q in his possibilitatibus, q̄ nō semp sunt actu, & esse aliqd, & nō esse cōtingit. Quare si eius q̄ est possibile est esse, negatio est ea q̄ dicit, possibile est nō esse, in eodē simul & affirmatio & negatio erunt ueræ, & cui rei inest affirmatio, ut sit esse possibile, eidem rursus inerit negatio, ut sit possibile non esse: quare & q̄d ambulabile est, id est, q̄d ambulare potest, potest non ambulare, & quod uisibile est, id est, q̄d uideri potest, potest etiam non uideri, sed impossibile est, ut de eodem oppositę & contraiacentes dictiones, simul ueræ sint. In omnibus enim aut affirmatio uera est, aut negatio. Si ergo factis negationibus secundùm esse, & non esse, in his quæ secundū aliquem modum dicuntur, affirmatio & negatio utræq; sunt ueræ, quod fieri non potest, illud magis dicendum est, non faciēdas secundùm esse & nō esse negationes, sed potius secundùm modū, quod si illud est impossibilius, ut affirmatio & negatio simul uerę sint, illud magis est eligendum, ut non secundùm esse & non esse fiat contradictio, sed potius secundùm modum. Quod autem dixit, si ergo illud impossibilius est, hoc erit magis eligendum. Non sic dictum est, quod utraq; impossibilia sint, & affirmationem & negationem ueram esse, & non secundùm esse, uel nō esse fieri contradictionem. Illud enim, id est, cōtradictionem simul uerā esse impossibile est. Secundùm esse autem & non esse affirmationem non fieri & negationem nō esse impossibile est, sed ad hoc retulit impossibilius est, tanquàm si diceret, minus possibile. Minus enim possibile est, ut oppositę in eodem propositiones uerę sint, quàm ut non secundùm esse, & non esse negationes ponātur. Quocirca eligendū est hoc, quod est possibilius, ut secundùm modum potius quàm secundùm esse & non esse negationes fiant. Quod ipse planiùs exequitur, dicens:

Est igitur negatio eius, quæ est possibile esse, ea quæ est nō possibile esse, & non ea quæ est, possibile nō esse. Eadem quoq; ratio est in eo quód est, contingens esse: etenim negatio eius est, nō contingens esse.

Hæc namq; simul ueræ inueniri non possunt, nam si quid est possibile esse, ut idem illud impossibilę sit, fieri nō potest, nec hoc in solis possibilibus speculādum est, sed in omnibus quoque eadem ratio est. Nam in eo quod est contingere esse, non est illa negatio q̄ dicit cōtingere nō esse. Hæc enim consentit ei, q̄ est, contingere esse, sed illa q̄ proponit nō cōtingere esse. Has em̄ duas simul ueras inueniri, impossibile est.

Et in alijs quoq; simili modo, ut in necessario & impossibili. Fiunt enim quemadmodum in illis esse & non esse appositiones, subiecta uerò res, hoc quidem album, illud uerò homo.

Et in alijs, inquit, omnibus idem faciēdum est, secundùm modum enim negatio ponenda est, ut si contingens est, ad contingere, si possibilis, ad possibile, si impossibilis, ad impossibile, si necessarium ad necessarium negatio coniungatur. Quemadmodū enim, inquit, in his quæ pręter modum aliquę sunt, & aliquid esse proponūt, esse q̄dem & non esse appositiones quædā, id est prædicationes sunt, res uerò subiectę, ut in eo q̄d est, homo est, & homo non est, homo q̄d est res, subiectū est. Appositio autē quædam & prædicatio, est & non est, uel in eo quod dicitur album est, & album non est, album quidem res subiecta est, appositum autem & prædicatum, est & non est. Ita quoque in his quę secūdùm aliquem modum dicuntur, esse quidem subiectū est, uelut quædam res. Modus autem deesse prædicatur, nā cū dicimus hodie pluuiā esse possibile est, esse subiecimus, possibile prædicamus, & sic totā uim in propositionibus prædicatio tenet, & simplicibus, & præter modum quoties ali-

quid

quid esse prædicamus, ut in eo quod dicimus, homo est, totā propositionis uim cōtinet uerbum est, ita quoque in his quæ secundū modum dicuntur, quoniam totam propositionē continet modus, aut posibilis, aut contingētis, aut imposibilis, aut necessarij, hæc prædicari, res uerò aliæ subiectæ esse dicuntur. Hoc enim quod ait:

Sic hoc loco, esse quidem & non esse subiecta fiunt, posse uerò & contingere appositiones determinantes, quemadmodum in illis esse & non esse ueritatem & falsitatem, sic hic in eo quod est, esse posibile, & esse non posibile.

Nam quemadmodum in simplicibus si ad esse & nō esse negationes fiant, una semper uera est, altera semper falsa, ita quoque in his quæ secundum modum dicuntur, si ad ipsum modum enunciatio negationis aptetur, uelut ad quasdam appositiones prædicationesque ueritas in appositionibus & falsitas terminata diuiditur. Atque hoc est quod ait. Similiter hæc etiam in eo quòd est esse posibile, & esse non posibile. Similiter enim secundum posibile, & non posibile facta oppositio, ueritatē falsitatemque determinat, sicut in simplicibus & præter modum positis secundum esse & non esse negatio. Hinc in omnibus secundum modum affirmationibus, oppositiones digerit conuenientium negationum, dicit enim.

Eius uerò quæ est, posibile est non esse, negatio est, nō ea quę est, nō posibile est esse, sed ea quæ est, non posibile est nō esse. Et eius quæ est, posibile est esse, non ea quę est, posibile est non esse, sed ea quę est, non posibile est esse. Quare & sequi sese inuicē uidebunt hę, posibile est esse, posibile est nō esse. Idem em̄ posibile est esse, & nō esse. Non em̄ contradictiones sunt sibi inuicē huiusmodi, posibile esse, & posibile non esse. Sed posibile est esse, & non posibile est esse, nunquam simul in eodem ueræ sunt, opponuntur enim. At uerò, nec posibile est non esse, & non posibile est non esse, nunquā simul ueræ sunt. Similiter aūt & eius quæ est necessarium esse, non ea quæ est, necessariū non esse, negatio est, sed ea quæ est, non necessariū esse. Eius uerò quę est, necessariū est non esse, ea quæ est, non necessarium est non esse, Et eius quæ est imposibile esse, non ea quæ est, imposibile non esse sed non imposibile esse, eius uerò quæ est, imposibile non esse, ea quæ est, non imposibile est non esse.

Vt demonstret eam quæ dicit posibile est non esse, non modo non esse negationem eius quæ est, posibile est esse, sed omnino negationem non esse, huius aliam inuenit negationem. Nam eius quæ est, posibile est non esse, quā affirmationis loco posuit, negatio reperitur illa quę dicit, non posibile est non esse, secundum modum scilicet addita negatione, unde fit, inquit, ut ea quæ dicit, posibile est esse, & illa quæ proponit, posibile est non esse, sese inuicem consequantur. idem nāque posibile est esse, quod est posibile non esse. Cur autem se consequi possunt, hæc causa est, quoniam non sunt oppositæ. Nam si essent oppositæ, perimerent se potius, quàm consequerentur, & dissentirent magis, quàm consentirent, ut est in his posibile est esse, & non posibile est esse. Hæ enim, ita à se disiunctæ sunt, ut simul esse non posint. Idcirco autem hoc euenit, quoniam sunt oppositæ, semper igitur secundum modum ponenda negatio est, si integra oppositionis natura facienda est, quod planisimè exequitur, singulis propositionum modis negationes accōmodans, atque integrans naturaliter efficiens oppositiones. At uerò, inquit,

ea quæ eſt poſsibile eſt nõ eſſe, cum ea quæ dicit, nõ poſsibile eſt non eſſe, ſimul eſſe nõ poterit. Namq; oppoſitas eſſe manifeſtum eſt, ſiquidẽ harũ negatio ad modum eſt poſita, qui eſt poſsibile eſſe, eius aũt quæ eſt neceſſariũ eſt eſſe, nõ oportet dici illam eſſe negationem, per quam dicitur, neceſſariũ eſt non eſſe: huius em̃ alia negatio inueniri poteſt, quoniam eſt affirmatio quædam, eſt autem eius negatio ea quæ dicit, nõ neceſſarium eſt non eſſe. Sed potius ei quę dicit neceſsarium eſt eſſe, ea opponẽda eſt quæ dicit, nõ neceſsarium eſt eſſe, ad illã nãq; quæ dicit neceſsarium eſt nõ eſse, opponit̃ (ut dictũ eſt) nõ neceſsariũ eſt nõ eſſe. Eius quoq; quæ eſt, impoſsibile eſt eſſe, nõ dicẽda eſt illa eſſe negatio, per quã dicimus, impoſsibile eſt non eſſe, ſed & potius quæ proponit, nõ impoſsibile eſt eſſe. Nãq; affirmatio quædã eſt, impoſsibile eſt nõ eſſe. Huius em̃ inuenitur negatio q̃ eſt, non impoſsibile eſt nõ eſſe.

Vniuerſaliter uerò (quemadmodũ dictũ eſt) eſſe quidem & nõ eſse oportet ponere tãquã ſubiecta, affirmationẽ uerò & negationẽ hæc facientẽ ad eſſe & non eſſe opponere, & has putare oportet eſſe oppoſitas dictiones, poſsibile nõ poſsibile, contingẽs, nõ contingẽs, impoſsibile, nõ impoſsibile, neceſſariũ nõ neceſsariũ, uerum, non uerum.

Regulam dat uniuerſalẽ, dicẽs: Hoc uniuerſaliter in omnib. faciendum eſſe, q̃d ſuprà iam diximus, ut ſubiectũ eſſe & nõ eſſe ponatur. Affirmationẽ aũt & negationẽ ipſos modos faciamus. Hoc eſt em̃ q̃d ait, negationẽ uerò & affirmationẽ hęc facientem, modos enim ipſos, id eſt, poſsibile & cõtingens & cæteros ꝑ affirmationib. ordinãtes, & ad hos negatiuo aduerbio iũcto pro negationibus diſponẽtes, aut ad id q̃d dicimus eſt, & nõ eſt, apponamus: ut quemadmodũ ad unam rem, q̃d eſt homo, eſt uerbũ & nõ eſt negatio, ꝓdicatũ eſt in his q̃ddam propoſitionibus, q̃ præter modũ ſunt, ut in ea per quã dicimus homo eſt, ſic in his propoſitionibus, q̃ cum modo ſunt, eſt quidẽ aut nõ eſt, ſubiecta ponamus, modos uerò ipſos aut ſecundũ affirmationem, ſi ſimpliciter dicant̃, ut ſecundũ negationẽ, ſi cum negatione ponantur, facientes ad ſubiectũ, q̃d ſecundũ eſſe & nõ eſſe diſpoſuimus, ꝓdicemus, ut has arbitremur eſſe oppoſitas dictiones & negationes, quæ ſecundũ modos factæ ſint, eorum autem omnium negationes & affirmationes in contrarium diſponantur.

Poſsibile eſt eſſe,	Oppoſitiones	Non poſsibile eſt eſſe.
Contingit eſſe,		Non contingit eſſe.
Impoſsibile eſt eſſe,		Non impoſsibile eſt eſſe.
Neceſsarium eſt eſſe,		Non neceſſarium eſt eſſe.
Poſsibile eſt non eſſe,	Oppoſitiones,	Non poſsibile eſt non eſſe.
Contingit non eſſe,		Non contingit non eſſe.
Impoſsibile eſt non eſſe,		Non impoſsibile eſt non eſſe.
Neceſſarium eſt non eſſe,		Non neceſſarium eſt non eſſe.

Quod aũt addidit uerũ, nõ uerũ, ad demõſtrationẽ omnium modorũ ualet. Nam ſi quis dicat, uerum eſt, nõ eſt ipſius negatio uerum non eſt, ſed potius non uerum eſt. Alioqui eius quæ eſt uerũ non eſt, illa negatio eſt quæ dicit, non uerum non eſt.

Conſequentiæ uerò ſecundũ ordinẽ fiunt ita ponẽtibus. Illi em̃ quæ poſsibile eſt, eſt eſſe ſequitur illa quæ eſt, contingẽs eſſe, & hæc illi cõuertitur, & nõ impoſsibile eſſe, & nõ neceſſariũ eſſe. Illi uerò quę eſt, poſsibile non eſſe, & contingens non eſſe, ea quæ eſt, nõ neceſſarium non eſſe, & non impoſsibile non eſſe. Illi uerò quæ eſt, non poſsibile eſſe, & non contingens eſſe, ea quæ eſt, neceſſarium non eſſe, & impoſsibile eſſe. Illi uerò quæ eſt, non poſsibile non eſſe, & non contingens non eſſe, illa quę eſt, neceſſe eſt eſſe, & impoſsibile non eſſe.

Expedi-

Expeditis omnibus quæ de modorum oppositionibus disputabantur, ad cõsequẽtias uenit. Hoc enim dicit, quæ propositiones supradictorum modorum, quas propositiones consequuntur quibusq; consentiũt. Nos autem ex his quatuor fecimus ordines, & consequentias propositionum sub una serie disposuimus, hæc aũt prius nota sint, ut quid ab Aristotele dicatur, faciliùs lector intelligat.

Consideretur autem ex subscriptione quod dicimus.

Possibile est esse.	Possibile est non esse.
Contingit esse.	Contingit non esse.
Non impossibile est esse.	Non impossibile est non esse.
Non necesse est esse.	Non necesse est non esse.
Non possibile est esse.	Non possibile est non esse.
Non contingit esse.	Non contingit non esse.
Necesse est esse.	Necesse est non esse.
Impossibile est esse.	Impossibile est non esse.

Superiùs autem descriptas consequentias ipse disponit, nobis autem reddenda est breuiter ratio, cur hæ propositiones sese inuicem consequantur, quod possibile est esse contingit aliquando ut sit, & hoc est contingit esse, quod autem contingit esse, non est impossibile esse, & quod non est impossibile esse, non idcirco iam necesse est esse. Non est enim impossibile hodie esse pluuiã, sed non idcirco iam esse necesse est. Quod ergo non est impossibile esse, non necesse est esse. Et hic est unus ordo consequentiæ. Rursus secundus ordo propositionum talem habet cõsequentiam, q̃d possibile est non esse, potest fieri ut non sit, quare contingit aliquando ut nõ sit, & quod possibile est non esse, contingit non esse, quod autem contingit non esse, potest fieri ut non sit, sed quod potest fieri ut non sit, non est impossibile ut non sit, ergo quod contingit non esse, non est impossibile ut non sit, sed quod non est impossibile non esse, non idcirco illud iam non esse necesse est, hodie enim pluuiã nõ esse non est impossibile, Potest enim esse, sed non idcirco ex necessitate hodie non pluet: quare q̃d non est impossibile non esse, non est necessarium non esse, & secundus quidem ordo sese sic habet. Nũc autem ad tertium transeamus, quod nõ possibile est esse, hoc fieri non potest, quod autem fieri non potest, ut aliquando sit, non contingit, quod ergo non possibile est esse, idem non contingit esse, sed quod non contingit esse, necesse est ut non sit, quod nunquam contingit, nunquam esse potest, quod nunquam esse potest, necesse est non esse, quod non igitur contingit esse, idem necesse est non esse, sed quod necesse est non esse, hoc fieri non potest, quod autem fieri non potest, impossibile est ut fiat, quod igitur necesse est, non esse impossibile est esse. Quartus etiam ordo hoc modo est, quod non possibile est non esse, fieri non potest ut non sit, quod fieri non potest ut non sit, non contingit non esse. Vt quoniam non possibile est non esse motum cœlo, non contingit cœlum non moueri, quare quod non possibile est non esse, idem non contingit non esse, sed quod non cõtingit non esse, necesse est esse, sicut de cœlo. Necesse est enim cœlum moueri, quoniam non cõtingit cœlum non moueri, sed quod necesse est esse, ut non sit fieri non potest, quare quod necesse est esse, impossibile est non esse. Et hæc quidem est ordinata ab Aristotele cõsequentia propositionum, de qua paulò post latius disputabit.

Ergo impossibile, & nõ impossibile ad illud q̃d est contingẽs & possibile, & nõ contingẽs & non possibile sequũtur quidem cõtradictoriè, sed cõuersim. Illud enim quod est, possibile esse, negatio sequitũ impossibilis, negationẽ uerò affirmatio. Ad illud eñ quod est, nõ possibile

sibile esse, sequitur illud quod est, impossibile esse. Affirmatio enim est, impossibile esse, non impossibile uerò negatio.

Quædam de superiore cōsequentium ratione pertractat. In superioribus enim descriptionibus sese sequentiū affirmationem possibilis sequebatur impossibilis negatio. Rursus negationem possibilis sequebatur impossibilis affirmatio, & de contingenti eodem modo, affirmationem namq; impossibilis dicentē, impossibile esse, sequebatur negatio possibilis dicens, nō possibile est esse. Rursus cùm impossibile negaretur per id quod dicebatur, nō impossibile esse, hanc affirmatio possibilis subsequebatur, ea scilicet, quæ dicit, possibile esse. Atq; hoc idem de contingenti, affirmatio namq; impossibilis ea quæ est, impossibile esse, sequebatur cōtingentis negationē, eam quæ est, non cōtingit esse. Negatio uerò impossibilis, ea quæ dicit nō impossibile est esse, affirmationē cōtingentis sequebatur eā, quę dicit cōtingit esse, quare hæ propositiones sese inuicē sequūtur, sed cōuersæ. Namq; affirmatio impossibilis cōtingentis negationē & possibilis sequit̄. Negatio uerò impossibilis affirmationem possibilis & contingentis, ut subiecta descriptio docet.

Affirmatio	Impossibile est esse,	cōtradict.	Non impossibile est esse.	Negatio
Negatio	Nō possibile est esse,	cōtradict.	Possibile est esse.	Affirmatio
Negatio	Non contingit esse,	cōtradict.	Contingit esse.	Affirmatio

Idcirco namq; ait, sequuntur quidem cōtradictoriē, sed cōuersim, quòd omnes in cōtrarium locatæ cōtradictiones sunt. Contradictio namq; est impossibile esse, & non impossibile esse, contingere esse, & non contingere esse, possibile esse, & non possibile esse. Conuersæ autem se sequuntur, quoniam affirmatio nō sequitur affirmationem, & negatio negationem, sed affirmationē negationes, negationē uerò affirmationes, quod ad supradictam descriptionē reuertentibus planius liquet, sensus ergo hic est. Ordo autem seriesq; sermonū sese sic habet, ergo, inquit, Aristoteles cōtradictionem quæ est impossibile & non impossibile, illud quod est contingens & possibile, quæ duæ affirmationes sunt, ac sese sequuntur, & non cōtingens & non possibile, quæ duæ sunt negationes, sequuntur quidē cōtradictoriē, ut contradictiones sint in cōtrarium ductæ, sed conuersim, ut affirmatio negationem, negatio sequatur affirmationem. Huius talis ratio redditur, illud enim quod est possibile esse, scilicet quod affirmatio est, negationē impossibilis sequitur, est autē negatio impossibilis nō impossibile esse, quod est ergo possibile esse, sequit̄ nō impossibile esse, negatio uerò possibilis, affirmationē impossibilis sequitur: illud namq; qđ est non impossibile esse, sequitur affirmationē quæ est impossibile esse. Etenim affirmatio est impossibile esse, non impossibile esse, negatio, & in contingentibus eodem modo, atq; hoc quidem de possibiliū & impossibilium cōsequentia dictū est. Nunc de necessarij & possibilis consequentia tractat.

Necessarium uerò quemadmodum sit, cōsiderandum est. Manifestū est aūt quoniam non eodem modo, sed cōtrariæ sequuntur, contradictoriæ aūt sunt extra. Non enim est negatio eius quod est necesse nō esse, non necesse est esse, contingit enim esse ueras utrasq; in eodem. Quod enim est necessarium non esse, non est necessarium esse.

Quod dicit huiusmodi est, in his propositionibus quæ erant impossibilis & nō impossibilis, cōueniebat nō possibile ei quod est impossibile, & possibile consentiebat ei, quod est non impossibile, cōtradictionem scilicet impossibilis contradictio non possibilis sequebatur ordine cōuerso. In his autem quæ necessarium prædicāt uel affirmatiuè uel negatiuè, & sequuntur possibilem propositionē eius quæ possibili consentit, cōtradictio non sequitur contradictionem possibilis, sed potius contraria. Necessarias uerò nunc propositiones dico, quæ tametsi nō significēt necessi

tatem, tamen siue affirmatiuè, siue negatiuè necessarium prędicant: sensus ergo hic est, si qua ex his quæ necessarium prædicant, consentit possibili propositioni, eius quæ necessarium prędicat, contradictio non sequitur possibilis contradictionem, sed eius quæ necessarium prædicat contradictionis contraria, ea consentit possibilis propositionis contradictioni: priùs autem disponamus quæ sunt contradictoriæ, quæ'ue contrariæ, eius enim quæ dicit necesse est esse, contradictio est, non necesse est esse, contraria uerò, necesse est non esse, rursus eius quæ est, necesse non esse, contradictio est, non necesse est non esse, contraria uerò, necesse est esse. Quare describantur & circa unam eandemq́ contraria, & contradictoria disponantur, ut quod à nobis dicendum est, clariùs posit liquere.

Affirmatio. Necesse est esse	Contradictio	Non necesse est esse.	Negatio.
	Contraria	Necesse est non esse.	Affirmatio.
Affirmatio. Necesse est nō esse	Contradictio	Nō necesse est non esse.	Negatio.
	Contraria	Necesse est esse.	Affirmatio.

His igitur commodè breuiterq́ descriptis, qui in eorum consequentia ad possibiles propositiones modus posit euenire monstrandū est, illam namq́ quæ est possibile est esse, sequitur ea quæ est, non necesse est esse: nam quod possibile est esse, nō necesse est esse, quod enim possibile est esse, possibile est & non esse, sed quod possibile est nō esse, nō necesse est esse. Quare id quod est, possibile est esse, rectè sequitur nō necesse est esse, sed negationem eius quæ dicit possibile est esse, id est, nō possibile est esse, nō sequitur affirmatio eius quæ dicit, nō necesse est esse, quæ est scilicet, necesse est esse, hæc enim est cōtradictio necessariæ affirmationis, neq; enim dici potest cōsentire propositiones quæ dicūt, nō possibile est esse, & necesse est esse, sed huius cōtraria sequitur: namq; eam quæ est, nō possibile est esse, illa quę dicit, necesse est nō esse, comitatur, sed necesse est non esse, nō est cōtradictoria eius quæ est, non necesse est esse, possunt enim utræq; in codē simul ueræ inueniri: nā quoniā necesse est nō esse ignē frigidum, nō necesse est esse ignē frigidum. Quocirca hæ cōtradictoriæ non sunt, sed est contraria ea quę dicit, necesse est non esse, ei quæ dicit necesse est esse, quæ necesse est esse, cōtradictio est eius quæ ponit nō necesse est esse. Quare contradictionē eius quæ dicit, possibile est esse, eam scilicet quæ proponit non possibile est esse, non sequitur cōtradictio eius quæ est necesse est esse, sed ea quæ est necesse est non esse, quæ contraria scilicet est ei, quæ est, necesse est esse, quæ hæc ipsa contradictio est eius quæ proponit, non necesse esse. Hoc autem descriptione meliùs patebit.

Affirmatio. Possibile est esse.	Contradict.	Non possibile est esse.	Negatio.
Negat. Nō necesse est esse.	Cōtradict.	Necesse est esse.	Cōtraria, necesse est nō esse.

Ergo cum sit contradictio possibile esse, & non possibile esse, sequatur autem possibile esse, non necesse esse, contradictio tamen eius quæ est, necesse esse, non sequetur contradictionē eius quæ est possibile esse, sed contraria contradictoriæ eius quæ est non necesse esse. Nam si contradictio est non necesse esse eius quæ est necesse esse. Contraria uerò eiusdē necesse esse est, ea quæ dicit, necesse est non esse, sequitur necesse est non esse, eam quæ est non possibile esse, quæ est cōtradictio eius quæ est, possibile esse, quàm sequitur non necesse esse. Rectè ergo dicitur contradictiones quidē extra esse, contrarias uerò contradictorijs consentire, nam possibile esse & nō possibile esse, quæ sunt contradictoriæ, sequuntur nō necesse esse, & necesse non esse, quæ non sunt contradictoriæ, quod in eodē utræq; ueræ inueniri possunt. Quod si cōtradictio sequitur, sicut ea quę est, nō necesse esse, sequitur eam quæ est possibile esse, sic eā quæ est nō possibile esse, sequeretur necesse esse, sed

sed hoc inconueniens est. Quare quoniam hæc illam nō sequitur, contraria ipsius sequetur, cōtraria namq; est ei quæ proponit necesse est esse, illa quæ dicit necesse est nō esse. Eodem quoq; modo & in eo quod est possibile non esse, cuius est contradictio nō possibile nō esse, quod Aristoteles reticuit. Sequitur namq; eam quæ est possibile est nō esse, illa quæ dicit nō necesse est nō esse, sed negationē eam, quę est non possibile est non esse, eius affirmationis quę est possibile est non esse. Non sequitur affirmatio eius quæ est, nō necesse est non esse negationis, ea quæ est, necesse est nō esse. Negatio enim eius quæ dicit, necesse est non esse, illa est quæ dicit, nō necesse est non esse. Sed huius contraria, id est, affirmationis quæ est, necesse est non esse, illa scilicet, quæ est, necesse est esse, sequitur negationem illam, quæ est nō possibile est non esse, huius quoq; sit talis descriptio:

Affirmatio. Negatio.
Possibile est non esse, Contradict. Non possibile est non esse.

Negatio. Affirmatio.
Non necesse est non esse, Contradict. Necesse est non esse.
Contraria affirmatio, necesse esse.

Dissimili igitur modo euenit quam dudum cōtingebat in his, quæ erant possibilia & quæ impossibilia. Illic enim cōtradictio cōtradictionem sequebatur, sed conuersim, ut negationem affirmatio, affirmationē negatio sequeretur. Hic non idem modus est. Nam cum superiores cōtradictoriæ sint, & inferior negatio affirmationem sequatur, negationem nō sequitur cōtradictoria affirmatio, sed affirmationis illius contraria, quod si quis legat attentiùs, integrè descriptum esse ratione perspiciet, cur autem hoc eueniat, causam prodit.

Causa autem, cur non sequatur similiter cęteris est, quoniam contrariæ impossibile necessario redditur idem ualens. Nam quod impossibile est esse, necesse est hoc non quidem esse, sed potius non esse. Quod uerò impossibile est non esse, hoc necessarium est esse. Quare si illa similiter sequuntur possibile & non possibile, hæc è contrario. Quoniam non significant idem necessarium & impossibile, (sed quemadmodum dictum est) conuersim.

Ratio est cur non simili modo cōsequentia secundū contradictionem propositionis eueniat, sicut in his quæ sunt impossibilia & non impossibilia huiusmodi, omne necessariū contrario modo impossibile est. Nam quod est impossibile esse, hoc est necessarium non esse, nō enim est necessariū esse, quod est impossibile esse: nullus enim dixerit necesse est esse, quod impossibile est esse, nō ergo necesse est esse, sed potius necesse est nō esse quod impossibile est esse. Ergo cōuerse idem potest impossibile, quod necessariū. Quod enim impossibile iunctū cum esse efficit, hoc efficit necessarium iunctū ad id quod est non esse, igitur quod impossibile est esse, hoc necesse est non esse. Rursus quod impossibile est non esse, hoc necesse est nō esse. Rursus quod impossibile est non esse, hoc necesse est esse: ut igni impossibile est nō inesse calorē, necesse est igitur inesse. Quare huic quoq; idem cōuertitur, ut quod impossibile secundū non esse efficit, idem ualeat necessarium secundū esse positum, quare contrario modo necessarium & impossibile idem potest. Quod si contrario modo impossibile & necessarium idem ualet, manifestum est, cur nō similiter cōsequitur necessariū possibile & non possibile propositiones, sicut easdē ipsas, id est, possibile & nō possibile propositiones impossibile, & non impossibile sequebatur. Nam si cōuerso ordine necessariū atq; impossibile idem ualet secundùm contrarietatē, non similis consequentia est necessarij & impossibilis, ei quæ fuit possibilis & impossibilis. Nam quoniā non impossibile esse, sequitur possibi-

le esse. Et hoc rursus, id est, posibile esse, nõ necesse esse comitat̃. Rursus id qđ est, impossibile esse, qm̃ sequit̃ nõ possibile esse. Necessariũ aũt impossibili cõuerso or dine idē ualet, sequit̃ id q̃d est impossibile est esse, necesse est non esse. At p̃ hoc etiã id qđ est nõ possibile esse sequit̃, id qđ est necesse est nõ esse. Rursus quoniã ei qđ est nõ impossibile nõ esse cõsentit, id quod est possibile est nõ esse, & huic cõuenit, nõ necesse est nõ esse. Quoniã id quod dicit̃ impossibile est nõ esse, sociũ est ei qđ est nõ possibile est nõ esse, ei aũt quod est impossibile non esse, cõuerso modo red ditũ necessariũ, idem ualet. Sequitur id quod est impossibile est nõ esse, id quod di cimus necesse est esse, & hanc quoq; sequitur id quod proponimus, nõ impossibi le est non esse, non necesse est non esse, id uerò descriptione monstratur.

Consentientes.	Consentientes.
Non impossibile est esse.	Impossibile est esse.
Possibile est esse.	Non possibile est esse.
Non necesse est esse.	Necesse est non esse.
Consentientes.	Consentientes.
Non impossibile est non esse.	Impossibile est non esse.
Possibile est non esse.	Non possibile est non esse.
Non necesse est non esse.	Necesse est esse.

Causa igitur diuersæ consequentiæ est, in contrarium propositionum impossibilis & necessarij facta conuersio, sed de his hoc modo speculatus, sese quodammodo ipse reprehendit, & ad aliam proprietatis consequentiam disputationem flectit.

An certè impossibile est sic poni necessarij contradictiones. Nam quod est necessarium esse, possibile est esse, nam si non, negatio seque tur. Necesse enim est, aut affirmare aut negare. Quare si non possibi le est esse, impossibile est esse. Igitur impossibile est esse, quod necesse est esse, quod sanè est inconueniens.

Fortè, inquit, errauimus ita cõsequentias collocantes. Tunc enim disposuimus, ut id quod esset possibile sequeretur illud, quod est nõ necessariũ, ut secundũ præces sionem possibilis sequentē negationem necessarij poneremus, nunc aũt dicit hoc permutari oportere, & nõ à possibili inchoandũ, & huic subijciendũ necessarij ne gationē, sed potius primo ponendũ esse necessariũ, secundo loco possibile: namq; illa propositio quæ necessariũ cõtinet, cõtinere uidetur etiam possibilitatem, nam quod necessariũ est idem possibile est. Quod enim necesse est esse, idem esse possi bile est, nam si quis hoc neget, & id quod est necessariũ dicat, nõ sequi possibilita tem, negatio possibilitatis, id quod est necessariũ comitabitur. Nam si id quod ne cessariũ est esse, falsum est dicere possibile est esse, uerũ est dicere, quoniã nõ possi bile est esse. In omnib. enim aut dictio est, id est, affirmatio, aut negatio, ut si illa ue ra est, illa sit falsa, si illa nõ est, illa mox esse necesse sit, sed nõ possibile esse sequi di ximus, id qđ est impossibile esse, igit̃ id quod dicit̃ necesse est esse, impossibile est esse, sed hoc quidē inconueniēs est, nõ igitur uerum est, qm̃ ei q; est necessariũ esse, id qđ est nõ possibile esse cõuenit. Quare sequit̃ id qđ est necessariũ possibilitas.

At uerò illud quod est possibile esse, non impossibile esse sequitur, hoc uerò illud quod est nõ necessariũ esse. Quare cõtingit quod est neces sarium esse, non necessarium esse, quod sanè est inconueniens.

Dicimus ei, quod est necessariũ esse, cõsentire illam propositionē quæ dicit possi bile esse, sed rursus hoc falsum uidetur cogitãtibus perspicientibusq;. Quoniã ei qđ est possibile esse, cõsentit & cõuenit illa propositio quæ dicit, nõ impossibile esse, hoc uerò, illud quod dicitur nõ impossibile esse, sequitur id quod proponimus nõ necesse est esse, sed possibile esse consentire proposuimus ei quæ dicit, necesse est esse, eamq; consequi, sequitur ergo eam quæ est non necesse esse, illam quæ dicit, necesse

necesse est esse, eiq; consentit, quod est impossibile. Quid igitur in his dubitationibus est statuendum? non potest consentire quidem possibile esse, ei quod est, necesse esse. Alioqui propositionem necesse esse, id quod est impossibile esse consequetur, si uerò conuenerit ei quæ est necessariũ esse, illa quæ est possibile esse. Rursus fit, ut id quod est necessarium, non necessarium sit, sed hoc falsum est: Sed hoc quemadmodum sese habeat, paulo pòst explicabitur. Nunc uerò priorem sequentiam permutantes hoc dicimus, quoniam id quod est possibile esse, non potest cõsequi id quod est necesse esse, nec hæ sibi propositiones consentiunt, possibile esse, & necesse esse, quod Aristoteles hoc modo proponit:

At uerò neq; necessarium esse sequitur ad possibile esse, neq; necessarium non esse. Illi enim utraq; contingit accidere, horum aũt utrumlibet uerum fuerit, nondum erunt illa uera, simul enim possibile est esse, & non esse. Si uerò necesse est esse uel non esse, non erit possibile utrunq;. Relinquitur ergo non necessarium non esse sequi ad possibile esse: hoc enim uerum est & de necesse esse, hæc enim fit cõtradictio eius quæ sequitur ad nõ possibile esse. Illud enim sequitur hoc quod est, impossibile esse, & necesse non esse, cuius negatio est, non necesse non esse. Sequuntur igitur & hæ contradictiones secundùm prædictum modum, & nihil impossibile contingit sic positis.

Docet id quod est possibile non cõsentire ei quod est necessarium esse, nec rursus ei quæ est, necessarium est non esse. Nam quod necesse est esse, non potest nõ esse, quod autem necesse esse non esse, non potest esse. Quod autem dicimus possibile esse, ita dicimus, tanquam si & nõ esse possibile sit. Vtramq; igitur naturam habet id quod dicimus possibile esse, ut & sit esse possibile, & sit possibile non esse. Qui uerò dicit necesse esse, aufert non esse, & quæ dicit necesse est nõ esse, aufert esse, ita si hæ ueræ sunt, id est, necesse esse, & rursus necesse non esse, utræq; illæ falsæ sunt, quæ dicunt, & potest esse, & potest non esse. Illa enim quæ proponit necesse esse, posse non esse subruit, illa uerò quæ dicit, necesse est non esse, posse esse subuertit, neutra igitur consequetur eam propositionem quæ dicit possibile est esse, nec ea quæ dicit ex necessitate esse, nec illa quæ dicit ex necessitate nõ esse. Et sensus quidem huiusmodi est. Sermonũ autem ratio talis est, at uerò inquit, neq; id quod est necessarium esse, sequitur propositionem illam quæ proponit, possibile esse, nec rursus illa quæ dicit necessarium est non esse. Illi enim, id est, possibili utraq; contingit accidere, id est posse esse, & posse non esse. Nam quod potest esse, idem potest non esse. Harum autem, id est, uel quæ dicit, necessariũ est esse, uel quæ dicit necessarium est non esse, si utrumlibet uerum fuerit, non erunt illa uera, id est, posse esse & posse non esse, quod enim possibile est esse, idem possibile est non esse, quod si neq; necesse est esse, nec necesse non esse propositio, eam quæ est possibile esse cõsequetur, relinquitur, ut illa ei consentiat quæ dicit, non necessarium est non esse. Hæc enim sequitur eam quæ proponit, possibile est esse. Quicquid enim possibile est esse, non necesse est non esse, ut quoniam hominem possibile est ambulare, non est necesse non ambulare. Hoc enim uerum est, inquit, & de eo quod est necesse est non esse, id est, hæc enim propositio quæ dicit non necesse esse non esse, uerum est, ut contra eam opponatur contradictoriè, quę dicit necesse est non esse, unde etiam secutus est. Hæc enim fit contradictio eius quæ sequitur, non possibile esse, unde facienda est huiusmodi descriptio:

Affirmatio.	Impossibile est esse.	contradict.	Non impossibile est esse.
Negatio.	Non possibile est esse.	contradict.	Possibile est esse.
Affirmatio.	Necesse est non esse.	contradict.	Non necesse est non esse.

Hæc enim quæ dicit nō necesse est non esse, cō tradictio est eius quæ proponit, necesse est nō esse, quæ est sequēs, & cōsentiens ei quę est nō possibile est esse, quę cōsentit ei quæ dicit impossibile est esse, quæ rursus sequitur eā quæ est ultima, id est, necesse est nō esse, cuius cō tradictio est, nō necesse est non esse: affirmatio enim est necesse est nō esse, negatio nō necesse est nō esse. Quocirca secundū cōtradictionē fit hęc quoq; cōsequentia, nam impossibile esse, & nō impossibile esse cōtradictio est, sed affirmationē, id est, impossibile esse, sequitur negatio, nō possibile esse. Negationem uerò, id est, nō impossibile esse, sequitur affirmatio possibile est esse, sed nō possibile est esse, & possibile est esse, cō tradictio est, sed negationē possibilis, id est, nō possibile esse cōsequetur necesse est nō esse affirmatio, sed affirmationē possibilis, id est, possibile esse sequetur nō necesse est non esse, negatio. Quare ita positis, nihil euenit impossibile, sed omnia cōueniūt, & cōsentiūt, & secundū superiorē possibilis & impossibilis modū affirmationes & negationes cōuerso ordine contradictoriè se sequūtur. Et sensus quidē totius huiusmodi est, ordo aūt uerborū sic. Quoniā, inquit, ei quod est possibile esse, nec illud, quod est necesse esse, nec illud quod est necesse nō esse cōsentit. Relinquitur ut id quod est, nō necessariū nō esse sequatur possibile esse. Hoc enim quod dicitur nō necessarium nō esse uerum est dicere de necesse est nō esse, & subaudimus, quoniam est eius cōtradictio. Hæc enim quæ dicit nō necesse est nō esse, cōtradictio fit ei quæ sequitur negationē possibilis, id est, nō possibile esse. Hæc est autem ea quæ dicit necesse est non esse, illud enim quod est nō possibile esse, utrunq; horum sequitur, & quod est impossibile esse, & quod est, necesse est nō esse. Cuius affirmationis, id est, necesse est nō esse, negatio est nō necesse est nō esse. Sed hæc sequitur nō impossibile esse & possibile esse, igitur hæ cōtradictiones secundū prędictū modū se sequūtur, scilicet cōtradictoriè, sed conuersim, & his positis atq; ita ordinatis nihil contingit impossibile.

Dubitabit autē aliquis si ad illud quod necessariū esse, possibile esse sequatur. Nam si nō sequitur, cōtradictio sequetur, nō possibile esse, & si quis dicat nō hanc esse cōtradictionē, necesse esse est ipsum dicere possibile non esse, sed utræq; falsæ sunt de necesse esse. At uerò rursus, idem uidetur esse possibile incidi, & nō incidi, & esse, & nō esse. Quare erit necesse esse, contingens non esse, hoc autem falsum est.

Ad superiorem possibilis & necessarij consequentiæ reuersus est quæstionem. Dicit enim dubitari posse, si id quod est possibile esse consentiat ei propositioni, quę est necessarium esse, siue enim cōsentire dicatur, siue nō cōsentire, aliquid impossibile & inconueniēs utroq; modo cōtingit: nam si quis dicat id quod dicitur possibile esse non cōsentire ei quod est necessarium esse, consentiet ei negatio possibilis, ea quę est nō possibile esse, sed si ista cōsentiet, erit idem necessarium esse quod est nō possibile esse. Quod si hoc rursus aliquis neget, & dicat non esse negationē eius ꝓpositionis quæ est possibile esse, eam quæ dicit nō possibile esse, sed illā potius quæ proponit possibile est non esse, quanquam falsum sit, tamē ne hæc quidē ei quod est necessarium esse cōuenire potest. Fit enim negatio eius quæ est possibile esse, ea quæ dicit, possibile est nō esse (si affirmatio possibile esse nō sequitur affirmationē quæ dicit necesse est esse) sequitur negatio ea quę est possibile est nō esse, sed quod necesse est esse, falsum est dicere quoniā possibile est nō esse. Quod enim necesse est esse, dici non potest fieri posse ut non sit, sed potius nō posse fieri ut non sit, quod si quis dicat rursus sequi id quod dicitur necesse esse, & cōsentire ei quæ dicit possibile esse, sic quoq; aliquid incōueniēs reperietur. Quod eīm possibile est esse, idē possibile est nō esse, erit igitur quod necesse est esse, possibile non esse, & erit contingēs quod necessarium est. Possibile aūt & contingēs in utranq; partē facilè uertitur, & ad esse & ad non esse. Quod autē necesse est esse, interclu-

sum

sum habet euentum ad contrariam dictionem. Vt si necesse est esse, ut non sit, fieri non potest, & si necesse est non esse, ut sit impossibile est. Quare qui dicit possibile esse consentire ei quod est necesse esse, quoniã id quod est possibile esse potest etiã nõ esse, & hoc est cõtingens, dicit id quod esse necesse est, posse non esse, & esse cõtingens, quod est inconueniens. Hanc igitur dubitationem soluens, ita sequitur.

Manifestum est autem, quoniam nõ omne possibile, uel esse, uel ambulare, & opposita ualet, sed est in quibus non sit uerum. At primũ quidem in his, quæ non secundùm rationem possunt: ut ignis calefactibilis est, & habet uim irrationabilem, ergo secundũ rationem potestates eædem plurimorũ etiam contrariorũ sunt, irrationabiles uerò non omnes, sed quemadmodũ dictum est, ignem nõ est possibile calefacere, & non calefacere, neq; quæcunq; alia semper agunt. Alia uerò possunt & secundùm irrationabiles potestates simul opposita suscipere, sed hoc idcirco dictum est, quoniã non omnis potestas oppositorum est, neq; quæcunq; secundùm eandem speciem dicantur.

Multa, inquit, sunt quæ unũ esse possunt id quod sunt, non etiã aliud aliquid quod nõ sunt. Plura enim sunt quæ ab eo quod sunt nõ mutãtur. Alia uerò sunt quæ mutari possunt, ut cœlum unam rem solã potest, id est, moueri, huic uerò oppositũ, id est nõ moueri nõ potest, ergò nõ omne quod est possibile uel esse uel ambulare, id est, nõ omne de quo quælibet possibilitas prędicatur, etiã opposita ualet, ut utrunq; possit fieri & facere quod facit, & huic oppositũ, id est, non facere qđ facit, sed sunt quædã in quibus ita potestates prædicętur, ut nõ sit uerum de his dici, quoniam & opposita possunt, ut etiam in his quæ præter rationem aliquam possunt, ut ignis. Namq; ignis præter rationẽ aliquam calidus est, non est enim reddere rationẽ, cur ignis sit calidus, natura enim est calidus, & cum possit esse calidus, nõ tamẽ potest id quod est oppositũ, id est, nõ potest nõ calere, quod est oppositũ ei, scilicet quod est calere, ergo secundũ rationẽ potestates ipsę eædem plurimorũ etiã contrariorũ sunt. Potestates, inquit, quæ sunt secundũ rationẽ, id est, in quibus est aliqua [illegible]
nõ unius possibilitatis, sed plurimorũ sunt atq; oppositorũ, ut possibilitas m[illegible]
næ est curare, quæ quoniã secundũ rationẽ fit, ut curet medicus, & est ra[illegible]
potestas medico curãdi, nõ solũ potest curare, sed etiã nõ curare, & pote[illegible]
plusquã unũ, & ipsum quod potest oppositũ est, id est, nõ curare. O[illegible]
est ei quod est curare id quod dicitur non curare, quæ opposita [illegible]
Affirmatio namq; & negatio cõtrarietatibus discernuntur. Irratio[illegible]
omnis, sed quemadmodum dictum est, ignem nõ est possibile [illegible]
mnis, inquit, secundùm rationem potestas opposita quoq; ual[illegible]
uerò nõ omnis huiusmodi potestas est, ut opposita nõ ualea[illegible]
lere sine ratione potestas sit (nõ eñ ex ratione calet, quoniã [illegible]
test etiam nõ calere, igni aũt cum irrationabilis potestas [illegible]
nõ calefacere. Quare rectè dictum est irrationabiles p[illegible]
se cõtraria, sed quasdam, ut ignem, qui cum sit calefa[illegible]
est. Quæ autem sint irrationabilia, quæ unam tan[illegible]
oppositã, sic demõstrat, dicẽs, nec quæcunq; alia [illegible]
ta nõ potest, sed nõ solum ignis, sed illa quo[illegible]
opposita, quæcunq; actu semper sunt, ut so[illegible]
test nõ lucere, & nix semper actu frigida e[illegible]
go quæcunq; semper agũt, id est, in eo qu[illegible]
est, quoniam sicut ignis nõ capit frigus [illegible]
enim ignis quoq; opposita nõ pote[illegible]

tem. Semper enim est calidus, sed non omnia irrationabilia (ut dictũ est) unam tantum habent potestatẽ, ut opposita nõ possint, sed sunt quædã irrationabiles potestates. Quæ utrunq; possunt, ut in eo quod est secari pellem uel nõ secari pellẽ. Potest namq; secari pellis, potest etiã non secari, sed hæc sunt opposita: secundũ igitur irrationabiles quoq; potestates possunt quędã opposita, sed idcirco superiora sunt dicta, inquit, quibus monstrauimus, quoniã ignis & quæcunq; semper sunt actu, nõ possunt opposita, ut doceremus, nõ omnẽ potestatẽ oppositorũ esse potentiã, sed alias ueras esse huiusmodi potestates quæ actu essent, & unã rem solã possent, ab oppositorũ uerò potestate discederẽt. Hoc aũt nõ solum in his quæ secundũ rationem potestates dicuntur, sed etiã secundũ eam speciẽ quę irrationabilis dicitur. Sunt enim quædã eorũ quæ irrationabiles potestates esse dicuntur, quæ nõ solũ id quod sunt, uerum etiã opposita possint, alia uerò unum tantũ possunt. Pellis enim potest secari, & non secari, & idcirco opposita potest, ignis uerò cum sit calidus, frigidus esse non potest. Et idcirco nulla oppositorum est illi potestas.

Quædam uerò potestates æquiuocæ sunt. Possibile enim non simpliciter dicitur, sed hoc quidem quoniam uerum est, ut in actu, ut possibile est ambulare, quoniam ambulat, & omnino possibile est esse, quoniam est iam actu, quod dicitur possibile. Illud uerò quoniã forsitan aget, ut possibile est ambulare, quoniam forsitan ambulabit, & hæc quidẽ in solis mobilibus est potestas. Illa uerò & immobilibus. In utrisq; uerò uerum est dicere, nõ impossibile est ambulare uel esse, & quod ambulat iam & agit. & ambulabile est. Sic igitur possibile non est uerum de necessariò simpliciter dicere, alterum autem uerum est. Quare quoniam partem uniuersale sequitur, illud quod ex necessitate est, consequitur posse esse, sed non omnino.

Possibilitatis breuiter diuisio facienda est, possibile enim duobus dicitur modis. Est enim unum possibile quod cum nõ sit, esse possit, ut homo cum sedet, nõ quidem ambulat, sed ambulare potest. Aliud possibile est quod cũ sit, esse possibile est, ut quoniã ignis calet, potest esse calidus, & quoniã homo sedet, potest sedere. Huius aũt possibilis duæ sunt species, una cum est quidẽ, potest tamẽ nõ esse, ut si quis sedeat, ita quidẽ potest sedere, ut possit etiã nõ sedere: Alia uerò ut cum sit, nõ esse nõ possit, ut ignis calidus est, sed nõ potest esse nõ calidus. Atq; hoc est quod ait, quędam uero potestates æquiuocæ sunt. Possibile enim nõ simpliciter dicitur, sed hoc quidẽ qm̃ uerũ est, ut in actu, id est, quod est & fit, quod dicitur esse possibile, ut in actu possibile est ambulare, qm̃ iam ambulat, & est in actu & omnino possibile est esse quicquid in actu est. Illud uerò quod forsitã aget, ut possibile est ambulare qm̃ ambulabit, id est, quod nõ est quidẽ, sed esse poterit, ut possibile est ambulare, non qm̃ nunc quidẽ ambulat, sed qm̃ ambulaturus est aliquis. Hæc aũt sunt quæcunq; nõ secundũ actũ dicuntur, sed secundũ potestatẽ tantũ, quæ nondũ quidẽ in actu sit, esse tamẽ possit. Hæc quidẽ in solis mobilibus est possibilitas, illa uerò & in immobilibus. Mobilia uocat quæcunq; sunt naturalia, & in generatione & in corruptione. Quęcunq; enim generata sunt & corrũpi possunt, ea semper in motu sunt, ipsa etenim generatio motus quidã est, atq; ipsa corruptio. Ergo in huiusmodi rebus quęcunq; generata sunt, atq; mortalia, in his uera est illa potestas, quæ non secundũ actũ dicitur, sed secundũ id quod nõ est quidẽ, sed esse potest. Nusquã enim euenit huiusmodi potestas nisi in his quæ nascunt̃ & mortẽ oppetũt, illa uerò quę sunt immobilia, id est, quę in sua natura fixa sunt & constituta, ut mutari moueriq; nõ possint, id est, diuina solã illã habẽt potentiã quæ secundũ actũ dicitur, ut solum mobilis quidẽ ad substantiam, quanq; sit mobilis secundũ locum. Quoniam ergo

est

est immobilis secundũ substantiã & ab ea nõ pmutatur, neq; mouetur, habet in se lumẽ, q̃d ita habere potest, ut nõ habere nõ possit. Sed in utrisq; his uel mobilib. uel immobilibus illud uerũ est, q̃d de his dicit̃ nõ impossibile eit esse. Nam & q̃d actu quidem nõ est, esse tamẽ poterit, ut homo cum nõ ambulat, ambulandi tamẽ retinet potestatẽ. Nõ est enim hominẽ impossibile ambulare, & solẽ nõ est impossibile habere lucem, quã actu retinet sempiterno. In utrisq; igitur & mobilibus & immobilibus, uerum illud est quod dicit, nõ impossibile esse. Nam & de eo quod agit, & de eo q̃d agere potest, de utrisq; idẽ uere dicit̃, quoniã nõ est impossibile esse. Nam & q̃d ambulat, nõ est impossibile ambulare, & q̃d est ambulabile, id est, quod ambulare potest, non illi est impossibile ambulare. Sed quoniam diximus eam quæ secundũ actũ est potestatẽ duas habere species: Vnam quidẽ, cum in actu quidem sit & nunq̃ possit non esse, ut igni actu est calere & nunq̃ esse nõ potest calidus. Aliã uerò, secundũ id q̃d dicimus esse quidẽ actu, posse tamen nõ esse, ut aliquis cũ sedet, potest quidẽ sedere, sed potest etiã non sedere. Huiusmodi quidem secundũ actum possibile de necessario nullo modo prædicat̃, quod enim in actu est, & necessariũ est esse, est quidẽ, sed ita est, ut nõ esse nõ possit. Hoc est enim quod ait. Sic igit̃ possibile, id est, quod cum actu sit, possit tamen nõ esse, nõ est uerum de necessario simpliciter dicere. Alterũ autẽ uerũ est, nam quod ita est actu, ut nõ esse nõ possit, & semper actu est, hoc iustè de necessario prędicatur. Quod enim necesse est esse, est quidẽ, sed nõ esse nõ potest. Quare q̃m partẽ id quod est uniuersale sequitur, illud quod ex necessitate est, consequẽs est id quod est posse esse, sed nõ omnino. Quoniã semper, inquit, speciẽ sequit̃ genus, & partẽ suã sequitur uniuersalitas. Si enim homo est, animal est, id est, si pars & species est, uniuersalitatẽ & genus esse necesse est. Quod si ita est sequitur, scilicet, eam propositionẽ quæ dicit necesse esse, illa ꝓpositio quæ dicit possibile esse, eiq; cõsentit, sed non oĩs significatio possibilitatis sequit̃ necessariũ. Illa eñ q̃ ita possũt, ut nõ sint q̃dẽ, esse tamẽ possint, nulla ratione de necessario prædicatur. Necessariũ uerò nõ modo necesse est, sed etiã est, hoc est eñ quod ait, sed non omnino. Etenim de necessario q̃d iam est, non potest illud possibile prædicari, quod non est adhuc quidem, sed esse potest.

Et est quidem fortasse principium quod necessariũ est, & quod non necessarium est omnium, uel esse, uel non esse. Et alia, ut horum consequentia, considerare oportet.

Principiũ (inquit) est fortasse harũ propositionũ cõsequẽtias inueniẽdi. Si quis primo in loco necessariũ ponat, & nõ necessariũ, secũdo uerò in loco possibile esse, & cætera. Naturaliter enim id quod necessarium est, prius est, nã si necessaria sunt ea quę semper actu sunt, quę aũt semper actu sunt, sempiterna sunt. Sempiterna uerò rerum omniũ principia sunt. Rectè initium quoque speculandi, quæ harũ propositionũ cõsequẽtia sit, ex his sumemus, q̃ sunt necessariæ, & propter has ex necessarij negationib. id est, ex nõ necessario. Cõstat igit̃ à necessario & nõ necessario harum cõsequẽtias inueniẽdi sumẽda esse principia. Illæ enim, id est, possibile esse & cõtingẽs esse, & esse necessariũ & nõ necessariũ uelut in natura ipsa p̃cedẽtes subsequũt̃. Atq; ideo ait: Et alia, id est, possibile esse, & cõtingẽs esse, ut horũ cõsequẽtia cõsiderare oportet. Hoc est ita hę cõsiderari debẽt, tanq̃ si q̃d est necessariũ, & non necessariũ pręcedant, consequantur uerò possibile, & contingens, & cætera.

Manifestũ est aũt ex his quę dicta sunt, q̃m quod ex necessitate est, secundũ actũ est. Quare si priora sunt sempiterna, & q̃ actu sunt, potestate priora sunt, & hęc q; sine potestate sunt, actu sunt, ut primæ substantiæ. Alia uerò sunt actu cũ possibilitate, q̃ natura q̃dẽ priora sunt, tẽpore uerò posteriora, alia uerò nunq̃ sunt actu sed potestate tantũ.

Patet, inquit, ac liquet omnia quęcunque secundū necessitatem sunt, semper esse secundū actum. Quoniam enim ignis ex necessitate calidus est, actu quoque semper calidus est. Quocirca si quæ sempiterna sunt, omnibus quæ non sunt sempiterna, priora sunt, etiā ea quæ semper actu sunt, his quæ sunt potestate, priora sunt. Horū aūt omniū diuisionē facit. Sunt em̄, inquit, alia quidem præter potestatē, actu tantùm, ut sol nō potestate mouetur, sed actu, & illam mouēdi potestatem nō habet, quæ nō est quidem, sed esse potest, sed actum habet solū, à potestate uerò quæ præter actum solet esse, relinquitur. Primæ etiam substātiæ actu quidem sunt, nunquā uerò potestate, primas autem substātias dicit, diuinas, scilicet, & sempiternas: Non eas quas in prædicamētis primas esse mōstrauit, id est, indiuiduas. Tunc em̄ de his loquebat primis, quæ nobis primæ sunt. Nunc de his quæ natura sunt primæ, quę diuinæ sunt, scilicet, & sempiternæ. Alia uerò, ait, sunt, quæ sunt actu cum potestate, id est, quæ & actum habēt, & aliquādo habuerūt potestatē, ut fabricata iam domus, aliquādo potuit fabricari, & prius habuit potestatem secundùm tempus, postea uerò actum, sed natura actus prior est potestate. Ars uerò ipsa actū cogitatione percipit, formamque domus prius sibi ipsa designat & efficit, quare natura actus prior est potestate. Potestas actu prior est tempore. Alia uerò sunt, inquit, quę actu quidem nunquam sunt, semper autem sunt potestate, ut numerus infinitus quidē est, quòd cum semper in infinitum possis augere, sed actu infinitus nō est. Quemcunque enim numerum sumpseris, actu finitus est, quemlibet enim dicas numerū, finita illum numerositas necesse est complectatur, ut decem uel centū. Infinitus uerò idcirco est potestate, quod eum possis facere in infinitum cōcrescere, nō tamen ut quilibet actu sit numerus infinitus.

Quæ magis aptæ enunciationes contrariæ dicantur.

VTrùm aūt cōtraria est affirmatio negationi, an affirmatio affirmationi, & oratio orationi, ut, quæ dicit, omnis homo iustus est, ei quæ est, nullus homo iustus est, an oīs homo iustus est, ei quæ est, omnis homo iniustus est, ut Callias iustus est, Callias iustus nō est, Callias iniustus est. Quæ'nā harū cōtraria est: Nam si ea quæ sunt in uoce sequūtur ea quæ sunt in anima, illic aūt cōtraria est opinio cōtrarij, ut omnis homo iustus est, ei quę est, omnis homo iniustus est, etiā in his q̄ sunt in uoce affirmationibus, necesse est similiter sese habere. Quod si neque illic cōtrarij opinatio cōtraria est, nec affirmatio affirmationi contraria erit, sed ea quæ dicta est, negatio. Quare cōsiderandum est, quæ opinio falsa opinioni ueræ cōtraria sit, utrùm negationis, an certè ea quæ cōtrariū esse opinat. Dico aūt hoc modo est quædā opinatio uera boni, q̄m bonū est. Alia uerò falsa, quoniam bonum nō est, alia quoniā malum est, quæ'nam harum cōtraria est ueræ, & si est una, secundū quam contraria.

Propositio quidē quæstionis talis est. Quærit enim quoniā huic propositioni quę dicit, omnis homo iustus est, ea quæ proponit, nullus homo iustus est, & rursus ea quæ dicit omnis homo iniustus est, uidētur oppositæ, quæ harū magis superiori affirmationi, quæ dicit, omnis homo iustus est, cōtraria est, utrùm ea per quā proponimus, omnis homo iniustus est, an certè negatio uniuersalis, ea quæ est, nullus homo iustus est. Similiter etiam huic propositioni quæ est, Callias iustus est, propositio quæ proponit Callias iniustus est, an ea quæ dicit, Callias iustus nō est, cōtraria est. De qua re hanc uiam disputationis ingreditur, nam si ea, inquit, quæ sunt in uoce illis quæ sunt in anima famulātur, hisque in significatione cōsentiunt, necesse est, ut quod in opinionibus animę reperitur, hoc idem euenire uideatur in uoce, quod si illic

ſi illic ei opinioni quæ arbitratur omnẽ hominẽ iuſtũ eſſe, illa opinio oppoſita eſt, & illa eſt maximè cõtraria quæ putat omnẽ hominẽ iniuſtũ eſſe, & in uocib. quoq; affirmatio ea quæ eſt, omnis homo iuſtus eſt, ei affirmationi magis cõtraria eſt quę dixit, omnis homo iniuſtus eſt. Quod ſi in opinionibus nõ hæc magis opponitur potius q̃ illa quæ dicit nullus homo iuſtus eſt, & in uocibus quoq; affirmatio uniuerſalis uideatur eſſe cõtraria, utraq; ergo & affirmatio quę dicit, omnis homo iniuſtus eſt, & negatio quæ dicit, nullus homo iuſtus eſt, erunt cõtrariæ ei quæ dicit, omnis homo iuſtus eſt. Quod aũt dicit, q̧ ſi neq; illic cõtrarij opinatio cõtraria eſt. Tale eſt enim iuſtũ eſſe & iniuſtũ eſſe, quanq; ſit ſecundũ habitũ & pruatione, prędicatio tamẽ hæc nũc, id eſt, iniuſtũ eſſe pro cõtrario ſumitur. Ergo ſi in opinionib. cõtrarij, id eſt, iniuſti affirmatio cõtraria non eſt, nõ erit & in uocibus cõtraria affirmatio, ſed potius negatio quæ eſt, nullus homo iuſtus eſt. Quare (inquit) conſiderandũ eſt cui opinioni falſæ opinio uera ſit contraria, nã ſi qua res bona ſit, uerũ eſt de ea dicere, qm̃ bonũ eſt, cõtra quã propoſitionẽ falſum eſt dicere, quia malũ eſt, falſum etiã quia nõ bonũ eſt. Sed uidendũ eſt, quæ harũ ſit magis cõtraria ueræ affirmationi, quæ dicit bonũ eſſe quod bonũ eſt, utrũ falſa illa cõtraria eſt, quæ id q̃d bonũ eſt, dicit eſſe malũ, an ea quę id qđ bonũ eſt, dicit eſſe non bonũ. Atq; hoc eſt quod ait, dico autẽ hoc modo, eſt quædã opinatio uera boni, quoniã bonũ eſt, alia uerò falſa, quoniã nõ bonũ eſt, alia uerò, quoniã malũ eſt. Quænam ergo harũ contraria eſt ueræ, id eſt, utrũ ea quæ negat id quod eſt, an ea quę ponit id quod nõ eſt. Quę magis harũ ei quę dicit eſſe, id quod eſt uideatur eſſe cõtraria, requirendũ eſt. Sed quod his adiecit, & ſi eſt una, ſecũdũ quã cõtraria, tale eſt. Cõtrariorũ alia ſunt habẽtia mediũ, alia uerò ſunt nõ habẽtia. Et illorũ quæ habent, ſi quis unũ cõtrariũ neget, nõ neceſſe eſt per illã negationẽ illud aliud contrariũ intelligere. Nam quoniam inter albũ & nigrũ eſt aliquid, ſi quis dicat nõ eſt album, nõ idcirco nigrũ eſſe mõſtrauit. Poteſt enim eſſe & rubrũ. Et quicquid aliud in taliũ contrariorũ medietate locatũ eſt. In illis uerò cõtrarijs, quæ medio carẽt, nihil differt negare rem propoſitã, an affirmare cõtrariã. Nihil enim differt dicere diem nõ eſſe q̃ dicere noctẽ eſſe. Hoc eſt enim diẽ non eſſe, quod eſſe noctẽ. Nihil enim eſt inter noctẽ atq; diẽ. Ergo in his affirmatio contrarij idem ualet, quod rei propoſitæ negatio, ergo nunc hoc dicit, etiã ſi in aliquibus, inquit, tales propoſitiones inueniuntur, ut & negatio rei propoſitæ, & affirmatio contrarij idem ualeat, & ſint unæ ſignificatione. Quærendũ eſt ſecundũ quã enunciationẽ propoſitio magis eſt cõtraria, an ſecundũ eã quæ dicit non eſſe diẽ, an ſecundũ eam quę proponit eſſe noctẽ. Inueſtigandũ igitur eſt, quæ harũ, quanq; unũ utraq; ſignificet, magis eſt contraria ei quæ dicit eſſe diem, hoc eſt enim quod ait. Et ſi eſt una ſecundũ quam cõtraria, id eſt, & ſi unum ſignificabunt aliquando rei negatio & contrarij affirmatio, ſecundùm quam harũ magis eſt contraria propoſitio ſuperiori propoſitæ enunciationi.

Nam arbitrari contrarias opiniones definiri in eo quod contrariorum ſunt, falſum eſt. Boni enim quoniam bonum eſt, & mali quoniã malum eſt, eadem fortaſſe opinio eſt & uera, ſiue plures, ſiue una ſit. Sunt autem iſta contraria, ſed non in eo quod cõtrariorum ſunt contraria, ſed magis in eo quod contrariè.

Contrariorum naturam prius rectè determinat, qui de contrarijs propoſitionibus tractat. Quidã enim putauerũt contrarias eſſe opiniones, quæ ſint contrariarũ rerum, quod Ariſtoteles negat, dicit enim falſam eſſe definitionem, quæ determinat eas eſſe contrarias opiniones, quæ ſunt contrariarum rerum. Nam cum ſit contrarium bonum malo, poſſumus habere opinionem de bono quoniã bonum eſt, & hæc uera eſt, poſſumus rurſus id quod malũ eſt putare malum, & hæc rurſus uera eſt, & opiniones quidẽ boni, quoniã bonũ eſt, & mali quoniã malũ eſt, cõtrariarũ

terum

neq; frigido, nec nigro, nec ex ulla alia qualitate, nisi ex sibi opposito, id est, nõ dulci. Eodemq; modo in alijs sese res habet. Omnis ergo generatio ex eo fit quod nõ fuit, ut dulce ex non dulci, album ex non albo, calidum ex non calido. Quare si generationes quidem ex oppositis sunt, in his autem est fallacia, in quibus sunt generationes, erit in oppositis prima fallacia. Prima namq; fallacia est, nõ putare aliqd esse quod est. Secunda putare esse quod non est, ut in eo quod est bonũ, prima fallacia est putare illud non esse bonum. Secunda malum esse arbitrari quod bonũ est. Quocirca illic maximè ponenda est contrarietas, ubi est prima fallacia, in his autẽ est prima fallacia, ex quibus generationes oriuntur. Generationes uerò dico esse quæ fiunt ex his, quæ id quod fiunt, non fuerũt. Generationes aũt fiunt ex oppositis, in oppositis est igitur prima fallacia, sed in quibus est prima fallacia, maximè cõtraria illa ponenda sunt, opposita igitur maximè cõtraria sunt, sed bonũ esse, & bonum non esse opposita sunt. Bonum igitur nõ esse ei quod est bonum esse contrarium est, non illud quod est malum esse, quod maiori argumentatione confirmat.

Si ergo quod bonum est, & bonum & non malum est, & hoc quidẽ secundùm se, illud uerò secundum accidens (accidit enim ei malum non esse) magis autem in unoquoq; uera est, quæ secundum se est, & falsa siquidem & uera. Ergo ea quę est, quoniam non est bonũ quod bonum est, secundum se falsa est. Illa uerò quæ est, quoniam malum, est eius quæ est secundum accidens. Quare magis erit falsa de bono, ea quæ est negationis opinio, quàm ea quæ est contrarij.

Persubtilis argumẽtatio tali ratiõe formata est, bonũ (inquit) & bonũ est, & nõ malũ, quorũ unũ secundũ se & ꝓximè, & naturaliter est, hoc scilicet, ꝙd bonũ est, alterum uerò est accidẽtaliter, id est, quod malũ nõ est. Accidit enim ei quod bonũ est, ut malum nõ sit, ergo quod bonum est naturalius habet bonũ esse, quã nõ esse malum. Illud enim secundũ se inest, illud (ut dictũ est) secundũ accidens. Quod si hoc est, uerior est ea propositio quæ affirmat quod secundùm se est, quàm illa quæ affirmat quod secundũ accidens est. Est aũt secundũ se bonũ esse quod bonũ est, secundũ accidẽs uerò malũ nõ esse quod bonũ est: uerius igitur & propinquius est dicere de bono quoniã bonum est, quàm dicere de bono quoniã malum nõ est, quod si hoc est, etiã opinio quę secundũ se falsa est, mendacior iustè uidebit̃ ea quę secundũ accidẽs mẽtitur. Nam si illa uera est propinquius, quæ secundũ se est, illa erit falsa propinquius quę secundũ se est. Hoc est em̃ quod ait, magis aũt in unoquoq; est uera, quæ secundũ se est, etiã falsa, sicut & uera, si illa magis uera est quæ secundũ se est, rectè illa magis falsa dicit̃, quæ secundũ se falsa est, id est, quæ id negat quod secundũ se uerũ est. Ergo ea quæ est, quoniã non est bonũ, quod bonũ est, secundũ se cõsistẽtis falsa est. Ad quid tendit tota superior argumẽtatio cõtinua disputatione subnectit. Superiùs em̃ dictũ est opinionẽ eã quæ putat bonũ esse, quod bonũ est, secundũ se esse, quare illa opinio quæ dicit nõ esse bonũ quod bonũ est, falsa est, & de ea re falsa est, quæ secundũ se uera est. Secundũ se enim uera est opinio, quæ putat bonũ esse quod bonũ est, quę uerò arbitratur nõ esse bonũ, quod bonũ est, eius quæ secundũ se est, ueritatẽ opinionis intercipit. Nam bonũ esse quod bonum est, quisquis opinatur secundũ ipsius boni naturã habet opinionẽ, atq; ideo secundũ se opiniones huiusmodi nominãtur, quare erit hæc quoq; secundũ se falsa, quoniã secundũ se ueritatis uidetur auferre propositionẽ, idem aũt bonũ secundũ accidẽs est, nõ malum. Et hoc de bono uerum est dicere, quoniã nõ est malum, sed accidentaliter. Bono enim accidit nõ esse malũ, illa uerò quę putat malum esse quod bonũ est, aufert nõ malum ab eo quod bonum est, & interimit rem secundũ accidẽs ueram, uera namq; est opinio, quæ dicit nõ esse malũ quod bonũ est, sed secundũ accidens, quare secundùm accidẽs falsa erit ea, quæ dicit malum esse, quod bonũ est.

Illam

Illam enim propositionem tollit, quæ secundùm accidens uera est. Quare quoniã propior est, ea quæ secundùm se est, quã ea quæ secundũ accidẽs, fallitas eius quæ secundùm se est, fallacior erit ea falsitate, quæ secundũ accidens est. Sed ea quæ putat non esse bonum, quod bonum est, secundũ se ueritatis peremptoria est, ea uerò quæ dicit malũ esse quod bonũ est, eius quod est nõ esse malum quod bonum est, secundùm accidens rei ueræ peremptoria est. Quare falsior est ea, quæ dicit nõ esse bonum quod bonum est, quam ea quæ dicit esse malum id, quod est bonum.

Falsus autem est maximè circa singula qui habet cõtrariã opinionẽ. Contrariæ enim sunt eorũ quæ plurimum circa idem differűt. Quod si harum contraria quidem est altera, magis uerò cõtraria est contradictio, manifestum est quoniam hæc erit contraria.

Quærebatur utrùm affirmatio contrarij, an negatio propositæ rei, eidem propositæ rei affirmationi magis posśit esse contraria. Sed nunc hoc dicit, quod quæ falsæ sunt magis, ea sunt magis contraria. Contraria enim sunt quæcunq; circa eandem rem plurimum differũt, ut circa colorem album & nigrum, ergo quæ maximè falsa sunt, & maximè uera, ea plurimum à se distant. Maximè autem uera est secundũ se consistentis rei enunciatio. Maximè autem falsa secundum se consistentis ueritatis peremptoria. Necesse est autem inter affirmationem contrarij, & negationem propositæ rei unam magis esse contrariam. Falsior autem & magis cõtraria est opinio illa, quæ contradictionem cogitat, ut ea quæ est non esse bonum quod bonum est, quam ea opinio quæ habet malum esse quod bonum est, quoniam ea quæ sunt in uocibus opiniones sequuntur, simili modo negatio eius quæ est omne bonum bonum est, ea scilicet, quæ dicit nullũ bonum bonum est, magis est cõtraria, quàm ea quæ proponit omne bonum, malum est. Quocirca & in alijs quoq;, ut in ea quæ est omnis homo iustus est, magis est cõtraria illa quæ dicit, nullus homo iustus est, quàm ea quæ dicit, omnis homo iniustus est.

Illa uerò quæ est, quoniam malum est, quod bonũ est, implicita est. Etenim quoniã nõ bonũ est, necesse est forè idem ipsum opinari.

Addit ad demonstrationem superiorem argumentũ, quod demonstret magis esse cõtrariã eam, quæ negat potius quã eam quæ cõtrariã affirmat, implicita est, inquit, affirmatio contrarij. Quisquis enim putat id quod bonũ est malum esse, fieri aliter non potest, nisi illud quoq; putet, non esse bonũ. Quare duplex quodãmodo propositio est ea, quæ dicit malum esse quod bonum est. Nam etiã illud in se continet, quod bonum nõ est. Simplex autem est propositio, bonum esse quod bonum est, & simplici simplex potest magis esse cõtraria, simplexq; est negatio quod bonum est, non esse bonum. Hæc igitur magis contraria est.

Amplius, si etiã in alijs similiter oportet se habere, & hic uidetur benè esse dictum, aut enim ubiq; ea quæ est contradictio, aut nusquam, quibus uerò non est contrarium, de his quidem est falsa ea, quæ est ueræ opposita, ut qui hominem non putat hominem, falsus est, ergo si hæ contrariæ sunt, & alia quæ sunt contradictiones.

Aut in omnibus (inquit) uerè dicitur cõtradictionẽ magis esse contrariã, quã contrarij affirmationẽ, aut nusquã. Aut enim & in alijs quoq; idẽ euenire oportet, aut ne hic quidẽ uerũ est, quod dicitur, cõtrariã esse eam quæ cõtradictionis est, id est, negationis potius, quam cõtrarij affirmationẽ. Hoc aũt speculemur, inquit, in his quæ contrarium nõ habent, ut in homine. Si quis enim putet hominem hominem esse, uera est, si quis uerò hominem putet nõ esse hominem, falsa. Si quis autem putet hominem equum esse, nullus dixerit hanc magis esse cõtrariam, quæ putat hominẽ equum esse, quã quæ hominẽ nõ esse hominẽ arbitratur. Quare si in his quæ

contra-

contraria non habent, illa contraria est, quę contradictione formatur, in his quoque quæ habent contraria, non contrarij affirmationis sed negationis propositio magis contraria est.

Amplius, similiter se habent quę est boni, quoniam bonum est, & nō boni, quoniam non bonum est: Et quæ est boni, quoniam non bonū est, & non boni quoniam bonum est. Illi ergo quæ est non boni quoniam non bonum est, ueræ opinationi quæ nam est contraria: Non enim ea quæ dicit quoniā malū est. Simul enim aliquādo erunt ueræ, nunquam autē uera ueræ est cōtraria. Est enim quiddam nō bonum, malum. Quare cōtingit simul esse ueras. At uerò nec illa quæ est, quoniā nō malum, uera enim & hęc, simul enim & hæ erūt. Relinquitur ergo ei quæ est nō bonum quoniam nō bonum est, cōtraria ea quæ est nō bonū quoniā bonū est. Falsa enim hæc, quare & ei quæ est boni quoniam bonum est, ea quæ est boni quoniam non bonum est.

Ex similitudine & proportione contrarietatis uim propositionum uestigare conatur. Sed has propositiones priùs disponamus, pòst autem quātum possumus, breuiter uim Aristotelicæ argumentationis exequamur.

Vera boni	quoniam bonum est.
Falsa boni	quoniam bonum non est.
Vera non boni	quoniam non bonum est.
Falsa non boni	quoniam bonum est.

Harum quatuor opinionū duæ ueræ sunt, duæ falsæ. Illa quæ est boni quoniā bonum est, uera est, illa quæ est boni quoniā bonum non est, falsa est. Rursus illa quæ est non boni, quoniam bonum non est, uera est, illa quæ est non boni quoniam bonum est, falsa est. Ergo hęc est similitudo & proportio harum quatuor propositionum. Nam quemadmodū se habet opinio boni, quoniam bonum est, ad eam opinionem quę est boni, quoniam bonum non est, eodem modo sese habet & opinio quæ est non boni, quoniam non bonum est, ad eam quæ est non boni quoniā bonum est. Nam sicut illic, uera una est, altera falsa, ita quoque hîc una uera est, altera falsa. Capit igitur exemplum prius ab ea quæ est non boni, quoniam nō bonum est. Hæc enim (inquit) cum uera sit, quam huic ponemus esse contrariam? eam'ne, quæ dicit malum est? sed non est contraria. Potest enim simul esse uera, & ea quæ dicit non esse bonum, quod bonum non est, & ea quæ dicit malum esse, quod bonum non est. Sunt enim quædā non bona quæ mala sunt. Quocirca cōtrariæ non sunt, in quibus ponitur quod nō bonum est, bonū nō esse, quod nō est bonū, malū esse. Contrariæ enim ueræ simul nequeunt inueniri, & uera ueræ contrariæ nunquam est, sed nec illa poterit esse contraria huic, quæ dicit malū esse quod bonum nō est. Possunt enim quædā non quidē esse bona, nō esse tamē mala, ut ex arbore nullius utilitatis causa ramum defringere, si arborem nihil lędat, neque malum neque bonum est. Quare ueræ simul possunt esse, & hæ quoque quæ opinantur id, quod est nō bonum, quoniam non bonum est, & id quod est non bonum, quoniā malum nō est. Quare nec hæ cōtrarię sunt, testat igitur ut eius opinionis, quæ est non boni, quoniam non bonum est, ea sit contraria, quæ est nō boni quoniā bonum est. Quod si in his quatuor propositionibus, quas suprà descripsimus similitudo seruatur, & sicut est opinio non boni quoniā non bonum est, ad eam, quæ est non boni, quoniā bonum est, sic erit opinio boni quoniā bonum est, ad opinionē boni, quoniam bonum nō est. Contraria aūt est opinio nō boni, quoniam bonum non est, opinioni non boni, quoniam bonum est, contraria igitur erit opinioni boni quoniā bonum est, opinio boni quoniam bonum non est.

Mani-

Manifeſtum eſt autem, quoniam nihil intereſt, nec ſi uniuerſaliter ponamus affirmationem. Huic enim uniuerſalis negatio erit contraria, ut opinioni, quæ opinatur, quoniam omne quod eſt bonum, bonum eſt, ea quæ eſt, quoniam, nihil horum quæ bona ſunt, bonũ eſt. Nam eius quæ eſt boni quoniam bonum eſt, ſi uniuerſaliter ſit bonum, eadem eſt ei quæ opinatur, id quod bonum eſt quoniã bonum eſt. Hoc autem nihil differt ab eo quod eſt, quoniam omne quod eſt bonum, bonum eſt. Similiter autem & in non bono. Quare ſi in opinione ſic ſe habet, ſunt autem hæ quæ ſunt in uoce affirmationes & negationes notæ eorum quæ ſunt in anima: manifeſtum eſt, quoniam affirmationi cõtraria quidem negatio eſt circa idem uniuerſalis, ut ei quæ eſt quoniam omne bonum, bonum eſt, uel quoniã omnis homo bonus eſt, ea quæ eſt, quoniam nullum, uel nullus, contradictoriè autẽ, quoniam non omne, aut non omnis.

Illud quoq; rectè commemorat, quod nihil differt in opinionibus hæc eſſe contraria non uniuerſaliter conſtituris, & in iis quæ ſibi uniuerſaliter opponuntur. Similiter enim in ea quoq; opinione quæ arbitratur omne bonum, bonum eſſe, illa contraria eſt quæ putat nullum bonum, bonum eſſe. Nam quod dicimus bonum eſſe id quod bonũ eſt, id ſi in opinione uniuerſaliter affirmetur, ita putandum eſt, quicquid bonum eſt, bonum eſſe. Hoc autem nihil differt tanquã ſi dicamus omne bonum, bonũ eſt. Quæ opinio cum ſit uera, illa ei cõtrariè opponitur, quæ dicit quicquid bonum eſt, bonum non eſt. Hoc autem nihil differt tanquã ſi opinemur nullum bonum, bonum eſſe: & in non bono quoq; eodẽ modo, ut ſi ita dicamus, omne quod non bonum eſt, nõ eſt bonum, & rurſus, omne quod non bonum eſt, bonum eſt, eodem modo ſibi ſunt iſtæ contrariæ, ut una uera ſit, altera falſa. Quod in contrariis maximè reperitur, quare tota diſputatio quæſtioq; ita cõcluditur. Nam ſi ea quæ ſunt in anima, principia quædam ſunt eorum quæ ſignificantur in uoce, uox aũt nota quædã eſt animæ paſsionũ, quicquid cõtingit in anima, idem quoq; ad uocem redire neceſſe eſt. Quod ſi uniuerſalis affirmatio & uniuerſalis negatio ſunt in opinione contrariæ, eædem quoq; in uocibus erunt, id eſt, non erit ea contraria quæ contrarium affirmat, ſed ea quæ id quod antè propoſitũ eſt per uniuerſalitatis contrarietatem negat, ut eſt, omne bonum bonum eſt, uel omnis homo bonus eſt, his contraria eſt, nullum bonum bonũ eſt, uel nullus homo bonus eſt. Hoc eſt enim quod ait, uel quoniam nullum, uel nullus: nullum ad illã referens propoſitionem, quę dicit omne bonum, bonum eſt. Nullus illi, ſcilicet opponit, quæ dicit omnis homo bonus eſt, ut ſint hoc modo, omne bonum, bonum eſt, huic cõtraria eſt nullum bonum bonum eſt. Rurſus omnis homo bonus eſt, huic contraria, nullus homo bonus eſt. Contradictorias autẽ dicit eas eſſe quas ſuprà poſuit, dum de uniuerſalibus ac particularibus loqueretur, eas ſcilicet, quæ ſunt angulares. Vniuerſalis enim affirmatio particulari negationi, & particularis affirmatio uniuerſali negationi per contradictionem opponi monſtrata eſt.

Manifeſtum eſt autem quoniam & ueram ueræ non contingit eſſe contrariam, nec opinionem, nec contradictionem. Contrariæ enim ſunt, quæ circa oppoſita ſunt, circa eadem autem cõtingit uerum dicere eundem. Simul autem non contingit eidem ineſſe contraria.

Ex his quæ ſuprà ſunt dicta illud quoq; colligit, qđ nec ea quæ ſunt contraria uera

ſimul

ſimul eſſe poſſint, nec ea quæ uera ſunt ſibi poſint eſſe contraria, & hoc non ſolùm in opinionib. eſſe, ut uera opinio ueræ opinioni cõtraria ſit, ſed in propoſitionibus quoq;: neque enim fieri poteſt, ut duas contrarias ſimul ueras eſſe cõtingat. Et hoc per ſyllogiſmum colligit huiuſmodi. Omnia contraria ſunt oppoſita. Quæ autẽ oppoſita ſunt, ſimul eidem ineſſe non poſſunt, cõtraria igitur in uno eodemq; eſſe natura nõ patitur, quare ſi duo uera de eodem prædicari poſſunt, duo autem cõtraria eidẽ ineſſe non poſſunt. Quę contraria ſunt, uera eſſe nulla naturæ ratione permittitur. Hoc eſt enim quod ait, cõtraria enim ſunt, quæ circa oppoſita ſunt, id eſt, omne contrarium oppoſitum eſt, nec fieri poteſt, ut quæ ſunt cõtraria in oppoſitis non cõtineantur, ſicut enim in prædicamentis edocuit, contrariorum genus quoddam eſt oppoſitio, circa eadem autem contingit uerum dicere eũdem, id eſt, duo uera poſſunt ſimul eſſe, & de eodem ſimul uere prędicari, ut cum dicimus aliquid bonũ non eſſe & malum eſſe, utraq; ſimul ueræ dici poſsũt. Poſsunt enim quædam quæ cum bona nõ ſint, tamen mala eſse, ut turpitudo bona quidem non eſt, malum tamẽ eſt. Ergo ea quæ uera ſunt, ſimul ut prædicentur uerè fieri poteſt, & ut in eodem ſint, ſimul autem eidem non contingit ineſse cõtraria. Quocirca ſi uera quidem poſsunt eidem ineſse, contraria autem eidem ineſse non poſsunt, ea quæ contraria ſunt, uera ſimul eſse non poſsunt. Non igitur fieri poteſt, ut uel in opinionib: uel in propoſitionibus ea quæ uera ſunt, poſsit aliquis rectè contraria ſuſpicari. Hæc autẽ quantum breuitas expoſitionis permittebat expreſsimus. Quid autem altior huius libri tractatus edoceat, ſecundæ editionis ſeries explicabit.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHII PATRITII ORDINARII ET CONSVLARIS VIRI IN LIBRVM ARISTOtelis de interpretatione editionis ſecundæ, id eſt, maiorum commentariorum, Liber primus.

LEXANDER in commentarijs ſuis hac ſe impulſum cauſa pronuntiat ſumpſiſse longiſsimum expoſitionis laborem, quòd in multis ille à priorum ſententijs ſcriptorũ diſsideret. Mihi uerò maior perſequendi operis cauſa eſt, quòd non facilè quiſquam uel trãsferendi, uel etiam commentandi continuam ſumpſerit ſeriem, niſi quod Vetius Prætextatus priores poſtremosq; Analyticos non uertendo Ariſtotelem Latino ſermoni tradidit, ſed transferendo Themiſtium, quod qui utroſq; legit, facilè intelligit. Albinus quoq; de eiſdem rebus ſcripſiſse perhibetur, cuius ego Geometricos quidẽ libros editos ſcio, de Dialectica uerò diu multumq; quæſitos reperire non ualui. Siue igitur ille omnino tacuit, nos prætermiſsa dicemus, ſiue aliquid ſcripſit, nos quoq; docti uiri imitati ſtudium in eadem laude uerſabimur. Sed quãquam multa ſint Ariſtotelis, q̃ ſubtiliſsima Philoſophiæ arte celata ſunt, hic tamen ante omnia liber nimis & acumine ſententiarum, & uerborũ breuitate cõſtrictus eſt. Quocirca plus hìc quàm in decem prędicamentis expoſitione ſudabitur. Prius ergo quid uox ſit diffiniẽdum eſt. Hoc enim perſpicuo & manifeſto omnis libri huius patefiet intentio. Vox eſt aeris per linguã percuſsio, quę per quaſdam gutturis partes, quæ arteriæ uocanť, ab animali profertur. Sũt enim quidam alij ſoni, qui eodẽ perficiũtur flatu, quos lingua non percutit, ut eſt tuſsis. Hæc enim flatu fit quodam per arterias egrediente, ſed nulla linguæ impreſsione formatur, atque ideo nec illis ſubiacet elementis, ſcribi enim nullo modo poteſt. Quocirca uox

ca uox hęc non dicitur, sed tantùm sonus. Illa quoque potest esse deffinitio uocis, ut eam dicamus sonum esse cum quadam imaginatione significãdi. Vox namque cũ emittitur, significationis alicuius causa profertur. Tussis uerò cum sonus sit, nullius significationis causa, surrepit potius quam profertur. Quare quoniam flatus noster ita sese habet, ut si ita percutiatur atque formetur, ut eum lingua percutiat, uox fit. Si eum lingua ita percutiat, ut terminato quodam & circũscripto sono uox exeat, locutio fit, quę gręcè dicitur λέξις Locutio enim est articulata uox, neque enim hunc sermonem, id est, λέξιν, dictionem dicemus, idcircò, quod φάσιν dictionem interpretamur, λέξιν, locutionem. Cuius locutionis partes sunt literæ, quæ cum coniunctę fuerint, unam efficiunt uocem coniunctam compositamq́, quę locutio prędicatur. Siue autem aliquid quęcunque uox significet, ut est hic sermo, homo, siue omnino nihil, siue positum alicui nomen significare possit, ut est blictiri: hęc enim uox cum per se nihil significet, posita tamẽ ut alicui nomen sit, significabit, siue per se quidem nihil significet, cum alijs uerò iuncta designet, ut sunt coniũctiones, hęc omnia locutiones uocantur, ut sit propria locutionis forma uox composita, quę literis describatur. Vt igitur sit locutio, uoce opus est, id est, eo sono quẽ percutit lingua, & ut uox ipsa sit per linguam determinata in eum sonum, qui inscribi literis possit, similiter opus est eo sono quem percutit lingua. Sed ut hęc locutio significatiua sit, illud quoq; addi oportet ut sit aliqua significandi imaginatio, per quam id quod in uoce, uel in locutione est, proferatur. Aut certè ita dicendum est, si in hoc flatu quem per arterias emittimus, sit lingue sola percussio, uox est. Si uerò talis percussio sit, ut in literas redigat sonum, locutio est. Quod si uis quoq; quędam imaginationis addatur, illa significatiua uox redditur. Concurrentibus igitur his tribus, linguę percussione, articulato uocis sonitu, imaginatione aliqua proferendi, fit interpretatio. Interpretatio namque est uox articulata per se ipsam significans. Quocirca non omnis uox interpretatio est: sunt enim cęterorum animalium uoces, quę interpretationis uocabulo non tenentur. Nec omnis locutio interpretatio est, idcirco quia (ut dictum est) sunt locutiones quędam, quę significatione carent, & cum per se quędam nõ significent, iuncta tamen cum alijs significant, ut coniunctiones: Interpretatio autẽ in solis per se significatiuis & articulatis uocibus permanet. Quare conuertitur, ut quicquid sit interpretatio, illud significet. Et quicquid significat, interpretationis uocabulo nuncupetur. Vnde etiam ipse quoq; Aristoteles in libris quos de Arte poetica scripsit, locutionis partes esse syllabas & coniunctiones etiam tradidit, quarum syllabę in eo quòd sunt syllabę nihil omnino significant. Cõiunctiones uerò consignificare quidem possunt, per se uerò nihil designant. Interpretationis uerò partes hoc libro constituit nomen & uerbum, quę scilicet per seipsa significant. Nihilominus quoque orationem interpretationem esse constat, quę & ipsa cum uox sit & significatiuis partibus iuncta, significatione non caret. Quare quoniam non de oratione sola, sed etiam de nomine & uerbo, nec uerò de sola locutione, sed etiam de significatiua locutione, quæ est interpretatio, in hoc libro ab Aristotele tractatur. Idcirco quoniam uerbis atq; nominibus, & significatiuis locutionibus nomen interpretationis aptatur, à communi nomine eorum de quibus in hoc libro tractatur, id est, interpretatione, ipse quoque de interpretatione liber inscriptus est, cuius expositionem nos, scilicet, quàm maximè à Porphyrio, quanquã etiam à cęteris transferentes, latina oratione digessimus. Hic enim nobis expositor & intellectus acumine & sententiarum dispositione uidetur excellere. Erunt ergo interpretationis duę primę partes, nomen & uerbum, his enim quicquid est in animi intellectibus designatur, his namq; totus ordo orationis efficitur, & in quãtum uox ipsa quidem intellectus significat, in has duas (ut dictum est) secatur partes, nomen & uerbum. In quantum uerò uox per intellectuum medietatem, subiectas intellectui res demonstrat, significantium uocum Aristoteles numerum in decem prędicamenta partitus est, atq; hoc distat libri huius intentio, à prędicamentorũ in

denariam

denariam multitudinem numerositate collecta, ut hic quidem tãtum de numero significantiũ uocum quæratur, quantũ ad ipsas attinet uoces, quibus significatiuis uocibus intellectus animi designentur, q̃ sunt, scilicet, simplicia quidem nomina & uerba, ex his uerò compositæ orationes. Prædicamentorum uerò hæc intentio est, de significatiuis rerum uocibus tractare in tantum, quantum eas animi medius significet intellectus. Vocis enim quædam qualitas est nomen & uerbum, quæ nimirum illa ipsa decem prædicamenta significant. Decem namq; prædicamenta nunquam sine aliqua uerbi qualitate uel nominis proferuntur. Quare erit libri huius intentio de significationis rerum uocibus in tantum, quantum conceptiones animi intellectusq; significent. De decem autem prædicamentis libri intentio in eius commentario dicta est, quoniam sit de significatiuis rerum uocibus, quot partibus distribui possit earum significatio, in tantum quantum per sensuum atq; intellectuum medietatem res subiectas intellectibus uoces ipsæ ualeant designare. In opere uerò de Arte poetica non eodem modo diuidit locutionem, sed omnes omnino locutionis partes apposuit, confirmans esse locutionis partes elementa, syllabas, coniunctiones, articulos, nomina, casus, uerba, orationes. Locutio namq; non in solis significatiuis uocibus constat, sed supergrediens significationes uocum, ad articulatos sonos usq; consistit. Quælibet enim syllaba, uel quælibet alia uox, quæ scribi literis potest, locutionis nomine continetur, quæ Græcè dicitũ λέξις. Sed nõ eodem modo interpretatio, huic namq; non est satis, ut sit huiusmodi uox quæ literis ualeat annotari, sed ad hoc, ut aliquid quoq; significet. Prædicamentorum uerò in hoc ratio constituta est, in quo hæ duæ partes interpretationis, res intellectibus subiectas designent. Nam quoniam decem res omnino in omni natura repetiuntur, decem quoq; intellectus erũt, quos intellectus, quoniam nomina & uerba significãt, decẽ omnino erunt prædicamenta, quæ uerbis atq; nominibus designẽtur, duo uerò quædam sunt, id est, nomẽ & uerbũ, quæ ipsos signẽt intellectus. Sunt igitur elementa interpretationis uerba & nomina, propriè uerò partes, quibus ipsa constat interpretatio, sunt orationes. Orationum uerò aliæ sunt perfectæ, aliæ imperfectæ. Perfectæ sunt, ex quibus plenè id quod dicitur, ualet intelligi. Imperfectæ uerò in q̇bus aliq̃d adhuc plenius animus expectat audire, ut est Socrates cũ Platone. Nullo enĩ addito, orationis intellectus adhuc pendet ac titubat, & auditor aliquid ultra expectat audire. Perfectarũ uerò orationũ partes quinq; sunt: Deptecatiua, ut: Iuppiter omnipotens precibus si flecteris ullis, Da deinde auxilium pater, atq; hęc omnia firma. Imperatiua, ut: Vade age nate, uoca zephyros & labere pennis. Interrogatiua, ut: Dic mihi Damœta cuiũ pecus, an Melibœi? Vocatiua, ut: O pater ô hominũ rerumq; ęterna potestas. Enunciatiua in qua ueritas uel falsitas inuenitur, ut: Principiò arboribus uaria est natura creãdis. Huius autem duę partes sunt, est nãque & simplex oratio enunciatiua, & cõposita, simplex, ut: dies est, lux est. Composita, ut: si dies est, lux est. In hoc igitũ libro Aristotelis de enũciatiua simplici oratione disputat, & de eius elemẽtis, nomine, scilicet, atq; uerbo. Quæ quoniã significatiua sunt, & significatiua uox, & articulata interpretationis nomine continetur, de communi (ut dictũ est) uocabulo librum de interpretatione appellauit. Et Theophrastus quidẽ in eo libro quẽ de affirmatione & negatione cõposuit, de enũciatiua oratione tractauit. Et Stoici quoq; in his libris quos περὶ ἀξιωμάτων appellant, de eisdẽ nihilominus disputant, sed illi quidẽ & de simplici & de non simplici oratione enũciatiua speculantur. Aristoteles uerò in hoc libro nihil nisi de sola simplici enũciatiua oratione considerat. Aspasius quoq; & Alexander sicut in alijs Aristot. libris, in hoc quoq; cõmentarios ediderũt, sed uterq; Aristotelem de oratione tractasse, pronũciat. Nam si proferre aliquid oratione (ut aiut ipsi) interpretari est, de interpretatione nimirũ liber ueluti de oratione perscriptus est, quasi uerò sola oratio, ac non uerba quoq; & nomina interpretationis uocabulo cõcludantũ. Aequè nãq; ac oratio, tam uerba & nomina, quæ sunt interpretationis elemẽta, nomine interpretatio

nis uocantur. Sed Alexander addidit imperfectè sese habere titulum, neq; enim designare de qua oratione præscripserit. Multę namq; (ut dictum est) sunt orationes, sed adijciendum uel subintelligendum putat de oratione illum scribere Philosophica, uel Dialectica, id est, qua uerum falsumq; ualeat expediri. Sed qui semel solam orationem interpretationis nomine uocari recipit, in intellectu quoq; ipsius inscriptionis errauit. Cur enim putaret imperfectum esse titulum, quoniam nihil de qua oratione disputaret, adiecerit, ut si quis interrogans quid est homo, alio respondente animal, culpet ac dicat, imperfectè illum dixisse, quid sit, quoniam non sit omnes differentias persecutus. Quod si huic, id est, homini sunt quædam alia communia ad nomen animalis, nihil tamen impedit perfectè demonstrasse quid homo esset, cum qui animal dixerit, siue enim differentias addat quis, siue non, hominem animal necesse est esse. Eodem quoq; modo & de oratione, si quis hoc cōcedat primū, nihil aliud interpretatione dici nisi orationem, cur qui de interpretatione inscripserit, & de qua interpretatione dicat non addiderit, culpetur? Satis est enim eum libri titulum etiam de aliqua continenti communione fecisse, ut nos eum & de nominibus & uerbis & de orationibus, cum hæc omnia uno interpretationis nomine continerentur, suprà fecisse docuimus, cum hic liber ab eo de interpretatione nominatus est. Sed quod addidit illam interpretationem solam dici, qua in oratione posit ueritas & falsitas inueniri, ut est enunciatiua oratio, fingētis est (ut ait Porphyrius) significationem nominis, potius quàm docentis, atque ille quidem & in intentione libri & in titulo falsus est, sed non eodem modo de iudicio quoque libri huius errat. Andronicus enim librum hunc Aristotelis esse non putat, quem Alexander uerè fortiterq; redarguit. Quem cum exactum diligentemq; Aristotelis librorum & iudicem & repertorem iudicarit antiquitas, cur in huius libri iudicio sit falsus, prorsus est magna admiratione dignissimum. Non esse namq; propriū Aristotelis hinc conatur ostendere, quoniam quædam Aristoteles in principio libri huius de intellectibus animi tractat, quos intellectus animæ passiones uocauit, & de his se plenius in libris de anima disputasse commemorat. Et quoniam passiones animæ uocabat, uel tristitiam uel gaudium, uel cupiditatem, uel alias huiusmodi affectiones dicit Andronicus, ex hoc probari hunc librum Aristotelis nō esse, quod de huiusmodi affectionibus nihil in libris de anima tractauisset, non intelligens in hoc libro Aristotelem passiones animæ non pro affectionibus, sed pro intellectibus posuisse. His Alexander multa alia addit argumēta, cur hoc opus maximè Aristotelis esse uideatur. Ea namque dicuntur hic quæ sententijs Aristotelis quæ sunt de enunciatiua oratione consentiant. Illud quoque quod stylus ipse propter breuitatem presior ab Aristotelis obscuritate nō discrepat. Et q Theophrastus ut in alijs solet, cum de similibus rebus tractat, quę, scilicet, ab Aristotele antè tractata sunt, in libro quoque de affirmatione & negatione, ijsdem aliquibus uerbis utitur, quibus in hoc libro Aristoteles usus est. Idem quoque Theophrastus dat signum hunc Aristotelis librum esse, in omnibus enim de quibus ipse disputat post magistrum, leuiter ea tangit quæ ab Aristotele dicta antè cognouit, alias uerò diligentius res non ab Aristotele tractatas exequitur. Hic quoque idem fecit, nam quæ Aristoteles hoc libro de enunciatione tractauit, leuiter ab illo transcursa sunt, quæ uerò magister eius tacuit, ipse subtiliori modo considerationis adiecit. Addit quoque hanc causam, quoniam Aristoteles quidem de syllogismis scribere animatus, nunquam id rectè facere potuisset, nisi quædā de propositionibus annotaret. Mihi quoque uidetur hoc subtiliter perpendentibus liquere, hunc librum ad Analyticos esse præparatum. Nam sicut hic de simplici propositione disputat, ita quoquè in Analyticis de simplicibus tantum considerat syllogismis, ut ipsa syllogismorum propositionumquè simplicitas, non ad aliud nisi ad continens opus Aristotelis pertinere uideatur. Quare non est audiendus Andronicus, qui propter passionum nomen, hunc librum ab Aristotelis operibus separat. Aristoteles enim idcirco passiones animæ, intellectus

intellectus uocauit,quod intellectus quos sermone dicere,& orotione proferre cõsueuimus,ex aliqua causa atq; utilitate profecti sunt,ut enim dispersi homines colligerentur,& legibus uellent esse subiecti,ciuitatesq; cõdere,utilitas quædã fuit & causa, quocirca q̃ ex aliqua utilitate eueniũt,ex passione quoq; uenire necesse est. Nam ut diuina sine ulla sunt passione,ita nulla illis extrinsecus utilitas ualet adiungi. Quæ uerò sunt passibilia,semper aliquã causam,atq; utilitatẽ quib. sustententur inueniunt. Quocirca huiusmodi intellectus qui ad alterũ oratione proferẽdi sunt, quoniam ex aliqua causa atq; utilitate uidentur esse collecti,rectè passiones animi nominati sunt. Et de intentione quidẽ,& de libri inscriptione,& de eo quod hic maximè Aristotelis liber esse putandus est,hæc dicta sufficiãt. Quid uerò utilitatis habeat,non ignorabit,qui sciet qua in oratione ueritas cõstet & falsitas. In sola enim hæc enunciatiua oratione consistunt. Iam uerò quæ diuidant uerũ falsumq;, quęue diffinita,uel quæ uariæ & mutabiliter ueritatem falsitatemq; partiantur, quæ iũcta dici possint,cum separata ualeant prædicari,quæ separata dicanẽ,cum iuncta non sint prædicata,quæ sint negationes cum modo propositionum, quæ earum consequentiæ,aliaq; plura in ipso opere cõsiderator poterit diligenter agnoscere,quarum magnam experietur utilitatem,qui animum cura alicuius inuestigationis aduerterit. Sed nunc ad ipsius Aristotelis uerba ueniamus.

DE SIGNIS.

PRimùm oportet constituere,quid sit nomen,& quid sit uerbũ postea quid negatio,& affirmatio,& enunciatio,& oratio.

LIbrũ inchoans de quibus in omni serie tractaturus sit,antè proposuit. Ait enĩ oportere prius de quibns disputaturus est diffinire. Hic enim cõstituere,diffinire intelligendũ est. Determinandũ namq; est quid hęc omnia sint,id est,q̃d nomẽ sit,quid uerbũ,& cętera,q̃ elementa interpretationis esse p̃diximus. Sed affirmatio atq; negatio sub interpretatione sunt. Quare nomẽ & uerbũ affirmationis & negationis elemẽta esse manifestũ est. His enim cõpositis affirmatio & negatio coniunguntur. Existit hic quędã quęstio,cur duo tantũ nomen & uerbũ se determinare promittat,cum plures partes orationis esse uideantur. Quibus hoc dicẽdum est,tantũ Aristotelem hoc libro diffinisse,quantũ illi ad id quod instituerat tractare, suffecit. Tractat namq; de simplici enũciatiua oratione,quę,scilicet,huiusmodi est,ut iũctis tantũ uerbis & nominibus cõponatur. Si quis nomen iungat & uerbũ,ut dicat: Socrates ambulat,simplicẽ fecit enunciatiuam orationem. Enũciatiua namq; oratio est(ut suprà memoraui)quę habet in se ueri falsiue designationẽ. sed in hoc q; dicimus,Socrates ambulat,aut ueritas necesse est contineat,aut falsitas. Hoc enĩ si ambulante Socrate dicitur,uerũ est,si nõ ambulante,falsum est. Perficit ergo enunciatiua oratio simplex ex solis nominib. atq; uerbis. Quare superfluũ est quærere, cur alias quoq; quæ uidenẽ orationis partes nõ proposuerit,qui non totius simpliciter orationis,sed tantũ simplicis enũciationis instituit elemẽta partiri,quanq; hæ duæ propriè partes orationis dicẽdæ sint,nomẽ,scilicet,atq; uerbum, hæc enim per sese utraq; significant. Coniunctiones aũt uel prępositiones nihil omnino nisi cũ alijs iunctæ designãt. Participia uerbo cognata sunt,uel quod à gerũdiuo modo ueniãt, uel quod tempus propria significatione cõtineant. Interiectiones uerò atq; pronomina,nec non aduerbia in nominis loco ponenda sunt,idcirco quod aliquid diffinitũ significãt,ubi nulla est uel passionis significatio uel actionis. Quod si casib. horum quædã flecti nõ possunt,nihil impedit. Sunt enim quædã nomina q̃ monoptota uocantur. Quod si quis longius ista & non proximè petita esse arbitretur, illud tamen concedat q̃d suprà iam diximus,nõ esse æquũ calũniari ei,qui nõ de omni oratione,sed tantum de simplici enunciatione proponat,quod tãtum sibi ad diffinitionem sumpserit,quantũ arbitratus sit operi instituto sufficere. Quare dicendum est

Aristotelem non omnis orationis partes hoc opere, uelle diffinire, sed tantũ solius simplicis orationis enunciatiuæ, quæ sunt, scilicet, nomen & uerbum. Argumẽtum autem huius rei hoc est. Postquam enim proposuit dicens: Primum oportet constituere quid sit nomẽ, & quid uerbum, nõ statim, inquit, quid sit oratio, sed mox addidit quid negatio, & quid affirmatio, & quid enũciatio, postremò uerò quid oratio. Quod si de omni oratione loqueretur, post nomen & uerbum nõ de affirmatione & negatione, & post hãc de enunciatione, sed mox de oratione dixisset. Nũc uerò quoniam post nominis & uerbi propositionem, affirmationẽ, negationẽ, & enunciationem, & post orationem proposuit, confitendũ est id quod antè diximus, non orationis uniuersalis, sed simplicis enunciatiuæ orationis, quæ diuiditur in affirmationem atq; negationem, diuisionẽ partiũ facere uoluisse, quę sunt nomina & uerba. Hæc enim per seipsa intellectum simplicem seruant, quæ eædem dictiones uocantur, sed non solę dicuntur. Sunt namque dictiones & aliæ quoque ut orationes uel imperfectæ, uel perfectæ, cuius plures esse partes suprà iam docui, inter quas perfectæ orationis species est enunciatio. Et huius quoque alia simplex, alia composita est. De simplicis uerò enunciationis speciebus inter Philosophos commentatoresq; certatur. Aiũt enim quidam affirmationem atque negationem enunciationi ut species supponi oportere, in quibus & Porphyrius est. Quidam uerò nulla ratione consentiunt, sed contendunt affirmationem & negationem æquiuocã esse, & uno quidem enunciationis uocabulo nũcupari. Pręedicari autem enunciationẽ ad utrasq; ut nomen æquiuocũ, nõ ut genus uniuocũ, quorũ princeps Alexander est. Quorũ cõtentiones apponere non uidetᷣ inutile. Ac prius, quibus modis affirmationem atq; negationem nõ esse species enunciationis Alexander putat, dicendum est. Post uerò addã qua Porphyrius hæc argumetatione dissoluerit. Alexãder namque idcirco dicit, nõ esse species enũciationiũ affirmationẽ & negationẽ, quoniam affirmatio prior sit, priorẽ uerò affirmationẽ idcircò conatur ostendere, quod omnis negatio affirmationem tollat ac destruat, quod si ita est, prior est affirmatio, quę subruatᷣ, quàm negatio quæ subruat. In quibus autẽ prius aliquid & posterius est, illa sub eodem genere poni nõ possunt, ut in eo titulo prædicamentorũ dictum est, qui de his quæ sunt simul inscribitᷣ. Amplius, Negatio omnis, inquit, diuisio est, affirmatio, compositio atque coniunctio est. Cum enim dico Socrates uiuit, uitam cum Socrate coniunxi. Cum dico Socrates non uiuit, uitam à Socrate disiunxi. Diuisio igitur quædam negatio est, coniunctio, affirmatio, compositi autem est cõiunctioq; diuisio. Prior est igitur coniunctio, quod est affirmatio, posterior uerò diuisio, quod est negatio, illud quoq; adiecit, quod omnis per affirmationem facta enũciatio, simplicior sit, per negationem facta enunciatione. Ex negatione enim particula negatiua si sublata sit, affirmatio sola relinquitur. De eo enim quod est, Socrates nõ uiuit, si non particula quæ est ad uerbum auferatur, remanet Socrates uiuit. Simplicior igitᷣ est affirmatio quàm negatio. Prius uerò sit necesse est, quod simplicius est. In quantitate etiam quod ad quãtitatem minus est, prius est eo quòd ad quãtitatẽ plus est. Omnis uerò oratio quãtitas est, sed cum dico Socrates ambulat minor oratio est, quàm cum dico Socrates nõ ambulat. Quare si secundum quantitatem affirmatio minor est, eam priorem quoq; esse necesse est. Illud quoq; adiunxit, affirmationem quendam esse habitum, negationẽ uerò priuationem, sed prior est habitus priuatione. Affirmatio igitur negatione prior est. Et ne singula persequi laborẽ, cũ his alijsq; modis demõstret affirmationẽ negatione priorẽ esse, à cõmuni eas genere separauit. Nullas enim arbitratur species sub eodem genere esse posse, in quibus prius uel posterius aliquid cõsideretᷣ. Sed Porphyrius (ait) sese docuisse species enũciationis esse affirmationem & negationem, in his commẽtarijs quos in Theophrastum edidit, hic uerò Alexandri argumentationẽ tali ratione dissoluit. Ait enim nõ oportere arbitrati quęcũq; quolibet modo priora essent alijs, ea sub eodem genere

poni

poni non poſſe. Sed quęcunque ſecundûm eſſe ſuum atque ſubſtantiam priora uel poſteriora ſunt, ea ſola ſub eodem genere non ponuntur. Et rectè dicitur: Si enim quicquid quolibet modo prius eſt, cum eo quod poſterius eſt, ſub uno genere eſſe non poteſt, nec primis ſubſtantijs & ſecundis commune genus poterit eſſe ſubſtantia, quod qui dicit, â recto ordine rationis exorbitat. Sed quemadmodum quanquam ſint primæ & ſecundæ ſubſtantiæ, tamẽ utræq; æqualiter in ſubiecto non ſunt, & idcirco eſſe ipſorum ex eo pendet, quod in ſubiecto non ſunt, atque ideo ſub uno ſubſtantiæ genere collocantur. Ita quoque quanquam affirmationes negationibus in orationis prolatione priores ſint, tamen ad eſſe atque ad naturam propriam æqualiter enunciatione participant. Enunciatio uero eſt in qua ueritas & falſitas inueniri poteſt. Qua in re & affirmatio & negatio æquales ſunt. Aequaliter enim affirmatio & negatio ueritate, & falſitate participant. Quocirca quoniã id quod ſunt affirmatio & negatio, æqualiter ab enunciatione participant, à communi eas enunciationis genere diuidi non oportet. Mihi quoq; uidetur quod Porphyrij ſit ſequenda ſententia, ut affirmatio & negatio communi enunciationis genere ſupponantur. Longa namque illa & multiplicia Alexandri argumenta ſoluta ſunt, cum demonſtrauit Porphyrius non modis omnibus ea quæ priora ſunt, ſub communi genere poni non poſſe. Sed quæcunque ad eſſe proprium atque ſubſtantiam priora ſunt, illa ſola ſub communi genere cõſtitui atq; poni non poſſe. Syrianus uerò cui Philoxenus cognomen eſt, hoc loco quærit, cur proponens prius de negatione pòſt de affirmatione pronunciauerit dicens: Primùm oportet conſtituere quid ſit nomen, & quid uerbum, poſtea quid negatio & affirmatio. Et primo quidem nihil proprium dixit, quoniam in quibus affirmatio, poteſt & negatio prouenire, prius eſſe negatio, poſtea affirmatio poteſt, ut de Socrate, ſi ſanus eſt. Poteſt ei talis affirmatio aptari ut de eo dicatur: Socrates ſanus eſt, & huiuſmodi poteſt aptari negatio, ut de eo dicatur: Socrates ſanus non eſt, quoniam ergo in eum affirmatio & negatio poteſt prouenire, prius euenit, ut ſit negatio quàm affirmatio. Antè enim quam natus eſſet, potuit de eo dici Socrates ſanus non eſt, qui enim natus nõ erat, nec eſſe poterat ſanus. Huic illud adiecit, ſeruare Ariſtotelis conuerſam propoſitionis & executionis diſtributionem. Hic enim priùs poſt nomen & uerbum, de negatione propoſuit, pòſt de affirmatione, & hinc de enunciatione, poſtremò de oratione, ſed propoſita diffinitione nominis & uerbi prius orationem, poſtea enũciationem, tertio affirmationem, ultimo loco negationem determinauit, quam hic poſt propoſitionem uerbi, & nominis primam locauerat. Vt igitur ordo ſeruaretur conuerſus, idcirco negationem prius ait eſſe propoſitam, qua in expoſitione ab Alexandri quoque ſententia non diſcedit. Illud quoq; eſt additum quod non eſſet inutile, enunciationem genus affirmationis & negationis accipi oportere, quod quãquam (ut dictum eſt) ad prolationem prior eſt affirmatio, tamen ad ipſam enunciationem, id eſt, ueri falſiq; æqualiter ſub enunciatione Ariſtoteles conſtituit. Id etiã Ariſtotelem porbate dicit. Præmiſit enim primã negationẽ, ſecundã poſuit affirmationem, quæ res nihil habet uitij, ſi ad ipſam enunciationẽ affirmatio & negatio ponantur æquales, quæ enim ęquales ſunt, nihil retinẽt contrarij indifferẽter acceptę. Eſt igitur ordo quo propoſuit primum totius orationis elementum, ſcilicet, nomẽ & uerbum, poſt hæc negationem & affirmationem, quę ſpecies enũciationis ſunt. Quorum genus, id eſt, enunciationem tertium nominauit, quartum uerò orationẽ poſuit, quæ enũciationis genus eſt, & horum ſe diffinitiones omnium daturũ eſſe promiſit, quas interim relinquens, atque pręteriẽs, & in poſteriorem tractatũ differens, illud nunc addit, quæ ſint uerba & nomina, aut quid ipſa ſignificẽt. Quare antequàm ad uerba Ariſtotelis ipſa ueniamus, pauca communiter de nominibus atq; uerbis, & de his quæ ſignificãtur à uerbis ac nominibus diſputemus. Siue enim q̃libet interrogatio ſit atque reſponſio, ſiue perpetua cuiuslibet orationis continuatio, atque alterius auditus & intelligentia, ſiue hic quidem doceat, ille uerò diſcat

tribus his totus orandi ordo perficitur, rebus, intellectibus, atque uocibus. Res enim ab intellectu concipit. Vox uerò conceptiones animi intellectusque significat, ipsi uerò intellectus & concipiunt subiectas res & significantur à uocibus. Cum igitur tria sint hæc, per quæ omnis oratio collocutioque perficitur, res quæ subiectæ sunt, intellectus qui res concipiunt, & rursus à uocibus significantur. Voces uerò quæ intellectus designant, quartum quoque quiddam est, quo uoces ipsæ ualeant designari, id autem sunt literæ. Scriptæ namque literæ ipsas significãt uoces. Quare quatuor ista sunt, ut literę quidem significent uoces, uoces uerò intellectus, intellectus autem res concipiant, quæ, scilicet, habet quandam non confusam neque fortuitam consequentiam, sed terminato naturæ suæ ordine constant. Res enim semper comitantur eum, qui ab ipsis concipitur intellectus, ipsum uerò intellectũ uox sequitur, sed uoces elementa, id est, literæ. Rebus enim antè propositis, & in propria substantia constitutis intellectus oriuntur. Rerum enim semper intellectus sunt, quibus iterum constitutis mox significatio uocis exoritur. Præter intellectum namque uox penitùs nihil designat. Sed quoniam uoces sunt, idcirco literæ, quas uocamus elementa, repertę sunt, quibus uocum qualitas designetur, ad cognitionem uerò conuersim sese res habet. Namque apud quos eædem sunt literæ, & qui eisdem elementis utuntur, eisdem quoque nominibus eos ac uerbis, id est, uocibus uti necesse est, & qui uocibus eisdem utuntur, ijdem quoque apud eos intellectus in animi conceptione ucrsantur. Sed apud quos ijdem intellectus sunt, easdẽ res eorum intellectibus subiectas esse manifestum est, sed hac nulla ratione conuertutur. Namque apud quos eædem res sunt, idemque intellectus, non statim eædem uoces, eædemque sunt literæ. Nam cum Romanus, Græcus aut Barbarus, simul uideant equum, habent quoque de eo eundem intellectum quod equus sit, & apud eos eadem res subiecta est, idemque à re ipsa concipitur intellectus, sed Græcus aliter equum uocat, alia quoque uox in equi significatione Romana est, & Barbarus ab utroque in equi designatione dissentit, quocirca diuersis quoque uoces proprias elementis inscribunt. Rectè igitur dictum est apud quos eædem res, ijdemque intellectus sunt, non statim apud eos uel easdem uoces, uel eadem elementa consistere. Præcedit autem res intellectum, intellectus uocem, uox literas, sed hoc conuerti non potest, neque enim si literæ sunt, mox aliqua ex his significatio uocis existit. Hominibus namque qui literas ignorant, nullum nomen quælibet elementa significant, quippe qui nesciunt, neque si uoces sunt, mox intellectus necesse est. Plures enim uoces inueniuntur, quę nihil omnino significent, nec intellectui quoque subiecta res semper est. Sunt enim intellectus sine re ulla sibi subiecta, ut quos centauros uel chimeros Poetæ finxerunt. Horum enim intellectus sunt, quibus subiecta est nulla substantia. Sed si quis ad naturam redeat eamque consideret diligenter, agnoscet cũ res est, eius quoque intellectum esse. Quod si non apud homines, certe apud Deum, qui proprię diuinitate substantiæ in propria natura ipsius rei nihil ignorat. Et si intellectus & uox est, quod si uox fuerit, eius quoque sunt literæ, quæ si ignorantur, nihil ad ipsam uocis naturam pertinet. Neque enim quasi causa quędam uocũ est intellectus, aut uox causa literarũ, ut cum eædem sunt apud aliquos literæ, necesse sit eadem quoque esse nomina. Ita quoque cùm eædem sint, uel res uel intellectus apud aliquos, mox non necesse est intellectuũ ipsorum uel rerum eadem esse uocabula. Namque cum eadem sit & res & intellectus hominis, apud diuersos tamen homines huiusmodi substantia aliter & diuerso nomine nuncupatur. Quare uoces quoque cũ eędẽ sint, possunt literę esse diuersæ, ut in hoc nomine quod est homo, cùm unum sit nomen diuersis literis scribi potest, namque Latinis literis scribi potest, potest etiã Græcis, potest alijs nunc primum inuentis figurarum figuris. Quare quoniam apud quos eædem res sunt, eosdem intellectus esse necesse est, apud quos ijdẽ intellectus sunt, uoces eædem non sunt, & apud quos eædem uoces sunt, non necesse est eadẽ elementa constitui, dicendum est res & intellectus, quoniam apud omnes ijdem sunt esse

esse naturaliter constitutos, uoces uerò neq; ad literas, quoniam diuersis hominum positionibus permutantur, non esse naturaliter, sed positione. Concludendum est igitur, quoniam apud quos eadem sunt elementa, apud eos quoq; eædem uoces sunt, & apud quos eædem uoces sunt, ijdem sunt intellectus, apud quos aūt ijdem sunt intellectus, apud eos quoq; res eædem subiectæ sunt. Rursus apud quos eædem res sunt, ijdē quoq; sunt intellectus, apud quos ijdem intellectus, non eædem uoces sunt, nec apud quos eædem uoces sunt, eisdem semper literis uerba ipsa uel nomina designantur. Sed nos in supradictis sententijs elemento atque litera promiscuè usi sumus, quæ autem sit horum distantia paucis absoluam. Litera est inscriptio atque figura partis minimæ uocis articulatę. Elementum uerò sonus ipsius inscriptionis, ut cum scribo literam quę est, a, formula ipsa, quæ atramēto uel graphio scribitur, litera nominatur. Ipse uerò sonus, quo ipsam literam uoce proferimus, dicitur elementum, quocirca hoc cognito illud dicendum est, quod is qui docet, uel qui continua oratione loquitur, uel qui interrogat, contrariè se habet his qui uel discunt, uel audiunt, uel respondet in his tribus, uoce, scilicet, intellectu, & re, prætermittantur enim literæ propter eos, qui earum sunt expertes. Nam qui docet, & qui dicit, & qui interrogat, à rebus ad intellectum profectus per nomina & uerba uim propriæ actionis exercet atque officium. Rebus enim subiectis ab his capiunt intellectus, & per nomina & uerba pronunciant. Qui uerò discit, uel qui audit, uel etiam qui respōdet, à nominibus ad intellectus progressus ad res usque peruenit. Accipiens enim is qui discit, uel q. audit, uel q respondet, docentis, uel dicentis, uel interrogantis sermonem quid unusquisque illorum dicat intelligit, & intelligens rerum quoque scientiam capit, & in ea consistit. Rectè igitur dictum est in uoce, intellectu, atque re contrariè sese habere eos qui docent, dicunt, & interrogant, atq; eos qui discunt, audiunt, & respondent. Cum igitur hæc sint quatuor, literæ, uoces, intellectus, & res, proximè quidem & principaliter literæ uerba & nomina significāt. Hæc uerò principaliter quidem intellectus, secundo uerò loco res quoque designant. Intellectus uerò ipsi nihil aliud nisi rerum significatiui sunt. Antiquiores uerò quorum est Plato, Aristoteles. Speusippus, & Xenocrates, hi inter res & significationes intellectuum medios sensus ponunt, in sensibilibus rebus uel imaginationes quasdam, in quibus intellectus ipsius origo consistat. Et nunc quidem quid de hac re Stoici dicunt prætermittendum est. Hoc autem ex his omnibus solum cognosci oportet, quod ea quæ sunt in literis, eam significent orationem quæ in uoce consistit, & quod ea quæ est uocis oratio, animi atque intellectus orationem designet, quæ tacita cogitatione conficitur, & quod hæc intellectus oratio subiectas principaliter sibi res cōcipiat ac designet. Ex quibus quatuor duas quidem Aristoteles esse naturaliter dicit, res & animi conceptiones, id est, eā quæ fit in intellectib. orationem, idcirco quod apud omnes eędem atque mutabiles sint, duas uerò non naturaliter, sed positione constitui, quæ sunt nomina & literæ, quas idcirco naturaliter fixas esse non dicit, quod (ut suprà demonstratum est) non eisdem uocibus omnes, aut eisdem utantur elementis, atq; hoc est quod ait:

Sunt ergo ea, quæ sunt in uoce, earum quæ sunt in anima, passionum notæ, & ea quæ scribuntur, eorum quæ sunt in uoce. Ac quemadmodum nec literæ eædem omnibus, sic nec eædem uoces. Quorum autē hæ primo notæ sunt, eædem omnibus passiones animæ sunt, & quorum hę similitudines sunt, res eædem. De his itaque dictum est in his, quæ dicta sunt de anima, alterius enim est negocij.

Cum igitur prius præposuisset nomē & uerbū, & quęcūq; secutus est, postea se diffinite promisisset, hæc interim pretermittens, de passionibus animæ deq; earū notis, quæ sunt, scilicet, uoces, pauca præmittit. Sed cur hoc ita interposuerit, plurimi com

mentatores causas reddere neglexerũt, sed à tribus tãtum quãtum adhuc sciam, ratio huius interpositionis explicata est, quorũ Hermini quidem à rerũ ueritate lõge disiuncta est. Ait enim idcirco Aristotelem de notis animæ passionum interposuisse sermonem, ut utilitatem propositi operis inculcaret. Disputaturus enim de uocibus quę sunt notæ animæ passionum, rectè de his quædam promisit. Nam cum fuæ nullus animæ passiones ignoret, notas quoq; cum animæ passionibus, nõ nescire utilissimum est, neque enim illæ cognosci possunt, nisi per uoces quæ sunt earum, scilicet, notæ. Alexander uerò aliam huiusmodi interpositionis reddit causam quoniam, inquit, nomina & uerba interpretatione simplici continentur. Oratio uerò ex uerbis, nominibusq; coniuncta est, & in ea iam ueritas & falsitas inuenitur, siue autem quilibet sermo sit simplex, siue iam oratio coniuncta atq; composita, ex his quæ significantur momentum sumunt. In illis enim prius est eorum ordo & cõtinentia, post redundat in uoces, quocirca quoniam significãtium momentum ex his quæ significantur oritur, idcirco prius nos de his quæ uoces ipsę significant, docere proponit. Sed Herminus hoc loco repudiãdus est. Nihil em̃ tale quod ad causas propositæ sententiæ pertineret explicuit. Alexander uerò strictim proxima intelligentia præteruectus tetigit quidem causam, non tamẽ principalem rationem Aristotelicæ propositionis exoluit. Sed Porphyrius hanc ipsam plenius causam originemq; sermonis huius ante oculos collocauit, qui omnem apud priscos Philosophos de significationis ui cõtentionem litemq; retexuit. Ait namq; dubiè apud antiquorum Philosophorum sententias constitisse, quid esset propriè quod uocibus significaretur. Putabant namq; alij res uocibus designari, earumq; uocabula esse ea quę sonuerint in uocibus arbitrantur. Alij uerò incorporeas quasdam naturas meditabantur, quarum essent significationes quæcunq; uocibus designarentur, Platonis, aliquo modo species incorporeas æmulati, dicẽtis, hoc ipsum homo, & hoc ipsum equus, non hanc cuiuslibet subiectam substantiam, sed ipsum illum hominem specialem, & illum ipsum equum uniuersaliter & incorporaliter, cogitãtes, incorporeas quasdam naturas constituebant, quas ad significãdum primas uenire putabant, & cum alijs item rebus in significationibus posse coniungi, ut ex his aliqua enunciatio uel oratio conficeretur. Alij uerò sensus, alij imaginationes significari uocibus arbitrabantur. Cum igitur ista esset contẽtio apud superiores, & hæc usq; ad Aristotelis peruenisset ætatem, necesse fuit ut qui nomen & uerbum significatiua esset diffiniturus, prædiceret quorum ista designatiua sint. Aristoteles em̃ nominibus & uerbis res subiectas significari nõ putat, nec uerò sensus uel etiã imaginationes, sensum quidem nõ esse significatiuas uoces nomina & uerba in opere de iustitia declarat, dicẽs: ἀνόσοι γὰρ διενήχεσαν τά τε νοήματα καὶ τὰ αἰσθήματα quæ interpretari Latinè potest hoc modo. Natura enim sunt diuersa intellectus & sensus: differre igitur aliquid arbitrat̃ sensus atq; intellectus, sed qui passiones animæ à uocibus significari dicit, is nõ sensibus loquitur. Sẽsus enim passiones corporis sunt. Si igitur ita dixisset passiones corporis à uocibus significari, tunc meritò sensus intelligeremus. Sed quoniam passiones animæ nomina & uerba significare proposuit, non sensus, sed intellectus cum dicere putandum est. Sed quoniam imaginatio quoq; res animæ est, dubitauerit aliquis, ne fortè passiones animę imaginationes, quas Gręci φαντασίας nominant, dicat. Sed hæc in libris de anima uerissimè diligentissimeq; separauit dicens: ἐςὶ δὲ φαντασία ἕτερον καταφάσεως καὶ ἀποφάσεως, συμπλοκὴ γὰρ νοημάτων ἐςὶ τὸ ἀληθὲς ἢ ψεῦδος, τὰ δὲ πρῶτα νοήματα τί διοίσει τοῦ μὴ αὐτὰ φαντάσματα εἶναι ἢ οὐδ' αὐτὰ φαντάσματα, ἀλλ' οὐκ ἄνευ φαντασμάτων. Quod sic interpretatur. Est autem imaginatio diuersa ab affirmatione & negatione, complexio namq; intellectuum est ueritas uel falsitas, primi uerò intellectus quid discrepabunt, ut non sint imaginationes? an certè neq; hęc sunt imaginationes, sed sine imaginationibus non sunt. Quę sententia demonstrat aliud quidem esse imaginationes, aliud intellectus, ex intellectuũ quidem complexione affirmationes fieri & negationes, quocirca

quocirca illud quoque dubitauit, utrùm primi intellectus imaginationes quædam essent. Primos autem intellectus dicimus, qui simplicem rem concipiunt, ut si quis dicat Socrates solum, dubitatq; utrùm huiusmodi intellectus, qui in se nihil neque ueri continet neque falsi, intellectus sit, an ipsius Socratis imaginatio. Sed de hoc quoque apertè quidem uidetur ostendere, ait enim, an certè neque hæc sunt imaginationes, sed non sine imaginationibus sunt. Id enim quod hic sermo significat, qui est Socrates, uel alius simplex, non est quidem imaginatio sed intellectus, qui intellectus præter imaginationem fieri non potest. Sensus enim, atque imaginatio quædam primæ figuræ sunt, supra quas uelut fundamento quodam superueniens intelligentia nititur. Nam sicut pictores solent designare lineatim corpus atque substernere in corpore ubi coloribus cuiuslibet exprimant uultum, sic sensus atq; imaginatio naturaliter in animæ perceptione substernitur. Nam cum res aliqua sub sensum uel cogitationem cadit, prius eius necesse est, ut quædam imaginatio nascatur. Post uerò plenior superueniat intellectus, cunctas eius explicans partes, quæ confusè ferant maginatione præsumptæ. Quocirca imperfectum quiddam est imaginatio. Nomina uerò & uerba non curta quædam, sed perfecta significant, quare recta Aristotelis sententia est, quæcunque in uerbis nominibusq; uersantur, ea neque sensus, neque imaginationis, sed solam significare intellectuum qualitatem. Vnde illud quoque ab Aristotele fluentes Peripatetici rectissimè posuêre tres esse orationes, unam quæ scribi possit literis, alteram quæ uoce proferri, tertiam quę cogitatione connectitur: unamq; intellectibus, alteram uoce, tertiam literis contineri. Quocirca, quoniam id quod significaretur à uocibus, intellectus esse Aristoteles putabat, nomina uerò & uerba significatiua esse in eorum erat diffinitionibus positurus, rectè quorum essent significatiua prædixit, erroremq; lectoris ex multiplici ueterum lite uenientem, sententiæ suæ manifestatione compescuit, atque hoc modo nihil in eo deprehenditur esse superfluum, nihilq; ab ordinis continuatione seiunctum. Quærit uerò Porphyrius, cur ita dixerit. Sunt ergo ea quæ sunt in uoce & non sic, sunt ergo uoces, & rursus cur ita, & ea quæ scribuntur, & non dixerit, & literæ; quod resoluit hoc modo. Dictum est tres esse apud Peripateticos orationes, unam quæ literis scribitur, aliam quæ profertur in uoce, tertiam quę coniungeretur in animo. Quod si tres orationes sunt, partes quoque orationis triplices esse nulla dubitatio est. Quare quoniã uerbum & nomen principaliter orationis partes sunt. Erunt alia uerba & nomina quæ scribantur, alia quæ dicantur, alia quæ tacita mente tractentur, ergo quoniam proposuit dicens: Primum oportet cõstituere quid sit nomen & quid sit uerbum. Triplex autem nominum natura est atq; uerborum, de quibus potissimum proposuerit, & quæ diffinire uelit, ostendit, & quoniam de his nominibus loquitur ac uerbis, quæ uoce proferuntur, idipsum planiùs explicans, ait: Sunt ergo ea quæ sunt in uoce earum quæ sunt in anima passionum notæ, & ea quæ scribũtur eorum quę sunt in uoce, uelut si diceret: Ea uerba & ea nomina, quæ in uocali oratione proferuntur, animæ passiones denunciant. Illa autem rursus uerba & nomina quæ scribuntur, eorum uerborum nominumq; significationi præsunt quæ uoce proferuntur. Nam sicut uocalis orationis uerba & nomina, conceptiones animi intellectusq; significant, ita quoq; uerba & nomina illa quæ in solis literarum formulis iacent, illorum uerborum & nominum significatiua sunt quæ loquimur, id est, quæ per uocem sonamus, nam quod ait. Sunt, ergo ea quæ sunt in uoce, subaudiendum est nomina & uerba. Et rursus cum dicit. Et ea quæ scribũtur, idem subnectendum rursus est, uerba scilicet, & nomina. Et quod rursus adiecit, eorum quæ sunt in uoce, addendum est, eorum nominum atq; uerborum q̃ profert atq; explicat uocalis oratio. Quod si nihil deesset omnino, ita foret totius plenitudo sententiæ. Sunt ergo ea nomina & uerba quę in uoce sunt, earum quæ sunt in anima passionum notæ, & ea uerba & nomina quæ scribuntur eorum uerborũ & nominum quæ sunt in uoce, quod communiter subintelligendum est, licet ea

quæ

quæ subiūximus deesse uideantur, quare non est disiuncta sententia, sed primę propositioni continua. Nam cum quid sit uerbum, & quid nomen diffinire constituit, cum nominis & uerbi natura sit multiplex, de quo nomine & uerbo tractare uellet clara significatione distinxit. Incipiens igitur ab his nominibus & uerbis quæ in uoce sunt, quorum essent significatiua disseruit. Ait enim hæc, passiones animę designare. Illud quoque adiecit quibus ipsa nomina & uerba, quæ in uoce sunt, designentur his, scilicet, quæ literarum formulis exprimuntur. Sed quoniam non omnis uox significatiua est. Verba autem & nomina nunquam significationibus carent, quoniamq; non omnis uox quæ significat quadam positione designat, sed quædā naturaliter, ut lachrymæ, gemitus, atq; mœror, animalium quoq; cæterorum quædam uoces naturaliter aliquid ostendunt, ut ex canum latratibus iracundia, eorūq; alia quadam uoce blandimenta monstrātur. Verba autem & nomina positione significant, nec solum sunt uerba & nomina uoces, sed uoces significatiuæ, nec solū uoces significatiuæ, sed etiam quæ positione designent aliquid, non natura, non dixit. Sunt igitur uoces earum quæ sunt in anima passionum notæ. Namque neque omnis uox significatiua est, & sunt quædam significatiuæ, quæ naturaliter non positione significēt, quod si ita dixisset, nihil ad proprietatem uerborum & nominum pertineret. Quocirca non uoluit communiter dicere uoces, sed dixit tātum ea quæ sunt in uoce. Vox enim uniuersale quiddam est, nomina uerò & uerba partes, pars autem omnis in toto est, uerba ergo & nomina quoniam sunt intra uocem, rectè dictum est, ea quæ sunt in uoce, uelut si diceret, quoniam intra uocem continentur, intellectuum designatiua sunt, sed hoc simile est, ac si ita dixisset, uox certo modo se habens significat intellectus. Non enim (ut dictum est) nomen & uerbum uoces tantum sunt. Sicut nummus quoq; non solum æs impressum quadam figura est, ut nummus uocetur, sed etiam ut alterius sit rei precium, eodem quoque modo uerba & nomina non solum uoces sunt, sed positæ ad quandam intellectuum significationem. Vox enim quæ nihil designat, ut est gargulus, licet eam Grammatici figuram uocis intuentes, nomen esse contendant, tamen eam nomen Philosophia non putauit, nisi sit posita ut designaret aliquam animi conceptionem, eoq; modo significare aliquid rerum possit: etenim nomē alicuius nomen esse necesse erit, sed si uox aliqua nihil designat, nullius nomen est, quare si nullius nomē est, nec nomen quidem esse dicetur. Atque ideo huiusmodi uox, id est, significatiua, non uox tantum, sed uerbum uocatur aut nomen, quemadmodum nummus nō æs, sed proprio nomine nummus, quo ab alio ære discrepet, nuncupatur. Ergo Aristotelis hęc sententia qua ait, ea quæ sunt in uoce nihil aliud designant nisi eam uocem, quę nō solum uox sit, sed quæ cum uox sit, habeat tamen aliquam proprietatem, & aliquā quodammodo figuram positę significationis impressam, horum uerò, id est, uerborum & nominum quę sunt in uoce, aliquo modo sese habente, ea sunt, scilicet, significatiua quæ scribūtur, ut hoc quod dictum est. Quæ scribuntur, de uerbis ac nominibus dictum, quæ sunt in literis, intelligatur. Potest uerò hęc quoque esse ratio cur dixerit, & ea quæ scribuntur, quoniā literas & scriptas figuras & uoces, quę eisdem significantur formulis nuncupamus, ut: a, & ipse sonus literæ nomē capit, & illa q̄ in subiecto cæræ uocem significans forma describitur. Designare ergo uolens quibus uerbis atq; nominibus ea quæ in uoce sunt, apparent, nō dixit literas, quod ad sonos etiam referri poterat literarum, sed ait quæ scribuntur, ut ostenderet de his literis dicere, quæ in scriptione constiterunt, id est, quarum figura & in cæra, stylo, & in membrana, calamo posset effingi. Alioqui illa etiam quæ in sonis sunt, ad ea nomina referuntur, quę in uoce sunt, quoniam sonis illis nomina & uerba iunguntur. Sed Porphyrius de utraque expositione iudicauit dicens: Id quod ait, & quę scribūtur, non potius ad literas, sed ad uerba & nomina quæ posita sunt in literarū inscriptione, referendum. Restat igitur ut illud quoque addamus cur nō ita dixerit. Sunt ergo ea quæ sunt in uoce intellectuum notę. Sed ita, earū quæ sunt in anima passionum

num notæ. Nam cum ea quæ ſunt in uoce res intellectusꝗ ſignificent principaliter quidem intellectus, res uerò quas ipſa intelligentia comprehendit, ſecundaria ſignificatione per intellectuum medietatem, intellectus ipſi non ſine quibuſdam paſsionibus ſunt, quæ in animam ex ſubiectis ueniũt rebus. Paſſus enim quilibet eius rei proprietatem, quam intellectu complectitur, ad eius enunciationẽ deſignationẽꝗ contendit cũ enim quis aliquã rem intelligit, prius imaginatione formã neceſſe eſt intellectæ rei proprietatemꝗ ſuſcipiat, & fiat uel paſsio, uel cũ paſsione quędam intellectus perceptio: hac uerò poſita ac in mentis ſedibus collocata, fit iudicandæ ad alterum paſsionis uoluntas, cui actus quidem continuandæ intelligentię protinus ex intimæ rationis poteſtate ſuperuenit, quem explicat, ſcilicet, & effũdit oratio, nitens ea quæ primitus in mente fundata eſt paſsione, ſiue quod eſt uerius progreſſa oratio, progrediente ſimul, & ſignificatione & ſignificãtis ſe orationis motibus adæquante. Fit uerò hæc paſsio uelut figuræ alicuius impreſsio, ſed ita ut in animo fieri conſueuit. Aliter namque naturaliter eſt in re qualibet propria figura, aliter uerò eius ad animum forma transfertur, uelut non eodem modo cæræ, uel marmori, uel chartis, literæ id eſt, uocum ſigna mandantur, & imaginationem Stoici à rebus in animam tranſlatam loquuntur, ſed cum adiectione ſemper, dicentes, ut in anima fieri conſueuit. Quocirca cum omnis animæ paſsio rei quædam uideatur eſſe proprietas, porrò autem cum deſignatiuæ uoces intellectuum principaliter, rerum dehinc à quibus intellectus profecti ſunt ſignificatione nitantur, quicquid eſt in uocibus ſignificatiuum, id animæ paſsiones deſignat, ſed hę paſsiones animorum ex rerum ſimilitudine procreantur. Videns namꝗ aliquis ſphæram, uel quadratum, uel quãlibet rerum aliam figuram, eam in animi intelligentia quadam ui ac ſimilitudine capit. Nam qui ſphæram uidet, eius ſimilitudinem in animo perpendit & cogitat, atque eius in animo quandam paſſus imaginem, id cuius imaginem patitur agnoſcit. Omnis uerò imago rei, cuius imago eſt, ſimilitudinem tenet, mens igitur cum intelligit, rerum ſimilitudinem comprehendit. Vnde fit, ut cum duorum corporum maius unum, minus alterum contuemur, à ſenſu poſtea remotis corporibus illa ipſa corpora cogitantes, illud quoque memoria ſeruante, nouerimus, ſciemusque quod minus, quod uerò maius corpus fuiſſe conſpeximus, quod nullatenus eueniret, niſi quas mens ſemel paſſa eſt, rerum ſimilitudines obtineret. Quare quoniam paſsiones animæ quas intellectus uocant, rerum quædam ſimilitudines ſunt, idcircò Ariſtoteles cum paulò poſt de paſsionibus animæ loqueretur, continẽti ordine ad ſimilitudines tranſitum fecit, quoniam nihil differt, utrùm paſsiones diceret an ſimilitudines. Eadem namque res animæ quidem paſsio eſt, rei uerò ſimilitudo. Et Alexander hunc locum (Sunt ergo ea quæ ſunt in uoce earum quæ ſunt in anima paſsionũ notæ, & ea quæ ſcribunt, eorũ quę ſunt in uoce, & quemadmodũ nec literæ omnibus eædẽ, ſic nec eædẽ uoces) hoc modo conatur exponere. Propoſuit, inquit, ea quæ ſunt in uoce intellectus animi deſignare, & hoc probat exemplo. Eodem enim modo ea quę ſunt in uoce paſsiones animę ſignificant, quemadmodum ea quę ſcribuntur uoces deſignant, ut id quod ait, & ea quę ſcribuntur ita intelligamus, tanquàm ſi diceret, quemadmodum etiam ea quę ſcribuntur eorum quę ſunt in uoce, ea uerò quę ſcribuntur, inquit Alexander, notas eſſe uocum, id eſt, nominum ac uerborum, ex hoc monſtrauit quod dixit, & quemadmodum nec literę omnibus eędem, ſic nec eædem uoces. Signum namque eſt uocum ipſarum ſignificationem literis contineri, quod ubi uariæ ſunt literæ & non eædem quæ ſcribuntur, uarias quoque uoces eſſe neceſſe eſt. Hæc Alexander. Porphyrius uerò quoniam tres propoſuit orationes, unam quæ literis contineretur, ſecundam quæ uerbis ac nominibus perſonaret, tertiam quam mentis euolueret intellectus, id Ariſtotelem ſignificare pronunciat, cum dicit: Sunt ergo ea quæ ſunt in uoce earum quæ ſunt in anima paſsionum notæ, quod oſtenderet, ac ſi ita dixiſſet, ſunt ergo ea quæ ſunt in uoce, & uerba, & nomina animæ paſsionũ

notæ, & quoniã monstrauit quorũ uoces essent significatiuæ, illud quoq; docuisse pronunciat, quibus signis uerba & nomina panderentur, ideo addidisse, & ea quæ scribuntur eorum quæ sunt in uoce, tanquam si diceret, ea quæ scribuntur nomina & uerba, eorum quæ sunt in uoce, nominũ & uerborum notæ sunt, nec disiũctam esse sententiam, nec (ut Alexander putat) id quod ait. Et ea quæ scribuntur, ita intelligendum, tanquam si diceret, sicut ea quæ scribunt̃, id est, literæ, illa quæ sunt in uoce significant, ita ea quæ sunt in uoce notas esse animæ passionum. Primò quidem quòd ad simplicem sensum nihil addi oportet, deinde quòd tam breuis ordo, tanquam necessaria orationis non est intercidenda partitio, tertiò quoniã si similis est significatio literarum uocumq;, quæ est uocum & animæ passionum, oporteret, sicut uoces diuersis literis permutantur, ita quoq; passiones animę diuersis uocibus permutari, quod nõ fit, idem namq; intellectus uariatis potest uocibus significari. Sed Alexander id quod eum sensisse superiùs memoraui, hoc probare nititur argumento. Ait enim, etiam in hoc quoq; similem esse significationem literarum ac uocum, quoniam sicut literæ non naturaliter uoces, sed positione significant, ita quoque uoces non naturaliter animi intellectus, sed aliqua positione designant. Sed qui prius recepit, ut id quod Aristoteles ait: Et ea quæ scribuntur, ita dictum esse tãquam si diceret, sicut ea quæ scribuntur, quicquid ad hãc sententiam uidetur adiũgere, æqualiter non dubitatur errare. Quocirca nostro iudicio qui rectiùs tenere uolent, Porphyrij sententijs applicabunt. Aspasius quoq; secundæ sententiæ Alexandri, quam suprà posuimus, ualde consentit, qui à nobis in eodem quo Alexander errore culpabitur. Aristoteles uerò duobus modis has notas esse putat, literarũ, uocum, passionumq; animæ constitutas, uno quidem positione, alio uerò naturaliter. Atq; hoc est, quod ait, & quemadmodũ nec literæ omnibus eædem, sic nec eædem uoces. Nam si literæ uoces, ipsæ uerò uoces intellectus animi naturaliter designarent, omnes homines eisdem literis, eisdem etiam uocibus uterentur. Quod q̃niam apud omnes nec eædem literæ, neq; eędem uoces sunt, constat eas nõ esse naturales. Sed hic duplex lectio est. Alexander enim hoc modo legi putat oportere.

Quorũ autem hę primo notæ, eędẽ omnibus passiones animæ sunt, & quorũ eędẽ similitudines, res etiã eædẽ. Volens enim Aristoteles ea quæ positione significãt ab ijs quę aliquid designant naturaliter segregare, hoc interposuit, ea quę aliquid designant naturaliter segregare, hoc interposuit, ea quæ positione significãt uaria esse. Ea uerò, q̃ naturaliter apud omnes eadẽ, & inchoans quidẽ à uocibus ad literas uenit, easq; primo nõ esse naturaliter significatiuas demõstrat, dicẽs. Et quẽadmodũ nec literæ omnibus eædem, sic nec eædem uoces: nam si idcirco probãtur literæ nõ esse naturaliter significantes, quod apud alios aliæ sint ac diuersæ. Eodẽ quoq; modo probabile erit uoces quoq; non naturaliter significare, quoniam singulæ hominum gentes nõ eisdem inter se uocibus colloquũtur, uolens uerò similitudinẽ intellectuum rerumq; subiectarum docere naturaliter cõstitutam, ait. Quorum autẽ hæ primo notæ, eædem omnibus passiones animę sunt, quorum, inquit uoces, quę apud diuersas gentes ipsæ quoque diuersæ sunt, significationem retinent, quæ scilicet, sunt animæ passiones, illæ apud omnes eędem sunt. Neque enim fieri potest, ut quod apud Romanos homo intelligitur, lapis apud Barbaros intelligatur. Eodem quoque modo de cæteris rebus. Ergo huiusmodi sententia est quæ dicit, ea quę uoces significent apud omnes hominum gentes non mutari, ut ipsæ quidem uoces, sicut suprà monstrauit cum dixit quemadmodũ nec literæ omnibus eędẽ, sic nec eædẽ uoces, cum apud plures diuersę sint. Illud uerò quod uoces ipsę significãt apud omnes homines idem sit, nec ulla ratione ualeat permutari, qui sunt, scilicet, intellectus rerum, qui quoniam naturaliter sunt permutari nõ possunt, atq; hoc est quod ait. Quorum autem hę primo notę, id est, uoces eædem omnibus passiones animę sunt, ut demonstraret uoces quidem esse diuersas, quorum autem ipsę uoces significatiuę essent, quę sunt, scilicet, animę passiones, easdem apud omnes esse, nec

ulla

ulla ratione, quoniam sunt constitutæ naturaliter, permutari. Nec uerò in hoc cõsti-
tuit, ut de solis uocibus atq; intellectibus loqueretur. Sed quoniam uoces atq; lite-
ras non esse naturaliter cõstitutas per id significauit, quod eas nõ apud omnes eas-
dẽ esse proposuit. Rursus intellectus quos animæ passiones uocat, per hoc esse na-
turales ostẽdit, quod apud omnes ijdem sint, à quibus, id est, intellectibus ad res trã
situm fecit. Ait enim quorũ hæ similitudines, res etiam eædem. Hoc, scilicet, sentiẽs
q; res quoq; naturaliter apud omnes essent eædem: sicut eñ ipsę animæ passiones,
quæ ex rebus sumũtur apud omnes homines eædem sunt, ita quoque etiã ipsæ res,
quarum similitudines sunt animæ passiones, eædẽ apud omnes sunt. Quocirca res
quoque naturales sunt, sicut sunt etiam similitudines rerum, quę sunt passiones ani
mæ. Herminus uerò huic est expositioni contrarius. Dicit enim non esse uerũ eos-
dem apud omnes homines esse intellectus, quorum uoces significatiuę sunt. Quid
eñ, inquit, in æquiuocatione dicetur? ubi unus idẽq; uocis modus plura significat,
sed magis hanc lectionem ueram putat, ut ita sit. Quorum autẽ hæ primò notæ, hæ
omnibus passiones animę sunt, & quorum hę similitudines, res etiam eædem ut de
mõstrasse uideatur, quorum uoces significatiuę sint, uel quorum passiones animæ
similitudines. Et hoc simpliciter accipiendum est secundùm Herminum, ut ita dica
mus, quorum uoces significatiuæ sunt, illæ sunt animæ passiones, tanq̃ diceret ani-
mæ passiones sunt, quas significãt uoces, & rursus quorũ similitudines sunt, ea quę
intellectibus continentur, illę sunt res. Tanquã si dixisset, res sunt, quas intellectus
significant. Sed Porphirius de utrisq; acutè subtiliterq; iudicat, & Alexandri sentẽ-
tiã magis probat, quod dicat nõ debere dissimulari de multiplici æquiuocationis si
gnificatione. Nam & qui dicit ad unamquamlibet rem accomodat animũ, scilicet,
quam intelligens uoce declarat, & unũ rursus intellectum quemlibet is qui audit
expectat. Quod si cùm uterq; ex uno nomine res diuersas intelligit, ille qui nomen
æquiuocũ dixit, designet clarius, quid illo nomine significare uoluerit, accipit mox
qui audit, & ad unum intellectum utrique cõueniunt, qui rursus fit unus apud eos-
dem illos, apud quos primo diuersæ fuerant animæ passiones propter æquiuocati
onem nominis. Neq; enim fieri potest, ut qui uoces positione significantes à natu-
ra eo distinxit, quod easdẽ omnes esse non diceret, eas res quas naturaliter esse pro-
ponebat, non eo tales esse monstraret, quòd apud omnes easdem esse contenderet.
Quocirca Alexander, uel propria sententia, uel Porphyrij autoritate probãdus est.
Sed quoniam ita dixit Aristoteles. Quorum autem hæ primo notæ, eædem omni-
bus passiones animæ sunt, quærit Alexander si rerum nomina sunt, quid causæ est,
ut primo intellectuum notas, esse uoces dixerit Aristoteles. Rei enim ponitur no-
men, ut cum dicimus homo, significamus quidem intellectum, rei tamen nomen
est, id est, animalis, rationalis, mortalis. Cur ergo non primarum rerum magis no
tæ sunt uoces quibus ponuntur, potius quàm intellectuum? Sed fortasse quidem
ob hoc dictum est, inquit, quod licet uoces rerum nomina sint, tamen non idcirco
utimur uocibus, ut res significemus, sed ut eas quæ nobis ex rebus innatæ sunt ani
mæ passiones. Quocirca propter quorum significantiam, uoces ipsæ proferũtur,
rectè eorum primo esse dixit notas. In hoc uerò Aspasius permolestus est. At enim
qui fieri potest, ut eædem apud omnes animæ passiones sint, cùm tam diuersa sen-
tentia de iusto ac bono sit? Arbitratur enim Aspasius passiones animæ non de re-
bus incorporalibus, sed de his tantum quę sensibus capi possunt, Aristotelem pas-
siones animę dixisse, quod perfalsum est. Neque enim unquam intellexisse dicetur
qui fallitur, & fortasse quidem passionem animi habuisse dicetur, quicũque id q̃d
bonum est, non eodem modo quo est, sed aliter arbitratur, intellexisse uerò non di-
citur. Aristoteles autem cum de similitudine loquitur, de intellectu pronunciat.
Neque enim fieri potest, ut qui quod bonum est, malum esse arbitretur, similitudi
nem boni mente conceperit. Neque enim intellexit rem subiectam, sed quoniam
quæ sunt iusta ac bona ad positionem omnia naturamúe referũtur, & si de iusto ac
bono

bono ita loquitur, ut de eo quod ciuile ius, aut ciuilis iniuria dicitur, rectè non eędē sunt passiones animæ, quoniam ciuile ius, ciuile bonum positione est, non natura. Naturale uerò bonum atq; iustum apud omnes gentes idem est. Et de Deo quoq; idem est, cuius quamuis cultura diuersa sit, idem tamen cuiusdam eminētissimę naturæ est intellectus. Quare repetendum breuiter à principio est, partibus enim ad orationem usq; peruenit: nam quod se priùs quid esset nomen, quid uerbum cōstituere dixit, hę minimæ partes orationis sunt. Quod uerò affirmationem & negationem, iam de composita ex uerbis & nominibus oratione loquitur, quæ eædem rursus partes sunt enunciationis. Et post enunciationis propositionem, de oratiōe loqui proposuit, cuius ipsa quoq; enunciatio pars est. Et quoniam (ut dictum est) triplex est oratio, quę in literis, quæ in uoce, quę in intellectibus est, qui uerbum & nomen diffiniturus esset, eaq; significatiua positurus, dicit prius quorū significatiua sint ipsa uerba & nomina, & inchoat quidem ab his nominibus & uerbis quæ sunt in uoce dicens: Sunt ergo ea, quæ sunt in uoce, & demonstrat quorum sint significatiua, adijciens eorum quę sunt in anima passionum notæ. Rursus nominū ipsorum uerborumq; quæ in uoce sunt, ea uerba & nomina quæ essent in literis constituta, significatiua esse declarat dicens: & ea quæ scribuntur eorum quæ sunt in uoce, & quoniam quatuor ista quædam sunt literæ, uoces, intellectus, res, quorum literę & uoces positione sint, natura uerò res atq; intellectus, demōstrauit uoces non esse naturaliter, sed positione, per hoc quod ait, non easdem esse apud omnes, sed uarias, ut est, & quemadmodum nec literæ omnibus eædē, sic nec eædem uoces. Vt uerò demōstraret intellectus, & res esse naturaliter, ait, apud omnes eosdem esse intellectus, quorum essent uoces significatiuę, & rursus apud omnes easdē res, quarū similitudines essent animæ passiones, ut est quorum autem hæ primę notæ, scilicet quæ sunt in uoce, eædem omnibus passiones animæ sunt, & quorum hæ similitudines, res etiam eædem. Passiones autem animæ dixit, quoniam aliâs diligenter ostēsum est omnem uocem animalis aut ex passione animę, aut propter passionem proferri. Similitudinem uerò passionem animæ uocauit, quod secundùm Aristotelem nihil est aliud intelligere, nisi cuiuslibet subiectæ rei proprietatem atq; imaginationem in animæ ipsius reputatione suscipere, de quibus animæ passionibus in libris se de anima commemorat, diligentiùs disputasse. Sed quoniam demonstratum est quomodo uerba & nomina & oratio intellectuum principaliter significatiua sunt quicquid est in uoce significationis, ab intellectibus uenit. Quare prius paululum de intellectibus perspiciendum erat ei, qui aliquid rectè de uocibus disputaret. Ergo quod supra passiones animæ & similitudines uocauit, idem nunc apertiùs intellectum uocat dicens:

Est autem quemadmodū in anima aliquoties quidē intellectus sine uero uel falso. Aliquoties aūt cui iam necesse est horum alterum inesse, sic etiā in uoce. Circa cōpositionem enim & diuisionē est ueritas & falsitas. Nomina igitur ipsa & uerba consimilia sunt sine compositione & diuisione intellectui, ut homo uel album, quando non additur aliquid. Neq; enim adhuc uerum uel falsum est, signum autem huius est. Hircoceruus enim significat aliquid, sed nondum uerum uel falsum, si non esse, uel non esse, addatur, uel simpliciter, uel secūdùm tempus.

Quoniam nomē & uerbum atq; omnis oratio significatiua sunt animę passionū, ex ipsis sine dubio quę designāt in eisdem uocibus proprietas significationis innascitur. Hic uerò est totus atq; continuus Aristotelicæ ordo sententiæ. Quoniam, inquit, ea primùm uocibus significentur, quæ in animo & cogitatione uersant, intellectuum uerò alios quidem simplices & sine ueri uel falsi enunciatione ꝓpēdimus, ut cum

ut cùm nobis hominis proprietas tacita imaginatione suggeritur. Nulla namq; ex hac intelligentiæ simplicitate, uel ueritatis nascitur uel falsitatis agnitio. Sunt uerò intellectus quidam compositi atq; coniuncti, in quibus inest iam quædam uel ueritatis uel falsitatis inspectio, ut cùm ad quamlibet simplicem perceptionem mentis adiungitur aliud, quod uel esse aliquid, uel non esse constituat, ut si ad hominis intellectum esse uel non esse, uel album esse, uel album non esse copuletur. Fient enim cogitabiles orationes ueritatis uel falsitatis participes, hoc modo: Homo est, homo non est, homo albus est, homo albus nō est. Quarum quidem homo est, uel homo albus est, compositio dicitur. Nam prior esse atq; hominem, posterior hominem albo composita intellectus prædicatione connectit. Sin uerò ad hominis intellectum adijciam quiddam, ut ita sit, homo est uel non est, uel albus est, aut aliquid tale, tūc in ipsa cogitatione ueritas aut falsitas innascitur. Ergo, inquit, quemadmodum aliquoties quidam simplices intellectus sunt, qui uero falsoq; careant, quidam uerò in quibus alterum horum reperiatur, sic etiam in uoce. Nam quæ uoces denunciāt simplices intellectus, ipsæ quoq; à falsitate & ueritate seiunctæ sunt. Quæ uerò huiusmodi significant intellectus, in quibus iam uel ueritas uel falsitas constituta est, in ipsis quoq; horum alterū inueniri necesse est. Nam si quis hoc solum dicit homo uel album, uel etiam hircoceruus, quanquam ista quiddam significent, quoniam tamen significant simplices intellectus, manifestum est omni ueritatis uel falsitatis proprietate carere. Et tota quidem sententia hoc modo se habet. Diligentius tamē est attendendum quid est, quod ait. Circa compositionem enim & diuisionem est ueritas falsitasq;, quid etiam quod dictum est, nomina igitur ipsa & uerba consimilia sunt sine compositione uel diuisione intellectui. Illud quoque cur composito nomine, uel cur etiam usus est rei non subsistens exemplo, ut diceret. Hircoceruus enim significat aliquid. Nec illud prætereundū est, quid sit quod dictum est, uel simpliciter uel secundùm tempus, & primùm quidem de eo dicendum est, quod ait. Circa compositionem enim & diuisionem est ueritas falsitasq;. Quæritur namq; utrum'ne omnis ueritas circa cōpositionem & diuisionem sit, an quædam est, quædā uerò minimè. Illud quoq; an in omni cōpositione uel diuisione ueritas falsitasq; cōstituta sit, an hoc non generaliter, sed in quādam cōpositionis uel diuisionis parte ueritas falsitasq; uersetur: in opinionib. namq; ueritas est, quoties ex subiecta re capitur imaginatio uel etiā quoties, ita ut sese res habet, imaginationem accipit intellectus. Falsitas uerò est quoties aut nō ex subiecto, aut ita ut sese res nō habet imaginatio subijcitur intellectui, sed adhuc in ueritate atq; falsitate nihil equidē aliud reperitur, nisi quædā opinionis habitudo ad subiectā rem. Qua enim habitudine & quomodo sese habet imaginatio ad rem subiectā, hoc solum in hac ueritate uel falsitate perspicitur, quam quidē habitudinem nullus dixerit cōpositionem. In hoc uerò diuisionis nullus ne fictus quidem modus intelligi potest. Illud quoq; cōsiderādum est, num'ne aliqua sit in his cōpositio uel diuisio, quæ secundū substantiā suam uera dicuntur aut falsa, ut est uera uoluptas bene uiuendi, ut est falsa uoluptas bellandi. Etiā illud quoq; respiciendū est, q in omnium maximo Deo qcquid intelligit, nō in eo accidētaliter, sed substantialiter intelligit, etenim quæ bona sunt substātialiter de eo nō accidētaliter credimus. Quod si substātialiter credimus Deum, Deū uerò nullus dixerit falsum, nihilq; in eo accidentaliter poterit euenire, ipsa ueritas Deus dicēdus est: ubi est igitur cōpositio uel diuisio in ijs quæ simplicia naturaliter sunt, nec ulla cuiuslibet rei collatione iunguntur? Quare nō omnis ueritas neq; falsitas circa cōpositionem diuisionemq; cōstat, sed sola tantum quæ in intellectuum multitudine fit, & in prolatione dicendi. Nam in ipsa quidem habitudine imaginationis & rei nulla compositio est, in cōiunctione uerò intellectuum cōpositio fit. Nam cum dico, Socrates ambulat, hoc ipsum quidem, quod cum ambulare concepi, nulla cōpositio est, quod uerò intellectus progressione, ambulationem cum Socrate cōiungo, quædam iam facta est cōpositio:

Quod si hoc oratione protulero, rursus eadem compositio est, & circa eam uis ueritatis & falsitatis apparet. Quocirca in his solis compositionibus inuenitur ueritas atque mendacium, de quibus tota nunc quæstio est, in nomine, scilicet, & in uerbo, in negatione & affirmatione, in enunciatione, & oratione. Quam, scilicet, compositione ueritatis & falsitatis naturam ab intellectibus accipientes, in uocis prolatione conseruant. De diuisione autem quæ ad negationem pertinet, deque compositione, quæ ad affirmationem, paulo post enucleatiùs dicam. Nunc illud uidendũ est, utrùm uerum sit circa omnem compositionem, circaque omnem diuisionem, ueritatem uel mendaciũ prouenire, quod omnino falsum est. Quis enim dixerit huiusmodi nominum coniunctionem, & Socrates & Plato, uel si à se hæc nomina diuidantur, nec Socrates nec Plato, ueri aliquam falsi'ue tenere significantiã? Quare confitendum est, neque circa omnẽ diuisionẽ, neque circa omnẽ cõpositionẽ, eam, scilicet, quæ in oratione uersatur, mendaciũ ueritatemque subsistere. Sed illud uerissimũ est, quòd omnis quæ est in oratione ueritas falsitasque, in cõpositione & diuisione nascitur, nõ tamẽ omnis orationis cõpositio uel diuisio uerum retinet aut falsum. Ergo si sic dixisset, circa omnẽ cõpositionẽ uel diuisionẽ ueritas falsitasque est, mentiretur. Sed quoniã dixit simpliciter, ueritas falsitasque circa cõpositionẽ diuisionemque est, uerissime subtilissimeque dixisse putandũ est. Illa enim nomina quæ ita dicuntur simplicia, ut ueritatẽ aut falsitatẽ quodammodo ualeãt designare, huiusmodi sunt ut intra se, atque intra significationẽ suã, quandã retineant compositionẽ; ut si quis dicat, lego. Hoc est enim dicere lego, tanquã si dicat, ego lego. Hoc autẽ compositio est, uel quoties interrogante alio, respondet alius, uno tantum sermone, uidetur quoque tũc simplex sermo ueritatem mendaciumque perficere, quod per falsum est. Audientis namque respõsio ad totum ordinem superioris enunciationis adiungitur, ut si quis interroganti, mundus'ne animal sit, est, respondeat, uidetur hæc una particula ueritatem uel mendaciũ continere, sed falsò. Non enim una est, sed ad uim ipsius responsionis intuenti, tale est, ac si diceretur mundus animal est. Quod uerò ait, nomina ipsa & uerba cõsimilia esse, sine cõpositione uel diuisione intellectui, illud designat, quod suprà iam dixit, ea quæ sunt in uoce, notas esse animæ passionũ. Quod si notæ sunt, sicut literæ uocum in se similitudinẽ gerũt, ita uoces intellectuũ. Et quoniã dictum est cur de similitudine uerborũ & nominũ atque animæ passionum dixerit, cur etiam circa compositionẽ & diuisionem falsum uerumque esse proposuerit, dicendum est quid sit ipsa cõpositio uel diuisio, in qua aut ueritas, aut falsitas inuenitur. Nam quoniam de simplici enũciatiua oratione perpendit, ut posterius ipse in diuisione declarat, dicens. Est autem una prima oratio enunciatiua affirmatio, deinde negatio, illam nũc compositionem designare uult, quæ alicuius uel substantiam constituit, uel aliquid secundùm esse cõiungit. Nam cum dico Socrates est, hoc ipsum esse Socrati applico, & substantiam eius esse constituo. Sin uerò dixero, Socrates Philosophus est, Philosophiam & Socratẽ secundùm esse composui, uel si dicam, Socrates ambulat, huiusmodi est, tanque si dicam Socrates ambulans est. Igitur quoties huiusmodi fuerit compositio, quæ secundũ esse uerbum uel substantiam cõstituat, uel res cõiungat, affirmatio dicitur, & in ea ueri falsique natura perspicitur, & quoniã omnis negatio ad prædicationem constituitur, huius enim affirmationis quæ est, Socrates est, negatio non ea quæ dicit, nõ Socrates est, sed ea quæ pronunciat, Socrates nõ est, & ad id quod esse Socrates dictus est, non, negatio apponitur, ut cum id dicamus nõ esse, quod ante dictum est esse. Ergo quoniam id quod in affirmatione secundũ esse uel cõstitutum, uel coniunctũ fuerit, ad id addita negatio separat uel ipsam substãtiæ cõstitutionẽ, uel etiã factã per id quod dictũ est, esse aliquid, cõiunctionem, diuisio uocatur. Quãdo enim dico Socrates non est, esse à Socrate seiunxi, & cũ dico Socrates Philosophus nõ est, Socratem ab eo quod est Philosophũ esse, separaui, quam separationẽ, quæ ad negationẽ pertinet, diuisionẽ uocauit. Ergo manifestum est qđ si simplex in animæ

mæ passionibus, intellectus fuerit, cum ipse intellectus nullam adhuc ueri falsiq; retineat naturã, eorum quoq; prolationem ab utrisq; esse separatã. Sed cum compositio secundùm esse facta, uel etiam diuisio intellectibus, in quibus principaliter ueritas & falsitas procreatur, euenerit, quoniam ex intellectibus uoces capiũt significationem, eas quoq; secundùm intellectuum qualitatem ueras & falsas esse necesse est. Maximam uerò uim habet exempli nouitas & exquisita subtilitas. Ad demonstrandum enim, quod unum solum nomen neq; uerum sit, neq; falsum, posuit huiusmodi nomen, quod compositum quidem esset, nulla tamen eius substantia reperietur. Si quod ergo unum nomen ueritatem posset falsitatem'ue retinere, posuit huiusmodi nomen, quod est hircoceruus, quod quoniam omnino in rebus nulla illi substãtia est, falsum aliquid designare uidetur, sed non designat aliquam falsitatem. Nisi enim dicatur hircoceruus uel esse uel non esse, quanquam ipsum per se non sit, solum tamen dictum nihil falsi in eo sermone uerìue perpenditur. Ergo ad demonstrandam uim simplicis nominis, quod omni ueritate atq; mendacio careat, tale in exemplo posuit nomen, cui res nulla subiecta sit. Quod si quid uerum uel falsum unũ nomen significare posset, nomen quod eam rem esse designat, quæ in rebus non sit, omnino falsum esset, sed non est: non igitur ulla ueritas falsitasq; in simplici unquã nomine reperietur. Nec illud paruæ curæ fuit, nomen non ponere, quod omnino nihil significaret, sed quod cum significaret quiddã, tamen uerum aut falsum esse non posset, ut non uideretur ueritatis falsitatisq; causa esse, eò quoniam nihil significaret. Sed quoniam esset simpliciter dictum, quanquam in eodem illud quoq; conficit, ut ostenderet nõ solùm simplex nomẽ ueritate atq; mendacio esse alienissimum, sed etiam composita quoq; nomina, si non habeant aliquam secundùm esse uel non esse (sicut superius dictum est) cõpositionem, uerum uel falsum significare non posse, tanquã si diceret, non solùm simplex nomen præter aliquam compositionem, nihil uerum falsum'ue significat, sed etiam composita utroq; carent (sicut iam ipse dixit) nisi illi aut esse aut non esse addatur, uel simpliciter, uel secundùm tempus. Hoc uerò idcirco addidit, quod in quibusdam ita enunciationes fiunt, ut quod de ipsis dicitur, secundùm substantiam proponatur, in quibusdam uerò hoc ipsum esse, quod additur, non substantiam, sed præsentiam quandã significet. Cum enim dicimus Deus est, non eum dicimus nunc esse, sed tantum in substantia esse, ut hoc ad immutabilitatem potius substantiæ, quàm ad tempus aliquod referatur. Si autem dicimus dies est, ad nullam diei substãtiam pertinet, nisi tantùm ad temporis cõstitutionem, hoc enim quod significat tale est, tanquam si dicamus nunc est, quare cum dicimus esse, ut substãtiam designemus, simpliciter Est addimus: cum uerò ita ut aliquid præsens significetur, secundũ tempus. Hæc est una quam diximus expositio. Alia uerò huiusmodi est: esse aliquid duobus modis dicitur, aut simpliciter, aut secundũ tempus, simpliciter quidem secundũ præsens tempus, ut si quis dicat, hircoceruus est, præsens aũt quod dicitur, tempus non est, sed confinium temporũ, finis namq; præteriti est futuriq; principiũ. Quocirca quisquis secundũ præsens, hoc sermone quod est Esse utitur, simpliciter utitur, qui uerò aut præteritũ iungit aut futurum, ille nõ simpliciter, sed iam in ipsum tempus incurrit. Tempora namq; (ut dictũ est) duo ponuntur, præteritũ atq; futurũ. Quod si quis cum præsens nominat, simpliciter dicit, eũ utrumlibet præteritum uel futurũ dixerit, secundũ tempus utitur enunciatione. Est quoq; tertia huiusmodi expositio, quod aliquoties ita tempore utimur, ut indefinite dicamus, ut si quis dicat, est hircoceruus, fuit hircoceruus, erit hircoceruus, hoc indefinite & simpliciter dictum est. Sin uerò aliquis addat, nunc est, uel heri fuit, uel cras erit, ad hoc ipsum esse, quod simpliciter dicitur, addit tempus. Quare secundũ unã trium harum expositionũ intelligendum est, quod ait, si esse uel non esse, addatur, uel simpliciter uel secundũ tempus. Sed ei quod ante proposuit, quemadmodũ esset aliquoties quidẽ in anima intellectus sine uero uel falso, post quasi consequens

 redddit

reddidit, nomina ipsa per se uerbaq́ esse simplicibus intellectibus cõsimilia, ut homo uel albũ: ei uerò qđ ait, cui iam necesse sit alterũ horũ inesse, nihil interim reddidit, sed hoc eo suppleuisse putabitur, quod ait, sed nondum uerum uel falsum est, si esse uel nõ esse addatur, hæc est enim intellectuũ quædã cõpositio, cui iam necesse est alterũ horum inesse, qua in oratione uel esse uel nõ esse additur. Quocirca quoniam de nomine, uerboq́ proposuit, & quàm breuiter potuit, uocum literarũ, intellectuum, rerumq́ cõsequentias altissima ratione monstrauit, ad id quod primũ proposuit dicens: Primum oportet cõstituere, quid sit nomen & quid uerbum, ad hæc (inquam) quæ promiserat diffinire reuertitur, nomẽ uerò diffiniẽs, ita subiecit.

DE NOMINE.

NOmẽ igiť est uox significatiua ad placitũ, sine tẽpore, cuius nulla pars est significatiua separata. In nomine eñ q̃d est equiferus, ferus ꝑ se nihil significat, queadmodũ in oratione quæ est, equus ferus.

OMnis diffinitio generis cõstitutione formať, differẽtiarum uerò cõpositione perficiť. Nã si ad propositũ genus differẽtias colligamus, easq́ ad unã q̃ diffinire uolumus speciẽ aptemus, usq́ dum uni tantũ speciei collectio illa cõueniat; nihil est quod ultra ad faciendã diffinitionẽ desideret, ut ipsum hominẽ si quis diffiniat, generi eius quod est animal, duas necesse est differentias iungat, rationale scilicet, atq́ mortale, faciatq́ huiusmodi ordinẽ, animal rationale mortale, quæ diffinitio si ad hominem referatur, plena est rationis substãtiæq́ descriptio. Volẽs ergo Arist. diffinire quid esset nomẽ, prius eius genus sumpsit, dicẽs, nomẽ uocẽ esse, idcircò, scilicet, ut hoc qđ dicimus nomẽ, ab alijs quæ nõ uoces, sed tantum soni sunt separaret. Distat eñ sonus à uoce, sonus enim est percussio aeris sensibilis, uox uerò flatus, per quasdã gutturis partes egrediẽs, quæ arteriæ uocãtur, q aliqua linguę impressione formať. Et uox quidẽ nisi animantiũ nõ est, sonus uero aliquoties inanimatorũ quoq́ corporũ cõflictatione perficiť. Quare, quia nomẽ uocẽ esse mõstrauit, ab alijs quæ uoces nõ sunt, sed tantũ soni, hãc orationis partẽ separauit atq́ distribuit, & uocẽ quidẽ nominis uelut genus sumpsit. Habet namq́ aliud quiddã speciei loco differẽs à nomine, qđ est uerbũ, habet quoq́ quasdã locutiones q̃ nihil ulla ratione significẽt, ut sunt articulatæ uoces, quarũ ipsa significatio nõ potest inueniri, ut scindapsus. Huic ergo generi alias differẽtias rursus apponit, q̃ nomen sicut uox à sonis alijs segregauit, ita quoq́ hæ differẽtiæ nomẽ ab alijs specieb. sub uoce positis diuidãt atq́ discernãt, qđ eñ addidit, nomẽ uocẽ esse significatiuã, ab his itaq́ uocib. nomẽ disgregauit, quæ nihil omnino significãt, ut sunt syllabæ. Syllabę eñ cũ ex his totũ nomẽ cõstet, adhuc ipsę omnino nihil significãt. Sunt quoq́ quædã uoces literis syllabisq́ cõpositę, q̃ nullam habẽt significationẽ, ut est blitiri. Ergo quoniã uidebanť quædã uoces esse quę significatione carerẽt, nomẽ qđ uox est, & alicuius designationis semper causa ꝓferť, nõ aliter diffiniendũ erat, nisi illud ante à nõ significantib. uocib. segregaret, itaq́ ait, nomẽ esse uocẽ significatiuã, ut uocẽ quidẽ ab alijs sonis, significatione uerò addita, ab ijs q̃ sub uoce sunt nihil designãtia, segregaret. Sed hoc nondũ ad totã diffinitionẽ ualet, neq́ solũ nomẽ uox significatiua est, sed sunt quædã uoces q̃ significãt quidẽ, sed nomina nõ sunt, ut ea q̃ à nobis in aliquib. affectib. ꝓferunť, ut cũ q̃s gemitũ edit, uel cum dolore cõcitus emittit clamorẽ. Illud eñ doloris animi, illud corporis signũ est, & cũ sint uoces & significẽt quandã uel animi uel corporis passionẽ, nullus tamẽ gemitũ clamorẽq́ dixerit nomẽ. Mutorũ quoq́ animaliũ sunt quædã uoces, quę significẽt, ut canũ latratus, iras significat canũ, alia uox aũt mollior quædã blandimẽta designat, quare adiecta differẽtia separandũ erat nomẽ ab his omnib. quę uoces quidẽ essent, & significarẽt, sed nominis uocabulo nõ tenerenť, igitur adiecit nomẽ uocẽ esse significatiuã, nõ simpliciter, sed secundũ placitũ. Secundũ placitũ uerò est, quod secundùm quandã positionẽ, placitumq́ ponẽtis aptatur: nullum enim nomẽ naturali-

ter

ter constitutum est, neque unquam sicut subiecta res à natura est, ita quoque à natura ueniente uocabulo nuncupatur. Sed hominum genus quod & ratione, & oratione uigeret, nomina posuit, eaque quibus libuit literis syllabisque coniungens singulis subiectarũ rerum substantijs dedit. Hoc autem illo probatur, quod si natura essent nomina, eadem apud omnes gentes essẽt, ut sensus quoniã naturaliter sunt, ijdem apud omnes sunt. Omnes enim gentes non alijs nisi solis oculis intuentur, audiũt auribus, naribus odorantur, ore accipiunt gustatus, tactu calidum uel frigidũ, lene uel asperum iudicant, atque hæc huiusmodi sunt, ut apud omnes (ut dictum est) gentes eadem uideantur, ipsa quoque quæ sentiuntur, quoniam constituta naturaliter sunt, non mutantur. Dulcedo enim & amaritudo, album & nigrum, & quæque alia sensibus quinque sentiuntur, eadem apud omnes sunt. Neque enim quod Italis dulce est in sensu, idem Persis uidetur amarũ, nec quod album apud nos oculis apparet, apud Indos nigrum est, nisi fortè aliqua sensus ægritudine permutetur, sed hoc nihil attinet ad naturam. Igitur quoniã ista sunt naturaliter, apud omnes gentes eadem manent. Sic ergo & nomina si naturalia esse uidentur, eadem essent apud omnes gentes, nec ullam susciperent mutationem. Nunc autem ipsum hominem alio uocabulo Latini, alio Græci, diuersis quoque uocabulis Barbaræ gentes appellant, quę in ponendis nominibus dissensio, signum est non naturaliter sed ad ponentiũ placitum uoluntatemque rebus nomina fuisse cõposita: idem quoque monstrat quod sæpè singulorum hominũ sunt permutata uocabula. Quem enim nunc uocamus Platonẽ, Aristoteles antea uocabatur, & qui Theophrastus nunc dicitur, ante Aristotelem à suis parentibus Tirtamus appellabatur. In eadem quoque lingua quãdo plura uocabula uni adduntur rei, monstratur rem illam non naturalibus, sed appositis nominibus nuncupari, si enim naturalibus nominibus res quoque uocarentur, unam rem uno tantũ nomine signaremus. Quid enim attinet si naturalia sunt uocabula, unius rei plures esse nominũ uoces, quæ ad unam designationem demonstrationemque concurrerent. Dicimus enim gladius, ensis, mucro, & hęc tria ad unã subiectam substantiam concurrunt. Ergo monstratum est nomina esse secundùm placitum, id est, secundùm ponẽtium placitum, ac si diceret, nomẽ esse uocem quidem & significatiuam, sed nón naturaliter significatiuam, sed secundùm placitum uoluntatemque ponentis, hoc, scilicet, diuidens ab his uocibus quæ naturaliter designarẽt, ut sunt hę uel quas nos in passionibus affectibusque proloquimur, uel quas edere animalia muta cónantur. Sed nondum suprà dicta differentia plenam nominis formam, diffinitionemque constituit. Est namque uerbo commune cum nomine, quod uox designatiua & secundùm placitum est, sed addita differẽtia quæ est, sine tempore, nomen à uerbo distinxit: neque enim nomen ullum cõsignificat tempus, uerbi namque est, cum aut passio significatur, aut actio, aliquã quoque secum trahere uim temporis, qua illud cum uel facere uel pati dicitur, proferatur. Cum enim dico Socrates, nullius est temporis, cum lego, uel legi, uel legã, tempore nõ carent. Addito ergo nomini quód sine tempore esse dicatur, nomẽ à uerbo disiungitur. Sanè nos nemo arbitretur opinari, quod nullum nomẽ significet tempus. Sunt enim nomina quæ tempus significatione demonstrẽt, uelut cum dico, hodie, uel cras, temporis nomina sunt, sed illud dicimus, quod cum eodem nomine tempus quoque nõ cõsignificatur. Aliud est enim significare tempus, aliud cõsignificare. Verbũ enim cum aliquo proprio modo tempus quoque significat, ut cum agẽtis uel patiẽtis modum demõstrat. Nam sine tempore ipsa passio uel actio nõ profertur, unde nõ dicimus quod nomẽ nõ significet tempus, sed quod nomẽ significatio temporis nõ sequatur. Restat autẽ una sola differẽtia, quæ si superioribus adiũgatur, plenissima ferè nomẽ diffinitione formabitur, hæc autẽ est, qua nomẽ ab oratione separatẽ. Inuenitur enĩ quædam sine dubio orationes, quę cum uoces sint & significatiuę & secũdùm placitum, quippe quæ sunt nominibus colligatæ, tamẽ sunt sine tempore, ut cum dico Socrates & Plato, hæc namque oratio, cum ex nominibus iuncta sit, no

men quidem nō est, uox uerò est significatiua secundùm placitum & tempore uacat, ut igitur nomē ab huiusmodi oratione diuideret, addidit hanc differentiā, quæ est, cuius nulla pars est significatiua separata. Oratio enim quoniā uerbisq; nominibusq; coniungit, uerba uerò uel nomina significatiua esse palā est, partes quoq; orationis significare aliquid dubium non est. Nominis uerò pars quoniā simplex est, nihil omnino significat, sed cum omnis oratio omneq; nomen & uerbum ex subiectis intellectibus uim significādi sumat, est aliquoties ut unum nomē multos significet intellectus. Quocirca erit quoq; ut nō simplex nomē sit, quod nō unam tantum animi passionem intellectumq; designet. Nam cum dico suburbanum, ur banum imaginationem significādi tenet, sed ita ut à toto nomine separatum, cum ad ipsum refertur nomen, significet nihil, & ut in eo quod dicimus equiferus, ferus uult quidem aliquid significare, sed si à tota compositione separatur, nihil omnino designat in eo, nomine, scilicet, in quo cùm equi particula iunctum, equiferum cōsignificabat. Omnis namq; hæc cōpositio unius intellectus designatiua est, quare in oratione quidem ferus significat. Etenim equus ferus oratio duos retinet intellectus, in nomine uerò nihil, quoniam hoc quod dicimus equiferus unius intellectus designatiuum est. Sed fortasse ferus cum ea parte qua iunctum est, simul quidem cōsignificat, separatum uerò nihil, hoc est ergo quod ait:

At uerò non quemadmodum in simplicibus nominibus, sic se habet etiam in compositis. In illis enim nullo modo pars significatiua est. In his autem uult quidem, sed nihil significat separata, ut in eo quod est, equiferus ferus. Secundum placitum uerò, quoniam naturaliter nomen nullum est, sed quando fit nota, nam designant & illiterati soni, ut ferarum, quorum nullus est nomen.

Simplex enim nomē nec imaginationē aliquā partiū significationis habet. Compositum uerò tales habet partes, ut quasi conētur quidē aliquid significare, sed cōsignificent potius quàm quicquam extrà significent. Addito igitur nomini quod eius partes nihil separatæ significēt, nomē ab oratione disiunctum est. Postquam adiectionē quæ est, cuius nulla pars est significatiua separata, quid in nominis definitione ualeret, explicuit, hoc scilicet, quo nomē ab oratione seiūgeret, illud quoq; differit cur sit additum, quod dictum est secundùm placitum. Nam quoniam nulla nominum significatio naturaliter est, sed omne nomen positione designat, idcirco dictum est, secundùm placitum. Quod enim placuit ei qui primus nomina indidit rebus, hoc illis uocabulis designat. Age enim quis naturaliter nomina esse confirmet, quorū apud omnes gentes est tam diuersa uarietas. Nec uerò dicitur quod nulla uox naturaliter aliquid designet, sed quod nomina non naturaliter, sed positione significēt. Alioqui habēt hoc ferarum, mutorumq; animalium soni, quorum uox quidem significat aliquid, ut hinnitus equi, cōsueti equi inquisitionē, latratus canum, latrātium iracūdiam mōstrat, & alia huiusmodi. Sed cum uoces mutorum animalium propria natura significēt, nullis tamē elemētorum formulis cōscribuntur. Nomē uerò quanquam subiacet elemētis, prius tamē quàm ad aliquam subiectæ rei significationē ponatur, per se nihil designat, ut cum dicimus scindapsus uel hereceddyn, hæc per se nihil quidem significāt, sed si ad subiectæ rei alicuius significationē ponātur, ut dicatur uel homo scindapsus, uel lapis hereceddyn, tunc hæc, quæ per se nihil significabāt, positione & secūdùm ponētis quoddā placitum designāt. Ergo cum nomē significatiuū est, quādo (ut ipse ait) fit nota, tūc autē fit nota, cum secundùm ponētis placitum, uocabulū quod naturaliter nihil designabat, ad subiectæ rei significationē datur, hoc est enim quod ait, fit nota, si enim naturaliter nomina significarēt, nunq; de his Arist. diceret, fit nota, tūc em̄ nō fieret nota, sed esset. Ergo quoniā nomina secundū placitū significatiua sunt, ferarū uerò illiterati so

ni secundùm naturam, idcirco horum uoces esse nomina non dicuntur. Vniuersaliter autem dicimus, omniũ uocum aliæ sunt quæ inscribi literis possunt, aliæ quæ nõ possunt. Et tursus earum quæ inscribuntur, aliæ quidem significãt, aliæ uero nihil. Amplius quoque omnium uocum, aliæ secundùm placitum designãt, aliæ uerò naturaliter. Nomen ergo secundum placitum est, positione enim factum est subiectæ rei nota. Nihil enim nominum est, quod naturaliter significet, nõ enim nomẽ informat significatio secundùm naturam, sed secundùm placitũ significatio. Nam & illiterati soni significãt, ut sunt ferarum, quos ideo sonos uocauit, quoniam sunt muta quædam animalia, quæ uocem omnino nõ habẽt, sed tantùm sonitu quodã cõcrepant. Quidam enim pisces nõ uoce, sed brancijs sonãt, & (ut Porphyrius autumat) cicada per pectus sonitum mittit, quorum omnium nihil est nomen. Hoc autem dictum est nõ quod nullum nomẽ sit harum uocum, quas animalia proferunt, sed quod his nõ uelut nominibus utantur. Nam quamuis illiterata sit uox & natura significet, ut latratus canum, dicitur tamẽ latratus, & leònis fremitus, & tauri mugitus, hæc sunt nomina ipsarum uocum, quę à mutis animalibus proferũtur: sed nõ hoc dicimus, quoniam eorum nihil est nomen, sed quoniam horum sonorũ nihil tale est, ut nomẽ esse posit, id est, ut secundùm ea uelut nominibus utentes feræ sibi inuicem colloquãtur, habẽt enim significationem, sed (ut dictum est) naturalem: Nomen autem secundùm placitum est.

Non homo uerò non est nomen, at uerò nec positum est nomen, quo illud oporteat appellare. Nam neque oratio, neque negatio est, sed sit nomẽ infinitum, quoniam similiter in quolibet est, & quod est, & quod non est. Catonis autem uel Catoni, & quæcunque talia sunt, non sunt nomina, sed casus nominis. Ratio aũt eius est in alijs quidem eadem, sed differt. Quoniam cum est, uel fuit, uel erit, adiunctũ neque uerum, neque falsum est, nomen uerò semper, ut Catonis est, uel non est, nondũ enim aliquid dicit uerum, aut falsum.

Superius omnia quæcunque extra nomẽ essent, prædictis adiectionibus à nomine separauit: nũc uerò quoniam sunt quædam quæ sub diffinitione quidẽ nominis cadunt, uidentur tamẽ à nomine discrepare, de his disserit, ut quid esse nomẽ integrè uideatur, expediat. Quod enim dicimus non homo, uel nõ equus, oratio quidem nõ est. Omnis enĩ oratio aut nominibus cõstat & uerbis, aut solis duobus uel pluribus uerbis, uel solis nominibus. In eo autẽ quod est nõ homo, unum tantùm nomen est, quod dicitur homo, id autẽ quod est nõ, neque nomẽ est, neque uerbũ. Quare neque ex duobus uerbis constat, aut ex uerbo & nomine. Verbum enim in eo nullũ est, quare id quod dicimus nõ homo, oratio nõ est. Iam uerò nec uerbum esse monstrare, superfluum est, cum in uerbis tempora semper reperiãtur, in hoc uerò nullũ omnino quisquã tempus inueniat. Sed nec negatio est. Omnis enim negatio, oratio est, nõ homo uerò cùm oratio nõ sit, nec negatio esse potest. Illud quoque, quod omnis negatio aut uera aut falsa est, nõ homo uerò neque uerum neque falsum est, sensus enim plenus nõ est, quare negatio esse propter hoc quoque nõ dicitur. Nomẽ uerò esse quis dicat, cum omne nomen siue proprium, siue appellatiuum sit, definitè significet. Cum enim dico Cicero, unam personã, unamque substãtiam nominaui, & cum dico homo, quod est nomẽ appellatiuum, definitam substãtiam significaui. Cum uerò dico nõ homo, significo quidem quiddam, id quod homo nõ est, sed hoc infinitum est. Potest enim & canis significari, & equus, & lapis, & quodcunque homo nõ fuerit, & æqualiter dicitur, & in eo quod est, & in eo quod nõ est. Si quis enĩ de scylla, qui nõ est, dicat non homo, significat quiddã, quod in substãtia atque in rerũ natura nõ permanet. Si qs autẽ uel de lapide uel de ligno, uel de alijs quæ sunt rebus dicat nõ homo, idem tamẽ aliquid significabit, & semper præter id quod no-

 minat

minat huiusmodi uocabuli significatio est. Sublato enim homine quicquid pręter hominem est, hoc significat non homo, quod à nomine plurimum differt: omne enim nomen (ut dictum est) definitè id significat quod nominatur, & non similiter & de eo quod est, & de eo quod non est dicitur, sed hæc huiusmodi uox & designatiua est, & ad placitum, & sine tempore, & (ut dictū est) partes eius nihil extrà designant. Quare dubia apud antiquos sententia fuit, utrū nomen hoc non dicerent, an hoc aliqua adiectione nominis diffinitioni subijcerent. Et qui hoc à nomine separabant, ita nomen diffinitione claudebant dicentes, nomen esse uocem designatiuam secundùm placitum sine tempore circunscriptę significationis, cuius partes nihil extrà designarent, ut quoniam non homo rem circunscriptam non designaret, à nomine separetur. Alij uerò non eodem modo, sed dicebāt quidem id esse nomen, sed non simpliciter. Quadam namq; adiectione sub nomine poni posse illud putabant hoc modo, ut sicut homo mortuus non dicitur simpliciter homo, sed homo mortuus. Ita quoq; & nomen hoc quod nihil definitè significaret, non diceretur nomen simpliciter, sed nomen infinitum, cuius sententiæ Aristoteles autor est, qui se hoc rei uocabulum autumat inuenisse. Ait enim, at uerò nec nomen est positum, quo illud oporteat appellare, dicens id, quod dicimus nō homo quo uocabulo debeat appellari nō nouit antiquitas, & usq; ad Aristotelē nullus nouerat quid esset id quod non homo diceretur, sed hic huic sermoni uocabulum posuit dicens, sed sit nomen infinitum non simpliciter nomen, quoniam nulla circunscriptione significat, sed infinitum nomen, quoniam plura & in ea infinitè significat. Sed hoc non solum huiusmodi uocibus contingit, ut simpliciter sub nomine poni nō possint, sed sunt quædam aliæ quæ omnia quidem accidentia nominis habent, & definitè significant, sed quadam alia discrepantia, nomina simpliciter dici nō possunt, ut sunt obliqui casus, ut cum dicimus Catonis, Catoni, Catonem, & cęteros. Horū enim discrepantia est à nomine, quòd nomen rectum iunctum cum est, uel nō est, enunciationem facit, ut si quis dicat Socrates est, hoc uerum uel falsum est. Sic em̄ uiuente Socrate diceretur, uerum esset, si uerò mortuo, falsum esset, quare affirmatio est. Si quis autem dicat Socrates nō est, rursus facit negationem, & in ea quoq; ueritas uel falsitas inuenitur. Ergo omne nomen rectū iunctū cum Est uel non est, enunciationē cōficit. Hi uerò obliqui casus iuncti cum est, uel cum nō est enunciationem nulla ratione perficiunt. Enunciatio namq; est perfectus orationis intellectus in quem ueritas aut falsitas cadit. Si quis ergo dicat Catonis est, non dū est plena sententia, quid enim sit Catonis nō dicitur, atq; eodē modo Catoni est, uel Catonem est. In his ergo quoniā cum Est uel nō est iuncta, enunciationē nō perficiūt, est quædam à nomine discrepātia, quanq; sint nomini omni diffinitione cōiuncti. Magna est em̄ discrepātia, quod rectū nomen cum Est iunctū, perfectā orationē facit, obliqui casus, imperfectā. Quod autē dictum est obliquos casus cum est uerbo iunctos orationem perfectā nō facere, nō dicimus, quoniā cum nullo uerbo obliqui casus junguntur ita, ut nihil indigentem perficiāt orationem. Cum enim dico Socratē pœnitet, enunciatio est, sed nō cum omni uerbo, sed tantū cum Est uel nō est hi casus iuncti, perfectam orationem nulla ratione cōstituūt. Atq; hoc est quod ait: Catonis autem uel Catoni & quęcunq; talia sunt, nō sunt nomina sed casus nominis. Vnde etiam discrepare uidentur, hæc enim nomina non uocantur. Illa enim rectius dicuntur nomina, quæ prima posita sunt, id est, quæ aliquid monstrāt. Genitiuus enim casus nō aliquid, sed alicuius, & datiuus alicui, & cæteri eodē modo. Rectus uerò qui est primus rem monstrat, ut si quis dicat Socrates, atq; ideo hic nominatiuus dicitur, quod nominis quodammodo solus teneat uim, nomenq; sit, & uerisimile est eū qui primus nomina rebus imposuit, ita dixisse, uocetur, hic homo, & rursus uocetur hic lapis. Posteriore uerò usu factū est, ut in alios casus primitùs positū nomē deriuaretur. Illud quoq; maius est, quod omnis casus nominis alicuius casus est. Ergo nisi sit nomen, cuius casus sit, casus nominis dici rectè nō potest.

Casus aūt omnis inflexio est. Sed genitiuus,& datiuus & cæteri,nominatiui inflexiones sunt,quare nominatiui casus erunt, sed omnis casus qui secundū nomē est, nominis casus est. Nomē igitur nominatiuus est. Aliud uerò est casus alicuius q̄ est idipsum cuius casus est:casus igitur nominis, nomē nō est. Quòd uerò adiecit,ratio uerò eius est in alijs quidē eadē,hoc inquit. Ratio & diffinitio obliqui casus & nominis eadem in omnibus alijs est:nam & uoces sunt & significatiuę,& secundū placitū,& sine tempore,& circunscriptæ designāt. Sed(ut ipse ait) differt quoniam cum est,uel fuit,uel erit,adiunctū,neq; uerū neq; falsum est. Quod à recto nomine sine ulla dubitatione perficitur,ut cum est uel fuit,uel erit adiunctū uerū falsum'ue cōficiat,qđ designauit per hoc quod ait. Nomē uerò semper subaudiendū est, scilicet,facit uerū falsum'ue,cū est uel fuit uel erit adiunctū,eorūq; ponit excpla. Catonis est,uel nō est,in his eīm(ut ipse ait)neq; uerū aliquid dicit,neq; falsum,quare integra nominis diffinitio est huiusmodi. Nomē est uox designatiua,secūdū placitū, sine tēpore,circūscriptæ significationis,cuius partes extrà nihil designāt, & cū est. uel erit,uel fuit adiūctū,nullius indigētis orationis perficiēs intellectū enunciationēq; cōstituens:qm̄ igitur de nomine expeditū est,ad diffinitionē uerbi ueniamus.

DE VERBO.

Erbum autem est,quod consignificat tempus, cuius pars nihil extrà significat, & est semper eorum, quæ de altero prædicantur,nota. Dico autē quoniam consignificat tempus,ut cursus quidem nomen est, currit autem uerbum, consignificat enim nunc esse. Et est semper eorum quæ de altero dicuntur,nota ut eorum quæ de subiecto,uel in subiecto sunt.

VErbi quidē integra diffinitio est huiusmodi. Verbum est uox significatiua secundū placitū,quę cōsignificat tēpus,cuius nulla pars extrà designatiua est. Sed qm̄ cōmune est illi cū nomine esse uocē & significatiuā,& secundū placitū, idcirco illa reticuit. Ab his aūt q̄ ꝓpria sunt uerbi inchoauit. Verbi aūt ꝓpriū est, quo à diffinitione nominis segregat,ꝙ cōsignificat tēpus. Omne eīm uerbū cōsignificationē tēporis retinet,nō significationē. Nomē eīm significat tēpus. Verbū aūt cum principaliter actus pasionesq; significet,cū ipsis actibus & pasionibus temporis quoq; uim trahit,ut in eo qđ dico lego,actionē quidem quandā principaliter monstrat. Hoc uerbū,sed cū ea ipsa agēdi significatione præsens quoq; tēpus adducit, atq; ideo nō ait uerbū significare tēpus,sed cōsignificare. Neq; enim principaliter uerbū significat tempus (hoc eīm nominis est) sed cū alijs quæ principaliter significat,uim quoq; tēporis inducit,& inserit. Ergo cum nomē & uerbū uoces significatiuæ sint,& secundū placitū,additū uerbo quod cōsignificat tēpus,à nomine segregatur,ut enim sæpe dictū est,nomē significare tēpus poterit, uerbū uerò cōsignificare,& sicut in diffinitione nominis addidit, nihil omnino partes separatas à tota cōpositione nominis designare,ꝓpter orationes quæ nominib. essent cōpositę,ut est Plato & Socrates,ita quoq; in uerbo addidit, nihil extrà uerbi partes significare,ꝓpter eas orationes,quas uerba cōponunt,ut est ambulare & currere:hęc enim oratio ex uerbis est cōposita,& singula uerba & in ipsa oratione & præter eā per se ipsa significāt. In uerbo uerò nullo modo,& sicut i nomine pars nominis nihil designat separata,ita in uerbo pars uerbi nihil separata designat. Dicit aūt esse uerbum semp eorū,q̄ de altero prędicant notā,qđ huiusmodi est,ac si diceret,nihil aliud nisi accidētia,uerba significare. Omne eīm uerbū aliquod accidēs designat: cū eīm dico cursus,ipsum quidē est accidēs sed nō ita dicit,ut id alicui inesse uel nō inesse dicatur. Si autē dixero currit,tūc ipsum accidēs in alicuius actione proponens,alicui inesse significo,& quoniam ꝙ dicimus currit, præter aliquod subiectū esse nō potest (neq; enim dici potest præter eū qui currit) idcirco dictū est omne uerbū eorū esse

quæ de altero prædicãtur ſignificatiuum, ut uerbum, quod eſt currit, tale ſignificat quiddã, quod de altero prædicetur, id eſt, de currẽte. His igitur expeditis quod ait uerbum conſignificare tempus, exemplis aperuit. Ait enim, dico autem quoniam cõſignificat tempus, ut curſus quidem eſt nomẽ, currit uerò uerbum, cõſignificat enim nũc eſſe. Expeditiſsimè quid uerbum diſtaret à nomine, uerbi & nominis interpoſitione mõſtrauit. Etenim quoniam curſus accidẽs eſt, & nominatum eſt, ita ut ſit nomẽ, nõ cõſignificat tempus. Currit uerò, id eſt, accidẽs in uerbo poſitũ præſens tempus deſignat, & hoc uerbum diſtare uidetur à nomine quod illud cõſignificat tempus, illud uerò præter omnem conſignificationem temporis prædicatur. Sed poſtquam uerbum cõſignificare tempus oſtendit, id, quod ſuprà iam dixerat, uerbum ſemper de altero prædicari, nunc memoriter quemadmodum prædicatur oſtendit, Ait enim: Et ſemper eſt eorum quæ de altero dicũtur nota, ut eorum quæ de ſubiecto uel in ſubiecto. Hoc, ſcilicet, dicens, ita uerbum ſignificat aliquid, ut id quod ſignificat de altero prædicetur, ſed ita ut accidẽs, omne namq; accidens & in ſubiecto eſt, & de ſubiecta ſubſtãtia ſibi prædicatur. Nam cum dico currit, id de homine, ſi ita cõtingit prædico, ſcilicet, de ſubiecto, & ipſe curſus in homine eſt. Vnde uerbum currit inflexum eſt, ergo quod dicit ſemper eorum eſſe notam uerbũ, quæ de altero prædicẽtur, hoc mõſtrat: Verbum accidẽtia ſemper ſignificare, quoniam ait, eas res uerbi ſignificatione mõſtrari, quæ uel in ſubiecto eſſent, uel de ſubiecto dicerentur, uel certè ut ſit alius intellectus, quoniã ſolet indifferẽter uti de ſubiecto aliquid prædicari, tanquam ſi dicat in ſubiecto eſſe. Et ſæpè cum dicit de ſubiecto aliquid prædicari, in ſubiecto eſſe ſignificat, cum uellet oſtẽdere accidẽtium ſignificationem cõtineri uerbis, ait, ea ſemper deſignari uerbis quæ de ſubiecto eſſent. Sed quoniam hoc uidebatur obſcurius, patefecit addito uel in ſubiecto, ut quid eſſet de quo ſuprà dixerat de ſubiecto, exponeret cum addidit uel in ſubiecto, tanq; enim ſi ita dixiſſet: Verbum quidem ſemper eorũ nota eſt, quę de altero prędicãtur ut de ſubiecto, ſed ne hoc fortaſſe cuipiã uideatur obſcurius, hoc dico eſſe de ſubiecto, quod eſt eſſe in ſubiecto. Vel melior hæc expoſitio eſt, ſi ſimiliter dixiſſe eum arbitremur, tanquam ſi diceret, omne uerbum ſignificat quidem accidẽs, ſed ita ut id quod ſignificat aut particulare ſit, aut uniuerſale, ut id quod ait de ſubiecto, ad uniuerſalitatem referamus, quod in ſubiecto, ad ſolam particularitatẽ. Cum enim dico mouetur, uerbum quidem eſt & accidens, ſed uniuerſale. Motus enim plures ſpecies habet, ut curſus ſub motu ponitur. Ergo curſus ſi diffiniendus eſt, motum de curſu prædicamus. Quocirca motus genus quoddam eſt curſus, atq; ideo motus de curſu ut de ſubiecto prædicabitur, curſus uerò ipſe, quoniã ſpecies alias non habet, in ſubiecto tantum eſt, id eſt, in currẽte. Motus autem quanquam & ipſe ſit in ſubiecto, tamẽ de ſubiecto prædicatur. Ideo dicit, eorum eſſe notam, uerbũ quæ de altero prædicentur, atq; addit, ut eorum quæ de ſubiecto, uel in ſubiecto. Hoc dicit accidentiũ quidem uim uerba ſignificant, ſed talium quę aut uniuerſalia ſint, aut particularia, ut cum dico moueor, uniuerſale quiddam eſt, & de ſubiecto dicitur, ut de curſu. Cum uerò dico curro, particulare eſt, & quoniam de ſubiecto non dicitur, in ſubiecto ſolùm eſt.

Non currit autẽ, & non laborat, uerbũ non dico, conſignificat enim tempus, & ſemper de aliquo eſt. Differentiæ autẽ huic non eſt poſitũ nomẽ, ſed ſit infinitum uerbũ. Quoniam ſimiliter in quolibet eſt, & quod eſt, & quod non eſt. Similiter autem curret, & currebat nõ eſt uerbum, ſed caſus uerbi, differũt autem à uerbo. Quoniam hoc quidem præſens tempus conſignificat, illa uerò quæ circà ſunt.

Quemadmodum dixit in nomine, nõ homo nomen non eſt, idcirco quòd multis alijs cõueniret, quæ homines nõ eſſent, quoniam quæ de homine id quod diceret,

auferret,

auferret, nihilq́ definitum in eadem prædicatione relinqueret: quod enim nō homo est, potest esse & cētaurus, potest esse & equus, & alia quæ uel sunt uel nō sunt, atq; ideo infinitum nomē uocatum est: ita quoq; etiam in uerbo, quod est nō currit, uel nō laborat, infinitum quoq; ipsum est, quoniam non solùm de eo quod est, uerum est, sed etiam de eo quod nō est prædicari potest. Possum namq; dicere homo nō currit, & id quod aio non currit, uel nō laborat, de ea re quæ est prædico, id est, de homine. Possum rursus dicere scylla nō currit, sed scylla non est, ergo hoc qđ dico nō currit, & de ea re quæ est ualet, & de ea quæ nihil est, prędicari. Sed fortè aliquis hoc quoq; in uerbis esse finitis cōtendat. Possum namq; dicere equus currit, hypocentaurus currit, & de ea re, scilicet, quæ est, & de ea quæ nō est. Et quòd complectitur de futuro ac præterito dixit, quod futurum quidem antè pręsens tempus est, pręteritum uerò retrò relinquitur, & nouo admirabiliq; sermone usus est, quod ait complectitur, sed nos id quātum Latinitas passa est, transferre diu multumq; laborātes, hoc solo potuimus, Græca uerò oratione luculentius dictum est. Ita enim se habet τὰ δὲ τὸν πέριξ. Quod qui Græcæ linguæ peritus est, quātum meliùs Græca oratione sonet, agnoscit.

Ipsa itaq; secundum se dicta uerba, nomina sunt, & significāt aliquid. Constituit enī qui dicit, intellectū; & q audit, quiescit, sed si est, uel nō est; nondū significat, neq; enim signum est rei esse uel non esse, nec si ipsum Est purū dixeris. Ipsum enim nihil est, cōsignificat aūt quandā compositionem, quam sine compositis non est intelligere.

Hoc in loco Porphyrius de Stoicorū Dialectica, aliarumq; scholarum multa permiscet, & in alijs quoq; huius libri partibus, id est, in expositionibus idem facit, qđ interdū nobis est negligendū. Sæpe enim superflua explanatione magis obscuritas comparatur. Nunc aūt Aristotelis huiusmodi sentētia est, uerba, inquit, ipsa secundū se dicta nomina sunt, nō secundū id quod omnis pars orationis cōmuniter nomē uocatur, ut dicimus nomina rerum, sed quod omne uerbum per se dictum, nec addito de quo prædicatur tale est, ut nomini sit affine. Nam si dicam Socrates ambulat, id quod dixi ambulat, totū pertinet ad Socratem. Nulla ipsius intelligentia propria est. At uerò cum dico solùm ambulat, ita quidem dixi, tanquam si alicui insit, id est, tanquam si quilibet ambulet, sed tamē per se est, propriamq; retinēs sententiā huius uerbi significatio, unde fit, ut apud Græcos quoq; cum articularibus præpositiuis sola uerba dicta proferātur, ut est, τὸ περιπατεῖν τοῦ περιπατεῖν, τῷ περιπατεῖν. Quod si uerba cum nominibus cōiungātur in oratione Græca, articularia præpositiua addi nō possunt, nisi sola dicta sint. Quoniam significant rem, & ita ut quamuis ea significēt quæ alicui insint, tamē quòd secundùm se, & per suam essentiam dicātur, idcirco sunt nomina, & quòd Aristoteles ait: Ipsa quidem secundùm se dicta uerba nomina sunt, tale est, ac si diceret, ipsa quidem sola neq; cum alijs iuncta uerba, nomina sunt. Cuius rei hoc argumētum reddit. Cōstituit enī, inquit, qui dicit intellectum, & qui audit quiescit, hoc aūt tale est. Omne nomē auditum quoniam per syllabas progrediēs aliquantulū temporis spatium decerpit, in ipsa progressione temporis, qua dicitur nomē, audiētis quoq; animus progreditur, ut cum dico imperterritus sicut per syllabas im, & per, & ter, & ceteras progreditur nomē, ita quoq; animus audiētis per easdē syllabas uadit. Sed ubi quis expleuerit nomē, & dixerit imperterritus, sicut nomē syllabarū progressione finitū cōsistit, ita quoq; audiētis animus cōquiescit. Nam cum totum nomē audit, totam significationem capit, & animus audiētis, qui dicētis syllabas sequebatur, uolēs quid ille diceret intelligere, cum significationem cœperit, cōsistit, & eius animus perfecto demū nomine cōstituitur, hoc est enī, quod ait: Cōstituit enī qui dicit intellectū, & qui audit quiescit. Etenim is qui loquitur postquam totum sermonem dixerit, audientis ani

mum constituit (non est enim quo progrediatur intelligentia) ipsoq; nomine terminato, animus auditoris qui progrediebatur, explicatione nominis constituitur, & quiescit, & ultra ad intelligentiam, quippe expedita significatione nominis, nō procedit, sed hoc uerbo nominiq; cōmune est, sed si uerbū solum dicatur. Namq; si cum nomine coniungatur, nondum audientis constituitur intellectus. Est enim quo ultra progredi animus audientis possit. Quod cum dico Socrates ambulat, hîc ambulat non per se intelligitur, sed ad Socratem refertur, & in tota oratione cōsistit intellectus, non in solo sermone: at uerò si solum dictum sit, ita in significatione consistit, quemadmodum in nomine. Rectè igitur dictum est, ipsa secundum se dicta uerba, nomina esse, quoniam constituit is qui dicit intellectum, & qui audit quiescit. Vel certè erit melior expositio, si ita dicamus, uerba ipsa secundum se dicta nomina esse, idcirco, quoniam cuiusdā rei habeant significationem, neq; enim si talis rei significationem retinet uerbum, quę semper aut in altero sit, aut de altero prædicetur, idcirco iam nihil omnino significat, nec si significat aliquid quod præter subiectum esse non posit, idcirco iam etiam illud significat, quod subiectū est: ut cum dico sapit, nō idcirco nihil significat, quoniam hoc ipsum sapit, sine eo qui sapere potest, esse non posit, nec rursus cum dico sapit, illum ipsum qui sapit in altero esse, sed illud quod dico sapit, nomen est cuiusdam rei, quę semper sit in altero & de altero prædicetur, unde fit, ut intellectus quoq; sit. Nam qui audit sapit, licet per se constantem rem nō audiat (in altero namq; semper est) & in quo sit dictum non est, tamen intelligit quiddam & ipsius uerbi significatione nititur, & in ea constituit intellectum & quiescit, ut ad intelligentiam nihil ultra quærat omnino sicut fit in nomine. Quemadmodum enim nomen cuiusdam rei significatio propria est per se constantis, ita quoq; uerbum significatio rei est non per se subsistentis, sed alterius subiecto, & quodammodo fundamento nitentis. Est hîc quæstio, non enim uerum uideri potest, quod ait, cōstituit enim qui dicit intellectū, & qui audit quiescit. Nam neq; qui dicit cōstituit intellectū, neq; qui audit quiescit, deest enī quiddam sermoni uel nomini, ut si quis dicat Socrates, mox audientis animus requirit quid Socrates, facit ne aliquid an patitur? & nondum audiētis intellectus est quietus, cùm horū aliquid requirit, & in uerbo idem est, cum dico legit, quis legat, animus audiētis requirit. Nondum ergo qui dicit cōstituit intellectum, nec qui audit quiescit. Sed ad hoc Aristotelem retulisse putādum est, quoniam quilibet audiens cùm significatiuam uocem ceperit animo, eius intelligētia nititur, ut cum quis audit, homo, quid sit hoc ipsum quod accipit mente comprehēdit, cōstituitq; animo audisse animal rationale mortale. Si quis uerò huiuscemodi uocem ceperit, quæ nihil omnino designet, animus eius nulla significatione, neq; intelligētia roboratus errat, ac uertitur, nec ullis designationis finibus conquiescit. Quare Aristotelis recta sententia est, & uerba secundum se dicta esse nomina, & dicentē cōstituere intellectum, audiēremq; quiescere, sed huiusmodi quæstio ab Aspasio proposita est & ab eodem resoluta. Postquam igitur Aristoteles secundum se dicta uerba nomina esse cōstituit, inquit, sed si est uel nō est nondum significāt, quod huiusmodi est ac si diceret: Significatur quidem quiddā à uerbis, uelut à nominibus, sed nulla tamen inde negatio affirmatio'ue perficitur. Cum enim dico sapit, est quidem quædam significatio, sed nihil aut esse aut nō esse demonstrat, id est, neq; affirmatiuum aliquid, neq; negatiuum est, nam si affirmatio & negatio in intellectuum compositionibus inuenitur, ut suprà iam docuit, neq; sola nomina dicta neq; uerba aut affirmationem, aut ullam faciēt negationē. Pluribus enim modis docuit Aristoteles aliàs nō in rebus, sed in intellectibus ueritatē falsitatemq; esse cōstitutam, quoniā si in rebus ueritas falsitas'ue esset, una res sola aut affirmatio esset, aut quæ ei cōtraria est, negatio. Nūc uerò qm̄ intellectib. iunctis, ueritas & falsitas ponit, oratio quoq; opinionis atq; intellectus passionūq; animę interpres est. Quare sine cōpositione intellectuū, uerborūq; ueritas & falsitas non uidetur existere, quocirca prçter aliq;

compositi-

compositionẽ nulla affirmatio uel negatio est. Verba igitur per se dicta significant quidem quiddam, & sunt rei nomina, sed nondum ita significant, ut uel esse uel nõ esse aliquid constituant, id est, ut affirmationem faciãt aut negationem. Nam sicut in nominis partibus aut uerbi, partes ipsæ nihil significant, omnes uerò designant simul, ita quoq; in affirmationibus aut negationibus, partes quidem significãt, totæ uerò cõiunctæ uerum falsum'ue designant, ut cum dico Socrates Philosophus est, Socrates Philosophus nõ est, sigillatim positæ partes propria significatione nituntur, sed nihil uerum falsumúe significant, omnes uerò simul iunctę, ut est Socrates Philosophus est, ueritatem faciunt, uel quod est huic cõtrarium, fallitatẽ. Quare cum uerba secundum se dicta nomina sint, & significent aliquid, & partes quædam eius compositionis sunt, quæ uerum falsum'ue faciãt, nõ tamen ipsa in propria significatione uel esse, quod est affirmationis, uel nõ esse, quod est negationis, designant. Nisi enim cui insit uerbum illud fuerit additũ, nõ fit enunciatio, ut cum dico sapit, nisi qui sapiat, dicam, propositio non est. Quod autẽ addidit, neq; enim signum est rei esse uel nõ esse, tale quiddam est esse, quod uerbum est, uel non esse, quod infinitum uerbum est, indicat, non est signum rei, id est, nihil per se significat. Esse enim nisi in aliqua compositione non ponitur. Vel certè omne uerbum dictũ per se significat quidem aliquid, sed si est uel nõ est, nondum significat. Non enim cum aliquid dictum fuerit, idcirco aut esse aut nõ esse significat. Atq; hoc est quod ait: Neq; enim signum est rei esse uel non esse, etenim quam rem uerbum designat, esse eius uel non esse, non est signum ipsum uerbum, quòd de illa re dicitur, ac si sic diceret: Neq; enim signum est uerbum quod dicitur, rei esse uel non esse, hoc est, de qua dicitur re, ut id quod dico, rei esse uel non esse, tale sit, tãq; si dicam, rem ipsam significare esse uel non esse, atq; hic est melior intellectus, ut non sit signum uerbũ eius rei de qua dicitur esse uel non esse subsistendi, scilicet, uel nõ subsistendi, quod illud quidem affirmationis est, illud uerò negationis, ut sit talis sensus, neque enim quod dicitur uerbum signum est subsistendi rem uel nõ subsistendi. Sed quod addidit nec si hoc ipsum est, purũ dixeris, uel si ita dicamus. Nec si hoc ipsum ens, purum dixeris. Alexander quidem dicit est uel ens æquiuocũ esse. Omnia enim prædicamenta, quæ nulli cõmuni generi subdunt̃, æquiuoca sunt, & de omnibus esse prædicat̃. Substantia enim est, & qualitas est, & cætera. Ergo nunc hic dicere uidet̃ ipsum ens uel est, unde esse traductũ est, per se nihil designat. Omne enim æquiuocum per se positũ nihil designat, nisi enim ad res quasq; pro uoluntate significantis aptetur, ipsum per se ideo nullorũ designatiuũ est, quod multa significat. Porphyrius uerò aliam protulit expositionẽ, quę huiusmodi est. Sermo hic, quem dicimus Est, nullam per se substantiã monstrat, sed semper aliquam cõiunctionem uel earũ rerum quæ sunt, si simpliciter apponatur, uel alterius secundũ participationẽ, nam cum dico Socrates est, hoc quod dico Socrates aliquid eorũ est quæ sunt, & in rebus ijs quę sunt Socratẽ iungo, sin uerò dicã Socrates Philosophus est, hic inquam Socrates Philosophia participat. Rursus hic quoq; Socratẽ Philosophiamq; coniungo, ergo hoc, quod dico est, uim cõiunctionis cuiusdam obtinet, nõ rei, quod si propositionẽ aliquã copulationemq; promittit, solũ dictũ nihil omnino significat, atq; hoc est quòd ait, nec si hoc ipsum est purũ dixeris, id est, solũ, nõ modo neq; ueritatẽ neq; falsitatẽ designat, sed omnino nihil est; & quod secutus est planũ fecit, significat, inquit, quandã cõpositionẽ quã sine cõpositis nõ est intelligere. Nam si est uerbũ cõpositionis coniunctionisq; cuiusdã uim & propriũ obtinet locũ, purũ & sine cõiunctione prædicatũ nihil significat, sed eam ipsam cõpositionẽ, quã designat cum fuerit cõiunctum ea quæ cõponuntur, significare potest, sine cõpositis uerò quid significet, non est intelligere. Vel certè ita intelligendum est, q; ait, ipsum quidẽ nihil est, non quoniã nihil significet, sed quoniã nihil uerũ falsum'ue demonstret, si purum dictũ sit, cum enim coniungitur, tunc fit enunciatio. Simpliciter enim dicto uerbo, nulla ueri uel falsi significatio fit, & sensus quidẽ totus huiusmodi est,

ipsa uerba quidem per se dicta nomina sunt. Nam & qui dicit, intellectū constituit, & qui audit quiescit, sed quanquam significent aliquid uerba, nondum tamen affirmationem negationemue significant. Nam quamuis rem designent, nondum tamē subsistēdi eius rei signum est, nec si hoc ipsum Est uel ens dixerimus, aliquid ex eo uerum uel falsum poterit inuenire. Ipsum enim quanquam significet aliquid, nondum tamen uerum uel falsum est, sed in compositione fit enunciatio, & in ea ueritas uel falsitas nascitur, quam ueritatem falsitatemque sine his quæ componuntur, coniunguntur, intelligere impossibile est, & de uerbo quidem, & nomine sufficienter dictum est. Secundo uero uolumine de oratione est considerandum.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHII PATRICII ORDINARII EDITIONIS SECVNDAE,

Liber I.

N quantum labor humanum genus excolit & beatissimis ingenij fructibus complet, si in tantum cura exercendæ mentis insisteret, non tam raris homines uirtutibus uterentur, sed ubi desidia demittit animos, continuò feralibus seminarijs, animi uber horrescit. Nec hoc cognitione laboris euenire concesserim, sed potius ignorantia. Quis enim laborandi peritus unquā à labore discessit? Quare intendēda uis mentis est, uerumque est amitti animum, si remittitur. Mihi autem si potentior diuinitatis annuerit fauor, hæc fixa sententia est, ut quanquam fuerint præclara ingenia, quorū labor ac studium multa de his quæ nunc quoque tractamus, Latinæ linguæ cōtulerit, non tamen quendā quodammodo ordinem filumque disponendo, disciplinarū gradus ediderunt: Ego omne Aristotelis opus quodcunque in manus uenerit, in Romanū stylū uertēs, eorū omnium commēta Latina oratione perscribā, ut si quid ex Logicæ artis subtilitate, & ex moralis grauitate peritiæ, & ex naturalis acumine ueritatis ab Aristotele cōscriptum est, id omne ordinatū transferā, atque id quodā lumine cōmentationis illustrem, omnesque Platonis Dialogos uertendo, uel etiam cōmentando in Latinam redigā formā. His peractis non equidem cōtempserim Aristotelis Platonisque sententias, in unam quodammodo reuocare concordiā, & in his eos nō ut plerique dissentire in omnibus, sed in pleri sque quæ sunt in Philosophia maximè consentire demonstrē. Hæc si uita ociumque superenit, cū multa operis huius utilitate, necnon etiā laude cōtenderim, qua in re faueant oportet, quos nulla coquit inuidia. Sed nunc ad proposita reuertamur. Aristoteles namque inchoans librū, prius nomē diffiniendum esse proposuit, post uerbū, hinc negationē, post hanc affirmationē, cōsequenter enunciationē, orationē uerò postremā. Sed nunc cum de nomine & uerbo dixerit, cōuerso ordine, quod ultimū proposuit, nunc exequitur primum, de oratione namque disputat, quam postremam in operis dispositione proposuit, ait enim:

DE ORATIONE.

ORatio autē est uox significatiua, cuius partium aliquid significatiuum est separatum: ut dictio, non ut affirmatio uel negatio. Dico autem, ut homo significat aliquid, sed non quoniam est aut non est, sed erit affirmatio uel negatio, si aliquid addatur: sed nō una hominis syllaba, nec enim in hoc quidem quod est sorex, rex significat, sed uox est nunc sola. In duplicibus uerò significat quidē aliquid, sed non secundùm se, quemadmodum dictum est.

Videtur

Videtur Aristoteles illas quoque uoces orationes putare, quæcunque uel ex nominibus uel ex uerbis constent, non tantùm quæ integrum colligãt intellectũ, ut sunt Socrates & Plato, & ambulare & dicere, hęc enim quanquam pleni intellectus nõ sint, uerbis tamẽ & nominibus cõponuntur. At enim orationẽ esse uocẽ significatiuã, cuius partes significarẽt aliquid separatim, significarẽt, inquit, nõ cõsignificarent, ut in nomine & uerbo. Docet autẽ illa quoque res, eum etiã imperfectas, cõpositas tamẽ ex nominibus, ac uerbis uoces, orationes dicere, quod ait cum de nomine loqueretur, in eo quod est equiferus nihil significare ferus, quemadmodum in oratione, quæ est equus ferus, namque equus ferus uox cõposita ex nominibus est, sed sententiã nõ habet plenam, & ille ait, quemadmodum in oratione quæ est equus ferus. Nam si secundũ Aristotelẽ equus ferus est oratio, cur non aliæ quoque quæ nominibus uerbisque cõstent, quanquam sint imperfectæ sententiæ, tamẽ orationes esse uideantur, cum præsertim orationẽ ipse ita diffiniat. Oratio est uox significatiua, cuius partium aliquid significatiuum est separatũ. In his ergo uocibus quæ uerbis & nominibus cõponuntur, partes extrà significãt, & nõ cõsignificãt. Nam si nomen & uerbum significatiuum est separatum, in his uerò uocibus quę uerbis & nominibus componuntur, partes extrà significãt, non consignificant, etiam uoces imperfectæ nominibus & uerbis compositæ orationes sunt. Nam si nomẽ omne & uerbum significatiuum est, hæ autem uoces, id est, orationes nominibus cõponuntur & uerbis, dubium non est in his uocibus quæ ex nominibus & uerbis coniunctæ sunt, partes per se significare, quod si hoc est, & uox cuius partium aliquid separatum, etiam per se significat, licet sit imperfectæ sententiæ, tamẽ orationem esse manifestum est. Sed quod addidit orationis partes significare, ut dictionem, non ut affirmationem uel negationem. Alexander ita dictum esse arbitratur. Sunt enim, inquit, aliæ quidẽ simplices orationes, quæ solis uerbis & nominibus coniunguntur, aliæ uerò compositæ, quarum partes in unum corpus iunctæ iam faciunt orationes, & simplices quidem orationes, partes habent eas, ex quibus eõ ponuntur, uerba & nomina, ut est Socrates ambulat. Compositæ autem aliquoties quidem tantum orationes, aliquoties uerò etiã affirmationes, ut cum dico Socrates ambulat, & Plato loquitur, utræque sunt affirmationes, uel cum dico: Aio te Aiacida Romanos uincere posse: ex orationibus nõ ex affirmationibus componitur talis oratio. Prior autem simplicitas est, posterior uerò compositio. In quibus est autem prius uel posterius aliquid, illud sine dubio diffiniendum est priori loco, quod natura quoque præcedit. Ita ergo quoniam prior simplex oratio est, posterior uerò composita, prius simplicem orationem diffinitione cõstituit dicẽs, cuius partes significãt ut dictio, non ut affirmatio, dictionẽ simplicis nominis aut uerbi nuncupationem ponẽs. In simplicibus enim orationibus huiusmodi partes sunt: In cõpositis uerò aliquoties quidem orationes tantum, aliquoties uerò affirmationes, ut suprà monstrauimus, addit quoque illud. Omnem, inquit, diffinitionem uel contractiorem esse diffinita specie, uel excedere non oportet: quòd si Aristoteles ita cõstituisset diffinitionem, ut significare partes orationis diceret ut orationes, ac non ut dictiones, simplices orationes ab hac diffinitione secluderet. Orationũ namque simplicium partes, non ut orationes, sed ut simplicia uerba nominaque significant. Nam si omnis oratio, orationes habebit in partibus: rursus ipsæ partes quæ sunt orationes, alijs orationibus cõiungerentur: & rursus partium partes, quæ eædem quoque orationes sunt, alias orationes habebunt in partibus. Ac si quis hoc intelligentia sumpserit, ad infinitum procedet, nec ulla erit prima oratio, quæ simplices habeat partes. Nec enim fieri potest, ut prima dicatur oratio, quæ alias orationes habet in partibus. Partes enim priores sunt propria cõpositione, quòd si in infinitum ducatur intelligẽtia, nulla prima oratio reperitur, & cũ nulla sit oratio prima, nec ulla postrema est. Quocirca interempta prima atque postrema, omnis quoque interimitur, & nulla omnino erit oratio, quare nõ recta fuisset diffinitio, si ita dixisset.

Oratio

Oratio est uox significatiua, cuius partes aliquid extra significant, ut orationes. At uerò, inquit, Alexander. Nec si quædā orationes in partibus cōtinent, idcirco iam necesse est ipsarum orationum partes affirmationes esse, ut cum dico: Desine meq; tuis incendere teq; querelis. Est ergo huius orationis pars una. Desine meq; tuis incendere, teq; querelis, alia. Neutra harum affirmatio est, quanquam uideatur esse oratio. Quocirca nec illa fuisset recta diffinitio, si ita dixisset. Oratio est uox significatiua, cuius partes extrà aliquid significant, ut affirmatio. Huiusmodi enim orationes cùm sint eius partes ex orationibus iunctæ, non tamen affirmationibus totum ipsius corpus orationis efficitur. Sed quoniam in omni oratione uerba sunt & nomina, quæ simplices sunt dictiones, non autem in omnibus orationibus, aut affirmationes aut orationes partes sunt, quod cōmune erat, id in diffinitione cōstituit, tanquam si ita diceret. Oratio est uox significatiua secundùm placitum, cuius partes aliquid extrà significant, ex necessitate quidem ut dictio, nō tamen semper, ut affirmatio, aut oratio. Neq; enim potest fieri, ut inueniatur oratio, cuius partes nō ita aliquid extrà significent ex necessitate, ut nomen aut uerbum cum inueniri possit, ut ita extra significent orationis partes, ut tamen orationes aut affirmationes non sint. Quare si ita dixisset, oratio est uox significatiua, cuius partes aliquid extrà significant, ut affirmatio, illas orationes hac diffinitione non circumscripsisset, quarum partes quidem orationes sunt, sed non affirmationes, ut ille uersus est, quem suprà iam posui. Sin uerò sic dixisset: Oratio est uox significatiua, cuius partes extrà significāt aliquid ut oratio, illas orationes in diffinitione reliquisset, quarum partes simplices sunt, ut est Socrates ambulat. Sed cum dicit orationis partes ita significare ut dictiones, non omnino ut affirmationes, & simplices & compositas, hac diffinitione conclusit. Simplices quidem idcircò quòd quælibet simplex paruissimaq; oratio nomine & uerbo coniungitur, quæ sunt simplices dictiones. Compositas uerò, quæ cum habent orationes in partibus, partes ipsæ habent simplices dictiones, quæ ipsæ simplices dictiones totius corporis partes sunt, ut cum dico, si dies est, lux est. Dies est, & lux est, partes sunt totius orationis. Sed rursus harum partiū partes sunt dies, & est, & rursus lux, & est, quæ rursus totius orationis, per quam dico, si dies est, lux est, partes sunt, sed dies, & est, & rursus lux, & est, sunt simplices dictiones. Quocirca etiam compositarum orationum partes indubitanter, ita semper significant, ut dictiones non ut affirmationes, aut quædā orationes. Quare hanc diffinitionem Aristoteles rectè cōstituit. Ad hanc ergo sententiam locum hunc Alexāder expēdit, illud quoq; addens sæpè, Aristotelem de affirmationibus dicere dictiones, quod distinguere uolens, cum diceret ita significare partes orationis tanquam dictionem, ne fortè dictionem hanc aliquis in affirmationem susciperet, addidit, ut dictio non ut affirmatio, tanquam si diceret, duplex quidem est dictio, una simplex, alia uerò affirmatio. Sed ita partes orationis aliquid extrà significāt, ut ea dictio, quæ est simplex, non ut ea quæ est affirmatio, & huiuscemodi quodammodo intellectum tota Alexandri sententia tenet. Porphyrius quoq; in eadem sententia est, sed in uno discrepat, cuius expositio talis est. Dictio, inquit, est simplex nomen, & simplex etiam uerbum, & ex duobus compositum, ut cum dico Socrates, uel rursus ambulat, uel equiferus. Procedit etiam nomen dictionis ad orationes quidem, sed simplicibus uerbis & nominibus coniunctas, & cum dico Socrates & Plato, & si sit ex composito nomine, ut est equiferus & homo. Hæ orationes quanquā coniunctæ sint atq; imperfectæ, tamen dictionis nomine nuncupantur, necnon etiam transit nomen hoc dictionis usq; ad perfectas orationes, quas enunciationis nuncupari posterius est dicendum. Est autem enunciatio simplex, ut si quis dicat Socrates ambulat. Et hęc dicitur affirmatio, huius negatio est. Socrates non ambulat. Simplices ergo enunciationes sunt affirmationes uel negationes, quæ singulis uerbis ac nominibus componuntur. Itaq; cum dico, si dies est, lux est, tota quidē huiusmodi oratio dictio esse non dicitur. Composita namq; coniuncta

coniunctaq; est ex orationibus, quæ sunt dies est, & lux est. Hæ autem sunt affirmationes, & dicuntur dictiones. Ipsæ uerò affirmationes, quæ dictiones sunt, habent rursus alias dictiones simplices, ut est dies, & est, & rursus lux, & est. Ergo cum dico Socrates ambulat, hæc oratio partes habet dictiones, nomen, scilicet, & uerbum, quæ dictiones quidem sunt, non tamen affirmationes. Sin uerò dicam Socrates in Lyceo cum Platone, & cæteris discipulis disputauit. Hæc pars orationis quæ est, Socrates in Lyceo, ipsa quoq; est dictio, sed non ut simplex nomē uel uerbum, quæ dictiones quidem sunt non tamen affirmationes, neq; ut affirmatio, sed tantum ut imperfecta oratio quę uerbis tamen nominibusq; composita est, quod si sic dicam, si homo est, animal est. Hæc rursus oratio habet dictiones in partibus, sed neq; ut simplices dictiones, neq; ut imperfectas orationes, sed ut perfectas, simplicesq; affirmationes, & una est affirmatio animal est, alia uerò homo est. Tota uerò ipsa oratio dictio non est, quod si dicam si animal non est, homo non est, rursus hæc oratio ex duabus simplicibus dictionibus negatiuis uidetur esse composita, quę nihilominus tota dictio non est. Ita ergo dictio inchoans à simplicib. nominibus atque uerbis usq; ad orationes quāuis ad imperfectas prouehitur, nec in his tantummodo consistit, sed ultra etiam ad simplices affirmationes negationesq; trāsit, & in eo progressionis terminum facit. Ergo quoniam nō omnis oratio partes habet affirmationes & negationes, quæ sunt simplicium dictionum perfectæ enunciationes, quoniamq; non omnis oratio imperfectas orationes habet in partibus, omnis tamen oratio simplices dictiones retinet, quippe cum omnis oratio ex uerbis nominibusq; iungatur, hoc ait. Orationis partes significare semper quidem ut dictiones, non tamen semper ut affirmationes consentiente Alexandro, cuius expositionem suprà iam docui, atq; ita diligentior lector differentias eorum rectè perspiciat, & consentientes quidem communicet intellectus. Hoc loco Aspasius inconuenienter interstrepit, ait enim Aristotelem non in omnes orationes diffinitionē constituere uoluisse, sed tantum in simplices, quæ ex duobus cōstant uerbo, scilicet, & nomine, sed ille perfalsus est. Neq; enim si simplex oratio, simplicibus uerbis nominibusq; constitur, idcirco non cōposita quoq; oratio uerba & nomina similiter in partibus habet. Quod si hoc cōmune est simplicibus orationibus atq; compositis, ut habeant in partibus quidem dictiones simplices, nō etiam affirmationes, cū etiam orationes quæ affirmationes habent, habeant in partibus simplices dictiones, cur hanc quæstionem in Aristotelem iaciat, ratione relinquitur. Syrianus uerò qui Philoxenus cognominatur, non putat orationes esse quarum intellectus sit imperfectus, atq; ideo nec eas aliquas habere partes. Nam cum dicit Plato in Academia dispurans. Hæc quoniam perfecta non est, partes inquit, non habet, arbitrans omne quod imperfectum est, nullis partibus contineri, atq; ideo cum dicit Aristoteles, oratio est uox significatiua, cuius partes aliquid extra significant, illam orationē constitui putant, quæ perfectum retinet sensum, ipsius enim partes esse uerba & nomina. Sed hoc ridiculum est. Neq; enim aliquid compositum fieri potest, nisi proprijs partibus. Quod si quælibet res ut componatur habeat decem partes, eas tamen sigillatim apponi necesse sit, antequàm ad decimam ueniamus partem, nihilo tamē minus erunt partes quas sibimet ad componendam totius corporis summam sigillatim superponimus, etiam si ad illud quod componendum fuit minimè peruentū est. Quocirca si antequàm perueniatur ad decimam partem prioris effecti compositiq; partes sunt, nulla ratio est imperfectæ rei partes dici non posse. Neque enim dicitur totius compositi partes esse, quæ sint imperfecti, ut si sit integrum nomen, habeat partes quatuor, id est syllabas: ut Mezentius, si unam syllabam demam, dicamq; Mezenti, uel si unam rursus duasq; ponam, ut sunt mezen: huius tamē utraque syllaba me, scilicet, & zen, partes sunt, & cum sit compositio ipsa sensu uacua, ac sit imperfecta, tamen partibus continetur. Syrianus igitur minimè audiēdus est. Sed Porphyrius potius, qui ita Aristotelis mentem sententiamq; persequitur, ut eius

diffinitionem quæ uera est, labare, & in aliquibus alijs discrepare non faciat. De his quidem hactenus. Porphyrius autem ita dicit. Volens, inquit, Aristoteles ostendere non omnem orationem, aut simplices tantum habere partes, aut compositas, à simplicibus sumpsit exemplum, ut diceret significate partes orationis, ut dictionem nō ut affirmationem, ut cum est oratio. Plato disputat, dictiones quidem sunt, sed non ut affirmationes. Si uerò sic esset oratio, si Plato disputat uerum dicit. Plato disputat & uerum dicit, cum sint dictiones, non sunt tantum ut simplices, sed etiam ut affirmationes. Neque enim simplex dictio affirmatio est aut negatio, sed tunc fit cum additur aliquid, quod aut affirmationis uim teneat aut negationis, atq; hoc est quod ait: Dico autem ut homo significat autem aliquid, sed non quoniam est, aut non est, sed erit affirmatio uel negatio, si quid addatur. Huiusmodi hoc est, tanquam si diceret, nomen quidem simplex affirmationem, aut negationem non facit, nisi aut est uerbum addatur, quæ est affirmatio, aut non est quæ est negatio. Quod autem additur, sed non una hominis syllaba, nec in eo quod est Sorex, rex significat sed uox est nunc sola. In duplicibus uerò significat quidem, sed nihil secundùm se, quemadmodum dictum est. Huius loci duplex est expositio. Quod enim dixerat prius, sed erit affirmatio uel negatio si quid addatur ei dictioni, quam suprà simplicem esse proposuit, cum de significatiua orationis parte loqueretur, nunc id adimplet & explicat, dicens: Non si quidlibet addatur simplici dictioni, statim fieri affirmationem uel negationem, nec uerò orationem, neque enim si quid non per se significatiuum dictioni simplici copuletur, idcirco iam uel oratio, uel affirmatio uel etiam negatio procreabitur, neque enim si una syllaba hominis quę significatiua per se non est, copuletur eidem ipsi dictioni, iam ulla inde procreatur oratio. Quod si oratio non sit, nec propositio est, hæ enim orationes quædam sunt, ut si quis ex eo quod est homo tollat unam syllabam, eamq; toti dictioni simplici aptet, dicatq; homo, uel alio quolibet modo decidens, partem toti corpori dictionis adijciens non faciet orationem. Quod si hoc est, nec affirmationem nec negationem, quædā sunt orationes. Ita ergo accipiendum est, tanquam si hoc modo dixisset, dico autem ut homo significat aliquid, sed non quoniam est aut non est, sed erit affirmatio, uel negatio si quid addatur, sed non ut una hominis syllaba addatur, nec cuilibet alterius dictionis, si quid non per se significat, ut in eo quod est Sorex, rex non significat, sed uox est nunc sola. Atq; ideo si quis uelut partem tollat, id q̄d est rex, apponatq; ei quod est Sorex, dicatq; Sorex rex, ut rex tanquam pars sit eius quod est Sorex, oratio nulla est, atq; ideo neque affirmatio, neq; negatio. Hæ enim ex uocibus per se significatiuis constant. Rex uerò in eo quod est Sorex, quoniam pars est nominis, nihil ipsa significat. Vel certè erit melior intellectus si hoc quod ait, sed non una hominis syllaba, non aptemus ad orationis perfectionē, sed potius ad dictionis significationem, ut quoniam dixit superiùs, orationis partes significare ita, ut dictionē, non ut affirmationem, quæ esset dictio manifestè monstret. Dictiones namq; constituit uocem per se significantem, ergo cum dicit. Sed non una hominis syllaba, tale est, ac si diceret, significat quidem pars orationis, ut dictio. Sed hæ ipsæ dictiones perfectæ nomina sunt & uerba, non partes nominum uerborumq;. In eo enim q̄d est, equiferus currit, equiferus quidē dictio est totius orationis, significat enim ut pars orationis, sed ferus cōsignificat ut pars nominis, atq; ideo ferus dictio non est. Quocirca si quę aliæ syllabę in parte orationis sunt, id est, in nomine uel uerbo, nihil per se significant, quanquam sint in parte nominis, quod nomen pars orationis est, nihil tamen ipsum significat in tota oratione, quare nec dictio erit. Audiēdum ergo est ita, tanquam si sic diceret. Oratio autem est uox significatiua, cuius partiū aliquid significatiuum est separatum, ut dictio, nō ut affirmatio, dico autem ut homo significat aliquid, & est quędam dictio simplex. Nam neq; oratio est, quoniam simplex est, neq; affirmatio neq; negatio, quoniam non significat aut esse aut non esse. Sed erit tunc affirmatio, quando aliquid additur, quod affirmationem negationem

tionemue cōstituat. Sed quod ad dictionem esse id quod dicimus homo, idcirco dictio est, quoniam per se significat. Syllaba uerò eius nominis quod est homo, quoniam nihil designat, nō est dictio. Hoc est enim, sed non una hominis syllaba, uel si uideatur quidem significare, pars tamen sit nominis, & consignificet in nomine, in tota oratione nihil significet. Neq; enim est pars orationis. Quod per hoc dixit, quod ait, nec in eo quod est Sorex rex significat, sed uox est nunc sola nihil significans, unde probatur huiusmodi particulas non esse dictiones. Vox enim sola non est dictio, sed uox per se significans. Si qua sunt, inquit, nomina, quæ sint composita ex aliis, ut est equiferus, emittunt quidem quandam imaginem significandi, sed per se nihil significant, consignificant autem. In simplicibus uerò nominib. nec imaginatio ulla significandi est, ut in eo quod est Cicero, partes eius cum simplices sono, tum etiam intellectu præter cuiuslibet imaginationis similitudinem significationémue sunt. In duplicibus uerò uult quod est pars significare, sed nullius separatim significatio est, idcircò, quoniam solum consignificat id quod totum compositi nominis corpus designat, ipsum uerò separatum (ut sæpius dictum est) nihil extrà significat.

Est autem oratio omnis quidem significatiua non sicut instrumentū, sed (quemadmodum dictum est) secundùm placitum.

Secundùm placitum esse orationes illa res approbat, quod earū partes sunt ad placitum, id est, nomen & uerbum. Quod si omne compositū ab his ex quibus est cōpositum, sumit naturam, uox quæ positione constitutis uocibus iungitur, ipsa quoque secūdùm placitum positionemq; formatur. Quare manifestum est orationē secundùm placitum esse. Plato uerò in eo libro qui inscribitur Cratylus, aliter esse constituit, eamq; dicit suppellectilem quandam atq; instrumentum esse significādi res eas, quæ naturaliter intellectibus concipiuntur, earumq; intellectum uocabulis discernendi. Quod si omne instrumentum naturalium rerum secūdum naturā est, ut uidendi oculus, nomina quoq; secūndùm naturā esse arbitratur. Sed hoc Aristoteles negat, & Alexander multis in eo nititur argumentis, monstrans orationē non esse instrumentum naturale. Aristoteles uerò ita utitur, dicens: Est autem oratio omnis quidem significatiua, non sicut instrumentum, tāquam si diceret. Est quidem omnis oratio significatiua, nō tamē naturaliter, instrumentū enim hoc demōstrat, tanquam si diceret naturaliter significare. Quod qui instrumētum orationem esse negāt, non eam naturaliter significare dicūt, sed ad placitū. Naturaliū enim rerum naturalia sunt instrumenta. Idcirco autem instrumentū pro natura posuit, quod (ut dictum est) Plato omnium artium instrumenta, secundum naturam ipsarū artium consistere proponebat. Et Alexander quidem non esse instrumentum orationē sic ingreditur approbare. Omnis, inquit, naturalium actuum suppellex, ipsa quoq; naturalis est, ut in sensu quoniam natura datur, eius quoq; suppellex est naturalis, ut oculus. Eodem quoq; modo auditus cum naturalis sit, aures nobis quæ sunt audiendi instrumēta, naturaliter esse datas cognoscimus. Quare quoniā oratio ad placitum non naturaliter est, partes enim manifestum est orationis ad placitū positas, q̄ sunt, scilicet, nomina & uerba, sicut monstrat apud omnes gētes diuersitas uocabulorum, quoniam ergo per hæc secundùm placitum omnis oratio esse monstrat, q̄d autem secundùm placitum est, non est secundùm naturam, non est ergo oratio suppellex. Significandi enim ratio atq; potestas naturaliter non est. Quod si oratio naturaliter non est, non est suppellex. His aliisq; similibus rationibus mōstrat nō esse, suppellectilem orationem. Quocirca dicēdum nobis est, naturaliter quidē esse uoces potestatesq; naturaliter uocabula rebus imprimendi, non tamen naturaliter significatiuas, sed positione. Sicut ergo naturaliter singularium artiū sumus susceptibiles, sed eas non naturaliter habemus, sed doctrina concipimus, ita uox quidem naturaliter est, sed per uocē significatio non naturaliter. Neq; enim uox sola nomē

est, aut uerbum, sed uox quædam addita significatione, & sicut naturaliter est moueri, saltare uero cuiusdam iam artificij, & positionis, & quemadmodum æs quidē naturaliter est, statua uero positione uel arte. Ita quoque possibilitas ipsa significandi, & uox naturalis est. Significatio uero per uocem positionis est, non naturę. Hactenus quidem de communi oratione locutus est, nunc autem transit ad species eius. Ait enim;

Enunciatiua uero non omnis, sed illa in qua uerū uel falsum est, nō aūt in omnibus inest, ut deprecatiua, oratio quidem est, sed neq; uera neq; falsa. Cæteræ igitur relinquatur, Rhetoricæ enim uel Poeticæ conuenientior est consideratio, enūciatiua uerò præsentis est speculationis.

Species quidem orationis multæ sunt, sed eas uariè partiuntur, ut uerò Peripatetici quinq; partibus omnes species orationis ac membra distribuūt. Orationis aūt species dicimus perfectæ, non eius q̄ est imperfecta. Perfectas aūt uoco eas, quę complent expediuntq; sententiam. Et sit nobis hoc modo diuisio. Sit genus oratio, orationis aliud est imperfectū, quod sentētiam nō expedit, ut sic dicā, Plato in Lyceo, aliud uerò perfectū. Perfectæ autem orationis alia est deprecatiua, ut: Adsit lętitiæ Bacchus dator. Alia imperatiua, ut: Accipe, daq; fidē. Alia interrogatiua, ut: Quo te Mœri pedes? an quò uia ducit in urbem? Alia uocatiua, ut, O qui rex hominū De ūmq; æternis regis imperijs. Alia enunciatiua, ut: Dies est, dies non est. In hac sola quæ est enunciatiua, ueri falsiue natura perspicitur. In cæteris enim neq; ueritas, neque falsitas inuenitur, & multi quidem plures species esse dicūt perfectæ orationis, alij autem innumeras eorū differentias produnt, sed nihil ad nos. Cunctæ enim species orationis, aut Oratoribus accōmodatæ sunt, aut Poetis, sola enunciatiua Philosophis. Ergo hoc dicit. Non omnis oratio enunciatiua est. Sūt enim plurimę quæ enunciatiuæ non sunt, ut hæ quas suprà posui. Hęc autē sola est in qua uerū falsumúe inueniri queat. Quocircà quoniam istam in qua ueritas uel falsitas inuenit, Dialectici Philosophiq; est quærere: cæteræ autem Oratoribus atq; Poetis accōmodatæ sunt, iure de hac sola tractabit, id est, enunciatiua oratione. Hucusq; ergo de partibus interpretationis, & de communi oratione locutus est. Nunc autem astringit modum disputationis in speciem, & de una specie orationis tractat, de eq; una interpretatione quæ est enunciatiua. Species namq; est enunciatio interpretationis, negatio uerò & affirmatio enunciationis. Quare de enunciatiua oratione cōsiderandi, hinc cum ipso Aristotele commodissimum sumamus initium.

Est autem una prima oratio enunciatiua, affirmatio, deinde negatio, aliæ uerò omnes coniunctione unæ. Necesse est autem omnem orationem enunciatiuam ex uerbo esse, uel casu uerbi: etenim hominis ratio, si non est, aut fuit, aut erit, aut aliquid huiusmodi addatur, nondum est oratio enunciatiua. Quare autem unum quiddam est, & non multa animal gressibile bipes. Neque enim eo quod propinquè dicuntur unum erit. Est autem alterius hoc tractare negocij.

Vna oratio duplici modo tractatur, uel cùm per se una est, uel cùm per aliquā coniunctionem iungitur. Vel certè ita dicendū est. Alię orationes naturaliter unę sunt aliæ uerò positione. Et naturaliter unæ quidem sunt orationes quę non dissoluuntur in alias orationes, ut est, sol oritur. Quę autē positione sunt unæ in alias orationes dissoluuntur, ut est, si homo est animal est, hæc enim in orationes alias separatur, & quemadmodum lignum uel lapis sigillatim in propria natura consistunt & sunt una, ex his autem facta nauis, uel domus, quæ cùm pluribus quidem cōstent, unæ tamen arte sunt, non natura. Ita quoq; in orationibus simplices eas & per se naturaliter unas orationes dicimus, quæ uerbo tantùm & nomine coniungun

tur: compositas autem quæ in alias (ut dictum est) orationes diuiduntur. Multas enim orationes in huiusmodi orationibus cōiunctio iungit, si dicam Plato est & Socrates est, hæc coniunctio & utrasq; coniunxit, atq; ideo una uidetur positione, quę naturaliter & per se una nō fuerat, naturaliter autem unius orationis duæ partes sunt affirmatio & negatio, sed quoniam non ita dixit, est autem una oratio enunciatiua, affirmatio uel negatio, deinde est una cōiunctione. Sed ait. Est autem una prima oratio enunciatiua affirmatio, deinde negatio, huiusmodi oritur quæstio. Utrum id quod ait prima ad affirmationē referatur, ut sit posterior negatio, an id quod ait prima ad simplicem retulerint orationem, ut secūda sit, quæ ex orationibus iungit, quam dubietatem ipse dissoluit. Sic enim inquit: Est autem una prima oratio enunciatiua, affirmatio, & ut quam secundam diceret demonstraret, ait, deinde negatio, ut primam affirmationem poneret, secundam negationem. Quod si ita dixisset, est autem una prima enūciatiua oratio affirmatio uel negatio, deinde coniunctione una, ita oportet intelligi, tanquam si diceret, illam esse primam orationem quæ simplex esset, cuius partes affirmatio essent atq; negatio. Secundam uerò illam quæ cōiunctione quadam una fieret, cum ex orationibus iungeretur. Sed quoniam id quod ait prima ad affirmationem iunxit, dicens, est autem una prima oratio enunciatiua affirmatio, ad negationem uerò, deinde subiunxit dicens, deinde negatio. Dicendum est primam eum orationem esse arbitrari affirmationem. Secundam uerò negationem, cui deinde continenter apposuit. Sed rursus incurrimus Alexandri quæstionem. Per hoc enim negat affirmationem negationemq; sub uno genere poni oportere, idest, sub enūciatione, quod in ijs quæ priora uel posteriora sunt, commune genus non potest inueniri. Sed hoc suprà iam dictum est, nam oportere omnia quæcunq; quolibet modo priora uel posteriora sunt à genere communi secernere. Alioqui sic primæ & secundæ substantiæ sub uno genere substantiæ nō ponentur. Sic etiam simplices & compositæ orationes, quarum simplices propositiones primæ sunt, posteriores compositæ, uno genere non continebuntur. Sed illa sola putanda sunt sub eodem genere poni non posse, quæ ad substantiam priora uel posteriora esse cognoscimus. Quæ uerò ad suum esse ęqualia sunt, nihil prohibet sub eodem genere utraq; constitui. Ergo quoniā affirmationi & negationi hoc est esse, quod in his ueritas & falsitas reperitur, hęc autem est enunciatio in qua, scilicet, ueritatis & falsitatis constituta sit ratio, quoniam ad id quod ueri falsiue significatiuæ sunt, neque affirmatio prior, neque negatio posterior est. Nullus dubitat eò quòd æqualiter participant affirmatio & negatio, eidem generi posse supponi, sed affirmatio & negatio æqualiter participant enunciatione, siquidem enunciatio ueri falsiq; utitur significatione, & affirmatio & negatio ueritatem atq; mendacium æqualiter monstrant, enunciatio igitur affirmationis & negationis genus esse ponenda est. Quod ergo ait (Est autem una prima oratio enunciatiua, affirmatio, deinde negatio, aliæ uero coniunctione unæ) ita intelligendum est, quod affirmationē primam, secundam uerò negationem, cui addidit deinde, in prolatione posuerit. Prior enim est affirmatio, posterior negatio in prolatione duntaxat, non secundum ueri falsiq; designationem. Quocirca nihil prohibet & priorem putari affirmationē negatione, & tamen utrasque sub uno genere, id est, enunciatione constitui. Sed quod secutus est. Necesse est autem omnem orationem enunciatiuam ex uerbo esse uel casu, huiusmodi est, uolens Aristoteles distribuere dictionem, affirmationem, negationem, enunciationem, contradictionem, sensum confusa breuitate permiscuit, & nebulis obscuritatis implicuit, oportuit namque prius quid esset dictio, pòst autem quid affirmatio, & negatio, & rursus quid esset enunciatio, & contradictio constituere. Sed hoc interim prætermittit, nunc uerò quemadmodum constituatur enunciatio docet, dicens: Quod omnis enunciatio constet uerbo, quoniā simplex dictio est nomen aut uerbum. Omnis enūciatio simplex huiusmodi est, ut semper quidem uel uerbum uel aliud aliquid quod idem ualeat, tāquam si diceret,

uerbum uel casum uerbi in prædicatione retineat, sed non semper subiectus termi-
nus fit ex nomine, semper tamen prædicatus ex uerbo. Sit enim huiusmodi propo-
sitio, quæ est, sol oritur, in hac propositione quod dico, sol oritur, subiectum est sol,
quod uerò dico, oritur, prædicatum. Et utrasque has dictiones terminos uoco, sed
quodcunque prius dicitur, in simplici enunciatione, illud subiectum est, ut in hac,
sol, quod uerò posterius, illud prædicatum, ut in eadem, oritur. Ergo necesse est om
nem enunciatiuam orationem si simplex sit, uerbum in prædicatione retinere, ut in
eadem ipsa, cum dico, sol oritur, oritur uerbum est, uel quod idem ualeat, ut est So-
crates non ambulat: non ambulat enim infinitum uerbum est, & uerbum quidem
non est, sed eandem uim retinet quam uerbum. Casus etiam uerbi ponitur sæpe, ut
Socrates fuit, subiectus uerò terminus non semper consistit in nomine, potest enim
infinitum nomen habere, ut cum dico, non homo ambulat, potest & uerbum, ut cũ
dico, ambulare moueri est. Ergo (ut arbitror) plenè monstratum est, non semper sub
iectum nomen esse, sed semper prædicatum in solo uerbo consistere. Approbans
ergo uerba semper in prædicationibus poni, hoc addidit, nisi enim aut est, aut fuit,
aut aliquid huiusmodi sit additum, aut quod idem ualeat apponatur, enunciatio
nõ fit, cum enim dico, homo est, Est uerbum in prædicatione proposui. Sin uerò di
xero, homo uiuit, idem ualet tanquam si dicam homo uiuus est. Ergo non posse si
ne uerbo affirmationem negationemúe cõstitui, docuit per id quod ait, etenim ho-
minis ratio si non aut est, aut erit, aut fuit, aut aliquid huiusmodi addatur, nondum
est oratio enunciatiua. Hoc enim dicere uidetur. Diffinitio hominis est (uerbi gra-
tia) animal gressibile bipes, & hæc ratio est humanæ substantiæ, ergo hæc ratio, nisi
ei est, aut erit aut fuit, aut quodlibet uerbum (sicut suprà dictum est) apponatur, enũ
ciatio non fit, neq; enim uerum neq; falsum est. Si enim dicam tantùm animal gres-
sibile bipes, nulla me ueritas mendaciumúe consequitur. Sin autem dixero animal
gressibile bipes est, uel nõ est, affirmatio mox negatioq; conficitur, quas enunciati
ones esse quis dubitet? Sed cum de simplicibus enunciationibus loqueretur, ait, ho
minis rationem, idest diffinitionem non esse enunciationẽ, nisi ei, aut erit, aut huius-
modi aliquid apponatur, approbans, scilicet, unam esse, & non multiplicem oratio
nem diffinitionis humanæ, cui si est, aut erit, aut fuit adderetur, enunciationem sim-
plicem faceret. Cur uerò una sit talis oratio, causa quæritur, neq; enim ex solis duo-
bus terminis constat, id quod dicimus animal gressibile bipes, & quæ nominat, plu
ra sunt, quare ipse sibi institit, & de sua propositione rationẽ quæsiuit, quam nũc di-
cere supersedit, ait enim. Quare autẽ unum quiddam est & non multa, animal gres-
sibile bipes, neq; enim in eo quod dicuntur propinquè, unum erit. Est autem alteri
us hoc tractare negocij. Hoc scilicet quærens, tanquã si ita ipse ex persona sua dice-
ret, de simplicibus enunciationibus omnibus ipse loquebar, deq; his proposui eas
præter uerbum esse non posse, & ad hanc rem probandam exemplũ sumpsi diffini-
tionem hominis, cui nisi est, aut erit, aut fuit apponetur, enunciationem nõ fieri di-
xi, quasi una & non multiplex esset oratio, ea per quam dicitur animal gressibile bi-
pes, de qua fieri possit simplex enũciatio. Cur autem esset una oratio, animal gressi-
bile bipes, alterius, inquit, est hoc tractare negocij, cum de rebus non de propositio
nibus inspiciendum est. Nam nõ idcirco una oratio est, quia continuè dicitur, & cõ
iunctè sibimet, animal gressibile bipes, hoc enim si ita esset, possemus & hãc oratio
nem quę tam multa significat, unam dicere, si continuè proferatur, ut est Socrates
Philosophus simus, caluus, senex. Ergo quemadmodũ huiusmodi oratio sit multi-
plex, & nõ una, posterius dicemus: ergo nunc manifestum sit, hanc orationem quæ
dicit Socrates Philosophus simus, caluus, senex, nõ esse unam, sed multiplicem. Si
ergo propinquitas proferendi ipsa continuatione unam faceret orationem, posset
hæc quoque una esse oratio, quæ manifestè non una esse docebitur. Quare non id-
circo erit una oratio ea q̃ dicit animal gressibile bipes, quod cõtinuè & propinquè
profertur. Quæ autem causa sit ut una sit, ipse dicere distulit, sed in libris eius ope-
ris quid

ris,quid μετὰ τὰ φυσικὰ inscribitur,expediuit. Teophrastus autem de affirmatione & negatione sic docuit,diffinitionem unam semper esse orationem,eamque oportere continuatim proferri,illa enim una oratio esse dicitur,quæ unius substantiæ designatiua est.Diffinitio autem(ut uerbi gratia)hominis,animal gressibile bipes,una est oratio per hoc,quoniam unum subiectum,id est,hominē monstrat.Si ergo continue proferatur,& non diuisè,una est oratio,& quia continuè dicitur, & quia unius rei substantiam monstrat. Sin uerò quis diuidat,& orationem unam rem significātem,proferēdi intermissione distribuat,multiplex fit oratio,ut si dicat animal, gressibile,bipes,unam rem mihi tota monstrat oratio,& continuè dicta est.Sin uero dicat animal & rursus gressibile,& sub intermissione repetat bipes, multiplex erit distributa intermissione oratio.Est rursus aduersum id quæstio, & quis hoc non iure culpet,posse eam,quæ una est,orationem intermissione proferendi fieri multiplicē cum continuatio proferendi non faceret unam,quæ esset multiplex per naturam. Sicut enim in illis quæ multiplices sunt naturaliter,non potest continuatio proferēdi,unam facere orationem,sic quoque non debet quæ est una naturaliter oratio,idcirco quòd de uno subiecto dicatur,fieri multiplex per intermissionem.Sed hoc ita soluitur.Nam cum animal dicimus,& sub intermissione rursus gressibile,eodemque modo iterum bipes,non hæc ita dicimus, tanquam si in unum cuncta coniuncta sint.Quocirca quoniam est quidem animal,rursus gressibile est,rursus bipes, quoniam plura sunt,& pluraliter dicta,id est,distributa, non uidentur ad unum subiectum distributa,posse prædicari,sicut cum dico Socrates,Philosophus,simus,caluus,senex:hæc omnia non est simplex oratio,nec si continuè proferatur,quod ad unam substantiam non tendunt,accidentia enim sunt,& extrinsecus ueniunt.Probatur autem neque eas orationes,quæ per diuisionem dicuntur,neque eas quæ non ad unam substantiam tēdunt,unas esse, hoc modo: Si dicat quis animal, & rursus gressibile, & iterum bipes, non unum est animal, nec unum gressibile, nec unū bipes.Sin uerò dixero,animal gressibile bipes continuè, & propinquè, unum est, quod tria ista iuncta significant,id est homo.Conuertamus nunc animum ad eas, quæ plura quidem significant,sed continuè proferuntur,ut cum dico,Socrates Philosophus caluus senex,uidetur quasi quædam Socratis esse diffinitio, Philosopus caluus senex,sed non necesse est,si huiusmodi oratio Socratis fuit, omnem quicūque Philosophus est senex caluus,etiam Socratem esse.In multis ergo continuatio ista ualet accidere.Quocirca non unum significat,quanquam continuè proferatur. Ergo si ex omnibus unum quidem significetur,& cōtinuè proferatur, una est oratio, ut partes quædam rei definitæ sint ea quæ in diffinitione ponuntur, non accidentia.Et proficit quidem aliquid cōtinua prolatio ad perficiendam unam orationem, sed ipsa sola nō sufficit,nisi unumquodque subiectū sit,atque ideo dixit Aristoteles, animal gressibile bipes,non idcirco esse unam orationē,quòd propinquè dicatur: nam neque sufficit ad cōstituendam unam orationem propinquitas proferendi,nihilque prohiberet quæ naturaliter essent multiplices,eas cōtinuè & propinquè prolatas unas uideri,sed huiusmodi rei rationem Aristoteles ponere distulit. Sēsus ergo huiusmodi est.Necesse est,inquit,omnem enūciatiuam orationem ex uerbo esse uel casu.Etenim hominis ratio,q̄ & ipsa quoque oratio est,si nō est,aut erit,aut fuit, aut aliquid huiusmodi illi addatur,nōdum est enunciatio,hoc uero in solis simplicibus enunciationibus euenit.In his autem quæ cōiunctione unę sunt(ut suprà iam ait)nō omnino est.Cum enim dico dies est,uis tota in uerbo est.Si autem cum coniūctione proferam,si dies est,lux est,tota uis in cōiunctione cōsistit. Veritatis enim aut falsitatis rationem sola cōiunctio tenet,quę cōditionem proponit, cum dicit, si dies est lux est,si enim illud est,illud euenit.Igitur in cōiunctione omnis huiusmodi propositionis est,omnis autē simplex propositio totam uim in uerbo habet positam.Et quemadmodum in his quæ hypotheticæ uel cōditionales dicuntur,cōiunctiones uim propositionis tenent,sic in simplicibus propositionibus prædica-

tio uim obtinet, unde & Græcè quoque tales propositiones κατηγορικαί, id est, prædicatiuæ dicuntur, scilicet, quæ sunt simplices, quod in his totam propositionem obtineat prædicatio, atque ideò Aristoteles ait, ex uerbo uel casu fieri simplicem enunciationem. Nam præter id quod continet totam propositionem prædicatiuam, scilicet, præter prædicationem, enunciatio non fit, unde est, ut negatio quoque nō ad subiectum sed ad prædicatum semper aptetur. Nam cum dico sol oritur, non est huius negatio, non sol oritur, sed illa quæ est, sol non oritur, atque ideo negatio ad subiectū posita, non facit contrariam propositionem, ad prædicatum uerò, reddit contrariā. Rectè igitur Aristoteles de subiecto nihil locutus est. Non enim prædicatiuam propositionem subiectus terminus tenet, sed tantùm prædicatus, qui totam enūciationem propria uirtute confirmat.

Est autem una oratio enunciatiua, uel quæ unum significat, uel coniūctione una, plures uerò, quæ plura, & nō unum, uel incōiūctæ. Nomē ergo & uerbum dictio sit sola, quoniam non est dicere, sic aliquid significātē uoce, enū[c]iare, uel aliq̄ interrogāte, uel nō, sed ipso proferēte.

Hîc monstratur, quoniam tunc cum dixit. Est autem una prima oratio enunciatiua affirmatio, deinde negatio. Primam eum non de ea oratione dixisse putandum est, quæ naturaliter una est, sed de affirmatione, alioqui hîc quoque repetens ita dixisset. Est autem oratio una prima enunciatiua, quæ unum significat, sed quoniam non ita dixit, manifestum est quod dudum ait primam, non ad orationem, quę præter cōiunctionem una est, retulisse, sed ad affirmationem, quam negatione priorem esse constaret, sed hoc iam superius dictum est. Quid autem sibi uelit hæc enumeratio, paucis exponam. Multas enim confusiones multosque in orationibus errores, hic locus optimè intellectus ueraciterque perceptus sustulit, & hæc est expositio, quam nullus ante Porphyrium expositorum uidit. Non est idem namque unam esse orationem & multiplicem, quod simplicem & compositam, & distat una à simplici, distat etiam multiplex à composita. Est ergo una oratio quæ unum significat, multiplex autem quæ non unum, sed plura. Fit autem hoc in huiusmodi orationibus, ut cum dico: Cato Philosophus est, hæc oratio non est una, non enim unum significat, potest enim monstrare & Catonem Vticensem esse Philosophum, potest etiam ostendere, & Catonem Censorium oratorem esse Philosophum, qua in re non una est oratio, atque idcirco in Vticensi quidem Catone est uera, in oratore uerò falsa. Huiusmodi ergo orationes multas uocamus. Sin uerò unum significat, ut cum dicimus in charta scribitur, illam dicimus unam. Ergo una quæ sit uel multiplex oratio, ex his intelligitur quæ significantur: si enim unam significat rem, una est, si multas, multiplex. Simplices autem & compositæ orationes non ad significationem, sed ad terminos ipsos dictionesque quæ in propositionibus sumuntur, referendæ sunt. Et est quidem simplex oratio enunciatiua, quæ ex solis duobus terminis cōstat, ut est homo uiuit. Siue autem his propositionibus omnis addatur, ut est omnis homo uiuit, siue nullus, ut nullus lapis uiuit, siue aliquis, ut aliquis homo uiuit, uel aliquis homo nō uiuit, quoniā termini ipsi duo sunt, simplex uocatur propositio, composita uerò si ultra terminos duos enunciat, ut est Plato Philosophus in Lyceo ambulat. Hîc enim quatuor sunt termini, uel si tres sint, ut Plato Philosophus ambulat, hæ quoque si eis omnis, aut nullus, aut aliquis addatur, eodem modo cōpositæ sunt. Ergo una uel multiplex oratio intelligitur, si unum uel multa significat, & de propria significatione semper iudicantur. Simplex autem & composita non ex significatione, sed ex uerborum & nominum pluralitate cognoscitur, si enim ultra duos terminos habet propositio, composita est, si duos tantùm, simplex. Si ergo semper oratio quæ simplex est, id est, quæ duobus terminis constat, unam tantum significationem retineret, indifferenter dici posset una oratio & simplex, eadē enim una esset, quæ etiam simplex, sed quoniam non omnis simplex, unum significat, non

cat, non omnis simplex, una est. Potest ergo fieri, ut simplex quidem sit propositio, multæ tamen orationes, simplex quidem ad compositionem dictionum, multæ uerò ad significationem sententiarum. Quare erit in hoc gemina differentia, ut unam dicamus simplicem unamque orationem, alteram simplicem & plures orationes. Rursus si omnes compositæ orationes plures etiam res significarent, indifferenter diceremus multiplicem & compositam, sed quoniam fieri potest, ut propositio aliquoties quidem constet ex numerosis pluribusque terminis quàm sint duo, unam tamen sententiam monstret. Potest quidem fieri ut composita sit, una tamē oratio sit significatione composita dictione, ut est animal rationale, mortale, mentis & disciplinæ capax, hæc quidem plura sunt, sed his una substantia subiecta est, id est, homo. Quare una quoque sententia est. Sin uerò quis dicat, Socrates & ambulat & loquitur & cogitat, multa sunt. Diuersa sunt enim, & quòd ambulat, & quod loquitur, & quod cogitat. Quare erit aliquando cōposita quidem oratio: una tamen, sed quoniam composita oratio aliquoties quidem continuè sine cōiunctione dicitur, aliquoties coniunctione copulatur, fiunt hinc quatuor differentiæ. Est enim una oratio composita ex terminis continuatim dictis, & sine coniunctione unam sententiam monstrans, ut est animal rationale, mortale, mentis & disciplinæ perceptibile. Hæc enim oratio composita quidem est ex multis terminis, sed coniunctionē non habet: nam quod dictum est mentis, & disciplinę perceptibile, hæc coniunctio quæ est, & nullam in tota propositione uim obtinet, neque enim coniungit propositionem, sed artem addit, cuius susceptibilis homo esse uideatur, & habet unam subiectam, quæ est homo. Alia uerò est composita ex terminis, nulla coniunctione copulatis, multiplex, & non unam significans propositionem, ut est Plato Atheniensis Philosophus disputat. Aliud enim est esse Platonem, aliud esse Philosophum, aliud esse Atheniensem, aliud disputantem, & hæc coniuncta unum aliquid non faciunt, quasi substantiam. Quare hæc multiplex est, sed eam manifestum est nulla coniunctione copulari. Alia uerò est composita ex propositionibus inconiunctis multiplex, ut est, Iuppiter optimus maximus est: Iuno regina est: Minerua dea sapientiæ est, quas si quis sub unum continueque proferet, plures quidem propositiones sunt, & oratio multiplex, sed coniunctione carent. Alia uerò est composita, uel ex terminis, uel ex propositionibus coniunctione copularis, multiplex & multa significans, & ex terminis quidem composita, ut si quis dicat: Iuppiter & Apollo sunt dij. Ex propositionibus autem coniuncta, multa significans est, ut si quis dicat, & Appollo uates est, & Iuppiter tonat. Est autem præter has alia composita oratio ex propositionibus coniunctione coniunctis, unam significans rem, ut cum dico: Si dies est, lux est. Duæ enim propositiones q̄ sunt istæ, dies est, lux est, si coniunctionē copulantur, sed hæc oratio non significat multa, neque enim diem esse & lucem proponit esse, sed si dies est, lucem esse. Quocirca significat consequentiam quandam, non existentiam propositionis: non enim dicit utrasque esse, sed si una est, aliam consequi, quod utrumque in unam quodammodo intelligentiam congruit. Sed hanc Porphyrius propositionem extrinsecus ponit, idcirco, quòd plura significare uidebatur, ipsa enim propositionum pluralitas multitudinem simulat significationum, sed (ut dictum est) non plures significat res, sed unam consequentiam. Compositarum igitur, & unam rem significantium propositionum, duplex modus est. Aut enim ex terminis inconiunctis unam rem significans composita oratio, ut animal rationale, mortale est. Aut ex propositionibus composita, & coniunctione copulata, imaginem quidem emittens plura significandi, unam uerò rem significans oratio, ut si dicamus, si dies est, lux est. Cum ergo hæc sit distributio compositarum, & simplicium orationum, duplici modo unæ orationes sunt, & duplici multæ. Siue autem incompositæ, & siue compositæ, & uno quidem modo una oratio dicitur cum sine coniunctione non est. Alio uerò cum unā rem significat, rursus uno dicitur modò multiplex oratio,

cum aliqua cōiunctione nō copulatur, alio uerò cum plura significat, atq; hoc est, quod ait. Est autem una oratio enunciatiua quæ unum significat, uel coniunctione una. Plures autem quæ plura & non unum, uel inconiunctæ, est enim (ut dictum est) dupliciter una oratio, uel quando cum coniunctione est, uel cum unam rem significat. Multiplex autem oratio est, uel quæ multa significat, uel quæ sine coniunctione coniungitur: multas enim orationes uocauit eas, quæ sint multiplices, & uel significationis pluralitatem teneant, uel pręter cōiunctiones sint. Quod autem ait, uel inconiunctæ, totum cōplexus est, multiplex est enim propositio uel si fuerint incomposita, quemadmodum est: Cato Philosophus est. Multiplex etiam uel si fuerit composita ex terminis præter cōiunctionem, quemadmodum dictum est, ut Plato Atheniensis in Lyceo disputat: uel si composita sit ex propositionibus præter coniunctionem, quemadmodum est, homo est, animal est: uel si composita sit ex terminis coniunctione copulatis, ut Iuppiter & Apollo dij sunt: uel si composita sit ex propositionibus per coniunctionem, quemadmodum est, & Apollo uates est, & Iuppiter tonat. Cur autem dixit plures autem quæ plura, & non unum, hoc est, quod sunt quędam q̄ plura significent in sermonibus, unū tamen in tota cōpositione demonstrent, ut est animal rationale, mortale, hæc enim omnia multa significant, aliud est enim animal, aliud rationale, aliud mortale, sed totum simul unū est, quod est homo. Cum autem dico Socrates Atheniensis Philosophus, & singula plura sunt, & omnia simul plura nihilominus sunt. Hæc enim accidentia sunt, & nullam substantiam informant, atq; hoc quidem dixit de orationibus, quæ uel coniunctione unæ essent, uel significatione, & rursus de multis quæ uel præter coniunctionem multæ essent, uel significatione multiplici. Quæ uerò in simplicibus atque compositis posteriùs dixit, cum ad id loci expositio uenerit, explicabitur: nunc autē reuertamur ad ordinem. Igitur quoniam suprà dixerat simplicem propositionem, quam κατηγορικὴν Græci dicunt, nos prædicatiuam interpretari possumus, semper uerbi prædicatione constitui, non autem semper nomine subiecto, quod aliquoties quidem uel infinitum nomen, uel casus nominis, uel uerba subiecta sunt. Cum ergo dictionibus simplicibus constitui diceret simplicem orationem, & affirmationem negationemq; orationes esse constaret, manifestum fecit affirmationem & negationem dictione constitui & formari: ita quidem ut affirmationem, & negationē semper sola uerbi dictio prædicata, non autem semper dictio nominis subiecta perficeret. Cum igitur hæc ita proposuisset, nunc quid sit dictio, quæ predicatiuas, id est, simplices propositiones format, exponit, dicēs: Nomen ergo, & uerbum dictio sit sola, quod ideo ait, dictio sit sola, quod sunt quædam dictiones simul etiam affirmationes, uel imperfectę orationes, quod iam suprà dictum est. Cur autem nomen & uerbum solæ sint dictiones monstrat. Quoniam non est dicere sic aliquid significantem uoce enunciare, uel aliquo interrogante uel non, sed ipso proferente. Sensus huiusmodi est: Enūciatiua propositio his maximè duobus formatur, per propriam naturam atq; substantiam, & per eius usum atque tractatum, & natura quidem ipsius est, ut in ea ueritas inueniatur aut falsitas, usus autē cum aliquid aut interrogando proponitur & respōdetur, ut utrū anima immortalis est, aut certè cum aliqs per suam sententiam enūciat atque profert, ut si quis dicat hoc ipsum ex propria uoluntate anima immortalis est, unde definitio quoq; enunciationis unius quidē naturæ atq; substantiæ talis redditur. Enunciatio est oratio, in qua uerū falsumúe est. Ex usu uerò eius atq; tractatu enūciatiua oratio est, quā interrogātes proponimus, ut uerum uel falsum aliquid audiamus, ex nostra uerò prolatione, quam proponentes aliquid uerum falsumúe monstramus. Ergo cum omnis enunciatiua oratio aut in interrogatione posita sit, aut in spōtanea prolatione, & in utrisq; enūciationis natura & substātia illa uersetur, ut siue in interrogatione sit posita cū respōsione cōiuncta, uerum habeat uel falsum, siue per se prolata utrumlibet retineat, dictiones inq̄t, uel alio interrogāte, uel q̄dlibet proferēte, & spōte dicēte, uerū falsumúe nō cōtinēt.

Si enim

Si enim quis dicat interrogans. Socrates ne disputat? alius respõdeat, disputat, hoc quod respondit, disputat, si cum tota interrogatione iungatur, potest habere intellectum uerum falsumúe significantis orationis. Sin uerò per se intelligatur, disputat, quanquam alio interrogante responderit, sine uero tamen falsoq; relinquitur. Similiter etiam si quis dicat, Socrates, uel ambulat, nullo interrogante, sed ipse proferens, nec uerum aliquid nec falsum designat. Ergo uerba & nomina dictiones solum sunt, quoniam & simplices sunt. Erant enim aliæ quædam dictiones in orationibus, nominibus uerbisq; compositis, sed nondum perfectæ sententiæ, quoniam neq; uerum, neq; falsum, uel alio interrogante, uel quolibet spõte proferente significant. Erunt enim aliæ quædam dictiones quæ alio interrogante & quolibet sponte proferente uerũ falsumúe retinerent, in his, scilicet, quæ erant affirmationes aut negationes. Quocirca sensus huiusmodi est. Ordo autem uerborum sic se habet. Nomen ergo & uerbum dictio sit sola, quoniam non possumus dicere significantẽ aliquid sic uoce, id est, uerbo uel nomine enunciare. Non enim possumus dicere, q̃niam quisquis uerbo uel nomine significat aliquid, ille enunciat, uel aliquo interrogante, uel non, sed ipso proferente, tanquam si sic diceret, uerba ipsa, & nomina dictiones solæ sunt, quoniam uerbis & nominibus significantem hominem aliquid non possumus dicere, quoniam enunciat quicquam siue cum aliquis interroget, siue ipse sponte proferat simplicem dictionem. Enunciare autem est orationem dicere quæ uerum falsumúe designat.

Harum autem, hæc simplex quidem est enunciatio, ut aliquid de aliquo, uel aliquid ab aliquo. Hæc autem ex his coniuncta, uelut oratio quædam iam composita.

Quoniam superiùs de unis orationibus atq; pluribus dixit, & unam quidem posuit, quæ aut coniunctione una esset secundùm prolationem, aut significatione secundùm propriam naturam. Plures uerò quę aut coniunctione carerẽt, aut multa significatione sua cõplecterẽtur, quoniãq; aliud erat una oratio, aliud simplex, aliud cõposita, aliud plures, post illa ad simplicem cõpositamq; reuertitur dicens, simplicem esse orationem enunciatiuam quæ duobus terminis continetur, quorum unũ subiectum est, alterum prędicatum. Quod uerò ait harum autem enunciatiuarum, scilicet orationum, dixit quarum hæc quidẽ simplex est enunciatio, & quæ simplex est, enũciatio ipse proposuit dicens, ut aliquid de aliquo, subaudiendũ est, prędicemus, ut sit hic sensus. Harum autem enunciatiuarum orationum est, simplex enunciatio, si aliquid unum de uno aliquo prædicemus, ut si dicã Plato disputat, de aliquo Platone aliquid, id est, disputat, prædicaui. Et hæc simplex est enũciatio. Idcirco, quoniam duobus terminis partibusque coniũgit. Si qua uerò plures habeat terminos, & eius partes duorum terminorum multitudinem egrediantur, illæ compositę orationes dicuntur, & est enũciatio composita huiusmodi: si dies est, lux est, dies enim est, & lux est. Duæ sunt simplices enunciationes, quę cõiunctæ unam compositã perfecerunt, atque hoc est quod ait. Hęc autem, id est, alia oratio ex his cõiuncta, id est, ex simplicibus enunciationibus, uelut oratio quædam iam cõposita est, hæc enim nõ simplex est oratio. Simplex enim oratio solas dictiones duas habet in partibus, cõposita uerò etiã orationes, sicut hæc quã suprà posui. Est ergo hic ordo quẽ ipse cõfudit: prius enim de affirmatione & negatione, quę prima esset, quę posterior, expediuit. De hinc de unis orationibus, & de pluribus dixit, postremo de simplicibus atque compositis. Sed quoniam quædam in medio permiscuit, ea paululũ differẽtes directam sententiæ seriem cõtinuauimus, longum Aristotelis hyperbaton partium coniũctione recidentes, neque enim simile uidetur quod ait. Est autem una prima oratio enunciatiua affirmatio, deinde negatio, aliæ uerò cõiunctione unę, & rursus cum dicit: Est una oratio enunciatiua quæ unum significat, uel coniunctione una. Plures autem quæ plura, & non unum, uel inconiunctæ, uel cum rursus addit,

harum

harum autem hæc simplex quidem est enunciatio, ut aliquid de aliquo; uel aliquid ab aliquo. Hæc autem ex his coniuncta uelut oratio quædam iam composita. Sed illud quidem quod prius dixit, est autem una prima oratio enunciatiua affirmatio, deinde negatio, ad hoc retulit, ut priorem affirmationem esse monstraret, posteriorem uerò, negationem: ait enim deinde negatio, unde quod ait prima ad affirmationem ponendum est, quod uerò secutus est paulò post. Est autem una oratio enunciatiua quæ unum significat, uel coniunctione una. Plures autem, quæ plura, & nõ unum, uel inconiunctæ, ad hoc retulit, ut doceret quas unas esse orationes putari oporteret, expediens aut quæ unum significarent, aut quas coniunctio unas faceret. Et quas plures, aut quæ multa in significatione retinerẽt, aut quarũ corpus nulla esset coniũctione compositũ. Quod uerò postremo addidit, harum autẽ hæc quidem simplex est enunciatio, ut aliquid de aliquo, uel aliquid ab aliquo. Hæc autem ex his coniuncta, uelut oratio quædam iam composita, ad simplices orationes retulit, atq; compositas. Simplices dicens duobus solis terminis iunctas: compositas, quæ ex simplicibus orationibus enunciatiuis coniungerentur, ut sit totus ordo hoc modo. Est autem una prima oratio enunciatiua affirmatio, deinde negatio, & rursus, intermissis quæ sequũtur, hoc subijciatur. Est autem una oratio enunciatiua, quæ unum significat, uel coniunctione una. Plures autem, quæ plura, & nõ unum, uel inconiunctæ, & post hoc intermissis quoq; sequentibus, hoc sequatur, harum autem hæc quidem est simplex enunciatio, ut aliquid de aliquo uel aliquid ab aliq; hæc autem ex his coniuncta, uelut oratio quædam iam composita, tanq; si sic diceret. Prima quidem inter enunciationes oratio, affirmatiua est, secũda uerò negatio, affirmationum autem & negationum, una oratio est, quæ unum significat, uel quæ coniunctione una est. Multiplex autẽ uel cuius partes coniũctione copulãtur, quæ multa significat, uel quæ coniunctione non iungitur. Harum quoque simplex est, quæ duobus terminis constat, ut aliquid de aliquo, uel aliquid ab aliquo, alia uerò composita, quæ ex simplicibus affirmationibus iungitur. Quod autem dicit aliqd de aliquo, uel aliquid ab aliquo, tale est: Aliquid enim de aliquo affirmationem significat, ut cum dico Socrates disputat, de aliquo Socrate, aliquid, id est, disputat pdicaui, & fit affirmatio. Si autem dico Socrates nõ disputat, à Socrate disputationẽ seiunxi, & ab eo abstuli, & hoc est negatio. Affirmatio enim de alia re aliam rem prædicat, ei quæ coniungit. Negatio uerò à qualibet re quamlibet rem prędicando tollit, ergo hoc quod ait, aliquid de quo, affirmationem simplicẽ significauit, quod dicit aliquid ab aliquo, simplicem negationem.

Est autẽ simplex enũciatio uox significatiua de eo quod est aliqd, uel non est, quemadmodũ tẽpora diuisa sunt. Affirmatio uerò, est enũciatio alicuius de aliquo. Negatio uerò, est enunciatio alicuius ab aliquo.

Postquàm de multis atque unis necnon simplicibus cõpositisq; enũciationib. expediuit, enunciationem simplicem tractat, & eam diffinitione concludit dicens, uocem eam esse significantem aliquid esse uel non esse. Quod ergo ait uocem eam esse, ad genus retulit, quod significatiuam, ad ipsius differentiam uocis. Quod de eo quod esset aut non esset aliquid, ad significatarum rerum rursus differentiã retulit, habet enim secum ipsam uocem qua profertur, ut significet quiddã. Quid autẽ significet, aut circa quid designationem enunciatio teneat, ad differentiam significatiuarum pertinet uocum: ita enim dictum est, tanq; si diceretur, non omnia enunciatio significat, sed esse aliquid aut non esse. Est ergo enunciatio simplex uox significatiua de eo quod est esse aliquid, uel nõ esse, id est, omnis enũciatio, aut affirmatio, aut negatio est, esse enim ponit affirmatio, non esse negatio. Sed quanta diffinitionem breuitate cõstrinxit, quidam non uidentes in errorem stolidum falsitatis abducti sunt, contendunt igitur affirmationis & negationis non esse enunciationem genus. Nam si hæc, inquit, diffinitio est enũciationis, omnis aut generis diffinitio pro

prijs

prijs ſpeciebus accõmodari poteſt(omne enim genus uniuocè de ſpeciebus proprijs prædicatur)dubium non eſt,quin hæc quoq; diffinitio enũciationis,ſi enũciatiuo genus eſt,affirmationi negationiq; conueniat,ſi tamen eius ſpecies hę ſunt:ſed quis unq; dixerit affirmationi cõuenire hãc diffinitionem quæ eſt uox ſignificatiua de eo ꝙ eſt,aliqd eſſe,uel nõ eſſe?Neq; enim fieri poteſt,ut affirmatio uox ſignificatiua ſit,de eo quod eſt eſſe,uel nõ eſſe,ſed tãtum de eo quod eſt eſſe, negatio rurſus non de eo quod eſt eſſe,& de eo quod eſt non eſſe,ſed tãtum de nõ eſſe, nunq; etiã de eſſe.Interimit enim ſemper negatio,iungit atq; conſtituit affirmatio. Quare ſi hęc diffinitio enunciationis ad affirmationem negationemq; non poteſt prędicari, affirmatio & negatio enunciationis ſpecies non ſunt,qui mihi nimium uidentur errare,quaſi uerò quicq; uetet utraſq; affirmatonẽ & negationẽ ſimul eadem diffinitione cõcludere.Poſſum enim dicere affirmatio & negatio eſt uox ſignificatiua de eo ꝗd eſt eſſe aliqd, uel nõ eſſe,ut uox ſignificatiua utriſq; cõmunis ſit,de eo ꝗd eſt eſſe aliqd,affirmationis ſolius,de eo ꝗd eſt nõ eſſe,ſolius ſit negationis.Sed nihil potuit fieri breuius,niſi ut in eadem diffinitione & enũciationis naturam cõſtitueret, & ipſius faceret diuiſionem,tanq; enim ſi ita dixiſſet:Enunciatio eſt uox ſignificatiua,in qua uerũ falſumq; deſignat,huius aũt una ſpecies affirmatiua eſt,alia negatiua,ita ait.Enũciatio eſt uox ſignificatiua de eo quod eſt aliquid,uel nõ eſt. Nam ꝗd dixit de eo ꝗd eſt aliquid uel non eſt,tale eſt,ac ſi diceret quæ uerum falſumqúe demonſtrat.Omne enim quod eſſe ponit aliquid,ut ſi dicam dies eſt :uel non eſſe,ut ſi dicam dies non eſt,uerum falſumúe demonſtrat.Si ergo aliqd ponatur eſſe uel non eſſe,in eo ueritas,& falſitas inuenitur.Eſt igitur in hoc quod ait, uocẽ ſignificatiuã eſſe de eo quod eſt aliquid,uel non eſt,tanq; ſi diceret.Eſt enunciatio uox ſignificatiua uerum falſumq; ſignificans.Significatio namq; de eo quod eſt eſſe aliquid,uel non eſſe,ueri falſiq; demonſtratio eſt,ſed in eadẽ diffinitione ſpecies admirabili breuitate partitus eſt,tãquam enim ſi diceret,uox ſignificatiua eſt enũciatio,in qua uerum falſumqúe demõſtratur.Sed una eius pars,affirmatiua eſt,alia negatiua,ita ait, de eo quod eſt aliquid uel non eſt.Significatio enim de eo quod eſt aliquid,affirmatio eſt,de eo uerò quod non eſt,negatio.Ita id quod ait deſignatiuã eſſe uocem enũciationem de eo quod eſt aliquid,aut non eſt,utrunq; una colligit intelligẽtia.Hoc enim quod dixit de eo quod eſt aliquid,aut nõ eſt,utrumq; ſignificat,& ueri falſiq; demonſtrationem,& affirmationis negationiſqúe diuiſionem. Sed Alexander & propria ſentẽtia nõ deſiſtit,nec alio quam cæteri tenetur errore.Ait enim hic quoq; apparere nõ eſſe genus affirmationis & negationis enunciationem,quoniam ita in diffinitione enũciationis affirmatione & negatione,ut partibus uſus eſt.Omne aut compoſitum atque omne æquiuocum uel ſuis partibus,uel ſuis ſignificatis definiri poteſt,ut ſi quis ternariũ numerũ definire uolẽs dicat:Ternarius numerus eſt,qui ex uno duobuſq; cõiunctus eſt,uel ſi quis hominẽ definire uolẽs,dicat:Homo eſt, aut animal rationale mortale,aut huiuſmodi coloribus,uel metallo facta ſimulatio, ita nomen æquiuocum ex his quę ipſum nomẽ æquiuocũ deſignabat,oſtẽſum eſt, hic ergo eodem modo.Enũciatio,inquit,eſt uox ſignificatiua de eo quod eſt aliqd, uel non eſt,tanquam ſi diceret: Enunciatio eſt uox,aut affirmatiua,aut negatiua, in eũdem,ſcilicet,errorem labens,nec uidens quemadmodum una diffinitione, & diuiſionem fecerit, & naturam enunciationis oſtenderit. Sed hanc expoſitionem (quod adhuc ſciõ) neque Porphyrius , neque ullus alius commentatorum uidit. Aſpaſius etiam conſentit Alexandro, dicit enim Alexander eodem modo hic diffiniſſe Ariſtotelem enunciationem, ſicut alibi quoque,id eſt, in reſolutorijs,illic enim ita propoſitionem, quæ eſt enunciatio, diffinitione concluſit, dicens: Propoſitio ergo eſt oratio affirmatiua uel negatiua alicuius de aliquo, uel alicuius ab aliquo. Idem quoque Aſpaſius ſequitur. Porphyrius autem ſic dicit:Admirabilem eſſe ſubtilitatem diffinitionis, ex ſua enim ui affirmationis & negationis, enunciatio diffinita eſt : ex terminis uerò, ipſa affirmatio, atque negatio,

gatio. Affirmatio namque in duobus terminis constans, aliquid alicui inesse significat: tota autem uis ipsius est aliquid annuere: negatio quoque aliquid alicui non inesse significat, sed tota uis ipsius est, aliquid abnuere atque disiungere: Vel rursus affirmatio aliquid alicui inesse designat, sed uis ipsius tota ponere aliquid est: cum enim aliquid alicui inesse demonstrat, ponit aliquid. Rursus negatio quidem aliquid alicui non inesse declarat, sed tota uis eius auferre est. Ergo nunc, inquit, enunciationem ex tota ui affirmationis negationisque diffinit, dicens: Enunciatio est uox significatiua de eo quod aliquid est uel non est. Hoc autem ad negationis pertinet affirmationisque uim, tanquam si diceret: enunciatio est uox significatiua quæ ponit aliquid, aut tollit, quæ propriè uirtutes sunt affirmationis & negationis. Si enim ita dixisset, enunciatio est de eo quod est aliquid alicui uel non est, tunc ex terminis affirmationis uel negationis enunciationem diffinisse uideretur, cum autem dicit de eo quod est aliquid uel non est, de tota utrorumque ui determinat. In hac enim affirmatione quæ dicit dies est, aliquid alicui secundùm terminos adesse monstrauit, est enim diei applicuit, sed tota huiusmodi propositionis uis est, aliquid esse declarare: Rursus cum dico, dies non est, aliquid alicui non esse pronuntio, sed tota uis huius est non esse dicere. Quare manifestum est secundùm Porphyrium ex tota ui affirmationis & negationis enunciationem esse descriptam, ex suis uerò terminis ipsam affirmationem & negationem. Ait enim, affirmatio uerò est enunciatio alicuius de aliquo, in affirmationis diffinitione genus sumens, enunciatio enim (ut dictum est) genus est affirmationis & negationis, quod ipse Aristoteles clarius demõstrat, qui in utrorumque diffinitione enunciationis nomen ascripsit, dicens: Affirmatio uerò est enunciatio. Hoc enim retulit ad genus, quod uerò addidit alicuius de aliquo, reduxit ad terminos, in simplici enim affirmatione aliquid de aliquo enunciãdo prædicatur, ut in eo quod est, dies est, esse diem. Negatio quoque ita diffinita est, negatio est enunciatio alicuius ab aliquo, quantum ad enunciationem rursus à genere, quantum alicuius ab aliquo, rursus ad terminos. In hac enim negatione quæ est, dies non est, esse à die enunciando tollimus, sed ut non solum præsentis temporis enunciationem diffinisse uideretur, addidit enunciationis diffinitionem de alijs quoque temporibus intelligi, ait enim: Enunciatio est uox significatiua de eo quod est aliquid uel non est, adiecitque quemadmodum tempora diuisa sunt. Diuisa enim sunt tempora in tribus, omne enim tempus aut futurum est, aut præsens, aut præteritum, aut ex his mistum. Enunciatio est ergo uox significatiua, significãs aut esse aliquid, aut non esse. Sed quoniam hoc tempus præsens designat, non solum de præsenti, inquit, loquimur, sed etiam de his temporibus quæ diuiduntur, ut hoc esse, & non esse, & in futurum ueniat & in præteritum, ut aliquoties sic esse, & non esse significet, id est, sic ponat atque sic auferat enunciatio, ut & præsens tẽpus ponat, & auferat, ut est, Socrates est, Socrates non est, & præteritum ponat, & auferat, ut Socrates fuit, Socrates non fuit, eodem quoque modo futurum, Socrates erit, Socrates non erit. Ergo in his omnibus temporibus secundùm esse aliquid uel non esse aliquid, id est, secundum ponere, & auferre, tota enunciationis uis est. Hoc ergo est quod ait, de eo quod est aliquid, uel nõ est, quemadmodũ tẽpora diuisa sunt, tanquam si diceret, de eo quod est aliquid, uel non est, uox enunciatiua significat, uel in præsens, uel in præteritum, uel in futurum, quemadmodum ipsa tempora diuiduntur. Cur autem talis ordo diffinitionis fuerit, paucis absoluam. Prius enim de nomine, pòst de uerbo, hinc de oratione, rursus de enunciatione, de hinc de affirmatione, postremò de negatione disseruit. Omne compositũ suis partibus posterius est, omne genus suis partibus prius, ergo in cõpositis partes toto priores sunt, in generibus, & speciebus, partes toto posteriores. Rursus in cõpositis totum partibus posterius in speciebus, & generibus totum partibus prius est. Ergo quoniam uerba & nomina, neque affirmationis, neque negationis, neque enunciationis, neque orationis species erant, sed quædam horum omnium partes, quibus hęc omnia iungerẽtur, oratio autẽ genus

genus enunciationis, enunciatio affirmationis & negationis, affirmatio prior negatione, scilicet, secundum prolationem, sicut ipse testatus est. Ergo quoniam hæc omnia, & oratio, & enunciatio, & affirmatio, & negatio uerbis & nominibus coniungũtur, his omnibus nomina, & uerba priora sunt. Nomine autem res aut per se subsistens, aut tanquam per se subsistens significatur, uerbo autem accidẽs designatur, & uelut alij accidens, quod ex suprà dictis planum est, quod autem per se consistit prius est. Ergo id quod nomen significat, prius est, quàm id quod uerbum. Quare uerbo prius est nomẽ, ergo quoniam nomẽ & uerbum oratione, enũciatione affirmatione & negatione priora sunt. Partes enim priores sunt his quæ componũtur, iure hæc antè omnia definita sunt. Quoniam uerò nomen prius est uerbo, prius nomen, postea uerò diffinitum est uerbum. Sed quoniam omne genus speciebus suis prius est, post hæc, id est, nomen & uerbum orationem diffinitione descripsit, quæ & proximum enunciationis genus esset, & superius affirmationis & negationis, post orationem uerò enũciationem, quæ cum sit species orationis, affirmationis tamen & negationis esset genus. Post enũciationem uerò affirmationẽ, quæ quanquam negationi æquæua species esset secũdùm genus proprium, id est enũciationem, in prolatione tamen prior est, ut ipse suprà iam docuit, dicens: Est autẽ una prima oratio enũciatiua affirmatio, deinde negatio. Sed quoniam à nobis superius dictũ est has eum quinque res diffinire uelle, quid sit dictio, quid enunciatio, quid affirmatio, quid negatio, quid contradictio. Dictionem quid sit ostendit per id, quod ait. Nomen ergo & uerbum dictio sit sola. Enunciationem uerò per id, quod ait. Est autem simplex enunciatio uox significatiua de eo quod est aliquid uel non est, quemadmodũ tempora diuisa sunt. Affirmationem uerò per id, quod ait. Est autem affirmatio enũciatio alicuius de aliquo: negationem quoque diffiniuit, dicens: Negatio uerò alicuius enunciatio ab aliquo. Restat ergo de contradictione disserere. Quid sit ergo contradictio ipse prosequitur dicens.

Quoniam autem est enũciare & quod est, nõ esse, & quod nõ est esse, & quod est esse, & quod nõ est, nõ esse. Et circa ea, quæ sunt extra præsens, tempora similiter, omne contingit quod quis affirmauerit, negare, & quod negauerit, affirmare. Quare manifestum est, quoniã omni affirmationi, negatio est opposita, & omni negationi affirmatio, & sit hoc contradictio, affirmatio & negatio oppositæ.

Expeditis omnibus quæ sese explicaturũ esse promiserat, nũc ad reliquã, scilicet, cõtradictionem ordine uenit, eamque ab affirmationibus negationibusque repetit dicẽs: Omnibus affirmationibus posse proprias negationes opponi, & omnibus negationibus proprias quoque rursus ex aduerso affirmationes posse constitui. Hoc autem hinc sumitur, quoniam nouimus alias res esse, alias nõ esse, & quoniam nos ipsi dicere possumus & sentire alias res esse, alias non esse. Ex his quatuor enunciationibus fiunt geminæ cõtradictiones, si quis enim id quod est, dicat nõ esse, ut si uiuẽte Socrate, dicat Socrates nõ uiuit, quod est negat, & erit negatio falsa: rursus si quis id quod nõ est, esse confirmet, ut si nõ uiuente Socrate dicat, Socrates uiuit. Hæc rursus affirmatio falsa est, si quis etiã id quod est, esse enunciatione cõstituat, ut si uiuẽte Socrate dicat, uiuit Socrates, uera erit affirmatio. Sin uerò quod nõ est, esse negauerit, est negatio uera, ut si quis non uiuente Socrate dicat, Socrates non uiuit. Ex his igitur, id est ex affirmatione uera, & negatione falsa, & rursus ex negatione uera, & affirmatione falsa. Quatuor quidẽ sunt enunciationes, sed in duabus, affirmatio, in duabus negatio cõtinetur. Cõtradictiones uerò duæ, hoc est enim quod ait. Quoniã autem est enunciare & quod est, nõ esse, falsam enunciationem negationis ostẽdit, quodque addidit, & quod nõ est, esse, falsam affirmationẽ in enũciatione proposuit. Illud quoque quod dixit, & quod est esse, enũciationem uerã designat, quia id quod est, esse ue-

esse uera affirmatione profertur: amplius quod ait,& quod non est, non esse, ueræ negationis speciem dedit. Quare & si quod est, uerè potest dici esse,& id quod est, falsò potest prædicari non esse,& id quod non est, uerè potest enunciari non esse, & id quod non est, falsò esse poterit affirmari. Manifestum est omnem affirmationem habere aliquam contradictionem negationis oppositam,& omnem rursus negationem affirmationis oppositione facere cõtradictionem. Etenim si omne quod quis affirmat, negari potest,& quod quis negat, affirmari, qs dubitauerit nec affirmationem posse constitui, cui negatio non contradicat, nec negationem, cuius nulla firmatio ualeat inueniri? Omnis igitur affirmatio negationẽ,& negatio habet oppositam affirmationem, est igitur contradictio affirmatio & negatio oppositæ. Quid autem sit oppositio posterius dicendum est, aut quid sit contradictio post diligentissima ratione monstrabo. Quod autem ait,& circa ea quæ sunt extra præsens tempora. Tale est tanquam si diceret: Sicut affirmatio & negatio in præsenti tempore fieri potest, ita etiã uel in præterito uel in futuro: nam sicut potest id quod est esse consti tui, ita potest id quod fuit, fuisse proponi,& id quod futurum est, in speciẽ futuri temporis affirmari, ut cum dicimus Socrates fuit, sol æstate in cãcro futurus est. Eodem modo ergo & de futuro,& de præterito affirmatio & negatio constituuntur, quemadmodũ de præsenti. Futurum autẽ & præteritum extrinsecus est,& præter pręsens tempus. Illud enim ueniet, illud recessit. Rectè igitur & circa ea quę sunt extra præsens tempora, huiusmodi posse affirmationes negationesque dixit eueni re, circa enim præteritum & futurum, quod est extrinsecus à præsenti tempore, simi liter omne contingit (ut ipse ait) quod quis affirmauerit, negare,& quod quis nega uerit affirmare. Vnde fit ut in omnibus temporibus illud constet, omni affirmatio ni posse opponi negationem, omnique negationi oppositam affirmationem posse constitui. Nunc autem qualis debeat sumi oppositio, in affirmatione & negatione demonstrat, hoc enim est contradictio, affirmatio & negatio oppositæ. Quod si hæ oppositę constituunt contradictionem, qualis in his debeat esse oppositio quæ contradictionem constituit, rectè prosequitur.

Dico autem opponi eiusdem de eodem, non autem æquiuocè,& quæcunque cætera talium determinauimus contra Sophisticas importunitates.

Cum duobus terminis simplex propositio constet,& unus subiectus sit,& alius ꝑdicetur, subiectus autem sit qui primus dicitur, prædicatus uerò qui posterius, dicit illa oppositione affirmationem & negationem integram constituere contradictionem, quæ idem subiectum habeant, idem etiam prædicatum, ut neque subiectũ neque prędicatum plura significet, alioqui non erit cõtradictio nec aliqua oppositio. Vt cum dico Socrates albus est,& alius dicit, Aethiops albus nõ est, hæc affirmatio atque negatio non sunt oppositæ. Idcirco quia est aliud subiectum & idem prędicatum. In affirmatione enim Socrates subiectus fuit, in negatione Aethiops. Rursus cum dico, Socrates albus est,& alius dicit, Socrates Philosophus non est, nec hæc rursus negatio cõtra affirmationem retinet oppositionem, ideo, quia aliud prædicatum in utrisque proponitur, in affirmatione enim album prædicatur ad Socratem, in negatione Philosophus. Quod si utraqꝫ sunt diuersa, multo magis nulla fit oppositio, ut cum dico Socrates Philosophus est, si respondeat alius, Plato Romanus nõ est: hîc neqꝫ idem subiectum est, neqꝫ idem prædicatum,& plus istæ diuersæ sunt,& nulla contra se oppositione compositæ, atqꝫ ideo possunt utræque simul esse ueræ,& si ita contingit utræqꝫ simul esse falsæ, necnon etiã una uera, altera falsa. Quæ enim se nõ perimunt, nihil eas impedit aut utrasqꝫ falsas, aut utrasque ueras, aut unam ueram, falsam alteram reperiri. Quare quorum uel aliud subiectũ est, uel aliud prædicatum, illa opposita esse non dicimus, unde fit ut nec illa quoque quæ plura significant, si subiecta aut prædicata sint, contradictoriam negationem ualeant cu-

stodire

stodire. Si quis enim nomen æquiuocum subijciat, & aliud prædicet, ut si quis cõtra huiusmodi affirmationem, constituat negationem, non faciet oppositionem, ut cum dico, Cato se Vticæ occidit. Nomen hoc quod dicitur Cato æquiuocum est. Potest enim & Orator intelligi, & hic qui exercitum duxit in Africam. Si quis igitur dicat, Cato se Vticæ occidit, potest fortasse intelligi de Catone Marciæ. Si quis respondeat Cato se Vticæ non occidit, potest de Catone Censorio constituisse negationem. Sed quoniam diuersus est Cato Censorius à Catone Marciæ, & nomen ipsum Catonis diuersa significat, diuersæ à se affirmatio & negatio. Et id nõ omnino perimit negatio, quod constituit affirmatio. Affirmatio enim constituit Marciæ Catonem se Vticæ peremisse. Negatio uerò dicit Catonem si ita cõtingit, Oratorẽ non se Vticæ peremisse. Quare nõ cõstituit uerum inter se falsumq́, idcircò, quod à se diuersæ sunt. Nam utrumq́ uerum est, & quod se Cato Vticæ occidit, scilicet, Marciæ, & quod se Cato Vticæ non occidit, scilicet, Orator, atque hic æquiuocum subiectum fecit, ut hæc affirmatio & negatio oppositionem nullo modo cõstituerent. Quod si prædicatum fuerit æquiuocum, eodem modo contradictio non fit. Dicat enim quisquam: Cato fortis est, & de Catone prędicet fortitudinem mentis, aliusq́ respondeat: Cato fortis non est, ad imbecillitatem corporis spectans. Ita igitur æquiuocatio fortitudinis ambiguitatem fecit, quæ oppositionem nulla ratione cõponeret, & si uterq́ terminus subiectus & prædicatus æquiuoci fuerint, multo magis diuersæ à se erunt propositiones & non oppositæ, nec inter se uerum falsumq́ diuidentes, sed utrasq́ ueras, interdum utrasque falsas esse contingit. Quare unum oportet esse subiectum, unumq́ prædicatum, ut id quod affirmatio prędicauit & iunxit, idem negatio diuidat & abiungat, & id quod de subiecto affirmatio prædicauit, de eodẽ negatio neget. Nam si sit uterq́ æquiuocus terminus aut quilibet unus eorum, fieri potest ut aliud tollat negatio quàm affirmatio posuit. Itaq́ nulla fit oppositio. Quare nõ ita faciẽdum est, sed idem subiectum & prædicatum in affirmatione esse debet, idem in negatione atq́ hoc est quod ait. Dico autem opponi eiusdem de eodem, non autem æquiuocè. Quod enim ait eiusdem, ad prædicatum retulit, quod de eodem, ad subiectum, & subaudiendum est, dico autem opponi negationem eiusdem prædicati de eodem subiecto, sed non sint æquiuoca, neq́ subiectum, neq́ prædicatum, & multo magis utraq́, sed unum aliquid significent. Quod per hoc dixit, quod ait, non autẽ æquiuocè, nec sola si non sit æquiuocatio, ratio firma est ad cõstituendam oppositionem. Multa enim sunt quæ in Sophisticis elenchis cõtra eos qui argumẽtis fallacibus ueræ rationis uiam conantur euertere, determinauit, quemadmodum faciẽdæ essent propositiones, & quemadmodum inueniẽda esset argumẽtorum fallacia, quod hic ait. Et quæcunq́ cætera talium determinamus contra Sophisticas importunitates, tanquam si diceret: Dico quidem opponi affirmationem negationi eiusdem prædicati de eodem subiecto, hoc & quæcunq́ alia sunt, quæ in Sophisticis elenchis determinata sunt cõtra argumentorũ importunitates. Et hic quidem quoniam aliud negocium erat, commodissime breuiterq́ perstrinxit. Nos autem quid in Sophisticis elenchis determinauerit ad cõstituendam oppositionis contradictionem, quantum breuitas patitur, nõ grauamur apponere. Non enim solum si æquiuocatio in propositionibus collocetur, nulla fit cõtradictio, uerum etiam si uniuocatio in negatione ponitur, illa oppositio cõtradictionem penitùs nõ habebit, est enim oppositio habens contradictionem, in qua affirmatio si uera est negatio falsa sit, si negatio uera est, fallax affirmatio uideatur. Positis ergo secundùm uniuocationem terminis, utrasque simul & affirmationem & negationẽ ueras esse cõtingit, ut si quis dicat: Homo ambulat, homo nõ ambulat, affirmatio de quodã homine uera est, negatio de speciali uera est, sed specialis homo & particularis uniuoca sunt. Quocirca sumptis uniuocis cõtradictio nõ fit. At uerò nec si ad aliam & aliam partem affirmatio negatioq́ ponatur, fit in ipsis ulla ueri falsiq́ diuisio, sed utrasque ueras esse contingit: ut cum

dico oculus albus est, oculus albus nō est. In alia enim parte albus est, in alia albus non est, atq; ita & negatio uera est, & affirmatio, nec si ad aliud atq; aliud referens dicat, nulla inde contradictio procreatur, ut cum dico decem dupli sunt, decem du pli non sunt. Nam si ad quinarium referam, uera est affirmatio, si ad senarium uera negatio, nec si diuersum tempus in affirmatione ac negatione sumatur, ut cum dico Socrates sedet, Socrates non sedet. Alio enim tempore sumptum, sedere ueram facit affirmationem, alio tempore non sedere ueram facit negationem. Amplius quoque, si diuerso modo quis dicat in negatione quod iam in affirmatione proposuit, uim cōtradictionis intercipit. Si quis enim dicat affirmationem potestate, negationem uerò actu, possunt affirmatio & negatio uno tempore congruente ueritate constitui, ut si quis dicat catulus uidet, catulus nō uidet, potestate enim uidet, actu uerò non uidet. Quocirca oportet fieri si facienda est cōtradictio eiusdem (ut ipse ait) prædicari de eodem subiecto, non æquiuocè, sed uniuocè, ad eandem partem, & ad idem relatum, ad idemq; tempus, & eodem modo cōstitui. Quæ omnia in Sophisticis elenchis diligentißimè prosecutus est. Nunc pauca commemorans distulit in illis libris integram disputationem. Est autem enūciatio de eo quod est, aliquid esse, uel non esse. Affirmatio quidem de eo quod est esse, ut Plato Philosophus est. Negatio uerò de eo quod est non esse, ut Plato Philosophus non est. Hæc utraq; enunciatio Plato Philosophus est, Plato Philosophus non est, sese perimentia & in contrarium quasi quodam locata litigio faciunt cōtradictionem. Contradictio uerò est oppositio affirmationis & negationis, in qua neq; ambas falsas, neque ambas ueras esse contingit, sed unam semper ueram, alterā uerò falsam. Si qua autem sunt huiusmodi, in quibus uerum falsumq; affirmatio negatioq; non diuidar, in illis aliquid diuersum, & non ad oppositionem integrum reperitur. Dicit autem Porphyrius argumentum esse ad id, quod dicimus affirmationem negationi ita oportere opponi, ut una uera opposita in alteram mox falsitas ueniat, communem inter nos consuetudinem colloquendi. Quando enim quis aliquid esse dixerit & idem alius negauerit, Vnum ipsorū uerum dicere, & mentiri aliū suspicamur. Amplius quoq;, Si aliquid aut est, aut non est, mediumq; inter esse & non esse nihil poterit inueniri. Affirmatio autem ponit aliquid esse, idemq; aufert negatio, & est cōtradictio affirmatio & negatio oppositæ, talis oppositio integram facit contradictionem, in qua affirmatio & negatio utræq; ueræ simul esse non possunt. Affirmationis autem negationisq; natura ad qualitatem quandam refertur. Qualitas enim quædam est affirmatio atq; negatio, præter hanc uerò qualitatem est etiam quantitas propositionum, de qua posterius paulo dicendum est. Sed uolens Aristoteles quid esset contradictio nos docere, prius ubi esset ostendit. In oppositione enim contradictionem omnem necesse est esse. Quare quoniam cōtradictio in oppositione est. Qualis autem oppositio hanc contradictionem faciat, adhuc ignota est. Estq; hæc oppositio aut in qualitate oppositionum, aut in quantitate, aut in utroq;, & de qualitate propositionum quæ in affirmatione & negatione cōsistit, dictum est. Nunc de quantitate dicetur, ut ea quoq; cognita perspiciatur, an in qualitate, an in quantitate, an in utroq; propositionum contradictio sit.

De subiectis, & prædicatis enunciationum.

Voniam autem sunt hæc quidem rerum uniuersalia, illa uerò singularia. Dico autem uniuersale quod de pluribus natum est prædicari, singulare uerò, quod non, ut homo quidem uniuersale est. Plato uerò eorum quæ singularia sunt. Necesse est autem enunciare, quoniam inest aliquid aut nō, aliquoties quidem eorum alicui quæ uniuersalia sunt, aliquoties autem alicui eorum quæ sunt singularia.

Omnis

OMnis propositio significationis suæ proprietatem ex subiectis intellectibus capit. Sed quoniam necesse est intellectus rerum esse similitudines, uis propositionum per intellectus ad res quoq; continuatur. Atq; ideo cum aliquid uel affirmare cupimus uel negare, hoc ad intellectus & cõceptionis animi qualitatẽ refertur. Quod enim imaginatione intellectuq; cõcipimus, id in affirmatione aut in negatione ponentes, affirmamus, scilicet, uel negamus, & principaliter quidem ab intelligentia propositiones uim capiunt, & proprietatem, secũdo uerò loco ex rebus sumunt, ex quibus ipsos intellectus constare necesse est. Vnde fit ut & quantitate propositio & qualitate participet. Qualitate quidẽ in ipsa affirmationis & negationis prolatione, quam ex proprio quis iudicio emittit ac profert: quãtitate uerò ex subiectis rebus quas capiunt intellectus. Videmus namq; alias esse in rebus huiusmodi qualitates, quæ in aliam cõuenire nõ possunt, nisi in unam quamcunq; particularem singularemq; substantiam: alia est enim qualitas singularis, ut Platonis uel Socratis: alia est quæ communicata cum pluribus totam se singulis & omnibus præbet, ut est ipsa humanitas. Est enim quędam huiusmodi qualitas, quæ & in singulis tota sit, & in omnibus tota. Quotiescunq; enim aliquid tale animo speculamur, non in quamlibet unam personam per nomen hoc mentis cogitationem deducimur, sed in omnes eos quicunq; humanitatis diffinitione participãt. Vnde fit, ut hæc quidem sit communis omnibus: illa uerò prior, incommunicabilis quidem cunctis, uni tamen propria. Nam si nomen fingere liceret, illam singularem quandam qualitatem, & incõmunicabilem alicui alij subsistentiæ suo ficto nomine nuncupatem, ut clarior fieret forma propositi. Age enim incõmunicabilis Platonis illa proprietas, Platonitas appelletur, eo enim modo qualitatem hanc Platonitatem ficto uocabulo nuncupare possumus, quomodo hominis qualitatem dicimus humanitatem. Hæc ergo Platonitas solius unius est hominis, & hoc nõ cuiuslibet sed solius Platonis: humanitas uerò & Platonis & cæterorũ, quicunq; hoc uocabulo continentur. Vnde fit ut quoniam Platonitas in unum conuenit Platonem, audientis animus Platonis uocabulum, ad unam personam unamq; particularem substantiam referat. Cum autem audit hominem, ad plures quoq; referat intellectum quoscunq; humanitatem continere nouit, atq; ideo quoniam humanitas & omnibus hominibus communis est, & in singulis hominibus tota est, æqualiter cuncti homines retinent humanitatem sicut unus homo. Si enim id ita non esset, nunquam specialis hominis diffinitio, particularis hominis substantiæ conueniret. Quoniam igitur hæc ita sunt, idcircò homo quidem dicitur uniuersale quiddam, ipsa uerò Platonitas & Plato particulare. His igitur ita positis quoniam uniuersalis illa qualitas & in omnibus potest, & in singulis prędicari, cùm dicimus homo, ambiguum est & dubitari potest, utrùm de speciali dictum sit, an de aliquo particulari, idcirco quòd nomẽ hominis, & de omnibus dici potest, & de singulis quibusq; qui sub humanitatis specie continentur. Quare indefinitum est, utrùm de omnibus dictum sit, id quod diximus homo, an de unaquaq; indiuidua hominis & particulari substantia. Hanc igitur qualitatem humanitatis si ambiguitate intellectus separare nitamur, determinanda est, & aut in pluralitatem distendenda, aut in unitatem numeri colligenda. Nam cùm dicimus homo indefinitũ est, utrùm omnes dicamus, an unum. Sin uerò additum fuerit omnis, ut sit prædicatio, omnis homo uel quidam, tunc fit distributio & determinatio uniuersalitatis, & nomẽ quod uniuersale est, id est, homo, uniuersaliter proferimus, dicentes, oĩs homo. Aut particulariter, dicẽtes, quidã homo, omnis enim nomẽ uniuersalitatis significatiuũ est. Quocirca si omnis quod uniuersale significat, ad hominem, quod idem ipsum uniuersale est adiũgatur, res uniuersalis quæ est homo, uniuersaliter prædicatur, secundùm id q; diffinitio ei adijcitur quantitatis. Sin uerò dictũ fuerit quidã homo, tunc uniuersale q̃d est homo, addita particularitate per id q̃d ei adiectũ est quidã, particulariter profertur, & dicitur res uniuersalis prolata particulariter. Sed quoniã par-

ticularis est prædicatio, quidam homo. Particularis rursus prędicatio Platonis: De uno enim dicitur quidã homo, & de uno dicitur Plato. Non eodem modo utræꝗ particulares esse dicunt. Plato enim unã ac definitã substantiã proprietatemꝗ demonstrat, quæ cõuenire in aliũ nõ potest. Quidã homo uerò, quod dicitur, particulariter quidẽ ipsum nomẽ uniuersale determinat, sed si deesset quidã, id quod dicimus homo, uniuersale esset, ac per hoc ambiguũ permaneret, quod uerò dicimus Plato, nunꝗ esse poterit uniuersale. Nam etsi quãdo nomẽ hoc Plato, pluribus imponatur, nõ tamẽ hoc nomẽ idcirco erit uniuersale. Namꝗ humanitas ex singulorum hominũ collecta naturis, in unã quodãmodo redigitur intelligentiã atꝗ naturam. Nomẽ uerò hoc quod dicimus Plato multis secundũ uocabulũ fortasse commune esse uideretur, nulli tamen illa proprietas Platonis cõueniret. Quę erat proprietatis aut naturæ eius Platonis, qui fuit Socratis auditor, licet eodem uocabulo nuncuparet. Hoc uerò ideo quoniã humanitas naturalis est. Nomẽ uerò propriũ, positionis. Nec uerò hoc nunc dicitur, quod nomẽ Platonis de pluribus nõ potest prædicari, sed proprietas Platonis. Illa enim proprietas naturaliter de pluribus nõ dicitur, sicut hominis, & ideo incõmunicabilis (ut dictũ est) qualitas est ipsa Platonitas, cõmunicabilis uerò qualitas uniuersalis quæ & in pluribus & in singulis est. Vnde fit ut cum dico omnis homo, in numerũ propositionẽ tendã, cum uerò dico Socrates aut Plato, nõ in numerũ emittã, sed qualitatem proprietatemꝗ unius in sua indiuidua singulariꝗ substãtia constringã ac prædicẽ. Quare in hoc quoꝗ maximè hæ duæ particularitates, quidã homo, & Plato distant, quod cum dico Plato, quẽ hominẽ dixerim uocabulo designaui, proprietatemꝗ uniuscuiusꝗ quẽ nomino. Cum uerò dico quidã homo, numerũ tantũ reieci, & ad unitatẽ propositionem redegi. De quo aũt dicã, hæc particularitas mihi nõ subdidit, quidã enim homo, potest esse & Socrates & Plato & Cicero & unusquisꝗ, singulorũ quorum proprietates à se in singularitatis ratione, & natura diuersæ sunt. Vnde cõmodissimè Theophrastus, huiusmodi particulares propositiones, quales sunt quidã homo iustus, particulares indefinitas uocauit. Partẽ namꝗ tollit ex homine quod est uniuersale uel uocabulo uel natura. Quæ tamẽ ipsa sit pars & qua proprietate descripta non determinat nec definit. Vnde uniuersale uocauit quod de plurib. naturaliter prædicatur. Vt homo, nõ quod positione, quemadmodũ nomẽ Alexãdri de Troiano & de Macedone Philippi filio de pluribus dicitur. Hoc enim positione de plurib. dicitur, illud natura. Et persubtiliter ait. Quod in pluribus natũ est prædicari. Est enim hæc uniuersalitas naturalis, illã uerò nominis reiꝗ proprietatẽ quæ particularis est, singularẽ uocauit, dicẽs. Plato uerò eorũ quæ sunt singularia, quod aũt secutus est, dicẽs: Necesse est aũt enunciare, quoniã inest aliquid aut nõ, aliquoties quidem eorũ alicui quæ sunt uniuersalia, aliquoties aũt eorum quę sunt singularia, huiusmodi est tanꝗ si diceret: Omnis quidẽ affirmatio & negatio inesse aut nõ inesse demonstrat. Et quicquid enunciatur, aut de eo quod est esse proponitur, ut Plato Philosophus est. Hec enim propositio Platoni Philosophiã inesse cõstituit. Aut de eo quod est, nõ inesse, ut Plato Philosophus non est, hæc enim à Platone Philosophiam diuidens, eidem Philosophiam nõ inesse proponit. Ergo quoniam necesse est, aut aliquid alicui inesse dicere, aut aliquid alicui non inesse, illud quoꝗ necesse est, ut intelligamus cui inesse aliquid dicimus, aut uniuersale esse: ut cum dicimus homo albus est, albedinem uniuersali rei inesse monstramus, id est homini, aut certè particulare ac singulare, ut si quis dicat Socrates albus est, albedinẽ enim Socrati singulari substantiæ & proprietati incommunicabili inesse significauit, sed in singularibus siue affirmetur aliquid, siue negetur, unus oppositionis modus est, qui uim contradictionis obtineant. Nam quoniam singulare atꝗ indiuiduum nulla sectione diuiditur, secundùm ipsum quoꝗ facta contradictio, simplex erit. In his autem quæ in uniuersalibus fiunt, nõ est unus modus contradictionis. Nam cum dico, Socrates homo est, Socrates homo non est, sola huiusmodi oppositio, si om-

nia illa

nia illa conueniant, quæ cōtra argumentorū importunitates suprà iam dicta sunt, ad faciendam contradictionem idonea reperitur. Sin uerò tale aliquid subiectum sit, de quo aliquid prædicetur quod sit uniuersale, & in pluribus (ut ipse ait) natum sit prædicari, non est simplex oppositio contradictionis. Sunt enim earum propositionum quæ de uniuersalibus rebus fiunt tres differentiæ: una quæ omnes complectitur, ut cum dico omnis homo animal est. Alia quæ ex indefinita multitudine & innumera pluralitate ad unum, propositionis uim colligit atq; constringit. Hæc huiusmodi est, tanquam si quis dicat quidam homo animal est. Alia uerò est, quæ neq; in pluralitatem propositionem tendit, neq; in particularitatem redigit, ut ea quæ sine ulla determinatione proponitur, ut est, homo animal est, homo animal non est: huic enim nec quidam quod particularitatis, nec omnis quod est uniuersalitatis adiunximus. Vnde fit, ut singularitas simpliciter prędicetur, uniuersalitas uerò aliquoties uniuersaliter, ut omnis homo animal est, homo res uniuersalis, uniuersaliter prædicata est. Nam cum sit homo uniuersalis, quod ei adiectū est omnis, uniuersalitatem uniuersaliter appellari fecit. Rursus est, ut uniuersalitas particulariter prædicetur, ut cum dico, quidā homo animal est. Quidam particulare determinat, sed iunctū ad hominē uniuersalem substantiā particulariter prædicari fecit. Est quoq; uniuersale nō uniuersaliter prædicare, quoties sine adiectione uniuersalitatus uel particularitatis simpliciter nomē uniuersale ponitur, ut est, homo animal est. Determinationes aūt dicuntur, quæ rem uniuersalē uel in totū fundunt, ut omnis, uel in partem cōtrahunt, ut quidā. Omnis uerò uel quidā quantitatem propositionis determināt, quæ quantitas iuncta cum qualitate propositionū, quatuor uariatur modis. Qualitas aūt propositionum in affirmatione & negatione est: aut enim uniuersalem rem uniuersaliter prędicat affirmatiuè, ut omnis homo animal est: aut uniuersalem rem particulariter affirmatiuè, ut quidam homo animal est: aut uniuersalem rem uniuersaliter negatiuè, ut nullus homo lapis est: aut uniuersalē rem particulariter negatiuè, ut quidā homo lapis nō est. Oportet aūt in his quæ uniuersali determinatione proponitur in ipsis determinationibus fieri negationem, ut quoniam determinatio uniuersalis rei est uniuersaliter, cum dicimus omnis homo iustus est, si uniuersaliter negabimus, dicamus nullus homo iustus est, & quod aio nullus, eam uniuersalitatem quæ est omnis intercipit, non eam quæ est homo. Rursus, si idem ipsum omnis homo iustus est, negare particulariter uelim, dicā non omnis homo iustus est, per particularem negationem uniuersalitatis uim interimens: in particularibus uerò non ita est. Si enim eam quæ est particularis determinatio uniuersalis rei, ut est quidam homo iustus est, negare uelim, particulariter dicam, quidā homo iustus nō est. Hoc aūt idcirco fit, quoniā habet quandā similitudinem atq; ambiguitatē, utrùm uniuersaliter an sit particulariter dictū, si in uniuersalibus propositionibus negatiuæ particulæ ad prædicationes potius quàm ad terminationes ponantur. Si enim cōtra hanc affirmationē quæ est, omnis homo iustus est, ponā hanc quæ dicit, omnis homo iustus non est. Hæc duas res significare uidebitur, & quòd nullus homo iustus sit, omnem enim hominem iustū non esse proposuit, & quòd sint quidā homines nō iusti, omnē enim hominem negauit iustū esse. Hoc aūt nihil impedit ut aliquis sit iniustus, aliquis iustus. Nam si aliquis est iustus, nō repugnat ne uera sit propositio quæ dicit, omnis homo iustus est: non enim est iustus omnis homo. Si alij iusti sint, alij uerò iniusti. Quare quoniā duplicis significationis est, idcirco uniuersalis negationis diffinitio, quæ est nullus, uniuersalis affirmationis tollit determinationē, quæ est omnis, atq; ideo in particularibus negationibus ad ipsam uniuersalitatē affirmationū negatio necesse est apponatur, ut in eo quod est omnis homo iustus est, illa est ei opposita negatio quæ est, non omnis homo iustus est, nō illa quæ est, omnis homo iustus nō est, ne sit ambiguum, utrùm uniuersaliter an particulariter neget. Dictū est enim hāc negationē quæ est omnis homo iustus nō est, & uniuersalitatis interpretationē designare & particularitatis

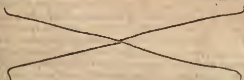
 propositionem,

propositionem. Quoties uerò particulare aliquid tollitur, in his non iam ad determinationem, sed ad prędicatum particula negationis apponitur, ut in eo quod est, quidam homo iustus est, nullus dicit, non quidam homo iustus est. Neq; enim hic ad determinationē particularem, quod est, quidam, negatio ponitur, sed dicimus, quidam homo iustus non est, scilicet ad prædicatum quod est iustus. Vnde etiam ad indeterminatas propositiones, quæ sunt sine omnis aut nullus, aut alicuius determinatione, ad prædicatū semper apponitur particula negatiua, ut est, homo iustus est. Nemo enim dicit non homo iustus est, sed homo iustus non est. In singularibus quoq; non dico, non Socrates iustus est, sed Socrates iustus non est, & nisi aliquoties ambiguitas impediret ad prædicatum semper negatio poneretur. Sed omnia quæcunq; in determinatione ponuntur, talia sunt, quæ aut totum colligant in affirmatiuo, ut est omnis: aut totum perimant in negatiuo, ut est nullus: aut colligant in affirmatiuo partē, ut est quidam: aut interimāt in negatiuo partem, ut quidam non: aut in negatiuo perimāt totum particulariter, ut est non omnis, sed quidam non, & nō omnis, particulares negationes sunt. Siue enim quis partē ex toto surripiat, particulare est, quod reliquit, quia à totius perfectione discessit: Siue quis totum esse neget siue partem relinquat, rursum particulare est, quod reliquum fit. Nam cum dico quidā homo iustus non est, abstuli partem, & rursus cum dico. Nō omnis homo iustus est, cum negaui omnem, aliquem qui iustus non esset, ostendi. Hæc ergo, non omnis, & quidam, determinationes planissimę sunt, & cōmuni intelligentiæ subiectæ, has duæ particulares recipiunt negationes, ut ea quæ est quidam non determinationem particularē negat, ea uerò quæ est non omnis, uniuersalem negat determinationem, sed utræq; negationem (ut dictum est) in particularitatem cōstringunt. Quod autem dicimus, nullus, proprium quoddā uidetur esse uocabulum, non omnis enim quod dicitur, omnem, per aduerbiū negatiuū quod est nō, adimit. Rursus cum dicimus quidā, nō in eo quod est quidā aduerbiū quod est non, additum, à subiecto termino particulare separat. Nullus uerò in uocabulo ipso quid separet non monstrat, & uidetur quodāmodo non potius esse negatio ꝙ affirmatio, neq; enim aduerbiū est, nec coniunctio, aduerbiū namq; atq; cōiunctio declinationibus carēt. Nullus uerò quod dicimus & generibus subiacet & inflectitur casibus, quid igitur est? an erit nomē sed nulla negatio nomen esse monstratur. Quid sit ergo, tali inuestigatione quærendū est? uidetur enim quod dicitur nullus tale esse tanꝗ si dicamus, nec unus, nam qui dicit nullus homo animal est, tantundē ualet, quātum nec unus homo animal est. Quod uerò dicimus ullus, hoc ab eo diminutiuum est quod est unus. Diminutio namq; unius ullus est, tanꝗ si dicerē nullus, ergo plus negat, quisquis etiā diminutionē neget, ut si quis dicat nō modo nō habet gemmam quod maius est, uerumetiā nec gemmulā quod est minus. Sic ergo qui negare uult etiā unum, plus negat si dicat, nec ipsum unius diminutiuū illud esse quod dicitur, ut si quis uelit dicere nec unum esse hominē in theatro, ita dicat, nō modo illic unus homo non est, uerum nec ullus. Cum ergo dicimus nullus, ita præponimus tanquā si dicamus nec ullus. Tenet igitur hæc in se determinatio, quæ est nullus, uicē negationis & nominis. Negationis quidē in eo quod est nec, nominis uerò in eo quod est ullus, quod est diminutiuum unius. Ita igitur maxima fit negatio rei paruissimæ quod est unus, si ipsius diminutiuū quoq; subtrahat, qđ est ullus. Quare & omnē, & quendā, statim tollit negatio, quæ unius quoq; ipsius diminutiuū prędicatione subducit, ut ea quę est nullus homo iustus est. Hoc enim tantum est, tanꝗ si dicat, nō ullus homo iustus est, hoc idem ualet tanꝗ si dicatur, nō unus homo iustus est. Quare quoniam de his quoq; sufficienter dictum est, ad Aristotelis uerba consequenti ordine ueniamus.

Si ergo uniuersaliter enunciet de uniuersali, q̄m est aut nō est, erūt hæ cōtrariæ enunciationes. Dico aūt in uniuersali enunciationē uniuer-

salem, ut: omnis homo albus est, nullus homo albus est.

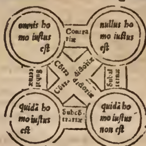
Demonstrare oppositionem cõtradictionis intendit, sed quoniam uiam reperiendi ordinem & permiscuit, idcirco nos quoq; pauca quædam prius ordinata expositione prædicemus, ne lector cõfusionis caligine atq; obscuritate turbetur. Omniũ propositionũ quæ sunt simplices, quas Categoricas Græci uocant, nos prædicatiuas dicere possumus, quatuor sunt diuersitates. Aut enim affirmatio est, & negatio uniuersalis, ut est: omnis homo iustus est, nullus homo iustus est. Aut affirmatio & negatio particularis, ut est: quidam homo iustus est, quidam homo iustus nõ est. Aut affirmatio & negatio indefinita, ut: homo iustus est, homo iustus non est. Aut de singulari subiecto affirmatio & negatio, ut: Cato iustus est, Cato iustus nõ est. Harum uerò inter se ueritas falsitasq; non se habet similiter sed diuerse. Et prius de uniuersalibus atq; particularibus, id est, de his quæ determinatæ sunt dicendum est, post de reliquis disputabit. Disponatur ergo affirmatio uniuersalis quæ est, omnis homo iustus est, et cõtra hanc negatio uniuersalis, quæ est, nullus homo iustus est. Sub his autem sub affirmatione quidem uniuersali particularis affirmatio, quæ est, quidam homo iustus est, sub uniuersali negatione particularis negatio, quæ est, quidam homo iustus non est. Hoc autem demonstrat descriptio subiecta:

Hæ igitur duæ, uniuersalis affirmatio, & particularis affirmatio, dicuntur subalternæ. Rursus uniuersalis negatio, & particularis negatio dicunt̃ subalternæ. Idcirco, quoniã particularitas semper sub uniuersalitate cõcludit. In quibus illud est considerandum, quod ubi est affirmatio uniuersalis uera, affirmatio quoq; particularis uera est, & ubi negatio uniuersalis uera est, particularis quoq; negatio uera est. Nã si uera est omnis homo animal est, uera est, quidam homo animal est. Et si uera est quoniã nullus homo lapis est, uera est, quoniã quidã homo lapis nõ est. At si falsa sit particularis affirmatio, ut ea quæ est, quidã homo lapis est, falsa est uniuersalis affirmatio, omnis homo lapis est. Idẽ in negatione. Si enim negatio particularis falsa est, ut quidã homo animal nõ est, falsa est uniuersalis, nullus homo animal est. Ita ut præcedũt uniuersales in uero, eodẽ modo præcedũt particulares in falso. Dicuntur uerò affirmatio uniuersalis & negatio uniuersalis cõtrariæ. Hoc autem idcirco, quoniam contrariorũ huiusmodi natura est, ut longissimè à se distẽt, & si aliquam inter se habeant medietatẽ, non semper alterum ipsorũ subiecto insit, ut album & nigrum, non possumus dicere, quoniã omne corpus aut album aut nigrum est, potest enim nec album nec nigrũ esse, et utrunq; falsum esse quod dicitur, idcirco, quoniam medius est color. Quod si non habent medietatẽ, alterum ipsorũ necesse est inhærere subiectis, ut cum dicimus omne corpus aut quietũ est, aut mouetur, horum nihil est medium, & necesse est omne corpus uel consistere uel moueri. Vt aũt in eodẽ simul possint esse contraria, fieri nõ potest. Neq; enim possibile est ut idem album nigrumq; sit, quod in affirmationibus & negationibus uniuersalibus apparet. Negatiua enim & affirmatiua uniuersales plurimum quidem distant à se. Nam

autem hoc, & in subiecta descriptione metiri, & in alijs quoque terminis quoscunque sibi mens considerantis affinxerit, idem uidebit: nam in eo quod est, omnis homo iustus est, quoniã hæc falsa est, uera est, quidam homo iustus non est. Et rursus in eo quod est, nullus homo iustus est, quoniam falsa negatio est, uera est affirmatio, quidam homo iustus est. Hæc autẽ uniuersalis affirmatio & particularis negatio quæ sunt angulares, & uniuersalis negatio, & particularis affirmatio, quæ ipsæ quoque sunt angulares, cõtradictoriæ nominantur. Et hæc illa est quam quærit cõtradictio in qua una semper uera, altera semper falsa sit. Superioris autem disputationis integrum descriptionis subdidimus exemplar, quatenus quod animo cogitationeque conceptum est, oculis expositum memoriæ tenacius infigatur.

Affirmatio uniuersalis. Negatio uniuersalis.

Affirmatio particularis: Negatio particularis.

His ergo ita sese habentibus indefinitas propositiones singularesque uideamus, & primum de infinitis disputandũ est. Indefinitæ igitur per se ueritatẽ falsitatemque nõ diuidunt: etenim cum dico homo iustus est, homo iustus non est, utrasque ueras cõtingit esse indefinitas. Quocirca eas à cõtradictiõe separamus, cõtradictio namque constituitur (ut sæpe dictum est) eò quod nunquã utræque ueræ, aut utræque falsæ, reperiri queant, sed una semper ueritatis, altera fallitatis capax est. Sed quæ uniuersalitatem proferunt indefinitam, illę definitarum particulariũ uim tenent. Tale enim est, quod dico, homo iustus est, tanquam si dicam, quidam homo iustus est, & rursus tale est quod dico, homo iustus nõ est, tanquam si dicam, quidam homo iustus non est. Hoc illa res, approbat, quod quemadmodũ definitæ, & particulares in aliquibus ueræ esse possunt, in aliquibus uerum falsumque diuidunt, nunquã uerò utrasque falsas esse contingit. Ita quoque in indefinitis uniuersale significantibus, utrasque simul ueras esse cõtingit, ut in eo quod dicimus, homo iustus est, homo iustus non est, utrasque falsas proferre impossibile est, sed unam ueram, alteram falsam in his facillimè reperimus in his, scilicet, terminis qui naturaliter, & necessariò subiectis substantijs inhærescunt, uel in his qui inesse non possunt, ut quoniam animal homini ex necessitate inest, si quis dicat, homo animal est, idque negetur, homo animal non est, uel homo lapis est, homo lapis non est, una uera, statim falsa altera reperitur, atque ideo hæ contra uniuersales, uniuersaliter prædicatas faciunt contradictionem. Nam si contra illam quæ est, omnis homo iustus est, ea quæ est, homo iustus nõ est in oppositione cõstituatur, una semper uera est, altera falsa. Etsi contra eam quę est, nullus homo iustus est, indefinita propositio quę est, homo iustus est, opponatur, uerũ inter se ppositiões falsumque distribuũt, sicut definitæ quoque uniuersalium propositiones, secundùm particulares atque uniuersales oppositæ quantitates, cõtradictorias faciũt oppositiões. Quare cõstat eas, quæ uniuersale, nõ uniuer

neq; uniuersales, quæ autē in uniuersali, neq; uniuersaliter, neq; particulariter proponuntur, id est, quæ neq; uniuersales sunt, neq; particulares indefinitæ sunt. Nam quæ, neq; uniuersales sunt, neq; particulares, hæ neq; contrariæ sunt, neq; subcontrariæ. Subcontrariæ quidem idcirco non sunt, quia non habent additam particularem determinationem, idcirco uerò contrariæ nō sunt, quia determinatio uniuersalis in his non est. Nunc autem cum tantum uellet ostendere eas contrarias nō esse, de subcontrarijs uerò, in præsenti uellet omittere, has esse indefinitas dixit, quæ uniuersale determinatum uniuersaliter non habent, ut scilicet has non esse, contrarias intelligeremus. Idcirco uerò non adiecit particularitatem eas nō habere, quoniam à solis contrarijs separare indefinitas uolebat, non etiam à subcontrarijs. Ergo si indefinitas à contrarijs & subcontrarijs separare uoluisset, ita diceret. Quādo autem in uniuersalibus, non uniuersaliter, nec particulariter, non sunt contrariæ, neq; subcontrariæ. Sed quoniam non eas uolebat nunc, non esse subcōtrarias demonstrare, sed tantum non esse cōtrarias, idcirco ei dicto quòd est, quando autem in uniuersalibus, non uniuersaliter nō addidit, uel particulariter, hoc enim si addidisset, ad subcontrarias tenderet, de quibus nihil est additum: quare hoc dicit, hæ quæ indefinitæ sunt, quoniam non habent uniuersalitatem, cōtrariæ nō sunt. Sed cum per se quidem cōtrariæ nō sunt, possunt tamē quædam significare contraria. Hoc quid sit multipliciter expositorū sententijs expeditur. Herminus namq; dicit idcirco indefinitas posse aliquādo significare contraria, cum ipsæ careant cōtrarietate, quippe quæ uniuersalium rerum sunt, additum tamē uniuersale nō habent, in solis his quibus, ea quæ affirmātur, aut negātur subiecto naturaliter insunt, ut cum dicimus, homo rationalis est, homo rationalis nō est, quoniam rationalitas huiusmodi est, quæ in natura sit hominis. Et affirmatio, & negatio inter se uerū falsumq; diuidunt, & quodammodo ab his cōtraria designātur. Sed nihil hoc attinet ad contraria significanda in his quæ sunt indefinita. Nam etiam particulares ipsæ quoq; in talibus uerum falsumq; diuidūt, ut est, quidā homo rationalis est, quidā homo rationalis nō est: has igitur secundum Herminū uidemus posse significare contraria. Cur ergo dixit in his quoq;, quoniā quidē cōtrariæ nō sunt, quę aūt significātur est esse cōtraria. Alexāder aūt hoc dicit, quoniam indefinitæ sunt hæ, nihil eas, inquit, prohibet sicut ad particulares, ita quoq; ad uniuersales reducere, quæ uidētur esse cōtrarię, ut in eo quod est homo animal est, homo animal nō est, quoniā hæ propositiones indefinitæ sunt, possunt accipi quasi cōtrariæ. Nam si dicimus homo animal est, potest ita accipi, tanquā si dicatur, omnis homo animal est, & rursus homo animal nō est, ita audiri potest, tanq; si dicatur, nullus homo animal est. Cum aūt dicitur homo ambulat, homo nō ambulat, nō ad cōtrarias, sed ad subcōtrarias mens ducitur auditoris. Quocirca possunt indefinitę aliquādo significare cōtraria, quoniam eo ipso, quæ sunt indefinitę, nihil eas prohibet ad cōtrariorū significationem uniuersaliumq; reduci. Et hæc quidem sentētia habet aliquid rationis, nō tamē integrè id quod ab Aristotele dicitur ostēdit, & meliorem sentētiam spōte reiicit, quā Porphyrius approbauit. Sunt enim quædam negationes, quæ intra se affirmationis eius quam negāt, retineāt cōtrarietatem, ut in eo quod est, sanus est, & nō est sanus, id quod dicitur non est sanus, significat eger est, quod est cōtrarium sano esse. Rursus cum dicimus homo albus est, si cōtrà hanc negamus per eam quæ dicit, homo albus nō est, significare poterit, quoniam homo niger est: nam qui niger est, albus nō est, sed nigrum esse & album non esse cōtrarium est. Quare significāt quædam negationes affirmationesq; cōtraria, sed hoc non semper, nam in eo quod est homo ambulat, homo nō ambulat, nullum contrarium continetur. Ambulationi enim nihil est cōtrarium, atq; ideo dicit, cōstat duas has quidem cōtrarias non esse, idcirco quod cùm sunt uniuersales, nō uniuersaliter enuncientur. Posse autem aliquoties contraria significare, cum intra negationem contrarium affirmationis includatur. Aspasius uerò & Alexander hanc posteriorem non probant. Nos uerò

dicimus

dicimus nõ quidem Alexandri sententiam abhorrere ratione, sed hanc Porphyrij esse meliorem. Nam quod ait, quando autem in uniuersalibus, non uniuersaliter, nõ sunt cõtrariæ, quæ aũt significantur est esse cõtraria, ab Alexandro nõ est expositum, sed tantum dictum quãdo possunt esse propositiones ipsæ cõtrariæ. A Porphyrio uerò diligenter est expositum, quãdo ea quæ significantur possint esse contraria. Quod ipse Aristotelis textus expressit, quanquã Alexander quoq; eandem quam Porphyrius exposuit, uiderit expositionem. Eam tamẽ (ut dictum est) sponte reiecit, & sibi huiusmodi expositionis cõfirmauit sententiã displicere. Mihi uerò aut utræq; recipiendæ expositiones uidentur, aut melior iudicanda posterior, hoc enim ipse quoq; Aristoteles quodammodo subter ostendit, cum dicit: Simul enim uerum est dicere, quoniam est homo albus, & nõ est homo albus, &, est homo probus, & non est homo probus, si enim turpis est, non est probus, & si fit aliquid, etiã non est. Cuius quidem loci quæ sit expositio, cum ad id uenerimus, demonstrabimus. Cognoscendum autem est, & memoria retinendum, quòd quæcunq; propositiones uniuersales uniuersaliter fuerint prædicatæ, si hæ affirmatiuę, illæ uerò sint negatiuæ, semper utrasq; esse contrarias, si nihil æquiuocationis, aut temporis, aut aliquorum quæ suprà determinata sunt, ad faciendam oppositionem contrarietatis impediat. Non tamen omnes quæcunq; cõtrariæ sunt, hæ aut in uniuersalibus, uniuersaliter ponũt enunciationẽ, aut una affirmatiua est, altera negatiua, ut in eo quod est, Socrates sanus est, Socrates æger est. Hic enim neq; in uniuersali uniuersalitas posita est, neq; rursus una est affirmatio, altera negatio, sed sunt contrariæ ꝓpositiones. Contraria enim sunt quæ significant, quocirca rectissimè dictum est, quòd quæcunq; in uniuersalibus uniuersaliter enunciarent, si una earum esset affirmatiua, altera negatiua, statim naturaliter essent cõtrariæ. Quæ autem cõtrariæ essent, non necesse est eas, uel uniuersale uniuersaliter enunciare, uel unam esse affirmatiuã, alterã negatiuã. Sed aliquoties quidẽ posse has esse contrarias, quæ uniuersale in uniuersalibus non significarent, sed hoc in his tantũ quæ essent in subiecto, de quo fit affirmatio naturalis, ut in eo quod est animal, & homo. Cum dicimus homo animal est, homo animal non est, quoniã in natura hominis animal est, idcirco, hæc affirmans illa negans uidentur esse contraria: quanq; illic nulla determinatio, neq; particularitatis, neq; uniuersalitatis addatur.

In eo uerò quod uniuersale prædicatũ, id qđ est uniuersaliter prædicare, non est uerũ. Nulla enĩ affirmatio erit uera in qua uniuersale prædicatum uniuersaliter prædicetur: ut omnis homo est omne animal.

Quod dicit huiusmodi est, omnis propositio simplex duobus terminis constat, his sæpè additur aut uniuersalitatis aut particularitatis determinatio, sed ad quam partem hæ determinationes addantur, exponit. Videtur enim Aristoteli prædicato termino determinationem non oportere coniungi, in hac enim propositione, quę est, homo animal est, quęritur subiectum ne debeat cum determinatione dici, ut sit omnis homo animal est, an prædicatum, ut sit homo omne animal est. An utrunq;, ut sit omnis homo omne animal est, sed neutrum eorum quæ posterius dicta sunt, fieri oportet. Nam ꝓ ad prędicatum nunquam determinatio iungitur, sed ad subiectum tantum: neq; enim uerum est dicere omne animal omnis homo est, idcircò, quoniam omnis prædicatio, aut maior est subiecto, aut æqualis, ut in eo quòd dicimus, omnis homo animal est, plus est animal quàm homo. Et rursus in eo quod dicimus homo risibilis est, risibile æquatur homini, ut autem sit minus prædicatum, atq; angustius subiecto, fieri non potest. Ergo in his prædicatis quæ subiecto maiora sunt, ut in eo quod est animal perspicuè falsa est ꝓpositio, si determinatio uniuersalitatis ad prædicatum terminum ponitur. Nam si dicamus homo est animal, animal quod maius est homine per hanc determinationem ad subiectum hominem usque contrahimus, cum non solum ad hominem, sed ad alia quoq; nomen

animalis

animalis posſit aptari. Rurſus in ijs quę æqualia ſunt, idem euenit. Nam ſi dicā omnis homo omne riſibile eſt, primùm ſi ad humanitatem ipſam referam, ſuperfluum eſt, adijcere determinationem. Quod ſi ad ſingulos quoſq; hominū, falſa eſt propoſitio: nam cum dico omnis homo omne riſibile eſt, hoc uideor ſignificare, ſinguli homines omne riſibile ſunt, quod fieri non poteſt. Non igitur ad prædicatum, ſed ad ſubiectum determinatio ponenda, uerba autem Ariſtotelis, hoc modo ſunt, & ad hanc ſententiam ducuntur in his prædicatis, quæ ſunt uniuerſalia, his adijcere uniuerſale aliquid, ut uniuerſale prædicatum uniuerſaliter prædicetur, non eſt uerum, hoc enim eſt quod ait. In eo uerò quod prædicatur uniuerſale, id eſt, quod habet prædicatum uniuerſale, ipſum uniuerſale prædicatum uniuerſaliter non eſt uerum. In prædicato enim uniuerſali, id eſt, quod uniuerſale eſt, & prædicatur ipſum prædicatum, quod uniuerſale eſt, uniuerſaliter prædicare, id eſt, adiecta determinatione uniuerſalitatis non eſt uerum: neq; enim poteſt fieri ut ulla ſit affirmatio uera in qua de uniuerſaliter prædicato uniuerſalis determinatio prædicetur, eiſq; rei notionem exemplo aperit dicens, ut omnis homo omne animal eſt, hoc autem quàm ſit inconueniens, ſuprà iam diximus.

De regulis oppoſitorum.

Pponi itaq; dico affirmationem negationi contradictoriè, quæ uniuerſaliter ſignificat, ei quæ non uniuerſali, ut omnis homo albus eſt, non omnis homo albus eſt. Nullus homo albus eſt, quidam homo albus eſt, contrariæ uerò uniuerſalem affirmationem & uniuerſalem negationem ut omnis homo iuſtus eſt, nullus homo iuſtus eſt. Quocirca has quidē impoſſibile eſt, ſimul eſſe ueras, his uerò oppoſitas, contingit aliquando in eodem ut non omnis homo albus eſt, & quidam homo albus eſt.

QVæ ſit integra cōtradictio, his uerbis oſtēdit, ait enim illā eſſe oppoſitionem cōtradictoriā quęcunq; dicit nō eſſe uniuerſaliter rem uniuerſalē cōtra eam, quæ rem uniuerſalē, uniuerſaliter proponit, atq; hoc eſt, q̄d ait. Opponi aūt affirmationem negationi dico cōtradictoriè, quæ uniuerſaliter ſignificat eidē, quoniā nō uniuerſaliter, ut ei quę eſt omnis homo iuſtus eſt, opponit ea quę uniuerſale ſignificat nō tamen uniuerſaliter, ut ea quæ eſt, quidā homo iuſtus nō eſt: hominē enim uniuerſalē ſignificat nō uniuerſaliter, ut cū dicit, nō oīs homo iuſtus eſt, hæc eſt cōtradictoria oppoſitio, ut ſi ſit uniuerſalis affirmatio, ſit particularis negatio, ſi ſit uniuerſalis negatio, ſit particularis affirmatio. Angulares enim (ut dictū eſt) ſolæ faciūt cōtradictionē, uerba igitur ſe obſcurè habēt, ſed ſentētia manifeſta eſt, dicit ēm illa opponi cōtradictoriè affirmationē negationi, uel negationē affirmationi, quęcūq; id quod res altera uniuerſale uniuerſaliter ſignificaret, eidē ſignificaret, nō uniuerſaliter qđ eſſet uniuerſale, ut in his quas ſuprà diximus, & ut hæc q̄ eſt, oīs homo iuſtus eſt, rē uniuerſalē uniuerſaliter ſignificauit, illa quæ eſt, nō oīs homo iuſtus eſt, eidē affirmationi oppoſita, de uniuerſali homine, nō uniuerſaliter negauit, dicens, nō oīs homo iuſtus eſt, rurſus ea q̄ dicit, nullus homo iuſtus eſt, rem uniuerſalē uniuerſaliter negauit, dicēs nullus. Ea uerò quæ dicit quidā homo iuſtus eſt, rē uniuerſalē particulariter affirmauit, & nō uniuerſaliter, hominē ēm quendā iuſtū eſſe propoſuit, ſed hominē nō uniuerſaliter enūciauit rem uniuerſalē. Perſequitur ergò oēs ꝓprietates ꝓpoſitionū. Ait ēm cōtrariæ uerò uniuerſalē affirmationē, & uniuerſalem negationē, ſicut ēm ſuprà dixit eas, quæ uniuerſaliter uniuerſale ſignificarent, uel in affirmatione, uel in negatione eſſe cōtrarias, ita nūc quoq; idē repetit cōtrarias eſſe dicēs uniuerſalē affirmationē uniuerſalēq; negationē, earūq; ponit exempla, quæ uniuerſales utraſq; eſſe mōſtraret, ut omnis homo iuſtus eſt, nullus homo iuſtus eſt, horū aūt quę proprietas eſſet, ꝓpoſuit, dicēs: Huiuſmodi propoſitiones impoſſi-

impossibile esse, utrasque sibi in ueritate inuicem cõsentire, quæ aũt his essent oppositæ contingere utrasque ueras esse. Sunt autẽ oppositæ his utræque particulares, uniuersali enim affirmationi particularis negatio opponitur, & uniuersali negationi particularis affirmatio opposita est. Quocirca hæ duæ particularis negatio, & affirmatio, quæ oppositæ sunt affirmationi & negationi uniuersalibus angulariter, hæ possunt aliquando esse ueræ & in eodem, ut in eo quod est, quidã homo iustus est, quidam homo iustus non est, sed quidã homo iustus est, opposita est ei, quæ est nullus homo iustus est: illa uerò quæ est, quidã homo iustus nõ est, opposita est ei quæ est, omnis homo iustus est. Sed utræque inter se quidem, quidam homo iustus est, & quidam homo iustus non est, in ueritate cõsentiunt. Hoc est ergo quod ait. His uerò oppositis cõtingit in eodem easque designat exemplis, ut nõ omnis homo albus est, est quidam homo albus. · Positis igitur duabus propositionibus, affirmatione uniuersali, & uniuersali negatione, ars danda est, quatenus earum inueniantur opposita. Opposita autem dico contradictoriè non contrariè, neque ullo modo alio, sit enim hæc affirmatio, omnis homo iustus est, & hæc negatio, nullus homo iustus est: Contra affirmationem quæ est, omnis homo iustus est, uidetur esse negationes hæ, una, nullus homo iustus est, altera, quidã homo iustus non est, altera, nõ omnis homo iustus est, & postrema indefinita, homo iustus nõ est. Quæ harũ igitur cõtra eam quæ est omnis homo iustus est cõtradictione cõstituitur. Contradictoria aũt uoco oppositionem, in qua affirmatio & negatio, neque utræque ueræ sint, neque falsæ utræque, sed una semper uera, altera falsa. Si ergo opponatur cõtra eam, quæ est omnis homo iustus est, ea quæ est nullus homo iustus est, uniuersalis, scilicet negatio, non est oppositio cõtradictoria, utræque enim falsæ sunt. Si uerò ponatur ea quæ est, homo iustus nõ est, indefinita, nec ipsa quoque facit oppositionem, quoniã enim indefinita est, potest aliquoties pro uniuersali negatione, pro expectatione auditoris intelligi. Quocirca nec ipsa facit oppositionẽ, si enim hoc modo audita sit, cum ita accipitur ut cõtraria, simul eas falsas inueniri cõtingit. Restat ergo ut aut ea sit, quæ est nõ omnis homo iustus est, aut ea quæ est, quidam homo iustus nõ est. Sed hæ sibi consentiunt. Idem enim dicit qui proponit, quidam homo iustus nõ est, & idem qui dicit, nõ omnis homo iustus est. Nam si quidã homo iustus nõ est, nõ omnis homo iustus est, & si non omnis homo iustus est, quidam homo iustus non est. Quare utræque particulares negationes cõtradictoriè opponuntur cõtra uniuersalem affirmationem. In his enim neque ueræ utræque sunt, neque utræque falsæ, sed una uera altera falsa. Rursus sit negatio uniuersalis ea quæ est, nullus homo iustus est. Cõtra hanc uidentur oppositæ affirmationes hæ, omnis homo iustus est, homo iustus est, quidam homo iustus est: sed contra hanc quæ est, nullus homo iustus est, si opponatur ea, quæ est omnis homo iustus est, possunt utræque esse falsæ, quare non opponuntur contradictoriè. At uerò etiã ea quæ dicit, homo iustus est, quoniã indefinita est, potest ita in aliquibus intelligi tanquam si dicat, omnis homo iustus est. Quod si sic est, poterit aliquando cum ea negatione quæ est, nullus homo iustus est, simul esse falsa, quare non est opposita. Relinquitur ergo, ut ea quæ est, quidam homo iustus est, contra eam quæ est, nullus homo iustus est, contradictoriè uideatur opposita. Angulariter igitur requirendæ sunt, ut cõtra uniuersalem affirmationem illa opponatur, quæ sub uniuersali negatione est. Contra uniuersalem negationem illa contradictoriè constituatur, quæ est sub uniuersali affirmatione, quod, scilicet, uolens Aristoteles ostendere, sic ait:

Quæcunque igitur contradictiones uniuersalium sunt uniuersaliter, necesse est alteram esse ueram, uel falsam. Et quæcunque in singularibus sunt, ut est, Socrates albus est, non est Socrates albus.

In illis enim quæ cõtradictoriæ sunt, uniuersalibus uniuersaliter prædicatis, in his uerũ semper falsumque diuidit: contradictoriæ autem sunt uniuersalis affirmationis

particularis negatio, & uniuersalis negationis particularis affirmatio. In his igitur una semper uera, altera semper falsa. Atq; hoc est quod ait. Quæcunq; igitur contradictiones sunt, uniuersalium uniuersaliter, & hic distinguendum est, ut intelligatur sic, quæcunq; igitur contradictiones sunt uniuersalium propositionum uniuersaliter propositarum, necesse est, alteram ueram esse, alteram falsam. Et in his primũ diuiditur ueritas falsitasq;, quæ sibi, & quantitate, & qualitate oppositæ sunt: qualitate quòd illa negatio est, illa affirmatio, quantitate quòd illa uniuersalis, illa particularis est. secundo autem modo in ijs quæ sunt singularia, si nullæ argumentorũ nebulæ sint, ueritas falsitasq; diuiditur, ut in eo quod est Socrates albus est, Socrates albus non est, una enim uera est, altera falsa est, si (ut dictum est) nulla ambiguitas æquiuocationis impediat.

Quæcunq; aũt uniuersaliũ non uniuersaliter, nõ hæc quidem semper uera est, illa uerò falsa. Simul enim uerum est dicere, quoniã est homo albus, & non est homo albus, & est homo probus, & non est homo probus. Si enim turpis est, nõ probus est, & si fit aliquid, etiamnũ nõ est. Videbitur aũt subitò inconueniẽs esse, idcirco quoniã uidetur significare, nõ est homo albus, simul etiam, quoniã nemo homo est albus. Hoc autem neq; idem significat, neq; simul necessariò.

Propositiones eas quæ in uniuersalibus non uniuersaliter proferuntur, nõ semper ueras esse, uel falsas conatur ostendere, hoc autem per contraria monstrat. Et enim propositio quæ est homo albus est, & huius negatio quæ est, homo albus non est, hoc modo ostenduntur uerum & falsum inter se interdũ non posse diuidere. Nam si uerũ est, ut hæ duæ affirmationes, est homo albus, & est homo niger, utræq; uno tempore ueræ sint, uerum est quoq; affirmationem indefinitã, & indefinitã negationem utrasq; ueras aliquoties inueniri. Nam si uerum est, quoniam est homo albus, uerũ itidem est, quoniã est homo niger: nã cum sit gallus candidus, Aethiops nigerrimus inuenitur simul. Ergo uerum est dicere, quoniam est homo albus & est homo niger, sed qui niger est, albus non est, simul ergo uerum est dicere, quoniam est homo albus, & non est homo albus. Idem quoq; de probo, & turpi, nam si uerũ est dicere, quoniã est homo probus, si quis hoc de Philosopho dicat, & rursus quoniam est homo turpis uerum est, si quis hoc de Sylla diceret, uerum esset utrunq;, & quoniam est homo probus, & est homo turpis, sed qui turpis est, probus nõ est. Simul igitur uerum est dicere, quoniam est homo probus, & non est homo probus. Sed uidebitur fortasse aliquid sibi dixisse cõtrarium, & difficilior procedat ostẽsio, quæ per huiusmodi exempla proponatur quæ cõtraria esse uideatur. Albus enim & niger, probus, & turpis contraria sunt, & fortasse dubitet quidã, utrùm uno tempore cõtraria hæc in aliquibus ualeãt reperiri. Sed adiecit exemplũ aliud, quòd cũ cõtraria nõ sint tamẽ ex eo sicut in cõtrarijs quoq; negatio procreatur, ut si quis dicat, est homo probus, & alius dicat, fit homo probus, si quis uel alio docẽte, uel seipso corrigẽte aliqua disciplina rationis eniteat. Nihil ergo cõtrariũ habet esse probum, & fieri probũ, neq; enim ita contrarium est, ut esse hominem probum, & esse hominem turpem. Quare si nihil cõtrarium habet, dubium non est quĩn simul esse possint, sed quod fit nondum est adhuc cum fit, quare nondum est probus qui fit probus, sed uerum est dicere cum eo quod est, est homo probus, quoniã fit homo probus, sed qui fit probus homo, nõ est probus homo. Verũ est igitur dicere simul, quoniam est homo probus, & nõ est homo probus, licet nõ inualida exempla sint posita de cõtrarijs. Nihil enim prohibet uno tempore cõtraria alijs, atq; alijs inesse subiectis, quocirca constat indefinitas per id quod in exemplis suprà posuit, simul aliquoties ueras uideri, & non semper inter se uerum falsumq; partiri. Quod uerò ait, uidebitur autem subitò inconueniens esse, idcirco quoniam uidetur significare

ficare non est albus homo, simul etiam quoniam nemo homo albus est, huiusmodi est. Dixit enim propositionem affirmationis eam, quæ dicit, est homo albus, ueram posse esse, cum ea quæ dicit non est homo albus. Nunc hoc notat, uidetur, inquit, aliquoties inconueniens esse, & incongruum dicere eam, quæ dicit est homo albus, & eam quæ est, non est homo albus, simul ueras esse posse, idcircò, quod ea quæ est, non est homo albus, emittit imaginationem quandã quod significet, quoniam nullus homo albus est. Videtur enim negatio huiusmodi quæ est non est homo albus, illud quoq; significare simul, quoniam nullus homo albus est, ut si quis dixerit non est homo albus, hoc eum dixisse putandum sit, quoniam nullus homo albus est. Hoc autem inquit, id est, nõ est homo albus, & rursus nullus homo albus est, neq; idem significãt, neq; semper simul sunt. Nam qui dicit, nullus homo albus est, uniuersalitatem determinans negationem, de uniuersalitate proponit. Qui uerò dicit non est homo albus, nõ omninò de tota uniuersalitate negat, sed ei tantum sufficit de particularitate negasse, atq; ea, quæ est nullus homo albus est, si unus homo albus fuerit, falsa est. Ea uerò quæ dicit nõ est homo albus, si unus homo albus non fuerit uera est, quare non significat idem. Dico autem quoniam, nec omnino quotiescunq; dictum fuerit, quoniam non est homo albus, mox significat quoniã nullus est homo albus. Nam cum dico nullus homo albus est, hæc eadem significat, quoniam non est homo albus. Vniuersalis enim intra se continet indefinitam. Cum autem dicimus non est homo albus, nõ omnino significat, quoniam nullus homo albus est, indefinita enim non intra se cõtinet uniuersalem. Superiùs namq; monstrauimus, quod indefinitæ uim particularium obtinerent. Quare si cum est uniuersalis negatio, est indefinita negatio, cum uerò est indefinita negatio, nõ omnino est uniuersalis negatio, non conuertitur secundùm subsistendi consequentiã, quare non sunt simul. Quæ enim non conuertuntur, simul non sunt, ut nos prædicamentorum liber edocuit, quare neq; idem significant negationes, non est homo albus, & nullus homo albus est, neq; simul sunt, quoniã non conuertuntur ad consequentiam subsistendi. Syrianus tamen nititur indefinitam negationem uim definitæ obtinere negationis ostendere, & hoc multis probare nititur argumentis, Aristotele maximè reclamante, neq; hoc tantùm suis, sed Platonicis quoq; Aristotelicisq; rationibus, probare contendit, eam quæ dicit non est homo iustus, huiusmodi esse, qualis est ea, quæ dicit, nullus homo iustus est. Sed nos Aristotelicæ autoritati seruientes, id quod ab illo ueraciter dicitur, approbamus. Nam quod Syrianus dicit indefinitam quidem affirmationẽ particularis obtinere uim, indefinitam uerò negationem uniuersalis, quàm mendaciter diceretur, quanq; utræq; in particularibus rectißimè proponerentur, & suprà monstrauimus, & in his libris quos de Categoricis syllogismis composuimus, idq; in libro primo diligẽter expreßimus. Nunc nobis ipse quoq; Aristoteles testis est, & Syrianus facillima ratione conuincitur, quòd in Analyticis quoq; ex duabus indefinitis dicitur non posse colligi syllogismum, cùm ex affirmatiua particulari, & negatiua uniuersali, particularis negatiua posit esse collectio. Quod si indefinitæ affirmatio & negatio, negationis uniuersalis, & particularis affirmationis uim obtinerent, nunquam Aristoteles diceret has propositiones non colligere syllogismum. Sed illud uerius est, quoniam ex duabus particularibus nihil in qualibet propositionum complexione, colligitur, quod in his propositionibus, quæ indefinitæ sunt, nihil colligi dixit, quia particulariũ uim propositiones indefinitas arbitratus est obtinere. Quare multis modis Syriani argumenta franguntur. Sed nos expositionis cursum ad sequentia conuertamus.

Manifestũ est autẽ quoniã negatio una, unius affirmationis est, idem enim oportet negare negationẽ, quod affirmatio affirmauit, & de eodem, uel de aliquo singulariũ, uel de aliquo uniuersaliũ, uel uniuersaliter, uel

cter, uel non uniuersaliter. Dico autem, ut: est Socrates albus, non est Socrates albus. Si autem aliud aliquid de eodem, uel de alio idem, non opposita erit, sed ab ea diuersa. Huic autem quæ est, omnis homo albus est, contradicit illa quæ est, non omnis homo albus est. Illi autem quæ est, aliquis homo albus est, illa quæ est, nullus homo albus est. Illi autem quæ est, homo albus est, illa quæ est, non est homo albus.

Hinc quoq; apparet affirmationem indefinitam, & indefinitam negationem non semper unam in ueritate, aliam in falsitate consistere. Atque hinc docetur indefinitam negationem non idem ualere, quod uniuersalis negatio potest, & est alia uniuersalis, alia indefinita negatio. Nam si unicuique affirmationi una negatio uidetur opponi. Cumq; diuersæ sint ea affirmatio quæ dicit, est homo albus, & ea quæ dicit, est quidam homo albus, diuersas quoque habebunt in negationibus enunciationes, & illa quidem, quæ indefinita est affirmatio, habebit indefinitam negationem, ut ea quæ dicit, est homo albus, huic opponitur, non est homo albus. Ea uerò quæ dicit, est quidam homo albus, negationem habebit oppositam eam quæ dicit, nullus homo albus est. Quare si particularis affirmatio definita, & rursus affirmatio indefinita à se ipsę diuersę sunt, illud uerum est, oppositas quoq; contradictoriæ negationes habere dissimiles. Quare ea quæ est, nullus homo iustus est, diuersa est ab ea q̄ dicit, homo iustus non est, atque hoc nunc Aristoteles exequitur. Ait enim unam semper negationem, contra unam affirmationem posse constitui, & eius causam conatur ostendere, quod omnis negatio eosdem terminos haber in enũciatione, sed enunciandi modo diuersa est. Nam quod ponit affirmatio, id aufert negatio, & quod illa prædicatũ subiecto iungit, hoc illa diuidit atque desiungit. Quare si idem subiectum, idem prędicatum in negatione sit, quod affirmatio antè posuerat, non est dubium quin unius affirmationis, una negatio uideatur. Nam si duæ sint, aut subiectum alterum mutatura est, aut prædicatum. Sed quæcunq; sunt huiusmodi, non sunt oppositæ, hoc enim est, quod ait. Si autem aliud aliquid, uel de alio idem non opposita, sed erit ab ea diuersa. Sensus enim huiusmodi est. Si negatio aliud aliquid prædicando neget, quàm in affirmatione fuit, ut si sit affirmatio, est homo albus, negatio dicat, non est homo iustus, aliud prædicauit in negatione quàm in affirmatione fuerat constitutum, uel si de alio subiecto quàm in affirmatione fuerat, idem quod in affirmatione fuerit dixerit prædicatum: ut si affirmatio sit, est homo iustus, negatio respondeat, non est leo iustus, idē prædicatum est, subiecta sunt diuersa. Si ergo uel aliud aliquid prædicet in enũciatione propositio, uel de alio subiecto prædicet idem quod affirmatio antè posuerat, non erunt illa affirmatio, negatioq; oppositæ, sed tantũ à se diuersæ: neq; enim se perimũt, & hanc rem demõstratiuam addidit, & quę esset argumentũ unius affirmationis pręter unā negationē esse non posse, siue in singularibus, ut in eo quod ipse dicit exemplo, est Socrates albus, nõ est Socrates albus, siue in uniuersalibus uniuersaliter prędicatis, cum his particulares in oppositione contradictoriæ constituũtur, ut in uniuersali uniuersaliter affirmatiua, omnis homo albus est, in uniuersali particulariter negatiua prædicetur, nõ omnis homo albus est. Illi uerò quæ est in uniuersali particulariter affirmatiua, quidam homo albus est, opponatur uniuersalis uniuersaliter propositio negatiua, nullus homo albus est, illi uerò q̄ in uniuersali nõ uniuersaliter affirmatiua est, homo albus, illa q̄ in uniuersali nõ uniuersaliter negatiua est. Non est homo albus, ut q̄d ait uel de aliq̄ singulariũ, ad hæc pertinet exēpla, est Socrates albus, nõ est Socrates albus. Quod autē secutus est, uel de aliquo uniuersaliũ uniuersaliter, ad illa exēpla dictũ esse uidebitur quæ sunt, omnis homo albus est, nõ omnis homo albus est, aliqs homo albus est, nullus homo albus est. Quod uerò addidit uel nõ uniuersaliter, scilicet, in uniuersalib. ad illa exēpla retulit q̄ sunt, homo albus est, homo albus nõ est.

Z Quod

Quod igitur una affirmatio uni negationi opponit̃ cõtradictoriè et q̃ sunt hę, dictũ est, & q̃ sunt aliç cõtrariç. Et quę sint hę, dictũ est, & q̃d nõ omnis uera uel falsa cõtradictio, & quare, & quando uera uel falsa.

Hinc igitur omnia rursus breuissimè repetit, dicens, iam se dixisse quoniam uni negationi una affirmatio esset opposita, & hoc non quolibet modo, sed contradictoriè in quibus, scilicet, uerum falsumúe diuideretur. Dixisse etiam commemorat quę essent hæ, quas contradictorias nominaret, dixit autem esse angulares affirmatiuã uniuersalem, & negatiuam particularem, rursus affirmatiuam particularem, & negatiuam uniuersalem. Differui quoque, in quit, & quoniam aliæ sunt contrariæ, aliç contradictoriæ, non enim eædem sunt contrariæ, quæ sunt contradictoriæ. Contrariæ em̃ sint uniuersalis affirmatio, uniuersal. sq̃ negatio. Exposui illud quoq̃, inq̃t, quoniam non omnis uera uel falsa est contradictio, nunc autem contradictionem non illam propriè, sed communiter de his dixit quæ sunt oppositæ, siue contrario modo, siue subcontrario. Hæ namque non semper uerum inter se falsumq̃ diuidebant, ut una semper est uera, alia falsa, poterat enim fieri, ut contrariæ simul inuenirentur falsæ, subcontrariæ simul ueræ. De his autem quæ propriæ contradictoriæ sunt, de hinc sequitur & sì iam exposuisse commemorat, & quare una uera altera falsa est, & quando. Idcirco enim uniuersalis affirmatio particulari negationi in contradictione opponitur, quod in omnibus à seipsę diuersæ sunt, & qualitate & quantitate. Illa enim est affirmatio, illa negatio, illa uniuersalis, illa particularis. Ideo ergo aut utræq̃ falsæ, aut utræq̃ ueræ inueniri non possunt. Quando autem ita fuerit, cõstat unam ueram esse alteram falsam, atque hoc est q̃d ait, & quare & quando uera uel falsa dictum est, scilicet memorans, quare oppositio & quãdo una semper sit uera, altera falsa, tunc utiq̃ quando angulariter constituuntur, idcircò quoniã & quãtitate à se propositiones & qualitate diuersę sunt. Nobis autem dicendum est quando oppositiones contrariæ uel subcontrariæ, aut utræq̃ illæ simul falsæ sint, aut utræq̃ illæ simul ueræ, aut una falsa, alia rursus inueniatur uera. In contrarijs enim si ea quæ nõ sunt naturaliter, prædicentur, utræq̃ sunt falsæ, ut albedo, quoniam naturaliter homini nõ in est, utræq̃ falsæ sunt, quæ albedinẽ prædicãt. Falsum est enim, omnis homo albus est, & falsum est, nullus homo albus est. Sed quando illç ambę falsæ sunt, uerę sunt subcõtrariç, ut est quidã homo albus est quidã homo albus nõ est. Quod si q̃d naturale prædicet̃ in contrarijs, affirmatio uera est, falsa negatio, ut q̃niam naturale est homini esse animal, uera est ea quę dicit, omnis homo animal est, falsa est, quæ dicit, nullus homo animal est. Eodem quoque modo in subcontrarijs uera est affirmatio, falsa negatio. Sin uerò aliquid impossibile prædicetur, falsa est affirmatio, uera negatio, ut quoniã impossibile est hominem lapidem esse. Si dicamus, omnis homo lapis est, falsum est, nullus homo lapis, uerum est. Eandem quoque uim retinet subcontrarij natura, affirmatio enim hæc falsa est, uera negatio.

DE AFFIRMATIONE ET NEGATIONE VNA.

Na autem affirmatio & negatio est, quæ unum de uno significat, uel cum sit uniuersale uniuersaliter, uel non similiter, ut omnis homo albus est, non omnis homo albus, est homo albus, non est homo albus, nullus homo albus est, quidam homo albus est, si album unum significat.

EA quæ sunt à nobis diligẽter superiùs exposita, nunc ipse clariùs monstrat, diximus namq̃ unam propositionem esse, quæ unam quãlibet rẽ significaret & non plurimas, ita ut nec æquiuocũ subiectũ haberet, nec æquiuocũ prædicatũ, una enim propositio sic fit. Nũc hoc dicit, una propositio est, quę unam rem significat, id est, quæ neq̃ æquiuocũ habet subiectum, neq̃ prædicatũ, siue autem uniuersalis sit

affirmatio,

affirmatio, siue uniuersalis negatio, siue particularis negatio, siue particularis affirmatio, siue indefinitè utræq́, siue contra se angulariter ponãtur, una illa propositio est, quę unã rem in affirmatione uel negatione significat. Sed hìc quæstio est, quẽadmodum uniuersalis affirmatio unã rem significare posit, cùm uniuersalitas ipsa nõ de uno, sed de plurib. prædicetur. Nam cùm dico, omnis homo albus est, singulos homines qui plures sunt significãs, multa in ipsa affirmationis prędicatione designo. Quocirca nulla erit affirmatio uel negatio uniuersalis, quę unã rem significare posit, idcirco quod ipsa uniuersalitas de pluribus (ut dictum est) indiuiduis p̃dicatur. Sed ad hoc respõdemus cùm uniuersale quiddã dicitur, ad unã quodãmodo collectionẽ totius propositionis ordo perducitur, & eius unitas nõ ad particularitatem, sed ad uniuersalitatẽ, quæ est una qualitas applicaĩ, ut cum dicimus, omnis homo iustus est, nõ tũc singulos intelligimus, sed ad unã humanitatẽ q̃cquid de homine dictũ est, diciĩ. Quare siue sit uniuersalis affirmatio, siue uniuersalis negatio, uel in singularibus, potest fieri ut hæ unæ sint, si una significatione teneantur. Atq; hoc est quod ait, eas propositiones quas suprà posuit quæ sunt, omnis homo albus est, nõ omnis homo albus est, homo albus est, homo albus non est, nullus homo albus est, est quidã homo albus, unas uideri si albũ, inquit, unũ significat. Si eñ albũ quod prædicatur multa significet, uel si homo qui subiectus est, nõ unũ, nõ est una affirmatio, nec una negatio. Hæc autem in sequentibus clariùs monstrat, dicens:

Sin autem duobus unum nomẽ positum est, ex quibus non est unum, non est una affirmatio, neque una negatio.

Sensus huiusmodi est, si unum nomen plura significet, ex quibus multis unũ effici non posit, illa affirmatio in qua illud nomen uel prædicatur, uel subijcitur, multa significat, ut in eo quod est homo, quod dicimus, homo significat animal, significat rationale, significat mortale, sed ex his quæ multa significat, unũ potest effici, quod est animal rationale, mortale. Quare hoc nomen homo licet plura sint quæ significet, tamen quoniam coniuncta in unum quodammodo ueniunt corpus. Et unum quiddam ex se iuncta perficiũt, cum id dictum ita fuerit quasi ex his quæ significet, unum aliquid fiat, unum quod tota illa iuncta perficiunt, nomen illud significare manifestum est, atq; hoc est quod ait: Sine uerò duobus unum nomen sit positum, ex quibus nõ est unum, non est una affirmatio, nec una negatio. Si enim talia quilibet sermo plura significet, ex quibus iunctis unum effici nequeat corpus, nec possint ea quæ significantur, uno illo nomine in unam speciem substantiæ conuenire, non est illa una affirmatio. Quale autem nomen sit quod positũ unam affirmationem non faciat, idcircò quod plura significet ex quibus unũ fieri non posit, exempli solertissima uirtute monstrauit, dicens:

Vt si quis ponat hoc nomen tunica homini & equo, & dicat tunica est alba, hæc non est una affirmatio, nec una negatio. Nihil enim differt quàm hoc dicere, est homo equus albus. Hoc autem nihil differt quàm dicere, est homo albus, & est equus albus.

Si quis ponat homini & equo nomẽ tunica, inq̃t, & in propositione nomẽ hoc ponatur, illa propositio nõ una, sed multiplex est: nã si uerbi gratia, tunica homo atq; equus dicatur, ut cum dicit aliquis, tunica aut hominẽ designet aut equũ, ut si quis dicat in propositione sic, tunica alba est, nõ est una affirmatio, quod eñ dicit, tunica alba est, huiusmodi est, quasi dicã homo & equus albus est, tunica eñ hominẽ atq; equum significatione mõstrauit. Quod uerò dicit, homo & equus albus est, nihil differt, tanq̃ si dicã equus albus est, & homo albus est. Sed hæ duæ sunt propositiones & non similes, in his enim subiecta diuersa sunt. Quocirca si hæ duæ affirmationes sunt, duplex quoq; illa est affirmatio quæ dicit, homo atq; equus albus est. Quod si hæc rursus est duplex, quoniã hominem atq; equũ tunicam significare po

situm est, cum dicimus tunica alba est, nõ unum sed plura significat. Quocirca si ea affirmatio quæ multa designat non est una, hæc quoq; affirmatio una non erit, cuius aut prædicatio æquiuoca fuerit aut subiectum, atq; hoc est, quod ait:

Si ergo hæ multa significant, & sunt plures, manifestum est, quoniã & prima multa uel nihil significat, neq; enim aliquis est homo equus: Quare nec in his necesse est hanc quidem contradictionem ueram esse, illam uerò falsam. In his ergo & quæ sunt, & quæ facta sunt, necesse est affirmationem uel negationem, ueram uel falsam esse. Ac in uniuersalibus quidem uniuersaliter, semper hanc quidem ueram, illam uerò falsam esse, & in ijs quæ sunt singularia, quemadmodum dictum est: in his uerò quæ in uniuersalibus non uniuersaliter dicuntur, non est necesse, dictum est autem & de his.

Quod si, inquit, est equus albus, & est homo albus, multa significant, illa quoq; prima propositio quę est, tunica alba est, unde hæ fluxerunt, multa designat: aut si quis dicat nõ eã multa significare, cõcedit profectò nihil omnino propositionis ipsius significatione monstrari. Tunc enim nomen unum multa significans in unã significationem poterat cõuenire, quoties ex his quæ significabantur, una posset coniũgi cõstruiq; substãtia, ut in eo quod suprà posui, cũ homo animal rationale & mortale significet, quæ in unum possunt coiuncta cõgruere. Nunc autẽ si tunica hominẽ equumq; significet multa designat, sed ea ipsa in unũ corpus nõ ueniũt. Neq; eñ fieri potest, ut aliquis homo equus sit. Quare aut multa significat quod uerũ est, aut si cõtendat non eam multa significare, sed quiddam ex his quæ significat iunctũ, quoniam nihil est quod ex equo & homine coniungatur, nihil omnino significat. Hoc enim est quod dixit, neq; enim est aliquis homo equus, & hoc quidẽ sub uno accentu legendum est, nõ discretè pronũciandũ homo & rursus equus, sed homo equus, ut ex his iunctis appareat nihil omnino posse constitui. Cur aũt hoc dixerit, sequẽs monstrat oratio. Si enim ita facienda propositio est, ut contra affirmationem huiusmodi opponatur negatio, quæ in oppositione uerũ falsumq; diuidit, ut una uera, altera falsa sit, unam oportet esse affirmationem & unam negationem, quod cõtingit si neq; subiectum neq; prædicatũ multa significet. Quod si plura designet & si æquiuocũ, non erit in huiusmodi propositionibus una semp uera, altera falsa. Herminus uerò sic sentit. Quod ait Aristoteles: Sin uerò duobus nomẽ unũ est positũ, ex quibus non est unũ, nõ est una affirmatio nec una negatio, ut in eo, inquit, quod est homo gressibilis est, quoniam quod dicimus gressibile, potest & bipes esse, & quadrupes, & multipes animal demonstrari. Ex his, inquit, omnibus unum fit, quod est pedes habens. Ista, inquit, huiusmodi affirmatio non multa significat, sed sentẽtia Aristotelis omnino non sequitur, neq; enim ex his omnibus unum fit, nec quadrupes & bipes, & multipes, pedes habere faciũt. Hic enim numerus pedũ est, nõ pedum cõstitutio, quare Herminus prętermittẽdus est. Huic autẽ expositioni quã suprà disseruí, & Aspasius, & Porphyrius, & Alexãder in his quos in hunc librũ edidere commẽtarijs cõsensere, sed ne diutius nobis Aristotelis exẽplum caliginis obscuritatẽ ferat, hoc in aliquo noto emplo uocabuloq; uidendũ est. Cũ enim dicimus: Aiax se perimit, & Telamonis Aiacem filium, & Oileũ, demonstrat, ex quibus duobus unũ fieri aliquid non potest. Ex duobus enim indiuiduis nihil omnino coniũgitur. Quare huiusmodi propositio multa significat. Sed hæc hactenus, nunc autẽ determinat, hæc quę de propositionibus suprà iam dixerat, non de omni tempore, sed de solis tantũ pręterito & pręsenti, quemadmodũ se in ueritate & falsitate habent disseruisse. In futuris uerò non idem est, quale de pręsenti & pręterito in propositione iudiciũ, idcirco quia iam uel cum contigit, uel cũ est, definita ueritas & falsitas in propositionibus inuenitur, ut cũ dico Brutus consulatũ primus instituit sub rege Tar-

quinio

quinio, dicat alius, Brutus consulatū non primus instituit sub rege Tarquinio. Hic una uera est, una falsa, etiam affirmatio definitè uera est, definitè falsa negatio. Rursus in præsenti, cum dicimus uernum tempus est, uernum tempus nō est, si hoc uerno tempore dictum sit, affirmatio uera est & definitè uera, negatio falsa est & definitè falsa. Quod si hoc autumno dictū sit, definitè falsa affirmatio, & definitè est uera negatio, idcircò quod siue in præsenti, siue in pterito affirmationis negationisúe iam cōtigit, in futuro uerò non eodem modo sese habet, ut cum dicimus, Frāci Gothos superabunt, si quis neget, Franci Gothos non superabunt, una quidē uera est, altera falsa. Sed quæ uera, quæ falsa sit, ante exitū nullus agnoscit, atq; hoc est quod ait: In his ergo quæ sunt & quæ facta sunt, necesse est affirmationem uel negationē ueram esse uel falsam, in uniuersalibus quidē uniuersaliter semper hanc quidem ueram, illam uerò falsam. Et in his quæ sunt singularia, quemadmodum dictum est, ut non modo una semper uera sit, altera falsa in tota cōtradictione, sed illud quoq; habeat, ut in unaqualibet definitè ueritas aut falsitas reperiatur. Ita ut in his singularibus ueritas & falsitas in propositionibus diuidatur, in uniuersalibus autem, si his particularitates opponantur (quemadmodū dictum est) unam necesse est uerā esse, alteram falsam, sed non definita propositionū ueritate uel falsitate, sicut suprà disserui. Quare in sequentibus quædam de futuris tractanda sunt, & quoniam maius opus est, quàm hîc breuiter dici posse uiderimus, & nos secundi uoluminis seriem longius extraximus, hoc loco fastidiosam longitudinem terminemus.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHII PATRITII ORDINARII

EDITIONIS SECVNDAE, SEV MAIORVM COMMENTARIORUM IN LIBRUM *Aristotelis de interpretatione*, *Liber Tertius*.

AQVAE huius libri series continebit exponere, altioris penè tractatus est, quàm ut in logica disciplina cōueniat disputari, sed quoniam (ut sæpè dictum est) orationibus sensa profeeuntur, quibus subiectas res esse manifestum est, non est dubium quin quod in rebus sit, idem sæpè transferatur ad uoces. Quare mihi rectè consilium fuit, subtilissimas Aristotelis sententias gemino ordine commentationis aperire. Nā quod prior tenet editio, ingredientibus ad hæc altiora & subtiliora quandam quodammodo faciliorem semitam parat. Quod autem secūda editio, in patefaciendis subtilibus sententijs elaborat, hoc studio doctrinaq; prouectis legendum discendumq; proponitur. Quare prius quædam pauca dicenda sunt, quatenus ea de quibus postea tractaturi sumus, hæc ipsa legentibus non uideantur ignota. Categoricas propositiones Grǽci uocant, quę sine aliqua conditione propositionis promuntur, ut est, dies est, sol est, homo est, homo iustus est, sol calet, & cęteta quæ sine alicuius cōditionis nodo atq; ligamine proponunt. Sunt autē cōditionales propositiones huiusmodi, si dies est, lux est, quas Grǽci hypotheticas uocāt. Cōditionales autē dicūtur, quòd talis quædā cōditio proponitur, ut dicatur, si hoc est, illud est, & illas quidē quas Categoricas Grǽci nomināt, latinè prædicatiuas dicere possumus. Nam si κατηγορία prædicamentum est, cur non quoq; κατηγορικαὶ propositiones prædicatiuę dicantur? Harū autem quædā sunt, quæ cum sempiterna significent, sicut hę res quas significāt semper sunt, & nunquā à propria natura discedūt, ita quoque ipsę propositiones immutabili significatione sunt, ut si quis dicat, Deus est, Deus immortalis est. Hæ namq; propositiones, sicut de immortalibus dicūtur, ita quoq; sempiternā habēt & necessariā significationem, nec hoc in unius tempo-

ris natura perſpicitur,ſed in omnium.Nam cũ dicimus, Deus immortalis eſt, uel immortalis fuit,uel immortalis erit,à propria ſignificationis neceſsitate nil diſcrepat. Neceſſarias autẽ propoſitiones uocamus in quibus id q̃d dicitur, aut fuiſſe,aut eſſe,aut certè neceſſe eſt euenire,& hæc quidem quę ſempiterna ſignificant,ſempiternæ neceſsitatis ſunt.Nam etiam ſi in his non ſit manifeſta ueritatis natura, nihil tamen prohibet fixam eſſe neceſsitatis in natura cõſtantiam,ut ſi nobis ignotum eſt, utrũ paria ſint aſtra,an imparia,non tamen idcircò poterit euenire,ut nec paria, nec imparia uideãtur,ſed ſine ulla dubitatione aut paria ſunt,aut imparia. Omnis enim multitudo,horum alterum retinet in natura.Quocirca & in his ſi quis dicat aſtra paria ſunt,aliusq; reſpondeat,aſtra paria non ſunt.Vel ſi quis dicat,aſtra imparia ſunt, aliusq; reſpondeat,aſtra imparia non ſunt,unus horum uerum ex neceſsitate proponit,& quanquam id quod quilibet horum uerum dixerit,nobis ignotum eſt,neceſſe eſt tamen immutabiliter eſſe quod dicitur,atq; hę quidem ſunt immutabiliter neceſſarię propoſitiones. Aliæ uerò ſunt quæ non ſempiterna ſignificantes, ſunt tamen & ipſæ neceſſariæ,quouſq; illa ſubiecta ſunt,de quibus propoſitio aliquid affirmat aut negat,ut cum dico,homo mortalis eſt,quamdiu homo eſt, tam diu hominem mortalem eſſe neceſſe eſt.Nam ſi quis dicat, ignis calidus eſt, quamdiu eſt ignis,tamdiu ex neceſsitate uera eſt propoſitio.Alię uerò ſunt quæ à natura neceſsitatis recedunt,& quædam tantùm contingentia ſignificant.Sed hæc aut æqualiter ſe ad affirmationem negationemq; habentia ſunt,aut ad unum uergentia frequentius.Aequaliter quidem ſe habent,ut ſi quis dicat,me hodie eſſe lauandum, hodie me nõ eſſe lauãdũ.Nihil enim uel negatio magis uel affirmatio fiet,utręq; eñ ęqualiter neceſſariæ nõ ſunt,Illę uerò quæ plus ad alteram partẽ uergũt huiuſmodi ſunt, ut ſi quis dicat hominem in ſenectute caneſcere,hominem in ſenectute nõ caneſcere,fit quidẽ frequentius ut caneſcat,non tamen interclusum eſt,ut nõ caneſcat.Prędicatiuarum autem propoſitionum natura ex rerum ueritate & falſitate colligitur. Quemadmodũ res ſeſe habẽt,ita ſeſe propoſitiones habebũt quę res ſignificãt.Nã ſi in ſe res ullam retinent neceſsitatẽ,propoſitiones quoq; neceſſariæ ſunt, ſin uerò tantùm ineſſe ſignificẽt,ut ſi quis dicat,homo ambulat,homini ambulationem ineſſe monſtrauit,prætet aliquã neceſsitatem ſunt,tantũ ineſſe ſignificantes omni uacuę neceſsitate.Quod ſi res impoſsibiles ſunt,propoſitiones quæ illas res demonſtrant, impoſsibiles nominantur,ſin uerò res contingenter ſunt ueniẽtes atque abeuntes,quæ illas prodit,cõtingens propoſitio nuncupatur.Quoniã autẽ temporum alia ſunt futura,alia præſentia,alia uerò præterita,res quoq; ſubiectæ,temporibus, his quoq; tẽporum diuerſitatibus uariæ ſunt.Aliæ eñ pſentis tẽporis ſunt, aliæ futuri, aliæ præteriti.Eodem quoq; modo propoſitiones alias pteriti tẽporis ſignificatio tenet,ut cum dico,Græci Troiam euertêre:aliæ præſentis,ut cum dico,Francorum Gothorumq; pugna cõmittit:aliæ futuri,ut per ſe & Græci bello morituri ſunt. Et de præteritis quidẽ & de præſentibus,ut res ipſę ſtabiles ſunt & definitæ,ſic & propoſitiones.Nam quod factum eſt,non eſt non factum,& quod eſt non factum,nõdum factum eſt.Idcirco de eo quòd factum eſt,uerum eſt dicere definitè,quoniã factum eſt,& falſum eſt dicere,quoniã factũ non eſt.Rurſus de eo quod factũ nõ eſt, uerum eſt dicere,quoniã factum non eſt,falſum eſt,quoniã factũ eſt.Et de præſenti quoq; quod fit,definitã habet naturã in eo quòd fit,definitã quoq; in propoſitionibus ueritatem falſitatemq; habere neceſſe eſt.Nam quod fit definitè uerum eſt dicere,quoniã fit,falſum quoniã nõ fit.Quod non fit,uerum eſt dicere non fieri, falſum autem fieri.De definitione ergo propoſitionum præteriti uel præſentis,ſuprà iã dictum eſt.Nunc uerò ad illarũ propoſitionũ ueritatem falſitatemq; diſputationis ordinem cõuertit,quæ in futuro dicũtur,quęq; ſunt contingẽtia.Solet autẽ futura uocare,quę eadẽ contingentia dicere cõſueuit.Contingẽs autem ſecũdũ Ariſtotelicã ſententiam eſt,quodcunq; aut caſus fert,aut ex libero cuiuslibet arbitrio & propria uoluntate uenit,aut facilitate naturæ in utrãq; partẽ redire poſsibile ,eſt ut fiat,ſcilicet,

cet, & non fiat. Hæc ergo in præterito quidem & præsenti definitum & constitutũ habent euentum, quæ enim euenerũt, non euenisse non possunt & quæ nunc fiunt ut nunc non fiant, cum fiunt, fieri non potest. In his autem quæ in futuro sunt, & cõtingentia sunt, & fieri potest aliquid, & nõ fieri. Sed quoniam tres modos suprà posuimus contingentis, de quibus melius in Physicis tractauimus, singulorum subdamus exempla. Si hesterno die egressus domo inueni amicum, quem in animo habebam quærere: non tamen tunc quærebam, ut non inuenirem quem inueni antequã inuenirem fieri poterat. Cum autẽ inueni, uel postquam inueni, ut nõ inuenissem, fieri non poterat. Rursus si ipse sponte, præterita nocte profectus sum in agrum, antequam hoc fieret, ut non proficiscerer fieri poterat. Postquam profectus sum, uel cum profectus sum, ut id nõ fieret quod fiebat, aut non factum esset quod erat factum, fieri non ualebat. Amplius, posibile est scindi hanc, quam uestior tunicam, si hesterno die scissa est, cum scindebatur, aut postquam scissa est, ut non scinderet, aut non esset scissa, fieri nequibat. Ante uerò quàm scinderetur fieri poterat ut non scinderetur. Perspicuum ergo est in præsentibus atq; præteritis earundem rerum, q̃ sunt cõtingentes definitum constitutumq́; esse euentũ. In futuris autẽ unum q̃dlibet duorum fieri posse. unum uerò definitum non esse, sed in utraq; parte uergere, & aut hoc quidem aut illud ex necessitate euenire. Vt autem hoc quodlibet definitè, uel quodlibet aliud definitè fieri non posse, quæ enim contingentia sunt, in utraque parte contingunt. Quod autem dico, tale est: Egrediente me hodie domo amicũ inuenire, aut non inuenire necesse est. In omnibus enim aut affirmatio est, aut negatio, sed inuenire sine dubio definitè, aut certè si hoc non est, rursus definitè nõ inuenire nõ est necesse, quemadmodũ hesterno die, q̃ amicũ egrediẽs domo inueni, definitum est: definitũ est autem, quod non est uerũ me non inuenisse. Nõ eodẽ modo in his quę sunt cõtingentia & futura, sed tantũ aut hoc quidẽ, aut illud est, & hoc ex necessitate. Quod autem una res uel quilibet unus euẽtus definitus & quasi certus sit, fieri non potest. Et in hac re dissimiles sunt propositiones contingentiũ & futurorũ, his quæ sunt præteritorum uel præsentiũ. Nam cum similes sint in eo quòd in his aut affirmatio est, aut negatio, sicut etiã in his quæ sunt præterita uel pręsentia, in illo diuersæ sunt, q; in his quidẽ, id est, pręteritis & pręsentibus rerũ definitus euentus est. In futuris uerò & contingentibus indefinitus est & incertus. Videntur tamen quædam præsentia uel præterita incerta & indefinita, sed solùm nobis ignorãtibus, non naturæ. Nam licet ignoremus nos utrũ astra paria sint an imparia, unum tamẽ quodlibet definitè in natura stellarum esse manifestũ est, & hoc nobis quidem ignotũ est, naturę uerò notissimum. Sed non ita, hodie me uisurũ esse amicũ, aut nõ uisurũ. Nobis quidẽ quid eueniat ignotum est, notum uerò naturę, non ẽm hoc naturaliter, sed casu euenit. Quare huiusmodi propositiones nõn modo ad nostram, sed ad naturę ipsius noticiã secũdùm incertum euentũ, & incõstantem ueritatẽ atq; mendacium deriuabuntur. Talis enim est cõtingentis natura, ut uel in utraq; parte æqualiter sese habeat, ut hodie me esse lauandum, uel hodie me non esse lauãdum, uel in una plus, minus in altera, ut hominem canescere senescẽtem, uel hominẽ non canescere insenescẽtem. Illud enim plus fit, illud minus. Sed nihil prohibet, id quod rarius fit, tamen fieri, de his ergo Aristotelica subtilitas disputatura primum à singularibus inchoans ad uniuersalia tractatui uiam pandit. Duobus enim modis cõtradictiones fiebãt, aut in singularibus, aut in uniuersalibus uniuersaliter pdicatis & his oppositis. Ingreditur autem ex his tribus quæ suprà dicta sunt ex casu, ex libero arbitrio, ex possibilitate, quæ omnia uno nomine Vtrumlibet uocauit, fingens, scilicet, nomen ad hoc, quod non unius & certi euentus ista sint, sed utriuslibet, & quo modo contingit ea fieri, uel nõ fieri, hoc aũt monstratiuũ est naturæ instabilis, & ad utrãq; partẽ sine ullius rei obluctatione uergẽtis. Non autem oportet arbitrari illa esse utrũlibet & cõtingentium naturæ, quæcunq; nobis ignota sunt. Neq; ẽm si nobis ignotũ est à Persis ad Græcos missos legatos, idcirco missos esse incerti euentus

est. Nec si lætale signum in ægrotantis facie medicina deprehendit, ut aliud esse nõ possit, nisi ille moriatur, nobis autem ignotum sit, propter artis imperitiam, idcirco illum ægrum esse moriturum, utrumlibet, & contingentis naturæ esse iudicandum est, sed illa sola talia sine dubio esse putãda sunt, quæcunque idcirco nobis ignota sunt, quod per propriam naturam qualem habeant euentum, sciri non possunt: idcirco, quoniam propria instabilitate naturæ ad utraque uerguntur, id est, ad affirmationis & negationis euentum propria instabilitate atque inconstantia permutantur. Est autem inter Philosophos disputatio, de rerum quæ fiunt causis, necessitate'ne omnia fiãt, an quædam casu, & in hoc Epicureis, & Stoicis, & Peripateticis nostris magna contentio est, quorum paulisper sententias explicemus. Peripatetici enim quorum Aristoteles princeps est, & casum, & liberi arbitrium iudicij, & necessitatẽ in rebus quæ sunt, quæque aguntur cùm grauissima autoritate, tum apertissima ratione confirmant. Et casum quidem esse in Physicis probant, quoties aliquid agitur, & nõ id euenit, propter q̃d illa res est cœpta, quæ agebat, id q̃d euenit, ex casu euenisse putãdum est, & casus quidẽ non sine aliqua actione fit. Quoties autem aliud quiddam euenit per actionem quæ geritur quã speratur, illud euenisse casu Peripatetica probat autoritas. Si quis enim terram fodiens uel scrobem demittens agri cultus causa thesaurum reperiat, casu ille thesaurus inuentus est, non sine aliqua quidem actione, terra enim fossa est, cùm thesaurus est inuentus. Sed non illa erat agentis intentio, ut thesaurus inueniretur. Ergo aliquid agenti homini propter aliud tamen agẽti res diuersa successit. Hoc igitur ex casu euenire dicitur, quodcunque per aliquam actionem euenit, non propter eã rẽ cœptam, q̃ aliquid agenti successerit. Et hoc quidem in ipsa rerum natura est, ut nõ hoc ex nostra cõstaret ignorantia, ut nõ idcircò quædã esse casu uiderent, q̃ nobis ignota essent, sed potius idcirco à nobis ignorentur, q̃ hæc in natura quæcunque casu fiunt, nullã necessitatis constantiã, aut prouidẽtię modum tenerẽt. Stoici dum omnia quidẽ ex necessitate & secundũ prouidentiã fieri putant, id q̃ ex casu fit, nõ secundũ ipsius fortunę naturã, sed secundùm nostrã ignorantiã metiunt, id enim casu fieri putãt, q̃d cũ necessitate sit, tamẽ ab hominib. ignoret. Et de libero quoque arbitrio eadem nobis penè illisque cõtentio est. Nos enim liberum arbitriũ ponimus, nullo extrinsecus cogẽte in id q̃d nobis faciendũ, uel nõ faciendũ iudicãtibus pp̃ẽdentibusque uideat, ad quã rem pręsumpta prius cogitatione perficiẽdã & agendã uenimus, ut & id q̃d fit, ex nobis & ex nostro iudicio principiũ sumat, nullo extrinsecus aut uiolẽter cogẽte, aut uiolenter impediẽte. Stoici autẽ omnia necessitatibus dantes, cõuerso quodã ordine liberum uoluntatis arbitriũ custodire conantur. Dicũt enim naturaliter quidẽ animam habere quandã uolũtatẽ, ad quã propria natura ipsius uoluntatis impellitur. Et sicut in corporibus inanimatis quædã naturaliter grauia ferunt ad terrã, leuia sursum meant. Et hæc natura fieri nullus dubitat, ita quoque in hominibus & in cæteris animalibus uolũtatẽ quidẽ naturalem esse cunctis, & quicquid fit à nobis, secundùm uoluntatẽ quę naturalis nobis est, putant fieri, illud tamen addunt, q̃ ea uolumus quę prouidẽtię illius necessitas imperauit, ut sit quidem nobis uoluntas cõcessa naturaliter, & id quod facimus uolũtate faciamus, quæ, scilicet, in nobis est, ipsam tamẽ uoluntatẽ illius prouidentiæ necessitas cõstringit, ita fieri quidẽ omnia ex necessitate, quod uoluntas ipsa naturalis necessitatẽ sequatur, fieri etiã quę facimus ex nobis, quod ipsa uolũtas ex nobis est & secundùm animalis naturã. Nos autẽ liberũ uoluntatis arbitrium nõ id dicimus, quod quisque uoluerit, sed q̃d quisque iudicio & examinatione collegerit. Alioqui multa quoque animalia habebunt liberum uolũtatis arbitriũ. Illa enim uidemus spontè quædã refugere, quibusdã spõtè cõcurrere. Quod si uelle aliquid uel nolle hoc rectè liberi arbitrij uocabulo teneretur, nõ solũ hoc esset hominũ, sed cæterorũ quoque animalium, quibus hanc liberi arbitrij potestatẽ abesse quis nesciat? Sed est liberum arbitriũ, quod ipsa quoque uocabula produnt, liberũ nobis de uoluntate iudicium. Quotiescunque enim imaginationes quædã concurrunt animo, & uoluntatẽ irritant,

tritant, eas ratio perpendit, & de his iudicat, & quod ei melius uidetur cũ arbitrio ꝑpenderit & iudicatione collegerit, facit, atq; ideo quædam dulcia & speciem utilitatis monstrantia spernimus, quædam amara licet nolentes fortiter sustinemus. Ideo non in uoluntate, sed in iudicatione uoluntatis, liberum constat arbitrium, & non in imaginatione, sed in ipsius imaginationis perpensione cõsistit, atq; ideo quarundam actionum nos ipsi principia nõ sequaces sumus. Hoc est enim uti ratione, uti iudicatione. Esse enim commune nobis est cum cęteris animantibus, sola ratione disiungimur. Quod si sola est iudicatione inter nos & cætera animalia distãtia, cur dubitemus ratione uti, hoc esse quod uti iudicatione? Quam si quis ex rebus tollat, rationem hominis sustulit, hominis ratione sublata, nec ipsa quoq; humanitas permanebit. Melius igitur Peripatetici nostri & casum in rebus ipsis fortuitum dantes, & præter ullam necessitatem, & liberum quoq; arbitrium, neq; in necessitate, neq; in eo quod ex necessitate quidem non est, non tamen in nobis est ut casus, sed in electione iudicationis & uoluntatis examinatione posuêre. In eo autem quod possibile esse dicit, est quædã inter Peripateticos & Stoicos dissensio, quã hoc modo paucis absoluimus. Illi enim diffiniunt possibile esse quod possit fieri, & q̃d fieri prohibetur, non fit, hoc ad nostram possibilitatẽ, scilicet, referentes, ut q̃d nos possumus, id possibile dicerẽt. Quod uero nobis impossibile esset, id possibile negarent. Peripatetici aũt nõ in nobis hoc, sed in ipsa natura posuerunt, ut quædã ita possibilia essent fieri, ut essent possibilia nõ fieri, ut, hunc calamũ frangi quidẽ possibile est, & etiam non frangi, & hoc non ad nostrã possibilitatem referunt, sed ad ipsius rei naturã. Cui sententiæ contraria est illa quæ dicit: Omnia fato fieri, cuius Stoici autores sunt. Quod enim fato fit, ex principalibus causis euenit. Sed si ita est hoc ꝙ non fiat, nõ potest permutari. Nos aũt ita dicimus, quædã esse possibilia fieri, ut eadem sint etiã possibilia nõ fieri, hoc nõ ex necessitate, nec ex possibilitate nostra metientes. His igitur expeditis illud addere sufficiat, hoc Aristoteli fixum in sentẽtia & disciplina retinenti, facile fuisse cõtingentiũ propositionũ modũ de futuris ostẽdere, id est, ęqualiter se habere in affirmatione & negatione, & in utraq; parte facere. Atque ideo determinatã euẽtus constantiã nõ habere, quod ni ita esset, omnia ex necessitate fieri crederent, q̃d melius liquebit cũ ad ipsa Aristotelis uerba uenerimus. Non autem incommode neq; incongrue Aristoteles de rebus altioribus & fortasse non pertinentibus ad artem Logicam disputationem transtulit, cum de propositionibus loqueretur Neq; enim esset firmam rectitudinem & significantiam propositionum cõstituere, nisi hãc ex rebus ita esse probauisset. Pręedicatiuę eñ propositiones (ut dictũ est) nõ in sermonibus neq; in cõplexione p̃dicationũ, sed in rerũ significatione cõsistunt. Quare omnibus quæ prædicẽda erãt explicitis, ad ipsius Aristotelis sentẽtias aperiẽdas enodãdasq; ꝑueniamus. In his ergo quę sunt, & facta sunt, necesse est affirmationem uel negationem uerã uel falsam esse, in uniuersalibus quidem semper hanc quidem uerã, illam uero falsam, & in his quę sunt singularia quẽadmodum dictũ est, in his uero quæ in uniuersalibus non uniuersaliter dicũtur, nõ est necesse. Categoricas propositiones quæ prædicatiuæ latine possunt nominari (ut suprà iam diximus) ex rebus quas ipsę propositiones significant, integra ratiocinãdi norma dijudicat. Illæ nãq; quas Hypotheticas uel conditionales uocamus, ex ipsa cõditione uim propriã trahũt, nõ ex his quę significant. Cũ enim dico, si homo est, animal est, & si lapis est, animal nõ est, illud est cõsequens, illud repugnãs, quare ex consequentia & repugnantia propositionũ tota in propositione uis uertitur: unde fit ut nõ significatio, sed cõditio propositã Hypotheticarũ enunciationum uim naturamq; cõstituat. Pręedicatiuę uero propositiones (ut dictum est) ex rebus principaliter substantiam sumunt. Atq; ideo quoniam quædam res sunt pręsentis temporis, quædam præteriti, sicut euentus ipsæ rerũ pręsentis temporis uel pręteriti certus est, ita quoq; pręedicatiuarum propositionum de pręteritis & pręsentibus certa ueritas, falsitasq; est. Erat autem contradictionis modus duplex, aut enim uniuersa-

les particularibus angulariter opponebãtur, aut singularis significatio affirmatiua singularem negationẽ cõtradictoria oppositione perimebãt. Et in his una uera semper, altera falsa reperiebat. In his aũt quæ essent indefinite, nõ necesse erat unã uerã esse, alterã falsam, sed in his, in quibus ueritas & falsitas diuidebatur. In his non solũ una uera semper est, altera semp falsa, in preterito, scilicet, & in presenti, sed etiã una certam & definitã ueritatẽ retinet, certã & definitã altera falsitatẽ. In his autem quæ sunt in futuro, si necessariæ quidem propositiones sunt, licet secũdum tempus futurum dicãtur, necesse est tamen non modo unam ueram esse, alterã falsam, sed etiam unam definite ueram, alterã falsam definite, cum dico, sol hoc anno uerno tempore in Arietẽ uẽturus est. Si hoc alius neget, nõ solum una uera est, altera falsa, sed etiam in hoc uera est affirmatio definite, falsa negatio. Sed Aristoteles non solet illa futura uocare quæ sunt necessaria, sed potius quæ sint contingentia. Cõtingentia aũt sunt (ut supra diximus) quęcunq; uel ad esse, uel nõ ad esse ęqualiter sese habent, & sicut ipsa indefinitũ habẽt & esse & non esse, ita quoq; de his affirmationes & negationes indefinitã habent ueritatem uel fallitatẽ, cum una semper uera sit, semper altera falsa, sed quę uera sit, quęue falsa, nondũ in cõtingẽtibus notũ est. Nã sicut quę sunt necessaria esse, in his esse definitũ est, quæ aũt sunt impossibilia esse, in his nõ esse definitũ est, ita quoq; quæ possunt esse, & possunt nõ esse, in his neq; esse, neq; nõ esse est definitũ, sed ueritas & falsitas ex eo q; est esse rei, & ex eo q; est non esse rei sumit. Nam si sit quod dicitur, uerum est, si non sit quod dicitur, falsum est. Igitur in cõtingentibus & futuris sicut ipsum esse & nõ esse instabile est. Esse tamẽ aut nõ esse necesse est. Ita quoq; in affirmationibus cõtingentia prodẽtibus, ueritas quidẽ & falsitas in incerto est. Quę enim uera sit, quę falsa secundũ ipsarũ propositionũ naturã ignoratur, necesse est tamen unã ueram esse, alteram falsam. Porphyrius tamẽ quædam de Stoica dialectica permiscet, quæ cum Latinis auribus nota non sit, nec hoc ipsum quod in quæstione uenit agnoscitur, atq; ideo illa studio prætermittemus.

DE FVTVRIS CONTINGENTIBVS.

IN singularibus uerò & futuris nõ similiter. Nam si omnis affirmatio uel negatio, uera uel falsa est, & omne necesse est uel esse, uel non esse. Quare si hic quidẽ dicat futurũ aliqd, ille uerò non dicat hoc idem ipsum, manifestum est, q̃ni am necesse est uerum dicere alterum ipsorum, si omnis affirmatio uel negatio uera, uel falsa est, utræq; enim non erũt simul in talibus. Nam si uerũ est dicere, quoniã est album uel nõ album, necesse est albũ esse, uel non album. Et si est albũ uel non album, uerũ est uel affirmare uel negare, & si non est, mentitur: & si non mentitur, nõ est. Quare necesse est aut affirmationem, aut negationẽ uerã esse uel falsam. Nihil ergo neq; est, neq; fit, neq; casu neq; utrumlibet, nec erit, nec nõ erit, sed ex necessitate omnia & non utrumlibet. Aut enim qui dicit uerus est, aut qui negat: similiter enim uel fieret, uel non fieret.

GEminas esse cõtradictiones in propositionibus suprà iam dictum est, & nunc quoq; cõmemorat, in quibus necesse est unã uerã esse, alterã falsam, sed ea q̃ dicenẽ de futuris & cõtingentibus melius intelligẽtur, si de his cõtingẽtibus loquamur, quę in singulari cõtradictione proueniũt. Est enim uniuersalium angularis cõtradictio in cõtingentibus huiusmodi. Cras omnes Atheniẽses bello nauali pugnaturi sunt. Cras nõ omnes Athenienses bello nauali pugnaturi sunt. In singularibus aũt talis est. Cras Socrates in palestra pugnaturus est. Cras Socrates in palestra pugnaturus

gnaturus non est. Non autem oportet ignorare nõ esse similiter contingentes has, quæ dicunt Socrates morietur, & Socrates non morietur, & illas quæ dicunt, Socrates morietur cras, Socrates non morietur cras. Illæ enim superiores omnino contingentes nõ sunt, sed sunt necessariæ. Morietur enim Socrates ex necessitate, hæ uerò que tempus diffiniũt, nec ipsę in numero contingentium recipiuntur, idcirco, quod nobis quidem cras moriturum esse Socratem incertum est, naturæ autem incertum nõ est. Atq; ideo nec Deo quoq; incertũ est, qui ipsam naturam optimè nouit. Sed illæ sunt propriæ contingentes, q̃ neque in natura sunt, neq; in necessitate, sed aut in casu aut libero arbitrio, aut in possibilitate naturæ. Ex casu quidẽ, ut cũ egredior domo amicum uideam, non ob hoc egrediens. Ex libero arbitrio, ut quod possum & uelle & non uelle, an uelim hoc antequam fiat, incertum est. Ex possibilitate, q̃d cum fieri posit, & non fieri posit, id antequam fiat quod utroque modo potest fieri, incertum sit. Ideoq; cras Socrates disputaturus est in palestra, contingens est, q̃d hoc ex libero uenit arbitrio. Ergo in huiusmodi cõtingentibus si in futuro una semper uera est, altera semper falsa, & una definitè uera, altera falsa definitè, & res uerbis congruerent, omnia necesse est esse, uel non esse, & quicquid fit ex necessitate fit, & nihil neque possibile est esse, quod possibile sit nõ esse, neq; liberũ erit arbitriũ, neq; in rebus ullus casus erit, in omnibus necessitate dominante. In his namq;, id est, in singularibus contradictionibus uerũ dicere utrunq; non potest. Contradictoriæ ẽm erãt quę simul esse nõ possunt, sed nec utræq;, id est, negationes atq; affirmationes falsæ esse in cõtradictorijs possunt. Illę ẽm erant contradictorię, quæ simul esse non poterant. Quare unus uerũ dicturus est, unus falsum. Quod si nihil dat in huiusmodi rebus, id est, cõtingentibus instabile, euentus ordine, & incerta ueritatis & falsitatis enunciatione prouenire, quicquid uerũ dicitur in affirmatione definitè, hoc definitè esse necesse est, quicquid falsum dicit̃ in negatione, hoc non esse necesse est. Omnia igit̃ ex necessitate aut erunt, aut ex necessitate nõ erunt. Nihil ergo nec casus, nec liberum arbitriũ, nec possibilitas ulla in rebus est. Siquidẽ renet cuncta necessitas. Aristoteles uerò sumens istam Hypoteticam propositionẽ, si omne quod in futuro dicit̃, aut uerũ definitè, aut falsum est definitè, omnia ex necessitate fieri, & nihil casu, nihil iudicio, nihil possibilitate, ea cõuenienti ordine monstrat, & hoc posito, unam uerã, alteram definitè falsam esse, omnia ex necessitate cõtingere. Ex consensu rerum propositionem demõstrat hoc modo. Proponit enim hãc conditionẽ, & hãc uerã esse, ex rerum ipsarũ necessitate cõfirmat. Est aũt conditio, si omnis affirmatio, uel negatio in futurũ ducta uera, uel falsa est definitè, & omne quicq̃d fit ex necessitate fieri, & nihil, neq; casu neq; ꝓpria & libera uolũtate, atq; iudicio, nec uerò aliqua possibilitate, quæ omnia utrũlibet uocabulò nuncupauit. Ponit enim hãc conditionem, dicens: Nam si omnis affirmatio uel negatio uera, uel falsa est, subaudiendum est definitè, & omne necesse est esse uel non esse, si hic quidem dicat futurum aliquid, ille uerò non dicat hoc idem ipsum, manifestum est, quoniam necesse est uerum dicere alterum ipsorum, si omnis affirmatio uel negatio uera uel falsa est, utræq; enim nõ erunt simul in talibus, Ergo sensus huiusmodi est: Si omnis, inquit, affirmatio uel negatio uera, uel falsa est definitè & omne necesse est, aut esse, aut nõ esse, quod uel affirmatio ponit, uel negatio perimit. Nã si quilibet dixerit esse aliquid, & alius dixerit, idẽ ipsum non esse, unus quidẽ affirmat, alius uerò negat, sed in affirmatione & negatione, quæ in contradictione ponunt̃ una semp uera est, altera falsa. Neq; enim fieri potest ut utræq; sint ueræ, nõ enim nũc sermo est, aut de subcõtrarijs, aut de indefinitis. Nãq; subcõtrarię, id est, particularis negatio, & affirmatio particularis, & indefinitę utræq; uerę in eodẽ esse poterãt. Cõtradictorię autẽ minimè neq; enim fieri potest, ut hę q̃ uel in singularib. cõtradictiones sunt, uel in uniuersalibus angulariter opponunt, simul unquã ueræ sint. Hoc enim est q̃d ait, utræq; enim nõ erũt simul in talibus, id est, utræq; enunciationes nõ erunt ueræ in enũciationib. cõtradictorijs: posita ergo hac cõditione, si omnis affirmatio definitè uera uel falsa

sit,

sit omnia ex necessitate euenire. Hanc ipsam rerum ipsarum & propositionum cō-
sequentiam, & similitudinem monstrare contendit, dicens: Nam si uerum est dice-
re, quoniam album, uel non album est, necesse est esse album, uel non album: & si est
album, uel non album, uerum est, affirmare uel negare, & si non est, mentitur, & si
mentitur, non est, quare necesse est affirmationem, uel negationem ueram esse uel
falsam. Omnis, inquit, affirmatio omnisq́ negatio cum rebus ipsis, uel uera, uel fal-
sa est. Huius autem rei exempla, ex præsentibus sumit. Nam sicut se habent secun-
dum necessitatem in præsenti tempore enunciationes, ita se habent, & in futuro.
Speculemur igitur in præsenti, quæ sit rerum propositionumq́ necessitas. Si qua
enim propositio de qualibet re dicta uera est, illam rem quam dixit, esse necesse est.
Si enim dixerit, quoniā nix alba est, & hoc uerum est, ueritatē propositionis sequit̄
necessitas rei. Necesse est enim niuem esse albam, si propositio, quæ de eadem re p̄-
dicata est, uera est. Quod si dixerit quis, non esse albam picem, & hæc uera est. Ma-
nifestum est rem quoq́ propositionis consequi ueritatem. Amplius quoq́ propo-
sitiones rerum necessitates sequuntur, si enim est aliqua res, uerum est, de ea dicere
quoniam est: & si non est aliqua res, uerum est de ea dicere, quoniam, non est: Ita se
cundùm ueritatem affirmationis, uel negationis necessitas rei substantiam sequit̄,
& rerum necessitas propositionum comitatur necessitatem, atq́ hoc quidem in ue
ris, in falsis quoque idem est, è contrario. Nam si falsa est affirmatio, rem de qua lo-
quitur non esse necesse est, ut si falsa est affirmatio, que dicit picem esse albam, non
esse albam picem necesse est. Rursus si falsa est negatio quę dicit, niuē non esse albā,
niuem esse albam necesse est. Rursus si res non est, affirmatio quoq́ de ea re necessa
riò falsa est. Quod si rursus res non sit, id quod potest dicere, falsa negatio sine ulla
dubitatione, illa negatio falsa est, & hoc esse necesse est, ut quoniā de niue potest di-
cere falsa negatio, quoniam alba non est, hoc ipsum quod falsa negatio dicit, id est,
albā nō esse, nō est. Nix enim nō alba nō est. Quare rerū necessitati falsitas utraque
cōuertitur, nā si est aliquid, dicere uerè de eodē dicitur, quoniam est, & si uerè dicitur
illam rem de qua uerè aliquid prædicatur esse necesse est, quod si non est id quod di
citur, falsa enunciatio est, & si enunciationes falsę sunt, res nō esse necesse est. Quod
si hæc ita sunt, positum est autem omnem affirmationem, & negationem uerā esse
definitè, quoniam propositionum ueritatem uel falsitatem rerum, necessitas secun
dùm esse uel non esse consequitur, esse quidem secundū ueritatem, ut dictū est, non
esse secundùm falsitatem. Nihil fit casu, neq́ libera uolūtate, neq́ aliqua possibilita
te. Hæc enim quæ utrumlibet uocamus talia sunt, quæ cum nondū sunt facta & fie
ri possunt, & non fieri. Si enim facta sunt, non fieri potuerūt, ut hodie me librū Vir-
gilij legere, quod nondum feci, potest quidem non fieri, potest etiam fieri, quod si fe
cero, potui non facere. Hæc igitur huiusmodi sunt, quæcunque utrumlibet dicun-
tur. Vtrumlibet autem quid sit ipse planiùs demonstrat, dicens:

Vtrumlibet enim nihil magis sic uel non sic se habet, aut habebit.

Est enim utrūlibet, q̄d uel ad esse, uel ad non esse æqualiter se habet, id est, neq́ illud
esse necesse sit, neq́ nō esse necesse sit. Putauerūt aūt quidam, quorū Stoici quoque
sunt, Aristotelē dicere, in futuro cōtingētes nec ueras, nec falsas: quod enim dixit ni
hil se magis ad esse habere quàm ad nō esse, hoc putauerūt tanq́ nihil eas interesset
falsas an ueras putari, neque ueras enim neq́ falsas esse arbitrati sunt, sed falsum est:
Nō enim Aristoteles hoc dicit, q̄ utręq́ nec uerę, nec falsę sint, sed q̄ una quidē ipsa
rū quęlibet, aut uera aut falsa est. Nō tamē quemadmodū in pręteritis definitè, nec
quemadmodū in præsentibus, sed enunciatiuarum uocum duplicē, quodāmodo
esse naturam, quarum quædam essent in quibus non modo uerū & falsum inuenī-
retur, sed in quibus, etiam unā esse definitè ueram, alteram definitè falsam, in alijs ue
ro una quidem uera, altera falsa, sed indefinitè, & commutabiliter, & hoc per suā na
turā, non ad nostram ignorantiā, atq́ noticiam. Quocirca rectè dictum est, si omnis

affirmatio

affirmatio uel negatio uera definitè esset, nihil fieri neqꝫ esse, uel casu, uel à communi nomine utrumlibet, nec esse aut non esse contingenter, sed aut esse, aut non esse definitè, sed magis ex necessitate omnia. Hoc enim consequitur eum qui dicit, aut eum qui affirmat uerum esse, aut eum qui negat, quod si hoc uerum esset, similiter cum ueritate, uel fieret, uel eum falsitate non fieret, & quod uerè falsèue ab enunciationibus dicebatur. Quod si hoc impossibile, & sunt quædam res, quæ necessitate non sunt. Videmus aũt quasdam esse casu, quasdam ex uoluntate, quasdam ex propria possibilitate naturæ: frustra putatur sicut in præteritis, ita quoque in futuris enunciationibus, unam esse ueram, alteram falsam definitè. Quare hîc quidem una fuit eius argumentatio, aliam uerò quasi ipse sibi opponens aliquam quæstionem, ingreditur ualidiore tractatu.

Amplius, si est album nũc, uerum erat dicere prius, quoniam erit albũ, quare semper fuit uerum dicere, quodlibet eorum quæ facta sunt, quoniam est, uel erit. Quod si semper fuit dicere, quoniam est uel erit, non potest hoc non esse, uel non futurũ esse. Quod autem non potest non fieri, impossibile est non fieri. Et quod impossibile est non fieri, necesse est fieri. Omnia ergo quæ futura sunt, necesse est fieri, nihil igitur utrũlibet, neqꝫ casu erit: nam si casu, non ex necessitate.

Ad astruendũ nõ esse omnes enunciationes ueras definitè in futuro uel falsas, ex eadẽ argumẽtationis uirtute, & ex eodẽ possibilitatis euentu, diuersam tamen ingreditur argumẽtationis uiã. Dudũ enim ex his quæ nondũ erant facta, si uerè futura esse prædicerentur, in rebus necessitatẽ solam esse posse collegit. Nũc autẽ ex his rebus quæ factæ sunt, argumentationẽ capit, si uerè antequã fierent prædicerẽtur, necessitatis nexu euentus rerum omnium cõtineri. Arbitrantur enim hi qui dicunt cõtingentiũ quoqꝫ propositionũ stabilem esse enũciationis modum secundùm ueritatẽ, scilicet, atqꝫ mendacium, quòd omnia quæcunqꝫ facta sunt, inquiũt, potuere prędici, quoniã fiẽt. Hoc enim in natura quidem fuit antè, sed nobis hoc rei ipsius patefecit euentus. Quare si omnia quæcunqꝫ euenerint sunt, & ea quæ sunt futura esse prędici potuerũt, necesse est omnia quę dicũtur, aut definitè uera esse, aut definite falsa, quoniam definitus eorũ euentus secundùm pręsens tempus est. Quare in omnibus in quibus aliquid euenit, uerum erat dicere, quoniam euẽturum est, & si nondũ adhuc factum est. Hoc autem illa res probat uerum fuisse tunc dici, quoniã euenit id quod prædici potuerat, quod si prędictum esset, res euentura definita ueritate prædiceret. Hoc Aristoteles sumẽs ad idẽ impossibile ualidissima ratione perducit, & præsentis temporis naturã cum futuri enunciatione coniungit. Ait enim simile esse de præsentibus enunciare secundùm ueritatis necessitatem & de futuris. Nã si uerum est dicere, quoniam est aliquid, esse necesse est, & si uerũ est dicere, quoniã erit, futurũ esse sine dubio necesse est. Omnia igitur ex necessitate futura sunt, ad idẽ, scilicet, impossibile argumẽtationẽ trahẽs. Sumit aũt huius impossibilitatis ordinẽ ex his propositionibus, quæ faciliores quidẽ ad intellectũ sunt, idem tamen ualẽt hoc modo. Si semper, inquit, uerũ est dicere, quoniã est, uel erit, quicquid enim tũc uerũ fuit prædicere, illud nõ potest nõ esse, nec nõ futurũ esse. Quemadmodũ enim id q̃d in pręsenti uerè dicitur esse, hoc non potest nõ esse, & uera de ea propositio fuit, quæ dicebat esse, ita quoqꝫ in futuro q̃ dicit, aliquid futurũ esse, illa si uera est, non potest nón futurum esse quod prędicit. Quod si non potest non fieri quod à uera propositione prædicitur, impossibile est non fieri. Idem enim est dicere non potest nõ fieri, quod dicere, impossibile est non fieri. Quod autem impossibile est non fieri, necesse est fieri. Impossibile enim idẽ necessitati ualet cõtrariè prędicatũ, ut ipse pòst docuit. Nãqꝫ q̃d impossibile est esse, necesse est nõ esse. Quod necesse est ut sit, possibile nõ est illud nõ esse, q̃d enim ut sit possibile nõ est, nõ esse necesse est. Quod si hoc est,

& contraria se eodem modo habebunt. Quod est impossibile non esse, hoc esse necesse est. Sed dictũ est ea quæ uerè prædicantur impossibile esse non esse, hoc aũt est ex necessitate esse. Ea igit quæ prædicuntur ex necessitate futura sunt. Nihil igitur utrumlibet, neq; casu, neq; omnino secundũ liberum arbitriũ, quod utrũlibet significatio totũ clausit. Nam quod dicit utrumlibet, possibilitatẽ, & casum, & liberum in significatione arbitriũ tenet. Ergo nihil fit casu. Nam si quædã fieri casu dicat, ille rursus in ea re perimit necessitatẽ, quod enim casu est, nõ ex necessitate est, nihil autem fit casu, quoniã omnia ex necessitate proueniunt, quæcunq; enunciatio uera prædixit. Euenit autem huiusmodi impossibilitas ex eo quod concessum est priùs, omnia quæcunq; facta sunt definitè uerè prædici potuisse. Nam si ex necessitate cõtingit id quod euenit, uerũ fuit dicere quoniã erit, quod si ex necessitate non cõtingit, sed cõtingenter, non potius uerũ fuit dicere quoniã erit, sed magis quoniã cõtingit esse: nam qui dicit erit, ille quandã necessitatem in ipsa prædicatione ponit. Hoc inde intelligitur, q̃d si uerè dicat futurum esse id quod p̃dicatur, impossibile sit non fieri. Hoc aũt ex necessitate sit fieri, ergo qui dicit, quoniã erit aliquid eorũ quæ cõtingenter eueniunt, in eo q̃d futurum esse dicit, id quòd contingẽter euenit, fortasse mentitur, uel si contigerit res illa, quam p̃dicit, ille tamẽ mentitus est, non eñ euentus falsus est, sed modus prædicationis. Namq; ita oportuit dicere, cras bellũ nauale cõtingenter eueniet, hoc est dicere, ita eueniet si euenerit, ut potuerit nõ euenire. Hoc ergo qui dicit, uerum dicit. Euentum enim contingenter prædixit. Qui autem ita dicit, cras erit bellum nauale, quasi necesse sit, ita pronũciat, quod si euenerit, nõ iam idcirco quia prædixit, uerũ dixerit, quoniam id quod cõtingenter euenturum erat, necessariè futurum esse prædixit. Nõ ergo in euentu est falsitas, sed in prædicationis modo. Quemadmodũ enim si quis Socrate ambulante dicat. Socrates ex necessitate ambulat, ille mentitus est, nõ in eo q Socrates ambulat, sed in eo quòd ille ex necessitate eum ambulare prædicauit, ita quoq; in hoc. Qui dicit, quoniam erit aliquid, etiam si hoc fiat, ille tamen falsus est, nõ in eo quod factum est, sed in eo q̃d nõ ita factũ est, ut ille prædixit futurum. Quod si uerum esset definitè, ex necessitate esset futurum. Igitur ex necessitate futurum esse prædixit, quodcunq; sine ullo alio modo euenturum pronũciauit. Quare non in euentu rei, sed in prædicationis enunciatione, falsitas inuenitur. Oportet enim in cõtingentibus ita aliquid prędicere, si uera erit enũciatio, ut dicat quidem futurum esse aliquid, sed ita, ut rursus relinquat esse possibile, ut futurum non sit. Hæc autem est contingentis natura, cõtingẽter in enũciatione prædicere. Quod si quis simpliciter id quòd fortasse cõtingenter eueniet, futurũ esse prędixerit, ille rem contingentẽ necessariè futurã prędixit. Atq; ideo etiam si euenerit id quod dicitur, tamẽ ille mẽtitus est, in eo quòd hoc quidem contingenter euenit, ille autem ex necessitate futurũ esse prędixerat. Cum ergo sint quatuor enunciationum ueritatis & falsitatis modi, de his, scilicet, propositionib. quæ in futuro prædicantũ. Aut quoniã erit, & nõ erit id quod dicitur, id est, ut, & affirmatio & negatio uera sit: aut quoniam nec erit, nec non erit, id est, ut affirmatio et negatio falsæ sint: aut quoniam erit aut non erit, una tamen definitè uera, altera falsa: aut rursus quoniã erit aut nõ erit, utrisq; secundũ ueritatem & falsitatem indefinitis, & ęqualiter ad ueritatẽ mendaciumq; uergentibus docuit quidem suprà, & esse & non esse fieri non posse, cũ dixit. Vtræq; enim simul non erunt in talibus. Docuit etiam aliquantisper aut esse aut non esse definitè, in cõtingentibus & futuris propositionibus esse nõ posse. Nunc illud addit: Quod neq; esse, neq; nõ esse, id est, quod nec illud dici uerè posit, posse utrasq; inueniri falsas, quæ dicũtur in futuro propositiones. Quod si neq; utręq; uerę sunt, neq; utręq; falsæ, neq; una definitè uera, falsa altera definitè. Restat ut una quidẽ uera sit, altera falsa, nõ tamen definitè, sed utrumlibet & instabili modo, ut hoc quidem, aut hoc euenire necesse sit, ut tamen una res quælibet quasi necessariè & definitè proueniat, aut non proueniat fieri non posit. Quemadmodum autem utrasque falsas non esse demonstraret, hic inchoat.

At uero

At uerò nec quoniã uerũ est neutrũ contingit dicere, ut quoniã neq; erit, neq; nõ erit. Primũ eñ cũ sit affirmatio falsa, erit negatio non uera, & cũ hæc sit falsa, cõtingit affirmationẽ esse non uerã. Ad hæc si uerũ est dicere, quoniã albũ est & magnũ, oportet esse utrunq;, si uerò erit cras, oportet esse cras, si aũt neq; erit, neq; non erit cras, non erit utrũlibet, ut naualebellũ, oportet enim neq; fieri nauale bellũ, neq; non fieri.

Sensus argumentationis huiusmodi est, nec illud, inquit, dici poterit, quod contingentium propositionum neutra uera sit in futuro. Hoc autem nihil differt dicere, q̃ si quis dicat, utrasque esse falsas, hoc enim impossibile est in contradictionibus. Nam utræq; falsę inueniri non possunt, hoc enim proprium contradictoriarum est, ut proprietatem contrariarũ fugiant. Propositiones ergo contradictorię, ut proprietatẽ subcõtrariarum fugiunt in eo quòd simul ueræ esse non possunt, ita quoque contrariarum proprietatem uitant, in eo quod simul falsæ non reperiuntur. Habẽt ergo propriam naturam, ut neq; falsæ simul sint, neq; ueræ, quare una ipsarum semper uera, semper altera falsa. Impossibile est igitur cum sit falsa negatio, non ueram esse affirmationem, & rursus cum sit falsa affirmatio, negationem esse non ueram. Igitur nec hoc est dicere, quod utrẹque non uerę sint. Quod per hoc dixit quod ait, at uerò nec quoniam neutrum uerum est contingit dicere, id est, non nobis contingit dicere, hoc est impossibile est dicere, quoniam neutrum uerum est dicere, scilicet q̃d in affirmationibus & negationibus, quę proponuntur, contingentibus, scilicet, & futuris. Qui autem Aristotelem arbitrati sunt, utrasque propositiones in futuro falsas arbitrari, si hæc quæ nunc dicit diligentissimè perlegissent, nunquam tantis laberentur erroribus. Neque enim idem est dicere neutra uera est, quod dicere neutra uera est definitè. Futurũ eñ esse cras nauale bellũ, & non futurum nõ dicit, q̃nia utræque omnino falsæ sint, sed quoniam neutra uera sit definitè, aut quælibet ipsarum definitè sit falsa, sed hæc quidem uera, illa uerò falsa, non tamẽ una ipsarum definitè, sed quælibet illarum contingenter. His autem adiecit aliud quiddam dicens, si propositionum ueritas ex rerum substantia pẽdet, ut quicquid uerum est in propositionibus dicere, hoc esse necesse est, si uerum est dicere, quoniam erit album aliquid, ueritatem propositionis sequitur rei necessarius euentus. Quod si quis dicat quamlibet illam rem cras albam futurã, si hoc uerè dixerit, cras ex necessitate alba futura est. Sic igitur si quis uerum dicit, neutram esse ueram propositionum earum q̃ in futuro dicuntur, necesse est id quod dicitur, & significatur ab illis propositionib. nec esse, nec non esse, falsa enim & affirmatione & negatione, nec quod affirmatio dicit fieri potest, nec quod negatio: ergo ex necessitate neutrum fit, quod uel affirmatio dicit, uel negatio. Ergo si dicat affirmatio, cras bellum nauale futurum, quoniã falsa est, non erit cras bellum nauale. Rursus si idẽ neget negatio dicens, non erit cras bellum nauale, quoniam hæc quoq; falsa est, erit cras nauale bellum. Quare neque erit bellum nauale, quia affirmatio falsa est, nec non erit bellum nauale, quia negatio falsa est. Sed hãc ineptiam, nec animus sibi ipse fingere potest. Quis enim unquam dixerit, rem aliquam ex necessitate nec esse, nec non esse? quod ille, scilicet dicit qui dicit utrasq; propositiones in futuro falsas existere.

Quę ergo cõtingũt incõuenientia, hęc sunt & alia huiusmodi, si omnis affirmationis, & negationis, uel in his q̃ de uniuersalib. dicũt uniuersaliter, uel in his q̃ sunt singularia, necesse est, oppositarũ hanc q̃dẽ uerã esse, illã uerò falsã. Nihil aũt utrũlibet esse in his q̃ fiũt, sed omnia esse & fieri ex necessitate. Quare nõ oportebit neq; consultare, neq; negociari,

ciari, ut si hoc facimus, erit hoc, si uerò non hoc, non erit hoc. Nihil enim prohibet in millesimum annum hunc quidem dicere hoc futurum esse, illum uerò non dicere, Quare ex necessitate erit, quodlibet eorum, quod tum ab eo uerum erat dicere.

Omnia in futuro uel uera uel falsa esse definitè in propositionibus arbitrantes, impossibilitas ista cõsequitur. Nihil enim neq; ex libero uolũtatis arbitrio, neq; ex aliqua possibilitate, neq; ex casu qcq; fieri potest, sed omnia necessitati subiecta sunt, Quanquam quidam nõ dubitauerunt dicere, omnia ex necessitate esse & quibusdã artibus conati sunt id quod in nobis est cum rerum necessitate coniungere. Dicũt enim quidam, quorũ sunt Stoici, omnia quęcunq; fiunt, Fati necessitate prouenire, omnia quæ fatalis agit ratio, sine dubio ex necessitate cõtingere. Sed illa esse sola in nobis, & ex uoluntate nostra, quęcũq; per uoluntatem nostram, & per nosipsos uis Fati complet ac perficit: neq; enim, inquiunt, uolũtas nostra in nobis est, sed idẽ uolumus ideq; nolumus, quicquid fati necessitas imperauit, ut uolũtas nostra quoq; ex fato pendere uideatur, ita, quoniam per uoluntatem nostrã quædam ex nobis fiunt, & ea quæ fiunt in nobis fiũt, quoniamq; uoluntas ipsa ex necessitate fati est, & quæ nos nostra facimus uolũtate, qa necessitas imperauit, ea ipsa impulsi facimus necessitate. Quare hoc modo significationem liberi arbitrij permutantes, necessitatem & id quod in nobis est coniungere impossibiliter & copulare cõtendunt. Illud enim in nobis est liberũ arbitrium, quod sit omni necessitate uacuum, & ingenuũ, & suæ potestatis, quorum nos domini quodammodo sumus uel faciendi, uel nõ faciendi. Quod si uolutates quoq; nostri fati nobis necessitas imperet, in nobis uolũtas ipsa non erit, sed in fato, nec erit liberum arbitriũ, sed potius seruiens necessitati. Vnde fit, ut qui omnes actus euẽtũum necessitate constringunt, dicant poplitem quoque nos non flectere nisi fatalis necessitas iusserit, caput quoque non scalpere, quare nec lauare, nec agere aliquid. His etiã adijciã uel aliquid feliciter, uel aliquid infeliciter facere, uel pati, unde fit, ut neque casum, neque liberum arbitriũ, nec possibile in rebus ullum esse contendant, quamuis liberum destruere metuentes arbitrium, aliam ei fingãt significationem, per quam nihilominus libera hominis uolũtas euertit̃. Aristotelica uerò autoritas, ita hæc in rebus posita, & constituta esse confirmat, ut non exponat nunc quid sit casus, quidúe possibile, quidúe in nobis, nec ea esse in rebus probat atque demonstrat, sed in tantum apud illũ hæc in rebus esse manifestum est, ut opinionem quas quis arbitratur, enũciationes in futuro omnes ueras esse, per hoc impossibilem esse dicat quòd casum, & possibilitatem, liberũq; euertat arbitrium. Hæc enim in rebus ita constituta putat, ut non de his ulla opus sit demõstratione, sed impossibilis ratio iudicetur, quæcũq; uel possibile, uel casum uel id quod in nobis est conatur euertere. Et casum quidem quemadmodũ definita in propositionibus futuris destruat, ueritas suprà monstrauit. Nũc autẽ quemadmodum eadem ipsa ueritas definita futurarum & contingentium propositionũ tollat liberi arbitrij facultatẽ, maxima ui argumẽtationis exequitur dicens: Huiusmodi cuncta contingere impossibilia, si quis unam enũciationis partem definitè uerã uel falsam esse cõfingat. Sed nos secuti Porphyrium cùm huius disputationis expositionẽ cepimus, id quod prius dixit in singularibus & futuris ob hoc dixisse prædiximus, qd facilior sit intellectus disputationis, si hæc prius in singularibus perspicerentur, de quibus singularibus diligentissimè prælocutus, nunc de uniuersalib. uniuersaliter prędicatis, & de his quæ in eis fiunt contradictiones loquitur. Ita enim dicit: Si omnis affirmationis & negationis uel in his quæ in uniuersalibus dicunt̃ uniuersaliter, uel in his quæ sunt singularia, necesse est oppositarũ hanc quidem esse ueram illam uerò falsam. Alexander autem in singularibus & futuris dixisse eum arbi

tratur, tanquam si diceretur, in his futuris quæ in generatione & corruptione sunt. Sunt enim quædam futura quæ in generatione & corruptione non sunt, ut quod de sole & luna & de cæteris cœlestibus pronunciatur: hæc uerò quæ sunt in rebus his quarũ est, & nasci & corrumpi natura, unam semper non necesse est ueram esse, alteram falsam. Sed neutram ego improbo expositionem. Vtraq; enim uerissima ratione firmantur. Omnis autem sensus talis est quod necessitatem solam in rebus imperare destruit Aristoteles, omne enim quod natura est, nō frustra est. Consiliari autem homines naturaliter habent. Quod si necessitas in rebus sola dominabitur, sine causa est consiliatio. Sed consiliatio frustra non est: Natura enim est. Non igitur in rebus potest cuncta necessitas. Ordo autē se sic habet. Quæ ergo, inquit, contingunt inconuenientia, hęc sunt & huiusmodi alia, scilicet, quoniam qui est in rebus casus euertitur. Alia uerò quoniã possibilitas & liberi arbitrij uoluntas annuitur. Et hæc quomodo contingunt, ipse secutus est dicens: Si omnis affirmationis & negationis, uel in his quæ in uniuersalibus dicuntur uniuersaliter, uel in his quę sunt singularia, necesse est oppositarum hãc quidem ueram esse, illam uerò falsam. Nihil autem utrumlibet esse in his quæ fiunt, sed omnia esse & fieri ex necessitate. Tunc enim inconuenientia illa contingunt, si omnis affirmatio & negatio definitè uera uel falsa est, aut in his cōtradictionibus, quæ in uniuersalibus angulariter fiũt, siue in singularibus. Tũc enim nihil est utrumlibet, sed ex necessitate omnia, quoniam ueritatem & falsitatem propositionum, rerum euentus ex necessitate consequitur. Quare (ut ipse ait) non oportebit neq; consiliari neq; negociari, quoniam si hoc facimus, erit hoc, si uerò non, hoc nō erit hoc. Euertitur enim cōsiliatio, si frustra est, frustra autem eam dicit esse, quisquis in rebus solam ponit fati necessitatē. Cur enim quis consilium habeat, si nihil ex eo quod consiliatur efficiet, cum administret cuncta necessitas? Quare non oportebit consiliari, uel si quis cōsiliatur, negociari non debet. Negociari autem est, actu aliquid & negocio agere, nō lucrum, sed aliquam causam uel actum. Nihil enim ipse per actum suum consiliumq; expediret, nisi fati necessitas iubeat. Docuit autem quid esset cōsiliatio per id quod ait, quoniam si hoc facimus, erit hoc, si uerò non hoc, non erit hoc. Ita enim semper fit consiliatio, ut si sit Scipio, ita cōsiliabitur. Si in Africam exercitum ducam, cladem Hannibalis ab Italia remouebo. Si uerò non ducam, non eripietur Italia. Hoc est enim dicere. Si hoc faciam, ut si in Africam exercitum ducam, erit hoc, id est, eripietur Italia. Si uerò non hoc, id est, si hic mansero, nō erit hoc, id est, nō eripietur Italia. Et in alijs omnibus rebus eodem modo. Simul autem monstrauit in consilijs non esse necessitatem. Si enim hoc, inquit, faciam, hoc erit, & si non, hoc non erit, quod si necessitas esset in rebus, siue hoc quis faceret, siue nō faceret, quod necesse esset, eueniret. Quare quod consilij ratione fit, nō fit uiolentia necessitatis. Adiunxit autem ei quod est consiliari negociari, & est ordo hoc modo. Quare non oportebit, neq; consiliari, quoniam si hoc facimus, erit hoc, si uerò non hoc, non erit hoc, nihil enim prohibet in millesimum annum hunc quidem dicere, hoc futurum esse, hunc uerò non dicere. Quare ex necessitate erit, quodlibet eorum uerum erat dicere tunc. Neq; negociari, id est, actum incipere atq; negocium gerere, prior est enim consiliatio, posterius negocium, sed negocium post consiliationem posuit, & cuncta quæ ad consiliationis naturam addi oportebat, post negociationis subdidit interpositionem. Est autē ordo hoc modo. Si omnia, inquit, necessitas agit non oportet consiliari, quoniã si hoc facimus proueniet hoc nobis, si uerò hoc non facimus, nō proueniet. Nihil enim prohibet frustra unum dicere, alterum negare dicentem. Si hoc facimus hoc erit aut non erit, quod enim uenturum est fiet, siue ille per consilium coniectet hoc posse fieri, etiam si quid aliud fecerit, siue ille per consilium neget hoc posse fieri, etiam si hoc quod dixit, faciat. Ex necessitate enim futurum est, quicquid unus ipsorum uerum dixerit. Quod si consiliari omnino non oportet, nec negociari oportebit, id est, nullum incipere negocium. Siue enim quis

incipiat, siue non incipiat, quicquid ex necessitate est, sine ulla dubitatione proueniet. Quare nihil alter homo distabit ab altero homine. Eo enim meliores homines iudicamus, quòd meliores sunt in cõsilio, sed ubi consiliatio frustra est, cuncta necessitate faciente, homines quoq; inter se nihil differunt. Ipsa enim consiliatio nihil differt, utrùm bona an mala sit, cùm prouẽtus necessitas in fati administratione cõsistat. Quare si boni cõsilij homines laude digni sunt, mali cõsilij uituperatione, nõ aliter hoc erit iustè, nisi uel malus actus malumq; cõsilium, & è cõtrario bonum in nostra sit potestate & non in fato. Cùm enim nulla ex necessitate constringatur euentus rei, tunc & liberum uoluntatis arbitrium est, ut nõ sit fatali seruiẽs necessitati. Ergo neq; qui in hoc mundo simplices rerum ordines posuêre, recipiẽdi sunt, & hi qui impermista hac mundana mole, nõ permistas quoq; actorum causas accipiunt, repudiãdi. Nam neq; qui casu omnia euenire dicũt, rectè arbitrãtur, neq; qui omnia necessitatis uiolentia fingunt, sana opinione tenẽtur: neq; enim omnia ex libero esse arbitrio manifestum est, sed horum omnium, & causæ mistæ sunt, & euentus. Sunt enim quędam ex casu, sunt aliqua ex necessitate, quędam etiam uidemus libero teneri iudicio, & actuum quidem nostrorum uolũtas in nobis est. Nostra enim uolũtas domina quodammodo est nostrorũ actuum, & totius uitæ rationis, sed nõ eodem modo euẽtus quoq; in nostra est potestate. Pro alia namq; re aliquid ex libero arbitrio faciẽtibus ex eisdem ueniẽs causis casus interstrepit, ut cùm scrobem demittẽs quis, ut infodiat uitem, si thesaurum inueniat, scrobem quidem demittere ex libero uenit arbitrio, inuenire autem thesaurum solus attulit casus, eam tamẽ causam habẽs casus, quam uolũtas attulit. Nisi enim foderet scrobem thesaurus nõ esset inuẽtus. Quidam autem euẽtus nostris uolũtatibus suppetit. Quosdã impedit quædam uiolẽta necessitas. Prãdere enim & legere, & alia huiusmodi sicut ex nostra uolũtate sunt, ita quoq; eorum, sæpè ex nostra uoluntate pendet euẽtus. Quod si nũc imperare Persis uelit Romanus, arbitriũ quidem uolũtatis in ipso est, sed hũc euẽtum durior necessitas retinet, & ad perfectionẽ uetat adduci. Itaq; omnium rerum & casus, & uolũtas, & necessitas dominãtur. Nec una harũ res in omnibus ponẽda est, sed trium mista potẽtia, unde fit ut peccãtium animus magis cõsideretur potius q̃ euẽtus, & puniatur animus nõ perfectio, idcirco, quod uolũtas quidem nobis libera est, sed aliquoties perfectionis ordo retinetur. Quod si omnia uel casu uel necessitate fierẽt, nec laus digna benè faciẽtibus, nec ultio delinquẽtibus, nec leges ullę essent iustę, quę aut bonis præmia, aut malis restituerẽt pœnas. Venio nũc ad illud quod multis quærit modis, an diuinatio maneat, si nõ oĩa in rebus ex necessitate cõtingãt. Nam quod in uera prędicatione est, idem est in sciẽtia. Et sicut cũ quis uerũ prædicit, qđ uerè prædicitur esse necesse est. Ita qđ quis futurũ nouit, illud futurũ esse necesse est. Sed diuinatio non nouit sic oĩa, ut ex necessitate futura pronũciet. Atq; idcirco frequenter ita diuinatur, qđ facilimè in ueterũ libris agnoscit. Hoc quidẽ euẽturum est. Sed si hoc fit, nõ eueniet. Quasi interdici possit, & alio modo euenire. Quod si ita est, necessitate nõ euenit. Vtrum aũt si oĩa futura sciat Deus, oĩa esse necesse est, ita quæramus. Si quis dicat Dei scientiam de futuris euẽtuum subsequi necessitatẽ, is ꝓfectò cõuersurus est, si oĩa ex necessitate nõ contingũt, oĩa Deũ scire nõ posse. Nam scientiã Dei sequitur euentuũ necessitas, si necessitas euentuũ nõ sit, diuina sciẽtia perimit. Et quis tam impia ratione animo torqueatur, ut hoc de Deo dicere audeat? Sed fortasse quis dicat, qm̃ euenire non potest, ut Deus omnia futura non nouerit, hinc euenire ut oĩa ex necessitate sint, qm̃ Deo notitiã rerũ futurarũ tollere nefas est. Sed si quis hoc dicat, illi uidendũ est, qđ Deũ dũ oĩa scire conat efficere, oĩa nescire cõtendit. Binariũ enim numerũ esse imparẽ, si quis se scire ꝓponat, nõ ille nouerit, sed potius nescit. Ita quoq; nõ est potẽtiæ nosse, sed id arbitrari nosse potius impotẽtiæ est. Qui ergo dicit Deũ cũcta nosse, & ob hoc cũcta ex necessitate esse futura, is Deum dicit, ex necessitate cuncta uẽtura credere, quæcunq; ex necessitate nõ eueniunt. Nam si omnia ex necessitate uentu

ra nouit

ra nouit Deus, in notione ſua fallitur, nõ enim omnia ex neceſsitate eueniunt, ſed aliqua cõtingenter. Ergo ſi quæ cõtingenter euentura ſunt, ex neceſsitate euentura nouerit, in propria prouidentia falſus eſt. Nouit enim futura Deus, nõ ut ex neceſsitate euenientia, ſed ut contingenter, ita ut etiam aliud poſſe fieri non ignoret, quod tamen fiat ex ipſorum hominum & actuum ratione perſciſcat. Quare ſi quis omnia ex neceſsitate fieri dicat, Deo quoq; beneuolẽtiam ſubripiat, neceſſe eſt, nihil enim illius benignitas parit, quandoquidem cuncta neceſsitas adminiſtrat, ut ipſum Dei benefacere ex neceſsitate quodammodo ſit, & nõ ex ipſius uoluntate. Nam ſi ex ipſius uoluntate quædam fiunt, ut ipſe nulla neceſsitate claudatur, non omnia ex neceſsitate cõtingunt. Quis igitur tam impiè ſapiẽs, Deum quoq; neceſsitate conſtringat? qui ſi omnia ex neceſsitate fieri dicat, iſta quoq; uis impoſsibilitas eueniet. Quare ponendum in rebus eſt, caſu quædam poſſe, & uoluntate effici, & neceſsitate conſtringi. Et oratio quæ utrumuis horum ſubruit, impoſsibilis iudicanda eſt. Non igitur immeritò Ariſtoteles ad impoſsibilem rationem perducit dicens, & poſsibilitatem, & caſum, & liberum arbitriũ deperire, quod fieri nequit, ſi omnium futurarum enunciationum una ſemper uera eſt definitè, falſa ſemper altera definitè. Harum enim ueritatem & falſitatem neceſsitas cõſequitur, quæ & caſum de rebus & liberum ſubducat arbitrium. Vnde nunc quoque idem repetit, dicens: Nihil impedire utrùm aliquis ante mille annos aliquid futurum eſſe dicat, an alius neget: non eſt enim ut propter dicere uel negare cuncta facienda ſint uel non facienda, ſed ſi neceſſe eſt, dicentem uel negãtem, res quoq; affirmatas uel negatas ſubſequi, etiam ſi illi non dicant quæ illis dicentibus euenire neceſſe erat, etiam nõ dicentibus euenire neceſſe eſt, dicit autem hoc modo:

At uerò neq; hoc differt, ſi aliquis dixerit cõtradictionem, uel non dixerit, manifeſtũ eſt enim quoniã ſic ſe habent res, etiam ſi nõ hic quidem affirmauerit, ille uerò negauerit. Nõ enim propter negare uel affirmare, erit uel non erit, nec in milleſimũ annũ magis quàm in quantolibet tempore. Quare ſi in omni tempore ſic ſe habebat, ut unum diceretur uerè, neceſſe erat hoc fieri, & unumquodq; eorũ quæ fiunt, ſic ſemper ſe habebat, ut ex neceſsitate fieret. Quãdo enim uerè dicit quis quoniã erit, nõ poteſt non fieri; & quod factũ eſt, uerũ erat dicere ſemper quoniam erit. Quòd ſi hæc nõ ſunt poſsibilia, uidemus enim eſſe principiũ futurorũ, & ab eo quòd cõſultamus, atq; agimus aliquid.

Euentum neceſſarium rerum Ariſtoteles nõ ex prædicentium ueritate, ſed ex ipſarum rerum natura cõſiderãs, ait, ꝙ licet neceſſe ſit quiſquis de re aliqua uerè prædixerit, rem quã antè pronunciauerit euenire, nõ tamẽ idcirco rerũ neceſsitas ex prędictionis ueritate pendet, ſed diuinãdi ueritas ex rerum potius neceſsitate perpenditur. Non enim idcirco neceſſe eſt eſſe, quoniã uerum aliquid prædictum eſt, ſed quoniã neceſſariò erat futurũ, idcirco de ea re potuit aliquid uerè prædici, quod ſi ita eſt, eueniendi rei uel nõ eueniendi nõ eſt cauſa is qui prædicit rem futuram eſſe uel negat. Nõ enim propter affirmationem uel negationem eſſe neceſſe eſt, ſed idcirco ea eſſe neceſſe eſt quæ futura ſunt, quoniã in natura propria quandam habẽt neceſsitatem, in qua ſi quis incurrerit, uerum eſt quod prædicit. Ergo ſi quæcunq; nunc facta ſunt, uerum de his fuiſſet dicere, quoniam erunt, ſiue ille dixiſſet, ſiue nõ dixiſſet. Hæc quæcunq; facta nunc ſunt, erant ex neceſsitate futura, nõ enim propter dicentem, uel negãtem in rebus neceſsitas eſt, ſed propter rerum neceſsitatem ueritas in pronũciatione uel falſitas inuenit̃. Quare ſi etiã ea quæ nũc facta ſunt uerè potuiſſent prædici, quoniã erũt. Et his ita poſitis rem neceſſe eſſet euenire, ſiue illi prædicerẽt ſiue nõ prædicerẽt; neceſſe eſt omne ꝙ fit ex neceſsitate eſſe futurum,

& nihil omnino utrumlibet in rebus est. Namq; si nihil necessitatē rerum adiuuat
diuinatio, & nihil interest, utrùm quis prædicat futurum esse aliquid, an neget, an
nullus omnino aliquid, nec in affirmatione nec in negatione prędicat, manifestum
est, quoniam nec de eo ulla distantia est, siue enim quis ante quodlibet multū tem-
pus aliquid euenturum uerè esse predixerit, siue ante quoslibet paucos dies uel ho
ras, uel momenta, nihil enim interest. Siue enim quis ante mille annos prædiceret,
quod ex necessitate esset futurum, siue ante annum uel mensem, uel diem, uel ho-
ram, uel momentum de necessitate rei euenturæ nihil moueret. Quid enim interes
set, utrùm prædiceretur an non prædiceretur? nihil quoq; interest an iuxtà prædi-
catur an longiùs. Quod si hæc ita sunt, & omnia quęcunq; euenerunt futura fuisse
necesse est, totum liberum arbitrium perit, totus casus absumitur, rerum possibili-
tas propter necessitatem omnis excluditur. Simul autem Aristoteles prænuncia-
tionem euentumq; contingens, rerum necessitatem ex ipsa propositionū ueritate
confirmat, dicens: Si hæc ita sunt, ut in omni tempore se sic haberet unumquodq;
quod factum est, ut hoc ipsum uerè prædiceretur, necesse esset hoc fieri, id est, neces
se esset quod prædictum est uerè euenire, unumquodq; enim eorum quæ fiunt &
uerè prædicūtur sic se habet, ut ex necessitate fiat. Hoc autem cur fiat, hęc ratio est,
quod enim uerè quis dicit, fieri necesse est. Illa enim ueritas ex necessitate rerū pro-
creatur. Quod si etiam id quod factum est, ueraciter pręnunciaretur futurum, nul-
la esset dubitatio omnia ex necessitate prouenire. Quod si hoc, inquit, impossibile
est (uidemus enim quasdam res ex principio liberi arbitrij & ex nostrorū actuum
fonte descendere) quid dubitamus friuolam rationem omnium rerum necessita-
tis excludere? & delectū humanæ uitæ interpositione necessitatis non absumere?
quæ enim erit ulla discretio inter homines, si liberi arbitrij iudiciū perit? cur postre-
mùm leges cōditæ? Cur reipublicæ iura? Cur respōsa sunt? Cur instituta? Cur mo
res publici & priuati actus cōstitutionibus principum & iudiciorum nexibus cō-
tinentur, si certum est, nihil humanis licere propositis, frustra enim cuncta sunt, si li
berum arbitrium non est: leges enim & cætera ad cōtinendos animos hominū cō-
ditas scimus. Quod si seipsi animi non regunt, & eos aliqua quædam uiolentia ne-
cessitatis impellit, dubium non est, quin uacuæ istæ leges sunt, quæ nihil sponte fa-
cientibus proponūtur. Sed hæc quàm sint impossibilia ipse Aristoteles probat, cu
ius recta sentētia neq; casum, neq; necessitatem, neq; possibilitatem in utraq; par-
te naturæ, neq; liberum tollit arbitrium, sed cuncta permiscēs, rebus pluribus arbi-
tratur mundum compositum, nō simplici uel casu, uel necessitate, uel liberę uolun
tatis iudicio cōtineri. Quod si hæc nō sunt possibilia (uidemus enim esse principiū
futurorum & ab eo quod cōsiliamur atq; agimus aliquid) impossibilia, inquit, ista
sunt, ut omnia ex necessitate proueniant. Sumus enim quorundam nos ipsi quoq;
principia, & animus noster ratione formatus, actionesq; nostræ ea ratione directæ
quarundam rerum principium tenent. Sic enim id, quod in nobis est, se habere di-
citur, nulloq; extrà impediēte uel cogente ad quod nobis uidetur ratione iudican
te prosilimus, nec omnia necessitatibus surripienda sunt. Omnium namq; anima-
lium genus in eo quod animalia sunt, subiectum est aliud naturæ, aliud cœlestibus
siderum cursibus, aliud rationi quoq; mentis & animi cogitationi. Arbores namq;
& quædam animalia irrationabilia, illa quidem tantùm naturę subiecta sunt. Pecu
des uerò, quia liberum non habent arbitrium, cœlestium etiam decretis subiectæ
sunt. Homines autem & naturæ, & sideribus, & propriæ uoluntati subiecti sunt.
Multa enim natura dominante uel facimus, uel patimur, ut mortem, uel huiusmo-
di habitudinem corporis. Multa etiam secum rerum ipsarum necessitas trahit, ut
ea quæ cum facere uolumus, non tamen facere ualeamus. Multa autem dat uolun
tatis liberū arbitriū, quæ nobis uolentibus fiunt, quę nō fierēt nisi uellemus. Vnde
fit, ut natura quæ motus est principiū, & liberi arbitrij facultate, & animi quoq; ra-
tione participet. Anima uerò uelut alligata corporibus, quibus natura dominan-
tur, imagina-

tur imaginationibus & cupiditatibus & iracundiæ ardoribus, cæteriſq́;, quæ afferunt corpora, ex ipſa cui illigata eſt natura participat. Cuncti aũt diuinę prouidẽtię ſubiecti, ex illa quoq; diuinorũ uolũtate pendemus, itaq; nec cœleſtium neceſsitas tota ſubruitur, nec caſum diſputatio hæc de rebus eliminat, & liberum firmat arbitrium, ſed hæc maiora ſunt, quàm ut nũc dignè pertractari queãt. Sumus igitur nos quoq; rerum principia, & ex noſtris cõſilijs atq; actibus in rebus plura conſiſtunt. Quòd ſi ea quæ per hãc rationem afferuntur, perſpicua ſunt, quod uerò ponitur, id eſt, affirmationem & negationem omnẽ in futuro ueram eſſe, non æquè perſpicuũ eſt, cur dubitamus mendacem ſubterfugere rationis uiam? & tenere ea quæ cum uera, tum manifeſta ſunt, repudiatis his, quæ nec ueritate ulla firma ſunt, nec perſpicuè clareſcũt? Et quoniã iam ſuprà dixerat, quare nõ oportebit neq; cõſiliari, neq; negociari, nũc hoc reddidit ad id quod ait, neq; cõſiliari, dicẽs nos eſſe principium futurorũ, & ab eo quod cõſiliamur, ad id quod ait, neq; negociari reddidit, id quod ſubiecit, atq; agimus ut aliquid. Quare tanta breuitate oratio cõſtricta eſt, ut in ea teneatur rationis ordiniſq; neceſsitas.

Et quoniam eſt omnino in his quæ non ſemper actu ſunt, poſsibile eſſe & non eſſe ſimiliter, in quibus utrunq; contingit, & eſſe & non eſſe. Quare fieri & non fieri, ac multa nobis manifeſta ſunt ſic ſe habentia, ut quòd hanc ueſtem poſsibile eſt incidi & non incidetur, ſed prius exteretur, ſimiliter autem & non incidi poſsibile eſt. Non enim eſſet poſsibile eam prius exteri, niſi poſsibile eſſet non incidi. Quare & in alijs fiendis quæ ſecundum potẽtiam huiuſmodi dicuntur. Manifeſtũ igitur eſt, quoniam nõ omnia ex neceſsitate uel ſunt uel fiunt, ſed alia quidem utrumlibet, & nõ magis uel affirmatio uel negatio uera eſt uel falſa, alia uerò magis quidem & in pluribus alterum, ſed tamen contingit fieri & alterum, alterum uerò minimè.

Continuus quidem ſenſus ex ſuperioribus hoc modo. Suprà enim ait, quòd ſi hæc non ſunt poſsibilia, id eſt, ut omnia neceſsitas adminiſtret (uidemus enim à nobis quoddã eſſe principium futurorũ & à noſtris actibus, atq; cõſilijs) his illud addit, quoniã ſunt aliqua quæ poſsibilia ſunt eſſe cum nõ ſint, & nõ eſſe cũ ſint, hæc iam ſimul auferẽtur, ſi neceſsitas in omnibus dominetur, & ſenſus quidẽ cum ſuperioribus ita cõiunctus eſt. Quid autem habeat argumẽtationis tota ſentẽtia, hoc modo perſpiciẽdum eſt. Poſsibile eſſe dicitur quod in utranq; partẽ facilè naturæ ſuæ ratione uertatur, ut cum non ſit, poſsibile ſit eſſe, nec cum ſit, ut non ſit res ulla prohibeat, ita ergo & quod poſsibile dicimus à neceſsitate ſeiungimus. Aliter enim dicitur poſsibile me eſſe ambulare cum ſedeam, aliter ſolem nũc eſſe in Sagittario & poſt paucos dies in Aquarium trãſgredi. Ita enim poſsibile eſt, ut etiam eſſe neceſſe ſit. Poſsibile autem dicere ſolemus, quod & cum nõ ſit, eſſe poſsit, & cum ſit, nõ eſſe iterum poſsit. Si quis ergo omnia neceſsitati ſubiecerit, ille naturam poſsibilitatis intercipit. Tres ergo ſunt ſentẽtiæ de poſsibilitate. Philo enim dicit poſsibile eſſe, quod natura propria enunciationis ſuſcipiat ueritatem, ut cum dico, me hodie eſſe Theocriti Bucolica relecturũ, hoc ſi nihil extrà prohibeat, quantũ in ſe eſt, poteſt ueraciter prędicari. Eodem autem modo idem ipſe Philo neceſſarium eſſe definit, quod cum uerum ſit, quantum in ſe eſt, nunquã poſsit ſuſceptiuum eſſe mendacij, nõ neceſſarium autem idem eſſe determinat, quod quantum in ſe eſt, poſsit ſuſcipere falſitatẽ. Impoſsibile uerò ſecundũ propriam naturã, nunquam poſsit ſuſcipere ueritatem. Idem tamen ipſe & contingens & poſsibile unum eſſe confirmat. Diodorus poſsibile eſſe determinat, quod aut eſt aut erit, impoſsibile quod cũ falſum ſit, nõ erit uerum, neceſſarium quod cum uerum ſit nõ erit falſum. Non neceſ-

sarium, quod aut iam est aut erit falsum. Stoici uerò possibile quidem posuerunt, quod susceptibile esset ueræ prædicationis, nihil his prohibẽtibus, quæ cum extrà sint, cum ipso tamẽ fieri cõtingunt. Impossibile autem, quod nullam unquam suscipiat ueritatem, alijs extrà euentum ipsius prohibẽtibus. Necessariũ quod cùm uerum sit, falsam prædicationem nulla ratione suscipiat. Sed si omnia ex necessitate fiunt, in Diodori sentẽtiam nõ rectam sine ulla dubitatione ueniendũ est. Ille enim arbitratus est, si quis in mari moreretur, eum in terra mortem nõ potuisse suscipere, quod neq; Philo neq; Stoici dicũt. Sed quanquam ista nõ dicãt, tamẽ si unam partem cõtradictionis euentu necessitatis metiuntur, idem cum Diodoro sentire coguntur. Nam si quis in mari mortuus est, illum necesse fuit in mari necari, impossibile enim eum fuit mortẽ in terra suscipere, quod perfalsum est. Atq; hęc omnia impossibilia subire coguntur. Quicunq; enim definitè alteram contradictionis partẽ in futuro ueram esse cõtendunt, solam necessitatem in rebus inducũt. Neq; enim si quis naufragio perijt in pelago, idcircò, si nunquam nauigasset, immortalis in terra futurus fuisset. At uerò non ex euentu rerum, sed ex natura euentus ipsos suscipientium propositionum cõtradictiones iudicandæ sunt. Si enim mihi omnia suppetunt nũc ut Athenas eam, etiam si nõ uadam, posse me tamẽ ire manifestum est, & cum iero potuisse nõ ire. Id quoq; apud eos qui euẽtus ex rerum natura recta ratione dijudicant, indubitatum est. Non ergo id est, possibile ut sit necessarium. Sed quanquam quod necessarium est, possibile sit, est tamen alia quædam extrinsecus possibilitatis natura, quæ & ab impossibili & à necessitate sciuncta est. Aristoteles enim hanc habens opinionem de his, quæ semper necesse esse est, ea putat nullam habere ad cõtraria cognationem, ut nix quoniam semper est frigida, nunquam calori cõiuncta est. Ignis quoq; nunquam frigori cognatus est. Idcirco quoniam semper in frigoris cõtrarietate uersatur, id est, in calore. Ergo omnia quęcunq; sunt necessaria, nullam ad cõtrariam qualitatem, quam ipsa retinet, habent cognationem. Quod si quam cognationẽ haberet ignis ad frigus, frustra esset illa cognatio, nunquam igni se in frigoris qualitatem uertente, sed nouimus nihil propriũ natum frustra naturam solere perficere. Ergo illa sunt posita necessaria quæcunq; ad cõtraria nullam habent cognationem, quæcunq; autem habẽt, illa nõ sunt necessaria. Sed quoniã ad utranq; partem contrarietatis naturali quadã cognatione uidentur esse cõiuncta, idcirco ad utranq; partem eorum euẽtus possibilis est, ut lignum hoc potest quidem secari, sed nihilo tamen minus habet ad cõtraria cognationem. Potest enim non secari. Et aqua potest quidẽ calescere, sed nihil eã prohibet frigori quoq; esse coniunctã. Et uniuersaliter dicere est, quęcunq; neq; semper sunt, neq; semper nõ sunt, sed aliquoties sunt, aliquoties nõ sunt, ea per hoc ipsum quod sunt, & non sunt, habẽt aliquam ad cõtraria cognationem. Hæc autem impossibilium & necessariorum media sunt. Impossibile enim nunquam esse potest. Necessarium nunq; nõ esse, inter hæc propria quorundam natura est, quæ horum utrorumq; sit media, quæ & esse, scilicet, possit & non esse. Ergo hoc nunc dicit. Videmus, inquit, in his, quæ nõ semper actu sunt. Illa uerò nõ semper sunt actu, quæ ad utraq; cõtraria habent cognationem, ignis semper actu calidus est, aqua uerò nõ semper. Quocirca uidemus in his, quæ non semper actu sunt, esse quædam possibilia, & non, id est, ut & sint, & non sint, quod in his euenit, in quibus utrunq; contingit, id est, & esse & non esse, ut aquam & esse calidam & non esse calidam, fieri quoq; calidam & non fieri. Multaq; nobis perspicua sunt, ita sese habentia, ut in utranq; partem euentus sine ullo alicuius rei impedimento uertatur, ut uestem quàm possibile est quidem secari, sed fortasse ita contingit, ut non antè ferro diuidatur, quàm eam exterat uetustas, & hoc fieri potest, ut quælibet uestis non ferro potius minuatim pereat, quã usu ipso exteratur. Similiter autem nõ solum eam secari possibile est, sed eam prius exteri quàm secari: nõ enim esset eam possibile non secari, nisi prius possibile esset exteri. Cum enim exteritur, nõ secatur, hoc autem in quibus eueniat uniuersaliter

monstrat,

monſtrat. Euenit hoc enim, inquit, in facturis. Facturæ aūt ſunt, in quibuſcunq; generatio eſt atq; corruptio. Siue enim quid natura fiat ſiue arte, in his à faciēdo facturam dixit. In his ergo facturis alia quidē poteſtate ſunt, alia actu, ut aqua calida quidem eſt poſsibilitate. Poteſt enim fieri calida, frigida uerò actu eſt. Eſt enim frigida actu, hoc aūt actu & poteſtate fieri ex materia uenit. Nam cum ſit materia cōtrarietatis ſuſceptrix, & ipſa in ſe utriuſq; cōtrarietatis habeat cognationē, ſi ipſa p ſe cogitetur, nihil eorū habet quæ in ſe ſuſcipit, & ipſa quidē nihil actu eſt, omnia tamen poteſtate. Suſcipiens aūt cōtraria, quanq; unā habeat cōtrarietatē, habet tamē & alterā ſimul, ſed nō actu, ut in eadem aqua. Huius enim materia, & caloris ſuſceptrix eſt & frigoris. Sed cum utrumlibet horū ſuſceperit, uel calorē uel frigus, eſt quidē, ſi ita cōtingit, calida, eſt etiā ſimul frigida, ſed non eodē modo. Nam fortaſſe actu calida eſt, frigida poteſtate. Ergo ꝗd poteſtate eſt in rebus, ex materia uenit. Alioqui diuinis corporibus nihil omnino eſt poteſtate, ſed omne actu, ut ſoli nunq; eſt lumē poteſtate, ſed actu, nec poteſtate quidē ulla obſcuritas, uel toto cœlo nulla quies. Ita ergo ſeſe habēt ex materia, ut omnia ipſa eſſent poteſtate, nihil aūt actu introducta, ſed natura quæ in ipſa materia eſt, ſingulos pro ratione diſtribuit motus, & ſingulas qualitatū proprietates ſingulis materię partibus ponit, ut alias quidem natura ipſa neceſſarias ordinauerit, ita ut quamdiu res illa eſſet eius, in ipſa proprietas permaneret, ut igni calor. Nam quamdiu ignis eſt, tamdiu ignē calidū eſſe neceſſe eſt, aliĳs uerò rebus tales qualitates appoſuit, quibus carere poſsint. Et illa quidem neceſſaria qualitas informat uniuſcuiuſq; ſubſtantiam: illa enim eius qualitas cum ipſa materia ex natura cōiuncta eſt. Iſtæ uerò aliæ qualitates extrà ſunt, quæ & admitti poſſunt & nō admitti, atq; hinc eſt generatio & corruptio. Ex natura ergo & ex materia iſta in rebus poſsibilitas uenit, qua in re caſus quoq; aliquādo ſubrepit, quæ eſt indeterminata cauſa & ſine ulla ratione cadēs: neq; enim caſus natura eſt, quæ fruſtra nihil efficit. Nec liberū eſt caſus arbitriū quod in iudicio & ratione conſiſtit. Sed extrà eſt caſus, qui propter aliā rem quibuſdā factis ipſe ſubitus & improuiſus exoritur. Et ex hac autē quæ eſt utrumlibet poſsibilitate etiā illa liberi arbitrĳ ratio uenit. Si enim non eſſet fieri aliquid poſsibile, ſed omnia aut ex neceſsitate eſſent, aut ex neceſsitate nō eſſent, liberū arbitrium nō maneret. Rectè igitur nec omnia caſu, ut Epicurus, nec neceſsitate omnia, ut Stoicus, nec rurſus omnia libero arbitrio fieri propoſuit. Sed cuncta permiſcens, in permiſto mundo permiſtas quoq; rerū cauſas eſſe propoſuit, ut aliæ quidē ex neceſsitate, aliæ uerò caſu, uel libero arbitrio, uel poſtremò poſsibilitate cōtingerēt. Quorū omniū unū nomē eſt, utrumlibet, uel in caſu, uel in uoluntate, uel in poſsibilitate. Sed horū diuiſionē facit. Nam eorū quæ ſunt utrumlibet, alia ſunt quæ æqualiter ad affirmationē, & negationem ſe habent, ut eſt lecturū me eſſe hodie Virgilium & nō lecturū. Vtroq; enim modo utrunq; eſt, hoc eſt ēm quod ait, & nō magis uel affirmatio uel negatio eſt. Aequaliter enim & poſſum legere Virgiliū nunc, & poſſum nō legere. Alia uerò ſunt quę nō ſe æqualiter habēt, ſed quanq; in una re frequētius eueniat, nō tamē prohibitū eſt in altera prouenire, ut in eo quod eſt hominem in ſenecta caneſcere. In pluribus quidē hoc cōtingit ſed cōtingit fieri & alterū, id eſt, ut nō caneſcat. Alterū uerò minimè, id eſt, ut caneſcat. Ita ergo & poſsibilitate, & caſu, & libero arbitrio, contradictionem in una parte de futuro definitè nō eſſe ueram uel falſam, per firmiſsimā & ualidiſsimam argumentationem conſtituit. His autem adĳcit hoc:

Igitur eſſe quod eſt, quando eſt, & non eſſe quod non eſt, quando non eſt, neceſſe eſt. Sed non omne quod eſt, neceſſe eſt eſſe, nec omne quod non eſt, neceſſe eſt non eſſe. Non enim idem eſt omne quod eſt, neceſſario eſſe quando eſt, & ſimpliciter eſſe ex neceſsitate. Similiter autem & in eo quod non eſt.

Duplex modus necessitatis ostenditur, unus qui cum alicuius accidentis necessitate proponitur, alter qui simplici prædicatione profertur, ut cum dicimus solē moueri necesse est, non enim solem quia nunc mouetur, sed quia nunquam non mouebitur, idcirco in solis motu necessitas uenit. Alter uerò qui cum conditione dicitur talis est, ut cum dicimus: Socratem sedere necesse est, cum sedet, & non sedere necesse est, cum nō sedet. Nam cum idem eodem tempore sedere & non sedere nō possit. Quicunq; sedet non potest nō sedere, tunc cum sedet, igitur sedere necesse est, ergo tunc quādo quis sedet, eum sedere necesse est, fieri enim nō potest, ut cum sedet, nō sedeat. Rursus quādo quis nō sedet, tunc cum nō sedet, nō sedere eum necesse est. Non enim potest idem sedere & nō sedere, & potest ista esse cum cōditione necessitas, ut cum sedet aliquis, tunc cum sedet, ex necessitate sedeat, & cum nō sedet, tunc cum non sedet, ex necessitate non sedeat. Sed ista cum conditione quæ proponitur necessitas, non illam simplicem secum trahit. Non enim quicunq; sedet, simpliciter eum sedere necesse est, sed cum adiectione ea quæ est, tunc cum sedet, sicut solem dicimus necesse est moueri. Nec hoc addimus, ut solem moueri necesse sit cum mouetur, sed tantum simpliciter dicimus solem moueri necesse est, & hæc necessitas simplex de sole dicta, ueritatē in oratione perficiet. At uerò illa quæ cum cōditione dicitur, ut cum dicimus Socratem sedere necesse est, tunc cum sedet, id quod dicimus, tunc cum sedet, & hanc cōditionem temporis, si à propositione diuidamus, de tota propositione ueritas perit. Non enim possumus dicere quoniā ex necessitate Socrates sedet. Potest enim & nō sedere. Habet enim quandam conuenientiam & cognationem potestas Socratis sicut ad sedendum, sic etiam ad nō sedendum. Ergo id quod dicimus ex necessitate Socratem sedere, tunc cum sedet, ad accidēs respiciētes proponimus. Nam quādo accidit Socrati sedere, eo tempore quo accidit, ei nō accidisse nō potest. Sic enim fiet ut eidem eadem res accidat & nō accidat uno eodemq; tempore, quod impossibile est. Idcirco accidēs eius inspicientes dicimus, necesse est Socratem sedere, sed nō simpliciter, sed tunc cum sedet. Et sicut simpliciter Aethiopem dicere esse candidum falsum est; uerum tamē est in aliquo esse candidū. (In oculis enim & dentibus illi candor inest) ita quoq; falsum est Socratem ex necessitate sedere simpliciter. Verum autem est hanc necessitatem in aliquo quodam ponere, & nō simpliciter prædicari, ut dicamus tunc cum sedet. Quemadmodū enim in sole dicimus, quoniā solem moueri necesse est simpliciter, si ita dicamus Socratē sedere necesse est, falsum est. Sin uerò marmoreū Socratē dicamus, quoniā marmoreum Socratem sedere necesse est, si fortasse sedēs formatus sit, uerum est, & simpliciter de tali Socrate necessitas poterit prædicari. De ipso aūt Socrate simpliciter talis necessitas non dicitur. Neq; enim fieri potest, ut Socrates ex necessitate sedeat nisi fortasse cum sedet, tunc enim cum sedet, quoniā sedet & nō potest nō sedere, ex necessitate sedet, alioqui simpliciter & nō ex necessitate sedet, sed contingēter: potest enim surgere. Quod autē ex necessitate simpliciter est, illam nō potest permutare necessitatem, ut quoniam simpliciter solem moueri necesse est, sol stare nulla ratione potest. Hoc igitur Aristoteles dicit, omne quod est quādo est, & omne quod nō est, quādo nō est, esse cum cōditione & nō esse, necesse est, sed non sine cōditione aut esse aut nō esse simpliciter. Hæc enim solis illis necessitatibus attributa sunt, quæcunq; nullius potentiæ aut cognationis ad opposita sunt, ut sol ad quietem, uel ignis ad frigus. Neq; enim idem est, inquit, Aristoteles, ex necessitate esse aliquid quādo est in cōditione, uel nō esse, quando nō est, & simpliciter dicere omnia ex necessitate esse, uel non esse. Illud enim cōditio uerum fecit, in hoc simplicitatis natura efficit ueritatē. Similiter autē, inquit, & in eo quod nō est, idem est. Non enim omne quod non est, nō esse necesse est, sed tunc cum nō est, tunc nō esse necesse est, & hoc in cōditione rursus, non simpliciter. Duabus igitur his necessitatibus demonstratis, una, scilicet, conditionali, altera simplici, rursus ad contradictionem de futuro contingentiq; reuertitur.

Et

Et in contradictione eadem ratio est. Esse quidem uel non esse omne necesse est, & futurum esse uel non; non tamen diuidentem dicere alterum necessarium. Dico autem ut necesse est quidem esse futurum bellum nauale cras, uel non futurum esse, sed non necesse est futurum esse cras bellum nauale, uel non futurum esse. Futurum autẽ uel esse, uel non esse necesse est.

Planißimè quę sententia haberetur de contingentibus propositionibus & futuris exposuit, dicẽs: In his quidem totam cõtradictionem dictam unamquamlibet partem ueram habere, alteram falsam, sed nõ ut aliquis diuidat atque respondeat. Hanc quidem ex necessitate esse ueram, illam uerò ex necessitate alteram falsam, ut in eo quod dicimus, sol hodie occidet, sol hodie non occidet, facilimè in his aliquis diuidens dicit, quoniam solem hodie occidere, ex necessitate uerum est, non occidere, ex necessitate falsum. Ita sese habet diuinorum corporum ratio & natura, ut in his nulla cognatio sit ad opposita, atque ideo uel quod sunt, ex necessitate sunt, uel quod non sunt, ex necessitate nõ sunt. Ea uerò quæ in generatione, & corruptione sunt, non ita sunt, habent enim hoc ipso quòd & gignuntur & corrumpuntur ad opposita cognationem, atque ideo in his non est unam partem contradictionis assumere, & eam necessariò esse prædicare, & rursus aliam necessariò non esse proponere, quamuis totius contradictionis una quælibet pars uera sit, altera falsa, sed incognitæ & indefinitæ, & non nobis. Verùm quia natura ipsarum rerum quæ proponuntur dubitabilis est, ut in ea propositione quæ est, Socrates hodie lecturus est, Socrates hodiè lecturus non est, totius quidem contradictionis una uera est, altera falsa, aut enim lecturus est, aut nõ lecturus, & hoc confusè & in tota oratione perspectũ. Sed nullus potest diuidere & respondere, quoniam uera est & lecturum eum esse, uel certè quoniam uera est, non eum esse lecturum. Hoc autem nõ quod audiẽtes de futuro nesciamus, sed quod eadem res & esse posit, & nõ esse. Alioqui si ex nostra sciẽtia hoc eueniret, & nõ ex ipsarum rerum uariabili, & indefinito prouẽtu, illa rursus impoßibilitas contingeret, ut omnia necessitas administraret: Non enim propter scientiam nostram, quod ex necessitate est, euenturum est, sed etiam si nos nesciamus, erit tamẽ eius rei euentus cõstitutus, & indubitãter illam rem futuram esse necesse est. Ergo quoniam hoc fieri nequit, & sunt quædam, quæ nõ ex necessitate proueniãt, sed contingenter, in his quanquam totius cõtradictionis in qualibet eius parte ueritas inueniatur aut falsitas, non tamen ut aliquis diuidat & dicat, hanc quidem ueram esse, illam uerò falsam, quod huiusmodi mõstrauit exemplo. Cras enim bellum nauale fieri, aut nõ fieri necesse est, non tamẽ ex necessitate fiet cras, aut necessitate cras nõ fiet. Vt posit aliquis diuidere & prædicare, dicẽs: cras fiet, ut hoc uerè dicat, & ita ex definito cõtingat, uel rursus cras nõ fiet, & hoc eodẽ modo proueniat, hoc fieri nõ potest, sed tantùm indefinitè quæcunque una pars cõtradictionis uera est, altera falsa, sed quæ euenerit. Euentus autẽ ipsorum indiscretus est, & illud enim & illud poterit euenire. Hoc autem idcirco est, quoniam non est ex antiquioribus quibusdam causis pendẽs rerum euẽtus. Vt quædã quodammodo necessitatis catena sit, sed potius hæc ex nostro arbitrio & libera uoluntate sunt, in quibus est nulla necessitas. Quod si, inquit, similiter orationes ueræ sunt quemadmodũ & res, hoc sumpsit à Platone, qui dixit similiter se habere orationes rebus, & cognatas quodammodo esse in ipsa significatione, ut si sint res impermutabiles, & ratione stabili permanentes, oratio quoque de his uera esset & necessaria. Sin uerò esset res quæ uarietate naturæ nunquã perpetuò permaneret, in orationibus quoque fixa ueritas nõ esset, & nulla per huiusmodi orationes demonstratio proueniret. Hoc ergo sumens Aristoteles ut optimè dictum, sic ait:

Quare quoniam orationes similiter ueræ sunt, quemadmodũ & res.

Manifestum est, quoniam quæcunque sic se habēt, ut utrumlibet sint, & contraria ipsorum contingere posſint, necesse est similiter se habere & contradictionem. Quod contingit in his, quæ nō semper sunt, & non semper non sunt.

Quoniam, inquit, orationes similiter sese habēt quemadmodū & res, manifestum est, quoniam quæcunque res ita sunt ut utrumlibet sint & cōtraria ipsorum cōtingere posſint, necesse est contradictionem ita se habere, quæ de illius naturæ instabilibus atque indefinitis rebus est. Quod si res sint dubitabiles & indefinito uariabilique prouentu, cōtradictio quoque quæ de his rebus fit, uariabiali & indefinito prouentu fit. Quæ aūt essent huiusmodi res, quarū euentus uarius indefinitusque cōstaret, planissimè demōstrauit, dicēs, quod cōtingit in his, quæ nō semper sunt, & nō semper non sunt. Ea enim sunt in quibus cōtingit utrūlibet, quæ neque semper sunt (possunt enim corrumpi) neque semper nō sunt, possunt enim generari & fieri. Hęc enim sunt quæ habent ad opposita cognationem, sicut in ipsa propria substantia rerum ipsarum euentus docet. Nam esse & non esse oppositum est. Quod autem non fuit, & generatur, & fit, ex eo quod non fuit est. Habuit igitur in hoc ad esse & non esse, id est, ad opposita cognationē. Sin uerò idem ipsum quod est corrumpatur, ex eo quod fuit nō erit. Habebit igitur rursus ad opposita cognationē. Quare sicut harum quę sunt in generatione & corruptione rerū prouentus indefinitus est, ita quoque & contradictionum partes, quanquā in tota cōtradictione una uera sit, altera falsa. Indefinitum enim & indiscretum est, quæ una harum uera sit, quæ altera falsa.

Horum enim necesse est alteram partem cōtradictionis ueram esse uel falsam. Non tamen hoc uel illud, sed utrumlibet, & magis quidem alteram ueram, non tamen iam ueram uel falsam. Quare manifestum est, quoniam non est necesse omnis affirmationis & negationis oppositarum hanc quidem ueram, illam uerò falsam esse.

Docuit suprà nos, in his quæ utrumlibet sunt rebus contradictionis unam partem nō esse definitè ueram, falsam uerò alteram definitè, nunc à frequentiori & à rariori argumentum trahit. Suprà namque monstrauit esse quasdam res, quæ frequentius quidem contingant, non tamen interclusum sit, ut & opposita aliquando contingant. Contingit enim ut rarius infrequentiusque cōtingant. Ergo si in his quęcunque in pluribus eueniunt, nō necesse est unam ueram esse, alteram falsam. Idcirco quoniam quicunque dixerit hominē in senecta canescere, & hoc ex necesſitate esse protulerit, mentietur. Potest enim & canescere. Si in his ergo non est definitè una uera, altera falsa, in quibus una res frequētius euenit, rarius altera, multo minus in his in quibus oppositorum euentus ęqualis est, & uerum est quidem dicere, quoniam hoc contingit frequentius, non tamen omnino, quoniam ita cōtingit, idcircò licet rarius non contingit oppositum. Quod si neque in his quę in pluribus prædicantur, una definitè uera est, altera falsa, & multo minus in his quorum æqualiter indiscretus euentus est, manifestum est in futuris & contingentibus propositionibus non esse ueram unam, alteram falsam. Hoc enim in principio, ut monstraret ualidisſima argumentatione, contendit.

Neque enim quemadmodum in his quæ sunt, sic se res habet etiam in his quæ non sunt, posſibilibus tamen esse uel non esse, sed quemadmodum dictum est.

Ad diuisionem temporū in principio factam totam reuocat quæstionē. Ait enim eas prius propositiones quæ fierent, aut in præsenti, aut in futuro, aut in præterito prædicari, & eas quidē quæ de præterito uel præsenti dicerētur, definitam ueritatē uel falsi-

tel falsitatem habere, siue in sempiternis & diuinis rebus dicerentur, siue in nascentibus & morientibus, in quibus utrumlibet contingeret, ut haberent ad opposita cognationem: in futuris uerò si de diuinis quidem rebus aliquis & immutabilibus loqueretur, eodem modo unam ueram definite, alteram falsam esse definite. Non enim habent huiusmodi naturæ ad opposita cognationem. In his autem quę in generatione & corruptione essent de futuro prædicatis uel affirmatiuè uel negatiuè, non eundem esse modum ueritatis definite, sed totius quidem cõtradictionis unã partem ueram esse, alteram falsam, definite autem unam ueram, definite alteram falsam, minimè. Nunc autem non utraq; tempora posuit, præsens, scilicet, & præteritum, sed tantùm præsens, dixit enim. Neq; enim quemadmodum in his quę sunt, id est, in his quæ præsentia. Quod uerò ait, in his quæ non sunt, possibilibus tamen esse, de futuris loquitur, quæ cum non sint tamen esse possunt. Non enim sic se habet in præsenti prædicta propositio, quemadmodum in futuro in his, scilicet, quæ utrumlibet sunt, & in generatione & corruptione consistunt. In illis enim, id est, præsentibus & præteritis definite una uera est, altera falsa. In his uerò, id est, futuris & contingentibus, ueritas & falsitas propositionum nulla definitione constringitur. Sed quoniam de futuris propositionibus Aristotelicam sententiam quantum facultas fuit, diligenter expressimus, prolixitatem uoluminis terminemus.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHII PATRITII ORDINARII

EDITIONIS SECVNDAE, SEV MAIORVM COMmentariorum, in librum Aristotelis de interpretatione, Liber Quartus.

EST siquidem libri huius, qui de interpretatione apud Latinos, apud Grecos uerò περὶ ἑρμηνείας inscribitur, obscura oratione series, obscuris adiecta sententijs, atq; ideo non hanc magnis expedissem uoluminibus, nisi etiam nihil labori concedens, quàm possem planissimè quod in prima editione altitudinis & subtilitatis omiseram, secunda commentatione complerem. Sed danda est prolixitati uenia, & operis lõgitudo libri obscuritate pensanda est. Sunt tamen gradus apud nos satisfacientes lectoris & diligentiæ, & studio, cupiẽtis facilimè magna cognoscere. Huius enim libri post has geminas commentationes quoddam breuiarium faciemus, ita ut in quibusdam & ferè in omnibus Aristotelis ipsius uerbis utamur, tantùm quod ille breuitate dixit obscure, nos aliquibus additis dulciorem seriem adiectione faciamus, ut quasi inter textus breuitatem, commentationisq; diffusionem, medius ingrediatur stylus, diffusè dicta colligens, & angustissimè scripta diffundens, atq; hæc posterius. Nunc uerò quoniam ab Aristotele suprà monstratum est, in futuro cõtingentium propositionum ueritatem & falsitatem non stabili neq; definita ratione esse diuisam, & quicquid suprà latissima disputatione complexa est, nunc eius hæc intentio est, ut Categoricarum propositionum numerum tradat, quæcunq; cum diffinito uel infinito nomine simpliciter fiunt. Primo enim uolumine dictum est nomen esse, ut homo: infinitũ nomẽ uerò, ut nõ homo. Prædicatiuæ aũt & Categoricæ propositiones sunt, quæ duobus tantũ simplicibus terminis cõstant. Hæ, siue cum finito nomine sunt, ut est homo ambulat, siue cum nomine infinito, ut est non homo ambulat. Harum igitur propositionũ Categoricarum atq; simplicium tradere numerum contendit, quæcunq;

quæcunq; fiunt a dictione nominis infiniti. Sed quoniam propositiones omnes aut secundum qualitatem differũt, aut secundum quantitatem. Secundum qualitatem quod hæc quidem affirmatiua est, illa uerò negatiua. Secundùm quantitatem uerò, quod hęc quidem plura complectitur, illa uerò pauca, secundum quam differentiam hæ propositiones, quæ dicuntur homo ambulat, & rursus, nõ homo ambulat à se differũt, aut secundùm quantitatem, aut secundũ qualitatem. Nam quod dico homo ambulat, qualitatẽ quandam substãtiæ, id est, hominem ambulare designat, & rem definitam atq; substãtiam, quæ unam speciem ambulabilem esse pronunciat. Quod autem dico, nõ homo ambulat, hominem quidem rem definitam tollo, innumerabilia uerò significo, quare illa quidem quæ dicit, homo ambulat secundùm qualitatem, quæ uerò, nõ homo ambulat, uidebitur secundùm quantitatem potius discrepare. An certè illud magis est uerius, ut quòd dico homo ambulat, homo simplex nomẽ quasi affirmationi est proximum, quod uerò dico nõ homo ambulat, nõ homo infinitum nomẽ negationi uidetur esse consimile. Sed affirmatio & negatio secundùm qualitatem differũt. Hæc autem affirmationi sunt negationiq; consimilia. Qualitate igitur potius quàm ulla discrepãt quãtitate. An magis illud est uerius, quòd quemadmodum se habet propositio quæ dicit Socrates ambulat, ad eam quæ dicit, quidam homo ambulat: Ita sese habet, homo ambulat, ad eam quę dicit, non homo ambulat. Propositio namq; quæ est, quidã homo ambulat, si plures ambulãt, necesse est ut uera sit. Si autem plures ambulent, ut Socrates ambulet nõ est necesse. Possunt enim plures ambulare, & Socrates non ambulare. Sed cum plures ambulãt, quidã homo ambulat, hoc autem ideo euenit. Quia quod dicimus, quidam homo ambulat, particularitatem iungimus uniuersalitati, id est, homini, & si qui sub ipsa uniuersalitate sunt, id est, sub homine ambulantes sunt, eam quæ dicit quidam homo ambulat, ueram esse necesse est. At uerò cum dicitur Socrates ambulat, quoniã Socrates circa unius cuiusdã proprietatem est: nisi ipse Socrates ambulauerit, quanq; omnes homines ambulẽt, nõ est uerum dicere, Socrates ambulat. Sicut ergo quidã homo ambulat, definitè uerũ est, si plures ambulãt. Nõ autẽ Socrates ambulat, quamuis plures ambulẽt, nisi ipse Socrates ambulet. Sic etiã in eo quod est homo & nõ homo, qui dicit homo ambulat, dicit quõd quoddã animal ambulat, & hoc nomine & qualitate determinat, dicẽs, homo ambulat. Qui uerò dicit nõ homo ambulat, nõ quidẽ omnia subruit, sed hominẽ tantum. Cętera uerò animalia ambulabilia esse pronunciat. Ergo siue equus, siue bos, siue leo ambulat, uerum est, nõ homo ambulat, sed nõ est uerum homo ambulat, si nõ homo ipse ambulet. Quare quemadmodũ se habet quidam homo ambulat, ad Socratẽ ambulat (quod illic si plures homines ambularet, uerum erat, quidã homo ambulat: nõ etiam Socrates ambulat, nisi ipse Socrates ambularet) ita quoq; in eo quod est, homo ambulat, & nõ homo ambulat, dici potest. Nam si plures qui sunt nõ homines ambulẽt, uerum est dicere, quoniam nõ homo ambulat, nõ autem uerum est dicere, quoniam homo ambulat, nisi ipse homo ambulet. Secundũ definitionem ergo potius & proprietatem uidetur discrepare, quàm secundùm aliquam totam quãtitatem, uel partem quãtitatis, uel rursus secũdùm aliquam qualitatem. Nam sicut posterius demõstrabitur ea quæ dicit, nõ homo ambulat, affirmatio potius quàm negatio est, atq; hæc hactenus prædixisse sufficiat.

De enunciationibus infinitis.

Voniam aũt est affirmatio de aliquo significãs aliquid, hoc aũt est uel nomen uel innominatum. Vnum autem oportet esse, & de uno, id quod est in affirmatione. Nomen autem dictum est, & innominatum prius: non homo enim nomen quidem non dico, sed nomen infinitũ. Vnum enim significat quodammodo infinitum

infinitum nomen. Quemadmodum & non currit, nõ uerbum dico, sed infinitum. Erit omnis affirmatio & negatio, uel ex nomine & uerbo, uel ex infinito nomine & uerbo. Præter uerbum autem nulla affirmatio uel negatio est, est enim, uel erit, uel fuit, uel fit, uel quæcunq; alia huiusmodi uerba, ex his sunt, quæ sunt posita, consignificant enim tempus. Quare prima erit affirmatio & negatio, est homo, nõ est homo, deinde, est non homo, non est non homo. Rursus, est omnis homo, non est omnis homo, est omnis non homo, non est omnis nõ homo, & in extrinsecus temporibus eadem est ratio.

IN secundo (ut arbitror) libro prædiximus omnẽ enunciationem simplicẽ, id est, prædicatiuã ex subiecto & prædicato cõsistere. Quorum semper prędicatio aut uerbũ esset, aut quod idem posset: tanq; si uerbi dictio poneret, ut cum dicimus, homo ambulat, uerbũ ponit, cũ uerò dicimus, homo rationalis, subaudiat hîc uerbũ, est, ut totus intellectus sit, homo rationabilis est. Quocirca necesse est, aut uerbum semper esse prædicatũ, aut qđ sit uerbo cõsimile, idemq; in enũciationibus possit. Quod uerò subiectũ esset, aut omnino nomẽ esset, aut qđ uice nominis fungeret. Quocirca illud maximè colligendũ est, omne in Categorica ꝓpositione subiectũ, esse nomẽ, omne uerò prædicatũ, uerbũ. Sed quoniã cũ de nomine loqueret, aliud quoddã nomẽ introduxit, ut simpliciter quidẽ & ꝑ se nomẽ nõ esset, infinitũ tamẽ nomẽ uocaret, id quod cũ negatiua particula ꝓfertur. Omnis autẽ ꝓpositio ex nominis subiectione cõsistit. Est aũt Categorica ꝓpositio, quæ aliquid de aliquo prędicat uel negat, & de quo prædicat quidẽ nomẽ est. Quandoq; in nomine infinitũ etiam nomẽ dicitur, necesse est semper Categoricã propositionẽ aut nomẽ habere subiectũ, aut illud quod infinitũ dicitur. Infinitũ uerò nomẽ est, quod ipse nũc innominatũ uocat. Omnis ergo propositio prædicatiua in duas diuiditur species, aut enim ex infinito nomine subiectum est, aut ex simplici & finito. Ex infinito quidem quemadmodũ cum dico, nõ homo ambulat, ex finito aũt & simplici, ut homo ambulat. Huius aũt quæ ex finito & simplici est, species sunt duæ, quæ aut uniuersale nomẽ subijcit, ut homo ambulat, aut singulare, ut Socrates ambulat. Quare ita fit diuisio. Omniũ enunciationũ simplicium, quæ duobus terminis cõstant, aliæ sunt ex infinito nomine subiecto, aliæ uerò ex finito & simplici. Earum quæ simplex habent subiectum: aliæ sunt quæ uniuersale simplex subijciũt: aliæ quæ singulare. Suprà uerò docuit quæ sint differẽtię propositionũ, simplex nomẽ in subiecto ponentium. Quod aliæ sunt uniuersales, aliæ sunt particulares, aliæ sunt indefinitæ, & secundũ quantitatẽ quidẽ hoc modo differũt. Secundũ qualitatẽ uerò, quòd aliæ affirmatiuæ sunt, aliæ negatiuæ. Idem quoq; in his propositionibus quæ ex infinito nomine subiecto enunciãtur. Aliæ namq; earũ indefinitæ sunt, aliæ definitæ. Definitarũ aliæ sunt uniuersales, aliæ particulares, hic quoq; secundũ quantitatem, nec minus secundũ qualitatẽ eædem infinitorũ quoq; nominum, in propositionibus differẽtiæ sunt. Dicimus enim alias esse affirmatiuas, alias negatiuas: subiecta uerò descriptio docet, quæ sint affirmatiuæ simplices, & quæ sunt negatiuæ, & rursus quæ sunt affirmatiuæ ex infinito nomine, & quæ negatiuæ, easq; omnes in ꝓprijs determinationibus adiunximus, nec minus etiam indefinitas in utraq; specie propositionũ posuimus, singulare habẽtibus subiectũ simplicibus ꝓpositionibus reiectis. Sunt ẽm infinitę propositiones simplices hæ, homo ambulat, homo nõ ambulat, cõtra eas uerò diuisæ secundũ nomẽ infinitũ hæ. Nõ homo ambulat, nõ homo nõ ambulat: uniuersales ex simplici subiecto nomine sunt hę. Omnis homo ambulat, nullus homo ambulat. Contra has uerò diuisæ ex infinito nomine uniuersales: Omnis nõ homo ambulat, nullus nõ homo ambulat. Rursus particulares ex simplici

plici nomine subiecto sunt hæ. Quidam homo ambulat, quidam homo nõ ambulat. Rursus particulares cõtra has diuisæ ex infinito nomine subiecto sunt hę. Quidam nõ homo ambulat, quidam nõ homo non ambulat. Hoc autem subiecta descriptione declaratur.

Indefinitæ ex simplici nomine subiecto.	
Homo ambulat,	Homo non ambulat.
Indefinitæ ex infinito nomine subiecto.	
Non homo ambulat,	Non homo non ambulat.
Vniuersales ex simplici nomine subiecto.	
Omnis homo ambulat,	Nullus homo ambulat.
Vniuersales ex infinito nomine subiecto.	
Omnis non homo ambulat,	Nullus non homo ambulat.
Particulares ex simplici nomine subiecto.	
Quidam homo ambulat,	Quidam homo non ambulat.
Particulares ex infinito nomine subiecto.	
Quidam non homo ambulat,	Quidam non homo non ambulat.

Hæc ergo partiens, & de propositionibus ex duobus terminis constitutis faciens propositionem, inquit, omnes ex subiecto fieri nomine propositiones, & eas tantùm ad diuisionem sumit, quæ ex infinito nomine, & finito nomine fiunt, faciens huiusmodi diuisionem principalem, ut sit. Propositionum aliæ sunt ex infinito nomine, aliæ ex finito. Oportuerat quidem uolentem cuncta partiri ad differentias propositionum non solum infinita sumere nomina, sed etiam uerba. Sed quoniam nouerat nomen quidem infinitum conseruare propositionem quam inuenisset, ut si in affirmatiua diceretur, affirmatiuam seruaret enunciationem, ut est, non homo ambulat: Si negatiua, negatiuam seruaret enunciationem, negatiua autem est, ut est, non homo non ambulat. Verba uerò quæ sunt infinita iuncta in propositione non affirmationem, sed perficere negationem, idcircò, de his reticuit. Quod hæ magis quæ ex uerbo infinito sunt, ad unam qualitatem pertinent propositionis, id est, ad negatiuam. Semper enim fit ex infinito uerbo negatio. Hæc igitur colligẽs ait. Quoniam autem est de aliquo subiecto affirmatio significans aliquid, id est, prædicans, hoc est, quoniam omnis propositio est ex subiecto & prędicato, quod autem subiectum est, uel nomen, uel innominatum. Innominatum autem est, quod propositum nomen subruit, ut est non homo. Nomen enim quod est homo, differt nominis infiniti priuatione, quod est non homo, atq; ideo & innominatum uocauit. Qualis autem debeat esse propositio de qua tractat, ostendit dicens, unum autem oportet esse, & de uno hoc quod est in affirmatione, id est, ex duobus terminis propositionem oportere consistere. Commemorat quoq; quid sit innominatum se supra dixisse, quoniam quod dicimus non homo, nomen quidem Aristoteles nõ diceret, sed quod nomen simpliciter non uocaret, hoc addito infinito nomen diceret infinitum, idcircò quoniam unum quidem significat, sed infinitum, nomen enim quod ipsam significationem eius quod dicimus homo tollit, id est, non homo, unũ est, & unam per se significationem subripiens. Multa sunt quæ intelligentium sensibus relinquuntur, commemorat etiam quoniam, nõ currit uerbum superiùs infinitum uocauit, & non simpliciter uerbum. Quoniam ergo aliquid de aliquo affirmatio est, hoc autem quod subiectum est, aut nomẽ esse oportet, aut innominatũ, id est, infinitum nomẽ. Duplex propositionis species inuenitur: Omnis enim affirmatio uel ex finito nomine est & uerbo, uel ex infinito nomine & uerbo, eodem quoq; modo & negatio. Neq; enim reperietur umquam ulla affirmatio, cuius negatio inueniri nõ possit. Quod si duplex est species affirmationum, duplex quoq; est species negationum, illud quoq; cõmemorat, quòd suprà iam dixit. Nam licet ex nomine

nomine & uerbo, & rursus ex eo quod non est nomẽ, sed infinitum nomen, & uerbo fit affirmatio & negatio prædicatiua, id est, Categorica, ut autem sit præter uerbum ulla affirmatio atq; negatio, aut præter id quod idem significet uerbum uel in subauditione, uel aliquo alio modo, fieri non potest. Ponit quoq; uerba quæ penè in omnibus propositionibus, aut ipsa cadant, aut quæ idem ualeant. Est enim, inquit, uel erit, uel fuit, uel quæcunq; alia cõsignificant tempus, uerba sunt, ut doceri ex his possumus quæ antè posita sunt, atq; cõcessa, cùm diffinitio uerborum daretur, uerba esse quæ consignificarent tempus. Quare si hæc consignificant tempus, non est dubium quin uerba sint, sed pręter hæc aut pręter idem ualentia, nulla propositio est. Rectè igitur dictum est præter uerba prędicatiuam propositionem non posse cõstitui. Iuste tamen aliquis quęstionem uideatur opponere. Cur iam dixerit pręter uerbum enunciationes nulla ratione posse cõstitui, nunc idem repetit, quasi nihil de hoc antea prædixisset, sed superfluum uideri non debet. Quoniam enim finitum nomen cum negatiua particula, nomen est infinitum, idcirco putaretur fortasse negatio esse, quod dicimus non homo. Quod si hæc est negatio, homo est affirmatio. Ne in hunc ergo quisquam laberetur errorem, hoc dixit, & congruè repetiuit, quoniam præter uerbum enunciatio esse nõ potest, tanquam si diceret, nemo arbitretur infinitum nomen esse negationem, nec nomen affirmationẽ. Præter uerbum enim affirmatio & negatio nulla potest unquam ratione cõstitui. In hoc illud quoq; notauerat, quòd uerbum infinitum & negationem significaret, & infinitũ uerbum. Id enim quod dicimus non ambulat & infinitum uerbum est, & negatio, sed per se quidem si dicatur simplex sine aliquibus alijs adiectionibus infinitũ uerbum est. Sin uerò cum nomine aut cum infinito nomine proferatur, non iam uerbum infinitum, sed negatio accipitur, ut nõ, negatiua particula, iuncta cum ambulat infinitum uerbum efficiat non ambulat, sed in propositione quæ est homo non ambulat, hominem nõ ambulare designat, atq; ideo ait subiecta quidem in proposinonibus posse esse uel nomina, uel infinita nomina, prædicata uerò præter uerba esse nõ posse. Nam siue in affirmationibus quis ponat, id uerbum sine dubio prædicauit, siue in negationibus, est nõ infinitum uerbum, sed tantùm uerbum, cui addita nõ particula totam qualitatem propositionis ex affirmatiua in negatiuam cõmutat. Quare rectè nullam differentiam propositionũ de infinitis uerbis fecit. Infinita enim uerba tunc sunt infinita, cum sola sunt. Si uerò cum infinito nomine iungantur, aut finito nomine, nõ infinita uerba iam sunt, sed finita. Cum negatione tamen in tota propositione intelliguntur. Si ergo quemadmodum Stoici uolunt ad nomina negationes ponentur, ut esset, non homo ambulat, negatio, ambiguũ esse posset, cum dicimus non homo, an infinitum nomẽ esset, an uerò finitum cum negatione coniunctum. Sed quoniam Aristoteli placet uerbis negationes oportere coniungi, infinita magis uerba ambigui intellectus sunt, an infinita uideantur, an cum negatione finita. Atq; ideo ita discernitur, sumptum cum nomine infinitum uerbum negatio fit & negatiua propositio, ut est homo nõ ambulat. Per se uero dictum infinitum uerbum est, ut non ambulat. Atq; ideo hìc solam differẽtiam nominum & infinitorum nominum in propositionibus dedit, non etiam infinitorũ uerborum, idcirco quòd de coniunctis loquebatur, scilicet, de nominibus uel infinitis nominibus atq; uerbis. In qua coniunctione id quòd per se infinitum uerbum dicitur, negatio est. Neq; enim oportet sicut omnis propositio aut ex finito nomine aut ex finito constat, id quoq; aut ex finito uerbo, aut ex infinito constare. Infinitũ enim uerbum in propositionibus non est, sed quoties aliquid (ut dictum est) tale per se ponitur, finitum quidem uerbum est, sed illi coniuncta negatio totam propositionem priuat ac destruit, & uerbum quidem infinitum iunctum nominibus negationem ut faciat necesse est, nomen uerò infinitum iunctum uerbo non necesse est ut faciat negationem. Quod enim dicimus nõ homo ambulat, affirmatio nõ negatio est. Ergo quoniam affirmationem oportet aliquid de aliquo significare.

Nomen

Nomen autem infinitum est aliquid, quoties dicimus, non homo ambulat, ambulationem, id est, aliquid de nõ homine, id est, de aliquo prędicamus. Sed si dicamus non ambulat, non potius de aliquo prædicamus aliquid, sed ab aliquo tollimus. Qui enim dicit homo non ambulat, ambulationem ab homine tollit, nõ de homine prædicat. Quare negatio potius quàm affirmatio est. Si enim affirmatio esset, id est, si uerbum esset infinitum, aliquid de aliquo prędicaret. Nunc autem aliquid ab aliquo tollit. Non est igitur uerbum infinitum, sed potius negatio, quoties in tota sumitur propositione. Numerum uerò propositionum, quas nos suprà quoq; descripsimus, ipse subiecit, & infinitas quidem prius, post uerò contraiacentes, quòd si quis ad illa reuertitur uel hîc intẽdit animum, in quo uel nostra, uel Aristotelis dispositio discrepet, diligenter agnoscit. Nos enim & cõtrarias proposuimus & subcontrarias. Aristoteles uerò solùm contradictorię sibimet contraiacentes oppositasq; proposuit, sed Aristoteles nõ solùm in præsenti tempore easdem propositionum dicit esse differentias quas proposuit, sed etiam in alijs quoq; duobus temporibus quæ extrinsecus sunt: extrinsecus autem tempora uocat, quę præter præsens sunt, præteritum scilicet, & futurum.

Quando autem Est tertium adiacens prædicatur, dupliciter tunc dicuntur oppositiones. Dico autem, ut est iustus homo. Est tertium dico adiacere nomen uel uerbum in affirmatione. Quare quatuor erunt istæ, quarum duæ quidem ad affirmationem & negationem sese habebunt secundùm consequentiam, ut priuationes, duæ uerò minimè. Dico autem, quoniam est, aut iusto adiacebit, aut non iusto. Quare etiam negatio. Quatuor ergo erũt. Intelligimus uerò quod dicitur ex ijs quę subscripta sunt, est iustus homo: Huius negatio, non est iustus homo. Est non iustus homo: Huius negatio, non est nõ iustus homo: Est enim hoc loco, & non est, iusto & non iusto adiacet. Hæc igitur quemadmodum in resolutorijs dictum est, sic sunt disposita.

Quod autem dicitur perobscurum est, & expositum à pluribus incuratè, quorum cum iudicio competenti enumerabo sentẽtias. Postquam de his propositionibus expediuit, quæ duobus constiterant terminis, & subiectum habuerãt aut nomen, aut (ut ipse ait) innominatũ, id est, infinitũ nomẽ. Nunc ad eas transit, in quibus Est tertiũ adiacẽs prędicatur, uno subiecto duobus prædicatis, ut in eo quod dicimus, homo iustus est, homo subiectum est, & iustus, & est, utraq; prædicantur. Ergo in hoc duo sunt prædicata, unum uerò subiectũ: & fortasse aliquis inquirat cur ita dixerit. Quãdo autem est tertium adiacẽs prædicatur, non enim tertium prædicatur, sed secundum. Duo enim sunt quæ prædicantur, unum uerò subiectũ est. Sed non ita dictũ est, quasi Est in propositione quæ dicit, homo iustus est, tertium prædicaretur. Sed quoniam adiacet tertium & prędicatur, ergo quod dicitur tertiũ, ad adiacere refertur: etenim in ea ipsa propositione quæ dicit, homo iustus est, est tertium adiacet, prædicatum aũt iam nõ tertium, sed secundum. Ergo tertium numeratum adiacet, secundum uerò numeratũ prædicatur, hoc est igitur quod ait. Quando Est tertium adiacẽs prædicatur, nõ quoniam tertiũ prædicatur, sed prædicatur tertiùm adiacẽs, id est, tertio loco. Facit igitur nunc in his propositionibus consideratiõẽ, in quibus Est tertium adiacẽs est, secundũ prædicatũ, & sicut in his, in quibus tantùm prædicatur est, nõ etiam adiacẽs prædicabitur, ut homo est de subiecto cõsiderationem fecit, quot modis subiectum sumptum differẽtias faceret propositionũ. Aut enim nomẽ dicebat esse subiectum, aut infinitum nomẽ. Ita hic nunc de prædicato

dicato loquitur, & de prædicati differentijs tractat. In his enim propoſitionibus in quibus Eſt tertium adiacens prædicatur, ſumptum prædicatum aliàs nomen, aliàs infinitum nomen facit differentias propoſitionum. Prædicatum autem dico in ea propoſitione quæ proponit, homo iuſtus eſt, iuſtus, hoc enim prædicatū de homine eſt, Eſt autem non prædicatur. Sed tertium adiacens prædicatur, id eſt, ſecundo loco, & adiacens iuſto, tertium uerò in tota propoſitione prædicatur, non quaſi q̄dam pars totius propoſitionis, ſed potius demōſtratio qualitatis. Hoc enim quod dicimus eſt, non conſtituit propoſitionem totam, ſed qualis ſit, id eſt, quoniam eſt affirmatiua demonſtrat, atq; ideo non dixit tertium prædicatur tantùm, ſed tertium adiacens prædicatur. Non enim poſitum eſt tertium prędicatur ſolum, ſed adiacēs tertium ſecūdo loco, & (quemadmodum dictum eſt) accidenter prædicatur. Poteſt autem & ſic intelligi. Idcirco dixiſſe Ariſtotelem Eſt in his tertium adiacens prędicari, quoniam poſsit aliquoties & per ſe prædicari, ut ſi quis dicat Socrates Philoſophus eſt, ut propoſitio hæc hoc ſentiat. Socrates Philoſophus uiuit. Eſt enim pro uiuit poſitum eſt. Si quis ergo ſic dicat, duo inueniuntur ſubiecta. Eſt uerò ſolum prædicatur, non etiam adiacens. Quod enim dicimus: Socrates Philoſophus, utraque ſubiecta ſunt. Eſt enim prædicatur ſolum, ſi quis autem dicat ſic: Socrates Philoſophus eſt, ut non iam Socratem Philoſophum eſſe atq; uiuere, ſed Socratem Philoſophari & Philoſophum eſſe enunciatione ſignificet, tunc inuenitur unum ſubiectum & duo prædicata. Socrates enim ſubiectum eſt, Philoſophus autem & Eſt p̄dicata, quorum Philoſphus quidem principaliter prædicatur. Eſt autem adiacēs nomini, quod eſt Philoſophus, & ipſum prædicat̄, ſed non ſimpliciter prædicatur, ſed adiacens. Sunt autem aliæ propoſitiones hoc modo: Socrates in Lyceo diſputat. Et ſunt hæ ex tribus terminis. Sed de hac interim propoſitionū natura nihil tractat, ſed de his ſolum in quibus Eſt tertium adiacens prædicatur, ut eſt, homo iuſtus eſt, ſed de his duas quidem oppoſitiones. Quocirca rectè duæ oppoſitiones quatuor propoſitionum ſunt. Hoc autem huiuſmodi eſt. Quando Eſt tertium adiacens prędicatur, quod principaliter prædicatur, aut nomen erit, aut infitum nomen. Et hæc aut affirmatiuę prædicāda ſunt, aut negatiuè. Quócirca ſimplicis nominis affirmatio & ſimplicis nominis negatio, una eſt oppoſitio, & duæ propoſitiones. Finitum autem & infinitum hic non ſubiectum, ſed ſumitur prædicatum, ut in eo quod eſt, homo iuſtus eſt, iuſtus prædicatur, hoc autem nomen erit, aut infinitum nomen. Fiunt ergo ex his duæ affirmationes & negationes, homo iuſtus eſt, homo eſt non iuſtus, nō eſt non iuſtus homo. Non eſt iuſtus homo, Atq; hoc quidem in indefinitis. Poſterius autem monſtrabitur hoc etiam in his eſſe, quæ determinationem habent uniuerſalitatis uel particularitatis. Nunc autem horum ordo ſubiectus numerum oppoſitionemq; declarat.

Affirmatio ſimplex.		Negatio ſimplex.
Homo iuſtus eſt,	Oppoſitio una,	Homo iuſtus non eſt.
Affirmatio ex infinito,		Negatio ex infinito.
Homo non iuſtus eſt,	Oppoſitio una,	Homo nō iuſtus nō eſt.

Simplices in ſuprapoſita deſcriptione propoſitiones uocaui, in quibus nomē prædicatur, ut homo iuſtus eſt, homo iuſtus non eſt. Ex infinitis autem in quib. nomen infinitū principaliter prædicatur, ut homo non iuſtus eſt, homo non iuſtus non eſt. Siue autem Eſt primo prædicatur, ſiue poſtea, idem eſt. Nec hoc turbet quod Ariſt. Eſt, primum dixit, nos uerò poſtremum, ſed idē eſt, fiunt igitur oppoſitiones duę, propoſitiones uerò quatuor, & hę quatuor propoſitiones ex ſenario propoſitionū numero ad pauciora reductæ ſunt. Si enim ſimplices & ex duob. terminis fuiſſent, hoc modo eſſent, homo eſt, homo nō eſt, iuſtus eſt, iuſtus nō eſt. Non iuſtus eſt, nō iuſtus non eſt, & eſſent hę ſex propoſitiones. Poſſet quidem adijci hoc etiam, ut de infinito nomine ſubiecto fierent propoſitiones, ut eſt, non homo eſt, nō homo nō eſt. Sed de his poſterius dicit. Nunc autem ſex illæ ſimplices in quatuor reductæ ſunt,

idcirco quod res simplices iunctæ naturaliter redeunt pauciores. Cōiunctio enim ipsa numerum minuit, ut si sint decem res, & singulæ singulis iungantur, ut bine fiant, quinarius numerus coniunctiones redit. Ita enim hoc modo sex erant propositiones (ut supra docui) quæ & simpliciter dicerentur, sed hæ astrictæ sunt & coniunctione diminutæ sunt. Nam quod proposuerunt istæ quatuor, homo est, homo non est, iustus est, iustus non est. Hæ coniunctione in duas reductæ sunt, iunctus enim homo cum iusto duas propositiones fecerunt, homo iustus est, homo iustus non est. Rursus ad eundem ipsum hominem infinitum cum prędicarur. Aliæ duæ propositiones ex infinito prædicato rationabiliter oriuntur, homo non iustus est, homo non iustus non est, quarum duę oppositiones sunt, propositiones uerò quatuor. Ita igitur ex sex propositionibus, id est, homo non est homo, est iustus, non est iustus, est non iustus, non est non iustus. Quæ cum sint sex propositiones, tres tantùm habent oppositiones, homo iusto & homo non iusto subiectus, quatuor solas propositiones fecit, duplicem uerò oppositionem. Qui uerò dixerunt numerosiores fieri propositiones ex his, in quibus Est adiacens prædicatur, quàm ex his quæ duobus terminis constarent, illos non intellexisse rerum naturam manifestum est. Quæ ita fert, ut semper ex pluribus simplicibus rariores redeāt res paucioresq; coniunctæ. Ait igitur in his in quibus Est tertium adiacens prædicatur, ut hoc quod ait tertium nō ad prædicationem referatur potius quàm ad ordinem, ut ipse distinxit, dicens: Dico autem ut est iustus homo, est tertium dico adiacere nomen uel uerbum in affirmatione, non, inquit, tertium prædicari. Sed adiacere tertium, sed ad ordinem, scilicet, non ad prædicationem refert, ut tertium quidem adiaceret. Adiacēs autem prædicaretur, id est, non simpliciter prædicaretur. Neq; enim superius est terminatum, ut in propositione, est, sit terminus. Atque ideo si quis resoluere propositiones uelit in suis terminis, ille nō resoluit in est, sed in eo quod est homo & iustus, & erunt duo termini subiectus quidē, homo, prędicatus uerò, iustus. Est autē quod adiacens prędicatur & tertium adiacens non in terminis, sed, in qualitate potius ꝓpositionis (ut dictum est) accipitur. Nomen autem uel uerbum ait est propter hanc causam, tertium enim nomen adiacere dixit, est, ut doceret prima duo esse homo, scilicet, & iustus, idcirco autem ait nomē uel uerbum, quoniam uerba quoq; nomina sunt. Hoc autem prius dixit, dicens, ipsa quidem secundum se dicta uerba nomina sunt. Postquàm igitur dixit, quid uellet ostendere per id quod ait, Est tertium adiacens prædicatur. Quoniam quantum ad ordinem non ad prædicationem refertur, subter exposuit quot fierent propositiones, dicens: Quare quatuor istę erunt. Dixit autem in his quatuor communem accidentiam, quam paulò post diligenter exponam. Quod autem accidit hoc est. Cum sint quatuor propositiones, quas positurus est, duæ ipsarum sese ad affirmationem & negationem ita habebunt secundùm consequentiam, ut priuationes, duæ uerò minimè. Sed hanc in his propositionibus accidentiam paulò post demonstrabo. Nūc autem illud respiciamus, quemadmodū ipsæ quatuor fieri propositiones dicat. Ait enim, dico autem quoniam est aut iusto adiacebit, aut non iusto. Fiet enim duplex propositio. Si aut iusto aut non iusto est adiacet, hoc modo, est iustus homo, est nō iustus homo. Quare, inquit, si est affirmatiuo modo positum, nunc quidem cum iusto, nunc autem cum non iusto, geminas fecit propositiones, scilicet, affirmatiuas, idem quoq; Est cum negatione coniunctū id est, non, geminas quoq; facit negationes. Eas, scilicet, quæ sunt, non est homo iustus, nō est homo nō iustus, hoc est aūt, quod ait. Dico autē quoniā est, aut iusto aut non iusto adiacebit. Si enim adiacet iusto, facit hanc affirmationem. Est iustus homo, si adiacet non iusto, facit hanc affirmationem, est non iustus homo. Quare etiam negatio iuncta cum est idem facit. Hæc igitur negatio quæ est non, copulata iusto & non iusto duas faciet negationes contra eas, quas suprà diximus, propositiones. Si enim addatur iusto, talem facit negationem, non est iustus homo, si non iusto, non est non iustus homo. Hoc autem aut euenit, quoniam est & non est iusto, & non

& non iusto adiacet,est cum iusto & non iusto duas faciens propositiones.Non est iterũ negatio cum iusto & nõ iusto alias duas negationes.Ex quibus quatuor duæ oppositiones sunt,ut ait supra. Quãdo Est tertiũ adiacẽs prędicat,dupliciter dicũtur oppositiones.Quare sensus sete totus hoc modo habet.Sed quoniam est quoq; alia descriptio loci quæ sic dicit.Dico autem quoniam est aut homini adiacebit,aut non homini, quare & negatio,quatuor ergo propositiones erunt.Intelligimus aũt q̃d diximus ex his quę subscripta sunt.Est iustus homo,huius negatio,nõ est iustus homo.Est non iustus homo,huius negatio,non est non iustus homo,est eñ hoc loco & non est,homini & non homini adiacet,turbabat expositores, & dubitabant quid hoc esset,quod cum suprà dixisset. Dico autem quoniã Est aut homini adiacebit,aut non homini,in eorum exemplo & dispositione est nõ apposuit homini,aut non homini,sed iusto non iusto dicens.Intelligimus uerò quod dicitur ex ijs q̃ subscripta sunt,est iustus homo,huius negatio,non est iustus homo.Est non iustus homo,huius negatio,nõ est non iustus homo,& postquam iusto & nõ iusto est & nõ est apposuit quod ante nõ dixit,sed ad hominem & non hominem est adiacere proposuit, postea infert.Est autem hoc loco homini adiacet,& non homini,qui posuerat iusto,& non iusto,est & non est adiacere.Vnde Alexander quoq; dicit scripturæ esse culpam,non Philosophi rectè dicentis,& emendandam esse scripturam, sed non cum oportuit confundi,si pro homine & non homine iustum & nõ iustum intulit.Hęc enim exempla sunt potius quàm propositionum necessitas,quod eñ dixit Est homini & non homini adiacere,ita sumpsit,tanquàm si homo prędicaretur, ut in eo quod est,Socrates homo est,uel rursus Socrates non homo est. Ergo uolẽs sumere quodcunque prædicatum,nunc quidem simplex,nũc autem infinitum,intulit iustum & non iustum indifferenter habens,an homo & non homo prædicaretur,an iustus & non iustus,solum in prædicato aliàs sumeretur nomẽ,aliàs infinitũ nomen. Non ergo oportuit Alexandrum conturbari, aliosq; in hac scriptione,in qua nos Philosophus exercere uoluit,sicut Porphyrium, & Herminum non turbabat,qui dicunt exempla hic esse finiti prædicati & infiniti,in quibus quodlibet p̃dicatum sit,ęquè accipi oportere: uel sic, cum dixisset hominĩ & nõ homini adiacere, est & non est,album & non album,postea intulisset,sufficeret.Hoc enim & illud p̃dicatum,aliàs finitum aliàs infinitum sumere in quibuscunque nominibus æquè oportet.& quod homini ait & nõ homini adiacere Est, & postea intulit iusto & non iusto,& subiecit hominem,non ita putandum est tanquàm de subiectis,id est,homine,& nõ homine loqui uoluerit,& postea per errorem intulerit in prędicato iusto & non iusto,sed potius ipsum homini & non homini ita sumpsit,tãquàm in aliquo prædicaretur,ut sicut dictum est,Socrates homo est,Socrates nõ homo est,hic ergo homo & nõ homo p̃dicatur.Rursus si q̃s dicat homo iustus est,homo nõ iustus est nihil differt.Eodem enim modo prædicatum in una propositione simplex sumptũ est,in altera infinitum: uelut si dicam nix alba est,nix non alba est,eodem modo,nõ ergo culpanda est scriptura,quę cum prius proposuisset homini & nõ homini adiacere est, iustum & non iustum intulit.Nihil enim interest siue iustum aut non iustũ prædicetur,siue homo aut non homo,dummodo prædicationum aliàs infinitã,aliàs sumat finitam,tunc cum est tertium adiacens prædicatur.Exercere igitur intelligentiam nostram actionemq; Philosophus uoluit rerum omniũ solertissimus non scriptura falsa confundere,quando autem ea quę suprà dixit colligens,ait.Est enim hoc loco,& non est,homini adiacet.Hoc sentit quoniam in hac propositione,quæ dicit,homo iustus est,quam suprà proposuerat,iustus de homine prędicatur.Est autem adiacẽs iusto adiacebit & homini,& in ea,quæ dicit,homo iustus non est,q̃niã iustus prædicatur de homine,non est aũt adiacet. Nõ est ergo homini quoq; adiacebit.Hoc enim est,quod ait,est enim hoc loco & nõ est homini adiacet.Nam si iustus prædicatur de homine,est autem & nõ est adiacet iusto,& homini quoq; adiacebit,

cebit, ut dictum est. Hanc quoq; scripturam emendandam esse, Alexander opinatur faciendumq; esse hoc modo, sicut prius quoque exposuimus. Est enim hoc loco, & nō est, iusto & non iusto adiacet. Sed ordo quidem totius sententiæ diligenter expositus est, siue illa scriptio sit, siue illa, neutra enim mutanda est. Et una quidem plus habet exercitij, altera uerò facilitatis, sed ad unam intelligentiam utraque perueniunt. Restat igitur ut quod ait. Quare idcirco quatuor istæ erunt, quarum quidem duæ ad affirmationem sese habent secundùm consequentiam, ut priuationes, duæ uerò minimè, diligentius exponamus. Locus enim magna breuitate constrictus est, & nimia subtilitate ac obscuritate difficilis, & hunc quidem in prima editione huius operis transcurentes exposuimus, atque in eo breuissimam, ut in alijs quoque dedimus expositionem. Nunc autem quid in se sensus habeat ueri, quid sic hac breuitate latitet, quantum facultas suppetit, nos ipsi patefaciemus, & quantum ualet animum lector intendat. Cui si fortè paulo obscuriora uidentur, rerum imputet difficultati, si uerò planiora quam putauerit, suo gratiam debebit acumini. Sed prius quid de hoc loco Herminus arbitretur, quàm possibiliter expediam. Ait Herminus tribus modis cum infinito nomine propositiones posse proferri: aut cum infinitum subiectum habent, ut non homo iustus est: aut infinitum prædicatum, ut homo non iustus est: aut infinitum subiectum & infinitum prædicatum, ut non homo non iustus est. Harum igitur, inquit, quæcunque ad prædicatum terminum habent nomen infinitum, similes sunt his quæ aliquam denunciant priuationem. Denunciant autem priuationem hæ quæ dicunt, homo iniustus est, homo iniustus nō est, ergo istiusmodi, quę proponunt, homo iniustus est, homo iustus non est. Illę, inquit, consentiunt quæ sunt ex infinito prędicato, ut ea quæ est homo non iustus est, homo non iustus nō est. Idem enim est, inquit, esse hominem iniustum, quod hominem non iustum. Illæ uerò quæ habent aut subiectum infinitum, ut est, non homo iustus est, aut utraque infinita, ut est, non homo non iustus est, non consentiunt ad priuatoriam propositionem, quæ est homo iniustus est. Nulla enim similitudo est eius propositionis quæ est, nō homo iustus est, & eius quæ dicit, homo iniustus est. Nec uerò eius quæ proponit non homo non iustus est, & eius quę enunciat, homo iniustus non est. Namque illę quæ infinitum nomen habent in prædicatione, hæ priuatorijs consentiunt. Illæ uerò propositiones quæ aut subiectum habent infinitum, aut utraq; infinita, priuatorijs longè diuersæ sunt. Sed hic Herminus lōgè à toto intellectu & ratione sententiæ discrepans has interposuit, quæ aut ex utrisque infinitis, aut ex subiecto fierent infinito. Quòd autem esset, quod ait secundum cōsequentiam, uel quæ duæ haberent se secundum consequentiam ut priuationes, q̃ uerò non, exponens nihil planum fecit, & sensus nihilo magis ante expositionem Hermini quàm post expositionem obscurus est. Nos autem Porphyrium sequentes, eiq; doctissimo uiro cōsentientes hoc dicimus, esse quatuor propositiones, quarum duæ quidem ex finitis nominibus sunt, duę uerò ex infinitis nominibus prædicatis. Sunt autem ex finitis nominibus hoc modo, affirmatio, est iustus homo, negatio, nō est iustus homo. Ex infinitis uerò nominibus prędicatis, affirmatio est quę dicit, est non iustus homo, negatio quæ proponit, non est nō iustus homo. Sed has ex infinitis nominibus prædicatis propositiones in reliquo sermone infinitas uocabimus, ut affirmatio infinita sit in hac expositione, ea quæ dicit, est nō iustus homo, negatio infinita, ea quæ dicit, non est non iustus homo, ut quod dictum eramus propositionem ex infinito nomine prædicato, hanc infinitam nominemus, illas autem duas quæ nullum nomen habent infinitum, nec subiectum nec prædicatum, simplices uocemus. Sunt ergo simplices propositiones hæ, est homo iustus, nō est homo iustus. Priuatorias aūt propositiones uoco, quęcunq; habent priuationem. Priuatoriæ autem sunt hoc modo, est iniustus homo, hæc enim iustitia subiectū priuat, & rursus nō est iniustus homo, hæc rursus iniustitia subiectum priuat. Ergo cū sint duæ propositiones simplices, una affirmatiua altera negatiua, & sint aliæ duę priua

toriæ,

toriæ, earum quoque una affirmatiua, altera negatiua, nec nõ etiam sint aliæ duæ infinitæ, affirmatiua rursus & negatiua: dico quoniam quemadmodum se priuatoriæ propositiones affirmatio, scilicet, & negatio ad affirmationes & negationes simplices habuerint, sic se habebunt & quæ sunt infinitæ ad easdem ipsas simplices, id est, secundùm cõsequentiam, quod autem dico tale est. Disponantur prius duæ simplices, id est affirmatio quæ dicit, est iustus homo, & rursus negatio quæ dicit, nõ est iustus homo: sub his autem disponãtur priuatoriæ, sub affirmatione quidem simplici priuatoria negatiua, sub negatiua simplici affirmatiua priuatoria, ut sub ea quę dicit, est homo iustus, ponatur quæ dicit, nõ est homo iniustus, & sub ea quæ dicit, nõ est homo iustus, ponatur ea quæ proponit, est homo iniustus. Rursus sub priuatoriis disponantur infinitæ, sub affirmatione affirmatio, sub negatione negatio. Sub affirmatione quidem priuatoria, quæ dicit est iniustus homo, disponatur affirmatiua infinita, est nõ iustus homo, sub negatiua uerò priuatoria, quæ dicit non est iniustus homo, ponatur negatiua infinita, quæ dicit, non est non iustus homo. Hoc autem subiecta descriptio docet:

Affirm.	Est iustus homo.	Simplices,	Non est iustus homo,	Negatio.
Negatio,	Non est iustus homo.	Priuatoriæ,	Est iustus homo,	Affirmatio.
Negatio,	Nõ est nõ iustus homo,	Infinitæ,	Est non iustus homo,	Affitmatio.

His igitur ita dispositis dico, quoniam quemadmodum se habent priuatorię, id est, affirmatio & negatio, quæ dicunt, est iniustus homo, non est iniustus homo, ad simplices quæ proponunt, est iustus homo, non est iustus homo, secundùm cõsequentiam sic se habebunt etiam infinitæ propositiones affirmatio & negatio, hę scilicet, quæ sunt, est non iustus homo, non est non iustus homo, ad easdẽ simplices quæ sunt, est iustus homo, non est iustus homo. Videamus quę sit simplicium & priuatoriarũ consequentia, ut utrum se sic habeant infinitæ ad simplices, quemadmodũ se habẽt priuatoriæ ad easdem simplices, cognoscamus. Dispositæ igitur sunt in primo quidẽ ordine simplices propositiones, affirmatio simplex, quæ dicit est iustus homo, & negatio simplex quæ dicit non est iustus homo. Sub his, idest, sub affirmatione simplici, duæ negationes, una priuatoria quæ est, non est iniustus homo, & altera infinita quæ est, non est iniustus homo. Sub negatione uerò simplici quæ dicit, nõ est iustus homo, duæ affirmationes, una priuatoria, quæ dicit, est iniustus homo, altera infinita quę dicit, est non iustus homo. Illud quoque in descriptione uidendum est, quòd angulariter se affirmationes negationesque respiciunt, nam affirmatio quæ est simplex, est iustus homo, angulariter se contra utrasque respicit affirmationes, infinitã, scilicet & priuatoriã, quæ sunt, est non iustus homo, est iniustus homo. Rursus negatio simplex quę est, nõ est iustus homo, angulariter respicit duas negationes, infinitam scilicet, & priuatoriam, & in ueritate simplicem affirmationẽ priuatoriam negatio sequitur, nam si uerum est dicere quoniam est iustus homo, uerum est dicere quoniã non est iniustus homo, nam qui iustus est homo, non est iniustus homo. Sequtur ergo affirmationem simplicem priuatoria negatio, ut si uera fuerit affirmatio simplex uera quoque sit negatio priuatoria, & affirmationis simplicis ueritatẽ negationis priuatoriæ ueritas consequatur. At uerò non è conuerso est, neque enim affirmatio simplex negationem sequitur priuatoriam. Nam si uerum est dicere, quoniam nõ est iniustus homo, non omnino uerum est dicere quoniam est iustus homo: Potest enim uerè de equo dici, quoniam equus nõ est iniustus homo, neque enim omnino homo est, & ideo nec iniustus homo est: sed non potest dici de equo, quoniã equus est iustus homo, ita ergo ueritatem priuatoriæ negationis non sequitur ueritas simplicis affirmationis, atque ideo nec continua propositio hinc & coniuncta proponi proferrique potest. Non enim uera propositio est si quis dicat, si nõ est iniustus homo, est iustus homo, de equo enim uerum est (ut dictum est.) Quia non est iniustus homo, nõ tamen uerum est esse iustum hominem equum. Quare negationem priuatoriã simplex affirmatio

plex affirmatio non sequitur. Monstratum est igitur quoniam affirmationem simplicem negatio priuatoria sequeretur, negationem uerò priuatoriam simplex affirmatio non sequeretur. Rursus uideamus & in opposita parte qualis sit consequentia, in diuersa enim parte affirmationem quidem priuatoriam sequitur negatio simplex, negationem uerò simplicem affirmatio priuatoria non sequitur. Nam si uerũ est dicere, quoniam est iniustus homo, uerum est dicere, quoniam non est iustus homo, qui enim iniustus est, iustus non est, & affirmatiuæ priuatoriæ eius, scilicet, quæ dicit est iniustus homo, ueritatem sequitur negatiua simplex, quæ est, non est iustus homo, hoc autem non conuertitur. Neq; enim simplicem negatiuam sequitur priuatoria affirmatiua. Nam si uerum est dicere, quoniam non est iustus homo, non est omnino uerum quoniam est iniustus homo, de equo enim uerum est dicere, quoniam equus non est iustus homo, nam qui omnino homo nõ est, nec iustus homo est. Sed non de eodem equo potest dici uere, quoniam equus est iniustus homo, nam qui homo non est, nec iniustus homo esse potest. Quare ueritatem negatiuæ simplicis non sequitur ueritas priuatoriæ affirmationis, ueritatem autem affirmationis priuatoriæ sequitur ex necessitate ueritas simplicis negatiuæ. Quocirca monstratum est hoc in utrisq;, quoniam affirmationem quidem simplicem sequeretur negatio priuatoria, negationem uerò priuatoriam non sequitur affirmatio simplex. Rursus affirmationem priuatoriam sequitur negatio simplex, negationem simplicem non sequitur affirmatio priuatoria. His ergo ita positis de infinitis priuatorijsq; tractemus. Priuatoriæ namq; & infinitæ affirmationes affirmationibus, negationes consentiunt negationibus hoc modo. Affirmatio enim priuatoria quæ dicit, est iniustus homo, consentit infinitæ affirmationi, quæ dicit, nõ est iustus homo, idem enim significant utræq; priuatoria affirmatio & infinita affirmatio, & quãquam in aliqua sermonis prolatione discrepent, tamẽ significatione nil discrepant, nisi tantũ quòd quem illa iniustum ponit, id est, priuatoria hæc ponit esse non iustum, & rursus negatio priuatoria quæ est, non est iniustus homo, consentit atq; concordat ei negationi quæ est infinita, non est non iustus homo. Hæ quoq;, id est, negationes quòd sibi in consequentia consentiunt manifestum est. Sequitur autem simplicem affirmationem ea quæ dicit, est iustus homo, priuatoria negatio quæ dicit non est iniustus homo, sequitur ergo eadem ipsam simplicem affirmationem infinita negatio, id est, eam quæ dicit est iustus homo, ea quæ proponit non est non iustus homo Nam sibi priuatoria negatio & infinita consentiunt, si eam sequitur priuatoria negatio, eandem quoq; infinita negatio consequitur, sed affirmationem simplicem quæ proponit est iustus homo, priuatoria negatio sequitur quæ dicit, non est iniustus homo. Quare sequitur etiam eandem simplicem affirmationem quæ enũciat, est iustus homo, infinite negatio quæ dicit, nou est non iustus homo. Rursus ẽ diuersa parte idẽ euenit, quoniam affirmationem priuatoriam quæ dicit, est iniustus homo, sequebatur negatiua simplex quæ proponit, non est iustus homo. Sequitur quoq; infinitam affirmationem quæ dicit, est non iustus homo, simplex negatio quę proponit, non est iustus homo: nam si priuatoria affirmatio & infinita consentiunt, quæ propositio sequitur priuatoriam, eadem sequitur infinitam. Sed priuatoriam affirmationem, quæ dicit, est iniustus homo, sequitur simplex negatio, quæ proponit, nõ est iustus homo, sed priuatoria affirmatio & infinita affirmatio idem significat, sibiq; consentiunt. Sequitur ergo simplex negatio quæ est, non est iustus homo, infinitã affirmationem quæ dicit, est non iustus homo, sed hoc ẽ conuerso, non euenit. Nũc enim demonstratum est quòd simplicem affirmationẽ sequeretur infinita negatio, & simplex negatio ueritatem infinitæ affirmationis sequeretur, sed nõ est cõuersio, ut rursus infinitã negationẽ sequatur finita affirmatio, & simplicẽ negationẽ infinita rursus affirmatio cõsequatur. Nã si idem priuatoria negatio quæ est, nõ est iniustus homo, et infinita negatio significãt, quę est, nõ est nõ iustus homo, quoniã affirmatio simplex

quę dicit, est iustus homo, non sequitur priuatoriam negationem quæ est, non est iustus homo, ut suprà monstrauimus, eadem ipsa simplex affirmatio quæ proponit est iustus homo, nõ sequitur infinitam negationẽ, q̃ enũciat nõ est nõ iustus homo. Rursus in parte altera si affirmatio priuatoria quæ proponit est iniustus homo, idem significat cũ infinita affirmatione, quæ dicit, est nõ iustus homo. Priuatoria autem affirmatio quę proponit est iniustus homo, nõ sequebatur simplicem negationem, quæ dicit non est iustus homo, nec eãdem quoque simplicem negationem, q̃ proponit non est iustus homo, sequitur indefinita affirmatio quæ dicit, est non iustus homo. Sed quanquàm hìc ratio consequentię & necessitas mõstret, nos tamẽ id quod demõnstrauimus ratione, exemplis quoque doceamus. Dico enim affirmationem simplicem quæ dicit, est iustus homo, sequi infinitam negationem, quæ dicit, non est non iustus homo, sicut eãdem quoq; simplicem affirmationem sequebatur priuatoria negatio, quę proponit nõ est iniustus homo. Nam si uerũ est dicere, quoniam est iustus homo, uerum quoque de eodem est dicere, quoniam non est non iustus homo. Nam qui iustus est, nõ est nõ iustus, sicut uerum erat dicere, quoniam idem qui iustus est, non est iniustus, quare simplicem affirmationem sequitur infinita negatio, sicut eandem quoq; simplicem, priuatoria negatio sequebat. Sed hoc non conuertitur, neque statim uerum est, quoniam non est non iustus homo eundem esse iustum, equus enim non est non iustus homo, neq; enim omnino homo est. Quod autẽ omnino homo non est, non poterit esse homo non iustus, sed de equo de quo uerum est dicere, quoniam non est non iustus homo, non est de eo uerum dicere, quoniam est iustus homo. Sicut & de eodem equo uerũ esset dicere priuatoriam negationem quę proponit, nõ est iniustus homo. Hæc enim poterat etiã de equo dici, nec erat uerum quoniam sequeretur hanc, id est, priuatoriã negationẽ simplex affirmatio, quę dicit, est iustus homo. Quare nõ sequitur infinitam negationem quæ est, non est non iustus homo, simplex affirmatio q̃ proponit, est iustus homo: sicut nec illam quidem quæ consentit infinitæ negationi, id est, priuatoriã negationẽ quæ proponit, nõ est iniustus homo, ea quæ dicit est iustus homo, simplex affirmatio sequebatur. Concludenti igitur dicendũ est, quoniam affirmationẽ quidẽ simplicem sequitur infinita negatio, sicut eam priuatoria sequebatur. Infinitã uerò negationem non sequitur simplex affirmatio, sicut nec negationem priuatoriam sequebatur. Rursus in parte altera idem è conuerso euenit. Affirmationem enim infinitam sequitur negatio simplex, sicut priuatoriam quoq; affirmationẽ eadem simplex negatio sequebatur: nam qui est non iustus homo, ille ex necessitate nõ est iustus: sicut etiam qui est iniustus homo, ille ex necessitate nõ est iustus homo At uerò si uerum est dicere, quoniam non est iustus homo, non omnino necesse est illũ esse non iustum hominem. Equus enim non est iustus homo, nã qui omnino homo nõ est, nec iustus homo esse potest, sed nullus de eodẽ dicere potest, quoniã equus est non iustus homo, q̃d enim homo nõ est, nec nõ iustus homo esse potest, sicut etiã cũ diceremus non est iustus homo, non sequebatur priuatoria affirmatio, quę dicit, est iniustus homo: equus namq; non est iustus homo, sed de eodem equo nemo dicit, quoniã est iniustus homo. Iterum igitur cõcludenti dicendũ est, affirmationẽ infinitam sequi simplicem negationem, sicut affirmatio quoq; priuatoria sequebatur, sed nõ cõuertitur. Neq; enim sequitur simplicem negationem infinita affirmatio, sicut eam nec priuatoria affirmatio sequebat. Sic ergo cùm sint quatuor propositiones, duę simplices, duę infinitę sunt, quarũ quatuor duę simplices sunt, est iustus homo, nõ est iustus homo, duę uerò indefinitę, est nõ iustus homo, nõ est nõ iustus homo. Et harum quatuor duę quidem, id est, negatio infinita & negatio simplex sequunt duas, id est, negatio infinita simplicem affirmationem, ea quæ dicit, non est non iustus homo, eam quæ dicit, est iustus homo, affirmationem uerò infinitam sequitur negatio simplex. Affirmationem enim infinitam quæ dicit, est non iustus homo,

sequitē ea quę proponit,nō est iustus homo negatiua simplex,duę uerò alię, id est affirmatio simplex & affirmatio infinita,non sequūtur negationem infinitā, & simplicem negationem.Hoc autē etiā in priuatorijs euenit,ut affirmatio priuatoria nō sequatur simplicem negationem,cum illa simplex negatio sequatur,& rursus negatio priuatoria sequatur affirmationem simplicem,cum simplex affirmatio nō sequatur priuatoriam negationem. Rectè igitur dictum est,harum quatuor,id est,duarum simplicium propositionum,& duarum infinitarum,duas duabus esse cōsequētes,& habere quandam cōsequentiam ad alias,sicut infinita negatio & simplex negatio sequuntur simplicem affirmationem & infinitam affirmationem,sicut priuationes quoq;,nam & priuatoria negatio sequebatur simplicem affirmationē, & simplex negatio sequebatur priuatoriam affirmationem.Ergo duę habent consequētiam,id est,infinita negatio & simplex negatio ad simplicem & infinita affirmationes,sicut priuationes quoq;,namq; & priuationes similiter sunt,ut sępè suprà monstraui,duę uerò minimè habent consequentiam.Neq; enim negatiuam infinitā simplex sequitur,sicut in priuationibus quoque fuit.In priuationibus namq; nec affirmatio simplex priuatoriam negationem sequebatur,nec simplicem negationē priuatoria affirmatio consecuta. Sensus ergo huiusmodi est. Quatuor istæ erunt,id est,quatuor propositiones,ex quibus duplicem fieri oppositionē dixerat, quatuor autē istæ sunt,duę simplices,affirmatiua,est iustus homo,negatiua,nō est iustus homo,& duæ infinitæ,Affirmatiua,est nō iustus homo,negatiua nō est nō iustus homo.Quarū,inqt duæ, negatiua,scilicet,infinita & negatiua simplex sic se habebūt ad affirmationē & negationē secūdū cōsequentiā,id est,ita alias duas affirmationes simplicē & infinitā ipsę duę negationes sequūtur,ut eas priuationes sequebantur. Duę uerò minimè,id est,simplex affirmatio & infinita affirmatio nō sese habebunt secundū cōsequentiā,ipsæ duę affirmationes ad duas negationes infinitā,scilicet,et simplicē,quas nō sequebant,sicut nec dudū has negationes priuatoriæ quoq; affirmationes secutę sunt.Quòd uerò ait secūdùm consequentiā ad affirmationē & negationē,non ita intelligēdum est,quasi una sit affirmatio aut una negatio.Sed quoniam in quatuor propositionibus,in quibus duę quidem affirmationes erunt,duę uerò negationes,affirmatio simplex quidem,est iustus homo,infinita autem, est non iustus homo,negatio autem simplex quidem,non est iustus homo, infinita autem, non est non iustus homo.Quoniam affirmationes duas simplicem quidem, est iustus homo,infinitam autem,est non iustus homo,duæ negationes sequebātur, simplex negatio quæ est,non est iustus homo,infinitam affirmationem, quæ dicit,est non iustus homo,& rursus infinita negatio simplicem affirmationem sequebatur. Quoniam ergo (ut dictum est) duas affirmationes & simplicē & infinitam,duæ negationes simplex & infinita sequebantur,hoc autem & in priuationibus erat,idcirco dictum est ad affirmationem & negationem secundùm consequentiam sic se habere harum quatuor propositionū duas, sicut etiam se priuationis haberēt. Ad affirmationem autem & negationē dixit, quod duas affirmationes duæ negationes consequerentur,duæ uerò minimè,id est, duæ affirmationes negationes duas non sequerētur: neq; enim sequebatur negationē infinitam simplex affirmatio, aut simplicem negationem finita affirmatio,sicut nec in priuationibus erat,quod sæpè suprà monstratum est.Ne quis autem nos arbitretur de eodem genere propositionū dicere, seq negationes affirmationes.Neq;.n.dicimus negationē simplicem sequi affirmationē simplicē.Hoc enim impossibile est, nunq; enim sibi consentiunt simplex affirmatio,simplexq; negatio,nec rursus infinita negatio, & infinita affirmatio:neq; enī fieri potest,ut aut negatio q̄ dicit,nō est iustus homo, affirmationi quæ proponit,est iustus homo,cōsentiat,aut affirmatio quæ dicit,est non iustus homo, cōsentiat negationi quæ dicit,nō est non iustus homo.Eam enim q̄ dicit, est iustus homo

homo simplicem affirmationem sequitur priuatoria negatio, quæ dicit, non est iniustus homo, sed negatiuam inquiunt infinitam, quæ est, non est non iustus homo, nō sequitur affirmatiua simplex, quæ dicit, est iustus homo. Ergo quemadmodum negatiua priuatoria, quæ est, non est iniustus homo, sequitur affirmatiuam simplicem quæ dicit, est iustus homo, non eodem modo eadem simplex affirmatio, quæ dicit, est iustus homo, sequitur infinitam negationem, quæ dicit, non est non iustus homo. Quibus dicendum est, nō eos hanc consequentiā rectè intelligere, nec quicquam in hac huiusmodi propositionum consequentia discrepare. Cur em̄ hoc non notauerunt, quod non sequit̄ negationem infinitam quæ est, nō est non iustus homo, finita affirmatio quę dicit, est iustus homo? Nam hoc nihil mirabile debet uideri. Idcirco enim simplex affirmatio quæ dicit, est iustus homo, non sequitur infinitā negationem, quæ dicit, non est non iustus homo, quoniam nec antea priuatoriā sequebatur. Neque enim sequebatur eadem simplex affirmatio quæ dicit, est iustus homo, priuatoriam negationem, quæ dicit, non est iniustus homo, & ea causa est, cur infinitam quoq; non sequatur. Infinita enim & priuatoria (ut suprà sępè iam dictum est) sibi consentiunt. Quare nulla est discrepantia, nā si simplex affirmatio negationem priuatoriam sequeretur, eodem quoque modo infinitam negationē sequeretur, nunc autem quoniam simplex affirmatio priuatoriam negatiuam nō sequitur, nec infinitam quoq; sequitur negatiuam. Illi autem qui sumpserunt, quoniam sequeretur priuatoria negatio simplicem affirmationem, & in eadē consequentia discrepare dixerunt, quod simplex affirmatio non sequeretur infinitam negationem, non ita oportuit discrepantiam sumere, sed magis si quemadmodū priuatoria negatio sequeretur affirmationem simplicem: sic infinita negatio non sequeret̄ simplicem affirmationem, tunc in consequentiam discreparet, nunc aūt nulla est omnino discrepantia. Atque in hac quidem parte nihil omnino discrepant atque discordant, uideamus nunc in altera parte, quam illi esse discrepantiam dicunt infinitarū consequentiæ, & priuatoriarum ad simplices, ut in ea quoque si quid uerè discrepent, uideamus. Dicūt enim affirmationi quidem priuatoriæ, quæ dicit, est iniustus homo, consentientem esse & cōcordantem simplicem negatiuam quæ dicit, nō est iustus homo, & sicut negatio priuatoria sequitur simplicem affirmationem, aiunt, quoniam non sequitur simplicem negationem, quæ dicit, non est iustus homo infinita affirmatio quæ dicit, est non iustus homo. Hæc enim illam non sequitur. Quibus dicendum est rursus, quoniam idcirco infinita affirmatio quæ dicit, est non iustus homo, non sequitur simplicem negationem quæ proponit, non est iustus homo, quoniam priuatoria affirmatio quæ dicit, est iniustus homo, non sequitur simplicem negationem quæ proponit, nō est iustus homo. Quòd si priuatoria affirmatio sequeretur simplicē negationem, sequeretur sine dubio infinita quoq; affirmatio eandem simplicem negationem. Nunc autem quoniam priuatoria affirmatio simplicem negationem nō sequitur, nec infinita affirmatio simplicem sequitur negationem, affirmatio enim priuatoria, & affirmatio infinita sibimet consentiūt. Illi uerò qui discrepantiam ostendere uoluerunt infinitarum & priuatoriarum consequentię ad simplicem, quod cum negatio simplex sequeretur affirmationem priuatoriam, non eodem modo affirmatio infinita sequeretur simplicem negationē, non ita oportuit colligi discrepantiam, sed potius, si quemadmodū affirmatiua priuatoria quæ dicit, est iniustus homo, non ita infinita affirmatio quæ enunciat, est non iustus homo, non sequeretur simplicem negationem quæ est, non est iustus homo, tunc oportuerat dicere aliquid discrepare consequentiam priuatoriam & infinitarum ad simplices. Nunc autem cum eodem modo priuatoria affirmatio nō sequatur simplicem negationem, quo infinita affirmatio non sequitur eādem simplicem negationem, manifestum est, nullam esse in his discrepantiam, imò in omnib. simillimam consequentiā, & illos nihil per hanc rationem, quam uolūt addere rectè disse

se librum hunc Aristotelis, ut dignum esset, exponi omnino non posse, multoq; illo tempore, uiros totam huius libri præteriisse doctrinam, quod inexplicabilem puta rent esse caliginem. Nos autem breuissime hunc locum in prima editione præterisi mus, sed quod illic pro intellectus simplicitate breuiter posuimus, hic omni latitudi ne totã sententiæ uim, & prolixitatẽ digessimus. Quare quoniã superiora digne (ut mihi uidetur) expressimus, sequentis textus ordinem sententiamq; uideamus.

Similiter autem se habent, & si uniuersalis nominis sit affirmatio, ut omnis est homo iustus. Negatio, non omnis est homo iustus. Omnis est homo non iustus, non omnis est homo non iustus. Sed non similiter angulares contingit ueras esse, contingit autem aliquando.

De infinitis quædã propositionibus prelocutus, nũc de ijs quæ determinatæ sunt se cũdùm uniuersalitatis & particularitatis adiectionem, dicit, q̃d etiam ipsæ similiter se habeant sicut illæ quoque, quæ sine ulla determinatione dicebãtur, simplex, scilicet, propositio atq; infinita. Quod uerò ait. Similiter autem se habent & si uniuersalis nominis affirmatio sit, alij ita intellexerunt, ut quod ait, similiter referat ad numerum propositionũ & oppositionũ. Nã sicut in his quæ infinitæ sunt & indeterminatæ duæ sunt oppositiones, una simplicis negationis, & simplicis affirmationis, altera infinite affirmationis & infinitæ negationis. Quatuor aũt ꝓpositiones, q̃d suprà iam dictum est, ita quoque in ijs quæ determinationem secundùm uniuersalitatem particularitatemq; habet, quatuor fiũt propositiones & oppositio duplex. Oppositio enim una est uniuersalis affirmationis simplicis, & particularis negationis simplicis, ut est, omnis homo iustus est, non omnis homo iustus est, & hæc est quidẽ una oppositio. Alia uerò infinitæ uniuersalis affirmationis, & infinitæ particularis negationis, ut est, omnis homo nõ iustus est, nõ omnis homo nõ iustus est. Quare hic quoque cum duæ sint oppositiones, erunt sine dubio propositiones quatuor, sicut in his de quibus suprà dixerat, quę, scilicet, determinatione carebãt. Alij uerò qui Aristotelis animum penitus inspexerint, non aiunt similiter solum se habere determinatas propositiones ad numerũ oppositionũ & propositionum, sed etiã ad cõsequentiã, nam q̃ est cõsequẽtia negationum ad affirmationes in his propositionibus simplicibus, & infinitis, quæ præter determinationẽ dicunt, eadẽ similitudo habetur, & in ijs quæ cum determinatione proferunt. Sed q̃niã nõ in omnibus omnia similia habẽt, idcirco addidit notãs, sed nõ similiter angulares cõtingit esse ueras, cõtingit autẽ aliquando. Sensus aũt huiusmodi est: Similiter, inquit, se habẽt hę propositiones quæ secũdùm determinationem dicunt infinitę ad simplices, & simplices ad infinitas, quemadmodum illæ quoque se habebãt, quę sine determinatione indefinitę dicebantur. Sed habent quandã dissimilitudinẽ, quod angulares propositiones in ijs quæ cum determinatione dicunt, nõ eodem modo uerę sunt, q̃mo do illę quę sine determinatione proferebãt, uel infinitę uel simplices. Videamus ergo prius an eadem in ijs quę determinatæ sunt, sit cõsequentia quæ in ijs est, quę indefinitè proferunrur. Post uideamus quę sit in angularibus dissimilitudo: disponãtur ergo nõ solum hæ quæ simplices, uel infinitæ sunt, sed etiã quæ sunt priuatoriæ, & prius quidem disponantur hoc modo: Simplex affirmatio simplexq; negatio. Et hæ quidem indefinitè, id est, præter uniuersalitatis, aut particularitatis adiectionem, sub his, id est, sub affirmatione quidẽ simplici ponatur negatio priuatoria, sub negatione uerò simplici affirmatio priuatoria. Hæ quoque rursus indefinitè, ponatur autem sub affirmatione priuatoria, & sub simplici negatione affirmatio infinita. Sub priuatoria aũt negatiõe & simplici affirmatione ponat negatiua infinita, & hæ q̃q; indefinitè & indeterminatè sine ulla particularitate uel uniuersalitate. Sub his aũt disponant hæ quas determinatas, uel uniuersalitatis quãtitate uel particula

ritatis

ritatis uocamus,& primò quidem affirmatio uniuersalis simplex,contra hanc negatio particularis simplex.Sub affirmatione autem uniuersali simplici ponatur negatio particularis priuatoria,sub negatione autem particulari simplici,uniuersalis affirmatio priuatoria.Rursus sub negatione particulari priuatoria,& sub affirmatione uniuersali simplici,ponatur negatio particularis infinita.Sub affirmatione uerò uniuersali priuatoria,& sub negatiōe simplici particulari, ponatur uniuersalis affirmatio infinita:erit autem huiusmodi descriptio:

Affirmatio simplex,	Homo iustus est.
Negatio priuatoria,	Homo iniustus non est.
Negatio infinita,	Homo non iustus non est.
Indefinitæ,	
Homo iustus non est,	Negatio simplex.
Homo iniustus est,	Affirmatio priuatoria.
Homo non iustus est,	Affirmatio infinita.

Affirmatio uniuersalis simplex,	Omnis homo iustus est.
Negatio particularis priuatoria,	Non omnis homo iniustus est.
Negatio particularis infinita,	Non omnis homo non iustus est.
Definitæ.	
Non omnis homo iustus est,	Negatio particularis simplex.
Omnis homo iniustus est,	Affirmatio uniuersalis priuatoria.
Omnis homo non iustus est,	Affrimatio uniuersalis infinita.

In hoc ordine propositionū quę suprà descripsimus, quæ sint angulares manifestū est.Sūt nāq; affirmationes quidē affirmationibus,negationes uerò negationibus, & in his quidem quę indefinitę sunt eodē modo angulares sunt affirmationes.Simplex quidē affirmatio quæ dicit,est homo iustus,priuatoriæ affirmationi quę dicit, est homo iniustus,& infinitæ affirmationi quæ proponit,est homo nō iustus, angularis est.Negatio uerò simplex,quę est,non est homo iustus,negationi priuatorię q̄ dicit,nō est homo iniustus & negationi infinitę quę est,non est homo non iusts, angularis est.Item si quis ad definitas propositiones aspiciat,idem sine aliqua dubitatione reperiet.Affirmatio enim uniuersalis simplex,quę est,omnis homo iustus est, affirmationi uniuersali priuatorię quę enūciat,omnis homo iniustus,est & affirmationi uniuersali infinitæ quæ dicit,omnis est homo nō iustus,angularis est.Itē negatio particularis simplex quæ est, non omnis est homo iustus,negationi particulari priuatoriæ quæ dicit,nō omnis est homo iniustus,& negationi particulari infinitæ q̄ proponit,nō omnis est homo nō iustus:angulares sunt igitur affirmationes affirmationibus,& negationes negationibus,angulares sunt & in ordine indefinitarū propositionū & in ordine definitarū,q̄circa de earū cōsequentia speculandū est. Dictum est enim,prius q̄d affirmationē indefinitā simplicē sequeret priuatoria & infinita negatio,eas uerò simplex affirmatio non sequeretur,rursus infinitā affirmationem,priuatoriāq; affirmationē sequit̄ simplex negatio,hæ uerò negationē simplicem nō sequunt̄.Rursus si q̄s ad ordinē definitarū respiciat,idē inueniet: affirmationem namq; uniuersalem simplicē sequitur particularis priuatoria negatio & particularis infinita negatio.Nam si uera est uniuersalis affirmatio simplex quę dicit,omnis est homo iustus,uera est etiam particularis priuatoria negatio quæ dicit,non omnis est homo iniustus,hoc autem idcirco euenit,quod ea quæ dicit,non omnis homo iniustus est,idem potest quod simplex,& similis est ei quę proponit, quidā homo iustus est,particulari simplici affirmationi,nam si non omnis homo iniustus est, quidam homo iustus est,sed particularis affirmatio simplex sequitur uniuersalem affirmati-

affirmatiuam simplicem. Quando enim uera est uniuersalis affirmatio quę dicit, omnis homo est iustus, uera est & particularis affirmatiua quę proponit, quidam homo iustus est, sed ei quæ dicit, quidam homo iustus est, consentit particularis negatio priuatoria quæ proponit, nō omnis homo est iniustus. Quocirca etiam particularis negatio priuatoria, uniuersali simplici affirmationi consentit. Sequitᷣ igitur eā quę dicit, omnis est homo iustus, uniuersalem, scilicet, simplicem affirmationem, ea quę proponit, non oīs est homo iniustus, particularis negatio priuatoria, sed huic particulari negationi priuatoriæ, quę dicit, non omnis est homo iniustus, consentit particularis infinita negatio, quæ dicit, non omnis est homo nō iustus: & uerū est si nō omnis est homo iniustus, quoniam non omnis est homo non iustus, idem enim est esse iniustū quod nō iustum, sed particularis priuatoria negatio sequitᷣ simplicē uniuersalem affirmationē. Infinita igitur negatio particularis sequitur simplicem affirmationem uniuersalem, eiq; consentit, si prius affirmatio uniuersalis uera sit. Quocirca eam quæ dicit, omnis est homo iustus, uniuersalem simplicē affirmationem sequūtur sine dubio particularis negatio priuatoria, nō omnis est homo iniustus, & particularis negatio infinita, non omnis est homo nō iustus. Quare hic quoq; affirmationem negationes sequuntur, sed hoc non conuertitur: quoniam enī (ut dictum est) negatio particularis priuatoria quæ dicit, nō omnis est homo iniustus, cōsentit particulari affirmationi simplici, ei scilicet, quę dicit, quidam homo iustus est. Hanc autem particularem affirmationē non sequitur uniuersalis affirmatio, neque enim si uerum est quendā hominē esse iustum, idcirco iam & omnē esse hominem iustum necesse est. Quare nō sequitur affirmatio uniuersalis simplex, omnis est homo iustus, affirmationem particularem, quidam homo est iustus, potest enim hæc uera, id est, particulari uniuersalis esse falsa, sed particularis affirmatio simplex particulari negationi priuatoriæ consentit, quare nec priuatoriam particularem negationem simplex affirmatio sequitur uniuersalis. Eam igitur quæ dicit, non omnis est homo iniustus nō sequitur affirmatio uniuersalis simplex quæ proponit, omnis homo iustus est, sed particularis priuatoria negatio consentit particulari negationi infinitæ, uniuersalis igitur affirmatio simplex non sequitur particularem negationem infinitam. Ea igitur quæ dicit, omnis est homo iustus, affirmatio uniuersalis simplex non sequitur eam, quę dicit, non omnis est homo non iustus particularem infinitam negationem. Duæ igitur negationes infinita & priuatoria particulares sequuntur uniuersalē affirmationem simplicem, sicut in his quoq; erat quæ sunt indefinitæ. Duæ enī negationes infinita & priuatoria indefinitę simplicē affirmatiuā sequebantur indefinitā, sed non ė cōuerso affirmatio enim uniuersalis simplex non sequitur negationes particularē infinitam & priuatoriam, sicut nec indefinita quoq; affirmatio simplex, indefinitas sequebatᷣ negationes priuatoriā atq; infinitā. Quare in hoc uno ordine similiter se habent definitæ, his quæ sunt indefinitæ æqualiter enim affirmationibus ueris ueræ sunt negationes, negationū ueritatem affirmationum ueritas non sequitur, nec in his consentit. Rursus in alteram partem perspiciamus quemadmodum affirmationes uniuersales priuatoriam, scilicet, & infinitam, particularis negatio simplex sequatur, namque uniuersalem affirmationem priuatoriam, omnis est homo iniustus sequitur particularis negatio simplex, non omnis est homo iustus, ea enim quæ dicit, omnis est homo iniustus, consentit simplici uniuersali negationi quæ dicit, nullus homo iustus est, nam si omnis est homo iniustus, nullus est homo iustus. Sed hanc, id est, uniuersalem simplicem negatiuam sequitur particularis simplex negatio, nam si uera est, quoniam nullus homo iustus est, quoniam non omnis homo iustus est, sed uniuersalis negatio simplex uniuersali priuatoriæ affirmationi consentit. Sequitur ergo particularis simplex negatio, quæ est, nō omnis est homo iustus, uniuersalem affirmationem priuatoriam quæ proponit, omnis est homo iniustus, sed hæc uniuersali affirmationi infinitæ consentit, idē enim significat omnis est homo iniustus, & omnis est homo nō iustus. Quare seqᷣē

quoq; particularis negatio simplex, quæ est, non omnis est homo iustus, uniuersalem affirmationē infinitam, quæ dicit, omnis est homo nō iustus, hic quoq; affirmationes uniuersales priuatoriam atq; infinitā sequitur particularis negatio simplex quæ est, non omnis est homo iustus, sed non conuertitur. Etenim quoniā simplicē negationem particularem quæ dicit, non omnis est homo iustus, non sequitur uniuersalis negatio quæ proponit, nullus homo iustus est, neque enī si uera est, nō omnem hominem esse iustum, uera est, nullum hominem esse iustū. Hæc aūt, id est, uniuersalis simplex negatio consentit, unūq; significat cum affirmatione uniuersali priuatoria, nō sequitur igitur uniuersalis affirmatiua quę dicit, omnis est homo iustus. Simplicē particularē negationē quæ proponit, nō omnis est homo iustus, sicut nec eandem particularem negationē uniuersalis negatio sequebaē, sed priuatoria uniuersalis affirmatio cōsentit cum infinita affirmatione uniuersali. Igitur particularē negationem quæ dicit, nō omnis est homo iustus, uniuersalis affirmatio infinita nō sequitur quę proponit, omnis est homo non iustus. Quare hîc quoq; affirmationes duas uniuersales, id est, priuatoriam atq; infinitam particularis simplex negatio sequitur, sicut affirmationes duas quoq; indefinitas priuatoriam atq; infinitam negatiua indefinita sequebatur, sed duæ affirmationes uniuersales priuatoria & indefinita non sequuntur particularem simplicē negationem, sicut duæ quoq; indefinitę affirmationes priuatoria & infinita simplicē negationem nō sequebantur. Similiter igitur se habent definitæ indefinitis secūdùm consequētiam. Angulares non eodē modo se habent, nam indefinitarum propositionum angulares simul ueras esse cōtingit. Nam si uerum est, quoniā est homo iustus, quæ est indefinita affirmatio simplex, nihil prohibet uerā esse etiam quę dicit, est homo iniustus, & rursus ea quę dicit, est homo nō iustus, quę sunt indefinitę affirmationes priuatoria & infinita. Rursus negationes negationibus quæ sunt angulares, ueras esse contingit, ut ea quę dicit, nō est homo iustus, si uera est, nihil prohibet uerā esse, etiam quæ dicit, nō est homo iniustus, & eam quæ proponit, nō est homo non iustus. Angulares ergo sibi indefinitas in ueritate cōsentire nihil prohibet, sed in his tantū terminis, ut in secūdo huius operis uolumine docuimus, quę neq; naturalia sunt inesse, neque impossibilia. Si quis enim sic dicat, est homo rationalis, huic angulares ueræ esse nō possunt, hæ scilicet, quæ dicunt, est homo irrationalis, & rursus, est homo nō rationalis. Rationalitas enim homini per naturam inest, similiter aūt & de impossibilibus dicendum est, quòd si sint talia, quæ neq; impossibilia sint inesse, nec naturalia sint inesse, ut in ea propositione quæ dicit, est homo iustus, iustitiam neq; naturalē esse necesse est homini, nec impossibile inesse, manifestum est, quoniā angulares sibimet semper in ueritate cōsentiunt, atq; hoc idem de negatiuis quoq; angularibus rectè dicitur. In his igiē terminis qui nec naturales sunt, nec impossibiles, semper angulares & negationes negationibus, & affirmationes affirmationibus simul ueras esse contingit, & hoc quidē in his quæ indefinitæ sunt. In his aūt quæ definitæ sunt, & uniuersalitatis particularitatisq; participes, nō eodē modo sunt. In quibusuis aūt terminis siue possibilibus, siue naturalibus, siue impossibilibus affirmationes affirmationibus sibimet angularibus in ueritate cōsentire non possunt, negationes aūt negationibus, angulares angularibus in his tātum terminis qui neq; naturales, neq; impossibiles sunt, in ueritate poterūt conuenire. Et primū quemadmodum affirmationes affirmationibus, sibimet angularib⁹ in ueritate cōsentire nō possunt, in quibuslibet terminis demonstrādum est. Ea enim quæ dicit, omnis est homo iustus, & ea quæ dicit, omnis est homo iniustus, quæ est, scilicet, angularis ueræ simul esse non possunt. Ea namq; quæ dicit, omnis est homo iniustus, nihil differt ab ea quæ proponit, nullus est homo iustus, sed omnis est homo iustus, & nullus est homo iustus quoniā contrariæ sunt, simul ueræ esse nō possunt, sed ea quędicit, nullus est homo iustus, conuenit atq; consentit ei quæ proponit, omnis homo est iniustus. Quare

omnis

omnis homo iustus est, & omnis homo est iniustus, simul ueræ esse nō possunt, sed eadem quę proponit, omnis est homo iniustus, consentit (ut sæpe dictum est) ei quę dicit, omnis est homo non iustus. Quare nec in his hæc in ueritate consentire poterit ei quę dicit, quoniam omnis est homo iustus, affirmatio igitur uniuersalis simplex omnis est homo iustus, affirmationibus uniuersalibus priuatoriæ & infinitæ quæ sunt, omnis est homo iniustus, & omnis est homo non iustus, sibimet angularibus, in ueritate simul nulla ratione consentit, sicut in his quæ indefinitę erant, & affirmationes affirmationibus & negationes negationibus in ueritate poterant consentire. In his autem quæ sunt definitæ affirmationes, angulares simul ueræ esse nō possunt. Recte igitur dictum est, quoniam in alijs omnibus similis est consequentia diffinitarum & indefinitarum. Affirmationibus enim consentiunt in ueritate negationes, negationibus autem affirmationes non omnino consentiunt, quæ similitudo consequentiæ in utrisque est, id est, & in his quæ diffinitæ sunt, & in his quæ indefinitæ, sed est distantia quòd non similiter angulares contingit ueras esse, & affirmationes affirmationibus & negationes negationibus, indefinitis autē ueras esse contingit eas scilicet quæ sunt angulares. In his autē quæ sunt definitæ, affirmationes affirmationibus angulares ueras esse aliquando nulla ratione contingit. Hoc autem manifestum erit, si quis & ea sibi proponat exempla, in quibus sunt termini naturales atq; impossibiles, & ea in quibus sunt possibiles & non naturales neque impossibiles, in omnibus enim inueniet affirmationes affirmationibus definitis definitas, angulares simul ueras esse non posse. Quòd autem addidir, contingit autē aliquando, huiusmodi est: Quanquam enim affirmationes affirmationibus angulares definitæ simul ueræ esse non possunt, quibuscunq; positis terminis, potest tamen fieri, ut negationes negationibus uerę inueniantur, & sit hæc similitudo ad infinitas angulares. Nam sicut illic negationes negationibus indefinitę angulares uerę simul esse poterant in his, quæ neq; naturalia sunt, neq; impossibilia essent. Ita hîc quoq;, id est, in ordine definitarū negationes definitas negationib. definitis, angulares angularibus simul ueras esse contingit in his, q̄ neq; sunt impossibiles, nec naturales. Negatio enim simplex particularis, quæ dicit, non omnis est homo iustus, potest simul uera esse cum ea quæ dicit, non omnis est homo iniustus, potest enim fieri ut quidam sint iusti, quidam autem non sint iusti, & in eo utreque ueræ sunt. Et ea quæ dicit, non omnis est homo iustus, quia sunt quidam iniusti, & ea quæ dicit, non omnis est homo iniustus, quia poterant aliqui esse iusti, sed hæc consentit infinitæ negationi particulari quæ dicit, non omnis est homo non iustus, idem est enim dicere non omnis est homo iniustus, quod non omnis est homo non iustus. Quocirca & hę sibimet angulares simul ueræ esse possunt, nam si quidam sunt iusti, quidam iniusti, uerum est dicere, quoniam non omnis est homo iustus, quia sunt quidam iniusti. Rursus uerum est dicere, non omnis est homo non iustus, quia sunt quidā iusti, negationibus igitur negationes angulares definitę simul uerę esse possunt, & hoc est simile indefinitis in quibus sicut affirmationes affirmationibus, ita quoq; in ueritate angulares negationes negationibus consentiunt. Sensus ergo totus huiusmodi est: Similiter autem, inquit, se habet, id est, similis erit consequentia propositionum, quemadmodum fuit in indefinitis, etiam si uniuersalis nominis sit affirmatio, id est, etiam si definitæ affirmationes negationesq; ponantur, ut per subiecta exempla monstrauit, dicens, affirmationi simplici uniuersali, omnis est homo iustus, opponi, non omnis est homo iustus, particularem, scilicet, simplicem, & rursus uniuersalem affirmationem infinitam proponens eam, scilicet, quæ est omnis est homo non iustus, huic illam opposuit, quæ dicit, non omnis est homo non iustus. Hæ, inquit, similiter se habent ad consequentiam quemadmodum indefinitæ, quomodo autē se illæ haberēt ad consequentiam, suprà monstratum est, sed non, inquit, similiter angulares contingit ueras esse. In his enim quæ erant indefinitæ, affirmationes affirmationibus angulares simul ueræ esse poterāt. In his aūt quæ definitę sunt,

simul

simul ueræ esse non possunt. Contingit autem aliquando, ut similiter angulares ueræ sint in his quę diffinitæ sunt, quemadmodum & indefinitis: negationes enim negationibus angulares definitæ, simul in ueritate consentiūt, ut in his quoq; inueniebatur, quas indefinitas suprà descripsimus. Plenus est igitur huiusmodi intellectus, Herminus autem hoc aliter sic exponit, similiter, inquit, duas facient oppositiones, quatuor propositiones si fuerint duæ simplices, duæ infinitæ determinatione tamē adiecta. Hoc autem si monstrat, p̄ponet prius simplicem affirmationē uniuersalem quæ dicit, omnis est homo iustus. Contra hanc particularē simplicem negationem, non omnis est homo iustus, sub affirmatione uniuersali simplici, affirmationem uniuersalem infinitam quæ dicit, omnis est homo non iustus. Contra hanc sub negatione particulari simplici particularem negationem infinitam quæ proponit, non omnis est homo non iustus.

Omnis est iustus homo,	Non omnis est iustus homo.
Omnis est non iustus homo,	Non omnis est non iustus homo.

His ergo ita dispositis, duę, inquit, fiunt oppositiones. Contra enim eam q̄ est, omnis est iustus homo, opponitur illa quæ proponit, non omnis est iustus homo. Hoc autem idcirco, quoniā sibi contradictoriæ oppositę sunt uniuersalis affirmatio simplex, & particularis negatio simplex, & est hæc quidem una oppositio. Rursus contra eandem affirmationem simplicem, quæ dicit, omnis est iustus homo, opponitur uniuersalis affirmatio infinita quæ dicit, omnis est nō iustus homo, & hoc cōtrario modo. Ea namq; quę dicit, omnis est non iustus homo, idem significat ei q; cōsentit quæ dicit, nullus homo iustus est, sed hæc quæ proponit nullus homo iustus est, cōtrario modo opposita est ei, quæ dicit, omnis est iustus homo. Quocirca etiam ea q̄ dicit, omnis est non iustus homo, cōtrariè erit opposita ei quæ proponit, omnis est iustus homo. Est igitur hæc quoque altera oppositio, duæ ergo sunt oppositiones, quemadmodum etiam in his quæ sunt indefinitæ, licet alio modo essent oppositæ, tamen duæ erant oppositiones: secundùm diametrum autem non cōtingit similiter ueras esse, ut ipse ait. Illæ enim quoniam indefinitæ erant, & secūdùm diametrū q̄ erant, simul ueras esse contingebat, & omnes omnibus. Quod si q̄s ad indefinitarum descriptiones, redeat, diligenter agnoscet. Hic autem, inquit, hoc est in his quæ definitę sunt, non idem est. Hoc sic monstrat. Ea enim propositio quæ dicit, omnis est iustus homo, non cōsentit cōtradictioni suæ q̄ dicit, non omnis est iustus homo. Rursus ea quæ dicit, omnis est non iustus homo, nō consentit rursus ei quę dicit, nō omnis est non iustus homo. Hæc enim contrariæ ipsius cōsentiebat. Quare cum uera est uniuersalis affirmatio simplex quæ dicit, omnis est iustus homo, sine dubio falsa est ea quæ dicit, omnis est non iustus homo. Sed hac falsa, cōtradictio eius uera erit, uera est igitur ea quæ negat, dicens, non omnis est non iustus homo. Quocirca hæ duæ propositiones angulares ueræ aliquoties inueniunt, omnis est iustus homo, non omnis est non iustus homo, cōtingit ergo aliquando ueras esse sed nō, inquit, omnino. Nam si à particulari negatione infinita cœperis, non idem est, id est, nō eadem ueritas uenit, hoc autem tali probatur modo. Si enim uera est, quoniam non omnis est non iustus homo, falsa est ea quę dicit, omnis est nō iustus homo. Est enim ei contradictorię opposita, hac autem falsa quę dicit, omnis est non iustus homo, non omnino ueram necesse est esse eam, quæ proponit, omnis est iustus homo, idcirco, quoniam hę duæ sibi contrariorum loco oppositæ sunt, cōtrarias autē propositiones simul falsas esse posse suprà docuimus, ergo nō necesse est, si falsa est, omnis est non iustus homo, ueram esse eam quæ dicit, omnis est homo iustus, quòd si non necesse est, hoc potest fieri ut utræque sint falsę. Quare euenit aliquando ut uera hac propositione quæ dicit, non omnis est non iustus homo, falsa sit illa quæ propo

proponit,omnis est iustus homo,quare non similiter secundùm diametrum in ueritate sibi propositiones consentiunt,atq; hoc quidem Herminus non recta expositione dicens,ordinem turbat.Si quis autem uel hoc quod Herminus ait,diligenter agnoscit,uel id quod supra nos diximus, cognoscit multam esse differentiam expositionis, & meliorem superiorem iudicans,ei,si quis nobis credit, rectè consentiet.

Hæ igitur duæ oppositæ sunt,aliæ autem ad id quod est,non homo, quasi subiectum aliquod additum,ut,est iustus non homo,non est iustus non homo.Est non iustus non homo,non est non iustus non homo,magis autem plures his non sunt oppositiones Hæ autem extra illas ipsæ secundũ se erunt,ut nomine utentes eo,quod est non homo.

Suprà iam dixerat omne subiectum aut ex nomine simplici & finito, aut ex nomine rursus infinito consistere,& eorum oppositiones ostendit, quod essent duæ, & quatuor propositiones,duæ quidem simplex subiectum nomen habentes,duę uerò infinitum,& post has quando,Est tertium adiacens prædicaretur.Illic quoq; dupliciter oppositiones fieri dixit,cum,scilicet, finitum nomen esset uel infinitũ prædicatum,earumq; inter se eam consequentiam demonstrauit,qualem haberent priuatoriæ ad easdem ipsas simplices,quibus ex finito nomine propositiones compararetur.Et quoniam omnis harum uarietas propositionum ita fit, cùm Est tertium prædicaretur,ut aut subiectum & prædicatum finita sint,aut subiectum quidem finitum,prædicatum uerò infinitum,de quibus suprà locutus est, cum earum consequentiam demonstrauit,aut infinitum habent subiectum,finitum uerò prędicatũ, aut infinitum & subiectũ & prædicatũ,& habent quidem propositiones utrumq; finitum.Vt est,homo iustus est,homo iustus non est,finitum uerò subiectum,infinitum prædicatum,ut est,homo non iustus est,homo non iustus non est,& harum quidem consequentia suprà monstrata est. Aliæ uerò sunt quæ infinitum habent subiectum,& quæ ut nomine utantur nomine infinito,ut non homo iustus est, nõ homo non iustus est,utuntur enim hæ propositiones subiecto,id est,non homo ut nomine,prædicato uerò eo quod est iustus,hoc est enim quod ait,aliæ autẽ ad non homo,ut ad subiectum aliquod additum. Si quis enim ponat non homo quidem subiectum,& de hoc aut finitum nomen prædicet,ut est iustus,aut infinitum ut est nõ iustus,utroq; modo rursus duplicem faciet oppositionem, quatuor autem sunt propositiones hæ:

Est non homo iustus,	Non est non homo iustus.
Est homo non iustus,	Non est non homo non iustus.

In his igitur quatuor propositionibus, oppositionibus uerò duplicibus,nõ homo quidem subiectum est,sed in superiori oppositione finitum quidem prędicatur nomen,quod est iustus,in inferiore uerò infinitũ quod est nõ iniustus.Sed ille,inquit, quæ prædicatũ quidem infinitũ habent,subiectũ uerò finitum, uel quibus & prædicatum finitum est & subiectum,habent aliquã ad se consequentiã, hæ uerò quas postea memorauimus,id est,quæ infinitum habent subiectũ aut prędicatum,uel finitum uel infinitum,nullam habent cõsequentiam ad eas propositiones,quæ siue finito prædicato siue infinito,ex finito tamẽ subiecto cõsisterẽt,hoc enim est,quod ait.Hæ autem extra illas,ipsæ secundùm se erũt,id est,nullam cõsequentiam ad superiores,quæ ex finito subiecto cõstarent,habere ait eas,quę infinitum subiectum in propositionum ordine retinerent. Postquàm igitur enumerauit & eas,quæ ex utrisq; finitis cõsisterẽt,id est,& subiecto,& prędicato,& illas quę ex subiecto quidem finito,prædicato uerò infinito essent,his etiam illas quæ ex subiecto infinito essent,& ex finito prædicato,nec nõ illas addidit,quæ ex utrisq; infinitis cõstare uiderentur.Postquàm igitur has enumerauit,ait. Magis aũt plures his nõ erunt op-

 positiones,

positiones, omnis enim oppositio (quod suprà dictum est) aut est ex utrisque finitis, ut, est homo iustus, nõ est homo iustus, aut ex finito quidẽ subiecto & infinito prędicato, ut est, homo nõ iustus est, homo non iustus non est. Aut ex infinito quidem subiecto, finito uerò prædicato, ut est nõ homo iustus, nõ est nõ homo iustus. Aut ex infinitis utrisque, ut est nõ homo nõ iustus est, nõ homo nõ iustus nõ est, ut autem quinta oppositio reperiri possit, nulla rerum ratione possibile est. De his ergo hæc dicta sunt, in quibus Est tertium adiacens prædicatur.

In his uerò, in quibus Est non conuenit, ut in eo quod est currere, uel ambulare, idem facit sic positum, ac si est adderetur, ut currit omnis homo, non currit omnis homo. Currit omnis non homo, non currit omnis nõ homo. Non enim dicendũ est, non omnis homo, sed non, negationem, ad id quòd est homo, addendũ est: omnis enim nõ uniuersale significat, sed quoniã uniuersaliter. Manifestum est autẽ ex eo quod est, currit homo, nõ currit homo, currit nõ homo, nõ currit nõ homo, hęc enim ab illis differũt eo quòd uniuersaliter nõ sunt. Quare, oĩs uel nullus nihil consignificat aliud, nisi quòd uniuersaliter de nomine uel affirmationẽ, uel negationẽ, ergo & cætera eadẽ oportet apponi.

Sunt quædam propositiones in quibus est quidem tertium adiacẽs prædicatũ est, & hoc sono ipso & prolatione dignoscitur, aliæ uerò sunt in quibus tale uerbũ prædicatur, quòd tertium quidem adiacens nõ prædicetur, habet tamen coniunctum atque intra se uerbũ est, quæ propositio si soluatur in participiũ atque uerbũ est, quod ante solo uerbo dictũ prædicatum, secundo prædicabitur, tertio loco prędicabitur est, & fit similis propositio tanquã si prolatione quoque haberet est uerbum. Si quis enim dicat omnis homo currit, in hac propositione unum subiectũ est, alterũ prædicatum, homo enim subiectum est, prædicatũ autem currit. Neque enim possumus arbitrari in hac propositione tres esse terminos, idcirco quòd omnis quidem terminus nõ est, sed subiecti termini determinatio. Significat enim quoniam res uniuersalis, id est, homo uniuersali subijcitur cursui, cum dicitur, omnis homo currit, nulla est enim hominis exceptio, ubi omnẽ currere determinatio est. Ergo nõ ponitur loco termini id quod dicimus omnis, sed potius subiecti termini determinatio est. Quocirca in hac propositione quæ dicit, omnis homo currit, duo sunt termini, homo & currit, ergo in hac eadem quanquam uerbum Est nõ prędicetur, in prolatione tamen uerbi quod est currit significatione cõcluditur. Si quis enim hãc propositionẽ quæ dicit, omnis homo currit, soluat in participiũ atque uerbum, faciet omnis homo currẽs est, & idem significat participium uerbo cõiunctum quod significat uerbũ. Quod utraque cõplectitur, nam cum dico omnis homo currit, omni homini actionem præstò esse pronũcio, quòd si idem rursus dicã, omnis homo currẽs est, eandẽ actionẽ homini rursus adesse proposui. Idem igitur significat uerbum currit, quod currens est, & in eadẽ propositione quæ dicit, omnis homo currit, licet in prolatione est nõ dicatur, tamẽ tertium potestate prędicatur, quod hinc cognoscitur, si tota propositio soluatur in participiũ, scilicet, atque uerbũ. Quamobrem sicut ex nomine infinito subiecto fit affirmatio, non eodem modo ex infinito uerbo affirmatio fieri potest, sed mox in ea uis negationis agnoscitur, quoniã enim facimus affirmationẽ dicentes. Omnis non homo currit, non homo, scilicet, subiectum infinitum ponentes, nõ ita possumus dicere affirmationem fieri cum proponimus omnis homo nõ currit, hęc enim iam negatio est, quare ubicunque fuerit nõ currit, uel nõ laborat, uel non ambulat, uel non legit, in omnibus negatio fit, in quibuscunque infinitũ uerbo prædicatur. Dubitabit aũt aliquis an sicut ex infinito uerbo fieri affirmatio nõ potest, sed semper negatio ex hoc prædicamento fit, ita quoque si eadẽ ꝓpositio soluatur,

in participium atq; uerbum, an ex infinito posit affirmatio fieri participio. Quæreretur enim an sicut in hac propositione quæ dicit, omnis homo currit, qui ita proponit, dicens, omnis homo nō currit, facere affirmationem non potest, sed fine dubio negationem facit, ita quoq; si eadem soluatur in participium atq; uerbum, ut si quis dicat: Omnis homo currens est, si fiat infinitum nō currens, & dicatur, omnis homo nō currens est, an hęc affirmatio sit, an certè negatio tantundem ualens tanquam si aliquis dicat, omnis homo nō est currēs. Sed fuerūt qui hoc cum ex multis alijs, tum ex aliquo Platonis syllogismo colligerēt, ut quid ex ea re definirēt, doctissimorum uirorum autoritate cognoscerēt: ex duabus enim negatiuis syllogismus fieri non potest. In quodam enim dialogo Plato huiusmodi interrogat syllogismū. Sensus, inquit, nō cōtingit rationem substātiæ, quod nō cōtingit rationem substantiæ, ipsius ueritatis notionem cōtingit. Sensus igitur ueritatis notionem nō cōtingit. Videtur enim ex omnibus negatiuis fecisse syllogismum, quod fieri nō potest, atq; ideo aiunt infinitum uerbum quod est, non cōtingit pro principio infinito posuisse, id est, nō cōtingens est, est enim in pluribus alijs inueniēdi facultas frequēter uerbum infinitum positum pro nomine infinito, quare uerbū quidem dixēre quidam, semper facere negationem, si infinitum apponatur. Participia autem uel nomina si sint infinita posse facere affirmationem, & ideo quotiescunq; à magnis uiris infinitum uerbum, & duæ negationes in syllogismo ponuntur, hac ratione defenditur, quo dicatur infinitum pro participio esse positum, quod participium nominis loco in propositione prædicatur, & id quidem Alexander Aphrodiseus arbitrabatur, cæteriq; complures. Idcirco enim aiunt nō posse fieri ex infinito uerbo affirmationes, quoniam sicut ad uerbū Est iuncta particula negatiua, mox totā perficiet negationem, sic etiam uerba quæ sunt infinita, uel quæ in se cōplectuntur uerbum est, nō facient infinitam affirmationem, sed potius negationem. Si quis enim sic dicat, homo currēs nō est, nullus hanc dixerit affirmationem. Si quis uerò sic dicit, homo non currit, idcirco nec hæc propositio affirmatio est, quoniam currit est uerbum intra se cōtinet, & sicut ad est uerbum particula negatiua iuncta, non facit affirmationem, sed potius negationem, ita quoq; ad aliud uerbum iuncta negatio, quod intra se cōtinet est uerbum, plenam perficit negationem. Aristoteles autem nō uidetur ista discernere, sed similiter arbitrari, siue cum participio ponatur est uerbum, siue sine participio uerbum illud, quod uerbum est intra se claudit atq; complectitur, dicit enim hoc modo: In his uerò in quibus est nō cōuenit, ut in eo quod est currere uel ambulare, idem faciūt, sic posita ac si est adderetur, & huius subiecit exemplum, ut currit omnis homo. In hac enim propositione quæ dicit, currit omnis homo, nō quidem cōuenit poni Est uerbū, eodem modo uel si quis dicat, omnis homo ambulat, hîc quoq; est uerbum non cōuenit poni, sed hæc talia sunt, tanquam si est adderetur, quod exemplo docuit. Nam sicut est currens omnis homo, affirmatio est cursus præsentiam monstrans, ita quoq; currit omnis homo, affirmatio est, idem ualens, idemq; significans, & has ex simplicibus subiectis affirmationes in quibus est dici non conuenit, consequenter enumerat dicens: currit omnis homo, mediam ponēs determinationem, quæ est omnis, inter currit quod est prædicatio, & subiectū quod est homo. Contra hanc opponit simplicem negationem dicens, nō currit omnis homo, rursus facit affirmationem ex infinito nomine, currit omnis non homo, huic opponit negationem infiniti nominis subiecti, non currit omnis non homo, & has idcirco proposuit, ut monstraret idem in his euenire, in quibus est non conuenit prædicari, quod in illis quoq; in quibus est tertium adiacens prædicabatur, sed quoniam in negatione infiniti nominis substituit, non currit omnis non homo. Ait non enim dicendum est, non omnis homo, sed non negatio ad id quod est homo, addenda est. Poterat enim quis dicere nō rectè fecisse negationem eius affirmationis quæ est, currit omnis non homo. Hanc quæ dicit non currit omnis nō homo, sed potius ita debuisse oppositionem cōstitui, currit omnis

 non homo

non homo, non currit non omnis homo. Ex hoc autem demonstrat ita faciendam esse negationem, ut eam ipse disposuit, dicit enim, non enim dicendum est, nõ omnis homo, sed nõ negatio ad homo addẽda est, qui est sensus huiusmodi. Quoties facimus, inquit, negationem cõtra hanc affirmationem quæ dicit, currit omnis nõ homo, non est negatiua particula, non adiungenda ei quod est omnis, sed potius subiecto quod est homo. Cum enim ita dicimus, currit omnis non homo, facienda est negatio, non currit omnis non homo. Non enim dicendum est non currit non omnis homo. Id est, non negatiua particula nõ est adijcienda ad omnis, sed potius ad homo, huiusmodi hæc causa est, quòd omnis determinatio in terminorum numero non ascribitur, sed potius ad uim suam, id est, ad determinationem, non enim aliquid uniuersale significat ipsum omnis, sed significat quidem uniuersale, quod est homo uniuersaliter. Omnis autem determinatio est, quoniam id quod uniuersale est, id est, homo uniuersaliter prędicatur, non ergo aliquid uniuersale significat determinatio omnis, sed potius quod uniuersale nomen uniuersaliter prædicatur. Atq; ideo quoties in his negatio fit, ad subiectum potius nomen trahi oportet negationem, non ad determinationem: sed ne fortè quis dubitet, ut etiã in alijs quoq; ita fieri oportere oppositiones dicat. In his enim quæ subiectum finitum habent, cum dicimus omnis homo currit, si contra hanc contradictoriæ opposita negatio ponitur, ad determinationem negatiua particula est constituenda, ut contra eam quæ dicit, omnis homo currit, ea fit quę dicit, non omnis homo currit. In his autem quę ex infinito nomine subiecto fiũt, siue in affirmatione, siue in negatione à subiecto nomine non est separanda negatio. Hoc autem ita esse facilima ratione cognoscitur, si determinationes paulisper auferantur, & in his propositionibus ex infinito nomine subiecto quæ sunt indefinitæ speculatio fiat. Sit enim affirmatio indefinita non homo currit. Contra hanc erit negatio, non homo non currit. Si igitur hæ propositiones factæ sunt, in uniuersalibus terminis, uniuersalis enim terminus est, homo, sed non habent additam determinationem, quoniã uniuersaliter prædicatur, id est, omnis, & seruata est & in affirmatione & negatione ad subiectum negatiua particula. Semper enim fiebat nomẽ infinitum, etiam tunc quãdo additur aliquid quod determinet, non ad determinationem addenda est negatio, sed potius ad subiectum nomen, quod cum in affirmatione fuerit infinitum. Hoc idem infinitum, ut in negatione reuertatur, prouidendum est: Sicut enim finitum terminũ & simplicem in his indefinitis propositionibus ad affirmationem & negationem custodiri oportet, ut dicamus currit homo, non currit homo: ita quoq; in ea propositione quæ est ex infinito nomine subiecto, idem seruandum est, ut quod in affirmatione, subiectum est, idem seruetur etiam in negatione, quod si hoc in ijs quæ sunt indefinitæ uenit, cur nõ etiã in illis idem fieri oportere uideatur quæ definitæ sunt? Hoc solum enim definitæ ab indefinitis differũt, quòd cum indefinitæ uniuersalia prædicãt, præter uniuersalitatis determinationem determinatæ, & definitæ idem illud prædicant uniuersale cum adiectione & significatione, quoniam uniuersaliter prædicatur. Nihil igitur aliud omnis uel nullus significat, nisi quoniã id quod uniuersale dicitur uniuersaliter prædicatur, ergo omnia eadem quæ in affirmatione & negatione in indefinitis ponebãtur, eadem quoq; & in eisdẽ determinatis seruãda sunt. Omnis enim & nullus nõ sunt termini, sed uniuersalis termini determinationes. His igitur ab Aristotele discursis, nos quoq; à Syriano, cui Philoxeno cognomen esse suprà retulimus, ꝓpositionũ omniũ numerũ, de quibus in hac libri disputatione perpẽdit, nimis ad rem pertinẽtem atq; utilem trãsferamus, & prius perspiciendum est in Categoricis ꝓpositionibus quot indefinitæ sint. Quãtæ ẽm fuerint indefinitæ, tot erũt uniuersales, tot particulares, tot singulariũ atq; indiuiduorum propositiones, & prius quidem affirmationes perspiciamus hoc modo. Quatuor modi sunt propositionũ, aut enim indefinitę sunt, aut uniuersales, aut particulares, aut singulariũ atq; indiuiduorũ. Si ergo perspiciãtur quãtæ sint indefinitæ affirmationes,

tiones, & has si per quaternarium numerum multiplicauero, colligitur mihi numerus affirmationum, quem si duplico, colligitur etiam negationum hoc modo. Prędicatur enim Est aut ipsum solum, aut certè tertium adiacens cum alio, & si solum prædicatur, aut ad nomen simplex atq; finitum prædicatum est, aut ad infinitum. Ex his, duæ sunt affirmationes, est homo, est nō homo. Quoties autem Est tertium adiacēs prædicatur, quatuor erunt affirmationes: aut cùm subiectum infinitum est solum, ut est, non homo iustus: aut cùm prædicatum infinitum est solum, ut est, homo est non iustus: aut cùm utraq; finita sunt, ut est, iustus homo: aut cùm utraq; finita sunt, ut est non iustus nō homo. Magis autem plures his non erunt oppositiones, ut ipse ait. Cum igitur sex sint affirmationes, duæ quibus est prædicatur, quatuor uerò adiacens, has si per quaternarium ducam uigintiquatuor fient, quas rursus si binario numero multiplicē, quadragintaocto mihi summa succrescet, tot igitur erunt affirmationes & negationes, quæcunq; uel prædicato est uerbo, uel adiacenti, & prędicato fiunt. Quare quoniam tres sunt aliæ qualitates propositionum, quæ sunt necessariæ contingentes, & inesse tantum significantes, secundùm quas qualitates istæ omnes propositiones proferuntur. has quadraginta octo propositiones, si in ternarium numerum duxerimus, scilicet, secundum propositionū qualitates, centum quadraginta quatuor omnium propositionum prædicatiuarum, de quibus hoc libro tractat, numerositas crescet. Sed nunc præter has tres qualitates, eas quæ sunt quadraginta octo propositiones cum negationibus suis, quas si per qualitates propositionis necessariam, scilicet, contingentē & inesse significantem multiplicauero, centum quadraginta quatuor fient, subter ascripsimus.

Est homo,	Non est homo.
Est omnis homo,	Non est omnis homo.
Est quidam homo,	Non est quidam homo.
Est Socrates,	Non est Socrates.
Est iustus non homo,	Non est iustus non homo.
Est iustus omnis non homo,	Non est iustus omnis non homo.
Est iustus quidam non homo,	Non est iustus quidam non homo.
Est iustus non Socrates,	Non est iustus non Socrates.
Est non homo,	Non est non homo.
Est omnis non homo,	Non est omnis non homo.
Est quidam non homo,	Non est quidam non homo.
Est non Socrates,	Non est non Socrates.
Est non iustus homo,	Non est non iustus homo.
Est non iustus omnis homo,	Non est non iustus omnis homo.
Est non iustus quidam homo,	Non est non iustus quidam homo.
Est non iustus Socrates,	Non est non iustus Socrates.
Est iustus homo,	Non est iustus homo.
Est iustus omnis homo,	Non est iustus omnis homo.
Est iustus quidam homo,	Non est iustus quidam homo.
Est iustus Socrates,	Non est iustus Socrates.
Est non iustus non homo,	Non est non iustus non homo.
Est non iustus omnis non homo,	Non est nō iustus omnis nō homo.
Est non iustus quidam non homo,	Non est nō iustus quidā non homo.
Est non iustus non Socrates,	Non est non iustus non Socrates.

Has igitur propoſitiones Syriano calculis colligente, nos quoq; nominatim diſpoſuimus, idcirco quoniam facilior fides habebitur numero, ſi per exempla prodantur. Simul etiam quoniam malè doctus de his propoſitionibus peruerſiſsimè contendebat, & affirmationes quidem negationum loco ponens, per negationes uerò affirmationum totum ordinem confundebat. Quare ne quem illius oratio à rectè rationis ueritate traduceret, idcirco hanc ad elatioris memoriæ ſubſidium fecimus diſpoſitionem.

Quoniam uerò contraria eſt negatio ei quæ eſt, omne animal eſt iuſtum, illa quę ſignificat, quoniam nullum animal eſt iuſtum, hæ quidem manifeſtum eſt quòd nunquã erunt neq; ueræ ſimul, neq; in eodem ipſo. His uerò oppoſitæ, erunt aliquando, ut non omne animal iuſtum eſt, & eſt aliquod animal iuſtum.

Hoc quoq; eſt diligentiſsimè ſuperius demonſtratum, quoniam contrarię aliquoties uerũ falſumq; diuiderẽt, ſi aut in rebus naturalibus, aut in impoſsibilibus proponerentur, aliquoties uerò ſimul inueniri poſſe falſas, ſi res neq; naturales, neq; impoſsibiles prædicarẽt. Contrarias autem eſſe dictũ eſt, ſi quis uel affirmatiuè uel negatiuè uniuerſalem faceret enunciationem, ergo nũc hoc dicit quæ ſunt, inquit, cõtrariæ, ſimul ueræ eſſe non poſſunt, & hoc nõ ſine quadam rerum determinatione locutus eſt, ait enim. Quoniam uerò cõtraria eſt negatio ei quę eſt, omne eſt animal iuſtum, ſcilicet, affirmationi, illa quę ſignificat, quoniã nullum eſt animal iuſtũ; ſcilicet, negatio, hæ quidẽ, inquit, quoniã ſunt cõtrariæ, quæ ſimul ueræ eſſe nõ poſſunt, manifeſtũ eſt quoniã nunquã erunt, neq; ueræ ſimul, neq; in eodem, ſed quod dixit neq; ueræ ſimul, huiuſmodi eſt. Nihil enĩ prohibet alio, & alio tempore & affirmationem uniuerſalem, & negationem ueraciter poſſe proponi, ut ſi quis dicat, omnis homo iuſtus eſt, hoc ſi aureo ſeculo diceretur, ueriſsimè proponerẽt. Quod ſi quis rurſus dicat: Nullus homo iuſtus eſt, hoc ſi ferreo ſæculo enunciaret, erit uera propoſitio. Quare cõtingit affirmationem, & negationẽ uniuerſalem ueras eſſe, quas manifeſtum eſt eſſe cõtrarias ſed nõ ſimul. Illa enim in aureo ſæculo, ſi ita contingit, illa in ferreo ſæculo, ſed hæc tempora diuerſa ſunt, & non ſunt ſimul. Quare rectè hoc quoq; addidit ut diceret, manifeſtũ eſt, quoniam nunquã erunt neq; ueræ ſimul, quòd aũt addidit, neq; in eodem ad aliam eiuſdem rei determinationem ualet, poſſunt enim rurſus eodẽ tempore & ſimul uniuerſalis affirmatio & uniuerſalis negatio ueræ eſſe, ſed ſi non de eodẽ prædicẽtur, ut ſi quis dicat omne animal rationale eſt, hoc ſi de hominibus prædicetur, uera eſt affirmatio. Quòd ſi quis dicat nullũ animal rationale eſt, hoc ſi de equis enunciet, uera erit uno eodemq; tempore cõtra uniuerſalẽ affirmationẽ uniuerſalis facta negatio, ſed nõ de eodem, illa enim affirmatio de hominibus facta eſt, hic uerò de equis negatio. Quamobrẽ dictum eſt nunquã eſſe poſſe ſimul cõtrarias ueras, neq; in eodem, id eſt, nec uno eodemq; tempore, nec de uno ſubiecto. Sed quoniã his oppoſitę erũt uniuerſali quidem affirmationi particularis negatio, uniuerſali autẽ negationi particularis affirmatio, & has diximus idcirco ſubcontrarias dici, quòd diuerſa quodãmodo cõtrarijs patiantur. Manifeſtum eſt, quoniam ſicut cõtrariæ ueræ ſimul eſſe nõ poſſunt, diuidũt tamen aliquoties inter ſe ueritatẽ & falſitatẽ, ita quoq; & ſubcontrariæ diuidunt quædam inter ſe uerum falſumq; aliquoties, quãdo cõtrariæ quoq; diuiſerint, ſimul autem ueræ inueniri poſſunt, quãdo uniuerſales & cõtrariæ ſimul ueræ non ſunt, ut autem ſimul falſæ ſint, nulla rerum ratione contingit. Ergo contrarias quidem ſimul ueras eſſe atq; in eodem nunquã quiſquã poterit inuenire. Subcontrariæ autem quæ uniuerſalibus & cõtrarijs oppoſitæ ſunt, ſibi inuicem cõparatas ueras inueniri poſsibile eſt, ut in eo ipſo exẽplo quod ipſe propoſuit, nõ omne animal iuſtum eſt, uera eſt, rurſus, eſt aliquod animal iuſtũ, hæc quoq; uera eſt. Quare

contrariæ simul ueræ esse non possunt. Subcontrarias simul ueras nihil prohibet inueniri.

Sequitur uero hāc quidē quæ est, nullus homo est iustus, illa quę est, oīs homo est nō iustus. Illā uero quæ est, aliquis homo iustus est. op posita, nō omnis est homo nō iustus, necesse est enim aliquem esse.

De consequentia propositionum simplicium atque infinitarum sufficienter quidem suprà disseruit. Sed nunc hæc est huic intētio, nō quæ particularis affirmatio, quam uniuersalem affirmationem uel negationem sequatur, quod suprà iam mōstrauit. Sed quæ uniuersalis negatio uniuersalem sequatur affirmationem, uel quę particularis negatio particulari, scilicet, affirmationi consentiat, proponitque has quatuor, dicens, negationem simplicem uniuersalem & affirmationem infinitam uniuersalem sese sequi, & sibimet cōsentire, nec minus his oppositas, id est, particularem affirmationem simplicem, & particularem infinitam negationem, & in ueritate & in falsitate se sequi, & à se nullo modo discrepare. Disponatur enim hę quatuor, prior affirmatio infinita uniuersalis quæ dicit, omnis homo est non iustus, sub hac ei consentiens simplex uniuersalis negatio quę proponit, nullus homo iustus est. Rursus in altera parte contra affirmationem infinitam, particularis simplex affirmatio quę dicit, est aliquis homo iustus, & sub hac particularis infinita negatio, quæ proponit, non omnis est homo non iustus.

Omnis est homo non iustus,	Est aliquis homo iustus.
Nullus est homo iustus,	Non omnis est homo non iustus.

His ergo ita dispositis si affirmatio uniuersalis infinita uera sit, ea quæ dicit, omnis est homo nō iustus, uera est etiam ea quæ proponit, nullus est homo iustus, quę est uniuersalis simplex negatio, hoc autē melius in inferioribus cognoscitur exemplis. Dicatur enim, omnis est homo nō quadrupes, uera est, rursus, nullus est homo quadrupes, hæc quoque uera est, quod si una harū sit falsa, falsa quoque erit & altera. Nam si falsa est, quoniā omnis est homo nō iustus, sicut uere quoque falsa est, illa quoque negatio simplex mendacissimè prædicauit quę dicit, nullus est homo iustus. Quocirca affirmatio uniuersalis infinita, & negatio uniuersalis simplex sibimet cōsentiunt, ut una uera, alterā ueram esse necesse sit, alterius falsitatē reliquæ quoque falsitas cōsequatur. Idem quoque euenit in parte altera: nam si uera est, quoniā quidam homo iustus est, uera quoque est, quoniā non omnis est homo non iustus, est enim aliquis. Nam si quod dicitur, nō omnis, tantundem est, tanquam si quis dicat, quidam non est, quod in alio quoque exemplo manifestius apparebit. Si quis dicat, nō omnis est homo iustus, hoc est dicere, quidā homo iustus nō est, ergo nō omnis, quidā nō, significat. Si quis ergo ita proponat, quidam homo nō iustus nō est, quem dicit non esse non iniustum, iustum esse cōfirmat. Quare ille de quo dicitur, quoniam nō iustus nō est, erit iustus. Vnde fit, ut ea quæ dicit, non omnis est homo nō iustus, consentiat ei quæ dicit, quidam homo iustus est. Sed hæc non cōsentit ei quę dicit, quidam homo non iustus est, non igitur hæc cōsentit ei quæ proponit, non omnis homo est nō iustus. Sed quoniā hoc fortasse aliquatenus uidetur obscurius, cōsequētię ipsarum hoc modo sumendę sunt. Sit que nobis hoc positum, affirmationem uniuersalem infinitā, & negationē uniuersalem simplicem sibimet cōsentire, ut unius ueritatem & falsitatem, alterius ueritas aut falsitas cōsequatur. Si falsa est affirmatio infinita uniuersalis quæ dicit, omnis est homo nō iustus, uera erit huic opposita particularis infinita negatio, quæ proponit, nō omnis est homo nō iustus, sed cum falsa est affirmatio uniuersalis infinita, falsa quoque & uniuersalis simplex negatio, quæ dicit, nullus est homo iustus, sed hac falsa particularem affirmationē quæ huic cōtradictorię opposita est, uerā esse necesse est, quę est, quidā homo iustus est. Quocirca quādo affirmatio uniuersalis infinita falsa est, uera est particularis infinita negatio,

gatio, & quando uniuersalis negatio simplex falsa est, uera est simplex affirmatio particularis. Sed affirmatio uniuersalis infinita, & negatio uniuersalis simplex simul falsæ sunt, & sibimet in falsitate cōsentiūt, simul igitur ueræ erūt simplex particularis affirmatio, & infinita negatio particularis. Rursus si uera est affirmatio uniuersalis infinita, falsa erit negatio particularis infinita, ei enim cōtradictoriæ opposita est. Si rursus uera est uniuersalis simplex negatio, falsa est particularis simplex affirmatio, sed uniuersalis affirmatio infinita, & uniuersalis negatio simplex simul ueræ sunt, simul igitur erūt falsæ particularis affirmatio simplex, & particularis infinita negatio. Quare hæ quoq;, id est, particularis affirmatio simplex, & particularis infinita sibimet in ueritate & falsitate cōsentiūt, & ueritatē suā & mendaciū inuicē cōsequunt. Quare affirmatio quidē & negatio, utraq; uniuersalis, hæc simplex, illa infinita sequunt se se, sibiq; cōsentiūt. Particulares aūt, id est, uniuersalib. oppositæ simplex affirmatiua & negatiua infinita, ipsæ quoq; sibimet cōsentiunt. Quare rectus ordo est, ut sicut affirmationi uniuersali infinitæ consentit simplex uniuersalis negatio, ita particulari affirmationi simplici, particularis negatio infinita cōsentiat.

Manifestum est autem, quoniam etiam in singularibus, si est uerum interrogatum negare, quod & affirmare uerum est, ut, putas'ne Socrates sapiens est? Non. Socrates igitur non sapiens est. In uniuersalibus uerò non est uera quæ similiter dicitur, uera est autem negatio, ut, putas'ne omnis homo sapiens est? Non. Omnis igitur homo non sapiens est: hoc enim est falsum, sed, non igitur omnis homo sapiens est, uera est, hæc enim opposita est, illa uerò contraria.

De consequentia propositionum disputans, & sibi quemadmodum cōsentirent illum tractatum parumper egressus docere proposuit, quæ ueniāt in responsionē de singularibus, si ad prædicationē ipsarum sit particula negationis apposita, quæ rursus in his quæ de uniuersalibus sunt propositionibus, si ad prędicationē addita particula negatiua cōcurrat, neq; enim oportet similiter facere enunciationes. Non enim simile est quod ex utraq; prædicatione cōtingit. Hoc autem ita manifestū est, si quis de singulari aliquo interrogatus neget, ille qui interrogauerit, potest facere ex infinito nomine prædicato cōclusionem, illam, scilicet, negationē iungēs quam respondēs antè negauerat, & hoc ueraciter prædicabit. De uniuersalibus autē apparebit non eandem ueritatem posse contingere, si ex his affirmatio componatur. Si quis enim interroget alium, putas'ne Socrates sapiens est? si ille respondet, non, uerè ille cōcludit, dicens. Socrates igitur nō sapiēs est. Sit autem hoc quoq; in alio clariori exemplo manifestum. Si interrogaremus aliquem hoc modo. Socrates ne Romanus est? atq; ille respondeat, nō. Nos uerè cōcludere possumus. Socrates igitur nō Romanus est. Facientes ex negatione quam ille respondebat, & ex nomine quod in propositione prędicauimus, affirmationem ex infinito nomine, quę dicit, Socrates nō sapiēs est, uel Socrates nō Romanus est. Has enim affirmationes esse ex infinito nomine suprà monstratū est. Si igitur eodem modo aliquis in uniuersalibus subiectis interroget, dicens, omnis'ne homo sapiēs est? Nos utiq; respondebimus, nō. Tum ille eadē similitudine cōcludit, dicit enim, omnis igitur homo nō sapiēs est. Quocirca nullus homo sapiēs est, ea enim quæ dicit, omnis homo nō sapiens est, consentire monstrata est ei quæ dicit, nullus homo sapiens est. Videbitur igitur quodammodo ex uera responsione falsa illata esse cōclusio, cui nos dicimus negationem quidem nos respondisse, nō ut ea negatio ad prędicatum iungeretur, sed ad determinationem, neq; enim nos uoluisse ab omni homine sapiētiam tollere, cum interrogante aliquo, an omnis homo sapiens esset, nos negaremus, sed ab omni potius, id est, determinatione uoluisse nos abstrahere sapientiam, illud, scilicet, significantes, quòd alicui esset, & alicui nō esset sapientia, ut quod diximus nō,

tantum

tantum ualeret quantum si diceremus, nõ omnis. Igitur si illa negatio ad nomẽ, id est, ad sapientiam iungatur, uniuersalis fit affirmatio quæ dicit, omnis homo nõ sapiens est, cõsentiens uniuersali negationi, quæ proponit, nullus homo sapiens est. Sed hæc cõtraria est interrogationi, fuit enim interrogatio, omnis'ne homo sapiẽs est? Hæc habet uniuersalem affirmationẽ, cui contraria est uniuersalis negatio, cui rursus negationi consentit uniuersalis affirmatio infinita. Quocirca affirmationi quoq; uniuersali simplici, quę in interrogatione posita est, id est, omnis'ne homo sapiens est? contraria est ea quæ dicit cõclusio, quoniã omnis homo non sapiens est. Quód si dicatur, nõ omnis homo sapiens est, & uerum est, & ei opposita est. Contra enim eam quæ dicit interrogationẽ, omnis ne homo sapiens est? Cum responsum fuerit nõ, & iuncta negatio fuerit ad omnis, particularis negatio fit, dicens, nõ omnis homo sapiens est, quæ est opposita uniuersali affirmationi ei, quæ in interrogatione est posita uniuersali, hoc est enim, quod ait: Hæc est enim opposita, illa uerò cõtraria. Per uerba autẽ sensus iste sic cõstat. Manifestũ est autem, inquit, quoniam in singularibus, ut est Socrates, & quicquid indiuiduum est, si uerum est interrogatum negare, id est, si quando aliquid quis interrogat uerè ille negauerit, ut cum aliquis interrogat, an Romanus sit Socrates, ille neget, quoniam & affirmare uerum est, ut ille qui interrogat ex negatione & nomine prædicato infinitã faciat affirmationem, & huius est exemplum, putás'ne Socrates sapiẽs est? Responsio, non. Cõclusio, Socrates ergo nõ sapiens est, sed hoc non similiter in uniuersalibus se habet, quod per hoc monstrat, quod ait, in uniuersalibus uerò nõ est uera, quæ similiter dicitur, id est, nõ uera est, affirmatio infinita facta ex prædicato nomine & respondentis negatione, sed potius uera est negatio, nõ affirmatio, huius exemplum tale est, nam interrogatio est, ut putás ne homo omnis sapiẽs est? Respõsio, non. Falsa conclusio: Omnis igitur homo nõ sapiens est, hoc autem falsum est, & non simile est ei quod suprà de singulari subiecto prædiximus, sed potius illa quæ dicit, non omnis igitur homo sapiens est, ut respondẽtis negatio ad omnis iungatur, & fiat negatio particularis, est enim hæc uera, hæc autem est etiam opposita. Nam cum affirmatio uniuersalis interrogata esset ea quæ dicit, omnis ne homo sapiens est? ex negatiua particula factum est, nõ omnis homo sapiens est in cõclusione, & sunt oppositæ. Illa est enim affirmatio uniuersalis, hæc autẽ particularis negatio, illa uerò contraria. Nam si, nõ negatio ad prædicatum iungatur, fit uniuersalis affirmatio infinita, quę cõsentit uniuersali negationi finitæ, sed hæc cõtra uniuersalem affirmationem, finitam quæ in interrogatione est posita, cõtraria est. Cõtraria igitur erit etiam illa quæ uniuersalis est affirmatio infinita. Quæ autem causa est, cur in singularibus uel affirmatio ex infinito nomine, uel negatio sibimet finita cõsentiãt, in uniuersalibus aũt uniuersalis affirmatio ex infinito nomine nõ cõsentiat particulari negationi finitæ, quærendũ est. Etenim si quis dicat, Socrates nõ sapiẽs est, & Socrates sapiẽs nõ est, idem est, & hæ duæ sibimet cõsentiunt. Si quis autem dicat, omnis homo nõ sapiẽs est, & rursus, nõ omnis homo sapiens est, hæ duæ non sibimet cõsentiunt. Sed hæc ratio est, quod in singularibus subiectis nõ sunt duplices oppositiones, sed una tantum, id est, quæ negationem facit. In uniuersalibus aũt uniuersaliter prædicatis, duplex oppositio est, una cõtraria, una uerò cõtradictoria. Sit sit ergo huiusmodi affirmatio quæ dicit Socrates sapiẽs est, cõtra hanc una oppositio est quę proponit, Socrates sapiẽs nõ est. Si ergo dicat aliquis Socrates nõ sapiẽs est, hæc nullum aliũ habebit intellectum, quàm ea quæ dicit Socrates sapiẽs nõ est, unam enim tantum solam diximus in singularibus oppositionẽ. Quare quæcunq; aliæ fuerint, eadem significatione cõcurrerẽt, in uniuersalibus uerò uniuersaliter prædicatis nõ eodem modo est. Nam si sit affirmatio uniuersalis, quæ dicit, omnis homo sapiẽs est, cõtra hãc etiã illa est quæ dicit, nullus homo sapiẽs est, etiã illa quę dicit, nõ omnis homo sapiẽs est, & illa est cõtraria, hæc cõtradictoria. Simplex ergo hæc oppositio sibi nõ potest cõsentire, illa enim tollit, quæ est uniuersalis negatio, illa parte diffinitè, quæ

est particularis negatio. Sed uniuersalis negatio uniuersali affirmationi ex infinito nomine consentit, diuersa igitur erit hæc quoque à particulari definita negatione, & quoniam duplex est oppositio in uniuersalibus, & simplex in singularibus, rectè in eadem similitudine prædicationis non eadem ueritas falsitasque contingit.

Illa uero quæ sunt contraiacentes secundùm infinita nomina uel uerba, ut in eo quod est, non homo, uel non iustus, quasi negationes sine nomine & uerbo esse uidebuntur, sed non sunt, semper enim uel ueram esse, uel falsam necesse est negationem. Qui uerò dixit nõ homo, non plus dicente homo, sed etiam minus, uerus uel falsus fuit, si non aliquid addatur.

Nouimus propositiones ex infinitis fieri posse nominibus, has ergo dissoluẽs Aristoteles sumit per se dictionem nominis infiniti, & de ea disputat, si cõtra finitũ nomẽ cõparetur, an quãdã enũciatiua oppositio uideatur. Si quis enim sumat id quod dicitur nõ homo, & opponat cõtra id quod dicimus, homo, uidebitur fortasse aliquatenus facere oppositionẽ, quoniã enim omnis negatiua particula adiecta uerbo, quod cõtinet propositionẽ, negationẽ facit, etiamsi modus aliquis propositionis nõ prædicetur, quod posterius demõstrandum est, ita etiã nomini uidetur cum adiecta fuerit negatiua particula, quandã facere negationẽ, ut si nõ particula iungatur ei quod est homo, faciat non homo, hoc est enim quod ait: illę uerò quæ sunt secundũ infinita nomina uel uerba opposita, ut in eo quod est nõ homo, uel nõ iustus, quasi negationes sine nomine uel uerbo esse uidẽtur. Si quis enim dicat nõ currit, hæc fit sine nomine negatio, quod si quis dicat nõ homo, hæc quoque est sine uerbo negatio. Quæ dictiones secundũ infinitũ nomẽ uerbũ opponũtur finito nomini uel uerbo, quod est homo, & currit, uidebũtur ergo hæ negationes secundũ infinitum nomẽ uel uerbũ, quæ prædicãtur, sed nõ sunt. Maxime enim ratio has negationes nõ esse cõuincit, quòd omnis negatio uel uera uel falsa est, quòd autem dicimus nõ homo uel nõ currit, licet simplicia quoque & finita, homo, scilicet, atque currit, nihil uerum falsum'ue significẽt, tamen hæc infinita multò minus aliquid uerũ aut falsum demonstrant, nõ quòd simplicia uerum aliquid falsum'ue significẽt, idcirco dicimus infinitas dictiones simplicibus minus uerum aut falsum monstrare. Sed quod quanquam nihil uerum falsum'ue designet simplex nomẽ & uerbũ, tamẽ definitum quidã proponit, ut in eo quod est homo, finitũ quiddã est & una species. Is uerò qui dicit, nõ homo, præsentẽ quidẽ speciẽ interimit, infinitas aũt alias dat intelligere ipsas nihil ponẽs. Quocirca quanquam finita uerba uel nomina, per se uera uel falsa esse nõ possint nisi cum alijs iuncta sint, tamẽ longè minus ueritatis aut falsitatis capatia sunt nomina infinita uel uerba, quæ nec hoc ipsum quidẽ quod significant ponũt, sed illud quidẽ perimũt, nihil aũt per se aliud in significatione cõstituũt. Postremo ꝓpinquius ad ueritatis uel falsitatis finita sunt intellectus. Minus igitur uera uel falsa est dictio nominis infiniti, quàm alicuius simplicis & finiti uocabuli.

Significat autem, est omnis nõ homo iustus, nulli illarum idem, nec huic opposita ea quæ est, nõ est omnis nõ homo iustus. Illa uerò quę est, omnis non iustus non homo, illi quę est, nullus iustus nõ homo, idem significat.

Postquàm de propositionibus infinitum habentibus prædicatũ, sufficienti disputatione locutus est, earumque oppositiones ostendit, cõsequentiasque demonstrauit, atque in medio de infinitis nominibus, quòd non essent negationes breuiter pernotauit, nunc redit ad eas propositiones quæ subiectũ habẽt infinitũ: prædicatũ uerò uel finitum uel infinitum, & primum quidem an eædem sint, idemque significẽt, habeantque ordine aliquam cõsequẽtiam hæ propositiones, quæ ex infinito subiecto

sunt

sunt,cum his quæ ex infinito prædicato sunt uel ex utrisq; finitis docet. Ait enim has duas propositiones quæ sunt, est omnis non homo iustus, non est omnis non homo iustus,nulli illarũ idem significare,quæ aut ex utrisq; finitis sunt, aut ex prędicato infinito,& disponantur quidẽ illæ,quæ aut ex utrisq; finitis sunt,aut ex prędicato infinito,&primum quidem ponatur simplex affirmatio uniuersalis,sub hac negatio uniuersalis ex prædicato infinito superiori simplici affirmationi consentiens.Contra uerò ponatur uniuersalis simplex negatio, & sub hac uniuersalis ex infinito prædicato affirmatio,quas constat sibimet consentire præcedente affirmatione uniuersali,quæ est ex infinito,scilicet prædicato,

Est omnis homo iustus, Nullus est homo iustus.

Consentientes Contrariæ Contrariæ Consentientes

Nullus est homo nõ iustus, Est omnis homo nõ iustus.

Cum igitur ita sint affirmationes positæ & negationes,quæ simplex quidem subiectum habent,infinitum uerò uel simplex prædicatum, nunc Aristoteles dicit,quoniam hæ propositiones quæ subiectum habẽt infinitum, nulli illarum superiorum quas disposuimus idem significãt,hæc enim quæ dicit, est omnis nõ homo iustus, non cõsentit ei quæ dicit,est omnis homo iustus, nec rursus ei quæ dicit, est omnis homo non iustus,nec his rursus quæ sunt,nullus est homo iustus, uel nullus est homo nõ iustus:hæ enim omnes hominem subiectum habẽt,illæ uerò nõ hominem. Quocirca nec huius negatio, id est, uniuersalis affirmationis ex infinito subiecto particularis,scilicet,negatio,cum ulla earum quæ finitũ habẽt subiectũ,poterit cõsentire.Ea enim quæ dicit,nõ est omnis nõ homo iustus, neq; cum ea quæ ꝓponit, est omnis homo iustus,neq; cum ea quæ dicit,est omnis homo nõ iustus,neq; cum his quæ enũciãt,nullus est homo iustus, uel nullus est homo nõ iustus.Sed nõ hoc dicit,qm̃ ex infinito subiecto ꝓpositiones diuersæ sunt,his q̃ sunt,uel ex finito prędicato uel ex infinito,subiecto tamẽ finito.Possunt em̃ diuersæ quidẽ esse prædicationes,idẽ tamẽ aliquoties significare,ut ea quæ dicit, omnis est homo iniustus, cũ diuersa sit ab ea quę dicit,nullus est homo iustus,idẽ tamẽ aliquãdo significãt,si affirmatio priuatoria præcessent.Dictũ est em̃ ꝙ affirmationib. præcedentibus negationes sine dubio sequerẽtur,ergo nõ hoc dicit,quoniã diuersę sunt propositiones ex infinito nomine subiecto ijs,quæ sunt ex prædicato uel finito uel infinito, subiecto tamẽ finito,sed quòd omnino sibi non cõsentiant,uel nõ idem significẽt,id est, tota sint uirtute propositionis dissimiles.Atq; quidẽ hæc dixit de his quæ finitum subiectũ haberẽt,infinitũ uerò uel finitũ prędicatũ. Venit aũt nunc ad ipsarũ cõsequentias,quæ ex infinito nomine subiecto cõstant, & ex utroq; infinito, & sicut suprà cõsequentiã earum quæ ex utrisq; finitis erãt,uel ex infinito prædicato docuit, ita quoq; nunc è conuerso quæ ex utrisq; infinitis nominibus cõstant, uel ex infinito nomine subiecto,qualẽ ad se habeãt cõsequentiã,monstrat, dicẽs: Illa uerò quæ est,omnis nõ iustus nõ homo,illi quæ est,nullus iustus nõ homo,idẽ significat,has duas tantũ propositiones mõstrat, affirmatiuã, scilicet, uniuersalẽ ex utrisq; infinitis,quæ dicit,omnis nõ iustus nõ homo,ei cõsentire quæ est uniuersalis negatio ex solo infinito subiecto,quę dicit,nullus iustus nõ homo.In his aũt subaudit particula est,ut sit tota propositio,oĩs nõ iustus nõ homo est,& rursus nullus iustus nõ homo est,

mo est: nam sicut in his quæ finitum habebant subiectum, infinitum uerò uel finitum prædicatum, affirmationem ex finito subiecto uel infinito prædicato, eam, scilicet, quæ dicit, est omnis homo nõ iustus, sequebatur simplex uniuersalis negatio, quæ ex utrisq; finitis cõstat, nullus homo iustus est. Ita quoq; in his permutatis tantum subiectis idem uenit. Nam sicut illic negatio ex utrisq; finitis uniuersalis sequebatur affirmationem ex finito subiecto & infinito prædicato, ita quoq; affirmationem ex utrisq; infinitis uniuersalẽ sequitur negatio ex infinito subiecto, ipsa quoq; uniuersalis, & has quidem duas propositiones ascripsit, solam in his consequentiã ostendẽs. Cæteras autẽ quia putabat intellectu esse faciles, persequi neglexit. Nos autem eas ne quid relictũ uideatur apponimus, est enim consequentia hoc modo.

Est omnis non homo non iustus,	Est omnis non homo iustus.
Nullus non homo iustus est,	Nullus non homo non iustus est.
Quidam non homo iustus est,	Quidam non homo non iustus est.
Non est omnis non homo non iustus,	Non est omnis non homo iustus.

Has igitur si quis diligenter inspexerit duas comparationes, duabus conuenientissimam consequentiam consensumq; monstrabunt.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHII PATRITII ORDINARII

EDITIONIS SECVNDAE, SEV MAIORVM COMmentariorum, in librum Aristotelis de interpretatione, Liber Quintus.

AXimam operis huius emensi partẽ, ea quæ sequuntur licet magnis quęstionibus impedita, tamẽ audaciùs atq; animosiùs exequemur, nec defatigari in singulis partibus oportet, totius dialecticæ prodere aggressos, atq; expedire doctrinam, itaq; rectam commentationis seriem contexímus.

Transposita uerò nomina & uerba idem significãt, ut, est albus homo, est homo albus. Nam si hoc nõ est, eiusdem multæ erũt negationes: sed ostensum est, quòd una unius est: eius enim quæ est, est albus homo, negatio est, nõ est albus homo, eius uerò quę est, est homo albus, si non eadem est ei quæ est, est albus homo, erit negatio, uel ea quæ est, non est non homo albus, uel ea quę est, non est homo albus. Sed altera quidem est negatio eius quæ est, est non homo albus, altera uerò eius quæ est, est albus homo. Quare erunt duæ, unius.

Docet nunc quoniam si nomina & uerba transferũtur & ad aliud prius, aliud uerò posterius prædicetur, unam sine dubio significantiam retinere. Siue enim quis dicat, est homo albus, siue est albus homo, siue homo albus est, siue albus homo est, siue quomodolibet aliter ordinẽ prędicationis permutet, eadẽ sine dubio significatio permanebit, & hoc quidẽ fortasse Oratoribus uel Poetis nõ eodẽ modo perspiciendum

tiendum est, quo dialecticis. Etenim quantum ad cōpositionem orationis spectat, maximè differt quo uerba & nomina prædicationis suæ ordine proferantur. Multum enim interest in eo, quod ait Cicero, ad hanc te amentiā natura peperit, uoluntas exercuit, fortuna seruauit, ita dixisse ut dictum est, an ita, ad hanc te amentiā peperit natura, exercuit uolūtas, seruauit fortuna. Sic enim minor est sentēnæ magnitudo, minusq́ in ea lucet id quod si sic cōponatur eminet, & sese uel nolētibus hominū auribus, animisq́ patefacit. Rursus cum dicit Virgilius: paciq́ imponere morem. Potuisset seruare metrum, si ita dixisset, moremq́ imponere paci, sed esset debilior sonus, nec in eo ictu uersus tam præclarè ut nūc compositus diceretur. Ergo non idem ualet Oratoribus uel Poetis uerborum nominumq́ ordo mutatus. Qui enim ad compositionem spectāt, multum in ordine sermonum ornamēti reperiet. Dialecticis uerò quibus nulla est ad orationis lepôrem cura loquēdi, quibusq́ sola ueritas perscrutatur, nihil differt quolibet ordine uerba & nomina permutetur, cùm tamen eandem uim quam prius in significatione retineāt. Sed nec apud ipsos modis omnibus permutato ordine dictionis eadem semper uis, significatioq́ seruatur. Hæc enim particula quæ negatiua est, id est, nō multū ualet, multam ꝓ differentiā perficit uarijs adiecta locis. Si quis enī dicat homo albus nō est, faciet indefinitam negationem. Si quis uerò dicat, homo nō albus est, faciet indefinitam ex infinito prædicato affirmationē. Si quis aūt prædicet, nō homo albus est, idem quoq́ cōstituit ex infinitò subiecto indefinitā affirmationem. Rursus si quis dicat, omnis homo nō iustus est, hæc cōsentit ei quę dicit, nullus homo iustus est. Quod si idem nō ad uniuersalem determinationē ponatur, ut dicatur, nō omnis homo iustus est, nō iam uniuersalis affirmatio infinitæ prædicationis cōsentiens uniuersali simplici negationi fit, sed potius particularis negatio simplex. Vides ne igitur quàm multas faciat differētias negatiua particula diuersæ nominum prædicationi cōiuncta? Sed quanquā hæc ita sint, potest tamē alio modò eadē diuersis in locis posita, eandem uim significationemq́ seruare. Si enim sit posita nō particula cum uniuersalitate sua, cum eadem ipsa sæpiùs permutetur, idem sine dubio in significatione cōsistit. Si quis enim dicat, nō omnis homo albus est, particularis est simplex negatio. Si quis uerò sic dicat, homo nō omnis albus est, eadē significatio est. Vel si hoc modo, homo albus nō omnis est, nec hęc à superiore significatione discedit, uel si quis amplius quoq́ permutet, dicēs: Homo albus est nō omnis, à priori significatione nil discrepat. Eodem modo uel si quomodolibet aliter permutetur, cum propria tamen uniuersalitatis determinatione diuerso modo permutata, idem semper necesse est in significatione seruetur. Eodem modo si eadem non particula cum alio nomine uel uerbo iuncta sępiùs trāsferatur. Vt cum dicimus, homo iustus nō est. Rursus homo nō est iustus, rursus nō est homo iustus, eadē significatio retinetur. Quocirca si sola particula negatiua permutata sit, & nō eodem semper ordine prædicetur, multas differētias faciet propositionum. Sin uerò iuncta cum alio nomine sæpiùs (ut dictū est) trāsferatur eadem in trāslationibus omnibus significatio permanebit. His igitur ita dispositis uidēdum est quę sit Aristotelis demōstratio, uerba & nomina trāsposita eandē semper uim significationemq́ subijcere. Ait enim, trāsposita uerò uerba & nomina idem significāt, ut est albus homo, est homo albus. Hæc enim transposita nominibus atq́ uerbis eandem retinēt significationē. In illa enim prius albus est, posterius homo, in hac aūt prior homo, posterior albus, quod si hoc falsum est, & nō sint eædē, sed à se diuersæ sunt, impossibile aliquid incōueniensq́ cōtingit, erūt enim duæ negationes unius affirmationis qđ est imposibile. Ostensum enim est quoniā una unius est affirmationis negatio: Nunc igitur uideamus si hæ affirmationes quę dicūt. est albus homo, & est homo albus, nō sunt eædē, sed diuersæ, quēadmodū unius affirmationis duę sunt negationes, & primò quidē disponātur hoc modo, est albus homo, est homo albus, huius ergo propositionis quæ dicit, est albus homo, erit negatio ea, scilicet, q̃ ꝓponit, nō est albus homo, alia namq́

quæ esse possit rationabiliter non potest inueniri. Disponantur igitur rursus eædē & superior affirmatio cum propria negatione.

Est albus homo.
Non est albus homo.
Est homo albus.

Cum igitur eius quæ dicit, est albus homo, negatio sit ea quæ proponit, non est albus homo, si ea quæ dicit, est homo albus diuersa erit ab ea propositione quæ habet nunciat, est albus homo, alia erit eius negatio, sit ergo aut ea quę dicit, nō est homo albus, aut ea quæ dicit, nō est homo albus. Rursus igitur disponantur duę quidem affirmationes primæ alternatim positæ, & è contrario cōfessa prioris negatio. Contra secundum uerò utræq; hæ negationes, quas diximus, ascribantur.

Est albus homo,	Non est albus homo.
Est homo albus,	Non est homo albus.
Non est non homo albus.	

His igitur ita discretis, eius propositionis quæ dicit, est homo albus, non potest esse illa negatio quæ dicit, non est nō homo albus. Illius est enim negatio quæ habet subiectum infinitum, quæ dicit, est non homo albus. Similiter autem & si quamlibet aliam quis posuerit negationē eius sine dubio alia reperitur affirmatio. Vnde fit ut relinquatur ea eius esse negatio, quæ proponit, non est homo albus, est ergo negatio eius quæ dicit, est homo albus, ea quę dicit, nō est homo albus, sed eius affirmationis quæ proponit, est albus homo, negatio est & ista quæ dicit, non est homo albus. Quod probat ea res quod inter se uerum falsumq; diuidunt, nam si uerū est esse album hominem, falsum est nō esse hominem album. Quod si in aliquibus uerum inuenitur, hoc secundùm diffinitionem propositionis agnoscitur, nō secundùm negationis formam, ut magis secundùm quantitatem non sint sibi opposita potius quam secundùm qualitatē, quod illa res monstrat, si quis sic dicat: Est albus omnis homo, si contra hanc ponatur, non est omnis homo albus, perspicuum est, quoniam inter se & ueritatem diuidūt & falsitatem, unam enim ueram esse necesse est, unam falsam, quare etiam si determinationes auferātur, eadem oppositio redit licet sit indefinita. Nam sicut in ea quæ dicit, omnis homo iustus est, non omnis homo iustus est, sublatis omnis & non omnis, homo iustus est, & homo iustus nō est, affirmatio & negatio oppositæ sunt. Ita quoq; in his sublato omnis & non omnis, ea quę dicit, est albus homo, ei quæ dicit, non est homo albus, opposita est. Additis enim determinationibus una semper uera est, altera falsa, sed diximus quoniam affirmationis eius quæ dicit, est albus homo, negatio est, nō est albus homo. Duæ igitur negationes nō est homo albus, & nō est albus homo unius affirmationis sunt, eius, scilicet, quæ enunciat, est homo albus, quòd euenit, si negationes hæ quæ dicunt, nō est homo albus, & nō est albus homo, à se diuersæ sunt, quòd ex eo cōtingit quod prius positū est, eam, quę dicit, est albus homo, diuersam esse ab ea quę dicit, est homo albus. Quod si hoc impossibile est, ut una affirmatio duas habeat negationes, & perspicuū est cōtra eam affirmationē, quę dicit, est homo albus, utrasq; has negationes quæ dicūt, nō est albus homo, & non est homo albus, opponi, hæ à se diuersæ non sunt, sibiq; cōsentiunt, & tantùm permutatione nominis distant. Cæteris aūt omnibus eædē sunt, quod si hæ negationes eædem sunt, eædē quoq; sunt affirmationes. Rectè igitur dictum est, quoniam transposita nomina & uerba eandem uim significationemq; seruant. Sensus ergo totus ita se habet. Hoc autem modo ordo uerborum. Transposita, inquit, nomina & uerba idem significant, &

& ho-

est horum exemplũ, ut est homo albus, est albus homo. In his enim nomina trãspo sita sunt. Nam si hoc nõ est, id est, si non idem significant nomina & uerba transposita, quiddam impossibile & inconueniens cõtingit. Ait enim, eiusdem multæ erũt negationes, id est, eiusdem affirmationis multę negationes erunt. Sed hoc impossi bile est: ostensum est enim, quoniã negatio una unius est affirmationis. Duas ergo negationes uni opponi affirmationi, si uerba & nomina transposita nõ idem significant, sic demõstrat. Eius enim quæ est, est albus homo, scilicet, affirmationis, negatio est, nõ est albus homo. Contra illam enim affirmationem, hæc negatio iustè opponitur: eius uerò quę est, est homo albus, id est, alterius affirmationis, si nõ eadem est ei quæ est, est albus homo, id est, si diuersa est à priori propositione quæ dicit, est albus homo, & nõ est ei eadem, ac si diceret, si ei nõ cõsentit, erit negatio uel ea quę est, nõ est albus homo, uel quęcunque alia, quam si quis ponat esse negationem una ratione refellitur, quam hîc quoque posuit, refellitur autem hoc modo, ait enim. Sed altera quidem est negatio eius quæ est, est nõ homo albus, altera uerò eius quæ est, est albus homo. Inter duas enim negationes quas posuit, illã scilicet, quæ dicit, non est non homo albus, & eam quæ proponit, non est homo albus, illa quæ dicit, non est non homo albus, negatio est affirmationis infinitum habentis subiectum, quæ dicit, est nõ homo albus, alia uerò, scilicet, quæ proponit, non est homo albus, eius est negatio quæ dicit, est albus homo, cum ea enim uerũ diuidit atque falsum. Quare erunt duæ negationes unius affirmationis, sed hoc impossibile est.

Quoniam igitur transposito nomine & uerbo, eadem fit affirmatio & negatio manifestum est.

Superiorem argumentationem hac huius sententiæ conclusione confirmat, fecit autem hunc syllogismum in secundo modo hypothetico, quem indemõstrabilem uocat hoc modo, si primum est, secundum est, sed secundum nõ est. Primum igitur non est, id est, si transpositis uerbis & nominibus non sunt eædem propositiones, unius affirmationis duæ sunt negationes, sed hoc impossibile est. Non igitur diuersæ sunt propositiones transpositis uerbis & nominibus.

De coniunctis & diuisis enunciationibus.

T uerò unum de pluribus, uel plura de uno affirmare uel negare, si non est unum ex pluribus, nõ est affirmatio una neque negatio. Dico autem unum, non si unum nomen positum sit, non sit autem unum ex illis, ut homo est fortasse, & animal, & mansuetum, & bipes, sed ex his etiam unum fit, ex albo autem & homine & ambulare, non fit unum. Quare nec si unum aliquid de his affirmet aliquis, erit affirmatio una, sed uox quidem una. Affirmationes uerò multæ, nec si de uno ista, sed similiter plures.

Multos talis loci huius caligo confundit, ut dignè exequi & quod ab Aristotele di cebatur expedire non possent. Nos autem suprà iam diximus magnæ fuisse curæ apud Peripateticę sectę principes diiudicare, quę esset una affirmatio, uel negatio, quæ plures. Neque enim uocis sonitu cognoscuntur, aut numero terminorũ: est enĩ ut una quidem res de una prędicetur, & nõ sit una enunciatio. Potest etiam fieri, ut uel plures de una re prædicentur, uel una de pluribus, una tamen ex his omnibus enũciatio fiat, quæ res magnæ apud eos cautelæ fuit, ut ubi incidisset perspecta regula non lateret. Nam si quis dicat canis animal est, non una est enunciatio. Canis enĩ multa significat. Si quis uerò dicat, homo animal rationale, mortale est, uel animal rationale, mortale homo. Singulæ enunciationes sunt, idcirco, quoniã unũ ex omnibus quiddã fieri potest. Nam de animali, rationali atque mortali simul iunctis, unus homo perficitur. Item alia sunt, quæ plura prædicãtur, de quibus unũ aliquid effici

effici constituiq; non posit, neq; si illa de altero prædicentur, neq; si de illis aliud, una affirmatio uel negatio est, sed tot dicendæ sunt affirmationes esse, quot sint hæ res, quæ uel de una prædicantur, uel de quibus una dicitur, ut cum dicimus, Socrates caluus Philosophus ambulat. Ex caluitie & Philosophia & ambulatione, nihil unum coniungitur, ut hæc quasi alicuius speciem forment. Quocirca siue hæc de uno prædicentur, siue unum de istis, non poterit una esse enunciatio, & communiter quidem totius propositi sensus huiusmodi est. Nunc autem ad ipsius Aristotelis uerba ueniamus. Dicit enim. At uerò unum de pluribus uel plura de uno affirmare uel negare, si non est unum ex pluribus, non est una affirmatio, neq; negatio. Si, inquit, plura de uno prædices, ut cùm dicis Philosophus, simus, caluus, Socrates est, uel rursus cùm unum de pluribus prædicas, cum dicis: Socrates simus Philosophus caluus est, si ex his pluribus, quæ uel prædicas uel subijcis, unũ aliquid non fit, quemadmodum fieri unum potest de his quæ prædicamus, substantia animata sensibilis, id quod est animal, non fit una affirmatio nec una negatio. Quandoquidem plura uel prędicantur uel subijciuntur, ex quibus congregatis una species nõ existit. Quòd si unum de uno aliquis prędicauerit, quorum unum nomen plura significet, ex quibus unum aliquid nõ fiat, rursus non est una affirmatio nec una negatio. Si quis enim dicat, canis animal est, nomen canis significat, & latrabilem, & cœlestem, & marinum, ex quibus iunctis nihil unum efficitur. Quare quoniam ex his pluribus unum aliquid effici nõ potest, ex illo quoq; canis nomine non fit una affirmatio & una negatio, quod prædicatur aut subijcitur cum significet multa, ex quibus unum fieri non posit. Quod per hoc ostendit quod ait, dico autem unum, non si unum nomẽ sit positum, non sit aũt unum ex illis. Potest enim fieri ut unum nomen de uno prædicetur. Sed si unum ipsorum plura significat, ex quibus unum non fit, non est una negatio uel affirmatio. Neq; enim uox una perficit enunciationem, sed eius quod significatur simplicitas, uel si plura sint in unũ collecta, aliquid unum faciendi potentia. Huius autem rei subiecit exemplum, quod plurimos fefellit dicens, ut homo est fortasse & animal & bipes, & mansuetũ. Sed ex his unum fit, ex albo autem & homine & ambulare nõ unum. Putauerũt alij hunc ita dixisse, ut ostẽderet exempli gratia se hãc quasi diffinitionem dedisse, ne fortè aliquis arbitretur hãc quasi ueram hominis diffinitionem posuisse, quæ est animal bipes mansuetum. Idcircò enim inquiũt, dixit fortasse, & animal & bipes, & mansuetum. Ne quis omnino putaret huiusmodi esse hominis diffinitionem Aristotelem arbitrari. Alij uerò hoc nõ ita dictum accepere, sed potius in hãc sentẽtiam dictum Aristotelis, scripturamq; interpretati sunt, ut homo est qui & animal, & bipes, & mansuetũ, sed ex his unum fit, ut ita intelligeretur. Homo quidem ęqualiter se habet ad id qđ est homo, & ad id quod est animal bipes, mansuetũ. Quocirca si idem est, & æquũ dicere hominẽ, quod animal bipes, mansuetũ, necesse est quoties de uno plura hęc prædicãtur, id est, animal, bipes, mansuetũ, de homine, quoniã æquale est homini, quod unũ est, unũ quiddã prædices, quamuis tres uoces prędicare uideantis. Sed omnes hi nihil omnino intelligũt, sed est melior expositio quam Porphyrius dedit. Volẽs, inquit, Aristoteles demonstrare quæ una esset affirmatio, quæ nõ una, dixit primò: Quoniã plura de uno prędicare, uel plura uni subijcere, nõ est unã enunciationẽ facere, nisi ex illis pluribus unũ aliquid fieret. Vidẽs item quod adhuc plures possent esse affirmationes etiã in his prædicatis, quæ cum plura sint, unum tamẽ ex his fieri posit, hoc dixit, ut homo est fortasse & animal, & bipes, & mãsuetũ. Quod autem dico tale est, manifestum quidem sit, quoniã si plura de uno prædicẽtur, ex quibus unum fieri non posit, uel plura subijciantur uni, ex quibus unum non fit, nõ est una affirmatio, nec una negatio. Nunc autem tractemus de his pluribus, ex quibus unum aliquid fieri posit. Inueniemus enim & in his ipso modo enunciandi plures aliquoties enunciationes, & non unam reperiri, quanquam ex pluribus unũ fieri aliquid posit. Si quis enim sic dicat, animal rationale, mortale, homo est

simul

simul iungens animal rationale, mortale, quoniã cõtinuè dictũ est, & ex his unum aliquid fit, una est affirmatio. Si uerò sit aliquid interualli, ut ita qs dicat, homo animal, & rursus rationale, & aliquantulum requiescens dicat, mortale est, non est una affirmatio, nec una negatio. Hęc eñ intercapedo plurimas efficit enũciationes, rursus si cum cõiunctione dicantur, homo animal & rationale, & mortale est, sic quoq; multæ sunt propositiones. Nec differt aliquid uel requiescẽdo, uel interponẽdo cõiunctiones dicere, q̃ si quis dicat, homo animal est, homo rationalis est, homo mortalis est, quæ perspicuè propositiones multæ sunt. Videns ergo hoc Aristoteles, ita dixit: Homo est fortasse & animal, & bipes, & mansuetum, ad hoc, inquit, fortasse tanquã si ita diceret, & de homine quidem, & bipede, & mansueto fit unũ, sed est aliquoties fortè, ut plures propositiones sint, cum ea cõiunctio quædã separat atq; discernit. Erit enim fortasse homo & animal, ut hæc una sit propositio, & bipes ut altera, & mansuetum rursus, ut altera. Sed ex his omnibus unũ alquid fit, quæ cũ continuè prolata sunt, quoniã ex his unũ aliquid efficitur, una est propositio, nõ autem idem euenit in omnibus, ex albo enim & homine & ambulare nõ unum fit. Si quis eñ dicat: Socrates homo albus ambulat, nõ est una affirmatio, quoniã ex homine, & albedine, & ambulatione nulla omnino species fit. Quare cõclusio est, quoniam nec si de his pluribus, ex quibus unũ non fit, unũ aliquid prædicetur, ut ex cane terreno latrabili, & cœlesti, & marino, quoniã unum nõ fit, & de his unũ aliquid prædicetur, q dicimus canis, huiusmodi nomẽ quod plura significat, ex qbus unũ nõ fit, si de altero prædicetur, uel subijciatur alteri, non fit una affirmatio, nec una negatio, sed erit quidẽ uox una, affirmationes uerò plurimæ. Siue enim unũ de pluribus p̃dicetur, ex quibus nõ fit unum, uel plura huiusmodi de uno, uel si unũ de uno prędicetur, quod prædicatum plura significet, ex quibus unum nõ fit siue illud prędicatum alteri subijciatur, omnino non fit una affirmatio nec una negatio. Est aũt regula huiusmodi, una affirmatio est, si aut duo termini singulas res significent, aut si plura ita de uno prædicentur, uel uni subijciãtur, ut ex his unum aliquid fieri possit, aut unum nomen, quod uel prædicatur uel subijcitur, talia significet plura, quæ omnia unam quodammodo speciem ualeant congregare.

Si ergo Dialectica interrogatio responsionis est petitio, uel propositionis, uel alterius partis contradictionis. propositio uerò unius contradictionis pars est, non erit una responsio ad hæc. Neq; enim est una interrogatio, nec si sit uera, dictum est autem de his in Topicis. Simul autem manifestum est, quoniam nec hoc ipsum quid est; Dialectica interrogatio est. Oportet enim esse datum, ut ex interrogatione eligat utram uelit contradictionis partem enunciare. Sed oportet interrogantem determinare, utrùm hoc sit homo, an non hoc.

Quisquis Dialectica utitur interrogatione, hic aut simpliciter interrogans atq; unã propositionẽ in interrogatione ponit, ut cõtra eam sit una responsio, aut utrasq; interrogans dicit, ad quas non fit simplex responsio, sed una tota propositio respondetur. Si quis enim dicat, interrogãs: Socrates animal est? Cõtra hãc talis est responsio, aut ita, aut non. Si quis uerò hoc modo interroget, Socrates animal est an non? Cõtra hãc nõ est una respõsio. Si enim respondetur ita, de qua annueris ignoratur, de affirmatione an de negatione, rursus si non responderis, nescitur quã negari uolueris affirmationem an negationem. Quare cõtra huiusmodi interrogationes tota propositio respondẽda est, id est, altera pars cõtradictionis, aut tota affirmatio; aut tota negatio, ut dicas, aut est animal Socrates, aut si hoc non uidet, respondeas, nõ est animal Socrates. In his igit̃ quæ multa sunt, ex quibus unũ fieri nequit, si fiat una interrogatio, & ipsa reprehensibilis est, & cõtra eam una responsio: Quisquis enim ea plura interrogat, ex quibus unũ esse non possit, multas facit interrogationes, cõ-

tra quas si simpliciter respondeat, etiã si uera sit ipsa responsio, tamen iure reprehenditur. Contra enim multiplicem interrogationẽ multiplex debet esse respõsio. Si quis enim dicat, interrogãs, Socrates philosophus est & legit, & ambulat? qa potest fieri, ut sit quidem Philosophus & legat, non aũt ambulet, uel ambulet, sed non legat: potest enim fieri, ut & legat, & ambulet, contra huiusmodi propositionem nõ erit una responsio. Nam qui ita interrogauit, Socrates Philosophus est, & legit & ambulat, aut imperitè, aut captiosè interrogauit. Contra quam interrogationem, si contigerit Socratem Philosophum esse & legere, & ambulare, si respondeat, ita est, hæc quoq; responsio reprehenditur. Contra plures enim interrogationes una responsio non debet adhiberi, etiam si uerè per unam illã respõdeatur, sicut in hac quoq;, si & Philosophus est, & legit & ambulat. Quocirca si interrogatio Dialectica responsionis petitio est, per quam responsionem fiat propositio, ut cum quis dixerit interrogans dies est? alius respondeat, non, fiet inde negatio, dies non est, uel certè altera pars oppositionis cum ita interrogatur, dies est, an dies non est, ut congruè respondeatur diem esse, aut diem non esse, id est, tota propositio, hæ quæ ex his plurib. fiũt atq; interrogantur, cum unum ex his fieri non possit, non sunt simplices interrogationes. Quocirca nec ad eas reddenda est simplex responsio, de his autem se in Topicis dixisse cõmemorat. Rursus quia Dialectica interrogatio respõsionis est petitio (ut suprà dictum est) uel propositionis uel alterius partis contradictionis, quod paulo pòst demonstrabitur. Imperitè illi interrogant, qui ita dicũt, quid est animal? uel quid est homo? oportet enim qui Dialecticè interrogat, dare ex interrogatione optionem, an sibi respõdẽs affirmationem eligere uelit, an negationem. Qui uerò sic interrogat, ut quid est aliqua res, uelit dicere respondentẽ, non est illa interrogatio Dialectica. Interrogant autem quidam hoc modo, putásne anima ignis est? cum respondens negauerit, addunt, nõnne tibi uidetur aliquid esse inter ignẽ, atq; aerem medium corpus, ut sit anima? cum respondens hoc quoq; abnuerit, illi persequuntur, an fortasse tibi magis uidetur aquã esse animã uel terram? Cum ille neq; terram, neq; aquam animam esse consenserit, tunc defessi interrogationibus, ita interrogant: Quę res est ergo anima? hæc autem non est interrogatio Dialectica, sed potius ut discipuli ad magistrum aliquid discere cupientes. Qui enim aliquid addiscere cupit, interrogat eũ qui docere potest, quid sit id de quo ambigit. Dialecticus autem (ut dictum est) ita interrogare debet, ut respondenti sit copia an affirmationem an negationẽ uelit eligere. Oportet enim scire quoniam omnis interrogatio responsionis est petitio. Dialectica uerò non cuiusdam responsionis, sed eius quę in utraq; parte habeat oppositionem, ergo hoc ipsum quid est, non est Dialectica interrogatio. Oportet enim ita interrogare, ut ex interrogatione respondens possit eligere alteram contradictionis partem. Debet enim determinare & diffinire is qui interrogat, an hoc sit quod dicitur, an non, ut homo animal est, an nõ? ut ille aut affirmationem respondeat, aut negationem, quod autem dixit Dialecticam interrogationẽ petitionem esse responsionis uel propositionis, uel alterius partis cõtradictionis, huiusmodi est. Quisquis interrogat affirmationẽ, aut eandem expetit, ut audiror sibi respondeat, aut cõ tradictionẽ, ut si quis sic interroget, homo animal est? si ille annuerit, propositionem reddidit, eam, scilicet, quã proposuit interrogans, si uero interroganre aliq̃, an homo animal sit, respondens dixerit, non est, contradictionem respondisse uidebit. Ille enim affirmationẽ interrogauit, ille negationẽ respondit, quod est cõtradictio. Rursus si negationem interroget, & ille respondeat negationẽ, eandem propositionem reddidit, quã is qui interrogauit ante proposuit. Sin uerò interrogante aliquo negationem, ille affirmationem responderit, contradictio responsa est. Hoc est igitur quod ait, interrogationem respõsionis esse petitionẽ, & cuius responsionis addidit, uel propositionis, si idem respondeat, quod ille interrogat, uel alterius partis contradictionis, si cum hic affirmationem interroget, ille responderit negationem, uel si cum hic negationem in interrogatione posuerit, ille

affirma-

affirmationem in responsione reddiderit. Interrogationis autem secũdùm Peripateticos duplex species est, aut cum Dialectica interrogatio est, aut cum non Dialectica. Non Dialecticæ autem interogationis duæ species sunt. Vna quidẽ, quando sumentes accidẽs interrogamus, cui illud accidat, ut cũ uidemus domũ Ciceronis, si interrogemus, quis illic maneat, uel quãdo subiectũ quidem ipsum & rẽ sumimus, quid autem illi accidat interrogamus, ut si ipsum Ciceronem quis uideat, & interroget, quò diuertat, & hæc una species est eorũ quę secundũ accidẽs, nõ Dialecticè interrogemus. Altera uerò, quando proponentes nomen quid sit quęrimus, aut genus, aut differentiam, aut diffinitionem requirẽtes, ut si quis interroget quid sit animal, uel quando diffinitionem, aut aliquid superius dictorum sumimus, & quærimus cuius illa sint, ut si quis quærat, animal rationale, mortale, cuius sit diffinitio.

Quoniam uerò hęc quidẽ prædicantur composita, ut unum sit omne prædicamentũ eorũ, quæ extrà prædicant̃, alia uero nõ, quæ differentia est. De homine enim uerũ est dicere, & extrà animal, & extra bipes, & hæc ut unum. Et hominẽ, & album & hæc ut unũ. Sed non si citharœdus est, & bonus est, & citharœdus bonus. Si enim quoniam alterutrum dicitur, & utrumq; dicetur, multa inconuenientia erunt. De homine eñ uerum est & hominem & album dicere, quare & omne Rursus si albũ, & omne. Quare erit homo albus, & hoc in infinitum. Et rursus musicus albus ambulans, & hæc eadem frequenter implicita in infinitum. Amplius, si Socrates, Socrates est & homo, & Socrates Socrates homo, & si homo & bipes, & homo homo bipes.

Multa sunt quæ cum singulatim ueræ prędicẽtur, si quis ea coniungat & pdicet, ueram prędicationẽ tenent. Sunt autem alia, quæ si per se & disiuncta prædicentur, uera sunt, sin uerò cõiucta dicãtur, ueritatem in prędicatione non retinent, quæ ergo sit horũ differentia, oportet agnosci. Si quis enim dicat, Socrates animal est, uerũ dixerit, si quis rursus prædicet, quoniam Socrates bipes est, hoc quoq; uerum est, quę si coniuncta dicantur, ut est, Socrates animal bipes est, à propria ueritate non discrepat, atq; hæc quidem in genere & differentia, ea quę substantialis est Socrati. Quod si de accidente quoque dicatur, potest idem nihilominus euenire. Si quis eñ sic dicat, Socrates homo est, uerum est, & rursus, Socrates caluus est, hoc quoque uerum est, quod si iungat dicens, Socrates homo caluus est, ueram rursus ex coniũctis faciet prędicationem. Atq; in his quidem ea quæ sigillatim uerè dicebantur, iuncta ueraciter prædicata sunt. Sunt autem alia in quibus sigillatim quidem prædicata uera sunt, iuncta uerò qualitatem ueritatis amittunt, ut si quis dicat, quoniam Socrates bonus est, uerum est: rursus, Socrates citharœdus est, sic quoq; hoc uerum est. Hæc cõiungere nõ necesse est, ut sit uerum, Socrates bonus citharœdus est. Potest enim bonus quidẽ esse homo, & cum sit citharœdus, nõ tamen esse bonus, sed in alia quidem re bonus, in alia tantùm artis illius cognitor, non tamen ipsa perfectus. Hoc autem facilius tali liquebit exẽplo. Si quis enim dicat, quoniã Tyberius Gracchus malus est, uerũ est, rursus Tyberius Gracchus Orator est, hoc quoq; uerũ est, si coniungẽs dicat: Tyberius Gracchus malus Orator est, falsò dixerit, optimus eñ Orator fuit, sed ne quis non ita dicẽres ignorare putet Oratoris esse diffinitionem, uirũ bonum dicendi peritum, hæc dicta sunt ad exemplũ potius quàm ad ueritatẽ. Atq; hęc quidẽ proposita ab Aristotele sunt, cuius in textu uerba sic constant. Quoniam uerò, inquit, hæc quidem prædicantur cõposita, ut ex his unum prædicamentũ fiat, eorum quæ extra uerè prædicata sunt, alia uerò cum extrà sigillatim uerè prędicarẽtur, iuncta ueram non faciunt prædicationem. Inquirendum est quę eorũ sit differẽtia, exempla autem horum talia sunt. Eorum quidẽ quæ extrà prędicãtur uerè, nec

si coniuncta sunt naturā ueritatis amittunt,tale exemplū est,de homine enim uerū est dicere,quoniam & animal & bipes,rursus quoniam animal bipes,uerū est de eodem homine dicere,ut de Socrate,de eodē quoq; Socrate & hominem extrà, & album,si ita cōtingit,uerū est dicere,& de eodē prædicate animal bipes,à ueritate nō discrepat,atq; hęc quidem quę extrà sigillatim prædicanť uerè & iuncta uera sunt. Quod si de aliquo prędicetur,quoniā citharœdus est,& uerū sit. Et rursus quoniam bonus est,& uerum sit,non necesse est dicere,quoniā bonus citharœdus est. Potest enim esse quidē solùm citharœdus,bonus autē homo,huculq; quidē ista disposuit. Quoniā autem uidebātur quidā arbitrari,quod omnia quæ sigillatim uerè prædicarētur,eadem quoq; cōposita rectè dicerentur. Contra hos dicit,quoniā multa erunt incōuenientia,multaq; impossibilia sunt,si quis dicat,omne quod sigillatim prędicatur ueraciter,id iunctū uerè prędicari. De homine enim uerū est dicere,quoniā homo est,nam de Socrate qui homo est,uerè dicitur,q̄niam homo est, rursus de eodē uerè dici potest,quoniā albus est. Quare etsi hęc iūgas, & ut unū prædices,uerū est dicere de aliquo homine,quoniā homo albus est,sed homo q albus est,uerū est dicere de eo,quoniā albus est,quare etiā si hæc iūgas,erit p̄dicatio,Socrates homo albus albus est,nam de Socrate uerū erat dicere,quoniā homo albus est,sed de homine albo,uerū est dicere,quoniā albus est,hęc cōiuncta,Socrates homo albus albus est,faciūt,q̄ si de eodē homine albo,rursus albū p̄dicare uelis, uerū est, quocirca & si iungas,erit igitur prædicatio homo albus,albus est,atq; hoc in infinitum. Rursus si quis de aliquo homine dicat,quoniā ille homo Musicus est,si uerū dicat adijciatq;,quoniā idem homo ambulās est,uerum dicit,si iungat,quoniā ille homo ambulās Musicus est. Sed si uerū est de aliq̄ homine prędicare,q̄ sit ambulās Musicus, de ambulante autē Musico uerum est dicere,quoniā Musicus est,erit ille homo ambulans Musicus Musicus,sed de eodē uerū est dicere,quoniā ambulans est,uerū erit igitur de eo rursus dicere,quoniā homo ambulans ambulans, Musicus Musicus est. Amplius quoq; Socrates Socrates est,& rursus homo:erit igitur Socrates Socrates homo,sed & bipes. Erit igiť Socrates Socrates homo bipes,sed de Socrate uerū est dicere,quoniā Socrates homo bipes est,sed cū dixi hominē,de eo iam & bipedē dixi,omnis enim homo bipes est,uerum est ergo de eo dicere,quoniā bipes est, sed uerū erat dicere,quoniam Socrates,Socrates homo bipes est,uera igitur prędicatio erit,Socrates Socrates bipes, bipes homo est. Sed rursus hominem dixi, atque in eo aliud bipes nominaui,omnis enim homo bipes est. Socrates igiť homo bipes bipes bipes est,& hoc in infinitum protracto superflua loquacitas inuenitur,nō igitur fieri potest,ut modis omnibus quicquid extrà dicitur,id iunctum uerè prædicetur.

Quoniam ergo si quis simpliciter dicat complexiones, fieri plurima inconuenientia contingit dicere,manifestum est. Quemadmodū aūt ponendū sit nū: dicimus. Eorum igitur quæ prædicantur,& de quibus prædicātur quæcūq; secundùm accidēs dicūtur,uel de eodē,uel alterum de altero,hæc non erūt unū,ut homo albus est,& Musicus, sed nō est idem Musicū & albū,accidentia enim sunt utraq; eidē,nec si albū Musicum uerū est dicere,tamen erit album Musicū unum aliquid, secundū accidens enim album Musicum dicitur. Quare nō erit album Musicū unū aliquid, quocirca nec citharœdus bonus simpliciter,sed animal bipes:non enim sunt secundum accidens. Amplius nec quæcunque insunt in alio. Quare neque album frequenter,neque homo, homo animal est uel bipes,sunt enim in homine animal & bipes.

Quæ superius comprehendit,ea nūc apertissima ratione determinat, dicēs. De his solis extra prædicatis ueraciter non posse unam prædicationem fieri ueram, si con-

iuncta sint, quæcunque aut accidentia sunt eidem, aut cum unum alij accidit, accidēs aliud de illo accidenti prædicatur. Si quis enim de Socrate dicat, quoniam Socrates citharœdus est, rursus Socrates bonus est, si utraque uerè prædicet, duo accidentia de uno subiecto pdicauit, id est, de Socrate. Quocirca non potest ex his fieri una prædicatio, ut dicatur, Socrates citharœdus bonus est, rursus si de Socrate prædicetur Musicus. Sit enim Socrates Musicus, de Musico autem si prędicetur albus, & hoc fortasse sit uerum, non tamen iam necesse est Musicum album esse. Si enim sit Musicus Socrates, si de eodem Musico albus prædicetur, prędicatur quidem de Socrate subiecto Musicus, de Musico autem quod est accidens prædicatur album, rursus aliud accidens. Ergo non potest hîc una fieri uera propositio, ut dicatur: Socrates albus Musicus est, neque enim semper Musicus albus esse potest, sed hanc naturā habent accidentia, ut ueniant & recedant, ergo si eius qui Musicus albus est, in sole stantis cutem calor fuscauerit, non erit quidem albus, cùm sit Musicus. Quocirca neque tunc cum uerè prædicabatur, quoniam Socrates Musicus albus est, neque tunc sunt uera rectaque prędicatio: non enim habet naturam permanendi accidens, ut semper uerè prædicetur. Ratio autem uerborum sic cōstat. Quoniam igitur si quis, inquit, dicat omnino quomodolibet complexiones fieri, id est, ut quod sigillatim prędicaueras, hoc complexum connexumque proponas, plurima inconuenientia dicere cōtingit. Multa enim concurrunt impoßibilia, sicut suprà ipse monstrauit tunc, quando ad nimiam loquacitatē perduxit eos, eadem frequenter nomina repetentes. Quemadmodum ponendum est nunc dicimus, id est, quemadmodū autē debeant, quæ sigillatim uerè dicuntur iuncta prædicari, nūc, inquit, dicimus. Omnia, inquit, quæ prædicanē de aliquo, & rursus de quibus alia prædicantur duplici modo sunt, aut enim accidentia sunt, aut substantialia, & aliæ quidem prædicationes sunt secundum accidens, quoties aut accidentia duo de substantia, aut accidens de accidenti alicuius substantiæ prædicatur, alia uerò non secundū accidens, quoties aliquid de aliquo substantialiter dicitur. Eorum igitur quæcunque secundùm accidens dicūtur, eorum uel si duo sunt accidētia, & de eodem prædicentur, uel si alterum accidens de altero accidenti dicatur, ex his nō potest una fieri prædicatio, neque erit unum si iūcta sint, ut homo & albus est, & Musicus, album enim Musicum, quoniam in unam formam non concurrunt, non faciunt unam propositionem, Non enim idem est album & Musicum: utraque enim eidem sunt accidentia, nō tamē idem sunt. Nec si album de Musico prędicemus, id est, accidens de accidenti, & hoc uerum sit, non tamen necesse est id, quod Musicū est esse album, neque enim est unum aliquid. Accidēter enim id quod Musicum est, album est, quoniam enim idipsum cui Musicum accidit album est, idcirco Musicū album dicitur. Nō est autem idem Musicum album. Quocirca eadem ratione tenetur, ut nō poßit idem esse citharœdus bonus, nec in unū corpus cōiuncta, faciant unum aliquid, quanquam sigillatim uerè prędicentur. Quod si quis aliquid substātialiter prædicet, duasque res sigillatim dicit, poßunt in unam propositionē redire, quæ substantialiter uerè seiunctę separatimque ponuntur: homo enim cū & animal sit & bipes, est animal bipes, & sit ex his una prędicatio. Nam neque animal secundū accidēs inest homini nec bipes, quod per hoc ostēdit quod ait: sed animal bipes, nō sunt enim secundū accidēs. Addit quoque illud, quoniam nec ea iuncta rectè ponuntur, quęcunque uel latenter, uel in prolatione in aliquo terminorū cōtinētur, qui in propositione positi sunt. Idcirco enim de homine albo non debet dici albus, ut ueniat prædicatio homo albus, quoniam iam in homine albo cōtinetur albū. Rursus de homine idcircò non debet prędicari bipes, quoniā licet nō sit prolatum, tamen qui homo est, bipes est. Sed de homine si quis bipes prędicet, de re duos habente pedes, neque hac differētia quod est bipes, prædicat bipes. Quocirca erit hîc quoque homo bipes bipes, homo em bipes cōtinet intra se, & qui dicit hominē cū sua differentia dicit. Si quis ergo adhuc prædicet bipes, de re duos habēte pedes, bipedē prędicauit. Erit ergo homo bipes bipes, sed ita prædicari non

 debet.

debet. Continetur ēm in homine bipes, ad quod si rursus bipes prædices, molestissimam facies repetitionem. Hoc enim est quod ait: Amplius nec quæcunque insunt in alio, id est, continentur, aut prolatione, ut in eo quòd est homo albus, continetur in eo albus, quoniam prolatione iam dictum est. Aut potestate & ui, ut in eo quòd est homo continetur bipes, quanquàm dictum penitus non sit.

Verum autē est dicere de aliquo & simpliciter, ut quēdam hominem hominem, aut quendā album hominem, hominem album. Non autē semper, sed quando in adiecto aliquid quidē oppositorū inest Quod consequitur contradictio, non uerum, sed falsum est, ut hominē mortuum, hominem dicere, quando autem non inest, uerum est.

Hæc quæstio superiori contraria est, illic enim quærebatur, si quę sigillatim prędicarentur, an semper uerè eadem cōiuncta cōpositaq́ dicerētur. Hic autem cōuerso ordine id quærit, an ea quæ composita uerè prædicantur, sigillatim dicta uerè dicātur. Post obitū ēm Socratis possumus dicere, hoc cadauer, homo mortuus est & hominem mortuumq́ iungentes, unā inde ueram prędicationem facere. Solum autē hominem dicere cadauer, illud non est uerum. Rursus eundem Socratem uiuum, uerū est dicere, quoniā animal bipes est, & sigillatim uerum est dicere, quoniā animal est. Quare quæritur, quæ sit huius quoq; differentia prædicationis, ut cū coniuncta dicantur, & uerè de subiectis prędicātur, aliàs quidē & extrà dici uerè possint, aliàs uerò præter illam cōiunctionem, simplicia si dicantur falsa sunt. Hoc autē quasi dubitans dixit. Ita enim legendū est, quasi si dubitans, diceret sic: Verū est autē dicere de aliquo cōpositum coniūctumq́ aliquid, ut de aliquo homine hominem, aut de aliquo albo album, ita ut extra horum aliquid simpliciter prædicetur, an certè nō semper. Et dat regulam qua pernoscamus, an quæ composita dicūtur, eadem sigillatim dici possint, an minimè. Quoties enim talia sunt quæ prędicanē cū alio, ut in se non habeant contradictionem, prædicata possunt dici & separata ueraciter. Quod si habeant in se cōtradictionem aliquā, quæ prædicantur & composita dicūtur, separata uerè prædicari non possunt, ut ea quæ dicit, cadauer, hominē mortuū uerè dicit, solū autem dicere hominem uerè non potest. Idcirco quoniā prius cum coniūctione prędicauit, dicēs, hominem mortuum, mortuusq́ adiacet hominis prędicamēto, cū homine enim prędicatum mortuum, cōtradictionem tenet cōtra hominem. Est enim homo animal, mortuus uerò non animal, ergo mortuus & homo contradictionem quandā inter se habent. Illud enim est animal, illud uerò non animal. Quocirca quoniam inter se habent hæc quandam contrarietatem, separatus homo de mortuo homine, solus nō dicitur. Eodē quoq; modo est, si quis dicat, manū esse marmoream statuæ, uerum dicit, solum autem manum dicere eā quę statuę est, falsum est. Habet ēm manus potestatē dādi, accipiendiq́, sed illa marmorea non habet. Ergo est quędam contradictio inter manū & manū marmoreā, quod illa dare atq; accipere potest, illa non potest. Hæc ēm sibi opponuntur cōtradictionis modo. Ergo quæcūq; tale aliquid prædicatur, ut homo de cadauere, cui tale aliquid cōiunctū sit atq; adiacet, quod faciat contradictionē contra prædicatū, ut hic adiacet mortuus homini. Simulq́ prædicatur de cadauere, ut faciat contra ipsum hominem contradictionē, eam quæ in se contineat, non potest separari uera prædicatio, ut sigillatim dicatur. Si uerò non sit ista contradictio potest, ut in eo quod est, Socrates, animal bipes est, animal & bipes nulla contradictione opponūtur. Quocirca potest de eo & animal sigillatim atq; simpliciter & bipes dici, sensus quidem est huiusmodi. Ordo autē se sic habet, dubitās enim dixit. Verum est autem aliquid dicere de aliquo compositè & cōnexè, & rursus simpliciter, ut quēdam hominē, aut quendā album hominem, an certè non semper, sed tunc quando in adiecto, id est, in eo quod adiectū cum aliquo prędicatur, inest aliquid oppositorū talium quæcun cōsequitur cōtradictio,

id est,

id est, quam oppositionem mox cõsequitur contradictio, ut oppositionẽ hominis, & mortui sequatur contradictio, animal, scilicet, & nõ animal. Si igitur sic sint, nõ est simpliciter uerum prædicari, sed falsum, ut hominem mortuũ, quem cõiunctè de re dicere possis, eundem hominem solum non uerè prædicabis. Quando enim hęc oppositio in his quæ prædicantur non est, uerum est, quod coniunctè prędicaueris, & simpliciter prædicare. Adiectum est autem in quo uenit aliquoties oppositio huiusmodi, ut in eo quòd est homo mortuus, mortuus adijcitur homini: Aliter enim uerè homo de cadauere non potest prædicari.

Vel etiam, quando inest, semper non uerum est, quando uerò non inest, non semper uerum est: ut Homerus est aliquid, ut Poeta, ergo etiã est, an non. Secũdùm accidẽs enim prædicatur esse de Homero, quoniam est Poeta, sed nõ secũdùm se prędicatur de Homero, quoniã est.

Quoniam suprà dixerat quando esset in adiecto contradictio nõ esse uerum simpliciter prędicare, quando uerò non esset uerũ esse, quod coniunctè diceretur, simpliciter dicere. Hoc ipsum quoniam uidebatur in aliquibus non esse uerum, cõsequẽter emendat. Ait enim uerum esse illud, quod suprà dictum est. Quãdocũq; in adiecto esset aliqua contradictio, non esse uerũ simpliciter prędicare, quod cõiunctè diceretur. Quando autem non inest contradictio, non semper uerum est prędicare simpliciter, quod coniunctè uerè diceretur. Sed aliquoties quidem uerum, aliquoties aũt falsum. Huius rei tale exẽplum est: Cum dico Homerus Poeta est, est & Poeta coniunctè de Homero uerè prædicaui. Sin uerò dixero Homerus est, falsum est, quanquam non sit aliqua cõtradictio inter est & Poetam, neq; in adiecto est ulla talis oppositio quam cõsequatur cõtradictio, cur autem hoc eueniat, talis ratio est. De Homero enim Poetam quidem principaliter prædicamus, cũ dicimus, Homerus Poeta est. Est autẽ uerbum de Poeta quidem prędicamus principaliter, de Homero autẽ secũdo loco. Nõ enim idcirco prædicamus esse, quia Homerus est, sed quia Poeta est. Sublato igitur eo quod principaliter prædicatur, id est, Poeta licet nullam cõtradictionem habeat est, quod adiacet Poetę, contra Poetam, non fit uera prædicatio, dicendo: Homerus est. Secundùm accidens enim Est prędicatur, non principaliter. Sublata autem principali prædicatione, quod secundùm accidens prædicabatur, falsum continuò reperitur, quod autem addidit:

Quare in quibuscunq; prædicatis contrarietas non inest, si diffinitiones pro nominibus dicãtur, & secundũ se prædicatur, & nõ secũdùm accidens, in his aliquid & simpliciter uerum erit dicere. Quod autem non est quoniam opinabile est, non est uerum dicere esse aliquid: opinatio enim eius est, non quoniam est, sed quoniam non est.

Ea quę suprà dixit una ratione colligit, dicens: Quęcunq; eo modo prędicantur, ut neq; in nominibus, neq; in diffinitionibus proprijs aliquã tenẽt cõtrarietatem, hæc & extrà simpliciterq; prędicata, uera sunt, ut in eo quòd est mortuus atq; homo, hęc quidem nominibus nullius contrarietatis contradictionisúe sunt. Sed si horũ pro nominibus diffinitiones sumantur, mox contrarietas oppositionis agnoscit. Si qs enim hominis diffinitionẽ dederit, dicit esse animal rationale. Si quis mortui, dicet esse corpus uita priuatum atq; inanimatũ, atq; ex hoc tota uis cõtradictionis apparet. Quocirca si sumantur diffinitiones pro nominibus, & in his aliqua contrarietas inesse uidebitur, uel si secundùm accidens aliquid prędicetur, ut est, de Homero, cũ de Poeta principaliter prædicetur, non prædicabuntur simpliciter uerè, quæcunq; cõposita prædicabant. Quod si neq; contrarietas ulla sit, & per se prædicẽtur & nõ per accidẽs, quicquid cõpositè uerè dicitur, hoc & simpliciter uerè prædicat. Quo-

niam autem fuerunt quidam, qui hoc ipſum quod non eſt, eſſe dicerent, totũ ſyllogiſmum his propoſitionibus cõiungentes. Quod non eſt, opinabile eſt, quod autẽ opinabile eſt, eſt, igitur eſt quod non eſt. Hoc ergo dicit, ſi uerbũ eſt prędicare, inquit, de eo ꝙ non eſt, quoniã opinabile eſt, eſt quidẽ uerbũ de opinabili pdicamus, de eo autẽ quod nõ eſt, ſecundũ accidens. Quoniã enim quod non eſt opinabile eſt, idcirco ſecũdo loco de eo quod non eſt, uerbũ eſt prędicamus. Quare nõ poſſumus ſimpliciter dicere eſſe quod nõ eſt. Idcirco enim opinabile eſt, quia nõ eſt. Scibile enim eſſet, ſi per ſe eſſet, nõ opinabile. Sicut Homerus idcirco eſſe dicitur, quia Poeta eſt, non quia per ſe eſt: uel certè idcirco dicitur Homerus eſſe Poeta, quia Poeſis ipſius extat & permanet, ſicut aliquos in filijs ſæpè uiuere dicimus. Quocirca id quod nõ eſt, idcirco eſſe dicitur opinabile, quoniam ipſius eſt opinatio. Non autem quoniã id quod nõ eſt, per ſe aliquid eſſe poteſt. His igitur antè perſtrictis atq; ordine terminatis ad propoſitionum modos rẽ in Dialectica utiliſsimã de propoſitionibus tractatum diſputationemq; conuertit. Reſtat nunc, de propoſitionũ modis oppoſitionumq; diſſerere. Multis enim dubitatũ eſt rationibus, an idem modus eſſet propoſitionum ſine modo propoſitarum, qui illarum quoq; quæ proprijs modis & qualitatibus terminantur, inchoat autem de his rebus dubitationem ſic.

DE ENVNCIATIONIBVS MODORVM POSSIbilis, *contingentis, impoſsibilis, & neceſſarij.*

HIs uerò determinatis perſpiciendum eſt, quemadmodum ſeſe habent affirmationes & negationes ad ſe inuicem, hæ ſ. ilicet quæ ſunt de poſsibili eſſe, & non poſsibili, de contingenti, & non contingenti, de impoſsibili, & neceſſario, habent enim aliquas dubitationes.

OMnis propoſitio aut ſine ullo modo ſimpliciter pronũciatur, ut Socrates ambulat, ut dies eſt, uel quicquid ſimpliciter & ſine ulla qualitate prædicatᷣ. Sũt autẽ aliæ, quæ cũ proprijs dicũtur modis, ut eſt, Socrates uelociter ambulat. Ambulationi enim Socratis modus eſt additus, cũ dicimus eũ uelociter ambulare: quomodo enim ambulat, ſignificat id quod de ambulatione eius uelociter pdicamus. Similiter autem ſi quis dicat, Socrates benè doctus eſt, quemadmodum ſit doctus oſtendit, nec ſolùm doctus dixit, ſed modum quoq; doctrinę Socratis adiunxit. Sed quoniã ſunt modi alij per quos aliquid fieri poſſe dicimus, aliquid nõ poſſe, aliquid neceſſe eſſe, aliquid contingere, quæritur in his quoq; quemadmodũ fieri cõtradictionis debeat oppoſitio: in his enim propoſitionibus quæ ſimpliciter & ſine ullo modo prædicantur, facilè locus contradictionis agnoſcitur. Huius enim affirmationis, quæ eſt Socrates ambulat, negatio, ſi ad uerbum ponatᷣ, ut eſt Socrates nõ ambulat, rectiſsimè oppoſitione facta ambulare à Socrate diſiunxit. Rurſus huius propoſitionis quę eſt, Socrates philoſophus eſt, ſi quis ad Eſt uerbum negationẽ ponat, integrã faciet negationem, dicẽs: Socrates philoſophus non eſt, neq; enim fieri poteſt, ut ad aliud in ſimplicibus affirmationibus negatio ponatᷣ, niſi ad id uerbum ꝗd totius uim cõtinet propoſitionis. Si quis enim in hac propoſitione, quę eſt, homo albus eſt, non dicat fieri negationẽ eam, quę eſt, homo albus nõ eſt: ſed potius homo non albus eſt, hoc modo falſum oſtenditur propoſitum, per lapidem. Interrogetur enim de eo an lapis ille homo albus ſit, ut ſi ille negauerit, ponẽs negationem eius, quę eſt, homo albus eſt, eam quę dicit, homo nõ albus eſt, dicatur ei, ſi nõ eſt de hoc lapide uera affirmatio, quæ dicit homo albus eſt, uera erit de eo negatio, ſcilicet, ea quæ dicit, homo nõ albus eſt, ſed hęc quoq; falſa eſt. Omnino enim lapis homo nõ eſt, atq; ideo de eo nõ poterit prædicari, quoniã homo non albus eſt. Quod ſi neq; affirmatio neque negatio de eo uera eſt, hoc autẽ impoſsibile eſt, ut contradictoriæ affirmationes & negationes de eodẽ prędicatę utræq; falſę ſint: cõſtat eius affirmationis

tionis quæ dicit,homo albus est,nō esse illam negationem quæ dicit,homo non albus est.Sed potius eam per quam proponitur,quoniam homo albus non est.Nusquam igitur alibi ponenda est negatio in his quæ simpliciter & sine modo aliquo ponuntur,nisi ad uerbum quod totam continet propositionem,de his autem sufficienter suprà iam diximus.In his autem in quibus modus aliquis apponitur,dubitatio est,an ad modum illum ponatur negatiua particula,an locum suum seruet ad uerbum,sicut in his quoq; propositionibus fiebat,quæ simplices & sine ullo modo proponuntur.Nam si seruet locum suum negatiua particula,ut ponatur ad uerbum,proprietas contradictionis excidit,& uerum inter se falsumq; non diuidit. Modus enim quidam est faciendi aliquid,quoties dicimus aliquid possibile esse,uel necesse esse,uel quicquid huiusmodi est.Ergo si quis me dicat nunc posse ambulare,idemq; neget,negationem ponens ad uerbum quod est ambulare,dicatq;,me posse non ambulare,affirmatio & negatio contradictoriæ de eodem dictę,ueræ simul inuenientur.Me namque & ambulare posse & non ambulare,manifestum est. Quod si in hoc modo possibilitatis non rectè uerbo particula negatiua coniungitur, etiā in his quoq; quę nullam habēt differentiā,an ad modū,an ad uerbū negatio ponatur,custodienda est talis oppositio,quæ huic speciei propositionū cōueniat,quæ cum modo proferuntur,ut in hac propositione quæ dicit,Socrates uelociter ambulat,siue quis ita neget,Socrates uelociter nō ambulat,ad uerbū ponens negationē, siue sic,Socrates nō uelociter ambulat,modo negatiuā particulā iūgēs,propè simile esse uidebitur,diuidit enim cum affirmatione ueritatē falsitatemq; utroq; modo aptata negatio.Sed quoniā sunt plures modi,in quibus si ad uerbum iūgatur particula negatiua,non est negatio superius enunciatæ affirmationis. Idcirco seruanda est in omnibus secūdùm modum propositionibus ista proportio,ut uno eodemq; modo cunctarum fieri oppositiones dicātur,ut in illis quidem negatio quæ simplices sunt,rem neget.In his autem quæ cum modo sunt,modum neget,ut in eo quòd est,Socrates ambulat,rem ipsam,id est,ambulat,neget,adimatq; propositio,dicēs, Socrates non ambulat.In his autem quæ cum modo sunt,rem quidē esse cōsentiat, modum neget,ut in ea propositione,quę dicit,Socrates uelociter ambulat,negatio dicat,Socrates nō uelociter ambulat,ut siue ambulet,siue nō ambulet,nulla sit differētia.Modum autem,id est,uelociter ambulandi perimat ex aduerso cōstituta negatio,quāquam hoc in quibusdam non fit:simul enim cum modo ipso & rem perimi necesse est,ut in eo quòd est,Socrates potest ambulare,Socrates non potest ambulare,& modum & rem modo ipsi coniuncta particula negationis intercepit.Sed hoc in his ferè euenit in quibus non fieri quidem aliquid dicitur,& actus ipsius nō additur modus,sed potius faciendi in futuro modus,ut si quis dicat Socratē ambulare posse,nō quod iam ambulet,sed quod eum sit ambulare possibile,hîc si possibili negatio cōiungatur,etiam rem ipsam tulisse uidebitur,de qua illa possibilitas prędicabatur.Si quis autē dicat,quoniā Socrates uelociter ambulat,facere eū aliquid dicit,modumq; illi actui iungit,ut quemadmodū illud faciat,quod facere dicit,quilibet agnoscat,in his res quidem permanet,modus autem subruitur,ut suprà dictum est.An certè illud magis uerius est dicendum,quod semper huiusmodi propositiones modum quidem auferunt,rē uerò de qua modus ille prædicatur,non perimant & in quibus ponitur res,ut in eo q est,Socrates uelociter ambulat,& in quibus prędicatur actus ipse & præsens,quia fiat atq; agatur,manifestum est modum quidem subrui,rem uerò quæ fieri dicitur,permanere,ut cum dicimus,Socrates,nō uelociter ambulat.Ambulare enim eum quidem non subtractum est,sed tātum hęc negatio uelocitatem ab ambulatione disiunxit.In his autem quæ possibilitatē aliquid in futuro faciendi per modū ponūt,nullus omnino actus ponitur,sed tātùm modus, ad quē modum iuncta negatio modū quidem perimit. Sed res illa de qua modus prædicabatur non permanet,idcirco,quoniam nec tūc cum prædicabatur cum modo aliquid fieri agiue propositū est,ut si quis dicat,Socratē possibile esse ambulare,

positus quidem modus est, res uerò actu cõstituta non est. Non enim dictũ est, quoniam ambulat, sed quoniam eum posſibile est ambulare. Hãc ergo posſibilitatẽ tollit negatio in propositione, quę dicit, Socratem nõ posſibile est ambulare. Sed in ea ergo propositione res de qua dicebatur, modus ille nõ permanet, hoc autem idcirco euenit, quia nec in affirmatione quidẽ posita est res, de qua pdicatus est modus. At que ideo nõ à negatione perẽpta est res, quippe quã negatio positã inuenit, sed tantum modũ, qui etiã ab affirmatione cõstitutus est. Magna autem distantia est, an ad modum negatio ponatur, an ad uerbum. Nam si ad uerbum ponatur, prędicatũ à subiecto disiungitur, ut est Socrates non ambulat. Nam ambulat, quod est prædicatum à subiecto quod est Socrates, diuisum est. Sin uerò ad modum ponatur nõ prędicatum à subiecto diuiditur, sed à prędicatione potius disiungitur modus, ut in eo quod est, Socrates non uelociter ambulat, nõ ambulationem à Socrate propositio ista disiungit, sed uelocitatem ab ambulatione, id est, modum à prędicato, & hoc in his faciliùs euidentiusq; apparet, quæcunq; ita prædicantur, ut & fieri & non fieri posse dicantur. Oportet autem quid sit posſibile, quid necessarium, quid inesse diffinire, eorumq; significationes ostendere, quod nobis ad huius loci subtilitatẽ proderit, quẽ tractamus, & superiora quæcũq; de contingentibus dicta sunt, magis liquebunt, & Analyticorũ mentem nobis apertiſsima luce uulgabit. Quatuor modi sunt quos Aristoteles in hoc libro de interpretatione disponit. Aut enĩ aliquid esse dicitur, aut contingens esse, aut posſibile esse, aut necesse esse. Quorũ contingens esse & posſibile esse idem significat, nec quicq; discrepat dicere, posse cras esse Circenses: Et rursus contingere cras esse Circenses, nisi hoc tantũ, quo posſibile quidem potest priuatione subduci, cõtingẽs uerò minimè. Cõtra enim id quod dicitur posſibile esse, & negatio posſibilitatis infertur aliquoties, ut est non posſibile est esse, & priuatio, ut est imposſibile esse. Namq; q dicimus imposſibile esse, priuatio posſibilitatis est, in contingenti autem quanquã idem significet, sola tãtum opponitur negatio, nulla uerò priuatio reperitur, ut in eo quòd est contingens, si hoc perimere uolumus, dicimus non cõtingens, & hęc negatio est. Incontingens aũt nullus dixerit q̃d est priuatio. Cum ergo contingens esse & posſibile esse idem significent, multa in his diuersitas est secundũ Porphyriũ, quæ sunt necessaria & inesse tantũ significantia, & cõtingentia uel posſibilia. Quod enim esse aliquid dicit̃, de præsenti tẽpore iudicatur. Si quid enim nũc alicui est, hoc esse prædicatur. Quod uerò ita inest, ut semper sit & nunquã mutetur, illud necesse esse dicitur, ut solis motus, lunęq; cũ terra obsistit, defectus. Quæ autẽ cõtingere dicuntur, uel posſibilia esse, illorũ neq; secundùm præsens, neq; secundũ aliquã immutabilitatem speculamur euentũ, sed tãtum respicimus, quãtum contingentis propositio pollicetur. Quod enim posse esse uel cõtingere dicitur, nondũ quidem est, sed esse poterit, siue autem eueniat, siue nõ eueniat, quia tamen esse potest, cõtingens & posſibilis dicit̃ propositio, nõ enim ex euentu diiudicantur propositiones, sed potius ex significatione, hoc modo: Si quis enim dicat posse esse cras Circenses, posſibilis est contingensq; affirmatio. Quod si cras sint Circenses, non tamẽ est aliquid actu propositionis contigẽtis uel posſibilis permutatũ, ut necesse fuisse uideatur, q illa posſibiliter promittebat. Quod si rursus non sint Circenses, omnino nec sic aliquid permutatum est, ut necesse fuisse non esse Circẽses uideat̃. Non enim (ut dictũ est) secundũ euentũ ista iudicãtur, sed secũdùm propositionis potius ipsius promiſſum. Quod enim dicit quisquis dixerit cras posse esse Circẽses, hoc (ut opinor) siue sint, siue non sint, nulla tamẽ interclusum est neceſsitate, ne non sint. Quare quatuor modorũ duo q̃dẽ idẽ sunt, id est, contingẽs atq; posſibile, hi duo aũt cũ duobus reliquis, atq; ipsi reliqui à se diſſentiũt. Posſibile enim & contingens distat ab ea propositione, quæ dicit aliquid esse: hęc enim secundũ posſibilitatẽ futuri tẽporis affirmationẽ proponit, illa uerò secũdùm præsentis actum. Vtraque uerò, & ea quæ esse, & ea quę posſibile esse uel contingere significant

ficant, necessaria propositione disiunctę sunt: necessitas enim nō modo inesse uult aliquid, sed etiam immutabiliter inesse, ut illud quod esse dicitur, nunquā esse nō possit. Quocirca consequentiæ quoque ordinis euidēter apparēt. Quod enim est necessariū, sine eo quod est esse, uel contingere esse, uel possibile esse non dicitur. Quicquid enim necessarium est, & est, & esse potest, uel si esse non posset, non esset omnino. Quod si nō esset, nec necesse esse diceretur. Quare omne necessariū & esse dicitur, & possibile est, sed nō ęque omne, quod est, necessariū est, possunt enim quędam esse, quæ ut sint, nō necesse est, ut Socratē ambulare, uel cætera quæ de separabilibus sumuntur accidentibus, nec rursus quod contingit esse uel esse possibile est, mox esse necesse est. Quare necesse esse quidem sequuntur esse & possibilitas, sed neque esse, neque possibile esse, necessitas ulla consequitur. Rursus, omne esse sequitur posse esse. Quod enim est & potest esse. Nā si esse non posset, sine ulla dubitatione non esset, possibile aūt esse non consequitur esse. Quod enim possibile est esse, potest & non esse, ut me possibile est nunc quidem procedere, sed hoc mihi non est necesse. Non enim nunc procedo, quare gradatim omnis est consequētia, necesse est nāque & esse sequitur & possibilitas. Rursus, esse eadē sequitur possibilitas, possibilitatē aūt nec esse sequitur, nec necessitas. Liquet ergo, quoniā duo modi sunt possibiliū, unū quod iam sequitur necessitatē, alterū quod non sequitur ipsa necessitas. Nam cū dico necesse est ut nunc sol moueatur, hoc etiā possibile est, cū dico, possibile est nunc me sumere codicē, non necesse est. Rectè igitur ab Aristotele paulò pòst dubitabitur, an sit illud possibile, quod necessitati cōueniat. Sed cū ad eadē loca uenerimus, quid sibi ista possibiliū similitudo uelit, uel quemadmodū discerni possit, agnoscemus. Nūc aūt quoniā affirmatiuarū propositionū consequentias explicuimus, negatiuarū rursus consequētias explorēmus. Harū namque quatuor propositionū quæ fiunt ex esse, ex necesse esse, ex possibili esse, & contingere esse, quatuor negationes sunt, non esse, non necesse esse, non possibile esse, non contingēs esse. Sed quemadmodū affirmationes contingere esse & possibile esse, eædem erāt secundū significationū similitudine, ita quoque negationes eędē sunt: neque enī discrepat quicquā dicere non possibile est, quàm si enūciet non contingit. Consequētiæ aūt se in affirmationis habebāt hoc modo, ut necessarias propositiones sequerentur esse aliquid significātes atque possibiles. Eas autem quæ esse aliquid dicerent, eędem possibiles sequerentur, sed neque possibilibus, esse aliquid significantes, nec necessariæ consentiebāt. In negatiuis uerò contrà est, negationē enī possibilitatis sequitur, & eius quæ est esse aliquid significātis negatio necessariæ. Negationē uerò necessarij neque eius quod est esse, neque eius quod est possibile esse, negatio sequitur. Disponātur enim in ordinē omnes, hoc modo:

Possibile esse,	Non possibile esse.
Contingens esse,	Non contingens esse.
Esse,	Non esse.
Necesse esse,	Non necesse esse.

Repetendum igitur breuiter est affirmatiuarum consequētias, ut quemadmodum è conuerso sint in negatiuis euidentiùs pateat. Esse sequitur possibilitas & contingentia. Possibilitatem uerò & contingentiam esse non sequitur. Necesse uerò esse sequitur & esse, & possibilitas & contingentia, possibilitatem autem & contingentiam nec esse sequitur, nec necessitas. In negationibus uerò è contrario est, non posse esse & non contingere esse sequitur non esse, quicquid enim non potest esse, non est, non esse autem non posse esse non sequitur, quòd enim non est, non omnino interclusum est, ut esse non possit. Nunc enim ego Traiani forum non uideo, sed non est necesse ut non uideam, fieri enim potest, ut propius accedens, uideam. Rursus non posse esse, & non contingens esse, nec non esse, sequitur nec non necesse esse. Quod enim non est, non uidebitur uerè dici, quoniam illud esse non potest, sed potius quoniam potest non esse uel esse, quod est, non ne-

cesse

cesse esse. Quod enim non esse potest, non uidebitur uerè dici, quoniam illud non necesse est esse, sed potius, quoniam illud necesse est non esse, id est, nullam essentiam habere. Negationem autem necessitatis, id est, non necesse esse, neq; non esse sequitur, neq; nō possibile esse. Me enim dum ambulo, nō necesse est ambulare, neq; enim ex necessitate quisquā ambulat, nec rursus quod non est necesse, id nō potest fieri, quisquis enim ambulat, non quidem ambulare illi necesse est, sed tantū pote[st]. Atq; ideo quod non est necesse esse, nō omnino interclusum est, ut esse non possit. Et de non contingenti eadem ratio est, diuerso ergo modo quàm in affirmationibus negatiua conuersio est. Illic enim necessitatem & essentia & possibilitas sequebatur, essentiā autē possibilitas, sed neq; possibilitatem essentia uel necessitas, nec rursus necessitas essentiam sequebatur. Hîc autem non esse, nō possibile esse, & necesse non esse consequitur. Sed neq; nō necesse esse, non esse sequitur, neq; utraq; possibilitatis negatio, quæ non pone esse aliquid proponit. An magis illud dicendum est, quod sicut se in affirmationibus habet, ita quoq; in negationibus, ut Theophrastus acutissimè perspexit. Fuit enim consequentia in affirmatiuis, ut necessitatem & esse consequeretur & possibilitas, possibilitatem uerò nec esse sequeretur nec necessitas. Idem quoq; penitus perspicientibus in negationibus apparebit, ueniēs namque negatio in necessario, faciensq; huiusmodi negationem, quæ dicit, nō necesse est esse, uim necessitatis infringit, & totam propositionem ad possibile ducit, quod enim nō necesse est esse, fracto rigore necesitatis ad possibilitatem perductū est, sed possibilitatem nec esse sequebatur nec necessitas. Rectè ergo fractā necessitatem & ad possibile perductam, cum negatio dicit, nō necesse esse, nec nō esse, nec non contingere esse consequitur. Rursus qui dicit possibile esse, si ei disiunctio negationis addatur, tollit possibile, & ad necessitatis perpetuitatem negatiua forma totam propositionem reuocat, ut est non possibile, quod enim est possibile, non est adhuc quādo dicitur, sed in futuro, sic quidem negatio illius in necessitatem uersa, de eo q̄d est, mutare non poterit, ꝙ enim non possibile est esse, fieri non potest ut sit, quod aūt fieri non potest ut sit, necesse est ut non sit. Ergo necessariā quandam uim habet hęc propositio in qua dicimus, nō posse esse aliquid, sed necessitatē sequebat̄ & essentia & possibilitas. Nō necesse autem esse ad possibilitatem respicit. Rectè ergo non necesse esse, quod est etiam possibilitatis, sequitur propositionem, quæ dicit non posse esse, quod est necessitatis. Alij ergo ordines propositionum sunt, uis tamen eadem, ut necessitatem cūcta sequantur, possibilitatem uerò necessitas non sequatur. Hîc oritur quæstio subdifficilis, nam si necessitatem sequitur possibilitas, nō necesse autem possibilitati confine est, cur necesse esse non sequatur id quod dicimus, non necesse esse? nam si possibilitas sequitur necessitatem, non necesse autē esse sequitur possibilitam: sequi debet necessitatem ergo id, q̄d non necesse est prędicamus. Quæ hoc modo dissoluitur: non possibile esse, quanquam uim habeat necessitatis, differt tamen à necessitate, quòd illa affirmatiuā habet speciem, illud uerò negatiuā, sic etiā possibile esse & non necesse esse differunt, eò tantū quod illud est affirmatiuū, illud uerò negatiuū, cum uis eadem significationis sit. Sed necessitatē affirmatio possibilitatis & cōtingentis sequebat̄, quanquā enim possibilitatē imitetur, eiq; consentiat id quod dicimus non necesse esse, tamē negatio quędam est. Rectè igitur affirmationem quæ est necesse esse, non sequitur negatio per quā aliquid non necesse esse proponimus. Et hanc quidem huius solutionem quęstionis Theophrastus uir doctissimus reperit. Nos autem his determinatis ad sequētia procedamus. Sunt enim, ut ipse Aristoteles ait, in his multæ dubitationes, sed totius textus plenissimum sensum primò ponamus, qui etsi longus est, tamen ne intercisa uideatur esse sententia, non grauabor apponere.

Nam si eorū quę cōplectunt illę sibijnuicē oppositę sunt cōtradictiones, quæcūq; secūdū esse & nō esse disponunt, ut eius quæ est esse hominem

minem, negatio est, non esse hominem, non esse non hominem. Et eius quę est, esse album hominem, negatio est ea quæ est, non esse album hominem, sed non esse non album hominem. Si enim de omnibus aut dictio est, aut negatio, lignum erit uerum dicere, esse non album hominem. Quod si hæc hoc modo, & quibuscunque esse non addit, idem faciet id quod pro esse dicitur, ut eius quæ est, ambulat homo, negatio est, non ea quæ est, ambulat non homo, sed ea quæ est, non ambulat homo, nih enim differt dicere hominem ambulare, uel hominē ambulantem esse.

Hæc Aristotele subtiliter discutiente, illud oportet agnoscere, ꝙ multū differt ipsius possibilitatis uim naturāq; diffinire, uel proprię scientię qualitate cōcludere, & possibilem enunciationem qualis esse debeat iudicare. Nāq; possibilis cognitione illud solùm perspicitur, an id quod dicitur, fieri possit nullo extrinsecus impediente causam, quod etiā si accidat, nihil de statu prioris possibilitatis permutatur, uerū ipsius possibilis enūciationis dijudicatio plurimū differt, ꝙ mox poterit ex ipsa de possibilibus enunciationibus disputatione cognosci. Nam sicut non est idē hominis diffinitionem respondere quærentibus, & ipsam diffinitionē alio termino diffinitionis includere: ita nō idē est de possibili enūciatione, & quid ipsum possibile est tractare. Vnde fit, ut cum possibile atq; contingēs idem in significationibus sit, diuersum esse in enunciationibus uideatur. Suprà namq; docuimus possibilitatē & cōtingētiam eiusdē significationis esse, ut quod contingeret fieri, idē esset possibile, & qđ possibile esset, idem quoq; contingeret. Sed possibilis enunciatio, non est eadem q̄ cōtingens, neq; enim si quis possibilem affirmationem proponat, eiq; opponat cōtingentem negationem, rectam faciet contradictionem. Si quis enim dicat, quodlibet illud esse possibile, alius respondeat negās rem illam contingere, licet quantum in significatione est, priorem possibilitatē abstulerit, non tamen dicenda est cōtradictio, in qua alij termini in negatione, alij in affirmatione enūciati sunt. Possibilis ēm affirmatio de possibilitate negationem, non de contingentia habere debebit. Idem quoq; in cōtingentibus. Neq; enim si quis aliquid contingere dixit, opponēda illi est possibilitatis negatio, licet idem sit possibile quod contingens. Constat ergo diuersissimam esse rationem modi per se dijudicandi & enunciationis, quæ cū modo & qualitate prædicatur. Vnde fit ut quanquam idem in significationibus possibilitas & contingentia sint, quasi diuersa ab Aristotele in modorum ordine proponantur. Illud autem ignorādum non est, quod Stoicis uniuersalius uideatur esse possibile à necessario. Diuidunt enim enūciationes hoc modo. Enunciationū, inquiūt, alię sunt possibiles, aliæ impossibiles. Possibiliū alię sunt necessariæ, aliæ nō necessarię. Rursus nō necessariarū aliæ possibiles, &c. stultè atq; improuidè idē possibile & genus nō necessarij & speciē cōstituentes. Nouit aūt Aristot. id possibile ꝙ nō necessarium esse potest. Eodē namq; modo nō dicit possibile esse, ꝙ uel ex falsitate in uerū trāsit aliquādo, uel rursus ex ueritate in falsitate, ut si quis dicat nūc, quoniā dies est, uerū dixerit, idē si hoc nocte prędicet, falsum est, & hęc ueritas propositionis in falsum est permutata. Sic ergo q̄dā sunt possibilitates, ut eas esse & nō esse contingat, quæ nō eodē modo dicunt, quēamodū illę quę mutabilē naturā nō habēt, ut hę, scilicet, quas necessarias diximus, ut si quis dicat, solem moueri, uel solem possibile esse moueri, hæ nunquā ex ueritate in falsitatem mutabuntur. Sed nūc de Aristotelis & Stoicorū dissentione tacendū est. Illud tamē solum studiosius perquirendū est, quo loco sit ponēda negatio in his propositionibus, in quibus modus aliquis prędicat, aut quæ dicent esse possibiles enūciationes, contingētes, & necessariæ, & quęcūq; cū modo sint propositiones. Illę ueraciter esse secundū modū sicut aliæ secundū esse dicentur,

dicentur, in quarum significationibus rei de qua prædicantur subsistendi qualitas inuenitur, ut cum dico, Socrates benè loquitur, modus quidam est benè loquendi Socratis. Ergo sicut in his propositionibus, quæcunque cuiuslibet illius rei subsistentiam promittunt, ad ipsam subsistētiam negatio ponitur, ut cum dicimus, Socrates est, ad est aptatur negatio, cum negamus, Socrates non est: Ita quoque in his quę modum subsistentiæ dicunt, ad eum modum ponenda est negatio, qui ad illam subsistentiam uidetur adiectus, ut cum dicimus, Socrates bene loquitur, modus ipsius rei est id quod prædicamus bene. Ad hunc ergo modum & qualitatē ponenda est negatio. Plures autem propositiones uel cōtingentes eas esse dicimus, in quib. ipse modus monstratur, & non potius esse de modo dicitur, sed modus de eo quod est esse. Cum enim dicimus, possibile est esse quidē, quiddā dicimus, quēadmodū aūt sit additū est, id est, possibile, ut nō necessarium, neque alio aliquo modo, nisi tantùm secūdum potestatem dicatur, fit ergo esse subiectum, prędicatū uerò modus, uel contingens, uel possibile, uel necessariū, uel quilibet alius. Atque hæ quidē propositiones secundum modum dicuntur, in quibus de substantia nihil ambigitur, de modo aūt & sola qualitate tractatur. Sin uerò subijciatur modus quidē, prædicetur uerò esse, tunc de substantia rei quæritur non de modo, ut si quis dicat, possibile est, ut ipsum possibile in rebus esse pronūciet, huic propositioni nullus modus adiectus est. Cū enim dicimus possibile est modum habere, hoc ita per se non dicimus, sed particulam propositionis ablatam, ita eam perspicimus, quasi si cum propositione esset coniuncta, quam si cum propria propositione iunximus quali modo prędicetur apparet. Cum enim dicimus, possibile est, ut modum significet, particula propositionis est, quam si suo corpori aggregemus facientes aliquam propositionē, quid modus ille profiteatur, agnoscimus, age enim id quòd dicimus possibile est, cōiungamus alijs prædicamentis, atque inde una enunciatio conficiatur, dicamusque Socratē ambulare possibile est. Vidésne modū in propositione possibile, ut etiam siue Socrates ambulet, siue non ambulet, posse eū tamen ambulare, ex ipso propositionis modo quilibet agnoscat: Ita igitur de toto auferentes partem possibilem enūciationem, quasi tota sit propositio speculamur: ut in his dictionibus fieri solet, quæ pluralitatem determinant, ut si dubitamus, contra omnis an nullus ponatur, an non omnis, ita eas speculamur, quasi integras propositiones, quas determinationes propositionū esse manifestū est. Concludenti ergo dicendum est in his quæ modum prædicant, omnes aliæ res subiectæ sunt uel esse, uel ambulare, uel legere, uel dicere, uel quicquid aliud cum aliquo modo fieri dicētur: in his aūt ubi modus ipse subijcitur, esse uerò prędicatur, ut sit integra propositio, non est cum modo propositio. Sed ibi tantùm de substantia modi proponitur, ut si quis dicat possibile est, quiddā in rebus dicit esse possibile, & rursus cōtingens est, quiddam in rebus dicit esse quod cōtingat, & rursus necesse est esse, quiddam dicit in rebus quod sit necesse, hic non de modo, sed de solo esse tractatur, quare quoties esse quidem subijcitur, modus autem prędicatur, ut cum dicimus, Socratem ambulare possibile est, ad modum iungenda negatio est. Quoties uerò modus subijcitur, esse aūt prædicatur, ad esse ponēda negatio est, ut cū dicimus, possibile est, quia ita dicimus tanquam diceremus cōtingētia est, ad esse ponenda negatio est, dicendumque est, possibile nō est, quod idem ualet tanquam si diceretur, possibilitas non est. Eodem quoque modo & de contingentia. Non aūt perfectè speculantibus idem semper uideri debet subiectum, quod primo loco reperiri dicitur. Id enim prædicatur semper, quod secundo loco prædicatur. In quibusdam enim uerum est, in alijs uerò ex significatione potius propositionum colligimus, qui terminus subiectus sit, qui uerò prædicatus. Nam cum dico, homo animal est, prius mihi necesse est hominē dicere, post prædicare animal, atque ideo subiectum dicitur homo, animal uerò prędicatur. In his aūt in quibus modus additur, sicut est cum dicimus, Socrates benè loquitur, idem ualet tanquam dicamus, Socrates benè loquens est, &

hoc

hoc quidem bene prius dictum est, postea uerò loquens est, & uidetur esse quidem subiectum id, quod dictum est bene: prædicatũ autem id quod dictum est, loquens est. Sed hoc falsum est, & hinc facilimè potest inueniri, quod loquentem quidem eum esse nullus ignorat, quisquis audit Socratem bene loquentem esse, uim autem totius propositionis modus continet: In id enim intendendus est animus, non si loquatur, hoc enim indubitatum est (nam qui eum benè dicit loqui, loqui quoque consentit) Quare admodum intendendus est animus ad id quod dictum est, benè. Socrates enim benè loquitur, quod dixit, loqui quidem non sufficit dicere, nisi etiam dicat benè. Continet ergo totam prositionem modus, sed rursus totam propositionem continet prædicatio, modus igitur in his propositionibus potius prædicatur. Concludendum igitur uniuersaliter est, omnem modorum contradictionem non secundùm esse uerbum fieri, nec secundùm id rurlus uerbum, quod in se esse continent, sed potius secundùm modum. Contineri autem in se uerba id quod est esse dicitur, ut cum dicimus loquitur, tantundem enim ualet tanquam si dicamus, loquẽs est. Quare quæcunque propositiones quælibet illũ in se retineant modũ, dubitãdum, nõ est, quin non ad id quod ponit esse, negatio iustè applicetur: sed potius ad eum modum, quo aliquid esse fieriúe pronunciet. Omnis namque cum modo affirmatio talis est, ut non intendere debeat animum auditor ad id quod esse dicitur, sed ad id potius, quomodo illud esse dicatur, ut cum dicimus, Socrates benè loquitur, non perspiciendum est an loquatur, sed potius illuc animi dirigenda intentio est, quemadmodum loquatur. Hoc enim uidetur continere totam propositionem. Ergo cõtra possibile esse, non est ea negatio quæ dicit, possibile non esse, sed non possibile esse, eodem modo, & contra eam quæ dicit, contingere esse, non ea quæ enunciat contingere non esse, sed potius ea negatio est, quæ dicit, non contingere esse. Idem quoque in necessarijs impossibilibusque modis cæterisque, quæ nũc Aristoteles pro solita breuitate transgressus est, faciendum uidetur. Sed quoniam commẽtationis uirtus est, non solùm uniuersaliter uim sensus exprimere, uerùm etiam textus ipsius sermonibus ordinique connectere ea, quæ superiùs confusè dicta sunt, nunc per sermonum ipsorũ ab Aristotele dictorum ordinem diuidamus. His uerò determinatis perspiciendum est, quemadmodum se habent negationes & affirmationes ad inuicem hæ, scilicet, quæ sunt de possibili esse, & non possibili esse, contingere & non contingere, de impossibili & necessario. Habent enim aliquas dubitationes. Perspiciẽdum, inquit, est de affirmationibus negationibusque, qua ratione uideantur opponi in his propositionibus, quas quidam modus continet, ut in his quę sunt possibiles, uel cõtingentes, uel necessariæ, uel impossibiles, uel ueræ, uel falsæ, uel benè, uel malè, uel quicquid aliqua qualitate prædicatur. Habent, enim, inquit, aliquas dubitationes, & quas dubitationes habeat continuo eas subijcit. Nam si eorum quæ complectũtur illæ sibijnuicem oppositæ sunt contradictiones, quæcunque secundum esse uel non esse disponuntur. Sensus totus huiusmodi est, in omnibus cõplexionibus propositionum, illa in his oppositio ualet, quæcunque secundum esse uel non esse fit, ut cum dicimus, homo est, huius negatio est, homo non est. Sed non ea quæ dicit, non homo est, & rursus eius quę proponit, est albus homo, illa negatio est quę dicit, nõ est albus homo, non ea quæ proponit, est albus homo: hoc ipsum aũt quoniã eius q̃ dicit, est homo albus, negatio est, quę dicit, nõ est albus homo, nõ ea quæ proponit, est nõ albus homo, sic demõstrat. Si enim de omnibus aut dictio est, aut negatio, lignum erit uerũ dicere, esse non albũ hominem. Breuiter dictũm est, sed ita posse uideretur exponi. Propositum, inquit, sit lignum, de quo duæ enunciationes dicãtur, illud tamen nobis manifestũ sit de omnibus, si affirmatio uera est, falsam esse negationem, eam, scilicet, quę contradictoriæ opponitur, & si uera negatio est, falsa affirmatio esse pronuncietur. Igitur de proposito ligno, quoniã lignũ, hoc est, albus homo, hoc falsum est. Si igitur hæc affirmatio falsa est, uera debet esse eius negatio. Si ergo ea est negatio affirmationis quę dicit, est albus homo, quę negat dicẽs, est nõ albus homo,

homo, hæc negatio uerè prędicatur de ligno dicēre, quolibet quod lignum, hoc est, non albus homo. Sed hoc fieri non poteſt. Perſpicuè enim falſum eſt, lignum nō album hominem eſſe. Quod enim omnino nō eſt homo, nec nō albus homo eſſe poteſt, falſæ ergo ſunt utræq;, & affirmatio quę dicit de ligno, quoniam lignū eſt albus homo, & negatio de eo quę dicit, quoniam eſt non albus homo. Quod ſi ſunt falſæ utræque, hæc negatio illius affirmationis non eſt. Quærenda eſt ergo alia quę cū ea diuidat uerum atq; falſum. Qua in re nulla alia reperitur cōtra eam quę dicit, eſt albus homo, pręter eam quę dicit, nō eſt albus homo: nam ſi ea dicitur eſſe affirmationis huius quæ dicit, eſt albus homo: negatio, quę enunciat eſt non albus homo, erit ut de ligno de quo affirmatio dicta falſa eſt, uera ſit enūciata negatio, eritq; de ligno uerū dicere, quoniam lignū hoc eſt nō albus homo, ſed hoc impoſſibile eſt. Cōſtat ergo eam propoſitionem quę dicit, eſt non albus homo, illius affirmationis nō eſſe negationem quę proponit, eſt albus homo. Sed eam quæ dicit, nō eſt albus homo, negationem eſſe eiuſdem affirmationis quę dicit, eſt albus homo. Vides ne ergo ut propè in omnibus affirmationes & negationes ſecūdùm eſſe uel non eſſe fiant: Illa enim album quidem eſſe dicit, illa negat album non eſſe dicēs: rurſus illa dicit hominem eſſe, illa uerò negat, dicens, hominem non eſſe, & in cæteris eodem modo eſt. Quod ſi hoc modo & in quantiſcunque eſſe nō additur, idem faciet quod pro eſſe dicitur, ut eius quæ eſt, ambulat homo, non ea quæ eſt, ambulat nō homo, negatio eſt: ſed ea quæ eſt nō ambulat homo. Nihil enim differt dicere hominem ambulare, uel hominem ambulantem eſſe. Nec hoc ſolum, inquit, in his euenire poteſt propoſitionibus, q̄ ſecundùm eſſe uel non eſſe diſponuntur. Sed etiam in his quæcūq; uerbis talibus cōtinentur, ut uerba illa uim eius, quod eſt eſſe concludant, ut eſt homo ambulat, in ſe cōtinet eſſe. Idem enim eſt ambulat, quod ambulans eſt. Ad hęc ergo uerba quæ in propoſitionibus eſſe cōtinent, aptanda negatio eſt. Si enim omnis cōtradictio ſecundùm eſſe uel non eſſe fit, hęc aūt uerba eſſe propria ſignificatione cōcludunt, quoniāq; uerba hæc ita ponuntur tanquā ſi hoc ipſum eſſe poneretur. Manifeſtum eſt ad ea uerba quę eſſe continent negationem poni oportere ad earum ſimilitudinem propoſitionum, quæ ſecūdùm eſſe uel nō eſſe ſuprà dicta ratione ſibimet opponūtur. His ergo ante prædictis, quid incōueniens ex his poſſit eſſe proſequit.

Quare ſi hoc modo in omnibus, & eius quæ eſt, poſſibile eſt eſſe, negatio eſt, poſſibile eſt non eſſe, ſed non ea quæ eſt, non poſſibile eſt eſſe. Videtur autem idem poſſe & eſſe & non eſſe. Omne enim quod eſt poſſibile diuidi, uel ambulare, & non ambulare, & non diuidi, poſſibile eſt.

Superiùs demonſtratum eſt quemadmodum in ijs quę complectūtur enūciationibus ſecundū eſſe potius, & non eſſe fierent oppoſitiones, nunc hoc dicit: Si hoc, inquit in omnibus propoſitionibus faciendum eſt, ut earū contradictiones ſecūdum eſſe & non eſſe ponantur, in ijs quæ aliquid poſſibile eſſe pronunciant, nō ea ponēda negatio eſt, ut dicat non poſſibile eſſe. Sed potius ſecundùm non eſſe conſtituēda eſt, ut dicatur poſſibile nō eſſe, negationē eius eſſe quæ dicit poſſibile eſſe. Sed ſi hoc, inquit, dicimus, affirmatio & negatio contradictorię uerum inter ſe falſumq; non diuidunt. Omne enim quod poteſt eſſe, idem etiam poteſt non eſſe. Quod enim poteſt diuidi, idem poteſt non diuidi, & quod poteſt ambulare, idem poteſt nō ambulare. Quæ aūt ſit huiuſmodi poſſibilitas per quam cum dicitur aliquid fieri poſſe illud tamen relinquatur poſſe non fieri, conſequenter explanat, dicens:

Ratio autē eſt, q̄niā omne q̄d ſic poſſibile eſt, nō ſemp in actu eſt. Quare inerit ipſi etiā negatio. Poteſt igit̄ & nō ambulare, quod eſt ambulabile, & nō uideri quod eſt uiſibile. At uerò impoſſibile eſt de eodē oppoſitas

positas esse ueras dictiones. Non igitur eius quę est, possibile est esse, negatio est, possibile est nō esse. Contingit enim ex his aut idē ipsum affirmare & negare simul de eodem, aut nō secundum esse & nō esse, quæ opponuntur, fieri affirmationes & negationes. Si ergo illud impossibile est, hoc erit magis eligēdum. Est igitur negatio eius quæ est possibile esse, ea quæ est, non possibile esse, & non ea quę est, possibile non esse. Eadē quoq; ratio est in eo quod est, cōtingens esse, etenim negatio eius est, non contingens esse. Et in alijs quoq; simili modo, ut in necessario & impossibili.

Causa est igitur, inquit, cur id quod posse esse dicitur, idē possit nō esse. Quod omne quod possibile dicimus, ita pronunciamus, ut nō semper in actu sit, id est, nō sit necessariū. Omne namq; quod semper in actu est, necessariū est, ut sol semper mouetur. Itaq; illi semper agitur motus. Si quis aūt me dicat ambulare posse, quoniam mihi ambulationis motus nō semper agitur, & inest mihi aliquoties nō ambulare, inest quoq; illud ut uere de me dicatur, posse me nō ambulare, cū uere pronūciatur posse ambulare. Ergo quæcunq; nō semper in actu sunt, & posse esse & posse non esse recipiūt. Potest ergo quod est ambulabile, id est, quod ambulare potest, nō ambulare, & quod est uisibile nō uideri. Quocirca docet non esse negationē eius quæ dicit, posse esse eam quæ proponit posse non esse. Idcirco quoniā utræq; sunt ueræ, ut in ijs quæ (ut ipse ait) nō semper actu sunt. Cōtingit enim unū ex utrisq;, quę Aristoteles dicit, aut idem ipsum dicere & negare simul de eodem, aut nō secundū esse & nō esse, quæ opponūtur, fieri affirmationes, & negationes, id est, ut aut idem sint affirmatio, & negatio sibiq; cōsentiāt, si secundū esse & nō esse in omnibus cōtradictio fit, ut est in eo quod est posse esse, & posse nō esse. Idem enim utræq; sunt sibiq; cōsentiūt, & si quis dicit eam esse cōtradictionē, dicit cōsentire sibi cōtradictionē, quod impossibile est. Aut certe non in omnibus affirmationibus & negationibus secundū esse & nō esse ea quæ opponūtur, fieri affirmationes & negationes, id est, nō in omnibus affirmationibus & negationibus secundū oppositionē esse uel nō esse, uel eorū uerborū quæ esse cōtinet, fieri cōtradictionē. Si ergo, inquit, illud impossibilius est, hoc erit magis eligendū. Duo suprà posuerat quæ ex suprà dictis rationibus euenirēt, aut unū & idem dicere & negare simul de eodē, id est, ut & dictio & negatio idem essent, simul de eodē prædicatæ sibiq; cōsentirent, aut nō secundū esse uel nō esse cōtradictionē fieri. Sed uidētur utraq; quasi quodammodo incōuenientia esse, quippe cum illud unū etiā impossibile sit, ut affirmatio negatioq; consentiāt, illud alterū non secundū esse uel nō esse fieri oppositiones, inconsentiēs sit alijs propositionibus, in quibus hoc modo fieri contradictionē manifestū est. Nūc ergo hoc dicit, quoniā utrunq;, inquit, inconueniēs est, unū ex his erit eligendū, id est, quod minus est impossibile, hoc sumendū est. Minus aūt est impossibile, ut secundū esse & non esse non fiant oppositiones. Hoc enim nihil prohibet. Illud autē impossibilius est, ut affirmatio negatioq; sibi consentiāt, hoc igitur erit eligendum potius, id est, has, quæ cum modo sunt, ꝓpositiones, non eas habere oppositiones, quæ secundū esse uel nō esse fiunt, sed potius eas quæ ad modum ponuntur. Non aūt dixit ita impossibilius est, tanq; si alterum impossibile sit. Sed ad hoc potius retulit quod utraq; quasi inconueniētia uidentur, quorū unum etiā impossibile esse non dubium est, hinc quoq; disposuit ordinem secundū modum aliquem pronunciatarum propositionū, quæ non secundùm esse negationes ponūt, dicit enim. Est ergo negatio eius quæ est possibile esse, ea quę est, non possibile esse, negationem, scilicet addēs non ad esse uerbū, sed ad modum quod est possibile, eandem quoq; rationē dicit esse & in contingentibus. Eius enim quæ est contingere esse, negatio

est non contingere esse. Docet etiam de necessario & impossibili idem sibi uideri. Quæ autē natura sit huius oppositionis, licet breuiter ueracissimè tamen expressa est, de qua nos superiùs diutius locuti sumus, quòd si quis perspicacius intendit illius intelligentiam loci, cum hac gradatim proficiscēte expositione communiect.

Fiunt enim quemadmodū in illis esse & nō esse appositiones, subiecta uerò res, hoc quidem album, illud uerò homo. Sic hoc loco, esse quidē & non esse subiectum fit, contingere uerò & posse, appositiones, determinantes quemadmodū in illis esse & nō esse, ueritatem & falsitatē, sic hic in eo quod est esse possibile, & esse nō possibile. Eius uerò quæ est, possibile est nō esse, negatio est nō ea quæ est, nō possibile esse, sed ea quæ est, nō possibile nō esse. Et eius quæ est possibile est esse, non ea quæ est, possibile est non esse, sed ea quæ est non possibile est esse. Quare & sequi sese inuicē uidebūtur hæ, possibile est esse, possibile est nō esse. Idē enim possibile est esse, & nō esse. Non enim cōtradictiones sunt sibiinuicē huiusmodi, possibile esse, & possibile nō esse, sed possibile est esse, & nō possibile est esse, nunquā simul in eodē ueræ sunt. Opponuntur enim. At uerò nec possibile est nō esse, & nō possibile est nō esse, nunquam simul ueræ sunt. Similiter autem & eius quæ est necessariū esse, negatio nō est ea quæ est, necessariū non esse, sed ea quę est, nō necessariū esse. Eius uerò quæ est necessariū est nō esse, ea quę est, nō necessariū non esse. Et eius quæ est impossibile esse, nō ea quæ est impossibile nō esse, sed non impossibile esse, eius uerò quæ est impossibile non esse, ea quæ est non impossibile est non esse.

Appositiones uocat prædicationes, dicit ergo in his propositionibus quæ præter aliquē modū dicunt, prædicātur quidē semper esse & nō esse, uel ea uerba quæ esse cōtinēt, subiiciunt uerò res de quibus illa prędicant, ut albū, cum dicimus albū est, uel homo cum dicimus homo est. Atque ideo quoniā in his prædicatio totā cōtinet propositionē, ueritatē & falsitatē prædicatio illa determinat. Prædicatur autē esse uel aliquid quod esse cōtinet. Iure secundū esse & non esse cōtradictiones ponunt. In his autē, id est, in quibus modus aliquis prædicatur esse quidē subiectū est, uel ea uerba quæ esse continēt. Modus autē solus quodāmodo prædicat, nam quod dicitur esse solum sine modo aliquo ipsius rei substātia pronūciatur, & quæritur in eo quodāmodo an sit, idcirco esse ponēte affirmatione dicit, negatio nō esse. In his autē in quibus modus aliquis est, nō dicitur aliquid esse, sed cum qualitate quadā esse, ut eis quidem nec affirmatio ambigat, nec negatio. De qualitate autē, id est, quomodo sit, tūc inter aliquos dubitatur, atque ideo ponēte aliquo, quoniā Socrates benè loquitur, nō ponitur negatio, quoniā bene non loquitur. Sed quoniā non benè loquitur. Idcirco quoniā (ut dictū est) non ad esse uel ad ea uerba quæ esse continent, & propositionē totā constituūt, sed potius ad modū intenditur animus audiētis, cum affirmatio aliquid esse pronūciat. Si igitur hoc cōtinet totius propositionis uim, quod autē propositionis uim, continet prædicatur, & secundū id quod prędicatur semper oppositiones fiunt, rectè solis modis uis negationis apponitur. His autē rationabiliter cōstitutis illud rursus exequitur quod nō modo cōtradictio nō est posse esse, & posse nō esse, uerumetiā huiusmodi propositiones, quę cū modo sunt positę, negationē tamē habēt ad esse iūctā, omnino negationes nō sunt, sed affirmationes possunt enim earū negationes alię reperiri. At enim eius uerò quæ est possibile nō esse negatio est

tio est, non posibile non esse, in tantum, inquit, non est ulla contradictio eius quæ est posse esse, & eius quæ est, posse non esse, ut ea quæ dicit posse non esse, non esse negatio, sed potius affirmatio cõuincatur. Affirmatio autem affirmationi nunquã opponitur contradictoriæ. Docetur autem esse affirmatio ea quæ dicit, posse non esse, quòd eius quædam alia negatio reperitur, ea scilicet quæ dicit, non posse non esse, simulq; illud adiungit: Cum sint, inquit, huius propositionis quæ dicit, aliquid posse esse, duæ quæ uideantur esse negationes, ea scilicet, quæ dicit, posse non esse, & ea quæ proponit non posse esse: hinc agnoscitur quæ harum sit contradictoria contra eam quæ dicit posse esse, affirmationem. Quę enim uerum falsumq; cum ea diuidit, ipsa potius potest negatio esse, quàm ea quæ illi consentit. Ei uerò quæ est, posse esse, consentit ea quæ dicit, posse non esse, ut suprà iam docui: ea autem quæ dicit, nõ posse esse, si falsa est, uera est quæ dicit posse esse. Sed si hæc rursus falsa est, uera est illa quę enunciat non posse esse. Diuidunt ergo hæ ueritatem falsitatemq;, quòd in singulis exẽplis facilè poterit inueniri. Agè enim, dicat quis me posse ambulare, ille uerum dixerit: Si uerò quis dicat, non posse me ambulare, mentitus est. Rursus si quis dicat posse solem consistere, mentitur. Si quis uerò dicat non posse solem consistere, de ipsius nullus ambigit ueritate. Diuidunt ergo ueritatem falsitatemq; hæ, scilicet, quæ dicunt, posse esse & non posse esse, illæ uerò sese sequuntur, quæ dicunt posse esse & posse non esse. Quę ergo sibi cõsentiunt, contradictiones non sunt, quæ autẽ ueritatem falsitatemq; diuidunt, ipsas esse contradictiones magis putandum est, quod hoc ait. Quare & sese sequi inuicem uidebuntur. Quæ aũt propositiones sequantur sese dicit, id est, posibile est esse & posibile non esse. Cur autem hæ se sequantur monstrat adijciẽs, non enim contradictiones sibijnuicẽ sunt. Si enim contradictiones essent, nunquam sese sequerentur. Sed quæ sint contradictiones declarat, dicẽs: Sed posibile est esse & non posibile esse, nunquam simul sunt. Cur autem nunquam simul sunt, non tacuit, ait namq;. Opponuntur enim. Nam idcirco nunquam simul sunt, quia ueritatem falsitatemq; diuidunt, quoniam opponuntur. Docet quoq; eius propositionis, quæ dicit posse nõ esse, illam esse negationem, quæ proponit non posse non esse, & ex eadem ui ad hanc propositionẽ transit. Dicit enim. At uerò posibile non esse & non posibile non esse nunquam simul sunt, per quod ostẽditur illam esse affirmatiuam, illam uerò negatiuã. Vniuersaliter enim quæcunq; idem de eodẽ hæc ponit, hæc aufert, si illa sit affirmatiua, illa negatiua, & nihil æquiuocationis, aut uniuersaliũ determinationis impediat contradictorię sibimet opponuntur. Cætera iam ita ait, per se expedita sunt ut longa expositione nõ egeant. Sed quædam in eorum ordine permiscẽda sunt, per quæ id quod per se est lucidum, clariùs monstretur. Prosequitur enim similiter cæteros modos, dicẽs, quę propositiones quarum affirmationum nõ sint negationes & quę sint, & eis, quas negationes esse dicit, ut affirmationes esse demonstret, aliàs negationes opponit. Similiter autẽ, inquit, & eius propositionis, quæ est necessarium esse, nõ est ea negatio quæ dicit, necessarium nõ esse, hæc enim affirmatio est, sicut mox negatione opposita comprobauit, sed potius ea negatio est eius quæ est necessarium esse, quę dicit, non necessarium esse. Eodem quoq; modo cuncta prosequitur, dicẽs, eius uerò quę est, necessarium non esse, quam suprà dixerit non esse oppositam ei quæ dicit, necessarium est esse, illa negatio est quæ proponit non necesarium nõ esse. Quæcunq; enim negationem ad ese positam habẽt, illæ si cum modo sunt, affirmationes ese putãdæ sunt. Eius uerò quæ est, Imposibile ese, nõ est ea negatio quæ dicit, imposibile non ese. Non enim ad modum habet negatiuam particulam iunctam, sed potius ea quæ dicit, nõ imposibile ese: hæ namq; inter se uerum falsumq; diuidunt, illius uerò quæ ad esse habet particulam negatiuam, quam affirmationẽ esse manifestum est, id est, eius quæ dicit, imposibile nõ esse ea negatio est quæ dicit, nõ imposibile non esse. Concludit etiam breuiter id, quod suprà demonstrauit, dicens.

Vniuersaliter uerò (quēadmodū dictū est) esse quidē & nō esse oportet ponere, tanquā subiecta, negationem uerò & affirmationē hæc facientē ad esse, & nō esse apponere: & has putare oportet esse oppositas dictiones, possibile, nō possibile, cōtingēs, nō cōtingēs, impossibile, nō impossibile, necessariū, non necessarium, uerum, non uerum.

Vniuersaliter, inquit, dicimus sicut iam suprà dictū est, in his propositionibus quæ modos additos habēt, esse & non esse subiecta potius fieri, modos uerò prædicari, atq; ideo ad unum quēlibet modum, id est, secundū unum fieri debere affirmationem & negationem semper, ut sicut prædicatus modus affirmationem cōtinet, ita negatiua particula ad modum iuncta, totam hoc modo cōtineat negationē. Proponit autē eas quas putat esse oppositas dictiones hoc modo: Possibile non possibile, contingēs non contingēs, impossibile non impossibile, necessarium non necessarium. Quod autē addit uerum non uerum, ad hoc pertinet, ut omnes modos includeret, uerè enim modus quidē est sicut & benè, sicut uelociter, sicut læte, sicut grauiter, & quicunq; modi sunt, hoc modo faciēda est contradictio, uerum est, non uerum est, non autē non est uerum, uelociter ambulare, nō uelociter ambulare, sed nō illa quæ dicit, uelociter nō ambulare. Concludenti ergo semper ad modum iungenda negatio est. Illæ enim semper sibimet opponuntur, ut suprà iam dictum est, quæ secundùm prædicationes habēt negatiuas particulas iunctas. Prædicātur autem in his modi, ut suprà iam demonstrauimus. Secundùm modos ergo in his negatio posita integram uim cōtradictionis efficiet. Expeditis modorum oppositionibus de consequētia propositionū atq; cōsensu, habebitur subtilis utilisq; tractatus. Si ergo possibile esse simpliciter diceretur, simplex & facilis propositionum uideretur esse cōsensus, nec quicquam in earum consequētia posse errari. Nunc autē quoniam dupliciter dicitur secundùm diuersos modos, non eædem propositionū sunt consequētiæ. Quod autē dico tale est. Possibilis duæ sunt partes, unum quod cum nō sit, esse potest: alterum quod ideo sit possibile, quòd iam est. Prior quidem pars corruptibilibus & permutabilibus propria est, mortalis enim Socrates poterat esse cum nō fuit, sicut ipsi mortales qui sunt id quod antè nō fuerāt, potest enim homo cum nō loquitur, loqui, & cum nō ambulat ambulare. Ergo hæc pars secundum id dicitur, quod iám quidē non est, esse tamē potest, illa uerò alia pars possibilis quæ secundùm id dicitur, quod iam est aliquid actu nō potestate, utrisq; naturis accōmodatur & sempiternis, scilicet, & mortalibus. Nam quod in sempiternis est, esse possibile est. Rursus quod est in mortalibus, nec hoc à subsistendi possibilitate discedit, sed tantùm differt, quia id quod in æternis est nullo modo permutatur, & semper esse necesse est, illud uerò quod in rebus mortalibus inuenit̄, poterit & non esse, & ut sit nō est necesse. Ego namq; cum scribo, inest mihi scribere. Quocirca & scribere mihi possibile est: sed quoniam ipse mortalis sum, nō est hæc potestas scribendi necessaria, neq; enim ex necessitate scribo. At uerò cum dicimus cœlo inesse motū, nulla dubitatio est, quin necesse sit cœlū moueri. In mortalibus ergo rebus, cum est aliquid & esse potest, & ut sit nō est necesse: in sempiternis aūt, quod est, necesse est esse, & quia est, esse possibile est. Cum ergo possibilis principaliter duę sint partes, una, quę secundū id dicitur, quod cum nō sit, esse tamē potest: altera, quę secundū id prædicatur, quod iam est aliquid actu, nō solū potestate, huiusmodi possibile quod iam sit actu, duas ex se species profert: unā, quæ cū sit, nō est necessaria: alterā, quæ cum sit, illud quoq; habet, ut eam esse necesse sit. Nec hoc solius Aristotelis subtilitas deprehēdit, uerū Diodorus quoq; possibile ita diffinit, dicēs, quod est aut nō est. Vnde Aristoteles id quod Diodorus ait, nō est, illud possibile putat, quod cum non sit fieri tamē potest. Quod autem dixit Diodorus, est id possibile, Aristoteles interpretat̄, quod idcirco dicitur esse possibile, quia iam est actu. Cuius possi-

bilitatis

bilitatis modi duas partes esse docuimus, unam scilicet, quam necessariā dicimus: alteram, quam non necessariam prædicamus. Huius autem non necessariæ duæ rursus partes sunt: una, quæ à potestate peruenit ad actum: altera, quę semper actu fuit, aliquando res illa quæ susceptibilis illius est fuit, & illa quidem quæ à possibilitate ad actum uenit, utriusq; partis contradictionis susceptibilis est: ut, nunc ego scribo, & ex potestate ad actum ueni, & agens possum scribere. Ante enim quam scriberem erat mihi scribendi potentia. Sed ex potestate scribendi ueni ad actum scribendi. Quare utraq; mihi conueniunt & scribere & non scribere, possum enim & non scribere, possum & scribere, quę est quodammodo contradictio. Atq; ideo quæcunq; à potestate ad actum ueniunt, ea & facere possum & non facere, & esse & non esse, ut qui loquitur, quia antè potuit loqui quàm loqueretur, & nunc ideo potest loqui, quia loquitur, & potest nō loqui. Alia uerò, quæ nunquam antea potestate fuit, sed semper actu, aliquando res ipsa fuit, quæ aliquid potestate esse diceretur, ad unam rem tantùm apta est: ut ignis nunquam fuit antè potestate calidus, ut postea calidus actu sentiret, nec nix antea frigida potestate, post actu. Sed aliquando fuit ignis actu calidus, fuit & aliquādo nix frigida actu. Quocirca hæ potentiæ nō sunt aptę ad utraq;. Neq; enim ignis frigus incurrere, nec nix calidum unquā potest efficere. Quare facienda à principio huiusmodi diuisio est. Possibilis alia pars est, quæ cum non sit, tamen esse potest: Alia uerò quæ actu est, & ideo possibile dicitur. Si enim esse non posset, nec esset omnino. Huius autem possibilitatis quæ secundùm illum dicitur modum, quod iam actu fit, duæ partes sunt: una, secundùm id quod ex necessitate esse dicimus: altera uerò, secundùm id quod cum sit, non tamen esse ex necessitate aliquid arbitramur. Huius autem non necessariæ potestatis duæ sunt aliæ partes: una, quæ quoniā ex potestate ad actum uenit, & esse & non esse recipiet facultatem: altera, quæ quia nunquam actum habere destitit, aliquando fuit id quod dicitur ei esse possibile, ad unam tantùm partem apta est atq; possibilis ad eam, scilicet, quam actu semper exercuit, ut igni calor uel niui frigus, uel adamanti durities, uel aquæ liquor. Sed nullus arbitretur ex necessariæ possibilitatis specie esse id, quod dicimus nunquam potestate fuisse, actus quosdam in quibusdam rebus, ut igni calorem, ipse enim extingui ignis potest. In illis aūt quæ necessariæ sunt, eo modo qualitas à subiecta re discedere nunquam debet, quod uidetur etiam in igni, à quo sua qualitas caloris nō recedit. Sed etiam illud quod subiecta illa substantia immortalis esse uideatur, quod igni non accidit. Solē enim & cætera huiusmodi corpora quæ superna sunt, & cœlestia, immortalia Peripatetica disciplina putat: atq; ideo consentienter sibi docet solem necessariò moueri, quòd nō modo à sole motus ille nunquam recedit, sed ne sol quidem ipse esse desinet. His ergo prædictis, id ad quod hæc præmissa sunt, id est, consequentia propositionum diligentius exequenda est.

Consequentiæ uerò secundùm ordinē fiunt ita ponentibus. Illi enim quæ est, possibile est esse, sequitur illa quæ est contingens esse, & hæc illi conuertitur, & non impossibile esse, & non necessarium esse. Illi uerò quę est, possibile non esse, & contingens non esse, ea quæ est, nō necessarium non esse, & non impossibile non esse. Illi uerò quæ est, non possibile esse, & non contingens esse, ea quæ est, necessarium nō esse, & impossibile esse. Illi uerò quæ est, nō possibile non esse, & nō cōtingens non esse, illa quæ est, necesse est esse, & impossibile nō esse, consideretur autem ex subscriptione quod dicimus.

Hæc Aristoteles cōsentienter his quæ nos suprà præmisimus addidit de cōsequentia propositionū, quæ etsi manifesta sunt acutè perspicientibus, tamen ne nos nihil

huic quoq; loco addidisse uideamur, breuissima expositione ea percurrimus. Primum uoluit demonstrare, quoniā quæcunq; de possibili diceretur, ea etiam de cōtingenti ueracissime dici possunt, atq; ideo ait illi quæ est, possibile esse consequentem esse illam quę dicit, cōtingere esse. Et ne in his aliquid discrepās uideretur adiecit dicens, & hæc illi conuertitur, ut intelligeremus quod esset possibile hoc cōtingere, & quod contingeret illud esse possibile, quare quæ sibi conuertunť, ea æqualia sunt atq; eadē. Quicquid ergo impossibili dici potest, idem in contingenti prędicatur. hæc ergo, id est, contingēs & possibile sequi dixit illam propositionē quæ diceret, non impossibile esse, & eam quę necessariū negat, id est, nō necesse esse. Ait enim: Illi enim quę est possibile esse, illa quæ est cōtingere esse, & hæc illi conuertitur, & ea quæ est, non impossibile esse & non necessariū esse, tanquā si hoc diceret, & possibile esse sequitur contingētia. Et hæc utraq; sibi conuertūtur, sed has sequitur non impossibile esse & non necessariū esse, hoc quàm rectè dictum sit, neminē latet. Nam quod est possibile esse, id esse contingit, ut sit nō impossibile esse. Nam si esset impossibile, non diceretur posse esse, quod ut non esset ratio impossibilitatis astringeret. Ergo id quod potest esse, non impossibile est esse. Similiter aūt non est necesse esse, id quod posse esse dicitur. Hoc aūt idcirco euenit, quia id ꝙ possibile prædicamus ad utranq; partem facile uertiť. Nam & ut sit fieri potest & ut nō sit. At uerò necessitas & impossibilitas in alterutra parte cōstringitur. Nam quod impossibile est esse, nunquā potest. Porrò autem ꝙ necesse est esse, non esse nunquā potest. Ergo id quod negamus impossibile esse, cōsentire facimus possibilitati. Id autem quod negamus necessariū, rursus eidem naturæ uim possibilitatis adiungimus, ut sit hoc modo dicendum, & ut uerius loquamur, ita dicendū est, quod possibile est & esse potest & non esse. Rursus quod impossibile est esse, nō potest esse, quod necesse est, nō potest nō esse. Ergo si impossibilem enunciationē negationis adiectione frangamus, dicentes, non impossibile esse, illi partē possibilitatis adiūgimus, in qua esse posse aliquid dicimus. Sin uerò necessariæ ꝓpositionis rigorem negatione minuamus dicentes, non necesse esse, illud euenit ut ad eam partem necessariam propositionem applicemus, quæ in possibilitate est, ut possit non esse. Quare possibilitatē sequitur non esse impossibile, idcirco quia quod possibile est, fieri poterit eandem possibilitatē rursus sequiť propositio, quæ dicit, nō necesse est esse, idcircò quia quod possibile est, poterit et non esse. Aliter idem dicimus, quod possibile est, non est uerum dicere, quoniam impossibile est, quia fieri potest. Rursus quod possibile est, nō est uerum dicere, quoniam necesse est. Potest enim quod possibile est esse, idem non esse. Quare si de possibilitate impossibilitas & necessitas rectè dici non potest, eorum negationes possibilitati consentiēt, quæ sunt non impossibile esse, & nō necessarium esse. Sed meminisse debemus eandem semper in omnibus de contingenti & de possibili rationē esse. De eo, scilicet, possibili, qđ cum adhuc non sit, poterit tamen esse aut non esse. Aliam rursus cōsequentiam dicit hoc modo. Illi uerò quæ est possibile non esse, & cōtingere non esse, illa quæ est non necessarium non esse, & non impossibile nō esse, propter eandē causam hanc quoq; consequentiam dicit. Illi enim quæ est possibile nō esse, & ei quæ est contingere non esse, illa consentire ait, quæ dicit, non necesse non esse, & non impossibile non esse. Hoc aūt ideo, quia quod potest nō esse, potest etiā esse. Et rursus quòd cōtingit non esse, cōtingit esse. At uerò quod necesse est nō esse, illud non potest esse, quòd aūt impossibile est nō esse, illud nō esse non poterit. Quare à possibili utræq; discrepāt. Namq; possibili tali quæ posse aliquid esse ꝓmittit, cōtrariū sentit ea quę dicit necesse esse nō esse. Rursus q̄a possibilitas habet in se uim, ut id qđ potest esse, possit & nō esse, dissētit ab ea multūq; discrepat, quæ dicit impossibile esse nō esse. Qđ si sit ꝓpositio q̄ prædicat necesse esse nō esse, & rursus quæ dicit impossibile esse nō esse, à possibilitate dissentiūt, Rectè nimirū harū negationes possibilitati consentire credunť. Possibiles aūt propositiones uoco huiusmodi, quæ uel in affirma-

tione

tione uel negatione possibilitatem aliquam monstrant, altera parte nō interclusa, ut quę dicit possibile esse aliquid ab hac non intercluditur ea, per quam dici potest possibile esse non esse, uel si quis dicat possibile aliquid nō esse, ab hac rursus interclusum non est, ut esse posit. Atq; ideo affirmationem quæ dicit posse esse possibile uoco. Nec eam quæ dicit aliquid posse non esse. Et in istis propositionibus quas Aristoteles ponit, in quibus dicit possibile non esse, nō uideatur ita dicere, tanquā si hoc modo pronunciet, ut uelint intēdere aliquid impossibile esse cum dicit, possibile non esse. Ita enim hanc propositionem dicit, non quod possibilitatem illam auferat, sed quod dicat possibile esse aliquid ut non sit. Subaudiendum enim est adiungendumq; ad possibile uerbum quod est esse, ut cum ille dicit, possibile non esse, nos intelligamus possibile esse non esse, id est, possibile esse ut nō sit. Tertiam consequentiam ponit hanc, in qua consentire dicit, illi quę est non possibile esse & non contingens esse, illam quæ dicit, necessarium non esse & impossibile esse. Hoc ita planum est, ut expositione non egeat. Quod enim nō possibile est, hoc fieri nō potest. Quod fieri nō potest, necesse est ut nō sit, quod autem necesse est, ut non sit, impossibile est. Rectè ergo dicitur eam propositionem quæ dicit, aliquid non posse esse, & eam quæ dicit, non cōtingere esse, consequi illas & quæ esse cum necesse esse negant, & quæ impossibilitatem affirmant. Quod autem dicit, tale est. Non necesse esse contingens est esse. Necesse autem non esse non contingēs esse, non est contingens, scilicet, esse, & necessarium non esse. Reliquam consequentiam in qua eas propositiones quæ dicerent, non possibile esse aliquid non esse, & non contingere non esse illis quæ proponerent necesse esse, & impossibile non esse consentire dicit, neq; ullam habet hoc obscuritatem. Nam quod non est possibile ut non sit, hoc impossibile est ut non sit. Id enim quod dicimus impossibile esse, idem ualet, tanquam si dicamus non possibile esse. Quod enim facit negatio in ea interpretatione qua dicimus non possibile, idem facit priuatio in ea qua dicimus impossibile. Quod autem impossibile est non esse, latè patet, quia necesse est esse. Ergo & quod non est possibile ut nō sit, manifestum est, quoniam necesse est esse, idem quoq; & de contingenti dicendum est. Describit autem eas hoc modo, ut nō solum mente & ratione capiantur, uerum etiam subiectis oculis facilior intellectus sit. Nos autem ut sit lucidior explanatio, de his duos facimus ordines, & in primo quidem eas posuimus quæ præcedunt. In secundo uerò eas quæ sequuntur, ut sit multa facilitas per se earum rationes non intelligentibus, ad descriptionem tamen respicientibus, quæ quam sequatur agnoscere.

1 Possibile esse,	1 Non impossibile esse.
Contingens esse,	Non necesse esse.
2 Possibile non esse,	2 Non necessarium non esse.
Contingens non esse,	Non possibile non esse.
3 Non possibile esse,	3 Necessarium non esse.
Non contingens esse,	Impossibile esse.
4 Non possibile non esse,	4 Necesse esse.
Non contingens non esse,	Impossibile non esse.

Hac ergo descriptione facta, quid Aristoteles cōmuniter de propositionibus uniuersaliterq; tractauerit, nulli solertius intuenti uidetur ambiguū. Cætera uerò quæ singulatim de eorum cōsequentijs disputauit, quoniam defatigari nolumus lectores, sextum uolumen expediet.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHII PATRITII ORDINARII

EDITIONIS SECVNDAE, SEV MAIORVM COMmentariorum, in librum Aristotelis de interpretatione, Liber Sextus.

Extus hic liber longæ cōmentationi terminum ponit, quæ quodam magno labore constiterit ac temporis mora. Nam & plurimorum sunt in unum coaceruatæ sententiæ, & duorum fermè annorum spatium continuo commentandi sudore consumptimus. Neq; ego arbitror quibusdā sinistrè interpretantibus gloriosè factum uideri, ut quod dici breuiter posset, id nos ostentatione doctrinæ, non ad lectorem scientia potius quàm prolixitate ad fastidium tenderemus. Quibus responsum uelim, non hoc tam mendaciter esse censuros, si prioris commenti perlegerint breuitatem: nam neque breuius explicari potuit angustissimorum obscuritas impedita sermonum, & quàm multa ad plenam huius libri intelligentiā desint, agnoscēt. Quid aūt utrunq; opus legentibus utilitatis exhibeat, hinc facilimè mihi uidetū posse perpendi. Quòd cum hanc secundam editionem in manus quisquam primùm sumpserit, ipsarum rerum spaciosa uarietate confunditur, ut qui in maioribus mentem intendere nequit, editionis primæ breuitatem simplicitatemq; desideret. Quòd si quis ad prioris editionis duos libros lector accesserit, sumpsisse sibi ad sciētiam quiddam fortasse uidebitur. Sed cum postremò hanc secundam cognouerit editionem, quàm multa in prima ignoraret agnoscit, nec homines à legendo longū opus labor deterreat, cum nos non impedierit ad scribendum. Sed ne ipsum quoq; procemium tendi longius uideatur, ad Aristotelis seriem, & ad ea quæ de cōsequentia propositionum diligenter exequitur, reuertamur. Ea quæ cōmuniter uniuersaliterq; de propositionibus, & de earum ad se inuicem consequentijs speculanda fuerant, in superiori ipsarum propositionum descriptione disposuit. Nunc uerò quæ sigillatim in singulis accidunt diligentissimo tractatu persequitur. Ait enim ita:

Ergo impossibile & non impossibile, ad illud quod est, contingens & possibile, & non contingens & non possibile sequuntur quidem contradictoriè, sed conuersim. Illud enim quod est possibile esse, negatio sequitur impossibilis, negationem uero affirmatio. Ad enim quod est, non possibile esse, sequitur illud quod est, impossibile esse. Affirmatio enim est, impossibile esse, non impossibile uerò, negatio.

Consequentia propositionum (ut superior descriptio docet) secundùm possibile & necessarium facta est. Quam rem illa quoq; secuta est, ut ex cōtingentibus & impossibilibus propositionibus consequentijsq; diceret. Nam cum contingens recto modo possibili consentiat, impossibile conuerso ordine necessarium est, ut paulo pòst docebimus. Speculatur ergo de possibili, & contingenti, & impossibili, quemadmodum ad se inuicem, uel quas habeant consequentias, idq; constituit hoc modo, dicens, impossibile & non impossibile, sequuntur quidem possibile & non possibile contradictoriæ quidem, sed conuersim. Hoc autem huiusmodi est. Scimus affirmationem priuatoriam esse eam quæ dicit impossibile esse. Huius uerò negationem non impossibile esse. Rursus affirmationem possibilem eam quæ dicit possibile esse, huius negationem quæ proponit non possibile esse. Sequitur ergo affirmationem possibilem negatio impossibilis. Nam

quod

quod possibile est, idẽ est non impossibile. Alioquin si ea quæ dicit, non impossibile esse, non sequit̃ possibilitatẽ, sequitur eius affirmatio, id est, impossibile esse. Erit ergo quod possibile est impossibile, q̃d fieri potest. Quòd si impossibilitas possibilitatem non sequit̃, non impossibile esse sequitur possibilitatẽ. At uerò negationẽ possibilitatis sequitur affirmatio impossibilitatis. Nam quod non possibile est, impossibile est. Eandẽ enim uim obtinet negatio in propositionibus quam & priuatio. Et de contingenti hoc modo. Nam quod contingens est esse, illud est non possibile. Nam si contingens & possibile sequuntur se, possibile uerò & non impossibile consentiũt, contingens etiam et non impossibile idem designant. Rursus non contingẽs et impossibile idem uideri poterit perspicienti, quòd non contingẽs quidem & non possibile idem sentiũt. Sed non possibile impossibili cõsentit. Quocirca & nõ contingẽs quoq; impossibile aliquid esse denũtiat. Fit ergo ut affirmatio impossibilitatis contradictionẽ possibilitatis sequatur. Sed non ut affirmatio affirmationem, nec ut negatio negationẽ, sed cõuersim, id est, ut affirmatio negationi, negatio uerò affirmationi consentiat. Affirmationẽ namq; quæ est, possibile esse, sequitur negatio impossibilitatis quæ dicit, non impossibile esse, negationẽ uerò possibilitatis, quæ est non possibile esse, sequitur impossibilitatis affirmatio, quæ proponit impossibile esse. Idem quoq; & de contingenti dicendũ est. Affirmationem namq; contingẽtis, sequitur negatio impossibilitatis. Negationẽ uerò contingentis, sequitur affirmatio impossibilitatis. Omnino enim quicquid de possibilitate proponitur, idem de contingẽtibus iudicatur. Disponantur ergo hoc modo primum affirmatio impossibilis, contra eam negatio impossibilis. Et sub affirmatione impossibili ponantur ex contingentibus & possibilibus, quas ipsa sequitur impossibilitas: Sub negatione uerò impossibilitatis illæ possibilis & contingentis propositiones, quibus ipsa impossibilitatis negatio consentit, hoc modo:

Impossibile esse,	Non impossibile esse.
Non possibile esse,	Possibile esse.
Non contingens esse,	Contingens esse.

Patet ergo, ut contradictiones quidem aliis contradictionibus consentiant. Qua in re illud quoq; manifestũ est, quod affirmationes negationibus, negationes uerò affirmationibus consentiant. Sensus ergo totus talis: sermonum uerò ratio hæc est. Impossibile, inquit, & non impossibile, scilicet, quæ est contradictio, duas contradictiones, id est, illud quod est contingẽs & possibile, & non contingẽs & non possibile sequitur quidẽ contradictoriẽ. Nam una cõtradictio impossibilis, et non impossibilis, duas sequitur cõtradictiones, id est, contingẽs & non cõtingens, possibile & non possibile & non possibile. Sed quanquã contradictiones sequatur alia cõtradictio, cõuersim tamen sibi consentiũt. Nam quod est possibile esse, sequitur negatio impossibilis, ut superior descriptio docet. Negationẽ uerò possibilis sequitur affirmatio impossibilis: nam quod est non possibile, consentit ei quod impossibile. Est autem affirmatio impossibilis ea quæ dicit, impossibile esse. Et quãquam inuoluta sit sermonũ ratio, tamen si quis secundùm superiorẽ expositionẽ ad ipsius Aristotelis sermones superiores redeat, & quod illis deest ex nostra expositione compenset, sensus plenissimus à ratione non deuiat.

Necessarium uerò quemadmodum fit, cõsiderandum est. Manifestũ est autem quoniam non eodem modo, sed contrariæ sequuntur. Contradictoriæ aũt sunt extrà Non enim est negatio eius quod est, necesse nõ esse, non necesse est esse. Contingit enim esse ueras utrasq; in eodem. Quod enim est, necessarium non esse, non est necessarium esse.

Possibilis atq; impossibilis dudũ cõparatione didicimus, q̃d affirmationẽ possi-

 bilem

bilem impoſsibilis negatio ſequeretur, rurſus negationi poſsibilis affirmatio impoſsibilis conſentiret. Quærens ergo nunc quemadmodum poſsibilium & neceſſariarum propoſitionum fiant conſequentiæ, dicit, non eodem modo in his euenire, quemadmodum in illis euenit, quæ ex poſsibilis comparationibus naſcebãtur. In illis enim contradictiones oppoſitæ, cõtradictiones rurſus oppoſitas ſequebantur, ut affirmationem negatio, negationem affirmatio ſequeretur. In his autẽ, hoc eſt, impoſsibilibus & neceſſarijs non eodem modo eſt, ſed contrariæ quidem conſequuntur, contradictoriæ uerò & oppoſitæ extrà ſunt & non ſequuntur. Et prius quidem quæ ſint contrariæ, quæ contradictoriæ diſponamus. Propoſitionis enim quæ dicit neceſſe eſſe ea quæ proponit, non neceſſe eſſe contradictoria eſt. Ea uerò quæ dicit neceſſe non eſſe contraria, ut ſi quis dicat ſolem eſſe neceſſe moueri, huic eſt oppoſita contradictoriæ ſolem non neceſſe eſſe moueri: contraria uerò, ſolem neceſſe eſſe non moueri. Poſsibilem ergo propoſitionem ſequitur cõtradictio neceſſaria: Contradictionem uerò poſsibilis non ſequitur neceſsitas. Quod eueniret ſi in his ſeſe oppoſitæ ſequerentur: Sed potius ea quæ eſt contraria neceſsitati. Age enim oppoſitioni quæ dicit poſsibile eſſe, uideamus, quæ ex neceſſarijs conſentiant. Illa quidem quæ dicit neceſſe eſſe non ei poterit conſentire: Quod enim poſſibile eſt eſſe, poteſt & non eſſe, quod autem neceſſe eſt eſſe, non poterit nõ eſſe. Ergo ſi poſsibilitatem neceſsitas non ſequitur, ſequitur eam neceſsitatis cõtradictio, non ſequitur ergo propoſitionem poſsibilem ea quę proponit neceſſe eſſe. Sed cõtradictio neceſsitatis quæ proponit non neceſſe eſſe. Sed contradictioni poſsibilis neceſsitas non conſentit. Neq; enim dicere poſſumus, quoniam eam propoſitionem quæ dicit, nõ poſsibile eſſe, ſequitur ea quæ proponit neceſſe eſſe. Sed potius contraria neceſſarię illa quę dicit neceſſe eſſe non eſſe. Nam cum non poſsibile eſt, neceſſe eſt non eſſe. Diſponantur enim hæ, ſcilicet, quæ ſequuntur, & ſub his neceſſariæ, & quæ ſit contradictio, quæ contrarietas aſcribatur.

Poſsibile eſſe,	Non poſsibile eſſe.
Non neceſſe eſſe,	Neceſſe eſſe non eſſe.

Contradictoriæ — Contrariæ

Neceſſe eſſe.

Nulli ergo dubium eſt, quin affirmationẽ poſsibilis ſequat̃ neceſſarij negatio, negationem uerò poſsibilis nõ ſequatur neceſſariũ, ſed potius cõtrarietas neceſſarij. Nam cum poſsibile eſſe ſequat̃ cõtradictio neceſsitatis, quæ eſt, nõ neceſſe eſſe, cõtradictionẽ poſsibilis quæ dicit, nõ poſsibile eſſe, nõ ſequitur neceſsitas ipſa. Sed potius cõtraria illa, ſcilicet, quę proponit neceſſe eſſe nõ eſſe. Senſus ergo huiuſmodi eſt. Talis uerò eſt ordo ſermonum, neceſſarium uerò, inquit, quemadmodũ ſit, id eſt, quas habeat cõſequentias cõſiderandũ eſt. Primo quidem definit, dicens: Manifeſtum eſt quoniam non eodem modo. Quo loco ſubaudiendũ eſt, quemadmodum in his quæ poſsibiles ſunt & impoſsibiles, ſed contrariæ ſequuntur, contradictoriæ uerò extrà ſunt, & nõ ſequuntur. Namq; cõtradictionem poſsibilis nõ neceſſarij contradictio, ſed (ut ſuprà docuimus) contrarietas ſequebatur. Non enim contradictio cõtradictioni in hac neceſſarij cõſequentia cõſentiebat. Sequebatur

namq;

namq; posibilitatẽ illud quod est nõ necessariũ, nõ posibile autẽ sequebatur ea propositio, quæ dicit, necesse esse nõ esse, nõ autẽ necesse esse. Sed rursus necesse esse non esse, & non necesse esse, non sunt contradictiones. Sed non necesse esse quidem negatio necessarij est, illa uerò quæ dicit, necesse esse non esse contraria necessarij. Contra se autẽ non sunt cõtradictoriæ. Posunt namq; in uno eodemq; simul inueniri. Quod per hoc ait, quod dixit. Contingit enim ueras esse in eodem utrasq;. Nam quod necessariũ non esse, nõ est necessariũ esse: ut quoniã necesse est hominem quadrupedẽ non esse, non est necessariũ hominẽ quadrupedem esse. Nam si hoc falsum est, necesse erit hominẽ esse quadrupedẽ, cum necesse sit nõ esse. Quocirca manifestũ est, quoniã simul aliquando inueniri posunt nõ necesse esse, et rursus necesse esse nõ esse propositiones, quę cum contra se sunt, cõtradictiones non sunt. Causam uerò reddẽs cur cum secundũ posibilis cõparationẽ ad cõtradictiones sit reddita cõsequẽtia, non eodẽ modo in necessarijs potuerit euenire, sic dicit:

Causa autem cur non sequantur similiter cæteris est, quoniam contrariè imposibile necessariò redditur idem ualens. Nam quod imposibile est esse, necesse est hoc, non quidem esse, sed potius nõ esse. Quod uerò imposibile est non esse, hoc necessarium est esse. Quare si illa similiter sequuntur posibile, & non posibile hæc è contrario. Quoniam non significant idem necessarium & imposibile, sed (quemadmodum dictum est) conuersim.

Causa est, inquit, cur cõsequẽtia in necessarijs ita redditur, quod necessariũ semper imposibili contraria ratione consentit. Nam quod imposibile est esse necessariũ est non esse. Et rursus quod necesse est esse, hoc imposibile est nõ esse. Fit igitur cõtrarietas quędam. Nam cum imposibilitas esse habet, necessitas nõ esse, & cũ necessitas esse, imposibilitas nõ esse. Ergo idem ualet imposibilitas & necessitas, non eodẽ modo reddita. Sed si necessitas secundũ esse, imposibilitas secundũ non esse redditur. Et si imposibilitas secundùm esse, secundùm nõ esse necessitas. Quare idcirco euenit ista cõtrario modo cõuersio, nã ubi est imposibile esse, ibi est necesse non esse: sed imposibile esse & non posibile esse cõsentiũt, igitur non posibile esse, & necesse non esse cõsentiũt. Nulli ergo dubiũ est, idcirco necesse nõ esse sequi posibilis negationẽ, quoniã imposibilitas quæ sequitur, posibilis negationẽ cõsentit ei, quę dicit, necesse non esse. Hoc autẽ ideo, quia imposibilitas & necessitas idẽ ualẽt (ut dixi) si cõtrariè proponantur. Quare quod dicitur hoc modo est. Causa autẽ est, inquit, cur nõ sequantur similiter cęteris, idest, quę secundũ posibile et imposibile factę sunt, quoniã contrariæ imposibile necessario redditur idem ualens, idest, cõtrario modo reddita & pronũciata imposibilitas necessitati idẽ ualet. Nam si imposibile est esse, necesse est hoc nõ esse. Sed si est necesse non esse, hoc nõ est posibile esse. Nullus ergo dixerit quoniã necesse est esse, sed potius, quoniã necesse est non esse, tanquam si ita dixisset. Nam si imposibile est esse, necesse est hoc nõ esse. Sed nõ putandũ est, quoniam imposibile est esse, hoc est quod necesse est esse. Quòd si rursus imposibile est nõ esse, hoc necesse est esse. Conuersim igitur & cõtrariè imposibilitas necessitati redditur idem ualẽs, id est cõtrario modo reddita & pronunciata imposibilitas necessitati. Quòd si imposibilitas ad posibile simili cõtradictione, & contradictionũ conuersione consequentiã reddit, idem autẽ ualet imposibilitas & necessitas contrariæ prædicata: nulli dubium est, quin rectè hîc contraria & non opposita fuerit consequẽtia: an certè ita exponendũ est. Quoniã in consequentia imposibilis, & non imposibilis ad eas, quæ proponebãt posibile & nõ posibile, eam, quę est nõ posibile, ea quæ dicit, aliquid esse imposibile, sequebatur, contrariè uerò imposibile, idem ualet quod necessariũ manifestum est, quoniã similiter se habet, id est, eo modo quo dictũ est imposibile ad consequentiã posibilis & nõ posibilis,

imposib-

impoſsibile uerò ei quod eſt non poſsibile: conſentaneum ſit id quod è contrario idem ualet, id eſt, neceſſarium non eſſe, id ſequi eam propoſitionem, quam etiā impoſsibilitas ſequebatur. Eſt autem cōtrariè idem ualens impoſsibilitati, ea quæ eſt neceſſarium non eſſe, ſequiturq́ impoſsibilitas eam propoſitionem, quæ eſt, non poſsibile eſſe: neceſſarium non eſſe igitur ſequitur eam quæ eſt non poſsibile eſſe, ut ſit ſenſus hic, quoniam impoſsibile neceſſariò idem poteſt è contrario. Similiter uerò ſeſe habet, id eſt, eodem modo quo dictum eſt impoſsibilis conſequentia ad eas, quas dixi poſsibile & non poſsibile.

An certè impoſsibile eſt ſic poni neceſſarij cōtradictiones. Nā quod eſt neceſſariū eſſe, poſsibile eſt eſſe. Nā ſi nō, negatio ſequet̃. Neceſſe eñ eſt aut affirmare aut negare. Quare ſi nō poſsibile eſt eſſe, impoſsibile eſt eſſe. Igitur impoſsibile eſt eſſe, q̃d neceſſe eſt eſſe. Quod eſt incōueniēs. At uerò illud, quod eſt poſsibile eſſe, nō impoſsibile eſſe ſequit̃. hoc uerò illud quod eſt non neceſſariū eſt eſſe. Quare cōtingit, quod eſt neceſſariū eſſe, nō neceſſariū eſſe, quod ſanè eſt incōueniēs. At uerò neq; neceſſariū eſſe ſequitur ad poſsibile eſſe, neq; neceſſariū nō eſſe. Illi enim utraq; cōtingit accidere, horū aũt utrumlibet uerum fuerit, nondū erunt illa uera. Simul enim poſsibile eſt eſſe, & nō eſſe. Si uero neceſſe eſt eſſe, uel non eſſe, nō erit poſsibile utrumq;. Relinquitur ergo nō neceſſariū non eſſe, ſequi ad poſsibile eſſe. Hoc enim uerum eſt, & de neceſſe eſſe: hæc enim fit cōtradictio eius quæ ſequitur ad nō poſsibile eſſe. Illud enim ſequitur hoc quod eſt, impoſsibile eſſe, & neceſſe non eſſe. Cuius negatio eſt, non neceſſe non eſſe. Sequuntur igitur & hæ contradictiones ſecundùm prædictum modū. Et nihil impoſsibile contingit ſic poſitis.

Superiùs quidem propoſitionum facta cōuerſio ita eſt, ut poſsibilem propoſitionem, neceſſarij negatio ſequeretur. Atq; his ita poſitis, non euenit, ut contradictio contradictionē ſequeretur, nec ut conuerſo modo ſequeretur, quod in illis, ſcilicet, eueniebat, in quibus poſsibilium & impoſsibilium conſequentia conſiderabatur, quoniam cōtradictio neceſſarij quod eſt, ſcilicet, non neceſſarium eſſe, ſequebatur poſsibilē propoſitionē: poſsibilis uerò contradictionē nō cōſecuta eſt neceſsitas, ſed cōtrarium neceſsitatis. Hoc permutare uolēs intendit ita cōſtituere cōſequentias, ut ſimili modo cōtradictio quidē cōtradictioni conſentiat, ſed cōuerſim. Hoc aũt hac ratione diſponit. Dicit enim erraui fortaſſe quòd neceſſarij & poſsibilis cōſequentiam ex poſsibili inchoaui, & nō ex neceſſario, ut hac eius cōſenſione mentiretur, poſuit enim præcedēs poſsibile eſſe, eiq; fuit cōſentiēs nō neceſſarium eſſe. Et hoc quidem ſuperiùs. Nunc aũt cōuertit & dicit: An fortaſſe, inquit, errore lapſi ita has cōſequētias cōſtituimus, ut primo poneremus poſsibile eſſe, huic aũt adiungeremus uelut cōſequēs neceſſarij negationē, quæ diceret nō neceſſe eſſe? An potius illud uerū eſt, ut poſito prius neceſſario neceſsitati poſsibilitas cōſentiēs ſubſequatur? Videtur enim omnē neceſſariā propoſitionē poſsibilitas cōſequi. Quod ſi quis negat, illi cōfitendum eſt, quoniam negatio poſsibilis ſequitur neceſsitatē. In omnibus enim aut affirmatio aut negatio eſt. Ergo ſi neceſſariā ꝓpoſitionē non ſequitur poſsibilitas, poſsibilitatis negatio cōſequitur, ut ita dicatur. Ergo recta cōſequētia ita dici, quod neceſse eſt eſse non poſsibile eſt eſse. Sed dudū dictū eſt, q̃d ei ꝓpoſitioni quæ proponeret nō poſsibile eſse impoſsibilitas cōſentiret. Sed non poſsibile eſse cōſequitur neceſsitatē, & impoſsibilitas igitur cōſequet̃ neceſsitatē.

Erit

Erit itaq; recta propositionū consequētia si necesse est esse impossibile est esse. Sed hoc fieri nō potest. Si igitur impossibilitas nō sequitur necessitatē, sequitur autem propositio quæ aliquid nō posse esse denunciat impossibilē propositionē, necessariæ propositioni possibilitatis negatio, quæ est nō possibile esse nō cōsentit, quòd si hæc necessariæ enunciationi nō cōsentit, cōsentiet affirmatio. Necessitatē igitur possibilitas cōsequitur. Erit ergo recta propositionum consequētia, hoc modo: Si necesse est esse, possibile est esse. Sed rursus alia nobis ex his impedimēta nascūtur. Nam si quis necessitati dicat propositionem possibilem cōsentire, quoniam possibilitati ea propositio quæ dicit, non impossibile esse, & rursus ea quę enunciat non necesse esse cōsentit, quod superior ordo prędocuit, erit ut necessariæ propositioni cōsentiat ea quę dicit, nō necesse esse: erit igitur recta consequētia si necesse est esse, nō necesse est esse. Sed hoc rursus est impossibile, quod si ita est, aliquid impossibile cōsequentijs propositionum permutandum est, ut possit ipsa sibi ratio consentire. Aut igitur illud primo inconuenienter dictū est, quòd necessarij negatio affirmationem possibilem sequeretur, ut ea quæ est non necesse esse, sequatur eam quæ dicit possibile esse, uel certè illud nō rectè sensimus possibilē propositionē ad necessariam cōsentire, quòd quia per absurdum est. Nullus enim dixerit necessitati possibilitatem esse contrariam, euenit enim quod necesse est, hoc fieri nō posse recta q; est hæc consequentia. Si necesse est esse, possibile est esse, sicut potius contradictio necessarij propositionem possibilem non sequatur. Sed cum hæc dicuntur illud intelligi placet, quòd necessitatem possibilitas sequatur, ut id quod est necesse, hoc, possibile esse dicatur. Illud altius perspicientibus propositum est. Nam aliud est rem dicere esse necesse, aliud esse possibile. Illud autem quod per se possibile est, non modis omnibus fit ne·cesse. Nam si necesse est, fieri non potest ut non sit: quod uerò possibile est, & non esse potest, igitur quod possibile est, non erit necesse. Dico autem quia neq; ea propositio sequitur possibilitatem, quę necessitati omnino contraria est. Est namq; necessariæ propositioni contraria ea, quæ dicit, necesse est non esse, hanc possibilitati consentire nullus impeller: Nam quod necesse est non esse, illud non potest esse. Quod autem possibile est, illud esse & nō esse potest. Necessitas ergo propositionis quæ secundùm esse prædicatur, idcirco non sequitur possibilitatem, quòd possibilitas quidem & non esse potest. Necessitas uerò, quæ secundum esse est, non potest non esse. Rursus necessitas quæ secundum non esse prædicatur, à possibilitate differt, eamq; non sequitur, quòd necessitas ea quę secundum non esse dicitur, non potest esse. Possibile uerò & esse & non esse potest. Quod igitur ut neque opposita negatio necessarij possibilitatem sequatur, quæ nō necesse esse proponit, nec ipsa necessitas affirrmandi, quæ dicit necesse esse, neque huic contraria, quæ dicit necesse esse non esse. Sed in his quatuor uidebuntur: est enim necessaria affirmatio quæ dicit, necesse est esse, huic opposita est, ea quæ prædicatur non necesse esse: Rursus, cōtraria necessitati affirmatio est quæ, dicit necesse est non esse: huic opponitur ea quæ proponit, non necesse est non esse, quod subiecta descriptio docet:

Necesse est esse,	Non necesse est esse.
Necesse est non esse,	Non necesse est non esse.

Si igitur neq; ea quę dicit necesse est esse, neq; huic opposita quę proponit nō necesse est esse, nec necessitati cōtraria, cuius sentētia est: Quoniā necesse est nō esse possibilitati cōsentit, restat, ut ei cōsentiat, quarta quę dicit, nō necesse est esse, q̄ scilicet, quarta aliquatenus etiā ipsi necessitati cō(s)entit, necessitas uerò ipsi possibilitati minimè. Omne em̄ q̄d necesse est esse, & possibile est esse, & ut nō sit, nō est necesse. Idcirco aūt hęc ꝓpositio quæ dicit, nō necesse est nō esse, necessitati cōsentit, q̄a necessitati q̄dē cōtraria est ea quæ dicit, necesse est nō esse, huic uerò opposita est ea quæ ꝓponit, nō necesse est nō esse. Quare cōsentiet ei ꝓpositio quæ cōtradictoria

ctoria est sibimet oppositę affirmationi. Quod si quis attentiùs inspicit, & ad suprà scriptum omnino reuertitur, facilè cognoscit. Si igitur possibile esse (ut dictum est) sequitur ea propositio quę dicit, nō necesse est non esse, negationē possibilē sequitur huic opposita quæ dicit, necesse est non esse. Erit itaq; huiusmodi consequētia, si possibile est esse, non necesse est non esse. Rursus si non possibile est esse, necesse est non esse. Reuersa est igitur illa consequentia quæ cōtradictoriæ quidem fiebat, sed conuersim (sicut suprà de impossibilibus dictum est) hic namq; affirmationē possibilē negatio sequitur, quæ necessarium quidē destruit, sed id quod ad nō esse ponitur ea, scilicet, quæ dicit, non necesse est non esse, rursus negationem possibilem affirmatio sequitur necessaria, quæ secundùm non esse ponitur. Est igitur hic quoq; eadem conuersio, ut contradictio quidem contradictionē sequatur sed conuersim, ut affirmatio negationi, negatio uerò affirmationi conueniat. Melius uerò hoc si sub oculis cadet, liquere credimus, atq; ideo apertissimè sententiam rei subiectæ dispositionis nos ordo commoneat.

Possibile est esse,	Non possibile est esse.
Non necesse est non esse,	Necesse est non esse.

Omnis quidē sentētia talis est: Ordo autē sermonum huiusmodi est. Postquam dixit de possibilium & impossibilium consequētia, quòd cōtradictiones quidē contradictionibus conuenirēt, sed cōuersim, id est, quòd affirmatio negationi, negatio uerò cōsentiret affirmationi. Hæc eadē, inquit, consequentia quemadmodum necessarijs eueniat, uidendum est. Speculatus igitur & de necessarijs idem non reperit: nam cum dixisset necessarij negationē possibilitati cōsentire, affirmatio necessaria negationi possibilitatis non consentit. Eiusdem rei reddēs causas illud arguit, quòd impossibilitas necessitati idem ualeret contrariæ reddita. Quam rem emendare uolēs ita dixit. An certè, inquit, impossibile est sic poni necessarij cōtradictiones, ut negationē, scilicet, necessarij possibilitati cōsentire diceremus. Addidit autē dubitationē quandam, quæ ita sese habet. Nam quod est, inquit, necessarium esse, illud sine dubio possibile est esse. Nam si non, id est, si quod necessarium est, possibile non est, negatio possibilitatis cōsequitur. Necesse enim in omnibus rebus aut dicere, id est, affirmare, aut certè negare, in omnibus namq; rebus, aut affirmatio uera est, aut negatio. Quare si nō possibile est esse, id est, si hoc est non possibile esse, quòd impossibile est, fiet id quod necessarium est esse. Sequitur aūt propositionem quæ dicit, nō possibile est esse illa quæ proponit, impossibile est esse, & fit aliquid impossibile, ut dicatur, igitur impossibile est esse, id quod necesse est esse. Sed hoc incōueniēs est, ergo id docuit quod necessitatē possibilitas sequeretur. Nunc autē aliud addit, quoniam suprà dixit possibili propositioni necessariæ affirmationis negationē consentire, nunc de eadē re dubitationē profert, dicēs: At uerò illud quod possibile est esse, non impossibile esse sequitur. Nam quod possibile est, hoc non est impossibile, sed quòd nō est impossibile esse, nō necesse est esse: ergo si non impossibile est esse, sequitur possibilitatē, nō impossibilitatē autē sequitur id quod dicitur nō necessarium esse, sequiturq; possibilē propositionē id, quod dicimus nō necessarium esse, nulli dubium quin si necessitatē possibilitas sequitur, sequatur affirmationē necessariam negatio necessarij. Quare contingit quod necessarium est esse, idipsum non necessarium esse, quod est inconueniēs. Constat ergo quoniam affirmationē possibilē non sequitur opposita negatio necessariæ affirmationi, idcirco quòd illud remouendum est, ut suprà diximus, ne sequatur possibilem affirmationem negatio necessariæ, ut necessitatem possibilitas sequatur. Quod quia fieri nullo modo potest, illud est remouendum, ne possibilitatem necessitati opposita negatio subsequatur. Igitur ea quæ dicit non necesse est esse, non sequitur possibilitatem. Et quia hęc omnia in medio tacuerat, suprà dictis addidit. At uerò neq; necessarium sequitur possibile esse, hoc scilicet, sententiæ includens, possibilitati non consentire necessarium. Nec hoc solum, sed neque illud quod dicimus necessarium

ecessarium nō esse,hoc ut tractatū sit,ipse planiùs monstrat.Illi enim, id est, possibili utraq; cōtingit accidere & esse scilicet,& nō esse.Horum aūt,id est,necessarij secundùm esse,& necessarij secundū nō esse,si utrumlibet uerum fuerit,nō erunt illa uera,& hoc ipse exponit,de possibili enim utroq; ita dicit.Simul enim est possibile & esse & non esse,hoc est ergo quod ait.Illi enim utraq; contingit accidere.Sin uerò, inquit,necesse est esse & nō esse,id est,si nō potest non esse,& nō poterit esse,non erit possibile utrumq;,ut si esse necesse est,nō poterit non esse,uel si nō esse necesse sit,nō poterit esse.Tres igitur propositiones,nō necesse esse,necesse esse, necesse esse non esse,possibilitatē non sequuntur.Relinquitur ergo hoc,id est,ut quarta propositio quæ opponitur necessariæ secundū non esse affirmationi,possibilitatē sequatur,id est,non necessariū non esse sequi possibile esse, sed quia possibile consentit necessario,hęc quoq; consentit necessario.Nam q; hoc est quod dixit,hoc enim uerum est & de necessitate esse.Nam quod necesse est esse,non necesse est,ut non sit,hæc igitur propositio quæ dicit,nō necesse est non esse,cōtradictio eius affirmationis est,quæ sequitur negationē possibitatis eam,scilicet,quę dicit,non possibile esse.Nam cum affirmationē eam,quæ est,scilicet possibile esse, sequetur necessarij secundū non esse negatio ea,quæ proponit,non necesse est non esse:negationem possibilē,eam scilicet,quæ proponit non possibile esse,sequitur affirmatio necessaria secundū non esse,quæ dicit,necesse est nō esse, quam eandem quæ proponit non possibile est esse,quæ est,scilicet,negatio possibilitatis,impossibilis affirmatio sequitur quæ proponit impossibile est esse,hoc est ergo quod ait, hæc enim sit cōtradictio eius quæ sequitur id quòd est nō possibile esse. Nam cum possibilē affirmationē sequatur necessariæ secundū non esse negatio quæ dicit, non necesse est non esse,hæc necessaria secundū non esse negatio, contradictio est eius quæ sequitur negationē possibilitatis.Illud enim,id est,negationē possibilitatis sequitur, id quod est impossibile.Nam cum negatio possibilitatis sit quæ dicit, nō possibile esse,hanc sequitur ea quæ dicit impossibile est esse,cui consentit ea quæ dicit necesse esse non esse.Sequitur igitur possibilis propositionis negationē ea quę dicit,necesse esse non esse,cuius est contradictio ea quæ dicit non necesse est non esse. Fit ergo id quoq; ut contradictio contradictionem sequatur,sed conuersim.Quod ait per hoc,cum dixit,sequuntur igitur & hæ contradictiones secundū prædictū modum eum,scilicet,ut affirmatio negationem, negatio uerò sequatur affirmationē, & nihil quidē erit,uel inconueniēs,uel impossibile,ita positis consequētijs, ut affirmationē quidē possibilē negatio necessarij secundùm non esse sequatur, negationi uerò possibilis affirmatio necessaria secundùm non esse consentiat, quibus explicatis alias rursus adijcit dubitationes.

Dubitabit autem aliquis si ad illud quod est necessarium esse, possibile esse sequatur. Nam si non sequitur, contradictio sequetur, non possibile esse, & si quis dicat non hanc esse contradictionem, necesse est ipsum dicere possibile non esse, sed utraq; falsæ sunt de necesse esse. At uerò rursus idem uidetur esse possibile incidi, & non incidi, & esse, & non esse. Quare erit necesse esse, contingens non esse, hoc autem falsum est.

Suprà cōsequētias ita disposuit,ut præcedēs necessarium possibilitas sequeretur, nunc de eodē ipse ambigit.Siue enim disponat cōsentire necessario possibile, siue quis neget,utrumq; uidetur incongruū.Nam si quis neget possibilitatē necessitati congruere,id dicit, quoniā possibilitatis negatio necessariæ propositioni conuenict.Si quis enī abnuat propositioni,quæ dicit,aliquid necesse esse,cōsentire eā,quæ ponit possibile esse,is illud abnuere nō potest,quin negatio possibilitatis necessitati cōsentiat,eritq; integra consequētia,q̄ dicit,si necesse est esse, nō possibile est esse,

esse, quandoquidem illa falsa est consequentia quæ dicit, si necesse est esse, possibile est esse. Quod si hoc fieri non potest, ut possibilitatis negatio necessariæ consentiat affirmationi, illud uerum est affirmationem possibilem necessariæ conuenire. Sed in hoc quoq; maior inerit difficultas. Omne namq; quod possibile est esse, possibile est & non esse. Sed si possibilitas necessitatem sequitur, erit id quod necesse est, ut possit esse, & possit non esse secundùm naturam, scilicet, possibilitatis, quæ ipsi conuenit necessitati, sed hoc impossibile est. Non igitur possibilitas sequitur necessitatem, quòd si possibilitas necessitatem non sequitur, negatio possibilitatis sequitur ea, scilicet, quæ est non possibile esse, euenientq; ea rursus incõmoda, quæ dudum cùm eum locum tractaremus, expressimus. Quod si quis possibilitatis nõ uelit esse negationem eam, quæ dicit non possibile esse, sed potius eam quæ dicit possibile esse non esse: quanquam ille non recto ordine affirmationi negationem accommodet, dictum suprà sit, quoties cum modo propositiones dicuntur, ad modos ipsos potius negationem poni oportere quàm ad uerba: dandę tamen manus sunt, ut cum eo quoq; cõcesso quod ad defensionem utile aliquibus uideri possit, argumentationis falsam sententiam fregerimus, penitus atq; altius sit ueritas constituta. Sit ergo negatio possibilitatis quam ipsi uolunt, id est, ea quæ dicit, possibile esse non esse, sed hæc quoq; necessitati non conuenit. Si quis enim dicat quoniã possibile esse necessarium non sequitur, sequitur mox possibilis contradictio necessitatem, quod si quis contradictionem possibilis ponat eam, quæ dicit, possibile non esse, eamq; necessitati consentire putat, erit secundùm eum recta cõsequentia. si necesse est esse, possibile est non esse, sed hoc fieri non potest. Quod enim necesse est esse, non potest non esse, si igitur possibilitas non sequitur necessitatem, erit enim quod necesse est contingens. Possibile namq; & cõtingens idem ualent, negationes possibilitatis, siue ea quæ dicit, non possibile esse, siue ea cuius sententia est possibile est nõ esse, necessitati cõueniẽt, sed utrumq; impossibile est. Quod si hæc non sequuntur, sequitur ea quæ est earum affirmatio, id est, possibilitatis, sed hoc quoq; fieri non potest, ut sæpius suprà monstrauimus. Hæc ergo huiusmodi quæstio in sequenti ordine ab ipso resoluitur. Nunc autem quoniam quęstionis suprà dictæ talis sensus est, uerba ipsa sermonumq; ordo uideatur. Ait namq;. Dubitabit autem, inquit, aliquis, si illud quod est necessarium esse, possibile esse sequitur, id est, si necessitati possibilitas consentit. Nam si non sequitur, id est, si negat aliquis ut possibilitas necessitatem sequatur, cõtradictio consequitur possibilitatis. Nam quod possibilitas non sequitur, contradictio possibilitatis sequitur, ea, scilicet, quæ dicit, non possibile esse, & prætermisit quod ex his esset impossibile. Hoc autem est, ut si necessitatem possibilitas non sequatur, & contradictio possibilitatis consentiat, sit recta consequentia si necessarium est esse, non possibile est esse, quod est inconueniens, & si quis non hanc dicat esse cõtradictionem, id est, si quis neget possibilitatis contradictionem esse, quæ dicit, non possibile esse, illud certè necesse est ei dicere quod possibilitatis contradictio ea sit, quæ dicit, possibile esse nõ esse, sed utræq; falsæ sunt de necesse esse. Nam quod necesse est, fieri nõ potest ut nõ pqsibile sit. Et rursus quod necesse est, fieri nõ potest ut possibile sit nõ esse. Rursus uidetur idem esse possibile incidi, & non incidi. Possibilitas enim affirmationi negationiq; communis est, namq; & esse & non esse potest quod possibile esse dicitur: Hoc autem falsum est de necessario prædicari. Necessarium namq; si est, non esse non poterit, si non est, nulla ratione cõtingit. Quod si quis dicat, quoniam possibilitas necessitatem sequitur, eadem possibilitas cõsentit contingenti, & erit necesse esse contingens non esse, id est, erit contingens id quod necesse esse prædicatur. Nam si quod possibile est esse, potest non esse, quod autem potest nõ esse, contingit ut non sit, nõ dubium est, quin si necessitatem possibilitas sequitur, eam sequatur quoq; & contingentia, sed contingens possumus dicere in negatione, ut dicatur cõtingit nõ esse: est igitur quod necesse est esse, contingẽs non esse

hoc autem

hoc autē falsum est. Atq; hic quidem ordo sermonū est, ut in alijs ferè omnibus perplexus atq; constrictus, aliàs enim similitudo ęnūciationum, aliàs id quod deest implicitam reddit obscuramq; sentētiam. Quod si quis Aristotelis uerbis seriem nostrę expositionis annectat, & quod illic propter similitudinem confusum est, per expositionis nostræ distinctionem ac separationem disgreget, quod uerò in Aristotelis sermonibus minus est, hinc compenset, sententiæ ratio totus elucebit. Nūc ergo quoniam proposuit quæstionem, eam continenter exequitur his uerbis.

Manifestum est autem quoniam non omne posibile uel esse uel ambulare, & opposita ualet, sed est in quibus non sit uerum. Ac primū quidem in his quæ non secundùm rationem possūnt, ut ignis calefactibilis est, & habet uim irrationabilem: Ergo secundùm rationem potestates eædem plurimorum etiam contrariorum sunt: irrationabiles uerò non omnes, sed quemadmodum dictum est, ignem non est posibile calefacere & non calefacere, neq; quæcūq; alia semper agūt. Alia uerò possunt & secundùm irrationabiles potestates simul opposita suscipere. Sed hoc idcirco dictum est, quoniam non omnis potestas oppositorum est, neq; quæcunq; secundùm eandē speciē dicūtur.

Cum de posibilis & necessarij consequentia dubitasset, cumque si posibilitas necesitate consentiret, quod erat incommodum, uel si posibilitas rursus necesitatē sequeret, necesitas ipsa cui posibilitas cōsentiret in se & esse & non esse susciperet. Nunc incongruentem ambiguitatem rationabili argumentatione dissoluit, dicēs: Non uere illud metuit, ne posibilitas necesitatem consequens ipsam naturam necesitatis atq; rigorem frangeret, ut id quod necesse esset, in contingentiam permutetur. Neq; enim, inquit, omne quod posibile est esse, & posibile est non esse. Sunt enim plura, quæ unam tantùm uim continent, & ad negationē nullo modo sunt apta, ut in his posibilitatibus, quas irrationabilis actus efficit. Nam cum sit posibile ignem calefacere, nō est posibile, ut non calefaciat. Quare hæc potestas nō potest opposita. Si qua enim potestas opposita potest, illa & non esse potest & esse, & facere & non facere: quæ uerò non potest opposita, unam rem tantùm potest, quæ affirmationem tantùm dat, negationem uerò repudiat. Si quis enim ponat posibilitatē necesitati consentire, non idcirco iam necesse est ipsam necesitatem in contingentiam uerti, cui contingenti, scilicet, posibilitas consentit. Non enim, inquit, omne posibile utrūq; potest, idest, & posse esse, & posse nō esse. Atq; ideo non omne posibile contingentiæ consentit: docet autem hoc his modis. In his, inquit, quæ non secundùm rationem possunt, posibilitas quę esse dicitur, non ualet opposita, ut ignē calefacere irrationabile est. Nulla enim ratio est cur ignis calefaciat. Omnium uero quæ naturaliter fiūt nulla ratio est. Ergo hæc quorum potestas irrationabilis est, nō possunt opposita, ut ignis non potest calefacere & non calefacere. Si enim utrumq; possunt, opposita possunt. Calefacere enim & non calefacere opposita sunt. Cū ergo irrationabiles potestates opposita non habeant agendi facultatem, illa quę secūdum rationem fiunt ad oppositorum actum poterunt retineri, ut quicquid ex uolūtate & ratione conceptum est, ad utrumq; ualeat. Medicinā namq; mihi exercere & posibile est, & posibile non est. Vel rursus ambulare & non ambulare. Quod enī quisquis animi ratione uel appetētia uult, hoc ex ratione uenire dicitur. Et in his omnibus illa potestas est, quę ad utrumq; ualeat, idest, ad affirmationē & negationē, ut sit, scilicet, & non sit. In his autem quæ sunt irrationabilia, licet in solis uenire posit, ut ea potestas quę dicitur, non etiam posit opposita, tamen nō omnis irrationabilis potestas opposita nō potest, ut aqua est frigida & humida est. Ergo & frigescere potest facilè & humectari, sed eadem permutata in calidam potest frigescēdi uim

 non habe-

non habere,cum non posit humectandi amittere potestatē,dum aqua sit.Quocirca nō omnis potestas ualet opposita,sed ualet quidem opposita potestas,ea quæ secundùm rationabiles motus ualuit.Illa uerò potestas quæ opposita non ualet,in solis irrationabilibus inuenitur,licet non in omnibus.Sunt enim irrationabiles potestates quæ utrūq; possunt,ut id quod dictum est de aquæ frigore.Et tota quidē sententiæ uis talis est.Nūc quis sit sermonum ordo explicetur.Manifestum est, inquit, quoniam nō omne posibile uel esse,uel ambulare,opposita ualet. Quod ita dictū esse manifestū est,nō ut putaremus, quod omne quod ambulare potest,uel q̄d esse potest,non posit opposita,id est,non posit non esse.Hoc enim uidetur textus ostendere,sed nemo ita intelligat,potiusq; sic dictū uideatur.Manifestū est quoniam non omne posibile frequēter solemus usurpare,cum dicimus posibile esse ambulare,opposita ualet.Neq; enim omnis potestas affirmationi negationiq; conuenit. Sed sunt quædam quæ unum tātum possunt,ut suprà iam diximus,atq; hoc apertiùs intelligitur,si ita dicamus.Manifestum est enim quoniam nō omne posibile & opposita ualet,quoniam,scilicet,posibile frequenter & de esse & de ambulare prędicamus.Hoc ita cogitās faciliùs quis agnoscit,quid ipsius textus uerba denunciēt cum etiam adminiculari quis debeat obscuris sensibus patiētia atq; cōsensu, quod ad sententiā potius dicentis spectet, etsi sermonum ratio ita non habeat.Hoc ergo ita constituto manifestū est,scilicet,non omnes potestates opposita ualere,sed esse quasdam in quibus nō sit uerum dicere,quoniam opposita ualent, & datur exēplū in his quidem,quę irrationabiliter possunt,id est,non secundùm aliquam rationē, quarum,scilicet,potestatum reddi ratio non potest,quòd ipsarū sit natura,ut quoniam ignis calefactibilis est,idcircò,de eo ratio reddi non potest.Hoc namq; illi naturaliter adest,ut hæc quidem ignis potestas non ualeat opposita,licet sit irrationabilis.Quæ uerò rationabiles sunt,& secundùm rationabilem potestatem eædem plurimorum etiam contrariorum sunt.Nam quibus ratio dominatur,ad utraq; opposita natura ipsorum apta est,ut eædem potestates sint plurimorum quæ sunt contraria,ut si est mihi posibile ambulare,quoniā hoc ex ratione & uoluntate fit,sit posibile non ambulare,& est hoc potestatis non unius,sed plurimorum, eorumq; contrariorum:Licet enim affirmatio & negatio sit quodammodo ambulare & non ambulare,tamen nunc ab Aristotele in contrarij uice disponitur,& hoc quidem in omnibus rationabilibus potestatibus planum est, eas plurimorum esse contrariorum & opposita ualere.Quæ uerò secundùm rationem non sunt,licet sint quædam quę opposita ualeant,non tamen omnia.Nam cùm aqua frigefaciendi habeat potestatem quod irrationabile est, et ei rursus alia potestas calefaciendi,cum ipsa sit calefacta,sed non in omnibus potestatibus irrationabilibus hoc inueniri potest.Ignis eñ (ut dictum est)unam calefaciendi tantùm uidetur habere potestatem,hoc enim est, quod ait.Irrationabiles uero non omnes,id est,opposita ualent,sed quemadmodū dictum est,ignem non est posibile calefacere & non calefacere,daturq; in omnib. regula quæ non sint posibilia contrariorum,ea,scilicet,quę semper unam rem actu continent,ut ignis semper calet, sol semper mouetur, & cætera huiusmodi, quod per hoc ait,quod dixit.Neque quæcunq; alia semper agunt,alia uerò possunt quędam opposita,etiam secundum irrationabiles potestates,ut dictum est de aqua. Sed hoc idcirco dictum esse testatur,ut cognosceremus nihil euenire contrariorum si quis diceret posibilitatem necessario cōsentire.Cum enim non omnis posibilitas contraria ualeret,ea,scilicet,necesitati consentit,quæ contraria non ualet, sed unam rem semper agit, hoc est enim quod ait. Sed hoc quidem idcirco dictum est,quoniam non omnis potestas oppositorum est,nec quæcunque secundum eandem speciem dicuntur quod ait. Nec quæcunque secundum eandem speciem dicuntur tale est.Non modo omne quod dicitur posibile contrariorum esse non potest,sed etiam ea quæ sub eadem specie sunt, quædam contraria non possunt, ut ea quæ sunt irrationabilium.Nam cùm omniū irrationabilium in eo q̄ irrationabilia

sunt

ſunt, una ſit ſpecies, tamen ne in his quidem inueniri poteſt ut in omnibus eadẽ ſit contrariorum poteſtas, ut de igne quod ſuprà dictum eſt. Nam cum eius irrationabilis ſit poteſtas, non tamen talis eſt ut ad contraria transferatur. Rectè igitur dictũ eſt, quoniam neq; quæ ſub eadem ſpecies ſunt, poterũt omnia cõtrariorum eſſe potentia. Nam cum ignis poteſtas cum alijs omnibus poteſtatibus irrationabilibus ſub ea ſit ſpecie, quę irrationabilis eſt poteſtas, tamen non ualet oppoſita. Atq; hoc quidem quod attentare poſsit totam quæſtionem, non tamen ualidiſsimè diſſolueге prædiximus. Quod uerò maximè dirigat dubitationem ambiguitatemq; conſtituat, ipſe continuata oratione addidit, dicens:

Quædam uerò poteſtates æquiuocæ ſunt. Poſsibile enim non ſimpliciter dicitur, ſed hoc quidem quoniam uerum eſt ut in actu, ut poſsibile eſt ambulare quoniam ambulat, & omnino poſsibile eſt eſſe, quoniam iam eſt actu quod dicitur poſsibile. Illud uerò quoniam forſitan aget ut poſsibile eſt ambulare quoniã forſan ambulabit, & hæc quidem in mobilibus ſolis eſt poteſtas, illa uerò, & in immobilibus. In utriſq; autem uerum eſt dicere, non impoſsibile eſſe ambulare, uel eſſe, & quod ambulat iam, & agit & ambulabile eſt. Sic ergo poſsibile nõ eſt uerum de neceſſario ſimpliciter dicere, alterum autem dicere uerũ eſt. Quare quoniam partem uniuerſale ſequitur, illud quod ex neceſsitate eſt, ſequitur poſſe eſſe, ſed non omnino.

Quid hęc ſententia contineret quã nũc Ariſtoteles propoſuit, quinto quidem librò diligenter expreſsimus & nũc eã breuiter exequamur. Expoſitionis enim cauſa doctrinæq; hunc ſecundũ nos expoſitionis ſumimus laborem, nõ augẽdi prolixitate faſtidij. Talis ergo eſt ſententia tota. Poſsibile quod frequẽter in rebus dicimus, nõ ſimpliciter dicit̃. Atq; ideo quoniã poſsibile à poteſtate traductum eſt, ut ipſa quoque poteſtas æquiuocum eſt. Hoc hinc manifeſtum eſt, quòd quædam poſsibilitates ad hoc dicunt̃, non quoniã agunt̃, ſed quoniã ut agãtur nihil impedit, ut ſi de aliquo ſano corpore omnibusq; alijs quæ impedire poterãt remotis ſedẽte, dicat̃ poſſibile eſſe ambulare eum, nõ quoniam ambulat, ſed quoniam ut ambulet nihil omnino prohibet. Quędam uerò poſsibilitates ita dicunt̃, quoniam iam actu ſunt atq; agunt̃, ut ſi quis de ambulãte homine dicat, poſsibile eſſe eum ambulare, atq; ideo ea poſsibilitas quæ non ſecundũ actum aliquẽ dicit̃, ſed ſecundùm id quod poſſet agere, dicitur eo quod agere nõ prohibet̃, à poteſtate poſsibilitas nominat̃. Hęc uerò quæ iam agit atq; in actu eſt, actus ipſe poſsibilitas appellat̃. Duę uerò ſunt ſignificationes poſsibilitatis: una, quæ eam poſsibilitatem deſignat, quæ eſt poteſtate, quæ ſecundùm actum non ſit: Altera, quæ eam poſsibilitatẽ ſignificat quę actu ſit. Hęc autem poſsibilitas quæ iam actu eſt, aut ex poteſtate ad actũ trãſit, aut ſemper in actu naturaliter fuit, ut cũ homo ex eo quòd ſedet, non ambulat, poteſt ambulare, atq; ideo ex poteſtate in actũ uertit̃. Sol uerò cũ mouetur, nunq; ex poteſtate in actũ uertitur. Neq; enim aliquando hunc motum non egit. Neq; ignis, ut nunc non caleret, aliquando non caluit. Ergo ea rurſus poſsibilitas, quæ ſecundũ actũ aliquẽ dicitur duas intra ſe ſpecies cõtinet: unam, quæ talem actum poſsibilitatis deſignet, quęq; non eſſe nõ liceat, & hæc dicitur neceſſaria, quæ nunq; ex poteſtate in actũ uertitur, ſed in actu naturaliter manſit: alteram uerò, quam liceat & non eſſe, quæ, ſcilicet ex poteſtate in actum migrauit, & hoc nõ neceſſariũ cum ſit actu, & hęc talis poſsibilitas quæ ex poteſtate in actũ uertitur, in ſolis mobilibus eſt, hoc eſt, quę moueri poſſunt, hęc autem ſunt corporalia, incorporalia uerò nõ moueri, quibus rationibus aſtruatur, paulò poſt dicemus. Illæ uerò quę ſemper in actu propriæ naturę qualitate manſerunt, & in mobilibus inueniuntur, ut igni calor, qui ſemper actu & nunq; fue

rit potestate, & in his quę sunt immobilia: hęc aūt sunt incorporalia & diuina. Quare possibilitas ea quæ ex potestate in actū migrauit, solorū est corruptibiliū & corporaliū, ea uerò quę semper actu fuit, diuinis corporabilibusq; communis est: ut igitur tota ratio breuiter attingatur, ita dicendū est, possibilitas ęquiuoca est & multa significans. Est enim una possibilitas, quæ ipsa quidē cum nō sit, in actu esse possit. Atq; ideo de ea possibilitas prædicat̃. Est aūt alia quæ iam est actu, hæc autē quę iam actu est, nō æquiuoca est, sed genus. Habet enim sub se species eā possibilitatē quæ actu quidem est, sed ex potestate migrauit. Alia uerò quæ actu est, sed ex potestate non migrauit. Et illa quidem quę ex potestate non migrauit, ipsa dicit̃ necessaria, quę nunq; relinquit subiectū. Illa uerò quæ ex potestate ad actum transit, sine ulla dubitatione dicit̃ non necessaria. Idcirco, q; poterit relinquere aliquando subiectum, sed de his utrisq;, scilicet, quæ uel in potestate uel in actu possibilitates dicūt, cōmunis esse poterit prædicatio, si dicamus utrasq; esse nō impossibiles. Nā & qui potest ambulare, cū non ambulet, & qui iam ambulat, uerū est de his dicere, quoniam nō est impossibile eos id agere, q̃d possunt agere uel agūt. Cū uerò sub significatione possibilitatis duo sint: una possibilitas, quæ actu non est: alia uerò quæ actu est. Illa possibilitas quę secūdùm potestatem dicitur, necessariæ non accommodatur, neq; aliquando necessitati poterit consentire. Restat igitur ut sub eā pluralitate necessitas ponatur, quæ actu est, sed ea quoque habet unam speciem, per quam ex potestate in actū migrat, quæ est nō necessaria. Quare ne in hac quidē poni potest necessitas. Restat igitur, ut quoniā id q̃d necesse est esse, nullus negat esse possibile: Sub possibili aūt est & ea quæ potestate esse dicitur. Sed necessitas nō ponit̃, neq; sub ea potestate quæ actu est & subiectū poterit relinquere, sed ponat̃ sub eo actu qui subiectū relinquere nō potest, ut sit necessitas possibilitas, q̃ actū & subiectū nūquam relinquat, eo q̃d ad actū ex potestate nō uenerit. Species igit̃ quædā erit necessitas possibilitatis, si quidē illic ponit̃ ubi est ea possibilitas quæ actu semper est, q̃d si speciē sequitur genus, & ubi est species, genus deesse nō potest, sequit̃ speciē suā, idest, necessitatē genus propriū, id est, possibilitas, sed nō omne. Ea uerò possibilitas necessitatē nō sequit̃, q̃ potestate tantū est nō etiā actu, neq; ea q̃ cū sit actu, relinquere subiectū potest, sed ea tantū q̃ cū actu sit, nunq; poterit à subiecto discedere. Sequitur ergo possibilitas necessitatē, nihilq; euenit impossibile, sed ea (ut dictū est) quæ in actu sit, & nunq; in subiecto natura esse desistat. Totus quidē sensus huiusmodi est, ratio uerò uerborū ita cōstabit. Quædā uerò, inquit, potestates ęquiuocæ sunt, sed hoc idcirco dictū est, q̃niā nō omnis potestas ęquiuoca est. Est enim potestas quæ ut genus sit, ea, scilicet, quæ secundū actū prædicat̃. Quemadmodū aūt, quædā potestas æquiuocæ sint, exequit̃ dicēs. Possibile enim nō simpliciter dicit̃, & hoc partitur, sed hoc quidē q̃niā uerū est ut in actu, ut possibile est ambulare, quoniā iā ambulat, & omnino possibile est esse, quoniā iā est actu, quod dicit̃ possibile. Hoc planius nihil potuerit demonstrari, q; si illud possibile dicat̃, q̃d iā agit̃. Quod si quis possibile esse neget, hoc ait & fieri, atq; esse dicit, q̃d impossibile est, sed hoc omnē modū rationabilitatis excedit. Aliā uerò partē significatiōis possibilitatis hāc dicit. Illud uerò quod forsitan aget, & dat huius exēplum, ut possibile est ambulare, quoniā ambulabit. Nō ergo q̃d iā agit, sed q̃d forsitā aget, id est, q̃d ut agat fortasse nihil prohibet. Et hoc quidē, inquit, in mobilibus solis est potestas, hęc scilicet potestas, quæ potestate dicit̃ nō secundùm actum. Mobilia uerò (ut dictum est) sola corpora dicit. Illa uerò, id est, quę actu est, & in immobilibus, atq; ideo addidit hoc cū dicit, & in immobilibus, ut nō suspicemur in solis esse diuinis actus possibilitatem, sed etiam in mortalibus atq; corporeis. In utrisq; uerò uerum est dicere, nō impossibile esse ambulare, uel esse quod ambulat iam & quod agit & ambulabile. In utrisq; inquit, significationibus una prędicatio poterit cōuenire, ut dicamus, non esse impossibile uel ambulare quod iam ambulat, uel ambulare q̃d potest ambulare & nō ambulat, quod per hoc ait, quod diximus ambulabile. Ambulabile enī est, q̃d non

quidem ambulat, posit tamẽ ambulare, his addit. Sic igitur possibile non est uerũ de necessario simpliciter dicere, id est, sic possibile quemadmodum æquiuocè possibilitas prædicatur, non est uerum de necessario simpliciter & uniuersaliter atq; omnino prædicare, hoc est, non omne possibile necessario consentit. Alterum autẽ, id est, possibile uerum est, hoc est de necessario prędicare. Illud, scilicet q̃d secũdũ actũ dicit immutabile. Quare, quoniã partẽ suã, id est, speciẽ, id est, id quod est uniuersale, id est, genus sequit illud q̃d ex necessitate est, q̃d, scilicet, species est possibilitatis, sequit posse esse, id est, possibilitas, sed non, inquit, omne. Nam illa possibilitas quę in actu prædicat, & relinquere subiectũ potest, non sequit necessitatẽ, sed ea tãtum q̃ cũ in actu sit, neq; ex potestate in actũ uertit, neq; poterit subiectum relinquere. Atq; hæc quidẽ quę Aristoteles dixit huiusmodi sunt. Quę uerò nos distulimus, ut doceremus immobilia esse diuina, mobilia uerò sola corpora uocari, breuissimè demonstrandũ est. Sex motus species esse manifestũ est, sicut in prędicamentorũ libro Arist. digessit, quanq; hoc in Physicis permutauerit, sed nũc ita ponamus tanq; si omnino sex sint. Si secũdũ nullã motus speciẽ moueri diuina atq; incorporalia ratio declarauerit, ordine conuincitur non moueri diuina. Ergo quæ neq; generantur, neq; corrumpuntur, neq; crescunt, neq; minuuntur, neq; de loco in locum transeunt, quippe quæ plenitudine naturæ suæ ubi tota sunt, nec de Deo aliquid intelligi fas est, nec rursus aliquibus passionibus permutantur. Quod si secundùm nullum horum motuum diuinarum rerum permutabilis est natura, manifestum est ea omnino nõ esse mobilia, atq; sex motus hos solis corporibus euenire. Atq; hæc quidẽ de plurimis, quę de ea re possunt dici, rationibus atq; argumentis libasse sufficiat. Nunc quoniam Aristoteles consentire necessario possibilitatem non omnem docuit, & quæ ei conueniret expressit. Rursus de ipsorum cõsequentia & quid primo & quid posterius poni debeat, memoriter subijcit, dicens:

Et est quidem fortasse principium quod necessarium est, & quod nõ necessarium est omnium uel esse non esse, & alia, ut horum cõsequentia considerare oportet. Manifestum est autem ex his quæ dicta sunt, quoniã quod ex necessitate est, secundùm actum est. Quare si priora sunt sempiterna, & quæ actu sunt, potestate priora sunt, & hæc quæ sine potestate sunt, actu sunt, ut primæ substantiæ: Alia uerò sunt actu cum possibilitate, quæ natura quidem priora sunt, tempore uerò posteriora: Alia uerò nunquam sunt actu, sed potestate solum.

Postq; de possibilis & necessarij cõsequentia quid uideretur exposuit, hęc ad emẽdationem quodãmodo superioris ordinis apponit. Et q̃niam superius à possibili inchoans, cæteras omnes propositiones ad possibile & contingens, & ad eorum consensum reduxit. Nunc hoc rationabiliter mutat, ut nõ potius à possibilitate inchoandum sit, sed à necessitate. Nam si quis aduertat diligentius superiorem descriptionem, primò positum est possibile & contingens, & ad eandem cunctorum sensus relatus est. Nunc hoc permutandum uidetur. Dicit enim fortasse hoc esse rectiùs ut magis propositionum consequentia à necessarijs inchoetur. Est autem totus sensus huiusmodi. Quoniam inquit, necessaria sempiterna sunt, quæ autẽ sempiterna sunt, omnium aliorum quæ sempiterna non sunt, principium sunt. Necesse est ut id quod necessarium est, cęteris omnibus prius esse uideatur, ergo consequentię eodem modo faciendæ sunt, ut primum quidem necessitas, post uerò possibilitas & cætera proponantur, sintq; consequentiæ hoc modo:

Necesse esse,	Non necesse esse.
Non possibile non esse,	Possibile non esse.

Quæ magis aptè enunciationes contrariæ dicantur.

Trum autem contraria sit affirmatio negationi, an affirmatio affirmationi, & oratio orationi, ut quæ dicit, quoniam omnis homo iustus est, ei quæ est, nullus homo iustus est, an omnis homo iustus est, ei quæ est, omnis homo iniustus est, ut, Callias iustus est, Callias iustus non est, Callias iniustus est, quænam harum contraria est.

POst propositionum consequentias pertractatas, & eas subtili inquisitione dispositas, illud exoritur inquirendum, quod magnam utilitatem ita præfert, ut quantum in eo utilitatis sit, prima quoque fronte legentium mentibus ingerat. Nam cum sit manifestum quoniam affirmationem opposita negatio semper oppugnet, maximeque perimat uniuersalem affirmationẽ uniuersalis negatio, quoniamque non ignoratur, quòd affirmatio priuatoria quæ contrarium affirmat, ipsi quoque cõtrarij perimat propositionem. Quæritur, quę magis perimat magisque oppugnet affirmatiuam, utrum'ne ea quæ uniuersalis negatio est, an ea quę contrarij, uel priuationis affirmatio? Sit enim positum hãc esse affirmationem, quæ proponit: Omnis homo iustus est, hãc ergo duæ perimũt propositiones, & uniuersalis, scilicet, negatio, quæ dicit, quoniã nullus homo iustus est, & ea quæ priuationem iustitiæ prædicat affirmando ea, scilicet, quæ dicit, omnis homo iniustus est. Affirmatio igitur quæ proponit, omnis homo iustus est, perimitur & à negatione propria uniuersali quæ dicit, nullus homo iustus est, & ab affirmatione priuatoria quæ proponit, omnis homo iniustus est. Cum igitur ab utrisque perimatur, quæ autem perimitur, ei quæ eam perimit, uidetur esse cõtraria, quoniamque ut dictum est, à duabus perimitur, & duę unius contrariæ esse non possunt, quæ duarum propositionũ, quas suprà memorauimus, id est, negationis uniuersalis & priuatorię, affirmatiuę contraria sit uniuersali affirmationi superius compręhensę, querendũ est. In qua re quòd sit utilis quęstio nullus ignorat, qui cogitat, quia nisi hoc ab Aristotele quæsitum enodatumque esset magna foret dubitatio, an illud reciperetur, ut duo unius possent esse contraria, quod manifestè fieri non potest. Nam cum duo unam rem perimant, quis esset qui dubitaret aut unam rem duabus opponi, aut duabus unam rem perimentibus quæri oportere, quæ magis earum uideretur contraria? Contrarias autem dicimus, non secundùm eum modum quem Aristoteles in prædicamentis explicuit, sed tãtum ad id, quod res rem, uel propositio perimit propositionem, ut quasi hoc modo quæratur. Affirmatio uniuersalis secundùm quam magis perimitur, utrumnẽ secundùm eam quæ uniuersalis est negatio, aut secũdum eam quæ uel priuationem prædicat, uel quodlibet aliud, quod ex ipsa oppositione uim contrarij repræsentet, unde etiã illud latere non oportet, uniuersali esse dubium inter uniuersalem affirmationẽ priuatoriam, & uniuersalem negationem, quæ esset opposita contrariæ. Suprà enim iam dictum est, affirmationi uniuersali negationem uniuersalem esse contrariã. Sed hic (ut dictũ est) nõ hoc dicitur, sed illud potius, quę magis perimat rem. Nam quę magis perimit ea propemodum uidebitur esse magis contraria. Atque ideò non solùm de uniuersalibus proposuit, sed ne suspicaretur quis quòd illam contrarietatem diceret, quam uel in prædicamentis locutus est, uel rursus suprà cum de uniuersali affirmatione & negatione loqueretur, de particularibus adiecit, quibus non erant cõtrariæ affirmatio & negatio. Nam si rectè superius compręhensa meminimus affirmatio uniuersalis & negatio uniuersalis contrariæ esse dicebantur. Nec solùm hoc sed etiam secũdùm iustum & iniustum constituit quęstionem, quod habitus & priuatio potius est quàm ulla contrarietas. Quare ut diximus intelligendum est, esse nunc in quæstione, quę propositio, quam propositionem proximè efficaciusque destruat ac perimat, huius inquirendę rei ratio existet hoc modo.

Nam si ea quæ sunt in uoce, sequuntur ea quæ sunt in anima, illic autẽ contraria est opinio contrarij, ut omnis homo iustus est, ei quæ est, omnis homo iniustus, etiam in his quæ sunt in uoce affirmationibus, necesse est similiter sese habere. Quod si neq; illic contrarij opinatio contraria est, nec affirmatio affirmationi contraria erit, sed ea quæ est dicta negatio. Quare considerandum est, quæ opinatio uera, falsæ opinationi contraria sit, utrùm negationis an certè ea quę contrariorum esse opinatur. Dico autem hoc modo. Est quædam opinatio uera boni, quoniam bonum est: alia uerò falsa, quoniam bonum non est: alia quod malum est, quæ nam ergo harum contraria est ueræ: & si est una, secundùm quam contraria?

Hæc est inuestigatio, quæ magis sit uniuersali affirmationi cõtraria, utrum'ne priuatoria uniuersalis affirmatio, an uniuersalis negatio. Hinc sumitur, quod omnis ferè proprietas, quã in uocibus necesse euenire est, ex opinionibus uenit, quas uoces ipsę significant. Quod igitur quærẽdum in uocibus est, hoc prius est in opinionibus perspiciendũ. Neq; enim fieri potest ut cum uocum significationes ex opinionibus ueniãt, quas, scilicet, uoces ipsę significant, non prius proprietates uocum in opinionibus repetiantur. Requirendum igitur est, quemadmodũ se ista in opinionib. posita habeantur, quod in his fuerit repertum, ad uoces rationabiliter transferat. Quæratur igit prius in opinionibus hoc modo. Si opinio priuatoria uniuersalis affirmationis magis est cõtraria opinioni simplicis uniuersalis affirmationis, quàm opinio uniuersalis negationis, manifestum est, quoniã priuatoria uniuersalis affirmatio magis perimit uniuersalem simplicẽ affirmationẽ, quàm uniuersalis negatio. Quod si illud magis non repererit, sed quod opinio uniuersalis negationis opinionem uniuersalis affirmationis magis perimat potius quàm opinio priuatoriæ affirmationis, constat quod uniuersalis negatio magis contraria est uniuersali affirmationi, potius quàm priuatoria affirmatio. Hoc autẽ ut inueniatur, ita faciendum est: ponatur opinio quędã uera, cõtra eam duę falsæ, quarũ una affirmatio sit priuatoria, altera uniuersalis negatio. De duabus igitur falsis quam mẽdaciorẽ ratio inuenit, eam dicimus uerè opinioni magis esse contrariam. Sint igitur tres opiniones, una uera, duę falsę, & sit quidem uera hęc, quę id quod bonum est, bonum esse arbitratur, ea, scilicet, quam dicit Arist. opinionem esse boni, quoniam bonum est, falsa uerò una, quę quod bonum est, bonũ non esse dicit, ea est quam dicit Arist. falsa boni, quoniam non bonũ: Reliqua, quę id quod bonum est, malum esse arbitratur, ea est quæ ab Aristotele dicta est opinio boni quoniam malum est. Ex his igitur tribus una uera duabus falsis quærẽdum est, quæ magis sit contraria ueræ. Sed quia contingit sæpè & negationem & priuationem unũ significare in his præsertim contrarijs, in quibus nulla medietas inuenitur: addit, & si est una secundùm quam contraria. Hoc autem huiusmodi est, in his contrarijs in quibus nulla medietas est, idem negatio ualet quod etiam priuatio. In his uerò in quibus est quædam medietas, affirmatio priuatoria & negatio non eiusdem significationis sunt. Age enim sint huiusmodi contraria quæ sint immediata, genitũ esse & ingenitum esse. In contrarijs igitur immedietas idem priuatoria affirmatio quod negatio ualet. In his autem quæ medietatem habent, nõ idem. Neq; enim æquũ est dicere, quemlibet illum esse malum, & rursus non esse bonum. Nam cum bonũ negatur, potest aliquid mediũ audientis animus suspicari. Cum uerò malum ponit, tota audientis suspicatio in contrarium reiecta est. Atq; ideo non idem significant, sed quia sæpè (ut dictum est) priuatio uel contrarietas negationi cõsentit, quoties tales quædam propositiones repeniũtur, in quibus nihil negatione discrepet priuatoria affirmatio, quærendum est, ut Aristoteli uidetur, secũdum quam potius prolationẽ uel opinionem

uel opinionem ueræ affirmationi uel, opinioni cōtraria propositio, uel opinio fiat. Quanquam enim interdum idem significent, alio tamē modo ipsis propositionibus utimur. Nam qui negationē ponit, id quod est dicit esse, qui uerò priuationem, id quod nō est, dicit esse. Cum igitur diuersum initium & diuersa intentio quodāmodo sit propositionum sub eadem significatione, & quæ earū magis ueræ propositioni cōtraria sit, & secundùm quem motum animi magis uera propositio perimatur, quærendum est. Hoc est enim quod ait, & si est una secundùm quam cōtraria. Nō enim dicit quod omnino negatio & priuatio unum sunt, sed in his in quibus idem sunt, hoc est, in immediatis contrarijs, & quando idem significant, quoniam non secūdùm unum motum animi unam significationem dicunt, qui contrarium uel priuationem ponunt, & qui negationem secūdùm quam contraria magis est propositio, utrum'ne secundùm eam quæ priuationem ponit, an secundùm eam quæ negationem. Post hæc quemadmodum sit contrarietatis natura designat.

Nam arbitrari contrarias opiniones definiri in eo quod contrariorū sunt, falsum est. Boni enim quoniam bonum est, & mali quoniam malum est, eadem est fortasse opinio & uera, siue plures, siue una sit. Sunt autem contraria ista, sed non in eo quod contrariorum sunt cōtraria, sed magis in eo quod contrariæ.

Sensus quidem breuiter expeditus, sed summa rationis ueritate contextus est. Cū enim de contrarijs disputat, quemadmodū contrariæ opiniones esse possint prima fronte disponit. Arbitrabantur enim quidā contrarias esse opiniones, quæ de contrarijs aliquid arbitrarētur, sed hoc falsum esse conuincitur. Neque enim si bonum & malum contrarium est, & aliquid de bono & malo opinetur, mox necesse est, ut cōtrarietas subsequatur. Age enim quilibet de bono opinetur, quoniam bonū est, rursus de malo opinetur, quoniam malum est. Cum igitur idem de bono & malo opinetur, illud quoniam bonum est, hoc quoniam malum, tamen contrariæ opiniones non sunt. Neque enim contrarium est opinari id quod bonum est, bonum esse, & id quod malum est, malum esse, utræque enim ueræ sunt. Opinionum autem contrarietas ueritate & falsitate agnoscitur. Hoc autem modo huiusmodi opiniones contrariæ esse possunt, quæ de eadem quodammodo affectione animi proficiscuntur, id est, opiniones cognoscentes quicquid quod uerum est. Non igitur si quis contrariorū aliquā opinionē habeat, & quicquid de contrarijs arbitretur, statim necesse est subsequi in opinionibus contrarietatē, ergo non est contrarietas opinionum in ea arbitratione, quæ contrariorū est, uel quæ de contrarijs habetur. Sed potius contrarietas in opinionibus tunc fit, quoties de una eademque re cōtrariè quis opinatur, ut quælibet res sit proposita bona, de ea si quis contrario modo opinetur, quoniam bonum est, de eadem rursus quoniam malum est, opinio quæ id quod est bonum bonum esse putat uera est. Altera uerò, quæ id quod est bonū, malum esse arbitratur, falsa est. Vera autē & falsa contrariæ sunt. Rectè igitur has opiniones, quas ueritas falsitasque disiungit, contrarias esse dicimus, & si non contrariorū sunt, sed de una eademque re per contrarietatem dictæ. Rectè igitur dictum est, non oportere definire contrarias opiniones in eo quod contrariorum sint, sed potius in eo quod de eadem re contrariè suspicentur: ordo uerò sermonum talis est. Nam arbitrari, inquit, contrarias opiniones definiri in eo quod contrariorum sint, id est, in eo quod quædam de contrarijs opinentur, falsum est. Quomodo autem falsum sit, ipse declarat. Boni enim quoniam bonum est, & mali quoniam malum est, eadem fortasse est, id est, non sibi sunt contrariæ opiniones, sed utræque idem sunt. Quemadmodum autem idem sint, ipse subiungit, dicens, & uera. Idcirco enim idem sunt, quia ueræ sunt. Contrarietas autem in ueritate, ut dictum est, & falsitate est posita. Quare si consentiunt idem in ueritate & in falsitate esse uidebuntur. Nec hic numerositas impediet. Siue enim

plures siue una sit, in eo quod ueræ sunt idem sunt. Sunt autem, inquit, ista contraria, id est, quæ in opinionibus uersantur, sed non in eo quod uel contrariorum sunt, uel de contrarijs arbitrantur, contrariæ opiniones inueniuntur, sed ipsorum contrarietas inde nascitur, quod de una re contrario modo opinātur, hoc est quod ait, sed magis in eo quod contrariè: Hic autem contrariè aduerbij loco positum est, tanquā si diceret, sed magis ea re contrariæ sunt, quod contrariè opinantur, & subintelligimus de una, scilicet re. Si enim de una re contrariè opinētur, sed de pluribus poterut non esse contrariæ. Quod facilè cauteq́ perspiciens unusquisq́ repeniet.

Si ergo est boni quoniam est bonum opinatio, alia uerò quoniam nō est bonum. Est uerò & alia quoniam aliquid aliud est, quod non est, neque potest esse. Aliarum quidem nulla ponenda est, neque quæcunque esse, quod non est, opinantur, neq́ quęcunq́ non esse quod est (infinitę enī utręq́ sunt, & q̄ esse opinantur q̊d non est, & quæ nō esse, quod est) sed in quibus est fallacia. Hæ autem sunt, ex quibus sunt generationes, ex oppositis uerò sunt generationes: quare etiam fallaciæ.

Validam quidem sententiam breuissimis sermonibus clausit, cuius, ut breuiter dicendum sit, hęc uis est. Qui de contrarietate propositionum nosse quærebat, debebat primò quæ propositionum esset infinitas constituere, atq́ ad eam uim cōtrarietatis aptare. In omnibus enim contrarijs unum uni contrarium est. Si autem sit quædam in propositionibus infinitas, illa tota infinitas propositionem uni propositioni contraria esse non poterit. Hoc sumendo totum textum argumentationis ingreditur. Atq́ non solum expectari oportet in propositionibus quòd falsa ueræ sit cōtraria, sed quòd inter omnes falsas illa falsa sit ueræ contraria, quæ una est & nō infinita. Possunt autem esse infinitæ propositiones & falsæ, potest una finita eadē quoque falsa, quæ ueræ contraria esse rationabiliter ponenda est. Volens ergo cōstituere, quoniam negatio potius contraria sit affirmationi, quàm ea affirmatio quæ contrarium ponit, hoc dicit. Potest, inquit, esse opinatio quædam, quę id quod est de una quaq́ re esse opinetur. Est etiam alia quæ id quod non est rem illam esse arbitreť. Est autem alia quæ id quod secum habet res illa proposita non eā habere putet. Est rursus alia, quæ id quod est res ipsa, non eam id esse arbitretur. Vt autem hoc per uagatum luceat exemplum, sumpsit propositū de quo opinaretur aliquis, id quod est bonum. Si quis igitur hoc bonum bonum esse opinetur, uerè opinabitur. Rursus si quis hoc esse bonum quod non est bonum putet, falsè opinabitur, ut si quis arbitretur quoniam lędit, quoniam inutilè est, quoniam bonum iniustum est, is eadē bono opinabitur quæ nō sunt, & hoc falsum est. Rursus qui id quod in se habet bonū nō habere arbitratur, is opinabitur hoc modo, bonum non est utile, bonum non est iustum, bonum non est expetendum, & is quoque fallitur. Quod si quis sit qui hoc ipsum quod est bonum, non esse bonum arbitretur, ut non putet bonum neque malū esse id quod nō est, neq́ expetendum esse id quod in se habet, sed id q̊d est ipsum bonū, id est, ipsam boni essentiā ita arbitreť bonū non esse bonū. Cęterę igiť omnes opiniones infinitæ sunt. Possumus enim per multa colligere falsa, q̄ cū non sint de unaquaq́ re, ea tamē esse dicamus, ut in eo ipso bono possum dicere, quoniā malū est, possum quia turpe, quia iniustū, quia uitabile, quia periculosum est, & cætera q̄cunq́ in bono nullus inueniet, & hæc sunt infinita. Rursus possum dicere ea q̄ habet bonū nō esse in bono, ut si dicā bonū nō esse utile, bonū non esse expetendū, bonum non esse q̊d auget, atq́ hæc quidē rursus infinita sunt. Sed quādo id q̊d est aliqua res aufert opinio, hoc facere nisi semel nō potest. Neq́ enim aliqua per id effici possunt, si quod bonum est, non esse bonum arbitratur, ergo cæterę quęcūq́ aut id q̊d non est esse arbitrantur, aut id quod habet in se bonum non habere arbitrātur,

falsæ sunt, sed in infinitum. Bonum autem nunc ita usurpat, tanquàm si dicat bonitas. Si quis autem ipsam bonitatem non esse bonum arbitretur, is & falsus est & definito modo falsus est. Sed in falsis quæ definita sunt & una numero, magis & proximè ueris uidentur esse contraria, una enim res semper uni rei est contraria. Quocirca hæc rectè magis contraria est, quæ negat id quod est potius, quàm ea quæ negat, uel id quod in se habet, uel affirmat quod in se non habet. Hoc autem ut clauderet non recto sermone usus est, sed ad quiddam aliud orationē detorsit, quæ res confusionem non minimam fecit. Nam cum dixisset non debere nos illas potius ponere contrarias ueræ opinioni, quæ infinitę sunt, subiunxit illud, quod ait, sed in quibus est fallacia: hę autem sunt ex his ex quibus sunt & generationes. Hoc autem talem sententiam claudit, inquit, opiniones ueris opinionibus opponendum esse cōtrarias, in quibus principium est fallaciæ. Fallaciæ autem ex his nascuntur, ex quib. etiam generationes, generationes autem in oppositis inueniuntur, hoc autem tale est. Omnis generatio ex permutatione eius quod fuit, surgit, nisi enim id quod fuit, prius esse desierit, non potest esse generatio. Omne enim quod gignitur, in aliam quodammodo formam substantiæ permuratur. Ergo cum non fuerit id quod fuit tunc gignitur, & est quoddā aliud quàm fuerit, & qui fallitur id quod est quælibet res nō esse arbitratur. Nam qui quod bonum est malum esse putat, fallitur, sed fieri aliter non potest, ut sit malum nisi non sit bonum, & de cæteris eodem modo. Fallacia igitur est, & principium fallaciæ, cum quis id quod est aliqua res non eam esse arbitratur. Hæc autem fallacia ex his est, ex quibus sunt generationes. Omnis enim generatio, ut dixit, ex detrimento surgit, ut quod fit dulce non fit ex albo, sed ex nō dulci. Et rursus quod fit album non fit ex duro, sed ex non albo, & cæteræ generationes ex generationibus potius proficiscuntur, & est prima fallacia. Quod si ibi prima fallacia, ex quibus sunt generationes, ubi integerrima falsitas est, & proxima ueræ opinioni, non hęc autem nisi in oppositis reperiūtur, hoc est, in affirmationibus & negationibus: dubium non est, quin negationis opinatio magis contraria sit ei opinioni, quæ contrarium aliquid in arbitratione confirmat. Et sensus quidem huiusmodi est, uerba autem sese sic habent. Si ergo, inquit, est boni, quoniam bonū est opinatio quæ, scilicet, uera est. Est autem quoniam non bonum est, quæ falsa est ac definita. Est uerò quoniam aliquid aliud est, quod non est, neque potest esse, id est, ea quæ id esse ascribit quod non est, aliarum quidem omnium nulla ponenda est, neque quæcunque esse quod non est opinatur, id est, quæ id quod non est res proposita, eam esse putet, neque quæcunque non esse quod est, id est, neque ea quę id quod habet res proposita in opinionibus negat. Cur autem ista non opinantur contrariæ, docet hoc modo. Infinitæ enim, inquit, utræque sunt, & quæ opinantur, quod non est, & quæ non esse quod est, sed quę magis ponenda est. In quibus est, inquit, fallacia, id est, in quibus principium fallaciæ est. Principium autem fallacię unde ducitur, ex his ducitur, ex quibus sunt & generationes, unde autē sunt generationes, ex oppositis. Omnis enim, ut dictum est, generatio ex eo quod non est id quod fuit, quod scilicet, ad negationem uergit. Quare, inquit, etiam fallacia et principium fallaciæ in oppositis inuenitur, ubi etiam generationes, ex quibus est ipsa fallacia.

Si ergo quod bonum est, bonum, & non malum est, & hoc quidem secundùm se, illud uerò secundum accidens. Accidit enim ei malum non esse, magis autem est in unoquoque uera quæ secundum se est, & falsa, siquidem & uera. Ergo ea quæ est quoniam non est bonum quod est, eius quæ secūdum se & falsa est. Illa uerò quæ est quoniam malum est, eius est secundum accidens. Quare magis erit falsa

de bono

de bono ea quæ est negationis opinio, quàm ea quæ est contrarij.

Licet hæc omnia primæ editionis commentario diligẽtissime explicuerimus, ne tamen curta expositio huius libri esse uideatur, hic quoq; eadem repetens explicabimus. Est namq; ingressus huius argumentationis huiusmodi. Si (inquit) uera posita propositione plures sunt, quę eam perimũt falsę, illa inter eas ueræ propositioni magis erit contraria, quæcunq; magis est falsa. Quęrendum igitur est, quę inter plures falsas propositiones magis falsa sit, ut ea uerę propositioni magis uideatur esse cõtraria, hoc autem per ueritatem dicendum est. Nam cum ueræ & per se aliquid dici possit, & per accidens, illud tamen maximè ueritatis naturam tenet, quod secũdùm rem ipsam dicitur potius quàm quod secundùm accidens uenit, ut si quis de bono opinetur, quoniam bonum est, hic secundùm rem ipsam ueram opinionem habet. Sin quis uerò arbitretur, quoniam totum utile est, uerum quidem opinabitur, sed ista ueritas de bono per accidens fit boni. Accidit enim bono ut utile quoq; sit. Quare illa quæ bonum bonum esse arbitratur, per se uera est, id est, secundùm ipsam rem uera est. Illa uerò quæ id quod bonum est, utile esse opinatur, per accidens boni uera est. Quamobrem propinquior naturæ bonitatis est ea, quæ id quod bonum est, bonum esse arbitratur, quàm ea, quæ id quod bonum est, utile: quod si ita est, uerior est illa quæ secundùm ipsam rem uera est, potius quam ea est, quæ secundum accidens uera esse uidetur. His ita constitutis, & de falsitate idem dicendum est. Falsa enim propositio quæ illi ueræ contraria est, ea quæ secundum se est, magis falsa est, quàm ea quę eam ueram perimat, quæ secundùm accidens est. Nam si uerior est ea quæ de ipsa natura rei uerum aliquid opinatur, illa erit magis falsa quæ perimit ueriorem, quòd si illa, quanquam sit uera minus, tamen quia de rei accidente pronunciat, minus quoq; illa erit falsa, quæ minus ueriorem perimit. His igitur ita constitutis uideamus nunc quemadmodum se in his habent opinionibus uel propositionibus, de quibus nunc tractatur. Idem igitur sit exemplum ut suprà dictum est, id q̃d bonum est, & bonum est, & nõ malum, sed quod bonum est, secundùm ipsam rem est. Quod uerò malum non est, accidit ei, nam id quod bonum est per naturam bonum est, quod uerò malum non est, secundo loco & quasi accidenter est. Ergo opinio de bono, quoniam bonum est, uerior est propinquiorq̀ue naturæ ea opinione quę est de bono, quoniam malum non est. Si igitur ita est, & ea quæ ueriorem opinionem perimit, magis falsa est, quàm ea quæ ueram, quanquam uera sit, minus tamen est uera, manifestum est, quoniam negatio magis falsior est quàm affirmatio, q̃ contrarium ponit. Nam negatio dicit non est bonum quod bonum est, affirmatio uerò malum esse quod bonum est, negatio quæ est, non esse bonum quod bonum est, illam secundùm se opinionem ueram perimit, quæ dicit bonum esse, quod bonum est. Illa uerò affirmatio contrarij, quæ est malum esse quod bonum est, illã opinionem perimit ueram, quæ de bono secundum accidens est, id est, non malũ esse quod bonum est. Constat igit̃ magis falsum esse opinionẽ q̃ dicit, non esse bonum q̃d bonum est, potius quàm ea quę opinat̃ malum esse q̃d bonũ est. Quod si est falsior magis cõtraria, magis igit̃ contraria est negationis opinio quã cõtrariæ affirmationis. Expedito igit̃ sensu uerba ipsa demonstranda sunt. Si ergo, inquit, quod bonum est, sit bonum & non sit malum, & hoc quidẽ secundũ se, id est, ut quod bonũ sit, bonum esse dicatur. Illud uerò secundũ accidẽs, hoc est, quod bonum est, ut malum non sit. Accidit enim ei malum non esse, magis autem in unoquoq; est uera, quæ secundum se est. Nam quod secundum uniuscuiusq; naturam est, propinquius est ei rei, cui est secundũ naturam. Quocirca & ueritas secundũ rem, quia rei proxima est, uerior est, quàm ea quæ secundũ accidens est, hoc est enim q̃d ait. Magis aũt in uno quoq; est uera q̃ secundum se est, quod si hoc ita est etiam falsa, id est etiã illa falsitas est magis falsior quæ illam perimit opinionem uel propositionem q̃ secundum se uera est. Siquidẽ illa secundũ se uera, uerior est quàm quæ secundũ accidens est

dens rei uera est, hoc est enim quòd dicit. Siquidē & uera, hoc igit exponens exemplo confirmat. Ergo ea quæ est, quoniam non est bonū quod bonum est, eius quæ secundum se est falsa est, hoc est, illa quæ opponitur illi opinioni quæ secundū se uera fuit: hoc enim hæc uerba demonstrant, cum dixit. Ergo ea quę est, quoniam non est bonum quod bonum est, eius quæ secundum se est, falsa est, id est, quę ipsum bonum negat bonum esse, per se ueræ propositionis falsa est, id est, opposita, falsitas enim ueritati opponitur. Illa uerò quæ est quoniam malum est, eius quæ est secundum accidens, hoc est, illa opinio, quæ id quod bonum est, malū arbitratur esse, falsa est, & apta ei propositioni quæ est secundum accidens uera, id est, quæ opinabat bonum non esse malum. Quare magis erit falsa de bono, ea quæ est negationis opinio, quàm ea quæ est contrarij, id est magis cōtraria est negatio quàm affirmatio contrarij. Siquidem cum sint de bono utræq; prædicatæ, falsior tamen negatio reperitur. Sed quod dixit, bono accidere, ut malum non sit, non ita intelligendū est, quemadmodum solemus dicere, subiecto aliquid accidere: neq; enim fieri potest, sed accidere hîc intelligēdum est secundo loco dici, principaliter enim quod est bonum, dicitur bonum. Secundo uerò loco dicitur, non est malum, hoc autem tractū est à similitudine substantiæ & accidentis. Vnaquęq; enim substantia principaliter quidem subiecta est, secundo uerò loco uel alba, uel bipedalis, uel accidēs, uel quicquid substantijs accidere potest.

Falsus autem est maximè circa singula, qui habet contrariam opinionem. Contraria enim eorum sunt quæ plurimum circa idem differūt. Quod si harum contraria quidem est altera, magis uerò contraria est contradictio, manifestum est, quoniam hæc erit contraria.

Vis omnis argumentationis, ut breuissimè expediatur, huiusmodi est. Omne uerū aut secundùm se uerum est, aut secundū accidēs, quia nec esse est etiā falsum, aut secundùm se falsum esse: aut per accidens, Verum autē illud esse uerius constat: quod secūdum se est potius quàm illud quod per accidens, qui uerò cōtrariam de re alicuius habet opinionem, quàm res ipsa est, necesse est ut plurimū falsus sit. Etenim contrarietas opinionum est, quoties de una eademq; re longissimè à se absistentes opiniones sunt. Quod igitur magis falsum est, hoc erit etiam contrarium. Illud enim quod magis à ueritate abest, hoc magis falsum est. In opinionibus uerò quæ à se plurimū differunt, ea sunt contraria, illa igitur in opinionibus contraria est, quæ plurimū falsa est. Est autem (ut dictum est) plurimùm falsa, quæ secundùm se falsa est, id est, q̄ illam perimit propositionem quæ secundùm se uera est, hęc autem negatio est: negatio igitur contraria est affirmationi potius quā ea affirmatio quæ cōtrariū ponit. Talis igitur sensus his uerbis includitur. Falsus est autem magis, inquit, circa singula q; habet contrariam opinionem. Quanquam enim possit esse quilibet falsus, etiā si de eadem re contrariam non habeat opinionem, ille tamen magis fallitur qui contrarium aliquid opinatur. Hoc autem cur eueniat dicit: Contraria enim eorum sunt, quæ plurimum circa idem differunt. Idcircò enim maximè falsa contraria opponuntur, quia contrarietas non nisi in plurimum discrepantibus inuenitur. Quod si harū contraria est altera, id est, quod si harum propositionum uel quæ per se falsa est, uel quæ per accidens, unam contrariam esse necesse est, magis uerò contraria contradictionis, hoc est, magis autem falsa negatio. Hoc enim quod ait, magis uerò contraria hæc, hoc sensit, tanquam si dixisset, magis uerò falsa cōtradictionis est, id est, magis uerò falsa negatio est, concludit, si illa (ut dictum est superius) ita sunt, manifestū esse, quoniam hæc, id est, contradictionis erit contraria.

Illa uerò quæ est, quoniā malū est, quod bonum est, implicita est. Etenim quoniam non bonum est, necesse est fortè idem ipsum opinari.

Postquàm idcirco cōtrariū potius negationē mōstrauit esse, q̄d hæc magis esset falsa quàm

sa quàm ea quę contrarium affirmaret, & distinctione falsitatis contrariam esse propositionem opinionemque, quæ rem propositam negaret, edocuit. Nunc ex simplicibus, implicitisque propositionibus opinionibusque idē nititur approbare. Dicit enī quòd ea affirmatio quæ contrarium ponit implicita & non sit simplex. Idcirco autē implicita est, quòd quę arbitratur id quod bonū est, malū esse, mox illum quoque opinari necesse est id quod bonū est, bonum nō esse. Neque enim aliter malū esse potest, nisi bonum nō sit. Quare qui quod bonū est, malum esse arbitratur, & rem bonam malū putat, & eādem ipsam nō esse bonū. Non igitur simplex est hęc opinio de bono, quoniā malū est, cōtinet enim intra se illā, quoniā nō est bonū. Qui uerò opinatur non esse bonū quod bonum est, non illi quoque necesse est opinari quoniā malū est. Potest enim & non esse aliquid bonū, & malū nō esse. Atque hoc quidē in his inuenitur rebus, in quibus aliqua medietas poterit inueniri, hoc quoque cautissimè addidit. His igitur ita positis, quoniā contrarij opinio non est simplex, simplex uerò est negationis necesse est ut cōtra simplicem opinionem simplex potius uideatur esse cōtrarium. Est autem simplex opinio boni, quoniam bonum est, uera. Simplex uerò boni, quoniam bonum non est, falsa. Simplici igitur opinioni de bono, quoniam bonum est, simplex erit contraria negationis, quæ est boni, quoniam non est bonum. Tota uerò uis huius argumentationis hinc tracta est, quoties uera est quædā propositio, & duæ quę eam perimere possint, si una earum nihil indigens alterius, ueram propositionem perimat. Reliqua uerò præter alteram eandem propositionē perimere non possit, illa magis dicēda cōtraria est, quæ sibi sufficiens, nec reliqua indigens, propositam propositionem perimere ualet, ueram autem propositionē de bono quoniā bonum est, sola negatio perimere potest, & ad illius ueræ interitum est sibi ipsa sufficiens, quæ dicit, quoniā bonū non est. Illa uerò quæ opinatur malum esse, sibi sola non sufficiet, nisi illa quoque ei auxilietur, quæ est, id quod bonum est, bonum nō esse. Idcirco enim contraria illam aufert, quia secum negationes trahit, manifestū est hanc, quæ ad ueræ propositionis interitum sibi ipsa sufficit, rectè magis contrariam uideri, quàm quæ sibi ipsa non sufficit, nisi eius negatiuę propositionis addatur.

Amplius, si etiam similiter in alijs oportet se habere, & hic uidebitur benè esse dictum. Aut enim ubique ea quæ est contradictio, consistit aut nusquam. Quibus uerò non est contrarium, de his quidem est falsa ea, quæ est ueræ opposita, ut qui hominem non putat hominem, falsus est. Si ergo hæ contrariæ sunt, etiam aliæ quæ sunt contradictiones.

Quod de his, inquit, propositionib. dicimus, si hoc in omnibus inuenitur, firmū debet, esse quod dicimus. Neque enim uerisimile est in alijs quidem propositionibus negationes esse contrarias: in alijs uerò affirmationes, quæ cōtrarium ponunt. Sed si hoc in omnibus propositionibus inuenitur & contradictionibus, ut contradictio potius contraria sit, id est, negatio, quàm quæ cōtrarium habet, nihil est dubiū quin hęc ratio consistat in omnibus. Sin uerò in alijs ea quę contrarium ponit, magis cōtraria est quàm negatio, hic quoque ita sese, manifestum est, non habere: ubi enim inueniri potest contrarietas, in his dubitatio est quænam sit contraria, utrū ne ea quæ contrariū affirmat, an ea quę id quod propositum est, negat? Ergo in his in quibus dubiū non est, quemadmodū sit hoc speculādū est. Dubiū aūt non est in his in quibus non est contrarietas, ut in substantijs. Hic enim solæ sunt contrariæ negationes. Si ergo huic contrariæ opinioni quę est de homine, quoniam homo est, illa opponitur, quę est de homine, quoniam homo non est, manifestū est in alijs quoque, in quibus contrarietas inuenitur, locum contrarietatis negationem potius obtinere. Nam si in his in quibus contrarietas est, ut in bono uel malo, manifestum est non potius illā esse contrariam quę bonum negaret, quàm illam, quę malum obtineret, ei quę id quod

Lenum

bonum est, bonum esse arbitretur, nec in his eam contrariam esse oporteret, in quibus cōtrarietas nulla est. Quid enim attinet cum de homine dicimus, quod cōtrarium non habet ibi esse negationem contrariam? Cum uerò de bono, quod cōtrarium habet, ibi nō esse, sed potius eam, quæ contrarium poneret. Quocunq; enim uertitur negatio, suam uim in omnib. seruare debet. Quod ergo dicitur ab Aristotele, ut breuiter expliccem tale est, si in alijs negatio est contraria, hic quoq; negationem esse contrariam manifestum est. Quod si in alijs minimè, in his quoq; quę suprà posuit, sed in omnibus alijs in quibus contrarietas non inuenitur contradictio contrarietatis locum tenet, & his igitur in quibus est contrarietas eundem locum neq; alium tenebit, quod his uerbis explicuit. Amplius, si etiam in alijs similiter oportet se habere, & hic uidebitur benè esse dictum. Nam si in omnibus alijs ita se habere necesse est, & in his quæ suprà dicta sunt ita sese habet, & id quod dictū est, optimè dictum esse uidebit. Aut enim ubiq; ea quæ est contradictionis, aut nusq; alicubi quidem contrariam reperiet. Alicubi uerò minimè, quibus uerò non est contrariū, ut in substantijs in quibus nulla est cōtrarietas. Hoc eñ nos (si benè meminimus) prædicamenta docuerunt, de his est quidem falsa ea quæ est opposita ueræ, id est, in his inuenitur quidem opposita falsa opinio ueræ opinioni, sed quæ sit ista manifestum est. Nam ubi nulla contrarietas est, liquet contradictionis esse cōtrarietatem, ut qui hominem non putat hominem, falsus est. Hoc enim sola contrarietas ueræ propositionis inuenitur. Si ergo hæ contrariæ sunt, & illæ aliæ quæ sunt cōtradictionis, id est, si in his quæ contrarietatem non habent, negationes sunt contrariæ (necesse est enim aliquas esse contrarias) in alijs omnibus etiam in quibus est aliqua contrarietas, ut bono & malo negatio locum obtinet contrarietatis.

Amplius, similiter se habent boni, quoniam bonum est, & non boni quoniam non bonum est. Et ad has boni quoniam non bonum est, & non boni quoniam bonum est. Illi ergo quæ non boni, quoniam non bonum est, ueræ opinioni quænam est contraria? Non enim ea quæ dicit, quoniam malum est, simul enim aliquando erunt ueræ. Nūquam autem uera ueræ contraria est. Est enim quiddam non bonum malū, quare contingit simul esse ueras. At uerò nec illa quæ est, quoniam nō malum, uera enim & hęc: simul enim & hæ erunt. Relinquitur ergo ei quæ est non bonum, quoniam non bonum est, contraria ea quæ est, non boni quoniam bonum est: falsa enim hęc. Quare & ea, quę est boni, quoniā non bonū est, erit cōtraria ei quæ est boni quoniā bonū est.

Quæcunq; superius dicta sunt, ea rursus ualidiore per proportionē argumētatione cōfirmat. Proportio aūt est rerū inter se inuicē similitudo. Si igitur positæ sint res quatuor, quarū duę sint præcedentes, reliquæ sequentes, & sic se habet prima ad secundā, queadmodū tertia ad quartā, necesse est ita se habere primā ad tertiā queadmodū fuerit secūda ad quartam. Hoc enim ipsum breuiter facilimeq; numeris agnoscimus. Sit eñ primus numerus, 2: secundus, 6: rursus inchoantibus, tertius 4. quartus 12. In his igitur præcedentes quidē sunt duo & quatuor, sequētes uerò sex & duodecim. Sicut autem ut duo ad sex, ita quatuor ad duodecim. Nam sicut duo senarij tertia pars est, ita quaternarius duodenarij tertia pars est. Quocirca sicut quaternarius præcedens ad sequentē, ita alius præcedens ad alium sequētē erit, & ut præcedens ad præcedentē, ita sequens ad sequētem sed ad quatuor qui sunt pręcedentes duo medietas est, & sex igitur ad duodecim medietas est. Ergo in omni proportione hoc respicitur, dū est quòd si de quatuor propositis rebus sicut prima est ad secundam, ita tertia ad quartam, erit ut prima ad tertiam, ita secunda ad quartam. Ista igitur numerorum proportio ad propositionum uim naturamq; trāsferatur, suntq; duę propositiones

sitiones primæ, quarum una præcedens altera sequens, & aliæ rursus duæ, quarum una præcedens, altera similiter sequens, & in his sit aliqua similitudo. Si enim prima boni quoniam bonum est, hanc sequatur boni, quoniam nõ bonum est. Rursus sit præcedens tertia non boni quoniam non bonum est, hanc autem sequens quarta non boni, quoniam bonum est.

Præcedentes.	Sequentes.
1. Boni, quoniam bonum est.	2. Boni, quoniam bonum non est.
3. Non boni, quoniam non bonum est.	4. Non boni, quoniam bonum est.

Perspiciatur igitur in his quæ sit similitudo proportionum. Est enim ut prima boni, quoniam bonum est, ad secundam boni, quoniam bonum non est, ita tertia nõ boni, quoniam bonum non est, ad quartum non boni, quoniam bonum est. Nam si cui boni, quoniam bonum est, uera propositio est, falsa autem, boni, quoniam non est bonum: ita quoque non boni, quoniam non est bonum, uera propositio est, falsa autem non boni quoniam est bonum. Quod si ita est, & eodem modo sese habet opinio boni, quoniam bonum est, ad opinionem quæ est boni, quoniam bonum non est, quemadmodum etiam opinio non boni, quoniam non bonum est, ad opinionem non boni, quoniam bonum est, & quemadmodum se habet prima ad tertiam, ita sese habebit secunda ad quartam. Quemadmodum sese habet igitur boni q̃niam bonum est, ad eam quæ est non boni quoniam non bonum est, cum utræque sint ueræ, ita sese habet opinio boni quoniam non est, ad opinionem non boni quoniam bonum est, quòd ipsæ quoque utræque sunt falsæ, nam sicut istæ simul ueræ, ita illæ simul falsæ: quocirca ut est prima ad tertiam, ita secunda ad quartam. Ostensa igitur hac proportione, immutato ordine eædem disponantur, sed sit prior opinio ea, quæ est non boni, quoniam bonum non est, eamque sequatur boni, quoniam bonum est, & sub his præcedens tertia non boni, quoniam bonum est, quarta sequens boni, quoniam bonum non est.

Præcedentes.	Veræ.	Sequentes.
1. Non boni, quoniam bonum non est.		2. Boni, quoniam bonum est.
3. Non boni, quoniam bonum est,	Falsæ.	4. Boni, quoniam bonum nõ est.

Vt igitur superiùs demonstratum est, ita sese habet opinio non boni, quoniam nõ bonum est, ad eam opinionem, quæ est boni quoniam bonũ est, quemadmodũ nõ boni quoniam bonum est, ad eam quæ est boni, quoniam non bonũ est. Vt eñi illæ simul ueræ, ita hæ simul falsæ, eademque proportio est. Quocirca erit sicut prima q̃ est non boni, quoniam nõ bonum est, ad tertiã eam quæ est nõ boni, quoniam bonum est: ita erit secunda boni quoniam bonum est, ad quartã boni, q̃niam non est bonum. Requirendum igitur est, quemadmodum sit prima ad tertiam, ut ex eo spe culemur, quemadmodum sit secunda ad quartam. Dico enim quoniã huic opinioni quæ arbitratur non esse bonum quod bonum est, quoniam cõtra illam est, quæ arbitratur id quod bonum non est, bonum esse. Age enim si potius est cõtra eam opinionem quæ id, quod bonum nõ est, bonum putat, sit ea quæ id quod bonũ nõ est, malum putat, sed hoc fieri non potest. Contrariæ enim opiniones simul nunquã ueræ sunt, possunt autem simul hæ esse ueræ. Si quis enim parricidium, quod nõ est bonum, putet nõ esse bonum, idem quoque parricidium quod per naturam nõ est bonũ malũ putet, uerè utraque opinione arbitratur. Igitur non est contraria opinio ea, quæ id quod bonum non est, non bonum putet, ei quæ id quod bonum non est malum arbitratur. Rursus ponatur eidem opinioni de non bono, quoniam non est bonum, contraria ea, quæ arbitratur id quod non est bonum, non esse malũ. Id quoque contra-

contrarium non est. Fieri enim potest, ut id quod bonum nõ est, nec malũ sit. Neq; enim omnia quæcunq; bonum non sunt, mala sunt statim, sed est, ut bona quidem nõ sint, tamen nec mala sint. Si quis enim lapidem nequicquam iacentẽ quod per se bonum non est, nõ bonum esse putat, uere arbitretur, idem ipsum lapidem quòd per se bonũ non est, si non malum putet, nihil eius opinioni falsitatis incurrit. Quare, quoniam ea quæ est non boni, quoniam non bonũ est, & cum ea quæ est nõ boni quoniam malum est, & cum ea quæ non boni, quoniam non est malum, uera aliquoties inuenitur, neutri contraria est. Restat igitur ut ei sit cõtraria opinio, nõ boni, quoniam bonum est, quæ opinatur id quod non est bonum, bonum esse, hęc autem est, non boni quoniam bonum est, quoniam opinatur id quod nõ est bonum, bonum esse. Contraria igitur est non boni, quoniam non bonum est, ei quæ est nõ boni, quoniam bonum est. Sed hic ita sese habet opinio nõ boni, quoniam bonum est, ad opinionem non boni, quoniam nõ bonum est, quemadmodum opinio boni quoniam bonum est, ad eandem opinionem, quæ est boni, quoniam non bonũ est. Sed prima tertiaq; cõtrariæ. Secunda igitur quartaq; secundùm similitudinem proportionis sunt sine ulla dubitatione contrariæ. Potest uerò & simplicius intelligi hoc modo, si boni, quoniam bonum est, opinio, & non boni, quoniam non bonum est, opinio, similes secundùm ueritatem sunt, boni autem, quoniã non est bonum, & rursus non boni, quoniam bonum est, ipsæ quoq; similes secundùm falsitatem sunt, si una falsarum uni uerarum opinionum inuenta fuerit cõtraria, erit reliqua falsa, reliquæ ueræ contraria, quòd sola efficit similitudo. Ostenditur autem una falsa uni ueræ, quemadmodum suprà exposuimus, contraria, hoc est, ea quę dicit, id quod non est bonum, esse bonum, ei quę arbitratur, id quod non est bonum, non esse bonum. Relinquitur igitur ea quæ arbitratur id quod bonum est, non esse bonum, contraria esse ei quæ opinatur id quod bonum est, esse bonum. Qua in re colligitur negationem potius quàm contrarium ponentem, affirmationem ueræ affirmationi esse contrariam. Perplexa igitur sententia his modis quibus diximus expedita est, sed se sic habet ordo sermonum. Amplius inquit, similiter se habet boni, quoniam bonum est, & non boni quoniam nõ bonũ est, quæ utræq; ueræ sunt, & super has boni, quoniam non bonum est, & nõ boni, quoniam bonum est, quæ sunt utræq; mendaces. Illi ergo quæ est non boni, quoniã non bonum est, ueræ opinioni, quæ nam est contraria? hoc quasi interrogatiuò mòdo dictũ est. Non ea quę dicit quoniam malum est, quoniam simul aliquando esse poterũt ueræ, hoc autem in cõtrarijs non potest inueniri (nunquam enim ueræ uera contraria est) quemadmodum autem fieri potest, ut simul sint ueræ, quoniam est quiddam non bonũ malum, quare cõtingit simul ueras esse. At uerò nec illa quæ est non malũ: Simul enim & hæ erunt, id est, possunt aliquando simul esse ueræ, in his præsertim rebus quæ inter bonum malumq; sunt. Relinquitur ergo ei quæ est non boni, quoniã non bonum est, quæ ueræ est contraria, ea quæ est non boni, quoniam bonum est, quæ falsa est & simul uera non potest inueniri. Quare ad similitudinem superius positam reuertitur, ut dicat, & eam quæ est boni quoniam non bonum est, contraria ei quæ est boni, quoniam bonum est. Quòd si quis ea quæ superiùs dicta sunt, diligentius intuetur, nec in totius sententiæ statu, nec quicquam in ordine fallitur.

Manifestum est autem quoniã nihil interest, nec si uniuersaliter ponamus affirmationem. Huic enim uniuersalis negatio erit cõtraria: ut opinioni quæ opinatur, quoniam omne quod est bonum, bonum est, ea quæ est, quoniam nihil horum quæ bona sunt, bonum est.

In superiori argumentatione omnia de infinitis explicuit. Sed quoniã fortasse aliquis poterat suspicari nõ eandem rationem esse posse in his propositionibus, quæ sunt definitæ, atq; in his aliquid interesse, utrũ eadem demõstratio eis quæ definitę sunt, eueniret, hoc addit nihil interest, utrum eandem demõstrationem, quam ipse

gg superius

superius in propositionibus indefinitis fecit, quisquam faciat in uniuersalibus, quę iam sine dubio definitæ sunt. Si quis enim secundum indefinitarum propositionū superiorem dispositionem definitas disponat, easq; secundum prædictum modū speculetur, non aliam uniuersalis affirmationis opinioni contrariā reperiret, quàm eam quæ uniuersalis negationis opinio. Nihil enim interest inter indefinitas definitasq; propositiones, nisi quòd indefinitæ quidem sine determinatione, definitæ uerò cum argumento determinationis sunt, uel uniuersalitatis, uel particularitatis, hoc est enim quod ait, nihil interest, nec si uniuersaliter ponatur affirmatio: uniuersali namq; affirmationi uniuersalis contraria erit negatio, ut opinioni quæ opinatur, quoniam omne quod est bonum, bonum est, quæ, scilicet, est, uniuersalis affirmationis, ea sit contraria quæ est, quoniam nihil eorum quæ bona sunt bonum est, hoc est, opinio uniuersalis negationis, hoc autem cur fiat ostendit.

Nam eius quę est boni quoniam bonum est, si uniuersaliter sit bonū, eadem est ei quæ opinatur id, quod bonum est, quoniā bonum est. Hoc autem nihil differt ab eo quod est, quoniam omne quod est bonum, bonum est. Similiter autem & in non bono.

Gradatim indefinitam propositionem ad similitudinem uniuersalis adduxit. Dicit autem, quæcunq; fuerit indefinita propositio, ei si (quod in sermone solemus dicere) quicquid addatur, uniuersalis fit, ut nihil omnino distet ea quę ad rem in affirmatione omne prædicat, ut ea opinio uel propositio, quę est de bono, quoniam bonum est, huic si addatur quicquid, ut ita dicamus, quicquid bonum est bonum est, nihil differt ab ea quæ opinatur, omne bonum bonum est. Quare eadem uis est superioris demonstrationis in propositionibus indefinitis, quæ etiam in uniuersalibus, quæ paululum quiddam distant, sed non ad qualitatem, nec ad uim propositionis, sed ad quantitatē refertur. Vniuersalitas enim quantitati opponitur. Et sensus quidem hic est, uerba uerò sic sunt. Superius proposuerat nihil interesse an indefinita esset propositio an uniuersalis. Cur autem nihil intersit hoc modo dicit. Nam ea quæ est boni, quoniam bonum est, id est, indefinita affirmatio si uniuersaliter sit bonum, id est, si bonum uniuersaliter proferatur, eadem est ei quæ opinatur quicquid bonum est, quoniam bonum est, id est, nihil discrepat ab ea opinione quæ opinatur, quicquid bonum est bonū esse: huiusmodi autem opinio nihil differt ab ea quæ aperte uniuersaliter proponitur, quæ est, omne quod est bonum bonum est. Similiter autem & in non bono, id est, non bonū eadem ratione dicimus. Ea namq; propositio uel opinio, quæ opinatur non bonum esse, si ei addatur uniuersalitas, nihil differt ab ea, quæ uniuersaliter aperte proponitur, quæ est, omne quod bonum non est, non est bonum.

Quare si in opinione sic se habet, sunt autem hæ quæ sunt in uoce affirmationes & negationes notæ eorum, quę sunt in anima. Manifestū est quoniam affirmationi contraria quidē negatio est circa idem uniuersalis, ut ei quæ est quoniam omne bonum, bonum est, uel quoniā omnis homo bonus est, ea quæ est, quoniam nullum, uel nullus. Contradictoriè autem quoniam non omne, aut non omnis.

Superius omnes argumentationes ad bonum tollit, redigitq; ad conclusionē omnem quæstionis uim. Suprà enim negationes & affirmationes earū cōtrarietates de opinionibus pensare oportere prædixerat. Nunc uerò quoniā in opinionibus reperit illā contrariā esse, quæ esset uniuersalis negatio, idem refert ad propositiones, quas manifestum est, quoniā uoces sunt & significatiuæ animi passiones designare. In principio enim libri significatiuas uoces passiones animæ mōstrare uerauiter docuit, nunc ea uelut probaturus, quoniā in opinionibus illa cōtraria uniuersali affirma-

sali affirmationi, reperta esset, quæ esset uniuersalis negatio, potius quàm ea, quæ contrariã uniuersali affirmationi affirmaret, idem quod arbitratur in uocibus prouenire, hoc est, affirmationi uniuersali non affirmationem contrariam rem ponentem, sed uniuersalem negationem esse contrariam, contradictorias uerò eas quæ cum affirmatio uniuersalis esset, particularis negatio inueniretur. Atque hoc quidem plenissimè dictum est, nec aliquis in uerbis error est, sed nos ut cætera nihil ambiguum relinquentes, ipsorum quoque uerborum sensum eorumq; ordinem prosequimur. Ait enim. Quare si in opinione se sic habet, id est, quod opinio negationis contraria inuenitur opinioni affirmationis, potius quàm contrariũ ponens affirmatio. Sunt autem hæ quæ sunt in uoce affirmationes & negationes notæ earum quæ sunt in anima. Nam sicut in uoce affirmatio & negatio est, ita quoque etiam in opinione, cum ipse animus in cogitatione sua aliquid affirmat, aut aliquid negat, quod nos alio loco diligentiùs expediemus: ergo quoniam affirmationes & negationes quæ sunt uoce, notæ earum sunt affirmationum uel negationũ, quę sunt in anima, manifestum est, quoniam est affirmationi contraria quidem negatio circa idem uniuersalis, circa idem autem addidit, ne disiunctim affirmationes & negationes contrarias diceremus, sed ait affirmatio & negatio esse de una eademq; re, & illam quidem uniuersaliter affirmare, illam uerò uniuersaliter negare. Earum autem hæc sunt exempla, ut ei quę est, quoniam omne bonum bonum est, uel quoniam omnis homo bonus est, ea quæ est, quoniã nullum, id est, nullum bonum bonum est, quæ cõtraria est, uel quòd nullus, hoc est, nullus homo bonus est. Contradictoria autem, aut non omnis, id est, non omnis homo bonus est, contra eam quæ dicit, omnis homo bonus est, aut non omne, hoc est, non omne bonum bonum est, contra eam quæ dicit, quoniam omne bonum bonum est. Constat igitur in his propositionibus, quas suprà posuit, magis esse contrariam affirmationi, quæ dicit, omnis homo iustus est, eam quæ dicit, nullus homo iustus est, potius quàm eam quæ dicit, omnis homo iniustus est.

Manifestum est autem quoniam & ueram ueræ non cõtingit esse cõtrariam, nec opinionem, nec contradictionem. Contrariæ enim sunt quæ circa opposita sunt. Circa eadem autem contingit uerum dicere eundem. Simul autem non contingit eidem inesse contraria.

Post hæc libri terminũ expedit in ea speculatione & demonstratione, per quam licet uerum sit manifestumq; omnibus, duas propositiones ueras nõ esse cõtrarias, tamẽ idipsum mõstrare conatur. Est aũt huius argumẽtationis ingressus huiusmodi. Ea quæ sunt cõtraria, opposita sunt. Opposita uerò nõ possunt eidẽ simul inesse. Contraria igitur eidem simul inesse nõ possunt. De quibus aũt simul aliquid uerum dici potest, illa simul eidem inesse possunt. Quæ uerò simul eidem inesse non possunt, de his simul ueræ propositiones, affirmatio & negatio esse non possunt. Sed contraria simul eidem inesse nõ possunt. Quæ igitur simul uerum dicunt, contrariæ nõ sunt. Idcirco, quoniã de quibus affirmatio & negatio simul ueræ esse possunt, illa simul eidem insunt. Quocirca quæ simul ueræ sunt cõtrarię non sunt. Sensus quidem hic est, uerba aũt sic constant. Manifestum est aũt, inquit, quoniã & ueram ueræ non cõtingit esse contrariã, id est, duas ueras propositiones nõ posse esse cõtrarias, nec opinionem, nec contradictionẽ. Si opinio non est uera ueræ contraria, multo magis nec contradictio, quæ ex opinionibus uenit. Contradictionẽ autem hic pro contrarietate posuit. De ea enim non agebatur. Contrariæ enim sunt, quæ circa oppõta sunt, id est, omne cõtrarium est oppositum. Circa autem eadem contingit uerum eundem dicere, idcirco, quod de his solis & negatio & affirmatio ueræ simul esse possunt, quæ eidem simul esse contingit, simul autem eidem non contingit inesse contraria, ut concludatur, quoniam de quibus & affirmatio & negatio simul ueræ sunt, ea eidem simul inesse possunt, cõtraria uerò simul eidẽ inesse

non possunt, quæ ergo simul ueræ sunt, non possunt esse cõtraria. Noster quoque labor iam tranquillo cõstat portu. Nihil enim (ut arbitror) relictum est, quod ad plenam huius libri notitiam pertineret. Quare si rem propositam, studio, diligentiaque perfecimus, erit perutile his qui harum rerum scientia cõplectendarum cupiditate tenebuntur. Sin uerò minus id effecimus, quod nobis propositum fuit, ut obscurissimas huius libri sententias enodaremus, labori nostro nihil ut alij nocituro, & si non oportebit, obloquitur.

BOETH. EDITIONIS SECVNDAE, IN LIBRVM ARIstotelis de interpretatione, FINIS.

Ne quid in his Anitij Manlij Seuerini Boethij operibus possit amplius requiri, priorum & posteriorum Analyticorum Aristotelis libros Latinitate ab hoc autore donatos, adiunximus, ubique studentes ne nostro officio defuisse uideamur.

PRIORVM ANALYTICORVM ARISTOTELIS ANITIO MANLIO SEVERINO BOETHIO INterprete, Liber I.

De propositione, termino & syllogismo. Cap. I.

PRIMVM dicendum circa quid, & de quo est intentio, quoniam circa demonstrationem, & de disciplina demonstratiua est. Deinde determinandum quid Propositio, & quid Terminus, quid Syllogismus, quis perfectus, & quis imperfectus. Postea uerò quid est in toto esse, uel non esse hoc in illo, & quid dicimus de omni, aut de nullo prædicari. Propositio ergo est oratio affirmatiua, uel negatiua alicuius de aliquo. Hæc autem aut uniuersalis, aut partcularis, aut indefinita. Dico autem uniuersalem quidem, cum aliquid omni, aut nulli inesse: Particularem uerò, cum alicui, aut non alicui, aut non omni inesse. Indefinitam autem, cum quid inesse, uel non inesse significat, sine uniuersali, uel particulari, ut contrariorum eandem esse disciplinam, aut uoluptatem non esse bonum. Differt autem demonstratiua propositio à dialectica, quoniam demonstratiua quidem sumptio alterius partis contradictionis est. Non enim interrogat, sed sumit, qui demonstrat. Dialectica uerò interrogatio contradictionis est. Nihil autem refert ut fiat ex utraque syllogismus, nam & qui demonstrat, & qui interrogat, syllogizat, sumens aliquid de aliquo esse, uel non esse. Quare erit syllogistica quidem propositio, simpliciter affirmatio uel negatio alicuius de aliquo secundum dictum modum. Demonstratiua uerò si uera sit, & per primas propositiones sumpta. Dialectica autem percontanti quidem interrogatio cõtradictionis est, syllogizanti uerò sumptio apparẽtis, & probabilis, quemadmodum in Topicis dictum est. Quid est ergo propositio, & quid differt syllogistica à demonstratiua & dialectica, diligentius quidem in sequentibus dicetur. Ad præsentem uerò utilitatem, sufficienter nobis determinata sint, quæ nunc dicta sunt. Terminum autem uoco, in quem resoluitur propositio, ut prædicatum, & de quo prędicatur, uel apposito, uel separato esse, uel non esse. Syllogismus est oratio, in qua quibusdam positis, aliud quiddam ab his, quæ posita sunt, ex necessitate accidit, eo quod hæc sunt. Dico autem eo quod hæc sunt, propter hæc accidere.

Propter

Propter hæc uerò accidere, est nullius extrinsecus termini indigere, ut fiat necessarium. Perfectum uerò uoco syllogismum, qui nullius alius indiget, præter ea quæ sumpta sunt, ut appareat necessariũ. Imperfectum uerò, qui indiget aut unius, aut plurium, quæ sunt quidem necessaria per subiectos terminos, non autem sumpta sunt per propositiones. In toto autem esse alterũ in altero, & de omni prædicari alterum de altero idem est. Dicimus autẽ de omni prędicari, quando nihil est sumere subiecti, de quo non dicatur alterum, & de nullo similiter.

De conuersione absolutarum propositionum. Cap. II.

QVoniam autem omnis propositio est, aut de inesse, aut ex necessitate inesse, aut cõtingere inesse. Harum autem, hæ quidem affirmatiuę, illæ autem negatiuæ secundùm unamquamq; appellationem. Rursus autem affirmatiuarum, & negatiuarum, aliæ sunt uniuersales, aliæ particulares, aliæ indefinitæ. Vniuersalem quidem priuatiuã de eo quod est inesse, necesse est in terminis conuerti. Vt si nulla uoluptas est bonum, neq; bonum nullum erit uoluptas. Prædicatiuam, autem conuerti quidem necessarium est, non tamen uniuersaliter, sed in parte, ut si omnis uoluptas est bonum, & bonum aliquod uoluptas. Particularem autem affirmatiuã quidem cõuerti necesse est particulariter. Nam si uoluptas aliqua, bonum, & bonum aliquod erit uoluptas. Priuatiuã uerò non est necessarium. Non enim si homo non inest alicui animali, & animal nõ inest alicui homini. Primũ ergo sit priuatiua uniuersalis a b propositiò, si ergo nulli b inest a, neq; a nulli inerit b. Nam si alicui inest ut c, nõ uerum erit nullum b esse a. Nam c eorum quæ sunt b aliquod est. Si uerò omni b inest a, & b alicui a inest, nam si nulli, neq; a nulli b inerit, sed positum erat omni inesse. Similiter autem & si particularis est propositio: nam si inest a alicui b, & b alicui eorum quę sunt a necesse est inesse, si enim nulli, nec a nulli inerit b. Si autem a alicui eorum quæ sunt b, non inest, non necesse est & b alicui a non inesse, ut si b quidem sit animal, a uerò homo, homo enim non omni animali, animal uerò omni homini inest.

De conuersione propositionum de modo. Cap. III.

EOdem autem modo se habebit in necessarijs propositionibus: nam uniuersalis quidem priuatiua uniuersaliter cõuertitur. Affirmatiuarum aũt utraq; particulariter. Nam si necesse est a, nulli b inesse, necesse est & b nulli a inesse, si enim alicui contingit, & a alicui b continget. Si autem ex necessitate a omni uel alicui b inest, & b alicui a necesse est inesse, non si non ex necessitate inest, neq; a alicui b ex necessitate inerit. Particularis uerò priuatiua non cõuertitur, propter eandem causam, propter quam & suprà diximus. In contingentibus uerò quoniam multipliciter dicitur cõtingere, nam & necessarium, & nõ necessarium, & possibile, contingere dicimus. In affirmatiuis quidem, similiter se habebit secundùm conuersionem in omnibus. Nam si a omni, aut alicui b contingit, & b alicui a cõtingit, si enim nulli, nec a nulli b, ostensum est enim hoc prius. In negatiuis uerò nõ similiter, sed quæcunq; quidem cõtingere dicuntur, ex eo quod ex necessitate nõ insunt, uel in eo quod non ex necessitate insunt similiter. Vt si quis dicat hominem cõtingere nõ esse equum, aut album nulli tunicæ inesse: Horum enim hoc quidem ex necessitate inest, illud uerò nõ ex necessitate inest, & similiter conuertitur propositio. Nam si cõtingit nulli homini equum inesse, & hominem contingit nulli equo inesse, & si album contingit nulli tunicæ, & tunica cõtingit nulli albo, si enim alicui necessario, & album tunicæ alicui inerit ex necessitate, hoc enim ostensum est prius. Similiter autem & in particulari negatiua. Quæcunq; uerò ut in pluribus, & in eo quod rara sunt dicũtur cõtingere, secundùm quem modũ determinamus cõtingens, nõ similiter se habebat in priuatis cõuersionibus. Sed & uniuersalis quidem priuatiua propositio non conuertitur, particularis uerò conuertitur. Hoc autem erit manifestum quãdo de cõtingenti dicemus. Nunc autem

nobis tantum ſit cum ijs quæ dicta ſunt, manifeſtum, quoniam contingere nulli, aut alicui non ineſſe affirmatiuam habet figuram, nam & contingit ipſi eſt ſimiliter ordinatur. Eſt autem, quibuſcunq; adiacẽs prædicatur, affirmationem ſemper facit, & omnino, ut, eſt non bonum, uel eſt non album, uel ſimpliciter, eſt non hoc. Oſtendetur autem & hoc per ſequentia: ſecundùm conuerſiones autem, ſimiliter ſe habebunt in alijs.

De modis ſyllogiſticis, & aſyllogiſtis abſolutis primæ figuræ, Cap. IIII.

HIs uerò determinatis, dicemus iam per quæ, & quando, & quomodo fit omnis ſyllogiſmus, poſtea uerò dicendum de demonſtratione. Prius enim de ſyllogiſmo dicendum, quàm de demõſtratione, eo quòd uniuerſalior eſt ſyllogiſmus: nam demonſtratio quidem ſyllogiſmus quidam eſt, ſyllogiſmus uerò non omnis, demonſtratio. Quando igitur tres termini ſic ſe habent ad inuicem, ut & poſtremus ſit in toto medio, & medius in toto primo uel ſit, uel non ſit, neceſſe eſt extremitatũ perfectum eſſe ſyllogiſmum. Voco autem medium quod & ipſum in alio, & aliud in ipſo eſt, quod & poſitione medium eſt. Extrema uerò quod & ipſum in alio, & in quo aliud eſt. Si enim a de omni b, & b de omni c, neceſſe eſt a de omni c prædicari. Prius enim dictum eſt quomodo de omni dicimus. Similiter autem & ſi a, de nullo b, b autem de omni c, quoniam a nulli c inerit. Si autem primũ quidem omni medio conſequens eſt, medium uerò nulli poſtremo, nõ erit ſyllogiſmus extremitatum. Nihil enim neceſſarium accidit, eo quòd hæc ſunt: nam et omni, et nulli cõtingit primum poſtremo ineſſe, quare neque particulare, neque uniuerſale fit neceſſarium. Cum autem nihil eſt neceſſariũ, per hæc non erit ſyllogiſmus. Termini uerò eius quod eſt omni ineſſe, animal, homo, equus: eius uerò quod eſt nulli, animal, homo, lapis. Quando uerò nec primum medio, nec medium poſtremo ulli ineſt, nec ſic erit ſyllogiſmus. Termini uerò ut ineſſe, ſcientia, linea, medicina: ut non ineſſe, ſcientia, linea, unitas. Vniuerſalibus igitur exiſtentibus terminis, manifeſtũ eſt in hac figura quando erit, et quando nõ erit ſyllogiſmus, et quoniam cum eſt ſyllogiſmus, neceſſarium eſt terminos ſic ſe habere, ut diximus, et ſic ſe habens manifeſtum, quoniam erit ſyllogiſmus.
Si autem hic quidem terminorũ uniuerſaliter, alius uerò particulariter ad alium, quando uniuerſale quidem ponitur ad maiorem extremitatẽ uel prædicatiuũ, uel priuatiuũ, particulare uerò ad minorem prædicatiuũ, neceſſe eſt ſyllogiſmum eſſe perfectum. Quando uerò ad minorem uel quolibet modo aliter ſe habeant termini, impoſsibile eſt. Dico autem maiorem extremitatẽ quidem in qua medium eſt, minorem uerò, quæ ſub medio eſt. Inſit enim a quidem, omni b, b autem alicui c, ergo ſi eſt de omni prædicari, quod in principio dictũ eſt, neceſſe eſt a alicui c ineſſe. Et ſi a quidem nulli b ineſt, b uerò alicui c, neceſſe eſt a alicui c non ineſſe, determinatum eſt enim et de nullo, quomodo dicimus, quare erit ſyllogiſmus perfectus. Similiter autem et ſi indefinitũ ſit b c prædicatiuum, nam idem erit ſyllogiſmus indefinito, & particulari ſumpto. Si autem ad minorem extremitatem uniuerſale ponatur uel prædicatiuum, uel priuatiuum, non erit ſyllogiſmus neq; cum affirmatiua, neq; negatiua, neq; indefinita, neq; particularis ſit, ut ſi a quidem alicui b ineſt, uel non ineſt, b autem omni c ineſt. Termini ut ineſſe, bonũ, habitus, prudentia: ubi non ineſſe, bonum, habitus, indiſciplina. Rurſum ſi b quidem nulli c, a uerò alicui b ineſt, uel non ineſt, uel non omni ineſt, nec ſic erit ſyllogiſmus. Termini omni ineſſe, album, equus, cygnus: nulli ineſſe, album, equus, coruus. Idem autem & ſi a b indefinitum ſit. Nec quando ad maiorem extremitatem quidem uniuerſale ponatur uel prædicatiuũ, uel priuatiuum, ad minorem uerò particulare priuatiuum, non erit ſyllogiſmus uel indefinito, uel particulari ſumpto. Velut ſi a quidem,

dem

dem omni b inest, b autem alicui c non inest, uel non omni inest. Cui enim alicui non inest medium, hoc omne & nullum sequatur primum. Ponantur enim termini, animal, homo, album: deinde & de quibus albis non prædicatur homo, sumantur cygnus, & nix. Ergo animal de uno quidem omni prædicatur, de altero uerò nullo: quare non erit syllogismus. Rursum a quidem, nulli b insit, b autem alicui c non insit, & sint termini, inanimatū, homo, album: deinde sumantur alba, de quibus non prædicatur homo, cygnus & nix: nam inanimatum de hoc quidem omni prædicatur, de illo uerò nullo. Amplius: Quoniam indefinitum est alicui eorum quæ sunt c, non inesse b, uerum est autem & nulli inest, & si non omni, quoniam alicui non inest. Sumptis autem his terminis uelut nulli inesse, non fit syllogismus (hoc enim dictum est prius) manifestum ergo est, quoniam in eo quod sic se habent termini, non erit syllogismus, esset enim & in his. Similiter autem ostendetur, & si uniuersale ponatur priuatiuum. Neq; enim si ambo interualla particularia prædicatiuè, uel priuatiuè dicantur, aut hoc quidem prædicatiuum, illud uerò priuatiuum, uel hoc quidem indefinitum, illud uerò definitum, uel ambo indefinita, nō erit syllogismus nullo modo. Termini uerò communes omnium, animal, album, equus, animal, album, lapis. Manifestum est igitur ex ijs quæ dicta sunt, quoniam si fit syllogismus in hac figura particularis, quoniam necesse est terminos sic se habere, ut diximus. Aliter enim se habentibus, nullo modo fit. Palam autem quoniam omnes, qui in hac sunt syllogismi, perfecti sunt. Omnes enim perficiuntur per ea, quæ ex principio sumuntur. Et quoniam omnia problemata ostenduntur per hanc figuram. Etenim omni, & nulli, alicui, & nō alicui in esse: Voco autem huiusmodi figuram primam.

De syllogismis absolutis in secunda figura. Cap. V.

QVando uerò idem huic omni quidem, illi uerò nulli inest, uel utriq; omni, uel nulli, figuram quidem huiusmodi uoco secundam. Medium autem in hac dico, quod de utraq; prædicatur. Extremitates uerò de quibus dicitur hoc. Maiorem quidem extremitatē, quæ iuxta medium posita est. Minorem uerò, quæ longius sita est à medio. Ponitur autem medium foras quidem extremitatum, primum uerò positione. Perfectus igitur nō erit syllogismus nullo modo in hac figura, posibile uerò erit & uniuersalibus, & nō uniuersalibus existētibus terminis. Vniuersalibus igitur terminis erit syllogismus, quādo medium huic quidem omni, illi uerò nulli inerit, etsi ad utrumuis sit priuatiuū, aliter uerò nullo modo. Prædicetur enim m de n quidem nullo, de x uerò omni: quoniam igitur cōuertitur priuatiua, nulli m inerit n, at m omni x supponebatur, quare n nulli x inerit, hoc enim ostēsum est prius. Rursum si m n quidem omni inest, x uerò nulli, neq; n x nulli inerit. Nam si m, nulli x, neq; x, nulli n inerit, at uerò m, omni n inerat, quare x nulli inerit. Facta est enim rursum prima figura. Quoniam autē cōuertitur priuatiuum, neq; n nulli x inerit, quare erit idem syllogismus, est autem ostēdere hæc & ad imposibile ducētes. Quoniam ergo fit syllogismus sic se habentibus terminis manifestum, sed non perfectus, nō enim solùm ex ijs, quę ab initio sumpta sunt, sed ex alijs perficitur necessarium. Si autem m, de omni n & x prædicetur, non erit syllogismus. Termini inesse, substantia, animal, ratio: non inesse, substantia, animal, lapis: medium, substantia. Nec quando de n, nec de x nullo prædicatur m. Termini inesse, linea, animal, homo: non inesse, linea, animal, lapis. Manifestum ergo quoniā si fit syllogismus ex uniuersalibus terminis, necesse est terminos sic se habere, ut in principio diximus. Aliter enim se habentibus terminis nō fit cōclusio necessaria. Si autem ad alterum sit uniuersaliter medium, quando ad maius quidem fuerit uniuersaliter uel prædicatiuè, uel priuatiuè, ad minus aūt & particulariter,

lariter, & oppositæ uniuersali (dico autẽ oppositæ, si uniuersale quidem priuatiuũ, particulare prædicatiuum, uel si uniuersale prædicatiuum, particulare priuatiuũ) necesse est syllogismum fieri priuatiuum particulariter. Nam si m nulli quidem n, x autem alicui inest, necesse est n, alicui x non inesse. Quoniam enim conuertitur priuatiuum, nulli m inerit, n m uerò supponebatur, alicui x inesse, quare n alicui eorum quæ sunt x non inerit. Fit enim syllogismus per primam figuram. Rursus si n quidem omni m, x uerò alicui non inest, necesse est n alicui x non inesse. Nam si x omni inest n, prædicatur autem & m de omni n, necesse est m omni x inesse, supponebatur autem alicui non inesse. Et si m, n omni quidem inest, x autem non omni, erit syllogismus, quoniam non omni x inest n. Demonstratio autem eadem. Si autem de x quidem omni, de n uerò non omni prædicatur, m non erit syllogismus. Termini inesse, animal, substantia, coruus. Non inesse, animal, album, coruus. Nec quando de x quidem nullo, de n uerò aliquo. Termini inesse, animal, substantia, lapis. Non inesse, animal, substantia, scientia. Quando igitur oppositum est uniuersale particulari, dictum est quando erit, & quando non erit syllogismus. Quando autem similis figuræ fuerint propositiones, ut ambæ priuatiuæ, uel affirmatiuæ, nullo modo erit syllogismus. Sint enim primum priuatiuæ, & uniuersale ponatur ad maiorem extremitatem, ut m, n quidem nulli, x autem alicui non insit, contingit ergo & omni, & nulli x inesse n. Termini quidem nulli inesse, nigrum, nix, animal. Omni uerò inesse, non est sumere, si m alicui quidem x inest, alicui autem non. Nam si omni x inest n, & m nulli, n etiam m nulli x inerit, sed positum erat alicui inesse, non igitur sic sumere cõtingit terminos. Ex indefinito autem ostendendum est. Quoniam enim uerum est m, non inesse alicui x & si nulli inest, nulli uerò cum insit, non erit syllogismus, manifestum quoniã neque nunc erit. Rursum si prædicatiuæ, & uniuersale ponatur similiter, ut m, omni quidem n, x autem alicui insit, contingit ergo & omni, & nulli x inesse. Termini nulli inesse, album, cygnus, lapis. Omni uerò non erit sumere terminos, propter eandem causam quam & prius, sed ex indefinito monstrandum est. Si autem uniuersale ad minorem extremitatem est, & m x quidem nulli, n uerò alicui non inest, contingit n, & omni, & nulli x inesse. Termini inesse, album, animal, coruus. Non inesse, album, lapis, coruus. Similiter autem & si prædicatiuæ fuerint propositiones. Termini non inesse, album, animal, nix. Inesse, album, animal, cygnus. Manifestum est igitur quoniam si similis figuræ sint propositiones, & hæc quidem uniuersalis, illa uerò particularis, quoniã nullo modo fit syllogismus. Sed nec si alicui utriq; inest, uel non inest, uel huic quidẽ inest, illi uerò non, uel neutri omni, uel indefinitæ. Termini autem communes omnium, album, animal, homo: album, animal, inanimatum. Manifestum est igitur ex prædictis, quoniã si sic se habent termini adinuicẽ, ut dictum est, fit syllogismus ex necessitate, & si fit syllogismus, necesse est terminos sic se habere. Palam autem & quoniã omnes imperfecti sunt, qui in hac figura sunt syllogismi, omnes enim perficiuntur assumptis quibusdam, quæ uel insunt terminis ex necessitate, uel ponuntur uelut hypotheses, ut quando per impossibile ostẽdimus. Et quoniã non fit affirmatiuus syllogismus per hanc figuram, sed omnes priuatiui, & uniuersales, & particulares.

De syllogismis absolutis tertiæ figuræ. Cap. VI.

SI autem eidẽ hoc quidẽ omni, illud uerò nulli inest, uel ambo omni, uel nulli, figuram quidem huiusmodi uoco tertiam. Medium autem in hac dico, quo ambo prædicamus. Extremitates uerò, quæ prædicanť. Maiorem autem extremitatẽ, quæ longius est medio, minorem uerò, quæ propius. Ponitur autem medium foras quidem extremitatũ, ultimũ uerò positione est. Perfectus igiť nõ fit syllogismus, nec in hac figura, possibilis uerò erit & uniuersaliter, & non uniuersaliter terminis existentib. ad mediũ. Vniuersaliter quidẽ quando &

p & r, inerunt omni s, quoniã alicui r inerit p ex necessitate, nam quoniã conuertitur prædicatiua, inerit s alicui r. Quare quoniã p inest omni s, & s alicui r, necesse est p alicui r inesse. Fit enim syllogismus per primam figurã. Est aũt & per impossibile, et expositione facere demonstrationẽ, si enim ambo omni s insunt, si sumat̃ aliquod eorũ quæ sunt s, ut n huic & p & r inerũt ex necessitate, quare alicui r inerit p. Et si r omni quidẽ s, p aũt nulli s inest, erit syllogismus: quoniã p, alicui r nõ inerit ex necessitate. Nam idem modus erit demõstrationis, cõuersa r s propositione. Ostendetur aũt & per impossibile, quemadmodũ in prioribus. Si aũt insit r, s quidem nulli, p uerò omni s, non erit syllogismus. Termini inesse, animal, equus, homo: non inesse, animal, inanimatũ, homo, neq; quando ambo de nullo s dicunt̃, non erit syllogismus. Termini inesse, animal, equus, inanimatũ non inesse, homo, equus inanimatũ, mediũ, inanimatũ. Manifestũ est igitur & in hac figura & quando erit, et quando nõ erit syllogismus ex uniuersalib. terminis. Quando enim ambo termini sunt prædicatiui, erit syllogismus, quoniam inest alicui extremis tas extremitati: quando uerò priuatiui, non erit syllogismus: quando autẽ hic quidem priuatiuus, ille uerò affirmatiuus, si maior quidã fuerit priuatiuus, alter uerò affirmatiuus, erit syllogismus, quoniã alicui non inest extremitas extremitati. Si autem e conuerso, non erit. Si autem hic quidem sit uniuersaliter ad mediũ, alter uerò particulariter, si uterq; sit prædicatiuus, necesse est fieri syllogismũ, & si alteruter sit uniuersalis terminorũ. Nam si r omni s insit, p uerò alicui s, necesse est & p, alicui r inesse, nam quoniã conuertit̃ affirmatiua, inerit s alicui p: quare quoniã r omni s inest, s autem alicui p & r, alicui p inerit, quare & p alicui r. Rursum si r alicui s, p uerò omni s insit, necesse est & p alicui r inesse, nam idem modus demonstrationis. Est aũt demõstrare & per impossibile, & expositione, quemadmodũ in prioribus. Si autẽ unus quidẽ sit prædicatiuus, alius uerò priuatiuus, uniuersaliter autẽ prædicatiuus, quãdo minor quidem fuerit prædicatiuus, erit syllogismus, nam si r omni s, p uerò alicui s nõ inest, necesse est p, alicui r non inesse, si enim p omni r, & r omni s, & p omni s inerit, sed nõ inerat. Monstratur aũt & sine deductione, si sumat̃ aliquid eorũ quæ sunt s, cui p non inest. Quando uerò maior fuerit prædicatiuus, nõ erit syllogismus, ut si p, insit omni s, r aũt alicui s nõ insit. Termini uerò omni inesse, animatũ, homo, animal: Nulli uerò, nõ est sumere terminos si r inest alicui quidem s, alicui autem non. Si enim omni s inest p, r autẽ alicui s, & p inerit alicui r, sed positum erat nulli r inesse. Sed quemadmodum in prioribus dicendum est, nam cum indefinitũ est alicui nõ inesse, & quòd nulli inest uerum est dicere alicui nõ inesse, nulli uerò cum inesset nõ erat syllogismus, manifestum ergo est, quoniã nõ erit syllogismus. Si autem priuatiuus sit uniuersalis terminus, quãdo maior quidẽ priuatiuus fuerit, minor aũt prędicatiuus, erit syllogismus. Si em̃ p nulli s, r aũt alicui inest s, & p alicui r nõ inerit. Rursum enim prima erit figura, r s propositione cõuersa. Quando aũt minor fuerit priuatiuus, nõ erit syllogismus. Termini inesse, animal, homo, ferum. Non inesse, animal, scientia, ferũ: mediũ in utrisq; ferũ. Nec quãdo ambo priuatiui ponũtur, est aũt unus quidẽ uniuersalis, alter uerò particularis. Termini inesse, quando minor est uniuersalis ad mediũ, animal, homo, ferum. Non inesse, animal, sciẽtia, ferũ. Quando aũt maior, non inesse quidẽ, coruus, nix, albũ. Inesse uerò non est sumere si r, alicui quidẽ inest s, alicui aũt nõ inest. Si em̃ p omni r insit, r aũt alicui s, & p inerit alicui s. Positum est aũt nulli, sed ex indefinito monstrandũ est. Neq; si uterq; alicui medio inest, uel nõ inest, uel unus quidẽ inest, alter uerò nõ inest, uel hic quidẽ alicui, ille uerò nõn omni, uel indefinitè, nullo modo erit syllogismus. Termini aũt cõmunes omnium, animal, homo, album: animal, inanimatũ, album. Manifestum est igitur, & in hac figura, quãdo erit, & quãdo non erit syllogismus, & quoniam habentibus se terminis, ut dictum est, fit syllogismus ex necessitate, & si sit syllogismus, necesse est terminos sic se habere. Manifestum

est etiam, quia omnes imperfecti sunt in hac figura syllogismi: omnes enim perficiuntur quibusdam assumptis. Et quoniam syllogizare uniuersale per hanc figurã non erit, neq; priuatiuum, neq; affirmatiuum.

De tribus figuris, & indirectis syllogismis adinuicem.
Cap. VII.

Palàm autem, & quoniam in omnibus figuris, quando non fit syllogismus, cum prædicatiui quidem, uel priuatiui sunt utriq; termini, & particulares, nihil omnino fit necessarium. Cum autem prædicatiuus, & priuatiuus, & uniuersaliter sumptus priuatiuus, semper fit syllogismus minoris extremitatis ad maiorem: ut, si a quidem omni b, uel alicui, b autem nulli c. Cõuersis enim propositionibus, necesse est c alicui a non inesse. Similiter autem & in alijs figuris, semper enim fit per conuersionem syllogismus. Palàm etiam quoniam indefinitum pro prædicatiuo particulari positum, eundem faciet syllogismum in omnibus figuris. Manifestum autem & quoniam omnes imperfecti syllogismi, perficiuntur per primam figuram. Aut enim ostensiuè, aut per impossibile clauduntur omnes. Vtrinq; autem fit prima figura. Et ostensiuè quidem perfectis, quoniam per conuersionem claudebantur omnes, conuersio autem primam faciebat figuram, per impossibile uerò demonstratis, quoniam posito falso syllogismus fit per primam figuram. Vt in postrema figura, si a & b omni c insunt, quoniam a alicui b inest, nam si nulli & b omni c, nulli c inerit a, sed inerat omni. Similiter autem in alijs. Est etiam reducere omnes syllogismos ad uniuersales syllogismos primæ figuræ. Nam qui sunt in secunda figura, manifestum, quoniam per illos perficiuntur, uerum non similiter omnes, sed uniuersales quidem priuatiua conuersa, particularium autem utraq; per ad impossibile reductionem. Qui uerò in prima sunt particulares, perficiuntur quidem per se. Est autem & per secundã figuram ostendere ad impossibile ducentes, ut si a omni b, & b alicui c, quoniam a alicui c inerit. Si enim nulli, b autem omni, nulli c inerit b. Hoc enim scimus per secundam figuram. Similiter autem & in priuatiuo erit demonstratio, si enim a nulli b, & b alicui c inest, a alicui c non erit, nam si a omni c, b autem nulli inest, nulli c inerit b. Hec autem fuit media figura, quare quoniam qui in media sunt syllogismi, omnes reducuntur in primæ figuræ uniuersales syllogismos, qui uerò particulares sunt in prima, ad eos qui sunt in media, manifestum est quoniam & particulares reducentur ad eos, qui in prima figura sunt uniuersales syllogismos, qui uerò sunt in tertia, cũ uniuersales sint quidem termini, statim perficiuntur per illos syllogismos. Si autem particulares, sumuntur per particulares syllogismos primæ figuræ, sed hi reducti sunt ad illos, quare & tertiæ figuræ particulares. Manifestum ergo quoniã omnes reducentur in primæ figuræ uniuersales syllogismos. Igitur syllogismi inesse, uel nõ inesse ostendentes, dictum est quomodo se habent, & ad eos qui ex eadem sunt figura, & adinuicem, & ad eos qui ex alijs sunt figuris.

De syllogismis ex necessario, in tribus figuris. *Cap. VIII.*

Voniam autem diuersum est inesse, & ex necessitate inesse, & contingere inesse (nam multa insunt quidem, non tamen ex necessitate, alia uerò neque ex necessitate, neque insunt omnino, contingit autem inesse) manifestum, quoniam & syllogismus in unoquoque horum diuersus est, & non similiter habentibus se terminis, sed hic quidem ex necessarijs, ille uerò ex ijs quæ simpliciter insunt, ille autem ex contingentibus. Ergò in necessarijs quidem ferè similiter se habet, & in ijs quæ insunt:

Similiter enim positis terminis, & in ijs quæ insunt, & in ijs quæ ex necessitate insunt, uel non insunt, & erit, & non erit syllogismus. Verum distabit in eo quod adiacet terminis ex necessitate inesse, uel non inesse, nam & priuatiuum similiter conuertitur, & in toto esse, & de omni similiter assignabimus. Ergo in alijs quidem eodem modo ostendetur per conuersionem, quoniam conclusio necessaria, quomodo in eo quod est inesse. In media autem figura quando fuerit uniuersalis affirmatiua, particularis uerò priuatiua, & rursum in tertia quando uniuersalis quidem prædicatiua, particularis uerò priuatiua, non similiter erit demonstratio: sed necesse est exponentes, cui alicui utrunque nō inest, de hoc facere syllogismum. Erit enim necessarius in hoc. Si autem de exposito est necessarius, erit & de illo aliquo. Nam hoc quod est expositum, ipsum quidem illud aliquid est. Fit autem uterque syllogismus in propria figura.

De mixtis ex una necessaria, & altera absoluta, in prima figura. Cap. IX.

ACcidit autem quandoque & altera propositione necessaria, necessarium fieri syllogismum, uerùm non utralibet, sed quæ ad maiorem extremitatē est. Vt, si a quidem, b ex necessitate sumptum est inesse, uel non inesse, b autem c inesse tantùm, sic enim sumptis propositionibus ex necessitate a inerit c, uel non erit. Nam quoniam omni b ex necessitate inest, uel non inest a, c autem aliquid eorum quæ sunt b, est manifestum, quoniam & c ex necessitate erit alterum horum. Si autem a b quidem non necessaria, b c autem necessaria, nō erit conclusio necessaria. Nam si est, accidit a alicui b inesse ex necessitate, per primam, & tertiam figuram, hoc autem falsum, contingit enim tale esse b, cui possibile est a nulli inesse. Amplius autem & ex terminis manifestū, quoniam nō erit conclusio necessaria, ut si a quidem sit motus, b autem sit animal, in quo autem c homo, namque homo animal est ex necessitate, mouetur autem animal non ex necessitate, quare nec homo. Similiter autem & si priuatiua sit a b. Nam eadem demonstratio. In particularibus autem syllogismis, si uniuersalis quidem est necessaria, & cōclusio erit necessaria, si autem particularis, non necessaria, siue priuatiua, siue prædicatiua fuerit uniuersalis propositio. Sit autem primo uniuersalis necessaria, & a quidem omni b insit ex necessitate, b autem alicui c insit solum, necesse est ergo a alicui c inesse ex necessitate, nam c sub b est, b autē omni a inerat ex necessitate. Similiter autem & si priuatiuus syllogismus sit nam eadem erit demonstratio. Si autem particularis est necessaria, nō erit conclusio necessaria, nihil enim impossibile euenit, quemadmodum nec in uniuersalibus syllogismis, similiter autem & in priuatiuis. Termini, motus, animal, album.

De mixtis ex una necessaria, & altera absoluta, in secunda figura. Cap. X.

IN secūda autem figura si priuatiua quidem propositio uniuersalis sit, & necessaria, cōclusio erit necessaria. Si autem prædicatiua, nō necessaria. Sit enim primum priuatiua necessaria, & a b quidem nulli contingat, c autem insit tantū, quoniā ergo conuertitē priuatiua, et b nulli a contingit, a autem omni c inest, quare nulli c contingit b, nam c sub a est. Similiter autem & si ad c ponatur priuatiuū, nam si a c nulli cōtingit, et c nulli a poterit inesse, a autem omni b inest. Quare nulli eorum quæ sunt b contingit c: fit enim prima figura. Rursum non erit neque b ipsi c: conuertitē enim similiter. Si autem prædicatiua propositio est necessaria, nō erit cōclusio necessaria, insit enim a omni b ex necessitate, c autem nulli insit tantū, cōuersa ergo priuatiua, fit prima figura. Ostensum est autē in prima, quoniā cum nō est necessaria, quæ ad maiorē est priuatiua, nec cōclusio erit necessaria, quare nec in his erit ex necessitate. Amplius autem si conclusio est necessaria, accidit c alicui a non inesse ex necessitate: si enim b nulli c inest ex necessitate

cessitate, neque c nulli b inerit ex necessitate, b autem alicui a necesse est inesse, si quidem & a omni b ex necessitate inerat, quare c necesse est alicui a non inesse, sed nihil prohibet a huiusmodi accipere, cui omni c contingat inesse. Amplius & si terminos ponentes sit ostendere, quoniam conclusio non est necessaria simpliciter. Et his existentibus, necessarium, ut sit a animal, b uerò homo, c autem album, & similiter propositiones sumptæ sint, contingit enim animal nulli albo inesse, nõ inerit ergo nec homo nulli albo, sed non ex necessitate. Contingit enim hominem fieri album, non tamen donec animal nulli albo insit. Quare cum hæc sint, necessaria erit conclusio, simpliciter autem non necessaria. Similiter autem se habebit et in particularibus syllogismis, quando priuatiua quidem propositio, & uniuersalis fuerit, & necessaria, & conclusio erit necessaria. Quando autem prædicatiua uniuersalis fuerit necessaria, priuatiua uerò particularis non necessaria, non erit conclusio necessaria. Sit enim primum priuatiua, & uniuersalis necessaria, & a b quidem nulli contingat inesse, c autem alicui insit, quoniam ergo conuertitur priuatiua, & b nulli a continget inesse, a autem alicui c inest, quare ex necessitate alicui eorum quæ sunt, c non inerit b. Rursum sit prædicatiua, & uniuersalis, & necessaria, & ponatur ad b quidem prædicatiuum, si ergo a omni b ex necessitate inest, c autem alicui non inest, quoniam non inerit b, alicui c, manifestum, sed nõ ex necessitate. Nam iidem termini erunt ad demonstrationẽ, qui in uniuersalibus syllogismis, sed nec si priuatiua necessaria est particulariter sumpta, erit conclusio necessaria. Nam per eosdem terminos demonstratio.

De syllogismis mixtis ex altera necessaria, & altera absoluta, in tertia figura. Cap. XI.

IN postrema autem figura terminis quidem uniuersalibus ad medium, & prædicatiuis utrisque propositionibus, si utralibet sit necessaria, et conclusio erit necessaria. Si autẽ hæc quidẽ sit priuatiua, illa uerò prædicatiua, quãdo priuatiua quidem fuerit necessaria, & cõclusio erit necessaria, quãdo autem prędicatiua, non erit necessaria. Sint enim primum utræque prædicatiuę propositiones, et a et b omni c insint, necessaria autem sit a c, quoniam ergo b omni c inest, & c alicui b inerit, eo quòd conuertitur uniuersalis particulariter. Quare si a inest omni c ex necessitate, & c alicui b, & a alicui b necessariũ inesse, nam b sub c est. Fit igitur prima figura. Similiter autem ostendetur, & si b c est necessaria, cõuertitur enim c alicui a, quare si omni c inest b ex necessitate, & a alicui b inerit ex necessitate. Rursum sit a c quidem priuatiua, b c uerò affirmatiua, necessaria autem priuatiua, quoniã ergo conuertitur affirmatiua, erit c alicui b, a autem nulli c ex necessitate, neque a alicui b inerit ex necessitate, nam b sub c est. Si autẽ prædicatiua sit necessaria, non erit cõclusio necessaria. Sit enim b c prædicatiua, & necessaria, a c autem priuatiua, & non necessaria, quoniam ergo conuertitur affirmatiua, inerit & c alicui b ex necessitate. Quare si a quidem, nulli eorũ quæ sunt c inest, c aũt alicui eorum, quæ sunt b, & a alicui eorũ quæ sunt b, non inerit, sed non ex necessitate. Ostensum est enim in prima figura quoniã priuatiua propositione necessaria, nec conclusio erit necessaria. Amplius autem & per terminos sit manifestum, sit enim a quidẽ bonũ, in quo b animal, c autem equus, ergo bonũ quidem cõtingit nulli equo inesse, animal uerò necesse est omni equo inesse, sed non necesse est aliquod animal non esse bonũ, siquidẽ cõtingit omne esse bonũ. Aut si nõ hoc possibile, sed uigilare, uel dormire terminum ponendum. Omne enim animal susceptibile est horum. Si igitur termini uniuersaliter ad medium sint, dictum est, quando erit conclusio necessaria. Si autem hic quidem uniuersalis, ille uerò particularis, prædicatiuus uterque, quando uniuersalis fuerit necessarius, & conclusio erit necessaria. Demõstratio autem eadem quæ prius, cõuertitur enim & particularis affirmatiua. Si ergo necesse est b omni c inesse, a autem sub c est, necesse est b alicui a inesse. Si autem b alicui a, & a alicui b inesse necessarium: conuertitur

titur enim. Similiter autem & si a c, sit necessaria uniuersalis, nam b sub c est. Si autem particularis est necessaria, nō erit conclusio necessaria. Sit enim b c particularis & necessaria, a autem insit omni c, non tamē ex necessitate, conuersa ergo b c prima fit figura, & uniuersalis quidem propositio non necessaria, particularis autem necessaria: quando aūt sic se habebāt propositiones, non erat cōclusio necessaria, quare nec in his. Amplius aūt & ex terminis manifestū. Sit enim a quidem uigilatio, b autem bipes, in quo autem c animal, ergo b alicui c necesse est inesse, a autem omni c cōtingit, & a nō necessario b, non enim necesse est aliquem bipedem dormire, uel uigilare. Similiter autem per eosdē terminos ostendet etiam si a c, sit particularis & necessaria. Si aūt hic quidē terminorū sit prædicatiuus, ille priuatiuus & necessarius, quādo uniuersalis fuerit priuatiuus & necessarius, & conclusio erit necessaria. Si enim a, nulli c ex necessitate cōtingit, b autem alicui c inest, necesse est a, alicui b non inesse, quādo autem affirmatiua necessaria ponetur uel uniuersalis, uel particularis, uel priuatiua particularis, non erit conclusio necessaria. Nam alia quidem eadem quæ & in priotibus, dicemus. Termini autem cum uniuersalis quidem affirmatiua est necessaria, uigilatio, animal, homo, medium homo: cum autem particularis prædicatiua necessaria, uigilatio animal, album. Animal enim necesse est alicui albo inesse, uigilatio autem cōtingit nulli, & nō necesse est alicui animali nō inesse uigilationem. Quādo autem priuatiua particularis est necessaria, bipes, motus, animal: mediū animal. Manifestum igitur, quoniam inesse quidem nō est syllogismus, si utræq; propositiones nō sunt in eo quod est inesse: necessarij uerò est, & altera solum existēte necessaria. In utrisq; autem affirmatiuis, & priuatiuis existentibus syllogismis, necesse est alteram propositionem similem esse cōclusioni. Dico autem similem, si inesse quidem, existentem, si autē necessaria, necessariā. Quare & hoc palàm, quoniā non erit cōclusio neq; necessaria, neq; inesse, nō sumpta uel necessaria, uel quæ inesse significet propositione. Igitur de necessario quomodo fit, & quam differentiam habeat ad inesse, sufficienter penè dictum est.

De contingenti non necessario. Cap. XII.

De contingente autem post hæc dicemus, quando, & quomodo, & per quæ erit syllogismus. Dico autem cōtingere, & contingēs, quo non existente necessario, posito autem inesse, nihil erit propter hoc impossibile. Nam necessarium æquiuocè cōtingere dicit. Quoniam aūt hoc est contingens, manifestum ex affirmationibus, & negationib. oppositis. Nam nō cōtingit esse, non possibile esse, & impossibile esse, & necesse est nō esse, uel eadē sunt, uel sequunt se inuicē, quare & opposita his cōtingit esse & nō impossibile esse, & nō necesse nō esse, eadē erunt, uel sequētia se inuicē. De omni enim affirmatio, uel negatio uera. Erit ergo contingens necessarium, & non necessariū, contingens. Accidit autem omnes quæ secundū contingere sunt propositiones, cōuerti sibijn uicem, dico aūt non affirmatiuas negatiuis, sed quæcunq; affirmatiuā habent figuram secundū oppositionē, ut ea quæ est cōtingit esse, ei quæ est cōtingit non esse, & ea quæ est cōtingit omni, ei quæ est contingit nulli, uel non omni, & quæ alicui, ei quæ non alicui, eodem autem modo & in alijs. Quoniam enim quod est contingens non est necessariū, & quod non est necessariū, possibile est non esse, manifestum, quoniā si contingit a inesse b, cōtingit & non inesse, & si omni contingit inesse, & omni cōtingit nō inesse. Similiter autē & in particularib. affirmationibus, nam eadē demōstratio. Sunt aūt huiusmodi propositiones prędicatiuę, nam cōtingere ei quod est esse, similiter ponit, quemadmodū dictū est prius. Determinatis aūt his, rursum dicimus quoniā cōtingere duob. modis dicit. Vno quidē quod plerunq; fit, & deficit necessariū, ut canescere hominē, uel augeri, uel minui, uel omnino q̄d natū est esse. Hoc enī non cōtinuū habet necessariū, eo q̄d nō semper est homo, cum tamē homo est, aut ex necessitate, aut ut in plurib. est. Alio aūt modo, infinitum

nirum quod & sic, & non sic posibile, ut animal ambulare, uel ambulanre fieri motum terræ, uel omnino quod casu fit, nihil enim magis sic natum est, uel ecõtrario. Cõuertitur ergo & secundùm oppositas propositiones utrumq; cõtingens, nõ tamen eodem modo, sed quod natũ quidem est, esse ei quod non ex necessitate esse. Sic enim cõtingit nõ canescere hominem. Infinitum autẽ ei, quod nihil magis sic, uel illo modo. Disciplina autem, & syllogismus demonstratiuus, ex infinitis quidẽ nõ est, eo quòd inordinatũ est medium, ex ijs uerò quæ nata sunt esse, penè orationes, & cõsiderationes fiunt de his cõtingẽtibus, ex illis autem posibile quidem est fieri syllogismum, nõ tamẽ solet quæri. Hæc ergo definiẽtur magis in sequentibus, nunc autem dicemus, quãdo & quomodo, & quis erit syllogismus ex cõtingentibus propositionibus. Quoniam autem cõtingere hoc huic inesse, dupliciter est accipere, aut enim cui inest hoc, aut cui contingit ipsum inesse, nam de quo b, a cõtingere, horum alterum significat, aut de quo dicitur b, aut de quo contingit dici, de quo autem b, a cõtingere, aut omni b posibile inesse a, nihil differt. Manifestum igitur quoniam dupliciter dicetur a omni b inesse contingere. Primum ergo dicemus, si de quo c, cõtingit b, & de quo b cõtingit a, quis erit, & qualis syllogismus, sic enim utræq; propositiones sumuntur secundùm cõtingere, quando autem de quo b est, contingit a, hæc quidem inesse, illa uerò contingens, quare à similibus figuris incipiendum quemadmodum & in alijs.

De syllogismis ex ambabus contingentibus in prima figura. Cap. XIII.

Quando ergo a contingit omni b, & b omni c, syllogismus erit perfectus, quoniam a cõtingit omni c inesse. Hoc autem manifestum est ex definitione: nam contingere omni inesse sic dicebamus. Similiter autem & si a quidem, cõtingit nulli b, b autem omni c, quoniam a contingit nulli c. Nam de quo b cõtingit, a non cõtingere, hoc erat nullum dimittere sub b contingentium. Quando autem a cõtingit omni b, b autem nulli c, per sumptas quidem propositiones nullus fit syllogismus, conuersa autem b c secundum contingere, fit idem quemadmodum & prius, quoniam enim cõtingit b nulli c inesse, cõtingit & omni inesse. Hoc autem dictum prius. Quare si b quidem omni c, a autem omni b, rursum idem fit syllogismus. Similiter autem etsi ad utrasq; propositiones, negatio ponatur cum cõtingere (dico autem ut si a, cõtingit nulli b, & b nulli c) igitur per sumptas quidem propositiones nullus fit syllogismus, cõuersis autem rursus idem erit, qui & prius. Manifestum est igitur quoniam negatione posita ad minorem extremitatem, uel ad utrasq; propositiones, aut non fit syllogismus, aut fit quidem sed nõ perfectus, ex cõuersione enim fit necessarium. Si autem hæc quidem propositionum uniuersalis, illa uerò particularis sumatur, ad maiorem quidem extremitatem posita uniuersali, syllogismus erit perfectus. Nam si a omni b contingit, b autẽ alicui c: a alicui c cõtingit, hoc autem manifestum ex definitione cõtingentis. Rursum si a cõtingit nulli b, b, autem cõtingit alicui c inesse, necesse est a cõtingere alicui c nõ inesse. Demõstratio autem eadem quæ in his. Si autem priuatiua sumatur particularis propositio, uniuersalis autem affirmatiua, positione autem similiter se habeãt (ut a quidem omni b cõtingat, b autem alicui c cõtingat nõ inesse) per sumptas quidem propositiones nõ fit manifestus syllogismus, cõuersa autem particulari, & posito b, alicui c cõtingere inesse, eadem erit cõclusio quæ & prius, quemadmodum in ijs quæ ex principio. Si autem quæ ad maiorem extremitatem particularis sumatur, quæ ad minorẽ uniuersalis, siue utræq; sumãtur affirmatiuæ, siue priuatiuæ, siue nõ similis figuræ, siue utræq; indefinitæ, uel particulares, nullo modo erit syllogismus. Nihil ẽm prohibet b trãscẽdere a, & nõ prædicari de æquis, in quo ẽm b transcẽdit a sumatur c, huic neq; omni, neq; nulli, neq; alicui, neq; nõ alicui cõtingit a inesse, siquidem cõuertuntur secũdùm cõtingere propositiones, & b pluribus cõtingit quam a inesse. Amplius autem ex terminis manifestũ est, nam sic se habẽtibus propositionibus, primũ postremo & nulli cõtingit, & omni ex necessitate

inesse

inesse. Termini aũt communes omniũ, inesse quidẽ ex necessitate, animal, albũ, homo, non cõtingere uerò, animal, album, uestis. Manifestũ igitur quoniã hoc modo habentibus se terminis, nullus fit syllogismus: nam omnis syllogismus uel eius quod est, inesse est, uel ex necessitate uel cõtingere, nõ est aũt eius q͛ est inesse, neque necessarij, manifestũ quoniã non est, nam affirmatiuus interimit̃ priuatiuo, & priuatiuus affirmatiuo, relinquitur ergo eius quod cõtingere esse: hoc aũt impossibile. Ostensum est enim quoniã sic se habentib. terminis, & omni postremo primũ necesse inesse, & nulli cõtingere inesse. Quare nõ erit eius quod est contingere syllogismus: nam necessariũ non erat contingens. Manifestum autem & quoniam cum uniuersales sunt termini in contingentibus propositionibus, semper fit syllogismus in prima figura, siue sunt prædicatiui, siue priuatiui. Verùm ex prædicatiuis quidem perfectus, ex priuatiuis autem imperfectus. Oportet autem contingere sumere non in necessarijs, sed secundum dictam definitionem, aliquoties autem latet huiusmodi.

De syllogismis ex una absoluta, & altera contingente, in prima figura. Cap. XIIII.

SI autem hęc quidem inesse, illa uerò cõtingere sumatur propositionũ, quando quæ ad maiorem quidem extremitatẽ contingere significauerit, perfecti erunt omnes syllogismi, & cõtingentis secundũ dictã determinationẽ: quando aũt quæ ad minorẽ, & imperfecti omnes, & priuatiui syllogismi nõ cõtingentis secundũ dictã determinationẽ, sed eius quod est nulli, aut nõ omni ex necessitate inesse. Si enim nulli, aut non omni ex necessitate cõtingere dicimus, & nulli, & non omni inesse. Contingat enim a omni b, b aũt omni c ponatur inesse, quoniã igitur sub b est c, a aũt cõtingit omni b, manifestum, quoniam & c omni cõtingit a, fit ergo perfectus syllogismus. Similiter autẽ & cum priuatiua est a b propositio, b c autem affirmatiua, & hæc quidem contingere, illa uerò inesse sumetur, perfectus erit syllogismus, quoniam a cõtingit nulli c inesse. Quoniam ergo inesse posito ad minorem extremitatem, perfecti syllogismi fiunt, manifestum. Quod autem contrariè se habente erunt syllogismi, per impossibile monstrandũ est, simul aũt erit manifestum, & quoniã imperfecti: nam ostensio nõ ex sumptis propositionibus. Primum autem dicendũ, quoniã si cum est a, necesse est esse b, & cum possibile est esse a, possibile erit b ex necessitate. Sit enim sic se habentibus rebus, ut in quo quidem a possibile, in quo autem b impossibile: si ergo aliud possibile quidẽ est, cum possibile esse, ipsum fiet: hoc uerò impossibile, quoniã impossibile, non utiq; fiet. Simul autem si a possibile, & b impossibile, cõtinget a fieri præter b, si autem fieri & esse. Nam quod fit, quando factũ est, est. Oportet autem accipere nõ solùm in generatione possibile, & impossibile, sed & in uerũ esse, & in quod actu est, & quocunq; modo simpliciter aliter dicit̃ possibile, in omnib. enim similiter se habebit. Amplius cum est a, b esse, nõ tanq; uno aliquo existẽte a, erit b, oportet opinari. nihil enim est ex necessitate uno aliquo existente, sed duobus ad minus, ut quãdo propositiones sic se habẽt (ut dictũ est) secundũ syllogismũ: nam sic dicit̃ de d, d autem de e, & c de e ex necessitate, & si utrunq; possibile, & cõclusio erit possibilis. Quemadmodũ ergo si quis ponat a quidem propositiones, b aũt conclusionẽ, accidet nõ solum a existẽte necessario, & b simul esse necessariũ, sed etiam possibili, possibile. Hoc aũt ostenso manifestum est, quoniã falso posito, & non impossibili, & quod accidit propter positionem falsum erit, et non impossibile: ut si a falsum quidem est, non tamẽ impossibile, cum autem sit a & b, & b erit falsum quidem, non tamen impossibile. Nam ostensum est quoniã cum est a, est b, & cum possibile est a, possibile est b. Positũ aũt est a, possibile esse, & b erit possibile, si enim impossibile est b, simul idem erit possibile, & impossibile. Determinatis aũt ijs, insit a, omni b, b aũt cõtingit omni c, necesse est a igitur cõtingere omni c inesse. Non enim cõtingat, b aũt omni c ponat̃ inesse, hoc aũt falsum quidẽ, nõ tamẽ impossibile: si ergo a quidẽ nõ cõtingit omni c, b aũt omni c insit, a nõ omni b cõtingit.

Fit enim

Fit enim syllogismus per tertiam figuram. Sed positũ erat omni c contingere inesse, necesse est ergo a, omni c contingere. Falso enim posito, & non impossibili, quod accidit est impossibile. Possibile est autem et primam figuram facere impossibile ponentes b inesse c, nam si b omni c inest, a autem omni b contingit, et omni c continget a, sed positum erat non omni possibile inesse. Oportet autem accipere omni inesse non secundùm tempus determinantes, ut nunc, aut in hoc tempore, sed simpliciter (per huiusmodi enim propositiones & syllogismos facimus) quoniam secundùm nunc sumpta propositione, non erit syllogismus. Nihil enim fortasse prohibet quandoq; & omni mouenti hominem inesse, ut si nihil aliud moueatur: mouens autem contingit omni equo, sed homo nulli equo contingit. Amplius: Sit primum quidem animal, medium uerò mouẽs, postremum uerò homo, ergo propositiones quidem similiter se habebunt, conclusio uerò erit necessaria, non contingens. Ex necessitate enim homo est animal, manifestum igitur quoniã uniuersale sumendum simpliciter, & non tempore determinantes. Rursum: Sit priuatiua propositio uniuersalis a b, & sumatur a quidem nulli b inesse, b autẽ contingat omni c inesse. His igitur positis necesse est a contingere nulli c inesse: non enim contingat, b autem ponatur inesse c sicut prius, necesse est igitur a, alicui b inesse, fit enim syllogismus per tertiam figuram. Hoc autem impossibile, quare cõtingit a, nulli c. Posito enim falso, et nòn impossibili, impossibile est quod accidit. Hic ergo syllogismus non est contingentis secundùm definitionem, sed nulli inesse ex necessitate. Hæc est contradictio factæ hypothesis. Positum est enim ex necessitate a alicui c inesse, syllogismus autem per impossibile, oppositæ est contradictionis. Amplius autem & ex terminis manifestum, quoniam non erit cõclusio contingens. Sit enim a quidem coruus, in quo autem b intelligens, in quo autem c homo, nulli ergo b inest a, nam nullum intelligens, coruus, b autem contingit omni c, omni enim homini inest intelligere, sed a, ex necessitate nulli c, non igitur conclusio contigens. Sed nec necessaria semper: sit enim a quidem mouens, b autem scientia, in quò autem c homo, ergo a quidem nulli b inerit, b autem omni c contingit, & non erit conclusio necessaria, non enim necesse est nullum hominem moueri, sed necesse est aliquem. Manifestum igitur quoniã est cõclusio eius, quod est nulli ex necessitate inesse. Sumendum autem melius terminos. Si autem priuatiuum ponatur ad maiorem extremitatem cõtingere significans, ex ipsis quidẽ sumptis propositionibus, nullus erit syllogismus, conuersa autem secundùm contingens propositione, erit quemadmodũ in prioribus. Insit enim a, omni b, b autem cõtingat nulli c, sic ergo habentibus se terminis, nihil erit necessariũ. Si autem conuertatur b c, & sumatur b cõtingere omni c, fiet syllogismus quemadmodũ prius. Similiter enim habent se termini positione. Eodem autem modo & cum priuatiua sunt utraq; interualla, si a b quidem non inesse, b c autem nulli contingere significat: nam per ea quidem quæ sumpta sunt, nullo modo fit necessariũ, conuersa autem secundùm contingens propositione erit syllogismus: sumatur enim a quidem, nulli b inesse, b autem contingere nulli c, per hæc quidem nihil necessarium. Si autem sumatur b, omni c contingere, quod uerum est, a b autem propositio similiter se habeat, rursus erit idem syllogismus. Si autem nõ inesse ponatur b, omni c, & non cõtingere non inesse, non erit syllogismus nullo modo, siue priuatiua sit, siue affirmatiua a b propositio. Termini autem communes ex necessitate quidem inesse, album, animal, nix: non cõtingere autem, album animal, pix. Manifestum est igitur quoniã cum uniuersales sunt termini, & hæc quidem propositionum inesse, illa uerò sumitᷓ contingẽs, quando quæ ad minorẽ est extremitatẽ contingere sumitᷓ propositio, semper fit syllogismus: uerũtamẽ quandoquidẽ ex ipsis, quando aũt ꝓpositione cõuersa, quando uerò utrumq; horũ, & ob quam causam, diximus. Si aũt hoc quidẽ uniuersale, illud uerò particulare sumitᷓ interuallorũ, quando ad maiorẽ quidem extremitatẽ uniuersale ponitᷓ, & contingẽs siue negatiuum,

tiuū, siue affirmatiuū: particulare autē affirmatiuū & inesse ad minorē erit syllogismus perfectus, quemadmodū & cū uniuersales sunt termini, demonstratio autē, eadem quæ & prius. Quando autem uniuersale quidem fuerit, ad maiorē extremitatem inesse, & non cōtingens, alterum uerò particulare, & contingens, siue affirmatiuè, siue negatiuè ponātur utræq;, siue hęc quidē negatiua, illa uerò affirmatiua, omnino erit syllogismus imperfectus. Verū hi quidem per impoßibile ostendūtur, illi uerò per cōuersionem cōtingentis, quemadmodū in prioribus. Erit autē syllogismus per cōuersionem, & quando uniuersalis quidem ad maiorē extremitatē posita significauerit inesse, uel non inesse, particularis uerò cū sit priuatiua, sumatur cōtingēs, ut si a quidem omni b inest, uel non inest, b autem alicui contingit non inesse, conuersa enim b c, secundùm contingere fit syllogismus. Quando autem non inesse sumet particulariter posita propositio, non erit syllogismus. Termini inesse, album, animal, nix non inesse autem, album, animal, pix, per indefinitū enim est sumēda demonstratio. Si autem uniuersale quidē ponatur ad minorē extremitatē, particulare autem ad maiorem siue priuatiuū, siue affirmatiuū, siue cōtingens, siue inesse utrumuis, nullo modo erit syllogismus. Nec cum particulares, uel indefinitæ ponentē propositiones, siue contingere sumptæ, siue inesse, seu permutatim, nec sic erit syllogismus: demonstratio autem eadem, quę in prioribus. Termini aūt cōmunes inesse quidem, ex necessitate, animal, album, homo: non contingere uerò, animal, albū, tunica. Manifestū est igitur quoniam uniuersali posito ad maiorem extremitatē semper erit syllogismus, ad minorem autem nunquam.

Mixtio necessarij, & contingentis in prima figura. Cap. XV.

Quando autem hæc quidem propositionū ex necessitate inesse, uel non inesse, illa uerò contingere significat, syllogismus quidem erit hoc modo habentibus se terminis. Et perfectus, quādo ad minorem extremitatem ponetur necessaria: Conclusio autem, si prędicatiui sunt quidem termini, cōtingentis, & non inesse erit, siue uniuersaliter, siue non uniuersaliter ponantur: si autem sit hoc quidem affirmatiuum, illud uerò priuatiuum quādo affirmatiuū quidem fuerit necessariū, & contingentis erit conclusio, & nō eius quod est nō inesse. Quando autem priuatiuum necessariū, & contingentis nō esse, & non inesse, siue uniuersales, siue non uniuersales sint termini. Cōtingere autem in conclusione eodem modo accipiendū est, quo in prioribus. Eius autem quod est ex necessitate nō inesse, non erit syllogismus: aliud enim est non ex necessitate inesse, & ex necessitate non inesse. Quoniam igitur uniuersalibus affirmatiuis existentibus terminis nō fit cōclusio necessaria, manifestū: insit enim a omni b ex necessitate, b autem contingat omni c, erit igitur syllogismus imperfectus, quoniam a contingit omne c inesse. Quoniam autem imperfectus, ex demonstratione palàm eodem enim modo ostendetur, quo & in prioribus. Rursum a quidem contingat omni b inesse, b autē omni c insit ex necessitate, erit itaq; syllogismus: quoniam a contingat omni c inesse, sed non quoniam inest, & perfectus quidem, sed non imperfectus: statim enim perficit per ex principio propositionis. Si autē nō similis figuræ sint propositiones, sit primū priuatiua necessaria, & a quidem nulli contingat b ex necessitate, b autē cōtingat omni c, necesse est igitur a nulli c inesse. Ponatur enim a inesse aut omni, aut alicui, positum aūt est a nulli cōtingere b, quoniam ergo conuertitur priuatiua, & b nulli a contingit, a autem positum est inesse c aut omni, aut alicui, quare nulli, aut non omni c continget b inesse, sed supponebatur omni ex principio. Manifestum autem quoniam & eius quod est contingere non inesse fit syllogismus, siquidem nō inesse. Rursum sit affirmatiua quidem propositio necessaria, & a quidē cōtingat nulli b inesse, b aūt insit omni c ex necessitate. Ergo fit syllogismus quidem perfectus, sed non eius quod est non inesse, sed eius quod est contingere nō inesse.

tio enim & negatio. Si autē hoc uerū, ex necesſitate alicui a ineſſe b, quare & a alicui b ineſſe, hoc autem impoſsibile. Non enim ſi a non contingit nulli b, neceſſe eſt a alicui b ineſſe. Nam non contingere nulli, dicitur dupliciter, hoc quidem ſi ex necesſitate alicui ineſt, illud uerò ſi ex necesſitate alicui nō ineſt. Nā quod ex necesſitate alicui eorum quæ ſunt a non ineſt, non eſt uerum dicere, quoniam omni cōtingit non ineſſe, quemadmodum nec alicui ineſt ex necesſitate, quoniam omni cōtingit ineſſe. Si ergo aliquis putet, quoniam contingit c, omni d ineſſe, ex necesſitate alicui non ineſſe ipſum, falſum ſumet, omni enim ineſt, ſi contingat: ſed quoniam quibuſdam ex necesſitate ineſt, propter hoc dicimus non omni contingere. Quare ei quod eſt contingere omni ineſſe, & ea quæ eſt ex necesſitate alicui ineſſe, opponitur, & ea quæ eſt ex necesſitate alicui non ineſſe, ſimilitet autem & ei quæ eſt cōtingere nulli. Palàm ergo quoniam ad ſic contingens, & non contingens, ut in principio definiuimus, non ſolum ex necesſitate alicui ineſſe, ſed & ex necesſitate alicui non ineſſe ſumendum. Hoc autem ſumpto, nihil accidit impoſsibile, quare non fit ſyllogiſmus. Manifeſtum ergo ex ijs quę dicta ſunt, quoniā non cōuertitur priuatiua. Hoc autem oſtenſo, ponatur a, b quidē contingere nulli, c uerò omni, per conuerſionem ergo nō erit ſyllogiſmus. Dictū eſt enim, quoniā nō cōuertitur huiuſmodi propoſitio: Sed nec per impoſsibile, nam poſito b omni c contingere ineſſe, nihil accidit falſum, cōtinget enim a, & omni & nulli c ineſſe. Omnino autem ſi eſt ſyllogiſmus, palàm quoniā cōtingens erit, eo ꝙ neutra propoſitionum ſumpta eſt in eo, ꝙ eſt ineſſe, & hic uel affirmatiuus, uel priuatiuus: neutro aūt modo poſsibile eſt, affirmatiuo enim poſito, oſtendetur per terminos quoniā non cōtingit ineſſe: priuatiuo autē, quoniam concluſio non eſt contingens, ſed neceſſaria. Sit enim a quidem album, b aūt homo, in quo autem c, equus: ergo albū a contingit huic quidem omni, illi uerò nulli ineſſe, ſed b neq; ineſſe contingit c, neq; non ineſſe. Quoniā igitur ineſſe non poſsibile, eſt manifeſtū, nullus enim equus homo, ſed neq; contingere nō ineſſe, neceſſe eſt enim nullum equū hominē eſſe, neceſſariū autem non erat contingens, nō igitur fit ſyllogiſmus. Similiter autē oſtendetur, & ſi ė cōuerſo ponatur priuatiua, & ſi utræq; affirmatiuė ponanť, uel priuatiuė: nā per eoſdē terminos erit demōſtratio. Et quādo hæc quidē uniuerſalis, illa uerò particularis, uel utræq; particulares, uel indefinitę, aut quolibet modo aliter contingit permutari propoſitiones, ſemper enim erit per eoſdem terminos demonſtratio. Manifeſtum ergo quoniam utriſq; propoſitionibus ſecundùm contingere poſitis, nullus fit ſyllogiſmus.

Mixtio abſoluti, & contingentis, in ſecunda figura. Cap. XVII.

Si autē altera quidem ineſſe, altera uerò cōtingere ſignificat, prædicatiua quidem ineſſe poſita, priuatiua uerò contingere, nunq; erit ſyllogiſmus, ſiue uniuerſaliter, ſiue particulariter ſumātur termini, demōſtratio aūt eadem, & per eoſdē terminos. Quando autem affirmatiua quidem cōtingere, priuatiua ineſſe, erit ſyllogiſmus.. Sumatur enim a, b quidem nulli ineſſe, c uero omni a cōtingere, cōuerſa ergo priuatiua, b ineſt nulli a, a autē omni c cōtingebat, fit ergo ſyllogiſmus, quoniā b contingit nulli c, per primā figurā. Similiter autem & ſi ad c ponatur priuatiua. Si autem utræq; ſint priuatiuæ, ſignificet autem hæc quidē non ineſſe, illa uerò cōtingere non ineſſe, per ea quidē quę ſumpta ſunt, nihil accidit neceſſariū, cōuerſa autem ſecundum contingere propoſitione fit ſyllogiſmus, quoniā b cōtingit nulli c ineſſe, quemadmodū in prioribus, erit eñ rurſum prima figura. Si aūt utræq; ponantur prædicatiuæ, non erit ſyllogiſmus. Termini quidem ineſſe ſanitas, equus homo. Eodē aūt modo ſe habebit & in particularibus ſyllogiſmis. Quādo autē erit affirmatiua ineſſe, ſiue uniuerſaliter, ſiue particulariter ſumpta, nullus erit ſyllogiſmus: hoc autē ſimiliter, & per eoſdē terminos demonſtrať, quibus & prius. Quādo autē & priuatiua, erit per cōuerſionem, quemadmodū in prioribus. Rurſum ſi ambo quidem interualla priuatiua ſumātur, uniuerſaliter autē quod nō ineſſe, ex ipſis quidē propoſitionibus non erit neceſſariū, cōuerſa autē contingenti ſicut in priori-

 bus,

bus, erit syllogismus. Si aũt inesse quidem sit priuatiua, particulariter quidem sumpta, non erit syllogismus, neq; prædicatiua, neq; priuatiua existente altera propositione. Nec quando utræq; ponuntur indefinitæ, uel affirmatiuæ, uel negatiuę, aut particulares, demonstratio autem eadem, & per eosdem terminos.

Mixtio necessarij & contingentis, in secunda figura. Cap. XVIII.

SI autem hæc quidem propositionũ ex necessitate, illa uerò cõtingere significat: priuatiua quidem necessaria, erit syllogismus, non solũ, quoniam contingit non inesse, sed & quoniam non inest, affirmatiua aũt non erit. Ponatur autem a b quidem nulli inesse ex necessitate, c autẽ omni contingere, cõuersa ergo priuatiua, & b nulli a inest, a autem omni c cõtingebat. Fit igitur rursum per primã figurã syllogismus, quoniã b cõtingit nulli c inesse. Simul autem manifestũ, quoniam neq; inest b nulli c: ponatur enim inesse, ergo si a nulli b contingit, b autẽ inest alicui c, a alicui c non cõtingit, sed omni ponebat cõtingere. Eodẽ aũt modo ostendetur, & si ad c ponatur priuatiuum. Rursum. Sit prędicatiua quidẽ necessaria, altera autem priuatiua, & cõtingens, & a b contingit nulli, c autem omni insit ex necessitate. Sic ergo habentibus se terminis, nullus erit syllogismus, accidit enim b ex necessitate non inesse. Sit enim a quidẽ album, in quo aũt b, homo, in quo uerò c, cygnus, ergo album cygno quidem ex necessitate inest, homini autẽ contingit nulli, & homo nulli cygno ex necessitate. Quoniã igitur eius quod est cõtingere, non est syllogismus, manifestũ est, nam ex necessitate nõ erat cõtingens. Sed tamen non necessarij, nam necessarium aut ex utrisq; necessarijs, aut ex priuatiua necessaria cõtingebat. Amplius & possibile est ijs positis in b inesse c. Nihil enim prohibet c quidem sub b esse, a autem b quidem omni contingere, c uerò ex necessitate inesse, ut sit quidem c uigilia, b autem animal, in quo autem a, motus. Nam uigilanti quidem ex necessitate inest motus, animali autem nulli cõtingit, & omne uigilans animal. Manifestum ergo, quoniã nõ eius quod est non inesse, siquidẽ sic se habentibus terminis, necesse est inesse, neq; aũt oppositarum affirmationum, quare nullus erit syllogismus. Similiter aũt ostendetur, & è conuerso posita affirmatiua. Si aũt similis figuræ sint propositiones, cum priuatiuæ sint, semper fit syllogismus, cõuersa secundũ cõtingere propositione, quemadmodum in prioribus. Sumatur enim a, b quidem ex necessitate non inesse, c autem contingere non inesse, conuersis aũt propositionibus, b quidem nulli inesse a, a autem omni c contingit, fit igitur prima figura, & si ad c ponat̃ priuatiuũ similiter. Si autẽ prædicatiuæ ponantur, non erit syllogismus: nam eius quod est non inesse, aut eius quod est ex necessitate non inesse, manifestum quoniam nõ erit, eo quòd nõ sumpta sit priuatiua propositio, neq; in eo quod est inesse, neq; in eo q; est ex necessitate inesse, sed neq; eius quòd est cõtingere non inesse, ex necessitate enim sic se habentibus, b non inerit c: ut si a quidem ponatur albũ, in quo aũt b, cygnus, in quo autem c, homo, neq; oppositarum affirmationum, quoniã ostensum est b ex necessitate non inesse c, nõ ergo fit syllogismus omnino. Similiter autẽ se habebit & in particularibus syllogismis. Quando autem fuerit priuatiua, & uniuersalis, & necessaria, semper erit syllogismus, & eius quod est cõtingere non inesse, & eius quod est nõ inesse, demõstratio aũt per conuersionem. Quando autem affirmatiua, nunquã: eodem autem modo ostẽdetur quo & in uniuersalibus, & per eosdẽ terminos. Nec quãdo utræq; sumunt̃ affirmatiuè, nam & huius eadem demonstratio, quæ & prius. Quãdo utræq; quidẽ priuatiuę, uniuersalis aũt, & necessaria, quę non inesse significat, per ea quidem, quæ sumpta sunt, non erit necessariũ, cõuersa autem secundũ cõtingere propositione, erit syllogismus, quemadmodũ in prioribus. Si autem utræq; indefinitę, uel particulares sumant̃, non erit syllogismus, demõstratio autem eadẽ, et per eosdem terminos. Manifestũ igitur ex prædictis, quoniã priuatiua quidẽ uniuersalis posita necessaria, semper fit syllogismus, non solum eius, q̃d est contingere non inesse, sed et non inesse, affirmatiua autẽ nunq̃. Et quoniã eodẽ modo se habentibus,

& in necessarijs, & in ijs quæ insunt, fit & non fit syllogismus. Palàm & quoniā imperfecti omnes sunt syllogismi, & quoniā omnes perficiūtur per prędictas figuras.

De syllogismis ex ambabus contingentibus, in tertia figura. Cap. XIX.

IN postrema autem figura, & utrisque cōtingentibus, & altera erit syllogismus. Quando ergo cōtingere significant propositiones, & conclusio erit cōtingēs. Et quando hæc quidem contingere, illa uerò inesse, similiter erit syllogismus. Quando autem altera ponitur necessaria, si affirmatiua quidem non erit cōclusio, neque necessaria, neq; inesse. Si autem priuatiua, eius quod est nō inesse erit syllogismus, quemadmodum in prioribus. Sumēdum autē & in his similiter, quod est in conclusionibus contingens. Sint ergo primum contingens, & a & b contingāt omni c inesse, quoniam ergo conuertitur affirmatiua particulariter, b autem omni c contingit, & c alicui b contingit, quare si a quidem omni c contingit, c autem alicui b, & a alicui b cōtingit, fit enim prima figura. Et si a quidem contingit nulli c inesse, b autem omni c contingat, necesse est a alicui b contingere nō inesse: erit enim rursum prima figura per conuersionem. Si autem utræque priuatiuæ ponantur, ex his quidem quæ sumpta sunt non erit necessarium, conuersis autem propositionibus erit syllogismus, quemadmodum in prioribus. Si enim a & b contingunt c non inesse, si transmutatur contingere non inesse, rursum erit prima figura per conuersionem. Si autem hic quidem terminorum est uniuersalis, ille uerò particularis, eodē modo se habentibus terminis quo inesse, & erit, & non erit syllogismus. Contingat enim a quidem omni c, b autem alicui c inesse, erit ergo rursum prima figura particulari propositione conuersa: nam si a omni c, c autem alicui b, & a alicui b contingit. Et si ad b c ponatur uniuersale, similiter. Similiter autem & si a c quidem priuatiua sit, b c autem affirmatiua, erit unum rursum prima figura per conuersionem, si autem utræq; priuatiuæ ponantur, hæc quidem uniuersaliter, illa uero particulariter, per ea quidem quæ sumpta sunt, non erit syllogismus: conuersis autem propositionibus, erit quemadmodum in prioribus. Quando autem utręq; indefinitæ, uel particulares sumuntur, non erit syllogismus: etenim necesse est a omni b, & nulli inesse. Termini inesse, animal, homo, album: non inesse, equus, homo: medium, albū.

Mixtio contingentis & inesse, in tertia figura. Cap. XX.

SI autem hæc quidem propositionum inesse, illa autem contingere significet, cōclusio quidem erit quoniam cōtingit, & nō quoniam inest, syllogismus autem erit eodem modo se habentibus terminis, quo & in prioribus. Sint enim primū prædicatiuę, & a quidem omni c insit, b autem omni c contingat, conuersa ergo b c erit prima figura, & conclusio quoniam cōtingit a alicui b inesse: cum enim altera propositionum in prima figura significabit contingere, & conclusio erit contingens. Similiter autem & si b c, quidem inesse, a c autem contingit inesse. Et si a c quidem priuatiua, b c autem prædicatiua, insit autem alterutra utrinque, contingens erit cōclusio, fit enim rursum prima figura. Ostensum est autem, quoniam si altera propositio significet contingere in prima figura, & conclusio erit contingens. Si autem contingens priuatiua ponatur ad minorem extremitatem, uel si utraq; ponatur priuatiua, per ea quidem quæ posita sunt non erit syllogismus, conuersis autem erit, quemadmodum & in prioribus. Si autem hæc quidē propositionū sit uniuersalis, illa uerò particularis, utrisq; quidem prędicatiuis, aut uniuersali quidem priuatiua, particulari autē affirmatiua, idem modus erit syllogismorū, omnes enim claudūtur per primam figuram. Quare manifestum, quoniam eius quod est contingere, & nō eius quod est inesse, erit syllogismus. Si autem affirmatiua quidem uniuersalis, priuatiua aūt particularis, per impossibile erit demōstratio. Insit enim b quidē omni c, a autem contingat alicui c non inesse, necesse est ergo a alicui b contingere non

inesse, nam si omni b inest a ex necessitate, b autem omni c positum est inesse, a omni c ex necessitate inerit. Hoc autem ostensum est prius, sed positum est alicui contingere non inesse. Quando autem indefinitę, uel particulares sumuntur utræq; non erit syllogismus, demonstratio autem eadem quæ & in uniuersis, & per eosdem terminos.

Mixtio necessarij & contingentis, in tertia figura. Cap. XXI.

SI autem est hæc quidem propositionum necessaria, illa uerò contingens, si prædicatiui quidem sunt termini, semper eius quod est cōtingere, erit syllogismus. Quando autem fuerit hic quidem prædicatiuus, ille autem priuatiuus, si sit affirmatiuus quidem necessarius, eius erit quod est cōtingere non inesse: si autem priuatiuus, & eius quod est contingere non inesse, & eius quod est non inesse: eius autē quod est ex necessitate non inesse, non erit syllogismus, quemadmodum & in alijs figuris. Sint ergo prædicatiui termini primū, & a, c quidem omni insit ex necessitate, b autem omni c contingat inesse, quoniam ergo a omni c necessario inest, c autem alicui b contingit, & a alicui b cōtingens erit, & non inerit, sic enim accidit in prima figura. Similiter autem ostendetur, & si b c quidē ponatur necessaria, a c autem contingens. Rursum sit hoc quidem prædicatiuū, illud uerò priuatiuum, necessarium autem prædicatiuum, & a quidem cōtingat nulli c inesse, b autem omni insit ex necessitate c, erit ergo rursum prima figura, & conclusio contingens, sed non inesse. Nam priuatiua propositio cōtingere significat. Manifestum est igitur, quoniam conclusio erit cōtingens, cum eīn sic se habebāt propositiones, in prima figura, & cōclusio erat contingēs. Si autem priuatiua sit propositio necessaria, & conclusio erit, quoniā contingit alicui nō inesse, & quoniam non inesse. Ponatur enim a non inesse, c ex necessitate, b aūt omni c cōtingere, cōuersa ergo b c affirmatiua, prima erit figura, & necessaria priuatiua propositio. Cū autem sic se habebant propositiones, accidebat a, & contingere alicui c non inesse & non inesse, quare & a necesse est alicui b non inesse. Quando autem priuatiuū ponitur ad minorem extremitatem, si contingens quidē, erit syllogismus transsumpta propositione, quemadmodum & in prioribus: si autem necessariū, non erit. Et enim necesse est omni, & nulli contingat inesse. Termini omni inesse, somnus, equus, dormiens homo. Nulli inesse, somnus, equus, uigilans homo. Similiter autē se habebit, & si hic quidem terminorum sit uniuersalis, ille autē particularis ad medium, nam si utriq; sint prædicatiui, eius quod est contingere, & non eius quod est inesse, erit syllogismus. Et quando hoc quidem priuatiuū sumetur, illud uerò affirmatiuum, necessarium autem affirmatiuum, huius quod est contingere. Quando autem priuatiuum necessariū, & conclusio erit quod est non inesse: nam idem modus erit demonstrationis, & cum uniuersales & non uniuersales sunt termini. Necesse est enim per primam figuram perfici syllogismos, quare ut in illis, & in his necessarium accidere. Quando autem priuatiuū uniuersaliter sumptum ponitur ad minorem extremitatem, si contingens quidem, erit syllogismus per cōuersionem, si autem necessarium sit, non erit, ostendetur autem eodem modo, quo & in uniuersalibus, & per eosdem terminos. Manifestum ergo & in hac figura quando, & quomodo erit syllogismus, & quando eius quod est contingere, et quando eius quod est inesse. Palam autē & quoniam omnes imperfecti, et quoniam perficiuntur per primam figuram.

De syllogismo ostensiuo. Cap. XXII.

QVoniam igitur qui in his figuris sunt syllogismi, perficiūtur per eos qui in prima figura sunt uniuersales syllogismos, et in hos reducuntur palam ex dictis. Quoniam autem simpliciter omnis syllogismus sic se habebit, nūc erit manifestū, cum ostēsus fuerit omnis qui fit, per aliquam harum figurarum fieri. Necesse est ergo omnem demonstrationē, et omnē syllogismum

gismum aut inesse quid, aut non inesse monstrare: Et hoc aut uniuersaliter, aut particulariter: Amplius, aut ostensiue, aut ex hypothesi. Eius autem quod est ex hypothesi, pars est per impossibile. Primum ergo dicemus de ostensiuis, his enim ostensis, manifestum erit, & de ijs qui ad impossibile, & omnino de ijs, qui ex hypothesi. Si ergo oporteat a de b syllogizare, uel inesse, uel non inesse, necesse est sumere aliquid de aliquo. Si ergo a sumatur de b, quod ex principio erit sumptum: si autem a de c, c autem de nullo alio, nec aliud de illo c, neq; de a alterum, neque de altero a, nullus erit syllogismus: nam in eo quod unū de uno sumitur, nihil accidit ex necessitate, quare assumenda est altera propositio. Si igitur sumatur a de alio, aut aliud de a, aut de c alterum, esse quidem syllogismum nihil prohibet, ad b autem nō erit per ea quæ sumpta sunt, nec quando c inest alteri, & illud alij, & hoc alteri, non copuletur autem ad b, nec si erit ad b syllogismus ipsius a. Omnino enim dicimus, quoniam nullus unquam erit syllogismus alius de alio, non sumpto aliquo medio, quod ad utrumq; se habet quoquo modo prædicationibus. Nam syllogismus quidem simpliciter ex propositionibus est, ad hoc autem syllogismus ex propositionibus, quæ ad hoc, qui autem est huius ad hoc, per propositiones huius ad hoc: impossibile est autem ad b sumere propositionem, nihil neque prædicātes de eo, neque negantes, aut rursum eius quod est a ad b, nihil commune sumentes, sed utriusque propria quædam prædicantes, aut negantes: quare sumendum, utriusq; quod copulet prædicationes, si erit huius ad hoc syllogismus. Ergo si necesse est aliquod sumere ad utrumq; commune, hoc autem contingit tripliciter: aut enim a de c, & de b prædicantes: aut c de utrisque: aut utraq; de c, hæ autem sunt tres dictæ figuræ: Manifestum quoniam omnem syllogismum necesse est fieri per aliquā harum figurarum. Nam eadem ratio est, & si per plura copuletur ad b, eadem enim erit figura & in pluribus. Quoniam igitur ostensiui terminantur per prædictas figuras, manifestum est.

De syllogismo ex hypothesi. Cap. XXIII.

QVoniam autē & qui ad impossibile, palam erit per hæc: omnes enim qui per impossibile cōcludunt, falsum quidem syllogizant. Quod autem ex principio erat, ex hypothesi demonstrant, quando aliquid accidit impossibile posita cōtradictione, ut quoniam diameter est asymmeter, eo quòd fiunt abundantia æqualia perfectis, posito symmetro. Ergo æqualia quidem fieri abundantia perfectis syllogizant, asymmetrum autem esse diametrū, ex hypothesi monstrant, quoniam falsum accidit propter contradictionem. Hoc enim fuit per impossibile syllogizare, ostendere aliquid impossibile propter priorem hypothesin. Quare quoniam falsus fit syllogismus ostēsiuus in his quæ ad impossibile deducuntur, quod autem est ex principio, ex hypothesi mōstratur, ostensiuos autem diximus prius, quoniam per has terminantur figuras, manifestum, quoniam & per impossibile syllogismi per has erunt figuras. Similiter autem & alij omnes qui sunt ex hypothesi, in omnibus his enim syllogismus quidem fit ad trāssumptum, quod autē est ex principio, terminatur per confessionem, aut per aliquam aliam hypothesin. Si autem hoc uerum, necesse est omnem demonstrationem, & omnem syllogismum fieri per tres prędictas figuras. Hoc autem ostenso, palàm quoniam omnis syllogismus perficitur per primam figurā, & reducitur in huius uniuersales syllogismos.

De qualitate, & quantitate terminorum syllogismi. Cap. XXIIII.

AMplius autem in omnibus oportet aliquem terminorū prędicatiuū esse & uniuersalem: sine uniuersali ēm nō erit syllogismus, aut non ad hoc q̄d positum est, aut quod ex principio est, petet. Ponatur enim Musicam uoluptatem esse studiosam. Si ergo popōscerit uoluptatem esse studiosam, nō ad-

De numero propositionum, & syllogismis. Cap. XXVI.

HOc aũt manifesto, palàm quoniam & ex duabus propositionibus, & non pluribus: nam tres termini, duæ sunt propositiones, nisi assumatur aliquid (quemadmodum in prioribus dictum est) ad perfectionem syllogismorum. Manifestum igitur quando ut in oratione syllogistica non pates sunt propositiones, per quas fit conclusio principalis (quasdam enim superiorum conclusionum necessarium est esse propositiones) hæc oratio aut non syllogistica est, aut plura necessarijs interrogauit ad positionem. Secundum igitur principales propositiones sumptis syllogismis, omnis syllogismus erit ex propositionib. quidem perfectis, ex terminis autem abundantibus. Vno enim plures termini propositionibus, erunt autem & conclusiones dimidietas propositionum. Quando autem per syllogismos concluditur, aut per plura media non continua, ut a b per c d, multitudo quidem terminorum, similiter uno superabit propositiones, aut enim extrinsecus, aut medium ponetur intercidẽs terminus: utrinq; autem accidit uno minus esse interualla quàm terminos, propositiones autem æquales sunt interuallis. Non tamen hæ quidem semper perfectæ erunt, illi uerò abundantes, sed permutatim, quia cùm propositiones quidem sunt perfectæ, abundantes erunt termini, cum uerò termini perfecti, abundantes erunt propositiones, simul enim termino addito, una additur propositio, undecunq; addatur terminus. Quare quoniam hæ propositiones quidem perfectæ, illi uerò abundantes erant, necesse est, trãsmutare eadem, additione facta. Conclusiones autem non etiam eum habebũt ordinem, neq; ad terminos, neq; ad propositiones, uno enim termino addito, conclusiones adiungentur uno, pauciores præexistentibus terminis, ad solum enim ultimum non facit conclusionem, ad alios autem omnes. Vt si eis quæ sunt a b c, adiacet d. Statim & conclusiones duæ adiacent, quæ ad a, & ad b, similiter autem & in alijs. Si autem ad medium intercidat, eodem modo, ad unũ enim solum non faciet syllogismum. Quare enim multò plures conclusiones erunt, & terminis, & propositionibus.

De problematis, hoc est, propositionibus in unaquaq; figura facilè, & difficilè construendis, & destruendis. Cap. XXVII.

QVoniam autem habemus ex quibus syllogismi, & quale in unaquaq; figura, & quot modis monstratur, manifestũ nobis est, & quæ propositio facile, & quæ difficile argumentabilis est. Nam quę in pluribus figuris, & per plures casus concludit̃, facilis: quæ autem in paucis, & per pauciores difficiliùs argumentabilis. Ergo affirmatiua quidẽ uniuersalis per primam tantùm figuram monstratur, & per hãc simpliciter. Priuatiua uerò & per primam, & per mediã. Per primam quidem simpliciter, per mediam autem dupliciter. Particularis autem affirmatiua per primã, & per postremam, simpliciter quidẽ per primam, tripliciter autẽ per postremam. Priuatiua uerò particularis in omnibus figuris mõstratur, uerum in prima quidem semel, in media autem, & postrema, in illa quidem dupliciter, in hac uerò tripliciter. Manifestum ergo quoniam uniuersalem affirmatiuam cõstruere quidem difficillimũ, destruere autẽ facillimũ, omnino autem est interimẽti quidẽ, uniuersalia quàm particularia faciliùs. Etenim si nulli, & si alicui non insit, interemptum est, horum autem alicui quidẽ nõ, in omnibus figuris monstratur, nulli autem in duabus. Eodem autem modo & in priuatiuis, etem si omni, & si alicui, interemptum est quod ex principio. Hoc autẽ fuit in duabus figuris. In particularibus autem simpliciter, aut omni, aut nulli ostendentem, inesse. Cõstruenti autem, facilius est particularia, nam in plurib. figuris, & per plures modos. Omnino autem nõ oportet latere, quoniam destruere quidem per seinuicem est, & uniuersalia per particularia, & hæc per uniuersalia: construere autem nõ est

per particularia uniuersalia, per illa uerò hæc est. Nam si omni, & alicui. Simul autem manifestum, quoniam destruere quàm construere facilius. Quomodo ergo fit omnis syllogismus, & per quot terminos, & propositiones, & quomodo habentes se adinuicem, amplius autem quæ propositio in unaquaq; figura, & quę in pluribus, & quæ in paucioribus monstratur, palàm ex his quæ dicta sunt.

De abundantia propositionum. *Cap.* XXVIII.

QVomodo autem idonei erimus semper syllogizare ad propositū, & per quam uiam sumemus circa unumquodq; principia, nunc dicēdum. Non enim solùm fortasse oportet generationem cōsiderare syllogismorū, sed & potestatem habere faciendi. Omnium igitur quæ sunt, hæc quidē sunt talia, ut de nullo alio prædicentur uerè uniuersaliter: ut Cleon, & Callias, & quod singulare, & sensibile, de his autē alia: nam & homo, & animal utrorumq; horum est. Illa uerò & ipsa quidem de alijs prędicantur, de illis autem alia prius nō prædicantur, alia autem & ipsa de alijs, & de his alia, ut homo de Callia, & de homine animal. Quoniam ergo quædam eorum quæ sunt de nullo nata sunt dici, palā: nam sensibilium pene unumquodq; est huiusmodi, ut de nullo prædicetur, nisi, ut secundū accidens, dicimus enim, quandoq; albū illud Socratem esse, & hoc ueniēs Calliam. Quoniam autē in sursum pergentibus statur quandoq;, rursum dicemus, nunc autē sit hoc positum, de ijs ergo prædicatum aliquod non est demōstrare nisi secūdum opinionem, sed hæc de alijs, neq; singularia de alijs, sed alia de ipsis. Quę autem in medio sunt, manifestum quoniā utrumq; contingit, nam & hæc de alijs, & alia de his dicuntur, & pene rationes, & considerationes sunt maximè de his. Oportet ergo propositiones circa unumquodq; horum sic sumere supponentem, ipsum primum & definitiones, & quæcunq; propria sunt rei, deinde post hoc quæcunq; sequūtur rem. Et rursum quæ res sequitur, & quęcunq; non cōtingit ipsi inesse, quibus autem ipsa non contingit, nō sumendū, eo quòd cōuertitur priuatiua. Diuidendum autem est, & eorum quæ sequūtur, quęcunq; in eo quòd quid est, & quæcūq; ut propria, & quęcūq; ut accidentia prędicantur, & horum quę secundū opinionem, & quę secundum ueritatem. Quanto enim plurium talium abūdauerit quis, citius inueniet conclusionē, quanto autem ueriorum, magis demōstrabit. Oportet autem eligere non quę sequuntur aliquam, sed quæcunq; totā rem sequūtur, ut non quod aliquem hominem, sed quod omnē hominē sequitur, per uniuersales enim propositiones fit syllogismus. Cum autem est indefinitum, incertum si uniuersalis est propositio, cum uerò definitum, manifestum. Similiter autē eligendum & quæ ipsum sequitur tota, propter dictam causam. Ipsum autē quod sequitur, non est sumēdum totum sequi, dico ut hominem omne animal, aut Musicam, omnē disciplinam, sed simpliciter solum sequi, quemadmodum & prætendimus: etenim inutile alterum, & impossibile: ut omnē hominem esse omne animal, uel iustitiam, omne bonū, sed cui consequens est, in illo omni esse dicitur. Quādo autem ab aliquo continetur subiectum, cuius cōsequentia oportet sumere, quæ uniuersale quidem sequuntur, uel non sequuntur, non eligēdum in his: sumpta ēm sunt in illis, quæcunq; animal, & hominē sequuntur, & quæcunq; non animali insunt, similiter. Quę autem in unoquoq; sunt propria, sumēdum, sunt enim quędā speciei propria præter genus, necesse est enim diuersis speciebus propria quædam inesse. Neq; autem uniuersale eligendum ijs quæ sequitur quod continetur, ut animal ijs quę sequitur homo, necesse est enim si hominē sequitur animal, & hæc omnia sequi, conuenientiora aūt hæc hominis electioni. Sumendum autem & quæ plerunque sequuntur ea quæ consequuntur, nam & problematibus quæ plerumq;, & syllogismus ex propositionibus, quæ plerūmq; aut in omnibus, aut aliquibus similis

enim

enim est, uniuscuiusque conclusio principijs. Amplius quæ omnibus sequẽtia sunt, non eligendum, non enim erit syllogismus ex ipsis, ob quam autem causam, in sequentibus erit manifestum.

Medij syllogismorum inueniendi regulæ. Cap. XXIX.

Construere ergo uolentibus aliquid de aliquo toto, eius quidẽ quod construitur inspiciendum ad subiecta, de quibus ipsum dicitur, de quo autem oportet prædicari, quæcunque hoc sequuntur. Si enim aliquod horũ sit idẽ, alterum alteri necesse est inesse. Si autem non quoniam omni, sed quoniã alicui, quę sequitũ utrunque, si enim aliquod horũ idem fuerit, necesse est alicui inesse. Quando aũt nulli oporteat inesse, cui quidem oportet non inesse, ad sequentia subiecti, quod aũt oportet non inesse, inspiciendum ad ea quę non contingunt illi adesse. Aut conuersim cui quidẽ oportet non inesse, ad ea quę non contingũt eidem adesse, quod uerò non inesse, inspiciendum ad sequentia. Nam si hæc sint eadem utrorumque, nulli contingit alteri alterum inesse: fit enim quandoque quidem in prima figura syllogismus, quandoque autem in media. Si aũt alicui non inesse, cui quidem oportet non inesse, quę consequitur: quod uerò non inesse, quę non possibile est illi inesse. Si enim aliquid horũ sit idem, necesse est alicui non inesse. Magis autẽ fortasse erit sit, unumquodque eorum quæ dicta sunt manifestum. Sint enim sequentia quidem a, in quibus b, quæ autem ipsum sequitur, in quibus c, quę autem non contingunt ei inesse, in quibus d: rursum autem ipsi e quæ quidem insunt, in quib. f, quæ autem ipsum sequitur, in quibus g, quæ autem non contingunt eidem inesse, in quibus h. Si ergo eidem aliquid eorum quæ sunt c, alicui eorũ quæ sunt f, necesse est a, omni e inesse, nam f quidem omni e, c autem omni a, quare omni e inest. Si autẽ c & g idem, necesse est alicui e inesse a, nam id quod est e a, id uerò quòd est g e, omne ei sequitur. Si autem f & d sint idem, nulli e inerit ex proprio syllogismo, quoniam enim conuertitur priuatiua, & f ei quod est d, idem, nulli f inerit a, f autem omni e. Rursus si b & h idem, nulli e inerit a, nam b a quidem omni, ei autẽ in quo e, nulli inerit. Idem enim erat ei quod est h, b: h autem nulli e inerat. Si autem g & d idem, a alicui e non inerit: nam ei quod est g, non inerit a, quoniam neque d, g autem sub e est, quare alicui e non inerit. Si autem g & b idem, conuersus erit syllogismus, nam g inerit omni a, nam b ei quod est a, e autem ei quod est b, idem enim erat ei quod est g, a autem ei quod est e, omni quidem non necessarium est inesse, alicui autem necessarium, eo quod conuertatur uniuersale prædicatiuum in particulare. Manifestum ergo quoniam ad prædicta perspiciendum utrinque in unaquaque quæstione, per hæc enim omnes syllogismi. Oportet autẽ & sequẽtium, & quibus sequitur singulum, ad prima & uniuersalia maximè inspicere, ut e quidem magis ad k f, quàm ad f solum, a autẽ ad k c magis, quàm ad c solum. Si enim ei quod est k f insit a, & ei quod est f, inest & ipsi e, si uerò hoc nõ sequitur a, possibile est id quod est f sequi. Similiter autem, & in quibus idem sequitur, considerandum, nam si primis, & ijs quæ sub ipsis sunt, sequitur: si autẽ non his, & ijs quæ sub ipsis sunt, possibile. Palàm autem quoniam per tres terminos, & duas propositiones consideratio, & per prædictas figuras syllogismi omnes: monstratur enim omni quidem e inesse a, quando eorum quæ sunt c f idem, quiddam sumitur, hoc autem erit medium, extremitates autem a & e, fit enim prima figura. Alicui autem quando c & g sumitur idem, hoc autem postrema figura, medium enim fit g. Nulli uerò quando d & f idem: sic autem & prima figura, & media: prima quidem, quoniam nulli f inest a, si quidem conuertitur priuatiua, f autem omni e: media autem, quoniã d a quidem nulli, e autem omni inest. Alicui aũt non inesse, quando d & g idem fuerit, hęc aũt postrema figura, nam a quidẽ nulli g inerit, e uerò omni g, manifestum igiũ est quoniã per pdictas figuras omnes syllogismi. Et quoniã nõ eligendum quęcunque omnibus sequunũ, eo quòd nullus fiat syllogismus ex ipsis:

Nam

Nam construere quidem non omnino erat ex sequentibus, priuare autē non cōtingit per ea, quæ omnibus sequūtur, oportet huic quidem inesse, illi uerò non inesse. Manifestum autem quoniā & aliæ considerationes quæ secundùm electiones, inutiles ad faciendum syllogismum. Vt si sequentia utriumq; eadem sint, aut quæ sequitur a, & quæ non contingit e inesse, aut rursum quæcunq; non possibile est utrique inesse, nō enim fit syllogismus per hæc. Nam si sequentia sunt eadem, ut b & f, media fit figura prędicatiuas habēs utrasq; propositiones. Si autem ea quæ sequitur a, & quæ non contingit e, ut c, & h, prima erit figura priuatiuam habens propositionem ad minorem extremitatem. Si autē quæcūq; non cōtingunt utrique, ut d & h, priuatiuæ utręq; propositiones erunt uel in prima figura, uel media, sic autē nullo modo erit syllogismus. Palàm autem, & quæ eadem sumendū secundùm cōsiderationem, & nō quæ diuersa, uel cōtraria: primum quidem, quoniam medij gratia inspectio: medium autem nō diuersum, sed idem oportet sumere. Deinde & in quib. accidit fieri syllogismum quod sumantur contraria, aut non contingentia eidem inesse, in prædictos omnia reducuntur modos. Vt si b & f sint contraria, aut non contingant eidem inesse, erit enim his sumptis syllogismus, quoniā nulli e inest a, sed nō ex ipsis, sed ex prædicto modo, nam b, a quidem omni, e autem nulli inerit: quare necesse est b, idem esse alicui eorum, quę sunt h. Rursum si b & g non possint eidem adesse, erit quoniam alicui e non inerit a, nam & sic media erit figura, nam b a quidem omni, g uerò nulli inerit, quare necesse est g idem esse alicui eorum quę sunt d: nam non contingere g & b eidem inesse, nihil differt, aut g alicui d idem esse, omnia enim sumpta sunt in d, quæ non contingunt a inesse. Manifestū ergo quoniam ex istis quidem inspectionibus nullus fit syllogismus, & si b & f sint contraria, idē esse b, alicui h, & syllogismum semper fieri per hæc. Accidit ergo sic inspicientibus considerare uiam aliam necessariam, eo quòd quandoque latet identitas horum quæ sunt b & h.

De syllogismis assertorijs ad impoßibile, & reliquis, qui ex hypothesi. Cap. XXX.

EOdem autē modo se habent & qui ad impossibile deducūt syllogismi ostēsiuis: nam & ipsi fiunt per ea quæ sequūtur, & quibus sequitur utrūq;. Et eadem consideratio in utrisq;, nā quod monstratur ostensiuè, & per impossibile est syllogizare, & per eosdem terminos, & quod per impossibile, & ostensiuè. Vt, quoniam a nulli e inest: ponatur enim alicui inesse, ergo quoniā b omni a, a autem alicui e, & b alicui e inerit, sed nulli inerat. Rursum quoniam alicui e inest a, si enim nulli e inest a: e autem omni g, nulli g inerit a, sed omni inerat. Similiter autē est in alijs propositis, semper enim erit in omnibus per impossibile ostensio, ex sequentibus, & quibus sequitur utrumq;. Et in unoquoq; proposito, eadem consideratio & ostensiuè uolenti syllogizare, & ad impossibile ducere: nam ex eisdem terminis utræq; demonstrationes. Vt si ostensum est, nulli e inesse a, quoniā accidit b alicui e inesse, quod est impossibile. Si sumptū sit e quidem nulli b, a autē omni b inesse, manifestum est enim quoniam nulli e inerit a. Rursum si ostensiuè syllogizatū sit a inesse nulli e, suppositis inesse per impossibile monstrabitur nulli inesse, similiter autem & in alijs. In omnibus enim necesse est ijs, qui per impossibile communē aliquem sumere terminum alium à subiectis, ad quem erit mendacij syllogismus, quare conuersa ea propositione, altera autem similiter se habente, ostensiuus erit syllogismus per eosdem terminos. Differt autē ostēsiuus ab eo, qui ad impossibile, quoniam in ostensiuo secundū ueritatem ambæ propositiones ponuntur, in eo autem qui ad impossibile, falsa una. Hæc uerò erūt magis manifesta per sequētia, quādo de impossibili dicimus: nunc autem tantum nobis sit manifestus, quoniā ad hęc perspiciendum, & ostensiuè uolentibus syllogizare, & ad impossibile deducere.

in alijs

In alijs autem syllogismis quicunq; sunt ex hypothesi, ut quicunq; secundũ trãsſumptionem, aut secũdum qualitatem in subiectis, non in prioribus, sed in trãsſumptis erit consideratio, modus autem inspectionis idem. Cõsiderare autem oportet, & diuidere quot modis sunt ex hypothesi, monstratur ergo unumquodq; propositorum sic. Est autem & alio modo quædam syllogyzare homo, ut uniuersalia per particularem inspectionem ex hypothesi. Si enim c & g eadem sint, solum g autem sumatur e inesse, omni e inerit a, & rursum si g & d eadem, solum aũt de g prædicetur e, quoniam nulli e inerit a, manifestum ergo quoniam sic inspiciẽdum. Eodem autem modo, & in necessarijs, & in contingentibus: nam eadem consideratio, & per eosdem terminos erit, eodemq; ordine & contingentis, & inesse syllogismus. Sumendum autem & in contingentibus & quæ non insunt, possibilia autem inesse. Ostensum est enim quoniam & per hæc fit cõtingentis syllogismus, similiter autem se habebit & in alijs prædicationibus.

Quod omnium scientiarum syllogismi superioribus præceptis efficiantur. *Cap.* XXXI.

MAnifestum ergo ex prædictis, quoniam non solum possibile est per hãc uiam fieri omnes syllogismos, sed etiam quoniam per aliam impossibile. Omnis enim syllogismus ostensus est, quoniam per aliquã prædictarum figurarum fit: has autem non contingit, per alia cõstitui, quàm per sequentia, & quæ sequitur unumquodq; ex his enim propositiones, & medij sumuntur, quare nec syllogismum possibile est fieri per alia. Ergo methodus quidem de omnibus eadem est, & circa philosophiã, & circa artem aũt quamlibet & disciplinam. Oportet enim quæ insunt, & quibus insunt, circa unũquodq; colligere, & his quàm plurimis abundare, & hoc per tres terminos cõsiderare, destruẽtem quidem sic, construentem uerò sic, & secundum ueritatem quidem, ex ijs quæ secundũ ueritatem scripta sunt inesse, ad Dialecticos autem syllogismos, ex propositionibus quæ sunt secũdum opinionem. Principia autem syllogismorum uniuersaliter quidem dicta sunt, & quomodo se habeant, & quomodo oportet inquirere ea, quatenus non aspiciamus ad omnia quæ dicuntur, neq; eadem construẽtes, & destruentes, neq; construentes de omni, aut de aliquo, destruentes ab omnibus, aut ab aliquibus, sed ad pauciora, & determinata. Secundũ singulũ aũt eorum quæ sunt eligere, ut de bono, aut disciplina: propria aũt in unaquaq; sunt plurima: quare principia quidẽ quæ sunt circa unumquodq;, experimento est crescere: dico aũt ut Astrologicam quidem experientiam, Astrologicæ disciplinæ. Sumptis eñ sufficiẽter apparentibus, sic inuentæ sunt Astrologicæ demonstrationes. Similiter autẽ & circa quamlibet aliam se habet artem, & disciplinam. Quare si sumantur quæ insunt circa unumquodq;, nostrum erit iam demonstrationes promptè declarare: si enim nihil secundũ historiam omittatur eorum quæ subtiliter, & uerè insunt rebus, habebimus de omni (cuius quidem non est demonstratio) hãc inuenire, & demonstrare, cuius autem non nata est demõstratio, hoc facere manifestum. Vniuersaliter ergo quo oportet modo propositiones eligere, penè dictum est, per diligentiam autem pertransiuimus in eo negocio, quod circa Dialecticam est.

De diuisione, & eius syllogismo. *Cap.* XXXII.

QVoniam autem diuisio per genera, parua quædã particula est dictæ Methodi, facilè uidere: est enim diuisio uelut infirmus syllogismus, nam ꝙd oporteat quidẽ ostendere petitur, syllogizatur uerò semper aliquid superiorum. Primò autẽ idem hoc latuit omnes utentes ea, & suadere conati sunt, quoniã esset possibile de substãtia demonstrationẽ fieri, & de eo quod est quid, quare neq; ꝗniam cõtingebat syllogizare eos qui diuidũt, intellexerunt, neq; ꝗniam cõtingebat sic, queadmodũ diximus. Ergo in demõstrationibus quidẽ cũ oporteat ꝗd syllogizare, oportet mediũ ꝑ ꝗd fit syllogismus minus semꝑ esse, & non uniuersaliter de prima extremitate. Diuisio autẽ contrarium uult, nam

uniuersalis

uniuersalius sumit mediū. Sit enim animal quidem in quo a, mortale autem in quo b, & immortale in quo c, homo uerò cuius terminū oportet sumere in quo d, omne ergo animal accipit aut mortale, aut immortale: hoc autem est quicquid erat, omne esse aut b, aut c. Rursus hominem semper qui diuidit, ponit animal esse, quare de d sumit a esse, ergo syllogismus quidem est, quoniam d, aut b, aut c omne erit, quare hominem aut mortalem, aut immortalē oportet sumere, nā mortale quidē, aut immortale esse necessariū est animale, mortale aūt non necessariū est, sed petitur. Hoc autem erat quod oportebat syllogizare. Et rursus qui ponit a quidē animal mortale, in quo autē b pedes habēs, in quo aūt c, non habens pedes, hominem uerò d, similiter sumit a quidem, aut in b, aut in c esse. Omne enim animal mortale aut pedes habens, aut pedes nō habens est: de d autē a, nā hominē animal mortale sumpsit esse, quare habēs pedes, uel non habens pedes esse animal, necesse est hominē, pedes autē habēs non necesse est, sed sumit, hoc aūt erat ꝙ oportebat rursum ostēdere. Et ad hunc modū semper diuidentibus, uniuersale quidē accidit eis mediū sumere, de quo oporteat ostēdere & differētias, & extremitates. In fine autē quoniā hoc est homo, aut quicquid erat ꝙ quæritur, nihil dicunt manifestū, quare necessariū est esse: etenim aliā uiam faciunt omnem, nō quidē cōtingentes idoneitates opinātes esse. Manifestū est aūt quoniā neq; destruere hac uia est, neq; de accidēte aliquid, aut de ꝓprio syllogizare, neq; de genere, neq; de quibus ignoret, utrū hoc modo, an illo se habet: ut, putas ne diameter est symmeter, uel asymmeter? si ē sumat, ꝗniā oīs lōgitudo est symmetros, uel asymmetros, diameter autē lōgitudo, syllogizatū est quoniā symmeter uel asymmeter est diameter. Si aūt sumetur incōmensurabile, ꝗd oportebat syllogizare sumetur, nō ergo est ostendere: nam uia quidem hęc: per hāc autē nō est ostēdere symmetrum, uel asymmetrū, in quo a, lōgitudo, b autem symmeter, aut asymmeter, diameter c. Manifestum est igitur quoniā neq; ad omnem cōsiderationem congruit inquisitionis modus, neq; in quibus maximè uidetur cōuenire, in his est utilis. Ex quibus ergo demonstrationes fiunt, & quomodo, & ad quæ perspiciendum secundum unum quodq; propositum manifestum ex dictis.

De resolutione syllogismorum in propositiones. Cap. XXXIII.

QVomodo aūt reducemus syllogismos in prædictas figuras, dicendum erit post hæc: restat enim consideratio hæc. Si enim & generationē syllogismorum inspiciamus, & inueniēdi habeamus potestatē, ampliùs aūt factos reducamus prædictas figuras, finem habebit quod ex principio propositū est: accidet etiā simul ꝙ prędicta sunt cōfirmati, & manifestiora esse, ꝗniā sic se habēt per ea quæ nūc dicenda sunt. Oportet enim omne quod uerū est, ipsum sibijpsi manifestū esse omnino. Primū ergo oportet tētare duas propositiones accipere syllogismi, faciliùs enim in maiora diuidere ꝙ in minora: maiora aūt cōpositiora sunt, ꝙ ea ex quib. cōponūtur. Deinde cōsiderare, utra in toto, & utra in parte. Et si nō ambę sumptę sint, eā qui ponit alterā. Aliquoties ē uniuersalē prorēdētes, eā ꝙ in hac est nō sumūt, neq; scribētes, neq; interrogātes: aut has quidē protendūt, per quas aūt hę cōcludunt, omittūt, alia uerò uanè interrogāt. Cōsiderandū autē si quid superfluū sumptū sit, & si quid necessariorū omissum, & hoc quidē ponendū, illud uerò auferēdū, donec ueniat quis ad duas propositiones, sine his enim, nō est reducere sic interrogatas orationes. In aliquibus ergo facilè est uidere ꝙ minus est, aliqui uerò latent, & uidentꝫ quidē syllogizare, eo quòd necessariū quid accidit ex ijs quæ posita sunt. Vt si sumatur, non substātia interempta substantiā non interimi, ex quibus autē est interemptis, & ꝙ ex eis est corrūpi. His enim positis, necessariū est substātiæ partem esse substantiā, non tamē syllogizatū est per ea quæ sumpta sunt, sed desunt propositiones. Rursum si cū est homo, necesse est esse animal, & cū est animal, substantiā, & cū est homo, necesse est esse substātiam, sed nōdum syllogizatum est, non ēm se habēt propositiones, ut diximus. Fallimur autē in talibus eo quòd necessariū quiddā accidat ex his ꝙ posita sunt, qm̄ & syllogismus, necessariū est,

est,in plus autem est necessarium,quàm syllogismus,nã omnis syllogismus,necessarium,necessarium autem nõ omne,syllogismus. Quare non(si quid accidat positis quibusdã)statim tentandũ est reducere,sed primũ secundũ est duas propositiones.

De resolutione in terminos, Cap. XXXIIII.

Deinde sic diuidẽdũ in terminos. Mediũ aũt ponẽdũ terminorũ,qui utrisq; propositionibus dicitur,necesse est enim mediũ in utrisq; esse in omnibus figuris. Si ergo subijciat,& prędicet mediũ,aut ipsum quidẽ prędicet,aliud uerò illo abnegetur,prima erit figura. Si aũt & prædicet,& negetur ab aliquo media erit figura: si uerò alia de illo prædicẽtur,aut hoc quidẽ prędicetur,illud uerò ab illo neget:postrema,sic enim se habuit in postrema figura mediũ,similiter aũt etsi nõ uniuersales sint propositiones,nam est eadẽ determinatio medij. Manifestum igitur quoniã in qua oratione nõ dicitur idem frequẽter,nõ fit syllogismus, nõ enim sumptũ est mediũ. Quoniã autem habemus quod propositorũ in unaquaque figura clauditur,& in qua uniuersale,& in qua particulare,manifestũ est, quoniam non ad omnes figuras perspiciẽdum,sed in unoquoq; proposito ad propriã. Quæcũq; uerò in pluribus concluduntur,medij positione cognoscimus figuram.

De necessario & Thesi terminorum, Cap. XXXV.

Frequẽter ergo falli accidit circa syllogismos propter necessariũ, quemadmodum dictũ est prius:aliquoties autem propter similitudinẽ positionis terminorum,quod non oportet latere nos. Vt si a de b dicitur,& b de c, uidebitur enim sic se habentibus terminis esse syllogismus,non fit autem neque necessarium quicquam,neq; syllogismus. Sit enim in quo a,semper esse, in quo autem b, intelligibilis Aristomenes,in quo autẽ c Aristomenes,uerũ est autem a inesse b,semper enim est intelligibilis Aristomenes,sed & b de c,nam Aristomenes est intelligibilis Aristomenes,a autẽ non inest c,corruptibilis est enim Aristomenes, nõ igitur fiebat syllogismus sic se habentibus terminis, sed oportebat uniuersaliter a b sumi propositionem:hoc uerò falsum quod putabat,omnem intelligibilem Aristomenem semper esse,cum Aristomenes sit corruptibilis. Rursum sit in quo quidẽ c, Micalus,in quo autẽ b,Musicus Micalus,in quo autem a,corrũpi cras. ;Verũ est ergo b de c prædicari,nam Micalus,est Musicus Micalus,sed & a de b, corrũpetur enim cras Musicus Micalus,a autem de c falsum,hoc autem idem est priori,non enim uerum est uniuersaliter,Micalus Musicus,quoniam corrumpetur cras. Hoc aũt non sumpto non erat syllogismus. Hæc ergo fallacia fit in eo quod;penè:ut enim nihil differens dicere,hoc huic inesse,aut hoc huic omni inesse,concedimus.

De Ecthesi terminorum, Cap. XXXVI.

Frequenter autẽ mentiri euenit,eo quòd nõ benè exponuntur,secũdum propositionem termini:ut,si a quidem sit sanitas,b autem ægritudo, c uerò homo,uerum est enim dicere quoniã a,nulli b cõtingit inesse,nulli enim ægritudini sanitas inest:& rursum quoniam b,inest omni c,omnis enim homo susceptibilis est ægritudinis,uidebitur ergo accidere nulli homini cõtingere sanitatẽ inesse. Huius autẽ causa est,q; non bene exponunt termini secundũ locutionẽ,quoniam trãsumptis,quæ ijs sunt secundũ habitudines,nõ erit syllogismus. Vt si pro sanitate quidẽ ponat sanũ,pro ęgritudine aũt ęgrũ,non enim uerũ est dicere, quoniã non cõtingit ægrotãti inesse sanũ esse,hoc aũt nõ sumpto,nõ fit syllogismus,nisi cõtingẽtis. Hoc aũt nõ impossibile,cõtingit em̃ nulli homini inesse sanitatẽ. Rursum in media figura similiter erit falsum. Nã sanitatẽ ægritudini quidẽ nulli,homini uerò omni cõtingit inesse,quare nulli homini ægritudo. In tertia aũt figura secundum cõtingere accidit falsum,etenim sanitatẽ,& ægritudinẽ,& disciplinã,& ignorantiã, & omnino cõtraria omni eidem cõtingit inesse,sibi uerò inuicem impossibile, hoc autem confessum in prædictis. Cum enim eidem plura contingere inesse contingebant

bant & sibi inuicem. Manifestum igitur quoniã in omnibus his fallacia fit propter terminorum expositionem, transsumptis enim his, quę sunt secũdùm habitudines, nihil fit falsum. Palàm ergo quoniam secundum huiusmodi propositiones semper quod est secundùm habitum, pro habitu sumendum, & ponendum terminum.

De Ecthesi terminorum compositorum, & obliquorum syllogismi. Cap. XXXVII.

NOn oportet autem terminos semper quærere nomine exponi. Sępè enim erunt orationes, quibus nõ ponuntur nomina: quare & difficile erit reducere huiusmodi syllogismos. Aliquoties autẽ & falli accidet propter huiusmodi inquisitionẽ, ut quoniam immediatorum erit syllogismus, sit enim a duo recti, b autem triangulus, c uerò æquicrurus, ergo ei quod est c, inest a propter b: ei uerò quod est b, non iterum ptopter aliud, per se enim triangulus habet duos rectos, quare non erit medium eius quod est a b, cum sit demonstratiuum. Manifestum enim quoniam mediũ non sic semper est sumẽdum, ut hoc aliquid, sed aliquãdo orationẽ, quod accidit & in prædicto. Inesse autẽ primum medio, & hoc postremò non oportet sumere, ut prædicentur semper ad se inuicem similiter, & primum de medio, & hoc de postremo, & in non inesse similiter, sed quoties dicitur esse & uerum dicere, hoc toties arbitrari oportet significare & inesse. Vt quoniã contrariorum una est disciplina: sit enim a, unam esse disciplinam, b autem contraria sibi inuicem, a ergo inest b, non quoniam contraria unam esse eorum disciplinam, sed quoniam uerum est dicere de ipsis unam esse eorum disciplinam. Accidit autẽ quãdoque primum de medio dici, medium autem de tertio nõ dici, ut si Sophia est disciplina, boni autem est Sophia: conclusio, quoniam boni est disciplina: & boni quidem non est disciplina, Sophia autem est disciplina. Quandoque autem medium quidem de tertio dicitur, primum autem de medio non dicitur, ut si qualis omnis est disciplina, aut contrarij: bonum autem est, & contrarium, & quale: conclusio quidem, quoniam boni est disciplina. Non est autem bonum disciplina, neque quale, neque contrarium, sed omnium disciplina. Non est autem bonum disciplina, neque conclusio secundum rectum, neque quale, neque contrarium, sed bonum hęc. Est autem quandoque neque primum de medio, neque hoc de tertio, primo de tertio quandoque quidem dicto, quandoque autem non dicto. Vt si cuius est disciplina, huius est genus, boni autem est disciplina: conclusio, quoniam boni est genus. Prædicatur autem nullum de nullo, si autem cuius est disciplina, genus est hoc, boni autem est disciplina, conclusio, quoniam bonum est genus: ergo de extremo quidem prædicatur primum, de se autem inuicem non dicuntur. Eodem autẽ modo & non inesse sumendum, non enim semper significat non inesse hoc huic, nõ esse hoc hoc: sed aliquãdo non esse hoc huius, aut hoc huic: ut quoniã non est motionis motus, aut generationis generatio, uoluptatis autem est, nõ ergo uoluptas generatio. Aut rursus quoniã risus est signum, signi aũt non est signum, quare non est signum risus, similiter autem & in alijs, in quibus interimitur propositum, eo quòd dicitẽ aliquo modo ad id genus. Rursus quoniam occasio nõ est tempus oportunum: Deo enim occasio quidem est, tempus aũt oportunũ nõ est, eo quòd nihil sit Deo conferens. Terminos enim ponẽdum est occasionem, & tempus oportunum, & Deũ. Propositio autem sumenda secũdùm nominis casum, simpliciter enim hoc dicimus de omnibus, quoniam terminos quidẽ semper ponẽdum secundùm declinationes nominum: ut homo, aut bonum, aut contraria, aut hominis, aut boni, aut contrariorum. Propositiones autem sumẽdum secũdùm cuiusq; casus, aut enim quoniã huic ur ęquale, aut quoniam huius ut duplum, aut quoniã hoc ut feriens, uel uidens, aut quoniam hic ur homo, animal, aut si quolibet modo aliter cadit nomẽ secundũ propositionem: inesse autem hoc huic, & uerum esse hoc de hoc, toties sumendũ, quoties prędicamẽta diuisa sunt: & hęc aut aliq modo, aut simpliciter: amplius aut simplicia,

plicia, aut complexa. Similiter autem & non inesse. Consideradum hæc autem, & determinandum optimum.

De Anadiplosi & Thesi syllogismorum, hoc est, de geminatione, & positione.
Cap. XXXVIII.

Reduplicatum autem in propositionibus ad primã extremitatem ponendum, non ad medium, dico autem ut si fiat syllogismus, quoniam iustitiæ est disciplina, quoniam bonum, ad primam extremitatem ponendum. Sit enim a disciplina quoniam bonum, in quo autem b bonũ, in quo autem c iustitia, ergo uerum est a de b prædicari. Nam boni est disciplina quoniam bonũ. Sed & b de c: nam iustitia quiddam bonum est, sic ergo fit resolutio. Si autem ad b ponatur, quoniã bonum, non erit, nam a quidem de b uerum erit, b autem de c nõ erit uerum, nam bonum quoniam bonum prædicari de iustitia falsum est, & non intelligibile. Similiter autem & si salubre ostendatur, quoniam disciplinarum est in eo quod bonum, aut hircoceruus, opinabilis in eo quod existẽs, aut homo corruptibilis in eo quod sensibile: in omnibus enim prædicatis ad extremum reduplicationem ponendum. Non est autem eadem positio terminorum, quando simpliciter quidem syllogizatum fuerit, & quando hoc aliquid, aut quo, aut quomodo. Dico autem ut quando bonum disciplinatum ostensum erit, & quãdo disciplinatum quoniam bonum. Sed simpliciter quidem disciplinatum ostensum est mediũ ponẽdum ens, si autem quoniam bonum, quid ens. Sit enim a disciplina quoniam quid ens, in quo autem b, ens quid, in quo autem c, bonum, uerum est ergo a de b prædicari: erat enim disciplina alicuius entis, quoniam quid ens: sed & b de c, nam in quo c, ens quid, quare & a de c, erit ergo disciplina boni quoniam bonum, erat enim quid ens, propriæ substantię signum. Si autem ens medium positum sit, & ad extremum ens simpliciter, & non quid ens dictum sit, non erit syllogismus, quoniã est disciplina boni quoniam bonum, sed quoniam ens, ut si sit in quo a disciplina quoniam ens, in quo b, ens, in quo c, bonum.. Manifestum igitur quoniam in particularibus syllogismis, sic sumendum terminos.

Pro debita resolutione precepta. Cap. XXXIX.

Oportet aũt accipere quę idem possunt nomina pro nominibus, & orationes pro orationibus, & nomen, & orationem, & semper pro oratione nomen suscipere: facilior est enim terminorũ expositio, ut si nil differt dicere suspicabile opinabilis non esse genus, aut non esse idem quiddam suspicabile, quod opinabile, nam si idem est quod significatur, pro oratione dicta, suspicabile, & opinabile terminos ponendũ. Quoniã uerò nõ est idem uoluptatem esse bonum, & esse uoluptatem quod bonum, nõ similiter ponendũ terminos, sed si est syllogismus quoniam uoluptas quod bonum, terminum ponendum quod bonũ, si autem quoniã bonum, bonum, similiter aũt & in alijs. Non est autem idem neq; esse, neq; dicere quoniam cui b inest, huic quoq; omni a inest, & dicere, cui omni b inest, & a inest omni: nihil enim prohibet b inesse c, non autem omni. Vt sit b pulchrum quid, c autem album, si igitur alicui albo inest pulchrum quid, uerum est dicere, quoniam albo inest pulchrũ, sed nõ omni fortasse. Si ergo a inest b, non omni autem de quo b (neq; si omni c, inest b, neq; si solum alicui) nõ necesse est ei quod est c, inesse a, nõ quia non omni, sed nec inesse ei quod est c. Si autem de quocunq; b dicatur uerè, huic omni inest a, accidet a de quo omni b dicitur, de eo omni dici. Si aũt a dicitur de omni de quo b dicatur, nihil prohibet ei quod est c, inesse b, non omni autem a, aut nõ inesse omnino. In tribus igitur terminis manifestum est quoniam de quo b quidem omni, & a dicitur, hoc est, de quibuscunq; b dicitur, de omnibus dicitur & a, & si b quidem de omni, & a similiter, si aũt non de omni, non necesse est a inesse omni. Nõ oportet autem arbitrari propter expositionem accidere

tem syllogismorum, qui sunt in secunda figura, uniuersales quidem reducentur in primam figuram, particularium autem alter solùm. Insit enim a b quidem nulli, c uerò omni, conuersa priuatiua, prima erit figura, nam b quidem nulli a, a autem omni c inerit. Si autem prædicatiuum quidem sit ad b, priuatiuum autem ad c, primus terminus ponendus est c, hoc enim nulli a, a autem omni b, quare nulli b inerit c, ergo et b nulli c, conuertitur enim priuatiua. Si aut particularis sit syllogismus, quando priuatiuum quidem erit ad maiorem extremitatem, resoluetur in primam figuram, ut si a nulli b, b autem alicui c, conuersa enim priuatiua, prima erit figura, nam b quidem nulli a, a autem alicui c. Quando uerò prædicatiuum, non resoluetur, ut si a quidem omni b, c uerò non omni, non enim suscipit conuersionem a b, neque cum fit, erit syllogismus. Rursus qui in tertia quidem sunt figura, non resoluuntur omnes in primam, qui autem sunt in prima, omnes in tertiam. Insit enim a quidem omni b, b autem alicui c, ergo quia conuertitur particularis prædicatiua, inerit & c alicui b, a uerò omni b inerat, quare fit tertia figura. Et si priuatiuus sit syllogismus, similiter: conuertitur enim particularis affirmatiua, quare a quidem, nulli b, c autem alicui inerit. Eorum autem syllogismorum, qui sunt in postrema figura, unus tantùm non resoluitur in primam, quando nõ uniuersalis ponitur priuatiua, alij autem omnes resoluuntur. Prædicentur enim de omni c, & a & b, ergo conuertetur c ad utrunque particulariter, inerit ergo a, alicui b, quare erit prima figura. Siquidem a, omni c, c uerò alicui b, & si a quidem omni c, b autem alicui c, eadem ratio, conuertitur enim ad b c. Si autem b quidem omni c, a autem alicui c, primus ponendus b, nam b omni c, c autem alicui a, quare b alicui a, quoniam autem conuertitur particularis, & a alicui b inerit. Et si priuatiuus sit syllogismus uniuersalibus terminis, similiter sumendum. Insit enim b omni c, a autem nulli c, ergo alicui b inerit c, a autem nulli c, quare erit medium c. Similiter autem & si priuatiua quidem sit uniuersalis, prædicatiua autem particularis, nam a quidem nulli c, c autem alicui b inerit. Si autem particularis sumatur priuatiua, nõ erit resolutio, ut si b quidem omni c, a autem alicui c non inest, conuersa enim b c utræque propositiones erunt particulares. Manifestum autem quoniam ad resoluendum ad se inuicem figuras, quæ ad minorem extremitatem est propositio, conuertenda in utrisque figuris, hac conuersa, transitio fit. Eorum autem, qui in media sunt figura, alter quidẽ resoluitur, alter uerò nõ resoluitur in tertiam: nam cum sit uniuersalis priuatiua, resoluitur. Si enim a nulli quidem b, alicui autem c, utraque similiter conuertitur ad a, quare b quidem nulli a, c uerò alicui, medium ergo a. Quando autem a omni b, c autem alicui non insit, non fit resolutio: neutra enim propositionum ex conuersione uniuersalis. Qui autem ex tertia sunt figura, resoluentur in mediam, quando fuerit uniuersalis priuatiua, ut si a nulli c, b autem alicui, aut omni c: nam c, a quidẽ nulli, b autem alicui inerit. Si autem particularis sit priuatiua, non resoluetur: non enim suscipit cõuersionem particularis negatiua. Manifestum ergo quoniam ijdem syllogismi non resoluũtur in his figuris, qui nec in primam resoluebantur. Et quoniam in primam figuram reductis syllogismis, isti soli syllogismi per impoßibile clauduntur. Quomodo ergo oportet syllogismos reducere, & quoniam resoluũtur figuræ in se inuicem, manifestum ex dictis.

De syllogismis infinitis, & regulis consequentiarum.
Cap. XLII.

Differt autem in cõstruendo, uel destruendo opinari, aut idẽ, aut diuersum significare, non esse hoc, et esse non hoc: ut, nõ esse album, ei quod est esse non album, nõ enim idem significant, nec est negatio eius, quæ est esse album, ea quæ est, esse non album, sed non esse album. Ratio autẽ huius hæc

 est simi-

est c, a, & non conuertitur, & id quod est b sequetur d, & non conuertitur, & a quidem, & d contingunt eidem, b autem & c non contingunt. Primum ergo quoniam id quod est b, sequitur d, hinc manifestum, quoniam eorum quæ sunt c d alterum ex necessitate omni inest, cui autem b, non contingit c, eo quòd simul infert a, a autem, & b non contingunt eidem, manifestum quoniam d sequetur b. Rursum quoniam ei quod est a non conuertitur c, omni autem uel c, uel d, contingit a, & d eidem inesse. B autem, & c non contingit, eo quòd consequitur a, id quod est c, accidit enim quiddam impossibile. Manifestum est ergo quoniam nec b ei quod est d conuertitur, eo quòd contingit simul a, d inesse. Accidit autem aliquoties in huiusmodi terminorum ordine falli, eo quòd opposita nõ sumantur rectè quorum necesse est omni alterum inesse. Vt si a & b non contingunt simul eidem, necesse est autem inesse cui non alterum, alterum, & rursus c & d similiter, cui autem c omni, sequitur a, accidet enim cui d, b inesse ex necessitate, quod falsum est, si sumatur enim negatio eorum, quæ sunt a b, ea quæ est in quibus f, & rursus eorum quæ sunt c d, ea quæ est in quibus g. Necesse est igitur omni inesse uel a, uel f, aut enim affirmationem, aut negationem: & rursum, aut c, aut g, affirmatio enim & negatio, & cui c, omni a subiacet, quare cui f, omni hoc quod est g. Rursum quoniam eorum quæ sunt f b, omni alterum, & eorum quæ sunt g d, similiter. Sequitur autem g id quod est f, & id quod est d sequitur b, hoc enim scimus. Si ergo a id quod est c, & id quod est d sequetur b, hoc autem falsum, è contrario enim erat in his (quæ sic se habent) consequentia. Non enim fortasse necessarium omni inesse, aut a, aut f, nec f aut b, non enim est negatio eius quod est a, hoc quod est f, nam boni non bonum negatio, non autem est idem hoc quod est non bonum, ei quod est neq; bonum neq; non bonum, similiter autem & in c d, nam negationes quæ sumptæ sunt, duæ sunt.

Primi libri Priorum Analyticorum Aristotelis finis.

uerum eſt a, neceſſe eſt & b uerum eſſe, aut accidet idem ſimul & eſſe, & non eſſe, hoc autem impoſsibile. Non autem quoniam ponitur a unus terminus, accipiatur contingere uno aliquo exiſtente, ex neceſsitate aliquid accidere, non enim poteſt. Nam quod accidit ex neceſsitate, concluſio eſt, per quæ autem fit, ad minimũ tres ſunt termini, duo autem interualla, & propoſitiones. Si ergo uerum eſt cui omni ineſt b & a, cui autem c & b, cui c, neceſſe eſt a ineſſe, & non poteſt hoc falſum eſſe, ſimul enim erit idem, & non inerit, ergo a ut unum, poſitum eſt duas propoſitiones colligere. Similiter aũt ſe habet & in priuatiuis, non enim eſt ex ueris oſtendere falſum. Ex falſis autem eſt uerum ſyllogizare, utriſq; propoſitionibus falſis, & una, hac autem non utralibet cõtingit, ſed ſecunda, ſi quidem totam ſumamus falſam, non tota autem ſumpta, eſt utralibet. Inſit enim a omni c, ei autem quod eſt b nulli, nec b inſit c, contingit autem hoc, ut nulli lapidi animal, & lapis nulli homini, ſi igitur ſumatur a, omni b, & b omni c, a omni c inerit, quare ex utriſq; falſis uera eſt concluſio, omnis enim homo animal. Similiter autem & priuatiuum. Inſit enim c nulli, nec a, nec b: a autem b omni, ut ſi eiſdem terminis ſumptis, medium ponatur homo. Lapidi enim nec animal, nec homo nulli ineſt. homini autem omni animal. Quare ſi cui quidem omni ineſt, ſumamus nulli ineſſe, cui uerò non ineſt, omni ineſſe, ex falſis utriſq; uera erit concluſio. Similiter autem oſtendetur & ſi in aliquo utraq; falſa ſumatur. Si autem altera ponatur falſa, prima quidem tota falſa exiſtente: ut, a b, non erit concluſio uera, b c autem erit. Dico autem totam falſam, quod contrariam ueræ, ut ſi quod nulli ineſt, omni ſumptum eſt. aut ſi quod omni, nulli ineſſe. Inſit enim a b nulli, b autem omni c. Si ergo b c quidem propoſitionẽ ſumamus ueram, a b autem falſam totam, & omni b ineſſe a, impoſsibile eſt a c cõcluſionem ueram eſſe, nulli enim inerat a earum quæ ſunt c, ſiquidem cui b nulli, b autem omni c. Similiter autem nec ſi a, omni b ineſt, & b omni c, ſumpta ſit autem b c quidem uera propoſitio, a b autem falſa tota, & nulli, cui b ineſt a, concluſio falſa erit, omni enim c ineſt a, ſiquidem cui b omni c, & a, b autem omni c. Manifeſtum ergo quoniam prima tota ſumpta falſa, ſiue affirmatiua ſiue priuatiua, altera autẽ uera, non fit uera concluſio: non tota autem ſumpta falſa, erit. Nam ſi a c quidem omni ineſt, b autem alicui, b autem omni c, ut animal, cygno quidẽ omni, albo autem alicui, album autem omni cygno, ſi ſumatur a omni b, & b omni c, a omni c inerit uere, omnis enim cygnus animal. Similiter autem & ſi priuatiua ſit a b, poſsibile eſt enim a b quidem alicui ineſſe, c uerò nulli, b autem omni c, ut animal alicui albo, niui uerò nulli, album uerò omni niui: ſi ergo ſumatur a quidem, nulli b, b autem omni c, a nulli c inerit. Si autem a b quidem propoſitio tota ſumatur uera, b c autem tota falſa, erit ſyllogiſmus uerus, nihil enim prohibet a, & b & c omni ineſſe, b autem nulli c, ut quæcunq; eiuſdem generis ſunt ſpecies non ſubalternæ, nam animal & homini, & equo ineſt, equus autem nulli homini ineſt, ſi ergo ſumatur a omni b, & b omni c, concluſio uera erit, tota falſa b c propoſitione. Similiter autem cùm uniuerſalis priuatiua eſt a b propoſitio, contingit enim a neq; b, neq; c nulli ineſſe, & b nulli c, ut ex alio genere ſpeciebus diuerſum genus. Nam animal nec muſicæ, nec medicinæ ineſt, neq; muſica medicinæ. Sumpta ergo a quidem nulli b, b autem omni c, uera erit concluſio. Et ſi non tota falſa ſit b c, ſed in aliquo, etiam ſic erit concluſio uera. Nihil enim prohibet a, et b et c toti ineſſe, b autem alicui c, ut genus ſpeciei, et differentiæ: nam animal homini omni, et omni greſsibili, homo autem alicui greſsibili, et non omni, ſi ergo a omni b, et b omni c ſumatur, a omni c inerit, quod quidem erat uerum. Similiter autem cum priuatiua eſt a b propoſitio, contingit enim a nec b, nec c nulli ineſſe, b uerò alicui c, ut genus ex alio genere ſpeciei et differentiæ: nam animal nec ſapientiæ nulli ineſt, nec contemplationi, ſapientia uerò alicui contemplationi. Si ergo ſumatur

a,nulli b,b autem omni c,nulli c inerit a,hoc autem erat uerum. In particularibus autem syllogismis contingit & prima propositione tota falsa existente,altera autem uera,ueram esse conclusionem,& a b in aliquo falsa existente,b c autem uera, & a b quidem uera,particulari autem falsa,& utrisq; existētibus falsis. Nihil enim prohibet a,b quidem nulli inesse,c autem alicui,& b alicui c inesse: ut animal nulli niui,albo aūt alicui inest,& nix albo alicui.Si ergo ponatur medium nix, primum autem animal,& sumatur a quidem toti b inesse,b autem alicui c,a b tota falsa,b c autem uera,& cōclusio uera.Similiter autem & cum priuatiua est a b propositio, possibile est enim a,b quidem toti inesse, c autem alicui non inesse, b uerò alicui c inesse:ut animal homini quidem omni inest, album autem aliquod non sequitur, homo uerò alicui albo inest. Quare si medio posito homine,sumatur a nulli b inesse,& b alicui c,uera sit conclusio,cum sit tota falsa a b propositio. Et si in aliquo sit falsa a b propositio, b c uera existente, erit conclusio uera. Nihil enim prohibet a, & b,& c,alicui inesse,b autem alicui c, ut animal alicui pulchro, & alicui magno, & pulchrum alicui magno inest,si ergo sumatur a omni b,& b alicui c,& a b quidem propositio in aliquo falsa erit, b c autem uera,& conclusio uera. Similiter autem & cum priuatiua est a b propositio:nam īdem erunt termini, & similiter positi ad demonstrationem. Rursum si a b quidem uera,b c autem falsa, uera erit conclusio.Nihil enim prohibet a quidem toti inesse b,c autem alicui, & b nulli c inesse. Vt animal, cygno quidem omni, nigro autem alicui, cygnus uerò nulli nigro, quare si sumatur a omni b,& b alicui c,uera erit conclusio,cum sit falsa b c. Similiter autem et priuatiua sumpta a b propositione, possibile enim a b quidem nulli, c autem alicui non inesse,et b nulli c,ut genus ex alio genere speciei et accidenti eius speciebus, nam animal quidem numero nulli inest, albo uerò non alicui, numerus autem nulli albo,si ergo medium ponatur numerus, et sumatur a quidem nulli b,b autem alicui c,a alicui c non inerit,quod fuit uerum,cum a b quidem sit propositio uera,b c autem falsa. Et si in aliquo sit falsa a b,falsa autem et b c, erit conclusio uera. Nihil enim prohibet a,alicui b,et alicui c inesse utrique,b autem nulli c, ut si b sit contrarium ipsi c, et ambo accidentia eidem generi, nam animal alicui albo,et alicui nigro inest,album autem nulli nigro inest,si ergo sumatur a omni b,et b alicui c,uera erit conclusio. Et priuatiua quidem sumpta a b,similiter. Nam īdem termini, et similiter ponentur ad demonstrationem. Et ex utrisque falsis, erit conclusio uera.Possibile est enim a b quidem nulli,c autem alicui inesse, b uerò nulli c. Vt genus ex alio genere speciei,et accidenti speciebus eius,animal enim numero quidem nulli,albo uerò alicui inest, et numerus nulli albo. Si ergo sumatur a,omni b, et b alicui c,conclusio quidem uera, propositiones uerò ambæ falsæ.Similiter autem et cum priuatiua est a b. Nihil enim prohibet a,b quidem toti inesse,c autem alicui non inesse,et neq; b,nulli c,ut animal cygno quidem omni, nigro autem alicui non inest,cygnus uerò nulli nigro. Quare si sumatur a nulli b, b autem alicui c,a alicui c non inerit,ergo cōclusio quidem uera,propositiones autem falsæ.

Quod colligatur uerum ex falsis in secunda figura. Cap. III.

IN media autem figura omnino cōtingit per falsa uerum syllogizare, et utrisq; propositionibus totis falsis sumptis,et hac quidē uera, illa tota falsa, utralibet falsa posita,et si utræq; in aliquo falsæ,et si hæc quidem simpliciter uera, illa autem in aliquo falsa,et in uniuersalibus,& in particularibus syllogismis. Si enim a b quidem nulli inest, c autem omni, ut lapidi animal quidem nulli,homini autē omni,si contrariæ ponantur propositiones,et si sumatur a,b quidem omni,c uerò nulli

nulli, ex falsis totis propositionibus erit uera cõclusio. Similiter autem & si a inest, b quidem omni, c uerò nulli, nam idem erit syllogismus. Rursum si altera quidem tota falsa, altera autem tota uera. Nihil enim prohibet a, & b, & c omni inesse, b autem nulli c, ut genus non subalternis speciebus. Nam animal & quo omni, & homini inest, & nullus homo equus. Si ergo sumatur animal huic quidem omni, illi uerò nulli inesse, hæc quidẽ erit falsa, illa uerò tota uera, & cõclusio uera, ad quodlibet posito priuatiuo. Et si altera in aliquo falsa, altera autem tota uera. Possibile est enim a, b quidem alicui inesse, c autem omni, & b, nulli c: ut animal albo quidẽ alicui, coruo autẽ omni, album uerò nulli coruo. Si ergo sumatur a b quidem nulli, c autem toti inesse, a b quidem propositio in aliquo falsa est, a c autem tota uera, & conclusio uera, & transposita quidem priuatiua, similiter. Nam per eosdem terminos demonstratio. Et si affirmatiua quidem propositio in aliquo falsa, priuatiua autem tota uera, nihil enim prohibet a, b quidem alicui inesse, c autem toti non inesse, & b nulli c, ut animal albo quidem alicui, pici autem nulli, album uerò nulli pici. Quare si sumatur a toti b inesse, c autem nulli, a b quidẽ in aliquo falsa, a c autem tota uera, & conclusio uera. Et si utræque propositiones in aliquo falsæ, erit conclusio uera, possibile est enim a & b, & c alicui inesse, b autem nulli c, ut animal, & albo alicui, & nigro alicui, album uerò nulli nigro. Si ergo sumatur a b quidem omni, c autem nulli, ambæ quidem propositiones in aliquo falsæ, conclusio autem uera, similiter autem transposita priuatiua per terminos. Manifestum autem & in particularibus syllogismis: nihil enim prohibet a, b quidem omni, c aũt alicui inesse, & b alicui c nõ inesse, ut animal omni homini, albo autem alicui, homo uerò alicui albo non inerit. Si ergo ponatur a, b quidem nulli inesse, c autem alicui inesse, uniuersalis quidem propositio tota falsa, particularis autem uera, & conclusio uera. Similiter autem & affirmatiua sumpta a b: possibile est enim a, b quidem nulli, c autem alicui non inesse, & b alicui c nõ inesse, ut animal nulli inanimato, albo autem alicui, & inanimatum non inerit alicui albo. Si ergo ponatur a, b quidem omni, c uerò alicui non inesse, a b quidem propositio uniuersalis tota falsa, a c autem uera, & conclusio uera. Et uniuersali quidem uera posita, minori, autem particulari falsa, nihil enim prohibet a, nec b, nec c nullum sequi, & b, alicui c non inesse: ut animal nulli numero, nec inanimato, & numerus aliquod inanimatum nõ sequitur. Si ergo ponatur a, b quidem nulli, c autem alicui, & conclusio uera, & uniuersalis propositio uera, particularis autem falsa. Affirmatiua autem uniuersali similiter posita, possibile est enim a & b, & c toti inesse, b autem aliquod c non sequi, ut genus speciem, & differentiam. Nam animal omnem hominem, & totum gressibile sequitur, homo uerò nõ omne gressibile: quare si sumatur a, b quidem toti inesse, c autem alicui non inesse, uniuersalis quidem propositio uera, particularis falsa, conclusio autem uera. Manifestum autem quoniam & utrisque falsis erit conclusio uera, siquidem contingit a, & b & c, huic quidem omni, illi uerò nulli inesse, b uerò aliquod c non sequi, nam sumpto a b quidem nulli, c autem alicui inesse, propositiones quidem ambæ falsæ, conclusio autẽ uera. Similiter autem & cum prædicatiua fuerit uniuersalis propositio, particularis autem priuatiua: possibile est enim a, b quidem nullum, c autem omne sequi, & b alicui c non inesse, ut animal disciplinam quidem nullam, hominem autem omnem sequitur, disciplina uerò non omnem hominem. Si ergo sumatur a, b quidem toti inesse, c autem aliquod non sequi, propositiones quidem falsæ, conclusio autem uera.

Quod ex falſis uerum identidem colligatur in tertia figura. Cap. IIII.

ERit autem & in poſtrema figura per falſas totas, & in aliquo utraq;, & altera quidem uera, altera autem falſa, & hęc quidem in aliquo falſa, illa autem tota uera, & è conuerſo, & quotquot modis aliter poſsibile eſt tranſſumere propoſitiones. Nihil enim prohibet nec a, nec b, nulli c ineſſe, a autem alicui b ineſſe, ut nec homo, nec greſsibile, nullum inanimatum ſequitur, homo autẽ alicui greſsibili ineſt: ſi ergo ſumatur a & b, omni c ineſſe, propoſitiones quidem totæ falſæ, concluſio autem uera. Similiter autem & cum hæc quidem eſt priuatiua, illa uerò affirmatiua. Poſsibile eſt enim b quidem nulli c ineſſe, a autem omni, & a alicui b non ineſſe, ut nigrum nulli cygno, animal autem omni, & animal non omni nigro, quare ſi ſumatur b quidem omni c, a uerò nulli, a alicui b non inerit, & concluſio quidem uera, propoſitiones autem falſæ. Et ſi in aliquo fuerit utraq; falſa, erit concluſio uera, nihil enim prohibet & a, & b alicui c ineſſe, & a alicui b, ut album, & pulchrũ alicui animali ineſt, & albũ alicui pulchro, ſi ergo ponatur a, & b omni c ineſſe propoſitiones quidem in aliquo falſæ, cõcluſio autem uera. Et priuatiua a c poſita ſimiliter: nihil enim prohiber a quidem alicui c non ineſſe, b uerò alicui ineſſe, & a nõ omni b ineſſe, ut album alicui animali nõ ineſſe. Pulchrum autem alicui ineſt, & album non omni pulchro, quare ſi ſumatur a quidem nulli, c b autem omni, utræq; propoſitiones quidem in aliquo falſæ, concluſio autem uera. Similiter autem & hæc quidem tota falſa, illa uerò tota uera ſumpta. Poſsibile eſt enim a & b omne c ſequi, & a alicui b non ineſſe, ut animal & album, omne cygnũ ſequitur, & animal nõ omni ineſt albo. Poſitis igitur his terminis, ſi ſumatur b quidem toti c ineſſe, a uerò toti non ineſſe, b c quidem tota erit uera, a c autem tota falſa, & concluſio uera. Similiter autem & ſi b c quidem falſa, a c autem uera, nam hi quidem termini ad demõſtrationem, nigrum, inanimatũ, cygnus. Sed & ſi utræq; aſſumantur affirmatiuè, nihil enim prohibet b quidem omne c ſequi, a autem toti c nõ ineſſe, & a alicui b ineſſe, ut omni cygno animal, nigrum uerò nulli cygno, & nigrum ineſt alicui animali, quare ſi ſumatur a & b omni c ineſſe, b c quidem tota uera, a c autem tota falſa, & concluſio uera. Similiter autẽ & a c ſumpta uera. Nam per eoſdem terminos demonſtratio. Rurſum hac quidem tota uera exiſtente, illa uerò in aliquo falſa, poſsibile eſt enim b quidem omni c ineſſe, a autem alicui c, & alicui b, ut bipes quidem omni homini, pulchrum non omni, & pulchrum alicui bipedi ineſt. Si ergo ſumatur a & b, toti c ineſſe, b c quidem, tota uera, a c autem in aliquo falſa, concluſio autem uera. Similiter autem & a c quidem uera, b c autem falſa in aliquo ſumpta: tranſpoſitis enim eiſdem terminis erit demõſtratio. Et cum hæc quidem eſt priuatiua, illa uerò affirmatiua, quoniã poſsibile eſt b quidem toti c ineſſe, a autem alicui c, & quando ſic ſe habeant, nõ omni b ineſſe a. Si ergo aſſumatur b quidem toti c ineſſe, a autem nulli, priuatiua quidem in aliquo falſa, altera autem tota uera, & cõcluſio erit uera. Rurſum quoniã oſtenſum eſt, quod cum a quidem nulli c ineſt, & b alicui, euenit a alicui b non ineſſe: manifeſtum igitur quoniam & cum a c tota eſt uera, b c autem in aliquo falſa, contingit cõcluſionem eſſe ueram, ſi enim ſumatur a quidem nulli c, b autem omni, a c quidem tota uera, b c autem in aliquo falſa. Manifeſtum aũt & in particularibus ſyllogiſmis, quoniã omnino per falſa erit uerũ, nam ijdẽ termini ſumẽdi, & quãdo uniuerſales fuerint propoſitiones, in prædicatiuis quidẽ prædicatiui, in priuatiuis aũt priuatiui, nihil enĩ differt cũ nulli inerat, uniuerſaliter ſumere ineſſe, & ſi alicui inerat, uniuerſaliter ſumere ad terminorũ poſitionẽ, ſimiliter aũt & in priuatiuis. Manifeſtum igitur quãdo ſit cõcluſio falſa, neceſſe eſt ea ex quibus eſt oratio, falſa eſſe aut omnia, aut aliqua, quando autẽ uera, nõ neceſſe eſt uerum eſſe nec aliquod quidẽ, nec omne.

Sed eſt cum nullum ſit uerum eorum, quæ ſunt in ſyllogiſmis, et concluſionem

ſimiliter

similiter esse ueram, non tamen ex necessitate. Causa autem quoniam quum duo sic se habent ad inuicem, ut cum alterum sit, ex necessitate esse alterum, hoc cum nõ sit quidem, nec alterum erit, cum autem sit, nõ necesse est esse alterum, idem autem cum sit, & non sit, impossibile ex necessitate esse idem. Dico autem ut cum sit a album, b esse magnum ex necessitate, & cum non sit a album, b esse magnum ex necessitate, quãdo enim cum hoc sit (ut a) album illud necesse est (ut b) esse magnũ. Cum autem sit b magnum, c non esse album, necesse est si a sit album, c non esse album. Et quando duobus existentibus, cum alterum sit, necesse est alterum esse, hoc autem cum non sit, necesse est a non esse, cum ergo b non sit magnum, a nõ potest album esse, cum uerò a non sit album, necesse est b magnum esse, accidit ex necessitate cum b magnum non sit, idem b esse magnum, hoc autem impossibile. Nam si b non est magnum, a non erit album ex necessitate: si ergo cum non sit a album, b erit magnum, accidit si b non est magnum, b esse magnum, ut per tria.

De circulari ostensione in prima figura. Cap. V.

Circulo autem, & ex se inuicem ostendere est, per cõclusionem, & è conuerso prædicationem alteram sumentem propositionem cõcludere reliquã, quam sumpserat in altero syllogismo: ut si oportuit ostendere quoniam a inest omni c, ostendat autem per c: rursus si monstret quoniam a inest b, sumens a quidem inesse c, c autem b, & a inerit b, prius autem è conuerso sumpsit b inesse c, aut si quoniam b inest c, oporteat ostendere, si sumat a de c, quę fuit conclusio, b autem de a esse, prius autem sumptum est è conuerso a de b. Aliter uerò nõ est ex se inuicem ostendere: siue enim aliud medium sumetur, non circulo: nil enim sumitur eorundem, siue horum quiddam, necesse est alterum solum: nam si ambo, eadem erit cõclusio, at oportet diuersam esse. In ijs igitur quę non conuertunt, ex indemõstrata altera propositione fit syllogismus. Non enim est demõstrare per hos terminos, quoniam medio inest tertium, aut primo medium. In ijs autem quæ cõuertuntur, erit omnia monstrare per se inuicem. Vt, si a, & b, & c cõuertuntur sibiinuicẽ, ostendatur enim a c per medium b, & rursum a b per conclusionẽ, & per b c propositionẽ conuersam. Similiter autem & b c, & per conclusionẽ, & per a b propositionem cõuersam. Oportet autem & c b, & b a propositionẽ demonstrare: nam his demonstratis usi sumus solis. Si ergo sumatur b omni c inesse, & c omni a, syllogismus erit eius quod est b ad a. Rursus si sumatur c omni a inesse, & a omni b, necesse est c inesse omni b. In utrisq; ergo syllogismis c a propositio sumpta est indemonstrata: nam aliæ probatæ erant. Quare si hanc ostenderimus, omnes erunt approbatæ per se inuicem, si ergo sumatur c omni b, & b omni a inesse, utræq; propositiones demonstratæ sumuntur, & c necesse est inesse a. Manifestum est ergo quoniam in solis ijs quæ cõuertuntur, circulo & per se inuicem cõtingit fieri demõstrationes, in alijs uerò quemadmodum prius diximus. Accidit autem & in ijs eodem quod monstratur uti ad demonstrationẽ: nam c de b, & b de a monstratur sumpto c de a dici, c autem de a per has ostenditur propositiones: quare cõclusione utimur ad demonstrationẽ. In priuatiuis autem syllogismis hoc modo monstratur ex se inuicem, sit b quidem, omni c inesse, a autem nulli b, conclusio autem quoniam a nulli c. Si ergo rursum oporteat concludere, quoniam a nulli b, quod prius sumptum erat, erit a quidem nulli c, c autẽ omni b, sic enim è conuerso propositio. Si autem quoniam b inest c, oprteat concludere, non iam similiter conuertendum a b, nam eadem propositio est b nulli a, & a nulli b inesse, sed sumendum, cui a nulli inest, huic b omni inesse. Sit enim a nulli c inesse, quod quidem fuit conclusio, cui autem a nulli b, si sumatur omni inesse, necesse est

ergo b,

ergo b omni c inesse,quare cum sint tria,unumquodq; conclusio est facta,& circu lo demonstrare,hoc est cõclusionem sumentem & e conuerso alteram propositionem,reliquam syllogizare. In particularibus autem syllogismis uniuersalem quidem propositionem non est demonstrare per alias,particularem autem est,quoniam autem nõ est demonstrare uniuersalem, manifestum:nam uniuersale monstratur per uniuersalia, conclusio autem non est uniuersalis, oportet autem ostendere ex conclusione & altera propositione. Amplius,omnino non fit syllogismus conuersa propositione,nam particulares fiunt utræq; propositiones. Particulare autẽ est,ostendatur enim a de aliquo c per b,si ergo sumatur b,omni a,& conclusio maneat,b alicui c inerit,fit enim prima figura,& est a medium. Si autem fit priuatiuus syllogismus, uniuersalem quidem propositionem non est ostendere, propter hoc quod prius dictum est, particularem (si simpliciter conuertatur a b, quemadmodum & in uniuersalibus) non est,per assumptionem autem est,ut cui a, alicui non insit,b alicui inesse:nam aliter se habentibus non fit syllogismus,eo quòd negatiua est particularis propositio.

De eadem cyclica ostensione in secunda figura. Cap. VI.

IN secunda autem figura affirmatiuam quidem non est ostendere per hunc modum,priuatiuam autem est:ergo prædicatiua quidem non ostenditur,eo quòd non sunt utræq; propositiones affirmatiuæ,nam conclusio priuatiua,prædicatiua autem ex utrisq; ostendebatur affirmatiuis. Priuatiua autem sic ostẽditur: insit & a omni b,c autem nulli,conclusio quoniam b nulli c,si ergo sumatur b omni a inesse,& nulli c,necesse est a nulli c inesse,fit enim secunda figura,medium b.Si autẽ a b priuatiua sumpta sit,altera uerò prædicatiua,prima erit figura:nam c quidem omni a,b autem nulli c,quare b nulli a:ergo nec a b,medium c. Ergo per conclusionem quidem,& unam propositionem non fit syllogismus, assumpta autem altera erit.Si autem non uniuersalis sit syllogismus,quæ in toto quidem est propositio,nõ ostenditur,propter eandem causam quam quidem diximus & prius, quæ autem in parte,ostenditur quando uniuersalis sit prædicatiua.Insit enim a omni b, c autem non omni,conclusio b c,si ergo sumatur b,omni a,c autem non omni,conclusio a,alicui c non inerit,medium b.Si autem est uniuersalis priuatiua,non ostenditur a propositio,conuersa a b,accidit enim utrasq;,aut alteram propositionẽ fieri negatiuam. Quare non erit syllogismus, sed similiter ostendetur quemadmodũ & in uniuersalibus,si sumatur cui b,alicui non inest,a alicui inesse.

De cyclica ratiocinatione in tertia figura. Cap. VII.

IN tertia autẽ figura quando utræq; propositiones uniuersaliter sumentur, nõ cõtingit ostendere per seinuicẽ propositionẽ. Nam uniuersalis quidem ostenditur per uniuersalia,in hac aũt conclusio semper est particularis: quare manifestum quoniã omnino non contingit ostendere per hanc figuram uniuersalẽ propositionẽ. Si autem hæc quidem uniuersalis sit,illa uerò particularis,quandoq; quidem erit,quandoq; uerò non inerit, quando ergo utræq; prædicatiuæ sumant,et uniuersalis sit ad minorẽ extremitatẽ,erit,quando uerò ad alterã,non erit. Insit enim a omni c,b autem alicui c,conclusio a b.Si ergo sumatũ c omni a inesse conuersa uniuersali,& a inesse b,quod erat cõclusio,c quidem ostensum est alicui b inesse,b autem alicui c,non est ostensum,quamuis necesse est,si c alicui b,& b alicui c inesse: sed non idem est hoc illi,& illud huic inesse,sed assumendũ est,si hoc alicui illi,& alterũ alicui huic, hoc autem sumpto iam non sit ex cõclusione, & altera propositione syllogismus. Si aũt b quidem omni c,a aũt alicui c,erit ostendere a c,quando

a c, quando sumatur c quidem omni b inesse, a autem alicui: nam si c omni b inest, a autem alicui b, necesse est a alicui c inesse, medium b. Et cum fuerit hæc prædicatiua quidem, illa uerò priuatiua, uniuersalis autem prædicatiua, ostendetur altera. Insit enim b omni c, a autem alicui non insit, conclusio quoniam a alicui b non inest. Si ergo assumatur c b omni inesse, inerat autem & a non omni b, necesse est a alicui c non inesse, medium b. Cùm autem priuatiua uniuersalis sit, non ostenditur altera nisi sicut in prioribus, si sumatur cui hoc alicui non inest, alterum alicui inesse, ut si a nulli c, b autem alicui, conclusio quoniam a alicui b non inest. Si ergo sumatur cui a alicui non inest, eidem c alicui inesse, necesse est c alicui b inesse, aliter autem non est conuertentem uniuersalem propositionem ostendere alteram, nullo enim modo erit syllogismus. Manifestum igitur quoniam in prima quidem figura per se inuicem est ostensio, & per primam, et per tertiam figuram fit: nam cum prædicatiua quidem est conclusio, per primam, cum autem priuatiua, per postremam, sumitur enim cui hoc nulli, alterum omni inesse. In media autem, cum uniuersalis est quidem syllogismus & per ipsam, & per primã figuram, & per postremam, cum autem particularis, & per ipsam, & per postremam: in tertia uerò per ipsam, omnes. Manifestum etiam quoniam in media, & in tertia qui non per ipsas fiunt syllogismi, aut nõ sunt secundùm eam quæ circulo est ostensionem, aut imperfecti sunt.

De syllogismo conuersiuo. Cap. VIII.

Conuertere autem est, transponentem conclusionem facere syllogismum, quoniam uel extremum medio non inerit, uel hoc postremo. Necesse est enim conclusione conuersa, et altera remanente propositione, interimi reliquam: nam si erit, & conclusio erit. Differt autem opposité, aut contrarié cõuertere conclusionẽ, non enim fit idem syllogismus utrolibet cõuersa, palàm autem hoc erit per sequentia. Dico autem opponi quidem omni inesse non omni, & alicui nulli, contrarié autem omni, nulli & alicui, non alicui inesse. Sit enim ostensum a de c, per medium b, si igitur sumatur a nulli c inesse, omni autem b, nulli c inerit b, & si a quidem nulli c, b autem omni c, a nõ omni b, & non omnino nulli: non enim ostendebatur uniuersale per tertiam figurã. Omnino autem eam, quæ est ad maiorem extremitatẽ propositionẽ, non est destruere uniuersaliter per conuersionem: semper enim interimitur per tertiam figuram. Necesse enim ad postremã extremitatem utrasq; sumere propositiones. Et si priuatiuus sit syllogismus, similiter ostẽdatur enim a nulli c inesse per b, ergo si sumatur a omni c inesse, nulli autem b, nulli c inerit b. Et si a & b omni c, a alicui b, sed nulli inerat. Si autem opposité conuertatur conclusio, & alij syllogismi oppositi, & non uniuersales erunt, fit enim altera propositio particularis, quare cõclusio erit particularis. Sit enim prædicatiuus syllogismus, & cõuertatur sic, ergo si a nõ omni c, b autem omni b, non omni c. Et si a quidem non omni c, b autem omni a, non omni b. Similiter autem & si priuatiuus sit syllogismus, nam si a alicui c inest, b autem nulli, b alicui c non inerit, & non simpliciter nulli, & si a quidem alicui c, b autem omni, quemadmodum in principio sumptum est, a alicui b inerit. In particularibus autem syllogismis quando opposité conuertitur conclusio, interimuntur utræque propositiones: quando uerò contrarié, neutra: nõ enim iam accidit quemadmodum in uniuersalibus interimere deficiente conclusione secundùm conuersionem, sed nec omnino interimere. Ostendatur enim a de aliquo c per b, ergo si sumatur a nulli c inesse, b autem alicui c, a alicui b non inerit, & si a nulli c, b autem omni, nulli c inerit b, quare interimentur utræque. Si autem contrarié conuertantur, neutra. Nam si a alicui c non inest, b autem omni, b alicui c nõ inerit, sed nondum interimitur quod ex principio, contingit

contingit enim alicui inesse, & alicui non inesse: uniuersali autem sublato a b, omnino nō fit syllogismus. Si enim a quidem alicui c non inest, b autem alicui inest, neutra propositionum uniuersalis est. Similiter autem & si priuatiuus sit syllogismus, si enim sumatur a, omni c inesse, interimuntur utraeq;, si autem alicui, neutra, demonstratio autem eadem.

De syllogismo conuersiuo in secunda figura. Cap. IX.

IN secunda autem figura eam quidem, quae est ad maiorem extremitatem propositionē, non est interimere contrarie, quolibet modo cōuersione facta (semper enim erit conclusio in tertia figura, uniuersalis autem non fuit in hac syllogismus) alteram autem in hac interimemus, similiter cōuersione. Dico autem similiter, si contrarie quidem, cōuertitur contrarie, si opposite, opposite. Insit enim a omni b, c autem nulli, conclusio b c. Si ergo sumatur b, omni c inesse, & a b maneat, a omni c inerit, fit enim prima figura. Si autem b omni c, a autem nulli c, a nō omni b, figura postrema. Si autem opposite cōuertatur b c, a b quidem similiter ostendetur, a c autem opposite: nam si b alicui c, a autem nulli c, a alicui b non inerit. Rursum si b alicui c, a autē omni b, a alicui c: quare oppositus fit syllogismus. Similiter autem ostendetur, & si e cōuerso se habeant propositiones. Si autem particularis est syllogismus, contrarie quidem conuersa conclusione neutra propositionum interimitur, quemadmodum nec in prima figura, opposite autem, utraeq;. Ponatur enim a, b quidem nulli inesse, c autem alicui, conclusio b c. Si igitur ponatur b alicui c inesse, & a b maneat, conclusio erit quoniam a alicui c non inest, sed non interimitur quod ex principio, contingit enim alicui inesse, & non inesse. Rursum si b alicui c, & a alicui c, non erit syllogismus, neutrum enim uniuersale eorum quae sumpta sunt, quare non interimitur a b. Si autem opposite conuertatur, interimuntur utraeque, non si b omni c, a autem nulli b, nulli c, a erit autem alicui, Rursum si b omni c, a autem alicui c, alicui b, a. Eadem autem demonstratio, & si uniuersalis sit praedicatiua.

De syllogismo conuersiuo in tertia figura. Cap. X.

IN tertia uerò figura quando cōtrarie quidem cōuertitur conclusio, neutra propositionū interimitur secundùm nullum syllogismorū, quando autem opposite, utraeq; in omnibus. Si enim ostensum a alicui b inesse, mediū autem sumptum c, & sint uniuersales propositiones, si ergo sumatur a alicui b nō inesse, b autem omni c, non fit syllogismus eius quod est a de c. Neq; si a, b alicui nō inest, c autem omni, non erit eius quod est b c syllogismus. Similiter autem ostendetur, & si non uniuersales sint propositiones, aut enim utrasq; necesse est particulares esse per conuersionē, aut uniuersalem ad minorem extremitatē fieri: sic autem non fiet syllogismus, nec in prima figura, nec in media. Si autem opposite cōuertantur propositiones, interimuntur utreq;, nam si a nulli b, b autem omni c, a nulli c. Rursum si a, b quidem nulli, c autem omni, b nulli c. Et si altera non sit uniuersalis, similiter, si enim a nulli b, b autem alicui c, a alicui c non inerit. Si autem a quidem nulli, c autem omni, nulli c b. Similiter & si priuatiuus sit syllogismus, ostendatur enim a alicui b non inesse si autem praedicatiua quidem b c, a c autem negatiua, sic enim fiebat syllogismus. Quando igitur contrarium sumitur conclusioni, non erit syllogismus: nam si a alicui b, b autem omni c, non fit syllogismus eius quod est a & c. Neque si a alicui b, nulli autem c, non fuit eius quod est a b & c syllogismus, quare non interimuntur propositiones. Quando uerò oppositum interimuntur: nam si a omni b, & b omni c, a omni c, sed nulli inerat. Rursum si a omni b, nulli autem c, b nulli c, sed omni inerat. Similiter autem monstratur, & si non uniuersa

uniuersales sint propositiones. Sit enim a c uniuersalis, & priuatiua, altera autē particularis, & prædicatiua, ergo si a quidem omni b, b autem alicui c, a alicui c accidit, sed nulli inerat. Rursum si a omni b, nulli autem c, & b nulli c. Si autem a alicui b, & b alicui c, nō fit syllogismus. Neq; si a alicui b, & nulli c, nec sic. Quare illo quidem modo interimuntur, sic autem nō interimuntur propositiones. Manifestum est ergo ex ijs quæ dicta sunt, quomodo conuersa conclusione in unaquaq; figura fit syllogismus, & quando contrariè propositioni, & quando opposite. Et quoniā in prima quidem figura per mediam, & postremā fiunt syllogismi, & quæ quidem ad minorem extremitatē, semper per mediam interimitur, quæ uerò ad maiorem, per postremam. In secunda autem, per primam, & postremam, quæ quidem ad minorem extremitatem, semper per primam figuram, quæ uero ad maiorem, per postremā. In tertia uerò, per primam, & per mediam, & quæ quidem ad maiorē per primam semper, quæ uerò ad minorē, per mediam semper. Quid ergo est conuertere, & quomodo in unaquaq; figura, & quis fit syllogismus, manifestum.

De syllogismo per impoßibile. Cap. XI.

PEr impoßibile autem syllogismus ostenditur quidē, quando contradictio ponitur cōclusionis, & assumitur altera propositio. Fit autem in omnib. figuris, simile enim est cōuersioni. Veruntamen differt in tantum, quoniā conuertitur quidem facto syllogismo, & sumptis utrisq; propositionibus. Deducitur autem ad impoßibile nō confesso opposito prius, sed manifesto quoniam est uerum. Termini uerò similiter se habent in utrisq;, & eadem sumptio utrorumq;, ut si a inest omni b, medium autem c, si supponit a non omni, uel nulli b inesse, c uerò omni, quod fuit uerū, necesse est c b aut nulli, aut nō omni inesse, hoc autem impoßibile: quare falsum est quod suppositū est. Verum ergo oppositū, similiter autem in alijs figuris, quæcunq; enim conuersionē suscipiunt, & per impoßibile syllogismū. Ergo alia quidem proposita omnia ostendunt per impoßibile in omnibus figuris, uniuersale autem prædicatiuū in media, & in tertia mōstratur, in prima autem non monstratur, supponatur enim a non omni b, aut nulli inesse, & assumatur alia propositio, utrolibet modo, siue a omni inest c, siue b omni d (sic enim erat prima figura) si ergo supponat a non omni b inesse, nō fiet syllogismus quomodolibet sumpta propositione. Si autem nulli b, d quidem assumatur, syllogismus quidem erit falsi, non ostenditur autem propositū, nam si a nulli b, b autem omni d, a nulli d, hoc autē sit impoßibile: falsum igitur est nulli b inesse a, sed non si nulli falsum, omni uerum. Si autem c, a assumatur, nō fit syllogismus, nec quando supponitur non omni b, inesse a, quare manifestum quoniam omni inesse, non ostenditur in prima figura per impoßibile. Alicui autem, & nulli, & non omni ostenditur. Supponatur enim a nulli b inesse, b autem sumptum sit, omni, a ut alicui c. Ergo necesse est a nulli, aut non omni c inesse, hoc autem impoßibile. Sit enim uerum, & manifestum, quoniam omni c inest a, quare si hoc falsum, necesse est a alicui b inesse. Si autem ad a sumatur altera propositio, non erit syllogismus, neq; quando subcontrarium conclusioni supponitur, ut alicui non inesse, manifestum ergo quoniam oppositum sumendum est. Rursum supponatur a alicui b inesse, sumptum autem sit c omni a, necesse est igitur c alicui b inesse, hoc autem sit impoßibile: quare falsum quidem suppositum est, si autem sic, uerum est nulli inesse. Similiter autem & si priuatiua sumpta sit c a. Si autem ad b sumpta sit propositio, non erit syllogismus. Si autem contrarium supponatur, syllogismus erit & impoßibile, non tamen ostenditur quod est propositum, supponatur enim a, omni b, & c sumptum sit omni a, ergo necesse est c omni b inesse, hoc autem impoßibile, quare falsum est omni b inesse a, sed nondum erit necessarium, si nō omni, nulli inesse.

Similiter

Similiter autem & si a d b sumatur altera propositio: nam syllogismu s quidem erit & impossibile, non interimitur autem hypothesis: quare oppositum supponendũ. Ad ostendendum autem non omni b inesse a, supponendum omni inesse, nam si a omni b, & c omni a, omni b inerit, si ergo hoc impossibile, falsum quod suppositũ est, similiter autem & si ad b, sumpta sit altera propositio. Et si priuatiua sit c a similiter, nam & sic fit syllogismus. Si autem ad b sumpta sit priuatiua, nihil ostenditur. Si autem non omni, sed alicui inesse supponatur, non ostenditur quoniam nõ omni, sed quoniam nulli: si enim a alicui b, c autem omni a, alicui b inerit c, si ergo hoc impossibile, falsum est alicui b inesse a: quare uerum nulli. Hoc autem ostenso, interimitur uerum: nam a alicui quidem b inerat, alicui uerò non inerat. Amplius autem, nõ tam propter hypothesin accidit impossibile, falsa enim erit, siquidẽ ex ueris non est falsum syllogizare: nunc autem est uera, inest enim a alicui b, quare non supponendũ alicui inesse, sed omni. Similiter autem & si alicui b non inesse a, ostenderemus, si enim idem est alicui non inesse, & nõ omni inesse, eadem in utrisq; demonstratio. Manifestum ergo quoniam non cõtrarium, sed oppositum supponendum in omnibus syllogismis, sic enim necessarium erit & axioma probabile. Nam si de omni uel affirmatio, uel negatio, ostenso quoniam non negatio, necesse est affirmationem ueram esse: rursum si non ponant ueram esse affirmationem, constat ueram esse negationem, cõtrariam uerò neutro modo cõtingit ratum facere. Neq; enim necessarium, si nulli falsum, omni uerum, neq; probabile, ut sit alterũ falsum, quoniam alterum uerum. Manifestum ergo quoniam in prima figura alia quidem proposita omnia ostenduntur per impossibile, uniuersale autem affirmatiuum nõ ostenditur.

De syllogismo per impossibile in secunda figura. Cap. XII.

IN media autem figura, & postrema & hoc ostenditur. Ponatur enim a non omni b inesse, sumptum sit autem omni c inesse a, ergo si b quidem nõ omni inest a, c autem omni, non omni b inest c, hoc autem impossibile. Sit enim manifestum, quoniam omni b inest c, quare falsum quod suppositum est, uerum est ergo omni inesse. Si autem contrarium supponatur, syllogismus quidem erit ad impossibile, non tamen ostenditur quod propositum est. Si enim a nulli b, omni autẽ c, nulli b, c, hoc autẽ impossibile, quare falsum est, nulli inesse, sed non si hoc falsum, uerum omni. Quando autem alicui b inest a, supponatur a nulli b inesse, c autem omni insit, necesse est ergo c nulli b inesse, quare si hoc impossibile, necesse est a alicui b inesse. Si autem supponatur alicui non esse, eadem erunt quę in prima figura. Rursum supponatur a alicui b inesse, c autem nulli insit, necesse est igitur c alicui b non inesse, sed omni inerat, quare falsum quod suppositum est, nulli ergo b inerat a. Quando autem non omni b inest a, supponatur omni inesse, c autem nulli, necesse est ergo c, nulli b inesse, hoc autem impossibile. Quare uerum est non omni inesse. Manifestum ergo, quoniam omnes syllogismi fiunt per mediam figuram.

De ostensione per impossibile in tertia figura. Cap. XIII.

SImiliter autem & per ultimam. Ponatur enim a alicui b non inesse, c autem omni b, ergo a alicui c non inerit, si ergo hoc impossibile, falsum alicui non inesse, quare uerũ est omni. Si uerò supponatur nulli inesse, syllogismus quidem erit, & impossibile, non ostendit autẽ quod propositum est, si enim cõtrarium supponatur, eadem erunt quæ in prioribus. Sed ad ostendendum alicui inesse, eadem sumenda est hypothesis: nam si a nulli b, c autem alicui b, a non omni c, si ergo hoc falsum, uerum est a alicui b inesse. Quando autem nulli b inest a, supponatur alicui inesse, sumptum sit autem & c omni b inesse, ergo necesse est a alicui c inesse, sed nulli inerat: quare falsum est alicui b inesse a. Si autem supponatur omni b inesse a, non ostenditur propositum, sed ad ostendendum non omni inesse,

esse, eadem sumenda hypothesis: nam si a omni b, & c alicui b, a inest alicui c: hoc autem non fuit, quare falsum est omni inesse, si autem sic, uerum non omni. Si autem supponat alicui inesse, eadem erunt quæ & in ijs, quæ prius dicta sunt. Manifestum ergo quoniam in omnibus per impossibile syllogismis, oppositū supponendum. Palàm autem & quoniam in media figura ostenditur quodammodo affirmatiuum, & in postrema uniuersale.

Quomodo ostensiua, & quæ ad impossibile ducit demonstratio, differant. Cap. XIIII.

Differt autem quæ ad impossibile demonstratio, ab ea quæ est ostēsiua, eo quòd ponat quod uult interimere, deducens ad confessum falsum: ostēsiua aūt incipit à confessis positionib. ueris. Sumunt ergo utręq; duas propositiones confessas, sed hæc quidem ex quibus est syllogismus, illa uerò unam quidem harum, alteram uerò contradictionem conclusionis. Et hinc quidē non necesse est notam est conclusionem, neq; prius opinari quoniā est, aut nō est, illinc uerò necesse est, quoniā non est. Differt autem nihil affirmatiuam, uel negatiuam esse cōclusionem, sed similiter se habet in utrisq;. Omnis enim quę ostensiuē concluditur, & per impossibile monstrabitur, & quæ per impossibilē, ostensiuē, & per eosdem terminos, non autem in eisdem figuris. Nam quando per impossibile syllogismus fit in prima figura, quod uerum est, in media erit, aut in postrema: priuatiuum quidem in media, pdicatiuum autē in postrema. Quādo aūt syllogismus in media fit, quod uerū est, erit in prima figura in omnibus propositionibus, quando autem in postrema syllogismus, quod uerū est, erit in prima, & in media: affirmatiua quidem in prima, priuatiua autem in media. Sit enim ostensum a nulli, aut nō omni b per primam figuram, ergo hypothesis quidem erat alicui b inesse a, c autem sumebatur a quidem omni inesse, b autem nulli: sic enim fiebat syllogismus ad impossibile. Hoc autem media figura, si c a quidem omni, b autē nulli inest, & manifestum ex his, quoniam b nulli inest a. Similiter autem & si non omni ostēsum sit inesse, nam hypothesis quidem est omni b a inesse, c autem sumebatur a quidē omni, b autem non omni, & si priuatiua sit sumpta c a, similiter etenim sic fit in media figura. Rursum sit ostensum alicui b inesse a, ergo hypothesis quidē est nulli inesse, b aūt sumebatur omni c inesse, & a uel omni, uel alicui c, sic enim erit impossibile. Hoc autem postrema figura, si a & b omni c, & manifestum ex his, quia necesse est a, alicui b inesse, similiter autem & si alicui c sumatur inesse b uel a. Rursum in media figura ostensum sit, a omni b inesse, ergo hypothesis quidē fuit, non omni b inesse a, sumptum est autem a omni c, & c omni b, sic enī erit impossibile, hoc aūt prima figura, si a omni c, & c omni b. Similiter aūt & si ostēsum sit alicui inesse: nam hypothesis quidem fuit, nulli b inesse a, sumptum est autē a omni c, & c alicui b. Si aūt priuatiuus sit syllogismus, hypothesis quidē a alicui b inesse, sumptū est autē a nulli c, & c omni b, quare sit prima figura. Et si non uniuersalis sit syllogismus, sed a alicui b ostensum sit non inesse similiter. Nam hypothesis quidē omni b inesse, a sumptum est autem a nulli c, & c alicui b, sic enim prima figura. Rursum in tertia figura ostensum sit a inesse omni b, ergo hypothesis quidē fuit non omni b inesse, a sumptum est autē c omni b, & a omni c: sic enim erit impossibile, hoc autem prima figura. Similiter aū & si in aliquo sit demonstratio, non hypothesis quidē erit nulli b inesse a, sumptū est autē c alicui b, & a omni c. Si autem priuatiuus sit syllogismus, hypothesis quidem a alicui b inesse, sumptum est autem c a, quidē nulli, b aūt omni, hoc aūt media figura. Similiter autē, & si non uniuersalis sit demonstratio: nam hypothesis quidē erit omni b inesse a, sumptū est aūt c a quidem nulli, b aūt alicui, hoc aūt media figura. Manifestū ergo quoniā per eosdem terminos, & ostēsiuē est demōstrare unumquodq; propositum, & per impossibile. Similiter autem erit, & cū sint ostēsiui syllogismi, ad impossibile deducere in terminis sumptis, quādo op-

posita propositio conclusioni sumpta fuerit, nam fiũt ijdem syllogismi ijs, qui sunt per conuersionem. Quare statim habemus & figuras per quas unũ quod erit. Palam ergo, quoniam omne propositum ostẽditur per utrosq; modos & per impossibile, & ostensiuẽ, & non cõtingit separari alterum ab altero.

De ratiocinatione ex oppositis. *Cap. XV.*

IN qua autem figura est ex oppositis propositionibus syllogizare, & in qua nõ est, sic erit manifestum. Dico autem oppositas esse propositiones secundùm locutionem quidem quatuor, ut, omni, nulli, & omni & nõ omni, & alicui, & nulli, & alicui, & non alicui inesse. Secundum ueritatem autem tres. Nam alicui & non alicui secundum locutionem opponuntur solum. Harũ autem contrarias quidem uniuersales, omni nulli inesse: ut omnem disciplinam esse studiosam, nullam esse studiosam, alias uerò oppositas. In prima igitur figura nõ est ex oppositis propositionibus syllogismus, neq; affirmatiuus, neq; negatiuus. Affirmatiuus quidẽ, quoniam oportet utrasq; affirmatiuas esse propositiones, oppositæ autem affirmatio, & negatio. Priuatiuus autẽ, quoniam oppositæ quidem de eodem prædicant, & negant, in prima autẽ med.um nõ dicitur de utrisq;, sed de illo quidem aliud negatur, idem autem de alio prædicatur: hæc uerò non opponuntur.

De ratiocinatione ex oppositis in secunda figura. *Cap. XVI.*

IN media autem figura, & ex oppositis, & ex contrarijs contingit fieri syllogismum. Sit ẽm bonũ quidem, in quo a, disciplina aũt, in quo b & c, si ergo omnẽ disciplinã studiosam sumpsit, & nullam, a inest omni b, & nulli c: quare b nulli c, nulla ergo disciplina, disciplina est. Similiter autẽ & si omnem sumẽs studiosam disciplinam, medicinam uerò nõ studiosam sumpsit: nam a b quidem omni, c autem nulli, quare aliqua disciplina non erit disciplina. Et si a c quidem omni, b autem nulli, est autem b quidem disciplina, c autẽ medicina, a uerò opinio, nullã ẽm disciplinam opinionem sumẽs, sumpsit aliquam disciplinam esse opinionem. Differt autem à priore in terminis cõuerti, nam prius quidem ad b, nunc autem ad c affirmatiuum. Etsi sit nõ uniuersalis altera propositio similiter, semper enim mediũ est, quod ab altero quidẽ negatiuè dicitur, de altero uerò affirmatiuè. Quare cõtingit opposita quidem perfici, nõ autem semper, neq; omnino, sed sic se habeát, quæ sunt sub medio, ut uel eadem sint, uel totum ad partem, aliter autem impossibile, nõ enim erunt propositiones ullo modo, neq; contrariæ, neq; oppositæ.

De syllogismo ex oppositis in tertia figura. *Cap. XVII.*

IN tertia uerò figura affirmatiuus qdẽ syllogismus nunq̃ erit ex oppositis propositionibus, propter causam dictã, & in prima figura. Negatiuus aũt erit syllogismus, & uniuersalibus, & non uniuersalibus terminis. Sit enim disciplina in quo b & c, medicina aũt in quo, a: si ergo sumat omnem medicinã disciplinã, & nullam medicinam disciplinam, b omni a sumpsit, & c nulli. Quare erit aliqua disciplina non disciplina. Similiter aũt & si non uniuersaliter sumpta sit a b propositio, nam si est aliqua medicina disciplina, & rursum nulla medicina disciplina, accidit disciplinam aliquã non esse disciplinã. Sunt aũt uniuersaliter quidẽ sumptis terminis, contrariæ propositiones, si autem particularis altera sit, oppositæ. Oportet aũt scire quoniã contingit opposita sic sumere quemadmodum diximus, omnẽ disciplinam studiosam esse, & rursum nullam, aut aliquam nõ esse studiosam, quod nõ solet latere, erit autẽ per alias interrogationes syllogizare alteram, & quemadmodum in Topicis dictũ est, sumere. Quoniam aũt affirmationum oppositiones sunt tres, sexies accidit opposita sumere, aut omni, & nulli, aut omni, & nõ omni, aut alicui, & nulli. Et hoc cõuerti in terminis, ut a omni b & nulli c, aut omni c & nulli b, aut huic quidẽ omni, illi uerò nõ omni, & rursum hoc cõuerti secũdũ terminos, similiter aũt & in tertia figura. Quare manifestum est & quoties, & in quibus figuris contingit oppositas propositiones fieri syllogismum. Manifestum est quoniam ex

falsis est uerum syllogizare, quemadmodum dictum est prius, ex oppositis aūt nō est, semper enim contrarius syllogismus fit rei (ut si est bonum, nō esse bonū, aut si animal, non animal) eo ꝙ ex contradictione est syllogismus, & subiecti termini aut ijdem sunt, aut hic quidem totum, ille autē pars. Palam autem quoniam in paralogismis nihil prohibet fieri hypotheseos cōtradictionem: ut, si est impar, non esse impar, nam ex oppositis propositionibus contrarius erit syllogismus, si ergo sumpserit hoc modo, hypotheseos erit contradictio. Oportet autem cōsiderare, quoniam sic quidem non est contraria concludere ex uno syllogismo (ut sit cōclusio, quoniā non est bonum, bonum aut aliud quiddā tale) nisi statim huiusmodi propositio sumatur: ut, omne animal esse album, & non album, hominem autem animal, sed uel assumere oportet cōtradictionem, ut quoniam omnis disciplina opinio, & nō opinio, deinde sumere, quoniam medicina disciplina quidem est. Nulla autem opinio quemamodum redargutiones fiunt, uel ex duabus syllogismis. Quare esse quidē contraria secundùm ueritatē quæ sumpta sunt, non est alio modo quàm hoc quemadmodum dictum est prius.

De petitione principij. Cap. XVIII.

IN principio autem petere, & accipere est quidem, ut in genere sumere in eo q̄d non est demōstrare propositū. Hoc autē accidit multipliciter: nā & si omnino non syllogizatur, & si per ignotiora, aut similiter ignota, & si per posteriora q̄d prius est, demōstratio enim ex prioribus, & notioribus est. Horum ergo nullū est petere, quod ex principio est, sed quia hæc quidē nata sunt per se cognosci, illa uerò per alia (nam principia quidem per se, quæ autem sub principijs, per alia) quādo q̄d non per se notū est, per se aliquis conatur ostendere, tunc petit q̄d ex principio est. Hoc aūt est sic facere q̄dē, ut statim postulet id q̄d ꝓpositū est. Cōtingit aūt & transgredientes & ad alia, eorū quę nata sunt per illa ostendi, per hæc monstrare quod ex principio est, ut si a ostendatur per b, & b per c, c autem natum sit ostendi per a. Accidit enim idem a per se demonstrare eos, qui sic syllogizant: quod faciūt qui parallelas arbitrantur scribere. Latent enim ipsi seipsos talia sumentes quæ nō ualent demonstrare, cum nō sint parallelæ. Quare accidit sic syllogizantib. unumquodq; esse dicere, si est unumquodq;, sic autē omne erit per se notū, q̄d est impossibile. Si ergo aliquis dubitat assumpto dubio, quoniam b inest c, similiter & quoniam a b, petat autem c inesse b: Nōdum manifestū si q̄d in principio est, petat, sed quoniam non demonstrauit manifestum, non em̄ est principium demōstrationis, quod simili est incertum. Si aūt b ad c sic se habet, ut idem sit, aut manifestum quod conuertunt̄, aut inest alterū alteri, quod in principio est petit: nam & quoniā a inest b, per illa monstrabit si conuertant̄, nunc aūt hoc prohibet, sed non modus. Si autē hoc faciat, q̄d dictū est faciet, & conuertet per tria. Similiter aūt & si b sumat inesse c, q̄d similiter incertū sit, ut etsi a inest c, nondū quod ex principio petit, sed neq; demonstrat. Si aūt idem sit a & b, aut eo q̄d cōuertunt̄, aut eo quod a sequitur ei quod est b, quod ex principio est petit propter eandem causā, nam ex principio quid ualet, prius dictum est à nobis, quoniam per se monstrabitur quod non est per se manifestum. Si ergo est in principio petere per se monstrare, quod non per se est manifestum, hoc autem est non ostendere quando similiter dubitat̄ quod monstratur, & per quod mōstratur, uel eo quod eadem eidem, uel eo quod idem eisdem inesse sumitur: in media quidem figura, & in tertia utrorumq; cōtinget similiter, quod est in principio petere, in p̄dicatiuo quidem syllogismo, & in tertia figura, & in prima, negatiuè autem quādo eadem, ab eodem, & nō similiter utræq; propositiones, similiter autem & in media, eo quòd non conuertuntur termini secundùm negatiuos syllogismos. Est aūt in principio petere in demonstrationibus quidē, quæ secundum ueritatem sic se habent, id dialecticis autem, quæ secundum opinionem.

De non propter hoc accidere falsum. Cap. XIX.

NOn propter hoc autem accidere falsum (quod sæpe in disputationibus solemus dicere(primũ quidem est in ijs qui ad impossibile syllogismis, quando ad contradictionem est huius quod monstratum est, ea quæ ad impossibile. Nam neq; qui non contradicit, dicit non propter hoc, sed quoniã falsum est aliquid positum priorũ, neq; in ostẽsiua: non em̃ ponit quod cõtradicit. Amplius autem quando interimitur aliquid ostensiuè per a b c, nõ est dicere, quoniam non propter quod positum est factus est syllogismus: nam nõ propter hoc fieri tunc dicimus, quando interẽpto hoc nihilominus perficitur syllogismus, quod non est in ostensiuis, interẽpta enim propositione, nec qui ad hanc est, erit syllogismus. Manifestũ igitur quoniam in ijs qui ad impossibile sunt, dicitur non propter hoc, & quando sic se habet ad impossibile, quæ ex principio est hypothesis, ut cum sit, uel cũ non sit hæc, nihilominus accidit impossibile. Ergo manifestissimus quidẽ modus est non propter suppositionem esse falsum, quando ab hypothesi inconiũctis est à medijs syllogismus ad impossibile, quod dictum & in topicis. Quod enim non est causa, ut causam ponere hoc est. Vt si uolẽs ostẽdere quoniã asymmeter est diameter, conetur Zenonis ratione quoniam nõ est moueri, & ad hoc inducat impossibile, nullo enim modo continuum est falsum locutioni, quæ est ex principio. Alius autem modus, si cõtinuum quidem fit impossibile hypothesi: nõ tamẽ propter illam accidat, hoc aũt possibile est fieri, & in hoc quod superius, & in hoc quod inferius sumenti continuum, ut si a ponatur inesse b, b autem c, c uerò d, hoc autem sit falsum b inesse d, nam (si ablato a, nihilominus b inest c, & c d,) non erit falsum, propter eam quę ex principio est hypothesin. Aut rursum si quis in superiori sumat continuum, ut si a quidem b, e autem a, f uerò e, falsum autem sit f inesse a, nam & sic nihilominus erit impossibile, interempta quæ est ex principio hypothesi. Sed oportet ad eos qui ex principio terminos, copulare impossibile, sic enim erit propter hypothesin. Vt in inferiori quidem, sumenti cõtinuum ad prædicatum terminum: nam si impossibile est a inesse d, interempto a, non amplius erit falsum. In superiori autem de quo prædicatur: Nam si f non impossibile est inesse b, interempto b, nõ amplius erit impossibile, similiter aũt & cum priuatiui sint syllogismi. Manifestum ergo quoniam cum impossibile non ad priores terminos, nõ propter positionem accidit falsum. An nec sic semper propter hypothesin erit falsum? nam si non ei quod est b, sed ei quod est k positum est inesse a. k autem c, & hoc d, & sic manet impossibile, similiter autem & in sursum sumẽti terminos. Quare (quoniã cum est, & cum non est, hoc accidit impossibile) non erit propter positionẽ, aut cum nõ est hoc, nihilominus fieri falsum. Nec sic sumendum ut alio posito accidat impossibile, sed quando ablato hoc, idem per reliquas propositiones concluditur impossibile, eò quod idem falsum accidere per plures hypotheses nihil fortasse inconueniens est, ut parallelas contingere, & si maior est qui interius est eo qui exterius, & si triangulus habet plures rectos duobus.

De falsa ratiocinatione, catasyllogismo, hoc est corratiocinatione, & elencho. Cap. XX.

FAlsa autem oratio fit propter primum falsum. Aut em̃ ex duabus propositionibus, aut ex plurib. omnis est syllogismus: ergo si ex duabus quidẽ, harum necesse est alteram, aut etiam utrasq; esse falsas. Nam ex ueris non erat falsus syllogismus. Si uerò ex pluribus (ut sic quidẽ per a b, hoc autem per d f g,) horum erit aliquid superiorum falsum, & propter hoc oratio: nam a & b per illa concluduntur, quare propter illorũ aliquid, accidit cõclusio, et falsum. Vt autem non catasyllogizetur, obseruandũ, quando sine conclusionibus interrogat orationem, ut nõ detur bis idem in propositionibus, eo quòd scimus, quoniã sine medio syllogismus nõ fit, medium autem est, quod plerunq; dicitur, Quomodo autem oportet

portet ad unamquamque conclusionem obseruare medium manifestũ est, eo quòd scitur quale in unaquaque figura ostendit, hoc aũt nos nõ latebit, eo quòd uidemus quomodo submittimus orationem. Oportet aũt q̃d custodire p̃cipimus respõdentes, ipsos argumentantes tentare latere, hoc aũt erit primũ quidẽ si cõclusiones nõ prius syllogizẽt, sed sumptis necessarijs non manifestę sint. Amplius aũt, si nõ propinqua interrogãt, sed q̃ maxime longe media, ut si sit oppositũ cõcludere a d e f, media b c d e, oportet ergo inquirere si a b, & rursum nõ si b e, sed si d e, deinde si b c, & sic reliqua, & si per unum mediũ fit syllogismus, à medio incipere, maximè em̃ sic latebit respondentẽ. Quoniã ergo habemus quãdo & quomodo se habentibus terminis fit syllogismus, manifestũ & quando erit, & quãdo nõ erit elenchus: nam omnibus affirmatiuis, uel permutatim positis respõsionibus (ut hac quidẽ affirmatiua, illa uerò negatiua) contingit fieri elenchũ: erit enim syllogismus, & sic in illo modo se habentibus terminis. Quare si id q̃d positũ est, contrariũ sit conclusioni, necesse est fieri elenchũ. Nam elenchus syllogismus contradictionis est. Si uerò nihil affirmet, impossibile est fieri elenchũ, nõ enim erat syllogismus, cum omnes termini erant priuatiui: quare nec elẽchus. Nam si elẽchus, necesse est syllogismũ esse, cũ aũt est syllogismus, nõ necesse est elẽchũ esse. Similiter aũt si nihil positũ sit secũdum responsionem uniuersaliter, nam eadem erit definitio syllogismi, & elenchi.

De fallacia secundum opinionem, Cap. XXI.

Accidit autem quandoque (quemadmodum in positione terminorum fallebamur) & secundum opinionem fieri fallaciã: ut si contingat idem pluribus principaliter inesse, & hoc quidem latere aliquem, & putare nulli in esse, illud autem scire: ut insit a b & c per se, & hęc omni d similiter. Si igitur b quidem putet omni a inesse, & hoc d, c autem nulli a, & hoc omni d, eiusdem secundũ idem habebit disciplinam, & ignorantiam. Rursus si quis fallatur circa ea quæ sunt ex eadem coniugatione, ut si a inest b, hoc autem c, & c d, opinetur autem a inesse omni b, & rursum nulli c. Simul enim sciet, & non opinabitur inesse, ergo nihil aliud existimat ex ijs, quàm sciet, hoc nõ opinari: sciet enim aliquo modo quoniam a inest c per b, uelut in uniuersali hoc q̃d est particulare. Quare q̃d aliq̃ modo scit, hoc omnino existimat nõ opinari, quod est impossibile. In eo aũt quod prius dictũ est, si non ex eadem coniugatione sit medium, secundum utrunque quidem mediorum ambas propositiones non possibile est opinari: ut a b quidem omni, c autem nulli, hæc autem utraque omni d, accidit autem aut simpliciter, aut in aliquo contrariam sumere primam propositionem. Si enim cui b inest, omni a opinatur inesse, b autem d nouit, & quoniam a d nouit, quare si rursum cui c nulli, putat a inesse, cui b alicui inest, huic non putat a inesse, quod autem omni putat cui b, rursum alicui non putare cui b, aut simpliciter, aut in aliquo contrarium est: sic ergo non cõtingit opinari. Secundum utrumque autem unam, aut secundum alterũ utrasque, nihil prohibet a omni b, & b d, & rursum a nulli c. Nam similis huiusmodi fallacia, uelut fallimur circa particularia, ut si a omni b inest, c autem omni c, a omni c inerit. Si ergo aliquis nouit, quoniam a cui b inest omni, nouit & quoniã ei quod est c, sed nihil prohibet ignorare c quoniam est. Vt si a quidem duo recti, in quo autẽ b triangulus, in quo uerò c sensibilis triangulus, opinabitur em̃ aliquis non esse c, sciẽs quoniam omnis triangulus habet duos rectos: quare simul sciet, & ignorabit idẽ. Nam scire omnẽ triangulum quoniam duobus rectis, nõ simplex est, sed hoc quidem uniuersalẽ habet disciplinã, illud uerò singularẽ. Sic ergo in uniuersali nouit c, quoniã duobus rectis, in singulari aũt non nouit, quare nõ habebit contrarias. Similiter aũt est quę in Menone est oratio, quoniã disciplina est reminiscẽtia: nunquã enim accidit pręscire quod singulare est, sed simul inductione sumere particularium disciplinã, uelut recognoscentes. Nã quædã sciẽtes, statim scimus, ut quoniam duobus rectis, si scimus quoniã triangulus, similiter aũt & in alijs. Ergo uniuersali quidem speculamur particularia, propria autem nõ scimus. Quare cõtingit &

falli circa ea, uerùm non contrariè, sed habere quidem uniuersalem, decipi aūt particulari. Similiter autē in prędictis, non enim contraria quæ est secundum mediū, ei quę est secundū syllogismū disciplinę, nec quę est secundū utrumq; mediorū opinatio, nihil enim prohibet scientē, & quiam a toti b inest, & rursum hoc toti c, putare nō inesse, ut quoniā non omnis mula sterilis, & hæc mula, putare hanc habere in utero: non em̄ scit q̄niam a, c quę non cōspicit, ꝙ est secūdum utrunq;. Quare manifestum, quoniā etsi hoc quidē nouit, illud uerò nō nouit, fallet̄, ꝙ habet uniuersales ad particulares disciplinas: nullū em̄ sensibiliū cum extra sensum fit, scimus, nec si sentientes fuerimus, scimus, nisi ut in uniuersali, & in eo q̄d habet propriā disciplinam, sed non in eo q̄d est in actu. Nam scire tripliciter dicit̄, aut ut uniuersali, aut ut propria, aut ut in actu: quare & decipi totidem modis, nihil ergo prohibet & scire, & deceptum esse circa idē, uerum tamē non cōtrariè. Quod accidit & ei, qui secūdum utrāq; scit propositionū, & nō pertractauit prius: nam opinās in utero habere mulam, nō habet secūdū actū disciplinā, neq; propter opinionē fallaciā cōtrariam disciplinæ, syllogismus enim est cōtraria fallacia in uniuersali. Qui aūt opinat̄ q̄d bonum esse, est malū esse, idē opinabit̄ bonum esse, & malū. Sit em̄ bonum esse in q̄ a, malum aūt esse in quo b, rursum bonū esse in quo c, q̄niam igit̄ idem opinatur & b & c, & esse c b opinabitur, & rursum b esse a similiter: quare & c a: nam quemadmodum si erat uerum, de quo c b, & de quo b a, & de quo c a uerū erat, sic & in opinatione. Similiter autem & in eo q̄d est esse. Nam cum idem sit c & b, & rursum b & a, c a idem erit, quare & opinatione similiter, ergo hoc quidem necessariū si quis det primū. Sed fortasse illud falsum opinari aliquē, ꝙ malū esse est bonū esse, nisi secūdū accidēs, multipliciter em̄ possibile est hoc opinari, p̄spiciēdū aūt hoc melius.

De conuersionibus terminorum. Cap. XXII.

QVando uerò cōuertunt̄ extremitates, necesse est & medium conuerti ad utramq;. Si enim a de c, per b est, si conuertit̄ & inest cui a omni, c & b a conuertit̄, & inest cui a omni b per mediū c, & c b cōuertitur per medium a. Et in non esse itidem, ut si b inest c, a uerò non inest b, neq; a inerit c. Si ergo b conuertat̄ ad a, & c ad a cōuertet̄: sit em̄ b nulli a inexistens, ergo neq; c: omni enim c inerat b, & si b conuertit̄ ad c, & a cōuertet̄ ad c: nā de quocunq; omnino b, & c. Et si c ad a cōuertit̄, & b cōuertet̄ ad a, cui em̄ b inest, & c, cui aūt c, a non inest, & solū hoc à conclusione incipit, alia aūt non similiter, ut in prędicatiuo syllogismo. Rursum si a & b cōuertunt̄, & c & d similiter, omni aūt necesse est a aut c inesse, & b & d sic habebunt, ut omni, alterū insit, quoniā enim cui a b, & cui c d, omni aūt a aut c, et non simul, manifestū quoniam et b aut d omni, et non simul, ut si ingenitum, incorruptibile, et incorruptibile ingenitū, necesse est quod factū est corruptibile, et corrptibile factū esse, duo em̄ syllogismi cōstituti sunt. Rursum si omni quidē, a uel b, et c uel d, simul aūt nō insunt, si conuertitur a et c, et b et d conuertetur. Nam si alicui non inest b, cui d, palàm quoniā a inest, si aūt a et c conuertunt̄ em̄, quare simul c et d, hoc autē impossibile. Quando aūt a toti b et c inest, et de nullo alio prædicat̄, inest autem et b omni c, necesse est a et b cōuerti, quoniā enim de solis b c dicitur a, p̄dicat̄ aūt b et idē de se et de c, manifestū q̄niā de quib. a, et b dicet̄ omnibus, uerū et de a. Rursum quando a et b, toti c insunt, conuertit̄ aūt c b, necesse est a omni b inesse, quoniā em̄ omni c a, c aut b, eo q̄d cōuertuntur, et a omni b inerit. Quando aūt duo fuerint opposita. ut a magis eligendum sit q̄ b, cū sint opposita, et d q̄ c similiter, si magis eligenda sunt a c q̄ b d, a magis eligendū q̄ d. Similiter enim sequendum a, et fugiendum b, opposita enim, et c ei quod est d, nam et hæc opponuntur, si ergo a ei quod est d similiter eligēdum, et b ei quod est c fugiendum, utrumq; enim utriq; similiter fugiendum eligendo, quare et hæc ambo a cijs quæ sunt b d. Quoniam autem magis, non possibile similiter, nam et b d similiter erunt. Si aūt d magis eligendū quàm a, et b quàm c, minus fugiendū: nam quod minus est, minori opponitur. Magis aūt eligendū est maius bonū et minus

malum,

malum, quàm minus bonum, & maius malū. Vniuersum igitur b d magis eligendum, quam a c, nunc autem non est, ergo magis a eligendum, quàm d, & c ergo minus fugiendum quā b. Si ergo eligat omnis amans secundū amorem a, sic se habere, ut cōcedere, & non cōcedere in quo c, aut cōcedere in quo d, & non tale esse ut cōcedere in quo b: manifestum quoniam a huiusmodi esse, magis eligendum est quàm concedere, ergo diligi quā conuentio magis eligendum secūdum amorem, magis ergo amor est in amicitia, quā conuenire. Si autē maximè huius, & finis hęc, ergo conuenire aut nō est omnino, aut diligendi gratia, nam & aliæ concupiscentiæ & artes, sic fiunt. Quomodo ergo se habent termini secundum cōuersiones, & in eo quòd magis fugiendum, uel magis eligendum sit, manifestum est.

De epagoge, id est, inductione. Cap. XXIII.

QVoniam autem non solum dialectici, & demonstratiui syllogismi per p̄dictas fiunt figuras, sed & Rhetorici, sed & simpliciter quæcunq; fides est, & secundum unamquāq; artem, nunc erit dicendum. Omnia enim credimus aut per syllogismū, aut ex inductione. Ergo si inductio quidē est, & ex inductione syllogismus, per alteram extremitatem medio syllogizare: Vt si eorum quæ sunt a c, medium sit b, per c ostendere a inesse b, sic enim facimus inductiones. ut sit a longæuum, in quo aūt b choleram non habere, in quo uerò c singulare longæuum, ut homo, equus & mulus. Ergo toti b insit a, omne enim quod sibi cholera est, longęuum, sed & b non habere choleram, omni inest c, si ergo cōuertatur c ei quod est b, & non transcendat medium, necesse est c inesse b. Ostensum enim est prius, quoniam si duo aliqua eidem insunt, & ad alteram eorum conuertatur extremum, quoniam conuerso & alterum inerit prædicatorum. Oportet autem intelligere c ex singularibus omnibus compositum: nam inductio per omnia. ¶ Syllogismus autem huiusmodi est primæ & immediatæ propositionis: quarum enim est medium, per medium est syllogismus: quarū uerò non est, per inductionem. Et quodam modo opponitur inductio syllogismo. Nam hic quidem per medium, extremum de tertio ostēdit, illa autem per tertium, extremum de medio. Ergo natura quidem prior, & notior per medium syllogismus, nobis autē manifestior, qui est per inductionem.

De paradigmate, hoc est, exemplo. Cap. XXIIII.

EXemplum autem est, quando medio extremum inesse ostenditur per id, q̄d est simile tertio. Oportet autem & medium tertio, & primum simili notius esse inesse. Vt sit à malum, b autem contra confines inferre bellum, in quo autem c, Athenienses contra Thebanos, in quo autē d, Thebanos contra Phocenses. Si ergo uolumus ostendere, quoniam Thebanis pugnare malum est, sumendum quoniam contra confines pugnare est malum, huius autē fides ex similibus, ut quoniam Thebanis contra Phocenses. Quoniam ergo contra cōfines malum, contra Thebanos autem contra confines est, manifestum quoniam contra Thebanos pugnare malum. Quoniam ergo b c & d inest, manifestum: utrumq; enim est contra confines inferre bellum, & quoniam a d. Thebanis enim non fuit utile contra Phocenses bellum. Quoniam autem a inest b, per d ostendetur, eodē autem modo & si per plura similia fides fiat, medij ad extremum. Manifestum ergo quoniam exemplum est neq; ut totum ad partem, neq; ut pars ad totum, sed ut pars ad partem, quando ambo quidem insunt sub eodem, notum autem alterum. Et differt ab inductione, quoniam hæc quidem ex omnibus indiuiduis ostēdebat inesse extremum medio, & ad extremum non copulabat syllogismum, hoc autem & copulat, & non ex omnibus ostendit.

De apagoge uel deductione. Cap. XXV.

DEductio aūt est, quādo mediū quidē primū palàm est inesse, postremò autem medium dubiū quidē, similiter aūt credibile, aut magis cōclusione. Amplius, si pauciora sunt media postremo & medio. Omnino.n. propin

niam autem ſapientes ſtudioſi (nam Pittacus eſt ſtudioſus) per poſtremam, in quo a ſtudioſum, in quo b ſapientes, in quo c Pittacus. Verum igitur a & b de c prædicari, ſed hoc quidem non dicunt, quia notum ſit, illud uerò ſumunt. Peperiſſe autẽ quoniam pallida, per mediam figuram uult eſſe, quoniam enim ſequitur parientes pallor, ſequitur autem & hanc, oſtenſum eſſe arbitrantur, quoniam peperit. Pallor in quo a, parere in quo b, mulier in quo c. Ergo ſi una quidem dicatur propoſitio, ſignum fit ſolum, ſi autem & altera, ſumitur ſyllogiſmus. Vt Pittacus liberalis: nam ambitioſi liberales: Pittacus autem ambitioſus. Aut rurſus, quoniam ſapientes boni, Pittacus autem bonus, ſed & ſapiens, ſic ergo fiunt ſyllogiſmi. Verum quidẽ per primam figuram inſolubilis, ſi uerus ſit: uniuerſalis enim eſt. Qui autẽ per poſtremam, eſt ſolubilis, etſi uera ſit cõcluſio, eo quod non uniuerſalis eſt in tertia, nec ad rem ſyllogiſmus. Nõ enim ſi Pittacus eſt ſtudioſus, propter hoc & alios neceſſe eſt eſſe ſapientes. Qui uerò per mediam figuram eſt, ſemper & omnino ſolubilis, nunquam enim ſyllogiſmus fit, ſic ſe habentibus terminis. Non enim ſi quę peperit pallida, pallida autem & hæc, neceſſe eſt parere hanc. Ergo uerum eſt quidem in omnibus figuris, differentias autem habent iam dictas. An igitur ſic diuidendũ ſignum, horum autem medium indicium ſumendum. Nam iudicium dicunt eſſe quod ſcire facit, tale autem maximè medium: an uerò quæ quidem ab extremitatibus ſigna dicenda, quæ autem ex medio indicium? probabiliſſimum enim & maximè uerũ eſt, quod eſt per primam figuram.

De ſyllogiſmo phyſiognomico. Cap. XXVIII.

NAturas autem cognoſcere poſsibile eſt, ſi quis concedat ſimul transmutare corpus & animam, quæcũq; ſunt naturales paſsiones. Diſcens em̃ aliquis fortaſſe muſicam, tranſmutauit ſecũdum quid animã, ſed nõ earum quæ natura nobis inſunt, hæc eſt paſsio, ſed ut iræ, & concupiſcentiæ, & naturalium motionum. Si igitur hoc det, & unum unius ſignum eſſe, & poſſumus ſumere proprium uniuſcuiuſq; generis paſsionem, & ſignum, poterimus naturas cognoſcere. Si enim eſt propriè alicui generi indiuiduo exiſtens paſsio: ut ſi leonibus fortitudo, neceſſe eſt ſignum aliquod. Compati enim ſibijnuicem poſitum eſt, & ſit hoc magnas ſummitates habere, quod & alijs generibus non totis contingit. Nam ſignum ſic proprium eſt, quoniam totius generis propria paſsio eſt, & nõ ſolius proprium, ſicut ſolemus dicere. Erit ergo & in alio genere hoc, & erit fortis homo, & aliquod aliud animal, habebit ergo ſignum, unum enim unius erat. Si ergo hæc ſunt, poterimus alia ſigna colligere in ijs animalibus, quæ ſolum unam paſsionem habet aliquam propriam: unaquęq; aũt habet ſignum, & quoniã unam habere neceſſe eſt, poterimus naturas cognoſcere. Si uerò duo habet propria totum genus, ut leo, fortè & communicatiuum, quo modo cognoſcemus utrum utrius ſit ſignum, eorum ſignorum quæ propriè ſequuntur? An ſi & alij alicui nõ toti ambo, & in quibus non totis utrunq;: quando hoc quidem habet, illud autem non? nam ſi fortis quidem, liberales autem non, habet autem duorum hoc, palàm quoniam & in leone hoc ſignũ fortitudinis. Eſt uerò naturas cognoſcere in prima quidẽ figura, eo quòd medium priori extremitati conuertitur, tertiam autem tranſcendit, & non conuertitur, ut ſit fortitudo a, ſummitates magnas habere in quo b, autem eo: ergo cui c, b omni, ſed & alijs, cui autem b, a omni, & non pluribus, ſed conuertitur, ſi autem non, non erit unum unius ſignum.

POSTERIORVM ANALYTICORVM ARISTOTELIS ANITIO MANLIO SEVERINO BOETHIO interprete. Lib. I.

De præcognitis. Cap. I.

Mnis doctrina & omnis disciplina intellectiua ex præexistente fit cognitione. Manifestum aūt hoc speculantibus in omnibus. Mathematicæ enim scientiæ per hunc modum fiunt, & aliarum unaquæq; artium. Similiter autem & circa orationes, quæ per syllogismos, & quę per inductionem. Vtræq; enim per prius nota faciunt doctrinam. hæ quidem accipientes tanq̄ à notis: illæ uerò monstrantes uniuersale, per id (quod manifestum est) singulare. Similiter autem & rhetoricæ persuadent: aut enim per exempla, quod est inductio: aut per enthymemata, quod quidem est syllogismus. Dupliciter autē est necessariū pręcognoscere. Alia nãq; quia sunt, p̄opinari necesse est: alia uerò quid est quod dicitur intelligere oportet: quædam aut utraq;. Vt quoniam quidem omne aut affirmare, aut negare uerum est, quia est, triangulum aūt, quoniā hoc significat, sed unitatem utraq;, & quid significat quidem, & quia est, non enim similiter horum unumquodq; manifestum est nobis. Est autem cognoscere alia quidem prius cognoscentem, quorundam autem simul accipere notitiam, ut quæcunq; cōtingunt esse sub uniuersalibus quorum habēt cognitionem: quod enim omnis triangulus habeat tres angulos duobus rectis æquales, præsciuit, quòd uerò hic qui est in semicirculo triangulus sit, simul inducens cognouit. Quorundam enim hoc modo disciplina est, & non per medium, ultimum cognoscitur: ut quæcunq; iam singularium contingunt esse, & non de subiecto aliquo. Antequā autem sit inducere, aut accipere syllogismum, quodam quidem modo fortasse dicēdum est scire, modo autem alio non. Quod enim nesciuit, si est simpliciter, hoc quodā modo sciuit, quod duos habet rectos simpliciter, sed manifestum est quòd sic quidem scit, quod uniuersaliter sciuit, simpliciter autem non scit: si uerò nō, Menonis ambiguitas contingit, aut enim nihil discet, aut quę nouit. Non enim sicut quidam conantur soluere, dicendum est. Nunquid sciuisti omnem dualitatem, quoniam par est, aut non? dicente autem, attulerat quandā dualitatem, quam non opinatus est esse, quare neq; parem. Soluunt enim dicentes non cognoscere omnem dualitatem parem esse, sed quam sciunt quod dualitas sit. Attamen sciunt quidem cuius uerè demonstrationem habent, & cuius acceperunt: acceperunt autem nō de omni cuius utiq; sciunt, quod triāgulus, aut quod numerus scit, sed simpliciter de omni numero, & triangulo. Neq; enim una propositio accipitur huius, quòd quē tu nosti numerum, aut q̄d tu nosti rectilineum, sed de omni. Sed nihil (ut opinor) prohibet, quod discit quis, sit ut scire, sit etiā ut ignorare. Incōueniens enim non est, scit quodam modo quod discit, sed si hoc modo, ut in quantum discit, & scit.

De modis sciendi, & demonstratione. Cap. II.

Scire autem opinamur unumquodq; simpliciter (sed nō Sophistico modo, qui est secundū accidēs,) cum causam arbitramur cognoscere, propter quā res est, quoniam illius causa est, & nō est cōtingere hoc aliter se habere. Manifestum igitur est, quoniam huiusmodi aliquid scire sit. Etenim namque non scientes, & scientes quidem opinantur ipsi sic se habere, scientes autem etiam habent scientiam. Quare cuius simpliciter est sciētia, hoc est impossibile aliter se habere.

Siquidem

Siquidem igitur & alius est sciendi modus, posterius dicemus. Dicemus autem scire, & per demonstrationē intelligere. Demonstrationem autem dico, syllogismum epistemonicon, id est, facientem scire. Sed epistemonicon dico, secundum quem (in habendo ipsum) scimus. Si igitur est scire ut posuimus, necesse est & demōstratiuam scientiam ex ueris esse, & primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, causisq; conclusionis. Sic enim principia erunt propria eius quod demonstratur: nam syllogismus quidem erit & sine his, demonstratio autem non erit. Non enim faciet scientiam. Vera quidem igitur oportet esse, quoniam quod non est, non est scire, ut quod diameter sit symmeter. Ex primis autem, & indemonstrabilibus est, quia non sciet, non habens demonstrationem ipsorum. Scire enim quorū demonstratio est non secundum accidens, est habere demōstrationē. Causas quoque, & notiora oportet esse, & priora. Causas quidem, quoniam tunc scimus, cum causam cognoscimus, & priora, siquidem causæ sunt, & notiora, non solum altero modo intelligendo, sed in sciendo quoniam sunt. Priora autem, et notiora dupliciter sunt, nō enim idem est natura prius, & ad nos prius, neq; notius natura, & nobis notius. Dico autem ad nos priora, & notiora, propinquiora sensui. Simpliciter autem priora, & notiora, quæ longius sunt. Sunt autem longinquissima quidem, uniuersalia maxime. Proxima autem singularia, & opponuntur hæc ad se inuicem. Ex primis autem est, quod ex proprijs principijs est: idem enim dico primum & principium. Est autem principium demonstrationis propositio immediata. Immediata autem est, qua non est alia prior. Propositio autem est enūciationis altera pars unum de uno. Dialectica quidem, est similiter accipiens quālibet. Demonstratiua autem, determinate alterum quoniam uerum est. Enunciatio autem contradictionis quælibet pars. Contradictio autē, est oppositio, cuius non est medium secundum se. Pars autem contradictionis, quę quidē aliquid de aliquo est, affirmatio est. Quę uerò est aliquid ab aliquo, negatio est. Immediati autem principij syllogistici positionem quidem dico, quā non est mōstrare, nec necesse est habere docendum aliquid. Quā uerò necesse est habere quemlibet docendum, dignitatem. Sunt enim quædam huiusmodi, hoc enim maximè in huiuscemodi consueuimus nomen dicere. Positionis autem, quæ quidem est quamlibet partium enunciationis accipiens, ut dico aliquid esse, aut non esse, suppositio est. Quę uerò sine hoc, definitio est: definitio enim positio quædam est (Ponit enim Arithmeticus unitatem, indiuisibile esse secundum quantitatem) suppositio autem non est: id enī quod quid est unitas, & esse unitatē, non idem est. Quoniā aūt oportet credere, & scire rem, in huiusmodi habendo syllogismum quem uocamus demonstrationem. Est autem hic eo quod, ea sunt, ex quibus est syllogismus, necesse est non solū præcognoscere prima, aut omnia, aut quandam, sed & magis. Semper enim propter quod unumquodq; est, illud magis est, ut propter quod amamus, illud magis amicum est: quare siquidem scimus propter prima, & credimus, & illa scimus, & credimus magis, quoniam propter illa, & posteriora. Non potest autem credere magis quæ scit, quę non contingit neq; sciens, neq; melius dispositus, quàm si contigerit sciens. Accidet autem hoc nisi aliquis præcognouerit propter demonstrationē credentium, magis enim necesse est credere principijs, aut omnibus, aut quibusdam, quàm conclusioni. Debent autem habere scientiam per demonstrationem, non solum oportet principia magis cognoscere, & magis ipsis credere, quàm ei quod demonstratur: sed neq; aliud ipsi credibilius esse, neq; notius oppositis principijs, ex quibus erit syllogismus contrariæ deceptionis, siquidem oportet simpliciter scientem immutabilem esse.

Quod non omnium sit demonstratiua scientia. Cap. III.

QVibusdam autem igitur propter id quod oportet prima scire, non uidetur scientia esse. Quibusdam autem esse quidem, omnium tamen demonstrationes esse, quorum neutrum neq; uerum, neq; necessarium.

Ponentes

Ponentes autem non esse omnino scire, hi ad infinitum uolunt reduci, tanquā non sint utiq; scientes posteriora propter priora, quorum nō sint prima, recte dicentes. Impossibile enim est infinita pertrāsire, & si stent, & sint principia hæc, ignota esse, cum demonstratio non sit ipsorum, quod quidem dicunt esse scire solum. Si uero non est prima scire, neq; quæ ex eis sunt, est scire, neque simpliciter, neque propriè, sed ex conditione, si illa sint. Hi autem de eo quod quidem est scire, sic continentur, per demonstrationem enim esse solum, sed omnium esse demonstrationem nihil prohibet, contingit enim circulo fieri demonstrationem, & ex ijs quæ sunt adinuicem. Nos autem dicemus neq; omnem scientiam demōstratiuam esse, sed immediatorum esse indemonstrabilem, & quòd hoc necessarium sit, manifestum est. Si enim necesse est quidem scire priora, ex quibus est demonstratio: stant autem aliquando immediata: hæc quidem in demōstrabilia necesse est esse: & hoc igitur sic dicimus, & nō solum scientiam, sed & principium sciētiæ esse quoddam dicimus, in quantum terminos cognoscimus. Circulo autem quod impossibile sit demonstrare simpliciter manifestum est, si quidem ex prioribus oportet demōstrationem esse, & notioribus: impossibile enim est eadem sibijnuicem simul priora, & posteriora esse, nisi altero modo, ut hæc quidē ad nos, illa uerò simpliciter, quo certè modo inductio facit notum. Si autem sic est, non utiq; erit simpliciter scire bene definitum, sed dupliciter. An non simpliciter altera demonstratio fit ex nobis notioribus? Accidit uerò dicentibus circulo demonstrationem esse, nō solum quòd nūc dictum est, sed nihil aliud dicere, quàm quoniam hoc est, si hoc est: sic autem facilè est demonstrare omnia. Manifestū autem est quòd hoc accidit tribus terminis positis, per multos enim, aut per paucos reflectere dicere nihil differt, per paucos autem, aut per duos. Cum enim sit a, sit ex necessitate b, hoc autem cum sit, & c, cum igitur a sit, erit & c, si igitur cum sit a, necesse est b esse, hoc autem cum sit, a est. Hoc enim erit circulo, ponatur autem a in quo c, b igitur cum sit, a esse dicere, est & ipsum c dicere esse. Hoc autem dicere est, quoniam cum sit a, est c, c autem ipsi a idem est: quare accidit dicere, circulo dicentes esse demonstrationem nihil aliud, nisi cum sit a esse a: sic autem omnia demonstrare leue est. At uerò neq; hoc possibile, nisi in ijs quæ alternatim se consequuntur, sicut sunt propria. Vno quidem igitur posito ostensum est, quod nequaquam necesse aliquod esse alterum. Dico autem uno, quoniam nec termino uno, nec positione una posita, ex duabus autem positionibus primis, & minimis, siquidem contingit & syllogizare. Si igitur & a ipsi b, & c sequatur, & hæc adinuicem, & ipsi a, siquidem igitur contingit ex alternis monstrare omnia quæsita in prima figura, sicut ostensum est in ijs, qui de syllogismo sunt. Ostensum est autem, quod in alijs figuris, aut non fit syllogismus, aut non de acceptis, quæ autem non mutuò prædicantur, nequaquā est demonstrare circulo. Quare quoniam pauca quidem huiusmodi in demonstrationibus sunt, manifestum est quod uanum quidē, & impossibile sit dicere ex ijs, quæ sunt adinuicem, esse demonstrationem, & propter hoc cōtingere omnium esse demonstrationem.

Quid de omni, quid per se, & quid uniuersale. *Cap.* IIII.

QVoniam autem impossibile est aliter se habere id, cuius est sciētiam simpliciter, necessarium utique erit id esse scibile, quod est secundum demonstratiuam scientiam. Demonstratiua autem est, quā habemus in habendo demonstrationem: ex necessarijs itaque syllogismis est demōstratio. Accipiendum igitur est, ex quibus & qualibus demōstrationes sunt. Primum quidē determinabimus qd dicimus de omni, & quid per se, & quid uniuersale. De omni quidē hoc dico, quod utiq; est nō in quodā quidem, in quodam autē nō, neq; quod aliquādo quidē, aliquādo uerò non: ut si de omni homine animal, si uerū est

quidem

quidem dicere hominem, uerum est & dicere animal, & si nūc alterum, & alterum & si in omni linea punctum, similiter est, signum autem est. Namq; instātias sic ferimus, ut de omni etiam interrogati, aut si in quodam non, aut si aliquando non. Per se autē sunt, quæcunq; sunt in eo quòd quid est: ut triangulo inest linea, & punctum lineæ: substantia enim ipsorū ex his est, & in ratione dicenti quid est, insunt. Et quibuscunq; eorum quæ insunt ipsis, ipsa in ratione insunt, quid est monstranti, ut rectum inest lineæ, & circulare, & par, & impar numero, & primum, & compositum, & isopleurum, & altera parte longius, & quæ omnibus his insunt, in ratione quid est dicente, illinc quidem linea, hinc uerò numerus, similiter & in alijs huiusmodi, unicuiq; per se esse dico. Quæcunq; uerò neutraliter insunt, accidentia sunt, ut musicum, aut album animal. Amplius, quod non de subiecto alio quodam dicitur, ut ambulans, aut album, cum & alterum quiddam sit ambulans, & album. Substantia autem, & quæcunq; hoc aliquid significant, non alterū aliquid sunt, quàm quod quidem sunt, quę quidem igitur nō de subiecto alio sunt, per se dico, quę uerò de subiecto, accidētia. Item alio modo quod quidem propter ipsum inest unicuiq;, per se dico, quod uerò non propter ipsum, accidens est, ut si ambulante coruscauit, accidens est: non enim propter id quod ambulauit, coruscauit, sed accidens dicimus hoc. Si uerò propter ipsum, per se, ut si aliquid interfectum interijt, secundùm interfectionem, quoniam propter id quod interfectū est interijt, sed non q̄d accidat interfectum interire. Quæ ergo dicuntur in simpliciter scibilibus per se sic sunt, sicut esse per se dicatis, aut inesse, propter ipsaq; sunt & ex necessitate: non enim contingunt non inesse, aut simpliciter, aut opposita, ut lineæ aut rectum, aut obliquum, & numero, aut par aut impar, est enim contrariorum, aut priuatio, aut contradictio in eodem genere, ut par aut impar in numeris secundum quod consequitur. Quare si necesse est affirmare, aut negare, necesse est & quæ sunt per se, inesse. De omni quidem, & per se, sed determinatum sit hoc modo. Vniuersale autem dico, quod cum de omni sit, & per se est, & secundum quod ipsum est. Manifestum igitur est quod quæcunque sunt uniuersalia, ex necessitate insunt rebus. Per se autem & secundū quod ipsum est, ut per se lineę inest punctum, & rectitudo, & nāq; secundum quod linea est, & triangulo secundum quod triangulus est, insunt duo recti, etenim per se triangulus duobus rectis æqualis est. Vniuersale autem est tūc, cum in quolibet, & primo monstretur, ut duos rectos habere, neque cuilibet figuræ inest uniuersaliter, & tamen est mōstrare de figura quod duos rectos habet, sed non de figura qualibet, nec utitur qualibet figura monstrans. Quadrāgulus enim figura quidem est, non habet autem duob. rectis æquales, sed isosceles habet quidem quodlibet duobus rectis æquales, sed nō primū, sed triangulus prius. Quodcunq; igitur primum monstratur duos habere rectos, aut quodcunque aliud, huic primo inest uniuersale, & demōstratio per se huius uniuersalis est: aliorum autem quodammodo, & non per se, neq; isoscelis est uniuersaliter, sed in plus.

Quo pacto contingat hallucinatio circa uniuersale primum. Cap. V.

Oportet autem non latere, quoniam multoties contingit peccare, & nō esse quod demonstratur primum uniuersale, secundū quod uidetur demōstrari uniuersale primum. Oberramus aūt hac deceptione, cum aut aliud nihil sit accipere à superiori extra singulare, uel singularia, aut si sit quidē, sed innominatū sit quidē in differentibus specie rebus, aut cōtingat esse sicut in parte, totum in quo monstratur: ijs enim quæ sunt in parte, inest quidem demōstratio, & erit de omni, sed tamen non huius erit primi uniuersalis demonstratio. Dico autem huius primi secundum quod huius demonstrationem, cum sit primi uniuersalis. Si ergo aliquis monstrabit quidem quod rectę non intercidant, uidebitur utiq; huius

huius esse demonstratio, propter id quod in omnibus est rectis. Non autem est, nisi quidem (quoniam sic æquales sint) fiat hoc, sed secundum quòd quomodolibet æquales. Etsi triangulus non esset alius quàm isosceles, secundùm quod isosceles uideretur utique inesse. Et proportionale quod communicabiliter est, secundum quod numeri sunt, & secundum quod lineæ, & secundum quod solida, & secundum quod tempora sunt, quemadmodum demonstratum est aliquando seorsum, contingens autem de omnib. una demonstratione monstrari, sed propter id quod non eit nominatum aliquid secundum quod hæc omnia unum sunt, numeri, longitudines, tempora, solida, & specie differentia, seorsum abinuicem accepta sunt: nunc autem uniuersale monstratur. Non enim secundum quod lineæ sunt, aut secundum quod numeri, inerat, sed secundum quod hoc est, quod uniuersale suppo nunt esse. Propter hoc nec si aliquis monstret unumquemque triangulũ demonstratione aut una, aut altera, quod duos rectos habet unusquisque, isopleuron, seorsum, & scalenon, & isosceles, nondũ cognouit triangulum, quod duos rectos habet, nisi Sophistico modo, neque uniuersaliter triangulum, ne quidem si nullus est præter hæc triangulus alteri. Non enim secundum quod triangulus est, cognouit, neque omnem triangulum, sed secundum numerum, secundum speciem autem nõ omnẽ, etsi nullus est quem non nouit. Quando ergo non nouit uniuersaliter, & quando nouit simpliciter, manifestum est: quoniam si idem erit triangulo esse, & isopleuro, aut unicuique, aut omnibus, si uerò non idem, sed alterum, est autem secundũ quod est triangulus, non nouit. Vtrùm autem secundum quod est triangulus, aut secundum quod est isosceles insit, & quando de hoc est primũ & uniuersale, cuius est demonstratio, manifestum est, quando remotis insit primum: ut isosceles æneo triangulo, insunt duo recti, sed æneum esse remoto, & isoscele, sed non figura aut termino, sed non primis. Quo igitur primo, si itaque triangulo, & secundum hoc inest, & alijs, & huius uniuersalis est demonstratio.

Demonstrationem ex necessarijs, & propositionibus per se esse. Cap. VI.

SI igitur est demonstratiua scientia, & ex necessarijs principijs (quod enim scitur, non potest se aliter habere. Quæ autem per se sunt, necessariò insunt rebus: hæc enim insunt in eo quod quid est, quibusdam autẽ hęc insunt in eo quod quid est, prædicantibus de ipsis, quorum alterum oppositorũ necesse est inesse.) Manifestũ est igitur, quod ex huiusmodi quibusdã utique sit demonstratiuus syllogismus: omne enim aut sic inest, aut secundum accidens: accidẽtia autem necessaria non sunt. Aut igitur sic dicendũ, aut principiũ ponentibus quod demõstratio necessaria sit, & si demonstret non aliter habere posse, ex necessarijs igitur oportet esse syllogismum. Ex ueris quidẽ est, & non demonstrantem syllogizare, ex necessarijs aũt non est, sed aut demonstrantẽ. Hoc enim proprium iam demonstrationis est. Signum aũt est quod demonstratio ex necessarijs sit, quoniam & instantias sic ferimus ad opinantes demonstrare. Quoniam nõ sit, necesse si opinamur, aut omnino contingere aliter, aut orationis causa. Manifestum aũt ex ijs est, & quoniam stulti qui opinati sunt accipere bene principia, si probabilis sit propositio, & uera: ut Sophistæ quoniam scire, scientiam est habere. Non enim quod probabile est, aut non, principium est, sed primum in genere circa quod demonstratur: & uerum non omne proprium. Quod aũt ex necessarijs oportet esse syllogismum, manifestum ex his est. Si enim non est habens rationem propter quid existente demõstratione, non est sciens, sit aũt utique, ut quod a, de c ex necessitate esse, b autẽ medium per quod demonstratũ est non ex necessitate, non sciuit propter quid, nõ enim est hoc, propter medium, hoc quidẽ contingit non inesse, conclusio aũt necessaria. Amplius si aliquis nescit, nunc habens rationẽ & saluatus est, & salua re, nec oblitus est, neque prius sciuit: corrumpetur aũt utique medium nisi sit necessariũ. Quare habebit quidem rationẽ saluus, salua re, nescit autem: nec ergo prius sciuit. Si uerò non cor-

non corruptum est, contingit autem corrumpi quod accidit, utique erit possibile, & contingens, sed est impossibile, sic se habentem scire. Cum igitur conclusio quidē ex necessitate est, nihil prohibet medium non esse necessarium, per quod monstra ta est. Est enim necessarium & ex non necessarijs syllogizare, sicut & uerum ex nō ueris. Cum autem medium ex necessitate est, & cōclusio est ex necessitate, sicut ex ueris uerum est semper. Sit enim a de b ex necessitate, & hoc de c, necesse est ergo & a c inesse, sed cum non ex necessitate sit conclusio, neque medium necessariū esse possibile est, sit enim a in c non ex necessitate inesse, in b autem a, & hoc in c ex necessitate erit, sed non esse supponebatur. Quoniam igit, si scit demonstratiue, oportet ex necessitate inesse, manifestum quoniam & per medium necessarium oportet habere demonstrationem: aut nō sciet, neque enim propter quid, neque quia, quare necesse est illud esse: sed aut opinabitur nesciens, si opinabitur non necessariū tanquam necessarium: aut neque opinabitur similiter, siue quoniam sciat per media, siue propter quid, & per immediata. Accidentium autem non per se, quo modo definitum est, per se quidem non est scientia demonstratiua: non enim est ex necessitate monstrare conclusionem: accidens enim contingit non esse, de tali autem dico accidente. Et tamen ambiget fortasse aliquis, cuius causa hæc oportet interrogare de his, si non necesse est conclusionem esse, nihil enim differt, si aliquis interrogatus contingentia, postea dicat conclusionem. Oportet autē interrogare non tanquam necessarium esse propter interrogata, sed quod dicere necesse est illa dicenti, & uerè dicere si ueræ sunt quæ insunt.

Demonstrationes, ex ijs quæ per se sunt, & ex perpetuis esse. Cap. VII.

QVoniam autem ex necessitate sunt circa unumquodque genus quęcūque per se sunt, & secundùm quod unumquodque est, manifestum est quoniam de ijs quæ sunt per se, scientificæ demonstrationes, & ex talibus sunt. Accidentia enim nōn necessaria sunt. Quare non necessarium conclusionem scire propter quid sit, neque si semper sint, non per se aūt, ut sunt per signa syllogismi, hoc enim per se, non per se sciet, neque propter quid. Propter qđ autem scire, est per causam scire. Propter hoc ipsum ergo oportet & tertio mediū, & primum medio inesse. Non ergo est ex alio genere descendentem demonstrare, ut Geometricum in Arithmeticam. Tria enim sunt in demonstrationibus: unum quidem quæ demonstratur conclusio, hoc autem est quòd inest alicui generi per se. Vnum autem dignitates. Dignitates autem sunt, ex quibus est demonstratio. Tertiū aūt genus subiectū, cuius passiones, & per se accidētia ostēdit demōstratio. Ex quibus igitur demonstratio fit, cōtingit eadem esse. Quorum autem genus alterum est, sicut Arithmeticæ, & Geometrię, non est Arithmeticam demōstrationem conuenire in magnitudinibus accidentia, nisi magnitudines numeri sint (hoc autem quo modo contingit in quibusdam posterius dicetur) sed Arithmetica demōstratio semper habet genus circa quod fit demonstratio, & alię similiter. Quare aut simpliciter necesse est idem esse genus, aut aliquo modo, si debet demōstratio descendere, aliter autem quoniam impossibile, manifestum est, ex eodem enim genere necesse est ultima, & media esse, si namque non sunt per se, accidentia erunt. Propter hoc Geometriæ non est demonstrare quod contrariorum una sit scientia, sed neque quod duo cubi sit unus cubus, neque alterius scietiæ, quod alterius est, sed aut quæcunque sic se habent adinuicem, ut quòd alterum sit sub altero, ut perspectiua ad Geometriam, & consonantia ad Arithmeticam, neque si aliquid inest lineis non secundum quòd lineę sunt, & non in quantum ex proprijs principijs: ut si pulcherrima linearum recta est, aut si contrario modo se habeat circulari, non enim secundū quòd proprium ipsarum genus est, sed in quantū cōmune quoddā. Manifestum aūt est, & si sint propositiones uniuersales ex quibus est syllogismus, quod necesse est & conclusionem perpetuam esse huiusmodi demonstrationis, & simpli-

& simpliciter ut est dicere) demonstrationis. Non est ergo demonstratio corruptibilium, neque scientia simpliciter, sed sic est sicut secundum accidens, & non uniuersalis ipsius est, sed aliquando & sic. Cum autem ita sit, necesse est alteram non uniuersalem esse propositionem, & corruptibilem: corruptibilem quidem, quoniā & conclusio est: non uniuersalē antem, quòd hoc quidem erit, hoc autem non erit ex quibus est. Quare non est syllogizare uniuersaliter, sed quoniam nunc est. Similiter se habet de definitione, quoniam quidem est definitio aut principium demonstrationis, aut demonstratio positione differens, aut conclusio quædam demōstrationis. Eorum autem quæ sæpe fiunt, sunt demonstrationes, & sciētiæ (ut lunę defectus) manifestum est quoniam secundum quod huiusmodi sunt, semper sunt, in quantum autem non semper, secundū partem sunt. Sicut autem defectus est, similiter & alijs. Quoniam aūt manifestum est, quòd demonstrare unumquodque nō est, sed aut ex unoquoque principiorum, si id quod demonstratur, sit secundū quod est illud, non autem est scire hoc quidem, si ex ueris, & indemonstrabilibus monstretur, & immediatis. Est enim sic mōstrare, sicut Bryson tetragonismon: secundū cōmune enim monstrant rationes huiusmodi quod & alteri inest: unde & in alijs conueniunt hæ rationes non congeneis. Non itaque secundum illud scit, sed secundum accidens, non enim conuenit demonstratio & in aliud genus. Vnumquodque autem scimus non secundū accidens, cum secundū illud cognoscimus, secundum quod est ex principijs illius in quantū illud est: ut duob. rectis æquales habere, cui inest per se quod dictū est, ex principijs illius. Quare si per se & illud inest cui inest, necesse est mediū in eadem proximitate esse, si uerò nō sit, sed sicut harmonica per Arithmeticam, huiusmodi autem demonstrantur quidem similiter, sed differunt. Nam ipsum quidem, quia alterius quidem scientiæ est, subiectum enim genus alterum est, sed propter quid, est superioris, cuius per se passiones sunt. Quare ex his manifestum est, quod non sit demonstrare unūquodque simpliciter, aliter quàm ex proprijs uniuscuiusque principijs, sed horum principia habent cōmune. Si aūt manifestum hoc, manifestum & quoniā nō est uniuscuiusque propria principia demonstrare. Erunt enim illa omniū principia, & sciētia eorum domina omniū, & namque scit magis ex superioribus causis sciens, ex principibus enim scit, cum non ex causatis sciat causis: quare si magis scit, & maximè, & scientia illa erit & magis, & maximè. Sed demonstratio non conuenit in aliud genus aliter, quàm (ut dictum est) Geometricæ in machinatiuas, aut perspectiuas, & Arithmeticæ in harmonicas. Difficilè autem est nosse, si ex uniuscuiusque principijs scimus, aut non, quod quidē est scire. Opinamur autem hoc, si habeamus ex ueris aliquibus syllogismum & primis scire: sed hoc non est, sed congenea oportet esse primis.

De principijs tum magis communibusque, tum proprijs, ac addictis. Cap. VIII.

Dico autem principia in unoquoque genere, illa quę quoniam sint non contingit demonstrare. Quod quidem igitur significet, & prima, & quę sunt ex primis, accipiēdum: quod autem principia quidem necesse est accipere, alia uerò demōstrare: ut quid unitas, aut quid rectum, & quid triangulus, esse autem unitatem accipere, & magnitudinem, altera uerò monstrare. Sunt autem quibus utuntur in demonstratiuis sciētijs, alia quidem propria uniuscuiusque scientię, alia uerò cōmunia. Communia uerò secundū analogiam, quoniā utile est quantumcunque est in eo (quod est sub scientia) genere. Propria principia quidem, ut lineam esse eiusmodi, & rectum. Cōmunia aūt, ut æqualia ab æqualibus si auferas, quod æqualia reliqua sunt. Sufficientes autem unumquodque horū, quantumcunque in genere est. Idem enim faciet, & si non de omnibus accipiat, sed in magnitudinibus solū, Arithmeticæ autem in numeris. Sunt autem propria quidem, & quę accipiuntur esse, circa quæ scientia speculatur quæ sunt per se: ut Arithmetica unita-

ca unitates,geometria autem ſigna,& lineas.Hęc enim recipiũt eſſe,& hoc eſſe:ho
rum autem paſsiones per ſe,quid quidem unaquæq; ſignificet,accipiũt:ut arithme
tica quidẽ quid par,aut impar,aut quadratus,aur cubus: geometria uerò quid irra-
tionale,aut inflecti, aut concurrere:quod autem ſint,demõſtrant per cõmunia, &
ex ijs quę demonſtrantur,& aſtrologia ſimiliter.Omnis enim demonſtratiua ſcien
tia circa tria eſt,quæcunq; eſſe ponuntur.Hæc autem ſunt genus,cuius per ſe paſsi
onum ſpeculatiua eſt:& quæ communes dicuntur dignitates,ex quibus primis de
monſtrant:& tertium paſsiones,quarum quid ſignificet unaquæq;,accipit.Quaſ-
dam tamen ſcientias nihil prohibet quædam eorum deſpicere:ut genus nõ ſuppo
nere eſſe,ſi ſit manifeſtum quoniam eſt:non enim ſimiliter manifeſtum eſt, quoniã
numerus ſit,& quod calidum,& frigidum:& paſsiones nõ eſt recipere quid ſigni
cent,ſi ſint manifeſtæ:ſicut neq; communia nõ recipit qd ſignificẽt,quòd eſt ęqua
lia ab æqualibus demere,quoniam notum eſt.Scd nihil minus natura tria hæc ſint,
circa quod demonſtrat,& quæ demonſtrat,& ex quibus.Non eſt ſuppoſitio, neq;
petitio,quod neceſſe eſt propter ſeipſum eſſe,& uideri neceſſe eſt:non cſt enim ad
exterius orationem demonſtratio,ſed ad eam quæ eſt in anima,quoniam neq; ſyl
logiſmus.Semper enim eſt inſtare ad exterius orationem,ſed ad interius oratione͂
non ſemper.Quæcunq; ergo quidem demonſtrabilia eſſe accipit ipſe non demon
ſtrans,hæc ſi quidem quæ uidentur accipiat,diſcẽti ſuppoſitio,& non eſt ſimplici-
ter ſuppoſitio,ſed ad illum ſolum,ſi uerò neq; unius opinionis, aut contraria eſt,ac
cipiat,idem petit.Et in hoc differt ſuppoſitio,& petitio.Eſt enim petitio in contrari
um diſcentis opinioni,aut quodcunq; aliquis demonſtrabile cum ſit,accipiat,& u-
tatur non demonſtrans, Termini igitur non ſunt ſuppoſitiones, nihil enim eſ-
ſe aut non eſſe dicunt,ſed in propoſitionibus ſunt ſuppoſitiones.. Terminos ſolũ
intelligere oportet,hoc autem non eſt ſuppoſitio,niſi & audire aliquis ſuppoſitio-
nem eſſe dicat,ſed quibuſcunq; exiſtentibus in eo quòd illa ſunt,fit concluſio.Ne-
que autem geometra falſa ſupponit,ſicut quidam affirmant,dicentes, quod opor-
tet non falſo uti.Geometram mentiri autem,dicentem lineam eſſe unius pedis, q̃
non eſt unius pedis,aut rectam lineam,non rectam exiſtentem,ſed geometra nihil
ſecundùm hanc lineam concludit,quam ipſe poſuit, ſed quæ per hæc oſtẽduntur.
Amplius:Petitio,& ſuppoſitio omnis,aut ſicut totum eſt,aut in parte, termini au-
tem neutrum horum.Species quidem igitur eſſe,aut unũ aliquid extra multa non
neceſſe eſt eſſe, ſi demonſtratio erit, eſſe tamen unum de multis uerum dicere,
neceſſe eſt. Non enim erit uniuerſale niſi hoc ſit.Si uerò uniuerſale non ſit, medi-
um non erit,quare neque demonſtratio.Oportet itaque aliquid unum,& idem de
pluribus eſſe non æquiuocum. Non contingere autem idem ſimul affirmare,&
negare,neque una recipit demonſtratio,ſed aut ſi indigeat monſtrare concluſio-
nem ſic. Oſtenditur autem accipientibus primum de medio,quod uerum,negare
autem non uerum,medium autem nihil differt eſſe,& non eſſe accipere, ſimiliter
autem & tertium : ſi enim aſsignetur,de aliquo hominem uerum eſt dicere,& ſi nõ
hominem,uerum,ſed ſi ſolum hominem animal eſſe,non animal autem non. Erit
enim uerum dicere Calliam,ſiue non Calliam eſſe animal, nõ animal aũt nõ. Cau
ſa autem eſt quod primum nõ ſolum de medio dicitur,ſed de alio,propter id quod
de pluribus. Quare neque ſi medium & idem eſt,& non idem, ad concluſionem
nihil differt.Commune autem affirmare,aut negare,quæ eſt ad impoſsibile demõ
ſtratio,accipit,ad hoc neq; ſemper uniuerſaliter,ſed quantum ſufficiens eſt, ſuffici-
ens autem eſt in genere: dico autem in genere,ut circa quod genus demonſtratio
nes fert,ſicut dictum eſt prius. Communicant autem omnes ſcientiæ ſecundum
communia.Communia autem dico,quibus utuntur tanquam ex eis demonſtran
tes,ſed non ex quibus demonſtrant,neq; quod demonſtrat. Et dialectica quidem
de omnibus,etſi aliqua uniuerſaliter tentet monſtrare communia,ut quod eſt affir
mare omne,aut negare,aut quod eſt æqualia ab æqualibus demere, aut taliũ quæ

libet, sed dialectica non est definitorum sic quorundam, neque generis alicuius unius: non enim interrogaret. Demonstrantem autem non est interrogare, propter id quod oppositorum esse non monstrat idem. Ostensum autem est hoc in ijs, quę de syllogismo.

Cuiusque disciplinae proprietates accommodatasque esse interrogationes. *Cap. IX.*

SI autem idem est interrogatio syllogistica, & propositio cōtradictionis, propositiones autem sunt secundum unamquamque scientiam, ex quibus est syllogismus, secundum unamquamque erunt utique aliquę interrogationes scientiales, ex quib. qui est secundū unamquāque, proprius fit syllogismus. Manifestum itaque quod non omnis interrogatio geometrica erit, neque medicinalis, similiter autē & in alijs, sed ex quib. aut mōstratur aliquid de quibus geometrica est, aut quod ex eisdem monstratur geometriæ, ut uisibilia, similiter autē & in alijs. Et de ijs quidem & rationem ponendam esse ex geometricis principijs, & conclusionibus, sed principiorum rationem non ponēdam esse geometricæ secūdum quod est geometra, similiter autem & in alijs scientijs. Neque omne est utique unumquemque scientē interrogandum, neque secundū omne interrogatum esse respondendū de unoquoque, sed quæ sunt secūdum scientiam determinata. Si autem disputet cum geometra, secūdum quod est geometra, sic manifestum est quod & bene, si ex ijs aliquid demonstret: si uerò non, nō bene, manifestum autem est quod nō arguit geometram, sed aut secundum accidens. Quare nō utique erit in non geometricis de geometria disputandum: latebit enim prauè disputans, similiter autē & in alijs se habet scientijs. Quoniam autem sunt geometricæ interrogationes, nónne sunt & nō geometricæ? Et quæ sunt secundum unamquamque scientiam, & quæ secundum ignorantiam, qualis geometrica est? Et utrū qui secundū ignorantiam syllogismus, qui est ex oppositis syllogismus, an paralogismus? Secundùm geometriam autem, aut ex alia arte, ut musica, est interrogatio nō geometrica: de geometrica autem, ut adinuicem parallelas concurrere opinari, geometrica quodāmodo est, & non geometrica alio modo. Dupliciter enim hoc est sicut arithmon, alterū quidem nō geometricum est in non habendo: alterum uerò in prauè habendo, & ignorātia hæc, q̄ est ex eius principijs, cōtraria est. In doctrinis autem non est similiter paralogismus, quia medium semper est dupliciter. Etenim de hoc omni, & hoc iterum de alio dicitur omni, quod autem prædicatur, non dicitur omne. Hæc autē sunt ut est uidere in intellectu, sed in orationibus latet, utrùm omnis circulus figura sit, si scribatur autē manifestum est. Quid autem, sint'ne carmina circulus? manifestum quoniā non sunt. Nō oportet autē instantiam in ipsum ferre si sit propositio inductiua: sicut enim neque propositio est, quæ non est in pluribus, non em̄ erit in omnibus, ex uniuersalibus autē syllogismus manifestum, est quod neque instantia est. Eędē enim sunt propositiones & instantiæ, quam enim fert instantiam, hæc fiet utique propositio demōstratiua, aut dialectica. Contingit autem quosdam non syllogisticè dicere, propter id quod accipiunt utrisque consequentia: ut & Cæneus facit quod ignis in multiplicata analogia fit: & nāque ignis citò generat, sicut dicit, & hęc est analogia. Sic autem nō est syllogismus, sed si uelocissima analogia sequit̄ multiplicata, & ignem uelocissima in mutatione analogia. Aliquādo quidem igitur syllogizare non contingit ex acceptis, aliquādo uerò cōtingit, sed nō uidetur. Si autem esset impossibile ex falsis uerum monstrare, facilè utique esset resoluere: cōuerterentur enim ex necessitate. Sit enim a ens, hoc autem cum sit, ea utique sunt quæ noui quoniā sunt, ut b, ex his igitur mōstrabo, quoniam illud est. Conuertuntur autem magis quæ sunt in mathematicis, quoniam nullum recipiūt accidens (& in hoc differunt ab ijs, quæ sunt in dialogis) sed definitiones. Augentur autem nō per media, sed in assumendo: ut a de b, hoc autem de c. Item hoc de d, & hoc in infinitū, & in latus, ut a de c, & de e, ut est numerus

numerus quantus, uel infinitus. Hoc autem in quo sit a, numerus impar quantus, in quo b, numerus impar in quo c, est & itaque a de c, & est par quantus numerus in quo sit d, par numerus in quo est e, est ergo a de e.

De demonstratione propter quid, & quod est. Cap. X.

SEd quia differt, & propter quid scire, primum in eadem scientia, & in hac dupliciter. Vno quidem modo si non per immediata fiat syllogismus, nõ enim accipitur prima causa, sed quæ propter quid scientia, est secundum primam causam. Alio modo si per immediata quidem, sed nõ per causam, sed per cõuertentia, & per notius. Prohibet enim nihil æque prædicantium, notius aliquando esse non causa, quare per hanc erit demonstratio. Vt quod prope sint planetæ, per illud quod non scintillare: sit in quo c planetæ, in quo b non scintillare, in quo a prope esse: uerum igitur est de c b dicere, planetæ enim non scintillant, sed & a de b, non scintillans enim prope est. Hoc autem accipitur per inductionem, aut per sensum. Necesse ergo a ipsi c inesse, quare demonstratum est quod planetæ prope sunt. Hic ergo syllogismus non est propter quid, sed quia. Non enim ex eo quod non scintillant prope sunt, sed propter illud quod prope sunt, non scintillant. Possibile est autem & per alterum, alterum monstrare, & erit propter quid demõstratio: ut sit c planetæ, in quo b prope esse, a non scintillare, est igitur b in c, quod est non scintillare, quare & in c, & erit propter quid syllogismus, accepta enim est prima causa. Iterum si lunam demonstrant, quod quidem circularis sit per incrementa: si enim quod augetur sic circulare quidem sit, augetur autem sic luna, manifestum quoniam circularis, sic igitur ipsius, quia factus est syllogismus, è cõuerso autem posito medio ipsius propter quod syllogismus fit. Non enim propter augmenta ipsius, circularis est, sed quia circularis est, accipit augmenta huiusmodi. Luna sit in quo c, in quo b sit augmentum, sit in quo a circulare. In quibus autem media non conuertuntur, & est notius quod non est causa, quia monstratur, sed & propter quid, nõ amplius in quibus medium extra ponitur: etenim in his nõ propter quid, sed ipsius quia demonstratio, non enim dicitur causa. Vt propter quid non respirat paries, quia non est animal: si enim non respirandi causa est hoc, oportet esse animal causa respirandi. Vt si negatio causa est ipsius nõ esse, affirmatio causa est ipsius esse: sicut si sine mensura esse calida, & frigida, causa est non sanandi, & mensura huius causa erit sanandi. Similiter autem, & si affirmatio est causa ipsius esse, & negatio ipsius non esse. In his autem sic demonstratis non cõtingit quod dictum est, non enim omne animal respirat. Syllogismus autem huius causæ est in media figura: ut sit a animal, in quo b respirare, in quo c paries: in quo b quidem igitur omni insit a, omne enim respirans est animal, in c autem nullo: quare neque b in c nullo est, non igitur respirat paries. Comparatur autem huiusmodi causæ secundum excellentiam dictis, hoc autem est plurimum distãs medium dicere: sicut enim illud est quod Anacharsidis, quod in Scythis non sunt sibilatores, neque enim uites. Secundum igitur eandem scientiam, & secundum mediorum positionẽ, hæ differentiæ sunt ipsius, quia ad eum qui propter quid est syllogismum. Alio autem modo differt propter quid ab ipso quia, quod est per aliam scientiam utrumque speculari. Huiusmodi autem sunt, quæcunque sic se habent adinuicem, quod alterũ sub altero est, ut perspectiua ad Geometriam, & machinatiua ad stereometriam, & harmonica ad Arithmeticã, & apparentia ad Astrologiã. Ferè quidem uniuocæ sunt harum quædã scientiarũ, ut Astrologia Mathematica, & quæ naualis est, & harmonica Mathematica, quæ est secundũ auditum. Hic enim ipsum, quia sensibiliũ est scire. sed propter quid mathematicorum. Hi enim habent causarum demonstrationes, & frequenter nesciunt ipsum, quia sicut illi uniuersale cõsiderantes, sæpè quędam singularium nesciunt, propter id quod non intẽdunt. Sunt autẽ hęc quęcunque

alterum quiddam sunt secundum substantiam, & utuntur speciebus. Mathematicæ enim circa species sunt, non enim de subiecto aliquo, si enim de aliquo subiecto geometrica sunt, sed non sunt secundum quód geometrica sunt. Habet autem se ad perspectiuam, sicut hæc ad geometriam, & alia ad istam, ut id quod est deinde ipsum quidẽ quia est scire physici, sed propter quid perspectiui, aut simpliciter, aut secundum disciplinam. Multæ autem, & non sub seinuicem scientiarum, habet sic: ut medicina ad geometriam. Quod enim uulnera circularia tardius sanantur, medici est scire quia, propter quid autem geometræ.

Primam figuram maximæ scientiæ esse accommodatam.

Cap. XI.

Figurarum autem faciens scire maximè, prima est. Mathematicæ enim scientiarum per hanc demonstrationes ferunt, ut Arithmetica & Geometria, & perspectiua, & ferè est dicere quæcunque propter quid speculari faciunt cõsiderationem: aut enim omnino, aut sicut frequẽtius, & in plurimis, per hanc figuram (qui est propter quid) fit syllogismus. Quare & propter hoc erit maxime faciẽs scire, propriissimũ enim scire, propter quid speculari. Postea ipsius quod quid est scientiam, per hanc solam uenari possibile est. In media enim figura non fit prædicatiuus syllogismus, sed ipsius quod quid est scientia, affirmationis est. In ultima autem fit quidem, sed non uniuersaliter, sed quod quid est, uniuersalium est: non enim quodammodo est animal bipes homo. Amplius hæc quidem illis nihil indiget, illæ autem per hanc densantur, & augmentantur quousque utique ad immediata ueniant: manifestũ igitur est quod maximè propria scientia est prima figura. Sicut autem a esse in b cõtingit indiuisibiliter, sic & non esse possibile est, dico autem indiuisibiliter esse, uel non esse, eo quód non est aliquid eorum medium, sic enim nõ erit secundum aliud esse. Cum igitur aut a aut b in toto aliquo sit, aut etiam ambo, non contingit a in b primo non esse. Sit enim a in toto c, igitur si b non est in toto c (potest enim a quidem esse in quodam toto, sed b non esse in hoc) syllogismus erit quod nõ sit a in b: si enim in a quidem omni est c, in b autem nullo est, in nullo b est a. Similiter autem & si b in aliquo toto est, ut in b, d enim in omni b est, in a aũt nullo d: quare a in nullo b erit per syllogismum. Eodem autem modo monstrabitur, etsi utraque in toto aliquo sit. Quod autem contingit b nõ esse in quo toto est a, aut iterum a in quo est b, manifestum est ex coordinationibus, quæcũque non commutantur adinuicem, si enim nihil eorũ quæ sunt in a c d coordinatione, de nullo prædicatur eorum quæ sunt in b e f, a autem in toto g, sic coordinatione existente, manifestum est quod b non erit in g: commutarentur enim coordinationes, similiter autem est, & si b in toto aliquo est. Si uerò neutrum sit in toto aliquo nullo, non sit autem a in b, necesse est indiuisibiliter non esse, si enim erit aliquod mediũ, necesse est alterum horum in quodam toto esse: aut enim in prima figura, aut in media erit syllogismus, si quidem in prima figura b, erit in toto aliquo, affirmatiuam enim ad hoc oportet fieri propositionem. Si uerò in media, utrumque contingit, ad utrumque enim posito priuatiuo, erit syllogismus, cum autem utraque priuatiua sit, nõ erit. Manifestum igitur est quod contingit, & aliud in alio non esse indiuisibiliter, & quãdo contingit, & quomodo diximus.

De ignorantia, & syllogismo imperitiæ eorum, quæ primo, immediateque insunt.

Cap. XII.

Ignorantia aũt non secundũ negationẽ, sed secundũ dispositionẽ dicta, est quidem per syllogismũ facta deceptio. Hæc aũt in ijs, quę insunt primò, aut nõ insunt, cõtingit dupliciter: aut enim est, cum simpliciter accipiat esse, uel nõ esse: aut cũ per syllogismũ accipiat opinionẽ: simplicis quidẽ ergo opinionis simplex deceptio, sed quæ est per syllogismum plures sunt. Non sit enim a in nullo b indiuisibiliter, ergo si syllogizet, a esse in b mediũ accipiẽs c, deceptus erit per syllogismũ

Contingi

Contingit igitur utrasq; propositiones esse falsas, contingit autem alteram solùm esse falsam: si enim neq; a in nullo c erit, neque c in nullo b erit, accepta aūt utraq; è contrario, utręq; enim erunt falsæ. Potest autem sic se habere c ad a, & ad b, quod neque c sub a sit, neque in b uniuersaliter, b quidem impossibile est esse in aliquo toto, primum enim dictum est in ipso a b non esse, a autem nō necesse est omnibus inesse, quæ sunt c uniuersaliter: quare utræq; falsæ sunt. Sed alteram contingit ueram accipere, nō tamē quamlibet cōtingit, sed quæ est a c: nam c b propositio semper falsa erit, propter id quod c, in nullo b est, sed quæ est a c potest, ut si a & in c, & in b indiuisibiliter est, cum enim primum prædicetur idem de pluribus, neutrum in neutro erit. Differt autem nihil, neq; si nō indiuisibiliter insit, ipsius quidem esse, igitur deceptio per ista, & sic fit solum: non enim erat in alia figura ipsius esse syllogismus, qui uerò ipsius nō esse, in prima figura, & in media est, primùm igitur dicamus quot modis in prima fit, & quomodo se habentibus propositionibus. Cōtingit igitur utrisq; falsis: ut si a in b, & in c indiuisibiliter sit, si enim accipiat a in c nullo esse, c autem in omni b, falsæ sunt propositiones. Contingit autem & altera falsa, & hac quacunque cōtingente, potest enim quæ est a c uera esse, quæ uerò b c falsa, sed quæ est a c uera, quoniam non in omnibus quæ sunt, inest a, sed quæ est c b falsa esse, quoniam impossibile est esse in b c, in quo nullo est a, non enim etiam uera erit, quæ est a c propositio, simul autem & si sint utræq; ueræ, & cōclusio uera erit, sed etiam quæ est c b. Contingit ueram esse cum altera sit falsa, ut si b in c sit, & in a, necesse est enim alterum sub altero esse: quare si accipiatur a in nullo c esse, falsa erit propositio. Palàm igitur quoniam & cum altera sit falsa, & in utrisq;, falsus syllogismus erit. Sed in media quidem figura totas propositiones esse utrasq; falsas non contingit, cum enim in omni b, a sit, nihil erit accipere quod in altero erit omni, in altero uerò nullo erit. Oportet autem sic in media figura accipere propositiones, & quod in hoc quidem sit, & quod in hoc nō sit, siquidem erit syllogismus: si igitur accipiātur sic falsæ palàm quod contrariæ è conuerso se habebunt, hoc autem impossibile est. In aliquo autem utramq; propositionem nihil prohibet falsam esse: ut si c in a, & in b aliquo est, si enim a in omni c accipiatur esse, b autē in nullo, falsæ quidem utræque propositiones, non tamen totæ, sed in aliquo: è conuerso autem posito priuatiuo similiter. Alteram autem falsam, & quamlibet contingit, quod enim est in a omni, & in b est, si igitur accipiatur in a quidem toto esse c, in b autem toto non esse, quæ quidem est c a erit uera, sed quæ est c b falsa. Iterum quod in b nullo est, neque in a omni erit, si enim in a est, & in b, sed non inerat. Si igitur accipiatur c in toto quidem a esse, in b autem nullo quidem, quæ est b c propositio uera est, altera uerò falsa. Similiter autem sit transpositio priuatiua, quod enim in nullo est a, neque in b nullo erit, si igitur accipiatur c in toto quidem a, non esse, in b autem esse toto, quæ quidem est a c propositio uera est, altera autem falsa. Et iterum quod in omni b est, in nullo accipere a esse, falsum est, necesse enim est si in omni b, & in quodam a esse, si igitur accipiatur in omni quidem b esse c, in a autem nullo, q̄ quidem est c b, uera erit, quæ autem est a c, falsa. Manifestum igitur quod utrisq; falsis, & altera solum, erit syllogismus deceptiuus in indiuisionibus.

De syllogismo imperitiæ eorum quæ insunt mediatè.
Cap. XIIII.

1 IN ijs autem quæ non indiuisibiliter insunt, aut non insunt, cū quidem per proprium mediū falsitatis fiat syllogismus, non possibile est falsas utrasq; esse propositiones, sed solum quæ ante maius extremū. Dico aūt proprium medium, per quod fit contradictionis syllogismus: sit enim a in b per medium c, quoniā igitur necesse est, q̄ est c b affirmatiuam accipi syllogismo facto, manifestum quod

semper hęc est uera, non enim conuertitur, sed quæ est a c falsa, hac enim conuersa, è contrario fiet syllogismus. Similiter autem est, & si ex alia coordinatione accipiatur medium, ut d, si & in toto a, & de b prædicatur omni, necesse est enim (quę quidem est d b) propositionem manere, alteram autem conuerti. Quare hæc quidem semper uera, illa uerò semper falsa, & ferè huiusmodi deceptio, eadem est ei quæ fit per proprium medium. Si uerò non per proprium medium fiat syllogismus, cum quidem sub a sit medium, in b autem nullo est, necesse est utrasque falsas esse. Sumendæ enim è contrario sunt quàm ut se habeant propositiones, si debeat syllogismus esse, sic autem acceptis, utræque fiunt falsæ: ut si a quidē in toto d est, d autem in nullo b, conuersis enim ijs, syllogismus erit, & propositiones utræque falsæ. Cùm uerò non sit sub a medium ut d, quæ quidem est a d uera erit, quæ uerò est d b falsa, quæ enim est a d uera est, quia non erat in a d, quæ uerò est d b falsa, quia si esset uera, & conclusio esset uera, sed falsa erat. Sed per mediam figurā facta deceptione, utrasque quidem non contingit falsas esse propositiones totas, cùm enim sit b quidem sub a, nihil contingit in hoc quidem omni, in illo autem nullo esse, sicut dictum est & prius. Altera uerò potest esse falsa, & quæcunque contingit. Si enim c & in b, & in a est, si accipiatur in a quidem esse, in b uerò non esse, quæ quidem a c uera erit, altera autem falsa. Item si in b accipiatur c esse, in a autem nullo est, quæ quidem est c b uera erit, altera autem falsa: siquidem igitur priuatiuus sit deceptionis syllogismus, dictum est quando, & per quæ erit deceptio. Si uerò sit affirmatiuus, tunc cum per proprium mediū, impossibile est utrasque esse falsas, necesse est enim quæ est c b manere, siquidem erit syllogismus sicut dictum est & prius, quare c a semper erit falsa, hæc enim est conuersa. Similiter autem est & si ex alia ordinatione accipiatur medium, sicut dictum est & in priuatiua deceptione, necesse enim est quæ quidē est d b manere, quæ uerò est a d conuerti, & hæc deceptio eadem est priori. Cum uerò sic non per proprium, si quidē sit d sub a, hæc quidem erit uera, altera uerò falsa, potest enim a in pluribus esse, quæ nō sunt sub seinuicem. Si uerò non sit d sub a, hæc quidem semper manifestum est, quoniam est falsa, affirmatiua enim accipiatur. Quę uerò est d b, contingit & ueram esse, & falsam, nihil enim prohibet a quidem in nullo d esse, d autem in omni b, ut animal in scientia, scientia autē in musica, neque utique a in nullo d, neque d in nullo b esse. Manifestum igitur est, quoniam cum non sit medium proprium, & utræ possunt simul esse falsæ, & quæcunque contingit. Quot quidem igitur modis, & per quæ possunt fieri secundum syllogismum deceptiones, & in alijs quæ sunt sine medio, & in ijs quę sunt per demonstrationem, manifestū est.

Si sensus à natura deficit, & scientiam propriorum sensibilium illius deficere. Cap. XIIII.

Manifestum est autem, & si aliquis sensus defecerit, necesse est aliquā scientiam deficere, quam impossibile est accipere, si quidem discimus, aut per inductionem, aut per demonstrationem. Est autem demonstratio ex uniuersalibus, inductio autem ex ijs quę sunt particularia. Impossibile autem est uniuersalia speculari, nisi per inductionem: quoniam & quæ ex abstractione dicuntur, est per inductionem nota facere, si quis uult nota facere, quia sunt in unoquoque genere quædam, & si non separabilia sint secundum quod huiusmodi unumquodque est. Inducere autem non habentes sensum, impossibile est: singularium enim sensus est. Non enim contingit accipere ipsorum scientiam: neque enim est ex uniuersalibus sine inductione, neque per inductionem sine sensu.

Ex quot

Ex quot, & qualibus constet syllogismus, & an sursum, deorsumue fiat in infinitum abitio. Cap. XV.

Est autem omnis syllogismus per tres terminos, & quidem monstrare possibilis est, quoniam a est in c, propter id quod est in b, & hoc in c. Sed priuatiuus est quidem alterã propositionem habens, quoniam est aliquid aliud in alio, alteram autem quoniam non est. Manifestũ igitur est quod principia, & suppositiones dicta hæc sunt. Accipientem enim hæc, sic necesse est monstrare: ut quod a sit in c per b, iterum autem quod a sit in b per aliud medium, & quod b sit in c similiter. Secundum igitur opinionem syllogizantibus, & solum dialecticè, manifestum est quod hoc solum intendendum, si ex quibus contingit maximè probabilibus fiat syllogismus. Quare & si est aliquid in ueritate eorum, quæ sunt à b medium, uidetur autem non esse per hoc syllogizãs, syllogizat dialecticè. Ad ueritatem autem, ex ijs quæ sunt, oportet intendere, habet autem se sic. Quoniam autem est quod ipsum quidem de alia prædicatur, non secundum accidens. Dico aũt secundum accidens, ut album aliquando dicimus illud esse hominem, nõ similiter dicentes & hominem album: cum enim non sit alterum aliquod, album est: album aũt est homo, quoniam accidit homini esse album: sunt igitur quędam huiusmodi, quæcunque secundum se prędicantur. Si igitur c huiusmodi quod ipsum quidẽ non in alio sit, in hoc autem b sit primo, & non per aliud medium, iterum e de d sit, & similiter & hoc in b, nunquid igitur hoc necesse est stare, an contingit in infinitũ ire? Et iterum si de a quidem nihil prædicatur per se, a autem in f est primo, medium autem in nullo priori, & f in a, & hoc in b, nunquid & hoc stare necesse est? an & hic contingit in infinitum abire? Differt autem hoc à priori in tantum, quoniã hoc quidem est nunquid contingit incepturum ad huiusmodi, quod in nullo est altero, sed aliud in illo, in sursum in infinitum abire, alterum autem incepturum ab huiusmodi quod ipsum quidem de alio, de illo autem nihil prędicatur, in deorsum intẽdentem si cõtingit in infinitum ire. Amplius media nunquid contingit infinita esse determinatis terminis? Dico aũt, ut si a in c sit, medium ipsorum sit b, ab ipso autem b, & ab a altera, sed horum alia, nunquid & hæc in infinitum contingit abire? an impossibile est? est autem hoc quidem intendere idem & si demonstrationes in infinitum ueniunt, & si est demonstratio omnis rei, an ad inuicem concludantur. Similiter autem dico & in priuatiuis syllogismis, & propositionibus, ut si a nõ inest b nulli aut primo, aut est aliquid medium, cui priori non in est a, ut si sit g quod omni b inest, & iterum hoc non etiam alij priori: ut si h est quod sit in omni b, & namque in his aut infinita sunt, in quibus non est in prioribus, aut statur. Sed in conuertibilib. non similiter se habet: non enim est in æque prædicabilibus de quo primo prædicatur, aut ultimo. Omnia enim ad omnia sic similiter se habent, siue sunt infinita de ipso prædicata, siue utraque sunt dubitata infinita: nisi similiter cõuerti contingat, sed hoc quidem sicut accidens, illud uerò sicut prædicatum.

Determinatis extremis, summo, imo'que, media non esse infinita. Cap. XVI.

Quoniam igitur media non contingit infinita esse, si in sursum, & deorsum stent prædicata, manifestum est. Dico autem sursum quidẽ, quod uniuersale magis est: deorsum autem, quod particulare est. Si enim a prędicante de c, infinita sunt media, in quibus est b, manifestum est, quod cõtinget utrique: ut ab a in deorsum alterum de altero contingit prædicari in infinitum, antequam enim in c ueniat, infinita sunt media, & ab c in sursum infinita, antequàm in a ueniat. Quare si hæc impossibilia sunt, & ipsius a & c impossibile est, infinita esse media. Neque enim si aliquis dicat, quod hæc quidem quæ a b c contingentia sunt adinuicem, ut & non sint media, illa uerò nõ esse accipere, nihil differt.

Quodcunque enim accipio eorum quæ sunt b, erũt ab a, aut c infinita media. An nõ a quo iam prima sint infinita siue statim, siue nõ statim, nihil differt: quæ enim sunt post hæc, infinita sunt.

Propositionis negatiuæ mediatæ media, quibus reuocetur ad immediatam, non esse infinita. Cap. XVII.

MAnifestum autem & in priuata demonstratione quoniam statur, si quidem in prædicatiua statur in utrisque. Sit enim nõ contingens neque in sursum ab ultimo in infinitum ire (dico autẽ in quo statur, quod ipsum quidem in alio nullo est, sed in illo aliud ut c) neque a in primo in ultimũ. Dico autem primum, quod ipsum quidem de alio, sed de illo nullum aliud dicitur: si igitur hæc erunt, manifestum quod & in negatione stabitur. Tripliciter autem monstratur nõ esse, aut enim in quo quidem est c, b inest omni, sed in quo est b nulli, inest a, ipsum igitur b c, & semper alterum spacium necesse est ire in immediata: prædicatiuum enim est hoc spacium. Sed alterum manifestum est, quod si in alio non est priori, ut in d, hoc indigebit in omni b esse: & si iterum a in alio priore quàm d non fuerit, illud indigebit in omni d esse. Quare quoniam in deorsum stat uia, & quæ in sursum stabit, & erit aliquid in quo primo nõ erit a. Item si b quidem in omni a, in c aũt nullo, a in c nullo erit. Iterũ hoc si oportet mõstrare, manifestũ est, quod aut per superiorẽ modum sursum mõstrabitur, aut per hunc, aut tertium. Primus quidem igitur dictus est, secũdus autem demonstrabitur. Sic autem utique monstrabitur, ut quod d in b omni est, in c autẽ nullo, si necesse est aliquid esse in b, & iterum si hoc in c non erit, aliud uerò in d est, quod in c non est, igitur quoniam esse semper superiori stat, stabit & non esse. Tertius autem modus est, si a b omni insit, c uerò in nullo b sit, non in omni c, in quo est a. Iterum autem hoc per superius dicta, aut similiter demonstrabitur. Illis igitur modis statur. Si uerò sic est, iterum accipietur b in e esse, in quo c non in omni e, & hoc iterum similiter. Quoniam autem suppositũ est stare, & in deorsum, manifestum est quod stabit, & quod in c non est. Manifestum autem est, quoniam & si non una uia monstretur, sed omnibus, aliquando quidem ex prima figura, aliquando uerò ex secunda, aut ex tertia, quoniam & sic stabitur, finitæ enim sunt uiæ. Finita aũt finitè sumpta pluries, necesse est finiri omnia. Quod quidem igitur in priuatione si quidem & in esse statim, manifestum est.

Propositionis affirmatiuæ mediatæ, media non esse infinita. Cap. XVIII.

SEd quid in illis qui quidẽ logicè speculantũ, sic manifestũ fit. In ijs quidẽ igitũ quę quidẽ in eo quod quid est prædicantũ, manifestum est. Si est enim definire, aut si notum est, qd quid erat esse, infinita aũt non est trãsire, necesse est finiri in eo quod quid est pdicata. Vniuersaliter aũt sic dicimus, est enim uerẽ dicere album ambulare, & magnũ illud lignum esse, & iterum lignum magnum esse, & hominem ambulare, sed alterũ est sic dicere, aut illo modo. Cùm enim albũ quidẽ esse dico lignum, tũc dico, quod cui accidit album esse, lignũ est, sed non quod subiectum ligno, album sit, & namque neque quod album est, neque quod quidẽ albũ aliquod est, factum lignũ est: quare nõ est aliter quàm secũdum accidens. Cum aũt lignum albũ esse dico, nõ quod aliquod alterum sit album, illi aũt accidit lignũ esse, ut cum musicum album esse dico (tunc enim quoniam homo est albus, cui accidit esse musicum, dico) sed lignum est subiectum, qd quidem & factũ est, non cum alterum aliquid sit, quàm quod quidẽ lignũ est, aut lignum aliquod. Si igitur oportet nomina ponere, sit sic dicere prędicari, sed illo modo, aut nullo modo pdicari, aut prædicari quidem non simpliciter, sed secundũ accidens prædicarĩ. Est autem tanque album quidem quod prædicatur, sed sicut lignum est de quo prædicatur. Supponatur ergo prædicatũ prędicari semper, de quo prædicatur simpliciter, sed nõ secundum

dum accidens. Sic enim demonstrationes demõstrant. Quare in eo quod quid est, aut quoniam quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens, aut ubi, aut quando, cum unum de uno prædicabitur. Amplius substantiam quidem significantia, quod quidem illud est, aut aliquod illud quidem significant, de quo prędicantur. Quæcunq; uerò non substantiam significant, sed de aliquo subiecto dicuntur, quod non est, neque quod illud est, neq; quod quidem illud aliquid est, accidẽtia sunt, ut de homine album. Neq; enim est homo, neq; quod quidem album est, neq; quod quidem album est aliquid, sed animal forsan, quod quidẽ enim animal est, homo est. Quæcunq; uerò non substantiam significant: oportet de aliquo subiecto prædicari, & non esse quid album, quod non cum alterum aliquod sit, album est. Species enim ualeant, & genera. Monstra enim sunt, & si sint, nihil ad rationem sunt: demonstrationes enim de huiusmodi sunt. Amplius, si non est hoc huius qualitas, & illud huius, neq; qualitatis qualitas, impossibile est æquè prædicari adinuicem sic, sed uerum quidem contingit dicere sic, æquè autem uerè prædicari nõ contingit. An enim sicut substantia prędicabitur, aut ut genus, aut ut differentia prædicari: hæc autem ostensa sunt, quoniam nõ erunt infinita, neq; in sursum, neq; in deorsum, ut homo bipes, hoc animal, hoc autem alterũ est, neq; animal de homine, hoc autem de Gallia, hoc aũt de alio in eo quod quid est. Substantiã enim omnem est definire huiusmodi, infinita autem nõ est transire intelligentem. Quare neq; in sursum, neq; in deorsum infinita sunt, illam enim non est definire, de qua infinita pdicantur. Sic igitur genera adinuicem, nõ æqualiter prædicantur, erit enim ipsum, quod quidem ipsum aliquid est, neq; tamen de qualitate, aut aliorum nullo, nisi secundum accidens prædicabitur. Omnia enim hæc accidunt, & de substantijs prædicantur, sed quoniam neq; in sursum, infinita sunt. De unoquoq; enim prædicatur quod significat aut quantum aliquid, aut quale aliquid, aut huiusmodi, quæ sunt in substantia, hæc autem finita sunt, & genera prædicamentorum finita, aut enim quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut facere, aut pati, aut ubi; aut quando. Suppositum autem est unum de uno prædicari, ipsa aũt de ipsis quæcunq; non ad aliquid sunt, prædicari nõ dicimus: accidẽtia enim sunt omnia, sed hęc quidem secundum seipsa, alia uerò secundum alterum modum. Hæc autem omnia de subiecto quodam prædicari dicimus, accidens autem non esse subiectum aliquod, nihil enim talium ponimus esse, nõ quod alterũ aliquod esse dicit, sed ipsum de alijs, & alia quidem de alio: neq; in sursum, ergo unũ de uno: neq; in deorsum esse dicetur. De quibus enim dicuntur accidentia, quęcunq; in substantia uniuscuiusq; sunt, hæc autem non sunt infinita, sed rursum ipsa quoq; & accidẽtia utraq; nõ infinita sunt. Necesse est ergo esse aliquid, de quo primũ prędicetur, & de hoc aliud, & hoc stare, & esse aliquid, quod non amplius, neq; de alio priori, neq; de illo aliud prius prædicet. Vnus quidẽ igit modus demõstrationis dicit hic. Adhuc aũt alius, si de quibus propria quædam prædicant, est horũ demonstratio, quorũ aũt est demonstratio, neq; potius habere possibile est ad ipsa, quam scire, neq; scire est sine demonstratione, si aũt hoc, per hæc sit notum. Hæc aũt nescimus, neq; melius habemus ad ipsa, quã scire, neq; per hoc notum sciemus. Si igitur est aliquid scire per demonstrationẽ simpliciter, & nõ ex aliquibus, neq; ex suppositione, necessariũ est stare prædicationes mediorum. Si enim non steterint, sed est semper acceptio in superius, omnium erit demonstratio, quare si infinita non possibile est pertransire, quorum est demõstratio, hæc non sciemus per demonstrationẽ. Si igitur neq; melius habemus ad ipsa quã scire, nõ erit scire per demõstrationẽ simpliciter, sed ex suppositione. Logicè quidẽ igit ex his utiq; aliquis credat, de eo quod dictum est. Analiticè autem manifestũ est per hæc uelocius, neq; in sursum, neq; in deorsum infinita prędicata contingit esse in demonstratiui scientijs, de quibus intentio est. Demõstratio enim est ex his quæcunq; ipsa quidẽ insunt secundum seipsa rebus, secundũ seipsa uerò dupliciter,

quæcunque enim in illis insunt in eo quod quid est, & in quibus ipsa in eo quod quid est insunt ipsis, ut in numero impar, quod inest quidem numero, est autẽ ipse numerus in ratione ipsius, & iterum multitudo, aut diuisibile, in ratione numeri, horũ autem neutra contingit infinita esse, neque ut impar numeri. Iterum enim si impar aliud insit, cui inerat existenti hoc, si est primum numerus, erit ijs quæ insunt ipsi. Si igitur non contingit infinita huiusmodi esse in uno, neque in sursum erunt infinita: at uerò necesse est omnia inesse primo, ut numero, & in illis numerum, quare conuertibilia erunt, sed non excedentia. Neque tamen quæcunque sunt in eo quod quid est, neque hæc infinita sunt, neque esset definire, quare si prædicata per se quidẽ omnia dicunt, hæc autem non infinita sunt, stabunt utique in sursum, quare & in deorsum, si autem sic est, & quę sunt in medio duorum terminorum, semper sunt finita. Si uerò hoc est, manifestum iam est, & demonstratio non quod necesse est principia esse, & non omnium esse demonstrationem, quod quidem diximus quosdam dicere iuxta principium, si enim principia sunt. Non omnia sunt demonstrabilia, neque in infinitum possibile ire: esse enim horum quodlibet nihil est aliud, quàm esse nullum spacium sine medio, & indiuisibile, sed omnia diuisibilia. Intus enim immittendo terminum, sed non assumendo demonstratur quod demonstratur. Quare si hoc in infinitum contingit ire, contingit utique duorum terminorum infinita esse interius media, sed hoc impossibile est, si prædicationes steterint in superius, & in inferius, quod autem stent, monstratum est logicè prius, analyticè uerò nunc.

Elementa monstrandarum mediatarum non infinita esse.
Cap. XIX.

Monstratis autem his, manifestum est si aliquid idem insit duobus, ut a & in c, & in d, non prædicante altero de altero, aut nullo modo, aut non de omni, quod non semper secundum commune aliquid inerit: ut isosceli, & scaleno, ęquales duobus rectis habere, secundum commune aliquid inest, secundum enim quod figura quædam sunt, & non secundum alterum. Hoc autem non semper sic se habet. Sit enim b secũdum quod a, in c & d, erit manifestũ igitur quod b in c d secundum aliud commune est, & illud secũdum alterum: quare duorum terminorum medij infiniti utique inciderunt termini, sed hoc est impossibile. Secundum igitur aliquid commune inesse, non necesse est semper idem pluribus, quoniamquidem erunt immediata spatia. In eodem tamen genere, & ex eisdem atomis, necesse est terminos esse, si quidem ijs quæ per se sunt, erit commune, non enim erat ex alio genere in aliud genus descendere quę demõstrantur. Manifestum est autem quoniam & cum a in b sit, siquidem est aliquid medium, est demonstrare quod a in b sit, & elementa huius sunt hæc & tot, quot media sunt. Immediatæ enim propositiones sunt elementa, aut omnes, aut uniuersales, si uerò nõ est medium, nõ amplius erit demonstratio, sed in principia uia est hæc. Similiter autem erit, & si a in b non sit, siquidem enim aut medium est, aut prius cui nõ inest, erit demonstratio. Si uerò non sit medium, nõ est demonstratio, sed principia, & elementa sunt tot, quot sunt termini. Horum enim propositiones, principia demõstrationis sunt, & sicut quædam principia sunt indemonstrabilia, quod sit hoc illud, & quod sit hoc in illo, sic quod nõ erit hoc illud, neque quod sit hoc in illo. Quare hæc quidem esse aliquid, alia non esse aliquid, erunt principia. Cum ergo indigeat mõstrare aliquid, accipiẽdum quod de b primum prædicetur. Sit c, & de hoc similiter a, & sic semper eunti nunquam extra, erit propositio, neque si esse ipsius a accipiatur ut demonstretur, sed semper medium densetur quousque indiuisibilia fiant, & unũ. Est autem unum cum immediatum fiat, & una propositio simplex est immediata, & quemadmodum in alijs est principium simplex. Hoc aũt non idem ubique est, sed in graui quidem uncia, in melodia aũt diesis, aliud autem in alio: Sic est in syllogismo unum

unum, propositio immediata, in demonstratione autem, & scientia intellectus. In ostensiuis igitur syllogismis eius quod est, nihil cadit extra. Sed in priuatiuis, ubi quidem quid oportet esse, nihil cadit extra hoc, ut si a in b per c non inest, si enim in b quidem omni c, est autem a in nullo c. Iterũ si indigeat quòd in c, a nullo sit, medium accipiendum est ipsius a & c, & sic semper procedet. Si uerò indigeat monstrare quòd d in e non sit, eo quòd est c in d quidem omni, in e autem nullo, aut nõ in omni, e nunquam extrà cadit, hoc autem est, cui non oportet inesse. In tertio autem modo, neq; à quo oportet, neq; quod oportet priuari, nequaquam extrà ibit.

Quod demonstratio uniuersalis præstantior sit particulari. Cap. XX.

CVm autem sit omnis demonstratio, alia quidem uniuersalis, alia uerò particularis, & hæc quidem cathegorica, illa uerò priuatiua, dubitabitur qualis potior sit, similiter autem & de ea, quæ demonstrare dicitur, & deducenti ad imposibile demonstratione. Primùm quidem igitur intendamus de uniuersali & particulari. Ostendentes autem hoc, & de ea quæ demonstrare dicitur, & quæ est ad imposibile, dicemus. Videbitur igitur forrassis utiq; quibusdam sic intendentibus, quòd particularis est potior, si enim secundum quam magis scimus demonstrationem, potior demonstratio est, hæc enim uirtus demonstrationis. Magis autem scimus unumquodq; cum ipsum cognoscimus secũdum ipsum, quàm secundum aliud (ut musicũ Coriscum, quando cognoscemus quod Coriscus musicus est, quàm quod homo musicus sit. Similiter autẽ & in alijs.) Sed uniuersalis quoniam aliud, non quoniam ipsum fortasse demonstrat (ut quoniam isosceles habet tres angulos æquales duobus rectis, nõ quoniã isosceles, sed quoniam triangulus) sed particularis quoniam ipsum est, si igitur potior est, quę est secundum ipsum, huiusmodi autem est particularis, & uniuersali magis, & potior utique secundum partem demonstratio erit. Amplius, si uniuersale quidem non est aliquid præter singularia, demonstratio autem opinionem conficit esse aliquid hoc de quo demonstrat, & quandam naturam esse hanc in ijs quæ sunt (ut trianguli præter quosdam, & figuræ præter quasdam, & numeri præter quosdã numeros) potior autem est quæ est de esse, quam de non esse, & propter quam non errabitur, quàm propter quam errabitur: est autem uniuersalis huiusmodi (procedentes eñ demonstrant uniuersale, quemadmodum de eo quod est proportionale, ut quod sit tale, erit proportionale quod neq; linea, neq; numerus, neq; solidum, neq; planum est, sed præter hęc aliquid) si igitur uniuersalis magis hæc est, & de eò quidem quod est minus, uniuersalis quã particularis, & facit opinionem falsam, indignior utiq; erit uniuersalis particulari. Et primũ quidem nihil magis in uniuersali quàm in particulari altera ratio est, si enim quod duobus rectis inest, non est secundum quod est isosceles, sed secundũ quod triangulus est, cognoscens, quoniam isosceles habet tres in quantum ipsum est, minus cognouit, quã cognoscens, quoniam triangulus est, et omnino si non quidem secundum quòd sit triangulus, et postea monstrat, non erit utiq; demonstratio: Si uerò sit cognoscens unumquodq; secundum q̄d unumquodq; est, magis cognouit. Si igitur triangulus in plus est, et eadẽ ratio, et non secundũ æquiuocationem triangulus est, et inest omni triangulo q̄d est duob. rectis æquales habẽs, non utiq; est triangulus in quantũ isosceles, sed isosceles secundũ q̄d triangulus huiusmodi habet tres angulos. Quare uniuersaliter sciens magis cognouit secundũ quod est, quàm particulariter: potior est ergo uniuersalis, quàm particularis. Amplius, siquidem sit quædam ratio una, et non æquiuocatio, uniuersale erit utiq; nil minus secundũ partẽ quibusdã, sed magis est quãto incorruptibiliora sunt illis, quę uerò secundũ partem sunt corruptibilia magis. Amplius, nec una necessitas est opinari aliquid esse hoc præter hæc, quoniã ostendunt unũ nihil magis quã in alijs quæcunq; non aliquid significant, sed aut quale,

aut ad

aut ad aliquid, aut agere. Si ergo, non demõstratio causa est, sed audiens. Amplius, si demonstratio est syllogismus demonstratiuus qui sit causæ & propter quod, uniuersale magis causa (cui enim per se inest aliquid, hoc idem ipsi causa est, uniuersale autem primum) causa ergo uniuersale est, quare & demonstratio dignior est, magis enim causæ est uniuersale, & eius quod propter quid est. Amplius, usq; ad hoc quærimus propter quid, etenim tunc opinamur scire, cum nõ sit aliquid aliud quã hoc aut quod fiat, aut quod sit. Finis enim & terminus ultimus iam sic est: ut, cuius causa uenit? ut accipiat argentum. Hoc autẽ est quatenus reddat cui debuit. Hoc autem ut non iniustè agat, & sic procedentes cum nõ sit amplius propter quid, nec alterius causa, propter hoc sicut propter finẽ dicimus uenire, & esse, & fieri, & tunc est scire maximè propter quid uenit. Si igitur se habet similiter, & in omnibus causis, & quæ sunt propter quid: in ijs autem quæcunq; sic sunt causæ, sicut quæ est cuius causa sic scimus maximè, & in alijs igitur tunc maximè scimus, cum non amplius sit hoc, quoniam aliud est. Cum igitur cognoscimus quidem, quod quatuor qui extra sunt, æquales sunt, quoniã isosceles, adhuc deest propter quid isosceles, quia triangulus, & hoc, quia est figura rectis lineis contenta. Si autem hoc non amplius propter quid aliud, tunc maximè scimus, uniuersale est autem tunc, uniuersalis igitur potior. Amplius, quandocunq; utique magis secundum partes est, in infinita cadit, uniuersale autem in simplex, & in finem. Sunt autem secundum quod infinita non scibilia, sed secundùm quod finita scibilia sunt, secũdum utiq; quod uniuersalia, magis scibilia sunt, quàm quæ sunt secundum partẽ demonstrabilia, ergo magis uniuersalia. De magis demonstrabilibus autem, magis est demonstratio, simul enim magis ad aliquid sunt, dignior igitur uniuersalis est, quoniam quidem & magis demonstratio est. Amplius, si magis eligenda est secundũ quam hoc & aliud, quàm secundum quam hoc solum cognouit, uniuersale autem habens, cognouit particulare, hoc autem, uniuersale non sciuit, quare & sic utiq; magis eligenda erit uniuersalis. Amplius autem & sic. Vniuersale enim magis scire est eo quòd est per medium demonstrare, cum propius sit principio, proximè autem immediatum est, hoc autem est principium. Si igitur quæ ex principio est, ea quæ non ex principio, quæ magis ex principio ea quæ minus est, certior est demonstratio. Est autem huiusmodi uniuersalis magis: dignior utiq; erit uniuersalis, ut oportet monstrare a de d, media autem sit in quibus est b c, magis autem sursum sit b quàm c: quare si per b magis est uniuersalis, sed eorũ quæ dicta sunt, quædam logica sunt. Maximè autem manifestum est quòd uniuersalis magis præcipua sit, quoniam propositionũ quidem hanc priorem habentes, scimus quodãmodo & posteriorem, & habemus potentia: ut si aliquis cognouerit, quod omnis triangulus habeat tres duobus rectis æquales, sciuit quodam modo, & quod isosceles duobus rectis potentia sit, & si nõn cognouit isoscelem quod triangulus sit, hanc autem habẽs propositionem, nullo modo uniuersale cognouit, neq; potentia, neque actu. Et uniuersalis quidẽ intelligibilis est, sed particularis in sensu perficitur. Quod igĩt uniuersalis dignior sit particulari, tot nobis dicta sint.

Quod demonstratio affirmatiua præstantior euadat negatiua. Cap. XXI.

QVod aũt monstratiua sit dignior priuatiua, hinc manifestum est. Sit enim hæc demonstratio dignior (alijs eisdem existentibus) aut ex minoribus quęstionibus, aut suppositionibus, aut propositionibus. Si enim notæ sunt similiter uelocius cognoscere per hæc erit, hoc autem appetibilius est. Ratio aũt ꝓpositionis q̃d melior sit ex minoribus, uniuersaliter est sic. Si eñi cõtingit similiter cognita esse media, priora aũt notiora sunt. Si aũt ꝑ media demõstratio eorũ, q̃ sunt b c d, q̃d a in e sit, altera aũt demõstratio, q̃d a in d sit per b c: simili-

similiter igitur se habet hoc quod a in d sit, & quod a in e sit, sed quod a in d sit prius est, & cognoscibilius, quàm quod a in e, per hoc enim illud demonstratur: credibilius autem est per quod. Et quæ per pauciora demõstratio potior, alijs eisdem existentibus. Vtraque quidem per terminos tres, & propositiones duas mõstrant, sed hæc quidem esse aliquid accipit, illa uerò & esse, & non esse aliquid. Per plura itaque, quare dignior est. Amplius, quoniam ostẽsum est impossibile per utramque priuatiuarum propositionum fieri syllogismum, sed oportere quidem huiusmodi esse unam, aliam uerò quoniam est. Amplius, præter hoc oportet & hoc accipere, prædicatiuas enim augmentata demonstratione necesse est fieri plures, priuatiuas autem impossibile plures unà in omni syllogismo esse. Sit enim in nullo esse a in quibus est b, in c autem omni sit b, si igitur opus est rursus augere utrasque propositiones, medium inijciẽdum est, huius quidem a b sit d, sed b c sit e, e igitur manifestum est prædicatiuum esse, sed d dc b quidem prædicatiuum, a autem de d tanquã priuatiuum ponitur: d enim de omni b, sed a oportet in nullo d esse, fit ergo una priuatiua propositio. Idem autem modus est & in alijs syllogismis. Semper enim medium prædicatiuorum terminorum, prædicatiuum in utraque est, sed priuatiui in altera priuatiuũ necesse est esse: quare hæc una huiusmodi fit propositio, aliæ uerò prædicatiuæ. Si igitur notius est per quod demonstratũ, & credibilius, demõstratur autem priuatiua quidem per prædicatiuam, hæc autẽ per illam non demonstratur, prior ergo, & notior, & credibilior cum sit, melior utique erit. Amplius, si principium syllogismi propositio uniuersalis sit immediata, est autẽ ut in mõstratiua prædicatiua, in priuatiua autem, negatiua propositio uniuersalis: affirmatiua autem negatiua prior, & notior (per affirmatiuam enim negatiua nota) & prior affirmatiua est sicut esse prius est non esse. Quare potius est principium monstratiuæ, quàm priuatiuæ, dignioribus autem principijs utitur dignior. Adhuc principalior est: sine enim monstratiua non est priuatiua. Quod quidem prædicatiua priuatiua dignior sit, manifestum est.

Demonstrationem ostensiuam potiorem esse ea, quæ ducit ad incommodum. Cap. XXII.

ET ad impossibile ducente, oportet autem scire quæ differẽtia sit ipsarum. Si igitur a in nullo b, in c autem omni b, necesse est in nullo c esse a: sic igitur acceptis, ostensiua priuatiua erit demonstratio, quoniam a in c non erit. Quæ uerò est ad impossibile sic se habet, si opus est demonstrare quod a in b nõ sit, accipiendum est a esse in b, & in c, quare accidit a in c esse. Hoc autem si notum, & concessum quod ipsum est impossibile esse, non igitur possibile est a in b esse. Si ergo b in c concessum est inesse, a in b impossibile est esse, termini igitur similiter ordinãtur. Differt autem quo, qualis sit notior priuatiua propositio utrũ igitur quia a b non inest, an quia a c. Cum igitur est conclusio notior quoniam nõ est, quod est impossibile, fit demõstratio: cum autem in syllogismo fit, demonstratiua est. Natura autem prior est, quæ est quod a in b non sit, quàm a in c non sit, priora enim conclusione sunt, ex quibus est conclusio, est autem quæ est a in c non esse, conclusio, a autem in b ex quibus est conclusio. Non enim si contingit remo ueri aliquid, hoc conclusio est, illa autem ex quibus sunt, sed hoc quidem ex quo syllogismus est, utique sic se habet, ut aut sicut totum ad partem, aut ut pars ad totum se habet, sed quæ sunt a c, & a b propositiones, non sic se habent ad inuicẽ. Si igitur ex dignioribus, & credibilioribus dignior est, sunt autem utræque ex non esse aliquid, credibiles, sed hęc quidem ex priori, illa uerò ex posteriori, potior utique simpliciter erit ea, q̃ est ad impossibile priuatiua demonstratio: quare & hac dignior prædicatiua. Manifestũ est ergo quod & ea quę est ad impossibile, potior est.

Quæsi-

Quæ scientia certior, quæ una, quæ altera, & eiusdem plures esse posse demonstrationes. Cap. XXIII.

CErtior autem est scientia scientiæ, & prior, quæ ipsius quia, & propter quid eadem est (sed non extra eam quæ est propter quid) Et quæ non est de subiecto, ea quæ est de subiecto, ut Arithmetica, harmonica: Et quæ est ex minoribus, ea quæ ex appositione, ut Arithmetica Geometriæ: dico autem ex additione, ut unitas substantia est sine positione, puncti autem substantia posita, hoc autē ex appositione. Vna autem scientia est, quæ est unius generis, quæcunque ex primis componitur, & partes sunt aut passiones horum, quæ sunt per se. Altera autem scientia est ab altera, quarūcunque principia neque ex eisdē, neque ex alteris sunt. Huius autem est signum, cum in demonstrabilia ueniant, oportet enim in eodem genere esse cum ijs quæ demonstrantur, signum autem est & huius, cū demōstrabilia per ipsa in eodem genere sunt, & proxima. Plures autem demonstrationes eiusdem possibile est esse, non solum ex eodem ordine accipiendi non continuum medium (ut eorum quæ sunt a b, c & d & e) sed & ex altero, ut sit a transmutari, in quo autem d moueri, sed lætari sit in quo b, & iterum e quiescere: uerum igitur est & d de b, & de d prædicari, lætans enim mouetur, & quod mouetur transmutatur: iterum a de e, & e de b, uerum prædicari, omnis enim lætans quiescit, & quiescens transmutatur, quare per altera media, & non ex eodem ordine syllogismus est, non tamen est neutrum de neutro dici mediorum. Necesse est enim idem alicui utrique inesse, intendere autem est per alias figuras, quot modis contingit eiusdem fieri syllogismum.

Non esse scientiam fortuitorum, neque in sensuum functione. Cap. XXIIII.

SEd eius quod est à fortuna non est scientia per demōstrationem. Neque enī sicut necessariū, neque sicut frequenter quod est à fortuna, sed extra hoc fit, sed demonstratio alterius horum. Omnis enim syllogismus aut per necessarias, aut per eas quæ sunt tanquam frequenter propositiones, & siquidē propositiones necessariæ sunt, & conclusio erit necessaria, si uerò sint sicut frequenter, & cōclusio huiusmodi. Quare si id quod est à fortuna, neque est sicut frequenter, neque necessarium, neque utique erit ipsius demōstratio. Neque per sensum est scire: si enim est sensus talis huius, & non huius alicuius, sed sentire hoc aliquid est necesse & ubi, & nunc. Vniuersale autem quod est in omnibus, impossibile est sentire, neque enim hoc aliquid est, neque nunc, neque ubi, neque enim utique esset uniuersale, quod enim semper est, & ubique, uniuersale dicimus esse. Quoniam igitur demonstrationes uniuersales sunt, hæc autem non est sentire, manifestum est quòd neque scire per sensum est. Sed manifestum quoniam si esset sentire triangulū, quòd duobus rectis haberet æquales angulos, quæreremus utique demonstrationem, & non sicut quidam fatentur, sciremus. Sentire enim necesse est singulariter, sciētia autem est in cognoscendo uniuersale. Vnde & si super lunam essemus, & uideremus obiectā terram, non utique sciremus causam defectus, sentiremus enim quoniam deficeret, sed non propter quid omnino: non enim uniuersalis sensus. Sed ex cōsiderate hoc multoties accidere, uniuersale uenantes, demonstrationem habemus. Ex singularibus enim pluribus, uniuersale manifestum est. Vniuersale autem honorabile, quoniam ostendit causam, quate de huiusmodi uniuersalis honorabilior est sensibus & cognitione quorumcunque altera causa est, sed de primis alia ratio est. Manifestum igitur est quòd impossibile sit sentiendo scire aliud demonstratorum, nisi aliquis dicat sentire, scientiam habere per demonstrationem. Sunt tamen quædam reducta ad sensus defectum in propositis, quædam enim si uideremus, non utique quæreremus. Sed non tanquam scientes in uidendo, sed tanquam habentes uniuersale

uerſale ex eo quod uidemus: ut ſi uitrum foratum uideremus, & lumẽ pertranſiẽs, manifeſtum utiq; erit & propter quid illuminat, propter id quòd uideremus quidẽ ſeorſum in unoquoq;, intelligere autem ſimul eſt, quoniam in omnibus ſic eſt.

Non omnium ſyllogiſmorum eadem principia eſſe. Cap. XXV.

EAdem autem eſſe principia omnium ſyllogiſmorum impoſſibile eſt, primũ quidem logicè ſpeculantibus: hi enim ueri ſunt ſyllogiſmi, alij autem falſi. Et ſi enim ſit uerum ex falſis ſyllogizare, ſed ſemel hoc fit: ut ſi a de c uerum ſit, medium autem b falſum, neq; enim a in b, neq; b in c, ſed ſi harum mediã accipiantur propoſitionum, falſæ erunt, ex eo quod omnis concluſio falſa ex falſis eſt, uera autem ex ueris, altera autem ſunt uera & falſa. Poſtea neq; falſa ex eiſdem ſunt. Eſt enim falſa adinuicem, & contraria, & impoſſibilia ſimul eſſe, ut iuſtitiam eſſe iniuſtitiam, aut timorem audaciam, aut hominem equum, aut bouem, aut æquale, maius & minus. Ex oppoſitis autem ſic eſt, neq; enim uerorum eadem principia omnium ſunt, altera enim multorum genere principia ſunt, & neq; cõueniunt, ut unitates punctis non conueniunt: hæ enim non habent poſitionem, illa autem habent. Neceſſe autẽ eſt, aut in media cõuenire, aut in ſurſum, aut deorſum, aut hos interius habere: illos autem exterius terminorum. Sed neq; cõmuniũ principiorum poſſunt eſſe aliqua, ex quibus omnia demonſtrabuntur: dico aũt cõmunia, ut omne affirmare aut negare. Genera autem eorũ quæ ſunt, altera ſunt, & alia quidem in quantitatibus, alia uerò in qualitatibus ſunt ſolum, cum quibus demõſtrantur per cõmunia. Amplius, principia nõ multo minora ſunt concluſionibus: principia enim propoſitiones ſunt, propoſitiones autem aſſumpti termini, aut immiſſi termini ſunt. Adhuc concluſiones ſunt infinitæ, termini autem finiti. Amplius, principia hæc quidem ex neceſſitate, illa contingentia. Sic igit cõſiderantibus impoſſibile eſt eadem principia eſſe, aut finita, cum infinitæ ſunt cõcluſiones. Si uerò aliter quodammodo dicat quis, quòd hæc quidem Geometriæ, illa uerò numerorum, illa autem medicinæ, quid utiq; erit aliud quod dicitur, niſi quod ſunt principia ſcientiarum diuerſa? ſed eadem dicere deriſio eſt, quoniam eadem eiſdẽ eadẽ erunt, omnia namq; ſic fiunt eadem. At uerò neq; quod eſt ex omnibus demonſtrare quodlibet, eſt quærere omnium eſſe eadem principia, multum enim inſipiẽs eſt. Neq; enim in manifeſtis doctrinis hoc fit, neq; in reſolutione hoc eſt poſsibile, immediatæ enim propoſitiones ſunt principia, altera autẽ cõcluſio fit accepta pro poſitione immediata. Si autẽ dicat aliquis primas immediatas propoſitiones eadẽ eſſe principia, una in unoquoq; genere eſt. Si uerò neq; ex omnib. ut opus eſt demonſtrari contingit quodlibet, neq; ſic ex altero tanq; erunt uniuſcuiuſq; ſcientiæ altera, relinquitur quod proxima ſint principia omnium, & ex his quidem hæc, ex illis autem illa. Manifeſtum autem & hoc eſt, quoniam non contingit, mõſtrarum eſt enim quòd altera principia genere ſunt differentium genere. Principia enim duplicia ſunt, ex quibus, & circa quod: ex quibus quidem igitur, cõmunia ſunt: quæ autem ſunt circa quod, propria ſunt, ut numerus, magnitudo.

Quod ſcientia & ſcibile, ab opinatione & opinabili diſcrepent. Cap. XXVI.

SCibile autem & ſcientia differunt ab opinabili, & opinione, quoniam ſcientia uniuerſalis, & per neceſſaria eſt, neceſſarium autem non cõtingit aliter ſe habere. Sunt aũt quædam uera, quæ contingit aliter ſe habere. Manifeſtum eſt igitur quod circa hæc ſcientia non eſt, eſſent enim utiq; impoſsibilia aliter ſe habere. At uerò neq; intellectus, dico enim intellectum principium eſſe ſcientiæ, neque ſcientia indemõſtrabilis: hæc autem eſt acceptio immediatæ propoſitionis. Verus enim eſt intellectus, & ſcientia, & opinio, & quid per hæc dicitur.

Quare

Quare relinquitur opinionem esse circa uerum quidem: aut falsum contingens autem est & aliter se habere. Hoc autem est acceptio immediatæ propositionis, & non necessariæ. Certum autem est sic apparentibus, opinio ei incertũ est, & natura huiusmodi est. Adhuc autem nullus arbitratur opinari, cum opinetur impossibile aliter se habere, sed scire, sed quãdo esse quidem sic, sed tamen aliter, nihil prohibet, & tunc opinari, tanquam huiusmodi quidem opinionem esse, necessarium autem scientiam. Quomodo est igitur non idem opinari, & scire? & quare non erit opinio scientia, si quis posuerit, omne quod scit contingere opinari? Consequitur enim hic quidem sciens, ille uerò opinans per media, quousq; ad immediata ueniat. Quare si ille quidem sciuit, & opinans sciuit, sicut enim & quia opinar, & propter quid, hoc autem medium est. An si quis sic arbitrabitur non contingentia aliter se habere, sicut se habent definitiones, quas sunt demonstrationes, non opinabitur sed sciet? si autem uera quidem esse non tamen hæc ipsis inesse secundùm substantiam, & secundùm speciem opinabitur, & non sciet uerè, & quia & propterqd, si quidem per immediata opinabitur, si uerò nõ per immediata opinabitur, solum ipsum quia opinabitur. Eiusdem aũt opinio, & scientia non penitus est, sed sicut uera, & falsa eiusdem quodam modo est, sic & scientia & opinio eiusdem, & opinionem ei ueram, & falsam (sicut dicunt quidam) eiusdem esse, inconuenientia accidunt appetere aliaq;, & non opinari quæ opinantur falsæ. Quoniam autem idẽ multipliciter dicitur, est autem sicut contingit, est autem ut non. Commensuratam enim diametrum esse uerè, opinari inconueniens est, sed quod diameter (circa quã sunt opiniones) idem sic eiusdem est, sed quod quid erat esse, unicuiq; secundum rationem non est idem. Similiter autem & scientia, & opinio eiusdem est. Hæc eñi si animalis est, quod non est contingere non esse animal, sed illa quidem quæ est cõtingere, ut si hæc quidem quod hominis quidem est, illa uerò hominis quidem, nõ autem quod quidem hominis est, idem enim est, quia homo, hoc autem sicut non idem. Manifestum autem ex his est, quòd neq; opinari simul idem, & scire contingit, simul enim haberet utique opinionem aliter habendi, & non aliter idem, quod quidem non contingit, in alio enim unumquodque esse cõtingit eiusdem, sicut dictum est, sed in eodẽ nihil sic potest esse, haberet enim opinionem simul. Vt quod homo esset secundùm quod est animal, hoc enim fuerit non contingere esse non animal, & non secundùm quod animal, hoc enim sicut contingere. Reliqua autem quomodo oportet distribuere in rationem, & intellectum, & scientiam, & artem, et prudentiam, & sapientiam, hæc quidem physicæ est, illa uerò ethicæ speculationis magis.

De solertia. Cap. XXVII.

SOlertia autem est subtilitas quædam in non perspecto tempore medij. Vt si aliquis uidens quòd luna splẽdorem semper habet ad Solem, statim intellexerit propter quid hoc sit, quia propter id quod illustratur à sole aut disputã tem cum diuite, cognouit, quoniam commodatum est, aut propter id quod amici sunt, quia inimici eiusdem sunt. Omnes enim causas medias uidens, cognouit & ultima. Splendidum esse ad solem sit, in quo a, lucere à sole b: luna c: inest igitur lunę quidem ipsi c b, quod quidem est lucere à sole, ipsi autem b a, quod est ad hoc esse splendidũ, à quo splẽdet: quare & ipsi c, inest a per b.

ARISTOTELIS POSTERIORVM ANALYTICORVM, ANITIO MANLIO SEVERINO BOETHIO INTERprete, Liber secundus.

Quot quæri solent in disciplinis. Cap. I.

Væstiones æquales sunt numero ijs quæcunq; uerè scimus. Quærimus autem quatuor: quia, propter quid, si est, & quid est. Cùm enim utrùm hoc in sit, aut hoc quærimus, in numerum ponentes (ut utrùm sol deficiat, aut non) ipsum quia quærimus, signum autem huius. Inuenientes enim quia deficit, pausamus, & si in principio sciremus quia deficeret, non quæreremus utrùm. Cùm autem sciamus ipsum quia, ipsum propter quid quærimus, ut sciêtes quia deficit sol, & quia moueatur terra, & propter quid deficit, & propter quid terra mouetur, quærimus hæc quidem sic. Quædam autem alio modo quærimus, ut si est, aut non est, centaurus, aut Deus, hoc autem si est aut non, simpliciter dico, sed non si albus est, aut non. Cognoscentes autê quoniam est, quid est quærimus, ut quid igitur est Deus, aut quid est homo. Quæ quidem igitur quærimus, & quæ inuenientes scimus, hęc & tot sunt.

Omnem quæstionem medij esse. Cap. II.

Quærimus autem, cum quęrimus quia est, aut si est simpliciter, utrũ sit medium ipsius, aut non: cum autem cognoscentes, aut quia est, aut si est, aut in parte, aut simpliciter, iterum propter quid quærimus, aut quid est, & tunc quærimus quid sit medium. Dico autem quia est, aut si est, aut in parte, aut simpliciter: in parte quidem, ut utrum deficit luna, aut augetur, si enim est aliquid, aut nõ est aliquid, in huiusmodi quærimus: simpliciter autem, si est, aut non est luna, aut nox. Contingit itaq; in omnib. quæstionibus quærere, aut si est mediũ, aut quid est mediũ. Causa enim est medium, in omnibus aũt hæc quæritur, ut utrùm deficit luna, utrùm est aliqua causa, aut non, post hæc scientes, quia est aliqua, quid igit hęc sit, quęrimus. Causa enim ipsius esse nõ hoc, aut hoc, sed simpliciter substantiã, aut nõ simpliciter, sed aliquid eorũ quæ sunt per se, aut secundum accidens, medium est. Dico aũt simpliciter quidem subiectum, ut lunam, aut terram, aut solem, aut triangulum, quid autem esse defectum, æqualitatem, aut inęqualitatem, si in medio sit, aut nõ. In omnibus enim his manifestum est ꝙd idem sit quod quid est, & propter quid est. Vt quid est defectus? priuatio luminis à luna à terrę obiectu. Propter quid est defectus, aut propter quid deficit luna? ꝓpter defectum luminis obiecta terra, Quid est cõsonantia? ratio numerorum in acuto, & graui: & propter quid cõsonat acutum graui? propter id quod rationem habet numerorum & graue & acutum. Vtrum est cõsonare acutum & graue? Vtrum sit in numeris ratio eorum? Accipientes autem quia est, quid igitur est ratio, quærimus. Quod autem sit medij quæstio, ostẽditur, quandocunq; mediũ est sensibile. Quærimus enim non sentientes: ut de defectu, si est, aut non? Si uerò essemus super lunam, non utiq; quæreremus neq; si fit, neq; propter quid fit, sed simul manifestum utiq; esset utrũq;, ex eo enim quod sentimus, & uniuersale factũ est nobis notum. Sensus enim quod nunc obijcitur, & manifestum est quod nunc deficit, ex his autem uniuersale utiq; factum est. Sicut igitur diximus, quod quid est scire idẽ est & propter quid est, hoc aũt aut est simpliciter, & non eorũ quæ insunt aliquid est, aut quæ insunt, ut quoniam duo recti sunt, aut quoniã maius, aut minus est. Quod igitur omnia quę quęruntur medij quæstio sint, manifestum est.

Discrepatio, quod demonstratio & definitio non eiusdem sint. Cap. III.

Quomodo autem quod quid est demōstratur & quis modus introductionis, & quid est definitio, & quorum, dicemus, primū opponētes de ipsis. Principium autem sit futurorum, quod quidem sit maximè proprium habitis rationibus. Dubitabit autem aliquis, utrùm sit idem, & secundum idem definitione scire, & demonstratione scire, aut sit impossibile. Definitio enim ipsius quod quid est esse uidetur, quod autem quid est, omne uniuersale, & prædicatiuum est: syllogismi autem sunt, alij quidem priuatiui, alij uerò non uniuersales, sicut in secunda figura priuatiui omnes sunt, in tertia uerò non uniuersales. Postea neq; eorum quæ in prima figura prædicatiuorum omnium est definitio, ut quoniam omnis triangulus duobus rectis habet æquales. Huius aūt ratio est, quoniam scire demonstrabile, est demonstrationem habere, quare si in talibus est demonstratio, est manifestum quod non utiq; erit eorum definitio. Sciet enim utique aliquis & secundum definitionem, non habens demonstrationem, nihil enim prohibet non simul habere. Sufficit autem fides & ex inductione, nihil enim definientes aliquando cognoscemus, neq; eorum, quæ per se sunt, neq; quæ secundum accidens. Amplius, Si definitio substantiæ quædam cognitio est, huiusmodi manifestum est, quod non sint substantiæ. quoniam quidem igitur nō est finitio omnis cuius est demonstratio manifestum est. Quid autem, cuius est definitio, nunquid omnis demonstratio est, aut non? una quidem iam ratio, & de hoc eadem est, Vnius enim in quantum unum, est una scientia: quare si utiq; scire demonstrabile, est demonstrationem habere, accidit quoddam impossibile, definitionem enim habens, sine demonstratione sciet. Amplius, Principia demonstrationū sunt definitiones, quorum non esse demonstrationes monstratum est prius, aut enim erunt principia demonstrabilia, & principiorum principia, & hoc in infinitū abibit, aut primæ definitiones erunt indemonstrabiles. Sed utrum si non omnis eiusdem, sed alicuius eiusdem sit definitio & demonstratio, an impossibile sit, non enim eiusdem demonstratio, cuius est definitio, definitio quidem ipsiùs quid est, & substantiæ est, sed demonstrationes omnes uidentur supponere, & accipientes q̄d quid est, ut Mathematicæ quid unitas, & quid impar, & similiter aliæ. Amplius: Omnis demonstratio aliquid de aliquo monstrat, ut quia est, aut non est, in definitione autem nihil alterū de altero prædicatur, ut neq; quod animal de bipede, neq; hoc de animali, neque de plano figura: neq; enim est planum figura, neque figura planum. Amplius, Alterum quod quid est, & quia monstrate, definitio enim quid est ostendit, sed demonstratio quia est hoc de hoc, aut non est. Alterius autem altera demonstratio est, nisi sit tanquam pars quædam totius (hoc autem dico quod ostensum est duobus rectis æquales habere de Isosccele, si omnis ostensus est triangulus, pars enim hoc est, illud totum) hæc autem adinuicem non sese habent sic, & quia est, & quid est: nō enim alterum est alterius pars. Manifestum itaq;, quoniam neq; cuius definitio, omnis huius demonstratio: neq; cuius omnis sit demonstratio, & huius omnis sit definitio. Quare omnino eiusdem nullius contingit utraq; habere. Manifestum est itaque, quod neque definitio, & demonstratio, neq; idem erunt, neque alterum in altero, & namq; subiecta similiter se haberent. Hæc ergo usque huc addubitata sunt.

Syllogismo duplicante non demonstrari quid est de eo cuius est. Cap. IIII.

Ipsius autem quid est utrum syllogismus sit & demonstratio, aut non, sicut nūc ratio supposuit. Syllogismus eīm aliquid de aliquo mōstrat per mediū, sed quid est, propriū quidem est, & in eo quod quid est p̄dicat: hoc aūt necesse est couertī. Si enim ipsi c, propriū est a, manifestū q̄d & ipsi b, & hoc ipsi c: quare omnia

sunt

sunt adinuicem. At uerò & si a in eo quod quid est omni b inest, & uniuersaliter b de omni c, in eo quod quid est dicitur, necesse est a in eo quod quid est de c dici: si uerò non sic accipit aliquis duplicans, non necesse erit a in eo quod quid est prædicari de c, sed si a de b in eo quod quid est, non autem b de quocunque in eo quod quid est, ipsum autem quid est utraque habebunt, de hoc erit utique & b de c in eo quod quid est. Si igitur quod quid est, & quid erat esse utraque habent, in medio termino erit prius quod quid erat esse, & omnino si est monstrare quid est homo: sit c homo, a uerò quod quid est, siue animal bipes, siue aliquid aliud. Si ergo syllogizat a de c, necesse est a de omni b prædicari, huius autem erit alia media ratio, quare & hoc erit quod quid est homo, accipit igitur quod oportet ostēdere: etenim b est quod quid est hominis. Oportet autem in duab. propositionibus, & primis, & immediatis cōsiderate maximè enim manifestum quod dicitur, fit. Per conuersionem quidem igitur monstrātes quid est anima, aut quid est homo, aut aliud quodlibet eorum quæ sunt, quod est ex principio petūt: ut si quis putet animam esse eandem sibi ipsi causam uiuendi, hoc autem numerum eundem seipsum mouentem, necesse est enim petere, animam hoc esse quod numerū esse seipsum mouentem sic sicut idem. Non enim si consequitur a, b, & hoc, c, erit in ipso c, a quod erat esse, sed uerum erit dicere c solum. Neque si est a quod quid est, & de b prædicatur omni, & nāque animalis esse, prædicatur de hominis esse, uerum enim est de omni hominis esse, animalis esse, sicut & de omni homine animal, sed non sic, sicut unum esse. Si quidem igitur non sic accipiat, non syllogizatur quod a sit in c, quod quid erat esse, & substantia, si uerò sic accipiat, prius erit accipiēs in c, quoniam est quod quid erat esse b. Quare nō demonstratum est, quod enim erat in principio accepit.

Neque idem effici posse per diuisionem syllogismo. *Cap. V.*

AT uerò neque per diuisionem uia est syllogizare, sicut in resolutione circa figuras dictum est. Nequaquam enim necesse fit, rem illam esse, cū hæc sint, sed sicut neque inducens demonstrat. Non enim oportet cōclusionem interrogare, neque in concedendo esse, sed necesse est esse cum sint illa, & si non dicat respōdens, utrum homo animal est, aut inanimatum? postea accipit animal, nō syllogizat, iterū omne animal, aut gressibile, aut aquaticū, accepit gressibile, & hominem esse totū animal gressibile, non necesse erit ex dictis, sed accipit & hoc. Differt autem nihil in multis, aut in paucis sic dicere, idem enim est. Nō syllogisticus quidem igitur & usus fit sic procedentibus, & de contingētibus syllogizari. Quid enim prohibet & hoc uerum quidem omne esse de homine, non tamē quid est, neque quod quid erat esse ostēdens. Amplius, quid prohibet aut apponere aliquid, aut auferre, aut excellere substantias, hæc quidem igitur dimittuntur. Contingit autē soluere in accipiendo in eo, quod quid est omnia, & quod est consequenter diuisionem facere quæsitum prius, & nihil relinquere, hoc autem necessarium est, si omne in diuisione cadit, & nihil relinquit: indiuiduū enim specie oportet esse. Sed syllogismus tamen non inest, sed si quidem alio modo cognoscere facit, hoc quidem, nō fuit in cōueniens, neque enim inducens fortè demonstrat, sed tamen ostēdit aliquid. Syllogismum autem non dicit, ex diuisione eligens definitionem, sicut enim in conclusionibus quæ sine medijs sunt, si aliquis dicat quoniā his existentibus necesse est hoc esse, cōtingit interrogare propter quid sit, sic & in diuisis terminis: ut quid est homo? animal mortale, pedes habens, bipes, siue pennis. Propter quid sit unamquamque appositionem, & dicet enim, & mōstrabit diuisione, sicut opinatur, quod omne animal aut mortale, aut immortale sit, huiusmodi autem oratio omnis, non est definitio, quare quauis diuisione monstrauit, sed tamē definitio, non syllogismus fit.

Non monstrari definitionem sumendo definitionem definitionis, neque definitione contrarij. Cap. VI.

Sed utrùm sit demonstrare quod quid est secundùm substantiam, ex cõditione accipientem quod quid erat esse, quod est ex ijs, quæ sunt in eo quod qd est proprijs. Hæc autem in eo quod quid est sola, & proprium est omne, hoc enim est esse illi. An iterum accepit quod quid erat esse, & in hoc? necesse est enim per medium monstrare. Amplius, sicut neq; in syllogismo accipitur quod qd est syllogizare (semper eñ tota, aut pars est propositio, ex quibus est syllogismus) sic neque quod quid est esse, oportet esse in syllogismo, sed seorsum hoc a positis esse. Et ad dubitantem an syllogizatum est, an non est hoc obuiandam, quoniam: hoc enim erat syllogismus, & adhuc quod nec quod quid erat syllogizatum est, q̃niam utique. Hoc enim positum est nobis quod quid erat esse, quare necesse & sine eo quod quid est, sit syllogismus, aut quod quid erat esse syllogizare aliquid. Et si ex conditione monstret, ut si malo inest diuisibile esse, in contraria est contrarium esse, in quibuscunque est aliquid contrarium, bonum autem malo contrarium est, & indiuisibili, est itaque boni & indiuisibile esse. Etenim hic accipiens quod erat esse, monstrat. Accipit autem ad monstrandum quod quid erat esse, alterum tamẽ sit. Etenim in demonstrationibus est hoc quidem de hoc, sed non ipsum, neq; cuius est eadem ratio, & conuertitur. Ad utroq; autem, & secundùm diuisionem demonstrantem, & ad sic syllogismum, est eadem dubitatio propter quid est homo animal gressibile bipes, sed non animal & bipes. Ex acceptis enim neq; una necessitas est, unum fieri quod prædicatur, sed utiq; sicut idem homo erit & Musicus & Grammaticus.

Contendit, quid est, non posse monstrari. Cap. VII.

Qualiter igitur definiens demonstrabit substantiã, aut quod quid est? neq; enim sicut demonstrans ex certis, manifestum esse faciet, quod necesse est cũ sint illa, alterũ aliquid esse. Demonstratio enim hoc est, neque sicut inducens per singularia, cùm manifesta sint, quoniam omne sic est, eo quòd nihil aliter est, Nõ enim quid est demonstrat, sed quoniam est, aut nõ est. Quis igitur est alius modus reliquus? non enim demõstrabit sensu, aut digito. Amplius, quomodo monstrabit quod quid est homo? necesse est enim scientem quid est homo, aut aliud quodcunq; scire, quia est. Quod enim non est, nullus scit quod quid est, sed quid significat, oratio quidem, aut nomen, cũ dico tragelaphus: quid autẽ est tragelaphus, impossibile est scire. At uerò si demonstrabit quid est, & q̃a est, & qualiter eadẽ ratione demõstrabit? Definitio eñ unũ aliquid significat & demõstratio, id aũt quod est quid est homo, & esse hominẽ, aliud est. Postea per demõstrationem dicimus necessarium esse, demonstrare omne quia est, nisi substantia sit. Esse aũt non substantia ulla est: non enim est genus, quod est. Demonstratio itaq; erit quia est, quod quidem & nunc faciunt scientiæ: quid enim significat triangulus, accipit Geometra, quia autem est, demonstrat. Quid igit̃ monstrabit definiens, quid est triangulus? sciens itaq; aliquis definitione quid est, si est non sciet, sed imposibile. Manifestum est & secundùm nunc modos terminorum, quod non monstrant definientes, quia est. Si eñ & est ex medio aliquod æquale, sed propter quid est q̃d definitur, & propter quid est circulus quæritur, esset enim utique & montis ænei dicere ipsum, neq; enim quia posibile sit esse quod dicitur asignant termini, neq; q̃d illud est, cuius dicũt esse definitionẽ, sed semp licet dicere & ꝑpter quid. Si ergo definiens monstrabit aut quid est, aut quid significat nomen, sed nõ est ullo modo eius quod quid est: erit utique definitio ratio nominis, idem significans, sed non cõueniens est. Primũ quidem quia & non substãtiarum esset definitio, & eorũ q̃ non sunt, significare enim est, & quæ nõ sunt. Amplius, Omnes orationes definitiones erunt, esset enim utique nomẽ ponere cuilibet orationi, quare terminis utiq; dispu

tabimus

tabimus omnes, & Ilias definitio erit. Amplius, neq; una scientia demonstrat utrique quia hoc nomen eius quod quid est esse ostendit, neq; igitur definitiones hoc assignant. Ex his igitur neque definitio & syllogismus idem uidetur esse, neq; eiusdem syllogismus & definitio. Adhuc autē, quod neque definitio nihil demonstrat, neque monstrat, neque quod quid est, neque definitione, neq; demonstratione cognoscere est.

Quid est, monstrari per aliud quid est. Cap. VIII.

ITerum autem speculādum est, quid eorū dicitur bene, & quid nō bene, & quid est definitio, & eius quod quid est, nunquid quodāmodo est demonstratio, aut definitio, aut nullo modo. Quoniam (sicut diximus) idē est scire quod quid est, & scire causam ipsius si est, ratio autem huius est, quoniam est aliqua causa, & hæc, aut eadem, aut alia est, & si utique alia est, aut demonstrabilis est, aut indemonstrabilis. Si igitur est alia, & contingit demonstrari, necesse est mediam causam esse, necesse est & in figura prima mōstrari: uniuersale enim, & prędicatiuū est, qd demōstrat. Vnus quidē modus nunc exquisitus est per aliud quod quid est monstrare: horum enim quod quid est medium esse quid est, & propriorum proprium. Quare hoc quidem monstrabit, illud uerò non eorum quod quid erat esse eiusdem rei. Hic quidem igitur modus quod non sit demonstratio dictum est prius, sed est syllōgismus logicus ipsius quid est.

De quid est, & quod est. Cap. IX.

QVo autem modo contingat dicemus, iterum dicētes ex principio. Sicut enim propter quid quærimus, habentes quia est, aliquādo autē & simul manifesta fiunt, sed neq; prius propter qd possibile est cognoscere, quàm quia, manifestum est qd similiter & quod quid erat esse non sine quia est: Impossibile est enim scire quid est, ignorantes si est. Hoc autem si est aliquando quidem, sed secundùm accidens habemus, aliquando uerò habētes qd ipsius rei: ut tonitruum, quoniam sonus quidam est nebularum, & defectū, quoniā priuatio quędam luminis, & hominem, quoniam animal quoddam est, & animam idem seipsum mouens. Sed quæcunq; secundùm accidens scimus quia sunt, necesse est illa nullo modo se habere ad quid est: neq; enim quia sunt scimus, q̄rere aut quid est, non habentes quia est, nihil quærere est, secundùm quæcunq; autē habemus quid facilè est, quare quemadmodū habemus quia est, sic habemus & ad quid est. Quorū igitur habemus aliquid, quod quid est, primū quidē sit defectus, in quo a, luna in q̄ c, oppositio terræ in q̄ b. Vtrum quidem deficit, an non, b q̄rere est, nunquid est, aut non: Hoc autem nihil differt quærere, quàm si est ratio ipsius, & si sit hoc, & illud dicimus esse, aut utrius contradictionis est ratio, utrum habendi duos rectos, aut nō habēdi: Cū autem inueniamus simul ipsum quia, & propter quid scimus, si per media sit, si uerò non, quia scimus, propter quid autem nō. Sit ergo luna c, defectus a, lunam plenam umbram non posse facere, nullo nostrûm in medio existente manifesto, in quob. Si ergo in c est b, quod est non posse facere umbram, cum nullus nostrûm in medio sit, in hoc quidem a, quod est deficere, quia deficit manifestū est, sed propter quid nondū, sed quia defectus quidē est scimus, quid autem est, nescimus. Cum autem manifestum est, quia a in c sit, sed propter quid est: quærere b quidem est, utrū obiectio, aut cōuersio lunæ, aut extinctio luminis, hoc autem ratio alterius termini, ut in his, ipsius a: est em̄ defectus, obiectio terræ. Quid autē est tonitruus: ignis extinctio in nube. Propter quid tonat: propter extingui ignem in nube. Sit nubes c, tonitruū a, extinctio ignis b, in c igitur nube est b, extinguitur enim in ipsa ignis, huic autem inest a, & est ratio b, ipsius a primi termini:

si autem iterum huius aliud medium fit, ex reliquis erit rationibus. Vt igitur accipit quid est, & fit notum, dictum est. Quare syllogismus quidem ipsius quod quid est non fit, neque demonstratio, manifestum tamen est per syllogismum & demonstrationem: quare neque sine demõstratione est cognoscere quid est, cuius est causa alia, neque est demonstratio ipsius, sicut & in dubitationibus diximus.

De definitione quid est, & propter quid. Cap. X.

Est autem quorundam quædam causa altera, quorundam autem non est. Quare manifestum quoniam eorum quæ sunt quid est, alia quidẽ sine medio, ut principia sunt, quæ quia sunt, et quæ quid sunt, supponere oportet, aut alio modo facere manifesta, quod quidem Arithmeticus facit. Et namque quid est, unitatem supponit, & quia est, sed habentium medium, & quorũ est quędam altera causa substantiæ, & ipsius esse, est per demonstrationem (sicut diximus) ostendere, non demonstrare. Definitio autem quoniam quidẽ dicitur ratio ipsius quod quid est, manifestum est, quoniam aliqua erit ratio ipsius quod quidẽ significat nomen, aut ratio altera, nomina ponẽs: ut quid significat quod quid est secundum quod triangulus est, quod quidẽ habentes quia est, quærimus propter quid est. Difficile autem sic est accipere quæ nescimus quia sunt, causa autẽ dicta est prius difficultatis, quia neque si est, neque si non est scimus, sed aut hoc secundùm accidens. Oratio autem una est dupliciter: hæc quidem coniunctione, ut Ilias: alia uerò unum de uno ostendens, non secundum accidens, una quidem igitur terminus est termini, quæ dicta est. Alius uerò terminus est oratio demonstrans propter quid est, quare prior significat quidem, demonstrat autem non: Quæ uerò posterior est, manifestum est, quoniam erit ut demonstratio eius quod quid est, positione differens à demonstratione. Differt enim dicere propter quid tonat, & quid est tonitruus: dicet enim sic quidem, propter id quod extinguitur ignis in nubibus. Quid est tonitruus? sonus extinctionis ignis in nube. Quare eadẽ oratio alio modo, & alio dicitur, & sic quidem demonstratio continua, sic autem definitio. Amplius est terminus tonitrui, sonus in nubibus: hæc autem est quæ est ipsius quid est, demonstrationis conclusio, quæ autem est immediatorũ definitio, positio est ipsius quid est, & indemonstrabilis, est ergo definitio una quidem oratio eius q̃d quid est, indemonstrabilis, una uerò syllogismus ipsius quid est, casu differens à demõstratione, tertia uerò est quæ est ipsius quid est, demonstrationis conclusio. Manifestum igitur ex dictis est, & qualiter est ipsius quod quid est demonstratio, & quo modo non est, & quorum est, & quorum non est. Amplius autem definitio quot modis dicitur, & qualiter quod quid est monstrat, & quomodo non, & quorũ est, & quorum nõ, adhuc autem & ad demonstrationem quomodo se habet, & quomodo contingit eiusdem esse, & qualiter non contingit.

Per quodlibet genus causæ demonstrari posse. Cap. XI.

Voniam autem scire opinamur cùm sciamus causam, causæ aũt quatuor sunt (una quidem quod quid erat esse, una uerò cùm hoc sit, necesse est hoc esse, altera autem quę aliquid primò mouit, quarta uerò cuius gratia) omnes hæ per medium mõstrant. Et hoc enim quod cùm sit hoc necesse est esse, una quidem accepta propositione non est, duabus aũt ad minus, hoc autem est, cùm unum medium habeãt: hoc ergo uno accepto, cõclusionẽ necesse est esse. Manifestũ est autẽ & sic, propter quid est rectus in semicirculo? aut quo existente rectus est? sit ergo rectus in quo a, media duorum rectorũ in quo b, qui est in semicirculo, in quo c, ipsius a igitur rectũ esse in c, qui est in semicirculo, causa est b, hoc enim ipsi a æquale est, qui uerò est c, ipsi b. Duorũ enim rectorũ dimidium est, existente igitur dimidio duorum rectorum, a in c est, hoc autem

tem erat in semicirculo rectũ esse. Hoc autem idem est ei, quod quid erat esse, cùm hoc significaret oratione, at uerò & ipsius quod quid erat esse, causa monstrata est media. Hoc autem, propter quid Medorum bellum factum est Atheniẽsibus? quæ causa est præliari Athenienses? quoniam in Sardes cum Erethrijs cõmiserunt, propter hoc enim motum est. Primum sit bellum in quo a, priores committentes in alios b, Athenienses c: est igitur b in c, prius enim est committere Atheniensibus: a autem in b, debellauerunt enim prius iniustos, est itaq; in b a, debellari prius incipientes, b autem in c, siue in Atheniensibus: priores enim inceperunt: mediũ itaq; hic causa primum mouens. Quorumcunq; uerò causa est cuius gratia, ut, propter quid ambulat? ut sanus fiat. Propter quid domus est? ut saluentur uasa. Hoc quidẽ gratia huius quod est sanari, illud uero, gratia huius quod est saluari: & propter qđ oportet post cœnam ambulare, & cuius gratia oportet, nihil differt. Sit ambulare post cœnam, in quo c, non eminere cibos, in quo b, sanari in quo a. Sit igitur in eo quod est post cœnã ambulat, esse facere non supereminere cibos iuxta os uentris, & hoc esse sanum: uidetur enim inesse ipsi ambulare quod est c, b non eminere cibos. In b autem a, hoc quod est sanatiuũ, quæ igitur causa est, in c quod a sit, quod est gratia cuius? b non eminere, hoc autem est sicut illius ratio, a enim sic reddetur, propter quid b inest c? quoniam hoc est sanari, hoc sic habere. Oportet autem commurare rationes, & sic singula magis apparebunt. Generationes autem ẽ cõtrario hic & in causis secundum motum. Ibi enim medium oportet primum fieri, hic autem ipsum c extremum, ultimum autem gratia cuius. Contingit autẽ idem & gratia cuius esse & ex necessitate, ut, per lucernæ pellem lumen egredi: etenim ex necessitate disgreditur, quod in parua est partibilius, & per maiores poros, siquidem lumen fit disgrediendo, & gratia cuius: ut non offendamus. Non ne igiť si esse contingit, & fieri contingit? sicut si tonat extincto igne, necesse est sizire, & sonare, & (quemadmodum Pythagorici dicunt) minarum causa ijs, qui sunt in tartaro, quatenus timeant. Plurima autem huiusmodi sunt, & maximè in ijs quæ naturæ subsistunt, & in constãtibus hæc quidem propter hoc natura facit, illa uerò ex necessitate. Necessitas autem est duplex, hæc quidem secundum naturam, & aptitudinem, hæc uerò uiolenta, & contra aptitudinẽ. Sicut lapis ex necessitate & sursum, & deorsum fertur, sed non propter eandem necessitatem. Sed in ijs quæ sunt ab intelligentia, alia quidem nequaquam sunt ab eo, quod per se frustra est, ut domus aut effigies, neque ex necessitate sunt, sed propter hoc. Alia uerò à fortuna sunt, ut sanitas, & salus, maximè in quibuscunque contingit, & sic & aliter, cum non fortuna generatio sit. Quare finis bonus alicuius gratia fit, aut natura, aut arte: à fortuna autem nihil propter aliquid fit. Eadem autem causa est, & in ijs quę fiunt, & in factis, & in futuris, quæ uerè est ijs quæ sunt, medium enim causa est, uerumtamẽ in ijs quæ sunt, quæ est, in ijs autem quæ fiunt, quæ fit, factis autem facta, & futuris futura: Vt propter quid factus est defectus, propter id quod in medio facta est terra. Fit enim, propter id quod fit, erit autem & propter id, quod erit in medio, & est autem propter id quod est. Vt quid est crystallus, accipiatur, quoniam aqua congelata est. Aqua in quo c, congelata in quo a, causa media in quo b, defectus caloris penitus. Est igitur in c quidem b, in hoc autem cõgelatum esse, quod est in quo est a, fit autem crystallus, cùm fiat b, factus est autem facto, erit autem futuro b. Sic quidem igitur causa, & cuius causa est, simul fit cum fit, & est cum est, & in eo quod factum est, & in futuro eodem modo.

De fieri, & facto esse. Cap. XII.

IN ijs autem quæ non simul sunt, nunquid fit in cõtinuo tempore, sicut uidetur nobis alia eorum causa esse? Vt facti esse altera facta, & futuri futura, & eius qđ fit, si aliquid antea factũ est. Est igiť à posterius facto, syllogismus: principium autem, & horũ quæ facta sunt. Vnde & in ijs quæ sunt similiter, à priori autem

non est, ut quoniam hoc factum est, quod hoc posterius factum est: & in futuro similiter est, neque enim in infinito aut finito erit tẽpore, quare quoniam hoc uerum est dicere factum esse, hoc uerum est dicere factum esse posterius. In medio autẽ falsum esset dicere, hoc iam altero facto, eadem autem ratio est et in futuro. Neque quoniam hoc factum est, hoc erit: mediũ enim simul genitum oportet esse, factorum factum, futurorum futurum, cum ijs quæ fiunt, fieri, cum ijs quæ sunt, esse, sed futurum esse, & esse, non contingit simul esse genitũ. Amplius: Neque infinitum contingit esse tẽpus medium, neque finitum, falsum enim erit dicere in medio. Speculandũ ergo quid est continens, ut post id quod factum est, sit fieri in rebus. An manifestum est quod non continuum cum facto esse, quod fit? Neque factum cum pòst facto esse: termini enim sunt atomi: Sicut igitur neque sunt puncta adinuicẽ copulata, neque quæ facta sunt, utraque enim indiuisibilia sunt. Neque igitur quod fit cũ eo quod factũ est, propter idem, quod enim fit, diuisibile est, quod autem factum est, indiuisibile est. Sicut igitur linea ad punctum se habet, sic quod fit, ad quod factum est: sunt enim infinita facta in eo quod fit: manifestum autẽ magis est, in uniuersalibus de motu oportet dicere de his. De eo igitur quomodo cum eo, quod cõsequẽter fit generatione, se habeat media causa, in tantum acceptum sit. Necesse enim & in his mediam, & primã immediata esse: ut a factũ, quoniam c factum est, posterius autẽm c factum, a autẽ prius. Principium igitur est c, propter id quod proximum est ipsi nunc, quod est principium temporis, sed c factum est, si d factum est, cum igitur d factum est, necesse est & a factum esse, causa autem est c, d enim facto, necesse est c factum esse, c autem facto, necesse est a prius fuisse. Si autem accipiens aliquod mediũ, stabit alicui immediatum, an semper extrà cadet propter infinitum? Non enim cõtinuum factum cum facto quemadmodum dictum est, sed incipere tamen est necesse à medio, & ab ipso nũc primo. Similiter autẽ est & in eo quod erit, si enim uerum est dicere, quoniam erit d, necesse est prius uerum dicere quoniam a erit, huius autem causa est c, si quidẽ enim d erit, prius c erit, si uerò c erit, prius a erit. Similiter autem & infinita est decisio & in his, non enim erunt quæ eruntque continua adinuicem, principiũ autem & in his sine medio accipiẽdum est. Habẽt autem sic se in operibus. Si facta est domus, necesse est decisos esse lapides, & factum esse hoc propter quid est, quoniã necesse est fundamentum factum esse, si quidem & domus facta est: si uerò fundamẽtũ est, prius lapides esse factos necesse est: iterum si erit domus, similiter prius erũt parietes (demõstratur autẽ per medium similiter) erit enim fundamentũ prius.

In ijs quæ circulo gignuntur, demonstrationem esse circularem. Cap. XIII.

Quoniam autem uidemus in ijs quæ fiunt, circulo quandam generationẽ esse, & contingit hoc esse, si quidem consequantur adinuicem medium & termini: in his enim conuerti est. Ostensum autem est hoc in primis quod conuertuntur conclusiones, circulo autem hoc est. In operibus autem uidetur sic. Depluta terra, necesse est uaporem fieri, hoc autem facto, nubem, hac autem facta, aquam, hac uerò facta, necesse est terram deplutam esse. Hoc autem erat ex principio, quare circulo circuiuit. Cum enim unum horum quodlibet est, alterum est, & cum illud, alterum, & cum hoc, primum. Sunt autẽ quædam quæ fiunt uniuersaliter, semper enim & in omni aut sic se habent, aut fiunt: alia uerò quidem semper non, sed sicut frequenter sunt, ut non omnis homo masculus habet barbam, sed est sicut frequenter. Talium igitur necesse est & medium sicut frequenter esse. Si enim a de b prędicatur uniuersaliter, & hoc de c uniuersaliter necesse est, & a de c semper, & de omni prædicari: hoc enim est uniuersaliter, & de omni, & semper, sed suppositum est sicut frequenter esse. Necesse est ergo medium sicut frequenter esse, quod est in quo b. Erunt ergo & eorum principia frequenter sine medio, quæcunque ut plurimum sic sunt, aut fiunt.

Quo-

Quo pacto definitio uestiganda sit. Cap. XIIII.

QVomodo quidem sit quod quid est in terminos assignãdum, & qualiter demonstratio, aut definitio sit ipsius, aut nõ, dictum est p̃nus. Quomodo autem oportet uenari in eo q̃d quid est prædicãtia, nũc dicemus. Eorum igitur, quę insunt semper unicuiq;, quędam se extendũt in plus, non tamen extra genus. Dico autẽ in plus esse, quęcunque insunt quidem unicuique uniuersaliter, at nõ uerò et alijs: ut est aliquid, quod omni trinitati inest, sed et nõ trinitati: sicut quod est inest trinitati, sed & non numero, sed impar inest omni trinitati, & in plus est, & namque ipsi quinario inest, sed non extra genus: quinarius quidem numerus est, nullũ autẽ extra numerũ, impar est. Huiusmodi igit̃ accipienda sunt usq; ad hoc, quousq; tot accipiant̃ primũ, quorũ unumquodq; in plus sit, omnia aũt nõ in plus: hanc enim necesse est substantiã rei esse: Vt trinitati inest omni, numerus impar primus utrobiq;, & sicut quod est nõ mẽsurari numero, & sicut nõ componi ex numeris. Hoc itaq; iam trinitas est, numerus impar primus. Horum enim unumquodq;, illa quidem imparibus omnibus insunt, ultimum autẽ & dualitati, omnia aũt nulli. Quoniam aũt ostensum à nobis in superioribus, quòd necessaria quidem sunt in eo quod quid est prædicantia, (uniuersalia aũt necessaria sunt) trinitati aũt, & cuilibet alij sic accipiũtur in eo q̃d quid est accepta, sic ex necessitate quidem erit trinitas hæc. Quod autem substantia sit, ex his manifestum est: necesse est enim nisi hoc sit trinitatis esse, ut genus aliquod esse, hoc autem nominatũ est, aut non nominatum, erit igitur in plus quàm trinitati inexistens. Concessum enim huiusmodi sit esse genus, ut quod insit quidem secundùm potentiam in plus: si igitur nulli inest alij quàm atomis trinitatibus, hoc utiq; erit trinitatis esse. Supponat̃ enim hoc substantia uniuscuiusq; esse, quę in atomis ultimum prædicatum, quare similiter & alij cuilibet, sic demonstratorum quidem, illi esse erit. Congruũ autem est, cùm totum aliquod negocietur aliquis, departiri genus in atoma specie prima: ut numerum in trinitatẽ, & dualitatem, postea sic illorum definitiones accipere tẽtare, ut rectę lineę, et circuli, & recti anguli. Post hæc autem accipientẽ quod genus sit, ut utrum quantitatum, aut qualitatum, proprias passiones speculari per cõmunia prima, cõpositis eñ ex atomis cõuenientia, ex definitionibus erunt manifesta, propterea q̃d principium est omniũ definitio, & quod simplex est, & simplicib. p̃ se inesse conuenientia solis, alijs autem secundùm illa. Sed diuisiones quæ sunt secundùm differentias, utiles sunt ad hoc sic adeundũ, ut tamen mõstrant, dictum est prius. Vtiles autem erunt sic utiq; solum ad colligendum quod quid est, & uidebitur utiq; nihil monstrare, sed mox decipere omnia, tanquã si ex principio acceperit aliquis sine diuisione. Differt aũt aliquid primum & posterius prædicamẽtorũ prędicari, ut est dicere animal mansuetum bipes, uel bipes animal mansuetum: si enim omne ex duobus est, & unum quid sit animal mansuetũ, iterum ex hoc & differentia homo, aut quodlibet unum sit, necesse est diuidentem petere. Amplius nihil relinquendũ in eo quod quid est, sic solummodo cõtingit: cũ enim primum accipiatur genus, si quidem alicuius inferiorum aliquam diuisionum accipiat, non incidet omne in hoc, ut nõ omne animal, aut totũ pennatũ est, aut diuisum pennis, sed pennatum, animal omne. Huius enim differentia hæc est. Prima autem differentia est animalis, in quam omne animal incidit. Similiter autem et in unoquoque aliorum, & in ijs quę extra genera, & quæ sub ipsis sunt, ut in aue, in qua est omnis auis, & in pisce, in quo omnis est piscis. Sic igitur uadenti promptum est scire quoniam nihil relictum est, aliter autem, relinquere necesse est, & non scire. Nihil autem oportet definientem & diuidentem omnia scire quę sunt, & tamen impossibile dicũt esse quidam, differentias cognoscere, quæ sunt ad unumquodq; non cognoscẽtem unumquodq;: sine autem differentijs non esse unumquodq; scire, à quo enim non differt, idẽ esse huic, à quo aũt differt, alterum ab hoc. Primum quidem hoc falsum

est,non enim secundùm omnem differentiã,alterum est: multę enim sunt differentiæ in eisdem specie, sed non secundũ substantiã, neq; per se.Postea cùm accipiatur opposita,& differentia,& quod omne incidit hinc aut inde,& accipiat in altero q̃d quæritur esse,& hoc cognoscat,nihil differt scire,aut nõ scire de quibuscunq; prędicantur alijs differẽtiæ.Manifestũ enim est,quòd si sic uadens ueniat in hęc quorum non est amplius differentia,habebit rationem substantię,omne autẽ incidere in diuisionem,si sint oppsita,quib. nihil interest, nõ est petitio,necesse est enim omne in altero ipsorum esse,si quidem illius differentia est. Ad probandum autem terminum per diuisiones,tria oportet coniecturare, ut accipiantur prædicata in eo quod quid est,& hęc ordinatè quid primũ est,aut secundũ,& quoniã hæc omnia sint: Est autem unum horum,& primũ per id quod possumus, sicut ad accidẽs syllogizare, quoniã est & per genus probare. Ordinare aũt(sicut oportet) erit,si primum accipiat,hoc autem erit,si accipiatur, q̃d omnibus sequit̃,illi aũt non omnia:necesse est enim aliquod esse huiusmodi. Accepto autẽ hoc, iam idẽ inferioribus modus: secũdum enim aliorum primũ erit, & tertium continuorum. Remoto enĩ quod est sursum,continuum aliorũ primũ erit,similiter autẽ & in alijs. Quod autem omnia hęc sint,manifestum ex hoc quod recipimus, primũ quidẽ secũdum diuisionẽ, quoniã omne aut hoc,aut illud est, est aũt hoc, & iterum huius totius differẽtiam, extremi autem nõ amplius esse differentiã, uel etiam statim cum ultima differẽtia à toto nõ differre specie.Hoc manifestũ enim est, quoniã neq; plus hoc opponit̃.Omnia enĩ in eo quod quid est accipiunt̃ horũ,neq; deficit nihil,aut enim genus,aut differẽtia utiq; erit,genus quidẽ igit̃ est primum,& cum differentijs hoc acceptum est,differẽtię autem omnes habentur:nõ enim amplius est posterior.Specie enim utiq; differret,& ultimum,hoc autem dictum est non differre. Quærere autem oportet intendentem in similia,& in differẽtia,primùm quid omnia idem habeant,postea iterum in altera,quæ in eodem quidem genere sunt cum illis, sunt autẽ ipsis quidem idem specie,ab illis autem altera,cum autem in his accipiatur quid omnino idẽ,et in alijs similiter,in acceptis iterum intẽdendũ est,si idẽ sit, quousq; in unã cõueniant rationem. Hæc enim erit definitio. Si uerò non uadit in unam,sed in duas,aut plures,manifestum est quòd utiq; nõ est unum aliquod quod prædicatur,sed plura. Vt dico,si quid est magnanimitas quærimus, intendendũ est in quosdã magnanimos, quos scimus quid habeant unũ omnes in quantum sunt huiusmodi. Vt si Alcibiades magnanimus,aut Achilles, & Aiax, quid unum omnes habent? nõ tolerare iniuriari. Hic enim dimicauit, ille insaniuit, hic autem interfecit seipsum. Iterum idem est in alteris, ut Lysandro, & Socrate,si iam indifferentes esse, & fortunati,& infortunati, hæc duo accipiens, intendas quid idẽ habent, aut impaßibilitas quæ est circa fortunas,aut non tollerantia cùm iniuriantur,si uerò nullũ sit cõmune, duæ species erũt utiq; magnanimitatis. Semper enĩ est omnis definitio uniuersalis, non enim in quodam oculo dicit sanabile medicus, sed aut in omni, aut in specie determinans.

Species facilius, quàm genera definiri. Cap. XV.

Facilè aũt est magis singulare definire,quã uniuersale, unde oportet à singularibus in uniuersalia ascẽdere. Et namq; ęquiuocationes magis latẽt in uniuersalibus, quã indifferentibus. Sicut autem in demõstrationibus oportet syllogizari inesse, sic & in terminis clarum: hoc autem erit, si per ea quæ secundùm unumquodque dicũtur, sit in unoquoque genere definiri separatim, ut simile non omne, sed in coloribus & figuris, & acutum, quod est in uoce, & sic in cõmune erit ire, timentem ne ęquiuocatio contingat. Si autem non oportet disputare in Metaphoris, manifestum est neq; definire Metaphoris, neq; quęcunq; dicunt̃ in Metaphoris: disputare enim erit necesse in Metaphoris.

Anatomen & analogiam terminandis problematis momentum habere. Cap. XVI.

VT habeamus proposita, eligere oportet decisiones, & diuisiones, sic autẽ eligere secundum subiectum genus commune omnium. Vt si animalia sint quæ considerãtur, qualia omni animali insunt. Acceptis autem his, reliquorum primo qualia omni sequantur, ut si hoc est auis, qualia omni sequantur aui, & sic semper illi proxima. Manifestũ enim est, quoniam habebimus iam dicere propter quid insunt sequentia ijs, quæ sunt sub cõmuni, ut propter quid homini, aut equo insunt. Sit autem animal in quo a, b autem sequentia omni animali, in quibus autem sunt c d e, sicut quędam animalia, manifestũ igitur est propter quid est b in d, propter a enim, similiter autem & in alijs, & semper in alijs eadem est ratio. Nunc quidem secundum ea quæ assignantur cõmunia nomina, dicimus. Oportet autem non solũ in his considerare, sed & si aliud aliquid uidetͬ commune existens accipientem, postea quibus hoc inhæreat, & qualia huic sequãtur, ut cornua habentibus habere uentres, & non utrobiq; dentes esse: item habere cornua quibus sequitur, manifestũ enim propter quid in illis est quod dicitur, propter id enim quod cornua habent, inest. Amplius: Alius modus est secundum analogiã eligere: unum enim accipere non est idem, quod oportet uocare sepiam, & spinã, & os, sunt autem quæ sequuntur & his, tanquam natura una huiusmodi existente. Eadem autem proposita sunt, quæ quidem idem medium habẽt, ut quoniã omnia contrarij status: horum autem quædam genere eadem sunt, quæcunq; habẽt differentias, ex quo aliorum aut aliter sunt, ut propter quid resonat, aut propter quid apparet, & propter quid iris: omnia enim hæc quidem unum propositum sunt genere (omnia enim repercussio sunt) sed specie altera. Alia autẽ ex eo quòd medium quidem subalternum medium est, differunt propositorum, ut propter quid Nilus finiente mense magis fluit? propter id quod hybernior est finiens mensis. Propter quid autem hybernior est finiens mensis? propter id, quod luna deficit. Hęc enim sic se habent ad inuicem.

De causis, & effectis, & an unius plures sint causæ. Cap. XVII.

DE causa aũt, & cuius causa est dubitabit aliquis, nũquid cùm causatũ est, & causa est: ut si folia fluunt, aut deficit luna, & causa deficiẽdi, uel folia cadẽdi erit, ut si huius est, lata habere folia, deficiendi autem, terram in medio esse. Si enim non, aliqua alia erit causa ipsorũ, si uerò causa sit, & causa tum simul, ut si in medio est terra, deficit, aut si latũ est folium, folia fluunt: si autẽ sic est, simul utiq; erunt, & demonstrabuntur per inuicem. Sit enim foliũ fluere in quo a, latum aũt foliũ in quo b, uitis uerò in quo c. Si igitur in b est a, omne enim latum folium habens folio fluit, c autem inest b, omnis enim uitis habet lata folia, & a in c est, omnis uitis folio fluit, causa est b medium. Sed & quoniam latis folijs uitis sit, est propter id quod folio fluit, demonstrare. Sit enim d latum quidem folium, e aũt folio fluere, uitis uerò in quo f. In f igitur est e, etenim folio fluit omnis uitis, in e aũt d est, omne enim fluens folio, latũ est folium habens, omnis itaq; uitis latũ est foliũ habens, causa autem est folio fluere. Si autem non contingit causa esse adinuicẽ (causa enim prius est eo cuius est causa, & deficiendi quidẽ est causa, terrã esse in medio, eius aũt quod est in medio terrã esse, nõ est causa deficere) Si igitͬ per causam demonstratio est, propter quid est, si uerò nõ per causam ipsius quia, quoniam quidem terra in medio est cognouit, propter quid autem non. Quod autẽ non deficere causa sit in medio esse, sed hoc deficiendi, manifestũ est. In ratione enim deficiendi, inest quod est in medio, quare manifestum est quod per hoc illud cognoscetur, sed non hoc per illud. An contingit unius plures esse causas, & namque si est idẽ de pluribus primis prędicati primo, sit a in b primo existens, & in c alio primo,

& hoc sit in d, hoc uerò sit in e, erit itaq; a in d & in e: Causa autem quod a sit in d quidem, b in e autem c. Qurae cum causa sit, necesse est rem omnem esse, sed res cũ sit, non necesse est esse omne quodcũq; sit causa, sed causam quidem necesse est esse, non tamen omnem. An si semper uniuersale propositum, & causa totum quiddam est, & cuius est causa uniuersale? ut folio fluere in toto quodã determinatum est, & si species ipsius sint, & uniuersaliter aut plantis, aut huiusmodi plãtis. Quare & mediũ æquale oportet esse in his & cuius est causa, & conuerti, ut propter quid arbores folio fluunt, si ergo propter densitatem hũmidi, siue folio fluit arbor, oportet esse densitatem, siue densitas est (nõ in qualibet, sed in arbore) est folio fluere. Vtrum autem contingat non eandem esse causam eiusdem in omnibus sed alterã, an non? an siquidem per se demonstretur, aut nõ secundum signũ aut accidens, non potest esse. Ratio enim extremi medium est: si uerò non sic contingit, est autem & cuius causa & cui, considerare secundum accideus, non tamẽ uidentur proposita esse. Si autem non, similiter se habebit medium, siquidem sunt æquiuoca, æquiuocum medium est: si uerò sicut in genere, similiter se habebit: ut, propter quid commutabiliter analogum habent: alia enim est causa in numeris, & in lineis, & eadẽ quidem in quantum lineæ, alia, in quantum autẽ habens augmentum huiusmodi, eadem, sic in omnibus. Similem autem esse colorem colori, & figuram figuræ, aliam esse causam alij. Aequiuocum enim est similem in his: hic quidẽ est fortassis secundum analogiam habere latera & æquales angulos, in coloribus autem unum sensum esse, aut aliquid aliud huiusmodi, quæ autem secundum analogiam sunt eadẽ, & medium habent sectindum analogiam. Habet autem sic consequi causa ad inuicem, & cuius est causa, & cui est causa, unumquodq; quidem accipienti, & cuius est causa in plus est: ut quatuor æquales qui sunt extra, in plus sunt quàm triangulus, aut quadrangulus, in omnibus autem ut in æqualibus est. Quæcunq; ẽm quatuor rectis æquales qui sunt extra, & medium similiter est. Est autem medium ratio primi extremi, ex quo omnes scientiæ per definitionem fiunt: ut folio fluere similiter sequitur uiti, & excellit: & ficui, & excellit, sed non omnia, sed æqualia sunt, Si uerò accipias primum medium, ratio fluendi folijs est. Erit enim primum quidẽ in altera medium, quoniam huiusmodi sunt omnia, deinde huius medium, quoniam succus densatur, aut quiddam aliud huiusmodi. Quid autẽ est folio fluere? densari in contactu seminis succum. In figuris autem sic assignabit, quærẽtibus cõsecutionem causæ, & cuius est causa, sit a quidem in b omni, b autem in unoquoq; eorum, quæ sunt d, in plus autem. B. igitur uniuersale utiq; ipsis inerit. Hoc autem dico uniuersale, quod non conuertitur, primũ autem uniuersale, cui unumquodq; quidem non conuertitur, omnia autem conuertuntur, & nõ excedunt, ipsis d igitũ causa ipsius a est b. Oportet itaq; a in plus quàm b extẽdi, si uerò nõ, quid magis causa erit hoc illius? Si igitur in omnibus est a, erunt aliquid illa unum omnia aliud quã b. Si enim non, quomodo erit dicere, quoniã in quo est e, sit a omni? in quo autem a non omni sit e? propter quid enim non erit causa aliqua, ut a sit in omnibus d? sed nunquid & quæ sunt e, erunt aliquod unũ? cõsiderare oportet hoc, & sit e, contingit igitur eiusdem plures causas esse, sed non eisdem specie. Vt longæ uitę quadrupedia, non habere choleram causa est, uolatilia autem, sicca esse aut altera aliqua: si autem in atomum non statim ueniunt, & non solum unũ mediũ, sed plura, & causę plures sunt. Vtrum autem causa mediorum, quod ad uniuersale primum est, aut quod ad singulare singularibus? Manifestũ igitur est ea esse, quæ proxima unicuique cui catisa est. Primum enim sub uniuersali esse, hæc est causa, ut in d, sit quod est a, causa est c, in d quidem igitur esse a, causa est c, in c autem b, in hoc autem, eadem est. De syllogismo igitur, & de demonstratione, quidque unumquodque est, & quomodo fit, manifestum est, simul autem & de scientia demonstratiua, idem enim est.

Quomodo

Quomodo principia cognoscantur, & quis principiorum sit habitus. Cap. XVIII.

DE principijs autem qualiter fiunt cognita, & quis est cognoscēs habitus, hinc est manifestum dubitantibus, primum. Quòd quidem igitur nō contingit scire per demonstrationem, non cognoscentē prima principia immediata, dictum est prius: immediatorum aūt cognitionē utrùm eadem est, an non eadem, dubitabit utiq; aliquis, Et utrum scientia in utroq; est, an nō, an huius quidem scientia, illius autem alterum aliquod genus sit. Et utrum cùm non insint habitus, fiant, an cum insint, lateant. Siquidem igitur habemus ipsos, inconueniens est, contingit enim certiores habere cognitiones demonstratione, & latere, si autem accipiamus non habentes prius, qualiter utiq; cognoscamus: & addiscamus ex non præexistenti cognitione: impossibile enim est, sicut in demonstratione diximus. Manifestum igitur est, quoniā neq; habere possibile est (neq; ignorantibus) & neq; non habentibus habitum fieri. Necesse est itaq; habere quandā quidem potentiam, non huiusmodi autem habere, quæ est his honorabilior secūdum certitudinem. Videtur autem hæc omnibus inesse animalibus: habent enim connaturalem potentiam iudicatiuam, quam uocant sensum. Cum insit autem sensus, in ijs quidem animalium fit mansio sensibilis, in alijs autem non fit, in quibuscūq; igitur non fit, aut omnino, aut circa quæ non fit, nec est in his cognitio extra quod sentiunt, in quibus autem inest sentientibus, habere unum quiddam in anima: multis quidem factis huiusmodi, iam differentia quædam fit, ut in his quandam fieri rationem ex talium memoria, in alijs uerò non. Ex sensu igitur fit memoria, sicut dicimus. Ex memoria autem multoties eiusdem facta, experimētum. Multæ enim memoriæ numero, experimentum est unum, ex experimento aut ex omni quiescente uniuersali in anima, uno præter multa (quod cum in omnibus unū sit illud idem) artis principium, & scientiæ: siquidem igitur insunt determinati habitus, neq; ab alijs habitibus fiunt notioribus, sed à sensu. Vt in pugna euersione facta, uno stante, alter stetit, postea alter, quousq; in principium ueniant, anima autem huiusmodi, cum sit qualis possit pati hoc. Quod autem dictum est antè, sed non clarè dictum est, iterum dicamus, stante enim uno indifferētiū, primum quidē in anima uniuersale est, & namq; sentire quidem singulare: sensus autem uniuersalis est, ut hominis, non Calliæ hominis. Iterum in his statur, quousq; uti impartibilia stent & uniuersalia, ut huiusmodi animal, quousque animal, & in hoc similiter. Manifestum igitur est, quoniam nobis prima inductione cognoscere necessarium est, & namq; & sensus sic uniuersale facit. Quoniam autem circa intelligentiam habituum quibus uerum dicimus, alij quidem semper ueri sunt, alij recipiunt falsitatem, ut opinio, & ratio: uera autē semper sunt scientia, & intellectus, & nihil est scientia certius aliud genus, quàm intellectus, principia autem demōstrationibus notiora sunt, scientia autem omnis cum ratione est principiorum scientia quidem non utique erit) Quoniam autem nihil uerius contingit esse scientia quàm intellectum, intellectus utiq; erit principiorum Ex his considerantibus & quoniam demonstrationis principium non demonstrationis principium non demonstratio, quare neq; scientiæ scientia: si igitur nullum aliud preter scientiam habemus genus uerum, intellectus utique erit scientiæ principium, & principium quidem principij erit utique, omne autem similiter se habet ad rem omnem.

ANALYTICORVM ARISTOTELIS BOETHIO INTERPRETE, FINIS.

ANITII

num latratus,iras canum significat,& alia eius quædā uox blādimēta:gemitus etiā
designāt dolorē,sed nō sunt nomina,qa nō designāt secūdū placitū,sed secundū na
turā.Sine tēpore uerò,q̄d & uerba uoces sunt significatiuæ,& secundū placitū,sed
distāt à nominibus,qa nomina quidē sine tēpore sunt,uerba uerò cū tēpore.Cuius
nulla pars significatiua est separata,nomina ab oratione disiūgit. Oratio nāq; uox
est significatiua secundū placitū,& aliquoties sine tēpore,ut hic uersus:Nerine Ga
lathea thymo mihi dulcior hyblæ. Sed orationis partes,separatæ à tota oratione,
designāt:nominū uerò nihil extrà designat,atq; in illis quidē nominibus q̄ figuræ
sunt simplicis nihil pars omnino significare manifestū est:ut in eo q; est Cicero,nul
la pars separata designat,neq; ci,neq; ce,neq; ro.At si nomē cōpositū fiat,significa
re alqd separatę partes uidenť,sed in eodē nomine,q̄d ex utrisq; cōpositū est,sepa
ratę nihil designāt.Vt si dicā magister,partes eius nominis sunt magis atq; ter,quę
sumpta extrinsecus & à nominis parte separatę significatione nō carēs,utraq; em
aduerbialiter significāt quātitatē,sed cū magister,q̄d est cōpositū nomē,alicuius ar
tis peritū doctorēq; significet,magis neq; partē doctoris,neq; totū doctorē pote-
rit designare.Eodē quoq; modo ter,neq; in toto significat,neq; in parte doctorē,
id est,rem illā,q̄ magistri uocabulo subiecta est,nulla ratione designat. Cōpositorū
ergo nominū partes nihil eius rei quā in unū cōuenieťes uocabulū designabāt,dis-
iunctæ distractæq; significāt:alia uerò significare possunt,sed tūc non partes nomi
nis,sed ipsa sunt nomina.Quod em̄ cōiūcta significāt,id diuisa atq; seposita nō de-
signāt.Iuncta aūt magis & ter doctoris significationē tenebāt,separata igiť omnē
significationē doctoris amittūt.Sed ne quis superius posito calūnieť exemplo,nec
magister cōpositū nomē esse cōcedat:uir fortis esse cōpositū nomē,si uno profera-
tur accētu nullus negabit,cuius partes uir atq; fortis in eo q̄d est uir fortis,signifi-
care dicanť,non iā nominis partes,sed ipsa sunt nomina,nec uir fortis unius erit no
men,sed potius oratio,quę duorū nominū collata significatione cōuincitur,q̄d uir
fortis,cum unius accētus intētione prolatū,nō est oratio,sed nomen, cuius partes
nomina esse nō poterūt,ac si nomina nō sunt,cum neq; naturales affectus,neq; a-
ctus,ut uerba significēt,omnino nihil designāt.Quare cōcludendū est,cū quęlibet
uoces ꝓpriā significationē tenēt,nō partes nominū,sed ipsa esse nomina, cū uerò
unius formā nominis copulauerint,eò cōsideranť,ut partes uim proprię significa-
tionis amittere.Sed de his in cōmentario libri περὶ ἑρμηνείας Aristot.satis dictū est,&
maior eius rei tractatus est,quā ut nūc totus ualeat expediri. Sed q̄niā sunt quædā
uoces,q̄ & designatiuę sunt & secundū placitū,& sine tēpore,quarūq; partes nihil
extrà significāt,neq; tamē proprietates nominis naturāq; obseruēt,discernēdæ pri
us sunt,additisq; differētijs à nomine segregādę,ut q̄ sit uis nominis euidēter appa
reat.Adiecta em̄ semp negatio nomini,uocē dubiā facit,q̄ neq; uerbo neq; oratio-
ni,& si interius cōsideratū sit,neq; nomini posit annecti,ut siquis dicat,nō homo,
uox est significatiua.Designat em̄ quicqd homo nō fuerit,secūdū placitū. Las em̄
omnino partes habet,quas ad significationē,uel negationis, uel hominis placitū
uocabula ponētis assumpsit.Sine tēpore,q̄ res eā uocē q̄ dicit nō homo separat, ac
seiūgit à uerbo,cuius partes nihil extrà significāt,ne oratio esse uideať. Nō homo
em̄ uox seiūcta est ex negatiua particula & homine,q̄ in eodē nomine separata ni-
hil designāt.Significat em̄ nō homo,uel equū,uel canē,uel quicqd(ut dictū est)nō
homo nō fuerit.Sed q̄ est negatiua,neq; hominis,neq; equi,neq; ullius substantiæ
significationē tenet.Item homo neq; canē,neq; quicquid homo nō fuerit,significa
re potest.Quocirca in ea uoce q̄ est nō homo,partes nihil separatæ significant eius
rei,quam tota uocis compositio designabat.Atq; ideo nec in oratione quidē po-
ni potest.Si quis em̄ eam uocē,quę est nō homo,orationē cōcedat,nihil aliud eam
esse fatebiť quā negationē.Negatio aūt omnis uera uel falsa est. Qui aūt dicit non
homo,neq; ueritatē nunciat,neq; mendaciū.Præterea ab omni negatione siquis
negatiuum seiungat aduerbium,affirmatio relinquetur:ab ea autem uoce quę est
non ho-

tionis ponantur, an ut Grammatici uolunt, & reliquæ orationis partibus debeant aggregari? Grammatici enim cōsiderantes uocum figuras, octo orationis partes annumerant. Philosophi uerò, quorum omnis de nomine uerboq́ȝ tractatus in significatione est constituta, duas tantùm orationis partes esse docuerũt, quicquid plenam significationem tenet, siquidem sine tempore significat, nomē uocantes: uerbum uerò, si cum tempore. Atq; ideò aduerbia quidem atq; pronomina nominibus iungunt, sine tempore enim quiddam cōstitutum definitumq́ȝ significant, nec intereſt quod flecti casibus nequeunt, non est hoc nominum proprium ut casibus inflectantur. Sunt enim nomina quæ à Grammaticis monoptota nominantur: participium uerò quia temporis significationē trahit, etsi casibus effertur, uerbo tamen rectè cōiungitur. Interiectiones autem siquidem naturaliter significēt, nec uerbo, nec nomini copulandæ sunt, uerbi enim ac nominis diffinitiones non habent esse naturalia, sed ad ponentis placitum constituta, atq; ideo nec in orationis partibus numerabuntur. Oratio enim positione significat. Nam si naturaliter significaret oratio, non diuersa gentes oratione loquerentur. Si quæ uerò interiectionem positione significāt, quoniā finitam sine tempore affectionem designāt, rectè nominibus annumerantur. Quæ uerò ipsæ quidem nulla propria significatione nituntur, cum alijs uerò iunctæ designant, ut cōiunctiones atq; præpositiones, illæ ne partes quidem orationis esse dicēdæ sunt: oratio enim ex significatiuis partibus iuncta est. Quocirca rectè nomē ac uerbum solæ orationis partes esse dicuntur. Oratio est uox significatiua secundũ placitũ, cuius partes aliquid extrà significāt, ut dictio, nō ut affirmatio. Oratio igitur habet simul cum uerbo & nomine cōmune, quod uox est, quòd significatiua est, quòd secundũ placitũ est. Separatim uerò cum nomine illi cōmune est, quod aliquando sine tempore est, ut Virgilianus, quē suprà diximus, uersus: Nerine Galathea thymo mihi dulcior hyblæ, & qui sequitur: Candidior cygnis, hædera formosior alba. Cum uerbo autē, quod interdum cum temporis significatione profertur, ut: Si qua tui Coridonis habet te cura, uenito. Differt autē ab utroq; quòd partes orationis à tota separatæ oratione significāt. Sunt enim partes orationis nomē & uerbũ quæ significatiua esse, dum ea diffiniremus, ostendimus. Significāt igitur partes orationis, ut dictio, non ut affirmatio, quanquam aliquoties quidem ut affirmatio, sed nō semper tamen, semper aũt ut dictio. Est enim dictio simplex uerbi ac nominis nuncupatio. Nam cùm dicimus, si dies est, lux est, hanc totam orationē si diuidere in partes uelimus, scilicet, dies est, lux est, utraq; pars ut affirmatio significabit, dies est, lux est, affirmationes esse manifestum est. At si minutatim tota orationis membra carpamus, usque in nomina ac uerba postrema fiet resolutio. Dicemus enim partes esse superius positæ orationis, dies, & lux, & est, quæ per se ptolata nō sunt affirmationes, sed tantum dictiones. Omnis uerò oratio, quoniam ex uerbis nominibusq́ȝ consistit, in nomina & uerba solui potest. Non enim omnem orationem in affirmationē cedi possibile est, ueluti si quis dicat lux est, huius partes sunt, lux atq; est, quas non esse affirmationes, sed simplices dictiones nullus ignorat. Cùm igitur oratio quidem nō semper in affirmationē solui queat, semper aũt in simplices dictiones, iure dictum est orationis partes extrà aliquid designare, non ut affirmationes, sed potius ut dictiones. Orationis aũt species (ut arctissime diuidamus) sunt quinq;: Interrogatiua, ut: Quo te Mœri pedes? an quò uia ducit, in urbem? Imperatiua, ut Suggere tela mihi. Inuocatiua, ut: Dij maris & terræ, tempestatumq; potētes. Deprecatiua: Ferte uiam uenti facilē, & spirate secundi. Enunciatiua: Est mihi disparibus septem cōpacta cicutis, Fistula: Quarũ quidem (præter enunciationē) nulla uel esse aliquid, uel nō esse designat. Cæteræ namq; uel interrogāt, uel inuocāt, uel imperant, uel precātur. Enunciatio uerò semper esse aliquid aut nō esse significat. Atq; ideo sola enũciatio est, in qua ueritas uel falsitas inueniri queāt. Vnde etiam enunciationis nascit̃ diffinitio: est eñ enũciatio, quæ uerũ falsum'ue denũciat.

positionis determinet qualitatē, ut in propositione, qua dicimus, Socrates sapiens est, Socrates quidem ac sapiens terminos esse manifestum est. Est uerò uerbū, non est terminus, sed designatio qualitatis, & qualis propositio sit, negatiua an affirmatiua significat, & nunc quidem solo Est uerbo propositioni accōmodato, facta est affirmatio. At si non, quod est aduerbium negatiuum esset adiunctum, ita diceretur: Socrates sapiens non est, atq; hoc modo mutata qualitate fieret de affirmatione negatio. Est igitur & non est, non sunt termini, sed ut dictū est, significatio qualitatis, eadem omnia etiam in indefinita propositione conueniunt: quod si sint tales orationes, Socrates est, dies est, est, ui gemina fungitur, scilicet, prædicati, Est enim uerbum de Socrate & die prædicatum, & signi qualitatis, idem namq; est, solum positum affirmationem efficit, cum negatiuo aduerbio, negationē. At si sint propositiones, quæ differentias secum habeant quantitatum, ut sunt uniuersales ac particulares, eadem uis permanet terminorum: omnis enim ac nullus, & quidam, terminis non annumerantur, sed enunciationū significant qualitatem. Atq; ideo rectè quod subijcitur ac prædicatur termini nuncupati sunt, quoniam in eos tantū resoluitur propositio. Cætera enim quę simplicibus enunciationibus adiunguntur, aut qualitatem propositionum retinent, aut quantitatem significāt. Propositionum uerò simplicium aliæ sunt, quæ in nulla parte cōueniunt, ut Plato Philosophus est, & uirtus bona est, utraq; enim aliud quiddam de alio prędicatur, nec habent aliquid in proponēdi ratione commune. Illa enim Platonem Philosophū dicit, illa uirtutem bonam esse pronunciat. Aliæ uerò sunt, quæ aliqua terminorū participatione iunguntur. Id autem duobus fieri modis potest, aut enim ordine eodem, aut per ordinis commutationem. Eodem uerò ordine duplici modo, si uel simplices terminos in utrisq; constituas, uel si per oppositionem fiat participatio terminorum, quod tribus neq; amplius conringet modis: nam uel prædicato, uel subiecto, uel utrisq; terminis negatio copulatur. Ordinis etiam cōmutatione conueniunt duobus modis, aut enim per simplicem terminorum prædicationem, aut per eorundem terminorum oppositionem. Hæc quoq; oppositio terminorum triplicem recipit modum, cum negatio uel prædicato, uel subiecto, uel utrisq; cōiungitur: illæ uerò quæ altero termino participāt & tribus modis, uel cùm in una propositione quod prædicatur in altera subiectum est, uel cùm idem in utrisq; prædicatur, uel cum idem in utrisq; subiectus est. Et quoniam omniū sibimet cōuenientium propositionū ordinatissimam fecimus diuisionē, nunc de singulis quibusq; tractemus, ac primum de ea propositionū conuenientia, quæ cùm utrisq; participet terminis, participandi tamen ordinem seruent, ea est huiusmodi, omnis homo sapiens est, nullus homo sapiens est. Vtraq; enim propositio hominem subijcit, & prædicat sapientē, & cùm utroq; termino congruant, sunt tamen diuersæ, quoniā hæc affirmatio est, illa negatio. Et hoc quidem exempli gratia dictum sit, plenius uerò fiet de tali participatione tractatus hoc modo. Cunctarū simpliciū propositionum differētias, uel in qualitate, uel in quantitate sitas esse ostēdimus: in quantitate, cum uniuersaliter pronunciat uel particulariter, uel indefinitè, uel singulariter proferuntur: in qualitate uerò, cùm hæ quidem affirmatiuæ sunt, illæ uerò negatiuæ. Si igitur duas affirmatiuas aggregamus, fiunt mistæ cum utrisq; octo differentiæ, quæ simul qualitatem quantitatemq; contineant. Sunt autem mistæ hæ, affirmatio uniuersalis, negatio uniuersalis, affirmatio particularis, negatio particularis, affirmatio indefinita, negatio indefinita, affirmatio singularis, negatio singularis. Quarū quidem indefinitas singularesq; segregemus, & de uniuersalibus ac particularibus differamus. Describatur ergo uniuersalis primū affirmatio, omnis homo iustus est, cuius aduersum tenet locum negatiua propositio uniuersalis, nullus homo iustus est. Item sub uniuersali affirmatione ponatur particularis affirmatio, quidam homo iustus est, hanc aduersa fronte respiciat, sitq; uniuersali negatiuæ supposita particularis negatio, quidam homo iustus non est.

Vniuerſalis affirmatio,	Vniuerſalis negatio.
Omnis homo iuſtus eſt,	Nullus homo iuſtus eſt.
Quidam homo iuſtus eſt,	Quidam homo iuſtus non eſt.
Particularis affirmatio.	Particularis negatio.

Harum igitur affirmatio atq; negatio uniuerſalis qualitate quidem diſcrepant, ſed quantitate concordant: nam quod hæc quidem affirmatio eſt, illa uerò negatiua eſt, ſunt in qualitate diuerſæ quia uerò utraq; uniuerſalis eſt, quantitate cõueniũt. Harum igitur uel utraſq; falſas, uel unam ueram, alteram falſam recipere, poſsibile eſt. Vtræq; autem ſimul ueræ nequeunt inueniri, nam in propoſita deſcriptione affirmatio quæ eſt, omnis homo iuſtus eſt, & negatio quæ eſt, nullus homo iuſtus eſt, cùm utræq; ſint uniuerſales, neutra tamẽ eſt uera. At ſi ſit affirmatio, omnis homo animal eſt, atq; uniuerſaliter denegetur ita, nullus homo animal eſt: uel ita, omnis homo lapis eſt, nullus homo lapis eſt, unam ueram, alteram falſam eſſe neceſſe eſt. Atq; ideo quoties ea prædicantur, quæ & conuenire ſubiecto, & ab eo ualeãt ſegregari, & uniuerſaliter illa confirmat, hęc denegat, utraſq; falſas contingit, & ſuperiùs poſitis declaratur exemplis. Iuſtitia enim cùm eſſe in hominibus poſsit, nõ tamen ita hominibus inhæſit, ut ab eis ſeparari nullo modo queat, atq; ideo neq; omnis homo iuſtus eſt, neq; omnis homo iuſtus non eſt, cõtingit utraſq; mentiri. At ſi tale ſit, quod à ſubiecto abſtrahi ſepararíq; non poſsit, uel quod nunquã poſſit euenire ſubiecto: Et quæ uniuerſaliter affirmatiua eſt, uniuerſaliter abnuaĩ, euenit uni ueritatem, alteri ſemper adeſſe mendaciũ, ſed ita, ut ſi à ſubiecto quod prædicatur nõ poteſt ſegregari, uera ſit ſemper affirmatio, falſa negatio: at ſi quod euenire non poteſt prædicatur, affirmatio quidem falſa ſit, ſed uera ſit negatio. Nam quoniã animal non ab homine poteſt ſegregari, quæ hominem animal eſſe confirmat, uera eſt, falſa uerò illa quæ denegat, item ſi quod non poteſt fieri prædicetur, fiatq; affirmatio, omnem hominem eſſe lapidem, idq; aduerſa propoſitio neget, nullumq; hominem lapidem eſſe cõcedat, negatio quidem ueritati, affirmatio autem iuncta eſt mendacio, ſimul autem ueras eſſe affirmationem uniuerſalem, uniuerſalemq; negationem nulla poterũt exempla monſtrare. Atq; ideo uniuerſalis quidem affirmatio, uniuerſaliſq; negatio cõtraria dicuntur, nam ut in cõtrarijs aliquid medium cõtinentibus, poteſt neutrũ ineſſe ſubiecto, ut corpus neq; nigrum ſit neq; album, quoniam eſt quod præter ea eſſe poſsit, ut rubrum, itemq; in contrarijs medietate carentibus neceſſe eſt, alterũ ſemper ineſſe ſubiecto: ut, omne animal aut dormit, aut uigilat, quoniam inter dormite ac uigilare nihil medium eſt, ut autem ſimul atq; in eodem utraq; cõtraria reperiãtur fieri nequit. Ita etiam in uniuerſalibus affirmatione ac negarione: ut, utræq; falſę ſint exemplo contrariorũ aliquid medium claudunt, uel altera uera, falſa uerò altera, ſicut in cõtrarijs quæ medio carent fieri poſſe manifeſtum eſt, ſed impoſsibile eſt, ut utriuſq; ſententia in ueritate cõueniat, ſicut nulla cõtraria ſimul eſſe patiuntur. Atq; ideo uniuerſalis affirmatio, uniuerſaliſq; negatio cõtrariæ nominantur. Hæ igitur nõ eam uim ipſa ſemper aduerſitate coſeruant, ut eis ſit perpetua atq; inconciliata diſcordia, nec ſe ſemper inuicẽ perimunt, quæ cùm ſententia diſsideãt, cõmuni tamen falſitate concordanr. Si igitur earũ una ſummota ſit, non neceſſe eſt, ut eſſe altera cõſequantur: fieri enim poteſt ut neutra ſit, uelut ſi omnẽ iuſtum eſſe hominẽ deſtruat, nõ eſt cõſequens: ut, nullus homo ſit iuſtus. Quæ aũt ſub his propoſitionibus collocantur, id eſt, particularis affirmatiua atq; negatio, ſubcontrariæ nomen habent, idcirco quod uniuerſalitati particulare cõmune ſubiectũ eſt. Cùm igitur uniuerſales intelliguntur eſſe contrariæ, ſubcontrarias eſſe neceſſe eſt, quæ ſub uniuerſalibus contrarijs collocãtur. Horũ quoq; quantitas eſt eadem, quoniã utræq; ſunt particulares, diuerſa qualitas intelligitur, quoniam affirmatio hæc eſt, illa uerò negatio, ſed quanquam contrarijs uideantur eſſe ſubiectæ: cõuerſo tamen modo particulares

in ueri-

in ueritate sibimet, non in falsitate cōsentiunt. Nam ut hæc uerum, falsum illa pronunciet, atq; utræq; sint ueræ, facilè propositis declaratur exemplis, ut uerò utræq; falsæ sint, non potest inueniri. Nam si quod neq; separari, neq; possit adesse subiecto, alterutra enunciet propositio, una est ueritati, altera cognata mendacio. Et si quidem quod à subiecto separari non potest prædicetur, affirmatio sola ueritatis calculum tenet, at si quod subiecto impossibile adesse dicatur, sola obtinet negatio ueritatem: ut si quis enunciet, quidam homo animal est, & alius neget, quidam homo animal non est, uel ita, quidam homo lapis est, quidam homo lapis non est, utrasq; affirmationū negationumq; oppositio uerum inter falsumq; partitur. Sed in prioribus quidem affirmatio, in posterioribus autē uera negatio est. At si quod euenire quidem possit, sed à subiecto tamen aliquando ualeat segregari, affirmatio particularis, negatioq; pronuncietur, utrasq; ueras esse necesse est: ut, quidam homo iustus est, quidam homo iustus non est, ut uerò utræq; falsæ sint, nulla poterunt exempla cōgruere. Quocirca ne istę quidem quas subcōtrarias appellamus, semper sese inuicem perimunt, quandoquidem aliquoties in ueritate concordāt. At si omnibus differentijs dissidentes, ac seinuicem destruētes inuenire conemur, respiciendæ sunt angulares: hæ uerò sunt, uniuersalis affirmatio & negatio particularis, uel uniuersalis negatio & affirmatio particularis, his enim tanta inter se discordia manifesta est, ut neq; in falsitate unquam, neq; in ueritate conueniant, semperq; necesse est cùm affirmatio sit uera, negationē esse mendacem, cùm negationi adsit ueritas, affirmationi esse propriam falsitatē. At primùm cùm geminas esse propositionum differentias diximus, in qualitate, scilicet, & quantitate, harū & qualitas diuisa esse probatur & quantitas: nam quod hæc affirmatio est, illa negatio, in qualitate dissentiunt, quod uerò hæc uniuersalis, illa particularis quantitate discordant. Item neq; in falsitate, neq; in ueritate unquam poterunt conuenire. Siue enim de his quæ à subiecto abesse nō possunt, unam semper uerā esse necesse est, alterā falsam, nam si talis terminus prædicatur, ut cum uel adesse subiecto uel nō adesse cōtingat, uniuersales semper falsæ sunt, particulares ueræ sunt. Si quis enim ita proponat, omnis homo iustus est, atq; alius neget, quidā homo iustus non est, uniuersalis affirmatio falsa est, particularis est uera negatio. Similiter autē si qs ita pronūciet, nullus homo iustus est, uniuersalis negationis falsa, particularis affirmationis uera sentētia est, ita in his quę uel adesse subiecto, uel abesse contingant, uniuersales falsitati cōiunctæ sunt, particulares obtinent ueritatem. At si tales termini sint, q separari atq; à subiecto diuidi nequeant, siue illa sit uniuersalis, siue particularis, hærebit semper affirmationi ueritas, negationi mendaciū: ut si quis uniuersaliter enunciet, omnē hominem esse animal, aliusq; particulariter neget, quendam hominē nō esse animal, affirmatio uniuersalis uerū loquitur, particularis negatiuæ falsa sentētia est. Itē si quis uniuersaliter negando proponat nullū hominē esse animal, particularē affirmationem ueritas sequitur, hæret uniuersalis negatio falsitati, quod si sint quæ prædicātur, ut nunq; possint adesse subiecto, seu illæ uniuersaliter seu particulariter ꝓponant, negationes ornat ueritas, affirmationes falsitas decolorat. Si quis enim cōfirmat, dicēs: omnem hominē lapidem esse, aliusq; quendā hominem non esse lapidem respondeat, uniuersalē affirmationē falsitas, particularē negationē ueritas tenet, quod si ita quis uniuersaliter neget, nullus homo lapis est, & particulariter affirmet, quidā homo lapis est, uniuersali constat negatione ueritas, particularis affirmatio non caret falsitate. Quoquo igitur modo prædicata uel subiecta mutaueris, si tamē uniuersalem affirmatiuā particulari negatiuæ, uel uniuersalem negatiuam particulari affirmatiuæ consertam à singulari consideratione cōmittas, si hæc falsa, illam ueram esse contingit, & si hæc uera est, illā falsam necesse est inueniri, atq; idcirco has inter se oppositas & cōtradictorias nuncupamus. Et hactenus quidē affirmationes & negationes auersis intentionibus cōferentes, quid in eis discordię ac diuersitatis esset, ostendimus, nunc uniuer

salem affirmationem particulari affirmatiuæ, & uniuersalem negationem particulari negatiuæ ad ueritatis falsitatisque conuenientiam comparemus. Harum namque inter se nulla discordia est, atque ideò non de earum dissensu, sed de consensu potius uidetur esse quærendum. Primùm igitur uniuersalis affirmatio & particularis affirmatio subalternæ dicuntur, quoniam altera subiacet alteri, id est, particularis affirmatio uniuersali affirmationi supposita est atque subiecta, ueluti pars intra totius semper ambitum latet, idemque de uniuersali & particulari negatiua dicendum est, subalternæ enim uocantur, quòd superior atque amplior uniuersalis negatio intra se particularem negationem claudit & continet. Hæc igitur tali ratione consentiunt, si enim uniuersales in ueritate præcedant, particulares ueras esse necesse est, ut si quis uniuersaliter affirmando proponat, omnem hominem animal, ea cùm sit uera, particularis sibi affirmationis ueritatem comitem trahit, ea uerò est, quidam homo animal est. Nam si uerum est omnem hominem esse animal, uerum est esse aliquem. Item si quis uniuersaliter enunciet, nullum hominē esse lapidem, & uerum dixerit, subiecta ei particularis negatio idem retinet, nec mētitur qui dixerit, quendam hominem lapidē non esse. ita igitur uniuersalibus affirmatione ac negatione uera dicentibus, particularis affirmatio & negatio ueram uniuersalium sententiā cōsequuntur. At si uniuersales falsæ sint, non necesse est particulares uniuersalium consensu præbere mendacium, uelut in his uniuersalibus quæ proponunt, omnē hominem esse iustum, uel nullum hominem esse iustum, quæ cùm una sit affirmatio, altera negatio, utræque sunt falsæ, sed eas particularium falsitas non ex necessitate consequitur, nam & quendam hominē esse iustū, quę particularis est affirmatio, uerè quis dixerit, atque ideo falsis uniuersalibus, particulares ueras esse non necesse est. Quod enim uniuersalis affirmatio falsa dicatur, omnē hominem esse lapidem, errat particularis affirmatio, quæ proponit quendā hominē esse lapidē. At si uniuersalis negatio falsa proponatur, nullū hominem esse animal, nō idcirco particularis erit uera negatio, si pronūciet quendā hominem nō esse animal, atque ideò uniuersalibus quidem in ueritate manentibus, particularis necesse est uniuersaliū consentire ueritati: at si uniuersalibus falsitas inhærebit, particulares tum ueras, tū etiam falsitas esse possibile est: ueras quidem, si quid tale prædicetur, quod adesse subiecto possit, & à subiecto ualeat separari: falsas esse utrasque, affirmationem quidem particularem. Si in eo sit uniuersalis falsa affirmatio, quod subiecto nō potest cōuenire, negationem particularem, si in eo uniuersalis negatio mentiatur, quod à subiecto non potest segregari, ut posita superiùs exempla declarant. Quòd si ad ueritatis & falsitatis consequentiam particulares propositiones locum principem sortiantur, cōtraria eis uniuersalis propositionis ratione cōueniunt. Nam si sint falsæ particulares, uniuersales falsas esse necesse est, sin uerò particulares ueræ sint, tū uniuersales ueræ sunt, tum etiā falsæ: nam si particularis affirmatio est falsa, quæ dicit: aliquem hominē esse lapidem, uniuersalis quoque affirmatio falsa est, quæ proponit omnē hominem esse lapidē. Item, si particularis est falsa negatio, quæ decernit quendā hominē non esse animal, falsa erit uniuersalis negatio, quæ nullum hominem animal esse contendit. At si particularis affirmatio uel negatio ueræ sunt, idque prædicatur quod à subiecto diuidi ac segregari queat, affirmationē negationemque uniuersales non est dubium posse mentiri, ut quoniā uerę sint particulares quæ proponūt, quendā hominē esse iustum, & quendā hominē non esse iustū, his suppositas uniuersales falsas esse manifestū est, ut ea quę dicit: omnis homo iustus est, & nullus homo iustus est. At si quid tale affirmatio particularis pronunciet, quo subiectū carere nō possit, uera erit superposita affirmatio uniuersalis, ut cùm aliquis enunciat, quendā hominē esse animal, huic uniuersalis affirmatio in ueritate cōsentit, quæ est, omnis homo animal est. At si quid particularis negatio tale proponat, quod subiecto nequeat inhærere ueritatē particularis negationis uniuersalis negatiuæ ueritas necesse est consequatur, ut cùm aliquis dicit, quendam hominem

minem lapidem non esse, consonat uniuersalis ueritas propositionis, quem nullũ hominem lapidem esse pronunciat, quo fit, ut præcedentibus quidem uniuersalibus uens, particulares ueras esse necesse sit. Præcedentibus uerò in falsitate particularibus, uniuersalium ueritas nõ subsequatur. Manentibus uerò uniuersalibus falsis, particulares mendacium dicere non sit necesse, sicut ne uera quidem particularibus proponẽtibus, ueram uniuersalium necesse est esse sententiam, & hoc quidem exempla docuerunt. Vt aũt firma demonstratione clarescat, utilis ad euidentiam rerum descriptio proponatur.

Vniuersalis affirmatio. Contrariæ. Vniuersalis negatio.
Hæ cum diuidunt uerum & falsum, tum falsæ sunt utræq;, ueræ nunquã.

Subalternæ.
Falsa particulari, falsa est uniuersalis, sed non conuertitur.
Vera uniuersali, uera est particularis, sed non conuertitur.

Hæ semper diuidunt uerum & falsum.
Hæ semper diuidunt uerum & falsum.

Falsa particulari, falsa est uniuersalis, sed non conuertitur.
Vera uniuersali, uera est particularis, sed non conuertitur.
Subalternæ.

Hæ cum diuidunt uerum & falsum, tum ueræ sunt, utræq; falsæ nunquã.
Particularis affirmatio. Subcontrariæ. Particularis negatio.

Ex his ergo quæ superiùs dicta sunt intelligi potest, cõtrarias quidẽ uel uerũ inter se falsumq; diuidere, uel simul posse mentiri, ueras simul esse non posse, subcontrarias uerò uel utrasq; ueras esse, uel alterã ueram, alteram falsam, nunquã tamen simul proferre mendaciũ. Angulares autẽ neq; in ueritate unquam, neq; in mendacio consonare, sed uni semper ueram, alteri semper falsam esse sentẽtiam, nunc demonstrandum est, uniuersalibus ueris particulares nõ posse mentiri, falsis aũt uniuersalibus posse particulares nõ falsa proferre. Dico enim, si uniuersalis affirmatio sit uera, particularẽ quoq; affirmationẽ ueram futurã: nam si falsa est, erit uera, quę particulari affirmationi opponitur uniuersalis negatio, sed posita est uera affirmatio uniuersalis. Hoc igitur modo utrasq; simul ueras esse contingit, affirmationem scilicet uniuersalem, uniuersalemq; negationem, quod euenire non posse monstratum est: non igitur fieri potest, ut affirmatiua uniuersali uera proposita, particularis affirmatio mentiatur. Rursus si uera est uniuersalis negatio, particularẽ quoque negationem ueram esse concedo, nam si falsam quis dixerit, uniuersalem affirmationem, quæ est ei opposita, ueram necessariò esse fatebitur. At si uniuersalis negatio uera esse proposita est, simul igitur uniuersales negationem & affirmationem ueras esse contingit, quod fieri non posse, superiùs posita exempla docuerunt. At si falsa est uniuersalis affirmatio, particularis uel falsum poterit enunciare uel uerum. Quo posito nihil impossibile comitatur, siue enim falsa sit, erit uera negatio uniuersalis, seu uera illa sit, uniuersalem negationẽ falsitas obtinebit. Quod fit, ut falsa uniuersali affirmatione, uniuersalis negatio, tum ei falsitate consonet, tum ab ea ueritate discordet, quod non esse impossibile superioribus docetur exemplis. Eodem quoque modo & si uniuersalis negatio falsa sit; particularem negationem, uel ueram, uel falsam esse possibile est, neque idcirco aliquid sequitur incongruum. Particulari namque negatione uera, uniuersalis

falis affirmatio mentietur, eadem falsa, uerum uniuersalis affirmatio pronunciat. Quo fit, ut falsa uniuersali negatione proposita, affirmationem uniuersalem tum ueram, tum falsam rationis demonstret euentus, quod impossibile non est: rursus si particulares falsæ sunt, uniuersalis quoque falsitas sequitur. Nam si particularis affirmatiua pronunciet mendaciũ, uniuersali quoque affirmationi falsitas inhærebit: nam si hæc uera est, falsa erit ei opposita negatio particularis, sed affirmationẽ particularem constituimus esse mendacem, simul igitur particularis affirmatio & negatio falsa sunt, quod esse incõueniens præcedens tractatus declarauit. Item, si particularis negatio falsa dicatur, uniuersalis quoque negationis falsitas consonabit: nam si negatio uniuersalis uera est, falsa est opposita, quæ est affirmatio particularis, quomodo utraque particulares affirmationem, scilicet, ac negationem simul falsas esse cõtingit, quod fieri non posse prædiximus. At si uera sit affirmatio particularis, falsa uel uera uniuersalis affirmatio esse potest, sed si falsa sit particularis, negationem ueram esse necesse est, si uera sit, habebit particularis negatiua mendaciũ. Sed enim uera sit affirmatio particularis, negationem particularem uel falsam esse, uel ueram nihil est impossibile. Rursus si negatio particularis teneat ueritatẽ, uniuersalis negatio uel ueritatem tenere potest, uel proferre mendacium. Nam si uera est, oppositam affirmationem particularem falsam esse manifestũ est, si falsa est, ueritatem particularis affirmatiua custodiet, quo fit, ut si particularis negatio teneat ueritatem affirmatio, particularis uera uel falsa sit, quorum neutrum impossibile non esse præmissa docuerunt, atque hæc quidẽ de uniuersalibus dicta sufficiãt. Nunc de infinitis ac singularibus disseramus, quarũ quidem indefinitæ sunt, quibus nulla significatio determinationis adiungitur, sed præter uniuersalis & particularis intelligentiã quantitatis proferuntur: ut, homo iustus est, homo iustus non est, quibus tametsi (ut dictum est) nulla significatio determinationis adiungitur, uim tamen obtinẽt particulariũ propositionũ. Namque ut illæ, quas subcontrarias in priore descriptione signauimus, aliás quidem inter se uerũ falsumque distribuũt, aliás quidẽ inuicẽ ueritate cõspirant, nunquam tamẽ simul uidentur posse mentiri, ita etiam indefinitæ, siquidem tale est quod enũciat, quod subiecto semper inesse necesse sit, affirmatio est uera, falsa negatio, ut in his propositionibus, homo animal est, homo animal nõ est. At si id in indefinitis ꝓpositionibus efferatur, quod subiecti natura nõ suscipit, negatio quidẽ uera est, sed affirmatio iuncta est falsitati, ut si quis dicat: homo lapis est, homo lapis nõ est, ut uerò utraque in pronuncianda falsitate cõsentiant, non potest inueniri. Eadem tamen ab uniuersalibus affirmatiuis atque negatiuis, ita dissentiũt, ut quoquo modo subiecta permutes, una semper ueritatis, altera sit semper plena mendacij. Exemplũ uerò huiusmodi prædicati, quod subiecto semper inhæreat, hoc est, omnis homo animal est, homo animal non est, nullus homo animal est, homo animal est. Hic indefinitæ ui eadẽ funguntur, qua & particularis, huius uerò quod nunquam inhæret, hoc est, omnis homo lapis est, homo lapis nõ est. Nullus homo lapis est, homo lapis est, in his quoque indefinitæ uniuersalibus oppositæ per unamquamque oppositionẽ unam uerã, falsam alterã reddiderunt, item quod suscipere subiecti naturã ualeat & possit amittere. Omnis homo iustus est, homo iustus nõ est. Nullus homo iustus est, homo iustus est, in his etiam indefinitæ particularibus immutatæ sunt, quæ uniuersalibus obiecta per unamquamque propositionũ aduersitatẽ, uni semper uerũ, alteri diuisẽre mendaciũ. Præterea quoquo modo terminorũ exempla ponãtur, si affirmationes affirmationib. negationes negationibus cõparemus, uniuersalibus ueris indefinitarũ ueritas ꝓuenit, ut cùm ueræ sunt, omnem hominẽ esse animal, & nullũ hominem esse lapidem, constat ueritas indefinitis quæ proponũt, & hominẽ animal esse, & hominẽ lapidem nõ esse. At si uniuersalium falsitas antecedat indefinitarũ, uel ueritas, uel mendaciũ uariabit, hoc modo. Falsa enim est uniuersalis enunciatio, quæ proponit omnem hominẽ esse iustum, sed ea quæ dicit, hominẽ esse iustũ, tenet in humanæ naturæ

næ naturæ parte ueritatem. Nam si non habet omnis homo iustitiam, cùm tamen aliquis habeat, uerè dici potest, hominem esse iustum. Item, cùm proponitur uniuersaliter. Nullus homo iustus est, falsum est. At si id indefinitæ denegetur, à ueritate non discrepat. Nam cùm sit aliquis homo non iustus, non mentietur qui pronunciauerit hominem esse non iustũ. Item, cum sit falsa quæ uniuersaliter affirmat, dicens: omnem hominem esse lapidem, falsa est, quæ idem indefinita enunciatione confirmat, dicens: hominẽ esse lapidem. Rursus cum sit falsa negatio per quam proponitur, nullũ hominem esse animal, falsa est indefinita negatio quæ pronunciat, hominẽ nõ esse animal. Hic quoq; particularium similitudo seruata est. Nam in subalternis uera uniuersalitas, ueritatẽ particularitatis trahebat. Falsa uerò uniuersalitas nec ueritatis, nec mendacij necessitatẽ particularibus afferebat. Eadem omnia uniuersalium atq; indefinitarũ collatione proueniunt. Rursus indefinitas primùm falsas cõstet, uniuersales quoq; necesse est esse mendaces, ut si falsum sit esse hominẽ iustum, falsum erit omnem hominẽ esse iustum, quandoquidẽ non capit ueritatem, si iustus uel unus homo nõ fuerit. Item, si indefinita negatio mentiatur, uerùm uniuersalis negatio non habebit, ueluti si falsa sit ea quæ dicit, hominẽ non esse iustum, quandoquidẽ non potest uniuersaliter ab homine denegari, si uel uni hominum probabitur adesse iustitia. At si indefinitæ sententiã ueritatis obtineant, uniuersales tum ueras, tum eueniet esse mendaces, uelut cum dicimus hominem esse iustum, uerum est. Est enim homo, qui iustitia nõ careat, huius uniuersalis negatio mentietur cùm quis dixerit nullũ hominem esse iustum. At si id affirmabitur indefinitæ, quod à subiecto diuelli secerniq; nõ possit, uera nihilominus erit affirmatiua quę proponit omnem hominem esse animal. At si id quod subiecti naturã non recipit, proponit indefinita negatio, ueluti si dicat hominẽ lapidem nõ esse, nihil ab eius ueritate uniuersalis negatiua dissentiet, ut ea quę nullũ animal esse proponit. Nihil igitur dubium est indefinitas particularibus esse cõsimiles, eandemq; uim ueritatis ac falsitatis significationibus obtinere, de quibus sufficienter dictum est. Nunc de singularibus explicemus, quæ nihil superioribus similes extant. Illæ namq; quoniã constituebãt uniuersale subiectũ, de quo prædicatũ terminũ dicerent, idcirco suscipiebãt etiam differẽtias quantitatis. Nam quòd uniuersale est, & uniuersaliter & particulariter & indefinitè poterit pronunciari. At hæ quæ unum aliquid ponunt, singulariter atq; indiuiduè differentias quantitatis habere nõ possunt, atq; ideò sola in eis relinquitur discrepantia qualitatis, quod hæc quidẽ affirmatio, illa uerò negatio. Semper igitur inter se affirmatio & negatio singularis uerum falsumq; distribuent. Si nõ cætera impediant quæ sensum in alias atq; in alias significationes solent deflectere ac detorquere. Cùm uerò unum atq; idem prædicatum atq; subiectũ in affirmatione & negatione cõstiterit, uno eodemq; sumptũ tempore, uno eodemq; prolatũ modo, ad unũ atq; idem relatũ, de una atq; eadem parte propositũ, necesse est ex his unam semper esse ueram, alteram semper esse falsam. Nam siue æquiuocos terminos sumãt, siue nõ, ad idem tempus procedãt, siue alius utrisq; insit modus, siue ad alias partes, uel ad aliquid aliud referantur, ueras utrasq; esse cõtingit. Age enim æquiuocũ terminũ sumat affirmatio, dicatq; Cato Vticæ se peremit, negetq; negatio, Cato se Vticæ non peremit. Hic igitur utræq; sunt ueræ, quoniã Cato æquiuocum est. Namq; Cato prætorius Vticæ sibi manus intulit. Cato uerò Censorius minimè. Item proponat affirmatiua hoc modo. Nocte lucet, negatio respondeat, nocte nõ lucet. Hic igitur lucere æquiuocũ est. Atq; ideò nihil impedit, quo minus utræq; in ueritate permaneãt. Affirmatio namq; cũ dicit lucere nocte, lunæ loquitur lucẽ. Illa uerò cùm negat, de solis luce significat. Hic igitur æquiuocum prædicatũ utrasq; uerum conseruare permisit. Item si quis de Socrate proponat, dicens: Socrates sedet. Atq; alius neget, Socrates non sedet, utræq; ueræ esse queunt, si ad diuersa tempora referantur. Potest enim nunc quidem Socrates sedere, alio uerò tempore nõ sedere. Rursus si quis humani oculi co

lorem nigrum esse confirmet, aliusq; nigrum non esse contendat, utriq; uerum loquentur, si ad singulas oculi partes affirmatio negatioq; referatur. Nam quod circa orbem est, qui medius pupulam tenet, album est. Ipse uerò orbis niger uisitur. Rursus si de Socrate inter duos locato quis dixerit: Socrates dexter est, aliusq; respondeat, Socrates dexter non est, utrisq; cõstare ueritas potest. Ad eum qui cum sinistra Socratis est, dexter est: Ad eũ uerò, cuius leuo lateris pars Socratis dextra coniungitur, dexter non est. Item, si quis ouum animal esse constituat, aliusq; ouũ animal esse neget, utræq; à ueritate non dissonãt. Namq; ouum potestate animal est, actu animal non est. Ita igitur inter se singularium subiectorum propositiones uerum falsumq; distribuent, ut unam ueritatem necesse sit habere, alteram mendacium. Si neq; quod subiectum est, neq; quod prædicatũ, aliqua sit æquiuocatione cõfusum ad idem tempus, ad easdem partes, ad eundem modum, eandemq; rem, ad quam affirmatio retulit, ea quæ proponuntur in negatione afferatur, ut si quis de Socrate pronunciet, Socrates caluus est, Socrates caluus nõ est. Si igitur de Socrate eodem affirmatio negatioq; proponant, si eandem caluitij significationem affirmatio sumpserit & negatio, si eandem utræq; capitis partem loquantur, si uel actum utræq; potestatem'ue significent, si nulla diuersitate temporis erretur. Si nõ ad alium affirmatio, ad alium negatio referatur, una semper ueritati cõiuncta est, retinet semper altera falsitatem. Quoniam de ea conuenientia propositionũ, quæ utrisq; simplicibus terminis eodemq; ordine captaretur explicui, nunc de ea participatione dicendum est, quę & utrosq; terminos & eundem ordinem seruat, hoc autem (ut dictum est) tribus contingere modis potest, aut enim prædicatus tantum, aut subiectus terminus, aut uterq; cum negatione proponitur. Ac tum enunciatio uel ab infinito subiecto, uel ab infinito prædicato, uel ab infinitis utrisq; cõsistit. Quoties enim nomini negatio subiungitur, nomen redditur infinitum. Atq; ideo per oppositionem participatio fieri dicitur. Nomini enim simplici semper infinitum nomẽ opponitur: ut, homo, non homo, animal, non animal, & cætera quę cum ita sint, disponantur, simplices atq; ex earum natura cæteras colligamus. Primo igitur propositionem series describatur, ea scilicet, quæ utrisq; iungitur finitis, propositisq; simplicibus ita ex infinitis omnibus copulatarum propositionum ordo iungatur, ut affirmationes affirmationibus, negationes negationibus, aduersis frontibus collocentur.

Omnis homo rationalis est,	Omnis non homo non rationalis est.
Nullus homo rationalis est,	Nullus non homo non rationalis est.
Quidam homo rationalis est,	Quidam non homo non rationalis est.
Quidam homo rationalis non est,	Quidam non homo nõ rationalis non est.
Omnis homo Grammaticus est,	Omnis non homo non Grammaticus est.
Nullus homo Grammaticus est,	Nullus non homo non Grammaticus est.
Quidam homo Grammaticus est,	Quidam non homo nõ Grammaticus est.
Quidã homo Grammaticus nõ est,	Quidã non homo nõ Grãmaticus non est.
Omnis homo lapis est,	Omnis non homo non lapis est.
Nullus homo lapis est,	Nullus non homo non lapis est.
Quidam homo lapis est,	Quidam non homo non lapis est.
Quidam homo lapis non est,	Quidam non homo non lapis non est.
Omnis homo iustus est,	Omnis non homo non iustus est.
Nullus homo iustus est,	Nullus non homo non iustus est.
Quidam homo iustus est,	Quidam non homo non iustus est.
Quidam homo iustus non est,	Quidam non homo non iustus non est.

Omnis

Omnis homo riſibilis eſt,	Omnis non homo non riſibilis eſt.
Nullus homo riſibilis eſt,	Nullus non homo non riſibilis eſt.
Quidam homo riſibilis eſt,	Quidam non homo non riſibilis eſt.
Quidam homo riſibilis non eſt,	Quidam non homo non riſibilis non eſt.

Harum igitur talis eſt conſocianda falſitate uel ueritate proprietas, ut affirmationes quidem inter ſe uniuerſales, particularesq; negationes uel in ueritate, uel in mendacio conſentire queant, uel uerum inter ſe falſumq; diuidere. Si quid enim de ſubiecto tale prædicetur, quod uel de ſubiecto nequeat ſegregari, ut ab homine rationabilitas, uel à ſubiecto quidem recedere queat, ſed ſubiecti naturam non poſsit æquare, ut hominis Grammaticus, unam ueram, alteram falſam eſſe proueniet. Nam qui dicit, omnis homo rationalis eſt, uerum loquitur, & qui dixerit: omnis nõ homo nõ rationalis eſt, mentietur. Diuinæ namq; ſubſtantiæ, rationis quidem compotes ſunt, ſed homines non ſunt. Item ſi quis pronunciet, omnis homo Grammaticus eſt, falſum dixerit. At qui proponit, omnis non homo non Grammaticus eſt, uerum dixerit. Nam qui homo nõ eſt, Grammaticus eſſe non poteſt. At ſi id de ſubiecto prædicetur, quod uel nunquam ſubiecto ualeat conuenire, ut lapis homini, uel conueniens ab eo poſsit abſcedere, cùm ſit maius atq; uniuerſalius ſubiecto, ut iuſtitia homini, ſimul utriſq; falſitas prouenit. Nam ſi quis dicit: omnis homo lapis eſt, falſam fecerit propoſitionẽ. Eodem quoq; modo qui dixerit: omnis non homo non lapis eſt, cũ ſilex homo nõ ſit, ſed lapis. Item propoſitio, omnis homo iuſtus eſt, falſa eſt, cuius ſequitur falſitatem omnis nõ homo non iuſtus eſt. Nam diuinis ſubſtãtijs adeſt ſemper iuſtitia, cùm non ſit humanitas. At ſi quid tale de ſubiecto prædicetur, quod & ſemper ei copuletur, neq; tamẽ ſubiectũ poſſit excedere, ut riſibile homini, utrinq; ſentẽtia in ſignificãdi ueritate cõcurrit, omnis homo riſibilis eſt, uera eſt, omnis nõ homo nõ riſibilis eſt, hæc retinet ueritatẽ. Nam quia riſibile hominis proprium eſt, rectè dicitur nõ eſſe riſibile quicquid homo non fuerit. Eadem omnia in particulari negatione redduntur. Nam ſiue quæ ſunt maiora ſubiecto, atq; ab eo diſcedere nequeunt, ut rationabilitas ab homine, uel quæ diſcedunt quidẽ, ſed ſunt maiora ſubiecto, ut Grammaticus homine, de ſubiecto prædicentur, unam ueram, alteram falſam faciunt. Nam qui dicit: quidã homo rationalis non eſt, falſum propoſuit, qui uerò reſpondet, quidam nõ homo non rationalis nõ eſt, uerum loquitur. Diuina quippe ſubſtantia non eſt quidam homo, ſed carere non poteſt humanæ ratione naturæ. Item, quidam homo Grammaticus non eſt, uera eſt, ſed falſa eſt ſi dicam: quidã non homo nõ Grammaticus nõ eſt, Cùm illud ſit uerius, quoniã qui homo nõ fuerit, nõ poteſt eſſe Grammaticus. At ſi quæ uel nunquã de ſubiecto poſſunt ueræ prædicari, ut lapis de homine, uel prædicantur quidẽ & ſunt maiora ſubiecto, ſed ab eo diſcedere ſeparariq; patiuntur, ut iuſtitia ab homine, ueras protinus utraſq; cõſeruãt. Nam qui dicit: quidam homo lapis nõ eſt, uerum dixerit. At ſi quis reſpondeat, quidã non homo nõ lapis non eſt, is quoq; uerum dixerit, ſiquidem de ſilice uel de huiuſmodi cæteris uelit intelligi, quæ cùm non ſint homines, non lapides non ſunt. Item, quidam homo iuſtus non eſt, propoſitio ueritatem tenet. Sed ne illa quidã falſa eſt, quæ proponit, quendam non hominem non iuſtum nõ eſſe, hoc enim ut dictum eſt, diuinis ſubſtãtijs inuenitur, ut iuſtitiã teneant, quamuis ab hominis diffinitione ſeiunctæ ſunt. Item, ſi id quod abeſſe non poteſt, & ſit æquale ſubiecto, de eodem ſubiecto prædicetur, ut riſibile homini, incurrit utriſq; mendacium. Nam quidam homo riſibilis non eſt, falſa eſt, cuius falſitati ſeſe æmulam præſtat quæ proponit, quidam non homo non riſibile non eſt, quaſi qui homo non ſit, poſsit eſſe riſibilis. Ita igitur quidem in affirmationibus uniuerſalibus & particularibus negatiuis, ueritas falſitasq; & ſimul aliquoties inuenitur, & inter utraſq; diuiditur. Negationes uerò uniuerſales & particulares affirmationes non ſimili reſpondent modo.

Sed

Sed negationes quidem uniuersales, unam uerum dicere, alteram falsam, simul utrasque falsas esse posibile est: simul autem ueras nunquam esse contingit. Nam si id quod adesse subiecto non potest, prædicetur, ut lapis homini, unam ueram faciunt, alteram falsam, ut est: Nullus homo lapis est, uera est, falsa est, quæ proponit, nullus non homo non lapis est. Omnia quippe animalia præter hominem ita non sunt lapides, sicut ab hominum natura seiuncta sunt, quicquid uerò aliud de subiecto prędicetur, neutri cōstare ueritas potest, ut si quis proponat: Nullus homo rationalis est, falsum dixerit. Aliusque respondeat, nullus non homo nō rationalis est, hanc quoque conuincit ratio mentiri: equus quippe non homo est, nec eum quis dixerit rationis esse participem, ut autem simul ueræ sint, nullus poterit terminus approbare. Particulares autem affirmatiuæ in differentiam ueritatis falsitatisque discedunt, quoties aliquid tale de subiecto dicitur, quod nunquam posit adesse subiecto, ut lapis, nam si quis enunciet, quidam homo lapis est, falsa propositio est. At si quis respondeat, quidā non homo non lapis est, tenet cōtrariam ueritatem, equus quippe nō homo est, nec lapis esse dicetur. Quicquid uerò aliud de subiecto prædicabitur, est eas in ueritatis significationem conuenire: ut, quidam homo rationalis est, uera est, quidam non homo non rationalis est, huic quoque ueritas constat, equus quippe non homo est, nec ratione subsistit, ut uerò simul falsę sint, nullis reperietur exemplis. Ad hunc igitur modum, & de cæteris quæ uel subiectum, uel prædicatum retinent infinitum, ad ueritatis falsitatisque consensum enunciationū proprietas consideranda est, de quibus modo breuiter quid eueniat tetigisse sufficiat, singula uerò lectoris exploranda diligentiæ, & per conuenientes terminos ri manda permittimus. Disponantur igitur propositiones quæ ex utrisque simplicibus terminis constant, easque quarum subiectum tantùm abnuatur, ex aduersa parte respiciant.

Simplices.	Ex subiectis finitis.
Omnis homo rationalis est,	Omnis non homo rationalis est.
Nullus homo rationalis est,	Nullus non homo rationalis est.
Quidam homo rationalis est,	Quidam non homo rationalis est.
Quidam homo rationalis non est,	Quidam non homo rationalis non est.
Omnis homo risibilis est,	Omnis non homo risibilis est.
Nullus homo risibilis est,	Nullus non homo risibilis est.
Quidam homo risibilis est,	Quidam non homo risibilis est.
Quidam homo risibilis non est,	Quidam non homo risibilis non est.
Omnis homo iustus est,	Omnis non homo iustus est.
Nullus homo iustus est,	Nullus non homo iustus est.
Quidam homo iustus est,	Quidam non homo iustus est.
Quidam homo iustus non est,	Quidam non homo iustus non est.
Omnis homo Grammaticus est,	Omnis non homo Grammaticus est.
Nullus homo Grammaticus est,	Nullus non homo Grammaticus est.
Quidam homo Grammaticus est,	Quidam non homo Grammaticus est.
Quidā homo Grammaticus nō est,	Quidam non homo Grāmaticus non est.
Omnis homo lapis est,	Omnis non homo lapis est.
Nullus homo lapis est,	Nullus non homo lapis est.
Quidam homo lapis est,	Quidam non homo lapis est.
Quidam homo lapis non est,	Quidam non homo lapis non est.

In harum

In harum igitur affirmationibus quidē uniuersalibus ueritas & falsitas distribuit, si quid tale de subiecto prædicetur, qđ abesse nō possit, siue illud maius sit: ut, animal homine, siue æquale: ut, risibile homini. In his enim unā ueram, alteram falsam esse necesse est, quicquid uerò præter ea fuerit prædicatū unam semper ueritas, alteram semper falsitas nō sequetur, ut aūt simul ueræ sint nequit ostendi. Particularium uerò in affirmationibus quidem siquidē ea prędicentur, quæ ualeant transire subiectū: siue ab eo separari nequeunt: ut, animal ab homine: seu possint, ut iustitia ab hoīe, loquit̃ utraq; uera sentētia. Quicquid uerò præter ea fuerit prædicatū, unā ueritas, alterā falsitas tenet, falsæ uerò simul nequeūt inueniri. Negationes uerò particulares siquidē id prædicēt, quod à subiecto nō possit abscedere: siue illud maius sit, ut rationale homine: seu æquale, ut risibile homini, uni cōstabit ueritas, altera mentiet̃. Si quid uerò præter ea fuerit prędicatum, ueras semper utrasq; constat, ut in eas cōmunis falsitas nunq̃ possit incidere. Itē disponant̃ in ordinē primū quidē simplices, has è regione respiciant q̃ subiecto simplici deneganț prædicato.

Simplices.	Ex infinito prædicato.
Omnis homo lapis est,	Omnis homo non lapis est.
Nullus homo lapis est,	Nullus homo non lapis est.
Quidam homo lapis est,	Quidam homo non lapis est.
Quidam homo lapis non est,	Quidam homo non lapis non est.
Omnis homo animal est,	Omnis homo non animal est.
Nullus homo animal est,	Nullus homo non animal est.
Quidam homo animal est,	Quidam homo non animal est.
Quidam homo animal non est,	Quidam homo non animal non est.
Omnis homo risibilis est,	Omnis homo non risibilis est.
Nullus homo risibilis est,	Nullus homo non risibilis est.
Quidam homo risibilis est,	Quidam homo non risibilis est.
Quidam homo risibilis non est,	Quidam homo non risibilis non est.
Omnis homo iustus est,	Omnis homo non iustus est.
Nullus homo iustus est,	Nullus homo non iustus est.
Quidam homo iustus est,	Quidam homo non iustus est.
Quidam homo iustus non est,	Quidam homo non iustus non est.
Omnis homo Grammaticus est,	Omnis homo non Grammaticus est.
Nullus homo Grammaticus est,	Nullus homo non Grammaticus est.
Quidam homo Grammaticus est,	Quidam homo non Grammaticus est.
Quidam homo Grammaticus nō est,	Quidam homo non Grāmaticus nō est.

Harū igitur affirmationes uniuersales, siquidē prædicent, quod subiecto nequeat cōuenire: ut, Lapis homini, uel à subiecto, cū sit æquale uel sit maius, nō possit abscedere: ut, animal uel risibile ab homine, unā semper necesse est ueritatē, alteram proferre mendaciū, quicquid uerò præter ea fuerit prædicatū, utrisq; falsitas inuenitur, ut ad ueritatē cōuenire nō possint. Negationes uerò uniuersales, siquidē id de subiecto prædicent, quod subiecto adesse possit & abesse, ita ut excedat, ut uirtus hominē, uel id q̃ adesse quidē queat, sed nō possit adæquare subiectū, ut Grāmaticus hominē, utræq; in falsitate cōmunicant. Quicquid uerò aliud fuerit prædicatum, unam ueritas, alteram falsitas consequetur, ut autem simul ueræ sint, nequit ostendi. Particulariū uerò affirmationes quidē simul ueræ sunt, si id quod uel

adesse

adesse posit uel abesse prædicetur, siue illud maius sit, ut iustitia homine, seu minus, ut Grammaticus ab homine. Si quid uerò aliud fuerit prædicatum, ueritas in eas ac falsitas distribuitur, ita ut nunquam communem consonent falsitatem. Particulares quoq; negatiuę in similibus terminis ueritate concordant. Nam si quod adesse uel abesse potest, siue illud maius sit, ut iustus ab hoie, siue minus, ut Grammaticus ab homine, de subiecto prædicetur, ueritas utrisq; constabit. In alijs uerò cunctis prædicationibus uni ueritas, alteri falsitas cedit. Nunquā tamen utræq; in prodenda falsitate cōsentient. Præter hanc aūt inter se cōuenientiā propositionū, habent aliquid hæ propriū, quæ prædicatū adiecta negatione pronunciant, quod cæteris inesse non posit. Affirmationes namq; negationibus, negationesq; affirmationibus, quarum uniuersalis est propositio. Itemq; particulares affirmationes negationibus, negationes affirmationibus ita conueniunt, ut nunquā neq; in falsitate, neq; in ueritate discordent. Conuenientium aūt ordinem seriemq; describimus, quas si quis in superius posita respexerit, uidebit angulariter conuersas.

Omnis homo rationalis est, Conueniunt, Nullus homo non rationalis est.
Omnis homo nō rationalis est, Conueniunt, Nullus homo rationalis est.
Quidā homo nō rationalis est, Conueniunt, Quidam homo rationalis non est.
Quidam homo rationalis est, Conueniunt, Quidā homo nō rationalis non est.

Quod idcirco in his tantùm uidetur euenire, quòd de eodē subiecto uterq; intelligitur ordo oppositionis. Nam quæ dicit, omnis homo rationalis est, de homine rationale prædicauit. Item quæ proponit, omnis homo non rationalis est, de eodem homine rationale seiunxit, ut meritò simplices affirmationes negationi consentiant. At non in alijs intelligitur idem esse subiectum. Nam & illa quæ proponit, omnem non hominem esse rationalem, & illa quæ enunciat, omnem nō hominem esse non risibilem, de homine non loquuntur, sed quolibet alio quod hominis negatione relinquitur. Atq; ideo uelut extraneæ atq; à semet alienæ, nec in ueritate possident aliquam nec in falsitate concordiam. Indefinitas autem propositiones, quoniam particularibus similes esse monstrauimus, adiungēdas superioribus nō putaui. Id enim indefinitis necesse est euenire, quod particularibus solet incurrere. Expeditis igitur his propositionibus, quæ ex utrisq; communicant terminis, atq; eodem ordine collocatis, nunc eam propositionum conuenientiam uel participationem loquamur, quę in utrisq; quidem terminis conuenientia, sed ordinis commutatione consistunt, cuius disceptationis hic finis est, de propositionum cōuersione docuisse. Quid enim est aliud propositiones mutato ordine conuenire utrisq; terminis, nisi propositiones cōuerti? Conuerti autem uel sibi, uel alijs propositiones dicuntur, quoties mutato ordine terminorum, id est, quod subiectum fuerat prædicato, & quod prædicabatur ante subiecto, ueritatem simul obtinent uel falsitatem. De quibus plenißimè hic disputandi sumemus exordiū. Quatuor propositiones esse prædiximus, quæ habeant differentias quantitatum, & utrisq; terminis absq; ordinis permutatione participant. Hæ uerò sunt affirmatio uniuersalis, negatio uniuersalis, affirmatio particularis, negatio particularis. Harum igitur particularis affirmatio, particulariter quidem sibijpsi cōuertitur, uniuersali autem affirmationi per accidens, & rursus uniuersalis negatio, loco principe sui recipit conuersionem, ad particularem uerò negationem per accidens cōuerti potest. Affirmationis uerò uniuersalis ad se ipsam perpetua non potest esse conuersio, ad particularē uerò affirmationē per accidēs potest. Nec uerò negationis particularis ad seipsam principaliter stabilis ac firma cōuersio est. Sed negationi uniuersali secūdo loco atq; accidētaliter. Quæ omnia faciliùs declarātur exemplis. Affirmatio enim particularis, ut ea quæ proponit: Quidā homo albus est, facile sibijpsi cō uertitur, si dicamus: Quoddā album homo est, atq; in utrisq; simul ueritas cōstat.

Ac si

At si quis proponat quendam hominem esse lapidem, eamq; conuertat, dicens: Quendam lapidem esse hominem, mansit in utrisq; mendacium. Hoc igitur modo affirmatio particularis sui recipit conuersionem. Item negatio uniuersalis conuerti potest, ut si quis enunciet, nullum hominem esse lapidem, eandemq; conuersis terminis dicat, nullū lapidem esse hominē, simul ueritatem tuētur. At si quis dicat, nullum hominem esse animal, atq; eandem sub terminorū cōuersione proponat, dicens: nullum animal esse hominem, neutra suam perdidit falsitatē. Hoc igitur modo uniuersalis quoq; negatio sibiipsa cōuertitur, uniuersalis uerò affirmatio non tenet perpetuam cōuersionem, quamuis enim quoties de speciebus propria prædicantur, conuerti uniuersales affirmationes queant, ut si quis dicat: Omnis homo risibilis est, poterit terminorum ordinem permutare. Omne risibile esse hominem, tamē nō est hæc æqualis atq; in omnibus terminis fida cōuersio. Quid enim cùm quis ita proponit? Omnis homo animal est, nunquid conuertere uerè potest, ut omne animal hominem esse pronunciet? Quare cùm aliquoties uniuersalis affirmatio conuersa, propriam nō teneat ueritatem, dicitur cōuersionis naturam non posse suscipere. Negatio quoq; particularis interdum uidetur posse conuerti, ueluti si quis enunciet. Quendā hominem lapidē non esse, uerum loquatur, cùm dixerit: Quendā lapidem hominē non esse, sed est instabilis & incerta cōuersio: nam cùm quidam homo Grammaticus nō sit, falsum est dicere, quendā Grammaticum hominem non esse. Ita igitur hæc quoq; cōuersio protinus à sua ueritate deficit. Superius igitur propositarū quatuor enunciationū, duæ quidem oppositæ, id est, particularis affirmatio & uniuersalis negatio, conuersionem sui firmam perpetuamq; suscipiūt. Duæ uerò oppositæ, id est, affirmatio uniuersalis, & negatio particularis cōuersionis nō tenent firmitatem, sed quia uniuersalis affirmatio, quæ in sui cōuersione uidetur instabilis, si uera est, particularem quoq; affirmationem ueram esse necesse est. Si aūt particularis affirmatio conuersa non amitit propriam ueritatē, uniuersalis quoq; affirmatio conuersa particulari affirmationi eandem ueritatē sonabit: uelut his exemplis probabitur. Si quis enim proponat, omnem hominē esse animal, uerum dixerit, huius subalterna particularis affirmatio, quendam hominem esse animal, ea quoq; uera est, quoniā uniuersalis affirmationis ueritas antecessit. Sed eandē conuerti sibi uerissimè potest, dicitur enim quoddam animal esse hominem. Quocirca affirmatio uniuersalis, quæ proponit, omnē hominem esse animal, & conuersa particularis affirmatio quæ pronunciat, quoddam animal esse hominem, utræq; simul à ueritatis significatione non deficiunt. Ita igitur uniuersalis affirmatio, quæ sui conuersionem perpetuam ferre non poterat, per accidens particulari affirmationi conuersa est. Per accidens aūt ideo, quoniam particularis affirmatio principe sibiipsa loco conuertitur, conuersæ aūt particulari affirmationi uniuersalis affirmatio eandem retinet in ueritate sententiam. Eadem ideo est etiam uniuersalis negationis, quæ quoniam ipsa principaliter conuerti potest, conuersæq; negationi uniuersali illa quę subalterna est, eandem ueritatis refert sententiā. Particularis negatio cōuersa ad ueritatis significationē poterit cōuenire, ut si quis nullum hominē esse lapidem confirmet, & huius conuersio est, nullum lapidem esse hominē, quæ cùm uera præcedat, subalternæ particularis negatiuæ perficit ueritatem, ea uerò est, quidā lapis homo nō est, quæ comparata uniuersali negationi quæ dicit, nullū hominem esse lapidem, quamuis terminis discrepans, tamē similis ueritate proponitur. Igitur particularis negatio, quæ sibiipsi cōuerti non poterit, uniuersali negationi per accidens cōuerti potest. Per accidēs aūt idcirco quoniā uniuersalis negatio in seipsam priore loco conuerti potest. Per cōuersionem autem sui cum particulari negationi, similem ueritatis uidetur obtinere sententiā. Itaq; concludendū est particularem quoq; affirmationem uniuersalemq; negationem cōuersionem sui firmam ac stabilem custodire. Affirmationem autem uniuersalem particularemq; negationē in cōuertendo firmas esse nō posse,

posse, sed hanc affirmationi particulari, illã uniuersali negationi per accidens, posse conuerti. Restat nunc de ea propositionum cõuenientia uel participatione disserere, in qua utrinq; terminorum ordine permutato, uni uel utriq; eorum negatiuum copulatur aduerbium. Atq; in his enunciationibus conuerti termini per oppositionem dicũtur, unusquisq; enim terminorum negatione præposita terminis simpliciter pronunciatis uidetur oppositus. Huius uerò participationis est triplex modus, aut enim prædicato tantùm termino negatio iungitur, aut subiecto, aut utriq; termini denegantur. Primum igitur supposita descriptione pandantur exempla. Pòst autem quemadmodum se habent ad ueritatis falsitatis'ue consensum cõsequentis ordine disputetur. Ac primùm quidem de hac differemus, cuius subiectum prædicatumq; negatur. Pòst uerò cuius subiectũ solum, postremò cuius qui prædicatur terminis cum negatione profertur. Atq; earum quidem naturam atq; ordinem ex simplicibus informabimus. Simplices autem in quãtitatum differentijs cõstitutas, quatuor esse monstrauimus. Sit igitur prima quidem affirmatio uniuersalis quæ proponat, omnem hominem esse animal, aduersum hanc collocetur affirmatio uniuersalis, quæ non solùm conuersis terminis enuncietur, uerum in unoquoq; termino negatiuum aduerbium habeat adiunctum, hoc modo: Omne non animal non homo est. Rursus proponatur uniuersalis negatio, ea quę est, nullus homo animal est, huic aduersum teneat locum uniuersalis negatio, terminis cum negatione cõuersis, id est, nullum non animal non homo est. Item sit particularis affirmatio simplex: Quidã homo animal est, huic terminus atq; ex aduerso referatur particularis affirmatio, quæ cõmutatis in ordinem terminis, negationes utrisq; gestet oppositas, ut est: Quoddam non animal nõ homo est. Item sit particularis simplex negatio quæ proponat. Quendã hominem animal non esse, hanc ex aduerso respiciat particularis negatio, quæ permutatis ad ordinem terminis aduerbiũ negationis adiecerit, ut est: Quoddam nõ animal, nõ homo non est.

Simplices.	Conuersæ utrisq; infinitis
Omnis homo animal est,	Omne non animal non homo est.
Nullus homo animal est,	Nullum non animal non homo est.
Quidam homo animal est,	Quoddam non animal non homo est.
Quidam homo animal non est,	Quoddam animal non homo non est.

Sed quanquã huiusmodi participationis plures esse differẽtias nouerimus, ad instructionẽ tamen Categoricorũ syllogismorũ de hac tantùm proposuisse sufficiat, quarum quidem propositionũ pars ex simplicibus nominibus constat, pars uerò ex infinitis. Nã propositio uniuersalis, quæ est, omnis homo animal est, ex utrisq; nominibus finitis cõstat. Namq; & homo & animal finita nomina esse manifestũ est. Ea uerò affirmatio quæ proponit, omne non animal nõ hominem esse, infinitorum terminorum positione cõiuncta est. Non animal enim, & nõ homo nomina esse infinita, in nominis diffinitione prędiximus, quæ quidẽ sese ad ueritatis falsitatis'ue rationẽ sic habẽt. Vt ẽm negationibus adiunctis infinita nomina simplicibus opponũtur, ita etiã cõuersio propositionũ ẽ cõtrario cõtingit quã paulo antè in simplicibus habebat. In illis enim affirmatio uniuersalis particularisq; negatio conuersionem stabilem non tenebant. Affirmatio aũt particularis atq; uniuersalis negatio cõuersæ certissimè tuebãtur uel in ueritate, uel in falsitate cõsensum. Hinc omne diuersum est. Vniuersalis namq; affirmatio, & particularis negatio p oppositionẽ sibijpsi cõuertitur, uniuersalis autem negationis & particularis affirmationis nõ est ad ueritatis falsitatis'ue cõsensum fida cõuersio. Ac primũ de uniuersali affirmatione tractemus, quę cùm in simplicibus uera sit, ueritatẽ quoq; per oppositionẽ conuersa custodit, ut ea quæ dicit, omnem hominẽ esse animal, uera est,

est,atq; illi per oppositionem conuertitur,id est,omne non animal non homo est, eam quoq; ueram esse necesse est.Propositionis autē huius ista sententia est,quoniam non est homo,quicquid animal non est,quod uerū esse nullus ignorat.Item si sit falsa uniuersalis affirmatio in simplicibus terminis constituta,falsa quoq; eius per oppositionem probabitur esse conuersio,nam cùm dicimus: Omnis lapis animal est,falsa est,atq; illi per oppositionem conuertitur,id est,omne non animal nō lapis est,eam quoque falsam esse necesse est.Id enim ex tali enunciatione sentitur, quoniam quicquid animal non fuerit,id lapis nō est, quod apertissimè falsum est, cùm lapis ipse animal non sit.Quod si uniuersalis affirmatio terminorum oppositionem conuersa sibimet in ueritate conuenit & in falsitate, non est dubium quin uniuersalis simplex affirmatio stabili per oppositionem conuersione monstretur. Idem de simplici etiam particulari negatione dicemus. Nam cum hæc falsa est, ut ea,quæ dicit:Quidā homo animal non est, illa quoq; falsitatem tenebit, quæ huic terminorum oppositione conuertitur,ut ea quæ proponit. Quoddam nō animal non homo non est.Id enim ex hac enunciatione colligitur, quod res quæ non sit animal,sit homo.Etenim hoc est esse hominem,quod non esse non hominem. At si uera sit negatio particularis ex simplicibus terminis iuncta, ut est, quidam lapis animal non est, non deerit ueritas cum terminorum oppositione conuersæ,quæ proponit:Quoddam non animal non lapidem non esse. Id enim conuersio ita significat,quod res quædam quę animal non sit,lapis sit,hoc est enim esse lapidem, quod non esse non lapidē,quod si particularis simplex negatio per oppositiones propriæ conuersioni & in ueritatis & in falsitatis significatione concordat, nō est dubium particularem simplicem negationem certo sibi ac stabili modo per oppositionem terminorum posse conuerti.In negatione uerò uniuersali non est perpetua neq; fida conuersio.Quod quidem fallere poterit,si quis ad solam respiciat cōuenientiā falsitatis.Nam cùm sit falsa simplex uniuersalis negatio, quæ proponit, nullum hominē esse animal,falsa est,quæ ei per oppositionem conuertitur, ut est, nullum non animal non homo est. Id enim ex hac propositione monstratur, quoniam omne quod animal nō est,id homo est, hominē esse significat,quicquid animal non sit,quæ proponit,nullū esse nō hominem,qui animal nō sit.Sed hic in falsitate cōsensus ad ueritatē usq; nō peruenit. Age enim sit uera simplex uniuersalis negatio,nullus homo lapis est,nō uera potest esse,nullus nō lapis nō homo est.Id nam q; designat ista cōuersio,quoniā quicquid lapis nō fuerit,id homo est, hominem namq; esse designat quod lapis nō sit, qui pronunciat nullū esse nō hominē, quod lapis nō est,quod apertissimè falsum est.Quamuis enim multa proferā,quę cum lapides nō sint,tamē ab hominum natura seiuncta sunt, ut equus, arbor,atq; alia plurima.Si igitur negatio uniuersalis per oppositionem proprię conuersioni in falsitate quidē cōuenit,nec tamen in ueritate cōsentit, rectè pronunciatur conuersionem perpetuā,atq; æquabilem nō habere.Eadem quoq; ratio est in affirmatione simplici particulari. Nam in hoc quoq; sæpe error deprehenditur, ut certæ propositionū cōuersionis putentur,si quis nō ad falsitatis quoq;,sed ad solam conuenientiā ueritatis aspiciat.Nā cum affirmatio simplex particularis uera sit, ut est, quidā homo animal est,si huius termini cum oppositione cōuertantur,fiatq; propositio:Quoddam nō animal non homo est, à ueritate non discrepat.Quid enim aliud enunciatio ista designat,quàm esse rem aliquā,quę cùm animal nō sit,ne homo quidē sit? ut lapis simul & animalis & hominis natura deficiat? Sed hic in ueritate cōsensus ad falsitatē usq; nō tendit.Quid enim si sit falsa simplex affirmatio particularis? ut est,quidā homo lapis est,nō erit eius per oppositionem falsa conuersio:quidā non lapis nō homo est.Atqui hæc firma ueritate cōsistit, id enim ex hac propositione datur intelligi,quod sit quidā,quod cùm lapis non sit,ne homo quidē sit,ut equus atq; arbor,quę neq; hominis,neq; lapidis diffinitione clauduntur.Quòd si particularis affirmatio dū per oppositionē cōuertitur,in ueritate qui-

dem tenet secum ipsam concordiam. In falsitate autem sibimet ipsa dissensit, rectū est pronunciare quod termini negatione coniuncta conuersionem firmam, stabilemq́ non teneant. Quare cùm in simplicibus, ac præter oppositionem conuersionibus, uniuersalis quidem negatio particularisq́ affirmatio perpetua, fidaq́ terminorum permutatione uertantur. Affirmatio uerò uniuersalis, particularisq́ negatio minimè dum per terminorum oppositionem, simplex propositio sibi ipsa conuertitur, omnia (ut dictum est) aduersa ratione cōtingunt. Vniuersalis namq́ affirmatio & particularis negatio, firmam negatarum partium retinent cōuersionem. Vniuersalis autem negatio in falsitate quidem rectè sibi ipsa conuertitur. In ueritate autem sibijpsa discordat. Particularis autem affirmatio in ueritate quidē sibi conuenit, sed in falsitate dissentit. Similis autem contemplatio est in his quæ conuerso ordine terminorum prædicato tantum uel subiecto, sibi copulant negationem, in quibus, ut in superioribus quoq́ fecimus, propositionum tantum ordinem describemus, & quid eueniat sub breuitate monstrabimus. Perquirenda, atq́ examinanda singula, lectoris diligentię derelinquentes. Descriptis ergo simplicibus, ex aduersa parte, quæ conuerso ordine, prædicatum cum negatione pronunciant, conferantur.

Simplices.	Conuersæ de prædicato infinito.
Omnis homo animal est,	Omne animal non homo est.
Nullus homo animal est,	Nullum animal non homo est.
Quidam homo animal est,	Quoddam animal non homo est.
Quidam homo animal non est,	Quoddam animal non homo non est.
Omnis homo iustus est,	Omnis iustus non homo est.
Nullus homo iustus est,	Nullus iustus non homo est.
Quidam homo iustus est,	Quidam iustus non homo est.
Quidam homo iustus non est,	Quidam iustus non homo non est.
Omnis homo Grammaticus est,	Omnis Grammaticus non homo est.
Nullus homo Grammaticus est,	Nullus Grammaticus non homo est.
Quidam homo Grammaticus est,	Quidam Grammaticus non homo est.
Quidam homo Grammaticus nō est,	Quidam Grāmaticus nō homo non est.
Omnis homo lapis est,	Omnis lapis non homo est.
Nullus homo lapis est,	Nullus lapis non homo est.
Quidam homo lapis est,	Quidam lapis non homo est.
Quidam homo lapis non est,	Quidam lapis non homo non est.
Omnis homo risibilis est,	Omne risibile non homo est.
Nullus homo risibilis est,	Nullum risibile non homo est.
Quidam homo risibilis est,	Quoddam risibile non homo est.
Quidam homo risibilis non est,	Quoddam risibile non homo non est.

Harum igitur in affirmationibus quidē uniuersalibus, si ea de subiecto prædicentur, quæ & adesse & abesse contingant, siue illud subiecto maius sit, ut iustitia homine, siue minus, ut Grāmaticus homine, uel si ea quæ omnino adesse nō possunt, ut lapis homini simul semper falsas esse necesse est. Si quid uerò præter hæc fuerit prædicatum, unam ueram, falsam alteram esse proueniet, nunquam uerò utrique ueritas consonabit. In negationibus uerò uniuersalibus, siquidem ea de subiecto prædi-

prædicentur, quæ à subiecto ualeant segregari, siue illa maiora sint, ut iustitia homine, siue minora, ut eodem homine Grammaticus, utrisque aderit falsa sententia. Quicquid uerò reliquorum fuerit prædicatum uni uerum, alteri faciet adesse mendacium. Nunquam uerò in his concors ueritas inuenitur. In particularibus uerò affirmationibus siquidem ea prædicentur, quæ cum separari possint, tum uel maiora sunt, ut iustus homine, uel minora, ut Grammaticus homine, communis affirmationes ueritas obtinebit. Alia uerò quælibet prædicatio unam ueram, alteram semper faciet esse mendacem, sed nunquam communiter mentientur. In negationibus uerò particularibus hic modus est, ut siue ea quæ adesse non possunt, ut lapis homini, siue quæ possunt ac poterunt segregari, cùm tamen eorum aliud maius sit, ut iustitia homine, aliud minus, ut Grammaticus homine, prædicentur, ueritas utrisque constabit. Quicquid uerò absque his prædicabitur, ueritatem uni, alteri diuidet falsitatem, simul tamen falsas esse non euenit. Item descriptio supponatur quæ priore parte simplicibus collocatis, eas quæ conuerso ordine subiectum cum negatione proponunt, contraria fronte constituat.

Simplices.	Conuersæ de subiecto infinito.
Omnis homo animal est,	Omne non animal homo est.
Nullus homo animal est,	Nullum non animal homo est.
Quidam homo animal est,	Quoddam non animal homo est.
Quidam homo animal non est,	Quoddam non animal homo non est.
Omnis homo risibilis est,	Omne non risibile homo est.
Nullus homo risibilis est,	Nullum non risibile homo est.
Quidam homo risibilis est,	Quoddam non risibile homo est.
Quidam homo risibilis non est,	Quoddam non risibile homo non est.
Omnis homo lapis est,	Omnis non lapis homo est.
Nullus homo lapis est,	Nullus non lapis homo est.
Quidam homo lapis est,	Quidam non lapis homo est.
Quidam homo lapis non est,	Quidam non lapis homo non est.
Omnis homo iustus est,	Omnis non iustus homo est.
Nullus homo iustus est,	Nullus non iustus homo est.
Quidam homo iustus est,	Quidam non iustus homo est.
Quidam homo iustus non est,	Quidam non iustus homo non est.
Omnis homo Grammaticus est,	Omnis non Grammaticus homo est.
Nullus homo Grammaticus est,	Nullus non Grammaticus homo est.
Quidam homo Grammaticus est,	Quidam non Grammaticus homo est.
Quidã homo Grammaticus nõ est,	Quidam nõ Grammaticus homo non est.

Superiùs igitur descriptarũ enunciationũ affirmatione quidem uniuersales, si eã de subiecto prædicẽtur, quæ ab eo nunquã ualeãt amoueri, siue illud maius sit, ut animal homine, seu æquale, ut risibile homini, seu tale quod subiecto nullo modo possit obtingere, ut lapis homini, uni ueritatẽ dispartiẽt, alteri falsitatẽ. At si quod absque his prædicabitur, utrasque falsitas obtinebit. Communi aũt propositionũ ueritati locus esse nõ poterit. At in negationibus quidẽ uniuersalia & maiora prædicentur. Seu ea quæ relinquere subiectũ nequeant, ut animal hominẽ: seu quæ possint, ut iustitia hominẽ, utrisque falsitas inhærebit. Alia quælibet prædicamenta unã ueram faciũt, alteram falsam, ita ut communis utræque ueritatis nõ possint esse participes,

ticipes, at in particularibus affirmationibus quidem. Siquidem maiora de subiecto prædicentur, quæ uel nunquam subiecti coniunctione discedãt, ut animal homine, uel etiam segregentur, ut iustitia ab homine, respondebit utraq; ueritatem. Cæteræ uerò prędicationes ueritatem, propositionibus falsitatem'ue distribuunt, in commune participantibus falsitatem. Particulares uerò negationes, siquidem ea prædicent, quæ possint à subiecto seperari, siue illud maius sit, ut iustitia homine, seu minus, ut Grammaticus homine, ueras utrasq; esse necesse est. Si quid uerò extrà prędicabitur, uni oportet uerum, alteri adesse mendacium, ut simul falsę nequeant inueniri. Atq; hæc quidem de his propositionibus, quæ cùm determinatione proferuntur dicta sunt. Quæ uerò indefinitæ sunt, quoniam particularium proprietatibus adæquantur, eadem omnia comparatæ uniuersalibus obtinebũt, quæ in superiore descriptione particularium propositionum ordo seruauit. Restarent subiectorum singularium propositiones, de quibus quoniam & longum est dicere & nihil ad Operis propositi affert utilitatem, & sibiipse exemplo earum quas superiùs proposuimus, easdem Lector inueniet, prætereundum uidetur.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHII PATRICII ORDINARII, ET CONSVLARIS VIRI DE SYLLOGISMO

Categorico, Liber I.

VLta Græci ueteres posteris suis in consultissimis reliquêre tractatibus, in quibus prius quàm ad res densa caligantes obscuritate uenirent, quasi quadam intelligentiæ luctatione præludunt: hinc per introductionem est facilior discibiliorq; doctrina, hinc per ea quæ illi προλεγόμενα uocant, nos prædicta uel prædicenda possumus dicere, ad intelligentiam promptior uia munitur. Hanc igitur prouidentiam non exosus, statui ego quoq; in res obscurissimas aliquem quodammodo pontem ponere, mediocriter quæq; delibans, ita, ut si quid breuis dictum sit, id nos dilatione ad intelligentiam porrigamus, si quid suo more Aristoteles nominum, uerborumq; mutatione turbauit, nos intelligentiæ seruientes, ad consuetum uocabulum reducamus, si quid uerò ut ad doctos scribens summa tantùm tangens designatione monstrauit, nos id introductionis modo, aliqua in eas res tractatione disposita perquiramus. Sed si qui ad hoc Opus legendum accesserint, ab his petitum sit, ne in his quæ nunquam attigerint, statim audeant iudicare, ne'ue si quid in puerilibus disciplinis acceperint, id sacrosanctum iudicent. Quandoquidem res teneris auribus accommodatas sæpè Philosophiæ seuerior tractatus eliminat. Si quid uerò in his non uidebitur, ne statim obstrepant, sed ratione consulta, quid ipsi opinentur, quid'ue nos ponimus, ueriore mentis acumine, & subtiliore pertractata ratione diiudicent. Et hi quidem sic. Nos (enim ut arbitror) suffecimus eos commentarios, de quibus hæc nos protulimus, degustent blando fortasse sapore subtilitatis eliciti, quamuis infrenis & indomiti creatores sint, tamen ueterum uirorum inexpugnabilibus auctoritatibus acquiescent, si quis uerò Gręcæ orationis expers est, in his, uel si qua aliorum sunt similia, desudabit. Itaque hæc huius prooemij lex erit, ut

forum

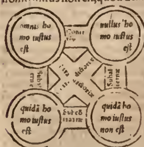
forum nostrũ nemo non intellecturus,& ob id culpaturus inspiciat. Sed ne procemijs nihil afferētibus tempus teratur,inchoandum nobis est illo prius depulso periculo, ne à quoquam sterilis culpetur oratio. Non enim eloquentiæ compositiones,sed planitiem consectamur:qua in re si hoc efficimus, quamlibet incompte loquentes,intentio quoq; nostra nobis perfecta est. Sed quoniam syllogismorum structura nobis est hoc Opere explicanda,syllogismis autem prior est propositio; de propositionibus hoc libello tractatus habebitur. Et quoniam propositionis partes sunt nomen & uerbum,pars autem ab eo cuius pars est,prior est, de nomine & uerbo,quæ prima sunt,disputatio prima ponatur. Nomen est uox designatiua ad placitum sine tempore,cuius nulla pars extrà designatiua est, uox autem dictum est,quia uox nominum genus est. Omnis autem diffinitio à genere trahitur,ut si diffinias hominem,animal dicis,id est,genus. Pòst uerò rationale,id est, differentia. Designatiua uerò dicta est,quia sunt uoces quædam, quæ nihil significant,ut sunt syllabæ. Nomen uerò designat,id cuius est nomen. Ad placitum uerò quia nullum nomen aliquid per se significat,sed ad ponentis placitum. Illud enim unaquæq; res dicitur,quod ei placuit,qui primus rei nomen illud impressit: Sunt enim uoces naturaliter significantes, ut canum latratus, iras canum significat, & alia eius quædam uox, blandimenta,sed non sunt nomina, quia non sunt ad placitum significantes,sed natura. Sine tempore uerò, quòd uerba quidem uoces sunt designatiuæ & secundùm placitum,sed distant,quòd nomina sine tempore sunt; uerba cum tempore. Cuius nulla pars extrà designatiua est,nomen ab oratione disiungit,quòd oratio & ipsa uox est, & designatiua,& secundùm placitum, & aliquoties sine tempore est,sed orationis partes significant,nominum uerò minimè. In Ciceronis enim nomine nulla extrà pars designatiua est,neq; ci,neq; ce,neque ro. Neque si ex duobus integris nomina sint. Quod enim in uno consignificat,id extrà non significat. In nomine enim magister,magis & ter cōsignificant, quia est magister. Sublatum uerò ter & magis,nō erit alicuius significatio, nisi tibi hoc alij nomen dare placuerit. Omnia enim nomina non naturaliter sunt,sed ad placitum ponuntur. Sed de hoc in commentario libri περὶ ἑρμηνείας Aristotelis dictum est,& maior eius rei tractatus est,quàm ut nūc queat expediri. Reuertamur igitur ad nomen. Sed quoniam sunt quædam uoces,quæ & designatiuæ sunt,& secundū placitum & sine tempore,quarum dubia sit natura,id est,non homo. Hoc enim significat quiddam & secundùm placitū. Impositum est enim,sed dubium est,cui subdi possit. Nomini enim non potest. Omne enim nomē significat aliquid definitum. Non homo autem,quod definitum est,perimit. Oratio uerò dici non potest. Omnis enim oratio ex nominibus & uerbis constat. Non homo autem, neq; ex nominibus constat,neq; ex uerbis,sed multo magis esse non potest uerbum. Omne enim uerbum cum tempore est,non homo uerò sine tempore est. Quid sit ergo ita uidendum est. Et quoniam non homo uox significat quiddam,quid autem significet in homine ipso non continetur. Potest enim non homo, & equus esse, & lapis,& domus,& quicquid homo non fuerit:quoniā ea quæ significare potest infinita sunt,infinitum nomen uocatur. Et quoniam sunt quędam uoces, & designatiuæ & ad placitum,& definitæ,& quarum partes extrà nihil significāt,ut sunt casus nominum,ut Ciceronis,& Cicerone,& cætera,hæc nomina nō erūt. Omne enim nomē iunctum cùm est uerbo,aut uerum,aut falsum demonstrat. Vt si dicas, dies est,hoc uerò,aut uerum,aut falsum est. Si uerò casum iungas, neq; uerū, neq; falsum efficis. Si em dicas,diei est nihil quod sit,aut nō sit,demonstrasti. Itaq; nihil ex hoc neq; uerum neq; falsum efficies. Et meritò dictum uidetur. Quod enim primo uocabulū,nomina rebus imponentes dixerūt, id solùm nomē uocabitur meritò. Qui enim primus circo circum nomē imposuit,ita dixisse uidetur, dicatur, hoc circus. Atq; ideò primus hic casus nominatiuus uocatur,quod nomē sit. Alijs uerò nominibus non nominis,cæteros casus appellauēre. Ergo à capite reuoluendū

est,uocem dictam quòd uox nominum genus sit. Designatiuum uerò quod sunt quædam uoces,quæ nihil designant,ut ab his uocibus separetur,quæ nihil significant. Ad placitum,ut ab his uocibus separetur,quæ naturaliter significant, ut sunt pecudum. Sine tempore uerò dictum est ad diuisionem uerbi,quòd cùm tempore est. Cuius nulla pars extrà significat, ut diuideretur ab oratione, cuius partes nomina sunt & uerba,quæ significant. Finita uerò,ut ab infinitis separetur. Recta,ut à casibus distingueretur. Et in uerbo eadem omnia ferè conueniunt. Est enim uerbum uox significatiua ad placitum,cum tempore,cuius nulla pars extrà significatiua est,& quia est quædam uox significatiua & ad placitum cum tempore, cuius pars nihil significat,ut non albet. Albet enim,quod cùm non iunctum consignificat,solum non significat,& quia nihil definitum monstrat. Quod enim non albet, potest & rubere,potest & nigrescere,potest & pallere,& quicquid non albet,ideo infinitum uerbum uocatũ est. Faciebat autem & facturus, ut superiùs in nomine nõ uerba,sed casus uerborum sunt. Repetendum est igitur ab initio, uerbum esse uocem dictum à genere,significatiuam,ut à non significatiuis uocibus diuidatur. Ad placitũ,ut ab illis quæ natura sunt significatiuæ uocibus separetur. Cum tempore,ut à nomine diuideret̃. Præsens aliquid significare,ut à uerbi casibus disiungeretur:finita,ut ab infinitis disterminaretur. Restat ergo nunc quid sit oratio dicere. Hæc enim ex nomine & uerbo cõponi uidetur. Sed prius utrùm nomen & uerbum solæ partes orationis sint consideremus,an etiam aliæ sex,ut Grammaticorũ opinio fert,an aliquæ ex his in uerbi & nominis iura uertantur, quòd nisi prius cõstitutum sit,tota propositionũ,ac deinceps ea ipsa, quæ ex propositionibus cõponitur syllogismorũ ratio titubabit. Nam si ex quo sint genere termini nesciatur,totum ignorabitur. Nomẽ & uerbũ duæ solæ partes sunt putandæ, cæteræ enim nõ partes,sed orationis supplementa sunt:ut enĩ quadrigarũ frena uel lora nõ partes, sed quædã quodammodo ligaturæ sunt,& ut dictũ est supplemẽta,nõ etiã partes, sic cõiunctiones & præpositiones,& alia huiusmodi nõ partes orationes sunt,sed quædã colligamẽra. Participiũ uerò quod uocatur,uerbi loco ponetur, quoniam temporis demonstratiuũ est. Aduerbium uerò nomẽ est, cuiusdã enim definitæ significationis est sine tempore,quòd si per casus nõ flectitur,nihil impedit. Non enim est propriũ nominis flecti per casus. Sunt enim quædã nomina, quæ flecti nõ possunt,quæ à Grammaticis monoptota nominantur,sed hoc Grãmaticæ magis, quàm huius cõsiderationis est. Oratio est uox designatiua ad placitũ,cuius partes aliquid extrà significãt,ut dictio,nõ ut affirmatio. Et est orationi cõmune cùm nomine & uerbo quod uox est,& designatiua,& ad placitum. Cuius enim partes ad placitum sunt,ea quoq; ipsa ad placitũ est. Orationis autem partes sunt nomen & uerbum. Sed hæc ad placitum,oratio igitur ad placitum est. Termini uerò orationis à Dialecticis nominãtur nomina & uerba. Termini uerò dicti sunt,quòd usq; ad uerbum & nomen resolutio partium orationis fiat, ne quis orationem usq; ad syllabas nominum uel uerborum tentet resoluere,quæ iam designatiuæ non sunt. Distat autem à nomine uel uerbo oratio,quòd illius partes extrà significant,uerbi & nominis partes nihil extrà designant. Est autem dictio unius simplex uocabuli nuncupatio,uel simplex affirmatio. Atq; ideò dictum est orationis partes significare,ut dictionem,id est,ut simplicis uocabuli nuncupationem. In oratione enim Socrates ambulat,utraq; extrà significat tantùm,quantum simplex uocabuli nuncupatio designare queat. Quomodo autem ut affirmatio simplex non significet, in commẽtario περὶ ἑρμηνείας explicui. Quid autem sit affirmatio & negatio paulo pòst explicabimus. Sunt uerò species orationis in angustissima diuisione quinq;. Interrogatiua:ut putas'ne anima immortalis est? Imperatiua : ut, accipe codicem. Optatiua uel deprecatiua:ut,faciat Deus. Vocatiua:ut,adesto Deus. Enũciatiua: ut,Socrates ambulat. Sed in illis quatuor nulla neq; ueritas est,neq; falsitas. Enunciatiua uerò sola,aut uerũ aut falsum continet. Atq; hinc propositiones oriuntur.

Enunciatio

Enunciatio autem in duas partes secabitur, in affirmationem & negationem. Affirmatio est enunciatio alicuius ad aliquid. Negatio est enunciatio alicuius ab aliquo. Et est affirmatio, ut puta, Plato Philosophus est. Negatio, Plato Philosophus non est. Affirmatio enim ad Platonem Philosophiam enunciat aliquam, id est Platonem esse Philosophum. Negatio uerò ab aliquo Platone aliquam Philosophiã enunciando tollit, id est, enunciat Platonem non esse Philosophum. Enunciatiuarum igitur orationum, aliæ sunt simplices, aliæ non simplices. Simplices sunt, ut si dicas, dies est, lux est. Non simplices, ut si dies est, lux est. Affirmationes uerò simplices & negationes, aliæ sunt uniuersales, aliæ sunt particulares, aliæ indefinitæ. Vniuersales sunt, quæ aut omne affirmant, ut omnis homo animal est: aut omne negant, ut nullus homo animal est. Particulares uerò, quæ aliquem affirmant uel aliquem negant, ut aliquis homo animal est, aliquis homo animal non est. Indefinitæ uerò, quæ neq; uniuersaliter affirmant, aut negant, neq; particulariter, ut homo animal est, homo animal non est. Diuiditur autem simplex propositio in duas partes, in subiectum & prædicatum: ut, homo animal est, homo subiectum est, animal uerò de homine prædicatur, hæ autem partes termini nominantur. Quos diffinimus sic: Termini sunt partes simplicis propositionis, in quibus diuiditur principaliter propositio. Est enim simplicis propositionis uniuersalis secunda diuisio; ut sit in propositione, omnis homo animal est, omnis homo unus terminus, alius uerò, animal est. Sed hoc secundo loco, illud uerò principaliter. Nam primi termini sunt subiectum & prædicatũ. Est enim & nõ est, non magis termini sunt, quàm affirmationis uel negationis designatiua sunt, & omnis uel nullus uel aliquis non magis sunt termini quàm diffinitionum, utrum particulariter an uniuersaliter dictum sit, designatiua sunt. Diuiditur ergò (ut dictum est) propositio in id, quod subiectum est, & in id, quod prædicatur. Dico autem subiectum: ut, in, omnis homo animal est, propositione, hominem, id uerò quod prædicatur, dico animal, & semper quod prędicatur, aut abundat & superest subiecto, aut ęquatur. Minus autem prædicatum à subiecto nunquã repenietur. Sed id quod diximus diuersis demonstremus exemplis, subiecto prædicatũ abundat quoties genus aliquod de aliquo prædicatur, ut si dicas, omnis homo animal est. Non enim potes conuertere, ut dicas, omne animal homo est, quia animal ab homine plus est & abundat. Aequatur autẽ prædicatũ subiecto, quoties propriũ quoddã cuipiam prædicatur, ut omnis homo risibile est, potes conuertere, omne risibile homo est, ut aũt minus sit id quod prædicatur, fieri nequit. Dicitur etiam præcedere prædicatũ, sequi quod subiectũ est. Idonior est enim prædicatio, cõstituere propositionẽ, quàm id quod subiectum est. Simplicium autem propositionũ aliæ sunt in nullo sibi participantes, ut sunt, omnis homo animal est, & uirtus bona est, & aliæ huiusmodi propositiones: aliæ uerò quæ participant. Participantium alię sunt, quæ in utroq; termino participãt, aliæ quæ in altero: & quæ altero termino participãt trib. modis, utroq; uerò duobus, ostendamus ergo exemplis, quomodo altero tribus modis participant. Cõmunis enim terminus est, cùm in una subiectus sit, in altera prædicatus: ut est, omnis homo animal est, & omne animal animatum. In priore enim propositione animal prædicatur ad hominẽ, in posteriore prædicatur ad animal animatũ, & fit animal subiectũ. Et est hic primus modus de eis, quæ altero termino participant. Secundus uerò modus est, in quo in utrisq; cõmunis terminus prædicatur, ut si quis dicat: Omnis nix candida, & omnis margarita candida. Etenim in prima & secunda ꝓpositionę candida prędicatur, in prima ad niuẽ, in secunda ad margaritã. Et est hic secundus modus altero termino participantiũ. Tertius uerò modus est, quoties in utrisq; ꝓpositionib. cõmunis terminus subiectus est, ut si dicas. Virtus bonũ est. Virtus iustũ est. In utrisq; enim ad iustum & ad bonũ uirtus subiectũ est. Sunt igitur participãtes alterũ terminũ his tribus modis: aut cùm in una cõmunis terminus prædicatur, in illa subiectus est: aut cùm in utrisq; prædicatur: aut cũ

in utrisque subiectus est. Earum uerò quę ad utrosque participant terminos, duo sunt modi. Aliæ enim ad eundem ordinem, aliæ ad ordinis commutationem. Ad eundem sunt, quæ de eodem idem demonstrāt, uel affirmatiuè uel negatiuè, uel aliter, uel particulariter. Omnis uoluptas bonum est: Nulla uoluptas bonum est, & rursus particulariter, quædam uoluptas bonum est, quædam uoluptas bonū non est. Ad ordinis uerò cōmutationem sunt, quoties qui in altera subiectus est terminus, in alia prædicatur, ut omne bonū iustū est, & omne iustū bonū est. Nam in priore bonum subiectum est, iustum prędicatum, in secunda iustum subiectum est, bonū prædicatum. Nunc ergo quoniam aliæ ad eundem ordinem, aliæ ad ordinis commutationem sunt, prius dicemus de his, quæ ad eundem ordinem utroque termino participant, & quoniam sunt propositiones, aliæ affirmatiuæ, aliæ negatiuæ, aliæ uniuersales, aliæ particulares, aliæ indefinitæ, duæ sunt, ex his, quæ qualitate differunt, tres quæ quantitate. Et sunt quæ qualitate differunt affirmatiua & negatiua: ad quantitatem quæ uerò differunt, sunt uniuersalis, particularis, & indefinita. In affirmatiuis enim & negatiuis qualę quid sit aut non sit ostenditur. In uniuersali particulari & indefinita de omnium uel nullorū uel nonnullorū quantitate monstratur. Ex his ergo quinque differentijs, id est, uniuersali, particulari, indefinita, affirmatiua, negatiua, sex cōiunctiones fiunt, ita ut tribus, quæ ad quantitatem dicuntur, duæ, quæ ad qualitatē dicuntur aptentur, & fit uniuersalis affirmatiua, & uniuersalis negatiua. Vt omnis homo iustus est, nullus homo iustus est: & particularis affirmatiua, & particularis negatiua, ut quidam homo iustus est, quidā homo iustus non est: & indefinita affirmatiua, & negatiua, ut homo iustus est, homo iustus non est. Fiunt ergo ex duabus, quę sunt ad qualitatē, tribus, quę sunt ad quantitatem iunctis, sex coniunctiones, de quibus indefinitas, affirmatiuas & negatiuas separemus, & de solis uniuersalibus, & particularib. tractatus habeatur. Subscribantur etiam earum participantium, quæ ad eundem ordinem utroque termino participant, duæ uniuersales propositiones, una affirmatiua & altera negatiua, & sit affirmatiua uniuersalis, omnis homo iustus est, & contra ipsam uniuersalis negatiua, nullus homo iustus est. Item sub his ponātur particularis affirmatio, & particularis negatio, ita ut sub uniuersali affirmatiua ponatur particularis affirmatiua, & sub uniuersali negatiua ponatur particularis negatiua, & sit particularis affirmatiua, quidam homo iustus est, & contra ipsam particularis negatiua, quidam homo iustus non est, quod demonstrat subiecta descriptio.

In superiori igitur descriptione uniuersalis affirmatiua & uniuersalis negatiua cōtrarię sunt: subcōtrariæ uerò particularis affirmatiua & particularis negatiua: subalternæ uerò dicuntur uniuersalis affirmatiua & particularis affirmatiua, & itē uniuersalis negatiua, & particularis negatiua. Cōtraiacentes sunt angulares, id est, uniuersalis affirmatiua & particularis negatiua: Et item uniuersalis negatiua & particularis affirmatiua, ut: Omnis homo iustus est, quidam homo iustus nō est. Nullus homo iustus est: Quidā homo iustus est: & sunt ut hoc modo diffiniri possint. Contrariæ sunt, quæ uniuersaliter eidem, idem hæc affirmat, hæc negat. Subcōtrariæ sunt, quæ particulariter eidem idem hæc affirmat, hęc negat. Subalternæ sunt quæ eidem idem affirmant uel negant, hęc particulariter, illa uniuersaliter. Contraiacentes sunt, quando eidem eandem rem hæc affirmat, hæc negat, uel hæc negat, hæc affirmat, illa generaliter, hæc particulariter. Et uocantur contrariæ, quia quod affirmatio uniuersaliter ponit, negatio uniuersaliter tollit. Subalternæ uerò, quoniam quod illa uniuersaliter ponit, etiam hæc particulariter

ponit

ponit. Subcontrariæ uerò dictæ sunt, uel quod naturaliter sub ipsis contrarijs positæ sint, ut descriptio docet, uel quòd à contrarijs diuersæ sunt, & ipsis contrarijs quodammodo contrariæ. Nam contrariæ, ut utræque simul sint fieri non potest, ut utræque omnino non sint fieri potest, contrariã uim obtinebunt subcontrariæ. Nam ut utræque omnino non sint fieri nõ potest, ut utræque simul sint fieri potest, quod in sequentibus meliùs explicabitur. Contraiacentes dicuntur, quoniam uniuersalis affirmatio uel negatio, particularem affirmationem uel negationem angulariter respiciunt. Cùm autem singulæ propositiones habeant duas differẽtias, unam ad qualitatem, alteram ad quantitatem, ut quæ uniuersalis affirmatiua est, habeat differentiam ad quantitatem, quòd uniuersalis est, & aliam ad qualitatem, quòd affirmatiua est. Eodem modo cæteræ propositiones binas habeant differentias, unam secundùm qualitatem, alteram secundùm quãtitatem. Subalternæ quæ sunt: Vna tantùm differentia distant quantitatis, quòd hæc particularis, illa uniuersalis est. Nam qualitatis differentiam nullam retinent. Vtræque enim affirmatiuæ sunt. Illæ uerò aliæ, id est, contrariæ & subcontrariæ ad qualitatem, quòd illa affirmatiua, illa negatiua est: nam ad quantitatem nihil differunt. Vtræque enim contrariæ uniuersales, utræque subcontrariæ particulares sunt, illæ autem quæ contraiacentes dicuntur utrisque differentijs differunt. Nam & illa uniuersalis affirmatio est, hæc particularis negatio, & illa uniuersalis negatio est, hæc particularis affirmatio. Nunc quoniam quæ secundùm qualitatem uel secundùm quantitatẽ & quomodo differant dictum est: earum proprietates, quæ secundùm uerum, falsumue sunt, explicemus. Igitur earum quæ subalternæ sunt, si fuerit uera uniuersalis affirmatio, uera erit particularis affirmatio. Si enim omnis homo iustus est, uera est, uera erit etiam quæ dicit, aliquis homo iustus est. Nam si omnis homo iustus est, & quidam. Eodem modo negatiuæ subalternæ: nam si uniuersalis negatiua uera fuerit, erit etiam uera negatiua particularis, ut si nullus homo iustus est uera fuerit, etiam erit uera, quidam homo iustus nõ est. Nam si nullus homo iustus est, nec quidam. Conuerti autem non potest, nam si particularis uera fuerit, nõ necesse erit ueram esse etiam uniuersalem. Vt si quidam homo iustus est, uera fuerit, nõ necesse erit ueram esse, omnis homo iustus est. Possunt enim esse nõ omnes. Et eodem modo de negatiua. Nam si particularis negatiua uera fuerit, ut est, quidam homo non est iustus, non necesse erit uniuersalẽ, nullus homo iustus est, uerã esse. Potest enim fieri ut quidã iusti sint. Ergo dicamus in subalternis propositionibus, si uniuersales ueræ sint, ueras esse necesse est particulares, sed non cõuertitur. Nam si particulares ueræ fuerint, nõ necesse est ueras etiã uniuersales esse. Particulares uerò ad uniuersales contrariam cõuersionem habent. Nam (ut superiùs) si uniuersales ueræ essent, etiam particulares ueræ essent, & si particulares ueræ essent, nõ omninò ueræ essent etiã uniuersales in particularibus, si particulares falsæ fuerint, falsæ erunt etiã uniuersales. Nam si particularis, quidam homo iustus est, falsa fuerit, uniuersalis etiã, omnis homo iustus est, falsa erit. Nam si quidam homo iustus est, falsa est, uera est, nullus homo iustus est. Si uera est nullus homo iustus est, falsa est, omnis homo iustus est. Falsa igitur particulari, falsa erit uniuersalis. Item si negatiua particularis falsa fuerit, quæ est, quidã homo iustus nõ est, falsa erit etiã, nullus homo iustus est. Nam si falsum est, quia quidã homo iustus nõ est, uera est, quia omnis homo iustus est. Si uera est, hæc falsa est, nullus homo iustus est, falsa igitur particulari, falsa erit etiam uniuersalis. Sed non cõuertitur, ut si uniuersales falsæ sint, falsas necesse sit esse particulares: nam si uniuersalis, omnis homo iustus est, falsa fuerit, nõ necesse est particularẽ, quidã homo iustus est, falsam esse. Potest enim fieri, ut si omnis homo iustus non fuerit, sit quidã iustus, & item si uniuersalis negatiua, nullus homo iustus est, falsa fuerit, non necesse erit, quidã homo non est iustus, falsam esse. Nam si falsa est, nullus homo iustus est, uerũ est, esse aliquos iustos, uera est etiã quæ dicit, quidã homo iustus nõ est, quod sint quidã etiam nõ iusti. Repetens igitur à capite dicat,

quod in ſubalternis. Si uniuerſales ueræ fuerint, ueræ erũt etiam particulares. Sed non conuertitur. Item ſi particulares falſæ fuerint, falſæ erũt etiam uniuerſales, ſed non conuertitur, contrariæ uerò ſimul eſſe ueræ nunquã poſſunt. Poteſt autem fieri, ut aliàs utræq; falſæ ſint, aliàs una uera, altera falſa, utræq; falſæ ſunt, ut ſi quis dicat: Omnis homo Grãmaticus eſt, falſa eſt, nam nõ omnis & nullus homo Grammaticus eſt, falſa eſt. Nam nõ nullus, eſt aũt una uera, altera falſa, ut ſi quis dicat, omnis homo bipes eſt, hæc affirmatiua uera eſt: nullus homo bipes eſt, hæc negatiua falſa eſt. Et itẽ omnis homo quadrupes eſt, hæc affirmatiua falſa eſt. Nullus homo quadrupes eſt, hæc negatiua uera eſt. Sunt ergo cõtrariæ aliquoties utræq; falſæ, aliquoties inter ſe uerum falſumq; diuidẽtes, ut utræq; aũt ueræ ſint, fieri nunq; poteſt, ſubcõtrariæ uerò cõtraria patiunt̃. Nã falſę nunq; reperiri queunt. Sed aliàs ueræ utræq; ſunt: ut eſt, quidã homo Grãmaticus eſt, uera eſt, & quidã homo Grãmaticus non eſt, etiã hæc uera eſt. Poteſt em̃ alius eſſe Grãmaticus & alius nõ eſſe. Aliàs una uera eſt, altera falſa. Vera eſt enim affirmatio: Quidã homo bipes eſt, falſa eſt aũt negatio, quidã homo bipes non eſt. Item falſa eſt affirmatio, quidã homo quadrupes eſt, uera eſt negatio, quidã homo quadrupes nõ eſt, ut uerò utræq; falſæ ſint fieri nunq; poteſt. Reſtat igitur ut de cõtraiacentibus dicamus, quę neq; falſæ ſimul aliquãdo eſſe poſſunt, neq; uerę, ſed ſemper una uera eſt, altera falſa, quòd faciliùs liquet, ſi quis ſibi quæcunq; fingat exempla. Res admonet, ut quędam de indefinitis propoſitionibus cõſideremus. Indefinitæ etenim propoſitiones æquã uim retinẽt particularibus propoſitionib. Dictũ eſt enim, quòd ſi uniuerſales uel affirmatiuę uel negatiuæ in ſubalternis propoſitionibus eſſent ueræ, eſſent quoq; uerę particulares. Nunc uerò dicimus, quòd ſi uniuerſales propoſitiones uerę fuerint, ueræ erũt etiã indefinitæ. Nam ſi uera eſt: Omnis homo bipes eſt, uera eſt etiã quidã homo bipes eſt, uera erit etiam indefinita quæ dicit, homo bipes eſt. Item dictum eſt, quòd ſi particulares falſæ eſſent, falſę eſſent etiã uniuerſales, nunc uerò dicendũ eſt, quòd ſi indefinita falſa fuerit, falſa erit etiam uniuerſalis. Nam ſi falſa eſt quæ dicit. Homo quadrupes eſt, falſa erit etiã quæ dicit, quidã homo quadrupes eſt, & omnis homo quadrupes eſt. Atq; idẽ hoc etiã in negatiuis conuenire uidet̃. Vnde cõſtat quod oẽs indefinitæ particularibus ꝓpoſitionib. æquã uim cõtinẽt. Rurſus dictũ eſt, quòd ſubcõtrariæ quę particulares affirmatiuę & negatiuæ ſunt ſimul ueræ eſſe poſſunt, diuidere etiã uerũ falſumq; ualẽt, ſimul uerò falſæ eſſe nõ poſſe. Hoc idem in indefinitis propoſitionibus expectandũ eſt. Nã diuidunt inter ſe uerũ falſumq;, ut ſi quis dicat, homo bipes eſt, uera eſt, homo bipes non eſt, falſa eſt, & item homo quadrupes eſt, falſa eſt, homo quadrupes nõ eſt, uera eſt, uerę autem ſimul inueniri poſſunt, ut ſi quis dicat, homo Grãmaticus eſt, ſi quis hoc dicat de Donato, uerũ eſt. Item homo Grãmaticus non eſt, ſi quis hoc dicat de Catone, uerũ eſt, ut ſimul falſæ ſint nunq; reperiemus. Hinc quoq; oſtenditur indefinitas cùm particularibus æquali eſſe potẽtia. Amplius, quòd dictũ eſt, cõtraiacentes, id eſt, uniuerſalẽ affirmatiuã & particularẽ negatiuã, & item uniuerſalẽ negatiuã & particularẽ affirmatiuã neq; ueras ſimul eſſe neq; falſas. Sed inter ſe diuidere uerũ falſumq; hoc idem euenit in indefinitis. Nam uniuerſalis affirmatiua & indefinita negatiua, uel uniuerſalis negatiua & indefinita affirmatiua, neq; ueræ ſimul eſſe poſſunt, neq; ſimul falſæ. Diuiduntur autẽ inter ſe uerum falſumq;, nam ſi dixeris, omnis homo bipes eſt, uera eſt, & ſi dicas homo bipes nõ eſt, falſa eſt. Itẽ ſi dixeris, homo quadrupes eſt, falſa eſt, ſi dixeris, nullus homo quadrupes eſt, uera eſt. Vnde hinc quoq; colligere licet oẽs indefinitas poteſtate & ui æquales eſſe particularibus. Sunt etiã quædã ꝓpoſitiones, quæ diuidunt quidẽ & ipſæ uerũ & falſum, ut Deus fulminat, Deus nõ fulminat. Sed iſtæ tunc diuidũt inter ſe uerũ & falſum, cũ idem tempus, idem ſubiectũ, idem prædicatũ ſit. Quod aũt dico tale eſt, ſi æquiuo cum ſubiectũ fuerit, nõ diuidũt uerũ & falſum. Si quis enim dicat Cato ſe Vticę occidit, & reſpondeatur Cato ſe Vticæ non occidit, utræq; ueræ ſunt. Nam & Ca-

to minor

to minor se peremit, & Cato Censorius se Vticæ non occidit. Sed hoc ideirco euenit, quòd Catonis nomen æquiuocè dicitur. Dicitur enim & maior Cato Censorius, & minor Vticensis. Item si æquiuoca fuerit in propositione prædicatio. Verũ inter se affirmatio negatioq; nõ diuidũt. Si quis enim sic dicat, in nocte lucet, & respondeatur, in nocte nõ lucet, fieri potest ut utræq; ueræ sint. Nam in nocte lucerna lucere potest, & sol lucere non potest, hoc ideò euenit quia lucere æquiuocè, & ad lucernæ lumẽ, & ad solis dicitur. Ampliùs, si aliud & aliud in subiectis & prædicatis tempus fuerit, uerũ falsumq; inter se affirmatio negatioq; nõ diuidũt. Nam si quis dicat, Socrates ambulat, & respondeat, Socrates nõ ambulat, possunt utræq; ueræ esse, potest enim fieri, ut Socrates alio tempore ambulet, alio tempore nõ ambulet, sed aut stet aut sedeat, aut quodlibet aliud. In talibus ergo propositionibus, quales sunt, Socrates ambulat, Socrates nõ ambulat, illæ inter se uerũ falsumq; diuidunt, quæ ad idem subiectũ, ad idem prędicatũ, ad idem tempus, dicuntur. Sunt etiã aliæ, quæ cõtradictoriæ uocantur, quæ sunt huiusmodi, quoties affirmationẽ uniuersalem tollit negatio particularis, omnis homo iustus est, nõ omnis homo iustus est: & rursus, nullus homo iustus est, & quidã homo iustus est, in his enim uniuersalis determinatio tollitur, sed de his aliàs. Et quoniã dictum est de his, quæ eodem ordine participãt, dicamus nunc de his, quæ ordinis cõmutatione participãt. Harum quoq; propositionum, quæ ad cõmutationem ordinis participãt, duplex modus est. Est enim per cõtrapositionem conuersio, ut si dicas, omnis homo animal est, omne non animal non homo est, simplex conuersio est, ut si dicas, omnis homo risibile, & cõuertas, omne risibile homo, sed in illis terminorũ tantùm commutatio cõuersionem facit, in quibus neq; prædicatum subiecto, neq; subiectum prædicato abundat. In hac enim propositione quæ dicit, omnis homo risibile. Homo subiectũ, risibile prædicatũ, æquam uim habent, & ideò cõuerti potest, ut sit risibile subiectum & homo prædicatũ, & dicatur omne risibile homo. In quibus uerò unus terminus alio abundauerit, conuerti propositio non potest. Nam si dicas omnis homo animal est, uera est, non tamen potest fieri, ut conuersa hæc propositio terminis cõmutatis uera sit, falsum est enim dicere, omne animal homo est. Sed hoc cur euenit? quia homine animal abundat. Illa uerò cõuersio, quæ per contrapositionem fit: hoc modo fit, quoties in affirmatiua subiectũ fuerit, idem mutatũ & factum prædicatũ ad negatiuam particulã ponitur, ut est, omnis homo animal est: Hic homo subiectũ est, & ad hoc animal prædicatur. Si uerò quis per cõtrapositionem cõuertat, & faciat animal subiectũ, hominem prædicatũ, & ad hominem particulam negatiuã ponat, hoc modo faciet. Omne non animal non homo est, & erit ista cõuersio, omnis homo animal est, omne non animal non homo est, sed de his posteriùs tractabimus, nunc ad simplices reuertamur. Cùm sint igitur quatuor propositiones quarũ duæ uniuersales sunt, id est, affirmatiua & negatiua, duæ uerò particulares, id est, affirmatiua & negatiua, particularis affirmatiua, & uniuersalis negatiua cõmutatis terminis sibijpsa conuertitur. Conuertuntur autem illæ (ut dictum est) quoties cõmutatis terminis, uel simul ueræ sunt, uel simul falsæ. Nam si quis dicat quidem homo animal est, uera est. Conuersio uerò eius quoddam animal homo est, uera est. Item quidam homo lapis est, falsa est, quemadmodũ & eius conuersio, quidam lapis homo est, nam & ista falsa est. Est igitur particularis affirmatiua quæ cõmutatis terminis sibijpsa conuertitur. Idem uerò patitur uniuersalis negatio. Si quis enim dicat, nullus homo lapis est, uera est, & potest cõuerti nullus lapis homo est, nam & ista uera est. Item nullus homo rhetor est, falsa est, & eius conuersio, nullus rhetor homo est, falsa est. In quatuor igitur his propositionibus, duæ tantùm contraiacentes sibijpsæ conuertuntur, id est, particularis affirmatio, & uniuersalis negatio. Aliæ uerò duæ sibijpsis non conuertuntur. Nam neq; uniuersalis affirmatio, neq; particularis negatio sibijpsa conuertitur. Si quis enim dicat, Omnis homo animal est, uera est. Si quis uerò conuertat, omne animal homo

homo est, falsum est. Non igitur sibijpsi conuerti potest, quoniam conuersa prioris ueritatem non recipit. Neq; uerò particularis negatio sibijpsi cōuertitur. Nam si quis dicat, quidam homo Grammaticus non est, uera est, si uerò conuertat, quidam Grammaticus homo non est, falsa est: Omnis enim Grammaticus homo est. Repetendum est igitur à capite, quòd cùm quatuor propositiones sint, affirmatio uniuersalis, negatio uniuersalis, affirmatio particularis, negatio particularis, particularis affirmatio, & uniuersalis negatio, quæ cōtraiacentes sunt, sibijpsis conuerti possunt. Vniuersalis uerò affirmatio & particularis negatio, quæ ipsæ contraiacentes sunt, nunquam possunt sibijpsis conuerti. Nec hoc nos turbet quòd quædam affirmationes uniuersales, & quædam particulares negationes conuerti possunt. Potest enim dici omnis homo risibilis est, omne risibile homo est, & utræque ueræ sunt. Et itē omnis homo hinnibilis est, falsa est, & omne hinnibile homo est, & hæc quoq; falsa est. Item in particulari negatione, quidam homo non est lapis, uera est, & quidam lapis non est homo, uera est. Item quidam homo non est risibile, falsa est, quoddam risibile homo non est, & hæc quoq; falsa est. Ergo uidentur posse uniuersales affirmationes, & particulares negationes cōuerti, & conuertuntur quidē, sed nō uniuersaliter. Generaliter aūt dico propositiones posse conuerti, quoties uniuersaliter, id est, in omnibus conuertuntur. Istæ aūt in duabus solis materiebus conuerti possunt. Si quis enim propriū, cuiuslibet speciei ad ipsam speciē cuius est propriū uelut ad subiectū prædicet, potest conuertere. Nam quia risibile propriū est homini, si prædices risibile, & subijcias hominē, ut est omnis homo risibile est, potes iterū subijcere risibile & hominē prædicare, ut si dicas omne risibile est homo. In illis uerò simul falsæ sunt generaliū affirmationū cōuersiones, in quibus id quod prędicatur ad subiectū nullo tempore uerè dici potest, ut si quis dicat omnis homo lapis est, falsa est: Et iterum, omnis lapis homo est, falsa est, hæc, quoniam nullo tempore, neq; homo lapis est, neq; lapis homo, uerè prædicabitur. In particularibus negatiuis contrarium est, nam aut falsæ sunt, cùm proprium subiectum est, aut prædicatū, ut si quis dicat. Quidam homo risibile non est, falsum est: Item quoddā risibile homo non est, & hæc quoq; falsa est. In illis ueræ sunt, quando id quod affirmando nullo tempore uerè prædicari potest ad subiectum prædicant, ut si dicas, quidā homo lapis non est, uera est. Iterum quidam lapis homo nō est, uera est. Ergo uniuersales affirmationes tum sibi cōuertūtur, ut ueræ sint, cùm propriū prædicant, tum sibi cōuertuntur, ut falsæ sint, cùm id quòd nullo tempore ad subiectū uerè dici poterit, prædicatur. Item in particularibus negatiuis, tum falsæ sunt, cùm propriū prędicant, tum ueræ, cùm id quod nullo tempore uerè dici poterit, prædicāt. In his ergo solæ cōuerti possunt. In alijs uerò cōuerti nō possunt. Atq; ideò uniuersaliter non cōuertuntur, remanet ergo ut in alijs rebus omnibus, ut superiùs dictū est, nō conuertātur. Hoc uerò perspiciendū est, quòd particularis affirmatio, quæ sibijpsi cōuertitur, uniuersali affirmationi, quæ sibi nō cōuertitur, per accidens cōuerti potest. Et item cōtraiacens uniuersali affirmationi particularis negatio, quę sibijpsi non cōuertitur, cōuerti potest per accidens negationi uniuersali, quæ sibijpsi cōuertitur. Sed quomodo particularis affirmatio & uniuersalis negatio sibijpsis conuertantur, ostendimus. Nunc uerò quomodo particularis affirmatio uniuersali affirmationi per accidēs, uel quomodo particularis negatio uniuersali negationi per accidens cōuertantur, demonstrandū est. Dictum est superiùs, quòd si uera est uniuersalis affirmatio, uera est etiā particularis, & sequeretur particularis uniuersalem, Nam si uera est, omnis homo animal est, uera est etiā, quidā homo animal est. Si enim omnis, & quidam, sed particularis affirmatio sibijpsi cōuertitur, cōuertitur etiam uniuersali affirmationi. Nam si omnis homo animal est, & quidā homo animal est. Sed ista sibi cōuertitur, hoc modo, si dicas, quidam homo animal est. Potest igitur cōuerti ad omnis homo animal est, uniuersalē affirmationē particularis affirmatio, quæ est, quidam homo animal est, & conuertitur, ut

titur, ut si dicas quoddam animal homo est, utraeq; enim uerae sunt, & quae dicit, omnis homo animal est, & quae dicit, quoddam animal homo est. Per accidens autem conuerti dicitur particularis affirmatio uniuersali affirmationi, quia particularis affirmatio sibi ipsi principaliter conuertitur. Secundo uerò loco uniuersali affirmationi conuertitur. Restat igitur, ut hoc monstremus. Quomodo particularis negatio, quae sibi non conuertitur, uniuersali negationi, quae sibi conuertitur, per accidens conuertatur, & hic eadem ratio est. Nam quoniam uniuersalis negatio, si uera est, uera est etiam particularis, uniuersalis uerò negatio sibi ipsa cõuertitur, potest uniuersali negationi cõuersae particularis conuerti negatio. Age enim uniuersalem negationem, id est, nullus homo hinnibilis est, conuertamus, ut sit nullum hinnibile homo est, Sed istam propositionem, id est, uniuersalem negatiuam, quae est nullus homo hinnibilis est, sequitur particularis negatio, quae est, quidã homo non est hinnibilis. Conuerte igitur uniuersalẽ quae est, nullus homo hinnibilis est, & fac nullum hinnibile homo est, conuerte huic particularem negationẽ quae est, quidam homo non est hinnibilis, & fac quoddam hinnibile non est homo, utraeq; uerae sunt. Nam & nullum hinnibile homo est, quę est uniuersalis conuersio negationis, uera est, & quoddã hinnibile non est homo, quae conuersio particularis negationis est. Cur aũt per accidens conuerti dicatur, superiùs dictũ est. Liquet ergo talis per accidẽs cõuersio, quod igitur habet uniuersalis affirmatio, hoc habet etiã cõtraiacens particularis negatio, utraeq; enim sibi conuerti non possunt, quod aũt habet uniuersalis negatio, hoc habet, & ei contraiacens affirmatio particularis, utraeq; enim sibi conuerti possunt. Iunctae ergo quae sibi cõuerti possunt, & quę sibi cõuerti non possunt, ut quę sibi cõuerti potest, iungatur ei quae sibi cõuerti nõ potest, & quae sibi cõuerti non potest, iungatur ei quae sibi cõuerti potest, faciunt per accidens cõuersiones quae superiùs demonstratae sunt. Restat, ut de his cõuersionibus dicamus, quae per cõtrapositionem fiunt, & primùm earum sit dispositio in descriptione subiecta. Generalis enim affirmationis, quae dicit, omnis homo animal est, cõuersio per cõtrapositionẽ est, quae dicit, omne non animal nõ homo est. Item generalis negationis quae dicit, nullus homo animal est. Conuersio per contrapositionem est, nullum nõ animal nõ homo est. Item particularis affirmationis quae dicit, quidam homo animal est. Cõuersio per cõtrapositionem est, quae dicit, quoddã non animal nõ homo est. Item particularis negationis quae dicit, quidam homo animal nõ est. Conuersio per contrapositionem est, quae dicit, quoddã non animal non homo est, quod demonstrat subiecta descriptio.

Omnis homo animal est,	Omne non animal non homo est.
Nullus homo animal est,	Nullum non animal non homo est.
Quidam homo animal est,	Quoddam non animal non homo est.
Quidam homo animal non est,	Quoddã nõ animal non homo non est.

His ergo ita positis, quomodo dictum est superiùs, in simplici terminorum conuersione, quòd particularis affirmatio, & generalis negatio sibi ipsis cõuertentur. Generalis uerò affirmatio, & particularis negatio sibi ipsis non cõuerterentur, hic in per contrapositionem cõuersionibus contrà est. Nam generalis affirmatio per contrapositionem sibi ipsa conuertitur, & particularis negatio sibi ipsi cõuertitur. Generalis uerò negatio & particularis affirmatio per contrapositionem sibi non conuertuntur. Quod ita esse his exemplis probabimus. Si enim uera sit affirmatio generalis quae dicit: Omnis homo animal est, uera erit eius per contrapositionem conuersio, quae dicit: Omne non animal non homo est: Quod enim animal non fuerit, id homo non erit. Et si falsa fuerit generalis affirmatio, quae dicit, omne animal homo est, falsa erit etiam eius per contrapositionem conuersio, quae dicit, omnis non homo non animal est: potest enim fieri, ut quod homo non est, animal sit. Illa enim negat esse animal quod homo non fuerit.

Quod

Quod si cùm uera est generalis affirmatiua, uera est eius per contrapositionē conuersio, & si cùm falsa est generalis affirmatio, falsa est eius per contrapositionē cōuersio, nō est dubium, quin generalis affirmatio posit sibi ipsa cōuerti. Item nunc ostendendū est, quomodo particularis negatio sibi ipsi per contrapositionem conuertitur. Nam si falsa est quæ dicit, quidam homo animal nō est, falsa eius erit etiā per contrapositionem conuersio, quæ dicit, quoddam non animal non homo est. Hoc enim uidetur hæc propositio dicere, ac si diceret, quædam res quę animal nō est, homo est, qui enim dicit, non homo non est, hominem esse significat quod animal non sit. Hoc uerò apertè falsum est. Omnis enim homo animal est, & si uera fuerit particularis negatio, quæ dicit, quoddam animal homo non est, uera erit & eius per contrapositionem conuersio, quæ dicit, quidā non homo non animal nō est. Aequale est enim ac si diceret, res quæ homo non est, non est nō animal, sed est animal, ut equus & bos homo non est, & non est non animal. Ergo si cùm particularis negatio falsa est, falsa est etiā eius per cōpositionem cōuersio, & si cùm particularis negatio uera est, uera est eius per cōtrapositionem conuersio. Non est dubium, quin particularis negatio posit per contrapositionē sibi ipsa cōuerti. Nunc quoniam ostensum generalem affirmatiuam, & particularem negatiuam per contrapositionem sibi posse conuerti: ostendamus generalem negatiuam, & particularem affirmatiuam per cōtrapositionem sibi non posse cōuerti. Et prius de generali negatione dicendum est. Nam si generalis negatio uera est, nō necesse erit per cōtrapositionem sibi cōuersam ueram esse. Sed si falsa fuerit, & per contrapositionem sibi cōuersam falsam esse necesse est. Nam si falsa est, quæ dicit: Nullus homo animal est, falsa erit fortasse eius per cōtrapositionem cōuersio, quæ dicit, nullum non animal non homo est. Aequale est enim, ac si dicat, nulla res est quæ nō sit animal & sit non homo, quod est, omnis res, quę animam non habet, homo est, quod apertè falsum est. Item si uera fuerit generalis negatio, falsa erit eius per cōtrapositionem conuersio. Nam si uera est quæ dicit, nullus homo est lapis, falsa erit eius per cōtrapositionem cōuersio quæ dicit, nullus non lapis non homo est. Aequale est enim, ac si dicat, nulla res est quę cùm non sit lapis, non homo sit, quod est, omnis res quæcunque lapis non fuerit homo est, quod falsum est. Innumerabilia enim inuenies, quæ non sunt lapides, & non homines non sunt, ergo quoniā si generalis negatio falsa fuerit, falsa est eius per contrapositionē conuersio, uel si eadē uera fuerit, falsa erit eius per contrapositionē conuersio. Non est dubium generalē negationem sibi nō posse cōuerti, quod enim in aliquo fallit, generaliter colligi non potest. Restat igitur, ut id quod reliquū est monstremus, particularē affirmationē per cōtrapositionem sibi non posse cōuerti. Cùm enim fuerit particularis affirmatio uera, uera erit eius etiā per contrapositionē cōuersio. Nam si uera est, quę dicit, quidam homo animal est, uera est eius per contrapositionē conuersio, quoddam non animal nō homo est. Aequale est enim, ac si dicat, quædam res quæ animā nō habet, homo nō est, quod uerum est. Lapis enim animam nō habet, & tamen homo non est. Item si particularis affirmatio quæ dicit, quidam lapis homo est, falsa est, uera erit eius per contrapositionem cōuersio quæ dicit, quidam non homo nō lapis est. Aequale est enim ac si diceret, quædam res, quæ homo nō fuerit, lapis nō est, quod uerum est. Equus enim homo nō est, & tamen lapis nō est. Ergo si (cum in quibusdam particularis affirmatio uera fuerit) uera erit eius per contrapositionem cōuersio, & si (cum in quibusdā falsa fuerit particularis affirmatio) uera erit eius per contrapositionem cōuersio, non est dubiū particulares affirmationes per cōtrapositionem sibi nō posse conuerti. Generalis enim negatio & particularis affirmatio, quæ contraiacentes sunt, in per contrapositionem conuersionibus contraria patiuntur. Nam in generalibus negatiuis, siue generales negatiuæ ueræ fuerint, siue falsæ, per contrapositionem conuersiones semper falsæ sunt. In particularibus autem affirmatiuis, siue particularis affirmatio uera fuerit siue falsa, eius

per con-

per contrapositionem conuersio uera est. Repetendum est igitur à superioribus, & confirmandum, quòd in simplicibus terminorum conuersionibus particularis affirmatio, & generalis negatio sibi cõuerti possunt. Generales uerò affirmatio & particularis negatio sibi conuerti non possunt. In his uerò cõuersionibus, quę per contrapositionem fiunt, contra est. Nam generalis affirmatio & particularis negatio per contrapositionem sibiipsis cõuerti possunt. Generalis uerò negatio, & particularis affirmatio per contrapositionem sibiipsis conuerti non possunt. Et generalis negatio & particularis affirmatio, quæ sunt contraiacentes in ueri falsiq; distantia (ut demonstratum est) sibiipsis inuicem contraria patiuntur. Hæc de Categoricorum syllogismorum Categoricis propositionibus dicta sufficiant. Si qua uerò in his prætermissa sunt in Perihermenias Aristotelis commentario, diligentius subtiliusq; tractata sunt.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHII PATRICII ORDINARII, ET CONSVLARIS VIRI DE SYLLOGISMO *Categorico, Liber II.*

SVperioris series uoluminis, quod ad Categoricorum syllogismorum propositiones attinebat, explicuit. Nunc autem quantum introductionis patitur temperamentum, de ipsa Categoricorum syllogismorum ratione tractabitur. Et quoniam omnium compositorum firmitudo uel uitium, aut in his maxime reperitur, ex quibus est cõpositum, aut penes bonã malam'ue cõpositionem eius laus uituperatioq; tenetur. Namq; domus si sit fortibus lapidibus debilibus'ue constructa, ipsa quoque est fortis aut debilis. Porrò autem si artificis compositionem æquabilem solertemq; fuerit nacta, ipsa quoq; constructio meritò stabilitatis erit, laudabile fundamentum. Si uerò insolenti or compositio fiat, tota quoque quamuis ex bonis ordinata lapidibus, nulla sese gerens fabrica stabilitate nutabit. Nos quoq; hãc eandem imaginem secuti, prius de his quibus ipse syllogismus constat, id est, propositionibus explicuimus. Nunc uerò de ipsa inter se syllogismorum coniunctione, compositioneq; tractabimus. Illud uerò meminisse debebis, introducendis hîc me præstitisse docendis non introductis. Et prius quid sit esse in omni, uel nõ esse, paucis ostendam. Si qua enim res alterius generis fuerit, omnem intra se speciem continebit, & in toto species genere illa esse dicetur. Sit enim genus animal, homo uerò species. Homo ergo quoniam minus est quàm animal, in toto animali esse dicetur. Omnis enim homo animal est. Si quis ergo sic dicat aliquam rem de omni alia re prædicari, conuersa uice nihil interest. Nam sicut in toto animali homo est, sic etiam animal de omni homine prædicatur. In toto uerò non esse est, quoties alia res ab alia re omni disiuncta est, ut si dicas animal in nullo lapide est, nullum enim animal lapis est, & si dicas animal de nullo lapide prædicatur, de nullo enim lapide animal dicitur. Diffinimus ergo in toto esse, uel in toto non esse sic: In toto esse, uel de omni prædicari dicitur, quoties non potest inueniri aliquid subiecti, ad quod illud quod prædicatur dici non posit. Namq; nihil hominis inuenitur, ad quod animal dici non posit. In toto uerò non esse, uel de nullo prædicari dicitur, quoties nihil subiecti poterit inueniri ad quod illud quod prædicatur dici posit. Nihil enim lapidis inueniri potest, de quo posit animal prædicari. Illud sane notandum est, quòd esse in

eſſe in toto uerſa uice dicitur. Nam ſi aliquid de omni aliquo prædicatur, illud de quo illud prædicatur in toto illo eſſe dicitur quod prædicatur, ut animal de omni homine dicitur. Homo uerò in toto eſt, id eſt, uelut quædam pars intra totum animal latet. Et ſi quid in alio omni fuerit, in eo toto res illa de qua ſuperiùs dicebatur eſſe dicitur, ut idem animal cum in omni ſit homine, & de eo omni prædicetur, homo in toto eſt animali. His igitur ita poſitis quotieſcunq; ita dicimus, ut literas pro terminis diſponamus, pro breuitate hoc & compendio facimus, id quod per literas demonſtrare uolumus uniuerſaliter demonſtramus. Nam fortaſſe in terminis aliquibus falſum ingerendum neceſſe ſit. In literis uerò nunquam fallimur, quoniam ad hoc utimur literis, quaſi terminos poneremus. In literis uerò ipſis niſi terminorũ cõiunctio per ſe firma ualensq; fuerit, ulla neq; ueritas, neq; per ſe falſitas reperietur. Quoties igitur aliud de alio omni prædicari uolumus oſtendere, ſic ponimus. Sit primus terminus a, ſecundus b, & prædicetur a de omni b. Hoc autem ita accipito, tanquã ſi poſuerimus a animal, b hominem. Eodem modo & de negatiuis. Nam ſi dicamus a, de nullo b prædicatur, tale eſt, ac ſi dicamus a, quod eſt animal de nullo lapide prædicatur quod eſt b, & alia quęcunq; eis fuerint conſimilia. Omnis autẽ ſyllogiſmus ſimplex tribus terminis demonſtratur, atq; concluditur. Sed prius ipſorum ſyllogiſmorum figuras aſpiciamus: poſt uerò de modis ordinibusq; eorum tractabimus. Tribus igitur terminis ita poſitis, ut prope ſe & ſibi cõnexi ſint, tres non ultrà fieri complexiones neceſſe eſt hoc modo. Sit enim a, ſit b, ſit c, aut enim a de b prædicabitur, & b de c, aut certè a, & de b prædicabitur, & de c, uel iiſdem ipſis a & b c terminus uidebitur eſſe ſubiectus. Sit enim a bonum, ſit b iuſtum, ſit c uirtus, aut enim a, id eſt, bonum erit in omni b, id eſt iuſto, & dicetur, omne iuſtum bonum eſt, & item b iuſtum, in omni c, id eſt, uirtute, & dicetur, omnis uirtus iuſta eſt. Et erunt huiuſmodi propoſitiones. Omne iuſtum bonum eſt, & omnis uirtus iuſta eſt: aut a, id eſt, bonũ, de b quod iuſtum eſt, & de c quod uirtus eſt prædicabitur, ut ſit omne iuſtum bonum eſt. Omnis uirtus bona eſt, aut certè a bonum, b iuſto, & c uirtuti ſubiacebit. Vt dicatur, omne bonum iuſtum eſt, & omne bonum uirtus eſt. In hac enim complexione b & c de ſolo a termino prædicantur. Vbi uerò a de omni b termino, & b item prædicatur de omni c. Hanc figuram uoco primam quę diffinitur ſic. Prima figura eſt, in qua is qui ſubiectus eſt, de alio prædicatur. Namq; b quod a termino ſubiectum eſt, ad c item terminum prędicatur. Extremitates uerò dico huius figuræ quod prædicatur, & quod ſubiectũ eſt, id eſt, a c. Namq; a prædicatur de b termino, c uerò terminus b termino ſubiacet. Medium autem illud uoco quod alij ſubiacet, & de alio prædicatur, id eſt, b. Nam b terminus, a termino ſubiacet, de c uerò termino prædicatur. Maior uerò extremitas eſt, quæ prima prædicatur, id eſt, a. Namq; idem a de b termino prædicatur. Minor uerò quæ medio termino ſubijcitur, id eſt c, namq; c terminus medio termino, id eſt, b ſubiectus eſt, de eo enim b, medius terminus dicitur. Maior uerò terminus a uocatus eſt, id eſt, qui prædicatur, quoniam omne prædicatũ ab eo de quo prædicatur, maius eſt. Et in concluſione ſicut in prima propoſitione ſemper a terminus prædicatur, a enim bonum prædicatur de b iuſto. Et dicitur omne iuſtũ bonum eſt, b uerò medius terminus prædicatur de c & dicitur, omnis uirtus iuſta eſt. Ex his igitur concluditur in ſyllogiſmo, omnis uirtus bonum eſt, & a bonum, nominabitur de c uirtute, atq; ideo maior à nobis extremitas appellatur. Id uerò meminiſſe debemus, quòd ea quæ paria ſunt, retorqueri poſſunt & ad ſeinuicem prædicari, & ſicut id quod prædicatur in eo quod ſubiectum eſt, omni eſt, ita rurſus conuerſum quod fuerit ſubiectum, in eo quod antea prædicabatur omni erit. Nam ſi f & g duo termini ita ſibi ſint æquales, ut neuter neutro maior ſit, cùm prædicaueris f de omni g, erit f terminus in omni g termino. Si uerò conuertas & prædices g terminum de f termino, erit iterum g terminus in omni f termino. Sit enim f riſibile, g homo: Ergo ſi prædices f riſibile, & g hominem ſub-

ijciat;

ficias, f risibile in omni g inuenitur. Omnis enim homo risibilis est. Si uerò prædices g hominem ad f risibile, g homo in omni f risibile reperitur. Omne enim risibile homo est. Quid autem termini sint, uel quid prædicatio, aut subiectio, priori de propositionibus libro satis dictum est. Sed ne forte erremus, quod uidetur uniuersalis affirmatio conuersa. Nam de hoc quoque superius dictum est. Modo uerò hoc solùm monstrare uolumus, quòd quæ sunt in toto, paria sola cõuertantur. Hoc tamen prodest ad ostensionem syllogismorum, quæ fit in circulo, quam in Analyticis diximus. Ac de prima syllogismorum Categoricorum figura expeditũ est. Secunda uerò figura est quoties a terminus de utrisque b, & c terminis prædicatur, hoc modo. Si enim dicas a bonum de omni b iusto, ut sit hoc modo propositio. Omne iustum bonum est. Et inde a bonum de omni c uirtute, ut dicas. Omnis uirtus bonum est, solum a de utrisque b & c terminis prædicasti, & erit hæc secunda figura. Medius autem terminus in hac figura erit, qui de utrisque prædicatur, id est, a. Extremitates uerò ea quæ subiecta sunt, id est, b & c. Maior uerò extremitas est, de qua primo a terminus appellatur, id est, b iustum, uel si ad c primo prędicabitur c terminus maior extremitas inuenitur. Idcirco quod ea extremitas, de qua medius terminus primò prædicatur, in cõclusione ipsa quoque prædicabitur, ut posteriùs demõstrandũ est. Minor uerò extremitas erit, ad quod medius terminus posteriùs prædicabitur. Tertia uerò figura est, quoties a & b termini de unò c prędicant. Si quis enim prędicet a, id est, bonum de c id est, uirtute, ut sit huiusmodi propositio. Omnis uirtus bonum est. Item b prædicetur de c ut sit omnis uirtus iustum est, tertiam figuram facit. In hac uerò figura medius terminus erit, qui utrisque subiectus est, id est, c. Namque de c termino a & b termini prædicantur. Maior uerò extremitas est, quæ primo prædicatur, id est, a. Minor uerò quæ postea, id est, b uel si quem libuerit b prius, a posterius prædicare secundùm priorem posteriorem que prædicationẽ, maior minor'ue extremitas inuenietur, & hic quoque maior extremitas in conclusionibus sicut in superioribus alijs figuris de minore prædicatur. Expeditis igitur tribus syllogismorum figuris, dicendum est, quia perfectus syllogismus est, cui ad integram probatamque cõclusionem ex superius sumptis & propositis nihil deest. Sed modo atque ordine facta cõclusio nihil de habens per ea, quæ antea proposuit terminatur. Imperfectus uerò syllogismus est, cui nihil æque ad perfectionẽ deest; ueruntamen in his quæ in propositionibus sumpta sunt aliqua desunt, cur ita esse uidetur. Sed & hæ diffinitiones omnes posteriùs liquebũt. Nunc autem unde hæ figuræ nascantur, breuiter explicandum est. Quoniam unde nascuntur, in eadem iterum resoluuntur. Sed secunda & tertia figura, de prima figura nasci & procreari uidentur. Sit enim a terminus in omni b termino, & de omni eo prædicetur, b uerò terminus de omni c termino prædicatur. Hæc ut dictum est, prima syllogismorum figura est. Si quis igitur maiorem extremitatem propositionemque conuertat, & quod fuerat antea prædicatum faciat esse subiectum, secundam faciet figuram. Nam quemadmodum a terminus prædicatur de b termino, ita b de c. Si ergo conuertatur, & fiat, ut b terminus de a termino prædicetur, inuenitur b terminus qui antea medius fuerat, & a termino subiectus: de c uerò termino prędicat̃ ad utrosque terminos prædicatiuus. Age enim quoniam a bonum de b iusto prædicabatur, b uerò iustum de c uirtute prædicabatur, erat propositio: omne iustum bonum est; omnis uirtus iusta est, manente propositione, quę est, omnis uirtus iusta est, prima propositio, id est, omne iustum bonũ est, cõtrauertatur, & fiat omne bonum iustũ est. Inueniũtur igitur propositiones sic, omne bonũ iustum est, omnis uirtus iusta est, & iustum, id est, b de a & c terminis prædicabitur. Conuersa igitur maiore prioris figuræ extremitate, secunda syllogismorũ figura procreatur. Tertia uerò figura nascitur, minori propositione conuersa. Nam si a bonum prædicatur de b iusto, ut dicatur, omne iustum bonũ est, b uerò iustum prædicatur de c uirtute, ut dicatur; omnis uirtus iusta est, si priore propositione manente, id est, omne iustũ bonũ est;

secunda quæ est, omnis uirtus iusta est. Conuertatur & fiat, omne iustum uirtus est. Inuenietur omnes propositiones sic. Omne iustum bonū est. Omne iustū uirtus est, & de b iusto a & c termini prædicantur & fit tertiæ figuræ cōnexio. Conuersis igitur primis posterisq; extremitatibus primæ figuræ, tertia uel secunda figura nascuntur. A uerò unaquæq; harū trium figurarū habet sub se plures syllogismorum modos, ut modi sub figuris ita sint, ut sunt species sub suis generibus. Habet enim prima figura sub se Arist. autore modos quatuor, sed Theophrastus, uel Eudemus super hos quatuor, quinq; alios modos addūt Arist. dante principiū in secundo priorū Analyticorū uolumine, quòd melius postmodū explicabitur. Secūda uerò figura habet sub se quatuor modos. Tertia uerò autore Arist. sex, addūt etiā alij unū sicut ipse Porphyrius, superiores, scilicet, sequēs. Et quoniā (ut superiore libro dictū est) aliæ propositiones affirmatiuæ sunt, aliæ negatiuæ, & earū aliæ uniuersales, aliæ uerò particulares, secundùm eas ipsas propositiones syllogismorū conclusionesq; iunguntur. Namq; primæ figuræ primus modus est, qui fit ex duabus uniuersalibus affirmatiuis, uniuersalē colligēs affirmatiuā. Si enim a terminus fuerit in omni b termino, & si b terminus de omni c termino fuerit prædicatus, a terminus de omni c termino prædicabitur. Namq; a bonū si prædicetur de omni b iusto, ut sit omne iustū bonū est: b uerò iustū, si de c prædicetur uirtute, ut sit omnis uirtus iustum est, necessariò cōcludit extremitatib. ad se inuicē prædicatis, idest, a et c, ut sit, omnis uirtus bonū est. Sunt igitur huiusmodi propositiones, atq; cōclusio. Si a in omni b fuerit, & b in omni c fuerit, a terminus de omni c prædicabitur, idest. Omne iustū bonū est, omnis uirtus iusta est, & cōclusio. Omnis igitur uirtus bonū est: & hic primę figuræ primus modus est. Secundus uerò modus primę figuræ est, quoties ex prima uniuersali negatiua, & secunda uniuersali affirmatiua, cōclusio uniuersali negatione colligitur. Si enim sit a malū, b bonū, c iustū, a terminus de nullo b termino prędicabitur. Nullum enim bonū malū est, b uerò terminus de omni c termino prędicabitur. Omne enim iustum bonū est. Quare colligitur nullū iustū malum est, ut & hoc modo. Si a terminus de nullo b termino prædicatur, b uerò terminus de omni c fuerit prædicatus, a terminus de nullo c prædicabitur, ut est. Nullum bonum malū est. Omne iustum bonū est. Nullum igitur iustū malum est. Tertius uerò modus primæ figuræ est, quoties ex uniuersali affirmatiua, & particulari affirmatiua, particularis affirmatiua colligitur. Nam si a uirtus de omni b, id est bono prædicetur, & b bonum de quodam c, idest, iusto fuerit prædicatū particulariter, erit quoq; conclusio particularis, hoc modo, ut a uirtus de quodam c iusto particulariter prædicetur. Si igitur fuerit a terminus in omni b, & b terminus in aliquo c particulariter, erit a terminus in aliquo c particulariter, ut sit:

Omne bonum uirtus est.
Quoddam iustum bonum est.
Quoddam igitur iustum uirtus est.

Quartus modus primæ figuræ est talis, quoties ex uniuersali negatione, & particulari affirmatione particularis negatiua colligitur. Nam si a terminus, de nullo b termino prædicetur, b uerò terminus de quodā c termino prædicetur, a terminus de quodam c termino nō prædicabitur, quod monstrat subiecta descriptio. Nam sunt huiusmodi propositiones:

Nullum bonum malum est.
Quoddam iustum bonum est.
Quoddam igitur iustum malum non est.

Hos ergo quatuor in prima figura modos in Analitycis suis Aristoteles posuit. Cæteros uerò quinq; modos Theophrastus & Eudemus addiderūt, quibus Porphyrius grauissimæ uir autoritatis uisus est eō sensisse, qui sunt huiusmodi. Nam quoniā particularis affirmatiua sibijpsi conuertitur, quisquis ostēderit in cōclusione a terminū de quodā c termino particulariter prædicari. In eadē ipsa cōclusione mō-
strauit

strauit, quod c terminus de a termino rursus particulariter prædicetur. Nam si sibi particularis propositio in conclusione conuertitur. Si a terminus in quodam c termino fuerit, c terminus de quodam a termino prędicabitur. Item quisquis uniuersalem negatiuam in conclusione probauerit, necesse est eum ipsius quoq; conuersionem in eãdem conclusione probasse. Vniuersalis enim negatio semper sibi conuertitur. Nam si quis probauit quod a terminus de nullo c termino prædicetur, non est dubiũ quin in hac conclusione illud quoq; probatum sit, quod c terminus de nullo a termino prędicetur. Semper enim (ut dictum est) uniuersalis negatiua sibiipsi conuertitur, uniuersalis quoq; affirmatiua duplici conclusione continetur. Nam quisquis ostendit a terminum de omni c termino prędicari, illud quoq; ostendit quod c terminus de quodam a termino particulariter prędicetur. Si quis enim probauerit animal de omni homine prędicari, ita dicens: Omnis homo animal est, illud quoque necessariò monstrauit particulariter, quoniam quoddam animal homo est. Ita semper uniuersalis negatio, & uniuersalis affirmatio, uel particularis affirmatiua dupliciter concluduntur. Aliæ enim sibiipsis conuertuntur, quę particularis est, particulariter, quę uniuersalis, uniuersaliter. Alia uerò cum ipsa uniuersalis affirmatiua sit, particulariter sibiipsi conuertitur. Particularis autem negatio nunquam sibiipsi conuertitur. Atq; ideò simplicem in se retinet conclusionem. Hoc autem quod nuper diximus in secundo priorum Analyticorum libro ab Aristotele monstratur, quod scilicet, Theophrastus & Eudemus principium capiẽtes ad alios in prima figura syllogismos adiiciendos animum adiecêre, qui sunt huiusmodi qui κατὰ ἀνάκλασιν uocantur, id est, per refractionem quandam conuersionemq; propositionis. Et est quintus modus ex duabus uniuersalibus affirmationibus, particularẽ colligens affirmatiuam, hoc modo. Si a fuerit in omni b, & b fuerit in omni c, posset equidem concludi quod a terminus esset in omni c termino. Sed quoniam ista uniuersalis propositio (ut dictum est) particulariter conuertitur, prętermisso eo quod a terminus de omni c termino prędicatur, conclusio esse dicitur quod c terminus, de quodam a termino prędicatur, quod hoc exemplo monstrandum est. Si enim sint propositiones sic, omne iustum bonum est, omnis uirtus iusta est, posset concludi equidem, quoniam omnis uirtus bonum est. Sed quoniam ita propositio sibi conuertitur, ut sit quoddã bonum uirtus est particulariter, particularis syllogismus conclusioq; colligitur ex duabus uniuersalibus affirmatiuis. Eius uerò forma talis est, a terminus in omni b, b terminus in omni c, igitur c terminus in quodam a, ut est:

Omne iustum bonum est.
Omnis uirtus iusta est.
Quoddam bonum iustum est.

Per cõuersionem refractionemq; dicitur, quoniam quod uniuersaliter colligebãtur conuersum, particulariter collectum est. Sextus modus est primæ figurę, qui fit ex uniuersali negatiua, & uniuersali affirmatiua uniuersalem conclusionem per conuersionem colligens. Nam si a terminus in nullo b fuerit, b uerò terminus in omni c termino fuerit, posset equidem colligi, quoniam a terminus in nullo c termino est. Sed quoniam uniuersalis negatiua conuertitur, dicimus quoniam c terminus in nullo a termino est, ut si hoc modo:

Nullum bonum malum est.
Omne iustum bonum est, posset colligi.
Nullum iustum malum est, sed ex his per conuersionem colligimus.
Nullum malum iustum est.

Septimus modus primę figurę est, qui ex uniuersali affirmatiua & particulari affirmatiua per conuersionem particularem colligit affirmatiuam. Si enim fuerit a terminus in omni b, & b terminus de quodam c termino prędicetur, potest a terminus de quodam c termino prędicari. Sed quoniam particularis affirmatio sibiipsi con-

uertitur, per conuersionem fit conclusio, & dicitur c terminus de quodam a termino prædicari, ut fit sic. Omne bonum uirtus est, quoddam iustum bonum est. Posset equidem concludi, quoniam quoddam iustum uirtus est. Sed quia particularis affirmatio conuertitur, dicimus quoniam quædam uirtus iusta est. Octauus modus primæ figuræ est, quoties ex uniuersali affirmatione & uniuersali negatione particulariter colligitur. Si enim a terminus de omni b termino prædicatus fuerit, b uerò terminus de nullo c termino prædicetur, non posset colligi, quoniam a terminus de nullo c termino prædicatur. Cur autem non possit in resolutorijs dictum est. Sed quoniam uniuersalis negatiua sibijpsa conuertitur. Potest dici & conuerti, quoniam c terminus de nullo b termino prædicatur, b uerò terminus de quodam a termino dicitur, quoniam uniuersalis affirmatiua particulariter sibijpsa conuertitur, quare c terminus de quodam a termino non prædicabitur, ut fit sic: Omne bonum iustum est, Nullum malum bonum est, non posset colligi, quoniam nullum malum iustum est. Sed conuertitur sic:

Nullum bonum malum est.
Quoddam iustum bonum est.
Quoddam igitur iustum malum non est.

Nonus modus primæ figuræ est, qui ex particulari affirmatiua & uniuersali negatiua particularem colligit negatiuam per conuersionem. Si enim a terminus de quodam b termino, b uerò terminus de nullo c termino prædicetur, non potest quidem dici, quoniam à terminus de quodam c termino non prædicabitur. Cur aũt nõ possit hoc quoque in resolutorijs diximus. Sed quoniam uniuersalis negatio conuerti potest, dicetur quoniam c terminus de nullo b termino prędicatur, & b terminus de quodam a prædicatur, c igitur terminus de quodam a non prædicabitur, ut fit sic:

Quoddam bonum iustum est.
Nullum malum bonum est.
Quoddam igitur iustum malum non est.

Expeditis igitur nouem primæ figuræ modis ad secundæ figuræ quatuor modos ueniamus. Illud tantum constet, quod quemadmodum in prima figura per nouem supradictos modos & affirmatio uniuersalis, & negatio uniuersalis, & affirmatio particularis, & negatio particularis, in conclusione colligitur. In secunda figura affirmatiuam neque generalem, neque particularem posse colligi, sed tantùm uel particulariter, uel uniuersaliter solas colligi negatiuas. Est autem secũdæ figuræ primus modus hic, quoties ex uniuersali negatione, & uniuersali affirmatione, uniuersalis negatiua colligitur. Si enim a terminus de nullo b termino & de omni c termino prædicetur, b terminus de nullo c termino prædicabitur. Sit enim a bonum, sit b malum, c iustum. Si quis igitur sic dicat:

Nullum malum bonum est.
Omne iustum bonum est: concludit.
Nullum iustum malum est.

Liquet igitur maiorem extremitatem de minore in conclusione prædicari. Sed omnes secundę figurę syllogismi quamuis ueri sint, uerum tamen ex seipsis non probãt, sed ex primæ figuræ modis implentur. Namque si a terminus de nullo b termino prædicetur, & in omni c termino sit, nondum probatum est, quoniam omnino b terminus de nullo c termino prædicetur. Sed si quis ex isto secũdæ figuræ primo modo primæ figuræ secundum modum faciat per conuersionem totus syllogismus cõclusioque probata est. Si quis enim in hoc syllogismo, qui est a terminus, in nullo b & idem a terminus de omni c prædicet, & a b propositionem conuertat, ut faciat esse b a. Nam omnis uniuersalis negatiua conuertitur. Si quis igitur dicat quoniam a terminus de nullo b termino prædicatur, & b igitur de nullo a termino prædicabitur. Sed a terminus de omni c termino prædicabitur. Fit igitur primæ figuræ secundus modus ex uniuersali negatiua, & uniuersali affirmatiua, uniuersalem colligẽs negatiuam, ut sit conclusio:

clusio. De nullo igitur c termino b prædicabitur. His igitur conuersionibus, omnis secundæ & tertiæ figuræ syllogismus conclusioq; colligitur & probatur. Atque ideò quoniam ex seipsis non sunt probati nisi ex superioribus comprobetur, id est, primæ figure modis, quicunq; in secunda uel tertia figura inuentus fuerit, imperfectus uocatur syllogismus. Secundus uerò modus secundæ figurę est quoties ex uniuersali affirmatiua & uniuersali negatiua commutatis ordinibus uniuersalibus rursus negatiua concluditur. Si enim a terminus in omni b termino fuerit, & de nullo c termino prædicetur, b terminus de nullo c termino prædicabitur. Si enim a bonum, b iustum, c malum. Si quis igitur sic dicat:

Omne iustum bonum est.
Nullum malum bonum est, concludit.
Nullum igitur malum iustum est.

Sed hæc complexio coniunctioq; propositionum duplicem conuersionē habet. Ostenditur enim de secundo primæ figuræ modo sic. Nam si a terminus in omni b termino est, & de nullo c termino prædicatur, hic uniuersalis negatiua conuertitur. Erit igitur ut c terminus de nullo a termino prædicetur. Quod si ita est, erit huiusmodi syllogismus; c terminus de nullo a termino prædicat̃, a terminus in omni b termino est; c igitur terminus de nullo b termino prædicabitur. Ecce una conuersio facta est propositionis negatiuæ. Sed quoniam diximus, concludi non c in nullo b, sed b in nullo c termino, hic uniuersalis conclusio negatiua cōuertitur. Et sicut conclusum est, c terminum de nullo b termino prædicari, ita concluditur de nullo c termino b terminum prædicari. Tertius modus secundæ figuræ est, quoties ex uniuersali negatiua & particulari affirmatiua particularis negatiua colligitur. Si enim a terminus de nullo b termino prædicetur, & in quodam c termino fuerit, b terminus de quodam c termino non prædicabitur. Sit enim a bonum, b malum, c iustum. Si quis igitur si dicat:

Nullum malum bonum est.
Quoddam iustum bonum est: concludat necesse est.
Quoddam iustum malum non est.

Hic quoq; syllogismus per conuersionem hoc modo probatur. Nam si a terminus de nullo b termino prædicatur, & b terminus de nullo a termino prædicabitur. Sed a terminus de quodam c termino prædicatur. Redit igitur primæ figuræ modus quartus, qui est ex uniuersali negatione & particulari affirmatione, particularem, scilicet, colligens negatiuam, ut in hoc quoq; syllogismo. Nam hic quoq; particularē negatiuam colligit, id est, b terminum de quodam c termino non prædicari. Quartus modus secūdæ figuræ est, qui ex uniuersali affirmatione & particulari negatione particularem colligit negatiuam. Nam si a terminus in omni b termino sit, & de quodam c termino non prædicetur, b terminus de quodam c termino non prædicabitur. Sit enim a bonum, b iustum, c malum. Si quis igitur dicat:

Omne iustum bonum est.
Quoddam malum bonum non est, concludit:
Quoddam igitur malum iustum non est.

Hæc uerò complexio atq; ordo propositionum per conuersionem non potest approbari. Generalis enim affirmatiua sibiipsi conuerti non potest. Monstratur igitur iste syllogismus ex prima figura non per conuersionem, sed per impossibilitatem, quoniam si particularis conclusio negatiua in hoc syllogismo non concluditur, aliquod inconueniens impossibileq; contingit. Sed hæc impossibilitas per primam figuram demonstrabitur. Dico enim quoniam si a terminus de omni b termino prædicetur, & in aliquo c termino non sit, talem colligi conclusionem, ut b terminus de aliquo c termino non prædicetur. Nam si hoc falsum est, huic contraiacens propositio uera erit. Particularibus autem negatiuis uniuersales affirmatiuæ contraiacentes sunt, ut in superiore libro docuimus. Si igitur hic particularis negatio non est conclusio, erit

generalis affirmatio. Sit enim affirmatio generalis, & b terminus de omni c termino pdicet, sed a terminus de omni b termino pdicat, b uerò terminus de omni c termino pdicari dicit. A igit terminus de omni c termino pdicat, qd fieri nō potest. Ita em̄ a e. ppositionē posuimus prius, ut diceremus a terminū de qdā c termino non predicari. Hoc igit ostēsum est p primū modū primę figurę. Quare in secūda figura omnis syllogismus imperfect9 est, & eius pbatio aut p couersionē in primā figurā reducit, aut ex Hypothetica dispositione per imposibilitatē, & primā figurā aliter fieri nō posse mōstrat, & alij quidē omnes per impossibile probant q paulò pòst demōstrabit. Restat ut tertiæ figuræ modos atq ordines explicemus. Sed antea q id faciamus, illud prius uidendū est, q in tertię figuræ modis nunq cōclusio colligit uniuersalis. Sed si uel negatiuę uel affirmatiuæ fuerint collectiones; particulares semp erūt nunq etiā generales. Est aūt tertiæ figuræ primus modus hic, qui ex duabus uniuersalibus affirmationibus particularem colligit affirmationē. Nā si a & b termini de omni c termino prædicent, a terminus de quodā b termino prædicabit per conuersionem. Nā si b terminus de omni c termino prædicatur, & uniuersalis affirmatio particulariter sibi conuertit, c terminus de quodam b termino prædicatur. Quod si ita est, fit tertius primæ figuræ modus, qui est ex uniuersali & particulari affirmatiua, & colligit a terminum de quodam b termino prędicari. Sit enim a iustum, b uirtus, c bonum. Si quis enim sic dicat:

Omne bonum iustum est.
Omne bonum uirtus est, fit conclusio.
Quædam uirtus iusta est.

Mutant alij terminos, & uolunt facere secūdum modum, ut sit a uirtus, b iustum, c bonum, ut sit talis syllogismus:

Omne bonum uirtus est.
Omne bonum iustum est, & concludatur.
Quoddam iustum uirtus est.

Sed hūc Arist. à superiore nō diuidit, & hos duos unum modum putat, & idcirco nos septē tertiæ figurę esse diximus modos dubitantes, sed magis Arist. sequēdus est, atq ideò aliū modū dicamus esse qui posit integrè uideri secundus. Secundus uerò modus tertiæ figurę est, quoties ex uniuersali negatione, & uniuersali affirmatione negatio colligitur particularis. Si enim a terminus de nullo c termino, b terminus uerò de omni c termino prædicetur, a terminus de quodam b termino nō prędicabitur. Nam si a terminus de nullo c termino prædicatur, b uerò de omni c, & c terminus de quodam b termino prædicabitur. Particulariter enim sibi uniuersalis affirmatiua conuertitur. Concluditur igitur in quarto primæ figurę modo, a terminum de quodam b termino non prędicari. Sit enim a malum, b iustum, c bonum. Si quis sic dicat:

Nullum bonum malum est.
Omne bonum iustum est: concludat necesse est.
Quoddam igitur iustum malum non est.

Ex quo considerandum est, maiorem extremitatem in conclusione prędicari. Tertius modus tertię figurę est, quoties ex particulari & uniuersali affirmatiua particularis affirmatio concluditur. Si enim a terminus de quodam c, & b terminus de omni c termino prędicetur, concluditur a terminum de quodam b termino prędicari per duplicem cōuersionem. Quoniam enim b terminus de omni c termino prędicatur, & a terminus de quodā c termino prędicatur, & particularis affirmatiua semper sibiipsi conuertitur, c terminus de quodam a termino prędicabitur. Sūt igitur propositiones sic, b terminus de omni c termino, c uerò terminus de quodam a termino prędicat, quòd si ita est, colligitur in primę figurę modo tertio b terminum de quodam a termino prędicari. Atq ita particularis affirmatiua conuertitur, & a terminus de quodam b termino prędicabitur, eruntq duplices conuersiones, una propositionis, alia cōclusionis. Sit enim a iustum, b uirtus, c bonum. Si quis igitur sic dicat:

Quoddam

Quoddam bonum iustum est.
Omne bonum uirtus est, concludat necesse est,
Quædam uirtus iusta est.

Quartus modus tertiæ figuræ est, quoties ex uniuersali affirmatione & particulari affirmatione, affirmatio particularis colligitur. Nam si a terminus de omni c termino prędicetur, b uerò terminus in quodam c terminò sit, concluditur, a terminū de quodam b termino prædicari per conuersionem. Si enim b terminus de quodam c termino prædicetur, & c terminus de quodam b terminò prædicatur, quoniam particularis affirmatiua sibijpsi conuertitur, & fit syllogismus in primæ figuræ tertio modo, qui fit ex uniuersali affirmatiua & particulari affirmatiua, particularem colligens affirmatiuam, ut fit syllogismus hocmodò: a terminus in omni c, & c terminus in quodam b. Igitur b terminus in quodam b sit, a uirtus, b iustum, c bonum. Si quis igitur sic dicat:

Omne bonum uirtus est.
Quoddam bonum iustum est, concludet, quoniam,
Quoddam iustum uirtus est.

Quintus modus tertiæ figuræ est, quoties ex particulari negatione, & uniuersali affirmatione, particularis colligitur negatiua. Sed hic modus per conuersionem probari non potest, sed per impossibilitatem sicut quartus secundæ figurę probatus est modus. Si enim a terminus de quodam c termino non prædicetur, b uerò terminus de omni c terminò prædicetur, a terminus de quodā b termino non prędicabitur. Nam si non ita est, erit illud uerum, a terminum de omni b termino prædicari, sed b terminus de omni c termino prædicatur, a igitur terminus de omni c termino prędicabitur, quod fieri non potest. Prius enim ita positus est a terminus, ut de quodam c termino nō prædicaretur. Quod si generalis affirmatio in conclusione syllogismi non est, ut sit a terminus in omni b termino, erit huic cōtraiacens particularis negatio, ut a terminus de quodam b termino nō prædicetur. Sit enim a malum, b iustum, c bonum. Si quis igitur sic dicat:

Quoddam bonum malum non est.
Omne bonum iustum est, concludat necesse est,
Quoddam igitur iustum malum non est.

Sextus modus tertiæ figuræ est, quoties ex uniuersali negatiua & particulari affirmatiua, particularis negatio colligitur per cōuersionem. Nam si a terminus in nullo c termino sit, b uerò terminus de quodam c termino prædicetur, fit conclusio a terminum de quodam b termino non prædicari. Nam si a terminus de nullo c termino prædicabitur, b uerò terminus de quodam c termino prædicatur, & c terminus de quodam b termino prædicabitur, quoniam particularis affirmatiua potest conuerti. Fit igitur talis syllogismus, ut a terminus de nullo c termino prædicetur, c terminus de quodam b termino prędicetur, & a terminus de quodam b termino non prædicetur. Sit a malum, b iustum, c bonum. Si quis igitur dicat:

Nullum bonum malum est.
Quoddam bonum iustum est, concludit,
Quoddam iustum malum non est.

His igitur expeditis quid ipse syllogismus sit, diffiniendū est. Diffinitur aūt sic: Syllogismus est oratio in qua positis quibusdā atq; cōcessis, aliud quiddā quā sint ea quæ posita & cōcessa sunt, necessariò cōtingit per ipsa quæ cōcessa sunt. Orationē diximus esse syllogismū idcirco, quoniam omnis diffinitio à generali trahitur. Genus aūt syllogismi est oratio, quod aūt dictum in qua positis quibusdā & cōcessis, ita intelligendū est, quasi sic dictū esset, secundā quā positis & cōcessis, ut enim syllogismus fiat, ante aliquid à proponente dicitur, quod audiēs cōcedat, quod si ille cōcesserit, cōcludit & perficit syllogismū: idcirco, quia dubiæ res per quædam concessa & probata monstrantur, cōceditur autem æqualiter & affirmatio & negatio

uera. Cætera uerò in syllogismi diffinitione talia sunt, quæ non integrè dispositos syllogismos, à syllogismorũ diffinitione uerorũ discernãt. Nam quòd dictum est, in qua positis quibusdã sumptorum, scilicet, & propositionũ multitudo monstratur. Sunt enim qui putantur esse huiusmodi syllogismi, in quibus tantùm una propositio est, & una conclusio. Qualis est hic, uides, uiuis igitur, homo es, animal igitur es. Et alia huiusmodi q̃s, scilicet, ueteres in syllogismis non acceperũt, syllogismus enim est aliquorũ collectio. At uerò collectio nõ nisi plurimorum est, & quicunq; unã posuit propositionẽ, ille nõ colligit. Nullũ igitur faciet syllogismũ. Debet enĩ syllogismus, ut angustissimus sit, duabus ꝓpositionibus cõprobari. Quod aũt dictum est, aliud quiddã necessariò euenire, quã sint ipsa quæ cõcessa sunt, quoniam frequẽter tales ab aliquibus fiunt syllogismi, ut ea quæ proposuerũt, ipsa etiã in cõclusione cõcludant, ut est hic: Si homo es, homo es, homo autẽ es, homo igitur es. Idem enim conclusit quod ante proposuit. Atq; ideò ad istorũ discretionem, aliud quiddã cõtingere debere dictũ est, quã sint ea quæ cõcessa sunt, ut in superioribus omnibus syllogismis, quos in triũ figurarũ modis & demõstratione posuimus. Tales uerò syllogismi quales nũc dicti sunt, perridiculi sunt, quòd id quod antè cõcessum est, quasi dubiũ quiddã in cõclusione colligitur. Nam quod positũ est necessariò cõtingere, ad hoc pertinet quoniã frequẽter ad inductionẽ ueræ quædã propositiones sunt, quarũ conclusio nullo modo uera est, ut si quis sic dicat: Qui Musicã nouit, Musicus est, & cõcedatur. Et qui Arithmeticã, Arithmeticus est, & qui Medicinã, Medicus est, & qui bonũ, bonus est. Cum igitur hæc omnia cõcessa sunt dicat, & qui malũ, malus est. Quod quasi superioribus simile uidetur, sed omni modo falsum est. Boni enĩ homines nõ aliter cauẽt, nisi mala nouerint. Atq; ideò propter eas cõclusiones, quæ sunt per eas propositiones, quæ per inductionẽ dicunĩ, additũ est, cõclusiones in syllogismis necessarias cõtingere, id est, ex necessitate cõtingere. Est etiã alia expositio, sed in Analyticis nostris iã dicta est. Illud uerò quod dictũ est, per ipsa quæ posita sunt, hoc propter eos dictũ est, qui tales faciũt syllogismos, in quibus aut minus aliquid, aut plus, aut aliud propositũ est quàm proponi debuerat. Fiunt enim huiusmodi syllogismi. Si quis enim ita dicat. Socrates homo est, omnis homo animal est, & cõcludat: Socrates igitur animatus est, minus proposuit, quòd nõ dixit: Omne enim animal esse animatũ. Nunc si sic ꝓposuisset, rectè Socrates animatũ esse cõcluderet, ita dicẽdo: Socrates homo est. Omnis homo animal est, & omne animal animatũ est, Socrates igitur animatus est. Plus aũt proponere hoc est, ut si quis sic dicat: Omnis homo animal est, omne animal animatũ e.t. Sed & sol in ariete est, omnis igitur homo animatus est, hic uerò superfluũ est, quod solẽ in ariete esse interposuit: aliud aũt quã necesse est quiddã proponunt hoc modo, ut si quis sic dicat, omne homo animal est, uirtus aũt bonũ est, omnis igitur homo animatũ est, nulla igitur harũ propositionũ ad rem pertinet, quòd cõcludere cupiebat. Expedita igitur syllogismi diffinitione ad priorũ modorũ naturã resolutionemq; ueniamus, & prius omnes in ordinem disponantur.

Primæ figuræ modi.

Primus.	Omne iustum bonum est. Omnis uirtus iusta est.
	Omnis igitur uirtus bona est.
Secundus.	Nullum bonum malum est. Omne iustum bonum est.
	Nullum igitur iustum malum est.
Tertius.	Omne bonum uirtus est. Quoddam iustum bonum est.
	Quoddam igitur iustum uirtus est.
Quartus.	Nullum bonum malum est. Quoddam iustum bonum est.
	Quoddam igitur iustum malum non est.
Quintus.	Omne iustum bonum est. Omnis uirtus iusta est.
	Quoddam igitur bonum uirtus est.
Sextus.	Nullum bonum malum est. Omne iustum bonum est.

Nullum

Nullum igitur malum iustum est.
Septimus. Omne bonum uirtus est. Quoddam iustum bonum est.
Quædam igitur uirtus iusta est.
Octauus. Omne bonum iustum est. Nullum malum bonum est.
Quoddam igitur iustum malum non est.
Nonus. Quoddam bonum iustum est. Nullum malum bonum est.
Quoddam igitur iustum malum non est.

Secundæ figuræ modi.

Primus. Nullum malum bonum est. Omne iustum bonum est.
Nullum igitur iustum malum est.
Secundus. Omne iustum bonum est. Nullum malum bonum est.
Nullum igitur malum iustum est.
Tertius. Nullum malum bonum est. Quoddam iustum bonum est.
Quoddam igitur iustum malum non est.
Quartus. Omne iustum bonum est. Quoddam malum bonum non est.
Quoddam igitur malum iustum non est.

Tertiæ figuræ modi.

Primus. Omne bonum iustum est. Omne bonum uirtus est.
Quædam igitur uirtus iusta est.
Secundus. Omne bonum uirtus est. Omne bonum iustum est.
Quoddam igitur iustum uirtus est.
Tertius. Nullum bonum malum est. Omne bonum iustum est.
Quoddam igitur iustum malum non est.
Quartus. Quoddam bonum iustum est. Omne bonum uirtus est.
Quædam igitur uirtus iusta est.
Quintus. Omne bonum uirtus est. Quoddam bonum iustum est.
Quoddam igitur iustum uirtus est.
Sextus. Quoddam bonum malum non est. Omne bonum iustum est.
Quoddam igitur iustum malum non est.
Septimus. Nullum bonum malum est. Quoddam bonum iustum est.
Quoddam igitur iustum malum non est.

Hi sunt igitur omnes trium figurarũ modi quorũ primæ figuræ quatuor primi indemonstrabiles nominãtur & directi, id est, sine aliqua cõuersione mõstrati: indemonstrabiles aũt, qm̃ nõ per alios demõstranť, & pfecti dicunť, quoniã per seipsos cõprobanť: & primi, quoniã positione & natura primi sunt, & in eos omnes cæteri resoluunť. Illi quoq; quinq; primæ figuræ modi imperfecti & per conuersionem sunt. Secundæ uerò figuræ, uel tertiæ, oẽs imperfecti sunt, qm̃ per primos primæ figuræ modos quatuor cõprobanť. Namq; in ipsos resoluunť, ut eos per cõuersionem resoluamus, & per impossibilitatẽ, ut duo illi superiùs demõstrati sunt. Consideremus igitur eorũ principia, qm̃ unde nascuntur in idipsum resoluunť. Quintus igitur primæ figuræ modus de primæ primo figuræ modo procreať. Binis ẽm propositionibus prioribus, manentibus conclusio primi modi particulariter conuersa, quintum efficit syllogismum, quod in subiecta declaratur descriptione:

Omne iustum bonum est,	eadem,	Omne iustum bonum est.
Omnis uirtus iusta est,	eadem,	Omnis uirtus iusta est.
Omnis uirtus bona est,	uersa,	Quoddam bonum uirtus est.

Sextus uerò primæ figuræ modus de secũdo primæ figuræ modo capit principiũ. Manẽtibus ẽm duabus priorib. propositionib. secũdi modi uniuersali cõclusione uniuersaliter conuersa. Sextus nascitur syllogismus, ut subiecta docet descriptio:

Nullum bonum malum est,	eadem,	Nullum bonum malum est.
Omne iustum bonum est,	eadem,	Omne iustum bonum est.
Nullum iustum malum est,	uersa,	Nullum malum iustum est.

Septimus modus primæ figuræ de tertio primæ figuræ nascitur modo. Manentibus enim binis propositionibus prioribus, particulari affirmatiua in conclusione conuersa, septimi modi collocatio procreatur.

Omne bonum uirtus est,	eadem,	Omne bonum uirtus est.
Quoddam iustum bonum est,	eadem,	Quoddam iustum bonum est.
Quoddam iustum uirtus est,	uertitur,	Quædam uirtus iusta est.

Octauus uerò & nonus primæ figuræ modus, in quartum primæ figuræ modum resoluuntur, nõ etiam initium sumunt, octauus resoluitur in quartum hoc modo: prima enim quarti in secundam octaui uniuersaliter cõuersa, & prima propositione octaui modi particulariter in secundam quarti modi conuersa, eadem conclusio colligitur, id est, negatio particularis.

Nullum bonum malum est, negatio uniuersalis.
Quoddam iustum bonum est, particularis affirmatio.
Vniuersaliter conuersa, Omne bonum iustum est.
Vniuersaliter conuersa, Nullum malum bonum est.
Quoddam iustum malum non est. Eadem conclusio.
Quoddam iustum malum non est.

Nonus uerò modus in quartum modum resoluitur sic, prima quarti in secundam noni propositionem uniuersaliter conuertatur, & secunda quarti particulariter in primam noni, & eadem conclusio maneat negatio particularis.

Nullum bonum malum est, uniuersalis negatiua.
Quoddam iustum bonum est, particularis affirmatiua.
Particulariter conuersa. Quoddam bonum iustum est.
Vniuersaliter conuersa. Nullum malum bonum est.
Quoddam iustum malum non est, eadem conclusio.
Quoddam iustum malum non est.

Resolutis igitur quinque primæ figuræ modis in quatuor superioribus, secundæ figuræ quatuor modos in prioris figuræ modos quatuor resoluamus, quorum tres per conuersionem probantur. Quartus uerò per solam impossibilitatem. At uerò primus, & secundæ figuræ secundus modus in secundum prioris figuræ modum resoluuntur & resoluitur primus sic. Conuersa enim prima uniuersali negatione uniuersaliter, & manente secunda uniuersali affirmatione eadem conclusio utrorumque nascitur.

Primus secundæ.

Nullum bonum malum est,	conuersa,	Nullum malum bonum est.
Omne iustum bonum est,	eadem,	Omne iustum bonum est.
Nullum iustum malum est,	eadem,	Nullum iustum malum est.

Secundæ figuræ secundus modus in primæ figuræ secundum modum resoluitur sic. Conuersa secunda propositione, & secunda prima manente, uniuersaliter fit conuersa conclusio.

Nullum bonũ malum est. con-	×	net.	Omne iustum bonum est.
Omne iustum bonum est. ma-		uersa.	Nullum malum bonum est.
Nullum iustum malum est,		conuersa.	Nullum malum iustum est.

Tertius uerò secundæ figuræ modus, de quarto primæ figuræ procreatur. Vt enim uniuersalis negatio in primã propositionem uniuersaliter cõuertatur, & secundæ ꝓpositiones maneãt, idem syllogismi terminus propositioque colligitur hoc modo:

Nullum bonum malum est,	conuersa,	Nullum malum bonum est.
Quoddam iustum bonum est,	similis,	Quoddam iustum bonum est.
Quoddam iustum malum nõ est,	eadem,	Quoddam iustum malũ non est.

Quartus modus secundæ figuræ, quoniã iam primò cùm factus est per cõuersionem in superioris primæ figuræ modũ retorqueri non poterat, sed per impossibile demõstratũ est, hic quoque per impossibile ad superiores reducitur modos, & quo-

niam omnes ſecundæ figuræ modi per impoſsibile monſtrantur, idcirco nos quoque inchoantes à quarto, omnes per impoſsibile reſoluamus. Nam quartus ſecundæ figuræ modus, in primum primæ figuræ reſoluitur per impoſsibilitatem. Tertius in ſecundum, ſecundus in tertium, primus in quartum, quod hoc modò liquebit, ſi quis ergo duas iſtas conceſſerit propoſitiones, id eſt, omne bonū uirtus eſt, & quoddam iuſtum uirtus non eſt, neceſſe eſt quoq; concluſionem concedat, quę eſt: Quoddam igitur iuſtum bonum non eſt. Nam ſi hæc falſa eſt, erit ei contraiacens uera, quæ eſt: Omne iuſtum bonum eſt, ſed illam conceſsit, quæ eſt prima quarti modi, id eſt, omne bonum uirtus eſt. Ex his igitur concludat, omne igitur iuſtum uirtus eſt. Sed prius conceſsit quarti modi ſecundam propoſitionem, quæ eſt: Quoddam iuſtum uirtus non eſt. Nunc uerò concedit, Omne iuſtum uirtus eſt, duas ſibi contraiacentes ſimul concluſurus eſt, quod fieri non poteſt. Hoc autem idcirco euenit, quia concluſio quarti modi in primi modi ſecundam propoſitionem conuerſa eſt, quòd ſi ſecunda propoſitio primi modi in quarti concluſione non colligitur, quarti concluſio, id eſt, particularis negatio permanebit. Sed ne fortè nos conturbet quod alios terminos in reſoluendo modo poſuimus, quam ſuperius in diſponendo. Non enim modò in terminis laboramus, ſed in figuris & modis & complexionibus conſtruendis atq; reſoluendis operã conſumimus. Eodem modò & cæteri ſecūdæ figuræ in primos quatuor reſoluūnt.

Omne bonum uirtus eſt, eadem, Omne bonum uirtus eſt.
Quoddam iuſtum uirtus non eſt, Omne iuſtum bonum eſt.
Quoddam igitur iuſtum bonum non eſt, Omne igitur iuſtum uirtus eſt.

Tertius ſecundæ figuræ modus ſecundo primæ figuræ modo ſic reſoluitur. Si quis duas primas tertij modi conceſſerit, particularem quoq; negationem concludet quæ eſt, quoddam igitur iuſtum bonum non eſt. Nam ſi hæc falſa eſt, uera erit contraiacēs, quæ eſt, omne iuſtum bonum eſt. Sed etiam illa conceſſa eſt, quæ eſt, nullum bonum malum eſt. Ex his ergo colligitur. Nullum igitur iuſtum malum eſt. Sed prius conceſſa erat Quoddam iuſtum malum eſt. Nunc uerò nullum iuſtum malum eſt, duas ſibi contraiacentes, uno tempore concedit, quod fieri non poteſt. Sublata igitur uniuerſali concluſione quæ eſt. Omne iuſtum bonum eſt, remanebit particularis negatio, quę eſt. Quoddam iuſtum bonum non eſt.

Nullum bonum malum eſt, Conceſſæ, Nullum bonum malum eſt.
Quoddam iuſtum malum eſt, contraiacen. Omne iuſtum bonum eſt.
Quoddam igitur iuſtum bonū non eſt, permut. cōtra. Nullum ergo iuſtū malum eſt.

Secundus ſecundæ figuræ in tertio primæ figuræ modo ſic reſoluitur, ſi quis duas ſecundæ figuræ propoſitiones conceſſerit. Concluſionem quoq; concedit, quæ eſt, igitur iuſtum bonum eſt. Nam ſi hæc falſa eſt, erit uera contraiacens ei particularis affirmatio. Quoddam iuſtum bonum eſt. Sed idem cōceſsit illam quæ eſt: Omne bonum uirtus eſt, concludat neceſſe eſt. Quoddam iuſtum uirtus eſt. Qui iam antè conceſſerat ſecundam ſecundi modi quæ eſt. Nullum iuſtum uirtus eſt, duas contraiacentes uno tempore concedit, quod fieri non poteſt.

Omne bonum uirtus eſt, Conceſſæ, Omne bonum uirtus eſt.
Nullum iuſtum uirtus eſt. Contra- ✕ cotraiacē. Quoddam iuſtū bonū eſt.
Nullum iuſtum bonū eſt. Permut- iacen. Quoddā iuſtum uirtus eſt.

Primus item ſecundæ figuræ in quartum primę figurę ſic reſoluitur, qui concedit dueſt primi modi propoſitiones, concedat neceſſe eſt & concluſionem. Nam ſi illa falſa as, erit uera contraiacens ei particularis affirmatiua quæ eſt. Quiddam iuſtum bonum eſt. Sed idem conceſsit illam, quæ eſt: Nullum bonum malum eſt, concludat neceſſe eſt. Quoddam igitur iuſtum malum non eſt, qui antè conceſſerat illam quæ eſt. Omne iuſtum malum eſt, uno tempore duas contraiacentes cōcedit, quod fieri non poteſt. Sublata igitur particulari affirmatione quæ eſt: Quoddam iuſtum bonum eſt, remanet illa quæ eſt: Nullum iuſtum bonum eſt.

Nullum

Nullum bonum malum est,	Similes,	Nullum bonum malum est.
Omne iustum malum est. Contra-	✕	cotraiacẽ. Quoddam iustum bonũ est.
Nullum iustum bonũ est. Permut-		iacen. Quoddã igitur iustũ malũ nõ est.

Sequitur ut tertiæ figuræ modos ad primos quatuor reducamus, quorum quinq; per conuersionem & per impossibilitatem ad primos quatuor resoluuntur: unus uero solus, id est, quintus per solam impossibilitatem in priora resoluitur. Primus tertiæ modus figuræ in tertiũ primæ figuræ hoc modo resoluitur, si enim prima propositio tertij modi primæ figuræ maneat, & secunda propositio particularis tertij modi primæ figuræ uniuersaliter conuertatur, & sit secũda propositio primi modi tertiæ figuræ, eadem conclusio colligitur, id est, affirmatio particularis.

Omne bonum iustum est,	Manet,	Omne bonum iustum est.
Quædam uirtus bona est,	Conuersa,	Omne bonum uirtus est.
Quædam uirtus iusta est,	Manet,	Quædam uirtus iusta est.

Vel certe sic, quia superius talem syllogismum diximus terminis commutatis, quem Aristoteles dissimilem non putat.

Omne bonum uirtus est,	Similes,	Omne bonum uirtus est.
Quoddam iustum bonum est,	Conuersa,	Omne bonum iustum est.
Quoddam iustum uirtus est,	Manet,	Quoddam iustum uirtus est.

Secundus modus tertiæ figuræ in quartũ modũ primæ figuræ hoc modo resoluitur. Si enim primæ propositiones secũdi tertiæ figuræ modi, & quarti modi primæ figuræ maneant, quarti uero modi primæ figuræ secunda propositio uniuersaliter cõuertat, & secunda sit propositio secundi modi tertiæ figuræ, eadem conclusio procreatur.

Nullum bonum malum est,	Manet,	Nullum bonum malum est.
Quoddam iustum bonum est,	Versa uniuersaliter.	Omne bonum iustum est.
Quoddam iustũ malũ non est,	Manet,	Quiddam iustum malum nõ est.

Tertius modus tertiæ figuræ in tertiũ modũ primæ figuræ resoluitur. Si enim propositio prima tertij primæ figuræ modi, & secunda propositio tertij modi tertiæ figuræ maneat, & secũda propositio tertij modi primæ figuræ particularis particulariter conuertat, & sit prima tertij modi tertiæ figuræ, conuersa particulariter cõclusio nascit.

Omne bonum uirtus est,	✕	Quoddam bonum iustum est.
Quoddam iustum bonum est,		Omne bonum uirtus est.
Quoddam iustum uirtus est,	Versa parti,	Quædam uirtus iusta est.

Quartus modus tertiæ figuræ in tertium modum primæ figuræ resoluit. Si enim utrumq; primæ maneant propositiones, & secũdæ particulares particulariter conuertantur, eædem conclusiones nascuntur.

Omne bonum uirtus est,	Manet,	Omne bonum uirtus est.
Quoddam iustum bonum est,	Vertitur,	Quoddam bonum iustum est.
Quoddam iustum uirtus est,	Manet,	Quoddam iustum uirtus est.

Reliquus sextus syllogismus tertiæ figuræ de primæ figuræ quarto modo procreat, manentibus enim primis eorum propositionibus, atq; secundis particulariter immutatis particulis, in utroq; manebit conclusio.

Nullum bonum malum est,	eadem,	Nullum bonum malum est.
Quoddam iustum bonum est,	Mutata,	Quoddam bonum iustum est.
Quoddam iustum malũ non est,	Manet,	Quoddam iustũ malũ non est.

Quintus autem qui restat, sicut antè per impossibile probatur, ita etiam nunc per impossibilitatem resoluitur. Sed quemadmodum unus fuerit resolutus, eodem ordine omnes resoluendi sunt. Resoluitur autem sextus tertiæ figuræ modus in tertiũ primæ figuræ modum. Quintus autem tertiæ figuræ modus resoluitur in primũ primæ figuræ. Quartus tertiæ figuræ modus resoluitur in quartũ primæ figuræ modum. Tertius tertiæ figuræ modus resoluitur in secũdum primæ figuræ modum, secũdus tertiæ figuræ modus resoluitur in primum primæ figuræ modum. Primi tertiæ figuræ modi resoluũtur in secundos primæ figuræ modos. Resoluitur autem per impossibilitatem

tatem ſextus tertiæ figuræ modus in primæ figuræ modũ tertium, hoc modo: Si quis igitur duas propoſitiones ſexti modi tertiæ figuræ conceſſerit: concedat etiam neceſſe eſt concluſionem, quæ eſt: Quoddam iuſtum malum non eſt. Nam ſi hæc falſa eſt, erit uera contraiacens ei primæ figuræ tertij modi prima propoſitio, quæ eſt: Omne iuſtum malum eſt. Sed etiam conceſsit propoſitionem ſecundam, quæ eſt. Quoddam bonum iuſtum eſt. Ex his igitur concedat neceſſe eſt. Quoddam bonum malum eſt, quia antè cōceſſerat primam propoſitionem ſexti modi tertiæ figuræ quæ eſt: Nullum bonum malum eſt. Vno tempore duas ſibi contraiacentes concedit, quod fieri non poſſe deſcriptio declarat:

Nullum bonum malum eſt. Contra-		contraia. Omne iuſtum malum eſt.
Quoddam bonum iuſtum eſt. Conceſſæ	✕	Quoddam bonum iuſtum eſt.
Quoddam iuſtum malũ non eſt. Permu.		iacen. Quoddam bonum malum eſt.

Hoc modo omnes cæteri modi tertiæ figuræ in primos modos primæ figuræ referuntur, quod ſubiecta deſcriptio declarat, in qua prior quintus, qui per conuerſionem reſolui non potuit, per impoſsibilitatem reſolutus eſt.

Quoddam bonum malũ non eſt. Contra-		contraia. Omne iuſtum malum eſt.
Omne bonum iuſtum eſt. Conceſſæ	✕	in utriſq;. Omne bonum iuſtum eſt.
Quoddam iuſtum malum nō eſt. Permu.		iacen. Omne bonum malum eſt.
Omne bonum uirtus eſt. Contra-		contraia. Nullum iuſtum uirtus eſt.
Quoddam bonum iuſtum eſt. Conceſſæ,	✕	in utriſq;. Quoddam bonũ iuſtũ eſt.
Quoddam iuſtum uirtus eſt. Permuta.		iacen. Nullum bonum uirtus eſt.
Quoddã bonum iuſtum eſt. Contra-		contraia. Nulla uirtus iuſta eſt.
Omne bonum uirtus eſt. Conceſſæ	✕	in utriſq;. Omne bonum uirtus eſt.
Quędam uirtus iuſta eſt. Permuta.		iacen. Nullum bonum iuſtum eſt.

In reſolutione modi ſecundi tertiæ figuræ in primum modum primæ figuræ, hæc impoſsibilitas euenit, quòd duas contrarias uno tempore concedit, quod fieri nequit. Nunquam enim duæ contrariæ uno tempore ſimul ueræ inueniuntur.

Nullum bonum malum eſt. Contra-		contraiacen. Omne iuſtum malũ eſt.
Omne bonum iuſtum eſt. Conceſſæ	✕	in utriſq;. Omne bonum iuſtum eſt.
Quoddam iuſtũ malũ non eſt, Permu-		riæ. Nullum bonum iuſtum eſt.

Et in ſequenti quoq; ſyllogiſmo duas concedit, quòd impoſsibile eſt.

Omne bonum iuſtum eſt. Contra-		contraiacen. Nulla uirtus iuſta eſt.
Omne bonum uirtus eſt. Conceſſæ	✕	in utriſq;. Omne bonum uirtus eſt.
Quædam uirtus iuſta eſt. Permu.		riæ. Nullum bonum iuſtum eſt.

Nec nos illud turbet, quod in quibuſdam contraria propoſitio & concluſio inuenitur, in quibuſdam uerò contraiacens. Namq; æqualiter peccauit tam qui utraſq; contrarias conceſſerit, quàm ſi utraſq; contraiacentes. Nam quo modo contraiacentes uno tempore ueræ eſſe non poſſunt unquam, ſic etiam contrariæ.

Omne bonum uirtus eſt. Contra-		contraiacẽ. Nullum iuſtũ uirtus eſt.
Omne bonum iuſtum eſt. Conceſſæ	✕	in utriuſq;. Omne bonum iuſtum eſt.
Quoddam iuſtum uirtus eſt. Permu.		riæ. Nullum bonum uirtus eſt.

Hæc de Categoricorum ſyllogiſmorum introductione Ariſtotelẽ plurimùm ſequẽs, & aliqua de Theophraſto & Porphyrio mutuatus, quantum parcitas introducendi permiſit, expreſsi. Si qua uerò deſint in Analyticis noſtris calcatius exprimemus. Nunc uerò quantum ad ſolam Categoricorum ſyllogiſmorum formam expectabat perfectum hic nobis eſt, & ad cumulum introductionis elaboratum. Nec hoc nos perturbet, ſi quæ hic propoſitiones & concluſiones falſæ ſunt, quandoquidem non ueritates rerum, ſed connexiones ſyllogiſmorum figuras & modos ſuſcepimus diſſerendos. Nam his cognitis, ſi quos ad perfectum ſtudium logicæ diſciplinæ diſputationis ſubtilitas traxerit, prius de ambiguis diſputationibus diſcant, poſt ab his ueritas in rebus, mendaciumq; meditabitur.

ANITII MANLII SEVERINI BOETII PATRITII ORDINARII ET CONSVLARIS VIRI DE SYLLOGISMO HYpothetico, ad Symmachum.

Vm in omnibus Philosophię disciplinis ediscendis, atque tractandis, summum uitæ positum solamen existimem, tum iocundius, & ueluti cum quodam fructu etiam laboris arripio, quæ tecum communicanda compono. Nam etsi ipsa speculatio ueritatis sua quadam specie spectanda est, fit tamen amabilior cum in commune deducitur. Nullum enim bonum est, quod non pulchrius elucescat, si plurimorum notitia comprobetur. Nam quod aliàs taciturnitate compressum, iam iamque silentio periturum, latius efflorescit, & obliuionis interitu scientium participatione defenditur, fit quoq; iocundior disciplina, cum inter eiusdem sapientiæ conscios iubet esse sapientem. Quod si accedat (ut tecum mihi nunc res est) ea quæ sponte iocunda sunt, in amicitiæ participationem deduci, necesse est studij suauitatem, quodam ueluti dulcissimo charitatis sapore condiri. Nam cum id in se obtineat amicitia proprium munus, ut nolit habere solitarias cogitationes, tunc quod honestè quisque cogitat, nulli promptius, nisi quem diligit, cõfitetur. Quo factum est, ut etiam si immensus labor cœpto operi uiam negabat, animus tamen ad efficiendum quod aggressus fuerat tui contemplatione sufficeret. Quid enim magnum studiosus tui amor afficeret, si intra facilitatis terminos constitisset. Quod igitur apud scriptores quidem Græcos perquàm rarissimos strictim atque confusè, apud Latinos uerò nullos reperi, id tuæ scientiæ dedicatum, noster testi diuturnus, cœpti tamen efficax labor excoluit. Nam cum Categoricorum syllogismorum amplissimè notitiam percepisses, de Hypotheticis syllogismis sæpè quærebas, in quibus ab Aristotele nihil est conscriptum. Theophrastus uerò uir omnis doctrinæ capax rerum, tantùm summas exequitur. Eudemus latiorem docendi graditur uiam, sed ita, ut ueluti quædam seminaria sparsisse, nullum tamen frugis uideatur extulisse prouentum. Vos igitur quantum ingenij uiribus & amicitiæ tuæ studio suffecimus, quæ ab illis uel dicta breuiter, uel funditus omissa sunt, elucidanda diligenter & subtiliter persequenda suscepimus, in qua te superatæ difficultatis præmium fero, si tibi munus implesse uidear amicitiæ, & si non uidear satis fecisse doctrinæ. Omnis syllogismus certis & conuenienter positis propositionibus continetur. Propositio uerò omnis aut Categorica est, quæ prędicatiua dicitur, aut Hypothetica quę cõditionalis uocatur, prędicatiua est, in qua aliud prędicatur de alio, hoc modo: homo animal est. Hic enim animal de homine prædicatum est. Hypothetica est quę cum quadam conditione denuntiat esse aliquid si fuerit aliud, ueluti cum ita dicimus: Si dies est, lux est. Hypotheticę autem propositiones ex Categoricis constant, ut paulo posteriùs apparebit, quo fit, ut syllogismus, qui ex Categoricis propositionibus iunctus est, Categoricus appelletur, id est, prędicatiuus quidem, qui uerò ex Hypotheticis propositionibus constat, dicatur Hypotheticus, id est, conditionalis. Vt ergo horum syllogismorum differentia peruideatur, spectanda prius est eorum in propositionum natura discretio, uidetur enim in aliquibus propositionibus nihil differre prædicatiua propositio à conditionali, nisi tantùm quodam orationis modo. Velut si quis ita proponat: Homo animal est. Id ita si rursus enunciet, si homo est, animal est. Id ita si rursus enuntiet, si homo est, animal est. Hę propositiones orationis quodammodo diuersæ sunt. Rem uerò non uidentur significasse diuersam. Primùm igitur dicendum est, quòd prędicatiua propositio uim suam non in conditione, sed

ne, sed in sola prædicatione constituit. In conditionali uerò consequentiæ ratio ex cõditione suscipitur. Rursus prędicatiua simplex est propositio. Conditionalis uerò esse non poterit, nisi ex prædicatiuis propositionibus coniungatur, ut cum dicimus, si dies est, lux est, dies est, atq; lux est, duæ sunt propositiones prædicatiuæ, id est, simplices ad hoc illud est, quo maximè declaratur utrorumq; proprietas, quòd prædicatiua quidem propositio habet unũ subiectum terminũ, alterum prædicatum. Et id quod in prædicatiua propositione subijcitur, illius suscipere uidetur nomen quod in eadem propositione prędicatur hoc modo, ut cũ dicimus, homo animal est, homo subiectum est, animal prædicatũ, & homo animalis suscipit nomẽ, cum ipse homo animal esse proponitur. At in his propositionibus quæ cõditionales dicuntur, nõ idem prædicationis est modus. Neq; enim omnino alterum de altero prædicatur, sed id tantùm dicitur esse alterum, si alterum fuerit, ueluti, cum dicimus, si peperit, cum uiro cõcubuit, nõ enim tunc dicitur ipsam peperisse id esse, quod est cum uiro cõcumbere, sed id tantũ proponitur, quod partus nunquã esse potuisset, nisi fuisset cum uiro cõcubitus: quod si quando in una eademq; propositionũ proprietas incurrerit, tunc secundum modũ enunciatę propositionis intelligendi ratio uariabitur hoc modo. Nam cum dicimus homo animal est, propositionẽ facimus prædicatiuã, ac si ita proponamus, si homo est, animal est: In conditionalem uertitur enunciationem. In prędicatiua igitur id spectabimus quòd ipse homo animal sit, id est, nomen animalis in se suscipiat. In cõditionali uerò illud intelligimus, quòd si fuerit aliqua res quæ homo esse dicatur, necesse sit aliquã rem esse quæ animal nuncupetur. Itaq; propositio prædicatiua rem quã subijcit prædicatæ rei suscipere nomẽ declarat. Conditionalis uerò propositionis hæc sententia est, ut ita demũ sit aliquid, si fuerit alterũ, etiamsi neutrũ alterius nomẽ suscipiat. Ita igitur propositionibus disgregatis ex enunciationũ proprietate syllogismi quoq; uocabulũ perceperũt, ut alij dicantur prædicatiui, alij cõditionales. Nam in quib. propositiones prædicatiuæ sunt, eos prædicatiuos syllogismos uocamus. In quibus uerò Hypothetica propositio prima est. (Potest namq; & assumptio & cõclusio esse prædicatiua) hi tantum per unius Hypotheticæ propositionis naturã hypothetici & cõditionales dicuntur. Ac de simplicibus quidem, id est, de prædicatiuis syllogismis duobus libellis explicuimus quos de eorum cõstitutione confecimus. Post uerò simpliciũ syllogismorũ disputationẽ ordo est, ut de nõ simplicibus disseramus. Non simplices uerò syllogismi sunt, qui Hypothetici dicuntur, quos Latino nomine cõditionales uocamus. Non simplices autem dicũtur, quoniã ex simplicibus cõstant, atq; in eosdẽ ultimos resoluuntur. Cum præsertim primæ eorum propositiones uim propriæ cõsequentiæ ex Categoricis, id est, ex simplicib. capiant syllogismis: namq; prima propositio Hypothetici syllogismi si dubitetur an uera sit, prædicatiua cõclusione demõstrabitur. Assumptio uerò in plurib. modis taliũ syllogismorũ prædicatiua esse perspicit. Itemq; cõclusio ueluti cum dicimus, si dies est, lucet. Atqui dies est, hæc assumptio prædicatiua est, si quærat, prędicatiuo probabit syllogismo, lucet, igitur, cõsecuta est rursus prædicatiua cõclusio, super hæc omnis cõditionalis propositio ex prædicatiuis (ut dictũ est) iungit, quod si ex his & fidem capiũt, & ordinẽ partiũ sortiunt, necesse est Categoricos syllogismos Hypotheticis uim cõclusionis ministrare, sed quoniã de Hypotheticis loquimur, qd significet Hypothesis, prædicendũ est. Hypothesis namq;, unde Hypothetici syllogismi accepere uocabulũ, duob. (ut Eudemo placet) modis dicitur. Aut eñ tale acquirit aliquid p quandã inter se cõsentientiũ conditionẽ, qd fieri nullo modo possit, ut ad suũ terminũ ratio perducat: aut in cõditione posita cõsequẽtia ui cõiunctionis uel disiũctionis ostendit. Ac prioris quidẽ ppositiõis exemplũ est, ueluti cũ res omnes corporales materię formęq; cõcursu subsistere demõstraremus. Tunc eñ qd per rerum naturã fieri nõ potest, ponimus id omnẽ formæ naturã à subiecta materia, si nõ re saltem cõgitatione separamus, & quoniam

nihil

nihil ex rebus corporeis reliquum fit,demonstratum atq; ostensum putamus eis-
dem conuenientibus corporalium rerum substantiam confici,quibus à se disiun-
ctis ac discedentibus interimatur.In hoc igitur exemplo posita consentiendi con-
ditione, ut id paulisper fieri intelligatur,quod fieri non potest, ut formæ à materia
separentur,quid cõsequatur intendimus,perire,scilicet,corpora,ut eadẽ ex ijsdem
consistere comprobemus. Nam quoniam interitus corporalium rerum sequitur,
iure dicimus res omnes corporeas forma materiaq; cõsistere. Sed huiusmodi pro-
positiones quæ ex consentientiũ conditione proueniunt, nihil his differunt,quas
simplices Categoricæ institutionis primi libri tractatus ostendit, quæ uerò à sim-
plicibus differunt illæ sunt,quando aliquid dicitur esse,uel non esse, si quid fuerit
uel non fuerit.Hæ semper cum coniunctionibus proponuntur,ut cùm dicimus,Si
homo est, animal est.Si ternarius est,impar est,uel cętera huiusmodi.Hęc enim ita
proponuntur,ut si quodlibet illud fuerit,aliud cõsequatur,uel cum dicimus si ho-
mo est,equus non est.Rursus hîc eodem modo proponitur in negatione, quo su-
perius in affirmatione proponebatur,hic enim dicitur.Si hoc est, illud non est. Et
ad hunc modum cæteræ,possunt aũt aliquãdo etiã hoc enunciari modo, cùm hoc
sit illud est:ueluti cum dicimus, cum homo est, animal est, uel cũ homo est, equus
nõ est,quæ enunciatio propositionis eiusdem potestatis est,cuius ea quæ hoc mo
do proponitur.Si homo est,animal est,si homo est, equus non est.Fiunt uerò pro-
positiones hypotheticæ etiã per disiunctionẽ ita, aut hoc est, aut illud est. Nec ea-
dem uideri debet hæc propositio quæ superius sic enunciatur.Si hoc est,illud non
est. Hæc enim nõ est per disiunctionẽ,sed per negationẽ. Negatio uerò omnis in-
definita est,atq; ideo & in cõtrarijs, & in contrariorũ medietatibus, & in disperа-
tis fieri potest. Disperata aũt ea uoco,quæ tantũ à se diuersa sunt, nulla cõtrarieta-
te pugnantia,ueluti terra, uestis, ignis, &c.Nam si album est,nigrum nõ est,si albũ
est,rubrũ non est. Si disciplina est,homo non est.At in ea quæ per disiunctionẽ fit,
alterã semper poni necesse est hoc modo,aut dies,aut nox, quod si ea cuncta quæ
per negationẽ dici conuenit,ad disiunctionem transferamus, ratio non procedit.
Quid enim si quis dicat,aut album est,aut nigrũ,aut album est,aut rubrũ, aut disci
plina est,aut homo,fieri enim potest ut nihil sit horum. Igitur quoniam per disiun
ctionem propositio in certis tantum rebus in quibus alterum eorum euenire ne-
cesse est ponitur,hoc aũt per negationẽ separatio,in omnibus etiam his quę suam
etiam inuicem naturã non perimũt poni potest,aperta ratione discreta est. Omnis
igitur hypothetica propositio uel per cõnexionem fit (per cõnexionem uerò illũ
quoque modum, qui per negationem fit esse pronuncio) uel per disiunctionem:
uterq; enim modus ex simplicibus propositionibus cõparatur . Simplices autem
propositiones sunt,quas prædicatiuas primo institutionis Categoricæ libro dixi-
mus.Hæ uerò sunt,cũ aliquid de aliquo prædicatur,uel affirmãdo, uel negãdo,ut
dies est,lux est.At si his media conditio interueniat fier.Si dies est,lux est,fitq; una
Hypothetica propositio ex duabus Cathegoricis iuncta.Sed quoniã omnis sim-
plex propositio uel affirmatiua,uel negatiua est,quatuor modis per connexionẽ
fieri Hypotheticæ propositiones possunt:aut enim ex duabus affirmatiuis,aut ex
duabus negatiuis,aut ex affirmatiua & negatiua, aut ex negatiua & affirmatiua.
Harũ omniũ exempla subdẽda sunt,quòd id quod dicimus clariùs innotescat.Ex
duabus affirmatiuis,si dies est,lux est.Ex duabus negatiuis,si nõ est animal,nõ est
homo.Ex affirmatiua & negatiua,si dies est,nox nõ est. Ex negatiua & affirmati-
ua,si dies nõ est,nox est.Sed quoniã dictum est idem significari si cõiunctione &
cum,quando in Hypotheticis propositionibus ponitur,duobus modis conditio-
nales fieri possunt.Vno secundũ accidens:altero,ut habeant aliquam naturæ con
sequentiam.Secundũ accidens hoc modo, ut cum dicimus, cùm ignis calidus sit,
cœlum rotundũ est.Non enim quia ignis calidus est, cœlum rotundum est, sed id
hæc propositio designat,quia quo tempore ignis calidus est, eodẽ tempore cœlũ
quoq;

quoq; rotundum est. Sunt autem aliæ quæ habent ad se consequentiam naturæ, harum quoque duplex modus est: unus cum necesse est consequi, ea tamen ipsa consequentia non per terminorum positionem fit: alius uerò, cum fit consequentia per terminorum positionem. Ac prioris quidem modi exemplum est, ut ita dicamus, cum homo sit, animal est: hæc enim consequentia inconcussa ueritate est subnixa. Sed non idcirco animal est, quia homo est, non enim idcirco genus est, quia species est. Sed fortasse à genere principium ducitur, magisq; essentiæ causa ex uniuersalibus trahi potest, ut idcirco sit homo, quia animal est: causa enim speciei genus est. At qui dicit, cum homo sit, animal est, rectam ac necessariam consequentiam facit, per terminorum uerò positionem talis consequentia non procedit. Sunt autem aliæ Hypotheticæ propositiones, in quibus & consequentia necessaria reperietur, & ipsius consequentiæ causam terminorum positio facit hoc modo: Si terræ fuerit obiectus, defectio lunæ consequitur, hæc enim consequentia rata est, & idcircò defectio lunæ consequitur, quia terræ interuenit obiectus. Istæ igitur sunt propositiones certæ atque utiles ad demonstrationem. Partimur autem propositiones Hypotheticas in suas ac simplices propositiones: & primam quidem, cui coniunctio proponitur præcedentem dicimus: secundam uerò consequentem, ut in hac, si dies est, lux est, præcedentem dicimus eam quæ dicit, si dies est, consequentem uerò partem, lux est. In disiunctiuis uerò propositionibus ordo enunciandi præcedentem uel consequentem facit, ut aut dies est, aut nox est. Nam quæ prima componitur, præcedens, quæ posterior, consequens appellatur. Ac de partibus quidem Hypotheticarum propositionum ista sufficiunt. Illud nunc expediendum uidetur, quod etiam ab Aristotele dicitur. Idem cũ sit & non sit, non necesse est idẽ esse: ueluti cũ sit a, idcirco necesse est esse b, idem a si non sit, non necesse est esse b: idcirco, quoniam non est a. Ad huiusmodi uerò rei demõstrationem impossibilitatis diffinitio præmittẽda est, quæ est huiusmodi. Impossibile est, quo posito, aliquid falsum atq; impossibile cõmittatur eo nomine, quòd impossibile primitus propositum fuit. Sit igitur positũ cum sit a esse b, id est, hanc inter a & b esse consequentiam, ut si concessum fuerit esse a, necesse sit concedere esse b. Itaq; proponatur, si a est, b est, dico quia si a non fuerit, non necesse est esse b. Ac primùm quæ sit propositionum consequentia consideremus. Si enim fuerit tale coniunctum, ut si sit a, etiam b esse necesse sit: si b non fuerit, etiam a non esse necesse est. Quod ex tali demonstratione cognoscitur, si sit a, necesse sit esse b, dico quia si b non sit, a non erit. Ponitur enim non esse b, & sit, si fieri potest, a. Sed dictum est si sit a, necessariò concedi esse b. Cum sit igitur b, non erit b. Nam quia ponimus non esse b, non erit b, quia uerò ponimus esse a, erit b: erit igitur b, ac non erit, quòd fieri non potest. Impossibile est igitur non esse b & esse a. Et demonstratione quidem firma sic utimur. Exemplo uerò id clarius innotescet. Nam si est homo, est animal. Si non est animal, non est homo. Non uerò si homo non fuerit, animal non est. Multa enim sunt animalia, quæ homines non sunt. Itaq; in consequentia propositionis coniunctæ, si est primum, secundum esse necesse est. Si secundum non fuerit, non erit primum. At uerò si primum non fuerit, non necesse est ut non sit secundum, nec uerò necesse est ut sit. Id enim demonstrandum esse dudum nobis propositum fuit. Sit enim a, idq; cum sit, necesse sit esse b, dico quia si non fuerit a, non necesse est esse b, nec id dico quoniam si non fuerit a, necesse est non esse b, sed tantum non necesse est esse b. Nam quia paulò antè demonstratum est, si b non fuerit, necessariò non esse a, si eundem b terminum non esse contigerit, non erit a. Sed si cum non sit a, necesse est esse b, idem b ex necessitate erit, ac non erit. Nam quia b terminum non esse contingit, non erit. Quia uerò si a non fuerit, b esse necesse erit, idem igitur b terminus erit ac non erit, quod est impossibile. Ex his igitur demonstratum esse arbitror in consequentia Hypothetica propositione si sit primum consequi, ut sit secundum, si non sit secundum consequi, ut non sit primum. Si uerò non sit primum, non consequi ut sit, uel non sit secũdum. Nam & illud apparet, si

sit secundum, non consequi, ut sit uel non sit primum, ut in ea propositione quæ est. Si homo est, animal est, si animal sit, non consequitur, ut sit homo uel non sit. Quod si primum non sit, non cōsequitur ut necessariò sit uel non sit secundū, uelut in eadem propositione, si homo non fuerit, non necesse est, ut, aut sit animal, aut non sit. Ex omnibus igitur solæ duæ consequentiæ stabiles sunt, & immutabiliter cōstāt si sit pmū, ut consequatur, ut sit secundū. Si secundū non fuerit, necessariò consequi, ut nō sit primum. His itaq; determinatis illud adiungam, quoniā cum omnis Hypothetica propositio simplex non sit, atq; ex alijs propositionibus coniungatur, sunt tamen Hypotheticæ quædam, quæ si reliquis conditionalibus compare̅tur, simplices existimen̄t. Omnis enim conditionalis propositio aut connexa est, aut disiuncta, hæ uerò quoniam ex prędicatiuis copulantur, in connexis propositionibus quatuor fieri necesse est huius copulationis modos. Namq; Hypothetica propositio aut ex duabus simplicibus coniuncta est, & uocatur simplex Hypothetica, ut hæc: Si a est, b est, ueluti cum dicimus, si homo est, animal est, homo enim est, & animal est, duæ sunt simplices propositiones, aut ex duabus Hypotheticis copulatur, & dicitur composita, ueluti cum dicimus: Si cum a est, b est, cum sit c, est d, ueluti cum tali propositione enunciamus, si cum homo est, animal est, cum sit corpus, erit substantia. Etenim si cum homo est, animal est, una est Hypothetica: Alia uerò, cum sit corpus, substantia est, ex quibus coniungitur una propositio, quæ composita nuncupatur. Aut ex una simplici, & ex una Hypothetica copulatur, uelut hæc: Si a est cum sit b, est c, ueluti cum dicimus, si homo est cum sit animal, est substantia. Namque homo est simplex propositio, cum sit, animal esse substantiam, Hypothetica, ex ipsa consequentia conditionis ostenditur. Aut ex priore Hypothetica & simplici posteriore committitur, ut cum dicimus: si cum sit a, est b, erit & c, ueluti hoc modo, si cum sit homo, animal est & corpus: Hypothetica namque est ea, quæ proponit, si cum sit homo, animal est. Simplex posterior, quæ hāc Hypotheticam propositionem sequitur, id est, corpus esse, hæ quoque quoniam non ex simplicibus copulatæ sunt, compositæ dicuntur. Sed priores quidem, quæ ex simplicibus propositionibus constant, & simplices Hypotheticæ nuncupantur, in duobus terminis constitutę sunt. Terminos aūt nunc partes propositionis simplices, quibus iunguntur, appello. Quæ uerò compositæ Hypotheticę sunt, illę quidem quę ex duabus Hypotheticis constant, quatuor terminis copulatę sunt: Illæ uerò quæ ex Hypothetica & simplici, uel ex simplici atq; Hypothetica coniunctæ sunt, hæ tribus terminis coniunctę sunt. Harum igitur, quę sunt Hypotheticę simplices, uel compositę, differentię similitudinesq; dicendę sunt. Nam quę ex simplicibus copulan̄t, si ad eas quę ex Hypotheticis duabus iunctæ sunt comparentur, consequẽtia quidem eadem est & proportio manet, tantùm termini duplicantur. Nam quem locū in his propositionibus Hypotheticis, quæ ex simplicibus constant, ipsæ simplices propositiones tenent eundē in his propositionibus, quæ sunt Hypotheticæ ex Hypotheticis constantes, illæ conditiones tenent, quib. illę propositiones inter se iunctæ & copulatę esse dicuntur. Nam in hac propositione, quæ dicit, si est a, est b, & in ea quæ dicit, si cum sit a, est b, cum sit c, est d, quem locum in ea propositione, quæ ex duabus simplicibus continetur, tenet ea quæ prior est, si est a, eundem locum tenet. In ea propositione quæ ex duabus Hypotheticis propositionibus copulatur, ea quæ prior est, si cum est a, est b. Hic namq; duarum inter se propositionum coniunctionis conditione facta est consequentia. Itemq; quam uim obtinet ex utrisq; propositionibus copulatæ Hypotheticæ sequens portio quæ infertur, id est, esse b, eandem uim obtinet in propositione ex Hypotheticis iuncta ea quę sequitur, id est, cum sit c, esse d, atq; id tantùm differt, quia cum in prima propositione ex simplicibus iuncta propositio propositionem sequatur. In secunda propositione ex Hypotheticis iuncta conditio consequentiæ conditionis consequentiam comitatur. Nihil enim est aliud dicere, si a est, b est, quam ei propositioni per quam dicimus esse a, illam esse comitem per quam b esse prædicamus.

At in

At in ea propositione quæ ex Hypotheticis inducta est cum dicimus: Si cum sit a, est b, cum sit c esse d, illud dicitur ei consequentiæ, quæ inter a & b est, eam esse cōsequentiam comitem, quæ est inter c & d, ita ut si sequetur posito a esse b, consequatur sine dubio c posito esse d. At in his propositionibus quæ ex simplici & Hypothetica consistunt, illa ratio est, ut uel propositionem conditio consequentiæ sequatur, uel conditionem consequentiæ propositio comitetur. Nam cum dicimus, si est a, cum sit b, esse c, id intelligi uolumus, ei propositioni per quam dicimus: si est a, consequi eam conditionem per quam dicimus, cum sit b esse c, id est, ut si est a, necesse sit b termino comitem esse c terminum. Cum uerò dicimus: si cum est a, b est, c esse nihil aliud intelligi uolumus, nisi duarum inter se consequentiam propositionum alterius propositionis cōsequi ueritatem, ut si habeant inter se consequentiam a atq; b, necesse sit hanc conditionem consequentiæ propositionis eius, per quam dicimus esse c, consequi ueritatem, id est, si necesse est, a posito esse b, necesse sit etiam c esse. Similis igitur syllogismi fient earum propositionum, quæ ex simplicibus, & earum quæ non ex simplicibus utrisq; iunguntur. Earum uero quę ex una simplici, & ex altera Hypothetica copulantur, diuersi quidem à superioribus, ipsi tamen inter se similes fiunt, nec interest utrum prima Hypothetica, secunda sit simplex, an è conuerso prima simplex, secunda Hypothetica ad syllogismorum modos: nisi forsitan ad ipsius tantum ordinis commutationem. Cum igitur demonstrata fuerit earum propositionum, quæ ex simplicibus constat ratio syllogismorum, demonstrata uidetur esse earum quoq; propositionum, quæ Hypotheticis committuntur, & cum quarumlibet earum propositionum, quæ ex simplici & Hypothetica constant syllogismorum natura perspecta, sit etiam conuersi ordinis propositionum natura, quales faciat syllogismos, ostenditur. Est etiam alia species propositionum in connexione positarum, quæ media quodammodo fit earum propositionum, quæ ex Hypotheticis simplicibusq; iunguntur, & earū quæ ex duabus Hypotheticis copulantur. Nam si ad numerum respiciat terminorum quasi ex tribus terminis constant, & si ad conditionales animum referas quasi ex duabus conditionalibus uidentur esse compositæ, quæ medietas euenit, idcirco, quoniam unus in his terminis communis utrisq; conditionalibus inuenitur. Proponuntur uerò hæ uel per primam figuram, uel per secundam, uel per tertiam. Per primam hoc modo: Si est a, est b, & si est b, est c, igitur b in utrisq; numeratur: & sunt quidem tres termini hi, a est, b est, c est, duæ uerò conditionales hoc modo: si est a, est b, si est b, est c. Namq; b utrisq; communis est, atque ideo inter eas propositiones quæ ex tribus terminis, & eas quæ ex quatuor componuntur, mediæ sunt huiusmodi propositiones. Per secundam uerò figuram proponitur hoc modo: Si est a, est b, si non est a, est c. Per tertiam uerò figuram sic: si est b, est a, si est c, non est a. Ac de connexis quidem ista sufficiant. Disiunctiuæ uerò propositiones semper ex contrarijs constant, ut hoc: aut est a, aut b est, altero enim posito alterum tollitur, & interempto altero ponitur alterum. Nam si est a, non est b. Si non est a, est b. Eodem modo etiamsi sit b, non erit a, si non est b, erit a. His igitur expeditis ad connexas reuertamur: in illis enim uel propositio propositionem, uel conditio conditionem, uel propositio conditionem, uel cōditio propositionem sequitur. Dicendum est igitur quæ propositiones quarum propositionum cōsequentes esse uideantur, quæ cōtrarietatis modo quàm longissimè à se differāt, quæ uero oppositionis cōtradictione dissentiant. Simplicium namq;, id est, prædicatiuarum propositionum aliæ præter modum proponūtur, aliæ cum modo. Præter modū sunt quæcunque purum esse significant hoc modo: dies est. Socrates Philosophus est, & quæ similiter proponuntur. Quæ uerò cum modo sunt, ita proponuntur: Socrates uerè Philosophus est. Hic enim uerè modus est propositionis. Sed maximas syllogismorum faciunt differentias hæ propositiones cum modo enunciatæ, quibus necessitatis aut possibilitatis nomen adiungitur: necessitatis hoc modo, cum dicimus ignem necesse est calere: possibilitatis, ut cum ita proponimus, possibile est à Græcis superari

Troianos. Quò fit, ut omnis propositio aut inesse significet, aut inesse necessariò, aut cum non sit aliquid, tamen enunciet posse contingere: quarum quidem ea, quę inesse significat, simplex est, neque in ullas partes alias deduci potest. Ea uerò quæ ex necessitate aliquid inesse designat, tribus dicitur modis: uno quidem, quo ei similis est propositioni quę inesse significat, ut cum dicimus, necesse est Socratem sedere, dū sedet. Hæc enim eandem uim obtinet ei quæ dicit, Socrates sedet. Alia uerò necessitatis significatio est, cùm hoc modo proponimus, hominem necesse est cor habere, dum est atque uiuit, hoc enim significare uidetur hæc dictio, non quoniam tamdiu necesse sit habere quàmdiu habet, sed quoniam eum necesse est tamdiu habere, quàmdiu fuerit ille qui habet. Alia uerò necessitatis significatio est uniuersalis, & propria quo absolute prædicat necessitatem: ut cum dicimus, necesse est Deum esse immortalem, nulla cōditione determinationis opposita. Possibile autem idem tribus dicitur modis: Aut enim quod est possibile esse dicitur, ut, possibile est Socratem sedere dum sedet: Aut quod omni tempore contingere potest, dum ea res permanet cui aliquid contingere posse proponitur, ut possibile est Socratem legere. Quamdiu enim Socrates est, potest legere. Item possibile est quod absolute omni tempore contingere potest, ut auem uolare. Ex his igitur apparet alias propositiones esse inesse significantes, alias necessarias, alias contingentes atque possibiles, quarum necessariarum contingentiumque cum sit trina partitio, singulæ ex ijsdem patitionibus ad eas quæ inesse significant, referuntur. Restant igitur duæ necessariæ & duæ contingentes, quę cum ea quę inesse significat enumeratæ, quinque omnes propositionum faciunt differentias. Omnium uerò harum propositionum aliæ sunt affirmatiuæ, aliæ negatiuæ. Affirmatiua inesse significans est, quæ dicit, Socrates est: Negatiua quę proponit, Socrates nō est. Necessariarum uerò propositionum affirmatiuarum duæ uidentur esse negationes, una contraria, altera uerò opposita. Eius namque quæ dicit necesse esse a, quolibet modo ex utrisque, qui dicit sunt, aut ea est negatio quę dicit, necesse est nō esse a, aut ea quę dicit, non necesse est esse a. Quarum quidem ea quæ dicit, necesse est non esse a, contraria est ei quæ dicit, necesse est esse a. Vtræque enim falsæ poterunt inueniri, ueluti cum dicimus, necesse est Socratem legere, necesse est Socratem non legere utraque mentitur. Nam & cum legit non ex necessitate legit, & cum non legit, nulla ne legat necessitate constringitur. Sed est utrumque possibile. At uerò ea quæ dicit, non necesse esse a, opposita est ei quæ proponit, necesse est esse a. Vna enim semper uera est, semper falsa altera reperitur. In contingentibus uerò atque possibilibus eadem ratio est, huic enim quæ dicit, contingit esse a, tum ea uidetur obiecta quæ dicit, contingit non esse a, tum ea quæ proponit, non contingit esse a. Atque ea quidem quæ dicit, contingit non esse a, contingens negatio nuncupatur, ueraque esse potest cum ea affirmatione, quæ dicit, contingit esse a, ueluti cum dicimus, contingit sedere Socratem, contingit non sedere Socratem. Et hæ quidem non dicuntur esse contrariæ, quoniam simul ueræ esse possunt. At uerò oppositæ sunt, quoties ipsum contingens negatur, ut si aduersus eam quæ dicit, contingit esse a, ea opponatur quæ dicit, non contingit esse a. Id enim ista significat omnino non posse contingere. Quæ cum ita sint, cumque inesse significantes propositiones, præter ullum dicuntur modum, his ad esse iuncto aduerbio negatiuo, negatio plena perficitur. Quę uerò cum modo proponuntur, si necessariæ sint & ad esse negatio iungatur, ut ea quæ dicit, necesse est non esse, fit necessaria negatio. Si uerò ipsi necessariò negatio præponatur, fit necessarij negatio affirmationi uehementer opposita, ut ea quæ dicit non necesse esse. Item in contingentibus si ad esse negatio præponatur, fit contingens negatio, ut ea quę dicit, contingit non esse a. Si uerò ipsi contingenti negatio iungatur, fit contingentis negatio contingenti affirmationi uehementer opposita, ut ea quæ dicit, non contingit esse, Sed quoniam omnis propositio, aut uniuersalis, aut particularis, aut indefinita, aut singularis, proponitur uniuersalis hoc modo: Omnis homo legit, particularis sic:

Quidam

Quidam homo legit, ſingularis ſic: Socrates legit, indefinita ſic: homo legit, neceſſe eſt, ut ſicut in Categoricorum ſyllogiſmorum inſtitutione monſtratū eſt, illæ ſibi maximè uideantur oppoſitæ, quæcunq; uel uniuerſale affirmant, ſi particulariter denegatur, uel uniuerſale denegant, ſi particulariter affirmetur, & quæ ſingulares ſunt, ſi illa quidem in affirmatione poſita, illa uerò in negatione. Quæ cum ita ſint, ſi hæc eadem ratio ad contingentes & neceſſarias referatur, idem in neceſſarijs & contingentibus inuenitur: ut, ſi quis dicat, omnem a terminum eſſe neceſſe eſt, aliusq; negat dicens, non neceſſe eſt omnem a terminum eſſe, fecit oppoſitam negationem. Et ſi dicat aliquis, contingit omnem a terminum eſſe, idq; aliquis neget, non contingit omnem a terminum eſſe, fecit oppoſitam negationem. In utriſq; enim negatio & modū remouet, & ſignificationem uniuerſalitatis extinguit. Atq; hoc quidem in ſimplicibus & Categoricis propoſitionibus euenire neceſſe eſt, de quarum natura diligentius perſecuti ſumus in his uoluminibus, quæ in ſecūdę editionis expoſitione περὶ ἑρμηνείας inſcripſimus. Si quis igitur propoſitionum omnium conditionalium numerum, quæ erat ex Categoricis poterit inuenire: ac primùm in connexis ex duabus ſimplicibus inquirendus eſt hoc modo. Nam quoniam propoſitio ſimplex Hypothetica ex Categoricis duabus iungitur, una earum uel ineſſe ſignificabit, uel contingere eſſe ſimpliciter, uel neceſſe eſſe dupliciter, quod ſi ſunt affirmatiuæ, quinquies affirmatiua enunciatione proponentur. Sed quoniam omnis affirmatio habet oppoſitam negationem, rurſus quinquies negatiua enunciatio poterit pronunciari. Erūt igitur in prima propoſitione, quæ una pars eſt Hypotheticæ propoſitionis, in negatione & affirmatione conſtitutæ modorum propoſitiones decem ſecunda etiam propoſitio, quæ pars eſt Hypotheticæ, totidem affirmationibus & negationibus proponi poteſt. Erūt igitur eius quoq; enunciationes decem. Sed cum prima propoſitio ſecundæ propoſitioni quadam conſequentia copuletur, ut una Hypothetica fiat, omnes decē affirmatiuæ, ac negatiuæ propoſitiones omnibus decem affirmatiuis negatiuisq; propoſitionibus applicabuntur. Itaq; complexę centum omnes efficiunt propoſitiones, hę, quę connexæ ex ſimplicibus coniunguntur. Secundùm hunc uerò modum poteſt propoſitionum numerus inueniri etiam in his propoſitionibus, quæ ex Categorica & Hypothetica copulantur, uel quæ ex duabus conditionalibus fiunt. Nam quæ ex conditionali & Categorica conſtant, uel quę è diuerſo ex tribus Categoricis iunctæ ſunt, quoniam ſi duarum inter ſe prędicatiuarum affirmatione uel negatione complexio, uel eſſe, uel neceſſariò, uel contingenter eſſe, quinq; modos ſignificans centum efficit complexiones, quoniam tertia propoſitio affirmatiua erit uel negatiua, & ſi affirmatiua quinq; modis, uel ineſſe ſignificans, uel neceſſariò ineſſe, dupliciter, uel contingenter ineſſe, dupliciter. Itemq; totidem negabitur modis ſimul non amplius quàm decies proponetur. Quod fit, ut tertia propoſitio cum duabus ſuperioribus, centum inter ſe modis copulatis atq; complexis, iuncta atque commiſſa, mille omnes faciat complexiones. Centum namq; duarum propoſitionum modi cum decem modis tertiæ propoſitionis complicati mille perficiunt. Decies enim centum mille ſunt. Rurſus quoniam ex duabus Hypotheticis iuncta conditionalis quatuor Categoricis copulatur, & duæ inter ſe primæ Categoricę centum complexionibus iungebantur, neceſſe eſt ut poſteriores quoq; duæ centum complexionibus connectantur, quod ſi centū ſuperiorum propoſitionum Categoricarum modi, centum poſteriorum Categoricarum modis complicentur, fient decem millia complexiones. In illis autem propoſitionibus quæ tribus uariantur figuris, ſiquidem medius terminus ſimiliter & in prima & in ſecunda Hypothetica proponatur, mille erunt complexiones ad earum ſimilitudinem, quę ex tribus Categoricis connectuntur. Tunc enim unus atq; idem terminus in utriſq; tres neq; amplius faciet enunciationes. Similiter uerò in utriſq; proponitur hoc modo, ſi eſt a, eſt b, ſi eſt b, eſt c, hic enim b terminus, & ad a terminum, & ad c poſitus eſt, ineſſe ſignificans. Idem in neceſſarijs & contingentibus intelligendum. At ſi ita proponatur, ſi

tur, si est a, est b, & si necesse est esse b, est uel nõ est c, duæ propositiones conditionales, id est, quatuor prædicatiuæ fiunt. Quo fit, ut secundum eas quæ ex prædicatiuis quatuor connectuntur, decem millia faciant complexiones: atq; hi numeri tam in prima, quàm in secunda, uel tertia figura sunt inspiciendi. Et nos quidẽ quantus esse propositionũ numerus posset, ascripsimus, nunq; tamen dissimiliter terminus medius enunciatur. Namq; ut fiat extremorũ conclusio medius terminus intercedit, cuius cõmunitas extrema coniungit. Quod si medius diuersis modis in utraq; propositione dicatur, nec cõnectuntur extrema, atq; ideò ne syllogismus quidem fieri ullus potest, cum præsertim ne una quidẽ propositio dici possit, in qua medius terminus dissimiliter enunciatur. Longè autem multiplex numerus propositionum existeret, si inesse significantes, & necessarias, & contingentes, affirmatiuas negatiuasq; propositiones per uniuersales & particulares, uel oppositas, uel subalternas uariaremus: sed id non conuenit, quia conditionalium termini propositionum infinito maximè enunciantur modo. Atq; ideò superuacuum iudicaui determinatarum secundùm quantitatem propositionum quærere multitudinem, cum determinatè conditionales proponi non soleant. Ferè autem Hypotheticæ propositiones nec necessitatem quidem uel per contingentes enunciantur, sed illæ maximè in usum collocutionis ducuntur, quæ inesse significant. Omnes uerò necessariam consequentiam tenere uolunt, & quę inesse significant, & quibus necessitas additur, & quibus prædicatio possibilitatis aptatur. Etenim terminus applicatur. Necessitas uerò Hypotheticę propositionis & ratio earum propositionum, ex quibus iunguntur inter se connexiones, consequẽtiam quærit, ut cum dico. Si Socrates sedet & uiuit, neq; sedere eum, neq; uiuere necesse est. Sed si sedet, necesse est uiuere. Item cum dicimus, sol mouetur, necessariò uenit ad occasum, tantundem significat quãtum si sol mouetur uenit ad occasum. Necessitas enim propositionis in consequentiæ immutabilitate consistit. Item cum dicimus, si possibile est legi librum, possibile est ad tertium uersum peruenire. Rursus necessitas consequentiæ seruata est. Nam si possibile est legi librum, necesse est id possibile esse, ut ad tertium uersum perueniatur. Opponuntur autem Hypotheticis propositionibus illę solæ, quæ earum substantiam perimunt. Substantia uerò propositionum Hypotheticarum in eo est, ut earum consequentiæ necessitas ualeat permanere. Si quis ergo rectè conditionali propositioni repugnabit, id efficiet, ut earum destruat consequentiã. Veluti cùm ita dicimus, si est a, est b, non in ea repugnabit si monstret, aut non esse a, aut non esse b, sed posito quidem a, ostendit non statim consequi esse b, sed posse esse a, etiam si b terminus non sit, sed si negatio sit, conditionalis eodem destruetur modo, ut cum dicimus, si est a, b non est. Non ostendendum est, aut non esse a, aut b esse, sed cum sit a, posse esse b terminum. Sunt autem Hypotheticæ propositiones, aliæ quidem affirmatiuæ, aliæ negatiuæ: sed de his nunc loquor quæ in consequentia positæ, in connexione esse dicuntur. Affirmatiua quidem, ut cum dicimus, si est a, est b, si a non est, non est b. Negatiua, si est a, non est b. Si non est a, non est b. Ad consequentem enim propositionem respiciendum est, ut an affirmatiua an negatiua sit propositio iudicetur. Idem de compositis propositionibus conditionalibus intelligi oportebit. De his autem propositionibus, quæ in disiunctione sunt positæ, cum de earum syllogismis tractauero commodius atque uberius dicam: Hypotheticos syllogismos quos latinè conditionales uocamus, alij quinque, alij quatuor, alij tribus constare partibus arbitrantur, quorum mox controuersiam dijudicabo, si priùs, quibus nominibus talium partes syllogismorum appellentur, ostendero. Quoniam enim omnis syllogismus ex propositionibus texitur, prima uel propositio, uel sumptum uocatur. Secunda uerò dicitur assumptio, ex his quæ infertur, conclusio nuncupatur. Cùm enim ita dicimus, si homo est, animal est: homo autem est, animal igitur est. Ea quidem enũciatio per quã dicimus, si homo est, animal est, propositio uel sumptum uocatur, ea uerò quã huic adiunximus, est autem homo, assumptio dicitur, tertia

tia conclusio nominatur, per quam ostendimus esse animal qui fuerit homo Sed quoniam sæpè euenit, ut propositionis enunciatæ consequentia non sit uerisimilis, propositioni sæpè adiungitur approbatio, per quam id quod est propositum, uerum esse monstretur. Assumptio quoque sæpè ad fidem per se non uidetur idonea, huic quoque fuuamen probationis adiungitur, ut uera esse uideatur. Quo fit ut sæpe quinque partes, sæpè quatuor, interdum tres Hypotheticos syllogismos habere contingat. Nam quinque constabit partibus, si & propositio & assumptio probationibus indigebunt, quod siue ptopositio siue assumptio probatione indigebit, quadripartitus erit syllogismus. Quod si neutra est approbãda, tripartitus esse relinquitur. In hac uerò sententia etiam M. Tullius esse deprehenditur. In Rhetoricis enim syllogismos quosdam quinque partitos esse, quadripartitos alios confirmat. Quibus uerò talium syllogismorum non placet partes ultra ternarium numerum propagari, hi propositionũ probationes, atque assumptionum non putant in syllogismi partibus esse ponendas. Neque enim propositionem esse, de qua syllogismus potest existere, cui non sentit auditor. Quod si per se dubia est ea probatio, quæ propositioni dubiæ adiungitur, faciens fidem eidem cui adiungitur propositioni, facit ut sit idonea syllogismo, ac per hoc tunc incipit esse syllogismi propositio, cùm talis per probationem redditur, ut ex ea aliquid colligi possit: tunc uerò aliquid ex ea colligi potest, cùm probationis auxilio poterit ab auditore concedi. Quocirca membrum quoddam, & quasi fulcimentum dubiæ propositionis, uel assumptionis probatio esse uidetur, non pars etiam syllogismi. Sed nostra sententia his potius accedit, qui tribus partibus eum constare pronunciãt. Etenim quælibet probatio quę uel probationi uel assumptioni copulatur, propositionis esse, uel assumptionis probatio dicitur. Cum igitur non ad syllogismum, sed ad propositionem uel assumptionem referatur, cuius est probatio, non oportet eam syllogismi propriè partem uideri. Nam illud quod obijci potest, nullus ignorat, quin partium partes etiam totius esse partes dicantur. Sed plurimum refert, utrùm ipsæ sint primæ partes totius, an in secundarum partium postremitate ponantur. Amplius, si sit per se nota probabilis propositio, totus syllogismus probatione nõ indiget. Quod si per se propositionis nulla fides est, necesse est, ut ea propositio quodam uelut testimonio probationis indigeat. Nõ igitur syllogismus probatione in eo quòd syllogismus est indigebit, sed propositio si fide propria fuerit destituta. Idem etiam de assumptione dici potest. Quare manifestum est eorum esse sententiam præponendam, quæ asserit syllogismum tribus partibus tantùm iungi. Præterea, si quæ propositio probationis indigeat, ut eam uera fides sequatur, aliquo demonstrabitur syllogismo. Quocirca qui fieri potest, ut rectè syllogismus pars syllogismi simplicis esse dicatur? Ipsam enim probationem propositionis syllogismum uel ex syllogismo esse necesse est. His ita determinatis de his protinus syllogismis, quorum propositiones in connexione positæ duobus terminis constant, explicandum uidetur. Horum autem duplex forma est, quatuor enim sunt per præcedentis propositionis affirmationem, qui sunt primi Hypothetici atque perfecti, quatuor uerò per sequentis negationem, qui cùm demonstrationem indigeant, non uidentur esse perfecti. Prioris uerò negatione & sequentis positione nullus omino syllogismus efficitur. Omnium igitur talium propositionum primùm numerus explicetur, ut qui fiãt ex his syllogismi, facilis acquiratur agnitio. Sunt autem quatuor, si est a, est b.

Si est a, non est b. Si non est a, est b.

Si non est a, non est b.

Ac de prioribus quidem syllogismis atque perfectis primo loco dicendum est. Horum enim primus modus est hic à prima ueniens propositione: si est a, est b: atqui est a, est igitur b. Cum enim prima propositio tantùm conditionem proponat, ut si sit a, necesse sit consequi essentiam b terminum, id assumptio quod præcedit assumit ac ponit dicitque: Atqui est a, consequitur igitur ut sit b: id enim ex consequentia primæ propositionis

tionis effectum est. At si id quod sequitur assumẽdo ponamus, nullus efficit syllogismus. Agè enim sit huiusmodi consequentia, ut si sit a, sit b, assumaturq; quod sequitur hoc modo. At est b, non consequitur, ut sit uel non sit a. Id uerò clarius fiet exemplo: sit enim propositio, si homo est, animal est, assumaturq; esse animal, scilicet, quod sequitur, non necesse erit hominem uel esse, uel non esse, potest enim cũ sit aliàs hoc uel esse, uel non esse. Secũdus uerò modus est eorum, in quibus prior propositionis pars in assumptione repetitur, qui uenit ex secunda propositione superiùs digesta, hoc modo, si est a, non est b: atqui est a, non est igitur b. Id enim propositũ fuerat, si esset a, non esse b. Sumpto igit̃ pręcedente, consequentis est facta conclusio, quòd si consequens sumas, nullus uidetur fieri syllogismus, quia nec consequitur ulla necessitas hoc modo, si est a, non est b: Atqui non est b, non necesse est esse a, uel non esse. Agè enim ita sit propositio: si est nigrum nõ est album, & id quod sequitur assumatur, atqui non est album, non necesse erit esse nigrum uel non esse, quia cum nõ sit album, poterit aliq̃d esse medium. Tertius uerò modus est taliũ syllogismorum, qui uenit ex tertia propositione, quorum in assumptione ponitur id, quod præcedit hoc modo, si non est a, est b: atqui non est a, est igit̃ b. Igitur hæc conclusio rursus ex conditione propositionis euenit, id enim fuerat propositum, ut si non esset a, esset b, quod si conuertas & sumas esse b, id est, quod consequitur, non necesse erit esse, uel nõ esse id quod præcedit. Sed huius exemplum non potest inueniri, eò, quod si ita proponatur, ut, cum nõ sit a, sit b, nihil esse medium uideatur a atq; b. Sed in his si alterum nõ fuerit, statim necesse est esse alterũ, & si alerũ fuerit, statim necesse est alterũ nõ esse, uidet̃ ergo quodãmodo ex consequẽti posito in his fieri syllogismos. Sed quantũ ad rei naturã, ita est. Quãtũ uerò ad propositionis ipsius pertinet conditionem, minimè consequitur. Quod quidẽ ex his patet quæ superius dicta sunt. In utrisq; enim superioribus modis, consequenti posito nihil ex necessitate collectũ est, hic uerò tertius modus quantũ ad complexionem ꝓpositionũ pertinet, in quo si id ponendo ꝙ sequebatur assumitur, nullum efficit syllogismum. Quantũ uerò ad rerũ naturam, in quibus solis hæ ꝓpositiones enunciari possunt, uidet̃ esse necessaria consequẽtia hoc modo: ut, si dies nõ est, nox sit, si nox sit, dies nõ sit ex necessitate cõsequitur, similesq; sunt hi syllogismi his qui in disiunctione sunt constituti, de quibus paulò posteriùs commemorabo, quorumq; ad illos & differentias & similitudines dabo. Quartus modus est ex quarta ꝓpositione, cum ita ꝓponitur, si a non est, b non est, atqui non est a, non est igitur b. Rursus enim id quoq; cõsequi ex ꝓpositione monstratur, quæ ꝓposuit non fore b, si a prior terminus nõ fuisset. At si id ꝙ sequitur assumamus, nulla uidet̃ fieri posse necessitas: ueluti si ita dicamus, non est autem b, nõ necesse erit esse, uel non esse a. Agè enim ꝓponatur, si animal non est, non esse hominem, assumaturq;, at non est homo, non necesse est ut uel sit, uel non sit animal. Demonstratum igitur est in huiusmodi syllogismis, si id quod pręcedit ponendo assumitur, perfectos atq; ex ipsis ꝓpositionibus probabiles, & necessarios fieri syllogismos. Si uerò id quod sequitur ponendo assumat̃, nullam fieri necessitatem præter in tertio modo, qui cum sit similis syllogismis, qui per disiunctionem ꝓpositis enunciationibus fiunt, uidetur in rebus de quibus proponi potest, seruare necessitatem, cùm in complexione non seruat, ꝙ ex cæteris tribus modis arguitur primo, secũdo atq; quarto, in quibus sumpta sequente ponendæ propositionis parte, nihil ex necessitate conficitur. Ac de his quidẽ syllogismis, qui duobus terminis iunguntur, quorum prima pars ꝓpositionis ponendo assumitur, quantũ ad institutionis pertinet modum, sufficienter expressimus. Nunc uerò dicendum est de his, quorum consequens propositionis ita sumitur, ut perimat̃. Ex his quoq; quatuor fiunt modi, cum prior ꝓpositionis pars in assumptione non possit interimi, ut ulla syllogismi necessitas consequatur. Est igitur primus modus talium syllogismorum à prima propositione ueniẽs hic. Si est a, est b, at non est b, non est igitur a. Hic igitur b terminus qui in prima ꝓpositione consequens fuerat, in assumptione est interemptus, ut a terminus qui propositionis

tionis

tionis prima pars fuerat interimetur, eaq́ necessitas tali ratione probabitur, propositum namque est, si a sit, b esse. Et assumptio facta est, ut consequens pars propositionis interimeretur, id est, non esse b: Dico, quia consequitur non esse a. Nam si potest esse a, cum non sit b, frustra erit prima propositio quæ ait, si a sit b esse. Atqui ea propositio ualet, cum igitur sit a, est b. Quod si cum non sit b, sit a, quod, scilicet, ex assumptione proponit, idem b erit, & non erit. Non erit quia b non esse proponit assumptio, erit autem, quia si est a, erit b, quod fieri non potest. Non igit si b non fuerit, erit a. Hic est ergo primus modus talium syllogismorum, qui ex interempta parte consequenti propositionis fiunt, qui non sunt perfecti neq́ ex se cogniti, sed indigent uel eius quā superiùs poposui, uel alterius cuiuslibet probationis, ut ueri esse monstrentur. Quod si prima propositionis interimatur, nō erit syllogismus. Agè enim ita dicamus, si est a, est b: atqui non est a, non sequitur, ut sit uel non sit b, ut etiam demōstretur exemplo. Sit enim ꝓpositio, si homo est, animal est: Sed homo nō est, non necesse erit uel esse animal, uel non esse. Secundus modus per contradictionē assumptionis, qui à secūda propositione descendit, ille est, cū ita proponimus, si est a, non est b: atqui b est, igitur a non est. Hic enim rursus secunda pars ꝓpositionis interempta, nā cū secūda pars propositionis b non esse diceret, si a fuisset assumptio, b esse pronūciat. Affirmatio autem perimit negationem, quam assumptionē consequitur, ut a nō sit hoc modo. Sit enim propositio, si a est, b non est, & sit b. Dico, quia non erit a, nam si erit a, cum sit b, idem b erit, & non erit. Non erit quidem ex prima propositione, quæ dicit, si est a, non est b, erit autem per assumptionem, qua dicimus esse b. At si præcedens pars propositionis auferatur, non fiet ulla necessitas. Agè enim in huiusmodi propositione: Si a est, b non est, ita dicamus: Atqui non est a, non consequitur, ut sit uel non sit b. Id uerò tali arguitur exemplo. Dicemus enim, si nigrum est, album non est. Assumamusq́ non esse nigrum, non statim consequitur, ut uel albū sit, uel non sit. Potest enim esse aliquod mediorum. Tertius modus ille est ex tertia propositione deductus, cum ita proponimus. Si a non est, b est, b autem non est, a igitur est. Hic quoque consequens pars propositionis assumpta est, & cum in propositione affirmaretur, in assumptione negata est, & est rata consequentia, & perficiens syllogismum hoc modo. Nam si uerum est, cum non sit a, esse b, dico, quia si b non sit, est a: nam si poterit (cum b non sit) nō esse a, frustra est prima propositio, quæ dicit, cum non sit a, esse b, eritq́ b, ac non erit. Non erit quidem ex ea assumptione, quæ proponit non esse b, erit autem, quia si a terminus esse negabitur: posito non esse b termino, cum non sit a, erit b, quod est impossibile. Non igitur potest fieri, ut, cum non sit b, non sit a. Consequitur igitur, ut cum non sit b, sit a, quod si prior pars propositionis, quæ præcedens est, auferatur, nullus est syllogismus hoc modo: cùm enim dicemus, si a non est, esse b, si assumamus: atqui est a, nihil euenit necessarium, ut uel sit b, uel non sit, secundùm ipsius complexionis naturam. Nam hìc quoque ut in his in quibus in assumptione secundus terminus ponebatur, dicendum est secundùm ipsius quidem complexionis naturam nullum fieri syllogismum: Secundùm terminos uerò, in quibus solis dici potest, necesse est si a fuerit, b non esse, in contrarijs enim tantùm & in his immediatis, id est, medium non habentubus, hæc sola propositio uerè poterit prædicari: uelut cum dicimus, si dies non est, nox est, siue non fuerit dies, nox erit, siue non fuerit nox, dies erit, siue dies fuerit, nox non erit, siue nox fuerit, dies non erit. Quartus modus est horum syllogismorum ex quarta propositione descendens, cuius hæc prima propositio est, si non est a, non est b, est autem b, erit igitur a. Hic quoque secunda pars propositionis assumpta est, & quoniam eadem negatione fuerat posita, affirmatione est interempta. Affirmatio enim uim negationis interimit, hic quoque eodem modo syllogismi necessitas continetur: nam si posito cum non sit a, non esse b, sumatur esse b, dico, quia consequens est etiam a esse. Nam si potest cum sit b, non esse a, frustra est prima propositio, quæ cum a non sit, b non esse pronunciat, fiet igitur rursus ut

qq 5 idem

idem b sit ac non sit. Ex assumptione namque erit b, ita enim dicitur, atqui b est. Si uerò hoc posito, possit non esse a, rursus b non erit, quia prima propositio ait, si nō sit a, non est b, quod est impossibile, quòd si ea portio propositionis, quæ præcedens est, auferatur, nihil euenit necessarium. Age enim ita dicamus, si non est a, non est b: Assumamusque, atqui est a, non consequitur, ut b uel esse uel non esse necessariò concludatur: ut in hoc syllogismo, si non est animal, non est homo, atque est animal, non necesse est uel esse hominem uel non esse. Hi igitur quatuor syllogismi imperfecti dicuntur, idcirco quoniam per se non habent apertam atque perspicuam consequentiæ necessitatem, eaque illis ex probatione conficitur. Vt igitur breuiter concludendum sit in Hypotheticis simplicibus syllogismis connexas habentibus propositiones, quoquo modo factis, siquidem prima pars propositionis assumitur, si ea ponatur, fiet quatuor syllogismi per se noti atque perfecti. Si uerò id quod consequitur assumatur, nulli est syllogismi necessitas, nisi in tertio tantùm modo, qui non propter complexionis naturā, sed propter terminorum contrarietatem, in quibus solis dici potest, uidetur conclusionis necessitatem tenere. Itaque si quid in assumptione, ex his, quæ in propositione sunt pronunciata, ponantur, quatuor uel quinque fieri necesse est syllogismos perfectos, quatuor ubi prima pars propositionis, quinque uerò, ubi secunda pars propositionis ponendo assumitur, si non ad complexionis naturam, sed ad terminos aspiciamus. Si quid uerò ex his in assumptione, quæ prima propositio enunciat, auferatur, si quæ est consequens pars propositionis auferatur, fient imperfecti & probatione indigentes quatuor syllogismi. Si uerò prior propositionis pars auferatur, nulla erit necessitas syllogismi, in tertio tantùm modo ubi non facit necessitatem complexio, sed terminorum natura. Quocirca hîc quoque quatuor uel quinque sunt syllogismi, quatuor quidem, si secunda pars propositionis fuerit interempta: quintus uerò, si eum non complexionis natura, sed terminorum proprietas metiatur. Quocirca si ex duobus terminis propositio prima constat, octo sunt uel decem, nec amplius syllogismi. Ac de his quidem conditionalibus syllogismis, quorum propositiones connexæ sunt, & ex duabus prędicatiuis simplicibus constant, sufficienter expeditum est. Nunc de his syllogismis dicendū est, qui ex prædicatiua & Hypothetica, uel ex Hypothetica prædicatiuaque connectuntur. Horum autem facilè complexiones omnium syllogismorum apparebūt, si prius earum numerus exponatur. Sunt igitur priores quidem, quæ ex prædicatiua atque Hypothetica connectuntur hæ:

Si sit a, cum sit b, est c.
Si sit a, cum sit b, non est c.
Si sit a, cum non sit b, est c.
Si sit a, cum non sit b, non est c.
Si non sit a, cum non sit b, est c.
Si non sit a, cum sit b, non est c.
Si non sit a, cum non sit b, est c.
Si non sit a, cum non sit b, non est c.

Ac primùm, quæ sit earum natura, uidetur esse tractandum. Neque enim quoquo modo conditio ponatur, conditionalis propositio fiet, sed si illa consequentia propter positam euenit cōditionem. Nam si quis ita dicat, si homo est, cum sit animal, animatum est, non uidetur facere apposita conditio consequentiæ necessitatem. Nam etiamsi non sit homo, nihilominus tamen cum sit animal, animatum est: at si ita ponatur, si sit homo, cum sit animatum, est animal, uidetur consequentiæ ratio in conditione consistere. Neque enim necesse est cum animatum sit, animal esse, nisi homo uel aliquid tale fuerit, quod animatum esse proponitur. Tunc enim quod animatum est, animal esse necesse est, homo namque uel quodlibet aliud tale animatum est. Per singulas igitur propositiones eundum est, & spectanda est earū singularū natura hoc modo: Prima propositio per quam enunciat. Si est a cum sit b, est c, talis esse debet, ut b quidē possit esse

esse etiam præter a, si tamen a fuerit, b non esse posit. Rursus idem b terminus posit esse etiam cum non est c, nec sit necesse, ut b posito sit etiam c, sed tunc tantùm necesse sit esse c, quando b terminus a terminum sequitur, ut si sit a homo, b animatum, c animal: animatum enim & præter hominem, & præter animal esse potest. Si uerò sit homo, animatum esse necesse est, & cum animatum hominis essentiam cōsequatur, consequitur, ut ipsum animatum sit animal. Item secundam propositionem, quæ ait, si est a cum sit b, non est c, huiusmodi esse oportebit, ut b quidem præter a esse posit, sed cùm fuerit a, necesse sit esse etiam b. At uerò c tale sit, ut simul quidem cum a esse non posit, cum b uerò esse posit, & non esse, sed tunc tantùm cum b esse non posit, quando b terminus a terminum sequitur, ut sit a homo, b animatum, c insensibile. Namq; animatum prætet hominem esse potest, at si homo sit, ut sit animatum necesse est, insensibile uerò potest esse animatum & non esse. Sed tūc insensibile & animatum non conueniunt, cùm idcirco est animatum, quia homo esse prędictus est. Tertia uerò propositio a quidem terminum debet habere, qui nunquam simul esse posit cum b termino, c uerò terminum talem esse oportebit, ut posit esse quidem, & non esse, si non fuerit b, sed tunc tantum necesse sit esse c terminum, si b terminus non sit, si idcirco non est b, quoniam a terminus esse prædictus est, ut si sit a homo, b inanimatum, c sensibile. Nam si est homo, nō est inanimatum, sensibile uerò esse potest simul & non esse, cum inanimatū non sit. Possunt enim esse quędā, quę nec inanimata sunt, nec sensibilia, ut arbores: Idem tamen sensibile necesse est esse, cū non sit inanimatum, si idcirco inanimatum nō est, quia homo esse prædictus est. Rursus quarta propositio huius esse debet proprietatis, ut b quidem terminus nullo modo esse posit, si fuerit a, at uerò c posit esse & non esse si non fuerit b. Sed tunc tantum c cum non fuerit b, non esse necesse sit, si b terminus non sit, quia a terminus priùs esse propositus est, ut si sit a homo, b inanimatum, c insensibile, inanimatum enim non erit si fuerit homo, insensibile uerò potest esse & non esse, si non sit inanimatum. Tunc tantùm insensibile non esse necesse est, cum inanimatum non sit, cum idcirco inanimatum non est, quia homo esse prædictus est: Quinta quoq; propositio tales habere terminos debet, ut a quidem si nō sit, necesse sit esse b, si b terminus sit, posit & esse & non esse c. Tunc tantum c esse necesse sit, cum fuerit b, cū idcirco est b, quia a terminus esse negatus est: ut si sit a quidem animatum, b uerò insensibile, c inuitale. Igitur si non sit animatum, statim consequitur, ut sit insensibile, inuitale autem pote esse, si sit insensibile, ut lapis, potest uerò non esse inuitale, si sit insensibile, ut sunt arbores. Sed tunc tantum posito insensibili consequitur, ut inuitale esse necesse sit, cum idcirco est insensibile, quia nō est animatum. Sexta uerò propositio tales habere terminos desiderat, ut b quidē esse necesse sit, si non fuerit a, at uerò c terminus si sit b, uel esse uel non esse posit. Tunc tamen c non esse necesse sit, cum sit b, quando idcirco est b, quia a terminus non esse propositus est, ueluti si sit a animatum, b insensibile, c uitale. Nam necesse est esse insensibile, si non fuerit animatum, cum uerò sit insensibile, fieri quidem potest, ut non uiuat, ueluti lapis, fieri autem potest ut uiuat, ueluti arbor. Tunc tamen necesse est non uiuere, cum sit insensibile, quando idcirco est insensibile, quia animatum non esse propositum est. Septimus modus talibus terminis debet esse contextus, ut b quidem sine a esse non posit, c autem si non sit, b esse & non esse posit. Tunc tamen necesse sit c terminum esse, si non sit b, cum idcirco b non esse positum sit, quoniam a fuerat denegatum. Sit enim a quidem animatum, b uerò sensibile, c inuitale. Sēsibile igitur esse non potest nisi fuerit animatum. Si igitur non sit animatum, non erit sensibile: si uerò non sit sensibile, potest esse in uitale, uelut in lapidibus, idē potest non esse, uelut in arboribus. Tunc tamen sensibili denegato, inuitale necesse est esse, cum idcirco non sit sensibile, quia animatum non esse positum est. Octaua propositio his terminis cōnectēda est, ut b terminus esse non posit, si non fuerit a, cum uerò non sit b, terminus c,

& non

& non esse & esse possit. Sed tunc necesse sit c terminum non esse, cum non fuerit b. Cùm idcirco non sit b, quia a terminus priùs esse negatus est, ut si sit a quidem animatum, b uerò sensibile, c uitale, sensibile igitur esse non potest nisi fuerit animatum. Idem tamen sensibile si non sit, & esse & non esse uitale potest: non esse, ut lapides: esse uitale, ut arbores. Tunc tantùm necesse est uitale non esse, si non sit sensibile, cum idcirco sensibile non est, quia prius animatum esse negatum est. Ex his igitur constat c terminum, quoquo modo fuerit b, in conditionalibus propositionibus, quæ in tota enunciatione post prædicatiuas locantur posse tam loco affirmationis quàm negationis assumi. Ex quibus assumptionibus fiunt complexiones uariæ syllogismorum. His igitur ita expeditis de omnibus, in commune præcipiendum uidetur, nam cum sint octo propositiones, quæ ex prædicatiua Hypotheticaq; nectuntur, quæ superiùs ascriptæ sunt, earum quatuor ita faciunt consequentiam, si a terminus sit: quatuor uerò ita conditionem proponunt, ut a terminus non sit. Fiunt uerò ex his syllogismi hoc modo. Ex prima propositione, si est a, cum sit b, est c. Atqui est a, cum igitur sit b, est c, uel sic: Atqui cum sit b, non est c, non est igitur a. Posse autem huiusmodi esse assumptionem ex superiùs descripta propositionum natura cognoscitur. Ex secunda propositione, si est a cum sit b, non est c: Atqui est a, cum igitur sit b, non est c: uel ita. Atqui cum sit b, est c, non est igitur a. Ex tertia: si est a, cum non sit b, est c. Atqui est a, cum igitur non sit b, non est c, uel ita. Atqui cum non sit b, non est c, non est igitur a. Ex quarta, si est a, cum non sit b, non est c. Atqui est a, cum igitur non sit b, est c, uel ita. Atqui cum non sit b, est c, non est igitur a. In his igitur quatuor propositionibus in quibus a terminus esse proponitur, si assumptum fuerit eundem a terminum esse, c terminus, uel esse, uel non esse monstratur: Idem uerò si c terminus assumatur, siquidem cum est non esse, uel cum non est esse assumatur a terminus, non esse monstrabitur. Ex quinta etiam propositione ita syllogismi fiunt: Si non est a cum sit b, est c. Atqui non est a. Cum igitur sit b, est c: uel ita. Atqui est a, cum igitur sit b, non est c, uel ita. Atqui cùm sit b, non est c, est igitur a, uel sic. Atqui cum sit b, est c, non est igitur a. Quòd idcirco euenit ut huiusmodi propositio quatuor colligat syllogismos, quia in his tantùm si non sit aliquid, esse aliud proponi potest, in quibus contraria medietatibus carent, in his enim uel interempto altero alterum ponitur, uel posito altero alterum necesse est perimatur. Ex sexta si non sit a, cum sit b, non est c: Atqui non est a, cùm igitur sit b, non est c: uel ita. Atqui cùm sit b, est c, igitur est a. Ex septima, si non est a, cùm non sit b, est c. Atqui non est a, cùm igitur non sit b, est c: uel ita. Atqui est a, cum igitur non sit b, non est c: uel ita. Atqui cum non sit b, non est c, est igitur a: uel ita. Atqui cùm non sit b, est c, non est igitur a. In hac quoque complexione propter eandem causam quatuor collectiones fiunt. Ex octaua, si non est a, cum non sit b, non est c. Atqui non est a, cùm igitur non sit b, non est c: uel ita. Atqui cum non sit b, est c, est igitur a. In his quatuor quoque propositionibus, siquidem a non est esse, assumatur c terminus, uel esse uel non esse concluditur. Si uerò c cum est non esse, uel cum non est esse assumatur, a terminus semper esse concluditur, nisi in quinto & septimo tantum modis, ubi cum c esse assumatur, a non esse monstratur. Omnium uerò communis est ratio præter quintum ac septimum modum, ut si a terminus ita assumatur, quo modo in prima enunciatione propositus est, conditio quæ sequitur, in conclusione firmetur. Si uerò conditio quæ sequitur contrario modo atque in enunciatione proposita est assumatur, Categorica propositio quæ prima est interimatur. In septimo uerò uel quinto modo quaque ratione assumptum alterum, in utrisque partibus faciet conclusionem. Itaque fiunt sedecim uel uiginti potius syllogismi. Octo quidem si a terminus (ut est propositus) assumatur, octo uerò, si c terminus conuerso modo, atque in propositione est positus, assumatur. Quatuor uerò ex septimo & quinto modis

to modis utrobique facientibus conclusionem. Reliquis uerò complexionibus nulla est consequentia necessitatis, ut autem planior intellectus fieret, ipsas propositiones cum suis terminis positas, annotaui: ut secundum prædictos assumptionum modos non ratione solùm demonstratio fieret, uerùm etiam per exemplum currentibus doctrina clarior elucesceret.

Si est a homo, cum sit b animatum, est c animal.
Si est a homo, cum sit b animatum, non est c insensibile.
Si est a homo, cum non sit b animatum, est c sensibile.
Si est a homo, cum non sit b animatum, non est c insensibile.
Si non est a animatum, cum sit b insensibile, est c inuitale.
Si non est a animatum, cum sit b insensibile, non est c uiuens.
Si non est a animatum, cum non sit b insensibile, est c inuitale.
Si non est a animatum, cum non sit b sensibile, non est c uitale.

Expeditis igitur his syllogismis, qui ex talibus propositionibus fiunt, quæ prima prędicatiua, secunda Hypothetica copulantur, nunc ad eos transitum faciamus, qui ex prima conditionali, secunda uerò prædicatiua nectuntur, quarum omnium numerus ponendus est, ut de quibus loquamur, lector agnoscat.

Si cum sit a, est b, est c.
Si cum sit a, est b, non est c.
Si cum sit a, non est b, est c.
Si cum sit a, non est b, non est c.
Si cum non sit a, est b, est c.
Si cum non sit a, est b, non est c.
Si cum non sit a, non est b, est c.
Si cum non sit a, non est b, non est c.

Prima igitur propositio tales habere terminos debet, ut a quidem posit esse præter b & c. Sed tunc si a fuerit, c esse necesse sit, cum a terminum, b terminus subsequatur: ut si sit a quidem animatum, b homo, c animal, animatum namque & præter hominem & præter animal esse potest. Tunc uerò id quod animatum est, esse animal necesse est, si id quod est animatum, homo est. Secunda propositio talibus terminis contexẽda est, ut a quidem præter b atque c, & cum eisdem esse posit. Tunc tamen necesse sit non esse c cum est a, si a posito b subsequatur: ut si sit a animatum, b homo, c equus. Animatum quippe, ut & homo, uel equus sit fieri potest. Tũc uerò necesse est id quod animatum est, non esse equum, si idipsum quod animatum est, homo fuerit. Tertia propositio his terminis copulatur, ut a quidem cum b & c, uel esse, uel non esse posit, tunc tamen necesse sit simul esse, cũ c, si posito a termino, b terminus abnuatur: ut si sit a animatum, b animal, c insensibile. Nam quod animatum est, uel animal, uel nõ animal, uel insensibile, uel non insensibile esse potest, sed tunc necesse est id quod animatum est, esse insensibile, si animato posito animal abnuatur. Quartæ propositionis hi termini sunt, ut a quidem cum b & cum c esse, & non esse posit. Tunc uerò ab eo c modis omnibus separetur, si posito a termino, b terminus abnuatur, ut si a quidem animatum, b animal, c homo. Nam quod animatum est, & animal esse, & non esse, itemque homo esse & non esse potest, tunc tamen necesse est, ut cum sit animatum, non sit homo: Cum posito animato esse animal denegetur. Quinta uerò propositio his terminis connectitur, ut si non sit a, posit & esse & non esse b atque c. Tunc tamen cùm non sit a, terminum c esse necesse sit, si posito non esse a, esse b terminum consequatur: ut si sit a quidem inuitale, b homo, c animal. Nam si non sit inuitale, tunc possunt homo atque animal esse uel non esse, at tunc necesse esse est animal negato inuitali, si cùm inuitale denegabitur esse hominem subsequatur. Sextam uerò propositionem talia debent

debent membra coniungere, ut si non sit a terminus, b atque c uel esse, uel non esse possint. Tunc uerò denegaro a termino, c non esse necesse sit, cum negationem a termini, b termini affirmatio comitabitur, ut si sit a inuitale, b homo, c equus. Nam quod non est inuitale, potest uel homo, uel equus esse, uel non esse, sed necesse est nõ esse equum inuitali denegato, si negationem inuitalis hominis positio subsequatur. Septimæ propositionis hos esse terminos oportebit, ut si non sit a, termini b atque c, & esse & non esse possint. Sed tunc necesse sit esse c terminum, si negationem a termini, b termini negatio subsequatur: ut si sit a animal, b animatum, c inuitale, animal quidem si non sit, animatum & inuitale esse & non esse possit. Tunc uerò necesse est, si animal non sit, inuitale esse, quando si animal non sit, non erit animatum. Octaua propositio est, cum negato a termino, possunt & esse & non esse b atque c termini. Sed tunc nesse est si a terminus abnuatur, non esse c terminum, cum negationem a termini, negatio b termini subsequetur, ut sit a inuitale, b animal, c homo. Si igitur non sit inuitale, potest & esse & non esse animal & homo. His igitur ita expeditis, illud in commune dicendum est, quod superiores quatuor propositiones ita faciunt conditionem, si fuerit a: posteriores uerò si non fuerit, ex quibus omnibus syllogismi tali ratione nascuntur. Ex prima propositione: Si cum sit a est b, est c. Atqui cum sit a, est b, est igitur c, uel ita, atqui non est c, cum igitur sit a, non est b. Posse uerò fieri tales conclusiones, ex superiùs descriptarum propositionum natura cognoscimus, poterat enim a terminus esse, & non esse cum b. Item ex secunda, si cum sit a, est b, non est c. Atqui cum sit a, est b, non est igitur c, uel ita: atqui est c, cum igitur sit a, non est b. Ex tertia uerò utrobique assumptis terminis collectiones fiunt, ut si cum est a, non est b, est c. Atqui cum sit a, non est b, est igitur c, uel ita. Atqui cum sit a, est b, non est igitur c, uel ita. Atqui non est c, cum igitur sit a, est b, uel sic, atqui est c, cum igitur sit a, non est b. Quæ idcirco facta est utrobique collectio, quoniam in his terminis hæ propositiones poterant poni, in quibus immediata contraria reperiebantur. In illis enim alterius positio alterutrum perimebat, & alterius interemptio ponebat alterum. Ex quarta si cum sit a, non est b, non est c. Atqui cum sit a, non est b, non est igitur c, uel ita, atqui est c, cum igitur sit a, est b. Ex quinta, si cum non sit a, est b, est c. Atqui cum non sit a, est b, est igitur c, uel sic: atqui non est c, cum igitur non sit a, non est b. Ex sexta, si cum non sit a, est b, non est c. Atqui cum non sit a, est b, non est igitur c, uel sic. Atqui est c, cum igitur non sit a, non est b. Ex septima utrobique colligitur hoc modo, si cum non sit a, non est b, est c. Atqui cum non sit a, non est b, est igitur c, uel ita: Atqui cum non sit a, est b, non est igitur c, uel ita. Atqui non est c, cum igitur non sit a, est b, uel sic: Atqui c est, cum igitur non sit a, non est b. Hic quoque propter eandem causam in alter utra assumptione syllogismus fiet. Nam esse aliquid cum aliud non sit, in immediatis tantùm contrarijs dicebatur. Ex octaua, si cum non sit a, non est b, non est c, atqui cum non sit a, non est b, non est igitur c: uel ita, atqui est c, cum igitur non sit a, est b. In omnibus igitur superiùs descriptis syllogismis, hæc ratio est, ut si b terminus assumatur, ita ut in propositione est positus, ita c terminum concludat, ut in eadem propositione fuerat collocatus. At si c terminus contrario modo assumatur, quàm in propositione fuerit positus, contrario modo b terminus in conclusione monstrabitur, præter tertium, & septimum modum, in quibus etiam si b terminus contrario modo, atque in propositione est positus, assumat c terminum contrario modo atque positus est, colligit, uel si c terminus, ita ut in propositione est positus assumatur, simili modo b terminum concludit, ut in eadem propositione fuerat collocatus. Quare sedecim quidem uel uiginti fiunt syllogismi. Assumptis namque primis Hypotheticis propositionibus fiunt octo, octo uerò si secundæ prædicatiuę assumantur, quatuor autem his adiunguntur ex tertio atque septimo modo utrobique colligentibus, ut omnes etiam in his propositionum complexionibus fiant, se-

decim

decim uel uiginti syllogismi. Quoquo autem alio modo assumptiones uerteris, nihil euenit necessarium. Vt autem omnis propositionum & syllogismorum ratio collucescat, exempla subiecimus, quibus facilius id quod superius docuimus colliquescat: si, cum sit a, animatum est, b homo est, c animal: si, cum est a, animatū est, b homo, non est c, equus: si, cum sit a, animatum non est, b animal, est c insensibile: si, cum sit a, animatum non est, b animal non est, c homo: si, cū non sit a inuitale, est b homo, est c animal: si, cū non sit a, inuitale est, b homo, non est c equus: si, cū non sit a, animal non est, b animatum, est c inuitale: si, cum non sit a inuitale, non est b, animal non est, c homo. Ac de his quidem syllogismis, qui talibus propositionibus connectuntur, quæ ex Hypothetica prædicatiuaq; consistunt, sufficienter dictum est. Nunc de his dicendum est syllogismis quorum propositiones ita tribus terminis continentur, ut mediæ sint earum, quæ ex Hypothetica prædicatiuaq; texuntur, & earum quę ex duabus Hypotheticis connectuntur, quas idcirco hoc loco proponimus, quia ut superiores, ita hę quoq; tribus terminis continentur, & à similibus ad similia facilior tractatus fiet: harum uerò sunt multiplices syllogismi, quorum nullus poterit esse perfectus, cum nec per se perspicui sint, & ut his fides debeat accommodari, adiumento extrinsecus positæ probationis indigeant. Est autem probatio talium syllogismorum alio constitutus ordine syllogismus: fiunt autem (ut dictum est) tum per primam, tum per secundam, tum uerò per tertiam figuram. Sunt autem primæ figuræ Propositiones hæ:

Si est a, est b, & si est b, est c.
Si est a, est b, & si est b, non est c.
Si est a, non est b, & si non est b, est c.
Si est a, non est b, & si non est b, non est c.
Si non est a, est b, & si est b, est c.
Si non est a, est b, & si est b, non est c.
Si non est a, non est b, & si non est b, est c.
Si non est a, non est b, & si non est b, non est c.

Ergo si ratio colligentiæ talis sit, ut constituat & confirmet assumptio, quod enunciatio prima pronunciat sexdecim, necesse est fieri complexiones, ex quibus octo tantum seruant consequentiæ necessitatem. Reliquæ uerò octo nihil idoneum uidentur habere ad fidem. Rursus si id quod prima propositio constituit, euertat assumptio, sic quoque sexdecim necesse est fieri complexiones, quarum octo firma necessitas tenet. Octo uerò reliquas infida sæpiùs uarietas tenet. Fiunt uerò syllogismi, tum in prima figura, tum in secunda, tum uerò in tertia. Omnes igitur trium figurarum modos à prima ordientes, ut nihil subterfugiat, explicemus. Est enim primæ figuræ primus modus à prima ueniens propositione, cum ita proponimus. Si est a, est b, & si est b, necesse est esse c. Tunc enim si est a, etiam c esse necesse est, cuius hæc demonstratio est. Nam si est a, consequitur ut sit b, idem enim quod proponit prima propositio, si sit a, esse b, at si b fuerit, est c, id est enim quod secunda pars propositionis pronunciat, si sit b, consequi necessariò ut c. Quibus ita concessis euenit, ut cum sit a, etiam c esse necesse sit, imperfectum uerò hunc dicimus syllogismum, quia testimonio probationis indiguit. Probatio uerò ea fuit per syllogismum demonstratio, ita namque firmamus talis consequentiæ necessitatem. Cum enim ita proponeretur: Si est a, est b, & si est b, necesse est ut sit c, poneretque assumptio id quod affirmatio constituerat esse a, eamque sequi assumptionem talis conclusio diceretur, quod necessariò esset c, neque id esset ex ipsius syllogismi natura & proprietate perspicuum, addita est probatio per syllogismum hoc modo: Si est a, est b: At si est b, est c. Si igitur est a, necesse est ut sit c. Et in reliquis quidem eandem rationem expectari oportet manifestum est. Et hæc quidem complexio ea est, quæ id quòd primo in propositione positum fuerat, assumit atq; cōstituit, quod si id ponēdo quis quod sequebatur assumat,

assumat, nulla est necessitas syllogismi, ueluti cum dicimus. Si est a, est b, & si est b, ne-
cesse est esse c, atqui est c, non necesse est esse b uel non esse. Sed cum non sit, necesse b
esse uel non esse, non erit necesse a esse uel non esse, idem quoque tale firmabit exem-
plum. Si est homo, animal est, & si est animal, erit corpus animatum, atqui est corpus
animatum. Non necesse erit animal esse, quocirca ne hominem quidem. Secundus
quoq; modus est hic primæ figuræ, cum ita proponimus. Si est a, est b, & si est b, neces
se est non esse c, at uerò est a. Non est igitur c, huius demonstratio talis est, nam si est a,
est b. Id enim prima conditio monstrabat, quæ est, si sit a, esse b. Cum uerò sit b, necesse
est non esse c. Id enim consequentia præferebat, in qua pronunciabatur, si esset b, con
sequi ex necessitate, ut non esset etiam c, si igitur sit a, non erit c, quod si id quod pro-
positio ultimum constituit ponat assumptio, id est, non esse c, nullus est syllogismus.
Nam si de aliqua re ita proponatur, si homo sit, est animal, & si est animal, non est la-
pis, at non est lapis, non necesse erit aut esse, aut non esse animal. Eodem modò nec
hominem, potest enim si lapis non sit, esse lignum, uel cætera, quæ nec animalia sunt,
nec inter homines numerantur. Tertius uero modus est primæ figuræ, cùm id assum-
ptio constituit, quod propositio prima ponebat, cuius ex tertia propositione princi-
pium est, cum ita proponimus, si est a, non est b, & si non est b, necesse est esse c. Hic e-
nim rursus, si a terminus assumatur, ita ut in prima est enunciatione positus, ita dice-
tur, atqui est igitur a, est igitur c. Probatio uerò similis est superioribus. Nam quia est
a, non est b, & quia non est b, est c, quia igitur est a, est c, quod si c terminus assumatur,
nihil necessarium fiet. Vt si ita proponamus, si homo est, non est insensibile, si non est
insensibile, animal est, est aũt animal, non est necesse esse hominem. Quartus modus
est, qui ex quarta propositione principium capit, qui ex tali propositione formatur, si
est a, non est b, & si non est b, non est etiam c. Hic enim si a est, necesse est nõ esse c. De
monstratio uerò eadem est, quæ in prioribus modis. Quod si nõ esse c assumatur, nul-
la erit necessitas complexionis hoc modo. Age em̃ proponatur, si est homo, non est ir
rationale, & si irrationale non est, non est inanimatum. At qui non est inanimatũ, non
necesse est esse hominem. Quintus modus est ex quinta enunciatione descendens.
Cuius prima talis est propositio, si non est a, est b, si est b, etiam c necesse est esse: atqui
non est a, c igitur necesse est esse. Hic quoq; prius dicta conditio facit consequentiam
necessitatis, at si id quod est c, assumat, nulla necessitas eueniet. Sit enim propositio, si
non est irrationale, rationale est, & si rationale est, animal est, & si assumamus, sed est
animal, non necesse erit uel esse, uel non esse irrationale. Sextus modus est ita proposi
tio quem sexta propositio facit, si non est a, est b, & si est b, non est c, atqui nõ est a, non
est igitur c. Similis uerò superioribus est demonstratio, at si c assumatur, eodem modò
nullus est syllogismus. Nam si sit propositio, si animatum non est, inanimatum est, &
si inanimatum est, sensibile non est, si assumamus, atqui non est sensibile, non necesse
erit uel esse, uel non esse animatum. Septimus modus est, qui ex septima propositio-
ne est, si a non est, b non est, & si b non est necesse est esse c: atqui non est a, necesse est
igitur esse c, quod si c assumatur, nihil fit necessarium. Nam si proponamus, si non
est animatum, non est animal, & si animal non est, insensibile est, assumamusq; atqui
est insensibile, non necesse est uel esse, uel non esse animatum. Octauus modus est,
qui ita proponitur. Si non est a, non est b, & si non est b, necesse est non esse c: atqui
non est a, non est igitur c, quod si c assumatur, nulla erit necessitas. Age enim ita pro-
ponamus: si non est animatum, non est animal, & si non est animal, necesse est non
esse sensibile, at non est sensibile, non necesse erit non esse animatum, ut arbores, her-
bas, & quicquid uitali tantûm anima, non etiam sensibili uegetatur. In prima igitur
figura ex tribus terminis fiant Hypotheticæ sexdecim complexiones, ita ut id quod
positum est in propositione, id in assumptione quoque ponatur. Octo si a termi-
nus in assumptione ponatur. Octo uerò si c. Quod si a terminus ponendo assuma-

tur,erunt octo necessarij syllogismi.Si uerò c terminus ponendo assumatur,nullus efficitur syllogismus. Eodem quoq; modo syllogismorum complexionumq; ordo constabit,si id in assumptione quod in propositione positum fuerat, auferatur. Fient quippe sexdecim complexiones,quarũ octo quidẽ ubi id quod sequitur aufertur,integra necessitate perdurãt,octo uerò in quibus id quod præcedit aufertur, necessitatem in eadem ratione conseruant,horum uerò omnium subdantur exempla. Primus igitur modus hic est:Si est a,est b,& si est b,etiam c esse necesse est,at nõ est c,igitur a non est,quod si assumamus,at non est a,nihil eueniet necessarium. Sit enim propositio hæc,si homo est,animal est,& si animal est,animatum esse necesse est:atqui nõ est homo,nõ igitur necesse erit,ut sit uel non sit animatum. Secundus modus est:si est a,est b,& si est b,non esse c necesse est:atqui est c,igitur a non erit. Quod si assumamus ita,atqui non est a,non necesse erit c esse uel nõ esse. Nam si sit propositio talis,si homo est,animal est,& si animal est,lapis non est, si assumamus, atqui non est homo,non necesse erit lapidem esse uel non esse. Tertius modus est:si est a,non est b,& si non est b,necesse est esse c,atqui non est c,necesse est igitur non esse a:quod si a terminum tollat assumptio, nihil euenit necessarium. Age enim sit propositio.Si homo est,non est inanimatus,& si inanimatus nõ est, animatum esse necesse est,atqui non est homo,non necesse est esse uel nõ esse animatum. Quartus modus:si est a,non est b,& si non est b,necesse est non esse c: At est c,igitur a non erit:quod si assumamus nõ esse a,nulla complexionis necessitas inuenitur. Nam si sit propositio,si homo est,non est irrationale,si irrationale nõ est,inanimatum eum non esse necesse est.Atqui non est homo,non necesse est eum esse uel nõ esse inanimatum Quintus,si a non est,b est,& si b est,etiam c esse necesse est,atqui non est c,igitur a esse necesse est,quod si a terminus assumatur,nullus fiet syllogismus: sit enim propositio.Si irrationale nõ est,rationale est,& si rationale est, animal est,atqui irrationale est,non necesse erit esse, uel nõ esse animal. Sextus,si nõ est a,est b,& si est b,necesse est c non esse:Atqui est c,igitur a esse necesse est:quod si a terminum sumam nulla necessitas inuenitur:sit enim propositio talis.Si animatum non sit,inanimatum est,& si inanimatum est,sensibile non est,atqui animatum est, non erit necesse uel esse uel non esse sensibile. Septimus,si non est a,non est b,& si non est b,necesse est esse c,atqui c non est,igitur a esse necesse est:quod si a terminum sumpserimus,complexio nullam faciet necessitatẽ:sit enim propositio talis:Si animal non sit,nõ est rationale,si rationale nõ est,irrationale est,& assumamus, atqui animal est,non necesse est uel esse irrationale,uel non esse. Octauus modus est,qui hac propositione formatur:Si non est a,non est b,& si b non est,c non esse necesse est,atqui est c,igitur a esse necesse est. Quod si a terminum sumpseris,non fiet ulla necessitas:sit enim propositio.Si non est animal,non est homo, & si non est homo, necesse est non esse risibile:Atqui est animal,non necesse erit esse uel non esse risibile.Ac de prima quidem figura satis dictum est,sequenti uerò uolumine de secunda tractabitur.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHII PATRICII

ORDINARII, ET CONSVLARIS VIRI DE *Syllogiſmo Hypothetico*, Liber II.

Onditionalium propoſitionū, quæ tribus terminis cōſtant, ſecunda figura eſt, quoties cum aliquid dicitur, uel eſſe uel nō eſſe cōſequitur: ut duo quædā uel eſſe uel non eſſe dicantur. Variantur autem in ipſis propoſitionibus, uel etiam in concluſionibus ſecundùm aſſumptionis ordinē multis modis, quod ut faciliùs innoteſcat, primum cunctæ propoſitiones in ordine digerātur, in quibus illud eſt prædicendum, quod ſæpè æquimodę propoſitiones ponūtur, ſæpè uerò non, ac de æquimodis quidem nullus eſt ſyllogiſmus. Aequimoda enim propoſitio eſt: ſi ita dicamus, ſi a eſt, b eſt, & ſi eſt a, non eſt c, ac ſi ſint inæquimodæ faciunt ſyllogiſmum, in æquimoda uerò ſecundę figuræ propoſitio eſt in his ſyllogiſmis Hypotheticis, quorum enunciationes tribus terminis cōponuntur, ueluti cum ita proponimus. Si eſt a, eſt b, ſi aūt non eſt a, eſt c. Huius propoſitionis tale intelligatur exemplum. ſi animal eſt, animatum eſt, ſi animal nō eſt, inſenſibile eſt, hic igitur animal quod eſt, a non eſt, uno modo propoſitū in utriſq;, ſed ad b quidem affirmatiuè, ad c uerò negatiuè cōiungitur, & id uocatur nō æquimodè prædicari. Quòd ſi in utriſq; a eſſe uel non eſſe poneretur, æquimoda prædicatio diceret. Diſponantur igitur (ut dictū eſt) omnes non æquimodæ propoſitiones hoc modo Si eſt a, eſt b, ſi non eſt a, eſt c, ſi eſt a, eſt b, ſi non eſt a, non eſt c, ſi eſt a, non eſt b, ſi non eſt a, eſt c, ſi eſt a, non eſt b, ſi non eſt a, non eſt c. Nunc igitur a quidem eſſe poſitum eſt cum b, non eſſe uerò cum c. Rurſus a non eſſe ponamus cum b, eſſe uerò cum c, ſi non eſt a, eſt b, ſi eſt a, eſt c, ſi non eſt a, eſt b, ſi eſt a, non eſt c, ſi non eſt a, non eſt b, b ſi eſt a, eſt c, ſi non eſt a, non eſt b, ſi eſt a, non eſt c. Si igitur non ſit æquimoda propoſitio, aſſumpto quidem b fiunt ſexdecim complexiones, quarum tantum octo ſunt ſyllogiſmi. Rurſus ſi aſſumatur c, ſic quoq; ſexdecim cōplexiones fiunt, ſed in octo tantum ſyllogiſmorū depræhenditur firma neceſſitas. ſit igitur primus modus ſecundæ figuræ hic ex prima ueniens propoſitione, ſi eſt a, eſt b, ſi autem non eſt a, eſt c. Dico quoniam ſi non eſt b, eſt c, quoniam enim ſi eſt a, eſt b, ſecundū ordinem cōſequentiæ, ſi non eſt b, nō erit a, atqui ſi nō eſſet a, eſſet c, ſi igitur non ſit b, erit c, quod ſi idem b eſſe ponatur, nihil euenit neceſſarium. Age enim ſit b, non neceſſe eſt eſſe uel non eſſe a. Nihil igitur ſequitur neceſſarium, ut ſit uel nō ſit c, ut ſi ſit a animal, b animatū, c inſenſibile. Nam ſi eſt animal, eſt animatū: Si uerò non eſt animal, inſenſibile eſt. Atqui ſi ſit animatum, nō neceſſe eſt eſſe animal, uel nō eſſe, nō eſt igitur neceſſe eſſe inſenſibile uel nō eſſe, quod ſi c terminus aſſumatur, ſiquidē nō eſſe ponatur, erit neceſſariò b. Si uerò eſſe, nullus erit ſyllogiſmus: nam ſi non eſt c, eſt a, at ſi eſt a, eſt b, ſi igitur non eſt c, eſt b, quòd ſi eſt c, non neceſſe eſt eſſe a, aut fortaſſe neceſſe ſit non eſſe. Hæc enim propoſitio idem ſi non eſt a, eſt c, in talibus tantum euenit, in quibus alterum eorum eſſe neceſſe ſit, quòd ſi eſt c, non erit a, ſi nō eſt a, nihil ad b, ueluti ſi eſt inſenſibile, non erit animal, at ſi nō ſit animal, nihil animatū, uel eſſe uel nō eſſe neceſſe erit. Ex ſecunda rurſus propoſitione fit ſyllogiſmus, cū ita proponimus, ſi eſt a, eſt b, ſi nō eſt a, nō eſt c. Dico quia ſi nō eſt b, nō eſt c, propoſitū quippe eſt, ſi eſt a, eſt b. Ordo uerò cōſequentiæ eſt, ſi nō eſt b, non eſt a, quod ſi nō eſt a, nō eſt c, ſi igitur nō eſt b, nō eſt c, quod ſi fuerit b, nō neceſſe eſt eſſe c, ſit enim a animal, b animatum, c rationale & proponatur, ſi animal eſt, animatū eſt, ſi animal nō eſt, rationale non eſt. Atqui eſt animatum, non neceſſe eſt

cesse est esse animal, quo fit ut ne rationale quidem, quod si e terminum dicat assum
ptio, si quidē c terminus affirmatus fuerit, erit b, quod si idem c terminus abnuatur,
nullus est syllogismus: nam quoniam si est a, erit b, si non est a, erit c, si est c, erit a. At
cum est a, est b, si est igitur c, erit b, quòd si non sit c, nihil fit necessarium, nam in hac
propositione, quæ dicit, si animal est, animatum est, si animal non est, rationale non
est, assumamus. Atqui non est rationale, nō necesse erit uel esse, uel nō esse animal,
quocirca ne animatum quidem. Item ex tertia propositione talis est syllogismus,
si est a, non est b, & si non est a, est c. Dico quia si b est, est c, nam quoniam ita propo
situm est, si est a, non est b: Necesse est consequi, ut si sit b, non sit a At si non sit a, erit
c, si igitur b sit, erit c. Quod si non sit b, nihil est necessariū. Sit enim a animal, b inani
matum, c insensibile: in hac propositione quæ dicit, si est animal, nō est inanimatū,
si non est animal, est insensibile, si assumamus, non est inanimatum, nō necesse erit
animal esse, uel non esse, quare ne insensibile quidem. Si uera a c termino fiat assum-
ptio, siquidē non sit c, non erit b: Si uerò c sit, nulla necessitas erit cōclusionis. Nam
quoniam ita propositum est, ut si sit a, non sit b, si uerò non sit a, sit c, ea rerū est con-
sequentia, ut si nō sit c, sit a. In his enim tantum terminus dici potest, qui medietate
priuati sunt. At si sit a, non est b: Si igitur non sit c, non erit b, quod si sit c, nullus est
syllogismus. Nam in hac propositione quæ dicit, si est animal, non est inanimatum,
si uerò non est animal, insensibile est: assumat aliquis esse insensibile, sequitur quidē
ut non sit animal, sed non sequitur ut uel sit uel non sit animatū. Ex quarta proposi
tione est syllogismus ita. Si est a, non est b, si non est a, nō est c. Dico quoniam si est
b, non est c, nam quoniam ita propositum est, si est a, non est b, ea rerum consequen
tia est, ut si sit b, non sit a. Atqui cum non sit a, positum fuerat non esse c. Si igitur sit
b, non est c, quod si b nō esse assumatur, nullus erit syllogismus. Age enim sit a qui-
dem animal, b inanimatum, c rationale, & sit hęc propositio. Si est animal nō est in-
animatum, si non est animal non est rationale, assumamus igitur non esse inanima-
tum, non necesse erit esse animal, quocirca nec rationale. Rursus, si c terminus assu-
matur, siquidem esse ponatur, necesse erit non esse b. At si non est c, nullus est syllo-
gismus, nam quoniam propositum est, si a sit, non esse b, si a non sit, non esse c, ne-
cesse est, ut cum sit c, sit etiam a, at si sit a, non sit b, si igitur sit c, non erit b, quod si c
non esse ponatur, nullus est syllogismus, ueluti in hac ꝓpositione, si est animal, non
est inanimatum, si non est animal, non est rationale. Si quis igitur assumat nō esse ra
tionale, non necesse erit esse, uel non esse animal, quocirca ne inanimatum quidem
esse uel non esse. Atq; in his quidē quatuor propositionibus, ita a terminus positus
est, ut ad b quidem esse diceretur, ad c uerò non esse, quòd si ordo mutetur, rursus
quatuor erunt alij syllogismi, si b terminus assumatur: quatuor etiā alij, si c, ex utraq;
autem parte quaternæ complexiones erunt, quæ nullos faciunt syllogismos. Sit e-
nim quinta propositio, si non est a, est b, si est a, est c. Dico, quia si non est b, erit c;
Assumantur enim, atqui non est b, erit igitur a, hic enim consequentiæ ratus esse cō
stabat. Sed cum est a, est c, si igitur non est b, erit c, quòd si b esse ponatur, nihil fit ne-
cessarium, si enim est b, non erit a, quòd si a, non est nihil ad c, quocirca nullus est syl
logismus. Non esse autem a, si b sit, ea propositio demonstrat, per quam dicimus, si
non est a, est b. Hoc enim in immediatis tantum contrarijs euenit. Age enim sit a
quidem animal, b uerò insensibile, c uerò animatum & proponatur. Si animal non
est, insensibile est. Si animal est, animatum est, & ponatur esse insensibile, necesse est
non esse animal. Sed non animatū quidem uel esse uel non esse necesse est, quod si
c terminus assumatur siquidem negatiuè, faciet syllogismum, affirmatiuè uerò nul
lo modo, nam si non est c, non est a. Quod si non est a, est b, si igitur c, nō est b, quod
si sit c, nō si necesse est esse uel nō esse a. Quò fit, ut ne b quidem esse uel nō esse ne-
cesse sit, nam si est animatū, nō necesse est esse uel nō esse animal, cū uerò animal nō
sit, nō necesse est insensibile uel esse, uel nō esse. Propositio uerò eadem est quæ su-

superioribus. Rursus ex sexta propositione fit syllogismus hoc modo: si non est a, est b, & si est a non est c. Dico, quia si non est b, non erit c, si enim non est b, est a, at si est a, non est c, si igitur non est b, non erit c, quod si b terminum ponat assumptio, nulla est necessitas cõclusionis, si enim est b non est a, id enim ex superioribus manifestum est, at si non est a nihil ad c. Tunc enim c non erat, si esset a, exemplum uerò hoc est, ut si sit a animal, b insensibile, c inanimatum. Si igitur sit propositio talis, si non est animal, est insensibile, si est animal, non est inanimatum. Atqui est insensibile, non est igitur animal, sed non consequitur ut sit, uel non sit inanimatum, quod si c terminum sumpserimus, siquidem affirmes facies syllogismum, nam si est c non erit a, quod si a non sit, erit b. Si igitur c fuerit, erit b. At si negaueris c, nihil est necessarium. Si enim assumamus, atqui non est c, non necesse erit esse, uel non esse a, quocirca ne b quidem. Nam si inanimatum negaueris, non necesse est esse uel non esse animal, quocirca ne insensibile quidem esse uel non esse. Ex septima propositione cõclusio est, cum ita proponimus, si non est a, non est b, si est a, est c. Dico, quia si est b, erit c, nam quoniam ita propositum est, si non esset a, non esse b, erit a, si sit b. Atqui si sit a, erit c. Si igitur sit b, erit c, quod si b terminum neget assumptio, nulla erit in conclusione necessitas: nam si non sit b, nihil erit necessarium esse uel non esse a: quocirca nec c quidem, uelut in his terminis. Si enim sit a animatum, b animal, c uiuere, si sic enunciemus: si non est animatum, non est animal, si est animatum uiuit, si igitur assumamus, atqui non est animal, non necesse est esse, uel nõ esse animatũ, quocirca nec uiuere, quod si assumamus c terminum: siquidem negemus, erit syllogismi perfecta necessitas: si uerò affirmemus, nulla est conclusio. Nam si non est c erit a, si non est a non erit b, si igitur non sit c, non erit b, quod si affirmetur c, nihil est necessariũ, siue enim necesse est esse, siue non necesse est esse a, nihil ad b, ut in superioribus terminis poterit ostendi: si enim uiuit, & si necesse est esse animatum, nõ necesse est tantum esse animal, uel non esse, quod si non est necesse esse animatum, nõ necesse est esse uel nõ esse animal, ut uerò necesse sit nõ esse animatũ fieri nõ potest. Ex octaua propositione conclusio talis est, cum ita proponitur, si non est a, nõ est b, & si est a, non est c. Dico, quoniam si est b, non est c, nam si est b, est a, quod si est a, non est c, si igitur est b, nõ erit c, quod si b terminum neget assumptio, nihil est necessariũ. Si enim nõ sit b, nõ necesse erit a esse uel nõ esse, quo fit ut ne c quidẽ uelut in his terminis, si sit a animatum, b animal, c inanimatũ. Si igitur proponamus, si nõ est animatũ non est animal, si est animatũ non est inanimatũ, & assumamus, sed non est animal, non necesse est esse, uel non esse animatũ, quocirca ne inanimatum quidem, at si c terminus assumatur, siquidem cum affirmatione ponatur, erit necessitas syllogismi, nam si est c non est a, quod si non est a, non est b, si igitur est c nõ est b, at si c terminũ neget assumptio, nihil est necessariũ, nam si non est c, non necesse erit esse uel non esse a. Quò fit, ut ne b quidem, nam si nõ est inanimatũ, fortasse quidem sit necesse esse animatũ, sed non necesse est animal esse. Inuenientur aũt termini in quibus non necesse sit esse a, uelut si ponamus c nigrum, a album, negatio nigro non consequitur ut affirmetur album. Ex secundæ quidem figuræ in æquimodas cõplexiones omnes (ut arbitror) explicuimus, si uerò æquimodæ sint, nullus omnino fit syllogismus. Aequimodæ uerò fiunt hoc modo, quotiescunque enim a terminus ad b & ad c simul esse uel non esse ponitur, quoquo modo b, atque c termini uarientur. Harum igitur quæ æquimodæ esse dicuntur complexiones, nulla est complectibilis. Sunt autem omnes æquimodæ complexiones hæ.

Si est a, est b, si est a, est c, si est a, est b, si est a, non est c.
Si est a, non est b, si est a, est c, si est a, non est b, si est a, non est c.
Si non est a, est b, si non est a, est c, si non est a, est b.
Si non est a, non est c, si non est a, non est b, si non est a, est c.
Si non est a, non est b, si non est a, non est c.

Quarum

Quarum imbecillam cõclusionem, atq; omni carentem necessitate, ex assumptionibus quoquo modo factis inueniamus, nec non secundũ superius descripros modos etiam terminoa facilimè reperire poterimus, per quos demonstretur, nullam talibus complexionibus inueniri posse cõstantiam. Ac de secunda quidem figura, quanti sint & quot modis fiant syllogismi diligẽter ostendimus. Fiunt autem, si inæquimodæ quidem complexiones fuerint, b termino assumpto syllogismi octo, totidemq; c si terminus assumatur, sunt igitur secundæ figuræ sedecim syllogismi, totidem uerò b atq; c termino, non ita ut oportet assumptis cõplexiones fiunt, quibus nihil admodum colligatur. Nunc igitur de tertia figura dicendũ est. In qua quidem totidem complexiones fiunt & totidem syllogismi, sed ita, ut non æquimodæ propositiones ponantur, quod si æquimodæ fuerint, nullus omnino (ut in secunda figura dictũ est) fiet syllogismus. Exponamus igitur omnes figuræ tertiæ inæquimodas propositionea, si est b, est a, si est c, non est a, si est b, est a, si nõ est c, non est a, si non est b, est a, si est c, non est a, si non est b, est a, si non est c, non est a. Et nunc quidem a cum b esse, cum c uerò non esse propositum est. Rursus uerò a quidem cum b non esse, cum c uerò esse proponatur. Si est b non est a, si est c, est a, si est b, non est a, si non est c, est a, si non est b, non est a, si est c, est a, si non est b, non est a, si non est c, non est a. Tertiæ igitur figuræ primus modus est huiusmodi, si est b, est a, si est c, nõ est a, qui quidem diuersus est à secundæ figuræ primo modo. Illic enim si a esset uel non esset, b & c esse dicebantur. Nunc uerò si b, uel c fuerint, a uel esse uel non esse proponitur. Aequimodæ autem propositiones non sunt, quæ in alia parte a esse in alia non esse cõstituunt, uelut in superius comprehensa propositione. Nam si est b, est a, si est c, non est a. Quibus ita positis dico, quoniam si est b, nõ esse c, necesse est. Si enim est b, est a, quod si est a, non est c, si igitur est b, non est c, quod si b terminus abnuatur, nullus est syllogismus, est enim si b non sit, non necesse erit esse uel non esse a. Nec c igitur necesse erit esse uel non esse, uelut in hoc exemplo, si sit b animal, a animatum, c mortuum, & proponatur, si animal est, animatum est, si mortuum est, animatum non est. Atqui non est animal, non necesse est esse, uel non esse animatum. Quæ enim non sunt animalia, possunt esse animata, ut arbores, possunt esse non animata, ut lapides. Quocirca si animal non fuerit, ne mortuum quidẽ esse, uel non esse necesse est. Plura enim non sunt animalia, quæ mortua non sunt, ut lapides, illa enim mortua dicuntur, quæ aliquando uixerunt. Ab assumptione uerò c, termini affirmatio faciet syllogismum. Nam si c est, b non erit, si enim c est, non est a: At si non sit a, non erit b, si igitur c est, b non erit. Negatio uerò c, nihil explicat necessitatis. Nam si non est c, non necesse est esse uel non esse a, quò fit, ut ne b quidem sit: nam si non sit mortuum, non est necesse esse animatum, uel non esse. Quædam enim quæ non sunt mortua, animata sunt, ut arborea. Quædam uerò cum mortua non sint, non sunt animata, ut lapides, quo fit ut ne animal quidem esse uel non esse necesse sit, si mortuum destruatur. Ex secunda propositione hic modus est colligendi, si est b, est a, si nõ est c, nõ est a. Dico quidẽ si est b, erit c. Nam si est b, est a, quod si est a, est c. Ita enim cõuertitur talis propositio, quæ ait, si non est c, nõ est a, si igitur est b, est c. Quod si b terminus negetur, nulla fit necessitas syllogismi. Nam si nõ est b, nõ necesse est esse uel nõ esse a. Quocirca ne ad c quidẽ ulla necessitas perueniet, ut in his terminis patet, nam si sit b animal, a animatũ, c corporeum, & proponatur si est animal, est animatum, si non est corporeum, nõ est animatũ, & assumatur. Atqui non est animal, non necesse est esse, uel non esse corporeum, c uerò terminus si negetur, erit necessitas syllogismi. Nam si non est c, non est a. Quòd si non est a, nõ est b. Ita enim conuerti potest. Si igitur non est c, nõ erit b. Si affirmetur, c nulla est necessitas: nam si est corporeum, non necesse est animatũ esse uel non esse. Quocirca nec animal quidem esse uel non esse necesse est. Tertia propositio talem recipit conclusionem. Si non est b, est a, si est c, non est a, dico, quia si non est b, non erit c,

si enim non sit b, est a: Quod si sit a, non erit c. Ita enim poterat conuerti ea pars propositionis, quæ si esset c terminus, a terminum non esse dicebat. Fit igitur, ut si non sit b, non sit c, quod si affirment esse b terminũ, nulla est necessitas conclusionis. Nã si sit b, necesse est quidem non esse a, sed non necesse est esse c, ut in his terminis si sit b animatum, a inanimatum, c animal. Si quis igitur sic proponat, si non est animatum, inanimatum est, si est animal, nõ est inanimatũ. Si igitur ponamus esse animatum, sequitur quidem, ut non sit inanimatũ, sed nõ necesse est, ut sit animal. Si c uerò terminus affirmetur, fiet necessaria conclusio hoc modo. Nam si est c, non est a, si non est a, est b. Id enim sequebatur eam propositionẽ, quæ si non esset b terminus, a terminum esse dicebat. Si igitur sit c, est b, quod si idem c terminus abnuatur, nullus est syllogismus. Nam si non sit c, non necesse est esse uel nõ esse a. Quo fit, ut nè b quidem. Nam si non est animal, non necesse est esse, uel non esse inanimatũ. Quocirca ne animatũ quidem. Ex quarta propositione talis est syllogismus, si nõ est b, est a, si non est c, non est a. Dico, quia si non est b, est c. Nam si non est b, est a, si uerò a fuerit, necesse est esse c. Id enim consequitur eam propositionis partem quæ ait, si non est c, non est a. Si igitur non sit b, est c. At si b terminus affirmetur, nullus est syllogismus Sequitur enim ut non sit a, sed non sequitur, ut sit uel non sit c, uelut in his terminis. Nam si sit b quidem insensibile, a animal, c animatum, & proponatur, si non est insensibile, est animal. si non est animatum, non est animal, si sit insensibile, non est animal, sed non necesse est esse, uel non esse animatum, c uerò terminus si negetur, fiet protinus syllogismus. Nam si non est c, non est a, si non est a, erit b. Id enim consequitur eam propositionis partem. quæ dicit, si nõ est b, est a Si igitur nõ sit c, erit b quod si sit c, non necesse est esse uel nõ esse a. Quo fit, ut ne b quidẽ. Nam si est animatũ, non necesse est esse animal uel nõ esse. Quo fit, ut ne insensibile quidem esse uel nõ esse necesse sit. Et hactenus quidẽ quatuor modos ita disposuimus, ut ad b terminum quoquo se modo habet, a terminus esse poneretur, ad c uerò non esse. Nunc ita statuamus, ut a terminus ad b terminum non esse dicatur, ad c uerò esse, ordine, scilicet, commutato. Omnes uerò esse nõ æquimodas propositiones illud ostẽdit, quod a quidem affirmatiuè ad b est, ad c negatiuè proponitur, aut si negatiuè ad b, affirmatiuam ad c retinet enunciationem. Quinta igitur propositio talem facit syllogismum, cum talis est propositio. Si est b, non est a, si est c, est a. Dico quia si est b, non est c, nam si est b, non est a Si uerò non sit a, non est c. Id enim talem propositionem consequebatur, quæ si esset c, terminus a quoque esse dicebat, si est igitur b, non est c At si negetur b, nullus est syllogismus. si enim non sit b, non necesse est esse a. Quo fit, ut nec ad c quidẽ necessitas ulla perueniat, & in terminis idem patet, nam si sit b quidem mortuum, a animatum, c animal, & sit ita propositio, si est mortuum, non est animatum, si animal est, animatũ est, & assumamus nõ esse mortuum, non necesse est esse uel nõ esse animatũ. Nam & quæ adhuc animata sunt, & quæ nunquam fuerunt, nõ sunt mortua, quocirca non sequitur, ut sit uel nõ sit animal. Quod enim mortuum non est, potest esse animal, ut canis uiuens, & non esse ut lapis. At si c terminus affirmetur, erit perfecta conclusio nõ esse b, nam si sit c, est a, si uerò sit a, non erit b. Id enim cõsequitur superius positum propositionis modũ, si igitur sit c, nõ erit b, at si negetur c, neque ad a, neque ad b necessitas ulla perducitur, uelut in his terminis: nam si non est animal, neque animatũ, neque mortuũ uel esse, uel non esse necesse est. Sextæ propositionis hæc conclusio est, si est b, non est a, si non est c, est a. Dico, quia si est b, erit c, nam si est b, non est a, si non sit a, erit c. Talis enim in hac parte propositionis est consequentia. Si igitur sit b, erit c, quod si b terminus abnuatur, nihil necessarium fiet: nam si non sit b, nec a, nec c terminos uel adesse uel non adesse sequitur ulla necessitas, ut in terminis patet. Nam si sit b mortuum, a animatum, c inanimatum, & proponatur, si mortuum est, non est animatum, si inanimatum non est, est animatum, si non sit mortuum nõ necesse est esse, uel nõ esse animatum.

animatum. Quocirca ne inanimatum quidem, at si c terminus assumatur, siquidem in negatione sit positus, fiet rata conclusio non esse b terminum, nam quoniam nō est c, est a, at si sit a, non est b, si igitur non sit c non erit b. Quòd si affirmetur c terminus, nihil est necessarium, neq; enim si sit c, quamuis a non esse necesse sit, ad b terminum necessitas nulla perueniet, ut etiam in terminis patet, nam si sit inanimatum, necesse est non esse animatum, sed non necesse est esse mortuum. Septimæ propositionis talis est syllogismus. Enuntietur enim si non est b, nō est a, si est c, est a. Dico quia si non est b, non est c, si enim non sit b, non erit a, quod si a non fuerit, non erit c. Idem enim sequebatur eam propositionem qua dicebatur si esset c terminus, a quoq; consequi necesse esset, si igitur nō sit b, nō erit c, quod si affirmetur b, nihil est necessarium. Neq; enim si sit b, uel a, uel c, esse aut nō esse necesse est, ut in terminis patet: nam si sit b animatum, a animal, c sensibile, & sit propositio. Si animatū non est, non est animal, si sensibile est, animal est. si assumatur esse animatū, neq; animal necesse est esse, neq; sensibile. At si per c terminum fiat assumptio, siquidem affirmabitur, erit firma cōclusio, si negetur, nullus est syllogismus: nam si est c, est a, si sit a, erit b. Id enim consequebatur eam propositionem, quæ ait, si non sit b, non esse a, si igitur sit c, erit b. At si idem c terminus abnuatur, nihil est necessarium: nam si non sit c, neq; ad a, neq; ad b terminum, necessitas ulla constringit, uelut si non sit sensibile, non sit forsitan animal, sed non necesse est esse animatum. Reperientur uerò termini in quibus ne a quidem non esse necesse est. Octauus modus est, in quo ita proponitur, si non est b, nō est a, & si non est c, est a. Dico, quia si non est b, nō est c, si enim non sit b, non erit a. Quòd si non sit a, erit c, id enim cōsequebatur eam partem propositionis, quæ dicebat, si non est c, est a. Si igitur non sit b, erit c, quod si b terminus affirmetur, nihil est necessarium, nam si sit b, neq; esse, neq; non esse necesse est a terminum, quò fit, ut nec quidem. Id uerò tali liquet exemplo, si sit b animatum, a animal, c insensibile, & proponatur, si non sit animatum, non est animal, si non sit insensibile, est animal. Si igitur affirmemus in assumptione b terminum, & dicamus, atqui est animatum. non necesse est esse, uel non esse animal uel insensibile Quocirca nullus est syllogismus, at si c terminus abnuatur, fiet protinus syllogismus, nam si non est c, est a, si uerò est a, erit b, si igitur non sit c, erit b, quod si c terminus affirmetur, nihil est necessarium, nam & si a terminum non esse necesse est, quantum ad b terminum, nihil necessarium cadit, id uerò tali demonstratur exemplo, si sit insensibile, non est animal, quod si non est animal, non necesse est esse uel non esse animatum, in non æquimodis igitur propositionibus siue b siue c terminus assumatur, octo necesse est ex utraq; parte fieri syllogismos. Reliquæ uerò ex utraq; parte octenæ cōplexiones necessitate priuatæ sunt. At si sint æquimodæ, nullus omnino est syllogismus. Aequimodæ uerò dicuntur quoties a terminus, ad utrosq; uel esse uel non esse proponitur. Omnes autem æquimodæ propositiones sunt huiusmodi:

Si est b, est a, si est c, est a.
Si est b, est a, si non est c, est a.
Si non est b, est a, si est c, est a:
Si non est b, est a, si non est c, est a.
Si est b, non est a, si est c, non est a.
Si est b, non est a, si non est c, non est a.
Si non est b, non est a, si est c, non est a.
Si non est b, non est a, si non est c, non est a.

In quibus & per cōsequentiam propositionum superiùs designatam, & per exempla currentes possumus lucidè & constanter agnoscere, nullā omnino in syllogismis fieri necessitatem. Quocirca cū tribus terminis texitur propositio, & ex prima quidē figura fiunt syllogismi sedecim, ex secunda syllogismi sedecim, ex tertia etiā totidē colligūtur, omnes ex tribus terminis syllogismi quadragintaocto sunt. Re-

ſtat uerò ut de his ſyllogiſmis nunc dicamus, qui duabus Hypotheticis connectuntur, quorum quidẽ conſequentiæ ſimilis modus eſt, ut in his propoſitionibus quæ ex duabus Categoricis, ac ſimplicibus efficiebantur. In omnibus enim ſi quidẽ uelimus aſtruere primam totius propoſitionis aſſumemus partẽ, ſi uerò in cõcluſione aliquid eſt deſtruendum, ſecunda negabitur. Siue autem prima denegetur, ſiue poſterior affirmetur, nulla fit omnino neceſsitas, niſi in quinta, ſeptima, tertiadecima, & quintadecima propoſitione. In quibus non complexionis natura, ſed terminorũ proprietas cõſequentiã facit, ſicut in his ſyllogiſmis fieri docuimus, qui in his propoſitionibus conſtant, quæ duabus ſimplicibus cõtinentur. Horum autem omniũ qui ex duabus Hypotheticis conſtant, propoſitiones appoſui, quarum differẽtias cum lector agnouerit, ad earum exempla neceſſe eſt reuertatur, quę ex ſimplicibus & Categoricis iunctæ ſunt. Sunt autem omnes propoſitionum differentię, quæ ex duabus Hypotheticis copulantur huiuſmodi:

Si cum eſt a, eſt b, cum ſit c, eſt d.
Si cum eſt a, eſt b, cum ſit c, non eſt d.
Si cum eſt a, eſt b, cum non ſit c, eſt d.
Si cum eſt a, eſt b, cum non ſit c, non eſt d.
Si cum ſit a, non eſt b, cum ſit c, eſt d.
Si cum ſit a, non eſt b, cum ſit c, non eſt d.
Si cum ſit a, non eſt b, cum non ſit c, eſt d.
Si cum ſit a, non eſt b, cum non ſit c, non eſt d.
Si cum non ſit a, eſt b, cum ſit c, eſt d.
Si cum non ſit a, eſt b, cum ſit c, non eſt d.
Si cum non ſit a, eſt b, cum non ſit c, eſt d.
Si cum non ſit a, eſt b, cum non ſit c, non eſt d.
Si cum non ſit a, non eſt b, cum ſit c, eſt d.
Si cum non ſit a, non eſt b, cum ſit c, non eſt d.
Si cum non ſit a, non eſt b, cum non ſit c, eſt d.
Si cum non ſit a, non eſt b, cum non ſit c, non eſt d.

In his quoq; propoſitionibus illud inſpiciendum eſt, quod cùm ſedecim ſint, octo quidem ita uariantur, ut tamẽ in omnibus a terminus eſſe ponatur, octo uerò ita, ut idem a terminus non eſſe dicatur. Non uerò quoquo modo poſitę fuerint, habebũt uim conditionaliũ propoſitionũ ex duabus Hypotheticis conſtantiũ. Nam ſi quis ſic dicat, ſi cum homo eſt, animal eſt, cum ſit animatũ, corpus eſt, nõ fecit eam propoſitionem, quæ ex duabus conditionalibus conſtat. Neq; enim idcirco quod animatum eſt, animal eſt quia qui homo eſt, animal eſt, nec conditio ſequitur cõditionem, ſed ſi eas ſepares, per ſeq; pronũcies, utraq; habet in terminorum cõſequentia neceſsitatẽ. Nã & qui homo eſt, animal eſt, & quod animatũ eſt, corpus eſt, & per ſe iſtæ propoſitiones ueræ ſunt, nec cõditione iunguntur, ut igitur ſingulariũ natura clareſcat, de unaquaq; eſt differendũ. Prima igitur ꝓpoſitio talis eſſe debet, ut ſi ſit a poſitũ, b terminus nõ cõtinuò ſubſequatur. Itemq; ſi c ponatur, nõ neceſſe ſit d terminum cõſequi, ſed poſito quidẽ a termino, terminũ c: poſito uerò, b terminũ d eſſe neceſſe ſit. Tunc enim eueniet, ut ſi poſito a, fuerit b, neceſſe ſit c poſito ſubſequi d, ut ſi ſint termini, a homo, b medicus, c animatũ, d artifex. Poſito enim homine non neceſſe eſt, ut Medicus ſit, & cum ſit animatũ, non neceſſe eſt ut artifex ſit. At ſi homo ſit, neceſſe eſt ut ſit animatũ, & ſi Medicus eſt, neceſſe eſt ut artifex ſit. Hoc itaq; poſito eueniet, ut ſi cum homo ſit, Medicus eſt, cum ſit animatum, ſit artifex. Secunda propoſitio ita eſſe debet, ut a atq; b, item c atq; d pręter ſe eſſe poſsint, ſed a pręter c eſſe nõ poſsit, b aũt atq; d ſimul eſſe nõ poſsint. Tunc enim eueniet ut ſi poſito a termino, b fuerit conſecutum, poſito c non eſſe d neceſſe ſit, ut ſi ſit a homo, b niger, c animatum, d albũ, homo namq; præter nigrum, & animatum pręter album

& eſſe

& esse & non esse potest, homo uerò præter animatum nigrum aut cum albo esse non possit, eueniteq; ut si cum sit homo, niger est, cum sit animatum, non sit albus. Item tertiæ propositionis tales terminos esse oportebit, ut a præter b esse possit, c uerò uel cum a uel cum d esse non possit. Quocirca euenit, ut si posito a termino fuerit b, negato c termino, d esse necesse sit, ut si sit a quidem animatum, b medicus, c inanimatum, d artifex, animatum enim præter medicum esse potest, inanimatum uerò neq; cum animato, neq; cum artifici iungi potest, itaque si cùm animatum est, medicus est, cùm inanimatum non sit, artifex est. Quarta propositio his terminis contexenda est, ut a quidem cum b termino, c autem cum d, uel esse uel nõ esse possit. Neq; uerò a cum c, neq; b cum d, ullo modo esse possibile sit. Tunc enim euenit, ut si a posito, b subsequatur, c negato, negetur etiam d, ut si sit a homo, b niger c inanimatum, d album, homo quidem præter nigrum, inanimatum uerò præter albũ & esse & non esse potest, neq; tamen homo cum inanimato, neq; nigrum cum albo esse possibile est, si tamen cum homo sit, niger est, sequitur ut cum non sit inanimatum, non sit album. Quintæ propositionis hæc membra sunt, ut a preter b, & c præter d esse & non esse possint, sed a præter c esse non possit, b atq; d nunquam simul esse possint, ita ut si alterum non sit, alterum esse necesse sit, tunc enim eueniet, ut si a posito b negetur, c posito d subsequatur: ut si sit a quidem homo, b æger, c animatum, d sanus, homo quidem præter ægritudinem, animatum uerò præter sanitatem & esse & non esse potest, sed si homo sit, animatum esse necesse est, & si non sit æger, sanum esse necesse est. Itaq; fiet, ut si cum homo est sit, non sit æger, cum sit animatum, sit sanus. Sexta propositio hos terminos habere desiderat, ut a præter b, & c præter d, & esse & non esse possit. Idem uerò a præter c, & d præter b, esse non possit. Tunc enim eueniet, ut si a posito non est b, posito c non sit d, ut si sit a homo, b artifex, c animatum, d medicus, homo quidem præter artificium, & animatum uerò præter medicinam esse & non esse potest, neq; uerò homo præter animatum, neq; medicus præter artificium esse potest. Quo fit, ut si cùm homo est, artifex non est, cum sit animatum, non sit medicus. Septimæ propositionis hi termini sunt, ut a quidem præter b esse possit, c uerò neq; cum d, neq; cum a esse possit, b etiam cum c simul esse non possit: ita namq; euenit, ut si posito a esse, b denegetur, negato c termino, d sequatur, ut si a quidem sit animatum, b sanum, c inanimatum, d ægrum. Animatum quidem præter sanitatem & esse & non esse potest. Inanimatum uerò neq; cum animato, neq; cum ægro conuenire potest. Quo fit, ut si cùm animatum est, sanum non est, cum non sit inanimatum, ægrum sit. Item octaua propositio his terminis copulanda est, ut a quidem præter b, terminum & esse & non esse possit, c uerò neq; cum a, neq; cum d esse possit, sed d præter b esse non possit. Hoc enim pacto eueniet, ut si a posito, b denegetur, denegato c termino, d terminus non sit, ut si sit a animatum, b artifex, c inanimatum, d medicus. Animatum enim præter artificium & esse & non esse potest. Inanimatum uerò neq; cum animato, neque cum medico conuenit. Medicus uerò præter artificium esse non potest, unde euenit, ut si cum animatum est, non sit artifex, cum non sit inanimatum, non sit medicus. Nona propositio fiet, si a quidem atq; b simul esse non possint, c uerò possit esse præter d, cum a uerò esse non possit. Tunc enim eueniet, ut a si denegato, b esse consequitur, c posito, d sequatur, ut si sit a quidem inanimatum, b medicus, c animatum, d artifex. Inanimatum quippe medicus esse non potest, animatum uerò potest non esse artifex, inanimatum uerò atque animatum simul esse non potest. Quo fit, ut si cum non est inanimatum, medicus sit, cum sit animatum sit artifex. Decimam propositionem tales termini copulabunt, ut a quidem præter b, at uerò c præter d esse possit, sed a cum c, & b cum d esse non possit, ita enim proueniet, ut si negato a esse, b consequatur, posito c termino, d non esse necesse sit, ut si sit a inanimatum, b nigrum, c animatum, d album. Inanimatum quippe præter nigrum, & animatum, præter albũ & esse & non esse possunt. Sed inanimatũ cum animato, &

nigrum cum albo simul esse non possunt. Sed si negatum fuerit inanimatum & cõsecutum sit nigrum, posito animato album esse negabitur. Item undecima propositio ea sit, ut neq; a cum b, neq; c cum d simul esse posit, a uerò sine c, & b sine d esse non possit, ita enim si cum a sit negatum b, sequatur, cum a negabitur, d esse necesse est. ut si sit a inanimatum, b medicus, c inuitale, d artifex, inanimatũ quidem medicus esse non potest. Quocirca ne inuitale quidem artifex, sed quòd inanimatum est, non potest non esse inuitale, itemq; qui medicus est, non potest nõ esse artifex. Si igitur inanimatum negetur, & medicum esse cõsequatur, cum negabitur esse inuitale, artifex esse consequitur. Duodecima propositio est, quam talibus terminis constare oportebit, ut a quidem præter b, at uerò c præter d, uel esse uel non esse possit. A uerò sine c & b, cum d esse non possint, ita enim cadet, ut si a negato, b sequatur, c negato, d etiam negetur, ut si fuerit a inanimatum, b album, c inuitale, d nigrũ, inanimatum quidem præter album, inuitale autem præter nigrum uel esse uel non esse potest. Si tamen inanimatũ homo sit, & sit album, cum inuitale non sit non erit nigrum. Tertiadecima propositio his terminis cõnectenda est, ut a quidem præter b, at uerò c præter d esse possit, a uerò atq; c & b, atq; d, ita simul esse non possint, ut si alterum eorum non fuerit alterum esse necesse sit, ita namq; fiet, ut si cum a negatum sit, b negetur, cum c affirmatũ fuerit, d affirmetur, ut si sit a irrationabile, b ægrũ, c rationabile, d sanum. Irrationabile namq; præter ægrum, & rationabile præter sanitatem esse potest, irrationabile uerò atq; rationabile, & ægrum atq; sanum simul esse non possunt, si tamen alterum eorum nõ fuerit, alterum esse necesse est, itaq; fit ut si irrationabili denegato ægrum denegetur, rationali posito sanũ ponatur. Quartadecima propositio his texenda membris est, ut a quidem præter b, & c præter d esse possint. Sed a atq; c simul esse non possint, ita ut cum alterum nõ fuerit, alterũ esse necesse sit, d uerò præter b esse non possit. Fit igitur ut si cum sit a denegatum, b denegetur, cum sit c, nõ sit d, ut si sit a inanimatũ, b artifex, c animatum, d medicus. Inanimatum quidem præter artificem, animatũ uerò præter medicum esse potest, inanimatum uerò cum animato non conuenit, & medicus ab artifice nullo modo separatur. Fit igitur ut si cum non est inanimatum, non sit artifex, cum sit animatũ, nõ sit medicus. Quintadecima propositio hos terminos habere debet, ut a quidem si non sit c, non esse necesse sit, b uerò atq; d talia sint, ut altero eorum negato, alterũ eorum esse necesse sit. Ita namq; fiet, ut si cum sit a denegatum, b negetur, cum negabitur c, affirmetur d, ut si sit a quidem irrationale, b sanum, c inanimatum, d ægrum, irrationale quidem si non sit, non est inanimatum, sanum etiam atq; ægrum simul esse nõ possunt, & qui sanum negauerit, ægrum necesse est affirmet. Itemq; e diuerso, est igitur, ut si negato irrationabili negetur sanum, negato inanimato ægrum ponatur. Sextadecima propositio est, quæ his terminis constat, ut a quidem præter c, at uerò d præter b esse nõ possit: a uerò cum b, & c cum d, esse nullo modo queant. Euenit igitur ut si a quidem negato, negabitur b, denegato c terminus d abnuatur: ut si sit a inanimatum, b artifex, c inuitale, d medicus, inanimatum igitur præter inuitale, & medicus præter artificem esse non potest, inanimatum uerò cum artifice & inuitale cum medico esse non poterit. Si igitur negato inanimato, negetur artifex, negato inuitali negetur medicus. Atq; hæc quidem ratio propositionũ quarũ superiùs exempla descripsimus, idcirco intelligatur assumpta, ut earũ natura claresceret, non quo aliter inesse termini esse non possint. Nam ut superiùs dictũ est, nõ sufficit quolibet modo iungere terminos, ut fiant Hypotheticæ propositiones ex duabus cõditionalibus cõiugatæ. Non enim si quis dicat, si cum homo est, animal est, cum dies est lucet, talẽ fecerit propositionẽ, quæ duabus cõditionibus constet, idcirco, quia prior conditio non est secundæ causa conditionis, hoc igitur superiùs positarum propositionum ratio demonstrat, quemadmodum fit, ut conditionem conditio cõsequatur. Quæ cum ita sint, de earum dicendũ est syllogismis. Fit igitur ex prima propositione syllogismus hoc modo: Si cum est a, est b, cum si c, est d.

Atqui

Atqui cum sit a,est b,cum igitur sit c,erit d. Vel ita,atqui cum sit c,non est d,cum igitur sit a,non est b. Posse uero hanc esse assumptionem superiùs descripta propositionum natura demonstrat. Item ex secunda propositione,si cum est a,est b,cum sit c,non est d Atqui cum sit a,est b. Cum igitur sit c,non est d. Vel ita,atqui cum sit c, est d. Cum igitur sit a,non est b. Ex tertia. Si cum sit a,est b,cum non sit c,est d. Atqui cum sit a,est b,cum igitur non sit c,est d:uel ita Atqui cum non sit c,non est d, cum igitur sit a,non est b. Item ex quarta,si cum sit a,est b,cum non sit c,non est d. Sed cum sit a,est b. Cum igitur non sit c,non est d·uel ita. Atqui cum non sit c,est d. Cum igitur sit a,non est b. Ex quinta propositione fiunt quatuor collectiones, ita namq; termini proponuntur,ut utrobiq; fiat rata conclusio,hoc modo. Si cum est a,non est b,cum sit c,est d. Atqui cum sit a,non est b,cum igitur sit c,est d:uel ita. Atqui cum sit a,est b,cum igitur sit c,non est d:uel ita,atqui cum sit c,non est d.cum igitur sit a,est b:uel ita,atqui cum sit c,est d,cum igitur sit a,non est b. Ex sexta,si cum est a,non est b,cum sit c,non est d. Atqui cum sit a,non est b. Cum igitur sit c,non est d:uel ita. Atqui cum sit c,non est d. Cum igitur sit a,est b. Ex septima item fiunt quatuor syllogismi,hoc modo,si cum est a,non est b,cum non sit c,est d Atqui cum est a,non est b. Cum igitur non sit c,est d:uel ita. Atqui cum sit a,est·b,cum igitur non sit c,non est d:uel ita. Atqui cum non sit c,non est d,cum igitur sit a,est b:uel ita Atqui cum non sit c,est d. Cum igitur a sit,non est b Ex octaua propositione,si cum est a,non est b,cum non sit c,non est d,atqui cum sit a,non est b,cum igitur nō sit c,est d:uel ita,atqui cum non sit c,est d,cum igitur sit a,est b. Hactenus quidem ex huiusmodi propositionibus,quæ a esse proponebant,atq; ita cæteros terminos affirmando negandoq; uariabant ostendimus,qui fierent syllogismi. Nunc ex his propositionibus quinam syllogismi fiant,dicendum est, quæ ita cæteros terminos uariant,ut a quidē non esse proponant. Ex nona enim propositione fit syllogismus ita,si cum non est a,est b,cum sit c,est d,atqui cum non sit a,est b,cum igitur sit c,est d:uel ita,atqui cum sit c,non est d,cum igitur non sit a,non est b. Item ex decima,si cum non est a,est b,cum sit c,non est d,atqui cum non est a,est b,cum igitur sit c, non est d:uel ita,atqui cum sit c,est d,cum igitur non sit a,non est b. Ex undecima,si cum non est a,est b,cum non sit c,est d. Atqui cum non sit a,est b,cum igitur non sit c,est d:uel ita. At cum non sit c,non est d,cum igitur non sit a,non est b. Ex duodecima,si cum non sit a,est b,cum non sit c,non est d,atqui cum non sit a.est b,cum igitur non sit c,non est:uel ita atqui cum non sit c,est d,cum igitur non sit a,non est b. Ex tertia decima,quę quatuor colligit syllogismos,hoc modo. Si cum non est a,nō est b,cum sit c,est d,atqui cum non sit a,non est b,cum sit c,est d:uel ita,atqui cum nō sit a,est b,cum igitur sit c,nō est d:uel ita atqui cum sit c,est d,cum igitur nō sit a, nō est b:uel ita,atqui cum sit c,nō est d,cum igitur nō sit a,est b Item ex quartadecima,si cū nō est a,nō est b,cum sit c,nō est d. Atqui cum nō est a,nō est b. Cum igitur sit c,non est d:uel ita. Atqui cum sit c,est d,cum igitur non sit a,est b. Quintadecima rursus quatuor colligit syllogismos,hoc modo. Si cum nō est a nō est b,cū nō sit c, est d,atqui cum non sit a,non est b,cum igitur nō sit c,est d:uel ita. Atqui cum nō sit a,est b,cum igitur nō sit c,est d,uel ita. Atqui cū nō sit c,nō est d,cū igitur nō sit a,est b:uel ita,atqui cum nō sit c,est d,cū igitur non sit a,nō est b. Ex sexadecima propositione. Si cum nō sit a,nō est b,cum nō sit c,nō est d,atqui cum nō sit a,nō est b,cū igitur nō sit c,non est d,uel ita. Atqui cum non sit c,est d. Cum igitur non sit a,est b. Ex quibus omnibus quadraginta cōclusiones fiunt. Sedecim quidem assumpta prima conditione,ita ut in prima propositione est posita. Sedecim uerò assumpta secunda conditione cōtrario modo atq; in propositione est collocata. Octo uerò ex quinta,septima,tertiadecima & quintadecima ꝓpositionib. fiunt assumptis primis quidē cōditionibus cōtrario modo,atq; in ꝓpositione ꝓferebant,secundis uerò cōditionibus eodē modo assumptis,ut in ꝓpositione fuerāt collocatæ. Vt igit omnium

propositionum

propositionum conclusionumq; ratio clarescat, omnes huiusmodi enunciationes cum proprijs proposuimus exemplis.
Si cum sit a homo, est b medicus, cum sit c animatum, est d artifex.
Si cum sit a homo, est b niger, cum sit c animatus, non est d albus.
Si cum sit a animatum, est b medicus, cum non sit c inanimatum, est d artifex.
Si cum sit a homo, est b niger, cum non sit c inanimatus, non est d albus.
Si cum sit a homo, non est b æger, cum sit c animatus, est d sanus.
Si cum sit a homo, non est b artifex, cum sit c animatus, non est d medicus.
Si cum sit a animal, non est b sanus, cum non sit c inanimatum, est d ægrum.
Si cum sit a animatũ, non est b artifex, cum non sit c inanimatum, nõ est d medicus.
Si cum non sit a inanimatum, est b medicus, cum sit c animatum, est d artifex.
Si cum non sit a inanimatum, est b niger, cum sit c inanimatum, non est d album.
Si cum non sit a inanimatum, est b medicus, cum non sit c inuitale, est d artifex.
Si cum non sit a inanimatum, est b album, cum non sit c inuitale, non est d nigrum.
Si cum non sit a irrationale, non est b ægrum, cum sit c rationale, est d sanum.
Si cum non sit a inanimatum, nõ est b artifex, cum sit c animatũ, non est d medicus.
Si cum non sit a irrationale, nõ est b sanum, cum nõ sit c inanimatum, est d ægrum.
Si cum non sit a inanimatũ, non est b artifex, cum nõ sit c inuitale, nõ est d medicus.
Ac de his quidẽ, qui per cõnexionẽ fiunt, hęc dicta sint: Hi uerò qui in disiunctione sunt positi, illis uidentur adiuncti, eorumq; modos formasq; suscipiunt, quos superius in connexione positos ex his propositionibus fieri diximus, quæ duabus simplicibus iungerẽtur. Si igitur in disiunctione propositarum propositionum ad causarum similitudinem monstrauero, quæ in cõnexione positæ ex simplicibus copulatæ sunt, quot modi, qualescunq; conclusiones sunt in unaquaq; illarum, quæ per connexionem fiunt propositionum, tot etiam in his esse necesse est, quæ per disiunctionem pronunciatæ eandem uim cõnexionis habere monstrantur. Quatuor igitur superius differentias per connexionem enunciatarum propositionem esse diximus, si ex simplicibus propositionibus copularentur, hoc modo: Si est a, est b, si non est a, non est b, si est a, non est b, si non est a, est b. Per disiunctionem quoque propositiones quatuor tenent differentias hoc modo: Aut est a, aut est b, aut non est a, aut non est b, aut est a, aut non est b, aut non est a, aut est b. Quarum quidem ea quæ prima est & proponit, aut est a, aut est b. In his tantum dici potest, in quibus alterum eorum esse necesse est, uelut in contrarijs medietate carentibus, similisq; est ei propositioni, quæ dicit: Si non est a, est b. Quæ enim proponit, aut est a, aut est b, id intelligit, neq; simul utraq; esse posse, & si unum non fuerit, consequitur sit alterum. Itaque si non sit a, erit b, sed hæc una est earum propositionum, quas in his quæ per connexionem fiunt, superius numerauimus. Quicunq; igitur syllogismi in ea propositione fiunt, quæ est, si non est a, est b. Hi etiam in ea faciendi sunt, quæ per disiunctionem proponetur, ut cum dicimus, aut est a, aut est b. Fiunt igitur in superiore quatuor modis. Quamlibet enim partem propositionis assumpseris, siue præcedentem, siue etiam consequentem, siue negatiuo modo, siue affirmatiuo faciet syllogismum. Nam si hæc propositio sit, si non est a, est b, siue non sit a, erit b, siue sit a, non erit b, siue non sit b, erit a, siue sit b, non erit a. In propositione quoq; disiunctiua idem est. Nam cum dicitur, aut est a, aut est b, siquidem a fuerit, b non erit, quod si a non fuerit, erit b, & si b non sit, erit a, si b non fuerit, non erit a. Id quoq; tali declaratur exemplo. Nam si sit propositio, aut æger est, aut sanus, quicquid horum in assumptione assumptum fuerit, uel negatum, altera pars uel affirmabitur uel negabitur hoc modo: Nam si sanus est, non est æger, si non est sanus, est æger, si æger est, non est sanus, si non æger est, est sanus. Item ea propositio disiunctiua, quæ proponit, aut a non est, aut b non est, fit quidem de his, quæ quolibet modo simul esse non possunt, etiam si non alterum eorum esse ne-

esse necesse sit, similisque est ei propositioni connexæ per quam ita proponitur, si est a, non est b. Quæ enim sic enunciat, aut non est a, aut non est b, id nimirum sentit, quòd si a sit b, esse non possit, id ita probabitur. Cum enim proponitur hoc modo, aut non est a, aut non est b, cum si assumatur esse a, non erit b. Quocirca ei propositioni connexæ similis est, quæ ita enunciat, si sit a, non esse b. In hac uerò propositione duæ tantùm complexiones syllogismos procreabant. Nam si esset a, non erat b, & si esset b, non erat a. Si cum non esset a, non necesse erat esse, uel non esse b. Siue autem non esset b, non necesse erat esse, uel non esse a. Quocirca & in disiunctiua propositione totidem syllogismos esse necesse est, totidem uerò incollectibiles complexiones, nam cum ita proponitur, aut non est a, aut non est b, ita dicitur, si sit a, non erit b, & si sit b, non erit a. Siue autem non sit a, non necesse erit esse, uel non esse b. Siue non sit b, non necesse erit esse, uel non esse a. Velut in his apparet exemplis, si enim quis dicat, aut non est album, aut non est nigrum, sed assumat. Atqui est album, non erit nigrum, uel rursus, atqui est nigrum, non erit album. Siue album non esse assumpserit, non necesse erit esse, uel non esse nigrum, siue nigrum non esse assumpserit, ut sit uel non sit album, nullam faciet necessitatē. Item ea propositio per quam ita proponitur, aut est a, aut non est b, dicitur quidem de sibimet adhærentibus, proponiturque in his propositionibus, quæ de maioribus ad minora tendunt, similisque est ei propositioni connexæ, quæ enunciat. Si non est a, non est b. Nam si quis dicit, aut est a, aut non b, si assumat, atqui non est a, modis omnibus non erit b. Si igitur non sit a, non erit b. Id enim hæc disiunctio præmittebat, in hac uerò siquidem a negaretur, uel affirmaretur b, fiebat aliquis syllogismus. Siue autem a affirmaretur, siue b negaretur, nulla erat in conclusione necessitas, idem prouenit in disiunctiua. Nam cum proponitur, aut est a, aut non est b, siquidem non sit a, non erit b. Si uerò sit b, erit a, quod si sit a, uel non sit b, nihil est necessarium. Id uerò in his terminis approbabimur, si quis ita proponat, aut animal est, aut non homo, si igitur animal non sit, non erit homo: si homo sit, animal est, siue autem animal sit, non necesse est esse hominem, siue homo non sit, non necesse est animal interire. Ea uerò propositio quæ dicit, aut non est a, aut est b, in his quæ sibi adhærent proponi potest, & à minoribus ad maiora contendi, & est similis ei propositioni connexæ quæ dicit: Si est a, est b. Nam cum ita quis enunciet, siquidem assumatur esse a, statim consequitur ut sit b. Sed in hac propositione siquidem affirmaretur esse a, sequebatur ut esset b. Quod si negaretut b, sequebatur ut non esset a. Siue autem negaretur a, siue affirmaretur b, nihil necessarium uidebitur accidere. Et in ea igitur propositione disiuncta, quæ dicit, aut non est a, aut est b, siquidem fuerit a, erit b, si non fuerit b, non erit a. Siue autem non sit a, siue sit b, nulla est necessitas syllogismi: ut in hoc declaratur exemplo, aut non est homo, aut animal est: Si igitur assumamus, atqui est homo, erit animal. Si negemus esse animal, non erit homo, si autem hominem negemus uel animal affirmemus, nihil necessarium cadet. Quocirca ex his quæ superius dicta sunt declaratur, quot disiunctarum propositionum syllogismi sint, uel quibus ab his quæ connexæ sunt differentijs segregentur. Quæ enim connexæ sunt, quandam in eo quod est esse uel non esse consequentiam monstrant, quæ uerò per disiunctionem proponuntur, ita sunt ut sibimet consentire nō possint. Inuenias quoque per connexionem propositiones, quæ id intelligi uolunt, ut à se nequeant separari, ut cum ita proponimus. Si est a, est b. Id nimirum hæc propositio intelligit, quod si esse potuerit a, statim consequitur, ut sit etiam b. Nulla uerò earū quæ in disiunctione sunt ita proponitur, ut simul esse uideantur. Cum enim dicimus, aut est a, aut b est, aut easdem propositiones quolibet alio modo uariamus, id aut coniunctio quæ disiunctiua ponitur, sentit simul eas esse non posse.

Et cum

Et cum latè earum pateat differentia, idcirco nunc de eisdem pauca subiunximus quoniam totidem syllogismos fieri dicebamus in his propositionibus, quæ per disiunctionem fierent, quot etiam fuerunt in connexis. Et quoniam de omnibus qui quoquo modo possint fieri Hypotheticis syllogismis sufficienter dictum est, hic Operis longitudinem terminemus.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHII PATRICII ORDINARII, ET CONSVLARIS VIRI

de Diuisione. Liber.

Vàm magnos studiosis afferat fructus scientia diuidendi, quamque apud Peripateticam disciplinam semper hæc fuerit in honore noticia, docet & Andronici, diligentissimi senis, de diuisione liber editus, & hic idem à Plotino grauissimo Philosopho comprobatus, & in libri Platonis, qui Sophistes inscribitur, commentarijs à Porphyrio repetitus, & ab eodem per hanc introductionis Isudata in Categorias utilitas. Dicit enim fore necessariam generis, speciei, differentiæ, proprij, accidentisque peritiam, cum propter alia multa, tum propter utilitatem, quæ est maxima partiendi. Quare, quoniam maximus usus est, facilimaque doctrina, ego quoque id, sicut pleraque omnia, Romanis auribus tradens, introductionis modo, habitaque in eandem rem, & competenti, subtilique tractatione, & moderata breuitate, perscripsi, ut nec anxietas decisæ orationis, & non perfectæ sententiæ, legentium mentibus ingeratur, nec putet superuacuam loquacitatem, harum rerum inexperiens, rudis, insolensque noui, audientium mentes habere. Nec ullus liuor, id quod & arduum est natura, & ignotum nostris. Nobis autem magno & labore, & legentium utilitate digestum, obliquis morsibus obtrectationis obfuscet. Denique potius uita studijs, nunc ignoscendo, nunc etiam cõprobando, quàm fræna bonis artibus stringant, dum quicquid nouum est impudenti obstinatione repudiant. Quis enim nõ uideat plurimum ad bonarum artium ualere defectum, si apud mentes hominum nunquam sit desperatio displicendi? Sed hæc hactenus. Nunc diuisionis ipsius nomen diuidendum est, & secundùm unumquodque uocabulum uniuscuiusque propositi proprietates partesque tradendæ sunt. Diuisio namque multis modis dicitur. Est enim diuisio generis in species. Est rursus diuisio, cum totum in proprias diuiditur partes. Est alia, cùm uox multa significãs, in significationes proprias recipit sectionem. Præter has tres, est alia diuisio quæ secundùm accidens fieri dicitur. Huius autem est triplex modus, unus cum subiectum in accidentia separamus. Alius, cum accidens in subiecta diuidimus. Tertius, cum accidens in accidentia secamus, hoc ita fit, si utraque eidem subiecto inesse uideantur. Sed harum omnium exempla subdenda sunt, quatenus totius huius diuisionis ratio elucescat. Genus diuidimus in species cum dicimus, animalium alia rationalia, alia irrationalia. Rationalium alia mortalis, alia immortalia. Vel cum dicimus colorũ, alia alba, alia nigra, alia media. Oportet autem omnem diuisionem generis in species, aut in duas fieri partes, aut in plures. Sed neque infinitæ species esse generis possunt, nec minus duabus. Hoc autem cur eueniat, posterius demonstrandum est. Totum in partes diuiditur, quoties in

tes in ea, ex quibus est compositum, unumquodque resoluimus, ut cum dico, domus aliud esse tectum, aliud paries, aliud fundamentum, & hominem coniungi anima & corpore. Cumq; hominis dicimus partes esse, Catonem, Virgilium, Ciceronem, & singulos, qui cum particulares sint, uim tamen totius hominis iungunt, atque componunt. Neq; enim homo genus, nec singuli homines species, sed partes quibus totus homo coniungitur. Vocis autem in significationes proprias diuisio fit, quoties una uox multa significans aperitur, & eius pluralitas significationis ostenditur: ut cum dico, canis quod est nomen, & hunc quadrupedem latrabilemq; designat, & cœlestem, qui ad Orionis pedem morbidum micat. Est quoq; alius marinus canis, qui in immoderatam corporis magnitudinem crescẽs, Ceruleus appellatur. Sed huius diuisionis duplex modus est. Aut enim unum nomen multa significat, aut oratio iam nominibus, uerbisq; composita, & nomẽ quidem multa significat, ut id quod suprà proposui. Oratio uerò multa designat, ut, Aio te Aeacida Romanos uincere posse. Et nominis quidẽ per significationes proprias diuisio, æquiuocationis partitio nuncupatur, orationis uerò in significationes proprias distributio: ambiguitatis discretio est quam Græci ἀμφιβολίαν uocant, ita ut nomen multa significans æquiuocum. Oratio uerò multa designans, amphibola atque ambigua prædicetur. Eorum autem quæ secundùm accidens diuiduntur, subiecti in accidentia diuisio est: ut cum dicimus omniũ hominum alij sunt nigri, alij candidi, alij medij coloris. Hæc enim accidentia sunt hominibus non hominum species, & homo his subiectum, non horum genus est. Accidentis uerò in subiecta sectio euenit, ut est omnium quæ expetuntur, alia in anima, alia in corporibus sita sunt. Animæ namq; atq; corpori id quod expetitur, accidens non genus est, & boni quod in anima, & in corpore est situm, non sunt hæc species, sed subiecta. Accidentis uerò in accidentia diuisio est, ut omnium candidorum, alia sunt dura, ut margarita, alia liquentia, ut lac. Liquor namq; & albedo atq; durities hîc sunt accidentia. Sed album in dura atq; liquida separatum est. Cùm ergo sic dicimus, accidens, in alia accidentia separamus, sed huiusmodi diuisio uicissim semper in alterutra permutatur. Possumus enim dicere eorum quæ dura sunt, alia sunt nigra, alia alba, & rursus eorum quæ liquida, alia sunt alba, alia nigra. Sed hæc rursus conuersa diuidimus, eorum quæ sunt nigra, alia sunt liquentia, alia dura, & eorum quæ sunt alba, alia liquentia, alia uerò dura. Differt autem huiusmodi diuisio ab omnibus quæ supra dictæ sunt. Nam neq; significationẽ partiri possumus in uoces, cùm uox in proprias significationes discernatur. Nec partes in totum diuiduntur, quamuis totum separetur in partes, nec species secantur in genera, licet genus in species diuidatũ. Quod uerò superius dictum est, hanc diuisionem ita fieri, si utraque contingerent eidem inesse subiecto, si attentius perspicitur liquet. Nam cum dicimus eorum quæ dura sunt, alia esse alba, alia nigra, ut lapis atq; ebenus, manifestum est ebeno utraq; inesse & duritiem & nigredinem. In cæteris quoq; id diligens lector inueniet. Quibus autem summa operatio ueritatis inquiritur, his prius intelligendum est, quæ sit horum omnium simul proprietas, quibusq; inter se sigillatim differentijs segregentur. Omnis enim uocis & generis & totius diuisio, secundùm se diuisio nuncupatur. Reliquæ uerò tres in accidentis distributione ponuntur. Secundùm se autem diuisionis huiusmodi differentia est. Differt enim diuisio generis à uocis diuisione, quòd uox quidem in proprias significationes separatur. Genus uerò non in significationes, sed in quasdam à se quodammodo procreationes disiungitur, & genus semper speciei propriæ totum est, ut uniuersalius in natura. Aequiuocatio uerò uniuersalior significare dicitur totum in uoce, non etiam totum in natura. Illo quoque modo à uocis distributione diuiditur, quòd nihil habent commune præter solum nomen, quæ sub ea uoce sunt. Quæ uerò sub genere collocantur, & nomen generis, & diffinitionem suscipiunt. Amplius quoque non eadem apud omnes uo-

nes uocis est distributio. Quod enim apud nos dicitur canis, cum eius multę significationes in lingua Romana sint, simpliciter fortasse prædicatur in barbara, cum ea, quæ apud nos uno nomine nuncupantur, illi pluribus fortasse significent nominibus. Generis apud omnes eadem diuisio distributioq; permanet. Vnde fit, ut uocia quidem diuisio ad positionem cõsuetudinemq; pertineat, generis uerò ad naturam. Nam quod apud omnes idẽ est, naturę est. Consuetudinis uerò est, quod apud aliquos permutatur. Et hæ quidem sunt differentię generis distributionis & uocis. Generis quoq; sectio à totiua distributione seiungitur, quòd totius diuisio secundũ quantitatem fit. Partes enim totam substantiam coniungentes actu, aut ratione animi & cogitatione separantur. Generis uerò distributio qualitate perficitur. Nam cùm hominem sub animali locauero, tunc qualitate diuisio facta est. Quale namq; animal est homo, idcirco quoniã qualitate formatur. Vnde quale sit animal homo respondens, aut rationale respondebit, aut certè mortale. Amplius, genus omne naturaliter prius est proprijs speciebus, totum autem proprijs partibus posterius est. Partes quæ totum iungunt, compositi sui perfectionem aliàs natura tantùm, aliàs ratione quoq; temporis antecedunt. Vnde fit, ut genus in posteriora, totum uerò in priora soluamus. Hinc quoq; illud uerè dicitur, si genus interimatur, statim species deperire. Si species interempta sit, non peremptum genus in natura consistere. Contra euenit in toto. Nam si pars totius perit, totum nõ erit, cuius pars una fit interempta. Sed si totũ pereat, partes remanent distributæ, ut si de integra domo quis abstulerit tectum, totum quod antè fuit interrupit. Sed perempto toto, parietes & fundamenta constabunt. Amplius quoq; genus speciebus materia est. Nã sicut æs accepta forma transit in statuam, ita genus accepta differentia transit in speciẽ. Totius uerò partium multitudo materia est, forma uerò earundẽ partium cõpositio. Nam sicut species ex genere constat & differentia, ita totum constat ex partibus: unde fit ut totum ab unaquaq; parte sua, partium ipsa cõpositione differat, species uerò à genere, differentiæ cõiunctione. Amplius quoq; species idem semper quod genus est, ut homo idem est quod animal, & uittus idem est quod habitus. Pars uerò non semper idem est quod totum. Neq; enim idem est manus quod homo, nec idem paries quod domus. Et in his quidem quæ dissimiles partes habẽt, hoc clarũ est. Sed nõ eodẽ modo in his quæ similes, ut in æria uirgula, cuius partes quia sunt continuæ, & eiusdem sunt æris, uidentur idem esse partes quod totum est, sed falsò, fortasse enim idem sunt partes huiusmodi substantia, non etiam quantitate. Restat autem uocis & totius distributionis differentias dare. Differũt autem quod totum quidem constat partibus: Vox uerò non constat ex his quæ significat, & fit totius diuisio quidem in partes, uocis autem non fit in partes, sed in eas res, quas ipsa uox significat. Vnde fit ut sublata parte una totũ pereat, sublata una re quam uox significat multa designãs, uox illa permaneat. Nunc ergo quoniã secundùm se diuisionis differentiæ dictæ sunt, generis distributio pertractetur. Primùm quid genus sit diffiniendum est. Genus est quod prædicatur de pluribus specie differentibus in eo quod est, species uerò est, quam sub genere collocamus. Differentia, quia aliud ab alio distare proponimus. Et est quidẽ genus, quod interroganti quid quæq; res sit, cõuenit responderi. Differentia, quæ ad qualis percunctationem rectissimè respondetur. Nam cum quis interrogat, quid est homo? rectè animal. Qualis est homo, cõuenienter rationalis respondetur. Diuiditur aũt genus aliàs in species, aliàs in differentias (si species quibus oportet genus diuidi nominibus carẽt) ut cũ dico animalium, alia rationalia sunt, alia irrationalia. Rationale & irrationale differentiæ sunt. Sed quoniam speciei huius quę est animal rationale, nomen unum non est, idcirco pro specie differentiam ponimus, eamq; superiori generi copulamus, omnis enim differentia in proprium genus ueniens, speciem facit. Vnde fit, ut quædam materia genus sit, forma differentia. Cum autem proprija nominibus species appellatur non in

nõ in differẽtias, sed in species fit recta generis diuisio, unde est, ut ex pluribus terminis diffinitio colligatur. Si enim omnes species suis nominibus appellarent, ex duobus solis terminis omnis fieret diffinitio, ut cũ dico, quid est homo? quid mihi necesse esset dicere animal rationale mortale; si animal rationale esset, ꝓprio nomine nuncupatũ, cũ reliqua quoq; differẽtia, id est, mortali iũctũ, diffinitionẽ hominis uerissima ratione & integra cõclusione perficere. Nunc aũt ad diffinitiones integras specierũ diuisio necessaria est, & forte in eodem diuisionis diffinitionisq; ratio uersat. Nã diuisionibus iunctis una cõponitur diffinitio. Sed quoniã alia sunt æquiuoca, alia uniuoca, & quæ sunt uniuoca, ipsa in generũ suscipimus sectiones. Quæ uerò sũt æquiuoca, in his diuisio sola significationis est, uidendũ prius est quid sit æquiuocũ, quid uniuocũ, ne cũ ista fefellerint, æquiuocũ nomẽ quasi in species, ita in significatiuas resoluamus, unde fit ut rursus ad diuisionẽ necessaria sit diffinitio. Quid enim sit æquiuocũ, q̃d uniuocũ diffinitione colligimus. Sunt aũt differentiæ aliæ per se, aliæ uerò per accidẽs, & harũ aliæ sũt consequẽtes statim, aliæ relinquẽtes statim. Relinquẽtes huiusmodi sunt, ut dormire, sedere, stare, uigilare: cõsequentes uerò, ut capilli crispi, si nõ admissi sũt calamistro, & glauci oculi, si nõ sint quadã extrinsecus debilitate turbati. Sed hæc ad generis diuisionẽ sumenda nõ sunt. Neq; ad diffinitiones sunt commoda, omne enim quod ad diuisionẽ generis aptũ est, idẽ ad diffinitiones rectissimè congregamus. Illa uerò quæ per se sunt sola ad diuisionẽ generis apta sunt. Hæc enim informant & perficiunt uniuscuiusq; substantiã, ut hominis rationabilitas et mortalitas. Sed has quemadmodũ probare possimus, utrũ ex eo sint genere statim relinquentiũ, an consequentiũ, an in substantia permanentiũ, hoc modo est uidendũ. Neque enim sufficit scire quas in diuisione sumamus, nisi illud quoq; cognitũ sit, quemadmodum easdem ipsas quę sumendæ sunt, & quæ reijciendæ rectissimè cognoscamus. Videndum ergo primũ est, utrũ proposita differẽtia omni possit & semp inesse subiecto, q̃d si ipsa uel actu, uel ratione seiungitur, hæc à diuisione generis separanda est. Si enim sæpè & actu & ratione seiũguntur, ex eo sunt genere, quæ statim relinquũt, ut sedere quod frequẽtius quidẽ separatur, & actu ipso à subiecto diuiditur. Quæ uerò ratione sola à subiecto diuidũtur, ea sunt cõsequentium differentiarũ, ut glaucis oculis esse, à subiecto ratione seiungimus: ut cũ dico, est animal luminibus glaucis, ut quilibet homo, q̃d si hic nõ esset huiusmodi, nõ eum res aliqua esse hominẽ prohiberet. Aliud rursus est quod ratione separari nõ possit, quod si separatum sit, species interimatur, ut cũ dicimus inesse homini, ut solus numerare possit, uel Geometriã discere, quod si hæc possibilitas ab homine seiũgitur, homo ipse non permanet. Sed hæ nõ statim earũ differentiarum sunt, quæ in substantia insunt. Nam nõ idcirco homo est, quoniã hæc facere potest, sed quoniam rationalis est, atq; mortalis. Hæ igitur differẽtiæ per quas species consistit, ipsæ & in diffinitione speciei, ut hominis, & in generis eius diuisione, q̃d cõtinet speciẽ, ut ipsum hominẽ collocatur, & uniuersaliter dicendum est, quæcunq; differentiæ huiusmodi sunt, ut non modo præter has species esse non possit, sed per eas solas sit, hæ uel in diuisione generis, uel in speciei diffinitione sumendæ sunt. Quoniã uerò quædã sunt q̃ differũt, quę cõtra se in diuisionibus poni nõ debent, ut in animali rationale & bipes. Nullus enim dicit animaliũ alia sunt rationalia, alia duos pedes habentia, idcirco quod rationale & bipes licet differant, nulla tamen à se oppositione seiungũtur. Constat quæcũq; à se aliqua oppositione differunt, eas solas differẽtias sub genere positas, genus ipsũ posse disiungere. Sũt aut oppositiones quatuor, aut ut contraria, ut bonum malo, aut ut habitus & priuatio, ut uisus & cœcitas. Quanquam sint & quędã res, in quibus discernere difficultas sit, utrũ in contrarijs, an in priuatione & habitu eas oporteat collocari, ut sunt motus, quies, sanitas, ęgritudo, uigilatio, somnus, lux, tenebrę. Sed hæc aliàs, nũc de

in his æquale,& finitum in diuisione ponenda sunt prima,priuationes uerò secū-
dæ. Ac de oppositione quidē priuationis & habitus,hæc dicta sufficiāt.Contrari
orum uerò oppositio dubitatur fortasse,an,secūdùm priuationem & habitū esse
uideatur,ut album & nigrum,an albū quidem priuatio nigri sit,nigrū uerò albi.
Sed hæc aliàs.Nūc aūt ita tractādum est,tanquàm si sit aliud oppositionis genus,
sicut est in prædicamentis ab ipso quoq; Aristotele dispositum.In cōtrarijs autem
generū multa diuisio est.Ferè enim cūctas differētias in cōtraria deducimus . Sed
quoniā contrariorū alia sunt medio carentia,alia mediata,ita quoq; diuisio faciē-
da est,ut colorū,alia sunt nigra,alia sūt alba,alia neutra.Fieret aūt omnis diffinitio
omnisq; diuisio duobus terminis,nisi(ut suprà dictū est)indigentia,quę sæpe exi
stit in nomine,prohiberet.Quo aūt modo utrūq; duobus terminis fierēt,erit ma-
nifestū hoc modo:Cum enim dicimus animaliū,alia rationalia sunt,alia irrationa
lia,animal rationale ad hominis diffinitionē tendit.Sed quoniam animalis ratio-
nalis unum nomen non est,ponamus ei nomen a literam. Rursus a literæ quod
est animal rationale,alia mortalia sunt,alia immortalia. Volētes igitur diffinitio-
nē hominis reddere,dicemus homo est a litera mortalis. Nam si hominis diffini-
tio est animal rationale,mortale,animal uerò rationale per a literā significatur.Idē
sentit a mortale tanquam si diceretur animal rationale, mortale:a.n.(ut dictum
est)animal rationale significat.Sic ergo a litera & mortali duobus terminis facta
est hominis diffinitio.Quod si reperirentur in omnibus quoq; nomina duobus
terminis semper tota fieret diffinitio.Diuisio quoq; nominibus positis, q̄niam sē
per in duos terminos secatur,manifestum est,si quis generi & differentiæ cum de
est nomen imponat,ut cum dicimus:Figurarum quædam sunt trilateræ,aliæ sunt
æquilateræ,aliæ duo latera habentes æquàlia,aliæ totæ inæquales sūt. Trina igiť
diuisio ista si proferretur,fieret duplex.Figurarū quæ sunt trilaterę,aliæ sunt ęqua
les,aliæ inæquales.Inæqualiū aliæ sunt,duo latera tātum ęqua habētes , aliæ tria
inæqualia,id est,omnia.& cum dicimus rerum omnium,alia sunt bona, alia sunt
mala,alia indifferētia,quę,scilicet,neq; bona,neq; mala sunt,& si ita diceretur, ge
mina diuisio proueniret.Rerū omniū alia sunt differentia,alia indifferentia. Dif-
ferentiū alia sunt bona,alia mala.Ita ergo diuisio omnis in gemina secaretur,si spe
c ebus & differentijs uocabula nō deessēt.Quartam uerò oppositionē diximus,
quæ est secundûm ad aliquid,ut pater,filius,dominus,seruus,duplex,mediū, sési
bile,sensus.Hæc igitur nullā habent substantialem differentiā,qua à se discrepēt,
imò potius habent huiusmodi cognationē,qua ad se inuicem referuntur, ac sine
se esse nō possint,Non est ergo generis in relatiuas partes facienda diuisio, sed to
ta huismodi sectio à genere separanda est.Neq; enim hominis est species seruus
aut dominus,nec numeri,mediū aut duplū. Cum igitur quatuor,sunt differētiæ
oppositionū affirmationis & negationis,si non necesse est , semper tamē relatio-
nis reijcienda est diuisio,priuationis & habitus,& contrariorū sumēdæ. Maximè
aūt contrarietas in differentijs ponenda est,nec non etiam priuatio ,idcirco,quo-
niam quiddā cōtra habitum contrariū uidetur opponi, ut est finitū & infinitum.
Quanquā enim priuatio sit infinitū,tamen contrarij imaginatione formatur. Est
quædā namq;(ut dictum est)forma.Dignum uerò inquisitu est utrùm in species,
an in differentias rectè genera diuidantur, Diffinitio namq; diuisionis est,gene-
ris in species proximas distributio.Oportet igitur secundûm naturam diuisionis
& secundùm diffinitionē in proprias species semper fieri generis disgregationē.
Sed hoc interdū fieri nequit propter eā,quā suprà reddimus causā. Multis enim
speciebus non sunt nomina.Atq; ideo quoniā quædā sunt prima genera, quædā
ultima,quædā media,primum quidem ut substātia,ultimum ut animal , mediū ut
corpus,corpus namq; animalis genus est,substātia corporis. Sed quemadmodū
neq; super substātiam quicq; inueniri potest,q̄d generis loco ualeat collocari , sic

stat uerò ut de his syllogismis nunc dicamus, qui duabus Hypotheticis connectun tur, quorum quidē consequentiæ similis modus est, ut in his propositionibus quæ ex duabus Categoricis, ac simplicibus efficiebantur. In omnibus enim siquidē uelimus astruere primam totius propositionis assumemus partē, si uerò in cōclusione aliquid est destruendum, secunda negabitur. Siue autem prima denegetur, siue posterior affirmetur, nulla fit omnino necessitas, nisi in quinta, septima, tertiadecima, & quintadecima propositione. In quibus non complexionis natura, sed terminorū proprietas cōsequentiā facit, sicut in his syllogismis fieri docuimus, qui in his propositionibus constant, quæ duabus simplicibus cōtinentur. Horum autem omniū qui ex duabus Hypotheticis constant, propositiones apposui, quarum differētias cum lector agnouerit, ad earum exempla necesse est reuertatur, quę ex simplicibus & Categoricis iunctæ sunt. Sunt autem omnes propositionum differentię, quæ ex duabus Hypotheticis copulantur huiusmodi:

Si cum est a, est b, cum sit c, est d.
Si cum est a, est b, cum sit c, non est d.
Si cum est a, est b, cum non sit c, est d.
Si cum est a, est b, cum non sit c, non est d.
Si cum sit a, non est b, cum sit c, est d.
Si cum sit a, non est b, cum sit c, non est d.
Si cum sit a, non est b, cum non sit c, est d.
Si cum sit a, non est b, cum non sit c, non est d.
Si cum non sit a, est b, cum sit c, est d.
Si cum non sit a, est b, cum sit c, non est d.
Si cum non sit a, est b, cum non sit c, est d.
Si cum non sit a, est b, cum non sit c, non est d.
Si cum non sit a, non est b, cum sit c, est d.
Si cum non sit a, non est b, cum sit c, non est d.
Si cum non sit a, non est b, cum non sit c, est d.
Si cum non sit a, non est b, cum non sit c, non est d.

In his quoq; propositionibus illud inspiciendum est, quod cùm sedecim sint, octo quidem ita uariantur, ut tamē in omnibus a terminus esse ponatur, octo uerò ita, ut idem a terminus non esse dicatur. Non uerò quoquo modo positę fuerint, habebūt uim conditionaliū propositionū ex duabus Hypotheticis constantiū. Nam si quis sic dicat, si cum homo est, animal est, cum sit animatū, corpus est, nō fecit eam propositionem, quæ ex duabus conditionalibus constat. Neq; enim idcirco quod animatum est, animal est quia qui homo est, animal est, nec conditio sequitur cōditionem, sed si eas separes, per seq; pronūcies, utraq; habet in terminorum cōsequentia necessitatē. Nā & qui homo est, animal est, & quod animatū est, corpus est, & per se istæ propositiones ueræ sunt, nec cōditione iungunt, ut igitur singulariū natura clarescat, de unaquaq; est differendū. Prima igitur ꝑpositio talis esse debet, ut si sit a positū, b terminus nō cōtinuò subsequaꝛ. Itemq; sic ponatur, nō necesse sit d terminum cōsequi, sed posito quidē a termino, terminū c: posito uerò, b terminū d esse necesse sit. Tunc enim eueniet, ut si posito a, fuerit b, necesse sit c posito subsequi d, ut si sint termini, a homo, b medicus, c animatū, d artifex. Posito enim homine non necesse est, ut Medicus sit, & cum sit animatū, non necesse est ut artifex sit. At si homo sit, necesse est ut sit animatū, & si Medicus est, necesse est ut artifex sit. Hoc itaq; posito eueniet, ut si cum homo sit, Medicus est, cum sit animatum, sit artifex. Secunda propositio ita esse debet, ut a atq; b, item c atq; d pręter se esse possint, sed a pręter c esse nō possit, b aūt atq; d simul esse nō possint. Tunc enim eueniet ut si posito a termino, b fuerit consecutum, posito c non esse d necesse sit, ut si sit a homo, b niger, c animatum, d album, homo namq; præter nigrum, & animatum pręter album

& esse

& esse & non esse potest, homo uerò præter animatum nigrum aut cum albo esse non possit, euenitq; ut si cum sit homo, niger est, cum sit animatum, non sit albus. Item tertiæ propositionis tales terminos esse oportebit, ut a præter b esse possit, c uerò uel cum a uel cum d esse non possit. Quocirca euenit, ut si posito a termino fuerit b, negato c termino, d esse necesse sit, ut si sit a quidem animatum, b medicus, c inanimatum, d artifex, animatum enim præter medicum esse potest, inanimatum uerò neq; cum animato, neq; cum artifici iungi potest, itaque si cùm animatum est, medicus est, cùm inanimatum non sit, artifex est. Quarta propositio his terminis contexenda est, ut a quidem cum b termino, c autem cum d, uel esse uel nõ esse possit. Neq; uerò a cum c, neq; b cum d, ullo modo esse possibile sit. Tunc enim euenit, ut si a posito, b subsequatur, c negato, negetur etiam d, ut si sit a homo, b niger, c inanimatum, d album, homo quidem præter nigrum, inanimatum uerò præter albũ & esse & non esse potest, neq; tamen homo cum inanimato, neq; nigrum cum albo esse possibile est, si tamen cum homo sit, niger est, sequitur ut cum non sit inanimatum, non sit album. Quintæ propositionis hæc membra sunt, ut a præter b, & c præter d esse & non esse possint, sed a præter c esse non possit, b atq; d nunquam simul esse possint, ita ut si alterum non sit, alterum esse necesse sit, tunc enim eueniet, ut si a posito b negetur, c posito d subsequatur: ut si sit a quidem homo, b æger, c animatum, d sanus, homo quidem præter ægritudinem, animatum uerò præter sanitatem & esse & non esse potest, sed si homo sit, animatum esse necesse est, & si non sit æger, sanum esse necesse est. Itaq; fiet, ut si cum homo est sit, non sit æger, cum sit animatum, sit sanus. Sexta propositio hos terminos habere desiderat, ut a præter b, & c præter d, & esse & non esse possit. Idem uerò a præter c, & d præter b, esse non possit. Tunc enim eueniet, ut si a posito non est b, posito c non sit d, ut si sit a homo, b artifex, c animatum, d medicus, homo quidem præter artificium, & animatum uerò præter medicinam esse & non esse potest, neq; uerò homo præter animatum, neq; medicus præter artificium esse potest. Quo fit, ut si cùm homo est, artifex non est, cum sit animatum, non sit medicus. Septimæ propositionis hi termini sunt, ut a quidem præter b esse possit, c uerò neq; cum d, neq; cum a esse possit, b etiam cum c simul esse non possit: ita namq; euenit, ut si posito a esse, b denegetur, negato c termino, d sequatur, ut si a quidem sit animatum, b sanum, c inanimatum, d ægrum. Animatum quidem præter sanitatem & esse & non esse potest. Inanimatum uerò neq; cum animato, neq; cum ægro conuenire potest. Quo fit, ut si cùm animatum est, sanum non est, cum non sit inanimatum, ægrum sit. Item octaua propositio his terminis copulanda est, ut a quidem præter b, terminum & esse & non esse possit, c uerò neq; cum a, neq; cum d esse possit, sed d præter b esse non possit. Hoc enim pacto eueniet, ut si a posito, b denegetur, denegato c termino, d terminus non sit, ut si sit a animatum, b artifex, c inanimatum, d medicus. Animatum enim præter artificium & esse & non esse potest. Inanimatum uerò neq; cum animato, neque cum medico conuenit. Medicus uerò præter artificium esse non potest, unde euenit, ut si cum animatum est, non sit artifex, cum non sit inanimatum, non sit medicus. Nona propositio fiet, si a quidem atq; b simul esse non possint, c uerò possit esse præter d, cum a uerò esse non possit. Tunc enim eueniet, ut a si denegato, b esse consequitur, c posito, d sequatur, ut si sit a quidem inanimatum, b medicus, c animatum, d artifex. Inanimatum quippe medicus esse non potest, animatum uerò potest non esse artifex, inanimatum uerò atque animatum simul esse non potest. Quo fit, ut si cum non est inanimatum, medicus sit, cum sit animatum sit artifex. Decimam propositionem tales termini copulabunt, ut a quidem præter b, at uerò c præter d esse possit, sed a cum c, & b cum d esse non possit, ita enim proueniet, ut si negato a esse, b consequatur, posito c termino, d non esse necesse sit, ut si sit a inanimatum, b nigrum, c animatum, d album. Inanimatum quippe præter nigrum, & animatum, præter albũ & esse & non esse possunt. Sed inanimatũ cum animato, &

nigrum cum albo ſimul eſſe non poſſunt. Sed ſi negatum fuerit inanimatum & cõſecutum ſit nigrum, poſito animato album eſſe negabitur. Item undecima propoſitio ea ſit, ut neq; a cum b, neq; c cum d ſimul eſſe poſsit, a uerò ſine c, & b ſine d eſſe non poſsit, ita enim ſi cum a ſit negatum b, ſequatur, cum a negabitur, d eſſe neceſſe eſt. ut ſi ſit a inanimatum, b medicus, c inuitale, d artifex, inanimatũ quidem medicus eſſe non poteſt. Quocirca ne inuitale quidem artifex, ſed quòd inanimatum eſt, non poteſt non eſſe inuitale, itemq; qui medicus eſt, non poteſt nõ eſſe artifex. Si igitur inanimatum negetur, & medicum eſſe cõſequatur, cum negabitur eſſe inuitale, artifex eſſe conſequitur. Duodecima propoſitio eſt, quam talibus terminis conſtare oportebit, ut a quidem præter b, at uerò c præter d, uel eſſe uel non eſſe poſſit. A uerò ſine c & b, cum d eſſe non poſsint, ita enim cadet, ut ſi a negato, b ſequatur, c negato, d etiam negetur, ut ſi fuerit a inanimatum, b album, c inuitale, d nigrũ, inanimatum quidem præter album, inuitale autem præter nigrum uel eſſe uel non eſſe poteſt. Si tamen inanimatũ homo ſit, & ſit album, cum inuitale non ſit non erit nigrum. Tertiadecima propoſitio his terminis cõnectenda eſt, ut a quidem præter b, at uerò c præter d eſſe poſsit, a uerò atq; c & b, atq; d, ita ſimul eſſe non poſsint, ut ſi alterum eorum non fuerit alterum eſſe neceſſe ſit, ita namq; fiet, ut ſi cum a negatum ſit, b negetur, cum c affirmatũ fuerit, d affirmetur, ut ſi ſit a irrationabile, b ægrũ, c rationabile, d ſanum. Irrationabile namq; præter ægrum, & rationabile præter ſanitatem eſſe poteſt, irrationabile uerò atq; rationabile, & ægrum atq; ſanum ſimul eſſe non poſſunt, ſi tamen alterum eorum nõ fuerit, alterum eſſe neceſſe eſt, itaq; ſit ut ſi irrationabili denegato ægrum denegetur, rationali poſito ſanũ ponatur. Quartadecima propoſitio his texenda membris eſt, ut a quidem præter b, & c præter d eſſe poſsint. Sed a atq; c ſimul eſſe non poſsint, ita ut cum alterum nõ fuerit, alterũ eſſe neceſſe ſit, d uerò præter b eſſe non poſsit. Fit igitur ut ſi cum ſit a denegatum, b denegetur, cum ſit c, nõ ſit d, ut ſi ſit a inanimatũ, b artifex, c animatum, d medicus. Inanimatum quidem præter artificem, animatũ uerò præter medicum eſſe poteſt, inanimatum uerò cum animato non conuenit, & medicus ab artifice nullo modo ſeparatur. Fit igitur ut ſi cum non eſt inanimatum, non ſit artifex, cum ſit animatũ, nõ ſit medicus. Quintadecima propoſitio hos terminos habere debet, ut a quidem ſi non ſit c, non eſſe neceſſe ſit, b uerò atq; d talia ſint, ut altero eorum negato, alterũ eorum eſſe neceſſe ſit. Ita namq; fiet, ut ſi cum ſit a denegatum, b negetur, cum negabitur c, affirmetur d, ut ſi ſit a quidem irrationale, b ſanum, c inanimatum, d ægrum, irrationale quidem ſi non ſit, non eſt inanimatum, ſanum etiam atq; ægrum ſimul eſſe nõ poſſunt, & qui ſanum negauerit, ægrum neceſſe eſt affirmet. Itemq; e diuerſò, eſt igitur, ut ſi negato irrationabili negetur ſanum, negato inanimato ægrum ponatur. Sextadecima propoſitio eſt, quæ his terminis conſtat, ut a quidem præter c, at uerò d præter b eſſe nõ poſsit: a uerò cum b, & c cum d, eſſe nullo modo queant. Euenit igitur ut ſi a quidem negato, negabitur b, denegato c terminus d abnuatur: ut ſi ſit a inanimatum, b artifex, c inuitale, d medicus, inanimatum igitur præter inuitale, & medicus præter artificem eſſe non poteſt, inanimatum uerò cum artifice & inuitale cum medico eſſe non poterit. Si igitur negato inanimato, negetur artifex, negato inuitali negetur medicus. Atq; hæc quidem ratio propoſitionũ quarũ ſuperiùs exempla deſcripſimus, idcirco intelligatur aſſumpta, ut earũ natura clareſceret, non quo aliter ineſſe termini eſſe non poſsint. Nam ut ſuperiùs dictũ eſt, nõ ſufficit quolibet modo iungere terminos, ut fiant Hypotheticæ propoſitiones ex duabus cõditionalibus cõiugatæ. Non enim ſi quis dicat, ſi cum homo eſt, animal eſt, cum dies eſt lucet, talẽ fecerit propoſitionẽ, quæ duabus cõditionibus conſtet, idcirco, quia prior conditio non eſt ſecundæ cauſa conditionis, hoc igitur ſuperiùs poſitarum propoſitionum ratio demonſtrat, quemadmodum fit, ut conditionem conditio cõſequatur. Quæ cum ita ſint, de earum dicendũ eſt ſyllogiſmis. Fit igitur ex prima propoſitione ſyllogiſmus hoc modo: Si cum eſt a, eſt b, cum ſi c, eſt d.

Atqui

Atqui cum ſit a,eſt b,cum igitur ſit c,erit d. Vel ita,atqui cum ſit c,non eſt d,cum igitur ſit a,non eſt b. Poſſe uerò hanc eſſe aſſumptionem ſuperiùs deſcripta propoſitionum natura demonſtrat. Item ex ſecunda propoſitione,ſi cum eſt a,eſt b,cum ſit c,non eſt d. Atqui cum ſit a,eſt b. Cum igitur ſit c,non eſt d. Vel ita,atqui cum ſit c,eſt d. Cum igitur ſit a,non eſt b. Ex tertia. Si cum ſit a,eſt b,cum non ſit c,eſt d. Atqui cum ſit a,eſt b,cum igitur non ſit c,eſt d:uel ita. Atqui cum non ſit c,non eſt d,cum igitur ſit a,non eſt b. Item ex quarta,ſi cum ſit a,eſt b,cum non ſit c,non eſt d. Sed cum ſit a,eſt b. Cum igitur non ſit c,non eſt d. uel ita. Atqui cum non ſit c,eſt d. Cum igitur ſit a,non eſt b. Ex quinta propoſitione fiunt quatuor collectiones, ita namq; termini proponuntur,ut utrobiq; fiat rata concluſio,hoc modo. Si cum eſt a,non eſt b,cum ſit c,eſt d. Atqui cum ſit a,non eſt b,cum igitur ſit c,eſt d:uel ita. Atqui cum ſit a,eſt b,cum igitur ſit c,non eſt d:uel ita,atqui cum ſit c,non eſt d,cum igitur ſit a,eſt b:uel ita,atqui cum ſit c,eſt d,cum igitur ſit a,non eſt b. Ex ſexta,ſi cum eſt a,non eſt b,cum ſit c,non eſt d. Atqui cum ſit a,non eſt b. Cum igitur ſit c,non eſt d:uel ita. Atqui cum ſit c,non eſt d. Cum igitur ſit a,eſt b. Ex ſeptima item fiunt quatuor ſyllogiſmi,hoc modo,ſi cum eſt a,non eſt b,cum non ſit c,eſt d. Atqui cum eſt a,non eſt b. Cum igitur non ſit c,eſt d:uel ita. Atqui cum ſit a,eſt b,cum igitur non ſit c,non eſt d:uel ita. Atqui cum non ſit c,non eſt d,cum igitur ſit a,eſt b:uel ita Atqui cum non ſit c,eſt d. Cum igitur a ſit,non eſt b Ex octaua propoſitione,ſi cum eſt a,non eſt b,cum non ſit c,non eſt d,atqui cum ſit a,non eſt b,cum igitur nõ ſit c,eſt d:uel ita,atqui cum non ſit e,eſt d,cum igitur ſit a,eſt b. Hactenus quidem ex huiuſmodi propoſitionibus,quæ a eſſe proponebant,atq; ita cæteros terminos affirmando negandoq; uariabant oſtendimus,qui fierent ſyllogiſmi Nunc ex his propoſitionibus qui nam ſyllogiſmi fiant,dicendum eſt, quæ ita cæteros terminos uariant,ut a quidẽ non eſſe proponant. Ex nona enim propoſitione fit ſyllogiſmus ita,ſi cum non eſt a,eſt b,cum ſit e,eſt d,atqui cum non ſit a,eſt b,cum igitur ſit c,eſt d:uel ita,atqui cum ſit c,non eſt d,cum igitur non ſit a,non eſt b. Item ex decima,ſi cum non eſt a,eſt b,cum ſit c,non eſt d,atqui cum non eſt a,eſt b,cum igitur ſit c,non eſt d:uel ita,atqui cum ſit c,eſt d,cum igitur non ſit a,non eſt b. Ex undecima,ſi cum non eſt a,eſt b,cum non ſit c,eſt d. Atqui cum non ſit a,eſt b,cum igitur non ſit c,eſt d:uel ita. At cum non ſit c,non eſt d,cum igitur non ſit a,non eſt b. Ex duodecima,ſi cum non ſit a,eſt b,cum non ſit c,non eſt d,atqui cum non ſit a.eſt b,cum igitur non ſit c,non eſt:uel ita atqui cum non ſit c,eſt d,cum igitur non ſit a,non eſt b. Ex tertia decima,quę quatuor colligit ſyllogiſmos,hoc modo. Si cum non eſt a,nõ eſt b,cum ſit c,eſt d,atqui cum non ſit a,non eſt b,cum ſit c,eſt d:uel ita,atqui cum nõ ſit a,eſt b,cum igitur ſit c,nõ eſt d:uel ita atqui cum ſit c,eſt d,cum igitur nõ ſit a,nõ eſt b:uel ita,atqui cum ſit c,nõ eſt d,cum igitur nõ ſit a,eſt b Item ex quartadecima,ſi cũ nõ eſt a,nõ eſt b,cum ſit c,nõ eſt d. Atqui cum nõ eſt a,nõ eſt b. Cum igitur ſit e,non eſt d:uel ita. Atqui cum ſit e,eſt d,cum igitur non ſit a,eſt b. Quintadecima rurſus quatuor colligit ſyllogiſmos,hoc modo. Si cum nõ eſt a nõ eſt b,cũ nõ ſit c,eſt d,atqui cum non ſit a,non eſt b,cum igitur nõ ſit c,eſt d:uel ita. Atqui cum nõ ſit a,eſt b,cum igitur nõ ſit c,eſt d,uel ita. Atqui cũ nõ ſit c,nõ eſt d,cũ igitur nõ ſit a,eſt b:uel ita,atqui cum nõ ſit c,eſt d,cũ igitur non ſit a,nõ eſt b. Ex ſex:adecima propoſitione. Si cum nõ ſit a,nõ eſt b,cum nõ ſit e,nõ eſt d,atqui cum nõ ſit a,nõ eſt b,cũ igitur nõ ſit c,non eſt d,uel ita. Atqui cum non ſit e,eſt d. Cum igitur non ſit a,eſt b. Ex quibus omnibus quadraginta cõcluſiones fiunt. Sedecim quidem aſſumpta prima conditione,ita ut in prima propoſitione eſt poſita. Sedecim uerò aſſumpta ſecunda conditione cõtrario modo atq; in propoſitione eſt collocata. Octo uerò ex quinta,ſeptima,tertiadecima & quintadecima ꝓpoſitionib. fiunt aſſumptis prima quidẽ cõditionibus cõtrario modo,atq; in ꝓpoſitione ꝓferebant,ſecundis uerò cõditionibus eodẽ modo aſſumptis,ut in ꝓpoſitione fuerãt collocatæ, Vt igitur omnium

propoſi-

propositionum conclusionumque ratio clarescat, omnes huiusmodi enunciationes cum proprijs proposuimus exemplis.
Si cum sit a homo, est b medicus, cum sit c animatum, est d artifex.
Si cum sit a homo, est b niger, cum sit c animatus, non est d albus.
Si cum sit a animatum, est b medicus, cum non sit c inanimatum, est d artifex.
Si cum sit a homo, est b niger, cum non sit c inanimatus, non est d albus.
Si cum sit a homo, non est b æger, cum sit c animatus, est d sanus.
Si cum sit a homo, non est b artifex, cum sit c animatus, non est d medicus.
Si cum sit a animal, non est b sanus, cum non sit c inanimatum, est d ægrum.
Si cum sit a animatū, non est b artifex, cum non sit c inanimatum, nō est d medicus.
Si cum non sit a inanimatum, est b medicus, cum sit c animatum, est d artifex.
Si cum non sit a inanimatum, est b niger, cum sit c inanimatum, non est d album.
Si cum non sit a inanimatus, est b medicus, cum non sit c inuitale, est d artifex.
Si cum non sit a inanimatum, est b album, cum non sit c inuitale, non est d nigrum.
Si cum non sit a irrationale, non est b ægrum, cum sit c rationale, est d sanum.
Si cum non sit a inanimatum, nō est b artifex, cum sit c animatū, non est d medicus.
Si cum non sit a irrationale, nō est b sanum, cum nō sit c inanimatum, est d ægrum.
Si cum non sit a inanimatū, non est b artifex, cum nō sit c inuitale, nō est d medicus.
Ac de his quidē, qui per cōnexionē fiunt, hęc dicta sint: Hi uerò qui in disiunctione sunt positi, illis uidentur adiuncti, eorumque modos formasque suscipiunt, quos supe rius in connexione positos ex his propositionibus fieri diximus, quæ duabus sim plicibus iungerētur. Si igitur in disiunctione propositarum propositionum ad cau sarum similitudinem monstrauero, quæ in cōnexione positæ ex simplicibus copu latæ sunt, quot modi, qualescunque conclusiones sunt in unaquaque illarum, quæ per connexionem fiunt propositionum, tot etiam in his esse necesse est, quæ per disiun ctionem pronunciatæ eandem uim cōnexionis habere monstrantur. Quatuor igi tur superius differentias per connexionem enunciatarum propositionem esse dixi mus, si ex simplicibus propositionibus copularentur, hoc modo: Si est a, est b, si non est a, non est b, si est a, non est b, si non est a, est b. Per disiunctionem quoque propositiones quatuor tenent differentias hoc modo: Aut est a, aut est b, aut non est a, aut non est b, aut est a, aut non est b, aut non est a, aut est b. Quarum quidem ea quæ prima est & proponit, aut est a, aut est b. In his tantum dici potest, in qui bus alterum eorum esse necesse est, uelut in contrarijs medietate carentibus, simi lisque est ei propositioni, quæ dicit. Si non est a, est b. Quæ enim proponit, aut est a, aut est b, id intelligit, neque simul utraque esse posse, & si unum non fuerit, consequi ut sit alterum. Itaque si non sit a, erit b, sed hæc una est earum propositionum, quas in his quæ per connexionem fiunt, superius numerauimus. Quicunque igitur syllo gismi in ea propositione fiunt, quæ est, si non est a, est b. Hi etiam in ea faciendi sunt, quæ per disiunctionem proponetur, ut cum dicimus, aut est a, aut est b. Fiunt igitur in superiore quatuor modis. Quamlibet enim partem propositionis assum pseris, siue præcedentem, siue etiam consequentem, siue negatiuo modo, siue affir matiuo faciet syllogismum. Nam si hæc propositio sit, si non est a, est b, siue non sit a, erit b, siue sit a, non erit b, siue non sit b, erit a, siue sit b, non erit a. In propositione quoque disiunctiua idem est. Nam cum dicitur, aut est a, aut est b, siquidem a fuerit, b non erit, quod si a non fuerit, erit b, & si b non sit, erit a, si b non fuerit, non erit a. Id quoque tali declaratur exemplo. Nam si sit propositio, aut æger est, aut sanus, quic quid horum in assumptione assumptum fuerit, uel negatum, altera pars uel affir mabitur uel negabitur hoc modo: Nam si sanus est, non est æger, si non est sanus, est æger, si æger est, non est sanus, si non æger est, est sanus. Item ea propo sitio disiunctiua, quæ proponit, aut a non est, aut b non est, fit quidem de his, quæ quolibet modo simul esse non possunt, etiam si non alterum eorum
esse ne-

esse necesse sit, similisq; est ei propositioni connexæ per quam ita proponitur, si est a, non est b. Quæ enim sic enunciat, aut non est a, aut non est b, id nimirum sentit, quòd si a sit b, esse non possit, id ita probabitur. Cum enim proponitur hoc modo, aut non est a, aut non est b, cum si assumatur esse a, non erit b. Quocirca ei propositioni connexæ similis est, quæ ita enunciat, si sit a, non esse b. In hac uerò propositione duæ tantùm complexiones syllogismos procreabant. Nam si esset a, non erat b, & si esset b, non erat a. Si cum non esset a, non necesse erat esse, uel non esse b. Siue autem non esset b, non necesse erat esse, uel non esse a. Quocirca & in disiunctiua propositione totidem syllogismos esse necesse est, totidem uerò incollectibiles complexiones, nam cum ita proponitur, aut non est a, aut non est b, ita dicitur, si sit a, non erit b, & si sit b, non erit a. Siue autem non sit a, non necesse erit esse, uel non esse b. Siue non sit b, non necesse erit esse, uel non esse a. Velut in his apparet exemplis, si enim quis dicat, aut non est album, aut non est nigrum, sed assumat. Atqui est album, non erit nigrum, uel rursus, atqui est nigrum, non erit album. Siue album non esse assumpserit, non necesse erit esse, uel non esse nigrum, siue nigrum non esse assumpserit, ut sit uel non sit album, nullam faciet necessitatē. Item ea propositio per quam ita proponitur, aut est a, aut non est b, dicitur quidem de sibimet adhærentibus, proponiturq; in his propositionibus, quæ de maioribus ad minora tendunt, similisq; est ei propositioni connexæ, quæ enunciat. Si non est a, non est b. Nam si quis dicit, aut est a, aut non b, si assumat, atqui non est a, modis omnibus non erit b. Si igitur non sit a, non erit b. Id enim hæc disiunctio præmittebat, in hac uerò siquidem a negaretur, uel affirmaretur b, fiebat aliquis syllogismus. Siue autem a affirmaretur, siue b negaretur, nulla erat in conclusione necessitas, idem prouenit in disiunctiua. Nam cum proponitur, aut est a, aut non est b, siquidem non sit a, non erit b. Si uerò sit b, erit a, quod si sit a, uel non sit b, nihil est necessarium. Id uerò in his terminis approbabimur, si quis ita proponat, aut animal est, aut non homo, si igitur animal non sit, non erit homo: si homo sit, animal est, siue autem animal sit, non necesse est esse hominem, siue homo non sit, non necesse est animal interire. Ea uerò propositio quæ dicit, aut non est a, aut est b, in his quæ sibi adhærent proponi potest, & à minoribus ad maiora contendi, & est similis ei propositioni connexæ quæ dicit: Si est a, est b. Nam cum ita quis enunciet, siquidem assumatur esse a, statim consequitur ut sit b. Sed in hac propositione siquidem affirmaretur esse a, sequebatur ut esset b. Quod si negaretur b, sequebatur ut non esset a. Siue autem negaretur a, siue affirmaretur b, nihil necessarium uidebitur accidere. Et in ea igitur propositione disiuncta, quæ dicit, aut non est a, aut est b, siquidem fuerit a, erit b, si non fuerit b, non erit a. Siue autem non sit a, siue sit b, nulla est necessitas syllogismi: ut in hoc declaratur exemplo, aut non est homo, aut animal est: Si igitur assumamus, atqui est homo, erit animal. Si negemus esse animal, non erit homo, si autem hominem negemus uel animal affirmemus, nihil necessarium cadet. Quocirca ex his quæ superius dicta sunt declaratur, quot disiunctarum propositionum syllogismi sint, uel quibus ab his quæ connexæ sunt differentijs segregentur. Quæ enim connexæ sunt, quandam in eo quod est esse uel non esse consequentiam monstrant, quæ uerò per disiunctionem proponuntur, ita sunt ut sibimet consentire nō possint. Inuenias quoq; per connexionem propositiones, quæ id intelligi uolunt, ut à se nequeant separari, ut cum ita proponimus. Si est a, est b. Id nimirum hæc propositio intelligit, quod si esse potuerit a, statim consequitur, ut sit etiam b. Nulla uerò earū quæ in disiunctione sunt ita proponitur, ut simul esse uideantur. Cum enim dicimus, aut est a, aut b est, aut easdem propositiones quolibet alio modo uariamus, id aut coniunctio quæ disiunctiua ponitur, sentit simul eas esse non posse.

Et cum

Et cum latè earum pateat differentia, idcirco nunc de eisdem pauca subiunximus quoniam totidem syllogismos fieri dicebamus in his propositionibus, quæ per disiunctionem fierent, quot etiam fuerunt in connexis. Et quoniam de omnibus qui quoquo modo posint fieri Hypotheticis syllogismis sufficienter dictum est, hîc Operis longitudinem terminemus.

ANITII MANLII
SEVERINI BOETHII PATRICII
ORDINARII, ET CONSVLARIS VIRI

de Divisione. *Liber.*

Vàm magnos studiosis afferat fructus scientia diuidendi, quamq; apud Peripateticam disciplinam semper hæc fuerit in honore notitia, docet & Andronici, diligẽtissimi senis, de diuisione liber editus, & hic idem à Plotino grauissimo Philosopho comprobatus, & in libri Platonis, qui Sophistes inscribitur, commentarijs à Porphyrio repetitus, & ab eodem per hanc, introductionis laudata in Categorias utilitas. Dicit enim fore necessariam generis, speciei, differentiæ, proprij, accidentisq; peritiam, cum propter alia multa, tum propter utilitatem, quæ est maxima partiendi. Quare, quoniam maximus usus est, facilimaq; doctrina, ego quoq; id, sicut pleraq; omnia, Romanis auribus tradens, introductionis modo, habitaq; in eandem rem, & competenti, subtiliq; tractatione, & moderata breuitate, perscripsi, ut nec anxietas decisæ orationis, & non perfectæ sententiæ, legentium mentibus ingeratur, nec puter superuacuam loquacitatem, harum rerum inexperiens, rudis, insolensq; noui, audientium mentes habere. Nec ullus liuor, id quod & arduum est natura, & ignorum nostris. Nobis autem magno & labore, & legentiũ utilitate digestum, obliquis morsibus obtrectationis obfuscet. Dentq; potius uiã studijs, nunc ignoscendo, nunc etiam cõprobando, quàm fræna bonis artibus stringant, dum quicquid nouum est impudenti obstinatione repudiant. Quis enim nõ uideat plurimum ad bonarum artium ualere defectum, si apud mentes hominum nunquam sit desperatio displicendi? Sed hæc hactenus. Nunc diuisionis ipsius nomen diuidendum est, & secundùm unumquodq; uocabulum uniuscuiusq; proprietates partesq; tradendæ sunt. Diuisio namq; multis modis dicitur. Est enim diuisio generis in species. Est rursus diuisio, cum totum in proprias diuiditur partes. Est alia, cùm uox multa significãs, in significationes proprias recipit sectionem. Præter has tres, est alia diuisio quæ secundùm accidens fieri dicitur. Huius autem est triplex modus, unus cum subiectum in accidentia separamus. Alius, cum accidens in subiecta diuidimus. Tertius, cum accidens in accidentia secamus, hoc ita fit, si utraq; eidem subiecto inesse uideantur. Sed harum omnium exempla subdenda sunt, quatenus totius huius diuisionis ratio elucescat. Genus diuidimus in species cum dicimus, animalium alia rationalia, alia irrationalia. Rationalium alia mortalis, alia immortalia. Vel cum dicimus colorũ, alia alba, alia nigra, alia media. Oporret autem omnem diuisionem generis in species, aut in duas fieri partes, aut in plures. Sed neq; infinitæ species esse generis possunt, nec minus duabus. Hoc autem cur eueniat, posterius demonstrandum est. Totum in partes diuiditur, quoties in

tes in ea, ex quibus est compositum, unumquodque resoluimus, ut cum dico, domus aliud esse tectum, aliud paries, aliud fundamentum, & hominem coniungi animo & corpore. Cumque hominis dicimus partes esse, Catonem, Virgilium, Ciceronem, & singulos, qui cum particulares sint, uim tamen totius hominis iungunt, atque componunt. Neque enim homo genus, nec singuli homines species, sed partes quibus totus homo coniungitur. Vocis autem in significationes proprias diuisio fit, quoties una uox multa significans aperitur, & eius pluralitas significationis ostenditur: ut cum dico, canis quod est nomen, & hunc quadrupedem latrabilemque designat, & cœlestem, qui ad Orionis pedem morbidum micat. Est quoque alius marinus canis, qui in immoderatam corporis magnitudinem crescens, Ceruleus appellatur. Sed huius diuisionis duplex modus est. Aut enim unum nomen multa significat, aut oratio iam nominibus, uerbisque composita, & nomen quidem multa significat, ut id quod suprà proposui. Oratio uerò multa designat, ut, Aio te Aeacida Romanos uincere posse. Et nominis quidem per significationes proprias diuisio, æquiuocationis partitio nuncupatur, orationis uerò in significationes proprias distributio: ambiguitatis discretio est quam Græci ἀμφιβολίαν uocant, ita ut nomen multa significans æquiuocum. Oratio uerò multa designans, amphibola atque ambigua prædicetur. Eorum autem quæ secundùm accidens diuiduntur, subiecti in accidentia diuisio est: ut cum dicimus omnium hominum alij sunt nigri, alij candidi, alij medij coloris. Hæc enim accidentia sunt hominibus non hominum species, & homo his subiectum, non horum genus est. Accidentis uerò in subiecta sectio euenit, ut est omnium quæ expetuntur, alia in anima, alia in corporibus sita sunt. Animæ namque atque corpori id quod expetitur, accidens non genus est, & boni quod in anima, & in corpore est situm, non sunt hæc species, sed subiecta. Accidentis uerò in accidentia diuisio est, ut omnium candidorum, alia sunt dura, ut margarita, alia liquentia, ut lac. Liquor namque & albedo atque durities hic sunt accidentia. Sed album in dura atque liquida separatum est. Cùm ergo sic dicimus, accidens, in alia accidentia separamus, sed huiusmodi diuisio uicissim semper in alterutra permutatur. Possumus enim dicere eorum quæ dura sunt, alia sunt nigra, alia alba, & rursus eorum quæ liquida, alia sunt alba, alia nigra. Sed hæc rursus conuersa diuidimus, eorum quæ sunt nigra, alia sunt liquentia, alia dura, & eorum quæ sunt alba, alia liquentia, alia uerò dura. Differt autem huiusmodi diuisio ab omnibus quæ supra dicta sunt. Nam neque significationem partiri possumus in uoces, cùm uox in proprias significationes discernatur. Nec partes in totum diuiduntur, quamuis totum separetur in partes, nec species secantur in genera, licet genus in species diuidat. Quod uerò superius dictum est, hanc diuisionem ita fieri, si utraque contingerent eidem in esse subiecto, si attentius perspicitur liquet. Nam cum dicimus eorum quæ dura sunt, alia esse alba, alia nigra, ut lapis atque ebenus, manifestum est ebeno utraque inesse & duritiem & nigredinem. In cæteris quoque id diligens lector inueniet. Quibus autem summa operatio ueritatis inquiritur, his prius intelligendum est, quæ sit horum omnium simul proprietas, quibusque inter se sigillatim differentijs segregentur. Omnis enim uocis & generis & totius diuisio, secundùm se diuisio nuncupatur. Reliquæ uerò tres in accidentis distributione ponuntur. Secundùm se autem diuisionis huiusmodi differentia est. Differt enim diuisio generis à uocis diuisione, quòd uox quidem in proprias significationes separatur. Genus uerò non in significationes, sed in quasdam à se quodammodo procreationes disiungitur, & genus semper speciei propriæ totum est, ut uniuersalius in natura. Aequiuocatio uerò uniuersalior significare dicitur totum in uoce, non etiam totum in natura. Illo quoque modo à uocis distributione diuiditur, quòd nihil habent commune præter solum nomen, quæ sub ea uoce sunt. Quæ uerò sub genere collocantur, & nomen generis, & diffinitionem suscipiunt. Amplius quoque non eadem apud omnes uo-

nes uocis est distributio. Quod enim apud nos dicitur canis, cum eius multę significationes in lingua Romana sint, simpliciter fortasse prædicatur in barbara, cùm ea, quæ apud nos uno nomine nuncupantur, illi pluribus fortasse significent nominibus. Generis apud omnes eadem diuisio distributioq; permanet. Vnde fit, ut uocis quidem diuisio ad positionem cõsuetudinemq; pertineat, generis uerò ad naturam. Nam quod apud omnes idẽ est, naturę est. Consuetudinis uerò est, quod apud aliquos permutatur. Et hæ quidem sunt differentię generis distributionis & uocis. Generis quoq; sectio à totius distributione seiungitur, quòd totius diuisio secundũ quantitatem fit. Partes enim totam substantiam coniungentes actu, aut ratione animi & cogitatione separantur. Generis uerò distributio qualitate perficitur. Nam cùm hominem sub animali locauero, tunc qualitate diuisio facta est. Quale namq; animal est homo, idcirco quoniã qualitate formatur. Vnde quale sit animal homo respondens, aut rationale respondebit, aut certè mortale. Amplius, genus omne naturaliter prius est proprijs speciebus, totum autem proprijs partibus posterius est. Partes quæ totum iungunt, compositi sui perfectionem aliàs natura tantùm, aliàs ratione quoq; temporis antecedunt. Vnde fit, ut genus in posteriora, totum uerò in priora soluamus. Hinc quoq; illud uerè dicitur, si genus interimatur, statim species deperire. Si species interempta sit, non peremptum genus in natura consistere. Contra euenit in toto. Nam si pars totius perit, totum nõ erit, cuius pars una sit interempta. Sed si totũ pereat, partes remanent distributæ, ut si de integra domo quis abstulerit tectum, totum quod antè fuit interrupit. Sed perempto toto, parietes & fundamenta constabunt. Amplius quoq; genus speciebus materia est. Nã sicut æs accepta forma transit in statuam, ita genus accepta differentia transit in speciẽ. Totius uerò partium multitudo materia est, forma uerò earundẽ partium cõpositio. Nam sicut species ex genere constat & differentia, ita totum constat ex partibus: unde fit ut totum ab unaquaq; parte sua, partium ipsa cõpositione differat, species uerò à genere, differentiæ cõiunctione. Amplius quoq; species idem semper quod genus est, ut homo idem est quod animal, & uirtus idem est quod habitus. Pars uerò non semper idem est quod totum. Neq; enim idem est manus quod homo, nec idem paries quod domus. Et in his quidem quæ dissimiles partes habẽt, hoc clarũ est. Sed nõ eodẽ modo in his quæ similes, ut in æris uirgula, cuius partes quia sunt continuæ, & eiusdem sunt æris, uidentur idem esse partes quod totum est, sed falsò, fortasse enim idem sunt partes huiusmodi substantia, non etiam quantitate. Restat autem uocis & totius distributionis differentias dare. Differũt autem quod totum quidem constat partibus: Vox uerò non constat ex his quæ significat, & fit totius diuisio quidem in partes, uocis autem non fit in partes, sed in eas res, quas ipsa uox significat. Vnde fit ut sublata parte una totũ pereat, sublata una re quam uox significat multa designãs, uox illa permaneat. Nunc ergo quoniã secundùm se diuisionis differentiæ dictæ sunt, generis distributio pertractetur. Primùm quid genus sit diffiniendum est. Genus est quod prædicatur de pluribus specie differentibus in eo quod est, species uerò est, quam sub genere collocamus. Differentia, quia aliud ab alio distare proponimus. Et est quidẽ genus, quod interroganti quid quæq; res sit, cõuenit responderi. Differentia, quæ ad qualis percunctationem rectissime respondetur. Nam cum quis interrogat, quid est homo? rectè animal. Qualis est homo, cõuenienter rationalis respondetur. Diuiditur aũt genus aliàs in species, aliàs in differentias (si species quibus oportet genus diuidi nominibus carẽt) ut cũ dico animalium, alia rationalia sunt, alia irrationalia. Rationale & irrationale differentiæ sunt. Sed quoniam speciei huius quę est animal rationale, nomen unum non est, idcirco pro specie differentiam ponimus, eamq; superiori generi copulamus, omnis enim differentia in proprium genus ueniens, speciem facit. Vnde fit, ut quædam materia genus sit, forma differentia. Cum autem proprijs nominibus species appellatur

non in

nõ in differẽtias, ſed in ſpecies fit recta generis diuiſio, unde eſt, ut ex pluribus terminis diffinitio colligatur. Si enm omnes ſpecies ſuis nominibus appellarent, ex duobus ſolis terminis omnis fieret diffinitio, ut cũ dico, quid eſt homo? quid mihi neceſſe eſſet dicere animal rationale mortale, ſi animal rationale eſſet, pprio nomine nuncupatũ, cũ reliqua quoq; differẽtia, id eſt, mortali iũctũ, diffinitionẽ hominis ueriſſima ratione & integra cõcluſione perficere. Nunc aũt ad diffinitiones integras ſpecierũ diuiſio neceſſaria eſt, & forte in eodem diuiſionis diffinitionisq; ratio uerſat̃. Nã diuiſionibus iunctis una cõponitur diffinitio. Sed quoniã alia ſunt æquiuoca, alia uniuoca, & quæ ſunt uniuoca, ipſa in generũ ſuſcipimus ſectiones. Quæ uerò ſũt æquiuoca, in his diuiſio ſola ſignificationis eſt, uidendũ prius eſt quid ſit æquiuocũ, quid uniuocũ, ne cũ iſta fefellerint, æquiuocũ nomẽ quaſi in ſpecies, ita in ſignificatiuas reſoluamus, unde fit ut rurſus ad diuiſionẽ neceſſaria ſit diffinitio. Quid enim ſit æquiuocũ, q̃d uniuocũ diffinitione colligimus. Sunt aũt differentiæ aliæ per ſe, aliæ uerò per accidẽs, & harũ aliæ ſũt conſequẽtes ſtatim, aliæ relinquẽtes ſtatim. Relinquẽtes huiuſmodi ſunt, ut dormire, ſedere, ſtare, uigilare: cõſequentes uerò, ut capilli criſpi, ſi nõ admiſſi ſũt calamiſtro, & glauci oculi, ſi nõ ſint quadã extrinſecus debilitate turbati. Sed hæc ad generis diuiſionẽ ſumenda nõ ſunt. Neq; ad diffininones ſunt commoda, omne enim quod ad diuiſionẽ generis aptũ eſt, idẽ ad diffinitiones rectiſſimè congregamus. Illa uerò quæ per ſe ſunt ſola ad diuiſionẽ generis apta ſunt. Hæc enim informant & perficiunt uniuſcuiuſq; ſubſtantiã, ut hominis rationabilitas et mortalitas. Sed has quemadmodũ probare poſſimus, utrũ ex eo ſint genere ſtatim relinquentiũ, an conſequentiũ, an in ſubſtantia permanentiũ, hoc modo eſt uidendũ. Neque enim ſufficit ſcire quas in diuiſione ſumamus, niſi illud quoq; cognitũ ſit, quemadmodum eaſdem ipſas quę ſumendæ ſunt, & quæ reijciendæ rectiſsime cognoſcamus. Videndum ergo primũ eſt, utrũ propoſita differẽtia omni poſſit & ſemp ineſſe ſubiecto, q̃d ſi ipſa uel actu, uel ratione ſeiungitur, hæc à diuiſione generis ſeparanda eſt. Si enim ſæpè & actu & ratione ſeiũguntur, ex eo ſunt genere, quæ ſtatim relinquũt, ut ſedere quod frequẽtius quidẽ ſeparatur, & actu ipſo à ſubiecto diuiditur. Quæ uerò ratione ſola à ſubiecto diuiditur, ea ſunt cõſequentium differentiarũ, ut glaucis oculis eſſe, à ſubiecto ratione ſeiungimus: ut cũ dico, eſt animal luminibus glaucis, ut quilibet homo, q̃d ſi hic nõ eſſet huiuſmodi, nõ eum res aliqua eſſe hominẽ prohiberet. Aliud rurſus eſt quod ratione ſeparari nõ poſſit, quod ſi ſeparatum ſit, ſpecies interimatur, ut cũ dicimus ineſſe homini, ut ſolus numerare poſſit, uel Geometriã diſcere, quod ſi hæc poſſibilitas ab homine ſeiũgitur, homo ipſe non permanet. Sed hæ nõ ſtatim earũ differentiarum ſunt, quæ in ſubſtantia inſunt. Nam nõ idcirco homo eſt, quoniã hæc facere poteſt, ſed quoniam rationalis eſt, atq; mortalis. Hæ igitur differẽtiæ per quas ſpecies conſiſtit, ipſæ & in diffinitione ſpeciei, ut hominis, & in generis eius diuiſione, q̃d cõtinet ſpeciẽ, ut ipſum hominẽ collocãtur, & uniuerſaliter dicendum eſt, quæcunq; differentiæ huiuſmodi ſunt, ut non modo præter has ſpecies eſſe non poſſit, ſed per eas ſolas ſit, hæ uel in diuiſione generis, uel in ſpeciei diffinitione ſumendæ ſunt. Quoniã uerò quædã ſunt q̃ differũt, quę cõtra ſe in diuiſionibus poni nõ debent, ut in animali rationale & bipes. Nullus enim dicit animaliũ alia ſunt rationalia, alia duos pedes habentia, idcirco quod rationale & bipes licet differant, nulla tamen à ſe oppoſitione ſeiungũtur. Conſtat quæcũq; à ſe aliqua oppoſitione differunt, eas ſolas differẽtias ſub genere poſitas, genus ipſũ poſſe diſiungere. Sũt aut oppoſitiones quatuor, aut ut contraria, ut bonum malo, aut ut habitus & priuatio, ut uiſus & cœcitas. Quanquam ſint & quędã res, in quibus diſcernere difficultas ſit, utrũ in contrarijs, an in priuatione & habitu eas oporteat collocari, ut ſunt motus, quies, ſanitas, ęgritudo, uigilatio, ſomnus, lux, tenebrę. Sed hæc aliàs, nũc de

in his æquale, & finitum in diuisione ponenda sunt prima, priuationes uerò secũdæ. Ac de oppositione quidẽ priuationis & habitus, hæc dicta sufficiãt. Contrariorum uerò oppositio dubitatur fortasse, an secũdùm priuationem & habitũ esse uideatur, ut album & nigrum, an albũ quidem priuatio nigri sit, nigrũ uerò albi. Sed hæc aliàs. Nũc aũt ita tractãdum est, tanquàm si sit aliud oppositionis genus, sicut est in prædicamentis ab ipso quoq; Aristotele dispositum. In cõtrarijs autem generũ multa diuisio est. Ferè enim cũctas differẽtias in cõtraria deducimus. Sed quoniã contrariorũ alia sunt medio carentia, alia mediata, ita quoq; diuisio faciẽda est, ut colorũ, alia sunt nigra, alia sũt alba, alia neutra. Fieret aũt omnis diffinitio omnisq; diuisio duobus terminis, nisi (ut suprà dictũ est) indigentia, quę sæpe existit in nomine, prohiberet. Quo aũt modo utrũq; duobus terminis fierẽt, erit manifestũ hoc modo: Cum enim dicimus animaliũ, alia rationalia sunt, alia irrationalia, animal rationale ad hominis diffinitionẽ tendit. Sed quoniam animalis rationalis unum nomen non est, ponamus ei nomen a literam. Rursus a literæ quod est animal rationale, alia mortalia sunt, alia immortalia. Volẽtes igitur diffinitionẽ hominis reddere, dicemus homo est a litera mortalis. Nam si hominis diffinitio est animal rationale, mortale, animal uerò rationale per a literã significatur. Idẽ sentit a mortale tanquam si diceretur animal rationale, mortale: a. n. (ut dictum est) animal rationale significat. Sic ergo a litera & mortali duobus terminis facta est hominis diffinitio. Quod si reperirentur in omnibus quoq; nomina duobus terminis semper tota fieret diffinitio. Diuisio quoq; nominibus positis, quoniam semper in duos terminos secatur, manifestum est, si quis generi & differentiæ cum desit nomen imponat, ut cum dicimus: Figurarum quædam sunt trilateræ, aliæ sunt æquilateræ, aliæ duo latera habentes æquàlia, aliæ totæ inæquales sũt. Trina igitũ diuisio ista si proferretur, fieret duplex. Figurarũ quæ sunt trilaterę, aliæ sunt ęquales, aliæ inæquales. Inæqualiũ aliæ sunt, duo latera tãtum ęqua habẽtes, aliæ tria inæqualia, id est, omnia. & cum dicimus rerum omnium, alia sunt bona, alia sunt mala, alia indifferẽtia, quę, scilicet, neq; bona, neq; mala sunt, & si ita diceretur, gemina diuisio proueniret. Rerũ omniũ alia sunt differentia, alia indifferentia. Differentiũ alia sunt bona, alia mala. Ita ergo diuisio omnis in gemina secaretur, si speciebus & differentijs uocabula nõ deessẽt. Quartam uerò oppositionẽ diximus, quæ est secundùm ad aliquid, ut pater, filius, dominus, seruus, duplex, mediũ, sensibile, sensus. Hæc igitur nullã habent substantialem differentiã, qua à se discrepẽt, imò potius habent huiusmodi cognationẽ, qua ad se inuicem referuntur, ac sine se esse nõ possint, Non est ergo generis in relatiuas partes facienda diuisio, sed tota huiusmodi sectio à genere separanda est. Neq; enim hominis est species seruus aut dominus, nec numeri, mediũ aut duplũ. Cum igitur quatuor sunt differẽtiæ oppositionũ affirmationis & negationis, si non necesse est, semper tamẽ relationis reijcienda est diuisio, priuationis & habitus, & contrariorũ sumẽdæ. Maximè aũt contrarietas in differentijs ponenda est, nec non etiam priuatio, idcirco, quoniam quiddã cõtra habitum contrariũ uidetur opponi, ut est finitũ & infinitum. Quanquã enim priuatio sit infinitũ, tamen contrarij imaginatione formatur. Est quædã namq; (ut dictum est) forma. Dignum uerò inquisitu est utrùm in species, an in differentias rectè genera diuidantur, Diffinitio namq; diuisionis est, generis in species proximas distributio. Oportet igitur secundùm naturam diuisionis & secundùm diffinitionẽ in proprias species semper fieri generis disgregationẽ. Sed hoc interdũ fieri nequit propter eã, quã suprà reddimus causã. Multis enim speciebus non sunt nomina. Atq; ideo quoniã quædã sunt prima genera, quædã ultima, quædã media, primum quidem ut substãtia, ultimum ut animal, mediũ ut corpus, corpus namq; animalis genus est, substãtia corporis. Sed quemadmodũ neq; super substãtiam quicq; inueniri potest, quod generis loco ualeat collocari, sic

necq; sub animali, homo namq; species non genus est. Quare antiquior uidet spe ciei diuisio, si indigētia nominū non sit, quod si his omnibus non abūdamus, prima genera usq; ad ultima conuenit in differētias separare. Hoc aūt fit hoc modo, ut primū genus in suas differentias disgregemus nō in posterioris, & rursus posterius in suas, sed nō in posterioris. Necq; enim eædē sunt differentiæ corporis quæ animalis. Si quis enim dicat: substātiæ aliud est corporale, aliud incorporale, rectè diuisionē fecerit, hæ namq; differentiæ propriæ substantiæ sunt. Si quis uerò sic dicat, substantiarū alia sunt animata, alia inanimata, hic nō rectè substantiæ differentias segregauit. Corporis namq; differentiæ hæ sunt, nō substantiæ, id est, secundi generis, nō primi. Quare manifestū est secundùm ꝓprias differentias, nō secūdùm posterioris generis priorū generū diuisionē esse faciēdam. Quoties aūt genus aut in differentias, aut in species soluitur, post diuisionē factam, mox diffinitiones, aut exēpla subdenda sunt. Sed si quis diffinitionibus non abundat, satis est exempla subijcere, ut cum dicimus, corporū alia sunt animata, subijciamus, ut homines uel feræ: alia inanimata, ut lapides. Oportet aūt diuisionem quoq; sicut terminum, necq; diminutam esse ne ꝗ superfluā. Nam neq; plures species, quàm quæ sub genere sunt, oportet apponi, necq; pauciores, ut in seipsam diuisio, sicut terminus, conuertatur: Conuertitur enim terminus sic, uirtus est mentis habitus optimus: rursus, mentis habitus optimus uirtus est. Sic etiam diuisio, omne genus aliquid eorum erit, quæ sunt species: rursus, quælibet species proprium genus est. Fit autem generis eiusdem diuisio multipliciter, ut omnium corporum, et quæcunq; sunt alicuius màgnitudinis. Sicut enim circulum in semicirculos, & in eos, quos Græci uocant τόμους, nos diuisiones possumus dicere, distribuimus, & tetragonum aliàs ducta per angulū, diametro in triangula, aliàs in parallelogrāmata, aliàs in tetragona separamus: ita quoq; genus, ut cū dicimus numerorū alij sunt pares, alij impares, & rursus alij primi, alij nō primi: & triangulorum alia sunt æquilatera, alia duo sola latera æqualia habentia, alia totis inæqualia lateribus, et rursus triangulorum alia sunt rectangula, alia acutos habentia tres angulos, alia obtusi unius. Sic igitur generis unius fit diuisio multiplex. Illud autem scire perutile est, quoniam genus una quodammodo multarū specierum similitudo est, q̄ earum omniū conuenientiam substantialem monstret, atq; ideo collectiuū plurimarū specierū genus est. Disiunctiuæ uerò unius generis species sūt, quæ q̄niam differētijs informant̄ (ut dictū est) idcirco sub uno genere minus duabus speciebus esse nō possūt, omnis enim differētia in differētiū pluralitate cōsistit. Sed de diuisione generis & speciei ꝑplura dicta sunt. Hanc igit̄ insistentibus uiā prōptior per diuisionē generis ad speciei diffinitionem facultas aperitur. Oportet aūt non solū quas ad diffinitionē sumamus differentias addiscere, sed ipsius diffinitionis artem diligentissima cognitione cōplecti. Et aliud quidē, an ulla possit diffinitio demōstrari, & quemadmodū per demonstrationē ualeat inueniri, & quæcunq; de ea subtilius in postremis Analiticis ab Aristotele tractata sunt, prætermittam. Solam tantū exequar diffiniendi regulam. Rerum enim aliæ sunt superiores, aliæ inferiores, aliæ mediæ. Superiores quidē diffinitio nulla cōplectit̄, idcirco quod earū superiora genera inueniri nō possunt. Porò aūt inferiores ut sunt indiuidua, ipsa quoq; specificis differētijs carent. Quocirca ipsa quoq; à diffinitione secluſa sunt. Mediæ igitur quæ & habent genera, & de alijs, uel generibus, uel de speciebus, uel de indiuiduis prædicant̄ sub diffinitionē cadere possunt. Data igitur huiusmodi specie quæ & genus habeat, & de posterioribus prædicet̄, primo eius summo genus, & illius generis differentias diuido, & adiūgo differentiā generi, & uideo num illa differētia iuncta cū genere, æqualis possit esse cum ea specie, quā circunscribendā diffinitione suscepi, quod si minor fuerit species, illam rursus differentiā quam dudū cū genere posueramus, quasi genus ponimus, eamq; in alias

suas

ſuas differentias ſeparamus,& rurſus has duas differẽtias ſuperiori generi cõiun
gimus,& ſi æquauit ſpeciem,diffinitio ſpeciei eſſe dicet̃,ſin minus fuerit,ſecundã
differẽtiã rurſus in alia ſeparamus.Quas omnes cõiungimus cũ genere,& rurſus
ſpeculamur,ſi omnes differẽtiæ cũ genere illi æquales ſint ſpeciei,q̃ diffinit̃,& po
ſtremò toties differẽtias differẽtijs diſtribuimus,uſq; dũ omnes iunctę generi ſpe
ciẽ æquali diffinitione deſcribãt.Huius autem rei clariorem facient exempla noti
ciam,hoc modo:Si eſt nobis propoſitũ diffinire nomẽ,uocabulũ nominis de plu-
ribus nominibus prædicat̃,& quodã modo ſpecies continens ſub ſe indiuidua.
Diffinio ergo nomẽ ſic,ſumo eius genus quod eſt uox,& diuido, uocũ aliæ ſunt
ſignificatiuæ,aliæ uerò minimè,uox nõ ſignificatiua nihil ad nomen, etenim no-
men ſignificat.Sumo ergo differentiã quæ eſt ſignificatiua,& iũgo cũ genere, id
eſt,cũ uoce,& dico uox ſignificatiua,& tũc reſpicio utrũ genus hoc & differentia
nomini ſũt æqualia.Sed nondũ ſũt æqualia,poteſt enim uox ſignificatiua eſſe &
nõ eſſe nomẽ.Sunt enim quædã uoces,quæ dolorem deſignant,aliæ quæ animi
paſsiones naturaliter,quæ nomina nõ ſunt,ut interiectiones.Rurſus ipſã uocem
ſignificatiuã in alias differentias diuido,uocũ ſignificatiuarũ aliæ ſũt ſecundũ po
ſitionem hominũ,aliæ naturaliter,& uox q̃dem ſignificãs naturaliter nihil ad no
men,uox uerò ſignificãs ſecundùm poſitionem hominũ,nomini congruit.Quo
circa has duas differentias ſignificatiuã & ſecũdum poſitionẽ iugo cũ uoce,id eſt
cum genere,& dico nomẽ eſt uox ſignificatiua ſecũdùm placitũ.Sed rurſus mihi
non æquatur ad nomen.Sunt namq; & uerba uoces ſignificatiuæ & ſecundùm
poſitionem.Non igitur ſolius nominis diffinitio eſt.Diſtribuo iterũ differẽtiam,
quæ eſt ſecundùm poſitionem,& dico.Secundùm poſitionem uocũ ſignificati-
uarũ aliæ cum tempore,aliæ ſine tempore,& diferẽtia quidem cum tempore no-
mini non coniungitur,idcircò,quod uerborũ eſt conſignificare tempora, nomi-
nũ uerò minimè.Reſtat ergo ut congruat illa differentia,quæ eſt ſine tẽpore.Iun-
go igit̃ has tres differentias generi,& dico;nomen eſt uox ſignificatiua ad placi-
tum ſine tempore.Sed rurſus mihi non plena concluſio diffinitionis occurrit,po
teſt enim uox & ſignificatiua,et ſecũdùm poſitionem & ſine tempore eſſe; & no-
men nõ eſſe unũ,ſed nomina iuncta,quæ eſt ratio,ut Socrates cũ Platone & diſci
pulis,ſed quanquã imperfecta quidem ſit hæc oratio,tamen eſt oratio.Quocirca
ultima differẽtia,quæ eſt ſine tẽpore,alijs item differẽtijs diuidẽda eſt,et dicemus,
uocũ ſignificatiuarũ ſecundũ poſitionem ſine tempore, aliæ ſunt quarũ pars ex-
trà aliquid ſignificat,hoc pertinet ad orationem,aliæ quarũ pars extrà nihil ſigni
ficat,hoc pertinet ad nomẽ.Nominis enim pars nihil extrà deſignat.Fit ergo dif-
finitio ſic:Nomen eſt uox ſignificatiua,ſecũdùm placitũ,ſine tempore,cuius nul
la pars extra ſignificat ſeparata.Vides ne igit̃ quàm recta diffinitio conſtituta ſit?
Nam quod dixi uocẽ,à cæteris ſonis nomẽ diſiunxi:quod ſignificatiuã appoſui,
nomẽ ab nõ ſignificatiuis uocibus ſeparaui:q; ſecundũ placitũ & ſine tẽpore, ab
naturaliter ſignificatiuis uocibus,& à uerbis proprietas nominis diſiuncta eſt: q;
eius partes extra nihil ſignificare propoſui,ab oratione diſiũxi,cuius partes aliq̃d
ſeparatæ extra ſignificant.unde fit,ut quodcũq; nomẽ fuerit,illa diffinitione clau
datur,& ubicũq; hæc oratio diffinitionis aptabitur,illud eſſe nomen nõ dubites.
Illud quoq; dicendum eſt quod genus in diuiſione totũ eſt,in diffinitione pars,&
ſic eſt diffinitio quaſi partes totũ quoddã coniungant,& ſic eſt diuiſio quaſi totũ
ſoluatur in partes,& eſt ſimilis diuiſio generis totius diuiſioni,diffinitio totius cõ
poſitioni.Namq; in diuiſione generis animal totũ eſt hominis,intra ſe enim com
plectitur hominem,in diffinitione uerò pars eſt,ſpecie namq; genus cum alijs dif
ferentijs iunctũ componit:ut cũ dico,animalium alia ſunt rationalia, alia irratio-
nalia,& rurſus rationalium alia ſunt mortalia, alia immortalia, animal rationalis
totũ eſt,& rurſus rationale mortale,& hæc tria ſũt hominis.Si uerò in diffinitione

dicam, homo est animal rationale, mortale, tria hæc unũ hominẽ cõiungũt. Quocirca pars ipsius hominis, & genus, & differentia reperitur. Sic ergo in diuisione genus est totũ, species pars. Eodẽ quoq; modo differentiæ totum sunt, species, in quas illę diuidũtur, partes sunt. In diffinitione uerò & genus, & differẽtiæ partes sũt, diffinita uerô species totũ: sed hęc hactenus, Nũc de ea diuisione dicamus, q̃ est totius in partes. Hæc enim erat secũda diuisio post generis diuisionẽ. Quod enim dicimus totũ, multipliciter significamus. Totũ namq; est quod continuum est, ut corpus uel linea, uel aliquid huiusmodi. Dicimus quoq; totũ quod continuum non est, ut totũ gregem, uel totũ populum, uel totũ exercitũ. Dicimus quoq; totum quod uniuersale est, ut hominem uel equũ. Hi enim sunt toti suarum partium, id est, hominũ uel equorũ, unde & particularem unumquemq; hominẽ dicimus. Dicitur quoq; totũ quod ex quibusdã uirtutibus cõstat, ut animæ alia est potentia sapiẽdi, alia sciendi, alia uegetandi, partes sunt, sed non species. Tot igitur modis cum totũ dicatur, facienda est totius diuisio, primò quidem si continuum fuerit in eas partes, ex quibus ipsum totum constare perspicitur. Aliter enim diuisio non fit. Hominis enim corpus ita in partes suas diuides, in caput, manus, thoracem & pedes, & si quo alio modo secundùm proprias partes fit recta diuisio. Quorum autem multiplex est compositio, multiplex etiã est diuisio, ut animal separatur quidem in partes eas, quæ sibi similes habẽt partes, in carnes, & ossa: rursus in eas quæ similes sibi nõ habent partes, in manus & pedes. Eodẽ quoq; modo & nauis & domus. Librũ quoq; in uersus, atq; hos in sermones, hos aũt in syllabas, syllabas in literas soluimus. Ita fit ut syllabæ & literæ, & nomina, & uersus partes quædã totius libri esse uideãtur, alio tamen modo acceptæ non partes totius, sed partes partiũ sunt. Oportet aũt nõ omnia speculari quasi actu diuidãt, sed quasi animo & ratione: ut uinũ aqua mistum diuidimus in uina aquæ mista, hæc actu: diuidimus etiã in uinũ & aquam, ex quibus mistũ est, hæc ratione: hæc enim iam mista actu, separari nõ possunt. Fit aũt totius diuisio in materiam atq; formã. Aliter enim constat statua ex partibus suis, aliter ex materia & forma, id est, ex ære & specie. Similiter aũt etiam illa diuidenda sunt, quæ continua non sunt, eodẽ quoq; modo & ea quæ sunt uniuersalia, ut hominũ alij sunt in Europa, alij in Africa, alij in Asia. Eius quoq; totius quod ex uirtutibus constat, hoc modo faciẽda est diuisio. Animæ aliæ pars est in uirgultis, alia in animalibus, & rursus eius quæ est in animalibus, alia est rationalis, alia sensibilis est. Et rursus hæc alijs subdiuisionibus dissipantur. Sed non est anima horũ genus, sed totum, partes enim hæ animæ sunt, sed non ut quãtitate, sed ut in aliqua potestate & uirtute. Ex his enim potẽtijs substãtia animæ iungiť, unde fit, ut quiddã simile habeat huiusmodi diuisio, & generis, & totius diuisionis. Nam quod quælibet pars cuius fuerit eius animæ prædicatio, eã sequitur, ad generis diuisionem refertur, cuius ubicũq; species fuerit, ipsum mox cõsequitur genus: quod aũt non omnis anima omnibus partibus iungitur, sed alijs alia, hoc ad totius naturã referri necesse est. Restat igiť ut de uocis in significationes diuisione tractem⁹. Fit aũt uocis diuisio trib⁹ modis. Diuiditur enim in significationes plures, ut æquiuoca, uel ambigua. Plures enim res unũ nomẽ significat, ut canis. Plures rursus una oratio, ut cũ dico. Græcos uicisse Troianos. Alio aũt modo secundũ modũ, hæc enim plura non significãt, sed multis modis, ut cũ dicimus infinitum, unã rem quidẽ significat, cuius terminus inueniri non possit, sed hoc dicimus aut secũdùm mensurã, aut secundùm multitudinem, aut secũdùm speciẽ: secundùm mensurã, ut est infinitum esse mundum, magnitudine enim dicimus infinitũ: secũdùm multitudinem, ut est infinitã esse corporũ diuisionem, infinitã nãq; diuisionum multitudinẽ significamus, Rursus secundùm speciem, ut infinitas dicimus figuras. Infinitæ enim sunt species figurarum. Dicimus etiã infinitũ aliquid secũdum tempus, ut infinitũ dicimus, mundũ,

cuius

cuius terminus ſecũdum tempus inueniri non poſsit. Eodẽ quoq; modo infinitũ dicimus Deũ, cuius ſupernæ uitę terminus inueniri ſecundũ tẽpus nõ poſsit. Sic igit̃ hæc uox nõ plura ſignificat ſecũdum ſe, ſed multimodè de ſingulis prædicatur, unũ tamẽ ipſa ſignificãs, alius uerò modus ſecundũ determinationẽ. Quoties enim ſine determinatione dicit̃ uox ulla, facit in intellectu dubitationẽ, ut eſt homo, hæc enim uox multa ſignificat. Nulla enim diffinitione cõcluſa audiẽtis intelligentia multis raptatur fluctibus erroribusq; traducitur. Quod enim q̃ſque auditor intelligat, ubi id quod dicens loquitur, nulla determinatione cõcludit. Niſi.n. quis ita diffiniat dicẽs: Omnis homo ambulat, aut certè quidã homo ambulat, & hoc nomine ſi ita cõtingit deſignet, intellectus audiẽtis q̃ rationabilit̃ intelligat nõ habet. Sunt etiã aliæ determinationes, ut ſi quis dicat, det mihi, quod dare debet, nullus intelligit niſi intellectus & certa ratio determinationis addat̃, uel ſi q̃s dicat ad me ueni, quò ueniat, uel quãdo ueniat niſi determinatione, nõ cognoſcitur. Eſt autem omne quidem ambiguũ dubitabile, nõ omne tamẽ dubitabile eſt ambiguum. Hæc enim quæ dicta ſunt, dubitabilia quidẽ ſunt, non tamẽ ambigua. In ambiguis enim utraq; auditor rationabiliter ſeipſum intellexiſſe arbitratur, ut cũ quis dicit: audio Græcos uiciſſe Troianos, unus putat quod Gręci Troianos uicerint, alius quod Troiani Græcos, & hæc uterq; dicẽtis ipſius ſermonibus rationabiliter intelligit: Cum autẽ dico, da mihi, quod dare debeas, nullus ex ipſis ſermonibus rationabiliter auditor intelligit. Quod enim ego non dixi, ille potius ſuſpicabitur quàm aliqua ratione id quod ante prolatum nõ eſt, perſpicaciter uideat. Tot igitur modis cũ uocis diuiſio fiat, aut per ſignificantias: aut per modum ſignificationum, aut per determinationes. In his quæ ſecundùm ſignificantiam diuiduntur, non ſolum diuidendæ ſunt ſignificationes, ſed etiam diuerſas res eſſe quæ ſignificantur, diffinitione demonſtrandum eſt. Ariſtoteles enim hæc in Topicis diligenter præcipit, ut in his quæ dicuntur bona, alia ſunt bona, ut ea quę boni retinent qualitatem, alia quæ ipſa quidem nulla qualitate dicũtur, ſed quod bonam rem faciunt, idcirco bona dicuntur. Oportet autẽ maximè exercere hanc artẽ, ut ipſe Ariſtoteles ait, contra Sophiſticas importunitates. Si enim nulla ſubiecta ſit res quam ſignificat uox, deſignatiua eſſe nõ dicitur, ſin uerò una res ſit quã ſignificat uox, dicit̃ ſimplex, quòd ſi plures, multiplex, id eſt, multa ſignificãs. Diuidẽda igit̃ hæc rectè ſũt, ne in aliquo ſyllogiſmo capiantur. Sin uerò amphibola oratio eſt, id eſt, ambigua euenit, ut aliq̃ties utroq; modo poſsibilia ſint q̃ ſignificãtur: ut id q̃ ſuperius dixi, potuit enim fieri ut Græci uincerẽt Troianos, & Troiani Græcos ſuperarẽt. Sunt uerò alia quæ impoſsibilia ſũt: ut cum dico, hominẽ comedere panẽ, ſignificat quidẽ q̃ homo comedat panẽ, rurſus quod panis hominẽ, ſed hoc impoſsibile eſt, ergo quoties ad contẽtionẽ uenitur diuidẽda poſſibilia & impoſsibilia ſunt. Quoties ad ueritatem, ſola poſſibilia dicenda, impoſsibilia relinquẽda ſunt. Quoniã plures ſunt ſpecies plura ſignificãtium uocum, ergo dicendũ eſt, quod aliæ in particula multiplicitatis ſignificationẽ habẽt, aliæ in tota oratione. Et earũ quæ in particula habent, pars ipſa æquiuoca dicitur. Tota uerò ipſa oratio ſecũdum æquiuocationẽ multiplex eſt. Illa uerò quę in oratione tota ſignificationis multiplicitatẽ retinet (ut ſuprà dictum eſt) ambigua nũcupat̃. Diuiduntur aũt ſignificationes æquiuocorũ uel ſecũdùm æquiuocationem orationum, aut diffinitione, ut cũ dico homo uiuit, intelligit̃, & uerus & pictus. Diuidit̃ autẽ hoc modo, animal rationale, mortale uiuit, quod uerum eſt animalis, rationalis, mortalis, ſimulatio uiuit, quod falſum eſt. Diuiditur etiã qualibet adiectione, q̃ determinet, uel generis, uel caſus, uel alicuius articuli, ut cum dico: Canna Romanorum ſanguine ſorduit, & calamũ demõſtrat & fluuiũ: ſed diuidimus ſic, articulo quidẽ, ut dicamus, hic Canna Romanorum ſãguine ſorduit: uel genere, ut Cãna Romanorũ plenus ſanguine fuit: uel caſu, uel numero: In illo enim ſin

gularis tantum, est in illo pluralis, & de alijs quidē eodem modo: Sunt autem alia secūdùm accentum, alia secundùm Orthographiam. Secundùm accētum quidē ut pone, ponè. Secūdùm Orthographiā, ut queror, & quæror, ab inquisitione, & querela. Et rursus hæc secūdùm Orthographiam ipsam diuiduntur, uel secūdùm actionē & passionem, quod quæror ab inquisitione passiuū est, queror aūt à querela agentis est. Ambiguarū uerò orationū facienda est diuisio, aut per adiectionē, ut audio Troianos uinci, Grecos uicisse: aut per diminutionem, ut audio Græcos uicisse: aut per diuisionē, ut Græci uicerunt, Troiani uicti sunt: aut per aliquā transmutationem, ut cū dicitur, audio Troianos uicisse Græcos, ita dicamus, Audio quod Græci uicerint Troianos. Hæc enim ambiguitas q̄libet eorū modo soluitur. Nō tamē ita diuidēda est omnis uocum significatio tanquàm generis. In genere enim omnes species enumerātur. In ambiguitate uerò tantæ sufficiūt, quātæ ad eum sermonē possunt esse utiles, quē alterutra nectit oratio. Ac de uocis quidē diuisione sufficiēter dictum est. Est autē & de generis, totiusq; diuisione propositum atq; expeditum. Quare de omnibus secūdùm se partitionibus diligētissimē pertractatū est. Nunc de his diuisionibus dicemus, quæ p accidēs fiunt. Harum autē cōmune præceptum est, quicquid ipsorum diuiditur in opposita disgregari, ut cū subiectum in accidētia diuidimus, nō dicimus corporum alia sunt alba, alia dulcia, quæ opposita nō sunt, sed corporū alia sunt alba, alia nigra, alia neutra. Eodē quoq; modo in alijs secūdùm accidens diuisionibus diuidendū est, atq; illud maximē perspiciēdū est, ne quid ultrà dicat, aut minus, sicut fit in generis diuisione. Nō enim oportet relinqui aliquod accidēs ex eadem oppositione, quod subiecto illi inest, quod non in diuisione dicatur. Neq; uerò addi aliquid q̄ subiecto inesse nō posit. Posterior quidē Peripateticæ secta, prudentiæ differētias diuisionum diligētissima ratione perspexit, & per se diuisionē, ab ea quę est secundū accidēs, ipsasq; inter se disiunxit, ac distribuit. Antiquiores aūt indifferenter, & accidēte pro genere, & accidētibus p speciebus aut differētijs utebātur. Vnde nobis peropportuna utilitas uisa est, & comuniones harū diuisionū prodere, & eas pro prijs differētijs disgregare. Ac de diuisione quidem omni, quantū introductionis breuitas patiebatur, diligēter exptessimus.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHII, PATRITII ORDINARII ET CONSOLARIS VIRI, DE DEFINITIONE, LIB.

ICENDI ac disputādi prima semper oratio est, & iam Dialecticis autoribus, & ipso M. Tullio sæpius admonēte, quæ dicitur diffinitio. Quippe cū in certamen cōtentionemq; nihil posit(q̄ tamen in dictione cōsistat) aliquando deduci, nisi de q̄ futura pugna est, prius fuerit in diffinitione ita defixū, ut posit inter utrūq; qui inituri sūt eam litem, esse manifestū, quid sit illud, de quo in futura quęstione tractabitur: unde non solū cōmoditatis genere perspiciēda est uirtus definiendi, quia per hanc orationē res sēper euoluitur. Et q̄ nō solū illa sit quæ illud, de quo quæritur, explicat, uerum etiam quod principalis semper adhibita, maximū lumē & manifestū parit rei, quæ in cōtrariū deducta habet quæstionem. Etenim si uerba aut nota omnibus extitissent, aut unam significantiā sui semper tenerēt, & non ambiguo uel obscuro dicto audientes falleret, & loquētes sub diuersa interptatione deciperet, omnino definitio necessaria minimè crederet. At cū nomina rebus imposita, uocesq; singulę per existimationē eius, qui ita res appellādas esse cēluit, ita sint institutæ, & ita arte com-

poſitæ, ut nota quadã in rerum ſignificatione, nõ aperta declaratione ducerẽt auditentes, neceſſariũ admodũ arbitror, noſſe quid ſit definitio, quibusq́ ſpeciebus ac partibus cõpleatur, ut facillimè & eam rem, quam declarat, poſſit oſtendere, & tollat cognitis modis in dicẽdo ſua uarietate faſtidiũ. Ac prius eiuſdem ipſius, ut ordinẽ per præcepta ſeruare uideamur, definitionis adhibẽda eſt definitio. Definitio eſt (M. Tullius in Topicis ait) oratio, quę id quod definit, explicat quid ſit: hoc ita patet, & ita intelligi neceſſe eſt, ut & in quo genere ſit definitio declarãdũ eſſe uideat̃, & quid comprehẽdat, & quemadmodũ perfectè eadem definitio definita eſt. Nomina uel uoces interdũ res ſignificãt, interdũ facta, interdum ſingula dicta, interdũ orationes, & quanquã his omnibus factis, ac dictis, & orationibus genus uideatur eſſe ꝙ dicimus, res tamen proprio nomine & certa ſignificatione aliud eſſe uidet̃, quàm factum eſt, aliud quàm dictum, ſingulare atq́ unicũ aliud, quàm oratio. Ergo definitio nõ facti uox eſt, nõ rei alicuius, aut corporalis, aut incorporalis, ſed eſt oratio. Etenim talis dictio, quæ exprimit qd ſit id de q̃ quęrit, ſine dubio appellatur oratio: ut oratio eſt exordiũ, & narratio, & cætera q̃ partes orationis eſſe dicimus. Ita ergo & definitio oratio eſt. Sed q̃niam hoc generale nnmẽ eſt, quod uti diximus cõuenit etiã expoſitioni, narrationi inuocationi, precationi, cæteriſq́ ſingulis, quæ utiq́ orationes eſſe dicunt̃, ut id ꝙ generaliter appoſitũ eſt, poſſit ad id deduci de q̃ quærantur, adiecta eſt ſpecies. Quærebamus enim qd eſſet definitio, ad quã rẽ declarandã M. Tullius adiecit, quæ id quod definit, explicat qd ſit, talis oratio nõ niſi definitio ẽ. Nam narratio oratio quidẽ eſt, quæ nõ explicat ꝙ definit, ſed ꝙ geſtũ eſt, & item aliæ ſingulæ orationes in ſuis officijs actionibusq́ cõſtitutæ aliud ſunt, quàm iſta oratio, q̃ id quod definit, explicat quid, ita adiecta eſt ſpecies, ut cum genus ſuprà ſit oratio, ſpecies ſit, quæ id quod definit. Poſtremò tamen adiunctũ ſit, quo certius id & q̃ magis proprium declaret, quod dictũ eſt, explicat quid ſit. Sunt enim aliæ orationes q̃ explicãt magis quale quid ſit, aut quãtũ ſit. At uerò hæc nihil horum, ſed tantum quid ſit explicat, diuerſa eſt n.in iſta partitione cognitio, qppe cũ aliud eſt ſcire, quale ſit, & quid ſit explicare, hoc enim in percipienda rei ſubſtãtia continetur, illud in qualitate noſcẽda, & hæc quidem Ciceronis ſit adhibita definitio. Nos tamẽ apertius idipſũ quid ſit definitio, noſtra explanatione faciamus. Omne quod demõſtratur oratione, aut an ſit, aut quid ſit, aut quale ſit oſtẽditur, quod cũ adhibetur, oratio ad declarationẽ rei alicuius, an ſit, nõ eſt definitio. Itẽ cũ quale ſit aliquid, oratione mõſtratur, pari modo definitio nõ erit cũ uerò quid ſit oſtenditur, quod mediũ eſt inter an ſit, & quale ſit. Ita ſcilicet, medũ, ut an ſit nulla iã ſit dubitatio. Itẽ quale ſit, nõ eius qui requirit, ſed qui definit, ſit in ſciẽtia collocatũ. Mediũ, inquam, hoc genus quod oſtẽdit idipſum de quo quærit̃ quid ſit, definitio nuncupat̃. Omnis definitio in quæſtione rẽ habet incertã. Omnis res ſi certa eſt, definitione nõ eget, ſi incerta eſt, neq́ res ẽ & quærit definitione mõſtrari. Omnis enim res, ſi modo iã res eſt, quemadmodũ diximus, certa eſt. Cum uerò iã certa eſt, & qualitates ſuas habeat quibus cum facilè comprehenditur, facilè quid ſit agnoſcitur. Nunquam enim qd ſit intelligi poteſt, niſi quale ſit, fuerit cõprehenſũ. Omnis diffinitio aut probãdæ rei cauſa, aut ſi res in quęſtione uerſatur, augendæ, aut ſi uel apud aduerſariũ uel apud auditorem quælibet iam nota res eſt, cõfirmãdæ aſſumitur. Nihilominus tamẽ diffinitio, ut res eadem quę nota eſt, & certa & fixa teneatur, adhibetur. Omnis diffinitio, aut Rhetorica ẽ oratio, aut Dialectica: ſi eſt Rhetorica, originem ex cõtẽtione ſuſcipiẽs, per rei de qua quærit̃ partes in ſuas ſe diuidet, nec in unius tractatu à ſuis rebus tota cõſiſtet: ut cum uniuſcuiuſq́ rei plena & certa pfectio notá ſit, cunctas per partes ſibi eandẽ diſtribuant dicta certãtium. Sepulturæ uiolationẽ rem etiam certam plenamq́ & perfectã retinemus, cum in eruto ſepulchro eſt etiam animus & factũ uiolantis, ut ſtudio eruẽdi & profanãdi manes

suppoſita diceretur, ſola eſſet approbatio, nō etiā deductio generis in ſpeciem, at cū nunc ita nectitur dictio, fidem ſanctiſsimā in uita qui putat, religionē colendā eſſe exiſtimatis, ſine dubio inimicus eſt ei qui fana ſpoliauit, omnia templa uiolauit, delubra polluit. Hic etiā Verris idem factū de quo quæritur, ita ſpecialiter cōtinetur, & includitur, ut ſimul cū approbatione & deductione generis in ſpeciē, clauſū teneaꝰ, poſt adiūgitur, ut diximus, deſtructio diffinitionis aduerſæ partis, ſed per conceſsionem, id eſt, ſimiliū, an ſi contra rem meā feciſſet iniuriam aliquis, iure ei me inimicū eſſe profiterer? Ponamus igitur aduerſæ partis diffinitionem talem. Inimicitiæ ſunt, cū contra rem meā aut fecit aliquis, aut dixit iniuriā. Hanc diffinitionem ſic deſtruit M. Tullius, ut conceſſo eo quod ita eſt diffinitū, nihilominus & alio modo ſint inimicitiæ, cū aliquis faciat cōtra omniū rem, honorē, & dignitatem. Talis igitur ſemper circa Rhetoricā diffinitionē, per mēbra quatuor texetur oratio, ut ſit diffinitio, approbatio diffinitionis, deductio definitionis ad ſpeciē, deinde poſtrema deſtructio diffinitionis partis aduerſæ, ſed hæc apta Rhetoricis, non etiā Philoſophis eſſe uidetur. Illa aūt quæ Philoſophorū propria eſt, etiā Oratoribus cōuenit eam꧐ ſibi, & ad materiā ſuam, & ad propriæ ornamentū dictionis, adiungit Orator. Omnia enim rectè Orator exprimit, quæ ſunt in dicēdo Philoſophorū. Nam & uero utitur argumento, ꝙ eſt Philoſophorū propriū, utitur etiam neceſſario. At contrà Philoſophus in diſputationibus proprijs Rhetorum cuncta cōdemnat: neque enim adiungit aliquando ſignū, neꝙ quod credibile dicit, & omne probabile penitus à uirtute ſui ſermonis excludit. Ergo diffinitio quæ eſt philoſophorū propria, in rebus exprimēdis quę explicat ꝗd ſit, quale ſit, quemadmodū membris ſuis cōſtare debeat, exponemus. Diffinitiones eſſe principia diſputandi & ſuprà diximus, & M. Tullius probat, tū in dialogis omnibus, tū etiam in eo libro qui Topica inſcribitur, in quo docet primū argumentorū locū eſſe diffinitionē, hoc eſt, à toto, cui loco qui appellaꝰ à Toto neceſſariò adhibēda eſt diffinitio, ut ita argumēti locus à toto, ſit diffinitio. Porrò ut ſuprà diximus, explicādi argumēti, ꝙ à toto eſt, diciꝰ diffinitio. Ergo præceptis & Dialecticorū Philoſophorū꧐ omniū illud tenere debemus, nō eſſe diffinitionē, niſi ſolā, ꝗ in ea re quā definire uolumus, priuſ꧐ eius rei eſſe intelligimus, declaret atꝙ oſtēdat ſubſtātiā, hoc ut apertiùs fiat, docebimus nullā eſſe diffinitionē certā, integrā, approbandā, niſi eā quā dicunt Philoſophi ſubſtantialē, Græcè οὐσιώδης appellatur. Quid autem ſubſtantiale ſit, alibi explicandū. Ad cognitionē interim illud accedat, quoties de aliquo quęritur quid ſit, tunc poſſe eſſe certam ac ſubſtantialē diffinitionē, quoties eius rei de qua quæriꝰ (ut diximus) genus ponimus, & inde cætera per differētias in oratione ſubiūgimus. Non alienū uidetur exempli ponere, & ſic ad reliqua quæ ſunt obſcura trāſire. Quęritur homo quid ſit, huic utiꝙ genus eſt animal. Cum igiꝰ in diffinitione qua explicabo quid ſit homo, animal dixero, ac deinde reliqua cōnectam, erit ſubſtātialis diffinitio. Subſtantiā enim hominis declaraui, cū dixi animal. Itē cum quæro, quid ſit album aut nigrum, ſi dixero albū eſt color, quia color genus eſt ad hoc de quo quæro, album uel nigrū, iam ſubſtātialis erit diffinitio, quæ incipit à genere, & ſic cætera cōnectit. Hæc ſubſtātialis eſſe dicetur, & hæc propria, & hæc integra. Hæc à philoſophis probata, ita ut alio modo facta diffinitio nunquam eſſe dicatur, uerū à quibuſdā hoc nomen etiā ad alia quæ alio modo diffiniuntur, ſæpè trāsfertur. Ergo hæc ſubſtātialis diffinitio à M. Tullio ſic explicaꝰ. Oportere nos poſito genere eius rei de qua quæritur, ſubiungere ſpecies, ut alia quæ uicina eſſe poſſint, diſcretis communionibus ſeparemus, & tam diu interponamus differentias, quam diu ad propriū eius de ꝗ quęriꝰ ſignata eius expreſſione ueniamus. Ipſe in Topicis exēpla ſubiecit. Nos uerò ne fiat in exemplis lectori ex iure confuſio, hoc proponamus exemplū. Homo eſt animal rationale, mortale, terrenū, bipes, riſus capax. Animal cū dictū eſt,

substātia hominis declarata est. Est enim ut suprà diximus, ad hominē genus animal. Omne autem genus speciei suæ substātialis est declaratio, sed hic animal quia latè patebat, adiecta species est terrenū, iam exclusum est, quod aut aereū est, aut humidū. Bipes uerò ꝓpter alia animalia positū est, quæ plurimis pedibus innituntur. Item rationale propter illa quæ ratione egent. Mortale autem ꝓpter id quod Deus est. Quibus omnibus animalibus, q̄ couenire poterāt, ad superiora in oratione posita discretis atq; seclusis, adiectū est propriū in parte postrema. Est enim solū hominis quod ridet, sic perfecta omni ex parte diffinitio est ad hominē declarandū, cū posito genere, exclusis omnibus per differētias q̄ poterāt cōuenire, ad ꝓprietatem eius de q̄ quærebat, peruenit oratio. Atq; hoc præceptū Tullianū est, eousq; eū qui diffiniat oratione interponere, & adijcere differentias oportere, quoúsq; ad ꝓprietatē, q̄ iā cōmunis esse nō possit, sermo perueniat. Verū Aristoteles diffinitionem perfectā & plenā ait cōsistere ex genere & differentijs. Ex genere etiā & differētijs hoc idem nos suprà docuimus, cū interposita species esset differentia sua, alia quæ possūt esse cōsimilia separaret. Quidā tamen cautiores plenioresq; in docendo, diffinitionis ipsius quasi quædā mēbra cōstituunt, dicūtq; eā perfectā diffinitionem istam, quā appello substātialē ex quinq; partibus, id est, genere, specie, differentia, accidenti, proprio debere cōsistere. Sed accidēs in diffinitione, minimū, propriū, plurimum ualet. Et rectè quidem ac uerè ista commemorāt, nec aliena, aut à principe harum artiū Aristotele, aut à M. Tullio, qui de istis præcepta tradiderūt, iudicāda sunt. Constat enim his quinq; partibus ueluti mēbris suis integra diffinitio: uerū & Aristoteles in libris quos Topica appellauit, docuit quid genus sit, quid species, quid differentia, quid propriū, & quid accidēs. Et plurimi præterea Philosophi libris suis complexi harū uim rerū & potentiam declararūt. Nos quia iā uno libro & de his quinq; rebus plenissimè disputauimus, ne res rei interposita obscuritatem pariat, aut dicta repetamus, lectorē ad librū, qui iam scriptus est, si adest ei indigentia, ire uolumus, nūc sibi nō esse impedimēto quod hic prætermissum est, animaduertat. Id enim etiā illis omnibus cognitis ex præcepto rū necessitate retinebit. In oratione ista substātiali tamdiu interponere debemus species & differentias, quādiu seclusis omnibus, quæ hoc idē esse possūt, eò perueniatur, ut proprietas iā certa teneatur. M. Tullius in Topicis ius ciuile uoluit diffinire, & ut oportuit cœpit à genere, dixit n. in principio: Ius ciuile est æq̄tas, hoc iuris genus est. Sed quoniā eadem æquitas nūc constituta est, nūc naturalis, ius autē ciuile æq̄tas est ab hominibus instituta, ideo adiecit, ius ciuile est æq̄tas cōstituta. posito genere, adiecta specie, speciē aliā separauit, scilicet, naturalē. Sed quoniā etiā ius gentiū ęquitas cōstituta est, & nō est tamē ciuile, adiectū ei quod separare potuisset ius gentiū, his, inquit M. Tullius, qui eiusdem ciuitatis sunt. Qua specie interposita, ius ciuile descripsit. Est etiamnū q; cum altero possit esse cōmune, hoc ipsū quod suprà dictū est uniuersū. Etenim religionū iuri & sacrorum omniū cōuenit. Namq; Ius religionū æquitas est, & cōstituta æquitas, & his omnibus qui eiusdem sunt ciuitatis. Sed illud ius nō appellamus esse ciuile, quod est pontificū: hoc igitur ut posset excludere, & eius ciuile usq; ad propriū diffinire, adiecit ad res suas obtinēdas. Demus aliud exemplū in orationibus positū, quo facilius res & manifestius explicef. Diffinit M. Tullius qd sit gloria, his ut opinor uerbis. Gloria, inq̄t, est illustris & peruagata rectè factorū & præmagnorū, uel in suos ciues, uel in rempub. uel in omne genus hominū, fama meritorū. Gloria igitur substātialiť diffinita est, cū dictū est fama. Est enim gloriæ genus fama, quæ quia nunc rerū malarū est, nūc bonarū, idirco genus est, cui species addita est, illustris, quod laus est: fama enim quæ bonarum rerum est, laus est, & illustris. Hac igitur re exclusa est fama deterior, & quoniā hęc fama laudatrix potest nunc ꝓ merito, nūc ultra meritum esse: frequenter enim aliter quàm res gesta est, opinio de aliquo

emanauit

emanauit. Idcirco, inquit, fama meritorũ: ea sunt enim merita, quæ cũ præstamus, mereri nos gloriã faciũt. Ergo Cicero qui uolebat tũc gloriam Cæsari dare cũ reipublicæ ꝓfuisset, idcirco ista facta uel merita generaliter posita diuisit in species, & adiunxit, cũ in suos ciues, cũ in remplublicã, uel in omne genus hominũ, quæ, scilicet, factorũ rectè species subiectæ usq; ad proprietatẽ gloriæ cõuenire. Haber enim nunc certã & uerã proprietatẽ in partibus gloria. Nam omne quod præstamus, aut quasi debitũ damus, aut quasi non debitum: cùm rectè faciamus, si sola facta sunt, quæ quasi debita sunt, dicit̃ illustris fama factorum: cum autẽ ultra quod debitũ est, facimus, præstandi beneuolẽtia & benignitate tribuẽdi, hæc merita nuncupant̃. Cõclusit igit̃ utrũq; genus præstandi cũ dixit, illustris & peruagata fama factorum & permagnorum, cum in rempublicã, tum in omnes ciues fama meritorum. Ex his omnibus arbitror apertam esse eam diffinitionẽ, quæ substantialis esse debet, sic esse dicendã, ut proposito eius rei de qua quçritur genere, & adiunctis speciebus cum differentia usq; ad eius propriũ, disclusa omnino cõmunitione ueniamus. Ac si uelimus iudiciũ ueri Philosophis autoribus seq. nulla dicet̃ alia diffinitio. Etenim reliquæ intellectũ potius rei tribuũt, nõ plenissimè quid sit ea res adhibita oratione declarant, ueruntamẽ quoniã translata nomine etiam cæteræ orationes hoc idem imaginaria dictione retinẽtes, pari nomine nũcupant̃, ut diffinitiones dicãtur, ponẽdas arbitror reliquas species, quo facilius & quod cæteri dicant, nosse possimus, & diffinitionis cognito multiplici modo facile (uti suprà dictũ est) diffiniẽdi ueritas referet̃, M. Tull. in Topicis de tribus locis primis tractãs à toto, à partib. à nota: cũ à toto argumentũ ẽ. (ut suprà docuimus) diffinitionẽ esse adhibẽdam dicit, illic enim ponit genus, quo quid res ipsa sit, de qua quçrit̃, explicet̃. At à partibus cũ argumentũ est, etiã ipsa qdẽ dicit̃ diffinitio. uerũ trãslato nomine cũ enumeratis omnib. totius partibus, sic ꝙ totũ est recognoscit̃, hac penè re nihil interest, utrũ diffinitione quæ esse à toto, cũctas partes totius ex diffinitione noscamus, an collectis omnibus partibus ꝙ totũ est, ex partiũ enumeratione capiamus. Cicero talem diffinitionẽ partiũ enumerationẽ appellat, sed eã diffinitioni tribuẽs, quoniã & enumeratio partiũ idipsum de q̃ quæritur quid sit, ostẽdit, & hoc idẽ agit suprà posita diffinitio, cũ ratio quæ qd sit ostẽdit, dicitur diffinitio, unde nulli dubium est, quin etiam ista diffinitio esse dicatur: posuit igitur M. Tullius explicãs quid sit liber, uel in contrario quid sit non liber. Quoniam libertas cẽsu datur, datur uindicta, datur testamento, & hæ partes dãdæ libertatis sunt, si neq;, inquit, cẽsu, neq; uindicta, neq; testamento liber est, nõ est igitur liber. Sic positis partibus quibus liber efficitur, sequit̃ negatio libertatis, si nulla harũ partium in dãda libertate præcessit. Nec uos moueat quod qd nõ sit liber in diffinitione est cõstitutum, nõ quid sit. Par enim ratio est & eadẽ diffiniendi uis, & cum qd nõ sit ostenditur, & cum quid sit adhibita diffinitione nudatur. Quanquam M. Tullius aliter in eodẽ libro Topicorũ ait esse duo genera diffinitionum. Primũ enim cum id ꝙ est diffinitur. Secundũ, cum id quod sui substantiã nõ habet, diffinitur, hoc est, quod non est, & hoc partitionis genus in his quę suprà dixi, clausit & extenuauit. Sed alia esse uoluit, quæ esse dicebat, alia quę nõ esse. Esse enim dicit ea, quorũ subiacet corpus, ut cũ diffinimus, quid sit aqua, quid ignis. Nõ aũt esse illa intelligi uoluit, quibus nulla corporalis uidet̃ esse substãtia, ut sunt pietas, uirtus, libertas. Sed nos omnia ista uel quæ sunt cũ corpore, uel q̃ sunt, scilicet, in corpore, si in eo accipiunt̃, ut aut per se esse, aut in aliquo esse uideant̃, in uno genere numerãda ducimus, ut ista omnia esse intelligant̃ quibus omnibus sua potest esse substãtia, siue ille corporales, siue ut certissimũ est, & recto nomine appellari possunt, qualitates. Verum præter hæc diffinitio est, cum aliquid quod non sit, ostenditur. Diffinitione enim opus est, ut possimus docere quid nõ sit. Ergo si partitione enumeratis partibus, qd libertas sit, dicimus, quid

non sit libertas,eadē partitione mõstrabimus . Fiet igit̃ etiā à partibus diffinitio, ut si dicā,si nec masculus est,nec fœmina,homo nõ est.Item si nec seruus est,nec liber,homo non est.Sanè,hic admonendū puto partes sæpe ab ipso de quo quæriť toto,accipi ad eius diffinitionē,sæpè nõ ab eodē ipso,sed ab eo quod ei accidit,ut accidētis enumeratio partiū,possit diffinire quod totū est. Namq; cum totū sit homo,de quo quæritur quid sit,non eius partes sunt seruus ac liber,sed accidētia homini.Quorum enumeratio cū fuerit constituta,homo quid sit, ostenditur.Sanè etiā illud admonendum hic arbitror,cum à partibus fit diffinitio, posse cõtingere, ut modò totū ab omnibus partibus colligatur,ut suprà ostēdimus,modò ita partes enumerenť in definitione,ut in singulis totū sit:sicut illud in contrauersijs est, auxiliū ferre,est decernere,mittendo ꝓficisci,uenire etiā si nõ pugnaueris, hostes ne dimicēt,terrere.Sic M.Tullius multis in locis,& ipse pro Cornelio ubi quæriť, quid sit maiestatē minuere,tractat,quod malam legem tulit,quod legēdo codicē intercessionē sustulit,quod seditionē fecit.In quibus omnibus diffinitur læsa maiestas.Sed ita singula sunt,ut in ipsis singulis totū,id est,læsa maiestas possit ostēdi,hoc etiā pro M.Cœlio tenet,ubi per enumerationē malorum per quos fit dolus malus definitio ita fit,ut singulis speciebus dolus malus possit agnosci. Hoc cum apertè positum intelligamus,tum illud quoq; manifestū est,notionem quādam in ista diffinitione,non rem plenissimā contineri,& longè illam præstare diffinitionē quā suprà posuimus,cum genere collocato ad declarationē rei quæ diffinitur substātiā eius indicans,affertur oratio.Sane adijciendū arbitror nõ esse quādam necessitatē in ista partium enumeratione, ubi est quodammodo diffinitio, si infinitæ partes fuerint,uel plurimæ species,quarum partitione facienda enumeratiò est,nõ (inquam)arbitror in ista enumeratione uniuersa quæ infinita sit, nõ debere concludere.Sufficit enim uel plurimorū effici enumerationem,cum in infinitis non sit aliquid prætermittere uitiosum,hoc Cicero in Topicis collocauit, posse nos ius ciuile enumeratione diffinire.Quod in legibus,more,æquitate cõsistit,nõ aūt totū ius enumeratum est.Quippe cum sit,& in senatuscõsultis, & plebiscitis,sit in edictis,& principū iussis,sit fortasse adhuc & in alijs.Sed cū enumeratis ex infinitis aliqb9 partibus notio data fuerit iuris,qd ius ciuile sit in similibus existimabimus.Ergo diuisione uel partitione efficitur ista de qua loquimur diffinitio,sic enim etiā ipsa diffinitione eademq; partitione,enumeratis uel omnibus, si paucæ sunt,uel multis,si infinitæ,aut speciebus,aut partibus,ad cognitionē rei de qua quæritur,notionemq; deducimur.Sciamus aūt definitionē à genere esse, cū species enumeranť,partitionē cū partes. Quaꝓpter animal diffiniamus, huic cū sint species numero infinitæ,ut homo,bos,equus,piscis,leo itē cętera,paucis enumeratis speciebus,possumus qd sit animal,declarare. At si illas species tetigero,quæ differentiæ magis sunt,quæ ipsæ tres esse possunt,humidū, terrenū,cœleste,enumeratione harū rerum omnium animal diffinitū sit.Hoc idem & in partiū enumeratione seruabis,ut si dicamus,mundus est,mare,terra,cœlum, enumeratione partiū,sed nõ tamē omniū,quid mundus sit,explicatū est.Ac si hoc idem per partes alias infinitæ uoluerimus adhibita enumeratione qd mūdus sit definire, q̃niā ut M.Tullius ait,enumeratio partiū sæpè est infinitior. Præceptū nobis illud est,ne aliquod uitiū in enumeratione credamus,cū aliquid prętermus,ea duntaxat in re,ubi partes sunt infinitæ. Ergo poterimus dicere: Mundus est sol,luna, astra,aer,&cuncta quæ in eo sunt,id est,terra,& cætera, quæ etsi non enumeratis partibus enunciata proferimus,ex dictis partiū similitudine cõprehensa omnibus quid sit mundus ostendimus.Hoc igitur modo, diffinitio etiam partiū enumeratio tractabitur,partes pro speciebus poni rationalis licentia est,ut totū pro genere,nunquam tamē genus pro toto,aut pro parte species nominatur. Omne cuiusque genus suas ad species est quasi totum, unde totum pro genere iure dicimus

timus. Eodemq́ modo, partes pro specie nominabimus. Nã si ad id genus & uocabulũ quod dicitur totũ iure sociatur, par ratio est pro speciebus partes quasi sub toti appellatione enumerare. Illud tamen probè admonitũ uolo, cũ duo generarerum sint, corporalia et incorporalia, in utroq; & genus & totum accipi. Ac pari modo partes & species nominari, sed separata rationis propriæ sectione, ut cũ genus qualitatis modo fuerit nominatum, ei species suppositas intelligere debeamus. Cum uerò totũ nõ quo qualitas eius animaduertaẽ, quæ significatur sẽper in generé, sed quasi quoddã substantiale corpus, ut id sectũ in partes suas atq; distributum, quasi cuiusdam quãtitatis receperit sectionẽ. Siue illud corpus sit, siue (ut diximus) incorporale, animaduersione utriusq; cognitionis, quæ aut in qualitate, aut in quantitate est. Si qualitate rem appellatã uelimus, genus esse dicamus, et huic species esse suppositas. Si quantitatem quandã in eo quod totũ est comprehendimus, merito ac iure partes in sectione esse dicimus. Concesso illo aũt & licẽter accepto, ut species partium nomine nuncupemus, genusq́ ipsum quod circa qualitatẽ diximus totius appellatione sine uitio proferamus: nunquã tamen q̃d qualitatis est, ubi totũ dicẽdum est, genus proferamus, nec sub toto aliquãdo species, semper partes nominabimus. Tertia diffinitio est quę à nota dicitur, cum uis uerbi uel nominis, quæ in compositione sita est, rem suã facta quadam separatione designat. Fides est, inquit M. Tullius, cum fit quod dicitur. hic itaq; prospicitur, ueluti simplex nomen sit fictum atq; compositum, ut in res suas obscura licet compositione resonet, penè enim ex ijsdem syllabis rem suã dicentibus; uerbum cõpositum ad id quod significat ex discretione cognoscimus, sed sæpe uerbũ simplex & purum, nulla compositione cõnexum in diffinitionẽ à nota ducet, ubi est uis eius, quã Græci appellant ἐτυμολογίαν, at Cicero uerίloquium. Sed nõ potest ex discretione, q̃ nulla est, cõpositionis ostendi, sed adhibita declaratione, ac denominatione quodãmodo quid sit id de q̃ quæritẽ, explicari, ut à bonitate bonus, & à malitia malus, & à sapientia sapiens. Etenim cũ in alio nomine res cognita ẽ. facilè hoc quod ab eo est deriuatũ, & quodammodo denominatum, ad cognitionem deducit, ut quid sit ostendat, ut in Pisonem Cicero, consulẽ à consulendo ait dictũ, maximeq; inquit, quod uis eius nominis ipsa pręscribit reipublicæ cõsulendo, & hoc diffinitionis genus esse dicendũ est. Quanquã M. Tullius in Topicis argumenti locũ fecerit, quẽ nominauit cõiugatũ, qui est finitimus loco, qui à nota est, nos tamen nõ aliter neq; contra, sed cũ pari præceptione diffinitionẽ iure dicemus, seruãtes præceptũ, uti cũ compositum nomẽ diuisione in res suas quas sonat accepta, id quod significat intelligamus, fit diffinitio à nota. Cum aũt simplex uerbum unde sit denominatũ accipere cœpimus, argumentũ à cõiugato accepimus, ut M. Tullius posuit: diffinitionem tamen esse dicamus, quia q̃d sit ostendit, quod propriũ est diffinitionis. Hæ sunt tres nũc à me positę principales diffinitiones substãtiales, quæ à toto est, à partiũ enumeratione, & à nota, ita ut illa q̃ prior est, sola uerè diffinitio nũcupetur. Istę aũt duę nominis honore, & honestate, quia id de quo quæritur, quid sit, ostendit, nõ uerè sed tamen diffinitiones esse dicent. Nũc ad illã quæ à toto est diffinitionẽ reuertamur, quia ipsa in se recipere formas potest plurimas. Sed ex his eas quas colligere potuimus, partiemur (Sũt enim & aliæ fortasse) deinde rationes ac differentias & exempla dicemus. Est igiẽ prima q̃ Græcè οὐσιώδης, latinè substantialis appellari potest. Secunda est ἐννοηματική, quæ solã notionem subijcit. Tertia ποιότης, quæ à qualitate nomen accipit. Quarta ὑπογραφική, quæ à M. Tullio descriptio nominatur. Quinta κατ' ἀντίλεξιν, latine ad uerbum possumus dicere. Sexta κατ' διαφοράν, Latini de eodem & de altero nominant, quæ differentia dici potest. Septima est κατὰ μεταφοράν, id est, per translationem. Octaua est, κατ' ἀφαίρεσιν τοῦ ἐναντίου, id est, per priuantiam contrarij eius. Nona κατ' ὑποτύπωσιν, id est, per quandam imaginationem.

Decima

Decima ē. ὡς τύπος, latinè ueluti. Vndecima est κατ' ἔνδειαν πλήρους ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους id est, per indigentiā pleni ex eodem genere. Duodecima est κατ' ἔπαινον, id est, p laudem. Tertiadecima est, κατ' ἀναλογίαν. i. iuxta rationē quæ proportio dicitur. Quartadecima est, κατὰ τὸ πρός τι, hoc est, p id quod ad aliquid est. Quintadecima est αἰτιώδης, causam tribuēs. De prima diffinitione plenus in superioribus sermo confectus est, cum substantialis quæ sit diffinitio, quibusq; partibus compleatur ostendimus. Secunda dicitur ἐννοηματική quam notionem, non proprio nomine, sed cōmuni possumus dicere. In omnibus enim reliquis diffinitionibus notio rei profertur, nō substantialis explicatio declaratur, uerū hæc q̄ secunda est, hoc modo semper efficitur, cū proposito eo quod diffiniendum est, neq; dicto eius genere, uerbis in rei sensum ducētibus, audientē quid illud sit, de quo quæritur, explicatur. Estq; huic pene familiare res propositas per superiecta nomina diffinire, ut si dicā, homo est, quod rationali cōceptione & exercitio præest animalibus cūctis, hic nō quidē ipsum quod sit dixi, sed dicendo quid agat, quasi quodā signo in notitiam deuocaui. Alia sunt apud M. Tullium in Rhetoricis multa, ut honestū causæ genus est, cui statim sine oratione nostra fauet auditoris animus, & itē admirabile, à quo alienatus est animus eorū qui audituri sunt. Sic reliquas cū in secūdo libro adhibet diffinitiones in uirtutibus declarādis. Primū cū dicit, quid sit ipsa uirtus,ponitq; eius diffinitionē, habitus naturæ modo, atq; rationi cōsentaneus. hic quoniam genus posuit ut habitum diceret, substantialis diffinitio est. At cū dicit, memoria est, per quam animus repetit illa quæ fuerant. Et itē, intelligētia est, per quam illa respicit quæ sunt. ac pari modo, prouidentia est, per quā futurum aliqd uidetur, satis clarū est, non substantialē istam diffinitionem, sed quemadmodū diximus, ea quæ ἐννοηματική græcè dicitur, cū rei notio nō substantiali ratione percepta, sed actu res cognita proferat. Tertia diffinitionis species est, quę ποιότης dicit, hæc dicendo quod quale sit, ostēdit, & ut suprà nostrū proponemus exemplum, ut facilè appareat de eodē uno plures diffinitiones cōfici posse, hominē primùm substantialiter diffiniuimus. Deinde secūdæ diffinitionis modo, notionē eius expressimus. Nunc per tertiā diffinitionē, quid homo sit explicabimus. Homo est ubi pietas, ubi iustitia, ubi æquitas, ubi continētia, ubi rursus malitia, uersutia, ceteraq; uitia uersantur, qui ingenio ualet, artibus pollet, & cognitionē rerum, aut qd agere debeat, diligit, aut animaduersione quod inutile sit, contēnit, repudiat, reijcit. His qualitatibus expressus est homo, non enim ullū aliud animal his motibus mentis, qualitatē designantibus exigit uitā, sed solū hoc animal, quod est homo, qualitatibus in mente positis & cōstitutis, quasi quidā uel naturalis artifex, uel uitę gubernator impletur. Hæc quidem tertia & secunda illa possunt uideri quibusdā esse communes: nam sæpè sufficit in qualibet harum ad diffinitionem eius rei de qua quęritur, solū eius propriū nominari, ut si dicā homo est quod ridet. Hoc enim propriū hominis neq; ullius animalis est; quo dicto tacitisq; alijs omnibus, quibus homo possit ostendi, solo tamē sui proprio declaratus est. Et hoc Cicero de proprietate dixit genus esse diffinitionis quod notioni applicari potest, ut quibusdam uidetur, potest etiam huic diffinitioni quę qualitatis sortita est nomē. Vnde quidā has duas inter se nullo fine discretas, unam esse potius censent, cum satis appareat illam nullis positis qualitatibus notionē, ut suprà docuimus, posse compleri, hanc positis qualitatibus quę res sit, tacito etiam eius proprio posse, ostēdere. Quartam nos diffinitionē ὑπογραφικὴν diximus, nō numerum quasi propriū collocātes, sed instituto ordine ad faciliorē cognitionē uocabulū exhibitę nunc rationi sociantes, non enim quarta quæ est ὑπογραφική, quæ à nobis descriptio dicta est, quarta dicēda est. Sed quia ordo propositionis exegerat, ideo nomē numeri collocauimus hoc loco. Namq; qui quartus est, Cicero de eodē & altero diffinitionē posuit, & sic ὑπογραφικὴν quintam cōstituit, sed nos omissa numerositate

quid

quid ὑπογραφικὴ sit, quæ à M. Tullio descriptio nominatur, proposita ratione docebimus, & per exemplū, quæ oratio non quid sit, potius dicit, sed adhibita circuitione dictorū, factorumq; qd quæq; res sit, descriptione declarat. Descriptiua ista dicitur esse diffinitio, ut cū quærit, quid auarus sit? quid crudelis? qd luxuriosus? & uniuersa auari, luxuriosi, crudelis, natura describitur. Quæ diffinitionis species dicitur exhortationis genere descriptio, ut luxuriosus est uictus nō necessarij, sed sumptuosi & onerosi appetens, in delitias affluens, in libidinē pronus. Hęc & alia diffiniunt luxuriosū, & descriptione diffiniunt, hæc diffinitio apta semper est Oratori. Huic enim laus dicēdi per circuitū tribuitur propter honestatē, nō ille aptior, & determinatus sermo, qui ueluti familiaris est diffinitioni, quā suprà substantialem esse præcepimus, Idcirco multis in locis M. Tullius cum diffiniēdum aliquid dicit, non substātialiter præcepit esse diffiniendū, sed potius describendū, & hoc nomine utitur, ut cū quærit, inquit, quid sit fur, & quid sit sacrilegus, sua descriptione monstrandū est. Quinta species diffinitionis est quā κατ' ἀντίλεξιν diximus; latinè ad uerbum possumus dicere. Hæc uocē illam de cuius re quæritur, alio sermone designat uno ac singulari, & quodāmodo quid illud sit, uno uerbo positū, uno uerbo alio declarat, ut conticescere, tacere est, item latus hauritq; apertū, id est, percutit: itē cū terminū dicimus finē, aut populatas interpretamur esse uastatas; & omnino cū unius uerbi rem uerbo manifestiore alio declaramus, hæc erit quinta de qua loquimur, diffinitio. M. Tullius hac usus est in Topicis, cū locū argumēti diffiniens dixit esse sedem, ita locum nomine uno, cuius rem quærebat alia appellatione ad uerbum posita per diffinitionē quid esset, ostendit, sedem dicendo, hanc græci κατ' ἀντίλεξιν appellāt, ut ἀνήρ ἐστιν ὁ ἄνθρωπος. Sexta κατὰ διαφορὰν, species diffinitionis est, hanc nos per differentiā dicimus. Scriptores uerò artiū de eodem & altero nominant, ut cum quæritur, quid inter regem sit, & tyrannum, adiecta differētia, quid uterq; sit, diffinitur, & omnis quidē diffinitio sicuti docuimus suprà, non nisi appositis differentijs cōpræhensoq; suo proprio, quid sit de quo quæritur exprimit: non tamē hoc idem uidebitur esse modus iste de quo nūc loquimur, siquidē sola differentia cū posita fuerit inter duos, de quibus quærit qd sit, utrūq; cognoscitur. Etenim in superioribus sola quæq; definiūtur, hic duo quasi cognita, sed quadā inter se cōmunione confusa, adiecta differētia secernuntur, per quā quid sit utrūq; cognoscitur, ut rex est modestus & temperatus: Tyrānus uerò crudelis. Ex hoc illud ē. Terētij, pudore ac liberalitate libros retinere satius esse puto quā metu, hoc pater ac dominus interest. Itē M. Tullius pro Sexto Roscio. Atq; inter hanc uitā perpolitam humanitate & illā immanem, nihil interest quàm lus atq; uis, Septima est κατὰ μεταφορὰν, idest, per trāslationē, ut Cicero in Topicis, litus est qd fluctus eluit. Itē adolescētia est flos ætatis. senectus occasus ætatis, hęc uariè tractari potest. Modò enim ut moneat, modò ut designet, modò ut uituperet, aut laudet: ut moneat, nobilitas est uirtus maiorū apud posteros sarcina: ut designet, caput est arx corporis: ut uituperet, diuitiæ sunt breuis uitæ longū uiaticū: ut laudet, adolescētia est flos ætatis. His itaq; & alijs modis proferri potest ista diffinitio. In q genere tamē illud cauendū est, ne aut lōgè sit petita translatio, aut turpis: Longè petita trāslatio est, ut turba reipublicæ, chaos est legū. Quod Tullius pro Sexto Roscio temperauit, quasi sēpiterna nox esset, inquit, in q etiā si sit quasi ut per similitudinē sit, diffinitio accipi potest, temperamentū accipiens ex particula similitudinis. Turpis trāslatio fit duobus modis, cū honesta turpibus diffinimus, aut turpia honestis: ut siquis patrationē diffiniens, lachrimas dicat, ueneris fatigatæ quē sudorē melius nominaret. Aut cōtrà aliquis dicat lachrimæ sunt doloris patratio, huic uitio nec superior particula temperamentū tribuit. Ergo magnopere istud uitare debemus. Octua species diffinitionis κατ' ἀφαίρεσιν τοῦ ἐναντίου, id est, per priuantiā contrarij eius quod diffinitur, ut bonum est quod malum

non est:hoc genere diffinitionis uti debemus cũ contrariũ notum est. Nam hæc duo cum ita intelligẽtur,ut alterum sine altero esse non possit,alterius cognitio q̃ modo fiet,nisi fuerit utrunq; comprehẽsum? Cum igitur alterum quæritũ quid sit, utiq; hac diffinitione comprehendi nõ potest,cum utrũq; nescitur, quod se ita naturaliter ligat,ut necessariã cognitionẽ sibi unius comprehensione connectat. Periclitatur ergo talis diffinitio,unde an contrarium eius notum sit,scire debemus, ut hoc sublato fiat eius cognitio quod diffinitur. Quare melius sæpè fit,si quærentes aliquid quod diffiniendũ sit,contrarium eius diffiniamus,quo sublato illud q̃ quęritur declarabimus,ut si bonum est quod ꝓdest cũ honestate,id quod tale nõ est,malum est. Cicero in Rhetoricis necessariè demonstrãtur, ea quæ aliter ac debent nec fieri,nec probari possunt. Ponamus enim necessarium & nõ necessarium contraria,ut omnia contraria hic nos ponere intelligas, quorum sublatione, id quod quæritur,diffiniatur. Ergo quod non est necessariũ, ita diffiniri potest,q̃ aliter ac dicitur & fieri & probari potest,hoc cùm tollo,necessarij diffinitionẽ constituo. Ergo rectè fieri potest huiusmodi diffinitio, sed hoc modo quẽadmodũ docui. Et hoc est quod M. Tullius in Partitionibus præcepit,sepè ex cõtrarijs esse diffiniendũ. Sub hanc diffinitionem cadunt etiam notiones, cũ accidentia tolluntũ, & alia omnia quæ diuersa sunt,& cum contrarium accidẽtis uel cõsequentis accidentis tollitur,ut si quis esse substantiã dicat,quod neq; qualitas, neq; quantitas, neq; reliqua accidẽtia sit,cũ alia quæ diuersa sunt,tolluntur, talis est diffinitio, ut si quis hominẽ diffiniẽs,tollat omnia animalia,uel generalitũ,uel specialiter. Quo genere diffinitionis Deus diffiniri potest. Etenim cũ q̃d sit Deus nullo modo scire possum*, sublatione omniũ existẽtiũ,quę Gręci ὄντα appellãt,cognitionẽ Dei, nobis circũscripta,& ablatà notarũ rerum cognitione supponit. Deus ẽ. neq; corpus,neq; ullum elementum,neq; anima,neq; mens,neq; sensus,neq; intellectus, neq; aliquid q̃d ex his capi potest. His talibus sublatis quid sit Deus poterit diffiniri,magis si addas,quod etiã diffiniri non potest,id Deum esse. Contrarium accidentis uel consequentis cũ tollitur,talis est diffinitio. Vigilare est uti sensibus, dormire est non uti sensibus:naturaliter possunt uideri huiusmodi diffinitiones cõuenire illi diffinitioni,quam suprà ἐννοηματικὴν diximus: Verùm illa ex accidentibus eius rei quam diffiniuimus constat,uel cõsequentibus:hæc ex contrarijs. Itaq; ex ipsa quæ ἐννοηματικὴ est;ex accidentibus fit,ut docet M. Tullius,Pisonẽ non fuisse consulẽ,ita. An uerò reliquo tempore consulẽ te quisquam duxit? quisquã tibi uenienti in curiã assurrexit:quisquã consulenti respõdendũ putauit? Atq; huius loci superior oratio & consequẽns in hac diffinitione consistit,qua uarijs modis explicat eum non fuisse consulẽ,docens etiam per ea quæ repugnant consuli,à dictis, factis,cogitatis:à consequentibus sic diffinit. Consulem,animo esse oportet,consilio,fide,grauitate,uigilantia,cura,toto deniq; munere consulatus: hucusq; à cõsequentibus. Omnia enim consequentia sunt ex hoc quod dixi,munere consulatus,unde ἐννοηματικὴ hæc erit diffinitio:hoc apertiùs ut fiat, dabo aliud exemplũ. M. Tullius in eadẽ. Quid est aliud furere quàm non cognoscere homines? nõ cognoscere leges? nõ senatũ? nõ ciuitatẽ? cruẽtare corpus suũ? Ergo consequentia accidẽtia colligere diffinitionis est ἐννοηματικῆς,eius uerò q̃ diffinies cõtrariũ tollere,hęc est illa,q̃ octauã suprà diximus, diffinitio. Nona species diffinitionis est κατ' ὑποτύπωσιν,id est,per quandã imaginationẽ,ut Aeneas est filius Veneris & Anchise,hæc sẽper in indiuiduis uersatũ,q̃ Græci ἄτομα uocãt. Desideratũ aũt ista diffinitio circa nõina,q̃ homonyma sũt,indiuidua dũtaxat,ut Aiax,& Oileus,& Thelamonius. Itẽ subuenit in eo genere dictionis,ubi aliquẽ pudor,aut metus est nominare,me uidelicet,inquit, M. Tullius sicarij illi describebãt,de domo sua sic. At ꝓ Fũdanio ita,descripsisti ne eius necessariũ nostrũ cõpetitorẽ istũ ipsũ,ei' nũc studia,& gratia, tota accusatio ista munita est, in metu fuerat nominare. Ideo

ergo descriptus est. Item pro Cornelio: maiestatis ipsa lũt, legite ut legebatis, hinc intelligetis nulla tenuissima suspitione describi, aut significari Corneliũ. Hęc tantũ de ꝓprijs nominibus, alia illa sit, quã ὑπογραφικὴν diximus, superior diffinitio. Ergo à genere, patria, corpore, factis, dictis, siue casibus, atq; ab animo unũ illum quẽ uolumus, diffinitionis genere declaramus. Decima species est ὡς τύπος, hãc ueluti diximus, ut si quęratur, quid sit animal? respondeat, ut homo. Sic Aristoteles dicit, ὥσπερ ἐστι οἷον ἄνθρωπος: rem enim quæsitam subiunctũ declarat exemplũ, & hoc est propriũ diffinitionis, quid sit illud quod quęritur, declarare. Vndecima species diffinitionis est κατ' ἔνδειαν τοῦ πλήρους ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους, id est, ꝑ indigẽtiam pleni ex eodẽ genere, ut si quæratur, qd sit quadrans, respondeat, cui dodrãs deest, ut sit assis. Duodecima species diffinitionis est, κατ' ἔπαινον, id est, per laudẽ: ut M. Tullius pro Cluentio. Lex est mẽs, & animus, & consiliũ, & sciẽtia ciuitatis, & nos quidẽ ut diffinitionem ostẽderemus, ita posuimus exemplum. Nam hoc idẽ M. Tullius dicens, non adhibita oratione diffinitionis, simpliciter collocauit, mẽs (inquit) ẽ. animus ciuitatis. & consiliũ, & sciẽtia posita ẽ. in legibus, & ut nos suprà docuimus, diffinitionẽ nihil aliud uoluit quàm orationem esse. Ergo diuerso modo M. Tullius protulit, quod à nobis cõuersim oratione sua, forma diffinitionis accepit, & hoc lõgè ab illo modo distat, qui fit per metaphorã, nõ enim trãslatio est, cũ lex, mens dicitur ciuitatis, nec tamẽ genus est, ut substantialis habeat οὐσιώδης: consequens enim est, ut & per uituperationẽ, sed sine translatione ponatur, sic uideri potest à M. Tullio diffinitũ. Seruitus est postremũ malorum nõ modo bello, sed morte etiã repellendũ. Quanquã enim ita sit exorsus, pax est tranquilla libertas. Sed inter pacem & seruitutẽ plurimum interest, ut per differentiam diffinitio esse uideatur, tamen quia non articulũ illum breuiter quo distaret, ostẽdit, nõ genere diffinitionis per differentiã. Erit igiť prior pacis diffinitio ἐννοηματική, à consequentibus eius rei quam definiebat. Pax est tranquilla libertas. Hæc secunda magis per uituperationem, non enim aut consequens eius est, aut aliquid horũ quæ ἐννοηματικῇ diffinitioni dedimus, sed sola uituperatio est, q̃ seruitutẽ malorum omniũ dicit esse postremũ. Nec accipitur rursus malum quasi genus ad seruitutem, nam malũ qualitas est, seruitus ad aliquid, unde cum diuersæ sint res, malum genus esse non potest ad seruitutẽ. Iure igitur per uituperationem facta, dicitur seruitutis suprapofita diffinitio. Tertiadecima species diffinitionis ẽ. κατὰ ἀναλογίαν, id est, iuxta rationẽ, quæ proportio dicitur. Cũ aliquid ꝙ disputari licet, cũ altero id esse dicitur, quod illud est alterum propter rationẽ similitudinis, sed hoc contingit cum maioris rei nomine diffinitur inferior, & quod hoc additur quid sit inferior, Græci sic diffiniũt, ἄνθρωπος ἐστι μικρόκοσμος, id est, homo est minor mũdus. Cicero hoc usus est sic, qui plurimũ tribuũt edicto, præter edictum, legẽ animam dicunt esse. Quartadecima species est diffinitionis κατὰ πρόσ τι, id est, ad aliquid, ut pater est, cui est filius. Cicero in Rhetoricis. Sic genus est quod plures partes amplectiť. Item pars est, quæ est generi. Quintadecima species est αἰτιώδης, latini secũdùm rei ratiõẽ uocant, ut dies est sol super terras: nox sol sub terris. Vt. n. aut dies, aut nox sit, causa est, aut supra terras sol, aut sub terris. Sunt & aliæ fortasse species diffinitionis, rerum si quis inuenerit, adijciat ad numerum, modo illud diligenter attẽdat, ne fortè harum alicui specierũ illud quod inuenerit possit adiũgi. Nec nos rursus frustrà aliquis existimet tot species separasse, quod possunt sibi aliquæ cõuenire. Cõsideratione enim plenius cõmodata, omnes inter se magno cernet discrimine separatas; teneat modo quod suprà sæpè præcepi, solã uerò illã appellari diffinitionẽ, quæ à genere exordium sumens ad proprium rei, quæ diffinitur separando per differentias, quę cõmunia poterant esse descendit. Nunc iam de uitijs diffinitionis, ut promissum est, explicemus. Diffinitio substãtialis quam

primam docuimus, qùam solā diximus diffinitionen, duo uitia recipit principalia. Si ea oratio quæ diffinit, aut amplius cōplexa fuerit, aut minus quā res plena sit, declarauit. Oportet enim ut oratio diffinitiua ita cōponatur ad nomē, cuius rē definit, ut parem potentiā exprimendæ, atq; ipsum uocabulū prēstet, cōuersimq; nomen & diffinitio se inuicem collata declarent. Vt si quæras quid homo est, rectè respondeatur animal terrenū, rationale, mortale, bipes, risus capax, hoc rursus si conuertas, homo sit optima declaratio. Quærenti enim quid est anamal, terrenū, rationale, mortale, bipes risus capax, fiat recta responsio, homo est. At si ita diffinias, homo est substantia animata sensibilis, est quidem declaratio hominis. Nā hæc omnia homo est, uerū si conuertas, non ualebit. Non enim substantia animata sensibilis, homo tantū est. Peccat igitur diffinitio per abundantiam, quia amplius continet quàm quærebatur. Et omnino peccat diffinitio, quæ genus ponit, quod ultra se est, dicimus enim quod suprà est genus, magis declarat. Item peccat minus continens quàm necesse est, ut cupiditas est aliena appetendi desideriū, quod similiter conuersum non manet, quia minus cōprehensiuum diffinitione quā res nominis postulabat. Latè enim cupiditas patet, nec sola auaritia ē. ergo uitiosa ē diffinitio minus cōplexa quàm quærebatur. Ac si diceret, cupiditas est auaritia, quasi exemplum daret & auditorem transmitteret in totū, quod cupiditas est similitudinis propositione, ut auaritiæ, essetq; illa diffiniēdi species, quā decimā collocauimus ὡς τύπῳ. Nunc non ad totū transmisit exemplum, sed quasi totū continens multa à toto prætereūdo peccauit, unde non poterat fieri ad nomē ex diffinitione cōuersio. Hæc duo uitia si uitētur, integra diffinitio est, neq; hæc sola quæ substantialis est, sed etiā reliquæ species. Nunc hæc de uitijs. Cicero cū in Rhetoricis tria esse uitia docuit, mala, inqt, diffinitio fit, cū aut cōmunia describit hoc modo. seditiosus est is qui malus est, atq; inutilis ciuis. Nam hoc non magis seditiosi, quàm ambitiosi, quàm colūniatoris, quā alicuius hominis improbi uim describit, hāc diffinitionē diximus abundantia esse uitiosam. Aliud uitiū adiūgit, ita ut falsum quiddā dicat hoc pacto: Sapiētia est pecuniæ quærendæ intelligentia, hoc uitiū Cicero adiecit, præter illa duo quæ dixi. Tertiū enim ipse posuit quod à nobis secundum est constitutum. ita enim ait, ut aliquid nō graue nec magnū continēs sit. Stultitia est immensæ cupiditas gloriæ, hoc ideo peccat, quia minus cōprehendit, quod sic exprimit M. Tullius. Est hæc quidē stultitia, sed ex parte quadā, non ex omni genere diffinita. Præter hæc idem M. Tullius in secundo Rhetoricorū adiecit duo uitia, si aut turpis sit, aut inutilis diffinitio, id aūt (ut ipse ait) ex honestatis & utilitatis partibus approbatur. Ac de turpi diffinitione nos in superioribus diximus, cum diffinitionē per translationem tractaremus, sed illud uitium in uerbo est, fieri aūt potest, ut omnis oratio inhonesta ista contineat, uel inutilia cōprehendat. In Philippicis M. Tullius in oratione prima docebat ab Antonio Cęsaris acta subuerti, & id denegabat Antonius. Attulit uterq; diffinitionē, ut ostenderet quid sit actū eius, qui togatus cum potestate in ciuitate uersēt. Docui in superioribus asserendæ diffinitionis partes esse quatuor. Primā esse diffinitionē. Secundam approbationem diffinitionis. Tertiam deductionem diffinitionis ad speciē. Quartam destructionē diffinitionis aduersæ partis, Cicero actum eius qui sit in republica cū potestate degētis diffinit, Leges esse. Antonius Chirographa. Ergo sua oratione Cicero & diffinit, & approbat, & deducit ad speciē, & destruit diffinitionē aduersæ partis. Diffinitio Ciceronis est hęc, & quid est quod tā propriè dici possit actū eius qui togatus in rempublicam, cum potestate & imperio uersatus sit, quā lex? deinde subiungitur eius diffinitionis approbatio hoc modo. Quęre acta Gracchi, leges Semproniæ proferent. Quære Syllæ, Corneliæ, quid Cn. Pompeij tertius cōsulatus in quibus actis cōsistit? nempe in legibus, hæc approbatio est. Deinde adiungit deductio diffinitionis ad speciē, à Cæsare ipso si quæres quid nam egisset in

ſet in urbe & in toga, leges multas reſpondet ſe, & præclaras tuliſſe. Sequitur rep̄henſio diffinitionis aduerſæ partis, eaq́ꝫ fit bipartito: aut enim ex illis omnibus, uitijs aliqd in ea reprehenſione cōcluditur: aut conceſſo eo q̄d aduerſarij dicunt ꝑ comparationem magis hoc eſſe, quod nos dicimus, approbamus. Hic utrumque M. Tullius facit. Nam & de uitijs illa ponit, ut falſā diffinitionē doceat, & turpē, et inutilem. Ac deinde concedens magis ſuā confirmet diffinitionem, dicatq́ꝫ potiorem. Falſam diffinitionem hic Cicero probat excutiendo, quod cōſequēs ſit, his enim probatur falſa diffinitio, ſi ſuū proprium non habeat, ſi magis cōtrarium habeat, ſi conſequens ſuū non teneat, ſi aliter dicta ſit, atq́ꝫ in uulgi eſt opinione. Hic ergo quoniā quæritur, quid ſit actum togati ciuis in rempublicā cū poteſtate de gentis. Dictumq́ꝫ eſt nihil aliud eſſe quàm leges. Aduertendū quod Antonius dixerat Chirographa eſſe, conſequentia diligenter aduertēs, falſā docet diffinitionē ſic. Is qui eſt in poteſtate eſt, in republicā cum egerit aliquid, actū mutare non poteſt, hoc cōpetit legi, ut cum lata ſit nunq́ꝫ à latore mutet̄. At uerò Chirographa, quia domeſticus actus eſt, hanc conſequentiā habent, & ut mutent̄, & ſæpe nō ꝓferantur. Ergo M. Tullius ita reprehendit Chirographa actū non eſſe, quia conſequenter non habent actus, dicens: Chirographa uerò aut mutaret, aut nō daret, aut ſi dediſſet, nō iſtas res in actis ſuis diceret, ſed quia ꝑ conceſſionē rep̄henſi, ſed ea ipſa concedo, ac quibuſdam etiam in rebus cōniueo, in maximis uerò rebus, id eſt, in legibus, acta Cæſaris diſſolui ferendum non puto. Adiungit poſt hęc reprehēſionē ſimiliter duplicem, unam ex uitijs, ut & turpē diffinitionē dicat, & inutilem. Deinde cōcedat concluſurus ex cōparatione, ſuam potiorem dicens eſſe turpem & inutilē in huiuſmodi dicto, quod eſt, niſi forte, ſi quid memoriæ cauſa retulit in libellum, id numerabitur in actis. Et quamuis iniquum & inutile ſit, defenditur, æquitas uirtus eſt. Virtus autem ipſa honeſtum, ergò iniquitas turpis eſt. Quia turpitudo contraria eſt honeſtati. Sic igitur turpem & inutilem ipſis uerbis reprehendit diffinitionē. Deinde adiecit poſtremum illud per conceſſionem, hoc modo: Quod ad populum centuriatis comitijs tulit, id in actis Cæſaris non habebit. Hæc acuto quoque ſatis eſſe duxi.

TOPICORVM ARISTOTELIS LIBRI OCTO CVM DVOBVS ELENCHORVM, ANITIO MANLIO SEVERINO Boethio interprete.

Primi Topicorum libri Aristotelis, quæ intentio, & quæ ratiocinandi species. Cap. I.

Ropositum quidem negocij est, Methodũ inuenire, ꝗ quã poterimus syllogizare de omni ꝓposito problemate ex probabilibus, & ipsi disputationẽ sustinentes, nihil dicemus repugnans. Primũ igitur dicendum, quid est syllogismus, & quæ eius differẽtiæ, quomodo sumatur dialecticus syllogismus. Hũc enim q̃rimus secũdùm propositum negocium. Est itaq; syllogismus oratio in qua positis quibusdã aliquid aliud à positis ex necessitate accidit per ea, quæ posita sunt. Demonstratio uerò est quãdo ex ueris, & primis syllogismus erit, aut ex talibus, quæ per aliqua prima, & uera eius, quę circa ipsa est cognitionis principiũ sumpserũt. Dialecticus autem syllogismus est, qui ex probabilibus est collectus. Sunt aũt uera & prima, quæ non per alia, sed per seipsa fidẽ habẽt. Non enim oportet in disciplinaribus principijs inquirere, propter quod, sed secũdùm unumquodq; principiorũ ipsã per se esse fidẽ. Probabilia aũt sũt quæ uidentur omnibus, aut plurimis, aut sapientibus, & his uel omnibus, uel plurimis, uel maximè familiaribus & probatis. Litigiosus autem est syllogismus, ex ijs quæ uidentur probabilia, non sunt autem. Et qui ex probabilibus quidem, aut ex ijs quæ uidentur probabilia, est apparens. Non enim omne quod uidetur probabile, etiã est probabile: nihil enim eorum quæ dicuntur probabilia, in superficie habet omnino phãtasiã, uelut circa litigiosarum disputationũ principia accidit se habere. Statim enim & sæpiùs etiã eis qui parua uidere possunt, manifesta est in his falsitatis natura. Ergo prior quidẽ eorũ (qui dicti sunt litigiosi syllogismi) etiã syllogismus dicatur, reliquus uerò litigiosus quidem syllogismus, syllogismus aũt non, eo quòd uidetur quidem ratiocinari, ratiocinatur autẽ minimè. Amplius autẽ præter omnes (qui dicti sunt) syllogismos, ex ijs quæ sunt circa aliquas disciplinas peculiaria, fiunt paralogismi, quemadmodũ in Geometria, & huic cognatis, accidit se habere. Videtur aũt hic modus differre à dictis syllogismis: nam neq; ex ueris, & primis colligit pseudographus, neq; ex probabilibus: nã sub definitione nõ cadit, Neq; enim quæ omnibus uident̃ sumit, neq; quæ pluribus, neq; sapientibus, & his, neq; omnibus, neq; plurimis, neq; probatissimis, sed ex peculiaribus quidem disciplinæ sumptis, nõ ueris aũt, syllogismũ facit. Nã eo quòd aut semicirculos describit, nõ ut oportet, aut lineas aliquas ducit, nõ ut ducẽdæ sunt, parologismũ facit. Species igitur syllogismorũ (ut figuraliter sit complecti) dictæ sint. Summatim autem dicendo de omnibus prædictis, & de his quæ postea sunt dicenda, in tantũ nobis determinatum sit, eo quòd de nullo eorũ exactam rationẽ assignare deligimus, sed aliquantulũ figuraliter de his uolumus pertransire, omnino sufficiens arbitrantes esse secundùm propositam Methodũ posse, cognoscere quoquo modo unumquodque illorum.

Ad quot utilis Dialectica, differendiq; disciplina. Cap. II

COnsequens aũt erit ex ijs quæ dicta sunt dicere, ad quot, & quæ utile sit hoc negociũ. Est autem ad tria, ad exercitationes, ad colloquia, ad eas (quæ secũ dùm

dùm Philosophiam sunt) disciplinas. Quod igitur ad exercitationē sit utile, ex his perspicuū est, methodum enim habentes, facilè de proposito argumentari poterimus. Ad colloquia uerò, eo quòd multorū annumerantes opiniones, nō ex extraneis, sed ex proprijs doctrinis sermocinabimur ad eos, trāsmutantes, quicquid nō benè uidentur modis dicere. Ad secundùm Philosophiam aūt disciplinas, quod potētes ad utraq; dubitare, facilè in singulis intuebimur uerū, & falsum: preterea aūt ad prima eorum quæ in unaquaq; disciplina sunt principia. Nam ex proprijs secūdùm propositā disciplinā principijs, impossibile est dicere aliquid de ipsis, eo quòd prima principia sunt omnium, per ea uerò (quæ sunt circa singula) probabilia, necesse est de illis transigere. Id aūt proprium, maximèue peculiare Dialecticæ est: nam cum sit inquisitiua, ad omniū methodorum principia uiam habet. Habebimus autem perfectè methodū, quādo perinde habebimus ac in Rhetorica, & Medicina, & huiusmodi facultatibus. hoc aūt ex ijs quæ contingunt facere, quæ eligimus. Nā neq; Rhetor omni ex modo persuadebit, neq; Medicus sanabit, sed si ex ijs quæ contingunt nihil omiserit, sufficiēter eū disciplinā habere dixerimus.

Ex quibus & quot disceptatio Dialectica constet. Cap. III.

PRimum igitur considerandū, ex quibus est methodus, siquidē sumpserimus ad quot, & quæ, ex quibus orationes, & de qbus syllogismi, & qmodo his abundemus, habebimus sufficienter propositū. Sunt autem numero æqualia, & eadē ea ex quibus orationes, & de quibus syllogismi. Fiunt enim orationes ex propositionibus, de qbus aūt syllogismi fiūt, problemata sūt. Omnis aūt propositio, & omne problema, aut proprium, aut genus, aut accidēs indicat: etenim differentia cū est generalis, cū genere ordinanda est. Quoniā aūt proprium hoc quidem quid est esse significat, illud autem non significat, diuidatē proprium in utrasq; prædictas partes, & uocetur illud quod quid erat esse significat, terminus, reliquum uerò secūdùm cōmunem de ipsis assignatam nominationem, nuncupetur propriū. Manifestū igitur ex ijs quæ dicta sunt, quod secūdùm præsentem diuisionem, quattuor omnia accidit fieri, aut propriū, aut terminū, aut genus, aut accidens. Nemo aūt nos opinetur dicere quod unumquodq; horū secundum se dictum, propositio uel problema est, sed quod ab his & problemata, & propositiones fiunt. Differunt aūt problema & propositio modo. Nam cū sic dicit, putas ne animal gressibile bipes definitio est hominis? & putas ne animal genus est hominis? propositio fit. Si aūt utrum animal gressibile bipes definitio est hominis, an non? problema fit. Similiter aūt & in alijs. Quare meritò æqualia numero problemata & propositiones sunt: Nam ab omni propositione problema efficies, mutans modum.

De termino, proprio, genere, & accidente. Cap. IIII.

DIcendum aūt, quid terminus, quid proprium, quid genus, quid accidēs. Est aūt terminus quidem oratio, quid erat esse significās. Assignatur aūt aut oratio pro nomine, aut oratio pro oratione: possibile est enim & eorum, quæ sub ratione significantur, quædam definiri. Quicunq; autē quolibet modo nomine assignationē faciunt, manifestum quoniam nō assignāt ij rei definitionem, eo quòd omnis definitio, oratio quædā est: accommodatū tamen termino, & huiusmodi ponendū est, ut quod honestum est: decēs. Similiter aūt & utrum idem sensus, & disciplina, uel diuersum: etenim circa definitiones, utrum idem, uel diuersum plurima fit immoratio. Simpliciter aūt accommodato termino omnia dicantur, quæ sub eadem disciplina cū definitionibus continēt. Quod aūt omnia quæ nunc dicta sunt huiusmodi sunt, manifestum ex his. Poten

tes enim

tes enim quod idem, & quod diuersũ disputare, eodẽ modo & ad definitiones argumentari facilè poterimus: nam ostendentes q̃d non idẽ est, interimẽtes erimus definitionẽ, non tamen conuertitur, quod nunc dictũ est. Non enim sufficiẽs est ad astruendũ definitionẽ ostendere idem esse, attamen ad destruendũ sufficiẽs est ostendere quod nõ idem est. Proprium aũt est, quod non indicat quid est esse, soli aũt inest, & conuersim prædicatur de re, ut proprium est hominis Grammatices esse susceptiuũ. Nã si homo est, & Grammatices susceptibilis est, & si Grammatices susceptiuum est, & homo est. Nemo enim propriũ dicit q̃d cõtingit alij inesse ut homini dormire, ne quidem si forsitan per aliquod tempus inest soli. Si autem forte dicatur aliquid talium proprium, non simpliciter, aliquando uel ad aliquid dicetur, nam ex dextris quidem esse, aliquãdo proprium est: Bipes aũt ad aliquid proprium est dictum, ut homini ad equum, & canem. Quod autem eorum quæ contingunt alij inesse, nullum conuersim prædicatur, manifestum est: non enim necessarium est si quid dormit, hominem esse. Genus aũt est, quod de pluribus, et differentibus specie in eo quod quid est prædicatur. In eo quod quid est prædicari ea dicuntur, quæcunq; conuenit eum, qui interrogatus est, reddere quid est, q̃d propositum est, quemadmodũ de homine, conuenit eũ, qui interrogatus est, qd idest, quod propositũ est, dicere quod animal. Generi aũt accommodatũ est utrũ in eodem genere aliud alij, an in altero sit. Nam & huiusmodi sub eadem Methodo cadit cum genere: disputantes enim quod animal genus hominis, similiter & bonus, disputantes erimus, quoniã hæc in eodẽ sunt genere. Si aũt alterius quidẽ ostendamus quod genus est alterius aũt quod non est, disputantes erimus quoniam non in eodem genere hæc sunt. Accidens aũt est, quod nihil horum est, neq; definitio, neq; proprium, neq; genus. Inest autem rei, et quod contingit inesse cuiuis uni, & eidem, & non inesse, ut sedere contingit inesse alicui eidem, & non inesse. Similiter aũt & album: nam & idem nihil prohibet quandoq; albũ, quãdoq; non album esse. Est autem accidentis definitionum secunda melior: nam cum dicitur prima, necessarium est, si debet quis intelligere, præscire quid est terminus, & genus, & propriũ: secunda autem perfecta est ad cognoscendũ (quid est quod dicitur) per se. Annectantur autem accidenti, & quæ ad se inuicem sunt comparationes quolibet modo ab accidente dictæ, ut utrum honestum, an quod cõfert, expetibilius, & utrum quæ est secundùm uirtutẽ, an quæ secundũ uoluptatẽ suauior uita, & si q̃d aliud similiter his est dictũ: in omnibus enim talibus utri magis prædicatum accidit, quæstio fit. Manifestum est aũt ex his, quoniam accidens nihil prohibet, & quando, & ad aliquid proprium fieri, ut sedere cũ sit accidens, quã do quis solus sedet, tunc aliquando proprium erit, solo uerò sedente, ad nõ sedentes propriũ, quare & ad aliquid, & aliquando nihil prohibet accidens, proprium fieri simpliciter autem proprium non erit,

Quod cætera prædicata aliquid claudant eorum, quæ definitio continet.
Cap. V.

Non lateat aũt nos, quoniam quæ ad proprium, & genus, & accidens omnia dicunt, & ad definitiones conueniet dici. Ostẽdentes enim q̃niã non ei soli est, quod inest sub definitione (quẽadmodũ & in proprio) aut quoniã non genus, quod assignatum est in definitione, aut quoniã non inest aliquid eorũ quæ in definitione dicta sunt (quod quidẽ & in accidente dici potest) interimentes erimus definitionem. Quare secundũ prius assignatam rationẽ, omnia erunt quodãmodo definitioni accõmodanda, quæ numerata sũt. Sed non propter hoc unã in omnibus uniuersalẽ Methodum quærendũ, neq; enim facilè inuenire hãc est, & si inueniatur, omnino obscura, & insuauis planè fuerit ad propositũ negocium. Propria uerò in unoquoq; determinatorum generũ

assignata methodo, facilè ex ijs quæ circa unũquodq; propria sunt, decursus propositi fieri possit. Quare uniuersaliter figura quidẽ (quemadmodum dictum est prius) diuidendũ est reliquorum autem ea quę maximè sũt singulis peculiaria, annectendum, definitioni & generi accõmodata ea nuncupantes: penè autem adiuncta sunt, quæ dicta sunt ad singula.

De eodem Cap. VI.

PRimum aũt omnium de eodem determinandum, quoties dicitur. Videbitur autem idem, ut figuraliter sit sumere, tripliciter diuidi. Numero enim, aut specie, aut genere, idem solemus appellare. Numero quidẽ, quorum nomina plura, res autem una, ut indumentum, & uestis. Specie autẽ, quæ cum sint plura, indifferentia sunt secundùm speciem, ut homo homini, equus eq: nam huiusmodi specie dicuntur, quæcunq; sub eadẽ specie sũt. Similiter autem et genere eadem, quæcunq; sub eodem genere sunt, ut equus homini. Videbitur autem ab eodem fonte aqua, quæ eadem dicitur, habere aliquam differentiã pter dictos modos. Non tamen, sed & huiusmodi in eodem ordinetur ijs quæ secundùm unam speciem quoquo modo dicta sunt, omnia enim talia cognata, & affinia sibijnuicem uidentur esse: nam omnis aqua omni aquæ eadem specie dicitur, eo quòd habeat quandã similitudinem, ab eodem aũt fonte aqua quæ eadẽ dicit. nullo alio differt, quàm eo quòd uehementior sit similitudo, quare nõ separamus idem ab ijs, quæ secundùm unam speciẽ quoquo modo dicuntur. Maximè; autẽ indubitanter quod unũ est numero, idem ab omnibus uidetur dici. Solet autẽ & hoc assignari multipliciter, proprijssimè autem, & primo, quando nomine uel termino idẽ assignatum fuerit, ut uestis, indumento, & animal gressibile bipes, homini. Secũdum aũt, quãdo proprio, ut disciplinæ susceptibilis homini, & quod natura sursum fertur, igni. Tertium uerò, quando ab accidẽte, ut sedens, uel Musicũ Socrati, omnia enim hæc unum numero uolunt significare. Quod autem uerũ sit q nunc dictũ est, ex trãsumentibus nuncupationes maximè quis discat, sæpè.n. pcipientes nomine uocare aliquẽ sedentium, trasumimus, quando fortè is non intelligit cui præceptũ facimus, tanquam ab accidente ipso magis intelligente, & iubemus sedentem, uel disputantem uocare ad nos, manifestum quod ut eundẽ opinantes, & secundùm nomen, & secundum accidens significare. Ergo idem quemadmodum dictum est, tripliciter diuidatur.

Omnem disputationem Dialecticam esse ex termino, proprio, genere aut, accidente, & ubi illa reperiantur. Cap. VII.

QVoniam aũt ex prius dictis sunt orationes, & per hæc, & ad hęc ũna quidem fides est per Inductionẽ (Si enim quis cõsideret unamquanq; propositionũ, & problematũ, apparebit aut à termino, aut à proprio, aut à genere, aut ab accidente facta) alia autem fides per syllogismum. Necesse est enim omne quod de aliquo prædicatur, aut cõuersim de re prædicari, aut non: & si conuersim prædicatur, terminus erit, uel propriũ. Nam si significat quid est esse, est terminus, si aũt non significet, proprium. Hoc enim erat proprium, quod conuersim prædicatur, non significans quid est esse. Si autem non conuersim prædicatur de re, aut ex ijs, quæ in definitionis subiecti dicuntur, est, aut non, & si est ex ijs, q in definitione dicũtur, aut genus, aut differentia erit: eo quod definitio ex genere, & differẽtijs est. Siuerò ex ijs nõ est, quę in definitione dicũtur, palàm est quoniã accidẽs erit. nã accidẽs dicebatur, q neq; terminus, neq; genus, neq; propriũ, in est aũt rei. Post hæc aũt oportet determinare genera prædicamẽtorum in qbus sũt dictę quatuor differẽtię. Sũt hęc aũt numero decẽ, qd est, quãtũ, quale,

 ad aliquid

ad aliquid, ubi, quando, sitū esse, habere, facere, pati. Semper enim accidens, & genus, & propriū, & definitio in uno prædicamentorum horum ent. Nam omnes ab his propositiones, aut quid est, aut quale est, aut quantum, aut aliorū aliq prædicamētorū significant. Manifestum est aūt ex eisdem, quoniam quod quid est significans, quandoq; quidem substantiam significat, quandoq; autem quale, quādoq; uero aliquod aliorum prædicamentorum: nam quando posito homine dixerit quod positum est hominem esse, uel animal, & quid est dicit, & significat substantiam, quādo colore albo posito dixerit quod positū est albū esse, uel colorem, quid est dicit, & quale significat. Similiter autem & si cubitali magnitudine posita, dixerit quod positum est cubitalem esse magnitudinē, & quid est dicit, & quantū significat. Similiter autem & in alijs. Vnumquodq; enim talium siue idē de eodē dicatur, siue genus de hoc, quid est significat: Quando autem de alio, nō quid est significat, sed quantū, aut quale, aut aliqd aliorū prædicamentorū. Quare de quibus sunt disputationes, & ex quibus, hæc & tanta sunt. Quomodo autem sumemus, & per quæ copiosi erimus, post hæc dicendum.

De propositione Dialectica. Cap. VIII.

PRimū igiť determineť quid est propositio Dialectica, & quid problema dialecticū. Non enim omnē propositionē, nec omne ꝓblema dialecticū ponendum. Nullus enim offeret, qui mentem habeat, quod nulli uidetur, nec proponet quod omnibus est manifestū, uel plurimis: nam hæc quidē non habent dubitationē, illa autem nemo ponet. Est autem propositio dialectica, interrogatio probabilis aut omnibus, aut plurimis, aut sapiētibus, & his uel omnibus, uel plurimis, uel maximè familiaribus nō inopinabilis. Ponet.n. aliqs ꝙ uidetur sapientibus, nisi id contrariū sit multorum opinionibus. Sūt autem propositiones dialecticæ, & ea quæ probabilibus sunt similia, & contraria ijs quę uidenť esse probabilia secūdū cōtradictionē protensa, & quæcunq; opiniones sunt secūdùm artes inuentas. Si enim probabile est eandē esse contrariorum disciplinam, & sensum eundē esse contrariorū probabile apparebit, & si unam numero Grāmaticen esse, & tibicinariam unam, si autem plures Grāmaticas, & plures tibicinarias, omnia enim similia & cognata hæc uidentur esse. Similiter autem & ea quæ probabilibus sunt contraria secūdùm cōtradictionem protensa, probabilia uidentur. Si enim probabile est quod oportet amicis benefacere, & ꝙ nno oportet amicis malefacere, probabile est: est aūtem contrariū quidē quod oportet malefacere amicis, secūdū contradictionē autem quod non oportet amicis malefacere. Similiter aūt & si oportet amicis benefacere, inimicis non oportet, est aūt & hoc secūdùm contradictionem cōtrariorum, nam contrarium est quod oportet inimicis benefacere. Similiter aūt & in alijs. Probabile autem & in similitudine apparet, etiā contrariū de contrario, ut si oportet amicis benefacere, & inimicis oportet male, apparebit & contrariū hoc, quod est amicis benefacere, et quod inimicis malè. Vtrum aūt secundùm ueritatem se habeat, uel non, in ijs quæ de contrario dicentur, ostendetur. Palam autem quoniam & quæcunq; opiniones secūdùm artes sunt, dialecticæ propositiones sunt. Ponet enim aliquis ea, quæ uidentur ijs, qui in eis probati sunt: ut de his quidē quæ in Geometria, ut Geometer: de illis autem quæ in Medicina, ut Medicus. Similiter autem & in alijs.

De Problemate dialectico, & positione dialectica, Cap. IX.

PRoblema aūt dialecticū, est speculatio, intendens uel ad electionē & fugā uel ad ueritatem, & scientiā, aut per se, aut ut adminiculans ad aliquid aliud taliū,

de quo aut neutro modo opinantur, aut cõtrariè plerīq; sapientibus, aut sapiẽtes
plerisq;, aut utrisq; ijdem eisdem. Quædã enim problematũ utile est scire tantũ ad
eligendũ, uel fugiendũ: ut utrũ uoluptas sit eligẽda, an nõ? Quędã aũt ad sciendũ
tanrũ: ur utrũ mũdus æternus sit, an nõ? Quædã uerò ipsa per se quidẽ ad neutrũ
horũ, adminiculãtia aũt sunt ad aliqua taliũ. Pleraq; enim ipsa quidẽ per se nõ uo
lumus cognoscere, sed aliorũ gratia, ut per illa aliud quippiã cognoscamus. Sunt
aũt problemata, & de quibus contrarij sunt syllogismi: dubitationẽ enim habent
utrum sic se habent an non sic, eò quòd de utrisq; sunt rationes suasibiles. Et de q
bus rationem non habemus, cum sint magna, difficilè arbitrantes esse propter qd
assignare: ut utrũ mundus sit æternus, an nõ, nam huiusmodi quæret aliquis. Pro
blemata ergo & propositiones (ut dictũ est) determinata sint. Positio est opinio
admirabilis alicuius familiariũ secundùm Philosophiam, ut quod nõ est cõtradi-
cere, quemadmodũ dixit Antistenes, & quod omnia mouentur, secundũ Heracli
tũ, aut quod unum est ens, quemadmodũ Melissus dixit (nam de quouis contra-
ria opinionibus proferenre, curã habere stultum est (aut de quibus orationem ha
bemus contrariam opinionibus: ut quoniã non omne quod est, uel factũ est, uel
æternum, quemadmodum Sophistæ dicunt. Nam Musicum, Grãmaticum esse,
neq; factum, neq; esse æternum. Hoc enim etsi alicui nõ uideat, uidebit utiq; eo
quod rationẽ habeat suasibilem. Est igitur & positio quidem problema, non aũt
omne problema positio, eo quòd quædam problematũ talia sunt, de quibus neu
tro modo opinamur. Quod autem est & positio problema manifestum est, neces
se est enim ex ijs quæ dicta sunt, aut plures sapientibus circa positionem dubita-
re, aut utroslibet sibimet: eo quòd opinio quædã admiranda positio est. Penè aũt
nunc omnia Dialectica problemata, positiones uocantur. Differat aũt nihil quo
modolibet dictũ: non enim nomen effingere uolentes diuisimus sic ea, sed ut nõ
lateant nos, cũ quædam eorum sunt differentiæ. Non oportet autem omne pro-
blema, nec omnem positionẽ cõsiderare, sed quam dubitabit aliquis eorũ, qui ra-
tione egent, & nõ pœna uel sensu. Nam qui dubitant utrũ oporteat Deos hono-
rare, & parentes diligere, an non? pœna indigent: qui uerò utrũ nix alba, an non?
sensu. Neq; uerò quotum propinqua est demonstratio, neq; quotum ualde lon-
gè. Nam illa quidem non habent dubitationem, hæc aũt magis quàm secundum
facultatem exercitatiuam.

De specicbus differendi, Dialecticeq; disputationis. Cap. X.

D Eterminatis aũt his oportet diuidere, quot Dialecticarum disputatio-
nũ sunt species. Est autem inductio quidẽ hæc, illa autem syllogismus.
Et syllogismus quidẽ quid est, dictũ est prius. Inductio uerò est a singu-
laribus ad uniuersalia accessio: ut si est gubernator eruditus, optimus, &
auriga, & omnis qui est eruditus in unoquoq; optimus. Est autem Inductio ueri
similior, & clarior, & secundùm sensum notior, & pluribus cõmunis: syllogismus
autem ualentior, & ad contradicentes efficatior. Ergo genera, de quibus disputa
tiones, & ex quibus, quemadmodum ante dictum est, determinata sint.

De instrumentis, quibus syllogismorum copiam nobis ad disserendum suppeditamus. Cap. XI.

I Nstrumenta aũt, per quæ abundemus syllogismis, sunt quatuor. Vnum qui-
dem, propositiones sumere. Secundum autem, quotupliciter unumquodq;
dicitur, posse distinguere. Tertium, differentias inuenire. Quartũ autẽ, simili
tudinis consideratio. Sunt autẽ & modo quomodo etiam tria horũ proposi-
tiones. Est enim unũquodq; eorũ propositionẽ facere: ut quod eligẽdũ est hone
stum, uel delectabile, uel utile: & q; differt sensus à disciplina, eo q; amittenti eam,
possibile

poſſibile eſt rurſum ſumere, illũ autem impoſſibile. Et quoniam ſimiliter ſe habet ſalubre ad ſanitatem, & habile ad bonam habitudinẽ. Eſt autẽ prima propoſitio ab ijs quæ multipliciter dicuntur, ſecunda à differentijs, tertia uerò à ſimilibus.

De ſumptione propoſitionum Cap. XII.

ERgo propoſitiones quidem eligendũ, quotquot modis determanatũ eſt in ꝓpoſitione. Aut omniũ opiniones proponenti, aut pluriũ, aut ſapiẽtũ, & horum uel omnium, uel plurimorum, uel notiſſimorum. Aut etiam cõtrarias apparentibus, & quæcunque opiniones ſecudùm artem ſunt: at oportet protendere contrarias apparentibus probabilibus, ſecundũ contradictionem, quemadmodum dictum eſt prius. Vtile autem & facere eas in eligendo non ſolum quæ ſunt probabiles, ſed & ſimiles eis, ut quòd contrariorum idem eſt ſenſus: nam & ſcientia contrariorum eſt eadem. Et quod uidemus ſuſcipientes aliquid, non emittentes: nam & in alijs ſenſibus ſic eſt, nam & audimus ſuſcipientes aliquid, non emittẽtes, & olfacimus eodem modo, ſimiliter autem & in alijs. Amplius. Quæcunq; in omnibus uel plurimis uidẽtur, ſumendũ ut principiũ, et apparentem poſitionẽ. Nam ponunt qui non conſpiciũt in aliq̃ nõ ſic habet. Eligere aũt oportet & ex ſcriptis diſceptationibus. Deſcriptiones autem facere in unoquoq; genere ſupponentes ſeorſum (ut de bono, aut de animali, & de bono omni) incipientem à quid eſt. Annotare autem & ſingulorũ opiniones, ut quòd Empedocles quatuor dixit elemẽta corporum eſſe. Ponet enim aliquis quod ab aliq̃ probato dictũ eſt. Sunt autem (ut figuraliter ſit complecti) propoſitionũ, & problematum partes tres. Nam aliæ ſunt morales propoſitiones, aliæ naturales, alia rationales. Morales quidẽ huiuſmodi, ut utrũ oporteat parentibus magis, an legibus obedire, ſi diſſentiant: Rationales uerò, ut utrũ contrariorum eadem diſciplina, an non? Naturales aũt, ut utrum mũdus ſit æternus, nec ne? Similiter aũt & problemata. At uerò quales ſint ſingulæ earum quæ dictæ ſunt, definitione quidem non facilè aſſignare eſt de ipſis. Eſt autem ea (quæ per inductionem eſt) aſſuetudine tentandum cognoſcere unamquanq; earum, ſecundùm prædicta exempla conſideranti. Ad philoſophiã igitur ſecundùm ueritatem de his negociandũ, dialectico autem modo ad opinionem. Sumendæ autem quàm maximè uniuerſales propoſitiones omnes, & una facienda multæ: ut quod oppoſitorum eadem diſciplina, deinde quòd contrariorum, & quod ad aliquid. Eodem modo & ipſæ rurſum diuidendæ, quouſque contingere poteſt diuiſio: ut quòd boni, & mali, & albi, & nigri, frigidi, & calidi: ſimiliter autem & in alijs. De propoſitionibus igitur ſufficiant prædicta.

De multiplicis diſtinctione. Cap. XIII.

IPſum autem quotupliciter negociandũ eſt, non ſolum quæcunq; dicuntur ſecundùm aliũ modum, ſed & rationes eorum tentandum aſſignare: ut nõ ſolũ quòd bonum alio quidem modo dicitur iuſtitia & fortitudo, habile autem et ſalubre: ſed quòd & illa quidem eo quòd ipſa qualia quædã ſunt, hæc autem eo quòd effectiua alicuius, & non eo quòd qualia quædam ſunt: ſimiliter autem & in alijs. Vtrum autem multipliciter, aut uno modo ſpecie dicitur, per hæc cõſiderandum. Primum quidem in contrario perſpiciendum, ſi multipliciter dicitur, ſiue ſpecie, ſiue nomine diſſonet. Quædam enim ſtatim & nominibus alia ſunt: ut acuto in uoce contrarium eſt graue, in magnitudine autem, obtuſũ: patet igitur quòd contrarium acuto multipliciter dicitur, ſi autem hoc, & acutũ. Nam ſecũdùm utrumque horum aliud erat contrarium, nõ enim idẽ acutũ erit obtuſo, & gra-

& graui cõtrarium, utriq; aũt acutum cõtrarium. Rursum graui in uoce quidem contrarium acutum, magnitudine aũt leue: quare multipliciter graue dicitur, eo quod & contrarium. Similiter aũt & pulchro, ei quidẽ quod in animali turpe, ei uerò quod est in domo, perniciosum: quare æquiuocum pulchrũ. In quibusdã aũt nominibus quidẽ nullo modo dissonat, specie aũt manifesta in eis statim differẽtia est, ut in claro, & obscuro: uox enim clara, & obscura dicitur. Similiter autem & color. Ergo nominibus quidem nihil dissonant, specie autem manifesta in eis statim differentia est, non enim similiter & color clarus dicitur, & uox clara. Manifestum aũt id est & per sensum: nam eorum quæ eadem sunt specie, idem sensus: at clarum quod est in uoce, & in colore, non eodem sensu iudicamus, sed hoc quidem uisu, illud aũt auditu. Similiter autem & acutum, & obtusum in humoribus, & in magnitudinibus, sed hoc quidem tactu, illud autem gustu. Nam neque hæc dissonant nominibus, neq; in seipsis, neq; in contrarijs: obtusum enim est cõtrarium utriq;. Amplius, si huic quidem est aliquid contrariũ, illi aũt simpliciter nihil, ut ei quę est à potu delectationi, ea quæ est à siti tristitia, contrarium: ei autem quæ est ab eo quod est considerare, quòd diameter est costæ incommẽsurabilis, nihil. Quare multipliciter delectatio dicitur. Et ei quidem quæ est secundum mẽtem amare, odire contrariũ est, ei autem quæ est secundùm corporalem actũ nihil: manifestum ergo quoniam amare æquiuocum. Præterea in medijs. Si huic quidẽ est aliquid medium, illi aũt nihil. Aut si utrisq; quidem est, non idem autem, ut clari, & obscuri in coloribus quidem aliquid est medium, fuscum: in uoce autem nihil, aut si forte raucum, quemadmodum quidam dicunt raucam uocem, mediũ esse: quare æquiuocum clarum, similiter & obscurum. Insuper si horum quidem plura media, illorum autem unum, ut in claro & obscuro. Nam in coloribus plura media, in uoce autem unum, raucum. Rursum in eo quod secundùm contradictionem opponitur considerandum, si multipliciter dicitur. Nam si hoc multipliciter dicitur, & quod huic opponitur multipliciter dicetur. Vt non uidere multipliciter dicitur, unum quidem non habere uisum, alterum autem non operari uisu. Si autem hoc multipliciter dicitur, necessarium est & uidere multipliciter dici: utriq; enim non uidere opponitur, ut ei quidem quod est nõ habere uisum, habere, illi aũt quod non est operari uisu, operari. Amplius, in his quæ secundùm priuationem & habitum dicuntur, perspiciendũ. Si enim alterum multipliciter dicitur, & reliquum: ut si sensibile multipliciter dicitur, & secundũ animam & corpus, & insensibile multipliciter dicetur & secundùm animam & corpus. Quod autem secundùm priuationem, & habitum opponuntur, quæ dicta sunt, manifestum: eo quòd nata sint utrumq; sensum habere animalia, & secundùm animũ, & secundùm corpus. Amplius autem in casibus considerandum. Nam si iuste multipliciter dicitur, & iustum multipliciter dicetur, secundùm utrumque enim iustorum est iustum, ut si iuste dicitur & secundùm sui cognitionem iudicare, & ut oportet, similiter & iustum. Eodem autem modo & si salubre multipliciter dicitur, & salubriter multipliciter dicetur, ut si salubre dicitur hoc quidem sanitatis effectiuum, illud autem conseruatiuum, quoddam uerò significatiuum, & salubriter uel effectiuè, uel conseruatiuè, uel significatiuè dicetur. Similiter autem & in alijs, quando ipsum multipliciter dictum fuerit, & casus ab eo multipliciter dicetur, & si casus, & ipsum. Consideranda autem & genera secundùm nomen prædicationum, si eædem sint nominibus: Nam si non eædem, manifestum est, quoniam æquiuocum est quod dicitur: ut bonum in cibis quidem effectiuum est uoluptatis, in medicina autem effectiuum sanitatis, in anima uerò qualem esse, ut castam, uel fortem, uel iustam: similiter autem & in homine: aliquoties autem & quando, ut in tempore bonum (bonum enim dicitur in tempore) plerunq; autem quantum in mediocri (dicitur enim & mediocre bonum) quare

quæ sunt in diuersis generibus, ut sicut alterũ ad alterũ quidem, sic aliud ad aliud, ut sicut scientia ad scibile, sic sensus ad sensibile, & ut alterũ in altero aliquo, sic aliud in alio: ut quemadmodũ uisus in oculo, mẽs in anima, & ut tranquillitas in mari, serenitas in aere, utrũq; enim quies. Maximè aũt in ijs, quę multũ distãt exerceri oportet, facilè enim in reliquis poterimus similia inspicere. Consideranda aũt & ea, quæ sub eodem sunt genere, si quid inest omnibus idẽ, ut homini, & equo & cani: nam si inest aliquid eis idem, in eo sunt similia. Vtile aũt ipsum quidem. q̃d q̃tupliciter dicitur cõsiderasse ad dilucidatatem. Maximè aũt quis sciet, quid ponatur, manifesto facto quotupliciter dicitur. Et ad fieri secundùm rem eandem, & non ad nomen syllogismos. Si enim inmanifestum sit quotupliciter dicitur, contingit non ad idem etiam qui respondet, & qui interrogat, ferre intellectũ, manifestato aũt quotupliciter dicitur, & ad quid ferens ponat, ridiculus uidebitur interrogans esse, si non ad hoc sermonem faciat. Vtile etiam, & ut non falsa ratione decipiamur, sed decipiamus potius: nam sciẽtes quotupliciter dicitur, nõ hallucinabimur, sed sciemus si non ad idem sermonẽ faciat is, qui interrogat, & ipsi interrogantes poterimus apparenti ratiocinatione fallere, nisi is qui respondet agnoscat quotupliciter dicitur. Hoc nõ in omnibus semper possibile, sed quãdo fuerint eorum, quę multipliciter dicũtur, alia quidem uera, alia aũt falsa. Est aũt propriè nõ conueniens modus hic dialecticæ, quare omnino uitanda dialecticis huiusmodi ad nomen disputatio, nisi quis aliter nõ possit de proposito disserere. Differentias aũt inuenire utile, & ad syllogismos de eodem, & diuerso, & ad cognoscendũ q̃d est unumquodq;. Quod aũt ad syllogismos de eodẽ, & diuerso, utile, manifestũ: inuenientes enim differentiam propositorum quamlibet, ostendentes erimus, q̃niam non idem. Ad cognoscendum autem quid est unumquodq;, eo quòd ꝓpriam substantiæ cuiusq; rationem, ijs quæ (circa unumquodq; sunt) accomodatis differentijs separare solemus. Similitudinis aũt consideratio utilis est ad inductiuas rationes, et ad syllogismos ex suppositione, et ad assignationem definitionũ. Ad inductiuas quidem rationes, eo quòd circa singula in similibus Inductione, uniuersale existimamus inducere, nõ enim facilè ẽ, inducere ignorantes similia.

Ad syllogismos ex suppositione, eo quòd probabile est quemadmodũ in uno similiũ se habet, sic & in reliquis. Quare ad quodcũq; eorum facultatem habebimus disputãdi, prouidebimus quemadmodũ in his se habet, sic et in proposito habere. Id enim ostẽdentes, & propositum ex suppositione ostẽdentes erimus, supponẽtes enim quomodo in his se habet, sic & in proposito se habere demõstrationem faciemus. Ad definitionũ autem assignationem, eo quòd potentes conspicere quid in unoquoq; idem, nõ dubitabimus ad quid oporteat genus (cũ definiemus propositũ) collocare: nam communium quòd maximè in eo quod quid p̃dicatur, genus erit. Similiter aũt & in multum distantibus utilis ad definitiones similitudinis cõsideratio, ut q̃d idẽ tranquillitas in mari, & serenitas in aere, utrũq; enim quies, & quoniam pũctũ in linea, & unitas in numero, utrumq; enim principiũ. Quare commune in omnibus genus assignãtes, arbitrabimur nõ extraneè definire: Penè autem & definientes sic solent assignare, nam & unitatem principium numeri dicũnt esse, & punctum, principium lineæ. Manifestũ igitur quoniam ad cõmune utrorũq; genus collocant. Instrumenta itaq; per quæ sunt syllogismi, hęc sunt: loci autem, ad quos utilia sunt prædicta, ij sunt qui dicendi sunt.

Primi libri Topicorum finis.

SECVN-

cioribus cōsideratio. Oportet aūt cōsiderare, & incipere à primis, deinde consequērer usq; ad indiuidua, ut si oppositorū eādem disciplinam q̃s dixerit esse, perspiciendum, si eorum quæ sunt ad aliquid, & contrariorum, & quæ secundū priuationē & habitum, & quæ secundùm conrradictionem dicunrur eadem sit disciplina. Et si in his nondū manifestum est, rursum ea diuidēdum usq; ad indiuidua, ut si iusti, uel iniusti, uel dupli, uel dimidij, uel cœcitaris, uel uisus, uel esse uel nō esse. Nam si in aliquo ostendatur, quod nō eadē, interimentes erimus ꝓblema: similiter aūt etsi nulli inest. Iste autem locus conuertitur ad construendū, & destruendum. Si enim in omnibus uideatur, cum diuisionē proferimus, nihil in pluribus, postulandum est aūt uniuersaliter ponere, aut instantiam ferre in aliquo nō sic esse. Nam si neutrum horū faciat, absurdus apparebit, qui nō ponet. Alius est, definitiones facere accidētis, & eius cui accidit, aut utriusq; de utroq;, aut alterius, deinde considerare si quid nō uerū in definitionibus perinde ac uerū sumptū sit. Vt si est Deum iniustitiā facere, quid iniustitiam facere. Si enim nocere sponte, manifestū, quoniam nō est Deum iniustitiam facere: non enim contingit nocere Deū. Et si inuidus sit studiosus, quis inuidus, & quæ inuidia? Nam si inuidia est tristitia in apparēti prosperitate alicuius proborū, manifestū est, quod studiosus nō est inuidus, prauus enim esset, & si indignans inuidus, quis uterq; eorū: Sic enim manifestū erit utrū uerū, an falsū sit, quod dictū est, ut si inuidus quidē sit, qui tristatur in bonorū prosperitatibus, indignans aūt, qui in malorum prosperitatibus tristatur, manifestum quod non erit inuidus indignans. Sumere autem & pro ijs (quæ in diffinitionibus sunt) nominibus definitiones, & non desistere donec ad notū deuentum sit: nam sæpè cum tota quidem definitio assignata sit, non manifestum est quod quęritur, pro aliquo aūt eorum (quæ in definitione sunt) nominum, definitione dicta, manifestum fit. Amplius, problema propositionē sibi facientem, instare. Nam instantia erit argumentum ad positionem. Est aūt locus hic penè idē ei, quo considerare quibus inesse, uel omnibus, uel nulli dictum est, differt aūt modo. Amplius, determinare quæ oportet dicere ut plures, & quæ non. Vtile enim & ad construendū, & ad destruendum: ut quod nominationibus quidem res nū cupandum, ut plures: quæ aūt sunt, taliā ne, an non talia, nō amplius attendendū ad plures: ut salubre quidem dicendum effectiuū sanitatis, ceu plures dicūt. Verū aūt propositum effectiuum sit sanitatis, an non, non amplius ut plures dicendū, sed ut medicus. Amplius, si multipliciter dicatur, positum aūt sit quoniā inest, aut quoniam non inest, alterum monstrare eorum quæ multipliciter dicuntur, si non utraq; contingat. Vtendum aūt in ijs quæ latēt: nam si non lateat multipliciter dictum instabit, quoniam nō mōnstratū est id quod ipse dubitabat, sed alterū. Hic aūt locus conuertitur & ad construendum, & ad destruendum. Nam construere uolentes ostēdemus, quoniam alterum inest, si non ambo poterimus: destruētes aūt quoniam non inest alterum ostendemus, si ambo non poterimus, ueruntamē destruentē quidē nil oportet ex cōcessione disputare, neq; si omni, neq; si nulli dictum sit inesse: nam si ostēderimus quoniam non inest quodcūq; id sit, interimētes erimus omni inesse: similiter aūt & si uni ostēderimus inesse, interimemus nulli inesse. Construentibus aūt pręconfitēdum, q̃d cuiuis inest, omni inest, si uerisimile sit postulatū. Nō sufficit enim ad ostendendū quod omni inest, in uno disputasse: ut si hominis anima immortalis est, propter hoc, anima omnis immortalis, quare præconfitēdum, quod si quæcunq; anima immortalis, omnis immortalis. Hoc aūt non semper faciendum, sed quando non facilè possumus cōmunem in omnibus unā rationē dicere, quemadmodū Geometer, quod triangulus duobus rectis æquos habet tres angulos. Si aūt non lateat q̃d mulitipliciter dicitur, diuisū quotupliciter dicitur & interimēdum, & cōstruēdum. Vt si decēs est utile, aut honestum, tentandū ambo cōstruere, uel interimere de proposito ut quod honestū,

Hic autem locus cõmunis ad utrunq;, & ad construendum, & ad destruendũ, si enim secundũ aliquã speciem mouetur, perspicuum est, quoniam mouetur, & si secundùm nullã specierum mouetur, manifestum quod non mouetur. Cum aũt facultas non assit argumẽtationis ad positionẽ, intendẽdũ ex definitionibus, aut quæ sunt propositæ rei, uel quæ uideantur, & si non ab una, etiam à pluribus. Facilè enim definientibus argumentari erit: nam ad definitiones facilis argumentatio. Considerandum aũt in proposito, quoniam existẽte necesse est positum esse, aut quid est ex necessitate, si propositum est. Construere quidem uolenti, quo existente propositum erit ex necessitate: nam si illud ostẽdatur esse, & propositũ ostẽsum erit, destruere aũt uolenti, quid est si propositum est, nam si ostenderimus cõsequens propositum nõ esse, interimentes erimus propositum. Amplius, ad tempus inspiciendum si alicubi dissonat. Vt si quod nutritur, dixerit quis ex necessitate augeri: nutriuntur enim semper animalia, augentur autem non semper. Similiter aũt & si scire dixerit quis reminisci, hoc enim præteriti temporis est, illud aũt præsentis, & futuri. Scire enim dicimur præsentia, & futura (ut quoniam erit solis defectus) reminisci autem non contingit aliud quàm præteritum. Amplius, Sophisticus modus ducere ad id, ad quod plurimum habemus argumentorum facultatẽ. Hoc aũt erit quando quidem necessarium, quandoq; autem apparens necessarium, quandoq; aũt neq; apparens, neq; necessarium: necessariũ quidem, quãdo negante eo qui respõdet aliquid utilium ad positionem, ad illud rationes facit, cõtingit aũt id talium esse ad quæ copiosam argumentorum facultatem habemus. Similiter aũt & quando Inductionem ad aliquid per positum faciens, interimere conatur. Hoc enim interempto, et propositum interimitur. Apparens aũt necessariũ est, quando uidetur quidem utile, & accommodum positioni, non est aũt ad id ad quod fiunt disputationes, siue negantem eo qui disputationẽ sustinet, siue ab Inductione probabili, per positionem ad idẽ factam, interimere conetur idipsum. Reliquũ uerò quando nec necessariũ est, nec apparens ad id ad quod fiunt disputationes, & sine causa accidit redarguere respondentẽ. Oportet aũt deuitare postremũ dictorum modũ: omnino enim semotus, & extraneus uidetur esse à Dialectica. Quare oportet & respondentẽ non grauiter ferre, sed ponendo quæ non utilia sunt ad positionẽ, significare quæcunq; non uidentur, ponit tamen. Nã magis perplexos esse ut plurimũ contingit eos, qui interrogant, quando omnia huiusmodi ab eis posita fuerint, si non concludunt. Amplius, omnis qui dixit unũquoduis, quodã modo multa dixit, eo quòd plura unicuiq; ex necessitate consequentia sunt (ut qui hominem dixit esse, & quod animal est dixit, & quod animatũ, & quod bipes, & quod mẽtis, & disciplinæ susceptiuũ) quare quouis uno cõsequentiũ interẽpto, interimitur & quod in principio est, cauere aũt oportet in huiusmodi difficilioris assumtionẽ facere. Nam quandoq; facilè est consequens interimere, quandoque id ipsũ propositũ. Quibuscunque aũt necesse est alterũ tantũ inesse, uel non inesse (ut homini ægritudinem, uel sanitatem) si ad alterum facilè poterimus disputare quod inest, uel non inest, & ad reliquũ facilè poterimus. Hoc autem conuertitur ad utrunq;. Ostendentes enim quod inest alterum, quod non inest reliquũ ostendentes erimus, si aũt quod non inest ostendamus, reliquũ inesse ostendentes erimus, manifestum igitur quod ad utrunque utilis hic locus est. Amplius argumentari transferendo nomen in orationẽ, cũ longè magis consentaneum uisum fuerit transsumere quàm ut ponitur nomen. Vt magnanimũ non fortem (ut ponitur) sed magnum animum habentẽ, quemadmodum fidentẽ, bona sperantem. Similiter autẽ & ingeniosum, cuius fuerit genius studiosus. Quemadmodum Xenocrates inquit, ingeniosum eum esse, qui animam fortitus est studiosam: ipsam enim unicuiq; esse genium. Quoniam autem rerum aliæ quidem sunt ex necessitate, aliæ autem ut in pluribus, aliæ uerò utrũlibet, si quod ex necessitate est,

sitate est, ut in pluribus ponatur, aut quod ut in pluribus, ex necessitate, aut ipsum, aut contrarium ei quod est ut in pluribus, semper dat locum argumentationis. Nam si quod ex necessitate est, ut in pluribus ponatur, manifestum quoniã non omni dicit inesse, cum insit omni. Quare peccauit, siue, quod ut in pluribus dicitur, ex necessitate dixit, omni dixit inesse, cum non insit omni. Similiter autem & si contrarium ei, quod in pluribus est, ex necessitate dixit. Semper enim in paucioribus dicitur contrarium ei, q̃d est, ut in pluribus: ut si, ut in pluribus praui homines, boni in paucioribus: quare multo magis peccauit, si bonos ex necessitate dixit esse. Similiter autem & si quod utrumlibet est, ex necessitate dixit, uel ut in pluribus: neque enim ex necessitate utrumlibet, neque ut in pluribus. Contigit autem & si non determinans dixerit utrum ut in pluribus, an ex necessitate dixit, sit autẽ res ut in pluribus, disputare ut ex necessitate is dixerit. Ut si prauos exhæreditandos dixit esse, non determinans, tanquã ex necessitate is dixerit, disputare. Amplius, & si idem sibi accidens posuerit ut alterum, eo quòd alterum sit nomen. Quemadmodum Prodicus diuidebat uoluptates, in gaudium & iucunditatem, & lætitiam. Hæc enim omnia eiusdem (id est uoluptatis) nomina sunt, si ergo aliquis gaudere, ei quod est lætari ponat accidere, idem utique sibiipsi dicet accidere.

De eisdem terminandis problematis loci alij. Cap. III.

Quoniam aũt contraria cõnectuntur quidem sibiinuicem sex modis, cõtrarietatem autem faciunt quadrupliciter complexa, oportet accipere cõtraria quocunq; modo utile fuerit & destruenti & cõstruenti. Quod autem sex modis cõplectuntur, manifestum. Nam aut utrunq; contrariorum utrique contrariorũ connectitur, hoc autem dupliciter, ut amicis benefacere, & inimicis male, uel èconuerso, amicis male, & inimicis benè: aut quãdo utraque de uno, dupliciter autẽ & hoc ut amicis benefacere, & amicis male, uel inimicis benefacere, & inimicis malè, aut unũ de utrisque, & hoc quoque dupliciter, ut amicis benè, & inimicis benè, uel amicis malè, & inimicis malè. Primæ autem duæ dictæ complexiones non faciunt contrarietatem: nam id quod est amicis benefare, ei quod est inimicis malefacere, non est contrarium: utraque enim eligenda sunt & eiusdem moris, neque id quod est amicis malè, ei quod est inimicis benè, nam & hæc utraque fugienda, & eiusdem moris. Non uidetur autem fugiendum fugiendo contrarium esse, nisi hoc quidem secundùm superabundantiam: illud autem secundum defectum dictum sit. Nam superabũdantia fugiẽdorũ uidetur esse, similiter autem & defectus. Reliqua uerò quatuor omnia faciunt contrarietatem: nam id quod est amicis benefacere, ei quod est amicis malè, contrarium, nã à contrario more sunt, & illud quidem eligendum, hoc autem spernendum: similiter autem & in alijs. Nam in unaquaque coniugatione unum eligendum, & alterum fugiendum, illud quidem boni moris, hoc autem praui. Manifestum igitur ex ijs quæ dicta sunt, quod eidem plura contraria accidunt fieri. Nam ei quod est amicis benefacere, id quod est inimicis benefacere, & id quod est amicis malè, contrarium est.

Similiter autem & aliorũ singulis quibusq; eodem modo considerantibus, duo contraria apparebunt, accipere igitur cõtrariorũ quodcunq;, erit ad positionẽ utile. Amplius, si est aliquid contrariũ accidenti, considerandum est, si inest ei, cui dictũ est accidens inesse. Nam si hoc inest, illud non erit, impossibile enim simul cõtraria eidem inesse. Aut si quid tale dictũ est de aliquo, quod cũm sit, necesse est cõtraria inesse: ut si ideas in nobis quis dixerit esse. Nã & moueri & quiescere easdẽ accidet, & etiã sẽsibiles, & insẽsibiles esse. Nã uidenẽ ideæ qescere, immobiles & intelligentes

intelligibiles esse ijs, qui ponũt ideas esse. Attamen cũ sint in nobis, impossibile est immobiles esse. Nam motis nobis, necessariũ est, & quę in nobis sunt omnia simul moueri. Manifestum aũt quoniam & sensibiles, si in nobis sunt, nam per sensum qui circa uisum est, eã, quę in unoquoq; est, formam cognoscimus. Rursum si positũ accidens, cui est aliquid contrarium, considerandum, si & cõtrarij susceptiuum, quod & accidentis est. Nam idem contrariorum susceptiuum: ut si odiũ hærere irę quis dixerit, erit odium in furoris specie: illic enim ira. Inspiciendum igit̃, si & contrarium in furoris specie, an in concupiscentia: nã si nõ, sed in concupiscibili est, non cohæret odium iræ. Similiter aũt & si concupiscibile, ignorare dixerit: nam erit & disciplinæ susceptiuum, siquidem & ignorantiæ, quod quidem nõ uidetur, concupiscibile susceptiuũ esse disciplinæ. Destruenti ergo quemadmodũ dictum est utendũ, astruenti uerò quod inest quidem accidens nõ utilis locus, q̃d aũt contingit inesse, utilis. Ostendentes enim quod non susceptiuum est contrarij, ostẽdẽtes erimus quod neq; inest accidens, neq; contingit inesse. Si autẽ ostenderimus quod inest contrarium, aut quod susceptiuum est contrarij, nondũ ostẽdentes erimus quod & accidens inest, sed quod contingit inesse in tantũ solũ ostẽsum erit. Quoniam aũt oppositiones sunt quatuor, considerandum ex contradictionibus, èconuerso ex consequentia, & interimenti, & construenti. Sumere aũt est ex Inductione, ut si homo animal, non animal non homo: similiter autem & in alijs. Hic enim èconuerso consequentia, nam hominem animal sequitur, non hominem aũt, non animal nequaquam, sed èconuerso, non animal, non homo. In omnibus igitur tale est existimandũ, ut si bonum suaue, & non suaue non bonum: si aũt non hoc, nec illud: similiter autem & si nõ suaue nõ bonum, bonum suaue. Manifestum igitur quod utrumq; conuertitur, quæ secundùm contradictionem est consequentia èconuerso facta. In contrarijs autem considerandum, si contrarium contrarium sequatur, an contra seipsa consequentia, an ècõuerso, & interimẽti & construenti. Sumere aũt & talia est ex Inductione quantum utile est, contra ipsum consequentia est, ut in fortitudine, et timiditate: nam illã quidem sequit̃ uirtus, hanc aũt uitium, & illam quidem sequitur eligendum, hanc aũt fugiendum: igitur contra se ipsa et horum consequẽtia. Contrarium enim eligendũ fugiẽdo, similiter autem & in alijs. Econuerso aũt consequentia, ut bonam quidem habitudinem sanitas sequitur, malam aũt habitudinem ægritudo nequaquã, sed ægritudinem mala habitudo: manifestum igitur quoniam èconuerso in his cõsequẽtia fit. Raro aũt èconuerso accidit in contrarijs, sed in pluribus in se ipsa consequentia, si ergo neq; contra se ipsa contrarium sequitur cõtrarium, neq; èconuerso, manifestum quoniam neq; eorum quæ dicta sunt alterum sequitur alterum, si aũt in contrarijs, & in ijs quæ dicta sunt necesse alterum sequi alterum. Similiter aũt in contrarijs, & in priuationibus, & habitibus respiciẽdũ. Veruntamen nõ est in priuationibus èconuerso, sed contra se ipsa consequentiam necessarium est semper fieri, ueluti uisum sequi sensum, cœcitatem aũt insensibilitatem. Opponitur enim sensus insensibilitati, ut habitus & priuatio, nam illud horum quidẽ habitus, hoc aũt priuatio est. Similiter aũt habitui & priuationi, & in ijs quæ sunt ad aliquid, utendum, contra se ipsa enim, & horum cõsequentia, ut si triplum, multiplum, & subtriplũ submultiplũ dicitur: dicitur enim triplum quidẽ ad subtriplum, multiplum aũt ad submultiplum. Rursus, si scientia opinio, & scibile opinabile, & si uisus sensus, & uisibile sensibile: Instantia, quod nõ necesse est in ijs, quæ sunt ad aliquid cõsequentiam fieri, quemadmodum dictum est, nam sensibile scibile est, sensus aũt nõ est scientia. Non tamen uera instantia uidetur esse, multi enim nõ dicunt sensibilium esse scientiã. Insuper autem ad cõtrarium nõ minus utile quod dictũ est, ut quod sensibile nõ est scibile: neq; enim sensus scientia. Rursus in cõiugatis, & in casibus, & interimenti, & construenti. Dicuntur autem coniugata huiusmodi,

iusmodi,ut iusta,& iustus iustitiæ,& fortia,& fortis fortitudini. Similiter aũt effectiua,& conseruatiua,coniugata illi cuius sunt effectiua,& conseruatiua,ut sanatiua sanitatis,habituatiua habitudinis,eodẽ autem modo & in alijs,cõiugata igĩt talia solent dici. Casus aũt,ut iustè,& fortiter,& sanatiuè,habitatiuè,& quæcunq; eodem modo dicuntur. Videntur autem & quæ sunt secundùm casus,coniugata esse,ut iustè iustitiæ,& fortiter fortitudini. Coniugata aũt dicuntur secundùm eãdem coniugationem omnia,ut iustitia,iustus,iustum,iustè:manifestum igitur quia m uno quouis ostenso eorum,quę secundùm eandẽ cõiugationem dicuntur,ut bono,uel laudabili,& reliqua omnia ostensa sunt:ut si iustitia est laudabiliũ,& iustus,& iustũ, & iustè laudabilium: dicetur autẽ iustè & laudabiliter secundũ eundem casũ à laudabili,quemadmodum iustè à iustitia. Considerandum autem nõ solum in eo quod dictum est,sed & in contrario contrarium. Vt quod bonũ non ex necess. tate suaue,neq; enim malum triste: ut si hoc illud,& si iustitia scientia,& iniustitia ignorantia,& si quod iustè est,scienter & experienter est,quod iniustè est,ignoranter & inexperienter est. Si aũt hæc non,nec illa,uelut in hoc q̃d nunc dictum:nam magis utiq; apparebit quod iniustè experienter,quam inexperientẽ. Hic aũt locus dictus est prius in contratiorum cõsequentijs,nihil enim aliud nũc ostendimus,quàm contrarium sequi contrarium. Amplius,in generationibus,& corruptionibus,& effectiuis,& corruptiuis,& interimenti & astruenti. Quorum enim generationes bonæ sunt,& ipsa bona sunt,& si ipsa bona sunt,& generationes bonæ,si aũt generationes malæ,& ipsa mala. In corruptionibus autẽ ẽcõtrario:nam si corruptiones bonæ,ipsa mala,si aũt corruptiones malæ,ipsa sunt bona. Eadem ratio & in effectiuis, & corruptiuis: quorum enim effectiua bona,& ipsa bona,quorum uerò corruptiua bona,ipsa mala.

Ex similibus,appositione,magis,minus,simpliciter, & secundùm quid,loci. Cap. IIII.

RVrsum in similibus,si similiter se habent: Vt si disciplina una plurium,& opinio,& si uisum habere est uidere,& auditum habere est audire,similiter autem & in alijs,& in his quæ sunt,& in ijs quæ uidentur. Vtilis autẽ hic locus ad utrumque:nam si in aliquo similium sic se habet,& in alijs similibus,si autem in aliquo non,nec in alijs similibus. Considerandum autem & in uno,& in pluribus si similiter se habet. Aliquoties enim dissonat,ut si scire est cogitare,& multa scire est multa cogitare,hoc autem non uerum. Contingit enim plura scire, cogitare autem non, si autem non hoc,nec illud quod in uno quod scire est cogitare. Amplius,ex magis & minus. Sunt autem eius quod est magis loci quatuor. Vnus quidem si magis sequitur magis,ut si uoluptas bonum,& magis uoluptas,magis bonum,& si iniuriã facere malum,& magis iniuriam facere,magis malum. Vtilis autem ad utrunq; hic locus:nam si sequatur ad subiecti incrementum,accidentis incrementum,quemadmodum dictũ est,manifestum quod accidit,si aũt non sequatur,nõ accidit,hoc autem inductione sumẽdum. Alius,uno de duobus dicto,si cui magis uidetur inesse non inest,nec cui minus,& si cui minus uidetur inesse inest,et cui magis. Rursũ,duobus de uno dictis, si quod magis uidetur alij inesse nõ inest,neq; quod minus,aut si quod minus uidetur inesse inest,& q̃d magis. Amplius, duobus de duobus dictis,si q̃ alteri magis uidetur inesse nõ inest,nec reliquũ reliquo, aut si q̃d minus uidetur alteri inesse inest,& reliquũ reliq̃. Amplius,ex eo q̃d similiter inest,uel uidetur inesse tripliciter,quemadmodũ in eo q̃d magis,ut in posterioribus tribus dictis locis dicebatur. Siue enim unũ quoddã duobus similiter inest,aut uidetur inesse, si alteri nõ inest, nec alteri

nec alteri:si aũt alteri inest,& reliquo. Si uero duo eidẽ similiter,si alterũ nõ inest, nec reliquum,si aũt alterum,& reliquum. Eodem autem modo & si duobus duo similiter insunt:nam si alterũ alteri non inest,nec reliquum reliquo,si autem inest alterum alteri,& reliquũ reliquo. Ex eo igitur quod est magis, & minus, & q̃d est similiter,tot modis contingit argumentari. Amplius aũt ex appositione,si alterum ad alterum appositum faciat bonum,uel album,cum non fuerit prius album, uel bonum, quod oppositũ est erit album,uel bonũ,quale reuera & totum facit. Amplius autem si id ad quod est appositum aliquid facit magis tale, quale erat, & ipsum erit eiusmodi,similiter autem & in alijs. Vtilis autem non in omnibus hic locus,sed in quibus ipsius magis crementum accidit fieri. Iste uerò locus non cõuertitur ad destruendum:nam si non facit quod appositum est,bonum,nondũ manifestum,si ipsum non bonũ. Nam bonum malo appositum,non ex necessitate bonum totum facit,nec album nigro,nec dulce amaro. Rursum,si quid magis & minus dicitur,& simpliciter inest. Quod enim bonum uel album nõ est,neq; magis & minus bonũ uel album dicetur:nam malum de nullo magis, uel minus bonũ, sed magis malum uel minus dicetur. Non conuertitur autem hic locus ad destruendum:multa enim eorum quæ non dicuntur magis,simpliciter insunt,nam homo non dicitur magis & minus,sed non propter hoc non est homo. Eodem aũt modo considerandum,& in ijs quæ secundũ quid,& quando,& ubi. Nam si secundum quid contingit, & simpliciter contingit,similiter aũt & quando,& ubi:nã quod simpliciter est impossibile,neq; secundùm quid,neq; secundùm ubi,neq; secundùm quando contingit. Instantia,quoniam secundũ quid quidem sunt natura studiosi(ut liberales,uel casti)simpliciter aũt non sunt natura studiosi: nam nullus natura prudens. Similiter autem & quando contingit corruptibilium aliquid non corrumpi,simpliciter aũt non contingit non corrumpi. Eodem autem modo & ubi expedit quidem tali obseruantia uictus uti ut in morbosis locis(simpliciter aũt non expedit adhuc autem,alicubi quidem unum tãtum possibile est esse simpliciter aũt non possibile unum tantum esse. Eodem autem modo & alicubi bonum est quidem patrem sacrificare (ut in Tribalis) simpliciter autem nõ bonum. An in hoc quidem non ubi significat,sed quibusdã?nihil enim refert ubicũq; sint, ubiq; enim erit eis bonum in Tribalis. Rursus quidem expedit medicari,ut quando ægrotat,simpliciter aũt non. An neq; hoc quando significat,sed in eo quod afficitur aliquo modo?nihil enim refert quandocunq;, dummodo sic affectus sit. Simpliciter aũt est quod nullo addito dicis,quod bonũ est,aut contrarium:ut patrem sacrificare non dicis bonum esse,sed quibusdam bonum esse:non ergo simpliciter bonũ,sed Deos honorare bonũ dicis,nihil addens,simpliciter enim bonum est. Quare quod nullo addito uidetur esse honestum,uel turpe, uel aliquid talium,simpliciter dicetur.

Secundi libri Topicorum Aristotelis finis.

TERTII TOPICORVM LIBRI ARISTOTELIS, DE MELIORVM ELIGIBILIORVM, QVE PROBLEMATVM Locis, Cap. I.

Trum autẽ eligibilius, aut melius duorũ, pluriumûe, ex his perſpiciendum. Primum autem determinetur, quod conſiderationem facimus non de plurimũ diſtantibus, & magnã adinuicem differentiam habẽtibus (nullus enim dubitabat utrùm felicitas an diuitiæ expetibiliores) ſed de ijs quæ propinqua ſunt, & de qbus dubitamus utro oporteat apponere magis eo quòd nullam uidemus alterius ad alterum præeminentiam. Manifeſtum igiť in his q̃d oſtenſa una præeminẽtia, uel pluribus, conſtituet intelligẽtia, q̃d id eligibilius eſt, quod eorũ eſt præeminens. Primũ igitur quod diuturnius ſtabiliuſúe, eligibilius eo q̃d minus huiuſmodi. Et ꝙ magis eligit prudẽs, uel bonus uir, uel lex recta, uel ſtudioſi circa ſingula delecti, quatenus tales ſũt, uel in unoquoq; genere periti, uel quęcunq; plures, uel omnes (ut in medicina uel ædificatoria, q̃ plures medicorum uel omnes) uel quęcunq; omnino plures, uel omnes, uel omnia: ut bonũ. Omnia enim bonum appetunt. Oportet aũt ducere ad id quod futerit utile, quod dicendum eſt. Eſt autem ſimpliciter quidem melius, ac eligibilius, quod ſecundũ meliorẽ diſciplinam, alicui aũt quod ſecundùm propriam. Deinde quod idipſum quod eſt eo quòd non in genere eſt, ut iuſtitia iuſto. Nam illa quidem in genere bono, hoc autem non, & illa idipſum quod eſt bonum eſt, hoc aũt non. Nam nihil dicitur idipſum quod genus eſt, quod non eſt in genere. Vt albus homo nõ eſt id quod color. Similiter aũt & in alijs. Et quod propter ſe eligendũ, eo eligendo quod propter aliud eligibilius. Vt ſanum eſſe quàm exercitari: illud enim propter ſe eligendũ, hoc aũt propter aliud. Et quod per ſe eo quòd per accidens. Vt amicos iuſtos eſſe, eo quod inimicos, illud enim per ſe eligendũ, hoc aũt per accidens eligimus. Nam inimicos iuſtos eſſe ſecundùm accidens eligimus, ut nihil nobis noceãt. Eſt aũt hoc idem ei quod ante hoc, differt aũt modo, nam amicos quidem iuſtos eſſe propter ſe eligimus, & ſi nihil nobis debeat fore, quamuis apud Indos ſint, inimicos aũt propter alterũ, ut nihil nobis noceant. Et quod cauſa boni per ſe, eo quòd per accidens cauſa. Quemadmodũ uirtus, fortuna, nam illa quidem per ſe, hæc aũt per accidens eſt cauſa bonorũ, & ſi quid aliud huiuſmodi. Similiter autem & in cõtrario. Nam quod per ſe eſt cauſa mali, fugibilius eſt eo quod per accidens, ut uitium quàm fortuna: nam illud quidem per ſe malum, fortuna autem per accidens. Et quod ſimpliciter bonum, eo quòd alicui eligibilius. Vt ſanum fieri, quàm incidi. Nam hoc quidem ſimpliciter bonum, illud aũt alicui indigentiũ inciſione. Et quod natura eſt, eo quod nõ natura. Vt iuſtitia iuſti: illud enim natura, hoc autẽ acquiſitiuũ. Et quod meliori, & honorabiliori ineſt, eligibilius, ut Deo, quàm homini, animæ, quàm corpori. Et quod melioris propriũ, melius quàm quod peioris. Vt quod Dei, quàm quod hominis. Nam ſecundùm cõmunia utriſq;, nihil differũt ab inuicem, proprijs aũt alterũ alteri differentijs ſupereminet. Et quod in melioribus, uel prioribus, uel honorabilioribus, eſt melius. Vt ſanitas robore, & pulchritudine: nam illa quidem in humidis, & ſiccis, & (ut ſimpliciter dicatur) ex quibus prius cõſtitutũ eſt animal. Hæc uerò in poſterioribus, nam robur in neruis, & oſsibus, pulchritudo aũt membrorũ quędã cõmenſuratio uidetur eſſe. Et finis ijs quæ ſunt ad finẽ eligibilior uideť eſſe. Et duorũ, quod propinquius eſt fini. Et omnino q̃d ad uitæ finẽ expetibilius, quàm quod ad aliud aliquid,

quid,ut quod ad felicitatē contēdit,quā, quod ad prudentiam:nam quod ad felicitatem contendit,eligibilius,et possibile impossibili. Amplius,cum duo sint effectiua cuius finis melior,& ipsum melius. Cum autem sit effectiuum,& finis ex proportione,quando pluri superat finis finem,& quā ille propriū effectiuum. Vt felicitas pluri superat sanitatē, quā sanitas salubre,quare effectiuū felicitatis melius sanitate:nam quantum felicitas superat sanitatē,tantum & effectiuum felicitatis,salubre superat,sanitas autē salubre minus superabat,quare plus superat effectiuum felicitatis salubre,quā sanitas salubre,qua,pter effectiuum felicitatis melius sanitate,manifestum igit̄, ꝙ eligibilius effectiuum felicitatis,quā sanitas: nam idem plus superat. Amplius,melius est quod propter se, & honorabilius, & laudabilius. Vt amicitia diuitijs,& iustitia sanitate & robore:nam illa quidem proptē se honorabilium & laudabilium,hæc uerò non ptopter se,sed propter aliud. Nullus enim honorat diuitias propter se,sed propter aliud: amicitiam uerò propter se,& si nihil nobis debeat aliud ab ea esse.

Alij pro eisdem problematis loci. Cap. II.

Amplius,quādo duo aliqua fuerint ualde sibimet ipsis similia,non poterimus præeminentiā aliquā conspicere alterius ad alterum, uidendū ex ijs quę sequunt̄. Nā cū cōsequēs est maius bonū, hoc eligibilius. Si aūt sint cōsequētia mala,cui cōsequens minus malū,hoc eligibilius. Nam cū utraque sint eligēda,nihil prohibet molestū aliqd sequi:dupliciter aūt ab eo ꝙ sequit̄ consideratio Nam & prius,& posterius sequitur:ut addiscentē ignorare prius,scire aūr posterius:melius autem ut plurimum,quod posterius: sumendū igitur eorum quæ sequunt̄ quodcunq; fuerit utile. Amplius, plura bona paucioribus, uel simpliciter,uel quando altera alteris insunt,ut pauciora in pluribus. Instantia, si alicubi alterum alterius gratia:nihil enim eligibiliora utraq; quàm unum,ut sanū fieri,& sanitas quam sanitas,eo quòd sanum fieri propter sanitatem eligimus. Et non bona,bonis nihil prohibet eligibiliora esse,ut felicitatem, & aliud aliquid ꝙ non est bonum,iustitia & fortitudine. Et eadem cum uoluptate magis, quā sine uoluptate,& eadem cum indolentia,quā cum tristitia. Et unumquodq; in quo tempore magis ualet,in hoc etiam eligibilius. Vt carēria tristitiæ in senectute magis,quā in iuuentute:magis enim in senectute ualet. Secundùm hæc autē, & prudentia in senectute eligibilior. Nemo enim iuuenes eligit duces,eo quòd non cōstat eos prudentes esse. Fortitudo autem ècontrario, in iuuentute enim magis necessaria secundùm fortitudinem operatio, similiter aūt & in temperantia: magis enim iuuenes quā senes concupiscentijs molestantur. Et quod in omni tempore,uel in pluribus utilius. Vt iustitia,& temperantia,fortitudine: nam illæ semper,hæc autem aliquādo utilis. Et quod cum omnes haberemus,nihil altero indigeremus,quā quod cum haberemus,indigeremus reliquo. Vt in iustitia,& fortitudine,nam si omnes essent iusti,nihil utilis fortitudo,si uerò omnes essent fortes, utilis iusticia. Amplius,ex corruptionibus & adiectionibus,& generationibus, & sumptionibus,& contrarijs. Quorum enim corruptiones malæ, ipsa eligibiliora:similiter autem & in abiectionibus,& in contrarijs.:nam si abiectio,uel contrariū fugibilius est,ipsum eligibilius:in generationibus aūt,& sumptionibus,è contrario. Quorū enim sumptiones,& generationes eligibiliores, & ipsa quoq; eligibiliora. Alius aūt locus est. Quod propinquius bono,melius,atq; eligibilius. Et ꝗd similius ē.bono,ut iustitia iusto. Et ꝙ meliori eorū est similius, quemadmodū Aiacē Vlisse dicūt aliqui meliorē esse,eo ꝙ similior est Achilli. Instātia huius est, ꝙ non uerū sit,nihil enim prohibet nō qua ratione optimus est Achilles, eadem simiorem esse Aiacē,cū erit alter quidē bonus,non similiter aūt. Cōsiderandum

autem si & in ridiculosioribus sit simile, ut simia homini quàm equo, cum nō sit similis: non enim est simia melior, similior tamen est homini. Rursum in duobus, si hoc quidem meliori, illud aūt peiori est similius, erit melius quod meliori est similius. Habet aūt & hoc instantiam, nihil enim prohibet hoc quidem meliori parū simile esse, illud autem peiori ualdè: ut si Aiax quidem Achilli parum, Vlisses aūt Nestori ualdè, ut si hoc quidem meliori in peioribus, illud autem peiori in melioribus, ut equus asino, & simia homini. Et quod maximè insigne, eo quod minus tale. Et quod difficilius, magis enim amamus cum habemus, quod non est facilè adipisci. Et quod magis proprium, eo quod cōmunius, et quod magis incommunius: nam magis eligendū quid nulla molestia sequif, quàm quod sequif. Amplius, si hoc illo melius, & omnino optimum eorum quæ in hoc, melius eo quod in altero optimum. Vt si melior est homo quā equus, & optimus homo, optimo eq̄ melior. Et si optimum optimo melius, & simpliciter hoc illo melius, ut si optimus homo, optimo equo melior, & simpliciter homo, simpliciter equo melior. Amplius, ea quæ uolumus amicos participare, eligibiliora, quā quæ non. Et quæ ad amicum agere malumus, quā quæ ad quemlibet, illa eligibiliora. Vt iustè agere, & benefacere, magis quàm uideri: nam amicis benefacere uolumus magis quā uideri: quibuslibet aūt ècōuersio. Et quæ sunt ex circūstantia necessarijs meliora, aliquādo aūt & eligibiliora. Melius enim quàm uiuere, benè uiuere: benè aūt uiuere est ex circūstantia, ipsum autem uiuere necessarium. Aliquando autem meliora non etiam eligibiliora, non enim si meliora, necessario quòd eligibiliora: Philosophari siquidem melius quàm lucrari, sed non magis eligendū indigēti necessarijs. Ex circumstantia aūt est, quando existentibus necessarijs, alia quædam adijciuntur bonorum. Ferè autem fortasse eligibilius quod necessarium est, melius autem q̄ ex circumstantia. Et quod non est ab alio exquirere, quā quod est & ab alio. Quale sustinet iusticia ad fortitudinem. Et si hoc quidem sine illo eligendum, illud aūt sine hoc non, Vt potestas sine prudentia nō eligenda, prudentia uerò sine potestate eligenda. Et duorum, si alterum negamus, ut reliquum uidetur nobis inesse, illud eligibilius q̄ uolumus nobis uideri inesse. Vt laborē diligere nos negamus, ut ingeniosi esse uideamur. Amplius, pro cuius absentia minus increpandi sunt moleste ferentes, hoc magis eligendum. Et pro cuius absentia non molestè ferentem magis increpandum, id eligibilius.

Alij meliorum eligibiliorumq́; loci. *Cap.* XIII

AMplius, eorum quę sunt sub eadē specie, quod habet propriā uirtutē, eo quod non habet, utrisq; autē habentibus, q̄ magis habet, eligibilius. Amplius, si hoc quidem facit bonum illud cui adest, illud aūt non facit, quod facit, eligibilius. Quemadmodū & calidius quod calefacit, eo quod non. Si aūt utrunq; facit, quod magis facit, aut quod melius, & principalibus facit bonum: ut si hoc quidem animā, illud autē corpus. Amplius autem à casibus, & usibus, & actionibus, & operibus, & hæc ab illis. Sequuntur enim sese inuicem, ut si quod iustè est eligibilius, quā quod fortiter, & iustitia fortitudine eligibilior, & si iustitia quā fortitudo eligibilior, & quod iustè quā quod fortiter: similiter aūt et in alijs. Amplius, si aliquo eodē hoc quidem maius bonum est, illud autem minus, magis eligendum maius, aut si maiore maius fuerit alterum. Sed & si duo quædam uno aliquo sint eligibiliora, quòd longè eligibilius eo quod minus est eligēdū, eligibilius. Amplius cuius est superabūdantia eligibilior, & ipsum eligibilius. Vt amicitia, pecunijs: nam eligibilior superabūdantia amicitiæ, quā pecuniarū. Et id cuius magis eliget quis, ut ipse sibi causa sit, quā cuius alter. Vt amicos pecunijs. Amplius, ex appositione. si eidē appositum aliquid, quod totum eligibilius facit

facit. Cauere aūt oportet extendere ad ea, in quibus altero quidem appositorum utitur cōmune, uel alio quolibet modo cooperatiuum est, reliquo aūt non utitur, neq; cooperatiuum est: ut serra, & falce cum arte fabrili. Nam elegibilior serra cō sociata, simpliciter aūt nō eligibilior. Rursum si minori appositum aliquid, quod totum maius facit. Similiter autem & ex ablatione, quo enim ablato ab eodem, quod restat est minus, illud maius erit, quod ablatū, reliquū minus facit. Et si hoc quidem propter se, illud autem propter gloriam eligendū. Vt sanitas, pulchritudi ne: terminus autem eius quod est ad gloriam, quod nullo conscio, nō studeret in esse. Et si hoc quidem propter se, & propter gloriam eligendum, illud autem propter alterum tantum. Et utrumuis magis propter se honorandum, hoc & melius, & eligibilius. Honorabilius utiq; fuerit secundum se, quod nihil aliud debeat esse, propter se eligimus magis. Amplius, diuidendum quoties quod eligendum est dicitur, & quorum gratia, ut utilis, uel honesti, uel delectabilis. Nam quod ad omnia, uel ad plura est utile, eligibilius fuerit eo quòd non sic. Si autem eadem utrisq; insunt, utri magis insint cōsiderandum. Vt utrum delectabile an honestū, an utile magis. Rursum quod propter melius, eligibilius. Vt quod propter uirtutem, quàm quod propter delectationem. Similiter autem & in fugiendis. Nam magis est fugiendum, quod magis impedit uirtutes, ut ægritudo turpitudine: nā & uoluptatis, & eius quod est studiosum esse, prohibentior est ægritudo. Amplius, ex similitudine monstrati potest fugiendum, & eligendum quod propositum est. Nam minus eligendum huiusmodi, quod æquè & eligeret aliquis & fugeret, altero quod eligendum est tantum, ad se inuicem igitur comparationes (quemadmodum dictum est) faciendum.

De eligendis & fugiendis documenta, loci communes. Cap. IIII.

IDem autem loci utiles: & ad demonstrandū quoduis eligendū, & fugiendū. Nam auferre solum eam oportet (quæ ad alterū est) præeminentiā. Si enim ꝙ honorabilius, eligibilius, & honorabile eligendum, & si quod utilius, eligibilius, & utile eligendum, similiter aūt & in alijs quæcunq; huiusmodi habent comparationem. In aliquibus aūt statim secundùm eam, quæ ad alterum est cōparationē, & quod eligendū utrumq;, uel alterum dicimus. Vt quādo hoc quidē natura bonum, illud aūt non natura bonū dicimus: nā quod natura bonū, manifestum, quoniam eligendū est. Sumendū aūt quam maximè uniuersales locos de eo, quod est magis & minus, nā sic sumpti, ad plura utiles erūt. Fieri aūt potest ut eorum qui dicti sunt, quosdā uniuersales magis q̄s faciat, parum trāsmutans secū dùm appellationē. Vt quod natura tale, eo quod non natura tale, magis tale. Et si hoc quidē facit, illud aūt nō facit q̄d habet tale cuicūq; insit, magis tale q̄d interdū facit tale, quā quod nō facit. Si aūt utrūq; facit, quod magis facit tale. Amplius, si eodē aliquo, hoc quidē magis, illud aūt minus tale. Et si hoc tali magis tale, illud uerò nō tali tale, manifestū, quoniā primū magis tale. Amplius ex additione, si eidem additū, aliquod totū magis tale facit. Aut si ei quod minus est tale additum, totum magis tale facit. Similiter aūt & ex ablatione, nam quo ablato reliquis, reliquū minus tale, ipsum magis tale. Et quæ cōtrarijs sunt impermixtiora, magis talia. Vt albus quidē nigro impermixtius. Amplius, præter ea quæ dicta sunt prius. quod magis suscipit propriā ꝓpositi rationē. Vt si albi est ratio color disgregatiuus uisus, albioris est color magis disgregatiuus uisus. Si aūt particulariter, & non uniuersaliter problema ponatur: primum quidem dicti uniuersaliter cōstructiui, uel destructiui loci omnes utiles. Vniuersaliter enim interimētes, uel cōstruentes, & particulariter mōstramus: nā si omni inest, et alicui, et si nulli inest, nec alicui. Maximè autem opportuni, & communes loci qui sunt ex oppositis, & con

iugatis, & casibus. Nam similiter probabile est existimare, si omnis uoluptas bonũ, & tristitiam omnẽ malũ esse, & si aliqua uoluptas bonũ, & tristitiam aliquam esse malũ. Item si aliquis sensus non est potestas, & insensibilitas quædam nõ est impotẽtia, & si quoddã opinatũ disciplinatum, opinio quædam disciplina: rursũ si aliquod iniustorũ bonum, & iustorum aliquod malum, & aliquod eorum quæ iniustè malum, & aliquod eorũ quæ iniustè bonum, & si quoddam delectabile fugiendum, & delectatio quædã fugienda: secundùm hæc aũt & si aliquod delectabile utile, delectatio quædã utilis. Et in corruptiuis autem, & generationibus, & corruptionibus similiter. Nam si aliquod corruptiuum delectationis uel disciplinæ bonũ est, erit quædam delectatio, uel disciplina malorũ. Similiter aũt & si corruptio quædam disciplinæ bonorum, uel generatio malorum, erit quædã disciplina malorum. Vt si obliuisci quæ quis turpia egit bonorũ est, uel reminisci malorũ, erit scire quæ quis turpia egit, malorum. Similiter aũt & in alijs, in omnibus enim similiter probabile. Amplius, ex eo quod est magis & minus, & similiter, si enim magis quidem eorum quæ sunt ex alio genere aliquid tale, illorũ autem nihil est, neque quod dictum est erit tale. Vt si magis quidem disciplina quædam bonum. quã uoluptas, nulla aũt disciplina bonum, nec uoluptas bonũ erit, & ex eo quod est similiter quidem et minus eodem modo. Nam erit et interimere, et construere. ueruntamen ex eo quod est similiter, utrãq; ex minus aũt construere solũ, destruere autem non, si enim similiter potestas quædam bonum, & disciplina, est autem quædam potestas bonum, & disciplina, si aũt nulla potestas bonum, nec disciplina, si aũt minus quædam potestas bonum quàm disciplina, est aũt quædam potestas bonum, & disciplina, at uerò si nulla potestas bonum, nõ necesse est & disciplinam nullã esse bonum: manifestum igitur, quoniam construere solũ ex eo q̃d minus est. Non solum aũt ex alio genere est destruere, uerum & ex eodem, dum sumit quis quod maximè tale est. Vt si positum est disciplina quædam bonũ, ostẽdatur aũt quoniam prudẽtia nõ bonum, nec alia ulla erit, quia nec quæ maximè uidetur. Amplius, ex suppositione similiter postulantẽ si uni, & omni inesse, uel nõ inesse. Vt si hominis anima immortalis, & alias, si aũt hæc nõ, nec alias. Si igitur inesse alicui positum est, ostendendum quoniam alicui nõ inest: nam cõsequetur per hypothesin nulli inesse. Si autem alicui nõ inesse positum est, ostendendum q̃niam inest alicui: nam & sic cõsequetur omnibus inesse. Manifestum igitur est q̃d qui Hypothesi utitur, facit problema uiersale, particulariter positum. Nam particulariter confitentem uniuersaliter postulabit confiteri, eo quòd uni, & omni similiter postulauerit inesse. Cum aũt indefinitum est problema, uno modo destruere contingit. Vt si dixerit uoluptatem bonũ esse, uel nõ bonũ, & nihil aliud quicquam determinauerit: nam si aliquam uoluptatẽ dixerit bonũ esse, ostendendũ uniuersaliter quod nulla, si debeat interimi propositum. Similiter autem & si aliquam dixerit uoluptatẽ nõ esse bonum, ostendendũ uniuersaliter quod omnis, aliter uerò non contingit interimere. Nam si ostenderimus quoniam est quædam uoluptas bonũ, uel nõ bonum, nondum interimitur propositum. Manifestum igitur quoniam interimere quidem uno modo dicitur: construere aũt dupliciter. Siue enim uniuersaliter ostenderimus, quòd omnis uoluptas bonũ: siue q̃d est quædam uoluptas bonũ, ostensum erit quod propositum est. Similiter autem & si oporteat differere ꝙ est quædam uoluptas nõ bonũ, si ostenderimus q̃d nulla bonum, uel quod quædam non bonum, ostendentes erimus utrumq; & uniuersaliter, & particulariter, q̃d est quædam uoluptas nõ bonum. Cum autem determinata fuerit positio, dupliciter interimere erit. Vt si ponatur alicui quidem inesse uoluptati bonum esse, alicui autem nõ inesse: nam siue omnis ostendatur uoluptas bonum, siue nulla, interemptum erit propositum. Si autem unam solã uoluptatem posuerit bonũ esse, tripliciter contingit interimere. Nam ostendentes quòd

tes quòd omnis,uel nulla,uel quòd plures quàm una bonũ,interimentes erimus quod propositum est.In pluribus uerò positione determinata(ut quòd prudentia sola est uirtutũ scientia)quadrupliciter est interimere. Nam ostenso quod omnis uirtus scientia,uel quod nulla,uel quod & alia aliqua ut iustitia,uel quòd ea dẽ prudentia,non scientia, interemptũ erit propositum.Vtile aũt & inspicere in singularibus,in quibus inesse aliquid uel non dictũ est,quemadmodũ in uniuersalibus problematibus.Amplius aũt & in generibus inspiciendum,diuidendi secundùm species usque ad indiuidua,sicut prius dictũ est. Nam si omni appareat inesse,siue nulli multa proferenti, postulandum uniuersaliter confiteri, aut ferre instantiam in aliquo non sic.Amplius, in quibus possibile est aut specie, aut numero determinare accidens,inspiciẽdum si nullũ horum inest. Vt quòd tempus non mouetur,nec est motus,annumeranti quot sunt species motus.Nam si nulla earum inest tempori,manifestũ quoniã non mouetur,nec est motus. Similiter aũt & quod anima nõ est numerus, diuidenti quoniã omnis numerus aut impar,aut par:nam si anima neq; impar,neq; par,manifestum quod non est numerus.Ad accidens igitur per talia,& hoc modo argumentandum.

Tertij libri Topicorum Aristotelis finis.

QVARTI LIBRI TOPICORVM ARISTOTELIS, DE QVO DISCVTIENDVM ET PROBLEMATVM genere,loci decem. Cap. I.

Ost hæc aũt de ijs,quę ad genus & propriũ,inspiciendũ. Sunt aũt hęc elementa eorũ,q̃ sunt ad terminos,& his ipsis rarò con siderationes fiũt disputantibus. Si ergo ponatur genus alicuius existentiũ,primũ quidẽ inspiciendũ ad omnia,quæ cognata sunt ei q̃ dicit,si de alio nõ prędicat,quemadmodũ est in accidẽte.Vt si uoluptatis bonũ ponat genus, si aliqua uoluptas nõ bonũ.Nam si hoc manifestũ est,quoniã nõ genus bonũ uoluptatis,nã genus de omnibus q̃ sunt sub ipso speciebus prædicat.Deinde si non in eo q̃d qd ẽ. prædicat,sed ut accidens. Quemadmodũ albũ de niue aut de anima,à seipso agitatũ.Neq; enim nix idipsũ q̃ est,albũ,quapropter nõ est genus album niuis,neq; anima idipsum quod est agitatũ.Nam accidit ei moueri,quemadmodũ & animali frequent & ambulare,& ambulãs esse.Amplius, agitatũ nõ q̃d est,sed quid faciẽs,uel patiẽs significare uidet:similit aũt & albũ. Nõ enim q̃d est nix,sed quale qd ẽ.indicat,quare neutrũ horũ in eo q̃d qd ẽ.prędicat.Maximè aũt in accidẽtis definitione inspiciendũ,,si aptat ad dictũ genus.Vt ad quæ nũc dicta sunt.Contingit enim quippiã mouere seipsũ,et nõ:similiter aũt & albũ esse,et nõ. Quare neutrum horũ genus,sed accidens,eo quod accidens dicimus,quod contingit idem inesse alicui,& nõ. Amplius,si non in eadem diuisione est genus,& species,sed hæc quidẽ substãtia,illud aũt quale,aut hoc quidẽ ad aliquid,illud aũt quale.Vt nix quidẽ,& cygnus substantia,albũ aũt nõ substantia,sed quale. Quare nõ est genus albũ niuis,neq; cygni. Rursum disciplina quidẽ ad aliquid,bonũ aũt & pulchrũ quale:quare non est genus pulchrũ, uel bonũ disciplinæ.Nam genera eorũ q̃ sunt ad aliquid,& ipsa ad aliquid,oportet esse:ut in duplici. Etenim

multi

multiplex est genus duplicis, & ipsum eorũ quæ sunt ad aliquid est. Vt uniuersaliter aũt dicatur, in eadem diuisione oportet genus esse speciei: nam si species substantia, & genus, & si quale quippiam species est, & genus quale quippiã, ut si album quale quippiã & color. Similiter autem & in alijs. Rursum si necesse fuerit, uel si cõtigerit genus participare, q̃d positũ est in genere. Terminus aũt eius quod est participare, est suscipere participati rationẽ, manifestũ igitur quoniã species quidem participant genera, genera aũt species non. Nã species suscipit generis rationẽ, genus aũt speciei non. Considerandum igitur si participat, uel contingit assignatum genus participare speciẽ: ut si quis entis, uel unius, genus quippiam assignauerit: Accidet enim genus, participare speciẽ: nam de omnibus quæ sunt ens, & unũ prædicantur, quare & ratio eorũ. Amplius, si de aliquo assignata species uera est, genus autem nõ. Vt si ens, aut scibile, opinabilis genus ponatur: nam de non ente opinabile prædicabitur, multa enim nõ entia opinabilia sunt, at quòd ens, uel scibile non prædicatur de nõ ente, manifestũ, quare non est genus ens, neque scibile opinabilis. Nam de quibus species prędicatur, et genus oportet prędicari. Rursum si nullã specierũ contingit participare quod positũ est in genere. Nam impossibile est participare genus, quod nullã specierum participat, nisi aliqua secundũ primã diuisionẽ specierũ sit, illæ aũt genus solũ participant. Si igitur motus genus uoluptatis ponatur, considerandũ, si neque corruptio, neq; alteratio uoluptas, neq; ullus reliquorũ (qui assignari solẽt) motuũ, manifestũ enim quoniã nullã specierũ participabit, quare neqne genus, eo quod necessariũ est quod genus participat, & specierũ aliquam participare: quare non erit species motus uoluptas, neq; indiuiduorũ, neq; eorũ quicquã quæ sub specie motus sunt. Nam & indiuidua participant speciẽ, & genus, ut quidã homo, & hominẽ participat, & animal. Amplius si de pluribus dicitur quàm genus, quod in genere positum est. Vt opinabile, quàm ens: nã & ens, & non ens opinabile. Quare non erit opinabile species entis: de pluribus enim semper genus, quã species prędicatur. Rursus, si de æqualibus genus & species dicuntur. Vt si eorũ quæ omnia consequuntur, hoc quidẽ species, illud autẽ genus ponatur, quemadmodũ ens, & unum, omne enim ens, & unũ: quare neutrũ neutrius genus, eo quod de æqualibus dicũtur. Similiter aũt & si primum, & principiũ ad seinuicẽ ponantur: nam & principium primum, & primum principium, Quare aut utraque quæ dicta sunt idẽ sunt, aut neutrũ netrius genus. Elementũ autẽ est ad omnia huiusmodi, quod de pluribus genus quàm species, & differentia dicitur, de paucioribus enim etiã differẽtia dicitur quã genus. Videndũ autem & si alicuius indifferentiũ speciẽ non sit genus quod dictũ est genus, uel non uideatur. Construenti autem, si est alicuius. idem enim omniũ indifferentiũ speciẽ genus. Si igitur unius monstretur, manifestũ quoniam omniũ, & si unius non, manifestũ quoniam nullius: ut si quis insecabiles ponens lineas, indiuisibile genus earũ dicat esse: Nam linearũ habentiũ diuisionũ non est quod dictũ est genus cũ sint indifferẽtes secundũ speciẽ. Indifferẽtem enim sibijnuicem secundùm speciem rectæ lineæ omnes

De genere loci alij. *Cap.* *II.*

Considerandum aũt, & si quod aliud genus est assignatæ speciei, quod neq; continet assignatũ genus, neque sub illo est. Vt si quis iustitiæ scientiam ponat genus: est enim uirtus genus, & neutrum generum reliquũ continet: quare non erat scientia genus iustitiæ. Videtur enim, quando species una sub duobus generibus est, alterũ ab altero contineri. Habet aũt dubitationẽ in quibusdã, quod huiusmodi est. Nã uidetur quibusdã prudentia, & uirtus, & scientia esse, & neutrũ genus à neutro contineri, non tamen ab omnibus conce-

conceditur prudentiam sciẽtiam esse. Si igitur quis admittat quod dictũ est uerũ esse, attamẽ subalterna, uel sub eodem ambo fieri quæ eiusdem sunt genera, necessarium uidebitur esse, quemadmodũ & in uirtute & in sciẽtia accidit, utraq; enim sub eodem genere sunt: nam utrunq; eorum habitus, & dispositio est. Considerãdum igitur si neutrum est in assignato genere. Si enim neq; subalterna sunt genera, neq; sub eodem ambo, non erit quod assignatum est genus. Considerandum aũt & genus assignati generis, & sic semper superius genus, si omnia prædicãtur de specie, & si in eo quod quid est prædicãtur. Nam omne superius genus prædicari oportet de specie in eo quod quid est: si ergo alicubi dissonet, manifestũ quoniam nõ est genus, quod assignatum est. Rursum, si genus participat speciẽ, uel ipsum, uel aliquod superiorum generum. Nam nullum superiorũ participat q̃d inferius est. Destruenti igitur, quemadmodũ dictum est utẽdũ, astruẽti aũt si cõfiteatur quidẽ inesse speciei, quod dictũ est genus, at ut genus insit dubitet, sufficit ostendere aliquid superiorum generũ in eo quod quid est de specie prædicari. Vno enim in eo quod quid est prædicato, omnia & superiora illius, & inferiora si prædicãtur de specie, in eo quod quid est prædicabũtur: quare & assignatũ genus in eo quod quid est prædicabitur. Quod aũt uno in eo quod quid est prædicato, omnia etiã reliqua (si prædicãtur) in eo q̃d quid est prædicabũtur, p inductionẽ sumẽdum. Si aũt simpliciter inesse dubitetur assignatum genus, nõ sufficit ostendere aliq̃d superiorum generum in eo quod quid est de specie p̃dicari: ut si ambulationis genus quispiam assignauit lationẽ, nõ sufficit ostendere quòd motus est ambulatio, ad ostendẽdum quòd latio est eo q̃d & alij motus sunt, sed ostendendum q; nullũ participat ambulano eorũ quę sunt secundũ eandẽ diuisionẽ, nisi lationẽ. Nam necesse est quod genus participat, & specierũ aliquam participare secũdum primã diuisionẽ: si enim ambulatio neq; argumentationem neq; diminutionem, neq; alios motus participet, manifestũ quoniam lationem participabit, quare erit genus latio ambulationis. Rursum, de quibus species quę posita est ut genus prædicatur, cõsiderandũ si & assignatũ genus in eo quod quid est de ipsis eisdem prædicatur de quibus & species, similiter aũt & si omnia quæ supra genus sunt. Nam si alicubi dissonat, manifestum quoniam nõ est genus quod assignatũ est, si enim esset genus, omnia & superiora illius, & ipsum, in eo quod quid est prędicarẽtur de ijs, de quibus & species in eo quod quid est prædicatur. Destruenti igitur utile si nõ prædicatur genus in eo quod quid est de quibus & species prędicatur, astruẽti autem si prędicetur in eo q̃d quid est, utile, accidet enim genus et speciem, de eodem in eo quod quid est prædicari, quare & idẽ sub duobus generibus fit, necesse est igit̃ subalterna genera esse. Si igitur ostẽdatur quod uolumus genus astruere nõ esse sub specie, manifestum quoniam species sub hoc erit, quare ostẽsum erit, quoniam genus hoc. Considerandæ autem & rationes generum, si aptantur ad assignatam speciem, & ad participantia speciem. Necesse est enim generum rationes prædicari de specie, & de ijs quæ participant speciem: si igitur in aliquo dissonet, dilucidum quoniã nõ est genus quod assignatũ est. Rursus, si differentiam ut genus assignauit. Vt si immortale genus Dei: nam differẽtia est animalis immortale, eo quod animaliũ alia mortalia, alia immortalia. Manifestũ igitur quoniam peccant: nullius enim differentia est genus. Quod aũt hoc uerũ, manifestum, nulla enim differẽtia significat quid est, sed magis quale quid, ut gressibile, & bipes. Et si differentiam in genere posuit, tanquam speciem: Vt imparem quidem numerum (differentia enim numeri impar, & non species est) neque uidetur participare differentia genus. Nam omne quod participat genus uel species, uel indiuiduum est: differentia autem neq; indiuiduum, neq; species. Manifestum igitur quoniã nõ participat genus differẽtia. Quare neq; impar species erit, sed differentia, quoniã non participat genus. Amplius, si genus in specie posuit

Vt con-

Vt contiguitatem idipsum quod continuitatem, aut mixturam id idipsum quod est temperamentum, aut (ut Plato definiuit) lationem secundùm locũ mutationẽ: nõ enim necessarium contiguitatem continuitatem esse, sed èconuerso, continuitatem contiguitatem, nõ enim omne contiguum cõtinuatur, sed quod continuatur, contiguum est. Similiter autem & in alijs. Nam neque mixtura omnis temperamentum (nam siccorum mixtura non est temperamentum) neq; secundũ locũ mutatio omnis, latio: nã ambulatio nõ uidetur latio esse. Pene enim in ijs quæ inuoluntariè locum ex loco permutãt, dicitur latio, quemadmodũ inanimatis accidit. Manifestum aũt quoniã & de pluribus species dicitur quàm genus in assignatis, cum oporteat ècontrario fieri. Rursũ, si differentiã in specie posuit. Vt immortale idipsum quod est Deum: nam accidit de ęqualibus, aut pluribus quã speciem dici. Differentia enim semper de ęqualibus, aut de pluribus quã species dicitur. Amplius, si in differentia genus posuit. Vt colorem idipsũ quod est congregatiuum, aut numerum quod impar. Et si genus ut differentiam dixit. Possibile est enim aliquem talem suscipere positionẽ, ut temperantiæ mixturã differentiam, aut lationis, secundùm locum mutationem. Inspiciẽdum autem omnia quæ sunt huiusmodi, per eadem: cõmunicant enim loci, de pluribus enim genus quã differẽtiam oportet dici, & non participare differentiã. Sic aũt assignato, neutrũ eorũ quæ dicta sunt, possibile est accidere: nam & de paucioribus dicetur, & participabit genus differentiã. Rursũ, si nulla differẽtia generis prædicat̃ de assignata specie, nec genus prædicabitur. Vt de anima, neq; impar, neq; par prædicat̃, quare nec numerus. Amplius, si prius est natura species, & simul interimit genus (uidet̃ enim contrariũ) nõ erit genus. Amplius, si contingit relinquere dictũ genus, uel differẽtiam (ut animã moueri, opinionẽ uerum & falsum) neutrũ erit dictorũ genus uel differentia. Videt̃ enim genus & differentia sequi quandiu fuerit species.

De genere loci alij. Cap. III.

INspiciendum aũt & si quod in genere positum est, participat aliquid cõtrarium generi, aut si contingit participare. Nam idẽ cõtraria simul participabit, eo quod ipsum genus quidem nunquam relinquit, participat aũt & contrarium, aut contingit participare. Amplius, si quippiam cõmunicat species, q́d impossibile est omnino inesse ijs, quæ sũt sub genere: Vt si anima uitã cõmunicat, numerorũ aũt nullum possibile est uiuere, nõ erit species numeri anima. Considerandũ autem & si æquiuoca sit species generi elemẽtis utenti, ijs quæ dicta sũt ad æquiuocum. Vniuocũ enim genus, & species. Quoniam inspiciẽdum aũt omnis generis plures species, inspiciẽdum si non contingit alteram speciem esse dicti generis. Nam si non est, manifestum quoniam nõ erit genus omnino, quod dictum est. Considerãdum etiam est si quod translatitiè dictũ est, ut genus assignauit. Vt temperantiam consonãtiam: nam omne genus propriè de speciebus prædicatur, consonãtia uerò de temperantia non propriè, sed trãslatitiè omnis enim consonãtia in sonis. Amplius, si sit contrarium speciei aliquid, considerandum. Est autem multipliciter consideratio. Primum quidem si in eodem genere cõtrarium speciei, cum nõ sit contrariũ generi. Oportet enim contraria in eodem genere esse, si nihil sit cõtrarium generi. Cum autem est contrarium generi, considerãdum si contrarium in contrario. Necesse est enim contrarium in contrario esse, si sit contrarium quidem generi. Manifestũ autem est unumquodque eorum per inductionem. Rursum, si omnino in nullo genere quod speciei est cõtrarium, sed ipsum genus. Vt bonum, nam ipsi hoc nõ in genere, nec cõtrarium huius in genere erit, sed ipsum genus, quemadmodum in bono & malo accidit: neutrũ enim horũ in genere, sed utrumq; eorũ genus. Deinde cõsiderandũ si cõtrarium est alicui

& genus

& genus & species, & horum quidem est aliquid medium, illorum aūt non. Nam si generum est aliquid medium, & specierum, & si specierū, & generū: ut in uirtute & uitio, & iustitia & iniustitia. Vtrorumq; enim est aliquid medium. Instantia huius, quoniam sanitatis & ægritudinis nihil est medium, mali autem & boni aliquod medium. Amplius, si est quidem aliquid utrisq; medium, et speciebus, et generibus: non similiter aūt, sed horum quidem secundùm negationem, illorū uerò ut subiectū. Probabile enim similiter & in utrisq;. Vt in uirtute & in uitio, iustitia, & iniustitia. utrisque enim secundùm negationem medium. Amplius, quādo non est contrarium generi, considerandū non solum si contrarium in eodem genere, sed & medium. In quo enim extrema, et medium, ut in albo et nigro, nam color genus, & horum & mediorum colorum omniū. Instantia, quoniam defectus quidem & superabundantia in eodem genere (in malo enim ambo) mediocre autem cum sit medium horum, non in malo, sed in bono est. Considerandum etiā, si genus quidem contrarium est alicui, species autē nulli. Nam si genus est contrarium alicui, & species, quemadmodum uirtus & uitium, & iustitia & iniustitia. Similiter aūt & in alijs consideranti, manifestum uidetur esse. Instantia, in sanitate & ægritudine, simpliciter enim sanitas ægritudini contraria, aliqua autem ægritudo, cum sit species ęgritudinis, nulli contrarium: ut febris & ophtalmia, & unumquodq; aliorum. Interimenti igitur tot modis inspiciendum, si enim nō insint q̄ dicta sunt, manifestum autem non esse genus, quod assignatum est. Construenti uerò tripliciter. Primum quidem si contrariū speciei sit in dicto genere, cū non sit contrarium generi. Nam si contrarium in hoc, manifestum quoniam et quod propositum est. Amplius, si medium in dicto genere. Nam in quo medium, & extrema. Rursum si sit & contrarium quidem generi, considerandum est et si contrarium in contrario. Nam si sit, manifestum quod & propositum in proposito.

De genere loci alij. *Cap.* IIII.

Rursum in casibus, et coniugatis, si similiter sequuntur, & interimenti, & cōstruenti. Simul enim uni, et omnibus insūt, uel nō insunt: ut si iustitia scientia quædam, & iustè scienter, & iustus sciens, si aūt horum aliquid non inest, nec reliquorum ullum. Rursum in ijs quæ similiter se habēt ad inuicem. Vt delectabile similiter se ad uoluptatem, & utile ad bonū: utrumque enim utriusq; effectiuum. Si igitur uoluptas quiddam bonum, & delectabile q̄ddam utile erit, manifestum enim quoniā boni erit effectiuum, eo quòd uoluptas bonū. Similiter aūt & in generationibus, & corruptionibus. Vt si ædificare est operari, ædificasse operatū esse, & si discere est reminisci, & didicisse recordatū esse, & si dissolui est corrumpi, & dissolutū esse corruptum esse, & dissolutio corruptio quædam. Et in generatiuis uerò & corruptiuis, similiter & in potētijs & usibus, & omnino secundùm quamlibet similitudinē & interimenti & cōstruenti inspiciendum, quemadmodū in generatione & corruptione diximus. Nam si corruptiuum dissolutiuū, & corrumpi dissolui, & si generatiuū est effectiuum, et generari fieri, & generatio factio, similiter & in potentijs & usibus, & omnino si potētia dispositio, & posse disponi, et si alicuius usus est actus, & uti agere, & usū esse egisse. Si aūt sit priuatio id quod opponitur speciei, duobus modis est interimere. Primum quidem si assignato genere est oppositum. Aut enim simpliciter in nullo genere eodem priuatio, aut non in ultimo ut si uisus in ultimo genere est sēsus, cæcitas nō erit sensus. Secundo aūt, si & generi et speciei opponitur priuatio: non est aūt oppositum in opposito, nec quod assignatum est, in assignato erit. Interimenti igitur, quemadmodū dictum est, utendum. Construenti autē uno modo, nam si oppositū in opposito, & propositum in proposito erit. Vt si cæcitas in-

ſenſibilitas quædam, & uiſus ſenſus. Rurſum in negationibus conſiderandũ ècõuerſo, quemadmodum in accidente dicebatur. Vt ſi delectabile quod bonum, quod non bonum non delectabile. Nam ſi non ita ſe habet, erit contrà, non bonũ delectabile. At impoſſibile eſt, ſi bonũ genus eſt delectabilis, eſſe quicquã nõ bonum delectabile. Nam de quibus genus non prædicatur, nec ſpecierũ ulla: & cõſtruenti etiam ſimiliter inſpiciendũ. Nam ſi non bonum, non delectabile, delectabile bonum: quare genus bonũ delectabilis. Si aũt ſit ad aliquid ſpecies, conſiderandum ſi & genus ad aliquid. Nam ſi ſpecies ad aliquid, & genus: ut in duplici & multiplici, utrumq; enim ad aliquid. Si autem genus ad aliquid, non neceſſario & ſpecies. Nam diſciplina ad aliquid, Grãmatica aũt non. An nec quod prius dictum eſt uerum uidebitur? nam uirtus ipſum quod bonũ, & ipſum quod honeſtum, & uirtus quidem ad aliquid, bonum uerò & honeſtum non ad aliquid, ſed qualia. Rurſum, ſi non ad idẽ dicitur ſpecies, & ſecundũ ſe, & ſecundũ genus. Vt ſi duplum dimidij dicitur duplũ, et multiplum dimidij oportet dici, ſi autem non, non erit multiplum genus dupli. Amplius, ſi non ad idem & ſecundùm genus dicitur, & ſecundùm omnia genera. Nam ſi duplum dimidij multiplũ eſt, & abundans dimidij dicetur, & ſimpliciter ſecũdùm omnia ſuperiora genera ad dimidiũ dicetur. Inſtantia, quod non neceſſe eſt ſecundùm ſe, & ſecũdum genus ad idẽ dici: nam ſcientia ſcibilis dicitur, habitus autẽ & diſpoſitio non ſcibilis, ſed animæ. Rurſum ſi ſimiliter dicitur genus, & ſpecies ſecundùm caſus. Vt ſi alicui, aut alicuius, aut quolibet modo aliter dicitur, nã ut ſpecies, & genus. uelut in duplo, & in ſuperioribus, Alicuius enim & duplum, & multiplum: ſimiliter aũt & in ſcientia. Alicuius enim & hæc, & genera, ut diſpoſitio, & habitus. Inſtantia aũt, quod aliq̃ties non ſic. Nam differens, & contrarium alicui: diuerſum autem cum ſit genus horum, non alicui, ſed ab aliquo: diuerſum enim dicitur ab aliquo. Rurſum ſi ſimiliter ad aliquid ſecundùm caſus dicta, non ſimiliter conuertũtur. Quemadmodũ in duplo, & multiplo, utrumq; enim horum alicuius, & idem etiam ſecundũ conuerſionem dicitur, alicuius enim & dimidium, & ſubmultiplũ. Similiter autem & in diſciplina, & opinione. Nam & hæ alicuius, et conuertitur, ſimiliter & diſciplinatũ et opinabile alicuius. Si igitur in aliquo nõ ſimilirer cõuertitur, manifeſtũ ẽ nõ eſſe genus alterum alterius. Rurſum, ſi non ad æqualia ſpecies, et genus dicit. Similiter enim, & æqualiter utrũq; uidetur dici, quemadmodũ in dono & datione: nam et donũ alicuius alicui dicitur, et datio alicuius et alicui dicitur. Eſt aũt datio genus doni: nam donum datio eſt irreddibilis. In aliquibus aũt nõ accidit ad æqualia dici, nam duplum alicuius duplum, abundans autem & maius alicuius & aliquo. Omne enim abundans, et maius aliquo abundat, et alicuius abundat, quare nõ ſunt genera q̃ dicta ſũt dupli, eo quòd nõ ad æqualia dicunt̃ ſpeciei, aut nõ uniuerſaliter uerum, ad æqualia ſpeciẽ et genus dici. Videndum aũt et ſi oppoſiti eſt oppoſitũ genus: Vt ſi dupli multiplum, et dimidij ſubmultiplum: oportet enim oppoſitum oppoſiti genus eſſe. Si igitur ponat aliquis ſcientiam idipſũ q̃d eſt ſenſum, oportebit et ſcibile id quod eſt ſenſibile eſſe, ſed nõ eſt, nõ enim omne ſcibile ſenſibile: nam intelligibiliũ quædam ſcibilia. Quare nõ eſt genus ſenſibile ſcibilis, ſi aũt hoc non, neq; ſenſus ſcientiæ. Quoniam aũt eorum quæ ad aliquid dicuntur, alia quidem ex neceſſitate in eis, aut circa ea ſunt ad quæ dicuntur (ut diſpoſitio, et habitus, et commenſuratio. In alio enim nullo poſſibile eſt eſſe quæ dicta ſunt, quàm in eis ad quæ dicuntur) alia aũt non neceſſe eſt quidem in eis eſſe ad quæ dicuntur, cõtingit aũt (quemadmodum ſcibile eſt in anima, nihil enim prohibet ſui ſcientiam habere animam, non neceſſarium autem, poſſibile eſt enim & in alio eſſe hanc eandem) alia uerò ſimpliciter non contingit in eis eſſe ad quæ dicuntur (ut contrariũ in contrario, neq; ſcientiam ſcibile, niſi ſit ſcibile anima, uel homo) conſiderare igitur oportet, ſi quis in genere ponat quod tale eſt, in nõ tali:

Vt ſi

Vt si memoriam immansionẽ scientiæ dicat. Nam omnis immansio in mẽte, & circa illud, quare & scientiæ immãsio in sciẽtia. Memoria igitur in scientia, eo q̃d immansio scientiæ ẽ. Hoc aũt non contingit: memoria enim omnis in anima. Est aũt qui dictus est locus, & accidens cõmunis. Nihil enim refert, memoriæ genus immansionẽ dicere, aut accidere dicere illi hoc. Nam si quouis modo est memoria immansio scientiæ, eadem aptabitur de ipsa ratio.

De re eadem loci alij. Cap. V.

Rursum si habitũ in actu posuit, aut actum in habitu, nõ est genus quod tale est. Vt si sensum motum per corpus: nam sensus habitus, motus aũt actus. Similiter aũt & si memoriam habitum continentiuum opinionis dixerit: nam nulla memoria habitus, sed magis actus. Peccant autem & qui habitum in consequentem potentiã ordinant: ut mansuetudinem, continentiam iræ, & fortitudinem, & iustitiam, timorum & lucrorum continentiam. Nam fortis, & mansuetus, perturbatione uacans dicitur: continens aũt qui perturbatur, sed non ducitur: fortasse igitur talis potentia sequitur utrumque, ut si perturbetur, non ducatur: uerum continere non hoc est, hunc quidem fortem, illum aũt mansuetum esse, sed omnino perturbari ab huiusmodi nihil. Aliquoties aũt & quod sequitur, quouis modo ut genus ponunt. Vt tristitiam iræ, & opinionẽ fidei. Vtraque enim prædicta sequunt quidẽ quodammodo assignatas species. Neutrum aũt eorum genus est: nam qui irascitur contristatur, priore in eo tristitia facta, nõ enim ira tristitiæ, sed tristitia iræ causa est: quare simpliciter ira nõ est tristitia. Secũdum aũt hæc, neq; fides opinio: contingit enim eandem opinionem etiam nõ credentem habere. Non contingere aũt hoc, si fides esset species opinionis, nõ enim contingit idem amplius permanere, si ex specie omnino permutatũ sit; quemadmodum nec idem animal quandoq; hominem esse, & quandoq; non. Si quis aũt dicat ex necessitate opinantem etiam fidem habere, de æqualibus opinio & fides dicetur, quare neq; sic erit genus, de pluribus enim oportet dici genus. Videndũ autem & si in aliquo eorum nata sint utraq; fieri. In quo enim species, & genus, ut in quo albũ, & color, & in quo Grãmatica & disciplina. Si igitur uerecundiã timorẽ dixit, aut irã tristitiã, nõ accidit in eodẽ speciem et genus esse. Nã uerecũdia quidẽ in rationali, timor in irascibili. At tristitia in cõcupiscibili (nã in hoc et uoluptas) ira aũt in irascibili: quare nõ sunt genera, quæ assignata sunt, eo q̃d non in eodem cum speciebus nata sunt fieri. Similiter aũt & si amicitia in cõcupiscibili, non erit uoluntas quædã: omnis enim uoluntas in rationali. Vtilis aũt hic locus & ad accidens, & id cui accidit, in eodẽ enim accidens, & cui accidit: quare nisi in eodẽ uideat, manifestũ quoniã non accidit. Rursum si secundũ quid species dictũ genus participat, non enim uidet secundũ quid participari genus. Nam non est homo, secundùm quid animal, neq; Grãmatica, secundũ quid disciplina: similiter autem & in alijs. Considerandũ igitur si in aliquibus secũdùm quid participatur genus, ut si animal quod sensibile uel uisibile dicitur: nã secundũ quid sensibile, uel uisibile animal. Secundum corpus enim sensibile & uisibile: secundum animã autem non, quare non erit genus, corpus uisibile & sensibile, animalis. Latẽt aũt quandoque & totũ in partem ponentes: Vt animal corpus animatũ: nullo enim modo pars de toto prædicatur. Quare nõ erit genus corpus animalis, eo quòd pars est.

Videndũ aũt si quid uitu perandorum, aut fugiendorum in potestate, aut potente posuit: Vt Sophistã, uel calumniatorẽ, uel furem eũ, q possit aliena latenter surripere: Nemo enim prædictorũ in eo quod possit, aliquid horũ talis dicit. Potest enim & Deus, & studiosus praua agere, nõ sunt aũt huiusmodi. Nam omnes praui secundùm electionẽ dicuntur. Amplius, omnes potestates eorum sunt, quę

sunt eligēda: nam prauorum potestates eligēdæ, eo quòd Deū & studiosum habere dicimus eas. Potētes enim dicimus eos esse praua agere, quare nullius uituperabilis erit genus potestas Si aūt non, accidet uituperandorum quiddam eligēdum esse: nā erit quædam potestas uituperabilis. Et si quid propter se honorabilium uel eligibilium, in potestate, uel potente, uel effectiuo posuit. Nam omnis potestas, & omne potēs aut effectiuū, propter aliud eligendum. Aut si quid eorum, quæ sunt in duobus generibus uel pluribus, in altero posuit. Quędam enim non est in uno genere ponere, ut fraudulētum, aut calumniatorē: neq; enim qui eligit, impotens: aūt neq; qui potest, at non eligens, calumniator, aut fraudulētus: sed q utraq; hæc habet. Quare nón ponenda sunt in uno genere, sed in utroq; eorum q dicta sunt. Amplius, aliquoties èconuerso, genus quidem ut differentiam, differētiam autem ut genus assignant. Vt stuporem, superabundātiam admirationis, & fidem uehementiam opinionis, nam neq; superabundantia, neq; uehementia, genus, sed differentia: uidetur enim stupor admiratio esse superabūdans, & fides opinio uehemens: quare genus admiratio & opinio est, superabundantia aūt et uehementia differentia. Amplius, si quis superabundantiam & uehementiam ut genera assignet, inanimata fidem faciet et stupefacient. Nam cuiusq; uehementia & superabundantia illi adest, cuius est superabundantia, & uehementia. Si ergo stupor superabundātia est admirationis, aderit admirationi, quare admiratió stupefaciet: similit' aūt et fides aderit opinioni, si uehemētia quidē opinionis est: quare opinio fidem faciet. Amplius, accidet sic assignanti uehementiam uehementē dicere, & superabundantiam superabundantē. Est enim quædā fides uehemens, si ergo fides uehementia est, uehementia erit uehemens. Similiter aūt & stupor quidem & superabundans, si ergo stupor est superabundantia, superabūdātia erit superabundans. Videtur aūt neutrum horum, quemadmodum nec disciplina disciplinatum, nec motus motū Quandoq; autem peccant, & passionem in genere eius quod passum est ponentes: Vt immortalitatem uitam sempiternā dicentes esse: passio enim uitæ, & accidens immortalitas uidetur esse. Quod aūt uerū sit q dicitur, manifestū fiet, si quis admittat aliquem ex mortali fieri immortalē. Nullus enim dicit aliam, uitā eum sumere, sed accidens aliquod, uel passionē huic eidem aduenire. Quare nō genus uita immortalitatis. Rursum si passionē, cuius est passio, illius genus dicit: Vt spiritū aerem motum: magis enim motus aeris spiritus, nam aer idem permanet, & quando mouet, & quādo stat. Quare nō est omnino aer spiritus: esset enim & non moto aere spiritus, siquidē idem aer permanet, qui quidem erat spiritus: similiter aūt & in alijs huiusmodi. Si igitur & in hoc, oportet admittere, quod aer motus est spiritus, nō tamen de omnibus huiusmodi est assignandū, de quibus non uerificatur genus, sed de quibuscunq; uerè prædicatur assignatum genus. Nam in quibusdā non uidetur uerificari: ut in luto, & niue. Nā niuem dicūt esse aquā coagulatā, lutum aūt terra humido temperatam. Est autē neq; nix aqua, neq; lutum terra: quare neutrum assignatorum generū erit genus. Oportet enim genus uerificari semper de omnibus speciebus. Similiter autē neq; uinum est aqua putrefacta (sicut Empedocles dicit, in ligno putruit unda) nam simpliciter non est aqua.

De genere loci alij. Cap. VI.

AMplius, si omnino quod assignatū est, nullius est genus. Manifestū enim, quoniam neq; eius, quod dictū est. Considerandum autem ex eo quod nihil eorum differt specie, quæ participant assignatū genus. Vt nihil alba differunt specie, ipsa à seinuicem. Omnis autem generis sunt species differentes, quare nullius erit album genus. Rursum, si quod omnia sequit' genus, uel differentiam

differentiam dixit. Plura enim sunt quæ omnia sequuntur: ut ens, & unum, eorũ sunt quæ omnia sequuntur, si igitur ens genus assignauerimus, manifestũ quoniã omniũ erit genus, eo quòd prædicatur de eis. De nullo enim genus quã de specie bus prædicatur, quare & unũ species erit entis. Accidit ergo de omnibus de qui bus genus prędicat & speciẽ prædicari, eo quòd ens, & unũ de omnibus simplici ter prædicant, oportet aũt de paucioribus speciem prædicari. Si aũt quod omnia sequitur, differentiam dixit, perspicuũ quoniam de æqualibus uel de pluribus dif ferentia quã genus dicetur. Nam si & genus omnia sequitur, de ęqualibus, sin ue rò non omnia sequatur genus, de pluribus differẽtia dicetur quàm ipsum genus. Amplius, si in subiecta specie est, quod assignatum genus dicitur: ut album, in ni ue, quare manifestum quoniã non erit genus: de subiecta enim specie solũ genus dicitur. Considerandum aũt etiam est, si non uniuocum sit genus speciei. Nã de omnibus speciebus uniuocẽ genus prædicatur. Amplius, quãdo existente & spe ciei, & generi contrario, si quod melius contrariorum est, in peiori genere ponit.

Nam accidet reliquũ in reliquo esse, eo quòd contraria in contrarijs generibus, quare quod deterius est, in meliori erit: at uidetur melioris, & genus melius esse. Et si eodẽ similiter ad utraq; se habente, in peiore, & non in meliore genere ponit: ut animam ipsum quod est agitationem, aut agitatum. Nam pari modo eadẽ sta tiua, & agatiua esse uidetur: quare si melius statio, in hoc oportet genere ponere. Amplius, ex magis & minus. Destruenti quidem si genus suscipit magis, species autem non suscipit, neq; ipsa, neq; quod ab ipsa dicitur: ut si uirtus suscipit magis, & iustitia, & iustus, dicitur enim iustus magis alter altero. Si igit̃ assignatũ quidẽ genus magis suscipit, species aũt nõ suscipit, neq; ipsa, neq; quod ab ipsa dicitur, non erit quidem assignatũ genus. Rursum quod magis uidetur, uel similiter, non est genus, manifestum quoniam nec quod assignatum est. Vtilis aũt hic locus in talibus maximè, in quibus plura uidẽtur de specie in eo quod qd est prędicata cũ nõ determinatum est, neq; promptũ nobis est dicere, quodnam eorum genus: ut de ira & tristitia, & opinio paruipẽdentiæ, in eo quod quid est ꝓdicari uidẽtur: cõ tristatur enim iratus, & opinatur paruipendi. Eadem autem consideratio & in spe cie ad aliud aliquid comparanti. Nam si quod magis, aut similiter uidetur esse in assignato genere, nõ est in genere, manifestũ quod neq; assignata omnino speci es erit in genere. Interimenti igitur quemadmodũ dictũ est, utendũ. Astruenti ue rò si quidem suscipit magis quod assignatũ est genus, & species, nõ utilis locus, ni hil enim prohibet utrorunq; suscipientiũ, non esse alterum alterius genus. Nam bonum & album suscipit magis, & neutrum neutrius genus. Generum autem, & specierum ad seinuicem cõparatio, utilis: ut si similiter hoc, & hoc genus, si alterũ genus & alterum. Similiter aũt & si quod minus, & quod magis: ut si continentię magis potestas, quàm uirtus genus: uirtus aũt genus, & potestas. Eadem autem & de specie conuenit dici, nam si similiter hoc propositi species, si alterum spe cies, & reliquũ, & quod minus uidetur, species est, & quod magis. Amplius, ad cõstruendum, perspiciendũ si de quibus assignatum est genus, in eo quod quid ẽ, prædicatur, cũ non sit una assignata species, sed plures, & differentes. Nam mani festum quoniã erit genus. Si autem in assignato species est, considerandum & si de alijs speciebus genus in eo quod quid est prædicatur. Nam rursus accidet de pluribus differentibus idem prædicari. Quoniam autem uidetur in quibusdã & differẽtia in eo quod quid est de speciebus prædicari, separandũ est genus & dif ferẽtia, utenti ijs quę dicentur elementis. Primum quidẽ, quoniam genus de plu ribus dicitur quàm differentia. Deinde quoniam secundum eius (quod quid est) assignationem, magis conuenit genus, quàm differentiã dicere. Nam qui animal dicit hominẽ, magis indicat quid est homo, quàm qui gressibile. Et quoniam diffe rentia quidem qualitatem generis semper significat, genus aũtẽ differentię nõ.

aliquando uerò, quod secundùm aliquod tẽpus uerificatur, & non ex necessitate semper consequitur, ut alicuius hominis, ambulare in foro. Est aũt ad alterum proprium assignare, differentiam dicere, aut in omnibus, & semper, aut ut multum, & in plurimis. Et in omnibus quidem et semper, quemadmodũ hominis propriũ ad equum, quoniã bipes: nam homo quidẽ & omnis, & semper est bipes, equus aũt nullus est bipes, & nunquam. Vt multum aũt & in plurimis, quemadmodum rationalis propriũ principare ad concupiscibile, & irascibile, eo quòd illud quidẽ imperat, hæc aũt parẽt: nã neq; rationale semper imperat, sed quandoq; illi imperatur, neq; concupiscibili, & irascibili semper imperatur, sed imperãt quandoq; cũ fuerit hominis anima flagitiosa. Propriorũ aũt ea maximè logica sunt, quæ per se, & semper, & quæ ad aliud. Nam eius quod ad aliud est propriũ, plura problemata sunt, quemadmodum diximus & prius. Nam aut duo, aut quatuor, ex necessitate fiunt problemata. Plures autem orationes fiunt ad hæc: quod aũt per se est, et semper, ad multa est argumentari, et ad plura tempora obseruare: quod per se, quidem ad multa (nam ad unumquodq; eorum quæ sunt, utpote cui oportet inesse, proprium, quare si nõ ab omni separat, non erit benè assignatum proprium) quod autem semper, ad plura tempora est obseruare, & siue non inest siue nõ infuerit, siue non inerit, non erit propriũ. Quòd uerò aliquando, ad aliud (quod nũc dicit̃) tempus, consideramus. Non igit̃ sunt rationes ad ipsum plures. Logicum aũt est problema, ad quod rationes fiunt, & crebræ quidẽ, & bonæ. Ad aliud igit̃ propriũ dictum, ex ijs quæ sunt de accidente locis inspiciendũ, si huic quidẽ accidit, illi uerò non. De ijs autem quæ semper, & quæ per se, per hæc considerandum.

De locis proprij. Cap. II.

Primum quidẽ an non benè assignatũ est propriũ, an benè. Eius aũt q̃d est non benè, aut benè, est unũ quidẽ, si nõ per notiora, aut per notiora positũ est propriũ. Destruenti quidẽ, si nõ per notiora: at cõstruenti, si per notiora. Eius aũt quod non per notiora est hoc quidẽ, si omnino ignotius positũ est propriũ quod assignauit, illo cuius propriũ dixit. Non enim erit benè positũ propriũ: nam propter noticiã proprium facimus. Discendi enim causa, & propriũ, & definitiones facimus. Per notiora igitur accipiendũ: sic enim magis erit sufficienter cognoscere, utputa qui ponit ignis propriũ esse simillimum animæ, ignotiore quàm ignis utitur anima (magis enim scimus quid est ignis, quã quid anima) non igitur erit benè positũ propriũ ignis, simillimũ animæ. Aliud aũt, si nõ notius ẽ hoc huic inesse. Oportet enim nõ solũ notius esse re, sed huic inesse, notius esse: nam qui non scit huic inest, neq; si illi soli notius inest, cognoscit. Quare cũ quoduis horum acciderit, obscurũ fit propriũ: ut quia qui ponit ignis propriũ, in quo primo anima nata est esse, ignotiore utitur quã sit ignis, eo quod ignotius est, si in hoc est anima, & si in hoc primo est, non erit itaq; bene positũ propriũ ignis, in quo primo anima nata est esse. Construenti aũt, si per notiora positũ est propriũ, & si per notiora secundũ utrũq; modũ. Erit enim benè secundũ hoc positũ proprium: nam constructiuorũ locorũ eius quod benè, alij quidẽ secũdũ hoc solũ, alij autem simpliciter mõstrabunt quod benè, ut quia qui dixit animalis propriũ, sensũ habere, per notiora, & notius assignauit proprium secundũ utrũq; modũ: quare erit benè assignatũ secundũ hoc, animalis propriũ, sensum habere. Deinde destruẽti quidem, si quod nominum quæ in proprio sunt assignata multipliciter dicitur, uel etiam tota oratio plura significat. Non enim erit benè positũ propriũ, ut quoniã sentire multa significat, unum quidem sensum habere, alterum autem sensu uti: non erit animalis proprium benè positum quod natũ est sentire. Quapropter nõ utendum est

non plura eiuſdem propria aſsignauit,ſed unum. Erit enim ſecundũ hoc benè po
ſitum propriũ,ut quia qui dixit humidi propriũ,corpus quod in omnem figuram
ducitur,unũ aſsignauit propriũ,& non plura,erit ſecundùm hoc benè poſitũ hu-
midi propriũ. Deinde deſtruenti quidem,ſi eodem uſus eſt cuius proprium aſsi-
gnauit,aut eorum quę ſunt illius aliquo. Non enim erit benè poſitum propriũ,nã
diſcendi gratia aſsignatᷣ propriũ,idẽ aũt eidẽ ſimiliter ignotum eſt,id aũt ꝗd aliqd
eorum eſt,quæ ſunt eius,poſterius,non igitur eſt notius, quare non fit ut per hoc
quiſquam magis quippiã diſcat:ut quia qui dixit animalis proprium, ſubſtantiã
cuius ſpecies eſt homo,aliquo uſus eſt eorũ quæ ſunt animalis, non erit benè po
ſitum proprium. Conſtruenti aũt ſi neq; eodem,neq; eorum quæ ſunt ipſius aliꝗ
utitur. Erit enim benè ſecundùm hoc poſitum proprium: ut quia qui poſuit ani-
malis proprium ex anima & corpore compoſitum eſſe,neq; eorũ quæ ſunt ipſius
aliquo uſus eſt,erit utiq; benè ſecundũ hoc aſsignatũ animalis proprium. Eodem
autem modo & in alijs conſiderandum eſt,quænam non faciũt,aut faciunt noti-
us. Deſtruẽti quidẽ ſi aliquo uſus eſt,aut oppoſito,aut omnino ſimul natura,aut
poſteriore aliquo. Non enim erit benè poſitum propriũ,nã oppoſitum ſimul na
tura,quod aũt ſimul natura,& poſterius,non efficit notius: ut quia qui dixit boni
propriũ,quod malo maximè opponitᷣ,oppoſito eſt uſus boni,& nõ erit profectò
benè aſsignatũ boni propriũ. Conſtruẽti aũt,ſi nullo uſus eſt neq; oppoſito,neq;
omnino ſimul natura, neq; poſteriore. Erit enim ſecundũ hoc benè aſsignatum
proprium: ut quia qui poſuit diſciplinę proprium,opinionẽ maximè facientem fi
dem,nullo uſus eſt neq; oppoſito,neq; omnino ſimul natura,neq; poſteriore,erit
ſecundũ hoc bene poſitum diſciplinæ proprium. Deinde deſtruenti quidem,ſi
non quod ſemper ſequitur proprium aſsignauit,ſed id quod fit quandoque non
proprium. Non enim erit benè pronunciatũ proprium: nam neq; in quo depre-
hendimus ineſſe ipſum,de hoc & nomen ex neceſsitate uerificatur,neq; in quo
deprehenditur nõ ineſſe,de hoc ex neceſsitate non dicetur nomen: quare nõ erit
benè poſitum propriũ. Amplius autẽ ad hæc,neq; quando quiſquam aſsignaue-
rit proprium,erit manifeſtum ſi ineſt,ſiquidem tale eſt,ut quod ipſum relinquere
poſsit: nõ igitur erit clarum eſſe propriũ: ut quia qui poſouit animalis proprium
moueri quandoq;,uel ſtare,tale aſsignauerit proprium quod fit quandoq; nõ p-
prium,nequaquã erit benè poſitum proprium. Aſtruenti uerò, ſi quod ex neceſsi
tate ſemper eſt,propriũ aſsignauerit. Erit enim benè poſitum ſecundùm hoc pro-
prium: ut quia qui poſuit uirtutis propriũ,quod habentem facit ſtudioſum,quod
ſemper ſequitur. Proprium aſsignauit,erit utiq; ſecundum hoc benè aſsignatum
uirtutis proprium. Deinde deſtruenti quidem,ſi quod nunc proprium eſt aſsi-
gnãs, non determinauerit quod non proprium aſsignat. Non enim erit benè
poſitum proprium. Primum quidem,quia quod præter cõſuetudinem fit omne,
ſemper determinatione indiget, ſolent aũt ut plurimum omnes,quod ſemper ſe
quitur proprium aſsignare. Secundo aũt,quia immanifeſtus eſt, quia nõ determi
nauerit,ſi quod nunc eſt propriũ uoluerit ponere. Non igitur danda eſt obiurga-
tionis occaſio: ut quia qui poſuit alicuius hominis proprium ſedere cum aliquo
homine,quod nunc propriũ eſt poſuit,non benè propriũ aſsignabit, ſi nõ deter-
minans dixerit quod nunc Conſtruenti aũt,ſi nunc proprium aſsignans determi
nando poſuit,quod nunc proprium poſuerit. Erit enim benè poſitum ſecundùm
hoc propriũ: ut quia qui dixit cuiuſdam hominis propriũ, ambulare nũc alicubi,
diſtinguens poſuit hoc,bene erit poſitum proprium. Deinde deſtruenti quidem
ſi tale aſsignauit proprium,quod manifeſtũ non eſt aliter ineſſe quàm ſenſu Non
enim erit bene poſitum proprium: nam omne ſenſibile extra ſenſum factum,im-
manifeſtũ eſt,latens enim eſt ſi adhuc ineſt,eo quòd ſenſu ſolũ cognoſcitᷣ. Erit aũt
uerũ hoc in ijs quæ non ex neceſsitate ſemper conſequũtur: ut quia qui poſuit ſo

lis proprium, astrũ quod fertur super terrã lucidissimũ, tali usus est in proprio (super terrã inquã ferri) quod sensu cognoscit, nõ utiq; erit bene solis assignatũ propriũ: immanifestũ enim erit cũ occidet sol, si adhuc feratur super terrã, eo quod nos tũc deseruimus sensum. Construenti uerò si tale assignauit proprium, quod non sensu est manifestum, aut cũ sit sensibile, ex necessitate inesse manifestũ est. Erit enim secundũ hoc benè positũ propriũ. Vt quia qui posuit superficiei propriũ, quod primũ coloratũ est, sensibili quidẽ aliquo usus est (coloratum esse inquã) tali quidem quod manifestũ est inesse semper, erit secundũ hoc benè assignatũ superficiei propriũ. Deinde destruẽti quidẽ, si terminum ut proprium assignauit. Non enim erit benè positum proprium: nam non oportet indicare quod quid est esse proprium: ut quia qui dixit hominis propriũ animal gressibile bipes, q̃d quid est esse significans, assignauit hominis proprium, non utiq; erit hoc hominis propriũ benè assignatum. Construenti aũt, si quod conuersim quidem prædicatur assignauit proprium, nõ aũt quod quid est esse indicans. Erit enim secundùm hoc benè assignatum propriũ: ut quia qui posuit hominis propriũ, animal mansuetũ natura, quod conuersim quidem prædicatur assignauit proprium, non quod quid est quidem indicans, erit secundũ hoc benè assignatum proprium hominis. Deinde destruẽti quidem, si non quippiam in quid est ponens, assignauit propriũ. Oportet enim in proprijs quemadmodũ in terminis, primũ assignari genus, deinde sic iã addere reliqua, & separare. Quare quod non hoc modo positũ est proprium, non erit benè assignatũ: ut quia q dixit animalis propriũ animã habere, nõ posuit quicquã in quo ut in quid, est animal, nõ erit benè positum animalis propriũ. Construenti uerò si quis quippiam quod in quid est ponens eius cuius proprium assignauit, reliqua adiungit. Erit enim secundũ hoc benè assignatum proprium: ut quia qui posuit hominis proprium animal disciplinæ susceptibile, quippiã q̃d in quid est ponens, assignauit proprium, erit secundũ hoc benè positũ propriũ hominis. Vtrum igitur benè, an non benè assignetur proprium, per hęc inspiciendum.

De proprio loci alij. *Cap.* III.

VTrum uerò proprium est omnino quod dictũ est, an non propriũ ex his considerandũ. Nam simpliciter construentes proprium quod benè positum est, loci ijdẽ erunt ijs, qui proprium omnino faciunt, in illis igitur dicentur. Primũ ergo destruẽti quidẽ inspiẽdũ ad unumquodq; eorum cuius propriũ assignauit. Vt si nulli inest, aut si nõ de hoc quidẽ uerificatur, aut si non est proprium cuiusq; eorũ secundũ illud cuius propriũ assignauit. Non enim erit proprium: quod positũ est esse proprium: ut quia de Geometra nõ uerificat̃ indeceptibilẽ, esse ab oratione (nam decipitur Geometer cũ pseudographiã facit) non erit hoc scientis proprium, non decipi ab oratione. Construẽti aũt si de omni uerificatur, & quã de hoc uerificatur. Erit enim propriũ, q̃d positum est esse proprium: ut quia animal disciplinæ susceptiuũ de omni homine uerificat̃ & qua homo, erit hominis propriũ animal disciplinæ susceptiuũ. Est aũt locus hic destruẽti quidem, si non de quo nomẽ & oratio uerificatur, & si nõ de quo oratio & nomẽ uerificatur. Construenti aũt, si de quo nomẽ & oratio, & de quo oratio & nomen p̃dicatur. Deinde destruenti quidem, si non de quo oratio, & nomen uerificatur, & si non de quo nomen, & oratio uerificatur. Non enim erit propriũ, quod positum est esse proprium: ut quia animal quidem disciplinæ susceptiuum uerificat̃ de Deo, homo aũt non p̃dicatur: nõ erit hominis propriũ, animal disciplinæ susceptiuũ. Construenti aũt si de quo oratio & nomen p̃dicatur, & si de quo nomen & oratio p̃dicatur. Erit enim propriũ quod positum est esse propriũ: ut quia de quo animam habere uerificatur animal, & de quo animal animam habere, erit animã

habere

habere animalis propriũ. Deinde destruenti quidẽ, si subiectũ proprij assignauit eius, quod in subiecto esse dicitur. Non enim erit propriũ q̃d positũ est esse proprium: ut quia qui posuit proprium subtilissimi corporis, ignem, subiectũ assignauit prædicati propriũ, non erit ignis corporis subtilissimi proprium. Propter hoc aũt non erit subiectũ, eius quod in subiecto esse dicitur proprium, eo quòd idem esset plurium & differentium specie proprium. Nam eidẽ plura quædã discrepantia specie insunt, de solo dicta, quorũ erit omniũ propriũ quod subiectũ est, si quis huncin modũ ponat proprium. Construenti uerò, si quod in subiecto est, assignauit propriũ subiecti. Erit enim proprium quod positum est non esse proprium, si quidem de solo prædicatur (ut dictum est) proprium, ut quia qui dixit terræ propriũ corpus grauissimum specie, subiecti assignauit proprium, quod de sola dicitur re, & ut proprium prædicatũ, erit terræ propriũ rectè positum. Deinde destruenti quidem, si secundùm participationem assignauit proprium. Non enim erit propriũ, quod positum est esse propriũ: nam quod secundũ participationẽ inest, ad quod quid est esse cõducit. Erit aũt huiusmodi differentia quædã de aliqua specie dicta, ut quia qui dixit hominis proprium gressibile bipes, secũdùm participationem assignauit proprium, non erit utiq; propriũ hominis gressibile bipes. Construenti aũt, si non secundùm participationẽ assignauit proprium, nec quod quid est esse indicans, conuersim prædicata re. Erit enim proprium quod positum est esse proprium, ut quia qui posuit animalis proprium quod natum est sentire, neque secũdùm participationem assignauit proprium, neq; quod quid esse indicans, conuersim re prædicata, erit utique quod sentire natum est, animalis proprium. Deinde destruenti quidem, si non contingit simul inesse proprium, sed uel posterius, uel prius quàm id ipsum nomẽ. Non enim erit propriũ quod positũ est esse propriũ, aut nunquã, aut non semper: ut quoniã cõtingit alicui prius fore, & posterius ambulare per forũ quã quòd homo, non erit ambulare per forum hominis propriũ, aut nunquã, aut nõ semper. Construenti aũt, si simul ex necessitate semper inest, cũ neq; terminus, neq; differentia sit. Erit enim propriũ, quod positum est forsitan non esse proprium: ut quia animal disciplinæ susceptiuum, simul ex necessitate semper est, id quod est homo, cũ neq; differentia sit, nec terminus erit animal disciplinæ susceptiuum hominis propriũ. Deinde destruenti quidem, si eorundẽ quã eadem sunt, non est idem propriũ. Non enim erit proprium, quod positum est esse proprium: ut quia non erit propriũ prosequendi, apparere quibusdam bonum, neq; eligendi fuerit utiq; proprium apparere quibusdam bonũ: idẽ enim est prosequendum & eligendum. Construenti, si eiusdem quatenus idẽ proprium. Erit enim proprium quod positũ est nõ esse propriũ. Vt quoniã hominis, qua homo dicitũ proprium tripartitã animã habere, & terrigenæ quatenus terrigena est, erit ꝓpriũ tripartitã animã habere. Vtilis aũt locus hic & in accidente, nam ijsdẽ in eo q̃ eadẽ sunt eadem oportet inesse, uel non inesse. Deinde destruenti quidẽ, si eorum quæ sunt eadẽ specie non idẽ semper specie proprium est. Neq; enim eius q̃d dictum erit proprium. quod positum est esse ꝓprium: ut quia idem est specie homo & equus: non semper aũt equi est ꝓprium stare à se, nec hominis erit ꝓprium moueri à se. Idem enim est specie moueri, & stare à se, quatenus utriq; eorũ ut animal est, accidit. Construenti uerò, si eorũ quæ sunt eadẽ specie, idem semp specie sit ꝓprium. Erit enim proprium quod positum est non esse ꝓprium, ut quia hominis est proprium esse gressibile bipes, & auis erit ꝓprium esse uolatile bipes. Vtrũque enim horum est idem quatenus illa quidem sub eodem sunt genere species, cum sint sub animali, hæc autem ut generis differentiæ animalis. Hic autem locus falsus est, quando alterum quidem eorum quæ dicuntur uni alicui soli inest speciei, alterum uerò inest pluribus, quemadmodum gressibile quadrupes.

Quoniam autem idem & diuersum multipliciter dicitur, labor est Sophi-

stice assumenti unius assignare,& solius alicuius propriũ. Nam quod inest alicui cui accidit aliquid,& accidẽti inerit sumpto cũ,eo cui accidit:ut q̃d inest homini, & albo homini inerit,si fuerit albus homo,et quod albo homini inest,inerit & homini.Calumniabitur aũt aliquis multa propriorum, quòd subiectũ id aliud est ꝙ secundùm se facit,aliud autẽ cum accidente: ut aliud quidem hominem esse dicet,aliud uerò album hominẽ.Amplus aũt diuersum faciens habitũ, & ꝙ secundum habitũ dicit̃.Nã quod habitui inest,& ei quod secũdũ habitũ dicit̃ inerit,et q̃d ei quod secundùm habitũ dicitur inest,& habitui inerit:ut quoniã sciens secũdùm scientiã dicitur affici,non inerit scientiæ proprium, indissuasibile à ratione: nam & sciens indissuasibilis erit à ratione.Construenti aũt dicendũ,quoniam nõ est diuersum simpliciter id cui accidit,et accidẽs cum eo cui accidit sumptũ,sed aliud dicitur,eo quòd diuersum sit ipsis esse. Non enim idem est homini esse, quod sit homo,& albo homini esse,quòd sit albus homo. Præterea autem considerandum est ad casus dicenti,quod neꝗ sciens est indissuasibile à ratione,sed indissuasibilis à ratione:neq; scietia indissuasibile,sed indissuabilis à ratione. Nã ei qui omnino instat,omnino est aduersãdum.Deinde destruẽti quidẽ, si q̃d natura inest uolens assignare,hoc modo ponit secũdùm locutionẽ, ut ꝙ semper inest significet. Videbitur enim moueri posse quod positum est proprium esse: ut quia qui dixit hominis proprium bipes,uult quidem q̃d natura inest, assignare,significat aũt locutionẽ quod semper inest,nõ erit hominis propriũ bipes: nõ enim omnis homo est duos pedes habens.Cõstruenti aũt,si uult quod natura inest proprium assignare, & locutione hoc modo significat.Nõ .n. mouebit̃ secundũ hoc ꝓpriũ: ut ꝗ a qui hominis ꝓpriũ assignauit,animal disciplinæ susceptiuũ,et uult,et dictione significat quod natura inest proprium,non mouebitur,secundũ hoc ꝙ non sit proprium hominis,animal disciplinæ susceptiuũ. Amplius,quæcunq; dicuntur ut secundùm aliud aliquod primum,aut ut primũ ipsum, labor est assignare taliũ proprium.Nam si eius quod est secundũ aliud alquid propriũ assignauit,et de primo uerificabit̃:si aũt primi posuerit,& de eo quod est secundùm aliud prædicabitur,ut si quis assignet superficiei propriũ coloratum esse, & de corpore uerificabit̃ coloratũ esse:si aũt corporis,& de superficie prædicabitur, quare nõ de quo oratio,& nomen uerificabitur.Accidit aũt in quibusdã proprijs plerũq; fieri aliquod peccatum,propter hoc quod non determinet̃ quomodo,& quorũ ponit q̃s ꝓprium: omnes enim conãtur assignare ꝓpriũ:aut q̃d natura inest,ut hominis bipes: aut ꝙ nũc inest,ut hominis alicui⁹ quatuor digitos habere:aut species ignis subtilissimũ:aut simpliciter, ut animalis uiuere:aut secundũ aliud,ut animæ prudẽs: aut ut primũ,quemadmodũ rationalis prudens: aut in eo quod habet,ut scientis indissuabile à ratione(nihil enim aliud quàm habendo aliquid erit indissuasibile à ratione) aut in eo quòd habeatur, ut scientiæ indissuasibile à ratione:aut in eo quod participatur, ut animalis sentire(sentit enim & aliud quod ut homo,sed participãs iam hoc sentit)aut in eo quod participat,ut alicuius animalis uiuere. Qui non addit igitur natura,peccat,eo quòd contingit quod naturæ inest,nõ inesse illi cui natura inest:ut homini duos pedes habere,qui uerò non determinat,quoniam quod inest assignat quod non erit tale,quale nũc inest id,ceu quatuor digitos habere hominem,non indicans quoq; quod ut primum,aut ut secundũ aliud ponit,quòd nõ de quo oratio & nomen uerificabitur:ut coloratum esse,siue superficiei siue corporis assignauerit propriũ,nõ prædicẽs etiã quod aut in eo q̃d est habere,aut in eo ꝙ haberi propriũ assignauit. Ideo nõ erit propriũ q̃d assignatũ est, nam inerit(si in eo quod habetur assignauit propriũ(etiam habẽti,si autem habẽti,& ei quod habetur ut indissuasibile à ratione,scientiæ uel scientię positum proprium,non præsignificans etiam in eo quod paticipat,uel participatur, eo quòd & in alijs quibusdam inerit proprium. Si enim in eo quidem quod participatur assig

tur, aſſignauit, participantibus ineſſe: ſi uerò in eo quod participat, ijs quæ participatur, ut alicuius animalis poſuerit uiuere proprium, nō diuidens etiā ſpecie q̃d uni ſoli inerit eorū, quæ ſub eo ſunt, cuius propriū ponit. Nam quod eſt ſecundū ſuperabundantiam, uni ſoli ineſt, ut ignis leuiſſimum. Aliquoties aūt & ſpecie addens peccat. Nam oportebit unam ſpeciē eſſe eorum quæ dicuntur, quando ſpeciē addident, hoc aūt in quibuſdam non accidit, ut nec in igne. Non enim eſt una ſpecies ignis: nam diuerſum eſt carbo & flamma, & lux ſpecie, cū unumquodq; horum ſit ignis. Propter hoc aūt non oportet quando ſpecie addit, diuerſam eſſe ſpeciem eius quod dicitur, quoniam his quidē magis, illis aūt minus inerit quod dictum eſt propriū: ut in igne ſubtiliſſimū, ſubtilior enim eſt lux carbone, & flamma. Hoc autem non oportet fieri quando non & nomen magis prędicat, de quo oratio magis uerificatur. Si aūt non, non erit de quo oratio magis, & nomen magis. Amplius aūt ad hæc idem eſſe accidit propriū eius quod ſimpliciter & eius q̃ maxime in ſimpliciter tali: ut in igne ſe habet ſubtiliſſimū. Nam & ſimpliciter et ignis, & lucis erit hoc ipſum proprium: ſubtiliſſima enim eſt lux. Cum igitur alius ſic aſſignat proprium, argumentandum, ſibi autem non danda hæc inſtantia, ſed ſtatim cum ponit proprium, determinandum eſt quomodo ponit proprium:

De proprio loci alij. Cap. IIII.

DEinde deſtruenti quidē, ſi idem eiuſdem proprium poſuit. Non enim erit propriū, quod poſitū eſt eſſe proprium: nā idem eidē omne, quid eſt eſſe indicat. Quod aūt eſſe indicat, non propriū ſed terminus eſt, ut quia qui dixit honeſti propriū decens eſſe, idem eiuſdem propriū aſſignauit (idem enim eſt honeſtum & decens) non utiq; erit decens honeſti proprium. Cōſtruenti aūt, ſi non eiuſdem propriū aſſignauit, cum conuerſim prædicatū poſuit. Nam erit proprium quod poſitum eſt nō eſſe propriū, ut quia q̃ poſuit animalis propriū id q̃ ſubſtantia animata, non idem quidē eiuſdē propriū poſuit, & cōuerſim prædicatum aſſignauit, erit animalis propriū ſubſtantia animata. Deinde etiā in ijs quæ ſimilium partiū ſunt conſiderandum eſt, deſtruenti quidem: ſi quod totius eſt propriū, non uerificatur de parte, aut quod partis, non dicitur de toto. Nō enim erit propriū, q̃ poſitū eſt eſſe proprium. Accidit autem in aliquibus hoc fieri. Aſsignabit enim aliquis in ijs quæ ſimilium partium ſunt proprium, aliquoties quidem in toto reſpiciens, aliquoties aūt in eo quod ſecundùm partem dicitur ipſe ſeipſum intelligens: At erit neutrum rectè aſſignatum, ut in toto quidem, q̃a qui dixit maris propriū, plurima aqua ſalſa, alicuius ſimilium partium poſuit proprium, & tale aſſignauit quod non uerificatur de parte (non enim erit quiddā maris plurima aqua ſalſa) non utiq; erit maris propriū, plurima aqua ſalſa. In parte autem, ut quia qui poſuerit aeris proprium, reſpirabile, ſimiliū quidem partium alicuius dixit proprium, tale aūt aſsignauit quod de quo aere uerum eſt, de toto aūt non dicitur (non enim erit uniuerſus aer reſpirabilis) non erit utiq; aeris propriū reſpirabile. Aſtruenti aūt, ſi uerificatur de unaquaq; ſimilium partium quod eſt proprium earum ſecundùm totum. Erit enim proprium, quod poſitum eſt non eſſe proprium: ut quia uerificatur de omni terra deorſum ferri ſecundùm naturam, eſt autem et hoc proprium alicuius terræ ſecundùm totum (nam ſecundùm terrā, & id quod eſt terram eſſe) erit terræ proprium deorſum ferri ſecundùm naturam. Deinde ex oppoſitis conſiderandum eſt, primum quidem ex contrarijs. Deſtruenti quidem, ſi contrarij non eſt contrarium. Neq; enim contrarij erit contrarium proprium: ut quia contrarium eſt iuſtitiæ quidem iniuſtitia, optimo aūt peſſimum, non eſt aūt iuſtitiæ proprium optimū, non erit iniuſtitiæ proprium peſſimum. Conſtruenti aūt, ſi contrarij contrariū proprium eſt, & contrarij contra-

rium pro

tium propriū erit: Vt quia contrarium est bono quidem malum, eligendo aūt fugiendum, est aūt boni proprium eligendum, erit mali proprium fugiendum. Secundum aūt, ex ijs quæ ad aliquid sunt, destruenti quidem, si hoc quod ad aliqd est, eius quod est ad aliquid nō est propriū. Neq; enim hoc quod ad aliquid est, eius quod ad aliquid est, erit propriū: ut quia dicitur duplum quidē ad dimidiū, superans aūt ad superatum: non est aūt dupli proprium superans, non erit dimidij proprium superatum. Construenti aūt, si eius quod est ad aliqd, hoc q ad aliqd ē. proprium, & eius q̄d est aliquid, id quod est ad aliquid erit propriū: Vt quia dicit duplum quidē ad dimidium id esse quod duo ad unum, est aūt dupli propriū ut duo ad unum, erit dimidij proprium, ut unum ad duo. Tertium aūt, destruenti q. dem, si habitus, id quod secundùm habitum dicitur, nō est ꝓpriū, neq; profecto priuationis, id quod secundū priuationem dicitur, erit propriū: & si priuationis, id quod secundum priuationē dicitur non est proprium neq; habitus, id quod secundùm habitum dicitur, erit proprium: Vt quia non dicitur surditatis proprium insensibilitatem esse, neq; auditus erit proprium sensum esse. Construenti uerò, si quod secundum habitum dicitur, est habitus proprium, & priuationis, id quod secundùm priuationem dicitur erit proprium: & si priuationis, id quod secundum priuationē dicitur, est propriū, & habitus quod secundùm habitū dicitur erit propriū: Vt quia uisus est propriū uidere, secundùm quod habemus uisum, erit cæcitatis propriū non uidere, secundùm quod non habemus uisum, nati habere. Deinde ex affirmationibus, & negationibus, primum quidē ex ipsis quæ prædicantur: Est autem locus hic utilis destruēti tantum: ut si affirmatio, uel quod secundū affirmationē dicitur, eius est propriū, non erit profecto eius negatio, neq; quod secundùm negationē dicitur, propriū. Si aūt sit negatio, aut quod secundùm negationem dicitur proprium, eiusdem non erit affimatio, neq; quod secundùm affirmationem dicitur proprium: ut quia proprium animalis est animatū, nō erit animalis proprium, nō animatū. Secundū aūt ex prædicatis, uel etiam nō prędicatis, & de quibus prædicat̄, uel non prædicatur. Destruenti quidē, si affirmationis affirmatio non est proprium. Neq; enim negatio negationis erit propriū, & si negatio negationis nō est proprium, neq; affirmationis affirmatio erit propriū: ut quia non est propriū hominis animal, neq; nō hominis nō animal. Si aūt nō hominis nō uidetur propriū nō animal, neq; hominis erit propriū animal. Construēti aūt, si affirmationis affirmatio est propriū. Nam & negatio negationis erit propriū, si aūt negationis negatio est propriū, & affirmatio affirmationis erit propriū: ut q̄a nō animalis est propriū nō uiuere, erit animalis proprium uiuere, & si animalis ꝓprium uidetur uiuere, & nō animalis propriū uidebitur non uiuere. Tertium aūt ex ipsis subiectis: destruenti quidem, si quod assignatum est propriū, affirmationis est propriū. Non erit enim idem & negationis propriū, si autem negationis ē. proprium q̄d assignatum est, nō erit affirmationis propriū, ut quia animalis propriū est animatum, non animalis non erit propriū animatū. Construenti uerò, si assignatum proprium non est affirmationis propriū, erit negationis. At hic locus deficit, nam affirmatio negationis, & negatio affirmationis non est propriū. quādoquidem affirmatio negationi omnino non inest, negatio aūt affirmationi inest quidē, at no ut propriū inest. Deinde ex ijs quæ ex opposito diuiduntur, destruēti quidē, si eorum quæ ex opposito diuiduntur, nullum ullius reliquorum ex opposito diuisorū est proprium. Neq; enim q̄d positum est, erit propriū eius cuius positum est proprium: ut quia animal sensibile nullius aliorum mortalium animalium est proprium, non erit animal intelligibile Dei proprium. Construenti aūt, si cæterorum quæ ex opposito diuiduntur quoduis est proprium talium quorūcunq; eorum quæ ex opposito diuiduntur. Nam reliquū erit eius proprium cuius ꝓpositum est non esse propriū: ut quia prudētiæ est proprium, per se natum

essera-

esse rationalis uirtutem esse: & aliarum uirtutũ sic uniuscuiusque sumptæ, erit temperantiæ propriũ, per se natum esse concupiscibilis uirtutem esse. Deinde ex casibus, destruẽti quidẽ, si casus non est casus propriũ. Neque enim casus erit propriũ casus: ut quia non est eius quod est iuste proprium id quod bene, neque iusti proprium erit bonum. Construenti autem, si casus est proprium casus. Nam & casus erit casus proprium: ut quia hominis est proprium gressibile bipes, & homini erit propriũ gressibili bipedi dici. Non solum aũt in eo quod dictũ est secundùm casus est considerandũ, sed & in oppositis, quemadmodũ & in prioribus locis dictum est: destruenti quidem, si oppositi casus, non est propriũ oppositi casus. Neque enim oppositi casus erit propriũ oppositi casus: ut quia non est eius quod est iuste proprium quod benè, neque iniuste erit proprium quod malè. Construẽti uerò, si oppositi casus est propriũ oppositi casus. Nam & oppositi casus, erit propriũ oppositi casus: ut quia honesti est propriũ optimum, & inhonesti erit proprium pessimum. Deinde ex ijs quæ similiter se habent, destruenti quidẽ, si quod similiter se habet, eius quod similiter se habet, non est propriũ. Neque enim quod similiter se habet, eius quod similiter se habet erit propriũ: ut quia similiter se habet ad extruendũ ædificium ædificator, & medicus ad efficiendum sanitatem. Non est aũt proprium medici efficere sanitatẽ, neque ædificatoris erit propriũ extruere ædificium. Construenti aũt, si quod similiter se habet erit propriũ eius quod similiter se habet. Nam & quod similiter se habet, eius quod similiter se habet erit propriũ, ut quoniam similiter se habet medicus ad id quod est esse effectiuũ sanitatis, & ludi magister ad id q̃d est esse effectiuũ bonę habitudinis, est aũt, ꝓpriũ magistri ludi esse effectiuũ bonæ habitudinis, erit propriũ & medici effectiuũ esse sanitatis. Deinde ex ijs quæ sic se habẽt, destruenti quidẽ, si quod sic se habet, eius quod sic se habet non est propriũ. Neque enim quod sic se habet, eius quod sic se habet, erit propriũ. Si aũt eius quod sic se habet, id quod sic se habet est propriũ, eius non erit ꝓpriũ cuius positũ est esse propriũ: Vt quia sic se habet prudentia ad honestum & turpe, eo quod disciplina utriusque eorum est, nõ est aũt prudẽtiæ propriũ disciplinam esse honesti, non utique erit propriũ prudentiæ disciplinam esse turpis. Si uerò est propriũ prudentiæ disciplinã esse honesti, non erit proprium eiusdem disciplinam esse turpis. Impossibile est enim eiusdẽ plura esse propria. Construenti uerò nihil locus iste utilis: nam quod sic habet, unũ ad plura cõparatur. Deinde destruenti quidem, si quod secundũ esse dicitur, non est eius quod secundũ esse dicitur propriũ. Nam neque corrumpi eius quod est secundũ corrũpi, neque generari eius quod secundũ generari dicitur, erit propriũ: Vt quia est hominis propriũ esse animal, neque eius quod est hominem generari, erit propriũ generari animal, neque eius quod est hominem corrumpi erit propriũ corrumpi animal. Eodem autem modo accipiendũ est & ex generari ad esse et corrumpi, & ex corrũpi ad esse et generari, quemadmodum dictũ est, nunc ex esse ad generari, & corrũpi. Construenti autẽ, si eius quod est secundùm esse ordinatum est. Est autẽ per se, ordinatum propriũ: nam & eius quod secũdũ generari dicitur, erit hoc quod secũdũ generari dicitur proprium, & eius quod secundùm corrumpi, hoc quod secundùm corrumpi est assignatum: ut quia hominis est propriũ esse mortalẽ, & eius quod est generari hominẽ, erit propriũ generari mortalẽ, & eius quod est corrũpi hominem, corrumpi mortalem. Eodem autẽ modo accipiendum est ex generari, & corrumpi, & ad esse, & ad ipsa ex ipsis fieri, quemadmodũ & in destruenti dictum est. Deinde inspiciendum ad idem suppositi: destruenti quidẽ, si ideæ non inest, aut si non qua id dicitur, cuius est propriũ assignatũ. Non enim erit propriũ quod positũ est esse proprium: ut quoniã ipsi homini nõ inest quiescere quà homo est sed quà idea, non erit hominis propriũ quiescere. Construẽti aũt, si ideæ inest, & secundùm hoc inest quà dicitur de illo ipso, cuius positum est non esse proprium.

Erit enim

Erit enim proprium quod positũ est nõ inesse proprium:ut quoniam inest ipsi animali ex anima & corpore compositum esse, & qua animal est ipsi inest id, erit proprium animalis ex corpore & anima compositum esse.

De proprio loci alij. Cap. V.

DEinde ex magis & minus. Primũ quidem destruenti, si quod magis est, eius quod magis non est proprium. Neq; enim quod minus est, eius q minus erit propriũ, neq; quod minime eius quod minime, neq; q́d maxime eius quod maxime, neq; quod simpliciter eius quod simplicit, ut qa non est magis colorari magis corporis propriũ, neq; minus colorari minus corporis propriũ erit, neq; colorari corporis omnino. Construẽti aũt, si quod magis est eius quod magis est, est propriũ. Nam quod minus est, eius quod minus est erit propriũ, & quod minime, eius quod minime, & quod maxime, eius quod maxime, et quod simpliciter, eius quod simpliciter: ut quia magis uiuẽtis magis sentire est propriũ, & minus uiuentis minus sentire erit propriũ, & eius quod maxime id quod maxime, & eius quod minime id quod minime, & eius q simpliciter, id q́ que quod simpliciter. Et ex eo aũt quod simpliciter, ad eadem considerandum. destruenti quidẽ, si quod simpliciter nõ est propriũ. Neq; enim quod magis est eius quod magis, neq; quod minus eius quod minus, neq; quod maxime eius q maxime, neq; quod minime eius quod minime erit propriũ: ut quia non est hominis propriũ studiosum, neq; magis hominis, magis studiosum erit propriũ. Construenti aũt, si quod simpliciter est, eius quod simpliciter est propriũ. Nam & hoc quod magis eius quod magis, & quod minus eius, quod minus, & quod minime eius quod minime, & quod maxime eius quod maxime erit propriũ: ut quia est ignis propriũ sursum fieri secundùm naturã, & magis ignis erit magis proprium, sursum fieri secundùm naturam. Eodem aũt modo considerandum est & ex alijs huiusmodi. Secundum aũt, destruenti quidẽ si quod magis est, nõ est eius quod magis est propriũ. Neq; enim quod minus est eius quod minus erit proprium: ut quoniam magis est proprium animalis sentire quàm hominis scire, nõ est autem animalis proprium sentire, quare non erit hominis proprium scire. Construenti autem, si quod minus, eius quod minus est proprium. Nam & quod magis eius quod magis erit propriũ, ut quia minus est proprium hominis mansuetum natura quàm animalis uiuere, est aũt hominis propriũ mansuetum natura, erit proprium animalis uiuere. Tertium uerò, destruenti quidẽ, si cuius magis est, proprium non est. Neq; enim cuius est minus proprium, erit eius proprium: si autem illius est proprium, non erit huius proprium, ut quia colorari magis superficiei quã corporis est propriũ, non est aũt superficiei proprium, non erit corporis proprium colorari. Si uero est superficiei proprium, non erit corporis proprium. Construenti autem hic locus non est utilis, nam impossibile est idem plurium proprium esse.

Quartum, destruenti quidem, si quod magis est eius proprium, nõ proprium, neq; profectò quod minus est eius propriũ, erit propriũ. Vt quia magis est proprium animalis sensibile quàm partibile, non est aũt animalis sensibile propriũ, quare non erit animalis partibile propriũ. Construenti aũt, si quod minus est eius propriũ, est proprium. Nam & quod magis est eius propriũ, erit proprium, ut quoniã minus est proprium animalis sentire quã uiuere: est aũt animalis propriũ sentire, erit animalis propriũ uiuere. Deinde ex his quæ similiter insunt, primum quidem destruenti, si quod similiter est propriũ: non proprium eius cuius similiter est propriũ. Neq; enim quod similiter est propriũ, erit propriũ eius cuius similiter est propriũ: ut quia similiter est propriũ concupiscibilis concupiscere, & rationalis ratiocinari, non est aũt proprium concupiscibilis concupiscere, non erit rationalis proprium ratiocinari. Construenti uerò, si quod similiter est proprium, eius est

eius est proprium cuius est similiter propriũ. Nam et quod similiter est proprium, erit eius proprium cuius similiter est propriũ: ut quia similiter est rationalis proprium, primum prudens, & concupiscibilis, proprium primũ temperans: est autẽ rationalis propriũ, primũ prudẽs, erit igitur cõcupiscibilis propriũ, primũ tẽperans. Secundum aũt, destruenti quidem, si quod similiter est propriũ non est proprium eius. Nam neq; quod similiter est propriũ, erit proprium eius: ut quia similiter est proprium hominis uidere, & audire, non est hominis proprium uidere, nõ utique hominis propriũ audire. Construenti uerò si quod similiter est eius propriũ, est proprium. Nam quod similiter est eius proprium, proprium erit: ut quia similiter est proprium animæ, aliquid partium eius primo esse cõcupiscibile, & rationale primo: est autem proprium animæ, quid partium eius esse concupiscibile primo, erit utiq; proprium animæ, quippiã partium eius esse rationale primo. Tertium uerò destruenti quidem, si cuius similiter est proprium non est propriũ. Neque enim cuius similiter proprium, erit proprium: si aũt illius est propriũ, non erit alterius propriũ. Vt quia urere similiter est proprium flammæ, & carbonis: non est aũt flammæ proprium urere, non erit carbonis proprium urere, si aũt est flammæ propriũ, non erit carbonis proprium urere. Construenti aũt hic locus non est utilis. Differt aũt quod est ex similiter se habẽtibus, ab eo quod ex ijs est quæ similiter insunt, quoniã illud quidẽ secundùm proportionem sumitur nõ in eo q̃d inest aliquid comparatum, hoc aũt ex eo quod inest, alicui comparatur. Deinde destruenti quidem, si potentia proprium assignans, & non ad ens assignauit propriũ potẽtia, cũ non contingat ei potentia inesse, cũ ens non est. Non enim erit ꝓprium quod positum est esse propriũ, ut quia qui dixit aeris propriũ respirabile, potentia quidem assignauit propriũ (nam tale proprium ut respirari possit, respirabile est) assignauit aũt & ad non esse proprium (nam & cum non est animal q̃d spirare natum ex aere, contingit aerem esse, non tamen cũ non est animal, possibile est spirare: quare neq; aeris erit propriũ huiusmodi possibile respirari tunc, quia animal non erit quod tale est, ut respirare possit) non ergo erit aeris ꝓprium respirabile. Construenti aũt, si potentia assignans proprium, tam ad ens assignauit ꝓprium, quàm ad non ens, cum contingat potẽtia non enti inesse. Erit enim proprium, quod positum est non esse propriũ: ut quia qui assignauit ꝓprium entis possibile pati, aut facere, potentia assignans proprium, ad ens assignauit propriũ (nã cum ens est, & possibile pati quid, aut facere erit) quare proprium erit entis possibile pati quid, aut facere. Deinde destruenti quidem, si per superabundantiam posuit proprium. Non erit enim proprium quod positum est esse ꝓprium. Accidit enim sic assignantibus proprium, non de quo orationem & nomẽ uerificari: nam corrupta re, nihil minus erit oratio. Nam eorũ quæ sunt, alicui maximè inest: ut si quis assignet ignis proprium, corpus leuissimũ corrupto enim igne, erit aliquod corporum quod leuissimũ erit, quare non erit ignis proprium, corpus leuissimũ Construenti aũt, si non per superabundantiam posuit propriũ. Erit secundùm hoc bene positum proprium: ut quia qui posuit hominis proprium animal mansuetum natura, non superabundantia assignauit proprium, erit utique secundum hoc benè positum proprium.

Quinti libri Topicorum Aristotelis finit.

SEXTI TOPICORVM LIBRI ARISTOTELIS, DE LOCIS DEFINITIONIS. Cap. I.

Ilus autem quod est circa terminos negocij, partes sunt quinque. Nam aut quod omnino non uerum est dicere, de quo nomen & orationem (oportet enim hominis definitionem de omni homine uerificari) aut quod cum sit genus nō posuit in genere, uel non in accōmodato genere posuit (oportet enim eū q definit in genere ponentem differentias adiungere, nā maxime eorum quæ sunt in definitione, genus uidetur definiti substantiā significare) aut quod nō propria est definitio (oportet enim definitionē ꝓpriam esse, quemadmodū prius dictū est) aut si omnia quæ dicta sunt is qui fecit, non definiuit, neq; dixit quid est esse rei definitę: reliquū aūt præter ea quæ dicta sunt, si definiuit quidem, at nō benè definiuit. Si igitur nō uerificat̄ de quo nomē & oratio, ex ijs quæ dicta sunt, in accidente locis considerandum. Nam & illic utrum uerum uel non uerum, omnis consideratio fit. Quando enim quod inest ac cidens disputamus, quod uerum est dicimus, quando aūt quod non inest, q̄d nō uerum. Sin uerò nō in accommodato genere posuit, aut si nō propria est assignata oratio, ex ijs qui sunt ad genus & proprium dictis locis, prospiciendum. Reliquum uerò si non definiuit, aut si non benè definiuit, aliquo modo aggrediendū dicere. Primum igitur inspiciendū si non benè definiuit. Nam facilius est, quodlibet fecisse, quàm benè fecisse. Manifestum igitur quoniam peccatū circa hoc plus culum, eo quòd laboriosius. Quare argumentatio facilior quę circa hoc, quā quę circa illud fit. Sunt aūt eius quod non est benè, partes duæ. Vna quidē, obscura interpretatione uti. Oportet enim definiētem (ut contingit) quàm clarissima interpretatione uti, eo quòd cognoscendi gratia assignatur definitio. Secunda autem si amplius dixit in definitione, quàm par sit. Nam omne quod superadiectum est in definitione, superfluum est.

De definitione loci alij. Cap. II.

Rursus aūt ůtrunq; quod dictum est, in plures partes diuiditur. Vnus aūt locus eius quod obsurè est, si sit æquiuocum alicui quod dictum est. Vt quòd generatio est ductio ad substantiā, & quod sanitas cōmensuratio calidorum & frigidorum: nam æquiuoca est ductio, & cōmēsuratio. Immanifestum igitur utrum uult dicere eorum quæ significantur ab eo, quod multipliciter dicitur. Similiter aūt & si cum definitū multipliciter dicitur, diuidens non dixit. Nam immanifestū utrius definitionem assignauit, contingitq; calūniari uelut non conueniente oratione ad omnia quorū definitionē assignauit. Maximè aūt contingit tale quippiā facere, cum latet æquiuocatio. Contingit etiā & eū qui diuidit, quoties dicitur id quod in definitione assignatum est, syllogismū facere, Nam si secundùm nullum modorum sufficienter dictum est, manifestū quod nō definierit illo modo. Alius si secundùm metaphorā dixit: Vt scientiam indeciduam, terram aūt nutricem, aut temperantiam consonantiam. Nam omne obscurū, quod secundùm metaphoram dicitur, contingit & etiam metaphora loquentem calumniari, tanquam non propriè dicentē. Non enim cōgruet dicta definitio: ut in temperantia. Nam omnis consonantia in sonis. Amplius, si est genus cōsonantia, tēperantiæ, in duobus generibus erit idē, nō continētibus seinuicē. Nam neq; consonantia uirtutem, neq; uirtus continet consonantiam. Amplius, si non potius

sitis nominibus utitur: Vt Plato cilium bre oculũ, aut araneum puttimordax, aut medullam osigenium dixit. Nam omne obscurum, q̃d insuetum est. Quædã autem neq; secundùm æquiuocationẽ, neq; secundùm metaphoram, neq; propriè dicuntur: Vt lex mensura, uel imago eorum quæ natura iusta sunt. Sunt autem huiusmodi deteriora metaphora: nã metaphora facit quodãmodo notum quod designatum est per similitudinẽ (omnes enim metaphora utentes, secundùm aliquã similitudinem ea utuntur) at quod tale est, non facit notum: nam neq; similitudo est secundùm quam mensura, uel imago lex est, neq; dici solet propriè, qua propter si propriè mensurã, uel imaginẽ legem dicit esse, ueritatis est expers. Nã imago id est, cuius generatio per imitationẽ est, hoc autẽ nõ inest legi: si autẽ non propriè, manifestum quod obscurè dixit, atq; deterius quolibet eorum quæ secũdum metaphoram dicuntur. Amplius, si nõ manifesta est contrarij oratio ex hoc quod dicitur. Nam quæ benè assignantur, contrarias cõmanifestant. Aut si per se dicta, non sit manifestũ cuius est definitio: sed quemadmodũ ea quæ sunt antiq̃rum scriptorum, nisi qs superscripsisset, nõ cognoscebatur q̃d unum quodq;. Si igitur nõ clarè, ex huiusmodi est inspiciẽdum. Si igiƭ superfluum in termino dixit, primum quidẽ considerandum, si aliquo usus est, quod omnibus insit, uel simpliciter ijs quæ sunt, uel ijs quæ sub eodẽ genere sunt definitorum. Nam superfluũ dici necessarium id est. Oportet enim genus ab alijs separare, differentiã autẽ ab aliquo eorum quæ sunt in eodẽ genere: atqui quod omnibus quidem inest, simpliciter, à nullo separat, quod autem omnibus quæ sub eodẽ sunt genere inest, nõ separat ab alijs quæ sunt in eodẽ genere: quare superuacaneũ huiusmodi oppositum. Aut si est quidẽ proprium quod appositum est, ablato autẽ illo, & reliqua definitio propria est, & indicat substantiam. Vt in hominis oratione scientiæ susceptiuũ appositum, superfluum: nam & eo ablato, reliqua oratio propria est, & indicat substantiã: simpliciter autẽ dicendo, omne superfluum, quo ablato, reliquũ manifestum facit id quod definitur. Talis autem est & animæ terminus, si est numerus ipse seipsum mouens: nam quod seipsum mouet est anima, ceu Plato definiuit, an proprium quidẽ quod dicitur, nõ indicat autẽ substãtiã interempto numero? Vtrouis igitur modo se habeat, difficile est ut explicet. Vtendum ergo in omnibus talibus ad id quod expedit: ut est phlegmatis terminus, humidum primũ à cibo, indigestũ: unum enim primum, nõ multa, quare superfluum indigestũ appositũ: nã hoc ablato, reliqua erit propria definitio. Non enim contingit à cibo & aliud quiddã primum esse. An non simpliciter à cibo phlegma, sed indigestorum primũ? quare addendum est indigestum, nam illo quidẽ modo dicta nõ uera erit definitio, siquidem non omnium primum est. Amplius, si quippiã eorũ quæ sunt in oratione non omnibus inest, quæ sunt sub eadem specie. Nam talis peius definiuit, quàm qui usi sunt eo quod inest omnibus quæ sunt. Nã illic si reliqua, p̃pria definitio, & tota propria erit: simpliciter enim ad propriũ quolibet addito uero, tota oratio propria fit. At uerò si aliq̃d eorũ quę sũt in oratione, nõ omnibus insit, quæ sunt sub eadem specie, impossibile est totam orationem propriã esse, non enim cõuersim prædicabitur de re: ut animal gresibile bipes quadricubitale. Nã huiusmodi oratio nõ conuersim prędicabiƭ de re, eo quòd non omnibus inest (q̃ sub eadẽ specie sunt) quadricubitale. Rursum si idẽ frequenter dixit. Vt quia concupiscentiã appetitum delectationis dixit. Nam omnis concupiscentia delectationis est: quare & idẽ concupiscentiæ delectationis erit. Fit igitur terminus concupiscẽtiæ, appetitus delectationis (nihil enim differt cõcupiscentiã dicere, aut appetitum delectationis) quare utrumq; eorum delectationis erit. An hoc quidem nihil absurdum? nam & homo bipes est. Quare & idem homini, bipes erit. Est autẽ idem homini, animal gresibile bipes, quare animal gresibile bipes, bipes est: sed nõ p̃pter hoc absurdũ aliquid accipit. Non enim de animali solũ gresibile bis bi

 pes prædica

pes prædicatur:sic enim de eodē bis bipes prædicatur,si de animali bipede gressibile bipes dicit̃,quare semel tantũ bipes prædicatur. Similiter aũt & in cõcupiscẽtia,non enim de appetitu id quod est delectationis esse prædicat̃,sed de toto,quare semel & hic prædicatio fit. Non est autẽ bis dicere idem nomen , aliquid absurdum,sed frequenter de aliquo idem prædicari:sicut Xenocrates prudentiã definitiuam,& contemplatiuã eorum quæ sunt,dicit esse. Nam definitiua,contemplatiua quædã est. Quare bis idem dicit,addẽs rursum & contemplatiuã. Similiter aũt et quicũq; refrigerationem priuationẽ eius quidem caloris,qui secundũ naturam est,dicunt esse. Nam omnis priuatio eius est,quod secundum naturã est, quare superfluum est addere secundum naturã,sed sufficit fortasse dicere priuationẽ caloris,eo quod ipsa priuatio notum facit quod eius sit quod secundum naturam dicitur. Rursum si uniuersali dicto addidit & particulare: Vt si clementiã imminutionem,expedientiã & iustorum:nam iustum expediens quippiam est,quare continetur in expediente,superfluum igitur iustum:nam qui dixit uniuersale,addidit & particulare,& si medicinã disciplinam sanatiuorũ animali & homini , aut legẽ imaginem eorum quæ natura sunt bona & iusta,nam iustum bonum quippiam. Quare frequenter idem dicit. Vtrum igitur bene an non bene definiuit,per hæc & huiusmodi perspiciendum.

De definitione loci alij. Cap. III.

VTrum uero definiuit,& dixit quid est esse,an nõ,ex his. Primũ ergo,si nõ per priora & notiora confecit definitionẽ. Nam terminus assignatur eius cognoscendi gratia quod dicitur:cognoscimus aũt non ex quibuslibet,sed ex prioribus,notioribusq;,quemadmodũ in demõstrationibus (sic enim omnis doctrina,& omnis disciplina se habet) manifestũ igit̃ quod q nõ per huiusmodi definiuit,nõ definiuit. si enim definiuit,plures erũt eiusdẽ definitiones. Nam manifestum quod & qui per priora,ac notiora,iterũ melius definiuit: quare utræq; erũt definitiones eiusdem. Tale autẽ nõ uidet̃. Nam unicuiq; eorũ quæ sũt,unũ est esse idipsũ q est,quare si plures erũt eiusdẽ definitiones,idẽ erit definitio esse,quod quidẽ secundum utramq; definitionẽ significatur: hæc autem non eadẽ sunt,eo quod definitiones diuersæ. Manifestum igitur quoniam nõ definiuit,qui non per priora,atq; notiora definiuit. Igitur per non notiora quidem terminum dici,dupliciter est accipere. Aut enim si simpliciter ex ignotioribus,aut si nobis ignotioribus:contingit enim utroq; modo. Simpliciter igitur notius qd prius est posteriore:ut punctũ linea,et linea superficie,et superficies solido,quemadmodum & unitas numero:prius enim & principium omnis numeri. Similiter aũt & elementum syllaba. Nobis aũt e conuerso quandoq; accidit. Nã maxime solidum magis sub sensu cadit,quam superficies. Superficies aũt magis quam linea, linea aũt signo magis,quare multitudo magis huiusmodi cognoscit. Nam illa qdem quomodolibet,hæc autẽ subtili & fœcũdo intellectu cõprehendere oportet,simpliciter igitur melius per priora posteriora tentare cognoscere (nam magis scientificum tale est) Verum ad eos qui impotentes sunt cognoscere per talia, necessariũ forte per ea quæ illis cognita sunt facere orationẽ, sunt aũt taliũ definitiones q̃ & puncti,et lineæ, et superficiei:omnes enim per posteriora priora indicãt. Nam illud quidẽ lineæ,istã aũt superficiei,hanc uero solidi fines dicunt esse. Non oportet aũt latere,quoniam sic definientes non contingit quod quid est esse definitio,indicare,nisi cõtingat idem nobis notius esse,& simpliciter notius, siquidẽ oportet per genus & differentias definire eũ, qui bene definit:hæc autem simpliciter notiora,& priora sunt specie,interimit enim genus & differentia speciẽ. quare priora hæc specie. Sunt autem notiora, nam specie quidem nota necesse est genus & differentias cognosci qui hominem enim cognoscit & animal gressibile cognoscit:at genere & differẽtia notis,nõ necesse est & speciẽ cognosci, quare

ignotior

ignotior species. Amplius, illis (qui secundùm ueritatē huiusmodi definitiones dicunt esse, quæ sunt ex ijs quæ unicuiq; sunt nota) plures eiusdē accidit dicere definitiones esse. Nam alia alijs, & non omnibus eadem cōtingit notiora esse. Quare ad unūquenq; erit definitio assignanda, si quidē ex ijs quæ singulis quibusq; sunt notiora, definitionē oportet facere. Amplius, eisdem alia interdum, alia magis nota: nam à principio quidem sensibilia, instructionibus autē factis, contrà: quare neque ad eundem semper eadem definitio asignanda, ijs qui per ea quæ singulis quibusq; sunt notiora definitionem fatentur asignandā esse. Manifestum igitur quod nō definiendum per ea quæ huiusmodi sunt, sed per simpliciter notiora: nam solo modo sic una & eadē definitio semper fiet. Fortasse autē & quod simpliciter notum, nō est id quod omnibus notum, sed quod bene dispositis intellectu. Quemadmodum & simpliciter salubre ijs qui bene affectum habent corpus. Oportet ergo unumquodq; talium diligēter peruestigare, uti aūt disputantes ad id quod expedit. Maximè autē sine dissensione interimere contingit definitionem, si neq; ex simpliciter notioribus, neq; ex ijs quæ nobis, contingit definitionem fieri. Vnus igitur locus est eius quod nō per notiora, quod per posteriora priora indicat, quēadmodum prius diximus. Alius autē, si eius quod est in quiete & definitione, per indefinitum, & quod in motu est asignata est oratio nobis. Prius enim est et notius quod manēs est, et definitum, eo quòd indefinitum & in motu est. Eius autem quod est non ex prioribus, tres sunt loci. Primus quidē, si per oppositum, oppositum definiuit: Vt si per malum, bonum. Simul enim natura opposita, & nonnullis etiam eadem disciplina utrorumq; uidetur esse: quare non notius alterum altero. Oportet autē non latere quædā fortasse aliē definiri nō posse: ut duplū sine dimidio, & quæcunq; per se ad aliquid dicuntur. Nam omnibus huiusmodi est idem esse ei quod est ad aliquid quodam modo se habere: quare nō est posibile sine altero alterum cognoscere, eo quòd necessarium est in alterius oratione coassumi & alterum. Ergo cognoscere quidē oportet huiusmodi omnia, uti autē eis in his, ut uidebitur expedire. Alius, si eodem usus est ei quod definitur Latet aūt, cum non eodem definiti nomine utitur, ut si solem stellā in die apparentem definiuit: nam qui die utitur, sole utitur, & par est ad depræhendēda talia sumere pro nomine orationem, ut quod dies est, solis latio super terram. Nam tunc manifestū quod qui solis lationē super terram dixit, solem dixit, quare utitur sole, qui die utitur. Rursum si eo quod ē diuerso diuiditur, id quod ē diuerso diuidit definiuit: Vt impar est, qui unitate maior est pare, simul enim natura, quæ ex eodem genere ē diuerso diuiduntur, impar aūt & par ē diuerso diuidūtur: nam ambo numeri differentiæ. Similiter aūt & si per inferiora superiora definiuit: Vt parem numerum, q bipartitè secatur, aut bonum habitum uirtutis. Nam & bipartitè sumptum est à duobus, quæ paria sunt, & uirtus bonum quoddam est, quare inferiora hæc quā illa sunt. Est autē necesse eum qui inferioribus utitur, & illis uti: nam et qui uirtute utitur, bono utitur, eo quòd bonū quoddam uirtus. Similiter autem & qui bipartitè utitur, & pare utif, eo quòd in duo secari significat bipartitè secari: duo autem paria sunt. Vniuersaliter igitur dicendo, unus est locus non per priora & notiora fecisse orationē, partes aūt eius, eaq; dicta sunt. Secundus autem, si res cum sit nō ponitur in genere. Nam in omnibus huiusmodi peccatum est, in quibus non prius ponitur in oratione quid est: ut corporis definitio, quod habet tres dimensiones, aut si quis hominē definiuit, quod est sciens numerare, nō enim dictū est qd est, habere tres dimensiones, uel quid est, scit numerare. Genus aūt uult quid est significare, & primum apponitur eorum quæ in definitione dicuntur. Amplius, si ad plura cū dicatur id quod definitur, non ad omnia asignauit: Vt si Grāmaticē, scientiā scribendi quod profertur: nā indiget, & quod legēdi. Nihilo enim magis scribendi quā legendi asignat qui definit. Quare non alius, sed qui utraq; hæc dicit, eo

cit,eo quòd plures non contingit eiusdem definitiones esse.In quibusdam profecto secundùm ueritatē se habet,ut dictum est,in quibusdam aūt non,ut in quibus cunq; non per se dicitur ad utrumq;:ut medicinam,scientiā sanitatem & ęgritudinem efficiendi:nam de illa quidem per se dicitur,de hac aūt per accidens,simpliciter enim alienum à medicina ægritudinem efficere. Quare nihil magis definiuit, qui ad utrumq; assignauit,quàm qui ad alterum,uerùm fortasse et deteriùs,eo q̃d & reliquorum quilibet potest ægritudinē efficere.Amplius, si non ad melius sed ad peius assignauit,cum sint plura ad quæ dicitur quod definitur.Nam omnis disciplina & potestas,optimi uidetur esse.Rursum si non positum est in proprio genere,quod dictum est, considerandū ex ijs(quæ ad genera sunt)elementis quemadmodū est dictū prius.Rursum si transiliens dicit genera: Vt qui iustitiam,æqualitatis habitum effectiuum,uel distributiuū æqui:nam trāsilit(qui sic definit)uirtutem.Relinquēs igitur iustitiæ genus,non dicit quid est esse(nam substātia unicuique est in genere)est aūt hoc idem ei,quod est nō in proximo genere ponere. Nā qui in proximo posuit,omnia superiora dixit, eo quòd omnia superiora genera de inferioribus prædicantur. Quare aut in proximo genere ponēdū,aut omnes differētias superiori generi addēdum per quas definitur proximū genus,sic enim erit nihil prætermissum,sed p nomine,in oratione dictum erit inferius genus,qui uerò ipsum superius genus dicit,non dicit & inferius genus: nā qui plantā dicit, non dicit arborem.Rursum in differentijs similiter considerandū,si & dfferentias dixit generis.Nam si non ijs specialibus definiuit differentijs, aut si etiam omnino aliquid huiusmodi dixit,quod nullius contingit differentiam esse(ut animal, aut substantiam)manifestum quoniam nō definiuit. Nullius enim differentiæ,q̃ dicta sunt.Videndum aūt,& si est aliquid quod èdiuerso diuiditur dictæ differentiæ.Nam si non est,perspicuum quoniam nō erit quæ dicta est generis differētia. Nam omne genus ijs(quæ èdiuerso diuidunt)differētijs diuiditur:ut animal gressibili,& uolatili,& aquatili,& bipedi. Aut si est quidē èdiuerso diuisa differentia, non uerificatur aūt de genere.Nam si non,manifestum quoniā neutra erit generis differentia.Omnes enim quæ èdiuerso diuiduntur differentiæ,uerificantur de proprio genere.Similiter aūt & si uerificatur quidem,at non facit,apposita generi,speciē.Nam manifestum,quod nō erit hęc specifica differētia generis. Nam omnis specifica differentia cū genere,speciem facit. Si aūt hęc non est differentia, nec quæ dicta est,quia hæc èdiuerso diuiditur.Amplius,si negatione diuidat genus: Vt qui lineam definiunt longitudinē sine latitudine esse:nā nihil aliud significat,sine latitudine,quàm quod non habet latitudinem.Accidet igitur genus participare speciem Nam omnis longitudo sine latitudine,aut latitudinē habēs est, quia de omni affirmatio uel negatio uera fit:quare genus lineæ cum longitudo sit,sine latitudine,aut latitudinē habens erit:at lōgitudo sine latitudine speciei est ratio:similiter aūt & longitudo latitudinem habēs.Nam sine latitudine,& latitudinē habens,differentiæ sunt:ex differentia aūt & genere,est speciei oratio,quare genus suscipiet speciei orationem.Similiter aūt & differentiæ,eo quòd altera dictarum differentiarum ex necessitate prædicatur de genere. Est autem dictus locus utilis ad eos,qui ponunt ideas esse,nā si non est ipsa longitudo,quodam modo p̄dicabit de genere, quod latitudinē habet,aut sine latitudine est: oportet enim de omni longitudine alterum eorū uerificari, siquidem de genere uerificari debeat. Hoc autem non accidit,sunt aūt & sine latitudine,& latitudinē habentes longitudines,quare ad illos solos utilis hic locus,quicunq; genus unum numero dicunt esse,hoc autem faciunt qui ideas ponunt. Nam ipsam longitudinem, & ipsum animal,genus dicunt esse. Fortasse autem in quibusdam etiam necessarium est negatione uti definientem:ut in priuationibus:nam cœcum est quod non habet uisum,quando natum est habere. Differt aūt nihil negatione diuidere genus,aut

huiusmodi

huiusmodi affirmatione, qua negationem necesse est è diuerso diuidi: ut si lōgitudinē, habens latitudinē definiuit, nā habente latitudinem è diuerso diuiditur, non habens latitudinē, neq; aliud quicquā: quare negatione rursum diuiditur genus. Rursum si speciē ut differentiā assignauit: Vt qui conuicium iniuriam cum irrisione definiuit: nam irrisio iniuria quædā est, quare non differentia, sed species est irrisio. Amplius, si genus ut differentiam dixit: Vt uirtutem habitum bonum, uel studiosum: nā bonum est genus uirtutis. An non genus est bonum, sed differentia? Siquidem uerum est, quod non contingat idē in duobus generibus esse, nō continentibus seinuicē (nam neq; bonum continet habitum, neq; habitus bonū: non enim omnis habitus bonum, neq; omne bonū habitus) nō erunt profectò genera ambo. Si igitur habitus genus est uirtutis, perspicuū bonum nō genus, sed magis differentiā esse. Amplius, habitus quidem quid est uirtus significat, bonū aūt non quid est, sed quale quid est. Videtur aūt differentia quale quid significare. Videndū aūt & si non quale quid, sed ipsū quid significat assignata differentia. Nā uidetur quale quid omnis differentia significare. Considerandum autem & si secundùm accidens inest definitio differentia. Nam nulla differētia est eorum, quæ secundùm accidens insunt, sicut neq; genus: non enim contingit differentiā inesse alicui, & non inesse. Amplius, si prædicatur de genere differētia, uel species, aut inferiorum aliquid speciei, nō erit definiens. Nam nullum eorum quæ dicta sunt, contingit de genere prædicari, eo quòd genus de quâm plurimis omniū dicitur. Rursum si prædicatur genus de differentia. Nam non de differētia, sed de quibus differētia genus uidetur prædicari, ut animal de homine, & boue, & de alijs gressibilibus animalibus, nō aūt de ea differētia, quæ de specie dicitur. Nam si de unaquaq; differentiarū animal prædicabitur, multa animalia de specie prædicabuntur: nam differentiæ de specie prædicantur. Amplius, differentiæ omnes, aut species, aut indiuidua erūt, siquidē sunt animalia. Nam unūquodq; animaliū aut species, aut indiuiduū est. Similiter aūt inspiciendum & si species, aut inferiorū speciei aliquod, de differentia prędicatur. Impossibile enim, eo quòd de pluribus differētia quàm species dicitur. Item accidet differētiam speciē esse, siquidem prædicabitur de ea aliqua specierum: nam si de differētia prædicatur homo: manifestum quoniam differentia est homo. Rursum si non prior est differentia specie. Nam genere quidē posterior est, specie aūt priorem differētiam esse oportet. Considerandum autem & si alterius generis est dicta differentia, neq; contenti, neq; continentis. Nam non uidetur eadem differentia duorum generum esse non continentiū seinuicem, si aūt non, accidet & speciē eandem in duobus generibus esse, nō continētibus seinuicem (infert enim unaquęq; differentiarum proprium genus) ut gressibile & bipes animal coinferunt: quare si de quo differētia, & generum utrūq;: manifestum utiq; quoniam species in duobus erat generibus non continentibus seinuicem. An non impossibile eandem differentiā duorum generum esse non cōtinentium seinuicem, sed addendum neq; utroq; sub eodem existente? Nam gressibile animal, & uolatile animal, genera sunt non continentia seinuicē, & utriusq; eorum est bipes differentia, quare addendum est, neq; sub eodē utroq; existente. Nam hæc ambo sub animali sunt, manifestum etiā quoniā non necesse est differētiam omnem proprium genus inferre, eo quòd cōtingit eandē duorum generū esse non continentium seinuicem, sed alterum tantum necesse est inferre, & superiora omnia, ut bipes, gressibile, uel uolatile infert animal. Videndum aūt, & si locum differētiam assignauit substantiæ. Non enim uidet differre substantia à substantia in eo quòd alicubi est: quare & eos, qui gressibili & aquatili diuidunt animal, increpant, tanquam gressibile & aquatile alicubi significet. An in ijs quidē non rectè increpāt? nō enim in aliquo, neq; alicubi significat aquatile, & terrestre, sed quale quid: nam & si in sicco sit, similiter aquatile: similiter autem & terrestre:

& si in humido sit, similiter terrestre, sed non aquatile erit: attamen si quando cp significat in aliquo differentia, manifestū quoniam peccabit. Rursum si affectū differentiam assignauit. Nam omnis affectus cum magis fit, detrahit à substātia: differētia aūt non huiusmodi est. Nā magis uidetur saluare differētia id cuius est differentia, & simpliciter impossibile est singulum quodcp esse sine propria differentia: nam cum non est gresibile, non erit homo, et (ut simpliciter dicamus) secundū quæcunq alteratur habens, nihil eorum differentia illius est. Nam omnia huiusmodi cū magis fiunt, detrahunt à substantia: quare si aliquam huiusmodi differentiam quispiam assignauit, peccauit: simpliciter enim non alteramur secundū differētias. Et si alicuius eorum quæ sunt ad aliquid, non aliud quid, differētiā assignauit. Nam eorū quę sunt ad aliquid, & differentię ad aliquid, ut & in disciplina. Cōtemplatiua enim, & actiua, & effectiua dicitur, unumquodq aūt horum ad aliqd significat. Contēplatiua enim alicuius, & actiua alicuius, & effectiua alicuius. Cōsiderandum aūt, & si ad quod natum est unumquodq eorum quæ sunt ad aliqd, assignauit definiens. Nam in quibusdam quidem, ad quod natum est singulum quodcp eorùm, quæ sunt ad aliquid, solū est uti, aliud aūt nihil: ut uisu uidendum solum. Quibusdam aūt & ad aliquid aliud: ut dolio sanè hauriat aliquis, attamen si quis definiuit dolium, instrumentum ad hauriendum, peccauit: nō enim ad hoc natum est, terminus autem est, ad quod natum est, ad quod sanè utitur prudens quà prudens, & quę circa singulum quodcp propria est disciplina. Amplius, si nō primū assignauit, quando contingit ad plura dictum esse: Ut prudentiam uirtutē hominis, aut animæ, & non rationalis: primum enim rationalis uirtus prudentia. Nam secundùm hoc & anima & homo dicitur prudens. Amplius, si non susceptiuum est eius cuius dicitur affectus, uel dispositio, uel quoduis aliud, peccauit. Nā omnis dispositio, uel affectus in illo natus est fieri, cui' est dispositio, uel affectus: ut & scientia in anima, dispositio existens animæ. Aliquando autem peccāt in talibus, ut quicunq dicunt quod somnus est impotētia sensus, & dubitatio æqualitas contrariarū ratiocinationum, et dolor separatio naturalium partium cū uiolētia: nam necp somnus inest sensui, oporteret aūt inesse si impotētia sensus est. Similiter aūt necp dubitatio contrarijs ratiocinationibus inest, necp dolor naturalibus partibus: dolebunt enim inanimata, si dolor eis inest. Talis autem & sanitatis definitio, siquidem cōmensuratio calidorum & frigidorum est. Necesse est enim sana esse calida & frigida: nā cuiuscp commensuratio illis inest, quorū est commēsuratio, quare sanitas inerit uticp ipsis. Item id quod fit in effectiuū, aut è conuerso, accidit ponere sic definientibus. non enim est dolor sepatio naturaliū partium sed, effectiuū doloris: nec somnus impotētia sensus, sed effectiuū alterum alterius: aut enim propter impotentiā dormimus, aut propter somnum impotentes sumus. Similiter aūt & dubitationis uidebitur effectiuū esse, contrariarum æqualitas ratiocinationum, quandocunq enim ad utracp ratiocinantibus nobis similiter uidentur omnia secundùm utrūq fieri, dubitabimus utrū agamus. Amplius, secundū tempora omnia considerandum, sicubi dissonet: ut si immortale definiuit, animal nunc incorruptibile esse. Nam nunc incorruptibile animal, nunc immortale erit. An in hoc quidem non accidit? Nam anceps secundùm amphiboliam est nunc incorruptibile esse: aut enim quoniam non corrumpitur nunc, significat: aut quoniam non possibile corrumpi nunc: aut quoniā huiusmodi est nunc, ut nunquam posit corrumpi. Quādo igitur dicimus quod incorruptibile nunc est animal, nō hoc dicimus, quod nunc tale est animal, sed ut nunquā posit corrumpi. Hoc aūt immortali idem erat, quare non accidit, nunc idem immortale esse. Sed tamen sicubi accidit quod secundū definitionē quidem assignatum est inesse, nūc uel prius, quod uero secundū nomen non inest, non erit idē, utendū ergo hoc loco quēadmodum dictū est. Inspiciendum autem & si secundùm aliud quippiam magis

dicitur quod definit, quā secundū assignatā orationē: Vt si iustitia potestas æqui distributiua est. Iustus enim magis est, qui eligit æquū distribuere, eo qui potest, quare nō erit iustitia potestas æq; distributiua: nā & iustus esset maximè, q posset æquū distribuere. Amplius, si res quidē suscipit magis, quod aūt secundum orationem assignatur non suscipit, aut contrà, quod secundū orationem ei assignatur suscipit, res aūt non. Oportet enim aut utraq; suscipere, aut neutrū, siquidem est tei quod secundum orationem assignatur. Amplius, si suscipiunt utraq; quidem magis, non simul aūt utraq; augmentū sumūt: Vt si amor concupiscentia conuētionis est. Nam magis amās nō magis cōcupiscit conuentionē: quare non simul utraq; suscipiūt magis, at oporteret, si idē essent. Amplius, si duobus quibusdā ꝓpositis, de quo res magis dicit, id q̄d est secundū orationē minus dicit: Vt si ignis est corpus subtilissimū. Ignis enim magis flāma quā lux, corpus aūt subtilissimū minus flamma quā lux: oportet aūt utraq; magis inesse eidē, siquidem eadē sint. Rursum, si hoc quidē similiter utrisq; inest propositis, aliud aūt nō similit utrisq; sed alteri magis. Amplius, si ad duo definitionē assignauerit secundū utrunq;: Vt bonum quod per uisum, aut per auditum delectabile, & ens quod possibile est pati, aut facere: simul enim idem & bonū, & non bonum est, similiter autē & ens, & non ens: nam per auditū delectabile idem bono erit: quare quod non delectabile est per auditū, non bono idē. Nam eisdē & opposita eadē erunt: opponit aūt bono quidem nō bonum, per auditū aūt delectabili, per auditū non delectabile. Manifestū igitur quoniā idē non delectabile per auditū nō bono. Si igitur aliqd est per uisum quidem delectabile, per auditū aūt non, & bonum, & non bonum erit. Similiter autē ostendemus quoniam idem ens, & non ens est. Amplius, & generibus, & differētijs, & alijs omnibus quę in definitionibus sunt assignatis, eis q orationes pro nominibus faciunt, considerandum si quicquam dissonet.

De definitione loci alij. Cap. IIII.

Si aūt sit ad aliquid quod definitur, aut per se, aut secundū genus, considerandū si non dictū est in definitione, ad quod dicit, aut secundū ipsū, aut secundū genus: Vt si scientiā definiuit opinionē indissuasibilē, aut etiā uolūtatem, appetitū sine tristitia: omnis enim eius quod est ad aliquid, substātia ad alterū, eo q̄d idē sit unicuiq; eorū quæ sunt ad aliqd esse, idipsum q est ad aliqd quodā modo se habere. Oportebat igitur scientiā dicere opinionē scibilis, & uoluntatem appetitū boni. Similiter autē & si Grammaticen definiuit scientiam literarū. Oportebat enim aut ad quod ipsum dicitur, aut ad quod fortè genus dicitur, in definitione assignari. At si cum quippiā ad aliquid dicit, non assignauit ad finem. Finis aūt in unoquoq; est quod optimum est, aut cuius gratia alia sunt. Dicendum igitur aut optimū, aut ultimum: ut concupiscentiā non delectabilis, sed delectationis, nam propter hanc, & delectabile eligimus. Considerādum & si generatio est ad quod assignauit, uel actus. Nihil enim talium finis. Nam magis q̄d est egisse, & generasse finis, quàm fieri & agere. An non in omnibus uerum huiusmodi? Penè enim plurimi delectari magis uolunt, quā destitisse delectari: quare agere magis finē quis statuat, quā egisse. Rursum in quibusdam, si non determinauit quanti, uel qualis, uel ubi, uel secundùm alias differentias: Vt ambitiosus, & qualis, & quanti appetens est honoris: nam omnes appetūt honorē, quare nō sufficit ambitiosum dicere, qui appetit honorē, sed addere oportet dictas differētias. Similiter aūt & auarus, quantas appetit pecunias: aut intēperans, circa quales uoluptas: nō enim qui à qualibet uoluptate tenet, intēperans dicit, sed q ab aliqua. Aut rursū, q definiuit noctē umbrā terræ, aut succussionē motū terrę, aut nubē densitatē aeris, aut uentū motū aeris, addēdum enim quanti, & qualis, ubi, &

contrarij, aut cuiuscunque est priuatio. Et si non in quo natum est fieri addit, uel simpliciter, uel in quo primo natum est fieri: Vt si ignorantiam dicēs priuationē, non scientiæ priuationē dixit, aut si non addidit in quo natum est fieri, aut addens nō in quo primo assignauit: ut quod nō in rationali, sed in homine, uel in anima. Nā si quodlibet horum omittat, peccauit. Similiter autē & si cæcitatem non uisus priuationem in oculo dixit. Oportet autē benè assignantē, quid est, & cuius est priuatio assignare, & quid nam est quod priuatum est. Videndū autē & si non secūdùm priuationē dictum, priuatione definiuit: Vt & in igonorantia uidebitur esse huiusmodi peccatum, ijs qui non secundùm negationem ignorantiā dicunt. Nā quod nō habet scientiā nō uidetur ignorare, sed magis quod deceptū est, propter quod neque inanimata, neque pueros dicimus ignorare, quare non secundū priuationē scientię ignorantia dicitur. Amplius, si similibus nominis casibus similes orationis casus aptantur: Vt si adiutiuū est effectiuum sanitatis, adiutiuè est sanitatis effectiuè, & adiuuans efficiens sanitatem. Considerandū & in idea, si aptabitur dictus terminus. Nam in quibusdā non accidit, ut quemadmodū Plato definiuit, mortale addēs in animalium definitionibus. Idea enim non erit mortalis, ut ipse homo, quare nō aptabitur ad idem definitio. Simpliciter aūt in quibus opponitur effectiuum, aut passiuum, necesse est dissonare in idea terminum: nam impassibiles & immobiles uidentur esse ideæ ijs, qui dicunt ideas esse. Aduersum hos aūt, & tales orationes utiles sunt.

De definitione loci alij. Cap. V.

Amplius, si eorum quæ secundū æquiuocationem dicūtur, unā definitionem omniū cōmunem assignauit. Vniuoca enim, quorū una est, secūdū nomen oratio, quare nullius eorū quæ sub nomine sunt, assignatus est terminus, eo quod similiter ad omne æquiuocū adaptatur. Passus aūt hoc est & Dionisij uitæ terminus, siquidē ea motus est generi nutriēdi naturalit inseruiens. Nihil enim hoc magis animalibus, quàm plantis inest: uita aūt non secundum unā speciem uidetur dici, sed altera quidē animalibus, altera plātis inest. Cōtingit igitur & secundùm electionē sic assignare terminū, ac si uniuoca, & secūdū unam speciem omnis uita diceretur. Nihil aūt prohibet & eum qui conspicit æquiuocationem, & alterius uult definitionē assignare, latere non propriā, sed cōmunem utriusque orationē assignare, sed nihil minus si utrouis modo fecerit peccauit. Postquam aūt quædā latent æquiuocorū, interroganti quidem ut uniuocis utendū. Nam nō adaptabitur alterius terminus ad alterū, quare uidebit nō distinguendū hoc pacto. Oportet enim in omne uniuocum adaptari, eidē autem respōdenti, distinguendū est. Quoniam autem quidā respondentium uniuocū quidē dicunt esse æquiuocum, quando non accōmodatur ad omne assignata oratio, æquiuocum aūt uniuocū, etiam si ad utrunque accōmodetur, præconfessione utendum pro talibus, aut præcolligendū quòd æquiuocū, uel uniuocū, aut utrūque fuerit. Magis enim concedunt non præuidentes, quod futurum est ut accidat. Si aūt non facta confessione dixerit aliquis uniuocum æquiuocum esse, eo quòd non accōmodetur & in hoc assignata oratio, considerandum si huius oratio accōmodatur & ad reliquā. Nam manifestum, quoniā uniuocum erit reliquis, si autē nō, plures erunt definitiones reliquis. Nam duę secundùm nomen orationes accommodabuntur ad eandem, quæ prior assignata est, & quæ posterior. Rursum si quis definiens aliquid eorum quæ multipliciter dicuntur, & oratio non accommodantur ad omnia, & quia ęquiuocū esse non concedat, nomen etiam dicat nō ad omnia accōmodari, quoniā nec oratio, dicendū ad eiusmodi, quòd nominatio nequidē oportet uti quæ tradita est, & quæ sequitur, & nō dimouere quæ talia sunt,

sunt, tametsi nonnulla dicenda non sint similiter multitudini. Si aūt alicuius complexorum assignetur terminus, considerandum est auferendo alterius eorum q̄ cōplectuntur orationem, si est & reliqua reliqui. Nam si non, manifestum quoniam neq; tota totius: ut si quispiā definiuit lineā finalem rectam, finem plani habētis fines, cuius medium superadditur finibus, si finalis lineæ oratio est, finis plani habentis fines, rectæ oportet esse reliquum, cuius mediū superaddit̄ finibus, sed infinita neq; mediū, neq; fines habet, recta autem est: quare non est reliqua reliq oratio. Amplius, si cum sit compositum quod definitur, æquimembris oratio assignetur definitio. Aequimembris aūt dicitur oratio esse, quando quot fuerint cōposita, tot & in oratione nomina & uerba fuerint: necesse est enim in talibus ipsorum nominum cōmutationem fieri aut omnium, aut aliquorum, eo q̄d nihil plura nunc, quàm prius nomina dicta sunt. Verùm oportet eum qui definit, orationem pro nominibus assignare, maximè quidē omnibus, quod si nō, at saltē in plurimis. Sic enim & in simplicibus, qui nomē cōmutat, nō definiturus est: ut pro tunica uestē. Amplius aūt maius peccatū, si & per ignotiora nomina cōmutationē fecerit: Vt pro homine albo, terrigenā candentē: neq; enim definiuit, cū minus sit clarū, q̄d sic dicitur. Considerandum aūt & si per commutationem nominum, nō idem iam significat. Vt qui contemplatiuā scientiam opinionem contemplatiuam dixit. Nam opinio scientiæ non idem (at oportet, si debet, & totum idem esse) nam contemplatiuum quidem commune in utrisq; orationibus est, reliquum uerò differens. Amplius, si alterius nominum commutationem faciens, non differentiæ sed generis commutationem fecit: Vt in eo quod nuper dictum est ignotius enim contemplatiua quàm scientia. Nam hoc quidem genus, illud autem differentia, omnibus autem notius genus: nam communis. Quare non generis, sed differentiæ oportebat commutationem fieri, eo quòd ignotior est. An hæc quidem ridicula reprehensio? Nihil enim prohibet differentiam quidem notissimo nomine dici, genus autem non. Sic autem rebus se habentibus manifestum, quoniam generis & non differentiæ secundùm nomen commutatio facienda, si autem non nomen pro nomine, sed orationem pro nomine commutat, manifestū quoniam differentiæ magis quam generis definitio assignanda est, eo quod cognoscēdi gratia definitio assignatur: nam minus differentia quàm genus nota. Si autem differentiæ terminum assignauit, considerandum si & alicuius alius communis est assignatus terminus: Vt cum imparem numerum, numerum medium habentem dixerit, determinandum est quo pacto medium habentē. Nam numerus quidem communis in utrisq; orationibus est, imparis autem coassumpta est oratio: habent autem & linea, & corpus medium, cum non sint impariæ quare non utique erit definitio hæc imparis. Si autem multipliciter dicitur medium habens, determinandum quomodo medium habens, alioqui reprehensio erit, aut syllogismus, quod non definiuit. Rursum si id cuius quidem orationem assignauit est eorum quæ sunt, quod autem sub oratione, non eorum quæ sunt: Vt si album quispiam definiuit colorem igni permixtum. Impossibile enim incorporeum corpori permisceri: quare non erit color igni permixtus, attamen album est. Amplius, quicunq; nō diuidūt in ijs quæ sunt ad aliquid ad quod dicit̄, sed in pluribus cōprehendentes dicunt, aut omnino, aut in aliquo falsum dicunt: Vt si quis medicinā disciplinam entis dixit. Nam si nullius entiū medicina est disciplina, manifestum quoniā tota oratio mendax est: si autem alicuius quidem, alicuius autē non, in aliquo mendax. Nam oportet de omni, siquidē per se, & nō secundùm accidens entis esse dicitur, quemadmodū in alijs se habēt ea quæ ad aliquid sunt: nā omne disciplinatum ad disciplinam dicitur. Similiter autē & in alijs, eo quòd cōuertuntur omnia ad aliquid. Omne enim disciplinatū, ad aliquid. Cæterū si is (qui non per se, sed secundū accidens assignationē fecit) rectè assignauit, non ad unū, sed ad

ſed ad plura unumquodqꝫ eorũ quæ ad aliquid dicũtur, aſsignauit. Nihil enim ꝓhibet idẽ, & ens, & albũ, & bonũ eſſe: quare qui ad quodlibet horũ aſsignauit, rectè aſsignauit, ſiquidẽ is qui ſecundũm accidẽs aſsignauit, rectè aſsignauit. Præterea autem impoſsibile eſt huiuſmodi orationem propriã aſsignati eſſe: nam non ſolum Medicina, ſed plures aliarum diſciplinarũ ad ens dicũtur, quare unaquæqꝫ entis diſciplina erit, manifeſtũ igitur quoniã talis nullius eſt diſciplinæ definitio: propriam enim & non cõmunem oportet definitionẽ eſſe. Quandoqꝫ aũt definiunt non rem, ſed rem benẽ ſe habentẽ aut perfectã. Talis aũt & Rhetoris & furis terminus, ſi ſit Rhetor quidem, qui poteſt quod in unoquoqꝫ eſt uериſimile cõſiderare, et nihil prætermittere, fur autem qui clã ſumit: perſpicuũ enim quoniã cũ talis uterqꝫ, hic quidẽ bonus Rhetor. ille aũt bonus fur erit: non enim qui clàm ſumit, ſed qui uult clam ſumere fur eſt. Rurſum ſi quod propter ſe eligendũ eſt, ut actiuum uel effectiuũ, uel quolibet modo propter aliud eligendũ aſsignauit: Vt qui iuſtitiam legum conſeruatiuã dixit, aut ſapientiam effectiuã felicitatis: nam cõſeruatiuũ & effectiuũ eorum ſunt quæ propter aliud eliguntur. An nihil quidẽ prohibet quod propter ſe eligendũ eſt, & propter aliud eſſe eligendum. Attamen nihil minus peccauit, qui ſic definiuit quod propter ſe eſt eligẽdum. Nam unicuiqꝫ optimũ in ſubſtantia maximè, melius autem, quod propter ſe eligendum, quam quod propter aliud: quare id & definitionẽ oportebit magis ſignificare.

De definitione loci alij Cap. VI.

Conſiderãdum aũt eſt & ſi is qui alicuius definitionẽ aſsignauit, aut hęc, aut quod eſt ex his, aut hoc cum illo definiuit. Nam ſi hęc quidẽ, accidet utriſqꝫ & neutri ineſſe: ut ſi iuſtitiã, temperãtiam, & fortitudinem definiuerit: nam ſi ſint duo, uterqꝫ autẽ alterũ habeat, utriqꝫ iuſti erunt, & neuter, eo quod utriqꝫ quidem habent iuſtitiã, uterqꝫ aũt non habet. Si autẽ nondum quod dictũ eſt admodum abſurdũ uidetur, eo quòd & in alijs accidat huiuſmodi (nihil enim prohibet utroſqꝫ ꝑ habere unam, cũ neuter habeat) attamen contraria ineſſe eidem, omnino abſurdũ uidebitur eſſe. Accidet aũt hoc, ſi hic quidem ipſorum temperantiã & timiditatem habet, ille autẽ fortitudinẽ, & prodigalitatẽ: nã utriqꝫ & iuſtitiã, & iniuſtitiã habent. Nam ſi iuſtitia tẽperantia & fortitudo eſt, & iniuſtitia timidas & prodigalitas erit, & omnino quæcunqꝫ ad argumentandum idonea, quòd non idẽ ſunt & partes et totum, omnia utilia ad id quod dictũ eſt, uidetur autẽ qui ſic definit, partes toti eaſdẽ dicere. Maximè aũt accõmodatæ fiunt orationes, in quibuſcũqꝫ manifeſta partiũ eſt cõpoſitio, quemadmodũ in domo, & in cæteris talibus: manifeſtũ enim quoniã cũ ſint partes, nihil prohibet totum non eſſe, quare nõ idẽ partes toti. Si aũt non hæc, ſed quod ex his eſt, dixit id eſſe quod definitur, primũ quidã cõſiderandũ, ſi non natũ eſt quippiã unũ fieri, ex ijs quæ dicta ſunt. Quædã enim ſic ſe habent ad inuicẽ, ut nihil ex eis unũ quippiã fiat, ut linea & numerus. Amplius. ſi definitũ quidẽ in uno aliquo natũ eſt primo fieri, ex quibus autẽ dixit ipſum eſſe, non in uno primo nata ſunt fieri, ſed utrũqꝫ in utroqꝫ. Nam manifeſtum quoniam non erit ex ijs illud: in quibus enim partes, & totum neceſſe eſt ineſſe. Quare non in uno totum primo eſſe, ſed in pluribus.

Si aũt & partes, & totum in uno aliquo primo, conſiderandũ ſi non in eodẽ, ſed in altero totum, & in altero partes. Nam in quo totum, in illo & partes eſſe uidentur. Rurſum, ſi cum toto corrumpũtur partes, econuerſo enim oportet accidere, partibus corruptis totũ corrũpi, toto uerò corrupto, nõ neceſſe eſt & partes corrũpi. Aut totum quidẽ bonum uel malum, partes aũt neutræ: aut èconuerſo, partes quidem bonæ, uel malæ, totũ autem neutrũ. Nam neqꝫ ex neutris poſsibile bonũ

quippiam

eo quòd similiter utraq; nata sunt fieri in eodem. Talis aūt animæ est definitio, si quidem est substantia disciplinę susceptiua: nam similiter et ignorāñtiæ est susceptiua. Oportet aūt si nō ad totā habeat aliquis argumentari definitonē, eo quòd nō nota sit tota, ad aliquam partiū argumentari si sit nota, et nō benè assignata appareat. Nam parte interempta, & tota definitio interimitur. Quæcunq; aūt obscuræ sunt definitionū emendati, & confirmāti ad manifestandū aliquid & habendū argumentum, sic considerandū. Necesse est enim respondentē aut suscipere q̄d sumptum est ab interrogante, aut eundē declarare, quid temere est ostensum à definitione. Amplius, quemadmodum in congregationibus solent legē inducere, & si sit melior quæ inducitur, interimit anteriorem, sic & in definitionibus faciendū, et definitio alia ferenda. Nam si apparet melior, & magis manifestū quod definitur, perspicuū quoniam interempta erit quæ posita est, eo quòd nō sunt eiusdem plures definitiones. Ad omnes autem definitiones non minimum elementum ad seipsum, solerter definire propositum, aut aptè dictum terminum assumere. Necesse est enim ueluti ad exemplar cōsiderantem, et quod minus est ijs quæ oportet habere definitionē, & quod appositum est superfluè, inspicere, ut magis argumentis abundemus. Quę igitur circa definitiones sunt, in tantum dicta sint.

Sexti libri Topicorum Aristotelis finis.

SEPTIMI TOPICORVM ARISTOTELIS LIBRI DE EODEM ET DIVERSO LOCI, Cap. I.

Trum autem idem an diuersum secundùm proprijssimum eorum (qui dicti sunt de eodem) modorum, dicendum. Dicebatur aūt proprijssimè idē, quod numero unum. Cōsiderandū aūt ex casibus, & cōiugatis, et oppositis. Nā si iustitia idē est fortitudini, & iustus forti, et iustè fortiter. Similit̄ aūt & in oppositis. Nā si hęc eadē, & opposita his, eadē secūdū quālibet dictarū oppositionū. Nihil enim differt hoc uel hoc modo oppositū sumere, eo q̄d idē est. Rursum ex effectiuis, & corruptiuis, & generationibus, & corruptionibus, & omnino ex ijs q̄ similiter se habēt alterū ad alterū. Nam quæcunq; simpliciter eadē, etiā generationes eorū & corruptiones eædē, & effectiua, & corruptiua. Considerandū aūt & quorum alterum, maximè dicitur quoduis esse, si & alterū ipsorum secundū idem maximè dicitur. Sicut Xenocrates beatā uitā, & studiosam assignauit eandem, eo quòd omnium uitarū, maximè eligenda studiosa, & beata, unū enim maximè eligendum, & maximum. Similiter & in alijs huiusmodi. Oportet aūt utrunq; unū numero esse, quod dicitur maximū, & maximè eligendū: si aūt non, nō erit ostensum quod idem. Non necessarium enim si fortissimi Græcorū sunt Peloponesij, & Lacedæmonij, eosdem esse Peloponesios Lacedęmonijs, eo quòd non unus numero Peloponesius, & Lacedæmonius, sed contineri quidē alterum ab altero necessarium, ut Lacedęmonij à Peloponesijs, si aūt nō, accidet seipsis inuicē esse meliores, si nō cōtinent̄ alteri ab alteris: necesse est .n. Peloponesios meliores esse quàm La-

modo definire oportet. Nunc aũt quantũ sufficit ad præsentem utilitatem, tantũ
solum dicendũ, quoniam possibile fieri definitionis, & eius quod quid est, esse syl
logismũ. Nam si terminus est oratio quæ quid est esse rei indicat, & oportet ea q̃
in termino ponunt, in eo quòd quid est de re sola prædicari, prædicantur aũt sola
in eo quod quid est, genera & differẽtię. Manifestũ quoniã si quis sumat ea quę so
lum de re in eo quòd quid est prædicari oportet, quod hæc habẽs oratio, termi
nus ex necessitatę erit: nõ enim cõtingit aliud esse terminũ, eo q̃d nihil aliud in eo
quòd quid est de re prædicatur: q̃d igitur possibile est ex termino syllogismũ fieri,
manifestũ. Ex quibus aũt oportet construere, determinatũ est quidẽ in alijs dilig
tius, ad propositã aũt methodum ijdem loci utiles. Inspiciendum enim in contra-
rijs, & in alijs oppositis, & totas orationes, & secundum partem consideranti. Nã
si opposita oppositæ, & eam (quæ dicta est) propositi necesse est esse. Quoniam
autem contrariorum plures cõplexiones, sumenda est ex contrarijs qualiscunq;
maximè apparebit contraria definitio, totas igitur definitiones quemadmodũ di
ctum est, considerandum. Secundũ partem aũt hoc pacto: primum quidem quo-
niam assignatum genus rectè assignatum est. Nam si contrarium in cõtrario, pro
positum aũt non est in eodem, manifestum quoniam in cõtrario erit, eo quòd ne-
cesse est contraria in eodẽ genere, uel in contrarijs generibus esse. Et differentias
quidẽ contrarias de contrarijs arbitramur prædicari: ut de albo & nigro. Nã illud
quidẽ disgregatiuum, hoc aũt congregatiuũ uisus. Quare si de cõtrario cõtrariæ
prædicantur, de proposito quæ assignatæ sunt prædicabunt: quapropter quia &
genus, & differentiæ rectè assignatę sunt, manifestũ quoniam definitio erit, q̃ assi
gnata est. An non necessariũ est de contrarijs differẽtias prædicari, nisi in eodẽ ge
nere sint contraria? quorum aũt genera sunt contraria, nihil prohibet eandẽ diffe
rentiã de utrisq; dici: ut de iustitia & iniustitia. Nam illa quidem uirtus, hæc autem
uitium animæ. Quare id quod est anima, differentia de utrisq; dicitur, eo q̃d et cor
poris est uirtus & uitiũ, sed hoc uerum quòd contrariorum, aut contrariæ, aut eæ-
dem differentiæ sunt, si ergo de contrario contraria prædicatur, de hoc aũt nõ, ma
nifestũ quoniam quæ dicta est de hoc prædicabitur. Vniuersaliter aũt dicendo, si
definitio est ex genere & differentijs, si sit cõtrarij definitio manifesta, & quæ pro-
positi definitio manifesta erit. Nam quoniã cõtrarium in eodẽ genere, uel in con-
trario, similiter aũt & differentiæ aut contrariæ de contrarijs, aut eædem prædicã-
tur, dilucidum quoniã de proposito, aut idem genus prędicabitur, quod de cõtra
rio: differentiæ aũt contrariæ uel omnes, uel aliquæ: reliquæ aũt eædem aut cõtrã
differentiæ quidẽ eædem, genera uerò contraria, aut ambo contaria, & genera &
differentiæ. Nam eadẽ esse ambo non contingit: si aũt secus, definitio eadem con
trariorum erit. Amplius, ex casibus, & coniugatis. Necesse est enim cõsequi gene
ra generibus, & terminos terminis: ut si obliuio est scientiæ amissio, & obliuisci a-
mittere scientiã erit, & oblitum esse amisisse scientiã. Vno igitur quolibet eorum
quæ dicta sunt confesso, necesse est & reliqua confiteri. Similiter aũt & si corru-
ptio dissolutio substãtiæ, & corrumpere dissoluere substantiã, & corruptiuè disso
lutiuè. Si corrùptiuum dissolutiuũ substantiæ, & corruptio substãtię dissolutio. Si
militer aũt & in alijs. Quare uno quouis sumpto, & reliqua omnia confiteãtur o-
portet. Et ex similiter se habentibus adinuicem. Nam si salubre est effectiuũ sani-
tatis, & habile effectiuũ bonę habitudinis erit, & adiutiuum effectiuũ boni. Nam
similiter unumquodq; eorũ quæ dicta sunt, ad suum finem se habet. Quare si uni
us eorũ definitio est effectiuũ esse finis, & reliquorũ cuiusq; sic erit definitio. Am
plius, ex eo quod est magis & similiter, quod est similiter, quoties cõtingit cõstru
ere duas ad duo cõparantẽ: Vt si magis hæc huius quã ista istius definitio, ista aũt
quæ minus, definitio est, & hæc quæ magis & si similiter hęc huius, & ista istius, si
altera alterius, & reliqua reliquæ. Vna autem definitio ad duo cõparata, aut dua-

git, & per alia argumentari(siue enim nõ propria sit definitio, siue non genus q̃d assignatur, siue nõ inest aliquod eorũ quæ sunt in definitione, interẽpta sit definitio) ad alia aũt neq; ea quæ ex terminis, neq; alia cõtingit omnia argumentari. Sola enim ea q̃ ad accidẽs, cõmunia sunt omnibus p̃dictis. Inesse enim oportet unũquodq; eorũ q̃ dicta sunt: si aũt nõ ut propriũ inest genus, nondũ interemptũ est genus. Similiter aũt & propriũ nõ necessariũ ut genus inesse, neq; accidẽs ut genus, aut propriũ, sed inesse tantũ. Quare non possibile ex alijs ad alia argumentari, nisi in definitione solũ. Manifestũ igit̃ quoniã facilimũ omniũ est, terminũ interimere, cõstruere aũt difficilimũ, nã & illa oportet omnia ratiocinatione colligere, & q̃ insunt quæ dicta sunt, & q̃d genus q̃ assignatũ est, q̃dq; ꝓpria definitio, & adhuc p̃ter hæc q̃ indicat quid est esse oratio, & hæc probẽ oportet fecisse. Aliorũ aũt propriũ maximẽ huiusmodi. Nam interimere quidẽ facilius. eo quòd ex pluribus plerũq; fit. Cõstruere aũt difficilimũ, quoniã multa oportet astruere, & adhuc quoniã soli inest, & quoniã cõuersim prædicatur de re. Facilimũ aũt omniũ construere accidens. Nam in alijs quidem non solum inesse, sed & quoniã sic inest ostendendũ, in accidente uerò quoniã inest duntaxat, sufficit ostendere. Destruere aũt difficilimũ est accidens. Quia quàm paucissima in eo data sunt: non enim cõsignificat in accidẽte quomodo inest. Quare in alijs quidem dupliciter interimere cõtingit, uel ostendendo quod non inest, uel quod non sic inest: in accidẽte uerò non cõtingit interimere nisi ostendẽdo q̃ non inest. Loci per quos copiosi erimus ad singula quæq; problematũ argumẽtari, ferẽ sufficienter annumerati sunt.

Septimi libri Topicorum Aristotelis finis.

OCTAVI LIBRI TOPICORVM ARISTOTELIS, LOCI AD INSTRVENDVM INTERROGANTEM, CAP. I.

OST hæc aũt de ordine, & quonã pacto oportet interrogare, dicẽdum. Oportet autem primũ quidem, eũ qui interrogare debet, locum inuenire, unde sit argumentandum: secundũ autem interrogare, & ordinare singula apud seipsum: reliquũ uerò, & tertiũ, dicere iam eadẽ ad alterum. Quod aũt inueniat locũ, similiter Philosophi, & Dialectici consideratio subinde uerò illa ordinare, & interrogare, proprium Dialectici: ad alterum enim omne quod tale est. Philosopho autem, & quærenti per seipsum, nihil curæ est, si uera quidem sint, & nota, per quæ syllogismus, & non ponat ea quæ respõdet, eo quòd propinqua sint illis quæ sunt ex principio, & præuideat quod subsecurũ est: sed fortasse & studiosẽ aget, quoniã maximẽ notæ, & ꝓpinquę sunt dignitates, ex illis enim scientifici syllogismi. Loci igit̃ unde oporteat sumere, dicti sũt prius: de ordine aũt & interrogatione dicendũ, diuidendo propositiones quęcunq; sumendæ sunt ad necessarias, necessarię aũt dicũt̃ per quas syllogismus fit. Quę aũt ab his sumũtur, quatuor sunt. Aut enim gratia inductionis, ut uidetur uniuersale: aut ad magnitudinem orationis: aut ad occultationẽ cõclusionis: aut dilucidior fit oratio, præter has aũt nulla est assumenda propositio, sed per has augere, & interrogare tentãdum. Sunt aũt quæ ad occultationẽ certaminis gratia, sed quia omne (quod huiusmodi est) negotiũ ad alterũ est, necesse est & illis uti. Necessarias igitur, per quas fit syllogismus, nõ statim præordinandũ, sed abeundũ ad suprema: Vt non postulet quis cõtrariorũ eandẽ disciplinã, si hoc uoluerit sumere, sed oppositorũ: posito .n. hoc, & quoniã cõtrariorum eadẽ disciplina syllogismo colliget, eo q̃ ex oppositis sunt cõtraria. Si uerò illam non ponat per inductionẽ, sumendũ propo

nenti in particularibus contrarijs. Nam aut per syllogismũ, aut per inductionẽ necessarias sumendũ, aut has quidẽ inductione, illas aũt syllogismo. Quæcunq; aũt. ualdè manifestæ sunt, illas quoq; oportet præponere: nã immanifestius est semper in abscessu, & inductione quod secuturum est, & simul ipsas necessarias proponere, & qui nõ potest illo modo sumere esse paratũ, quæ uerò ad has sumpræ sũt, accipiẽdæ quidem illarũ gratia. Vnaquæq; aũt earũ hoc modo utendum inducẽtem quidẽ à singularibus ad uniuersalia, & à notis ad ignota. Nota aũt magis q̃ secundũ sensum, uel simpliciter, uel multipliciter, uel multitudini. Occultantem uerò ratiocinatione præcolligere oportet ea, per q̃ syllogismus eius q̃d ex principio est debet fieri, & hæc ut plurimũ. Erit aũt hoc, si quis nõ solum necessarias, sed & earum (quæ ad illas sunt utiles) aliquã syllogizauerit. Amplius, conclusiones nõ dicere, sed postea ratiocinatione colligere subitarias. Sic enim longissimè abscedet ab ea (quæ ex principio) positione. Vniuersaliter aũt dicendo sic oportet eum interrogare qui occultè interrogat, ut interrogata omni oratione, & eo dicẽte conclusionẽ, quærat propter quid, id aũt erit maximè per antedictũ modũ. Nã sola ultima dicta cõclusione, immanifestũ quomodo accidit, eo q̃ non prouidit respondens, ex quibus accidit, nõ per mẽbra digestis prioribus syllogismis: minimè aũt per membra digerit syllogismus, cõclusione, cum nõ eius sumptiones ponuntur, sed cũ illa sumunt, à q̃bus syllogismus fit. Vtile aũt & nõ cõtinua postulata sumere, ex quibus syllogismi, sed uicissim ad aliã & ad aliã conclusionẽ. Nam positis cõuenientibus iuxta seinuicẽ magis quod accidit ex ipsis manifestũ. Oportet aũt & definitione sumere (in quibus possibile est) uniuersalem propositionẽ, non in ipsis, sed in cõiugatis. Nam decipiunt falsa ratiocinatione se ipsos (quãdo in cõiugato sumitur definitio) si non uniuersale cõcedunt: ut si oportet sumere q̃d qui irascitur appetit pœnã, sumat aũt ira appetitus esse pœnæ propter apparentẽ paruipensionẽ, manifestũ aũt quoniã hoc sumpto habebimus uniuersale quod prælegimus: at eis qui in ipsis proponunt, sæpe accidit ut abnuat respõdens, eo q̃ magis se habeat in ea re instantia, ut quod nõ omnis qui irascit appetit pœnã, nã parentibus irascimur quidẽ, nõ aũt pœnã appetimus. Fortasse aũt non uera instãtia est: nam à quibusdã sufficiẽs pœna est, tristari solũ, & facere pœnitere, uerũtamen habet aliquid uerisimile, ut non uideatur irrationabiliter negare propositũ, in iræ aũt definitione, nõ similiter facile instantiã inuenire. Prærerea proponere par est, nõ ut propter ipsum, sed alterius gratia eũ qui proponit. Nam deuitant ea quę ad positionẽ sunt utilia. Simpliciter aũt dicendo, q̃ maximè facere dubium, utrũ q̃d proponitur, an oppositũ sumere uult. Nam dubio existẽte quidnã ad positionem est utile, magis q̃ sibi uidetur ponunt. Amplius per similitudinẽ interrogare. Nã & uerisimile, & latet magis uniuersale, ut quod quemadmodũ scientia & ignorãtia cõtrariorũ eadem, sic & sensus contrariorũ idem: aut è conuerso, postq̃ sensus idem contrariorũ, & scientia: hoc aũt est simile inductioni, nõ tamen idẽ. Nam illic quidẽ à singularibus uniuersale sumit, in similibus aũt non est quod sumit uniuersale, sub quo omnia similia sunt. Oportet aũt et ipsum sibimet quando q; instãtiam ferre. Nam insuspectè se habent respõdentes ad eos, qui uidentur iustè argumentari, Vtile aũt dicere quod consuetum, & quod dicitur tale. Nam pigrescunt quod solitũ est dimouere, instantiã nõ habentes, simul aũt & quia utunt & ipsi talibus, cauẽt ea dimouere. Amplius, nõ sedulè agere, & si omnino utile sit. Nã aduersus sedulè agentes, magis renitunt. Et ut in similitudine proponere, q̃ propter aliud aliq̃d proponitur, et nõ propter seipsum, utile ponẽt magis. Amplius nõ id proponere q̃ oportet sumere, sed cui cõsequens, id est, ex necessitate. Nã & magis cõcedũt, eo q̃d nõ similiter ex hoc manifestũ sit q̃ consecuturũ est, & sumpto hoc sũptũ est & illud. Et id ultimo interrogare, quod maximè uult sumere. Nam maximè prima tenuũt, eo quòd plurimi interrogantiũ prima interrogãt, circa quę uel

maximè

maximè studēt. Ad quosdā aūt prima quæ utilia sunt proponere. Nā proterui maximè prima admittūt, nisi omnino manifestū sit q̄d secuturū est, in fine aūt ꝓteruiunt. Similiter aūt & quicunq; arbitrantur acuti esse in respondēdo, ponētes enim prima, in fine recantant, tanq; nihil acciderit ex ijs quę posita sunt, ponunt autem promptè. confidentes habitui, & arbitrantes nihil se esse passuros. Amplius, prolongare, & interponere q̄ nihil sunt usui ad orationē, quemadmodum pseudographia utentes. Nam cū sint plura, immanifestū in quo falsum sit, quare & occultant quandoq; interrogantes, in absconso proponentes ea, quæ per se proposita, non ponerentur. Ad occultationem igitur, dictis est utendum.

Pro instructione respondentis loci alij. Cap. II.

AD ornatum uerò inductione, et diuisione eorū quæ affinia sunt. Inductio igitur quale quid est manifestū: diuidere aūt huiusmodi, ut scientiā scientia esse meliorē, aut eo quòd axactior est, aut q̄d meliorū, & quod scientiarū aliæ quidē sunt cōtemplatiuæ, aliæ aūt actiuæ, aliæ porrò effectiuæ: nam unūquodq; taliū coornat quidem orationē, at nō necessariū est ut dicatur ad cōclusionē. Ad dilucidtatē aūt exēpla, & similitudines afferēdū. Exempla aūt accōmodata, et ex quibus scimus, qualia Homerus, non qualia Cherilus: sic enim clarius erit quod proponitur. Vtendū aūt in differendo, syllogismo quidem ad Dialecticos magis, q̄ ad multitudinem, inductione uerò cōtra ad multitudinē magis. Dictū est aūt & de his & prius. Est aūt in aliquibus quidem inducenti possibile interrogare uniuersale, in aliquibus uerò nō facilè, eo quòd non positū sit similitudinibus nomē, omnibus cōmune, sed quādo oportet uniuersale sumere, sic in omnibus talibus esse dicunt. Id aūt determinare difficilimum est, qualia sunt ea quæ ꝓferuntur huiusmodi, & qualia nō, & propter hoc sæpenumero dissident in disputationibus, alij quidē dicentes, similia esse, q̄ non sunt similia, alij uerò dubitantes quæ sunt similia, nō esse similia. Quare tentandū in omnibus talibus, ipsum nomina effingere, ut neq; respondēti liceat dubitare quod nō similit̄ ꝗ infertur, dicitur, neq; interroganti calūniari, ut similiter dicto, eo ꝗ plura eorū quæ non similiter dicunt̄, similiter uidērur dici. Quādo aūt inducenti in pluribus non dederit uniuersale, tunc iustū est efflagitare instantiā, non dicente aūt ipso in aliquibus sic, nō iustum est efflagitare, in aliquibus nō sic. Oportet enim inducentē prius sic instātiā efflagitare. Efflagitandū aūt instantias non in eo quòd proponit̄ ferre, nisi unum tāntū sit huiusmodi, ut dualitas pariū numerorū solus primus. Nam oportet & eum qui instat in altero instantiā ferre, aut dicere quod hoc solum tale est. Ad eos aūt qui instāt uniuersali, nō in eo dē autē instantiā ferunt, sed in æquiuoco (ut q̄d habeat aliquis non suū colorē, uel pedē, uel manū, habebit enim pictor nō suū colorē, & cocus pedē nō suū) diuidendo reuera in talibus interrogandū est. Nā latēte æquiuocatione, benè uident̄ instare ꝓpositioni. Si aūt nō in æquiuoco, sed in eodē instans præpediat interrogationē, oportet auferentē id in quod instātia est, proponere reliquū, uniuersale faciēdo, donec sumat ꝗ utile est: ut in obliuione, & in oblitum esse. Nō enim cōcedunt eū q amisit disciplinā, oblitū esse, eo ꝗ trāseunte re amisit quidē disciplinā, oblitus aūt non est. Dicendū aūt auferenti id in quo instātia est, reliquum: ut si permanente re amisit disciplinā, idcirco oblitum esse. Similiter aūt & cōtra instantes, quoniā maiori bono maius opponit̄ malū, ꝓferunt enim quoniā sanitati minori bono quā bona habitudo, maius malū opponitur. Nam ægritudinē maius esse malum mala habitudine. Auferendū igitur & in hoc in quo instantia est: nam ablato, magis ponet, ut quoniā maiori bono maius malum opponitur, nisi conferat alterū ad alterum, quemadmodum bona habitudo ad sanitatem. Non solum autem eo instante hoc faciendum, sed & si sine instantia negat, eo quòd prævideat aliquid talium. Nam ablato eo, in quo instantia est,

cõpellet ponere, eo quód nõ præuideat in reliquo, in aliquo nõ sic esse. Si aũt nõ ponat, efflagitatus instantiã, nõ habebit assignare. Sunt aũt huiusmodi propositionum, quę in aliquo falsæ sunt, in aliquo aũt ueræ, in his enim par est auferre, reliquũ aũt uerũ relinquere. Si aũt in multis proponenti nõ ferat instantiã, postulandũ est ponere. Nã Dialectica est propositio ad quã sic in pluribus se habentẽ, non est instantia. Quando aũt cõtingit idẽ & sine impossibili, & per impossibile syllogizare, demõstrãti quidẽ & nõ disserẽti, nihil referet uel sic, uel illo modo syllogismo colligere, disserenti aũt non est utendũ per impossibile syllogismo. Nam si sine impossibili quidẽ syllogismo colligat, minimè fiet ut dubitẽt, at quãdo per impossibile syllogizant (nisi ualdè manifestũ sit falsum esse) non impossibile dicũt esse, quare non fit interrogantibus quod uolunt. Oportet aũt proponere quæcũq; in pluribus quidẽ sic se habẽt. Instantia aũt aut omnino non est, aut nõ in superficie est cõspicere: nã qui non possunt cõspicere in quibus non sic, tanquã uerũ quidem sit, ponũt. Non oprtet aũt conclusionẽ interrogationẽ facere. Alioquin aũt, eo renuente nõ uidetur fieri syllogismus. Nam et sæpè cum non interrogat, sed ut sequẽs infert, negant, & hoc facientes non uidentur redargui ijs, qui non cõspiciunt quod accidit ex ijs quæ posita sunt. Quando igitur non dicens quidẽ accidere, interrogabit, ille aũt negabit, omnino non uidetur fieri syllogismus. Non autẽ uidetur omne uniuersale Dialectica propositio esse: ut quid est homo? aut quot modis dicitur bonũ? est enim Dialectica propositio, ad quã est respondere, sic uel nõ. Ad dictas aũt nõ est, quare non sunt Dialecticæ huiusmodi interrogationes, nisi ipse determinans, uel diuidẽs dicat: ut putas 'ne bonũ sic uel non sic dicit? Nã ad talia facilis respõsio, uel affirmãdo, uel negãdo: quapropter tentandũ sic proponere huiusmodi propositionũ. Simul aũt & iustũ fortasse ab illo interrogare, quot modis dicit bonũ, quãdo hoc diuidente et proponẽte, nullo modo cõcesserit. Quisquis aũt unam orationẽ multo tempore interrogat, malè interrogat. Nam si respõdeat quidẽ ei interrogato quod interrogatur, manifestũ quod multas interrogationes interrogat, aut frequenter easdẽ: quare aut nugatur, aut non habet syllogismum: nã ex paucis omnis syllogismus. Si uerò non respondeat, quid aut non increpat, aut discedit? Est aũt argumentari difficilè, & sustinere facilè ipsas suppositiones. Sunt aũt talia, & quæ natura sunt prima, & quæ postrema. Nã prima quidem termino egent, postrema uerò per multa terminantur uolẽti continuũ sumere à primis, aut Sophisticæ uident argumentationes. Impossibile enim demõstrare quippiã est eum, qui nõ incipit à proprijs principijs, & cõnectit usq; ad ultima: definire aũt nihili ducunt respondentes, neq; si interrogans definierit, aduertunt, atqui nõ facto manifesto quidnã est quod propositum est, non facilè argumentari: maximè aũt tale est quod circa principia accidit. Nam alia quidẽ per hæc monstrantur, ipsa uerò non cõtingit per alia, sed necesse est definitione talium unũquodq; cognoscere. Sunt aũt difficilè argumẽtabilia, & quæ ualdè propinqua sunt principio. Nõ enim cõtingit plures ad hæc rationes inuenire, cũ sint pauca media, horumq; & principiorũ, per quæ necesse est monstrare ea quæ post illa sunt. Terminorum aũt difficilè argumentabiles ij omniũ maximè sunt, quicunq; utuntur talibus nominibus, quæ primũ quidem immanifesta sunt, simpliciter'ne dicãtur, an multipliciter, adhuc aũt quæ neq; nota utrum propriè, an secundũ metaphorã de definito dicantur. Nã quia obscura sunt, non habet argumenta, quia uerò ignorantur, si absq; metaphora dicitur quod tale est, non habet quod increpet. Omnino aũt omne problema quãdo difficile argumentabile, uel termino indigere arbitrandũ est, uel est eorũ quæ multipliciter, uel eorũ quæ secundũ metaphorã de definito esse dicãtur, uel non longè à principijs, uel quia non manifestũ est primũ nobis hoc idẽ, secundùm quem dictorum modorum est, quod dubitationẽ præstat. Nam cũ est manifestus modus, manifestũ quoniã aut definire oportebit, aut diuidere,

dere, aut medias propositiones inuenire. Nam per hęc mõstrantur ultima. In multis aũt positionibus (nõ benè aſsignata definitione) non facilè diſputare, ac argumẽtari: ur utrũ uni contrariũ, an plura? Definitis aũt contrarijs aliquo modo, facilè eſt oſtendere, utrũ contingit plura eidẽ eſſe contraria, an nõ. Eodem aũt modo & in alijs definitione indigentibus. Videntur aũt & in diſciplinis quædã ob definitionis defectũ, nõ facilè deſcribi: ut & quoniã quę ad latus ſecat planũ, lineã, ſimiliter diuidit & lineã, & locũ, definitione aũt dicta, ſtatim manifeſtũ eſt quod dicit. Nã eandẽ ablationẽ habẽt loca, & lineæ. Eſt aũt definitio eius orationis hæc. Simpliciter aũt prima elementorũ, poſitis quidẽ definitionibus (ut quid linea, uel qd circulus) facilimũ oſtẽdere, uerũ nõ multis ad unumquodq; eorũ eſt argumẽtari, eo q̃d nõ ſunt multa media, ſi aũt non ponãtur principiorũ definitiones, difficile, fortaſſe aũt omnino impoſsibile. Similiter aũt his, & in alijs quæ ſunt circa orationes ſe habet. Non igitur latere oportet, quãdo difficile argumẽtabilis eſt poſitio, q̃d paſſa eſt aliqd eorũ quæ dicta ſunt, quando aũt erit ad dignitatẽ, & propoſitionem, maior labor diſputare q̃ ad poſitionẽ. Dubitare aũt poſſit quiſpiam utrum ponẽda ſint talia, an non. Nam ſi nõ ponat, ſed poſcat & ad illa diſputare, maius p̃cipiet quàm quod in principio poſitũ eſt: ſi uerò ponat, credet ex minus credibilibus. Si igitur oportet non difficilius problema facere, ponendũ, ſi aũt per notiora ſyllogizare, non ponendũ. An diſcenti quidem nõ ponẽdum, niſi notius ſit, exercitato uerò ponendum, ſi uerum ſolum uideatur? Quare manifeſtũ quoniam nõ ſimiliter & interroganti & docẽti exiſtimandũ eſſe ponendum. Quopacto igitur interrogare & ordinare oportet, penè ſufficiunt quæ dicta ſunt.

Loci pro reſpondente. Cap. III.

De reſponſione aũt primũ quidem determinãdum, quod nã eſt opus benè reſpondentis, quemadmodũ benè interrogantis. Eſt aũt interrogantis quidem ſic deducere orationem, ut faciat reſpondentẽ dicere inopinabiliora quàm ea, quæ ꝑpter poſitionẽ ſunt neceſſaria: reſpõdentis uerò nõ propter ſe apparere, accidere impoſsibile, aut q̃d præt̃ opinionẽ eſt, ſed propter poſitionem. Nam alterũ fortaſſe peccatũ, ponere primũ quod non oportet, & poſitũ non ſeruare aliquo modo. Quia aũt ſunt indeterminata ijs qui ꝑpter exercitationẽ & experientiã orationes faciunt (nã nõ eædem conſiderationes & diſcentibus, & docentibus, & concertantibus, neq; his, & ijs qui exercẽt ſeinuicẽ inſpectionis gatia. Nam diſcenti quidẽ ponẽda ſunt ſemper ea quæ uidẽtur: neq; enim conatur falſum ullus docere, concertantiũ uerò interrogantẽ quidẽ uideri aliquid facere oportet omnino, reſpondentẽ aũt nihil uideri pati) & in Dialecticis cõgreſsionibus, quæ cõcertationis gratia, ſed experimenti & inſpectionis orationes faciunt, nondũ enucleatũ eſt, quo pacto oporteat cõiectare reſpondẽtem, & qualia dare, & qualia non, ad benè aut nõ benè ſeruandã poſitionẽ quoniã (inquam) nihil habemus traditũ ab alijs, ipſi aliquid dicere tentemus. Neceſſe eſt aũt reſpondentẽ ſuſtinere orationẽ, ponendo aut probabilẽ aut improbabilẽ poſitionẽ, aut neutrũ, & aut ſimpliciter probabilẽ, aut improbabilẽ, aut indeterminatẽ, ut huic alicui, uel alij. Nihil aũt refert quomodocũq;, dum ea probabilis, aut improbabilis ſi, tnã idẽ modus erit benè reſpondendi, uel dandi, uel non dandi, quod interrogatũ eſt. Nã cũ improbabilis eſt poſitio, neceſſe eſt & concluſionẽ probabilẽ fieri, cum uerò probabilis, improbabilẽ. Nam oppoſitum ſemper poſitionis interrogans concludet. Si aũt neq; probabile, neq; improbale quod poſitũ eſt, & concluſio erit talis. Quoniã aũt benè ſyllogizãs, ex probabilioribus & notioribus propoſitũ demõſtrat, manifeſtum eſt, quod quando ſimpliciter eſt improbabile quod ponitur, non dandũ eſt reſpondenti, nec quod non uidetur ſimpliciter, nec quod uidetur quidem, minus autem cõcluſione uidetur. Nam cum improbabilis

est positio, probabilis est cõclusio. Quare oportet quæ sumuntur, probabilia esse omnia, & magis probabilia quàm quod proponitur, si debet per notiora quod minus notũ est cõcludi. Quare si neq; tale est quippiã eorũ quæ interrogant, nõ ponendũ est responden ti Simpliciter aũt si est probabilis positio, dilucidũ est, quoniã conclusio simpliciter improbabilis: ponendũ igitur & quæ uidentur omnia, & eorũ quæ nõ uidentur, quæcunq; minus sunt improbabilia cõclusione. Nã sufficienter sic uidebitur disceptatũ esse. Similiter aũt erit, & si neq; improbabilis, neq; probabilis est positio. Nã sic & quæ uidentur omnia dandũ, & eorũ q̃ nõ uidentur, quæcũq; minus sunt improbabilia conclusione. Sic enim probabiliores accidit orationes fieri. Si igitur simpliciter quidẽ probabile, uel improbabile quod ponitur, ad ea q̃ uidentur simpliciter, cõparatio faciẽda. Si aũt nõ simpliciter probabile uel improbabile sit, quod ponitur, sed respõdenti, ad seipsum quod uidetur, & q̃d nõ uidetur iudicãdo, ponendũ, uel nõ ponendũ. Si uerò alterius opinionẽ tuetur respõdens, manifestũ, quoniã ad illius intelligentiã aspiciendo, ponere singula debet, & negare: quare et qui curãt extraneas opiniones (ut bonũ et malũ esse idẽ, quemadmodũ Heraclitus inquit) non dant nõ adesse simul cõtraria eidẽ, non uidentur eis hæc, sed quia secundũ Heraclitũ sic dicendũ. Faciunt hoc aũt & qui suscipiunt abinuicem positiones, cõiectãt enim ac si is dicat qui ponit, manifestũ igitur quæ coniectandũ respondenti siue simpliciter probabile, siue alicui positũ est. Quoniã aũt est necesse omne quod interrogatur aut probabile, aut improbabile esse, aut neutrũ, & ad orationẽ, aut non ad orationẽ, attinere quod interrogatur, si sit quidẽ quod uidetur, & non ad orationẽ, dandũ est dicendo quod uidetur. Nõ enim interimitur (posito eo) quod in principio. Si uerò non uidetur, & nõ ad orationẽ, dandũ quidẽ, & consignificandũ quod nõ uidetur, ad deuitationẽ absurditatis. Si uerò sit ad orationẽ, & uideatur, dicendũ quoniã uidetur quidẽ, sed ualdè propinquũ ei quod in principio est, & interimitur (eo posito) q̃d propositũ est. Si aũt ad orationẽ quidẽ, ualdè autẽ probabile postulatũ, dicendũ quod accidit hoc posito, at ualdè absurdum esse quod proponitur Si uerò neq; probabile, neq; improbabile, si nihil quidẽ ad orationẽ, dandũ nihil determinando. Si aũt ad orationẽ, consignificandũ quod interimitur (posito eo) quod in principio est. Nam sic & qui respondet nihil uidebitur proptẽ hoc pati, si quidẽ præuidens singula, posuerit, & qui intergat assequitur syllogismũ positis ab eo omnibus probabilioribus conclusione. Quicũq; uerò non ex probabilioribus cõclusione conãtur syllogizare, perspicuum quoniã non benè syllogizãnt, quare cũ sic interrogant, non ponendum. Similiter aũt & in ijs quæ obscurè, & multipliciter dicuntur, occurrendum est. Nam quia datum est respondenti non discenti dicere, non disco, & multipliciter dictum, non ex necessitate cõfiteri uel negare, manifestum quoniã primũ quidẽ nisi planum sit quod dicitur, non cunctandũ ut dicat haud intelligo: nam sæpè ex eo quòd nõ clarè interrogãtibus dant, occurrit aliquid difficilè. Si aũt notum quidem sit, multipliciter aũt dictũ, si in omnibus quidẽ uerũ uel falsum sit quod dicitur, dandũ simpliciter q̃d dicitur, uel negandũ. Si uerò in aliquo quidẽ sit uerum, in aliquo aũt falsum, significandũ est quod multipliciter dicitur, & quia hoc quidem falsum, illud aũt uerum. Nam cũ posterius distinguitur, immanifestũ si & in principio ambiguũ animaduerterit. Si aũt non præuiderit dubium, sed in alterum aspiciens posuerit, dicendum ad eum qui in alterum ducit, quoniam nõ ad id aspiciens dedi, sed ad alterum eorũ. Nam pluribus existentibus quæ sub eodẽ nomine, uel eadẽ oratione sunt, facilis est ambiguitas. Si uerò & dilucidum sit, & simplex quod interrogatur, aut sic, aut nõ, respondendum. Quoniam aũt omnis propositio syllogistica, aut earum aliqua est ex quibus syllogismus, aut propter aliquã illarum, manifestũ quod quandoq; alterius gratia sumetur ex eo, quod plura similia interrogant (nam aut per inductionem, aut per similitudinẽ, plerumq; uniuersale sumũt) singularia igitur omnia ponendum

nendum, si sint uera & probabilia. Ad uniuersale aūt tentandum instātiam ferre. Nam sine instantia uel quæ sit, uel quę uideatur, phibere orationē proteruire est, si igit̃ multis apparētibus nō dederit uniuersale qui non habet instantiā, manifestū est quoniam proteruit. Amplius, si neq; contrà argumentari habeat quod nō uerū, multo magis uidebitur proteruire, quāuis nec hoc sufficiat. Nam cōplures orationes opinionibus cōtrarias habemus, quas difficilè est soluere: uelut Zenonis, ꝙ nō cōtingit moueri, neq; stadiū ꝑtransire: sed nō propt̃ id, quæ sunt opposita his, non ponendū. Si igitur qui neq; contrà argumentari habet, neq; instare, nō ponit dilucidū, q̄niam proteruit. Est enim in disputationibus proteruia, respōsio ꝑter dictos modos syllogismi destructio. Sustinere aūt & positionem & definitionem ipsum sibijpsi oportet præargumentando. Nā ex quibus interimūt interrogantes q̄d proponitur, manifestū quoniā ijs aduersandū. Inopinabilē uerò suppositionem cauendū sustinere. Erit aūt inopinabilis multipliciter: nam & ea ex qua absona cōtingit dicere (ut si omnia dicat aliquis moueri, aut nihil) & quæcūq; peioris moris esse eligenda, & quæ contraria consilijs: ut quod uoluptas bonum, & iniuriam facere melius quàm iniuriā pati: nam nō ut orationis gratia sustinentē, sed ut ea quæ uideant̃ dicentē oderunt. Quæcūq; uerò orationum falsum syllogizant, soluendum interimendo id propter ꝙ fit falsum. Nam non is qui quoduis interimit soluit, ne quidē si falsum est quod interimitur, habere enim potest plura falsa oratio: ut si quis sumat sedentē scribere. Socratem uerò sedere: accidit enim ex his, Socratē scribere, interēpto igit̃ Socratē sedere, nihil magis soluta est oratio, quāuis falsum sit postulatū, sed non propter id oratio falsa. Nam si quis sit sedens, non scribens aūt, non amplius in tali, aptè accōmodabitur eadē solutio: quare non id interimendum, sed sedentē scribere, non enim omnis qui sedet, scribit. Soluit igitur omnino, qui interimit id, propter quod fit falsum, nouit aūt solutionem, qui scit quod propter id falsa oratio, quemadmodū in ijs quæ falsò describūtur, non enim sufficit instare, ne quidem si falsum sit quod interimitur, sed & id propter quod falsum, assignandum: Sic enim erit manifestum utrum præuidens aliquid, an non, facit instantiam.

Loci communes pro interrogante, & respondente. *Cap. IIII.*

EST aūt orationē prohibere concludi quadrupliciť. Nam aut interimendo id propter q̄d fit falsum, aut ad interrogantē instantiā docendo. Sæpè enim non soluit quidē; q tamē interrogat, nō potest longius ꝑducere. Tertiū aūt ad interrogata, accidit enim ex interrogatis quidē non fieri ꝙ uolumus, eo ꝙ nō benè interrogata sint, addito aūt aliquo, fieri conclusionē. Si igit̃ nō amplius potest producere interrogans, ad interrogantē erit instātia: si aūt potest, ad interrogata. Quartū aūt, pessima est instantiarū quę est ad tēpus, nā quidam talibus instāt, ad quę disputare pluris est tēporis, q̄ præsentis exercitationis: instātię igit̃, ut dictū est prius, quatuor modis fiunt. Solutio aūt est earū quæ dictę sūt, prima tantū, reliquæ aūt prohibitiones quædam & impedimēta conclusionū. Inculpatio uerò orationis, & secundùm ipsam orationē, & quando interrogat̃ non eadem. Plerumq; enim quod non benè disputatur oratio, is qui interrogatur, est causa eo quòd non concedat ex quibus probè erat disputare ad positionem: nam non est in altero solo, benè assoluere cōmune opus. Necessariū igitur quandoq; ad dicentem, & non ad positionem argumentari, quando is qui respondet, contraria interroganti obseruat corroborans: proteruientes igitur, altercatorias, & non Dialecticas faciunt exercitationes. Amplius autem, quia exercitationis & experimenti gratia, & non doctrinæ huiusmodi sunt orationes: perspicuum quoniam non solum uera syllogizandum, uerùm etiam falsum, nec per uera semper, sed quandoq; & per falsa: sæpè enim uero posito, interimere necesse est

aūt non uideatur, si similiter quidē, similiter utiq; erit, & nō: si aūt magis alterū, sequeē quod est magis. Est aūt quoddā & idē ad syllogismos peccatum, quādo ostēditur per longiora quod cōtingit per breuiora, & quæ orationi assunt: Vt q̄d est opinio magis altera, q̄ altera, si quis petat ipsum quodq; maximè esse, esse aūt opinabile, ipsum quod uerè est. Quare quorundā magis esse ipsum: ad quod aūt magis, magis dicitur esse, esse autē & ipsam opinionē ueram, an erit accuratius, quā par sit exigens quędā: petitū est aūt & ipsam oipnionem uerā esse, et ipsum q̄d q̄uè maximè esse, ac si ipsa opinio uera certior sit. Sed quæ nequitia maior, quàm quæ facit circa id cuius est oratio, latere causam? Oratio aūt est manifesta uno quidem modo, & publicissimo, si sit concludens sic, ut nihil oporteat interrogare, uno aūt & qui maximè dicitur, cum sumpta quidem sint ex quibus necessarium est conclusionem esse, quæ quidem sint per conclusiones conclusa, etiam si id mittitur quod ualdè probabile est.

Pro oppoente & respondente loci communes. Cap. V.

FAlsa aūt oratio uocatur quadrupliciter. Vno quidem modo, quando apparet concludere quæ non cōcludit, uocatur aūt apparēs, litigiosus syllogismus. Alio modo, quādo concludit quidem, non tamen ad propositū quod accidit maximè in ijs quæ ad impossibile ducunt. Aut ad propositū quidē concludit, non tamen secundùm propriā disciplinā: hoc aūt est, si ea q̄ nō est medicinalis, uideaē esse medicinalis, aut Geometrica quæ nō est Geometrica, aut Dialectica quæ nō est Dialectica, siue uerū, siue falsum sit quod accidit. Alio aūt modo, si per falsa nō cōcludit, huius aūt erit quandoq; quidē cōclusio falsa, quādoq; aūt uera: nā falsum quidē semper per falsa cōcludit, uerū aūt possibile est & non p uera, ut dictū est prius. Quod aūt falsa sit oratio, dicētis peccatū potius est, q̄ orationis: at ne quid dicētis semper, sed cū lateat ipsum quod falsam orationē dixit aliquā, eo q̄ ab ipso suscipimus cū pluribus ueris quippiā amplius, si ex ijs quæ maximè uidentur interimit aliquid uerorum (talis enim existens, uerorū demonstratio est) oportet sanè positorū aliquid non esse omnino, quare erit huius demōstratio. Si aūt uerū concludat per falsa, & ualdè absurda, cōpluribus deterior erit q̄ falsum syllogizant, erit aūt talis, & quæ falsum cōcludit. Quare manifestū q̄d prima, quidē cōsideratio orationis secundū se ipsam est, si cōcludit: secunda aūt, utrū uerum an falsum: tertia uerò ex qualibus quibusdā. Nam si ex falsis quidē, opinabilibus aūt, ratiocinabilis: si aūt existentibus quidē, sed inopinabilibus, praua: si uerò & falsa & ualdè inopinabilia sint, dilucidū quod praua, aut simpliciter, aut ad rē. Id aūt quod in principio & contraria, quonā pacto peteret interrogans, secundū ueritatē quidē in Analiticis dictū est, secundum opinionem uerò nunc dicendū est. Petere aūt uidentur id quod est in principio quinq; modis. Manifestissimo q. dem & primo, si quis idipsum quod monstrari oporteat, petat, hoc aūt in eo ipso quidē non facile latere potest, in synonymis autem, & in quibuscunq; nomen & oratio idem significat, magis. Secundò autem, quando quod particulariter oporteat demonstrare uniuersaliter quis petat, ut qui argumētatur q̄d contrariorū una disciplina, omniū oppositorū postulauerit unā esse: nā uideē id quod oportebat secundū se ostendere, cū alijs petere pluribus. Tertiò, si quis q̄d uniuersaliter est ostēdere propositū, particulariter petat: ut si de omnibus cōtrarijs, ꝑpositū est, de aliquibus postulet. Videtur enim hic quod cū pluribus oportebat ostēdere secundū se, extrà petere. Rursus, si quis diuidēs, petat problema: ut si oportet ostendere medicinā sani & ægri, extra utrumq; postulet, aut si quis eorū q̄ sequunē seinuicē ex necessitate, alterū petat: ut latus incōmensurabile esse diametro, si oporteat ostendere quod diameter lateri. Aequaliter autē & cōtraria petunt ei quod ex principio est. Nā primo quidē, si quis opposita petat secundum affirmationē

& nega

& negationē. Secundo aūt cōtraria secundū̄ oppositionem: ut bonum & malum idem. Tertio uero si quis uniuersaliter postulans, particulariter petierit cōtradictionē: Vt si quis sumēs contrariorū̄ unā disciplinā, sani & ęgri alterā esse petat: aut si hoc perēs, in uniuersali oppositionē tentet sumere. Rursum si quis petat cōtrariū̄ ei quod ex necessitate accidit per ea quæ posita sunt, & si quis ea quidē nō sumat quę opposita, at alia petat duo, ex quibus erit opposita cōtradictio. Differt aūt cōtraria sumere tantillū̄ ab eo quod est in principio, quoniā huius quidē est peccatū̄ ad conclusionē (nam ad illam aspicientes, quod in principio est dicimus petere) cōtraria aūt sunt in propositionibus eo quod ipsæ aliquo modo se habent ad inuicē. Ad gymnasiā aūt & exercitationem talium orationū̄, primum quidē cōuertere assuescere oportet orationes. Sic enim & ad id quod dicit̃ copiosius nos habibimus, & in paucis plures sciemus orationes. Nā cōuertere est transsumentem conclusionē cum reliquis interrogationibus, interimere unū̄ quippiā eorū̄ quę dicta sunt. Necesse est enim si conclusio nō est, unā aliquā interimere propositionū̄: siquidem omnibus positis necesse erat conclusionē esse. Ad omnem aūt positionem & quod sic, & quod non sic argumentū̄ considerandum, & cū̄ inueneris, solutionē statim quærendū̄. Sic enim simul accidet & ad interrogandū̄, & ad respōdēdum exerceri, & si ad nullū̄ aliū̄ habemus, apud nosipsos sensim cōparāda sūt, quæ attinent ad ipsam positionē, argumenta: nā id ad cogendū̄ multam copiam præbet, & ad redarguendū̄ magnū̄ habet adiumentū̄, quādo quispiā prōptus est argumentari, & quod sic & quod non sic, nā ad contraria accidit facere obseruationē, & ad cognitionē, & ea (quæ secundū̄ Philosophiā est) peritiā posse cōspicere, & conspexisse quæ ab utraq; accidunt suppositione, non paruū̄ instrumentū̄. Reliquū̄ enim horū̄, rectè eligere alterū̄: oportet aūt ad id q̄d tale est, esse bono ingenio, & hoc est secundū̄ ueritatem bonū̄ ingeniū̄, posse benè eligere uerū̄, & diffugere falsum, quod q nati sunt benè possunt probè facere: nā qui amāt, & q odiunt, q̄d profert facile discernū̄t optimū̄. Et ad ea quæ sæpissimè incidūt ꝓblemata, scire oportet orationes, & id maximè de primis positionibus. Nā in his fastidiunt sæpeq; respondent. Amplius, terminorū̄ copiosos esse oportet, & ꝓbabilium, & primorū̄ se habere prōptos. Nā per hæc fiunt syllogismi. Tentandum autē & ea (in q̄ sæpissimè incidunt disputationes) tenere. Nā quemadmodū̄ in Geometria ante opus est circa elementa exercitatū̄ esse, & in numeris circa capitales prōptè se habere, & multum refert ad hoc & aliū̄ numerū̄ cognoscere multiplicatum: similiter quoq; & in orationibus promptū̄ esse ad principia, & propositiones memoria scire oportet: nā perinde ac in memoriæ sensorio solum loci positi, statim faciūt ipsas res memorare, & hæc faciūt ad ratiocinādū̄ promptiorē, eo q̄d ad determinatas illas inspiciat secundū̄ numerū̄. Propositionēq; cōmunem magis q̄ positionē in memoria ponendum. Nam principiorū̄ & suppositionū̄ copiosum esse mediocriter, difficile. Amplius, orationem unā plures facere assuescendū̄, uelut iȷ qui occultissimè abscondunt. Tale aūt erit si quis q̄ plurimum abscedat a b affinitate eorū̄, de quibus est oratio: erunt aūt potiores orationū̄ uniuersales maximè, q̄ id pati possint, ut quoniā non est una plurium disciplina. Sic enim & in iȷs quæ sunt ad aliquid, & in contrariȷs, & cōiugatis est. Oportet & reminisci uniuersales face re orationes, tametsi fuerit disputans particulariter. Sic enim & plures licebit unā facere, similiter aūt & apud Rhetores in Enthymematibus. Eundē aūt q̄ maximè fugere, cōtra uniuersale ferre syllogismos. Et semper oportet considerare orationes, si in pluribus communibus disputanť. Nā omnes particulares in uiuersali disputatæ sunt, & inest in particularibus eius quod est uniuersale demonstratio: eo quòd non est syllogizare quicquam sine uniuersali. Exercitatio autem facienda, inductiuarum quidem ad rudem, syllogisticarum autem ad expertum. Et tentandum accipere ab iȷs quidē, qui in syllogismis triti sūt, propositiones, ab iȷs

uerò qui in inductionibus, similitudines: in hoc enim utrica exercitati sunt. Omnino aũt exercitationis gratia disceptãtibus tentãdum afferre aut syllogismũ de aliquo, aut propositionẽ, aut solutionem, aut instantiã, siue rectè quis dicat, siue perperã, uel ipse, uel alter, & ad quippiã uterq;. Ex his enim facultas: exercitatio autẽ facultatis gratia, & maximè circa propositiones & instãtias. Est enim (ut simpliciter dicã) Dialecticus, propositiuus & instantiuus. Est aũt proponere quidẽ, unam facere quæ sunt plura (oprtet enim unũ omnino sumere ad quod est oratio) Instare aũt quod unũ est, facere plura. Nam aut diuidit, aut interimit, hoc quidẽ dans, illud aũt nõ dans, eorũ quæ proposita sunt. Nõ est aũt cum omni disputãdũ neq; contra quemlibet exercitandũ. Nam necesse ad aliquos prauas fieri orationes, ab eo enim qui omnino tentat apparere, diffugiendũ, iustum aũt omnino tentare syllogismo concludere, ueruntamen non pulchrũ: eo quod non oportet aduersus quoslibet facilè cõsistere. Quãdoqdẽ necesse est paruiloquiũ inde emergere: nã qui exercitati sunt, nõ possunt abstinere à disputatione, sine altercatione. Oportet aũt & factas habere orationes ad huiusmodi problemata, in quibus cũ paucissimorum copia eas ad quàm plurima utiles habemus. Illæ uerò sunt uniuersales, & ad quas in promptu quippiam adinuenire difficilè est.

Octaui libri Topicorum Aristotelis finis.

PRIMI ELENCHORVM SOPHISTICORVM ARISTOTELIS LIB.

Quæ Philosophi intentio, & aliquem syllogismum Sophisticum esse. *Cap. I.*

De Sophisticis aũt redargutionibus, & de ijs quæ uidẽtur redargutiones (sunt aũt captiosę ratiocinationes, at non redargutiones) dicamus oportet, incipientes secundũ naturam à primis. Quod igit̃ hi quidẽ syllogismi, illi aũt (cũ nõ sint) uident̃, manifestũ est. Nam quemadmodũ & in alijs id fit per quandã similitudinẽ, sic et in orationibus se habet. Etenim hi quidẽ habitũ probè habent, illi uerò uident̃, ex tribu tumentes, & cõponentes seipsos. Et pulchri, quidẽ ob pulchritudinẽ, illi aũt uidentur, seipsos fucantes. Et in inanimamaris &q; similit̃: nã & illorũ hæc quidẽ argentũ, ista uerò aurũ reuera sunt: illa nõ sunt quidẽ, apparẽt aũt secundũ sensum, ut lithargyrina & stannea argẽtea, & felle tincta aurea. Eodẽ aũt modo & syllogismus, & redargutio: hæc quidẽ est, illa uerò nõ est, apparet aũt propter imperitiã. Nam imperiti uelut distãtes, à longè speculant̃. Nã syllogismus quidẽ ex qbusdã est positis, ut colligamus aliquid aliud ex necessitate ab ijs quæ posita sunt, per ea quæ posita sunt. Redargutio aũt syllogismus est, cũ cõtradictione cõclusionis. Illi uerò id quidẽ nõ faciunt, uidentur aũt ob multas causas. Quarum unus locus aptissimus. & publicissimus per nomina. Nam quia fieri nõ potest ut res ipsas ferẽtes disputemus, sed nominibus pro rebus utimur signis, & quod accidit in nominibus, in rebus quoq; arbitramur accidere: quemadmodũ ijs qui calculis supputãt. Id aũt nõ est simile: nam nomina quidẽ finita sunt, & orationũ multitudo: res uerò numero infinitæ sũt. Necesse est igit̃ plura eandẽ orationẽ, & nomẽ unũ significare. Quemadmodũ igit̃ & illic qui non sunt prõpti calculos sustinere, à scientibus decipiũtur, eodẽ quoq; modo & in orationibus, q̃ nominũ uirtutis sunt ignari, perfacilè captionibus hallucinant̃, & ipse disputãtes, & alios audientes. Ob hanc igit̃ causam, & eas quæ dicendæ sunt, est syllogismus, & redargutio apparens, atq; nõ existens.

De

De generibus disputationum. Cap. II.

QVoniam aũt quibusdã magis operæpreciũ est uideri esse sapiẽtes, quã esse & non uideri (est enim sophistice apparens sapiẽtia, non existens au tẽ, & Sophista pecuniarũ aucupator ab apparente sapiẽtia, & nõ existẽ te) manifestũ profectò est, quoniã necessarium est illis & sapientis opus uideri facere magis quàm facere, & nõ uideri. Est aũt (ut unũ ad unũ dicamus) in unoquoq; opus sapientis, non mentiri quidem ipsum de quibus no uit, mentientẽ aũt manifestare posse. Hæc aũt sunt, hoc quidẽ in eo quòd potest dare orationẽ, illud aũt in eo quod sumere. Necesse est igitur illos qui uolunt Sophistice agere, dictarũ orationũ genus quærere. Operæ enim preciũ est eis, nam huiusmodi potestas faciet uideri sapiẽtes, cuius sunt desideriũ habẽtes. Quod aũt tale orationũ genus est, & quod talem appetunt potestatẽ, illi quos uocamus Sophistas, manifestũ est. Quod aũt sunt species Sophisticarũ orationum, & ex quot numero potestas ea constat, & quot partes contingit esse negocij, & de alijs quæ suffragantur ad hanc artem, nunc dicamus. Sunt igitur ad disputandũ, orationũ genera quatuor: doctrinales, dialecticæ, tẽtatiuę, cõtentiosæ. Et doctrinales quidẽ sunt, quæ ex proprijs principijs cuiusq; disciplinæ, & non ex his quæ uidentur respondẽti, colligunt: nã oportet credere eũ qui discit. Dialecticæ aũt, q̃ ex probabilibus collectiuæ sunt contradictionũ. Tentatiuæ uerò, quæ ex ijs colligũt q̃ uidentur respondẽti, & q̃ necessariũ est eũ scire qui simulat se habere scientiam. Quo modo aũt determinandũ est in alijs. Porrò cõtentiosæ, q̃ sunt ex ijs quę apparent pbabilia, apparẽtes syllogistici. De demõstratiuis aũt in Analyticis dictũ est, de Dialecticis uerò & tẽtatiuis, in alijs: de altercatorijs aũt et cõtẽtiosis nũc dicendũ.

Fines Sophistæ, & loci Sophistici in dictione. Cap. III.

PRimum igitur sumendũ est, quot cõiectãt, qui in orationibus decertãt, & coaltercantur. Sunt aũt hæc quinq; numero: redargutio, falsũ, inopinabile, solœcismus, & quintũ, quod est facere nugari eũ, qui condisputat. Hoc aũt est frequenter cogere idẽ dicere, aut q̃d non est, sed ꝙ apparet quodq; esse horum. Nã maximè uolunt apparere redarguere: secundũ aũt, falsum aliquid monstrare: tertiũ uerò ad hoc quod est inopinabile ducere: quartũ, solœcismo uti facere: hoc aũt est facere secundùm locutionẽ barbarizare ex oratione respondẽtem: ultimum aũt, idẽ frequenter dicere. Modi aũt redarguendi sunt duo. Nam alij quidẽ sunt propter dictionem: alij uerò extra dictionem. Sunt aũt ea quidem quæ propter dictionẽ, faciunt phantasiam ex numero: hæc quidẽ sunt, æquiuocatio, amphibolia, cõpositio, diuisio, accentus, & figura dictionis. Huius aũt fides, & ea quæ est per inductionẽ, & syllogismus, & si qua sumatur alia, & quod totidem modis, si eisdẽ nominibus, & eisdẽ orationibus, non idem significamus. Sũt aũt propter æquiuocationẽ huiusmodi orationes: ut quod discunt sciẽtes. Nam ea q̃ memoriæ prodita sunt discũt Grãmatici. Discere enim æquocũ est, ad intelligere eum qui utitur disciplina, & accipere disciplinã. Ea rursus quod mala bona sunt, nam quæ expediũt, bona sunt, mala aũt expediunt. Duplex enim expediẽs est, & necessariũ, quod accidit plerũq; in malis (est enim quoddã malum necessariũ) & bona quoq; expedientia dicimus esse. Amplius aũt eundẽ sedere, & stare: & ægrotare, & sanũ esse: nã qui surgebat stat, & qui sanabat, sanus est: surgebat autẽ sedẽs, & sanabat ægrotãs. Aegrotantẽ enim aut sedentẽ, q̃dlibet facere, aut pati nõ unũ significat, sed quãdoq; q̃dẽ q̃ nũc ægrotat, aut sedet: quãdoq; aũt q̃ ęgrotabat prius. Verũtamẽ sanabat quidẽ ægrotãs, cũ ægrotans, sanus est aũt nõ cũ ęgrotãs, sed ægrotans nõ nunc, sed prius. Propter aũt amphiboliã sunt orationes tales, uelle capere me pugnãtes. Et putas'ne quod quis cognoscit, id cognoscit? Nã & cognoscentẽ & cognitũ cõtingit, ut cognoscentẽ significare hac oratione.

Et putas

Et putas'ne quod quis uidet, id uidet? uidet aũt columnã, quare colũna uidet. Et putas ꝙ tu dicis, id tu dicis esse? dicis autẽ lapidẽ esse: quare tu lapis, dicis esse. Et putas est silentia dicere? Duplex enim est & id, silẽtia dicere, hoc quidẽ, eos qui dicũt silere, illud aũt, ea quæ dicũtur. Sunt autẽ tres modi secundùm æquiuocationẽ, & amphiboliã. Vnus quidẽ quãdo nomẽ, uel oratio plura significat principaliter, ut aquila, uel canis. Alius autẽ quando soliti sumus sic dicere. Tertius uerò, quãdo cõpositũ plura significat, separatũ uerò simpliciter: ut scire literas. Nã utrũcꝫ fortasse unũ quidẽ significat, & scire, & literæ, ambo aũt plura, aut literas ipsas scientiã habere, aut literarũ aliũ. Amphibolia igitur, et æquiuocatio propter hos modos sunt. Propter cõpositionem uerò huiusmodi sunt: ut possibile est sedentẽ ambulare, & nõ scribentẽ scribere. Non enim idem significat si diuidens quis dicat, & cõponẽs, quod possibile est sedentẽ ambulare, & nõ scribentẽ scribere. Et hoc identidem, si quis cõponat non scribentẽ scribere. Significabit profectò ꝙ habet potestatem, ut non scribens scribat: si quis aũt non componat, qñiam habet potestatem, quando non scribit, ut scribat. Et discit nũc literas, si quis didicit quas scit. Amplius, quod unũ solum potest ferre, plura potest ferre. Propter uerò diuisionẽ quod quincꝫ sunt duo, & tria paria & imparia. Et quod maius æquale, tantũdem enim est maius & adhuc amplius. Nã eadem oratio diuisa, & composita non idẽ semper uidebitur significare: Vt ego posui te seruum existentem librum. Et hoc, quinquaginta uirũ centũ heros liquit Achilles. Propter accẽtum aũt, in ijs quæ sunt sine scriptura, non facilè Dialecticis facere orationem, in scriptis autem & poematibus magis. Vt et Poetam defendũt nonnulli aduersus redarguentes quasi hic absurdè locutum. Nec gemere aeria cessabit turtur ab ulmo quod penteminieri usus sit, & turture fœminino. Soluunt enim id accentu, dicentes quod aeria accentum finalem longum habet, & non ad turtur, sed ad ulmo, ut Epithetum debet referri. Et id de Niso, & Eurialo, cum Rutulos uino, somnoꝗ sepultos intellexissent.

Cætera per terras, omneis animalia somno
Laxabant curas, & corda oblita laborum.

Talia igitur propter accentum sunt. Quæ aũt propter figuram dictionis sunt, accidunt quando non idem ut idem interpretatur, ut mãsculinum fœmininũ, uel fœmininũ, masculinum, uel quod inter hæc est alterũ horũ, uel rursus quale quantũ, uel quãtum quale, uel faciens patiens, uel dispositũ facere, & alia ceu diuisum prius. Nam est aliquid quod non est eorum quæ sunt facere, ut eorum quæ sunt facere aliquid dictione significare: ut ualere similter figura dictionis dicitur ei, quod est secare, uel ædificare: quamuis illud quidem quale quid, & affectum quodam significet, hæc uerò facere aliquid. Eodem autẽ modo & in cæteris. Propter igitur dictionem redargutiones ex his existunt.

De locis redargutionum Sophisticarum extra dictionem. Cap. IIII.

Earum uero q̃ extra dictionem sunt captionũ species, sunt septẽ. Vna quidem propter accidens: secũda autem propter id quod simpliciter, uel nõ simpliciter, sed aliquo modo, aut ubi, aut quando, aut ad aliquid dicitur: tertia autẽ propter redargutionis ignorantiam: quarta uerò propter consequens: quinta autem propter id quod est in principio sumere: sexta propter id q̃d non est causa, ut causã ponere: septima uerò propter plures interrogationes unam facere. Propter igitur accidens captiones sunt, quando similiter quodcũcꝫ existimabitur rei & accidenti inesse: nam quia multa eidem accidunt, non est necesse omnibus prædicatis & ei de quo prædicantur, illa omnia inesse. Nam omnia, sic erũt eadem, quemadmodũ Siphistæ dicunt: ut si Coriscus est alter ab homine, ipse est alter à se: est enim homo: aut si à Socrate alter, Socrates autẽ homo

ab homine alterū dicūt esse cōfessum, eo quòd accidit (à quo dixit alterū esse) hūc esse hominē. Propter id aūt quod hoc quidē simpliciter, illud aūt aliquo modo, & nō præcipue, quādo q̄d in parte dicitur, ut simpliciter dictū sumitur: ut si non ens est opinabile, quod non ens est. Nō enim est idem esse quiduis, & esse simpliciter. Aut rursum quoniā quod est nō est, si eorū quæ sunt quippiā non est: ut si non est homo: nam non idem est non esse quiduis, & non esse simpliciter, apparet aūt, eo quòd perquàm propinquū est dictione, & parū differat esse quiduis, ab eo ꝙ est esse, & nō esse quiduis ab eo ꝙ est non esse. Similiter aūt propter id quod est aliq̄ modo, & simpliciter: ut si Indus cū sit totus niger, albus est dentibus, albus igitur & nō albus est. Aut si ambo aliquo modo. quod simul contraria inerūt, tale aūt in quibusdā quidē, cuilibet facilè est considerare. Vt si sumens Aethiopē nigrū esse, dentibus dicat quod albus, si ergo ibi albus, quod niger, & non niger, putabit disputasse syllogisticè, cū perfecerit interrogationē. In quibusdā uerò latet frequēter, in quibuscūq; cū aliquo modo dicatur, simplicit̄ uidetur seq̄ & in quibuscūq; non facilè est considerare, utrum eorū præcipuè sit assignandū. Fit aūt tale, in quibuscunq; similiter sunt opposita. Nam uidentur aut ambo, aut neutrū dandū esse simpliciter prædicari: ut si dimidum quidē album, dimidium uerò nigrum, utrum album, an nigrum? Quæ aūt sunt propter id quod non determinatur quid est syllogismus, aut quid redargutio, fiūt propter omissionē orationis. Nā redargutio est contradictio unius & eiusdē, non nominis, sed rei, & nominis non synonimi, sed eiusdē, ex ijs quæ data sunt ex necessitate, non connumerato eo ꝙ erat in principio, secundū idē, & ad idem, & similiter, & in eodem tempore. Hoc aūt modo fieri potest, ut quis falsum dicat de aliquo. Quidā aūt omittentes aliquid eorum quæ dicta sunt, apparent redarguere: ut quod idē duplum & non duplum. Nam duo unius quidē dupla, tria aūt non dupla. Aut si eiusdē idem duplum, & nō duplum, sed non secundū idem: nā secundùm longitudinē duplum, secundū latitudinem non duplum. Aut si eiusdē, & secundū idem, & similiter, sed nō simul, quare est apparēs redargutio. Trahat aūt aliquis hanc & in eas quę sunt propter dictionem. Quæ aūt propter id quod in principio erat sumuntur, fiūt quidem sic & tot modis, quot modis contingit, quod in principio est petere: uidentur aūt redarguere, eo quòd nō possit quis inspicere idē, & diuersum. Quæ uerò propter consequens est redargutio, ideo est, quòd putent conuerti consequentiā: nā si cum hoc est ex necessitare, illud sit, & cū illud est, putant & alterū esse ex necessitate. Vnde & (quæ ob opinionē ex sensu sunt (deceptiones fiunt, nā sæpè esse mel, fel suspicati sunt, eo quod sequit̄ flauus color mel. Et quia accidit terrā pluuia madidā fieri etiā si sit madida, opinantur pluisse, id aūt non necessariū est. In Rhetoricis quidē quæ secundū signum fiunt demonstrationes, ex consequentibus sunt. Nā uolētes ostēdere quod adulter, quod consequens est accipiunt, quod cōptus, aut q̄d uidetur noctu errabundus, pluribus aūt hæc quidē insunt, prædicatum tamē nō inest. Similiter autem & in ratiocinatiuis: ut est Melissi oratio, quod infinitum est uniuersū, sumens aūt uniuersum ingenitum (nam ex nihilo nihil fieri) ꝙ aūt factū est ex principio fieri. Si igitur non factum est, principiū nō habet uniuersum; quare infinitum. Non necesse est aūt hoc accidere: nō enim si omne ꝙ factū est, principium habet, etiā quicq̄d principiū habet, factum est: quemamodū neq; si febriēs calidus, etiā calidum necesse est febrire. Quæ uerò propter nō causam, ut causam, cū assumitur ꝙ nō causa est, tanq̄ propter illud fiat redargutio. Accidit aūt tale ad impossibile syllogismis: necessariū enim est in his aliquid interimere ex ijs, quæ posita sint. Si ergo enumeret̄ in necessarijs interrogationibus ad id adq; accidit impossibile, uidebitur ꝓpter id sæpè fieri redargutio: ut quod nō est anima, & uita idē. Nā si generatio corruptioni est cōtrariū, & alicui corruptioni erit quædā generatio cōtrarium, mors autē corruptio quædā, & cōtrarium uitæ. Quare uita generatio

nerario,& uiuere generari. Hoc aũt impoſsibile,nõ ergo idem anima & uita. Nequaquã collectum eſt,nam accidit (tametſi quiſpiã non idem dicat uitam & animã) impoſsibile,ſed ſolum, contrariũ uitam quidẽ morti,cum ſit corruptio,corruptioni aũt generationẽ. Incollectiles igitur ſimpliciter non ſunt huiuſmodi orationes,ſed ad propoſitũ incollectiles,& latet plerunq; non minus ipſos interrogãtes quod tale eſt. Propter igitur conſequens,& propter nõ cauſam orationes huiuſmodi ſunt. Quæ aũt propter id quod eſt duas interrogationes unam facere, quando latet plures eſſe,& perinde ac una ſit,aſsignatur reſponſio una. In aliquibus aũt facile eſt uidere quod plures,& quòd nõ danda una reſponſio: ut utrum terra mare eſt an cœlum? In aliquibus uerò minus: & quaſi una ſit,aut cõfitet (eo quòd nequeunt reſpondere ad interrogatũ) aut redargui uidẽtur: ut putas hic & hic eſt homo? Quare cum aliquis percuſſerit hũc & hũc, percutiet hominẽ & nõ homines. Aut rurſum quorũ hæc ſunt quidẽ bona,illa aũt non bona, omnia hæc bona,an non bona? nã utrumuis dixerit,eſt quidem ut aut redargutionẽ, aut falſum apparens uideatur facere. Nam dicere eorum quæ non ſunt bona aliqd eſſe bonũ,aut eorum q̃ bona ſunt non bonum,falſum. Quandoq; aũt aſſumptis quibuſdam,redargutio etiam fiet uera: ut ſi quis concedat ſimiliter & unũ & plura dici alba,& nuda,& cæca: nam ſi cæcum eſt quod non habet uiſum: natum tamen habere,& cæca erunt quæ non habent uiſum,nata autem habere: quando igitur hoc quidem habet uiſum,illud autem non habet,ambo erũt uel uidentia, uel cæca,quod eſt impoſsibile.

Omnes Sophiſticas redargutiones in ignorantiam redargutionis reuocatum iri. Cap. V.

AVt igitũ ſic diuidẽdũ apparẽtes ſyllogiſmos,& redargutiones,aut omnes reducendum ad redargutionis ignorãtiam, ĳs qui hanc principium faciũt,fieri enim poteſt,ut omnes reſoluamus dictos modos ad redargutionis definitionẽ. Primum quidẽ ſi incollectiles fuerũt, oportet.n. ex ĳs q̃ poſita ſunt,accidere concluſionẽ,& (ut ita dicam) ex neceſsitate,atq; non apparere. Deinde & ſecundùm partes definitionis. Nam earum quæ ſunt in dictione,hę quidẽ ſunt propter duplex (ut æquiuocatio & oratio, & ſimilis figura: conſuetũ enim id,omnia ut & illud quippiam ſignificare) Compoſitio autem,& diuiſio,& accentus, eo,quòd non eadem eſt oratio,aut nomen quod differens: oportebat aũt & id eſſe quemadmodũ & rem eandẽ,ſi debebat redarguitio,uel ſyllogiſmus eſſe: ut ſi tunica nõ ueſtis ſyllogizet, ſed tunica, nã uerũ eſt & illud,ſed nõ ſyllogizatũ eſt,ſed adhuc interrogatione indiget,q̃d idẽ ſignificat ad eũ qui quærit propter qd. Quæ uerò ſecundũ accidens definito ſyllogiſmo manifeſtæ fiunt (nã eãdem definitionẽ oportet ſyllogiſmi & redargutionis fieri) attamẽ & adiũgere cõtradictionẽ: nã redargutio ſyllogiſmus eſt cõtradictionis,ſi igiẽ nõ eſt ſyllogiſmus accidentis,nõ fit redargutio,nõ enim ſi cũ hæc ſint,neceſſe eſt illud eſſe, id aũt eſt albũ eſſe propter ſyllogiſmũ: neq; ſi triangulus duobus rectis tres angulos habet æquales,& accidit ei figurã eſſe,uel primũ,uel principiũ,q̃d figura uel primũ, uel principiũ tale eſt. Nã non quatenus figura,uel primũ,uel principiũ,ſed quatenus triangulus demonſtratio. Similiter & in alĳs. Quare ſi redargutio ſyllogiſmus q-dã,nõ erit quæ ſecundũ accidens redargutio. Verum propter hoc artifices & omnino ſciẽtes ab inſcĳs redarguunẽ,nam ſecundũ accidens ſyllogiſmos faciũt contra ſapientes,qui uerò non poſſunt diuidere,aut interrogati cõcedunt, aut cũ nõ dant,arbitrantẽ dediſſe. Quæ uerò propter id q̃d aliquo modo,& ſimpliciter,quoniã non de eodem affirmatio & negatio eſt: nã aliquo modo albi, aliquo modo non album,& ſimpliciter albi,ſimpliciter non album,negatio eſt: ſi igitur cum datur aliquo modo eſſe album,quis ut ſimpliciter dictum accipit,non facit redargu

tionē: apparet aūt propter ignorantiā ipsius, quid est redargutio. Manifestissimæ aūt omnium quæ prius dictæ sunt propter redargutionis definitionē: quare & sic nuncupatæ sunt. Nam propter orationis omissionem phantasia fit, & diuisis hoc pacto, cōmune in omnibus his ponendum est orationis omissio. Quæ uerò propter id quod sumitur, quod erat in principio, & non causa ut causa ponitur, manifestæ sunt per definitionem. Nā oportet cōclusionem accidere eo quòd hęc sunt, quod non erat in nō causis, & rursum non connumerato eo quod erat in principio, quod nō habent eæ, q̄ sunt propter petitionē eius quod in principio. Quę uerò propter consequens particula sunt accidentis: nā cōsequens accidit. Differt autem ab accidente, quoniā accidens quidem est in uno solo sumere (ut idē esse flauū & mel, & albū & cygnum) quod aūt propter consequens semper in pluribus. Nam quę uni & eidem sunt eadem, & sibi inuicē postulantur esse eadem, propter quod fit ea, quæ propter consequens redargutio. Est aūt non omnino uerum: ut si sit album secundùm accidens, nam & nix & cygnus albo idem: aut rursum ut in Melissi oratione, idem esse accipit factum esse, & principium habere, aut æqualia fieri, & eandem magnitudinē accipere. Quoniā enim principium habet quod factum est, et quod habet principium, factum esse postulat, tanquā ambo eadē sint, eo quòd principiū habent factum esse & finitum. Similiter aūt & in ijs quæ ęqualia facta sunt, si eandem magnitudinē & unā sumentia æqualia fiunt: & quę ęqualia facta sunt, eandem & unam magnitudinem sumunt, quare cōsequens sumit. Quod igitur propter accidens redargutio in ignorantia redargutionis est, manifestum, et, ꝙ ea quæ est, est propter consequens. Inspiciendū aūt est id & aliàs melius. Quæ uerò propter ad q̄d est plures interrogationes ut unā facere, in eo sunt ꝙ nō enucleamus, siue nō diuidimus propositionis orationē. Nā propositio unum de uno est. Nā idē terminus unius solius rei, & simpliciť r.. ut hominis, & unius solius hominis: similiter aūt & in alijs. Si igiť una propositio est, quæ unū de uno postulat, & simpliciter erit propositio talis, interrogatio. At qui quoniā syllogismus ex propositionibus est, redargutio aūt syllogismus, & redargutio erit ex propositionibus. Si igitur propositio unū de uno, manifestū quoniā & hæc in redargutionis ignorantia. Nā apparet esse propositio, quæ non est propositio. Si itaq; dedit responsionē ut ad unā interrogationē, erit redargutio, si aūt nō dederit, sed apparet, apparens redargutio. Quare omnes loci cadunt in redargutionis ignorantiam, qui quidē dicti sunt propter dictionem, quia est apparens contradictio, quod erat proprium redargutionis, alij autem propter syllogismi terminum.

Causæ deceptionum & captionum Sophisticarum. Cap. VI.

DEceptio aūt fit in ijs quidem, quæ propter æquiuocationem, & orationē, eo quòd non potest quis diuidere id quod multipliciter dicitur (nā quædā non est promptum diuidere, ut unum, & ens, & idem) In ijs aūt quæ sunt propter cōpositionem, & diuisionem, eo quod nihil putatur differre cōposita & diuisa oratio, ceu euenit in plurimis. Similiter aūt & in ijs quę sunt propter accentū, non enim aliud uidetūr significare intensa, & remissa oratio in aliquo, aut non in pluribus. Earum uerò quæ sunt propter figuram, ob similitudinem dictionis. Difficile est enim diuidere, quæ similiter, & quæ aliter dicūť (nā fermè qui hoc potest facere in procinctu est, ut uideat uerū, maximè aūt sciet innuere) q̄d omne q̄d de aliquo prædicať, arbitramur idipsum aliquid esse, & ut unū intelligimus. Nam unū, & substantiam maximè uidetur sequi id, quod est aliquid, et ens. Quare in ijs quæ sunt ꝓpter dictionē hic locus ponēdus. Primū quidē magis deceptio gigniť in ijs, qui cū alijs cōsiderāt, quā qui per seipsos. Nā ea q̄ cū alio est consideratio, ꝑ orationē est, quæ aūt ꝑ seipsos, nō minus per ipsam rem.

Deinde

Deinde & per seipsos decipi accidit, quãdo in oratione facit considerationẽ. Praeterea deceptio quidem ex similitudine, similitudo aũt ex dictione. In ijs aũt quae sunt propter accidens, eo quòd non potest dijudicare idem et diuersum, & unum & multa, neq; quibus praedicatorũ omnia haec & rei accidunt. Similiter aũt & in ijs quae propter consequens sunt: pars enim quaedam accidentis, est consequens. Amplius, & in multis apparet, & postulatur hoc pacto, si hoc ab illo nõ separat, nec ab altero separatur alterũ. In ijs uerò quae sunt propter omissionẽ orationis, et in ijs quę sunt propter id q̃d aliquo modo & simpliciter, eo quòd propter parum, deceptio est. Nã quasi nihil consignificet quid aut aliquo modo, aut simpliciter, aut alicubi, aut nunc, uniuersaliter concedimus. Similiter autem & in ijs quae quod in principio est sumunt, & in non causis, & quaecunque plures interrogationes ut unam faciunt. In omnibus enim his est deceptio, ob id quod propter parum Nam non exactè discernimus, neque propositionis, neque syllogismi terminum, propter praedictam causam.

Ex quibus locis captiones falsi. Cap. VII.

QVoniam aũt habemus propter quaecunq; fiunt apparentes syllogismi, habemus & propter quaecunq; fiunt Sophistici syllogismi, & redargutiones. Dico aũt Sophisticã redargutionem, & syllogismum, non solum apparentem syllogismũ, aut redargutionem non existentem quidem, sed & existentem quidẽ, at apparenter accõmodatam rei. Sunt aũt illae, quae non secundũ rem redarguunt, & quae monstrant ignorantes, quod quidem erat proprium tentatiuae. Est aũt tentatiua, pars dialecticae, illa aũt potest syllogizare falsum, propter ignorantiam eius qui dat orationẽ. Sophisticae aũt redargutiones tametsi colligant contradictionem, non faciunt manifestum, si ignorat: nam & scientem impediunt hisce orationibus. Quod aũt illas habeamus, hac uia manifestũ est. Nam propter quaecunq; apparet audientibus ut interrogata syllogizare, propter haec & respondenti utiq; uideatur, quare erunt syllogismi falsi per haec aut omnia, aut aliqua: nã quod non interrogatus arbitratur dedisse, & interrogatus quoq; ponet. Verum in quibusdã simul accidit & interrogare quod deest, & apparere falsum: ut in ijs quae sunt secundùm dictionem, & soloecismum. Si ergo syllogismi contradictionis propter apparentem redargutionem sunt, manifestùm est quod propter tot erunt & falsorum syllogismi, propter quot & apparẽs redargutio, apparens autem propter particulas ueri. Nam cum quodcunq; desu erit, apparebit redargutio: ut quod propter nõ accidens, propter orationem, quae ad impossibile, & quae duas interrogationes ut unam facit, propter propositionem, & pro eo quod per se, quod propter accidens, & huius particula, quod ꝑ pter consequens. Amplius, non in re, sed in oratione accidere, deinde pro uniuersali contradictione, & secundùm idem, & ad idẽm, & similiter, propter id quod in aliquo, uel propter unumquodque horum peccat. Amplius, propter id quod est non connumerato eo quod in principio, quod in principio sumere. Quare habemus secundùm quot fiunt captiosae ratiocinationes: nam secundùm plura non erunt, secundùm autem ea quae dicta sunt erunt omnes. Est autem Sophistica redargutio non simpliciter redargutio, sed ad aliquem: & syllogismus similiter. Nã si non sumat id quidem quod est propter aequiuocum unum significare, & quod propter similitudinis figuram solum hoc quidem. Et in alijs similiter, neque syllogismi, neque redargutiones erunt, neque simpliciter, neque ad eum qui interrogatur. Si autem sumant, ad eum qui interrogatur, erunt: simpliciter autem non erunt. Non enim unum significatum sumpserunt, sed apparens, & apud illum quidem.

De ueris & falſis redargutionibus. Cap. VIII.

PRopter quæcunq; aũt redarguũt qui redargutionibus utuntur, nõ oportet tentare ſumere ſine omniũ quę ſunt ſcientia. Id aũt non unius artis. Nã infinitæ fortaſſe ſunt ſcientiæ: quare manifeſtum, quoniam & demõſtrationes, redargutiones quidem ſunt, & uerę. Nam quæcunq; eſt demonſtrare, eſt & redarguere eum, qui ponet contradictionem ueri: ut ſi cõmenſurabilem diametrum poſuerit, redarguet quis demonſtratione, quod incommenſurabilis. Quare omnium oporrebit eſſe ſcium Nam alię quidem ſequuntur propter ea q̃ in Geometria ſunt principia, & eorum concluſiones: aliæ aũt propter ea quę ſunt in Medicinæ: aliæ deniq; propter illa quæ ſunt aliarum diſciplinarum. Sed & falſæ redargutiones ſimiliter infinitæ erunt. Nam ſecundũ unamquamq; artem eſt falſus ſyllogiſmus: ut ſecundũ Geometriam, geometricus, & ſecũdum Medicinã, medicinalis. Dico aũt ſecundũ artem, ſecundùm illius principia. Manifeſtũ eſt igitur quod non omniũ redargutionum, ſed earum quæ ſunt ſecundum Dialecticam, ſumendi ſunt loci. Nam ij cõmunes ſunt ad omnẽm artem & potentiam, & eam quidem, quæ eſt ſecundũ unamquamq; diſciplinam, redargutionem, ſcientis eſt conſiderare, ſiue cum non eſt, apparet, ſiue cum eſt, & quare eſt: eam autem quæ ex cõmunibus eſt, & ſub nulla arte cadens, dialecticorum. Nam ſi habemus ex quibus probabiles ſyllogiſmi in q̃libet, habebimus ex quib. redargutiones. Redargutio nãq; eſt ſyllogiſmꝰ cõtradictionis. Quare aut unus aut duo ſyllogiſmi contradictionis, redargutiò eſt. Habemus igitur ꝓpter quęcũq; omnes huiuſmodi ſunt. Si aũt hęc habemus, et ſolutiones habemus. Nam illarum inſtantię, ſolutiones ſunt. Habemus aũt propter quæcunq; & apparentes fiunt, apparẽtes aũt non cuilibet, ſed talibus: infinita enim ſunt, ſi quis conſideret illa, ſecundùm quæcunq; apparent quibuslibet. Quare manifeſtum eſt, quoniam Dialectici eſt poſſe ſumere propter quæcunq; fit per communia, uel quæ eſt redargutio, uel q̃ apparet redargutio, uel dialectica, uel apparens dialectica, uel tentatiua.

Orationes ad nomen, & ad intellectum non benè diduci. Cap. IX.

NOn eſt aũt differentia orationũ quam quidam dicunt eſſe, hàs quidem ad nomen, illas uerò ad intellectũ. Inconueniens enim eſt opinari alias quidẽ eſſe ad nomẽ orationes, diuerſas uerò ad intellectũ & nõ eaſdẽ. Quid enim eſt non ad intellectũ, niſi quando non utitur nomine (qui putat interrogare(eo & ad quod is qui interrogatus dedit? Idẽ aũt id eſt & ad nomen. Et ad intellectum aũt, quando ad quod dedit intelligens. Si aũt aliquis(plura ſignificante nomini) unũ putet ſignificare, & interrogãs, & interrogatus(ut fortè ens & unum plura ſignificat, ſed & reſpondens & interrogans Zeno, unũ putans eſſe interrogauit, & eſt oratio, quod unũ omnia) hæc ad nomen eſt, aut ad intellectũ interrogantis diſputata. Si uerò aliquis multa putet ſignificare, manifeſtum quod oratio illa non eſt ad intellectũ. Primum igitur circa huiuſmodi orationes, eſt ad nomen, & ad intellectũ, quęcunq; plura ſignificant: deinde circa quãlibet eſt, nõ in oratione eſt ad intellectum eſſe, ſed in eo quòd reſpõdens ſe habet aliquo modo ad ea quæ dantur: deinde ad nomen contingit omnes eas eſſe, nam eſſe ad nomen, hoc in loco, eſt eſſe nõ ad intellectũ ſuũ. Si enim nõ omnes, erũt q̃dam aliæ quæ neq; ad nomen, neq; ad intellectum, illi uerò dicunt omnes, & diuidunt uel ad nomen, uel ad intellectum eſſe omnes, alias aũt non. Attamẽ quicũq; ſunt ſyllogiſmi propter id quod multipliciter, horum aliqui ſunt ſecũdùm nomẽ. Nam abſurdè dicatur ſecundũ nomen eſſe omnes, qui ſunt propter dictionẽ: ſed ſunt quædã captiones non in eo quòd reſpondẽs ad eas ſe habeat aliq̃ modo, ſed

quia

quia talẽ interrogationẽ oratio ipsa habeat,quæ plura significet.Et omnino incōueniens est de redargutione disserere,& non prius de syllogismo:nā redargutio syllogismus est,quare oportet et de syllogismo prius,quā de falsa redargutione: nā talis redargutio apparens syllogismus cōtradictionis.Quare aut in syllogismo erit causa,aut in contradictione(nā adiungere oportet cōtradictionem)quādoq; aūt in utroq; erit apparens redargutio:est aūt de eo quod est silentia dicere,in cōtradictione,non syllogismo. De eo aūt quod est quod non habet aliquis dare, in utrisq;:de eo uerò quod est,quod Homeri poema est figura per circulū in syllogismo:quæ aūt in neutro est,uerus est syllogismus. Verùm unde sermo prouenit reuerramur. Vtrū quæ in disciplinis sunt orationes ad intellectū sint,an non? Et si cui uidetur plura significare triangulus, & dedit non ut eā figurā de qua concludebat,quoniā duo recti,utrum ad intellectum illius disputauit hic,an nō? Amplius,si plura quidē significat nomen,ille aūt non intelligit,neq; putat quomodo is non ad intellectum disputat,aut quomodo oportet interrogare eū,qui non dat diuisionem?siue interroget aliquis,si est silentia dicere an nō?an est quidē ut nō, an est ut sic?Si aūt dat aliquis nullo modo:ille aūt disputat,utrùm non ad intellectum disputat,quamuis oratio uideatur earū esse quæ ad nomen sunt? Nō igitur est genus aliquod orationum ad intellectum,sed illę quidem ad nomen sunt, & huiusmodi non omnes,non quod redargutiones, sed neq; apparentes redargutiones. Nam sunt & non propter dictionum apparentes redargutiones,ut quæ propter accidens,& reliquæ.Si aūt postulet diuidendū,quod dico quidem silentia dicere,hæ aūt sic,illa uerò non sic,id profectò primū,absurdum postulare:nam quandoq; non uidetur interrogatum multipliciter se habere,atqui impossibile est diuidere,qui non putat.Deinde docere,quid aliud erit?manifestū enim faciet quonā pacto se habet,ei,qui neq; cōsiderat,neq; scit,neq; opinatur quod aliter dicitur.quia & in nō duplicibus quid prohibet hoc facere:ut putas,æquales sunt unitate,binarijs,in quaternarijs?Sunt aūt hi binarij quidem inexistentes,illi aūt nō sic:& putas contrariorū una est disciplina an non? Sunt aūt contraria hæc quidē nota,illa autem ignota:quare uidetur ignorare qui hoc postulat, quod aliud est docere quam disputare,& quod oportet quidem docentem non interrogare,sed eum manifesta facere,illum autem interrogare.

De interrogatione tentatiua,& quid inter contentiosum Sophisticumq; intersit. Cap. X.

AMplius affirmare uel negare qui postulat,id non mōstrantis est,sed experimentum sumentis, nā tentatiua Dialectica quædā est,quapropter de omnibus inspicit,& explorat non scientē,sed ignorantē, atq; simulantem, Qui igitur secundùm rem considerat cōmunia,dialecticus est,qui autem id apparenter facit,Sophisticus.Et syllogismus contētiosus & Sophisticus,unus quidē est apparens syllogismus,circa ea de quibus Dialectica tētatiua est,quamuis uera sit conclusio:nā eius quod est propter quid, hallucinatorius est, & quæcunq;(cum non sint)secundum cuiusq; disciplinā captiosæ ratiocinationes, uidētur esse secundū artem.Nam pseudographiæ non contentiosæ (secundū enim ea quæ sub arte sunt,captiosæ sunt ratiocinationes(neq; si aliqua est pseudographia circa uerū: ut Hippocratis quadratura quæ per lunulas.Sed ut Brisson quadrauit circulum,& tametsi quadraretur circulus,quia tamen non secundū rem, ideo Sophisticus:quare & qui de his quidē apparens syllogismus,contentiosa est oratio,nam apparens est secundū rem,quare fallax & iniusta. Quemadmodū enim ea(quæ in certamine est)iniuria,quandā speciem habet,& est quædam iniusta pugna,sic in contradictione,iniusta pugna contentiosa est:nam & illic qui omnino

uincere uolunt,omnia tentāt,& hic qui contentiosi sunt.Qui igitur uictoriæ ipsi-
us gratia,tales sunt,contentiosi homines , & litiū amatores uidentur esse, qui aūt
gloriæ gratia quæ in diuitijs est,sophistici sunt:nā sophistice est(ut diximus) pecu
niarū quædam aucupatiua ab apparente sapientia , quapropter demonstrationē
apparentem appetunt.Et in eisdem orationibus quidem sunt litium amatores &
sophistæ,sed non propter eadem:& oratio quidem eadem erit sophistica & con-
tentiosa,sed non propter idem,sed quatenus quidem est ob uictoriam apparen-
tem,contentiosa:quatenus uerò est ob sapientiam sophistica : nam sophistice est
quædam apparens sapientientia,non autem existens.Contentiosa uerò est quo-
dammodo sic se habens ad Dialecticam,ut Pseudographa ad Geometricam : nā
est eisdem contentiosa,differendi modo captiosè decipit,ut & pseudographa ge-
ometricè.Sed hæc quidem non contentiosa,quia ex principijs & cōclusionibus,
quæ sunt sub arte pseudographiam facit:quæ aūt ex ijs est,quæ sunt sub Dialecti
ca,circa alia quidē contentiosam esse,manifestum est:ut quadratura quidem quę
per lunulas,non contentiosa:Brysonis aūt contentiosa.Et illam quidem non est
transferre nisi ad Geometriam,solum eo quòd ex proprijs fit principijs,hanc au-
tem ad plures quicunque nesciunt quid est posibile in unoquoq;, & quid impos
sibile:nam accōmodabitur,aut ut Antiphon quadrauit,uel si quis non dicat me-
lius esse post cœnam deambulare per Zenonis rationem,non medicinalis: com-
munis enim est.Si ergo omnino similiter se habeat contentiosa ad Dialecticam,
ut Pseudographa ad Geometriam,non ex illis utiq; erit contentiosa.

Orationes dialecticorum,tentatiuorumq;,non esse ad determinatum genus. Cap. XI.

NVnc autem non est dialecticus circa genus aliquid determinatū, neq;
demōstratiuus ullius,neq; talis qualis uniuersalis : nā neq; omnia sunt
in uno aliquo genere,neq; si sint,posibile est sub eisdem principijs es-
se,ea quæ sunt.Quare & nulla ars earum quæ aliquā naturā monstrāt,
interrogatiua est:nā non posibile est utramuis partium dare. Syllogismus enim
non fit ex utrisq;,dialectica aūt interrogatiua est(si aūt monstraret,quid illud , nisi
& omnia?)ueruntamen prima,peculiariaq; principia non interrogat. Nam si nō
daret,non iam,haberet,ex quibus amplius disputaret ad instantiā. Talis aūt est tē
tatiua:nam tentatiua non talis est , qualis est Geometria , sed qualem utique
haberet,nō sciens aliquis.Fieri enim potest ut periculū sumat, et is qui nescit rē,
de eo qui nescit,siquidē & dat non ex quibus scit, neq; ex proprijs , sed ex conse-
quentibus,quæ omnia talia sunt quæ scientē quidē nihil prohibet nescire artem,
nescientem aūt necesse est ignorare. Quare manifestū quoniam nullius determi
nati tētatiua disciplina est,eo quòd de omnibus est:nā omnes artes utūtur qui-
busdā cōmunibus.Ideoq; omnes illiterati quodāmodo utuntur dialectica,& ten
tatiua.Nam omnes usq; ad aliquid conantur dijudicare eos qui pronunciāt.Hęc
aūt sunt cōmunia.Nam illa nihil minus sciunt ipsi,quamuis uideantur longè ex-
tra dicere.Redarguunt igitur omnes,nā sine arte quidem eo participant, cuius ar
tificialiter est dialectica,& arte syllogistica,tentatiuus, dialecticus.Quoniam au-
tem sunt multa quidem hæc & de omnibus, nō talia aūt, ut natura quædam sint
& genus,sed ut negationes,alia autem non talia,sed propria sunt,ex illis de omni
bus experimentū posibile est sumere,& artem esse quandam , & non talem esse
quales quæ demōstrant,eo q̄d contentiosus nō est omnino sic se habens,ut pseu
dographus:nā non erit captiosus ex determinati cuiuspiā generis principijs , sed
circa omne genus erit is qui contentiosus.Loci igitur sophisticarū redargutionū

bi sunt,

hi sunt,& quod Dialectici est considerare de his,& tes eas posse facere,nõ difficile uidere :nam quæ circa propositiones est disciplina,omnẽ habet hãc speculationem.Et de redargutionibus quidem apparentibus,dictum est.

Loci sophistici interrogantium ad falsum, aut inopinabile. Cap. XII.

DE aliquo est falsum quippiã ostendere,& oratione ad inopinabile ducere.Hoc aũt fuit secũdum propositum sophisticæ intentionis. Primum quidẽ ex eo quòd interrogat quodammodo,& pet interrogationẽ accidit maxime.Nam id ad nullum determinatum interrogare pro po itũ, uenatiuũ est illorũ. Temere namq; dicentes, peccant magis:temere autem dicunt,quando nihil habent propositũ.Et id interrogare multa(quamuis id determinatũ sit ad quod disputant)& id ea quæ uidentur,dicere se postulare, facit quãdam idoneitatẽ,ut ad inopinabile ducat,aut falsum. Et si interrogatus affirmet, aut neget illorum aliquid,ducere ad ea ad quę prõptus est argumentari,potest tamen nunc minus nocere per hæc quàm prius:nam repetunt aliqd ad id q in principio.Elementũ autem deueniendi ad falsum aliquod,aut inopinabile, nullã statim interrogare positionẽ,sed affirmare ob id se interrogate,quod discere uelit:nã locũ argumentationis,consideratio facit.Ad falsum aũt ostendendum proprius locus sophisticus est,ducere ad talia,ad quæ abundat orationibus. Est autem bene,&non bene id facere,quemadmodũ dictũ est prius.Rursum ut ad inopinabilia ducat,cõsiderare ex quo genere est qui disputat,deinde interrogare quod pluribus illi dicunt inopinabile:est enim singulis quibusq; aliquid tale. Elementum autem horum sumere singulorumq; quorũq; positiones in propositionibus. Solutio uerò & horũ competens fertur ostendere,quod non propter orationẽ accidit inopinabile:semper aũt id quoq; uult qui contendit.Amplius aũt ex uoluntatibus & manifestis opinionibus:nam non eadem uolunt & dicunt,sed dicũt quidem decoratissimas orationes,uolunt autẽ ea quæ uidẽtur prodesse:ut benè mori magis quàm uoluptuose uiuere dicunt oportere,& agere iustè magis quàm diuitijs affluere praue:uolũt aũt contraria.Eum igitur qui dicit secũdùm uolũtates, ad has manifestas opiniones ducendũ:eum uerò qui dici secũdùm has,ad absco sas:utrouis enim modo necessariũ est inopinabilia dicere:nam aut ad manifestas, aut immanifestas opiniones dicunt cõtraria. Plurimus autem est locus faciendi inopinabilia dicere,quemadmodũ Callicles in Gorgia scriptus est,dicens. Et ueteres aũt omnes arbitrati sunt accidere propter id quod secũdùm naturam & secũdum legem contraria:contraria enim esse naturam & legẽ dicunt.Et iustitiam secundùm legem quidẽ esse bonum,secundùm aũt naturã nõ bonum. Oportet igitur ad eum quidem qui dicit secundùm naturam, secũdùm legem obuiare, ad eũ uerò qui secũdùm legem,ad naturam ducere:nã utroq; modo dicere cõtingit inopinabilia,erit aũt quod secũdùm naturam quidem ipsis uerum,secundùm autẽ legem quod multitudini uidetur.Quare manifestũ quod & illi,quemadmodum et qui nunc,aut redarguere,aut inopinabilia dicere respondentẽ,conabantur efficere.Quædam aũt interrogationum,habent utrinq; inopinabilem respõsionem,ut utrum sapientibus,an patri oportеat obedire,& expedientia facere,an iusta,et an iniuriã pati eligibilius quàm nocere. Oportet aũt ducere ad ea quæ multitudini, & sapiẽtibus sũt cõtraria:nã si dicat aliqs,ut ij qui circa orationes, ad ea q̃ multitudini,si aũt ut multi,ad ea q̃ ijs q in oratione.Dicũt enim hi quidẽ ex necessitate beatũ iustũ esse,multitudini aũt inopinabile est,regẽ infelicẽ esse. Est aũt ad ea quæ sic sunt,inopinabilia ducere,idẽ ei q̃d est ad eã quę est secundũ naturã,& secundũ legẽ contrarietatẽ ducere:nã lex opinio multitudinis,sapientes aũt secundũ naturam,& ueritatem dicunt.Et inopinabilia quidem, ex his oportet quærere locis.

De captionibus nugationis & solœcismi. Cap. XIII.

DE eo quidē quod est facere nugari, quidnam dicimus nugari, iā mōstrauimus. Omnes aūt tales orationes id uolunt efficere, si nihil referat nomē & orationē dicere. Duplum aūt, & duplum dimidij idem est. Si igitʳ duplum est dimidij duplum, erit dimidij dimidij duplum, & rursum si ꝓ duplo, duplum dimidij ponatur, ter erit dictum, dimidij dimidij dimidij duplum. Et putas, est concupiscētia delectationis: hæc aūt est appetitus delectationis, est igitur concupiscentia appetitus delectationis delectationis. Sunt aūt omnes huiusmodi orationum in ijs quæ sunt ad aliquid, quæcunq; non solum genera, sed et ipsa ad aliquid dicuntur, & ad idem & unū assignatur: ut appetitus alicuius appetitus, & concupiscentia, alicuius concupiscentia, et duplū alicuius duplum, & duplum dimidij, & in quibuscunq; quæ (cum substantia non sint) ad aliquid omnino eorū sunt, quorū sunt habitus, aut affectus, aut aliquid huiusmodi, in oratione ipsorum de illis prædicatorū declaratur: ut impar est numerus medium habens, est aūt numerus impar, est igitur numerus, numerus medium habens. Et si simum cauitas naris est, est aūt naris sima, erit ergo naris, naris caua. Apparent autem facere non facientes quandoq;, eo quòd non interrogāt (si significet aliquid ꝑ se dictum duplum, an nihil, & si aliquid significat, utrum idem an diuersum) sed cōclusionem dicunt statim, & apparet propter nomen idem, esse idē, & significare. Solœcismus aūt quale quid est, dictum est prius. Est autem & hoc facere, & non facientē uideri, & facientē non uideri. Quemadmodum Leuinus dixit, si uenus masculinum est, nam qui dicit almam, solœcismum quidē facit secundū illum, non apparet aūt alijs, qui autem almum, apparet autem, sed non facit solœcismū. Manifestum igitur quoniam & ars quædam hoc potest facere, eo quòd multę orationes non colligentes, solœcismū uidentur colligere, ut & in redargutionibus. Sūt aūt omnes penè apparētes solœcismi propter hoc, & quando casus neq; masculinū, neq; fœmininum significat, sed neutrum: nam hic quidem masculinū significat, hæc autem fœmininum, hoc uerò neutrum uult significare, sæpè autem significat & illa utraq;: ut quid est hoc? Calliope, lignum, Coriscus. Masculini igitur & fœminini differunt casus omnes, neutri hi quidem, illi autē nō. Cum datur igitʳ hoc sæpè colligunt, quasi dictum sit hunc. Similer aūt & alium casum pro alio ponūt. Captiosa aūt ratiocinatio fit eo quòd hoc commune sit plurium casuū: nam hoc significat quandoq; hic, quandoq; autem hunc. Oportet autem uicissim significare, cum est quidē, hic, cum esse aūt, hunc: ut est Coriscus, esse Coriscum. Et in fœmininis nominibus similiter: nā in omnibus similitʳ & est, & esse, facienc differētiā. Et quodāmodo in his similis est solœcismus ijs redargutionibus, quę ꝓpter id quod non similia, aut ꝓpter figurā similiter dicūtur. Nam quemadmodū illic in rebus, sic hic in nominibus accidit solœcismū facere: nam homo, & albū, & res, & nomē est. Manifestū igitʳ quoniā solœcismū tentandū est ex dictis casibus colligere. Species igitʳ sunt hæ contētiosarū orationū, & partes specierū, & modi qui dicti sunt.

De occultatione sophistica, & contra molestè respondentes. Cap. XIIII.

DIffert aūt non parum si ordinentur quodāmodo ea quæ ad interrogationem sunt, ut lateat quemadmodū in dialecticis. Deinceps igitur ex ijs quæ dicta sunt, hæc primū dicenda. Est aūt ad redarguendū unū quidem ꝓlixitas: nā difficile simul multa conspicere. Ad ꝓlixitatē uerò quæ adducūtur elemētis, utēdū. Vnū quidē festinatio: nā tardiores minus ꝓuidēt. Amplius aūt ira et cōtētio: nā cōturbati minus possūt obseruare omnes. Elemēta aūt irę manifestum

feſtũ quoq; eũ facere qui uult iuſtè agere, & circa omnia impudentẽ eſſe. Amplius, permutatim interrogationes ponere, ſiue ad idẽ plures habeat aliquis orationes ſiue & q ſic, & quòd non ſic Simul enim accidit aut ad plura, aut ad cõtraria facere obſeruationẽ. Omnino aũt omnia, q̃ ad occultãdũ dicta ſũt prius, utilia etiam ad contẽtioſas orationes. Nam occultatio latẽdi gratia eſt, latere aũt deceptionis. Ad eos aũt qui renuũt quæcũq; opinantur eſſe ad orationem, ex negatione interrogandum ceu cõtrarium uelit, aut etiam ex æquo interrogationem facere. Nam cum dubium eſt, quod uult ſumere, minus inſoleſcunt. Et quando in partibus dederit quiſpiã ſingula inducenti, uniuerſale ſæpè nõ interrogandum eſt, ſed ut dato utẽdũ. Nam quãdoq; putant & ipſi dediſſe, & audiẽtibus quoq; apparet propter inductionis memoriã, ueluti perinde atq; nõ interrogauerit uanè. Et in quibus non nomine ſignificatur uniuerſale, ſimilitudine tamẽ utendum eſt ad id q expedit: nam latet ſimilitudo plerũq;. Et ad ſumendũ propoſitionem, contrariũ, oportet cõparando interrogare, ut ſi debeat ſumere quoniam oportet per omnia patri obedire, utrũ per omnia oporteat obedire parentibus, an per omnia nõ obedire? & ſæpè id, utrũ multa concedendum, an pauca? Magis enim ſi neceſſe, uidebuntur eſſe multa. Appoſitis enim iuxta ſe contrarijs, minora & maiora apparẽt, & peiora & meliora hominibus. Valde aũt & ſæpè facit uideri redargui, maxime ſophiſtica calumnia interrogantium, cum nihil colligentes non interrogationẽ faciunt id quod eſt ultimum, ſed concludenter dicũt ueluti colligentes: nõ igitur hoc & hoc. Sophiſticũ autem eſt & cũ ponitur inopinabile, quod apparet poſtulare reſpondere, propoſito eo quod uidetur ex principio, & interrogationẽ taliũ ſic facere utrũ tibi uidetur? Nam neceſſe eſt ſi ſit interrogatio ex quibus ſyllogiſmus, aut redargutionẽ, aut inopinabile fieri: cum dat quidem, redargutionem: cũ aũt non dat, neq; dare uidetur, fatetur inopinabile: cum uerò non dat, uideri autẽ fatetur, redargutionis ſimile. Amplius, quemadmodũ in Rhetoricis, & in redargutionibus ſimiliter contrarietates conſiderandũ, aut ad eas quę ab eodẽ ſunt dictę, aut ad eos quos confitetur benè dicere, aut agere. Amplius, ad eos qui uidentũ tales, aut ad ſimiles, aut ad plurimos, aut ad omnes. Quemadmodũ autem reſpondẽtes ſæpè cum redarguuntur faciũt duplex, ſi debeat accidere redargutio, & interrogationibus utendũ quandoq; illo, contra inſtantes, ſi ſic quidẽ accidat, ſic autem nõ quoniã ſi ſumpſerit: ut facit Cleophon in Mandrobulo, oportet etiã abſiſtentes ab oratione reliqua argumẽtorum diuidere, & reſpondẽti (ſi præſenſerit) prius inſtare, & prædicere. Argumentandũ autem quandoq; & ad aliud ab eo q dictum eſt, illud ſumentibus, ſi non ad id quod propoſitũ eſt habeat aliquis argumentari. Quod Lycophron fecit, dum propoſitum eſſet, ex arte lyrã cõmendare. Ad eos autem qui exigunt ad aliquid argumentari, poſtquã uidetur oportere aſſignare cauſam. Dictis aũt quibuſdã obſeruabilibus quod uniuerſaliter accidit in redargutionibus, ut dicat contradictionem, ut quod affirmauit negare, aut quod negauit affirmare: ſed non quod contrariorum eſt eadẽ diſciplina, uel non eadẽ. Non oportet aũt concluſionem ut propoſitionem interrogare. Quædam autem neq; interrogandum eſt, ſed ut conceſſis utẽdum. Ex quibus igitũ interrogationes, & quo modo interrogandũ in concertatorijs exercitationibus, dictum eſt.

Primi libri Elenchorum Sophiſticorum Ariſtotelis Finis.

SECVNDI ELENCHORVM SOPHISTICORVM ARISTOTELIS

LIBRI DE VTILITATE COGNOSCENDI SOphisticas orationes, & apparatu ad eas diluendas. Cap. I.

E respõsione autem, & quomodo oportet soluere, & quid, & ad quã utilitatem orationes huiusmodi prosunt, post hæc dicendũ. Vtiles ergo sunt ad philosophiã propter duo. Primũ quidẽ, quia ea quæ ut plurimũ propter dictionem fiunt, melius se habere faciunt ad id, quotupliciter, quodq; dicitur, & ea quę similiter, & quę aliter in rebus accidunt, & in nominibus. Secundum aũt, ad eas q̃ per se ipsum inquisitiones fiũt, Nam qui ab alio facile captiose fallitur, & id nõ sentit, & ipse quoq; à se id patitur persæpe. Tertium uerò, & reliquũ adhuc, ad gloriã, eo quod circa omnia exercitatus esse uidebitur, & in nullo se inexperte habere. Nã si is qui in orationibus est cõsocius, orationes uituperat, cũ nihil habeat q̃d determinet de uitiositate earum, dat suspitionem quòd uideri uelit insolescere, nõ quia uerum sit, sed propter imperitiam. Respondentibus autem, quomodo obsistendum sit aduersum huiusmodi orationes, manifestũ, siquidem rectè dicimus prius ex quibus sunt captiosæ ratiocinationes, & si (quæ in quitẽdæ sunt) superabundãtias sufficienter diuisimus. Non est aũt idem sumentẽ orationem uidere, & soluere uitiositatem, & interroganti posse occurrere celeriter. Nam quod scimus, sæpe transpositum ignoramus. Amplius autem quemadmodum in alijs, id quod citius & tardius, ex exercitatione fit magis, sic & in orationibus se habet. Quare si manifestũ quidem sit nobis, immediati aũt simus, priuamur oportunitatibus frequenter. Accidit aũt quandoq; sicut in linearum descriptionibus (nam & illic soluentes quandoq; componere uerum non possumus) sic & in redargutionibus: nam scientes propter quid orationem accidit connectere, soluere tamen orationem impotes sumus,

De apparenti solutione respondentis. Cap. II.

PRimũ igitur quemadmodum syllogizare dicimus, opinabiliter quando que magis quàm uere, eligere oportere, sic ad soluendũ quãdoq; magis opinabiliter quàm ad ueritatẽ. Nam omnino aduersus contentiosos est reluctandũ, non ut ad eos qui redarguũt, sed qui redarguere apparẽt: nõ enim dicimus eos syllogizare, quare ut non uideantur, ąmẽdandi sunt. Nam si redargutio est cõtradictio nõ æquoca ex quibusdã, nihil opus est diuidere ad amphibola, & æquiuocatione (non enim facit syllogismum) sed nullius alterius gratia diuidendũ est, nisi quia cõclusio uidet redargutioni similis. Nõ ergo redargui, sed uideri redargui cauendũ est, eo q̃d interrogata amphibola, & quæ ,ppter æquiuocationẽ sunt, & quæcũq; aliæ huiusmodi cauillationes, q̃ & uerã redargutionẽ adumbrãt, & redarguentẽ atq; nõ redarguentẽ incertũ reddũt. Nam quia licet in fine cũ conclusum fuerit dicere, se non idipsum quod affirmauit negare, sed æquiuocè aut amphibolicè, quamuis quã maximè contingit in idem ferat, incertũ si redargutus est: incertũ enim, si uera nũc dicit: si uerò diuidẽs interrogasset æquocũ, aut amphibolũ, nõ certa esset redargutio, & niã requirũt (nũc quidẽ minus, prius aũt magis) contentiosi, sic uel non respondère eũ qui interrogatur, si fieri potest, Nunc aũt, quia non benè interrogant inquirentes, necesse est ut respondeat aliqd is qu

is qui interrogatus est, emendās uitiū interrogationis, quia diuisō sufficienter, uel sic, uel non, necesse est dicere respondentē. Si aūt aliquis putet secundū æquiuocationem redargutionem esse, quodāmodo non erit respondentem effugere, quin redarguatur: nā in ijs quæ oculis subiecta sunt, necessarium quod affirmauit negare nomen, & quod negauit affirmare. Enimuero ut diluunt quidā, nihil prodest: nam non Coriscum aiunt esse musicū, & non musicum, sed hunc Coriscum musicum, & hunc Coriscum non musicum. Eadem namq; erit oratio, Coriscum, ei, q̄ est hunc Coriscum musicum esse, uel non musicum, quod simul affirmant, & negant. Sed fortasse nō idem significant: nā nec illic nomen, quare in aliquo differt. Si aūt hoc quidē simpliciter dicendo Coriscum assignet, illi aūt addat aliquem, aut hunc, absurdum est. Nihil enim magis quàm alterum: utrolibet enim nihil differt. Non sic igitur, sed quia incertus quidem est, qui non determinauit ambiguitatem, utrum redargutus est uel non redargutus (datum aūt est in orationibus diuidere) manifestū quod non determinando dare interrogationem, & quidē simpliciter, peccatū est, quoniā etsi nō ipse, tamen oratio redargutæ similis est. Accidit autem sæpe uidentes amphiboliā torpescere diuidere, eo quòd crebra talia proponantur, ne ad omne uideātur molesti esse: deinde non putantibus propter id fieri orationē, sæpe profectò occurrit inopinabile. quapropter quia datū est, diuidere haud cunctandū, quemadmodū dictum est prius. Si aūt duas interrogationes non unā facit quisquam interrogationem, nō propter æquiuocationē uel amphiboliā fiet captiosa collectio, nonnē redargutio an non? Quid enim differt interrogare, si Callias & Themistocles musici sint, quā si ambobus unū nomen esset existentibus diuersis? Nam si plura significat quā unū, plura interrogauit. Si igiť nō rectum est ad duas interrogationes unā responsionē censere sumere simpliciter, manifestū quoniā nulli eorū quæ æquiuoca sunt, conuenit respondere simpliciť, nec si de omnibus quidē uerū sit, ueluti censent quidā, nihil enim differt hoc, quā si interrogasset, Coriscus & Callias utrū domi sint, an nō sint domi, siue adsint ambo, siue nō adsint, utrinq; enim plures propositiones. Non enim si uerū est dicere, interrogatio propter id una, possibile est. n. ad decies millenas interrogatas quæstiones, omnes sic uel non uerū est dicere, attamen nō est respondendū una responsione: interimitur enim disputatio. Id aūt simile ac si idē nomen imponatur diuersis. Si igitur nō oportet ad duas interrogationes unā responsionē dare, manifestū quoniā nec in æquiuocis sic uel nō dicendū: neq; enim qui dixit respondet, tamet si dixit, sed id amittūt quodāmodo in disputationibus, eo q̄d lateat quod accidit. Quemadmodū igitur diximus quòd redargutiones quædā uidentur esse cū non sunt, eodē quoq; modo & solutiones quædā uidentur esse, quæ non sunt, quas dicimus quandoq; operę preciū magis afferre, quā ueras in cōtētiosis orationibus, & in ea (quæ ad duplex est) occursione. Respondendū aūt in ijs quæ uidenť, esto dicendo: nā & sic minimē fiet redargutio. Si uerò aliquid quod inopinabile sit cogatur dicere, hic maximē addendū uideri: sic enim neq; redargutio, neq; inopinabile uidebitur fieri. Quia aūt quo pacto petiť quod est in principio, manifestū putāt omnino (si sint propinquæ) interimendū, & non cōcedenda esse ulla, perinde ac si q̄d in principio est pctat. Et quādo aliquid tale postulauerit quispiā quod necessariū quidē est accidere ex positione, sit aūt falsum uel inopinabile, idē dicēdū: nam quæ ex necessitate accidunt, eiusdē uidentur esse positionis. Amplius, quando uniuersale non nomine sumitur, sed similitudine, dicendū quod nō sic datum est, neq; ut proposuit, sumit: nam propter id fit sæpe redargutio. Cum aūt prohibetur his, ad id quod non benē ostensum est redeundum, obsistendum aūt secundùm dictā determinationem. In ijs igitur quæ propriē dicunť nominibus, necesse est respondere, uel simpliciter, uel diuidendo. Quæ aūt sub intelligentes proponimus, ut quæcunq; non planē, sed truncatim interrogātur, ꝑpter id accidit redargutio,

quæ non. Nam expedientia dicuntur multipliciter. Si aũt lateat, in fine addendo interrogationi corrigendũ, est nẽ silentia dicere? non tamen eos qui silent. Et in ijs aũt quæ se habent quidẽ multipliciter in propositionibus, similiter. Nonne putas conscíunt, quòd sciunt? sic. Sed non sic scientes: non enim est idẽ, q̃d nõ est cõscire, atq; sic quidẽ non esse scientes. Et omnino obluctandum est, tametsi simpliciter colligatur, quod non rẽ quam dixit negauit, sed nomen, quare id non est redargutio. Manifestũ autem & eas quæ sunt propter compositionẽ, & diuisionẽ, quomodo soluendum: nam si diuisa & composita oratio aliud significat cũ concluditur, contrariũ dicendum Sunt autem huiusmodi omnes orationes secundũ cõpositionem & diuisionẽ. Putásne quo uidisti tu hũc percussum, illo percussus est hic? & quo percussus est, illo tu uidisti? Habet quidem aliquid etiam dubiarũ quæstionũ, quamuis sit propter cõpositionem: nam nõ est duplex, ob id quod est secundũ diuisionem: non enim eadem oratio fit diuisa, et cõposita. Siquidẽ ora, et hora secundũ accentum prolata significant aliud, sed in scriptis quidem idem nomen, cũ ex eisdem elementis scriptũ sit, & similiter, & illic autem iam signa faciũt: prolata non eadem. Quare non duplex quod propter diuisionem est. Manifestũ aũt quoniã non omnes redargutiones propter duplex, sicut quidã dicunt. Diuidendũ igitur & qui respondet, nõ idẽ est enim dicere uidere oculis percussum, & dicere oculis percussum, uidere. Et Euthydemi oratio: Putásne uidisti tu nũc existentes in Pyræo naues, cum in Sicilia sis? Et rursum, putásne malum sutorẽ bonũ esse? Sit aũt quis bonus, sutor malus: quare sutor malus. Putásne quorũ scientiæ bonæ, bonas esse disciplinas. Mali aũt bona disciplina, igitur bona disciplina malum, attamen & malum, & disciplina malũ, quare mala disciplina, malum. Putásne uerũ dicere nunc quoniam tu factus es? factus ergo nunc? An aliud significat diuisum? uerũ enim dicere nunc, quòd tu factus es. Sed non, nunc tu factus es. Putásne ut potes, & quæ potes sic & ipsa facies? Non citharizans aũt habes potestatem citharizandi, citharizabis igitur non citharizans. An non huius habet potestatẽ, ut non citharizans citharizet? sed cum non facit hoc, ut faciat. Soluunt aũt quidã id & aliter, nam si dedit ut potest facere, non dicunt accidere non citharizãtem citharizare. Non enim omnino ut potest facere datum est facere, non idẽ aũt esse ut potest, & omnino ut potest facere. Sed manifestũ quoniam non benè soluunt. Nam orationũ omnium quæ propter idem, eadem solutio, eadem autem non accõmodabitur ad omnes, nec omnino ad interrogatas, sed est ad interrogãtem, & non ad orationẽ. Propter accentum aũt orationes nõ sunt, neq; in ijs quæ scribuntur, neq; in ijs quæ dicunt: præterquã si q̃ paucę fiunt, ut hîc: putásne est q; habitas, domus? sic. Nũquid, ne est quod habitas, negatio eius est quod habitas? sic: dicebas aũt, ne esse quod habitas domum. Negas igitur te habitare domum. Quomodo aũt soluendum est, palàm. Non enim idẽ significat grauiter, & acutẽ prolatum. Manifestum autem & in ijs quæ fiunt propter id quod ut eadẽ dicũtur ea, quæ non sunt eadem, quo pacto obsistendum, eo quòd habemus genera prędicamentorum. Nam hic quidem dedit interrogatus non esse aliquid eorũ quæ quid est significant, ille uerò ostendit quidem esse aliquid eorũ quæ sunt ad aliqd uel quantitatis. Videntur aũt quid est significare propter dictionem, ut in hac oratione. Putásne contingit idem simul facere, & fieri? non, at uero uidere, simul & uideri idem & secundùm idem contingit. Putásne est aliquid eorum quæ sunt pati facere? non. Nonnè igitur secatur, uritur, operatur, similiter dicuntur, & omnia quidem pati significat: rursum aũt currere, uidere similiter sibijnuicem dicuntur, ueruntamen uidere, operari aliquid est, quare & pati aliquid est, simul etiam & facere. Si autem aliquis illic dans contingere simul idem facere, & pati, uidere, & uideri dicat possibile, nondum redargutus est, si non dicat uidere facere aliquid, & uideri pati: indiget enim hac interrogatione, sed ab audiente opinatur

datumq;

datum esse, cũ & secare facere aliquid, & secari fieri aliquid dedit: & quæcũq; alia similiter dicuntur. Nam reliquũ ipse addit qui audit, ueluti similiter dictũ, illud autẽ dicitur quidẽ nõ similiter, uidetur aũt propter dictionẽ. Idem aũt accidit hic q̃d in æquiuocationibus. Putat enim in æquiuocis, inscius orationũ, quã dixit negare rẽ, nõ nomen, ideoq; adhuc indiget interrogatione, si ad unã aspiciens dicat æquiuocum. Sic enim dante, erit redargutio. Similes aũt & hæ orationes illis, si q̃d quis habens, postea non habet, amisit: nã unum solum amittens calculum, nõ habebit decẽ calculos. An q̃d nõ habet quidẽ, prius habens, amisit? quantũ aũt habet aliquot, nõ necesse est tot amittere. Interrogans igit̃ q̃d habet, colligit in eo quot: nã decẽ aliquot. Si igit̃ dixisset à principio, si quot quis non habet, prius habens, putásne amisit tot? nullus utiq; dedisset, sed aut tot, aut horũ aliq̃d. Et quoniam dabit aliquis quod non habet, non enim habet unum solũ calculũ. An non dedit quod nõ habuit, sed ut nõ habuit? nã solũ non q̃d significat, neq; quale, neque quãtũ, sed ut se habet ad aliquid: ut, q; nõ cũ alio. Quemadmodũ si dicat, putásne quod non aliquis habet, dabit? nõ annuẽte aũt, interroget. Si dabit quis aliq̃d citò, qui non habet cito? astruentẽ aũt colligat q̃d dabit quis q̃d non habet, & manifestũ, quoniã non syllogizauit: nã cito non est, quod dare, sed hoc modo dare. Quo aũt modo non habet, dabit aliquis, ut q; delectabiliter habet, mœstè. Similes aũt & huiusmodi orationes. Putas'ne quã nõ habet, manu percutiet quis? aut quem non habet, oculo uidebit? Non enim habet unum solum oculũ. Soluũt autem quidã dicentes, & quod habet unũ solum oculum, & aliud quidlibet qui plura habet: quidã aũt & ut q̃d habet accepit. Dedit enim unũ solum hic calculum, & hic habet (dicunt) unum solum ab hoc calculum, accepit enim ab hoc, ergo unũ solum habet hic calculũ. Alij aũt statim interrogationem interimentes, quia contingit quod non accepit habere: ut uinum accipientẽ suaue, si corrũpatur in acceptiõne, habere acre. Sed quod dictum est prius. hi omnes non ad orationem, sed ad hominem soluunt: nam si esset hæc solutio, dantem oppositum non posibile esset soluere, quemadmodũ & in alijs: ut si est quidem quod est, est etiã quod non est solutio. Si simpliciter det dici, concludit, si aũt non concludit, nõ erit solutio: in prædictis aũt (omnibus datis) non dicimus fieri syllogismum. Amplius autem & hæ sunt ex huiusmodi orationibus. Putásne quod scriptum est, scripsit quis? scriptum est aũt nunc quod tu sedes, falsa oratio. Erat autem uera cum scribebatur: igitur simul scribebatur falsa & uera. Nam falsam uel ueram orationem, uel opinionẽ esse, non quod, sed tale significat. Nam eadẽ ratio & in opinione. Et putas q̃d discit discẽs, hoc est q̃d discit? discit aũt aliquis quod est tardè, celeriter. Nõ igitur quod discit, sed ut discit dixit. Et putas quod ambulat aliquis, pessundat? ambulat aũt totã diem. An nõ q; ambulat, sed quãdo ambulat dixit. Nec cum scyphũ quis bibat, q; bibit, sed ex quo? Et putas quod quis sciuit inueniẽs, uel discẽs sciuit? quorũ aũt hoc quidem inuenit, illud aũt didicit, ambo hæc neutrũ. An hæc quidem omne, quod aũt non omne? Et quoniã est quis tertius homo à se, & ab unoquoq;. Nam homo & omne cõmune, non hoc aliquid, sed quale quid, uel ad aliquid, uel aliquo modo, uel huiusmodi aliquid significat. Similiter autem & in hoc, Coriscus & Coriscus musicus, utrum idem an alterum? Nam hoc quidem hoc aliq̃d, illud aũt quale quid significat: quare non est idẽ exponere. Exponere aũt non facit tertium hominem, sed idipsum q̃d est concedere, non enim erit hoc aliquid esse id q; Callias, & id quod homo est: neq; si quis expositũ non id quidẽ quod hoc aliquid esse dicat, sed idem q; quale, nihil referet. Nam erit à multis unũ quiddam: ut homo. Manifestum ergo quoniam non dandum hoc aliq̃d esse quid quod communiter prædicatur de omnibus, sed aut quantum, aut quale, aut ad aliquid, aut aliquid talium significare. Omnino autem in quæ propter dictionem sunt orationibus, semper per oppositum erit solutio quã propter quod est oratio: ut

tio:ut si propter cōpositionem oratio, solutio diuidendo, si aũt propter diuisionē,componendo. Rursum si propter accẽtum acutum, grauis erit solutio: si uerò propter grauē,acutus. Si aũt propter æquiuocationem est, oportet oppositũ nomen dicẽdo soluere:ut si animatũ accidit dicere,negando non esse, manifestũ q̃d est inanimatũ. Si uerò inanimatũ dixit,hic aũt animatum colligat, dicendũ quod est inanimatum. Similiter aũt & in amphibolia. Si aũt secundũ similitudinē dictionis,oppositum erit solutio, putásne quod non habet, dabit aliquis ? An non quod non habet,sed ut non habet:ut unum solum calculum. Putas'ne quod scit discẽs,uel inueniens scit?attamen non quæ scit, & si quod ambulat pessundat,nõ tamen quando. Similiter autem & in alijs.

De diluendis argutijs accidẽtis. *Cap.* IIII.

AD illas uerò, quæ propter accidens,una quidẽ solutio est ad omnes. Nam quia indeterminatũ est quando dicendũ de re, cum quippiam accidenti inest(& in quibusdã quidem uidetur, & dicunt,in aliquibus aũt nõ dicũt necessarium esse)dicendum igiť conformantes similiter ad omnes,quod non est necessarium: habere aũt oportet quo refellat dicẽdo id ꝙ perinde est. Sũt aũt omnes huiusmodi orationes propter accidens:ut putásne id scis,quod debeo te interrogare? Age cognoscisne uenientem,aut coopertum? Statuáne tuũ opus est? An tuus canis pater? Suntnẽ paucies pauca, pauca ? Manifestum enim est in omnibus his,quoniam non necesse est quod de accidente diciť, et de re uerũ esse, solis enim ijs quæ secundũ substantiã sunt indifferentia, & quæ unũ sunt, omnia uidẽtur eadẽ inesse,bono aũt non idẽ est bonũ esse,et uenturũ esse interrogare,neque uenienti,aut cooperto, & uenientẽ esse et Coriscũ. Quare non si cognosco Coriscũ,ignoro aũt uenientẽ,eundẽ cognosco & ignoro:neqꝫ si hoc est meum,est autem opus,meum est opus,sed possessio,uel res,uel aliud quippiam. Eodem autẽ modo & in alijs. Soluunt aũt quidem interimentes interrogationem, dicũt enim contingere eandem rem cognoscere, & ignorare,sed non secundum idem, uenientem igitur nõ noscentes, Coriscum aũt noscentes. Eundem quidem cognoscere, & ignorare dicunt,sed non secundùm idem. Attamen primũ quidem (quemadmodum iam diximus)oportet earum quæ propter idem sunt orationũ eandem esse solutionẽ,id aũt non erit,si quis non in cognoscere,sed in quod est esse,aut aliquo modo se habere ipsum q̃d approbant,sumat(ut si hic est pater, est aũt tuus) nam tametsi in quibusdam id uerum est, & contingit idem cognoscere & ignorare,tamen hic nihil cõmune habet quod dictũ est. Nihil aũt prohibet eandẽ orationem plures uitiositates habere, sed non omnis peccati manifestatio, solutio est. Nam possibile est ostendere quempiã,quòd falsum quidem syllogizauit, propter quod aũt non ostendere (ut Zenonis orationem,quod non est moueri) quare & si quis conetur colligere,ut ad impossibile,peccat, & si millies syllogizet,nõ enim est hæc solutio:nam erat solutio manifestatio syllogismi falsi,propter q̃d falsus. Si igitur non syllogizauit,quamuis aut uerum, aut falsum conetur colligere, illius manifestatio,solutio est. Fortasse aũt & id in quibusdam nihil prohibet accidere,uerũ in his nec hoc uidebitur:nã & Coriscum quod Coriscus, cognoscit, & uenientem,quòd ueniens. Contingere aũt idem cognoscere & non, ut quod album quidem cognoscere,quòd aũt musicum,non cognoscere:sic enim idem cognoscit & non cognoscit,sed nõ secundũ idem, uenientem aũt & Coriscũ, & q̃d ueniens, & q̃d Coriscus,cognoscit. Similiter aũt peccant & qui soluũt, quoniã omnis numerus paucus,ut ij quos diximus:utpote qui cũ non cõclusum est, id omittẽtes,uerũ cõclusum esse dicũt(omnia enim esse & multum & paucum dicentes)peccant. Quidam autem & duplici soluunt syllogismos:ut quoniam tuus

est pater,

est pater, aut filius, aut seruus. Attamen manifestũ quoniam si eo quod multipliciter dicitur, apparet redargutio, oportet nomen, uel orationem propriè esse pluriũ, hunc aũt esse huius filium, nemo dicit propriè, si dominus est filij, sed propter accidens compositio est (putásne est hoc tuũ? sic. Est aũt hoc filius, tuus igitur filius) quia accidit esse & tuum, & filiũ, sed non tuum filium. Et esse aliquid malorũ bonum: nam prudentia est disciplina malorum. Hoc aũt horum esse nõ dicitur multipliciter, sed possesio: siquidẽ fortasse multipliciter (nam & hominem animalium dicimus esse) sed non possessionem: & si quid ad mala dicitur, ut aliquorum, propter id malorũ est: sed non malorum, propter id igitur quod aliquo modo etiã simpliciter apparet: quanquã contingit fortasse bonũ esse aliquid malorũ dupliciter, non tamen in oratione hac, sed magis si quod mancipiũ sit bonũ mali. Fortasse aũt neq; sic. Non enim si bonum est & huius, bonum huius simul: uerum neq; hominem dicere animalium esse, dicitur multipliciter: non enim si aliquid significamus auferentes, id dicitur multipliciter: nam & dimidium dicẽtes uersus da mihi. Iliada significamus: ut Iram pande dea.

De solutione sex ultimorum locorum extra dictionem. Cap. V.

EAs uerò quæ sunt propter id q̃d præcipuè, illud aũt, uel qua, uel ubi, uel aliquo modo, uel ad aliquid dicitur, & non simpliter, soluendum est considerando conclusionẽ ad contradictionem, si contingit horũ aliquid passas esse. Nam contraria, & opposita, & affirmationem, & negationẽ, simpliciter quidẽ imposibile inesse eidẽ, qua autem utrumq;, uel ad aliquid, uel aliq̃ modo, uel hoc quidẽ qua, illud aũt simpliciter nihil prohibet: quare si hoc quidẽ simpliciter, illud aũt qua, nondum est redargutio. Hoc aũt in conclusione cõsiderandum ad contradictionem. Sunt autem huiusmodi orationes omnes id habentes, putâsne contingit quod non est esse? attamen non est aliquid id quod nõ est. Similiter autem & quod est non erit: nam non erit aliquid eum sunt. Nunquid contingit eundem simul benè iurare, & peierare? Nunquid posibile est simul eidem suadere & dissuadere? An neq; esse quid, & esse, idem? quod autem non est, non si est quid, etiam est simpliciter. Neq; si benè iurat id quidem, & qua, necesse est & benè iurare: nam qui iurat se peieraturum, benè iurat peierans hoc solum, at non benè iurat. Neq; qui dissuadet, suadet, sed secundũ quid suadet. Similis aũt ratio est & de eo quod est mentiri eundẽ simul & uerum dicere, sed propter id q̃d non est facilè inspicere utrum quis asignet simpliciter ueracem esse, uel mendacẽ difficilè apparet. Prohibet aũt eundem nihil simpliciter quidem esse mendacem, qua aũt ueracem, uel alicuius esse ueracem aliquem, ueracem autem non. Similiter aũt & in ad aliquid, & ubi, et quãdo. Omnes enim huiusmodi orationes propter id accidunt. Putâsne sanitas, uel diuitiæ bonũ? attamen insipienti, & non rectè utenti non bonũ, ergo bonũ, et non bonum. Est'ne sanum esse, uel potestatem habere in ciuitate bonũ? ueruntamen est quandoq; non bonum. Idem igitur eidem bonum, & non bonũ. An nihil prohibet quod simpliciter est bonũ, huic nõ esse bonum? aut huic quidẽ bonum, at non nunc, uel non hoc in loco bonũ, Putâsne quod non uult sapiens, malum? amittere aũt non uult bonum, malum igit̃ bonum. Non enim idem est dicere malum est bonum, & amittere bonum. Similiter aũt & quæ de fure est oratio: non enim si malum est fur, etiã capere est malũ, ergo uult malum, sed potius bonũ: nam capere bonum est. Et ægritudo malũ est, sed non amittere ægritudinẽ malum. Putâsne iustum iniusto, & quod iustè eo q̃d iniustè magis eligendum est? sed mori iniustè magis est eligendũ. Putâsne iustum est sua habere quenq;? quæ aũt aliquis adiudicabit secundum opinionem suã et si sit falsa, sua sunt ex lege: idem igitur iustum & iniustũ. Et utrum oportet iudicare eum

re eum

re eum qui iusta dicit, an q iniusta? At uerò eū qui iniuriā passus est, iustū est abun
dè dicere quæ passus est: ea aūt erant iniusta. Non enim etsi pati aliqd iniustè eligē
dum, id quod est iniustè eligibilius quàm quod iustè, sed simpliciter quidē quod
iustè, hoc aūt nihil prohibet si iniustè, an iustè: & habere sua quæq iustū, aliena aūt
non iustū. Iudiciū uerò hoc iustum esse nihil prohibet, ut quod sit secundū opinio
nē iudicantis, non enim si iustum est hoc modo uel huic, & simpliciter iustum est.
Similiter aūt & quæ iniusta sunt, nihil prohibet dicere ea iustum esse. Non enim si
dicere iustū est, necesse est iusta esse, sicut nec si est utile dicere, utilia: similiter aūt
& in iniustis. Quare non, si quæ dicuntur iniusta, qui dicit iniusta, conuincit: di-
cit enim quæ dicere est iusta, simpliciter aūt & quæ pati iniusta. Iis aūt quæ ꝓpter
definitionē fiunt redargutiones, quemadmodum dictum est prius, obsistendum
considerantibus conclusionē ad contradictionē: ut sit idem, & secundum idē, &
ad idē, & similiter, & in eodē, tempore. Si uerò in principio interroget, non confi-
tēdum (quoniā impossibile est idem esse & duplum & nō duplum (sed dicendū,
nō sic, ut fortè sit redarguere confitentem. Sunt autem omnes hæ orationes pro-
pter hoc. Putas qui nouit quidq, quod quāq cognouit rem, & qui ignorat simi
liter? cognoscens aūt quis Coriscum quod Coriscus, ignorabit qd musicus. Qua
re idem cognoscit & ignorat. Putas'ne quadricubitum tricubito maius? Fiet e-
nim potest ex tricubito quadricubitum secundùm lōgitudinē, maius autem mi-
nore maius, idem igitur eodē secundùm idem maius, & minus. Illa uerò quæ fiūt
propter id quod petunt, atq sumunt quod in principio, si interroganti quidē ma-
nifestum sit, non dandum, neq si probabile sit dicentē esse ueracem. Si autem la-
teant, ignorantiā ob uitiositatem talium orationum ad interrogātem retorquen-
dum, tanquam non redarguentem: nam redargutio sine eo est, quod est in princi
pio: deinde datum est non ut eo uteretur, sed ut ad illud colligeret contrarium, ut
in non semotis redargutionibus. Et eas quę propter cōsequens sunt colectantes,
in ipsa oratione monstrandum. Est aūt duplex sequētium consequētia, aut enim
ut particulare sequitur uniuersale: ut hominem animal (postulāt enim si hoc cum
illo, & illud esse cum hoc) aut secundum oppositiones. Nam si huic est illud conse
quens, & opposito oppositum, propter quod & Melissi oratio. Nam si genitum
est, habet principiū, ingenitum postulat non habere principium. Quare si ingeni
tum est cœlum, & infinitum. Id autē non est: è conuerso enim consequentia. Quæ
cunq autem propter id quod additur aliquid colligunt, considerandum si (eo su
blato) accidit nihil minus impossibile: deinde id manifestādū & dicendum quod
dedit non tanquā uideretur, sed ut ad orationem, quo uerò usus est, nihil ad orati-
onē. Ad eas autem quæ plures interrogationes unam faciunt, statim in principio
determinandum est. Nam interrogatio una est, ad quam una responsio est. Qua-
re neq plura de uno, neq unum de pluribus, sed unum de uno affirmandum uel
negandum. Sicut aūt in æquiuocis quandoq quidem ambobus, quandoq neu
tri inest. Quare cum non simplex est interrogatio, simpliciter respondentibus ni
hil accidit pati: similiter & in his, quādo igitur plura uni, uel unum pluribus inest,
uel non inest, simpliciter danti & hoc peccato peccanti, nihil contrarium accidit.
Quandoq autem huic quidem inest, illi autē nō, aut plura de pluribus, & est ut
insint ambobus, est aūt ut non insint rursum, quare id cauendū: Vt in his orationi
bus. Si hoc quidē est bonum, illud aūt malū, quod uerū est dicere, quoniā hæc bo-
num, & malū: & rursum neq bonum neq malū. Non enim inest utrunq utriq:
quare idem bonum & malum, & neq bonum neq malum. Et si unumquodq
ipsum sibi idem est & alijs diuersum, quoniam non alijs eadem sed sibi, & diuersa
eisdem, ipsa sibimet diuersa & eadem. Amplius, si bonum quidem malū sit, malū
autem bonum, duo utiq fient. Et duorum & inæqualium utrunque ipsum sibi
esse æquale: quare æqualia & inæqualia ipsa sibi. Incidunt autem hæ orationes

& in alias ſolutiones:nam ambo & omnia,plura ſignificant:non igitur idē, præter nomen accidit affirmare & negare.Id autem non erat redargutio:ſed manifeſtum,quoniam ſi non una interrogatio plures fiāt,ſed unum de uno affirmet aut neget,id non erit impoſsibile.

Dilutiones nugationis, & ſolœciſmi Cap. VI.

IN illis aūt quæ deducunt ad idē frequenter dicere,manifeſtū quòd non dandum eorū quæ ad aliquid dicuntur ſignificare,aliqd ſeparatas per ſe prædicationes:ut duplum , ſine eo quod eſt dimidij quid ineſſe apparet:nam & decē in deficientibus uno ad decē,& facere in non facere,& omnino in negatione affirmatio:nō tamen ſi quis dicat hoc non eſſe album,dicit idē albū eſſe.Duplum aūt neq; ſignificat aliquid fortaſſe,quemadmodū neq; quod in dimidio.Quod ſi fortè ſignificat,attamē non idē & coniunctum,neq; ſcientia in ſpecie:ut ſi eſt medicina ſcientia,ipſum quod cōmune, illud aūt erat ſcientia ſcibilis.In ijs aūt quæ per ſe oſtenduntur prædicatis,id dicendū, quòd non idē eſt ſeorſum & in oratione quod oſtenditur:nam cauum cōmuniter quidē idem ſignificat in ſimo & curuo,additum aūt,nihil prohibet hoc quidem naſo,illud aūt cruri ſignificare, & nihil differt dicere,naſus ſimus, & naſus cauus. Amplius , non danda eſt dictio ſecundū rectum.Falſum enim eſt:nā non eſt ſimū naſus cauus,ſed naſi hoc ut paſſio,quare nihil eſt abſonum,ſi naſus ſimus eſt,naſus habens cauitatē naſi. De ſolœciſmis aūt propter quid apparent accidere,diximus prius,quomodo aūt ſoluēdū,in ipſis orationibus erit manifeſtum.Omnes enim huiuſmodi uolunt conſtruere.Putas quod dicis quippiā uere eſſe,etiam eſt illud uerè? dicis aūt quippiā lapidem eſſe,eſt igitur quippiā lapidem. An dicere lapidem non eſt dicere quod,ſed quem,non hoc,ſed hunc? Si igitur dicat aliquis,putas quē uerè dicis eſt iuſtū? nō uidetur Romanè loqui.Quemadmodū neq; ſi dicat:putas quā dicis eſſe,eſt iſte? lignum aūt dicere iſte,uel quæcunq; neq; maſculinū,neq; fœmininū ſignificant, nihil refert:quare etiā non fit ſolœciſmus. Si quod dicis eſſe,eſt iſtud, lignum aūt dicis eſſe,eſt igitur lignum iſtud:lapis aūt & iſte, maſculini habent declinationē. Quod ſi quis dicat,putâſne iſte,illa eſt? deinde rurſum,quid aūt,nōne iſte eſt Coriſcus? ita dicat.Eſt igitur illa,nō collegit ſolœciſmū,ſi Coriſcus etiā non ſignificet idem quod illa,non dat aūt qui reſpondet,ſed oportet hoc præinterrogare , ſi aūt neq; eſt,neq; dat non collegit,neq; in eo quod eſt eſſe aliquid, neque ad eum qui interrogatus eſt.Similiter igitur oportet,& illic lapidem ſignificare iſte : ſi autem neq; eſt,neq; datur,non dicenda concluſio.Apparet aūt eo quòd diſsimilis caſus nominis,ſimilis appareat.Putâſne uerum eſt dicere quòniam iſta eſt id quod eſſe ais,eam eſſe aūt ais aſpidem,eſt igitur iſta aſpidem. An non neceſſe eſt,ſi non iſta aſpidem ſignificat,ſed aſpis,aſpidem aūt iſtam? Neq; ſi quem dicis eſſe iſtum , eſt iſte,dicis aūt iſtū eſſe Cleonem:eſt igitur iſte Cleonē.Nō enim eſt iſte Cleonē.Dictum eſt enim,quoniam quem dico iſtum eſſe,eſt iſte,non iſtum.Neq; enim Romanè dicetur quo pacto interrogatio dicta. Putas,iſtud ſcis? Iſtud aūt eſt lapis, ſcis igitur lapis. An non idē ſignificat iſtud in eo qd eſt,putas iſtud ſcis , & in hoc, iſtud aūt lapis,ſed in primo quidem hunc,in poſteriore aūt hic. Putaſne cuius ſcientiā habes,ſcis illud? ſcientiā autem habes lapidis,ſcis igitur lapidis. An huius quidem lapidis dicis,hunc aūt lapidem? Datū eſt autē cuius ſcientia habes illud ſcis,nō illius,ſed illud.Quare nō lapidis,ſed lapidē. Quod igit̃ huiuſmodi orationes non colligūt ſolœciſmum,ſed apparent,& propter quid apparēt, & quomodo eſt obſiſtendum illis,eſt manifeſtum ex ijs quæ dicta ſunt.

De ora-

De oratione facili, difficili & acuta. Cap. VII.

Portet aūt intelligere, quoniā omnium orationum aliæ quidē sunt faciles conspici, aliæ aūt difficiliores, propter id quod & in aliquo subdolē decipiunt audientē, cum frequenter eædem illis existant. Nā eandē orationem oportet uocare, quæ propter idē fit. Eadem aūt oratio alijs quidem propter dictionem, alijs aūt propter accidens, alijs uerò propter aliud uidebitur esse, quia unumquodq; translatitiū nō similiter est manifestū. Quemadmodum igitur in ijs quę sunt propter ęquiuocationē (qui modus uidetur esse ineptissimus) captiosarum ratiocinationū, hæc quidē & quibuslibet sunt manifesta (nā & orationes penè ridiculosæ sunt omnes propter dictionē: ut uir ferebatur curru in scalas, ubi uenit seruus? apud Ceream. Et Boreas purus ne? non certè, perdit enim pauperem, & ementē. Et utra boum antè pariet? neutra, sed retro ambæ. Putas'ne est Euarchus? Non certè, sed Appollonides. Eodē aūt modo & aliarum ferè quàm plurimæ (illa aūt & peritissimos uidentur latere. Signum autem horum, quoniā contendunt sæpè de nominibus: ut utrum idem significent de omnibus ens & unū, an aliud. Alijs enim uidetur significare ens & unū: alij aūt Zenonis orationē, & Parmenidis soluunt, eo quòd multipliciter dicant unū dici, & ens. Similiter aūt & propter accidens & aliorum singulum quodq;, aliæ quidem orationes erunt faciles uideri, aliæ uerò difficiliores. Et sumere in quo genere, & utrum redargutio, an non redargutio, non facilē similiter in omnibus est. Est aūt acuta oratio, quæ dubitare facit maximè, mordet enim hæc maximè. Dubitatio aūt est duplex, hæc quidem in syllogizantibus, quam eligat quis interrogationū, illa aūt in contentiosè sustinētibus, quomodo dicat quis propositū. Quapropter in ijs q̄ syllogizant, acutiores orationes inquirere magis faciunt. Est aūt ea q̄ syllogizat quidem, oratio acutissima, si ex quàm maximè apparētibus, quā maximè ꝓbabile interimit et cōstruit. Nā cū una oratio sit (transposita cōtradictione) omnes similē habebit syllogismos. Semper enim ex ꝓbabilibus similit̄, probabile interimit, aut cōstruet. Quapropter dubitare necessariū est. Maximè igitur talis acuta, q̄ ex æquo conclusionem facit interrogationibus. Secunda aūt quæ ex omnibus similibus. Hæc enim similiter faciet dubitare, quæ interrogationū interimenda est. Id aūt difficile est. Nam interimendū quidē, quid aūt interimendū, dubium. Contentiosarum aūt acutissima, quæ primò statim dubia est, utrum syllogizat, an non: uel utrum propter falsum, an diuisionem solutio. Secunda aūt aliarum, quæ manifesta quidem quod propter diuisionem, uel interemptionē est: non tamen est exploratà per cuius interrogationū interemptionem, uel diuisionem, soluenda est, scilicet, utrū propter conclusionē an propt̄ aliquā interrogationū id est. Quādoq; igitur non syllogizans oratio facilis est, si sint ualde inopinabilia, uel falsa quæ sumuntur: quandoq; autem non digna despici. Nam quando deest aliqua talium interrogationum, de qua oratio & propter quam est, & qui non sumit illā, & colligit, inepta est ratiocinatio: quando aūt eorum quæ extrinsecus non despiciēda ullo modo, sed oratio quidem iusta, interrogans aūt non probè interrogauit. Et est sanè soluendum quandoq; quidem ad orationem, quandoq; aūt interrogantē, & interrogationē, quandoq; uerò ad neutrum horū: similiter & interrogandū & syllogizandum est & ad positionem, & ad respondentē, & ad tempus, quādo fuerit pluris tēporis egēs solutio, q̄ præsentis tēporis (quo disputant) ad solutionē.

Epilogus octo præcedentium, & duorum præsentium librorum. Cap. VIII.

EX quot igitur, & ex quibus fiunt ijs qui disputant captiosæ ratiocinationes, & quomodo ostēdemus, falsū et inopinabilia dicere faciemus. amplius aūt ex quibus accidit syllogismus, & quomodo interrogādū, & quis ordo interroga-

tionum,insuper aũt ad quid sunt utiles huiusmodi omnes orationes,& de responsione simpliciter omni,& quomodo soluendũ est orationes & syllogismos,dicta sint de omnibus à nobis hæc.Reliquũ aũt est de eo quod à principio erat propositum ad memoriã reuocãtes,quippiã de ea re sub breuitate dicere,et finẽ imponere dictis.Præmisimus igitur,inueniendi facultatẽ quandam ratiocinatiuam de proposito ex ijs quæ sunt quàm probabilissima.Id enim opus est Dialectices secundùm se,& tentatiuæ.Quia aũt præinstruitur quis ab ea propter Sophistices uicinitatẽ,ut non solum experimentum possit sumere Dialectico more,sed etiã quasi scientifico,propter id non solum dictum negotij officium posuimus orationem posse sumere,sed etiã ut orationẽ sustinentes,tutemur positionẽ per quam probabilissima simili modo.Causam aũt diximus huius,quia & propter id Socrates interrogabat,sed non respondebat.Confitebatur enim se non scire.Manifestũ autẽ est in prioribus ex quot,& ad quot id erit,& unde idonei erimus horũ.Adhuc aũt quomodo interrogãda uel ordinanda quæstio omnis,& de respõsionibus q̃ sunt ad syllogismos.Patefactũ est aũt & de alijs quæcunq; huiusce disciplinæ sunt orationes.Præter hæc aũt et de captiosis ratiocinationibus pertractauimus quemadmodum diximus iam prius. Quod igitur nacta sunt finem sufficienter ea quæ proposuimus,manifestum.

Peroratio. Cap. IX.

OPeræprecium aũt est,nos non latere quidnã accidit circa hoc negocium. Nã eorũ quæ inueniuntur omniũ,quæ quidẽ ab alijs sumpta sunt prius,elaborata paulatim incrementũ sumunt ab illis,qui postmodũ accipiunt:quæ aũt ab initio cõperiuntur,paruum in primis sumere solent incrementũ,attamen utilius multo eo(quod postea ab alijs fit)accremẽto.Maximum enim fortasse principiũ omnium,ut dicitur,quare & difficilimũ. Quanto enim potestate ualidissimũ,tanto mole minimum,difficilimũ est uideri. Eo autẽ cõperto,facilè est adijcere,coaptareq; reliquum. Quod & circa Rhetoricas orationes accidit,penè aũt & circa alias artes omnes. Nam qui principia inuenêre,omnino ad exiguũ quid perduxerunt,qui aũt nũc celebriores habentur,uendicãtes à multis,uelut ex successione particulatim colligentes,sic auxerunt.Tisias q̃dem post priores,Thrasymachus uerò post Tisiam,Theodorus aũt post hunc,& multi multas coadunauêre partes.Quapropter nihil mirum,si in amplũ quidem creuerit ars.Huius aũt negocij non hoc quidem erat exploratum,illud aũt nõ erat,uerum nihil ipsius prorsus erat.Nam eorũ qui circa litigiosas orationes erant mercenarij,similis quidẽ doctrina,Gorgiæ negocio.Orationes enim hi quidem Rhetoricas,illi aũt interrogatiuas docebant ediscere,in quas sæpiùs incidere solebãt alternatim utrorũq; adinuicẽ orationes.Quaprop̃t uelox quidẽ,ut pote quæ sine arte,erat doctrina discentibus ab illis.Non enim artẽ,sed quæ ab arte sunt dãtes,arbitrati sunt loqui eruditê.Perindè ac si quis disciplinã dicat se tradere,ut nõ doleant pedes:deinde sutoriã quidem non doceat,neq; unde possint cõparari talia,det aũt quàm plurima genera omnimodorũ calceorum.Hic profectò profuit ad usum,artem aũt non tradidit.Et de Rhetoricis quidem erant multa & antiqua dicta:de syllogismis aũt omnino nihil habuimus prius aliud quicquam quod diceremus,quàm mora perquirẽtes multo tempore insudauerimus. Si aũt uidetur ex considerationibus nostris(ut ex ijs quæ sunt ex principio)hæc habere,disciplina sufficienter supra alia negocia quæ ex traditione inducta sunt:reliquum erit omnium uestrùm,uel eorum qui audierint hoc opus,omissa quidem artis,uenia dignari,inuenta autem multa prosequi gratia.

Elenchorum finis.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHII PATRICII ORDINARII ET CONSVLARIS VIRI, COMMENTARIOrum in Topica Ciceronis. Lib. I.

Xhortatione tua Patrici Rhetorũ peritissime, quæ honestati pſentis propositi, & futuræ ætatis utilitati coniuncta est, nihil antiquius existimaui. Cui muneri libentius acquieui, non q̃d ad instruendũ te, cõmentarios in M. Tullij Topica laborare me credidi (ridiculus quippe forẽ si Mineruã (ut aiunt) literas doce reuellẽ) sed ut ex disciplinarũ liberalium sumptũ penu, nostræ apud te semper pignus amicitiæ permaneret. Quod enim munus ex animo diligentibus, iocundius inueniri potest, quã quod ipsius animi partes format & instruit? Nã cętera ferè caduca, imbecilla, labantia, & si ad fortunæ uicẽ spectes, penè semper aliena sunt. At uerò opulentiã literarũ, nec præsens imminuit ætas, earũq; auctoritatem ipsa etiã cuncta conficiens, auget potius & cõfirmat uetustas. Accipe igit̃ opus, nõ efficientiæ securitate, sed amicitiæ præsumptione susceptum, apud quã nescio quonam pacto garrire non dedecet: simul quia prælato à nobis munere cũ tuorũ aliquid operum postulauero, iniurius fueris, si negabis. Sed cũ in M. Tullij Topica Marcus Victorinus Rhetor plurimæ in disserẽdi arte noticiæ cõmenta conscripserit, non me oportuisset melioribus forsitan attemptata contingere, nisi esset aliquid quo se noster quoq; labor exercere, atq; parere potuisset. Quatuor enim uoluminibus Victorinus in Topica conscriptis, eorũ primo declarandis tãtum libri principijs occupatur. Addit etiã & si qua in eodẽ uolumine prædicenda fuissent, perpendit: ut ab exordio uoluminis Topicorum, quod est: Maiores nos res scribere ingressos, C. Trebati, usq; ad eũ locũ qui est: Sed iã tẽpus est ad id q̃d instituimus accedere, primi uoluminis Victorini expositio terminetur. Secũdo uolumine de iudicãdi, atq; inueniẽdi Dialecticę partibus, & de loco, atq; argumẽti diffinitione ptractat, ut ab eo loco Topicorũ, qui est: Cũ omnis ratio diligẽs disserẽdi duas habeat partes: unã inueniẽdi, alterã iudicãdi, usq; ad eũ locũ, qui est. Itaq; licet diffinire locũ esse argumenti sedẽ. Argumẽtum aũt rationẽ, q̃ rei dubiæ faciat fidem, secũdi libri explanatio subsistat. Tertius uerò atq; quartus discretionẽ locorũ inter se, eorũq; exempla multiformit̃ persequũtur. Ita ut tertius quidem Tulliana sibi de iure ꝓponat exempla. Quartus uerò eosdẽ locos ꝑ alias rursus similitudines mõstret ex Virgilio, & Terẽtio Poetis, Oratoribus, Cicerone & Catone: ũt q̃d præceptis ostenditur, exemplis multipliciter collucescat, neq; ab eo loco, qui est in Topicis, sed ex his locis in quibus argumenta inclusa sunt, expositio progressa eum trãscendit locũ, qui est: Valeat æquitas, q̃ paribus in causis paria iura desiderat, Quanta uerò pars reliqua si Topicorũ ipsius uoluminis magnitudo demõstrat, quã Victorinus, neq; attigit, neq; attingere potuisset, ita est rebus minimis immoratus, nisi opus multa librorũ pluralitate distẽderet. Nos uerò & hãc ipsam particulã, quã Victorinus attigit diligenẽ (ut possumus) aggrediamur, & longius expositione progressi: cũ Topicorum debemus fine consistere. Quare hinc de tota operis propositione conuenientes sumamus exordiũ. Sed anteq̃ de Topicæ facultatis ratione pertractem, Procemium, quo ad Trebatium M. Tullius utitur, paucis absoluam. Ait enim :

Maiores nos res scribere ingressos C. Trebati, & de ijs libris, quos breui tẽpore satis multos edidimus, digniores, è cursu ipso reuoca-

uit uolũtas tua. Cũ eñ mecũ in Tuſculano eſſes, & in bibliotheca ſeparatim uterq; noſtrũ ad ſuũ ſtudiũ libellos, q̃s uellet, euolueret, incidiſti in Ariſtotelis Topica quędã, q̃ ſũt ab illo pluribus libris explicata. Qua inſcriptione cõmotus, cõtinuò à me eorũ librorũ ſẽtẽtiã requiſiſti. Quã tibi cũ expoſuiſſẽ diſciplinã inueniẽdorũ argumẽtorũ, ut ſine ullo errore ad eã rationẽ uia perueniremus ab Ariſtotele inuẽta, illis libris cõtineri, uerecũdè tu quidem ut omnia, ſed tñ ut facilè cernerẽ te ardere ſtudio, mecũ ut tibi illa traderẽ, egiſti. Cũ aũt ego te non tã uitandi laboris mei cauſa, quã quod tua id intereſſe arbitrarer, uel ut eos per te ipſe legeres, uel ut totã rationẽ à doctiſsimo quodã Rhetore acciperes, horatus eſſem. Vtrũq; ut ex te audiebã es expertus, ſed à libris te obſcuritas reiecit. Rhetor aũt ille magnus hęc, ut opinor, Ariſtotelica ſe ignorare reſpondit. Quod quidẽ minimè ſum admiratus eũ Philoſophum Rhetori nõ eſſe cognitũ, qui ab ipſis Philoſophis p̃ter admodũ paucos ignoretur. Quibus eo minus ignoſcẽdũ eſt, q̃d nõ modo rebus his, quę ab illo dictę & inuẽtę ſũt, et allici debuerũt: ſed dicẽdi quoq; incredibili quadã cũ copia, tũ etiã ſuauitate. Non potui igitur tibi ſępiùs hoc rogãti, & tamẽ uerenti ne mihi grauis eſſes (facilè eñ id cernebã) debere diutiùs, ne ipſi iuris interpreti fieri uideretur iniuria. Etenim cũ tu mihi meiſq; multa ſępè cauiſſes, ueritus ſũ, ne ſi ego grauarer, aut ingratũ id, aut ſuperbũ uideretur. Sed dũ fuimus unà, tu optimus es teſtis quã fuerim occupatus. Vt aũt à te diſceſsi in Gręciã ꝓficiſcens, cum opera mea nec reſpublica, nec amici uterẽtur, nec honeſtè inter arma uerſari poſsẽ, ne ſi tutò id quidẽ mihi liceret, ut ueni Veliã, tanquã & tuos uidi, admonitus huius ęris alieni, nolui deeſſe ne tacitę quidem flagitationi tuæ. Itaq; hęc cũ mecũ libros nõ haberẽ, memoria repetita in ipſa nauigatione cõſcripſi, tibiq; ex itinere miſi: ut mea diligentia mandatorũ tuorũ, te quoq;, & ſi admonitore non eges, ad memoriã noſtrarum rerum excitarem. Sed iam tempus eſt ad id, quod inſtituimus, accedere.

Omne procemiũ, q̃d ad cõponendũ intendit auditorẽ, ut in Rhetoricis dicit̃, aũt beneuolẽtiã captat, aut attentionẽ pręparat, aut efficit docilitatẽ: his tribus partibus ſibi Cicero Trebatiũ format. Nã q̃d ſe à magnarũ rerũ inchoatione reuocatũ ad amici cõtulit uolũtatẽ, fauorẽ Trebatij uelut iudicis, beneuolẽtiæ partibus meret̃. Maiores aũt res ſunt, à quarũ ſcriptione ad amici ſtudiũ uerſus eſt, moralis Philoſophiæ tractat⁹. Maior eſt enim morũ ratio, quã peritia diſſerẽdi. Id aũt tẽpus fuiſſe cõijcimus, q̃ ꝓpter turbulẽta reipub. tẽpora in ociũ ſe contulit, atq; ad Philoſophię diſciplinas. Sed q̃a nobis audiẽtiũ mẽtes ueritatis quoq; opinio pręſũpta cõciliat, in eo etiã pręparãdę beneuolẽtiæ partib⁹ utit̃. Quod in cõmemorãdis ueraciter ijs, q̃ Trebatius nouerat, facit illis fidẽ, quæ poſterius euenire & Trebatio potuerunt eſſe ignota. Hæc aũt ſunt, q̃d in Tuſculano ad ſuum ſtudium uterque libros

bros euoluerit. Quodq; Trebatius caſu in Ariſtotelis Topica inciderit, & quod
titulum operis admiratus, à M. Tullio inſcriptionis ſententiã perquiſierit. Illud e-
tiam quod ei Cicero ſe expoſuiſſe cõmemorat, inueniendorum argumentorũ il-
lis libris ſcientiã contineri, ut ſine ullo errore ad argumentorum inuentionem uia
quadam & recto filo atq; artificio ueniretur. Quæ res breuiter enũciata, uelut in-
tentionẽ Operis monſtrat, & docilem perficit auditorem. In hoc namq; uidetur
eſſe cõprehenſum, quæ ſit intentio Topicorum, quoniam Cicero ait diſciplinam
eſſe inueniendorũ argumentorum, non ut inueniantur (id enim natura ſuppedi-
tar) Sed ut ſine ullo labore, ac ſine ulla confuſione, nõ caſu ad ea mens, ſed quadã
uia & ratione perueniat. Poſt hanc beneuolẽtiæ captationẽ Trebatij laudẽ ſub
iungit, cũ eius uerecundiã in his cõmemorat experendis: quæ ſi poſtulanti amico
Cicero præſtitiſſet, & gloriæ præmium ferret & gratiæ, ſed quod petenti Treba-
tio, ut ei Topica traderet minimè conceſsit, id non proprij laboris fuga, ſed Treba
tij potius cauſa factũ eſſe cõtendit, ut in eo quoq; Trebatij ueluti tũc repulſi ſub-
iratus forſitan animus, nunc non ſit alienus. Intererat uerò Trebatio, ut uel per ſe
ipſe illa legens exercitatior fieret, uel ei perfectiùs, ſi qua dubitaret, Rhetor docti-
or expediret. Vtrumq; uerò à Trebatio ſe narrat audiſſe. Nã & expertũ eum, ut p
ſeipſe legeret, ſed obſcuritate reiectum, & illum Rhetorem à quo Topicorum ex-
planationẽ petijſſet, illa ſeſe Ariſtotelica ignorare confeſſum. Quæ res propter o-
peris difficultatem, neceſſe eſt auditorẽ reddat attentum. Ea quippe non negligẽ
res inſpicimus, quæ non facilis eſſe intelligentiæ ſuſpicamur: in quo etiam Cicero
minimè ſe miratum eſſe cõmemorat, quod is Philoſophus à Rhetore neſciretur,
qui multis etiã Philoſophis uideretur incognitus. Quorũ etiam iure culpat igna-
uiam, quod ad Ariſtotelicæ Phiſophiæ diſciplinam non inuentorum utilitas, nõ
orationis nitor illexerit. In quo etiam maioris perſpicaciæ creſcit attentio, quia fa-
cilè ad ſtudium mentes, aliorum ſegnities culpata conuerterit, quocunq; uerò at-
tentio fuerit, non poterit abeſſe docilitas. In his etiã laus quædam Trebatij latẽter
inducitur. Magnum eſt enim Philoſophis in ſuo quaſi munere ceſſantibus, hunc
ne proprio quidẽ ſtudio præpeditũ, alienæ ſcientiæ ſecreta rimari. Iam uerò ſequẽ
tia multò etiam clariùs beneuolentiam petũt, uelut hoc, quod elegãtiſsimè dictũ
eſt, ueritum ſe eſſe, ne ſi modeſtè poſtulantis uerecundiæ pernegaſſet, ipſi quodã
modo iuris interpreti fieri uideretur iniuria, & quod præcedens Trebatij meritũ
percepti beneficij memor exequitur, id uerò eſt, quod uel ipſi, uel ijs quos ipſe de
fenderit, plura cauiſſet. Fuit igitur, ut ait, uerendũ, ne ſi reſtituere gratiã noluiſſet,
aut ingratũ id, aut ſuperbum eſſe uideretur. Ingratum quidẽ, ſi magna Trebatij
merita, qb⁹ ipſe uſus fuerat, paruo æſtimare uideretur, cũ nullã ei gratiã reſtituen
dam putaret: ſuperbum uerò, ſi ſperneret. Ad idem cætera reuertuntur, id eſt ad
beneuolentiam. Quod eiuſdem teſtimonio nititur dum fuerit in urbe, ſe ne debi-
tam redderet gratiam, occupationum neceſsitate conſtrictum. Quod ut uenerit
Veliam, amicorum Trebatij conuentione cõmonitus, ne tacitę quidẽ eius flagita
tioni deeſſe uoluiſſet, & quod licet librorum copia nulla ſuppeteret, de memoriæ
tamen repetitæ prõptuarijs in ipſa nauigatione conſcripſerit, eiq; ex itinere mi
ſerit, ut beneficij cumulo parẽdi etiã celeritas adderetur. Quæ cũ omnia benignũ
captare Trebatij uideantur aſſenſum, quædã tamen breuius Topicorum memo-
ria repetita, attentionis neceſſe eſt animaduerſione fungatur, ipſa namq; memo-
riæ repetitio breue monſtrat eſſe quod colligit. Quodq; diligẽtiæ ſibi fuerint mã
data Trebatij, & quod ad excitandam ſui memoriam quaſi pignus amico ali-
quod atque monimentum uoluiſſet extare. Cui adijcit illud, & ſi admonitione
non eges, ne offendat animum amici ſedulitate, ſi quem cõmonendũ credit, obli-
uionis uideatur arguere. Hæc omnia, ut dixi beneuolentiæ partibus plena ſunt.
Sed de procemio ſatis dictum eſt. Nunc ad ſequentia tranſeamus, nec ſi quis hæc

nem differere posit, differendi ratio, inuentionis est ratio. Rursus quoniã Logice diligens est ratio differendi; ab ea iudicium non potest abesse. Ipsa enim digentia rationis in differẽdo posita, iudicium est. Neq; enim potest quisquam diligenter differere, nisi quale sit iudicauerit id quod in disputationẽ sumitur. Quod si ad differendi ordinẽ diligentia rationis adhibetur, non est dubiũ quin hoc iudicium ad inuentionũ uarietatem sit accõmodatum. His igitur ita expeditis, uidendum est, hę diuisiones, quanam se cognatione contingant. Inuenno quippe cæteris omnibus, ueluti materiæ loco, supponitur, hoc modo. Nisi enim inuentio fuerit, nõ potest esse uel definitio, uel partitio, quoniã unumquodq; generum uel differẽtiarũ inuentione, uel specierum collectione, aut diuidimus, aut etiam definimus. Iam uerò si absit inuentio, nequit esse collectio. Non erit igitur necessaria, nec uerisimilis, nec Sophistica argumentatio: Hæc enim tria inuentioni superueniunt, ut uel necessarium, uel probabile, uel cauillatorium sit argumentũ. Necessitas enimuerò, & probabilitas, & cauillatio formæ quædã sunt, quæ dum inuentionibus assistunt, necessaria uel probabilia, uel cauillatoria faciunt argumẽta. Eadem quoq; ratio partitiones, definitionesq; complectitur. Indiscreta namq; inuẽtionis potestas, cum diffinitiua, tum diuisibilis appellari potest, cũ definiendis, partiendisue rebus adhibetur. Quæ hoc modo ex inuentionis materia, & differentiarũ suprapositarum forma cõposita, rursus iudicationi materiæ fiunt. Nã prior illa partitio Logicæ tribus partibus segregata, ita partes explicat, ut habeat inuentionẽ materiam singularum, ipsa uerò iudicationi materiam præstat. Etenim cum definit aliquis, uel rei ꝓpositæ diuisionem facit, inuenit quidẽ diuisioni definitioniq; differentias accõmodatas, sed an rectè uel diffiniat, uel diuidat, iudicatione perpẽdit. Ita priores Logicæ partes, secundæ diuisionis membra coniungunt: ut materiam quidem sui habeant inuentionem, iudicationi uerò fiant ipsæ materia. Quod in reliqua etiam colligendi parte contingit: nã & ea quæ de probabilibus tractat, habet & inueniendi suppositam materiam, quæ uerisimilia reperit arguemẽta, & de huiusmodi argumento iudicatio perpendit. Est enim iudiciũ hoc ipsum internoscẽdi, quod non necessaria inuẽtio est, sed uerisimilitudinẽ tenet. Illa quoq; pars, quæ de necessarijs argumentationibus aptatur, habet subiectã materiã necessariæ inuentionis, eiusq; est iudiciũ, ut cũ necessaria sunt quæ inuenit, necessaria ꝗ; que esse perpendat. Necnon cauillandi pars, utraq; in se continet, quãdoquidẽ & inueniri falsa possunt, & falsa esse iudicatione discerni. Quò fit ut prior Logices diuisio secundã etiã continere uideatur. Nã definitio, partitio atq; collectio, inuentionẽ continent & iudicium: quia neq; existere præter inuentionem, neq; agnosci præter iudiciũ possunt. Sed cùm omnis inuentio iudicationi subiecta sit, cumq; prioris diuisionis partes sine utroq; esse non possint, euenit, ut prima partitio inuentionẽ iudiciumq; coniungat. Secunda uerò hæc diuisio, qua Cicero etiã partitur Logicã, segregat huiusmodi facultates, & inueniẽdi materiã à iudicationis parte secernit. Iudiciũ uerò, in colligendi ratione proprias partes habet. Nã omnis argumẽtatio, omnisq; syllogismus propositionibus struitur, omneq; compositum duo in se quædã retinet, quæ speculanda esse uideantur. Et quidẽ continet unum, quæ illa sint, ex quibus id, quod cõpositum est, intelligatur esse connexum: aliud uerò quanam sit suarum partium cõiunctione cõpositum: ut in pariete, siquidẽ lapides ipsos, quibus paries structus est, inspicias, quasi materiam spectes: si uerò ordinẽ cõpositionemq; iuncturæ consideres, tanquã de formæ ratione perpendas. Ita in argumentationibus quas propositionibus cõpaginari atq; coniungi suprà retulimus, gemina erit speculationis & iudicandi uia. Vna q̃ propositionũ ipsarũ naturã discernit, ac iudicat, utrùm ueræ ac necessariæ sint, an uerisimiles, an Sophisticis applicentẽ: & hæc quasi materiæ speculatio est. Altera uerò iudicij pars est, quæ inter se propositionũ iuncturas cõpositionesq; perpẽdit

hæc quasi formam iudicat argumentorũ. Quæ cum ita sint, hoc modo fit in continuũ ducta partitio, ut ratio diligens disserendi, unam habeat inueniẽdi partem, alteram uerò iudicandi. Tum de ipsa inuentione, tũ de inuentionis collocatione, quæ forma est argumentationis. Atq; ea quidẽ pars, quæ de inuentione docet, q̄dam inuentionibus instrumenta suppeditat, & uocatur Topice, cur aũt hoc nomine nuncupata sit, posteriùs dicã. Illa uerò pars, quæ in iudicãdo posita est, quasdam discernẽdi regulas subministrat, & uocatur Analytice: & si de propositionũ iunctura consideret, Analytice prior: sin uerò de ipsis inuẽtionibus tractet, ea quidem pars ubi de discernendis necessarijs argumẽtis dicit̃, Analytice posterior nũcupatur: ea uerò, quæ de falsis atq; cauillatorijs, id est, de Sophisticis, Elenchi. De uerisimiliũ uerò argumentationũ iudicio, nihil uidetur esse tractatũ, idcirco, quoniã plana est atq; expedita ratio iudicandi de medietate, cũ quis extrema cognouerit. Si enim quis dijudicare necessaria sciat, idemq; falsorũ argumentorũ possit habere iudiciũ, uerisimilia, quæ in medio collocata sunt, discernere non laborat. Expeditũ igitur est, ut arbitror, quid sit quod ait Cicero, rationẽ diligentem disserendi, duas habere partes, inueniendi unam, alteram iudicandi. Illud etiam diligẽtius expositum est, quæ sit ratio, quã Stoici Dialecticen uocãt. Ea est enim quæ iudicandi peritiã tenet, & quã eodem nomine Plato partiendi per differentias, atq; ad genus reuocandi facultatẽ uocat. Quamq; eodem nomine Aristoteles, nõ totam disserendi artẽ, ut Stoici, sed eam tantũ nuncupet, quæ de proposita quæstione uerisimilibus colligat argumentis, atq; ideò perfectiùs Aristoteles de Logica tractauit. Quoniã de duobus, ultra quæ nihil est, tertiũ disseruit, de inueniẽdo, scilicet, & iudicando, cũ Stoici, inuentione neglecta, iudicationis tantũ instrumẽta tradiderint. Atq; ideo iurè eos increpat Tullius, quoniã id maximè reliquêre q; & natura prius, & usu potius erat: natura quidẽ, quia fieri non potest, ut de inuentione iudicetur, nisi ipsa inuentio prius extiterit: ad usum uerò, quia longè utilius est nuda, & præter artem prolata naturali inuentione susceptum sæpè negotium tueri, quã inueniente alio mutũ ipsum inermeq; & tacitũ uersare iudicium. Dat uerò Tullius de utroq; sententiam, & ait summam pariter utilitatem in utroq; cõsistere, & se de utraq;, si otium fuerit, uelle disserere. Ab ea autem quæ prior est, id est, inuentione, quam Topicen appellari diximus, ordiendum putat.

Vt igitur earũ rerũ quæ abscõditæ sunt, demõstrato & notato loco facilis inuẽtio est, sic cũ peruestigare argumentũ aliq̃d uolumus, locos nosse debemus. Sic enim appellatæ sunt ab Aristotele hę quasi sedes, è q̃bus argumẽta ꝓmũtur. Itaq; licet definire locũ esse argumẽti sedẽ: argumentum autem rationem, quæ rei dubiæ faciat fidem.

Post diuisionẽ Longicæ disciplinæ, quã diligentem disserendi rationem esse definiuit, de Topica, quæ inueniendi ars esse prædicta est, expedire contendit. Ac primũ q̃d sint loci, termino definitionis includit, eiusq; artis, quæ Topice dicit̃ exẽpli quadã claritate designat intentionẽ. Est enim Topices intentio, argumentorũ facilis inuẽtio. Non igitur inuenire docet Topice, quod est naturalis ingenij, sed faciliùs inuenire. Omnis quippe ars imitat̃ naturã, atq; ab hac materia suscepta, rationes ipsa uiamq; conformat, ut cũ faciliùs id quod ars quæq; promittit, tum elegantiùs fiat: uelut parietẽ struere, naturalis ingenij est, sed arte fit melius. Argumẽtum aũt ratio est, quæ rei dubiæ faciat fidem. Multa enim sunt quæ faciunt fidem, sed quia rationes non sunt, ne argumenta quidem esse possunt, ut uisus facit fidẽ his quæ uidentur, sed quia ratio nõ est uisus, ne argumentũ quidem esse potest. Differentiã uerò unã sumpsit, eam quæ faciat fidẽ. Omne enim argumentũ facit fidẽ. Si igitur iunxerimus genus ac differentiam, & id esse argumẽtum dicamus,

quod ratione quæ faciat fidem, num tota argumēti natura mōstrata sit? Minimè. Quid si eius rei, de qua nemo dubitat, aliqua ratione facere qs fidē uelit, num idcirco illa, quòd fidē faciat, uocabitur argumentū? Nullo modo: argumentū nāq; est quod rem arguit, id est probat, nihil uerò probari, nisi dubiū, potest. Nisi ergo sit res ambigua, & ad eam ratio fidē faciens afferatur, argumentū esse nō poterit. Addita igitur alia differentia, quæ est, rei dubię, facta est integra definitio argumēti, ex genere & duabus differentijs constans: genere quidē, ratione: una uerò differētia, quod faciat fidē, altera uerò, quod rei dubiæ est, ut sit tota definitio, id esse argumentū quod sit ratio, rei dubiæ faciens fidē. Quæ cū ita sint, necesse est ut ubi dubitatur aliqd, ibi sit quæstio. Quod si argumentū præter rem dubiā esse non poterit, nullo modo esse præter quęstionem potest. Quęstio uerò est dubitabilis propositio. Propositio uerò est ratio uerū falsumùe designās. Omnis igit̃ propositio siue constanter atq; pronūciatiuè proferat̃, ut si quis dicat: Omnis homo animal est, siue ad interrogationem dirigatur, ut si quis interroget. Putas'ne omnis homo animal est? retinet propriū nomen, & propositio nuncupatur. At si eadē, uelut dubitabilis proferat̃, fit quęstio: ut si quis quęrat, an omnis homo animal sit. Quot aūt modis quæstio diuidatur, nunc explicandi locus nō uidetur accōmodus, sed in ijs libris dicemus, quos de Topicis differentijs formare molimur. Ad quæstionem igitur, id est, ad dubitabilem propositionē omnis intentio dirigitur argumēti, non uerò ut totam cōprobet quæstionem, sed ut partem eius ratione cōfirmet: neq; enim tota quæstio defenditur, sed una eius quælibet pars argumentatione firmatur: nemo enim defendit cœlum rotundū esse, & non esse, si enim ita quis defenderet, totā quæstionem uideretur probare. Sed cū ita cōsideratur. Vtrū rotundum sit cœlum, an non sit, in una tantum consistit quæstionis parte defensio, siue quæ affirmat siue quæ negat. Omnis enim quæstio contradictionibus cōstat. Nā si qua res ab altero affirmetur, negetur ab altero, totū hoc cōtradictio nuncupat̃, ut si quis dicat. Cœlum rotundū est, alter neget, dicens: Cœlū rotundū nō est. Cœlum rotundū esse, & non esse, contradictio prohibetur. Dubitabilis uerò propositio, quā quæstionē esse prædiximus, & affirmationem in se continet & negationem, hoc enim ipso quo dubitabilis est, contradictionem uidetur includere. Cū enim dubitat quis utrum ne cœlum rotundū sit, siue adiungat, an non sit, siue reticeat, ipsa dubitatio partem secum alterā trahit. Si enim unam partem propositio tueatur, dubitabilis nō est, atq; idcirco nec quæstio. Cum igitur omnis quęstio duas habeat partes, affirmationis unā, alteram negationis, necesse est ut sit semper ex alterutra parte defensio, ut unus quidē affirmationis partē, negationis alter defendat: & hic quidē, ad astruendā affirmationem, ille uerò ad destruendam, quæ potuerit argumenta perquirat. Nihil uerò interrest utrū quis affirmationē ponat, an destruat negationē, aut negationē defendat, an oppugnet affirmationē. Age enim, sit quæstio. Vtrum cœlū rotundū sit. Si quis eā sibi quæstionis partē assumpserit, quam esse defendit, ad eā constituendā cūcta necesse est sibi cōparet argumenta, atq; in hoc affirmationem quidem ponit, sed destruit negationem. Si quis uerò neget id, ac dicat non esse cœlū rotundū, suscipit sibi partem alteram quæstionis quæ fuerat reliqua, id est, negationē, in eaq; cōsistit, & ad hanc approbandā, perquisitis nitit̃ argumētis: itaq; qui negationē ponit, labefactat affirmationem. Quæ cū ita sint, demonstrarū arbitror, non totā quæstionem, sed eius aliquā partē ad definitionē uenire. Sed quod quisq; defendet, ad hoc quoq; argumenta pergit. Ad partē igitur quæstionis astruendā, destruendamùe argumēta sumuntur. Atq; hæc quidem si quis minus intelligit, ne à nobis obscurè dicta esse causet̃. Si enim q̃ in Dialectica, uel à nobis dicta Latina oratione, uel à Græcis scripta sunt, ignorabit, mirū est si quā partē eorū quæ dicimus, aduertere ualeat, ne dū stupeamus, quod nō omnia cōprehēdat. Sed quoniā dubitabilem propositionem, quę-

stionem

stionē esse prædiximus, euenit, ut quas partes habeat propositio, easdē etiā quæstio retinere uideatur. Omnis aũt simplex propositio duas habet partes in terminis cōstitutas. Simplex uerò propositio est huiusmodi. Omnis homo animal est. Terminos uerò uoco simplices orationis partes, quæ continent propositionē, ut animal & homo. Hi uerò sunt prędicatus atq; subiectus. Prædicatus est in propositione maior terminus collocatus, subiectus uerò minor. Maior uerò terminus, de subiecto dicitur: minor aũt de maiore nullo modo p̄dicatur, ut animal quoniā maius est quā homo, de homine prædicatur: dicit̄.n. omnis homo animal est. Homo uerò de animali nō dicit̄. Nemo enim uerè dicit, omne animal homo est. Hac igitur ratione internoscere possumus q terminus in propositione maior, qui uerò sit minor. Omnis aũt quæstio, ut dictũ est, quoniā dubitabiles partes habet, & ad easdē cōprobandas argumenta sumuntur, necesse est ut quicquid in quæstionibus cōprobatur, id argumentorũ ratione firmetur. Argumentum uerò nisi sit oratione prolatũ, & propositionum contextione dispositum, fidem facere dubitatio ni non poterit. Ergo illa per propositiones prolatio ac dispositio argumẽti, argumẽtatio nuncupatur, quæ dicitur enthymema, uel syllogismus, cuius definitionē in Topicis differẽtijs apertiùs explanabimus. Omnis uerò syllogismus uel enthymema propositionibus cōstat: omne igitur argumentũ syllogismo uel enthymemate profertur. Enthymema uerò est imperfectus syllogismus, cuius aliquæ partes, uel propter breuitatē, uel propter noticiā prætermissæ sunt. Itaq; hæc quoq; argumentatio à syllogismi genere non recedit. Quoniam igitur syllogismus omnis propositionibus cōstat, propositiones uerò terminis, terminiq; inter se differũt, eo quòd unus maior est, alter minor, fieri non potest, ut ex propositionibus conclusio nascatur, nisi per terminos progressæ propositiones, extremos terminos alicuius tertij medietate cōiunxerint: id facilimo demōstratur exemplo. Sit enim quæstio, utrũ homo substantia sit an minimè. Sumo mihi quæstionis partem alteram cōprobandā, ea est, hominē esse substantiā, in hac igitur duo sunt termini, substantia atq; homo, quorum maior substantia, minor homo. Quod ex eo quoque poterit ostendi, quoniā posterius substantia in prolatione profertur, uel ut in hoc ipso quod dicimus, homo substantia est, prius hominē, posterius substantiam nominamus. Vt igitur substantiā atq; hominē iungam, necesse est mediũ terminum reperiri, q utrosq; copulet terminos, hic sit animal, fiatq; una propositio. Omnis homo animal est: in hac igitur propositione animal prædicat̄, homo subijcitur, rursus adiungo. Omne aũt animal substãtia est: in hac rursus animal supponitur, substantia prędicatur. Itaq; concludo, omnis igitur homo substãtia est: ac per hoc homo quidē semper subiectus est. Animal uerò ad hominē quidem prædicatum est, ad substantiā uerò subiectum. Substantia uerò ipsa semper prædicata persistit, unde fit ut minor quidem sit homo, maior uerò homine substãtia, medius aũt terminus animal. Quoniā igitur extremi termini medij interpositione copulant̄, eoq; modo quæstionis inter se mẽbra conueniunt, adhitaq; probatione soluitur dubitatio. Nihil est aliud argumentũ quā medietatis inuentio: hæ enim uel coniungere, si affirmatio defẽdatur, uel disiũgere, si negatio uindicetur, poterit extremos. Quæ cũ ita sint, duarũ propositionũ, & tertię conclusionis, maior quidē propositio dicitur ea, quæ maiorē terminũ continet, id est, in qua maior quidē prædicatur, medius uerò supponitur, ut omne animal substantia est: Minor uerò propositio est, quę mediũ quidē terminũ prædicat, subijcit autem minorē: ut omnis homo animal est. Sed quonā à maioribus necesse est minora descendere, eius cōclusionis, quę ex duabus propositionibus nascitur illa quasi effectrix & propria propositio uidetur esse, quę prima est: hæc aũt est, omnis homo substantia est. Quod qui priores posterioresq; nostros Analyticos, quos ab Aristotele transtulimus, legit, minimè dubitat. Sed & si qs q̄ illic scripta sũt nesciẽs, ad hæc legẽda p̄ properit,

etiam

etiam si rationē rerum quas non intelligit, minimè cōprehendit, ita tamē ut dictū
est esse, cōfidat, seq; in Aristotelis Analyticis uberius inuenturum esse, si legerit, ar
bitreř. Natura igitur rerū fert, ut ubi quid maius ac minus est, ibi maximū quoq;
aliquid inesse necesse sit. Quo fit, ut sint quædā maximæ propositiones, quoni
am minores maioresq; esse monstrauimus, quarū natura ex simpliciū propositio
nū partitione sumēda est. Omnis enim simplex propositio uel affirmatiua est, uel
negatiua, earūq; aliæ sunt uniuersales: ut omnis homo iustus est, nullus homo iu-
stus est: Aliæ particulares, ut quidā homo iustus est: Aliæ indefinitæ, ut homo iu
stus est, homo iustus nō est: Aliæ singulares, aliqd atq; indiuiduū cōtinentes: ut
Cato iustus est, Cato iustus nō est. Harūq; omniū aliæ sunt dubitabiles, aliæ indu
bitatæ. Supremas igiř ac maximas ꝓpositiones uocamus, q̄ & uniuersales sūt, &
ita notæ atq; manifestæ, ut probatione nō egeāt, eaq; potius q̄ in dubitatione sūt
probēt. Nā quæ indubitata sunt, ambiguorū demonstrationi solēt esse principia,
qualis est. Omnē numerum uel parem esse uel imparem. Et æqualia relinqui, si
æqualibus æqualia detrahuntur: cæteræq; de quarū nota ueritate non quæritur.
Maximas igitur, id est, uniuersales ac notissimas propositiones, ex quibus syllo-
gismorū conclusio descendit, in Topicis ab Aristotele conscriptis, locus appella-
tos esse perspeximus, q̄d enim maximè sunt, id est, uniuersales propositiones, reli
quas in se uelut loci corpora cōplectūtur, q̄d uerò notissimæ atq; manifestę sunt,
fidē quæstionibus præstant, eoq; modo ambiguarū rerū cōtinent probationes.
Has aūt aliquoties quidē in ipsis syllogismis atq; argumētationibus inhærere cō
spicimus, aliæ uerò in ipsis quidē argumentationibus minimè cōtinentur, uim ta
men argumentationibus subministrant: ut si uelimus ostendere regnū melius es
se quā consulatū, dicemus: Regnum cū sit bonū, diuturnius est quā cōsulatus. O-
mne uerò quod est diuturnius bonū, melius est eo, quod parui est tēporis: regnū
igitur melius est consulatu. Hic igitur maxima propositio atq; uniuersalis, & per
se cognita, neq; indigēs probatione, argumētationi inserta est. Ea uerò est: omnia
quæ diuturniora sunt bona, meliora esse his quæ sunt tēporis breuitate cōstricta.
At si uelimus ostendere nō esse inuidū qui sapiens sit, dicamus: Inuidus est q mœ
ret aliena felicitate, non aūt sapiens est quē felicitas aliena cōtristat. Non est igiř
inuidus sapiens, hic maxima propositio argumētationi nō uideř inclusa, sed ex-
trinsecus posita, syllogismo tamen uires ministrat. Hæc uerò est, quorū diuersæ
sunt definitiones, diuersas esse substātias necesse est. Quisquis igitur uel Aristote
lis Græca, uel nostra ab Aristotele translata prospexerit, has illic propositiones lo
cos inueniet nuncupari, quæ sunt maximę atq; uniuersales & uel ꝑ se necessariæ,
uel per se probabiles ac notæ. Sed quoniā has propositiones plures, ac pene innu
merabiles esse necesse est, restat adhuc quo amplius ratio speculationis ascēdat.
Possumus .n. diligēti tractatu cōsiderationis adhibito, omniū maximarū atq; u-
niuersaliū ꝓpositionū differētias perpēdere, atq; innumerabilē maximarū ꝓposi-
tionū, ac ꝑ se notarū multitudinē, in paucas atq; uniuersales colligere differētias,
ut & alias dicamus in definitione cōsistere, alias in genere, atq; alias alio modo q
paulò post apertiùs demōstrabo. Omnes igiř maximę propositiones, q̄cūq; sub
definitionis uerbi gratia rationē cadūt, uno definitionis nomine cōtinebunť. Et
sicut illæ reliquarū propositionū loci esse dicebanť, q eas intra suū ambitū cōtine
rēt: ita ipsarū maximarū atq; uniuersaliū ꝓpositionū, quas minorū ꝓpositionū lo
cos esse ꝓduximus, illę differētiæ, & si nō uerè, tamē quadā ueluti imagine loci esse
uidebunť, in quas fuerint cōuenięti ratione reductæ. Sed istę locorū, id est, propo
sitionū maximarū differētiæ, quas etiā ipsos locos nominamus, possunt subiecta
rū propositionū etiā genera nūcupari. Nā differētiæ cōtinēres etiā genera cōmu-
niť possunt uideri: ut irrationale cū à rationali uelut diuisibili differētia dissideat,
tamen equi uel canis, differētia specifica est, & ad eos locū generis tenet. Namq;
animal

animal irrationabile equi genus est. Ita etiã in maximis ꝓpositionibus. Nã quòd
aliæ sunt ex toto, aliæ ex partibus, hæ inter se cõparatæ differẽtiæ diuisibiles sunt,
ad ipsas uerò maximas propositiones differentiarũ continentiæ, uelut generis lo
co sunt. Nam propositionis ex toto ueniętis genus est idipsum quod uocatur ex
toto. Item propositiones à partibus ductæ, quamuis notæ sint atq; manifestæ, ge-
nus est, quòd à partibus & cæteræ differentię earũ propositionũ quæ cum sint ma
ximæ, tamen eisdẽ uidẽtur includi, uelut quædã genera sint. Quæ uero sint hæ dif
ferentiæ, paulò posterius differam. De his igitur nunc locis tractare Tullius insti-
tuit, q̃ maximas propositiones quas superius diximus, id est, per se notas atq; uni
uersales continent, atq; includunt. Hæ uerò sunt maximarũ differentiæ propositi
onũ. De uniuersalium igitur enunciationũ, per seq; notarum differentijs disserit:
ut sit integer locus argumenti sedes. Nã si argumentum omne per propositiones
ad conclusionem usq; perducitur: omnes uerò reliquæ propositiones in prima
maximaq; propositione cõtinentur, ipsaq; prima ac maxima propositio, tũ pars
est argumentationis, id est, syllogismi, tum extraposita argumẽtationi, uires mini-
strat, ut utroq; modo quoniã perficit argumentum, pars argumẽtationis quædã
esse uideatur: non est dubiũ quin hę differẽtiæ, quæ propositiones maximas cõti-
nent, eædẽ omnes etiam contineant argumentationes ut maximarũ propositio-
num differentiæ iure loci argumentorũ & quasi quædã ultimæ sedes esse uidean-
tur. Nam ex his quatuor significationibus appellationũ duarũ argumentationis,
scilicet, atq; argumenti, unam quãlibet esse necesse est. Aut enim elocutio & con-
textio ipsa propositionum cũ maximis propositionibus, uel extra syllogismũ po-
sitis, uel in eodẽ inclusis, argumentatio uocatur. Argumentũ uerò mens & sentẽ-
tia syllogismi, aut elocutio ratiocinationis cum maximis propositionibus, & sen-
tentia syllogismi argumentũ esse dicetur, ut idem sit argumentũ quod argumẽta-
tio. Aut argumentatio quidem uocabitur tota contextio syllogismi cũ sententia,
sed argumentũ maxima propositio, aut integer ratiocinationis ordo præter maxi
mas propositiones argumentatio, sententia uerò argumentationis argumẽtum.
Reliqua uerò maxima propositio, locus. Sed cũ hæc ita sint, siue quis ipsarũ pro-
positionũ contextionem, & usq; ad conclusionem continuũ ductum cum maxi-
ma propositione, uel extra posita, uel propositionibus ratiocinationis inclusa, ar-
gumentationẽ uocare uelit: argumentũ uerò sententiã, mẽtemq; ratiocinationis,
nihilomininus locos intelligimus maximarũ propositionũ differentias: siue quis
ratiocinationis totius uim atq; sentẽtiã totã cũ maxima ꝓpositione, uel intra, uel
extra posita, argumentum uocet: non est dubiũ quin totius ratiocinationis locus
ille sit, qui est maximæ propositionis differentia. Continet enim maximã proposi
tionẽ, in qua propositiones cæteræ continentur. Siue argumentationẽ quidẽ to-
tam ratiocinationis contextionẽ uocari placeat: argumentũ uerò maximã propo
sitionẽ, rectè rursus locus putabitur maximè propositionis differentia, quæ argu-
mentum claudit & continet. Quòd si argumentũ quidem sensus ipse totius rati-
ocinationis intelligatur, argumẽtatio uerò integra ratiocinationis prolatio extra
uerò & ab utrisq; diuersum ualens, uelut locus quidã maxima propositio cõside-
retur: sic quoq; maximarum differentiæ propositionum loci esse uidebuntur. Nã
cum differentia ipsa maximã propositionẽ cõtineat, eiusq; sit locus, maxima ue
rò propositio argumentationi uel argumento uires ministret, non est dubiũ quin
ea toti argumẽto locus esse uideatur, quod totũ intra maximæ propositionis am
bitũ claudit. Demonstratũ igitur est quæ sint argumentorũ sedes, id est, ubi argu-
menta clauduntur (hæ sunt aũt maximarũ propositionum differentiæ) quæ uocã
tur loci, quid etiam argumentum, quoniã est rei dubiæ faciẽs fidem, quæ sit uerò
res dubia, id est, pars altera quæstionis, quid sit quæstio, id est, dubitabilis ꝓposi-
tio, quid sit simplex propositio, id est enũciatio, q̃ prædicato ac subiecto termino
continea-

contineat, uerũ falsumùe designãs, q̃ omnia meminisse oportet. Maximarũ enim propositionũ differẽtię quas locos esse prædiximus, ab his dicunt terminis, q pri us in propositione sunt, posterius in quæstione cõsiderãtur, p̄dicato, scilicet, atq; subiecto. Ex his etiã quæ superius dicta sunt, qd distẽt Topica Ciceronis atq; Aristotelis apparuit. Aristoteles nãq; de maximis propositionibus disserit: has enim locos argumẽtorũ esse posuit, ut nos q̃q; suprà retulim⁹. Tulli⁹ uerò locos nõ maximas ꝓpositiones, sed earũ cõtinẽtes differẽtias uocat, ac de his docere cõtẽdit.

Sed ex his locis in quibus argumenta inclusa sunt, alij in eo ipso, de quo agitur, hærent, alij sumuntur extrinsecus. In ipso, tum ex toto, tum ex partibus eius, tum ex nota, tum ex his rebus quæ quodãmodo affectæ sunt ad id de quo quæritur. Extrinsecus autem ea dicũtur, quæ absunt longeq; disiuncta sunt.

Post diffinitionẽ loci atq; argumenti facit plenissimã diuisionẽ locorũ. Ac primũ, quoniã omnis diuisio cũcta debet amplecti, neq; superfluũ quicq; interponere, nec omittere, quid sit necessarium, id M. Tullius proposita diuisione patefacit, dicens: Ex his locis in quibus argumẽta inclusa sunt, alios in eo ipso, de quo agitur hærere, alios extrinsecus assumi. Nihil enim huic diuisioni posse uidetur addi uel minui, quandoquidẽ breuiter cuncta cõplectitur. Argumentorũ enim loci quicũque sumũtur, aut in ipso de quo agitur hærent, aut minimè. Id aũt minimè extrinsecus positos esse designat, q̃d si inter id q̃d dicimus in ipso de q̃ agit̃ hærere, argumentorum locos, & nõ hærere nihil est mediũ. Inter affirmationẽ enim atq; negationẽ nulla est medietas. Cũq; in ipso de quo agitur nõ inhærere locum argumẽti, id sit extrinsecus assumi, dubium non est quin nihil intersit mediũ, inter ea argumenta, quorũ in hoc ipso hærent loci, de quo agitur, & ea, quorum extrinsecus assumuntur: extrinsecus aũt ea dicuntur quæ absunt longeq; disiuncta sunt. Sed quid ipsum sit de quo agitur facilior explanatio est, si eorũ quæ prius dicta sunt, meminerimus. Nam cum de quæstione loqueremur, eandẽ diximus esse quæstionem, quæ esset dubitabilis propositio. Sed quoniã propositio subiecto prædicatoq; constaret, quæstionẽ quoq; diximus subiecto prædicatoq; coniungi. Prædicatum igitur uel subiectum est hoc ipsum, de quo agitur. Nam cum de alterutra quæstionis parte dubitetur, in hac ambiguitate quæritur, utrum prędicatus terminus inesse subiecto uideatur, an minimè. Nam cũ omnis quæstio in affirmationẽ negationẽq; diuidatur, si prædicatus subiecto inest, fit ex eo uera affirmatio, si nõ inest, fit uera negatio. Sed in quæstionibus disceptandis, alter affirmationẽ, alter negationẽ tuetur, id est, alter prædicatum inesse subiecto, alter non inesse defedit. Quod uerò ex alterutra parte defenditur, hoc est, ipsum de quo agitur. Ipsum igit̃ est prædicatus terminus uel subiectus, de quibus agitur, atq; ut id exemplo clariùs fiat. Sit quęstio, an Verres furtũ fecerit. Hîc Verres subiectũ est, furtũ facere p̄dicatũ, q̃d si furtum Verri coniungitur, idq; argumentationibus cõprobatur, quęstionis affirmatio demonstrata est. Si furtũ à Verre seiungitur, quæstionis rursus negatio cõprobat̃. Ipsum itaq; de quo agitur nihil est, nisi uterlibet eorũ terminus qui in quæstione proponitur, siue prędicatus, siue etiã subiectus. Qui quidem termini per se argumenta esse non possunt, neq; uerò per se argumenta pręstare. Si enim ipsi simplices ut sunt argumẽta esse possent, uel argumentorũ præstare materiã, nullam in quęstione relinquerent dubitationem. Sed quoniã de ipsis adhuc in quæstione dubitatur, an eorũ possit esse rata cõiunctio, ipsi quidẽ neq; per se argumẽta esse, neq; per se argumenta præstare poterũt, ea uerò quæ in ipsis insunt, uel extrinsecus posita sunt, argumentũ copiam subministrant. Nam quod Victorinus quęrit, & explicat latius, ne cõmemoratione quidem mihi dignũ uidetur.

Quęrit

Quærit enim, quæstio ipsa de quo agitur, an habeat locũ, quod minimè oportuit, ut dictum est. Locus de quo nunc agimus, nõ cuiuslibet rei locus est, sed argumẽti, argumentũ uerò rei dubiæ faciens fidẽ, res uerò dubia pars quæstionis. Quod si argumentũ quæstio uel pars quæstionis esse nõ potest, locus uerò de quo agimus, argumenti est locus, non est dubiũ quin locus quęstionis esse nõ possit. Amplius. Omnis quæstio dubitabilis est, argumentũ uerò omne q̃stionis purgat ambiguũ. Non est igitur idẽ argumentum q̃d quæstio, sed loci, argumentorum sunt loci, non sunt igit quæstionis. Hoc igit̃ præmisso intelligamus ipsum de quo agitur quemlibet terminum in quæstione propositum, siue prædicatũ, siue subiectũ, qui cũ per se res sint, ipsi quidẽ argumentum esse nõ possunt, habere aũt in se quędam possunt, in quibus argumenta sint collocata, & quæ sedes argumentorũ esse intelligantur. Quæ quidẽ cum terminis his de quibus agitur, inhærere uidentur, nondũ tamen sunt argumenta, sed quasi iam argumenta cõplectentes loci, & uelut naturali sede condentes. Idem de his locis qui extrinsecus assumuntur, dicendũ est, ipsi nãq; positi sunt exterius, & quodãmodo à propositionũ terminis ablegati, & res quędã sunt, sed intra se argumentorum copiã claudũt: atq; ut breui sentẽtia colligã, ipsum de quo agitur nihil est aliud, nisi quilibet in quæstione terminus collocatus. Hi argumenta esse nõ possunt, neq; ab his trahi aliquod argumẽtum. Quò fit, ut termini ipsi qui in quæstione sunt positi, nec argumenta, nec loci sint, sed tantũ res. Rursus ea quæ in his hærent, de quibus agitur, ipsa quidẽ res esse manifestũ est, sed claudunt in se argumẽtorum copiã: ut cum ex his sumi aliq̃d oporteat argumentũ, locorum uice fungantur. Itaq; si quis per se ea speculetur, res sunt, si quis ab his aliquod argumentum quærat educere, loci fiunt. Et hæc cõmuniter quidẽ de principalibus ac maximis locis dicta sint. Hi uerò sunt qui in ipsis de quibus agitur hærent, uel qui assumuntur extrinsecus. Vt igit̃ faciat plenã locorũ diuisionẽ, quos simpliciter ac maximos posuit locos, eosdẽ uelut in quasdã species resecat, dicens: In ipso tum ex toto, tum ex partibus eius, tum ex nota: tum ex his rebus quæ quodãmodo affectæ sunt ad id de quo quærimus. Et locorũ qui in ipso sunt, de quod agitur, cõstituti, quatuor partium facta diuisio est. Hi quippe qui in ipso de quo agitur, hærent, uel ex toto eo de q̃ agit̃ termino, uel ex partium eius enumeratione, uel ex nota, uel ex affectis intelligunt̃ existere. Id ita esse breui ratione firmabitur. Necesse est enim quemlibet eorum terminorũ qui in quæstione sunt collocati, & definitiones habere proprias, et partes, et nomina, & ad res alias quadã relatione coniungi ac referri. Ergo locus qui dicitur ex toto, is est, quoties argumentũ ex alicuius diffinitione termini qui est in quæstione tractatur, siue subiecti, siue prædicati. Ex partiũ enumeratione quoties ab eius termini partibus, qui in quæstione positus est, ducit̃ argumentum. A nota quoties ab eiusdẽ termini uocabulo nascitur argumentũ. Ab affectis uerò, quoties ab his q̃ ab his quæ ad propositum terminum relatione aliqua reducunt̃, argumẽtatio ꝓficiscitur. Quorum similitudines omniũ posterius explicabo, quãdo ea q̃ super his rebus declarandis Cicero posuit, exẽpla tractauero. Nunc illud est considerãdũ, ait enim Tullius ex his locis, in quibus argumẽta inclusa sunt, alios in eo ipso de quo agitur, hærere, alios extrinsecus assumi, quod ita dictũ uidetur: tãquam diuersi sint loci, qui in his de quibus agitur, hęrent, & ipsum illud de quo agit̃. Nihil enim in seipso hærere potest, ac per hoc quod in aliq̃ hæret, ab eo in quo hæret diuersum est. Quòd si loci sunt aliqui qui in his hæreãt, de quibus agit̃. nõ est dubium, quin hi loci ab his de quibus agitur, sint diuersi. Rursus cũ dicit, in ipso, tũ ex toto, tũ ex partibus eius, tanquã nõ de diuersis loquat̃, ita ait, in ipso locus esse tũ ex toto, tum ex partibus, tum ex nota. Quasi uerò aliud sit ipsum quàm totũ, aut aliud ipsum quàm omnes undiq; eius partes. Vnaquęq; enim res idem est quod totum. Idem namq; est Roma quòd tota ciuitas. Rursus idem est unaquęq; res quod

q̃d eius ſingulę partes in unũ reductæ. Velut idẽ eſt homo, q̃d caput, thorax, uẽter, ac pedes, cęteræq; in unũ partes cõiũctæ atq; copulatæ. Quomodo igitur tanq̃ de diuerſis, primũ locutus eſt, cũ locus hærere in his terminis de quibus agitur, dixit. Poſt aũt uelut de eiſdẽ loquit, cũ in ipſo locos, tũ ex toto, tum ex partibus eſſe proponat. Nihil enim differt dicere in ipſo, tum ex toto, tum ex partibus q̃ ſi ita dixiſſet, in ipſo, tum ex ipſo. Nam ſi idem eſt ipſum, quo totũ ac partes, idem eſt dicere in ipſo hærere locum, ex toto, aut ex partibus, quod in ipſo hærere locũ, qui eſt ex ipſo: q̃ ne intelligi quidẽ poteſt, quemadmodũ in ipſo hærere poſſit, quod ipſum eſt, cum nihil ſibi hæreat, ut ſuperiùs expediui. Sed quemadmodum paulo antè expoſui, unaquæq; res cum definitionẽ habeat & partes, ſi pernoſcamus quæ ſit diffinitionis uis, & quæ partiũ, cunctus ambiguitatis nodus abſoluit. Eſt enim diffinitio coactæ in ſe atq; cõplicatæ rei explicatio, uelut cũ dicimus hominẽ eſſe animal rationale, mortale. Nã id q̃ breuiter nomen, atq; anguſtè deſignabat, id explicauit ac protulit, & per ſubſtantiales quodãmodo partes definitio patefecit. Alium igit neceſſe eſt eſſe intellectũ rei, q̃ cõplicata eſt, in eo quod ſibimet coacta atq; in unum redacta eſt, aliũ eiuſdem rei explicatæ atq; diſſertæ, in eo q̃d expedita atq; diffuſa eſt. Nã etſi idem rei diffinitio quod nomen ſignificat, illud tamen ipſum quod nomẽ anguſtè, cõfuſeq; deſignat, apertiùs diffinitio differit ac patefacit. Rectè igit aliud quiddã eſt ipſum, aliud eius diffinitio, etiã ſi unũ idẽq; eſt utriſq; ſubiectũ. Vt enim dictum eſt, ipſum ſingulum eſt, diffinitio ipſius ſingũli per partes diſtributio atq; enumeratio. Partes aũt nũc ſubſtantiales dico, non q̃ magnitudinem iungunt, ſed quæ proprietatem rationemq; ſubſtantiæ. Sed q̃ in definitione dictum eſt ſecundùm eas partes, quæ ſubſtantiã iungunt, id in partibus intelligendum eſt, q̃ magnitudinem copulant, uelut domus quę fundamẽto, parietibus, tectoq; coniungitur. Nã cum ea nihil ſit aliud, niſi quod partibus copulatur, ipſa tamen una quædã eſt, atq; cõiuncta, partitio uerò eius per quædam mẽbra diſtributio eſt, atq; ideo licet unum ſit, q̃ ipſum eſt totum, & quot ſunt partes undiq; cõfluentes, non tamen eundẽ neceſſe eſt habere intellectũ, cum ipſum integrum conſideratur, & cum in partes ipſas quibus iunctum eſt, diſtribuit. Ex nota uerò locus apertiſsimè ab eo termino diuerſus eſt, qui in quæſtione cõſtitutus eſt. Quis enim dicat, id eſſe cuiuslibet rei uocabulũ quod ipſa res eſt, quã deſignat? Ea uerò quæ ad id de quo agitur affecta ſunt, etſi extrà poſita uident, terminum tamen in quęſtione propoſitũ uelut è regione reſpiciunt, quæ in multas ſecari neceſſe eſt partes. Omnis .n. res, id q̃d eſt, unũ eſt, multa uerò ſibimet retinet adiuncta, quæ hoc ab his q̃ omnino extrinſecus ſunt, differre intelligunt, q̃ ea quæ affecta ſunt, in relatione ſunt poſita, ut poſt & ipſarum ꝓpoſitio, & exẽplorum ratio mõſtrabit. Ea uerò quæ ſunt extrinſecus, in nulla relatione ſunt cõſtituta, atq; ideo hæc extrinſecus ſolũ. Illa uerò affecta ſunt nuncupata, habet enim aliquã q̃dãmodo cognationẽ ad id, ad quod reducit, id q̃ refert ad aliquid. Sed omnes ferè hos locos quos nũc ſimplices, atq; indiuiſos ponit, poſteriore tractatu diuidit, ut nũc quoq; eos locos qui in ipſo ſunt, diſtribuit, cũ alios ex toto fieri ꝓponit, alios ex partib⁹, alios ex nota, alios ex affectis, affectaq; ipſa ſuis partib⁹ ſecat. Extrinſecus uerò locũ in teſtimonio poſitũ eſſe cõfirmat, teſtimonij uerò uim in autoritate conſtituit, autoritatẽ uerò diducit in ꝓprias partes, ſed hoc poſteriore tractatu liquebit. Nunc uerò eos ſimplices, atq; indiuiſos locos ꝓponit, et ueluti ſimplicibus ſubdit exẽpla. Reſtat aũt nunc unum quod uidetur eſſe quærendũ, an hi loci qui in locos alios diuidũtur, eorũ quos intra ſe continent, locorũ loci eſſe poſſint, ut eorũ qui ſunt ex toto, ex partibus, ex affectis, is unus quidã quaſi locus ſit, qui eſt in ipſo. Nihil quidem prorſus officeret locorum locos putare, fieri enim poteſt, ut locus amplior intra ſemet anguſtiores contineat locos, uelut in prouincia ciuitates, ſed nunc hæc ſimilitudo nõ cõuenit. Locus enim eſt ex quo ducitur

id in quo argumentũ eſt poſitũ. Quod ſi loci locus eſſe poſſet, & is qui eſt in ipſo
de quo agitur, eos qui ſunt ex toto, uel ex partibus, uel ex nota, uel ex affectis, ue
lut quidã locus includeret, nõ eſſent, ex toto, ex partibus, ex nota, uel ex affectis lo
ci, ſed argumẽta quoniã in eo hęrerẽt loco, q in eoipſo de quo agiẽ termino eſſe p̃
dictus eſt: nõ igitur locus eſſe poterit loci, ſed uelut genera in ſpecies. Ita nũc ſit di-
uiſio locorũ, nec hoc ſuperius dictis uideatur eſſe contrariũ, cũ & maximas propo
ſitiones, & earũ differentias cõtinentes cõmuni nomine appellauimus locos. Nã
maximæ propoſitiones licet eo ipſo quo maximę ſint, includant cæteras, & uocẽ
tur loci, tamen quia ſunt notiſsimę poſſunt rebus dubijs eſſe argumenta. Iure igiẽ
earũ differentiæ loci nominantur, quod in locorũ ſpeciebus, aliter ſeſe habet, quæ
prorſus argumẽta eſſe nõ poſſunt: nã in ipſo locus uelut in ſpecies quaſdã diuidiẽ
in eos, qui ſunt ex toto, ex partibus, ex nota, ex affectis. Vnuſquiſq; enim horum
locorũ primi loci integrũ uidetur ferre uocabulũ: nã ut hominẽ animal dicimus, i-
temq; equum atq; bouẽ, animalia nũcupamus, ſic is locus qui ex toto eſt, in ipſo
eſſe diciẽ: itemq; qui ex partib. ac nota, atq; ex affectis in ipſo ſunt. Sed ex his lo-
cis argumẽta quidem duci poſsibile eſt, ipſa uerò argumenta ut ſint, fieri nequit.

Sed ad id totũ de q̃ diſſeritur, cũ definitio adhibetur, quaſi inuolutũ
euoluit id de q̃ quęriẽ. Eius argumẽti talis eſt formula. Ius ciuile eſt
ęquitas cõſtituta his, qui eiuſdẽ ciuitatis ſunt ad res ſuas obtinẽdas.
Eius aũt ęq̃tatis utilis cognitio eſt. Vtilis ergo eſt iuris ciuilis ſciẽtia.

Poſt locorũ bifariã diuiſionem, in ipſo, ſcilicet, de quo agitur, & extrinſecus poſi
torũ, partitus eſt eum locum qui eſt in ipſo, in quatuor mẽbra, id eſt, à toto, à parti
um enumeratione, à nota, ab affectis. Nunc igitur antea q̃ diuidat eum locũ quẽ
ab affectis eſſe propoſuit, ſuperiorũ trium quos in primo interim tractatu minimè
diuiſurus eſt, ſed indiuiduos relictur⁹, exẽpla ſupponit. Hi uerò ſũt à toto, à parti
bus, à nota, ac de eo quidẽ loco qui eſt à toto ita diſſeruit, ac diſputauit. Tum, inq̃t,
dicimus à toto locũ argumenti, quando totũ illud quod in quæſtione poſitũ eſt,
diffinitione cõplectimur, quæ diffinitio rei dubiæ de qua agitur, facit fidẽ. Sed dif
finitio omnis ut ſuperiùs quoq; dictum eſt, id quod nomine inuolutè deſignatur,
euoluit et explicat, atq; ideo nõ terminus, qui in diffinitione ponitur, ſed q̃ in ipſo
ſunt, poſſunt argumentis præſtare materiã. Sunt aũt in unoquoq; propriæ diffini
tiones. Diffinitio enim eſt oratio ſubſtantiã uniuſcuiuſq; ſignificans: quod ſi ab
unaquaq; re propria ſubſtantia nõ recedit, ne diffinitio quidẽ recedit. Eſt ergo de
finitio in ipſo termino, de q̃ agitur, quæ definitio totũ terminum neceſſe eſt cõpre
hendat. Neq; enim partẽ ſubſtantiæ, ſed totius termini ſubſtantiã monſtrat. Sed
quoniã ex ea diffinitione fides fit rei dubiæ, trahitur ex diffinitione argumentũ, q̃
definitio in ipſo termino eſt de quo agitur, & eius termini totũ eſt. Itaq; argumen
tum quod à diffinitione duciẽ, ab eo duciẽ loco, qui in ipſo termino eſt, qui in q̃ſti
one eſt collocatus. Sed quoniã multi loci ſunt in ipſo, hic locus à toto eſt. Dif
finitio enim totũ terminum cõprehẽdit, atq; id quod inuolutè nomine ſignifica-
batur, euoluit atq; aperit, eius argumẽti talis eſt formula. Ius ciuile eſt æquitas cõ
ſtituta his, qui eiuſdẽ ciuitatis ſunt ad res ſuas obtinendas, eius aũt æquitatis uti-
lis eſt cognitio, utilis eſt ergo iuris ciuilis ſcientia. Eſt enim quæſtio, an iuris ciuilis
ſcientia ſit utilis. Hic igitur ius ciuile ſupponitur, utilis ſcientia prædicaẽ. Quęriẽ
ergo an id quod prædicatur: uerè poſsit adhærere ſubiecto. Ipſum igitur ius ciui-
le nõ potero ad argumentũ uocare, de eo .n. quæſtio cõſtituta eſt. Reſpicio igitur
q̃d ei ſit inſitũ: uideo quoniã omnis diffinitio ab eo nõ ſeiũgitur, cuius eſt diffini-
tio, ne à iure ciuili quidẽ propriã diffinitionẽ poſſe abiungi. Diffinio igiẽ ius ci-
uile, ac dico. Ius ciuile eſt æquitas cõſtituta his q eiuſdẽ ciuitatis ſunt, ad res ſuas
obtinendas,

obtinēdas. Pòst hoc cōsidero num hæc definitio reliquo termino, utili sciētiæ possit esse coniūcta, id est, an æquitas cōstituta his qui eiusdē ciuitatis sunt, ad res suas obtinendas, utilis scientia sit. Video esse utilē scientiā dictæ superiùs ęquitatis. Cōcludo itaq;, iuris igitur ciuilis scientia utilis est. Hoc igitur argumentū est ex eo loco qui est in ipso, hoc est, in iure ciuili, qui terminus in quæstione est cōstitutus, hic uocatur à diffinitione, quæ definitio quæstionū totū est, argumentum est à toto. Omnis aūt locus à toto in ipso est. Nec nos ulla dubitatio perturbet, quòd ius ciuile & rursus sciētia utilis, quędā sunt orationes, quas inter terminos collocamus. Non enim omnis terminus simplici orationis parte profertur, sed aliquoties orationes integræ in terminis constituūtur. In hac igitur argumētatione maxima ac per se nota propositio est ea. Per quā intelligimus omnia quę diffinitioni alicuius cōiunguntur, ipsa quoq; illis quorū definitio est, ex necessitate copulari. Sequit̄ enim cū diffinitio iuris ciuilis utili scientię possit adiungi, iuri quoq; ciuili utilē scientiā posse copulari. Est igit̄ hoc argumentū tractū ab eo loco, qui est in ipso. Omnis enim diffinitio in eo termino est quē definit, eodē aūt loco qui in ipso est, & à toto. Omnis enim diffinitio totū monstrat atq; aperit. Maxima propositio hæc. Quibus aliquorū diffinitio iūgitur, eisdem necessariò ea quæ diffiniunt̄, aptant̄.

Tum partiū enumeratio, quæ tractatur hoc modo. Si neq; censu, neque uindicta, neq; testamento, liber factus est, nō est liber: nec ulla est earum rerum, non est igitur liber.

Sit quæstio, utrū aliquis quē seruū esse constiterit, sit liber. Quoniā faciendi liberi tres sunt partes: Vna quidē ut censu liber fiat: censebātur enim antiquitus soli ciues Romani. Si quis ergo consentiente uel iubente dominò, nomen detulisset in censum, ciuis Romanus fiebat & seruitutis uinculo soluebat̄, atq; hoc erat censu fieri librū, per cōcensum domini nomen in censum deferre, et effici ciuē Romanū. Erat etiā pars altera adipiscendæ libertatis, quæ uindicta uocabatur. Vindicta uerò est uirgula quædam, quā lictor manumittendi serui capiti imponens, eundem seruum in libertatem uindicabat, dicēs quædam uerba solennia, atq; ideo illa uirgula uindicta uocabatur. Illa etiā pars faciendi liberi est, si quis suprema uolūtate in testamenti serie seruū suum liberum scripserit. Quæ quoniā partes sunt liberi faciendi, si quis aliquem quem seruum fuisse cōstiterit, monstrare uelit, nō esse liberum factum: dicet, si neq; censu, neq; uindicta, neq; testamēto, liber factus est, nō est liber. At nulla earū parte liber factus est. Nō est igit̄ liber. Si enim omnes partes à qualibet illa re abiunxeris, totū necessariò separasti, Nā cum totū in suis partibus constet, si quid nulla cuiuslibet parte cōiungatur, à toto etiā segregatur. Paetes aūt duobus dicimus modis, uel species, uel mēbra. Species est quæ nomen totius integrū capit, uelut homo atq; equus animalis, utraq; enim per se integro nomine animalia nuncupātur. Est enim homo animal, & rursus equus animal. Item membra sunt, quæ cū totum efficiant, coniuncta totius capiūt nomen, singula uerò nullo modo: ut cum fundamentum, parietes, et tecta, domus mēbra sint, simul omnia domus dicūtur, fundamenta uerò sola domus uocabulo minimè nūcupātur, neq; parietes, neq; tecta. In his igitur quæ species sunt, quoniā nomē totius integrū capiunt, nisi sigillatim omnes partes ab eo de quo dubitatur abiūxeris, nō possis totū abesse mōstrare. Dictum est enim unamquāq; partem totius uocabulū integrū capere. Vt quoniā faciendi liberi tres sunt species, census, uindicta, testamentū, si quaslibet duas remoueris, una tamen permanserit, liberū necessariò confitebere. Siue enim censu tantū, siue uindicta, siue testamento sit liber factus, liberū esse cōstat. Ergo in his nisi omnes species semoueris, nō potes destruere q; in quæstione propositū est. At si affirmare uelis, atq; astruere, sufficit tantū unam

quālibet ſpeciē demonſtrare:ut ſi uelis oſtēdere liberū, ſat eſt, ut mōſtres, aut uindicta, aut cenſu, teſtamentoue liberū factum, quod ſi deſtruere uelis, nō ſufficit oſtendere, aut cenſu, aut uindicta, aut teſtamento liberū non eſſe factum. Sed nullo eorū modo ad libertatē ueniſſe. Itaq; his partibus quæ ſpecies ſunt, ſi deſtruere uelis, cunctis utendū eſt, ſi aſtruere, una ſufficiet. At uerò hæ partes quæ ſunt mēbra, cōtrario modo ſunt: ſi deſtruere uelis, ſat erit unā ſeiūgas: ſi aſtruere, cuncta adeſſe neceſſario cōprobabis. Nam ſi uelis oſtendere non eſſe domū, ſufficit ut aut fundamenta non eſſe dicas, aut parietes, aut tecta: nā ſi quid horū defuerit, domus non poteſt appellari. At ſi uelis oſtēdere domū eſſe, niſi cūcta in unū coniunxeris, id q̧ proponis, aſtruere non ualebis. Omnes uerò hi loci à partiū enumeratione ducūtur, quia in his partibus q̄ ſpecies ſunt, cunctæ partes enumerantē, ut deſtruas: in his uerò quæ mēbra ſunt cūctæ partes enumerātur, ut aſtruas. Quæſtio eſt igitē in ꝓpoſito Ciceronis exēplo, argumēti à partiū enumeratione deducti: An is quē ſeruū fuiſſe cōſtiut, liber ſit: is quē ſeruū fuiſſe cōſtat, ſubiectus eſt terminus, liber uerò ꝑdicatus: neutrū igitur eorū terminū ad argumentū ducere poterimus. De q̄bus .n. dubitatē, ipſi fidē dubitationi facere non poſſunt. Video igitē q̄d in altero eorū ſit. Quoniā uerò partes omnes in eo ſunt cuius partes ſunt, quoniā q̧ libertas data, habet proprias partes, ſumo eas atq; dinumero, & requiro, an ulla earū partium uideatur ineſſe ſubiecto, ſed nulla ineſt. Concludā igitur non eſſe liberum. Vnde manifeſtius demonſtratur, nō ſolum ab eo termino qui ſubiectus eſt, argumenta ſumi poſſe, uerumetiā ab eo qui eſt prædicatus. Nā prius exemplum quo demonſtrabat: Iuris ciuilis ſcientiā eſſe utilem, ius ciuile quod ſubiectū erat diffiniuit, ductumq; inde argumentū, rei dubiæ fecit fidē. Hic uerò libertatis partes enumerantur, qui eſt terminus prædicatus. Eſt igitē ut dictum eſt quæſtio. An quem ſeruū eſſe conſtiterit, liber ſit. Terminus is quidē quem ſeruum eſſe conſtiterit, ſubiectus eſt, prædicatus uerò liber, in ipſo, id eſt, in prædicato partes ſunt, quę enumerātur, à qua enumeratione dū trahitur argumētum, fit argumentū in ipſo, ex partiū enumeratione. Maxima propoſitio. Cuius partiū nihil rei ꝓpoſitę copulatum eſt, ei ne totum quidē eſſe poteſt coniūctum. Hic uidetur eſſe dubitandum, num locus à toto, atq; à partibus idē ſit, cum omnes partes totum faciāt, ſi coniūgantur. Sed reſpondebitur, cum ſit argumentū ab enumeratione partium, totum diuiditur, non cōiungitur: diuidendo enim argumentatio procedit. Nā quiſquis partem cuiuslibet ſumpſerit, eo ipſo, quo partē ſumpſerit, rem uidetur eſſe partitus. Qui uerò rem diuidit, diſſipat potius quā coficit totū, ſed reſtare adhuc ambiguitas poteſt. Nā definitio quoq; inuolutā nominis ſignificationem explicat, per quandā ſubſtantialium partium enumerationem. Enumeratio uerò partiū quædā ipſarum à ſe partiū diſſipatio eſt. Sed aliud eſt eiuſdē rei partes enumerare, aliud diffinitionis. Nā rei partes, ea re cuius partes ſunt, ſemper minores ſunt: ut caput, uel thorax, uel cætera mēbra toto homine: partes uerò definitionis tota re q̄ diffinitur, ſi ſubſtātiales ſunt, probātur eſſe maiores: ut animal homine maius eſt. Itemq; rationale, mortale, eundē hominem, uelut maiora continent: & ſunt ſingulæ partes diffinitionis eiuſdē q̄ eſt animal, rationale, mortale. Partitio igitē ſumit partes rei quā partitur minores ſemper. Quæ uerò ſumit definitio, uniuerſalia ſunt per ſe totaq; & continentia diffiniri, quāuis poſita in diffinitione partes fiāt, ut in his quæ ſuperiùs exēpla propoſui, facilè intelligi poteſt. Vnde manifeſtū eſt locū à toto, qui diffinitionis eſt, & locū à partiū enumeratione, eſſe diuerſos.

Tū notatio, cū ex ui uerbi argumentū aliq̄d elicitur hoc modo: cū lex Aelia ſanctia aſſiduo uindicē aſſiduū eſſe iubeat: locupletē iubet locupleti, is eſt aſſiduus, ut ait Aelius, appellatus ab ære dando.

Tertiꝰ eorū q in ipſo ſūt locꝰ à notatione eſt cōſtitutꝰ. Notatio uerò ē. q̄dam

dā nominis interpretatio, Nomen uerò semper in ipso est. Vt enim diffinitio id quod
in nomine inuolutū est, declarat, expedit atque diffundit: ita etiā nomen id quod à
diffinitione dicit̄ euolutè, inuolutè confuseque designat. Quòd si definitio in ipso
est, nomen quoque in ipso esse de quo agitur, nō potest dubitari. Ex notatione aūt
locus uocatus est, quia nomē omnē rem notat atque significat. Vindex est igitur q
alterius causam suscipit uindicandam, ueluti quos nunc procuratores uocamus.
Lex igitur Aelia sanctia asiduo, uindicē asiduum esse iubet. Quæritur utrū cum
lex Aelia sanctia uindicē uelit esse asiduo asiduū, locupletē uelit locupleti. Hic
igitur subiectus quidē terminus est, lex Aelia sanctia uindicē uolens asiduo asi
duū, prædicatus uerò locupletem locupleti, ipsos igitur terminos non potero ad
fidē quæstionis adducere. De ipsis enim de quibus ambigitur, nulla effici fides
potest. Quæro igitur quid in ipsorū altero sit, ac uideo unū eorum terminū esse, le
gem Aeliam sanctiā, quæ asiduū asiduo uindicem esse decernat, id est, subiectū,
huius orationis interpretor partē, quę est asiduus. Quid enim est asiduus aliud,
nisi assem dans? assem uerò dare nisi locuples nō potest, asiduus igitur locuples
est. Cum igitur lex Aelia sanctia asiduo uindicē asiduū esse cōstituat, locupletē
iubet locupleti, asiduus quippe est locuples, à dando ære nominatus. Argumen
tū igit̄ hoc tractū est ex eo loco, q est in ipso, id est, à nominis interpretatione. No-
mē enim in ipso illo est, cuius nomē est, cuius interp̄tatio notatio nūcupatur. Sed
ab huius interpretatione factū est argumentū. Igitur hoc argumentū ex eo loco
est, qui est in ipso, id est, à nomine, & eorū qui in ipso sunt, à notatione, id est, à no-
minis interpretatione. Maxima propositio est. Interpretationē nomina idem ua-
lere quod nomē. Sed paulò cōfusius à Cicerone dicta argumentatio, maximū p̄-
stat errorē. Ita enim dici oportuit. Asiduus est qui assem dat, qui uerò assem dat,
locuples est, asiduus igitur locuples est. Lex aūt Aelia sanctia asiduū asiduo es-
sa uindicē iubet, locupletem igitur locupleti uindicem esse præscripsit. Quod si i-
ta dictū esset, apertior argumentatio fuisset. Nunc uerò ita dixit: Cū lex Aelia san-
ctia asiduo uindicē asiduū esse iubet, locupletē iubeat locupleti, & cætera : sub-
iunxit, ut ostenderetur locuples esse asiduus. Hoc aūt tātundem ualet, quod ait,
legem Aeliam sanctiā asiduo asiduū uindicem cū iuberet esse. locupletem locu-
pleti esse præcepisse, tanquā si diceret, qui asiduus est, locuples est. Nisi enim is q
asiduus est, locuples sit, non consequitur: ut cū lex Aelia sanctia, asiduū asiduo
uindicē esse iusserit, locupletem iusserit locupleti, & argumēti conclusionē prio-
rem posuit, subiecit uerò probationē. Conclusio namque est, cū lex Aelia sanctia, as
siduū asiduo uindicem uelit esse, locupletem iubet locupleti, atque hanc præmisit.
Probatio uerò est rationis, asiduū esse locupletem ab ære dando nominatum, &
hanc intulit conclusionem Restat is locus eorum qui in ipso sunt,
qui ducitur ab affectis. Cuius expositionem, quoniam uaria
est multiplexque diuisio, differamus, ac primi uo-
luminis terminum, hucusque
sistamus.

quodāmodo aliquid referri possunt,ad id ad quod referũtur.Omnia uerò q̃ se ali
qua relatione respiciũt,aut amica inter se,aut dissidentia cõferuntur.Si amica:uel
substantialiter,ut genus,forma,antecedentia,consequentia,causa,effectus:uel in
qualitate,ut coniugatum,simile,coniunctũ:uel in quantitate,ut paria.Quæ uerò
sibi dissidentia conferuntur,partim à se differentia sunt tantũ,partim aduersa: sed
aduersa,partim in qualitate,ut cõtraria,uel repugnãtia,partim in quãtitate,ut ma
ius ac minus.Quæ cũ ita sint,manifestũ est,& amica sibi cognationis relatione cõ
iungi,et dissidentia hoc ipso quo sibi aduersa sint,ad se inuicẽ cõparari.Nam quę
amica sunt,amicis amica sunt,& dissidentia à dissidẽtibus dissidẽt.Ita igitur et ge
nus formæ genus est,& forma generis forma,et antecedẽtia cõsequentiũ, & con
sequentia antecedentiũ,& causa effectuũ causa,& effectus causarum effectus, &
coniugata coniugatis coniugata sunt,& simile simili simile,& coniunctũ coniun
cto coniunctũ,& paria paribus paria,& differentia differentibus differẽtia, et ma
iora minoribus maiora,& minora maioribus minora sunt,& contraria contrarijs
contraria,& repugnãtia repugnãtibus,repugnantia sunt.Affecta igitur sunt quæ
cũ à se inuicem diuersa sint,ad se inuicẽ tamen referũtur. Sed quo ordine Tullius
superius descripsit locos,nos diffinitiones omnibus apponemus. Eorũ igitur q̃
ad se inuicẽ affecta dicuntur,in M.Tullij disputatione prima sunt,coniugata uo-
co,quæcunq; ab uno nomine uaria prolatione flectunt̃,ut à iustitia,iustus,iustũ,
iuste.Hæc inter se cũ ipsa iustitia unde eorũ uocabulum fluxit,coniugata dicunt̃.
Genus uerò quod de multis specie differentibus in eo quòd quid est prædicatur,
uelut animal dicitur de homine atq; equo,quæ specie differunt,& in eo quòd qđ
sit prædicatur.Interrogantibus enim nobis qđ sit homo uel equus.Respondetur
animal.Quod genus licet necesse sit ab eo esse diuersum,cuius genus est,cogna-
tũ tamẽ est ei,q̃a ad id substantiæ relatione cõiungitur.Species etiã est,de qua ge-
nus superius prædicatur,quã Cicero formã uocauit,uelut homo animalis.Simili
tudo est unitas qualitatis.Nã duo quæ sibi similia sunt,eandem necesse est habe-
re qualitatẽ,& quoniã ipsum sibi simile esse non potest,aliud necesse est simile cõ
sideretur.Sed aliud esse nõ poterit,nisi fuerit in aliqua parte diuersum.Ergo simi-
lia,à se in alia quidẽ re diuersa sunt,in alia uerò congruunt.In ea uerò re quæ secũ
dùm qualitatẽ congruunt,in ea esse similia intelliguntur,q̃ ad se similitudinis illi-
us copulatione referuntur.Differentia est qua unumquodq; differt ab alio,ut ho
mo ab equo rationabilitatis differentia discrepat.Hæc igitur prædicatione quidẽ
propriæ naturæ ad ea refertur,quorũ est differentia,ut rationabilitas ad hominẽ,
Dissimilitudinis uerò ratione ad ea à quibus discrepat id cuius est differẽtia, ut ra
tionabilitas ad bouem.Contraria uerò sunt,q̃ in eodẽ posita genere longissimẽ à
se discrepant:ut albũ atq; nigrum,quæ licet in uno qualitatis genere ponantur,à
se tamen quã longissimẽ recedunt,ea quoq; ad se referri nullus ignorat.Aliud est
enim quòd sunt,aliud quòd cõtraria sunt.Quod enim nigrũ est,quale est. Quod
uerò contrarium est,ab albo plurimum discrepans est.Coniuncta uerò sunt,quæ
unicuiq; rei finitimam naturam tenent,uelut timori pallor adiunctus est. Hæc ta
lia sunt,ut sæpiùs quidem adiunctis sib coherescant, neq; tamẽ ex necessitate his
quibus uicina sunt,adesse cogantur.Nam sæpè timori pallor assistit,nõ tamẽ sem
per,ueluti cũ dissimulatione premitur metus,atq; ideo uerisimilia ex adiũctis ar-
gumenta nascuntur.Nã quęcunq; coniuncta sunt ex his quibus adherẽt,indicio
esse solent.Sed de his in posteriore disputatione diligentius disserã. Antecedẽtia
uerò sunt quibus positis aliud necesse est consequatur,ut quia bellum est,esse ini
micitias necesse est.Hæc ordinis necessitatẽ tenẽt.Consequẽtia enim ab antece-
dẽtibus separari nequeunt,cõsequẽs uerò est quicq̃d,id q̃d antecedit insequitur,
ut inimicitiæ bellũ cõsequunt̃.Nã si bellũ est,inimicitias esse necesse est, habetq;
locus hic illud notabile & spectandũ,q̃d sæpè quæ naturaliter priora sunt,tamen

ipsa sunt consequentia. Sæpè quæ naturaliter antecedũt, & in propositione priora sunt. Nãq; inimicitiæ prius existere quã bella solent. Sed non possumus proponere inimicitias, ut bellũ sequatur. Nõ enim possumus uerè dicere, si inimicitiæ sunt, bellũ est, sed pponimus bellũ, & inimicitiæ q̃ natura priores sunt, subsequũtur, ita, si bellũ est, inimicitiæ sunt. Nũc igitur inimicitiæ q̃ naturaliter bellũ præcedunt, hæ eadẽ bella in propositione comitãtur: at si dicam, si superbus est, odiosus est, superbia & naturaliter, & in ppositione odiũ præcedit, prius enim superbia cõsueuit existere, pòst uerò atq; ex eadẽ superbia ueniens odiũ sequi. Nec interest utrũ naturaliter quælibet antecedat res aliquãdo, an uerò cõsequetur, dũ id in propositione annotemus eã esse rẽ antecedentẽ, q̃ siue naturaliter prior sit, siue posterior, alterã tamen rẽ secũ necessariò trahat. Repugnãtia uerò intelligũtur, quoties id q̃d alicui cõtrariorũ naturaliť iunctũ est, reliquo cõtrario cõparatur: ut quoniã amicitiæ atq; inimicitiæ cõtraria sunt, inimicitias uerò cõsequitur nocẽdi uolũtas, amicitia & nocẽdi uoluntas repugnãtia sunt, hæc quoq; ad se cõtrarietatis similitudine referunť. Causa est, qua præcedente aliqd efficitur: ut causa diei est solis ortus. Effectũ est q̃d præcedẽs causa perficit: ut dies, quẽ solis ortus emittit. Maiorũ uerò cõparatio est, quoties ei quod minus est, id q̃ maius est cõparať: ut si nemo innocens pelli in exiliũ debet, multo magis ne Tullius quidẽ, qui nõ innocẽs solũ, uerũ etiã patriæ fuit liberator. Plus est enim patriæ esse liberatorẽ, q̃ innocentẽ. Parium uerò quoties inter se paria cõparantur: ut si hic ciuis innocens pelli in exiliũ nõ debet, quia innocẽs est, nec ille quidẽ qui est innocẽs, carere patria iustè potest. Minorẽ uerò quoties minora maioribus cõferũtur: ut, si Ciceronem liberatorẽ patriæ præmio nemo dignũ putauit, nemo eũ putet præmio dignũ qui cũ tantũ innocens fuerit, nulla in rempublicã contulit merita. Hæc itaq; omnia cognata sibi esse, & ad se referri inuicẽ, & se uelut è regione cõspicere nullus ignorat. Nã ut de coniugatis primũ loquamur, & iustitia ad id quod iustũ est, uel id q̃d iustè fieri potest, spectat, & eũ qui iustus est perficit. Cætera quoq; habent ad se non modo uocabuli cognationẽ, uerũ etiam cuiusdã naturæ congruentiã, ita tamen, ut à se diuersa sint. Neq; idẽ est iustitia, quod iustus. Omne enim quicq̃d ab aliquo inflectitur, ab eo à quo inflectitur est diuersum, eidemq; cognatum, à quo etiam probať inflexum. Genus etiã cognatũ esse rei cuius genus est, idest, speciei, quam Cicero formam uocauit, dubiũ non est. Genus enim speciei genus est, & species generis species, itaq; ad se inuicem referuntur, licet idem genus ac species non sint. Illud sanè uidendũ est, quoniã quas nos species nũcupamus, eas Cicero formas uocat. Cui quidẽ, dũ quod dicit intelligam, cõcedam libenter quibus uoluerit uti nominibus, mihi uerò non idẽ cõcedi potest. Nã qui explanationis lucẽ professus est, in his uerbis debet q̃ sunt in usu posita, uersari. Id aũt quod supponitur generi ut species, quam forma potius nuncupetur, usus obtinuit. Iam uerò simile nisi simili simile esse non potest, & quod differt nisi à dissimili differre non potest. Cõtraria etiã cõtrarijs intelliguntur esse contraria, cõiuncta etiã coniunctis adhærescunt. Ex quæ sunt antecedẽtia, aliquid quod potest consequi antecedunt. Id etiã quod est consequens illud quod antecessit, insequitur. Omne etiã repugnans repugnãti sibi met intelligitur inimicũ. Causa etiã effectus sui causa est. Quod enim quis causa efficit, eius rei quã efficit causa est. effectus quoq; causæ alicuius effectus est. Comparatio uerò maiorũ minora respicit, minorũ uerò maiora, parium paria, atq; in omnibus ea natura esse deprehendiť. Vt cũ per se res quædã sint diuersæ ab his ad q̃ referũť, affecta tamẽ esse dũ cõparanť, appareãt: diuersa uerò esse ab his ad q̃ referãtur, illa res approbat, quoniã nihil ad seipsum referri potest. Quæ cũ ita sint, iure affecta sunt nũcupata. Quæ omnia eius loci qui ex affectis ducitur, species, uel formæ sunt, ipso etiã testãte Cicerone, qui ait: Sed hoc genus in plures partes distributũ est. Cum enim genus dixit, quas scindit à genere species esse signauit.

Præterea

Præterea omnia hæc & nomen generis suscipiunt & diffinitionẽ. Affecta enim sunt ad aliqd, quæ ad id ad q̃ affecta sunt, referri queunt: cõiugata uerò et genus, & forma, & cætera, ad ea semper ad quæ sunt affecta, referunt. Sed ut in superioribus locis dictũ est, qui in ipso de quo agit̃ hærebãt, id est, ex toto, ex partib⁹, ex nota, ut ex toto eo intelligatur termino, qui fuisset in quæstione ꝓpositus. Itẽq; ex e⁹ partibus atq; ex eius nota. Eodẽ modo etiã in ijs q̃ affecta sunt dicemus, ad eum terminũ affecta cõsiderari, q̃ subiecti uel p̃dicati loco positus cõtinet quæstionẽ. Superest nũc illud dicere, cur q̃ affecta sunt in ipso de quo agitur, esse dicãtur. Etenim in ipso de quo agitur termino, quatuor locos esse significauit Cicero, id est, ex toto, ex partibus, ex nota, ex affectis. Quorũ tria quidẽ superiora manifestũ est in eo hærere, de quo agitur termino. Diffinitio enim cuiuslibet rei quod totũ est, in illo ipso est, q̃d diffinit. Partes etiã in ipso illo sunt, q̃d collectione coniungunt. Nota etiã in illo est, quod appellatione significat. Affecta uerò extrinsecus posita uidentur, quippe quæ referuntur ad id ad quod affecta sunt, ad id de quo agitur q̃ non referuntur, nisi extrinsecus posita intelligerentur. Cur igitur ea etiã quæ affecta sunt, ad id de quo agitur, inter nos numerauit locos, qui ipsi de quo quæritur termino, cohærent, dicendũ est. Quoniã id quod adhærere dicitur, non idẽ est ei, cui adhærere prædicatur. Quæ cũ diuersa sint, cognatione tamen quadã intelligũtur esse cõiuncta, uelut nõ idem est diffinitio, quod ipsa res, quæ diffinitione describit̃. Si enim diffinitio clariús efficit id quod diffinit, nihil uerò ipsum è sese clariùs quã est efficere potest, manifestũ est id quod diffinitur à diffinitione esse diuersum. Sed idcirco hærere diffinitionẽ in eo quod diffinitur dicimus, quia est ei cognata atq; coniuncta. Quippe quæ dũ eius proprietatẽ significet, ab eius substantia non recedit. Partes etiã ac notæ diuersa sunt ab eo, quod uel copulant, uel designant. Sed quia illæ propositũ terminum iungunt, illæ significãt, habentes aliquã cum proposito termino cognationem, in ipso de quo agitur hærere perhibẽtur. Ita etiã in affectis licet extrinsecus sint. Neq; enim idem sunt quod ea sunt ad quæ intelliguntur affecta. Necessariò tamen, quia aliquã cognationem cũ his habere considerantur, in ipsis hærere dicuntur, ad quæ ad affecta sunt. Qui uerò eorũ naturalis ordo sit, uel quæ differentia, uel quæ sit alia locorum partitio, licet in Topicis differentijs opportunius expediendum sit, tamen cum exempla Ciceronis quæ in his explicandis attulit, exposuero, subiungam.

Cõiugata dicunt̃, quę sunt ex uerbis generis eiusdẽ. Eiusdẽ aũt generis uerba sunt quę orta ab uno uariè cõmutantur: ut sapiẽs, sapiẽter, sapiẽtia, hæc uerborũ coniugatio συζυγία dicitur, ex qua huiusmodi est argumentum. Si compascuus ager est, ius est compascere.

Diffinitio cõiugatorũ à Cicerone ꝓlata talis est. Cõiugata dicunt̃, q̃ sunt ex uerbis generis eiusdẽ, id est, q̃ ab uno uerbo uarijs inflectuntur modis. Ex eodẽ quippe genere uerba sunt. Iustitia, iustus, iuste, iustũ, & quæcunq; alia in diuersas possunt, uocabulorũ species inflecti. Quæcũq; .n. ab uno quolibet orta uariè cõmutãtur, hæc Græcis quidẽ συζυγία dicũtur, apud Latinos uerò cõiugata. Nã q̃ Græci συζυγια dicũt, nos cõiugationẽ appellamus. Hæc aũt sunt, ut sapiẽs, sapient̃, sapiẽria, & quæcũq; in uarias partes orationis, uariasq; inflexiones, ab uno quodã ducta cernũtur. Ex cõiugatis igit̃ argumẽti nascẽtis hoc exemplũ est. Sit enim dubitabile, an in aliquo agro mihi atq; uicino simul pascere liceat pecus. Id est, an ius sit cõpascere: subiectũ igitur est ager, cõpascere uerò prædicatũ. Faciemus itaq; argumentũ hoc modo. Hic de quo quæritur ager cõpascuus est, in cõpascuo aũt licet cõpascere, in hoc igitur agro licet compascere. Hic igitur compascendi iuris argumentum ex compascuó sumptum est, ex cõiugato uidelicet. Cõpascere enim & cõpascuum cõiugata sunt. Sumptũ uerò est argumentum, ius esse cõpascere,

quoniã sit ager cõpascuus, sed cõiugatũ est compascuũ ei quod cõpascere. A cõiugatis igitur sumptũ est argumentũ, quod coniugatum in ipso est de quo agitur, id est, in cõpascendo, omnia enim ex eodẽ fluunt, & sui sunt cõtinentia, atq; se respicientia. Factũ est igiť argumentũ ex eo q est in ipso, ab affectis, id est, à cõiugatis. Maxima uerò propositio est. Coniugatorũ in eo q cõiugata sunt, unã atq; eãdem esse naturã, uel sic. Cui cõuenit aliquid, huic etiã cõiugatũ eius posse sociari.

A genere sic duciť. Quoniã argẽtum omne mulieri legatu est, non potest ea pecunia, quę numerata domi relicta est, nõ esse legata. Forma enim à genere quo ad suũ nomen retinet, nunquã seiungitur, numerata autem pecunia nomen argenti retinet. Legata igitur uidetur.

Genus est quod de qualibet specie in eo quod quid est prædicať. In eo q̃d qd est prædicari diciť, quod de qualibet specie interrogantibus quid sit, respõderi cõuenit, & eius de qua respõdetur speciei substantiã mõstrat. Semper uero genus propria specie maius est, eamq; intra ambitũ suę p̃dicationis includit. Quo fit, ut quãuis in alia quoq; dispartiri genus posit, speciẽ tamẽ suã nullo modo derelinquat: uelut animal quidẽ p̃dicatur de homine, et hominis substantiã mõstrat. Interrogãtibus enim nobis qd est homo, animal respõdetur. Idẽ tamẽ deduci in alia potest, uelut in equũ, atq; bouẽ, quæ animalia nũcupantur. Sed ita deducitur in diuersa, ut unãquamq; earũ specierũ quas cõtinet, non relinquat. Vbicũq; enim fuerit homo, necesse est ut sit animal, homo enim animal est. Idẽq; de boue, ac de cæteris. Ergo liq̃dò demonstratũ est, nomẽ generis à specie nullo modo separari. Quod si aliquãdo generis uocabulũ uniuersaliter enũcietur, necesse est omnes species designari: ut si quis dicat omne animal, & hominẽ designabis & bouẽ, & cæteras omnes species sub animalis nomine collocatas. Quæ cũ ita sint, quidã testamẽto mulieri argentũ omne legauerat. Quęritur an ei etiã numerata pecunia sit legata, numerata igitur pecunia in hac quæstione subiectũ est, legata uerò prędicatũ. Cõsidero igitur in alterutro eorũ quid nã insit, ut ex eo q̃d in ipso est aliquod argumentũ requirã. Video subiectũ terminũ, qui est numerata pecunia, habere argentũ, genus, quod affectũ est, scilicet ad speciẽ suã, ad quã refertur. Quæ enim ad se inuicẽ referuntur, affecta sunt: ergo quoniã argentũ omne legatũ est, & genus speciẽ propriã nõ relinquit, necesse est ut numerata quoq; pecunia sit legata. Nã cũ omne nomẽ generis legatũ sit, nihil de speciebus uidetur exceptũ: uelut si quis dicat, omne animal uiuere, non ut arbitror tantũ hominẽ uel bouẽ, uel equũ, uel sigillatim cætera, uel unũ, uel plura uiuere dici, ut tamẽ aliqua cũ sint animalia, uitæ munere carere cõtẽdat, sed omne prorsus quicquid fuerit animal, uiuere p̃ponit. Cũ igitur omne genus, id est, omne argentũ legatũ sit, nulla species excipitur. At numerata pecunia argentũ est, fit igitur ut numerata quoq; pecunia legati uocabulo posit includi. Est igitur quęstio quidẽ, ut dictũ est. An numerata pecunia legata sit, argumentũ ab eo quod in ipso est, id est, à genere, quod inest propriæ speciei, id est, ab affectis, quod est ita, ut ad id referať, hoc aũt est argentũ, ab affectis, id est, à genere. Prædicatur enim ut genus argentũ de numerata pecunia. Interrogantibus enim nobis quid sit numerata pecunia iure respondemus, argentũ. Maxima propositio est, cui cõuenit omne genus, eidẽ unãquamq; speciẽ conuenire. Quam Marcus quoq; Tullius diuersis quidẽ uerbis, sed eadẽ significatione proposuit dicens: Forma enim à genere quo ad suum nomen retinet, nũquam seiungitur, numerata autem pecunia nomen argenti retinet, legata igitur uidetur.

A forma generis, quã interdũ quo planius accipiatur, partẽ licet nominare, hoc modo: Si ita Fabię pecunia legata est à uiro, si ei uiro mater familias esset. Si ea in manũ nõ cõuenerat, nihil debeť. Genus enim

nim est uxor, eius duæ formæ. Vna matrũfamilias, hæ sunt quæ in manũ conuenêre. Altera earũ quæ tantummodo uxores habentur, qua in parte cum fuerit Fabia, Legatum ei non uidetur.

Species est, quæ proprijs differentijs informata sub prædicatione generis collocatur. Differentiæ uerò propriæ à cæteris eã speciebus separãt atq; seiũgũt: uelut homo cũ sit animalis species, differẽtijs informat̃ rationabilitatis atq; mortalitatis, & seiũgitur ab his animalibus, q̃ æterna sunt. Velut sol à Platonicis creditur, & ab ijs animalibus, quæ sunt rationis expertia. Cũ igitur omnes species inter se proprijs differentijs distẽt, necesse est q; de altera specie dicit̃, id in aliã nõ posse trãsferri, uelut q̃d de homine dicit̃ specialiter, idẽ de eq̃, atq; boue nõ posit intelligi. Ducit̃ aũt à specie, quoties genus ipsum ueluti in quandã cõtrahit̃ portionẽ. Velut si q̃s dicat. Illud animal sibi adduci debere, q; sit rationale & mortale. Non utiq; de eq̃, uel boue, aut de cæteris, nisi tantũ de homine dictũ esse intelligitur. Vt igitur generalit̃ dictũ genus omnes species claudit, cũ quis dicit omne animal, sic q̃dlibet animal designatũ speciẽ facit, quæ cũ ita sint, à forma generis, id est, à specie generis tale fit argumentũ, quã formã generis Cicero partẽ sæpè nominat, quo id q; dicitur planius fiat. Notius .n. nomẽ partis est q̃ formæ, quo aũt distet forma à partibus, & nos strictim superiùs diximus, & paulò post à Cicerone ipso latiùs explicabit̃. Nunc de ꝓposito uideamus exẽplo. Vxoris species sunt duæ, una matrũfamilias, altera usu, sed cõmuni generis nomine uxores uocãtur. Fit uerò id sæpè, ut species ijsdẽ nominibus nũcupent̃, q̃bus & genera: mat̃ uerò familias esse nõ poterat, nisi q̃ cõuenisset in manũ, hæc aũt erat species nuptiarũ. Tribus .n. modis uxor habebatur, usu, ferreatione, coẽptione: sed cõferreatio solis Põtificibus cõueniebat. Quæ aũt in manũ ꝑ coẽptionẽ conuenerãt, hæ matresfamilias uocabantur. Quę uerò usu uel farreatione, minimè. Coẽptio uerò certis solẽnitatibus peragebatur, & sese in coemendo inuicẽ interrogabãt: uir ita, an mulier sibi materfamilias esse uellet, illa respondebat, uelle. Itẽ mulier interrogabat, an uir sibi paterfamilias esse uellet, ille respõdebat, uelle. Itaq; mulier, uiri cõueniebat in manũ, et uocabãtur hę nuptiæ, per coẽptionẽ, & erat mulier materfamilias uiro, loco filiæ. Quã solẽnitatẽ in suis institutis Vlpianus exponit. Quidã igitur extremo iudicio omne Fabiæ uxori legauit argentũ, si quidẽ Fabia ei non tantũ uxor, uerũetiã certa species uxoris, id est, materfamilias esset, q̃ritur an uxori Fabię legatũ sit argentũ. Vxor Fabia. subiectũ est, legatũ argentũ, prædicatũ. Quæro igitur quodnã ex his argumentũ sumere possim, quæ in quæstione sunt posita, ac uideo, uxori duas inesse formas, quarũ una tantũ uxor est, altera materfamilias, q̃ in manũ cõuentione perficitur. Quod si Fabia in manũ nõ cõuenit, nec materfamilias fuit, id est, nõ fuit ea species uxoris, cui argentũ omne legatũ est. Quocirca quoniã id q; de alia specie dicit̃, in aliã dici nõ cõuenit, cũq; Fabia præter eã speciẽ sit, q̃ in manũ cõuenerit, id est, q̃ materfamilias sit, & uir matrifamilias legauerit argentũ, nõ uidet̃ Fabiæ esse legatũ. Quęstio igit̃, ut dictũ est, an uxori Fabię omne argentũ legatum sit, subiectũ uxor Fabia, prædicatũ uerò, legatũ argentũ. Argumentũ ab eo q; est in ipso, de quo quærit̃, id est, ab eo quod est in uxore, de qua quęrit̃. Est aũt in uxore, de qua quęritur, species uxoris, ea scilicet, quæ in manum non conuenit, quæ ad eam affecta est. Omnis enim species ad suum genus refertur, id est, forma. Factum est igitur argumẽtum ab eo quod est in ipso, ab affectis, à forma generis. Maxima propositio est. Quod de una specie dicitur, id in alteram non conuenire.

A similitudine, hoc modo: Si ędes exesę corruerũt, uitiũue fecerunt, quarũ ususfructus legatus est. hęres restituere nõ debet, nec reficere, nõ magis quã seruũ restituere, si is cuiꝰ usus fr, legatus ẽ., deperisset.

Similia

Similia dicuntur, quæ eiusdẽ sunt qualitatis, ex quibus hoc modo sumitur argumẽtum. Quidã testamento ædiũ usumfructũ legauit, id est, cõcessit ædes ut his alius dum uiueret, uteretur, hæ cœperunt uel uitiũ facere, id est, ruinã minari, uel etiam corruerũt. Petit igitur ab hærede is cui ædiũ usus fructus legatus est, ut earũ sibi ædiũ q̃ à testatore legata sunt, dãna cõpenset, & ædes quæ uitiũ fecerunt, uel corruerunt restituat. Quæritur an earũ ædiũ quarũ ususfructus lagatus sit, uitiũ uel ruinã, uel hæres restituere cogatur. Hic igitur subiecta quidẽ oratio est, ueluti quidã terminus, ædiũ quarũ usus fructus legatus sit, ruinã uel uitiũ. Prædicata uerò, oratio loco termini cõstituta, ab hęrede restitutio. Sumo igitur à simili argumẽtũ, hoc modo: Quoniã si quis serui usumfructũ legauerit, isq; seruus aliq̃ modo deperierit, non cogitur restituere hæres seruũ, ne nunc quidẽ cogetur hæres restituere ædes, q̃ in usumfructũ legatæ, ruinam, utiumue fecerunt. Similis est .n. serui ususfructus legatio, ædiũ ususfructus legationi. Simile est etiã seruum in usumfructũ legatum si deperierit, ab hærede nõ restitui, & ædium in usumfructũ legatarũ uitium ruinamúe ab hærede non refici. Est igitur quæstio quidẽ: An ædium in usumfructũ legatarum uitium, uel ruinam hæres restituere cogatur: terminus uerò subiectus quidem, ædiũ in usumfructum legatarum uitium uel ruinam: prędicatus aũt ab hærede restitutio: argumentũ uerò ab eo quod in ipso est, id est, ab eo quod inest, uel ruinæ uel uitio ædiũ in usumfructũ legatarũ. Id aũt est affectũ, id est, similitudo. Omnis enim similitudo ei inesse perpendit, quod est simile, similitudo uerò est serui ususfructus legati pereuntis, quem restituere hęres non cogitur. Maxima uerò propositio: Similibus rebus eadem conuenire.

A differẽtia. Non si uxori uir legauit argẽtum omne quod suũ esset, idcirco quæ in nominibus fuerũt, legata sunt. Multum enim differt in arca ne positum sit argẽtum, an in tabulis debeatur.

In rebus plurimũ differentibus quod de altera earũ dicitur, non uidetur in alterã conuenire. Id cũ ita sit, quidã argentum suum omne legauit uxori. Illa pecuniam quoq; quæ in nominibus debebatur, suã esse dicebat, quòd omnis pecunia nomine uocaretur argenti. Quæritur an id quoq; argentum quod in omnibus debebatur, legatũ sit. Hic igitur subiectus est terminus, argentũ quod in nominibus debebatur, legatũ uerò prædicatur. A differentia igitur faciemus argumentationẽ, hoc modo. Idem de plurimũ differentibus rebus intelligi non potest. Plurimũ uerò differt argentũ in arca ne sit positũ, an in nominibus debeatur. Nã quę posita in arca pecunia est, iuris est nostri, in nominibus uerò debita, nõ est nostra. Nã q̃d mutuũ datur, ex meo fit accipiẽtis, atq; ideo non cogitur eandẽ ipsam pecuniam debitor restituere creditori, sed aliã tantã. In arca uerò posita pecunia, & in nominibus debita, non sunt argenti uel pecuniæ species, sed differentiæ. Nã argẽti species, signatũ ac non signatum esse dictæ sunt. Qualitas uerò pecuniæ in possessione positæ uel non positæ, sed non modis omnibus alienę, in his differẽtijs cõstat, ut alia sit in arca posita, reliqua in nominibus debeatur, atq; hoc idcirco dictũ est, ne quis nõ à differẽtijs, sed à specie argumẽtationẽ ductã putaret. Qualitas enim substãtialis non speciebus, sed differentijs adnumeratur. Cũ igitur suũ omne q̃d fuerit argentũ, uir uxori legauerit, cumq; manifestũ sit, id ad eã pertinere, quod fuerit suũ legãtis, id est, q̃d in arca fuerit conditum, non potest idem intelligi de eo quod in nominibus debebatur. Quoniam sicut dictũ est, id quod in nominibus debetur, ab eo quod in arca positũ est, plurimum differet. Facta est igitur argumẽtatio ab eo quod inerat, de quo quærebatur. Quærebatur uerò de argento in nominibus debito. In hoc uerò inerat propria differentia, qua ab alio differebat argẽto, eo, scilicet, q̃d in arca positum fuerit. Id uerò est affectum, id est, differẽtia. Maxima uerò propositio. De rebus plurimũ differentibus, idem intelligi non posse

Ex

Ex cõtrario aũt sic. Nõ debet ea mulier cui uir bonorũ suorũ usufructus legauit, cellis uinarijs, & olearijs plenis relictis, putare id ad se ꝑtinere: Vsus enĩ non abusus legatus est, ea sunt inter se contraria.

Quod de aliqua re dicitur, id in eius cõtrariũ non potest conuenire. Idẽ enim de duobus cõtrarijs intelligi nullo modo potest. Quidã igitur supremæ uolũtatis arbitrio uxori bonorũ suorũ usufructum legauit, mulier cellas uinarias oleariasq; plenas ad usumfructũ propriũ deuocabat. Quęritur an penus quoq; ususfructus legatus sit, penus igit̃ usus fructus est subiectũ, legatus, p̄dicatũ. A cõtrario igit̃ sumitur argumentũ, hoc modo. Vtimur his quæ nobis utentibus permanẽt, his uero abutimur quæ nobis utentibus pereunt. Ergo cũ permanere ac perire cõtraria sint, usus quoq; & abusus contraria necesse est iudicentur. Quod si cætera quidẽ utẽdo permanẽt, cellæ aũt uinariæ atq; oleariæ utendo cõsumuntur, aliarũ quidẽ rerũ usus fructus esse potest, penus uerò nõ potest usus esse, sed potius abusus. Ergo cũ uir uxori usũfructũ bonorũ suorũ legauerit, nõ potuit legare contrariũ q̃d est abusus, est uerò abusus uini atq; olei: uinum igitur atq; oleũ ad usum fructum mulieris nõ potest pertinere. Argumentũ ab eo quod in ipso est, de quo agitur, id est, ab usus fructus legatione atq; ab affecto, id est, contrario, cõtraria uero in contrarijs non ita sunt, tanquã definitio in eo quod definitur, sed tanquã relatio. Omnis enim relatio in relatiuis, omniaq; cõtraria nõ id quod sunt, id est, qualitates, sed hoc ipsum quod cõtraria sunt, in contrarijs esse dicũtur. Quia nõ secundũ qualitatẽ propriã, sed secũdũ distantiam plurimam sibi inuicem conferuntur. Maxima propositio est Quod alicui conuenit, id eius contrario non conuenire.

Ab adiũctis. Si ea mulier testamẽtũ fecit, quæ se capite nunquã diminuit, nõ uidetur ex edicto Prętoris secũdũ eas tabulas possessio dari, adiungitur enĩ ut secundũ seruorum, secundũ exulũ, secundũ puerulorum tabulas possessio uideatur ex edicto dari.

Adiuncta sunt, quæ proximũ ac finitimum locum tenent, ut si unum eorũ quolibet extiterit modo, alterũ q̃q; uel extitisse, uel extare, uel extaturũ esse uideatur, hæc enim sibi quasi uicina sunt. Quæ uerò in existendo sibi sunt proxima: hęc uel antecedere rem uolunt, ut amor sæpè concubitũ: uel simul esse, ut pallor et timor: uel euenire posterius, ut post iracundiã cædes. Eaq; est adiunctorũ natura, ut separari quidem possint, tamen sese inuicẽ mõstrent. Nã neq; qui amauit, necessariò potitus est, et sæpè qui potitus est nõ amauit. Nec qui pallet, necessario timet, et sępe non timẽs pallet. Nec ex necessitate iratus occidet, & occidit, sæpè aliquis nõ iratus. Sed tamen si de singulis ingratur, eũ concubuisse qui amauit, & pallere q̃ timet, & occidisse qui fuerit iratus, uerisimile est, non q̃ ita necesse sit, sed quia ex uicinis uicina colligimus. Nã quod ad exẽplũ attinet huius argumẽti, hęc similitudo est. Capitis diminutio, est prioris status permutatio. Id multis fieri modis solet, uel maxima; uel media, uel minima. Maxima est, cũ & libertas & ciuitas amittit̃. ut deportatio. Media uerò, in qua ciuitas amittit̃, retinet̃ libertas, ut in latinas colonias trãsmigratio. Minima, cũ nec ciuitas, nec libertas amittit̃, sed status prioris qualitatis imminuit̃, uelut adopratio, aut quibuslibet alijs modis prior status retẽta ciuitate, potuerit immutari. Mulieres uerò antiq̃ iure tutela ꝑpetua cõtinebat. Recedebãt uerò à tutoris potestare q̃ in manũ uiri cõuenissent, itaq; fiebat eis prioris status ꝑmutatio, & erat capite diminuta, q̃ uiri cõuenisset in manũ, Quædã igit̃ q̃ se nunq̃ capite diminuisset, id est, q̃ in manũ uiri minimè cõuenisset, sine tutoris autoritate testamẽtũ fecit. Quæritur an secundũ eius tabulas ex edicto p̄toris debeat dari possessio. Hic subiectus quidẽ terminus, mulieris nũquã capite diminutæ tabulæ, p̄dicatus uerò possessionis cõcessio. Sumitur ergo ab adiũctis argumentum

argumentũ,hoc modo.Nã si secundũ mulieris tabulas nunquã capite diminutæ possessio detur,nihil causæ est,cur non secundũ puerulorum quoq; & seruorum tabulas & ex edicto prætoris possessio permittatur. Quid enim officere potest, ne secundũ mulieris nunquã capite diminutæ tabulas possessio deferatur? Id,scilicet,quod ea quæ testamentũ confecerat,sui non fuit iuris,quod idẽ et de pueris, & de seruis dici potest.Illorũ enim ætas,illorũ conditio,in alterius sita est potestate.Adiungitur ergo:Si secundũ mulieris, quæ in suo iure non esset,tabulas,possessio detur:secundũ puerulorũ quoq; seruorũ tabulas possessionem dari, qui sui iuris minime sunt,quoniã quidẽ illi sub tutoris,illi sunt sub domini potestate.Proxima namq; est rei de qua quæritur,quod eius est consequens,& postea existens, ut secundũ seruorũ puerorumq; tabulas bonorũ possessio detur, si illud quod est in quæstione concedit̃,Quęritur enim an secundũ mulieris tabulas nunquã capite diminutæ possessio detur.Quam rem consequitur,ut si id fiat,secundũ seruorũ quoq; puerorũq; tabulas deferatur.Quod quia fieri nõ oportet,ne rei quidẽ pręcedentis existere debebit exemplũ.Nec tamen necessaria est consequutio,sed uicina.Nã fieri potest ut id recipiatur solũ secundũ mulieris tabulas possessionẽ dari,non uerò id,ut secundũ tabulas seruorum,uel puerorum possessio cõcedatur. Sed proximũ est,ut qui nunc hoc recepit,posterius illud admittat. Est igitur argumentũ ab adiunctis,id est,ab eo quod in ipso hæret,de q̃ quærit̃. Est aũt quæstio de mulieri nunquã diminutæ tabulis,ab affectis,scilicet,ab abiunctis. Maxima propositio.Ex adiunctis adiuncta perpendi.

Ab antecedẽtibus aũt,& cõsequẽtibus,et repugnãtibus,hoc modo: Ab antecedentibus:Si uiri culpa factũ est diuortium,etsi mulier nũcium remisit,tamen pro liberis manere nihil oportet.

Antecedentia sunt,quibus positis,aliud necessario consequatur,licet illud q̃d antecedit,minus sit atq; posterius.Minus quidẽ:ut,si homo est,animal est,homo.n. minus est animali,& tamen posito homine cõsequitur,ut animal sit.Posterius uerò:ut,si peperit,cũ uiro cõcubuit,posterius.n.est peperisse, quã cũ uiro cõcubuisse.Aliquoties uerò & q̃d æquale,& quod simul,& quod prius est ponitur ut antecedẽs.Aequale quidẽ:ut,si homo est,risibilis est.Simul uerò:ut,si terra obiecta est, luna deficit.Et hæc sibi cõuertunt̃,ut cõsequentia fiant antecedẽtia:ut, si risibilis est,homo est,& si luna defecerit,terræ adsit obiectio.Antecedẽs uerò prius est:ut, si arrogans est,odiosus est.Prius enim est arrogans,posterius odiosus. Illud tamẽ in omnibus manet,positis antecedentib.necessariò cõsequẽtia trahi.Exẽpli uerò talis est explanatio.Ciuitatis Romanæ iure liberi retinẽtur in patrũ arbitrio, usq; dũ tertia emãcipatione soluant̃.Ergo si quãdo diuortiũ intercessisset culpa mulieris,parte quidã dotis ꝓ liberorũ numero mulctabatur.De qua re Paulus Institutionũ libri secũdi titulo,De dotib9,ita disseruit:Si diuortiũ est matrimonij,& hoc sine culpa mulieris factũ est,dos integra repetetur.Quod si culpa mulieris factũ est diuortiũ,singulos libros sexta pars dotis à marito retinetur, usq; ad mediã partẽ duntaxat dotis.Quare quoniã q̃d ex dote cõquiritur,librorũ est, qui liberi in patris potestate sunt,id apud uirũ necesse est permanere.Facto igitur diuortio contẽditur:An dotis pars pro liberis,apud uirũ debeat permanere.Hic subiectũ quidem est, factũ diuortiũ à muliere nũciatũ:prædicatũ uerò, apud uirũ sextæ partis dotis post diuortiũ permansio.Quæstio,an post diuortiũ factũ,muliere nuncium remittente,sextã dotis partẽ apud uirũ manere oporteat.Quæro igitur,si ab antecedẽtibus argumentũ faciendũ est,quid antecedat,quid cõsequatur,At si uiri culpa factũ est diuortium, uideo,mulierẽ dotis parte nõ posse mulctari, etiam si prima repudij nunciũ misit.Quod enim antecessit,ut uiri culpa fieret diuortiũ,id nõ permittit,ut dotis pars mulieri pereat: quamuis prima repudij nuncium mittat.

Non

Non enim quia prius libellũ repudij nũciauit, dotis parte mulctãda est, sed absol-uẽda potius dãno, quod nõ sua factũ est, sed uiri culpa diuortiũ. Igitur antecedẽs est, uiri culpa factũ diuortiũ, cõsequens uerò, dotis partẽ nõ retineri. Nam si hoc est, illud est. Argumentationẽ uerò faciã hoc modo: Si uiri culpa factũ est diuortium, etiã si mulier repudij nunciũ misit, nullo modo tamen dotis parte mulctabitᷣ. Sed uiri culpa diuortiũ factũ est. Non igitur iurè mulier dotis parte mulctabitur. Quod si nõ mulctabitur dotis parte, nihil in uiri domo liberorũ causa, dotis nomine relinquetᷣ, sed nõ mulctabitᷣ dotis parte: nihil igitur apud uirũ dotis relinquetᷣ pro liberis. Vtriusqꝫ uerò conclusio syllogismi hæc est. Si igitur uiri culpa factum est diuortiũ, pro liberis manere nihil oportet. Argumentũ, ab eo quod in ipso est de quo agitur, uersatur quippe intẽtio de dotis parte, eiusqꝫ apud uirũ post diuortiũ quod prima nunciauerit, retentione, hoc uerò antecessit, uiri culpa, quod qa præcedens est, affectũ est, omne enim quod præcedit, ad id quod sequitur, necesse est ut referatur. Maxima propositio est. Vbi est antecedens, ibi erit & cõsequens, at in hac quæstione est antecedens, id est, uiri culpa factũ diuortiũ, ibi igitur cõsequẽs erit, sextas non retineri. Cur aũt ita superius argumentũ cõclusionibus intexuerim, cũ de his M. Tullio latiùs exequente tractauero, euidentiùs apparebit.

A consequentibus. Si mulier cũ fuisset nupta cũ eo, cui connubij ius nõ esset, nuncium remisit: quoniam qui nati sunt, patrem non sequũtur, pro liberis manere nihil oportet.

Cõsequentia sunt, quæ cũ fuerint antecedentia posita, cõsequunᷣ. Veluti si dicamus: Si homo est, animal est, animal est cõsequens. Sed in ꝓposito exẽplo nõ satis apparet à cõsequentibus argumentũ, sed ab antecedẽtibus potius, q̃d paulò pòst liquebit. Filij nõ iure suscepti, in patrũ nõ erant potestate, sed matres potius sequebãtur. Non aũt omnibus erat connubiũ cum Romanis, nec erant nuptiæ iure cõtractæ, quæ aut non inter ciuẽ Romanũ, ciuemqꝫ Romanã inibãtur, aut cui princeps populusuẽ ciuitatem, cõnubium non permisisset, eo, scilicet, modo, ut in potestatem parentũ liberi redigerentur. Illud quoqꝫ uidendum, quod ex impari matrimonio suscepti, non patrem, sed matrem sequũtur. Ergo quædam Romana uel cũ Latino, uel cum peregrino, uel cum seruo, cũ quo connubij ius nõ erat, nuptias fecit, dotẽ contulit, factoqꝫ inter eos diuortio, cõtendiᷣ. An nuptiæ mulieris cũ eo cũ quo cõnubij ius non erat, apud uirum dotis pars post diuortium debeat ꝑmanere. Hic subiectũ quidẽ est, nupta mulier cum quo connubiũ non erat: prædicatum uerò dotis partis apud uirum post diuortium retentionis iure permansio. Sumiᷣ ergo à consequentibus argumentũ hoc modo. Nã quia nuptias fecit, cum eo cũ quo cõnubij ius nullũ est, id consequitur, ut liberi patrem non sequantur. Si aũt liberi patrem non sequuntur, ne in patris quidẽ sunt potestate. At si in patris potestate non sunt, matriqꝫ applicãtur, apud uirũ dotis pars nõ poterit permanere. Hic igitur antecedens est, cũ quo connubij ius non erat, nuptiæ: consequẽs uerò, nihil pro liberis dotis nomine manere oportere. Concludatur argumẽtatio. Quoniã non permisso connubio, liberi qui pocreantur, patrẽ non sequuntur. Nec dotis quidẽ pars apud patrẽ pro liberis manere debet, quandoquidẽ non patrem filij sed matrẽ sequũtur. Probatũ est igitur pro liberis manere nihil oportere ex hoc quod cũ eo mulier nuptias fecit, cũ quo cõnubij ius non erat, hoc uerò erat antecedẽs. Nõ ergo à cõsequenti, sed ab antecedẽti potius factũ deꝑhendiᷣ argumẽtũ. Quod si perqꝫ nihil dotis nomine manere oporteret, probareᷣ eam nuptias cũ eo fecisse, qui cũ cõnubij ius nõ esset, rectè à cõsequentibus argumentũ factum esse diceretur. Fieret uerò à cõsquentibus argumentũ, si ita poneretur: Si quid ex dote pro liberis manere oporteret probatur, quia patrẽ liberi sequuntur, cum eo nupta esse mulier, cum quo connubij ius erat. Assumo quod est consequens.

Sed

Sed mulier cũ eo nupta non est, cũ quo connubij ius erat. Cõcludo antecedens. Nihil igitur dotis pro liberis manere oportebit, quia patrẽ liberi nõ sequũtur. Argumentũ, ab eo quòd in ipso est, de quo quæritur. Quæritur enim de his nuptijs, quarũ nullum fuerit iure connubiũ. Ex affectis. Omne enim cõsequens ad id q̃d præcedit refertur. Maxima propositio est. Vbi cõsequens nõ est, ibi ne antecedẽs quidem esse potest. Ac de his erit alius uberiùs disserendi locus.

A repugnãtib. Si paterfamil. uxori ancillarũ usũfructũ legauit à filio, neq; à secũdo hęrede legauit, mortuo filio, mulier usũfructũ nõ amittet. Quod eñ semel testamẽto alicui datũ ẽ. id ab eo inuito cui datũ ẽ. auferri nõ potest. Repugnat eñ rectè accipere et inuitũ reddere.

Secũdus hæres dicitur, qui hæredi instituto substituitur. Veluti si q̃s filiũ instituat hæredẽ, scribatq;. Si is filius intra pubertatẽ decesserit, nepotẽ uel quẽlibet alium hæredẽ esse oportere. Nepos igitur uel quilibet alius, secundus hæres dicit̃. Repugnantia sunt, q̃ (ut dictũ est) contraria sequũtur, si ipsis contrarijs cõparentur. Quidam igitur hæredem testamento scripsit filium, eiq; secundũ substituit hæredem, uxoriq; suæ ancillarũ usumfructum legauit à filio, dixitq; ut uxori filius eius usũfructum ancillarũ permitteret, neq; illud adiecit, ut etiã secundus hæres eundem usumfructũ mulieri concederet. Succesit filius, ac mulieri ancillarũ cõtulit usumfructum. Illo mortuo intra pubertatem, agit secundus hæres, & usumfructum ancillarũ mulieri extorquere conatur, dicens usumfructũ ei à filio legatum, à se uerò minimè. Quæritur utrũ ea mulier legatũ, q̃d testamento acceperat, inuita possit amittere. Hic igitur subiectũ, est legatum q̃d testamenti iure rectè accepit. Prædicatũ uerò, inuitã posse amittere. Sumo igitur argumentũ à repugnantibus. Repugnãs uerò est, si id quod contrario consequens est, alteri contrario cõparetur. Velut in hoc ipso q̃ tractamus exemplo, rectè accipere, & non rectè accipere, contraria sunt. sed non rectè accipere, comitatur inuitũ reddere. Iurè enim inuitus reddit, quod nõ rectè accepit. Repugnat igitur inuitum reddere ei q̃ est rectè accipere. Faciemus igitur argumẽtum sic. Qui testamento accepit, rectè accepit. Quod aũt rectè accipit̃, inuito eo qui semel rectè accepit, auferri nõ potest. At mulier testamento usumfructũ ancillarũ accepit. Id igitur ei inuitæ non poterit auferri. Argumentũ, ab eo q̃ in ipso est de quo agitur, id est, de eo quod rectè acceptũ est. In ipso uerò est uelut affectum cõtrarietatis modo, ut superiùs dictum est. Est aũt argumentũ à repugnanti. Maxima propositio. Repugnantia conuenire non posse.

Ab efficiẽtibus causis, hoc modo. Omnibus est ius parietẽ directũ, ad parietẽ cõmunẽ adiũgere, uel solidũ, uel fornicatũ. At si q̃s in pariete cõmuni demoliẽdo dãni infecti promiserit, nõ debebit p̃stare q̃d fornix uitij fecerit. Non eñ eius uitio qui demolitus est, dãnũ factũ est, sed ei9 operis uitio q̃d ita ædificatũ est, ut suspẽdi nõ posit.

Causarũ quidem multa sunt genera, quæ Cicero paulo posterius diuidit. Sed nũc de efficientiũ causarum disserit argumento. Efficiens uerò causa est, qua præcedẽte aliquod effectũ est, non tẽpore, sed proprietate naturæ: uelut in hoc q̃ nũc declaramus exẽplo. Damni infecti promissio est, quoties quis promittit. Si quod dãnum eius opera contingerit, sua restitutione esse pensandũ. Ius aũt est, parieti cõmuni, parietẽ alium uel fornicatum, id est, arcum habentem, uel directũ continuumq; cõiungere Quidam igitur ad parietem cõmunem, alium extrinsecus parietem iunxit, deditq; satis dãni infecti. Communis autem paries fornicatus fuit, id est, arcũ habens uel signinam fabricã sustinens: adiungente igitur eo qui satis dederat, & ut adiungeret demoliente partẽ parietis, quo iũctura coheresceret, uitiũ

communis

cõmunis paries fecit. Quæritur, an dãni infecti promissio cogat eũ qui ꝓmiserit dãnũ restituere Subiectus terminus dãni infecti promissio, ꝑdicatus uerò uitij restitutio. Sumimus igit̃ argumẽtũ à causis hoc modo. Si enim ijs qui dãni ꝓmisit infecti restitutionẽ eius uitij causa fuit, restituere debet uitiũ q̃d ei⁹ accidit culpa, ꝙ si ea natura parietis fuit ut suspẽdi, sustinerię non posset (fornicati .n. parietis nõ ea natura est, ut suspẽdi queat) parietis potius forma, quã demoliẽtis culpa uitiũ fecisse uidebit̃: atq; ita nõ cogit̃ restaurare uitiũ q se dãni infecti ꝓmissione obstrinxerit. Fiet igit̃ argumẽtatio hoc modo. Si penes parietis formã cõstitit, ut eo adiũgente parietẽ qui dãni infecti promiserat, uitiũ fieret, id uitium, qui promisit, præstare non cogitur. Fuit aũt causa paries, ut uitiũ fieret, qui ea fuit natura ut suspendi sustinerię non posset. Non igitur quod fornix uitiũ fecerit, prçstare debet qui dãni promisit infecti. Argumentũ ab eo quod in ipso est de quo agitur, id est, in uitij restitutione, ex affecto, id est ex causa. Causa enim uitij, forma est parietis, non culpa coniũgentis parietẽ. Itaq; factum est, ut fornix uitium faceret, quæ causa uitij, cum absit ab eo qui parietem iunxit, abest etiam eiusdem uitij restitutio. Maxima propositio. Vnamquamq; rem ex causis spectari oportere.

Ab effectis rebus, hoc modo. Cùm mulier uiro in manũ cõuenit, omnia quæ mulieris fuerunt, uiri fiunt dotis nomine,

Effecta sunt, quæ aliquibus efficiuntur causis, non tẽpore præcedentibus, sed natura, uelut si quærat̃. Vxore defuncta quæ in manum uiri conuenit, an eius bona ad uirũ pertineant. In qua quæstione, bona uxoris defunctæ quæ in manũ uiri cõuenerit, subiectũ est, ad uirum aũt pertinere, prædicatum. Quæro igitur argumentum ab effecto, dispicioq; quid perfecerit ipsa in manum conuentio, atq; ex eo argumentum traho, id aũt est. Omnia uiri dotis nomine fieri, quæcunq; mulieris fuere. Ipsa igitur in manus uiri conuentio. omnia quæ mulieris fuẽre, uiri fecit dotis nomine, non præcedens tempore, sed statim propria ui naturæ. Nã ut in manum quæcunq; conuenerit, mox eius bona dotis nomine uirum sequuntur. Facio igit̃ argumentũ sic. Si mulier quæ defuncta est, in manũ conuenit. In manũ uerò cõuenientis mulieris bona uiri fiunt dotis nomine, hæc quoq; bona de quibus agitur, uiri sunt. Argumentũ ex eo quod in ipso est, de quo agit̃, cõtinet: Agitur enim de bonis eius q̃ in manũ conuenerit, scilicet, ab effectis, id est, à causæ effectis. Effectũ namq; est, in manũ cõuentione omnia quæ mulieris sunt, uiri fieri dotis nomine. Quanquam hic quoq; non ab effectis, sed à causa factum argumentũ esse mõstretur. Ostensum est enim fieri uiri dotis nomine, quicquid mulieris fuerit, ex eo quod mulier in manum conuenerit. Sed hæc causa est, ut quæ mulieris erãt, uiri fiant dotis nomine. Sed dicat quis ex eo quòd ea quæ mulieris fuerant, uiri fiũt dotis nomine, id est, approbare q̃d defunctæ bona ad uirũ debeãt pertinere. Sed q̃ mulieris sunt, ea uiri fieri dotis nomine, & bona ad uirũ pertinere: uel idẽ est, uel neutrũ alteri causa est, uel si quis dicat eam esse causam, ut bona mulieris uiro debeant cedere, ꝙ per in manus conuentionẽ, uiri facta sunt dotis nomine: à causa rursus, ac non ab effectis factum esse argumentũ putabit, id est, à dote, ab effectis uerò non oportet aliud nisi causam probari. Esset uerò ex effectis argumentũ: ut ex eo causa probaretur hoc modo. Si quæstio esset, an mulier in manũ uiri conuenisset, & indubitatũ haberetur, omnia quæ fuissent mulieris, uiri facta dotis nomine, diceretur ita. Si omnia quæ fuẽre mulieris, uiri facta sunt dotis nomine, mulier in manum uiri cõuenit: sed omnia quæ fuẽre mulieris, uiri facta sunt dotis nomine, mulier igitur in manum uiri conuenit. Maxima propositio. Causas ab effectis suis non separari.

Ex cõparatione aũt omnia ualẽt, q̃ sũt huiusmodi. Quod in re maiore ua-

iore ualet, ualeat in minore: ut si in urbe fines nō regũtur, nec aqua in urbe arceat. Itē cōtrà. Quod in re minori ualet, ualeat in maiore, licet idē exēplũ cōuertere, itē. Quod in re pari ualet, ualeat in hac, quæ par est: ut quoniã usus autoritas fundi biēnium est, si etiã ædiũ. At in lege ædes nō appellãtur, & sunt cæterarũ omniũ quarum annuus est usus, ualeat æquitas, quæ paribus in causis paria iura desiderat.

A cōparatione locus qui dicitur, tripartitò scinditur, aut .n. à cōparatione maiorum, aut à comparatione minorum, aut à comparatione parium nascitur. A comparatione igitur maiorum est, quoties maiora minoribus comparantur, hoc modò: ut quod in re maiore ualet, ualeat in minore. Sit enim quæstio, an in Vrbe aquam liceat arceri. In hac igitur subiectus est terminus, in urbe aqua, prædicatus uerò ius arcendi. Regi fines dicuntur, quoties unusquisq; ager ꝓprijs finibus terminatur. Arcet uerò aquã, qui eam per sua spatia meare non patitur. Faciamus igitur argumentũ sic. Quoniam plus est regi fines, minus uerò arceri aquã, si in ciuitate fines non reguntur, quod maius est, ne id quidē quod minus est, fiet, ut aqua in ciuitate arceatur. Hic igitur sumptũ est argumentũ ab eo ꝙ in ipso hæret, de quo quæritur. Quæritur uerò de arcēdæ aquæ iure, ab affecto, scilicet, id est, à maiori, quod refertur ad id quod minus est. Notandũ uerò quod Tullius maximam propositionē argumentationi inclusit, hoc modo. Quod in re maiori ualet, ualeat in minori, & deinceps ea nixus, argumētationē expediuit, ut manifestius appareat id ꝙd in primo uolumine cōmemoratũ est, has maximas propositiones aliqties quidē argumentationibus includi, ut in præsenti monstratur exemplo, alias uerò uires argumentationibus dare: ut in superioribus exemplis locorũ. Quod si idē cōuertamus exemplum, dicemus. Quod in re minori ualet, ualeat etiã in maiori. At in urbe aqua arcetur, regantur igitur fines. Hic tamen quæstio permutat̃, hoc modo. Quæritur enim an in urbe fines oporteat regi. Sed à minore sumit̃ argumentum, id est, ab arcenda aqua, ut sit hic quoq; argumentum ab eo quod in ipso est, id est, ab eo quod est in regendis finibus, ab affecto, scilicet, id est, à minori. Id enim quod minus est, affectum est, illud namque respicit ad id quod comparatur. Hic quoque maxima propositio à Tullio posita est, eaq; est. Quod enim in re minori ualet, ualet etiam in maiori. A paribus uerò fit similiter comparatio. Necesse est enim ut ualeat æquitas, quæ paribus in rebus paria iura desiderat. Plurimarũ igitur rerum usucapio annua est: ut si quis eis anno continuo fuerit usus, eas firma iuris autoritate possideat, uelut rem mobilem. Fundi uerò usucapio, biennij temporis spatio continetur, de ædibus in lege nihil ascriptum est. Quæritur ergo, usus ædium uno ne anno, an biennio capiatur. Faciemus à partibus argumentationē, & quoniam immobiliũ æqua possessio est, ædes uerò immobiles sunt, ut biennio fundus usucapiatur, ita etiam oportet ædes usucapere biennio possidentē. Aequitas enim paribus in rebus paria iura desiderat. Quę etiam maxima propositio à Tullio clarissimè posita est, sed exemplum restrictius positum est, nec promptissimè ad intelligendum. Ita namque ait, ut quoniam usus autoritas fundi per biennium est, sit etiam ædium. Hic igitur ædium usus autoritatem biennio fieri sentit, sed adiungit. At in lege ædes non appellantur, & sunt cæterarum omnium quarũ annuus est usus. Hic rursus ædes in his uidetur ponere, quæ annuo usu capiuntur, & cōcludit nihil definiens, nisi ualeat æquitas, q̃ paribus in caussis paria iura desiderat. Sed uidetur ita dictũ, quoniã immobiles sunt ædes, ut fundus, biennio uerò fundus usucapitur, ædes quoque biennio usucapiantur. Et sibi ipse rursus opponit, sed in lege duodecim tabu-

larum,

larū,de ædibus nihil ascriptum est, & inter eas relictæ sunt res taciturnitate legis, quarū est usus annuus. Nā cum de fundo præscriberet lex biennij usucapionē, tacuit ædes,& ijs potius hac taciturnitate eas iūxit,quarū annuꝰ est usus. Sed sol uit obiectionē ita,sed æquitas paribus in rebus,paria iura desiderat.Itaq; quoniā æquè fundus atq; ædes immobiles sunt,ęquè biennio usucapientur.Factū est igi tur hic quoq; argumētū ab eo quod in ipso est,de quo quæritur,id est,ab affecto, id est,pari.Nā cum agatur de ædium possesione, argumentum sumptum est ab usucapione fundorum.Expeditis igitur his locis qui in ipso de quo agitur,inhærebant.Nunc iā loci eius quem dixit esse extrinsecus,ponit exemplum. Hic uerò est qui sumitur ab autoritate iudicij,locus ualdè probabilis , etiāsi non maximæ necessitatis.Quæ enim necessaria sunt,hæc ex propria considerātur natura.Quę uerò probabilia sunt,plurimorū iudicium expectant. Ea namq; sunt probabilia, quæ uidentur uel omnibus,uel pluribus, uel maximè famosis,atq; præcipuis,uel secundū unāquamq; artem, scientiamq; eruditis:ut Medico in medicina, Geometræ in geometria,cæterisq; in propria studiorum facultate ueritatis. De quo extrinsecus loco sic loquitur:

Quę aūt assumunť extrinsecus, ea maximè ex autoritate dicūtur.Ita que Gręci tales argumētationes ἀτέχνους uocant,id est,artis expertes.

Alia quippe argumenta sunt,quæ ipse elicit Orator,atq; ipse quodāmodo ex designatis locis sibi cōparat,& propria facultate conquirit.Alia quæ extrinsecus posita non ipse inuenit,sed præsentibus utitur & paratis,ueluti testimonia,tabulę,fama,cæteraq;,de quibus M.Tullius latius tractaturus est.Non enim sibijpse testimonia parat Orator,sed paratis utiť,nec ipse iudiciū facit,sed iā posito ac sponta neo rumore ueniente utitur ad causam.Atq; idcirco hos locos Gręci ἀτέχνους uocant,id est,inartificiales,atq; ut Tullius dixit,artis expertes. Quare enim nō proprio Oratoris artificio comparantur, sed se extrinsecus uenientia subministrant, hæc iure artis ex pertia sunt appellata.Huius exemplum est.

Vt si ita respōdeas.Quoniā P.Scęuola id solū esse ambitus ędiū dixerit,quantū parietis cōmunis tegendi causa tectū projceretur, ex quo in tectū eius ędes q. ptexisset,aqua deflueret,id tibi ius uideri,

Solum ambitus ædiū est,quantū soli ædium ambitus claudit.Sceuola igitur dixit id esse ambitus ædium solū,quod tecti diffusione tegeretur.Manifestum est enim tecta latius fundi,nec parietibus adæquari,ut stillicidium longius cadat. Quę cū ita sint,quidam parietem cōmunem tegere nitebatur,quæritur an sit aliquod ius tegendi.Respondeas tu,inquit,Trebati, id ius esset agendi parietis cōmunis,ut in eius qui tegit non aliud quodlibet tectū stillicidij aqua fundatur,aliâs non esse iuris,ut tegat quis parietem,stillicidio in uicini tecta defluente.Hæc enim stillicidij seruitus noua,nisi consentiente uicino,nihil iuris habet.Sed si huic respōso op ponatur,ne sic quidem ut tegat esse iuris, quando quidē ædium solum tātum est, quantū cuiusq; parietes claudunt.Qui uerò tegit,tectū longius mittit.Tu inquit responsum tuū Sceuolæ autoritate firmabis,dicens,Sceuolam respondisse.Hoc esse solum ambitus ędium quantum tectum projceretur,non quantum parietes ambirent.Ius est igitur projcere tectum,qui intra ambitum adhuc suarum ædiū tegit,sed ita ut in suū tectū aqua defluat,nec uicino noua noceat seruitute. In qua quæstione neq; à subiecto,neq; à prædicato termino ductū est argumentum, q̄d in his locis considerari moris est,qui in ipsis hærent,de quibus agitur terminis, ut in omnibus exēplis est diligentissimè declaratum. Sed quia sumitur argumentū extrinsecus,dubitationi iudiciū cuiuslibet opponitur,ut nunc Sceuolæ,cuius au

toritate responsum est, atque ideò ex loco qui uocatur extrinsecus, sumptum dicitur argumentum.

His igitur locis qui sunt expositi, ad omne argumentum reperiendum tãquàm elemẽtis quibusdã significatio & demõstratio datur. Verũ igitur hactenus satis est, tibi quidẽ tam acuto et tã occupato? puto, sed quoniã auidũ hominẽ ad has discendi epulas recepi, sic accipiã, ut reliquiarũ sit potius aliqd, quàm te hinc patiar non satiatũ discedere.

Omne elementum principiũ est eius rei, cuius elementum esse perpenditur. Nã eius qđ ex elementis fit, ipsa elementa necesse est loco esse principij. Ergo quoniã hi loci superius designati, argmentorum quasi quædam principia sunt. Ipsi enim sunt qui continent argumenta, omne autem quod continet, eius quod continetur, principium est. Idcirco ait Cicero ueluti quædam elementa argumentorum uideri locos hos, quos superius posuit. Cautissimeq́ adiecit, quasi quædam elementa. Non enim integrè elementa, sed quasi in similitudine elementorũ sunt hi loci, qui in argumentis efficiendis sumuntur. Idcirco quoniã argumentorum quædã uidentur esse principia: alioqui elementum omne, minima pars eius est cuius elementũ est, & id qđ ex elementis efficitur, partes inuicem coniungit: ut literæ orationẽ. At uerò locus, non pars argumenti, sed totum est. Est enim significatio quędã, & demonstratio ad reperiendũ argumentum data, ut si locũ respexeris, noueris ubi conditur, unde duci debeat argumentũ. Sed reliqua ad Trebatiũ expeditissimè dicta sunt, blanditurq́ ei etiã breuia posse sufficere acuminis prærogatiua, præsertim cũ sit iuris occupatione districtus, & tempus legendi plura nõ habeat. Sed quoniã, ut inquit, auidissimũ studij ad has doctrinarũ epulas recepit, nõ uult degustatũ, sed satiatũ relinquere, ut nõ desit aliquid, sed de pleno etiã relinquatur, factaq́ est à conuiuando translatio iucundissima. Declaratis igitur locis omnibus eorumq́ exemplis diligenter expositis, pauca quædam de locorum ui, atq́ ordine disputabo, quibus plenissima disputatione expeditis, ad ea quę restant explananda trãsgrediar. Sed id tertio iam uolumine faciendum est, quoniam secundus liber habet proprium modum.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHII, COMMENTARIORVM IN TOPICA CICERONIS, LIB. III.

Ntequàm latiorẽ M. Tullij diuisionẽ de enumeratis superius locis aggrediar, pauca ut sum pollicitus de ui, atq́ ordine locorum mihi uidentur esse tractanda, ut eorum natura diligentius cognita, facilior se argumentorum copia subministret. Primũ igitur quoniam loci omnes diuisi sunt in eos, qui in ipso hærẽt de quo quæritur, & in eos qui extrinsecus assumerẽtur, uidendũ est quinã sint hi loci, qui in ipso hærent de quo q̃ritur, & qd ab ipsis rebus differunt, in quibus hærere dicuntur, atque illud quidem planissimè expeditum est, ipsos dici terminos illos, qui in quæstione uersantur, horum esse alterum prædicatum, alterum uerò subiectum, superior expeditio patefecit. Ab eo

Ab eo igitur termino de quo agitur, quid differt locus à toto? quãdoquidẽ idẽ est ipsum esse q̃d totũ. Neq; enim est aliud esse quẽlibet terminũ in quæstione ꝓpositũ, quàm totum esse terminum eundẽ qui in quæstione est cõstitutus: de partibus quoq; idem dicimus. Nam si omnes partes efficiunt id, cuius partes sunt, terminumq; in quæstione propositum suæ partes efficiunt, nõ est dubium quin partes quoq; omnes conuenientes idem esse quod ipsum est, in quæstione propositum rectissimè intelligantur. Notatio uerò, eodem modo illud ipsum est q̃d in q̃stione proponitur. Rem enim unamquamq; omne uocabulum designat in quæstione ac denotat. Fit igitur ut totũ, partes, ac nota, idem quod est ipsum de quo quæritur, esse uideantur. In tanta igitur similitudine rerum danda est differentia. Neq; enim, ut dictũ est, si locus hæret in eo ipso de quo quæritur, atq; ab ipso de q̃ quæritur capi non potest, argumentũ fieri potest: ut locus idẽ esse possit quod ipsum est de quo quæritur. Sed hæc differentia ipsum est, quod confusè ac singulariter intelligitur: ut homo, in eo inest totum suum, quod est definitio ipsius. Igit̃ totum, ab eo q̃d ipsum est, intelligentia separatur, quod illud quidem singulariter intelligitur, hoc uerò sub generis ac differẽtiarum enumeratione monstratur. Diuidit enim definitio atq; dispertit, totũq; patefacit, q̃d in re ipsa singulariter intelligebatur, de partibus quoq; eadem ratio est. Si enim ad mẽbrorum multitudinẽ, uel specierum omnium enumerationem, singularis termini referas intellectum, statim ipsius ac partiũ differentias comprehendas. Nota etiã, ab eo cuius nota est, facilè distat, quia illud uox & significatio est, illud res significationi supposita, eorum uerò quæ affecta sunt, non sunt dubiæ differentiæ ab his, quorũ affecta esse mõstrantur. Quis enim idẽ dicat esse coniugatũ, q̃d est id cui coniugatũ est? Quis idẽ dicat esse iustẽ, quod iustitia? Quis genus idem quod formã? quis contraria? quis similia? quandoquidẽ neq; contrarium, sibiipsi contrarium esse potest, nec simile, sibiipsi simile, nec genus, sibimetipsi genus: & de cęteris eadẽ ratio est. Nũc illud dicendũ est, propter quod ista præmisimus, quandocunq; enim ab illis tribus locis qui primi propositi sunt, argumenta sumuntur, idest à toto, à partibus, à nota, fit ut ipse quidẽ terminus ad cuius fidem quæritur argumentũ, intra quamlibet earũ rerum contineatur, quæ cum ad argumentũ ductæ fuerint, loci esse mõstrantur. Velut cũ fit argumẽtum à toto, ipse quidẽ terminus cui fides affertur, intra totum cõprehenditur, totum uerò ipsum quod est definitio, res est, siquidem orationem, rem uocari placet. At si ex ea sumitur argumentũ, fit locus. Itaq; ipsum quidẽ de quo agitur, intra totũ clauditur, à quo toto cũ fit argumentũ, fit ipsum totum, locus: quod totum, quoniam claudit terminum qui in quæstione uersat, eidem termino uidetur inhærere. Quo fit, ut locus quoq, qui à toto est, eidem inhæreat termino, de quo in quæstione dubitatur. Partium quoq; enumeratio eundem terminum claudit, quem partium collectione coniungit. Ipsaq; partium enumeratio res quædã est, si oratio rebus annumeranda est. Sed si ab ea ducitur argumentũ, fit locus. Sed quoniam partium multitudo in eodem termino est, quẽ conuentus partium iungit, necesse est eum quoq; locum qui est à coniunctione partiũ, ipsi illi termino de quo quæritur inhærere. Nota etiã rẽ designat, & significatione aliquomodo cõprehendit, à qua si ducitur argumentũ, fit locus, & quoniam nomen omne ei uidetur adesse, cuius intelligẽtiã signat, locus quoq; qui est à notatione, in ipso hæret, de quo uersatur intentio. At in affectis quæ in tredecim partes diuisa sunt, nõ idẽ est. Nam quoniã respicientia, quodãmodo terminum sunt, & quasi extrinsecus constituta, non uidentur eodẽ modo coniuncta esse cum termino, quo coniuncti sunt hi loci, qui à toto, à partiũ enumeratione, à nota esse ꝓdicti sunt, sed tamen id quod affectũ est, ad aliquid dicitur. Id uerò aliquid iunctũ est illi semper, q; ad eius ducitur relationem, ac sine eo esse nunquã potest: quia cũ ipso nascitur, & quodammodo altero dicto intelligitur alterum. Nam si id de

quo quæritur, eiusq́ affecta perpendas, ea quæ perhibentur affecta, extra id de q̃ ambigit̃, posita esse consideres. Nihil enim corũ quę sunt ad aliquid, ex seipso esse potest, sed est semper ex altero: ut enim in prædicamentis ostenditur, omnia quæ ad aliquid dicuntur, opposita sunt, non tamẽ ita disiuncta sunt, ut omnino sint distributa, sed quoniã relatiua prædicatione iunguntur, necesse est aliquo modo in ipso sint, ad quod uidẽtur affecta. Omne quippe affectũ, ex eo ad q̃d affectũ est, suscipit formã, & sine eo esse non potest, & dicto altero, alterius se statim subijcit intellectus: ut cũ dixero dimidiũ, duplum intelligitur, & cùm patrem nominauero, filius ad intelligentiã uenit. Et omnia quæcumq́ ad aliquid sunt, ex sese pendẽt, nec à seinuicẽ deseruntur. Igitur omne affectũ, & ad ipsum respicit ad quod refertur, & in ipso est. Ad ipsum quidẽ respicit, quoniã ad affectum suum uelut ad aliquid relatiuè, more prædicationis refertur: in ipso uerò est, quod ea est affectorũ natura ut alterum existat ab altero, seq́ ipsa possideant. Quandoquidẽ et id q̃d affectũ uocatur, eius est termini ad quem consideratur affectum, & terminus in q̃stione propositus affecto suo intelligitur esse connexus. Quæ cũ ita sint, cum argumentum sumitur à coniugatis, quoniã id quod coniugatum est, affectum est ad id quod ei ex altera parte est coniugatũ, id quidem de quo quæritur, in altrinsecus posito coniugato hęret. Is uerò locus unde argumentũ trahitur, ab altero ducitur coniugato, ueluti si cõpascuus ager est, ius est compascere. Igitur compascere atq́ compascuũ, coniugata sunt, sed quærebatur an ius esset compascere. Tractũ uerò est argumentũ à compascuo. Itaq́ terminus quidẽ de quo fuit quæstio, in altero coniugato positus deprehenditur, id est, in cõpascendo. Locus uerò unde argumentũ tractatum est, in altero est, idest, in cõpascuo. Item quoties à genere dicit̃ argumentũ, id de quo quæritur in forma, hærere necesse: ut cum ostenditur legata esse numerata pecunia, quoniã fuerit argẽtum omne legatum. Quæritur enim de numerata pecunia, quæ est species argenti, & argumentũ tractatũ est ab argento, id est, à genere. Itaq́ ipsum de quo quærebatur, in forma fuit, id est, in specie. Argumentũ uerò tractũ est ab affecto, idest, à genere. Quod si à forma generis argumentũ fiat, conuerso modo est, id quidẽ quod quæritur in genere esse mõstratur, ipsum uerò unde sumptũ est argumentum, in forma esse perpenditur. Nã cũ quæratur an legatũ sit uxori argentum, ostenditur non esse legatũ, quia non fuerit uxori tantũ legatum, sed matrifamilias uxori. Vxor uerò, genus est matrifamilias uxoris. Quæritur igitur de uxore, idest, de genere. Argumentũ factum est à matrefamilias, idest, à forma. Quoties uerò à similitudine trahit̃ argumentũ, quoniam id quod simile est, non sibi, sed alteri simile esse perpenditur, res siquidẽ de q̃ quæritur, in uno eorũ quæ sunt similia, posita est, at uerò locus, in altero est, uelut cũ quæritur, an hæres restituere uitiũ ruinamúe cogatur ædium in usumfructũ relictarũ. In hoc igit̃ q̃stio est, locus uerò à similitudine, quia non oportet hæredẽ ædes restituere, sicut nec mancipium, si id aliqua ratione depereat. Cum igitur similis sit ædiũ ususfructus atq́ mancipij, quod quæritur, in ædium usufructu positum est. Locus uerò, in usufructu mancipij. In differentia quoq́ idẽ est. Eorũ namque quæ differunt in altero positum est id, quod quæritur, in altero uerò illud à q̃ id quod est ambiguũ, cõprobatur. Vt cum quæritur, an id quoq́ argẽtum, quod in omnibus debeatur legatũ sit. Hic igit̃ illud est quod dubitatur. In eo uerò q̃d ab hoc differt; locus est à quo ostenditur minimè legatũ esse argẽtum quod in nominibus debeatur, quia multũ differt in arca ne sit positum, an in nominibus scriptũ. A contrario quoq́ idẽ est, ut in eo q̃ quæritur, an usus fructus penus legatus sit. In usufructu igitur quæstio est, sed probatur minimè esse legatus, quia non potest esse usus earũ rerum, quæ utendo pereunt, sed potius abusus. In abusu igit̃ locus est, scilicet, in altero contrariorũ, cum fuerit in usu quæstio. Ab adiũctis etiam locus in eodẽ modo ab eo quòd quæritur segregatus est, ut in uno adiũcto q̃stio,

in altero

in altero uerò sit locus. Nam cũ quæratur an secundũ mulieris tabulas nunquã capire diminutæ possesio detũ, in hoc quæstio est, an detur, at in eius adiũcto, locus. Ostẽditur enim minimè dari debere, possessionẽ, quia sit proximũ ut secundũ puerorũ quoq; atq; seruorũ tabulas bonorũ possessio concedatur. Ab antecedẽtibus uerò ita est locus, ut quæstio sit in consequentibus. Nam cũ quæritur an aliquid dotis nomine pro liberis manere oporteat, sumitur argumentũ nullo modo manere oportere ex antecedentibus, quòd uiri culpa factũ est diuortium: locus itaq; in antecedenti, quæstio uerò in consequenti. Consecutũ est uiri culpa factũ esse diuortiũ, nihil apud patrẽ pro liberis permanere, cum uiri culpa præcesserit. A consequentibus uerò si sit argumentũ, res quę dubia est, in antecedentibus esse deprehenditur: uelut cum quæritur an diuortio facto cũ eo nupta esset mulier, q cum cõnubij ius non esset, dotis nomine aliquid pro liberis manere oporteat. Fit argumentũ sic: Si qd ex dote pro liberis manere oporteret quia patrẽ liberi sequerentur, cũ eo nupta esset mulier, qui cũ connubij ius esset, hic antecedens est. Si qd de dote pro liberis manere oporteret, & in eo quæstio, an aliquid manere oporteat. Consequẽs uerò, cũ eo mulier nupta, qui cũ connubij ius esset, à quo sumit argumentũ, id est, à cõsequenti. Nam cùm manifestum sit, nõ cum eo nupta esse cũ quo cõnubij ius erat, ostenditur q minimè patrẽ liberi sequantur, atq; idcirco nihil pro liberis manere oportere. Hic igitur res quidem quę dubitatur, in antecedẽti est, in eo scilicet, an ex dote pro liberis manere aliquid oporteat, argumentũ uerò in eo loco, qui est in consequentibus, id est, in muliere quæ nupta est cũ eo cum quo nulla erant iura connubij. A repugnantibus etiã quoties argumẽta sumunt, res quidẽ dubia in altero repugnanti, in aduerso uerò locus est argumenti: ut cum quærit. An posit inuita mulier reddere legatũ q rectè testamento semel accepit. Locus à repugnanti, minimè posse inuitã reddere quod rectè accepit. Quæstio igitur est in eo, quod intelligitur inuitã reddere, argumentum uerò, in altero repugnãti, id est, in eo quòd intelligitur rectè accipere. Pugnat enim inuitã reddere, & rectè accipere, sed qſtio in uno eorũ est, locus in altero. Quoties uerò à causis efficientibus ducitur argumentũ, quæstionẽ in effectis esse necesse est, ut exẽplo q quæritur. An qui satisdederit dãni infecti, uitiũ parietis præstare cogatur. In hoc igitur, id est, uitio parietis, quæstio est, sed de causa trahitur argumentũ. Dicitur enim non oportere præstare, quoniã natura parietis causa fuerit uitij, non is qui de præstando uitio satisdedisset. Effectũ ergo causæ uitiũ parietis fuit. Itaq; quæstio quidẽ, in effecto, locus uerò esse consideratur ex causa. At si ab effectis aliquid approbetur, locus in effecto, quæstio in causa est constituta: ueluti cũ quærit, an mulier quædã cuius bona uiri facta sint, dotis nomine in uiri manũ cõuenerit. Quoniã ergo in manũ ex conuentione perficitur, ut bona mulieris post eius mortem uir adipiscatur, argumentum ducitur ab effectis. Efficitur enim per in manũ conuentionẽ, ut quæcũq; sunt mulieris, uiri fiant dotis nomine, ergo cũ ea quæ mulieris fuêre, uir nomine dotis adipiscat, mulierẽ in manũ uiri necesse est conuenire. Quæstio itaq; est de muliere, an in manũ uiri conuenerit. Argumentũ uerò ab effactu causæ, id est, in manũ conuentionis. Hoc uerò est, quod ea quæ fuêre mulieris, uir nomine dotis acqrit, quò fit, ut qd qrit, in causa, locus uerò sit in effectis. A cõparatione uerò maiorũ si fuerit argumentum, quæstio erit in minoribus, ut si quærat, an in urbe aqua debeat arceri. Defẽdaturq; minimè debere, neq; enim fines regũtur: ita in aqua arcenda, qd minus est, quæstio est: locus uerò in finibus regendis, qd maius est. Cõtrariæ uerò, si à minore argumentũ ducatur, erit id qd dubitatur, in re maiori, ut si dubitetur. An fines in ciuitate regantur. Respondeamus minimè, quoniã ne aqua quidẽ arcetur. Ita id quod dubitatur, in re maiore consistit, illud uerò unde argumentũ sumitur, in minori. Et in comparatione paritam similis ratio est: in uno enim eorum quæ sunt paria, quæstio consistit in altero

locus intelligitur argumenti, ueluti cũ quæritur an ædium usus biennio capiatur, id approbamus, quoniã fũdorũ quoq;. Cum ergo paria sint fundus atq; ædes, quæstio quidẽ de ædibus est, argumentum uerò ducitur à fundo. Ac de ui quidẽ loco rum, quo - à se nõ quæstiones & loci argumentorũ separent, hæc dicta sint. Nũc eorum ordinem breuissimè cõmemorabo. Ex hoc itaq; oritur omne iudiciũ. Qui locos prior, qui sit posterior, existimãdus, si eos terminos cõsideremus, qui propo sita quæstione uersantur. Quæcunq; enim his terminis ꝓpinquiora sunt, hæc rectissimè priora numerãtur. Posteriora uerò quantũ à propositis lõgissimè q̃quæ recesserint. Id aũt tali ratione clarescet. Primum namq;, locorum est diuisa pluralitas in eos qui in ipso sunt de quo agitur, & in eos qui assumuntur extrinsecus, in quo præpositos esse intelligimus eos locos qui in ipso sunt, his locis qui trahunt extrinsecus. Hic uerò locus q in ipso est, in primas quatuor distribuit partes, quarum prima est definitio, qui locus à toto est nuncupatus. Idcirco aũt primus à toto locus ponitur, quoniã nihil est alicui tam proximũ, quã propria definitio. Consequitur enumeratio partiũ, quia post definitionẽ proximum locum partes tenere debent, quæ totum id cuius partes dicuntur esse, coniungunt. His apponitur nota, quæ quasi conuerso modo definitio est. Nã sicut definitio explicat ꝙ implicitè nota designat, ita nota inuoluit & confusè indicat, ꝙ patefacit atq; expedit definitio. Nota uerò tertia ideo est, quia definitio substantiã tenet: partium enumeratio ea dinumerat, quæ totum cõpositum iungunt: nota uerò nihil efficit, sed tantũ designat. Post hæc quæ in ipsis terminis principaliter hærent, illa quæ sunt affecta numerantur, quæ iã non ipsis insunt terminis, sed eosdẽ uelut exterius po sita consequũtur atq; idcirco solum in ipsis esse dicuntur, quoniã sine his esse non possunt, quorum prima sunt coniugata. Nihil enim inter affecta sic proximũ est, quã id quod & re & nomine participat, nisi quod parua nominis inflexione sciũgitur. Nam id quod iustum est, & iustitia participat, & inflexo iustitiæ nomine nũcupatur, & in cæteris quidem coniugatis idem est. Post hæc annumeratum est genus. Genus uerò est quod cuiuslibet uniuersaliter substantiam monstrat, & q̃d multorum specie diuersorum, substantialis est similitudo. Quod à ꝓpositis termi nis longius quã coniugata seiungitur, quia tametsi substantiã monstrat, tamẽne inflexo quidem uocabulo cum termini nomine copulatur, sed longè lateq; diuer so. Huic adiũcta est species, quã formam Tullius appellauit, quia nihil est tã proxi mum generi, quàm species. Species uerò est substantialis indiuiduorum similitu do, & quod sub genere ponitur. Post hanc, similitudo est constituta. Etenim post illud idem quod in substantijs intelligitur, illud idem rectè ponitur, q̃d in qualitate esse perpenditur. Paulatim uerò res incipit à similitudine recedere, nec statim ad contrariũ uenit, sed prius à differẽtia locũ statuit. Nã remota similitudine nihil aliud occurrit prius, nisi differentia. Post hanc, à contrario locũ ducit, id est à maxi ma differentia. Rursus ad amica sibi affecta cõuertitur. Sed non eo modo amica, quo sunt similia, adiuncta enim proponit, quæ non sunt integræ similitudinis, sed inter se iudicij, & ueluti cuiusdã rerum sibi cohærentiũ propinquitatis. Post adiũcta uerò antecedentia Tullius posuit. Post id enim quod aliquo modo iunctum est, aliquid necesse est aut antecedens, aut consequens intelligatur. Prius itaque antecedens, pòst consequens collocatum est. Post hæc repugnantia dixit, ut quodammodo duplex ordo contrarietatum ac similitudinum nasceretur. Prius enim proposuit à simili, à differentia, à contrario, atque hic uniuersus ordo, est similium & contrariorum. Rursus, ab adiunctis, ab antecedentibus, à consequentibus, à repugnantibus. Hic rursus secundus ordo similium & contrariorum esse deprehenditur. Sed primus ualdè euidentior, quàm secundus, plus est enim simile esse quàm adiunctum, plus est differre, quàm antecedere, uel cõsequi, plus etiã est contrarium, quàm repugnans. Et in suo q̃quæ ordine plenam retinet for

mam

mam, uelut quia similitudo propinquitatẽ quandã tenere debet: propinquius est enim id quod est simile ei cui simile esse consideratur, quã id quod adiunctũ est ei cui naturali uicinitate coniungitur. Rursus quoniã differentia similitudinis autor est, dissimilius est id, quod ab aliquo differt, quã id quod cõsequit̃, uel antecedit. Rursus quoniã contrarium longissimè ab eo cui contrarium est, oportet abscedere, longius abscedit contrariũ quã repugnãs. Post hæc quid aliud restare poterat, quã effectorum causas quærere? aut post effectorum causas quid aliud quã ipsarum causarũ perquirere effectus? Præterea à cõparatione loci, postremũ ordinem tenent, quia siue similitudinem, siue dissimilitudinem in sola obtinent quãtitate. Ac de locorũ ordine satis dictũ est. Illud præterea considerandum puto. Num hi quoque argumentorum loci qui in ipso hærent de quo quæritur, inter affecta iurè numerentur, quandoquidem quæ affecta sunt, idcirco esse dicuntur affecta, quia sunt ad aliquid, & propositi termini relatione nectuntur. Nam & definitio alicuius est definitio, & totum partiũ totum est, & nota, significati nota est. Sed inspicienda natura est singulorum, & uidendum, num similiter hæc ad aliquid referant̃ ut cætera. Nam definitio rem quam definit, quodammodo explicat, atque conformat. Item partes, rem cuius partes sunt, propria coniunctione perficiunt. Nota uerò, eius intellectum communiter tenet. Et cum hæc cætera quæ uocantur affecta, non faciant, iurè hæc non inter affecta ponuntur, sed in eo ipso quod ueluti conficiunt atque conformant, inesse dicuntur. Sed quoniam de ui atque ordine locorum sufficienter dictum est, nunc ad sequentia transeamus. Præter omnia enim quę superius dicta sunt, illud animaduertendũ maximè est, quia non si quid in argumentis fuerit sumptũ, illud eorum argumentorũ locus dicendus est, nisi non solum insit argumentis, uerumetiam ab eo argumenta nascantur. id quod dico, planiore liquebit exemplo. Si quod enim fuerit argumentũ in quo sumatur genus uel species, non statim illud argumentum ex genere uel specie tractum esse dicitur, nisi ei argumento uires generis uel speciei qualitas subministret. Age enim, sit quæstio, an idẽ sit animali esse quod uiuere, & fiat argumẽtatio sic. Nõ idẽ est animali esse quod uiuere, quia ne inanimato quidẽ idem est esse, quod mori, plurima quippe sunt animata, neque moriuntur. Nam quę nunquã uixère, ne mori quidẽ posse manifestũ est. Hoc igit̃ inanimatũ genus est lapidũ, ac fusiliũ metallorũ, & sumptũ est in argumentũ, sed nõ ex genere factũ est argumentũ, licet in eodẽ genus uideatur inclusum, sed potius à contrario. Nã contrariũ est, uitæ quidẽ mors, animaliũ inanimatũ, sed mori non sequitur inanimatum. Igitur ne animal quidem uiuere. Nõ ergo ex genere locus iste dicendus est, sed potius ex contrario (quãuis genus huiusmodi contineat argumentũ) tunc enim locus esset à genere, si ab animalis uel à uiuendi genere argumenti ratio traheretur: uelut si ita fieret argumentũ. Animali esse, substantiæ est esse, ipsum uerò uiuere substantia nõ est, sed in substantiã uenit. Non est igitur idem uiuere q̃d animali esse. A substantia igitur tractũ est argumentũ, à genere uidelicet animalis. Hoc igitur argumentum, & genus continet, & ex genere ductũ est. In priore uerò, etsi genus continet, à contrario tamen ductũ esse perpenditur. Illud enim semper speculandum est, non quid in argumento sit, sed ex quo ducitur argumentum, & in cæteris quidem eadem ratio tenenda est: neque est enim in singulis immorandum. Si quis enim diligentiam decursę superius expositionis exercuit, facilè in reliquis colliget, q̃d uno declarat̃ exẽplo.

Quando ergo unusquisque eorũ locorum quos exposui, sua quædam membra habet, ea quã subtilissimè persequamur, & primũ de ipsa definitione dicatur. Definitio est oratio, quæ id quod definitur explicat quid sit.

Propositis igitur breuiter argumentorũ locis, eosdẽ subtilius atq; enodatius statuit per suas partes & conuenientia mẽbra partiri. Ita enim locorũ omniũ diligẽtius natura considerabitur, si non confusè solum, uerumetiã distributim, & in suarum partium proprietate noscant. Dat uerò hoc multam inueniendorũ copiã argumẽtorũ, ut enim de definitione dicamus: Si cũcta aliquis definitionũ partes agnouerit, ex omnibus sibi poterit argumẽta cõquirere, eritq; in inueniẽdis copiosior argumẽtis, eò, q quot sint definitionis species nõ ignorat. Ex tot .n. definitionũ partibus argumẽta pducet, quãtas qs definitionũ partes esse cognouerit. Is uerò habebit plurimã taliũ locorũ facultatẽ, quẽ definitionum diuersitas non latebit. Ob hoc igit M. Tullius, quos confusè atq; indigestè posuit locos, nũc eosdẽ diligentiore ratione partitur. Ac primũ illud propensiore cõsideratione tractandũ est, ꝙd ut dictũ est, etiã loci ipsi res quædã sunt, sed tunc esse intelliguntur loci, cum ab his trahitur argumentum. Ergo nunc Cicero nõ principaliter locos, sed res ipsas diuidit, quæ ad argumentũ ductæ, speciẽ sumunt locorũ. Definitio nãq;, & pars, & nota, res quædã sunt, sed cum ab his argumẽtum ducitur, loci fiunt. Cum igitur M. Tullius res ipsas ita ut sunt, naturaliter partiatur, simul cum rebus diuidit locos. Si enim res una est à qua duci potest argumentum, unus est etiam locus, at si illa diuiditur, quot partes eius rei fuerint, tot erũt etiã loci generis eiusdem de quo argumenta nascuntur. Quæ cũ ita sint, cumq; primus omnium locus à toto sit, id est, à definitione, prius quid sit definitio definitione declarat, ut patefacta rei natura, species eius uel mẽbra conuenienti ordine, partiatur. Definitio, inqt, est oratio, q̃ id ꝙ definit explicat qd sit, sicut definitio est hominis, animal rationale, mortale. Dictum uerò cautissimè explicat. Nam quod nomen confusè denunciat, id definitio per quædam substantialia membra diffundit. Quod enim confusè nomine hominis declaratur, id aperit atq; explicat definitio, dicens, hominẽ esse animal rationale et mortale. Nã nisi ita dixisset, potuerat esse cõmunis definitio generi quoque, uelut hoc modo. Definitio est, quæ designat quid id est ꝙd definit. Sed genus quoq; designat quid est id de quo prędicatur, sed non explicat quid sit. Sola .n. definitio explicat quid sit ꝙ oratione perficitur. Genus uerò, & cætera quæ singulis plerunq; nominibus proferuntur, minimè. Explicat aũt definitio id quod definitur, non quoquo modo, id est, non in eo quod quale, uel quantum est, nõ in quolibet aliorũ prædicamentorũ, sed quid sit, id est, eius ꝙ definit, substantiã monstrat. Ea uerò definitio, substãtiã digerit, quæ ex genere differẽtijsq; consistit, hæc nãq; uniuscuiuslibet substantiã significant, sicut in his dictũ est, ubi de genere, specie, differentia, proprio, accidentiq; tractatum est. Ergo omnis definitio explicat qd sit id ꝙ definitur. Aristoteles uerò eodẽ penè modo definitionem determinat, dicens: Definitio, est oratio qd est, esse significãs. Hãc M. Tullius partit hoc modo

Definitionũ aũt duo sunt genera prima, unũ earum rerũ quæ sunt, alterũ earum quæ intelliguntur. Esse ea dico, quæ cerni tangiúe possunt, ut fundum, ædem, parietem, stillicidium, mancipium, pecudẽ, suppellectilem, penus, & cætera. Quo ex genere quędam interdum nobis definienda sunt. Non esse rursus ea dico, quæ tangi demonstrariúe non possunt, cerni tamẽ animo, atq; intelligi possunt, ut si usucapionem, si tutelam, si gentem, si agnationem definias, quarum rerũ nullũ subest quasi corpus, est tamen quædã conformatio insignita, & impressa intelligentia, quam notionem uoco, ea sæpè in argumentando definitione explicanda est.

Omnē definitionem manifestum est ad aliquid dici, alicuius est enim semper definitio. Quæ uerò ad aliquid dicuntur, quandā proprietatē ex his sumant necesse est, ad quę referuntur. Quo fit, ut ex his rebus quas determinat definitio, in ipsas definitiones quædā ꝓprietas trāsferatur. Sed quia q̃d ad aliquid refert, id nō potest esse idē ei ad quod dicit, propriā quoq; ipsum q̃d refertur ad aliud formā necesse est possidere. Eoq; fit, ut in definitionibus, & sua insit forma, & ea quā ab his accipiunt, quæ definiunt, consideretur. Quod M. Tullius uidens, primũ diuidit definitiones secundũ ea quæ definiuntur, quarũ genera duo esse proponit, unũ earũ rerũ quæ sunt, alterum earum quæ intelliguntur. Has igitur definitionũ differentias ex his uidetur sumpsisse, quæ in definitione monstrantur. Omnia enim quæ definiuntur, aut corporalia sunt, aut incorporalia. Res enim omnes in hæc primitus diuiduntur. Ea uerò q̃ corporalia sunt, esse dicit: ea q̃ sunt incorporalia, nō esse. Non quod omnino ea quæ incorporalia sunt, non sint, alioqui nec definitionē susciperēt. Nā si definitio est qua explicatur id q̃d definitur quid sit, eius rei, q̃ omnino nō est, nec quid sit, explicatio ulla esse potest. Sed quia humanũ genus sensibus degit, id maximè esse arbitratur, quod sensũ cōprehensioni subijcit. Quis enim sibi non magis lapidē scire uideatur, aut hominē, quā iustitiam, uel hæreditatem, uel quicquid aliud non sensibus, sed intelligentia comprehendit? Vnde fit ut propter euidentiā cognitionis ea magis esse uideātur quę subiēcta sunt sensibus: ea minimè, quæ intelligentię ratione capiuntur. Sed id sciendũ est, M. Tullium ad hominum protulisse opinionē, non ad ueritatem. Nam ut inter optimè philosophantes cōstitit, illa maximè sunt, quæ lōgè à sensibus segregata sunt: illa minus, quæ opiniones sensibus subministrāt. Vnde etiā idem Cicero in Timęo Platonis ait. Quid est quod semper sit, nec ullũ habeat ortum, et quod gignatur, nec unquā sit? Quorum alterũ, intelligentiæ ratione cōprehenditur, alterũ affert opinio nem sensui rationis expers. Hic igitur id quod semper sit, rationi adiecit, id uerò q̃d nunq; sit, sensibus coniunxit. Sed ut dictũ est, corporea esse, & incorporea nō esse non ad ueritatē, sed ad cōmunē quorũlibet hominũ opinionē locutus est. Ponit igitur exempla earũ quidē rerũ, quæ sunt, formas quasdā corporalium rerum, ut fundũ, ædes, parietes, stillicidiũ, atq; id genus. quæ corporalia esse hac ratione ostēdit, quoniā cerni tangiq; possunt. Earũ uerò rerũ quæ nō sunt, exēpla posuit, usucapionē, tutelā, gentē, cæteraq; quæ sunt incorporea: quæ ex hoc incorporea esse monstrauit, quòd ait, ea tāgi demōstratiuè non posse, sed intelligētia atq; animo cōprehendi. Cur uerò ea non esse dixerit, supposuit rationē dicēs: Nullũ quasi corpus earũ rerũ esse, nec molē aliquā q̃ feriat sensum. Quod.n. corpus esse potest usucapionis? Nā ipsa quæ usucapiũtur, corporea sunt, ipsa uerò usucapio corporea non est. Ipsa enim per utēdi cōsuetudinē possidēdi firmitudo, quodnā corpus habere potest? itē q̃d q̃s tutela regit, corporale est, homo nāq; est. Ipsa uerò cura tutelæ, atq; ipsum ius aliũ tuēdi, nihil omnino corporis habere potest. Homines q̃q; q in eadē gentilitate sunt, corporei sunt. Ipsa uerò gentilitas, id est, cōmunis nominis liberorũ societas, ut Scipionũ, Valeriorũ, et Brutorũ, certè incorporea est: sed q̃dā earũ rerũ incorporalis animi cōceptio est, atq; intelligētia quā notionē uocauit. Ipsa.n. imaginatio usucapionis uel tutelæ atq; intellect⁹ incorporalis rei notio dicit, quam Græci ἔννοιαν uocant. Diuisit igitur definitionē in has duas partes, scilicet, secũdũ subiecti differentias: ut alias qdē esse diceret definitiones earũ rerũ q̃ sunt, id est, corporaliũ: alias uerò, earũ q̃ nō sunt, id est, incorporalium. Hinc q̃ri potest, q̃d etiā superiùs breuit cōmemoraui. Quonā modo definitio nō inter affecta numeret, cũ omnis definitio ad aliqd esse uideat? Idcirco enim affecta esse dicta sunt similitudo, contrariũ, & cætera, quoniā semper ad aliquid referũtur. Quod si etiā definitio refertur ad aliquid, nec est absolutæ acꝓpriæ consideratio.

siderationis, ea quoq; inter affecta ponenda est. Sed occurritur, quoniã ea q̃ affecta sunt tanquã umbræ quædam corpus, ita extra posita non possunt id relinquere ad q̃d probantur affecta, & aut omnino substantiã eorum, ad q̃ affecta sunt, nõ significant, ut contrariũ, simile, & cætera. Aut si quando designant, una quædam pars intelligitur esse substantiæ, uelut genus, species, differentia. Nõ enim genus tota substantia speciei, quandoquidẽ non solum genus speciẽ format, sed differẽtiæ quoq;, nec differentiæ totam substãtiæ cõtinẽt formam: quandoquidẽ non sola differentia speciem perficit, sed etiam genus. Ipsa uerò species, quædam generis pars est, at uerò definitio, etsi ad aliquid est, tamen totã substantiam mõstrat, atq; exequatur ei rei quã definit, & substantiam perficit: ut neq; extraposita sit, sicut similitudo, & contraria, neq; pars eius substantiæ sit, quam definitione determinat, sed potius ipsa substantia. Ac de hac quidẽ re satis dictum est. Idem uerò de partibus dici potest. Nam coniunctę partes, totum id efficiũt cuius partes sunt. Nota quoq; totum significat id quod designat, atq; omnia coæquantur & definitũ definitioni & partes toti, & nota rei quã significatione declarat, si nõ sit æquiuoca, uel si res quæ designatur, nõ sit multiuoca. Sanè illud dubitari rectè potest, cur cũ dixisset duo genera esse definitionũ, nõ ipsas definitiones partitus est, sed quę definiuntur, id est, corparale atq; incorparale. Quod idcirco dictũ uidetur, quia definitio cum sit ad aliquid, ut dictum est, quandam capit ex his, quorum substantiam determinat, qualitatem.

Atq; etiã definitiones, aliæ sunt partitionũ, aliæ diuisionũ. Partitionũ, cũ res ea quæ proposita est, quasi in mẽbra discerpitur: Vt si q̃s ius ciuile dicat id esse q̃d in legibus, senatuscõsultis, rebus iudicatis, iurisperitorũ autoritate, ædictis magistratuũ, more, æquitate cõsistat. Diuisionũ aũt definitio formas omnes cõplectitur, quæ sub eo genere sunt quod definitur, hoc modo. Abalienatio est eius rei quæ mancipi est, aut traditio alteri nexu, aut in iure cessio, inter quos ea iure ciuili fieri possunt.

Quoniam definitio ita ex subiecta re quã definit, proprietatem capit, ut tamẽ formam propriã non relinquat, idcirco post eas differentias definitionũ, quę ab his rebus tractæ sunt quæ definiebantur, nunc à propria forma definitionum differẽtias tradit. Propria uerò forma uniuscuiusq; compositi in suis, partibus constat, itaq; ex partibus definitionũ tales differentias docet, quòd aliæ definitiones per diuisionẽ, aliæ per partitionẽ fiunt. Definitur enim res quælibet dum aut eius species omnes enumerantur, aut partes. Partes uerò à specie q̃ differãt, paulò posterius dicã. Nũc exponẽda arbitror Ciceronis exẽpla: dat enim partitionis exemplũ hoc. Sit enim propositum definire quid sit ius ciuile, dicemus ita. Ius ciuile est, q̃d in legibus, senatuscõsultis, rebus iudicatis, iurisperitorũ autoritate, ædictis magistratuũ, more, æquitate cõsistit. Lex igitur est quã populus centuriatis comitijs sciuerit. Senatuscõsulta sunt, quæ fuerint senatus autoritate decreta. Res iudicatæ sunt, q̃ inter eos qui super aliqua re ambigũt, sentẽtia iudicũ fuerint cõstitutæ, quarum exẽplo cæterę quoq; iudicantur. Iurisperitorũ autoritas est eorũ, qui ex duodecim tabubulis, uel ex dictis magistratũ, ius ciuile interpretati sunt, probatæ ciuiũ iudicijs, creditæq; sentẽtiæ. Edicta magistratuũ sunt quæ Prætores urbani uel peregrini, uel Aediles curules iura dixêre. Mos, est quod in ciuitatem solitũ est fieri. Aequitas, est quod naturalis ratio persuasit. Hæc igit omnia unã formã iuris efficiũt, tanquã partes: uelut hominẽ, caput, brachia, thorax, uenter, crura, atq; pedes. Partitio est enim ut ipse ait, quæ unãquamq; rem propositã, quasi in mẽbra discerpit, Alterã uerò partem definitionis, quæ per diuisionem fit specierum, tali

monstrat

monstrat exemplo. Definit enim quid sit abalienatio eius rei, q̃ mãcipi est, dicẽs: Abalienatio est eius rei, quæ mãcipi est, aut traditio alteri nexu, aut cessio in iure, inter quos ea iure ciuili fieri possunt. Nã iure ciuili fieri aliquid nõ inter alios, nisi inter ciues Romanos fieri potest, quorũ est etiam ius ciuile, quod duodecim tabulis continetur. Omnes uerò res quæ abalienari possunt, id est, quæ à nostro, ad alterius trãsire dominium possunt, aut mancipi sunt, aut non mancipi. Mãcipi res ueteres appelabant, quæ ita abalienabantur, ut ea abalienatio per quãdã nexus fieret solennitatẽ. Nexus uerò est quædam iuris solennitas, quæ fiebat eo modo q̃ in Institutionibus Caius exponit. Eiusdẽ autem Caij libro primo Institutionũ de nexu faciendo, hæc uerba sunt: Est aũt mancipatio, ut supra quoq; indicauimus, imaginaria quædam uenditio, quod ipsum ius proprium Romanorum est ciuiũ, eaq; res ita agitur, adhibitis non minus quã quinq; testibus Romanis ciuibus puberibus, & præterea alio eiusdem conditionis, qui librã æneã, teneat, qui appellaẽ libripens, is qui mancipiũ accipit, æs tenens ita dicit: Hunc ego hominem ex iure Quiritiũ meũ esse aio, isq; mihi emptus est hoc ære, æneaq; libra. Deinde ære percutit librã, indeq; æs dat ei à quo mancipium accipit, quasi pretij loco. Quæcũq; igitur res lege duodecim Tabularũ aliter, nisi per hanc solennitatem, abalinari nõ poterat. Sui iuris aũt cæteræ res nec mancipi uocabantur. Eædem uerò etiam in iure cedebantur. Cessio uerò tali fiebat modo, ut secũdo cõmentario idem Caius exposuit. In iure aũt cessio fit hoc modo. Apud magistratum populi Romani, uel apud Prætorem, uel apud præsidem prouinciæ, is cui res in iure ceditur rem tenens, ita uindicat. Hunc ego hominem ex iure Quiritium meum esse aio. Deinde postquam hic uindicauerit, Prætor interrogat eum qui cedit, an contrà uindicet, quo negante, aut tacente, tunc ei qui uindicauerit, eã rem addicit, idq; legis actio uocabatur. Res igitur quæ mancipi sunt, aut nexu, ut dictũ est, abalienabantur, aut in iure cessione. Has aũt solẽnitates quasdã esse iuris, ex superioribus Caij uerbis ostenditur. At si res ea q̃ mãcipi est, nulla solẽnitate interpositã tradaẽ, abalienari non poterit, nisi ab eo cui traditur, usucapiatur. Quæ cũ ita sint, rectẽ definita est secundũ diuisionem abalienatio rei mancipi, scilicet, quæ aut nexus traditione, aut in iure cessione perficitur. Nam pura traditione, abalienatio rei mãcipi non explicatur. Species uerò has esse, nõ partes, hinc intelligitur: quia si quis nexu abalienet rem mancipi, id q̃d suum fuit, in alterius potestatem pleno iure transtulit. Quod si etiã in iure cedat, plenum abalienationis ius erit. Vbi aũt plenũ nomen eius, quod diuidunt, partes suscipiunt, illud genus, & has species esse paululũ quoq; Dialectica cognitione imbutus intelligit. Quæ cũ ita sint, diuisit Cicero definitionẽ in duas partes, unam quæ partiũ enumeratione fieret, alterã quæ per partium diuisionẽ. Vtraq; uerò definitio, partes enumerat. Sed hoc interest, quia hæc quidem species: illa uerò mẽbra partitur. Hic suboritur quæstio ualdè difficilis. Nam si definitio est etiã partitio, mirũ uideri potest, quemadmodum alter sit à definitione locus, alter à partiũ enumeratione. Quæ res maximã cõfusionem præstat. Nam cum superius in locorũ enumeratione alter à definitione locus, alẽ sit à partiũ enumeratione propositus, cũq; nunc enumerationẽ partiũ, uel diuisionẽ, definitionis species esse confirmet, nõ est dubiũ, quin cũ idẽ sit partiũ enumeratio quod definitio (idẽ naq; est species q̃d genus) idem sit locus à definitione, q̃ est à partiũ enumeratione. Cuius quæstionis ualdè difficilis, facilior absolutio est, si definitionũ ipsarũ formas ac distãtias colligamus. Multis naq; modis fieri definitio potest. Inter q̃s unus est uerus atq; integer definitionis modus q̃ etiã substãtialis, dicĩ, reliq̃ p abusionẽ definitiões uocanẽ. De q̃bus omnib. paulopostert ùs integrã faciã diuisionẽ. Nũc in cõmune sic differã. Nã q̃a omnis definitio explicat q̃d sit id q̃ definiẽ. Explicatio aũt fit duob. modis, uno q̃dẽ cũ p̃ re minimè cognita, planiꝰ aliq̃d affert: alio uerò, cũ fit q̃dã partiũ enumeratio. Ac de priore q̃dẽ modo,

modo,posterius.Nunc uerò de enumeratione partium ita dicendũ est,q̃d omnis definitio,quæ per partium enumerationem fit,quasi quædã partitio rectè intelligitur.Dictũ est,id quod in nomine cõfusè significaret,in definitione quæ fit enumeratione,partium,aperiri,atq; explicari.Quod fieri nõ potest,nisi per quarũdã partiũ nũcupationẽ.Nihil enim dum explicatur oratione,totũ simul dici potest. Quę cũ ita sint,cumq; omnis huiusmodi definitio,quędã sit partium distributio, quatuor his modis fieri potest.Aut enim substantiales partes explicanť:aut proprietatis partes dicuntur:aut quasi totius mẽbra enumerãtur:aut tanq; species diuiduntur. Substantiales partes explicantur,cũ ex genere ac differẽtijs definitio constituitur. Genus enim q̃d singulariter prædicatur,speciei totum est. Id genus sumptũ in definitione pars quædã fit.Non enim solum speciẽ cõplet,nisi adijciãť etiã differentiæ,in quibus eadẽ ratio quæ in genere est.Nam cum ipsæ singulanť dictæ totam speciem claudant,in definitione sumptæ, partes speciei fiunt: quia non solum speciem quidem esse designant,sed etiam genus. Huius exemplum est.Homo est animal rationale,mortale.Cũ ergo tota definitio homini coæquet, totiusq; definitionis partes sint,tum animal,tũ rationale,tum mortale,ipsius hominis partes esse uidetur singula,quæ eiusdẽ definitionis partes sunt. Hæc igitur proprio nomine,definitio nũcupatur.Item est illa definitio,quando in unũ accidentia colliguntur,atq; unũ aliquid ex his efficitur,et est ueluti quædã partiũ enumeratio,non in substantia,sed in quadã accidentium collectione posita,huius exẽplum est: Animal est,quod moueri propria uoluntate possit.Animali namq; & motus est accidens,& uolũtas,& possibilitas,sed hæc iuncta perficiũt animal, non substantialiter constituentia,sed per quædã accidentia designantia,q; animalis quasi quædã partes sunt,& hæc descriptio nuncupatur.At si nõ accidentia rei, sed quasi membra quædam dicamus,ex quibus cõponitur atq; cõiungitur, atq; inde definitionẽ facere tentemus,hoc modo dicimus:Domus est quæ fundamẽto,parietibus,tectoq; consistit.Hic membra quędã sumpta sunt ad definitionem, quibus res tota coniungitur,& hæc uocatur per enumerationẽ partiũ diffinitio. At si quis ita definiat,ut non in definitione ponat mẽbra, sed species, à diuisione specierum definitio nuncupatur:Velut si quis hoc modo prõũciet. Animal est substantia,quæ uel sensu tãtũ,uel sensu & ratione nitatur.Hæc igitur quatuor à se differre manifestũ est.In ea namq; definitione,quæ per substantiales partes efficitur,singulæ partes maiores esse uidentur,& substãtialiter uniuersaliores ab ea re, quam definiunt:ut animal,maius est ab homine.Mortale etiã atq; rationale, singula hominis trãsgrediũtur naturã,quæ in unum conuenientia,eidem quo sigillatim maiora sunt,coæquantur.Accidentia uerò quæ in definitione ponũť, omnino à substantiæ ratione disiũcta sunt.In ea uerò definitione quæ ex partiũ enumeratione perficitur,talia sunt,quæ enumerãtur,ut singula totius definiti nomẽ capere non possunt,atq; idcirco eodẽ minora sunt:ut fundamenta nõ possunt domus uocabulo nũcupari.Fundamẽta enim domo minora sunt,itemq; cæterę partes.At uerò in ea definitione quæ per diuisionẽ fit,singulæ quidẽ partes tota ea re quæ definitur,minores sunt:totum tamen definite rei nomen suscipiunt. Vt rationale nomen capit animalis,eodẽ modo irrationale.Quibus ita discretis,quotiescunq; ab ea definitione q̃ per substantiales partes efficiť,uel ab ea,quæ p accidẽtiũ enumerationem colligiť argumentatio fit à definitione, id est, à toto tractum diciť argumentũ.Quoties uerò ab ea diffinitione quæ uel per mẽbrorum enumerationem,uel per specierum diuisionem perficitur,argumentatio fit,ab enumeratione partium argumentum ductum esse perhibetur.Sed M.Tullius quia iã partitionem definitionis ingressus est,etiam hanc interposuit,quæ non ad definitionẽ sed ad enumerationis partiũ locũ ptinebat. Huius uerò rei argumẽtũ est,quia cũ post,de eisdẽ locis latius tractãs, de enumeratione partiũ loquęretur,nullã aliã enumera-

enumeratione partiũ posuit, nisi eam quam nũc definitionis speciem dixit. Nec tamen est arbitrandũ, omnẽ partitionem definitionis locum posse obtinere: ut si quis sic dicat. Fundamenta, parietes, & tectũ domus est, id nõ est necesse. Potest namq; esse porticus publicis usibus destinata, potest item aliud quodlibet, ut theatrũ, quod propter ampliores sonitus exhibendos tegi solet. Sed id nũc intelligere nos oportet, posse per partitionem aliquid sæpè definiri, cum partiũ illa collectio unam rem tantũ posset efficere: ut si nihil esset aliud, quod fundamenta, parietes atq; tectum posset habere, nisi domus, iure definitio facta esse uideret. Domũ esse, quam fundamenta, parietes, tectumq; perficiunt.

Sunt etiã alia genera definitionũ: sed ad huius libri institutũ illa n pertinerent, tãtum est dicendum qui sit definitionis modus.

Hunc locum Victorinus unius uoluminis serie aggressus exponere, & omnes definitionũ differẽtias enumerare, multas interserit, q̃ definitiones esse penè ab omnibus reclamãtur. Inter definitiones enim ponit & nomina, q̃d specialit̃ Aristoteli in omni doctrinarũ genere peritissimo nõ uidet̃, pernegatq; in Topicis, nomine fieri definitionẽ: ueluti si quis dicat. Quid est conticescere? & respondeat̃, tacere: hæ nullo modo definitiones habẽdæ sunt. Quod etiã ex ipsius M. Tullij definitione approbari potest, per quã definitio quid esset, ostendit, dixit enim esse definitionẽ orationẽ, quæ id q̃d definitur, explicat quid sit. Sed cũ nomẽ non sit oratio, manifestũ est nomine definitionẽ non posse constitui, cũ præsertim ne omnia quidẽ quæ oratione promũt̃, atq; aliquid ostendunt, proprio definitionis nomine designentur, ueluti descriptiones, omnisq; alia oratio quæ non ex substantialibus partibus, sed ex quolibet alio modo coniunctis efficitur, quod ne ipse quidẽ Victorinus ignorat. Sed uidetur id definitionis loco ipse sibi Victorinus ad disserẽdi sumpsisse propositũ, q̃d quoquo modo rẽ subiectã posset ostendere. Idcirco enim, nomen quoq; in definitionũ numerũ recepit, quoniã sæpè notiore uocabulo fit clarius, q̃d ignotiore antea ꝑplatũ latebat. Idcirco etiã nos superius diximus explicationẽ fieri duobus modis. Vno quidẽ cũ pro re minimè cognita, planius alq̃d afferatur: alio uerò, cum fit per quãdã partiũ enumerationẽ. Vt ea quidẽ explicatio, in qua notius aliq̃d affertur, nominis sit: ea uerò q̃ fit per partiũ enumerationẽ orationis: quanquã etiã in ipsis orationibus semper planius aliquid afferatur, quo notius fiat illud de quo disseritur. Vt igitur nihil expositio nostra p̃termittat, & definitionis proprietas appareat, itaq; omnia in notitiã deducantur, ut nec uera definitio nesciatur, & quæ non sit propriè ueréq; definitio sub scientiã cadat, talis definitionum differentia facienda est. Definitionũ enim aliæ propriè definitiones sunt, aliæ abusiuo nũcupantur modo. Ac propriæ quidẽ definitiones sunt, q̃ ex genere differentijsq; consistunt: uelut hæc. Homo est animal rationale, mortale. Hîc enim animal, genus est, rationale uerò & mortale, differentiæ. Earũ uerò definitionũ, quæ non propriè, sed abutendo definitiones uocantur, aliæ sunt, quæ singulis nominibus denotãtur, aliæ uerò, quas explicat ac deꝓmit oratio. Atq; illarũ quidẽ definitionũ q̃ tantũ nomine designant̃: aliæ sunt q̃ κατ' ἀντίληψιν, id est ad uerbũ fiũt, cũ pro nomine reddit̃ nomẽ, uelut si dicat aliquis. Quid est cõticere? & respondeatur, tacere. Quid est haurit? percutit. Aliæ uerò, quæ exẽpli gratia ponũtur, ut cũ uolumus designare, quid est substãtia, exẽpli gratia dicimus, ut homo. Hæc uocatur Grecè ὡς τύπῳ, q̃ idcirco, ut dictũ est, inter definitiones ponit̃, quoniam id quodlibet modo aliquid designat, eius quod designatur, & si non ꝓpriè, tamen aliquo modo uidetur esse definitio. Earũ uerò definitionũ quæ in oratione consistunt, neq; tamen sunt propriæ, multæ sunt diuersitates. Quarũ est omniũ nomẽ cõmunis descriptio. Harũ aliæ fiũt partitione, aliæ diuisione, de q̃bus superius, ut dictũ est. Aliæ uerò substãtiales q̃dẽ differẽtias sumunt, sed genus

non ad

non adijciunt, atq; hæc quidē à Victorino ἐννοηματική dicitur, quasi quandā communē continens notionē, ueluti siquis dicat: Homo est, q̃d rationali conceptione uiget, mortalitatiq; subiectū est. Hic igitur genus positum non est, sed differentiæ substantiales. Aliæ uerò sunt, quæ pluribus quidem qualitatibus designātur, accidentibus tamen, ita ut singulæ qualitates etiam si nō coniūgantur, possint tamen quod demonstratur efficere. Vt homo est, ubi pietas est, ubi æquitas, & rursus ubi malitia & uersutia esse possunt. Nā etsi cætera nullus adiūgat, sufficit ad ostēdendū hominē dicere, ubi pietas inesse potest, uel ubi iustitia, uel cætera. Hæc uocatur ποιώδης. Aliæ uerò sūt, quę pluribus in unū accidentibus cōiunctis efficiuntur, ut si quis luxuriosum definire uelit, dicens: Luxuriosus est, qui pluribus & nō necessarijs sumptibus in delitias affluit, & in libidinē fertur effusior. Omnia enim coniūcta, luxuriosum uidentur efficere, singula uerò minimè: Hæc uocatur ὑπογραφική. Aliæ quoq; fiunt eo modo, ut ad signandā differentiam proponantur in his rebus, quæ in discreto fine coniunctæ sunt, ut si dubitet quis. Nero imperatorne an tyrannus fuerit? dicit eū tyrannū fuisse, quoniā crudelis fuerit atq; intemperans. Hæc enim adiuncta differentia, tyrannum ab imperatore seiūgit. Aut etiā si de eodē tyranno, atq; Rege dubitetur quid uterq; sit? iuncta differentia utrosq; designat: ut si temperantia quidem Regi, uel pietas: tyranno uerò & intēperantia & crudelitas conuenire dicatur. Hæc uocatur κατὰ διαφοράν. Alia quę per trāslationem dicitur: ut, Adolescentia est flos ætatis. Illa quoq; definitio esse dicitur, q̃ fit ex priuatione contrarij, ut bonū est, quod malum nō est. Illā quoq; Victorinus definitionem ponit, quæ tantum proprijs nominibus aptari potest, quæ etiam ὑποτύπωσις appellatur: ut, Aeneas est Veneris & Anchisæ filius. Præter has etiā illa est, quæ fit per indigentiam pleni, ut quadrans est, cui dodrās deest, ut sit as. Ponit etiā Victorinus inter differentias definitionū illam quoq; quæ per quandam laudem fieri potest: ut, Lex est mens & animus, & consilium, & sentētia ciuitatis. Quod maximè ratione caret. Non enim laudis modus illi faciet differentiā. Illa. n. consideranda sunt, quæ in definitione ponūtur, non quo animo constituta sunt. Quod si recipienda fuit laudandi uoluntas inter differentias definitionū, cur non uituperandi quoq; uoluntas aliā differentiam definitionis efficiat? Sed hoc apertissimè inconueniens, & ueritati uidetur esse contrarium. Fiunt etiā definitiones per proportionē: ut siquis dicat Homo est minor mundus. Sicut etiam mundus ratione regit, ita quoq;, quoniā homo multis partibus iunctus, habet tamē in omnibus rationē ducem, minor mundus dici potest. Fiunt etiā definitiones à relationibus, cū dicitur: Quid est pater? respondetur, cui est filius. Causa quoq; solet efficere definitionē, ut cū dicitur. Quid est dies? respondet, sol super terrā: causam enim, id est, solem pro re ipsa cuius causa est, interposuimus, atq; ita diei definitionem monstrauimus. Hæ sunt definitionū differentiæ, quas in eo libro, quem de definitionibus Victorinus edidit, annumerauit, quas M. Tullius prætermittit eo nomine, quòd eas minimè necessarias existimauerit. Nos uerò ne quid perfecto deesset operi, etiam quæ sunt à Cicerone prætermissa, subiecimus.

Sic igitur ueteres præcipiūt, cū sumpseris ea quæ sunt ei rei quā definire uelis, cū alijs cōmunia, usq; eo persequi, dū propriū efficiatur, quod nullā in aliā rem transferri possit. Vt hoc: Hęreditas est pecunia, cōmune adhuc, multa eñ genera sunt pecunię. Adde q̃d sequit̃. Quę morte alicuius ad quempiā peruenit: nondū est definitio, multis eñ modis sine hęreditate teneri mortuorū pecuniæ possūt. Vnū adde uerbū. Iure, iā à cōmunitate res disiūcta uidebit̃, ut sit explicata defini-

definitio, ſic. Hæreditas eſt pecunia q̃ morte alicuius ad quẽpiã peruenit iure. Nõdũ eſt ſatis, adde. Nec ea aut legata teſtamẽto, aut poſſeſsione retẽta. Cõfectũ eſt. Itẽq; ut illud. Gẽtiles ſunt, q inter ſe eodẽ nomine ſunt: nõ eſt ſatis. Qui ab ingenuis oriũdi ſũt. Ne id qdẽ ſatis eſt. Quorũ maiorũ nemo ſeruitutẽ ſeruiuit. Abeſt etiã nũc. Qui capite nõ ſũt diminuti. Hoc fortaſſe ſatis eſt. Nihil eñ uideo Sceuolã põtificẽ ad hãc definitionẽ addidiſſe. Atq; hęc ratio ualet in utroq; genere definitionũ, ſiue id q̃d eſt, ſiue id quod intelligit̃, definiẽdũ eſt.

Definitionis ratione propoſita, diuiſaq; per ſingulas partes tũ materiæ, tum etiã formæ. Materiæ quidem, cum definitionũ eſſe dixit, uel earum rerum quę corporeæ eſſent, uel earũ quæ incorporeæ. Formæ uerò cũ aut partitionibus, aut diuiſionibus definitiones fieri docuit. Prætermiſsiſq; cæteris quæcunq; ad propoſitum opus minimè pertinerent, nunc quod utiliſsimũ eſt, maximeq; totam definitionẽ intelligentiã ſignificare poteſt, exequitur. Id aũt eſt: Qui ſit in omnibus, quæcũq; quomodolibet fiunt, definitionis modus. Eſt autem una atq; omnibus communis definiendi ratio, ut ex cõmunitatibus inter ſemet iunctis, atq; compoſitis, in unã proprietatem rei definitio colligatur. Omnia enim quę cõmunia atq; uniuerſalia ſunt, ſi quid eis fuerit adiectũ, determinatione minuũtur, & ad particularitatem redeunt, atq; eo ambitu quo concludebant cuncta, cohibentur: ueluti cũ generi adijcitur differentia, & fit ſpecies. Nam cũ genus per ſe proprio ambitu multas ſpecies contineat, ei ſi propriã adijcias differentiã, minuitur, & in quandam q̃dammodo particularitatem redit: ueluti cum dicimus animal, hoc nomen multa concludit. At ſi ei rationale adijcias, faciasq; animal rationale, minus erit à ſimplici. Minus nãq; eſt animal rationale, à ſimpliciter animali. Ita additio differẽtię, q maius fuit, in particularitatẽ quãdã redegit, atq; cohibuit. Quoties igit̃ aliqua res definienda eſt, ſumitur id quod ei cũ pluribus alijs commune eſt, huic adijciũtur differentiæ, ſtatimq; neceſſe eſt minuatur id, quod pluribus fuerat antè commune, & ſi hac differentiæ additione in tantũ modũ decreuerit, ut rei quæ definitur, fiat æqualis, alias differentias colligere atq; aptare non neceſſe erit, ſed id ipſum q̃d ita decreuit, ut æquale ſit ei quod definit̃, definitionẽ eſſe neceſſe eſt. At ſi ad huc amplius ſit ab ea re quæ definitur, quærамus neceſſe eſt aliã differentiã, qua adiũcta numerus quidẽ creſcat, uis aũt cõmunitatum, differentiarum additione decreſcat, atq; id hactenus faciendum, quatenus, ut dictum eſt, ea quæ ad definitionẽ ſumuntur, ei quod definiendum eſt, adæquentur. Vt igitur id non ratione ſolũ uerùm conuenienti quoq; clarius fiat exẽplo, ſumatur res notiſsima ad definitionẽ, id ſit homo. Huius igitur ita quęrimus definitionẽ, ſumimus quod ei cũ pluribus alijs cõmune eſt, id eſt, animal. Dicimus igitur hominẽ eſſe animal, nondũ eſt definitio. Primũ, quia, ut dictũ eſt, ſolo nomine definitio reddi non poteſt: dehinc, q̃a animal maius eſt homine. Vt igitur minuatur animal, & homini coæquetur, addimus differentiã, qua adiuncta, rerum quidem numerus creſcit, uis autem rei atq; amplitudo minuitur. Addo igit̃ rationale, efficioq; animal rationale. Minus eſt igit̃, animal rationale, quã propriè animal. Dico aũt hominem eſſe animal rationale. Sed id nõdum coęquatur ad hominẽ. Poſſunt enim eſſe animalia rationabilia, ſicut Platoni quoq; de aſtris placet, quæ homines non ſunt. Addo igitur rurſus aliã differentiã, ſi quoquo modo iterũ definitio contrahatur, ut fiat homini q̃d definitur, æquale: adiungo igitur mortale, ac dico hominẽ eſſe animal rationale, mortale, id æquatur ad hominẽ. Nam & qui homo eſt, animal rationale, mortale eſt. Dico igitur hominis hanc eſſe definitionẽ, quæ ex pluribus cõmunibus iunctis, unũ tamen quiddam homini proprium atq; æquale conficit. Atq; in cæteris defini-

tionibus eadẽ ratio eſt, ut definitiones fiãt collectis cõmunitatibus, in unumq́ copulatis, cum neceſſe ſit illa copulatione, quæ cõmunia ſunt, contrahi, atq; in minorẽ cohiberi modum, eiq́; quod definitur ex cõmunitatibus iũctis aliquid propriũ atq; æquale componitur. Hoc eſt igitur quod ait Cicero, hunc eſſe definitionis modũ. Cum ſumpſeris ea quæ ſint ei rei, quam definire uelis, cum alijs cõmunia, uſq; eo perſequi, ut propriũ efficiatur, quod in nullam aliam rem trãsferri poſſit: ut his uerbis & hac ſentẽtia breuiter ſignificare uideatur, hanc eſſe definitionẽ, quæ ex ſubſtantialibus cõmunitatibus iuncta, atq; in minorẽ modũ redacta, fit ei rei quæ definitur æqualis. Exempla uerò quæ ponit, huiuſmodi ſunt: unum definiendæ hæreditatis, alterũ Gentilitatis. Hæreditatis quidem hoc modo: Hæreditas eſt pecunia. Cõmune hoc, & multis alijs cõueniens, quæ hæreditates nõ ſunt, ut donationibus, ut furtis, uel quibuslibet alijs pecuniarijs rebus q̃ minimè ſunt hæreditates. Huic igitur pecuniæ addendũ aliquid fuit, id eſt. Quę morte alicuius ad quempiã peruenit. Hæreditas enim pecunia eſt, ad quempiã alicuius morte perueniens. Sed ne id quidẽ plenũ hæreditatis explicat intellectũ. Cõmune nãq; eſt. Et pecuniæ mortuorum pluribus teneri modis poſſunt: uelut ſi bello quis uictus eſt, ac ſpoliatus. Addendũ igiť eſt aliquid. Iure, ut ſit. Hæreditas eſt pecunia, quæ morte alicuius ad quempiã iure peruenit. Hæreditates enim iure capiũtur. Videatur forſitã hoc loco definitionẽ poſſe cõſiſtere, ſed minimè, quid enim? ſi legata pecunia eſt, hæreditas quidem dici non poteſt, capta tamen morte alicuius iure pecunia eſt. Nã ſi teſtamẽta iure fiunt, pecunia etiam iure legatur, adijciendũ eſt aliquid, id ſcilicet, quo ab hæreditatibus, legata ſeparenť, ut dicamus. Hæreditatẽ eſſe pecuniã morte alicui9 ad quẽpiã pueniẽtẽ iure, q̃ legata nõ ſit. Nũ ſatis eſt definitioni? Minimè, Quid .n. ſi meũ quidẽ dominiũ ſit fundi, uel alicuius pecuniariæ rei, alterius uerò uſusfructus. Nã morte eius cui uſusfructus cõpetit, ad me res illa reuertiť, q̃ in meo dominio ꝓprietatis poſſeſsione iure tenebať, neq; tamẽ hæreditas eſſe poteſt. Adijciẽdũ igiť eſt, minimè poſſeſsione eſſe retẽtã, id eſt, ut ꝓprietatis poſſeſsione id quod ex morte alicuius iure nõ legatũ puenit, nõ retineať. Hoc aũt modo poſſeſsione retineri poteſt, ſi ſit noſtra ꝓprietas, et eius q decesſerit uſusfructus. Cõiũcta igiť omnia in unũ, faciẽt hęreditatis definitionẽ hoc modo: Hęreditas eſt pecunia q morte alicui9 ad quẽpiã puenit iure, nõ legata, neq; poſſeſsione retẽta. Hæc definitio eſt ęqualis hęreditati. Nã ut hęreditas pecunia eſt morte alicui9 ad quẽpiã pueniẽs iure, neq; legata, neq; poſſeſs. retẽta: Ita q̃cũq; pecunia alicui9 morte ad aliquẽ iure puenerit, neq; legata ſit, neq; tẽta, hãc hęreditatẽ eſſe neceſſe eſt. Sed cũ M. T. ad eũ uſq; locũ definiẽdo ueniſſet, ut diceret hęreditatẽ eſſe pecuniã, q̃ morte alicuius ad quẽpiã pueniſſet, iure ait. Iam à communitate res diſiũcta uidebiť, ut ſit explicata definitio, ſic. Hęreditas eſt pecunia, q̃ morte alicuius ad quẽpiã iure puenit. Idq́; ita dictũ eſt, quaſi iã plena facta ſit definitio. Quid .n. eſt aliud explicatã eſſe definitionẽ, et à cõmunitate diſiũctã, niſi pfectam, et cui deſit nihil? Sed rurſus quaſi nõ ſit explicata definitio, nec à cõmunitate diſiũcta adijcit. Nõdũ eſt ſatis, adde, nec ea aut legata teſtamẽto, aut poſſeſsione retenta. Cuius adiectionis hæc ratio eſt. Fecit .n. definitionẽ alijs adiũctis, alijs ſeparatis. Itaq; id quod definiebať, uel his q̃ adiũxit uel his q̃ ſeparauit, à cęterorũ omniũ cõmunitate ſegregauit. Hæreditatẽ .n. dixit eſſe pecuniã, huic addidit, morte alicuius ad aliquẽ pueniẽtẽ. Separauitq́; eã ab ijs pecunijs, q̃ nõ morte alicuius ad aliquẽ, ſed cõtractu uiuẽtiũ peruenirẽt, addidit iure, ut ab his pecunijs ſepararet, q̃ per uim morte alterius ad quẽpiã peruenirẽt. His igiť duobus, morte atq; iure, ea pecunia effecta eſt, q̃ à cæteris ita ſepareť, ut tamẽ per legitimũ acquirendi modũ, non inter utroſq; uiuos, ſed inter unũ uiuũ atq; alterũ mortuũ fieret. Hæc igitur una ſeparatio à cæteris facta eſt, atq; ideo ait explicatã eſſe definitionẽ, & à cõmunitate diſiunctam. Sed quoniam in ea ipſa pecunia, quæ morte & iure ad aliquem per-

uenit

uenit,inerant quædã quæ hæreditates non essent,harum separatione, plena effe-cta est hæreditatis definitio. Nã cũ diceret,hæreditatẽ pecuniã esse,itemq̃ q̃ morte alicuius ad aliquem peruenisset,itemq̃,& quæ iure, hæc omnia efficientia substantiam hæreditatis apposita sunt. Sed quoniã erant in hac collectione quædam ad quæ huius collectionis intellectus transferri posset,nec tamen essent hæreditates,ueluti legatũ,aut possessionis retẽtio,his subtractis,reliqua fuit hæreditas, de qua intelligi possit,pecunia alicuius morte ad quempiã iure perueniens. Non igitur legatũ,aut possessionis retentio substantiã hæreditatis efficiunt,quippe q̃ impedirent ad eius substantiã demonstrandã,nisi remouerentur. At uerò nec negatio quidẽ,cuiusquã substantiam perficit,sed tantũ quid nõ sit,ostẽdit. Quod si legatum & possessionis retentio hæreditatis substantiã non modo nõ complẽt, uerumetiam impediunt atq; corrumpunt,nisi fuerint disiuncta atq; seposita. Cumque harum negatio nihil ex hæreditatis substantia monstret,sed tantũ quid nõ sit, ostendat,relinquitur pars superior,idest,pecunia morte alicuius ad quempiã iure perueniens,quæ substantiã hæreditatis ostendat, ea quæ sit explicata definitio à cæterisq; disiuncta. Sed quoniã rursus,ut dictũ est,quædam sunt ad quæ deriuari huius definitionis intelligentia possit,idcirco ad discretionẽ integrã designandã reliqua pars additur. Itaq; quoniã ista demonstrant hæreditatem,efficiuntq; substantiam,iure dictũ est,iam à communitate res disiuncta uidetur, ut sit explicata definitio. Hæreditas est pecunia, quæ morte alicuius ad quempiam peruenit iure. Sed quoniam rursus hîc intellectus ad plura intra se posita poterat conuenire, non immeritò additũ est. Non est satis & cætera, quæ legatũ & possessionis retentionẽ ab hæreditatis definitione seiungunt, ac de priore quidẽ hæreditatis exemplo hæc dicta sint. Ad huius uerò similitudinẽ etiam secundum tractat exẽplum, quod de definitione gentilitatis est positũ. Gentiles enim sunt, qui eodem nomine inter se sunt, ut Scipiones, Bruti, & cæteri. Quid si serui sunt? nũ ulla gentilitas seruorum esse potest? Minimè. Adijciendũ igitur. Qui ab ingenuis oriundi sunt. Quid si libertinorum nepotes ciuium Romanorũ eodem nomine nuncupẽtur? num gentilitas ulla est? Ne id quidem. Quoniã ab antiquitate ingenuorum gentilitas ducitur, addatur igitur. Quorum maiorũ nemo seruitutem seruiuit. Quid si per adoptationẽ in alterius familiã transeat? nunc etiamsi eius gentis ad quã migrauit, nomine nuncupetur, licet ab ingenuis, & ab ijs ortus parẽtibus sit, qui nũquã seruitutẽ seruierint, tamen quoniã in familia gentis suæ non manet, ne in gẽtilitate quidẽ manere potest, addendũ igitur est. Neq; capite sunt diminuti. Hoc fortasse, inquit, satis est secundũ Sceuolæ Pontificis definitionẽ: nihil enim ulterius adiecit, ut sit definitio gentilium hæc. Gentiles sunt, qui inter se eodem sunt nomine, ab ingenuis oriundi, quorũ maiorũ nemo seruitutem seruiuit, & ubi gentilitatẽ nulla capitis diminutio destruxit. Hæc quoq; definitio facta est ex pluribus cõmunitatibus in unum confluentibus atq; unam proprietatẽ eius rei quæ definiebatur, id est, gentilitatis faciẽtibus. Hic igitur definitionis modus in utroq; genere rerum ualet, siue quæ sunt, siue quæ nõ sunt, id est, siue corporaliũ, siue incorporaliũ. Nam, ut superius ostensum est, id esse Cicero dicit, quod corporale sit, id non esse, quod est incorporale. Ac postremo omniũ definitionum modus hic est, ut ex pluribus cõmunitatibus aliqua ꝓprietas fiat. Sed distant à se definitiones, quòd hæ quæ propriè definitiones uocantur, ex his cõmunitatibus coniũguntur quæ substantiales sunt. Illæ uerò quæ non ueræ sed abutendo definitiones dicuntur, ex accidentibus cõmunitatibus congregantur.

partitionũ aũt, & diuisionũ genus quale esset, ostendimus, sed q̃d inter se differãt, planiꝰ dicẽdũ est. In partitione quasi mẽbra sũt: ut corporis, caput, humeri, manus, latera, crura, pedes, et cętera. In diuisio-

ne formæ sunt quas Græci ἰδέας uocant, nostri si qui hæc fortè tractāt, species appellant, nō pessimè id quidē, sed inutiliter ad mutandos casus in dicēdo. Nolim eñ ne si Latinè quidē dici possit, specierū, & speciebus dicere, & sæpè his casibus utēdū est, at formis & formarū uelim. Cū aūt utroq; uerbo idē significet, cōmoditatē in dicēdo non arbitror negligendā. Genus & formā definiūt hoc modo: Genus est notio ad plures differentias pertinens. Forma est notio, cuius differentia ad caput generis, quasi fontē referri potest. Notionē appllo, q̊d Græci tū ἔννοιαν, tū πρόληψιν dicūt. Ea est insita & antè pcepta cuiusq; formæ cognitio enodationis indigēs. Formæ igit̃ sūt hæ, in quas genus sine ullius prętermissione diuidit̃: ut si quis ius in legē, morē, æq̄tatē diuidat. Formas qui putat idē esse quod partes, cōfundit artē, & similitudine quadā cōturbatus nō satis acutè q̄ sūt secernēda, distinguit. Sæpè etiā definiūt & Oratores & Poetæ per trāslationē uerbi ex similitudine cū aliqua suauitate. Sed ego á uestris exēplis (nisi necessariò) nō recedā Solebat igit̃ Aq̄lius collega & familiaris meus cū de littoribus ageret̃, q̄ omnia publica esse uultis, q̄rentibus iis ad quos id pertinebat, quid esset littus, ita definire, qua fluctus eluderet. Hoc est quasi qui adolescentiā florē ętatis, senectutē occasū uitæ uelit definire. Trāslatione eñ utēs, discedebat à uerbis, pprijs rerū, ac suis. Quod ad definitiones attinet, hactenus, reliqua uideamus.

Quoniā definitionū formas in partitionē, diuisionēq; distribuit nequaquā rerum auditor similitudine turbaretur, diuisionis ac partitionis differētias prodit, ac primū aliud partes, aliud species esse demōstrat. Species .n. sæpè partes, partes uerò nunquā species appellantur. Differunt uerò hæc à se, quoniā partes totius mēbra cōiungunt. Species uerò genus diuidit, atq; dispertit. Nā ut superiùs quo dictū est, partes eius q̊d copulāt, non suscipiunt nomen totius. Neq; .n. fundamēta, uel tecta domus esse dici possunt. Nā nisi omnia quæ q̄d efficiunt iuncta sint, totius uocabulum singula non habebunt: at uerò species etiā singulæ generis suscipiūt nomen: ut homo animalis. Quò fit, ut in his illa quoq; differentia possit agnosci, q̊d partes quidē, totius partes: species uerò nō totius scilicet, uniuersalis rei, id est generis, species esse dicūtur. Differt uerò totū à genere, q̊d genus quidē uniuersale est, totū uerò minimè. Quod probat̃ hoc modo. Si .n. id q̊d totū dicit̃, ut domus, uniuersale esset, partes quoq; eius, totius susciperent nomen. at nō suscipiūt, ut sæpè mōstratū est, q̊d igit̃ totū est, uniuersale nō est. Genus uerò uniuersale esse manifestū est, quoniā eius nomen deductæ ab eo formæ suscipiūt. Itē alia differentia. Genus semper speciebus suis prius est, totū uerò suis partibus posterius inuenit̃. Nisi .n. partes fuerint, totū nō potest cōiungi. Quo fit, ut si genus pereat, species quoq; perimant̃: si species intereat, maneat genus, q̊d in partib. totoq; contrariū. Nā si pars q̄libet una pereat, totū necesse est interire, si uerò totū, q; partes iunxerāt, dissipet̃, partes maneāt distributę: ueluti si domus, tecta, & parietes, & fundamēta à semeripsis extrinsecus posita intelligant̃, domus q̄dē nō erit, q̄a cōiunctio destructa est, partes tamē manebūt. Proprijs igit̃ nominibus M. T. partes q̄dē ueluti totius mēbra appellat, species uerò formas. Idcirco, q̄niā nō satis ei apta uidet̃

inflexio

infl xio casuū ab eo nomine q̃d est species. Et licet plures, inquit, usurpauerint hoc nomen, tamen, quoniā dura est huius nominis per casus inflexio, cū dicitur speciei, specierū, speciebus: idcirco cōmoditatem in dicendo, ut ipse ait, non arbitratus est negligendū, ut formas uocaret, in cuius nominis casibus nulla sentitur asperitas. Et quoniā forma præter genus esse non potest (nihil enim præter suum potest esse principiū) utrorūq; apposuit definitiones, dicens: genus esse notionē ad plures differentias pertinentem. Notio uerò, intellectus est quidā, & simplex mentis conceptio, quæ ad res plures pertineat à se inuicem differentes. Id uerò genus esse manifestū est, quod apertissimo liquet exemplo. Animalis quippe intellectus ad plures differētias pertinet, ad rationale, scilicet, atq; irrationale, ad mortale etiā, atq; immortale, ad ambulabile, reptibile, uolatile, natabile, & est eorū omnium, quæ sub his differētijs sita sunt, genus. Idem uerò significat hæc definitio, q̃d etiam uetus, hæc est huiusmodi. Genus est, quod de pluribus specie differentibus in eo quod quid est, prædicatur: uelut animal, genus ad plures res specie differentes, id est, ad hominē atq; equum, in eo quod quid est, prædicatur. Nam interrogātibus quid est homo uel equus, animal dicitur. Item formæ definitionē talem dedit. Forma est notio, cuius differētia ad caput generis, quasi fontem, referri potest, & rectè. Nā si formæ à genere deducuntur, species necesse est referātur ad genus. Si igitur principiū quoddā & fons formæ genus est, necesse est, ut intellectus formæ ad primordiū suum, id est, notionem generis reuertatur. Intellectus enim hominis refertur ad animal, itemq; equi, & cæterorū. Notionē uerò appellat, quod Græci ἔννοιαν dicunt, huius hæc est definitio. Notio est insita, & ante percepta cuiusq; formæ cognitio, enodationis indigens. Hęc uerò definitio, hinc tracta est, q Plato ideas quasdā esse ponebat, id est, species incorporeas, substantiasq; constātes, & per se ab alijs naturæ ratione separatas: ut hoc ipsum homo, quibus participantes cæteræ res, homines, uel animalia fierent. At uerò Aristoteles nullas putat extrà esse substantias, sed intellectā similitudinē plurimorum inter se differentiū substantialē, genus putat esse, uel speciem. Nam cum homo atq; equus differant rationabilitate atq; irrationabilitate, horū intellecta similitudo efficit genus. Nā similitudo equi & hominis substantialis in eo est, q uterq; substantia est, uterq; animatus, uterq; sensibilis, quæ iuncta efficiūt animal. Est animal nāq; substantia animata sensibilis. Igitˢ hominis atq; equi similitudo, est animal, q̃d est genus. Rursus cū Plato atq; Cicero numero accidentibusq; distarent, horū similitudo, quæ est humanitas intellecta, atq; animo formata, species est. Ergo cōmunitas q̃dam, & plurimorū inter se differentiū similitudo notio est, cuius notionis aliud genus est, aliud forma. Sed quoniā similiū intelligentia est omnis notio, in rebus uerò similibus necessaria est differentiarū discretio, idcirco indiget adhuc notio quadā enodatione ac diuisione, uelut ipse intellectus animalis sibi ipse nō sufficit. Nā mox animus ad aliq̃d animal, id est, uel hominē, uel equū deducitur inquirendū, & hominis notio uel ad Tulliū, uel ad Platonē, uel ad quēlibet singularium personarum refertur. Quæ cum ita sint, quoties genus diuiditur in formas, nullā prætermitti oportebit. Est enim uitium uel maximū, si qua diuidentem forma p̄tereat: ueluti si quis ius diuidere uelit, in legem, morē, atq; æquitatem necesse est partiatur. Nam & lex, & mos, & æquitas, & singula, & in cōmune, iuris uocabulo subiecta sunt. Culpat uerò illorum inscitiā, qui idem species uel formas putant esse quod partes, cōturbatiōq; eos inscitia dicit, q̃d res à se plurimū differentes imperitè atq; improuidè distinguere, ac segregare non curant. Sed quoniā de definitione loquebaˢ, addit aliā speciē definitionis, quā nos superius enumerauimus, quæ per translationē non proprietatis, ueritatisq;, sed splendoris atq; ornatus ratione perficitur, quod Poetarū atq; Oratorū esse autumat, quibus luculenta oratio curæ est. Huius definitionis exemplum à iure ciuili Tullius petit, atq; se

 non ali-

non aliter ab exẽplis notioribus Trebatio recessurum quàm si necessitas cogat. Per translationẽ uerò definitio est, ueluti cũ Aquilius littus definire uolens, dice bat littus esse quo fluctus eluderet. Hoc eludere ab ijs translatum est, qui agitati one aliqua, causa lusus mouentur. Itemq; adolescentia est flos ætatis, id ab arbori bus ductũ est, quarũ fructus flore præcedũt. Et senectus, uitæ occasus, id à die du ctũ est, qui desinit esse cum sol occiderit, quæ trãslationes à proprietate discedũt, & quadã similitudine subiecta signant. Est enim translatio, quoties habentis rei nomen, propter alterius rei similitudinẽ, à re simili nomẽ imponitur, ut motus ha bet propriũ nomen, item lusus suo uocabulo nuncupatur. Sed qui dicit, qua fluctus eluderet, à similitudine agitationis, ad fluctuum motũ uocabulum transfert. Ac de definitionibus quidẽ disputationem terminans, ad partitiones transitum facit. Sed nunc tertio uolumini satis est, reliqua in posterum differamus.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHII, COMMENTARIORVM IN TOPICA CICERONIS, LIB. IIII.

Xplicare nõ possum mi Patrici, quantas sæpè in difficilimi operis cursu uires afferat amicitiæ cõtemplatio, cũ & ijs studiosi us cõponamus, quos reposito penitus amore diligimus, et placere cupiẽtib⁹ multa sese rerũ copia subministret. Huc accedit, quod ut quæq; in mentẽ uenerint, iniudicata, atq; etiã incastigata promuntur, quandoquidẽ apud chari pectoris secretũ nihil est periculi proferre q̃d sentias. Est igitur mihi, cum tuam beneuolentiã specto, pronũ omne, atq; ut ita dicam, uoluptarium, quod in tuæ præscriptũ iucunditatis impenditur. Sed cum memet ipse perpẽdo: uereor ne imparato muneri par esse nõ possim, & deficientis culpa in adhortãtis cedat iniuriam. Quo fit, ut tibi etiã atq; etiam prouidendum sit, ne tuis ipse moribus emendatus, nostri alicuius erroris sarcinã feras. Nosti oblatrãtis morsus inuidiæ, nosti q̃ facilimè in difficilimis causis liuor iudiciũ ferat. Quæso igitur extremã nostro operi manum, cõmunis negotij studiosus imponas, abũdantia reieces, hiantia suppleas, errata reprehendas, sis postremò nostri laboris, tuæq; adhortationis assertor: cũ præsertim me securũ peractum reddat officiũ, te amici pudor dignus possit conuenire, si displicet. Sed hæc aliàs, nunc operis suscepti tramitẽ persequamur. Quoniam locorũ in ipsis de quibus quæritur terminis inhærentiũ, alij sunt à toto, alij à partibus, alij à nota, alij ex affectis. De eo quidẽ loco, qui à toto est, & in definitione est constitutus, sufficienter disseruit superiore tractatu. Nunc uerò de partiũ enumeratione dicere instituit, rectã ordinis uiam, scilicet, insistens, ut non solũ exẽplo qualis esset partium enumeratio perdoceret, uerum ratione quoq; ostenderet, quomodo partium enumeratione in argumentationibus esset utendum.

Partitione aũt sic utendũ est, nullã ut partẽ relinquas: ut si partiri uelis tutelã, inscienter facias, si ullã prætermittas. At si stipulationũ, aut iudiciorũ formulã partiare, nõ est uitiũ in re infinita p̃termittere aliqd. Quod idẽ in diuisione uitiosũ est. Formarũ enim certus est numerus, quæ cuiq; generi subijciantur. Partium distributio sæpè est

infinitior

infinitior, tãquã riuorũ à fonte deductio. Itaq; in oratorijs artibus q̃stionis genere, ꝓposito, quot eius formę sint, subiũgitur absolutè, at cũ de ornamẽtis uerborũ, sẽtẽtiarũq; prçcipit, quę uocãtur σχήματα, nõ fit idẽ. Res eñ est infinitior, ut ex hoc quoq; intelligatur, quod uelimus inter partitionẽ & diuisionẽ interesse. Quanquam enim uocabula propè idem ualere uideantur, tamen quia res differebant, nomina etiam distare uoluerunt.

Sensus huiusmodi est. Rerũ quæ partibus coniũguntur, aliæ quidẽ paucas, sed facilè intelligibiles, cõprehensibilesq; partes habent, aliæ uerò plures intellectuq; difficiles. In his igitur partibus quæ sunt paucæ, ac facilè sub intelligentiã cadunt, uel maximũ uitiũ est, si partiẽdo aliquid relinquatur. In his uerò quarũ, ut ipse ait, infinitior numerus est, & confusior perspectio, minus uitiosum est, si qua diuidẽtem pars in enumeratione præterear. Fit aũt hoc non solùm per eas res, quæ aliq̃bus partibus constant, uerùm etiam sæpè per partes ipsas, quas in distributione pattimur: ut si hominis corpus uelimus intellectu ac rationeq; propria mẽbra disiungere, faciemus ita: caput, humeros, manus, thoracem, uentrem, suras, atq; pedes. Er quoniã maiores partes sumpsimus ad diuidendũ, idcirco nihil prætermissum esse uidetur, at si minutissimas particulas persequamur, tũ oculi quoq;, & labia, & nares, atq; aures, earumq; partes persequendæ sunt, idq; in toto corpore faciẽdum est, eodẽq; modo difficilior erit partitio, cũ sit partiũ numerus infinitior. Sæpè etiã, ut dictũ est, res ipsæ his partibus iunctæ sunt, quarũ non sit facilis inspectio. Vt si quis stipulationẽ & iudiciorum formulas partiatur, uel etiã si figuras loquendi, quæ σχήματα Græci uocant, diuidi necesse sit. Hîc igitur si quid prętermissum sit, non erit uitiũ partiẽtis, quia partiũ natura multiplex sæpiùs obrendit errorẽ. At si quis genus diuidat, pernitiosum est, aliquam præterire formam, quoniam formarũ finita quantitas est. Nam quia semper in conrrarium diuiduntur, aut duæ sunt semper species generis, aut tres, & tunc tres, cum ea tertia, quæ sumitur, ex contrariorũ permistione perficitur: ut si colorẽ diuidamus, dicendũ est ita. Coloris aliud est album, aliud nigrũ, aliud mediũ. Idq; medium, ex albi coloris ac nigri cõmistione cõiunctum est, quanuis in quamlibet aliam coloris speciẽ trãsferatur, seu purpurei, seu rubri, seu uiridis. Itaq; si tale est quod diuidis, talesq; sunt partes quas ad diuisionẽ sumis, quas non difficulter intelligenria cõprehendas, uitiũ erit, si quid omiseris: ulut si tutelas partiaris. Tutela quippe quatuor ferè modis est, aut enim per cõsanguinitatis gradũ est, aut patronatus iure defertur, aut testamẽto patris tutor eligitur, aut urbani Prætoris iurisdictione formaẽ: & sunt forsitan plures, sed nunc istæ sufficiunt. Hîc igitur & paucæ partes, & facilè comprehensibiles. At si stipulationũ formulas & iudiciorum comprehendere uelis, quoniã multæ in his pattes sunt, non erit uitiosum, si quid omiseris, in promptu uerò est exemplũ pattiũ, quod de tutelis est dictum. Magis enim ut genus in formas, quã ut totum in partes, tutela diuisa est. Nam siue per consanguinitatẽ sit turor, siue patronatus iure, siue cæteris modis, integrum tutelæ ius habet, quod in singulis partibus non solet euenire, ut totius integrũ capiant nomen. Sed ut cõueniens uideatur exemplũ, requirẽdæ sunt tales tutelarum partes, quæ iunctæ tutelas efficere possinr, non quæ singulæ tutelæ nomine designentur, q̃d nescio an quisquã iurisperitiæ professor, tales tutelæ partes ediderit. Merobaudes uerò Rhetor ita intelligendũ putauit, ut id quod ait. Partitione sic utendũ est, ut nullã pattẽ prætermittas, de diuisione dixerit, idest, de una patte propositæ partitionis. Nã & diuisio, & per mẽbra distributio, partitio nũcupatur. In diuisione enim uitiosum est aliquid prætermittere, in partitione membrorũ, minimè. Ita exemplum de tutelis ei

partitioni accõmodatum dedi, quæ est diuisionis. At si diuisionẽ facias, id est, formarũ à genere partitionẽ, summum est uitium aliquid prætermittere. Quoniã cũ sit finitus formarũ numerus, si quid omissum sit, inscitia præterit: ut si oratorias q̃stiones in formas diuidere uelimus, dicemus omnẽ Rhetoricã quęstionẽ, aut de facto esse, aut de qualitate facti, aut de nomine. At si locutionũ figuras, sententiarũq; distribuã, non erit, ut dictũ est, ultiũ, transire aliquid, quandoquidẽ sententiarũ inter se atq; locutionũ figuræ & multiplices, & uaria ratione diuersæ. Hic q̃q; figurarũ partes nõ ita uidẽtur accipi posse, quemadmodũ totius, sed ut species generis: unaquæq; .n. figurarum q̃ infinitæ sunt, uelut figurę generalis species est. Quod possum⁹ intelligere ex his uerbis Rhetorũ, ubi de elocutione tractat. Nullæ nãq; sũt figurarũ partes, q̃ figuras iungãt, ita, ut singulæ figuræ nomẽ uniuersalis figuræ nõ possint admittere. Sed obijci nobis potest. Et q̃modo infinitæ sunt figuræ, si species sunt? Sed respondebo leuiter. Elocutione mutata figurã quoq; mutari, atq; idcirco in potestate esse dicentis, figuras facere, quas is q tractat, difficilè, antequã fiant, potest agnoscere: hæ uerò nõ substãtialibus quibusdã differentijs cõstituunt, sed potius accidentibus explicantur. Vnde fit ut tũ cõmunis nominis in significationes partitio fieri uideatur, cũ figura diuidit, potius quã generis in species: Omnia uerò significata cuiusq; nominis diuisione includere, difficilè est, quia noua plerũq; finguntur, sed ne id quidẽ rerũ ratio permittit. Nã unaquęque figura generalis figuræ nomine & definitione cõprehẽditur. Quocũq; enim modo figura definitur, eadẽ erit definitio etiã uniuscuiusq; figuræ. Quæres, unãquãq; figurã, uniuersalis figuræ speciẽ esse declarat. Vniuoca enim sunt species et genus. Sed est illud uerius, partitionẽ figurarũ ad elocutionẽ ipsam Tulliũ retulisse, cuius pars quædã est figura, non species. Varijs enim multiplicibusq; figuris elocutio luculenta cõtexitur. Si quis igitur elocutionem partiri uelit in figuras, nõ genus in species, sed totũ secabit in partes. Quæ cum ita sint ex hoc quoq; apparet, quid intersit inter diuisionem partitionemq;: cum partitio interdũ talis sit, ut si quid in ea prætermissum sit, nihil afferat uitij. Diuisio uerò formarum talis est, ut in ea non queat aliquid sine culpa præteriri. Quo factum est, ut quia res differebant, diuersa etiam uocabula rebus inter se distantibus uiderentur. 1

Multa etiam ex notatione sumũtur. Ea est aũt cũ ex ui nominis argumentũ elicitur, quam Græci ἐτυμολογίαν appelant, id est, ui rbũ ex uerbo ueriloquiũ. Nos aũt nouitatẽ uerbi nõ satis apti fugiẽtes, genus hoc notationẽ appellamus, quia sunt uerba rerũ notæ. Itaq; hoc idẽ Aristoteles σύμβολον appellat, quod Latinè est nota. Sed cũ intelligitur quid significet, minus laborandum est de nomine. Multa igitur in disputando notatione eliciuntur ex uerbo: ut cum quæritur postliminium quid sit, non dico quæ sint postliminij. Nam id caderet in diuisionẽ, quæ talis est. Postliminio redeunt hæc, homo, nauis, mulus clitellarius, equus, equa q̃ frena recipere solet. Sed cũ ipsius postliminij uis quærit, & uerbũ ipsum notat, in quo Seruius noster (ut opinor) nihil putat esse notandũ nisi post, & liminiũ illud ꝓductionẽ esse uerbi, uult ut in finitimo, legitimo, editimo nõ plus inesse timũ, quã in meditullio, tulliũ. Sceuola aũt P. filij, iũctũ putat esse uerbũ, ut sit in eo et post, et limẽ, ut q̃ à nobis alienata sunt, cũ ad hostẽ ꝑuenerint, & ex suo tãquã limine exierint, hinc ea cũ redierint pòst ad

idem

idẽ limẽ, postliminio uideãt rediisse. Quo in genere etiã Mãcini causa defendi potest, postliminio rediisse, deditũ nõ esse, quiã nõ sit receptus. Nã neq; deditionẽ, neq; donationẽ sine accept. intelligi posse.

Post enumerationẽ partiũ, recto ordine de notatione perpendit. Notatio igit̃ est, quoties ex nota aliqua rei, quæ dubia est, capitur argumentũ. Nota uerò est, quæ rẽ quamq; designat. Quo fit, ut omne nomẽ nota sit, idcirco, quod notã facit rem de qua prædicatur, id Aristoteles σύμβολον nominauit. Ex notatione aũt sumitur argumentũ, quoties aliquid ex notatione, id est, nominis interpretatione colligit̃. Interpretatio uerò nominis, ετυμολογια Græcè, Latinè ueriloquiũ nũcupatur, ετυμον enim uerũ significat, λογος orationẽ. Sed quia id ueriloquiũ, minus in usu latini sermonis habebatur, interpretatione nominis notationẽ Tullius appellat. Ea est huiusmodi, ut si quæras quid est postliminiũ. In qua quæstione non illud uidetur inquiri, quæ res postliminio reuertantur, hoc enim in diuisionẽ caderet, id est, earum omnium rerum enumerationem, quæ postliminio redeunt, postularet. Velut si ita dicamus: Postliminio redeunt, homo, nauis mulus clitellarius, equus, equa quæ frenos recipere solet, id est, domita. Nũc enumeratæ sunt res, quæ postliminio reuertantur. At cũ quod sit ipsum postliminij ius quæritur, potest ex ipsius nominis interpretatione cognosci. Postliminio enim redit, quisquis captus ab hostibus ad patriam remeauerit. Namq; dum captiuitatem hostium patitur, ius ciuis amittit. Omnia uerò iura recipit, si postliminio reuertatur. Ergo ex notatione nominis ita ius postliminij clarescere potest: ut quia semper post, id significatũ quod retro relinquitur, postliminij uocabulo quædã reuersio significatur, ut Seruius probat, qui ex aduerbio post, uim nominis interpretatur, reliquam uocabuli partem protractionem esse confirmans. Nam in eo quod est postliminiũ, ex eo quod post dictũ est, interpretationẽ nominis sumit, liminiũ uerò, superuacuo putat esse productũ. Ad horum nominũ formã, meditulliũ, prima enim pars, mediũ significat, tulliũ uerò, nihil. Et legitimũ, & æditimũ simili͂t. In utrisq; enim, lex ibi, ædes ibi aliquid, timũ uerò nihil omnino designat. Id uerò nomen q̃d est postliminium, Sceuola P. filius, ex aduerbio post & limine putat esse cõpositum. Nam q̃a ad idẽ limẽ quod prius reliquit, reuerti͂t is qui postliminio redit, idcirco ex utrisq; significationibus arbitratur nomen esse cõpositũ. Quæcunq; enim à nobis abalienata ad hostem perueniunt, cũ à nostro limine exierint, si post ad idẽ limẽ reuertantur, postliminio redeunt. Quomodo etiam Mancini causa defendi potest, quẽ cum populus Romanus ob fœdus malè ictum, dedisset, hostes eum suscipere noluere: qui cũ reuersus esset, postliminio rediisse uidebatur. Idcirco, quia si cum hostes recepissent deditum à ciuibus, etiã si quomodo hostibus effugisset, nõ uideretur postliminio regressus, qui iudicio ciuiũ omni libertatis iure fuisset exutus. Sed quoniã nec deditio, nec datio, nec donatio, præter acceptionẽ uidetur posse consistere, idcirco qui non sit susceptus, ne deditus quidẽ intelligi posit. Rectè ergo Mancinus qui non deditus, in hostium, si ea uti uellent, peruenerat potestatẽ, cum in patriam remeauit, iure postliminio rediisse, defensus est.

is Sequit̃ is locus q̃ cõstat ex his rebus, q̃ quodamõdo affectæ sunt ad id de quo ambigitur, quem modo dixi in plures partes distributũ. Cuius primus est locus ex cõiugatione, quã Græci συζυγιάν uocant, finitimus notationi, de qua modo dictũ est, ut si aquam pluuiam eam modo intelligeremus, quam imbri collectam uideremus, ueniret Mutius qui quia coniugata uerba essent pluuia, & pluendo, diceret omnem aquam oportere arceri, quæ pluendo creuisset.

Cum locũ qui ipsis de quibus quæritur, inhæreret, in quatuor differentias supra distribuit, à toto, ab enumeratione partiũ, à nota, ab affectis, quoniã diligẽter de superioribus tribus paulò antè tractauit, nũc, quartũ locum, id est, affecta persequitur. Et quoniã locus ab affectis in plurimas differentias soluebatur, quarũ prima à coniugatis ꝓposita est, primũ loquitur de coniugatis, quæ multũ à notatione nõ differunt. Nam quia notatio ex ui nominis trahitur, itemq́ cõiugatio similitudine uocabuli continetur, aliquod inter se ueluti cõfinium tenẽt. Sed hoc interest, quia notatio, expositione nominis, cõiugatio, similitudine uocabuli ac deriuatione perficitur. Et quoniã facilis & intellectu & tractatu locus est, tantum ponere sufficit exemplũ, quod est huiusmodi. Aqua pluuia est, quæ pluendo colligitur & crescit. Pluendo uerò atq; pluuia cõiugata sunt. In uno enim eodemq́ uocabulo diuersus nominũ terminus differentiã facit. Item. Ius est aquã pluuiã arceri, id est, ut si in alicuius agro pluuia aqua colligaẽ, & in alterius agrum defluat, eaq; uicini frugibus nocitura cõcrescat, arceat eã suis finibus ille qui id sua putat interesse, ne defluat. Si fluuius igitur pluuia creuerit, quæritur, an debeat arceri. Respondetur, inquit Mutius, quoniam aqua pluuia à pluendo dicta sit, fluuium quoq; qui pluendo creuerit, aquam esse pluuiam, atq; arceri deberi.

Cum aũt à genere ducẽt argumẽtũ, nõ erit necesse id usq; à capite arcessere, sæpè etiã citra licet, dũmodo supra sit qd sumiẽ quã id ad qd sumitur: ut aqua pluuia ultimo genere ea est, quę de cœlo ueniẽs crescit imbri, sed ꝓpiore loco in quo quasi ius arcẽdi cõtinetur. Genus est, aqua pluuia nocens, eius generis formę, loci uitio, et manu nocẽs, quorum altera iubetur ab arbitro coerceri, altera non iubetur.

Talis generũ specierumq́ intelligitur esse natura, ut cum colliguntur uel etiã diuiduntur, ab indiuiduis per species & genera, usq; ad maxima genera possit ascẽdi, itemq́ à maximis generibus per infrà posita genera, usq; ad indiuidua ualeat esse descensus. Id uerò uno clarũ fiet exẽplo. Cicero quippe, indiuiduũ est, huius species, homo, huius genus, animal, huius superius genus, est corpus animatũ, & si lõgius ascendas, corpus, alterius genus inuenies, si prolixius egrediare, substãtia ultimi loco generis occurrit. Cũ igiẽ multa sint genera si cuiuslibet speciei genus assignãdũ sit, nõ necesse erit, inquit, maxima & principalia genera semper exquirere, uerũ eorũ quoq; aliquid quæ in medio locata sunt, oportebit adhibere, illa tamẽ ratione seruata, ut semper genus superius sit eo ad qd prædicaẽ ut genus. Extrema quippe inscitia est, si dũ genus semper natura speciebus ꝓprijs superponatur, loco generis, id quod est inferius, collocetur. Quocirca uitiosum est, si quis corporis genus dicat esse corpus animatũ. Quo fit, ut si ad speciẽ aptandũ est genus eorum quæ superiora sunt, aliquid aptemus, & non erit necesse ultimũ semp genus adhibere, ut si homini genus propriũ præponere uelimus, non necesse est ut substãtiã præponamus, sed uel corpus, uel corpus animatũ, uel quod maximè fieri oportet animal. Illa enim semper genera sumenda sunt, quæcunq; proxima formis adhærẽt, eaq; in definitione maximè requiruntur, sed in argumentationibus nihil differt, utrũ proximũ eligas, an superius genus. Nam quoniã ex cõtinenti fit argumentatio, plus cõtinet id quod est superius genus. Quocirca si de homine aliqd ambigitur, & à genere argumẽtandi sumitur locus, quicqd de animali dicetur, id etiã de homine prædicabitur. Quo fit, ut si quid etiam de animato corpore prædicetur, idem etiam de homine dici possit, Vt igitur argumẽtationes ex ꝓximis generibus fiunt, ita etiã ex alterius cõstitutis. Sed in his omnibus illud est, quod maximè considerandũ uidetur, ne id quod est inferius, superiori præponaẽ ut genus. Et sententia quidem talis est. Quod uerò ad exemplum attinet, declarabitur

rabitũ hoc modo. Sit aqua pluuia, ea quæ deiecta de cœlo, imbri colligitũ, huius species duplex est, alia enim aqua pluuia nocens est, alia non nocens. Nocentisq; duplex species est, alia manu, alia uitio. Sed aqua pluuia manu nocẽs est, quæ ita loco aliq̃ excipitur, ut inde profluens uicino noceat, si locus is nõ sit naturalitẽ talis, sed manu hominis excipiendę aquæ fuerit apparatus: uitio uerò, quoties naturalitẽ ita sese locus habet, ut excipere aquã posit & nocere uicino. Si igitũ eius aquæ, quã quis arceri uelit, ne sibi noceat, à uicino genus uelit exquirere, nõ necesse est ab ultimo usq; genere deducere, ut dicat aquæ eius quã quis uelit arceri, genus esse aquã pluuiã, sed potest id q̃d inquirit genus paulò inferius inuenire: ut huius aquæ quã arceri desiderat, id genus esse dicat, q̃d est, aqua pluuia nocens. Quod si genus proximũ quærat, illud poterit adhibere, quod est, aqua pluuia manu nocẽs, hoc enim arceri quis cogitur, quod manu fit noxiũ. Quod uerò loci forma uel uitio incõmoditatis aliquid apporrat, arcere nõ cogitũ. Quod aũt diximus, eius aquæ quã arceri oporteat, genus esse aquam pluuiam manu nocentem, ita intelligendum est, si aqua, quæ arceri debet, plurima sub se habet indiuidua, & similia, tunc enim demũ eius aquæ quæ arceri debet, aqua pluuia manu nocens genus esse poterit. Quod si aqua q̃ arceri debet in nulla indiuidua diducatur, ipsa est indiuidua, nec est eius genus aqua pluuia nocẽs manu, sed species. Quod si cui paululũ uidetur obscurius, hic si eos cõmentarios, quos de genere, specie, differentia, proprio, atq; accidenti, composuimus, libris quinq; digestos inspexerit, nihil horum poterit incurrere, quo caliget.

Cõmodè etiã tractatũ hæc argumẽtatio quę ex genere sumitur, cũ ex toto persequare partes, hoc modo: Si dolus malus est, cũ aliud agitũ, aliud simulatur, enumerare licet quibus id modis fiat: deinde in eorũ aliquem id quod arguas dolo malo factum includere. Quod genus argumenti in primis firmum uideri solet.

Dictũ est, quemadmodum genus ad speciem debeat aptari, atq; in eo præscriptũ est, ut nisi id quod est superius adhiberi non debeat. Nunc illud adiũgitur, quemadmodũ eius loci, qui à genere ducitur, in argumẽtatione cõmodior usus esse possit. Quotiescunq; enim de re aliqua dubitatur, si facta generis alicuius diuisione, sub aliqua eius generis parte id de quo ambigitur, potuerimus includere, tũc à genere tractũ esse argumentũ uidetur, hoc modo: Sit dolus malus, quando aliud agitur, aliud simulatur. Huius ergo si species diuidantur, & id quod factũ esse arguimus, alicui earũ specierũ quæ à dolo malo deductæ sunt, potuerimus adiũgere, quicqd de dolo malo existimabitur, idem etiã de ea re, quã arguimus, necesse est iudicari, & factũ est argumentũ à genere. Nã de quo quæritur, species est, & id à quo sumitur argumentũ, genus est, scilicet, ut si ita contingit dolus malus. Locus uerò hic ab eo qui est à partiũ enumeratione diuersus est. Nec si enumeramus partes, id est, formas aut species, idcirco non à genere, sed ab enumeratione partiũ ducitur argumentũ. Quoties enim ipsa partiũ enumeratione utimur ad argumentationẽ, tunc ab eadẽ partitione argumẽtũ tractũ esse dicimus, ut hoc modo: Si fundamenta, & parietes, & tectum habet, & habitationi est destinatus locus, domus est. Ipsa igitur partitione utentes, domũ esse probauimus. Quoties uerò sub genere aliquid collocandum est, diuisisq; partibus alicui eorũ quæ à genere deducuntur, id de quo quæritũ aggregamus, ut hoc modo: Si Ciceronẽ animal esse mõstremus, dicemus ita: Omne animal aut rationale est, aut irrationale, sed Cicero rationalis est, animal igitũ est: nõ partitione utimur principalitẽ ad argumẽtũ cõstituendũ, sed idcirco genus diuisim⁹, ut in unaqualibet diuisione, id q̃d nitebamur ostẽdere, posset includi, id est, ut id de q̃ dubitatũ in assũpti cõtinẽtia generis redigeretũ.

Itaq;

fieri nullo modo posſit, augendæ rei gratia dicatur, ut minuendæ; quæ Hyperbole dicitur: et multa mirabilia alia. Sed latior eſt campus illorũ, eiſdem tamen ex locis (ut ante dixi) & in maximis & in minimis quæſtionibus argumenta ducunt.

De ſimilitudinis loco planè atq; expeditè diſſeruit, omnemq; aperuit intellectũ, ſimilitudinũ diuidens formas, præſcripſitq; apertiſsimè, quibus magis ex ſimilitudine argumẽta cõtingerent, id eſt, Philoſophis, atq; Oratoribus. Etenim ſimilitudo perſuaſionibus uidetur aptiſsima. Nam q̃d in unam uel plures extra eam de qua quæritur, cauſam cadere ſolet, facilè credi poteſt in eã quoq; de qua ambigit̃, conuenire. Idcirco ex ſimilitudine tractæ argumẽtationes, magnum Oratoribus uſum præſtant, Philoſophis quoq;, quoniam non in omnibus quæſtionibus, demonſtratione utuntur, ſed aliquoties uerisimilia colligunt, quo id facilius perſuadeant q̃d nituntur oſtendere, ſimilitudo rerũ ſæpè eſt inquirenda, atq; idcirco locus à ſimilitudine Oratoribus maximè Philoſophisq; conducit, non tamen ſolis. Omnes enim loci cõmunes ſunt cuiuſq; materiæ, ſed in alĳs uberiùs incidunt, in alĳs anguſtius inueniuntur. Quocirca cognitis atq; antè perceptis locis quæſtiones ipſæ quæ rractabuntur, quibus locis uti debeat, ſolertẽ animũ poterũt admonere. Omnis uerò ſimilirudo duplex eſt, aut. n. ex pluribus ſimilitudo colligit̃, & inductio nuncupatur, q̃d Græci ἐπαγωγὴν nominat, aut ſingulæ res per ſimilitudinem cõparantur. Ac prior quidẽ huiuſmodi eſt. Si tutor fidẽ præſtare debet, ſi ſocius, ſi cui mandaueris, ſi qui fiduciam acceperit, debet etiã procurator. Nam cũ in pluribus rebus fides præſtari debeat, unaq; ſimilitudo ſit in fide præſtãda tã in turore quã ſocio, atq; eo cui mandatũ ſit, eoq; qui fiduciã acceperit, debet eadẽ ſimilirudo procuratori etiã conuenire. Fiduciam uerò accepit cuicunq; res aliqua mancipat̃, ut eam mãcipãti remancipet: uelut ſiquis tempus dubiũ timẽs, amico potentiori fundũ mãcipet, ut ei cũ tempus quod ſuſpectũ eſt, præterierit, reddat: hæc mancipatio fiduciaria nominatur, idcirco, ꝙ reſtituendi fides interponitur. Hac ſimilitudinis collectione plurimũ Socrates eſſe uſus dicit̃, ut in Platonis, aliorũq; eius ſectatorũ uoluminibus inuenitur. Quoties uerò una res uni rei per ſimilitudinẽ cõparatur, hoc modo colligit̃ argumentũ. Regendorũ finiũ arbitri eſſe dicũtur, qui finalia litigia diſcernũt, ut ſi fuerit de finibus orta contentio, eorũ dirimatur arbitrio. Sed fines, in agrorũ tantũ liminibus eſſe dicuntur, arbitri aũt finium regendorũ in ciuitate eſſe non poſſunr. Item arceri aquã, in agris tantũ dici ſolet, ubi ſi ex aliquo loco aqua pluuia colligatur, & defluens in campos, uicini paſcua, frugesùe corrumpat, arbitri arcẽdæ aquę à magiſtratibus ſtatuebãtur. Quęritur ergo, an in urbe arcẽdæ aquæ arbitrum poſsimus adigere. Et argumentũ capitur ex ſimilitudine. Si regendorũ finiũ, quia ſolius agri ſunt, in urbe arbitrũ adigere non poſsis, ne aquæ quidẽ arcendæ, quia ſolorum eſſe uidetur agrorũ, in urbe arbitrũ poſsis adigere. Hic igitur una res uni rei ſimilitudine coniuncta eſt. Ex eodẽ etiam ſimilitudinis loco illa ſumi Cicero proponit, quę uocantur exẽpla: ueluti Craſſus in cauſa Curiana, quæ fuit huiuſmodi. Quidam pregnantẽ uxorem relinquens, ſcripſit hæredem poſthumũ, eiq; aliũ ſubſtituit ſecundũ, qui Curius uocabatur, ea conditione, ut ſi poſthumus, qui intra mẽſes decẽ proximos naſceretur, ante moreretur, quã in ſuã tutelam perueniſſet, idẽ ante obiret diẽ, quã teſtamentũ iure facere poſſet, ſecũdus hæres ſuccederet: q̃d ſi ad id tẽpus perueniſſet, quo iam firmo iudicio in ſuam tutelã receptus, iure ciuili inſtituto poſſet hærede defungi, ſecũdus hæres, id eſt, Curius, nõ ſuccederet, quæ uocat̃ ſubſtitutio pupillaris, q̃ſitũ eſt an ualeret ita inſtituta ratio. Craſſus igit̃ multa ꝓtulit exẽpla, q̃bus ita inſtitutus hæres obtinuiſſe hæreditatẽ, quæ exẽplorũ commemoratio iudices mouit, dicit etiã ipſos q̃q; iuriſcõſultos uti ſæpiùs exẽplis: ueluti cũ fingit̃, id eſt,

imaginatur

imaginatur ꝓpositio, ut casus de quo agitur per similitudinẽ intelligatur, hoc modo. Si quis enim iurisperitus adijciat id, quod non iure contractũ est, nullius esse momenti, adhibeatq; exemplũ tale, uelut si quis rem non mancipi mancipauerit, num idcirco aut rem alienauit, aut se reo facto potuit obligasse? minimè. Quod enim non iure contractũ est, nihil retinet firmitatis, & alia huiusmodi apud iurispe titos inueniuntur, in quibus Oratores maximè ualent, quibus etiam in tantũ fingere licet, ut eorũ oratione etiã mortui sæpè ab inferis excitentᷣ, ꝗd Tull. in ea facit oratione qua Cœliũ defendit: Sed latior, inquit, est illorũ cãpus, id est, Oratorũ, ꝗbus spaciari ac deuagari licet, nec idcirco minus cæteris ꝗq; facultatibus similitudines prosunt, quoniã eadẽ argumẽta maximis minimisq; causis cõueniũt, ꝗ fit, ut loci quoq; argumentorũ diuersarũ artiũ quæstionibus accommodentur.

Sequitᷣ similitudinẽ differẽtia, res maximè cõtrarias superiori, sed est eiusdẽ facultatis dissimile & simile inuenire, eius generis hæc sũt: Non quemadmodũ quod mulieri debeas, rectè ipsi mulieri sine tutore autore soluas: ita quod pupillo aut pupillæ debeas, rectè possis eodem modo soluere.

Eiusdẽ facultatis est similitudines differentiasq; cognoscere. Qui enim scit, quid sit idẽ, nosse poterit quid sit, diuersum. Omnis uerò similitudo idẽ aliquid esse cõstituit: quod enim idẽ est secundũ qualitatẽ, id simile esse necesse est. Omnis quippe res, aut substantia eædẽ sunt, aut qualitate, aut cæteris prædicamẽtis. Quod si ita est, & animus intelligere hoc idẽ in pluribus prædicamẽtis potest. Sed cũ hoc ipsum idẽ in prædicamentis notat, eodẽ modo in eisdẽ prædicamentis, quod diuersum est intuetᷣ: sed simile idẽ est, differẽtia uerò diuersum. Idem igitur animus eademq; intelligentia similitudinẽ differẽtiãq; cognoscit. Differentiarũ uerò multæ sunt species: aliæ quippe sunt substantiales, ut homini rationale: aliæ non substãtiales, sed inseparabiles, ut nigrũ Aethiopi, atq; coruo: aliæ uerò mobiles neq; cõstantes, ut sedere, stare, & huiuscemodi cæteræ ꝗbus & ab alijs hominibus, & à nobisipsis sæpè distamus. Item differentiæ aliæ aliquo modo sunt generũ diuisibiles, aliæ aliquo modo specierũ constitutiuę: sed si à constitutiuis argumentũ ducatur, uelut à genere ducitur. Nam sicut genus continet speciẽ, ita differentiæ continẽt species. Sanè si differentiæ cõstitutiuæ ut genera intelligentur, fides ab his ad ea aptabitur quæ constituunt. Hæc enim taliũ differentiarũ ueluti formæ quædã sunt: sin uerò sint diuisibiles, siquidẽ ad ea probanda, id est, genera quæ diuidũt, earũ ducitur fides, à forma argumentũ fieri uidetur: nã tales differẽtiæ eorũ quę diuiduntur formæ quædã sunt. Quòd si ad ea probanda referũtur, quæ in cõtrariã partem genus diuidũt, tunc propriè â differentia fieri argumentũ uidetur: quia cõtrariæ ueluti differentiæ cõparãtur. Quod uerò ad exemplũ attinet Tullij, huiusmodi est. Mulieres antiquitus perpetua tutela tenebantur, pupilli item sub tutoribus agunt, sed mulieribus si quid debitũ fuisset sine tutoris autoritate poterat solui, pupillis uerò minimè. Ergo si quæratur, an id quod debeatur pupillo cuilibet, renuente tutore possit exolui, à differentia sumitur argumentũ sic. Nõ sicut mulieri sine tutoris autoritate debitũ possis exoluere, eodẽ modo nisi autoritas tutoris accesserit, pupillo soluere quod debeas possis. Illæ enim perpetua tutela, etiã prouecta iã ætate continẽtur, illorũ tutelę certus annorũ numerus terminũ facit, atq; idcirco solui pupillo sine autoritate nõ poterit. Differt enim ꝑsona mulierũ â persona pupillorũ, uel in eo ꝗd pupilli nõ perpetua regũtur tutela, mulieres uerò perpetua: uel ꝙ pupillus nullũ suę rei administrãdę utilitatis iudiciũ habere potest, cũ sit aliquis mulieribus, & si nõ firmus in explicãda familiaris rei utilitate delectus.

Deinceps locus est qui à cõtrario dicitᷣ. Cõtrariorũ aũt genera sunt

plura,

plura: unũ eorũ quę in eodẽ genere plurimũ differũt, ut sapiẽtia, stulticia. Eodẽ aũt genere dicũt, quibus ꝓpositis occurrũt tãquã ẽ regione quadã cõtraria: ut celeritati tarditas, nõ debilitas, ex quibus contrarijs argumenta talia existũt. Si stultitiã fugimus, sapientiã sequamur & bonitatẽ, si malitiã, hęc quæ ex eodẽ genere cõtraria sunt, appellãtur aduersa. Sunt alia cõtraria quæ priuãtia licet appellemus latinẽ, Græcẽ appellant στερητικά. Præpositio em̃ in priuat uerbũ eaui quã haberet, si in, ꝑpositio nõ fuisset: ut dignitas, humanitas inhumanitas, et cętera generis eiusdẽ, quorũ tractatio est eadẽ, q̃ superiorũ aduersa dixi. Nã alia quoq; sũt cõtrariorũ genera, uelut ea q̃ cũ aliq̃ cõferunt, ut duplũ, simplũ, multa, pauca, longũ, breue, maius, minus. Sũt etiã alia ualdẽ cõtraria, quę appellãt negãtia ea ἀποφατικά, Grœci cõtraria aientibus, ut si hoc est, illud nõ est. Quid em̃ opus exẽplo est, tantũ intelligat in argumẽto quærẽdo, cõtrarijs omnibus contraria non conuenire.

Diuisio differẽtiæ loco, nũc de contrarijs tractat. Quare uti rerũ ordo clarius colliquescat, pauca mihi ex Aristorele sumenda sunt q̃ ille uir omniũ lõgẽ doctissimus de hac diuisione tractauit. Quanquã M. T. re quidem Aristoteli ferẽ cõsentit, sed ab eo nominũ interpretatione diuersus est. Nam q̃ Aristoteles opposita, id est, ἀντικείμενα uocat, ea T. contraria nominat, sed hæc paulò posterius: nũc Aristotelis diuisio consideretur. Oppositorũ igitur secundũ Aristotelẽ alia sunt cõtraria, alia priuatio & habitus, alia relatiua, alia cõtradictoria. Cõtraria quidẽ, ut albũ atq; nigrũ. Habitus uero et priuatio, ut uisus & cœcitas, dignitas & indignitas. Relatiua uerò, ut pater, filius, dominus, seruus. Contradictoria, ut est dies, nõ est dies: horũ omniũ tales inter se differentiæ considerãtur. Nã q̃ contraria sunt, partim mediata sunt, partim uerò medio carent. Mediata sunt, ut albũ, nigrũ, est.n. horũ medius quilibet alius color, ut rubeus uel pallidus, & horũ contrariorũ non necesse est alterũ semper inesse corporibus. Neq; enim omne corpus, aut albũ, aut nigrũ est, sed aliquoties in horũ medietate est cõstitutũ, ut sit rubrũ uel pallidũ. Immediata uerò cõtraria sunt, quorũ nihil mediũ poterit inueniri, ut grauitas & leuitas: horũ .n. nihil est mediũ. Nã q̃ leuia sunt, sursũ ferũtur, quæ grauia, deorsum. Quod aũt sit corpus, quod neq; sursum, neq; deorsum ferat, nihil poterit inueniri. Sed immediata cõtraria talia sunt, ut alterũ eorũ cui potest accidere, sẽper inhæreat, ut in ꝓposito superius exẽplo. Necesse est enim omne corpus uel leue esse uel graue, quia leuitas & grauitas mediũ non habent, quod præterea inesse corporibus posit. At ea quę in priuatione & habitu sunt, ut cœcitas & uisus, distant quidẽ ab his cõtrarijs, quæ claudunt aliquã medietatẽ quod ipsa medietatẽ non habẽt, ab his uerò cõtrarijs differũt, quę sunt immediata, quoniã horũ contrariorũ alterũ semper subiecto inesse necesse est, ut corpori grauitatẽ uel leuitatẽ: priuationẽ uerò & habitum non semper, ut cum sit habitus quidẽ uisus, priuatio aũt cœcitas, non omne quod uideri potest, aut uidet, aut cœcum est, infans quippe nondũ ęditus, neq; uidet, quia nondum processit in lucẽ, neq; cœcus est, quia nõdũ habuit uisum, quẽ potuisset amittere. Idẽ de catulis dici potest, qui statim nati nequeunt intueri: nã tunc eos nec cœcos dicere possumus, nec uidẽtes. Et postremo contraria semper in suis qualitatibus cõsiderantur, priuationes aũt, non quod ipsæ sint aliquid, sed ex habitus absentia colligũtur: neq; enim cœcitas est aliquid, sed à uisus intelligitur abscessu, tã uerò priuatio quã contrarietas differt à relationis oppositione, eo quòd neq; contraria, neq;

priuatoria

priuatoria simul esse possunt. Idem enim in uno eodemq; tēpore, uno eodēq; in loco albū & nigrū, uidens & cœcum esse nō poterit: sed relatiua à se nequeunt se parari, neq; enim potest esse filius sine patre, nec seruus, si dominus nō sit. Amplius, contraria ad se & priuatoria nō referuntur. Nemo enim dicit album nigri, uel nigrū albi, uel cœcitatē uisus, uel uisū cœcitatis. Quæ uerò in relatione sunt posita, in ipsa relationis prædicatione cōsistunt: ut duplū dimidij, dominus serui, & cætera ad hunc modū. Iam uerò contraria quā etiam relationes differunt à cōtradictionibus, quoniā contradictiones quidem semper in oratione consistunt & in altera earum parte ueritas, in altera falsitas inuenitur. Contraria uerò priuatoria & relationes in simplicibus partibus orationis inueniū, & in his neq; ueritas neq; falsitas inest: nā cū dico album nigrū, cœcitas uisus, dominus seruus, simplices orationis partes sunt, neq; uerum, neq; mendaciū continentes: in simplicibus enim partibus orationis ueritas uel falsitas nulla est, cū aūt dico dies est, dies nō est, utreq; ppositiones, una in affirmatione, altera in negatione posita, orationes sunt. Sed M. Tullius nō tam proprijs nominibus quā notioribus utitur, ait enim contrariorū alia esse quæ aduersa uocentur, alia quæ priuantia, alia q̄ in cōparatione sint, alia quæ aientia & negantia nuncupantur. Sed q̄ contraria nominat, opposita uerius dicerentur, q̄ aduersa dicit, contrariorū melius susciperent nomē, quæ in collatione nominat, ea relatiua uel ad aliquid certiùs uocarentur, sed utatur nominibus ut uolet, dū res ipsæ certa proprietatis suæ ratione signētur, nos uerò in cæteris quos edidimus libris eo nūcupauimus modo, quo superius in Aristotelis dictū est diuisione. Secundū M. Tulliū igitur contrariorū alia sunt aduersa, ut sapientia, stultitia: alia priuantia, ut dignitas & indignitas: alia quæ cū aliquo cōferūtur, ut duplū, simplum: alia quæ appellantur negantia, è contrario aientibus constituta, ut si hoc est, illud nō est. Aduersa igitur sunt, quæ sub uno genere posita, plurimū differūt, ut albū, nigrū quæ à se plurimū distāt sub uno genere posita, id est, sub colore. Itē celeritati tarditas aduersa est, positis utrisq; sub motu, neq; enim celeritati debilitas opponēda est, quia debilitati firma ualetudo cōtraria est, q̄d in diuisione omisit Cicero, sed docuit exēplo. Illa quoq; dicūtur aduersa, quæ in diuersis generibus sita, plurimū à se discrepare intelligūtur, ut sapientiæ stultitia. Illa enim sub genere boni est, hæc uerò sub mali, quanq; huiusmodi exemplū priuationem potius spectare uideatur: nā stulticia priuatio est sapientiæ, nec quicquā est aliud stulticia nisi sapientiæ & rationis absentia, sed quæ sint, quæ priuantia Cicero appellat, posterius demonstrabo. Ex his aduersis hoc modo sumitur argumentū. Si stultitiā fugimus, sapientiā sequamur, si bonitatē appetimus, malitiam fugiamus, quāq; malitia quoq; secundū eundē modū qui superius dictus est, priuationibus posit adiūgi. Priuantia uerò secundū Ciceronē sunt, quæ Græcē στερητικά appellātur, quæ habent eā partē orationis præpositam, quæ cum fuerit adiecta, semper ferè aliquid demit, ut ea (in) præpositio, hæc enim syllaba cui fuerit apposita, demit ferè aliquid ex ea ui, quā esset res quælibet habitura, si in syllabā præpositā non haberet, ut humanitati inhumanitas. In namq; præposita id de quo dicitū, humanitate priuauit, ut dignitas, indignitas. Et Tullius quidem ea tantū priuātia esse confirmat, in quibuscunq; syllaba ista præponitur: priuantiū quippe natura secundū Tullium huius syllabæ cōmemoratione finitur, à Peripateticis uerò accepimus priuationes cum simplicibus nominibus, tum cum priuatorijs syllabis esse. Simplicibus nominibus, ut cœcitas: cum priuātibus uerò syllabis, ut indignitas, inhumanitas. Quocirca secundū M. Tulliū cœcitas nō erit priuatio uisus, sed ei aduersum atq; idcirco forsitan stulticiā inter aduersa numerauit, quoniā nō habet in syllabā ex qua priuationes arbitrātur existere. Ex quibus eodē modo ut in superius positis aduersis argumenta ducuntur. Inhumanitatē auersemur si humanitas consectanda est. Illa uerò cōtraria, ut ait Tullius, quæ cū aliquo conferunt,

talia

talia sunt, ut duplū simpli. Id tantundē est tanquā si diceret duplum dimidij: simplum enim dupli dimidiū est, & pater filij: eaq; sunt semper reciprocantia, aliquoties quidē septimo casu, aliquoties uerò genitiuo: nam filius patris est filius & pater filij, hæc secundū genitiuum conuersio est, & duplum simplo duplum est, hæc secundū septimum casum. Sunt etiam quæ accusatiuo, ut pauca ad multa, & magnū ad paruū. Item negantia sunt quæ in affirmationibus & negationibus posita sunt, ut si hoc est, illud non est: ueluti si dies est, nox non est. Atq; hanc oppositionē Cicero ualdè dicit esse contrariū. Ex quibus omnibus secundū superius dictū modū argumentorū facultas est: nam ex relatiuis contrarijs ita sumimus argumētum, si pater est, fieri non potest quin ei filius sit. Ex negantibus aūt q̄ ἀποφατικὰ (ut ait) Græci uocant, ita. Si sol supra terrā fuit, nox esse non potuit, hæc enim affirmatio illā perimit negationē, cur uerò hæc negantia esse constituerit mirandū est. Nam quæ negantia sunt, aientibus opponuntur, & simul esse non possunt, ut diē esse ac diem non esse: hoc uerò consequens est cum ita dicatur, si hoc est, illud nō est, ut si dies est, nox non est. Atq; affirmationē negationemq; Tullius ualdè dicit esse contrariā, sed in hac consequentia nequeunt esse contraria. Non quod est cōsequens, contrarium non est.

Ab adiunctis aūt posui equidē exēplum paulò ante. Multa adiūgi quę suscipienda essent, si statuissemus ex edicto secūdū eas tabulas possessionē dari, quas is instituisset, cui testamēti factio nulla esset. Sed locus is magis ad cōiecturales causas quę uersant̄ in iudicijs ualet. Cū quęrit̄ q̄d aut sit, aut euenerit, aut futurū sit, aut quid omnino fieri possit. Ac loci quidē ipsius formula talis est. Admonet aūt hic locus, ut quærat̄, q̄d ante rē, quid cū re, quid post rē euenerit, nihil hoc ad ius. Ad Ciceronē inquibat Gallus noster, si quis ad eū q̄d tale retulerat, ut de facto q̄reretur, tu tamē patiare nullū à me artis institutæ locū p̄teriri, ne si nihil nisi q̊d ad te pertineat scribendū putaris, nimiū te amare uidear. Est igitur magna ex parte locus hic oratorius, nō modo nō iuriscōsultorū, sed ne Philosophorū quidē. Ante rē eñ quærunt̄, quæ talia sunt, apparatus, colloquia, locus, constitutum conuiuiū. Cum re aūt pedū crepitus, strepitus hominū, corporum umbrę, & si quid eiusmodi est. At post rē, pallor, rubor, titubatio, & si qua alia signa cōturbationis & cōscientiæ. Præterea restinctus ignis, gladius cruētus, cęteraq; q̄ suspitionē facti possūt mouere.

Qui sit ab adiunctis locus, breui superius monstrauit exemplo, eo, scilicet, quo dixit. Si secundū mulieris nunquam capite diminutæ tabulas possessio bonorū daretur, consequens esse ut secundū quoq; puerorū, & seruorum tabulas possessio permitteretur. Sed nunc formā ipsam & quasi subiectū loci monstrare proponit, quæ est huiusmodi, ab adiunctis enim locus est, cū ex eo q̄ proponitur aliquid aliud uel esse uel fuisse, uel futurū esse argumentatione colligitur, ut in eo ipso q̄d dudū posuit exemplo. Approbatur enim non debere secundū mulieris nunquā capite diminutæ tabulas, bonorū possessionem dari, quia si id fuerit positū, id futurum est, ut secundū puerorum quoq; ac seruorū tabulas, bonorū possessio permittatur. Talia uerò sunt quæ dicuntur adiuncta, ut circa rem ferè quæ quæritur, inueniantur, neq; tamē necesse sit ei semper adhærere, & forma quidē huius loci talis est, ut hanc quoq; diffinitionē possit admittere. Ab adiunctis locus est, cū ex

aliquibus, quæ sunt proxima eis, de quibus quæritur rebus, id q̄d quæritur uel fuisse uel esse, uel futurū esse monstratur: qui locus est cōiecturalibus causis maximè necessarius. Cum enim de facto quæritur, tū si id factum est quod dubitatur, quel fuerit, uel sit, uel futurū sit, considerari solet. Multa enim sunt quæ unicuiq; adiuncta rei uariorū euentu temporū colliguntur. Idcirco enim quid ante rem, quid cū re, quid post rem euenerit, in cōiecturalibus causis inquiritur, quę ab Oratoribus tractātur solis, neq; Iurisconsultis in huiusmodi negotijs cū Rhetorica facultate ulla cōmunio est. Iuris enim peritus de facti qualitate, non etiā de ipsius facti ueritate respondet. Idcirco quoties ad Gallū peritum iuris facti quæstio deferebatur, nihil ad nos inquibat, & ad Ciceronē potius consulentes, id est, ad Rhetorem remittebat. In quo T. facere ad Trebatiū locum miscuit dicens, quamquā locus hic ab adiunctis coniecturalibus causis maximè utilis nihil consultorū iuris prudētiam iuuet, patiere me tamen, inquit, nullā suscepti operis partē præterire, ne si in hoc libro nihil præter tuæ artis exempla cōscripsero, tuæ tātū gratię uideaṝ addictus, ab adiunctis uerò locus qui non modo Iuriscōsultis, sed ne Philosophis quidem præter Oratores non patet, triū sæpè temporum ratione tractandus est. Nā de facto si quæritur, quid uel ante id, uel cum eo, uel post id fuerit necesse est uestigari, Ante rem quidem hoc modo, apparatus: uerisimile est enim effecisse aliquem q̄d ante efficiēdū parauit, colloquia: fieri enim potuit ut amauerit, qui sæpè fuerit collocutus. Locus, uelut cū ad aliquid faciendū opportunus locus eligitur. Constitutum conuiuiū, uelut si quis constituto ante conuiuio in eo fecisse aliquid arguaṝ, capiaturq; cōiectura facti, ex eo ipso q̄d sit conuiuiū constitutum, atq; horū omnium ante rem de qua quæritur exempla sunt. Cum re uerò hoc modo: Pedū crepitus, uelut si iste in quempiā locū aliquis accusetur, pedū crepitu deprehensus esse ꝓbabitur: uel si fuisse adulter in cubiculo ex umbra corporis designet, cū ipsis de q̄bus quæritur inspecta: eisdem tamen intelligūtur adiuncta. Post rem uerò, si quas conscientię maculas pallor, rubor, titubatioq; prodiderit: restinctus ignis, uelut si clā factum aliquid extincto igni uelimus ostendere, ut tutius notitiā submouentibus tenebris cōmitterentur. Item gladius cruentus peractum facinus monstrat. Hæc omnia post rem facto intelligūtur adiūcta, & semper ante rem, cū re, & post rem, secundū rationem temporum intelligendum est, neq; ita ut in antecedentibus & consequentibus. Illic enim naturæ ratio cōsideratur. Omnia quippe simul sunt: nam quod antecedit, si positū sit, statim est id quod consequiṝ: ut si ponas hominem, statim animal esse necesse est, nec ante secūdū tempus homo dici potest, post uerò subsequi animal: ut ante aliquis apparatus est secundū tempus, posterior effectus. Itaq; illic antecedentia & consequentia nominantur, hic ante rem, cū re, & post rem. Idcirco q̄d illud quidem, non secundū tempus, sed secundū principalitatem naturæ secū simul aliq̄d trahentis antecedens diciṝ cōsequens, id q̄d antecedens comitaṝ. Ea uerò q̄ secundū temporis priorē posterioremúe rationē cōsiderantur, adiuncta, idcirco ante rem, cum re, & post rem cepēre uocabulum.

Deinceps est locus Dialecticorū, ꝓprius ex consequētib. & antecedētibus & repugnātibus: nā coniūcta de q̄bus paulò ante dictū est, non sēper eueniūt. Consequētia aūt semper. Ea em̄ dico consequentia, q̄ rē necessariò consequuntur. Itēq; & antecedentia & repugnātia. Quidq̄d em̄ antecedit quāq; rē, id cohæret cū re necessariò, et quicquid repugnat, id eiusmodi est, ut cohærere nunquam possit.

Expedito adiunctorū loco, nunc de antecedentibus & consequentibus & repugnātibus differit. Qui locus sit unus, in tria uelut mēbra diuisus est. M. quidē Tullius loci huius uocabulū tacuit, mihi aūt totus cōditionalis appellandus uidetur.

Cuius

Cuius cum promptissimè natura claruerit, nomē quoq; ei, quod nos posuimus, re ctè inditum manifestius apparebit. Primum igitur singularum partium diffinitio prodenda est. Itaque antecedens est, quo posito aliud necesse est consequatur: itemq; consequēs alicuius est, quod esse necesse est, si illud cuius est consequēs pr ęcessisse constiterit. Repugnans est quod simul cū eo cui repugnare dicitur, esse nō posit. Antecedentium igitur, atq; consequentium, & repugnātium, unū esse locū prędiximus, qui quomodo sit unus, paucis ostendā. Primum igitur dum quæreretur, quonā modo unus esset locus à consequentibus, antecedentibus & repugnātibus, dicebatur, quoniam eiusdē mentis esset atq; intelligentiæ, tam consentanea sibimet quàm dissidentia præuidere, idcirco hunc quoq; locū unum uideri. Cōsentaneorū namq; duæ sunt partes, antecedens una, altera consequens. Nam cū altero præcedente comitatur alterū, illa sibi in ipsa naturæ consequentia consentire necesse est. Repugnantium uerò tametsi duæ partes sint, unū tamen est utriusq; uocabulum: utraq; enim repugnantia nominātur, duæ uerò esse, quæ sibimet repugnēt, atq; à se dissentiant nullus ignorat: sed eo distant, quòd antecedentiū & consequētium duo sunt nomina, licet unus sit utriusq; consensus: repugnātibus uerò unum nomen est, cum sit unus in utrisq; dissensus. Ergo eadem mens, eademq; intelligētiæ ratio, id quod præcedit, & id quod comitatur, intelligit. Neq; enim fieri potest ut antecedens aliqd intelligatur, nisi in eodē quid sit consequens cōsideretur. Eodem quoq; modo nec consequens, nisi appareat quid præcedat, item repugnās aliquod, intelligere nemo potest, nisi intelligat cui repugnet, sed quoniā eadē ratio potest similia dissimiliaq; perspicere, antecedentiū uerò & consequentium consensus quidā, & per naturæ similitudinem concordia est. Dissensus uerò in repugnantibus dissimilitudo, necesse est, ut una atq; eadem ratio antecedētium consequentiumq; naturā & repugnantium spectet: quo fit, ut unus quoq; locus sit eorū quæ una intelligentia cōprehendit, sed huic opponebatur. Cur igitur alium ex similitudine, alium ex cōtrario locū Marcus Tullius superiùs enumerauit? Nam secundū propositā rationem, quoniam similitudinem & contrarietatem intelligentia una perpendit, unus locus similium contrariorumq; esse debuisset: sed respondebatur. Quoniam non eodem modo sibi antecedentia & consequentia consentire dicūtur, sicut ea quæ similia nuncupantur. In his namq; una tantū qualitas inuenit, & secundū eandem qualitatem similia esse dicuntur, at in antecedētibus & consequētibus non qualitatis similitudo, sed quidam naturæ consensus est. Et quæ similia sunt, sine se esse possunt, antecedentia uerò & consequentia sine se esse nō possunt. Atq; idcirco non uidetur esse consequentiū & antecedentium, cū similitudine ulla cōmunio naturæ. Quæ ratio non ualdè uidetur idonea, nec explicat, q̄d demōstrare conabatur, illud certè firmissimū esse constat, quod huius loci tractatus cōditionalibus semper propositionibus accōmodaretur. Conditionalis uerò propositio est, quæ cū conditione pronuntiat esse aliquid, si aliud fuerit, uelut cum dicimus, si dies est, lucet. Hæc igitur rerum consequentia facilè in repugnantiā uertitur. Nā si rebus consequentibus negatio interponatur, ex cōsequentibus repugnātia redduntur, hoc modo: Si dies est, lux est. Repugnātia sunt ita: Si dies est, lux nō est. Repugnant enim diē esse, & lucem non esse. Quæ repugnantia in conditione consistit. Dicimus enim si dies est: lux non est: nā diei contrarium est nox. Consequens uerò noctis, lucē non esse, quare esse diem & non esse lucem repugnat. Argumentum uerò est, hanc repugnantiā in conditione cōsistere, quia si conditio deficiat, nulla est repugnātia, hoc modo: dies est, lux non est, utrẹq; enim disiunctæ propositiones suas sententias gerunt, nec quicquā intelliguntur habere commune, atq; ideo diuersis acceptæ tēporibus ueræ sunt, nec repugnant. Nam sicut in his ꝓpositionibus, dies est, lux est, nulla est consequētia, quoniā conditio deest, quæ propositionē facit connexam, sed utræq; à se disiunctæ suam sententiam claudunt: ita

cedentia consequentia, & repugnantia, quomodolibet modo in tēporibus sint, nihil refert. Nam priora sæpè temporibus comitantur, et temporibus posteriora præcedunt, & q̄ simul tēporibus sunt, aliâs præcedunt, aliâs uerò cōsequunt̃, ut superiùs q̄q; sæpè diximus. Amplius, quæ antecedentia sunt & cōsequētia relinquere sese non possunt, nec sibi repugnantia cohærere, & sunt repugnantia necessariò sibimet incōnexa, q̄ uerò sunt adiūcta, nihil obtinēt necessitatis, quia & iungi sibimet, & à se separari queunt. Quæ cum ita sint, quæstio difficilis uehementer oborit̃, uidetur enim minus intuentibus, nihil hic locus differre his locis, qui dicti sunt uel à genere, uel à specie, uel à cōtrarijs. Nam genus semper speciem sequitur, speciē genus præcedit, contraria simul esse non possunt. Quæ soluēda est hoc modo: Primū quia non omne consequens genus est, nec omnis species antecedēs. Repugnātia uerò nō ipsa cōtraria, sed contrariorū sunt consequentia, ut in locorū, qui à M. Tullio propositi sunt expositione mōstrauimus. De hinc quia cū à genere fit argumētum, ipsum genus assumitur, eodem quoq; modo & species, cū ab ea aliquid uolumus approbare: cum uerò ab antecedētibus aliquid mōstrare contendimus eo q̄d in conditionali propositione præcessit, utimur in assumptione etiā si nō fuerit genus. Item si à consequenti argumentū fiat, etiā si species non sit, à cōsequenti parte cōditionalis propositionis ducitur argumentū, ueluti cū ita dicimus. Si ignis est, leuis est. Ignis antecedit, leuitas sequit̃, sed neutrū neutri est genus aut species, assumitur itaq; atq; ignis est. Nūc igitur id q̄d antecedebat assumpsi, ex quo monstrat̃ cōclusio, leuis igitur est. At si ita assumamus, sed non est leuis, id q̄d cōsequebatur assumsi. Cōcluditur ergo atq; mōstratur, non est igitur ignis. Vides igitur ut de his præcedentibus & consequentibus nunc loquamur, q̄ in cōditionali propositione posita, uel præcedere uel cōsequi intelligūtur. Cum uerò fit ex genere argumentū, species quidē est, de qua aliquid probare contēdimus: genus uerò assumimus non quasi præcedens, sed quasi continens, ut quicquid esse consideratur in genere, id formæ quoq; debeat aptari. Genus enim quoad permanet, à sua specie nō recedit, cū uerò de specie sumimus argumentū, genus quidē est, de quo aliq̄d q̄ritur, sed id laboramus, ut q̄d de genere conamur ostendere, id ex specie posit facilius agnosci. Vt cū uxori Fabię relictū fuisset legatū, si materfamilias esset, quoniā nō conuenit in manū, scilicet, ab in manus conuētione, quæ est species uxoris, uxorē q̄d est matrisfamilias genus, à legati iure seiungimus, et legatū ad speciē, id est, matrēfamilias deriuamus, sed illud interius dispiciendum uidetur. Num locus ab antecedentibus & cōsequentibus totus superuacaneus esse uideatur, cū quolibet modo fuerint ex eo argumēta cōposita, à cæteris locis, quos superiùs descripsimus, nō recedant. Nā quodcunq; ab antecedentibus & consequentibus ducitur argumentum id uel à toto, uel à partibus uel à cōiugatis, uel ab aliq̄ reliquorū tractū esse perpenditur hoc modo. Si utilis est æquitas constituta ad res suas obtinendas, utile est ius ciuile, ad id q; præcedit, quod sequitur igitur. Hoc est, à diffinitone argumentum, scilicet, ab assumptione præcedentis. At si ita dicā, sed non est utile ius ciuile, nō est igitur utilis æquitas constituta ad res suas obtinēdas. Hîc per cōsequētis assūptionē à diffinitionis loco sumptū est argumentum. Item à partium enumeratione, si neq; censu, neq; cæteris, nō est liber, at censu uel cæteris, est igitur liber, at nō est liber, neq; censu igitur, neq; cæteris manumissus est. Sed notandū est, q̄ sit uis uniuscuiusq; argumēti, & quo nā modo proferat̃. Sunt.n. argumenta, quæ prædicatiuis apta sint syllogismis, ut à diffinitione fiat sic. Ius ciuile est æquitas constituta his qui eiusdem sunt ciuitatis ad res suas obtinēdas. Id uerò utile est, utile est igitur ius ciuile. Itē à partibus, qui neq; cēsu, neq; uindicta, neq; testamēto est manumissus, hic ex seruitute liber factus nō est. Stichus uerò neq; testamēto, neq; cēsu, neq; uindicta manumissus est. Stichus igitur liber nō est: & in cæteris eodē modo. Omnia uerò quæcunq; per Cathegoricū syllogismū proferri possunt, eadē p̄ cōditionalē

syllogismũ dici queunt. Omnis namq; prædicatiua propositio in conditionalẽ uerti potest, hoc modo: Omnis homo animal est, prædicatiua est, hæc facilè uertitur in conditionalem ita, si homo est animal est. Non uerò omnis conditionalis in prædicatiuam uerti potest, ueluti hæc, si peperit, cum uiro concubuit. Nemo enim dicere potest ipsum peperisse, id esse, quod cum uiro concũbere, quo modo dicimus hominem id esse quod animal sit. Alia enim ratio est in his propositionibus q̃ ita dicũtur, quę peperit cum uiro concubuit. Hæc enim similis est ei quæ dicit, si peperit cũ uiro concubuit, sed prædicatiua propositio id esse subiectũ dicit, quod fuerit prędicatũ. Conditionalis uerò id ponit, ut si id quod antecedens fuerit necessariò comitetur quod subsequitur. Cum uerò prędicatiua est propositio, si ea uertatur in cõditionalẽ, alia nimirum redditur propositio. Nam cum dicitur omnis homo animal est, ipse homo animal esse proponitur, cũ uerò: si homo est, animal est, non id sentitur, ut ille qui homo est, animal sit, sed proposito esse hominẽ cõsequi, ut sit animal. Ergo conditionalis syllogismus in antecessione & consecutione positus, licet per diffinitionem & per partium enumerationem, & per coniugationẽ & quolibet alio fiat modo, tamen in propria forma se continent, & est conditionalis, id est, uiẽs propria potestate, ut quodãmodo cætera argumenta suæ ueluti naturæ uideatur habere subiecta. Vt cũ sit à diffinitione argumentũ, siquidem per prædicatiuam formam factus fuerit syllogismus, à diffinitione ductũ esse dicatur. Sin uerò per Hypothesin facta fuerit argumentatio, conditionalis fit syllogismus, quem discernat assumptio, utrum ab antecedentis, an à consequẽtis parte promatur. Quò fit, at etiã si per cæteros locos conditionale argumentũ proferatur, tamen suam quãdam habeat formã, quandoquidẽ in antecessione & consecutione est constitutus. Tũc enim diffinitio, partes coniugatio, & cætera ueluti res ipsæ fiunt, ac non locus, cũ uenerint in conditionem: at si conditio esset, ex ipsis profectum uidebitur argumẽtum. Quod si propositionẽ coditio copulauerit, ipsa quidem ea sunt, quæ in propositionibus continentur, ueluti quædã argumenti partes, locus uerò in conditione est constitutus. Atq; hæc ita dicta sunt, quasi aliter conditionalis hic locus tractari non ualeat, nisi eorũ aliquẽ, quos prædiximus includat: nã potest præter eos, etiã sæpè reperiri, ut cũ dicimus: Si homo est, risibilis est. Si coruus est, niger est. Hîc enim nec diffinitionẽ nec partes, nec ullum alium locum superius enumeratũ continet argumentum. Amplius, facilè est in singulis eorum differentias præuidere, locus quippe à toto à substantia trahitur, à partibus uerò à rei cõpositione. Nã in simplicibus terminis tale argumentũ non potest inueniri, à nota, ab interpretatione, à cõiugatis, ab eo quòd ex eodẽ utrumq; deducitur, à genere à continenti, à forma, ab eo q continetur, à differentia, ab eo quòd discrepat, à similibus, ab eadem qualitate, à cõtrariis, ab eo quòd à se longè diuersa sunt, à causis, ab his qui efficiẽdi uim habent, ab effectis, ab his quæ uim alterius efficientię susceperunt, ab adiũctis à uicinitate naturæ, à cõparatione maiorum, pariũ uel minorum, à relatione, ad æqualem uel inæqualẽ quantitatẽ, ab antecedentibus uerò longè alius modus est. Constat enim in eo q si propositũ quid fuerit, aliud quiddam modis omnibus existet, quod consequens appellatur: huius uerò intelligentia consistit in eo q præcedente quolibet, aliud subsecutũ, repugnantium uerò intelligentia consistit, non modo quod neq; sequi, neq; antecedere possunt, uerum etiã quod simul esse nõ possunt, quæ in conditione consistere dubiũ non est. His igitur ita expeditis, quoniam M. Tullius proprietatẽ loci succinctè, ut in transcursu potuit, euidẽter expressit, nunc quibus modis eodem loco uti conueniat, adiungit. Quæ Topicorum pars, quoniam diligentiùs explananda est, finẽ quarto uolumini faciam, quinto cætera redditurus.

ANITII

ANITII MANLII SEVERINI BOETHII, COMMENTARIORVM IN TOPICA CICERONIS, LIB. V.

E omnibus quidē Hypotheticis syllogismis Patrici Rhetorum peritissime, plenè abundāterq; digessimus his libris, quos de eorum principaliter institutione cōscripsimus, à quibus integram perfectamq; doctrinam, cui resoluendi illa uacuū tempus est, lector accipiet. Sed quia nunc Ciceronis Topica sumpsimus exponenda, atque in his aliquorum M. Tullius modorū meminit, dicendum mihi breuiter existimo de his septem conditionalibus syllogismis, quæ eorum natura sit, propositionumque contextio: ut cum hæc ad scientiam ritè prælibata peruenerint, Tulliana facilius noscātur exempla. Omne igit quod in quæstione dubitaē, aut uerisimilibus, aut necessarijs, ꝓbabiē argumētis: argumentū uerò omne aut in syllogismi ordinē cadit, aut ex syllogismo uires accipit. Syllogismus uerò omnis propositionibus cōstat. Propositiones aūt uel simplices sunt, uel cōpositæ. Simplices sunt quæ simplicibus orationis partibus cōiūguntur. Copulant aūt in cōpositā propositionē simplices orationis partes nomen & uerbum, ueluti cū dicimus. dies est, uel dies uernus est, uel dies serenus est. Hic enim omnē uim propositionis nomen cōnectit & uerbum. Omnis aūt simplex ꝓpositio ex subiecto prædicatoq; consistit. Subiectum est, de quo dicitur id quod prædicatur. Prædicatum est, quod de eo dicitur quod subiectum est. Verbū aūt aliquoties prædicato nomini adiungitur, aliquoties ipsum prædicatur, prædicato nomini adiungitur, ut in hac propositione quæ dicit, dies serenus est: dies enim subiectus est, serenus prædicatus, est uerò uerbum sereno adiunctū est, ꝙd diximus esse prædicatum. At si talis sit propositio, quæ solo nomine constet & uerbo: ueluti cū dicimus, dies est, tunc dies subijcitur, est uerbum sine dubio prædicatur, sine uerbo aūt nulla est propositio. Omnis enim propositio uel uera uel falsa est, nisi autē uerbum sit quodlibet adiunctū, quo esse aliquid, aut nō esse dicatur, nulla ueritas aut falsitas in propositionibus deprehenditur, sæpè autem propositiones etiam ex totis orationibus constant, ut si dicamus, transire in Africam utile est Romanis, hic enim subiectum quidem est transire in Africam, utile autem Romanis prædicatum, est uerò prædicato coniungitur. Huiusmodi igitur omnes propositiones prædicatiuæ dicūtur. Prędicatiuæ uerò apppellanē, quia aliud de alio prædicant: omnesq; qui ex his propositionibus fiunt syllogismi, secundùm enunciationum suarū formas prædicatiui appellantur. Ex his aūt prædicatiuis propositionibus existunt cōpositæ propositiones, quarum aliæ quidem copulatiua coniunctione nectuntur, ut & dies est, & lux est: aliæ uerò per conditionem fiunt, quæ etiam conditionales enunciationes uocantur. Hę uerò sunt quæ cōiunctione quadam partibus interposita ad consequentiā conditionēq; ducuntur. Age enim sint duæ propositiones prædicatiuæ, una quidē, quæ dicit: animal est, alia uerò ꝙ proponit, homo est. His si coniunctio interueniat, faciet, si homo est, animal est. Vides igitur ut duas prædicatiuas propositiones in unā cōditionem, cōiunctio copulauerit. Quæ cum ita sint, omnes hæ propositiones Hypotheticę, id est, conditionales uocantur, atq; ex his syllogismi tales existunt, quibus Hypotheticis uel conditionalibus nomen est. Omnis aūt Hypothetica propositio, uel per connexionem fit, uel per disiunctionem. Per connexionem hoc modo: Si dies est, lux est. Per disiunctionem ita, aut dies est, aut nox est. Earum uerò quæ per connexionem fiunt: aliæ ex duabus affir

matiuis copulatæ sunt, ut si dies est, lux est, namq; dies est, & lux est, utraq; aliquid affirmant: aliæ ex duabus negatiuis, ut si lux non est, dies non est, nam lucem non esse, & diē non esse, utraq; negatio est: aliæ uerò ex affirmatiua negatiuaq; coniunctæ sunt, ut si dies est, nox non est: aliæ uerò ex negatiua, affirmatiuaq; copulantur, ut si dies non est, nox est; omnes tamen in connexione positæ sunt. Aut enim affirmatio affirmationem sequitur, aut negatio negationem, eiq; connexa est, aut affirmationem negatio, aut negationē affirmatio. Sed ex connexis repugnantes manifestum est nasci: namq; ubi affirmatio sequitur affirmationem, his si media negatio interposita sit, repugnantiam facit hoc modo: si dies est, lux est. Hic affirmatio sequitur affirmationem: at cum dico, si dies est, lux non est, repugnant inter se partes propositionis cōnexæ interposita negatione. Item quoties negatio sequitur negationem, si posteriori propositionis parti negatiuū dematur aduerbium, repugnantes fiunt hoc modo, si animal non est, homo non est, hæc cōnexio est ex duabus ꝓposita negatiuis. At si posteriori parti, id est, homo nō est, negatiuū detrahatur aduerbium, fiet, si animal non est, homo est, quod repugnat, at si affirmatio negationem sequatur, siue posteriori parti negatio iungatur, siue priori auferatur, repugnātes fiunt, hoc modo: si dies nō est, nox est. Hic igitur affirmatio sequitur negationē siue igitur posteriori parti, id est, nox est, negatio copuletur: ut sit ita, si dies nō est, nox non est, siue priori auferatur: ut sit ita, si dies est, nox non est, repugnantē fieri propositionē necesse est. Quod si negatio affirmationē sequatur, & posteriori parti negatiuum aduerbiū subtrahatur, propositionis cōnexę partes in repugnātiā cadunt, hoc modo, si uigilat, non stertit: hic affirmationem sequitur negatio. Sed si posteriori parti, id est, non stertit, negatio dematur fiet, si uigilat stertit, & erit repugnans: sed in connexis atq; disiunctis propositionibus illud intelligendū est, quod in earum partibus & uis quæstionis includitur & argumenti. Age enim dubitetur, an lux sit, idq; approbādum sit, ex eo ꝙ dies est. Si igitur ita fiat propositio. Si dies est, lux est, ea quidem pars totius propositionis, quæ sequitur, id est, lux est, quæstionis est. De ea namq; quæritur, an lux sit. Ea uerò quæ prior est, id est, dies est, uim continet argumēti. Ex eo enim quod dies est, lux esse probabitur, & in cæteris quidem uel connexis, uel disiunctis eadem ratio est. In omnibus uerò his quoniā syllogismus atq; argumentatio ad demonstrandā partem alteram quæstionis accommodatur: quæstio uerò omnis dubitabilis est, oportet syllogismos, qui accommodantur ambiguæ quæstioni, indubitabiles esse atq; ꝑspicuos. Qui ut tales sint, ex claris atq; apertis & in ueritate patentibus propositionibus necesse est consistent: propositiones uerò partim per se notæ sunt, partim aliquibus ꝓbationibus indigebunt. Omnis uerò syllogismus enūciatione proposita habet alicuius partis assumptionē, ut quod est in quæstione concludat, hoc modo: Si dies est, lux est. Vt igitur lucē esse demonstrem, assumam unā partem propositionis superiùs constitutæ, dicamq;, sed dies est, ac tunc demum id quod est in quæstione concludam, lux est igitur. Ergo cum ad syllogismi conclusionē, & tota enunciatione in proponendo, & in assumendo parte enunciationis utamur, necesse est, ut ea quibus utimur nil habeant dubitabile. Siquidē ex his ea quæ sunt ambigua capient fidē. Quod si ꝓpositio aliquoties quidē per se nota est, atq; perspicua, aliquoties uerò ꝓbationis indigens inuenitur, assumptio quoq; aliquoties per se uera esse notabitur, aliquoties approbationis indiget adiumentis. Quo fit, ut si & propositio & assumptio demōstrandæ sint, quinq; partitus (ut Cicero etiam in Rhetoricis autor est) syllogismus fiat, constans ex propositione eiusq; probatione, assumptione, eiusdemq; probatione, & conclusione. Quod si neutra sit approbanda, tripartitus fit, ex propositione, scilicet, assumptione & conclusione: quod si altera earū demōstranda sit, fit quadripartitus, ex ꝓpositione, scilicet, & assumptione, atq; unius earū approbatione & conclusione. Conclusionis uerò ipsius probatio præcedente propositione atq;

assumptione

assumptione perficitur. Quę cum ita sint, cumq; omnis propositio Hypothetica in cõnexionem, disiunctionemq; diuidatur, in connexis propositionibus aliud dicimus præcedens, aliud consequens. Item aũt cõsequens et connexum uocamus, uelut in hac propositione, si dies est, lux est. Dies est, pręcedit, annectitur, lux est. In disiunctis aũt non est eadem ratio: quia cum ea quæ proponũtur simul esse non possint, nullo modo dicuntur esse connexa. Præcedens aũt & subsequens inde iudicatur, quia quod primũ ponitur, iuré antecedens uocatur, quod posterius, iuré subsequens dicitur. Ex his igitur propositionibus, quæ cõnexæ sunt, fit primus & secũdus Hypotheticorũ syllogismorum modus. Addita uerò negatione propositioni cõnexę & ex duab⁹ affirmationibus copulatæ, atq; insuper denegata tertius accedit modus. Ex disiũctis autem propositionibus diuerso modo assumptionibus factis, quartus & quintus. Vtrisq; uerò per negationẽ cõpositis, sextus & septimus. Atq; hæ septem sunt Hypotheticæ conclusiones, quarum M. Tullius in Topicis meminit, quarum omnium deinceps ordo atq; exẽpla subdenda sunt. Primus igit̃ modus est, cum in connexa propositione assumpto eo quod præcedit, uolumus mõstrare quod sequitur, itaq; esse oportere, ut est in connexione prolatũ. In quo si id quod connexum est, ac sequitur, assumpserimus, nullus omnino fit syllogismus. Huius exemplum tale est, si dies est, lucet, si igitur lucere monstremus, assumamus, necesse est diem esse, hoc modo: At qui dies est, consequitur ergo ex necessitate, lucere. Quòd si lucere assumamus, itaq; dicamus, atqui lucet, non necesse est diẽ esse, atq; ideo nulla necessitas euenit conclusionis: ubi uerò nulla necessitas est, ne syllogismus quidẽ intelligi potest. Et igitur primus modus in hãc formã Si dies est, lucet, dies aũt est, lucet igitur. Inueniuntur tamen in quibus æquo modo ualet assumptio, siue præcedens, siue subsequens assumatur, ut in homine, atq; risibili. Si enim homo est, risibile est, atqui homo est, risibile igitur est. Atqui risible est, homo igit̃ est. Sed in his hæc causa est, quia homo atque risibile æqui sunt termini, atque idcirco uno posito alterum comitari necesse est. Sed quia hoc in omnibus non est, idcirco dicimus non esse uniuersale, ut assumpto posteriore, quod præcedebat probetur. Secundus uerò modus est, quoties assumpto posteriore, atque consequenti quod antecesserat, aufertur, hoc modo: Si dies est, lucet, hic si assumamus non lucere, contrario modo atque in propositione prolatum est, assumamus dicentes, atqui non lucet, in eo igitur sequitur non esse diem: quòd si diem negemus, id est quod antecedit in assumptione contrario modo, atque positum est in propositione proferamus, non tollitur, quod est connexum, ut si dicamus, atqui non est dies, non mox sequitur non lucere. Potest enim non esse dies, & tamen lucere. Est igitur secundi modi forma huiusmodi: Si dies est, lucet, atqui non lucet, nõ est igitur dies. Primus igitur modus assumit, quod præcessit, ut approbet quod connexum est, non potest uerò assumere quod connexum est, ut approbet quod præcessit. Secundus autem assumit ècontrario quod sequitur, ut quod præcessit euertat: non potest autem ècontrario assumere quod præcessit, ut id quod connexum est, auferatur. Tertius modus est, cum inter partes connexæ, atq; ex duabus affirmationibus copulatæ propositionis negatio interponitur, eaq; ipsa negatio denegatur quæ propositio ὑπεραποφατικὴ Græco sermone appellat̃, ut in hac ipsa quam superius proposuimus, si dies est, lux est: si inter huius propositionis partes, negatio interueniat, fiet hoc modo: Si dies est, lux non est, hanc si ulterius denegemus, erit ita, non si dies est, lux non est: cuius propositionis ista sententia est, quia si dies est, fieri non potest, ut lux non sit. Quæ propositio superabnegatiua appellat̃ talesq; sunt omnes, in quibus negatio proponitur negationi, ut non est dies, & rursus: Nec nõ Ausonij Troia gens missa coloni. In hac igitur si priorem partem, id est, diem esse, in assumptione ponamus, consequitur etiam lucem esse, hoc modo, non si dies est, lux non est, atqui dies est, lux igitur est. Qui modus à su-

mi modi, quæ est. Non & dies est & nox est. In qua si assumatur esse diem, noctem non esse cõsequitur ita, atqui dies est, non est igitur nox. Septimus uerò modus est, cũ prima pars propositionis negando assumitur, ut posterior subsequatur, hoc modo: Non et dies est & nox est, atqui dies non est. Nox igitur est. Atq; hic modus ꝓpositionũ in solis his inueniri potest, quorum alterum esse necesse est, ut diem uel noctẽ, ægritudinem uel salutem, & quicquid medium non habet. Quo aũt modo omnium syllogismorum conditionalium ueritas sese habeat, his diligentissimè explicuimus libris, quos de Hypotheticis conscripsimus syllogismis. Nunc uerò, nõ q̃d de his perfectior cõsideratio inueniri potest apposuimus, sed quod ad explanãdum M. Tullij sententiam poterat accõmodari, ut igitur cũcta, quæ diximus breuiter colligantur. Primus modus est, quoties in connexa propositione proximũ ut in propositione locatur, assumitur, ut consequatur secundum, hoc modo: Si dies est, lux est, atqui dies est, lux igitur est. Secundus modus est, quoties in connexa ꝓpositione secundũ è contrario assumitur, quàm in propositione collocatum est, ut id quod primum est auferatur, hoc modo: Si dies est, lux est, atqui non est lux, non est igitur dies. Tertius modus est, cum connexæ propositionis partes ex affirmationibus iunctæ, negatione diuiduntur, totiq; propositioni negatio rursus adiungitur, assumiturq;, quod prius est sic, ut in propositione est enunciatum, ut è contrario concludatur secundum quod in propositione prolatum est, hoc modo: Non si dies est, lux non est, atqui dies est, lux igitur est. Hic ergo posito quod præcedebat, id est esse diem, euersum est quod sequebatur, id est, non esse lucẽ. Negationẽ quippe affirmatio omnis euertit, uel cum cõnexæ propositionis ex negationibus iunctæ, secundæ parti negatio detrahitur, totaq; propositio denegatur, positaq; priore propositionis parte, interimitur quod subsequebatur, hoc modo: Non si lux nõ est, dies est, atqui lux non est, dies igitur non est, uel si connexæ propositionis ex negatione atq; affirmatione cõpositæ secundæ parte negatio iungatur, eaq; insuper denegetur, ponaturq; q̃d prius est, ut id quod sequitur auferatur, hoc modo: Nõ si dies non est, nox non est, atqui dies non est, nox igitur est: uel si in eadẽ propositione, quæ ex negatione atq; affirmatione copulata est, priori parti negatio subtrahatur, eaq; denegetur, ponaturq; q̃d primũ est, ut id quod sequitur auferatur hoc modo: Non si dies est, nox est, atqui dies est, nox igitur non est: uel si connexæ propositionis ex affirmatione & negatione copulatę posteriori parti denegatio dematur, totaq; insuper denegetur, positoq; priore, id quod sequitur interimatur, hoc modo: Non si uigilat stertit, atqui uigilat, non stertit igitur. Atque hæc omnia in tertio modo esse intelliguntur, atq; ex repugnãtibus fiunt, & semper id, quod antecedit ponitur, ut id q̃d sequitur, auferatur. Nam non sicut in propositione conditionali quia negata repugnãtia partiũ fit uera, prior pars ponitur, siue affirmatiuẽ, siue negatiuẽ, ita eã reddit assũptio. Sed ut prior pars fuerit assumpta, reliqua cõtraria enunciatione concluditur. Nam si assumptio fuerit affirmatiua, erit negatiua cõclusio. Si assumptio negatiua, erit cõclusio affirmatiua. Quartus modus est, cũ in disiunctiua propositione primũ ponitur, ut auferatur secundum, hoc modo, aut dies est, aut nox est, atqui dies est, nox igitur non est. Quintus modus est, quoties in disiunctiua propositione auferatur quod prius est, ut ponatur secũdũ, hoc modo, aut dies est, aut nox est, non est aũt dies, nox igitur est. Sextus modus cum his rebus, quæ in disiunctionẽ uenire possunt, id est, contrarijs uel repugnantibus medietatẽ catennbus negatio præponitur, & copulatiuæ coniunctiones adiunguntur, ponf turq; quod primũ est, ut id quod est subsequens auferatur, hoc modo: Non & dies est & nox est, dies autem est, nox igitur non est. Septimus modus est, cum in eadẽ propositione aufertur id quod præcedit, ut ponatur id quod consequitur hoc modo: Non & dies est, & nox est, atqui dies non est, nox igitur est. His igitur ita prædictis ad Ciceronis uerba ueniamus.

Cum tri-

Cùm tripartitò igiẽ distribuaẽ locus hic, in cõsecutionẽ, antecessionẽ, repugnantiã, reperiendi argumenti locus est simplex, tractãdi triplex: nã qd interest, cũ hoc sumpseris. Pecuniam numeratã mulieri deberi, cui sit argentũ omne legatũ. Vtrũ hoc modo concludas argumentũ. Si pecunia signata argentum est, legata est mulieri. Est aũt pecunia signata argentum, legata igitur. An illo modo. Si numerata pecunia non est legata, nõ est numerata pecunia argẽtum, Est aũt numerata pecunia argẽtum, legata igitur est. An illo modo, non & legatum argẽtum est, & non legata est numerata pecunia. Legatum autem argentum est, legata igiẽ numerata pecunia est.

Eum locum qui ex antecedentibus, consequentibus, & repugnantibus esset, unũ rectè uideri, eumq; in conditione esse positũ, sed trina partitione distribui, superius explicatum est, idq́ue M. Tullius euidentius notat dicens, intellectum quidem eius, considerationemq; in conditione positam unam esse, sed per argumẽtationis tractationem tripartitò diuidi. Cuius rei per primum ac secundum & tertium Hypotheticorum syllogismorum modum, sicut paulò superius diximus, exẽpla subiecit. Quæ quoniam implicatiora uidentur, quàm ut primo statim auditu cõprehendantur, uisum paulisper est, apertioribus exemplis animũ lectoris imbuere, ut in facilioribus primũ exercitata intelligentia, sine magno negotio, quæ sunt difficiliora perpendat. Ab antecedentibus igitur argumentatio fit, quoties enũciata ꝓpositionis cõditione sumitur id quod antecedit, ut id quod sequitur inferatur hoc modo. Sit enim dubiũ, an Tullius animal sit, concedaturq; eundem Ciceronẽ esse hominẽ, & sit rata propositio hæc: Tullius si homo est, animal est. Homo antecedit, animal sequitur. Si igitur ex antecedenti uelim facere argumentationem, assumã id quod præcedit hoc modo, sed homo est Cicero, consequitur animal esse Ciceronem: & est hic primus quẽ suprà diximus modus. Rursus à consequẽti argumentatio fit, quoties in conditione proposita id quod cõsequitur tollit assumptio, ut id quod præcesserat interimaẽ, hoc modo: Si homo est Cicero, animal est, antecedit homo, sequitur animal. Si igitur ex consequẽti facere argumentũ uelim, dicã atqui non est animal, sequiẽ nec esse hominẽ quidẽ, sed id perspicuè falsũ est. Esse enim hominẽ cõstat, falsum est igitur animal non esse. Tullius igitur animal est & hic dictorũ superius secũdus est modus, ꝙ si à repugnantibus fiat in tertio, scilicet, modo digesta iũ superius conclusionũ, faciemus ita. Non si homo est Tullius, animal nõ est, repugnat enim esse hominẽ & animal nõ esse. Hîc si assumamus esse hominẽ, animal quoq; esse, recta ratione cõcludimus hoc modo, atqui homo est, animal igitur est, atq; hic quidem modus ex ea propositione cõnexa cõuersus est, quę ex duabus cõiuncta est affirmatiuis, hic igitur tribus modis Tullius ꝗ homo esset, animal quoq; monstratus est esse, nũc quidẽ dũ id ꝙd antecedit assumimus, id est, esse hominẽ. Nũc uerò dum id quod cõsequitur, in assũptione denegamus, id est, non esse animal. Nunc aũt repugnantiam denegantes eorum, quæ sibi sunt consequẽtia, posito quod præcedebat, id quod sequebatur intulimus. Quibus ita ꝑcognitis, nũc M. Tullij tractemus exempla. Cũ enim dixisset loci in consecutione, antecessione & repugnãtia positi, reperiendi quidẽ argumenti simplicem esse intellectũ, tractandi aũt triplicem, adiecit. Nam quid interest, cũ tibi sumpseris ad demõstrandum pecuniam numeratam mulieri deberi, cui sit argentum omne legatum, utrum id ab antecedentibus, an à consequentibus, an à repuguantibus probes? Namq; eadem sententia in conclusione colligitur, & argumentationum diuersitas nõ in re, sed in antecedentium & consequentiũ & repugnantiũ tractatu est cõstituta.

ſtituta. Primum igitur ponatur, quod teſtamento aliquis omne ſuum argentum
mulieri legauerit, quæraturq; an numerata quoq; pecunia mulieri legata ſit. Côce
daturq; numeratã etiã pecuniam argentũ appellari. Argumentũ igiť in primo mo
do ex antecedentibus tali ratione contexitur. Proponimus enim ſic. Si pecunia ſi-
gnata, numerataq; argẽtũ eſt, eadẽ pecunia ſignata numerataq; legata mulieri eſt.
Hic igitur præcedit numeratã atq; ſignatam pecuniam argentum eſſe, ſequitur le-
gatam eſſe mulieri. Id igitur quod præceſsit aſſumimus dicẽtes: at eſt ſignata ac nu
merata pecunia argentũ, concludimus numeratam ſignatamq; pecuniam mulieri
eſſe legatã, eritq; totius argumentationis hic textus. Si pecunia ſignata, numera-
taq; argentũ eſt, legata mulieri eſt. At eſt pecunia ſignata numerataq; argentum, i-
gitur legata eſt mulieri. In quo ſi ad ſæpius præmiſſa, plurimisq; exemplis ſuperius
enodata lectoris animus reuertatur, hanc argumentationem in primo modo ab
antecedentibus eſſe compoſitam non ignorabit. A conſequentibus uerò hoc mo-
do: Si numerata pecunia non eſt legata mulieri, cui ſit argentum omne legatũ, nu-
merata pecunia non eſt argentum. Hic igitur præcedit numeratã pecuniam non
eſſe legatam, cum ſit argentũ omne legatum, ſequitur numeratam pecuniam argẽ
tum non eſſe. Si igitur id quod eſt poſterius auferamus, id eſt, numeratam pecuniã
non eſſe argentum, dicemus: Atqui eſt numerata pecunia argentũ, affirmatio nã-
que tollit negationem. Sequitur igitur ut pars præcedẽs auferatur, ea quæ erat, nõ
eſſe legatã mulieri pecuniam numeratam, cum argentum ei fuiſſet omne legatum.
Sed cum ſit omnis negatio, affirmatione conſumitur, dicimusq; in concluſione,
Eſt igitur numerata pecunia mulieri legata, cum ei ſit argentum omne legatũ, erit
quẽ huiuſmodi argumentatio. Si non eſt mulieri legata pecunia numerata cum ei
ſit argentum omne legatum, non eſt argentum numerata pecunia. Atqui eſt argẽ-
tum numerata pecunia, legata eſt igitur mulieri numerata pecunia, cum ei fuerit ar
gentum omne legatum. Sed quod Tullius breuitatis cauſa prætеrijt, id eſt, illam
partem propoſitionis, quæ ait: Cum ſit mulieri argentum omne legatum. Nos
apertioris intelligentiæ cauſa ſubiunximus, nec perturbare lectorem debet, quòd
cum in ſuperioribus exemplis in ſecundo modo per negationem facta fuerit ſem
per aſſumptio, & per negationem rurſus illata concluſio, nunc per affirmationem
& aſſumptio & concluſio facta eſt. Cuius rei euidentiſsima ratio eſt. Nam cum
in ſuperioribus exemplis prima propoſitio ex affirmationibus fuerit conſtituta,
atq; in ſecũdo modo aſſumptio id quod ſequebatur aufferret, atq; interimeret id quod
p̃cedebat, neceſſariũ erat duplicẽ affirmationẽ geminata negatione cõſumi, hoc
modo: Si dies eſt, lux eſt, utraq; ex affirmatione ſunt cõſtitutæ. Vt igiť poſterior
pars, id eſt, lux eſt, q̃ affirmatio eſt, interimatur, deneḡada eſt. Dicã igitur. Atq nõ eſt
lux, q̃ ſit ut p̃cedentẽ quoq; partẽ, id eſt, dies eſt, quã affirmationẽ eſſe manifeſtũ eſt,
negatione tollamus eõcludẽtes. Dies igitur nõ eſt. At in hoc Ciceronis exẽplo u-
traq; pars primæ atq; Hypotheticæ propoſitionis negationibus enũciata eſt, quæ
in aſſumptione uel concluſione nõ ab alijs niſi ab affirmationibus auferũtur hoc
modo. Eſt enim tale Ciceronis exẽplum. Si legata nõ eſt mulieri numerata pecu-
nia, nõ numerata pecunia argentũ, uides ut ſit utraq; negatio? Nam & non eſſe le
gatã mulieri pecuniã numeratam, & non eſſe numeratam pecuniã argentũ, utraq;
in negatione ſunt poſitæ, quod ſi auferenda eſt per aſſumptionẽ propoſitionis co
ſequens pars: quoniã negatio eſt, non eſſe numeratam pecuniam argentum, dicen
dum eſt argentum eſſe pecuniam numeratam: quod ſi in cõcluſione auferenda eſt
pars præcedens, ea quæ negatio eſt, id eſt, non eſſe legatã mulieri pecuniam nume
ratã, dicendum eſt. Legata igitur mulieri numerata pecunia eſt. Et ſecundus quidẽ
modus rite à conſequentibus factus huiuſmodi eſt. Illud tamen eſt diligentius an-
notandũ q̃d ſuperius M. T. cum locorũ omniũ breuiter exempla diſponeret, loci
huius, qui à conſequẽtibus duciť, inconueniẽs ſecũdo cõditionaliũ, ſyllogiſmorũ
modo

modo subiecit exemplũ, potiusq́ primo conuenit modo, quia non à consequentibus conclusionẽ, sed ab antecedentibus facit. Ita quippe posuit à consequentibus, si mulier cũ fuisset nupta cum eo qui cum connubiũ ius concessum non esset, nuntium remisit, quoniã qui nati sunt, patrem nõ sequuntur, pro liberis manere nihil oportet. Hic igitur cum quæraẽ. An doris pars apud uirũ debeat pmanere, id q̃d præcedit assumitur, ut fiat rata conclusio hoc modo: Sed mulier cum eo nupta est qui cum connubij ius non fuit, concluditur. Quoniam cum igitur qui nati sunt, patrem non sequuntur, pro liberis manere nihil oportet. Et ita non est à consequentibus argumentum, quia non id quod consequebatur assumptum est, sed id quod p̃cedebat. Erat quippe antecedens, nupta mulier præter cõnubij ius, sequebatur, cũ filij patrem non sequebãtur, pro eis nihil ex dote retineri. Sic igitur Tullius pro eo quod est à cõsequentibus argumentum, ab antecedẽtibus potius dedit exemplũ. Potest uerò ita fieri à cõsequentibus argumentum: si id de quo quæritur prius ponatur, & id quod assumendum est posterius, hoc modo: Si quid ex dote pro liberis manere oportebit, quia patrem liberi sequũtur, cum eo nupta est mulier, qui cũ cõnubij ius esset. Sumo igitur id quod consequiẽ per negationẽ ita, sed non est nupta mulier cum eo qui cũ cõnubij ius erat, atq; ideo qui nati sunt, patrem nõ sequũtur. Perimitur ergo in conclusione, id quod in propositione præcesserat. Ita pro liberis igitur manere nihil oportet. Sed de secundo modo ista sufficiant, nihil namq; ut arbitror prætermissum est. Tertius modus à repugnãtibus lõgè perspicuus hoc modo est. Non & legatum omne argentũ est, & non est legata mulieri pecunia enumeratà. Hic namque consequens erat. Si argentum esset omne legatum, pecuniam quoque numeratam fuisse legatam: ut igitur fieret repugnans huic consequentiæ interposita negatio est, dictumq́ est. Si argentum omne legatum esset, numeratam pecuniam non esse legatam, quod quia pugnat & falsum est, ad ueritatẽ alia negatione sic reducitur. Non si legatum argentum est, nõ est legata numerata pecunia, ut scilicet, ei affirmationi conueniat, quæ dicit: Si legatum argentum est, legatam esse pecuniam numeratam. Assumimus igitur huic propositioni argẽtum omne esse legatum, & consequitur omnem numeratam pecuniã mulieri esse legatam, ut sit forma argumentationis huiusmodi. Non si legatũ argentũ est, non est legata numerata pecunia. Atqui legatum argentum est. Legata est igitur numerata pecunia. M. uerò Tullius propositionem ita formauit. Non & legatum argentum est, & non est legata numerata pecunia. Sed nos idcirco casualem cõiunctionẽ apposuimus eã, quæ est si, ut ex quo esset genere talis propositio mõstraremus. Nãq; id ex consequenti connexo negatione addita fit repugnans. Connexum uerò nulla æquè ut sit cõiunctio posset ostendere, quanquam idem efficiat, & copulatiua coniunctio. Nam q̃ cõnexa sunt, etiã cõiuncta esse intelliguntur, ex hoc q̃d paulò ante diximus. Quod argumentũ ex ea propositione profectum est, quę duabus affirmationibus copulabatur, et iuncta negatione insuper denegata est. In omnibus igitur illud est approbatum, pecuniam numeratã mulieri deberi, cum sit argentum omne legatum. Sed nũc quidem ex suprà dictis propositionibus, id q̃d antecedebat, assumpsimus. Nunc uerò, id quod consequebatur: Nunc aũt id quod repugnabat. Ac de explanandis Ciceronis exemplis ut arbitror satis est. Illud autem dubitationẽ mouere potest. Nam si quis minus callidus ad Ciceronis exempla respiciat, eundẽ locũ arbitrabitur esse à genere, quẽ ab antecedentibus, & cõsequentibus, & repugnãtibus esse diximus. Illo falsus errore, quòd in utrisq; locis eodẽ Cicero utitur exemplo. Argenti uidelicet & numeratæ pecuniæ, sed diligentius intuenti, in eisdẽ rebus diuersus argumentationũ uidebiẽ esse tractatus. Aliud quippe est dicere, cũ argẽti species sit numerata pecunia. Si genus legatũ sit, & speciẽ esse legatam. quoniam nunquã species à genere separatur. Aliud est in conditione enumerationem proponere, & eisdẽ partibus assumptis argumentationẽ uaria ratiocinatione

natione formare, ut superius demonstratũ est. Cum præsertim huiusmodi ex cõsequentibus, antecedentibus, & repugnantibus, argumentationes etiã præter genera ac species fieri possint, uelut nos superius indicauimus in die atq; luce. Nam neq; dies lucis, neq; lux diei species, aut genus est. Sed id tãtũ in his cõsiderari debet, q̃ a posito altero, alterũ necessaria ratione subsequit. Differũt igit loci à genere uel à specie ab eo loco, q in cõditione est cõstitut9. Quoniã illi ex uniuersalitatis speciei ac partis ratione ducuntur. Hic aũt, in cõsequentię ac repugnãtiæ ordine tractat. Post hæc igit Tullius Hypotheticorũ syllogismorũ modos, conclusionesq; dinumerat hoc modo:

Appellãt aũt Dialectici eã conclusionẽ argumẽti, in qua cũ primũ assumpseris, consequit id q̃d annexũ est, primũ cõclusionis modũ. Cũ id q̃d annexũ est negaris, ut id quoq;, cui fuerit annexũ, negãdũ sit, secundus appellat concludẽdi modus. Cũ aũt aliqua cõiuncta negaris, & his alia negatio rursus adiungit, & ex his primũ sũpseris, ut q̃d relinquit, tollendũ sit, is tertius appellatur conclusionis modus. Ex hoc illa Rhetorũ ex contrarijs conclusa, q̃ ipsi enthymemata appellant, non q omnis sententia ꝓprio nomine enthymema nõ dicatur, sed ut Homerus ꝓpter excellentiã, cõmune Poetarũ nomen efficit apud Græcos suũ: sic cũ omnis sententia enthymema dicat, q̃a uidetur ea q̃ ex contrarijs cõficiat, acutissima, sola ꝓprie nomẽ cõmune possedit. Eius generis hæc sunt, hunc metuere, alterũ in metu nõ ponere: eã quã nihil accusas, damnas. Benè quã meritam esse dicis, existimas malè meriri. Id quod scis prodest, nihil id quod nescis, obest. Hoc differendi genus attingit omnino uestras quoq; in respõdẽdo disputationes. Sed Philosophorũ magis, quibus cũ Oratoribus illa ex repugnãtibus sentẽtijs cõmunis cõclusio, quæ à Dialecticis tertius modus, à Rhetorib. enthymema dicit. Reliqui Dialecticorũ modi plures sunt, q ex disiunctionibus constant, ut aut hoc, aut illud, hoc aũt non, igit illud. Itẽq; aut hoc, aut illud, non aũt hoc, illud igit. Quæ conclusiones idcirco ratę sunt, q in disiũctione plus uno uerũ esse non potest, atq; ex his conclusionibus quas suprà scripsi, prior quartus, posterior quintus, à Dialecticis modus appellat. Deinde addunt coniũctionẽ negatiuã, sic. Non & hoc est & illud. Hoc aũt est: non igit illud, hic modus est sextus. Septimus autem, non & hoc & illud, non autẽ hoc, illud igit. Ex his modis conclusiones innumerabiles nascunt, in quibus est tota ferè Dialectica. Sed ne hæ quidẽ quas exposui sunt ad hanc institutionem necessariæ.

Et si multipliciter superius cũcta digessimus, nec expositionis indiget repetita toties disputatio, erit tamẽ operæpreciũ, si quã breuissimè potero M. T. uerbis me dicendis lucẽ cõmentationis interseram. Septem igitur modos Hypotheticos enumerans ait: Cum in connexis propositionibus id quod est primũ assumitur, ut ostendatur secundum. Primum à Dialecticis modum uocari, hoc modo. Si hoc est, illud est, quod dicit hoc, primũ est, quod uerò ait, illud, secundum. Assumitur ergo

tuere & non metuere cõtraria sunt. In metu aũt non ponere, & metuere, prolatione ipsa tam cõtraria quã repugnantia intelliguntur, licet eadem probetur esse sententia. His adiecit alia rursus exẽpla, eam quã nihil accusas, damnas. Huius enthymematis talis est integer syllogismus: non si nihil accusas dãnas, sed nihil accusas non dãnas igitur. Venit ergo hoc argumentum ex ea propositione connexa, quæ ex duabus cõponitur negatiuis, ita: Si nihil accusas, nõ dãnas, posteriori uerò parti detracta negatio est, & insuper tota est propositio denegata hoc modo, non si nihil accusas, dãnas, & ex ea factum est argumentum, quod positum in interrogatione, efficit enthymema, hoc modo: quã nihil accusas, damnas, benè quã meritã esse autumas, malè mereri. huius quoq; enthymematis talis est collectio, non & benè meritam esse autumas, & malè mereri, atqui benè meritã esse autumas, nõ malè igitur mereri. Quod enthymema ex ea propositione connexa perficitur, q̃ cõstat ex affirmatione, & negatione, ita: Si benè meritã esse autumas, non malè mereri. Cuius ex posteriore parte dẽpta negatione, totaq; ꝓpositione denegata, fiet propositio. Non si benè meritã esse autumas, malè mereri, quod in interrogationẽ deductũ facit enthymema, benè quam meritam esse autumas, malè mereri. Item id q̃d scis prodest, nihil id quod nescis, obest: hoc quoq; enthymema tali nectitur syllogismo. Non id quod scis prodest, & id quod nescis nõ obest, at id quod scis prodest, obest igitur id quod nescis. hoc argumentum ex ea propositione cõpositũ est, quę duabus affirmationibus iũcta acceperit mediã negationẽ & insuper denegata est. Quod interrogatũ sit enthymema hoc modo, id quod scis prodest, nihil id q̃d nescis obest. Omnium uerò superius exemplorũ ista sententia est. Nam quam quisq; nihil accusat, eam dãnare rectè non potest. Et eam quam benè meritam esse autumat, malè mereri de ea turpe est, & si id quod scit quisq; in causa proderit, oberit, si est contrariũ id quod nescit. Hunc uerò locum cõmunem esse Oratoribus, ac Philosophis dicit. Sed apud illos tertiũ modum, apud Rhetores uerò enthymema nũcupari. Reliqui, inquit, modi plures sunt, nam cũ tres superius enumerasset modos, adiungens quatuor, plures dixit. Hi sunt in disiunctionibus cõstituti hoc modo, aut hoc, aut illud, hoc autem, nõ igitur illud, qui est quartus modus à nobis quoq; suprà positus ita. Aut dies est, aut nox est. Dies aũt est, non igitur nox est, & semper quod ait Cicero, hoc ad præcedens spectat. Quod uerò ait illud, ad consequens, siue in connexis propositionibus siue disiunctis, item aut hoc, aut illud, nõ aũt hoc, illud igitur: Hic quoq; quintus modus est, uelut in his exẽplis: aut dies est, aut nox est, non aũt dies, nox igitur est. Quarum conclusionũ necessitatẽ ex eo dicit euenire, quia quæ in disiunctione posita, mediũ non uidentur admittere, ut esse aliud p̃ter eorum alterum possit, atq; ideo uno sublato alterum esse, unoq; posito alterum non esse cõcluditur. Quod si sit medium, quod præter alterutrũ esse possit, necuera propositio, nec rata est conclusio: uelut in his, aut album est, aut nigrum, id falsum est. Esse enim præter ea rubrũ potest. Sed si ponamus esse albũ uel auferamus, non necesse erit non esse uel esse nigrũ, quia quod rubrum est, medium esse potest. Deinde, inquit Tullius, addunt coniunctionũ negantiam in disiunctiuis, scilicet, propositionibus hoc modo: Non & hoc & illud, hoc aũt, nõ igitur illud. Idem est, non & nox & dies est, nox aũt est, non igitur dies est: hic igitur sextus modus esse prædictus est. Septimus aũt est ex eadem ueniens propositione hoc modo: Non & hoc & illud, non aũt hoc, illud igitur, uelut si ita dicamus, non & nox & dies est, nox non aũt est, dies igitur est. Quæ propositiones nisi in disiunctis, medioq; carẽtibus rebus ratam conclusionẽ habere non poterunt, age enim ita dicamus. Non & album, & nigrũ, ponamusq; non esse album, non consequitur ut sit nigrum. Potest enim esse quod mediũ est. Huiusmodi igitur per negationem coniunctionum (ut Tullius ait) propositio si ratas factura est conclusiones in disiunctis rebus, medioq; carẽtibus accõmodetur, aliàs non erit rata conclusio. Distat uerò propositio

tertij modi à propositione sexti & septimi, quod tertij modi ꝓpositio ex cõiunctis nascit̃. Hæc uerò sexti & septimi ex disiũctis terminis existit, ut in superioribus patet exẽplis. Ex his igitur, inquit, modis conclusiones innumerabiles nascunt̃, unus enim quilibet eorũ modus infinitis cõclusionibus aptari potest: ueluti primus ac secundus in omnibus q̃ sibi connexa sunt, quorum nullus est numerus, si quis ꝓsequi uelit. Itemq́ repugnantiũ infinita est multitudo, in quibus tertius modus est utilis, itẽ plura disiuncta sunt, in quibus quartus, & quintus, & sextus, & septimus plurimũ ualent. Atq; in his, inquit, omnis ferè est Dialectica, sed ad Topicos locos tres primi modi sunt necessarij, qui antecessionẽ, consecutionem, & repugnantiã tenent. Reliqui uerò complendæ disputationis magis gratia quàm quod ad hanc institutionem necessarij fuerint, uidentur adiecti.

Proximus est locus rerũ efficientiũ, quæ causæ appellant̃. Deinde rerũ effectarũ ab efficientibus causis, harũ exẽpla ut reliquorũ locorũ paulò ante posui, & quidẽ ex iure ciuili, sed hæc patẽt latius. Causarũ enĩ genera duo sunt, unũ quod ui sua id quod sub ea subiectũ est, certè efficit, ut ignis accendit. Alterũ quod naturã efficiendi non habet, sed sine quo effici nõ possit, ut si quis æs causã statuæ uelit dicere, q̃d sine eo non possit effici, huius generis causarũ sine quo nõ efficit̃. Alia sunt quieta nihil agentia, stolida quodãmodo, ut locus, tẽpus, materia, ferramẽta, & cætera generis eiusdẽ. Alia aũt præcursionẽ quandã adhibent ad efficiendũ, & quædã afferunt per se adiumenta, etsi nõ necessaria: ut amori cõgressio causam attulerat, amor flagitio. Ex hoc genere causarũ ex æternitate pendentiũ fatũ à Stoicis nectitur, atq; ut earũ causarum sine quibus effici non potest, genera diuisi, sic etiã efficientium diuidi possunt, Sũt eñ aliæ causæ q̃ planè efficiant nulla re adiuuãte, aliæ quæ adiuuari uelint: ut sapientia efficit sapientes, an sola per se beatos efficiat, nec ne sola per se, quæstio est.

Post eum locũ qui in conditione est constitutus, consequens erat is qui cõsiderabatur ex causis, post hunc is enumeratus locus est, qui in effectis causarũ positus, argumenta præstabat. Quorum quidẽ superius M. Tullius exempla proposuit nũc rationẽ latius tractat. Cũ igitur Aristoteles quatuor posuerit causas, quibus unũquodq; conficitur. Primam quę mouendi principiũ est, secundã, ex qua fit aliquid quam materiã uocat. Tertiam, rationem ac speciem, qua unumquodq; formatur, Quartã, finem propter quem quodlibet efficitur. At uerò M. Tullius principalem, causarũ diuisionẽ facit in ea, quæ efficiant aliquid, & in ea sine quibus effici nequeant, ut id q̃d efficit, ad eam causam referatur, in qua motus principiũ constitutũ est id uerò sine quo non fit aliquid, tum ad intellectũ materiæ transferatur, uel eorum, quæ coniuncta materiæ efficientis adiuuant facultatẽ, tum ad reliquas causas ducatur, ut paulò posterius apparebit. Eius igitur causæ, q̃ ui sua id q̃d subiectũ est, efficit, tale proponit exemplũ, ut ignis accẽdit. Nam accẽsionis ipsius causa ignis est, & id efficere potest atq; illud, quod accenditur, mouet atq; permutat. Eam uero causam, sine qua id quod faciendũ est fieri nequit, ab una eius parte designat, ueluti cũ dicit æs causam esse statuæ, quòd sine eo statua non possit existere. Hoc enim ut per faciendã diuisionem clarescet, non ea ipsa est causa sine qua nõ efficitur, sed pars ejus esse monstrabitur. Eam uerò causam sine qua, id quod faciendũ est, effici nõ potest, diuidit hoc modo: Alia enim sunt quieta, nihil agentia sed stolida quodammodo

dammodo, ac per se nisi agendi extra motus accesserit, immobilia, horũ exempla, ut locus, tempus, materia, instrumentũ. Omne enim quod fit, locum necesse est habere subiectũ, in quo nisi aliquid fiat, locus ipse immobilis est, ad aliquid explicandum. Itemq; materia & instrumenta, nisi manu moueantur artificis, ipsa naturalit nihil egerint, tempus quoq; operationi subiectũ est, quæ si desit, nihil ipsum propriæ naturæ ratione perfecerit. Atq; hæc quidẽ sunt, quæ nihil agentia, tamen causæ sunt, si his efficiẽs operatio superueniet. Alia uerò quæ in motu posita p̃cursionem quandã ad efficientiam ac præparationem uidentur afferre, uelut amoris causa est congresio, quæ præcesſit, & amor flagitij. Ex his, inquit, causis Stoica disputatio fatũ connectit. Fatum enim dicunt esse præcedentium causarum subsequentiũq; perplexionẽ quandã, & catenæ more cõtinentiũ, hoc modo. Ideò profectus est peregrè, quoniã parentũ iracundiam ferre non poterat, idcirco parentum iracũdiam successione non ferebat, quia amicæ amore detinebatur, idcirco amabat, q̃d sæpè fuerat antè congressus, ideo congressus est, quia aliquid ut congrederetur præcesſit. Itaq; ordine præcedentiũ cõsequentiumq; rerũ Fatum (ut dicit) à Stoicis nectitur. Item diuidit eã causam, quæ ui sua efficit aliquid in eam quæ ad efficiendũ sibi sufficiat, eamq; q̃ extrinsecus adminiculationis indigeat. Sufficit igitur sibi ad efficiendũ causa: ut sapientia efficere sapiẽtes per se nullo penitus adiuta solet. Sed hæc an sola beatos efficere posſit, quæritur, an ei sint extrinsecus addenda q̃ iuuẽt, uel fortunæ bona, uel corporis. Itaq; ea causa quæ ui sua efficit aliqd, aut talis est, ut ei nulla sint extrinsecus adiumenta quærenda, ueluti artifici instrumẽta quædã, quibus id quod efficiendũ est, explicet atq; conformet. Earum uerò omniũ, quæ Tullius statuit in alterutra diuisione causarum, illa quidem, quæ ui sua explicant ea q̃rum causæ sunt, omnia tam per se ad efficiendum ualentia, quàm quæsiti extrinsecus iuuaminis indigẽtia, in ea Aristotelicæ diuisionis causa locabunť, q̃ est principium motus. Quanquã de sapientia tali causæ non cõuenit exemplum, sed potius ad rationem formamq; contendit. Namq; sapientia ratione quadã atq; forma efficit sapientes. Eius uero causæ quã Tullius refert, sine qua nõ fit aliquid, materia q̃dem, tempus, & locus, id est, ex quo fit, uel in quo fit, quæ sunt efficienti substantia naturæ: ut uno intellectu cõprehendantur, uel materia sunt uel materiæ uice supposita, instrumenta uerò ei causæ sunt, quæ ad finem spectant, sed nõ ipsa finis, q̃a non finis instrumenta respicit, sed hęc finẽ. Instrumenta namq; propter aliquem finem parantur. Sed mirum uideri potest, cur cõgresionẽ amoris causam nõ inter ea enumerauit, quæ habent efficiẽdi uim, sed inter eas posuerit causas, sine quibus effici non potest, cũ tamen agat aliquid atq; moueat. Nam ipsa cõgresio aliqd uidetur efficere, similisq; est ei causæ, quæ ipsa quidẽ habet efficiendi uim, sed sine adminiculo nõ potest, ueluti cũ quæritur de sapientia an sola beatum posſit efficere. Sed Merobaudes Rhetor ita disseruit: Earum causarũ, quæ efficiendi uim haberẽt, eam esse facultatẽ, ut etiam si adiumentis extrinsecus indigeãt, effectus tamen earum ad id spectet, quod efficiendum est. At in his causis quæ sunt præcursoriæ, etiã si eis antecedentibus aliquid existit, non tamẽ id quod existere intelligitur pręcursio principaliter operatur. Sed ista quidẽ ueluti sub quadã occasione p̃currit, illa uerò res, quæ existere dicitur alijs operãtibus nasciť, uelut in congresione solum est fieri. Fortasse enim non propter amorẽ quisq; congreditur. Sed præcedente congresione amor existit, quem non cõgresio principaliter appetebat. Itaq; quoniã præter congresionem amor existere non potuit, rectè inter eas causas congresio locata uidetur, sine quibus non efficitur. Quoniã uerò non efficit ui sua, quandoquidem nec principaliter ut efficiat, spectat, sed tantum ea ante aliquid existit, rectè inter præcursorias, ac non inter efficientes causas est collocata.

Quare cũ in disputationẽ inciderit causa efficiẽs, aliqd necessario sine

dubitatione licebit q̄d efficitur ab ea causa cōcludere. Cū aūt talis causa erit, ut in ea non sit efficiendi necessitas, necessaria conclusio nō sequitur. Atq; illud quidē genus causarū, q̄d habet uim efficiēdi necessariam, errorē afferre non ferè solet. Hoc aūt sine quo non efficitur, sæpè conturbat. Nō enī si sine parētibus filij esse non possunt, ꝓpterea causa fuit in parētibus gignēdi necessaria. Hoc igitur sine quo nō fit, ab eo in quo certè fit, diligenter est separandū. Illud enī est tāquàm: Vtinā ne in nemore Pelio cecidissent abiegnæ ad terrā trabes, nisi enī cecidissent abiegnæ ad terrā trabes, Argo illa facta nō esset: nec tamē fuit in his trabibus efficiēdi uis necessaria. At cū in Aiacis nauē Crispisulcanis igneū fulmen iniectum est, inflammatur nauis necessariò.

Prima quidē causarum diuisio secundùm Tullium fuit in ea, quæ efficerēt aliquid, & ea sine quibus effici non posset, atq; illud quidē quod efficeret, in gemina item partitus est, scilicet, in id ꝙ ad efficiendū aliquid necessariā uim possideret, neq; ullius indigeret extrinsecus adiumenti, & in id quod nisi alijs adiuuantibus operari atq; efficere non posset. Ac primū de ea loquitur causa quę efficiendi uim tenet. Eius enim ea pars cui efficiendi necessitas adest, statim secum cōclusionē comitē trahit, dicta enim causa, quæ necessariò aliquid efficit, effectus etiā necesse est consequatur: ueluti si solem affuisse quis dixerit, lucem quoq; affuisse mōstrabit, aut cū alicui adesse sapientiā dixerimus, sapientē necesse est fateamur. At in his causis efficientibus quæ extra positis indigent adiumentis, non eadem ratio est. Neq; enim ut quæq; huiusmodi causa dicitur, ita necesse est effectum sequi. Non enim huiusmodi causa necessario efficit q̄d uult, nisi extra positis auxilijs adiuuet: idē est etiā in ea causa, quæ ipsa quidē efficiendi uim nō habet, sed sine ea nō ꝓuenit effectus. Nam ut Tullius quoq; cōmemorat, nullam in efficiendis rebus adhibet necessitatem, atq; ideo dicta causa non statim sequitur effectus. Neq; enim si cōgressus est, mox amauit, nec si fuit æs, statuā quoq; fuisse necesse est, ex quo aliarū causarū partitio nascitur. Aliæ namq; causæ sunt necessariæ, aliæ minimè. Nō necessariarū aliæ sunt efficientes, aliæ sine quibus nō efficitur. Necessariarū uerò causarū conclusio non solet conturbare, ut enim causa fuerit dicta, statim in cōclusione sequuntur effectus. Non necessariarū uerò, quæ sunt partim efficientes, quod nunc tacuit, sed paulò ante prædixit, non habent subsequentem effectæ rei conclusionem. Neq; enim si liberi sine parentibus non sunt, idcirco in parētibus efficiendi causa necessaria fuit, cum uideamus in hominū esse potestate ne gignāt. Ea uerò causa q̄ ipsa quidem nō efficit, sed sine ipsa effici nō potest, huiusmodi est quemadmodū Enniano uersu declararur. Nisi enim cecidissent abiegnæ trabes ad terrā, Argo illa facta non esset. Ex trabibus namq; Argo facta est, sed nulla inerat trabibus necessitas, ut ex eis fieret nauis, at uerò ea causa, quæ est efficiens, & quæ in se suā cōtinet necessitatem, talis est. Quale cum in Aiacis nauem igneū Crispisulcanis fulmen iniectum est, statim enim accēdi necesse est nauim, quia ignis accendēdi necessaria causa est, & sensus quidē est huiusmodi. Ordo aūt paulò confusior est, ait enim hoc modo: Atq; illud quidem genus causarū, quod habet uim efficiendi necessariam, errorē afferre non ferè solet, hoc aūt sine quo non efficitur, sæpè cōturbat. Quod cum dixisset, cumq; uel utriusq; uel alterius exemplum ponere debuisset, neutro conueniens exemplū similitudine dedit. Namq; cum uel necessariam causam efficientem, uel eam sine qua nō efficitur, proposuisset, eius causæ posuit exemplū, quæ efficiat quidē aliquid, sed nō sine extra positis adiumētis, hoc modo: Nō enim si sine parētibus filij esse non possunt, propterea causa fuit in parētibus gignendi necessaria.

Parentibus

Parētes enim & maximè masculini sexus efficiēs causa est, sed non sine fœmina, id est non sine materia quadā, & ea causa sine qua fieri nō posſit, cū ipsa uim efficiendi non habeat. Itaq; nec causæ necessariæ & efficientis posuit exemplū, nec eius sine qua fieri nihil posſit, sed efficientis quidē, non tamen necessariæ: sed uidetur tacuisse in propositione id, cuius posuit exēplum, ita enim aperrius dici potuisset. Atque illud quidē genus causarum, quod habet uim efficiendi necessariā, errorē afferre non ferè solet, hoc aūt quod non habet efficiendi uim necessariam, uel hoc sine quo non efficitur, sæpè cōturbat. Itaq; sic intelligendū est, quasi ita sit dictum, nam de necessaria causa nullū posuit exēplum. Quod uerò subiecit, utrisq; causis conuenit posterius enumeratis, tam efficienti non necessariæ, quā eius sine qua nihil efficitur. Parentes namq; tā masculini sexus quā fœminini esse dicuntur, quorū quidem masculini sexus ea causa est, quæ efficiat, sed nō necessaria. Fœminini uerò ea quæ nō efficiat, sed sine qua effici non posſit. Quę cū ita sint, discernendæ sunt causæ & peruidenda necesſitas, nec omnis causa præmittēda ut subsequatur effectus, sed ea tantū in qua est efficiendi necesſitas, etiā si extrinsecus adiumēta defuerint.

Atq; etiā est causarū disſimilitudo: quod aliæ sunt, ut sine ulla appetitione animi, sine uoluntate, sine opinione, suū quasi opus efficiāt: uelut omne intereat q̄d ortū est. Aliæ aūt aut uoluntate efficiunt, aut perturbatione animi, aut habitu, aut natura, aut arte, aut casu. Voluntate, ut tu cū hūc libellū legis. Perturbatione, ut si quis euentū horū tēporum timeat. Habitu, ut qui facilè & citò irascatur. Natura, ut uitium in dies crescat. Arte, ut benè pingat. Casu, ut prosperè nauiget. Nihil horum sine causa. Nec quicquam omnino, sed huiusmodi causæ non necessariæ.

Facit aliam rursus causarū diuisionem ita: Causarum enim aliæ sunt quæ sua quadā ui, sine appetitione, sine uoluntate, sine opinione, unū atq; eundem in efficiendis rebus ordinē tenent, ut est interire omnia, quæ orta sunt. Nam quia ortum est, idcirco etiā necesse interire, nec tamen ipse ortus ut cætera intereant, uel appetitu aliquo, uel uoluntate, uel opinione efficit, sed ita est ab æterno rerū statu, ut quicq̄d ortū est, quia accepit esse, aliquando etiā esse desistat. Itē aliæ sunt causæ, quæ aut in uoluntate, aut in perturbatione animi, aut in habitu, aut in natura, aut in arte, casuue consistunt. Voluntate, ut si quærat aliquis, cur Trebatius librum legat? respondebitur, quia legendi uoluntas est. Perturbatione animi, ut si quis timore palescat, aut urbē fugiat, bellis ciuilibus conturbatus. Habitu, ut si idcirco Trebatius facilè de iuris ratione responderit, quoniā multo usu cōstantem ciuilis scientiæ habitum tenet, uel si quis idcirco irascatur facilè, quia eius animus per iracundiæ habitū efferatus est. Natura, ut si quis idcirco dicatur irasci, quia naturalit᷑ iracūdus est, idq; ei in dies uitium crescat. Arte, ut si idcirco benè quisq; pingat, quia eius artis peritus esse proponatur. Casu, ut quæ in nostra potestate nullo modo sunt, fiunt tamē, uelut in certo præsertim tempore, prosperitas nauigandi. Atq; horū omnium nihil à causa uacuū est, nec quicq; est in rebus, q̄d nō aliqua causa perficiat. Omnia enim quæ fiunt, habent aliquā rationem, cur facta sint, quam si quis reddere posſit, causam quoq; reddiderit. Id est enim causa propter quā unūquodq; fit. Omnes uerò causæ, q̄ uel ex uoluntate, uel perturbatione animi intelliguntur, ad eā causam ptinēt, q̄ est mouendi principiū, ut in Aristotelica diximus diuisione. Hæc enim ut aliquid efficiatur, mouendi principiū sunt, at in arte, uel habitu, uel natura, illa causa est, q̄ in ratione consistit. Species enim ac ratio uniuscuiusq; efficiendæ rei in arte & habitu & natura posita est. Casus uerò exterior causa, nec inter principales annumeratur

numeratur secundum Aristotelem. Secundùm uerò M. Tullium casus est latens effectæ rei causa, quod quale sit, paulò posterius designabitur.

Omniũ aũt causarũ in alijs inest constantia, in alijs non inest. In natura, & arte constantia est: in cæteris nulla. Sed tamen earũ causarũ, quę non sunt cõstantes, aliæ sunt ꝑspicuæ, aliæ latent. Perspicuæ sunt quę appetitionẽ animi iudiciũq; tangũt: Latẽt, quę subiectę sũt fortunę. Cũ eñ nihil sine causa fiat, hoc ipsũ fortunæ euentus obscura causa & latenter efficiẽ. Atq; etiã ea, quæ fiunt partim sunt ignorata, partim uolũtaria. Ignorata quæ necessitate fiunt, uolũtaria quæ cõsilio. Quę aũt fortuna, uel ignorata, uel uoluntaria. Nã iacere telum uoluntatis est. Ferire quẽ uolueris, fortunæ. Ex quo aries ille subijcitur in uestris actionibus, si telũ manu fugit, magis quã iecit. Cadunt etiam in ignorationem atq; imprudentiam perturbationes animi, quanquam sunt uoluntariæ: obiurgatione enim & admonitione dejciuntur, tamen habent tantos motus, ut ea quæ uoluntaria sunt, aut necessaria interdum, aut certè ignorata uideantur.

Rursus causarũ diuisionem aliam claram ac perspicuam prodit. Causarum namq; aliæ sunt constantes, aliæ uerò inconstantes. Constantes sunt, quarum non ferè uariatur effectus. Inconstãtes uerò, quæ huc atq; illuc facilioribus mutationibus trãsferuntur. Omnia igitur, quæ ex natura atq; arte descendunt, constantia sunt. Natura quippe atq; ars suum semper opus efficiunt, nisi subiectæ materiæ obstet incertum. Nam quod unus idemq; artifex ex eadem sæpè materia, non admodũ similes statuas format, non est hæc in arte uarietas: sed tum in artificis manu, quæ integritatẽ artis assequi nõ potest, tũ in ipsa materia, quę efficientiæ atq; formæ nõ ęqualiter cedit. Idem est in natura, seruat namq; constantiam suam cum hominẽ format ex homine. Itaq; similia in cęteris ex similibus gignit. At cũ mõstrosum aliquid effertur, non naturæ uitio, sed materiæ potius applicatur, ex qua id q̃d efficere contẽdebat, non ita potuit natura explicare, sed inter constantes causas habitus quoq; debuit adiũgi. Nã ꝙ ex habitu cuiusq; fit, id cõstans, nec mutabile esse solet. Quandoquidẽ idcirco habitus dicitur, quia diuturnitate habẽdi in naturæ similitudinẽ uertitur. Sed forsitan Tullius uidit, ꝙ natura atq; ars, nõ tã in effectibus cõstantes, q̃ in propria ratione esse intelliguntur, in tantũ ut ꝙ ars ac natura delinquit, materiæ sæpius imputetur: habitus uerò ipse consuetudine quadã collectus est, qui non ratione aliquid & propria constantia, sed usu facit, atq; idcirco forsitan habitũ, qui inter cætera præter artem & naturam uidebatur esse constantior, à causis constantibus segregauit. Ea uerò quæ nõ sunt cõstantia, in ea diuidit quæ sunt perspicua, & in ea quę latẽt. Perspicua sunt, quæ ab animi quolibet motu uel appetitione, uel iudicij ratione profecta sunt. Latẽt uerò quæ fortunę subiacent. Nam quia nõ ignorat animus, in quam partẽ declinet, qui tametsi boni aliquando habet iudiciũ, nunquã tamen eius rei quam efficit, notionem relinquit, præter eos qui funditus mente capiũtur, & in quibus iam nulla uoluntas est, necesse est nota esse, quæ ex uoluntate uel animi iudicio fiunt. Fortuna uerò atq; casus semper ignotus est. Cuius quidẽ natura æquè incerta est, atq; ea q̃ casibus ipsis fiunt. Sed M. Tullius diffinit esse casum, euentũ causis latẽtibus effectũ, q̃ nõ uidetẽ integra diffinitio. Quid .n. si adhuc lateret quibus causis solis defectus lunæue cõtingeret, nũ idcirco casu ac fortuna fierent, q̃ cõstantibus cœli motibus administrantẽ? An casus quidẽ putaretur ab his qui defectus rationẽ reperire nõ possent, per se aũt cõsideratus, nullo quidem

modo

modo esset casus. Sed M. Tullius nõ quod uideretur esse casus, his qui eius naturã minime perspexissent, sed quid omnino fortunę euentus esset diffinitionis rationẽ monstrabat. Euentum uero latentibus causis Ciceto casum esse ita concludit. Cũ omnia certis de causis fiant, quorũ ratio cognoscitur, eorũ euẽtus casu fieri nõ posse monstrantur, sed putãtur aliqua fieri casu eorũ, quorũ causa nulla ratione cognoscit̃. Ex quo euenit ut fortunæ sit euentus, qui latentibus causis efficit̃. Hic igit̃ in rebus quidem ipsis constantiam ponit, casum uero non re, sed opinione metitut. Quo fit, ut si alter effectæ rei nouerit causam, id q̃d accidit, fortunę nõ sit euentus. Idem tamen sit alteri fortunæ euentus, si rationẽ alter ignoret. Quod uero omniũ rerũ causas esse dicit, non determinat quales, atq; ideo nec de fortuna ipsa, quorũ euentum causa sit, monstrat. Nec me sæuæ hominũ mẽtes arrogantiæ notent, q̃d uelut affectata autoritate Tullianis sententijs pugnẽ, cum aduersus eas si quid uidebitur non nostra, sed ab antiquissimis tractata cõpensem. Quod si nostra quoq; diceremus, oporteret tamen eos non personarũ uetustatẽ, sed eorũ quæ opponuntur cõsiderare rationẽ, nec odisse potius quæ aduersus magni nominis uiros dicunt̃, quã contraria si possent, argumentatione reuincere. Nam si eis M. Tullius in diffinitione rerum nimium placet, quænam est inuidia nos quoq; Aristotelicam rationem probare (quod si intemperanter molestissimi esse pergunt, audiant M. Tullium secundo Tusculanarum disputationum libro adhottantem potius, atq; ad certamen uocantem hoc modo: Sed tamen tantum abest, ut scribi contra nos nolimus, ut id etiã maxime optemus. Ipsa enim Gręcię Philosophia nunquã in honore tantũ fuisset, nisi doctissimorũ contentionibus, dissensionibusq; creuisset, quã ob rem hortor omnes, qui facere id possunt, ut eius quoq; generis laudẽ iam languenti Græciæ eripiant, & transferant in hanc urbem, sicut reliquas omnes, quæ quidẽ erãt expetendæ studio atq; industria sua maiores nostri transtulêre. Et rursus, nos qui sequimur probabilia, nec ultra quã q̃d uerisimile occurrit, progredi possumus & refelli sine pertinacia, & refellere sine iracũdia parati sumus. Quocirca quæ (malum) ratio est, ipsius M. Tullij uoluntatẽ iudiciumq; conuellere, cum eiusdẽ contra nos sententijs atq; autoritate nitanrur? sed si cui commentarios nostros inspicere uacuum fuerit, sciat hæc nos ex Aristotelis secundo Physicorum uolumine aduertisse, q̃ tametsi altioris Philosophiæ disputationes tangũt, nõ est tamẽ studijs inuidendũm, si Rhetoricis quoq; ac Dialecticis disputationibus admisceamus, q̃ sunt profundiora naturæ, neq; pigrescere ac dilassari animos dignum est, quos intentiores ac uegetos ipsa rerum ambiguitas & uariarum cognitio speculationũ deberet efficere: cũ præsertim ea librorum natura sit, ut ad legendum studiosos teneat, nullum cogat ignauũ. Dicamus igitur quid euẽtus sit fortunæ, uel quarum rerum sors causa esse dicatur. Omnia igitur fiunt, uel immutabiliter ac semper, ut q̃d sol oritur: uel sæpius, ut quod equus quadrupes nascitur uel raro, ut si equus cum quinq; uel tribus pedibus procreet̃: uel æque, ut in quibus faciendarũ rerũ nihil interest, quo potius uoluntatẽ uergamus. Atq; illud quidem quod semper fit, nihil habet oppositũ, quod ullo modo aliter fiat. Id uero quod sæpe cõtingit, habet aduersum, id q; rarius euenit: neq; enim sæpius fieret, ac non semper, nisi diuersum, raro quidẽ, sed aliquando contingeret. Quod igitur ex fortuna fit, in sempiternis non est. Quis enim casu solẽ dicat orit̃? ne in his quidẽ quæ frequentius fiunt? Nullus enim casu equũ dixerit esse quadrupedẽ. Nec uero in his, quæ fieri æqualiter solent. Nã quæ uoluntaria sunt, non uidẽtur esse fortuita. Restat igitur ut in his fortunæ euẽtus sit, quę rarius fiunt. Eorũ uero quæ fiunt, partim finem aliquem spectãt, partim minime. Quis enim finis esse potest, si manum extendã, si genua complicem, atq; aliq̃d iacens humi tollã, q̃d nullis usibus applicem? At uero ea, quæ aliquẽ finẽ spectãt partim uoluntatis sunt, partim naturæ: Volũtatis, ut si quis idcirco domo egrediatur, ut uideat amicum. Naturæ, ut quod est in animalibus. Omnia quę ab ea fiunt,

certam animalis respiciunt utilitatē,atq; ad eius salutē cōseruationēq; omniū mēbrorum momenta sunt constituta. Casum igitur ac fortuitos euentus in his esse ponimus,quæ cum rarius fiant,in his tamen per accidens eueniunt, quæ propter aliquid fiunt. Veluti si quis egressus domo,ut amicū uideret,præteriens cadente desuper lapide,ictus est,id igitur quod euenit,in rariore causa ponendū est,accessit uerò ei uoluntati,quæ certum respiciebat finē. Ea uerò fuit domo egrediendi causa, ut amicū uideret. Rursus quoniā lapis naturaliter grauis est, grauitas uerò terrā petit. Casus quidē lapidis propter aliquid naturaliter factus est. Ad id enim lapidis natura tendebat,ut in suum locū pondus ueniens cōquiesceret. Sed huic naturali intentioni accidit id quod rariùs euenit,scilicet,ut percuteret caput. Quo fit,ut sit secundū Aristotelem fortuna uel casus,causa per accidens rarius euenientiū in his rebus quæ propter aliquid fiunt. Quæ cū ita sint,cūq; diffinitio Aristotelica à Tulliana plurimū discrepet,illud tamen in utrisq; constat,id quod fortunæ subiectum est,in certis casibus semper esse suppositum. Nam licet in his rebus sæpe fortuna suos experiatur actus,quæ uolūtate sunt,et ad aliquem finem referuntur,extra tamē accidit quod fortunæ est,nec ab eo fine uenit,quem sibi animus ante perspexerat. Sed cū Cicero diuisisset causas in eas q̄ perspicuæ sunt,& in eas quæ laterēt. Cūq; eas quæ perspicuæ sint diceret esse,quæ appetitionē animi,iudiciumq; tangerent, manifestum est eū uel artem,uel uoluntatē,uel perturbationem,uel habitum in his causis ponere quæ perspicuæ sunt. Voluntas quippe atq; animi perturbatio in appetitione ponitur. Sæpe enim ex perturbatione aliquid appetimus,artem uerò uel habitum in iudicio:arte namq; iudicamus,habitus uerò ad utrumq; pertinet. Nā & uoluntates consuetudo ministrat,& multo usu petitiaq; fit quædā constātia iudicandi. Casum in non perspicuis posuit. De natura incertum est,utrum inter perspicuas,an inter latentes causas ipsam collocet. Nam si inter latētes, ipsam naturā casum uideretur putare. Cuius opinionis nulla ratio est. Quod si inter perspicuas, quænam appetitio animi,uel iudicium in natura est? Neq; enim appetēdo aliquid uel iudicādo facit natura,nisi fortè q̄niā ex ipsa sæpe habilitas quędā mentis & corporis existit. Quæ habilitas ad unamquamq; rem adiuuat uoluntatē,id enim maximè uolumus ad quod habiles sumus. Sed natura inter perspicuas causas ponit, quæ iudicio quoq; coniuncta est:ut si naturaliter sano quisq; iudicio compositus est,appetitioni etiā ut si naturaliter aliquid animus petat,his adiungit aliam causarum diuisionem. Ait enim alias causas esse uolūtarias,alias ignoratas. Voluntarias eas,quæcumq; ex iudicio ueniunt animi. Ignoratas in quibus necessitas domina est,id est,in quibus,aut omnino non uolumus,aut ne si uelimus quidem aliter facere possumus, ut in natura atq; casu. Necessitate enim quadā naturę grauia deorsum feruntur,necessitate item factū dicimus, ut aliquis ignorans iacto trans parietem lapide prætereuntem hominē peremerit. Eaq; necessitas talis est, nō q̄d aliter fieri nō potuisset,nisi ut lapide iacto percuteret,sed quia uoluntas defuit, & nō idcirco, quia uoluit,fecit. Prior uerò necessitas iā talis est, in qua nulla uolūtas est, uel ea quæ est,ne id quod cupit efficiat,ualidiore necessitate cōstringitur. Nā cum lapis deorsum propria grauitate deponitur,nulla uoluntas est,sed tantū naturę necessitas:at si homo deorsum cadat,est quidē nō cadendi uoluntas,sed ferri quo nō uult,ualidior naturę causa cōpellit. Volūtatē uerò à fortuitis euētibus uno eodēq; aptissimo secreuit exēplo:ueluti si telū manu iaciat, nolensq; feriat prætereuntē. Nam iecisse ex uoluntatis principio nascitur. Idcirco enim iecit,quia uoluit. Ignorauit uerò quod percuteret,neq; enim iecisset,si se percussurum præuidere potuisset. Neq; iecit,quia uoluit percutere. Si aūt non ignorasset, non percutere potuisset. Vnde etiam machinamentum quoddam atq; defensio in iurisperitorū responsionibus inuenitur,hoc modo:Si telū manu fugit magis quā iecit. Nam si quis cædis accusetur,optima solet esse defensio,si alia nō suppetit, fugisse manu telū,magis

gis quã uoluerit fecisse, ut non uoluntati, quæ condemnatur in culpis, sed ignorãtiæ factum tribuatur. De perturbationibus aũt animorũ paulò confusius iudiciũ est. Dubitari enim potest utrum ex uolũtate, an necessitate, an ex ignoratione uenerit, quod perturbatione peccatur: uidentur enim uolũtaria esse peccata, quoniã qui perturbatus est appetit aliqd, aut fugit. Sed in hoc perturbatio eius appatet ꝙ non fugienda uitat, & non appetẽda nimis exoptat. Porrò aũt quoniã in perturbationibus sunt cõfusa iudicia (neq; enim aliter id quod fugiendũ est, sæpè appetunt perturbati, nisi obcæcato obscuratoq; iudicio) quod uerò fit animi confusione, sępè talis est, ut nollet admisisse qui fecit, & euenit, ut non inter uoluntarias, sed inter ignoratas uel necessarias causas animorũ perturbatio sit, in tantum uerò qui perturbatus est, à uera discretione discedit, ut in eã possit rectà benè cõsulentium admonitione reduci. Quo fit, ut animorũ perturbatio iurè à causis uoluntarijs segregetur, & aut in ignoratione, aut in necessitate ponatur. Nam quod ait, tamen habẽt tantos motus, ut ea quæ uolũtaria sunt, aut necessaria interdũ, aut certè ignorata uideantur, ita intelligendum est. Quoniam omnis animi passio iudicium cõturbat, confundit uerò rectam discretionẽ si acrior fuerit, quàm ut rationis retinaculis tẽperetur, & fit quædam ex perturbationibus ueluti uiolenta necessitas, ut dubium sit utrum is qui aliquid perturbatus animo facit, ignorans faciat: ueluti cum casu ignorãs delinquit, cum futurũ non prouidet casum, an sciens faciat, uel necessitate ducaᷣ. Quod igitur dixit, aut necessaria esse, aut ignorata, & diuisit à necessarijs ignorata, non pugnat cõtra id quod superius dixit, ea quę ignorata sunt, esse necessaria. Nam id qđ est ignoratũ ita quodãmodo diuidit. Ignoratorũ alia quadem necessitate fiunt, dũ aũt nulla uoluntas est, aut ea quę est, necessitati nequit obsistere. Alia casu cũ in his faciendis, quæ ignorantur, nulla uoluntas est. Quòd igiᷣ dixit perturbationes animi, aut in necessarijs causis poni, aut in ignoratis, id sine dubio sensisse intelligitur, perturbationes animi, aut in his esse ignoratis, in quibus ea necessitas est, ut uoluntas obsistere non possit, aut in his in quibus nulla uolũtas est. Sed sit delictũ cæcitate iudicij, uelut in his q immoderatius amoris cupiditati deseruiunt: aut enim confuso iudicio ab honestate discedunt, & dũ quasi bonũ appetũt, in malũ decidunt ignorãtes, atq; ita in casu quodã atq; errore ponitur amor immodicus: aut nouit quidẽ qđ appetit esse uitandũ, sed maioris actu cupiditatis impellitur, atq; ita inter ea necessaria ponitur, quæ aut non habent uoluntatem, aut eam ita infirmam ac debilem, ut nullo modo ualidioribus passionibus obnitatur.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHII, COMMENTARIORVM IN TOPICA CICERONIS, LIB. VI.

Ore quosdã, Patrici Rhetorũ peritissime, nõ dubitauerim, q hũc in Topicis altiorẽ ex Philosophia tractatũ uaria obtrectatione reprehendãt, quia inter Logicã disputationem Physicam interposuit, Hi uerò sunt, uel quibus hoc totũ Philosophari displiceat, uel qui in argumentorum locis naturales admisceri causas oportuisse nõ existiment. Sed cõtra priores quidẽ, & à M.T. & ab ipsa quodãmod humana ratione, q̃ in motu posita aliqd sempet inquirit, atq; amore scientiæ neq; decipi patiᷣ, neq; ullo modo à ueritatis ratione traduci, sæpè multumq; respõsum est. His uerò q sequestrãdas ab oratoria facultate Philosophiæ disciplinas putãt, respõdendũ breuiter existimo. Ratione qdẽ reperiri qd potest, sed id melius atq; facilius artifex faciet, si in opere cõstruẽdo artis facultatẽ atq; elegãtiã cõpatet: In argumentis quoq; idẽ esse manifestũ est, ut namq;

naturalis ingenij argumenta promuntur. Sed ars facultatē imitata naturæ uiā quādam rationemq́; reperit, qua id effici facilius ac melius posśit. In qua re illorum necesse est reprehendatur error, qui Rhetoricā facultatem naturalem esse dixerūt, quoniā quilibet totius artis alienus & intendere in alterum crimen, & sese purgare solet, & argumento aliquid probare contendit. Reprehēdendi etiam sunt, qui eandem facultatē in sola arte positam esse dixerunt: Oportuit enim eos animaduertere omnē quidem artem sui materiam effectus ex natura suscipere, sed in ea tamē ratione propriam facultatem elegantiamq́; experiri. Hæc itaq; quæ artium ratio perficit, ab imperitis etiam fieri, utcunq; contigerit possunt. Bene autem ac facile nemo efficit, nisi artis ratione fuerit instructus. Cum igitur totius operis hæc sit intentio, ut argumēta quę cōfusa & ueluti clausa natura suppeditat, artificialiter uestigētur, quid sit per quod efficere id quod promittit ars ualeat, sub exēpli notatione demonstrat. Vt enim facilius argumēta reperiantur, illa res efficiet, si demōstrentur loci in quibus argumēta sunt collocata. Etenim ut si quis aliquid quærat, faciliùs id inuestigare posśit atq; inuenire, si locus ei monstretur ubi sit positū, id q̄d inquirit: ita etiā cum quis argumentum inuenire conatur, si ei locus ubi argumētum sit positum, declaretur, faciliùs argumētum quod quærit ualebit inuenire. Ita enim Aristoteles & ita Tullius appellat eas sedes in quibus argumēta sunt collocata, id est, locos, qui ab Aristotele Topica uocati sunt. Sed quoniā de sedibus argumentorū loquimur hi cuiusmodi sint paulò altius expediamus. Locus enim nō uno modo intelligitur. Ac relinquamus quidē eos locos, quos Victorinus frustra, atq; inconuenièter interserit, uelut eos, qui corpora concludunt. Ac simpliciter intelligamus eos locos argumentorū esse, qui intra se continent argumēta, in quibus exponendis posterius quid sit quod dicimus clarius apparebit. Nunc cōmuniter de tota locorū ratione, deq; argumētatione, ac de quæstionibus & propositionibus earūq; terminis uidetur esse tractādum. Ac primum quoniam locus qui tractatur in Topicis, non cuiuslibet rei, sed tantū locus est argumēti. Exposito prius argumēti intellectu, deinceps de loci ratione tractabimus. Diffinit igitur Tullius argumētum hoc modo: Argumētum est ratio, quæ rei dubiæ faciat fidē. Sumpsit igitur rationē ut genus. Omnes enim iniuriosi sunt, qui orationis uirtutē à sapiētiæ ratione seiungunt, aliamq; esse dicendi artē uelint, aliam intelligēdi. Nam si nihil oratione aliud agimus, nisi interius cogitata uulgamus, quæ (malū) ratio est, orationis elegantiā à sententiarum grauitate seponere, quæ porrò sentētiarum grauitas esse potest, sine earum rerum de quibus dicendum est comprehēsione? Quæ uerò alia disciplina naturam proprietatēq; rerum omnium docet, uel quæ omnino eorum quæ intelligi possunt, scientiā profitetur? Nisi hæc tantum ex qua nos pauca præsumpsimus Philosophia? quæ longè aliter de his ipsis in proprio sapientium tractatu disputare solet: neq; ita cursim ut nos. Quæ si ut in illorū libris solet, prolixius differenda sumpsissem, quis ferret insolentiū hominum temeritatē, prouectus suos culpare uolentium, quibus profectibus proficerent, si studiosi potius quā queruli esse mallent? Sed his contētionibus neq; antiqua caruit ætas, nec nos ita delicati sumus, ut quibus patientia doctisśimorum hominum sæpiùs obstitit, ferre nolimus, dū & pluribus prodesse posśimus, & sapientium iudicia consequamur. Ad quem finē hic noster labor & totius operis summa contendit. Sed hæc hactenus. Nunc susceptæ expositionis ordinem persequamur.

Toto igitur loco causarū explicato, ex earū differētia in magnis q̄dē causis uel Oratorū uel Philosophorū magna argumētorū suppetit copia, in uestris aūt si non uberior, at fortasse subtilior, priuata eīm iudicia maximarū quidē rerum in Iurisconsultorū mihi uidētur esse prudentia,

prudentia. Nā & adſunt multū, & adhibentur in cōſilia, & patronis diligētibus ad eorū prudētiam cōfugiētibus haſtas miniſtrant. In omnibus igiẗ iudicijs in q̃bus ex fide bona eſt additū, primus cauſarū uſus eſt, ut inter bonos benè agi oportet. In primisq; in arbitrio rei uxoriæ, in quo eſt q̃d melius, æquius parati eſſe debēt. Illi dolū malū, illi fidē bonam, illi æquū bonū, illi quid ſocium ſocio. Quid eū qui negocia aliena curaſſet, ei cuius ea negocia fuiſſēt. Quid eū qui mandaſſet, eūue cui mandatū eſſet, alterū alteri præſtare oporteret. Quid uirū uxori, quid uxorē uiro tradiderūt. Licebit igitur diligenter cognitis argumentorum locis, non modo Oratoribus & Philoſophis, ſed Iuris etiam peritis copioſè de conſulationibus ſuis diſputare.

Diuiſio cauſarum loco atq; ordine ſuis partibus diſtributo, de loci eiuſdē facultate, quibusq; uberius, quibuſq; anguſtius accōmodetur, uti ſæpè Ciceroni mos eſt, diſſerit. Primum enim, inquit, Oratoribus ac Philoſophis, quorum in diſputationibus larga materia eſt, multa ex cauſarum loco argumentorū ſuppetit copia. Communis quippe Oratoribus ac Philoſophis hic locus eſſe proſpiciẗ qui eſt à cauſis. His naturas rerū quod eſt Philoſophię propriū, illis quod Oratorię facultatis eſt, facta probantibus. Nam & cum res quælibet quæritur, eius cauſæ à Philoſophis ueſtigari ſolent. Quibus præmiſſis, ut ſuperius dictū eſt, comitatur ſtatim quod concludendum eſt: & Oratores ad ſuſpitionem mouēdam detegendāue factorū cauſas requirunt. Hoc quippe ſtabile in hominū mentibus manet, quod neq; factum, neq; res ulla preter illam omniū principem naturā, ſine proprijs cauſis poſſit exiſtere. Quo fit ut uberrimus cauſarum uſus ſit in Rhetorū orationibus, Philophorūq; tractatu. Sed ut hūc libellū M. Tullius ſcribēs, pleraq; omnia Trebatio dediſſe uideatur, hunc locum Iuris quoq; conſulris attributum eſſe demonſtrat, dicens. Etſi nō tam uberes oportunitates habeat hic locus in Iuriſperitorum reſponſionibus, ſubtilius certè atq; acutius pro ipſius artis natura tractari poteſt, ſcilicet, ubertatē quę deerat, ſubtilitatē quæ poterat ineſſe compenſās. Habent enim etiā ipſi proprium campum in quo eorum uirtus poſſit enitere. Eſt enim Iuriſconſultorū prudentiæ priuatarum quæſtio cauſarum, maximeq; in illis negotijs, hic cauſarum locus examinabitur, in quibus bonæ fidei iudicia nectuntur. In his enim qui fuerit animus contrahentium quæri ſolet, qui deprehendi uix poterit, niſi præcedentibus cauſis intelligatur. In his igiẗ iudicijs in quibus additur, ut ex bona fide iudicēt, id eſt, ubi ita iudices dantur, ut non ſtrictas inter litigantes ſtipulationes, ſed bonā fidē quærant. Plurimus cauſarū uſus eſt, additur, ut inter bonos benè agi oportet, conſiderātur mores, inquirūtur conſilia. Statuitur quibus, quidq; de cauſis adminiſtratū ſit. In primisq; in iudicio uxorię rei uberrimus cauſarū tractatus eſt. Eſt autem iudiciū uxoriæ rei, quoties poſt diuortium de dote cōtentio eſt. Dos enim licet matrimonio cōſtante in bonis uiri ſit, ſed tamen in uxoris iure, & poſt diuortiū uelut res uxoria peti poteſt. Quæ quidē dos interdū his conditionibus dari ſolebat, ut ſi inter uirū uxoremq; diuortiū contigiſſet, quod melius æquius eſſet, apud uirū remaneret, reliquum dotis reſtitueretur uxori, id eſt, ut q̃d ex dote iudicatum fuiſſet melius, æquius eſſe, ut apud uirū maneret, id uir ſibi retineret: quod uerò non eſſet, melius æquius apud uirū manere, id uxor poſt diuortiū reciperet. In quo iudicio nō tantum boni natura ſpectari ſolet, uerū etiam comparatio bonorū fit, ut non tam q̃d æquum, ſed melius æquiusq; eſt, id ſequendum ſit. Quæ omnia ex præcedentibus cauſis inueſtigari ſolent. Nam ſi uiri culpa diuortium factū eſt æquius meliusq;

eſt nihil

est nihil apud uirũ manere. Si mulieris est culpa, æquius meliusq; est sextãs retineri. In hisq; omnibus peritissimi Iurisconsulti esse debent: quo fit, ut Trebatiũ quoque hortetur ad studiũ. Multa enim esse dicit, quæ eorũ operam expectant: illi enim, inquit, dolum malũ, illi bonam fidem, illi æquum & bonum, illi etiam quid socius socio præstare debeat, quid is qui alienũ in se gerendum sponte negocium suscepisset, ei cuius id negocium fuerat, quid is qui mandauerit ei cui mãdauerit suorũ negociorũ actiones, quid uir uxori, quid uxor uiro tradiderit: quæ omnia ad posteriora causæ sunt, atq; exinde iudicia sumũtur. Idcirco enim uerbi gratia, quodlibet illud iudex pronũciare debet in uxoris ac uiri causa, quia uirũ hoc præstare oportet uxori, idcirco etiã mandato rei cui mãdauerit, obligatus esse iudicandus est. Quia inter mandatorẽ susceptoremq; negocij illud est obseruãdũ, omnia quoq; q̃ quisque alteri præstare debet, ea in tractandis iudicandisq; negocijs causæ sunt. Quocirca rectè conclusit diligenter cognitis argumentorũ locis, & Oratoribus, & Philosophis, & Iurisconsultis argumentorum copiam non defuturam.

Cõiunctus huic causarũ loco ille locus est, q̃ efficitᷣ ex causis. Vt enĩ causa q̃d sit effectũ indicat, sic q̃d effectũ est, q̃ fuerit causa demonstrat. Hic locus suppeditare solet Oratoribus & Poetis, sæpè etiam Philosophis, sed his qui ornatè & copiosè loqui possunt, mirabilẽ copiã dicendi, cum denunciant quid ex quaq; re sit futurum. Causarum enim cognitio cognitionem euentorum facit.

Omnia quæ ad se referuntur rectè dicũtur esse cõiuncta, ipsa enim relatio rerũ efficit coniũctionẽ: quod si causa alicuius causa est, nõ alterius, nisi sui effectus est causa: itemq; si est aliquis effectus, ex causarũ principijs uenit. Iure igitur ab effectis locus, causarũ loco debet esse coniunctus. Quoniam uerò semper quæ ad se referuntur æquantur, necesse est, quæ ubertas sit causarum, eadẽ quoq; sit effectorũ. Quoniã enim causa præter effectũ esse nõ potest, cũ sit causa super effectũ, necesse est, ut ex euẽtibus quoq; atq; effectibus, plurima suppetãt argumenta, siquidẽ ex causis etiam plurima cõtrahuntur. Nam sicut cuiuslibet effectus potest causa tractari, sic ex qualibet causa potest, qui sit euentus ostẽdi, rectèq; ait causarũ cognitio euẽtuum cognitionem facit, ut enim in prædicamentis ostenditur, sciti relatiuum aliquod non potest præter reliqui scientiam relatiui.

Reliquus est cõparationis locus, cuius genus & exẽplũ suprà positũ est, ut cæterorũ, nunc explicanda tractatio est. Cõparantur igitᷣ ea omnia, q̃ aut maiora, aut minora, aut paria dicunᷣ: in quibus spectanᷣ hæc, numerus, species, uis, q̃dã etiã ad res aliquas affectio. Numero sic cõparabunᷣ, ut plura bona paucioribus bonis anteponãᷣ, pauciora mala, malis pluribus. Diuturniora bona breuioribus, longè & latè peruagata, angustis, ex q̃bus plura bona propagenᷣ, quæq; plures imitenᷣ & faciãt. Specie aũt cõparantur, ut anteponanᷣ, q̃ propter se expetẽda sunt, his q̃ propter aliud, & ut innata atq; insita assũptis & aduentitijs: Integra contaminatis. Iocunda minus iocũdis, honesta ipsis etiã utilibus, Procliuia laboriosis, necessaria non necessarijs. Sua alienis, rara uulgaribus. Desiderabilia his q̃bus facilè carere possis. Perfecta inchoatis, tota partibus, ratione uigẽtia rationis expertibus,

uoluntaria

uolũtaria neceſſarÿs, animata inanimatis, naturalia nõ naturalibus, artificioſa nõ artificioſis. Vis aũt in cõparatione ſic cernit. Efficiens cauſa grauior quã nõ efficiẽs. Quæ ſeipſis contẽta ſunt, meliora, quã quæ egẽt alÿs. Quæ in noſtra quã quæ in aliorũ poteſtate ſunt. Stabilia incertis. Quæ eripi nõ poſſũt his quæ poſſunt. Affectio aũt ad res aliquas eſt huiuſmodi. Principũ cõmoda maiora quã reliquorũ. Itẽque q̃ iocũdiora, quæ pluribus ꝓbata, quæ ab optimo quoq; laudata. Atq; ut hæc in cõparatione meliora ſunt, ſic deteriora quæ his ſunt cõtraria. Pariũ aũt cõparatio nec elationẽ habet, nec ſubmiſsionẽ: eſt enĩ æqualis. Multa aũt ſunt, quæ æqualitate ipſa comparẽtur. Quæ ita feré concluduntur. Si conſilio iuuare ciues & auxilio, æqua in laude ponendum eſt, pari gloria debent eſſe hi, qui conſulunt & hi qui defendunt, at quod primum eſt, quod ſequitur igitur.

Omnis cõparatio duplex eſt, aut enim æqualia ſibimet comparantur, aut inæqualia: ſed in his quæ ſunt æqualia ſemper eadẽ eſſe notatur æqualitas. Inæqualia autẽ in gemina ueluti mẽbra diuiduntur, minoris, ſcilicet, atq; maioris. Nã quod minus eſt, non per ſe minus eſt, ſed comparatione maioris. Itemq; quod maius eſt, minoris cõparatione dicitur maius. Quæ cum ita ſint, diuidit, atque ante oculos ponit omniũ comparationum modos, & quod raró in ſuperioribus locis fecit, ipſas maximas propoſitiones ponit in cõparationibus conſtituras, ut ſi quando loco ſit nobis comparationis utendum, habeamus quoddã, uelut inuentionis exemplar, ad quod quærentẽ animum poſsimus aduertere. Omnis igitur comparatio, aut in numero conſtat, aut in ſpecie, aut in ui, aut in aliqua locata extrinſecus affectione. Nã quodcunq; conferre contẽdimus: aut numero comparamus, & ſecundũ id aliud maius, aliud minus eſſe decernimus: aut ſpeciẽ ipſam intuentes, eamq; alÿ comparantes de excellentia iudicium damus: aut aliud conſideramus, quid res quęq; poſſit efficere, & in quantum eius progredi poſsit natura: aut ex aliorum quodãmodo continẽtia, & ex circumſtantium affectione rem quam alÿ conferimus intuemur. Numero igitur quæ comparantur, ſi ex eodem ſint genere, plura paucioribus anteponũtur, uelut ſi bona omnia ſint æqualia, iure quiſquam plura bona paucioribus anteponit. Et eſt hæc maxima propoſitio. Plura bona paucioribus anteponũtur. Et in cæteris quoq; eadem ratio perſpicitur maximarum propoſitionũ. At ſi omnia in contrario ſint genere, pluralitati paucitas præferenda eſt, ut pauca mala pluribus malis, mala ueró ipſa bonis nullo modo conferuntur. Quę enim ullo modo cõpenſantur, in eodem eſſe genere debent, non in contrario. Nam cum aduerſum ſe contraria é regione locata ſunt, conferri compararíq; non poſſunt, quod ſibi intelliguntur eſſe inimica. Eſt etiam ſecundum numerum comparatio in temporis quoq; ratione. Nam cum tempus certis quibuſdam ſpatÿs diuidatur, uelut horæ, diei, menſis, atq; anni: ex æqualibus bonis ea magis eligenda ſunt, quæ diuturnius perſeuerant, quod in numero poſitum eſſe nullus ignorat. Ipſa enim diuturnitas plurimos eſſe uel dies, uel menſes, uel annos fatetur, quibus duret id quod eligitur. Longé etiam peruagata bona, anguſtis & in unum minimum locum coarctatis numeri comparatione pręcedunt. Nam quæ longé lateq; peruagata ſunt, ea in plurimas gentes regioneſq; diffuſa ſunt, pluralitas ueró cuiuslibet rei numerum ſpectat. Iam ueró ex quo plura propagantur bona, quis nõ iudicet eſſe meliora his quorum eſt inops bonorũ contractiorq; fœcunditas? Quis etiam bonum q̃d pluꝛes imitentur ut faciãt, cæteris quę ita nõ ſint, excellere nõ arbitretur, quæ in numero

conſtare

constare quis nesciat, quando in numero pluralitas constat. Specie uerò cõparantur, quæ per se ipsa cõsiderata suæ quodãmodo pulchritudinis merito cæteris anteferuntur. Meliora enim sunt quæ propter se, quã quæ propter aliud expetuntur, ueluti salus quæ propter se expetitur, medicina propter salutẽ. Quocirca melior est salus quàm medicina, atq; hæc non ad aliquẽ numerum, nec postremò ad aliquam quantitatẽ, sed ad ipsam speciem salutis ac medicinæ cõsiderationem referentes iudicium promimus. Illa quoq; quæ innata atq; insita sunt, assumptis & aduentitijs meliora iudicantur, unde innata moribus grauitas, longè amplius excellit eã q̃ per imitationẽ affectatur. Integra etiã potius quã contaminata melioris rei iudiciũ ferunt. Nam quæ integra sunt, suam speciẽ seruant, quæ contaminata sunt, atq; ex aliqua parte uitiata, si qua etiã inerat speciei pulchritudinem perdiderunt. Iocũda minus iucundis meliora, cõmunis omniũ animalium natura dijudicat. Honesta utilibus sapientes anteponũt, procliuia laboriosis anteferri illa res mõstrat, q; nemo ad eundẽ finẽ per laboriosam atq; asperam uiam tendere cupiat, ad quẽ possit procliui, facilíq; itinere peruenire. Labor quippe omnis iniocundus est, iocunda est facilitas. Necessaria etiã non necessarijs partim præferri, partim etiã postponi debẽt. Quod M. Tullius tacuit. Necessaria quippe præferunt his nõ necessarijs, quæ non boni ratione, sed uoluptatis appetitione sunt cõstituta, ueluti luxu regio parata cõuiuiã, nullus sapiẽs iudicet esse meliora his, quæ naturæ expleant indigentiã. Quędam uerò sunt quæ ipsa specie boni, cũ non necessaria sint, meliora sunt necessarijs. Nam uiuere necessariũ est, & sine eo subsistere animal nequit. Philosophari uerò non est necessariũ, melius tamen longeq; excellentius est Philosophũ uiuere, quã tantum uiuere. Illud enim raro paucisq; etiam utentibus ratione cõcessum: Illud pecudibus commune nobiscum, sua quoq; alienis iure meliora esse dicuntur, ueluti hominibus ratio potius quàm uoluptatis appetitio: illud enim propriũ est hominis, illud alienum: rara quoq; uulgaribus meliora sunt, atq; hic locus approbat id quod superius dictum est, Philosophãtem uitam ipsa uita esse meliorem. Nam quæ rara sunt, facilè id quod uulgare est antecedunt. Desiderabilia etiam his q̃bus facilè carere possis, illa res approbat esse meliora, quod maximè desiderantur, & sine his anxia uita est, ueluti si quis capillis uisum conferat. Aegrius enim toleramus carere uisu quã capillis, ita ex hoc meliorẽ esse uisum capillis iudicamus. Quod his facilè, illo, a quo animo carere non possumus. Perfecta etiam imperfectis naturaliter excellunt, illa enim suam formam adepta sunt, illa minimè. Tota etiam partibus eodem modo excellentiora esse arbitramur. Nam quod totum est, habet naturæ propriam formam. Quod uerò pars est & ad totius nititur perfectionem, nõdum suæ pulcritudinis speciem cepit, nisi ad totius integritatem referatur: iam uerò ratione utentia rationis expertibus nullus dubitat esse meliora. Volũtaria quoq; necessarijs iurè anteponuntur. Nam q; uoluntaria libera sunt, quæ necessaria, quodã nos ueluti dominio necessitatis astringunt, atque ideo meliora esse uoluntaria necessarijs existimamus: quamquam in hoc etiam illud intelligi possit, quod â nobis superius dictum est. Non necessaria sæpè necessarijs anteponi, quandoquidẽ ea quæ uoluntaria sunt, non fuerint necessaria, uoluntaria uerò meliora sunt necessarijs. Non necessaria igitur sæpè necessarijs excellunt, animata quoq; inanimatis ipsius animæ uegetatione considerata anteponenda esse ratio persuadet. Naturalia etiam nõ naturalibus, & artificiosa inartificiosis. Optimusq; hic gradus est, ut naturã arti, artem præferas inertiæ: ars quippe imitatur naturã. Quo fit, ut id q̃d in se retinet pulchri ex natura ueniat, cuius imitari speciem cupit. Longè uerò postrema sunt, quæ cũ artificio carent, non à specie solum naturæ, uerũ etiam ab imitatione discedũt. Atq; hęc quidẽ de specie in comparationibus cõsiderantur. Vis aũt in eo cõsistit, in quo cõsideraẽ, quid unaquæq; res possit efficere. Nã q; queq; res potest, ea uis eius rectissimè dicit̃. Efficiẽs igit̃ causa grauiorẽ uim habet q̃ ea q̃ nihil

efficit,

efficit:uelut artifex melior quã materia,illa quippe stolida est atq; immota. Nec aliquid efficiens,nisi formã ab artifice,id est,ab efficiente causa susceperit. Itẽ quę seipsis cõtẽta sunt,meliora esse his uidẽtur q̃ egẽt alijs. Veluti omniũ Deus optimus est,quia nullo indiget,& ipso cũcta sunt indiga. Itẽ q̃ in nostra sunt potestate magis eligenda sunt q̃ quę in aliena manu posita facilè labuntur. Quo fit,ut sit uirtus melior q̃ diuitiæ. Nã uirtus est in nostra potestate,diuitiarũ fortuna domina est. Iã uerò stabilia incertis,quæ eripi nõ possunt his quæ possunt,si tamẽ bona sunt,quis non intelligat esse meliora? quorũ tamen locorũ,pars contraria contrariũ tenet:inspectis quippe his quæ meliora sunt,si horũ aduersa uideamus deteriora sunt. Restat in affectione posita cõparatio quæ ita tractatur,ut nõ per semetipsam res quæ alij cõfertur,sed ex alterius cuiuslibet consideratione pensetur: Velut in tribus quibusdam rebus,si duæ ad se inuicem cõparentur,eo q̃ ad tertiã plus minusúe iungãtur. Sint enim duo quædã humanis rebus accommodata,quarũ una principibus atq; etiã ipsi reipub. accommodatior. Hîc igitur iudicabimus eam rem esse meliorem quæ melioribus prodest,id est ut reipublicæ uel principibus non considerantes ut sese res habeat,sed quantũ reipub. uel principibus adiuncta sit. Hæc igitur res ex affectione est cõparata,meliusq; iudicatur id,quod principibus commodũ est,quàm id quod aliquibus priuatis,quoniam principes reliquorũ etiã continent statum. Eodem modo sunt quæ sequuntur,ut quæ iucundiora sunt pluribus,quæ clariora inter multos,quæ pluribus cõprobata sunt,meliora ducãtur. Nam etiam si minus ipsa huius naturæ sint,affectione tamen,ut dictum est,eorum quibus uel iucundiora,uel inter quos clariora sunt,aut à quibus probantur,meliora existimãda sunt. Sed quanq; id quod à pluribus bonũ ducitur,superius in ea cõparationis parte posuerit,in qua fiebat secundum numerũ comparatio,nihil tamen impedit eundem locũ secundũ aliam atq; aliam cõsiderationẽ diuersis generibus subdi: uelut ala auis cũ substantia sit,eadẽ tamen ad aliquid esse intelligitur,si ad alatum consideretur. Illa quoq; ex affectione uidentur esse meliora,quæ ab eo laudata sunt,cõtra quem Dialectica oratione uel Rhetorica facultate disseritur. Nã ut reuincere aduersarium possis,sat est,si eum tibi consensisse monstraueris,atq; id aliquando uelut optimũ prædicasse,quod tu melius re proposita monstrare contendas. Dictis igitur omnibus meliorum locis,his oppositi quæ deteriora sunt cõtinebunt. Parium uerò nulla discretio est. Neq; enim quod par est,aut intẽtionẽ sumere,aut remissionem potest. Quibus aũt modis inter se maiora minoraq; penduntur,ijsdẽ inter se paria conferuntur. Nam quæ uel numero,uel specie,uel ui,uel affectione fuerint,æquè paria esse dicuntur. Commune autem cunctorum exemplum est,q̃d Cicero in qualitate constituit,quæ qualitas in cunctis paribus æqua est,sed uel numero,uel specie,uel ui,uel affectione paria sunt. Nam in eorum comparatione q̃ maiora uel minora sunt,una quædam qualitas est,sed horum accessione uariant. Nam quibus in eadem qualitate maior numerus,pulchrior species,efficacior uis,ad preciosiora coniunctior affectio,ea meliora esse existimabũtur. Quæ si æqua fuerint,in eadẽ qualitate paria sunt. Exemplum uerò q̃d proposuit,ad blandiendum Trebatij animum ualet,cum propriã,id est,Oratoriam facultatem,cum Iurisperitorum laude cõiungit,hoc modo: Si consilio iuuare ciues,quod Iurisperitorum est,& auxilio,quod Oratorum est,æqua in laude ponendum est,pari gloria debent esse qui consulunt,id est,periti Iuris,& hi qui defendunt,id est,Oratores. Atqui primũ est,id est,consilio iuuare ciues,& auxilio,æqua in laude ponendum est. Quod sequitur igitur,id est,infert. Ea uerò conclusio est,per quã dicimus. Hi igitur qui cõsulunt,& hi qui defendunt,pari gloria esse debent. Hoc autem breuiter Dialectici eorum more protulit,qui sic enunciant: Si dies est,lucet. At quod primum est,id autem tantundem est,ac dicatur: Atqui dies est. In propositione enim quæ est. Si dies est,lux est,prior est propositio,dies est. Concludunt q̃ sequitur,igitur,id est,

esse

priæ. Non propriarum uerò, aliæ sunt q̃ singulis nominibus deno tantur, aliæ quæ
oratione panduntur. Earum uerò quæ singulis nominibus fiunt, aliæ sunt in q̃bus
pro nomine redditur nomen, quæ dicuntur κατ' ἀντίληψιν: alię quæ exempli gratia
nomen subijciunt, quę dicuntur ὡς τύπος. Earũ uerò quæ oratione declarãtur: alię
fiunt à partitione: aliæ à diuisione: aliæ à differentijs præter genus, q̃ ἐννοηματικὴ di
citur: aliæ quæ ex pluribus qualitatibus fiunt, etiam singulis totũ id significãtibus,
quod omnis qualitatũ collectio declarat, quæ uocant ποιότης: aliæ quæ ex accidẽ
tibus, non singulis, sed cũctis unum aliquid efficientibus constant: aliæ quæ ad dif
ferentiã dantur: aliæ per translationem: aliæ quæ ex priuatione cõtrarij: aliæ quæ
proprijs nominibus aptantur, quæ etiã ὑποτύπωσις dicuntur, aliæ per indigentiã
pleni: aliæ per ꝓportionẽ: aliæ per relationẽ: aliæ per causam. Itẽ alia definitionis
diuisio secundũ Tulliũ principalis, quod aliæ corporalium rerum sint, aliæ incor-
poraliũ, & definitionis quidem locus ita diuisus est. A partibus aũt locus diuidiẽ
in partitionẽ & diuisionem A nota uerò locus simplex est. Ab affectis aũt, alij sunt
à coniugatis, alij à genere, alij à forma, alij à simili, alij à differenta, alij à cõtrarijs, alij
ab adiunctis, alij à consequentibus, antecedentibus & repugnantibus, alij à causa
alij ab effectis, alij à comparatione parium, maiorum, uel minorum. Genus uerò
diuiditur in suprema genera, & in ea quæ etiã species esse possunt. Species quoq;
diuiditur in ultimas species, & in ea quæ etiam genera esse possunt. Similiũ quoq;
alia in singulis considerãtur & uocantur exempla: alia in pluribus, & appellaẽ in-
ductio: alia in coniunctis, & uocatur proportio. Item differentiarum, aliæ sunt sub
stantiales, alię etsi non substantiales, inseparabiles tamen: aliæ neq; substãtiales, ne
que inseparabiles. Contrariorũ alia dicuntur aduersa, alia priuantia, alia negantia,
alia relatiua. Adiunctorũ uerò alia sunt quæ ante rem existunt, alia quæ cũ re, alia
uerò post rem Locus uerò conditionalis diuiditur in antecedens, consequens, &
repugnans. Causarum quoq; multiplex locus est: alię namq; sunt quæ ui sua effici
unt: aliæ sine quibus effici nõ potest. Earũ uerò quæ ui sua efficiũt: aliæ sunt neces-
sariæ, nihilo indigentes ut efficiant: aliæ uerò indigẽtes ut efficiant: aliæ uerò indi-
gentes & non necessariæ. Earũ uerò sine quibus nõ efficitur, aliæ sunt mobiles, alię
immobiles. Item causarũ, aliæ sunt nõ spontaneæ, aliæ ex uoluntate, aliæ ex pertur
batione, aliæ ex habitu, aliæ ex natura, aliæ ex arte, aliæ ex casu. Rursus causarũ alię
sunt constantes, aliæ inconstantes. Amplius, causarũ aliæ sunt uolũtariæ, aliæ igno
ratæ. Ignoratarũ pars in casu, pars in necessitate est cõstituta. Necessariarũ pars in
ui, pars in scientia posita est. Effecta uerò in tantũ diuidi possunt, in quantũ ad supe
rius dictas causas referuntur. Locus uerò à comparatione minorum, parium, atq;
maiorum, diuiditur in numerum, speciem, uim, ad res alias affectionem. Quæ cum
ita sint, cumq; nihil sit in diuisione prætermissum, rectè M. Tullius partitionem cõ-
clusit, dicens, nullam argumenti sedem esse pręteritã. Restat igitur locus qui extrin
secus sumitur, quem, quoniam nihil Iurisconsultis est utilis, non Trebatij causa,
sed ne quid perfecto operi deesse uideatur, adiungit.

Sed quoniã ita à principio diuisimus, ut alios locos diceremus in eo
ipso de q̃ ambigiẽ, hærere, de q̃bus satis est dictũ, alios assumi extrin-
secus, de ijs pauca dicamus: etsi ea nihil omnino ad uestras disputa
tiones pertinẽt, sed tñ totã rẽ perficiamus, quãdoq̃dẽ cœpimꝰ. Neq;
eñ tu is es, quem nihil nisi ius ciuile delectet, & quoniã ad te hęc ita
scribuntur, ut etiam in aliorum manus sint uẽtura, detur opera, ut
quàm plurimum ijs quos recta studia delectant, prodesse possimus.

Ne locus nihil Iurisperito profuturus negligentiã sui faceret, Trebatiũ ut in proœ-
mio magnus Orator reddit attentum. Ait enim ita sese diuisisse in principio, ut

alios locos ipsis hærere diceret, de quibus ageretur alios extrinsecus assumi. Et cũ de superioribus locis idoneè disputatum sit, intractatã reliquam partem nõ oportere præteriri. Neq; enim hunc esse Trebatium, qui sua arte contentus, cæterorum studia negligat, uerum diligentia atq; ingenio plurimum ualens, cuncta ad se pertinere ducat, quæ liberalibus studijs annumerẽtur, simul dandam esse operam dicit, quoniam beneuolo animo Ciceronis opus Trebatius esset editurus, ut cũ in multorum manus uenisset, prodesse ijs integrum posset, qui rectis studijs tenerentur, hoc quoq; Trebatio beneficij nomine concedens, quod ad eum scripta, & per eum edita plurimis profutura conscriberet.

Hæc ergo argumentatio quæ dicitur artis expers, in testimonio posita est. Testimonium autem nunc dicimus omne quod ab aliqua re externa sumitur, ad faciendam fidem.

Extrinsecus positum argumenti locum, quem M. Tullius uocat artis expertem, in testimonio positum esse pronunciat. Dubitari aũt potest quid hic locus à superioribus differat, quos in affectis locauit. Nam uti affecta semper in relatione sunt cõstituta: ita etiã testimonia, ad ea quorum sunt testimonia, referuntur. Omne enim testimonium testatæ rei testimoniũ est. Quocirca, cur aut ea quæ affecta, dudũ uocata sunt, non extrinsecus collocentur, aut ea quæ nunc uocantur extrinsecus, nõ inter affecta ponantur, quæri potest, cum præsertim ea quæ adiuncta esse negotio superiùs diximus, ueluti quoddã testimoniũ sæpè rebus afferant, cũ ex eorum quæ præcesserunt, uel consecuta sunt signis, quod gestũ sit considerari solet. Quorum omnium communis illa solutio est, quod ex affectis argumenta quæ sunt ab Oratore inueniuntur, eiusq; operæ atq; industria nascuntur. Ea uerò q̃ extrinsecus posita sunt, rei tantũ testimoniũ præbent. Non enim inueniuntur ab Oratore, sed his Orator utitur positis atq; antè constitutis. Nam quæ à genere, uel à specie, uel à cæteris affectis argumẽta sunt, ab ipso quodã modo Oratore reperiũtur. Testimonia uerò sibi ipse non efficit, sed ad causam utitur antè præparatis. Quò fit, ut argumẽta ex affectis in causa statim atq; ex tempore nascantur: ea uerò quæ in testimonijs posita sunt, ante rẽ præcurrentia confirmando usum negotio posterius præstẽt. & in adiũctis ab Oratore coniectura colligitur, & auditorũ mentibus intimatur. Testimonio uerò non in coniecturis, aut in suspicionibus, sed in rei gestæ narratione consistunt. Ostendit aũt uehementius quid esset testimoniũ, cum dicit, id à se testimoniũ uocari, quod ab aliqua externa re sumitur. Omnia quippe affecta, ab eis ad quæ affecta sunt, non uidentur externa. Testis uerò cum re testificata nulla cognatione coniungitur, nisi sola noticia, quæ nihil ad rem quæ gesta est attinet, cũ si gestũ negotium nullus agnosceret, nihilominus tamen gesta res esset, sed id poterit etiam ad similitudinẽ duci. Quid enim minus esset aliquid, si ei simile nihil reperiretur? sed quod simile est, ei cui simile est, eadem qualitate coniungitur, quæ qualitas utrunq; conformat. Scientia uerò quamuis efficiat testem, nulla tamen qualitate coniungitur cum re, cuius illa noticia est. Neq; enim scientis noticia, rei gestæ qualitas dici potest, cum si notitia, qualitas rei posset intelligi, pereuntibus his qui rem norunt, res uel interiret, uel mutaretur, quod neutrum euenire necesse est, quandoquidem absumptis scientibus, res ignorata poterit permanere.

Persona autem non qualisc unque testimonij pondus habet, ad faciendam enim fidem autoritas quæritur. Sed autoritatem aut natura aut tempus affert. Naturæ autoritas in uirtute inest maximè. In tempore autem multa sunt quæ afferant autoritatem, ingenium, opes, ætas, fortuna, ars, usus, necessitas, concursio etiam nonnunquam rerum fortuitarum. Nam & ingeniosos, & opulentos, & ætatis spatio probatos

batos, dignos quibus credatur putāt, nō rectē fortasse, sed uulgi opinio mutari uix potest, ad eāq; omnia dirigūt, & q iudicāt, & qui existimāt. Qui eñ his rebus quas dixi, excellūt, ipsa uirtute uidētur excellere. Sed reliquis quoq; rebus, quas modo enumeraui, quāquā in ijs nulla species uirtutis est, tamē interdū cōfirmatur fides, si aut ars quędā adhibeť (magna eñ est uis ad persuadēdū sciētiæ) aut usus. Plerumq; eñ crediť ijs qui experti sunt. Faciet etiā necessitas fidē, q tū à corporibus, tū ab animis nasciť. Nā & uerberibus torti, & igni fatigati quæ dicūt, ea uidetur ueritas ipsa dicere, & quæ à perturbationibus animi sunt, dolore, cupiditate, iracūdia, metu: qa necessitatis uim habēt, afferūt autoritatē, & fidē. Cuius generis etiā illa sunt, ex quibus nōnunq; uerū inuenitur, pueritia, somnus, imprudētia, uinolētia, insania. Nā & pueri sæpè indicauerūt aliqd, ad qd pertineret, ignari: & per somnū, uinū, insaniā, multa sæpè patefacta sunt. Multi etiā in res odiosas imprudētes inciderūt, ut Staterio nup accidit, qui ea locutus est bonis uiris subauscultātibus pariete interposito, quibus patefactis, in iudiciūq; platis, rei capitalis iurè dānatus est, Huic simile quiddā de Lacædemonio Pausania accepimus: Cōcursio aūt fortuitorū talis est, ut si interuētū est casu, cū aut ageret aliquid qd pferendū nō esset, aut diceret. In hoc genere etiā illa est in Palamedē cōiecta suspitionū proditionis multitudo, quod genus refutare interdū ueritas uix potest.

Quoniam locū artis expertem in testimonio positum esse dixit, in testimonijs uerò personarum fidem suam interponentium autoritas quæritur, necessarium fuit, quibus rebus fieri soleat autoritas, expedire. Ac cætera quidē clarissimè atq; apertissimè dicta sunt. Sed quoniam autoritatē in naturam tempusq; diuisit, cumq; in tempore, ingenium, opes, ætatē, fortunam, artem, usum, necessitatē concursionem etiam nonnunquam rerum fortuitarum locauit, quęri potest. Quid enim attinet ad tempus ingeniū? quid ars? quid usus? Nam ętas atq; opes, fortuna, & fortuitarum rerum concursio, subiecta sunt tempori, quoniam unumquodq; eorū uarijs temporum uicibus permutatur. Ingenium uerò naturæ potius oportuit attribui, artē atq; usum tertium quiddam, quoniam neq; tempori neq; naturæ subijciuntur. Quanquā uirtus quoq; ipsa, quā M. T. in naturæ ratione constituit, quibusdā non naturalis, sed tum doctrina, tum recta exercitatione uiuendi uideatur ascita. Sed hæc ita intelligenda diuisio est, quod omnis autoritas, aut ex magnis atq; excellētibus rebus & per naturā optimis uenit, aut ab his quæ inferiore loco sunt constituta, fidē nō ex naturæ qualitate, sed ex uulgò insitis opinionibus capit. Ex maximas quidē excellentesq; res in natura constituit, quæ semper, ut ipse Tullius multis in locis defendit, boni est appetens. At uerò quæ posteriora sunt, in tempore posuit, idcirco, quòd omnia tempori subiecta, principalis boni non retinent statū. Virtus quidem in deterius flecti non potest. Ingeniū uerò atq; opes, fortuna, & ars, atq; usus sæpè non recta exercitatione deprauantur. Nā quicquid horū fuerit à uirtute seiunctū dignitatem ueræ laudis amittit. Et de uirtute quidē distulit dicere. Posteriorem uerò partē, id est, in tempore positæ autoritatis diuisit, & euidentissimis patefecit exēplis. Nam & ingenijs fides adest, atq; ex ea præstò est autoritas plurima. Eos quippe sapientius loqui homines credunt, quorū ingeniū ad expediēda quæ proposuerint, sufficit

tores, & Philosophos, & Poetas, & Historicos, ex quorũ & dictis, & scriptis sæpe autoritas petitur ad faciẽdam fidẽ. Expositis omnibus argumẽtandi locis, illud primum intelligendum est, nec ullam esse disputationẽ, in qua non aliquis locus incurrat, nec ferè omnes locos incidere in omnẽ quæstionẽ, & quibusdã quæstionibus alios, quibusdã esse alios aptiores locos. Quæstionũ duo sunt genera, alterum infinitũ, definitum alterum. Definitum est quod ὑπόθεσιν Græci, nos causam. Infinitũ, q̃d θέσιν illi appellãt, nos propositum possumus nominare. Causa certis personis, locis, tẽporibus, actionibus, negocijs cernitur, aut in omnibus aut in plerisq; eorum. Propositũ autem in aliquo, eorum, aut in pluribus, nec tamẽ in maximis. Itaq; propositũ pars causæ est. Sed omnis quæstio earum aliqua de re est, quibus causæ continentur, aut una, aũt pluribus, aut nõnunquã omnibus Quæstionũ autem quacunq; de re sint, duo sunt genera, unum cognitionis, alterũ actionis. Cognitionis sunt hę, quarum finis est scientia: Vt si quæratur, à natura ius profectum sit, an ab aliqua quasi conditione hominũ et pactione. Actionis autem huiusmodi exẽpla sunt. Sit ne sapientis ad remp. accedere. Cognitionis quæstiones tripartitę sunt, cũ an sit, aut q̃d sit, aut quale sit, quæritur. Harum primũ cõiectura, secundum definitione, tertiũ iuris, & iniuriæ distinctione explicatur. Coniecturæ ratio in quatuor partes distributa est. Quarũ una est, cũ quęritur, sit ne aliqu id. Altera, unde ortũ sit. Tertia, quæ id causa effecerit. Quarta, in qua de mutatione rei quæritur, Sit nec, ne sic. Ecquidnã honestum sit, ecquid æquum re uera, an hæc tantũ opinione sint. Vnde autem sit ortum, ut cũ quæritur natura an doctrina possit effici uirtus. Causa efficiens sic, ut cum quærit̃ quibus rebus eloquentia efficiatur. De cõmutatione sic, possit ne eloquẽtia cõmutatione aliqua conuerti in infantiam. Cum autem quid sit quęritur, notio explicãda est, & proprietas, & diuisio. & partitio. Hæc eñ sũt definitioni attributa, additur etiã descriptio, quã Græci ὑπογραφὴν uocãt. Notio sic quærat̃, sit ne id ęquũ, quod ei q plus potest, utile est. Proprietas sic, in hominẽ ne solũ cadat, an etiam in beluas ægritudo. Diuisio & eodem pacto partitio, sic, Tria nẽ genera bonorum sint? Descriptio, qualis sit auarus, qualis assentator, cæteraq; eiusdẽ generis, in quibus & natura et uita describitur. Cum aũt quæritur quale quid sit, aut simpliciter quærit̃, aut comparatè. Simpliciter, expetenda ne sit gloria. Comparatè, pręponenda ne sit diuitijs gloria. Simpliciũ tria genera sunt, expetendo, fugiendoq;, de æquo & iniquo, de honesto & turpi. Comparationum autem duo, unum de eodem & alio, alterum de maiore & minore. De expetendo, & fugiẽdo huiusmodi. Si expetẽdæ diuitiæ, si fugienda paupertas. De æquo & iniquo: æquũ ne sit ulcisci à quocunq; iniuriã acceperis. De

honesto & turpi, honestum ne sit pro patria mori. Ex altero autē genere quod erat bipartitum, unū est de eodem & alio: ut si quæratur, quid intersit inter amicū & assentatorem, regem & tyrannum. Alterum de maiore & minore. Vt si quæratur, eloquentia ne pluris sit, an iuris ciuilis scientia. De cognitionis q̄stionibus hactenus. Actionis reliquæ sunt, quarū duo sunt genera, unū ad officiū, alterū ad motum animi uel gignendū uel sedādum, planéue tollendum. Ad officium sic, cum quæritur suscipiendi ne sint liberi. Ad mouendos animos, cū fiunt cohortationes ad defendendā rempublicam ad gloriam, & ad laudem. Quo ex genere sunt querelæ incitationes, miserationesq́ flebiles. Rursusq́ oratio, tū iracundiā restinguēs, tū metū eripiens, tū exultantē lętitiam comprimens, tum ægritudinem abstergens. Hæc cū in propositi quæstionibus genera sint, eadem in causas transferūtur. Loci aūt qui ad quasq́ quęstiones accōmodati sunt, deinceps est uidendum. Omnes illi quidem, ad plerasq́, sed alij ad alias, ut diximus aptiores. Ad cōiecturam igitur maxime apta, quæ ex causis, quæ ex effectis, quæ ex coniūctis sumi possunt. Ad diffinitionē autem pertinet ratio & scientia definiendi. Atq́ huic generi finitimū est illud, quod appellari de eodē & altero diximus, quod genus forma quædā definitionis est. Si enim quæratur idē ne sit pertinatia & perseuerantia, definitionibus iudicandū est. Loci aūt conuenient in eius generis quæstionē, consequentes, antecedentes, repugnantes, adiunctis etiam duobus ijs, qui sumuntur, ex causis & effectis. Nam si hanc rem illa sequitur, hanc non sequitur, aut si huic rei illa antecedit, huic non antecedit, aut si huic rei repugnat, illi non repugnat, aut si huic rei hæc, illius alia causa est, aut si ex alio hoc, ex alio illud effectū est, ex quouis horum id de quo quæritur idē ne an aliud sit, inueniri potest. Ad tertium genus quæstionis in quo quale sit quæritur, in comparationem ea cadunt, quæ paulò ante in comparationis loco enumerata sunt. In id autem genus in quo de expetendo fugiendoqúe quæritur, adhibentur ea quæ sunt, aut animi, aut corporis, aut externa, uel commoda, uel incommoda. Itemqùe cum de honesto turpiqúe quæritur, ad animi bona uel mala omnis dirigenda oratio est. Cum autem de æquo & iniquo differitur, æquitatis loci colliguntur. Hi cernuntur bipartitò, & natura, & instituto. Natura partes habet duas, tuitionem sui & ulciscendi ius. Institutio autem æquitatis tripartita est. Vna pars legitima est, altera conueniens, tertia moris uetustate confirmata. Atque etiam rursus æquitas tripartita dicitur esse. Vna ad supereros Deos, altera ad manes, tertia ad homines pertinere. Prima pietas, secunda sanctitas, tertia iustitia, atque æquitas nominantur. De proposito satis multa, deinceps de causa pauciora dicenda sunt. Plera

raque

ra: enim sunt ei cum proposito communia. Tria sunt genera causarum, Iudicij, Deliberationis, Laudationis. Quarum fines ipsi declarãt, quibus utendum locis sit. Nam iudicij finis ius est, ex quo etiam nomen. Iuris autem partes tùm expositæ, cùm æquitatis. Deliberandi finis utilitas, cuius hæ partes, quæ modo expositæ rerum expetendarum. Laudationis finis honestas, de qua item est antè dictum. Sed definitæ quæstiones à suis quæque locis quasi proprijs instituũtur, in accusationem, defensionemq; partitæ. In quibus existunt hæc genera, ut accusator personam arguat facti, defensor aliquid opponat de tribus, aut non esse factum, aut si sit factum, aliud eius facti nomen esse, aut iure esse factum, Itaq; aut inficialis, aut coniecturalis prima appelletur, definitiua altera, tertia, quamuis molestum nomen hoc sit, Iuridicialis uocetur. Harum causarum propria argumenta ex his sumpta locis, quos exposuimus in præceptis Oratorijs explicata sunt. Refutatio autem accusationis in qua est depulsio criminis, quoniam Græcè στάσις dicitur, Latinè appelletur status, in quo primũ insistit quasi ad repugnandum congressa defensio. Atque etiam in deliberationibus & laudationibus ijdem existunt status. Nam & negantur sæpè ea futura quæ ab aliquo in sententia dicta sunt fore, si aut omnino fieri nõ possunt aut sine summa difficultate non possunt. In qua argumẽtatione status cõiecturalis existit. At cum aliquid de utilitate, honestate, æquitate disseritur, deq; his rebus quæ his sunt contrariæ, incurrunt status aut iuris, aut nominis, quod idẽ contingit in laudationibus. Nam aut negari potest id factum esse quod laudatur, aut non eo nomine afficiendũ, quo laudator affecerit, aut omnino non esse laudabile, quod nõ rectè, non iure factum sit. Quibus omnibus generibus usus est nimis impudenter Cæsar contra Catonem meũ. Sed quæ ex statu contentio efficitur, eam Græci κρινόμενον uocant, mihi placet id, quoniam quidem ad te scribo, qua de re agitur, uocari. Quibus autem hoc qua de re agitur, continetur, hæc continentia uocẽtur, quasi firmamẽta defensionis, quibus sublatis defensio nulla sit. Sed quoniam lege firmius in contrauersijs disceptandis esse nihil debet, danda est opera, aut legem adiutricem, & testem adhibeamus. In qua re alij quasi status existunt noui, qui appellantur legitimæ disceptationes. Tum enim defenditur non id lege dici, quod aduersarius uelit, sed aliud. Id autem contingit cum scriptum ambiguum est, & duæ differentes sententiæ accipi possunt. Tum opponitur scripto uoluntas scriptoris, ut quæratur, uerba ne plus an sententia ualere debeat. Tum legi lex contraria affertur. Ita sunt tria genera quæ cõtrauersiã in omni scripto facere possunt, ambiguum, discrepantia scripti & uoluntatis, scriptura contraria. In hoc perspicuum est, non magis in legibus quàm in testamẽtis, in stipulationibus,

in reliquis quæ ex scripto aguntur, posse controuersias easdem existere. Horum tractationes in alijs libris explicantur. Nec solum perpetuæ actiones, sed etiam partes orationis ijsdem locis adiuuantur, partim proprijs, partim communibus: ut in principijs, quibus ut beneuoli, ut dociles, ut attenti sint qui audiant, efficiendum est proprijs locis. Itemque narrationes ut ad suos fines spectent, ut planæ sint, ut breues, ut euidentes, ut credibiles, ut moderatæ, ut cum dignitate. Quæ quanquam in tota oratione esse debent, magis tamen sunt propria narrandi. Quæ autem sequitur narrationem fides, ea persuadendo quoniam efficitur, qui ad persuadendum loci maximè ualent, dictum est in his, in quibus de omni ratione dicendi diximus. Peroratio autem & alia quædam habet, & maximè amplificationem, cuius effectus hic debet esse, ut aut perturbentur animi, aut tranquillentur. Et si ita iam affecti antè sint, aut augeat eorum motus, aut sedet oratio. Huic generi in quo & misericordia, & iracundia, & odium & inuidia, & cæteræ animi affectiones perturbantur, præcepta suppeditantur alijs libris, quos poteris mecum legere, cum uoles. Ad id autem quod te uelle senserã, cumulatè satisfactũ esse debet uoluntati tuæ. Nam ne præterirem aliquid quod ad argumentum in omni ratione reperiendum pertineret, plura quàm à te desiderata erant, sum complexus, fecique quod sæpè liberales uenditores solent. Vt cum ædes, fundumúe uendiderint, rutis cesis receptis, concedant tamen aliquid emptori, quod ornandi causa aptè & loco positum esse uideatur. Sic tibi nos ad id quod quasi mancipi dare debuimus, ornamẽta quædã uoluimus non debita accedere.

COMMENTAR. IN TOPICA CICERONIS. ANIT. MANL. SEVER. BOETH. FINIS.

ANITII

ANITII MANLII SEVERINI BOETHII, PATRICII ORDINARII ET CONSVLARIS VIRI, DE DIFFERENTIJS TOPICIS, Lib. I.

Omnis ratio differendi quã Logicẽ Peripatetici ueteres appellauere, in duas distribuitur partes: unam inueniendi, alterã iudicãdi. Et ea quidẽ pars quæ iudiciũ purgat atq; instruit, ab illis Analytice uocata, à nobis potest resolutoria nũcupari. Ea uerò quæ inueniẽdi facultatẽ subministrat, à Græcis Topice, à nobis Localis dicitur. Ac de illa quidẽ parte quæ iudicandi magistra est, aliàs disputabitur. Nunc uero cõsilium est aperire qui sint loci, quæ eorũ differentiæ, qui etiã quibus apti sint syllogismis. Nec id simpliciter atque uniformiter uidetur esse faciendum, uerùm duplex est tradenda partitio. Vna quidem ex Græcis uoluminibus eruta: Altera uerò ex M. Tullij Topicis sumpta. Atq; in his illud ad perfectionem speculationis est astruendum, ut quibus utraq; modis diuisio differat, quibusq; conueniat explicetur, quoq; modo altera alterã uicissim possit includere: & nunc quidem non in singulis immorabimur, sed de tota diuisione cõmuniter disseremus: Locorũ tantũ, ex quibus argumenta nascuntur, diffinitiones, exempla, differentiasq; colligentes. Singula uerò pro qualitate operis diligẽtius, uel his octo uoluminibus expedita sunt, quibus Arist. Topica in Latinã uertimus orationẽ, uel his septẽ, quibus M. Tullij Topicis lucem plene expositionis insudauimus. Illic igitur cũcta sunt proprijs atq; enodatis partibus expedita: Hîc uerò quæ aliàs permembra patefacta sunt, cõmuni speculatione tractantur. Nec Dialecticos solum locos sed etiam Rhetoricos, quoue hi inter se atq; Dialecticis differant, cura est exequendi: ut omnibus undiq; locis plena consideratione propositis, eorumq; differentijs inter se & cõmunitatibus pernotatis, & argumentorũ copia cõparetur, & locorum clara possit esse distinctio. Vt igitur cũcta perspicuis rationibus cõstent, paulò altius ordiendum est. Propositio est ratio uerũ falsum'ue significãs: ut si quis dicat cœlum esse uolubile, hæc & enunciatio & proloquiũ nuncupatur. Quæstio est, in dubitationẽ ambiguitatẽq; adducta propositio: ut si quis quærat, an cœlum sit uolubile. Conclusio est argumẽtis approbata propositio: ut si quis cœlum ab alijs rebus probet esse uolubile. Enunciatio quippe siue sui tantũ causa dicatur, siue ad aliud afferatur, ad probandum propositio est: si de ipsa quæritur, quæstio: si ipsa est approbata, conclusio. Idem est igitur propositio quæstio & conclusio, sed differunt modo suprà dicto. Argumentum est ratio rei dubiæ faciẽs fidem. Non uerò idem est argumentũ & argumentatio. Nam uis sententiæ rationisq; ea quæ clauditur ratione, cũ aliquid probatur ambiguũ, argumentũ uocatur. Ipsa uerò argumenti elocutio argumentatio dicitur. Quo fit ut argumẽtũ quidẽ uirtus, & mens argumentationis sit atq; sentententia. Argumentatio uerò argumenti per orationem explicatio. Locus aũt sedes est argumenti, uel id, unde ad propositam quæstionem conueniens trahitur argumentum. Quæ cum ita sint, singulorum natura diligentius tractanda est, eorumq; per species ac membra (ut diximus) figuras, quæ diuisio facienda est. Ac prius de propositione differendum est. Hãc esse diximus orationem, ueritatem uel mendacium continentem. Huius duæ sunt species affirmatio una, altera uerò negatio. Affirmatio, si quis sic efferat, cœlum uolubile est. Negatio, si quis ita pronunciet, cœlum uolubile non est. Harum uerò aliæ sunt uniuersales, aliæ particulares, aliæ indefinitæ, aliæ singulares. Vniuersales quidem: ut si quis ita proponat, omnis homo iustus est, nullus homo iustus est. Particulares uerò: si quis hoc modo dicat: Quidam homo iustus est. Quidam homo

iustus non est. Indefinitæ, hoc modo: homo iustus est, homo iustus non est. Singu
lares uerò sunt quæ indiuiduū, aut quid singulare proponūt: ut Cato iustus est, Ca
to iustus non est. Etenim Cato indiuiduus est ac singularis. Harū uerò alias prędi-
catiuas, alias conditionales uocamus. Prædicatiuę sunt, q̃ simpliciter proponūtur,
id est, quibus nulla uis conditionis adiungitur: ut si quis cœlum esse uolubile sim-
pliciter dicat. At si conditio huic copuletur, fit ex duabus propositionibus una cō
ditionalis, hoc modo: Cœlum si rotundū est, uolubile est. Hîc enim conditio id effi
cit, ut ita demum cœlū uolubile esse intelligatur, si sit rotundum. Quoniam igitur
aliæ propositiones prædicatiuæ sunt, aliæ conditionales: prædicatiuarum partes
terminos appellamus, hi sunt prædicatus & subiectus. Terminos aūt uerba uoco,
& nomina quibus propositio nectitur: ut in ea propositione qua dicimus, homo
iustus est, hæc duo nomina, id est, iustus & homo, propositionis partes uocamus,
eosdē etiā terminos dicimus. Quorū alter subiectus est, alter p̄dicatus. Subiectus
est terminus qui minor est: prędicatus uerò qui maior: ut in ea propositione qua di
citur, homo iustus, homo quidem minus est quā iustus. Non enim in solo homine
esse potest iustitia, uerumetiā in incorporeis diuinisq; substantijs. Atq; ideo maior
est terminus iustus, homo uerò minor. Quo fit ut homo quidē subectus terminus
sit, iustus uerò prædicatus. Quoniam uerò huiusmodi simplices propositiones al-
terum habent prædicatum terminum, alterū subiectum terminum, à maioris priui
legio propositio prædicatiua uocata est. Sæpè aūt euenit, ut hi termini sibi inuicē
inueniantur ęquales hoc modo: homo risibile est, homo namq; & risibile uterq; si-
bi subiectus æquus est terminus. Nam neq; risibile ultra hominē, nec ultra risibile
homo porrigit. Sed in his necesse est hoc uenire, ut siquidē inæquales termini sint,
maior semper de subiecto prædicetur. Si uerò æquales, uterq; conuersa prædicati-
one de se dicat: ut uerò minor de maiori prædicetur, in nulla propositione cōtin-
git. Fieri aūt potest ut propositionum partes quas terminos dicimus, nō solū in no
minibus, uerum in orationibus inueniantur. Nam sæpè oratio de oratione prædi-
catur, hoc modo: Socrates cum Platone & discipulis de Philosophiæ ratione per-
tractat: Hæc quippe oratio q̃ est, Socrates cū Platone & discipulis, subiecta est. Illa
uerò de Philosophiæ ratione pertractat, prædicatur. Rursus aliquādo nomen sub-
iectum est, oratio prædicatū, hoc modo: Socrates de Philosophiæ ratione pertra-
ctat: hîc.n. Socrates subiectus solus est, oratio qua dicimus de Philosophiæ ratio-
ne pertractat, prædicat. Euenit etiā ut supponat oratio, & simplex uocabulū prędi
cet, hoc modo: Socratis similitudo cū supernis diuinisq; substātijs iustitia. Hîc em̄
oratio per quā profert, Socratis similitudo cū supernis diuinisq; substātijs, subijcit:
iustitia uerò prædicat. Sed de huiusmodi propositionibus in his cōmētarijs, q̃s in
περὶ ἑρμηνείας Aristot. libro conscripsimus, diligentiùs disseruimus. Conditionaliū
uerò ꝓpositionū quas Græci Hypotheticas uocāt, partes sunt simplices propositi
ones, cuius quidē ea pars q̃ prius dicit antecedēs, quæ posterius consequēs appel-
lat: ut in hac ꝓpositione, quæ dicit: Si rotundū est, uolubile est. Rotundū esse, ante
cedit, uolubile esse, cōsequitur. Harū q̃q; aliæ sunt simplices cōditionales, alię con
iunctæ: simplices sunt q̃ prædicatiuas habēt ꝓpositiones in partibus, ut in ea quā
superius diximus, Si rotundū est, uolubile est, Rotundū est em̄ & uolubile est, utrę-
que diuersæ ac sigillatim acceptæ prædicatiuæ sunt. Coniunctarū uerò multiplex
differentia, de quibus in his uoluminibus diligentissimè perstrinximus, quę de Hy
potheticis cōposuimus syllogismis. Simpliciū uerò Hypotheticarū propositionū
quatuor sunt diffientiæ. Aut enim ex duabus affirmatiuis Cathegoricis constāt,
ut si rotundū est, uolubile est, utraq; enim affirmatiua est. Aut negatiuis duabus, ut
si cœlum rotundum non est, uolubile nō est. Nā rotundū non esse, & uolubile nō
esse, utræq; negationes sunt: Aut ex affirmatiua & negatiua, ut si quadratum est, uo
lubile non est. Quadratum enim esse affirmatio est, uolubile non esse, negatio
est: Aut

est. Aut ex negatiua & affirmatiua, ut si rotundum non est, stabile est. Rotundũ nõ esse negatio est, stabile uerò esse affirmatio. Propositionũ quoq; aliæ sunt per se notæ, & quarũ probatio nequeat inueniri, aliæ quas tametsi animus audiẽtis probet eisq; consentiat, tamen possunt alijs superioribus approbari. Et illæ quidẽ quarũ nulla probatio est, maximę ac principales uocãtur, quòd his illas necesse est approbari, quæ ut demonstrari ualeant, non recusant. Est autem maxima propositio, ut hæc. Si de æqualibus æqualia demas, quæ derelinquũtur æqualia sunt. Ita eñ hoc p se notũ est, ut aliud notius quo approbari ualeat, esse non possit. Quæ propositiones cum fidem sui natura propriã gerant, non solum alieno ad fidẽ non egent argumento, uerum cæteris quoq; probationis solẽt esse principium. Igitur per se notæ propositiones, quibus nihil est notius, indemonstrabiles, ac maximę & principales uocantur. Quæ uerò quãuis auditoris iudicio cõprobentur, habent tamẽ aliquid notius naturaliter ex quo, si de his fiat quæstio, uelut ex alieno fidẽ capiãt, hæ demonstrabiles ac minores posterioresq; dicuntur. Et de propositionibus quidẽ ista sufficiant. Quæstio uerò dubitabilis est propositio, in qua necesse est ferè eadẽ considerari, quæ dudum in propositione dicta sunt. Aliæ nãq; simplices, aliæ cõpositæ sunt. Simplices sunt, ut hæ, quæ ex simplici propositione descẽdũt hoc modo: ut si quæratur, an cœlũ sit uolubile: Hæc enim ab ea uenit propositione quæ dicit cœlũ esse uolubile. Atq; si à conditionali cõposita propositione suscipit initiũ, quę est, an si cœlum est rotundũ, uolubile est: erit cõditionalis atq; cõposita hoc modo, hæc eñ à cõditionali propositione principium sumit, quæ est. Si cœlũ rotundum est, uolubile est. Quæstio ergo aliàs quidẽ prędicatiua est, aliàs cõditionalis. Quo fit ut eędẽ partes quæstionis sit, q̃ dudũ esse dictæ sunt propositiones. Prædicatiuæ igitur quæstiones habent prædicatum atq; subiectũ, ut in ea qua dubitatur, an cœlum sit uolubile. Nam uolubile prædicatũ, cœlũ uerò subiectũ est. Maior enim terminus est, uolubile quã cœlũ. Neq; enim cœlũ solũ uolubile dici potest. Quæ uerò coniuncta est quæstio, habebit partes q̊d prædicatur & quod subijcitur, q̊d antecedit, & q̊d cõsequitur: ut in ea q̃ dicit, an si cœlũ rotundũ est, uolubile est? Antecedit rotundũ esse, sequitur uolubile esse. Quæ cũ ita sint, in prædicatiua quæstione dubitatur, an subiecto termino prædicatus inhæreat. In Hypotheticis uerò quæstionibus illud tantũ quæritur, an illã rẽ q̃ præcedit, comitetur id quod sequens esse proponitur. Omnia uerò quæ de prædicatiuis propositionibus dicta sunt, id est, quod aliæ uniuersales, aliæ particulares, aliæ indefinitæ, aliæ singulares, eadẽ possunt dici ferè in prædicatiua quæstione. Hoc etenim tantũ quæstio à propositione diuersa est, q propositio quidẽ uel enunciata simpliciter, uel aliud probans, oratio est, uerũ falsumúe significans. Quæstio uerò cũ sit ipsa quidẽ oratio, dubitabilis tamẽ est propositio. Addita igit̃ dubitatione q̃ in propositione cõsiderantur, eadẽ etiam cõuenit in q̃stione tractari. Quæstionis aũt duæ sunt species. Vna q̃ dicitur à Dialecticis thesis, hęc huiusmodi est, q̃ de re cæteris circumstantijs nuda q̃rit ac disserit. Quales à Dialecticis maximè ad disputationẽ sumunt: ut uoluptas ne summũ bonũ sit? Ducenda ne uxor? hæc à nobis ꝓpositio uel ꝓpositũ dicit̃. Altera uerò quæ à Græcis uocat̃ Hypothesis, à nobis dicit̃ causa, hæc quæstio est ꝑsonis, tẽporib. factis, cæterisq; circũstãtijs implicita, ea est huiusmodi. Iure né Cicero in exiliũ dubio reipub. tẽpore detrudat̃, q a iniussu populi ciues Romanos necauerit. Hui9 aũt duplicis quęstionis subdiuisiones alias esse necesse est, & thesis q̃dẽ Philosophis, hypothesis uerò Oratorib. attributa est. Sed eius q̃dẽ q̃stionis q̃ est hypothesis, posterius diuisiones dabo, nũc de theseos diuisione ꝑtractabo, q̃ in quatuor diuidit̃ species. In omni .n. Dialectica q̃stione p̃dicatiua dubitat̃, an ei q subiectũ est, id q p̃dicatur inhęreat. Cũ uerò aliq̃d alicui inesse proponit̃, id aut maius erit eo de q̃ p̃dicat̃ eiq; substãtialit̃ inesse cõtendit̃. Aut maius quidẽ eo erit, sed nõ de substãtia ipsius ꝑdicabit̃: aut ei erit æquale & in substãtia prędicabitur: aut ei erit æquale, sed minimè eius

nimè eius substantiã continebit. Nam ut id quod minus est de eo quod maius est p̃dicemus, in nulla propositione euenit. Sed si tale est q̃d in q̃stione proponit̃, ut subiecto sit maius, & de subiecti substantia prędicetur, erit genus. Omne .n. genus est maius eo de quo prædicatur, & de substãtia eius dicitur, ut animal hominis. At si maius quidẽ fuerit, sed de substantia eius nõ p̃dicetur, erit accidẽs: ut albũ homini. Quod si æquale q̃dẽ sit, sed substãtiale, subiecti erit diffinitio, ut animal rationale mortale, homini: hoc nãq; cõuertitur, & subiecti ratione, id est, hominis substãtiã mõstrat. Quod si æquale q̃dẽ sit, sed à ratione substãtiæ seiũctũ, erit propriũ: ut risibile homini. Itaq; Dialecticæ simplices quæstiones, aut de genere, aut de accidẽti, aut de diffinitione, aut de ꝓprio fiũt. Possunt uerò fieri etiã de differẽtia quęstiones cũ quæritur, cœlestia corpora rationalia sint necne: uel cũ dubitatur ea ne sit tyrãni ac principis differẽtia, q̃d hic legibus sumpsit imperiũ: ille uiolẽta dominatione populũ premit. Sed tantundẽ est de differentia quærere, quantũ si de genere dubitet̃. Aut .n. cõstitutiua erit differẽtia, aut diuisiua. Sed si cõstitutiua fuerit, quasi generis obtinet locũ, ut rationabilitas homini: uel si ratione degũt cœlestia corpora, cœlestibus quoq; corporibus. At si diuisiua fuerit, uelut species consideratur. Omnis enim species cũ diuisibili differentia est: q si differentia nunc quidẽ loco generis, nunc uerò speciei loco utimur, ambigi non potest, cũ, de ea quæritur de genere dubitari. Fieri uerò potest ut aliquid in certamen cõparatione ducatur: uelut cũ ambigitur, an melior sit fortitudo iustitia. Sed hęc quæstio in accidentis necesse est dubitatione ponatur. Namq; ad cõparationem nihil nisi accidens uenit: hoc enim solũ recipit magis & minus. Rursus de eo quod est idẽ potest fieri certamen, ut an idem sit utile quod honestũ. Sed hic quæstio diffinitioni aggreganda est. Quarum enim rerum eadẽ est diffinitio, ipsæ quoq; sunt eędem. Quarum uerò diuersa substantię ratio est, ipsæ quoq; sunt diuersæ. Igitur simplicis Dialecticæ quæstionis rectè quatuor species esse dicuntur, de quibus sufficiẽter dictũ est. Nunc igitur de cõditionalibus quæstionib. tractandũ est, quarũ quidẽ alia cõstat ex affirmatiuis duabus, alia ex duab. negatiuis, alia ex affirmatione & negatione, alia ex negatione & affirmatione. Si igit̃ ex duabus affirmationibus cõditionalis cõstat propositio, id quærit̃, an affirmatio affirmationẽ sequat̃: q̃d si ex duabus negationibus propositio iũcta sit, id in decertatione est, an negatio negationẽ comitet̃: q si ex affirmatione & negatione, uel negatione & affirmatione copuletur, id ambigitur, an affirmationem negatio, an affirmatio negationẽ comitetur. Ac prius quidem eius quæstionis facienda est diuisio, in qua discepatur, an affirmationẽ affirmatio cõsequatur, quę prędicatiuarũ quæstionum non effugit diuisionem. Nam ut præcedat aliquid & aliud consequatur, in his ferè rebus euenire solet, quas paulò superius cõmemoraui. Speciem quippe sequitur genus, uel differentia, uel diffinitio, uel proprium, uel inseparabile accidens. Item proprium ac diffinitionem sequitur species, propriũ uerò sequitur differentia & diffinitio, & diffinitionẽ sequitur proprium uel differẽtia, hoc modo: Nam si homo est, animal est, & si homo est rationale est, & si homo est, animal rationale, mortale est, et si homo est, risibile ẽ. Si Aethyops est, niger est. Si risibile est, homo est, si animal rationale, mortale est, homo est. Si risibile, rationale est. Si risibile est animal rationale, mortale est. Si animal rationale mortale est, risibile uel bipes est. Præter hæc autẽ aliàs quidem effectus causam, aliàs quide effectum causa sequitur. Effectus causam ita: si sol præstò est lucet: effectum causa hoc modo. Si quid exustum est ignis affuit, uel sic: Si sol uidetur lucet. Item totum partes sequuntur, ut si integra domus est, & tectũ & parietes & fundamenta consistunt. Modus etiam sequitur nomen principale: ut si iustitia bona est, & quod iustè est, bonũ est. Nomen etiã principale sequitur modum, ut si quod iustè est, bonum est, & iustitia bona est. Accidentia quoq; comitatur id quod subiectum est: ut si albũ est, corpus est. Quæ cum ita sint, cõditionalis quoq; simplices ex duabus affirmationibus copulata,

pulata, illa ferè diuisio facićda est quæstionis,quod in ea uel de genere,uel de differentia,uel de specie,uel de proprio,uel de diffinitione,uel de accidenti,uel de causa atq; effectu,uel toto ac partibus,uel de modo ac principali nomine dubitet. Atq; hæc de ea quæstione intelligenda sunt,quæ cũ sit hypothetica simplex,ex duabus tamen iungitur affirmatiuis.In hisdē etiam differentijs illas quoq; cōsistere necesse est quæstiones,quæ ab his ueniunt propositionibus,q̃ ex utraq; constant negatione.Nam si genus non est,species non est.Item si differentia uel diffinitio, uel ꝓpriũ non sit,species non erit.Et de cæteris quidē quæ superiùs dicta sunt,eodē modo considerandum est. Quicquid enim antecedit,ut aliud cōsequatur,si id q̃d sequitur non fuerit,nec illud est,quod antecedit.Earum uerò quæstionũ quę ex affirmatione & negatione cōsistunt,illa ferè diuisio est,quòd uel in diuersis generibus,uel in diuersis speciebus,uel in contrarijs,uel in priuatione atq; habitu continent: ut enim affirmationē negatio consequatur,aut diuersum ponitur genus,ut q ab eo diuersum est abnuatur,hoc modo:Si homo est,albedo non est:uel si substantia est,qualitas non est:uel si sub eodem genere diuersæ species proponant hoc modo:Si homo est,equus non est:uel si contraria,ut si album est,nigrum non est: uel si priuationes,ut si cœcus est non uidet:& postremò in omnibus,quæcunq; eadē nō sunt eueniet,ut:Si unũ est,alterum non sit.Ita ut propositam affirmationem negatio comitetur,aut diuersa erunt genera,aut diuersæ species,aut contraria,aut priuãtia, aut quolibet alio modo sibi inuicē inconuenientia.Vt autem negationem affirmatio consequatur,quæ erat quarta conditionalis propositionis differentia,fieri non potest,nisi in his contrarijs quæ medio carent,& quorum alterũ semper inesse necesse est,hoc modo:Si dies non est,nox est.Si tenebræ non sunt,lux est. Facta igit prædicatiuarum quæstionum ac conditionalium diuisione, illud insuper uidetur addendũ,quod omnis quæstio,uel ex ratione differendi,uel naturali,uel ex morali trahitur speculatione.Ex differendi ratione,hoc modo:an affirmatio & negatio species sint enunciationis.Ex naturali ita,an cœlum rotundũ sit. Ex morali sic, an uirtus ad beatitudinem sola sufficiat. Præterea quæstio omnis uel est simplex uel cōposita:Simplex quotiēs affirmatione & negatione diuidit ita, ut totũ alteri affirmare,alteri negare necesse sit hoc modo. An cœlũ rotũdũ sit nec ne:hæc enim una pars quæstionis affirmationē tenet,alia negationē.Nam cũ alter esse defendit,affirmat,alter uerò negat,cum non esse contendit.Composita quæstio est quæ in plures distrahitur affirmationes hoc modo,utrùm cœlum rotundũ sit,an quadratum, an longum,aut cuiuslibet alterius formæ:hic em plures affirmationes probare necesse est,quæ diuersa defendunt.Et de quæstione quidem quãtum ad præsens negocium pertinebat,sufficienter dictum est. Conclusio uerò est argumētis approbata propositio,de qua eadē ferè dici possunt,quę de propositione. Quę quoniã diligenter superiùs explicata sunt,de argumento deinceps tractandũ uidet. Argumentũ est ratio rei dubiæ faciens fidem.Hanc semper notiorem quæstione esse necesse est.Nam si ignota notis probantur,argumentũ uerò rem dubiam probat,necesse est quod ad fidē quæstionis affertur,ipsa sit notius quæstione.Argumentorũ uerò omnium alia sunt probabilia & necessaria,alia probabilia & non necessaria, alia sunt necessaria sed non probabilia,alia nec probalia nec necessaria. Probabile uerò est,quod uidetur uel omnibus,uel pluribus,uel sapientibus,& his uel omnibus,uel plurbus,uel maximè notis atq; ꝓcipuis, uel q̃d unicuiq; artifici secundũ propriam facultatem,ut de medicina medico,gubernatori de nauibus gubernandis:id ꝑterea quod uidetur ei cũ quo sermo cōseritur,uel ipsi qui iudicat. In quo nihil attinet uerum falsumúe sit argumentũ,si tantum uerisimilitudinē teneat Necessarium uerò est quod ut dicit,ita est,atq; aliter esse nō potest:probabile quidem ac necessariũ est,ut hoc si quid cuilibet rei sit additũ,totum maius efficitur. Neque enim quisq̃ ab hac propositione dissentiet, & ita sese habere necesse est. Probabilia

bilia uerò ac non neceſſaria ſunt, quibus facilè mẽs auditoris acquieſcit, ſed ueritatis non tenent firmitatẽ, ut hoc: Si mater eſt, diligit filium. Neceſſaria uerò ac non probabilia ſunt, quæ ita ut dicũtur, ſeſe habere neceſſe eſt, ſed his facilè nõ cõſentit auditor: ut eſt hoc, obiectu lunaris corporis ſolis euenire defectũ. Neq; neceſſaria uerò neq; ꝓbabilia ſunt, quæ neq; in opinione hominum neq; in ueritate cõſiſtũt: ut hoc, habere Diogenẽ cornua. Quoniã unuſquiſq; habeat quod nunq; perdiderit. Quæ quidẽ nec argumẽta dici poſſunt. Argumẽta enim dubiæ rei faciunt fidẽ. Ex his aũt nulla fides eſt, q̃ in opinione hominũ, neq; in ueritate ſunt cõſtituta. Dici tamen poteſt nec illa quidẽ eſſe argumenta, quæ cum ſint neceſſaria, minimè tamẽ audientibus approbantur. Nam ſi rei dubiæ ſit fides, cogendus eſt animus auditoris per ea, quibus ipſe acquieſcit, ut cõcluſioni quoq;, quã nõdum probat, poſſit accedere. Quod ſi quæ tantũ neceſſaria ſunt ac nõ probabilia, nõ ꝓbat ille q̃ iudicat, neceſſe eſt, ut ne illud quidẽ probet, q̃d ex huiuſmodi ratione cõficiẽ. Itaq; euenit ex huiuſmodi ratione, quæ tantũ neceſſaria ſunt ac nõ probabilia, nõ eſſe argumẽta. Sed nõ eſt ita, atq; hæc interpretatio nõ rectè probabilitatis intelligẽtiã tenet. Ea ſunt .n. ꝓbabilia, quibus ſpõtè atq; ultrò cõſenſus adiungiẽ, ſcilicet, ut mox ac audita ſunt approbenẽ. Quæ uerò neceſſaria ſunt ac nõ probabilia, alijs ꝓbabilibus ac neceſſarijs argumẽtis antea demõſtranẽ, cognitaq; & credita ad alterius rei de qua dubitaẽ, fidẽ trahũtur: ut ſunt ſpeculationes, id eſt, theoremata, q̃ in Geometria cõſideranẽ. Nã quæ illic proponũtur talia nõ ſunt, ut his ſpõtè animus diſcentis accedat. Sed quoniã demõſtranẽ alijs argumentis, illa quoq; ſcita & cognita, ad aliarum ſpeculationũ fidẽ ducũtur. Itaq; quæ probabilia per ſe nõ ſunt, ſed neceſſaria, his quidẽ auditoribus, quibus nondũ demõſtrata ſunt, ad aliud aliq̃d approbãdũ argumẽta eſſe non poſſunt. His aũt qui prioribus rationibus eorũ, quibus non acquieſcebant, fidẽ ceperunt, poſſunt ea ſiquid ambigunt ad argumentum uocari. Sed quia quatuor facultatibus diſſerendi omne artificium continetur, dicendũ eſt, quæ quibus uti nouerit argumentis, ut cui potiſsimũ diſciplinæ locorũ pareturubertas euidenter appareat. Quatuor igitur facultatibus, earumq; uelut opificibus diſſerẽdi omnis ratio ſubiecta eſt, id eſt, Dialectico, Oratori, Philoſopho, Sophiſtę. Quorũ quidẽ Dialecticus atq; Orator in cõmuni argumẽtorum natura uerſatur. Vterq;.n. ſiue neceſſaria, ſiue minimè, probabilia tamẽ argumẽta ſequiẽ. His igitur illæ duæ ſpecies argumenti famulantur, quæ ſunt probabile ac neceſſariũ, probabile ac non neceſſariũ. Philoſophus uerò ac demonſtrator de ſola tantũ ueritate ꝑtractat, atq; ſint probabilia ſiue non ſint, nihil refert dũmodo ſint neceſſaria. Hic quoque his duabus ſpeciebus utitur argumenti quæ ſunt probabile ac neceſſariũ, neceſſariũ ac non probale. Patet igiẽ in quo Philoſophus ab Oratore ac Dialectico in propria cõſideratione diſsideat, in eo ſcilicet, ꝙ illis ꝓbabilitatẽ, huic ueritatẽ cõſtat eſſe propoſitã. Quarta uerò ſpecies argumenti, quã neq; argumentũ quidẽ rectè dici ſuprà docuimuss, Sophiſticis ſolet eſſe attributa. Topicorũ intẽtio eſt, uerisimiliũ argumẽtorũ copiã demõſtrare. Deſignatis.n. locis ex q̃bus probabilia argumẽta ducũtur, abundãs & copioſa neceſſe eſt fiat materia diſſerendi. Sed quoniã (ut ſuprà dictũ eſt) ꝓbabiliũ argumẽtorũ alia ſunt neceſſaria, alia nõ neceſſaria, cũ loci probabiliũ argumentorũ ducuntur, euenit ut neceſſariorũ quoq; doceantur. Quò fit ut Oratoribus quidẽ ac Dialecticis hæc principaliter facultas pareẽ. Secũdo uerò loco Phiſophis. Nã in quo probabilia quidẽ omnia cõquiruntur, Dialectici atq; Oratores iuuantur. In quibus uerò probabilia ac neceſſaria docentur, Philoſophiæ demõſtrationi miniſtratur ubertas. Non modo igitur Dialecticus atq; Orator, uerũ etiam demonſtrator, ac ueræ argumentationis effector, habet quod ex poſitis locis poſsit aſſumere, cum intra argumentorũ probabilium locos, neceſſariorum quoq; principia, traditio iſta contineat. Illa uerò argumenta, q̃ neceſſaria quidem ſunt, ſed non probabilia, atq; illud ultimũ genus, ſcilicet, nec probabile, nec neceſſarium,

cessariũ, à propositi operis cõsideratione seiunctum est, nisi quod interdum quidã Sophistici loci exercendi gratia lectoris, adhibentur. Quocirca Topicorum pariter utilitas intentioq; patefacta est. His enim & dicendi facultas & inuestigatio ueritatis augetur. Nam quod Dialecticos atq; Oratores locorum iuuat agnitio, orationi per inuentionem copiã præstat, quòd uerò necessariorum doctrinam locorũ Philosophis tradit, uiam quodammodo ueritatis illustrat. Quo magis peruestigãda est, rimandaq; ulterius disciplina, eaq; cum agnitione percepta sit, usu atq; exercitatione firmanda. Magnum enim aliquid locorum consideratio pollicetur, scilicet, inueniendi uias. Quod quidem hi qui sunt huius rationis expertes soli prorsus deputant ingenio, neq; intelligunt quantum hac consideratione quæratur, quæ in artem redigit uim & potestatem naturæ. Sed de his hactenus. Nunc de reliquis explicemus.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHII, DE DIFFERENTIIS TOPICIS, LIBER II.

Mnia quidem quæ superioris serie uoluminis expedita sunt, minus quibusdam forsitan eruditis superuacanea quodammodo & quasi dependentia uidebuntur. Nam cum de differentijs Topicis librorum titulum legerint, omissis doctrinæ gradibus statim finem operis attendunt. Mihi autem necessarium uidetur, quod nisi sit præcognitum, ad ulteriora discentis animus peruenire nõ possit, hi quoq; qui nunc omnem primi uoluminis disputationem superfluam putant, si cũcta perlegant cõtextionẽq; operis mente ac ratione collustrent, desinent profectò iudicare superfluũ, q̃d necessariò uiderint in parte operis collocatum. Atq; hæc hactenus. Sed quoniam de his quæ antea posuimus, id est, de propositione, quæstione, conclusione, argumento sufficienter dictũ est: nunc de argumentatione tractemus. Argumentatio est per orationem argumẽti explicatio. Huius autem species duæ sunt: una quæ Syllogismus, altera quæ uocatur Inductio. Syllogismus est oratio in qua quibusdam positis & concessis, aliud quiddam per ea ipsa quæ concessa sunt, euenire necesse est, quam sint ipsa quæ concessa sunt. Huius diffinitionis rationẽ secundus quidem liber eorũ, quibus institutionẽ in Cathegoricos scripsimus Syllogismos plenè continet. Sed ꝑpter intellectus facilitatem idẽ breuiter aperiemus exẽplo. Sit enim Syllogismus hic, omnis homo animal est, omne animal substantia est, omnis igiẽ homo substantia est. Totum igiẽ hoc oratio est, in qua positis quibusdã & cõcessis, id est, duabus propositionibus quæ sunt, omnis homo animal est, & omne animal substãtia est, per ea ipsa quę cõcessa sunt, efficiẽ aliud aliq̃d, id, scilicet, q̃d est cõclusio, omnis igiẽ homo substãtia est. Per propositiones enim q̃ cõcessæ sunt, sequẽtia necessariò cõclusionis inferẽ. Sunt aũt propositiones hæ: omnis homo animal est, & omne animal substantia est, atq; ex his efficiẽ aliud quiddã, quã sunt ipsa q̃ cõcessa sunt. Cõcludiẽ enim: igiẽ omnis homo substãtia est. Quod lõgè diuersum est, & ab ea propositione quę dicit: omnis homo animal est, & ab ea q̃ proponit, omne animal esse substãtiã. Syllogismorũ ue-ò alij prædicatiui sunt, qui Cathegorici uocantur, alij conditionales, quos Hypotheticos dicimus. Et prædicatiui quidẽ sunt, qui ex omnibus prædicatiuis propositionibus connectuntur: ut is, quem exempli gratia superius annotaui, om-

taui, omnibus enim prædicatiuis propositionibus texitur. Hypothetici uerò sunt, quorũ propositiones conditione nectuntur, ut hic: Si dies est, lux est. Est aũt dies, lux igitur est. Propositio enim prima cõditionem tenet hanc, quoniam ita demum lux est, si dies est. Atq; ideo syllogismus hic Hypotheticus, id est, conditionalis uocatur. Inductio uerò est oratio per quã fit à particularibus ad uniuersalia ꝓgressio hoc modo: Si in regendis nauibus nõ sorte sed arte eligitur gubernator, si in regendis equis auriga non sortis euentu, sed artis cõmendatione assumitur, si in administranda republica non sors principẽ facit, sed peritia moderandi, similiaq; in pluribus conquiruntur, quibus infertur, & in omni quoq; re quã quisq; regi atq; administrari grauiter uolet, non sorte accõmodat, sed arte rectorem. Vides igitur quomodo per singulas res currat oratio, ut ad uniuersale perueniat. Nam cũ non sorte regi, sed arte nauim, currũ, & rempublicã collegisset, quasi in cæteris quoq; ita sese res habeat, quod uniuersale erat concludit, hoc modo: In omnibus quoq; rebus non sorte ductum sed arte principem debere præponi. Sæpè autem multorum collecta particularitas, aliud quiddã particulare demonstrat, ut si quis sic dicat: Si neq; nauibus, neq; curribus, neq; agris sorte præponũtur rectores, ne rebus quidem publicis rectores sorte ducendi sunt. Quod argumentationis genus maximè solet esse probabile, etsi non æquam syllogismo habeat firmitatem. Syllogismus namq; ab uniuersalibus in particularia decurrit, estq; in eo, si ueris propositionibus cõtexatur, firma atq; incommutabilis ueritas. At inductio, q̃ habet maximam probabilitatẽ, sed interdum ueritate deficit, ut in hac. Qui scit canere cantor est, & qui luctari luctari luctator est, quiq; ædificare ædificator est: Quibus multis simili ratione collectis inferri potest, qui scit igitur malum, malus est, quod non procedit. Mali quippe noticia deesse bono non potest: uirtus enim sese diligit & aspernatur cõtraria, nec uitare uitium nisi cognitũ queat. His igitur duobus uelut principijs & generibus argumentandi, duo quidẽ alij deprehenduntur argumentationis modi, unus quidem Syllogismo, alter uerò Inductioni suppositus. In quibus quidẽ promptũ sit cõsiderare, quòd ille quidem à Syllogismo, ille uerò ab Inductione ducat exordium, non tamen aut hic Syllogismum, aut ille impleat Inductionẽ. Hi aũt sunt enthymema, atq; exemplũ. Enthymema quippe est imperfectus syllogismus, id est, oratio in qua non omnibus antea propositionibus constitutis infertur festinata conclusio. Vt si quis ita dicat: homo animal est, substantia igitur est. Prætermisit enim alterã propositionẽ qua proponitur, omne animal est substantia. Ergo quoniam enthymema ab uniuersalibus ad particularia probanda contendit, quasi simile syllogismo est, q̃d uerò nõ omnibus quæ conueniunt syllogismo utitur propositionibus, à syllogismi ratione discedit, atq; ideo imperfectus uocatus est syllogismus. Exemplum quoq; Inductioni simili ratione copulatur & ab ea dissidet. Est enim exemplum quod per particulare propositum, particulare quoddam contendit ostẽdere, hoc modo: Oportet à Tullio consule necari Catilinam, cum à Scipione Gracchus fuerit interemptus. Approbatũ est enim Catilinam à Cicerone debere perimi, quia à Scipione Gracchus fuerit occisus. Quæ utraq; particularia esse, ac non uniuersalia, singularium designat interpositio personarũ. Quoniam igitur ex parte pars approbatur, quasi Inductionis similitudinẽ tenet id quod exemplũ uocamus. Quod uerò non plures quibus id efficiat, colligit partes, ab Inductione discedit. Ita igitur duæ sunt argumentandi species principales: una quæ dicitur syllogismus, altera q̃ uocatur Inductio. Sub his aũt uelut ex his manantia enthymema atq; exemplum. Quæ quidem omnia ex syllogismo ducuntur, & ex syllogismo uires accipiũt, siue enim sit enthymema, siue Inductio, siue exẽplũ, ex syllogismo uires quàm maximè fidem capit. Quod in prioribus resolutorijs, quæ ab Aristotele trãstulimus, demõstratũ est. Quocirca satis est de syllogismo differere, quasi principali & cæteras argumentationis species cõtinente. Restat nũc q̃d sit locus aperire. Locus namq; est

(ut M.

(ut M. Tullio placet) sedes argumenti. Cuius diffinitionis quæ sit uis, paucis absol uam. Argumēti enim sedes, partim propositio maxima intelligi potest, partim ma ximæ propositionis differentia. Nam cū sint aliæ propositiones, quæ cum per se notæ sint, tum nihil ulterius habeant quo demonstrentur, atq; hæ maximæ & prin cipales uocentur: Sintq; aliæ, quarū fidem primæ ac maximæ suppleāt propositio- nes, necesse est, ut omnium quæ dubitantur, illę antiquissimā teneant probationē, quæ ita alijs facere fidē possunt, ut ipsis nihil notius queat inueniri. Nā si argumen tum est q̄d rei dubię facit fidē, idq; notius ac probabilius esse oportet, quā illud est, quod probatur: necesse est, ut argumentis omnibus illa maximā fidē tribuant, quę ita per se nota sunt, ut aliena probatione non egeant. Sed huiusmodi propositio aliquoties quidem intra ambitū argumenti continetur, aliquoties uerò extra posi- ta argumenti uires supplet ac perficit. Exemplum quidē est eius argumenti, quod maximā propositionem tenet huiusmodi. Sit enim quæstio an melius sit regnum cōsulatu. Ita igitur dicemus: Regnū diuturnius est quàm consulatus, cum utrunq; sit bonū. At uerò quod diuturnius est bonū, eo quod est parui tēporis melius est. Regnū igitur melius est quā cōsulatus. Huic igitur argumentationi maxima pro- positio, id est, locus insertus est, illa, scilicet, diuturniora bona, sunt melioris meriti quā ea q̄ parui sunt tēporis. Hoc em̄ ita notum est, ut extrinsecus probatione non egeat, & ipsum alijs posit esse probatio. Atq; ideo hæc propositio totam continet probationem, & cum inde nascitur argumentū, rectè locus, id est, argumenti sedes uocatur. Vt uerò extra posita ꝑpositio maxima uires afferat argumēto, tale sit exē- plum. Sit propositum demonstrare, quoniam inuidus sapiens nō est. Inuidus est qui alienis affligitur bonis: Sapiens autem bonis nō affligitur alienis. Inuidus igit̃ sapiens non est. In hac igitur argumentatione propositio quidē maxima non uide tur inclusa, sed argumentationi uires ipsa maxima subministrat. Est enim huic syllo gismo fides ex ea propositione per quā cognoscimus. Quorum diuersa est diffini- tio, ipsa quoq; diuersa esse. Est aūt in diffinitione inuidi, alienis bonis tabesce- re. Quod quoniam nō uenit in sapientē, idcirco sapiēs ab inuido seiūgitur. Est igit̃ uno quidem modo locus (ut dictū est) maxima & uniuersalis & principalis & inde monstrabilis, atq; per se nota propositio, quæ in argumētationibus uel inter ipsas propositiones uel extrinsecus posita, uim tamen argumentis & propositionibus subministrat. Ideo & uniuersales & maximæ propositiones loci sunt dictę, quoniā ipsæ sunt, quæ continent cæteras propositiones, & per eas fit consequēs & rata cō clusio. Ac sicut locus in se corporis continet quantitatē, ita hæ propositiones quæ sunt maximæ, intra se omnē uim posteriorum atq; ipsius conclusionis consequen tiam tenent, & uno quidē modo locus, id est, argumēti sedes dicitur maxima, prin cipalisq; propositio fidem cæteris subministrans. Alio uerò modo loci uocātur ma ximarum differētiæ propositionū, quæ scilicet, ab his ducūtur terminis, qui in quæ stione sunt constituti. De quibus deinceps differendū est. Cum enim sint plurimæ propositiones quæ maximæ uocantur, hæq; sint inter se dissimiles, quibuscūq; dif ferentijs inter se discrepant, eas omnes locos uocamus. Nam si ipsæ propositiones maximæ argumentorū loci sunt, & differentias earum argumentorum locos esse necesse est. Nā uniuscuiusq; substantia ex proprijs differentijs constat, ut hominis ex rationalitate, quæ eius est differētia. Et hi loci qui sunt differentiæ propositionū ipsis propositionibus uniuersaliores existūt, uelut uniuersalior est rationalitas ho- mine. Atq; ideo pauciores esse deprehendūtur hi loci, qui in differētijs positi sunt, quā propositiones ipsæ quarū sunt differentiæ. Omnia enim q̄ uniuersaliora sunt, pauciora semper esse contingit. Et ideò facilè sub scientiā cadere possunt quorum tā multus numerus non est, ut citò à memoria discentis elabantur. Quæ uerò sunt hæ differentiæ melius diuisione producuntur. In prædicatiuis aūt quæstionibus unus quidē subiectus terminus dicit̃, alius prædicatus. Nil quippe in prędicatiuis

Ii quæstionibus

quæstionibus aliud q̃ritur nisi an subiecto prædicatus inhæreat. Quod si inesse cōstiterit, quæritur ita ne insit, ut genus, aut accidens, aut ut propriū, aut ut definitio? Nam si ostenditur non inesse, de quæstione nihil relinquitur, Nā q̃d non inest, omnino nec ut accidens, nec ut diffinitio, nec ut genus, nec ut proprium inesse potest. Quòd si inesse constiterit, restat quæstio, quinam modus sit de quatuor inhærēdi. Solum uerò inesse ad accidens maximè pertinet: nam cū neq; ut genus, neq; ut diffinitio, neq; ut propriū inest, sed inest tamen, ut accidens, inesse necesse est. Quæ cū ita sint, eorū locorum, quos in maximarum propositionum differentia constituimus, facienda diuisio est. Per singula uerò quæq; currentibus manifestius apparebit exēplo, quod maximæ propositiones à suis differentijs distēt. Etenim quæstiones, argumēta, propositiones maximas ac principales, locos, earūq; differētias, per unūquod q; dabimus exemplū. Omnes igitur loci, id est, maximarū differētię propositionum, aut ab his ducantur necesse est terminis, qui in quæstione sunt positi, prædicato, scilicet, atq; subiecto, aut extrinsecus assumantur, aut horū medij, qui inter utrosq; uersantur. Eorum uerò locorū qui ab his ducūtur terminis, de quibus in quæstione dubitatur, duplex est modus. Vnus quidem ab eorū substantia. Alter uerò ab his quæ substantiā eorum consequuntur. Hi uerò qui à substantia sunt in sola diffinitione consistunt. Diffinitio enim substantiam monstrat, & substātiæ integra demonstratio diffinitio est. Sed id quod dicimus patefaciamus exemplis, ut omnis quæstionū uel argumētationum, uel locorum ratio colliquescat. Agè enim quæratur, an arbores animalia sint, fiatq; huiusmodi syllogismus. Animal est substantia animata sensibilis, arbor uerò substātia animata sensibilis non est: arbor igitur animal non est. Hæc de genere quæstio est, utrū enim arbores sub animaliū genere ponendæ sint quæritur. Locus qui in uniuersali propositione cōsistit, hic est. Cui generis diffinitio non couenit, id eius cuius ea diffinitio est, species non est. Loci superior differentia, qui locus nihilominus nuncupatur à diffinitione est. Vides igitur, ut tota dubitatio quæstionis syllogismi, argumentatione tractata sit per conuenientes & congruas propositiones, quæ uim suā ex prima & maxima propositione custodiunt, ex ea, scilicet, quæ negat esse speciē, cui nō conuenit generis diffinitio, atq; ipsa uniuersalis propositio à substantia tracta est unius eorū termini, qui in quæstione locati sunt: ut animalis, id est, ab eius diffinitione, quæ est substantia animata sensibilis. Ita igitur in cæteris quæstionibus strictim ac breuiter locorū differentijs cōmemoratis, oportet uniuscuiusq; proprietatē uigilantis animi alacritate percipere. Huius aūt loci, qui à substantia ducitur, duplex est modus, partim nāq; à diffinitione, partim à descriptione argumenta ducuntur. Differt aūt definitio à descriptione, q̃d diffinitio genus ac differentias sumit. Descriptio subiecti intelligentiā claudit, quibusdā uel accidētibus efficiētibus unā proprietatē, uel substantialibus differentijs præter cōueniens genus aggregatis. Sed hæ diffinitiones quæ ab accidentibus fiūt, tametsi uident̃ nullo modo substantiā demōstrare, tamē quoniā sæpè ueræ diffinitionis uice ponuntur, quæ substantiā demonstrāt, illę etiam probationes quæ à descriptione sumuntur, à substantiæ loco uidentur assumi, huius uerò tale sit exemplū. Quæratur em̄ an albedo substantia sit, hic quæritur an albedo substantiæ uelut generi supponatur. Dicimus igitur substantia est, q̃ omnibus accidentibus possit esse subiectū. Albedo aūt nullis accidentibus subiacet. Albedo igitur substantia non est. Locus id est, maxima propositio eadē quæ superius. Cuius enim diffinitio uel descriptio ei quod dicitur species esse non conuenit, id eius quod species esse perhibetur, genus non est. Descriptio uerò substantiæ albedini nō conuenit, albedo igitur substantia non est. Loci differētia superior à descriptione, quā dudū locauimus in ratione substātiæ. Sunt etiā diffinitiones q̃ non à rei substantia, sed à nominis significatione ducūtur, atq; ita rei de qua q̃ritur applicantur: Vt si quæratur, utrū Philosophiæ studendū sit, erit argumentatio talis, Philoso-

lis philosophia amor sapientiæ est, huic studendum nemo dubitat, studendum igi͞t est Philosophiæ. Hic enim nō diffinitio rei, sed nominis interpretatio argumentū dedit, quo Tullius etiā in Hortensio in eiusdem Philosophiæ usus est defensione, & uocatur Græcè quidē ὀνοματικὸς ὅρος, Latinè autem nominis interpretatio. Ac de his quidem argumentis quæ ex substantia terminorū in quæstione positorum assumuntur, claris (ut arbitror) patefecimus exēplis. Nunc de his dicēdum est, qui terminorum substantiā consequuntur. Horum multifaria est diuisio: plura sunt enim quæ substantijs singulis adhærescunt. Ab his igitur quæ cuiuslibet substantiā comitantur, argumēta duci solent, aut ex toto, aut ex partibus, aut ex causis uel efficientibus, uel materia, uel naturali forma, uel fine, & est efficiens q̄dam causa, quę mouet atq; operatur, ut aliquid explicetur. Materia uerò ex qua fit aliquid, uel in qua fit. Finis propter quod fit. Sunt etiā inter eos locos, qui ex his sumūtur q̄ substantiā cōsequūtur, aut ab effectibus, aut à corruptionibus, aut ab usibus, aut præter hos omnes, à cōmuniter accidentibus. Quæ cum ita sint, eū prius locū qui à toto fit inspiciamus. Totum duobus modis dici solet, aut ut genus, aut id q̄d integrū ex pluribus partibus cōstat. Et illud quidē quod ut genus totum est, hoc modo sæpè quæstionibus argumenta suppeditat: ut si sit quæstio, an iustitia utilis sit, fit syllogismus. Omnis uirtus utilis est. Iustitia uirtus est. Iustitia igitur utilis est. Hic est quæstio de accidenti, id est, an accidat iustitiæ utilitas. Locus est is, qui in maxima propositione cōsistit Quæ generi adsunt speciei adsunt. Huius superior locus est, à toto, id est, à genere, uirtute, scilicet, quæ iustitiæ genus est. Rursus sit quęstio, an humanæ res prouidentia regātur: dicemus si mūdus prouidētia regi͞t, homines aūt partes mundi sunt, humanæ igitur res prouidentia reguntur. Quæstio de accidenti, locus: Quod toti conuenit, id congruit & parti. Supremus locus à toto, id est, ab integro quod partibus constat. Id uerò mundus est, qui hominibus totū est. A partibus etiā duobus modis argumenta nascūtur, aut em à generis partibus q̄ sunt species, aut ab integri, id est, totius quę partes tantū proprio uocabulo nuncupātur, et de his quidē partibus quæ species sunt, hoc modo fit quæstio, an uirtus mētis benè constitutæ sit habitus. Quæstio est de diffinitione, id est, an habitus mētis benè cōstitutæ sit uirtutis diffinitio. Faciemus itaq; à speciebus argumentationē sic. Si iustitia, fortitudo, moderatio, atq; prudētia habitus mētis bene cōstitutæ sunt: hęc aūt quatuor uirtuti ueluti generi subijciuntur: uirtus ergo benè constitutæ mētis est habitus, maxima propositio. Quod enim singulis partibus inest, id toti inesse necesse est. Argumentū uerò à partibus, id est, à generis partibus, quæ species nuncupantur. Iustitia enim, fortitudo, modestia, & prudētia uirtutis species sunt. Itē ab his partibus quæ integri partes esse dicūtur, sit quæstio. An sit utilis medicina: hæc in accidentis dubitatione constituta est, dicemus. Si depelli morbos salutemq; seruari mederiq; uulneribus utile est, utilis medicina est. At depelli morbos, seruari salutē, mederiq; uulneribus utile est: utilis igi͞t medicina est. Sæpè aūt & unaq̄libet pars ualet, ut argumentationis firmitas cōstet, hoc modo, ut si de aliquo dubite͞t, an sit liber factus. Si eū uel censu, uel testamento, uel uindicta manumissū esse mōstremus, liber factus ostensus est, atq; hæ partes erant dandæ libertatis. Vt rursus si dubite͞t an sit domus, q̄d eminus prospicitur. Dicemus quoniam non est. Nā uel tectum uel parietes, uel fundamēta ei desunt, ab una rursus parte factū est argumētum. Licet aūt non solum in substantijs, uerumetiam in modo, in temporibus, in quantitatibus, in loco, totū partesq; respicere. Id enim quod dicimus semper in tēpore totū est. Id quod dicimus aliquādo in tempore pars est. Rursus si simpliciter aliquid proponamus, in modo totū est. Si cum adiectione aliqua pars fit in modo. Item si omnia dicamus in quantitate totum dicimus. Si aliquid à quantitate excerpsimus, quantitatis ponimus partem. Eodem modo & in loco, q̄d ubiq; est, totum est, quod alicubi, pars. Horum aūt omnium hæc communiter debentur exēpla. A

toto ad partem ſecundum tempus:Si Deus ſemper eſt,& nunc eſt.A parte ad totū ſecundum modū:Si anima aliquo modo mouetur,& ſimpliciter mouetur.Mouet aūt cum iraſcitur,uniuerſaliter igitur & ſimpliciter mouet. Rurſum à toto ad partes in quātitate.Si uerus eſt Apollo in omnibus uates,uerū erit Pyrrhum Romanos ſuperare.Rurſus in loco,ſi Deus ubiq; eſt,& hîc igitur eſt.Sequitur locus qui nūcupatur à cauſis.Sunt uerò plures cauſæ,quæ uel principiū motus præſtāt atq; efficiunt,uel ſpecierum formas ſubiectæ ſuſcipiūt,uel propter eas aliqd fit,uel quę cuiuslibet forma eſt.Argumentum igitur ab efficiente cauſa:ut ſi,quis iuſtitiā naturalem uelit oſtendere,dicat.Congregatio hominum naturalis eſt,iuſtitiā uerò cōgregatio hominum fecit,iuſtitia igitur naturalis eſt.Quæſtio de accidēte.Maxima ꝓpoſitio.Quorū efficiētes cauſæ ſunt naturales,ipſa quoq; ſunt naturalia. Locus ab efficiētibus cauſis.Quod eīm uniuſcuiusq; cauſa eſt,id eā rē efficit,cuius eſt cauſa.Rurſus ſi quis Mauros arma nō habere contendat,dicet idcirco eos armis minimè uti,quod his ferrum deſit,maxima propoſitio.Vbi materia deeſt,& qđ ex materia effici͂,deſit.Locus à materia. Vtrūq; uerò,id eſt,ab efficientibus,atq; materia uno nomine à cauſa nuncupatur.Aeque enim id ꝙ efficit,atq; id qđ operātis actū ſuſcipit,eius rei quæ effici͂ cauſæ ſunt.Rurſus à fine,ſit propoſitū ſic,an iuſtitia bona ſit,fiat argumētatio talis.Si beatū eſſe bonū eſt,& iuſtitia bona eſt,hic eīm eſt iuſtitiæ finis,ut ſi quis ſecundū,iuſtitiā uiuat,ad beatitudinē perducatur.Maxima ꝓpoſitio.Cuius finis bonus eſt,ipſum quoq; bonū eſt. Locus à fine.Ab eo quoq; qđ cuiuslibet forma eſt,ita nō potuiſſe uolare Dedalū,quoniā nullas naturali forma pennas habuiſſet:maxima propoſitio.Tantū quæq; poſſe quantū forma naturalis ſua permiſit.Locus à forma.Ab effectibus uerò & corruptionibus & uſibus hoc modo:Nam ſi bona eſt domus,& conſtructio domus bona eſt,& ècontrario, ſi bona eſt cōſtructio domus,bona eſt domus. Rurſus ſi deſtructio domus mala eſt,bona eſt domus,& ſi bona eſt domus,mala eſt deſtructio domus. Eſt ſi bonū eqtare eſt,bonus eſt equus,& ſi bonus eſt equus,bonū eſt equitare.Eſt aūt primū quidē exemplū à generationibus,qđ idē ab effectibus uocari poteſt:ſecūdū à corruptionibus:tertium ab uſibus,omniū aūt maxima propoſitio.Cuius effectio bona eſt,ipſum quoq; bonū eſt,& è conuerſo.Cuius corruptio mala eſt,ipſum quoq; bonū eſt & èconuerſo.Cuius uſus bonus eſt,ipſum quoq; bonū eſt & èconuerſo. A cōmunitet accidentibus argumenta fiunt quoties ea ſumunt͂ accidentia,quæ relinquere ſubiectū uel non poſſunt uel non ſolent,ut ſi quis hoc modo dicat: Sapientem non pœnitebit,pœnitentia eīm malū factum comitatur.Quod quia in ſapiēte non cōuenit,ne pœnitentia quidem.Quæſtio de accidente. Maxima ꝓpoſitio. Cui nō ineſt aliquid,ei nec illud qđ eius eſt conſequens ineſſe poteſt.Locus à cōmunitet accidētibus. Expeditis igitur locis his qui ab ipſis terminis in quæſtione poſitis aſſumuntur,nunc de his dicendū eſt,qui licet extrinſecus poſiti, argumēta tamen quæſtionibus ſubminiſtrāt.Hi uerò ſunt uel ex rei iudicio, uel ex ſimilibus, uel à maiore,uel à minore,uel à proportione,uel ex oppoſitis,uel ex tranſumptione.Et ille quidē locus qui rei iudiciū tenet, eſt huiuſmodi : ut ſi dicamus id eſſe qđ uel omnes iudicant uel plures.Et hi uel ſapientes,uel ſecundū unamquamq; artiū penitus eruditi .Huius exemplū eſt, cœlū eſſe uolubile,qđ ita ſapiētes atq; Aſtrologi doctiſsimi iudicauerūt.Quæſtio de accidēte.Maxima ꝓpoſitio.Quod omnibus uel pluribus uel ſapientibus hominibus uidetur, ei contradici non oportere. Locus à rei iudicio.A ſimilibus uerò hoc modo:Si dubitetur an hominis propriū ſit bipedē eſſe,dicemus:Similiter ineſt equo quadrupes,ut homini bipes. Non eſt aūt equo quadrupes propriū.Non eſt igi͂ homini bipes propriū.Quęſtio de proprio.Maxima propoſitio.Si qđ ſimiliter ineſt,nō eſt proprium,nec id de quo quęritur,eſſe propriū poteſt.Locus à ſimilibus.Hic uerò in gemina diuidi͂, hæc enim ſimilitudo aut in qualitate cōſiſtit,aut in quantitate:ſed in quātitate paritas, id eſt

æqualitas,

æqualitas nuncupatur.In qualitate similitudo.Rursus ab eo q̃d est magis.Si quæ-
ratur,an sit animalis diffinitio,q̃d ex se moueri posit,dicemus sic: Magis oportet
animalis diffinitionem esse quod naturaliter uiuat, quã quod ex se moueri posit.
Non est aũt hæc diffinitio animalis quod naturaliter uiuat.Nec ea quidẽ igit̃ q̃ mi
nus uidetur esse,q̃d ex se moueri posit,animalis diffinitio putanda est. Quæstio
de diffinitione.Maxima propositio.Si id quod magis uidetur inesse nõ inest, nec
id quod minus uidebitur inesse,inerit.Locus ab eo quod magis est. A minoribus
uerò cõuerso modo.Nam si est hominis diffinitio,animal gresibile bipes,cũ id mi
nus uideatur esse diffinitio hominis,quã animal rationale,mortale,'sitq; diffinitio
hominis ea quo dicit aliàs'gresibile bipes,erit diffinitio hominis animal rationale,
mortale.Quæstio de diffinitione.Maxima propositio.Si id quod minus uidet̃ in-
esse inest,id quod magis uidebitur inesse,inerit.Multæ aũt sunt diuersitates locorũ
ab eo quod est magis & minus argumenta ministrãtiũ,quos in expositione Topi
corũ Aristotelis diligentius persecuti sumus.Item à proportione,ut si quęratur,an
sorte sint eligẽdi in ciuitatibus magistratus,dicamus minimè. Quia ne in nauibus
quidẽ gubernator sorte præficitur,est enim proportio. Nã ut sese gubernator ha-
bet ad nauim,ita magistratus ad ciuitatẽ.Hic aũt locus distat ab eo qui à similibus
ducitur.Ibi enim una res unicuilibet alij comparatur.In proportione uerò nõ est si
militudo rerum,sed quædã habitudinis comparatio.Quæstio de accidente.Maxi
ma propositio.Quod in unaquaq; re euenit,id in eius proportionali euenire neces
se est.Locus à proportione.Ex oppositis uerò multiplex est locus.Quatuor enim
sibimet opponuntur modis,aut enim ut contraria aduerso sese loco constituta re-
spiciunt,aut ut priuatio & habitus,aut ut relatio,aut ut affirmatio & negatio.Quo
rum discretiones in eo libro qui de decem prædicamentis scriptus est,commemo-
ratæ sunt,ab his hoc modo argumenta nascuntur.A cõtrarijs,si quęratur,an sit uir
tutis propriũ laudari,dicam minimè,,quia nec uitij quidẽ uituperari. Quæstio de
proprio.Maxima propositio.Contraria contrarijs conueniunt.Locus ab opposi-
tis,id est,ex contrario.Rursus in quæstione sit positũ,an proprium sit oculos habẽ
tiũ uidere.Dicam nõ,eos namq; qui uident,alios etiam cæcos esse contingit. Nã
in quibus est habitus,in eisdem etiã poterit esse priuatio,& quod est proprium nõ
potest à subiecto discedere.Et quoniam ueniente cæcitate uisus abscedit,non esse
proprium habentium oculos uidere cõuincitur.Quæstio de proprio.Maxima p-
positio.Vbi priuatio abesse potest,habitus proprium non est.Locus ab oppositis
secundùm habitum & priuationem. Rursus sit in quæstione propositũ,an patris
sit propriũ procreatorem esse.Dicam rectè uideri,quia filij est proprium procreatũ
esse: ut enim sese habet pater ad filium,ita procreator ad procreatum. Quæstio de
proprio.Maxima propositio.Oppositorum ad se relatorum propria, & ipsa ad se
referuntur.Locus à relatiuis oppositis.Item sit in quæstione propositum,an sit ani
malis proprium moueri.Negetur,quia nec inanimati quidem est proprium, non
moueri.Quęstio de proprio.Maxima propositio.Oppositorum opposita propria
esse oportere.Locus ab oppositis secundùm affirmationem & negationẽ.Moue-
ri enĩ et non moueri secundùm affirmationem & negationem,sibimet opponunt̃.
Ex transumptione hoc modo fit,cum ex his terminis in quibus quæstio constitu-
ta est,ad aliud quiddã notius dubitatio transfertur, & ex eius probatione ea quæ
in quæstione posita sunt confirmantur:ut Socrates cum quid posset in uno quoq;
iustitia quæreret,omnem tractatum ad reipub.trãstulit magnitudinem, atq; ex eo
quod illic efficeret,in singulis etiam ualere confirmauit. Qui locus à toto forsitan
esse uidebitur.Sed quoniã non inhæret his de quibus proponitur terminis, sed ex
tra posita res hoc,tantũ quia notior uidetur, assumitur.Idcirco ex transumptione
locus hic cõuenieti uocabulo nũcupatus est.Fit uerò hæc transumptio & in nomi
ne,quoties ab obscuro uocabulo ad notius argumẽtatio transfert̃ hoc modo:ut si

quæratur an Philosophus inuideat, sitq́ incognitū, quid Philosophi significet nomen. Dicemus ad uocabulū, transferentes notius non inuidere, quia sapiēs sit. Notius uerò est sapientis uocabulū, quàm Philosophi. Ac de his quidem locis qui extrinsecus assumuntur, liquidè dictū est. Nunc de medijs disputabitur. Medij autem loci sumunť uel ex casu, uel ex coniugatis, uel ex diuisione nascentes. Casus est alicuius nominis principalis inflexio in aduerbiū, ut à iustitia inflectitur iustè. Casus igitur est à iustitia id quod dicimus iustè. Coniugata uerò dicuntur q̃ ab eodem diuerso modo deducta fluxerunt: ut à iustitia, iustū, iustus. Hæc igitur inter se & cum ipsa iustitia coniugata dicuntur, ex quibus omnibus in prōptu sunt argumēta. Nā si id quod iustè est bonū est, & quod iustū est bonū est, & si qui iustus est bonus est, & iustitia bona est. Hęc igitur secundùm proprij nominis similitudinē consequūtur. Medij uerò loci appellantur, quoniam si de iustitia quæritur, & à casu uel à coniugatis argumenta ducuntur, neq; ab ipsa substantia propriè neq; coniunctè, neq; ab ijs quę sunt extrinsecus posita uidentur trahi, sed ex ipsorū casibus, id est, quadā ex ipsis leui mutatione deductis. Iurè igitur hi loci medij inter eos qui ab ipsis & eos qui sunt extrinsecus collocantur. Restat locus à diuisione qui tractať hoc modo: Omnis diuisio uel negatione fit, uel partitione. Negatione fit ut si quis ita pronūciet Omne animal aut habet pedes aut non habet. Partitione uerò, uelut si quis diuidat: Omnis homo aut est sanus, aut æger. Fit aūt uniuersa diuisio, uel generis in species, uel totius in partes, uel uocis in proprias significationes, uel accidentis in subiecta, uel subiecti, in accidentia, uel accidentis in accidentia. Quorū omniū rationes in eo libro diligentius explicui, quem de diuisione cōposui. Atq; idcirco inde ad horū omniū cognitionem congrua petantur exēpla. Fiunt aūt argumentationes per diuisionē, tum ea segregatione quæ per negationē fit, tum ea quæ per partitionem. Sed qui his diuisionibus utuntur, aut directa ratiocinatione cōtendunt, aut in aliquod impossibile atq; inconueniens ducūt, atq; ita id q̃d reliquerant, rursus assumūt. Quæ faciliùs quisq; cognoscet, si prioribus Analyticis operā dederit. Horū tamen talia in præsens præstabunt exēpla notitiā. Sit in quæstione propositum: an ulla sit origo temporis, quod qui negare uolet, id nimirum ratiocinatione firmabit nullo modo esse ortū, idq; directa ratiocinatione monstrabit, hoc modo: Tēpus aut originē habet aut nō. Sed quoniam mundus æternus est (id enim paulisper argumenti gratia concedatur) mundus uerò sine tempore esse non potuit, tēpus quoq; æternū est. Sed quod æternum est caret origine, tempus igitur originē non habet. At si per impossibilitatem idē desideret ostendi, dicet hoc modo. Tempus aut originē habet, aut nō. Sed si tēpus habet originē, nō fuit semp. Tēpus autē habet originē, fuit igiť quādo non fuit tēpus. Sed fuisse tēporis est significatio: fuit igiť tēpus quādo non fuit tēpus, q̃d fieri nō potest. Non est igitur ullū principium temporis. Posito namq; ut ab ullo principium cœperit, inconueniens quoddā atq; impossibile contingit, fuisse tēpus quando non fuerit tempus. Redit itaq; ad alterā partē q̃d origine careat. Sed hæc, quæ ex negatione diuisio est, cū per ea quælibet argumēta sumunť, fieri nequit, ut utrūq; sit, q̃d affirmatione & negatione diuidiť. Itaq; sublato uno alterum manet, posito altero reliquū tollitur, uocaturq; hic à diuisione locus medius inter eos qui ab ipso duci solent, atq; eos qui extrinsecus assumuntur. Cum enī quæratur, an ulla sit origo temporis: sumitur quidem esse originem, & ex ea per propriā consequentiam, de re ipsa quæ quæritur, fit impossibilitatis & mēdacij syllogismus. Quo concluso reditur ad prius q̃d uerū esse necesse est. Siquidē id quod ei oppositū est, ad impossibile aliquod inconueniensq́; pducitur. Itaq; quoniā ex ipsa re, de qua quæritur fieri syllogismus solet, quasi ab ipsis locus est deductus, quoniā uerò nō in eo pmanet, sed ad oppositū redit, quasi extrinsecus sumiť. Idcirco hic à diuisione locus inter utrūq; medius collocať. At uerò q̃ ex partitione sumūtur, duplici sunt modo: Aliquoties enim quæ diuidūtur simul esse possunt

ſunt: ut ſi uocem in ſignificationes diuidamus, omnes ſimul eſſe poſſunt, ueluti cũ dicimus amplector aut actionẽ ſignificat, aut paſsionem, utrumq; ſimul ſignificare poteſt. Aliquoties ueluti negationis modo quę diuidunt, ſimul eſſe nõ poſſunt, ut aut ſanus eſt aut æger. Fit aũt ratiocinatio in priore quidẽ modo diuiſionis, tum quia omnibus adeſt quod quæritur, uel non adeſt, tum uerò idcirco alicui adeſſe uel non adeſſe ꝙd alijs adſit aut minimè. Nec in his explicandis diutius laborabimus, ſi priores reſolutorij uel Topica Ariſtotelis diligentis animum lectoris inſtruxerint. Nam ſi quęratur, utrũ canis ſubſtantia ſit, atq; hanc diuiſionẽ faciat collocutor. Canis, uel latrabilis animalis, uel marinæ belluæ, uel cœleſtis ſyderis nomẽ eſt, demonſtretq; per ſingula & canem latrabilem ſubſtantiã eſſe, marinam quoq; belluam & ſydus ſubſtantiæ poſſe ſupponi, monſtrauit canem eſſe ſubſtantiam. Atq; hic quidem ex ipſis in quæſtione propoſitis, uidebitur argumẽta traxiſſe. At in talibus ſyllogiſmis aut ſanus eſt, aut æger, ſed ſanus eſt, non igitur eſt æger: ſed ſanus non eſt, æger igitur eſt. Vel ita, ſed æger eſt, ſanus igitur non eſt, uel ita, ſed æger nõ eſt, ſanus igitur eſt. Ab his quæ ſunt extrinſecus ſumptus eſt ſyllogiſmus, id eſt, ab oppoſitis. Idcirco totus hic à diuiſione locus inter utroſq; medius eſſe perhibetur, qui ſi in negatione ſit cõſtitus, aliquo modo quidẽ ex ipſis ſumit, aliquo modo uerò ab exterioribus uenit. Si uerò à partitione ducantur argumenta, nunc quidẽ ab ipſis, nunc uerò ab exterioribus copiã præſtant. Et Græci quidẽ Themiſtij diligentiſsimi ſcriptoris ac lucidi, & omnia ad facilitatẽ intelligentiæ reuocantis talis locorum uidetur eſſe partitio. Quæ cum ita ſint, breuiter mihi locorum diuiſio commemoranda eſt, ut nihil præter eam monſtretur eſſe relictum, quod non intra eam ꝓbetur incluſum. De quo enim in qualibet quæſtione dubitatur, id ita firmabitur argumentis: ut ea uel ex ipſis ſumantur quæ in quæſtione ſunt conſtituta, uel extrinſecus ducantur, uel quaſi in confinio horum poſita ueſtigentur. Ac præter hãc quidem diffinitionem nihil extrà inueniri poteſt. Sed ſi ab ipſis ſumitur argumentum, aut ab ipſorum neceſſe eſt ſubſtantia ſumatur, aut ab his quæ eã conſequuntur, aut ab ijs quæ inſeparabilter accidunt, uel his adhærent, & ab eorũ ſubſtantia ſeparari ſeiungiq; uel non poſſunt, uel non ſolent. Quęcunq; uerò ab eorum ſubſtantia ducuntur, ea aut in deſcriptione, aut in diffinitione ſunt, & præter, hæc à nominis interpretatione. Quæ uerò ea uelut ſubſtantiã continẽtia cõſequuntur, talia ſunt, ut uel generis, uel differentiæ, uel integri, uel ſpecierũ, uel partiũ loco circa ea, quæ inquiruntur, aſsiſtant. Item uel cauſæ, uel efficientes, uel materiæ, uel formę, uel finis, uel effectus, uel corruptiones, uel uſus, uel quantitates, uel tẽpus, uel modi. Quod uerò propriè inſeparabile uel adhærens accidens nuncupatur, id in cõmuniter accidentibus numerabitur. Et præter hæc quidẽ aliud quod cuiq; ineſſe poſsit inueniri non poteſt. Quibus ita poſitis inſpiciamus nunc eos locos, quos dudũ extrinſecus pronũciabamus aſſumi. Ea eñ quæ extrinſecus aſſumuntur, non ſunt ita ſeparata atq; diſiuncta, ut non aliquo modo quaſi è regione quadã ea quæ quæruntur aſpiciant. Nam & ſimilitudines & oppoſita ad ea ſine dubio referũtur, quibus ſimilia uel oppoſita ſunt, licet iure atq; ordine uideanť extrinſecus collocata. Sunt aũt hæc: ſimilitudo, oppoſitio, maius, minus, rei iudicium. In ſimilitudine enim tũ rei ſimilitudo, tum proportionis ratio continetur. Omnia eñ ſimilitudinẽ tenent. Oppoſita uerò in contrarijs, in priuationibus, in relationibus, in negationibus cõſtant. Comparatio uerò maioris ad minus, quædã ſimilium diſsimilitudo eſt. Rerũ eñ per ſe ſimiliũ diſcretio maius ac minus facit. Quod eñ omni qualitate, omniq; ratione diſiunctum eſt, id nullo modo poterit cõparari. Ex rei uerò iudicio quæ ſunt argumenta quaſi teſtimonium præbent & ſunt inartificiales loci, atq; omnino diſiuncti, nec rem potius quàm iudicium, opinionemq; ſectãtes. Tranſumptionis uerò locus nunc quidẽ in æqualitate, nunc uerò in maioris minorisue comparatione conſiſtit. Aut enim ad id ꝙd eſt ſimile, aut ad id quod eſt maius, aut minus

 fit argumen-

fit argumentorum rationumque transumptio. Hi uerò loci quos mistos esse prædiximus, aut ex casibus, aut ex coniugatis, aut ex diuisione nascũtur. In quibus omnibus consequentia & repugnantia custoditur. Sed ea quidẽ quæ ex diffinitione, uel genere, uel differentia, uel causis argumenta ducuntur, demonstratiuis maximè syllogismis uires atque ordinẽ subministrant, reliqua uerisimilibus ac Dialecticis. Atque hi loci qui maximè in eorũ substãtia sunt, de quibus in quæstione dubitatur ad prædicatiuos ac simplices: reliqui uerò ad Hypotheticos & conditionales respiciũt syllogismos. Expeditis igitur locis & diligenter tã diffinitione quã exemplorum luce patefactis, dicendum uidetur quomodo hi loci maximarũ sint differentiæ propositionum, id quod breui neque enim longa disputatione res eget. Omnes enim maximæ propositiones, uel diffinitionem cõtinent, uel descriptionẽ, uel nominis interpretationem, uel totũ, uel partes, uel genus, uel species, uel cætera quibus differũt inter se maximæ propositiones. Nam in eo quod sunt maximæ non differunt, sed in eo quod hæc à diffinitione quidẽ. Illa uerò à genere, aliæ ueniunt ab alijs locis, & his iure differre, hicque earũ differentiæ dicuntur. Sed quoniam diuisio Themistij patefacta est, nunc ad M. Tullij diuisionem transeamus.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHII, DE DIFFERENTIIS TOPICIS, LIBER III.

Vod locorũm differentias multipliciter uarieque tractamus, nihil mirum diligentibus ingenijs uideri debet, cum manifestũ sit, unamquamque rem multis sæpè differentijs, atque in uarias diuisionis figuras posse partiri. Nam quia singulas res non una, sed plures sæpè differentiæ comprehendunt: necesse est, ut secundũ differentiarum uarietatem fiat diuersitas etiam diuisionũ, ut & numeri, nunc eas colligimus differentias, quod alij pares, alij impares: nunc uerò quod alij primi atque incompositi, alij secũdi atque cõpositi. Triangulorum etiam multis modis fieri partitionem Geometricę disciplinę tenor ostendit. Id tamen in omnibus peruidendum est, ut nihil extra in qualibet diuisionis forma relinquatur, nihil ultra superfluũ ac præterquàm necesse est, aggregetur: quare quid mirum uideri debet, si cum antea secundũ Themistium locorum differentias dederimus, nunc diuersas secundũ M. Tullium depromamus? Cuius proposita breuiter partitione, atque exemplis conuenientibus expedita, tũ demum quo differat, uel quo congruat superius digestæ diuisioni, quò etiã altera claudat alterã, commemorabo. Nam cum M. T. omnem Logicam facultatem, quam rationem diligentẽ disserendi dixit, duas habere partes proposuerit, unam inueniendi, alteram iudicandi, cumque locos diffinierit esse argumenti sedes à quibus, scilicet, argumenta promuntur, argumentum etiam rationem, quæ rei dubiæ faciat fidem, diuisionem locorũ omniũ hoc modo fecit. Ex his, inquit, locis, in quibus argumẽta inclusa sunt, alij in ipso hærent, de quo agitur, alij assumuntur extrinsecus. Duas igitur locorũ species fecit: alios eñ in ipsis quæstionum terminis hærere proposuit: alios extrinsecus assumi. Atque eos quidẽ qui in ipsis hærerẽt de quibus quæritur, tali diuisione partitur, in ipso, inqt, tũ ex toto, tũ ex partibus eius, tũ ex nota, tũ ex his rebus quę quodãmodo affectæ sunt, ad id de quo quęrit̃. Extrinsecus aũt ea dicunt̃, q̃ absunt, longeque disiũcta sunt. Post hæc eũ locũ q ab effectis ducit̃, in cõueniẽtia mẽbra partitus est, hoc modo. Alia enim, inquit, sunt coniugata, alia ex genere, alia ex forma, alia

ma, alia ex ſimilitudine, alia ex differẽtia, alia ex cõtrario, alia ex cõiũctis, alia ex antecedentibus, alia ex conſequentibus, alia ex repugnantibus, alia ex cauſis, alia ex effectis, alia ex cõparatione maiorum aut minorum aut parium. Quorum quidẽ omniũ & natura breuiter attingenda eſt, & exempla ponenda. Eorum igitur locorum qui in ipſo, de quo agitur, hærẽt, primũ eſſe dixit à toto. Totũ aũt uniuſcuiuſq; rei in diffinitione cõſtat. Omnis eñ diffinitio rei, quã diffinit, adæquat. Quod ſi unaquęq; res tota eſt (nihil eñ integrũ eſſe niſi totũ poteſt) diffinitione quoq; totũ eſſe neceſſe eſt, id eſt, q̃ totã rei, quã diffinit ſubſtantiã claudat. Diffinitio uero eſt oratio, q̃ uniuſcuiuſq; rei quidẽ eſſe deſignat. Ab hac ita ducit̃ argumentũ, ut ſit quæſtio, an arbores quoq; ſint animalia, dicã: Animal eſt ſubſtantia animata ſenſibilis. Arbor non eſt ſubſtãtia animata ſenſibilis: cõcludã. Nõ ſunt igit̃ arbores animalia. Quæſtio de genere. Maxima propoſitio. Vnde diffinitio abeſt, inde illud quoq; abeſſe q̃d diffinitur. Locus à diffinitione. Partes uerò ſunt, quarũ cõuẽtu efficit̃ totũ. Partes etiã uocãtur q̃ diuidũt totũ, hæ aũt ſpecies, uel formæ nũcupari ſolent. A quibus hoc modo ſumitur argumentũ. Ab his quidẽ partibus, quarũ coniunctione cõponitur totũ hoc modo: ut ſi ſit dubitatio. An ſit anima corporea, partiemur animã uelut his tribus partibus, quod uel uegetabilẽ, uel ſenſibilem, uel intelligibilẽ præſtet, at ipſum neq; uegetare, neq; ſentire, neq; intelligere corporale eſt. Cũ quę nulla ſit pars animæ corporalis, omnino anima corporalis nõ eſſe mõſtratatã eſt. Quæſtio de genere, id eſt, an anima corpori ſubijciat̃ ut generi: argumẽtũ à partibus. Maxima propoſitio. A q̃bus partes abſunt, totũ quoq; abeſſe. Locus à partibus totũ cõiũgentib. Item ab his partibus q̃ totũ diuidũt hoc modo. ſit in quæſtione, an anima ſecundũ locũ moueat̃. Dicã, motus ſecundũ locũ tres ſpecies ſunt, crementũ, diminutio, permutatio: anima uerò neq; creſcit, neq; minuitur, neq; ab alio loco ad aliũ trãſit: nõ igitur mouet̃. Quęſtio de accidẽte. Maxima propoſitio, eadẽ quę ſuperius, locus à partibus totũ diuidẽtibus. A nota argumentũ eſt, q̃ties ab interpretatione nominis, rei dubiæ fides q̃ritur, hoc modo, ut ſi dubitetur. An Philoſophia ſit bonũ. Dicemus, Philoſophia eſt amor ſapientiæ, at id bonũ eſt, Philoſophia igitur bonũ eſt. Hic igitur rẽ nõ diffiniuimus, ſed nomen diffinitione prodidimus. Quæſtio de genere. Maxima propoſitio. Nominis interpretatione rẽ declarari. Locus à notatione. Coniugata ſunt, q̃ ab eodẽ nomine flectuntur, ut à iuſtitia, iuſtũ, iuſtè. Ab his ita capitur argmentũ, ut ſi quæratur, an ridere gaudere ſit: Dicemus, ſi riſus gaudium eſt, & ridere gaudere eſt. Quæſtio de accidente. Maxima propoſitio. Coniugatorum eandem eſſe naturam. Locus à coniugatis. Genus eſt q̃d de pluribus ſpecie differentibus in eo quod quid prędicatur. Ab hoc ita ducitur argumentũm, ut ſi quæratur: utrũ anima numerus ſit ſeipſum mouens, ut Xenocrati placuit. Dicemus, anima ſubſtantia eſt. Numerus uerò ſubſtantia non eſt. Igitur anima numerus non eſt. Quæſtio de diffinitione. Locus à genere. Maxima propoſitio. Quorũ diuerſa ſunt genera, ipſa quoq; eſſe diuerſa. Forma eſt q̃d de pluribus numero differentibus in eo quod q̃d ſit prædicatur. Ab hac fit argumentũ hoc modo, ut ſi quæratur. An color in ſubiecto ſit: Id approbabimus eo, quoniam album uel nigrum in ſubiecto ſunt. A ſpecie, ſcilicet, ad genus deducentes. Quæſtio de genere. Nam in ſubiecto eſſe uel non eſſe, accidens uel ſubſtantiã ſignificat, quę ſunt prima rerũ genera. Maxima propoſitio. In formis ſpectari generũ proprietates. Locus à forma. Similitudo eſt eadẽ rerũ differentiũ qualitas. Ab hac ita fieri argumentũ iudicatur, ut ſi quæratur ſorte an electione rectores ciuitatibus dandi ſunt: negetur, quoniã ne in naui q̃dẽ ſorte, ſed electione peritus rector eligitur. Similis eſt nauis quidẽ ciuitati, gubernator aũt magiſtratui. Quæſtio de accidẽte. Locus à ſimili. Maxima propoſitio. De ſimilibus idẽ eſt iudicium. Item à differentia, ut ſi quæratur: an idẽ ſit rex quod tyrãnus, Dicemus minimè. Nã in rege, pietas, iuſtitia, mãſuetudo: in tyrãno, cũcta diuerſa ſunt. Quæſtio de diffinitione. Locus à differẽtia.

Maxima propositio. Differentiũ rerũ non idem esse iudicium. Cõtraria uerò q̃ Cicero appellat, quatuor modis diuidũtur: aut em̃ aduersa sunt, ut albũ, nigrũ: aut priuãtia, ut iustitia, iniustitia: aut relatiua, ut dominus, seruus: aut negatiua, ut uiuere, non uiuere. Ab his omnibus ita argumenta ducuntur: ab aduersis si bona est sanitas, mala est ægritudo: à priuantibus, si iniustitiã fugimus, iustitiã sequamur: à relatiuis quisquis pater esse uult, habeat filiũ: à negantibus, non me accusas fecisse q̃d me non fecisse defendis. Quæstiones de accidentibus. Maxima propositio. In aduersis priuantibus, & negantibus cõtraria sibi conuenire non posse. In relatiuis aũt absq; se relatiua esse non posse. Locus à contrarijs. q̃ melius opposita uocarentur. Adiuncta sunt, quæ finitimũ tenent locũ: ita ut tẽporibus quoq; tùm antecedant, ut amorem congressio: tũ rei, cui adiuncta sunt, hæreant, ut ambulationi pedũ strepitus: tum consequantur, ut atrox facinus mentis trepidatio. Neq; hæc necessaria sunt, sed frequenter eueniunt. Nam neq; qui congressus est, modis omnibus amauit, & qui congressus non est, uno semel aspectu in amorẽ incidit: & ambulante aliquo potest non esse strepitus pedũ, & non ambulãte pedes strepere, si uno eodẽq; loco consistens pedes moueat: & trepidare quis, cum nihil atrox fecerit, & nõ trepidare qui fecerit. Ab his ducetur argumentum, uel cum amare aliquem suspicamur, quia fuerit ant ẽcongressus, uel ambulasse aliquem in locum, cum pedũ strepitus fuerit auditus, uel atrox facinus cõmisisse, quẽ trepidare uideamus. Atq; in his quæstiones de accidentibus. Locus ab adiunctis. Maxima propositio. Ex adiũctis adiuncta perpendi. Antecedẽtia uerò sunt, quibus positis statim necesse est aliud consequatur, uelut cum dicimus, si homo est, animal est. Neq; in his tẽporibus ratio, nec rerũ necessitas uaria est, sed statim ut dictũ fuerit id q̃d antecedit, id comitatur quod subsequens est. Hic uerò locus totus in conditione est constitutus. Posita em̃ conditione si sit antecedens, esse necesse est quod consequitur, hoc modo: Si peperit cũ uiro cõcubuit, antecedens est peperisse, cũ uiro cõcubuisse consequens. Nã neq; illud quæritur quid prius tẽpore sit, quid posterius, & sæpè ista ita uariantur, ut id quod posterius est tẽpore, antecedens esse uideat̃ in propositione: ut peperisse posterius est, quã cõcubuisse. Tamen si peperit modis omnibus cũ uiro cõcubuit, & hoc præcedente & prius posito, necesse est illud intelligatur. Aliq̃ties uerò simul sunt: ut si sol ortus est, dies est, aliquoties prius est q̃d p̃cedit, posteriùs quod consequit̃: ut si arrogans est, odiosus est: ex arrogantia em̃ quisq; fit odiosus. Ex antecedenti igit̃ sumitur argumentũ, si peperit, cũ uiro concubuit, sumo q̃d antecedit, at peperit, concludo quod sequitur, cũ uiro igitur concubuit. A cõsequẽtibus ita sumo, quod sequitur, at non concubuit cũ uiro, cõcludo, quod antecedit, non igitur peperit. Quæstio est de accidente. Locus ab antecedentibus, & cõsequẽtibus. Maximæ propositiones. Posito antecedẽti comitari quod subsequitur: perempto consequenti perimi quod antecedit. Repugnantia uerò sunt contrariorum consequentia, ut uigilare dormire, contraria sunt, stertere dormientibus adiunctũ est. Stertere igitur ac uigilare repugnantia sunt: ab his ita fit argumentũ. Tu'ne eũ dicas uigilare, qui stertat? Quæstio de accidente. Argumentũ à repugnãtibus. Maxima propositio. Repugnantia sibi conuenire non posse. Causa est efficiens, q̃ quã libet rem præcedens efficit, nõ semper tempore, sed proprietate naturæ: ut sol diẽ, ab hac ita sumitur argumentũ. Cur esse dubites diẽ, cum solem in cœlo esse conspicias? Quæstio de accidente, nã diẽ esse accidit aeri, id est, esse propter solem lucidũ. Argumentũ ab efficientibus causis. Maxima propositio. Vbi causa est, inde effectũ abesse non posse. Effectum est quod efficit causa, ab hoc ita sumitur argumentum. An tu dubites amasse, quã rapuit? Quæstio de accidente. Argumentũ ab effectis. Maxima ꝓpositio. Vbi effectus est, causã abesse nõ posse: ueluti nõ abfuit amor, q̃ fuit causa, cur rapuerit, q̃d est effectus. Cõparatio uerò maioris est, q̃ties, id q̃d minus est, maiori cõparat̃, ab hoc loco ita sumit̃ argumentũ. Si is q̃ patriã bello persecutus

cutus est, tandem ueniam meruit à ciuibus, cur non is quoque mereatur, qui ob seditionem motam, actus est in exilium? Quæstio de accidente. Argumentum à comparatione maioris. Maxima propositio. Quod in re maiore ualet, ualeat in minore. Minoris est cōparatio, quoties maior res confertur minori, at ex ea capitur argumentū hoc modo: Si Caium Gracchum mediocriter labefactantē statū Reipub. Scipio priuatus interfecit, cur non Catilinam orbem terræ cæde atque incendio uastare cupientem, consules persequantur? Quæstio de accidente. Argumentum à cōparatione minoris. Maxima propositio. Quod in re minore ualet, ualeat in maiore. Paria sunt, quæ eiusdē quantitatis sunt, & semper paritas similitudo est quantitatis. Ab hac ita fit argumentum. Si Demosthenē quis laudare desiderat, cur uituperet Tulliū? Quæstio de accidente. Argumentū à cōparatione pariū. Maxima propositio. Pariū idem esse iudiciū. Restat is locus quē extrinsecus dixit assumi, hic iudicio nititur, & autoritate, & totus probabilis est, nihil cōtinens necessariū. Probabile aūt est, quod uidetur uel omnibus, uel pluribus, uel doctis, & sapiētibus, & inter hos claris atque præstantibus, uel his, qui secundū unāquāque artē peritiā cōsecuti sunt: ut Medico in medicina, Geometræ in Geometria. Ab hoc loco tale est argumentū, ueluti si dicam. Difficile est cum Carthaginensibus bellū gerere, quoniā id P. Scipio Cornelius Affricanus dixit, qui sæpe fuerat expertus. Hic uerò locus extrinsecus dicit cōstitutus, quoniā non de his, qui prædicati uel subiecti sunt termini sumitur, sed ab extrinsecus posito iudicio uenit: hic etiam inartificialis, & artis expers uocatur, quoniā non sibi hinc ipse conficit argumentū Orator, sed peractis positisque utitur testimonijs. Expeditis igit M. Tullij differētijs quibus ipse, à se maximas propositiones, quas locos esse diximus, separauit: pertractāda breuiter mihi uidet superius digesta partitio, ut ea q̄ similia uidentur, à semetipsis ratione cōgrua segregent. Similis eīm uidet locus à toto ei, qui est à nota: uterque eīm in diffinitione est constitutus. Nā interpretatio nominis quædā ipsius nominis diffinitio est. Sed illa eorum maxima est differentia, quia locus à toto rem diffinit, à nota uerò rē nō diffinit, sed nomē interpretatur. Diuersa uerò sunt res ac nomē. Hoc eīm significat, illa significatur. Item locus à partiū enumeratione consimilis uidetur esse ei, qui est à forma. Nam & forma pars est, & qui genus diuidit, enumerat partes, neque aliter fieri ex forma argumentū potest nisi diuidat à genere. Sumi eīm omnino forma non potest, nisi per diuisionē. Sed hic quoque multa est differentia. Nam partiū enumeratio totas necesse est ut diuidat partes, easque uniuersas ad fidē argumētationis assumat, siue illæ partes, siue illæ sint species: ut genus quidē speciebus, totū uerò partibus approbetur. In forma uerò sufficit ad demonstrandū quod de genere dicitur una quælibet. Item locus à contrario & repugnantibus uidetur esse consimilis, sed habet differentiā: quia cōtrario primis sibimet frōtibus opponūtur. Repugnātia uerò per coniunctionē contrariorū sibi probantur aduersa, ut dormire ac uigilare statim sibi contraria sunt. Stertere uerò repugnat uigilationi idcirco, quia somno cōiungitur. Adiūcta uerò & antecedētia & cōsequētia quasi finitima sunt. Sed distant, quod in adiunctis nulla est necessitas, in antecedētibus uerò & cōsequētibus maxima: in adiunctis uerò tēpora nimiū ualēt. Nā q̄d adiunctū est, id uel præcedere rē solet, uel cū ea uno eodemque tēpore esse, uel subsequi posterius. At in antecedētibus nihil horū est, sed nō habita tēporis ratione, mox ut fuerit antecedens, consequens esse necesse est, & si consequens nō fuerit, antecedēs necesse est interire. Ac de M. Tullij locis sufficiēter dictū est. Nunc ad Themistij diuisionē redeamus, ut quomodo sibi superius digestæ partitiones cōsentire possint, breuit explicemus. Ac primū quidē totius partitionis cōmuniter differentias colligamus. Superior diuisio docuit alios Themistij esse locos, qui in ipsis terminis, de quibus quæritur insunt: alios qui extrinsecus assumuntur: alios qui inter utrosque uersant, ut hic trina intelligat diuisio. At M. Tullij diuisio locos bifariā ostendit. Alios enim in eo ipso

de quo agitur hærere proponit, alios extrinsecus assumi. Hic igitur omnes eos locos quos medios Themistius proposuit, his applicuit atque coniunxit, qui sunt in ipsis de quibus agitur, terminis constituti. Et cõmuniter quidem talis diuisionũ est differẽtia, quæ clarius apparebit, si singula persequamur. Eos igitur locos, qui positi sunt in terminis, de quibus in quæstione dubitatur, priore partitione Themistius, tum in substantia posuit, tum in substantiæ consequentia. In substantia sunt diffinitio, descriptio, nominis interpretatio. Substantiæ uerò consequentia sunt genus, totum, species, pars, causa efficiens, materia, forma, effectus, corruptio, finis, usus, communiter accidentia. Eos uerò qui extrinsecus assumuntur, tum in iudicio, tum in similitudine, tum in quantitatis comparatione, tum in oppositione, tum in proportione, tum in transumptione separauit. Quos uerò inter utrosque posuit, hos in casibus & coniugatis, & diuisione constituit. Sed Mar. Tullius eos, qui in ipso sunt, de quo quæritur, tum ex toto, tum ex partibus est, tum ex nota, tũ ex his, quæ quodammodo effecta sunt ad id, de quo quæritur, posuit. Ipsa uerò quæ affecta sunt multifaria diuisione partitus est: solum uerò iudicium extrinsecus segregauit, pluresque partes eorum, quæ in diuisione Themistij posita sunt substantiæ consequentia. Itemque locos medios inter affecta numerauit. In tam uerò uaria diuisione necesse est, ut utræque sibi non eadem parte conueniant. Id uerò in cunctis multipliciter diuisis fieri potest, uelut si quis diuidat triangulorum formas sic: Triangulorum, aliæ sunt æquilateræ formæ, aliæ duo tantum latera habentes æqualia, aliæ uerò totis inæqualibus lateribus iunctæ. Rursus sit ista diuisio: ut alias dicat aliquis rectum habentes angulum, quæ orthogoniæ nuncupãtur, alias dicat tribus acutis angulis contineri, quæ sunt oxigoniæ, alias in obtusum angulũ tendi, quæ sunt ambligoniæ. Necesse est igitur, ut utræque sibi diuersa partium ratione conueniãt. Nã quod est orthogonium, id semper uel duobus lateribus æqualibus continetur, uel tribus inæqualibus. Sed q̃d est ambligonium, id uel duobus lateribus continetur æqualibus, uel tribus inæqualibus. Sed q̃d est oxigonium, id uel tribus lateribus æqualibus, uel duobus inæqualibus continetur. Rursus id q̃d est æquilaterũ, semper est oxigonium: id uerò quod duobus æqualibus lateribus cõtinetur, uel orthogonium, uel ambligoniũ, uel oxigoniũ esse potest. Quod uerò tribus inæqualibus continetur lateribus, uel orthogonium, uel ambligonium esse necesse est. Secundûm igitur hunc modum, cunctam M. Tullij atque Themistij diuisionem à principio pariter ordientes, inuicem sibimet clausam esse monstremus, in quibus omnibus & exemplorũ, & intelligẽtiæ superius expeditæ præsens debet esse memoria. Disponamus igitur omnẽ Themistij diuisionem, & post hanc subijciatur Tulliana partitio, ut ea quæ dicenda sunt, apertiûs oculis subiecta clarescant.

Themistij diuisio.

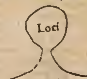

In ipso.	Extrinsecus.	Medij.
1 A substantia.	1 A rei iudicio.	A casibus.
2 A definitione.	2 A similibus.	A coniugatis.
3 A descriptione.	3 A maiore.	A diuisione.

A nominis

4 A nominis interpretatione.	4 A minore.
5 A consequentibus.	5 Ex oppositis uel contrarijs, uel relatiuis, uel secundum priuationẽ & habitum, uel per affirmationẽ & negationem.
6 A toto uel genere.	
7 A partibus uel specie.	
8 Ab efficientibus.	
9 A materia.	
10 A forma	
11 A fine.	
12 Ab effectibus.	
13 A corruptionibus. Ab usibus.	6 A proportione 7 A transumptione
14 A communiter accidentibus.	

M. Tullij diuisio.

In eo ipso, de quo agiť, hærentes.		Extrinsecus sumpti.
A toto.	Ab antecedentibus.	
A partibus.	A consequentibus.	Ab autoritate.
A nota.	A repugnantibus.	
A coniugatis.	A causis.	
A genere.	Ab effectis.	
A forma.	A comparatione.	
A similitudine	Vel maiorum.	
A differentia.	Vel minorum.	
A contrario.	Vel parium.	
Ab adiunctis.		

Quibus ita descriptis, nũc quemadmodũ M. Tullij diuisio Themistij partitioni cõueniat, explicemus. Locum igiť quem Cicero dixit à toto, à substantia Themistius esse proposuit. Vterq; enim in diffinitione consistit, siue illa substantialis sit siue descriptio. A partium enumeratione locus ex Ciceronis Topicis positus, idẽ est, qui in Themistij diuisione inter medios à diuisione nominatus est. Quoties em̃ aliqd esse, uel non esse monstrare contẽdimus, si fidẽ à partiũ enumeratione capiamus, id ex diuisione necessario faciendũ est. Diuisio uerò aut formarum præcessit, aut partiũ, quãq; locus qui ex diuisione à Themistio inter medios collocatus est, à Cicerone in generis tractatione ponitur. Ait em̃ Tullius cũ de genere loqueretť hoc modo: Cõmodè etiã tractať hæc argumẽtatio, q̃ ex genere sumitur, cũ ex toto partes persequare, hoc modo: si dolus malus est, cum aliud agitur, aliud simulatur, enumerare licet quibus modis id fiat, deinde in eorum aliquem id quod arguas dolo malo factũ, includere. Quod genus argumenti in primis firmũ uideri solet. A notatione Tullij locus is est, qui Themistij à nominis interpretatione. A cõiugatis cõmunis est locus, cũ Themistius inter medios collocauit. A genere M. Tullius posuit, à toto Themistius. A forma Ciceronis, à parte, id est, specie Themistij. A similitudine

titionis ordinem referatur, facili compendio quemamodũ ad se inuicem partitiones reducantur ostenditur. Nam cõtinuæ M. Tullij diuisioni ex Themistij locis in superiore descriptione cõuenerãt hi: Ciceronis quidẽ à toto, Themistij à substãtia. A partiũ enumeratione Ciceronis à diuisione Themistij. A notatione Ciceronis, à nominis interpretatione Themistij. A cõiugatis utrorũq; cõmunis. A genere Ciceronis, à toto Themistij. A forma Ciceronis, a parte, id est, specie Themistij. A similitudine cõmunis, à differentia Ciceronis: à toto uel à parte Themistij. A cõtrario Ciceronis, idẽ apud Themistiũ ab oppositis. Ab adiũctis Ciceronis, unde à cõmuniter accidẽtibus Themistius posuit. Ab antecedẽtibus & cõsequẽtibus, mixti cum pluribus. A repugnãtibus Ciceronis idẽ à Themistio ab oppositis dicit. Ab efficientibus Ciceronis, à causis Themistij. Ab effectis Tullij, à fine Themistij. A cõparatione maioris, ac minoris M. Tullij, idẽ sunt à maiore ac minore Themistij. A cõparatione partiũ Ciceronis, à similibus Themistij. Cum igitur M. Tullij plena diuisio aliquibus membris Themistianæ diuisionis aptetur, fieri non potest, ut non membra Themistianæ diuisionis statim ad Tullianæ conuenientia reducantur. Quocirca si quid reliquum est in Themistij diuisione, quod superiori formulæ non uideat ascriptũ, plenę M. Tullij diuisioni poterimus aptare. Inuicem enim diuisiones alterna reciprocatione coniunctæ sunt. Restant autem ex Themistij locis hi: ab usibus, ab effectibus, & corruptionibus & proportione, & transumptione. Quorũ quidẽ ab usibus, si usus alicuius rei semper effector est, ei loco Ciceronis aptãdus est, qui ab efficientibus nuncupatur. Quod si ipse usus efficitur, ei loco Ciceronis adhibẽdus est, qui ab effectis uocatur. Ab effectibus uerò, si quidẽ efficit aliquid effectus, ab efficientibus causis est: Si uerò ipse effectus plenum aliquid confectũq; demõstrat, is locus est quem ab effectis Tullius dixit. A corruptionibus uerò ab efficientibus dici potest. Nam cum omnis generatio efficiat aliquid, id est, substãtiam format: corruptio rursus ipsa quoq; efficit quiddam, id est, substantiali forma spoliat ac priuat, uelut mors facit corporis dissolutionẽ. A proportione uerò idem est, quẽ Tullius à similibus dixit. Nam multorum in multis similitudo proportio est. Trãsumptio uerò si quidem ad maiora fit, locus à maiorum comparatione est. Sin uerò ad minora, locus est à minorum comparatione. Quod si ad paria, locus est à pariũ comparatione. Atq; in his omnibus reducendis, tale satis est descriptionis exemplum.

Themistij.		Ciceronis
Ab usibus	Si ipse usus aliquid efficit.	Ab efficientibus.
	Si ipse usus efficitur.	Ab effectis.
Ab effectibus	Si effectus aliquid efficit.	Ab efficientibus.
	Si effectus efficitur.	Ab effectis,
A corruptionibus.		Ab efficientibus.
A proportione.		A similibus,
A transumptione	Si fit ad maius	A cõparatione maiorũ
	Si fit ad minus	Minorum
	Si fit ad par	Parium.

Ac de Dialecticis quidem locis, quantũm propositi operis ratio postulat explicuimus. Nũc uerò de Rhetoricis dicẽdum uidetur quid sint, uel quid à Dialecticis discrepare uideantur, ad cuius plenam disputationem, integrũm quarti uoluminis spatium referuemus.

ANITII MANLII SEVERINI BOETHII, DE DIFFERENTIIS TOPICIS, LIBER IIII.

I quis operis titulum diligens examinator inſpiciat, cum de Topicis differentijs conſcribamus, non id à nobis tantum expectare debebit, ut locorum inter ſe Dialecticorum, uel etiam Rhetoricorum differentias demus: uerùm id multo magis ut Dialecticos locos à Rhetoricis ſegregemus, quod nos efficatius aggredi poſſe arbitramur, ſi ab ipſa facultatum natura, diſputandi ſumamus exordiũ. Oſtenſa enim Dialecticæ, ac Rhetoricæ ſimilitudine, ac diſsimilitudine, ab ipſarũ facultatũ neceſſe eſt formis, etiã locorũ qui eiſdẽ facultatibus deſeruiũt cõmunitates, diſcrepantiasq́ ducamus. Dialectica facultas igitur theſim tantum conſiderat. Theſis uerò eſt ſine circũſtantijs quæſtio. Rhetorica uerò de hypotheſibus, id eſt, de quæſtionibus circumſtãtiarum multitudine incluſis tractat, & diſſerit. Circũſtantiæ uerò ſunt: Quis, quid, ubi quando, cur, quomodo, quibus adminiculis. Ruſus Dialectica quidem ſi quando circũſtãtias, uelu ti perſonam, factumúe aliquod ad diſputationẽ ſumit, non principaliter, ſed omnẽ eius uim ad theſim, de qua diſſerit, transfert. Rhetorica uerò ſi theſim aſſumpſerit, ad hypotheſim trahit, & utraq; ſuam quidẽ materiam tractat, ſed alterius aſſumit, ut proniore in ſua materia facultate nitatur. Rurſus Dialectica interrogatione, ac reſponſione conſtricta eſt. Rhetorica uerò rem propoſitam perpetua oratione decurrit. Item Dialectica perfectis utitur ſyllogiſmis. Rhetorica enthymematũ breuitate contenta eſt. Illud etiã differentiã facit, quod Rhetor habet alium præter aduerſarium iudicem, qui inter utrosq; diſceptet. Dialectico uerò ille fert ſentẽtiam, qui aduerſarius eſt. Ab aduerſario enim reſponſio ueluti quædam ſententia ſubtilitate interrogationis elicitur. Quæ cum ita ſint, omnis earum differentia, uel in materia, uel in uſu, uel in fine eſt conſtituta. In materia, quia theſis atq; hypotheſis materia quidem utriſq; ſubiecta eſt: In uſibus, quod hæc interrogatione, illa perpetua oratione diſceptat: uel quod hæc integris ſyllogiſmis, illa uerò Enthymematibus gaudet. In fine uerò, quod hæc perſuadere iudici, illa q̃d uult ab aduerſario extorquere conatur. Quibus ita præcognitis paulò poſterius & quæſtiones Rhetoricas q̃ in cõſtitutionibus poſitæ ſũt, et proprij generis enumerabimus locos. Nũc pauliſper mihi uidetur de tota admodũ breuit facultate tractãdũ. magnũ opus atq; difficile. Quanta enim ſibimet ars Rhetorica cognatione iungatur, non facilè cõſiderari poteſt, uixq; eſt etiã ut auditu animaduerti queat, nedum ſit facilè repertu. De cuius quidem rei traditione nihil ab antiquis præceptoribus accepimus. De unoquoq; enim præcipiunt, nihil de cõmuni laborantes. Quam partem doctrinę uacuam, ut poſſumus aggrediamur. Dicemus itaq; de generis artis, & ſpeciebus, & materia, et partibus, & inſtrumento, inſtrumentiq; partibus, opere etiam officioq; actoris et fine, poſt hæc de quæſtionibus ac de locis. Quocirca quod in cõmuni ſpeculandum eſt, hinc diſſerendi ſumamus exordium. Rhetoricæ igitur genus eſt facultas: ſpecies uerò tres, iudiciale, demonſtratiuum, deliberatiuũ. & genus quidẽ id eſſe, quod diximus patet. Species autem idcirco ſunt, quas ſuperius cõmemorauimus, quoniã in his eſt tota facultas Rhetoricæ, in iudiciali genere cauſarum integra eſt: item in demonſtratiuo, uel deliberatiuo. Sed hęc genera ſunt cauſarũ. Omnes enim cauſæ uel ſpeciales, uel indiuiduæ ſub horum triũ generum uno cadunt, ut ſub iudiciali quidẽ ſpeciales, ut maieſtatis, uel repetundarũ. Sub deliberatiuo uerò quæcunq; cauſæ conſultationẽ habẽt: ut ſi specialit accipias de bello uel de pace, ſi uero indi-

uiduæ

uidue,de bello Pyrrhi uel pace. Eodem modo etiā in demonstratiuis quęcunq; ue
niunt in laudem,aut in uituperationē:specialiter quidem,ut laus uiri fortis:indiui-
due uerò,ut laus Scipionis,sub demonstratione ponuntur. Materia uerò huius fa-
cultatis est,omnis quidem res proposita ad dictionē. Ferè aūt est ciuilis quæstio,in
hanc species à Rhetorica uenientes,quasi quædā formæ capiūt sibi materiā,& tripli
ci informatā tenēt figurā,quod posterius liquebit:ut ciuilis quęstio,quæ adhuc in-
formis secundū species erat,fiat accepto fine unicuiq; specierum Rhetoricæ subie-
cta,ut informis adhuc ciuilis quæstio,cum acceperit ex iudiciali finē iusti, fiat ipsa
ciuilis quæstio in iudiciali genere cōstituta. Cū uerò ex deliberatiuo sumpserit uti
le uel honestū,tunc fiet ipsa ciuilis quæstio in deliberatiuo causarū genere cōstitu-
ta. Si uerò ex demonstratione sumpserit bonū, tū fit demōstratiua ciuilis quęstio.
Veniunt autem ut in materiam species ex Rhetorica,idcirco quod aliter in mate-
ria sua quælibet facultas non potest operari,quā si suas adhibeat partes. Absenti-
bus enim cunctis partibus suis Rhetorica quoq; ipsa est absens. Sed quoniā de spe
ciebus dictum est Rhetoricæ,quoniā sunt genera causarum,ita sunt,ut omniū ne-
gociorū,quæ in ciuili quæstione constituta sunt,accepto fine iusti, iudiciale sit ge-
nus:omnium uerò quæ constituta sunt in ciuili quæstione,honestū uel utilem finē
ceperunt, deliberatiuum sit genus:omniū quoq; quæ in ciuili quæstione posita fi
nē honesti tantū boniue sumpserūt,sit demonstratiuū genus. Sed de his hactenus.
Nunc de partibus Rhetoricæ prouidendū est. Partes enim Rhetoricę sunt quinq;:
inuentio,dispositio,elocutio,memoratio,pronunciatio. Partes autem uocantur
idcirco,quia si aliquid harū defuerit Oratori,imperfecta facultas est,atq; ideo qui
uniuersā formant Oratoriā facultatē,ea partes facultatis eius dicere ius est. Sed hę
partes quoniam Rhetoricæ facultatis sunt,totamq; Rhetoricam facultatem com-
ponunt,necesse est ut ubi fuerit Rhetorica integra,ipsæ quoq; partes consequanť
in proprijs speciebus:omnes igitur Rhetoricæ partes inerūt Rhetoricę speciebus.
Quocirca & his ciuilibus negocijs tractādis adhibētur,quæ à prędictis speciebus
Rhetoricæ informař: ęquè igitur in iudiciali negocio,& in deliberatiuo,& demō
stratiuo,inuentio,dispositio,elocutio,memoria,pronunciatioq; conueniunt. Quo
niā uerò omnis ferè facultas instrumēto utitur ad faciendū q̄d potest,erit etiā Rhe
toricæ facultatis aliquod instrumentū:hoc uerò est oratio,quæ partim in ciuili ge-
nere uersatur,partim minimè. De ea aūt oratione nunc loquimur,quæ aliquam ha
bet quæstionem,uel quæ ad finem expediendæ quęstionis accōmodatur: Ea uerò
oratio,quæ in ciuili genere uersatur,continuè decurrit. Ea uerò quæ non est in ciui
libus causis interrogatione & responsione explicatur:sed prior Rhetorica secun-
da Dialectica nuncupatur,quæ hoc superiore differt. Primū q̄d illa ciuilē hypothe
sim,hæc thesim considerat: dehinc q; illa cōtinua,hęc intercisa oratione peragiť,et
quod Rhetorica oratio habet præter aduersariū iudicē. Dialectica uerò eodē iudi
ce,quo aduersario utitur. Hæc igitur Rhetorica oratio habet partes sex proœmiū,
quod exordiū est,narrationem,partitionem,cōfirmationē,reprehensionem,pero-
rationem,quæ sunt partes instrumenti Rhetoricæ facultatis. Et quoniā Rhetori-
ca in omnibus suis speciebus inest,eisdem inerunt Nec potius inerunt quā eisdem
ea quæ peragunt,administrabūt. Itaq; & in iudiciali genere causarū necessarius est
ordo proœmij,narrationis atq; cæterorū,& in demōstratiuo deliberatiuoq; neces
saria sunt. Opus aūt Rhetoricæ facultatis est docere mouereq;,quod nihilominus
ijsdem ferè sex instrumētis,id est,orationis partibus administratur. Partes aūt Rhe
toricæ,q̄niā partes sunt facultatis,ipsæ quoq; sunt facultates. Quocirca ipsę quoq;
orationis partibus,quasi instrumentis utentur in partem,atq; ut his operentur,eis-
dem inerit. Nam in exordijs,nisi quinq; sint prædictæ Rhetoricæ partes, ut inueni
at,disponat,eloquatur,meminerit,pronūciet,nihil agit Orator. Eodem quoq; mo
do & reliquæ ferè partes instrumenti nisi habeant omnes Rhetoricæ partes,frustra

ſunt. Huius aũt facultàtis effector, Orator eſt, cuius eſt officium dicere appoſitè ad perſuaſionẽ. Finis aũt tum in ipſo, tum in altero. In ipſo quidem benè dixiſſe, id eſt, dixiſſe appoſitè ad perſuaſionem: In altero uerò perſuaſiſſe. Neq; eñ ſi qua impediunt Oratorem, quo minus perſuadeat, officio facto finis non eſt conſecutus, ſed is quidem, qui officio fuit cõtiguus, & cognatus, conſequitur, facto officio: is uerò q extra continetur, ſæpè non conſequitur, neq; tamen Rhetoricã ſuo fine cõtentam honore uacuauit: hæc quidem ita ſunt miſta, ut Rhetorica inſit ſpeciebus, ſpecies uerò inſint cauſis. Cauſarum uerò partes ſtatus eſſe dicũtur, quos etiã alijs nominibus, tùm conſtitutiones, tũ quęſtiones nominare licet. Qui quidẽ diuidũ ita, ut rerũ quoq; natura diuiſa eſt. Sed à principio quæſtionũ differentias ordinamur, quoniã Rhetoricæ quæſtiones circũſtantijs inuolutæ ſunt omnes: aut in ſcripti alicuius contrauerſia uerſantur: aut præter ſcriptũ ex re ipſa ſumunt cõtentionis exordium. Et illæ quidẽ quæ in ſcripto ſunt, quinq; modis fieri poſſunt. Vno quidẽ cũ hic ſcriptoris uerba defendat, ille ſententiam. Atq; hoc appellatur ſcriptũ & uolũtas. Alio modo, ſi inter ſe leges quadã contrarietate diſſentiant, quas cũ ex aduerſa parte defendunt, faciunt controuerſiã. Atq; hic uocatur ſtatus legis cõtrariæ. Tertio cum ſcriptũ, de quo cõtenditur, ſententiã claudit ambiguam, hæc ſuo nomine ambiguitas nũcupatur. Quartò uerò, cum ex eo, q̃d eſt ſcriptũ, aliud non ſcriptum intelligitur, quod quia per ratiocinationẽ, & quandam ſyllogiſmi conſequentiam inueſtigatur, ratiocinatio uel ſyllogiſmus dicitur. Quintò, cum ſermo eſt ſcriptus, cuius non facilè uis et natura clareſcat, niſi diffinitione detecta ſit, hic uocatur finis uel inſcriptio. Quos omnes à ſe differre non eſt noſtri operis, uerùm Rhetorici demonſtrare, hæc enim ſpeculanda doctis non rudibus diſcenda proponimus: quãuis de eorũ differentia in Topicorum commentis per tranſitum diſſeruimus. Earũ autem cõſtitutionũ, quæ præter ſcriptum in ipſarum rerum cõtentione ſunt poſitę, ita differentiæ ſegregantur, ut rerũ quoq; ipſarum natura diuerſa eſt. In omni enim Rhetorica quæſtione dubitatur, an ſit, quid ſit, qualę ſit: & præter hæc, an iurè, uel more poſsit exerçeri iudicium. Sed ſi factum uel res, quæ intenditur ab aduerſario negetur, quæſtio eſt, utrum ſit, ea cõiecturalis cõſtitutio nominatur. Quod ſi factũ quidẽ eſſe conſtitent, quid uerò ſit id quod factũ eſt ignoretur, quoniã uis eius diffinitione monſtranda eſt, diffiniriua dicitur conſtitutio. At ſi & eſſe conſtiterit, & de rei diffinitione conueniat, ſed quale ſit inquiratur, tunc quia cui generi ſubijci debeat, ambigitur, generalis qualitas nũcupatur. In hac uerò quæſtione & qualitatis & quantitatis & cõparationis ratio uerſatur. Sed quoniã de genere quæſtio eſt, ſecũdũ generis formã in plura neceſſe eſt hãc conſtitutionẽ mẽbra diſtribui. Omnis eñ quæſtio generalis, id eſt, cũ de genere & qualitate & quãtitate quæritur facti, in duas diſtribuitur partes. Nã aut in p̃teritũ quæritur de qualitate propoſiti, aut in præſens, aut in futurũ. Si in præteritũ, iuridicialis conſtitutio nuncupatur: Si p̃ſentis uel futuri temporis teneat quæſtionẽ, negocialis dicitur. Iuridicialis uerò cuius inquiſitio præteritũ reſpicit, duabus partibus ſegregatur: aut eñ in ipſo facto uis defenſionis ineſt & abſoluta qualitas nũcupatur: aut extrinſecus aſſumitur, & aſſumptiua dicitur cõſtitutio. Sed hæc in partes quatuor deriuatur: Aut eñ conceditur crimen, aut remouetur, aut refertur, aut, quod eſt ultimũ, comparatur. Cõcedit crimẽ, cùm nulla introducitur facti defenſio, ſed uenia poſtulatur. Id fieri duobus modis poteſt, ſi depreceris, aut purges. Deprecaris, cũ nihil excuſationis attuleris: purgas eum facti culpa his aſcribitur, quibus obſiſti obuiarię non poſsit: neq; tñ perſonæ ſunt, id enim in aliã conſtitutionẽ cadet. Sunt uerò hæc imptudentia, caſus, atq; neceſsitas, Remouetur uerò crimen, cum ab eo qui inceſsitur, transfertur in alium. Sed remotio criminis duobus fieri modis poteſt: ſi aut cauſa remoueatur, aut factũ. Cauſa remouetur, cũ aliena poteſtate aliquid factũ eſſe cõtenditur. Factũ uerô, cum alius, aut potuiſſe, aut debuiſſe facere demonſtratur. Atq; hæc in his

maximè

maximè ualent, ſi eius nominis in nos intendatur actio, quod non fecerimus id q̃d oportuit fieri. Refertur crimen cũ iuſtè in aliquem facinus commiſſum eſſe contenditur, quoniã is in quem cõmiſſum ſit, iniurius ſæpè fuerit, atq; id quod intenditur meruit pati. Cõparatio eſt, cũ propter meliorem utilioremúe, factum quod aduerſarius arguit cõmiſſum eſſe, defenditur. Horũ uerò omnium ſunt propriæ differentiæ, atq; ideo minutiſsimę diuiſiones, quas Rhetorũ in his docendis explicandisq; conſcripti libri diligentius continent. Sed nos hæc à M. Tullio ſumpſiſſe ſufficiat. Ad aliud enim tota operis feſtinat intentio. De quibus omnibus hoc inſpiciendũ eſt modo. M. eñ Tullius cauſarum partes conſtitutiones eſſe demonſtrat eo loco, quo cõtra Hermagorã nititur dicens, q; ſi generis cauſæ partes nõ poſſunt rectè putari, multò minus rectæ partis cauſæ partes putabuntur. Pars aũt cauſæ cõſtitutio omnis eſt, partes cauſæ cõſtitutiones eſſe deſignãs. Quare de re multa quæſtio eſt, quo modo eñ partes eſſe putabãtur cauſæ? Si eñ ita partes, ut ſpecies, quomodo fieri poteſt, ut in una cauſa plures conſtitutiones ſint. Nã ſpecies ſibi inuicem impermiſtæ ſunt. At ueniunt in cauſam plurimę conſtitutiones, nõ ſunt igitur partes cauſarum, uelut ſpecies ſtatus. Illud quoq; q̃d nulla ſpecies aliam ſibi oppoſitã ſpeciẽ ad ſubſtantiam iuuat. Conſtitutio uerò conſtitutionẽ confirmat ad fidã. Nec uerò fieri poteſt, ut ita ſint cauſarũ, quaſi totius partes. Nullum eñ compoſitum ex una parte totum atq; integrum eſſe poteſt. Ac in cauſa cõſtitutio una idonea eſt conſtituere cauſam. Quid igitur eſt dicendũ? patet uia rationi. Neq; enim cauſę eius pars dicitur eſſe conſtitutio, quæ in controuerſiam uenit, & quã ſtatus conſtituit, cum præſertim qui additur ad cauſam ſtatus, una iam conſtitutione firmata, nõ ſit principalis, ſed accidens atq; in uno negocio tot eueniant controuerſiæ quot ſunt cõſtitutiones, ſed quot controuerſiæ tot cauſæ. Et licet eas unũ cõtineat negociũ, cauſæ tamen impermiſtæ ſibimet uariantur: ut qui iuuenẽ de lupanari exeuntẽ uidit, paulò poſt de eodem loco uxorẽ ſuam uidit egreſſam, accuſat iuuenem adulterij; hic unũ negocium, hoc quod uertitur, eſt, cauſæ aũt duæ: una coniecturalis, ſi neget ſe feciſſe: altera diffinitiua, ſi in lupanari concubitũ dicat non poſſe adulterium putari. Sed neq; neganti pars eſt eiuſdem controuerſiæ coniecturalis ſtatus, neq; diffinienti diffinito, totã eñ cõtinet cauſam: cauſã aũt uoco nõ generaliter, ſed cõtrouerſiam aliqua conſtitutione formatam. Sunt autem conſtitutionis partes cauſæ generalis hoc modo: Si enim omnis cauſa coniecturalis eſſet, nec alius ſtatus inueniretur, non eſſet ſtatus cõiecturalis cauſæ pars, ſed ipſa cauſa eſſet ſine dubio coniectura: ſed quoniam partim coniectura, partim fine, partim qualitate, partim translatione cauſæ omnes tenẽtur, pars eſt cõſtitutio cauſæ non eius, quam tenendo informat, ſed eius quã diuidit generalis, cuius, ſcilicet, quaſi membrũ aliquod abſcindens ſitum facit unaquæq; conſtitutio: Sunt igitur partes ut ſpecies conſtitutiones cauſę generalis nõ eius, quam unaquęq; tenens informauerit. Quare genus eſt Rhetoricæ facultas: Rhetoricæ uerò ſpecies tres, iudiciale, demonſtratiuũ, deliberatiuũ. Materia autem, ciuilis quæſtio, quæ dicitur cauſa: partes huius materiæ, conſtitutiones. Rhetoricæ partes, inuentio, diſpoſitio, elocutio, memoria, pronunciatio: inſtrumentũ, oratio: inſtrumenti partes, exordium, narratio, partitio, cõfirmatio, reprehẽſio, peroratio: opus eſt, docere & mouere: actor eſt Orator: officium benè dicere. Finis tũ benè dixiſſe, tũ pſuadere. Eſt uerò tota Rhetorica in ſpeciebus: Species uerò ita totam materiã informant, ut tamen uiciſsim totam ſibi uendicet, q̃d ex hoc intelligi poteſt, quoniã omnes materiæ partes ſingulæ ſpecies tenent. Nam in iudiciali quatuor conſtitutiones inuenies, & in deliberatiuo, demonſtratiuoq; eaſdẽ quatuor inuenire queas. Vnde oſtẽditur, ſi omnes partes cauſę generalis, quæ eſt ciuilis quęſtio, ſingulæ ſpecies habẽt, omnes uerò partes cauſa ipſa eſt: cauſam, id eſt, ciuilẽ quęſtionẽ à ſpeciebus uiciſsim uẽdicari totã eo modo, quo uox uno tempore ad plurimorũ aures peruenit cũ ſuis integra partibus, id eſt, ele-

ſunt cum ipſo negocio, ad ipſum negocium, de quo quæritur pertinẽs. Poſtremas uerò quatuor circumſtantias Cicero ponit in geſtione negocij, q̃ eſt ſecunda pars attributorũ negocijs: & eã quidem circumſtantiam, quæ eſt quando, diuidit in tẽpus, ut nocte fecit, & in occaſionẽ, ut cunctis dormientibus: eã uerò circumſtantiã, quæ eſt ubi, locum dicit: ut in cubiculo fecit, quomodo uerò ex circumſtantijs modum, ut clàm fecit. Quibus auxilijs circumſtantiã, facultatem appellat, ut cum multo exercitu. Quorũ quidem locorum, etſi ex circumſtantiarum natura diſcretio clara eſt, nos tamẽ beneuolentius faciemus, ſi uberius eorũ à ſe differẽtias oſtẽdamus. Nam cum ex circumſtantijs, alias M. Tullius poſuerit eſſe continentia cum ipſo negocio, alias in geſtione negocij: atq; in continentibus cum ipſo negocio illum adnumerauit locũ, quẽ appellauit dum fit, ex ipſa prolationis ſignificatione, idem uidetur eſſe locus hic, dum fit, ei qui eſt in geſtione negocij. Sed non eſt ita, quia dũ fit illud eſt, quod eo tempore admiſſum eſt, dũ facinus perpetratur, ut percuſsit. In geſtione uerò negocij ea ſunt, quæ ante factũ, & dum fit, & poſt factũ quod geſtũ eſt, continent. In omnibus enim tẽpus, locus, occaſio, modus facultas inquiritur. Rurſus dum fit factũ eſt, quod adminiſtratum eſt negocium: quæ igitur ſunt in geſtione negocij, nõ ſunt facta, ſed facto adhærẽtia. Nullus enim tempus, occaſionẽ, locum, modum, facultatẽ facta eſſe conſenſerit, ſed (ut dictum eſt) æquè cuilibet facto adhẽrẽtia ſunt, atq; id nullo modo derelinquãt. Quia quadã relatione ſubiecta ſunt ipſi quod geſtũ eſt, negocio. Item ea quæ ſunt in geſtione negocij ſine his quẽ ſunt continentia cum ipſo negocio eſſe poſſunt. Poteſt em̃ & locus, & tempus, & occaſio, & modus, & facultas facti cuiuslibet intelligi, etiã ſi nemo faciat, quod illo in loco, uel tempore, uel occaſione, uel modo, uel facultate fieri poſſet. Itaq; ea, quẽ ſunt in geſtione negocij ſine his, quæ continẽtia cũ ipſo negocio eſſe poſſunt, illa uerò ſine his eſſe nõ poſſunt. Factũ enim præter locum, tempus, occaſionẽ, modum, facultatẽq; eſſe non poterit. Atq; hæc q̃ in attributis perſonæ, ac negocio cõſtant, ueluti in Dialecticis locis ea, quæ in ipſis hærent, de quibus quæritur. Reliqua uerò quæ uel ſunt adiuncta negocio, uel geſtũ negocium conſequuntur talia ſunt, qualia in Dialecticis locis ea, quæ ſecundũ Themiſtium partim rei ſubſtantiã conſequũtur, partim ſunt extrinſecus, partim uerſantur in medijs: ſecundũ Ciceronem uerò inter affecta numerata ſunt, uel extrinſecus poſita. Sunt enim adiũcta negocio ipſi etiã æquè fidẽ faciũt quæſtioni, affecta quodãmodo ad id, de quo quæritur, & reſpicientia negocium, de quo agitur. Nam circumſtãtiæ ſeptem in attributis perſonæ, uel negocio numeratæ ſunt. Hæc cum cœperint comparari, & quaſi in relationẽ uenire, ſiquidem ad ſe continens referatur, uel ad id q̃d continetur, fit aut ſpecies, aut genus. At ſi ad id referatur, quod ab eo longiſsimè diſtet, contrariũ: ac ſi ad finem ſuum atque exitum referatur, euentus eſt. Eodem quoque modo ad maiora, minora, & paria comparantur. Atque omnino tales loci in his quæ ſunt ad aliquid, conſiderantur: nam maius, & minus, aut ſimile, aut æquè magnũ, aut diſperatum accidit circumſtantijs, quæ in attributis negocio atque perſonẽ numeratæ ſunt: ut dum ipſæ circumſtantiæ alijs comparantur, fiat ex his argumentũ dicti facti ue quod in iudicium trahitur. Diſtant autem à ſuperioribus, quod ſuperiores loci, uel facta continebant, uel factis ita adhẽrebant, ut ſeparari non poſsint, ut locus, tempus, & cætera quæ geſtum negocium non relinquunt: hæc uerò quæ ſunt adiuncta negocio, non adhærent ipſi negocio, ſed accidunt circumſtantijs, & tunc demum argumentum præſtant, cum ad comparationem ueniunt. Sumuntur uerò argumenta non ex contrarietate, ſed ex contrario, & non ex ſimilitudine, ſed ex ſimili, ut appareat non ex relatione ſumi argumentum, ſed ex adiunctis negocio, & ea eſſe adiuncta negocio, quæ ſunt ad ipſum de quo agitur negocium affecta. Conſecutio uerò quæ pars quarta eſt eorum quæ negocijs attributa ſunt, neq; in ipſis ineſt rebus, quæ rerum ſubſtantiam non relinquit, neq; ex cõpa-

neris,ſed à re generis,ſcilicet,ipſa,quæ genus eſt. Sed ut progrediaẽ,ratio ex ea pẽdet,quod natura generis ante pręcognita eſt:ut ſi dubitetur,an fuerit aliqs ebrius, dicetur ſi refellere uelimus nõ fuiſſe,quoniã nulla in eo luxuries anteceſſerit.Idcirco nimirũ,quia cum luxuries ebrietatis quaſi quoddã genus ſit,cum luxuries nulla fuerit,nec ebritas quidẽ fuit.Sed hoc pendet ex altero.Cum enim luxuries non fuit,ebrietas eſſe non potuit.Ex natura generis demonſtratur,quod Dialectica ratio ſubminiſtrat:Vnde enim genus abeſt: inde etiã ſpecies abeſſe neceſſe eſt,quoniã genus ſpecies nõ relinquit.Et de ſimilibus quidẽ,& de cõtrarijs eodẽ modo,in quibus maxima eſt diſsimilitudo inter Rhetoricos ac Dialecticos locos.Dialectica eñ ex ipſis qualitatibus,Rhetorica ex qualitate ſuſcipientibus rebus argumẽta ueſtigat. Vt Dialecticus ex genere,id eſt,ex ipſa generis natura:Rhetor ex ea re quæ genus eſt.Dialecticus ex ſimilitudine,Rhetor ex ſimili,id eſt,ex ea re,q̃ ſimilitudinẽ cepit.Eodem modo ille ex cõtrarietate,hic contrario.Omnibus igiẽ quę ſuperius propoſuimus expeditis,illud arbitror apponendum, quod M. T. Topica quę ad C. Trebatium peritum iuris edidit,non eo modo,quo de ipſis diſputari poſſit,diſſeruit,ſed quemadmodum Rhetoricę facultatis argumẽta ducerentur,quod in his commentarijs diligentius expediuimus,qui à nobis in eiuſdẽ Ciceronis Topica conſcripti ſunt.Quo autem modo de his Dialecticis rationibus diſputetur,in his Commentarijs, quos in Ariſtotelis Topica à nobis translata conſcripſimus,expeditum eſt.

Finis Libri IIII, de Differentijs Topicis.

